Digitized by Google

8 C 22
NAZIONALE EMANUELE
6 15 C 5
M. 4.
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SAMUELIS BOCHARTI
GEOGRAPHIA SACRA,
CUJUS PARS PRIOR

PHALEG
De Diſperſione Gentium & terrarum diviſione facta in ædificatione turris Babel;

PARS POSTERIOR

CHANAAN
De coloniis & ſermone Phœnicum

agit;

Cum tabulis Chorographicis & Indice ſextuplici. I. Locorum S. Scripturæ quæ citantur vel explicantur. II. Fabularum quæ explicantur vel refelluntur. III. Vocum Phœnicarum, Græc. Rom. Gallic. German. & quæ ex Hebræa vel vicinis deducuntur. IV. Vocum Hebræarum, Syr. Chald. Arabic. quæ explicantur. V. Autorum qui citantur, laudantur, emendantur, illuſtrantur, notantur. VI. Denique rerum & verborum.

Reviſum eſt hoc opus & ab infinitis σφάλμασι, quibus exemplar, Cadomi impreſſum, refertum erat, purgatum;

ACCESSERUNT IN FINE EJUSDEM AUCTORIS EPISTOLÆ duæ: 1. de quæſt. Num Æneas unquam fuerit in Italia? 2. agit de Presbyteratu & Epiſcopatu; De Provocatione à Judiciis Eccleſiaſticis: De jure & poteſtate Regum: cum Indicibus neceſſariis.

Excuſum

FRANCOFURTI AD MOENUM,

Impenſis JOHANNIS DAVIDIS ZUNNERI;
Typis BALTHASARIS CHRISTOPHORI WUSTII.

ANNO M DC LXXXI.

ἘΝΔΟΞΟΤΆΤῼ ΚΑῚ ἘΥΓΕΝΕΣΤΆΤῼ
ἀνδρὶ Σαμουήλι Βοχάρτῳ.

Κῦδος γραμματικῶν, περίφημον δόξα Γαλατῶν,
Ἀγλαΐη κόσμου κάλλιμε κρινοφόρου.
Εὐκλεὲς φέγγος Μουσῶν, ᾧ Φοῖβος Ἀπόλλων
Καὶ Χάριτες πᾶσαι συμμαχέουσιν ὁμῶς.
Ἡμετέρη σοι Μοῦσα θύει, σέ τι Μοῦσα Βοχάρτου
Ὑμνεῖ ἡμετέρη, καὶ σεῦ ἔργον ὑδεῖ.
Ἔργον παντοτελὲς, πατρὸς τέκος ἄξιον ὅττι
Μηδεμίας σοφίας ἐστ' ἀποδευόμενον.
Ἔργον τῶν μυθῶν ἱέραξ, γελάον τι Προμῆθεν,
Καὶ κλέος ἐκ λιθίνου Δευκαλίωνα γένους.
Πεπνυμένη φλυάρων μάστιξ, τῇ πολλὰ παλαιὰ
Νώνυμα πολλ' ἐστὶν, καινά τε πολλὰ κενά.
Ἔργον ἄναξ ἔργων, πολὺ εὖ ἀντάξιον ἄλλων.
Εἰ γὰρ πᾶσιν ὅρος, πᾶν δ' ἄριστον ἔφυς.

Στέφανος Μοναχός.

ILLVSTRISSIMO VIRO

JACOBO TURGOTIO,

EQUITI, DOMINO DE S. CLAIR, DE MESNIL-GONDOVIN, DE S. HONORINE, DE BONS, de S. Croix, de Noron, de Bellou, de Souſmons &c. Sacri Conſiſtorii Conſiliario.

SAMUEL BOCHARTUS S. P. D.

VIR ILLVSTRISSIME,

CAdomum Neuſtriæ ocellum, quæ abhinc luſtris aliquot nobis pro alterâ patria fuit, alii à ſitu commendant, alii ab aeris ſalubritate, alii ab arce & mœnibus, alii propter Academiam, quæ viros omni ſcientiarum genere cultiſſimos ſemper fovit in ſinu ſuo. Nos miramur ob id maxime quod incolas habeat elegantiſſimi ingenii, & ad omnia ductilis: Quibus quicquid ſerio aggrediuntur ita ſuccedit, ut ad id unum nati eſſe videantur. Pluribus exemplis id confirmare nobis eſſet obvium, ſi hæc res ageretur: Sed unus eris inſtar omnium, Vir Illuſtriſſime, qui hic natus & educatus in nobiliſsimâ familiâ, poſt ſtudiorum curriculum tam feliciter emenſum ut in hoc ſtadio paucos habueris æquales, neminem ſuperiorem, in juvenili fervore ætatis ad arma te convertiſti, & cataphractorum equitum anteſignanus non vulgaris fortitudinis exempla edidiſti. Quâ contentus adoreâ, ſtudia ad tempus intermiſſa majore niſu repetiiſti, ita ut eum inter primos in foro emineres, conſentientibus omnium votis & ſuffragiis in Rhotomagenſi curia Senatorum

Digitized by Google

albo adſcriptus ſis. Sed quæ merita hanc dignitatem tibi concilia-
verant, mox eandem eripuerunt, ut ad altiora pro-veherêris. Ni-
mirum excelſus ille animus diu celari & Neuſtriæ noſtræ finibus
cohiberi non potuit. Sublimiore theatro fuit opus, è quo virtutum
tuarum ſplendor latius ſe diffunderet. Proinde ad urbem regni
metropolim è patrio ſolo evocatus es, inter aulæ proceres deinceps
habendus. Et poſt navatam aliquandiu Regi & regno fidelem
operam in eorum illuſtri collegio per quos deſideria ſupplicum
principi innoteſcunt, tandem in eum ordinem receptus es, quo,
non jam dico Gallia, ſed univerſus orbis nullum novit auguſtio-
rem. Illorum ordinem intelligo qui ad clavum reipublicæ ſedent,
ut regni ampliſſimi curas cum Rege partiantur. In qua dignitate
quanta cum laude verſeris, quam in deliberando ſolertiam,
quam in dicendo facundiam, quos in aggrediendo animos,
quam in exequendo fidem & ſedulitatem exhibeas, verbis ex-
primere noſtrum non eſt. Nec præconio noſtro egent hæ virtutes
ubique notæ. At præterire non poſſum qua comitate me excepe-
ris, imo cœperis, quoties te interpellare auſus ſum: Et quô favore
immerentem proſecutus ſis, quandocunque me coegit ferreo
trabali vincta neceſſitas patrocinium tuum implorare atque ex-
poſcere. Hoc præcipuum quod fratrem tuum (virum ampliſſi-
mum, doctiſſimum, integerrimum, in ea curia Præſidem in qua tu
olim Senatoris egiſti partes) ita mihi conciliaſti, ut nunquam par
ſim futurus meritis utriusque veſtrum erga me celebrandis. Itaq;
quod unum poſſum, collata in me beneficia gratâ mente recolam,
perpetuique cultûs & obſequii nexu vobis devinctus adhæreſcam
dum ſpiritus hos reget artus. Cujus animi exiguum ſed fidum pi-
gnus hoc quicquid eſt operis tibi conſecro & offero. Tu benevole
ſuſcipe, & à claritate nominis tui tenui huic & obſcuræ ſcriptioni
ſplendoris nonnihil mutuare. Datum Cadomi, pridie Cal. No-
vemb. A. M DC XLVI.

IN

Digitized by Google

IN EXIMIUM OPUS SUMMI VIRI

SAMUELIS BOCHARTI,

DE

GEOGRAPHIA SACRA.

NUmine placato facies cum reddita terris
Prima fuit, ſolis octo ſuperſtitibus:
Queis prima emergens regio eſt habitata colonis,
Traxit & unde ſuos inſula quaque viros.
Priſcorum mendax commenta eſt fabula vatum,
Sincerumque nihil, nil ſine labe fuit,
Sordibus ex iſtis denſa & caligine lucem
Eruere, humanæ non fuit artis opus.
Deſperata aliis unus tentare BOCHARTUS
Auſus, & ignotas primus inire vias.
Huic promunt Arabes, Phœnix, Chaldæus & Indus,
Quas proprio gazas continuere ſinu.
Purior & ſacris hauritur fontibus unda,
Divite quam vena nobile fundit opus.

CLAUDIUS SARRAVIUS, Senator
in ſuprema Curia Pariſienſi.

EIDEM DEORUM GENTILIUM APANTHROPOSIS.

MAgna Deûm genitrix, quæ tot fœcunda nepotes
Auſa dediſſe polo, Satanæ dum regna manebant,
Deſine mœſta tuos ad ſydera tollere vultus:
Expulit inde gregem natorum docta BOCHARTI
Pagina, cœlicolas quos credula finxerat olim
Simplicitas. Non aſtra regit, non fulmina torquet
Jupiter ille tuus, neque gentibus imperat ullis.
Quis fuerit quantusque docet, dum vita manebat,
Hic liber, & quali perfuncti munere fratres.
Quasque procul terras habitaverit impia proles.
Ut queat è ſuperis tot numina pellere regnis,
Non cupit impoſitum conſcendere Pelion Oſſæ.
Sed velut enſe potens divini janitor horti,
Solo Scripturæ gladio fugat agmina victor,
Gentileſque Deos toto procul arcet Olympo,
Poſtquam ſydereis inſignibus exuit omnes, *Suum cuiq; Deo Sydus aſſignatum.*
Et dedit eſſe homines mortali ſanguine cretos.

Digitized by Google

Sic ubi ridendas peragit comœdia partes,
Quem ſceptro & gemmis & majeſtate ſuperbum
Imperioque vides, hic mox ceſſante theatro
Fit miſer, & laceris errat per compita pannis.
O fortunatos quibus hæc in tempora naſci
Contigit, errores queîs diſſipat alta BOCHARTI
Mens agitata Deo! Quod ſi te priſca tuliſſent
Sæcula, non falſis extructa altaria Divis,
Non ut vera (nefas) coluiſſent numina quorum
Mortalis natura fuit. De faucibus Orci
Auxilio jam rapta tuo, quas ſolvere grates
Ethnica gens poterit ſolum nunc faſſa tonantem,
Qui Deus humanos pro nobis induit artus,
Divinamque homini peperit per funera vitam?
Scilicet ut Latio ſervati gloria civis
Querna corona fuit ſpectati roboris index,
Sic Erebi te victorem poſt fata beatum
Incorrupta manet cœlo plaudente corona.

Chriſti apanthropoſis. Fidelium apotheoſis.

PHIIPPUS LE SUEUR DE PETIVILLE,
Senator in ſupr. curia Rhotomag.

EIDEM.

DUm ſacra explanans ignota volumina chartæ,
Docta hominum fictos pagina ridet avos.
Reſtituitque orbi veros veteresque colonos,
Et retegit cunctis quæ ſit origo viris.
Quam tibi conveniunt divini verba Poëtæ!
Quamque tuum pulchro carmine laudat opus!
Jam nova progenies cœlo demittitur alto,
Auctorem rurſus quæ ſuper aſtra feret.
Carmine nimirum fœlix BOCHARTE Maronis,
Quod te qui poſſet dicere ſolus erat.

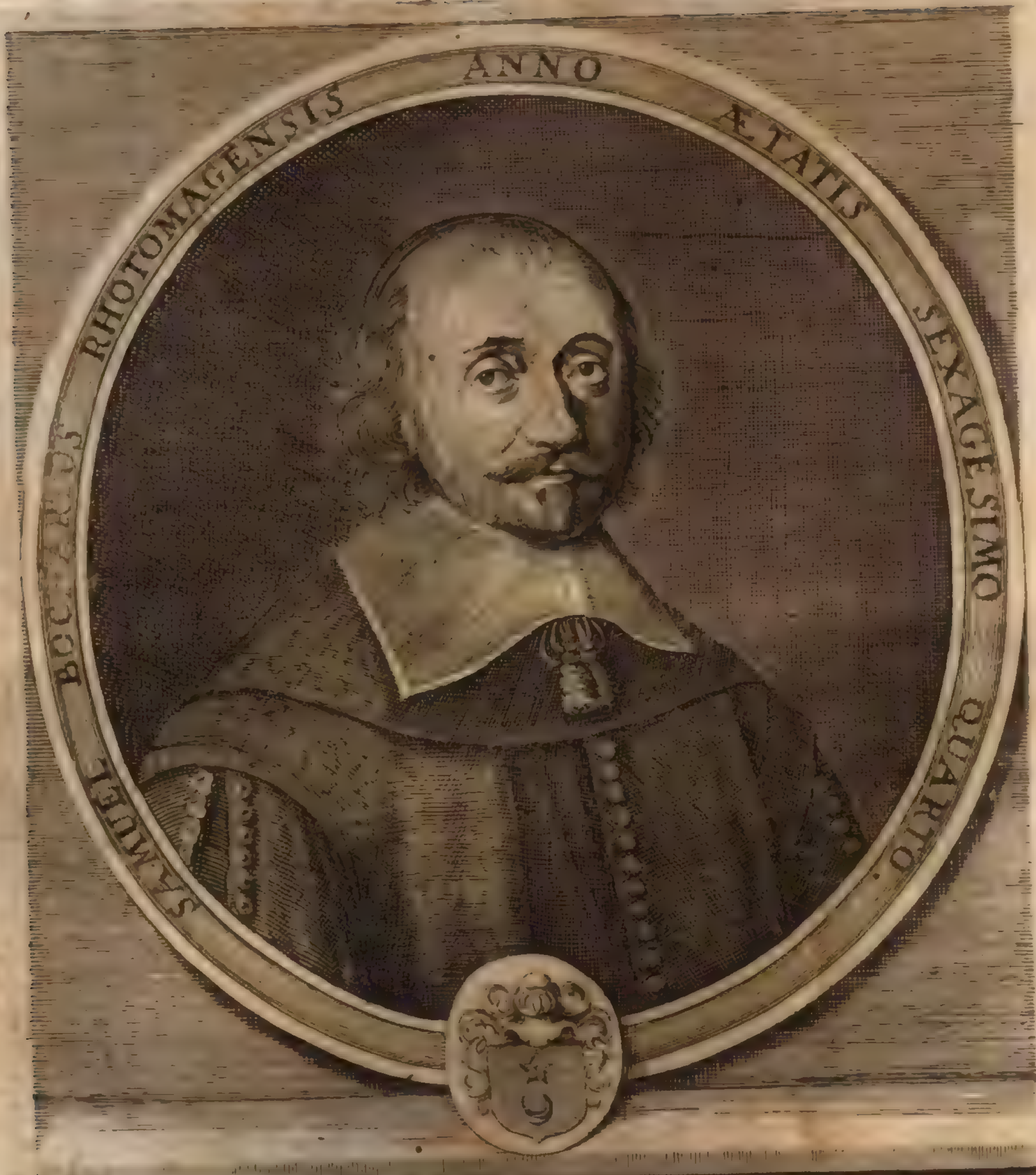
JO. FRANCISCUS SARACENUS.

EIDEM. εὐχαριστικόν.

O Dignum cedro & victurum in ſæcula librum!
O Superis dignum quod mihi mittis opus!
Ditior in noſtris non ſurgit pagina terris,
Non ipſa Herois pagina Salmaſii.
Namque habet & vocum Veneres, & pondera rerum
Continet, & doctus quas capit orbis opes.
Quærebas quis erat vacuæ vetus incola terræ,
Quas habuit ſoboles, quas habuitque domos.

Nuntiat

Digitized by Google

Neuſtria ſe tanti matrem miratur alumni,
Quem ſtupet ut rarum Numinis orbis opus.
Quidquid Arabs, Phœnix, Graius docuique Latin,
Incluſum vaſto pectore ſolus habet.

Nuntiat hoc populis volitat quæ fama per orbem.
Nec mora geſtit avos noſcere quiſque ſuos,
Geſtit, & ut cuncti promiſſo munere gaudent,
Gratum opus exornant munere quiſque ſuo.
Hûc fluit & Latiæ fœlix opulentia linguæ:
Muſarumque parens Græcia tota fluit.
Contulit & gazas potat qui flumina Nili.
Contulit Eois proximus Indus equis.
Theſauros & Arabs, & recluſere Sabæi,
Et Chaldæus o pes donat, & Aſſyrius.
Non tibi divitias Batavus, non Teuto negavit,
Non Geta, non Celtæ, ſit licet hoſtis, Iber.
At dedit ante alios Byrſæ pugnacis alumnus,
Atque opus ornavit, docte BOCHARTE, tuum.
Quas tibi, quas referam pro tali munere grates?
Credo equidem dignas nemo referre queat.
Sed quas non alius, quas non ego ſolvere poſſum,
Ne dubita, ſolvent poſtera ſæcla tibi.

ÆGID. MENAGIUS.

Eidem.

Sol oculos pleno perſtringit lumine fulgens,
Sic aciem mentis ſcripta BOCHARTE *tua,*
Configis cornicum oculos, doctique fatentur
Hactenus in tenebris ſe jacuiſſe meris.
Heli ſenex redivivo iterum à Samuele docetur. 1, Sam. 13, 17.
Et fit diſcipulus qui modo doctor erat.

JACOBUS BRIDOU Collega.

Eidem.

PRÆmia BOCHARTO quis digna rependere poſſit,
Qui nobis adeo nobile promit opus?
Obſcura illuſtrat, pandit confuſa, revelat
Arcana, & nulli cognita multa docet.
Infanda errorum pridem quæ monſtra vetuſtas
Finxerat, Herculeâ conficit ille manu.
Orcus adoranda illuſo quæ numina mundo
Suaſerat, in Stygiis quam bene merſat aquis.
Factitios fugat ille Deos, illuſtrior inde
Emicet ut veri gloria celſa Dei.
Vis plura? ignotum reſerat mortalibus orbem,
Et prius occultas monſtrat in orbe vias.

Nomina tot retegit priſcis incognita ſæclis,
Tot loca, tot populos, tot monumenta virûm,
Ut merito dicas: *Hic orbem reddidit orbi,*
Hic mundum veteri fecit in orbe novum.

PETRUS DU BOSC Collega.

Eidem.

BOCHARTE, *antiquo generis qui ſtemmate fulges,*
Clarius at propria nobilitate micas.
Hellados, & Latii, ſpoliisque Orientis onuſto,
Artesque & linguas cui tot habere datum.
Quâ Geneſis reſeras myſteria, vivere cunctas
Per geneſes dabit hac pagina docta tibi.
Nam quod nemo prius (conantum & plurima turba eſt)
Unus tu profers abdita ſenſa palam.
Chartis quicquid habet terrarum legifer Heros,
Nunc pede inoffenſo Lector obire poteſt.
Noſſe coloratas vicino Hyperione gentes,
Et quæcunque Orbis machina vaſta capit.
Et vatum commenta, & quicquid Græcia mendax
Auſa Deûm eſt vanâ fingere in hiſtoria.
Jamque datur ſobolem patris agnoviſſe Noachi,
Mundum qui retro vidit & ante bifrons.
Atque vagis latè populos erroribus actos
Quos vatis codex principiis enumerat.
Enumerat, ſed erant cæcis hæc merſa latebris,
Quæ nunc BOCHARTI *poſt monumenta patent.*
Cedite vosque novi doctores, vosque vetuſti:
In lucem veſtris clarius exit opus.
Eſt primus ſcriptor Moſes, Samuelque ſecundus:
Primus at interpres Moſis hic eſt Samuel.

N. N.

Eidem.

ABſtulit hic Moſi quæ cornua cæca vetuſtas
Impoſuit, lumen reſtituitque ſuum.

JACOBUS SAVARY.

Eidem.

IN Chaos antiquum Babylone redierat orbis,
Nunc iterum ex tenebris lux rediviva micat.

JOHANNES LE MYERE.

GEO-

GEOGRAPHIÆ SACRÆ

PARS PRIOR

PHALEG,

De

Diſperſione gentium & terrarum diviſione facta in ædificatione *Turris*

Babel.

AD LECTOREM PRÆFATIO.

IN QVATVOR LIBROS PHALEG.

ANno proxime præterito rogatus ab amicis ut ſententiam meam ſcriberem de loco Paradiſi terreſtris, novam inſtiti viam, neque à quoquam tritam hactenus. Quod cum ipſa novitate illis diſplicere ſenſiſſem qui deceſſorum ſententiis hærent ita mordicus ut ne latum quidem unguem ab iis diſcedere fas putent: Operæ pretium me facturum putavi, ſi ut ex hominum animis hunc errorem revellerem, altero exemplo docerem, eoque perilluſtri Geographica Moſis vocabula nondum fuiſſe ſatis cognita. Conſilium igitur fuit tractatui de Paradiſo pro appendice ſubnectere brevem expoſitionem decimi capitis Geneſeos de humani generis propagatione ex ſtirpe Noæ. Ex qua non veteres modo ſed & novitios interpretes horum ignoratione à ſacri ſcriptoris ſcopo ſæpe aberraſſe pateret: Sed hoc meditanti mihi tam multa ſe obtulerunt ut quod unius capitis anguſtiis concludi poſſe ſperaveram ſub manum creverit in multos libros.

Itaque pro appendice ad libellum de Paradiſo propediem edendum ſi dederit Deus, en tibi Lector ſeparatum opus de diſperſione gentium è Babylonia facta, & diviſione terrarum inter Noæ poſteros. De quo argumento plurimi nonnulla ſtrictim & obiter, nemo accurate ſcripſit hactenus. Quod ſæpe mirari ſubiit, cum nobiliſſimum ſit argumentum, & res ſcitu perneceſſaria. Neque enim aliud quicquam ſupereſt unde priſcarum gentium origines exſculpamus. Nam Chaldæorum, Phœnicum & Ægyptiorum monumenta pridem conſumpſit ætas. Et Saiticus ille ſacerdos *Patenit* nomine de quo Proclus poſt Platonem in Timæo, Græcos merito aſſerebat ſemper eſſe pueros nec unquam ſenes, utpote veræ vetuſtatis prorſus ignaros. Proinde quoties de rebus vetuſtis ſermonem inſtituunt ad ridiculas fabulas devolvuntur. Atque alii ſe ex quercubus aut lapidibus, alii ex fungis, alii ex cicadis, alii ex formicis, alii ex draconis dentibus ſe fabulantur ortos. Quis porro gentium aliarum incunabula & primordia edoceri poſſe ſe putet ab iis qui de propria origine talia mentiuntur? Itaque hoc reſtat unicum, ut ad ſacram anchoram hoc eſt ad Scripturam confugiamus: Quæ non ſolum in genere docet omnes homines ex uno ſemine eſſe editos, nempe ex Adamo in creatione & poſt diluvium ex Noa & tribus filiis, ſed & recenſet Nepotes Noæ, & qui populi ex ſingulis ortum duxerint. Ita ut ex uno capite Moſis, ſi modo recte intelligatur, multo plura & certiora poſſint erui de populorum originibus, quam ex omnibus quotquot ſuperſunt vetuſtiſſimarum gentium monimentis.

Verum enimvero non eſt cujusvis hoc interpretari commode & ad ſcriptoris mentem. Neque enim pleraſque gentes iiſdem vocabulis Ebræi appellant quibus exotici ſcriptores. Peregrina illa nomina tanquam abſona & incondita Græci vel rejecere prorſus, vel ita interpolavere ut quæ manent veſtigia veteris appellationis ſæpe fugiant perſpicaciſſimos. Inde factum ut veteres in tam diverſa abierint

rint. Aliter enim hæc nomina Joſephus interpretatur, aliter Africanus, quos ſequuntur pleriquc patres, aliter Chaldæi paraphraſtæ, aliter Arabs interpres Lutetiæ nuper editus, aliter denique Gorjonides & author libri Juchaſim. Et in hac interpretationum varietate recentiores ſuſpenſi hærent, nec habent quod ſequantur. Nos in hoc opere conati ſumus his tenebris lucem inferre, partim ea tuendo novaque argumentorum acceſſione firmando quæ à veteribus recte dicta ſunt, partim etiam ea oppugnando in quibus videntur erraſſe. Nec defuere rationes quibus utrumque præſtaremus.

Prima, quæque eſt maxime obvia ducitur ex ſono vocis. Nam ut veteribus Madai Medos ſignificat, Javan Jones, Thiras Thraces, Peliſtim Palæſtinos, Sidon Sidonios, Arki Arcæos, Arvad Aradios, Elam Elymæos, Aſſur Aſſyrios, Lud Lydos propter ſoni vicinitatem. Ita nobis Meſech & Tubal ſunt Moſchi & Tibareni: Askenaz Phrygia minor, ubi Aſcania regio & urbs, & Aſcaniæ inſulæ, & Bithynia, ubi Aſcanius amnis, & in proximo Pontus Axenus: Togarma vel Torgama Cappadocia, ubi Trogmi populi: Eliſa Peloponneſus, ubi Elis & Aliſium: Tarſis Phœnicie *Tartis*, Hiſpania ubi Tarteſſis regio & Tarteſſus urbs & amnis: Rhodanim Gallia ubi Rhodanus, Rhodumna, Rhedones, &c. Chus Arabia Saracenica, unde geminatis radicalibus כשכשה eſt converſio ad Saraceniſmum: Et hujus colonia trans Tigrim Ebraice Chus & Chuth, Græce Ciſſia, Perſice & Arabice Chuzeſtan appellatur. Chuſi filii Seba, Chavila, Sabtha, Rhegma, Sabteca, Græcis Sabæi, Chaulotæi ſeu Chablaſii, Saphtha, & Sophtha, Rhegma, Samydace: Nepotes Seba & Dedan, unde alii Sabæi, & Daden regio & urbs ad mare Perſicum. Sic Babel eſt Babylon, Erec Arecca, Acchad vel Archad Sittace ad fluvium Argadem, Ninive Ninus cujus nomen plenum extat in Ptolemæo & Ammiano. Calach Calachenæ regioni nomen dedit. Pathros vel Phathures eſt Thebais ubi Paturis oppidum & nomus Phanturites: Rahab Ægypti Delta *Rib* hodieque dictum: Casluchim Colchi: Semari Simyra: Arpaxad Arrapachitis: Aram Arimi ſeu Syri; עוץ *Uts* vel *Guts* עוש *Gaut* vel עוטה *Gauta*, id eſt vallis circa Damaſcum. Mas ſeu Meſech Maſiani ad montem Maſium, unde Maſca fluvius. Rurſus Meſa vel Muſa & Saphar ubi habitavit Jectan cum filiis loca ſunt Arabiæ Fœlicis ex Plinio, Arriano & Ptolemæo notiſſima. Et à Jectane qui & Cahtan, Catanitæ dicuntur, & Baiſat Jectan oppidum: Ab Almodad Allumæotæ: A Selepho Salapeni: Ab Hatſarmaveth, vel Hadhramauth ut ſcribunt Arabes Atramotæ: Ab Hadoramo Drimati: ab Uzale vel Auzale Auſara: Ab Obale vel Aubale Abalitæ: Ab Abimaele vel Abimâle Mali regio & Malitiæ vel Manitæ populi: A Seba Sabæi illi celebres ad mare Rubrum: A Chavila Chaulan: Ab Jobabo Jobabitæ qui Ptolemæo mendoſe Jobaritæ.

In hoc argumento plus eſt virium cum pro una aut altera alluſione plures occurrunt. Exemplo ſit nomen Thiras, quo non ſolum Θρᾷξ & Θρῇσσα, ſed & Thuras alludit unum è Martis nominibus qui fuit Thracum Deus, Terus item & Therops Thracum Reges vetuſtiſſimi, Teres & Tiris Thracica nomina; Athyras, Tyras, Tearus, Tyrias amnes Thraciæ aut vicini, Tyriſtaſis urbs Thraſum regio, Trauſi populi.

Inte-

Interim hic cavendum ne plus nimio nobis indulgeamus, & vocum origines huc referamus quæ jam aliunde notæ ſunt. Ut Joſephus qui à Meſa deducit Meſenæos circa Paſini caſtrum: Cum ibi *Μεσήνη* dicatur ea regio quæ media eſt inter duo Tigridis oſtia. Et Græci qui Rhodanim volunt eſſe Rhodios; Cum Rhod Phœniciè dicatur, ut Græce Ophiuſa, à dracone quo occiſo Phorbas in cœlum translatus eſt ab aſtronomis & Ophiuchus dictus. Sic Cimmeriis nomen non fecit Gomer, ut volunt recentiores, ſed כמריר *cimrir* tenebrarum atror; Nec Pathros Petræis Arabibus, ſed Petra urbs metropolis: Nec Aram Armenis, ſed הרי מני *hare Mini* montana Mini vel Minyadis regionis vicinæ Ararat, cujus meminere Jeremias & Nicolaus Damaſcenus apud Joſephum: Nec Meſech Moſſynœcis, ſed *μόσυνας* ſeu turres ligneæ quæ ſunt illis inſtar ædium: Nec à Chalne fit Callinisum vel Callinicum, ſed à conditore Seleuco Callinico. Eos nihilo Jer. 51, 27.
plus probo qui nimium remota conſectantur, ut qui ex Chavila deducit Babytacen & Sachalitas ex Sabteca. Et in ultimo Septentrione Opharitas & Sarmatas Joſeph. Antiq. lib. 1. c. 4.
ab Ophir & Hatſarmaveth qui in extremo Auſtro ſiti ſunt.

Profuit etiam attendere ad vocum ſignificationes quæ raro ſunt otioſæ. Itaque ut in filiis Chanaan Sidoniis à piſcatu nomen, Hetthæis à terrendo propter Anakeos admixtos ipſa ſtatura terribiles, Pherezæis à pagis, Sinæis à lutoſo, Guergueſæis ab argilloſo ſolo, Hevæis à ſerpentibus propter vitam Troglodyticam: Ita in Arabia Diklæi Minæorum pars à palmis dicti ſunt quibus fertiles illorum agri, Jerachæi à Lunæ cultu ut Arabice Alilæi, Jobabitæ ab eremo, Sabæi à captivitate, quia Regi ex palatio ſuo prodire vetitum fuit ſub pœna lapidationis. Et in Ægypto Delta *Rahab* ſeu *Rib* appellabatur à pyri forma. Pyrum enim *rib* Ægyptiis. Unde eſt quod *Athribis*, oppidi nomen in medio Delta, Orion *καρδίαν ἀπίων cor pyrorum* explicat. Thebæ quoque dictæ *Na-Amon* vel *Amon-No* in Prophetis aliquoties, id eſt Ammonis fanum aut ſedes ibi impenſe culti. Et Nilus שחור *Sihor* vel *Siris* ut Græci ſcribunt à nigredine. Regio enim quam alluit eſt *μελάγγειος*, ut Plutarchus author eſt, & ejus atrore aqua inficitur. Ægyptus ipſa denique *Miſrajim* nominatur ab anguſtiis, aut etiam à ſitu loci quo nullus natura tutior. Nam Ebræa vox utrovis poteſt referri. Et circa Ægyptum Succhæi ſunt Troglodytæ, quia סכה *ſuccha* eſt antrum: Ludæi Æthiopes, ut לוד *lud* anfractus fluvii, quia Nilus in Æthiopia maxime ſinuoſus eſt: Lehabæi Libyægyptii Æthiopibus vicini, quia להבה *lehaba* eſt ardor Solis: Lubæi incolæ Xerolibyæ, quia לוב *lub* ſitim notat: Phutæi etiam iidem id eſt diſperſi appellantur, propter habitationes in Africa hinc inde ſparſas, ut maculas in pelle pardi: Ammonii ענמים *Anamim* vel *Ganamim*, propter paſtum ex carne & veſtitum ex pelle oviũ, quia ענם *ganam* eſt ovis, ut ea ſpecie taceam ab iis coli Deum Ammonem. Naphtuhæi in Marmaricæ maritimis ab Ægyptio *νέφθυν* quo litora montibus interciſa ſignificari ſcribit Plutarchus in Iſide: *Chub* locus circa Ægyptũ Ezech. 30, 5. Paliurus Marmaricæ urbs & lacus: quia Syris כוב *chub* paliurum ſonat. Itidem in Europa Galli *Rhodanim* dicti videntur à flavis crinibus, quia ראדני *rhadini* Arabice flavum aut croceum ſonat; Et Latium *Cethim*, quia כתים *cethim* eſt latens, ita ut tam

Cet-

Citthim quam Latii vox ad latebras alludat. Et in Aſiâ *Lud* Lydia vocata eſt à Mæandri flexibus, ut Æthiopia in Africâ, ubi authore Herodoto σκολιὸς καθάπερ ὁ Μαίανδρος ἐστὶ ὁ Νεῖλος. *Mæandri inſtar ſinuoſus eſt Nilus.* Phrygiam etiam conjectamus Hebraice appellari *Gomer* à conſumendo, ut Græce Φρυγίαν ἀπὸ τοῦ φρύγειν à torrendo, propter partem ejus κατακεκαυμένην, quæ videtur fulmine ambuſta: Et *Tubal* Tibareniam ubi Chalybes, atque æris & ferri fodinæ, quia *tubal* eſt ſquama ferri & æris: Moſchicam quoque *Meſech* à longo tractu montium: Et Sidenem vel Siden *Caphthor*, quia utrumque eſt malum Punicum. Atque ut *Aram Naharajim*, id eſt Syria duorum fluminum, Meſopotamia dicitur propter Tigrim & Euphratem illam ambitu ſuo complectentes, ita è duabus Meſopotamiæ partibus cultiori nomen *Paddan-Aram*, quia פדאן *Phaddan* Arabice eſt cultus ager. Sic *Aſſur* Aſſyria dicta eſt quaſi beatum ſolum, quia *terra eſt frumenti & muſti, terra panis & vinearum, terra olei & mellis* 2. Reg. 18, 20. Ut amomum & unguenta taceam & Aſſyrios odores. Et *Sinhar* terra eſt שנער quæ excuſſit incolas ſuos, ut *Babel* locus in quo בלבול confuſio facta linguarũ. Et *Ninive* נינוה Nini ſedes: Et *Erec* ארך à longitudine dicta eſt, ut quam Euphrates ter alluceret: Et *Rehoboth* רחובות à plateis: Et Suſa vel *Suſan* שושן *à liliis* ἀπὸ τῶν κρίνων, non *à fontibus* ἀπὸ τῶν κρηνῶν, ut in Stephano perperam legit Aurogallus.

Hoc Græcos non prorſus latuit, qui quandoque pro Hebræis verbis alia adhibent ἰσοδυνάμα. Inde eſt quod *Sin* Πηλούσιον vocant nomine æque facto à luto, & Thebas Διόσπολιν pro Hebræo *No-Amon*, & Nilum Μέλανα pro Hebr. שחור *Sihor* quod nigrum ſonat. Sic in Vibicii Tacticis Galli vocantur τὰ ξανθὰ ἔθνη, quomodo Hebraice *Rhodanim* id eſt flavi. Tale eſt quod jam diximus Phrygiam & *Gomer*, Siden & *Caphthor*, Latium & *Citthim* idem ſonare diverſis linguis. Neque aliud cauſæ fuit cur Ezech. 27, 11. גמדים *Gammadim* Aquila Πυγμαίους *Pygmæos* redderet, quam quia גמד *gomed* eſt πυγμὴ menſura cubiti, & πυγμαῖος idem quod πηχυαῖος ſeu cubitalis. Atque id ipſum reſpexere qui primi Mæones pro Lydis uſurparunt, & Mæoniam pro Lydia, & Mæandrum pro amne *Lud*, tanquam ἀπὸ τοῦ μαιοῦσθαι ab obſtetricando, quia לדה eſt partus, & ילד obſtetricari. Quanquam illos fugit ratio. Id enim veriſſimum quod ſupra eſt obſervatum, tam in Aſiâ Lydiam quam in Africâ Æthiopiam Hebraice dici *Lud* à flexu amnium.

Nec fruſtra obſervari Scripturæ ſynonyma docent pauca hæc exempla. I. Aſſyrii leguntur Iſraëlitas deportaſſe *in Chalach, Chabor, Hara & amnem Gozan* 1. Par. 5, 26. Et *Hara* doctiſſimo Schikardo & aliis videtur eſſe Aria regio prope Paropamiſum non procul ab orâ Indiæ. Nempe illos fugit *Hara* ibi eſſe pro *Madai* ſeu Mediâ, ut planum erit hunc locum conferenti cum 2. Reg. 17, 6. & 18, 11. Itaque *Hara* eſt Media, quæ & ipſa *Aria* dicta eſt, ut docet Pauſanias in Corinthiacis. Unde eſt quod *Arios* pro Medis legere eſt in Herodoti Polyhymniâ. Sed & apud Ptolemæum in Aſſyriæ parte quæ Mediam attingit eſt mons *Chaboras*, nec procul inde *Calachene*; Et in ipsâ Mediâ *Ganzania* urbs dicta, ut veriſimile eſt, de nomine vicini amnis, quem Perſæ deinceps rerum potiti pro *Gozan* Cyrum appellarunt: Ita ut jam nulla ſuperſit dubitandi materia. II. Reginam Saba non fuiſſe

fuiſſe Æthiopiſſam, ut Joſephus & alii ſtatuunt, ſed in Arabiâ regnaſſe Chriſtus aperte clamat, cum pro Reginâ Saba nominat Reginam Auſtri. Hebræis enim & Syris & Arabibus regnum *Jeman*, id eſt Auſtri, eſt Arabiæ pars aromatifera. III. Ita Chus in Æthiopiâ non eſſe, ut volunt veteres, ſed in aditu Arabiæ Fœlicis ad mare Rubrum ubi Madian ex cô patet quod Madian & Chus vel Chuſan pro ſynonymis adhibentur Hab.3,7. Proinde Num. 12,1. Chuſitis appellatur Sephora uxor Moſis quæ Madianitis erat. Et juxta Chaldæam paraphraſim Cant.1,5. filii Chus habitant in tentoriis Kedar, id eſt inter Cedreos Arabes quos circa eadem loca ponit Plinius lib.5.c.11. IV. Paddan Aram ex Arabiſmo me recte explicaſſe Meſopotamiæ cultam partem, colligere eſt ex Oſ.12,13. ubi Propheta Jacobum fugiſſe ſcribit in שדה ארם *Sede-Aram*. Ita ut ibi *ſede* id ipſum ſit quod Moſi פדן *Paddan*. Porro, ex omnium conſenſu, שדה *ſede* eſt cultus ager.

Nec oſcitanter prætereunda quæ pertinent ad gentium κοςτύεια & characteres, in quibus ſacris ſcriptoribus cum profanis mire convenit. Sic in his Prophetæ Habac.3,7. *In loco vano vidi tentoria Chuſan, commota ſunt aulea terræ Madian*, clarum eſt agi de Saracenis, quos ob id ipſum Scenitas veteres appellarunt quod ſub aulæis ſemper degerent. Nec minus in eoſdem quadrant hæc Jeremiæ 13.v.23. *Nunquid mutabit Chuſæus cutem ſuam.* Saracenis enim color eſt inter fulvum & nigrum, ut Vartomanus author eſt, qui Mecchæ diu habitavit. Quô faciunt hæc Chaldæi paraphraſtæ Cant.1,5. *Nigræ fuerunt facies eorum ut filiorum Chus qui habitant in tentoriis Kedar.* Sabæi item ut Eſa. 45,14. deſcribuntur אנשי מדה *viri menſuræ* id eſt proceri, ita in Agatharchide habent τὰ σώματα ἀξιολογώτερα *corpora ſpectabiliora*. Et Ezech.27,8. Tyriis adſunt pro remigibus incolæ Sidonis & Aruad, id eſt Sidonii & Aradii, quorum φιλοπονίαν πρὸς τὴν θαλαττουργίαν *rei navalis ſtudium* Strabo multum extollit. At Jerem.46,9. Phutæos id eſt Libes clypei inſigniunt. *Phutæs*, inquit, תפשי מגן *apprehendentes clypeum*. Nempe Libes teſte Herodoto in Melpomene utebantur armis Ægyptiis. Porro Ægyptii pugnabant σὺν ἀσπίσι ποδήρεσι inſtructi clypeis ad pedes uſque porrectis, ut habetur in Xenophonte lib. 6. Cyrop. Unde eſt quod Maximus Tyrius ſermone tertio meminit *Medici equitatus, curruum Perſicorum &* ἀσπίδων Αἰγυπτίων *ſcutorum Ægyptiorum*. Rurſus Ezech.38,15. in copiis Gog id eſt Scytharum omnes equitant, quomodo Scythæ deſcribuntur ab Hippocrate ὑπὸ τῆς ἱππείων ἀεὶ κοπιόμενοι *ab equitatione ſemper defeſſi*. Et Ezech. 39,3. minatur Deus ſe excuſſurum illorum arcus & ſagittas, quæ ſunt Scytharum arma perpetua. Neque aliter inſtructi Perſæ, Suſii & Elymæi. Quo pertinet illud Prophetæ Eſ.22,6. *Elam ſumpſit pharetram.* Et Jerem.49,35. *Confringam arcum Elam.* Leguntur tamen Æthiopes arcuum mole, crebrâ jaculatione, & ſagittandi peritiâ mortales omnes longo intervallo ſuperaſſe. Proinde Rex Macrobiorum Æthiopum arcum ſuum ad Cambyſem mittens, illum monuit ut tum demum moveret bellum in ſuos *cum Perſæ tam facile traherent arcus tantæ magnitudinis.* Herodoti verba ſunt Muſâ tertiâ. Merito igitur Ludæos id eſt Æthiopes deſcribit Jeremias תפשי Jer.46,9.
דרכי קשת *tractantes & tendentes arcum*, & Eſaias משכי קשת *trahentes arcũ*. Sed Eſ.66,19.

& in Aruch Ludæi שאוכלין בני ארם *qui comedunt filios hominum* neceſſario ſunt Æthiopes, quia extra Æthiopiam Africa nullos novit anthropophagos. Neque alii Ludæi illi quos Talmudici horâ quavis ruere in cibum dictitant. Diodorus enim lib. 3. id ipſum habet de Æthiopibus Ichthyophagis. Quanquam Ichthyophagorum proprium nomen eſt ציים *Sijim*, quod docent verba Pſaltis Pſ. 74, 14. *Tu confregiſti capita Leviathan, & dediſti in cibum populo Sijim*. id eſt Ichthyophagis qui è balænis in terram ejectis victum ſibi comparabant, ut ſcribunt Agatharchides, Diodorus & Aben-Ezra.

De Sabbatho fol. 10. 1.

Hoc quoque valde obſervandum eſt quid ex ſingulis locis exportetur. Puta argentum, ferrum, ſtannum & plumbum ex Tarſis ad Tyrias nundinas Ezech. 27, 12. Ex quô argumento vel unico abunde patet Tarſis nec eſſe Ciliciæ Tarſum, nec Africam aut Carthaginem, ubi metalla nulla, quamvis aliter ſtatuat Theodoretus in Jeremiam cap. 10. Lucanus de Africa lib. 9.

In nullas vitiatur opes, non ære nec auro
Excoquitur.

Sed Tarſis eſt Hiſpaniæ Tarteſſis, quæ his ipſis metallis fuit olim ita fœcunda, ut priſci Phœnices argenti vi maximâ inde collectâ immenſas opes comparaverint, ut teſtatur Ariſtoteles in libris mirabilium, & Poſidonius apud Diodorum lib. 5. Sic Ezech. 27, 6. buxus ad tranſtra navium petitur ex inſulis Citthim id eſt Italicis, in quô numero eſt Corſica, ubi buxum eſſe craſſiſſimam & pulcherrimam ex Plinio ſcimus & Diodoro & Theophraſto. Et verſu ſequente purpura ex inſulis Eliſa purpura eſt Laconica & Hermionica; Ex Cytheris item, & Gyaro, & Amorgo, & Co, & Niſyro, & Rhodo, & Carpatho, aliiſque inſulis circa Græciam, ubi purpuræ proventus fuit uberrimus. Et verſu 13. mancipia ex Javan & Tubal, id eſt Jonica & Tabarenica ſeu Cappadocica, quia Tibarenia pars fuit Cappadociæ. Utraque apud veteres celeberrima. Sed Cappadocia viliſſima, ut ex Plutarchi Lucullo conſtat, & Appiani Mithridaticis. Græca autem & Jonica tanti pretii ut ob id ipſum Darius bellum intulerit Græcis Atoſſæ uxoris impulſu, ut debellatâ Græciâ hujusmodi mancipiorum liberior eſſet optio. Ibidem æs ex Javan & Tubal, id eſt Euboicum quod Strabo & Moſſynœcum quod Philoſophus tam impenſe laudant. Quippe ad Tibareniam Moſſynœci pertinent. Aut ſi Hebræâ voce נחשת chalybem intelligas, quomodo multi Hebræi, ibidem erant Chalybes à quibus chalybi nomen. Et in chalybis ſpeciebus cum Chalybdico, Sinopico, & Lydio, Laconicum commendat Daimachus apud Stephanum & Euſtathium in Catalogo pag. 222. Ejusdem capitis verſu 14. Tyrii mulos & equos ex Togarma ſibi comparant. Inde collige Togarma non eſſe Turcomanniam, nec ullam partem Scythiæ, ubi, Herodoto, Strabone & Æliano teſtibus, aſini non ſunt, ac proinde nec ulli muli. Sed in Cappadocia mulos Heneticos Poëta laudat. Et equorum tanta fuit nobilitas ut eos Romani Cæſares ſibi ſolis ſervari voluerint. Proinde ut Geographus author eſt Perſis pro tributo annuo conferebat Cappadocia bis mille mulos & equos mille quingentos. Vinum *Chelbon* verſu 18. defertur ex Damaſco, *Χαλυβώνιον Chalybonium* Græci vocant. Ita Strabo, Athenæus, Heſychius

chius

chius & Euſtathius. Mendoſe ſcribitur in Suidâ χαλυδώνιος οἶνος per δ, & in Plutarcho de fortunâ Alexandri Καλυδώνιος per κ & δ. Hujus vini præſtantiam ex eô collige quod Perſarum Reges ut triticum ex Aſſô Æolidis, & aquam ex Eulæo petebant, ita *οἶνον ἐκ Συρίας τὸν Χαλυβώνιον vinum ex Syriâ Chalybonium*, ut aſſerit Strabo lib. 15. Nomen a Chalybone oppido Syriæ notiſſimo, metropoli Chalybonitidis. Multi putant eſſe חלב *Aleppum*, quæ aliis eſt Berrhœa veterum. Jam ne mireris apud Prophetam vinum Chalybonium non è Chalybone ſed è Damaſco Tyrum importari, obſerva hæc Athenæi l. 1. c. 22. Ὁ Περσῶν βασιλεὺς τὸν Χαλυβώνιον μόνον οἶνον ἔπινεν, ὅν φησι Ποσειδώνιος καὶ Δαμασκῷ τῆς Συρίας γίνεσθαι, Περσῶν αὐτόθι καταφυτευσάντων τὰς ἀμπέλους *Perſarum Rex non aliud quam Chalybonium vinum bibebat, quod etiam in Damaſco Syriæ gigni tradit Poſidonius, cum ibi Perſæ vites ſeviſſent*. Perſæ id eſt Aſſyrii, quæ frequens eſt κατάχρησις. Nam quô tempore ſcripſit Ezechiel, nondum Perſæ rerum potiebantur. Hæc ad Aquilonem Judææ maxime inſignia.

At ex Auſtrinis regionibus aurum allatum, & margaritæ, & gemmæ, & aro- Eſ 60, 6.
mata. Thuris ex Seba id eſt Sabæi meminere Eſaias & Jeremias. Indidem balſa- Jerem, 6, 20.
mi plantam in Judæam attulit Regina Saba, non ex Æthiopiæ Meroe, ut Joſepho viſum. Neque enim Æthiopicam ſed Arabicam plantam eſſe balſamum ſciunt quotquot legerunt Agatharchidem, Strabonem, Diodorum & Pauſaniam in Bœoticis. Sed & in Æthiopiâ fruſtra quæritur *topazius Chus* de quo Job. 28. 19. Cum Topazos vel Chitis & Cytis unde eruitur Arabicæ ſint inſulæ in mari Rubro. Idem de Rhegma judicium Arabiæ oppido ad mare Perſicum ex Stephano & Ptolemæo notiſſimum, unde aurum & aromata Ezech. 27, 22. Cavila quoque unde onyx & bdellium, vel ut alii melius beryllus & margaritæ, non rectè Indiæ aſſignatur, cum ſit in Arabiæ parte quæ mare Perſicum attingit, ut pluribus docuimus in libello de Paradiſo. Ibidem & in hoc ipſo opere actum de plériſque locis auriferis quorum in Scripturâ mentio, nempe Ophir, & Paz, & Uphaz, & Parvaim, & Seba, & Rhegma, & Chavila, quæ vel ſunt Arabiæ Fœlicis vel Taprobanæ. In Arabiæ Gaſandibus, qui Caſſanitæ Ptolemæo, tantam auri fuiſſe vilitatem ſcribunt veteres, ut ferrum ibi duplo, æs triplo, argentum quadruplo auro veniret. Ab hâc opulentiâ loco factum nomen Ophir, quaſi opulentum dixeris, quô deinde Taprobanæ portum Phœnices appellavere, ubi eadem fuit auri ubertas. Græci pro Ophir *ἵππουρον Hippuron* ſuâ linguâ ſcripſerunt. Ea vox in Plinio legitur & in Solino. In eadem inſulâ Πάσι κόλπον *Paſi ſinum*, & Φάσιδος ποταμοῦ ἐκ-
βολὰς *Phaſis fluvii oſtia* deſcribit Ptolemæus unde ſumpta פז *Paz* & אופז *Uphaz*. 2 Paral. 3, 6.
Ut Taprobanæ nomen ex טוף פרון *taph Parvan*. *Parvan* Syra flexione idem eſt 1 Reg 9. 26.
quod *Parvajim*; & *taph Parvan* eſt littus Parvan ſeu Parvajim. Itaque aurum & 10. 11 22.
Parvajim idem eſt cum Taprobanenſi. Rei firmandæ facit quod quicquid ex 2. Par. 8, 18.
Ophir afferebatur, lapides & ligna pretioſa, ebur, ſimiæ, pavones, etiam in Taprobanâ reperire eſt, vel in Indiæ proximâ Cherſoneſô.

Excutienda inſuper Prophetarum oracula, in quibus non pauca latent quæ ad hanc rem multum conferunt. Javan eſſe Græciam & Macedoniam colligitur

ex Daniele potiſſunum, qui Alexandri geſta deſcribit capite octavo ſub nomine Regis Javan. Idem ubi de Antiocho cap. 11. v. 29. & 30. prædicit fore ut is Ægyptum invaſurus invitus regrediatur, quia ſupervenient naves Citthim, id eſt Romanorum Popilio duce, quorum metu diſceſſit re infecta. Eſ. 20, 4. 5. Chuſæis in captivitatem abductis Azotii timent & confunduntur à Chus expectatione ſua. Hinc collige Azotios ſeu Philiſtæos Chuſæis fuiſſe vicinos. Et vero id expreſſe legitur 2. Par. 21, 16. in Joramum inſurrexiſſe Philiſtæos & Arabes qui ſunt vicini Chuſæis. Chuſæi igitur non ſunt Æthiopes, ſed Saraceni ut diximus. Proinde cum Æthiopia Judææ reſpectu ſit trans Ægyptum, Ægyptus ab Eſaia & Sophonia deſcribitur trans flumina Chus. Et Ezech. 30, 8. 9. ex Ægypto navigatur ad Chuſæos, id eſt ad Saracenos per mare Rubrum. Nam contiguæ terræ ſunt Æthiopia & Ægyptus, nec ullum eſt mare intermedium.

Eſ. 18, 1. Sophon. 3, 10.

Idem uſus ex hiſtoriis. Sic terra Ararat in quo loco ſit patet ex 2. Reg. 19, 37. ubi Senacheribi filii interfecto patre leguntur fugiſſe in terram Ararat, id eſt in Armeniam. Ita enim Joſephus Antiq. lib. 10. cap. 2. hanc hiſtoriam ex Beroſo referens. Ut eos falli neceſſe ſit qui Ararat vel in Phrygia quærunt, vel circa Paropamiſum. Sobæos ab una parte Syriam Damaſcenam attigiſſe colligitur ex 2. Sam. 8, 5. & 1. Reg. 11, 24. ab altera Euphratem ex 2. Sam. 8, 3. & 10, 16. Soba igitur nec eſt Sophene verſus Euphratis fontes, ut Joſephus interpretatur, nec Alep ſeu Berrhœa in Cyrrheſtica, quæ Benjamini ſententia eſt atque ipſorum Alepenſium. Ex hiſtoria Jobi colligitur Auſitidem in qua habitavit Chaldæis & Sabæis fuiſſe vicinam, cum in illius greges utrique irruerint. Itaque Jobi Auſitis nec Damaſcena fuit, nec Idumæa de qua Lam. 4, 21 ſed tertia prope Babyloniam, cujus incolæ pro Auſitis in Ptolemæo Aeſitæ perperam appellantur. Primæ conditor fuit Uts filius Aram Gen 10, 23. Secundæ Uts filius Diſan Idumæus Gen. 36, 28. Tertiæ Uts filius Nachor fratris Abrahæ Gen. 22, 21. Cui vicini Sabæi non ſunt è poſteris Jectan, quorum ſedes ad extremum Auſtrum Matth. 12, 42. ſed Abrahæ nepotes ex Jocſan qui habitarunt ad Orientem Hebron Gen. 25, 3. 6. Hi ſunt Sabæi quos Strabo cum Nabatæis in aditu Arabiæ Fœlicis habitaſſe teſtatur.

Strab. l. 16. p. 779 c.

Neque id fruſtra obſervaveris, quarum gentium Scriptura ſoleat conjunctim meminiſſe. Quippe vicinas eſſe credibile eſt quæ ſæpe ſimul nominantur. Ut in Eſaia & Jeremia *Madai* & *Elam*, id eſt Medi & Elymæi. In Daniele & Eſther *Madai* & *Paras*, id eſt Medi & Perſæ. In Nahumo *Chus* & *Miſrajim*, id eſt Saraceni & Ægyptii. Sic 2. Reg. 17, 24. *Babel* & *Cuth* mihi ſunt Babylonia & Ciſſia; Eſ. 66, 19. *Phul* & *Lud* Philæ in Ægypti finibus cum vicina Æthiopia. Ezech. 38, 2. *Magog* & *Ros* Iberia vel Albania & Armenia Araxene, Scytharum antiquiſſima ſedes ut in Herodoto & Diodoro habetur. *Meſech* & *Tubal* Moſchi & Tibareni, qui populi non modo vicini ſunt ſed & ita conjuncti ut in Herodoto bellum gerant ſub iiſdem ducibus & iiſdem armis inſtructi. Ibidem verſu 6. *Gomer* & *Togarma* ſunt Phryges & Cappadoces, qui contigui erant ante Gallogræcorum in Phrygiam migrationem. Jerem. 46, 9. & Ezech. 30, 5. cum Ægypto nominantur

nantur *Chus, Put* & *Lud*, id eſt Saraceni, Libes & Æthiopes, qui tres populi Ægyptum cingunt.

Etiam ordo ſæpe obſervatur, ut in loco Ezechielis quem nuper citavimus, ubi *Magog, Rhos, Meſech*, & *Tubal*, id eſt Iberia vel Albania, Araxene, Moſchica & Tibarenia eo ordine nominantur quem in natura obtinent. Et ejuſdem capitis verſu quinto *Chus*, id eſt Arabia, media ponitur inter *Paras* & *Put*, id eſt Perſidem & Libyam. Et in his Jeremiæ c. 44. v. 1. *Qui habitabant Migdol & Taphnes & Noph, & in terra Pathros* id eſt Magdoli, Daphnis Peluſiis, Memphi, & in Thebaide, fit progreſſus ab Aquilone in Meridiem. Ita etiam in his Rabſakæ Eſ. 37. v. 12. *An eripuerunt eas Dii gentium quas deſtruxerunt patres mei. Gozan & Charan & Reſeph, & filios Eden qui erant in Talaſſar?* Id eſt Meſopotamiæ Gauzanitidem, & Charras, & Rheſcipham, & Talatham, ut pluribus docuimus in noſtro Paradiſo. Qualibus locis mire adſtruitur regionum & urbium ſitus.

Huc quoque faciunt Scripturæ loca quibus docetur quam cœli plagam reſpectu Judææ obtineant ſingulæ gentes. Nam ad occaſum quædam deſcribuntur ut Philiſtæi Eſ. 9, 12. pro quo LXX. τὺς Ἕλληνας *Græcos* habent. Quædam ad Auſtrum ut Idumæa Abd. 19. Ægyptus Dan. 11, 5. Sabæi Matth. 12, 42. Quædam ad ortum ut Perſis Eſ. 46, 11. Eden Gen. 2, 8. Auſitis Job. 1, 1. 3. Kedar Jerem. 49, 28. Moab Jud. 11, 18. Ammon Deut. 3, 16. 17. Agareni 1. Paral. 5, 10. Madian Jud. 6, 3. Et omnes Abrahæ filii quos habuit ex Ketura Gen. 25, 6. Quædam ad Aquilonem, ut Gomer & Togarma Ezech. 38. 6. Magog, Rhos, Tubal & Meſech Ezech. 39, 2. Media Jerem. 50, 3. 9. Aſſyria & Ninive Sophon. 2, 13. Quædam denique ſunt ambigui juris, & varie definiuntur. Sic regio Amalekitis ad Auſtrum ponitur Num. 13, 30. & ad ortum Jud. 6, 3. quia inter utrumque media. Syria item quæ media eſt inter Orientem & Aquilonem Orienti adſcribitur Eſ. 9, 11. & Aquiloni Dan. 11, 6. Idem de Meſopotamia judicium quæ pro Aquilonari habetur Jerem. 46, 2. 6. 10. & pro Orientali Gen. 29, 1. & Num. 23, 6. De Babylone itidem, quam Aquilonis nomine toties deſignat Jeremias. Tamen Ezech. 25, 4. 10. filii Orientis recte vocantur Babylonii, cum ad Orientem multo plus vergant. Itaque cum venturis Babyloniis Jeremias Judææ minatur ab Aquilone malum impendere, non tam reſpicit ſitum Babylonis quam iter quo Babylonii in Judæam erupturi erant. Quippe ut vitaretur eremi vaſtitas, iter illis fuit per Riblam & Hamatham, id eſt Antiochiam & Epiphaniam, quæ ſunt ad Aquilonem Judææ. [Jerem. 1, 13. 14. & 4, 6. & 6, 1. 22. & 10, 22. & 13, 20. & 25, 9. &c.] Non poſſum non addere duo loca Eſaiæ, unum de vocatione gentium cap. 49. v. 12. alterum de miſſione Apoſtolorum cap. 66. v. 19. quibus quatuor mundi plagas verbis propheticis deſignat. Prior ſic habet: *Ecce iſti è longinquo venient, & ecce illi ab Aquilone & Occaſu, & iſti de terra Sinæorum.* Quod idem eſt ac ſi dixiſſet populos in Eccleſiam confluxuros ex quatuor orbis partibus. Fit enim expreſſa mentio Aquilonis & Occaſus. Et terra Sinæorum ſeu Peluſiotarum ad meridiem eſt. Ortum denique ſignificat, cum alios dicit è longinquo venturos. Ut cap. 46. verſ. 11. *Vocans ab Oriente volucrem, & è longinquo virum conſilii mei.* Atque ea phraſis ſubinnuit terræ molem verſus ortum eſſe profundiorem.

 In

In altero loco Deus per Prophetam ita loquitur: *Mittam ex his qui evaſerint* (id
Rom. 11,5. eſt ex reliquiis ſecundum electionem gratiæ factis) *ad gentes Tarſis, Phul & Lud
trahentes arcum, Tubal & Javan, regiones remotiſſimas quæ non audiverant famam
meam.* Gentes Tharſis ſunt Indi ad ortum, Phul & Lud Æthiopes porrecti in Auſtrum, Tubal Tibareni & Moſchi Aquilonem verſus, & Javan Græci ad occaſum. Sic Jerem. 2,10. *Cithim* & *Kedar* leguntur pro occaſu & ortu, quomodo Pſ. 89,13. *Tabor* & *Hermon*. Hinc eorum quæ dicta ſunt multa firmari nemo non per ſe colliget.

Cavendum interim ne ut ſimpliciter dicta ſumantur quæ non dicuntur niſi κατά τι & certo quodam reſpectu. Ex quo errore factum eſt ut in extremo Oriente Paradiſum multi quærerent, quia hortum legitur Deus in Oriente plantaſſe. Et filii Jectanis in Indiam ablegati ſunt, quia dicuntur habitaſſe à Meſa vel Muſa qua itur ad Saphar montem Orientis: Cum Saphar non vocetur mons Orientis niſi reſpectu Muſæ. Alioqui enim hæc regio tota verſus Auſtrum inclinat. Sic cum Babylonia tam ſit orientalis quam Armenia, mirantur interpretes quorſum Gen. 11,2. ex Oriente proficiſci ſcribantur qui ex montibus Ararat veniunt in terram Sinhar, ignari Orientem dici in Aſſyriorum imperio quicquid trans Tigrim. Illud etiam multos torquet quorſum 4. Eſdr. 1,11. Deus in Oriente diſſipaſſe ſe dicat populos Tyri & Sidonis, cum Tyrus & Sidon ad illud mare ſitæ ſint quod occidentale vocatur Deut. 15,24. quia Judææ reſpectu eſt contra Solis occaſum Joſ. 1,4. Sed vel ex hoc ipſo apparet ſpurium illum Eſdram quisquis fuit extra Judæam ſcripſiſſe in iis locis quæ ſunt ad occaſum Tyri & Sidonis, Romæ puta vel in Græcia.

Gen.10,19. Notandum etiam intra quos fines quosque populos Scriptura coerceat. Chananæos illos quos Deus internecioni devoverat Moſes habitaſſe ſcribit a Sidone
Jud 20,1. ad Gazam & Leſam usque, id eſt Callirhoem ad ortum lacus Aſphaltitis. Terræ
1. Sam. 3,20. Iſraëli, cum id ſolum ſignificat quod Judæi occupabant, termini aſſignantur à Se-
2. Sam 3,10 ptentrione Dan, & à meridie Berſabea. At ratione populorum qui Judæis tribu-
& 24,2.15. tarii fuere, ejusdem fines multo plus patuere. Unde eſt quod Judæa nonnunquam
2 Par. 30,5. à torrente Ægypti ad Hamath, aut ad magnum usque fluvium extenditur. Tor-
Amos. 6,14 rens Ægypti rivus eſt aut fluviolus per lacum Sirbonidem in mare ſe exonerans
1. Reg. 8,65. inter Caſium montem & Rhinocoluram extremum Palæſtinæ oppidum. Is
1. Par 7,8. שחור *Sichor* appellatur Joſ. 13,3. eodem nomine quo Nilus Jerem. 2,18. & Eſ. 23,3.
1 Reg 4,21. 24. 2. Par. 9, 26. quia creditur eſſe ramus ex Peluſiaco Nili alveo in Sirbonidem deductus, ut ex Brochardo & Leone Africano probat Fullerus Miſcellan. lib. 2. cap. 8. Hamath eſt Epiphania, quæ ab incolis *Hama* hodieque nominatur. Vox in Arabum hiſtoriis eſt frequens, & in Nubienſi Geographo. Et magnus fluvius eſt Euphra-
vid. Theod in tes, quo usque David & Solomon regni ſui terminos produxerunt. David enim
c.4 Jer. profectus eſſe legitur להשיב *ad vertendum* vel להציב *ad conſtituendum manum ſuam ſuper fluvium Euphratem* 2. Sam. 8,3. & 1. Par. 18,3. Et Solomon habuiſſe ſub ditione ſua *omnia regna a fluvio* usque *ad terram Philiſthæorum* 1. Reg. 4,21. Nempe ut ſequitur verſu 24. *dominabatur a Tiphſach usque ad Gazam.* Tiphſach eſt Tapſacus urbs, in qua fuiſſe τὴν διάβασιν & τὸ ζεῦγμα τοῦ Εὐφράτου *Euphratis trajectum*

jectum & pontem Strabo non ſemel teſtatur lib. 2. & 16. Atque id ſonat ipſum nomen: Ebræis enim פסח eſt tranſire. Et ſupra Tapſacum proxima erat חילם *Helam* Ptolemæo Ἀλαμάτα, ubi David percuſſit Meſopotamenos 2. Sam. 10, 16. 17. Hi regni Judaici fines etſi patuerunt longe lateque, tamen proferentur multo latius, ſi magiſtris creditur, quibus *Sarphath* eſt Gallia, & *Sepharad* Hiſpania Abdiæ verſu viceſimo ex eorum mente ita reddendo: *Et exules exercitus iſtius, nempe filiorum Iſrael*, hæreditabunt *quæ fuerant Chananæorum Sarphath uſque*; *Et exules Jeroſolymitani* hæreditabunt *quæ in Sepharad, hæreditabunt*, inquam, *urbes Auſtri*. Porro *Sepharad* Hiſpaniam eſſe volunt, quia in Chaldæo interprete redditur אספמיא *Aſpamja*. & *Sarphath*, Galliam, quia ex Ebræis verbis ita redditis videtur ſequi *Sepharad* eſſe ad Auſtrum terræ *Sarphath*, quomodo Hiſpania eſt ad Auſtrum Galliæ. Sed in priore hemiſtichio *Sarphath* eſt Sarepta urbs inter Tyrum & Sidonem. Et poſterius ſic explicandum: *Et exules Hieroſolymitani qui ſunt in Sepharad hæreditabunt urbes Auſtri* ſupple Judææ. *Sepharad* eſt Babyloniæ pars in qua Judæi captivi erant. Incolas pro Sepharadæis Græci trajectis literis *Strophas* aut *Strophadas* vocarunt. Ptolemæus in deſcriptione Babyloniæ lib. 5. cap. 20. Περὶ δὲ τὰ ἕλη Ἀμορδακία, ὑποκειμένους ἔχουσα τοὺς καλουμένους Στρόφας *Circa paludes Euphratis Amordacia ſubjectos habens Strophas*. Interpretes legerunt Στρόφαδας. Hinc in Ptolemei tabulis circa Apamiam quæ eſt ad Euphratis & Tigridis confluxum Strophades deſcribuntur. Itaque regio *Sepharad*, ubi Græcorum *Strophæ* aut *Strophades*, circa Apamiam fuit. Proinde pro *Sepharad* in Chaldæa paraphraſi ſcriptum fuerat אפמיא *Apamia*, unde corruptum אספמיא *Aſpamia*, quod recentiores Hiſpaniam eſſe voluerunt. Huic ridiculo commento cætera ſuperſtructa. Græci interpretes nihilo rectius Sepharad *Ephratham* interpretantur, & Hieronymus *Boſphorum*, & Junius *finem dominatus*, tanquam voce compoſita ex סוף & רדה.

Cæteras gentes quod attinet, Ægyptum producit Ezechiel cap. 29. verſ. 10. *à turri Syenes uſque ad terminos Chus*. Et Syenem in Ægypti & Æthiopiæ finibus omnes ſummo conſenſu ponunt: in his Strabo, Joſephus, Plinius & Solinus. Inde certa & invicta ratione colligitur Chus Ægypti terminum Syenæ oppoſitum non eſſe Æthiopiam ſed Arabiam. Regina Saba Matth. 12, 42. veniſſe dicitur ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς *ex terræ finibus*. Ergo regni ſedes non fuit Meroe in Mediterraneis, quæ Joſephi ſententia eſt, ſed Sabæorum regio ad Oceanum: Ibi enim ſunt terrarum ultimi fines. Iſmaëlitas ſcribit Moſes Gen. 25, 18. *habitaſſe à Chavila uſque ad Sur è regione Ægypti*. Hæc Arabiæ loca ſunt ad meridiem Judææ, ut conſtat ex 1. Sam. 15, 7. *Sur* in Chaldæa paraphraſi Jonathanis exponitur חגרא *Hagra* ſeu Petra, in Jeroſolymitana חלוצה *Eluſa*, quod poteſt ferri, quamvis Sur eremi potius quam urbis nomen eſſe videatur. At pudendo errore Chavilam uterque interpres הנדקי *Indiam* reddit. Ac ſi ditio Iſmaëlitarum tam late patuerit quam Aſſyriorum imperiũ, quod in libro Eſther extenditur מהדו ועד כוש *ex Hoddu ad Chus*, id eſt ab Indo flumine ad ſinum Arabicum in provincias CXXVII. Nunquid inde probabili ratione colligitur has paraphraſes, quas pro vetu-

vetuſtiſſimis Judæi nobis obtrudunt, vel eſſe procuratas, vel his commentis conſpurcatas, poſtquam Saracenorum imperium cœpit latius ſe diffundere.

Sed & ſumme neceſſarium eſt obſervare urbium, montium & fluviorum nomina in ſingulis regionibus. Sic in *Madai* ſeu Media præter *Chabor* & *Gozan* quæ jam dictæ ſunt, deſcribit Tobias Ebræus cap. 5. רגש ואגבתנים *Rhagas* & *Ecbatana* urbes, hanc in campo, illam in montibus, itinere bidui diſſitas ab invicem. In *Elam* ſeu Elymaide Daniel cap. 8. verſ. 2. *Suſan* urbem ad fluvium *Ulai*, id eſt Suſa ad Eulæum. In Aſſyria Moſes *Ninivem* & *Calach* unde Calachene ad Lyci fontes, & in medio *Rheſen* quam Λάεισαν vocat Xenophon. In terra *Sinhar* ſeu Babylonia, *Babel, Erec, Chalne* & *Accad*, id eſt Babylonem, Areccam Cteſiphontem caput Chalonitidis, & Sittacem ad Argadem. In provincia Eden concurſum Euphratis & Tigridis Gen. 2,10. & Enoch urbem ad orientem Gen. 4,16.17. quæ Ptolemæo eſt Anuchtha. In Chaldæis *Ur*, ſive Plinii Uram intelligas ad Euphratis divertigium, aut Ur Ammiani in via è Tigri Niſibin, quod puto veriſimilius: In Paddan Aram id eſt Meſopotamiæ culta parte Charran ſeu Carrhas. Sic in Syria Sobæa Soba & Berothai 2. Sam. 8, 3. 8. & Tadmor 2. Par. 8,3.4. Ptolemæo ſunt Sabe, Barathena & Palmyra. Caput Aram id eſt Syriæ Damaſcenæ eſt Damaſcus Eſ. 7, 8. Rabbath filiorum Ammon Deut. 3, 11. eſt Ptolemæi Philadelphia. Stephanus in Φιλαδέλφεια: Τρίτη, τῆς Συρίας ἐπιφανὴς πόλις, ἡ πρότερον Ἀμμανα, εἶτ' Ἀςάρτη, εἶτα Φιλαδέλφεια, ἀπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου *Tertia Syriæ illuſtris urbs, quæ prius Ammana, deinde Aſtarte, & poſtmodum Philadelphia dicta eſt Ptolemæo Philadelpho.* Idem in Ῥαββατάμμανα urbem eſſe dicit montanæ Arabiæ; Ut Polybius lib. 5. τὰ Ῥαβατάμανα τῆς Ἀραβίας Et Theodoretus in Eſaiam cap. 11. Ἡ μὲν νῦν Φιλαδέλφεια προσαγορευομένη, αὕτη δὲ πόλις Ἀραβίας λαμπρά, Ἀμμὰν μέχρι τοῦ τήμερον τῇ ἐπιχωρίῳ καλεῖται φωνῇ. Quod ipſum repetit

Ptol. l. 5. c. 17. in Ezech. cap. 21. & in Amos cap. 1. Nominis Moab veſtigia apud Ptolemæum ſupereſſent in Arabiæ Petrææ duabus urbibus, ſi per corruptores licuiſſet. Prima ſcribitur Χαράκωμα in textu Græco, ſed in tabulis rectius *Characmoba*. Ita enim legit Stephanus cujus verba ſunt: Χαράκμωβα, πόλις τῆς νῦν τρίτης Παλαιςίνης. ἣν ἀναγράφει Πτολεμαῖος ἐν γεωγραφικοῖς ἐν πέμπτῳ βιβλίῳ, ἐν τοῖς Ἀραβικοῖς *Characmoba urbs tertiæ quæ nunc dicitur Palæſtina, quam deſcribit Ptolemæus l. 5. Geograph. in Arabicis.* Et Theodoretus in Eſaiam cap. 15. de Moabitis: Μητρόπολιν δὲ εἶχον τὴν νῦν καλουμένην Χαράκμωβα *Pro metropoli olim habebant eam quæ nunc dicitur Characmoba.* Inde apud Glaucum Χαρακμωβηνοί. Dicitur & inverſis vocibus Μωβυχάραξ. Altera in textu ſcribitur Ῥαβμάθμωμα, & in tabulis *Rabathmoma:* In Stephano item: Ῥαβάθμωμα, πόλις τρίτης Παλαιςίνης, ἡ νῦν Ἀρεόπολις. Sed utrobique legendum Ῥαβάθμωβα *Rabathmoba*, quo Ebraice eſſet רבת מואב *Rabbath Moab* magna urbs ſeu metropolis Moab, ut רבת עמון *Rabbath Ammon* dicebatur Ammonitarum metropolis. Hieronymus ex Euſebio: *Moab urbs Arabiæ quæ nunc Areopolis dicitur, &c. Appellatur autem Moab ex nomine urbis & regio. Porro ipſa civitas quaſi proprium nomen poſſidet Rabbath Moab, id eſt grandis Moab.* Vetus nomen erat ער *Ar* Num. 21,28. *Flamma, &c. devoravit*

Ar

Ar Moab. Et Deut. 2,29. *Moabitæ habitantes in Ar*. Et Eſ. 16,1. *Vaſtata eſt Ar Moab*. Inde factum Areopolis. *Sela* סלע Hebræis petram ſonat. Sela igitur Idumææ urbs 2. Reg. 14,7. eſt Petra Arabiæ caput. Cujus aliud nomen *Rekem* vel *Rakim* pro Kades occurrit paſſim in paraphraſi Chaldaicâ & Arabicâ. Nempe à conditore Rekem uno è Madianitarum Regibus quos debellavit Moſes Num. 3,8. Ita Joſephus Antiq. l. 4. c. 7. Hinc Epiphanius in hæreſi Melchiſedekianorum: ὁ μὲν γὰρ ἐν τῇ Ἀραβίᾳ τῇ Πετραίων Ῥακώμ τι καὶ Ἐδώμ καλουμένῃ. Etiam in Idumæâ cenſentur Eſiongaber & Eloth 1. Reg. 9, 26. id eſt Eſſia & Æla vel Elana urbs ad mare Rubrum de quibus nos plura deinceps. Elanis vicina eſt Pharan ut ex Ptolemæo conſtat. Et aliquanto infra Madian Moſis ſeceſſu nobilis Exod. 2,15. In Ptolemæo Μοδιάνα eſt in littore, & intus Μαδιάμα. Incolæ Stephano Μαδηνοὶ καὶ Μανδιανῖται, ſed legendum Μαδιηνοὶ καὶ Μαδιανῖται, ut utrumque ſit à Madiane vel Madiene, nec niſi formâ nominis differant hæ duæ voces, ut addit continuo poſt ὅτι οἱ Ἄραβες τοῖς δυσὶ τύποις χρῶνται. Sequitur Arabia Fœlix, cujus multa ex Moſe loca jam deſcripſimus. Et Ægyptus trans mare Rubrum, ad quam pertinent *Sihor* Nilus, *Pathros* Thebais, & *Rahab* Delta; Et in Thebaide & infra usque ad Delta *Phul* Philæ, *Sevene* Syene, *No-Amon* Thebæ ſeu Dioſpolis, & *Noph* vel *Moph* Memphis; & in Delta *Soan* Tanis & *Hanes* Anyſis. Et trans Delta *Chub* Paliurus. Et inter Delta & Arabiam, *On* Heliopolis, *Pithom* Patumos, *Pibeſeth* Bubaſtus, *Rameſſes* & *Goſen* Heroum vel Heroopolis & Heroopolites nomus, *Taphnes* Daphnæ Peluſiæ, *Migdol* Magdolus & *Sin* Peluſium. Palæſtinam, Phœnicem & Chananæam conſulto præterimus, quia non ſunt hujus loci.

Jam ſi veteres conſulueris, reperies nos raro admodum à receptâ ſententiâ diſceſſiſſe, quin veterum aliquem habuerimus præeuntem. Sic Euſebius ante nos Tharſis fecerat patrem Hiſpanorum Θαρσεῖς, inquit, ἐξ οὗ Ἴβηρες. Et apud Græcum Scholiaſtem in Ezechiel ſunt qui Thogarma pronunciant eſſe Καππαδόκας καὶ Γαλάτας. Et in Ezech. 30,5. hoc veterum gloſſema Αἰθίοπες καὶ πᾶσα ἡ Ἀραβία, reſpondet Hebræis verbis לוד וכל ערב *Lud & omnis Arabia*. Quô eôdem pertinet quod pro Ludæis Jeroſolymitanus paraphraſtes habet ית מריוטאי *Mareotas*. Quippe pro Mareotis legendum eſſe ית מרוימאי Meroitas id eſt Æthiopes res ipſa monet. Atque ita ſumpſit Elias qui hos populos eſſe vult ממדינת פריטייני *è regione Pretegiani*. Porro *Chus* quod Æthiopiam alii interpretantur, Jonathani eſt ערביא *Arabia*. Et eum ipſum Jectanem quem Scripturæ interpretes in Indiam cum filiis ablegant, cum ipſum inquam pro parente & conditore agnoſcunt Homeritæ & Amanitæ in Arabiæ parte aromatifera. Quod, præter Theophanem, Anaſtaſium & Euthymium, teſtantur Arabum ſcriptores non infimi Joſephus Ben Abdillatif, & Mohammedes Ben Jacob Sirazita, & è Judæis Abraham Zacuth in libro Juchaſin. Neque id patres prorſus latuit, è quô numero Euſebius, Epiphanius, Euſtathius Antiochenus, author Chronici Alexandrini Arabum genus deducunt ex Aſarmoth ſeu Hatſarmaveth filio Jectan.

Sed & Ethnici ſcriptores in multis Moſi concinunt. Ut rem repetamus paulo altius, diluvii fama quo paucis ſuperſtitibus reliqui homines perierint apud

omnes

omnes gentes increbuit. De eo Hierapolitani apud Lucianum de Deâ Syrâ longam hiſtoriam texunt ex archivis ſuis depromptam, narrationi Moſis per omnia ſimilem, niſi quod Noæ ſubſtituitur Deucalion. Plutarchus columbæ meminit ex arca emiſſæ, & Abydenus avium quæ cum ſemel atque iterum ex immenſo pelago in navigium ſtatim ſe recepiſſent, non habentes ubi conſiderent, tertia vice talis lutulentis redierunt. Ex eodem diſcere eſt arcam in Armenia ſubſtitiſſe, ibique extare ejus reliquias quæ amuleti vim habeant. Quod ipſum docent Beroſus & Polyhiſtor & Nicolaus Damaſcenus. Epiphanius quoque author eſt eas adhuc ſuo ævo in monte Cardyæorum oſtenſas. Et Benjamin ſcriptor Hebræus Omarem refert templum ex illis fabricaſſe in vicinâ Tigridis inſulâ. Proinde mons quem diximus alio nomine vocatur mons *Themanim* id eſt τῶν ὀκτὼ. Ita obſervant Elmacinus & Nubienſis uterque Arabs. Nimirum ab octo illis qui ex diluvio evaſerant. Et in eodem monte κώμην Θαμανῶν memorat Agathias lib. 4. Quæ ſequuntur de turre Babylone extructâ, & confuſione linguarum, & conditoribus inde diſperſis per varias terrarum oras ab Eupolemo & Abydeno diſertis verbis referuntur apud Cyrillum & Euſebium. Et ſi de ſingulis agatur, Græci genus ſuum ad Japhetum ſeu Japetum non obſcure referunt, cum illum eſſe perhibent hominum antiquiſſimum. Ita ut res ceſſerit in Proverbium, & *Japeto vetuſtior* dicatur pro valde ſene. Jam quod ad Javan alludit Jonum nomen, ad Eliſam Elis & Hellas & Æolus, Græcorum originem ab his eſſe repetendam aperte prodit. Eadem in reliquis filiis Japheth vel ſoni vel ſignificationis convenientia jam obſervata; Si unum Magog excipias patrem Scytharum circa Caucaſum, qui Græcorum fuit Prometheus. Id docet Japetus pater, & ſedes in Caucaſo, ignisque & metalla quæ volunt à Prometheo reperta, quia multa ſunt in illis locis, & fabula de roſione cordis, quia *Magog* id ſignificat: Et quod Magog alio nomine dicta eſt urbs Hierapolis, quam Promethei filius Deucalion Scytha condiderat ut à Luciano proditum. Chamum vel Hamum Afri ſub Hammonis ut Noam ſub Saturni nomine coluerunt. Inde Africa Hammonis & Hammonia dicta eſt; Et Ægyptus in Plutarcho *Chemia* pro Chamia id eſt terra Cham ut appellatur in Pſalmis. Nomen Meſraim manſit in menſe Μεσορὴ, & in urbe Babylone prope Memphim quam Ægyptii & Arabes מצר *Meſer* vocant. Nomen Put in Pythone & Pythio Apolline. Nam Apollo Libycus Hammonis fuit filius ut habetur in Ampelio. Nomen Chanaan in Mercurio; Utrumque enim eſt à mercibus & mercaturâ: Et Mercurius ſervus ut Chanaan; & eloquentiæ pater, quia literæ ſunt à Phœnicibus; & alatus, & viis præfectus propter longinquas eorundem navigationes; & lac & mel illi libata quæ ſunt deliciæ terræ Chanaan. Sed & ex Chanaan Χνᾶ *Chna* decurtatum, quod Phœnicis fuiſſe cognomen ſcribit Sanchoniathon. Unde Χνᾶ Phœnice regio & χνάοι incolæ in Stephano. Sic Chuſi filium Nimrod vel Nebrod eſſe Bacchum docent in veſte νεβρίδος, & in curru נמרין *nimrin* id eſt tigrides, quibus ad nomen alluditur, & expeditiones in Orientem, & quod in Arabiâ dicitur eſſe natus: Denique quod Bacchus appellatur, id eſt בר כוש *Bar-chus* filius Chuſi, & Ζαγρεὺς id eſt potens venator. Rurſus è filiis Chanaan Hevæi circa mon-

montem Hermonem habitabant, Joſ. 11, 3. & Jud. 3, 3. qui eſt in Oriente terræ Chanaan Pſal. 87, 13. Proinde *Cadmonim* id eſt orientales dicuntur Gen. 15, 19. & *Hermonjim* id eſt Hermonæi Pſ. 42, 7. Græci igitur aperte docent ex hac potiſſimum tribu fuiſſe eos Phœnices qui Thebas condiderunt, cum coloniæ ducem Κάδμον appellant & ejus uxorem Harmoniam aut Hermionem. Hoc præcipuum quod utrumque fingunt in ſerpentem fuiſſe mutatum, quia Hevæorum nomen ſerpentes ſonat. Inter Æthiopes & Ægyptios multa fuere communia, ut quod Reges pro Diis habuere, ſtudium circa ſepulchra, ſtatuæ & literarum characteres ejusdem formæ, ſacerdotum idem habitus. Hæc pluribus perſequitur Diodorus lib. 3. unde cōcludit Æthiopes & Ægyptios cognatos eſſe populos & congeneres. Quibus hæc Moſis plane conſona, *Miſrajim genuit Ludim*, quæ ſignificant Æthiopes Ægyptiorum eſſe colonos. Idem ſequitur de Lehabæis, Anamæis, & Naphtuchæis, id eſt Libyægyptiis, Ammoniis & Adyrmachidis ſeu Marmaridis. Sic apud Herodotum Ammonii ſunt Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιόπων ἄποικοι *Ægyptiorum & Æthiopum coloni*, & Adyrmachidæ ab Ægyptiis ſolâ veſte differunt. Et in Marmaricæ littore Aptuchi fanum habet Ptolemæus, qui videtur fuiſſe Naphtuchæorum pater. Casluchæos item ſeu Colchos ex Ægypto veniſſe docebat color ater, criſpum capillitium, circumciſionis ritus, & quod eodem modo linum elaborabant, vita denique omnis & lingua ſimilis. Ex quibus notis hos Ægyptii generis fuiſſe colligunt Herodotus, Scymnus, Diodorus, Dionyſius Periegetes, Valerius Flaccus, Ammianus, Agathias, & plures alii quos ſuo loco citamus. Atq; ut Casluchæis vicini Caphthoræi, ita Sideni Colchis. Nempe Side idem quod Caphthor, hoc eſt malum Punicum. Itaque Caphthoræos veteres magno conſenſu in Cappadociâ ponunt, ubi Side prope Colchidem. Turbat quod ut Casluchæi & Caphthoræi ex Ægyptiis, ita ex Casluchæis & Caphthoræis Philiſtæi dicuntur orti. Porro parum credibile nonnullis videbitur ut coloni ex Ægyptô in Colchidem profecti alios colonos remiſerint in Palæſtinam, cum loca tam ſint diſſita. Sed utriusque itineris veſtigia ſunt in Poëtis qui Typhonem Ægyptium memorant ad Caucaſum usque progreſſum, & poſt aliquot pugnas ſaucium pedem retuliſſe, & in Palæſtinâ expiraſſe prope lacum Sirbonidem.

Ex hoc ſpecimine lectori palam fiet nos omnem moviſſe lapidem, nec quicquam intactum præteriviſſe, ut veritatem in Democriti puteo latentem erueremus. In quô conatu ſi non fuit par ubique ſucceſſus, tamen ſperamus fore ut noſtram hanc qualemcunque opellam boni probent. Eſt aliquid prodire tenus, ſi non datur ultra. Non omnia poſſumus omnes. Nihil ignorare ſolius eſt Dei. Aliorum σφάλματα vidimus & correximus: Alius noſtra videbit & emendabit. Quod æquô animô paſſuri ſumus, modo id cum modeſtiâ fiat, atque amore veritatis, non obtrectandi ſtudio. Quô vitiô paſſi ſunt nonnulli tenebriones ita ſe transverſos abripi, ut hoc opus calculo ſuo damnaverint antequam viderint. Nempe conſilium ipſum illis diſplicet. Vellent homines noſtri ſcilicet nominis ſtudioſi ut bonas horas utilius collocaremus. Et nos ab inſtituto noſtro valde alienum feciſſe putant, qui tantum ſtudium in his minutiis poſuerimus. Neque

enim, ſi illis creditur, noſtra multum intereſt ſcire quam mundi partem occupaverint filii Joctan, nec utrum in Arabia aut Æthiopia Chus conſederit.

At hi monitores, qui otii & negotii rationem à nobis tam ſevere exigunt, ipſi nobis exemplo ſuo præire debuerant, & re potius quam verbis docere quale ſit illud penſum ad quod invitos revocant. Quippe haud quaquam ferendum eſt ut qui ipſe nihil agat, & in turpi otio conſeneſcat, id ſibi ſumat juris in alios ut eorum ſcripta vellicet & pede ſuo metiri velit. Interim qui hujusmodi labores ut inutiles carpunt, ſciant Moſem per noſtrum latus adeoque Deum ipſum peti. Idem enim eſt ac ſi dicant Deum hæc fruſtra dictaſſe Moſi, in quibus illuſtrandis operam noſtram impendimus. Certe ſi non fruſtra ſcripta ſunt, nec fruſtra eſt quod explicantur. Porro ut in natura nihil fruſtra fieri, ita in Scriptura nihil fruſtra dici verum & indubitatum eſt. Nempe libri ſacri ſupra cæteros hac prærogativa eminent, quod nihil in iis eſt quod vel vacet vel deficiat. Itaque facilius eſt ut cœlum & terra prætereant quam ut unus apex è Lege cadat. Et tam iis qui verbo ſuo adimunt quam qui addunt Deus graviſſima quæque interminatur. Ut enim Dei verbo quisquis addit illud perfectum eſſe negat, ita quisquis adimit idem accuſat tacite, ac ſi quædam habeat otioſa & ſuperflua, & vult haberi Deo ſapientior, & Paulum arguit mendacii, cum dicit quæcunque ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam eſſe ſcripta, omnemque adeo Scripturam eſſe utilem ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in juſtitia.

Sed ut preſſius agamus, quod ajunt noſtra nil referre quam mundi partem inſederint Chuſæi aut Jectanæi, vox eſt belluæ non hominis, nedum Chriſtiani aut viri docti. Hæc aſinina ſunt axiomata, per quæ retroactis ſæculis periit ſenſus bonarum rerum, & barbaries in mundum invecta eſt, & æternam timuerunt ſæcula noctem. Noſtrane igitur nihil refert ut ſacræ hiſtoriæ & prophetarum oracula intelligantur? Hæc autem quis intelliget, dum ignorantur populi quibus hoc vel illud eveniſſe narratur, aut eventurum prædicitur? Certe Dei verbo quoad nos non conſtabit ſua veritas, ſi de Æthiopibus id accipias quod refertur de Saracenis. Nec poterit ſacra hiſtoria cum exotica conferri, nec eventus cum prædictione. Et Scripturæ interpres in devia feretur, ut qui de cepis reſpondent de alliis interrogati. Ac ſi quis in Cæſare Gallorum nomen ad Sarmatas referat, aut Britannorum ad Garamantas. Cujusmodi errores cum nemo ferat in Cæſaris interprete, cur his nihilo leviores patienter præteribimus in tractatore Scripturæ? Maxime ſi tales ſunt ut ea ſacris ſcriptoribus affingant quæ ridicula ſint aut ἀνύςατα. Quales nonnulli occurrunt, ex quibus profani homines anſam arripuerunt multa in prophetas deblaterandi, ac ſi Geographiæ tam ſe prodant imperitos quam aut Aeſchylus aliquis, aut Antonius Diogenes, aut ſcriptores Argonauticôn.

Quæ à me fruſtra non dici arguet hic ipſe liber, in quo hujusmodi maculas à ſcriptoribus θεοπνεύςοις abſtergere conati ſumus; Et tractare Geographica ut Theologum decuit; Ad Dei gloriam omnia referentes, & Scripturæ illuſtrationem, cui non Arabes modo & Ebræos, ſed & Rom. & Græc. ſcriptores mirum

in

in modum concinere toto opere paſſim docemus. Atque eo fine cum res poſtulat eorum teſtimonia congerere non dedignamur. Non quod talibus ſuffragiis Dei verbum in ſe fiat firmius, ſed ut infirmitati hominum conſulatur, & revincantur athei, qui nihil habent quod regerant, cum quæ in Scripturis noſtris ſunt maxime paradoxa in eorum ſcriptis legunt in quorum verba jurarunt.

In primo è quatuor libris cui titulum fecimus, *Diviſionis gentium* ἀφηγούμενα, docemus Noam & tres liberos & nonnullos è nepotibus ſub aliis nominibus à Poëtis graphice deſcribi; Et ubi terrarum arca fabricata ſit, & quo in loco ſubſtiterit: Et cur ex Oriente profecti dicantur primi homines qui ex Armeniæ montibus in Babyloniam deſcenderunt, quæ recta eſt ad meridiem. Ibidem multa diſquirimus de Babylonis amplitudine & ſitu, & mœnibus ex latere & bitumine, de altitudine turris Babylonicæ, de conſilio ſtructorum, de confuſione linguarum, & gentium diſperſione. Quæ ζητήματα ſic à doctis ultro citroque agitata ſunt, ut nondum exhauſta fuerint, & ſuperſint multa dicenda.

Agitur in ſecundo libro de Semo & Semi poſteris, quem cæteris præpoſuimus ratione dignitatis. Hujus libri pars non infima verſatur in ſtirpe Jectan, quam omnes Scripturæ interpretes Joſephi veſtigiis inſiſtentes in Indiam ablegaverant, nos invictis rationibus Arabiæ parti aſſerimus ex qua thus & myrrha proveniunt & quicquid eſt aromatum.

Tertius eſt de Japhetho cujus filios in Aſia Mediam, Iberiam, Moſchicam, Tibareniam, Cappadociam, Paphlagoniam, Phrygiam, in Europa Thraciam, Græciam, Italiam, Galliam & Italiam occupaſſe probamus; Iis rejectis qui, ut illam intra limites anguſtiores coerceant, Rhodanim Rhodios eſſe volunt, & Cethim Cyprum ubi Citium, & Tharſis Ciliciam cujus Tarſus eſt metropolis.

In quarto agitur de Chami filiis: Et Chus dudum è patria exul in Arabiam ſuam poſtliminio revertitur, ut Æthiopiam cedat Ludæis, quos eſſe veros Æthiopes pluribus demonſtramus. Et Phathruſæi Thebaidem occupant. Et Caſluchi hactenus ignoti ſe Colchos eſſe profitentur. De Babylone item & Ninive & aliis urbibus a Nimrode conditis multa habentur nondum vulgata, & ut ſperamus profutura.

Errata typographica ii facilius condonabunt, qui ſcient quot incommodis in hujus libri editione conflictatus ſim, & meliorum inopia eo neceſſitatis adactum ut illorum opera mihi fuerit utendum qui ἐν πίθῳ quod ajunt τ̀ κεραμείαν ἐμάνθανον. Taceo me in emendatione nullum habuiſſe adjutorem, & iis negotiis ſæpe urgeri per quæ ad hæc minutula non licet attendere quantum ſatis eſt. Sed & ſculptori qui tabulas Geographicas edidit, defuit peritia, potiſſimum in Ebræorum characterum efformatione, in quibus quæcunque deſunt ex ipſo libro lector facile ſupplebit. Ex qua occaſione ſit factum ut huic tractatui alterum attexuerimus de Phœnicum ſermone & coloniis dicetur in ſequentibus.

Novæ hujus Editionis ad Lectorem Editor.

S Iſto Tibi, Benevole Lector *Magni Bocharti Geographiam ſacram, redivivam quaſi & è tenebris erutam, in quibus hactenus ob annonam ejus atque penuriam, emortua veluti delitеſcere viſa eſt; Indignum namq; judicans ego, latere ſolum Autorem tantum inter parietes privatos, publici eum juris, & ubique ut proſtaret, facere decrevi, ne antiquum autem obtineret novus, quem meditabar, codex, de emendando illo (vitioſum enim eſſe Exemplar Cadomi impreſſum ſæpius audiveram) quin augendo & ornando cogitavi; Inde Autoris Eruditiſsimi effigiem frontiſpicio apponere volui, ut cujus ingenium in ſcripto conſpicis, ejuſdem quoque vultum in tabula intueri valeres: In forma vero quarta, vulgo ut appellitant, excudere juſsi cum hoc ipſo Tibi & portanti & ementi conſultum judicarem: Porro quo prodiret opus emendatius, Virum Clariſsimum atque Doctiſsimum Dn.* David Clodium Hamb. *Profeſſorem Giſſenſem, quem linguarum peritiſsimum fama celebrabat, rogavi ſuſciperet in ſeſe hoc onus & quæ corrigenda cenſeret, communicaret, cui petito meo annuens, benevole pariter atque ſtudioſe, quod rogavi vir laudatus præſtitit, qua ratione vero & quomodo illud factum ſit, ſubſequens Ejusdem Te docebit Epiſtola.*

Alii

Alii cuidam Viro Magno Tabulas Chorographicas revidendas commiſi, qui illarum quoque curam habuit & ſedulam & curioſam. Adjeci denique in fine Epiſtolas duas Auctoris noſtri elegantes omnino & eruditas, ne ſeorſim excuſæ interciderent, Tuque eorum uſu fructuoſo careres. Atque his inſtructum & ornatum opus jam in lucem prodit, Tibique Lector benevole Tuisque uſibus dico atque offero, emendatum profecto ſumma qua fieri potuit & cura & induſtria. Quod ſi quæ Tibi ſphalmata occurrant, quæ tamen levia eſſe confido, cogites velim, inter tot ac tantos militares ſtrepitus quibus hoc ſemeſtri patria turbata fuit, facile accentum *de loco nativo potuiſſe moveri, facile* ſpiritum *diſparuiſſe, facile literam hanc alterius cujusdam occupaſſe locum, eaque ut benevole excuſes atque corrigas, rogo humaniſſime. De cætero Autoris Noſtri* Hierozoicon *quoque recudere meditor, cujus editionem nitidiſſimam & ab omnibus mendis accuratiſſime purgatam, proxime me daturum polliceor; Interea vale Lector Benevole & laboribus noſtris fave.*

T.

J. D. ZUNNER.

Erudito

Erudito atque Benevolo Lectori.

S. & O.

SEx menſes ſunt & quod excurrit, *Benevole atque Erudite Lector*, cum Vir Eximius & de re litteraria bene meritus Dn. Zunnerus, mentem ſuam de recudenda *Geographia Sacra S. Bocharti*, per amicum explicaret, atque ut conſilium operamque meam ipſi hac in re locarem, rogaret officioſiſſime, cujus ego petito ingenuo & honeſto, licet publicum quo fungor, munus variam injicere videretur remoram, non potui tamen quin annuerem, quippe quod in uſum atque commodum Reipublicæ Litterariæ vergere, haud obſcure advertebam. Suſcepi igitur hoc onus, & quod à publicis officii laboribus, reſiduum erat otii, illud omne in hoc opus emendandum vel ornandum vel augendum contuli, quo ipſo an exſpectationi tuæ ſatisfactum fuerit Tibi judicandum relinquere, quid autem in nova hac editione præſtitum ſit, paucis explicare, meum eſſe judicavi. Primo itaque omnium autor fui & ſuaſor, ut eodem tenore paginarum, quo exemplar priſtinum exſtabat, excuderetur novum, quod & accurate ſatis factum eſt, ut citatus Noſter apud alios, idem in hac qui in priori appareat editione. Dicta Biblica, quæ falſo adducta erant ut plurimum, evolvi ſedulo, & ut citarentur accuratius maxime curavi, in quo ſecutus ſum Hebraicam atque Græcam veritatem, quippe qui in ver-

verſionibus ſæpe maximam adverterim tam Capitum quam Verſiculorum differentiam: Citata vero ex profanis evolvere, nec rogatum fuit Editoris, nec mei vel illius otii, ea ergo fidei Autoris relicta, intacta remanſerunt: Reliqua σφάλματα, quorũ ſeges fuit uberrima, ſumma annotavi induſtria, ſchedulaq; peculiari, quæ ſtatuæ inſtar Mercurialis Typothetæ eſſet, enumerata transmittere nõ ſubterfugi: Porro Indices utriusq; partis *Geographiæ* ſeorſum qui exſtabant in unum congerere, ac infinitis augere locis, novos vero, tam Autorum, qui in Geographia citantur, emendantur vel caſtigantur, quam Dictorum S. Scripturæ, Autorumq; atq; Rerum quæ in additis Epiſtolis duabus occurrebant, concinnare volui, ut uno veluti intuitu quid Autor habeat, conſpici poſſet. Eſt autem *Erudite Lector*, quod Te non ignorare mea pariter atque Tua intereſt, ſcil. quo modo in Autore emendando fuerim progreſſus. Quicquid igitur vel Dialecto aliquâ excuſari poterat, vel perpetuo in Autore deprehendebatur, licet vitioſum vel mendoſum videretur, absque omni nota correctoria me tranſiiſſe ſcias; ſunt enim nonnulla in Autorum citatis, quæ dialectus aliqua excuſabit inter Græcos, ſunt etiam quæ propria veluti videntur, Autori ex peculiari aliqua absque dubio profecta ὑποθέσει, v.g pronunciatio τοῦ *ſain* Hebræorum per z vel tz. *He* Arabici punctati ſuperne punctulis duobus per nudum *He* & quæ ejus ſunt farinæ alia, quæ cum in Autore ſint perpetua, ſuo eorum Autori relinquenda cenſui; Præter ea vero ſi quæ in hoc novo Codice remanſerunt menda, non meæ nec Typographi velim aſcribas incuriæ, quippe cui ſæpe ob turbas

bas militares ſerius quam debebant emendanda mea reddita fuerunt, leviora tamen, quæ viſa hactenus quam ut Eruditum turbare poſſint, omnino viſa ſunt, quapropter ut excuſes ea benevoleq; corrigas eſt quod rogamus perhumaniter. De reliquo cum Autoris *Hierozoicon* proxime promittat Editor, ſpem de illo opere bonam imo optimam concipere jubeo, Typos enim Arabicos, Hebr. Sam. Æthiop. & Syros, quibus in illius editione erit utendum, adeo elegantes & nitidos conquiſivit, ut pares me vidiſſe dubitem, exemplar vero juxta quod excudi novum debet, ipſe manu mea corrigo, quod ſi Deus ad finem perducere dederit accuratiſſimum fore atque nitidiſſimum polliceri habeo. Quibus Vale *Benevole Lector* & fave ei qui tuis commodis invigilare gaudet. Vale.

Dabam è Muſæo An. M DC LXXIV. Calend. Aprilis

DAVID. CLODIUS Hamb.
Ling. Orient. Prof. Ord. Giſſenſ.

INDEX

INDEX CAPITUM.

LIBER PRIMUS.

Diviſionis Προηγούμενα.

CAPUT I.

Hiſtoria de Noä & tribus filiis accurate confertur cum fabula de Saturno & Saturni tribus liberis. Pag. 1

CAP. II.

De nepotibus Noä quorum mentio Gen. 10. Chanaan confertur cum Mercurio, Nimrod cum Baccho, Magog cum Prometheo: Pleroſque alios non appellari veris nominibus, ſed urbium aut gentium nominibus quas condiderunt. 11

CAP. III.

Arca Noæ quo loco ſubſtiterit 15

CAP. IV.

Ubi ante diluvium vixerit Noe, & arcam fabricaverit. 24

CAP. V.

De terra Sennaar *vel* Sennaar *vel* Sinhar *vel* Singar, *in quam ex montibus Ararat profecti ſunt primi homines* 27

CAP. VI.

De pallio Sinhar *Joſ. 7, 21.* 28

CAP. VII.

Cur Gen. 11, 2, מקדם ex Kedem *vel ex Oriente profecti dicantur qui ex montibus Ararat venerunt in terram Sinhar* 34

CAP. VIII.

Babel ſeu Babylon ubi fuerit 36

CAP. IX.

Turris Babel ubi fuerit 40

CAP. X.

Quando & à quibus fuerit & extructa turris 42

CAP. XI.

Turrim & mœnia Babylonis ex latere & bitumine conſtitiſſe 43

CAP. XII.
De Babylonis amplitudine 49
CAP. XIII.
De altitudine turris Babylonicæ: De eadem fabulæ cum Moſis hiſtoria collata. 51
CAP. XIV.
Quo conſilio primi homines tantam molem erexerint 53
CAP. XV.
De confuſione linguarum. 56
CAP. XVI.
De gentium diſperſione 70

LIBER SECUNDUS

De Semi poſteris.

CAPUT I.
De Semo Pag. 73
CAP. II.
Elam עילם 78
CAP. III.
Aſſur אשור 81
CAP. IV.
Arphaxad ארפכשד 83
CAP. V.
Aram ארם 83
CAP. VI.
De locorum nominibus quibus vel præfigitur vel poſtponitur nomen Aram 85
CAP. VII.
Semi nepotes ex Aram 90
CAP. VIII.
Uts עוץ *Gen.* 10, 23 90
CAP. IX.
Hul חול 91
CAP. X.
Gether גתר 92
CAP. XI.
Mas מש *Gen.* 10, 23. *vel Meſech* משך 1. *Par.* 1, 17. 93
CAP. XII.
Lud לוד 94
CAP. XIII.
Sela שלח 100

CAP.

CAPUT XIV.

Eber, Phaleg, & reliqui Eberi filii usque ad Abrahamum 104

CAPUT XV.

Joctan vel Jectan יקטן 109

CAPUT XVI.

Almodad אלמודד *& Saleph* שלף 112

CAPUT XVII.

Hatſarmaveth חצרמות 113

CAPUT XVIII.

De loco Arabiæ unde thus advehebatur 117

CAPUT XIX.

Jarach ירח 124

CAPUT XX.

Hadoram הדורם 128

CAPUT XXI.

Uzal אוזל 130

CAPUT XXII.

Dicla דקלה 134

CAPUT XXIII.

Obal עבל 139

CAPUT XXIV.

Abimael אבימאל 144

CAPUT XXV.

De homonymia nominis Seba & Sabæorum in Scriptura 146

CAPUT XXVI.

Seba שבא *filius Joctan Gen.* 10, 28 146

CAPUT XXVII.

Ophir אופיר 156

CAPUT XXVIII.

Chavila חוילה *Gen.* 10, 29 161

CAPUT XXIX.

Jobab יובב 163

CAPUT XXX.

De Meſa משא *& Saphar* ספר Gen. 10, 30 163

LIBER TERTIUS.

De Japheti poſteris.

CAPUT I.

De Japheto pag. 167

CAPUT II.
Thiras תירס 172
CAPUT III.
Javan יון. 174
CAPUT IV.
Eliſa אלישה 176
CAPUT V.
Chittim כתים 178
CAPUT VI.
Dodanim דודנים *ſive Rhodanim* רודנים 183
CAPUT VII.
Tharſis תרשיש 188
CAPUT VIII.
Gomer גומר 194
CAPUT IX.
Askenaz אשכנז 196
CAPUT X.
Riphat רפת *vel Diphat* דפת 198
CAPUT XI.
Thogarma תוגרמה 200
CAPUT XII.
Tubal תובל *& Meſech* משך 204
CAPUT XIII.
Magog מגוג 212
CAPUT XIV.
Madai מדי 219
CAPUT XV.
Populi ex Japheti filiis oriundi juxta Joſephum Ben Gorjon 225

LIBER QUARTUS.

De Chami poſteris.

CAP. I.
De Chamo pag. 230
CAP. II.
Chus כוש 237
CAP. III.
Filii Chus 245
CAP. IV.
Sabtheca סבתכה 246

CAP.

CAP. V.

Rhegma רעמה 247

CAP. VI.

Dedan דדן 248

CAP. VII.

De Seba vel Saba שבא *filio Rhegma* 249

CAP. VIII.

De altero Seba filio Chus, Ebr. סבא *per* Samech 250

CAP. IX.

De שאא *Seba nepote Abrahami* 251

CAP. X.

Sabtha סבתה 252

CAP. XI.

Chavila חוילה *filius Chuſi* 255

CAP. XII.

Nimrod נמרוד. 256

CAP. XIII.

Deſcriptio Babylonis 261

CAP. XIV.

De conditore Babylonis 263

CAP. XV.

De excidio Babylonis 265

CAP. XVI.

Erech vel Arach ארך: 267

CAP. XVII.

Acchad אכד 269

CAP. XVIII.

Chalne כלנה 270

CAP. XIX.

Aſſur אשור 272

CAP. XX.

Ninive נינוה 280

CAP. XXI.

Rehoboth רחובות 289

CAP. XXII.

Calach כלח 290

CAP. XXIII.

Reſen רסן 291

CAP. XXIV.

Miſrajim מצרים 292

CAP. XXV.

Septem filii Miſraim 297

CAP.

CAP. XXVI.

Ludei לודים 299

CAP. XXVII.

Pathruſei פתרוסים 311

CAP. XXVIII.

Lehabei להבים 316

CAP. XXIX.

Naphthuhei נפתוחים 317

CAP. XXX.

Anamei ענמין 322

CAP. XXXI.

Casluchi כסלוחים 323

CAP. XXXII.

Caphthorei כפתורים 329

CAP. XXXIII.

Put vel Phut פוט 333

CAP. XXXIV.

Chanaan כנען 335

CAP. XXXV.

Sidon צידון 342

CAP. XXXVI.

De decem reliquis filiis Chanaan. 344

CAP. XXXVII.

Fines Chananaeorum. 349

CAP. XXXVIII.

Explicatio decimi capitis Geneſeos de diviſione gentium ex Ebraeo libro Juchaſun *pag* 351.

Argumenta ſingulis capitibus præfixa docent explicatius quid in iis tractetur.

phei hymnis παγγενέτωρ & γενάρχης appellatur. Et ejus uxor Rhea,

Μήτηρ μέν τε θεῶν ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων.

BIBLIO
VITTOR

LIB.

phis hymnis παγγενέτωρ & γενάρχης appellatur. Et ejus uxor Rhea,

Μήτηρ μάντε θεῶν ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων.

LIB.

LIBER PRIMUS.

DIVISIONIS ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ.

CAPUT I.

Hiſtoria de Noa & tribus filiis accuratè confertur cum fabula de Saturno & Saturni tribus liberis.

ID verum quodcunque primum; Scriptura antiquiſſima, ex quâ petitum aut detortum quicquid antiquum in gentibus, ut fabula de Saturno & liberis, quæ tota latet in Hiſtoria Noæ.
B 1. Saturnus παγγενέτωρ 2. Juſtitiæ præco. 3 Eo Rege omnia communia & indiviſa. 4. Et homines in ſummâ pace degebant. 5. Et unius erant ſermonis. 6. Ejus uxor Rhea ſeu tellus, quia Noe appellatur *vir terræ* 7 Idem agricola & vitiſator. 8 Et ebrietatis præſes, 9. Cur Saturnalibus ſervi dominorum loco. 10 Saturnus author legis quæ deos vetat videre nudos. 11 Idem cum uxore & ſuis ex Oceano emerſit. 12 Navis ejus Symbolum *Capita aut navis*, Gall. *Croix ou pile*. 13. Saturnus prædicit diluvium Columba Deucalionis. 14. Cur tradatur Saturnus voraſſe omnes liberos præter tres πολυθρυλλήτους In ſcriptura Prophetæ dicuntur facere quod futurum prænuntiant. *Cham* ſeu *Ham*, id eſt Jupiter, Afris *Hammon*, Ægyptiis Ἀμμοῦν & Ἀμοῦν Tria loca ſcripturæ de Hammone quæ ſumunt multo aliter interpretes. *Amon*, *Haman*- *No*, *No*- *Amon*. *Dioſpolis* non eſt *Alexandria* quæ nondum erat, ſed ejus loco *Racotis*. Dioſpolis cur à Nahumo aquis circumdari dicitur. Dioſpolis prope Mendetem in mediis aquis. Magnam Dioſpolim, id eſt Thebas, aquam habere pro muro. Eadem phraſis in Iſocrate & Heliodoro. Africæ & Arabiæ loca ab Ammone dicta Ipſa Africa *Ammonia* vel *Ammonis*. *Cham* vel *Ham* unde Ægyptus *Chamia*, *Chemia*, *terra Cham*. *Hermochymius*, hodie *Chemi* Cophtitis. *Chemia* Plutarcho nigredo oculi חום *Chum* Hebr. nigrum, חם *Cham* fervidum ut Græcè Ζεὺς Cham ut Jupiter fratrum minimus, Quomodo cœli Dominus. Cur fingatur patrem execuiſſe. Verbum ויגד æquivocum Gen. 9, 22. Cur Corcyra Saturno odioſa Gordiæi montes Corcyræi, Japhet Neptunus maris Deus. Ejus portio in inſulis & peninſulis. Locus Euhemeri. Ποσειδῶν Pœnis פשיטן *Peſitan* à dilatando ut Japhet. Neptunus εὐρύστερνος. *Mare latum*. Neptunus à נפתח *Niphtha* vel à *Nephthy*. Non à nando vel nubendo *Moſale* Ægyptiis. Sem idololatris exoſus, ad inferos detruſus, pro Plutone habitus. Alludit ad שמה *ſamma* quod ἀφανίζειν Græci reddunt. Σμὺ Typhon Ægyptiis, qui & *Seth* & *Bebon*. Utrumque explicatur.

TErtullianus adverſus Praxeam rectè aſſerit *id eſſe verum quodcunque primum, id eſſe adulterum quodcunque poſterius*. Neceſſe enim eſt ut veri-
D tas ſit prior mendacio, cum mendacium nihil aliud ſit quàm corruptio veritatis. Itaque inter doctrinæ cœleſtis characteres & κριτήρια, merito cenſetur antiquitas, adeoque dignitatis atque authoritatis apud homines multum illi inde accedit. Hæc porro doctrinæ antiquitas non aliunde melius poteſt adſtrui, quàm ſi doceamus in gentibus quicquid fuit antiquiſſimum, id ex Scripturis noſtris aut petitum eſſe aut detortum. Exemplo ſit priſca fabula de Saturno & tribus liberis orbis imperium inter ſe partientibus: in quâ docti pridem viderunt latere Noam & tres filios à quibus terra diviſa eſt. Sed ut res clarius eluceſcat, totam hanc fabulam libet conferre accuratius cum hiſtoriâ Moſis de Noa; quod non puto quenquam hactenus ſufficienter præſtitiſſe.

E Noam eſſe Saturnum tam multa docent ut vix ſit dubitandi locus. 1. Omnium qui poſt diluvium vixerunt communis parens eſt Noe. Ita Saturnus in Orphei hymnis παγγενέτωρ & γενάρχης appellatur. Et ejus uxor Rhea,

Μήτηρ μέν τε θεῶν ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων.

2. Noe non juſtus modò, ſed & juſtitiæ præco ſedulus, cum eo vixerit ſæculo, quo hominum mores erant perditiſſimi, nihil non egit ut illos ad veræ pietatis normam verbò & exemplo reduceret. Saturnum itidem regem juſtiſſimum fuiſſe volunt, adeoque pro virili τοὺς καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπους ἐξ ἀγρίου διαίτης εἰς βίον ἥμερον μεταστῆσαι, καὶ διὰ τοῦτο ἀποδοχῆς μεγάλης τυχόντα, πολλοὺς ἐπελθεῖν τῆς οἰκουμένης τόπους, εἰσηγήσασθαι δ' αὐτὸν ἅπασι τήν τε δικαιοσύνην καὶ τὴν ἁπλότητα τῆς ψυχῆς; *homines ſui temporis ex agreſti vita ad humaniorem cultum tranſtuliſſe, & propterea magnos honores conſecutum, multa orbis loca peragraſſe, & omnes ad juſtitiam & animi ſimplicitatem induxiſſe:* Diodori verba ſunt lib. 5. Bibliothecæ. Neque aliter Aurelius Victor in libro de origine gentis Romanæ: *Feros homines & rapto vivere aſſuetos ad compoſitam vitam traduxit.* Quibus hæc ſummi poetæ conſona Æn. lib. 8. A B

Is genus indocile & diſperſum montibus altis
Compoſuit, legesque dedit.

3. Inter diluvii tempus & Phalegi nativitatem anni centum interceſſerunt, per quos, orbe nondum diviſo, Noe in univerſum genus hominum, ut pater in liberos, naturale habuit imperium. Hæc eſt Poetarum ætas aurea ſub regno Saturni, qua homines, ut fabulantur, omnia in commune poſſidebant: *Saturnus* (inquit Trogus apud Juſtinum lib. 43.) *tantæ juſtitiæ fuiſſe fertur, ut neque ſervierit ſub illo quisquam, neque quicquam privatæ rei habuerit, ſed omnia communia & indiviſa omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium eſſet.* Et Virgil. 1. Georgic. C

Nec ſignare quidem aut partiri limite campum
Fas erat.

Et Ovidius lib. 3. Amorum Eleg. 7.

Signabat nullo limite foſſor humum.

Quod de eadem ætate habetur in Heſiodo,

Οἱ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν.
Ὥστε θεοὶ ἔζωον; ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
Νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ ὀϊζύος.
Cælorum imperium dum Rex Saturnus habebat;
Diis ſimiles ſumma degebant pace, nec ullus D
His labor aut ærumna fuit.

Id, inquam, videtur ſumptum ex vaticinio Lamechi de Noâ Gen. 5, 29. *Iſte conſolabitur nos de labore noſtro, & de dolore manuum noſtrarum, de maledictione quâ dominus terram maledixit:* Eodem pertinent hæc Teleclidis apud Athenæum lib. 6.

Εἰρήνη μὲν πρῶτον ἁπάντων ἦν ὥσπερ ὕδωρ κατὰ χειρός,
Ἡ γῆ δ' ἔφερ' οὐ δέος οὐδὲ νόσους &c.
Primum quidem omnibus pax fuit, ut manibus aqua,
Nec quæ metum afferrent nec quæ morbum terra genuit.

Et quæ de Saturno habet Martialis lib. 12. Epigr 63.

Antiqui Rex magne poli, mundique prioris, E
Sub quo pigra quies nec labor ullus erat.

5. In eodem ſæculo terra tota unius erat ſermonis teſte Prophetâ Gen. 11, 1. Quod fabularum conſarcinatores extendunt usque ad beſtias. Inde eſt quod ſub Saturno volunt

A volunt communem aliquam fuiſſe linguam homini & brutis. Plato in Politico: *οἱ τρόφιμοι τοῦ Κρόνου παρούσης αὐτοῖς οὕτω πολλῆς σχολῆς καὶ δυνάμεως, πρὸς τὸ μὴ μόνον ἀνθρώποις ἀλλὰ καὶ θηρίοις διὰ λόγων δύνασθαι, συγγίγνεσθαι κατεχρῶντο τούτοις σύμπασιν ἐπὶ φιλοσοφίαν: Saturni alumni tanto otio & facultate non ſolum cum hominibus, ſed & cum beſtiis colloquendi, hisce omnibus ad Philoſophiam utebantur.* 6. Noe Gen. 9. v. 20. appellatur איש האדמה *vir terræ*, id eſt agricola. Tale *vir belli*, pro milite Joſ. 5, 4. *vir brachii* pro robuſto Job. 22, 8. *vir ſanguinis*, pro ſicario vel homicidâ, 2. Sam. 16, 7. *vir pecoris*, pro opilione Gen. 46, 32. *vir verborum*, pro diſerto, Exod. 4, 10. *vir labiorum*, pro multiloquo, Job. 11, 2. *vir linguæ*, pro maledico,
B Pſ. 140, 12. Nulla phraſis uſitatior. Tamen de Noâ, *vir terræ*, ſic fuit ſumptum à Mythologis, ac ſi terram ſive Tellurem Deam duxiſſet in uxorem: Tellus enim eadem quæ Rhea Saturni uxor. 7. Sed cum alios non lateret ad agricolæ & vinitoris deſcriptionem hæc pertinere, *Noe cœpit eſſe vir terræ, & plantavit vineam*, Saturno etiam agrorum & vitium cultus tribuerunt. Aurelius Victor ubi ſupra: *Isque primus agriculturam edocuit.* Plutarchus in Ῥωμαικοῖς quæſt. 42. *καρπῶν ἀρετῆς ἢ γεωργίας ἡγεμὼν ὁ θεός, ἡ γὰρ ἅρπη τοῦτο σημαίνει fructuum virtuti aut agriculturæ Deus ille præeſt, hoc enim falx ſignificat.* Et in ejusdem parallelis Saturnus Icarium docuiſſe legitur *τρόπον τῆς τοῦ οἴνου πόσεως καὶ τῆς ἀμπέλου, vini uſum & vitis cultum.* Sic apud Macrobium Saturnal. lib. 1. cap. 6. *Huic Deo inſertiones ſurculo-*
C *rum, pomorumque educationes, & omnium ejuscemodi fertilium tribuunt diſciplinas.* Et Janus ibidem à Saturno *edoctus peritiam ruris*, ejus ſimulachro, *falcem inſigne meſſis adjecit.* Ita de Jano Servius in 8. Æneid. *Quem cum docuiſſet Saturnus uſum vinearum & falcis, &c.*

8. Quinetiam quia vir ſanctus vino ſuccubuit ſemel, fortaſſe nondum expertus ejus vires, in ejus facti memoriam Saturnalibus more receptum erat multo mero ſe ingurgitare, & Saturnus ebrietati præeſſe credebatur. Proinde in Luciano dicit Saturnus ſibi curam eſſe commiſſam *κρότου, καὶ ᾠδῆς, καὶ μέθης, plauſus, cantûs & ebrietatis*: Et Saturnalium ſeptem diebus ſibi non licere ſerium quicquam aggredi, *πίνειν δὲ καὶ μεθύειν καὶ βοᾶν ſed inebriari & bibere & vociferari.* In Epiſt. Saturn. In Saturn.

D 9. Eodem Saturni feſto, ut refert Athenæus lib. 14. Romanis in more fuit *ἑστιᾶν τοὺς οἰκέτας, αὐτοὺς τὰς τῶν οἰκετῶν ἀναδεχομένους λειτουργίας, ut ſervos convivio exciperent, & ſervilia miniſteria ipſi obirent.* Quod ipſum nō Romæ ſolùm & in Græciâ, ſed & Babylone uſurpatum docet ibidem Athenæus ex Beroſo. Athen. l. 14. Noe videlicet Chamum execratus prædixerat fore ut ejus poſteri ſervi eſſent ſervorum: Atque id impletum in Chananæis, tum cum ſubire coacti ſunt Iſraelitarum jugum qui Ægyptiis diu ſervierant. Sed Chami poſteri, quos Græci poſtmodum & Romani imitati ſunt, ſeriam maledictionem convertere conati ſunt in rem ludicram, quaſi oraculum impleturi, aut eluſuri verius, hâc ſervitutis imagine.

10. Occaſio anathematis à Noâ in Chamum contorti hæc fuit, quod vidiſſet
E את ערות אביו *patris ſui verenda nuda*, atq; oculos ſuos hoc ſpectaculo paviſſet. Fuit id ex parte notum Poetis, qui latam à Saturno legem eſſe fingunt, quâ ſancitur ne quis Deos nudos impunè contempletur. Proinde in Callimachi hymnis

Minerva cum Tireſiam occæcaſſet, qui lavantem illam viderat, apud Tireſiæ matrem factum ita excuſat. A

> ——— ἐγὼ δ' οὔτοι θῆκ' ἀλαόν.
> Οὐ γὰρ Ἀθαναίᾳ γλυκερὸν πέλει ὄμματα παίδων
> Ἁρπάζειν. Κρόνιοι δ' ὧδε λέγοντι νόμοι,
> Ὅς κέ τιν' ἀθανάτων ὅκα μὴ θεὸς αὐτὸς ἕληται
> Ἀθρήσῃ, μισθῷ τοῦτον ἰδεῖν μεγάλῳ.
> ——— *non per me perdidit ille oculos.*
> *Nec mihi luminibus pueros orbare voluptas.*
> *Aſt à falcigero lex ſene lata jubet,* B
> *Ut pœnâ graviore luat temeraria quiſquis*
> *Audet in invitos lumina ferre Deos.*

11. Etiam id notandum quod in Timæo Platonis, Κρόνος καὶ Ῥέα καὶ ὅσοι μετὰ τούτων *Saturnus & uxor Rhea, & qui cum illis fuerunt* ex Oceano & Thetide nati dicuntur, Noe ſcil. cum ſuis ex aquis diluvii tanquam ex matrice emerſit. 12. Itaque navem priſci Romani Saturni ſymbolum eſſe voluerunt. Quò quidem recentiores navim illam ſignificari ſtatuunt quâ in Italiam ſcilicet advectus eſt. Ovid. lib. 1. Faſtorum : *Et bona poſteritas puppim ſignavit in ære,*
Hoſpitis adventum teſtificata Dei.

Macrobius ubi de Jano: *Quum primus quoque æra ſignaret, ſervavit & in hoc* C *Saturni reverentiam; ut quoniam ille navi fuerat advectus ex una quidem parte ſui capitis effigies, ex alterâ verò navis exprimeretur: quo Saturni memoriam etiam in poſteros propagaret. Æs ita fuiſſe ſignatum hodieque intelligitur in aleæ luſu, cum pueri denarios in ſublime jactantes, capita aut navim* (Gall. croix ou pile) *luſu teſte vetuſtatis exclamant.* Eadem legere eſt in Aurelii Victoris libello quem citavimus de origine gentis Romanæ. Plutarchus item in Ῥωμαϊκοῖς ad quæſtionem cur nummi veteres ab unâ parte habuerint Ἰανοῦ διπρόσωπον εἰκόνα *Jani bifrontem imaginem*, ab alterâ πλοίου πρύμναν ἢ πρῷραν ἐγκεχαραγμένην *navigii puppim aut proram inſculptam*, à pleriſque aſſeri dicit id fieri ἐπὶ τιμῇ Κρόνου πλοίῳ διαπεράσαντος εἰς Ἰταλίαν *in Saturni honorem qui nave in Italiam trajecerit.* Quod tamen D docet poſtmodum à ſe non probari ſatis, quia cum multis aliis, Saturno commune id fuit: καὶ γὰρ Ἰανὸς, καὶ Εὔανδρος, καὶ Αἰνείας ἐκ θαλάττης προσεκομίσθησαν *quippe Janus etiam & Evander, & Æneas mari in Italiam appulerunt.* Itaque videntur veteres ſymbolo navis aliud ſignificaſſe, nempe arcam Noe, quâ cum ſuis ſervatus eſt ab univerſali Cataclyſmo.

13. Neque id Aſſyrios prorſus latuit, quamvis facti veritatem commentis ſuis obſcuraverint, ut gloriæ uni Saturno, id eſt Noæ debitæ portionem aliquam Regi ſuo Xiſuthro tribuerent. Sub illo nimirum narrat Alexander Polyhiſtor μέγαν γενέσθαι κατακλυσμὸν *magnum fuiſſe diluvium, &* σωθῆναι τὸν Ξίσουθρον προαγγείλαντος αὐτῷ τοῦ Κρόνου τὸ ἐσόμενον, καὶ ὅτι προσήκει ναυπηγῆσαι λάρνακα, καὶ ὁμοῦ πτηνοῖς, ἑρπετοῖς τε καὶ κτήνεσι πλεῖν ἐν αὐτῇ, *ſervatum fuiſſe Xiſuthrum, cum ei quid futurum erat Saturnus prædixiſſet, fabricandam ipſi arcam, & in eâ cum volucribus, reptilibus atque jumentis eſſe navigandum.* Ita etiam in Abydeno, Κρόνος προσημαίνει μὲν E

Apud Cyril. cont. Julian. l. 1.

A μετὰ ἴσως πλῆθος ὄμβρων. *Saturnus quidem præſignificat magnam imbrium vim futuram.* Sed Xiſuthrus Rex ἐπ' Ἀρμενίας ἀνέπλωσε, καὶ παρ' αὐτῇ ἰὼν κατελάμβανε τὰ ἐκ θεοῦ: τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ ἐπεὶ τὸ ὕδωρ ἐκόπασε, μεθίει τῶν ὀρνίθων πεῖραν ποιούμενος εἴπου γῆν ἴδοι τοῦ ὕδατος ἐκδῦσαν· αἱ δὲ ἐκδεχομένου σφέας πελάγεος ἀχανέος, ἀπορεύσαι ὅκη καθορμίσονται, παρὰ τὸν Ξίσουθρον ὀπίσω κομίζονται, καὶ ἐπὶ αὐτῇσιν ἑτέρας. *In Armeniam navigavit, & cum eò contenderet, vera eſſe deprehendit quæ Deus prædixerat. Tertia autem die poſtquam remiſerat tempeſtas aves quaſdam emiſit, experimentum capturus, an ea terra aliquid viſura eſſent ex mari extans: illa vero ab immenſo pelago excepta, cum deeſſet locus ubi conſiderent, ad Xiſuthrum retro redière,*

B *& poſt eas aliæ.* Ita uterque ſcriptor diluvii vatem Saturnum ab eo diſtinguit qui implevit vaticinium, cum in Scripturâ idem Noe qui à Deo monitus diluvium prædixerat, etiam arcam fabricaverit. Sub Xiſuthro veriſimile eſt Tigrim & Euphratem in Babyloniâ aliquanto plus ſolito exundaſſe, atque huic inundationi ea tribuiſſe Aſſyrios quæ contigerant ſub generali diluvio. Sic in particulari Theſſaliæ diluvio Deucalionem etiam in arcâ evaſiſſe, & ex eâ columbam emiſiſſe tradunt Græci ſcriptores. In his ita Plutarchus Δευκαλίωνί φασι περιστερὰν ἐκ τῆς λάρνακος ἀφιεμένην δήλωμα γενέσθαι· χειμῶνος μὲν εἴσω πάλιν ἐνδυομένην, εὐδίας δὲ ἀποπτᾶσαν, *columbam ajunt ex arcâ emiſſam Deucalioni indicem fuiſſe, cum rediret tempeſtatis, cum avolaret ſereni cœli.* In lib. utra animal, &c.

C 14. Quod pænè omiſeram ad diluvium id quoque pertinere puto, quod Saturnum Poetæ volunt devoraſſe omnes liberos præter tres illos πολυθρυλλήτους, Jovem inquam, Neptunum & Plutonem, qui ſoli ſuperſtites orbem univerſum inter ſe diviſerunt. Noe quatenus Propheta & Paſtor aliquomodo pater fuit etiam mundi prioris: Quem damnaſſe legitur Hebr. 11, 7. quia vaticinio ſuo diluvii pœnis addixit. Quippe ex Scripturæ phraſi Prophetæ dicuntur id facere quod futurum prænunciant. Sic Gen. 49, 7. *Diviſi eos in Jacobo, & diſperſi in Iſraele:* Diviſi & diſperſi, id eſt prædixi dividendos & diſpergendos. Ezech. 43, 3. *Quando veni ad perdendum civitatem,* id eſt ad prænuntiandum perdendam, ut rectè Junius. Hinc Deus legitur *cadere per Prophetas* Oſ. 6, 5. & præfeciſſe Jeremiam

D gentibus & regnis *ad extirpandum, & deſtruendum & diſperdendum, & diſſipandum.* Eo ſenſu Noe conſumpſit omnes homines, id eſt prædixit conſumendos. Tres ſolum ſuperfuere, nimirum Sem, Cham & Japhet, qui orbis imperium inter ſe diſtribuerunt. Hi ſunt tres Saturni liberi quos habuit in regno ſucceſſores, de quibus nunc agendum.

Cham ſeu Ham, vel quia fratrum minimus Gen. 9, 24. vel propter anathema à patre in illius caput contortũ, in Africæ ſteriles arenas ablegatus eſt, ubi per multa ſæcula cultus eſt ſub nomine Jovis *Ham* ſeu *Hammonis.* Ægyptii mollito ſono dentalæ aſpirationis Ἀμμοῦν vel Ἀμοῦν dicebant. Herodotus in Euterpe, Ἀμμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι τὸν Δία. *Ammunn enim Ægyptii Jovem vocant.* Plutarchus in Iſide:

E ἔτι δὲ τῶν πολλῶν νομιζόντων ἴδιον παρ' Αἰγυπτίοις ὄνομα τοῦ Διὸς εἶναι τὸ Ἀμοῦν ὃ παράγοντες ἡμεῖς Ἄμμωνα λέγομεν; *Inſuper autem cum plerique ſentiant proprium apud Ægyptios Jovis nomen eſſe Amoun quod Hammonem dicimus, vocabulo inde deducto,*

Ab Ariſtotele ſcribitur Ἀμμοῦς. Heſychius: Ἀμμοῦς, ὁ Ζεὺς, Ἀριστοτέλης. Ab Hebræis אמון *Amon* & המון *Hamon.* A

De illo *Amone* vel *Hamone* ſcriptura palam meminit tribus in locis quæ interpretes multò aliter accipiunt: Primus Jerem. cap. 46. verſ. 25. *Dixit dominus exercituum, Deus Iſraelis: Ecce ego viſito* אמון מנוא *Amon de No, & Pharaonem, & Ægyptum, & deos ejus, & Reges ejus.* *Amon de No*, id eſt Deum *Amon*, in cujus honorem conſecratum fuit fanum in urbe *No*. Unde eſt quòd illa urbs compoſito nomine dicebatur *Amon-No*, vel *No-Amon*. Ezech. 30, 15. והכרתי את המון נא *& ſuccidam Hamon-No.* Et Nahum. 3, 8. התיטבי מנא אמון *An tu melior es urbe No-Amon?* Itaque non placet quod אמון vel המון his locis alii B *tumultum*, alii *nutritium*, alii denique volunt nomen eſſe Regis Ægypti. Cum ſit ipſiſſimū nomen Jovis ab Ægyptiis *Hamon* dicti vel *Amon*. Unde eſt quòd LXX. reddunt in Ezechielis loco quem citavimus, καὶ ἐν Διοσπόλει ἔσται ἔκρηγμα *& in Dioſpoli erit ſciſſio.* In Dioſpoli, id eſt in Jovis urbe in *Hamon-No*, quomodo habet Propheta. Nec erat cur poſteriores interpretes, Chaldæus, Hieronymus, Hebræi, Druſius etiam, hâc interpretatione rejecta, pro Dioſpoli redderent Alexandriam. Nec enim veriſimile eſt Ezechielem & Jeremiam imminentis excidii pœnam denunciaſſe urbi quæ nondum erat, quô ſæculô illi ſcripſerunt. Aut Nahumum Ninivem urbem ita compellaſſe: *Tu ne melior es*, (id eſt munitior) *Alexandriâ aliquando extruendâ ab Alexandro Magno.* Similitudines nihil docent, niſi ſu- C mantur ex rebus notis, qualis eſſe non potuit civitas nondum condita, nec niſi multo poſt condenda. Quid quòd Ezechielis & Jeremiæ minas Nahum ſcribit eſſe completas, & incolas urbis *No-Amon* abiiſſe in captivitatem, & parvulos ejus fuiſſe illiſos in capitibus omnium vicorum: Atque eô exemplô terret Ninivem, tanquam pari ſupplicio brevi multandam. Omnino igitur non ſtructura modò, ſed & excidiū urbis *No-Amon* præceſſit Nahumi ſcriptionem: Et veriſimile eſt illum ſcripſiſſe quo tempore recens fuerat exciſa à Rege Nabuchodonozoro, qui Hieroſolymis & Tyro captis ſtatim invaſit Ægyptum. Fateor ante Alexandrum vicum vel oppidulum Racotim nomine in eo loco fuiſſe in quo condita eſt Alexandria. Strabo: Κατοικίαν δ' αὐτοῖς ἔδοσαν τὴν προσαγορευομένην D Ῥακῶτιν, ἣ νῦν μὲν τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως ἐστὶ μέρος τὸ ὑπερκείμενον τῶν νεωρίων: τότε δὲ κώμη ὑπῆρχε, *habitandum ipſis dederunt locum nomine Racotim, qui nunc eſt Alexandriæ pars, navalibus imminens: tunc verò vicus erat.* Pauſanias in Eliacis lib. I. ubi de Alexandria; λέγεται δὲ καὶ πρότερον ἔτι πόλισμα Αἰγυπτίων ἐνταῦθα οὐ μέγα εἶναι Ῥακῶτιν *Dicitur & ante non magnum Ægyptiorum oppidum Racotin ibi fuiſſe.* Sed vel vicum vel exiguum oppidum à Prophetis extolli verbis tam magnificis, & cum Ninive conferri, nemo prudens judicaverit. Et hoc ipſum quòd *Racotis* vocatur hoc qualecumque oppidum, docet Alexandriæ priſcum nomen non fuiſſe *No*, vel *No-Amon*, ut volunt. *At eis qui No-Amon volunt eſſe Dioſpolim, adverſatur* (inquit Druſius) *urbis ſitus inter duo maria, qualem deſcribit* E *Nahum his verbis cap. 3. v. 8. Nunquid melius tecum erit, quàm cum No-Amon quæ habitat in fluminibus? Aqua circum eam eſt, ejus antemurale eſt mare: à mari*

A *ri murus ejus. Dioſpolis enim procul à mari aberat: Quare non recedo à priore ſententia.* Huic Druſii objectioni bifariam poteſt occurri: Primò ſi dicamus non intelligi magnam illam Dioſpolim, id eſt Thebas Ægyptias, quas à mari procul abfuiſſe Druſius rectè obſervat: ſed alteram Dioſpolim propè Mendetem, & Leontopolim, & Buſirim, quam præter Nili alveos Buſiritem & Athribitem, varii lacus inſtar marium circumquaque cingebant. Strabo lib. 17. πλησίον δὲ Μένδητος Διόσπολις, καὶ αἱ περὶ αὐτὴν λίμναι, καὶ Λεοντόπολις; εἶτ' ἀπωτέρω ἡ Βουσιρὶς πόλις ἐν τῷ Βουσιρίτῃ Νόμῳ: *Prope Mendetem eſt Dioſpolis, & lacus qui eſt circum eam* (en ipſiſſima Prophetæ verba) *& Leontopolis, deinde ulterius Buſiris urbs in*
B *Buſirite Nomo.* Et Suidas ubi de Demetrio Phalereo: ἐτάφη ἐν τῷ Βουσιρίτῃ Νόμῳ, πλησίον Διοσπόλεως τῆς ἐν τοῖς ἕλεσι *ſepultus eſt in Buſirite Nomo, propè Dioſpolim, quæ eſt in paludibus.* Quibus ferè ſimilia de eôdem habet Diogenes Laertius lib. 5. Obſcura quidem fuit hæc Dioſpolis, nec conferenda cum Ninive: ſed potuit eſſe celebrior antequam illam excidiſſet Nabuchodonoſor, & ſitus ratione potius quam magnitudinis cum Ninive conferri. Præterea nil quicquam obſtat quo minus ad magnam illam & celebrem Dioſpolim, id eſt Thebas Ægyptias, referantur Prophetæ verba. Quippe utut à mari Thebæ procul abfuerint, tamen illis & toti Ægypto duo maria, Rubrum inquam & Mediterraneum, & Nili ſeptem alvei, quidni fuiſſe dicantur inſtar propugnaculi, cum prohibuerint
C quominus hoſtibus ad illas liber eſſet acceſſus, ut pluribus nos docebimus cum ventum erit ad Ægyptum? Interim ea ipſa locutio notanda eſt in Buſiride Iſocratis, ubi tradit Ægyptum eſſe ἀθανάτῳ τείχει τῷ Νείλῳ τετειχισμένην, *Nilo ut immortali muro munitam.* Et lib. 1. Heliodori in quô deſcribuntur prædones circa Ægypti Bucolium: τῷ μὲν ὕδατι πάντες ὡς ἀντὶ τείχους χρώμενοι *aqua omnes ut muro utentes.*

In Δημήτριον Φαληρέα.

Nec in Ægypto ſolum, ſed & in Arabiâ & Africâ universâ notum fuiſſe nomen Ammonis docent Arabiæ fluvius *Ammon*, *a Ammonium* promontorium *b Ammonii* populi. *c* In Africâ propriè dictâ *Ammonis* urbs *d* ad Cinyphum fluvium. In inſulâ Meroe delubrum *Ammonis*. *e* In Marmaricâ *Ammonia f* urbs quæ
D vulgo Paretonium. Et *Ammoniaca g* regio, ubi *Ammonis* oraculum toto orbe celeberrimum. Quid quod Africa universa dicebatur *Ammonis* vel *Ammonia* ab *Ammonis* Dei nomine, teſte Alexandro Polyhiſtore qui in Ægypto vixit ſub Ptolemæo Lathyro. Stephanus. Λιβύη, χώρα πολυώνυμος, ὡς Πολυΐστωρ, γῆ Ὀλυμπία, Ὠκεανία, Ἐσχατία, Κορυφὴ, Ἑσπερία, Ὀρτυγία, Ἀμμωνὶς, *Africa regio multorum nominum, ut tradit Polyhiſtor: Terra Olympia, Oceania, Eſchatia, Coryphe, Heſperia, Ortygia, Ammonis.* Item: Ἀμμωνία, ἡ μεσόγαιος Λιβύη, καὶ αὐτὴ δὲ πᾶσα ἡ Λιβύη οὕτως ἐκαλεῖτο ἀπὸ Ἄμμωνος, *Ammonia Africa mediterranea, ſed & ipſa Africa universa ſic ab Ammone vocabatur.* Hinc de Ammone Lucanus lib. 9.

a Plin. lib. 8. cap 28.
b Ptol. lib. 6. cap 7.
c Plin ubi ſup.
d Ptol. lib. 4. cap 3.
e Plin. lib. 6. cap. 29.
f Strab. l. 17.
g Ptol lib. 4. cap 5.

E
Quamvis Æthiopum populis Arabumque beatis
Gentibus atque Indis unus ſit Juppiter Ammon.

He-

Hebræum חם *Ham* multi Cham ſcribunt, aſpiratione denſâ mutatâ in χ Græcum. Inde eſt quod à priſcis incolis Ægyptus vocabatur *Chamia* vel *Chemia*, id eſt *terra Cham*, quomodo illam appellat Pſaltes Pſal. 78. 51. & 105. 23. 27. & 106. 22. Plutarchus qui Ægyptios ignorabat à Chamo eſſe oriundos, à terræ nigredine putavit ita nominari, Ἔτι, inquit, τὴν Αἴγυπτον ἐν τοῖς μάλιστα μελάγγειον οὖσαν, ὥσπερ τὸ μέλαν τοῦ ὀφθαλμοῦ Χημίαν καλοῦσιν: *Adhuc Ægyptum, cujus ſolum maximè nigrum eſt, Chemiam Ægyptii vocant, ut nigrum illud, quod eſt in oculo.* Et verò Gen. 30. ubi de coloribus pecudum Labanis & Jacobi, חום *Chum* pro nigro quater occurrit. Tamen Χημία videtur potius ad Chamum pertinere, ut & apud Stephanum aliud Ægypti nomen compoſitum Ἑρμοχύμιος: & in Ægypto pagi vel urbes χέμμις, ψώχεμμις, ψιτιάχεμμις &c. Obiter nota Cophtitas, qui vetuſta nomina pertinaciſſimè retinent, Ægyptum hodieque vocare *Chemi*, & Alexandriam *Rhacot*: vide Kircheri prodromum Coptum pag. 293.

Plut. in Iſide.

Steph. in Αἴγυπτος.

Ut Noam eſſe Saturnum multis argumentis conſtitit, ſic tres Noæ filios cum Saturni tribus filiis conferenti, Hamum vel Chamum eſſe Jovem probabunt hæ rationes. Primo ex nomine חם *Ham* factum Ægyptium Ἀμοῦν, & Africanum *Ammon* vel *Hammon*, quæ Jovis eſſe nomina nemo eſt qui neſciat. Secundò חם *Ham* fervidum ſonat, à radice חמם fervere, incaleſcere: ita Jupiter Græcè Ζεὺς videtur à fervendo dici, quod author Etymologici refert ad calorem aëris, quaſi Jovis nomine poetæ aërem intellexerint: Ζεὺς, inquit, παρὰ τὴν ζέσιν, θερμότατος γὰρ ὁ ἀὴρ, ἢ παρὰ τὸ ζέω, ὡς τρέω τρεὺς καὶ Ἀτρεύς, *a fervore, aer enim eſt calidiſſimus, vel à verbo* ζέω *ferveo, ut treus vel Atreus à* τρέω *tremo.* Tertiò ut Cham filiorum Noe fuit הקטן natu minimus, Gen. 9, 24. ita Jupiter Saturni. Callimachus Hymno in Jovem.

Cyrillus Alexand. θερμασίαν exponit l. 2. Glaphyrorum in Geneſim.

> τῷ τοι καὶ γνωτοὶ, προτερηγενέες περ ἐόντες,
> Οὐρανὸν οὐκ ἐμέγηραν ἔχειν, ἐπιδαίσιον οἶκον,
> *Nec tibi par fratrum, quamvis præcederet annis,*
> *Invidit, quæ ſorte tenes, cœleſtia templa.*

Quartò, Cham ſeu Jupiter fingitur eſſe Cœli Dominus, quia illi obtigit Africa, cujus magna pars, cum ſit inter Tropicos, ſolem habet & reliquos planetas ſupra verticem, unde eſt quod putatur eſſe cœlo proxima. Lucanus lib. 9.

> *Serrarum primam Libyem (nam proxima cœlo eſt,*
> *Ut probat ipſe calor) tetigit.*

Quintò, quod in Phornuto & aliis legitur Jupiter patrem Saturnum execuiſſe, ſumptum videtur ex his Gen. 9, 22. perperam intellectis: *Et vidit Cham pater Chanaan verenda patris ſui, & nunciavit &c.* Ibi enim *& nunciavit* Hebraicè eſt ויגד *Vaiagged*, quod à ſerie orationis divulſum, tum cum vocalia puncta aberant, legi potuit *Vajagod & abſcidit*, tanquam à verbo גדד quod *excidere* ſignificat, maximè cum de carne agitur. Sic Deut. 14, 1. in Hithpael לא תתגדדו *non vos incidetis*, ubi Jonathan לא תגודון בישריכון *non incidetis carnes veſtras.* Et 1. Reg. 18, 28. ויתגדדו *Et incidebant ſe juxta ritum ſuum cultris & lanceolis.*

Vide

A Vide & Jerem. 16. 6. & 41. 5. & 47. 5. & 48. 37. Quin & locum admiſſi criminis per ambages poetæ deſignarunt. Arcam Noæ in Gordiæis montibus ſubſtitiſſe notum eſt: Hos alio nomine quidam Corcyræos vocant. Quorſum, dicetur deinceps. Alexander Polyhiſtor apud Euſebium in Chronico p. 8. τοῦ δὲ πλοίου τούτου καταχθέντος ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ, μέρος τι .... (ſuppleo ἔτι λέγεται) ἐν τοῖς Κορκυραίοις ὄρεσι τῆς Ἀρμενίας διαμένειν, *Navigium autem illud cum in Armeniam declinaſſet, pars quædam illius eſſe dicitur hodieque in Armeniæ montibus Corcyrais.* Itaque in Gordiana, quæ & Corcyra vel Corcyræa dicebatur, Noam aliquandiu degiſſe veriſimile eſt, & inibi à Chamo traductum. Hinc Poetæ nominis æquivo-

B catione deluſi, in Phæacum inſulâ Corcyrâ id contigiſſe volunt, quam & Harpen & Drepanen aut Drepanon aliter vocant, quod ibi ſervaretur ſcilicet falx quâ Jupiter exſecuit patrem. Lycophron in Caſſandrâ verſu 76.

> νῆσον δ' εἰς κρόνῳ συγγμένην
> Ἅρπην περάσας μιζιων κρεάνομον.
> *Adivit Harpen, inſulam quam præ omnibus*
> *Saturnus odit, partis abſciſſæ memor.*

Harpen, id eſt Corcyram. Scholiaſtes: τὴν Φαιακίαν νῆσον τὴν Κόρκυραν, ἐν ᾗ κεχωσμένον τὸ δρέπανον ἐν ᾧ ὁ Ζεὺς Κρόνον ἐξέτεμεν. *Phæaciam inſulam Corcyram in quâ*

C *defoſſa erat falx qua Saturnum abſcidit Jupiter.* Proinde idem hanc falcem alibi vocat Κρονοτόμον δρέπανον ad verba Lycophronis Ἅρπης Κρόνου πήδημα. Apollonius, ut & alii, Jovi Saturnum ſubſtituit, & Saturno Cœlum, quo loco de Corcyra hæc habet. Argonaut. lib. 4. ver. 984.

> Ἢ ὑπὸ δὴ κεῖσθαι δρέπανον φάτις (ἵλατε Μοῦσαι,
> Οὐκ ἐθέλων ἐνέπω προτέρων ἔπος) ᾧ ἀπὸ πατρὸς
> Μήδεα νηλειῶς ἔταμε Κρόνος.
> *Hic ubi Saturni falx abdita (parcite Muſæ,*
> *Invitus refero quæ nos docuere priores)*
> *Quâ Patris abſcidit genitalia.*

D Sed in Apollonii ſcholiis Timæus agnoſcit ancipitem eſſe fabulam; Corcyram Drepanen vocari dicens ἐκ τοῦ δρεπάνου ᾧ ἐξέτεμεν τοῦ οὐρανοῦ τὰ αἰδοῖα ὁ Κρόνος, ἢ ὁ Ζεὺς τὰ τοῦ Κρόνου; *à falce quâ exſecuit Cœli pudenda Saturnus, aut Saturni Jupiter.*

Japhet idem qui Neptunus, quem ideo mari præfecerunt, quia cum Chamo Africæ, Semo Aſiæ ceciderint ampliſſima latifundia; portio quæ Japheto obtigit magnâ ſui parte conſtat inſulis & peninſulis. In inſulis ſunt Britannia, Hybernia, Thule, Creta, Sicilia, Sardinia, Corſica, Baleares &c. In peninſulis Hiſpania, Italia, Græcia, Aſia minor, Taurica Cherſoneſus & Cimbrica, Scandia, Aremorica &c. *Neptuno,* inquit Lactantius, *maritima omnia cum inſulis obvenerunt. Quomodo id probari poteſt? Nimirum veteres hiſtoriæ docent. Antiquus author Euhe-* De falſa Relig. lib. 1. cap. 11.

E *merus qui fuit ex civitate Meſſanâ, res geſtas Jovis & cæterorum qui dii putantur, collegit, hiſtoriamque contexuit ex titulis & inſcriptionibus ſacris, quæ in antiquiſſimis templis habebantur &c. Hanc hiſtoriam interpretatus eſt Ennius & ſecutus;*

cujus hæc verba ſunt ibi, Jupiter imperium Neptûno dat maris, ut inſulis omnibus, A
& quæ ſecundum mare loca ſunt omnibus regnaret. A dilatatione ſumptum eſt Ja-
pheti nomen. Quô ſic alludit Noe, Gen. 9, 27. יפת אלהים ליפת *Japht Elohim*
lejaphet, id eſt, *dilatet Deus Japhetum*. Ita etiam Ποσειδῶν, Græcum Neptuni no-
men, quod ex Græcâ linguâ explicare Grammatici fruſtra conantur, cum Africa-
num eſſe doceat Herodotus in Euterpe. Verba ſunt: οὐδαμῶ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδῶνος
ὄνομα ἐκτήνται, εἰ μὴ Λίβυες, καὶ τιμῶσι τὸν θεὸν τοῦτον ἀεί *Poſidonis enim* (id eſt
Neptuni) *nomen nulli ab initio uſurparunt niſi Libyes, qui hunc Deum ſemper in ho-*
nore habent. Nempe Ποσειδῶν aut Ποσειδὰν eſt Punicum פשיטן *Peſitan*, quod latum
& expanſum ſonat. *Sçena* primæ ſyllabæ eſt expreſſum per o breve, ut in Sodo- B
mâ & Salomone. T & D permutata ſunt, ut in Τῦτις & Τῦδις; κίταρις & κίδαρις ex
Chaldæo כתרא *Cithra*. Occurrit in tractatu Talmudico de Sabbatho פשיטנא
Peſitana pro עשב שאינו גס אלא רחב *herba quæ craſſa non eſt, ſed lata*, id eſt
quæ late ſe diffundit ſuper terram. Radix פשט *peſat* eſt dilatare & expandere. Ara-
bes בשט *baſata* ſcribunt. Non eſt ulla vox Syris & Arabibus notior. Itaque Πο-
Iliad. 9, v. 159 σειδῶν & *Japhet* ſunt planè ſynonyma: utrumque à latitudine. Quod apprimè qua-
drat Neptuno maris Deo de quo Phornutus: εὐρύστερνος *lato pectore vocatur Ne-*
ptunus ob maris latitudinem, quemadmodum dictum eſt ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης *per*
lata dorſa maris. Dicitur quoque eandem ob cauſam εὐρυκρείων καὶ εὐρύοπα *late im-*
perans ac latiſonans. Mare latum Chaldæis & Syris eſt ימא פתיא & latitudo maris C
פתיות ימא vocibus deflexis à verbo פתא, unde & Japheti nomen. Hinc in Chal-
dæâ Paraphraſi Pſ. 104, 25. ימא רבא ופתיא תחומין *mare magnum & latum ter-*
minis. Et Job. 11, 9. de Dei ſapientiâ פתיא יתיר מני ים *lata eſt plusquam mare*.
Quô ferè ſenſu dictum 1. Reg. 4. 29. Deum Solomoni dediſſe פתיות לבא *latitudi-*
nem cordis inſtar arenæ quæ eſt in littore maris. Proinde cum Syris & Phœnicibus
eſſet perſpectiſſimum quid ſignificaret Japheti nomen: id expreſſerunt alterâ vo-
ce ſynonyma *Peſitan*, quæ nonnihil inflexa tandem per Afros & Pœnos etiam
Græcis innotuit. Ita ut tam de Neptuno quàm de Jove Theologiam ex Libyâ
Græci hauſerint. Quibus tamen *Japhet*, vel ſi mavis *Japetus*, aliunde jam erat no- D
tus, tanquam gentis ſuæ primus conditor. Sed illos prorſus latuit Japetum cum
Neptuno eundem eſſe. Quin Japetum Saturni pro filio fratrem faciunt.

Non poſſum non addere eôdem poſſe referri Latinum *Neptuni* nomen, cum
פתח unde Japhetus, in conjugatione Niphal, id eſt paſſivâ, habeat נפתח *niphta*.
Niſi quis Neptunum deduci malit ab Ægyptio νέφθυν de quo Plutarchus in Iſide:
Νέφθυν ἢ καλοῦσι τῆς γῆς τὰ ἔσχατα καὶ παρόρια καὶ ψαύοντα τῆς θαλάττης *Nephthyn au-*
tem appellant terræ extrema & promontoria & quæ mare attingunt. Id ſaltem vero
propius quàm Neptunum à nando dici, vel à nubendo, prout Varroni viſum. Ut-
ut ſit, Neptunum Ægyptios multo aliter, nempe μωσελὲ *Moſele* vocaſſe ſcribit
Tzetzes, id eſt θεὸν τοῦ ὕδατος, voce compoſitâ ex μως & Hebr. אל *el*. *Mos* vel E
Moy aquam Ægyptiâ Linguâ dici non pauci poſt Joſephum ſcribunt.

Supereſt de Semo agamus, quem ita compellat Noe, Gen. 9, 26. *Benedictus ſit*
Dominus Deus Semi. Quia Dominus fuit Deus Semi peculiari ratione, quomodo
Deus

A Deus Abrahæ, propter fœdus cum illo initum. Ideo in Semi familiâ Deus ſibi conſecravit Eccleſiam, & è Semi poſteris natus eſt Jeſus Chriſtus Dei filius: Nec dubito quin ipſe Semus Dei cultui conſtanter adhæſerit, & gliſcentem idololatriam verbo & exemplo pro virili compeſcuerit. Quocirca cum Semi nomen Idololatris eſſet inviſum, Deum quidem fecerunt, ſed inferorum Deum. Atque ut in odium pietatis Saturnum id eſt Noam *tenebroſa in tartara miſſum* fuiſſe finxerunt; ita Semum etiam ᾍδυ vel Plutonis nomine detruſerunt in inferos.

Hùc facit alluſio nominis שם *Sem* ad שמה *Samma* vel שממה *Semama*, quod vaſtitatem & deſolationem ſonat. Græci Bibliorum interpretes ἀφανισμὸν plerunque reddunt, & verbum
B שמם *Samam* ἀφανίζειν. Atque id fere eſt ᾍδης vel Ἀΐδης. Ἀΐδης enim quaſi ἀειδὴς; Et ἀειδὴς, ὁ ἀφανὴς Suidæ. Phavorino item ἀΐδης ὀνομάζεται παρὰ τὸ μὴ ὁρᾶσθαι, ὃν οὐκ ἔστιν ἰδεῖν, ἢ διὰ τὸ ἀφανεῖς ποιεῖν τοὺς ὑπὸ γῆν γινομένους. Ἀφανεῖς ποιεῖν uno verbo eſt ἀφανίζειν שמם, unde voluerunt eſſe שֵׁם *ſem*, quaſi ſit formæ שֵׁן & חֵן.

Ita & Typhon ab Ægyptiis Σμὺ cognominabatur, non ſine alluſione manifeſtâ ad Semi nomen. Plutarchus in Iſide: ὁ δὲ Τυφὼν (ὥσπερ εἴρηται) Σὴθ καὶ Βέβων καὶ Σμὺ ὀνομάζεται, βίαιόν τινα καὶ κωλυτικὴν ἐπίσχεσιν, ὑπεναντίωσιν ἢ ἀναστροφὴν ἐμφαίνειν βουλομένων τῶν ὀνομάτων, *Typhon (ut dictum eſt) Seth & Bebon & Smy appellatur, quæ nomina deſignant violentam quandam inhibitionem, contrarietatem* Strab. lib. 16.
C *aut inverſionem.* Scilicet, Typhonem alii Gigantem θεομάχον, alii apud Strabonem draconem fuiſſe volunt in Arimis fulmine ictum: inde à nonnullis *Bebon* dictus eſt pro חבאב *Hubabon.* Eâ voce Arabes non tantùm ſerpentem aut draconem, ſed & diabolum ſignificant. Idem ab aliis *Seth & Smy* appellatus, ut eorum memoriam ſic traducerent qui præcipui fuerunt divini cultûs aſſertores, Sethi, inquam, & Semi. Nam ut ante diluvium alibi non fuit Eccleſia quàm in familià Sethi; ſic à diluvio ad Chriſti adventum, nulli gentium ſe patefecit Deus præterquàm Semi poſteris. Typhonis nomine Ægyptii intelligebant quicquid noxium. Plutarchus πᾶν ὅσον ἡ φύσις βλαβερὸν καὶ φθαρτικὸν ἔχει μόριον τοῦ Τυφῶνός ἐστιν, *natura quicquid habet noxium & damnoſum, Typhonis eſt.* Hæc de tribus Noæ filiis.

D
CAPUT II.

De Nepotibus Noe quorum mentio Gen. 10. Chanaan confertur cum Mercurio, Nimrod cum Baccho, Magog cum Prometheo; Pleroſq; alios non appellari veris nominibus, ſed urbium aut gentium nominibus quas condiderunt.

PUt Apollo Pythius, Africæ incola, Ammonis filius. Chanaan id eſt Mercurius. Cur à mercibus dictus, cur deorum miniſter, & Pœnis שמש *ſumes*, & Etruſcis *Camillus.* Viis præfectus Furum Deus. Eloquentiæ pater. Lyræ inventor & Aſtronomiæ; patris amorum pararius. Cur illi veteres lacte & melle libaverint. Nimrod cur dicatur Bacchus: Quorſum illi tigres, & nebris, & Nebrodis nomen aut Zagrei. Cur in Arabiæ Niſa natus credatur, & præſidere viribus, & expeditiones in orientem ſuſcepiſſe. Magog, id eſt, Prometheum, Japeti eſſe filium;
E Caucaſo affixum; ignem cœlo ſuſtuliſſe; aquilam cor illi rodere; Hierapolis cur dicatur Magog. Gentium eſſe nomina *Citthim Dodanim, &c.* Locorum *Gomer, Meſec, Miſraim, Put, Hanilam, Lud, Sidonem, Diklam, Ophir, Iobab.* Quo ſenſu Japhet dicatur genuiſſe *Gomer & Meſec, &c.*

JAm ſi libet etiam ad nepotes deſcendere; in familiâ Hami ſive Jovis Hammo- A
nis, *Put* eſt Apollo Pythius, quem in Africâ vixiſſe docet hiſtoria cæſi draconis:
cum dracones magnæ molis vix alibi reperire ſit quam in Africâ, vel Indiâ, quæ
primis illis poſt diluvium ſæculis videtur fuiſſe ignota. Proinde fuere è veteri-
bus qui Apollinem Libycum eſſe ſcripſerunt, & hujus Hammonis filium. Luci-
us Ampelius in libro Memoriali capite *quot fuere Joves. Apollines quinque, &c.
Quintus Ammonis filius in Libya natus.*

Chanaan idem qui Mercurius: 1. uterque Jovis fuit filius id eſt Hami. 2. Utri-
que à mercibus & mercatura nomen. Hebræis כנען *Chanaan* mercatorem ſo-
nat. 3. Et quomodo fratrum ſervus indigetatur Chanaan; ita Mercurium in cœ- B
lo Ethnici ſervilibus miniſteriis addixerunt; Unde tam acerba illius apud ma-
trem expoſtulatio in uno è Luciani Dialogis, in quo ſunt colloquutores Mercu-
rius & Maja: *Quid non dicam. ego qui ſolus tot negotia ſuſtineo quibus delaſſor* πρὸς
τοσαύτας ὑπηρεσίας διασπώμενος *in tam multa miniſteria diſtractus: Me ſiqui-
dem mane ſurgentem* σαίρειν τὸ συμπόσιον δεῖ *verrere oportet convivii cœnaculum.
Et curiam* τὴν ἐκκλησίαν *ubi ſtravero, & ſingula compoſuero, Jovi eſt aſſiſtendum
ad perferenda illius mandata, toto die ſurſum & deorſum curſitando.* Et paulo poſt
cum aliorum Jovis filiorum ſorte ſuam conferens, *Hic quidem*, inquit, *Alcmenæ,
ille Semeles filius, ambo miſeris mulieribus prognati, securè epulantur; At ego At-
lantide Maiâ progenitus* διακονοῦμαι αὐτοῖς *illis ſervio.* Denique ſe talem eſſe que- C
ritur, ὥσπερ οἱ ἐν γῇ κακῶς δουλεύοντες *quales ii qui duram in terris ſervitutem ſer-
viunt.* Hûc facit quod à Pœnis שמש *ſumes*, id eſt miniſter, & ab Etruſcis *Camil-
lus* dicebatur, id eſt miniſter Deorum, ut docebimus ſuo loco.

4. Viis ideo præficitur, quia orti ab illo Chananæi ſeu Phœnices in remotiſ-
ſimas terras navigare primi auſi ſunt. Alæ ſunt vela navium, prout multi alas ac-
cipiunt, Eſ. 18, 1. 5. Ejuſdem furacitas Phœnicum in commerciis vafritiem ex-
primit, de quâ Poeta Odyſſ. ξ.

—— Φοῖνιξ ἦλθεν ἀνὴρ ἀπατήλια εἰδὼς
Τρώκτης.

Τρώκτης Suidæ eſt ὁ ἀπὸ παντὸς κερδαίνων, qui ex omni re lucrum captat, lucrio, D
quæſtuarius.

6. Sed & idem eſſe fingitur eloquentiæ pater, quia literas in Græciam Phœ-
nices invexerunt. Id ita explicat Sanchoniathon, qui Mercurium inveniſſe dicit
τὴν τῶν πρώτων στοιχείων γραφήν. 7. Eidem lyra tribuitur, quam Phœnicum eſſe
inventum docet ipſum nomen כנור κίνυρα.

8. Sed & à Manilio invocatur Mercurius ut Aſtronomiæ repertor.

Tu Princeps autorque ſacri Cyllenie tanti,
Per te jam cœlum interius, jam ſidera nota.

Quia ex ſyderum inſpectione Phœnices navigationes ſuas dirigebant, & ex iis E
Aſtronomia venit ad Græcos, ut lib. 16. docet Strabo.

9. Inſuper quia cum Chamo patre creditur Chanaan obſcœno ſpectaculo ſe
oblectaſſe, Mercurius fingitur eſſe Jovi laſciviæ miniſter, & amorum pararius. Et
tan-

A tanquam in admiſſi criminis memoriam pingebatur ὀρθὰ ἔχων τὰ αἰδοῖα, ut ſcribit Herodotus in Euterpe.

10. Adde Mercurio veteres ideo libaſſe lac & mel, quia illi obtigerat terra lacte & melle fluens. Antipater Anthol. lib. 1. cap. 38.

> Εὔκολος Ἑρμείας, ὦ ποιμένες, ἐσδὲ γάλακτι
> Χαίρων, καὶ δρυΐνῳ σπενδόμενος μέλιτι.
> *Paſtores, lac Mercurio & libamina mellis*
> *Cecropis facili munera ferte Deo.*

Jam quis non videt Nimrodum eſſe Bacchum? 1. Bacchus enim idem qui B בר כוש *bar-chus*, id eſt Chuſi filius. Barchus & Bacchus idem ſunt, ut דרמשק *Darmeſek* & דמשק *Dammeſek* pro Damaſco. 2. Et Jovis, id eſt Chami, ſi non filius, ſaltem nepos fuit Nimrod. 3. Nomen alludit ad נמרא *Nimra*. Chaldæi Tigrim ita nominant. Inde tigres in curru Bacchi, & amictus è pelle Tigridis. 4. Alii ex nebride malunt, & Nebrodem Bacchum appellant.

> Νυκτέλιον, νομιὸν, νεβρώδεα, νεβριδόπεπλον, Anthol. lib. 1 c. 38. Epig. 1.

Quaſi veſtitum pelle hinnuli, ignari hoc ipſiſſimum eſſe Nimrodi nomen apud Græcos. Vide LXX. Seniores, Joſephum, & alios. 5. Quid quod in fabulis Bacchi nomen antiquiſſimum eſt Ζαγρεὺς, id eſt robuſtus venator, quô epithetô Nimrodem ſive Nebrodem inſignit Moſes. 6. Sed & Bacchum in Arabiæ Nyſâ natum fingunt, C

> Τηλοῦ Φοινίκης σχεδὸν Αἰγύπτοιο ῥοάων. Gen. 10, 9. Homer. apud Diod. lib. 1.

Quia Chuſæus fuit Nimrod, id eſt in eâ ipsâ Arabiæ parte natus quam Homerus hoc verſu deſignavit, Ægypto propiorem quam Phœniciæ.

7. Neque immerito vitibus præſidere creditus qui Babylone primus imperavit, ubi vinum illud præſtantiſſimum nectaris nomine celebratum apud veteres. Athenæus: Χαρέας δ' ἐν Βαβυλῶνι οἶνον φησὶ γίνεσθαι τὸν καλούμενον νέκταρ. *Chareas autem vinum Babylone dicit eſſe quod nectar vocant.* 8. Bacchi porro expeditiones in Orientem & Indiam usque non geſta Nimrodi ſolius, ſed & ſucceſſorum D continent.

Videtur & Magog eſſe Prometheus. 1. Quia ut Japheti filius Magog, ita Prometheus Japeti. 2. & Caucaſo Prometheus affixus fuiſſe fingitur, quia vel ipſe, vel gens Scytharum ab illo oriunda in Caucaſo fixit ſedes. 3. & ignem è cœlo in terram detuliſſe, quia metallis omnigenis in Soanis & Colchide & Iberiâ effoſſis, artem metalla igne excoquendi aut invenit, aut à Tubalcaino inventam reſtituit. Id non latuit Æſchylum, poetam vetuſtiſſimum, qui Prometheum inducit ita loquentem:

> Χαλκὸν, σίδηρον, ἄργυρον, χρυσόν τε τίς
> E Φήσειεν ἂν πάροιθεν ἐξευρεῖν ἐμοῦ.
> *Argenti & auri, & ferri, & æris ante me*
> *Metalla quis ſe repperiſſe dixerit?*

4. Et tota fabula de Promethei corde vel hepate, quod ab aquilâ eroſum contabeſcit, videtur niti nomine *Magog*. Fit enim nomen *Magog* ab Hebræo ver-

bo מוג *mag* vel מגג *magog*, cujus *Hithpael* התמגג *hithmagog*, quod de animâ & A
corde uſurpatum diſſolvi & contabeſcere ſignificat, atque animo frangi & cruciari. Sic Pſal. 107, 26. *anima eorum in malis* התמוגג *contabeſcit.* Et Ezech. 21. v. 15. למען למוג לב *ut contabeſcat cor;* Chaldaicè למתבר לבהון, & Græcè *ὅπως θραυσθῇ ἡ καρδία αὐτῶν ut frangatur,* vel *ut vulneretur cor eorum.* Qui ipſiſſimus
Plin.l.5.c.23. eſt morbus quem Prometheo poetæ tribuunt. 5. Itaq; urbs Hierapolis, quæ teſte Plinio à Syris Magog vocabatur, ab hoc eodē ſive Magog, ſ. Prometheo videtur traxiſſe nomen, quia Promethei filius Deucalion Scytha putatur hanc condidiſſe, & in eâ conſecraſſe templum Deæ Syriæ. Lucianus de Deâ Syriâ: *οἱ μὲν ὦν πολλοὶ Δευκαλίωνα τὸν Σκύθεα τὸ ἱρὸν εἵσασθαι λέγουσι, plerique igitur Deucalionem Scy-* B
tham templum conſecraſſe dicunt. Proinde nomen Magog urbi inditum vel ab ipſo conditore, vel à Syris in conditoris memoriam, qui filius fuiſſe Magog & è terrâ Magog in Syriam veniſſe credebatur.

Hæc primævæ illius Antiquitatis rudera penitius ſcrutari jam non vacat. Nec eſt quod quis ſperet cætera omnia pari ſucceſſu poſſe erui. Nam ut taceam gentium conditores pleroſque Græcis fuiſſe prorſus ignotos, multos eorum ipſe Moſes non appellat vero nomine, ſed nomine illius gentis vel regionis cujus ſunt conditores. Exempli gratiâ, quotieſcunque pluralis eſt terminatio, ut in filiis Javan, Citthim & Rodanim; Item in Miſraimi filiis & Chanaanis, exceptô Sidone & Heth: hæc populorum eſſe nomina nemo non videt, non ſingularium C
hominum. Quædam rurſus non tam hominum quam locorum ſunt nomina: Sic in Joctanis filiis *Hatſar-maveth* loci nomen eſſe conſtat: Ad verbum enim *Hatſar-maveth* eſt mortis atrium ſeu regio: Et infra probabimus *Gomer* dici Phrygiam ab illius parte exuſtâ; *Meſec* Moſchicam à longo tractu montium; *Mitſraim* Ægyptum ab anguſtiis; *Put* Africam, quia ſparſim habitatur; *Havilam* Arabiæ partem ab arenis; *Lud* Æthiopiam & Lydiam, illam à Nili, hanc à Mæandri flexibus: *Sidonem* à piſcatione; *Diklam* in Minæis à palmarum frequentiâ; *Ophir* in Caſſanitis ab opulentia; *Jobab* circa Sachalitē ſinum ab eremi vaſtitate. Hæ igitur prius locorum quam hominum vel populorum fuerunt appellationes. Proinde cum filii Japhet leguntur eſſe Gomer & Meſec: filii Javan, Cittim & Ro- D
danim; filii Chus Mitſraim & Put &c. Intellige Japhetum Phrygiæ & Moſchicæ, Javanem Italiæ & Galliæ, Chus Æpypti & Libyæ conditores progenuiſſe.

Hoc exemplo Salma dicitur pater eſſe Bethlehem, Hareph pater Bethgader, Sobal pater Kirjath-jearim. 1. Paral. 2, 51. 52. Et verſ. 54. filii Salmæ Bethlehem, Netophatæi, Hathtroth, Beth-ioab. &c. Et cap. 4. v. 14. nominatur Joab pater vallis artificum. Ut ſcias in genealogiis etiam loca & populos in filiorum cenſum venire. Ac ſi quis Agenorem dicat genuiſſe Thebas, quia Cadmum genuit Thebarum conditorem.

E

CAPUT

A
CAPUT III.

Arca Noæ quo loco ſubſtiterit.

MOntes Ararat, Sibylla, Noæ nurus ſcilicet, in Phrygiâ ponit ad fontes Marſyæ, qui propè Celænis Celænæ etiam Celæne In Sibyll. carmine leg. *Κελαινῆς* pro *μελαίνης*. Simile mendum in Polyæno. Sibyllarum verſus ſpurii. Marſyæ nomen unde. Celænarum collis ad occaſum Babylonis; Montes Ararat ad ortum. Fontes erroris Prope Celænas aut eadem cum Celænis Apamia Cibotos. Ex ſententia Gorionidis montes Ararat in Alanis. Communis ſententia Ararat eſſe Armeniam. Quod probatur ex Beroſo cum Eſaiâ collato. Arcam in Armenia ſubſtitiſſe docetur ex Abydeno, Melone, Beroſo, Euſtathio, Chryſoſtomo, Iſidoro, Haithone. Theophilus Antiochenus emendatur. Arabia usque ad Armeniam in Xenoph & Plin. Arca in quo Armeniæ loco ſubſtiterit. Hieronymus & Rubruquis ſtetiſſe volunt circa Araxenem. Alii ſuper Gordyæos montes Sic ſentire Beroſum & Polyhiſtorem (in quo Corcyræi dicun-
B tur, quia קרקור *Korkur* Arab eſt navis) & Chald paraphraſtas (ubi quædam ſpuria) & Arabem, & Epiphanium, & Elmacinum, & Nubienſem qui emendantur. De horum montium ſitu. Ibi arcæ reliquias diu ſuper fuiſſe. Regio *Caron* in Joſepho amomifera. Idem alii de Gordyene. Eadem *Minyas* Nicolao Damaſceno, ut in Jeremia מני *Minni* vel *Mini*. Inde *Armenia*. Quid ſit *Harmona* Amos 4.3. Mons idem cur *Baris* dicatur. Græcè *βαρὶς* navigii genus. Armenis Dea *Baris*. Hebr. ברית *berith* fœdus. Arab. ברוז *baruz* vel בריז *bariz* *ἀποβατήριον*, Armeni Syri, Arabes ſermone & vitâ ſimiles Mons Ararat omnium altiſſimus.

DIluvii aquis paulatim ſubſidentibus, Arcam Noæ ſubſtitiſſe dicit Moſes ſuper montes Ararat. Quæritur ubi terrarum ſint illi montes Ararat. In Sibyllinis oraculis res ita definitur.

C
> Ἐστὶ δέ τις Φρυγίης ἐπὶ ἠπείροιο μελαίνης
> Ἠλίβατον τανύμηκες ὄρος, Ἀραρὰτ δὲ καλεῖται·
> *Aſſurgit Phrygiæ mons quidam in finibus atræ,*
> *Arduus, alta petens, Ararat quem nomine dicunt.*

Itaque, ſi Sibyllæ fides, in Phrygia fuit mons Ararat. Quin ut præcisè ſcias in qua Phrygiæ parte fuerit ſitus, audi quod ſequitur aliquanto poſt

> Ἔνθα φλέβες μεγάλου ποταμοῦ Μαρσύου πεφύκασι.

Legendum, ut verſus conſtet,

> Μαρσύου ἔνθα φλέβες μεγάλου ποταμοῖο πεφύκασι.
> *Marſya magnus ubi ſe prodit origine primâ.*

D Neve ſit quod dubites, illa eadem Sibylla jactat ſe Noæ fuiſſe nurum, & cum ſocero & ſocru & viro ſuo & leviris & janitricibus è diluvio evaſiſſe. Verba ſunt.

> ——— ἔκφυγον αἰπὺν ὄλεθρον,
> Πολλὰ κλυδωνισθεῖσ' ἅμ' ἐμῷ πόσει, ἠδὲ δαέρσιν
> Καὶ ἑκυρῷ θ' ἑκυρῇ, ὁμονύμφοισίν τε παθοῦσα.
> ——— *fugi diſcrimina mortis,*
> *Cum leviris jactata diu, & cum conjuge fido,*
> *Et ſocero, ſocruque & janitricibus almis.*

Porro Marſyæ fontes ubi ſint non puto quemquam ignorare: cum magno
E conſenſu ſcribant veteres Marſyam oriri circa Celænas, quo ferè loco Mæander. Xenophon lib. 1. Anabas: quo loco Cyri regiam deſcribit quæ erat Celænis Διὰ μέσου δὲ τοῦ παραδείσου ῥεῖ ὁ Μαίανδρος ποταμός. Αἱ δὲ πηγαὶ αὐτοῦ εἰσὶν ἐκ τῶν βασιλείων. Ῥεῖ δὲ καὶ διὰ τῆς Κελαινῶν πόλεως. Ἔστι δὲ καὶ μεγάλου βασιλέως βασίλεια ἐν Κελαιναῖς ἐρυ-

μνά

μυχ͂ ὅλης τ͂ πηγαὶ τ͂ Μαιάνδρου ποταμοῦ, ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει. Ρεῖ ἢ καὶ οὗτος διὰ τ͂ πόλεως, καὶ ἐμβάλλει εἰς τ͂ Μαίανδρον. *Per medium* (Cyri) *vivarium fluit Mæander fluvius, ejusque fontes in ipſa regia ſunt. Sed & Celænis ſub arce magni regis* (Artaxerxis) *eſt regia munita* admodum) *ad Marſyæ amnis fontes, qui & ipſe urbem præterlabitur, & in Mæandrum intrat.* Livius lib.38.de Mæandro: *hujus amnis fontes Celænis oriuntur.* Et paulo poſt: *Et Marſyas amnis haud procul à Mæandri fontibus oriens in Mæandrum cadit.* Strabo lib.12.ubi de Celænarum tumulo: ὑπέρκειται ἢ καὶ λίμνη φύουσα κάλαμον τὸν εἰς τὰς γλώττας τῶν αὐλῶν ἐπιτήδειον, ἐξ ἧς ὑπολείβεσθαι φασὶ τὰς πηγὰς ἀμφοτέρας, τήν τε τ͂ Μαρσύου καὶ τὴν τ͂ Μαιάνδρου; *ſuperne eſt & palus calamum edens ad tibiarum linguas aptum, ex quô defluere ajunt tam Marſyæ quam Mæandri fontes.* Maximus Tyrius teſtis αὐτόπτης ſerm.38. Φρύγες οἱ περὶ Κελαινὰς γενόμενοι τιμῶσι ποταμοὺς δύο, Μαρσύαν καὶ Μαίανδρον. Εἶδον τοὺς ποταμούς. Αφίησιν αὐτοὺς πηγὴ μία· *Phryges qui circa Celænas habitant, fluvios duos Marſyam & Mæandrum venerantur. Fluvios vidi: Illos edit fons unus.* Curtius lib.3. *Ad urbem Celænas exercitum admovit* (Alexander) *Media illâ tempeſtate mœnia interfluebat Marſya amnis, fabuloſis Græcorum carminibus inclytus. Fons ejus ex ſummo montis cacumine excurrens, in ſubjectam petram magno ſtrepitu aquarum cadit.* Plinius lib.31. cap.2. *Theophraſtus Marſyæ fontem ſcribit in Phrygia ad Celænarum oppidum ſaxa egerere.* Unde eſt quod Cataractem appellat Herodotus; à quô his verbis deſcribitur lib.7. Παραγίνονται εἰς Κελαινὰς, ἵνα πηγαὶ ἀναδιδοῦσι Μαιάνδρου ποταμοῦ καὶ ἑτέρου οὐκ ἐλάσσονος ἢ Μαιάνδρου, τῷ οὔνομα τυγχάνει ἐὸν Καταῤῥάκτης, ὃς ἐξ αὐτῆς τ͂ ἀγορῆς τ͂ Κελαινέων ἀνατέλλων ἐς τ͂ Μαίανδρον ἐκδιδοῖ; *Pervenerunt Celænas, ubi Mæandri amnis fontes erumpunt, & alterius fluvii Mæandro non minoris Cataractæ nomine, qui ex ipſo Celænarum foro ſcaturiens in Mæandrum influit.* Vide & Plutarchum de fluviis, & Vibium Sequeſtrem, & doctiſſimi Caſauboni notas in Strabonem lib.12.ubi id ipſum multis probatur.

A B C

Proinde aut Sibyllæ oraculis fides eſt abjudicanda, aut agnoſcendum arcam Noæ ad montem Celænis proximum ſubſtitiſſe, ex quo ſcaturiunt amnes notiſſimi Marſya & Mæander. Adeoque ſuſpicor in verſibus quos citavimus,

> Ἔστι δέ τις Φρυγίης ἐπὶ ἠπείροιο μελαίνης
> Ἠλίβατον τανύμηκες ὄρος, Ἀραρὰτ δὲ καλεῖται, D

pro μελαίνης legendum eſſe Κελαίνης, ut ſenſus ſit montem Ararat eſſe prope *Phrygiam Celænam.* Celænam id eſt Celænas per numeri enallagen: quomodo Maleam & Maleas, Athenam & Athenas, Theben & Thebas, Hieroſolymam & Hieroſolymas, Cyrenem & Cyrenas dicunt & Heſperidem & Heſperidas. Sic in Solino cap.40. *Aſiam excipit Phrygia in quâ Celæne.* In Marciano item lib.6. Geometriæ: *In Phrygia Celæne &c.* Videtur igitur Sibyllinorum carminum author eôdem exemplo ſcripſiſſe Φρυγίης ἐπὶ ἠπείροιο Κελαίνης non μελαίνης. En in Polyæni Melantho ſimile mendum lib.1. Stratagematum: ἐπολέμουν Μελαινῶν πέρι. Μελαιναὶ, χωρίον μεθόριον Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Legendum Κελαινῶν & Κελαιναὶ ut recte monet magnus Caſaubonus. Neque enim *Melanæ* ſed *Celanæ* erant in Bœotiæ & Atticæ confinio. Scholiaſtes Ariſtophanis Acharn. Act.1. Scena 4. πόλεμος ἦν Ἀθηναίοις πρὸς Βοιωτοὺς περὶ Κελαινῶν, ὃ ἦν χωρίον ἐν μεθορίοις. Ita etiam Suidas & E

Euſtath. in Dionyſ.v.66.

Pha-

A Phavorinus vocibus Ἀπατούρια & Κελαιναί. Non diffiteor tamen in Sibyllino carmine receptam lectionem Φρυγίης μελαίνης poſſe ferri, ut Phrygia nigra dicatur reſpectu partis illius quam Græci Κατακεκαυμένην, id eſt, exuſtam nominant. Illa enim eſt, Strabone teſte lib. 18. *μέλαινα ὡς ἐξ ἐπικαύσεως, nigra tanquam ex aduſtione*. Utut legas, mihi, & aliis quorum judicio multum tribuo, hæc Sibyllarum oracula multis nominibus pridem fuere ſuſpecta, adeoque in hoc ipſo argumento de quo agitur. Nam, ut cætera taceam, Sibylla Noæ ſύγχρονος, quomodo meminit Marſyæ amnis, cum Marſyas, unde amni nomen, vixerit poſt Regem Midam à quo idem amnis ante Marſyam vocabatur Midæ fons, ut ſcribunt Plutarchus de
B fluminibus, & Euſtathius in Dionyſium Periegetem.

2. Montem Ararat valde veriſimile eſt unum eſſe è celſiſſimis, quia cum in eo ſubſtitiſſet arca ſeptimi menſis die XVII. aquis ab illo tempore ſubinde decreſcentibus, vicinorum montium vertices non apparuerunt ante menſem decimum. Gen. 8, 4. 5. Neque verò poteſt negari, quod Juſtini lib. 2. Scythæ aſſerunt, *ſi omnes quondam terræ ſummerſæ profundo fuerunt, profectò editiſſimam quamque partem decurrentibus aquis prius detectam*. At locus prope Celænas unde Marſyas oritur, ne mons quidem eſt, ſed collis aut tumulus. Λόφον Græci appellant, id eſt γῆς ἀνάστημα, terræ apicem & criſtam. Strabo lib. 12. de Mæandro: Ἄρχεται
C δὲ ἀπὸ Κελαινῶν λόφου τινὸς, ἐν ᾧ πόλις ἦν ὁμώνυμος τῷ λόφῳ, *incipit à Celænarum apice quodam, in quo urbs eſt apici cognominis*. Ita in Ptolemæo legitur: Κελαινὸς λόφος *Celænus apex*. Et in Stephano: τῷ λόφῳ ἐν ᾧ ἐτάφη Μαρσύας, *apici in quo ſepultus Marſyas*. Id à monte quid differat, harum rerum periti ſciunt. Proinde tumulum illum perſonata Sibylla deſcribit tanquam ἠλίβατον τανύμηκες ὄρος *montem arduum & extenſum*, non quod ſit reverâ talis, ſed ut ſcenæ ſubſerviat. 3. Hoc præcipuum, quod totum iter è Phrygià in Babyloniam eſt ab occaſu in ortum: At qui ex arcâ exceſſerant profecti leguntur ex oriente, ut irent in terram *Sennaar* ſeu Babyloniæ. Gen. 11, 2. Ptol. lib. 5. cap 3. Steph. in Πειστικῆς.

Sed bene eſt quod patent fontes erroris, quos lectori jam aperiam. Prope
D Celænas vel à Seleuco vel ab Antiocho Sotere ad amnem Marſyam condita eſt urbs Apamia in quam Celænarum incolæ migraverunt. Strabo ubi de Celænis lib. 12. ἐντεῦθεν δ' ἀναστήσας τοὺς ἀνθρώπους ὁ Σωτὴρ Ἀντίοχος εἰς τὴν νῦν Ἀπάμειαν τῆς μητρὸς ἐπώνυμον τὴν πόλιν ἀπέδειξεν Ἀπάμας, *inde cum tranſtuliſſet homines Antiochus Soter in eam quæ nunc Apamia dicitur, urbem Apamæ matris cognominem conſtituit*. Livius lib. 38. *Migratum inde haud procul veteribus Celænis, novaq; urbi Apamea nomen inditum ab Apameâ ſorore Seleuci Regis.* Inde eſt quod nonnulli veterum promiſcuè ſumunt Apamiam & Celænas. Plinius lib. 5. cap. 29. *Tertius Apamiam vadit, ante appellatam Celænas.* Solinus cap. 40. *Aſiam excipit*
E *Phrygia, in quâ Celæne, quæ antiquato priori nomine in Apamiam tranſiit.* Marcianus lib. 6. *In Phrygia Celæne antea, in Apamiam commutatâ.* Huic porrò Apamiæ cognomen erat Κιβωτὸς, id eſt arca. Strabo Ἀπάμεια ἡ Κιβωτὸς λεγομένη, *Apamia quæ Cibotos dicitur.* Idem μέχρι Ἀπολλωνιάδος τῆς πρὸς Ἀπαμείᾳ τῇ Κιβωτῷ. Ptolemæus: Ἀπάμεια Κιβοτὸς lege Κιβωτὸς. Tabula Peutingeri: Strab. l. 12. Ptol. lib. 5.

tingeri: *Apamea Ciboto.* Plinius ubi ſupra: *Tertius Apameam vadit, ante appellatam Celænas, deinde Ciboton.* Itaque aut vehementer fallor, aut Κιβωτὸν id eſt arcam ibi locorum ſubſtitiſſe ex hoc cognomine collegit atque aliis perſuaderi voluit ſpurius ſcriptor, cujus verba ſunt. A

> Ἔνθα φλέβες μεγάλου ποταμοῦ Μαρσύου πεφύκασι,
> Τοῦ δὲ Κιβωτὸς ἔμεινεν ἐν ὑψηλοῖο καρήνῳ.
> *Marſya magnus ubi ſe prodit origine primâ,*
> *Montis in excelſi ſummo capite arca reſedit.*

Sed fallacia hæc fuit à non cauſa ut cauſa. Neque enim neceſſe eſt ideo dictam Κιβωτὸν, quia ibi reſedit arca. Aliæ potuerunt ſubeſſe cauſæ. Claudebatur in arcæ modum à tribus fluviis illam ambientibus. Plinius: *Sita eſt in radice montis Signia circumfuſa Marſya, Obrima, Orga fluminibus in Mæandrum cadentibus.* Sic Alexandriæ portus ab ambiente ſinu dicebatur Κιβωτός. Aliud affert vir magnus in Solinum dictam fuiſſe *Ciboton*, quia Strabone teſte emporium erat proximæ poſt Epheſum dignitatis, & commune Italiæ & Græciæ ἀποδοχεῖον. Nomine montium Ararat Joſephus filius Gorjon videtur Iberiam intelligere, & Scythiæ quicquid eſt ab Armenia & Caucaſiis portis uſque ad Tanaim & Mæotides paludes, cum dicit l.6.c.96. ויהי עם אחד מעם ארץ הרי אררט נשם הגוי ההוא אלאן והם היו סגורים מסביב אחרי ההרים כי סגר עליהם אלכסנדרום מוקדון המלך הגדול בבריחי ברזל ובבנין חזק במבוא הרים המקיפים את ארצם. *Et è populis terræ montium Ararat, unus fuit Alanus nomine. Hi undequaque clauſi erant à tergo montium, quia illos concluſerat Alexander Macedo magnus ille Rex clauſtris ferreis, & arce muniſſima in aditu montium qui terram illorum ambiunt.* Vides, lector, montes Ararat à Caucaſiis portis in Armeniæ & Iberię confiniis extendi uſque ad Alanos, quos verus Joſephus, unde hæc ſumpta ſunt, Scythas fuiſſe teſtatur, & habitaſſe περὶ τὸν Τάναϊν καὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην. Ita etiam Hegeſippus, *incolebant Scythicum Tanaim, finitimaque ejus & Mæotides paludes,* id eſt ex uſu Scripturæ terram Gog & Magog, non terram aut montes Ararat. Neque aliter Claudianus in Rufinum lib. 1. B C D

Plin. lib. 5. cap. 29.

Strab. l. 17.

De bello Jud. lib. 7. c. 27.

De excid. Jeruſ. l. 5. c. 50.

> ———*patriumque bibens Mæotin Alanus.*

Communis ſententia hæc eſt, Ararat eſſe Armeniam. Itaque hoc ipſo loco Gen. 8, 4. pro montibus Ararat vulgatus interpres habet *montes Armeniæ.* Et in Jerem. 51, 28. Theodoretus Ararat vocari ſcribit Armeniam, Ἀραρὰτ τὴν Ἀρμενίαν καλεῖ. Et Eſa. 37, 38. Græci interpretes habent διεσώθησαν εἰς Ἀρμενίαν, ut vulgatus 4. Reg. 19, 37. *fugeruntque in terram Armeniorum*, pro Hebræis נמלטו ארץ אררט *effugerunt in terram Ararat.* Quam verſionem eſſe optimam apparebit conferenti locum Eſaiæ cum Beroſo, qui hic habet, εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἀπῆγαν, *in Armeniam profecti ſunt.* Utrobique agitur de Sennacheribi filiis, qui Sennacheribo patre interfecto coacti ſunt ſolum vertere. Beroſi ea de re fragmentum inſigne, & cum ſacra hiſtoria mirè conſonum lege apud Joſephum Antiquitatum lib. 10. cap. 2. E

S. Cyrill. in Julian. l. 1.

Itaque arcam in Armenia ſubſtitiſſe plerique volunt. Sic apud Abidenum

Xi-

A Xiſuthrus, id eſt Noe, ut diluvium effugeret, ex Aſſyriâ ἐπ' Ἀρμενίας ἀνέπλει *ad Armenios navigavit.* Et Melo vetus author qui ſcripſit τὴν συγγραφὴν τῶν κατὰ Ἰουδαίων, inter cætera narrat μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἀπὸ τῆς Ἀρμενίας ἀπελθεῖν τὸν περιλειφθέντα ἄνθρωπον μετὰ τῶν υἱῶν, *poſt diluvium ex Armeniâ exceſſiſſe hominem qui cum filiis ſuis evaſerat.* Et Beroſum aſſerit Joſephus ſcripſiſſe de arcâ in quâ Noe ſervatus eſt, προσοχθείσης αὐτῆς τῆς ἀκρωρείαις τῶν Ἀρμενίων ὀρῶν, *cum ea appuliſſet ad Armeniorum montium juga.* Neque aliter ſentiunt noſtri ſcriptores: Euſtathius Antiochenus: ἡ δὲ κιβωτὸς ἀνυψωθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὕδατος εἰς ἄκραν τινὰ ὄρους τὴν κατὰ τὴν Ἀρμενίαν ἔστη, *arca ab aquis ſublata ſtetit in ſummitate cujuſdam* Et Euſeb. lib. 9. præpar.

B *montis qui eſt in Armeniâ.* Chryſoſtomus in orat. de perfectâ Charitate: οὐχὶ καὶ τὰ ὄρη μαρτυρεῖ τῆς Ἀρμενίας, ἔνθα ἡ κιβωτὸς ἱδρύθη, οὐχὶ καὶ τὰ λείψανα αὐτῆς ἕως νῦν ἐκεῖ σώζεται πρὸς ἡμετέραν ὑπόμνησιν; *Nunquid etiamnum* (de diluvio) *montes Armeniæ teſtantur ubi conſtitit arca, nonne hodieque ibi ſervantur ejus reliquiæ ad noſtram commonefactionem.* Aratus lib. 4. In Hexam. pag. 49.

Armeniæ celſis inſtabat montibus arca.

Iſidorus orig. lib. 14. cap. 8. *Ararat mons Armeniæ in quo arcam hiſtoriæ poſt diluvium reſediſſe teſtantur.* Haitho Armenus cap. 9. *In Armeniâ eſt altior mons quàm ſit in toto orbe terrarum, qui Arath* (lege Ararat) *vulgariter nuncupatur:*

C *Et in cacumine illius montis arca Noe poſt diluvium primò ſtetit.* Idem ſcribunt multo plures quos hic proferre longum eſſet. Et *Ariarathis* nomen in Armeniâ minori notiſſimum fuit: unde *Ariarathea* lacus ſalis apud Conſtantinum Porphyrog. Proinde cum in Theophilo Antiocheno leguntur arcæ reliquiæ hodieque ſupereſſe ἐν τοῖς Ἀραβικοῖς ὄρεσιν, *in Arabicis montibus*, forte legendum Ἀρμενιακοῖς vel Ἀρμενίοις; Quanquam non deſint qui Arabiam uſque ad vicina Armeniæ loca extendant. In his Xenophon qui Arabiæ Meſopotamiam accenſet lib. 1. Anabaſeos. Et Plinius qui Euphratem Arabiam læva dextraque Comagenem diſterminare dicit. Arabiam, id eſt Meſopotamiæ partem Armeniæ pro- Ad Autolycum lib. 3.

D ximam. Eum Plinii locum mihi indicavit vir doctiſſimus atque humaniſſimus Dn. de Grantemeſnil, qui literas cum armis non credidit eſſe ἀσυστάτους, nec ſe abduci paſſus eſt communi noſtrorum nobilium errore. Plin. lib. 5. cap. 24.

Supereſt ut doceamus in quo Armeniæ loco ſteterit arca. Duæ ſunt ſententiæ, una Hieronymi qui ſtetiſſe vult circa Araxenam. *Ararat*, inquit, *regio in Armenia campeſtris eſt, per quam Araxes fluit, incredibilis ubertatis, ad radices Tauri montis qui uſque illuc extenditur. Ergo & arca in quâ liberatus eſt Noe cum liberis ſuis, ceſſante diluvio, non ad montes generaliter Armeniæ delata eſt, qui appellantur Ararat, ſed ad montes Tauri altiſſimos qui Ararat imminent campis.* Id

E ſequutus Guillelmus de Rubruquis cap. 49. Itinerarii Tartariæ quam S. Ludovici Galliarum regis mandato peragravit ante annos ferè quadringentos, aſſerit *Araxi & Naxuanæ* (urbi ad Araxem ex Ptolemæo notiſſimæ) *duos imminere montes Maſſis nomine, in quibus arca reſedit; & Cemainum oppidum ab octo illis ibi conditum qui ex arcâ exiverunt, idque patere ex ipſo nomine quo octo ſignificantur.* Nempe *Cemainum* alludit ad Hebr. שמנה *ſemen octo.*

Altera ſententia, cui accedo libentius, quia plures habet aſſertores, & in his A quoſdam Hieronymo longè vetuſtiores, arcæ Noæ locum metatur in Gordyæorum montibus, qui iidem Carduchi dicuntur, Cardici, Cordyæi, Cordueni, Gordi, Cordæi, Curdi &c. Ut & variè ſcribitur montis nomen *Kardu*, *Cardon*, *Kurud*, *Kardynus*, *Cordyaus &c.* Agmen ducit Beroſus, Beli ſacerdos, Alexandro magno æqualis, qui poſt enarratam diluvii hiſtoriam hæc ſubjungit: Λέγεται δὲ καὶ τοῦ πλοίου ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ πρὸς τῷ ὄρει τῶν Κορδυαίων ἔτι μέρος τι εἶναι, καὶ κομίζειν τινὰς τῆς ἀσφάλτου ἀφαιροῦντας. χρῶνται δὲ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι τῷ κομιζομένῳ πρὸς ἀποτροπιασμούς. *Fertur autem etiam nunc navigii pars aliqua ſupereſſe in Armenia in monte Gordyaorum, & quosdam inde auferre bitumine eraſo? Eo autem* B *ablato utuntur homines pro amuleto.* Nec multo aliter Alexander Polyhiſtor, niſi quòd hos Armeniæ montes pro Gordyæis Corcyræos appellat: Quomodo vocaſſe credo locorum incolas, quorum lingua, Strabone teſte, partim erat Arabica, quia Arabicè קרקור *Korcur eſt navis prælonga, navis magna.* Vide Giggeium tom. 3. p. 1142. Ergo hinc Corcyræi merito dicti montes in quibus magna illa navis, id eſt, arca Noæ ſubſtitit. Polyhiſtoris verba ſunt: τοῦ δὲ πλοίου τούτου καταχλισθέντος ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ, μέρος τι* . . . . ἐν τοῖς Κορκυραίοις ὄρεσι τῆς Ἀρμενίας διαμένειν, καί τινας ἀπὸ τοῦ πλοίου κομίζειν ἀποξύοντας ἄσφαλτον, χρᾶσθαι δ᾽ αὐτῇ πρὸς τοὺς ἀποτροπιασμούς. C

Apud Joſeph Ant. lib. 1. c. 4

In Euſeb. Chron. lib. 1. p. 8.

*forte ἔτι. εἶναι. λέγεται

Idem ſequitur è ſacri textus Paraphraſtis Chaldæus interpres vetuſtiſſimus Jonathan, cujus verba ſunt Gen. 8, 4. *Et quievit arca menſe ſeptimo, is fuit menſis Niſan, decima ſeptima die menſis* על טורי דקרדון *ſuper montes Kardon.* Hactenius verus Jonathan. Nam quod ſequitur de duobus montibus, *uno Kardania nomine, altero Armeniâ, in quo condita ſit urbs Armenia ad terram Orientis*, nugæ ſunt nugaciſſimæ à futili aliquo magiſtello conſarcinatæ, qui paraphraſim alioqui nobilem & bonæ frugis commentis ſuis conſpurcavit. Ita etiam Onkelos: *Quievit arca &c.* על טורי קרדו *ſuper montes Kardu.* Et Arabs Herpenianus על גבאל אלקרוד *ſuper montes kurud*, id eſt Gordyæorum.

Sed & è Patrum choro id ipſum ſcribit Epiphanius adverſus hæreſes lib. 1. D tom. 1. §. 4. Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν ἐπιστάσης τῆς λάρνακος τοῦ Νῶε ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἀραρὰτ ἀνάμεσον Ἀρμενίων καὶ Καρδυέων ἐν τῷ Λουβὰρ ὄρει καλουμένῳ: *Poſt diluvium cum arca Noe conſtitiſſet in montibus Ararat inter Armenios & Cardyaos in monte Lubar dicto:* Et in Hæreſi 18. quæ eſt Nazaræorum: ἔτι καὶ δεῦρο τὰ λείψανα τῆς τοῦ Νῶε λάρνακος δείκνυνται ἐν τῇ Καρδυέων χώρᾳ. *huc uſque reliquiæ arca Noa oſtenduntur in Cardyaorum regione.*

Concinunt Arabum hiſtorici. Georgius Elmacinus hiſtoriæ Saracenicæ lib. 1. c. 1. *Heraclius deinde abiit* פי קריה תמנין *in pagum Thſemaninum* * *quem exſtruxit Noe, ſuper quem pax, poſtquam ex arca egreſſus eſt, & aſcendit* אלי גבל גודי *ad montem Gudi* (lege גרדי *Gordi*) *& vidit locum arca qui eminet ſupra omnem* E *illam regionem, eſt enim valde excelſus.* Et Geographus Nubienſis ſexta parte Climatis quarti. *Mons* ימנין *Jemanim* (lege תמנין *Themanim*) *idem qui* אלגודי:

*Arabice: תמאן octo. Itaque pago nomen ab octo illis qui ex arca exierunt.

ſu אלגודי *Algode* lege אלגרדי *Algordi* id eſt *Gordyæus) in quo requievit navis illa, navis Noa cui pax.* Pagum *Themanin id eſt* τῶν ὀκτὼ ab illis octo qui ex arcâ exiverant etiam Græci memorant. Agathias edit. Vulcanii lib. 4. pag. 135. ἀμφὶ τὰ Καρδούχια ὄρη εἰς κώμην Θαμανῶν *circa Carduchios montes ad pagum Thamanorum.*

Hi omnes in id conſentiunt arcam Noæ quieviſſe ſuper montes Gordyæorum. Sed de illorum montium ſitu non convenit inter ſcriptores. Ptolemæus Gordenen & Gordiæos montes ponit circa fontes Tigridis, & Carduchos circa Cyrum fluvium, inter Cadußios & Martianam paludem, tanquam populos

B diverſos à Gordiæis. Certum tamen eſt Carduchos ad Tigrim habitaſſe, non quidem ad fontes, ſed in Armeniæ & Aſſyriæ vel Adiabenes confiniis, & ab his non diſtingui Cordyæos ſeu Gordiæos. Plinius lib. 6. cap. 13. *Adiabenis connectuntur Carduchi quondam dicti, nunc Cordueni præfluente Tigri*; Et cap. 27. *Tigris ex Armenia acceptis fluminibus claris &c. luſtratis montibus Gordyæorum* &c. Xenophon qui loca peragravit lib. 4. Anabas. τὰ Καρδούχια ὄρη ἀπότομα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐκρέμματο, *Carduchi montes prærupti ipſi fluvio imminent*, nempe Pigreti ſeu Tigridi. Et rurſus: ἤκουον γὰρ τῶν ἁλισκομένων, ὅτι εἰ διέλθοιεν τὰ Καρδούχια ὄρη, ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ τὰς πηγὰς τοῦ Πίγρητος ποταμοῦ, ἢν μὲν βούλωνται διαβήσονται: *a captivis enim audiverant, ſe Carduchiis montibus ſuperatis in Armenia Pigretis* (Ti-

C gridis) *fluvii fontes ſi vellent trajecturos.* Strab. lib. 16. de Tigri: ἐπὶ πολὺ δ᾽ ἐνεχθεὶς ἀφανὴς ἀνίσχει πάλιν οὐ πολὺ ἄπωθεν τῆς Γορδυαίας, *diu ita lapſus ut videri non poſſit, rurſus exoritur non procul à Gordyæis.* Item: πρὸς δὲ τῷ Τίγρει τὰ τῶν Παρθυαίων χωρία, οὓς οἱ παλαιοὶ Καρδούχους ἔλεγον, *Ad Tigrin ſunt Parthorum loca quos veteres Carduchos appellabant.* Hinc in Procopio *Ararat* (id eſt mons Gordyæus) *medius inter Armeniam & Parthiam excurrit verſus Adiabenam.* Dion in Trajano cum narrat è Niſibi magno labore materiam convehi juſſiſſe ad Tigrim fluvium, unde pontem ſtrueret quo trajiceret in Adiabenem κατὰ τὸ Κάρδυνον ὄρος *prope montem Kardynon* ſeu Gordyæum. Procop. in Geneſ.

D Hoc præcipuum quod in eo ipſo loco quem Gordyæorum montibus aſſignant tot veterum teſtimonia, etiam arcæ reliquias fuiſſe docent Arabes & Hebræi ſcriptores; quod probare eſt in proclivi. Moſal eſt hodieque Meſopotamiæ urbs ampliſſima Tigri adjacens, è regione loci in quo ſita erat Ninive. Ab hac Geographus Arabs deſcribens iter Amidam, oppidum ex Ammiano & Clim. 4. Procopio notiſſimum, quod à Gordyæis Tigris dividit. *A Moſal*, inquit *ad ur-* part. 6. *bem Balad ſunt XXI. millia &c. Et a Balad ad inſulam filii Omar LXIX. millia. Ea adjacet montibus Iemanin* (lege Thſemanin) *Et Maſurin & Kilſabur. Ex quâ montium ſerie eſt mons Godi* (lege Gordi) *Amidæ imminens è regione propugna-*

E *culorum. Quin mons Iemanin* (Thſemanin) *idem qui Godi* (Gordi) *in quo requievit navis illa, navis Noa cui pax.* Ita Benjamin Judæus ſcribit ſe Niſibi profe- Itiner. pag. ctû biduo veniſſe לגזיר' בן עמר ותיא בתוך נהר :חדקל לרגלי הרי אררט מהלך 61. ד' מילין למקום שנחה שם תבת נח *ad inſulam filii Omar, quæ eſt in medio Tigride, ad radices montiũ Ararat: unde quatuor diſtat millibus locus in quo requievit arca*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Noa. Addit Omarem Alcitabi filium arcæ reliquias ex illo monte in inſulam tranſtuliſſe, & fabricaſſe ex illis templum quoddam Mahumetanum. A

Antiq. l. 20. cap. 2.

Video eſſe viros doctos qui ab his diſſentire Joſephum putant, cum arcæ reliquias oſtendi dicit in regione Καιρῶν *Caron*, quam Adiabenes Rex Monobazus dedit Izati filio: χώραν, inquit, δίδωσι Καιρῶν λεγομένην. Φέρει δὲ ἡ γῆ πλεῖστον τὸ ἄμωμον ἀγαθόν. Ἔστι δὲ αὐτῇ καὶ τὰ λείψανα τῆς λάρνακος, ἣν Νῶχον ἐκ τῆς ἐπομβρίας διασεσῶσθαι λόγος ἔχει, καὶ μέχρι νῦν ταῦτα τοῖς ἰδεῖν βουλομένοις ἐπιδείκνυται, *Regionem dedit Caron dictam: Ea autem eſt terra amomi feraciſſima. Ibi etiam ſunt arcæ illius reliquiæ, in qua Noe diluvium evaſiſſe fertur, & hodieque oſtenduntur videre volentibus.* Sed mirum ni Joſephi Καιρῶν corruptum ſit ex Chaldæo קרדון B *kordon* quo utitur Jonathan, unde Dionis Κάρδυνον ὄρος. Idem certè ſolum deſcribi docet Adiabenes vicinia, & amomi feracitas, cujus proventu Corduene potiſſimum inſignis eſt. Strabo lib. 16. Ἔστι γὰρ εὔβοτος ἡ χώρα καὶ εὐεργής, ὥστε καὶ τὰ ἀειθαλῆ τρέφειν, καὶ ἄρωμα τὸ ἄμωμον, *regio paſcuis læta eſt & germinibus, adeoque fert etiam quæ ſemper virent, & aroma amomum.* Philargyrius in hæc verba *Odor cœni gravis.* Georg. lib. 4. *Odor gravis, quia & levis dicitur, ut Salluſtius: Apud Corduenos amomum, & alii leves odores gignuntur.* Inde eſt quod amomum modo Armenium dicitur, ut in Dioſcoride, Plinio, Avicenna &c. modo Aſſyrium, ut in Virgilio, C

Eclog. 4.

——— *Aſſyrium vulgo naſcetur amomum.*

Sylv. l. 2. In Epiced. Pileti Urſi.

Et in Statio.

——— *Aſſyrio manantes gramine ſuccos.*

Et Silii lib. 11.

Nec crinem Aſſyrio perfundere pugnet amomo.

Nempe inter Aſſyriam & Armeniam Corduene ita media eſt, ut modo huic modo illi adſcribatur.

Jam quæri poteſt non immerito quod Minyadis nomine ſignificatum voluerit Nicolaus Damaſcenus, cum arcæ locum definit in hæc verba: Ἔστιν ὑπὲρ τὴν Μινυάδα μέγα ὄρος κατὰ τὴν Ἀρμενίαν, Βάρις λεγόμενον, εἰς ὃ πολλοὺς συμφυγόντας ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ λόγος ἔχει περισωθῆναι. Καί τινα ἐπὶ λάρνακος ὀχούμενον, ἐπὶ τὴν ἀκρωρείαν ὀκεῖλαι, καὶ τὰ λείψανα τῶν ξύλων ἐπὶ πολὺ σωθῆναι. *Eſt ſuper Minyadem ingens in Armenia mons Baris dictus, in quo fama eſt evaſiſſe ex diluvio multos, unum verò in arca vectum ad verticem appuliſſe, & lignorum reliquias ibi diu ſervatas.* Fallor, an ibi *Minyas* eſt Hebræorum מני *Mini* vel *Minni* regio, quam cum Ararat, id eſt Corduene, nominat Jeremias cap. 51. verſ. 27. ubi de Babylone: *Convocate*, inquit, *contra eam regna Ararat, Minni & Aſcenaz.* Pro מני Chaldæus habet הרמיני *Armeniam*, hic & Micheæ 7, 12. Neque fortaſſe id male, ſaltem in Jeremia. E Videtur enim Armeniæ vox conflata eſſe ex הר־מני *Harmini*, id eſt mons *Mini*, ſive montana Minyadis. Quam Armeniæ partem fuiſſe ſuſpicor Gordyænæ proximam, à qua deinceps tota Armenia appellationem traxerit. Hujus aut huic ſimillimæ compoſitionis veſtigia veteres ſe deprehendiſſe putarunt in his verbis Amos 4, 3. והשלכתנה ההרמונה quæ Jonathã ita exponit, ויגלון יתהון להלאה מן

A מן טורי הרמיני *& deportabunt eos ultra montes Armeniæ*, quomodo & alii. Theodoretus: ἀπορριφήσεσθε εἰς τὸ ὄρος τὸ Ἀρμανὰ &c. ὁ δὲ Σύμμαχος τὸ Ἀρμανὰ Ἀρμενίαν ἡρμήνευσεν. Ὁ δὲ Θεοδοτίων, ὑψηλὸν ὄρος. Hieronymus: *Et projiciemini, inquit, in locis Armeniæ quæ vocantur Armona. Denique Symmachus ita interpretatus eſt: Et projiciemini in Armeniâ. Pro quibus* LXX. *montem Remman: Aquila montem Armona; Theodotio montem Mona. Quinta autem editio excelſum montem tranſtulerunt.* Vides pleroſque interpretes hanc vocem ſic interpretari, quaſi ſit compoſita ex הר & רמן vel מונה. Quid ſi מונה *Mona* מני *Mini* & *Minyas* idem ſint?

De cætero nos latet cur Baris vocetur ille mons in quo ſubſtitit arca. An à
B Græcis inditum nomen, apud quos βᾶρις barbari navigii genus eſt? Aut ab Armeniis qui Deam coluerunt hujus nominis? Strabo lib. 11. in Armeniæ deſcriptione. Ὁ Ἄβος ἐγγὺς ἐστι ὁδοῦ τῆς εἰς Ἐκβάτανα φερούσης, πρὸς τὸν τῆς Βάριδος νεών, *Abus mons eſt prope viam quâ itur Ecbatana, præter Baridis deæ templum.* An deniq; *Baris* dictus eſt ab Hebræo deflexa voce? Quia in illo ipſo monte Deus ברית *beruth* id eſt fœdus contraxit, non tam cum Noâ quàm cum hominum genere univerſo, iride data in ſignum fœderis. Unde eſt quod in hiſtoriâ exitus Noæ ex arca vox *berith* ſeu fœderis ſepties repetitur. Eſt & quarta conjectura his fortaſſe vero propior. Ἀποβατήριον, inquit Joſephus, τὸν τόπον τοῦτον Ἀρμένιοι καλοῦσι. Et Eu-
C ſtathius Antiochenus: καὶ τὸν τόπον ἔτι καὶ νῦν ἐκεῖνον ἀποβατήριον οἱ ἐπιχώριοι προσαγορεύουσι. Idem ferè legitur in Euſebio de locis; Quod Hieronymus ita tranſtulit: *Nunc locum Armenii exitum vel egreſſum vocant*, nempe ex arca vel nave in qua Noe cum ſuis fuerat incluſus, quandiu duravit diluvium. Id enim propriè Græcis ἀποβατήριον. Quam vocem eſſe Armeniam viri docti qui ſcribunt toto cælo aberrant. Neque id voluit Joſephus; ſed Armenios ſua lingua vocaſſe locum eo nomine quod Græce translatum ἀποβατήριον ſonat. Armenium porro illud nomen videtur fuiſſe *baru* vel *bariz*, id eſt exitus. Sic ex Arabica lingua interpretor, qua ברז *baraza* eſt exire foras, & ברוז *baruz* vel בריז *bariz* exitus. Nihil
D frequentius in Avicenna; occurrit & in Alcorano paſſim. Vide Abrahami Surатam & Avicennam Arab. p. 9. & 23. & 45. Arabes jam diximus ad Meſopotamiam uſque penetraſſe & Armeniis vicina loca: Quin ſcribit Strabo τὸ τῶν Ἀρμενίων ἔθνος, καὶ τὸ τῶν Σύρων καὶ τῶν Ἀράβων, πολλὴν ὁμοφυλίαν ἐμφαίνειν κατά τε τὴν διάλεκτον, καὶ τοὺς βίους, καὶ τῶν σωμάτων χαρακτῆρας. *Armeniorum, Syrorum & Arabum gentes multum præ ſe ferre cognationis, ſermone, vita & corporum forma.* Inde eſt quod Polyæni libro 4. Eumenes ἐπιστολὴν προσεκόμισεν ὡς παρὰ Ὀρόντου σατράπου τῆς Ἀρμενίας γεγραμμένην Συρίοις γράμμασι, *epiſtolam protulit quaſi ab Oronte Armeniæ ſatrapa Syriacis literis ſcriptam*. Armenis nempe & Syris, propter
E linguæ viciniam, communes erant literæ. Quod ideo hic obſervo, nequis Armenia vocabula ex Arabiſmo putet abſurdè peti.

Si Fullero credimus ad *Barin* alludit *Lubar* ejusdem montis nomen apud Epiphanium: *Imbarus* item vel *Nibarus* in Strabone Armeniæ mons ab Abo monte ad Mediam uſque protenſus. Sed *Imbarus* vel *Nibarus* cum *Bari* vel *Lubari* mons idem eſſe non poteſt, quia repugnat ſitus.

Gen. cap. 9. verſ. 9, 11. 12, 13. 15. 16, 17.

lib. 1 p. 47.

Miſcellan. 1. c. 4.

Theo-

Theodoretus Eſaiæ locum exponens de urbe Babylonis, *Tu autem dixeras in mente tuâ, in cœlum conſcendam.* Eſ. 14, 13. obſervat ad Aquilonem Aſſyriæ montem eſſe omnium in terris altiſſimum per quem ſperaverat ille rex ſe in cœlum eſſe aſcenſurum. ὄρος, inquit, ὑψηλὸν εἶναι λέγεται βορρᾶθεν Ἀσσυρίων καὶ Μήδων, ἀπὸ τούτων τὰ Σκυθικὰ διορίζον ἔθνη, πάντων τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ὀρῶν ὑψηλότατον, δι' ἐκείνου πάντως ὑπέλαβες, ὡς εἰκός, τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνοδον κατατολμήσειν. Ego in tanta locorum notitia vix crediderim Babyloniæ regem id habuiſſe in animo, nec puto tale quicquam ex ſcriptura poſſe elici. Tantum accipio quod habet Theodoretus omnium eſſe celſiſſimum montem quo Aſſyria terminatur ab Aquilone, id eſt montem Gordyæorum in quo ſubſtitit arca Noæ. A B

CAPUT IV.

Ubi ante diluvium vixerit Noe & arcam fabricaverit.

PRimi homines circa Babylonem, ubi Paradiſus terreſtris, & Aſſyriam ubi Ararat. Arca in Aſſyria fabricata, unde Oceanus à meridie erumpens, & venti Auſtrales in Armeniam impulere. Chaldæos ſcriptores ita teſtari. Sippara unde dicantur. Lignum Gopher, ex quo arca, eſſe cupreſſum. Nullum lignum firmius. Epheſini templi valvæ è cupreſſu. Et eorum ſarcophagi qui pro patria occubuerant. Et ſceptrum Jovis. Ex eadem materia naves ſolere fabricari: in Babylonia maximè & Aſſyria, ubi nulla alia materies. Gopher forte locus idem qui Straboni ὁ Κυπαρισσών. C

JAm videndum ar aliqua conjectura poſſimus aſſequi in quibus terris ante diluvium vixerit Noe & arcam fabricaverit. In genere primos homines circa Babylonem & Aſſyriam habitaſſetam ex paradiſi deſcriptione colligitur, quàm ex eo, quod Moſes diſertè aſſerit arcam ſubſtitiſſe in montibus Ararat, id eſt Gordyæis propè Aſſyriam; unde ſequitur eam alicubi in viciniâ fabricatam. Neque enim veriſimile eſt machinam tantæ molis, formæ quadrangularis, neque ad motum comparatę, tam multis animalibus & cibariis gravem, facilè potuiſſe longum iter emetiri. Sed qualecunque illud iter, quod aquis creſcentibus confecit arca, tendebat, ut quidem puto, Septentrionem verſus: Cum quia Oceanus, cujus potiſſimum eruptione tam Aſſyria quam Gordyæa obrutæ & demerſæ ſunt, à meridie ingruebat; tum quia cœlo pluvio ab Auſtro flant plerumque venti. Quod in graphicâ illâ Cataclyſmi deſcriptione Ovidius ita expreſſit. D

Protinus Æoliis Aquilonem claudit in antris,
Et quæcunque fugant inductas flamina nubes,
Emittitque Notum: madidis Notus advolat alis.

Unde & νότος Græce dicitur, ſi Gellio credimus, *quoniam eſt nebuloſus atque humectus, νότις enim Græce humor nominatur.* Nec deſunt qui Auſtrum quaſi hauſtrum dici putant ab hauriendis aquis. Itaque valde credibile eſt illud navigium fabricaſſe Noam in locis Gordyænæ finitimis Auſtrum verſus, in Aſſyria ſcilicet, quæ ad Auſtrum illi proxima eſt. E

Gell. l. 2. c. 22.

Neque verò hæc ſententia ſolis nititur conjecturis: cum ei vetuſtiſſimi

A mi ſcriptores adſtipulentur, Beroſus ſcilicet, Abydenus, & Polyhiſtor, qui Xiſuthrum vel Siſuthrum illum ſuum, quem ſubſtituunt pro Noâ, ex Aſſyriâ volunt in Armeniam navigâſſe, publicis inſtrumentis Heliopoli depoſitis in Sipparis. Heliopolin in Sipparis Ptolemæus ſimpliciter vocat Σιπφάρα *Sippbara*. Meſopotamiæ eſt oppidum ad Euphratem in orâ Babylonis inter Naardem & Seleuciam. Nomen ex כפריא *Siphraja* factum, id eſt ex libris & monumentis quæ inibi ſervabantur. Sic in Chananæâ eandem urbem Hebræi appellant קרית־כפר *Kiriath-Sepher*, urbem librorum, & Chaldæi קרית־ארכי *Kiriath-arche*, urbem Archivorum Joſ. 13, 15. 16. & Jud. 1, 11. 12. V. Euſeb. Gr. Chron. lib. 1. p. 8.

Jam quæ ſequitur ratio non parum habet momenti. Arcam fabricare Noe juſ-
B ſus eſt ex lignis גפר *gopher*. Gen. 6, 14. Porro *gopher* eſſe cupreſſum Fullerus rectè Miſcell. ſacr. lib. 4. cap. 5.
colligit ex ipſa voce. Græcè ſiquidem cupreſſus eſt κυπάρισσος: A quo nomine terminationem ſi demas κυπάρ & *gopher* ſonô parum diſcrepabunt. Præterea non aliam eſſe materiam cupreſſu firmiorem adverſus cariem & tineas, fere convenit inter ſcriptores. Quo, præter Platonis & Plinii loca, quæ legere eſt apud Fullerum, mire faciunt hæc Martialis lib. 6. Epigr. 49.

> *Sed uvâ generata de cupreſſo;*
> *Qua nec ſecula centies peracta,*
> *Nec longa cariem timet ſenecta.*

C Et Epigram. 73.

> ——*perpetuâ nunquam moritura cupreſſo.*

Adde ex libro ſecundo Thucydidis λάρνακας κυπαρισσίνας arcas è cupreſſo fuiſſe quibus Athenienſes eorum oſſa efferebant qui in bello pro patriâ occubuerant. Nempe, ut habet Scholiaſtes, διὰ τὸ ἄσηπτον εἶναι *quia eſt expers putredinis*. Pythagoræi tamen, Hermippo teſte apud Laertium lib. 8. ἀπείχοντο σοροῦ κυπαρισσίνης, διὰ τὸ τοῦ Διὸς σκῆπτρον ἐντεῦθεν πεποιῆσθαι, *abſtinebant à ſepulchro cypariſſino; quia Jovis ſceptrum ex hac arbore conſtat.* Quod ipſum non puto poëtas aliâ de cauſſa finxiſſe quam quia ligni perennitas videbatur ſignificare Jovis imperium eſſe æternum. Nec omittendus Theophraſti locus inſignis, quô poſt
D earum arborum ſeriem quæ vetuſtatem minimè ſentiunt, hæc addit: τούτων δὲ Hiſt. Plant.
χρονιώτατα δοκεῖ τὰ κυπαρίττινα εἶναι. τὰ γοῦν ἐν Ἐφέσῳ ἐξ ὧν αἱ θύραι τοῦ νεὼ τεθησαυρισμέναι, τέτταρας ἐκεῖνο γενεάς: *harum autem maximè diuturna videtur eſſe cupreſſina materies, ex quâ fabricata templi Epheſini valvæ per quatuor generationes incorrupta durarunt.* lib. 5. c. 5.
Quod Plinius expreſſius: *valvas eſſe è cupreſſo, & jam quadringentis prope annis durare materiam omnem novæ ſimilem.* Eôdem faciunt hæc Vitruvii lib. 2. cap. 9. de cupreſſu & pinu: *In vetuſtatem ſine vitiis* lib. 16. cap. 40.
conſervantur, quod is liquor qui ineſt penitus in corporibus earum habet amarum ſaporem, qui propter acritudinem non patitur penetrare cariem, neque eas beſtiolas quæ ſunt nocentes. Ideoque quæ ex his generibus opera conſtituuntur permanent
E *ad æternam diuturnitatem.* Proinde idem Vitruvius lib. 7. cap. 3. vult ut camerarum aſſeres ſint maxime cupreſſini, *quod abiegni ab carie & ab vetuſtate celeriter vitiantur.* Itaque nihil proclivius quam ut cupreſſina fuiſſe dicatur arcæ

D ma-

materies, cujus reliquias ſuperfuiſſe per plura annorum millia teſtantur ii quos A
citavimus, Beroſus, Abydenus, Alexander Polyhiſtor, Nicolaus Damaſcenus, Joſephus, Theophilus & Euſtathius Antiocheni, Euſebius, Epiphanius, Hieronymus, Chryſoſtomus, Iſidorus, Haitho Armenus, Georgius Elmacinus, Geographus Nubienſis, Benjamin Judæus &c.

Sed unum videtur deeſſe ad perfectam probationem; Hanc materiam ad navigia eſſe commodam nullo teſte docet Fullerus, ſi unum verbulum excipias novi & obſcuri ſcriptoris Petri Martyris ab Angleriâ, qui Cretæ ſcribit non tantum domorum trabes & contignationes, ſed naves etiam è cupreſſu conſtrui. Nempe virum doctum fugerat Plutarchi locus Sympos. lib. 1. Problem. 2. *Neque* B
naupegus primo collocat Iſthmicam pinum, ἢ τὴν Κρητικὴν κυπάριττον *aut Creticam cupreſſum.* Et Vegetii lib. 4. c. 34. *Ex cupreſſo ergo & pinu domeſticâ ſive ſylveſtri larice & abiete præcipue liburna contexitur.* Et Theodorici Gothorum regis epiſtola ad præfectum Abundantium, cui procurationem committens ad faciendos mille dromones quibus frumenta publica convehantur: *Per cunctam*, inquit, *Italiam directis artificibus apta operi ligna perquire. Et ſicubi cupreſſos aut pinos repereris in vicinitate littoris, datô competenti pretiô dominis conſulatur.*

Caſſiod. Var. lib. 5. Epiſt. 26.

Hæc de Cretâ & Italia. Sic in Phœnice Diodorus ut probet materiam amplam ſuppetere ad fabricandas naves, Libanum ait circa Tripolim & Byblum & Sidonem refertum eſſe ξύλων κεδρίνων, καὶ πευκίνων, καὶ κυπαριττίνων θαυμαστῶν τὸ C
κάλλος καὶ μέγεθος, *lignis cedrinis, & laricei, & cupreſſinis, ſpecie & magnitudine mirandis.* Et à Platone lib. 4. legum, inter arbores τοῖς ναυπηγοῖς utiles, poſt abietem & laricem nominatur κυπάριττος *cupreſſus.* Eôdem faciunt hæc Theophanis in vitâ Anaſtaſii: *Cum didiciſſet claſſem Saracenorum ab Alexandriâ in Phœnicem properare ad ligna cupreſſina incidenda, eademque ad uſum navium comparanda.*

Lib. 19. p. 702

V. Baron. ad A. 714.

Probavi hactenus arcam è cupreſſu fuiſſe fabricatam: Id porrò nullibi gentium præſtari potuit commodius quàm in Aſſyriâ vel Babylonia, ubi nulla eſt alia materies unde fabricentur naves. Unde eſt quod claſſis ingens quam Babylone conſtruxit Alexander conſtitit ex ſolâ cupreſſo. Arrianus in Alexandro D
lib. 7. pag. 161. λέγει δὲ ὅτι καὶ ἄλλος αὐτῷ ἐναυπηγεῖτο στόλος, τέμνοντι τὰς κυπαρίσσους τὰς ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ. τούτων γὰρ μόνων τῶν δένδρων εὐπορίαν εἶναι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀσσυρίων, τῶν δὲ ἄλλων ὅσα ἐς ναυπηγίαν, ἀπόρως ἔχειν τὴν γῆν ταύτην. *Dicit autem* (Ariſtobulus Alexandri expeditionum comes) *aliam quoque claſſem Alexandrum conſtruxiſſe, cæſis cupreſſis quæ erant in Babyloniâ. Harum enim ſolum arborum in Aſſyriorum regione copiam eſſe. Aliarum autem quæ conficiendis navibus aptæ ſunt inopiâ hanc terram laborare.* Eadem habet Strabo lib. 16. pag. 741. & ex eodem fonte hauſta.

Quid ſi *Gopher* Gen. 6, 14. ſit loci nomen à cupreſſis ita dicti, ut à quercubus אלת *Elon*, à moris בכא *Baca*, à ſpinis Arabicis שטים *Sitim* vel *Setin*, à pal- E
mis תמר *Tamar* & דקלה *Dicla*, à malis punicis רמון *Rimmon.* Ligna *Gopher* erunt ligna τῶ Κυπαρισσῶνος *Cupreſſeti* cujus locum in Aſſyriâ Strabo deſignat his

ver-

A verbis: Περὶ Ἄρβηλα δ' ἐστὶ καὶ Δημητρείας πόλις, εἶθ' ἡ τῆς Νάφθα πηγὴ, καὶ τὰ Πυρὰ, καὶ τὸ τῆς Ἀναίας ἱερὸν, καὶ Σαδράκαι τὸ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου βασίλειον, καὶ ὁ Κυπαρισσὼν, καὶ ἡ τοῦ Κάπρου διάβασις συνάπτουσα ἤδη Σελευκείᾳ καὶ Βαβυλῶνι. *Circa Arbela eſt urbs Demetrias: deinde Naphtha fons, & ignes* (id eſt campus flagrans de quô Plinius, niſi quis malit intelligi τὰ πυραθεῖα: In qua ſententia eſt doctiſſimus D. de Grantemeſnil) *& templum Anaa* (aliis Anaitidis) *& Sadraca Darii Hyſtaſpis filii regia, & Cupreſſetum, & Capri trajectus jam ad Seleuciam & Babylonem pertinens.* Ex his conſtat Cupreſſetum in Adiabene fuiſſe, circa Capri trajectum, non procul ab oſtio, ubi una portarum de quibus Nahumi 2. 7. ut ſuo loco pro-
B bamus. In hoc, inquam, Cupreſſeto cædi potuere ligna ex quibus arca fabricata eſt. Quod ut conjecturam affero; abſit enim ut temerè quicquam affirmem.

CAPUT V.

De terra Senaar *vel* Sennaar *vel* Sinhar *vel* Singar, *in quam ex montibus Ararat profecti ſunt primi homines.*

Sinhar, *Senaar*, *Sennaar*, Gr. Βαβύλων & Βαβυλωνία, Arab. *Bagdad*, Chald. *Babel* & *Pontus*. Quomodo aliis *Ellaſar*. Pontus fortè & Pontica terra pro Bottica dicta, Chaldææ veteri nomine, à Macedonibus ut videtur impoſito. Sinhar circa Babylonem, Abydeni locus & Heſtiæi. Ratio nominis *Sinhar* aliis *Singar*, unde *Singara* & *Singarena*.

C

Sinhar שנער, vel, ut ſcribunt veteres, *Senaar*, & *Sennaar*, in Græcâ verſione redditur Βαβύλων. Zachar. 5, 11. & Βαβυλωνία Eſ. 11, 11. in Arabicâ Pentateuchi אלבגדאד *Albagdad*: In Chaldaicâ Onkeli conſtanter בבל *Babel*: In Jonathane & Jeroſolymitano interprete, modo בבל *Babel*, modo פונטוס *Pontus*. Quomodo redditur אלסר *Ellaſar* Gen. 14, 1. à Symmacho & Hieronymo. Quod non capio: Niſi Pontum & Ponticam terram dici putemus pro Botticâ. Fuit id unum è Chaldææ ſeu Babyloniæ nominibus. Magnum Etymologicum: Βοττικὴ ἡ Χαλδαϊκὴ γῆ, καὶ θηλυκῶς λέγεται Βοττιαῖς, καὶ Βοτταϊκὴ, ἐθνικόν. Macedones, ut videtur, ita nominaverant propter ſimilitudinem quam habet cum
D Botticâ vel Bottiæâ Macedoniæ; ubi lacus & flumina quæ vel in lacum influebant, vel ex eodem emergebant. Strabonis Epitome de Pella: ἔχει δὲ λίμνην πρὸ αὐτῆς, ἐξ ἧς ὁ Λουδίας ποταμὸς ῥεῖ. τὴν δὲ λίμνην πληροῖ τοῦ Ἀξίου τι ποταμοῦ ἀπόσπασμα. εἶτα ὁ Ἀξιὸς διαιρῶν τήν τε Βοττιαίαν καὶ τὴν Ἀμφαξῖτιν γῆν, καὶ παραλαβὼν τὸν Ἐρίγωνα ποταμὸν &c. *Habet autem lacum oppoſitum ex quo fluit amnis Ludias: Lacum autem implet Axii fluvii ramus: Deinde Axius dividens Bottiæam & Amphaxitin terram, & Erigonem fluvium aſſumens, &c.* Strab. lib. 7.

Utut ſit, hoc certiſſimum terram Sinhar fuiſſe circa Babylonem. Nam Gen. 10. verſ. 10. & cap. 11. verſ. 2. 9. expreſſe dicitur *Babel*, id eſt Babylon, fuiſſe in terrâ *Sinhar*. Et Daniel cap. 1. verſ. 2. Nebucadneſar legitur vaſa tem-
E pli deportaſſe in terram *Sinhar*, in fanum Dei ſui, id eſt Beli, Babylone, ut expreſsè habet Abydenus apud Euſebium lib. 1. præparat. Αὐτὸς δὲ ἀπὸ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου λαφύρων, τότε Βήλου ἱερὸν καὶ τὰ λοιπὰ κοσμήσας φιλοτί-

μας, *ipſe vero* (Nabuchodonoſorus confecto Syriaco bello) *de belli manubiis* A
Joſeph. Antiq. lib. 1. cap. 5. Euſebius lib. 9. præp.
cum Beli templum atque alia magnificè ornaſſet. Quin apud Joſephum & Euſebium Hiſtiæus Mileſius, rerum Phœniciarum vetuſtus ſcriptor, meminit Σινάαρ τῆς Βαβυλωνίας. Neque obſcura eſt ratio nominis. נער *naar* eſt excutere. Eô verbo Deus utitur, cum dicit Job. 38, 13. *impios è terra excuti.* Merito igitur terra שנער *Senaar* vocatur terra quæ excutit, id eſt cujus incolæ juſto Dei judicio in omnes mundi oras excuſſi ſunt & diſſipati, dum inſanam illam Babylonicæ turris ſubſtructionem moliebantur.

Sinhar שנער efferetur *Singar*, ſi litera *Aijn* mutetur in g, quomodo in צוער *Segor* עזה *Gaza* & עמרה *Gomorrha*. Unde multis perſuaſum *Sinhar* eſſe *Singaram* & *Singarenam*. Singaræ urbis in Meſopotamiâ meminere Plinius, Eutropius, Ptolemæus, Ammianus, Athanaſius in epiſtolâ ad ſolitariam vitam agentes, B
Geographus Nubienſis ſexta parte climatis quarti. Singarenæ regionis Sextus Rufus & Pomponius Lætus. Occurrit & mons Singaras in Ptolemæo. Singara urbs à Nubienſi deſcribitur ad occidentem oppidi *Balad* ad milliare XXVII. Et Balad ad Tigrim XXI. M. paſſ. ſupra Maſal; quæ item eſt ad Tigrim ex oppoſito Ninives. Itaque veriſimile eſt ad Singarenam pertinuiſſe, præter Babylonis agrum, omnem oram Tigridis occidentalem uſque ad montana Armeniæ. Quod non obſervo de nihilo, ut ſuo loco dicetur. C

CAPUT VI.

De Pallio Sinhar Joſ. 7, 21.

Interpretationes Symmachi, Onkeli, Joſephi, Aquilæ, Selomonis. Fabula Judaica omnes Reges palatia habuiſſe in terra Chanaan. Chald. מילתא *melata* non eſſe μηλωτὰς ut docti volunt, neque pelles quibus veteres incubabant ad captanda ſomnia, ſed lanam molliſſimam. Ex Mileto corrupta vox. Mileſiæ lanæ præſtantiſſimæ. LXX. ἔρια ἐκ Μιλήτου, Ezech. 27, 18. Ubi Chald *lana melat circumligata*, id eſt intecta ne inquinetur. Quod probatur ex Varrone, & Laertio, & Talmudicis. Non omnis melata ex Meleto, ut non omne cuprum è Cypro, &c. Saraballum aluminatum, in Talmude. Quid ſit Saraballum. Aquæ aluminis uſus in lixiviis. Alumen Babylonicum. Lapis amiantus cur dicatur alumen plumeum. Ex eo telæ & panni. An id ſit צריף. ex eodem mantilia, & Brachmanum & Serum veſtes, quæ igne purgabantur. πυρὸς ξίφος; להב & להט tam acies quam flamma. Purpura Babylonica ubi. Coccineus D
& purpureus color promiſcuè ſumpti. Inde lux Evangeliſtis. Stola nuda. Stola varia. Varios colores intexere Babylone inventum. Præcipuus uſus in periſtromatis, quorum pretium immenſum. Et in mulierum veſtibus, ſed & in virilibus. Purpura Babylonica varia. Aurum veſtibus intextum multo ante Attalum.

OBiter docendum quod genus ſit veſtis אדרת שנער *pallium Sinhar* Joſ. 7, 21. Quô Jerichunte viſô, ita libidine exarſit Achan ut manum injecerit in interdictum. Symmachus exponit ἔνδυμα Σενάαρ *veſtem Sinar*. Onkelos אצטלי בבלי *Stolam Babylonicam*: Aquila item, quem nonnulli eundem eſſe putant, στολὴν Βαβυλωνικήν. Quæ eſt interpretatio vocis: jam rei ſubſequitur.

Antiq. lib. 5. cap. 1.
Joſephus mihi videtur ſibi non parum indulgere, dum aſſerit fuiſſe χλαμύδα E
βασίλειον ἐκ χρυσοῦ μὲν πᾶσαν ὑφασμένην *paludamentum regium ex auro totum intextum*. Cui Judaico comento aliud multo putidius ſuperſtruens R. Selomo, nugatur ipſiſſimam fuiſſe ſtolam Regis Babyloniæ, quæ ſervabatur in palatio quod Jeri-

Google

A Jerichunte habebat, prout moris erat tum temporis ut omnes Reges palatium
haberent in terrâ Iſrael; *Pallium*, inquit, *Sinar* eſt אצטילא דמילתא בבלי *ſtola
ex lana molli Babylonicâ. Senſus eſt Regem omnem qui ſibi non comparaverat pala-
tia in terrâ Iſrael* לא נתקררה דעתו במלכותו *non refrixiſſe mentem ejus in regno
ſuo* (id eſt animo illius non fuiſſe ſatis) *quia dicitur Jerem. 3, 19. dabo tibi terram
deſiderabilem, hæreditatem decoram exercituum gentium. Itaque palatia Regis Ba-
byloniæ Jerichunte fuere, quò cum is ſe conferebat, illô palliô induebatur.* Credat
Judæus Appella, non ego.

Interim id habemus, pallium illud ex mente Selomonis fuiſſe אצטילא
B דמילתא *ſtolam ex melata*, id eſt ex lana molli. Quod ipſum Talmudici ſcribunt
in tractatu Sanhedrin, ubi מילתא *melata* alii ſericum eſſe volunt, alii lanam pu-
riſſimam & molliſſimam, quod veriſſimum. Nam eô ſignificatu paſſim occurrit
in Paraphraſtis. Non probo tamen quod Munſterus, Boderianus, & uterque
Buxtorphius, viri in iſtis literis ad miraculum usque docti, *melat* deducunt ex vo-
ce Græcâ *μηλωτὴ*. Quia *μηλωτὴ* plane eſt aliud, nempe *προβάτειος δορὰ ovina
pellis*, ſine ullo reſpectu ad lanam. Quin & *πᾶν δέρμα* & *πᾶσα βύρσα μηλωτὴ λέγε-
ται, omnis pellis vel omne corium melote dicitur*; Ita Heſychius & magnum Ety-
mologicum. Neque vero quiſquam dixerit precioſæ lanæ vellus fuiſſe Eliæ
C *μηλωτὴν*, aut Eliſei, aut eorum quos Apoſtolus circumiviſſe dicit *ἐν μηλωταῖς* in- LXX. 3. Reg.
gruente perſecutione. Quin apud ſcriptores Eccleſiaſticos *melota* non uſurpa- 19. 13. 19.
tur niſi de pelle aſperâ, quâ monachis in Ægypto amiciri moris erat. Sedulius in Et 4. Reg 2,
cap. 11. epiſt. ad Ebræos: *Eſt autem melota pellis caprina ex uno latere dependens,* 8. 13. 14.
quâ monachi utuntur Ægyptii. Primaſius ibid. *Quidam dicunt ex pellibus taxi* Hebr. 11, 37.
*genus veſtimenti eſſe compoſitum: Eſt enim animal quod taxus vocatur ſolitus in ca-
vernis terræ habitare, cujus pellis hiſpida eſſe fertur, à quo nomine derivatur voca-
bulum hujus veſtis, id eſt à melo melota.* Joannes 44. Epiſcopus Hieroſolymorum
in libro de inſtitutione Monach. cap. 38. *Dicitur enim melota propriè à melo ani-
mali, quod etiam taxus appellatur, de cujus pilis vel pelle facta veſtis, quæ eſt valde
hiſpida, melota proprie vocatur. Quanquam qualibet veſtis de pilis animalium
D aſperis, aut de pellibus hiſpidis facta, melota vulgariter dicatur.* En quid proprie ſit V. Eraſm. in
melota. Quanquam illud de melo vel mele non agnoſcam, quia meles non eſt Hebr. 11, 37.
Græca vox. Nihilo magis placet quod viri doctiſſimi loca Paraphraſtarum in qui- Et Pauſan. in
bus agitur de lectis ex מילתא *melata*, id eſt ex lanâ molli, conferunt cum ritu Atticis. Ly-
Ethnico incubandi pellibus ad captanda ſomnia, ad Podalirii putâ vel Amphiarai cophron. v.
ſepulchrum. Ad quem morem alludens poeta de Latino Fauni oraculum con- 1050. &
ſulturo, hæc habet. Schol Æ-
neid. lib 7.

Pellibus incubuit ſtratis, ſomnosque petivit,
Multa modis ſimulachra videt volitantia miris,
E *Et varias voces audit.*

Neque enim iſtis pellibus commune quicquam fuit cum lectis ex מילתא, cum
מילתא non ſignificet pelles, ſed lanam molliſſimam; ut illi ipſi agnoſcunt. Itaq;
Paraphraſtæ lectorum ex מילתא non meminere, niſi cum de illis agitur qui

 mol-

molliter & delicatè vivunt. Sic in regali ſympoſiô Eſth. cap. 1. verſ. 6. Aſſue- A
rus convivas collocat עלוי ערסן דמילתין דמתחן על דרגשין דנקלטיהון דדהב טב *ſuper ſtrata ex melatin*, id eſt ex lanis molliſſimis, *extenſa ſuper lectos quorum columnæ ſunt ex auro bono*. Et Lam. 2,20. infantes educati molliter ſic deſcribuntur עולמיא רגיגיא דהוו מלפפן בסדינין דמילתא *pueruli qui agitantur in cunis* (ita interpretor ex Arabiſino) *qui involvuntur linteis ex melata.*

Arab. רגיג Cunæ, & רגג agitari in cunis.

מילת *melath* igitur non eſt μηλωτὴ, ſed aliud planè, nempe ſi modo rectè legatur ipſiſſimum *Mileti* nomen, urbis in Joniâ, è quâ lanæ præcipuæ deferebantur. Virgilius: —— *Quamvis Mileſia magno*

Georg. 3.

Vellera mutentur Tyrios incocta rubores. B

in quem locum Servius: *lana precioſiſſima. Nam Miletus civitas eſt Aſia, ubi tinguntur lana optima. Ipſe in quarto, Mileſia vellera Nympha carpebant. Cicero in Verrem: Quid à Mileſiis lana ſuſtulerit.* Tertullianus de Pallio: *Nec de ovibus dico Mileſiis, Selgicis & Altinis*: & de habitu fœminarum: *Age nunc ſi ab initio rerum & Mileſii oves tonderent, & Seres arbores nerent* &c. Unde eſt quod Sami tyrannus Polycrates exquirens undiquaque quicquid uſpiam eximium, coegit κύνας μὲν ἐξ Ἠπείρου, αἶγας δὲ ἐκ Σκύρου, ἐκ δὲ Μιλήτου πρόβατα *canes quidem ex Epiro, capras autem ex Scyro, & oves ex Mileto.* Ita teſtantur Clitus in libro de Mileto, & Alexis in libris de Samiorum finibus apud Athenæum lib. 12. Mileſiis quidem lanis Columella Gallicas anteponit: *Generis*, inquit, *eximii* * *Mileſias, Calabras, Apulaſque noſtri exiſtimabant, earumque optimas Tarentinas. Nunc Gallicæ pretioſiores habentur earumque præcipue Altinates.* Et Plinius Apulis primas defert his verbis: *lana laudatiſſima Apula, & quæ in Italiâ Græci pecoris appellatur; alibi Italica: Tertium locum Mileſiæ oves obtinent.* At Sybaritis, qui in iis quæ ad mollitiem pertinent fuere acutiſſimi ſenſus, multo aliter viſum. Neglectâ enim Appulâ & Tarentinâ, quæ obviæ erant & in proximô, è Mileto remotiſſimâ lanam ſibi comparabant. Athenæus: Ἐφόρουν δ᾽ οἱ Συβαρῖται καὶ ἱμάτια ἐκ Μιλησίων ἐρίων πεποιημένα, *Ferebant autem Sybaritæ veſtes ex Mileſiis lanis factas.* Hanc porro lanam eſſe quam מילת Chaldei vocant apparet imprimis ex Ezech. 27. v. 18. ubi pro Hebræis צמר צחר *lana candida*, Græci habent ἔρια ἐκ Μιλήτου *lanas è Mileto*, & Chaldæus עמר מילת בבינה *lana Mileti vel milat circumligata*, id eſt intecta; ut in Varrone; *Oves pelliteæ propter lanæ bonitatem, ut ſunt Tarentinæ & * Altinates, pellibus integuntur, ne lana inquinetur.* Unde Laertii lib. 6. Diogenis Cynici jocus, qui ἐν Μεγαρεῦσιν ἰδὼν τὰ μὲν πρόβατα τοῖς δέρμασιν ἐσκεπασμένα, τοὺς δὲ παῖδας αὐτῶν γυμνούς, ἔφη· Λυσιτελέστερόν ἐστι Μεγαρέως εἶναι κριὸν ἢ υἱόν *apud Megarenſes intuitus oves quidem pellibus tectas, illorum autem filios nudos, dixit: Præſtat Megarenſis arietem eſſe quam filium.* Quod ipſum in uſu fuiſſe apud Hebræos probat doctiſſimus Buxtorphius ex his Talmudis Schab. fol. 54. 1. מכבנין אותו למילת *circumligant eum propter melat*, id eſt, ut lana maneat puriſſima & tenerrima, denique ut verè ſit מילת, ut Mileſiam E
lanam æquet candore, puritate & mollitie. Nam è Mileto deducta vox apud Ebræos non Mileſiam ſolam ſignificat, ſed & quamvis aliam quæ cum Mileſiâ poſſit bonitate certare. Neque enim ſemper eſt è Cypro cuprum, aut chalybs

lib. 8. c. 2.

* al. male Calabras Apulaſque multas noſtri.

lib. 8. c. 48.

lib. 12.

V. Hieron. in hunc locum.

De re ruſt. lib 2.

* Al. Attaicæ malè.

Al. *Attica* male.

A lybs è Chalybum, aut ſericum è Serum ſolo, aut è Cariâ caricæ, aut à Phaſi phaſianus, aut aſturço ex Aſturibus. In Petronio certè legas *Aſturconem Macedonicum.* Sic lana מילתא dici queat etiam Babylonica, ſi modo Babylonica lana æque fuit in precio. Quod tamen cum nuſquam legerim, non poſſum in animum inducere ut credam pallium שנער *Sinhar* à lanæ præſtantia commendari.

In eôdem tractatu Sanhedrin alii *pallium Sinar* interpretantur סרבלא רצריפא *ſaraballum aluminatum.* סרבל *ſarbel* σαράβαλλον *ſaraballum* exponimus cum Aquilâ, Theodotione & Hieronymo. Dan. 3, 21. Propriè femoralia ſignificat, ut Arabicè סראויל *ſaravvilo*, & Græcè σαράβαρα. Tamen in uſu eſt apud Judæos pro pallio. Elias in Thisbi: *nos vocamus* למלבוש העליון *veſtem ſuperiorem* סרבל *ſarbel quæ in linguâ Germanicâ & Italicâ appellatur* מנטיל *mantel.* Nempe radix סרבל eſt amicire. צריף *ſeriph* eſſe אלומי *alumen* didici ex Baal Aruc. Ergo *ſaraballum ex alumine* eſt pallium bene lotum aquâ aluminis quâ in lixiviis uſus. Unde eſt quod pro ברית *ſmegmate* Jer. 2, 22. Thargum olim habuit צריפתא. Ita citatur in Aruc. Et סרבלא רצריפתא Rabbi Hananeel exponit טלית נקי לבן *pallium nitidum & album.* Et verò alumen non ſolum dealbat, ſed & cuivis colori lumen & ſplendorem addit. Plinius de alumine, *Plura ejus genera. In Cypro candidum & nigrum, exiguâ coloris differentiâ, cum ſit uſûs magna: quoniam inficiendis claro colore lanis candidum liquidumque utiliſſimum eſt, contraque fuſcis aut obſcuris nigrum.* Potuit aluminis in Babyloniâ hic eſſe uſus, in quâ magnum optimi aluminis eſſe proventum ex Serapione ſcimus: *Melius alumen*, inquit, *eſt illud quod eſt novum, album, fortis albedinis, facilè ſe dividens, habens in ſe velut capillos albiſſimos, quos ventus rapit, & eſt acre multum & ſtipticum, non habens lapides. Defertur hoc tale ex Babyloniâ. Et ſecundum eſt rotundum, &c. naturaliter non artificialiter factum, cujus color eſt albus, &c. Eſt autem & hoc ex Babylone.* Obiter nota etiam in unionibus eos in pretio maxime fuiſſe qui ſumma candoris ſui claritate alumen æmulabantur, unde *exaluminati* dicti ſunt. Plinius lib. 9. cap. 35. *ſumma laus coloris eſt exaluminatos vocari.* Tamen ſi cuiquam videtur inſolens quod pallium aluminis vel ex alumine vocetur quod in aquâ aluminoſa eſt ablutum: Ejus erit diſquirere annon Hebræi veteres vocibus סרבלא רצריפתא aliud ſignificaverint, nempe pallium factum ex lapide amianto, quem *alumen plumeum* officinæ vocant, quia alumini ſciſſili eſt ſimillimus, & ex ſolo guſtu deprehenditur. Dioſcorides lib. 5. ubi de alumine ſciſſili. Εὑρίσκεται δὲ καὶ λίθος ἐμφερὴς αὐτῇ ἄγαν; ὃν διακριτέον τῷ τῆς γεύσεως κριτηρίῳ μὴ στύφοντα, *invenitur etiam lapis illi ſimillimus, qui ex guſtu dignoſcendus quia non aſtringit.* Et in capite de amianto: λίθος ἀμίαντος γεννᾶται μὲν ἐν Κύπρῳ στυπτηρίᾳ σχιστῇ ἐοικώς, *lapis amiantus generatur quidem in Cypro alumini ſciſſili ſimilis.* Plinius item lib. 36. cap. 19. *Amiantus alumini ſimilis.* Et Iſidorus Orig. lib. 16. cap. 4. *Eſt ſciſſi aluminis ſimilis.* Hic porro lapis, cum ſit ἱμαντώδης πρὸς θέαν *in ſpeciem flexilis inſtar lori*, ut habet Dioſcorides, ita pectitur & texitur, ut ex eô telæ & panni fiant, qui in ignem conjecti non exuruntur, ſed è flammis nitidiores evadunt. Quod præter Dioſcoridem refe-

V. Hieron. Ep. 49. & in Dan. 3.

Aruch in צריף & in הפר

lib. 35. c. 15.

Strabo lib. 10 referunt Strabo, Apollonius, Plutarchus, Iſidorus, & qui videre noſtro ſæcu- A
Apollon. de mirab. lo Podocottarus in rebus Cypriis, & Ludovicus Vives. Neque puto aliud
Plut. de Orac. fuiſſe linum illud asbeſtinum quod Plinius æquaſſe dicit precia excellentium
defectu Vi- margaritarum. Atque id ipſum voce צריפא ſignificari à Talmudicis, potius
ves in Aug. de quam verum alumen, inde eſt conjectura non levis quod verbum צרף ex quo
civ. Dei, l. 21. nomen צריפא non eſt purgare ſimpliciter, ſed in igne purgare, quomodo me-
cap. 6. talla ſolent. Res notior eſt quam ut probatione egeat. Proinde צריפא inde
Plin. lib. 19. deductum videtur id eſſe propriè quod in igne purgatur, qualis amiantus. De
c. 1. quo etiam Hebræi in Midras in Cantica cap. 4. v. 11. צא ולמוד מן אמיינטון הזה
שאינו מתנהץ אלא כאור *Ito & diſce ex hôc amianto qui non purgatur niſi per* B
ignem. Quæ conjectura ſi vera eſt, ut eſt valdè veriſimilis, צריפא primò & propriè ſignificabit amiantum; Et alumen ſecundariò propter ſimilitudinem. Interim nulla eſt ratio cur pallium *Sinbar* ſeu Babylonicum credatur eſſe pallium ex amianto. Quia lapis amiantus in Cypro reperiebatur, aut Caryſti Eubœæ, in Babylo-
V. Steph. in Βραχμᾶνες. niâ non item. Ut taceam texturam illam diu poſt tempora Joſuæ eſſe repertam & in mantilium potius quam in veſtium uſum. Quamvis ex hujusmodi lino Brachmanum in Indiâ veſtes confectas fuiſſe reperiam apud Hieroclem: Χρῶνται δὲ, inquit, ἐσθῆτι λινῇ τῇ ἐκ πετρῶν. λίθων τὰ μηρύματα μαλακὰ καὶ δέρματα, ὃ δὴ συνυφαίνουσιν, ἐξ ὧν ὑφάσματα (lege ὑφάσματα) γίγνεται, μήτε πυρὶ καιόμενα, μή- C
τε ὕδατι καθαιρόμενα, ἀλλ᾽ ἐπειδὰν ῥύπου καὶ κηλῖδος ἐμπλησθῇ, ἐμβληθέντα εἰς φλόγα, λευκὰ καὶ διαφανῆ γίγνεται, *utuntur veſte lineâ ex lapidibus. Quod quidem texunt mollia ſunt lapidum ſtamina & membranæ ex quibus panni fiunt, qui neque igne exuruntur, neque aquâ expurgantur, ſed cum ſordes & maculas contraxerunt, in flammam injecti albeſcunt & lucidi fiunt.* Et Geographus Anonymus ſub Conſtantio à doctiſſimô Gothofredo editus Seribus idem tribuit. *Inlibata eſt veſtis eorum, quæ neque inſordidari poteſt: & ſi hoc contingat per ignis gladium loturam expetunt.* Gladium ignis Syrus ſcriptor ſcripſit Syrorum phraſi, quibus להב & להט tam eſt ignis acies quam gladii. Hinc Gen. 3, 24. להט
החרב pro acie gladii veteres reddunt τὴν φλογίνην ῥομφαίαν. Itaque gladius ſive D
acies ignis eſt flamma.

Quarta eſt ſententia cujusdam R. Chaninæ, cui pallium *Sinbar* eſt pallium ex פרפרא בבלאה *purpura Babylonicâ*, id eſt ex Apologo Babyloniæ vel Suſianæ portu, ad Euphratis oſtium, prope Paſini regionem; unde πορφύρα καὶ ἱματισμὸς ἐντόπιος *purpura & veſtes ibi confectæ* in Arabiam & Indiam deferebantur, teſte Arriano in Periplo maris Erythræi. Quod ſequi videtur Hieronymus, qui hîc habet *pallium coccineum*. Nam utut purpureum colorem à coccineo differre Brodæus rectè obſervet Miſcellan. lib. 1. cap. 8. tamen promiſcuè ſumi certum eſt, quia ſunt vicini colores. Horatius ſerm. lib. 2. Sat. 6.

—— rubro ubi cocco E
Tincta ſuper lectos canderet veſtis eburnos.

Et tertio poſt verſu.

Matth. 27. 28 *Ergo ubi purpureâ porrectum in veſte locavit.*

Joh. 17. 2. Unde eſt quod χλαμύδα κοκκίνην Matthæus, & ἱμάτιον πορφυροῦν Joannes pro

A pro eodem ſumunt.

Tamen quia purpuræ Babylonicæ puto recens fuiſſe inventum, cum, præter Arrianum & Chaninam illum quem dixi, nemo alius meminerit quod quidem ſciam, & Babylonii veteres purpuram vel ex Tyro petierint, vel etiam ex Hermione, ut colligere eſt ex Plutarcho in vitâ Alexandri: Græcam verſionem maximè probo quæ hîc habet ϛολὴν ποικίλην, aut ut alii, ψιλὴν ποικίλην. Forte utrumque Græci ſcripſerant, ϛολὴν ψιλὴν ποικίλην *ſtolam nudam variam.* Ψιλὴν ſupple μαλλῶν aut τριχῶν *villis aut pilis nudam*, ut diſtinguatur ab אדרת שער quæ illis μηλωτὴ & δέρρις τριχίνη. Et ποικίλην variam, id eſt variegatam & diverſis picturæ coloribus intextam & interſtinctam: cujus texturæ inventio Babyloniis debetur. Plinius: *Colores diverſos picturæ intexere Babylon maxime celebravit, & nomen impoſuit.* Tertullianus: *Age nunc ſi ab initio rerum & Mileſii oves tonderent, & Seres arbores nerent, & Tyrii tingerent, & Phryges inſuerent, & Babylonii intexerent.* Martialis lib. 8. Epig. 28.

v. 3. Reg 19. 13. & Zach. 13. 4.

B Plinius lib. 8. cap. 48.

De habitu fæminarum cap. 1.

Non ego prætulerim Babylonica picta ſuperbe,
Texta Semiramiâ quæ variantur acu.

Et lib. 14. lemmate *cubicularia polymita.*

Hæc tibi Memphitis tellus dat munera; victa eſt
Pectine Niliaco jam Babylonis acus.

C Et de Pavone Publius Syrus in ſatyrico Petronii:

Plumato amictus aureo Babylonico.

Et Lucretius lib. 4.

Tunc Babylonica magnifico ſplendore rigantur.

Plurimus hujus texturæ uſus fuit in lectorum periſtromatis. Ælianus Var. lib. 8. cap. 7. ubi de ſolemnibus illis nuptiis quæ Suſis celebratæ ſunt ab Alexandro & amicis: κεκόσμηντο πᾶσαι (κλῖναι) ἁλουργοῖς καὶ ποικίλοις ἱματίοις ὑφῆς βαρβαρικῆς μεγατίμου *lecti omnes purpureis ſtragulis erant ornati & variâ veſte texturæ barbaricæ magni precii.* Textura Barbarica alibi Phrygia dicitur, hîc potius Babylonica. Plautus in Sticho;

Act. 2. ſcena 2.

Tum Babylonica periſtromata, conſutaque tapetia
D *Advexit nimium bona rei.*

Quorum immenſum fuiſſe precium docent hæc Pliniana: *Metellus Scipio tricliniaria Babylonica ſeſtertiûm octingentis millibus veniſſe jam tunc poſuit in Capitonis criminibus, quæ Neroni principi quadringenties ſeſtertiûm nuper ſtetere.* Ita lego cum Budæo, ex cujus ſupputatione Metelli Scipionis Babylonica æſtimantur viginti millibus aureorum monetæ noſtræ, & Babylonica Neronis decies centum millibus. Gallicè dixeris *millionem aureum.*

De Aſſe l. 2.

Sed & eandem texturam & picturam Babylonii adhibuerunt in veſtium uſum, muliebrium maximè, ut colligere eſt ex eô quod habetur in Gemara Talmudis E tractatu Peſachim: *Scriptum eſt Deut. 16, 14. Et lætaberis in feſto tu & filius tuus &c. Ergo tenetur quiſque exhilarare filium ſuum & reliquos domeſticos in die feſto. Quomodo exhilarabis illos? Vino. Rabbi Juda dixit: viros, eô quod* ſon-

conveniens eſt ipſis, mulieres eô quod illas decet. Quid convenit viris? vinum. Quid docet mulieres? Docuit Rabb. Joſeph. בבבל בבגדים צבעונים בארץ ישראל בבגדים פשתן מגוהצין *in Babylonia ut* utantur *veſtibus pictis, in terrâ Iſraelis veſtibus lineis dealbatis.* Tamen etiam viros Babylonios deſcribit Ezech. c. 23. v. 15. סרוחי טבולים בראשיהם ad verbũ *luxuriantes tinctis* (ſupple *mitris*, vel *tiaris in capitibus ſuis*. Tinctis id eſt variis. Kimchius reddit הצבועים במיני צבעים *pictis variis coloribus*, ut in Ovidio deſcribitur Vertumnus: A

——*pictâ redimitus tempora mitrâ.*

Et in Nonni Dionyſiacis lib. 18. Aſſyriorum Rex Staphylus Baccho donat B

——ποικίλα πέπλα τάπης τε παρὰ Τίγρητος ὕδωρ
Νήματι λεπταλέῳ τεχνήσατο Πέρσις Ἀράχνη.

In vita Catonis. Et quod maximè ad rem facit, Catonem dicit Plutarchus ἐπίβλημα τῶν ποικίλων Βαβυλώνιον ἐκ κληρονομίας κτησάμενον εὐθὺς ἀποδόσθαι *pallium ex variis Babylonium, quod ei ex hæreditate obtigerat, ſtatim divendidiſſe.* Noluit nempe vir modeſtus & frugi tam ſuperbè amiciri. Id ipſum videtur eſſe Hebræis אדרת שנער, & Græcis στολὴ ποικίλη. Nec puto aliud eos voluiſſe qui purpuram Babylonicam exponunt: Nam Babylonica purpura, purpura eſt variis picturæ coloribus intexta, qualis de quâ poeta:

Æn. l. 7.

——*Nec purpura Regem*
Picta juvat. C

Hinc in libro *Jalkut* רקמה *Rekama*, id eſt, acupictum opus, explicatur פרפרא *purpura.* Locum ſic citat Buxtorfius in voce סלמנדרא: *Quæſivit R. Elieſer ex R. Simeone undenam fuerint veſtiti Iſraelitæ in deſerto per quadraginta illos annos. Reſpondit ei: Ex eô quô Angeli miniſteriales veſtiverunt eos, ſicut dicitur* ואלבישך רקמה *& induam te recamâ.* Ezech. 16. *Quid eſt* רקמה *Recama?* פרפרא *purpura.*

Aſin. Aur. lib. 4. Denique eodem refero quod Joſephus hîc habet χλαμύδα βασίλειον χρυσοῦ πᾶσαν ὑφασμένην, *chlamydem regiam ex auro totam intextam.* Cujuſmodi texturæ in veterum ſcriptis multa mentio. Apulejus: *Prædas aureorum argenteorumque vaſculorum, veſtiſque ſerica & intexta filis aureis invehebant.* Cyprianus: *Veſtibus aurum intexere, quaſi pretio eſt veſtes corrumpere:* Virgilius. D

De bono pudic., Æn. lib. 3.

Fert picturatas auri ſub tegmine veſtes.

Neque verum eſt quod in Plinio habetur: *Aurum veſtibus intexere in eâdem Aſia invenit Attalus Rex.* Nam multo ante Attalum Solomonis ſponſam deſcribit Pſaltes Pſal. 45. במשבצות זהב לבושה *texturis auri veſtitam.*

CAPUT VII.

Cur Gen. 11, 2. מקדם ex Kedem *vel ex Oriente profecti dicantur qui ex montibus Ararat venerunt in terram Sinhar.*

MOntes Ararat ad Aquilonem Babyloniæ, non ad Ortum Chaldæi מקדם reddunt à principio. Alii Orientem verſus, ut Gen. 13, 11. Alii Orientis nomine Suſianam intelligunt. Cappellus reddit ex Kedemo. קדם *Kedem* ſeu Orientem dici quicquid trans Tigrim, ut ערב *Ereb.* Occaſus ſeu Arabia quicquid cis Tigrim. Quomodo Tigrim trajecerint, E

In

A IN hoc loco explicando multum ſe fatigant interpretes; quia montes *Ararat*, id
eſt Gordyæorum, non ſunt ad Orientem ſed ad Aquilonem Babyloniæ. Proin-
de non מקדם *ab ortu*, ſed מצפון *ab Aquilone* profecti ſunt qui ex *Ararat* vene-
runt in terram Sinhar. Frigidum videtur quod nonnulli מקדם reddunt *ab ini-
tio*, *ἀπ' ἀρχῆς*. Chaldæus quidem Onkelos ita interpretatur בקדמיתא *in prin-
cipio*. Sed & Hieroſolymitanus מן מרויא *ab initio*. Et Hebræum מקדם etiam
id ſignificat: ut cum Propheta Habacuc Deum ita compellat cap. 1. v. 12. *Annon
tu es* מקדם *à principio?* Denique ibi agitur de eo itinere quod merito dici queat
ab initio fuiſſe confectum, quia poſt diluvium nullum aliud præceſſit quod qui-
B dem ſciamus. Tamen ſi Prophetæ verba Gen. 11, 2. ſic reddas. *Evenit autem
cum ab initio profecti eſſent, ut invenirent vallem Sinhar in quâ conſederunt*, patebit
illud *ab initio* alienô locô poni, & מקדם multo rectius explicari *ab Oriente*, ut
duo termini profectionis ſibi mutuo opponantur, Oriens ſcilicet unde facta eſt
profectio, & terra *Sinhar* ad quam deventum.

Sunt qui Babylonem obſervant ad meridiem montium Ararat ita eſſe ſitam, V. Druſ. comment. in Gen. c. 10. & in Jud. c. 2. pag. 170.
ut ad Orientem nonnihil inclinet. Hi itaque מקדם plane contrario ſenſu expo-
nunt *Orientem verſus*: Quomodo Gen. 13, 11. Lotus è Bethele ad Jordanem &
Sodomam iturus proficiſci legitur מקדם *ab Oriente*, id eſt in eam terram quæ Be-
theli eſt Orientalis, vel ſi mavis in regionem *ab Oriente* ſitam. Is enim erat Jorda-
C nis & Sodomæ ſitus reſpectu Bethel. Itaque *ab Oriente* eô loco idem eſt quod ad
Orientem. Sic 1. Sam. 14, 5. מצפון Hieronymus vertit *ad Aquilonem*, & מנגב
ad meridiem.

Alii primos homines è montibus Ararat primum deſcendiſſe conjectant in
Aſſyriæ & Suſianæ campos, atque inde demum in occaſum id eſt in Babyloniam
divertiſſe. Itaque ex horum mente Orientis nomine non intelligentur montes
Ararat in quibus arca ſubſtiterat, ſed Aſſyria & Suſiana, quô usque fuiſſe progreſ-
ſos, antequam cogitarent de profectione in terram Sinhar, Propheta nobis divi-
nandum reliquerit.

Jacobus Capellus ὁ μακαρίτης, affinis meus, quem honoris causâ nomino,
D hunc nodum ita conatur exſolvere in notis ad Geneſin nondum editis: *Noæ po-
ſteritas ab Armeniæ montibus progreſſa fuerat in eam regionem quæ poſtea dicta eſt*
קדם *Kedem à Kedmâ noviſſimo Iſmaelis filio Gen.* 25, 15. *Secundus Iſmaelis filius
eſt Kedar. Hos duos fratres vicinas habuiſſe ſedes colligimus ex* Jerem. 49, 28. *A-
ſcendite Kedar ut vaſtentur filii Kedem. Poſtea verò cum, inquit Moſes Gen.* 11, 2.
*egrederentur ex Kedemo, invenerunt vallem in terrâ Sennaaris. Sic locum hunc
interpretandum cenſemus*. Hæc ille vir eximius & de me optime meritus.

His aliorum conjecturis ſi liceat meam addere, dicam hic loqui ſacrum ſcri-
ptorem more recepto apud Aſſyrios, qui Orientales vocabant imperii ſui partes
quæ trans Tigrim erant ſitæ, ut Occidentales quæ cis Tigrim; Orientis & Oc-
E cidentis terminis ab eô flumine ſumptis qui inter ortum & occaſum medius flu-
ens Aſſyriorum ditionem dividebat in duas partes fere æquales. Proinde ex hâc
diviſione rectè dicuntur montes Ararat ad Orientem pertinere, quia pars erant

 ditio-

ditionis tranſtigritanæ. Atque eo fortaſſe pertinet quod Arabiæ nomine veteres Meſopotamiam vocabant, & quicquid erat cis Tigrim. Nam ערב Hebræis tam occaſum quam Arabiam ſignificat. Itaque ex hac ſententia duæ fuerunt partes imperii Aſſyriorum: una trans Tigrim קדם *Kedem* dicta, id eſt Oriens: Altera cis Tigrim ערב *Ereb* nomine, id eſt vel *Arabia* vel *occaſus*. Plinius lib. 6. cap. 9. ubi de majore Armeniâ. *Initium Meſopotamiæ facit inter duos amnes ſita. Terra quod intereſt ibi tenent Arabes Orei.* Idem cap. 26. in Meſopotamiâ plures Arabum gentes recenſet, Aroeos, Mardanos, Salmanos, Maſeos, &c. Et cap. 27. Tigrim aſſerit *Arabes, Aroeos, Adiabenosque diſterminare.* A

Nihil attinet quærere quomodo Tigrim illi trajecerint, quibus nec peritia nec materia deerat ad fabricandas naves. Ne dicam circa Gordyæam, quæ non procul eſt à fontibus, etiam ſine cymbis & ſcaphis Tigrim potuiſſe trajici. Cum circa Ninum & Arbelam, ubi multis amnibus alveo ſuo receptis longe rapidior eſt, Alexander cum toto exercitu reperto vado tranſierit. Vide Diodorum lib. 17. & Curtium lib. 4. & Arrianum lib. 3. Narrat quidem Ammianus lib. 25. Gallos quingentos ex Joviani exercitu centeſimo lapide infra Corduenam Tigrim natatu trajeciſſe, cum aliter non liceret. Sed factum id circa canis exortum, quo tempore Tigris maximè tumet. B

CAPUT VIII. C

Babel ſeu Babylon ubi fuerit.

BAbylon aliis Suſa, aliis Ninive, aliis Bagdad ineptè. Bagdad potius Seleucia, quæ primo Babylonia διακριτικῶς dein etiam Babylon dicta. Bagdad hodie trans Tigrim, olim cis Tigrim, fere quo lo. o Seleucia. אלפרך pro אלכרך *Alcarch* in Benjamine Judæo: *Corche, Colche*, aut *Coche* prope Cteſiphontem. Quinque Euphratis alvei in Nubi. Geographo, 1. in Tigrim influit è regione Bagdad, quem veteres per Seleuciam fluere dicunt. 2. Ttartſar. 3. *Almelic*, Ptolemæo *regius amnis*, Polybio *regia foſſa*, Chaldæo & Ammiano *Naarmalcha*, Iſidoro *Narmalcha*, Abydeno *Armacale*, Plinio *Armalchar*, Ezechieli *Chebar*, cum Tigri confluit circa Apamiam 4. propriè Euphrates, in libro Baruch *Sud* pro *Sur*, apud quem Babylon & Sura ſeu Mahazia. 5. *Kupha*, Abydeno *Acracanus*, Plinio *Narragam*, Ptolemæo *Baarſares* aut *Maarſares*, Ammiano *Marſias*, quæ ſingula explicantur. Hæc flumina Babylonis ubi ſalicea Pſ. 137, 1. Babylonia *vallis ſalicum* Eſ. 15, 7 Hilarius notatus. D

QUi ex Oriente venerant in terram *Sinhar* conſilium iniverunt de ædificanda urbe & turri quæ in cœlum usque pertingeret. Urbs à Moſe vocatur Babel Gen. 11, 9. id eſt Babylon, ut omnes conſentiunt. Babylonem Bodinus & Sabellicus gravi errore eandem cum Suſis faciunt Suſianæ metropoli ad fluvium Eulæum. Non minus hallucinatur author anonymus apud Suidam, qui novâ Metamorphoſi Ninivem transformat in Babylonem, de Semiramide ſic agens: περιέβαλε δὲ τείχη πρώτη τῇ Νινευὶ, μετονομάσασα ταύτην Βαβυλῶνα *prima etiam Ninivem mœnibus cinxit, quam mutato nomine vocavit Babylonem.* E

Eſ. 13, 10. & 14, 23 & 21 9 Jerem. 50, 13. 26. 37. 62.

Aliis Babylon eſt *Bagdad* בגדאד, in quo numero eſt Arabs interpres Gen. 10, 10. Chalcondylas, Curapalates, & plerique recentiorum, ignari ſe prophetas men-

A mendacii ſic arguere; qui Babylonis ultimam cladem prædixerant, & perpetuas deſolationes, ita ut nunquam deinceps habitaretur. Sed Bagdad cum Babylone perperam confundi ſitus manifeſtè docet. Babylon ad Euphratem erat, Bagdad ad Tigrim eſt ſita; Et videntur hodieque rudera Babylonis procul à Bagdad circiter XL. millibus, vel ut Teixeira definit teſtis αὐτόπτης, quantum itineris poſſet viator expeditus uno die conficere.

Interim quia hæc ſententia etiam apud doctos diu obtinuit Bagdad eſſe Babylonem; libet hìc aperire fontes erroris. Hujus ſententiæ primi authores de vetere Babylone nequaquam cogitabant: ſed de Seleuciâ, cujus vicinitate Baby-
B lonem exhauſtam Plinius dicit in ſolitudinem rediiſſe. Nec multo aliter Strabo Plin. l. 6. c. 26.
lib. 16. *Babylonis partem Perſæ diruerunt, partem conſumpſit tempus, partem Macedonum negligentia, præſertim poſtquam Seleucus Nicanor Seleuciam ad Tigrim condidit ſtadiis tantum trecentis a Babylone diſſitam.* Itaque in Babylonis opes & nomen ſucceſſit Seleucia; quæ non ſolum Babylonia (ut apud Plinium & alios, διακριτικῶς; quia non una fuit Seleucia) ſed & Babylon appellata eſt. Stephanus: Βαβυλὼν Περσικὴ πόλις μητρόπολις Σελευκία καλουμένη. En Babylonis ipſum nomen Seleuciæ tributum. Quo referenda hæc Sidonii carm. 9.

Non coctam Babylona perſonabo,
Quæ largum fluvio patens alumno
Incluſum bibit hinc & inde Tigrim.

C Porro vel in eôdem quô Seleucia locô, vel certè in proximô *Bagdad* conditam fuiſſe oportet, cum utramque ad ripam Tigridis & fere in eâdem à veteri Babylone diſtantiâ deſcribant Geographi. Nam trecenta illa ſtadia quibus à Babylone Seleuciam diſtare ſcribit Strabo ſunt milliaria prope XXXVIII, id eſt diurnum illud iter inter Bagdadum & rudera Babylonis interjectum juxta Teixeiram.

Dices Bagdadum eſſe trans Tigrim in Suſiana, cum Seleucia fuerit cis Tigrim in Babylonia, ut ex Ptolemæo & Plinio conſtat, quia Seleuciam deſcribit in confluente Euphratis foſſa perducti, atque Tigris. Sed & Bagdadum condiderat Abujafar Almanſor à parte Occidentali Tigris. Ita tradunt Geographus Arabs
D Clim. 4. part. 6. & Emirchondus apud Teixeiram. Verum Abujafaris filius Almohedi ſi Geographo credimus, cum caſtra ſua tranſtuliſſet à parte Orientali, in locum quem hodieque vocant *Caſtra Almohedi*, evenit ut crebra ædificia erigerentur à *Corch* infra Bagdad usque ad *Hadith*. Hæc Arabs Geographus. Tamen Perſarum Hiſtoricus Emirchondus rem multo aliter narrat, nempe Bagdadum quo loco ab Almanſore fuerat condita perſtitiſſe per annos CCCXLII; Et anno demum Hegiræ CCCCLXXXVII, qui reſpondet anno Chriſti MXCV, ab Almuſtadiro Billa, in alteram fluvii partem ideo fuiſſe tranſlatam, quia Tigris inundationibus frequentius infeſtabatur. Utut res ſe habeat, tamen id certum Bagdadum olim occidentalem fluminis partem occupaſſe. Itaque Benjamin
E Judæus Tudelenſis, qui ſcripſit itinerarium diu poſt Almuſtadirum, nempe anno Chriſti MCLXXIII, Bagdadum adhuc appellat eam partem quæ cis Tigrim eſt. *Viginti octo ſunt*, inquit, *Judæorum Synagogæ tam Bagdadi quàm Alcorcha quæ trans Tigrim eſt.*

Mutavi אלפרך *Alphorc* vel *Alpherec* vocem nihili in אלכרך id eſt *Alcor-cham*, monitus ab Arabibus. A Sic Geographus Nubienſis in loco nuper citato dicit, urbe trans Tigrim translata continuata fuiſſe ædificia *à Corch usque ad Hadith*. Et Elmacinus ſcriptor Arabs hiſtoriæ Saraceniæ lib. 3. cap. 7. Bagdadi partem eſſe ſcribit, quæ nominatur אלכרך *Alchorch*. Et in Giggeio *Corch* legitur eſſe caſtrum in viâ Babylonis. Suburbium intelligo vel vicum Bagdado vicinum. Dicerem eſſe Eutropii *Corchen*, & Feſti *Colchen* & Oroſii *Cochen*, ſi pateretur ſitus.

Orat. 4 adverſus Julianum.

Sed Cochen in altera parte fluminis, id eſt cis Tigrim, deſcribit Gregorius Nazianzenus oppoſitam Cteſiphonti, illi tamen ſic unitam ut utraque urbs, Cteſiphon inquam & Coche, pro una haberi poſſint, cum illas nihil dirimat præter flumen interjectum. B Itaque aliud ſuccurrit, duas nimirum urbes in unam coaluiſſe, & nomen *Coches* vel *Corches* utrique parti commune, tandem alterâ deletâ illius fuiſſe proprium quæ trans Tigrim ſola fuit ſuperſtes. Hæc conjectura ſi quicquam valet, Arabum Corcha eadem erit cum Cteſiphonte. At Coche veterum erat Seleucia ſi Ammiano fides. Cui tamen vix aſſentior, quia Cochen probavimus è regione Cteſiphontis fuiſſe ſitam, ſolo Tigri interjecto: cum Cteſiphontem ad tertium à Seleucia lapidem Parthos condidiſſe dicat Plinius.

Cl. 4. pag. 5. & 6.

Situm Babylonis quod attinet, ut res fiat clarior, neceſſe eſt aliquid dicere de diverſis Euphratis alveis in agro Babylonico. Quod fuit hactenus tam intricatum ut neminem legerim qui mihi ſatisfecerit. Juxta Geographum Arabem dividitur Euphrates in quinque alveos, C quorum unus in Tigrim influit è regione Bagdad, reliqui quatuor infra Rahabam (id eſt, Rehoboth Geneſ. 36, 37.) ex Euphrate derivati merguntur in varios lacus. Primus ab Oriente eſt fluvius *Tſartſar* naviger, cui adjacet urbs *Tſartſar* à Bagdado diſtans novem millibus. Secundus eſt fluvius *Almelic*, id eſt Regis, ſex millibus à priore diſſitus, ad quem eſt *Alcatſar*, id eſt caſtellum filii Hobaira. Tertius ad Suram tendit. Quartus ad Cufam, quas urbes ab invicem diſtare ſcribit Benjamin itinere ſeſquidiei.

Plin. l. 5. c. 26.

Ptol. lib. 5. c. 18.

Pleroſque hos Euphratis alveos non multo aliter deſcribunt Græci & Romani Scriptores, niſi quod de amne *Tſartſar* altum ſilent. Primus è quinque alveis, quem in Tigrim influere diximus è regione Bâgdad, is eſt qui Seleuciam prætermeabat. D Plinius: *Scinditur Euphrates à Zeugmate* LXXXIIIM *paſſus circa vicum Maſſicen: Et parte levâ in Meſopotamiam vadit per ipſam Seleuciam circa eam præfluenti infuſus Tigri.* Ptolemæus: σχίζεται εἰς τε τὸν διὰ Βαβυλῶνος ῥέοντα, καὶ τὸν διὰ Σελευκείας, ὧν ὁ μεταξὺ καλεῖται Βασίλειος ποταμὸς, *ſcinditur in eum alveum qui per Babylonem fluit, & eum qui per Seleuciam, quorum medius vocatur Regius fluvius.* Medius ille fluvius, quem Βασίλειον ποταμὸν *Regium amnem* Ptolemæus, & Polyb. lib. 5. τὴν Βασιλικὴν διώρυχα *Regiam foſſam* vocari ſcribunt, eſt Arabum *Almelic*, & Chaldæorum נהרמלכא *Naarmalcha*. Ammianus lib. 24. *ventum eſt hinc ad foſſile flumen Naarmalcha nomine, quod amnis regum interpretatur.* Euſebius ex Abydeno perperam ſcribit Ἀρμακάλην pro Νααρμάλχην, & *Plinius Armalchar*. E Abydeni verba ſunt de Rege Nabuchodonozoro: τόν τε Ἀρμακάλην ποταμὸν ἐξήγαγεν, ἐόντα κέρας Εὐφρήτου *Armacalem etiam*

Euſeb. lib. 9. præp.

A *iam fluvium, qui Euphratis eſt cornu, deduxit.* Inde flumen Regium, quia regiâ
curâ effoſum. Iſidorus Characenus in ſtathmis Parthicis *Narmalchan* habet.
Διαβάντων inquit τὸν Εὐφράτην καὶ Ναρμάλχαν ἐπὶ Σελεύκειαν τὴν πρὸς τῷ Τίγριδι.
Eundem כבר χοβὰρ *Chobar* dici putant in Ezechiele paſſim, à Chobaris nomine Ezech. 1, 3. &
huic operi præfecti. Plinius: *Sunt qui tradunt Euphratem Chobaris præfecti operâ* 3, 15. 23. &
deductum, ubi eum diximus findi, ne præcipiti curſu Babyloniam infeſtaret, ab 10, 15. 20. 22.
Aſſyriis verò univerſis appellatum Armalchar (lege Naarmalcha) *quod ſignificat* & 4, 2. 3.
regium flumen. Mirum ab Ammiano ſcribi, qui locorum erat peritus, fluvium Plin. lib. 6. cap. 26.
Naarmalcham Cteſiphonta prætermeare, cum Cteſiphon fuerit trans Tigrim, &
B Naarmalcha ſeu Regius fluvius in Tigrim influat multo infra Cteſiphontem,
nempe ad Apamiam. Ptolemæus: Ἀπάμεια ὑφ᾽ ἣν ἡ τοῦ Βασιλείου ποταμοῦ πρὸς τὸν Τί- Ptol. l. 5. c. 18.
γριν συμβολὴ, *Apamia ſub qua eſt Regii fluvii commixtio cum Tigri.* Apamia vi-
detur eſſe Arabum *Alcatſar*, quam à Bagdad, id eſt à Cteſiphonte, diſtare dicunt Nub. cl. 4. part 6.
tribus modicis ſtationibus, id eſt XLVM. Quod convenit ad amuſſim cum Pto-
lemæi deſcriptione.

Jam ſequitur alveus ad quem ex omnium conſenſu ſita fuit Babylon. Euphra-
tem plerique vocant ſervato priſco nomine, quia creditur eſſe nativus Euphratis
alveus, non ut alii, foſſilis & arte factus. Tantum in libro Baruch appellatur flu- Baruch. c. 1, 4.
C vius *Sud*; Quo loco ſe librum ſuum legiſſe dicit *in auribus* πάντων τῶν καθημένων
ἐν Βαβυλῶνι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σὺδ *omnium eorum qui Babylone habitant ad fluvium*
Sud. At me Authore legendum eſt Σὺρ *Sur.* Nam ex Hebræorum monumen-
tis id ſumptum eſt, in quibus erat אל נהר סור *ad fluvium Sur.* Sed fefellit inter-
pretem ſimilitudo literarum ר & ד, id eſt *Res & Daleth.* Is igitur legit סוד *Sud*
pro סור *Sur.* *Sur* idem quod *Sura* vel *Sora*, urbs Babylonia notiſſima, ad hunc
ipſum Euphratis alveum. Nubienſis Geographus: *Reliqua verò pars Euphra-* Cl. 4. part. 5.
tis fluens è Rababa à tergo deſerti in varia dividitur brachia, quorum unum pergit
ad Tſartſar, aliud ad Alcatſar; aliud etiam ad Sura, quartum denique ad Cuſam.
Et rurſus: *E caſtello Ebn-hobaira ibis ad urbem Sura appoſitam ad latus Euphra-* Ibid part. 6.
tis. Chronicon Salſeleth f. 33. נהרדעא וסורא תרויהון על נהר פרת ונהרדעא
D לעיל מסורא טפי מן כ׳ פרסן *Naardea* (Naarda Ptolemæo & Neerda Joſepho)
& Sura ſunt ambæ ſupra fluvium Euphratem: Naardea autem ſupra Suram eſt
pluſquam viginti paraſangis, id eſt LXXXM. paſſ. *Sura* alio nomine מחזיא *Ma-* V. Buxtorf. commen.
haſia dicta eſt, ut legitur in Benjamino; unde Proverbium apud Hebræos Maſor. cap. 6.
אקילקי דמתא מחזיא ולא אפדני דפומבדיתא *Fimum urbis Mahaſia non*
palatia Pombeditha: Quo volunt illius ſterquilinia hujus palatiis eſſe præferen-
da. Quia habuerunt in utrâque Academiam, ſed Suræ multo celebriorem.

Supereſt Euphratis alveus maximè occidentalis ad Kulpam tendens, à qua Su-
ram diſtaſſe ſcribit Benjamin itinere יום וחצי *die cum dimidio.* Sed puto vocibus
tranſpoſitis legendum eſſe חצי יום *media diei.* In hujus alvei nomine hiſtorici
E veteres haud quaquam ſibi conſtant. Abydenus appellat Ἀκρακανόν, Plinius *Nar-*
ragam, Ptolemæus *Baarſarem* vel *Maarſarem*, Ammianus, *Marſian.* In Abydeno
pro

pro τὸ Ἀρχακάνον legendum eſſe ſuſpicor τὸ Ναρχακάνον, id eſt נגראגם *Nagragam* A
fluvium ſtagni; Atq; id ipſum eſſe in Plinio *Narragam* pro נהראגם *Naar-agam.*
Quo nomine videtur dictus, quia vel alluebat, vel permeabat ſtagnum quadratum ingens ad occaſum Babylonis, cujus unumquodque latus erat decem para-
Apud Euſeb. lib.9.præp. ſangarum, vel, quod idem eſt, ſtadiorum CCCXX. Unum in Abydeno legitur,
Herod. lib.1. alterum in Herodoto. Diodorus ex hoc numero demit ſolum viginti ſtadia. De
Diod. lib.2. Maarſarâ & Marſiâ nihil ſuccurrit, niſi ſtatuas potius eſſe nomina præcedentis alvei qui ab urbe Maaſiâ vel Surâ *Maaſiâ* dictus ſit & נהר סורא *Naar-ſura*, fluvius Suræ, unde corruptores fecerint Marſian & Maarſarem.

Hæc ſunt נהרות בבל *flumina Babylonis* vel *Babyloniæ* potius de quibus Pſ.137, B
1. Quorũ ripæ tam multis ſalicibus erant conſitæ, ut Babylonia ideo vocetur נחל הערבים *vallis ſalicum* Eſ.15,7. Et Moabitarum opes dicantur in vallem ſalicum deportandæ, id eſt in Babyloniam. R.Selomo in hunc locum: *Hoſtes captivos adducent eos ad terram Babyloniæ, quæ eſt vallis ſalicum, unde dicitur Pſal.137. Ad ſalices quæ ſunt in medio ejus ſuſpendimus citharas noſtras.* Hæc cum clara & aperta ſint, mirum eſt Hilarium in hujus Pſalmi explicatione ad allegorias confugere, tanquam ad ſacram anchoram, ac ſi aliter verba Pſaltis non poſſent intelligi. *Eos*, inquit, *qui ſecundum literam intelligenda omnia exiſtimant, interrogare vellem quæ flumina Babyloniam prætermeant, ut illic captius populus conſederit &c.*
At in mediâ urbe non dixit Pſaltes, ſed in mediâ *Babel*, id eſt Babyloniâ, ut jam C
ante monuimus. Quanquam eô deſcendere nihil neceſſe eſt, cum Babylonem ipſam in duas partes æquales diviſerit Euphrates, cujus ripæ potuerunt vel in urbe mediâ ſalicibus eſſe conſitæ.

CAPUT IX.

Turris Babel ubi fuerit.

EX Eſ.10,9. juxta Græcam editionem Baſilio, Gregorio Naz. & aliis colligi turrim Babel Chalane eſſe ædificatam. Quod Hieronymus meritò notat. Fontes erroris. Hebræi ejusdem turris locum Borſippæ metantur, frigidis alluſionibus freti. Borſippa cur illis odioſa. In
Ptolemæo malè *Barſita*, & in Juſtino *Byrſia*. Situs ex Benjamine, *Urbem & turrim* an ſit figura D
ἓν διὰ δυοῖν? Turrim Babylone fuiſſe probatur ex Moſe, Abydeno, Eupolemo, Sibyllinis, & Arabe paraphraſte, cui turris hic eſt אלקצר *alcaſar* ſeu Babylonis Acropolis. Eam non fuiſſe ſtatim ſubverſam, ſed diu ſtetiſſe poſt linguarum confuſionem.

UNa è quatuor urbibus quas in terrâ *Sinhar* condidit Nimrod, Chalne dicitur vel Chalane, Gen.10,10. id eſt Cteſiphon quæ ad Tigrim erat, ut ſuo loco docebimus. Non ſatis ſcio quibus machinis turrim Babylonicam eô tranſtulerint ex Babylone Græci interpretes, apud quos ita loquitur Rex Aſſyrius Eſ. 10,9. οὐκ ἔλαβον τὴν χώραν τὴν ἐπάνω Βαβυλῶνος καὶ Χαλάνης, οὗ ὁ πύργος ᾠκοδομήθη? *nonne cœpi regionem quæ eſt ſupra Babylonem & Chalanem, ubi turris ædificata eſt?*
in quem locum Baſilius: πύργον μὲν οὖν ἐκεῖνον λέγει τὸν ἀρχαῖον, ὃν ἐν τῷ πεδίῳ τῷ Σεναὰρ E
ᾠκοδόμησαν, *veterem illam turrim dicit quam in campo Senaar ædificarunt.* Et Cyrillus: Χαλάνῃ οὗ ὁ πύργος ᾠκοδομήθη παρὰ τῶν ἀρχαιοτέρων, κεῖται μὲν ἐν ἐσχάταις τρόπον

A *τινὰ τῆς ἑῴας μέρεσιν, ἐπέκεινα δὲ τῆς Βαβυλωνίων χώρας τε καὶ γῆς*: *Chalane ubi turris à priſcis hominibus ædificata eſt, in extremis quodammodo Orientis partibus, ultra regionem & terram Babyloniorum ſita eſt.* Hinc Gregorius Nazianzenus oratione 26. ὁ ἐν Χαλάνῃ πύργος, ὃς καλῶς τὰς γλώσσας ἐμέρισε, *turris quæ in Chalone, quæ linguas pulchrè diviſit.* Et Conſtantinus Manaſſes in hiſtoricâ ſynopſi: οἰκοδομεῖν μὲν ἤρξαντο τὸν πύργον τῆς Χαλάνης, *Chalanes quidem turrim ædificare cœperunt.* Sed Hieronymus rectè monet LXX. interpretes hæc addidiſſe de ſuo: *Pro Charchamis*, inquit, LXX. *addentes de ſuo, regionem trans Babylônem interpretati ſunt, & Chalanem, ubi ædificata eſt turris.*

B Mihi originem exquirenti tam depravatæ interpretationis, aliud nihil ſuccurrit, quàm in illis verbis, *Annon Chalno ſicut Charchemis?* Græcos ex ככרכמיש, *ſicut Charchemis*, feciſſe, בה כרכם יש, *in eâ munitio fuit*, quod interpretati ſint de turri Babylonicâ. כרכם Græcum *χαράκωμα* eſt. Hujus plurale כרכומין pro Hebræo מצור legitur Deut. 20, 20. in Jonathanis paraphraſi. Alibi melius ſcribitur כרקום

Pari acumine Hebræi huic ipſi turri metantur locum non Babylone ſed Borſippæ, freti ſcilicet alluſione Chaldaici nominis בורסיף *Borſiph* ad Hebræum בור שאפי *Bor-ſaphe*, quaſi dixeris *ciſternam evacuatam*. Quia aer illius loci homines inducit in oblivionem omnium eorum quæ didicerunt. Unde factum ut
C linguæ ſuæ quisque eſſet immemor. Alii pro *Borſiph* volunt dici בלשיף *Bolſiph*; quia ibi Deus בלל שפה *Balal-ſephath*, ideſt, *confudit linguam* totius terræ. Hæc in Lexico Talmudico doctiſſimus Buxtorfius, partim ex tractatu *Sanhedrin*, partim ex *Bereſith Rabba*. *Borſiph* Beroſo Βόρσιππος, Straboni & Stephano τὰ Βόρσιππα, Babyloniæ urbs fuit non incelebris, in quâ Rex Nabonidus à Cyro captus, teſte Beroſo apud Joſephum. Linificio clara fuit & veſpertilionibus ſolito majoribus qui ad eſum condiebantur. Ibidem templa Dianæ & Apollinis, & Chaldæorum ſecta quædam multi nominis, in cujus odium Hebræos puto hæc de turri comminiſci. Atque eodem pertinere Talmudicorum effatum: סימן רע לתורה בבל ובורסיף *Babel & Borſiph malum ſignum legi.* In Ptolemæo mendosè legitur

Cont. Apion lib. 1. Strab. lib. 16.

D Βάρσιτα pro Βόρσιππα. Juſtini lib. 12. Byrſia: *Omiſſâ*, inquit, *Babyloniâ in Byrſiam urbem trans Euphratem, deſertam olim* (Alexander) *conceſſit.* Benjamin in itinerario à Babylonis ruderibus לחילה Chilam quinque millia, & à Chilâ ad turrim quatuor millia paſſuum dinumerat.

Sunt qui *urbem & turrim* per figuram ἓν διὰ δυοῖν nihil aliud eſſe volunt quam urbem turritam, qualis fuit Babylon. Cteſias apud Diodorum: *περιέβαλε τεῖχος τῇ πόλει σταδίων τριακοσίων ἑξήκοντα διειλημμένον πύργοις πυκνοῖς καὶ μεγάλοις*, *cinxit urbem muro ſtadiorum* CCCLX. *diſtincto turribus frequentibus & magnis.* Sed attentius legenti apparet turrim aliquam ſingularem deſignari: *Ædificemus nobis*, inquiunt verſ. 4. *urbem & turrim cujus caput ſit in cœlis.* Et verſ. 5. Deus deE
E ſcendiſſe legitur, ut videret את העיר ואת המגדל *urbem & turrim.*

Sed in urbe fuiſſe turrim, adeoque fuiſſe partem urbis, ex eô planum eſt quod poſt diſperſionem Moſes hoc ſolum dicit, illos ab urbe ædificandâ ceſſaviſſe, mentione turris omiſſâ, ut pateat urbis nomine etiam turrim contineri. Proinde

Abydenus apertè aſſerit primos illos homines *πύργον ἠλίβατον ἀείρειν, ἵνα νῦν Βαβυλών ἐστι, turrim excelſam erexiſſe, ubi nunc eſt Babylon.* Atque id ipſum eſt in Eupolemo. Sed & Sibylla quædam apud Joſephum & Euſebium turrim & urbem promiſcuè ſumens, ait urbi Babyloni ideo nomen eſſe, quia turris architectis Dii attribuerunt propriam unicuique linguam. Loca deinceps proferentur. A

Itaque turrim deſignabant quæ in ipſa urbe eſſet inſtar Acropolis. *Alcaçar* Hiſpani dixerint, id eſt אלקצר, quâ ipsâ voce hîc utitur Arabs interpres. Hebræi turris nomen paſſim ita uſurpant. Sic Judic. 8. & 9. *turris Penuel, turris Sichem, turris Thebes* ſunt propugnacula totidem ad vim hoſtium propulſandam in mediis urbibus ſtrui ſolita: Quod expreſsè dicitur de turri Thebes Jud. 9, 51. מגדלות appellantur hæ turres ab amplitudine, quâ multum ſuperant privatas domos. B

A pleriſque creditum turrim illam Deum ſubvertiſſe, quô momentô confudit linguas. Sibylla: *οἱ δὲ θεοὶ ἀνέμους ἐπιπέμψαντες ἀνέτρεψαν τὸν πύργον, Dii autem ventis immiſſis turrim everterunt.* Et de eâdem Eupolemus; *πεσόντος δὲ τούτου ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ ἐνεργείας, qua cum vi divinâ corruiſſet.* Abydenus etiam ſcribit *τοὺς ἀνέμους θεοῖσι βωθέοντας ἀνατρέψαι τὸ μηχάνημα, ventos Diis ſubvenientes opus ſubvertiſſe.* Et Benjamin ובתוכו נפלה אש מן השמים ובקעה אותם עד התהום *& in medio ejus* (turris) *cecidit ignis è cœlis qui diruit ipſos* (lateres) *uſque ad fundamentum.* Sed cum Scriptura nil tale affirmet, credo hoc merum eſſe commentum, & eam turrim poſt diſperſionem diu ſtetiſſe, adeoque illam eſſe turrim quæ Belo deinceps conſecrata eſt, quam multis deſcribit Herodotus lib. 1. C

CAPUT X.

Quando & à quibus fuerit extructa turris.

Turris condita naſcente Phaleg A. 101. poſt diluvium. (Sæculum aureum interceſſit.) Itaque è conditorum numero excipiendi Phaleg, & Jectanidæ omnes. Sed & viri pii Noe Sem &c. cum conditores vocentur *filii hominum*, ut opponantur filiis Dei, id eſt piis Gen. 6, 2. Qui proinde à pœna fuere immunes. Nimrod tum puer, aut nondum natus.

D

Tempus quo turris condita & homines diſperſi fuere, ſatis apertè deſignat Moſes, cum dicit *Hebero natos eſſe duos filios, quorum uni nomen Phaleg, eò quòd in diebus ejus diviſa eſt terra* Gen. 10, 25. Quod idem eſt ac ſi diceret terram fuiſſe diviſam, quo tempore Phaleg natus eſt. Naſcenti enim à patre nomen inditum. Phaleg autem natus eſt poſt diluvium anno centeſimo primo, ut conſtat ex Gen. 11, 10. uſque ad verſ. 16. Itaque eô ipſo anno diſturbatum eſt opus fabricatorum Babel, & hominibus diſperſis terra diviſa. Sæculum quod interceſſit ideo aureum Poetæ vocant, ut jam ante notavimus, quia terrâ nondum diviſâ omnia in commune poſſidebantur. Et Noe, quem Saturnum indigitant, hominibus non imperabat ut Rex ſubditis, ſed tanquam parens filiis, eos non tam metu quam amore coercens & paterni nominis reverentiâ. E

Hinc collige verba Moſis Gen. 11, 2. 3. 4. *Et evenit cum ab Oriente proficiſcerentur,*

A *rentur*, non referri ad eos omnes de quibus actum cap. 10. Neque enim è turris
illius conditoribus potuit eſſe Phaleg, qui tum recens erat natus, neque Jectan
Phalegi frater natu minor. Multo minus Jectanis filii tredecim poſt aliquot an-
nos geniti. Sed neque Noam, aut Semum, aut Arphaxadum, aut Salam, aut He-
berum, ad quos pertinebat fœdus, conſpiraſſe veriſimile eſt in tam inſanæ ſubſtru-
ctionis fabricam. Quin videntur excipi, cum verſ. 5. deſcendiſſe dicitur Deus, *ut
videret civitatem & turrim quam ædificabant* בני האדם *filii hominum.* Nam
Gen. 6, 2. filiabus hominum opponuntur filii Dei ut fideles infidelibus. Sic
igitur inſinuat Moſes ſolos filios hominum, id eſt ſolos infideles, iſti operi ſe
B mancipaſſe. Unde factum ut ii omnes qui fœderis erant participes, id eſt, Abra-
hami proavi usque ad Noam, à pœnâ fuerint immunes quæ in cæteros eſt infli-
cta. Aliorum enim linguis confuſis, hi propriam retinuerunt, id eſt, antiquiſſi-
mam illam quæ ab Hebero Hebræa dicta eſt, quia ſarta & tecta manſit apud He-
beri poſteros. Aliis item diſperſis & disjectis in varias terrarum oras, hi à pri-
ſtinis ſedibus haudquaquam receſſerunt. Saltem Ur Chaldæorum, ubi Abrahæ
majores habitarunt, Gen. 11, 28. non procul erat à Corduenâ, in quâ ſubſtiterat
arca Noæ. Res patet ex Ammiani lib. 5. Ibi enim Romani transmiſſo Tigri ad
locum à Corduenâ centeſimo lapide diſparatum, viâ ſex dierum emenſâ *ad Ur
nomine Perſicum venere caſtellum*, unde profectis primò Thiſalphata, deinde Ni-
C ſibin iter fuit. Itaq; Ur circa Niſibin, Tigri propior & Corduenæ duabus mini-
mum ſtationibus.

Nimrod etiam non videtur ex illorum fuiſſe numero qui turrim exſtruxe-
runt, ſive tum puer fuerit, aut nondum natus. Alioqui cladem communem non
evaſiſſet, atque illi cum cæteris fuiſſet alio migrandum; nec diceretur Gen. 10, 10.
principium regni ejus fuiſſe Babylon, quâ nondum extructâ conditores vi θεη-
λάτῳ diſſipati ſunt. Puto igitur poſt illam cladem terram Sinhar aliquot annis
jacuiſſe deſolatam, recenti memoriâ tantæ diſſipationis omnes homines abſter-
rente ab illa invadendâ. Donec Nimrod homo pervicax eô ſe conferre auſus eſt,
cum Chuſæorum magnâ manu, ut opus dudum interruptum continuaret & per-
D duceret ad umbilicum: Atque cum ipſum locum in quô disjectum fuerat huma-
num genus & undiquaque diſperſum voluit eſſe regni ſui ſacrarium & Metropo-
lim. Quô forte illum invitabat incredibilis regionis ubertas atque amœnitas,
de quâ prolixè egimus in deſcriptione Paradiſi terreſtris.

CAPUT XI.

Turrim & mœnia Babylonis ex latere & bitumine conſtitiſſe.

ITa habetur Gen. 11, 3 & lateritia fuiſſe multi ſcribunt. In his Benjamin, in quo explicatur
vox לאגור *lagur* At חמר *chemar* pro bitumine *lutum* aut *calcem* multi reddunt. In quibus
Diod. Tarſ. ac ſi bitumen ad ædificia ſit inutile. Tamen *chemar* eſſe bitumen probatur ex Gen.
14, 10. & Exod. 2, 3. Bitumen & pix quam ſimilia. Hinc bituminare & picare verba promiſcua.
Multos Hebræorum agnoſcere *chemar* eſſe bitumen. Joſephus Ben Gorion emendatur. Defi-
E nitio τοῦ *chemar* in Aben-Ezra. Bitumen eſſe limum, & rubri coloris vel purpurei. *Braſalendi*
in Serapione corruptè pro *caphar Aliebudi* Rubrica Scythica Lacus Aſphalt. cur vocetur
Rubrum mare, Chemar è rubedine dici. Bituminis lenta natura. Lignum arcæ eo illitum
quandiu duraverit. Ejus uſus in amuletis. Diodorum refellit Theodoretus ex αὐτοψίᾳ Strabo,

Dion, Suidas, Pollux de bituminis uſu in ædificiis Ejus ἀσφαλτοῦν, unde Græcum nomen ἀσφαλτος. Mediæ & Suſorum mœnia bitumine interlita. Babylonis itidem; Obiter quid ſit *beſalum*. Sulphur in Hygino & Caſſiodoro pro bitumine ſumi. Bituminis natura ſulphurea. Beli templum ejusdem ſtructuræ. Sub Nabonnide & Nabuchodonoſoro nova Babylonis mœnia ex latere & bitumine. Beroſus emendatus. Mœnia Mantiniæ ex crudo latere. A

MOenia Babylonis partim ex latere coćto, partim ex bitumine faćta. Ita tradit ſacer ſcriptor Gen. 11,3. *Et dixerunt alter alteri: Agite faciamus lateres & perfećtè excoquamus, & fuerunt illis lateres pro lapidibus,* והחמר *& chemar fuit eis* לחומר *pro chomer*, id eſt *bitumen pro cæmento*, ut habet vulgata rećtè omnino. Nec multo aliter Septuaginta: Καὶ ἄσφαλτος ἦν αὐτοῖς ὁ πηλός *& bitumen erat illis lutum*, id eſt proluto vel cæmento. B

De lateribus non dubitatur, quia vox Hebræa לבנה pro latere notiſſima eſt. Et Babylonis muros lateritios fuiſſe tradunt omnes ſummo conſenſu. Herodotus lib. 1. Ἑλκύσαντες δὲ πλίνθους ἱκανὰς, ὤπτησαν αὐτὰς ἐν καμίνοισι, *cum lateres ſatis multos effodiſſent, eos in fornacibus excoquebant, &c.* Juſtinus ex Trogo lib. 1. *Hæc Babylonem condidit, murumque urbis coćto latere circumdedit.* Sed & præter Hiſtoricos, qui id ex profeſſo traćtant, etiam apud Poetas res eſt tralatitia. Ariſtophanes in Avibus.

> Περιτειχίζειν μεγάλαις πλίνθοις ὀπταῖς, ὥσπερ Βαβυλῶνα,
> *Circummœnire magnis lateribus coćtis, ut Babylonem.* C

Propertius lib. 3. Eleg. 9.

> *Perſarum ſtatuit Babylona Semiramis urbem,*
> *Ut ſolidum coćto tolleret aggere opus.*

Ovidius lib. 4. Metam. fab. 4.

> —— *ubi dicitur altam*
> *Coćtilibus muris cinxiſſe Semiramis urbem.*

Martialis lib. 9. Epigr. 77.

> *Nec latere coćto quô Semiramis longam*
> *Babylona cinxit.* D

Lucanus lib. 6.

> —— *fragili circumdata teſtâ*
> *Mœnia mirentur refugi Babylonia Parthi.*

Benjamin de turre Babel, Itinerarii pag. 77. בנוי בלבנים הנקראים לאגור *lateribus quos lagour vocant conſtrućta eſt.* Ita dоćtiſſimus Interpres. Sed ſcribendum *agour* non *lagour*. Nam אגור *agour* pro lateribus vox eſt Arabibus frequens, quâque adeo Arabs interpres hôc ipsô locô utitur. Itaque in לאגור τὸ *Lamed* ſervile eſt. Nempe קרא verbum cum *Lamed* paſſim conſtrui nemo neſcit.

At multos video dubitare an vere חמר *chemar* ſit bitumen. E Chaldæis Jonathan & Arabs Erpenianus טין, id eſt, lutum interpretantur. Ita etiam R. Selomo, & è recentioribus Pagninus, Vatablus, Oleaſter, alii Hebræos ſequuti E quô grege Kimchius חמר *chemar* lutum eſſe dicit ex arenâ & calce conſtans: Aquinas etiam exponit טיט וסיד *lutum & calcem.* Et Græcus vetus Scholiaſtes in hunc E

locum:

A locum: ὁ Σύρος καὶ ὁ Ἑβραῖος ἄσβεστον φασὶν *Syrus & Hebræus asbeſton dicunt*, id eſt calcem vivam. Quin & Diodorus Tarſenſis, magnum olim Eccleſiæ lumen, Græcis interpretibus eô nomine dicam impingit, quod חמר bitumen pro calce reddiderint, hoc argumento fretus, quod ἄσφαλτος εἰς οἰκοδομὴν ἄχρηστος, ἄσβεστος δὲ ἐπιτηδειοτάτη *bitumen ad ædificandum eſt inutile, calx autem aptiſſima.*

Tamen hæc nihil me abſterrent quominus חמר *chemar* bitumen eſſe aſſeram, non calcem, nec lutum ex calce. Nam præter locum in quo verſamur, vox eadẽ rurſus occurrit Gen. 14, 10. ubi vallis Sodomitica dicitur fuiſſe plena בארות חמר *puteis chemar* id eſt *puteis bituminis*. Aliter explicare non poſſunt qui ex B Trogo, Diodoro, Joſepho, Tacito, Plinio, Solino, Galeno, Hieronymo & aliis didicerunt ibi eſſe lacum Aſphaltitem, ſic dictum à bituminis glebis, quas magna copia evomit.

V. Juſt. lib. 36. Diod. l. 19. Joſeph. Antiq. lib. 1. c. 10. Et belli Jud. l. 5. cap. 5. Tac. hiſt. l. 5. Plin. l. 5. c. 16. Et lib. 35. c. 15. Solin. c. 36. Galen. ſimpl. l. 4. c. 20 Hieron. in locis.

Sed & idem colligitur ex Exod. 2, 3. ubi Hebræa ſic habent de arcâ papyraceâ in qua Moſes à matre fuit expoſitus, ותחמרה בחמר ובזפת, quæ neceſſario vertenda, *& bituminavit illam bitumine & pice.* Nam ſi nomen חמר *chemar* calcem explices, verbum חמר *chamar* inde deductum erit idem quod Græcè κονιᾶν vel τιτανοῦν *calce oblinere.* Et Hebræa Græcè reddita ſic ſonabunt ad verbum καὶ κεκονίακεν αὐτὴν κονίᾳ καὶ πίσσῃ. Quod quam ſit abſurdum nemo non videt, quia ſic junguntur planè ἀσύγκλωστα: Et πισσᾶν κονίᾳ non magis dicitur quam κονίᾳ πισσοῦν C *picare calce.* At pice bituminare, vel bitumine picare licet dicatur καταχρηστικῶς, tamen in ea locutione nihil inſolens, quia bitumen eſt pici ſimile. Ita definit Suidas in ἀσφαλτῖτις: Ἄσφαλτος δὲ ξηρίον ἐστὶ πίττῃ ὅμοιον, *bitumen autem medicamentum eſt picis ſimile.* Unde paulò poſt: καὶ ἀσφάλτωσις ἡ πίσσωσις *& bituminatio eſt picatio.* Avicenna etiam lib. 2. bituminis virtutem ſcribit eſſe קריב מן קוה אלזפת *vicinam virtuti picis.* Itaq; Gen. 6, 14. pro Hebræis וכפרת אותה בכפר *bitumine bituminabis eam*, Arabs habet תזפתהא באלזפת *pice picabis eam.* Atque eo ipſo in loco ἀσφαλτώσεις *bituminabis.* Heſychius exponit χρίσεις, πισσώσεις, *unges, picabis.*

Itaq; etiam è Judęis multi coguntur dare manus: In quô numerô ſunt qui apud D Kimchium חמר *chemar* ſtatuunt eſſe מין צפת *ſpeciem picis.* Et Joſephus Ben-Gorion qui lacum Aſphaltitem appellat אגם החמר *paudem chemar* id eſt bituminis. Ita legendum, non החומר *chomer*, cœmenti, ut habent noſtræ editiones. Sed & Aben-Ezra in Exodum חמר *chemar* cum deſcribit his verbis הוא טיט ארום מדבק ימצא בארץ ישראל *lutum eſt rubrum & glutinoſum, quod reperitur in terra Iſraelis*, nequaquam calcem ſed bitumen intelligit.

Vide edit. Venet c. 50. Et Baſil. l. 5. cap. 14.

Lutum ſeu limum vocat, quia ex aquis eruitur; neque aliter Plinius: *Et bituminis vicina eſt natura, alibi limus, alibi terra. Limus è Judææ lacu, ut diximus, emergens, terra in Syriâ circa Sidonem.* Atque ib ipſum videntur ſignificaſſe Chaldæus & Arabs nomine טין id eſt *luti* vel *limi.* Calcem certè non intelligi ex eô pa- E lam eſt, quod lutum illud calci opponitur. Ita enim Chaldæus: *Lutum erat illis* לשיע id eſt *pro calce.*

Plin. lib. 35. cap. 15.

Et lutum illud Aben-Ezra merito rubrum eſſe aſſerit. Nam utut Aſphaltitem lacum Joſephus vomere ſcribat bituminis βώλους μέλανας *nigras glebas.* Et Tacitus

De bello Jud. lib. 5. c. 5.

tus *atrum eſſe naturâ ſuâ liquorem.* Tamen plerique tradunt præſtantiſſimum in A
Tac. Hiſt. l. 5. Judæâ bitumen rubrum eſſe vel purpureum. Serapio: *Braſalendi* (lege ut in Avicenna קפר אליהודי *Kaphar aljehudi*) *eſt aſphaltus vel bitumen Judaicum rubeum.*
Lib. aggreg. cap. 177. Dioſcorides: Ἄσφαλτος διαφέρει ἡ Ἰουδαϊκὴ τῆς λοιπῆς. ἔστι δὲ καλὴ ἡ πορφυροειδῶς στίλβουσα, *Bitumen Judaicum omnium eſt præſtantiſſimum: Probatur autem quod purpura modo ſplendet.* Avicenna: אגורה אלפרפורי *optimum illud eſt quod purpuraſcit.* Ab illo ipſo colore piſſaſphaltus rubrica Scythica vocatur à Marcello Empirico. Neque alia occurrit cauſa cur Ἀσφαλτῖτις, id eſt Aſphaltites lacus, ab Heſychio appelletur ἐρυθρὰ θάλασσα *rubrum mare*, quam bituminoſus in eo color. Denique vocem Hebræam חמר *chemar* à rubedine ſumi palam B
eſt, ut חמר *chemer* vinum, יחמור *Jachmur* rupicapra, &c. Nam חמר *chamar* eſt rubere Pſ. 75, 9.

Etiam ad bituminis deſcriptionem id pertinet quod טרבק glutinoſum eſſe
Plin. l. 7. c. 15. dicitur. Ita in Plinio: *Sequax ac lenta natura bituminis, ad omnem contactum adhærens.* Et in Solino: *adeo lentum mollitie glutinoſa ut à ſe nequeat ſeparari.* Et Jo-
Belli Jud. l. 5. c. 5. ſephus: ἀποκόπτειν οὐ ῥάδιον, ἀλλὰ δι' ἰυγίαν προσήρτηται τῷ μηρύματι τὸ σκάφος, *incidere non eſt facile, ſed propter tenacitatem bituminis grumô adhæret ſcapha.* Proinde idem obſervat utile eſſe bitumen πρὸς ἁρμονίας νεῶν, id eſt *ad compages navium*, ut ab Iſidoro redditur Orig. lib. 16. c. 2. In quem ipſum uſum Deo monente Patriarcha Noe adhibuit Gen. 6, 14. Unde lignis cypariſſinis, ex quibus ar- C
ca fabricata erat, tanta diuturnitas ut incorrupta duraverint per plura annorum millia, ut jam antea probatum eſt. Hîc monuiſſe ſufficiat à Beroſo & Alexandro Polyhiſtore ſcribi nonnullos in Gordyæo monte ex arcæ reliquiis bitumen abraſiſſe quo uterentur πρὸς τοὺς ἀποτροπιασμοὺς *ad amuleta.* Noam imitata Jochebed mater Moſis bitumine illevit arculam illam in quâ filium expoſuit ad Nili ripas, ne flumine intumeſcente ligna in aquis demerſa noxium humorem combiberent.

Jam ad Diodorum venio, qui bitumine mœnia Babylonis negat potuiſſe ferruminari, quia bitumen, ſi illi credimus, eſt εἰς οἰκοδομὴν ἄχρηστον *ad ædificandum inutile.* Huic pro me reſpondeat Theodoretus in Gen. quæſt. 59. Τὴν ἄσφαλτον τινὲς τῶν διδασκάλων ἔφασαν ἄσβεστον εἶναι, οἱ ἀγνοοῦντες, ὡς εἰκός, τὰς ἐν Ἀσσυρίᾳ πη- D
γάς, ᾠήθησαν ἀσβέστῳ τὸν πύργον οἰκοδομεῖσθαι. Ἀκριβῶς δὲ παρὰ τῶν ἐκεῖθεν ἀφικομένων μεμάθηκα, ὡς εἰσὶ πηγαὶ ταύτην ἀναβλύζουσαι τὴν ὕλην μεθ' ὕδατος. Καὶ ὅτι ταύτην ταῖς οἰκοδομίαις συνυφαίνοντες, ἐπὶ ταύτης τὴν ὀπτημένην συνετίθησαν πλίνθον, οὕτω καὶ τὸν πύργον οἰκοδομεῖσθαι φασί. *Dixerunt quidam è magiſtris bitumen* (hoc loco) *eſſe calcem, qui ignorantes, ut veriſimile eſt,* bituminis *fontes qui in Aſſyria ſunt, putaverunt ex calce turrim ædificatam fuiſſe. Ego autem ab iis qui inde veniunt accurata inquiſitione didici fontes eſſe qui materiam hanc cum aquâ evomunt, quam ædificiis attexentes coctilem cum ea laterem compoſuerunt, atque ita turrim ajunt fuiſſe conſtructam.* Addit illos id comperiſſe ex laterum fragmentis (ex Babylonis ruderibus ut videtur effoſis) quibus apparebat bitumen fuiſſe ſubſtratum, & Aſſyrios eô E
adigi lapidum & calcis penuria.

Theodoreto adſtipulantur quotquot ſcriptores ædificiorum uſum bitumen

A mem Babylonicum commendant, de quo Strabo lib. 16. Ἐνταῦθα δὲ συνίστανται βῶλοι μεγάλαι πρὸς τὰς οἰκοδομὰς ἐπιτήδειαι, τὰς διὰ τῆς ὀπτῆς πλίνθου. *Ibi autem coeunt magnæ* (bituminis) *glebæ ad ædificia idonea, quæ fiunt ex cocto latere.* Et Dion in Trajano: Τοσαύτην γὰρ ἀσφάλειαν πλίνθοις ὀπταῖς ἢ καὶ λίθοις λεπτοῖς συμμιχθεῖσα παρέχεται, ὥστε καὶ πέτρας καὶ σιδήρου παντὸς ἰσχυρότερα αὐτὰ ποιεῖν, *tantam enim firmitatem coctis lateribus aut etiam lapidibus minuſculis commixtum* (bitumen) *præſtat, ut & ſaxis & ferro quovis validiores faciat.* Nec multo aliter Suidas: Τοσαύτην γὰρ ἀσφάλειαν ποιεῖ τοῖς κτίσμασιν ἡ ἄσφαλτος, ὥστε ταῖς ὀπταῖς πλίνθοις καὶ τοῖς λεπτοῖς λίθοις συμμιγεῖσα, ἰσχυρότερα γίνεται παντὸς σιδήρου. Proinde ab hac ἀσφαλείᾳ aſphal- Poll. lib. 7.
B to nomen eſſe nonnulli volunt. Et inter ædificiorum materias à Polluce cenſen- c. 28.
tur πηλός, ἄσβεστος, τίτανος, ἄσφαλτος, *lutum, calx viva, calx, bitumen.* Et in Suſiana Xenophon Medeæ oppidi murum ſtructum fuiſſe ſcribit πλίνθοις ὀπταῖς ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις *lateribus coctis in bitumine ſtratis.* Anabaſ. l. 2.

Sed quod ad rem maximè facit, οἱ ἔξωθεν fere quotquot ſunt de Babylonis mœnibus plane idem ſcribunt quod Moſes, nempe non calce ſed bitumine fuiſſe ferruminata. E Græcis hi ſufficient: Herodotus lib. 1. μετὰ δὲ τέλματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, *poſtea verò pro luto utentes calido bitumine &c.* Et aliquanto poſt: ὁ Ἴς ποταμὸς ἅμα τῷ ὕδατι θρόμβους ἀσφάλτου ἀναδιδοῖ πολλούς, ἔνθεν ἡ ἄσφαλτος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τεῖχος ἐκομίσθη: *Fluvius Is una cum aquâ plurimos reddit bituminis*
C *grumos, unde bitumen ad murum Babylonis deportabatur.* Cteſias apud Diodorum lib. 2. τὰς δὲ πλίνθους εἰς ἄσφαλτον ἐνδησαμένη, τεῖχος κατεσκεύασε, *lateribus autem bitumine ferruminatis murum adornavit.* Theocritus Idill. 16.

—— ὅππη πλατὺ τεῖχος
Ἀσφάλτῳ δήσασα Σεμίραμις ἐμβασίλευσεν.
—— *ubi mœnia vaſta.*
Dicitur aſphalto firmaſſe Semiramis urbis.

Dion in Trajano: ἔνθα μὲν τοι τήν τε ἄσφαλτον εἶδε Τραιανὸς ἐξ ἧς τὰ τείχη Βαβυλῶνος ᾠκοδόμηντο *ibi etiam vidit Trajanus bitumen* (bituminis fontem) *ex quo Babylonis mœnia ædificata ſunt.* Joſephus: ᾠκοδόμητο δὲ ἐκ πλίνθου ὀπτῆς ἀσφάλτῳ συνδεδεμένης,
D *extructa autem fuit ex latere cocto bitumine ferruminato.* Scholiaſtes Ariſtophanis in Aves: φασὶ γὰρ τὴν Βαβυλῶνα ἀπὸ ὀπτῶν πλίνθων οἰκοδομηθῆναι, καὶ ἀντὶ γύψου ἀσφάλτῳ συνδεθῆναι τὰς πλίνθους. Et Theocriti: ἀσφάλτῳ ἔδησεν ἡ Σεμίραμις τὸ τεῖχος ἀντὶ πηλοῦ: Et Dionyſii Euſtathius: Βαβυλῶνα ἐν τῷ πεδίῳ κτίζει ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου. Et Tzetzes Chiliade nonâ Hiſtoriâ 175.

Τὸ Βαβυλῶνος κτίσμα γάρ, ὑπῆρχεν ἐκ βησάλου,
Ἀντὶ δ' ἀσβέστου ἄσφαλτον εἶχεν ἐγκεχρισμένην.
Babylonis enim extructio fuit ex beſalo,
Pro calce verò bitumen habuit illitum.

Ex beſalo, id eſt ex latere cocto, ut ipſe ibidem explicat. Sumptum ex Latino
E beſſale: Beſſalium laterum meminit Vitruvius, id eſt qui octo uncias habent longitudinis. Hoc me docuit magnus Salmaſius in Solinum pag. 12,31.

Hæc ex Græcis hactenus: Jam è Romanis: Trogus lib. 1. *Hac Babyloniam*

con-

condidit, murumque urbis coćto latere circumdedit, arenâ, pice, bitumine interſtrato, quæ materia in illis locis paſſim è terrâ exæſtuat. Curtius lib. 5. *Ad Memnium urbium pervenit: caverna ibi eſt ex quâ fons ingentem vim bituminis effundit adeo ut ſatis Babylonios muros ingentis operis hujus fontis bitumine interlitos eſſe.* Item: *Murus extructus laterculo coćtili bitumine interlitus.* Plinius lib. 35. cap. 15. *Calcis quoque uſum præbuit* (bitumen) *ita ferruminatis Babylonis muris.* Vitruvius lib. 1. cap. 5. *Babylone abundantes liquido bitumine, pro calce & arenâ ex latere coćto factum habent murum.* Item lib. 8. cap. 3. *Babylone lacus eſt ampliſſima magnitudine, qui limne Aſphaltis appellatur, habens ſupra natans liquidum bitumen, quo bitumine & latere teſtaceo ſtructum murum Semiramis Babyloni circumdedit.* Ammianus lib. 23. *Babylon cujus mœnia bitumine Semiramis ſtruxit.* Servius in Eclog. 8. *Bitumen ex fulmine dicitur procreari: unde juxta Babyloniam quia frequentia cadunt fulmina, hac re lacus redundat adeo ut inde fabricaſſe muros Semiramis dicatur.*

Neque aliud volunt qui ſulphur habent pro bitumine. Hyginus fab. 223. *Murus in Babylonia quem fecit Semiramis Dercetûs filia, latere coćto, ſulphure &c.* Caſſiodorus variorum lib. 8. epiſt. 15. *Babyloniæ muri quos Semiramis regina latere coćto, ſulphure, ferroque conſtruxit.* Sulphure, id eſt ſulphureo limo, quale bitumen. Plinius ubi ſupra: *Fulmina & fulgura quoque ſulphuris odorem habent &c. Et bituminis vicina eſt natura.*

Jam ut ſcias Beli templum in turre, quem diximus ejúsdem fuiſſe ſtructuræ, Arrianum audi lib. 7. ὁ γὰρ τοῦ Βήλου νεὼς ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἦν τῇ Βαβυλωνίων, μεγέθει τε μέγιστος, καὶ ἐκ πλίνθου ὀπτῆς ἐν ἀσφάλτῳ ἡρμοσμένος, *Beli enim templum fuit in mediâ Babyloniorum urbe, immenſæ magnitudinis, ex coćto latere ſtructum bitumine ferruminatum.* Et de eôdem Diodorum lib. 2. pag. 69. τῆς δ' ὅλης οἰκοδομίας ἐξ ἀσφάλτου καὶ πλίνθου πεφιλοτεχνημένης πολυτελῶς *toto ædificio ex bitumine & latere ſumma arte atque impenſa extrućto.*

Sed & bitumen adhibitum ab iis qui poſt primam illam ſubſtructionem muros Babylonis aut repararunt, aut ampliarunt. Ita ſub Nabonnide τὰ περὶ πόταμον τείχη τῆς Βαβυλωνίων πόλεως ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου καλλικοσμήθη *mœnia Babylonicæ* D
V Euſeb. l. 9. Præp. & Joſeph antiq. lib. 10. Et cont. Appion. l. 1. *urbis quæ ſunt circa fluvium ex coćto latere & bitumine adornata ſunt.* Citat ex Ariſtæo Euſebius lib. 10. Præparat. Et apud Beroſum Nabuchodonoſor veritus ne hoſtis averſo flumine aliquid in urbem moliretur περιεβάλετο τρεῖς μὲν τῆς ἔνδον πόλεως περιβόλους, τρεῖς δὲ τῆς ἔξω τούτων, τοὺς μὲν ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου, τοὺς δὲ ἐξ αὐτῆς πλίνθου, *ternis mœnibus urbem interiorem totidemque exteriorem circumdedit, partim ex coćto latere & bitumine, partim ex ſolo latere.* Quod non capio ſatis, & puto eſſe ἀσύστατον. Neque enim per ſe ſtare poteſt murus ex ſolo latere, abſque ullo ferrumine quo partes agglutinentur. Fortè pro αὐτῆς legendum ὀπτῆς, vel ἀπεπτῆς, id eſt ὠμῆς: Et ἀπὸ τοῦ κοινοῦ repetendum καὶ ἀσφάλτου: Ut ſenſus ſit & hæc & illa mœnia bitumine fuiſſe ferruminata. Nulla alia differentia quam quod in his coćti eſſent lateres, in illis crudi. Quod ne videatur inſolens, de Mantineæ muro hæc leguntur apud Suidam in πλίνθος. *Agis &c. fluvium præterfluentem cum in murum avertiſſet, ipſum diſſolvit,*

Margin letters: A, B, C, E.

ſiv

A *ἦν γὰρ ἐξ ὠμῆς πλίνθου erat enim ex crudo latere*, qui *quidem adverſus murales machinas cocto eſt firmior &c. Sed ab aquâ non minus diſſolvitur quam à ſole cera.* Potuit ergo Nabuchodonoſor id habere in animo ut mœnia cocti lateris aquis, crudi hoſtibus opponeret. Sed hæc ideo cunctanter affero, quia licet ὀπτὸν pro cocto paſſim occurrat, tamen oppoſitum ἄνοπτον vel ἄοπτον nuſquam reperi, niſi de eo quod viſum fugit. Et ad vitandam homonymiam diceretur ἀοπτητός. Ὀπτὸν enim pro cocto contractum eſſe ex ὀπτηλὸν notat in Homerum Euſtathius. Quod me monuit Nobiliſſimus D. de Grentemeſnil. Itaque omnibus expenſis huic illius conjecturæ accedo pro αὐτῆς reſcribendum ὠμῆς.

B

CAPUT XII.

De Babylonis amplitudine.

BAbylon magna urbs: non tamen cum Peloponneſo conferenda ratione magnitudinis, ut velle videtur Ariſtoteles: Nec verum eſt quod ea capta ſcribit partem aliquam die tertio nondum ſciviſſe. Locus de mendo ſuſpectus. Diei partes, id eſt horæ. De ambitu Babylonis veteres diſſentiunt. Tamen nemo minorem facit ſtadiis 360. præter Hyginum, in quo numerus corruptus. De murorum altitudine & craſſitie par diſſenſus.

C ETſi Babylon appelletur jure merito *magna urbs*. Dan. 4,17.30. & Nabuchodonoſori Regi Regum dederit materiam ſuperbiendi: Non tamen eſt quod quis temerè Græculis fidem adhibeat, ex quorum relatione deceptus Ariſtoteles Babylonem ſibi fingit portentoſæ magnitudinis & Peloponneſo pænè parem: Id ſibi volunt hæc verba quibus contendit civitatem mœnibus non definiri: ἐνὶ γὰρ ἂν Πελοποννήσῳ περιβαλεῖν ἓν τεῖχος. Τοιαύτη δ' ἴσως ἐστὶ καὶ Βαβυλὼν, καὶ πᾶσα ἥτις ἔχει περιγραφὴν μᾶλλον ἔθνους ἢ πόλεως *liceret enim etiam totam Peloponneſum mœnibus circumſcribere. Talis fortaſſe eſt Babylon, & urbs alia quæcunque gentis potius quam urbis habet circumſcriptionem.* Sed fuit hoc τὸ πρῶτον ψεῦδος quod Polit. lib. 3. cap. 3.

D addit continuo poſt: ἧς γέ φασιν ἑαλωκυίας τρίτην ἡμέραν οὐκ αἰσθέσθαι τι μέρος τῆς πόλεως *quâ captâ partem aliquam ferunt die tertiâ nondum ſenſiſſe.* Quod ſi ſemel conceſſeris, etiam id agnoſcendum Babylonem non malè cum Peloponneſo conferri, è cujus uno extremo ad aliud triduano curſu vix attingere poſſit expeditus eques. Fortè pro τρίτην ἡμέραν μέρος τι οὐκ αἰσθέσθαι ſcripſerat aliquis τρίτον ἡμέρας μέρος τινὰς οὐκ αἰσθέσθαι, vel voce μέρος bis repetita τρίτον ἡμέρας μέρος, μέρος τι τῆς πόλεως &c. Hoc eſt diei parte tertià aliquam partem urbis nondum ſenſiſſe, cum aliquanto ante lucem capta fuiſſet. Neque enim in tanta urbe quæ capta eſt in die feſto, pleriſque ſomno vinoque ſepultis & pridianam crapulam adhuc

E evomentibus, uno momento temporis, res potuit ubique ſciri. Verè igitur ſcribit Herodotus: ὑπὸ δὲ μεγάθεος τῆς πόλιος, ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ ἔσχατα τῆς πόλιος ἑαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκέοντας Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἑαλωκότας, ἀλλὰ (τυχεῖν γάρ σφι ἐοῦσαν ὁρτὴν) χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι *præ magnitudine urbis, ut ab incolis narratur, cum capti eſſent qui erant ad extrema urbis, eos Babylonios qui mediam incolunt neſciviſſe ſe eſſe captos, ſed* lib. 1. c. 191.

cum forte dies feſtus eis eſſet, in choreis & oblectationibus eo ipſo tempore fuiſſe. Sed A
Lib 7. Cyrop & Xenophon præſidiariis qui tuebantur arces rem innotuiſſe negat uſque ad ple-
nam lucem. Verba ſunt: οἱ ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ᾔσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες,
ἑαλωκυῖαν τὴν πόλιν, καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα. *Cum autem illuxit dies, ſenſerunt que*
qui arces tenebant, & urbem eſſe captam & regem obiiſſe &c. Itaque potuit fieri
ut qui erant in extremis parte demum diei tertiâ urbem captam eſſe deprehen-
derint. Parte tertia id eſt hora tertia, poſt ortum Solis. Chaldaicè dixeris
בשעה תליתא, ut Dan. 4. 16. בשעה חרא *hora una.* Sed horæ nomen eo ſenſu
Lib. 2. c. 109. nondum in uſu erat aqud Græcos. Tantum diem per partes duodecim divide-
bant, idque à Babyloniis edocti. Herodotus: τὰ δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρας παρὰ Βα- B
βυλωνίων ἔμαθον Ἕλληνες *duodecim diei partes* (id eſt duodecim horas) *a Babyloniis*
Græci didicerunt.

Hoc ipſum ſi fidem ſuperat apud eos qui Babylonem æſtimant ex modulo
noſtrarum urbium; Sciant illi Hygino excepto, in quo mendum eſſe ſuſpicor,
veterum neminem eſſe qui Babylonis mœnibus in ambitu minus aſſignet ſtadiis
CCCLX. quæ faciunt millia paſſuum XLV. Hæc eſt in Diodoro Cteſiæ defini-
Diod l. 2. p. 68. tio, quam puto ſequutum Hyginum; Et pro ſtadiis 300. (ita hodie legitur) re-
Hygin. fab. 223. ſcribendum 360. Alii omnes, quotquot videre contigit, ad hunc numerum ali- C
quid addunt pro mantiſſa & auctario. Sic Clitarchus Babylonem amplexu ſuo
continere ſcribit ſtadia CCCLXV. Curtius CCCLXVIII. Strabo CCCLXXXV.
Apud Diod. l. 2. Curt. l. 5. Dio Caſſius CCCC. Oroſius CCCCLXX. Herodotus & Apollonius
Strab. l. 16. Apud Tzetz. CCCCLXXX. Plinius & Marcianus Capella, quod idem eſt millia paſſuum ſexa-
chil 9 v. 568. ginta. In hac veterum inconſtantia, non facile eſt pedem uſpiam tuto figere.
Oroſ. l. 2. c. 6 Niſi quod tutius credi puto Cteſiæ & Clitarcho qui fuere oculati teſtes & Baby-
Herod. l 1. c. 279 lone diu egerunt.

Apollon l 1. c 18. Non minor authorum diſcordia, cum ad murorum altitudinem & latitudi-
Plin. l. 6 c 26 nem ventum eſt. Altitudo minima in Strabone & Diodoro eſt quinquaginta
Mart. lib 6. cubitorum. Curtius duplicato numero centum tribuit. Apollonius etiam, in
quo tria ſemijugera, id eſt ἡμίπλεθρα nì fallor, nam Græca non ſunt ad manum, D
præciſè ſunt centum cubiti. At in Cteſia murorum Babylonis altitudo eſt πεντή-
κοντα ὀργυιῶν *quinquaginta orgyiarum*, quarum ſingulæ ſunt cubitorum quatuor,
vel quod idem eſt ſenûm pedum. Itaque eodem redit Herodoti deſcriptio,
quam ſecutus eſt Oroſius, ὕψος δὲ διηκοσίων πηχέων. Niſi quod hos cubitos
regios eſſe aſſerit, tribus digitis majores vulgaribus. Plinius & Martianus ex cu-
bitis fecerunt pedes.

Ejuſdem muri craſſities Straboni & Curtio eſt pedum XXXII Marciano &
Plinio pedum L. Herodoto & Oroſio cubitorum totidem, Apollonio fere unius
jugeri, id eſt pedum centum. Cteſias: τὸ πλάτος τῶν τειχῶν ἐξ ἅρμασιν ἱππάσιμον.
At Strabo modeſtius: ἡ δὲ πάροδος ἐπὶ τοῦ τείχους, ὡς τέθριππα ἐναντιοδρομεῖν ἀλ- E
λήλοις ῥᾳδίως. Quomodo & Curtius: *quadrigæ inter ſe concurrentes ſine periculo*
commeare dicuntur. Cætera vide apud veteres quos citavimus. Nec enim
libet his immorari.

CAPUT

A

CAPUT XIII.

De altitudine turris Babylonicæ, De eâdem fabula cum Moſis hiſtoria collata.

TUrris deſcriptio ex Herodoto, Hieronymo & Adone. De eadem fabulæ Judaicæ in libro *Jalcut* & Itinerario Benjamini. Et Chaldaicæ ex Sibyllâ, Eupolemo & Abydeno, in quibus multa veſtigia veritatis. Quomodo ex ſcripturâ petitum fuerit quod Babylonem ſcribunt condidiſſe Gigantes è terrâ editos, qui cum in Deos bella moviſſent, Dii ventis immiſſis totû
B opus diſturbaverunt. Græcos Chaldæis aſſentiri. Tamen Moſis narrationi nihil commune cum fabula de Aloidis. Juliani apoſtatæ objectiones refelluntur. *Vsque ad cœlum* pro valde ſublimi.

DE muris Babylonicis plura dicentur cum ventum erit ad Nimrodum, qui ab iſtis affectum opus atque inchoatum duntaxat perfeciſſe legitur & ad umbilicum perduxiſſe. Turrim ſic deſcribit Herodotus lib. 1. ubi de templo Beli: ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται, σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος, καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ τούτῳ, μέχρις οὗ ὀκτὼ πύργων, id eſt ut vulgo redditur, *in medio templi turris ſolida extructa eſt, longa & alta ſtadium, cui alia rurſus turris impoſita eſt, & huic ſubinde alia ad octavam uſ-*
C *que*, in quâ fuit ναὸς μέγας *fanum ingens* Belo ſacrum. Proinde ſi ſingulæ turres eâdem proportione creverunt, totius ædificii altitudo fuit ſtadiorum octo, id eſt mille paſſuum. Quæ altitudo cum ſit immenſa, nec ullum aliud ædificium legatur vel ad quadrantem attigiſſe, divinare non poſſum cur hunc numerum Hieronymus in quadruplum augeat; *Arx*, inquit, *id eſt capitolium illius urbis eſt turris quæ ædificata poſt diluvium in altitudine quatuor millia dicitur tenere paſſuum.* In Eſ. l. 5.
Si *pedum* reſcripſeris loco *paſſuum*, ſpatium erit juſto brevius, nam ſtadia octo ſunt pedum quinque millia. Ado in Chronico, Ætate prima, pedes in paſſus mutaſſe non contentus, numero aliquid addit pro auctario: *Hujus*, inquit, *altitudo*
D *quinquies mille centum ſeptuaginta quatuor dicitur tenere paſſuum, paulatim altioribus in anguſtias coarctatis, ut pondus imminens facilius ſuſtentaret. Deſcribunt ibi templa marmorea lapidibus pretioſis auroque diſtincta, & multa alia quæ videntur incredibilia.* Vereor ne & falſa. Quid quod hæc Herodoti, quibus nititur quicquid de Babylonicæ turris altitudine traditum eſt, σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος, vere notat D. de Grentemeſnil reddi perperam *longa & alta ſtadium*, cum εὖρος latitudinem non altitudinem ſignificet. Itaque hoc ſolum vult Herodotus, turris baſim fuiſſe quadratam, & tam in latitudine quam in longitudine, id eſt undiquaque ſtadium patuiſſe. Sed de altitudine non eſt quod ſperes quic-
E quam ex Herodoto poſſe elici, cum de illa altum ſileat. Et in Strabone tantum eſt σταδιαία τὸ ὕψος; ut & σταδιαία ἑκάστη τῶν πλευρῶν. Judæi in libro *Jalcut* hanc ipſam turrim mendacio ſuo extollunt ad milliaria viginti ſeptem. Benjamin fundamenti longitudinem extendit uſque ad duo milliaria, quod fuerit valde ſuperfluum, cum turris latitudinem finiri ſcribat ducentis quadraginta cubitis, id eſt pedibus CCCLX. & longitudinem centum cannis, id eſt pedibus DC.

Joſ. cont. Apion, l. 1. Euſeb. l. 9. præp. — Sed & de eâdem turri Ethnici Scriptores multa garriunt. Sibylla quædam apud Joſephum & Euſebium: Πάντων ὁμοφώνων ὄντων τῶν ἀνθρώπων πύργον ᾠκοδόμησάν τινες ὑψηλότατον, ὡς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ἀναβησόμενοι δι᾽ αὐτοῦ. οἱ δὲ θεοὶ ἀνέμους ἐπιπέμψαντες ἀνέτρεψαν τὸν πύργον, καὶ ἰδίαν ἑκάστῳ φωνὴν ἔδωκαν, καὶ διὰ τοῦτο Βαβυλῶνα συνέβη κληθῆναι τὴν πόλιν. *Cum omnes homines unâ linguâ loquerentur, altiſſimam turrim quidam ædificarunt, tanquam in cœlum per eam aſcenſuri: Dii autem ventis immiſſis turrim everterunt, & propriam unicuique linguam attribuerunt, unde factum ut urbi Babyloni nomen eſſet.* A

Euſeb. ibid. — Eupolemus itidem ſcribit πόλιν Βαβυλῶνα πρῶτον μὲν κτισθῆναι ὑπὸ τῶν διασωθέντων ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ, εἶναι δὲ αὐτοὺς γίγαντας, οἰκοδομεῖν δὲ τὸν ἱστορούμενον πύργον. Πεσόντος δὲ τούτου ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ ἐνεργείας, τοὺς γίγαντας διασπαρῆναι καθ᾽ ὅλην τὴν γῆν, *urbem Babylonem primum ab illis fuiſſe conditam qui à diluvio ſervati ſunt. Eos autem fuiſſe gigantes, & celebrem illam turrim extruxiſſe, quâ vi divina proſtratâ gigantes per univerſam terram fuiſſe diſperſos.* B

Cyrill. advers. Julian. Euſeb lib. 9. præp. & Gr. Chron. p. 13. — Et Abydenus apud Cyrillum & Euſebium: Ἔνθα δὲ λέγουσι τοὺς πρώτους ἐκ γῆς ἀνασχόντας ῥώμῃ τε καὶ μεγέθει χαυνωθέντας, καὶ δὴ θεῶν καταφρονήσαντας ἀμείνονας εἶναι, τύρσιν ἠλίβατον ἀείρειν ἵνα νῦν Βαβυλών ἐστι. ἤδη τε ἄσσον εἶναι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἀνέμους θεοῖσι βωθέοντας ἀνατρέψαι περὶ αὐτοῖσι τὸ μηχάνημα τοῦ δ᾽ ὦν τὰ ἐρείπια λέγεσθαι Βαβυλῶνα. Τέως δὲ ὄντας ὁμογλώσσους ἐκ θεῶν πολύθροον φωνὴν ἐνείκασθαι. Et paulo poſt: ὁ δὲ τόπος ἐν ᾧ πύργον ᾠκοδόμησαν νῦν Βαβυλὼν καλεῖται, διὰ τὴν σύγχυσιν τῆς περὶ τὴν διάλεκτον πρώτην ἐναργοῦς. Ἑβραῖοι γὰρ τὴν σύγχυσιν Βαβὲλ καλοῦσι. C *Sunt qui dicunt primos è terra editos, cum virium & molis ratione ſuperbirent, & Diis ſe præſtantiores eſſe jactarent, turrim excelſam erexiſſe ubi nunc eſt Babylon, & cum ea jam eſſet cœlo proxima, ventos Diis ſubvenientes totum opus ſubvertiſſe: Ruinis autem Babyloniæ nomen fuiſſe impoſitum. Cum verò ad id temporis homines unius linguæ fuiſſent, linguam diverſam ipſis à Diis eſſe immiſſam &c. Locus autem in quo turrim ædificarunt nunc vocatur Babylon propter confuſionem perſpicuitatis circa primum ſermonem. Ebræi enim confuſionem Babel appellant.*

Hæc ex Chaldæorum monumentis, quæ multa ſervant veſtigia veritatis. D Et ſi quid eſt ſuperadditum, videtur id aliquo modo pendere ex ſacro textu. 1. Babylonem conditam fuiſſe dicunt à Gigantibus, quia Nimrod conditorum unus גבור vocatur, id eſt gigas ut multi volunt, in his Græci interpretes. 2. Eoſdem gigantes ſcribunt è terra fuiſſe editos, quia de Nimrode dicitur Geneſ. 10, 11. מן הארץ ההיא יצא *è terra illa prodiit.* 3. Et in Deos bella moviſſe, quia legitur fuiſſe ציד לפני יהוה *venator coram Domino*, id eſt ut nonnulli reddunt, *bellator contra dominum*. Quæ eſt interpretatio R. Selomonis & aliorum. 4. Addunt erexiſſe turrim *cœlo proximam* ἄσσον τοῦ οὐρανοῦ *tanquam in cœlum per eam aſcenſuros.* Quia de illa turri dicitur Gen. 11, 4. וראשו בשמים *& vertex ejus ad cœlum.* E 5. Sequitur Deum ventis immiſſis tam ipſum opus quam opifices diſſipaſſe. Sumptum id ex hiſtoriâ Chaldaicâ in qua legebatur facta fuiſſe hęc diſſipatio בארבע רוחי שמיא *per quatuor ventos cœlorum*, id eſt in quatuor mundi plagas, vel *ſuper faciem omnis terræ*, ut habetur Gen. 11, 8. 9. Sed inter-

A terpretes ſic acceperunt, ac ſi diſſipatio facta fuiſſe diceretur ventorum miniſterio. 6. Denique quia פרץ vel נפץ, quo verbo hîc utitur Moſes, non diſſipare ſolum ſed & confringere ſignificat, unde eſt quod fulmen vocatur נפץ Eſa. 30, 30. Ajunt totum opus confractum & ſubverſum fuiſſe. Nec multo aliter Benjamin. *ignis in medium turris cœlitus delapſus eſt* ובקעה אותם *& eos* lateres *diruit*.

Indidem origo Græcæ fabulæ de Gigantibus θεομάχοις è terra editis, qui cum aggeſtu montium in Cœlum ſibi viam pararent, Jovis fulmine fracti & diſſipati ſunt.

Terra feros partus, immania monſtra, Gigantes Ovid. l. 5. Faſt.
B *Edidit, auſuros in Jovis ire domum.*
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues,
Atque ait, in magnos bella movete Deos.
Extruere hi montes ad ſidera ſumma parabant,
Et magnum bello ſollicitare Jovem.
Fulmina de cæli jaculatus Juppiter arce,
Vertit in authores pondera vaſta ſuos.

Abſit tamen à nobis ut cum impuriſſimo apoſtatâ Juliano credamus Moſis narrationem quicquam habere commune cum fabula de Aloidis,

——— qui magnum manibus reſcindere cœlum Virg. Æn. 6. ex Hom. Odyſſ.
C *Aggreſſi, ſuperisque Jovem detrudere regnis.*

Aut tam fuiſſe veſanos Babylonicæ turris conditores ut eam crediderint ad cœlũ uſque poſſe evehi. Tantum phraſi Hebræâ profitentur ſe turrim erecturos, cujus caput cœlum attingat, id eſt in immenſum attollatur. Quod ipſum de Chananæorum urbibus affirmatur Deut. 1, 28. & 9, 1. Sic in Homero ἐλάτη δ' ἦν οὐρανομήκης *abies autem erat in cœlum uſque ſublimis*, id eſt valde procera. In Ariſtophane: οὐράνιον γ' ὅσον, id eſt πολὺ καὶ μέγα. Proinde Juliano Cyrillus merito regerit Scripturam κατὰ τὸν κοινὸν δὴ τοῦτον καὶ καθ' ἡμᾶς λόγον ἀντὶ τοῦ ὑψοῦσθαι ἔχειν τὸ εἰς οὐρανὸν, *juxta* Odyſſ. E. v. 239. Suid. in ἀνεβόησαν & in οὐράνιον.
D *ta receptum apud nos loquendi morem pro alio uſurpare τὸ in cœlum:* Et hâc eâdem Cyr. in Julian. l. 4.
hyperbole à Pſalte dici de iis qui à maris fluctibus agitantur: ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων, *aſcendunt uſque ad cœlos, & deſcendunt uſque ad abyſſos.*

CAPUT XIV.

Quo conſilio primi homines tantam molem erexerint.

TUrrim non extruxerunt ut ad cœlum viam ſibi facerent. Neque ut vel diluvii, vel futuri incendii metu de aſylo ſibi proſpicerent; Sed 1 ut facerent ſibi nomen Gen 11, 4. id eſt ut famam ſui nominis longe lateque propagarent, phraſi ſcripturę conſueta. Itaque male ab Hebræis nomen hic ſumitur pro Deo vel pro idolo. 2 ne diſpergerentur: quo ipſo malum in ſe
E accerſunt, quod vitare erat animus. Quale fuerit illorum crimen, Quomodo mediis utendum.

COnditorum hujus turris conſilium non fuit, ut ad cœlum ſibi viam facerent, ut Abydenus & alii volunt. Veriſimile non eſt tam ſolemnia inſaniviſſe homines qui in hoc ipſo molimine tam ſe probant induſtrios. Quamvis

A lib. 7. Polyæni legerim quoſdam Thracas eo uſque credulitatis & dementiæ eſſe provectos, ut ducem ſuum Coſingam, quid idem erat Junonis Sacerdos, putaverint per ſcalas quas paraverat aſcenſurum in cœlos, ut eos accuſaret & reos peraregeret apud Junonem. At apud iſtos recens erat diluvii memoria, quo ſciebant arcam quindecim cubitis ſublatam ſupra celſiſſimos montes cœlis nihilo fuiſſe propiorem. Maximè, ſi verum illud quod à Joſepho traditur, Sethi nepotes jam Antiq. l. 1. c. 1. ante diluvium Aſtrologiæ dediſſe operam, & ſua inventa columnis inſcripſiſſe, quarum una ſua ætate adhuc in Syria extabat; eos qui à diluvio evaſerant non latuit immenſitas ſpatii quo cœlum à terra diſtat. Deniquc nihil tam vaſtum & ſupra vires humanas eos ſibi propoſuiſſe Deus ipſe docet his verbis Gen. 11, 6. B *Non prohibebitur ab illis* (id eſt non denegabitur illis) *quicquam eorum quæ cogitaverunt facere*, vult eos nihil aggredi quod non potuerit ſuccedere, ſi Deus opus non diſturbaſſet.

Nihilo videtur verior Joſephi ſententia, Babylonicæ turris architectos id ſibi propoſuiſſe, ut turrim ædificarent ὑψηλότερον ἢ τὸ ὕδωρ ἀναβλῦσαι δυνηθείη *celſiorem quam ut aqua eo uſque poſſet aſcendere*, ſi diluvium rurſus ingrueret. Illos enim ab hoc metu præſtabat immunes ſolemnis Dei promiſſio, quamque adeo juramento firmaverat Eſa. 54, 9. ſacramento iridis addito in ſignum fœderis Gen. 9, 12. Cui promiſſioni ſi diffidebant, quorſum relictis montibus in plana C deſcendebant, fixuri ſedes inter duos amnes vaſtiſſimos Euphratem inquam & Tigrim quorum inundationibus Babylonia eſt obnoxia? Neque prudens fuiſſet conſilium ſe lateritia turri munire contra vim aquarum, quarum impetum ne petræ quidem duriſſimæ poſſunt ſuſtinere aut retundere. Denique prioris mundi exitium abundè illos docuerat contra Dei manum armatam inania eſſe hæc κρυσφύγετα; *& non eſſe ſapientiam, nec prudentiam, nec conſilium contra Dominum* Prov. 21, 30.

Proinde neque id veriſimile eſt quod video quoſdam aſſerere, illos futuri incendii metu de aſylo ſibi proſpexiſſe, memores ſcilicet

----aſſore tempus D

Quo mare, quo tellus, correptaque regia cœli
Ardeat, & mundi moles operoſa laboret.

Quis enim in generali orbis incendio ſperet in turri ſe evaſurum, aut in ejus cacumine ſe tutum iri ab igne cœlitus delapſo, cum potius metu fulminis ima petantur & terræ ſpecus. Denique in communi periculo nonniſi paucis admodum ſic potuiſſet conſuli.

Sed conjecturis nihil eſt opus cum Moſes apertè aſſerat eos hanc turrim erexiſſe, ut famam ſui nominis longe lateque propagarent: *Ædificemus*, inquiunt, *urbem & turrim cujus faſtigium ad cœlum attingat, ut nobis faciamus nomen.* Hebræi quidem aliter accipiunt; volunt enim ibi *nomen* pro Deo ſumi, ut Levit. E 24, 11. *Blaſphemavit* אתהשם *nomen*, id eſt blaſphemavit Deum. Et Deut. 28, 58. *ut timeas nomen iſtud glorioſum & terribile*, id eſt *Dominum Deum tuum*, ut ſtatim additur ἐπεξηγητικῶς. Itaque *faciamus nobis nomen* ex mente Hebræorum hîc

A hîc ſignificat, *faciamus nobis Deum*, id eſt idolum: ut cum populus Aaroni dixit, *Fac nobis Deos qui nos præcedant*, Exod. 32, 1. Et verò hæc ipſa turris Belo poſtmodum conſecrata eſt. At Belus ille fuit Nimrod, qui tum vix erat natus, nec niſi poſt obitum cœpit coli. Itaque non ſtruxere turrim, ut Belum in ea colerent, ſed neque alium quemquam. Saltem quicquid Hebræi velint, aſſero verba conditorum, *faciamus nobis nomen*, non admittere hanc interpretationem. 1. Utut enim *nomen* ſumatur in ſcriptura pro vero Deo; nuſquam de idolo uſurpatur. 2. Præterea quoties de Deo res eſt, non dicitur שם, ſed השם τὸ ὄνομα articulo pręfixo. At hi ſimpliciter dicunt נעשה לנו שם ποιήσωμεν ἑαυτοῖς ὄνομα,
B ſine articuli nota. 3. Denique Scripturæ phraſi notiſſima *facere ſibi nomen* eſt famam extendere factis. Sic 2. Sam, 8, 13. *David fecit ſibi nomen.* Eſa. 63, 12. de Deo, *ut faceret ſibi nomen æternum.* Et verſu 14. *ut faceres tibi nomen glorioſum.* Et Jerem. 32, 20. & Dan. 9, 15. *Feciſti tibi nomen quale hodie.* Omnino igitur his verbis, *Faciamus nobis nomen*, apertè ſignificant hoc tantæ molis μηχάνημα ſe in eum finem erigere, ut immortale ſibi nomen comparent apud poſteros. Atque id apertè clamabat ipſa ædificii moles, quæ tota erat ad pompam, non ad uſum comparata.

Addunt, *ne diſpergamur*, ac ſi animus malè ſibi conſcius præſagiiſſet mox futuram
C diſperſionem: Cui dum volunt ire obviam, de firma ſtatione ſibi proſpicientes, eo ipſo malum iſtud in ſe accerſunt quod vitare erat animus. Tam malè ſubducunt calculos qui mediis humanis potius quam Deo fidunt. Ædificare quidem per ſe non malum; ſed malum id ſine Deo aggredi. Quippe *niſi Dominus ædificaverit domum, in vanum laborant qui ædificant eam.* Malum ſacrificare reti ſuo, & adorare opus manuum ſuarum, ut hi qui ex ſucceſſu operis non Deo gloriam quærunt, ſed ſibi famam. Iſtius criminis reus, ejuſdem urbis reſtaurator, cujus hi conditores, dum hæc ſuperbè jactaret: *Nonne hæc eſt Babylon magna quam ego ædificavi, &c.* ejectus eſt ab hominibus & relegatus inter beſtias. De-
D nique mediis uti licet, ſed non licet iis fidere, ut hi qui dicunt; *Ædificemus urbem & turrim uſque ad cœlum, ne diſpergamur.* Piorum turris ipſe dominus Prov. 18, 10. *Turris valida nomen domini, ad eam currit juſtus ut exaltetur.* Hæc obiter in eos qui Babylonis architectos à crimine defendunt, & pæne Deo dicam ſcribunt, quod illos, ut hanc temeritatem & audaciam reprimeret, diſperſerit in omnes terras.

Pſ 127.
Hab. 1, 16, Eſ. 2, 8.
Dan. 4, 27.

CAPUT XV.

E

De confuſione linguarum.

TErra pro incolis; Labium pro ſermone. Labium & verba an differant. Tum unicam fuiſſe linguam ex Abydeno & Sibylla probatur. Eam brutis fuiſſe communem Plato & alii fabulantur. Erat hæc Hebræa lingua, ut docent Chaldæi interpretes, R. Selomo, Aben Ezra & Cabaliſtæ per Gematriam & è Patribus Hieronymus & Auguſtinus. Linguæ Hebrææ antiquitas conſtat ex nominum etymologiis. Theodoretus & Maronitæ, qui Syram ſubſtituunt, refelluntur.

luntur. Ab Ebere Ebræa lingua & Ebræi dicti, non à trajectu Euphratis, ut volunt. Hebrææ A
linguæ veneres quas reliquæ non aſſequuntur Id agnoſcunt Sirachides & Hieronymus. Quandiu floruerit, quando degeneraverit. Cur in Babylonia corrupta potius quam in Ægypto, ubi Hebræi hæſerunt multo diutius. Babylon illi fatalis. Confuſio linguarum ſolius Dei non Angelorum opus. Cyrilli locus eâ de re Eadem Dei virtus in creatione & in Eccleſię reſtauratione, & in vitâ futurâ Non tot linguæ fuerunt quot homines, ſed quot hominum coloniæ Ex Hebræorum ſententia linguæ LXX. Gentes & Angeli iisdem præfecti totidem Id probatur ex R. Menachem & Chald. paraphr & Talmude, & ex Cant. 4, 10 per Gematriam. Græci LXXII. numerant. Ita Clemens, Euſebius, Epiphanius. Quod ſequuntur è Latinis Auguſtinus, Proſper Aquit. Philaſtrius, alii. Chriſti diſcipuli totidem. Et Angelorum totidem Curiades. Gentes ſecundum numerum Angelorum Dei Deut. 32, 8. Ægyptii idem aſſerunt, atque ideo Cynocephalum volunt eſſe mundi ſymbolum Euphorus linguas & gentes LXXV. numerat. B
Pacianus CXX. At verus linguarum numerus multo major. In regno Mithridatis lingę XXII. In unam Colchidis urbem conveniſſe populos linguarum CCC. Ex numero τῶν κεφαλαιώτων Gen. 10. linguarum numerum male colligi. Ex Moſe fruſtra objici diviſas eſſe gentes ſecundum linguas ſuas. Ἀπαιόλωσις quod affertur de diſcipulorum & Angelorum numero. Nec plus virium in loco Deuteron. quem LXX malè legerant. Quo ſenſu dicatur Deus conſtituiſſe terminos gentium juxta numerum filiorum Iſraelis. Procopius & Lyranus refelluntur. Et Chaldęus interpres. Non omnes linguas in illa confuſione natas. Multas hodieque naſci. In Scripturis nominantur circiter XX. lingę pręter Hebręam. Prima Chaldęa quâ ſcripſere Daniel, Eſdras, Jeremias. Moſes etiam alicubi. Hebraicæ ita vicina ut Judæi Syrè loquentes non intellexerint. Ab eâ vix differt Syra qua uſi Chriſtus & Apoſtoli. Hebręam vocant Evangeliſtę. Hujus voces & dialecti. Chaldęorum dialectus impurior. Quam ſit neceſſaria C
Theologis. Ubi ſit vernacula. Secunda Arabica, cujus author *Hatſarmaveth* vel *Iectan*. Arabiſmis ſcatere libros Scripturæ poeticos, Jobum imprimis. Eam cœpiſſe diffundi ab annis mille circiter, & orbis veteribus cogniti occupaſſe fere trientem. Ad Hebręę linguæ cognitionem quantum conferat. Medicis, item Geographis, Mathematicis, &c. Tertia lingua Phœnicia qua Mochus & Sanchoniathon ſcripſere ante Trojana tempora. Hęc Hebręę proxima, quę ideo lingua Chanaan. Quarta lingua Ægyptia quæ Hebræis barbara, tamen quędam habuit cum Hebraica communia. Ægypti *Delta* in Pſalmis & Eſaiâ *Raab*, Ægyptiè *Rib*, id eſt pyrus; unde *Athribis* cor pyri. *Channa* planta Pſ. 80. unde *Chenoſiris*. *Tſaphnath Paaneach*, vel *Pſonton Phanech* revelator ſecretorum Gen. 41. *Sohar* pro carcere Gen 39. *Pharao* Rex, vel ut alii crocodilus. *Moſes* ut volunt ex aqua eductus; quamvis videatur mere Ebręum: Exod. 16 מן *man* pro Hebr. מה ma. *Totaphoth* pro frontalibus vox ſemięgyptia. *Rephan* Saturnus Ægyptiis hodieque, ut *Crijun* Perſis & Arabibus. Unde lux loco Stephani Act 7. 43. D
Sapientia Ægyptiorum Act 7. 21. Quam multa ſcripſerit Hermes. Linguam Ægyptiam Gręcę eſſe matricem & illi proximam. Kircheri ſomnium multis refellitur. Quando Gręca lingua in Ægyptum ſit introducta. Quinta lingua Azotiorum, id eſt Philiſtęorum, media inter Ægyptiam & Hebręam. Hujus voces *Dagon*, *Baalzebub*, *Marnas*, *Saran*, *&c*. Sexta, Perſica: Hujus voces ex Daniele, Nehemia & Eſther Sarabara, gaza, purim, abaſteranim, Cyrus, Darius, paraſangę. Quarum quędam in uſu hodieque apud Perſas. Huic linguę nonnulla cum Germanica communia. Alię linguę de quibus in ſcriptura mentio. Vox Babel propriè quid ſit. Falſę illius originationes.

Erat tota terra (inquit Moſes Gen. 11, 2.) *labii unius & verborum eorundem*. *Tota terra*, id eſt omnes incolæ terræ. Sic 1. Reg. 10, 24. *Tota terra quærebant faciem Solomonis*, id eſt *omnes Reges terræ*, ut explicatur 2. Paral. 9. 23. *Labii unius*, id eſt ſermonis unius; inſtrumentum pro effectu. Ideoque additur E

ita-

A *ἐπεξηγητικῶς & verborum eorumdem.* Sic labium pro ſermone ſumitur Pſ.12, 4. & 140, 4. & 1. Cor. 14, 21. Sunt qui ſubtilius quam ſolidius diſtinguunt labium à verbis, quaſi hæc ſermonem ſignificent, illud modum proferendi: ut ſenſus ſit non modo eandem omnium fuiſſe linguam, ſed & eandem phraſim aut pronunciationem etiam, quæ in eâdem linguâ ſæpe variat.

Unicam fuiſſe linguam, antequam conderetur turris Babel, etiam Ethnici agnoſcunt. Abydenus apud Euſebium & Cyrillum: τέως δὲ ὄντας ὁμογλώσσους ἐκ θεῶν πολύθροον φωνὴν ἐνεῖκαι, *cum vero ad id tempus homines unius linguæ fuiſſent, linguam diverſam ipſis à Diis eſſe immiſſam.* Et in Joſepho Sibylla: ὁμοφώνων
B ὄντων τῶν ἀνθρώπων, πύργον ᾠκοδόμησαν, *&c. Cum homines unius linguæ eſſent turrim ædificarunt, &c.* Quin brutis etiam fabulantur linguam illam fuiſſe communem; ut & homines cum brutis & bruta inter ſe conferre poſſent: Vide eâ de re locum Platonis in Politico quem jam ſupra citavimus: Et Philonem in libro de confuſione linguarum: λέγεται, inquit, ὡς ἄρα πάνθ' ὅσα ζῶα, χερσαῖα καὶ ἔνυδρα, καὶ πτηνὰ τὸ παλαιὸν ὁμόφωνα ἦν, *narratur olim animantium omnium terreſtrium, aquatilium & volucrium eandem vocem fuiſſe.*

Communis illa omnium hominum lingua qualis fuerit his verbis docet Hieroſolymitanus interpres: והוון כל דרייא דארעא לישן חד וממלל חד ועצא חדא ארום בלישן קודשא הוו ממללין דבה אתברי עלמא מן שרויא
C *& omnes incolæ terræ linguæ unius erant, & ſermonis unius, & conſilii unius, quippe linguâ ſanctâ loquebantur, quâ eſt creatus mundus à principio:* Hoc eſt lingua Hebræâ quæ â creatione fuerat in uſu omnium. Id ipſum habet Jonathan in Paraphraſi verbis parum diverſis. Et R. Selomo Jarchi: *Labium unum eſt lingua ſancta.* Et Aben Ezra: *Labium unum ſignificat linguam unam quæ mihi videtur fuiſſe lingua ſancta.* Quin & Cabaliſtæ notant in Baal Hatturim שפה אחת id eſt *labium unum,* per Gematriam ſignificare לשון הקדש *linguam ſanctitatis,* id eſt Hebræam, quia numeri utrobique iidem ſunt. Tamen numerus vocum לשון הקדש excedit unitate. Sed apud illos unitas, in numerorum collatione Gematrica non eſt ullius momenti.

D Sic Hieronymus in Sophoniæ cap. 3. aſſerit *linguam Hebraicam omnium linguarum eſſe matricem.* Et Auguſtinus de civitate Dei lib. 16. cap. 11. *Non defuit,* inquit, *domus Heber, ubi ea quæ antea fuit omnium lingua remaneret.* Item, *Quia ergo in ejus familiâ remanſit hæc lingua, diviſis per alias linguas cæteris gentibus, quæ lingua prius humano generi non immeritò creditur fuiſſe communis, ideo deinceps Hebræa eſt nuncupata.* Item, *Quando autem erat una, nihil aliud quam humana lingua, vel humana locutio vocabatur, quâ ſolâ univerſum genus humanum loquebatur.*

Linguam Hebræam omnium eſſe antiquiſſimam docent Etymologiæ nominum quotquot extant in hiſtoriâ Moſis, à mundi creatione uſque ad diſperſio-
E nem gentium. Sic hortus עדן *Eden* Hebræis eſt hortus voluptatis ſive deliciarum. Terra נוד *Nod* terra exilii, quia ibi exulavit Cain. בבל *Babel* confuſio, quia linguæ inibi confuſæ ſunt. אדם *Adam* primus homo dictus eſt quia ex האדמה *Adamâ* ſeu terrâ factus. חוה *Eva* à vitâ prima mulier, quia mater omnium vi-

ventium. קין *Cain* unus è filiis ab acquirendo, quia dixit mater, קניתי *acquiſivi* A
virum à Domino. Alius שת *Seth* a ponendo; quia dixit; שת *poſuit mihi Deus ſemen alterum.* חנוך *Enoch* à dedicando, quia natus in ipsâ dedicatione urbis quam ædificavit Cain. Alterius Enochi filius מתושלח *Methuſela*, anno diluvii mortuus, id ſignificabat ipsô nomine, quod illi à patre inditum prophetico ſpiritu. פלג *Phaleg* eſt à dividendo, quia in diebus ejus נפלגה divisa eſt terra. Taceo alluſiones ex Hebræa lingua petitas, ut cum de Noâ dictum ינחמנו *conſolabitur nos*; Et de Japheto יפת אלהים ליפת *Deus dilatet Japhetum.*

Maronitæ qui Syram, vel quod idem eſt Chaldaicam linguam volunt omnium eſſe matricem, quod ipſum ſenſit Theodoretus, eâdem ratione utuntur. Quia B
vocabula quæ diximus tam ſunt in uſu Syrorum quàm Hebræorum. Sed nihil habent quod regerant, cum ventum eſt ad Adami verba Gen. 2, 23. *Vocabitur vira, quia ex viro ſumpta eſt.* Hebraicè ut איש *is* pro viro, ita אשה *iſſa* pro muliere vox eſt uſitatiſſima; cujus originem hoc loco aperit ὁ πρωτοπλάστης, cum mulierem dicit ideo אשה *iſſa* vocari, quia מאיש ex *is* id eſt ex viro ſumpta eſt. Aliam eſſe linguam non puto quæ hanc alluſionem aſſequatur. Chaldæis ſaltem & Syris ſcio aquam hic hærere, & perire gratiam alluſionis apud illorum paraphraſtas, qui pro muliere habent אתא *ittha* vel איתתא *itthetha*, & pro viro גבר *gevar* aut בעל *baal*, voces planè diſſonas, & nequaquam illi alteri ſimiles. Addo linguâ Syrâ linguam Hebræam multo eſſe puriorem. Quippe ex externis linguis nihil C
quicquam habet admixtum; cum Chaldæa & Syra peregrinas voces quamplurimas habeant. Syrorum denique & Chaldæorum dialectos quisquis cum Hebræâ linguâ conferet, palam videbit hanc eſſe antiquiorem, quia ſimpliciſſima eſt, & Chaldaica ſæpe vocabula inter ſe diverſiſſima ad unicam ex Hebræâ linguâ radicem revocantur. Quod mihi eſſet obvium multis exemplis probare, ſi tanti eſſet.

Ab Hebere lingua Hebræa ut & Hebræi dicti. Nam ſi verum id eſſet quod poſt Origenem alii multi ſcripſerunt, Hebræum vocatum fuiſſe Abrahamum à trajectu Euphratis, quorſum propagatum fuiſſet hoc nomen in poſteros. Præterea Gen. 10, 21. cum notat Moſes Sem eſſe patrem omnium filiorum Heber, quid aliud ſignificat quam eſſe Hebræorum patrem? Alioqui quorſum genea- D
logiæ ſeriem abrumpit ut hoc obſervet? Itaque filii Heber iidem qui Hebræi, & viciſſim Hebræi iidem qui filii Heber: Niſi quod in magnâ familiâ, quæ Jectaneos etiam & Iſmaëlitas, & Idumæos, & Moabitas, & Ammonitas, & Madianitas, & Amalecitas complectitur, & nonnullos Aramæorum, ii ſoli in Scripturâ hoc elogio ornantur qui Heberi linguam ad poſteros transmiſerint incorruptam.

Hebræam linguam ſuas habere veneres, maximè cum agitur de rebus ſacris quas cæteræ linguæ non aſſequuntur, norunt eruditi omnes. Sed ii imprimis qui conati ſunt aliquid ex Hebræo transferre. Hinc Sirachidis querela vetus: παρακέκλησθε, &c. συγγνώμην ἔχειν ἐφ᾽ οἷς ἂν δοκῶμεν τῶν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν πεφιλοπονημένων τισὶ τῶν λέξεων ἀδυναμεῖν. οὐ γὰρ ἰσοδυναμεῖ αὐτὰ ἐν ἑαυτοῖς Ἑβραϊστὶ λεγόμε- E
να, καὶ ὅταν μεταχθῇ εἰς ἑτέραν γλῶσσαν; *Admoniti eſtote ut veniam detis, ſicubi videbimur circa interpretationem laborando vim quorumdam verborum non aſſecuti;*

Digitized by G

A *onti; non enim æque valent illa cum Hebraicè dicuntur, & cum in aliam linguam tranſlata fuerint:* Et Hieronymus in Eſaiam lib. 11. *Multaq; ſunt nomina quæ ita leguntur in Græco ut in Hebræo poſita ſunt, propter interpretandi difficultatem & ad comparationem linguæ Hebraicæ tam Græci quam Latini ſermonis pauperiem.*

Lingua hæc cum à creatione mundi usque ad captivitatem Babylonicam floruiſſet fere per annos ter mille quadringentos, deſiit eſſe vulgaris aut ſaltem à priſcâ puritate plurimum degeneravit. Judæi enim è captivitate reduces partim Chaldæi, partim Syri, partim Philiſtæi idiomatis admiſtione illam infecerunt:
B Quod quis miretur non immeritô, cum Ægypti captivitas, quæ multo fuit diuturnior, linguam illam non corruperit, aut ullo modo alteraverit. An quia ex Hebræâ linguâ in Ægyptiam non tam proclivis erat lapſus; quia Ægyptia ab Hebræâ multo plus differebat quam Syra aut Chaldæa, quæ Hebrææ linguæ ſunt dialecti, ab eâ non remotiores quam à Latinâ noſtra vulgaris. Aut quod erudite obſervat D. de Grentemeſnil, quia Judæi in Ægypto conferti habitabant, in Babyloniâ diſperſi, ſinguli apud Dominos ſuos quorum linguâ uti cogebantur. Utut ſit eadem Babylon; ubi cæteræ linguæ natæ ſunt, ſemper Hebraicæ fuit fatalis, ſemel in confuſione linguarum, & rurſus cum Judæi ibi captivi patrium ſermonem dedidicerunt.

C Confuſionem linguarum invexit ſolus Deus. Neque enim ad Angelos dirigitur hic ſermo, *deſcendamus & confundamus, &c.* Sed eſt oratio Patris ad Filium & Spiritum ſanctum. Quippe ſi Deus Angelis diceret *deſcendamus*, ſic loqueretur ac ſi eſſet unus ex illis, aut eôdem modô deſcenderet, nempe mutando locum vero & reali motu. Præterea linguam unicam uno momento vertere in multas, & inductâ priore alias ſtatim in animum infundere, res eſt quæ longe ſuperat Angelicam poteſtatem, nec ab alio proficiſci poteſt quam ab eô cui velle & facere idem ſunt. Cyrillus Glaphyr. lib. 2. αὐτὰς δὲ (lege αὐτὸς δὲ) συγχεῖ τὰς γλώσσας: τὰ γάρ τοι μόνης τῆς τοῦ δημιουργοῦ δεόμενα τέχνης ἐν μέν τοι καὶ ἐξουσίας, ἁρμόσειεν ἂν οὐχ ἑτέρῳ τῷ πόθεν, ἀλλ' αὐτῷ δὴ καὶ μόνῳ Γλώσσης δὲ μεταπλασμὸν, καὶ τὸ ἐξωρθ-
D νιῶς λόγον εἰς ἠχὼ τὴν διάφορον, ἀναθείη τις ἂν εἰκότως τῷγε ἀληθῶς μόνῳ τε καὶ κατὰ φύσιν δημιουργῷ. *Ipſe autem confundit linguas. Quæ enim ſolius creatoris arte & auctoritate egent nemini quam ipſi & quidem ſoli conveniunt. Linguæ porro tranſmutationem, & ſermonis in diverſum ſonum amplificationem merito quis ſoli naturâ creatori vere tribuerit.* Hæc ille vere omnino.

Hæc eadem Dei virtus etiam aliâs emicuit. In creatione putâ, cum Adamo & Evæ inſpiravit Hebrææ linguæ cognitionem primo momento quô conditi ſunt; ut Dei ſe compellantis ſermones intelligere, atque ipſi inter ſe poſſent mutuo alloquio frui. Similiter in Eccleſiæ naſcentis inſtauratione, quæ altera creatio fuit, idem indultum Apoſtolis atque aliis è ſanctorum choro ut non
E unâ atque alterâ, ſed pluribus linguis efferrent τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ. Denique in vitâ futurâ haud dubiè beatis eſt proprius aliquis ſermo, fortè Angelicus ille de

quo Apoſtolus 1. Cor. 13, 1. qui eorum animis ſtatim poſt gloriam infunditur, ut communibus votis in Dei laudes prorumpant. A

Sed his planè ſecus evenit, nempe ut pro communi linguâ quâ loquebantur omnes, Deus illorum ſingulis proprium idioma inſpiraverit, ne alii alios intelligerent, ut opus incœptum abrumperetur. Linguas tamen tot fuiſſe non puto quot homines. Sic enim periiſſet omnis hominum ſocietas, nec pater potuiſſet filium aut vir uxorem convenire, nec ulla coaluiſſet civitas, imo nec domus. Quod in certiſſimam humani generis perniciem ceſſiſſet. Itaque veriſimile eſt ſingulas familias linguam habuiſſe peculiarem: aut iis familiis communem fuiſſe dialectum quas in ſequuturâ diſperſione Deus voluit in unam coloniam coaleſcere. B

De cætero linguarum numerus quæ ex illâ confuſione natæ ſunt, haudquaquam poteſt definiri. Hebræorum hæc ſententia eſt ſeptuaginta eſſe gentes, & ſeptuaginta linguas, & Angelos totidem gentibus ſingulis præfectos. Hinc R. Menachem in Geneſ. 46, 27. ubi è familiâ Jacobi leguntur in Ægyptum veniſſe animæ ſeptuaginta. *Septuaginta animæ ſignificant ſeptuaginta Angelos qui circumſtant thronum gloriæ, & conſtituti ſunt ſuper gentes.* Jonathan in paraphraſi Gen. 11. v. 7. 8. Dixit Deus לשבעין מלאכיא דקימין קדמוי LXX. *angelis qui ſtant coram eo, venite nunc & deſcendamus & miſceamus linguas eorum; ut non intelligat vir linguam ſocii ſui. Et apparuit verbum Domini ſuper urbem, & cum eô* שובעין C
מלאכיא כל קבל שובעין עממיא *ſeptuaginta angeli juxta ſeptuaginta gentes, quarum unaquaque linguam habet & ſcripturam propriam, & inde diſperſerunt eas ſuper facies omnis terræ* לשבעין לישנין *in LXX. linguas, ita ut unus non noſſet, quid diceret ſocius ſuus, & ſe mutuo interficerent.* Rurſus Cantic. 4, 10. pro Hebræis verbis *quam boni ſunt amores tui* מיין *præ vino,* Chaldæus interpres habet יתיר
י 10, משובעין אומיא *præ ſeptuaginta gentibus.* Quia vox יין id eſt *vinum* per Gema-
י 10. triam ſeu ſupputationem cabaliſticam producit ſeptuaginta. Et Eſther 2, 22. his
ן 50. verbis quæ leguntur in ſacro textu: *Notum fuit verbum Mardochæo,* addit Chal-
70. dæus paraphraſtes, *quia tam doctus erat ut loqueretur* בשבעין לישנין *ſeptuaginta linguis.* Quin in tractatu Sanhedrin cap. 1. in Gemarâ legere eſt *non adſciſci in Synedrium niſi viros proceros, ſapientes, formoſos, ſenes, magiæ non ignaros* ויודעין D
בשבעין לישנין *& peritos LXX. linguarum.* Nititur hæc ſententia cap. 10. Gen. in quô numerantur trium filiorum Noe filii vel nepotes ſeptuaginta, nempe ex Japhetô quatuordecim, ex Chamo triginta, ex Semo viginti ſex.

Græci patres ſeqtuaginta duos & totidem linguas numerant propter Eliſam & Kainanem in Græca verſione additos, illum in Japheti filiis, hunc in Semi nepotibus, vel alterutro omiſſo, tamen hunc numerum conſtare putant, quia in eo Philiſtæos cenſent qui è Chasluchæis egreſſi leguntur. Gen. 10. verſ. 14. Clemens Stromat. lib. 1. Φαίνονται δὲ ἐκ καὶ κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον αἱ γενικαὶ διάλεκτοι δύο καὶ ἑβδομήκοντα, ὡς αἱ ἡμέτεραι παραδιδόασι γραφαί *videntur autem ex verâ ratione linguæ generales eſſe ſeptuaginta duæ, ut noſtræ tradunt ſcripturæ.* Euſebius E

in

A in Chronico lib. 1. pag. 11. *Νῦν δὲ ἐπανέλθωμεν πάλιν ἐπὶ τὴν πυργοποιΐαν καὶ τὴν σύγχυσιν τῶν οβ ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν, nunc autem redeamus ad turris ædificationem & confuſionem* LXXII *gentium & linguarum.* Epiphanius adverſus hæreſes libri primi §. 5. de turris conditoribus: *διεσκέδασε γὰρ αὐτῶν τὰς γλώσσας καὶ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἑβδομήκοντα δύο διένειμε κατὰ τὸν τότε ἀνδρῶν ἀριθμὸν εὑρεθέντα, ὅθεν καὶ μέροπες οὗτοι κέκληνται διὰ τὴν μεμερισμένην φωνήν, diſſipavit (Deus) illorum linguas, & ex una diſtribuit in ſeptuaginta duas pro hominum numero qui illo tempore repertus; unde & meropes dicti ſunt propter diviſam vocem.* Et Hæreſi 39. quæ eſt Sethianorum: *οἱ πάντες ἑβδομήκοντα δύο ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ἀρχηγοί τε καὶ κεφαλαιῶται.* Et paulo

B poſt. *ταῖς γλώσσαις διεσκεδάσθησαν συγχυθείσαις.* Item *ἐξ ὧν περ καὶ μέχρι καὶ δεῦρο ἡ σύστασις τῶν λαλιῶν ἐνέστηκεν, qui omnes* LXXII. *viri ſtirpium authores & capita,* &c. *linguis confuſis diſperſi ſunt,* &c. *Unde conſtat hodieque linguarum tota collectio.*

Neque alia mens Latinis Patribus. Utut enim Auguſtinus Philiſtæis in cenſu additis populos numeret ſeptuaginta tres, de Civitate Dei lib. 16. cap. 3. tamen ne excedat ſolemnem illum numerum *τῶν οβ*, Phalegum excludit ex catalogo, quia ejuſdem gentis & linguæ fuit cum patre Ebero. Unde eſt quod capite ſexto hanc quæſtionem ita concludit: *Ex illis igitur tribus hominibus Noe filiis ſeptuaginta tres, vel potius ut ratio declarata eſt ſeptuaginta duæ gentes totidemque linguæ per terras eſſe cœperunt.* Quod ſequutus Auguſtino æqualis Proſper Aquitanus

C hæc habet de vocatione gentium lib. 2. cap. 4. *Omnem illorum populorum loquelam, notis ſibi invicem ſignificationibus conſonantem, ſeptuaginta & duarum linguarum varietate confudit.* Et author Mirab. Script. lib. 1. cap. 9. *Linguas autem illas* LXXII. *eſſe plurimi authores conſentiunt, quia in ædificationem turris illius in terra Sennaar, quæ nunc eſt Babylon, tot patres congregatos fuiſſe dicunt.* Et author quæſtionum ex utroque, quod opus ut & præcedens perperam Auguſtino tribuitur: *Tantæ ergo tunc linguæ intelliguntur extitiſſe quanti & homines fuerunt, qui diſperſi locis in quibus habitarunt, unusquisque linguam ſuam inſtituit.* Tanti quanti id eſt tot quot. Et Philaſtrius Hæreſ. 63. *Quando & nomina provinciarum diviſa ſunt, veluti* LXXII. *linguarum.* Et Arnobius Rhetor qui Commentaria ſcri-

D pſit in Pſalmos, quamvis *mille generationes* de quibus Pſalm. 104. (vel 105.) verſ. 8. velit eſſe totidem præcisè patrias, id eſt gentes, & earum cenſum inſtituat, tamen idem linguas plures eſſe negat ſeptuaginta duabus: *Fiunt* (inquit) *omnes ſimul linguæ ſeptuaginta duæ, patriæ autem generationum mille.* Arnobii locum exſcribunt Beda & Ado in Chronico ætate primâ.

Nec deſunt aliæ rationes quibus niti putatur hæc ſententia. Sunt qui præter Hebræam & Chananæam linguam quæ Judæis erant vernaculæ, ſeptuaginta linguas & nationes totidem in reliquo orbe eſſe colligunt, ex eô quod vocavit Chriſtus ſeptuaginta diſcipulos, ut unaquæque gens ſcilicet haberet doctorem ſuum. Pro ſeptuaginta diſcipulis ſeptuaginta duos numerat qui ſcripſit de mirabilib.

E ſcripturæ A. C. 627. Et præter LXX. ſeniores in quos ſpiritus Moſis diſtributus eſt, obſervat aliis duobus qui in caſtris reſederant, ejuſd. Spiritus Domini fuiſſe condonatum ex Num. 11, 25. 26. Alii volunt tot eſſe gentes quot Angelorum chi-

liades; ut ſingulis gentibus præſint ſinguli Angelorum Chiliarchæ. Angelorum porrò chiliades ſeptuaginta duas eliciunt ex Chriſti verbis de duodecim Angelorum legionibus. Quia Romana legio erat ſex mille peditum. In quam mentem citantur hæc Hieronymi in Matt. 26. *Una legio apud Veteres ſex millibus complebatur hominum. Pro brevitate temporis numerum non occurrimus explicare: typum tantum dixiſſe ſufficiat, ſeptuaginta duo Angelorum in quot gentes hominum lingua diviſa eſt, de duodecim legionibus fieri.* Atque huc pertinere creditur quod in verſione Græca legitur Deut. 32,8. ὅτε διεμέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ *quando dividebat altiſſimus gentes, quando diſſeminabat filios Adam; conſtituit terminos gentium ſecundum numerum Angelorum Dei.* Quod multis perſequitur Origenes Homilia 11. in Num. B

Quid quod etiam Ægyptii totum terrarum orbem dividi aſſerebant in gentes LXXII. Unde eſt quod cynocephalum volebant eſſe mundi ſymbolum, quia moriturum tabes abſumit diebus ſeptuaginta duobus. In quam rem inſignis eſt Hori Apollinis locus Hieroglyphicon lib. 1. cap. 14. οἰκουμένην δὲ (γράφοντες κυνοκέφαλον ζωγραφοῦσι) ἐπειδὴ ἑβδομήκοντα δύο χώρας τὰς ἀρχαίας φασὶ τῆς οἰκουμένης εἶναι, τούτους δὲ τρεφομένους ἐν τοῖς ἱεροῖς καὶ ἐπιμελείας τυγχάνοντας, οὐ καθάπερ τὰ λοιπὰ ζῶα ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τελευτᾷ, οὕτω καὶ τούτους: ἀλλὰ μέρος αὐτῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν νεκρούμενον ὑπὸ τῶν ἱερέων θάπτεσθαι, τοῦ λοιποῦ σώματος ἐν τῇ κατὰ φύσιν ὄντος. ἕως δ' ἂν αἱ ἑβδομήκοντα καὶ δύο πληρωθῶσιν ἡμέραι, τότε, ὅλος ἀποθνήσκει. *Terrarum autem orbem indicantes, Cynocephalum pingunt, quia ſeptuaginta duas ferunt fuiſſe jam olim orbis habitati regiones. Hos porro ſi in templis cum cura nutriuntur, non ut cætera animalia uno die moriuntur, ita & ipſos mori. Sed eorum partem aliquam ſingulis diebus emorientem à ſacerdotibus ſepeliri, reliquo interim corpore in ſua natura perſiſtente, donec expleti ſint dies* LXXII; *Tunc* enim *planè interit.* C

Ab his parum recedunt qui gentes & linguas numerarunt LXXV. In quo numero fuit Euphorus. Ita aſſerit Clemens Stromaton l. 1. Εὔφορος δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν, καὶ ἔθνη, καὶ γλώσσας πέντε καὶ ἑβδομήκοντα λέγουσιν εἶναι, *Euphorus autem & alii plures Hiſtorici gentes & linguas eſſe referunt ſeptuaginta quinque.* Quod videtur ſumptum ex libro cui titulus erat τὰ εὑρήματα quem libro quarto citat Athenæus: Et idem Clemens alibi in hoc ipſo libro. D

Ex iis quæ diximus hactenus patet Scriptorum pæne omnium qui hoc argumentum tractarunt, communem eſſe hanc ſententiam linguas in toto orbe ſeptuaginta circiter reperiri vel paulo plures. Mihi certè nullus occurrit qui hunc numerum multum excedat, præter unicum Pacianum, Barcinonenſem Epiſcopum, qui in opuſculo contra Novatianos cujus meminit Hieronymus in Catalogo, epiſtola ſecunda, quæ eſt ad Sympronianum, linguas numerat centum viginti, quo fundamento fretus haudquaquam ſcio: *Hebrais*, inquit, *ſua lingua eſt ſecundum copiam Domini, qui eam in centum viginti ora modulatus eſt.* Et paulò poſt: *Dic oro frater, Muſa literas repererunt?* &c. *Præter illas centum & viginti linguas, fuit adhuc alia Muſarum?* E

Nunc

A Nunc ut dicam quod res eſt, nullus dubito quin hodie extent adeoque olim extiterint idiomata plura. In uno regno Mithridatis, qui ne centeſimæ quidem parti orbis terrarum imperavit, viginti duæ gentes linguis diverſæ numerabantur. Quod ipſum leve eſt præ Dioſcuriade Colchidis, in quam Timoſthenes trecentas nationes quæ diſſimilibus linguis utebantur, deſcendiſſe prodidit: & poſtea à Romanis centum triginta interpretibus negotia ibi geſta. Vide Plinium lib. 6. c. 5. Ex illo ſpecimine lector æſtimet quam numeroſa ſit gentium atque idiomatum varietas in univerſo terrarum orbe. Val. Max. lib. 8. c. 7.

Tamen ſi in linguarum dinumeratione Moſem ſimpliciter ſequimur, ne conſtabit quidem numerus quem veteres definiverunt. Nam ex cenſu τῶν κεφαλαιώτων, ex quo linguarum numerum colligi voluerunt, eximendi primò Eliſa Jaspheti & Cainan Arphaxadi filii qui in Hebræo textu non habentur. 2. Dein Phalegi majores Arphaxad, Sale & Heber, quos utpote pios viros veriſimile non eſt conſpiraſſe cum reliquis in extructione turris Babel. Heber ſaltem qui linguam illam antiquiſſimam, Hebræam à ſe dictam, transmiſit ad poſteros, conſtat à pœna fuiſſe immunem. 3. Sed & Jectan excipiendus cum liberis tredecim qui nondum erant nati. 4. Præterea non omnes qui ſuperſunt κεφαλαιῶται diverſi fuere ſermonis. In Chananæa lingua conſenſerunt plerique filii Chanaan. In Græca Javan & Eliſa. In Ægyptia Miſraim & Pathruſim qui ſunt incolæ Thebaidis. In Arabica cum Jectanæis filii Chus plerique omnes. In Aramæa Aram & Hus Syriæ, Mas Meſopotamiæ, Nimrod Babyloniæ, Aſſur Aſſyriæ incolæ. Ita ut jam vix ſuperſint in illo cenſu triginta linguæ.

B

C

Magnâ pompâ objicitur quod dicit Moſes de Japheti filiis Gen. 10, 5. *Ab his diviſæ ſunt regiones gentium per terras earum, cuique ſecundum linguam ſuam.* Et de Chami & Semi poſteris v. 20. & 31. *Iſti ſunt filii Chami*, aut *iſti ſunt filii Semi ſecundum cognationes & linguas ſuas.* Ex quibus tamen verbis hoc ſolum ſequitur unicuique populo ſuam fuiſſe linguam, ſed non ſequitur fuiſſe propriam & à cæteris diſtinctam. Sic cum in libro Eſther c. 8. v. 9. legitur ſcriptas fuiſſe literas ex Aſſueri mandato ad præfectos provinciarum centum viginti ſeptem ſecundum ſcripturam cujusque provinciæ, & ſecundum linguam cujusque populi: nemo inde collegerit totidem fuiſſe linguas imo & ſcribendi modos.

D

Nihilo magis ad rem proferuntur Chriſti diſcipuli ſeptuaginta; nec enim ad ſingulas univerſi orbis gentes ii miſſi ſunt, ſed ad Judæos ſolos. Evangelii verba ſunt Luc. 10, 1. *Deſignavit Dominus etiam alios ſeptuaginta* (vulgata *duos* addit) & miſit illos *binos ante faciem ſuam, in omnem civitatem & locum, in quem erat ipſe venturus.* Porro non erat iturus ad Garamantas & Indos, nec ultra Sauromatas & glacialem oceanum, ſed ut ipſe teſtatur Matth. 15, 24. non miſſus eſt *niſi ad oves quæ perierant domûs Iſrael.* Itaque hi ſeptuaginta non multo poſt officio ſuo functi cum gaudio ad Chriſtum reverſi ſunt.

E Sed & valde incertum eſt & ἀνακόλουθον quicquid affertur de numero Angelorum. Nec enim eorum numerum Chriſtus præciſè definivit duodecim legionibus.

nibus. Quin eſſe plures apertè aſſerit, dicens fore ut ſi roget patrem, pater illi ſiſtat *pluſquam duodecim legiones Angelorum*. Matth. 26, 53. Nec ſatis ſcimus quid ſit legio, quia Romanæ legionis numerus non erat conſtans. Denique utut concedamus Angelorum in cœlis chiliades eſſe ſeptuaginta duas, non inde ſequitur eſſe in terris ſeptuaginta duas gentes aut linguas. Neque voluit Hieronymus id haberi pro argumento; Tantum in paribus numeris captavit alluſionem. A

Multo minus eſt virium in loco Deuteronomii juxta Græcam editionem; *Conſtituit terminos gentium juxta numerum Angelorum Dei.* Nam, ut cætera taceam, plane aliud eſt in textu Hebræo quem ſequitur Hieronymus, nimirum *conſtituit terminos gentium juxta numerum* בני ישראל *filiorum Iſraëlis.* An Græci interpretes pro בני ישראל tribus literis omiſſis legerunt בני אל *filiorum Dei?* Ita videtur, quia Job. 1, 6. pro Hebræis בני האלהים *filii Dei* iidem habent οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. Sed & Gen. 6, 2. ubi habetur filios Dei ſibi in uxores accepiſſe è filiabus hominum quæcunque erant formoſæ, in Græcorum multis codicibus pro *filiis Dei* legebatur οἱ ἄγγελοι, quod nonnullos veterum impulit in errorem. B

Sed & ex hoc ipſo quod habet textus Hebræus, *Conſtituit terminos gentium juxta numerum filiorum Iſraëlis*, quidam colligunt Deum conſtituiſſe tot gentes adeoque tot linguas quot erant Jacobi filii cum ingreſſus eſt in Ægyptum, ſeptuaginta nimirum, ut habetur Gen. 46, 27. & Exod. 1, 5. & Deut 10, 22. Ita Procopius & Lyranus: Sed & Chaldæus interpres Jonathan, qui ſic habet ad verbum: *Cum diviſit excelſus* Deus *mundum populis qui exierunt ex filiis Noe, cum principibus populorum cum quibus apparuit ad videndum urbem* Babel: *eô*, inquam, *tempore conſtituit terminos populorum ſecundum numerum ſeptuaginta animarum Iſraelis quæ in Ægyptum deſcenderunt.* Nonnulli quinque addunt ex Græca editione in Geneſi & Exodo, & oratione Stephani martyris Act. 7, 14. ubi pro ſeptuaginta leguntur ſeptuaginta quinque. Quod ſequuti ſunt illi quos citat Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromaton: ἔθνη καὶ γλώσσας πέντε καὶ ἑβδομήκοντα λέγουσιν εἶναι; ἐπακηκοότες τῆς φωνῆς Μωσέως λεγούσης: ἦσαν δὲ πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἐξ Ἰακὼβ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα αἱ εἰς Αἴγυπτον κατελθοῦσαι, *gentes & linguas aſſerunt eſſe* LXXV. *cum audierint vocem Moſis dicentis: Erant autem omnes animæ ex Jacob* LXXV. *quæ deſcenderunt in Ægyptum.* Verum enimvero Prophetæ verba, *conſtituit terminos gentium ſecundum numerum filiorum Iſraelis*, longe aliud ſonant, nempe Deum inter populos orbem i:a diſtribuiſſe, ut Iſraëlitis olim naſcituris tantum terrarum reſervaverit, aut in conſilio ſuo deſtinaverit, quantum requiri noverat genti numeroſiſſimæ ad commodam habitationem. C D

Nec eſt quod quis miretur, cum hodie ſermo hominum in plures linguarum centurias ſit diviſus, cur tam paucarum meminerit Moſes: nec enim neceſſe habuit omnes omnino gentium aut linguarum conditores nominare. Satis illi fuit inſigniorum meminiſſe; maximè in Judæorum viciniâ, in quorum gratiam ſcribebat. Præterea utut linguarum numerus hodie multum excedat, harum plerasq; certum eſt non eſſe primigenias. Ex Germanica quis neſcit natam eſſe Belgicam, E

An-

A Anglicam, Danicam, Norvegicam, &c. Ex Sclavonicâ Polonicam, Hungaricam, Bohemicam, Dalmaticam, Croaticam, &c. Ex Latinâ Gallicam, Italicam, Hiſpanicam? Et Latina ipſa magnâ ſui parte facta eſt ex Æolica Græcæ dialecto. Neque enim momentanea fuit maledictio quam in homines inflixit Deus ex occaſione turris Babylonicæ. Ea hodieque durat; & durabit in poſterum uſque ad mundi conſummationem. Unde fit ut linguæ omnes, paucis exceptis quas ex communi illa clade immunes libri præſtant, ſint in perpetuo fluxu, & ſingulis prope ſæculis magnâ ſui parte mutentur atque alterentur. Uſque adeo verum eſt quod à Poeta dictum:

B *Multa renaſcentur quæ nunc cecidere, cadentque*
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet uſus,
Quem penes arbitrium eſt & vis & norma loquendi.

Itaque paucæ ſunt linguæ de quarum antiquitate conſtet.

In Scripturis præter Hebræam viginti circiter memorantur. Prima eſt Chaldæa ſeu Syra quâ Daniel & Eſdras multa ſcripſerunt, & Jeremias unicum comma cap. 10, 11. In Scriptura vulgo vocatur Aramæa id eſt Syra, ſed & לשון כשרים *lingua Chaldæorum* Dan. 1, 4. Hujus linguæ veſtigium extat antiquiſſimum Gen. 31, 34. ubi locus idem à Labane Syriacè vocatur יגר סהדותא C *Jegar ſahadutha*, id eſt tumulus teſtimonii, & à Jacobo Hebraicè גלעד *Galed*, vel ut vulgo *Galaad* eadem ſignificatione. Hanc linguam, etſi Hebraicæ valde vicinam, Judæos ante captivitatem Babylonicam non intellexiſſe teſtatur Jeremias cap. 5. v. 15. Inde eſt quod Rabſaces Syrus Judaicè loqui coactus eſt ut intelligeretur à Jeroſolymitana plebe 2. Reg. 18, 26. &c. Sed poſt captivitatem ex Hebraiſmi cum Chaldaiſmo miſtione natus eſt tertius ſermo, qui ad Hebræum ita accedit ut Chaldæo ſit multò propior. Hebraicum tamen paſſim appellant Evangeliſtæ, quia Hebræorum erat ſermo. Nos hodie Syrum vocamus. Hoc ſermone Jeſum Chriſtum & Apoſtolos loquutos conſtat, quia *Talitha Kumi; Eloi, Eloi, lamma ſabachthani, Betheſda, Gabbatha, Golgatha, Aceldema, &c.* denique quotquot vocabula ex lingua tum illis vernacula citant D Evangeliſtæ ſunt mere Syriaca. In hac lingua varias fuiſſe dialectos ex eo colligere eſt quod ancilla dixit Petro: Καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει: Nempe Galilæorum dialectus multo erat impurior, ut multis probat doctiſſimus Buxtorfius in Lexico Talmudico voce גליל. Hæc lingua Theologis eſt ſummè neceſſaria, quia Hebraicæ vicina eſt, & Apoſtoli non paucas locutiones ex illa mutuantur: Ut Chaldaicas veteris & Syriacas utriusque teſtamenti paraphraſes taceam, quæ vetuſtæ ſunt & magni uſûs, ut quotidiè experimur. Syriaca lingua hodie nullibi eſt vernacula, præterquam in paucis vicis circa Libanum.

Dan 2, 4. uſq; ad 8. Eſd. 4, 7. uſque ad 6, 15. & 7, 12. uſque ad 26.

v. Joſeph. antiq. l. 12. c. 2.

Joh. 5, 2. & 19. 13. 17. Act 21, 40. & 22. 2. & 26, 14.

Marc. 14.

E Secundas do Arabicæ de qua agitur Act. 2, 11. Hujus originem Græci patres referunt ad *Aſarmoth* de quo Gen. 10, 26. Ipſi Arabes ad *Joctanem* illius patrem; ut ſuo loco docebitur. Antiquitas ex eo patet quod Arabiſmis referti ſunt Scripturæ libri poetici, Jobi maximè ut pridem obſervavit Hieronymus. *Hæc trans-*

latio, inquit in præfatione in Jobum, *nullum de veteribus ſequitur interpretē, ſed ex* A
ipſo Hebraico Arabicoque ſermone & interdum Syro nunc verba, nunc ſenſus, nunc ſimul utrumque reſonabit. Unde eſt quod idem præfatione in Danielem aſſerit *Job cum Arabica lingua plurimam habere ſocietatem*: Atque id ſi dederit Deus ſpero me quandoque palam facturum. Hæc fuit olim valde obſcura, nec Arabiæ limites transgreſſa eſt per annos fere ter mille, donec creſcente imperio Saracenorum abhinc annis mille circiter cœpit longe lateque propagari; ita ut hodiè occupet fere trientem orbis veteribus cogniti. Ad Hebrææ linguæ perfectam cognitionem multo plus confert quam creditum eſt hactenus. Quod Hebræorum in Scripturam commentaria docent, qui quoties hæret calculus ad hanc
linguam confugiunt, tanquam ad ſacram anchoram. Quamvis longe plura ob- B
ſervaſſent ex Arabiſmo ad ſacri textûs illuſtrationem, ſi illius linguæ fuiſſent peritiores. Ex eadem lingua ſcientiis omnibus, Medicinæ præſertim & Geographiæ & Matheſi multum lucis accederet, ſi ederentur libri Arabici qui paſſim in toto oriente habentur manuſcripti. Notum enim eſt apud Arabes artes & ſcientias floruiſſe per annos fere ſexcentos, cum regnaret apud nos fœda barbaries & literatura omnis eſſet prorſus extincta.

Tertia ſit lingua Chanaan, ſive Phœnicum aut Punica, quæ ex Phœnice in Africam perlata eſt, & occupavit quicquid terrarum eſt à Cyrene uſque ad Ga-
Strab. l. 16. des. Hâc linguâ Mochus Sidonius de Philoſophia ſcripſerat, & Phœnicum
Euſeb. Præp. l. 1. hiſtoriam Sanchoniathon, ante Trojani belli tempora. Et ut ex Hebræis ad C
Phœnices, ita ex Phœnicibus ad Græcos cum literis venerunt ſcientiæ. Sed hæc infra pluribus. Hic obſervaſſe ſufficiat Hebræam linguam ab Eſaia vocari linguam Chanaan cap. 19. v. 18. non ſolum quia Judæi Chananæam occupaverunt, ſed & quia lingua Chanaan Hebræis valde erat affinis. Proinde in libro de coloniis & ſermone Phœnicum, ſi dederit Deus, non pauca Scripturæ loca ex ea illuſtrabimus.

Quarta eſto lingua Ægyptia de qua Pſal. 81, 6. *Cum exiret contra terram Ægypti, ubi ſermonem ignotum audiebam.* Et Pſal. 114, 1. *Cum exiret Iſraël ex Ægypto & domus Jacob ex populo* לעז *barbaro*, id eſt peregrini ſermonis. Pro- D
inde vaticinatur Eſaias, fore ut quinque urbes Ægyptiæ, pro Ægyptia lingua loquantur linguam Chanaan Eſ. 19, 18. Et Joſephus Ægyptium ſe eſſe ſimulans fratres alloquebatur per interpretem. Itaque cum inter ſe loquerentur, putabant ſe non intelligi Gen. 42, 23.

Tamen quia Judæis vicini fuere Ægyptii, non dubito quin Hebræus & Ægyptius ſ rmo q· ǽd.in habuerint cōmunia, ex quorum collatione poſſet emergere aliquid lucis. Exempli gratiâ quæritur cur Ægyptus vel Ægypti pars in Pſalmis & in Eſaia רהב *Raab* vocetur: Atque hîc interpretes multa comminiſcuntur, ignari Hebræum *Raab* idem eſſe quod Ægyptium *Rib* vel *Riph*, quô no- E
mine hodieque *Delta* ſeu pars Ægypti triquetra Nili oſtiis comprehenſa vocatur à pyri forma. Id enim propriè erat *Rib*. Unde eſt quod in ipſo corde τῦ Δέλτα Nomus medius *Athribis* appellabatur, id eſt cor pyri. Etymol. in Ἀθρίβις ex Orione. Ruſus hærent interpretes in voce כנה *channa* Pſ. 80, 16. cujus reperio verſio-

A verſiones ſeptem minimum pleraſque remotiſſimas. Ego φυτὼ plantam expono
ex Ægyptio ſermone quo hedera χενόσιρις dicebatur, id eſt φυτὸν Ὀσίριδος *planta*
Oſiridis teſte Plutarcho in Iſide ex Alexarcho. Cum paulo ante Pſaltes Deum
ex Ægypto vitem tranſtuliſſe, dixiſſet, de eadem vite ſubjungit: *O Deus, &c. viſi-*
ta vitem hanc, וכנה *vechanna*, id eſt *& plantam quam plantaverat dextera tua*.
Ægyptiâ voce uſus, quia de vite agitur ex Ægypto translata. Ex eadem lingua
petitum eſt Joſephi nomen quod illi impoſuit Pharao צפנת פענח *Tſaphnath*
Paaneach Geneſ. 41, 45. Septuaginta interpretes qui verſionem ſuam in Ægy-
pto ediderunt illud ſcribunt Ψονθομφανήχ. *Salvatorem mundi* interpretatur Hie-
B ronymus. At alii, quos *defendit numerus junctaque umbone phalanges*, occultorum
interpretem vel futurorum revelatorem. Conſulendi ea de re viri undecunque
docti Amama in Geneſim, & Kircherus Prodromi Copti cap. 5. & Joh. Viccars
in Decaplis Pſ. 105. Etiam סהר *ſohar* pro carcere Gen. 39, 20. Ægyptium eſſe ver-
bum ſuſpicatur Aben Ezra, propter interpretationem à Moſe additam: *Et Joſe-*
phi dominus, inquit, *ipſum arreptum conjecit* אל בית הסהר *in domum Sohar, in*
locum ubi captivi regis detinebantur. *Pharao* item eſt Ægyptia vox: Regem
exponit Joſephus, Lexicographi Arabes Crocodilum. Et Moſes vel Moyſes, ſi
Philoni & Joſepho credimus, & Clementi Alexandrino apud Ægyptios ex aquis
C ſervatum ſonat, voce compoſita ex Μῶ aqua & ὔσης ſervatus. Sed huic commen-
to non facilè aſſentietur quiſquis hæc attente leget Exod. 2, 10. *Et vocavit no-*
men ejus משה *Moſem. & dixit, quia ex aquis* משיתהו *eduxi eum*. Quæ Moſis
nomen palam docent factum eſſe ex Hebræo verbo משה, quod nuſquam uſur-
patur niſi de eductione ex aquis. Exempla vide 2. Sam. 22, 17. & Pſ. 18, 17. & Eſ.
63, 11. Sic Exod. 16, 15. cum Hebræi mannam videntes dicebant מן הוא *man*
hu quid hoc eſt? Huetuni מן *man* pro Hebræo מה *ma* dicit eſſe Ægyptium. Et
Talmudici quos citat Kimchius in Lexico טוטפות pro *frontalibus* vocem eſſe
volunt ſemiægyptiam. Compoſitionis tamen ratio mihi haudquaquam proba-
tur. Sed Ægyptium vocabulum *Rephan*, pro Saturno, ut *Moloch* pro Marte, ho- V. Kircher.
D dieque in uſu eſt inter Coptitas, quorum lingua partim ex Græca partim ex ve- Prodr. pag.
teri Ægyptia conflata eſt. Unde certa lux Amoſi verbis juxta Græcam editio- 147. cap. 5.
nem quam ſequitur Martyr Stephanus Act. 7, 43. ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολὸχ
καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν Ῥαιφὰν, vel ut alii volunt Ῥεφὰν aut Ῥεμφάν. In quibus ex-
plicandis aqua hæſerat hactenus interpretibus, quos fugerat cur *Rephan* redda-
tur Hebræum כיון *Kijun*. Ita enim legitur in Amoſi textu Hebræo cap. 5. verſ. 26.
Sed jam ratio eſt manifeſta. כיון *Kijun* Aben Ezra teſtatur eſſe Saturnum, & hoc
illi nomen eſſe etiam apud Perſas & Iſmaelitas. Unde perſuaſum fuit Ægyptiis
Anubin, qui Cyon Græcè vocabatur, eundem eſſe cum Saturno, teſte Plutar-
E cho in Iſide. Sed & in Plauti Pœnulo Saturnum appellari *Giun* probat Samuel
Petit, ὁ μακαρίτης Miſcellaneorum lib. 2. c. 2. Itaque כיון *Kijun* idipſum eſt
quod Ægyptium *Rephan*, id eſt Saturnus. Atque ea voce Græci interpretes li-
bentius uſi ſunt, quia in Ægypto ſcribebant. Moſes Act. 7, 21. legitur fuiſſe eru-
ditus *omni ſapientiâ Ægyptiorum*, de qua vide Sixtum Senenſem lib. 2. Bibliothe-

 cæ.

cæ. Horum antiquiſſimus ſcriptor Hermes Triſmegiſtus, in Jamblicho *de myſteriis Ægyptiorum* ſcripſiſſe legitur librorum plus triginta ſex millia; Ego verſus interpretor. Neque enim Mercurii libros plures quadraginta duobus numerat Clemens Alexandrinus, qui horum catalogum accuratè inſtituit lib. 6. Stromatum. Ex his Theologiam ſuam & quicquid habet περὶ τῆς κοσμοποιίας ſe hauſiſſe profitetur Sanchoniathon. In quibus quædam habentur Moſis ſcriptis valde conſona. Linguam Ægyptiam veterem Græcæ fuiſſe matricem, imo Græcam antiquiſſimam, aut illi tam ſimilem quam Latinæ eſt Italica Kircheri ſomnium eſt ex eburnea porta: Quod ex vetuſtis in Ægypto locorum nominibus facile eſt refellere; ex Herodoto item & Plutarcho, & Horo Apolline, & Jamblicho, & aliis; B
ubi vocum Ægyptiarum longam ſeriem reperias quæ Græciſmum non plus ſapiunt quam Illyricæ aut Germanicæ. Et verò ſi Ægyptia lingua fuit eadem cum Græca antiquiſſima, quorſum in fabulis Cecrops fingitur fuiſſe διφυὴς & δίμορφος *duplicis naturæ & formæ* διὰ τὸ δύο φωνὰς ἐπίςαϑαι αἰγυπτίαν καὶ ἑλληνίδα, *quia duas noverat linguas Ægyptiam & Græcam?* Quorſum Archandri urbem in Ægypto Herodotus, à Græco homine conditam fuiſſe colligit, quia Ἄρχανδρος, οὐ μέντοι γε αἰγύπτιον τὸ ὄνομα *Archander non eſt nomen Ægyptium*, ſed Græcum? Cur neceſſe habuit Solon cum Ægyptia nomina non poſſet carminibus ſuis inſerere, his alia Græca ſubſtituere ejuſdem ſignificationis, ut teſtatur Plato in Critia? C

Heliod lib. 2. Id. l. 8.

Cur apud Heliodorum (qui licet fabuloſus ſcriptor conatur tamen ſcribere vero quam ſimillima) miratur Calaſiris quod Cnemon ſit τὴν φωνὴν Ἕλλην ἐν αἰγυπτίῳ *ſermone Græcus in Ægypto?* Cur ibidem Græcus Theagenes Ægyptii ſermonis nonnihil addidiciſſe legitur ὑπὸ συνδιαιτήσεως μακρᾶς, longa conſuetudine & convictu cum Ægyptiis. Denique hoc certum in Ægypto nullo extitiſſe Græci ſermonis veſtigia ad Pſammetichum uſque, ſub quo Cares & Jones circiter triginta millia in Ægyptum appulerunt. His dedit Pſammetichus loca habitanda circa Bubaſtin & Peluſium, & pueros Ægyptios commiſit Græca lingua imbuendos. Ἀπὸ δὲ τούτων ἐκμαθόντων τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν, οἱ νῦν ἑρμηνέες ἐν Αἰγύπτῳ γεγόνασι. *Ab his autem linguam Græcam edoctis orsundi qui nunc in Ægypto ſunt interpretes.* Ita Herodotus in Euterpe. D Sed deinceps ſub Ptolemæis Græcus ſermo in Ægypto profundas egit radices, unde eſt quod hodie Coptorum dialectus multo plura habet Græca vocabula quàm Ægyptia.

Quinta ſit lingua Azotiorum de qua Nehem. 13, 24. *Filii eorum partim loquebantur Azoticè, nec ſciebant loqui Judaicè.* Azoticè, id eſt lingua Philiſtæorũ quorũ pars Azotii. Huic potiſſimum convenire puto quod de lingua Chananitide dicit

Gen 10, 14. Sophon. 2, 5. Joſ. 13, 3.

Hieron. in Eſa. l. 7. *Inter Ægyptiam & Hebræam media eſt.* Quia Philiſtæi ex Ægypto venerant & occupabant partem terræ Chanaan. Azotiorum Deus Dagon habuit Hebræum nomen à דגן *dagan* factum, id eſt frumenro. Philo Byblius ex E

Vid. Steph. in Γάζα. Et Hieron. in vita Hilarion. & l. 7. in Eſ.

Sanchoniathone: ὁ δὲ Δαγὼν ἐπειδὴ εὗρε σῖτον καὶ ἄροτρον ἐκλήθη Ζεὺς Ἀρότριος. At Gazæorum Dei nomen *Marnas* מרנש merè Syrum eſt, & hominum Dominum ſonat. Accaronitarum autem idoli Hebræa erat appellatio *Baalzebub* q. d. Dominum muſcæ vel ἀπόμυιον θεόν. Et Aſcalonitarum Urania Venus de qua Herodotus

in

A in Clio, Hebraicè vocatur Aſtaroth, id eſt *Aſtarte* à cura gregum 1. Sam. 31, 10. *Saran* סרן quod pro Philiſtæo principe paſſim occurrit in libris Joſuæ, Judicum & Samuëlis deduci videtur ex Hebræo שר *ſar*. Et *Abimelec* commune nomen Regibus Philiſtæorum antiquiſſimis Gen. 20. & 21. & 26. nemo nõ videt eſſe Hebraicum. Sed & urbium Palæſtinæ nomina pleraque ſunt palam Hebræa. Itaque verum eſt quod diximus, Azotiam vel quod idem eſt Philiſtæorum linguam Hebrææ fuiſſe affinem.

Sexta eſto Perſica, cujus linguæ multa ſunt vocabula in libris Danielis, Eſdræ & Eſther, quia continent hiſtorias rerũ ſub Perſis geſtarum. En tibi pauca è multis.
B Dan. 3, 2. leguntur quinque dignitatum nomina merè Perſica אחשדרפניא *abaſdarpenaja* ſatrapę אדרגזריא *adargazraja* drungarii, גדבריא *gadbaraja*, quæſtores, דתבריא *dethabraja* conſiliarii, תפתיא *thiphthaje* exactores tributorum. Sic ex conjectura interpretor; Nam primo & tertio exceptis, reliqua ſunt valde incerta. Ejusdem capitis verſu 21. בסרבליהון *cum ſaraballis ſuis*, Gręcè *σὺν τοῖς σαραβάροις αὐτῶν*. Sarabara vel Sarabella ſunt Perſica femoralia. Nehemiæ 2, 8. פרדס *paradiſus* creditur eſſe Perſicum, quamvis etiam in Canticis & Eccleſiaſte reperiatur à Salomone uſurpatum. Et Eſter. 3, 9. גנזי *ginze*, vel ut veteres legerunt *ganze hammelec*, gazæ regiæ; ſed radix eſt Hebræa. Perſæ hodie dicunt כנז
C *cenz*. Perſicum item eſt פור *pur* pro ſorte toties repetitum in libro Eſther. Unde nomen habent פורים *Purim*, ſolemne feſtum inter Judæos. Rurſus ejusdem libri c. 8, 10. muli voce Perſica dicuntur אחשתרנים *abaſtheranim*. Accedit hodierna אסתרהא *aſtherba*, quæ legitur in Tavaſii paraphraſi Perſica Gen. 36, 24. כורש *Cores*, in Eſaia, Daniele & Eſdra Cyri nomen eſt. Plutarchus poſt Cteſiam Solem exponit, quem כרשד *Corſad* nunc Perſæ appellant. Iisdem דרוש *darues* eſt ἔρξις coercitio. Inde factum nomen דריוש *Darjaues*, id eſt Darii, quod proinde Herodotus recte ἐρξείην interpretatur. Sic paraſanga hodieque dicitur פרסך Scal. de emend. temp. lib. 6.
pharſach in Tavaſio Gen. 35, 16. & 48. 7. Unde obiter colligere eſt, veterem Perſarum linguam non periiſſe funditus, & manere hujus reliquias in hodierna Perſarum.
D Hanc quod viri docti ſcribunt accedere ad Germanicam in tanta locorum intercapedine nemo ſibi facile perſuaderi ſinat. Tamen rei probandæ tot exempla congerunt, ut ab invitis pæne fidem extorqueant. Vide Lipſium ep. 44. Centuriæ tertiæ ad Belgas. De lingua Perſica quædam alia ex occaſione obſervo lib. 4. cap. 10.

Præter linguas ſupra exhibitas nominantur Græca & Romana in titulo crucis; Et Act. 2. linguæ Parthorum, Medorum, Elamytarum, Cappadociæ, Ponti, Aſiæ, Phrygiæ, Pamphyliæ, Libyæ Cirenicæ, Cretæ, &c. Et Act. 14,
E 11. lingua Lycaonica, de quarum ſingulis hic agere longum eſſet & ſuperfluum.

A linguarum confuſione locus dictus eſt בבל *Babel* pro בלבל *Balbel*, altero L extrito, ut in Syro גגלתא *Gogoltha* pro גלגלתא *Golgoltha*, & Chaldæis קיקלתא *Kikaltha* pro קלקלתא *Kikaltha*, & שושלתא *Soſiltha*, pro שרשלתא *Solſiltha*. Res clara in Onkelo qui habet Gen. 10, 9. *Ideo vocavit nomen ejus Babel*;

qui ibi בלבל *bibel*, id eſt *cōfudit Dominus ſermonē totius terræ.* Sic Arabicè in Gig- A
geio תבלבלת. אלאלסן *linguæ confuſæ fuerunt.* Itaque בבל *Babel* non eſt vox compoſita ex בא בל *venit confuſio*, ut putavit Aben Ezra; ſed nec à Belo deducta, ut ſcribit Etymologus, aut à Beli filio Babylonis conditore, ut ab Erennio traditum apud Stephanum.

CAPUT XVI.

De gentium diſperſione.

EX confuſione linguarum ſequuta diſperſio. Refellitur Epiphanii ſententia de diviſione or- B
bis per ſortes à Noæ filiis Rhinocoluræ jactas. Rhinocolura diu poſt condita. Fontes erroris. An terra Chanaan fuerit in Semi ſorte, & à Chanaane uſurpata, ut quidam veterum volunt. Rem aliter in ſcriptura definiri. Philaſtrium eos habuiſſe pro hæreticis qui Noam inter poſteros orbem diviſiſſe negant, ſed ab eodem alia multa numerari inter hæreſes quæ vere hæreſes non ſunt. Termini diſperſionis. Semi poſteris id fuit peculiare quod ex Aſia non exceſſerunt. Quod fortuitum reſpectu hominum, certa diſpenſatione factum reſpectu Dei, qui gentibus ſingulis aſſignavit habitationis terminos. Illud ipſum ædificium quod ſtruxerant homines metu diſperſionis, cauſa fuit cur diſpergerentur. Quod tamen illis deinceps ceſſit in bonum.

MOenium & turris Babylonicæ conditores quo uſque opus promoverint C
non ſatis ſcimus. Hoc ſolum conſtat illos confuſis linguis ſtatim ab opere deſtitiſſe. Quod vel ſcriptura tacente facile erat conjicere. Nam unionis inter illos vinculum erat communis ſermo. Quo ablato, non dubium quin linguarum confuſio plurimas pepererit contentiones, cum poſcenti lateres unus aquam alius bitumen porrigeret & ſic alter ab altero putaret ſe derideri. Ex jurgiis natum eſt odium atque averſatio mutua; ex qua factum ut initæ ſocietati non inviti renuntiaverint. Inde ſecuta diſperſio in omnes terras.

Hæreſ. 66. Non placet quod Epiphanius in Hæreſi Manichæorum vult illos jeciſſe ſortes
§. 83. de diviſione orbis in urbe Rhinocolura, & unumquemque in illam ſeceſſiſſe pro- D
vinciam quæ ei ſorte aſſignata eſt. Crediderim potius factam fuiſſe ſeceſſionem impetu quodam θεηλάτῳ, illo ipſo Spiritu qui novas linguas inſpiraverat eoſdem agente arcano motu in orbis partes remotiſſimas. Neque enim veriſimile eſt in certum locum ex pacto conveniſſe, ut mundum ſorte dividerent, poſtquam linguarum diverſitas illos reddidit ſibi mutuo barbaros. Id ſaltem certo certius, non potuiſſe indici conventum Rhinocoluræ, quam multis deinceps ſæculis ab Æ-
Lib. 1 c. 38. thiopiæ & Ægypti rege Actiſane fuiſſe conditam ex Diodoro diſcere eſt.

Sed error ex errore natus. Septuaginta interpretes Eſ. 27, 12. *pro torrente*
Ægypti (Hebr. נחל מצרים *Rhinocoluram tranſtulerunt, non tam verba Scri-* E
pturarum, quam ſenſum verborum exprimentes, ut Hieronymus rectè obſervat. Inde colligit Epiphanius Rhinocoluram Hebraicè dici נחל *Neel* vel *Naal*, id eſt ſortem ſi illi credimus, eô quod ſortibus ibi jactis Noe terrarum orbem diviſerit inter filios.

Atqui Rhinocolura non vocatur נחל uſpiam. Aliud enim Rhinocolura oppidum

A pidum in Ægypti Palæſtinæque confinio, aliud נחל מצרים *Ægypti torrens* illi proximus. Neque fors נחל *naal*, ſed גורל *goral* Hebræâ linguâ dicitur. Fateor quidem κλῆρον à Græcis paſſim reddi Hebræum נחלה *naala*, ſed נחלה *naala* & נחל *naal* multum differunt. Atque illud ipſum נחלה *naala*, cum propriè ſit hæreditas, nuſquam redditur κλῆρος, niſi quatenus κλῆρος pro κληρονομίᾳ ſumitur.

Nihilo magis probo quod ibidem addit Epiphanius, & repetit in Ancorato cap. 116. Noam orbe terrarum inter tres filios diviſo, & certa portione ſingulis aſſignata, ne qua diſcordiarum ſeges deinceps oboriretur, eos ſacramento adegiſſe;
B ne quis in fratris ſui ſortem invaderet, extrema quæque interminatum illis qui violaſſent juris jurandi fidem: Chanaanem nihilominus, relicta religione ſua, quę ob immodicos calores videbatur minus commoda, in Semi ſorte Palæſtinam occupaviſſe, atq; ob illud ipſum crimen Chananæis ad internecionem deletis, Palæſtinam ſeu Chananæam Judæis Semi poſteris juſto Dei judicio fuiſſe reſtitutam.

Scio Epiphanium habuiſſe quos ſequeretur, & pleraque hæc etiam in Euſebio legi Chronici lib. 1. pag. 10. in capite cui titulus μερισμὸς γῆς *partitio terræ*, quod videtur ex Africano deſcripſiſſe; Atque in eadem eſſe ſententia authorem ſermonis 105. de tempore qui Auguſtino tribuitur. Sed vereor ne hæc non ſint
C cum Scripturis ſatis conſona, quæ docent terram Chanaan Deum gratis dediſſe, non reſtituiſſe Judæis, & Chanaanem antequam divideretur orbis jam fuiſſe maledictum, atque aliis planè de cauſis ejus poſteros excidiſſe jure quod habebant in terram Chanaan, nempe propter idololatriam Deut. 12, 30. & nefarios concubitus Levit. 18, 24. 25.

Sed neque id capio ſatis, quomodo potuerit Noe inter filios orbem dividere, cujus multo maxima pars nondum erat cognita. Dicis Noam fuiſſe Prophetam, & orbis ſingulas partes Dei revelatione ſibi notas deſignaſſe filiis. Sed Scripturâ tacente noſtrûm non eſt hæc divinare. Tamen huic ſententiæ Phila- Hær. 7.
ſtrius Brixienſis hæſit ita mordicus, ut pro hæreticis habeat hac de re diſputantes: *Sunt*, inquit, *quidam hæretici, qui de diviſione orbis terræ & portione habita-*
D *tionis rectè non ſentiunt: diſputantes quod Græci cœperint, aut Ægyptii, aut Perſæ deſcribere orbem terræ univerſum, non beatus Noe ſuis filiis tribus poſt diluvium diviſerit, dederit, ac definierit, & partierit ordine.* Sed ab eodem habentur pro hæreticis qui præter terram quam habitamus aliam negant eſſe terram matricem rerum omnium, de qua ſcilicet egerit Moſes Gen. 1. Item qui naturæ adſcribunt terræ motus, & ſtellas in cœlo aſſerunt eſſe infixas, aut unam fuiſſe linguam ante diluvium, aut corpus Adami ante animam eſſe factum: Item qui negant omnes Pſalmos eſſe Davidis: Et qui verba Caino dicta, *tu illi dominaberis*, de fratre na- De ſcriptor.
E tu minore, id eſt Abele interpretantur. Itaque Bellarminus rectè obſervat *multa* Eccleſ. ad an.
à Philaſtrio inter hæreſes numerari quæ verè hæreſes non ſunt, proinde cum pruden- 380.
tia legendum eſſe.

Termini diſperſionis à ſeptentrione fuerunt Thracia ubi Thiras, & Caucaſus ubi Magog. A meridie Libya ubi Phut, Æthiopia ubi Ludim, & Arabia aromatifera ubi Jectan cum liberis fixit ſedes. Ab occaſu Gallia ubi Rhodanim, &

Hiſpania ubi Tharſis, ab Oriente Media ubi Madai, Perſis & Elymais ubi Elam, A
& Carmania ubi Sabtheca. Nec enim iis aſſentior qui has colonias volunt in Indiam uſque penetraſſe. Quamvis hujus ſententiæ Joſephum primum authorem ſequatur turba doctorum.

Cum ex ſtirpe Cham multi Africam, ex ſtirpe Japhet multi Europam inſederint, Semi poſteris hoc fuit peculiare quod ex Aſia non exceſſerunt. Quod certo conſilio illos feciſſe non puto, ſed unumquemque occupaſſe terras quæ primæ ſe obtulerunt. Hûc fuit quod rerum Phœniciarum vetuſtus ſcriptor Hiſtiæus Mileſius, poſtquam eos qui è diluvio evaſerant veniſſe dixit *εἰς Σενναὰρ τῆς Βαβυλωνίας in Senaar Babylonia*, addit continuo poſt: *σκίδναντα(ι) δ' οὖν τὸ λοιπὸν ἐντεῦθεν ὑπὸ τῆς ὁμογλωσσίας* (lege *πολυγλωσσίας*) *τὰς συνοικίας ποιησάμενοι πανταχοῦ. καὶ γῆν ἕκαστοι κατελάμβανον τὴν ἐντυχοῦσαν De cætero inde diſperſi propter linguarum varietatem habitarunt ubivis, & unusquisque terram occupavit in quam incidit.* B

Job. 9. 7. Sed ſi reſpectu hominum fortuitum id fuit, non fuit reſpectu Dei, qui ut ſtellis in Cœlo, ita populis in terra proprium metatur locum. Idem *qui mari appoſuit*
Job. 38, 10. 11. *vectem & valvas, & dixit, uſque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos*, idem, inquam, gentes ſingulas certis limitibus coercet, quos transgredi non poſſunt, niſi ipſo volente. Quo pertinent hæc verba Moſis, Deuteron. 32, 8. *Quando dividebat Altiſſimus gentes, quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum juxta numerum filiorum Iſrael*; Et C
Pauli Act. 17, 26. *Fecitque ex uno ſanguine omne genus hominum, ut inhabitarent ſuper univerſam faciem terræ, definiens ſtatuta tempora, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν & terminos habitationis eorum.* Proinde quamcunque terram occupamus, illam Deus ſe dediſſe dicit, vult ſibi acceptam ferri. Sic Deut. 2, 5. *In poſſeſſionem Eſau dedi montem Seir*, & verſ. 9. *Filiis Loti tradidi Ar in poſſeſſionem*, & 3, 18. *Dominus Deus veſter dat vobis terram hanc in hæreditatem.*

Ex hac diſperſione apparet à Salomone vere dici Prov. 10, 24. *Quod timet impius, id evenit ei.* Metu diſperſionis, urbem & turrim extruendam ſibi proponunt, *Ædificemus*, inquiunt, *ne diſpergamur.* At Deo ſic diſponente illud D
ipſum ædificium quod metu diſperſionis magno molimine ſubſtruxerant cauſa fuit cur citius diſpergerentur: atque ipſum mali remedium illis ceſſit in perniciem. Interim idem Deus, prout è malo bonum elicit, & *in commotione iræ miſericordiæ recordatur*, fecit ut hæc diſperſio generi humano eſſet utilis, & longe majus inde bonum emergeret quam quod ſibi propoſuerant. Erat illis animus in turris unius ſubſtructione inutiliter conſeneſcere. At ideo diſperſit Deus, ut gentes & urbes plurimas conderent in toto orbe terrarum, & fundamenta jacerent tot regnorum quæ hodieque florent. Id
lectori palam facient tres libri E
ſequentes.

(Hab. 3, 2.)

LIBER

A

LIBER SECUNDUS.

DE SEMI POSTERIS.

CAPUT I.

De Semo.

DE primatu contentio inter filios Noæ. Sem à Deo prælatus, quamvis Japheto junior. Naturæ ordo non idem qui gratiæ Res probatur exemplis. Non Semo *εὐεργετήσαντι*, ſed Deo benedixit Noe, tanquam authori boni. Tamen laus debita bonis, quia Deo cooperantur. Si quis habet bonos liberos, ſoli Deo ferat acceptum. Sic Deo benedicit Noe, ut & filio
B lio benedicat. Quid ſit eſſe Deum Semi. Quam multa bona lateant ſub hac promiſſione. Prima Semi prærogativa, quod fuit pater filiorum Eber, id eſt Ebræorum. Secunda quod ex ipſo oriturus erat Chriſtus. Obiter de Semi nomine. Tertia, Chanaan illi ſerviturus. Quod tum impletum cum minimè expectabatur. Juxta Ebræos Sem idem qui Melchiſedech. Contra Melchiſedech ex alio genere, eoque ignoto, & ſacerdos diverſi ordinis, nec Levitas habuit in lumbis ſuis. Nec Abraham ſolviſſet decimas Semo proavo, nec in illius ſolo habitaſſet ut peregrinus. Neque id tacuiſſet Moſes. Priſcis denique Judæis, ut Joſepho & Philoni, aliter viſum. Quod addit Epiphanius tempora non convenire, refellitur ab Hieronymo. Ordo Semi filiorum.

INter tres Noæ filios de primatu eſt contentio. Cham licet natu minimus, ta-
C men fratribus præferetur, ſi Poetarum judicio ſtamus, qui ex Chamo fecerunt Jovem. Contra Japheto, qui fuit natu maximus, primas dabimus, ſi ſequimur naturæ ordinem. At Semo ſi gratiæ: Quem fratribus prætulit Deus, non ex meritis, ſed ex mera indulgentia.

Chamum filiorum Noæ fuiſſe natu minimum expreſsè habetur Gen. 19, 24. Et Semum non eſſe primogenitum liquet ex Gen. 11, 10. ubi *Sem centum annorum natus generat Arphaxadum biennio poſt diluvium*, id eſt anno ætatis Noæ 602. Diluvium enim contigerat anno Noæ ſexcenteſimo Gen. 7, 11. Sequitur Noam generaſſe Sem anno 502. cum biennio ante generaſſet primogenitum. Incœperat enim generare anno ætatis quingenteſimo Gen. 5, 32. Itaque Sem biennio junior fuit fratre primogenito, hoc eſt Japheto, qui ideo major vocatur
D Gen. 10, 21.

Proinde cum Japhet eſſet trium fratrum primogenitus, Deus ille Semum prætulit, ut doceret in electione ſe non habere reſpectum ætatis. nec eundem eſſe gratiæ ordinem qui naturæ. Natura enim primogenitis multa indulſit privilegia. Et ſtatim ab orbe condito Deus Abelem ſubjecit Caino primogenito, Gen. 4, 7.
Cainum ita compellans, cum de fratre eſſet ſermo: *ſub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illi.* At in gratia idem Cainus Abeli poſtponitur, *Reſpexit enim Dominus ad Abelem & ad munera ejus: ad Cainum verò & ad munera illius non* Gen. 4, 4. 5.
E *reſpexit.* Ita in Iſaaci familia cum Jacob eſſet minor natu, tamen *Jacobum dilexit & Eſavum odio habuit.* Et David fratrum minimus & abjectiſſimus, vir fuit juxta cor Dei. Rom. 9, 13. 1. Sam. 16, 11. Act. 13, 22.

Semo Noe benedicturus, cum ejus nuditatem Sem palliô ſuô texiſſet, in hæc verba prorupit; *Benedictus ſit Dominus Deus Semi.* Quibus verbis Noe videbitur Gen. 9, 26.

zelô abreptus à ſcopo aberraſſe. Tum enim de Semo res erat, non de Deo. At pro A
Semo vir ſanctus Deo Semi benedixit: Et quod ſibi Sem expectabat, id Noe transtulit in Deum: Et cum Chamo vel Chanaani nominatim maledixiſſet, cum ad benedictiones ventum eſt, Semo non benedixit ſed Deo Semi: *Benedictus ſit*, inquit, *Dominus Deus Semi*. Abſit tamen ut putemus hoc illi temerè excidiſſe. Quin latet myſterium in hac perſonarum enallage. Reo enim in propria perſonæ maledixerat, propter admiſſum ſcelus, quia mali fomes & ſcaturigo eſt in ipſo homine. At Semi pietate delectatus, Deo maluit benedicere, quia Deum noverat,
a 2. Cor. 3,5. eſſe authorem hujus boni. Nam *a* ex nobis nihil poſſumus, nec cogitare quidem
b Phil. 2, 13. ſed ex Deo eſt ἡ *ἱκανότης ἡμῶν*. *b Deus eſt qui operatur in nobis & velle & perficere*
c Phil. 4. 13. d 1. Cor. 15. 10 *pro gratuita benevolentia ſua*. c *Omnia poſſum*, inquit Apoſtolus, *per Chriſtum qui*
e Ibidem. *me corroborat*, Et d *Gratiâ Dei ſum id quod ſum*; Item: e *non ego ſed gratia Dei* B
f Pſ. 115,1. *quæ mecum eſt*. Proinde Propheta David: f *Non nobis, Domine, non nobis, ſed*
g Matth. 5,16. *nomini tuo da gloriam*. Et Chriſtus: g *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent*, non vos, ſed *Patrem veſtrum qui in cœlis eſt*. Id omino præſtitit Noe. Sem fecerat bonum opus, & Noe benedixit non Semo ſed Deo Semi.

Non quod bonis operibus nulla laus debeatur. Nam ob id ipſum boni ſunt laudabiles, quod cum Deo cooperantur, & ſequuntur ipſius motus, dum alii illis obſiſtunt, & gratiam oblatam reſpuunt. Sed aliter laudatur artifex, aliter inſtru-
Eſa. 10,15. mentum quod eſt in manu artificis. Et cavendum ne glorietur ſecuris contra C
Jerem. 9, 23. cædentem ipſa, aut ſerra exaltetur ſupra eum à quo agitatur. Non glorietur ſa-
1 Cor. 1,31. piens in ſapientia ſua, nec glorietur fortis in fortitudine ſua: ſed ſi quis gloriatur,
Jac. 1,17. glorietur in Domino, qui eſt pater luminum & author omnis bonæ donationis.

Imprimis ſi quis habet liberos bonæ indolis, quique rectam viam inſiſtant: Caveat ne ſacrificet reti ſuo, illud poetæ uſurpans:

Horat. l. 4. Od. 4. *Fortes creantur fortibus & bonis.*

1. Cor. 3,6. Quaſi generi debeatur hoc ferri acceptum, aut bonæ educationi, cum hæc omnia ſine Deo nihil poſſint. *Paulus plantavit, Apollos rigavit, ſed Deus dedit incrementum.* Proinde Deo ſic permittente ſæpe liberi ſunt degeneres, & ex juſto Noa D
naſcitur impius Cham, ex fideli Iſaaco profanus Eſau, ex pio Ezechia Manaſſe Idololatra, ut ſciamus pietatem non eſſe hæreditariam, nec deberi naturæ ſed gratiæ. Neque enim ſancti ſimus beneficio generationis ſed regenerationis: Atque ut granum frumenti expurgatum producit aliud cum palea, & ut pater circumciſus generat filium cum præputio, ſic pater regeneratus filium generat extra gratiam. Quia non generamus ut fideles ſed ut homines, nec fidem in liberos ſed corruptionem transfundimus. In noſtris ergo liberis ſi quid eſt mali, dicendum: Hæc illi habent à nobis: hos in iniquitate formavimus, & in peccato generavimus. At ubi in illorum animis pietatis ſcintillæ emicant, & virtutum ſemina E
pullulant, ſoli Deo danda eſt gloria, ut cum Noa dicamus; *Benedictus ſit Dominus Deus Semi*: Laus ſit Deo qui vota mea exaudivit, & benedixit labori quem inſumpſi in eorum educationem.

Inte-

A Interim hîc obſervanda eſt ſancti Patriarchæ induſtria, qui Deo ſic benedicit
ut eâdē operâ etiam filio benedicat, & quibus verbis gratias agit pro acceptis be-
neficiis etiam imploret futura, & Dei benedictiones familiæ Semi añectat. Quip-
pe cum Deum appellat Deum Semi, hoc tacitè inſinuat fore ut Deus ſit illi
Deus modo peculiari. Quod ipſum privilegium deinceps Abrahæ eſt collatum
ex Semi ſtirpe oriundo. Illum enim ex patria cum eduxiſſet Deus, & ex media
cognatione, ut toto vitæ tempore in peregrino ſolo exularet inter barbaros, hâc
promiſſione tanquam ampliſſimâ mercede ſervi ſui fidem & obſequium remu-
neratus eſt: *Ero Deus tuus, & tui ſeminis poſt te.* Atque eadem promiſſio poſt- Gen. 17, 5. &
B modum repetita eſt Iſaaco & Jacobo, imo & Judæis omnibus, cum ex Ægypto 26, 24. & 28.
exierunt. Adeoque ab his ipſis verbis incœpit Deus legis ſuæ promulgatio- 13.
nem: *Ego ſum Dominus Deus tuus.* Utut enim Deus ſit Deus omnium popu- Exod. 20, 2.
lorum, quia creavit omnes, tamen hæc eſt Eccleſiæ ſpecialis prærogativa, quod
Deus eſt illius Deus. Quia multo aliter eſt Eccleſiæ Deus quam reliquarum
gentium. Nam ſi omnium hominum eſt Deus jure creationis, Eccleſiæ Deus
eſt jure redemptionis, & quia propriô ſanguine illam ſibi acquiſivit, ut ſit gens
ſancta λαὸς εἰς περιποίησιν, id eſt populus quem ſibi ut proprium vindicat; Hæc 1. Pet. 2, 9.
nempe ſunt correlata, ut ſi Deus ſit Deus noſter, nos ſimus illius populus. Unde
C in Oſea dialogus inter Deum & Eccleſiam: *Dicam populo* olim *non meo, populus* Oſ. 2, 23.
meus es tu, & ipſe dicet, Deus meus es tu.

Itaque cum pollicetur Deus ſe fore Deum alicujus, ſub hac promiſſione con-
tinentur omnia bona, ſive præſentis ſive futuri ævi. Sic quia Deus eſt Deus no-
ſter, ideo nobis ſuppeditat quæ ad hanc vitam neceſſaria ſunt. Atque id ſibi vo-
lunt Jacobi verba Gen. 29, 19. 20. *Si fuerit Deus mecum, & ſervaverit me in vita*
qua ego profecturus ſum, & dederit mihi panem ad comedendum & veſtimentum ad
induendum, reverſusque fuero proſperè ad domum patris mei: erit mihi Dominus
in Deum, id eſt eum ſolum vitæ, fortunæ & ſalutis meæ authorem eſſe agnoſcam,
D atque ut talem toto animo colam & celebrabo. Rurſus quia noſter eſt Deus, Jerem. 31, 33.
nos ad ſe vocat, & ſe revelat nobis. *Indam*, inquit, *legem meam menti eorum, &*
cordi eorum illam inſcribam, quia ero eis in Deum, & ipſi mihi erunt in populum. Et
ſpiritum regenerationis eadem de cauſa largitur, ut teſtantur hæc verba Pſaltis
Pſalm. 143, 10. *Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. Spiritus*
tuus bonus me deducat in terram planam. Atque illâ ipſâ promiſſione nititur ſpes
reſurrectionis in gloriam: inde eſt quod concludit Chriſtus fore ut olim reſur-
gant Abraham, Iſaac, & Jacob, quia Deus promiſit ſe futurum illorum Deum; Matth. 22,
Deus autem *non eſt Deus mortuorum ſed viventium.* Denique hæc ſcaturigo eſt 32.
unde fluit omnis omnino gaudii plenitudo: quod clamat vox magna è cœlo di-
E cens: *Ipſi populus ejus erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus; Et abſterget* Apoc. 21, 3. 4.
Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors non erit amplius, neque luctus,
neque clamor, neque dolor &c. Quæ omnia regius Pſaltes ita paucis complecti-
tur: *Beata gens cujus Dominus eſt Deus.* Pſal. 33. 12.

Proinde cum Dominus hîc appellatur Deus Semi, idem eſt ac ſi Noe ſpem A
fecerit Semo & ſuis, fore ut cœli & terræ bona Deus illis impertiatur, & ex iis naſcatur populus per quem verè & ex animo colatur, quemque adeo gratiæ ſuæ & gloriæ reddat compotem: non quod omnibus Semi poſteris Deus hæc eſſet largiturus. A Semo enim orti ſunt Syri, Aſſyrii, Lydi, Armeni, Perſæ, Elymæi, & innumeri alii Dei cognitionis prorſus expertes. Tamen hæc Semi fuit prærogativa, quod ex illo deſcendit Abraham, & totus Iſrael, quem populum elegerat Deus cui ſe revelaret, & ubi nomen ſuum & ſanctuarium ſtabiliret, dum reliquus orbis tenebris plusquam Cimmeriis erat immerſus. Unde eſt quod Moſes enarraturus Semi generationes, ita orditur Gen. 10, 21. *Hi de Semo nati ſunt patre omnium filiorum Eber*, id eſt omnium Ebræorum: Inſigni hoc elogio illum evehens ſupra fratres. Neque id temerè prætereundum; quod Semum Moſes non B
aliunde commendat. Alius Semum obſervaſſet in vita quam poſt illum nemo æquavit, hoc eſt annorum ſexcentorum, vidiſſe utrumque mundum: & Noë ex triente hæredem, quamvis Japheto natu minorem, tamen fuiſſe prælatum: Et totius orbis delicias, hoc eſt Aſiam illi obtigiſſe, terram auro & gemmis & margaritis divitem, & aromatibus omnis generis: Et Regum ſeriem enumeraſſet ex illius lumbis ortorum, & gentes vel potentiâ vel ſcientiis celebres, Syros, Aſſyrios, Chaldæos, Perſas, Lydos, &c. quæ illum pro parente colunt. Sed Moſi ſatis fuit in genealogiæ lemmate hoc obſervaſſe, Semum eſſe patrem Ebræorum. Quamvis Ebræi tum temporis in Ægypto ſervirent duriſſimam ſervitutem, & C
populorum omnium eſſent deſpectiſſimi. Itaque videri poſſet hoc cedere potius in Semi probrum, quod pater fuit tam vilis & abjectæ gentis, quæque habebatur ὡς περίψημα καὶ περικαθάρματα τοῦ κόσμου. Verumenimvero Hebræi utut viles eâ ætate, tamen generis humani pars erant longè nobiliſſima, quia illorum

Rom. 9, 4. erat *adoptio, & gloria & fœdera, & legis conſtitutio, & cultus, & promiſſiones.* Proinde meritò Apoſtolus: τί τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου, &c. πολὺ κατὰ πάντα τρόπον, *quæ*

Rom 3, 1. *nam eſt præſtantia Judæi? magna per omnem modum.* Nam licet homines aliter judicent, Eccleſiâ nihil eſt melius; Eccleſia eſt arca Noæ, quæ è diluvio ſola ſervatur, terra Goſſen quæ ſola fruitur beneficio lucis, Gedeonis vellus in agro ari- D
do ſolum uvidum & rore cœli madefactum, domus Rahab quæ ex ruinis Jerichuntis ſola evadit.

Rom. 9, 5. Altera Semi prærogativa hæc fuit quod ex ipſo oriturus erat Chriſtus ſecun-

Eph, 1, 3. dum carnem, *qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. In quo pater benedixit nobis omni benedictione ſpirituali in cœlis.* Ita ut de Semo tam verè quam de Abrahamo dici queat fore ut in ipſius ſemine benedicantur omnes gentes; nempe quotquot beneficium à Deo ſibi oblatum verâ fide ſunt amplexuræ. Meritò igitur Sem dictus, id eſt celeber aut magni nominis, qui his privilegiis emicuit ſupra fratres, & ἐδοξάσθη ὑπὲρ πᾶν ἐν τῇ κτίσει Ἀδάμ, *gloriam adeptus eſt ſupra* E
omnia in creatione Adam, id eſt hominum, vel inter homines creatos, ut habetur in libro Sirach cap. 49. verſu ultimo.

Addit Noe de Semo, fore ut Chanaan ipſi ſerviat. *Benedictus ſit*, inquit, *Dominus Deus Semi, & Chanaan ſit ſervus ejus.* Illi de ſervo proſpiciens, poſtquam

De

A de domino proſpexit. Quæ prophetia impleta eſt poſt annos demum octingentos, cum oriundi è Semo Iſraelitæ terram Chanaan invadentes, Chananæorum Reges plus triginta debellaverunt, & incolarum maxima parte deleta ad internecionem, reliquos ſervituti manciparunt, gravi tributo illis impoſito. Et Gabaonitarum opera uſi ſunt ad ligna cædenda & aquas comportandas ad miniſterium tabernaculi, uſque ad Davidis tempora, qui mutato nomine נתינים *Nathinæos*, id eſt dedititios appellavit, quod ſe ſponte dedidiſſent. Eſ 8, 20.

Nihil ſimile expectabatur, cum in terra Chanaan Abraham habitabat ut peregrinus. Qui quidem erat valde potens, & pecore & ſervis dives, ita ut vernarum opera Lothum eripuerit è manu quatuor Regum qui captivum abduxerant. B Sed Sara uxor erat ſterilis, & uterque provectæ ætatis. Quin Iſaacus ille quem unicum in extrema ſenectute non ſine miraculo genuerunt, duos ſolum habuit liberos, Eſavum & Jacobum, quorum ille Deo exoſus & ab eo fuit rejectus. Alter Jacobus nimirum, promiſſionum ſolus hæres, uſque ad annum ætatis centeſimum ſerviebat in domo Labanis. Tamen ex eodem Jacobo, poſt annos circiter trecentos, exiit populus ſtellis atque arena numeroſior. Et populum illum, qui quaſi rerum vice verſa in Ægypto diu ſerviit Chami poſteris, Deus tandem eduxit manu forti & brachio extenſo, & ſicco pede traduxit per medias abyſſos, & C coram illo dejecit mœnia urbium ad cœlum uſque ſublata, & gigantum proſtravit ſuperbiam, & deſtruxit ſeptem gentes Iſraelitis majores & robuſtiores, ut illos introduceret in terram lacte & melle fluentem, quam ante aliquot ſæcula patribus promiſerat.

Jndæi Melchiſedechum putant cum Semo eundem eſſe, & Abrahamo benedixiſſe ut pronepoti ſuo, & hoc ipſo inferiori. Hinc Jonathan in Chaldaica paraphraſi Gen. 14, 18. ומלכא צדיקא הוא שם בר נח מלכא דירושלם נפק לקדמות אברהם ואפיק ליה לחם וחמר: *Et Rex juſtus, nempe Sem filius Noe Rex Jeruſalem, exiit in occurſum Abrahæ, & obtulit ipſe panem & vinum.* Et Hieroſolimytanus interpres D ומלכיצדק מלכא דירושלם הוא שם רבא *Et Melchiſedech Rex Jeruſalem eſt Sem magnus.* Et Midras Agada quam hîc citat R. Selomo מלכיצדק הוא שם בן נח *Melchiſedech eſt Sem Noe filius.* Et Cabaliſtæ in Baal hatturim ex vocibus מלך שלם *Rex Salem* eliciunt nomen שם *Sem* per ראשי תיבות. Nempe ſuperbis hominibus non videtur ferendum ut Abrahamo conditori ſuę gentis præferatur alienigena, & ei benedicat & ab eo exigat decimas, tanquam ſacerdos ordinis ſuperioris. Sed 1. alienigenam fuiſſe Melchiſedechum docent hæc Apoſtoli Heb. 7, 6. *ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, cujus autem generatio non annumeratur in eis.* 2. Neq; Sem, cujus genealogia nota eſt uſque ad Adamum, diceretur *ἀπάτωρ* & *ἀγενεαλόγητος*. 3. Sacerdotiũ Melchiſedechi fuit diverſi ordinis à ſacer- E dotio Lev: ſacerdotiũ Semi non item, in cujus lumbis tam fuit Levi quam in lumbis Abrahami. Itaque tam dici poſſet Levi exegiſſe decimas quam ſolviſſe, quia tam fuiſſet in lumbis exigentis quam ſolventis, atque ita rueret tota Apoſtoli argumentatio. 4. Addo parum eſſe veriſimile ut à pronepote decimas acceperit proavus, qui idem Rex erat atque opibus affluens. *Reges terræ*, inquit Chriſtus

Matth. 17, 24. *à quibus accipiunt tributum vel cenſum? à filiis ſuis an ab alienis?* A
Et Paulus 2. Cor. 12, 14. *Non debent filii parentibus theſaurizare, ſed parentes filiis.* 5. Sed neque id credibile eſt Semum regnaviſſe in terra Chanaan quæ erat in Chami ſorte, & Chanaani ceſſerat fratris filio. 6. Nec Abraham habitaſſet in ea terra ut peregrinus, nec ſibi & uxori ſepulchrum comparaſſet, ſi habuiſſet in propinquo gentis ſuæ authorem in tanta dignitate collocatum. 7. Præterea ſi Sem eſt Melchiſedec, nulla apparet ratio cur Moſes hoc diſſimulaverit, & Semum ſub alio nomine latere voluerit. 8. Denique à priſcis non fuiſſe id conſtanter creditum conſtat ex Philone & Joſepho qui hanc hiſtoriam referunt ſine ulla mentione Semi. Quin à Joſepho Melchiſedec appellatur Χαναναίων δυνάστης *Chananaorum dynaſta*, belli Jud. l. 7. c. 18. B
Addit Epiphanius in hæreſi Melchiſedechianorum Samaritanos refellens qui cum Judæis idem ſenſerunt, tempora non convenire, quia Semus obierat antequam naſceretur Abraham. Quod probat ex annorum ſupputatione juxta Græcam editionem. Sed ex Hebræo textu apparet Semum non Abrahami modo ſed & Iſaaci attigiſſe tempora: Qua de re videndus Hieronymus in epiſt. 106. ad Evagrium. Itaque Abraham & Iſaacus potuerunt videre Semum. Non tamen ſequitur vidiſſe; ex Scriptura ſaltem haud quaquam conſtat. Ubi ſit urbs נואדה *Novada*, in qua Semi ſepulchrum eſſe fabulantur Arabes, mihi non eſt ſatis compertum. C

Semi filii notiſſimi ſunt, ſed nepotes non item. Filios hoc ordine recenſet Moſes: *Elam, Aſſur, Arphaxad, Lud* & *Aram*, Geneſ. 10, 22. ab Oriente incipiens, & in Occidentem deſiturus, niſi neceſſe habuiſſet Aram ultimo loco ponere, ut connecteret hunc verſum cum ſequente qui ſic incipit: *Et filii Aram*, &c. jam de ſingulis agendum.

CAPUT II.

Elam. עילם

PRo Elamitis Syrus interpres perperam habet Elanitas Act. 2, 9. Elamitæ iidem qui Elymæi Medis vicini. Hinc in Scriptura *Elam & Madai*. Lucas medios ponit inter Mediam & Meſopotamiam. Malè Polybius ad Septentrionem Mediæ. Truces fuere & bellicoſi. Proprios habuerunt Reges. Arma ſagittæ & arcus, ut & vicinis populis. Magiæ colligunt fuiſſe deditos ex Act. 13, 8. Sed ibi *Elymas* Arabica vox. Suſii ab iis diverſi. Tamen in Daniele iidem cum Elamitis. Ita etiam in Benjamine, & in Arabe paraphraſte. Nempe Elymæorum nomen quandoque patet latius. Elymæorum metrop. Elymais. In qua templum illud opulentum quod expilare conatus eſt Antiochus. Ita legitur 1. Macchab. 6. 1. & in Joſepho, Appiano, Polybio, Diodoro, Strabone, Hieronymo, Sulpitio. At pro Elymaide Perſepolim habet Jaſon, quæ diſtabat inde plurimum, & multo ante Antiochum deſtructa fuerat ab Alexandro. Dignus vindice nodus. D

Deut. 2, 8. ELam pater eſt Elamitarum de quibus Lucas Act. 2, 9. ubi Syrus interpres per-
1. Reg. 9, 26. peram habet אלניא *Elanitas*. Alii enim Elanitæ, alii Elamitæ. Elanitæ E
ſunt incolæ urbis *Elana* Hebr. *Elath* vel *Eloth* prope Eſiongaber in mari Erythræo, ubi navale Salomonis. Elamitæ ſunt in Elymaide. Elam ſcil. eſt Elymais, & Elamitæ ſunt Elymæi. Ex deſcriptione res patet, *Suſia*, inquit Strabo, *conjungitur Elymaitica, Elymaitica Media.* Inde eſt quod Elam & Madai, id eſt Elymæi & Medi

A Medi paſſim in Scriptura junguntur. Eſ. 21, 2. *Aſcende Elam, obſide Madai.* Jerem. 25, 25. *Cunctis regibus Elam & cunctis regibus Madai.* Act. 2, 9. *Parthi & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Judæamque & Cappadociam, Pontum, & Aſiam.* In quo loco inſuper id notandum, in horum populorum cenſu Lucam ab ortu in occaſum ſemper progredi recto ordine. Itaque vel hinc colligas Elamitas fuiſſe medios inter Medos & Meſopotamenos, qui idem ſitus eſt Elymaïdis. Nam Polybius qui Elymæos ad Septentrionem Mediæ ponit cum Ariaracis Cadduſiis & Matianis, omnium Geographorum ſententiæ palam obſiſtit. Mores etiam apprimè conveniunt. Truces enim & bellicoſos fuiſſe Elamitas ex Eſaia & Jeremia diſcere eſt, & ex Ezechiele imprimis, qui dicit Elamitas percuſiſſe terram viventium terrore ſui nominis cap. 32. v. 24. Qui verus Elymæorum character eſt, quos Strabo & Nearchus ſcribunt ex rapto vixiſſe, & vicinarum gentium ſolos Parthis ſemper obſtitiſſe, atque adeo ex Perſarum regibus auſos tributum exigere. Illis ſemper fuere proprii reges, quorum præter Jeremiam etiam Strabo meminit ubi ſupra. Horum duo memorantur, unus Codorlahomer Gen. 14, 1. alter Arjoc Judith 1, 6. Ille Abrahamo æqualis, hic Nabuchodonoſoro. Non poſſum non addere etiam à Prophetis eorum arma deſignari. Ita enim Eſaias; *Elam ſumpſit pharetram.* Et Jeremias: *confringam arcum Elam.* Nempe Strabone teſte montana regio Elymaitidis στρατιώτας τρέφει, τοξότας τοὺς πλείστους, *milites nutrit quorum plerique ſagittarii ſunt.* Vicinis etiam Coſſæis, Suſianis & Perſis eadem arma. Idem Strabo: Κοσσαῖοι μὲν οὖν εἰσὶ τοξόται τὸ πλέον *Coſſæi fere ſagittarii ſunt.* Claudianus de bello Gildonico:

Polyb. l. 5.
Eſa 21, 2. & 22, 6.
B
Strab. l. 11.
Jerem. 25, 25.
Eſa. 22, 6.
Jer. 49, 35.
C

— *noſtraque premant pharetratæ ſeniores*
Suſa.

Propertius ad Cynthiam lib. 2.

Non tot Achemeniis armantur Suſa ſagittis.

Et Polyænus Stratagem. lib. 7. Cyrum, in oppugnatione Sardium lignea ſimulachra conſtituiſſe ſcribit πώγωνας ἔχοντα καὶ Περσικὴν ἐσθῆτα καὶ φαρέτραν κατὰ νώτου καὶ τόξα κατὰ χεῖρας *barbas habentia & Perſicam veſtem, & pharetram à tergo & arcus*
D *in manibus*: Qui Perſarum erat habitus militaris. Tam Elymæos quam Perſas & Chaldæos plerique volunt Magiæ fuiſſe deditos, atque inde eſſe quod Elymam Lucas magum interpretatur Act. 13, 8. At iis accedo potius qui ex Arabica lingua deſumunt, qua עאלם *âlim* & עלים *alim* eſt magus. Illius plurale עלמא legitur pro Hebræo הרטומים in Herpeniano Pentateucho Exod. 7, 11. & paſſim in Saadia.

Suſii & Elymæi vicini quidem erant, ſed tamen diverſi populi, inter quos bellum ſæpenumero exarſiſſe refert ex Nearcho Strabo. Itaque etiam Eſdras cap. 4 v. 9. in Perſicarum gentium cenſu quæ Samariam tranſlatæ ſunt, Suſanæos &
E Elymæos ſeparatim nominat tanquam diſtinctas gentes. Tamen Danielis 8, 2. Suſan Suſiorum metropolis deſcribitur in provincia Elam: Et in Itinerario Benjamini pag. 86. כוסתאן *Cuzeſtan*, id eſt Suſiana cenſetur eadem eſſe provincia cum Elam, cujus Suſan eſt metropolis. Sed & Arabs interpres Pariſiis nuper

editus pro Elam Gen. 10, 22. habet חורסתאן *Chureſtan*, quod idem eſt. Omnino A
igitur dicendum Elam aliquando ſumi ſtrictius pro ſola Elymaide, aliquando ſumi latius, ita ut vicinas aliquot provincias ad Eulæum amnem includat, Gabianam puta, Carbianam, Maſſabiticam, quas Elymæis attribuit Geographus. Suſianam addo ex Daniele & Benjamino Tudelenſi. Sed & infra Suſianam, ad maris Perſici ſinum πλαγίως, non procul ab Eulæi oſtiis Elymæos ponunt Plinius, Pto-
Plin. lib. 6. 25. 26. 27 34. lomæus & Marcianus. In Ptolomæi tabulis Eldimæi perperam leguntur pro Elymæis. Nam in Græco textu ita habetur: ὑπὲρ μὲν τοὺς Ἐλυμαίους ἡ Κισσία. Non igitur eſt quod Danieli quis dicam ſcribat, quaſi ſolus Elymaidem tam latè extenderet.

Elymaidis caput erat Elymais inſignis urbs: In ea fuiſſe templum illud opu- B
lentiſſimum quod expilare conatus eſt Antiochus, tradit Author libri primi Machabæorum c. 6. v. 2. Et vero licet veteres rem aliter atque aliter referant, tamen
Antiq. l. 12. cap. 13. de hujus templi ſit convenit inter omnes: Joſephus de Antiocho: Ἀκούει πόλιν ἐν τῇ Περσίδι πλούτῳ διαφέρουσαν Ἐλυμαΐδα λεγομένην, καὶ πολυτελὲς ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἐν αὐτῇ *andivit urbem eſſe in Perſide perdivitem, Elymaida nomine, & in ea Dianæ templum valde opulentum.* Appianus in Syriacis: τὸ τῆς Ἐλυμαίας Ἀφροδίτης ἱερὸν ἐσύλευσε *Elymææ Veneris templum deprædatus eſt.* Hieronymus in Danielem cap.
11. *Polybius & Diodorus narrant eum templum Dianæ in Elymaide, quod erat ditiſ-* C
ſimum, ſpoliare conatum. Sulpicius hiſt. lib. 2. *Oppidum Elymum regionis illius opulentiſſimum fanumque ibi ſitum multo auro refertum decipere conatus.* Pæne
Strab. l. 16. Strabonem omiſeram qui cum aliis hoc ipſum templum in Elymæis ponit. Itaque nullus capio cur pro Elymaide Perſepolim habeat Jaſon cap. 9. v. 2. cum Elymais & Perſepolis non modo fuerint diverſæ urbes, ſed remotiſſimæ. Elymais fuit circa Eulæum, Perſepolis ad Araxem qui Ptolemæo Rhogomanes. Strabo de Alexandro l. 15. πρὸς αὐτῇ δὲ τῇ Περσεπόλει τὸν Ἀράξην διέβη, *juxta Perſepolim Araxem trajecit.* Diodorus lib. 17. ἐπὶ τὴν Περσέπολιν προάγων, &c. καὶ τὸν Ἀράξην ποταμὸν ζεύξας διεβίβασε τοὺς στρατιώτας, *ad Perſepolin tendens, &c. Araxe ponte juncto trajecit milites.* Curtius lib. 5. de Perſepoli: *Hujus veſtigium non inveni-*
retur, niſi Araxes amnis oſtenderet; Haud procul mœnibus fluxerat. Porro ab D
Eulæo diſtat Araxes, ubi invicem maximè accedunt, minimum ducentis millibus, atque Oroates fluvius ingens eſt interjectus. Taceo quod multo ante Antiochum Perſepolis ab Alexandro diruta fuerat & incenſa meretricis Thaidis inſtigatu. Expecto ut doctiores hunc nodum ſolvant, ingenuè profeſſus aquam hîc mihi hærere.

E

CAPUT

A

CAPUT III.

Aſſur אשור.

AB Aſſure Ἄσσυροι & Ἀσσύριοι. Tam late patuiſſe hoc nomen quam Aſſyriorum imperium. Aſſyrios & Syros promiſcuè ſumi. Tamen uſum voluiſſe ut Syros ab Aſſyriis Euphrates aut Tigris diſtingueret. Aſſyria propriè regio circa Ninum, quæ deinceps Adiabene. Hebræis הדייב *Hadiab* in Gemara & Bereſith Rabba & Chal. paraphr. malè ſcribi & הדייב & הדייב. Nominis origo ex Ammiano. Aliud Aſſyriæ nomen *Aturia* vel *Atyria* Chald אתוריא S & T B transſmutatis, ut Dion rectè obſervat. Ex eodem fonte Thuras Zamis filius, id eſt Athur filius Semi. De eo Suidas, Joannes Antiochenus, & alius ἀνώνυμος. *Almoſal* cur pro Aſſure.

AB Aſſure primo Aſſyres mox Aſſyrii dicti ſunt. Euſtathius in Dionyſium: Καλεῖ τοὺς παλαιοὺς παρὰ τῷ Ἑζαλοδίῳ Ἄσσυρες οἱ Ἀσσύριοι λέγονται, ἀπὸ ἰυδαίας τοῦ Ἄσσυρ. Tam latè patuit hoc nomen quam late patuit imperium. Sunt qui ad uſq; Mediam & Perſidem extendunt. Inde Aſſyria arbor eadem quæ Medica & Perſica. Et apud Suidam Aſſyrios quidam dicunt eſſe Perſas. Et in Virgilio Aſſyrium amomum eſt Medicum vel Armeniacum: Iis enim locis naſcitur, non in Aſſyria propriè dicta. Aſſyriis accenſet Strabo Babylonios, & Elymæos, & Parætacas, & Gor- C dyæos, & Meſopotamenos, & Arabes, & Syros, ab Ægypto uſque ad Pontum, ubi Leucoſyri habitant, qui Dionyſio Aſſyrii. Nempe multi veterum Syros & Aſſyrios pro iiſdem habent. De Aſſyriis Herodotus Muſâ ſeptimâ: οὗτοι δὲ ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων ἐκαλέοντο Σύριοι, ὑπὸ δὲ τῶν βαρβάρων Ἀσσύριοι ἐκλήθησαν. Juſtinus l. 1. *Imperium Aſſyrii, qui poſtea Syri dicti ſunt, annos* MCCC, *tenuere.* Inde Syrorum nomen cum Aſſyriis fuit commune: Strabo lib. 11. *Magna Media quondam imperavit toti Aſiæ,* καταλύσαντα τὴν τῶν Σύρων ἀρχὴν, *Syrorum imperio everſo*, id eſt Aſſyriorum, quomodo ipſe exponit lib. 16. his fere verbis: *Qui porro de Syrorum imperio ſcribunt, cum dicunt Medos quidem à Perſis, Syros vero à Medis everſos, non alios Syros intelligunt,* ἀλλὰ τοὺς ἐν Βαβυλῶνι καὶ Νίνῳ κατασκευασαμένους τὸ βασίλειον, *quam eos* D *qui Babylone & Nini regiam conſtituerunt.* Viciſſim, Aſſyrii ſæpe ſumuntur pro Syris, in Poetis maximè. In Bione Smyrnæo Venus deſcribitur Ἀσσύριον βοόωσα πόσιν *Aſſyrium maritum inclamans*, id eſt Adonidem Syrium ſeu Phœnicium. In Oppiano Myrrha vocatur κούρης δάκρυον Ἀσσυρίης *puellæ Aſſyriæ lachryma*, id eſt Myrrhæ ſororis Adonidis, quæ in arborem ſui nominis converſa fuiſſe fingitur. In Nonno urbs Beroe, quæ eſt Berytus, Ἀσσυρίῳ Λιβάνῳ περιπέπλαται. In Virgilio *Aſſyrio fucatur lana veneno*, id eſt Tyrio ſeu Phœnicio. In Catullo Ptolemæus Evergetes: *Vaſtatum fines iverat Aſſyrios*, id eſt Cœleſyriam. Si hæc non eſſent plus ſatis, poſſent multo plura congeri, ex quibus conſtaret Syriæ & Aſſyriæ no- E men olim promiſcuè ſumptum. Sed uſus tandem voluit ut Syros ab Aſſyriis Euphrates diſtingueret aut certè Tigris. Quod ſequutus Heſychius dicit *Syriam dici terram quæ à Phœnice eſt Babylonem uſque.* Neque multo aliter Strabo. Ita factum ut in duos populos divideretur imperium, Syros nimirum & Aſſyrios. Interim Aſſyria propriè dicta regio eſt circa Ninum, quæ deinceps Adiabene.

Bion in Epitaph. Adon.
Oppian. Cyneg. l. 3. v. 402
Nonn. in Dion. l. 40. v. 19.
Virg. Geor. 2.
Catullus in coma Beren.
In Συρίους κύ-βους.

Plinius: *Ultra Armeniam Adiabene Aſſyria ante dicta.* Marcellinus lib. 23. *Juxta hunc circuitum Adiabena, Aſſyria priſcis temporibus vocitata.* A

In Hebræorum libris Adiabene eſt הדייב *Hadiab*. In Gemara hoc nomen paſſim occurrit, & in Bereſith Rabbâ, & in Thargum pro *Aſcenaz* Jerem. 51, 27. & pro *Eden* Ezech. 27, 23. Sed pro הדייב *Hadiab* pleriſque locis ſcribitur חדייב *Chadiab*, vel הריב *Hariab*. Rectum eſt הדייב *Hadiab*, vel *Haddiab*, ut Aruch & Elias ſcribunt. Græci ſic dictam putarunt, quod propter fluviorum amplitudinem & frequentiam fere eſſet ἀδιάβατος. Sed hunc errorem Ammianus pridem correxit, Adiabenem dici monens à fluminibus Diavâ & Adiavâ. דיבא *deva* vel ſi mavis *diava* Chaldæis eſt lupus. Itaque flumen *Diava* idem qui Græcis *Lycus*; & articulo præfixo הדייב *Hadiab* eſt *Lycia* ſive Lupina regio. B

In הדייב & חרבן

Aliud Aſſyriæ propriè dictæ priſcum nomen eſt *Aturia* vel *Atyria*. Neque enim in Strabone probo quod Adiabenum diſtinguit ab *Aturia*, cum ex deſcriptione pateat *Aturiam* illi eſſe quæ reliquis Adiabene, nempe regionem in qua Ninus & Gaugamela & Lycus flumen. Tamen etiam in Trajano Dion Atyriam videtur ad Adiabene ſic diſtinguere ut in Adiabene Ninum, in Atyria Arbelam ponat & Gaugamelam. Sed ſi Chaldæos paraphraſtas conſulas, videbis אתוריא *Aturiam* paſſim occurrere pro *Aſſur*, adeoque eandem eſſe vocem, niſi quod de more gentis ת & ש id eſt S & T ſunt permutata. Atque id ex Dione notat Xiphilinus: *Aſſyria pars*, inquit, *Atyria vocitata eſt*, βαρβαρικῶς τὴν σίγμα εἰς τὸ ταῦ μεταποιούντων *Barbarorum more qui S in T tranſmutant.* Sed de his plura dicemus in Gen. 10, 11. C

Ex eodem fonte eſt *Thuras*, Rex Aſſyriorum antiquiſſimus, Zamis filius, qui Nino ſucceſſiſſe legitur, & multa bella geſſiſſe in Caucaſum filium Japeti, & ab Aſſyriis pro Marte coli, & Belus vocari vel Baal. Suidas: Θούρας, οὗτος ἐβασίλευσε μετὰ Νῖνον Ἀσσυρίων, ὃν μετεκάλεσαν εἰς ὄνομα τοῦ Πλανήτου ἀστέρος Ἄρεα· ὃς ἦν δεινὸς σφόδρα, καὶ πολεμήσας Καυκάσῳ τυράννῳ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰάφεθ καταγομένῳ, ἀνεῖλεν αὐτόν. τούτῳ προσεκύνησαν οἱ Ἀσσύριοι, ὡς θεῷ καὶ ὠνόμασαν αὐτὸν Βάαλ, ὅ ἐστι κατὰ τὴν αὐτῶν γλῶσσαν Ἄρης. *Thuras, ille poſt Ninum Rex fuit Aſſyriorum, quem poſtea Martem vocarunt de planeta nomine. Fuit is vir acerrimus, & cum bellum intuliſſet Caucaſo tyranno, qui genus ab Japheti tribu ducebat, ipſum ſuſtulit. Hunc Aſſyrii ut Deum adorarunt, & ipſum vocarunt Baal, quod ipſorum linguâ Martem ſignificat.* Joannes Antiochenus apud Cl. Salmaſium in Solinum pag. 1235. Μετὰ Νῖνον ἐβασίλευσε Θούρας, ὃν Ἄρεα ὠνόμαζον. ἦν δὲ σφόδρα δεινὸς καὶ πολεμικὸς· καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ Ἀσσύριοι ὡς θεῷ, ὀνομάσαντες αὐτὸν Βῆλον, ἤτοι Ἄρεα πολέμων θεόν. Ibidem alius ἀνέκδοτος ex Africano aut Euſebio, ut ſuſpicatur vir maximus: Μετὰ δὲ Νῖνον ἐβασίλευσεν Ἀσσυρίων Θούρας, ὅν τινα μετεκαλέσατο ὁ τούτου πατὴρ Ζάμης, ὁ τῆς Ἥρας ἀδελφὸς, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πλανήτου ἀστέρος Ἄρεα. Thuras per aphæreſin idem qui אתור *Athur* vel אתורא *Athura*: Aſſurem ita vocant Chaldæi. Zamis dicitur eſſe filius, id eſt Semi, & Nino ſucceſſiſſe, id eſt τῷ Nimrod, & Japheti filium Caucaſum bello viciſſe, id eſt Gogum vel Magogum filium Japhet. Itaque ſi D E

Lib. ἀρχαιολογίας.

his

A his ſcriptoribus fides, Belus Aſſyriorum non fuerit Nimrod ſed Aſſur. Eundem ex Gen. 10, 11. 12. condidiſſe colligunt urbes Aſſyriæ antiquiſſimas Niniven, Rehoboth, Câlach, & Reſen. Sed loco ſuo docebimus locum illum aliud ſonare. Arabs interpres Pariſ. pro Aſſure hîc habet אלמוסל *Almoſal*; quia Moſal urbs ſucceſſit urbi Ninivæ quæ Aſſyriæ caput fuit.

CAPUT IV.

Arphaxad ארפכשד

B ARpaxitis, Ptolomæo Arrapachitis, pars Aſſyriæ. Male Arphaxadæos confundi cum Chaldæis, id eſt כשדים *Chaſdim*, quorum pater כשד *Cheſed* Gen. 22, 22. Unde *Ur Chaſdim* per prolepſim, id eſt vallis Chaldæorum. Ur pro valle in Eſaia.

ARphaxad Aſſyriæ parti Arphaxitidi, quæ Ptolemæo Arrapachitis, videtur indidiſſe nomen. Nam quod Joſephus & alii volunt Chaldæos olim ab eo dictos *Arphaxadæos* merum ſomnium eſt. In Scriptura Chaldæi perpetuò vocantur כשדים Chaſdim à patre ſuo כשד *Cheſed* vel *Chaſed* filio Nachor fratris Abrahæ Gen. 22, 22. Hieronymus traditionibus in Geneſim: *Chaſed quoque quartus eſt, à quo Chaſdim, id eſt Chaldæi poſtea vocati ſunt.* Unde & אור כשדים
C *Ur Chaſdim*, id eſt Ura Chaldæorum, paſſim vocatur regio vel urbs in qua ſedes fixerant. Fateor quidem Chaſed nondum fuiſſe natum, quô tempore legitur Abram ex Ura Chaldæorum exceſſiſſe Gen. 11, 31. Sed Ura Chaldæorum per prolepſin vocatur illa urbs è qua deinceps Chaldæi erant orituri. Hâc figurâ in Scripturis nihil frequentius. *Ur* vallem ſignificat. Hinc Eſ. 24, 15. באורים כבדו יהוה *in vallibus celebrate Dominum.* Itaque *Ur* regio vel urbs videtur in valle fuiſſe. Eam in via è Tigri Naſibin fuiſſe ſitam probavimus ex Marcellino.

CAPUT V.

Aram. ארם

D ARam Nachoris ex Camuele nepos dicitur *pater Syrorum* in Græca & Vulg. verſione Gen. 22, 22. Id eſt tribus alicujus nomen in Syria. Nam gentis univerſæ pater Aram Semi filius multo eſt antiquior. Quomodo Aramæi dicantur Bathuel Laban & Jacob ex neutro prognati. Patria 1 nativitatis, 2 educationis, 3 converſationis. Chriſto patriæ tres: Jetheri duæ. *Arimi* in Homero, Heſiodo & Nonno ſunt Aramæi. Ita explicant Poſidonius & Strabo. Orontes cur olim Typhon. An Arimi Cilices. Plinius male Scythas cum Aramæis confundit, niſi legas Arimaſpos. Aramæus pro gentili & idololatra in Syra & Chald. paraphr. & Talmude, quia inde orta idololatria. Syri & Armeni ſimiles. *Aram* in Arab paraphraſi *Armenus.*

PRæter Aramum Semi filium alius fuit Aram multo junior, Nachoris ex Camuele nepos. Ad hunc Syros referunt Græci & vulgatus interpres, qui quô
E locô Camuelem vocat Moſes *patrem Aram*, habent τὸν Καμυὴλ πατέρα Σύρων *Camuel patrem Syrorum* Gen. 22, 22. Quod verum eſſe poteſt de Syrorum aliqua tribu, non de gente univerſa. Neque enim Aramo Camuelis filio Syri debent originem, ſed Aramo Semi filio de quo Joſephus: Ἀραμαίους ἔσχεν, οὓς Ἕλληνες Σύρους

προσαγορεύουσι. Quippe ante Camuelem natum jam populoſa erat Syria, & culta aliquot urbibus. Aramæi dicuntur Bathu el & Laban. Gen. 25,20. quamvis ex neutro prognati, non nomine gentis, ſed nomine patriæ. Nati enim erant in Padan Aram. Quod ipſe Moſes ita explicat: *Duxit Iſaacus Rebeccam filiam Bathuelis Aramæi de Padan-Aram*, quod additur ἐξηγητικῶς. Quin & Deut. 26,5. Iſraelitæ Jacobum patrem ſuum agnoſcunt eſſe Aramæum, qui in eadem Aram cum Labane vixerat per annos 20. Uni ſcilicet homini variæ poſſunt eſſe patriæ, nativitatis, educationis & converſationis. Quomodo Chriſto tres patriæ adſcribuntur Bethlehem, Nazareth, Capernaum. Et Davidis ſororius idem Jether Iſmaelita dicitur 1. Chron. 2,17. & Iſraelita 2. Sam. 17,25.

Aramæorum nomen non fuit Græcis prorſus ignotum. Homerus ſaltem qui Syros nuſquam nominat, Arimorum ita meminit Iliad. β. v. 783.

Εἰν Ἀρίμοις ὅθι φασὶ Τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς.
In Arimis ubi dicunt Typhœi eſſe cubilia.

Et Heſiodus Theogoniæ v. 304.

Ἡ δ' ἔρυτ' εἰν Ἀρίμοισιν ὑπὸ χθόνα λυγρὴ ἔχιδνα.
Tenebatur autem in Arimis ſub terra tetra Echidna.

Et Nonnus Dionyſ. lib. 1. v. 140. de Cadmo Europam quærente,

Ἤλυθε καὶ εἰς Ἀρίμων φόνιον σπέος.
Venit & in Arimorum cruentam ſpeluncam.

Arimorum porro nomine multi Syros vel Aramæos intelligunt. Strabo l. 13. οἱ δὲ τοὺς Σύρους Ἀρίμους δέχονται, οὓς νῦν Ἀράμους λέγουσι *quidam Arimorum nomine Syros intelligunt, quos nunc Aramos vocant.* Et lib. 16. οἱ Ἕλληνες Ἀραμαίους ἐκάλουν ἢ Ἀρίμους *Syros Græci vocabant Aramæos aut Arimos.* Atque idem ſcribit Poſidonius apud Strabonem lib. 13. Arima Syriam ſignificare. Hûc facit quod Syriæ flumen Orontes Typhon olim appellabatur, tanquam à Typhone vel Typhœo ibi fulmine percuſſo. Tamen Arima Calliſthenes Cilicibus adſcribit: Et Typhœum Cilicem faciunt Pindarus & Æſchylus. Sed & Cilicia Syriæ pars fuiſſe creditur, antequam Syros inde pepuliſſent Phrygiæ populi Cilices. Arimorum igitur nomen pro Syris apud Græcorũ ſcriptores vetuſtiſſimos videtur fuiſſe ſolum in uſu, ſed uſurpari deſiiſſe, poſtquam Aſſyrium imperium cœpit augeri in majus, atque in Syrorum & Aſſyriorum nomen paulatim conceſſiſſe. Unde factum ut Arimi vel Aramæi deinceps etiam doctiſſimis tam ignoti fuerint, ut turpi errore cum Scythis Aramæos confundat Plinius: *Perſæ, inquit, illos Sacas in univerſum appellavere à proxima gente, antiqui Aramæos.* Sed forte Arimaſpos ſcripſerat Plinius non Aramæos. Utut ſit Syri hodieque ſe vocant Aramæos. Quamvis etiam apud illos hoc nomen eviluiſſe ex eo conſtat quod in Syriaca verſione novi Fœderis Aramæus paſſim ſumitur pro Gentili. Sic Gal. 2,14. ארמאית חיא אנת *Tu vivis Aramaicè*, ubi Paulus ἐθνικῶς ζῇς *Gentiliũ more vivis.* Et Gal. 3,28. *Non eſt Judæus* ולא ארמיא *neque Aramæus*, ubi Paulus, *neque Græcus*, id eſt Gentilis. Ex Chaldæis ſumpta hæc phraſis, apud quos Aramæus idem qui idololatra. Unde eſt quod in Gemara Babylon. codicis de idololatria f. 26. p. 2. Cuthæus ſeu Samaritanus medi-

Strab. l. 13.
Pythion 1.
in Prometh. v. 350.

Plin lib. 6. cap. 17.

eſt

A eſt inter Judæū & Aramæum, id eſt Ethnicū idololatram. Sic in Onkeli Chaldaica paraphraſi Levit. 25, 47. *Si vendiderit ſe frater tuus* לארמאי מורעית גיורא *Aramæo ex ſemine proſelyti*, id eſt idololatræ. Idololatria nimirum ab Aramæis putatur orta, quia primi idololatræ, quorum in Scriptura fit mentio, Thare, Nachor & Laban Joſ. 24, 2. & Gen. 31, 19. patriā erant Aramæi: Proinde Thare patrem Abrahæ qui ex Ure Chaldæorum migravit in Padan Aram, Hebræi volunt primum fuiſſe ſtatuarium; In qua eadem ſententia video fuiſſe Epiphanium qui de Thare hæc habet lib. 1. adverſus hæreſes §. 6. ἐντεῦθεν γεγόνασιν ἀνδριαντοπλαστίαι ἀπὸ πηλουργίας καὶ κεραμευτικῆς ἐπιστήμης διὰ τῆς Θάῤῥα τούτου τέχνης. *Exinde cœperunt* In Bereſith Rabba C. 38.
B *fingi ſtatuæ ex argilla & figulino opere per artem hujus Thare.* Neque aliter Suidas voce Σερούχ. ἦν γὰρ ἀγαλματοποιὸς ἀπὸ διαφόρων ὑλῶν εἰκόνας ἐργαζόμενος, καὶ λέγων τούτους εἶναι θεοὺς καὶ ὀφείλειν προσκυνεῖσθαι ὡς αἰτίους τῶν ἀγαθῶν *Thare enim erat ſtatuarius, qui ex varia materia fabricabat imagines, & has dicebat eſſe Deos, & adorari debere ut bonorum authores.*

Syros & Armenos Strabo l. 1. teſtatur πολλὴν ὁμοφυλίαν ἐμφαίνειν κατά τε τὴν διάλεκτον καὶ τοὺς βίους, καὶ τοὺς τῶν σωμάτων χαρακτῆρας *multum cognitionis præ ſe ferre ſermone & vitâ & corporum formâ*, Unde factum ut ab Aram dici Armenos nonnulli putaverint. Adeoque Arami nomen Arabs interpres Pariſinus ארמני red-
C didit, id eſt *Armenum* vel *Armenium*. Tamen Armeniam aliunde appellatam eſſe eſſe jam docuimus.

CAPUT VI.

De locorum nominibus quibus vel præfigitur, vel poſtponitur nomen Aram.

Aram Naharajim Meſopotamia, Interamna, Medamna. *Padan Aram* aliud eſt, etſi reddatur *Meſopotamia Syriæ*, quod Auguſtino ſuſpectum. Chaldæis *paddan* de bobus, par ſeu jugum. Id perperam huc referunt; cum פדאן *phaddan* Arabice ſit idem quod Hebr. שדה *ſede*, ager ſativus aut compaſcuus. Itaque *Padan Aram* id ipſum quod *Sede Aram* Oſ. 12, 13. id eſt
D Meſopotamiæ culta pars, quæ deſertæ opponitur. Utriuſque deſcriptio ex Strabone, Xenophonte & Polybio. Culta pars, ad *Araxem* qui & *Chaboras* vel *Aborras*; Deſerta ad *Maſcam* qui & Sancoras, & circa Tigrim in aditu Babyloniæ. In Epiphanio Meſopotamia duplex, *Phadan* & *Sujoba*, forte *Soba*. Ur Chaldæorum in Meſopotamia inter Tigrim & Niſibim, ubi *Ur* Ammiani. Ideo Stephano Act. 7, 3. 4. idem Meſopotamia & terra Chaldæorum. Aliis *Ur* in Babylonia, ubi Ur a Plinii, & Ptolomæi Auranitis. Prior ſententia cur præferenda. *Aram Soba* habuit ab ortu Euphratem, ab occaſu Damaſcenos. In ea ſita Palmyra. *Soba* non eſt *Sophene* ut Joſepho perſuaſum. Nec *Alep* eſt *Soba*, ut volunt. Sed in Ptolomæo *Sabe* & *Barathena* videntur eſſe *Soba* & *Berothai*. Fortè hi *Saba* Servir propè Libanum; & Plinii *Subes*, pro quo *Nubeos* ſcribunt. *Aram Dammeſek, Damaſcena. Hoba, vallis Aven, Beth-eden, Hadrac* Κοῖλος πεδίον, *Alganta, Amyca*, ejuſdem loci nomina. *Aram Maacha* eſt Epicœros, non Comagena ut volunt.
E *Aram Beth-Rehob* prope Epiphaniam ad Aquilonem terræ Chanaan. Aliud oppidum Saul Rehoboth.

IN ſcriptura ſex loca ſunt quibus vel præfigitur, vel poſtponitur nomen Aram; nempe *Aram-Naharajim*, *Paddan-Aram*, *Aram-Soba*, *Aram-Dammeſeck*, *Aram-Bethrehob*, & *Aram-Maacha*. De ſingulis dicendum. *Aram-Naharajim* id eſt Syria duorum fluminum, Græce Μεσοποταμία, quia inter Tigrim & Euphratem media eſt. Latine melius dicatur *Interamna* quam *Medamna*, cum Priſciano, cujus verba ſunt:

Indigenæ populi pro re dixere Medamnam. A

Plerique putant *Paddan-Aram* id ipſum eſſe, quia Græcè & in vulgata fere redditur *Meſopotamia Syriæ*, ſed Auguſtino videtur fruſtra dici Meſopotamia Syriæ, cum Meſopotamia non dicatur niſi Syriæ. Nam quod Stephanus voce Ἀείνου Meſopotamiam deſcribit in Oenotris puto eſſe ſine exemplo. Proinde ut idem Auguſtinus obſervat, nonnulli Syriæ vocem aſteriſco notarunt, tanquam aliunde adſcitam. *Quaſi*, inquit, *Meſopotamia dicatur niſi Syriæ, quamvis hoc ſeptuaginta habere non perhibentur Syriæ, ſed cum aſteriſco ſcriptum eſt.*

Locut. l. 1. in Gen. 28.

Chaldæis פדנא דתורין *paddana dethorin* eſt par boum ſeu jugum boum. Ita *Paddan-Aram* David Kimchius geminam Syriam dici aſſerit, nempe Meſopotamiam & Aram Soba. Verum enim vero vocis *Paddan*, vera ſignificatio ex Arabica lingua petenda eſt, quâ פדאן *Phaddan* idem eſſe quod Hebræis שדה *Sede* Joſephus, Kimchius, Aben-Ezra & Selomo rectè obſervant: Nempe שדה *Sede* eſt ager ſativus aut compaſcuus. Ita Kimchius in Joſ. 8, 24. Alii tantum ſativum volunt, ut שדה propriè ſit ἄρουρα *arvum*, quomodo veterũ interpretum nonnulli reddunt Gen. 27, 27. Atque id ipſum Arabicè eſt פדאן *phaddan*. Quod Giggeius cur tam cunctanter affirmet nullus capio, cum in omnium manibus verſentur adagia cum Lochmani fabulis ab Erpenio edita, quorum octavum ſic habet: *Quicquid plantaveris* פי אלפדאן *in alphaddan proderit tibi; at hominẽ ſi plantaveris, eradicabit te.* Ibi *alphaddan* id eſſe quod diximus nemo non videt, agrum ſcil. ſativum vel conſitum. Indidem פדאד *phedad* Arabibus eſt agricola & ruſticus. Sic in vita Tamerlanis pag. 4. וכאן הו ואבוה מן *Erat tam ipſe quam pater ejus* אלפדאדין ומן טאיפה אמסאב לא עקל להם ולא דין *è phedadinis* (ruſticis) *& ex eorũ face quibus neque eſt intellectus nec religio.* Rurſus פדנא Chaldæis & Syris, פדאן Arabibus aratrum ſonat. Itaque *Paddan-Aram* plane idem eſt quod שדה ארם *Sede-Aram*, ager ſativus vel conſitus Meſopotamiæ. Supplendum enim eſt נהרים *Naharajim*. Et verò, quod hujus vocis interpretes fugiſſe miror, propheta Oſeas ita exponit. Is enim c. 12. v. 13. Jacobum fugiſſe ſcribit in שדה ארם *Sede-Aram* pro eo quod habet Moſes illum iviſſe in *Paddan-Aram* Geneſ. 28, 2. Ut jam nemini ſit dubium quin פדן *Paddan* & שדה *Sede* ſint voces ἰσοδύναμοι. Porro *Paddan* vel *Sede-Aram*, id eſt Meſopotamiæ culta pars, alteri opponitur quæ deſerta & inculta eſt. Res ex Strabone clara, qui duas partes facit Meſopotamiæ, quarum una παρόρειος prope montes Armeniæ ſita, eſt εὐδαίμων ἱκανῶς καὶ εὔβοτος, καὶ εὐφυὴς, *fœlix ſatis, & paſcuis & germinibus læta:* altera meridiem verſus ubi loca ἄνυδρα καὶ λυπρὰ *inaquoſa & ſterilia* habitant Scenitæ Arabes, ex rapto vivere ſoliti, & more Nomadum divagari. Utriuſque deſcriptio egregia eſt in Xenophonte in primo ἀναβάσ. quo loco Cyrum narrat Euphrate trajecto prope Thapſacum, inde nonis caſtris, paraſangis quinquaginta, progreſſum per Syriam, (id eſt Paddan-Aram) ad Araxem amnem perveniſſe (is aliis eſt Chaboras, vel Aboras) ibi fuiſſe vicos complures frumento vinoque refertiſſimos. Illinc per Arabiam (id eſt Meſopotamiæ deſerta) Euphrate ad dextram relicto, quinis caſtris,

B C D E

Strab. l. 16.

para-

A paraſangis XXXV. iter per deſerta loca feciſſe: in eo ſpatio campos abſinthii plenos late patere in æquoris modum; eſſe & fruticeta quædam aromatum inſtar fragrantiſſimi odoris, ſed arborem omnino nullam. Ibidem capras repertas atque onagros, ſtruthiones item & otides. Exinde Maſca tranſmiſſo (is eſt Ptolomæi Saocoras) caſtris XIII. paraſangis XC. progreſſum, ad Arabiæ portas perveniſſe (id eſt Meſopotamiæ fines, quà Babyloniam attingit) in eo intervallo quam pluſima jumenta fame periiſſe, οὐ γὰρ ἦν χόρτος, οὐδὲ ἄλλο δένδρον οὐδέν, ἀλλὰ ψιλὴ ἦν ἅπασα χώρα, *neque enim ibi erat pabulum, neque arbor ulla, ſed nuda erat tota regio:*

B Quod incommodum ut vitaret Antiochus, illi author fuit Zeuxis apud Polybium lib. 5. ut Tigrim trajiceret, quia niſi trajeciſſet, oportuiſſet milites διελθόντας ὁδὸν ἐρήμου ἡμερῶν ἓξ παραγίγνεσθαι πρὸς τὴν βασιλικὴν διώρυχα καλουμένην *poſt habitum iter dierum ſex per terram deſertam ad regiam foſſam devenire*, unum ex Euphratis alveis in aditu Babyloniæ. Hæc ex Strabone, Xenophonte & Polybio. Ex quibus abundè conſtat Meſopotamiæ duas fuiſſe partes, fertilem unam ab Armeniæ montibus uſque ad amnem Chaboram, alteram incultam & aſperam à Chabora Babyloniam uſque. Prior à Moſe vocatur *Paddan* & *Paddan-Aram*, ab Oſea *Sede-Aram*, id eſt Meſopotamiæ culta pars, à Strabone Meſopotamia

C felix, à Xenophonte Syria, ut poſterior Arabia, quia illam Syri tenebant, hanc Arabes, quod ipſum ex Strabone atque Ammiano conſtat. Hujus Meſopotamiæ diviſionis videri poſſit Epiphanio aliquid ſuboluiſſe, cum ſcripſerit: Ἰακὼβ δὲ ἀποδιδράσκει ἐπὶ τὴν Μεσοποταμίαν Φαδὰν, ἐπέκεινα τῆς Μεσοποταμίας Σουσωβὰ *Jacob in Meſopotamiam Phadan profugus conceſſit, ultra Meſopotamiæ partem alteram quæ Suſeba nominatur.* Interim cum Geographi nullos Suſobenos alibi notent quam in Scythia, id mihi valde ſuſpectum eſt, quod in Suſoba facit eſſe partem Meſopotamiæ. Nunquid pro *Suſoba* legendum Soba, quam Meſopotamiæ partem fecerit Epiphanius, quia illam proximè attingit ſolo Euphrate interjecto? Unde eſt quod juxta Hebræos Aram Naharajim & Aram Soba continentur communi nomine Paddan, quod tamen illis nequaqum conceſſerim.

D Obiter in Scriptura nota Chaldæorum terræ nomine etiam intelligi Meſopotamiæ partem quæ Aſſyriæ propior eſt. Hinc toties Ur *Chaldæorum.* Nam ex Ammiano docuimus Ur in Meſopotamia fuiſſe in via è Tigri Niſibin. Proinde Martyri Stephano idem ſunt *Meſopotamia & terra Chaldæorum.* Actor. 7, 2. 3. 4. *Deus,* inquit, *gloria apparuit patri noſtro Abrahæ cum eſſet in Meſopotamia, priuſquam moraretur in Charan, & dixit illi, exi de terra,* &c. *Tunc exivit de terra Chaldæorum, & habitavit in Charan.* Eupolemum qui ſcripſit de rebus Judaicis, rem aliter definire non ignoro. Is enim Uram unde Abraham, vel Uriam ut appellat, ponit in Babylonia. Ἐν πόλει, inquit, τῆς Βαβυλωνίας Καμαρίνῃ, ἥν τινας λέγειν πόλιν Οὐρίην, *in urbe Babyloniæ Camarina quam quidam Uriam appellant.* Quod ſi quis malit ſequi, non vehementer repugnabo. Sic enim Ur *Chaldæorum* erit Ura de qua Plinius lib. 5. cap. 24. *Ita fertur* (Euphrates) *uſque Uram locum in quo converſus ad Orientem relinquit Syriæ Palmyrenas ſolitudines.* Quod putaverim Chaldæos אורן ſcripſiſſe, id eſt *Uram* vel *Auram.* Unde

Apud Euſeb. lib. 9. præpar.

E

apud

apud Ptolemæum in Babyloniæ deſcriptione: Παράκειται δὲ τῷ μὲν Εὐφράτῃ ἡ Αὐρανῖτις χώρα, *Adjacet autem Euphrati Auranitis regio.* Interpretes male *Auchanites.* Saltem Auranitis ibi ſita eſt ubi Ura Plinii, nempe in divertigio Euphratis verſus Orientem. Nec mirum erit Babyloniæ partem à Stephano Martyre Meſopotamiæ adſcribi: cum nonnulli veterum Meſopotamiam extendant uſque ad mare Perſicum, ita ut Babylonia ejus cenſeatur eſſe pars. Plinius lib. 6. cap. 26. *Meſopotamia tota Aſſyriorum fuit vicatim diſperſa præter Babylona & Ninum.* Et aliquanto poſt: *Reliqua pars Meſopotamiæ Aſſyriaque Babylonia appellata eſt.* Tamen eſt cur natale ſolum Abrahæ videatur eſſe potius Ura Ammiani inter Niſibim & Tigrim Amnem. Primò inde in Judæam via recta eſt per Carrhas ſeu Charan, è Babylone non item. Itaque ſi Abraham in terram Chanaan iturus, è Babylonia profectus eſt, quæretur non immerito cur per Meſopotamiam & Carrhas iter fecerit: cum via eſſet multo compendioſior per Arabiæ deſerta. Si Abrahamum dixeris ipſa hæc deſerta vitaſſe, regeri poteſt iter Meſopotamiæ ſolitudines non minus fuiſſe incommodum; quod palam conſtat ex Xenophonte. Maximè cum illâc euntibus Euphrates vaſtus amnis tam numeroſæ familiæ multiſque armentis & gregibus gravi bis fuerit trajiciendus. Quid quod Joſue cap. 24. verſ. 2. Abrahæ patrem Tharam aſſerit trans flumen Euphratem habitaſſe מעולם *jam olim,* & ibi ſerviiſſe Diis alienis. At Babyloniæ pars quam diximus eſt cis Euphratem, itaque hoc diceretur tantum reſpectu Charan urbis, ubi Tharam Diis alienis poſt Dei vocationem ſerviiſſe non eſt veriſimile: ſed neque videtur fuiſſe diu ſuperſtes. Utut ſit Tharam certum eſt ibi non habitaſſe מעולם *jam olim,* vel ut habent Septuaginta ἀπ' ἀρχῆς, & vulgatus *ab initio.* Eò enim ex Ura ſe contulit valde ſenex poſt mortem filii Charan, ut habetur Gen. 11, 28. 31. Præterea Ura Ammiani Cordyenæ multo eſt propior, ubi ſubſtiterat arca. Unde Abrahami majores non multum receſſiſſe par eſt: quia diſperſi non fuerant cum turris Babylonicę conditoribus. De cætero Chaldæos ætate Moſis ibi habitaſſe mirum non eſt, cum vicina Aſſyria jam per aliquot ſęcula fuiſſet ſub Chaldæorum imperio.

Aram Soba, vel Aram Suba, ut paſſim ſcribunt Græci interpretes, proxime Euphratem attingere ex eo patet quod David profectus להשיב ידו *ut verteret manum ſuam,* vel להציב ידו *ut conſtitueret manum ſuam in fluvium Euphratem,* id eſt ut ad Euphratem uſque imperii ſui limites propagaret, percuſſit Adar-ezerem regem Soba 2. Sam. 8, 3. & 1. Paral. 18, 3. Eodem facit quod Adar-ezer auxiliares copias educit *è Syria quæ trans flumen eſt,* id eſt è Meſopotamia proxima 2. Sam. 10, 16. Pſ. 60, 2. Euphrates igitur Syriæ Soba limes fuit Orientalis, ut Occidentalis terra Chanaan & Syria Damaſcena. Quibus vicinam fuiſſe ſuadet quod Sobæis tam ſæpe res eſt cum Judæis & Damaſcenis. Ita Saul 1. Sam. 14, 47. David 2. Sam. 8, 3. & 10, 6. Solomon 2. Chron. 8, 3. bello Sobæos adoriuntur. Sed Damaſceni ſuccurrunt 2. Sam. 8, 5. Et Razon è Soba fugit Damaſcum 1. Reg. 11, 24. Hoc præcipuum quod Palmyra & vicinæ urbes quas in deſerto ædificavit Solomon

A mon 1. Reg. 9, 17. 18. leguntur ſitæ fuiſſe in Hamath Soba 2. Paral 8, 3. 4. ut jam Syriæ Soba ſitus non poſſit ignorari: Quo loco enim fuerint Palmyrenæ ſolitudines ex Plin. & Ptol. notiſſimum. Itaque hallucinatur Joſephus qui Aram Soba ſtatuit eſſe Sophenem, cum Sophene in Armeniâ ſit trans Taurum & Euphratem. Sed & Alep, olim Berœa, videtur eſſe remotior quam ut ibi commodè ſtatuatur Aram Soba, quæ Benjamini ſententia eſt, & Alepenſium hodie teſte Teixeirâ. Sobæorum poſt Solomonis tempora ideo raramentio, quia eorum vires à Saule, Davide & Solomone ita fractæ & acciſæ ſunt ut deinceps in obſcuro latuerint. Edit. Baſil. l. 4. c. 4.
Tamen in Joſepho Gorjonide legitur Hircanus expeditionem ſuſcepiſſe in Sy-
B riam Sobam. Verum is Soba de ſuo addit, cum Syriam ſimpliciter ſcripſerit verus Joſephus. Antiq. l. 13. c. 17.
At in Ptolemæo Sabe & Barathena, Arabiæ deſertæ urbes in Palmyrenæ finibus, videntur eſſe Soba & Berothai Sobæorum oppida, quorum in Scripturâ mentio. 2. Sam. 8, 8.
Et Servius qui Sabæos Libano & Antilibano vicinos facit, Sabæis perperam tribuit quod de Sobæis alicubi legerat. Inſuper quô loco legimus apud Plinium in media Syriæ ad Libanum penetraſſe Nubeos Arabes, Plinius ut quidem puto, Sabeos vel Sobeos ſcripſerat, non Nubeos qui nullibi ſunt. lib. 6. c. 26.
Nombæi enim vel Nobæi quomodo legendum conjectat vir maximus, non Arabes ſed Judæi erant, à Libano remotiſſimi, in viâ quâ itur Dioſpolim, Jeroſolymis tam vicini ut ex eorum urbe Nobâ vel Nombâ Jeruſalem poſſet conſpici. Hieron. in Eſ. 10.

C Jam quæ ſequitur Aram Dammeſek eſt Syria Damaſcena. Ita cum Plinio & Melâ vocamus Syriæ partem inter Libanum & Antilibanum comprehenſam, cujus caput Damaſcus Eſa. 7, 8. Fuit hæc vallis πολυώνυμος: Nam & חובה *Hoba* vocatur Gen. 14, 15. & בקעת־און *vallis Aven*, & בית־עדן *Beth-Eden* ſedes voluptatis Amos 1, 5. & חדרך *Hadrac* Zach. 9, 1. Et à Strabone κοῖλον πεδίον. Et ab incolis אלעוטה *Alganta* Geographiæ Nubienſis clim. 3. part. 5. Et Polybii lib. 5. ἀμύκη, id eſt אמיקא *Amica* profunda. Quorſum dicetur infra. Rigatur quinque fluminibus. Ex Hermone monte deſcendunt duo maximè inſignes, Abana & Pharphar 2. Reg. 5, 12. quorum hic urbem alluit, ille mediam ſecat: Benjamin Itiner. pag. 55.

D Quæ ſuperſunt Aram Maacha 1. Paral. 19, 6. & Aram-Beth-Rehob 2. Sam. 10, 6. Chananæorum fuere potius quam Syrorum oppida, Maacha eſt Ptolemæi Epicæros Paleſtinæ urbs trans Jordanem. Saltem Deut. 3, 14. & Joſ. 12, 4. 5. & 13, 11. 13. pro Hebræo *Maacha* in Chaldæâ paraphraſi legitur אפיקירוס *Epicaros*. Neque repugnat ſitus. Rehob fuit in limite Aquilonari terræ Chanaan, non procul ab Emath quæ alio nomine dicitur Epiphania. Vide Num. 13, 21. Maacha tribui Manaſſe, Rehob tribui Aſer obtigit Joſ. 13, 11. & 19, 28. Sed utramque Chananæi Judæis invitis retinuerunt, Joſ. 13, 13. & Jud. 1, 31. Hæc in Scripturâ cum aperta ſint, plerique tamen Aram-Maacha volunt eſſe Comagenam, id eſt eam Syriæ partem quæ Tauro & Amano contigua eſt, cujus caput Samoſata. Et
E Aram-Beth-Rehob vir magnus confundit cum Saul-Rehoboth urbe ad Euphratem poſitâ Gen. 36, 37. Putaverunt nimirum ad Syriam propriè dictam pertinere Maacha & Rehob, propter nomen Aram præfixum. Sed nihil obſtat

quo minus etiam iis commune fuerit hoc nomen qui cum verè Syri non eſſent, A
tamen Syrorum mores & naturam exprimebant. Tale eſt quod Marc. 7, 26. Syrophœniſſa vocatur mulier quæ verè Syra non erat. Sed Chananæa Matth. 15, 22.

CAPUT VII.

Semi nepotes ex Aram.

Qui Semi nepotes Gen. 10. filiis accenſentur 1. Par. 1. Filius pro nepote paſſim. Aliter conciliat Capellus. B

SEmi filiis accenſentur Hus, & Hul, & Gether, & Mas, vel Meſech, 1. Paral. 1, 17. qui tamen propriè filii non erant, ſed ex Aramo nepotes, ut habetur Geneſ. 10. 23. verum filii nomine ſæpe intelligitur nepos. Tale eſt Laban filius Nachor Gen. 29. 5. id eſt nepos ex Bathuele, & Mephiboſeth filius Saul 2. Sam. 19. 25. id eſt nepos ex Jonathane. Vir ſummus, meus olim præceptor, Ludovicus Capellus, in præſtanti opere nondum excusô, multo aliter ſolvit hunc nodum. Vult enim in Hebræo textu Paralipomenon capitis primi verſu decimo-ſeptimo poſt וארם ſuppleamus ex Geneſ. 10. 23. ובני ארם quæ omiſſa fuerint propter τὸ ὁμοιόπτωτον. Aliorum eſto judicium. C

CAPUT VIII.

ערץ *Vts Gen.* 10, 23.

UTs condidit Damaſcum. Ex ערץ factum Arabum עָוטָה *Gauta*, nomen Damaſcenæ vallis. צ & ט permutantur. עוטה etiam pro quavis valle. *Gauta* & *Algauta* in Arabica & Chald Paraphr. Ejus deſcriptio ex Nubienſi. Statuo XXVM paſſ. *Aurica* Polybii. Alius *Vts* ex quo *Auſitis* Job 1. & *Auſita* male Aſitæ in Ptol. Tertius *Vts* è poſteris Edom, unde Idumæa *terra Vts*.

ARami filiorum quatuor *Uts* primogenitus creditur condidiſſe Damaſcum. D
Ita veteres docent ſummo conſenſu. Atque hûc facere videtur quod Damaſcena vallis hodieque ab Arabibus vocatur עוט *Gaut* & עוטה *Gauta*, & articulo præfixo אלעוטה *Algauta*, ſono quidem diverſiſſimo, ſed iisdem fere literis. Nam *Uts* Hebraicè eſt ערץ: litera *ain*: initialis ſonat ut G in עזה *Gaza* & עמרה *Gomorrha*, & Arabicè quoties habet punctum adſcriptum. Et *tſade* finale mutatur in *teth* ut in Tyro & Tani ex צור & צען. Quo exemplo in Syris vocibus טביא *capra* טהרא *meridies*, עטלא *piger*, טריב *adustio*, טופר *unguis*, טלל *tegere*, *teth* eſt pro Hebræo *tſade*. Itaque mutatio τοῦ ערץ in τὸ עוט planè eſt analogica. Arabs paraphraſtes Lutetiæ nuper editus pro ערץ Uts hîc habet אלעוטה *Algauta*. Si quis *Gaut* putet nomen eſſe appellativum non proprium, quia nonnunquam, E
licet rarò admodum, *gaut* & *gauta* dicitur etiam quævis alia vallis, atque hinc תעויט *tagnit* profunditas: Reſpondeo ſic appellari etiam alias valles ad exemplum

A plum Damaſcenæ, quæ vallis eſt celeberrima. Tale eſt Achelous pro quôvis amne, & Pontus pro quovis mari.

Pro *Ganta* & *Alganta* Jeroſolymitanus interpres ſcribit עוותא *Gantha* Gen. 14,15. & Jonathan אלגוותא *Algantha* Num. 34, 6. Quæ voces ne deinceps crucem figant interpretibus, en tibi, lector benevole, deſcriptionem *Alganta* ex Arabe Geographo clim. 3. part. 5. *Damaſcus habet montes atque arva quæ vocantur Alganta, protenditurque Alganta ſpatio duarum ſtationum in longitudinem, & unius in latitudinem.* Itaque *Alganta* eſt *πεδίον κοῖλον campus concavus* Strabonis lib. 16. inter Libanum & Antilibanum, cujus latitudo ad mare eſt ſtadiorum B CC. longitudo autem à mari ad mediterranea dupla. Nam aliis verbis eadem *utrobique* menſura; cum juſta ſtatio ſit XXV M. paſſuum, vel quod idem eſt ducentorum ſtadiorum. Κοῖλον Syris eſt עמיקא *amica.* Proinde idem campus vocatur Ἀμύκης πεδίον. Polybius de Oronte fluvio lib. 5. *τὴν ἀρχὴν τοῦ ῥεύματος λαμβάνων ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Λίβανον καὶ τὸν Ἀντιλίβανον τόπων, καὶ διανύσας τὸ καλούμενον Ἀμύκης πεδίον, ἐπ' αὐτὴν ἱκνεῖται τὴν Ἀντιόχειαν, è proximis Libano & Antilibano locis primum ortus, per eam quam Amyca* (עמיקא) *planiciem nominant, labens, Antiochiam petit.*

Præter hunc *Uts* filium Aram, alii duo fuere cognomines: unus filius Nachor fratris Abrahæ Geneſ. 22,21. cujus regio *Auſitis* Job. 1, 1. in Græcâ translatione, C & poſteri *Auſitæ* Arabiæ deſertæ populi in Ptolemæo. Sic enim legendum, non Αἰσῖται *Æſitæ*: Alter *Uts* fuit in poſteris Edom Gen. 36, 28. à quo Idumæa nominatur *terra Uts* Lam. 4,21. Itaque à tribus illis tres fuere terræ *Uts*; prima circa Damaſcum, ſecunda in Arabiâ deſertâ prope Chaldæam, tertia in Petræâ in finibus terræ Chanaan: quæ res regiones cum & locis plurimum diſtent, & habuerint conditores diverſiſſimos, ab Hieronymo tamen & ab aliis paſſim ſumuntur promiſcuè, unde oritur mira confuſio.

CAPUT IX.

חול *Hul* Gen. 10, 23.

D

Hul vel *Chul* Joſepho *Otrus*: Fortè Otus, unde Otene Ptolemæo maſle *Motene* vel *Totene*. A *Chul* dictæ *Cholobetene, Cholua, Choluata, Choumma, &c.* Armenorum lingua partim Phrygia, partim Arabica; Scriptura Syriaca.

FIlii Aram tres qui ſuperſunt, *Hul, Gether* & *Mas*, quas ſedes habuerint valde incertum. *Hul* plane diverſo nomine Joſephus Otrum appellat, & in Armeniâ vult habitaſſe. Suſpicor Otum ſcripſiſſe, nomen in tabulis notiſſimum, ut inde Otenem deduceret quæ Armeniæ pars eſt inter Cyrum & Araxem. Plinius: Plin. l. 6. c. 13.
Atropatene ab Armenia Otene regione diſcreta Araxe. Quadratus lib. 2. Parthic. Apud Steph. in Ὠτηνή.
περὶ δὲ Κῦρον ποταμὸν Ὀβαρηνοί τε καὶ Ὠτηνοὶ νέμονται μέγα μέρος Ἀρμενίας ὄντες. *Circa Cy-*
E *rum fluvium Obareni & Oteni habitant, qui ſunt Armeniæ magna pars.* Et lib. 3. Πάκορος ἐν τούτῳ περὶ Ἀρτάξατα καὶ τὴν Ὠτηνὴν τῆς Ἀρμενίας διάγων. *Pacorus interim circa Artaxata & Armeniæ Otenem degens.* In Ptolemæo perperam eſt Μωτήνη, &

in Tabulis Totene. Sed ſive Joſephus *Otum* vel *Otrum* ſcripſerit; quid his nominibus commune cum Hebræo חול *Hul* vel *Chul?* A

Si quis conjecturæ locus, חול videtur potius inſediſſe Χολοβητηνὴν *Cholobetenen:* Ea fuit pars Armeniæ cujus Satrapa erat Tigranes. Stephanus: Χολοβητηνή, μοῖρα Ἀρμενίας· Ἀρριανὸς ἕκτῳ Παρθικῶν. Τιγράνης ἀρχόμενος, ἀρχίλας σατράπης. ἡ δὲ χώρα ἧς ὑπῆρχεν Χολοβητηνὴ ὀνομάζεται. Cholobetene Armeniis erat חולבית *Cholbeth* Choli domus, vocibus tranſpoſitis ut in תגרן קרתא *Tigranocerta* pro urbe Tigranis. Quadratus apud Stephanum: Καὶ ᾤκισε τὰ Τιγρανόκερτα, τὸ δ' ἐστὶ τῇ Παρθυαίων φωνῇ Τιγρανόπολις. Sunt & ejuſdem Armeniæ diverſæ urbes in Ptolemæo, *Cholua*, *Choluata*, *Cholimma*, *Colſa*, *Colana*, quarum nomina videntur eodem alludere. B

Lib. 1. Armenos dicit Stephanus Phryges eſſe genere, & linguam Phrygum in multis imitari, Ἀρμένιοι δὲ τὸ μὲν γένος ἐκ Φρυγίας, καὶ τῇ φωνῇ πολλὰ φρυγίζουσι. At Strabo multo aliter: τὸ γὰρ Ἀρμενίων ἔθνος, καὶ τὸ τῶν Σύρων, καὶ τῶν Ἀράβων, πολλὴν ὁμοφυλίαν ἐμφαίνει, κατά τε τὴν διάλεκτον, καὶ τοὺς τῶν σωμάτων χαρακτῆρας, καὶ μάλιστα καθὸ πλησιόχωροι εἰσί. *Armeniorum, Syrorum & Arabum gentes multum præ ſe ferunt cognationis ſermone, vitâ, corporum formâ, maximè ubi vicini ſunt.* Veriſimile eſt Armenos partim ex Syris partim ex Phrygibus coaluiſſe, & ex gentis utriusque linguâ tertiam conflaviſſe. Saltem Syriacè ſcripſiſſe videtur poſſe colligi ex his Polyæni de Eumene: ἐπιστολὴν προσήνεγκεν ὡς παρὰ Ὀρόντου σατράπου τῆς Ἀρμενίας γεγραμμένην Συριοῖς γράμμασι *Epiſtolam protulit Syriacis literis ſcriptam, tanquam ab Armeniæ ſatrapâ Oronte.* C

CAPUT X.

גתר *Gether* Geneſ. 10, 23.

GEther quo loco habitaverit incertum. *Gether* pro *Iatthir* in Vulgatâ. *Getara*, pro *Gagara* in Ptol tab. *Getharia* in Nub pro *Gerenia*, Mercerus notatur. Cares & Acarnanes Hieronymus, Bactros Joſephus ex Gethere deducit. Bactri ex בגתרא *Begethera*; ut Boſphorus ex בספרד *Biſpharad*. Fortè à *Gethere Gethri* amnis, *Centrites* Xenophonti & Diodoro, inter Carduchos & Armenos. In Arab. paraphr. *Algeramoka*, In Nubienſi *Algiormok*, in Paulo Veneto Ergimul regio muſcho fœcunda.

GEther locum ne aut populum aliquem de ſuo nomine appellaverit haud quaquam ſcio. Mihi ſaltem nullus occurrit. Nam in Vulgatâ Gether 1. Regum eſt pro Hebræo יתר *Jatthir*. Et ubi *Getara* pingitur in Ptolemæi tabulis ad mare Caſpium in Albaniâ, Græcus codex habet Γάγαρα *Gagara*. Denique in Peloponneſi deſcriptione apud Geographum Arabem Gethuria videtur eſſe Laconiæ Gerenia. D

Clim. 4. part. 4.

Ex Gethere deſcendiſſe ſcribit Mercerus *Acarnanes, Cares & Bactrianos vicinos inter ſe populos.* Quod viro alioqui impenſe docto excidiſſe mirum eſt. Cum nemo ſit qui neſciat quantis locorum intervallis à ſe invicem diſſiti ſint Acarnanes in Græciâ prope Epirum, Cares in Aſiâ Minore, è regione Rhodi inſulæ, & Bactriani in intimâ Aſiâ ultra mare Caſpium. Sed errori anſam dederunt Joſephus & Hieronymus, quorum ille Bactrianos, hic Cares & Acarnanes deducit ex Gethere. Fallor aut Syrus author aliquis ſcripſerat Gether E

habi-

A habitaſſe בגתרא *Begethera*, id eſt in Gethera urbe vel regione ubicunque tandem fuerit. Pro quo Joſephus legit *Bagtra* vel Bactra, quaſi de Bactris ageretur. Pari errore בספרד *BisphArad*, id eſt *in Sepharad* Abd. 20. Hieronymus *Boſphorum* reddit, ac ſi B præpoſitum pars eſſet vocabuli.

An à *Gethere* vel *Getere* גתרי *Getri* dictus eſt amnis inter Carduchos & Armenos medius quem Græci Centritem vocant? Xenophon lib. 4. Anabas. ἐπὶ τὸν Κεντρίτην ποταμὸν, εὖρος ὡς δίπλεθρον, ὃ ὁρίζει τὴν Ἀρμενίαν, καὶ τὴν τῶν Καρδούχων χώραν. ἀπεῖχε δὲ τῶν ὀρῶν ὁ ποταμὸς, ὡς ἓξ ἢ ἑπτὰ στάδια τῶν Καρδούχων, *ad Centritem fluvium latum paſſuum* CC, *qui Armeniam dividit à regione Carduchorum, à*
B *quorum montibus abeſt ſtadia ſex vel ſeptem.* Diodorus lib. 1, 14. παρεγενήθησαν πρὸς τὸν Κεντρίτην ποταμὸν, ὃν διαβάντες εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀρμενίαν, *Ad Centritem amnem acceſſerunt, quo trajecto in Armeniam ingreſſi ſunt.* Quod me prope fugerat in Arabica paraphraſi quæ Lutetiæ nuper edita eſt, *Gether* eſt אלגראמכק *Algerameka*, id eſt גרמק *Giormok* vel אלגרמק *Algiormok*, ut habetur in Nubienſi nona parte climatis tertii. Pro quo Paulus Venetus lib. 1. cap. 62. corrupte ſcribit *Ergimul*. Sic appellatur Tartariæ regio & urbs circa Sinas muſcho fœcunda.

CAPUT XI.

C

מש *Mas* Gen. 10, 23. vel

משך *Meſech* 1. Paral. 1, 17.

MAs Gen. 10 *Meſech*. 1. Par. 1. *Maſianorum* pater ad montem *Maſium*, unde *Maſca* fluvius Xenoph. Non procul Moſcheni Plinii. A *Mas* Hieronymus deducit *Maones* qui ſunt Lydi, Joſephus Meſanæos, quorum nomen merè Græcum. Apamia unde dicatur.

MAs ultimus filiorum Aram videtur fuiſſe binomius: Idem enim vocatur *Meſech* 1. Paral. 1, 17. Occupavit is, ut quidem puto, Meſopotamiæ montem *Maſium*, & ex eo profluentem fluvium *Saocoram* qui Μασκᾶ vocatur à
D Xenophonte lib. 1. Anabas. *Maſii* משי nomen ex מש, *Maſca* משכא ex משך factum. Maſii montis incolæ Stephano ſunt Μασιηνοὶ *Maſieni*, aut Μασιανοὶ *Maſiani*. Ab ortu eſt נציבין *Niſibis*, ab occaſu חרסה *Edeſſa* urbes celeberrimæ: Ad Meridiem fluvii duo inde in Euphratem ſe exonerantes, quorum nomina in Ptolemæo ſunt *Chaboras* & *Saocoras*, in Xenophonte *Araxes* & *Maſca*. Eodem forte pertinent etiam Plinii *Moſcheni* l. 6. c. 9. circa Adiabenem & Armeniam Majorem.

Mas Mæonum eſſe patrem ſtatuit Hieronymus, parum memor Mæones eoſdem eſſe cum Lydis quos à Lud ipſe deducit. Porro Lud non fuit filius ſed frater Aram. Nihilo magis arridet Joſephi ſententia qui pro *Mas Meſan* ſcribit, ut ab eo
E derivet Meſanæos populos prope Paſini caſtrum circa oſtia Tigridis. Nempe ignorabat Meſanæos eoſdem eſſe cum Meſenis ſeu incolis τῆς Μεσήνης. Græco vocabulo ita dicitur regio interamna. Stephanus: Σπασίνου χάραξ, πόλις ἐν τῇ μέ-

Plin.l.6. c.27. ἐν τῷ Τίγρητος Μεσλώνῃ. Sic Apamia Meſenes ut in Plinio, vel Apamia Meſene ut A
Amm.l.23. in Ammiano legitur, urbs eſt quam Tigridis aquæ ambiunt. Stephanus: Ἀπάμεια ἔστι καὶ ἄλλη ἐν τῇ Μεσηνῶν γῇ τῷ Τίγρητι περιεχομένη. Plinius: *Tigris circumfunditur huic.* Obiter nota urbes hujus nominis fere quotquot ſunt aquis pariter cir-
Plin.l.5.c.29. cumfundi. Plinius de Apamia Phrygiæ: *Sita eſt in radice montis Signia circumfuſa Marſia.* Stephanus de Apamia Syriæ: ἐκλήθη καὶ Χερρόνησος ἀπὸ περιοχῆς τῶν ὑδάτων, *vocata eſt & Cherroneſus ab aquis quibus circumfunditur.* Ptolemæus de Apamia Babyloniæ, præter loca quæ jam citata ſunt: Ἀπάμεια ὑφ' ἣν ἡ τοῦ Βασιλείου ποταμοῦ πρὸς τὸν Τίγριν συμβολὴ, *Apamia ſub quâ Baſilii fluvii cum Tigri commixtio.* Itaque veriſſimum puto quod obſervavit vir maximus, Apamiam, nec à Seleuci B nec ab Antiochi matre dici, ſed vocem eſſe Syram, quamvis illius originem non videatur plene aſſequi, quæ tota latet in Jonæ verbis cap. 2. v. 6. אפפוני מים (*aphaphuni majim*) *circumdederunt me aquæ.* Docti ſciunt quid velim.

CAPUT XII.

Lud, לוד

LUd Joſepho & aliis Lydorum pater. At juxta Græcos ſcriptores Lydi olim *Mæones* dicti à Mæone patre Cybeles, & Lydi poſtmodum à Lydo Atyis filio, & ab utroque *Attalyda* urbs. Contra *Lud* Phœnicibus flexuoſum eſſe ſignificat, ut לוה Hebr. & לוד Arab. Inde *Lud* dicta Regio prope Mæandrum, & Æthiopia ſub Ægypto ubi Nilus maximè tortuoſus eſt. Lydiam eſſe ad Mæandrum. Multa de Mæandri flexibus. *Lud* loci, non viri, nomen. *Lud* quaſi C fiat à ילד quod Græci μαιωᾶξ vertunt, *Maίων* redditum, unde *Mæones*, *Mæonia*, *Mæander*, *Mæon* fluvius. Ad Lydos etiam referri Cares & Myſos. Lydi ludorum inventores לודיות Lydia fercula Talmudicis. Καρύκη Κάνδαυλος Lydorum edullia. Baccharis Lydorum unguentum. In cadorum ſpeciebus לודיות *Ludioth.* Lydi caupones. Lydorum antiquitas. Coloniæ. Fortitudo. Maris imperium Res geſtæ Alyattis & Crœſi. Lydos ſagittandi peritiſſimos fuiſſe probant ex Eſaia & Jeremia. Tamen ibi res de aliis Lydis. Lydorum arma non ſunt ſagittæ, ſed haſtæ & jacula, & regum geſtamen Labris id eſt ſecuris Unde Labradius Juppiter. Unus Polyænus eos τοξεύειν de ſuo ſcribit. Aſcalonem ab Aſcalo Lydo Tantali fratre eſſe conditam cur videatur fabuloſum: Lydorum mollities. Λυδιάζειν, Λυδοπαθεῖς, Λυδοφαίτας. Ladon pro Pactolo, & Hyde pro Sardibus.

AB iſto *Lud* Lydos deducunt Scriptores Eccleſiaſtici. Joſephus: οὓς δὲ Λύδους νῦν καλοῦσι, Λύδους δὲ τότε, Λύδας ἔκτισε, *quos autem Lydos nunc vocant, tum* D *vero Ludos, condidit Ludas.* Euſtathius in Hexaemero. Λὺδ ἀφ' οὗ Λυδαῖοι. οἱ νῦν Λυδοὶ, *Lud à quo Ludæi qui nunc Lydi:* Ita etiam Euſebius, Hieronymus, Iſidorus, alii.

At Græci hoc quicquid eſt multo aliter definiunt. Lydos enim olim aſſerunt Mæones vel Meones fuiſſe dictos, & Lydiam Mæoniam. Herodotus Muſâ primâ: ὁ δῆμος Λύδιος, &c. πρότερον Μῄων καλεόμενος *populus Lydius qui prius Meon appellabatur.* Strabo lib.13. τὸ δὲ Θήβης πεδίον Λυδοὶ οἱ τότε Μήονες *Thebes campum* (Trojani belli tempore) *Lydi* (occupabant) *qui tum dicebantur Meones.* Idem ibidem de Sardibus: Βασίλειον δ' ὑπῆρξε τῶν Λυδῶν, οὓς ὁ ποιητὴς καλεῖ Μήονας, οἱ δ' ὕστερον Μαίονας, *Lydorum fuit regia quos Poeta vocat Meonas, poſteriores autem* E *Mæonas.* Dionyſius Halycarnaſſeus lib.1. de Tyrrheno: τοῦτον δὲ Λυδὸν εἶναι τὸ γένος ἐκ τῆς πρότερον Μηονίας καλουμένης, *Eum autem genere Lydum fuiſſe tradunt è regione*

qua

A *quæ olim Meionia vocabatur.* Plinius lib. 5. c. 29. *Lydia autem &c. Mæonia ante appellata.* Proinde Homerus ſæpe Meonum & Meoniæ circa Tmolum & Gygæam paludem, at Lydorum & Lydiæ nusquam meminit.

Meones porro & Mæoniam à Mæone dici volunt Phrygiæ & Lydiæ priſco rege. Claudianus in Eutropium lib. 2.

—dicti poſt Mæona regem
Mæones.

Putatur is fuiſſe pater Cybeles matris Deorum. Diodorus lib. 3. οἱ γὰρ ἐγχώριοι μυθολογοῦσι τὸ παλαιὸν γενέσθαι βασιλέα Φρυγίας καὶ Λυδίας Μῄονα. γήμαντα δὲ Δινδύ-
B μην γεννῆσαι μὲν παιδίον θῆλυ &c. καὶ προσαγορεῦσαι Κυβέλην, *Fabulantur incolæ Phrygiæ quondam & Lydiæ regem fuiſſe Meonem, qui ex uxore Dindyme puellam genuerit &c. & Cybelem appellaverit.* Euſeb. præparat. lib. 2. Φρύγες δέ φασι Μήονα βασιλεύοντα τῆς Φρυγίας παῖδα Κυβέλην κληθῆναι *Meonem aſſerunt Phryges, cum in Phrygia regnaret, Cybelem genuiſſe.*

Diu poſt hunc Meonem ibidem regnaſſe traditur Lydus Atyis filius à quo Lydia & Lydorum nomen factum poſtmodum. Herodotus ubi ſupra de iis qui ante Heraclidas Lydiæ regnum obtinuerant: ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄτυος ἀπ᾽ ὅτευ ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον Μῄων καλεόμενος, *erant oriundi a Lydo filio Atyis, à quo Lydius dictus populus ille univerſus, cum Meon ante diceretur.* Dio-
C nyſius Halycarnaſſeus lib. 1. ἐκ δὲ Ἄτυος καὶ Καλλιθέας τῆς Χωραίου Λυδὸν φῦναι, καὶ Τυῤῥηνόν, καὶ τὸν μὲν Λυδὸν αὐτοῦ καταμείναντα, τὴν πατρῴαν ἀρχὴν καταλαβεῖν, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ Λυδίαν τὴν γῆν ὀνομασθῆναι, *ex Atye vero & Callithea Choræi filia Lydum Tyrrhenumque natos, & Lydum quidem qui ibi remanſerat paternum regnum ſuſcepiſſe, & ab eo Lydiam regionem eſſe dictam.* Tale eſt quod Lydiæ oppidum Attalydam compoſitum nomen habere volunt ex Attye & Lydo, quia à patre Attye incœptum opus filius Lydus abſolvit. Stephanus Ἀττάλυδα πόλις Λυδίας κτισθεῖσα ἀπὸ Ἄττυος, καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ Λυδοῦ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. Hæc ſi vera ſunt, Lydiæ nomen multo eſt recentius quàm ut ad Ludum poſſit referri. Sed Mæonem & Lydum reges eſſe commentitios, & Lydorum nomen vetuſtiſſimum, atque in Mæo-
D num vocabulo latere puto.

Res ut intelligatur, dicendum eſt de nomine לוד *Lud* à quo Lydi dicti ſunt. לוז *Luz* Hebræis eſt *declinare, obliquare, torquere.* Hinc Prov. 14, 2. pro Hebræis ונלוז דרכיו Septuaginta habent ὁ δὲ σκολιάζων ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ *qui tortuoſe incedit viis ſuis.* Et Prov. 2, 15. in iiſdem legas καμπύλαι αἱ τροχιαὶ αὐτῶν *flexuoſi curſus eorum,* ubi Hebræa נלוזים במעגלותם. Ibidem Chaldæus מפתלין *diſtorti:* R. Selomo עקומים *curvi,* & מתעקלים *flexuoſi:* Aben-Ezra מעקלים *tortuoſi.* Idem in Eſ. 30, 12. dicit נלוז eſſe הפך הישר *contrarium recto.* Ex Hebræo לוז *Luz* Syri & Phœnices לוד fecerunt Z & D de more permutatis, ut in דוב & דיבא & דבח & דחב & דכא & דחל &c. Arabes item quibus לוד id ipſum eſt quod Hebræis
E לוז Giggeius לוד *flexuoſus fuit, ſinuoſus fuit,* לואד אלואדי *fluvii anfractus & flexus* ואדי אלמתלואדה *fluvius flexuoſus.*

Inde Phœnices a quibus Geographica vocabula pleraque mutuatus eſt Moſes, *Lud* appellarunt duo loca quæ ſunt ad fluvios maxime anfractuoſos, Lydiam

ſcili-

ſcilicet quæ eſt ad Mæandrum, & Æthiopiam ſub Ægypto ubi teſte Herodoto A
lib.2 c.29. σκολιὸς καθάπερ ὁ Μαίανδρος ἐστὶ ὁ Νεῖλος tortuoſus eſt Nilus ſicut *Mæander*. Sed de Æthiopia dicetur ſuo loco, cum docebimus, qui ſint *Ludim* Gen.10,13. Nunc de Lydiâ.

Lydiam ad Mæandrum ſitam fuiſſe conſtat ex veterum ſcriptis. Scylax Caryandenſis ſic in periplo Lydiæ: παράπλους δὲ Μυσίας καὶ Λυδίας ἀπὸ Ἀστυρείων μέχρι Μαιάνδρου ποταμοῦ; *Prœternavigatio autem Myſiæ & Lydiæ eſt ab Aſtyriis usque ad Mæandrum fluvium.* Plinius lib.5. cap.29. *Lydia autem perfuſa flexuoſi amnis Mæandri recurſibus.* Maximus Tyrius Serm.38. ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ Λυδίας ῥεῖ ὁ Μαίανδρος. *Mæander quidem in Lydiam profluit.* Latinus interpres perperam in *Lyciam*.) B
Inde eſt quod in Mæonia ſive Lydia πεδίον Μαιάνδρειον *Campum Mæandrium* po-
lib.12. nit Dionyſius Perieg v.837. Strabo etiam apud quem Mæander διορίζει τὴν Καρίαν καὶ τὴν Λυδίαν κατὰ τὸ Μαιάνδρειον καλούμενον πεδίον *Cariam à Lydiâ diſterminat ad campum qui Mæandrius dicitur.*

Mæandrum item conſtat fluvium omnium maxime eſſe ſinuoſum, μόνος γὰρ ἐκ πάντων τῶν ποταμῶν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀρχόμενος πηγῶν εἰς ἑαυτὸν παλινδρομεῖ *Solus enim ex omnibus fluviis ab ipſis fontibus incipiens, in ſe ipſum recurrit.* Ita Plutarchus in Libello de fluminibus. Et Ovidius Metam. lib.8. Fab.2.

Non ſecus ac liquidis Phrygius Mæander in undis
Ludit, & ambiguo lapſu refluitque fluitque, C
Occurrensque ſibi venturas aſpicit undas,
Et nunc ad fontes, nunc ad mare verſus apertum
Incertas exercet aquas.

Et lib.9. Fab.11.

— Mæandri toties redeuntis eodem.

Et Silius lib.7.

Cum ſibi gurgitibus flexis revolutus oberrat.

Et Propertius lib.2.

— ut Phrygio fallax Mæandria campo
— Errat, & ipſa ſuas decipit unda vias. D

Et Seneca in Hercule furente.

——— qualis incertâ vagus
Mæander undâ ludit & cedit ſibi,
Inſtatque dubius littus an fontem petat.

Et Plinius: *Mæander, &c. crebris ita ſinuoſus flexibus ut ſæpe credatur reverti.* Et Strabo: σκολιὸς οὖν εἰς ὑπερβολήν. ὥστε ἐξ ἐκείνου τὰς σκολιότητας ἁπάσας Μαιάνδρους καλεῖσθαι *obliquus ſupra modum, ita ut ab eo Mæandri appellentur omnes obliquitates.* Sic apud Heſychium: Μαίανδρος εἶδος ἱππασίας *Mæander genus ludi equeſtris*, quo equi multiplicibus flexibus & gyris agitantur,

——— alternosque orbibus orbes E
Impediunt.

Apud Feſtum *Mæandrum picturæ genus dictum à ſimilitudine flexus amnis qui appellatur Mæandrus.* Unde Poeta 5. Æneid. *— plu-*

A —— *plurima circum*
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit.

Ubi Servius: *Erat in chlamyde flexuoſa, & in ſe remeabilis purpura.* Sed & Mæandri dicuntur vafra & obliqua conſilia. Tullius in Piſonem: *Quos tu Mæandros, &c. quæ diverticula flexioneſque quæſiſti?*

Itaque tam Mæandri quam Nili flexus, quos inter ſe confert Herodotus, Phœnices veriſimile eſt לוד *Lud* appellaſſe, atque inde לודים *Ludos* ſeu *Lydos* utriuſque accolas. Neque aliud ſonat quod à Moſe *Lud* accenſetur filiis Semi. B Ludi enim nomine patrem illorum intelligit qui à ſitu locorum Ludi vel Lydi dicti ſunt. Tale illud 1. Paral. 2, 54. *Filii Salmæ Bethlehem, &c.* Nam viri nomen eſſe Bethlehem nemo dixerit, cum Hebraicè Bethlehem ſignificet domum panis. Eſt igitur loci nomen à fertilitate ſic dicti. Tamen Salmæ filius dicitur eſſe Bethlehem, id eſt pater Bethlehemitarum. Ita Lud Semi filius, id eſt Lydiæ conditor.

Jam docebo hûc pertinere etiam Mæandri nomen & Mæonum & Mæoniæ. לודים *Ludim* & Lydos Hieronymus & alii *natos* explicant, id eſt ילודים *Jeludim* à verbo ילד quod in *cal* parere ſignificat & in *piel* obſtetricari. Septuaginta μαιοῦσθαι reddunt Ex. 1, 15. & מילדת μαῖαν, id eſt obſtetricem Gen. 35, 17. & paſſim. C Unde eſt quod לוד *Lud* & לודים *Ludim* Græcorũ vetuſtiſſimi Μαίανδρον reddiderunt & Μαίονας & Μαιονίαν, vocibus tam ad μαῖαν & μαιοῦσθαι alludentibus quàm לוד & לודים ad ילד quô id ipſum ſignificatur. Cui alluſioni maxime favet quod Initiale *Jod* ſæpe deficit. Sic à ילד fit לדה *leda* partus. Neque id veteres prorſus latuit Mæoniam non dici à rege ſed à fluvio Mæone. Stephanus: Μαιονία, ἡ Λυδία, ἀπὸ Μαίονος ποταμοῦ *Mæonia Lydia à Mæone fluvio.* Mæon idem qui Mæander ſive Lud Phœnicibus. Sed ſequentia opus habent medica manu: ἀπὸ Μαίονος ποταμοῦ τοῦ περὶ τὴν Ἀχαΐδα γῆν ῥέοντος *à Mæone fluvio qui circa terram Achaicam fluit.* Scilicet. Imo περὶ τὴν Μαιονίδα γῆν *circa terram Mæonidem*, id eſt Lydiam.

Ludorum nomine Phœnices etiam Myſos intellexiſſe puto, & Cares qui D trans Mæandrum Auſtralem Aſiæ partem habitandam ſibi ſumpſerant. Cares enim & Myſos ejuſdem fuiſſe cum Lydis originis ex Herodoto diſcere eſt, qui de Caribus hæc habet lib. 1. ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοισι Διὸς Καρίου ἱρὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ Λυδοῖσι μέτεστι, ὡς κασιγνήτοισι ἐοῦσι τοῖσι Καρσί. τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς ἀδελφεούς; *In Mylaſſis Jovis Carii delubrum vetus oſtenditur, quod Myſis etiam & Lydis commune eſt, ut qui ſint Carum germani. Quippe Lydum & Myſum Caris fratres eſſe dictitant.*

Utut Græci *Lydos* appellent, tamen *Ludos* dici recte indicio ſunt Romanæ voces *Ludus, Ludo, Ludio, &c.* inde deductæ. Ludorum enim inventores Lydi putantur. Herodotus lib. 1. φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ καὶ τὰς παιγνίας τὰς νῦν σφίσι τε καὶ E Ἕλλησι κατεστεώσας ἑωυτῶν ἐξεύρημα γενέσθαι; *dicunt autem ipſi Lydi; eos ſe reperiſſe ludos qui ipſis cum Græcis communes ſunt.* Heſychius: Λυδοὶ οὗτοι τὰς θέας εὗρον, λέγονται, ὅθεν καὶ Ῥωμαῖοι λύδους φασί; *Lydi ipſi ſpectacula inveniſſe dicuntur, unde & Romani ludos dicunt.* Tertullianus de ſpectaculis cap. 5. *Ab his origo ludorum*

lib. 2. p. 97. *ſic traditur. Lydos ex Aſiâ transvenas in Hetruriâ conſediſſe, &c. Inde Romani accerſitos artifices mutuantur, tempus, enunciationem, ut ludi à Lydis vocarentur.* A
Dionyſius Halicarnaſſeus: καὶ εἰσὶν οὗτοι τῆς πομπῆς ἡγεμόνες καλούμενοι πρὸς αὐτῶν
Orig. l. 18. c. 16. ἐπὶ τῆς παιδιᾶς τῆς ὑπὸ Λυδῶν ἐξευρῆσθαι δοκούσης Λυδίωνες. *Et pompæ illius duces à ludo*
Aruch. in לד. *cujus inventores Lydi crediti, ludiones vocantur.* Iſidorus: *Ludi à Lydiis vocati ſunt.*

Talmudici לודיות *ludioth* vocant, id eſt Lydia fercula intriti aut placentæ ge-
Athen. l. 12. nus ex amylo, nucibus & malis punicis. Ita Græcis καρύκη & κάνδυλος ſive κάν-
Gal. in Lex. δαυλος ſunt edulia Lydorum propria, illud ex ſanguine, hoc ex amylo, caſeo, mel-
Plut. Sym. lib. 4. Jul. Poll. lib 6 &c. le, pane, carne & caſeo conditum. Et Baccharis vocatur μύρον Λυδῶν *Lydorum unguentum.* Vide Æſchyli Schol. in Sept. ad Thebas. Etiam in cadorum ſpeciebus B
Aruch. in לד לודיות *Ludioth*, id eſt Lydios Talmudici jure recenſent, cum Lydi mortalium
Herod. primi cauponariam exercuerint, unde Proverbio locus Λυδὸς καπηλεύς.

Gentis antiquitas etiam ex fabulis patet. Nam Attis, Tantalus, Pelops, Niobe, Arachne Lydi fuerunt: Amplitudo ex coloniis quæ in Peloponneſum & Cariam migrarunt, ſed & in Etruriam ut volunt. Fortitudo ex rebus geſtis. Circa tempora Jephthe, annis ante Dominum circiter MCC. Lydi maris imperium Cretenſibus ereptum obtinuere per annos XCII. Euſeb. anno DCCCXL, ex libro veteri περὶ τῶν θαλασσοκρατησάντων, cujus author Caſtor Rhodius apud Suidam: Λυδοὶ, οἱ καὶ Μαίονες ἐθαλασσοκράτησαν ἔτη ϟβ. Et rurſus anno MCCCXLI. *Poſt Caras* C
mare obtinuerunt Lydi. Aliquot poſt ſæculis Lydorum Rex Alyattes urbes vicinas invaſiſſe non contentus, etiam Cyaxari & Medis bellum intulit ultro, & Cimmerios ex Aſiâ exegit. Et Alyattis ſucceſſor Crœſus omnes Aſiæ populos qui ſunt intra Halym fluvium, ut Phrygas, Myſos, Bithynos, Paphlagones, Jones, Æoles, Dores, Cares, Pamphylos, Lycios, Cilices imperio ſubjecit. Ut merito Herodotus ætate illâ neget ullam in Aſiâ fuiſſe gentem bellicâ fortitudine cum Lydis conferendam. Proinde tam ad Aſiaticos quàm ad Africanos Ludos hæc Eze-
Ezech. 27, 10. chielis referri queant, *Perſa & Ludi & Phutæi fuerunt in exercitu tuo bellatores tui.* Niſi quis Africanos ideo malit intelligi, quia junguntur cum Phutæis.

Sunt qui Lydos τοξότας peritiſſimos fuiſſe colligunt ex his Jeremiæ 46, 9. *Lydi arripientes & jacientes ſagittas.* Et Eſa. 66, 19. juxta Vulgatum: *In Africam* D
& Lydiam tendentes ſagittam. In quem locum Hieronymus: *Lud autem Lydos vocant quorum coloni Hetruſci qui nunc Tuſci appellantur, quondam mittendarum ſagittarum peritiſſimi, & nunc dicuntur tendentes ſagittam.* Tamen in He-
Herod. l. 1. c. 79. rodoto Lydorum arma non ſunt ſagittæ, ſed haſtæ longæ quibus equites pugnabant: ἡ δὲ μάχη σφέων, inquit, ἦν ἀπ' ἵππων, δόρατά τε ἐφόρεον μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἱππεύεσθαι ἀγαθοί. *Ex equis decertabant, haſtasque longas ferebant, & equitandi erant periti.* Et Polybii lib. 5. Lydi ſunt ἀκοντισταὶ *jaculatores*, qui à ſagittariis quid differant nemo eſt qui neſciat. Et apud Plutarchum in quæſtionibus Græcis Lydiæ regum ab Omphale usque ad Candaulem geſtamen erat ſecuris, quam E
Polyb. l. 7. Lydorum lingua λάβρυν *labryn* vocabant. Unde in Cariâ Labradenſis dictus Juppiter qui ſecurim geſtabat pro triſulco fulmine. Denique ſolus veterum

Po-

A Polyænus, quod meminerim, Lydos videtur ſagittariis adſcribere, cum Cyrum iis interdixiſſe ſcribit μήτι τοξεύειν, μήτι ἱππεύειν ἔτι μανθάνειν *ne amplius ſagittare aut equitare diſcerent*. Sed illud τοξεύειν addit de ſuo. Herodotus enim hoc tantum: ἀπειπεῖν μέν σφι πέμψας, ὅπλα ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι. Et Trogus lib. 1. *Victis arma & equi adempti.* De ſagittis aut arcubus ne gry quidem. Itaque Lydi illi ſagittarii de quibus Eſaias & Jeremias, Aſiatici Lydi non ſunt, ſed Africani ſupra Ægyptum, ut ſuo loco dicetur. Herod. l. 1. c. 155.

Philiſtæorum urbs Aſcalon conditorem habuiſſe legitur Lydum Aſcalum, Ita refert in Lydiacis Xanthus apud Stephanum, ὅτι Τάνταλος καὶ Ἄσκαλος παῖδες
B Ὑμεναίου. τὸν δὲ Ἄσκαλον ὑπὸ Ἀκιαμοῦ τοῦ Λυδῶν βασιλέως αἱρεθέντα στρατηγὸν εἰς Συρίαν στρατεῦσαι. κἀκεῖ παρθένου ἐρασθεὶς (lege ἐρασθέντα) πόλιν κτίσαι, ἣν ἀφ' ἑαυτοῦ οὕτως ὀνόμασε *Tantalum & Aſcalum Hymenæi fuiſſe filios; Aſcalum autem ducem electum à Lydorum Rege Aciamo in Syria militaſſe, & virginis amore captum urbem ibi à ſe conditam de ſuo nomine appellaſſe.* Addit idem haberi in Nicolao Damaſceno. Quod mihi tamen ſuſpectum, quia Aſcalon urbs fuit vetuſtiſſima, una è quinque Satrapiis Philiſtæorum in libris Joſuæ & Judicum memoratis.

Lydorum fortitudo concidit poſtquam ex Crœſi conſilio Cyrus juſſit eos armis abſtinere, ſinuoſas ferre tunicas, citharâ & tibiis ludere, Baccho & Veneri operam dare. Exinde Lydorum gens mollitie & luxu fuit infamis. Unde eſt
C quod Λυδιάζειν & Λυδοπαθεῖν ii dicuntur qui ventri plus nimio indulgent & voluptatibus ſe immergunt. Et unguentarii eſt epithetum Λυδοφοίτης. Vide Athenæum lib. 15. cap. 12. & quid ibi Caſaubonus.

Neſcio an ad Lydos referam quod Pactolus Lydiæ fluvius aurifer à nonnullis Ladon dictus eſt. Varro in Hecatombe: *Ladon fluens ſub Sardibus flumen tulit aureum later:* Ladon id eſt Pactolus. Sed & in Homeri verſu quem citat Strabo, Apud Nonn. in Later.

Τμώλῳ ὑπὸ νιφόεντι Ὕδης ἐν πίονι δήμῳ.

Potuit Ὕδη, Sardium nomen Lydiæ metropolis, fieri ex Λυδῇ initiali excisâ. Sic cæruleum pigmentum quoddam Perſæ & Arabes לאזורד *lazurd* vocant, Græci
D recentiores λαζούριον, nos *azur* prima rejectâ. Quin & Græcis idem ſunt εἴβειν & λείβειν, ἀπύνη & λαπάνη.

E

CAPUT XIII. A

שלח *Sela* Gen. 10, 24.

DIluvium ſignificant nomina Sela & Methuſela, illud præteritum hoc futurum. Quia Methuſela mortuus ipſo diluvii anno. Sela natus biennio poſt Enoch vel חנוך *Chanoc*. Ethnicis ***Annacus*** & ***Cannacus***, corruptè ***Nannacus*** Enochi & Methuſale hiſtorias ab iis permiſceri. Enoch Aſtrologiæ inventor. Eupolemo idem qui Atlas Enoch Arabibus *Idris*, & Pœnis Atlas ***Duris***. Cur in Lucâ Cainan inſertus inter Arphaxad & Sela. Refelluntur ii qui volunt Lucam ſequi LXX. interpretes: Aut Cainan in Hebræo textu deſiderari. Potius, ut rectè ſentit Cornel. à Lapide, Cainan errore librariorum tam in ſacrum Lucæ textum quam in Græcorum verſionem irrepſiſſe multis probatur. Non inde ſequi quod volunt actum eſſe de fide, aut in Scripturâ nil eſſe certi. Sela Suſianorum pater & Coſſæorum. Sela Suſianæ urbs. B

SEla שלח Hebræis *emiſſionem* ſignificat nempe aquarum ſuper terram, ut Job. 5, 10. שלח מים על פני חיצות *emittit aquas ſuper faciem agrorum*. Itaque pater pius Arphaxad, qui natus erat biennio poſt diluvium Geneſ. 11, 10. primogenito ſuo videtur hoc nomen indidiſſe, ut tam horrendi judicii memoriam refricaret apud poſteros. Ita Enoch Propheta ſum̃us cum prophetico ſpiritu prævidiſſet cladem illam filii mortem ſtatim ſubſecuturam, vocavit illum מתושלח *Methuſela*. Quô nomine ſignificabat ſtatim illo mortuo futuram emiſſionem ſive aquarum inundationem in perniciem mundi totius. C

Lector obiter monendus eſt id non latuiſſe prorſus Ethnicos, qui in eo ſolum peccant quod Enochi patris & Methuſalæ filii hiſtorias permiſcent & promiſcuè ſumunt. Stephanus in Ἰκόνιον, poſtquam Iconium Lycaoniæ urbem eſſe dixit ad Taurum, de Annaco id eſt Enocho hæc addit: Φασὶ δὲ ὅτι ἦν τ (lege τοῦ) Ἀννακὸς, ὃς ἔζησεν ὑπὲρ τὰ τριακόσια ἔτη. τοὺς δὲ πέριξ μαντεύσασθαι, ἕως τίνος βιώσεται. Ἐδόθη δὲ χρησμὸς, ὅτι τούτου τελευτήσαντος πάντες διαφθαρήσονται, οἱ δὲ Φρύγες ἀκούσαντες ἐθρήνουν σφοδρῶς· ἀφ᾽ οὗ παροιμία τὸ ἐπὶ Ἀννακοῦ κλαύσειν, ἐπὶ τῶν λίαν οἰκτιζομένων, γενομένου δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐπὶ Δευκαλίωνος πάντες διεφθάρησαν. *Ajunt autem Iconium Annaci fuiſſe urbem, qui vixit ſupra trecentos annos, & loci incolas ab oraculo ſciſcitatos eſſe quamdudum viveret, datumque eſſe oraculum, fore ut eum obiiſſet omnes perirent.* D *Quô auditô Phryges magnum luctum ediderunt: unde Proverbium, Annacum flere, de iis qui graviter lugent. Facto autem diluvio ſub Deucalione omnes perierunt.* Annacus ſive Enochus verè dicitur vixiſſe ſupra trecentos annos: Attigit enim annum CCCLXV. Sed reliqua de diluvio in ipſius morte falſa ſunt, niſi de filio intelligantur. Alii Cannacum ſcribunt, propter aſpirationem denſam initio vocis חנוך, quam Græci paſſim per K efferunt. Eraſmus in Adagiis, τὰ Καννάκου, *id eſt res aut mala Cannaca. Bifariam hâc utebantur parœmiâ vel de rebus ob vetuſtatem admirandis, vel de lamentis, &c. Cannacas quiſpiam Phrygum Rex, quemadmodum narrat Hermogenes in Phrygiis, cum prævidiſſet eventurum diluvium, convocatis omnibus ad templa Deorum, multis lachrymis ſupplicabat Diis ut id malum averterent.* E *Unde Herodes Jambographus inquit, ἵνα τὰ Καννάκου κλαύσω, id eſt ut Cannaca more plorem.* Καννάκου vel Ἀννάκου id eſt

Chil 2. cent. 2. Adag. 19.

חנוך

A חנוך Chanochi vel Enochi, quem prævidiſſe diluvium, & inde nata occaſione homines ſui temporis ad pœnitentiam & luctum invitaſſe, tam ex filii nomine apparet quod ominabatur hoc malum, quàm ex terribili judicii futuri denunciatione quæ extat in epiſtola Judæ. In Suida pro Annaco vel Cannaco perperam ſcribitur Nannacus. Νάνναχος, inquit, παλαιὸς ἀνὴρ πρὸ τοῦ Δευκαλίωνος: τοῦτον φασὶ βασιλέα γενέσθαι πρὸ τοῦ Δευκαλίωνος, ὃ προειδὼς τὸν μέλλοντα κατακλυσμὸν, συναγαγὼν πάντας εἰς τὸ ἱερὸν, μετὰ δακρύων ἱκέτευσε. Καὶ παροιμία ἀπὸ Ναννάκου, ἐπὶ τῶν σφόδρα παλαιῶν, καὶ ἀρχαίων. Non poſſum non addere quæ de eodem Enoch leguntur in Euſebio ex Eupolemo de Judæis. Aitis Abrahamum cum Aſtrologiam & alias Euſeb. l. 9. præparat.

B ſcientias doceret Heliopoli, affirmaſſe Babylonios τὴν εὕρεσιν αὐτῶν εἰς Ἐνὼχ ἀναπέμπειν, καὶ τοῦτον εὑρηκέναι πρῶτον τὴν ἀστρολογίαν *earum inventionem Enocho tribuiſſe, & illum Aſtrologiæ primum inventorem fuiſſe.* Sequitur non multo poſt, Ἕλληνας λέγειν τὸν Ἄτλαντα εὑρηκέναι ἀστρολογίαν, εἶναι καὶ τὸν αὐτὸν καὶ Ἐνώχ. τοῦ δὲ Ἐνὼχ γενέσθαι υἱὸν Μαθουσάλαν, ὃν πάντα δι' ἀγγέλων θεοῦ γνῶναι, καὶ ἡμᾶς οὕτως ἐπιγνῶναι: *Græcos Atlanti tribuere inventionem Aſtrologiæ; Eundem autem eſſe Atlantem cum Enocho, Enochi porro filium eſſe Methuſalam, quo ab Angelis Dei omnia edocto, nos deinceps ita didiciſſe.* In quibus verbis notandum eſt Enochum & Atlantem pro eodem haberi. An inde factum quod ut Atlas à Pœnis *Duris* & *Dyris*, ita ab Arabibus Enoch vocatur אדריס *Idris.* Sed jam è diverticulo redeundum eſt in viam. V. Plin. l. 5. c. 1. Et Strab. l. 17. V. Tarich. Schikardi p. 24. & Alcoran. paſſim.

C Cum hîc & 1. Paral. 1, 18. Arphaxad legatur genuiſſe τὸν Σαλά, adeoque Gen. 11. v. 12. deſignetur Arphaxadi annus quo natus eſt ab illo *Sela* trigeſimus quintus ſcilicet (ita enim habet Moſes, *Arphaxad vixit annos triginta quinque & genuit Sela.*) Nimirum à Luca inſeri Cainan inter Arphaxad & Sala cap. 3, 36. ac ſic Sala non fuerit Arphaxadi filius, ſed nepos ex Cainan.

Sunt qui Lucam hîc ſequi volunt LXX. Interpretes, apud quos itidem legas in loco in quo verſamur: Καὶ Ἀρφαξὰδ ἐγέννησε τὸν Καϊνᾶν, καὶ Καϊνᾶν ἐγέννησε τὸν Σαλά; Et cap. ſequenti: Καὶ ἔζησεν Ἀρφαξὰδ ἑκατὸν τριακονταπέντε ἔτη, καὶ ἐγέννησε τὸν Καϊνᾶν, &c. Καὶ ἔζησε Καϊνᾶν ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἔτη, καὶ ἐγέννησε τὸν Σαλά. Putant igitur Evangeliſtam in re non magni momenti, quæque ad fidem nihil pertinet, pia

D συγκαταβάσει maluiſſe errantes ſequi, quam intempeſtivo diſſenſu ſcrupulum injicere, aut etiam Evangelii ſui αὐθεντίαν in diſcrimen adducere apud infirmos vel pertinaces, quibus perſuaſum erat hos interpretes fuiſſe ἀναμαρτήτους. Sed in hac ſententia, quod authorum pace dixero, non videtur quicquam eſſe ſani. Neque enim veriſimile eſt ſacrum ſcriptorem minus habuiſſe curæ veritatis quàm famæ, cui ne ſic quidem conſuluiſſet: Quippe ut vitaret ſcandalum aliquot Helleniſtarum qui Græcæ verſioni plus nimio erant addicti, objeciſſet ſe cavillis Judæorum omnium qui Evangelium ipſius cum Hebræo textu contuliſſent, cujus multo potior ratio eſt habenda quam nudæ verſionis, adeoque verſionis quam vel temporum injuriâ, vel librariorum incuriâ, vel ipſorum etiam interpretum

E negligentiâ multis in locis eſſe corruptam viri docti agnoſcunt. Neque exempla ſunt longe petenda, cum hæc ipſa genealogia juxta Græcam editionem tota

ſcateat anachroniſmis; & tam à Vulgata verſione quàm ab Hebræo textu Moſis A
differat immenſum quantum.

Fruſtra ſunt qui nomen Cainan in Hebræo textu deſiderari ſuſpicantur. 1. Quippe cum hæc genealogia ter repetatur, hîc & cap. ſeq. & cap. 1. lib. 1. Paralip. omnes Hebræi codices ubique conſtanter aſſerunt Arphaxad genuiſſe τὸν Σαλὰ, abſque ulla mentione τοῦ Kainan. 2. Atque id ipſum tradunt Philo, & Joſephus, & Chaldæi paraphraſtæ, & Perſæ, & Arabs uterque, & vulgatus interpres. 3. Quid quod apud ipſos Septuaginta Kainan non comparet, cap. 1. lib. 1. Par. in editione Romana & Pariſina quæ ſic habent. v. 17. υἱοὶ Σὴμ, Αἰλὰμ, καὶ Ἀσσοὺρ, καὶ Ἀρφαξὰδ, Σαλὰ, Ἔβερ, &c. 4. Apud Joſephum & Euſebium Beroſus Chaldæus Græcis interpretibus antiquior Abrahamum ita deſcribit: Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν δεκάτῃ γενεᾷ παρὰ Χαλδαίοις τις ἦν δίκαιος ἀνὴρ, μέγας, καὶ τὰ οὐράνια ἔμπειρος, *Poſt diluvium decima generatione, vir quidam extitit juſtus, eximius, & cæleſtium peritus*, &c. Quibus verbis Cainan ex hoc catalogo neceſſario excluditur. Nam ſi inſeratur Cainan, non vixerit Abraham decima poſt diluvium generatione, ſed undecima. 5. Libro primo Paralipomenon verſus 24. primi capitis habet tantum tres voces שם ארפכשד שלח *Sem, Arphacſad, Sela*, quæ ſingulæ habent ש S. Atq; id Maſorethæ in margine obſervant, hunc verſiculum eſſe ex eorum numero, דאית בכל מליהון שין *in quorum dictionibus omnibus eſt Scin*. Quæ nota erit falſa ſi Cainan inſeras inter Arphacſad & Sela. 6. Inſerto Cainan ſtare non poteſt Judæorum veterum epilogiſmus, juxta quem in duratione mundi numerantur annorum ב׳ אלפי תהו *duo millia tohu* id eſt, ſine lege ab orbe condito ad Abrahamum & ב׳ אלפי תורה *duo millia legis*, id eſt, ſub lege ab Abrahamo nato usq; ad adventum Meſſiæ. 7. Quod pæne omiſeram, Samaritani codices, qui tam ab Hebræis quàm à Græcis multum differunt in ſupputatione annorum, in numero generationum ſunt Hebræis plane gemini. Utrobique enim habetur Arphaxad genuiſſe τὸν Σαλά. Patet id ex collatione quam inſtituit Euſebius inter τὸ παρὰ Ἰουδαίοις Ἑβραϊκὸν & τὸ Σαμαρειτικὸν, in Chronico edit. Scalig. pag. 9. & 10.

Joſ. Antiq. l. 1. c. 8.
Euſeb. l. 9. præp. Evang.

B

Talmud. Tract. Sanhedrin, c. Helec.

C

Itaque inter Lucam & Moſem concordiam aliter poſſe iniri non video, quam D
ſi accedamus ſententiæ Cornelii à Lapide Jeſuitæ non incelebris; qui errore librariorum putat nomen τοῦ Καϊνᾶν in ſacrum textum irrepſiſſe, atque adeo in editionem LXX. Interpretum. Et verô id ab illo temerè non aſſeri multa ſuadent, imo perſuadent. 1. Quod Philo & Joſephus, quos Græcam editionem in aliis ſequi palam eſt, hujus Cainan non meminerunt. 2. Quod doctorum veterum prope antiquiſſimus Theophilus Antiochenus, hanc genealogiam ita referens ut in numero annorum Græcos apertè ſequatur κατὰ πόδα, tamen expreſsè ſcribit Arphaxad genuiſſe Salam, Cainane prorſus omiſſo. Ἀρφαξὰδ, inquit, ἐτέκνωσε Σαλὰ ὢν ἐτῶν ρλε. 3. Addit idem a diluvio ἕως τεκνογονίας Ἀβραὰμ, id eſt usque ad natum Iſaac, numerari ἔτη ͵αλϛ annos 1036, cum ex ſupputatione Græcorum addito Cainan anni numerandi ſint 1166. 4. Theophilo ſuppar Irenæus lib. 3. cap. 33. Lucam oſtendere refert Chriſti genealogiam *usque ad Adam ſeptuaginta duas* E

Theoph. l. 3 ad Autol.

gene-

A *generationes habere.* At ſi Cainan inſeratur, reperientur ſeptuaginta tres. 5. Neque id aliter definivit hiſtoricus inſignis Julius Africanus quem Euſebius in hæc verba citat in Græco Chronico p. 9. editionis Scalig. Γενεαλογία τοῦ Ἀβραὰμ κατὰ τὸν Ἀφρικανόν. Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν Σὴμ ἐγέννησε τὸν Ἀρφαξάδ, Ἀρφαξὰδ δὲ γενόμενος ἐτῶν ρλε´ γεννᾷ τὸν Σαλᾶ, *genealogia Abraami juxta Africanum. Poſt diluvium Sem generavit Arphaxad, Arphaxad autem cum eſſet annorum* 135. *genuit Sala.* Paulo poſt idem repetitur tanquam κατὰ τὴν τῶν ό ἑρμηνείαν *juxta Græcorum ſeptuaginta verſionem:* Ἀρφαξὰδ γενόμενος ἐτῶν ρλε´ γεννᾷ τὸν Σαλᾶ. 6. Eodem pertinet quod Epiphanius in lib. de ponderibus & menſuris §. 22. numerari obſervat εἴκοσι δύο
B κεφάλαια ἀπὸ Ἀδὰμ ἄχρι τοῦ Ἰακώβ *viginti duo capita ab Adamo usque ad Jacobum;* Eſſent enim viginti tria, ſi Cainan insereretur. 7. Sed & idem Hæreſi 55. quæ eſt Melchiſedechianorum, diſertè ſcribit Arphaxad genuiſſe Salam: Ἀρφαξὰδ δὲ ρλε´ ἐτῶν ἐγέννησε τὸν Σαλά; quamvis cætera mordicus hæreat Græcorum ſupputationi. 8. Hieronymus itidem, libro quæſtionum in Geneſim, in quo collatis Græcis & Hebræis exemplaribus, ſicubi differunt ſedulo notat, ſcribit ſimpliciter Arphaxad genuiſſe Sale, nec ullam obſervat diſcrepantiam inter codices. 9. Denique vetuſtiſſimum illud N. T. exemplar quo Beza uſus eſt, nihil habuit de Cainan, ut ipſe teſtatur in Notis.

Proinde cum ſit veriſimile primis poſt Chriſtum ſæculis, ſaltem in pleriſque
C Lucæ & LXX. Interpretum verſionis exemplaribus non comparuiſſe nomen Cainan; ſi quæras unde factum ſit ut in hæc & illa deinceps non irrepſerit modo, ſed & ita intruſum fuerit ut jam fere unanimi conſenſu recipiatur: Reſpondeo meum non eſſe divinare. Tamen ſi conjecturæ eſt locus, cum Lucæ cap. 3, 37. agatur de Cainan filio Enos, fortaſſe non videbor procul à ſcopo aberraſſe, ſi dixero ſcribarum incuriâ vocum ordine perturbato, transferri potuiſſe voculam ex illo verſu in præcedentem, id eſt in verſum 36. Quo errore ſemel admiſſo, & in Lucæ aliquot exemplaria propagato audaculos homines id ipſum inſeruiſſe in Græca Seniorum editione, ut quam corruptam eſſe putarent, propter diſſenſum à Luca. Argumento ſit quod Gen. 11, 13. 14. 15. τῷ Καϊνᾶν & τῷ Σαλὰ iidem plane tribuun-
D tur anni tam generationis quàm vitæ poſt generationem actæ. Uterque enim anno ætatis 130. generaſſe & annis 330. ſuperſtes fuiſſe legitur. Unde valde veriſimili ratione colligas id quod LXX Seniores de ſolo Salâ ſcripſerant repetiiſſe ſcribas, ut commentitio Cainani eadem tribuerent.

Porro licet eandem ſcribis non tribuam ἀναμαρτησίαν quam ſcriptoribus ſacris, non tamen inde ſequitur quod nonnulli ſubinde oggerunt, actum eſſe de fide & doctrina ſalutis, & in ea nihil eſſe certi. Quis enim in aliis ferat ſic argutantem? In Livii & Suetonii ſcripta quidam errores irrepſerunt. Ergo in hiſtoria Romana nihil eſt certi, & in iis quæ de Hannibale, aut Julio, aut Auguſto leguntur, nutat fides. Ariſtotelis Græci codices ſunt alicubi mendoſi; Ergo
E quid ille ſenſerit de rebus Philoſophicis certo ſcire haudquaquam poſſumus. Quamvis exemplum ſit valde diſpar: Nam multo aliter invigilat Dei providentia, ut ſacros Scripturæ codices ab errore præſtet immunes, ſaltem in iis quæ ad fidem.

fidem & ſalutem ſunt abſolutè neceſſaria. Unde eſt quod utut Hebræi & Græci codices varient in minutulis, & ſacri textus interpretes ſæpe in diverſa abeant, tamen in fidei capitibus, & τοῦ νόμου τοῖς βαρυτέροις, eadem ubique doctrina occurrit, non jam dico in ἀντιγράφοις, ſed & in verſionibus corruptiſſimis. Sed de hoc argumento plura qui volet, legat accuratiſſimum ſcriptorem Fridericum Spanhemium in eximio opere de dubiis Evangelicis. Nos ad alia properamus. A

Sela vel Sala Suſianorum creditur eſſe conditor. Euſtathius Antiochenus in Hexaemero: Σαλὰ ἀφ' οὗ Σουσιανοί. Eodem redit quod Euſebius ab eô deducit Coſſæos. Coſſæi enim ſunt in Suſiana. Ptolemæus lib. 6. c. 3. Κατέχουσι δὲ τῆς Σουσιανῆς τὰ μὲν ἐπὶ θαλάσσῃ Ἐλδμαῖοι (lege Ἐλυμαῖοι ut inferius) τὰ δὲ πρὸς τῇ Ἀσσυρίᾳ Κοσσαῖοι *tenent autem Suſianæ maritima Elymæi, quæ verò ad Aſſyriam Coſſæi.* Huic ſententiæ non parum inde accedit roboris quod una ex Suſianæ præcipuis urbibus *Sela* vocatur, tanquam à Selâ conditore. Ammianus lib. 23. *His tractibus Suſiani junguntur, apud quos non multa ſunt oppida. Inter alia tamen eminet Suſa, ſæpe domicilium regum, & Arſiana* (alii *& Ariana*, lego ut in Ptolemæo *& Tariana*) *& Sela.* In Ptolemæo ſcribitur Σέλα. Illam πινακόγραφοι ad Eulæum amnem deſcribunt infra Suſa, quibus ab ubertate liliorum nomen eſſe alibi docebimus. B

CAPUT XIV.

Heber, Peleg & reliqui Heberi filii usque ad Abrahamum. C

Hebræorum nomen non eſſe ab Abrahamo, nec à trajectu Euphratis, ſed ab Hebere. Hebræi tamen vocantur non omnes Heberi poſteri, ſed qui Heberi linguam, id eſt Hebræam ſervarunt incorruptam. Hos in remotas terras non fuiſſe diſperſos. Arphaxad Arrapachitidi in Aſſyriâ, Sela Selæ in Suſiana nomen dedit. An a Phaleg vicus *Phalga* ad Euphratem? *Phalga* potius à ſitu, quia inter duas Seleucias medius: פלגא *Phalga* ſignif. medium, ut rectè Arrianus non μεσοποταμιὸν, ut Iſidorus Charac. Sed legendum μεσόπορον. Heſychius, Suidas & Ptolemæus correcti. A Ragau Phalegi filio campus *Ragau* in lib. Judith, id eſt Niſæus prope Ragas in via ex Perſide & Babylone ad Caſpias portas. Ibi equi CLM vel CLXM. Aliæ urbes cognomines in Media ſedes Thare & Nachor. Charan id eſt Carrhæ. Amnis ejusdem nominis. Locus ex Quadrati Parthicis emendatus. Carrhæi non ſunt coloniæ Macedonum, Caræ urbs circa Macedoniam. Sarug urbs prope Carrhas à Sarug filio Ragau dicta. Epiphanii commentum, Phaleg & Ragau avos Abrahæ in Europam deveniſſe. Ortum Phalegi tria inſigniunt. Diſperſionem gentium factam illo naſcente non moriente. Phalegi filius Jectan. D

EX Selâ natus eſt עבר *Heber*, cujus filius פלג *Phaleg*, nepos רעו *Reu* vel *Ragau*; pronepos שרוג *Serug*, abnepos נחור *Nachor*, adnepos תרח *Thare*, trinepos אברהם *Abraham*. De ſingulis fruſtra quæratur quibus populis nomen fecerint, quia omnes Hebræi fuerunt. Hebræos voco poſteros Heber nō omnes, ſed eos duntaxat qui primitivæ linguæ, hoc eſt Hebrææ uſum conſtanter retinuerunt. Hi autem ſunt majores Abrahæ, qui Hebraicè loqui didicerat à patre, & is ab avo, & ſic deinceps usque ad Heberum Abrahæ tritavum, cui tam lingua quam natio Hebræa nomen debet. E

Scio ſcriptores exoticos Hebræorum nomen ab Abrahamo deduxiſſe. Ita enim

A enim apud Euſebium aſſerit Artapanus καλεῖσθαι αὐτοὺς Ἑβραίους ἀπὸ Ἀβραάμου *eos vocari Hebræos ab Abrahamo*. Et Charax apud Stephanum: Ἑβραῖοι, οὕτως Ἰουδαῖοι ἀπὸ Ἀβραμῶνος (ſic legendum non Ἀβραβῶνος) *Hebræi, ſic Judæi* appellantur *ab Abramone*, id eſt Abrahamo. In quam ſententiam videtur propendiſſe Auguſtinus, qui de Civitate Dei lib. 16. cap. 3. poſtquam Hebræos ex Hebere deduxit, aliam addit poſſe eſſe opinionem, *ut ex Abraham tanquam Abrahæi dicti eſſe videantur.* Proinde alibi de Chriſto ſic habet, *Nepos fuit Abrahæ, à quô gens cœpit Hebræorum.* De conſenſu Evang. l. 1. c. 14. Sed idem libro ſecundo Retractationum cap. 16. hunc locum retractavit: Atque id quidem meritò. Iis enim qui literas Hebræas in primo limine

B ſalutarunt, notum eſt עברים *Hebræos* & אברהם *Abrahamum* diverſiſſime ſcribi. Ut Hebræos taceam Abrahamo fuiſſe antiquiores vel ex eô conſtare, quod ipſe Abraham עברי *Hebræus* vocatur Gen. 14, 13.

Sunt & alii quibus Hebræi dicti videntur à particulâ עבר *eber*, id eſt περα̃ V. Euſeb. *trans, ultra*, quaſi περα̃ται, quia eorum Patriarcha Abraham Trans-euphratenſis Chron p. 9. fuit. Ita ſenſerunt è veteribus Africanus, Origenes, Diodorus Tarſenſis, Chryſo- & caten. in ſtomus, Theodoretus, è recentioribus Scaliger & alii. Tamen in Scripturâ certum Geneſ. 14. & eſt Trans-euphratenſes non dici עברים ſed אנשי מעבר נהר. Vide 2. Sam. 10, Chryſ. in 16. Eſdr. 4, 10. 11. &c. Præterea Hebræi nomen Abrahæ fuiſſet peculiare, non Gen. Hom. 35. commune cum poſteris, quia ſolus fuit Trans-euphratenſis. Denique Hebræo- Et Theodor. in Gen. q. 60.

C rum gens etiam vocatur *Heber* Num. 24, 24. & *filii Heber* Gen. 10, 21. ut ab Hebere tam deduci ſcias Hebræorum nomen quam Judæorum à Judâ. Fruſtra objicit Theodoretus Hebræos dici in Scripturâ ſolos Judæos, non omnes filios Heber, Jectanæos putà, Iſmaelitas, Idumæos, Amalecitas, Moabitas, Ammonitas, Madianitas, &c. qui Hebræi nuſquam vocantur, quamvis Heberem patrem agnoſcant. Nam ratio eſt in promptu. Non vocabantur Hebræi, qui Hebraicâ linguâ neglectâ, populorum inter quos degebant ſermonem æmulabantur. Sic Laban in Meſopotamiâ Syro ſermoni aſſueverat, Iſmaelitæ in Arabiâ Arabico, &c.

Itaque majorum Abrahæ fuit hæc prærogativa, quod Hebræum ſermonem

D ſervaverunt incorruptum, cum reliqui omnes etiam in Heberi familiâ, aut illum prorſus mutaverint, aut infecerint ſaltem cæterarum linguarum quaſi contagione quâdam. Cui privilegio junctum fuit alterum: quod cum alii plerique ſtatim poſt confuſionem linguarum, in remotiſſimas terras disjecti ſint & diſſipati, his etſi non uni loco tanquam glebæ addictis, tamen liberum fuit manere in priſtinis ſedibus: Nec neceſſe habuerunt aliô divagari. Proinde non conſtat ullum ex Abrahæ majoribus in longinqua divertiſſe. Quin pleroſque circa Aſſyriam, in cujus finibus arca ſubſtitit, habitaſſe, vel ex Scripturâ vel aliunde probari queat. Sic Arphaxad Semi filius Arrapachitidi dedit nomen, quæ pars eſt Aſſyriæ. Hujus filius Sela Selæ urbi in Suſianâ. Videri poſſit etiam Phaleg,

E vel è poſteris aliquis in avi memoriam dediſſe nomen vico Phalgæ ad Euphratem non procul à confluxu Chaboræ, ad quem Carrhas condidit Charan Abrahæ frater. Tamen Arriano aſſentior, cui Phalga ex eô nomen habet, quod ibi

medium eſt inter duas Seleucias, Pieriam & Babyloniam. Stephanus: Φάλγα, κώ- A
μη μέση Σελευκείας τῆς Πιερίας καὶ τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ: Ἀρριανὸς ἐν ι Παρθικῶν. ἡ δὲ Φάλγα
γλώσσῃ τῇ ἐπιχωρίῳ τὸ μέσον δηλοῖ. Recte: Nam & פלגא phalga Syris medium ſo-
nat: Et Phalgam inter duas Seleucias præciſe mediam fuiſſe conſtabit ſpatia di-
metienti à Chaboræ confluxu in Euphratem, ubi fuiſſe Phalgam ſcimus ex Iſi-
doro Characeno qui ſic habet in Stathmis Parthicis: *Inde* Φάλιγα *Phaliga* (Phal-
ga) *vicus ad Euphratem qui Græcè dicitur* Μεσοπωρινὸν. Et paulo poſt: Adjacet
autem τῇ Φαλίγᾳ *Phaliga* (Phalgæ) *oppidum Nabagath quod alluit amnis* Ἀβούρας
Aburas (Ammiano *Aboras*, Ptolemæo *Chaboras*, Nubienſi אלחבור *Alchabor*)
qui in Euphratem influit. At quorſum quæ vox Arriano *medium* ſonat, ab Iſido- B
ro μεσοπωρινὸν *Autumnale* redditur? nullus dubito quin Iſidorus ſcripſerit με-
σόπορον id eſt *medium iter*. Heſychius: Μεσόπωρον, μέσην ὁδεύων. Suidas: Μεσοπωρῶν,
μέσην ὁδεύων. Utrobique legendum: Μεσόπορον, μέσην ὁδὸν, vel; Μεσοπορῶν, μέσην
ὁδεύων. Ptolemæus mutato nomine & ſitu pro *Phalga* ad confluxum Chaboræ,
Phargam ad Euphratem deſcribit oſtio Saocoræ propiorem.

Fuit & circa Aſſyriam campus *Ragau*, dictus à *Ragau* Phalegi filio. De eo
ſic liber Judith juxta Vulgatam cap. 1. v. 6. *Nabuchodonoſor Rex Aſſyriorum, qui
regnabat in Ninive civitate magna, pugnavit contra Arphaxad* (regem Medo-
rum ut conſtat ex verſu 1.) *& obtinuit eum* (id eſt vicit) *in campo magno qui ap-
pellatur Ragau, circa Euphratem & Tigrim.* Sed Græca paulo aliter: Καὶ ἐποίησε C
πόλεμον ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ πρὸς βασιλέα Ἀρφαξὰδ ἐν τῷ
πεδίῳ τῷ μεγάλῳ, τοῦτό ἐστιν ἐν τοῖς ὁρίοις Ραγαῦ. Καὶ συνήντησαν πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ
κατοικοῦντες τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγριν. Summa eſt, bello inter Reges Aſſyriæ & Me-
diæ moto, ad campum Magnum in finibus Ragau, conveniſſe omnes montium
vicinorum incolas & campeſtris regionis circa Euphratem & Tigrim. Itaque Ni-
Strab. l. 11. ſæum campum ſignificari puto* quem in Mediæ & Armeniæ confiniis Strabo
videtur deſcribere, cum illac eos tranſire dicit οἱ ἐκ τῆς Περσίδος καὶ Βαβυλῶνος εἰς
Κασπίους πύλας ὁδεύοντες *qui ex Perſide & Babylone ad Caſpias portas proficiſcun-*
Herod. l. 7. *tur*. Herodotus etiam in Mediâ ponit: Ἔστι, inquit, πεδίον μέγα τῆς Μηδικῆς τῷ οὔνο-
c. 4. μά ἐστι Νισαῖον. Et Suidas idem habet voce Νισαῖον. Et verò magnum eſſe oportet D
campum in quo alebantur equorum πεντεκαίδεκα μυριάδες *centum quinquaginta
millia*, ut habet Arrianus in Alexandro lib. 7. vel etiam ἑκκαίδεκα μυριάδες *cen-
tum ſexaginta millia*, juxta Diodorum lib 17. pag. 621. Rectè me conjectaſſe ex
eô colligere eſt quod in eodem tractu à Strabone deſcribuntur *Raga* vel *Ragia*,
id eſt רעו *Ragau*. Verba ſunt: Εἰσὶ δὲ καὶ Ἑλληνίδες πόλεις κτίσματα τῶν Μακεδό-
νων ἐν τῇ Μηδίᾳ. ὧν Λαοδίκειά τε, καὶ Ἀπάμεια, καὶ ἡ πρὸς Ραγαῖς, αὐτὴ Ράγεια (vel Ράγα,
ut Caſaubonus) τὸ τοῦ Νικάτορος κτίσμα, ὃ ἐκεῖνος μὲν Εὔρωπον ὠνόμασε, Πάρθοι δὲ Ἀρ-
σακίαν, νοτιωτέραν οὖσαν τῶν Κασπίων πυλῶν πεντακοσίοις (manuſcripti ὀκτακοσίοις) πυ-
σταδίοις. *Sunt & Græca urbes in Mediâ à Macedonibus condita, in quibus Laodi-
cea & Apamia, & apud Ragas, quæ eadem Ragia, à Nicatore condita* (id eſt reſtau- E
ratæ) *quam ipſe Europum vocavit, Parthi autem Arſaciam, quæ Caſpiis portis
Auſtralior eſt quingentis* (alii *octingentis*) circiter ſtadiis, id eſt CM paſſ. Arria-
nus

A nus l. 3. Ragas à Caſpiis portis unius diei itinere diſtare ſcribit, nempe equitis expediti. *Alexander*, inquit, *è Perſide* ἀφικνεῖται ἐς Ῥάγας ἑνδεκάτῃ ἡμέρᾳ, διέχει δὲ ὁ χῶρος οὗτος ἀπὸ τῶν Κασπίων πυλῶν ὁδὸν ἡμέρας μιᾶς ἐλαύνοντι ὡς Ἀλέξανδρος ἦγε. *Undecimâ die Rhagas pervenit. Diſtat hic locus unius diei itinere à Caſpiis portis urgenti quò modò Alexander*, qui tum Darium inſequebatur tantâ feſtinatione ut multi equi perierint. Pro Ῥάγεια Caſaubonus Ῥάγα legit ex Stephano: Ῥάγα πόλις ἐν Μηδίᾳ. &c. ἐκτισμένη ὑπὸ Σελεύκου τοῦ Νικάτορος. Ἐκαλεῖτο δὲ Εὐρωπὸς, μετωνομάσθη δὲ καὶ Ἀρσάκη ἀπὸ Ἀρσάκου βασιλέως Περσῶν. Apparet de eâdem agi. Ῥάγα in Stephano ſingulare eſt, aliis plurale, unde Tobias paſſim, ἐν Ῥάγοις τῆς Μηδίας.

B In Ptolemæo Rhagæa, Europus, & Arſacia ſunt tres diverſæ urbes, illa in Parthiâ, hæc in Mediâ, omnes in locis à Caſpiis portis remotiſſimis. Proinde commune nihil habent cum Ragâ de quâ in præſens. In Iſidoro Characeno Ῥαγαῦ *Ragau* Mediæ urbs eſt in Margianæ finibus. Sed eidem Ῥάγα καὶ Χάραξ *Raga & Charax* ſunt vicinæ urbes, quarum illa eſt μεγίστη τῶν κατὰ τὴν Μηδίαν *Medicarum maxima*; hæc ὑπὸ τὸ ὄρος ὃ *καλεῖται* Κάσπιος, ἀφ' οὗ Κάσπιαι πύλαι *ſub monte Caſpio a quô Caſpiæ portæ.*

Jam ex Scripturâ conſtat Tharam Abrahæ patrem habitaſſe in Chaldæorum oppidô Urâ, de cujus ſitu abundè dictum, atque inde migraviſſe *Charan*, urbem Meſopotamiæ, quam de filii Charan nomine ſic dici voluit, qui paulo ante fatis conceſſerat. Græci & Romani Scriptores Carrhas vocant, Craſſi clade nobile oppidum, ad fluvium cognominem, ſiquidem Stephano credimus, Κάῤῥαι, inquit, πόλις Μεσοποταμίας, ἀπὸ Καῤῥᾶ ποταμοῦ Συρίας *Carrhæ urbs Meſopotamiæ à Carrhâ Syriæ fluvio.* Idem alibi ex Quadrati Parthicis: Βόγχναι, ἔθνος τοῖς Καῤῥηνοῖς παρακείμενον, μέσον Εὐφράτου καὶ Κύρου ποταμοῦ *Bonchnæ gens Carrhenis adjacens inter Euphratem & Cyrum fluvium:* Lege ut prius Καῤῥᾶ ποταμοῦ *Carrham fluvium:* Forte eſt fluviolus aliquis in Chaboram influens. Tam urbi quam fluvio nomen à Charan fratre Abrahæ. Itaque Arabes hodieque חראן *Charan* vel *Charran* vocant. Vide Geographum Arabem ſextâ parte Climatis quarti. Proinde meritò ſuſpectum quod Dionis lib. 37. Carrhæi leguntur eſſe Μακεδόνων

D ἄποικοι *Macedonum coloni.* Caræ quidem in Polyæno lib. 4. urbs eſt Macedonica vel Thracica niſi fallor, quam Philippus fruſtra obſedit. Sed hujus colonos eſſe Carrhæos Meſopotamiæ nemo ſcripſit quod quidem ſciam. Eadem *Nachor* vocatur Gen. 24, 10. de nomine alterius fratris Abrahæ.

Gen. 11, 28. 31.

Ragau filium habuit *Sarug*, à quo nepotum aliquis סרוג *Sarug* vocavit urbem Carrhis vicinam quam Arabs Geographus Charan ſeu Carrhas euntibus à Ponte Manbeg occurrere à ſiniſtris dicit, nec diſtare à Carrhis pluſquam diei itinere. Pons Manbeg eſt ſuper Euphratem bidui itinere infra Samoſata. Puto eſſe Zeugma Ptolemæi & aliorum. Clim. 4. p. 6.

Ex his cum conſtet plus ſatis Abrahæ majores & cognationem omnem

E primo in Aſſyriâ & vicinis locis, deinde Carrhis habitaſſe, mirum unde hauſerit Epiphanius Phaleg & Ragau, illum atavum hunc abavum Abrahæ in Europam deveniſſe, & cum Scythis ac Thracibus, quorum conditor eſt Thiras, in unum corpus

corpus coaluiſſe. Hæc enim illius verba ſunt, in epiſtola ad Acacium & Paulum: Φαλὲκ καὶ Ραγαῦ, οἵτινες, ἐπὶ τὸ τῆς Εὐρώπης κλίμα νενευκότες, τὸ τῆς Σκυθίας μέρος, καὶ τοῖς αὐτῶν ἔθνεσι προσκεκλίθησαν, ἀπὸ τῆς τοῦ Θήρας ἡλικίας, καὶ ἐπέκεινα, ἐξ ὧνπερ οἱ Θρᾷκες γεγόνασι *Phaleg & Ragau, qui cum ad Europæ clima divertiſſent Scythiam verſus, cum ipſarum gentibus coaluerunt inde ab avo Thiras & deinceps, ex quo Thraces orti ſunt.* Quin Phaleg & Ragau Hebræi fuere & Hebrææ linguæ puritatem transmiſerunt ad poſteros: nec procul receſſerunt ab iis terris in quibus patres conſenuerant. Proinde in Mediæ & Armeniæ confiniis diu fuit illuſtre nomen *Ragau* ut probavimus, & ejus nepotes Thare & Abraham Uræ degebant, quæ nec ipſa ab Armeniâ multum erat diſſita, ut ex Ammiano conſtat. Inde itum Charras, & tandem in Chanaan. B

Pelegi ortum tria inſigniunt. 1. Ætatis hominum inſigne decrementum. Cum enim avi ejus omnes vixerint ſupra quadringentos annos, nec ipſe nec è poſteris quiſquam attigit annum CCXL. 2. Linguarum confuſio de qua egimus. 3. Diſperſio gentium in varias terrarum oras. Quod, cum Joſepho & Auguſtino, illo naſcente contigiſſe credimus; Atque hinc factum ut á patre Peleg vel Phaleg, id eſt diviſio, nominaretur. Nam ſi gentium diſperſionem ad Phalegi mortem cum Hebræis & Hieronymo rejeceris, incides in Nini tempora, & Tharæ patris Abrahami. Quô tempore eſt certo certius magnam partem τῆς οἰκουμένης dudum habitari cœpiſſe. Nec timendum ne centum annorum ſpatium quod interceſſit inter diluvium & natum Peleg, ſit brevius quam ut potuerint tam paucis annis tot gentium conditores è tribus Noæ filiis propagari. Nam ſi ponas ſingulis annis ſingulos generaſſe, & liberis ſic naſcentibus eandem tribuas fœcunditatem ab anno ætatis viceſimo, aſſero ſæculo illo potuiſſe ex illis tribus naſci hominum plura millia, quod demonſtrare ſit facillimum, ſi tanti eſſet. C

Joſeph. Antiq. l. 1. c. 7. Auguſt. de civit. Dei l. 16. c. 16.

Jam quod ſupereſt excutiendum, Heber præter Phalegum, ex quô deſcendit Abraham, alterum genuit filium miræ fœcunditatis, Jectanem ſcilicet, cujus filios tredecim recenſet Moſes, totidem gentium conditores. Quarum nomina & ſitum cum accuratè deſignet ſacer ſcriptor, mirum eſt hujus loci interpretes, quoſcumque videre contigit, toto cælo aberraſſe, & in clarâ luce cæcutiviſſe, quod in iis quæ ſequentur ſpero me palam facturum; non animo carpendi quenquam (hoc abſit à moribus noſtris) ſed ut eluceſcat veritas. D

* Ingenuè agnoſcimus nos in iis erraſſe, quæ de Caſpiis portis & Niſæo campo diximus, quia cum nonnullis veterum, quos corrigit Plinius lib. 6. cap. 11. & 13. Caſpias portas cum Caucaſiis eaſdem eſſe putavimus, cum eæ diſtent ab invicem immenſum quantum. Nam in Iberiâ ſunt Caucaſiæ & Caſpiæ inter Mediam & Parthiam. Vide Ptolemæum & alios.

E

CA-

A

CAPUT XV.

Joctan vel Jectan יקטן Gen. 10, 25.26.

IN Joſepho Joctan cum filiis tredecim habitaſſe legitur circa Cophenem Indiæ fluvium & vicinam *Syriam*. Euſebius legit *Seriam*; & Hieronymus *Ieriam*. Reſcribendum *Ariam*, ubi Cophen vel Cophetes teſte Plinio. At Jectanis & filiorum veſtigia ibi nulla ſunt. Nam Sabæ Dionyſii ab aliis vocantur Sibæ. Et Ophir a Cophene plurimum diſtat. Cum veteres hic parum viderint, nec ſatis ſibi conſtent; non debuiſſe recentiores eos hic ſequi mordicus. Jectanem in Arabia aromatifera ſediſſe probatur ex teſtimonio Arabum, à quibus vocatur *Cahtan* & *Iectan*. Inde *Catanai* populi in Ptolemæo, & *Baiſat Iactan* urbs Arabiæ. Homeritas ſeu Amanitas ad
B Jectanem referunt. Theophanes & Anaſtaſius & Euthymius Homeritas Arabiæ ῥίζαι occupaſſe à mari Rubro ad mare Indicum. Eosdem Amanitas dici pro Jemanitis, quia *Ieman*, id eſt Auſtralem Arabiæ partem obtinent.

JOctan cum filiis tredecim legitur in iis locis fixiſſe ſedes per quæ à Meſa itur Sepharam montem Orientis Gen. 10, 30. id eſt, ſi Joſepho credimus, ἀπὸ Κωφῆνος ποταμοῦ τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς πρὸς αὐτῷ Συρίας τινά. *à Cophene fluvio India & Syria qua ad ipſum eſt loca quadam.*

Atqui utut Indiam cum nonnullis extendas usque ad Cophenem amnem, tamen ibi nulla Syria eſt. Loco Συρίας Euſebius habet Σηρίας in locis Hebraicis vo-
C ce *Ophir*: Ὠφείρ, inquit, ἐν τοῖς υἱοῖς ἀπὸ Κωφῆνος ποταμοῦ, ἕως τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς πρὸς αὐτῷ Σηρίας κατῴκησαν Ἰώσηππος ἱστορεῖ. Ita etiam in Σωφειρά. At Hieronymus utrobiq; *Ieriam*, habet & *Ieiram* & in traditionibus Hebraicis: *Poſſederunt à Cophene fluvio omnem regionem qua vocatur Jeria.* Sed hactenus nihil actum eſt, quia in India & vicinis locis tam fruſtra quæras *Seriam* aut *Jeriam* quam *Syriam*.

Itaque haud dubie Joſephi locus in mendo cubat. Et pro Συρίας, vel ut legerunt Euſebius & Hieronymus Σηρίας aut Ἰηρίας reſcribendum eſt Ἀρίας, ut hæc ſit mens Joſephi, habitaſſe filios Jectan à Cophene fluvio Indiæ, καὶ τῆς πρὸς αὐτῷ Ἀρίας τινὰ *& Aria qua ad ipſum eſt loca quadam.* Aria nimirum Cophenem ſeu Cophetem amnem attingit, Aria inquam late ſumpta prout præter Arios propriè dictos,
D Gedroſos etiam & Arachotas, & Paropamiſadas complectitur. Plinius: *Adjiciunt quatuor Satrapias, Gedroſos, Arachotas, Arios, Paropamiſadas, ultimo fine Cophete fluvio, qua omnia Ariorum eſſe aliis placet.*

Sed hæc Joſephi ſententia quo fundamento nitatur nemo facile dixerit: Cum is hoc nudè aſſerat, neque rem excutienti propius ulla ibi *Meſa* occurrat, aut locus ullus *Sephar* nomine, aut populus vel ipſi Jectan vel uni ſaltem filiorum ejus cognominis. Scio quid hîc docti afferant, ſaltem à Saba filio Jectan Sabas cô loco cenſeri à Dionyſio Periegete, cujus verba ſunt:

Τῶν δὲ μέσσοι ναίουσι Σάβαι.

Horum autem fluminum mediis habitant Saba, id eſt inter Aceſinem, Hydaſpem
E & Cophetem, de quibus proximè egerat. Sed ut taceam hos Sabas in Indiâ fuiſſe trans Cophetem non cis Cophetem in Ariâ, quam aſſignavit Joſephus filiis Jectan: In Dionyſio pro Σάβαι legendum Σίβαι rectè monet Salmaſius ὁ μέγας.

Strab. l. 15. Diod. l. 17. Arian Ind. Nonn. Dionyſ. lib. 26. v. 218. Steph. in Σίβαι.

Quippe in India Sabas nemo alius nominavit. Sed Sibarum meminere Strabo, Diodorus, Arrianus, Nonnus, Stephanus. Et Strabo quidem eos collocat inter Indum & Hydaſpem, quo loco Sabas Dionyſius. Itaque rectè omnino & ad mentem authoris, emendavit Dionyſii locum vir magnus quem diximus. Sed & emendandus Curtius qui Sobeos appellat. Proinde nulli jam Sabæ, nec ulla poſterorum Jectan in Ariâ aut Indiâ veſtigia jam ſuperſunt. A

Quid quod hoc loco Veteres, nequaquam ſibi conſtant, cum Ophir enim è filiis Jectan faciunt incolam inſulæ Ophir ex quâ aurum afferebatur Solomoni. Ophir enim inſula, ad quam appellebant claſſes Hirami & Solomonis, non potuit eſſe in Ariâ, nec ad Cophetem: cum Aria & Cophetes ſint ad Paropamiſi radices, & ab Oceano diſtent immenſum quantum. B

Sed ut Lector ſemel & ſimul diſcat quam parum viderint in hoc negotio veteres: En de filiis Jectan Euſtathii Antiocheni verba Commentario in Hexaemeron: Υἱοὶ δὲ ἐγένοντο τῷ Ἰεκτὰν Ἀλμωδὰδ, ἀφ' οὗ Ἰνδοί. Σαλὲφ, ἀφ' οὗ Βάκτροι. Ἀσαρμώθ, ἀφ' οὗ Ἄραβες. Ἰαράχ, ἀφ' οὗ Καρμανοὶ. Ὀδορρὰ ἀφ' οὗ Μάρδοι. Ἰεζεὶλ, ἀφ' οὗ Ἀρριανοὶ. Δεκλὰ, ἀφ' οὗ Κεδρούσιοι. Γέβαλ, ἀφ' οὗ Σκύθαι. Ἀβιμεὴλ, ἀφ' οὗ Ὑρκανοὶ. Σαβεὺ, ἀφ' οὗ Ἄραβες Εὐδαίμονες. Οὐφὶρ, ἀφ' οὗ Ἀρμένιοι. Εὐιλὰτ ἀφ' οὗ Γυμνοσοφισταί. Quibus in plerisque conſonant Euſebius & author Chronici Alexandrini. Ita magna pars populorum Aſiæ, Indi nimirum, Bactri, Arabes, Carmani, Mardi, Gedroſii, Scythæ, Armeni, &c. deducuntur ex filiis Jectan. Et in gentes diverſiſſimas, & C regiones ab invicem remotiſſimas diſtrahitur unius viri familia, quam conjunctim habitaſſe docent hæc Moſis Gen. 10, 30. *Et fuit habitatio eorum à Meſa qua venis Sephar montem Orientis.* Ut taceam ita recedi à ſententia Joſephi & Hieronymi qui Jectanis omnes filios volunt habitaſſe circa Cophenem.

Itaque cum hac in parte ſententia veterum nulla probatione firmetur, & ſecum ipſa pugnet: non poſſum ſatis mirari cur recentiores interpretes hîc eorum veſtigiis hæreant ita mordicus, ut cum ad hujus loci explicationem ventum eſt, vix aliud quicquam afferant quam gentes à Jectanis poſteris propagatas Indiæ loca inſediſſe à noſtra cognitione tam remota ut nihil certi de iis ſciri poſſit.

Imo ut rem certam aſſero Jectanem & Jectanis poſteros neque Arianam inſediſſe, neque Indiam, ſed Arabiæ Fœlicis intima, quod evincunt hæ rationes. D Primò, niſi aliud obſtet, unicuique genti natales ſuos referenti credi par eſt. Europæi pro conditore ſuo celebrant Japhetum ſeu Japetum, Africani Ham ſeu Hammonem, Ægyptii Meſrem, Syri Aram, Phœnices χνᾶ ſeu Chanaanem, &c. Ita pridem apud Arabes invaluit hæc opinio Jectanem ſive קחטאן Cahtanem (is enim eſt apud illos binomius) eſſe Arabum parentem, & repertorem linguæ Arabicæ. Ita ſtatuunt ſcriptores inter illos magni nominis Joſephus Ben-Abdillatif in opere genealogico, & Mohammedes Ben Jacob Sirazita apud authorem Alcamus. Atque hîc quidem Jectanem ſive Cahtanem deſignat filium Heber, E filium Sale, filium Sem, filium Noe, ut ſcias eum ipſum Jectanem innui de quo Moſes. Et pro Jectane קחטאן *Cahtan* habetur in Arabica paraphraſi Pariſiis nuper edita.

V. Gabr. Sion. de Orient. c. 1.

Præ-

A Præterea ut à Cathane Καταιῖται *Catanitæ* populi Arabiæ Fœlicis leguntur in Ptolemæo, ita Jectanis nomen hodieque incorruptum ſupereſt in urbe territorii Mechenſis ביישת־יקטן *Baiſath-jektan*, parva quidem, ſed populoſa, ædiumque ſtructura, camporumque & fontium amœnitate nobili. Ita deſcribitur ab Arabe Geographo ſecundi climatis parte quinta: Meridiem verſus à Mecca ſeptem abeſt ſtationibus & una ſtatione à mari Rubro.

Quid quod ne quiſquam hîc hæſitet, ignorans quæ pars Arabum in gente tam late diffuſâ ex Jectane traxerit genus; Scriptores idonei non deſunt qui gen-
B tes ex illo oriundas nominatim deſignant. Primus eſto Theophanes, Chronographus non incelebris circa initia noni ſæculi, qui de Jectanæis hæc habet: Εἰσὶ δὲ καὶ ἐνδότεροι αὐτῶν, μὴ ὄντες τῆς φυλῆς αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦ Ἰεκτάν, οἱ λεγόμενοι Ἀμανῖται, τουτέστιν Ὁμηρεῖται. In præcedentibus agitur de Iſmaelitis & Madianitis, atque eâ parte Arabiæ in qua natus eſt Mahometh. Et ſequitur continuo poſt alios eſſe Arabes in interiore Arabiâ ex tribu Jectan qui dicuntur Amanitæ aut Homeritæ. Eadem plane legere eſt in Chronico Anaſtaſii qui Theophanem ſequitur κατὰ πόδα: *Sunt autem* (inquit) *& his interiores, qui non ſunt de tribu ipſorum, ſed ex Jectan, videlicet hi qui vocantur Amanitæ, id eſt Homeritæ.* Quibus conſona ſunt hæc Euthymii in Maomethicis ſuis: Εἰσὶ δὲ καὶ ἐνδότεροι τούτων, οὐκ ἐκ τῆς φυλῆς αὐτῶν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ
C Ἰεκτάν, οἱ λεγόμενοι Ὁμηρεῖται, τουτέστιν Ἀμανῖται.

Bibl. Pat. Græcolat. tom. 2 p. 283.

Ibid.

Ibid. p. 308.

Steph. in Ὁμηρῖται.

Jam qui ſint Homeritæ & Amanitæ non eſt obſcurum. Homeritæ à Marciano accenſentur Æthiopibus, quia ſunt illis proximi, Rubro mari ſolum interjecto, quâ parte eſt anguſtiſſimum. Quò faciunt hæc Procopii Cæſarienſis de bello Perſico lib. 1. Ὁμηριτῶν δὲ ἀντικρὺ μάλιστα ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ Αἰθίοπες οἰκοῦσιν, οἱ Αὐξωμῖται καλοῦνται, *è regione autem Homeritarum in oppoſito continente Æthiopes habitant qui vocantur Auxumitæ.* Concinit alter Procopius, Gazenſis ſcilicet in 1. Reg. Ὀνομάζουσι δὲ αὐτοὺς Ὁμηρίτας, κατ' ἀντικρὺ δὲ εἰσὶ τῶν Αὐξουμιτῶν, μέση δὲ τούτων κἀκείνων ἡ θάλασσα, *Eos vocant Homeritas. Sunt autem è regione Auxumitarum, mediumque inter hos & illos eſt mare.* Tertium addo Ptolemæ-
D um qui Homeritarum urbes ad Oceanum longo tractu deſcribit initio facto propemodum ab ipſis Arabici ſinûs faucibus. Sed cum à Sabæis Homeritas diſtinguant Plinius, Ptolemæus, Arrianus, alii: Tamen eos confundit & pro iisdem habet Procopius Gazenſis quem diximus, & ante illum Philoſtorgius, qui libro ſecundo Sabæos aſſerit Σάβα μὲν πάλαι, ἀπὸ τῆς Σάβα μητροπόλεως, νῦν δὲ Ὁμηρίτας καλεῖσθαι *Saba quidem olim à metropoli Saba, nunc vero Homeritas vocari.* Unde eſt quod idem lib. tertio Conſtantium legationem miſiſſe ſcribit πρὸς τοὺς πάλαι μὲν Σαβαίους, νῦν δὲ Ὁμηρίτας καλουμένους *ad eos qui olim quidem Sabæi, nunc vero Homeritæ vocantur.* Ita etiam vetus author apud Surium, quem Baronius citat ad annum 522. *Ditione tenebat Arabiam Fœlicem, quæ olim quidem Saba, nunc*
E *autem vocatur Homeritis, Dunaan Hebræus.* Neque verò eſt abſimile quod contendit vir doctiſſimus, cui debemus Philoſtorgium, in Uranio legendum pro

Σαβ-

Stephan. in Χαιραμωτίταις.

Σαββαῖοι καὶ Ὁμηρῖται, prout à Stephano citatur, Σαββαί οἱ καὶ Ὁμηρῖται *Sabbæ*, id eſt Sabæi, *qui & Homeritæ.* In qua ipſa ſententia hodieque eſſe Arabes videtur poſſe colligi ex eô quod Nubienſis Geographus urbem *Mareb* habitatam fuiſſe tradit ab Arabibus אלהמיריה Humairitis, ſeu Homeritis, quos addit ſuperbia ſuperaſſe cæteras gentes. Quippe *Mareb* eadem quæ veterum *Mariaba* vel *Meriaba* Sabæorum metropolis, ut habetur in Strabone lib. 16. Et verum nomen erat, *Mareb*, unde eſt quod Plinius lib. 6. cap. 28. *dominos omnium* interpretatur, vel *dominium* ſi mavis; quia Arabicè רב eſt *dominus* & מרבה *dominium*. Homeritæ ſcilicet, cum eſſent Arabum numeroſiſſimi Plinio teſte ubi ſupra, in regiones conterminas tanta copia diffuſi ſunt, ut vicinarum gentium priſcum nomen aboleverint.

Clim. 2. part. 6.

A, B

Iidem Amanitæ vocantur pro Jemanitis, quia Arabiæ pars intima ad meridiem ימן *Ieman* vocatur. Nempe ut Hebræis ita & Arabibus ימין *Iamin* vel *jemin* primo dexterum, deinde meridiem ſonat, quia verſis ad Orientem, ubi volunt eſſe mundi anteriora, ad dexteram partem eſt meridies. Amanitas pro Jemanitis dixerunt mediæ ætatis ſcriptores quos citavimus, quomodo Athribum pro Jathreb vel Jathrippa, quod fuit priſcum nomen urbis Medinæ Pſeudoprophetæ natalibus famoſæ.

Uno verbo, cùm ad Jectanis genus hi ſcriptores referunt Homeritas & Amanitas, eos intelligunt populos qui Arabiæ Fœlicis πίζαν occupant Oceanum verſus, ab Arabico ſinu uſque ad Perſicum. Huc mirè facit locus Marciani Heracleotæ de Rubro mari: ἐν τούτῳ δὲ τῷ μέρει τῆς θαλάσσης καὶ τὸ τῶν Ὁμηριτῶν ἔθνος τυγχάνει τῶν Ἀράβων ἐπάρχων γῆς, μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἰνδικοῦ δῆθεν πελάγους, *in illa parte maris eſt gens Homeritarum quæ Arabum terræ imperat uſque ad initia Indici maris.* Unde eſt quod in Philoſtorgio & Nonnoſo apud Photium Romani Imperatores Conſtantius & Juſtinianus legatos ad Homeritas mittere non dedignantur. Et apud Surium & Metaphraſtem Homeritarum Rex Dunaan in eô exercitu quo Negran urbem obſedit, conſcripſiſſe legitur hominum centum & viginti millia. Hæc in genere de Jectane; nunc de filiis agendum quia à propheta recenſentur.

C, D

CAPUT XVI.

Almodad אלמודד *&*

Saleph שלף *Gen.* 10, 26.

A B Almodad Almodæi, qui Græcis *Allumaota*. *Almodad* Chaldæo interpreti *Geometra*, & Saleph ὑδραγωγός. A quo *Salapeni* Ptolem. in tabulis perperam *Alapeni*.

TRedecim filiorum Jectan *Almodad* natu maximus, videtur dediſſe nomen *Almodæis* populis qui Græcis *Allumaota*. Hos in Ptolemæi tabulis reperies pæne in medio Arabiæ Fœlicis, prope fontes fluvii *Lar*, qui in mare Perſicum exit. In Græco textu Ptolemæi legitur Ἀλλυμαιῶται. In paraphraſi Chaldaica Jonathanis deſcribitur *Almodad* tanquam inventor Geometriæ E

רמשח

A דמשח ית ארעא באשלין *qui menſuravit terram funibus*. Sed hoc commentum videtur ſolo niti nomine, quia Hebr. מודד *moded* eſt menſor. Sic qui ſequitur שלף *Saleph* שלף מוי דנהרותא *aquas eduxit è fluminibus*. Ita idem paraphraſtes ad nomen שלף *Saleph* palam alludens, quia שלף *Salaph* verbum eſt educere.

Is porro *Saleph* vel *Salep* pater fuit Salapenorum, qui à reliquis remotiores pæne usque ad Arabiæ αὐχένα receſſerunt non procul à fonte Betii amnis. Tabulæ Ptolemæi perperam *Alapenos* pro *Salapenis* ſcribunt, Nam in Ptolemæi textu vocantur Σαλαπηνοὶ non Ἀλαπηνοί. Duo populi quos diximus, *Alumaotæ* inquam & *Salapeni*, Græcis parum noti fuerunt, quia in Arabiæ Fœlicis mediter-
B rancis habitarunt à mari valde remoti.

CAPUT XVII.

Hatſarmaveth חצרמות *Gen.* 10,26.

HOc nomen variè flecti propter ambiguum ſonum literarum ח & צ. Arabes dicunt *Hadramauth* vel *Chadramauth*. Patres *Aſarmoth*, *Sarmoth*, *Armoth* Geographis regio *Adramytha*. *Chatramis*, *Chatramitis*; Incolæ *Athramotitæ*, *Chatramotitæ*, *Chatramotæ &c.* *Atramitæ* item & *Adramitæ* populi Arabum notiſſimi. Patres Arabum genus & linguam referre ad *Aſarmoth*, ut Arabes ad Jectanem. Tamen *Hadhramautica* dialectus rudior & incomptior. Regio-
C nis ſitus. Metropolis olim *Sabota*, *Sabbata*, *Saubata*, hodie *Sebam*, Ibi cultus Deus *Sabis*, id eſt *Samis* Sol. B & M in illis locis maximè permutabiles. Eſt hodieque urbs *Hadhramauth* regioni cognominis, unde aloe Hadhramitica. Atthobo cognomen regum quid ſignificet. Regionem eſſe thuriferam ſed inſalubrem & thurilegis ſæpe lethiferam Inde dici חצרמות id eſt *atrium* vel *regionem mortis*, Alia loca ejusdem nominis. *Motho* Arabiæ locus in quo cæſus Antigonus ab Arabum rege *Rabilo* juxta Uranium. Sed pro Antigono legendum Alexandrum, & pro *Rabilo* *Zabilum* vel *Zabelum*. R & Z cur confundant Arabes. *Rabil* Arabicè latronem ſignificat, unde lux Trogo. In odoriferis locis acontiæ ſeu jaculi, ſerpentis genus de quô Eſaias. Quod interpretes latuit hactenus Adramitas Ptolemæus male diſtinguit à Chatrammitis.

QUamvis Arabicè חצרמות ſcribatur iisdem literis, tamen pro *Hatſarmaveth*, apud Arabes ſonat *Hadhramauth* vel *Chadramauth*: apud Græcos in mil-
D le formas variatur hoc nomen propter ambiguum ſonum literarum ח & צ. Sciunt Hebraicè docti quid velim. In ſacrorum interpretum & Patrum ſcriptis vulgo legitur Ἀσαρμὼθ, vel truncata voce Σαρμὼθ & Ἀρμὼθ. Alicubi etiam Ἀτερμὼθ, Regio Theophraſto Ἀδραμύτα, Dionyſio Periegeti *Chatramis*, Straboni *Chatramitis*. Incolæ Artemidoro *Atramotitæ*, Eratoſtheni & Plinio *Chatramotitæ*, Uranio *Chatramotæ*. Ptolemæo *Chatrimmitæ* & *Chatrimmitæ*, & in tabulis perperam *Chatramonitæ*. Nec ab his diverſi ſunt *Atramitæ* vel *Adramitæ*, quamvis diſtinguant Uranius, Plinius & Ptolemæus.

Hos porro in Arabiâ fuiſſe ne patres quidem latuit; ita enim in Hexaemero Euſtathius Antiochenus, quo loco inſtituit cenſum filiorum Jectan: Ἀσαρμὼθ
E ἀφ' οὗ Ἄραβες, & Chronicum Alexandrinum: Σαρμὼθ ἐξ οὗ Ἄραβες. Et Euſebius in Chronico: Ἀραβὼθ ἀφ' οὗ Ἄραβες. Quod corruptum ex Ἀσαρμὼθ ut apparet ex ipſo ordine. Nam poſt Jectanem Araboth primus ſequitur. Neque hûc parum

facit Epiphanii locus in hæreſi Sethianorum, in quô ut doceat ex Geneſeos cap. A decimo poſſe colligi quis cujusque linguæ ſit author, inter cætera hæc habet: *ὡς Ἰωυὰν μὲν τὴν Ἑλληνίδα ἔσχεν &c. Μισρὲμ τὴν τῶν Αἰγυπτίων, Ψοὺς* (lege *χοὺς*) *τὴν τῶν Ἀξωμιτῶν, Ἀρμὼτ* (lege *Ἀσαρμὼτ*) *τὴν τῶν Ἀράβων ut Javan Græcam linguam uſurpavit &c. ita Meſrem Ægyptiorum, Chus Axumitarum, Aſarmot Arabum.* Itaque ex mente Epiphanii Jectanis filius *Aſarmot* vel *Hatſarmaveth* inventor fuit ſermonis Arabici. Tamen Arabes altius aſcendunt uno gradu, & ſermonis ſui originem ad Jectanem usque referunt, ut ex Arabum ſcriptis probat vir doctiſſimus & mihi amiciſſimus Gabriel Sionita in aureo libello de Orientalium urbibus, religione & moribus. Et verò dialectus Hadhramautica hodie maximè B contemnitur, & ut barbara rejicitur. Hinc in Giggeio חצרם (*Hadhrama*) *in ſermone erravit. Extremas vocales malè vocibus appoſuit.* טאשר מחצרם (*ſairon muhaddhrimon*) *poeta vocibus barbaris utens.* אלחצרמיה (*alhadhramiatho*) *barbaries lingua, &c.*

Hadhramauth vel Chatramitis, regio eſt Arabum myrrhifera & thurifera, apud Ptolemæum à Climace monte pertingens usque ad Sachalitas. Metropolis Clim. 2. part. 6. Sabota Plinio, Sabbatha Arriano, Saubatha Ptolemæo, שבאם Sebam Arabi Geographo, urbs fuit mediterranea, bene munita, vaſta, populoſa, ſexaginta templa muris includens, ſita in monte celſo ex cujus faſtigio in ſubjectos campos patebat proſpectus longe lateque. C

Plin. l. 12. cap. 14. Sabotis colebatur Deus Sabis cui thuris decimæ ſolvebantur. Plinius: *Thus collectum Sabotam camelis convehitur &c. Ibi decimas Deo quem vocant Sabin, menſurâ non pondere ſacerdotes capiunt.* Docti Sabam intelligunt Sabæorum conditorem, quia Plinio Atramitæ ſunt Sabæorum pagus. Falluntur: Sabis eſt Hiſt. Plant. lib. 9. cap. 4. Sol. Id clarum erit cum Plinio conferenti Theophraſtum qui ſic habet: *συνάγεσθαι πανταχόθεν ἥ σμύρνα, καὶ ὁ λιβανωτὸς εἰς τὸ ἱερὸν τὸ τοῦ ἡλίου, congerentur undiquaque myrrha & thus in templum Solis.* Itaque videtur Plinius id ex Græco ſcriptore habere, in quo librariorum errore qui *β* & *μ* ſæpe permutant, Σάβις fuerit pro Σάμις, ideſt שמש vel שמס ſol. Quamvis etiam Arabibus B & M ſint literæ promiſcuæ. Hinc locus ubi thus colligitur in Arabe Geographo vocatur D מרבט *Merbat* & ברבט *Berbat*. Saracenorum metropolis מכה *Meccha* & בכה *Beccha*. Smaragdus זמרגד *zamargad* & זברגד *zabargad*. Tale in Chald. paraphraſi מתנן *Matnan* & בתנן *Batnan* pro Baſan ſeu Batanæa, אמנא *Amana* Damaſci fluvius pro אבנה *Abana* 2. Reg. 5, 12. *Γομολῖται* Stephano pro Idumæis qui aliis *Gobolitæ. Merodac & Berodac.* Sic amphisbæna Heſychio *ἀμφισμαινα amphiſmæna*; & *promuſcis* idem eſt quod *proboſcis.*

Notat Arabs Geographus clim. 1. part. 6. in terrâ *Hadhramauth urbem eſſe regioni cognominem, ab* ערן Aden quinque ſtationibus Orientem verſus diſſitam, unde affertur אלעבר אלחצרמי *Aloe Hadramitica*, cujus in Oriente multus uſus eſt, quamvis bonitate cedat aloe אלסקטרי *Socotrina*, ideſt inſulæ Socotræ E ſeu juxta veteres Dioſcoridis. Cætera pete ex Geographis.

Ut Abimelec Palæſtinæ, Pharao Regum Ægypti, Cæſar Imperatorum proprium

A prium fuit nomen, ita אלתבע *Atthobo* Regum *Azarmauth* & *Hamir*, id eſt Chatramitidis & Homeritidis. Ita habetur apud Giggeium. Atthobo eſt aſſectator & diſcipulus: Quia pſeudoprophetæ veſtigiis inſiſtere ſe profitetur.

Notandum nomen חצרמות *Hatſar-maveth* vel *Hadhramauth* aliquid habere infame. Id enim Hebræis *atrium mortis* & Arabibus *regionem mortis* ſonat. Unde liber nominum qui Hieronymo tribuitur: *Aſarmoth, atrium mortis.* Cujus nominis cauſam ſi roges, ecce tibi eam in promptu. Inter Arabiæ regiones thuriferas nominat Theophraſtus Κ'δράμυτα, vel ut legendum contendit Cl. Salmaſius Ἀδραμύτα, id eſt חצרמות. Ita enim Plinius lib. 12. cap. 14. *Thura præter* In Solin. p.
B *Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidem univerſæ. In medio ejus fere ſunt Atramitæ* 490.
pagus Sabæorum, capite regni Sabota in monte excelſo, à quo octo manſionibus diſtat regio eorum thurifera. Et apud Ptolemæum *Chatrammitis* quod idem eſt ab Oriente contigui ſunt *Sachalitæ*, ubi *Sachalites* ſinus, quem ſic deſcribit Arrianus in lib. 9. c. 7.
periplo: ἄλλος ἐκδέχεται βαθύτατος κόλπος ἐπὶ πολὺ παρεκτείνων, λεγόμενος Σαχαλίτης. καὶ χώρα λιβανωτοφόρος. ὀρεινὴ δὲ καὶ δύσβατος, ἀέρα παχὺν ἔχουσα καὶ ὁμιχλώδη καὶ τῶν δένδρων φερόμενον τὸν λίβανον. *Alius ſequitur ſinus profundiſſimus, longo tractu extenſus, qui Sachalites nuncupatur; Et regio thurifera quæ montana eſt & aditu difficilis, aerem craſſum habens atque nubilum, & thus ſuper arbores creſcens.* Et paulo poſt: Μεταχειρίζεται δὲ ὁ λίβανος ὑπὸ δούλων βασιλικῶν, καὶ τῶν ἐπὶ τιμωρίᾳ
C πεμπομένων. ἐπίνοσοι δὲ δεινῶς οἱ τόποι, καὶ τοῖς παραπλέουσι λοιμικοί: τοῖς δὲ ἐργαζομένοις πάντως θανατώδεις. *Colliguntur autem thus à ſervis regiis, & ab iis qui ſupplicio addicti ſunt: Loca ſcilicet valde ſunt inſalubria, adeoque illis etiam qui prætervehuntur contagioſa, illis autem operariis omnino mortifera.* Proinde thurifera regio meritò dicta eſt Arab. חצרמות *Hadramauth* regio mortis vel Hebraice חצר מות *Hatſar-maveth* atrium mortis. Quomodo loca quædam 1. Machab. 14, 15. Ἀσαρμώθ חצרי מות id eſt *atria mortis* dici conjectat Druſius ob peſtilentiam aeris. Et in Arabiâ deſertâ *Motho* quaſi lethifer dicitur ille pagus in quo fatô functus eſt Antigonus Macedo. Stephanus ex Uranio: Μωθώ, κώμη Ἀραβίας ἐν ᾗ ἔθανεν Ἀντίγονος ὁ Μακεδὼν ὑπὸ Ῥαβίλου τοῦ βασιλέως τῶν Ἀραβίων (ſub. ἀναιρεθεὶς) ὃ
D ἐστι τῇ Ἀράβων φωνῇ τόπος θανάτου; *Motho Arabiæ vicus in quô obiit Antigonus Macedo à rege Arabum Rabilo cæſus: Atque id Arabicâ linguâ deſignat locum mortis.*

Obiter nota vel Uranium, vel Stephanum, vel exſcriptores hic graviter hallucinari. Neque enim Antigonus Macedo, ſed ſucceſſorum unus Alexander ὁ Βαλᾶ vel ὁ Βάλλας in Arabiâ cæſus eſt. Nec cædis author Rabilus fuit, ſed Zabelus vel Zabdiel. Hiſtoria habetur 1. Macchab. 11, 16. 17. Καὶ ἔφυγεν Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Ἀραβίαν, &c. Καὶ ἀφεῖλε Ζαβδιὴλ ὁ Ἄραψ τὴν κεφαλὴν Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπέστειλε τῷ Πτολεμαίῳ. *Et fugit Alexander in Arabiam, &c. Et tollens Zabdiel Arabs caput Alexandri miſit Ptolemæo.* Et Joſephi antiquit lib. 13. cap. 8. καὶ νικήσαντες εἰς
E φυγὴν ἐτρέψαντο τὸν Ἀλέξανδρον. οὗτος μὲν εἰς Ἀραβίαν φεύγει. *Et cum viciſſent* (Ptolemæus & Demetrius) *ad fugam Alexandrum compulerunt. Is igitur in Arabiam fugit.* Et paulo poſt: τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου κεφαλὴν ὁ τῶν Ἀράβων δυνάστης ἀποτεμὼν

Ζάβηλος ἀπέστειλε Πτολεμαίῳ *Alexandri verò caput amputatum Arabum dynaſta Zabelius miſit ad Ptolemaeum.* Sed nihil mirum pro Zabelo vel Zabilo Rabilum ſcribi, cum apud Arabes Z & R uno ſolum puncto differant. Itaque harum literarum frequens eſt παραγραμματισμός. Hinc in Arabe Geographo paſſim legas *Chureſtan* pro *Chuzeſtan*. Et in Pandectario Matthæi Sylvatici: *Reia, ſpelta. Galenus.* Reia id eſt ζειά. Item: *Rabaleb, muſcas.* Vera ſcriptura eſſet זבאלף *Zabaleph.* Pari ratione Rabilus ex Zabilo factus. Et ambigua ſcriptura alium errorem peperit; Nempe Alexandrum illum non ab Arabum dynaſtâ ſive rege, ſed à latronibus captum & cæſum, quia Arabicè רביל *rabil* eſt latro. Trogus lib. 37. de eodem Alexandro: *Cum in fugam eſſet verſus, magna vi tempeſtatis oppreſſus ac deſertus, à latronibus capitur, perductusque ad Gryphum interficitur.* Jam è diverticulo in viam. A B

Eſt & alia ratio nominis חצרמות. Præter thus myrrha etiam & aloe & caſia & cinnamomum naſcebatur in Chatramitis, ut ſuo loco dicetur. Porro in odoriferis illis locis frequentiſſimi ſunt ſerpentes, quorum morſus ſunt lethiferi. Agatharchides cap. 50. ubi de Sabæis & Arabiâ Fœlici: Περὶ δὲ τοὺς δρυμοὺς τῶν εὐωδῶν γένος ἐστὶν ὄφεων ἰδιώτατον πάντων ὡσανεὶ φθονούσης τοῖς ἀδροῖς ἐπιτεύγμασι τῆς τύχης καὶ παραπλεκούσης τἀγαθῷ τὸ βλαβερὸν *in ſaltibus rerum odoratarum ſerpentis eſt genus omnium inſolentiſſimum, quaſi fortuna invidens tam largis terra commodis bono malum attexat.* Addit eſſe ſerpentem colore puniceo, longitudine ſpithamæ, δῆγμα δὲ ἀνίατον, ἂν τοῦ λαγόνος ἀνώτερον αἱμάξῃ *& morſum eſſe inſanabilem ſi ſupra ilia ſauciavit.* Apparet deſcribi acontiam qui in viatores inſiliens lethale vulnus infligit. Itaque ut habetur in ſequentibus: τὴν πληγὴν δὲ δίδωσι παλλόμενον εἰς ὕψος, *plagam autem infert vibratus in altum*; pro παλλόμενον legi malim ἁλλόμενον. Quomodo habetur in Diodoro lib. 3. pag. 126. δήγματα δὲ ποιοῦνται παντελῶς ἀνίατα, δάκνουσι δὲ προσπηδῶντες, καὶ ἀλλόμενοι πρὸς ὕψος αἱμάττουσι τὴν χρῶτα. Et in Strabone lib. 16. pag. 678. ὄφεις δὲ σπιθαμιαῖοι, φοινικοῖ τὴν χρόαν, προσαλλόμενοι καὶ μέχρι λαγόνος τὸ δῆγμα ἔχοντες ἀνήκεστον. His ſerpentibus à ſaltu nomen Arabicum in Avicennâ קפאזה & Hebraicum קפוז Eſ. 34, 15. Quam Eſaiæ vocem ab interpretibus hactenus non intellectam explicavi pluribus in libro de animalibus. Pro jaculis ſeu acontiis ſerpentes ſubalatos iis in locis deſcribit Herodotus Muſâ tertiâ: τὰ γὰρ, inquit, δένδρεα ταῦτα τὰ λιβανωτοφόρα, ὄφιες ὑπόπτεροι μικροὶ τὰ μεγάθεα, ποικίλοι τὰ εἴδεα, φυλάσσουσι, πλήθεϊ πολλοὶ περὶ δένδρον ἕκαστον *Thuriferas enim illas arbores obſervant ſerpentes ſubalati, exiguâ ſtaturâ, verſicolori ſpecie, magno numero circa ſingulas arbores.* Etiam Plinius obiter meminit lib. 12. cap. 17. ubi ſtyracem Arabes urere tradit *ad ſerpentes fugandas in odoriferis ſylvis frequentiſſimas.* Itaque cum vel aeris ratione, qui eſt νοσώδης & θανατώδης, vel propter ſerpentum copiam, quorum morſus ſunt lethiferi, loca illa ſint parum tuta, & multis periculis obnoxia, non dubito quin nomen חצרמות *Hadhramauth*, id eſt regio mortis, ſit factum ex argumento. Atque id expreſsè habetur in libro cujusdam Arabis de proprietatibus rerum quem Ariſtoteli tribuunt: Hadramot locum eſſe *ubi ventus*, id eſt aer peſtilens, *multos homines interficit.* C D E

Quod

A Quod dixi Adramitas apud Ptolemæum & alios perperam diſtingui à Chatramitis, patebit cum Ptolemæo conferenti Geographum Arabem in quo populi *Hadbramanth* ſoli occupant quicquid terrarum utriſque aſſignatur à Ptolemæo. Nempe ut idem fluvius Chaboras & Aboras, eadem regio Choſroene & Oſroene, Chattenia item & Attene prope Gerrhæos, iidem populi Chalybes & Alybes apud Strabonem, ita iidem populi Chatramitæ & Atramitæ vel Adramitæ, eadem regio Chatramotis & Atramotis, prout Hebræa & Arabica aſpiratio adſcribitur vel negligitur. Ita pridem conjecerat Salmaſius ἐν παρῷ in Solinum pag. 400. Ego ut rem certam aſſero iis quos dixi ſimul collatis. Atque id probare eſſet obvium, ſi tanti eſſet. Sed ad alia properamus. Tantum libet pauca
B addere de loco unde thus advehebatur, quia in ejus deſignatione parum ſibi conſtant veteres.

CAPUT XVIII.

De loco Arabiæ unde thus advehebatur.

THus à candore dici Hebr לבונה *lebona*, unde Græcè λίβανος. Arabicè כנדר *chonder* ex Græc. χόνδρος. Latinè thus quaſi θύος, id eſt θυμίαμα. Thus neque ex Indiâ afferri, neque ex Æthiopia, neque ex Panchaiâ, neque ex monte Libano, ſed è Sabæis. Sacros & profanos ſcriptores ita teſtari. Quatuor Arabiæ loca aromatifera in Theophraſto. Loca thurifera Eratoſthenem ſinui Arabico, Ptolemæum Perſico admovere. Thus ibi naſci ubi myrrha, nempe
C in Chatramonte & vicinis locis. Cana thuriferæ emporium; Regio thurifera ad ſinum Sachalitem, & Syagrum promontorium, unde thus Syagrum. *Moſcha* portus. Regio Abaſenorum prope Chatramotas apud Geographos Arabes. *Merbat* & *Segor* unde thus advehitur ubi ſint. An *Merbat* & *Aſec* ſint veterum *Maphat* & *Aſcita*. Mare Indicum ibi eſſe mirè tranquillum probatur ex Avicenna. An huc pertineat Philoſtorgii locus, Ἐρυθρὰ ἐπὶ πλεῖστον μὴ κινουμένη. Legendum μὴ κυματουμένη acutè obſervavit ampliſſ. D. Sarrau. Quod confirmatur ex Nicephoro. In eodem loco alia quædam explicantur. *Cliſma* vel *Clyſma* Ægyptii urbs ad mare Rubrum. De câ loca in concilio Chalcedonico & Luciano & Antonino explicata & emendata. *Clyſma* Arabibus *Caizam*. Ibi alveus è Nilo in mare Rubrum. Clyſma veterum Arſinoe. Forte Κλεῖσμα verius. Ab eâ primo ſinus Heroum, deinde totum mare Rubrum denominatum. *Seger* vel *Sagar* thuris locus. Forte mutato puncto Arabice legendum *Sachar*. Ibi *Sachalites* ſinus *Churtan* & *Murtan*, aliis *Curia* & *Muria*. Atramitæ pagus Sabæorum. In iiſdem locis *myrrha*, *aloe*,
D *oſſon* & *cerpaton*. Oſſon eſt חצם, cerpaton קרפר id eſt xylocinnamomum. Imperii Semiramidis Auſtralis terminus.

THus Hebraicè לבונה *lebona* dicitur à candore. Plinius: *Autumno legitur ex* Plin. l. 12. c. 14.
æſtivo partu; hoc puriſſimum, candidum. Et paulo poſt: *Creditur & novella* Theophr. l. 9. cap. 4.
arboris candidius, ſed & veteris odoratius. Quod habet ex Theophraſto. Dio- Dioſc. l. 1.
ſcorides de Arabico thure & ex eo Aetius: πρωτεύει δὲ ὁ ἄῤῥην καλούμενος σταγόνιας, στρογγύλος φυσικῶς, ἔστι δὲ ὁ τοιοῦτος λευκός. *Primatum tenet maſculum quod ſtagoniam vocant natura ſua rotundum: Tale autem individuum eſt & album.* Aet. tetrab. 1 Serm. 2, c. 196.
Avicenna in titulo de electione thuris: *optimum in ſpeciebus ejus eſt* אלדכר אלאביץ אלמדחרג *maſculum, albū, rotundum* &c. Serapio: *Melius eſt maſculū,* Avic lib 2. cap. כנדר.
E *quod eſt rotundum, album & non facile frangibile* &c. Hinc Statius l. 1. Thebaidos Serap. 19. greg. c. 168.

—*inanaque glebis*

Thura, &c.

Ex Hebræo לבונה *lebona* factum Syrum לבונתא *lebonta*, Arabicum לבאן *loban*,

Græcum λίβανος & λιβανωτὸς, & barbarorum *Olibanum*. Nam quod λίβανον dici A
volunt παρὰ τὸ λείβειν, ἢ παρὰ τὸ λίαν βαίνειν, aut à Libano monte, meræ nugæ ſunt.

Arabicè in Avicenna & aliis thus alio nomine כנדר *chondor* vocatur, voce deducta ex Græca χόνδρος, id eſt granum (ſub. thuris) Lucianus in Chronoſolone: λιβανωτοῦ χόνδρους πεμπόντων *thuris grana mittunto*. Arrianus in periplo: κἂν χόνδρον τις ἄρῃ *& granum* (thuris) *ſi quis ſuſtulerit*. Aëtius lib. 9. cap. 37. λιβάνου χόνδρος κυαμιαῖος *thuris granum fabæ magnitudine*. Dioſcorides capite de Ammoniaco: λιβανωτίζων τοῖς χόνδροις *grana thuris referens*. Et in capite de thure: χόνδρῳ ἀναφθέντι ἀπὸ λύχνου *grano* (thuris) *lucerna accenso*. Inde ἐγχονδρος λίβανος eidem *thus grumoſum* ut Marcellus, non *cartilagineum* ut Hermolaus reddit perperam. B

In Solin. pag. 500.

De nomine Latino ſic doctiſſimè Salmaſius ut ſolet: Θύος Græcè idem quod Θυμίαμα. Inde Latinum *thus*, ut πῦον *pus*: γλοιὸς vel γλυὸς *glus*. Veteres Græci θύειν non pro ſacrificare: ſed ἀντὶ θυμιᾶν ponebant. Æolicum φύω, unde Latinum *fuo* & *fio*, & compoſitum *ſuffio* & *ſuffimen*. Α θύω θυμὸς, Æolice φυμὸς, unde *fumus* Latinum, & fumigare, ut à Græco θυμιᾶν. Heſychius: θυμὸς, πνοὴ, ἀτμὸς. Sic θύος & θυμίαμα idem. Sed κατ᾽ ἐξοχὴν Græci thus dixerunt θυμίαμα. Uranius in Arabicis apud Stephanum: ἡ χώρα τῶν Ἀβασηνῶν σμύρναν φέρει, καὶ ἰασον, καὶ θυμίαμα: Ubi θυμίαμα pro thure poſuit. Recentiores Latinitatis auctores *incenſum* appellavere, hoc eſt θυμίαμα. Gloſſæ θυμίαμα *incenſum*. Inde vox noſtra quâ thus hodie appellamus. Hæc ille, vir eximius, quæ non piguit exſcribere. C

Thuris ex Indiâ allati meminere Dioſcorides, Avicenna & Serapio. Et Philoſtratus Apollonii ſui lib. 3. cap. 1. locum accurate deſignat, nempe Caucaſi partem quæ reſpicit mare Rubrum, circa fontes Hyphaſis fluminis quo usque Alexander eſt progreſſus. Tamen in Indiâ thus provenire Garcias & alii diſerte negant. Sic regiones thuriferas in Æthiopia deſcribit Strabo lib. 16. circa Pytholai promontorium, & Iſidem, & Nilum, quarum alibi nulla mentio. Itaque hoc valde ſuſpectum. Nihiſo plus fidei Diodoro Siculo, cum ſcribit Panchaiam inſulam φέρειν λιβανωτοῦ τοσοῦτο πλῆθος, ὥστε διαρκεῖν καθ᾽ ὅλην τὴν οἰκουμένην πρὸς τὰς τῶν θεῶν τιμὰς *thus producere tantâ copiâ, ut ad Deorum cultum ſufficiat per totum* D *orbem*. Panchaja enim illa inſula purum putum eſt Euhemeri figmentum, ut pridem obſervavit Plutarchus in tractatu de Iſide. Ridiculi ſunt imprimis qui propter nominis alluſionem λίβανον in monte Libano aut inter Libanum & Antilibanum naſci volunt, ut Servius & Iſidorus, & Græculi quos citat Cl. Salmaſius in Solinum pag. 1056.

Garc. l. 1. Aromat. Indic. c. 6.

Nihil de thuris natalibus poteſt afferri certius quam quod in Scriptura traditur, è Sabæorum ſolo ſcilicet exportari. Sic Eſaiæ cap. 60. verſ. 6. *Illi omnes* משבא *è Saba venient, aurum & thus afferent*. Et Jerem. 6, 20. *Quorſum mihi thus de Saba veniet, & calamus ſuave olens de terra longinqua?* Itaque ſacris ſcriptoribus hac in parte profani fere omnes adſtipulantur. Theophraſtus de monte E thurifero Hiſtor. Plant. lib. 9. cap. 4. Τὸ δὲ ὄρος ἅπαν μεμερίσθαι τοῖς Σαβαίοις: τούτους γὰρ εἶναι κυρίους *Totum hunc montem diviſum eſſe Sabæis, hos enim eſſe loci dominos.*

A nos. Item: Φαϲὶν ἀκούειν ὅτι ϲυνάγεται πανταχόθεν ἡ ϲμύρνα καὶ ὁ λιβανωτὸς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἡλίου, τοῦτο δ' εἶναι τῶν Σαβαίων. *Dixerunt audiviſſe ſe myrrham & thus collectum undiquaque ad templum Solis convehi; atque illud eſſe Sabaorum.* Agatharchides cap. 50. ubi de Sabæis agit: ἐπὶ δὲ τῆς μεσογείου δρυμοὶ συνεχεῖς ἑστήκασι καὶ μεγάλοι. δένδρα γὰρ ἠλίβατα σμύρνης τε καὶ λιβανωτοῦ, &c. καὶ τῶν ἄλλων ἀνεῖται τῶν τοιούτων; *In mediterraneis autem frequentes & magnæ ſylvæ ſeſe exporrigunt. Quippe exſurgunt præcelſæ arbores myrrhæ & thuris, &c. atque id genus aliorum.* Quæ eadem in Strabone & Diodoro legas. Inde Plinius: *Sabæi Arabum propter thura clariſſimi.* Et rurſus: *cibosque Sabæi coquunt thuris ligno, alii myrrhæ*: Et Virgilius, Strab. lib. 16. p. 778. Diod. l. 3. p. 125. Plin. 6. 28. Et 12. 17.

B *——centumque Sabæo*

Thure calent aræ. Virg Æn. 4.

Item,

——molles ſua thura Sabæi. Georg. 1.

Item,

Solis eſt thurea virga Sabæis. Georg. 2.

Et Valerius Flaccus, Val. Argon. lib. 6.

—— thuriferos, fœlicia regna, Sabæos.

In re tam manifeſtâ plura congerere ſit ſuperfluum.

Sed operæ pretium erit quærere ex quo loco Sabæorum thus ſit advectum. C. Quod Theophraſtus ita definit. Γίνεται μὲν οὖν ὁ λίβανος, καὶ ἡ σμύρνα, καὶ ἡ κασία, καὶ ἔτι τὸ κιννάμωμον ἐν τῇ τῶν Ἀράβων χώρᾳ νήσῳ (Cl. Salmaſius emendat χερρονήσῳ rectè omnino) περὶ τε Σάβα καὶ Ἀδραμύτα, καὶ Κιτίβαινα, καὶ Μάλι, *gignitur ergo thus, & myrrha, & caſia, & cinnamomum in Arabum peninſula circa Saba & Adramyta, & Citibana, & Mali.* Quibus verbis cum Theophraſtus quatuor locis quatuor aromatum genera provenire ſcripſerit, non ſatis liquet utrum omnia in omnibus, an ſingula voluerit ſingulis locis gigni. Itaque aliunde lux quærenda.

Juxta Eratoſthenem apud Strabonem φέρει λιβανωτὸν μὲν ἡ Καταβανία, σμύρναν δὲ ἡ Χατραμωτῖτις; *thus quidem gignit Catabania, myrrham autem Chatramotitis.* Catabania Theophraſto Citibæna, & Chatramotitis Adramyta. In eâdem cum D Eratoſthene ſententia in ſpeciem eſt Ptolemæus, apud quem ſub Cattabenis eſt ἡ λιβανοφόρος, *regio thurifera.* Et παρὰ τοὺς Χατραμμιτίτας ἡ ἐκτὸς σμυρνοφόρος *apud Chatrammititas*, id eſt in Chatramotide, *exterior regio myrrhifera.* Tamen in eo valde differunt Eratoſthenes & Ptolemæus, quod ille Καταβανεῖς Catabanes ſeu Ptolemæi Cattabenos, ubi regio thurifera, ponit πρὸς τὰ στενὰ καὶ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀραβίου κόλπου *ad Arabici ſinus anguſtias & tranſitum.* Eoſdem autem Ptolemæus ad Omanitarum Orientem exporrigit μέχρι τῶν Ἀσαβῶν ὀρῶν, *usque ad montes Aſabon* vel *Aſabo*, qui ſunt ad fretum ſinus Perſici. Itaque ex mente Ptolemæi thus prope fretum ſinûs Perſici, parte maximè Orientali, at ex mente Eratoſthenis prope Arabici ſinûs fretum gignitur in Occidentali angulo ejuſdem E Arabiæ.

Alii melius thus naſci volunt in eâ parte Arabiæ in qua myrrha gignitur, in Chatramotiti ſcilicet & finitimis regionibus. Plinius: *Myrrham in iiſdem ſylvis* Plin. lib. 22. cap. 15. *per-*

permixtam (thuri) *arborem naſci tradiderunt aliqui.* Ex eô numero eſt Arrianus in Periplo. Is enim Canam urbem (quæ apud Ptolemæum Adramitarum eſt emporium) appellat emporium χώρας λιβανωτοφόρου *regionis thurifera* & quicquid in eâ thuris gignitur inde ferri tradit Sabatham urbem mediterraneam: Nec multo poſt meminit thuris inter ἐντόπια φορτία *merces locorum proprias*. Quibus hæc Plinii ferè conſona lib. 12. cap 13. *In medio ejus* (Arabiæ) *ferè ſunt Atramitæ* (Adramitæ Ptolemæo) *pagus Sabaorum capite regni Sabota* (Arriano Sabbatha) *in monte excelſo, à quô octo manſionibus diſtat regio eorum thurifera. Saba appellatur, quod ſignificare Graci myſterium dicunt. Spectat ortus Solis æſtivi, undique rupibus invia, & à dextra maris ſcopulis inacceſſa.* Saba quidem appellat ex ſententia veterum. Tamen ex ſitu apparet eundem locum deſcribi quem ab Arriano ſupra. Quin & idem alibi Canam thuriferæ nominat: *Veniuntque*, inquit, *circiter triceſima die Ocelim Arabiæ aut Canam thurifera regionis.* Eodem pertinent quæ ſequuntur apud Arrianum: μετὰ δὲ Κανὴ τῆς γῆς ἐπὶ πλεῖον ὑποχωρούσης, ἄλλος ἐκδέχεται βαθύτατος κόλπος ἐπὶ πολὺ παρεκτείνων ὁ λεγόμενος Σαχαλίτης, καὶ χώρα λιβανωτοφόρος *Canam, magno ſpatio mari retrocedente, alius profundiſſimus ſequitur ſinus longo tractu extenſus, qui Sachalites dicitur, & regio thurifera.* Sequitur thureæ arboris deſcriptio, & morborum quibus obnoxii ſunt qui ea loca frequentant. Atque ut ſcias Sachalitis ſinûs eam partem deſignari quæ Adramitas attingit, addit in Syagro promontorio, quod à Sachalitis illos dividit, eſſe φρούριον τῆς χώρας καὶ λιμένα, καὶ ἀποθήκην τοῦ συναγομένου λιβάνου *regionis illius caſtrum, & portum, & collecti thuris apothecam.* Proinde in Dioſcoride una ſpecies eſt thuris ἄτομος καὶ σύαγρος καλούμενος, *quod atomum aut Syagrum vocant*, nempe quod è promontorio Syagro advehitur. Addit Arrianus aliquanto poſt: Καὶ μετ' αὐτοὺς, ὅρμος ἀποδεδειγμένος τοῦ Σαχαλίτου λιβάνου πρὸς ἐμβολὴν Μόσχα λιμὴν λεγόμενος, εἰς ὃν ἀπὸ Κανὴ συνήθως πλοῖα πέμπεσθαί τινα, *Et poſt ipſos* (id eſt Syagrum promontorium & ſinum Omanum huic proximum) *ſequitur portus inſignis ad thus Sachaliticum convehendum, qui Moſcha portus dicitur, in quem à Canâ ſolent navigia quædam mitti.* At in Ptolemæo Μόσχα λιμὴν portus Adramitarum eſt, poſt quem ſequitur Syagrus. Ex his apparet Arabiæ loca omnia thurifera ex Arriani ſententia, quo nemo veterum hæc perſequitur accuratius, aut in Adramitis fuiſſe, aut in Sachalitis proximis.

Plin. l. 6. c. 23.

V. Ptol. l. 6. c. 7.

Neque aliud ſibi volunt Uranii verba in Stephano: ἡ χώρα τῶν Ἀβασηνῶν σμύρναν φέρει, καὶ ὄσσον, καὶ θυμίαμα, *terra Abaſenorum myrrham fert, & Oſſon, & thus.* Neque enim intelligit Africæ Abaſenos vel Abiſſinos, ſed Arabiæ, à quibus oriundi ſunt Africani. Hi porro Abaſeni Adramitis, vel, quod idem eſt, Chatramotis erant proximi. Idem Uranius: Μετὰ τοὺς Σαβαίους Χατραμωτῖται καὶ Ἀβασηνοί *Poſt Sabaos ſunt Chatramota & Abaſeni.*

Ut res firmetur eo magis, conſule Geographum Arabem. Thus gigni reperies in Arabiæ duobus locis, nempe in montibus מרבאט *Merbat*, & in terra שגר *Seger* vel *Sagar*. De illis ita habetur 6. parte 1. climatis: גבאל מדנה׳י מרבאט תנבת שגר אללבאן ומנהא יתגהז בה אלי גמיע אלמשארק ואלמעארב *Montes urbis Merbat producunt arborē thuris: Ex eâ autem diſtrahitur in omnes partes Orien-*

A *Orientis & Occidentis.* Ita etiam Avicenna lib.2. cap. de כנדר *chonder*, id eſt de thure, ut diximus: יכון בבלאד יסמי אלמרבאט והדה אלבלד ואקע פי אלבחר *eſt in regione quæ vocatur Merbat, mari vicinâ.* Merbat Geographus Arabs diſtare dicit ab האסך *Haſec*, altero oppido maritimo verſus ortum, quatuor ſtationibus itinere terreſtri, vel maritimo duobus curſibus. Utrique porro opponi inſulam aloes Socotram, id eſt inſulam Dioſcoridis, cujus parti Orientali opponuntur in Ptolemæo *Aſcita*, Occidentali Μαφὰθ κώμη Ἀδραμιτῶν. Itaque niſi ex Plinio, & Marciano, & Stephano didiciſſem Aſcitas dici ἀπὸ τῶν ἀσκῶν, quia in utribus navigant, Aſcitas ab *Aſec* crederem traxiſſe nomen, & *Maphat* corruptum eſſe ex Plin. lib. 6. cap. 29. Marc. in Perip. Steph. in Ἀσκῖται.
B Merbat.

Obiter notandum ab Avicennâ mare Rubrum vel Indicum in iis locis deſcribi mirè tranquillum. Arabica verba quæ omiſerunt interpretes ſic habent: *Thus provenit in regione Merbat nomine, mari vicinâ, ad quam qui navigant mercatores in viâ non agitantur, nec adverſis ventis obluctantur, nec timent ne frangatur navis; aut obſiſtentium ventorum flatibus aliò propellatur, ſed placidè ad locum illum appellunt, quem Merbat vocari diximus, unde thus evehitur multis navibus, quo negotiantur mercatores.* Apertum ſcilicet mare multo eſt placidius quàm in Arabici ſinûs vel Perſici anguſtiis.

Putaveram hûc pertinere quod in Philoſtorgiô legitur lib.3.cap 6. ἡ μέν τοι
C Ἐρυθρὰ ἐπὶ πλεῖστον μὴ κινυμένη εἰς δύο τινὰς ἀπομερίζεται κόλπους. Ibi enim ut in Avicenna habetur mare Rubrum rarò agitari. Sed monuit me ampliſſimus, doctiſſimus, humaniſſimus, cuique plurimum debeo, D. Claudius Sarravius, in supremâ curiâ Pariſienſi Senator digniſſimus, ibi pro ἐπὶ πλεῖστον μὴ κινυμένη legendum ἐπὶ πλεῖστον μηκυνομένη, id eſt ἐπὶ πλεῖστον μήκους ἐκτεινομένη, ut explicat Nicephorus Callistus qui Philoſtorgium ſequitur κατὰ πόδα. lib. 9. c. 18. Ibi nimirum de Oceano non agitur, ſed de ſinu Arabico, quem mare Rubrum plerique vocant. Porrò ſinum illum ἐπὶ πλεῖστον μὴ κινεῖσθαι *raro agitari* eſſet oppido falſum, cum illud mare ſit valde inquietum. Itaque nihil certius quàm quòd conjectat vir ampliſſimus, ſcripſiſſe Philoſtorgium, ἡ μὲν τοι Ἐρυθρὰ ἐπὶ πλεῖστον μηκυνομένη *mare Rubrum multum*
D *productum.* Atque id firmant quæ ſequuntur, quæ cogor explicare, quia doctiſſimus interpres non intellexit: εἰς δύο τινὰς ἀπομερίζεται κόλπους, καὶ τὸ μὲν αὐτῆς ἐπ᾽ Αἰγύπτου χωρεῖ κλίσμα (lege κλύσμα) καθ᾽ ὃ τελευτᾷ, τὸ ἐπώνυμον φέρον: *in duos quosdam ſinus dividitur, quorum unus quidem ad Ægypti urbem Clyſma tendit, ubi deſinit, inde denominationem ſumens.* Κλύσμα lego cum Nicephoro ubi ſupra. Ea eſt Ægypti urbs in intimo ſinu Arabico, cujus meminere Ptolemæus lib.4. cap.5. Epiphanius in hæreſi Manichæorum: Et Ægyptii Epiſcopi in epiſtolâ ad Leonem Auguſtum Concilii Chalcedonenſis parte tertiâ; Cui epiſtolæ inter alios ſubſcribit *Poemen Epiſcopus Clyſmatis*: Ita legendum, non *Eliſmatis*, ut habent editiones: Sed nec *Eleuſina*, quæ conjectura eſt Ortelii. De eodem Clyſmate
E locum inſignem reperi in Luciani Pſeudomanti, cujus mentem non aſſequuntur qui Latinas verſiones procurarunt: Ἀναπλεύσας ὁ νεανίσκος εἰς Αἴγυπτον ἄχρι τοῦ κλύσματος πλοίου ἀναγομένου, ἐπείδη καὶ αὐτὸς εἰς Ἰνδίαν πλεῦσαι *cum adoleſcens adverſo*

Q *amne*

*Alii ad inundationem. *amne in Ægyptum navigaſſet, provectus* * *ad Clyſma usque navigio, perſuaſus etiam eſt ut in Indiam usque navigaret.* Eſt & hujus oppidi nomen in itinerario Antonini corruptum, ubi pro *Clyſma* legitur *Lyſmo.* Arabes rejectâ vocali quæ eſt in fine ſcribunt קלזם *Calzem* vel *Colzum.* Hanc urbem multa inſigniunt. Portus non incelebris; Navium fabricandarum ratio peculiaris, quam deſcribit pluribus Geographus Nubienſis quintâ parte climatis tertii: Alveus denique è Nilo ductus ibi in mare Rubrum exiens. Quem à Seſoſtri olim inchoatum, à Dario continuatum, & à Ptolemæis perfectum, deinde diu neglectum reſtituit Amrus mandato Omaris, ut legitur hiſt. Saracen. lib. cap. 3. & ponte junxit Abdulazizus, ibidem cap. 12. Unde colligo Clyſma eandem eſſe urbem cum Arſinoe ſeu Cleopatride veterum, & falli Ptolemæum, qui tanquam diverſas urbes deſcribit diverſis locis. Alveum enim è Nilo ductum ad Arſinoen, vel quod idem eſt Cleopatridem, in mare exiiſſe teſtatur Strabo. Indidem ſuſpicio non levis Κλίσμα vel Κλεῖσμα potius ſcribendum quàm Κλύσμα. Ut fiat ἀπὸ τοῦ κλείειν à claudendo. Nam in illo alveo Ptolemæi, ut docet idem Strabo, *κλειςὸν ἐποίησαν τὸν Εὔριπον, ὥςε ὅτε βέλοιντο ἐκπλεῖν ἀκωλύτως εἰς τὴν ἔξω θάλατταν, καὶ εἰσπλεῖν πάλιν, clauſum Euripum fecerunt, ut quotiescunque liberet ſine obſtaculo poſſent in externum mare navigare, & poſtliminio regredi.* Porro ſinum intimum Rubri maris verſus Ægyptum, quem ab Heroum urbe Heroopoliticum nominat Plinius lib. 5. cap. 11. ſuo ævo teſtatur Philoſtorgius à Clyſmate denominatum. Unde factum ut Arabes non ſolum ſinum illum, ſed & totum mare Rubrum ejusdem oppidi nomine hodieque appellent בחר אלקלזם *mare Kalzem.* Exemplis id probare ſit ſuperfluum, cum ita vocetur paſſim, non in hiſtoriis modo & Geographorum libris, ſed & in Arabicis ſacri textûs verſionibus; Pentateuchi putâ & pſalmorum & N. Teſtamenti, quod facilè poteſt quivis per ſe ſtatim deprehendere. Itaque hæc miſſa facio, veritus ne lectori tædioſa ſit tam longa digreſſio.

Strab. lib. 17. p. 804.

Strab Caſaub lib 16 p 780. & ubi ſupra.

A B C (margin letters)

Clim. 2. part. 6.

Arabi Geographo thuris alter locus vocatur בלאד אלשגר *regio Seger* vel *Sagar.* Sed punctum exemerim lubens, quô *gim* Arabum differt à literâ *cha,* ut legatur *Sachar* pro *Sagar.* Ita maximè accederet ad vetus nomen *Sachal,* unde *Sachalites* ſinus & *Sachalitæ* populi. Id enim eſſe regionem *Sagar* vel *Sachar* multa evincunt. Primo ut verſus ortum Ptolemæus Chatramminitas extendit *μέχρι τῶν Σαχαλιτῶν usque ad Sachalitas,* ſic apud Nubienſem *terra Hadramaut ab Oriente contermina eſt terra Sagar.* Secundo idem inſulas חרתאן *Churtan* & מרתאן *Murtan,* vel ut mutatis punctis lego *Curian & Murian,* ponit *in ſinu* אלחשיש *herboſo,* quem profundiſſimum eſſe dicit, è regione terræ *Sagar.* Profundus porro ille ſinus non poteſt alius eſſe quam Sachalites. Denique ut apud Arrianum regio Sachalitis eſt thurifera, ſic apud Nubienſem legitur de terrâ *Sagar* פיהא מנאבט אללבאן *in eâ thus gignitur:* Itaque jam nulli non patet verum eſſe quod dixi in Chatramotiti gigni thus, & in vicinis Sachalitis.

Ptol. l. 6. c. 7. Nub. clim. 2. part. 6.

Idem Clim. 1. part. 6.

D

Nondum tamen res eſt confecta. Quippe cum tam ex Scripturâ, adeoque illô ipsô locô Moſis in quô verſamur, quam ex profanis ſcriptoribus conſtet

E

שבא

A שבא *Sabæos* & חצרמות *Chatramotas* ſeu *Adramitas* diverſos eſſe populos, quomodo id verum erit, quod non Prophetæ ſoli ſed & vetuſtiores quotquot ſunt Agatharchides, Theophraſtus, Strabo, Diodorus, alii tanto conſenſu ſcribunt thus in Sabæis colligi? Reſponſio eſt in promptu, Sabæorum nomen ſumptum latius ad vicinos populos extendi. Hinc Plinius lib. 12. cap. 14. *In medio ejus* (Arabiæ) *ſunt Atramitæ pagus Sabæorum, capite regni Sabota.* Et paulo poſt: *Attingunt & Minæi pagus alius*, Sabæorum ſcilicet. De his plura qui volet videat lectiones Plinianas Cl. Salmaſii, quem ingenuè fateor in multis mihi præluxiſſe.

Jam probandum præter thus alia etiam aromata ibidem proveniſſe. Et de
B myrrhâ quidem res clara ex veterum relatione. Strabo lib. 6. Σμύρναν δὲ φέρει ἡ Χατραμωτῖτις *myrrham autem fert Chatramotitis.* Ptolemæus lib. 6. cap. 7. ὑπὸ μὲν τοὺς Χατραμωτίτας ἡ ἐκτὸς σμυρνοφόρος. *Apud Chatramotitas quidem eſt regio exterior myrrhifera.* Sic opponit interiori quæ ſub Manitis erat, ut idem paulo ante ſcribit: ὑπὸ τοὺς Μανίτας ἡ ἐντὸς σμυρνοφόρος. Eôdem facit quod Plinius inter myrrhæ genera meminit Atramiticæ lib. 12. cap. 16. Addenda ex Theophraſto caſia & cinnamomum περί τε Σάβα καὶ Ἀδράμυτα: Et ex Arriano aloe quam gigni docet circa Canam emporium. Ἐξάγεται δὲ, inquit, ἐξ αὐτῆς ἐντόπια μὲν φορτία λίβανος καὶ ἀλόη. *Exportantur autem ex eâ merces loci propriæ thus & aloe.* Proinde Geographus Arabs ſexta parte primi climatis aloes meminit terræ Hadramauth
C & terræ Sagar.

Sed & in Abaſenis qui ſunt prope Chatramotitas, nominat Uranius ignota quædam aromata *oſſon* ſcilicet, & *cerpathon*: ἡ χώρα, inquit τῶν Ἀβασηνῶν σμύρναν φέρει· καὶ ὄσσον, καὶ θυμίαμα, καὶ κέρπαθον *regio Abaſenorum myrrham gignit, & oſſon, & thus, & cerpathon.* Forte *oſſon* eſt חצם, vel חֹצֶם, aroma quod in certi unguenti confectione cum muſco & ben, id eſt balanô myrepſicâ, miſceri ajunt Arabum lexicographi. Et κέρπαθον eſt קרפה *kerphath* ξυλοκιννάμωμον. Ita appellat Avicenna lib. 2. voce à Græcis mutuatâ, qui κάρφη vocant fiſtucas cinnamomi. Herodotus lib. 3. τὰ δὲ κάρφεα ταῦτα ἃ ἡμεῖς ἀπὸ Φοινίκων μαθόντες καλέομεν κιννάμωμον *fiſtucas illas quas nos à Phœnicibus edocti cinnamomum appellamus.* Obiter
D nota hæc loca diu ante Moſem ideo fuiſſe nota, quia Moſe multo antiquior Semiramis imperii ſui limites cô usque promoverat, ut quidem ipſa teſtatur his verbis in columnâ quâdam in illius honorem erectâ, ſi Polyæno credimus lib. 8. Stratag. Ἐγὼ Νίνου βασιλεύσασα, πρὸς ἕω μὲν ὅρισα ποταμὸν Ἰναμάμην, πρὸς δὲ μεσημβρίαν τὴν φέρουσαν λιβανωτὸν καὶ σμύρναν *Regni in urbe Nino conſtituti terminum ad Orientem habui fluvium Inamanem* (Plinius *Jomanem.*) *At meridiem autem eam terram quæ thus & myrrham generat.*

E

 A

CAPUT XIX.

Iarach ירח Gen. 10, 26.

INde Jerachæi quaſi Lunares dicti, Arabib. olim Ἀλιλαῖοι *Alilai* & Caſandres, al. Gaſandes & Caſſanitæ Ubi ſint ex Agatharchide, Strabone, Diodoro, Ptolemæo. Alilæis nomen à Deâ Alilat in Herodoto. Alilat, hodie Arab *hilal* plur *ahalil*, nova Luna ab Arabibus culta. Oratio ad Lunan ex Euthymio. Luna eadem quæ Venus. *Cubar* vel *Chabar* Luna. Anathematiſmus in Lunæ cultores. Lunulæ Iſmaelitarum Jud. 8, 21. Lunæ corniculatæ effigies in templorum faſtigiis Alilæi, Jerachæi, filii Hilal id eſt Lunæ in Nub. Geogr. iidem Ἱεράχων inſula in Ptolemæo pro Ἱεράχων vel Ἱεραχαίων, *Ierachaeorum* Quomodo barbara nomina Græci emolliant. Caſſanitis vicini *Doſareni* Prol (malè *Doreni* in tabulis) unde myrrha *Duſaritis*, ab Arabum Deo *Duſare*, de quo Tertullianus & Stephanus *Duſaris* Suidæ perperam Θευσάρης quaſi Deus Mars. *Duſares* Nabatæis Bacchus in Heſychio. A volutatione non dicitur ut Pamelius ſe collegiſſe putat ex Eſ 19. Sed à דו אלשרי *Du ſſara* idoli nomine apud Arabes, quod variè explicatur. Alterum Bacchi nomen *Vrotal* quid ſignificet. Bacchus Arabum lapis quadratus informis. Probatur ex Clemente, Arnobio, Maximo, Suidâ. Sic hodie in Mecchæ אלכעבה *Alcaba* vel *Chabatha* colitur lapis niger ridiculâ de causâ. Cur vocetur *Brachtan*. Suſpicantur eſſe Venerem ſive Lunam. B

JArach eſt terra ירחים *Jerachim*, id eſt *Jerachæorum*, qui ſunt Agatharchidis & Diodori Ἀλιλαῖοι Alilæi, populi ad mare Rubrum, Marciani & Ptolemæi Caſſanitis vicini, aut etiam iis permiſti. Horum reliquiæ hodieque circa Meccham C
בני הלאל *filii Hilal* (quaſi dicas filios Lunæ, quod ipſum ſignificat Hebræum ירח) memorantur à Nubienſi Geographo clim. 2. part. 5. Res eget explicatione.

Vetuſtiſſimus ſcriptor Agatarchides cap. 49. eos Arabiæ populos recenſens, qui Rubro mari adjacent inter Debebas & Carbos, quos ſequuntur Sabæi, ponit Ἀλιλαίους *Alilaos* & Κασάνδρεις *Caſandres* populos οἰκοῦντας, quorum regio non frugibus ſolum, ſed & auro fertiliſſima eſt, quod per glebulas colligunt, modo olivarum oſſiculis, modo meſpylis & nucibus baſilicis craſſitudine pares. Eadem
Strab. l. 16. pag. 277. Diod. lib. 3. pag 125. in Strabone & Diodoro legas; niſi quod Diodorus pro Caſandribus habet Gaſandes: Et Strabo utriusque gentis nomina διὰ τὴν ἀδοξίαν, καὶ ἅμα ἀτοπίαν τῆς ἐκφορᾶς αὐτῶν, id eſt ut incelebria & diſſona prorſus omittit. Alii Geographi D
de Alilæis altum ſilent, & loco Caſandrium vel Gaſandium ſubſtituunt *Caſſanitas*. Stephanus ex Marciano: Κασανῖται, ἔθνος ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Sic Ptolemæus in orâ maris Rubri, inter Cinædocolpitas & Eliſaros qui Sabæis contigui ſunt, meminit Κασανιτῶν χώρας *regionis Caſſanitarum*, quorum oppida maritima recenſet *Badei regiam, & Amben, Mamalam & Adedum*. Itaq; Caſſanitæ, Gaſandes, Caſandres idem populus, quibus permixti Alilæi hoc cognomen conſecuti ſunt propter cultum Deæ *Alila* vel *Alilat* de quâ Herodotus lib. 3. Διόνυσον δὲ θεὸν μοῦνον καὶ τὴν Οὐρανίην ἡγέονται εἶναι, &c. ὀνομάζουσι δὲ τὸν μὲν Διόνυσον Οὐροτὰλ (ita lege Οὐροτάλτ, nam T acceſſit ex ſequenti voce) τὴν δὲ Οὐρανίην, Ἀλιλάτ *Bacchum & Uraniam* (Arabes) *ſolos Deos eſſe arbitrantur, Bacchum autem appellant Vrotal, & Uraniam Alilat* Multis probat Scaliger Uraniam ſive Alilat eſſe E
Lunam, quæ in noviluniis hodieq; vocatur הלאל *hilal* & in plurali אהליל *ahalil*,

& ab

A & ab omni ævo apud Arabes fuit in tanto honore, ut vix, ac ne vix quidem ejus cultum excuſſerint Mahometiſmum profeſſuri. Indicio ſit oratio ab illis ad Lunam dirigi ſolita. Hujus hæc extat formula in Euthymii Moamethicis, & in Conſtantino Porphyrog. de adminiſtratione imperii c. 15. ἀλλὰ ἀλλὰ ὀυακυβὰρ ἀλλά. *Cubar* כבאר proprie magnus eſt, idem quod כביר, unde κάβειροι *Dii potentes:* ſed illi Lunam ita vocant, quamquam alii Venerem interpretantur. Euthymius ibidem: τὸ δὲ κυβὰρ μεγ. ἀλη, ἤτοι Σελήνη καὶ Ἀφροδίτη. Item: καὶ ἡ μεγάλη (εἴτουν ἡ Σελήνη καὶ Ἀφροδίτη) Θεός. Lunam & Venerem pro eadem habet, quomodo vetus Poeta Philochorus in Atthide apud Macrobium Saturnal. lib. 3. cap. 7. Ita Phœnicum Aſtartem ſive Uraniam Philo Byblius, Cicero, & alii Venerem interpretantur, & Herodianus Lunam. Inde explicare licet formulam anathematiſmi quo utuntur apud Nicetam qui è Moamedis perfidia ad Chriſti fidem convertuntur: Ἀναθεματίζω τοὺς τῷ πρωϊνῷ προσκυνοῦντας ἄστρῳ, ἤγουν τῷ ἑωσφόρῳ καὶ τῇ Ἀφροδίτῃ ἣν κατὰ τὴν Ἀράβων γλῶσσαν χαβὰρ ὀνομάζουσι τουτέστι μεγάλην. Eodem pertinere volunt quod ii Iſmaëlitæ qui à Gedeone cæſi ſunt שהרונים id eſt μηνίσκους *lunulas* in ornamentis habebant Jud. 8, 21. Ut taceam quod hodieque Mahumetani, quibus quicquam fingere vel pingere religio eſt, templorum tamen faſtigiis Lunæ corniculatæ imaginem apponunt, ac ſi eorum animis hæreret adhuc aliquid veteris ſuperſtitionis. De hoc argumento plura qui volet, conſulat aureum Seldeni libellum de Diis Syris, & Fulleri miſcellanea lib. 1. cap. 13. Mihi ſufficit paucis docuiſſe Arabum Deam Alilat vel Alilam fuiſſe Lunam, atque inde petendam originem nominis Alilæorum, qui forte illius cultui cæteris erant addictiores, aut ſuperſtitionem auxerant inſtitutis novis ritibus, ita ut haberentur idololatrici agminis choragi velut & primipili.

B

C

Porro qua ratione Alilæi ab Arabibus, eâdem ab Hebræis ירחים *Jerachæi* id eſt Σεληνῖται dicti ſunt, aut ſi mavis בני ירח *filii Jareach* ut Arabicè hodieque בני הלאל *filii Hilal*, id eſt Lunæ.

Hi paulum mutatis ſedibus ad Orientem Mecchæ habitant, cum olim Auſtrum occuparent. Geographus Nubienſis parte quinta ſecundi climatis D ואלעאלב עלי נואחי מכה ממה ילי אלמשרק בני הלאל *in partibus Mecchæ quæ Orientem reſpiciunt potiſſimi ſunt filii Hilal.*

Quod probavimus hactenus Moſis ירחים *Jerachæos* ſeu *Jerachos* cum Ptolemæi Caſſanitis mixtim habitaſſe non parum ex eô firmatur quod in eodem Ptolemæo littori Caſſanitarũ objecta eſt Ἱεράκων νῆσος *Hieracon Inſula*, ab accipitribus dicta, cum dicenda fuiſſet Ἱεράχων vel Ἱεραχαίων *Jerachæorum*. Phœnices qui hoc mare plurimum frequentabant jam inde à Solomonis ævo, ita vocarunt hanc inſulam, quia adjacebat *Alilæis* quos ſua lingua ירחים *Jerachos* vel *Jerachæos* appellabant. Sed ex Ἱεράχοις Ptolemæus facit Ἱέρακας. Nempe ut Joſephus rectè obſervat, Græcis Scriptoribus id in more eſt ut peregrina & barbara nomina quantum licet ad Græcam formam emolliant. Sic illis *Ar* Moabitarum eſt Ἀρεόπολις, Antiq. lib. 1. E *Botſra* Βόζρα, *Akis* Ἄγγυς, *Aſtarte* Ἀστροάρχη, *torrens Kiſon* Χείμαῤῥος τῶν κισσῶν, c. 6 & 7. torrens *Cedron* Χείμαῤῥος τῶν κέδρων, & talia ὡσεὶ κόνις.

Digitized by Google

Inſuper id obſervandum quod Caſſanitis ad Orientem proximi ſunt Δυσαρηνοί. A
In Ptolemæi Græco textu ita legitur, non *Dorens*, ut in tabulis & Latina verſione. Hinc *Myrrha Duſaritis* Plin. lib. 12. cap. 16. Porro ut ab Alilæ Deæ cultu Alilæi, ita Doſareni dicti à cultu Dei Doſaris vel Duſaris. Quippe etiam Deus Duſares in Arabica cultus eſt. Tertullianus Apolog. cap. 24. *Unicuique etiam provinciæ & civitatis ſuus Deus eſt, ut Syria Aſtarte, ut Arabia Dyſares, ut Noricis Belenus, ut Africæ Cæleſtis, &c.* Stephanus Byzantius: Δυσάρη σκόπελος καὶ κορυφὴ ὑψηλοτάτη Ἀραβίας, εἴρηται δὲ ἀπὸ τοῦ Δυσάρου, θεὸς δὲ οὗτος παρὰ Ἄραψι καὶ Δαχαρηνοῖς τιμώμενος *Duſare ſcopulus & locus editus in Arabia, ſic à Duſare nuncupatus, is autem ut Deus colitur ab Arabibus & Dacharenis*, id eſt Nabatæis, ut ipſe alibi interpretatur. B
Pro Δυσάρης in Suidâ ſcribitur Θευσάρης, quaſi ſit Θεὸς Ἄρης *Deus Mars*, quem dicit in Arabiâ Petræâ maximè coli. Ridiculè: neque enim ex Græco ſermone petendæ ſunt Arabicarum vocum origines. Nihilo melius Pamelius ad Tertullianum: *Si quid divinare liceat, Liber ita ab eis eſt cognominatus. Nam* רשרש *Daſares Hebraicè & Chaldaicè*, &c. Iſ. 19. *ſignificat eum qui volutatur ut ebrius.* Ita Pamelius ex Munſtero, viro alioqui Hebraicè doctiſſimo, qui tamen hîc graviter lapſus eſt. *Daſares* enim monſtrum eſt vocis omnibus linguis prorſus ignotum. Sed video fontem erroris. Eſ. 19. v. 14. pro Hebraicis verbis כהתעות שכור בקיאו *ut oberrat ebrius in vomitu ſuo.* Chaldæus interpres habet במא דטעי רויא ומדשדש בתוביה *ut oberrat ebrius & provolvitur* (vel C
conculcatur) *in vomitu ſuo.* Itaque ut דוש *dus* etiam Hebræis eſt calcare, ita דשדש *daſdes* eſt conculcari. Sed Munſterus legit רשרש *daſres* deceptus ſimilitudine literarum *Res* & *Daleth*. Interim id veriſſimum eſt quod conjectat Pamelius Duſarem eſſe Bacchum. Ita enim Heſychius ex Iſidoro: Δυσάρην τὸν Διόνυσον τὸν Ναβαταῖοι *Bacchum* appellant *Duſaren Nabatæi*. *Duſares* igitur idem eſt qui Herodoti *Urotal*. Utrumque fuit olim Bacchi nomen apud Arabes.

Et Duſares quidem Arabicè ſcribebatur דו אלשרי *Du-ſſara*. Saltem in Arabum Lexicis apud Giggeium radice שרי reperio דו אלשרי *Du-ſſara* dici quoddam idolum, ſed ratio nominis non explicatur. Neque verò ea eſt obvia, cum in Arabica lingua nihil quicquam occurrat quod poſſit huc pertinere. Sed explicanda vox שרי ex vicinis linguis, Syrâ ſcilicet & Hebræâ. Utraque nempe שרי vel D
שרה eſt ſolvere & diſſolvere. Atque inde Hebræis משרת ענבים Num. 6, 3. eſt reſolutio ſeu expreſſio uvarum; Et תשרי *Thiſri* menſis September in quo fit vindemia. Et Syris שרי *liber*, שריא *ſolutio*, שרוי *convivium*, אשתרי *epulari*. Itaque Arabicâ phraſi, quamvis voce ſemi-Syra דו אלשרי *Du-ſſara* dicitur Bacchus, tanquam *Dominus ſolutionis*, id eſt, Λυαῖος, Λυσιμέριμνος; Et *Dominus libertatis*, id eſt Liber pater, & *Dominus expreſſionis uvarum*, id eſt Ληναῖος, & *convivii Dominus*, id eſt Θιασώτης, κωμάστης, πολύκωμος, ἐγρεσίκωμος, quibus illum epithetis Poetæ paſſim inſigniunt.

Plus eſt difficultatis in altero Bacchi nomine apud Herodotum Οὐροτάλ *Urotal*, quod deſiit eſſe in uſu. Tamē alludunt ערטל *artal* obeſus, & ערטויל *artavvil* E
juve-

A juvenis decorus, & ערטיל *artil* nudus, hoc Syrum, illa Arabica. Neque male Baccho conveniunt quem obeſum pingunt, & nudum, quia.

Quid non ebrietas deſignat? operta recludit. — Horat. ep. I. 5.

Et florentis formæ juvenem. — Ovid. 4. Metam.

—— tibi enim inconſumpta inventa eſt
Tu puer æternus, tu formoſiſſimus alto
Conſpiceris cœlo.

Sed hæc deſcriptio Baccho Arabum parum videbitur convenire: Cujus ſtatua nihil erat quam lapis quadratus, cætera plane informis. Clemens in Protreptico: πάλαι μὲν οὖν οἱ Σκύθαι τὸν ἀκινάκην, οἱ Ἄραβες τὸν λίθον, οἱ Πέρσαι τὸν ποταμὸν προσεκύνουν. Quæ ſic interpretatur Arnobius libro ſexto: *Ridetis temporibus priſcis Perſas fluvios coluiſſe, memoralia ut indicant ſcripta, informem Arabes lapidem, acinacem Scythiæ nationes.* Maximus Tyrius Serm. 38. Ἀράβιοι σέβουσι μὲν ὅντινα δὲ οὐκ οἶδα· τὸ δὲ ἄγαλμα ὃ εἶδον λίθος ἦν τετράγωνος. *Arabes Deum quidem colunt, qualem tamen minime novi: ſtatua autem quam vidi erat quadratus lapis.* Suidas in Θευσάρης: τὸ δὲ ἄγαλμα λίθος ἐστὶ μέλας τετράγωνος, ἀτύπωτος, ὕψος ποδῶν δʹ, εὖρος δύο, ἀνάκειται δὲ ἐπὶ βάσεως χρυσηλάτου. *Statua autem eſt lapis niger, quadratus, informis, altus pedes quatuor latus duos; innitur autem aurea baſi.* Sic hodieque

C Mecchæ in *Alcahaba**, lapidem nigrum colunt Arabes, & *ob reverentiam oſculantur.* Roderici Toletani verba ſunt Hiſtoriæ Arabum c. 2. Et quidem hoc prætextu coli legitur in Nicetæ Saracenicis: ὡς ἐπάνωθεν αὐτῶν τῇ Ἄγαρ ὁμιλήσαντος τοῦ Ἀβραάμ, ἢ ὡς αὐτῷ τὴν κάμηλον προσδήσαντος, ὅτε τὸν Ἰσαὰκ ἔμελλε θύειν *quaſi Abraham ſuper eo cum Agare coiverit, aut ei camelum alligaverit, cum immolaturus erat Iſaacum.* Quod ipſum Damaſceno Saraceni reſpondent ad hanc illius quæſtionem in libro de Hæreſibus: πῶς οὖν ὑμεῖς λίθῳ προστρίβεσθε κατὰ τὸν Χαβαθὰν ὑμῶν, καὶ φιλεῖτε τὸν λίθον ἀσπαζόμενοι. *Quomodo igitur vos lapidi affricamini, qui eſt in Chabathá* veſtrâ & illum ſalutantes oſculamini?* Non erat tamen cur vir doctus ſuſpicaretur hunc eſſe lapidem illum qui olim pro Baccho cultus eſt. Nam Bacchi

* Alcahaba & deinceps χαβαθὰ Arabicè אלכעבה eſt Mecchæ templum à quadrata forma ſic dictum.

* Vid. ſup. אלכעבה.

D lapis erat informis & ἀτύπωτος, id eſt ſine figura, ut ex Suida didicimus: Hic non itidem; φέρει γὰρ μέχρι καὶ νῦν τοῖς ἀκριβῶς καταμανθάνουσιν ἐκ γλυφίδος ἀποτύπωσιν κεφαλῆς, *nam hodieque refert, ſi quis inſpectet accuratius, figuram capitis ſcalpro expreſſam.* Ita eſt in Euthymio, qui ſuſpicatur eſſe Venerem ſive Lunam de qua jam actum. Ibidem lapis ille vocatur βορχαθάν, id eſt, ברקה *borcathon*, qua voce ſignificatur apud Giggeium *lapis diſcolor*.

Eandem habet Damaſcenus ubi ſupra.

E

CAPUT

CAPUT XX.

Hadoram. הדורם

ADramitæ iidem qui Chatramitæ filii חצרמות. At ex Hadoramo *Drimati* Plinii ad fretum ſinus Perſici. Ubi Chatramis ponitur à nonnullis,& thurifera regio, quaſi *Drimati* iidem ſint qui Chatramitæ. Avienus & Dionyſius emendati Myrtha Dianitis Promontorium Chorodamum pro Hadoramo. H ſimplex apud Perſas & Carmanos ſonat ut χ vel κ,ut in *Brachmanum* nomine,& *Cormoſa* & *Dec*, & *Shac*, id eſt Rex, unde *Sacca* vel *Sacea* feſtum de quo Cteſias & Dio Chryſoſtomus: Et Vulg. *Shacmat.* Locus ex hiſtoriâ Saracenicâ explicatus. Ludus Schaccorum ex India ſub Coſroe.

Plin. l. 6. c. 28. Steph. in Ἀδραμῶται & Ἀτραμῖται. Ptol. l. 6. c. 7.

CHatramotitas vel Chatramotas & Atramitas diſtinguunt,tanquam diverſos populos Plinius & Uranius apud Stephanum. Et utroſque ſeorſim deſcribit Ptolemæus,ita ut τὰ μεσόγεια Chatramnitis aſſignet, & Adramitis τὴν παραλίαν. His rationibus adductus, putavi olim Chatramotas & Adramitas diſtinctas fuiſſe gentes,& hos הדורם *Hadoram*,ut illos חצרמות *Hadhramaut* patrem habuiſſe. Sed re perpenſa accuratiùs (cum Adramitas videam eoſdem eſſe cum Chatramotis,& pro diverſis fruſtra haberi) videtur potius Hadoram fixiſſe ſedes in extremo Arabiæ angulo verſus Orientem, ubi Plinii *Drimati* prope Macas, quos habitaſſe notum eſt ad fretum ſinus Perſici. *Mizi*, inquit, *majores & minores,Drimati,Maca, Horum promontorium contra Carmaniam. Diſtat* LM. *paſſ.* Fallor aut ex Hadoramo his Drimatis nomen eſt factum. Quos cum Sachalites ſinus,quantus quantus eſt,& varii populi dividerent à Chatramitis vel Adramitis filiis *Hadhramaut*, tamen fuere qui confunderent, populoſque diverſiſſimos pro iiſdem haberent, nominum alluſione ac ſimilitudine decepti. In hoc numero ii ſunt qui Chatramin vel Chatramitin ponunt prope Perſidem & Macas. Dionyſius Periegetes.

Plin. l. 6. c. 28

B

C

—— εἰς ὅτι γαῖα
Χατραμὶς ἐνναίει κατεναντία Περσίδος αἴης.

Quæ Avienus ita reddidit

—— *& inde*
Chatramis eſt tellus,Cama vicina fluento
Perſidis accedit

D

Pro Camæ voce nihili,legendum Macæ vel Maci, promontorio Macarum quod appellatur *Maces* Ammiani lib. 23. Ita Macarum meminit hoc loco Priſcianus, cujus verba ſunt:

Chatramis atque Maca contra ſunt Perſidis æquor.

Et forte in Dionyſio legerant Χατραμὶς ἐν Μάκῃ vel ἐν Μάκαις. Saltem id veriſſimum quod vir magnus obſervavit, Græcè non poſſe dici γαῖα Χατραμὶς ἐνναίει *tellus Chatramis inhabitat*. Neque enim habitat regio ſed habitatur. Et mirum eſſet de Mace vel de Macis meminiſſe utrumque interpretem præter mentem Dionyſii. Ab his igitur credita eſt Chatramis Perſidi & Macis imminere, ubi Drimatorum ſedes; ac ſi iidem fuerint cum Chatramotis vel Adramitis. E

Indidem eorum natus error qui thuris natalibus aſſignarunt hæc ipſa loca. Quos

A Quos ſequutus Ptolemæus prope fretum Perſici maris poſuit τὴν λιβανοφόρον. Sic Arrianus in Indicis è promontorio Macetâ ſeu Macarum cinnamomum atque alia hujus generis aromata in Aſſyriam exportari tradit. Τῆς Ἀραβίας, inquit, ἔλεγον τὴν ἀνίσχουσαν ταύτην ἄκρην, καλέεσθαι δὲ Μάκετα, ἔνθεν τὰ κιννάμωμά τε καὶ ἄλλα τοιουτότροπα ἐς Ἀσσυρίους ἀγινέεσθαι. Ut appareat Drimatis prope Macas hos illud tribuiſſe quod Adramitarum vel Chatramotarum erat proprium. Non tamen negaverim in iis locis eam creviſſe myrrhæ ſpeciem quam Dianitim nominat Plinius lib. 12. cap. 16. nempe πρὸς μαντεῖον Ἀρτέμιδος *circa Dianæ oraculum* quod à Ptolemæo deſcribitur in Sachalitarum littore prope λιβανοφόρον.

B Obiter nota extremum illud Arabiæ promontorium ubi regio λιβανοφόρος, vocari Κορόδαμον *Corodamum*, voce, ut videtur, deflexa ex *Hadoramo* trajectione literarum D & R. *Corodamum* vel *Codoramum* pro *Hadoramo*, ut in Paulo Veneto lib. 1. cap. 23. *Cormoza* pro חרמוז *Hormuz*. Perſis enim & Carmanis qui in viciniâ habitant ſolemne eſt ut literam ה *He* fortius efferant, quaſi eſſet χ vel k. Sic Brachmanum nomen Perſicum בראהמה ſcribitur per *He* ſimplex. Ut & דה *dec* id eſt *decem*, & שאה *ſhac* quod regem ſonat. Unde Σακέα *Sacea* feſtum, cujus apud Athenæum meminit Cteſias in Perſicis. Quô per ſingulas domos domini ſervum ἐνδεδυκότα στολὴν ὁμοίαν τῇ βασιλικῇ *veſte indutum regiæ ſimili*, familiæ præficiebant, & regis loco eſſe jubebant. Dio Chryſoſtomus oratione quartâ
C de regno, *Saccarum feſtum* nominat, & eo feſto ſcribit ſolere unum è vinctis mortis addictis in ſella regis collocari, & ornari veſte regiâ, fierique ei poteſtatem delicatè & molliter vivendi, regiiſque pellicibus per eos dies utendi, neque illum quemquam impedire quominus quicquid voluerit faciat. Verba ſunt: ἦ ἐννενόηκας τὴν τῶν Σακκῶν ἑορτὴν ἣν Πέρσαι ἄγουσιν, λαβόντες τῶν δεσμωτῶν ἕνα τῶν ἐπὶ θανάτῳ καθίζουσιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως, καὶ τὴν ἐσθῆτα διδόασιν αὐτῷ τὴν αὐτὴν καὶ τρυφᾶν καὶ ταῖς παλλακαῖς χρῆσθαι τὰς ἡμέρας ἐκείνας τοῦ βασιλέως, καὶ οὐδεὶς οὐδὲν κωλύει ποιεῖν ὧν βούλεται. Itaque propter ludicram illam regum imaginem, *Sacea* vel *Saccorum*, id eſt Regum feſtum vocabant à Perſico שאה *ſhac*, quod regem ſignificare diximus. Indidem nomen Shaccorum ludo, quem voce compoſitâ Theocriti
D Perſæ שטרנג *ſhatrang* nominant, id eſt regis ludum, Hiſpani *axadrez*, & Græci Schol. idyl. 6.
recentiores ζατρίκιον. Et vulgare illud שאה מאת *ſhac mat* Perſicâ linguâ ſonat Achmes in
regem eſſe mortuum. Hinc hiſtoriæ Saracenicæ lib. 2. cap. 7. pag. 129. narratur onirocrit. c. 241.
Chalipham Alaminum, huic ludo ita deditum, ut propterea res ſuas negligeret, cum illi nuntiatum eſſet cum Cutero ludenti, regni metropolim Bagdad arctiſſimâ obſidione premi, reſpondiſſe, *ſine me, jam enim apparuit mihi* עלי כותר שאה מאת *contra Cuterum Shach mat*. Mirum id non vidiſſe doctiſſimum interpretem, in his literis ad miraculum usque doctum, qui tamen hæc verba nullo ſenſu reddidit, *Sine me, jam enim mihi apparuit contra Cuterum taurus ſylveſtris moriturus*. Fateor quidem Arabicè שאה etiam pro tauro ſumi. Sed cum de Shaccorum
E rum ludo hîc agatur, nemo non videt illud שאה מאת *ſhac mat* ita reddendum. Teixeira in Hiſtoria Regum Perſiæ lib. 1. cap. 35. pag. 190. *En lugar de mate dizen Xamate, que en la miſma lingua quiere dezir, el Rey es muerto.* Id eſt, *pro*

noſtro vernaculo mate Perſæ dicunt Xamate, quod Perſicæ lingua ſignificat Regem A
eſſe mortuum: Ibidem docet Teixeira ſub regno Keſere Anuxiron (noſtri Coſroen appellant, Perſæ & Arabes נשירן רואן *Nuſirravvan*) Indos hunc ludum à ſe excogitatum communicaſſe cum Perſis, ut in ludicrâ velitatione varii eventus illos admonerent bellorum fortuna quam eſſet anceps. Quod ideo obſervo, ne quis miretur ludi nomen eſſe Perſicum. Sed de his fortaſſe plus ſatis.

CAPUT XXI.

Vzal. אוזל B

SAnaa metropolis regni Aljeman, Judæis *Vzal* teſte Abraham Zachuth. Aljeman Arabiæ pars Auſtralis. Urbis *Sanaa* deſcriptio ex Arabe Geographo, Vartomano & Giggeio. Situs ex Nub. enſi. *Vzal* Arab. *Anzal*, Græcè Ἄυζαρα, unde *myrrha Anſaritu* in Gebanitis. Horum portus urbs Ocila, metropolis *Thomna*, *Tamna* & *Thumna*. Inter utramque *Anzal* ſive *Sanaa*. Ibi aromata *Gebanita*, aliis *Catabanes* vel *Catabens*, non ſunt ad fauces Perſici ſinus, ut putavit Ptolemæus, ſed ad fauces ſinus Arabici. Utroque nomine gentis avaritiam ſuggillari. Gebanitas dici quaſi telonarios propter immenſas exactiones. Et Catabanes id eſt ſcribas ſeu notarios ob exactam ſcribarum in ſubnotandis mercibus diligentiam. Utrumque ex Plinio probatur. Locus Ezech. 27. 19 ſubobſcurus explicatur. Javanæi ex Uzal Inde Caſia & calamus. Variæ interpretationes conferuntur.

UZal ubi ſit locorum adhuc quærerem, abſque Abraham Zachut eſſet, Sal- C
manticenſi Judæo, ex cujus libro *Juchaſin* aliud agens Druſius hæc verba

Vide plura ex eod. in fine lib. 4.

citat in Matth. 12, 42. *Aljeman vocatur regnum Saba. Quin hodieque Judæi qui illic ſunt vocant* צנעא (*Sanaa*) *metropolim regni* אוזל *Uzal*. Aljeman eſt Arabiæ Fœlicis dextra pars ſive Auſtralis. Id enim ſignificatur ipſo nomine: Quippe tam apud Arabes, quam apud Hebræos & Syros, dextra mundi eſt ad Auſtrum, & leva pars ad Aquilonem. *Sanaa* porro, quam Judæorum Chronologus nominat metropolim regni *Aljeman*, ornatur hoc elogio ab Arabe Geographo ſextâ parte primi climatis. *Urbs* צנעא *Sanaa eſt opibus referta, & ædificiis frequens: Neque in totâ terrâ Jeman urbs ulla eſt iſtâ tempore vetuſtior, nec latior finibus, nec incolis numeroſior. Eſt autem initio primi climatis, cœli tamen temperie &* D
ſoli fœcunditate inſignis; Caloris enim & frigoris perpetuo lætatur temperamento. Fortaſſe ob aquarum copiam & ſitûs altitudinem. Eadem enim ſic deſcribitur à Ludovico Vartomano navigationum lib. 2. cap. 10. *Ad urbem quandam Sana nomine perveni. Ea in editiſſimo monte ſita eſt, arteque ac naturâ munitior. Hanc Sultanus* (Aden) *cum numeroſiſſimo exercitu utpote octuaginta millium hominum octonis menſibus oppugnavit, ſed nunquam expugnare quivit, &c. Mœnia conſtant ex humo congeſta altitudine cubitorum decem, lata verò brachia viginti*, id eſt orgyias vel ulnas totidem. Et paulo poſt: *Regio eſt complurium ferax fructuum, nec multum ab arvis noſtris* (Italiæ circa Romam) *differt, ſi copiam rerum omnium ſpectaveris, & cumprimis fontibus eſt irrigua.* Et rurſus: *Fert ager ejus urbis non-* E
nulla aromata, eaque leguntur non longe ab urbe. Ambitus circiter quatuor millia ædium continentur: ædes eorum elegantiâ ac pulchritudine noſtris non concedunt:

Adeo

A *Adeo urbs pateſcit ut intra mœnia viſantur arva hortique, ac complura viridaria.* Regio vicina vocatur צנעא Sanâ. Illam cum Damaſcenâ regione propter fructuum ubertatem & fontium amœnitatem conferunt Arabum Lexicographi. Giggeius: ארצנעא *Regio quædam in Jaman multis arboribus & aquis referta, ſimilis Damaſco.*

Situm urbis Sanaæ ex Nubienſi colligere eſt, in quo Sanaa diſtat à *Meccbâ* viginti ſtationibus: Ab *Aden*, quæ Ptolemæo eſt Arabiæ emporium, millibus paſſuum CCIV. A Tdhphare, quæ Ptolemæo eſt *Sapphar*, millibus LXXVI. A *Zebid* denique, emporio Rubri maris notiſſimo, CXXXII M. paſſ. Quod iter
B ſex ſtationibus à Vartomano confectum, ut unaquæque ſtatio fuerit XXII. M. paſſ. Id notandum imprimis deſcribi Sanaam פי צדר אלאקלים אלאול *initio primi climatis*, id eſt gradu decimo quarto, è regione Muſæ Arabiæ portûs in mari Rubro in quô longiſſima dies eſt horarum XII. cum ſemiſſe, ut ex Ptolemæo
conſtat. Neque temerè prætereundum quod nos docuit Abraham Zachuth, Ju- Ptol. lib 1,
dæos qui in illis terris longe lateque imperarunt, vetuſti nominis memoriam ob- cap 7. & 8.
literari non paſſos, *Uzal* hodieque vocare pro *Sanaa* quæ recens eſt appellatio. tab 6. V. Baron. Annal. ad
Uzal אוזל Arabibus erat *Auzal*. Neque enim fert linguæ genius ut initio vo- A. 522.
cis ſyllaba ex *elif* & *vau* apud illos aliter ſonet. Ex *Auzal* Græci L & R permutatis fecerunt Αὔζαρα *Anzara* vel Αὔσαρα *Auſara*; unde *myrrba Auſaritis*. Scio
C Ptolemæi *Auſara* eſſe ad ſinum Sachalitem, unde *Sanaa* diſtat plurimum; nec defuturos qui putent inde dici *myrrham Auſaritin*, quia in viciniâ eſt ἡ ἔξω σμυρνοφόρος *regio exterior myrrhifera*. Sed myrrha inde advecta *Atramitica* diceba-
tur, non *Auſaritis*. *Auſaritin* enim in Gebanitis naſci palam eſt ex his Plinii lib. 12. Plin l. 12. c. 19.
cap. 16. *Troglodytica ſylveſtrium prima; ſequens Minaa, in quâ & Atramitica eſt,* Id. l 6. c. 28. &
& Auſaritis Gebanitarum regno. Omnino igitur alia fuit *Auſara* in Gebanitis lib. 12 cap. 14.
quos ea loca tenuiſſe ubi *Uzal* vel *Auzal*, hodie *Sanaa*, ex eôdem Plinio conſtat; cui *Ocila* portus eſt, & *Tamna* vel *Thomna* caput Gebanitarum. *Ocila* eſt Ptolemæi *Ocelis*, emporium in Arabico ſinu circa freti anguſtias. Et *Thomna* eſt ejusdem *Thumna*, quam in tabulis reperies inter Sabatha & Maraba vel Ma-
D riaba metropoles. Patuit igitur regnum Gebanitarum ab Oceli Thumnam usque. In quo ſpatio fuiſſe *Uzal*, hodie *Sanaam* ex iis planiſſimum eſt quæ de ejus ſitu diximus. Itaque nihil obſtat quominus *Uzal* vel *Auzal* ſit *Auſara* Gebanitarum. Maxime cum illius agrum eſſe aromatiferum aſſerat Vartomannus teſtis αὐτόπτης. *Fert*, inquit, *ager ejus urbis nonnulla aromata, eaque leguntur non longe ab urbe.*

Quamvis apud Plinium Juba Catabanos & Gebanitas ſeparatim nominet Plin. l. 9 c. 28.
tanquam diverſos populos; Tamen Gebanitarum deſcriptio Catabanis ita convenit ut appareat eandem eſſe gentem. Καταβανεῖς Eratoſthenes ponit πρὸς τὰ στενὰ καὶ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀραβίου κόλπου *ad Anguſtias & Arabici ſinus tranſitum;*
E quo ipſo loco fuit Ocila *portus Gebanitarum*, ut habetur apud Plinium. Addit Plin. l. 12. c.
Eratoſthenes βασίλειον αὐτῶν Τάμνα καλεῖσθαι *Catabanum regiam Tamna vocari.* 19.
Ita Plinio Tamna vel Thomna urbs templorum LXV. eſt Gebanitarum caput.

Plin l.12. c.14. Sequitur in Eratoſthene φέρει δὲ λιβανωτὸν μὲν ἡ Κατταβανία, *thus quidem gignit Cata-* A
bania. Plinius ſolum thus ſcribit evehi per Gebanitas. *Evehi*, inquit, *non poteſt niſi per Gebanitas. Itaque & eorum regi penditur vectigal.* Sed & ipſum impoſuit veteribus, qui crediderunt thus in iis locis naſci per quæ efferebatur. Non capio cur Καταβανεῖς è ſinûs Arabici faucibus deportaverit Ptolemæus *μέχρι τῶν Ἀσαβῶν ὀρῶν usque ad montes Aſabo*, qui ſunt ad fauces ſinûs Perſici, contra mentem veterum qui Catabenos docent ad mare Rubrum pertinuiſſe. Nam præter Eratoſthenem de Catabenis, vel ut malè legunt Clitabenis, ſcribit Dionyſius Periegetes.

——— Ἐρυθραίης πλευρὸν ναίουσι θαλάσσης.

Et Priſcianus. B

——— *maris prope Rubri littora vivunt.*

Nomina Catabanorum & Gebanitarum quod attinet, cum גבא *gaba* vel *geba* tributum exigere, & כתב *catab* vel *cetab* ſcribere ſignificet, unde & כתבן *catban* ſcriba; Puto Syros mercatores gentis avaritiam his epithetis verius quam nominibus ſuggillaſſe, quod videretur modum excedere in aromatum quæ efferebantur deſcriptione & vectigalium exactione. Id colligere eſt ex his Plinii lib.12.c.14. *Evehi* (thus) *non poteſt niſi per Gebanitas. Itaque & horum Regi penditur vectigal; Sunt & quæ ſacerdotibus dantur portiones, ſcribisque Regum certæ. Sed & præter hos & cuſtodes ſatellitesque, & hoſtiarii, & miniſtri populantur. Jam quacunque iter eſt, alibi pro aquâ, alibi pro pabulo, aut pro manſionibus variisque portoriis pendunt, &c.* Et cap.15. ubi de myrrhâ: *Regi Gebanitarum quartas ejus partes pendunt.* Atramitæ in quorum ſolo thus & myrrha naſcebantur, multo agebant humanius; nam myrrhæ nomine nihil exigebant, quia etiam alibi naſcitur: & thuris ſolum decumas, idque ſub obtentu pietatis, nempe ut eſſet quod Deo ſuo offerrent, & unde hoſpites ſuſtentarent. Plinius lib. 12. cap. 14. *Ibi*, id eſt Sabotæ Atramitarum metropoli, *decimas Deo quem vocant Sabin menſurâ non pondere ſacerdotes capiunt. Nec ante mercari licet. Inde impenſæ publicæ tolerantur. Nam & benignè certo itinerum numero Deus hoſpites paſcit.* Et cap. ſequenti: *non dant ex myrrhâ portiones Deo, quoniam & apud alios naſcitur.* Hæc Plinius de Atramitarum urbanitate, cui ſtatim opponit Gebanitarum rapacitatem, utrôque locô D
quem diximus. Ut pateat Gebanitas ſeu telonarios appellari non immeritò, & quod eôdem redit, Catabanes כתבנים id eſt ſcribas ſeu notarios, propter exactam ſcribarum in ſubnotandis mercibus diligentiam, qui & ipſi jus ſuum pro inani inſumptâ operâ rigidè exigebant. Plinius ubi ſupra: *Sunt & quæ ſacerdotibus dantur portiones, ſcribisque regum certæ.*

Ezechielis 27,19. locus eſt ſubobſcurus, qui ſi licuiſſet per Maſorethas potuiſſet ita reddi: *Et Dan, & Javan* מאוזל *ex Uzal* (ſub. veniens) *in nundinis tuis negotiati ſunt.* Quaſi velit Ezechiel ad Tyriorum nundinas confluxiſſe omnes populos, ſeu vicinos, putâ Danitas, ſeu remotiſſimos quosque, ut Javanæos ex Uzal; Nam præter Javanæos Græciæ vel Joniæ, qui cenſentur in filiis E
Japheth, alii ſunt Javanæi ex *Javan* urbe *Jeman*, id eſt intimæ Arabiæ. Giggeius: יון (*Javan*) *oppidum Jeman.* Itaq; hi Javanæi rectè dicuntur veniſſe ex Uzal, quæ metro-

A metropolis fuit terræ Jeman, ſi credimus Salmanticenſi. Et id à Propheta potuit addi διακριτικῶς ויון מאוזל *Javanæus ex Uzal* ne putaretur agi de Javanæis qui vulgo, id eſt Græcis vel Jonibus.

Huic interpretationi favet plurimum quod ſequitur apud Prophetam: *Et Danita & Javanæus ex Uzal nundinis tuis negotiati ſunt: ferrum nitidum, caſia & calamus odoratus in commercio tuo fuit*: nempe Danitis ferrum, Javanæis caſiam & calamum importantibus. Quod non poteſt intelligi de Javanæis Græciæ vel Joniæ, ubi nulla ſunt aromata. Sed caſia & calamus ſunt Arabicæ merces. Agatharchides de Sabæis: παρὰ μὲν γὰρ αὐτὴν πέφυκε τὴν θάλασσαν τό τε βάλσαμον πολὺ, καὶ κασία *ad ipſum maris littus largum naſcitur balſamum & caſia*. Et paulo poſt:
B δένδρα γὰρ ἠλίβατα σμύρνης τε, &c. καὶ καλάμου, καὶ τῶν ἄλλων ἀνεῖται τῶν τοιούτων *celſa exſurgunt arbuſta myrrhæ, &c. & calami, & id genus aliorum*. Quod ipſum tradunt Diodorus & Strabo & Arrianus in Alexandro lib. 7. Proinde Arabia Fœlix à Dionyſio deſcribitur odore fragrans,

——εὐόδμου καλάμοιο·

Ἠδὲ κασίης.

Ubi Priſcianus,

Et caſia, nec non & canna dulcis odore.

Et Feſtus,

C ——*calami coma pullulat almi,*

Gignit humus caſiam.

Scio non deeſſe qui negent calamum aromaticum alibi naſci quam in Indiâ. Quod vel ſi conceſſero, neque enim hanc litem facio meam, tamen in Arabum mercibus poterit computari, quia ex Indiâ per Arabes in Syriam convehebatur.

Nec ut nova rejici debet interpretatio quam diximus; Illius enim Aquila author eſt, valde accuratus interpres. Hieronymus in hunc locum: *Aquila verò pro Meozel poſuit* de Uzal. *De quibus credendum eſt regionibus ferrum & ſtacten & calamum ad Tyri nundinas deportata.* Neque multum recedunt ſeniores qui pro מאוזל *Meuzal* habent ἐξ Ἀσὴλ *ex Aſel*; ſive *Uzal* intellexerint, aut oppidum
D *Aſel* nomine in inſula Nili Medoe, cujus mentio apud Plinium lib. 6. cap. 30. Theodotion denique & Hieronymus *Meozel* invariatum retinuerunt, tanquam ſi ſit proprium nomen.

Altera tamen interpretatio, quæ מאוזל appellative ſumit, tanquam participium *piel* à verbo אזל *abire, proficiſci*, adſtipulatores habet, præter Chaldæum interpretem, & doctores Maſorethas, & Hebræos recentiores, etiam è Græcis Symmachum, de quo ſic Hieronymus: *Meozel quoque Symmachus tranſtulit deferens, ut ſit ſenſus: Dan & Græcia detulerunt in nundinas tuas ferrum fabricatum*, &c. Proinde prudentis erit alterutram ita amplecti ut ne alteram exſibilet. Tantum in Symmacho non poteſt ferri quod Græcos Tyrum advexiſſe vult ca-
E ſiam & calamum odoratum. Cum Ezechielis ævo Græci à Phœnicibus has ſibi merces comparaverint, non Phœnices à Græcis. Melius igitur recentiores, qui Kimchium ſequuti, hæc verba ſic fere reddunt: *Et Dan & Javan vagus in*

nundinis tuis negotiati ſunt: Ferrum nitidum, caſia & calamus in commercio tuo fuere. In qua verſione hoc incommodum eſt, quod contra morem Scripturæ duo hemiſtichia non cohærent. Sed præſtat ea divellere quam ἀσύγκλωστα ſimul jungere. A

CAPUT XXII.

Dicla דקלה.

D*ikla* Syris palma vel palmetum. Nobile palmetum in Arabiæ Fœlicis aditu multi deſcribunt. (Ptolemæus obiter correctus) Hujus palmeti incolæ Scenitæ vel Saraceni. Alii Phœnicones. In Minæis palmæ frequentes. Probatur ex Aelio Gallo & Geographo Nub. multa ibi eſſe loca palmifera. Inde nomen habet Dikla. Minæi primi thuris fecere commercium Ibid. myrrha præſtantiſſima. *Aminaa* myrrha, non eadem quæ *Minaa*. Minæa etiamè vicinis locis. Stacte *Abirminaa* voce compoſita dicitur. Arabib. עאבר *abir*, ut Hebræis עובר *ober*, myrrhæ præſtantis epithetum Cant. 5. Idem *myrrha gabirea*, litera ע expreſſa per g. Vocis ſignificatio. *Myrrhæ* locus medius inter Minæos & Manitas. Minæorum metropolis *Carna* Eratoſtheni, hodie *Carno lmanazili*, id eſt *cornu habitationum*, ſive habitatio in cornu vel angulo bivii Ejuſdem phraſis multa exempla. Cur ita appelletur: Minæorum nomen à Minoe abſurde peti. *Maon*, id eſt habitatio: plurale *Meonim* vel *Meunim*. Varia loca hujus nominis. Pro *Meunim* Græci interpretes *Minaos* habent. De his aliquot Scripturæ loca. Græca lectio Hebraicæ præfertur 2. Chron. 20, 1. *Meunim* idem Hebræis quod Arabib. *almanazilo*, *Karnolmanazili* Phœnicibus cornu Meunim ſeu Minæorum B

CHaldæis & Syris דקלא *Dicla* palmam aut Palmetum ſonat. Hoc ſciunt quotquot Syriacè ſunt mediocriter docti. A Syris igitur *Dikla* dicta eſt pars C
l. 16. p. 123. Arabiæ Fœlicis quæ palmis eſt maximè frequens. Plerique intelligi putabunt palmetum illud nobile in Arabiæ Fœlicis aditu ad mare Rubrum, quod ex Artemidoro Diodorus ita deſcribit: Ἑξῆς δὲ τοῦ μυχοῦ τόπος ἐστὶ παραθαλάττιος ὁ τιμώμενος μὲν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων διαφερόντως πρὸς τὴν εὐχρηστίαν τὴν ἐξ αὐτοῦ. οὗτος δὲ ὀνομάζεται μὲν Φοινικών· ἔχει δὲ πλῆθος τούτου τοῦ φυτοῦ πολύκαρπον καθ' ὑπερβολὴν, καὶ πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ διατροφὴν διάφορον *Proximè poſt* Arabicum *ſinum intimum locus eſt maritimus quem incolæ propter uſum maximè colunt: Phœnicon autem appellatur a pal-*
l. 16. p. 776. *marum ubertate, quæ tam ad oblectationem quam ad cibum plurimū præſtant.* Strabo etiam ibi teſtatur τὴν εὐκαρπίαν τῶν φοινίκων εἶναι θαυμαστὴν *miram eſſe palmarum fertilitatem.* Et Procopius aſſerit eo loco nihil provenire præter palmas: ἔνθα δὴ D
Perſic. l. 1. τὸ παράπαν ἄλλο οὐδὲν ὅτι μὴ φοίνικες μόνοι φύονται Ejuſdem Phœniconis in Agatharchide mentio cap. 46. & apud Ptolemæum lib. 6. cap. 7. ubi pro Φοινίκων κώμη, quod interpretes peſſimè reddunt *Phœnicum oppidum*, legendum Φοινικὼν, κώμη *Phœnicon, vicus*, ut monet rectè omnino Salmaſius ὁ πάνυ.

Sed hujus Phœniconis incolæ Chuſi poſteri fuerunt, non Jectanis. Græci Scenitas appellant & Saracenos. Eratoſthenes apud Strabonem ubi de palmifera
l. 16. p. 767. regione in aditu Arabiæ Fœlicis: Σκηνῖται δ' ἔχουσιν αὐτὴν Ἄραβες καμηλοβοσκοὶ *Eam habitant Scenitæ Arabes camelorum paſtores.* Procopius ubi ſuprà: ταύτην δὲ τὴν ἠϊόνα εὐθὺς μετὰ ὅρους τῆς Παλαιστίνης ὑπερβάντι Σαρακηνοὶ ἔχουσιν, οἱ ἐν τῷ Φοινικῶνι ἐκ παλαιοῦ ἵδρυνται *Hoc porro littus, quamprimum Palæſtinæ fines transgreſſus fueris, Saraceni obtinent qui ab antiquo in Phœnicone degunt.* Nonnoſus apud Photium: E

τῶν

A τῶν Σαρακηνῶν οἱ πλεῖστοι, ὅτι ἐν τῷ φοινικῶνι, καὶ οἱ τοῦ φοινικῶνος, καὶ τῶν ὀνομαζομένων Ταυρηνῶν ὀρῶν ἐπέκεινα *Saracenorum plerique tam qui in Phœnicone, quam qui ultra Phœniconem & Taurenos quos vocant montes degunt.* Itaque in hoc Phœnicone habitabant Scenitæ ſeu Saraceni, quos cum Chuſæis eosdem fuiſſe ſuo loco probabimus.

Fuere & alii Phœnicones, ut in inſula Chio apud Euſtathium, in Ægypto apud Antoninum, in Æthiopiæ Blemmyis apud Olympiodorum. At hic Arabicum quærimus, & quidem in Arabiæ parte Auſtrali, ubi ſedes filiorum Jectan. Atque is commodum ſeſe offert in Minæis, quorum agri palmarum proventu
B fuere maximè feraces. Ita ſtatuit Ælius Gallus eques Romanus Auguſto æqualis, qui partem Arabiæ non minimam peragravit octo menſibus. *Cætera,* inquit Strab. l. 16.
Plinius, *explorata retulit, Nomades lacte & ferina carne veſci: Reliquos vinum* Plin. l. 6. c. 28.
ut Indos palmis exprimere, oleum eſſe ſeſama: Numeroſiſſimos eſſe Homeritas: Minais fertiles agros palmetis arbuſtisque.

Rem ſic ſe habere comperiet quisquis Minæorum ſitum à Ptolemæo edoctus, leget in Geographo Arabe deſcriptionem itineris Mecchâ Sanaam ſive Uzalem; Cl. 2. part. 5.
de qua egimus capite præcedenti. Conſtat totum illud iter viginti ſtationibus, in quibus à quarta ad decimam tertiam occurrunt hæc loca palmis frequentia, *Caze, Rovaitha, Tabala, Baiſat-Jactan, Niab, Caſſa, Gioras & Negran.* Tum ſcilicet
C iter eſt per Minæorum agros: quibus ſemel emenſis in reliquo itinere rara eſt aut nulla palmarum mentio. Sed nec in reliqua Arabiâ quanta quanta eſt, tanta obſervatur uſpiam palmarum fertilitas. Itaque ut in Judæa à palmis nomen habuit *Aſaſonthamar,* & Jericho appellatur *urbs palmarum* Chaldaicè קרתא דדקליא *kartha dediclaja.* Deut. 34, 3. quia agros habuit palmiferos: Sic in Arabia Fœlici דקלה *Dikla,* id eſt palma ſeu palmetum, dicebatur Minæorum regio; quæ palmarum ubertate omnium erat feraciſſima.

Minæos plurimum nobilitavit thuris ex Atramitis advecti frequens cum Syris commercium. Plinius lib. 12. cap. 14. *Attingit* (Sabæos) *pagus alius per quos evehitur* (thus) *uno tramite anguſto. Hi primi commercium thuris fecere, maximeque*
D *que exercent, à quibus & Minæum dictum eſt.* Nempe ex quatuor populis Arabiæ aromatiferæ, hi primi ſe offerebant ex Syria venientibus. Nec aromatum mercatores ulterius penetrabant, tædio viæ longioris. Quin etiam ipſi Minæi thus & alia aromata ex locis remotioribus in Arabiam Petræam & Palæſtinam usque vehebant. Agatharchides cap. 44. τὴν Πέτραν καλουμένην καὶ τὴν Παλαιστίνην, εἰς ἣν Γερραῖοι καὶ Μιναῖοι, καὶ πάντες οἱ πλησίον ἔχοντες τὰς οἰκήσεις Ἄραβες τόντε λιβανωτὸν, ὡς λόγος, καὶ τὰ φορτία τὰ πρὸς εὐωδίαν ἀνήκοντα ἀπὸ τῆς χώρας τῆς ἄνω κατάγουσιν. Atque id ipſum refert Strabo ex Artemidoro lib. 16 pag. 776.

Sed & in ipsâ Minæâ fœlix fuit myrrhæ proventus, quæ ſoli Troglodyticæ (de qua deinceps in Obal) bonitate cedebat. Plinius lib. 12. cap. 16. *Genera myrrhæ*
E *complura. Troglodytica ſylveſtrium prima; ſequens Minæa.* Quin hæc duo myrrhæ genera Galenus non exæquat modo, ſed & promiſcue ſumit. Id ſaltem præ ſe ferunt hæc illius verba de antidotis lib. 1. c. 14. εἰδέναι δεῖ ἐπιτηδειότερον ὑπάρχειν εἰς τὰς ἀν-

τιδό-

τιδότους τὴν Τρωγλοδύτιν λεγομένην σμύρναν. ἔνιοι δ' αὐτὴν ὀνομάζουσι Μιναίαν ἀπὸ χωρίου, καθ' ὃ γεννᾶσθαί φασι τὴν καλλίστην *Sciendum eſt ad antidota commodum eſſe myrrham quæ Troglodytis dicitur. Illam autem Minæam nonnulli appellant à loco in quo gigni aſſerunt præſtantiſſimam.* Itaque multum differunt myrrha Minæa & Aminnæa, quam atro carbone ſic notat Dioſcorides in capite de myrrha lib. 1. καὶ ἡ Ἀμιναία δὲ καλουμένη ἀποδόκιμος *improbatur etiam quæ vocatur Aminnæa.* Nec minus ſunt ἀποδόκιμοι qui Minæam hic legi volunt pro Aminnea. A

Nota myrrham Minæam dici etiam è vicinis locis. Plinius ubi ſupra: *Sequens Minæa, in qua & Atramitica eſt, & Auſaritis Gebanitarum regno.* Potuit igitur Minæa dici etiam circa Muſam portum Eliſarorum, qui à Minæis propius abeſt quam Atramitarum myrrhifera. B Proinde docti videant an non huc pertineat quod ſtacte ſive myrrhæ pars liquidior circa Muſam, vocabatur Abirminæa. Arrianus in periplo: ἐξάγεται δ' ἐξ αὐτῆς ἐντόπια μὲν, σμύρνα ἐκλεκτὴ, καὶ στακτὴ ἀβειρμιναία *E Muſa autem exportantur aromata ibi nata, myrrha electa, & ſtacte Abirminæa.* Scio pro ἀβειρμιναῖα à multis reſcribi σμυρναῖα: ſed non debet mutari quicquam, libris reclamantibus, ſi ἀβειρμιναῖα poteſt ferri. Quidni porro ἀβειρμιναῖα dicatur eſſe compoſita vox ex ἀβεὶρ & μιναῖα. Ἀβεὶρ עאבר eſt Hebræum כובר *ober.* Ita enim mutant Arabes, quod nemo neſcit. Hebræum autem עובר *oper* eſt myrrhæ præſtantis epithetum. Cant. 5. v. 5. *manus meæ ſtillarunt myrrham, & digiti mei* מר עובר *myrrham ober.* Et v. 13. *Labia* C *ejus lilia ſtillantia* מר עובר *myrrham ober.* Chald. interp. reddit מירא בחירא *myrrham electam.* Ita etiam Aquila σμύρναν ἐπιλεκτήν. LXX. σμύρναν πλήρη *myrrhā plenam.* Symmachus σμύρναν πρωτείαν. Vulgatus v. 5. *myrrham probatiſſimam.* Et v. 13. *myrrham primam.* Propriè מר עובר *mor ober* eſt *myrrha tranſiens*: Quidam eô ſenſu dici putant quo Gen. 23, 16. dicitur כסף עבר *pecunia tranſiens,* id eſt proba moneta & inter mercatores recepta. Gall. *argent qui a cours.* Salomoni *myrrha tranſiens* eſt myrrha cujus רוח עובר ומתפשט לכל צד *ſpiritus* (id eſt odor) *tranſit & diffunditur in omnes partes,* id eſt myrrha maximè fragrans. Utut ſic conſtat Arabibus עאבר *abir* id eſſe quod Hebræis עובר *ober.* Sic in Giggeio דרהם עאבר *Dirham abir* eſt moneta recepta, ut Hebraicè כסף עובר *ceſeph ober.* Pari D ratione עאבר *abir* Arabicè dici debuit myrrhæ ſpecies quæ Hebraicè עובר *ober.* Nota porro literam ע *Ajin* ab initio vocis עאבר *abir* vel poſſe planè negligi, vel etiam exprimi per G. Sic enim eadem vox צער modò Ζόαρα ſcribitur, modò *Sogor* & *Segor*: ut פעור *Pheor* & *Phegor* עיבל *Ebal & Gebal*: עציון גבר *Aſiongaber* & *Gaſiongaber*; עזה *Aza & Gaza*; Stephanus: Γάζα, πόλις Φοινίκης, νῦν δὲ Παλαιστίνης πρὸ τῆς Αἰγύπτου, ἐκλήθη καὶ Ἄζα. Sic עאבר myrrhæ epitheton poteſt ſcribi *abir* vel *gabir.* Ex priore fit in Arriano *Abirminæa ſtacte*, ex poſteriore σμύρνα γαβιρέα *myrrha gabirea* in Dioſcoride, quæ præſtantiſſima eſt myrrhæ ſpecies: ἡ δέ τις γαβιρέα, inquit, λιπαρωτάτη, ἐν εὐγείοις καὶ λιπαροῖς τόποις γινομένη, ἡ δὲ πολλὴν ἀνίησι τὴν στακτήν *Quædam autem* in myrrhæ genere *gabirea vocatur, pinguiſſima, latis & pin-* E *guibus locis naſcens, quæque adeo copioſam reddit ſtacten.* Γαβιρέα id eſt עאבר *abir* vel *gabir.* Cujus vocis ſignificationem malim ex Arabica lingua petere, qua verbum עבר inter cætera eſt flere, & עברי de oculo *lachrymoſus*, & עבר apud

A anatomicos angulus oculi lachrymalis (ut ita dicam.) Ergò myrrha עאבר eſt myrrha lachrymans, ſeu lachrymoſa, id eſt quæ pinguiſſima eſt & ſtactes plurimum ſudat. Quæ ipſiſſima eſt myrrhæ gabireæ deſcriptio apud Dioſcoridem. Atque hic lachrymarum & lachrymandi vocabulum eſt maximè proprium, cum in myrrhæ definitione à Medicis adhibeatur. Dioſcorides: Σμύρνα δάκρυόν ἐστι δένδρου γεννωμένου ἐν Ἀραβίᾳ. *Myrrha lachryma eſt arboris in Arabia naſcentis.*

Minææ myrrhæ locus apud Ptolemæum medius eſt inter Minæos & Manitas, quorum regio *Mali* nominatur in Theophraſto, ut pluribus docebimus capite de Abimaele. Sed hi Manitæ videntur pars fuiſſe Minæorum, quos Ptole-
B mæus appellat μέγα ἔθνος *magnam gentem.* Et Eratoſthenes recenſens τὰ μέγιστα τέτταρα ἔθνη quatuor maximas gentes in Arabiâ odoriferâ, Minæis dat primum locum. Itaque Minæorum nomen etiam vicinos populos complecti veriſimile eſt, & ſic patuiſſe eorum fines uſque ad loca vicina Mecchæ: quæ Ptolemæo eſt Μακόραβα *Macoraba.*

Id ipſum aliâ ratione ſic colligitur: Eratoſtheni apud Strabonem Minæorum πόλις ἡ μεγίστη Κάρνα *urbs maxima eſt Carna.* In Plinio *Carnon* appellatur, *Carna* in Ptolemæo, qui deſcribit valde alieno loco, nempe ad Macorabæ, id eſt Mecchæ ſeptentrionem, cum potius ad meridiem vergat. Hæc urbs extat ho-
C dieque, & vetus nomen ſervat: Nec ſupra duas ſtationes à Mecchâ diſtat, id eſt milliaria circiter quadraginta vel quinquaginta. A meridie nonnihil verſus ortum declinat. Ea *Carna* Mercatoris, & Geographi Arabis קרן אלמנאזל *Karno-lmanazili*, quam uno in loco dicit eſſe קריה כבירה *urbem magnam* & in alio חצן עאמר באהלה עלי קארעה אלטריק *Caſtrum populoſum in bivio.* Ibi enim concurrunt duæ viæ, quarum unâ Taiphum itur è Mecchâ Orientem verſus, alterâ Sanaam ad meridiem, unde eſt ratio nominis: Ad verbum enim *Carno-lmanazili* ſignificat *cornu habitationum*, id eſt habitationem in cornu vel angulo bivii. Nam in Oriente cornu pro angulo paſſim ſumitur. Sic in Syro interprete Act. 4.
D 11. ריש קרנא *caput cornu*, id eſt κεφαλὴ γωνίας *caput anguli.* Et in Chaldæâ paraphraſi Pſal. 69, 13. יתבי תרעא בית קרנא *ſedentes in portâ, in loco cornuum*; id eſt in trivio vel quadrivio. Periphraſis eſt hominum otioſorum, qui vulgo ab Hebræis dicuntur יושבי קרנות *ſedentes in cornibus*, id eſt in viarum compitis. Quod de ſitu Carnæ dixi conſtat ex his Geographi Nubienſis. *Ad Orientem Meccha ſexageſimo milliari eſt Taiph, quô iturus ab urbe Meccha* (primâ ſtatione) *proficiſcitur ad oppidum Badid-almortaphe &c. Deinde ad caſtrum Carn-almanazil &c. unde* (tertiâ ſtatione) *perveniet ad urbem Taiph.* Et rurſus aliquanto poſt: *Iter à Mecchâ Sanaam: Meccha primum ibis Serain-almortaphe &c, dein-*
E *de Carn-almanazil urbem magnam.* Vides lector tam Taiphum quam Sanaam è Mecchâ profecturis viam eſſe per *Karn-almanazil*, unde aliis ad Ortum aliis ad meridiem eſt iter. Inde ratio certa nominis.

Clim. 2. part. 5.

Clim. 2. part. 5.

Obiter hîc docendum Minæi unde dicantur. Veteres à Minoe Cretæ tam verè deduxere, quam vicinos Minæis Rhammæos à Rhadamantho. Plinius lib. 6. cap. 28. *Minæi à Rege Cretæ Minoe ut exiſtimant originem trahentes.* Et

S pau-

paulo poſt: *Rhammes, & horum origo Rhadamanthus putatur frater Minois.* Ta- A
le eſt quod Palęſtinæ Gazam ab eodem Minoe ſcilicet Minoam dictam volue-
re: ἐκλήθη δὲ καὶ Μινῶα, ὅτι Μινὼς σὺν τοῖς ἀδελφοῖς Αἰακῷ καὶ Ῥαδαμάνθῳ ἰὼν ἐξ αὐ-
τοῦ ταύτην ἐκάλεσεν. *Sed & Minoa vocata eſt, quia eô profectus Minos cum fra-
tribus Æaco & Rhadamantho, inde illi fecit nomen.* Ita legitur apud Stepha-
num. Qui idem alius Minoæ in Arabiâ meminit à quâ Minoitæ populi: ἔστι,
inquit, καὶ Ἀραβίας (Μινῶα) ἧς οἱ πολῖται Μινωῖται ἀπὸ Μίνωος *eſt & Arabia Minoa
cujus cives à Minoe Minoitæ dicuntur.* Sed non dubito quin Minoæ & Minoita-
rum nomine Minæam & Minæos intelligat mythologos ſequutus, quos inanis
nominum alluſio eò adegit inſaniæ, ut a Cretenſi regulo, qui poſtquam in inſu- B
lâ ſuâ conſenuiſſet, in Siciliâ fato functus eſſe dicitur, Arabiæ intimæ populos de-
ducerent.

Nos, his næniis valere juſſis, ita rem aggredimur. Apud Hebræos מעון *ma-
on*, cujus plurale מעונים *meonim* vel *meunim* habitaculum ſonat. Vox eſt vel
pueris nota. Sed & *Maon* loci nomen eſt, atque ut videtur non unius. Nam &
in tribu Juda mentio fit oppidi *Maon* Joſ. 15, 55. Et deſerti *Maon* prope Jeſçi-
mon & Carmelum 1. Sam. 23, 24. & 25, 2. Et in Moabitis fuit *Bethmaon* vel *domus
Maon*, cui minatur Jeremias cap. 48. verſ. 23. Et Jud. 10, 12. *Maon* eſt gentis no-
men cujus plurale מעונים *Meunim* occurrit 1. Chron. 4, 41. & 2. Chron. 26. v. 7. C
Græci interpretes τοὺς Μιναίους Minæos utrobique reddunt. Falluntur Hebræi
qui Ammonitas putant per anagrammatiſmum ſignificari. Nam Jud. 10, 11. 12.
עמון *Ammon* & מעון *Maon* ſunt diverſi populi. Res patet legenti locum qui ſic
habet: *Nonne populi ex Ægypto, & Amorrhæis, & filiis* עמון *Ammon, & Phili-
ſtæis, & Sidoniis, & Amalec,* ומעון *& Maon oppreſſerunt vos.* Diverſi etiam
מעונים & עמונים in his verbis de Rege Oziâ 2. Chron. 26, 6. 7. *Adjuvit eum Deus
contra Philiſtæos & Arabas habitantes in Gnibaal* ומעונים *& Meunæos* (vel ut
Græci *Minæos*) *Et dederunt* העמונים *Ammonitæ manus Oziæ.* Nec probo re-
centiores qui 1. Chron. 4, 41. hæc Hebræa ויכו את אהליהם ואת המעונים אשר
נמצאו שמה ſic reddunt, *Et percuſſerunt tentoria eorum, & habitacula quæ ibi in- D
venta ſunt.* Nam ſi eo loco מעונים eſſent habitacula, dixiſſet ſacer ſcriptor
אהליהם ומעוניהם *tentoria eorum & habitacula eorum* eâdem verborum ſerie,
non *habitacula quæ ibi reperta ſunt*, quaſi poſſint abeſſe. Itaq; ibi מעונים eſt omni-
no populi nomen, & Græci rectius: ἐπάταξαν τοὺς οἴκους αὐτῶν καὶ τοὺς Μιναίους οὓς εὕρο-
σαν ἐκεῖ. *percuſſerunt domus eorum, & Minæos quos ibi invenerunt.* Quin Græcam
lectionem audeo Hebraicæ præferre in loco qui habetur 2. Chron. 20, 1. ubi Gręci
ſic legunt ἦλθον οἱ υἱοὶ Μωάβ, καὶ υἱοὶ Ἀμμών, καὶ μετ᾽ αὐτῶν ἐκ τῶν Μιναίων; *Venerunt filii
Moab, & filii Ammon, & cum ipſis ex Minæis:* Hebræi autem: *Venerunt filii Mo-
ab* ובני עמון ועמהם מהעמונים *& filii Ammon, & cum iis ex Ammonitis:*
Nullo ſenſu, ut quidem puto, quia Ammonitæ iidem ſunt qui filii Ammon. Ita- E
que fruſtra ſe torquent interpretes in his explicandis, *filii Ammon, & cum iis
ex Ammonitis.* Sed ſi pro מהעמונים Mem & Ajin tranſpoſitis, legatur מהמעונים,
prout

Steph. in Γάζα Idem in Μινῶα.

A prout legiſſe Græcos ex illorum verſione conſtat, tolletur omnis ſcrupulus. Pari anagrammatiſmo ſed impari ſucceſſu lectum ab iiſdem in Jobo צופר המענתי *Sophar Meunathites* pro צופר הנעמתי *Sophar Naamathites.* Inde in illorum verſione Σωφὰρ ὁ Μιναῖος *Sophar Minæus*, & Σωφὰρ Μιναίων βασιλεύς *Sophar Minæorum Rex.* Job. 2. 11. & 11. 1. & 20. 1. & 42. 9. 16.

Dices hæc ad Minæos Arabiæ Fœlicis haud quaquam pertinere, qui in tantâ locorum intercapedine non poſſunt iidem eſſe populi. Alii enim in Arabiæ parte aromatiferâ, alii in deſertâ habitarunt, non procul ab Ammonitis & Moabitis, ut patet ex collatis Scripturæ locis. Præterea cum Minęos Arabiæ Fœlicis ad B Semi ſtirpem referamus, Minæi Arabiæ Deſertæ erant è ſtirpe Chami, ut habetur 1. Paral. 4, 41. 42. Ex quô ipsô obiter collige hos Minæos perperam ab Hebræis confundi cum Ammonitis Loti filiis Gen. 19, 38. Interim tam illos quam hos Minæos, Phœnices ut quidem puto מענים *Meunim* appellarunt, hâc ratione moti. Minæorum urbs metropolis, quæque Phœnicum commerciis erat maximè obvia, quia propior, Arabicè vocatur hodieque קרן אלמנאזל *Carno-lmanazli*, cornu habitaculorum. Quod à Phœnicibus redditum קרנא דמעונין *Karno demeunin*, quia ut Arabibus מנאזל, ita Phœnicibus מעוני habitacula dicebantur. Sed id à nonnullis ita acceptum ac ſi מעונין *Meunin* eſſet gens illi cognoC minis quæ in Arabiâ Deſertâ. Unde mos invaluit ut Carnæ urbis incolæ & reliqui ejusdem gentis à Phœnicibus מענים dicerentur, & à Græcis Μιναῖοι, æque ac illi alteri.

CAPUT XXIII.

Obal עובל

OBal, Arab. *Aubal* vel *Abal*, migravit in Arabiam Troglodyticam, & nomen fecit ſinui Abaliti vel Avaliti, ubi Avalites emporium. Unde exportatur ebur, teſtudo & myrrha omnium præſtantiſſima, quę veteribus Troglodytica dicitur, in Serapione corruptè *Tarbaiud & Tanchi.* Malè à Plinio vocari *ſordidam atque barbaram*, cum à natali ſolo à Græcis dicatur *Bar-* D *bara* Urbs *Barbara* vel *Barbora* in Avalite ſinu. Zingiber ex Barbariâ. Macer ex Barbarâ, id eſt Troglodyticâ Ex iiſdem locis mocrotum, caſia, thus peraticum, cinnamomum. Cur Moſylon dicatur. Hæc aromata hodie defeciſſe. Avalitæ populi quorum pars Nubæ. Ibi Pygmæi veterum, qui Heſychio Nobæ. Inde Homero Pygmæi ad Oceanum, Ariſtoteli ad Nili ſcaturiginem (id eſt Aſtaborę qui creditur eſſe Nili ramus.) Et Troglodytis accenſentur. Ibi reperit Nonnoſus breviſſimos homines. Alii Nubei à veris Nili fontibus ad Ægyptum usque extenſi Equitum millia centum in illorum copiis. Inter Arabiam & Troglodytin fretum anguſtiſſimum. Cur vocetur *Almandab*, hodie *Bel-elmendel.* Ab oppoſitis littoribus internoſci homines. Non tamen credibile quod ſcribit Metaphraſtes, catenâ fuiſſe interclusum fretum illud. Abaſenos ex Arabiâ in Africam migraſſe. Inde Abaſeni Homeritæ, Syri appellantur Arabes, Obal, Eval unde Evaleni; & Gebala, & Gebana quid differant.

E OBal Arabicè eſſet *Aubal*, ſic enim ſtella Hebr. כוכב *cocab*, Arab. כוכב *caucab*; Lilium Hebr. שושן *ſoſan*, Arab. סוסן *ſanſan*, pipio Hebr. גזל *gozal*, Arab. גוזל *ganzal.* Vel Arabes O in A mutant. Sic ſigillum Hebr. eſt חותם *chotam*, Arab. חאתם *chatam.* Et in participiis activis primæ conjugationis, Hebr. עובד *obed* ſerviens Arab. eſt עאבד *abid*, & עובר *ober* tranſiēs עאבר *abir*, ut nuper

dicebamus. Itaque עובל *Obal* Arabibus vel fuit עובל *Aubal*, vel עאבל *Abal*. Videtur is ex Arabiâ Fœlici freto transmiſſo ad fauces Arabici ſinûs migraſſe in Arabiam Troglodyticam, & nomen feciſſe emporio & ſinui Abaliti vel Avaliti: Nam utroque modo ſcribunt veteres. Prius ſequitur Plinius lib. 6. cap. 29. *Ultra*, inquit, *ſinus Abalites, inſula Diodori &c.* Poſterius Stephanus, cujus verba ſunt: Ἀυαλίτης κόλπος ἐν δεξιοῖς μέρεσι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης *Avalites ſinus in dextris partibus Rubri maris*. Ita etiam Ptolemæus lib. 4. cap. 7. Μετὰ τὰ στενὰ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ Δήρη πόλις ἐν ἄκρᾳ: εἶτα ἐν τῷ Ἀυαλίτῃ κόλπῳ Ἀυαλίτης ἐμπόριον. *Poſt freti anguſtias in mari Rubro Dera* (al. Diræ) *urbs in promontorio; deinde in Avalite ſinu Avalites emporium*. In Arriano Abaliten legas, ἐπ' ἀνατολὴν, inquit, ὁ Ἀραβικὸς κόλπος διατείνει, καὶ κατὰ τὸν Ἀβαλίτην μάλιστα στενοῦται. *Ad ortum Arabicus ſinus procurrit, & prope Abalitem ſinum maxime in anguſtum contrahitur.* Sed & paulo poſt *Avaliten*, cum addit in eo ſinu Τάξεως dici barbara quædam emporia & B portus quorum primus eſt ὁ λεγόμενος Ἀυαλείτης, καθ' ὃν καὶ στενότατός ἐστιν ἀπὸ τῆς Ἀραβικῆς εἰς τὸ πέραν διάπλους *qui vocatur Avalites, ad quem anguſtiſſimus eſt ex Arabiâ in ulteriorem regionem* (id eſt Troglodyticam) *trajectus*.

Avaliten emporium idem Arrianus ita deſcribit: μικρὸν ἐμπόριον ἐστὶν ὁ Ἀυαλείτης, σχεδίαις καὶ σκάφαις εἰς τὸ αὐτὸ προσερχομένων. Προχωρεῖ δὲ εἰς αὐτὴν ὑαλῆ λιθία σύμμικτος, καὶ Διοσπολιτικῆς ὄμφακοι, καὶ ἱμάτια βαρβαρικὰ σύμμικτα γεγναμμένα, καὶ σῖτος, καὶ οἶνος, καὶ κασσίτερος ὀλίγος. Φέρεται δ' ἐξ αὐτοῦ ποτὲ καὶ τῶν βαρβάρων ἐπὶ σχεδίαις διαφερόντων εἰς τὴν ἄντικρυς Κῆλις (lege Ὄκηλις) καὶ Μύζα ἀρώματα, καὶ ἐλέφας ὀλίγος, καὶ χελώνη, καὶ σμύρνα ἐλαχίστη, διαφέρουσα δὲ τῆς ἄλλης. *Parvum emporium eſt Avalites, in quod ratibus & ſcaphis navigatur*, nempe ex Arabiæ oppoſito continente. *In illud autem importantur lapis vitreus varius, & acerborum fructuum ex Dioſpoli* nonnihil, *& veſtes barbaræ promiſcuæ interpolatæ, & frumentum, & vinum, & parum ſtanni. Inde viciſſim exportantur, Barbaris etiam ad oppoſitos Arabiæ portus Ocelim & Muſam per rates advehentibus, aromata & parum eboris, & teſtudo, & myrrha pauciſſima quidem, ſed omnium præſtantiſſima.* Sic è Malao & Mundo & Moſyllo emporiis in eôdem ſinu myrrha deferebatur, ut D habet idem Arrianus. Atque hæc eſt myrrha Troglodytica apud Veteres tantopere celebrata. Dioſcorides lib. 1. cap. de myrrhâ: Πρωτεύει δὲ ἡ Τρωγλοδυτικὴ καλουμένη, ἀπὸ τῆς φυούσης αὐτὴν χώρας, ὑπόχλωρος καὶ δηκτικὴ οὖσα, διαυγής. *Primas fert quæ Troglodytica vocatur, à regione in quâ naſcitur, ſubviridis, mordens ac ſplendens.* Aetius tetrab. 1. ſerm. 2. cap. 196. *Myrrha primaria eſt Troglodytica ſubviridis, pellucida, odorata, acris &c.* Hinc corrige Serapionem qui myrrham optimam ſcribit nominari *Tarbalud & Tanchi è terris unde defertur*. *Tarbalud & Tanchi* Arabicè erat תרעלוד ותנכי pro quo legendũ תרועלודותיכי *Troglodytica* punctis ſolum mutatis, ut conſtabit has voces Arabicis characteribus ſcribenti. De eâdem ita Plinius lib. 12. cap. 15. *Convehitur & ex ſylvis laudata, petuntque eam etiam ad Troglodytas Sabæi tranſitu maris.* Et cap. 16. *Troglodytica ſylveſtrium prima.* Et rurſus: *probatur Troglodytica pinguedine, & quod aſpectu aridior eſt, ſordidaque atque barbara, ſed acrior cæteris.* Ubi mirum *ſordidam atque barbaram* dici quæ Dioſcoridi eſt διαυγὴς, Aetio *pellucida*, Serapioni *clari colo-*

A *coloris.* Plinium id feſellit quod Barbara vocabatur myrrha Troglodytica. Is enim id ita accepit ac ſi barbara diceretur ratione ſqualoris & ſordium adnatarum. Cùm à natali ſolo illi eſſet Barbaræ nomen. In Marciano quidem & Ptolemæo diverſæ ſunt regiones Barbaria & Troglodytica: Quarum illa Barbarico, hæc Arabico & Adulico & Avaliti ſinui prætenta eſt. Sed alii Barbaris accenſent etiam Arabici maris accolas. Sic Arrianus in Periplo locat Barbaros & Barbariam circa Berenicem, & Orinem, & Ptolemaida Theron, & Avaliten, &c. quæ loca ſunt Troglodyticæ. Et Stephanus Barbariam ſcribit eſſe περὶ τὸν Ἀράβιον κόλπον ubi Troglodytica. Arabs Geographus itidem clim. 1. part. 6. terram
B ברבר *Barbaria* jacere dicit ſecus mare *Jamen*, id eſt Arabicum. Et in Avalite ſinu urbem Barbarã vel Barborã cum inſula cognomine deſcribunt multi recentiores. In his Ludovicus Vartomanus & Odoardus Barboſa. Hinc igitur Barbara dicta eſt myrrha Troglodytica. Quo exemplo Zingiber ἀπὸ τῆς Βαρβαρίας exportari ſcripſit Galenus: id eſt è Troglodytica. Ita enim Dioſcorides: Ζιγγίβερις ἴδιόν ἐστι φυτὸν, γεννώμενον ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ Ἀραβίᾳ πλεῖστον *Zingiber planta eſt ſui generis, quod plurimum in Arabia Troglodytica naſcitur.* Rurſus in Dioſcoride: Μάκιρ φλοιός ἐστι κομιζόμενος ἐκ τῆς Βαρβάρου *macer eſt cortex advectus è Barbara*, ſub. terra, id eſt è Barbaria: At in Arriano ex Malao Troglodytices in Avalite ſinu: ἐκφέρεται δὲ, inquit, ἀπὸ τῶν τόπων τούτων καὶ σμύρνα, καὶ λίβανος ὁ περατικὸς ὀλίγος, καὶ κασ-
C σία σκληροτέρα, καὶ δούακα, καὶ κάγκαμον, καὶ μάκειρ *ex illis locis affertur myrrha, & parum thuris peratici, & caſſia durior, & duaca, & cancamum, & macir.* Itaque falluntur interpretes Dioſcoridis qui nomine τῆς Βαρβάρου Indiam intelligunt.

Obiter nota quot aromatum genera ex illis locis Veteres exportaverint: Sic ab emporio Mundi, duobus inde curſibus, præter merces commemoratas, inſuper evehebatur θυμίαμα τὸ λεγόμενον μοκρότου *thymiama mocroti appellatum.* Ex emporio Moſyllo, pari à Mundo diſtantia, κασσίας χρῆμα πλεῖστον, καὶ ἄλλα εὐώδη, καὶ ἀρώματα, &c. καὶ μοκρότου, καὶ λίβανος ὁ περατικὸς, &c. καὶ σμύρνα σπανίως, *caſſia magna vis, & alia odorifera, & aromata, & teſtudines pauca, & mocroti thymiama, & thus peraticum, myrrha etiam aliquantum.* Adde cinnamomum ex Plinio: l.6.c.29.
D *Portus*, inquit, *Moſſylicus quo cinnamomum devehitur.* Unde eſt quod vocatur Moſylum vel Muſulum. Simeon Sethi de ciborum facultatibus ubi de cinnamomo: ἄριστον δὲ τὸ λεγόμενον Μύσυλον, ἤτοι τὸ ἀπὸ Μυσύλου πόλεως *optimum quod Muſulum vocant, ſeu quod à Muſulo urbe advectum*; Muſulo id eſt Moſylo. Id videtur vero propius quam quod ſcribit Dioſcorides, Moſylon vocari διὰ τὸ φέρειν ποσῶς ἐμφέρειαν πρὸς τὴν μυσυλῖτιν καλουμένην κασσίαν *quia caſſiam cui Moſyliti cognomen eſt aliquo modo refert.* Utut ſit, pleraque hæc aromata in illis locis tam defeciſſe quam in Cyrenaica ſilphium, velut fatiſcente naturâ, teſtantur Luſitani mercatores, qui has regiones quotidie luſtrant.

E In eodem Avalite ſinu præter Avalitem emporium fuere & Avalitæ populi, quorum pars Nubæ: Ptolemæus lib. 4. cap. 8. ἐν ᾗ ὅ τε Ἀδουλῖται, καὶ οἱ Αὐαλῖται περὶ τοὺς ὁμωνύμους κόλπους *in quâ* (Troglodytica) *ſunt & Adulita & Avalita ad cognomines ſinus:* Et paulo poſt: εἶτα Μολίβαι καὶ Μεγαβραδοὶ καὶ Νοῦβαι δυσμικώτατοι

τῆς Αὐαλίτης *deinde Moliba, & Megabradi & Nuba qui Avalitarum ſunt maximè Occidentales.* Hos Nubas Troglodyticos ad Avalitem ſinum eſſe Pygmæos veterum multa probant. 1. Pygmæi alio nomine dicuntur *Nubæ* vel *Nobæ*. Heſychius Νῶβαι Πυγμαῖοι. 2. Pygmæos ponit Homerus ad Oceanum ubi hi Nubæ, cum de gruibus dicit.

> Κλαγγῇ ταίγε πέτονται ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων.
> Ἀνδράσι Πυγμαίοισι φόνον καὶ κῆρα φέρουσαι.
> *Oceaniquepetunt, rauco clangore ſtrepentes,*
> *Littora, Pygmæis cædem mortemque ferentes.*

3. Philoſophus hiſt. anim. lib. 8. cap. 12 eoſdem habitare tradit circa paludes ex quibus Nilus oritur. Verba ſunt: Μεταβάλλουσι γὰρ (αἱ γέρανοι) ἐκ τῶν Σκυθικῶν εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω Αἰγύπτου, ὅθεν ὁ Νεῖλος ῥεῖ, ἔστι δὲ ὁ τόπος οὗτος, περὶ ὃν οἱ Πυγμαῖοι κατοικοῦσιν *Tranſeunt enim* (grues) *è Scythicis campis ad paludes quæ ſunt ſupra Ægyptum, unde profluit Nilus: Eſt autem locus ille circa quem Pygmæi degunt.* Nili nomine Aſtaboram intellige, quem plerique veteres Nili ramum eſſe crediderunt. Mela lib. 1. cap. 9. ubi de Nilo: *In Æthiopiam diffunditur, alteraque ex parte Aſtaboras, altera Aſtapus dictus eſt.* Et Plinius l. 5. cap. 9. *Aſtaboras, lævo alveo dictus eſt, hoc eſt ramus aquæ venientis è tenebris.* Et Solinus cap. 32. *Dextero alveo Aſtuſapes, lævo Aſtabores nominatur.* Inde factum ut Nilus oriri crederetur è locis circa Moſylen, & ſinum Avaliten, unde oritur Aſtaboras. Æthicus: *Fluviumque Nilum qui de littore incipientis maris rubri videtur emergere, in loco qui dicitur Moſſylon emporium.* Porro circa eadem loca Nubas ſtatuit Ptolemæus. 4. Proinde Pygmæos Philoſophus Troglodytis accenſet, è quorum numero eſſe Nubas & Avalitas jam docuimus: οὐ γάρ ἐστιν, inquit, τοῦτο μῦθος ἀλλ' ἔστι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, γένος μικρὸν μὲν, ὥσπερ λέγεται καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ ἵπποι. Τρωγλοδύται δ' εἰσὶ τὸν βίον *Neque enim eſt fabula* (quod de Pygmæis traditur) *ſed re vera ut aſſerunt, hominum & equorum genus puſillum eſt. Vitam autem quod attinet ſunt Troglodytæ.* 5. Res ex Nonnoſo confirmatur, cui, cum circa hæc loca navigaret ex Homeritis iturus ad Auxumitas, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην τῶν νήσων κατηντηκότι τοιόνδε τι συνέβη, θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι, ἐνέτυχε γάρ τισι μορφὴν μὲν καὶ ἰδέαν ἔχουσιν ἀνθρωπίνην, βραχυτάτοις δὲ τὸ μέγεθος, καὶ μέλασι τὴν χρόαν, ὑπὸ δὲ τριχῶν διδασυμμένοις διὰ παντὸς τοῦ σώματος. εἵποντο δὲ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναῖκες παραπλήσιαι, καὶ παιδάρια ἔτι βραχύτερα *ad extremum inſularum delato tale quid accidit vel ipſo auditu mirandum. Incidit enim in quoſdam forma quidem & figura humana, ſed ſtatura breviſſimos, & colore nigros, & toto corpore piloſos. Sequebantur autem viros prope æquales fœminæ, & pueri adhuc breviores.* Ita habetur apud Photium. Credibile eſt hos pumiliones colonos fuiſſe Nubarum, qui ex continente tranſierant in vicinam inſulam. Quos tamen abſit ut putemus ſtatura fuiſſe cubitali, prout Poetæ fingunt; qui omnia in majus augent. Tantum ſtaturam his ſtatuimus ſolita fuiſſe breviorem. Cave ne cum his Nubis confundas alios Nubas vel Nubæos quorum regio prope ab ipſis Nili fontibus uſque ad Ægyptum patet duorum menſium iter, ut tradit Geographus Arabs in ea gente natus, parte quinta climatis primi. Ejuſdem gentis

Vid. & Plin. l. 6. c. 30.

A gentis meminere Plinius, Ptolemæus, Stephanus, Suidas, & Georgius Elmacinus, hiſt. Sarac. l. 1. c. 17. ubi כריאקוס מלך אלנובה *Cyriacus Rex Nubiæ*, cum Chriſtianos ſciviſſet in Ægypto divexari, narratur eo cum centum millibus equitum contendiſſe, tamen Patriarchæ precibus exoratum rediiſſe ἀμαχητὶ. Nubæos idem addit Jacobitarum ſectæ adhærere; unde liquet hos Nubæos eoſdem eſſe cum Abaſenis ſeu Abyſſinis.

Ne porro quis miretur nos unum è Jectanis filiis ex Arabia Fœlice in Troglodyticam, id eſt ex Aſiâ in Africam ablegaſſe; ſcire operæ pretium eſt quam anguſto freto hæ terræ inter ſe dividantur, circa ſinum Abalitem, qui ab ipſo freto incipit.
B Illi aſſignat Plinius paſſus quater mille quingentos, ubi de Berenice Epidires lib. 6. cap. 29. *Eſt ſita*, inquit, *in cervice longe procurrente, ubi fauces Rubri maris* IVMD *paſſus ab Arabia diſtans.* Alii ſpatium hoc extendunt ad ſexaginta ſtadia, id eſt milliaria ſeptem & ſemi. Strabo τὰ δὲ κατὰ Δειρὴν στενὰ, συνάγεται εἰς σταδίους ἑξήκοντα *Anguſtiæ Diræ proximæ ad ſexaginta ſtadia contrahuntur.* Arrianus ἤδη συνερχομένης τε τῆς Ἀραβικῆς ἠπείρου καὶ τῆς πέραν κατὰ τὸν Αὐαλίτην βαρβαρικῆς χώρας, αὐλὼν ἐστὶν οὐ μακρὸς, ὁ συνάγων, καὶ εἰς στενὸν ἀποκλείων τὸ πέλαγος, οὗ τὸν μεταξὺ πόρον ἑξήκοντα σταδίων μεσολαβεῖ νῆσος ἡ Διοδώρου *Coeunte jam in unum continente Arabica & regione Barbarica ulteriore quæ eſt ad Avalitem ſinum, fre-*
C *tum eſt non longum, quod pelagus contrahit & in anguſtum cogit, cujus freti tranſitum, qui ſexaginta ſtadiorum eſt, medium intercipit inſula Diodori.* Almandab אלמנדב vocant Arabes, id eſt funeſtam, & freti oſtium באב אלמנדב *Bab-almandab*, oſtium funeſtum, propter brevia & ſyrtes in mari latentes. A recentioribus ſcribitur *Beb-elmandel.* Rhamuſius eam inſulam à continente diſtare ſcribit tribus millibus paſſuum: Andreas Corſalius ab Arabia duabus leucis, totidemque ab Æthiopia. At fretum ipſum Vartomanus teſtis αὐτόπτης patere negat plus IIIM paſſ. *Ubi*, inquit, *ad oſtium pelagi perventum eſt, inter ſepta ſive clauſtra quæpiam eſſe videbamur, oſtio non plus ternis millibus paſſuum patente.* Et
D Geographus Arabs mare in eô loco ita coarctari aſſerit ut ex terræ oppoſita parte ירי אלרגל צאחבה *ſocium ſuum quis in altera percipiat.* Non tamen citra hyperbolen de hoc freto ſic ſcribit Metaphraſtes apud Surium in actis Arethæ martyris: *Itaque conſiderans* (Rex Homeritarum Dunaan) *anguſtiſſimum eſſe fretum quod eſt inter Æthiopes & Homeritas, neque ſuperare latitudinem duorum ſtadiorum*, &c. *cum gravem ferream conſtruxiſſet catenam, & quæ poſſet ferre vim ventorum & undarum, & eam utrimque à terrâ alligaſſet*, &c. Utut ſit fretum illud conſtat eſſe anguſtiſſimum, ut nullo negotio potuerint Arabes illo transmiſſo migrare in oppoſitam continentem. Atque id non ſemel factum docti ſciunt.
E Sic Abaſenos vel Abiſſinos ex Arabia veniſſe fama eſt. Et Uranius Abaſenos deſcribit in Arabia aromatifera, prope Sabæos & Chatramotas. Itaque tam Arabicum eſt Abaſenorum nomen quam Francorum Germanicum. Hûc facit quod pro Abaſenis vel Abiſſinis quidam veterum Homeritas appellant de Arabicæ gentis nomine. Theophanes Byzantius apud Photium: ὁ Χοσρόης ἐπ' Αἰθίοπας φίλους ὄντας Ῥωμαίοις, τοὺς πάλαι μὲν Μακροβίους, νῦν δὲ Ὁμηρίτας καλουμένους, ἐστράτευσε,

l. 19. p. 769. In Periplo p. 8.

Geogr. Nub. clim. 1. part. 5 & 6.

Navig. l. 2. c. 3

Clim 1 part. 6

Vid. Sur. in diem 24. Octob. Tom 5. Et Baron. ad ann. 528.

τιωσι, *Choſroes in Æthiopas Romanis amicos, olim quidem Macrobios, nunc verò Homeritas dictos, expeditionem ſuſcepit.* Stephanus: Ὁμηρῖται, ἔθνος Αἰθιόπων, A
Plin l.6.c.29. l.3.c.9. *Homeritæ gens Æthiopum.* Quin & apud Plinium Juba, *Nili accolas à Syene non Æthiopum populos, ſed Arabum eſſe dicit usque Meroen.* Atque eodem referri queant verba Philoſtorgii: πρότεροι δὲ τούτων τῶν Αὐξυμιτῶν ἐπὶ τὸ ἐξωτάτω πρὸς ἀνατολὰς κατήκοντες ὠκεανὸν παροικοῦσιν οἱ Σύροι *Ante hos Auxumitas Orientem verſus ſiti ad exteriorem Oceanum Syri habitant.* Quippe ut ad Dionyſium obſervat Euſtathius, etiam Arabes à nonnullis Syri appellantur, διὰ τὴν ἐκ τοῦ ὁμορεῖν ἐπιμιξίαν αὐτῶν *quia propter viciniam alii aliis permiſti ſunt.* Addo linguæ & morum in B
multis ſimilitudinem. Exterior porro ille Oceanus ad ortum Auxumitarum, ubi Syros, id eſt Arabes collocat Philoſtorgius, eſt ſinus Abalites. עובל *Obal* in Græca verſione redditur Εὐάλ *Eval*, in Euſebio Γεβάλ *Gebal*, & *Ebal* in Vulgata. *Eval* eſt Arabiæ locus incertæ poſitionis à quo Εὐαλῆνοὶ Evaleni populi apud Stephanum ex Uranio. Gebal vel Gebala Euſebio eſt Idumæa, facto nomine ex illo *Gebal* de quo Gen. 36, 23. Neque aliter ſumit Stephanus, quamvis *Gebana* vir magnus intelligat. Ebal עיבל eſt mons Samariæ prope Sichem & Gari-
Deut. 11, 29. & 27.4.18. Joſ. 8.30.33. zim, ex quo Levitæ maledictiones in populum intonabant. Ex his veteres patet legiſſe עיבל pro עובל, id eſt *Jod* pro *Vau*.

CAPUT XXIV. C

Abimael אבימאל

ABimael Arabicè *Abumail* vel *Abumâl*, id eſt *pater Mali*, ſeu *Malitarum.* Tale *Abi-Madmena, Abi-Guibha, Abi-Etam* 1. Part. 2 & 4. *Mali* apud Theophraſtum una è quatuor regionibus aromatiferis, pro quâ alii Minæos habent. A *Mali Malita* qui *Manita* Ptolemæo l. & N permutabiles. Ibi interior regio myrrhifera. *Mali* contractè. Multa exempla hujusmodi contractionum.

A*Bimael* ſi ſcribatur juxta formam Arabicam, legetur אבומאיל *Abumail*, ut אסמאיל *Iſmail*, נתנאיל *Nathanail*, אסראיל *Iſrail*, &c. Sed ſi ſcribas ut Hebraicè, quomodo Paraphraſtę Arabes, legendum erit אבימאל *Abimâl*, nec poterit aliud ſonare. D
Abimâl eſt pater *Mali* ſeu Malitarum. Sic ſæpe in genealogiis patres non aliter nominantur quàm à filiis quos genuerunt. Hinc 1. Chron. 2, 49. *Et peperit* (uxor) *Saaphi Abi-Madmena*, &c. *& Abi-Guibha*, id eſt patrem Madmenæ & patrem Guibhæ ſeu Gabaæ. Et 1. Chron. 4, 3. *Item hi ex Abi-Etam*, id eſt ex patre vel conditore Etam, quæ fuit urbs in tribu Judâ. Sic plane Abimâl eſt pater ſive conditor Mali & Malitarum.

De *Mali* locus eſt inſignis in Theophraſto, quo Arabiæ aromatiferæ quatuor ſeu metropoles ſeu provincias aſſignat, Saba nimirum, & Adramyta, & Citibæna, & Mali. Verba ſunt: γίνεται μὲν οὖν ὁ λίβανος, καὶ ἡ σμύρνα, καὶ ἡ κασία, καὶ ἔτι τὸ E
Hiſt Plant. l.9.c.4. κιννάμωμον ἐν τῇ τῶν Ἀράβων Χερρονήσῳ, περί τε Σάβα καὶ Ἀδράμυτα, καὶ Κιτίβαινα, καὶ Μάλι *naſcitur igitur thus, & myrrha, & caſia, adeoque & cinnamomum in Arabum peninſula circa Saba, & Adramyta, & Citibana, & Mali.* Nempe illo ævo Arabia aromatifera dividebatur in quatuor gentes celeberrimas, ut Theo-

phraſto

A phraſto non multo recentior Eratoſthenes his verbis teſtatur apud Strabonem: Κατοικεῖν δὲ τὰ μέγιστα τέτταρα ἔθνη τὴν ἐσχάτην λεχθεῖσαν χώραν. Μιναίους μὲν ἐν τῷ πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν μέρει &c. ἐχομένους δὲ τούτων Σαβαίους &c. Τρίτους δὲ Καταβανεῖς, &c. πρὸς ἕω δὲ μάλιστα Χατραμωτίτας, *Regionem Arabiæ ultimam de qua dictum, incolunt quatuor maximi populi, Minæi quidem in eâ parte quæ vergit ad mare Rubrum, &c. His contigui Sabæi &c. Tertii Catabanes &c. Ad Orientem ſunt maximè Chatramotitæ.* Ita etiam Dionyſius Periegetes.

———γαῖαν
Χατραμὶς ναίει κατεναντία Περσίδος ἅλμης,
B Αὐτὰρ Ἐρυθραίης πλευρὰς ναίουσι θαλάσσης,
Μιναῖοί τε, Σάβαι τε, καὶ ἀγχίγυοι Καταβανοί.
———*terra*
Chatramis incolitur contra mare Perſidis oræ,
Oppoſitique tenent latus æquoris ordine longo,
Minæique, Sabæque & contigui Katabeni,

His quatuor gentibus neceſſe eſt ut reſpondeant loca quatuor à Theophraſto deſignata. Et Saba quidem nemo non videt Sabæorum eſſe regionem, Adramyta Adramytarum, vel quod idem eſt Chatramotitarum, Citibæna Catabanum vel C Catabanorum Relinquitur ut Mali ſit Minæorum regio, aut Minæorum regionis pars aromatifera. Nempe à Mali Malitæ dicti, qui Ptolemæo Manitæ, N & L permutatis, quâ μεταστοιχειώσει in illis linguis nil frequentius. Hinc Nabonidus idem qui Labonidus, משכב & שכבה cubiculum, נתן & נתל dare. Sic Græcis idem νίτρον & λίτρον ἀνδράχνη & ἀνδράχλη. Ita Manitas & Malitas ſtatuimus eoſdem eſſe populos. Apud quos cum myrrha gigneretur, tamen Minæa dicebatur, quia Malitæ ſive Manitæ pars erant Minæorum. Ptolemæus: ὑπὸ τοὺς Μανίτας, ἡ ἐντὸς σμυρνοφόρος· εἶτα Μιναῖοι μέγα ἔθνος, *Sub Manitis eſt interior regio myrrhifera, deinde Minæi magna gens.* Itaque Minæorum regionis cum pars una ſit pal-
D mifera, altera myrrhifera Mali nomine, cujus populi Malitæ vel Manitæ, illam tenuit *Dikla*, hanc *Abimai* vel *Abimael*.

Quid ſi *Mali* contractè dicatur pro *Abimali*. Notum enim eſt in locorum nominibus compoſitis apud Hebræos &c. priorem partem compendii causâ ſæpe omitti. Tale *Sittim* Num 25,1. pro *Abel-Sittim* Num. 33, 49. *Baal meon* Num. 32, 38. pro *Beth-baalmeon* Joſ.13,17. *Hermon* ut paſſim pro *Baal-Hermon* Jud.3,3. *Tholad* 1. Par. 4,29. pro *El-tholad* Joſ. 19,4. *Aſan* Joſ. 19, 7. pro *Bor-aſan* vel *Beth-boraſan* 1. Sam.30,30. *Nimrim* Eſ.15.6. pro *Beth-nimrim* vel *Beth-nimra* Num.32,36. *Ataroth* Joſ.16,5.7. pro *Archi-ataroth* Joſ.16,2. *Seba* pro *Beer-ſeba* Joſ.19,2. Ubi
E enim שבע ובארשבע *Beerſeba* & *Seba* non ſunt duæ urbes ut volunt, ſed una binomia, quaſi dixeris, *Beerſeba quæ eſt Seba*; Alioqui numerus non conſtaret, & pro eô quod dicitur verſu 6. tredecim fuiſſe urbes in tribu Simeonis, cenſerentur quatuordecim. His adde *Salem* pro *Jeruſalem* Pſal. 76,3. & ex Vulgato interprete *familiam Ezri* Jud. 6, 34. pro *Abiezri*. Et *Jemini* Eſther 2, 5. pro *Benjemini*, & Θάμματα pro Ῥαββαθάμματα apud Stephanum in Φιλαδέλφεια. Itaque

 nihil

nihil obſtat quominus eodem exemplo *Mali* & *Malita* (unde *Manitæ*) dicti ſint A
pro *Abimali* & *Abimalitis*.

CAPUT XXV.

De Homonymiâ nominis Seba & Sabæorum in Scripturâ.

Quatuor populi Seba. 1. Chuſi filius. 2. Nepos ex Rhegma. 3. Filius Joctan. 4. Nepos Abrahæ. Ex tertio Sabæi ad mare Rubrum ob thura clari, de quibus hoc loco.

SAbæorum gentem unicam Græci & Romani norunt in varia loca diſperſam. At ex Scripturâ nos ſcimus quatuor eſſe populos Seba nomine; quia totidem gentium conditores hujus nominis recenſet Moſes. Primum Chuſi filium. Secundum nepotem ex Rhegma Gen. 10, 7. Tertium filium Joctan Gen. 10, 28. Quartum denique filium Jokſan, nepotem Abrahæ Gen. 25, 3. Primi nomen per ס *Samech*, reliquorum per ש *Schin* ſcribitur. E primis tribus nati populi commerciis, & ex quarto latrociniis dediti. Primus & ſecundus è Chami ſtirpe, tertius & quartus è Semi poſteris. Primus, ſecundus & quartus mari Perſico, tertius Arabico propior fuit. Inde eſt quod Sabæos ſcribit Plinius ad utrumque mare habitare. *Sabæi*, inquit, *propter thura clariſſimi, ad utraque maria porrectis gentibus*.
Plin. 5. 28. Nam quatuor hi populi, quantumlibet diverſi, ſub uno tamen Sabæorum nomine continentur. Nos rem intentatam hactenus prout occaſio ſe feret, ſingulis conabimur propriam aſſignare ſedem, ex Geographorum veterum teſtimoniis cum Scriptura collatis. Iſto loco ſolum agimus de Sabæis filiis Joctan.

(Margin letters beside this paragraph: B, C.)

CAPUT XXVI.

Seba שבא *filius Joctan.* Gen. 10, 28.

SAbæorum nomen quandoque complectitur totam Arabiam Aromatiferam. Hîc de Sabæis agitur propriè dictis, quorum pater Saba filius Joctan. Illorum ſedes ad mare Rubrum inter Minæos & Catabanes. Iidem Sabatæ dicti. Horum oppida multa. In ſitu erravit Mela. Metropolis *Saba* vel *Sabas*: *Saba* non eſt in Adramitis. *Saba*, aliis *Sabe*, *Saba*, *Sabo*, id eſt שבא. Ejuſdem urbis aliud nomen *Mariaba*, id eſt מרב, nomine ex dominatione facto, teſte Plinio. Aliæ Metropoles hujus nominis. *Baraba* idem ſed corruptè. *Saba* alii myſterium explicant, alii σεβάς, D
alii αἰχμαλωσίαν. Sed eminere ſignificat. Quomodo ad Sabam & Sabæos id quadret. Saba in monte. Sabæi proceri, ſuperbi, Arabum principes, beatiſſimi. Cæteræ gentes in aromatiferâ putantur eſſe Sabæorum pagi. Sabæorum opes partim aromata, quorum uſus etiam in igne quotidiano; partim aurum & gemmæ. Nulla gens opulentior. Διαφορὰ in Agatharchide male redditur. In Diodoro mendum. Metalla & aromata non tam in Sabæis naſci quam afferri e vicinis locis. Rex Sabæorum ſemper captivus, an ratione nominis שבא *Saba*. Sabæorum Dii Sol & Luna. Circumciſio octavo die ritu Judaico: Judæi illis permiſti. Rex Dunaam gente Hebræus. Agger urbis Mareb cur *Arim* dictus. Ejus altitudo immenſa. Illo rupto urbs ſubverſa. Incolæ Homeritæ. Inde Belkis regina Saba quæ convenit Solomonem. Ibi arces duæ, una Solomonis, altera *Belkis*. Ita habet Nubienſis. Quod ex Philoſtorgio confirmatur, & ex Theodoreto. (Cur is Sabæos nominet Æthiopes. Ejuſdem σφάλμα μνημονικόν.) Idem Judæi ſentiunt, ut author Juchaſin & Aben-ezra. Regina Auſtri in Evang. id eſt Regina *Aliemen*, quomodo vocatur paſſim pars Auſtralis Arabiæ. Sabæis imperaſſe mulieres, probatur ex Aben Ezra, & Claudiano, & Chaldæo Jobi paraphraſte. Saracenis itidem ex Ruffino & Geographo vet. anonymo. M[illegible]via & Jemama Reginæ Arabum. Regina Saba ex terræ finibus. Terræ fines cur in Sabæis. An quia ibi Oceanus? Pompeii votum in Plutarcho. Balſamum in Judæam à Regina Saba.

A Saba allatum. In Arabiâ provenire balſamum aſſerunt. Agatharchides, Artemidorus, Diodorus, Pauſanias. Balſami in Ægypto meminit Dioſcorides, ſed eô recens allati. Joſephi de reginâ Saba multiplex error. 1 Pro Nitocri ſcripſit Nicaulem De Nitocri Ægyptiâ Herodotus, Manethon, Africanus, Euſebius. Nitocris id eſt *Minerva victrix*. Vox compoſita ex *Neith*, id eſt Minerva in Platone, & *kabr* Arab. victoria, unde *Cairo* nomen. Locus Elmacini de Cairo explicatur 2 Nitocris non imperavit Æthiopibus, ut vult Joſephus, ſed ſolis Ægyptiis Herodoti locus ſecus acceptus. 3. Solomonis ævo regnarunt in Ægypto Pharao & Seſac, non Nitocris. 4. Regina Ægypti non diceretur veniſſe è terræ finibus. 5. Meroe nunquam Saba dicta. 6. Nec à ſorore Cambyſis nominata, ut Joſepho placet. 7. & 8. Tempora non convenire. 9. Ægypti Regum æra juſto antiquior. 10. Pharaones poſt Solomonem. 11. Aliud nomen peculiare ſingulis. 12. Hye Ægyptiis Regem ſonat, Pharao Crocodilum, quô alludit Ezechiel. Joſe-

B pho in exoticis non temerè credendum.

ETiam cum agitur de Sabæis filiis Joctan, Sabæorum vocabulum non caret homonymiâ. Sæpe enim ſacri ſcriptores, & poſt Agatharchidem Diodorus & Artemidorus apud Strabonem atque alii veterum Sabæorum nomine quatuor illos populos complectuntur qui Arabiæ πίζαν occupaverunt; nempe præter Sabæos proprie dictos, Minæos inſuper, & Catabanos, & Chatramotas. Id pluribus probatum eſt in capite de loco thuris. At nos hîc ſolum agimus de Sabæis propriè dictis, quorum pater fuit שבא Seba vel Saba filius Joctan.

De his Eratoſthenes, qui primus veterum Sabæos diſtinguit à reliquis Ara-

C biæ odoratæ gentibus: ἐχόμενοι δὲ τούτων Σαβαῖοι. Μητρόπολις δ' αὐτῶν Μαρίαβα *bo-rum contigui ſunt Sabæi, quorum metropolis eſt Mariaba.* Locum inſpicienti apparebit his verbis poni Sabæos ad mare Rubrum inter Minæos & Catabanes, qui Arabici ſinûs fauces occupant. Quod planè ſequitur Dionyſius Periegetes in loco quem nuper citabamus.

> Αὐτὰρ Ἐρυθραίης πλευρὸν ναίουσι θαλάσσης
> Μιναῖοί τε, Σάβαι τε, καὶ ἀγχίγυοι Καταβανοί.
> *Inde tenent Rubri latus æquoris ordine longo,*
> *Minnæique, Sabæque, & contigui Catabeni.*

D Priſcianus itidem;

> *Minæique maris prope Rubri littora vivunt,*
> *Atque Saba poſt hos, nec non habitant Catabeni.*

Et Feſtus Avienus:

> ——*rutili contermina Ponti,*
> *Minæi, Sabatæque tenent ſuperi; impiger ampla*
> *Æquora diſſulcat glebæ ditis Catabenus.*

Rutili Ponti id eſt Rubri maris. Sabatæ id eſt Sabæi. Ampla æquora id eſt Oceanum, quo usque prorogari voluit fines Catabanorum. Sic etiam Agatharchides,

E & qui eum ſequuntur Artemidorus, Diodorus & Strabo, poſt Caſandrinos vel Gaſandas, qui ſunt Ptolemæi, Marciani, & Stephani Caſſanitæ ad mare Rubrum, Sabæos ponunt, ſolis Carbis intermediis, id eſt Cerbanis Jubæ & Plinii. Sed & l.6.c.28. in Ptolemæo Sabæi pæne Minæos & Caſſanitas attingunt, nec ſunt procul ab Arabico ſinu. Et in Plinio Sabæorum multa oppida Murane, Marma, Corolia, Sabatra ſunt in Rubro littore. Et in Theodoreto & Procopio Gazenſi in 3. Regum

Sabæos ab Axumitis dividit mare Rubrum. Et in Stephano: *Σαβαὶ πόλις μεγάλη πλησίον τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ φρούριον Saba urbs magna eſt & caſtrum in vicinia Rubri maris.* Itaque cum Pomponius Mela facit Carmanis proximam eam Arabiæ partem quam Sabæi tenent, aut toto cœlo aberravit, aut alios Sabæos voluit filios Rhegma de quibus ſuo loco egimus. A

Sabæorum metropolis à vetuſtiſſimis ſcriptoribus appellatur *Sabo* vel *Sabas*. Agatharchides cap. 50. τὸ δὲ τῶν Σαβαίων ἄστυ τοῦ παντὸς ἔθνους προσηγορίαν δηλοῦν ἐπ' ὄρους ἐστὶν οὐ μεγάλου, πολὺ κάλλιστον τῶν κατὰ τὴν Ἀραβίαν, ὃ καλεῖται Σαβᾶς, *Sabæorum autem urbs metropolis, Sabas nomine, omnium in Arabiâ pulcherrima, monti incumbit non magno:* Notatur in margine in quibuſdam exemplaribus pro Σαβᾶς legi Σάβας & Σάββας. Sed in Diodoro quem palam eſt Agatharchidem ſequi, melius legitur Σάβα. Verba ſic habent: τοῦ δ' ἔθνους τούτου μητρόπολίς ἐστιν ἣν καλοῦσι Σάβαν ἐπ' ὄρους ᾠκισμένη *Gentis autem illius metropolis eſt quam vocant Saba monti inædificata.* Ita Philoſtorgius lib. 3. Fœlicem Arabiam in quâ Sabæi, tradit καθήκειν ἐπὶ τὸν ἐξώτατον ὠκεανὸν, ἧς μητρόπολις ἡ Σάβα. Et cum Theophraſtus aromata gigni ſcribit περί τε Σάβα καὶ Ἀδράμυτα *circa Saba & Adramyta*, intelligit nomine Saba B

Plin. l. 12. c. 14. Sabæorum metropolim & regionem ei cognominem: Nam præter Plinium quem fefellit hic ipſe locus, nemo veterum tradidit *Saba* appellari thuriferam regionem in Adramytis. Itaque magno Salmaſio id meritò fuit ſuſpectum. Saba Ptolemæo eſt Σαβή, Stephano Σαβαὶ & Σάβαι. Σαβαὶ, inquit, πόλις μεγάλη, πλησίον τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ φρούριον. τὸ ἐθνικὸν τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου Σαβαῖοι. *Saba urbs magna prope mare Rubrum, caſtrum item; Gentile nomen urbis & caſtri Sabæi.* Idem alibi: Σάβω, πόλις μεγάλη πέραν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, οἱ πολῖται Σαβαῖοι *Sabo magna urbs trans mare Rubrum, cujus cives Sabæi.* Apparet eandem urbem ſignificari nominibus Sabæ & Sabo, quia utraque eſt ampla, & in eodem ſitu, & eoſdem habet incolas. Sed ſive *Saba*, aut *Sabas*, aut *Saba*, aut *Sabo* ſcribatur, totidem erunt nomina deflexa ex Hebræo שבא *Seba*, quod veteres *Saba* extulerunt, ut apparet ex verſionibus. C

Strab. l. 16. Ejuſdem urbis aliud eſt nomen ab iſto plane diverſum *Mariaba* vel *Meriaba.* Eratoſthenes de Sabæis. Μητρόπολις δ' αὐτῶν Μαρίαβα *Metropolis autem ipſorum eſt Mariaba.* Artemidorus: ἡ δὲ πόλις τῶν Σαβαίων, ἡ Μαρίαβα, κεῖται μὲν ἐπ' ὄρους εὐδένδρου *Sabæorum autem urbs* (metropolis) *Meriaba ſita eſt in monte arboribus conſito.* Plinius poſtquam Sabæorum urbes reliquas recenſuit: *Regia tamen*, vel ut alii, *Regina tamen omnium eſt Mariaba.* A Sabâ non eſſe diverſam multa evincunt; Nam ut taceam quod deſcribitur ut gentis metropolis, & in monte ſita æque ac Saba; Artemidorus qui Agatharchidem ſequitur κατὰ πόδα in deſcriptione Sabæorum, etiam de metropoli eadem habet, niſi quod nomen *Saba* mutat in Μαρίαβα. Accedit authoritas Geographi Arabis qui id expreſsè affirmat clim. 1. part. 6. Verba ſunt ומן מדן חצרמות מארב והי אלאן כראב וכאנת מדינה סבא *Etiam ex urbibus terræ Hadramauth erat Marab nunc diruta; Ea autem eſt urbs Saba.* Turbat tamen quod contra mentem veterum Marab ſeu Saba ponit in terrâ Hadramauth, adeoque inter Tdhaphar & Sebam, id eſt inter Saphar & Saubatha Ptolemæi. Ita enim habet clim. 2. part. 6. *A Tdhafar ad* D E

Ma-

A *Marab tres ſunt ſtationes.* Et rurſus: *A Marab ad Sebam tres ſtationes.* Itaque
cum Saba vel Mariaba veterum videatur fuiſſe non procul à mari Rubro; hæc in
Mediterraneis deſcribitur à mari valde remota.

Nomen *Mariaba* Plinius *dominos omnium* interpretatur. Nempe à verbo
רבא *rabba* quod dominari ſignificat, formatur nomen מרב *Marab* pro loco vel
tempore dominationis. Eam enim vim eſſe ſciunt nominum hujus formæ
quotquot Arabicas Muſas vel in primo limine ſalutarunt. Itaque מרב *Marab*
Arabicè eſt ſedes dominantium, ſeu quod idem eſt urbs metropolis: Ex quo fa- Plin.l.6.c.28.
ctum ut & aliæ in Arabia occurrant metropoles hujus nominis, quod doctos
B fugiſſe miror. Tres certè deſcribit Plinius in eodem capite. Prima Sabæorum
eſt: *Regia* vel *Regina tamen omnium Mariaba.* Secunda Minæorum: *oppidum*
XIIII M *paſſuum Marraba.* Tertia Calingiorum: *Calingii,* inquit, *quorum Ma-
riaba oppidum ſignificat dominos omnium.* Et paulo poſt: *Gallus diruit* &c. *ſu-
pra dictam Mariabam* VI M *paſſuum.* Sic in Ptolemæo præter Saben, quæ Sa-
bæorum eſt Mariaba, in Arabiâ odoriferâ recenſentur Μαϱιαμα & Βάϱαβα Μητρό-
πολις. Sed ibi legendum Μαϱίαβα, hîc Μάϱαβα Μητϱόπολις, ut in tabulis rectè ha-
betur. Notum à librariis nihil permutari frequentius quam literas μ & β. Igitur
quæ Saba propriè, *Marab*, vel ut Græci efferunt *Mariaba* dicta eſt ἐπιθετικῶς,
quia Regum erat ſedes & cæteris Sabæorum urbibus dominabatur.
C Saba Græcorum alii myſterium explicant, ut in Plinio habetur, alii ridiculè Plin.l.12.c.14.
deducunt ἀπὸ τοῦ σέβειν, eo quod in cultu Deorum præcipuus thuris uſus eſt. Heſy-
chius multo verius σαβὰ αἰχμαλωσία. Nam Hebraicè שבה Chald. & Syr. שבא
& Arab. סבי eſt captivum ducere. Tamen *Saba* refero potius ad Arabicum שבא
vel שבי quod eminere ſignificat. Id enim in Sabæos apprimè quadrat, ſive ſitum
reſpicias urbis metropoleos quæ fuit in monte ſita, ſive ſtaturam corporum de
quibus Agatharchides τὰ σώματα ἐστὶ τῶν κατοικούντων ἀξιολογώτερα *incolarum cor-
pora ſunt ſpectabiliora*; Ut Eſaias de Sabæis per ס c.45,14. סבאים אנשי מדה *Sa-
bæi viri proceri.* Præterea ſi mores ſpectes, urbis *Saba* ſeu *Marab* incolas Geogra-
phus Arabs ita deſcribit clim.2. part.6. כאן להם מן אלתיה ואלעגב ואלכבר עלי
D סאיר אלאמם *Faſtu, jactantia & ſuperbia reliquos* (Arabiæ) *populos ſuperabant.*
Denique dignitate etiam & numero & potentia videntur cæteris præcelluiſſe. In
Agatharchide τὸ τῶν Σαβαίων ἔθνος μέγιστον τῶν κατὰ τὴν Ἀραβίαν καὶ παντοίας κύριον εὐ-
δαιμονίας *Sabæorum gens eſt omnium Arabicarum maxima, & iis omnibus affluens
vitam quæ faciunt beatiorem.* In Strabone ἡ τῶν Σαβαίων εὐδαιμονεστάτη μεγίστου
ἔθνους *Fœliciſſima eſt Sabæorum terra gentis maximæ.* In Diodoro Sabæi ſunt πο-
λυανθρωπότατοι τῶν Ἀραβικῶν ἐθνῶν *Arabicarum gentium numeroſiſſimi.*

Proinde aromatiferæ Arabiæ reliquæ gentes Minæi, Gebanitæ, Atramitæ
cenſentur in Sabæorum pagis. Et illarum omnium regia fuit Mariaba. De-
E nique Sabæorum nomen paſſim apud veteres totam Arabiæ πίζαν ſuo ambitu
complectitur.

In Agatharchide, Strabone & Diodoro Sabæorum divitiæ partim balſamo &
caſia conſtant, & myrrha, & thure, & cinnamomo, & palma, & calamo odora-

to,& cæteris id genus, tanta ubertate ut in igne quotidiano non aliud lignum adhibeant quam ex caſia & cinnamomo. Quod ſequutus Plinius l.12.c.17. *non alia*, inquit, *ligni genera in uſu ſunt quam odorata. Cibosque Sabæi coquunt thuris ligno, alii myrrha*. A

Leguntur & Sabæorum opes auro, argento & gemmis conſtitiſſe,& precioſa ſupellectile. Narrat Agatharchides eos ſumptus feciſſe regios in toreumatis,& ſculpturis, & poculorum varietate,& lectis, & tripodibus, & columnis argenteis,& phialis ſuper fores & faſtigia domorum, crebris gemmis & lapidibus pretioſis interſtinctis. Nullam denique gentem his eſſe opulentiorem, qui diſpenſant πᾶν τὸ πῖπτον εἰς διαφορᾶς λόγον, ubi interpres, *quicquid ſub calculum transportationis cadit*: malim, *quicquid habetur pro ſumptuoſo* in Aſia & Europa. Ut ibi διαφορὰ ſit idem quod διάφορον impenſa, ſumptus. Nam pro transportatione nuſquam reperi. Eadem legere eſt in Strabone & Diodoro, qui addit precioſa hęc cimelia affluere μάλιστα ἐν Σάβαις, ἐν ᾗ τὰ βασίλεια κεῖται *maximè in urbe Sabis in qua eſt regia*. Lego Σάβαις pro Σαγυαῖς vel Σάμαις vocibus nihili. Σάβαις eſt à recto Σάβαι, de quo in Stephano. Sic apud Plinium Sabæos deſcribit Ælius Gallus *ditiſſimos ſylvarum fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis, mellis ceraque proventu*. Tamen præter ſtactem & myrrham recentiores nullum aromatis genus obſervant in Sabæis propriè dictis. Sed nec ulla auri metalla: Itaque Sabæis hæc tribuuntur latius accepto nomine, ut jam monui. B C

Regia dignitas apud Sabæos ſpecies erat captivitatis. Regi enim ſemel inaugurato juxta vetus oraculum, vetitum fuit ex palatio prodire in publicum ſub pœna lapidationis. An ex ipſo nomine *Saba* nata eſt ſuperſtitio, quod à nonnullis αἰχμαλωσίαν *captivitatem* explicari diximus? Populi pars cum Rege incluſa vivebat in deliciis. Alii agrorum cultui, alii erant intenti mercaturæ, navibus coriaceis, in Æthiopiam navigantes, ut aromata indigena diſtraherent, & Æthiopica compararent. Hæc ex Agatharchide & aliis.

Sabæorum Dii qui fuerint Philoſtorgius his verbis docet: Θύουσι ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ, καὶ δαίμοσιν ἐπιχωρίοις *Sacrificant Soli & Lunæ, & dæmonibus indigenis*, Tamen Judæorum more circumcidebantur octavo die: Ibidem: ἐκπεριτέμονται δὲ τὸ ἔθνος κατὰ τὴν ὀγδόην ἀποτεμνόμενον ἡμέραν. Sive circumcidendi ritum ab illa Regina edocti quæ Solomonem adiit, aut à Judæis admixtis. Quippe οὐκ ὀλίγον πλῆθος καὶ Ἰουδαίων αὐτοῖς ἀναπέφυρται *Judæorum etiam non parvus numerus his admixtus eſt*. Quin ſub Juſtino Imperatore ibi regnavit דונעם *Dunaam* (quaſi Chariſium dicas) homo Hebræus & Chriſtianis infenſiſſimus. Ita habetur in Metaphraſte, cujus verba non pigebit exſcribere, quia firmant hæc quæ diximus: *Ditione tenebat Arabiam Fœlicem (quæ olim quidem Saba, nunc autem vocatur Homeritis) Dunaan Hebræus vir impius &c. qui etiam omnes qui erant in ſua poteſtate habebat circumciſos, partim quidem Judaicam ſequentes ſuperſtitionem, partim planè Gentiles, Soli & Lunæ ſacrificantes, & dæmonibus quos etiam more gentis honorabant fanis & columnis*. Itaque utut eſſent in ritu circumciſionis Judæo- D E

Apud Sur die 24. Oct. tom. 5. & Baron. ad A. 522.

A rum æmuli, tamen pertinax ſuperſtitio retinuit avitos Deos, Solem ſcilicet & Lunam, de quibus actum in Atramitis & Jerachæis, vel quod idem eſt, Alilæis.

Geographus Nubienſis notat in urbe Marab, quæ & Saba, fuiſſe אלסד אלמסמי אבאל ערם *aggerem Arim nomine inter omnes gentes celebrem* Hebraicè ערמה *arema* eſt acervus, & נערם coacervari. Unde נערמו מים *coacervatæ ſunt aquæ* Exod. 15,8. Sic Arabibus ערם *arem* vel *arim* terræ aggerem ſonat quo aquæ cohibentur & in acervum cumulantur. Giggeius: ערם אלואדי *clauſtrum in fluviis ad aquas cohibendas.* Is fuit uſus aggeris de quô Geographus, quem ait in media urbe montis inſtar fuiſſe, & aquas ejus opera intumuiſſe נחו מן עשרין

B קאמה *fere ad viginti ſtaturas*, id eſt orgyias vel ulnas, ut ita in altum ſublatæ in vicinos agros undiquaque derivarentur. Sed illis dormientibus, Deum torrentem immiſiſſe qui alliſu ſuo ruperit aggerem, & urbem ſubverterit funditus, demerſis omnibus incolis. Erant hi אלחמיריה Humairitæ vel Homeritę, qui faſtu, inquit, cæteros Arabes ſuperabant, nec Deo gratos ſe præbebant ob collata beneficia. Ex quo factum ut illius in ſe juſtitiam provocarent cujus bonitatem ſpreverant. Tale fuit ante aliquot ſæcula fatum urbis celeberrimæ, quæque non multo poſt diluvium putatur conditorem habuiſſe שבא Saba Jectanis filium.

Docet idem Geographus ibi regnaſſe Reginam illam quæ venit ad Solo-

C monem. Verba ſunt ubi de *Marab* Clim. 1. part. 6. וכאנת מדינת סבא רמנהא בלקיס זוגה סלימאן *erat autem urbs Saba ex qua Belkis uxor Solomonis.* Et rurſus clim. 2. part. 6. *In ea fuit arx nomine* צרואח *Servach Solomonis filii David ſuper quem pax, cujus hodie nil quicquam ſupereſt præter deformes ruinas & divulſa rudera.* צרואח aliis צרוח & צרח eſt arx vel palatium; ut Hebr. צריח Jud. 9,46-49: in qua voce hæſiſſe video nonnullos interpretum. Hanc arcem condidiſſe dæmones fabulantur Arabum Lexicographi. Sequitur in Geographo: *Etiam in urbe Marab eſt arx* אלקשיב *alkaſib, quæ fuit palatium Belkis uxoris Solomonis ſuper quem pax.*

D Ita è veteribus Philoſtorgius ſcribit Sabæorum vel Homeritarum regionem μεγάλην τε Ἀραβίαν καλεῖσθαι, καὶ εὐδαίμονα πρὸς τῶν Ἑλλήνων. καθήκειν δὲ ἐπὶ τὸν ἐξώτατον ὠκεανόν, ἧς μητρόπολις ἡ Σάβα, δι' ἧς καὶ ἡ βασιλὶς κατὰ τὸν Σολομῶντα παραγεγόνει & *magnam & Fœlicem Arabiam à Græcis appellari: ad extimum Oceanum attingere; metropolim habere Saba: Per eam ad Solomonem reginam acceſſiſſe.* Huic adde Theodoretum, quem viri docti qui citant in contrariam ſententiam, docent ſe non ſatis attentè legiſſe. Is enim ita habet in 3. Reg. q. 33. Σαβᾶ ποῖον ἐστὶν ἔθνος; Reſp. Αἰθιοπικόν· ἐντεῦθεν δὲ αὐτοὺς κεῖσθαι φασὶ τῆς θαλάσσης τῆς Ἰνδικῆς· ὀνομάζουσι δὲ αὐτοὺς Ὁμηρίτας. καταντικρὺ δέ εἰσι τῶν Αὐξουμιτῶν. Μέση δὲ τούτων κἀκείνων ἡ θάλασ-

E σα. τούτων ἐβασίλευσεν ἡ θαυμασία ἐκείνη γυνή, ἧς ἐπῄνεσε τὴν σπουδὴν ὁ δεσπότης Χριστὸς. *Saba quienam eſt populus? Reſp. Æthiopicus. Eos autem ajunt ad mare Indicum eſſe ſitos, & Homeritas nominant. Sunt autem è regione Auxumitarum, mari inter hos & illos intermedio. Iis imperavit admirabilis illa mulier cujus ſtudium laudavit Dominus Chriſtus.* Palam eſt Sabæos deſcribi, quia vocat Homeritas, & ad Indicum Oceanum ponit, & ab Auxumitis, id eſt Æthiopibus,

pibus, dividi docet altero mari, id eſt Erythræo. Tamen Æthiopes nominat, A
quia memoriæ lapſu ſibi finxit ab Evangeliſta ſic vocari. Quod his verbis diſertè aſſerit q.22. in Num. Σαβὰ ἔθνος Αἰθιοπικόν ἐστιν. Ὁ γὰρ Εὐαγγελιστής φησιν· βασίλισσα Αἰθιόπων ἀναστήσεται &c. *Saba gens eſt Æthiopica. Evangeliſta enim dicit: Regina Æthiopum ſurget*, &c. Cum in Evangelio legatur βασίλισσα νότου *Regina Auſtri* non *Regina Æthiopum*, nec ullius Æthiopum Reginæ ſcriptura meminerit præter Candacem Act 8,27. Theodoreti verba deſcripſit Procopius Gazæus 1. Reg.

Vid. infra & in fine l. 4 — Idem Hebræi ſentiunt: Salmanticenſis lib. Juchaſim. fol. 135. 1. *Regina Saba quæ Nicolaa vocabatur, venit ex regno Jemen ad audiendam ſapientiam Solomonis.* B
Regnum Jeman eſt Arabia aromatifera, ut iſtic in pluribus dicetur. Aben-Ezra in Dan. XI. 6. *Filia Regis Auſtri eſt Regina Saba: nempe hoc regnum vocatur lingua Iſmaelitica* (id eſt Arabicâ) *Aljeman.*

Et verò è Sabæis Reginam illam eſſe profectam multo eſt veriſimilius quam quod in Joſepho legitur, eam ex Meroe veniſſe, quæ olim Saba dicta fuerit. Primò enim à Chriſto Jeſu vocatur Βασίλισσα Νότου *Auſtri Regina*, id eſt Regina *Jeman* vel *Aljeman*. Quippe ut ימין *Jamin* Hebræis, ita Arabibus ימן *Jeman*, & cum articulo אלימן *Aljeman* Auſtrum ſonat. Porro *Jeman* vel *Aljeman* Arabibus idem ferè eſt quod Hebræis *Regnum Saba*, & Romanis ſcriptoribus Ἀραβία ἀρωματοφόρος *Arabia aromatifera*. Nubienſis clim. 1. part. 6. C
בסרינים באלסבא טואיף מן אל ימן *in his Saba incolæ erant è gente Jeman.* Benjamin in Itinerario nuperæ editionis pag. 73. *Omnes Eccleſiæ terræ Babyloniæ & Perſidis & Choraſan* ושבא אשר היא אלימן *& Saba quæ eſt Aljeman.* Et pag. 82. דרך מדבר ארץ שבא בנקרא ארץ אלימן *via deſerti terræ Saba quæ vocatur terra Aljeman.* Juchaſin fol. 14. b. *Rex Jeman* ſ. *Rex* מלכות תימן *regni Auſtralis.* Et fol. 135 a *Saba eſt ex Regno Jeman.* Et 139. 6. de Saracenis: *Quorum regnum extenditur uſque ad Aljeman, quod vocatur Regnum Saba.* Aben-Ezra ubi ſupra de Saba: *Hoc regnum vocatur lingua Iſmaelitica Aljeman.* Itaque ſi Reginam Sabæorum Chriſtus appellavit Reginam *Jamin* vel *Jeman*, id eſt Auſtri, cum vulgo locutus eſt, & ita ut a quovis facilè poſſet intelligi. At Auſtri nomine nemo eſt qui intelligat Æthiopiam: D
Licet ad Auſtrum Judææ tam ſit Æthiopia quam terra Sabæorum, nuſquam tamen ita vocatur. Non ignoro Ægypti Reges à Daniele paſſim appellari Reges Auſtri, quod æque mutatum. Sed aliter loquuntur Prophetæ, quibus ſolemne eſt prædictiones ſuas verbis ænigmaticis involvere, aliter qui res geſtas referunt, ſimplici ſtylo, quod hic faciebat Chriſtus.

Fruſtra, ex Act. 8. & Strabone, Plinio, & Dione, objicitur in Æthiopia regnaſſe fœminas: cum de Sabæis aliisque Arabum idem legatur. Aben-Ezra in loco ante citato de Sabæis in Aljeman: ועד היום הזה המלכת עליהם *Hodieque mulier illis imperat.* Claudianus in Eutropium lib. 1. E

——— Medis levibusque Sabæis
Imperat hic ſexus, Reginarumque ſub armis
Barbariæ pars magna jacet.

Sic

A Sic cum Sabęi latrones in Jobi ſervos & greges irruerũt, fuit *dux fœmina facti*, ſic credimus interpreti Chaldæo, qui hæc Hebræa verba ותפל שבא *Et irruerunt Sabei*, ſic παραφράζει ונפלת בתכיף לילית מלכת זמרגד וברתנון *& derepente irruit Lilith regina Zmargad & Bartinnun.* Et cum ad Chriſti fidem Saraceni converſi ſunt ſub Valentiniano Imperatore, Reginam habebant Maũviam, quæ bellis frequentibus Palæſtini & Arabici limitis provincias devaſtaſſe traditur, & Romanorum vires non parum attriviſſe. Unde Geographus anonymus ſub Conſtantino ante aliquot annos editus à doctiſſimo Gothofredo ex magni Salmaſii Bibliotheca: *Prope hos degit Saracenorum gens, &c. Mulieres vero his imperare dicuntur.* Et Jemama pars Arabiæ ad mare Perſicum è regione Mecchæ nomen habet à Jemama regina Arabum quæ imperavit in illis locis. Geographus: *Terra Oman ex parte Occidentali declinando ad Septentrionem confinis eſt terra Jemama, è cujus urbibus eſt Hagar* (Petra) *nunc diruta, in qua habitavit olim* אלימאמה אלמלכה *regina Jemama.*

Ruffin l.2. cap.6.

B

Clim.2. part.6.

Redeo ad Reginam Saba, quæ veniſſe legitur ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς è terræ finibus, quos inſidere Sabæi multo verius dici poſſunt quam Meroitæ. Quia cum in Africa ultra Meroen ſint regiones ampliſſimæ, Sabæi Arabiæ adeoque terrarum extima occupant ad Oceanum. Unde eſt quod Pompeius Syriâ perdomitâ

C tam impensè optabat διὰ τῆς Ἀραβίας, ἐπὶ τὴν Ἐρυθρὰν ἐλάσαι θάλασσαν, ὡς τῷ περιέχοντι τὴν οἰκουμένην πανταχόθεν ὠκεανῷ προσμίξειε νικῶν *per Arabiam ad mare Erythreum penetrare, ut victor perveniret ad Oceanum quo undiquaque terra cingitur.* Putabat nimirum ſic futurum ut uſque ad extremum orbem Romanorum arma promoviſſe diceretur.

Addo auri & aromatum, quibus Regina Saba camelos oneravit, multo plus eſſe in Sabæis quam in Æthiopum ſolo. Quid quod Joſephus Judæos tradit balſami plantam illi reginæ ferre acceptam. Verba ſunt: λέγουσι δ' ὅτι καὶ τὴν τοῦ ὀποβαλσάμου ῥίζαν, ἣν ἔτι νῦν ἡμῶν ἡ χώρα φέρει, δόντος ταύτης τῆς γυναικὸς ἔχομεν, *ajunt autem*

D *ex dono illius mulieris nos habere balſami radicem, cujus noſtra regio hodieque eſt ferax.* Jam quis neſcit balſamum Arabicam eſſe plantam, non Æthiopicam. Saltem nemo eſt, quod quidem ſciam, qui balſami meminerit in Æthiopia nati. At de Sabæis ſcribit Agatharchides: παρὰ μὲν γὰρ αὐτὴν πέφυκε τὴν θάλασσαν τό τε βάλσαμον πολὺ καὶ κασία. *Etiam ad ipſum mare multum naſcitur balſamum & caſia.* Et Artemidorus apud Strabonem: παρ' οἷς καὶ σμύρνα, καὶ λίβανος, καὶ κινναμώμον, ἐν δὲ τῇ παραλίᾳ καὶ βάλσαμον *apud quos & myrrha, & thus, & cinnamomum, in ora autem maritima etiam balſamum*, Et Diodorus: κατὰ μὲν γὰρ τὴν παράλιαν φύεται τὸ καλούμενον βάλσαμον *ad oram enim maritimam naſcitur balſamum quod vocãt.*

E Et Pauſanias in Bœoticis: ἐν δὲ τῇ χώρᾳ τῇ Ἀράβων ὅσοι τῶν ἔχεων περὶ τὰ δένδρα τὰ βάλσαμα οἰκοῦσι *in regione autem Arabum quotquot vipera circa balſami arbores degunt.* Item: ἐπὰν οὖν συλλέγειν τοῦ βαλσάμου τὸν ὀπὸν ἀφίκηται τοῖς Ἄραψιν ὥρα *cum igitur venit Arabibus legendi opobalſami tempus.* Reginam Saba Balſamum dices ex Ægypto evexiſſe. Nec enim Æthiopiæ ſolum, ſed ſi Joſepho fides, etiam Ægypto imperabat, quam feracem eſſe balſami Dioſcorides & alii teſtantur. Sed in

U promptu

promptu eſt reſponſio, nec Herodotum, nec Strabonem, nec Diodorum qui de A
Ægypto tam accuratè ſcripſerunt, Ægyptii balſami uſpiam meminiſſe; neque quenquam alium ante Dioſcoridem. Quin & Plinium id latuit tam curioſum harum rerum indagatorem, Dioſcoridi fere coævum. Unde haud dubie colligitur balſamum in Ægypto non fuiſſe plantam indigenam, ſed aliunde recens advectam, quô ævô ſcripſit Dioſcorides.

Taceo quod Arabiæ Saba multo eſt notior quam Æthiopiæ: Hæc enim unius
Antiq.l.8.c.2 Joſephi teſtimonio nititur, quod lectori ſæpe imponit: Quod vel ex hac hiſtoria colligere eſt, cujus fides in multis nutat. Summa eſt Reginam illam quæ Solomonem adiit, eſſe Herodoti Nicaulem quæ in Ægypto ſimul & Æthiopia regnavit: Vocari Reginam Saba de nomine urbis metropolis: Æthiopum enim B
metropolim Saba fuiſſe dictam, antequam Cambyſes Meroen appellaſſet de ſororis ſuæ nomine: Ante Nicaulem à Minæo qui Memphim condidit, regnaſſe in Ægypto Reges CCCXXX. per annos plus mille trecentos: Hos ab Herodoto non nominari, quia commune fuit omnibus nomen Pharaonis, quod Ægyptiis Regem ſonat; ſed poſt Nicaulem deſiiſſe ſic appellari. Hæc è Joſepho hactenus, quæ fabuloſa eſſe prorſus ſtatim animadvertet quiſquis non eſt obeſæ naris.

1. Primo enim id falſum eſt Nicaulem in Ægypto regnaſſe: neque enim ab Herodoto Nicaule, ſed Nitocris appellatur illa mulier quę ſola in Ægypto regnagnavit. Nec eſt quod quis ſuſpicetur vocem eſſe corruptam, & Joſephum aliter le- C
giſſe. Aſſerit enim Herodotus eam Reginæ Babylonicæ Nitocri fuiſſe cognominem: τῇ δὲ γυναικὶ οὔνομα ἦν, ἥτις ἐβασίλευσε, τό περ τῇ Βαβυλωνίῃ Νίτωκρις. Nihil potuit ſcribi deſertius. Et in dynaſtia Memphitarū apud Africanum ex Manethone: Νίτωκρις γεννικωτάτη καὶ εὐμορφοτάτη τῶν κατ' αὐτὴν, γενομένη ξανθὴ τὴν χροιάν, ἣ τὴν τρίτην ἤγειρε πυραμίδα, ἐβασίλευσεν ἔτη ιβ. *Nitocris generoſiſſima & formoſiſſima mulierū ſuæ ætatis, flavi coloris, quæ tertiam pyramidem excitavit* (in Ægypto) *regnavit annis duodecim.* Et apud Euſebium lib. 1. Chron. pag. 21. Θηβαίων Αἰγυπτίων ἐβασίλευσεν ἔτη κβ Νίτωκρις γυνὴ ἀντὶ τοῦ ἀνδρὸς, ὅ ἐστιν Ἀθηνᾶ νικηφόρος. *In Thebanos Ægyptios regnavit annis XXII. Nitocris mulier pro viro, cujus nomen idem valet quod Minerva victrix.* Nempe Ægyptiis *Nit* vel *Neith* erat Minerva. Pla- D
to in Timæo ubi de Nomo Saitico: τούτου δὲ τοῦ Νομοῦ μεγίστη πόλις Σάϊς, ὅθεν δὴ καὶ Ἄμασις ἦν ὁ βασιλεὺς, οὗ τῆς πόλεως θεὸς ἀρχηγός ἐστιν, Αἰγυπτιστὶ μὲν τοὔνομα Νηΐθ, Ἑλληνιστὶ δὲ ὡς ὁ ἐκείνων λόγος Ἀθηνᾶ. *Illius porro Nomi urbs maxima eſt Sais, unde oriundus erat Rex Amaſis, ubi Dea urbis fundatrix, Ægyptiacè quidem vocatur Neith, Græcè autem ut illi aſſerunt Ἀθηνᾶ Minerva.* Rurſus Arabicâ linguâ, quæ inter Ægyptiam & Hebræam media eſſe creditur, קהר *cahara* eſt vincere, & קהר *cahr* victoria. Unde nomen אלקאהרה *Alcahira* id eſt victrix, urbi Cairo, quia Muazzus illam ædificavit in horoſcopo Martis והו קאהר אלפלך *qui vin-* E
cit orbem. Ita reddenda erant Elmacini verba hiſtoriæ Saracenicæ pag. 228. quæ doctiſſimus interpres multo aliter accepit. Itaque ex *Neith* & *cahr* conflatam vocem *Nitocris* Minervam victricem veteres rectè interpretantur.

2. Falſum item eſt hanc mulierem Æthiopibus imperaſſe, ut à Joſepho aſſeritur.

A ritur. Saltem nihil tale eſt in Herodoto, quem Joſephus ſequi ſe profitetur. Herodoti quidem interpres alienigenam fuiſſe tradit, unde colligit non nemo eam in Æthiopia non in Ægypto natam. Sed in Herodoti Græco textu plane aliud habetur, nempe ex Ægypti Regibus CCCXXX. decem & octo fuiſſe Æthiopes, & mulierem unam indigenam, hoc eſt in Ægypto natam: ὀκτωκαίδεκα μὲν Αἰθίοπες ἦσαν, μία δὲ γυνὴ ἐπιχωρίη. Itaque merum ſomnium eſt quicquid affertur de muliere Æthiopica, quæ in Ægypto regnaverit.

3. Quid quod ex Scriptura patet Solomonis ævo regnaſſe in Ægypto Pharaonem illum cujus filiam duxit Solomon, & Seſacum qui continuo poſt obitum Solomonis Roboamum bello aggreſſus eſt; At de muliere quæ tum temporis in Ægypto regnaverit, altum ubique ſilentium. 4. Neque verò Regina Ægypti veniſſe diceretur ex extremis terræ finibus, cum Ægyptus ſit Palæſtinæ proxima. (B)

5. Eſt & hoc ἀνιστόρητον urbis Meroes ante Cambyſen priſcum nomen fuiſſe Saba. Meroen quippe Cambyſes condidiſſe legitur. Itaque ante Cambyſen planè nulla fuit Meroe. Lucius Ampelius de Cambyſe capite cui titulus *Reges Perſarum. Æthiopiam profectus &c. urbem ibi condidit Meroem.* Diodorus: πόλις ἐστὶν ἀξιόλογος, ὁμώνυμος τῇ νήσῳ, κτίσαντος αὐτὴν Καμβύσου, καὶ θεμένου τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μερόης *urbs inſignis eſt inſulæ cognominis, quam condidit Cambyſes, & appellavit de nomine matris Meroes.* 6. Proinde etiam in eo peccat Joſephus quod à ſorore Cambyſis, non à matre vult nominatam. (C)

Diod. l. 1. pag. 20.

7. Nec Nitocrim dicit Herodotus poſt Reges CCCXXX. demum regnaſſe: Tantùm ex illo numero unam fuiſſe refert, nec indicat quota fuerit. Quin horum ultimum Mœrim nominat, cui non ſucceſſit mulier, ſed vir fortiſſimus Seſoſtris. Et ex Euſebio colligere eſt circa Patriarcharum tempora Nitocrim imperaſſe annis ante Solomonem minimum octingentis. 8. Finge tamen pro Mœri ultimam regnaſſe Nitocrin, ne ſic quidem ratio conſtabit: Quia Mœreos ſucceſſor Seſoſtris ex Herodoti ſententia diu vixit ante bellum Trojanum, quô recentior fuit Solomon annis circiter CLXX. Itaque omnino neceſſe eſt ut Nitocris aliquot ſæculis Solomonis tempora præverterit. (D)

9. Jam quid abſurdius fingi potuit quam quod ante Solomonem regnaſſe vult Ægypti Reges per annos plus mille trecentos; cum vel ex ipſius Joſephi hiſtoria colligere ſit diluvium Noachicum vix tanto ante præceſſiſſe.

10. Neque verum eſt poſt Solomonem Ægypti reges repudiaſſe nomen Pharaonis, cum in Eſaia, & Jeremia, & Ezechiele, & libris Regum multi recenſeantur hujus nominis uſque ad tempora captivitatis Babylonicæ, quam nemo neſcit multis ſæculis eſſe Solomone recentiorem.

11. De cætero Ægypti Reges qui regnarunt ante Seſoſtrim ideo præteriit Herodotus, quia in eorum geſtis affirmabant Ægyptii οὐδὲν τῆς λαμπρότητος *nihil eſſe ſplendoris*, non propter Pharaonum commune nomen, ut Joſephus comminiſcitur. Nam & aliud ſingulis nomen fuit peculiare, ut apud Herodotum & Euſebium videre eſt. (E)

12. Sed & id mihi ſuſpectum eſt quod apud Joſephum ὁ Φαραὼν κατ' Αἰγυπτίους A
βασιλέα σημαίνει *Pharao Regem Ægyptiis ſonat.* Quia toties in Scriptura legitur
Rex Pharao, quæ inanis eſſet ταυτολογία, ſi vox *Pharao* per ſe Regem ſonaret. Et
ſacrâ ſaltem linguâ Ægyptiorum Rex vocabatur multo aliter vel ipſo teſte, qui
lib.1. contra Appionem ὑκσὼς *hycſos* interpretatur βασιλεῖς ποιμένας *reges paſtores*,
τὸ γὰρ ὕκ, inquit, καθ' ἱερὰν γλῶτταν βασιλέα σημαίνει *hyc enim lingua ſacrâ regem*
ſignificat. Radix eſt Hebræum חק *hoc* quod legem ſonat, unde מחוקק propriè,
legiſlator, à LXX. ſenioribus redditur ἡγούμενος, & βασιλεὺς, & ἄρχων. Apud Ara-
bes, quorum dialectus Ægyptiaca vocabula multa habet admixta פרעה *Pharao*
eſt crocodilus, quo Ezechielem alluſiſſe cap. 29. & 32. alibi docuimus. Tot Jo- B
ſephi σφάλματα tam paucis verbis docent illi ſcriptori fidem non eſſe temerè ad-
hibendam, cum verſatur in exoticis. Alioqui enim fatendum eſt nos illi pluri-
mum eo nomine debere quod ſuæ gentis hiſtoriam ſummâ fide & ſedulitate ſcri-
pſit.

CAPUT XXVII.

Ophir אופיר

OPhir Arabicè *Authar*, id eſt opulentiſſimus. Fœm. *Vphre*, quomodo pro *Vrphe* legendum
in Eupolemo. Terra Ophir duplex, una in Arabia, altera in India. Illa in Caſſanitis vel Ga- C
ſandis quorum nomen à verbo חסן *chaſan*, id eſt theſauros recondere. Gaza & *Magazin* un-
de? Aurum ibi quam facile, quam purum, quantâ copiâ effodiatur, quam vili pretio compare-
tur. Aurum apyrum, ἄπυρον Obryzum unde dicatur. Auri glebulæ nucis & meſpili magnitu-
dine. Meſpilum aronium, τρίκοκκον *Zarur.* Ferro autem repenſum pari pondere, Æri triplum,
ferro duplum, argento decuplum auri repenſum. Locus Agatharchidis perperam translatus.
In Strabone fœdus error, Utrique medicina. Cur auri tanta vilitas in Caſſanitis. In Agathar-
chide ἄπυρον pro ἀλίεον. Unde aurum Sabæis de quo Prophetæ & alii. Loca Scripturæ de O-
phir Arabiæ. Alibi etiam aurum in Arabia. Aliam fuiſſe Ophiram in India nempe Ophiram So-
lomonis. De cujus ſitu variæ ſententiæ. Ea præfertur quæ Ophiram in Taprobana ponit. Ibi
aurum, ebur, gemmæ, margaritæ, pavones, cercopitheci. *Paſiſinus* & *Paſis* amnis; unde au-
rum Paz & Uphaz. Aurum Parvaim 2 Par 3. Phœnicibus *Parvaim*, *Taph Parvan*, id eſt littus
Parvan, unde *Taprobana*. Ophiram cur Phœnices dixerint. D

OPhir Arabicâ formâ legendum אופר *Auphar*, quod quid ſit jam dicemus. A-
rabibus ופר *Vuaphura* eſt περιουσιάζειν *abundare.* Giggeius ופר אלמאל *facul-*
Lib 1 fen. 1. doct. 5 ſum 1. cap 23. *tates amplæ fuerunt.* Avicenna cap. *de anatomia digitorū:* ופרת לחום אלאנאמל
copioſæ ſunt pulpæ in extremis digitis. Et in quinta conjugatione תופר multiplica-
ri. 1. Pet. 2, 20. תתופר עליכם אלנעמה מן אללה *multiplicabitur ſuper vos gratia*
à Deo. Ubi Syrus ירבא תשבחתכון לות אלהא *multiplicabitur laus veſtra apud*
Deum. Et nomen ſubſtant. ופר *vuaphr*, vel ופרה *vuaphra* in Giggeio eſt *copia,*
opulentia. Adjectivum vel participium ואפר (*vuaphir, dives abundans*, cujus cō- E
lib 3 fen 3. tract. 1 cap. 1. parat. & ſuperlat. אופר *auphar.* Sic in Avicenna capite *de anatomia oculi*, אופר
מקדאר *auphar mikdar* eſt amplior vel uberior menſura. Inde locus auro af-
fluens Arabicè dictus eſt *auphar*, quaſi uberrimum & opulentiſſimum dicas. In
Apud Euſeb. 19. Præpar. fœminino eſt ופרי *Vphre*, Itaque ארץ ופרי *arab vuphre* terra eſt ditiſſima,
גזירה ופרי *gezirah Uphre* inſula ditiſſima. Quomodo pro *Urphe* legendum in
Eupo-

A Eupolemi loco inſigni quo Davidem narrat πλοῖα ναυπηγήσασθαι ἐν Ἀχάνοις (lege Ἀἰλάνοις) πόλει τῆς Ἀραβίας, καὶ πέμψαι μεταλλευτὰς εἰς τὴν Οὐρφῆ (lege Οὐφρῆ) νῆσον, κειμένην ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, μέταλλα χρυσικὰ ἔχουσαν, καὶ τὸ χρυσίον ἐκεῖθεν μετακομίσαι τοὺς μεταλλευτὰς εἰς τὴν Ἰουδαίαν *naves fabricaſſe Ælanis urbe Arabia, & miſiſſe metallicos ad inſulam Uphe, in mari Rubro ſitam, metallis auri fœcundam, & metallicos aurum inde in Judæam advexiſſe.* Quæ cum Scripturæ verbis plane conſonant, niſi quod Davidi tribuit quod à filio Solomone demum præſtitum eſt.

Terra Ophir duplex fuit, una in Arabia prope Sabæos, altera in India. Illa fuit in *Caſſanitis* Ptolemæi & Stephani, quos Diodorus *Gaſandes* vocat, & Agatharchides *Caſandres*, facto nomine à verbo חסן *chaſan*, quod in *cal* eſt poſſidere, in *niphal* recondere, unde יחסן *jechaſen* Eſ. 23. v. 18. לא יאצר ולא יחסן *non reponetur in theſaurum, nec recondetur:* Indidem חסן *choſen* theſaurus Prov. 15, 6. *in domo juſti eſt* חסן רב *theſaurus magnus.* Ezech. 22, 25. חסן ויקר יקחו *opes & res pretioſas acceperunt.* Arabes per z חזן *chazan* ſcribunt, unde *gaza* vox per aphæreſin, & מחזן *machzan* in plurali מחאזן *machazin*, nobis *magazin*, locus in quo reconduntur opes, Ch & G permutantur, ut in *galbanum* pro חלבנה χαλβάνη. Tale eſt quod iidem populi modo *Caſſanitæ* vocantur & *Caſandres*, modo *Gaſandæ*. Proinde ut ab opulentia locus dicebatur אופר *Ophir* vel *Auphar*, ita incolæ *Caſſanitæ* vel *Gaſandæ* dicti ſunt à חסן vel חזן id eſt gazâ & theſauris quos poſſidebant, de quibus jam audi veteres.

Agatharchides: τὸ μέντοι χρυσὸν ὀρύσσοντες, ἐν τοῖς πλακώδεσι τῆς χώρας ὑπονόμοις εὑρίσκουσι πολὺν *aurum qui effodiunt, reperiunt magnâ copiâ in latis terra cuniculis,* quaſi terrâ ſponte dehiſcente, ut latentes in viſceribus ſuis theſauros metallariis retegat. Ideo cuniculos illos alii naturales vocant. Diodorus: τὸν δὲ χρυσὸν εὑρίσκοντες ἐν τοῖς φυσικοῖς ὑπονόμοις τῆς γῆς, συνάγουσι πολὺν *aurum autem in naturalibus terræ cuniculis inventum multum colligunt.* Hæc de effodiendi facilitate. Nunc dicendum quale ſit aurum.

D

Agatharchides: οὐ τὸ συντηκόμενον μετ' ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἐκ τῶν ψηγμάτων, ἀλλὰ τὸ αὐτόματον, καλούμενον δὲ, διὰ τὸ συμβαῖνον, παρ' Ἕλλησιν, ἄπυρον *Non aurum ex ramentis cum ſcientia & arte liquefactum, ſed ſponte natum, quod ab eventu Græci apyron nominant.* Artemidorus apud Strabonem explicat βωλάρια χρυσοῦ καθάρσεως οὐ πολλῆς δεόμενα *auri glebulas quod multa purgatione non eget.* Eſa. 13, 12. pro Hebræo פז *paz* Græci interpretes habent τὸ χρυσίον τὸ ἄπυρον *aurum apyrum.* In quem locum Baſilius: ἄπυρον δὲ χρυσίον τὸ μηδεμίαν ἀμφιβολίαν ὕλης ἀλλοτρίας ἔχον ἐν ἑαυτῷ, ἀλλ' ὁμοῦ τὸ φανῆναι πεῖθον τὴν ὄψιν τῶν ὁρώντων, ὅτι δόκιμόν ἐστι καὶ ἀμιγὲς χαλκοῦ ἢ ἄλλης ἐπιπλοκῆς *aurum apyrum eſt quod nullam alienæ materiæ ambiguitatem in ſe habet, ſed quam primùm apparet, ſolo aſpectu fidem facit ſe probum eſſe & ab omni æris aut alterius metalli cujuſcunque permiſtione purum.* Eadem mens

E Theodoreti: Ἄπυρον οὖν χρυσίον τὸ καὶ δίχα πυρὸς φαινόμενον δόκιμον, τουτέστιν ἄπεφθον, ὃ νῦν οἱ πολλοὶ ὄβρυζον ὀνομάζουσι *Apyrum igitur aurum eſt quod etiam ſine igne probũ apparet, hoc eſt in obryzum, quod multi nunc euryzum vocant.* Recte explicat per ἄπεφθον: ita enim vocatur aurum quod è fodina tam purum eruitur ut nulla co-

ctione ſit opus ad illud expurgandum. Itaque ἄπυρον & ἄπεφθον, planè idem A
ſunt. Sed aliud eſt ὄβρυζον vel ὄβρυζον, aurum ſcilicet ſæpius deſpumavit & exco-
ctum eſt. Græcè enim βρύειν, βρύζειν, ὀβρύζειν, de illis rebus dicuntur quæ effer-
veſcendo ſpumam ejiciunt: unde & *obruſſa* Latinè eſt auri experimentum quod
igne ſumitur. Vide Cl. Salmaſium in Solinum pag. 1080. Itaque falluntur qui
putant aurum *obryzum* pro *Ophirizo* dici; Quamvis nonnulli interpretes in hac
alluſione ſibi placeant. Ita Pſal. 45, 10. pro *auro Ophir* Chaldæus habet אובריזין
דמן אופר *obryzum quod eſt ex Ophir*: Et Arabs Rom. edit. אלדהב אלאבריזין *au-
rum obryzum*: Et Eſ. 13, 12. pro vulgatæ *obrizo* in Hebræo textu אופר *Ophir* ſcri-
ptum eſt, ut obſervat Hieronymus. B

Jam ſequitur auri glebarum craſſitudo. Diodorus: κατὰ δὲ τὸ μέγεθος ἐλάχιστον
μὲν εὑρίσκεται παραπλήσιον πυρῆνι, μέγιστος δὲ οὐ πολὺ λειπόμενος βασιλικοῦ καρύου
(*magnitudinem quod attinet, minima* auri glebula) *ad nucleum, maxima autem ad
nucis baſilicæ magnitudinem accedit.* Strabo & Agatharchides medias eſſe ſcri-
bunt magnitudine meſpili. Sed aronium puto intelligi ſive τρίκοκκον, Arab. זערור
zarur. Nam noſtratis meſpili poma (σετάνιον vocant veteres) nucem baſilicam
mole ſuperant.

Porro cum nullum auri uſum ſcirent extra torques & armillas tam divitis ſoli
incolæ, illud vicinis populis, Minæis puta, Gebanitis & Sabæis cum ære & ferro
permutabant. Diodorus: τούτου μὲν τοῦ γένους ἐπιπολάζοντος παρ' αὐτοῖς, χαλκοῦ δὲ καὶ σι- C
δήρου σπανίζοντος, ἐπ' ἴσης ἀλλάττονται ταῦτα τὰ φορτία πρὸς τοὺς ἐμπόρους *Cum hoc genus*
(id eſt aurum) *apud ipſos ſit copioſum, æris autem & ferri magna raritas, ex æquo has
merces cum mercatoribus permutant*, nempe ita ut ferro aurum rependatur pari
pondere. Quod utut ſuperet fidem; tamen leve eſt præ his Agatharchidis, quæ
doctiſſimus interpres non ſatis intellexit: πρός τε τοὺς ἀστυγείτονας μετάγοντες, πω-
λοῦσιν εὐτελῶς. τὸν μὲν γὰρ χαλκὸν πρὸς τὸν χρυσὸν τρίσταθμον ἀλλάττονται, τὸν δὲ σίδηρον
πρὸς διπλοῦν χρυσίον. ὁ δὲ ἄργυρος τοῦ χρυσοῦ δέκα δύναται μοίρας *Et ad vicinos
translatum diſtrahunt precio vili admodum: æri enim triplum & ferro duplum au-
ri rependunt; argentum autem decuplum auri valet.* Unde obiter ſupplendus lo-
cus in Strabone mutilus: πωλοῦσι δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας εὐωνον τὸν χρυσόν, τρι- D
πλάσιον ἀντιδόντες τοῦ χαλκοῦ, διπλάσιον δὲ τοῦ ἀργύρου *vili pretio vicinis ad aurum
vendunt, æri triplum auri rependentes, argento autem duplum.* Ridiculè, quia cum
illis æs & argentum æque deeſſent, nulla erat ratio cur æri argentum poſtpone-
rent, & auri minus argento quam æri rependerent. Itaque ſic legendum ut Stra-
bo ſibi conſtet nec differat ab Agatharchide: τριπλάσιον ἀντιδόντες τοῦ χαλκοῦ, δι-
πλάσιον δὲ τοῦ σιδήρου, καὶ δεκαπλάσιον τοῦ ἀργύρου *æri triplum auri rependentes, ferro
autem duplum, & argento decuplum.* Quia διπλάσιον & δεκαπλάσιον vocabula
ſunt ὁμοιόπτωτα, alterum omiſerunt ſcribæ. Et interpres verba Strabonis reddit
in ſenſum planè contrarium; *vendunt aurum æris triplo, argenti duplo*. Quod fu- E
giſſe demiror magnum illum commentatorem.

His ita explicatis apparet quanta fuerit in illis populis auri vilitas, qui non mo-
do χρύσεα χαλκείων ut Homericus Diomedes, pari pondere permutabant, ſed &

A æs triplo auro, ferrum duplo, argentum decuplo penſabant: Ut avorum noſtrorum memoriâ novi orbis incolæ, quorum auro & margaritis nihil rependebatur præter vitrea, & ahena, & fibulas, & cultellos, & ſecuriculas, atque alia hujus generis crepundia & nugamenta. Nempe Gaſandæ vel Caſſanitæ hominum genus erant rude & imperitum, nec ullarum artium notitia imbutum, ita ut cum in ſolo feraci degerent, & pro ratione climatis bene riguo, tamen agrorum cultum negligerent piſcatui ſolum intenti. Diodorus: ὅτι χώρα πάμφορός ἐστι καὶ διάφορος κατὰ τὴν ἀρετὴν, οὐ μέντοι τυγχάνει τῆς ἐνδεχομένης ἐπιμελείας, διὰ τὴν τῶν ἁλιέων ἀπειρίαν *Regio eſt omnium ferax, & ſoli bonitate præſtans, ſed ſolita cultura eſt expers,*
B *propter piſcatorum imperitiam.* In Agatharchide legitur τῶν ἄλλων ἀπειροτέρων ὄντων: ubi interpres, *ob cæterorum imperitiam*; ſed legendum τῶν ἁλιέων, quaſi diceres, ideo terram negligi, quia incolæ ſunt piſcatores rerum omnium imperiti. Caſſanitas enim habitaſſe conſtat ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης *in ora maritima Rubri maris* ex Marciano & Stephano. Sed & ex Ptolemæo, à quo eorum oppida vel vici maritimi Βάδεω Βασίλειον, Ἀμβὴ πόλις, Μάμαλα κώμη, Ἀδήδου κώμη longo tractu deſcribuntur. Addit Strabo coactos fuiſſe aurum tam vili pretio diſtrahere διά τε τὴν ἀπειρίαν τῆς ἐργασίας, καὶ τὴν σπάνιν τῶν ἀντιλαμβανομένων ὧν ἡ χρεία πρὸς τοὺς βίους ἀναγκαιοτέρα *cum propter imperitiam illud tractandi, tum quia*
C *iis carebant quæ pro auro rependuntur, quorum uſus ad vitam magis eſt neceſſarius.*

Inde tanta fuit auri copia apud Sabæos, qui, ſi Straboni credimus, auriferæ huic regioni erant confines: Συνάπτει, inquit, ἡ τῶν Σαβαίων εὐδαιμονεστάτη (ſub. γῆ) *his contigua eſt Sabæorum beatiſſima terra.* Agatharchides, & Diodorus Carbos vel Carbas medios interponunt, gentem obſcuram, & unico portu notam, ad quem fontium amœnitas aquatores invitabat. At in Ptolemæo Saba Sabæorum metropolis prope attingit fines Caſſanitarum. Atque huc referendum quod in Scriptura toties auri Sabæi fit mentio. Ut Pſ. 72, 15. *Illi dabitur de auro Seba.* Eſa. 60, 6. *Omnes è Seba venient, thus & aurum afferent.* Ezech. 27, 22. *Mercatores Seba &c. auro negotiabuntur in nundinis tuis.* 1. Reg. 10, 2. de regina
D Sabæorum: *Ingreſſa eſt Jeruſalem cum exercitu numeroſo, camelis ferentibus aromata, & aurum valde multum.* Et verſ. 10. *Et dedit regi centum & viginti talenta auri.* Sed & cum apud Plinium Aelius Gallus Sabæos dicit eſſe ditiſſimos auri metallis, quia veteres nullas obſervant auri fodinas in Sabæis propriè dictis, aurum intelligi puto vicinorum Caſſanitarum, qui vel erant ſub Sabæorum jugo, vel aurum ſuum cum illorum quiſquiliis permutabant.

Id autem ex proprio loci nomine vocatur aurum *Ophir.* Neque enim ad Indicum aurum pertinent omnia Scripturæ loca quibus agitur de auro Ophir. Sic in his Jobi cap. 22. verſ. 24. *Pones aurum ſuper pulverem, aurum*, inquam,
E *Ophir ſuper rupes torrentium*; Et cap. 28, 16. *non confertur auro Ophir*: de Indica Ophir agi veriſimile non eſt: Quia ætate Jobi qui Jacobo patriarchæ pæne fuit æqualis, ad terras illas tanta terrarum & marium intercapedine à Judæa diſſitas nondum patuerat acceſſus. Sed nec Indicum aurum intelligo 1. Chron. 29, 4. ubi

ubi David obtuliſſe legitur mille talenta auri Ophir, quia in remotiorem illam A
Ophiram navigationem Solomon & Hiram primi inſtituerunt. Itaque cum in illis locis conſtet Ophir nomine terram ſignificari Judææ propiorem quam ſit India, hanc nemo cordatus alibi quæret quam quo loco diximus, ubi magna vis fuit auri præſtantiſſimi, quodque facilè eruebatur, & vili pretio diſtrahebatur. Fuit &
Plin. 6, 28. alibi aurum etiam in Arabia: Sic ex Juba Plinius in ſinu Perſico deſcribit *littus Hammaeum ubi auri metalla.* Et per Debas fluit amnis ψῆγμα χρυσοῦ καταφέρων *auri ramenta deferens*, cujus præter Strabonem Diodorus & Agatharchides meminerunt. Unde & Debæ dicti, quia דהב *deheb* Arabicè eſt aurum. In Arabia denique, ut teſtatur Dionyſius Periegetes. B

—λιβάνῳ κομόωσιν ἄρουραι,
οὔρεα δὲ χρυσῷ
thure gloriantur arva & montes auro.

Sed, ut taceam nullibi à veteribus tam eximium aurum deſcribi, nec tantæ fœcunditatis, cum Ophir, id eſt incolæ terræ Ophir, fuerint è ſtirpe Jectan; non poteſt illis commodior ſedes aſſignari quam in ea parte Arabiæ in qua conſederunt cæteri fratres.

Interim non diffitendum aliam fuiſſe Ophiram remotiorem, nempe Salomonis Ophiram, in quam ſingulis trienniis ſemel navigabatur; unde præter ma- C
1. Reg. 9, 26. gnam vim auri advehebantur ligna almugghim, ebur, ſimiæ, pavones, lapides
Et 10. 11. 22. pretioſi. Hanc Arabiæ non eſſe Ophiram quam in Caſſanitis poſuimus ad ſi-
2. Chron. 8. 18. num Arabicum prope Sabæos, multa docent, 1. Quod in hoc iter triennium inſumebatur. 2. Non potuit ebur ex Arabiâ afferri in qua elephanti nulli ſunt. Niſi quis ebur putet ex Adulitis eſſe allatum. 3. Conſenſus veterum qui Ophiram in India ſitam eſſe clamant.

Tamen in qua parte Indiæ fuerit Ophira non ſatis conſtat. Quidam in Novo orbe quærunt, atque aurum *Parvaim* 2. Par. 3, 6. volunt eſſe aurum Peruviæ, de ebore non ſolliciti, quod eo loci plane ignotum, nec de ratione itineris, quod ante uſum pyxidis magneticæ fuit prorſus ἀμήχανον. Alii Ophiram quærunt in D
regno Pegu: Alii ut Joſephus & pleriq; veterum in Aurea Cherſoneſo, quæ hodie Malaca dicitur: Alii in Afriæ regione Cephala vel Sophala Chaldæum inter-
2. Reg. 10, 11. pretem ſequuti, qui claſſem in Ophiram profecturam ſemel atque iterum vocat
& 22, 49. ספינת אפריקא *navem* ſeu claſſem *Africanam.* Quo faciunt hęc Origenis in Job. 22, 24. *Φασὶ δέ τινες τῶν ἑρμηνευτῶν τὴν Σωφεὶρ τὴν Ἀφρικὴν εἶναι) Ajunt interpretum nonnulli Sophir eſſe Africam.* Sophir id eſt Ophir: Ita legitur in Græca verſione, S repetito perperam ex τὸ Ὠφείρ. Nec deſunt qui Ophiram in Taprobana inſula ponunt, ſive ea ſit Sumatra aut Zeilan.

1. Reg. 9, 28. & 10. 22. & 22. 49. 2. Paral. 3. 6. & 8. 18. & 9. 10. 21. Vartom. lib. 5. c. 21.

His ideo nos accedimus, quia Taprobanæ inſulæ, quam Zeilan eſſe, alibi probabo, omnia ad amuſſim quadrant quæ de Ophira legere eſt in libris Regum & Paralipomenon. Ibi enim aurum & ebur gemmasque & margaritas magna copia naſci nemo eſt qui neſciat. Scatere etiam pavonibus ſcribit Steuckius in Arrianum. Et in Cherſoneſo proxima magni pretii cercopithecos memorat Ludovicus Vartomannus. E

Ne-

A Neque hoc temerè prætereundum etiam *Paz* Cant. 5, 11. & *Uphaz* Dan. 10, 5. & Jerem 10. 9. nominari inſulam Ophir. Quarum appellationum veſtigia videre eſt in *Paſi* ſinu, & *Phaſi* amne Taprobanes à Ptolemæo memoratis. Appellatur & *Parvajim* 2. Chron. 3, 6. id eſt Syrâ & Phœniciâ flexione פרוין *Parvajin*, & mutato genere פרון *Parvan* vel *Provan*, quod vocabulum in Taprobane latere nemo non ſtatim animadvertit. Itaque fallor, aut Taprobane vox coaluit ex duabus טף *taph* & פרון *Parvan* vel *Provan*. Arabicè טף *taph*, & geminatis radicalibus טפטף *taphtaph* eſt littus & ora maris, ἀκτὴ, παράλια, παραθαλάσσιον. Vide Giggeium in טפף. Hanc porro vocem apud Phœnices, Ægyptios & Æthiopes in uſu B fuiſſe argumento ſunt Phœnicum in Africa propria urbes maritimæ *Taphrura* & *Tabraca*, & promontorium *Taphitis*, in Ægypto *Taphium* vel *Tapium*, urbs ad primum Nili oſtium verſus Syriam, & duplex *Taphoſiris* vel *Taposiris*, quarum una mari imminet, altera magnæ paludi quæ maris inſtar eſſe poſſit: Et ad ſinum Abaliten in Arriano *Tapara* emporia: Ad Barbaricum *Tapatege*. Potuit igitur etiam inſulæ *Parvan* vel *Provan* portuoſum illud littus quô appellebant mercatores, à Phœnicibus vocari טף פרון *Taph-parvan* vel *Taph-provan*, unde Græcum Taprobane.

Summa eſt primos Ophireos in Arabia fuiſſe cum cęteris filiis Jectan, & regio-C nem occupaſſe auro maximè fœcundam; quæ ex argumento אופר *Aupbar* vel ופרי *Uphre*, id eſt opulenta dicta eſt, & *Caſſanitis* propter חסנין id eſt theſauros in terra abditos. Sed cum quaſi jure quodam id nominis ſibi adſciſcere viderentur auriferæ aliæ terræ Phœnicum navigationibus perviæ; Etiam Ophira dicta eſt altera terra remotior in India, è qua tantus auri proventus Hiramo & Solomoni. Phœnicibus ſcilicet ſolemne fuit ut loca nuper à ſe detecta vetuſtis nominibus cohoneſtarent. Hinc in mari Perſico, alii Sidonii, alia inſula Tyrus, & Aradus altera: Et in Hiſpania nova Carthago; Et in Boëtia alteræ Thebæ: Et in mari Cretico altera Byblus: Et Tharſis in utroque mari. Omnia enim hæc nomina impoſuere Phœnices. Itaque veriſimile eſt illos auriferæ terræ quam in India D detexerant, Arabicæ nomen indidiſſe.

CAPUT XXVIII.

Chavila חוילה Gen. 10, 29.

CHavilæ duo. Hujus ſedes hodie *Chaulan*. Cujus ſitus ex Arabe Geographo accuratè deſcribitur *Chaulanita* iidem qui *Carbi* Agatharchidis & Diodori; Et *Cerbani* Jubæ, pro quo perperam *Cembanos* habet Ælius Gallus; belliçoſiſſimi Arabum: Ideo *Carbi* dicti. Chaulanitarum arx *Chond* ubi ſit. Ptolemæi ὔελα vel ὑαίλα forte αὔιλα.

GEneſeos cap. 10. memorantur duo Chavilæ; unus Chuſi filius verſ. 7. de quo agetur ſuo loco: Alter Jectanis verſ. 29. in quo verſamur. Hujus ſe-E des hodieque parum mutato nomine appellatur terra *Chaulan*, cujus metropolis *Du-Sohaim* vel *Chaulan-Du-Sohaim*. Hinc Geographus clim. 2. part. 5. *Via è Meccha* אלי די סהים מן תו לאן *ad Du-Sohaim* è terra *Chaulan* &c. Et aliquanto poſt חולאן די סהים הי קלעה חצינה *Chaulan-Du-Sohaim eſt arx*

valida &c. Deſcribitur in ea parte terræ תהאמה *Tehama* quæ terræ Jeman eſt A
confinis, ad ſtationem decimam tertiam à Meccha, quartam a portu Hali, ſecundam à *Baiſat-jeſlan*, inter Meccham & Sanaam de qua in Uzal egimus, ſpatio ferè medio. Tehama porro eſt Arabiæ Fœlicis regio ad mare Rubrum extenſa, longa duodecim ſtationes, lata quatuor, quam ad ortum montes terminant, mare ad Occaſum, ad Aquilonem Meccha & Giodda, id eſt Ziden portus Mecchæ, ad meridiem ubi *Chaulan* terra Jaman ſeu Sabæorum.

Ex hac deſcriptione tam accurata, qualis extat in Geographo, apparet terram Tehamam hodie Arabibus id ipſum eſſe quod Ptolemæo regio Caſſanitarum, & Chaulan ſeu Chavilam fuiſſe in extremis Caſſanitis prope Sabæos. Itaque B
Chaulanitę ſunt Carbi, de quibus Agatharchides: τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν συνεχεῖς Κάρβοι κατέχουσι τὴν ἤπειρον, ἐκδεχομένου λιμένος ἀγχιβαθοῦς, ἐν ᾧ κρῆναι πλείους ἀναβάλλουσιν. Ἐφεξῆς δὲ τὸ Σαβαίων ἐπισυνάπτει γένος. *His autem* (id eſt Caſſandribus vel Caſſanitis) *contigui habitant Carbi in continente quam portus excipit profundus in quo plurimi erumpunt fontes: deinceps autem adhæret gens Sabæorum.* Et Diodorus: μετὰ δὲ τούτους ὑπάρχουσιν ὀνομαζόμενοι Κάρβοι, καὶ μετὰ τούτους Σαβαῖοι, *poſt hos ſunt Carbi dicti, quos ſequuntur Sabæi.* Pro Carbis Cerbanos vocat Juba rex apud Plinium: *Agrei, inquit, Cerbani, Sabæi Arabum propter thura clariſſimi.* Et Ælius Gallus *Cembanos*, quo loco Arabiæ populos inter ſe conferens dicit, *numeroſiſſimos eſſe Homeritas, Minæis fertiles agros palmetis arbuſtiſque &c. Cembanos & Arios armis præſtare.* Sed reſcribendum *Cerbanos*, quibus Carborum vel Cerbanorum nomen videtur à Phœnicibus inditum ex argumento. Hebræis enim קרב *Kerab* eſt bellum, & קרב *Karab* confligere. Merito igitur Carbi vel Cerbani dicti ſunt populi bellicoſi, quosque inter cæteros armis præſtare obſervat Ælius Gallus. Atque ex hac ipſa nota illos patet eosdem eſſe cum Chaulanitis, quorum virtutem Geographus ita cõmendat: Ubi de urbe *Chaulan-Du-Sabaim*: הוי קלעה חצינה ולאהלהא מנעה ופיהם עזה *ea eſt arx valida, & populo ejus robur, & in eis eſt virtus*, quaſi diceret gentem eſſe virtute bellicá præſtantiſſimam. D
Hæc ille climatis ſecundi parte quintâ: idem parte ſextâ rurſus meminit alterius caſtelli ejusdem gentis. Verba ſunt: *A Nagia ad Chond* מן אלנגה אלי אלהנד *millia paſſuum XXVI. Chond autem eſt Caſtellum populoſum quem incolit gens e terra Chaulan* קום מן אלחולאן. *In eo plures putei, ſuper magno colle ſitum eſt. Diſtat à Sanaa milia paſſuum CXL.* Sanaam probavimus urbem eſſe Gebanitarum. Idem de Nagia ſcribit Plinius: *Gebanitæ pluribus oppidis ſed maximis Nagiâ & Tamnâ templorum LXV.* Itaque hæc pars Chaulanitarum non procul fuit à Gebanitis.

Phn. lib. 6. cap. 28.

Etiam ad Chavilæ vel Havilæ nomen alludit Ptolemæi ὄιλα vel ὕιλα, ut ſcribitur in exemplari Palatino. Malim αὔιλα, A & Y tranſpoſitis, ut ſit ipſiſſimum Havilæ nomen. Fateor quidem inter *Chaulan* & Hyelam non parvum eſſe interſtitium. Nam Ptolemæi Hyela verſus Auſtrum multum recedit trans Sapharitas. E
At gens vaga, qualis Arabum, maximè in terra Tehamæ, quidni potuerit in varias colonias ſpargi & diſſipari. Geographus Arabs: בארץ תהאמה סרחא אלערב
מן

A מן גמיע אלקבאיל: *In terra Tehama vagi ſunt Arabes ex omni ſtirpe.* Plura de Havila vide in deſcriptione Paradiſi terreſtris.

CAPUT XXIX.

Iobab יובב Gen. 10, 29.

Prope Sachalitas in Ptolemæo *Iobarita*; legendum *Iobabita*. B & P Græcum ſæpe confundi. Arabicè *Iebab* deſertum. Ea regio valde deſerta.

ULtimus filiorum Jectan eſt Jobab, pater Jobabitarum, qui Sachalitis fuere proximi. Ptolemæus: εἶτα πρὸς τοῖς Σαχαλίταις Ἰωβαβῖται *deinde juxta Sa-*
B *chalitas Jobabitæ.* Sic legendum, non Ἰωβαρεῖται *Jobaritæ.* Notat doctiſſimus Sal- In Solin. pag.
maſius & allatis exemplis probat B & P Latinum à libraris paſſim confundi, quia 277.
literæ ſunt ſimiles. Tam proclivis fuit lapſus in β & ϱ majuſculis, id eſt B & P, & tam facilè ſcribi potuit ΙΩΒΑΡΙΤΑΙ pro ΙΩΒΑΒΙΤΑΙ. Nec obſcura eſt ratio nominis. Nam Arabicè יבאב *jebab* deſertum ſonat & ארץ אליבאב *ardo-ljebabi* terra deſerti. Porro in Arabiæ parte quam Jobabitæ tenuerunt ſupra Sachalitem ſinum, pleræque ſunt ſolitudines. Itaque hanc plerique veterum ſecuro ſaltu tranſmittunt. Et è recentioribus Belleforeſtus totum hoc latus deſertum eſſe ſcribit, ita ut à Materqua ſive Metaco (quod eſt initium ſinûs Sachalitici) uſque ad Covam (ubi deſinit idem ſinus) & promontorium Corodamum (olim, hodie Ra-
C ſalgate nuncupatum) ſexaginta fere leucarum ſpatio, nulla civitas reperiatur.

CAPUT XXX.

De Meſa משה *& Saphar* ספר Gen. 10, 30.

MEſa Moſi, aliis *Muſa* vel *Muza*. Arabiæ aromatiferæ portus celeberrimus, unde iter ad Sapharitas. Probatur ex Ptolemæo, Plinio & Arriano qui habet *Aphar* pro *Saphar*. Quam pretioſæ ibi merces. Mons Climax. *Saphar* Moſi mons Orientis, Unde *Saphar* urbs metrop. & *Sapharita* populi. Urbes plurimæ vicinis montibus cognomines. Climax in Ptolemæo quan-
D tum extenſus, & quot gentium terminus. Cur Arabia odorata per duo hæc loca deſignetur. *Saphar* recentioribus *Thapharon, Taphron, Tarpharon.* Arabibus *Tdaphar* טפאר. Unde colligere eſt veteres per *Sade* ſcripſiſſe, non per *Samech*. Sed *Samech* & *Sade* literæ promiſcuæ. Nardus *Sampharitica* Dioſcoridis, Avicennæ *Sapharitica*.

UT veritas eorum quæ hactenus docuimus magis ac magis confirmetur, operæ pretium erit ex ipſo Moſe diſcere ubi locorum habitaverint filii Jectan. Audi igitur divini ſcriptoris diſerta verba ויהי מושבם ממשה בבאך ספרה הר הקדם *Et fuit habitatio eorum à Meſa, cum is Saphar montem Orientis:* His velut
E intento digito deſignat Moſes eam Arabię partem quam diximus. *Meſa* aliis *Muſa* vel *Muza* portus fuit celeberrimus ad mare Rubrum, ad quem frequentes appellebant Ægyptii & Æthiopici mercatores, inde Orientem verſus profecturi ad Sapharitas, à quibus thus & myrrham compararent, & quicquid eſt odorum

Arabicorum. Inſpice Ptolemæi tabulas, ad ſinum Arabicum grad. 14. Statim occurret Muza emporium. Græcè Μȣ̃σα ſcribitur. Et pæne rectà ad Orientem populi Sapharitæ, & Saphar metropolis prope ad radices montis Climacis. Sed & legendus Plinius lib. 6. cap. 23. ubi multis referuntur mercatorum annuæ navigationes ex Ægypto in Arabiam & Indiam. Summa eſt ab Alexandria per Nilum navigari Coptum uſque. A Copto camelis iri Berenicem oppidum, ubi portus Rubri maris à Copto diſtat CCLXIIII M. paſſ. Inde eos qui Indiam petunt navigare Ocelin Arabiæ aut Canam thuriferæ regionis, portus utiles Indicæ navigationi. At quibus id conſilium eſt ut ex Arabia merces rectâ in Ægyptum revehant, Muzam eſſe portum obvium ex quo ad Sapharitas & Sabæos iter eſt commodiſſimum. *Eſt, inquit, & tertius portus qui vocatur Muza, quem Indica navigatio non petit, nec niſi thuris odorumque Arabicorum mercatores. Intus oppida: regia ejus appellatur Saphar, aliudque Sabe.* Lege *Save* ut in Ptolemæo & Arriano, qui de Muza emporio & de metropoli Saphar agit multo pluribus, *Poſt hæc, inquit, in ultimo ſinu ſiniſtræ partis hujus pelagi* ἐμπόριον ἐστὶ νόμιμον παραθαλάσσιον Μȣ̃ζα *emporium eſt legitimum maritimum Muza, quod à Berenice Auſtrum verſus diſtat circiter duodecim millia ſtadiorum. Totum incolitur ab Arabibus nauticæ & maritimæ rei peritis. Plenum præterea eſt atque refertum advenis mercaturam facientibus. Nam præterquam quod tranſmarinis atque Barygazenis* * *negotiationibus utuntur, ſuas proprias merces habent. Supra hanc trium dierum intervallo eſt urbs* Σαυὴ *Save &c.* Καὶ μεθ' ἄλλας ἐννέα ἡμέρας Ἀφὰρ ** (lege Σαφὰρ) μητρόπολις *& poſt alios dies novem Saphar metropolis, in qua ſedem habet Charibael legitimus Homeritarum & qui hiſce vicini ſunt Sabaitarum* (id eſt Sabæorum) *Rex.* Hæc Arrianus de Muza emporio. Nunc ex eodem diſce quam pretioſæ merces ibi venales proſtiterint: *Merces*, inquit, *quæ in illud importantur, ſunt purpura eximia & vulgaris, & veſtes Arabicæ manicatæ & ſcutulatæ & inauratæ &c. Crocus, cyperus, othonium, abollæ, lodices, zonæ ſcrotæ, unguentum, vinum, frumentum &c. Inde exportantur quæ ibi naſcuntur, myrrha electa, ſtacte abirminæa, lygdus, denique omnes illæ merces ſupra commemoratæ quæ ex Aduli efferuntur:* ebur ſcilicet, cornu rhinocerotis, teſtudo, nauplium &c.

* Barygaza eſt Indiæ portus non procul à Calicut.

** Periit S ex Saphar propter alterum S præcedens in ἡμέρας.

Ex his abunde patet quam frequens & quanti nominis fuerit Muza vel Muſa emporium, unde iter erat ad Saphar regiam urbem & Sapharitas populos. Itaque ex loco tam nobili voluit Moſes omnibus palam fieri in qua parte terrarum Jectanæi degerent. *Habitatio eorum*, inquit, *fuit a Meſa* (id eſt à Muſa portu Sabæorum, quomodo poſſet legi ſi liceret per Maſorethas, quamvis nihil ſit neceſſe, quia in tanto lapſu temporis, nemo mirabitur Meſam in Muſam fuiſſe mutatum) *cum is ad Saphar montem Orientis*, id eſt Orientalem. Non reſpectu Judææ, quæ Sabæos habet ad Auſtrum, inde eſt quod Reginam Auſtri Chriſtus vocat reginam Saba: Sed reſpectu Meſæ vel Muſæ urbis, ad cujus Orientem ſunt Sapharitæ, & montium longa ſeries quam Græci κλίμακα nuncupant, at Moſes *Saphar* de nomine vicinæ metropoleos. Sic *Nebo*, *Ziph*, *Hebron*, *Pharan*,

A *ran, Saron, Phogor, Gelboe, Gabaa, Galaad, Gamala, Somron, Modin* &c. non urbium ſolum, ſed & vicinorum montium ſunt nomina. Nihil enim eſt frequentius apud Hebræos & Arabes quam ut urbes vicinis montibus aut viciſſim montes vicinis urbibus ſint cognomines. Itaque hoc exemplo Saphartum dicebatur mons Climax ob viciniam urbis Saphar, vel urbs metropolis mutuata eſt nomen montis proximè imminentis. Atque hunc montem memorat Moſes ut tum temporis maximè notum. Is apud Ptolemæum longo tractu extenditur, & multarum gentium eſt terminus. Sic Σαβαῖοι καὶ Ἀγχῖται, ὑπὲρ τὴν Κλίμακα τὸ ὄρος *Sabai & Anchita ſunt ſuper montem Climacem*; καὶ μέχρι τοῦ Κλίμακος Ῥαβανῖται *& uſque ad Climacem Rhabanita.* Et Χατραμῖται ἀπὸ τοῦ Κλίμακος μέχρι τῶν
B Σαχαλιτῶν *Chatrammi: a à Climace uſque ad Sachalitas.* Item Ἀπὸ δὲ μεσημβρίας τοῦ Κλίμακος Μασονῖται, εἶτα Σαρῖται, καὶ παρὰ τοὺς Ὁμηρίτας Σαπφαρῖται, καὶ Ῥαθηνοί *A meridie Climacis Maſonita, deinde Sarita, & juxta Homeritas Sappharita & Rhathini.* Ibidem etiam fons Stygis: ἡ Κλίμαξ μεθ᾽ ὃν ἡ πηγὴ ἡ τὸ καλούμενον Στυγὸς ὕδωρ. Hæc omnia in Ptolemæo.

Proinde cum Moſes Jectanæos dicit habitare à Meſa vel Muſa qua via itur Sapharam; idem eſt ac ſi habitare ſcripſiſſet in Arabia odorata, in qua Ægyptii, & Æthiopes aromata comparaturi, hæc duo loca maximè noverant & frequentabant, Muſam portum in quem appellebant, & montana Sapharitarum ubi urbs erat regia. Et verò rem ſic ſe habere docuimus longâ inductione omnium fi-
C liorum Jectan, unico Obale excepto qui per Arabici freti anguſtias in Africam proximam migravit & in Abalitem ſinum, Sed potuit hæc migratio fieri poſt Moſis tempora. Utut ſe res habeat μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. Nec deſinit eſſe verum in Arabia Fœlici habitaſſe poſteros Jectan, etiam ſi illorum unus in vicinam regionem coloniam deduxerit.

A mediiævi ſcriptoribus *Saphar* vocatur *Tapharon*. Philoſtorgius ubi de Homeritis & Theophilo Indo: τῶν δὲ ἐκκλησιῶν μίαν ἐν αὐτῇ τῇ μητροπόλει τοῦ παντὸς ἔθνους Τάφαρον ὀνομαζομένῃ καθιδρύσατο *Eccleſiarum quidem unam in ipſa totius gentis metropoli, qua Tapharon appellatur, excitavit.* Ammianus lib. 23. de Arabiâ:
D *Civitates habet eximias Geapolim, & Naſcum, & Baraba, itidemque & Nagara, & Mephran, & Taphron* &c. lege *Tapharon.* Stephanus inſerto R plurali numero habet *Tarphara.* Τάρφαρα, inquit, οὐδετέρως, πόλις τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας *Tarphara neutro genere urbs Arabia Fœlicis.* Geographus Arabs טפר *Tdaphar*, per T durum quod ſonat ut D, propter punctum adſcriptũ טפאר הי קצבה יחצב כאנתו טפאר פימא סלף מן אלבלאד אלכבאר ואלמשהורה *Tdaphar eſt metropolis terræ Jachſeb, olim autem fuit Tdaphar è magnis & celebribus civitatibus.* Hinc colligas priſcos Arabes *Saphar* ſcripſiſſe per *Sad* vel *Sade*, nõ per *Sin* aut *Samech*, ut ספר *Saphar* Moſes. Omnino enim illud ט Td factum ex *tſade*, ut in טבי pro
E עבי: טל pro על: טמא pro צמא & ſimilibus. Sed quis neſcit *Sin* & *Sad*, vel ſi mavis *Samech* & *Sade* literas eſſe ſimilis ſoni & ſæpe promiſcuas, maximè apud Arabes. Sic origanum Arabicè ſcribitur צעתר & סעתר pharmacum quo provocatur ſternutatio צעוט & סעוט, negotium צעל & סעל, vitta ſanguine tincta quam

in capite geſtant Arabicæ mulieres, cum inciderunt in grave aliquod infortuniū A
& סקאב צקאב: platea צוק & סוק: latus צטר & סטר, quomodo & Syris. Pari ratione potuit ſcribi צפאר & ספאר per *Samech* vel *Sin*, ut ab Avicenna ſcribitur in capite de סנבל *Sunbal*, id eſt ſpica, nardi ſcilicet, נארדס ספאריטיקי ita enim legendum) pro eo quod in Dioſcoride eſt *νάρδος Σαμφαριτικὴ nardus Sampharitica*, ſeu ex Arabiæ urbe Saphar.

Non poſſum non addere in Arabica paraphraſi Lutetiana pro *Meſa* & *Saphar* haberi מכה *Meccham* & אלמדינה *Medinam*, ex quorūdam ſentētia, qui primos B
Arabes Jectanis filios circa hæc loca degiſſe volunt. Hinc author libri Juchaſim, qui pluribus citatur in fine libri quarti ובני יקטן יג׳ ובלם שכנו ממשא והיא הנקרא ברשון ערבי מכה *Jectanus autem XIII. filii fuere, qui omnes habitarunt à Meſa. Ea vocatur Arabum lingua Meccha.* Atque id quidem vero eſt propius quam quod ſanxere veteres, Jectanis omnes poſteros habitaſſe circa Cophetem in ora Indiæ. Tamen docebitur poſtmodum loca circa Meccham & Medinam tenuiſſe Chuſæos, quibus Iſmaëlitæ & Madianitæ mixti. At Jectanis pleroſque filios in interiora Fœlicis Arabiæ receſſiſſe ad regionem aromatiferam jam puto
V Biblioth. eſt luce clarius. Recte igitur Theophanes (poſtquam dixit de Iſmaëlitis: *οὗτοι πάν-*
Par. Græcol. *τες ᾤκουν τὴν Μαδιανῖτιν ἔρημον, καὶ ἐν αὐτῇ ἐκτηνοτρόφουν ἐν σκηναῖς κατοικοῦντες Hi*
tom. 2. p. 289. *omnes incolebant Madianitem eremum, & pecora in eo alebant in tabernaculis de-* C
gentes) de Jectanæis ſubjungit continuò poſt: *εἰσὶ δὲ καὶ ἐνδότεροι αὐτῶν, μὴ ὄντες τῆς φυλῆς αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦ Ἰεκτὰν, οἱ λεγόμενοι Ἀμανῖται, τουτέστιν Ὁμηρῖται sunt autem &*
V. ibid & pag. *his interiores, qui non ſunt de tribu ipſorum, ſeu ex tribu Jectan, qui Amanitæ di-*
307. & 308. *cuntur ſeu Homeritæ.* Quod ipſum in Anaſtaſio legere eſt, & in Euthymii Moamethicis.

Porro ſoli Jectanis poſteri pro עַרַב עָארִבַּה id eſt genuinis Arabibus haberi volunt; Alios עַרַב מִתְעַרְבַּה vel מסתערבה id eſt *Arabes factos* eſſe pertendunt. Quomodo in Judæis מתיהודים *Judæi facti* Eſther. 8, 17. veris & natura
Gen. 9, 27. Judæis opponuntur. Quô alluſum à Chriſto Joh. 1, 48. & Apoc. 2, 9. & 3, 9. & à Paulo Rom. 2, 29. & Galat. 2, 15. Hactenus de Semi poſteris. Jam ad Japhetum Europæorum patrem, quemque dilatavit Deus D
ut habitaret in tabernaculis
Semi.

E

LIBER

A

LIBER TERTIUS

DE IAPHETI POSTERIS.

CAPUT I.

De Iaphetho.

JAphetho pars Aſiæ & Europæ obtigit, magnarum terræ partium minima, ſed cultiſſima. Japheth Græcis Japetus. Decrepiti ſenes Japeti dicti per convitium. Japeto vetuſtior, adagium olim in uſu. Japeti bella in Jovem. Japheth idem qui Neptunus. Prometheus eſt Magog Japheth fratrum natu maximus. Tamen filius benedictio tantum ſecundaria eſt, & quaſi
B appendix ad Semi benedictionem; Et in nomine non Jehovæ ſed *Elohim*. *Iapheth* id eſt *dilatet Deus Iaphetho* Paronomaſiæ quales in ſcriptura paſſim. Exempla multa. *Iapheth* veteribus *dilatet*; recentioribus *alliciat*. Prior interpretatio præfertur multis de cauſis. *Iapheth* alii *condecoret* tanquam à יפה. In Auguſtino *latificet*, ſed legendum *latificet*. Alibi *latatum* pro barbaro *latatum*, vel pro *lactatum* potius. Japheti portio ideo ampliſſima, quia in Septentrione major hominum fœcunditas; Hæc verba Noe, *& habitet in tabernaculis Semi*, quæ ad Deum aut ad Chriſti *ἐνσάρκωσιν* quidam referunt, potius ad Japhethum pertinere, cujus poſteri Græci & Romani Aſiæ portionem invaſerunt quæ Chamo obtigerat. Vocationem gentium iiſdem verbis contineri probatur etiam ex Chaldæo paraphraſte. Eccleſiam uſque ad Chriſtum fuiſſe in Semi tabernaculis. Japheti poſteros ad eam non pertinuiſſe. Hodie tamen conſtituere maximam partem Eccleſiæ gentium. Quinam è Japheth filiis in Europam ſe contulerint.

C PRæter Aſię partem non contemnendam Japheto Europa obtigit, magnarum mundi partium minima ſed cultiſſima, & longe populoſiſſima, & multis ab hinc ſæculis humanitatis ſedes, & politioris literaturæ, Græcorumque altrix & Romanorum, qui uſque ad Africæ & Aſiæ penitiſſima imperii ſui limites longe lateque promoverunt.

Japetum, id eſt Japhetum, Græci generis ſui authorem eſſe agnoſcunt, nec putant Japeto quicquam eſſe antiquius. Unde eſt quod decrepiti & deliri ſenes per convitium Japeti vocitabantur. Heſychius: Ἰαπετός, ἐπὶ διασυρμῷ πρεσβύτερος,
D ἀρχηγὸς (lege ἀρχαῖος) *Japetus, per deriſionem ſenex, antiquus*: Ἀρχαῖον ex Suida reſcribo qui ſic habet: Ἰαπετὸς, ὄνομα κύριον, λῆρος, μωρὸς, ἀρχαῖος, *Japetus, nomen proprium, delirium* (id eſt delirus) *fatuus, antiquus*. Cujus locutionis en tibi illuſtre exemplum ex nubibus Ariſtophanis:

> Μήδ' ἀντειπεῖν τῷ πατρὶ μηδὲν, μηδ' Ἰαπετὸν καλέσαντα
> Μνησικακῆσαι τὴν ἡλικίαν.

Nec patri quicquam reſponſare, nec Japetum appellando ſenium ei exprobare. Itaque id ceſſit in proverbium *Japeto vetuſtior* pro valde ſene. Hinc apud Lucianum in Dialogo Cupidinis & Jovis, Cupidini pueritiam prætexenti, ut peccatum ex-
E tenuaret, Jupiter infenſus regerit: Σὺ παιδίον, ὦ Ἔρως, ὃς ἀρχαιότερος εἶ πολὺ τοῦ Ἰαπετοῦ *Tu ne puer ô Cupido, qui es Japeto longe vetuſtior*. Quod ſumptum ex Sympoſio Platonis in Agathonis oratione.

Fingitur Japetus Jovi, id eſt Chamo, bellum intentaſſe, propter diſſidia quæ inter illos peperit diſſimilitudo morum Gen. 9, 22. 25. Cur ex eodem Japheto Neptunum fecerint parum ſibi conſtantes mythologi, docuimus libro primo; Et Japheti filium Magog eundem eſſe cum Prometheo.

Japhetus

Japhetus non Chamo ſolum, qui fuit fratrum minimus Gen. 9, 24. ſed & Semo major fuit. Semum enim ex Gen. 11, 10. natum eſſe conſtat anno Patris Noæ DII. Qui cum Gen. 5, 32. anno ætatis D. generaſſe legatur: neque ſit Chamus aut Semus qui illo anno natus eſt, relinquitur ut ſit Japhetus. Omnino igitur Japhetus fratrum fuit natu maximus. Et verba Moſis Gen. 10, 21. LXX. recte reddunt τῷ Σὴμ &c. ἀδελφῷ Ἰάφεθ τοῦ μείζονος *Semo fratri Japheti majoris.* Ita ut Hebræum הגדול id eſt *magnus* vel *major* Japheti ſit epithetum, non Semi ut plerique volunt. A

Sed utut ætate prior, tamen gratia poſterior Japhetus, nonniſi ſecundo loco benedictus eſt à patre Noa, atque illa benedictione quę fuit inſtar appēdicis ad benedictionem Semi, in cujus ſemine futurum erat ut benedicerentur omnes gentes. Nec temerè eſſe Judęi putant quod in illa Noe Deum invocat ſolo nomine אלהים *Elohim*, id eſt Dei, inter gentes recepto, non tetragrammato יהוה *Jehova*, quod junxerat nomini *Elohim* in Semi benedictione. Sic ſcilicet innui putant Deum *Jehovam* nonniſi ſolis Semi poſteris, id eſt Judæis revelandum. B

Benedictio Japheth ſic incipit: *Dilatet Deus Japhetho.* Dilatet Hebraicè eſt יפת *japhth.* Quo verbo ad Japhethi nomen alludi nemo non videt. Atque his paronomaſiis in Scriptura nil frequentius; ut cum de *Noach* dictum Gen. 5, 29. ינחמנו *(jenachamenu) conſolabitur nos.* Et de Juda in benedictione Gen. 49, 8. יודוך *(joducha) laudabunt te fratres tui.* Et de Dane v. 16. *Dan.* ידין *(jadin) judicabit populum ſuum:* Et de Gade v. 19. גד גדוד יגודנו *(Gadgedud jegudennu) Gad, turma populabitur eum, ſed ipſe alios* יגוד *(jagud) populabitur tandem.* Tale illud de Nabale 1. Sam. 25, 25. *Nabal eſt nomen ejus* ונבלה עמו *& (nebala) ſtultitia cum eo eſt.* Et de Gaza, vel quod idem eſt Aza Sophon. 2, 4. עזה עזובה תהיה *Aza (azuba) derelicta erit.* Et de Accarone eodem verſu ועקרון תעקר *Et Accaron (the accer) eradicabitur*; ut in Pſeudoſibyllinis. C

Ἔσαι καὶ Σάμος ἄμμος, ἐσεῖται Δῆλος ἄδηλος,
Καὶ Ῥώμη ῥύμη.
Erit & Samos arena, erit Delus ignota, & Roma vicus.

Huc pertinet illud Jeremiæ cap. 1. verſ. 11. & 12. Et ad me factum eſt verbum Domini dicendo: *Quid tu vides Jeremia? Et dixi, virgam* שקד *(ſaked) amygdali video. Tunc mihi dixit dominus, bene vidiſti: Nam* שוקד *(ſoked) feſtino ego ſuper verbo meo, ut illud efficiam.* Ibi proponitur amygdalus tanquam ſymbolum feſtinationis propter alluſionem nominis שקד *ſaked* amygdali, ad feſtinandi verbum שקד *ſakad.* Neque inanis eſt alluſio. *Floret* enim *omnium prima amygdala menſe Januario, Martio vero pomum maturat.* Plinii verba ſunt lib. 16. cap. 25. Tale quid affectavit Græcus author adjectionum ad Danielem, quem uni ſeniorum qui ſe vidiſſe dixerat Suſannam ὑπὸ σχῖνον ſub lentiſco, reſpondentem inducit, *Angelus Dei* σχίσει σε μέσον, & alteri qui dixerat ὑπὸ πρῖνον *ſub ilice*; *Angelus Dei* πρίσει σε μέσον *ſecabit te medium* &c. D E

יפת *Japhth* eſt futurum *Hiphil* à פתה. Plenum eſſet יפתה *Japhteh.* Sed litera *He* finalis per apocopen exciſa eſt, ut in ירד à רדה Eſ. 41, 2. & תשק à שקה Gen. 21, 19.

A 19. Porro פתה in *cal* eſt pellici, in *piel* pellicere. At in *hiphil* alibi nuſquam occurrit, præterquam apud Chaldæos, quibus אפתי eſt dilatare. Hoc ſequuti Chaldæus, Onkelos, Græci, Arabes &c. cum Hieronymo hîc reddunt; *Dilatet Deus Japhet*, pro eo quod recentiorum nonnulli ex Hebræorum uſu: *Alliciat Deus Japhetum*. Quarum interpretationum cum utraque pia ſit & erudita, prior tamen multis de cauſis videtur præferenda. Primò enim credibile non eſt Noam fruſtra mutaſſe conjugationem *piel* in *hiphil*, quâ in alliciendi ſignificatione nemo unquam eſt uſus: Secundò פתה verbum ita medium eſt ut tamen fere ſemper ſumatur in malam partem. Cum enim in Scriptura frequentiſſimè occurrat, unô
B aut alterô locô exceptis, nihil aliud ſignificat quam pellicere, & decipere, & seducere, & in errorem inducere. Græci ἀπατᾷν plerumque reddunt alluſione manifeſta, ſed quæ verbi vim rectè exprimit. Tertio פתה cum in alliciendi ſignificatione ſumitur, ſemper regit accuſativum: At hîc יפת Dativo jungitur. Dativi enim nota eſt *Lamed* litera voci *Japheth* præfixa, יפת אלהים ליפת: Itaque cum dici non poſſit; *Alliciat Deus Japhetho*, neceſſariò reddendum, *Dilatet Deus Japhetho*, ſupp. locum aut habitationem. Hebræi enim ſic loqui amant. Ita Gen. 26, 22. הרחיב יהוה לנו *Dilatavit Dominus nobis*: Et Pſal. 4, 2. *in tribulatione* הרחבתה לי *dilataſti mihi*: Et Prov. 18, 16. *Donum hominis* ירחיב לו *dila-*
C *tabit ipſi* ſupp. viam.

Non me latet tertiam eſſe interpretationem eorum qui יפת exponunt *condecoret*, quaſi fiat à יפה. In qua ſententia fuit Jonathan, qui ſic habet in Chald. paraphraſi ישפר יי תחומיה דיפת *Condecoret Dominus terminos Japhethi*. Sed & Rabbi Mardochæus, qui, in Hebræis concordantiis quas vocant, hunc locum refert ad יפה. Quô pertinere volunt nonnulli recentiorum quod habet Auguſtinus ex vetuſta illa verſione Italica; *Lætificet Deus Japheth*. Sed hanc interpretationem, cum Grammaticæ legibus repugnet, Aben-Ezra his verbis jure merito ſuggillat, *Interpretatio quâ Japhth deducitur à verbo* יפה *(japha) decorum eſſe, non est interpretatio* יפה *(japhe) decora*. Neque hûc pertinet ut volunt τὸ *læti-* De civit. Dei l. 16. c. 1.
D *ficet* in Auguſtino. Reſcribendum enim *latificet*, quâ voce, barbarè quidem, ſed ſignificanter tamen, Græcum πλατῦναι expreſſerat Italicæ verſionis author. Et verò *latificet* legitur non *lætificet* in eodem Auguſtino contra Fauſtum Manichæum lib. 12. cap. 24. ubi citatur idem locus. Sic Job. 31, 27. ubi pro Hebræo יפת & Græco Symmachi ἐπλατύνθη, Vulgatus habet *lætatum eſt*: (*lætatum eſt in abſcondito cor meum*) ſuſpicor *lætatum* factum ex barbaro *latatum* pro *dilatatum*. Niſi quis malit *lactatum* legi, quod non male reſponderet Græcæ voci ἠπατήθη, quâ hic utuntur ſeptuaginta ſeniores. Proinde pro Hebræo יפתה & Græco ἀπατήσει in Aquila & Theodotione, idem interpres *lactandi* voce utitur in his
E verbis Prov. 16, 29. *Vir iniquus lactat amicum ſuum*.

Sed redeo ad verba Noæ, quibus Japhetho benedixit. Quæ cum conſenſus veterum & ſimilium locorum collatio doceat ſic optimè reddi: *Dilatet Deus Japhetho* ſupple habitationem: iis omnino aſſentior qui per hæc verba volunt Japhetho promitti fore ut in terræ diviſione ampliſſimam illi portionem habitandam Deus aſſignet. Quod Deum abunde præſtitiſſe ſtatim agnoſcet quisquis,

 præter

præter Europam quanta quanta eſt, ad Japhethi portionem pertinere cogitabit A
Aſiam minorem, & Mediam, & Armeniæ partem, & Iberiam, & Albaniam, & vaſtiſſimas illas regiones ad Boream, quas olim Scythæ, hodie Tartari obtinent. Ut de novo orbe taceam, in quem per fretum Anianis migraſſe Scythas vero non eſt abſimile. Nempe cum Japhethi poſteris Deus partem mundi aſſignaverit quæ vergit ad Septentriones; ubi vetus Gothorum ſcriptor Jornandes merito ſcribit eſſe *officinas gentium & velut vaginas nationum*; quia mira eſt in illis locis hominum fœcunditas: Regiones illorum habitationi deſtinatas vaſtiſſimas eſſe oportuit, ne Japheti familia præ cæteris ſoboleſcens nimis in arctum comprimeretur.

Jam quod ſequitur, *& habitet* vel *habitabit in tabernaculis Semi*, interpretes B
aliter atque aliter exponunt. Sunt qui Dei nomen volunt ex proximo repetendum, quaſi dicatur: *Dilatabit (quidem) Deus Japhetho, ſed habitabit* (idem Deus) *in tentoriis Semi.* Hoc eſt, Japhetho quidem largietur Deus ampliorem terræ portionem, ſed in Semi poſteris Eccleſiam ſibi eliget, in qua habitet ſempiternum. Quæ fere ſunt verba Pſaltis Pſal. 132, 13, 14. *Elegit Dominus Sionem, elegit eam pro habitatione ſua*, dicens: *hæc requies mea in ſæculum ſæculi, hic habitabo, quoniam elegi eam.* Quod toti Eccleſiæ ita convenit, ut peculiari ratione in Chriſto fuerit impletum, in quo *habitat* (κατοικεῖ) *omnis plenitudo Deitatis* Col. 2, 9. Is C
autem cum eſſet in terris, inter Semi poſteros, id eſt Judæos, habitavit, è quibus carnem ſumpſerat. Proinde Johannes de Chriſto cap. 1. v. 14. *Verbum caro factum eſt, &* (ἐσκήνωσεν) *habitavit in nobis.* Hanc expoſitionem multis perſequuntur è veteribus Theodoretus in Geneſ. quæſt. 58. & è recentioribus Fullerus Anglus Miſcellaneorum lib. 2. cap. 4. Præiverat è Chaldæis Onkelos qui ſic habet: *Dilatet Deus Japhetho, & habitet* שכינתו *majeſtas* (ad verbum *habitatio*) *ejus in tabernaculis Semi.* Hinc Arabs Erpenianus: *Et habitet* נורה *lux ejus*, id eſt Dei gloria ſeu majeſtas, *in tabernaculis Semi.*

Hæc interpretatio piam & magni momenti doctrinam in ſe continet, quam tamen aliunde puto melius probari quam ex hoc loco. Ubi illud *habitet* videtur D
pertinere potius ad Japhethum de quo dictum, *Dilatabit Deus Japhetho*, ut hæc ſit mens ſancti Patriarchæ, Deum aliquando Japhethi terminos ita dilataturum ut habitet etiam in Semi fratris tentoriis. Hunc locum ita accipiunt Hieronymus in traditionibus Hebraicis, Auguſtinus contra Fauſtum Manichæum lib. 12. cap. 24. & Chryſoſtomus in Geneſ. Homil. 29. Nempe cum verſus præcedens totus ad Semum pertineat, hic totus ad Jephethum videtur referendus. Legenti res patebit: *Dilatet Deus Japhetho, & habitet in tentoriis Semi, & Chanaan ſit ſervus ejus*, id eſt Japhethi, nam de Semo jam fuerat dictum: *Benedictus ſit Deus Semi, & Chanaan ſit ſervus ejus.* Itaque ſuperflue repeteretur, ſi de eodem Semo ageretur. Porro ſi ad Japhethum id referas: *Et Chanaan ſit ſervus ejus* etiam ad illum refe- E
rendum quod proximè præcedit; *Et habitet in tentoriis Semi.* Hæc eſt Cajetani ratio, quæ non parum habet virium.

Super-

A Supereſt ut doceamus quomodo Japheth habitaverit in Semi tentoriis, aut Chananæis imperaverit: Atque utrumque valde eſt obvium. Nam idem Moſes, quô referente Noam ſcimus hoc prophetaſſe, aliud oraculum recitat Num. 24, 24. quô prædicitur fore ut כתים Citthæi poſteri Japheth affligant Aſſur & Eber, id eſt Aſſyrios & Ebræos Semi poſteros. Et vel Scripturâ tacente, tamen hiſtoriæ nos docent Græcos & Romanos ex Japhethi ſtirpe oriundos Aſiæ portionem invaſiſſe quæ Semo & Chananæis obtigerat. Et ſicubi Chananæorum reliquiæ ſuperfuerant, puta Tyri à Sidoniis, & Thebis à Cadmo, & Carthagine à Didone conditis, id omne vel à Græcis vel à Romanis exciſum.

B Sed & vocationem gentium iisdem verbis contineri prævidit jam ante eventum Chaldæus interpres Jonathan, in cujus paraphraſi hæc verba ſunt valde notanda ישפר יי תחומיה דיפת ויתגיורון בניו וישרון במדרשא דשם *condecorabit Dominus terminos Japhethi, & proſelyti fient* (id eſt convertentur) *filii ejus, & habitabunt in ſchola*, id eſt templo vel Eccleſia, *Semi*. Nos ſcilicet qui ſumus Japetionidæ, aut in eadem Eccleſia habitamus cum Judæis qui crediderunt, aut incredulis ejectis, eorum locum occupamus. Id ſequuntur Hieronymus, Auguſtinus & Chryſoſtomus in locis ſupra citatis.

Ex hac interpretatione tria emergunt non temere prætereunda. Primo Eccle-

C ſiam dici *tabernacula Semi*, quia uſque ad Chriſti adventum familiæ Semi fuit affixa. Ut per tabernacula taceam Eccleſię ſtatum in terris rectè exprimi, non modò quia Patriarchæ Abraham, Iſaac, & Jacob in tentoriis habitarunt ut peregrini, ut obſervat Apoſtolus Hebr. 11, 9. Sed & quia fidelium omnium in hac vita eadem eſt conditio. Hinc Petrus in ſecunda c. 1. v. 13. ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι *quandiu ſum in hoc tabernaculo*. Et Paulus 2. Cor. 5, 1. *Scimus enim quod ſi* ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ *terreſtris noſtra domus tabernaculi diſſolvatur, ædificium ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis.*

Secundo Japhethi poſteros olim non habitaſſe in tabernaculis Semi, id eſt ad Eccleſiam Dei nullo modo pertinuiſſe, nec ſortem habuiſſe in Jacob: Quod A-

D poſtolus docet his verbis Eph. 2, 2. *Eratis illo tempore ſine Chriſto, alienati à republica Iſraelis, extranei à pactis promiſſionis, ſpem non habentes, & Dei expertes in mundo.*

Tertiò eosdem Japhethi poſteros hodie ita habitare in tabernaculis Semi ut pręcipuam partem conſtituant Eccleſiæ gentium. Quamvis enim neq; Semi ne- Col. 3, 13. que Chami liberos ab Eccleſia excludat Deus, in qua nec Gręcus eſt, nec Judęus, aut Barbarus, aut Scytha, ſed Chriſtus omnia in omnibus: Tamen hoc certum Chriſti fidem jam inde ab ævo Apoſtolorum in Europa maximè viguiſſe, & Aſiæ partibus quæ in Japhethi ſortem ceciderunt. Quod longâ inductione demon-

E ſtrare ſit facillimum. Sed hæc ſunt alterius loci.

Japhethi ſeptem filios recenſet Moſes, & nepotes totidem. De ſeptem filiis duo ſolum in noſtram Europam migrarunt, nempe Thiras & Javan: Quorum ille Thraciam & Myſiam obtinuit, atque Europæ fere quicquid eſt ad Septentrionem obverſum: Hic illas Europæ partes quæ ad meridiem vergunt, & Medi-

terraneo mari imminent, Græciam puta, & Italiam, & Galliam, & Hiſpaniam. Ab his initiô factô, videbimus quas Aſiæ partes reliqui obtinuerint. A

CAPUT II.

Thiras תירס Gen. 10, 2.

EX *Thiras Thrax*, ξ pro Samech in Alphabetho Phœnicio. Thracia Hebræis *Thraſia*. *Threſſa*. mulier, Θρᾶσσα, Θρῆσσα, Θρεΐσσα, Veteres è Thiras Thraces deducunt. Multa veſtigia hujus nominis in Thracia & vicinis locis. *Athyras*, *Tyriſtaſis*. *Thraſus*. *Trauſi*, *Agathyrſi*, *Idathyrſus*, *Tyras*, *Tyris*, *Tearus*, *Tyrias*, *Thuras*, *Thures*, *Thuros*, *Theritas*, *Thero*, *Terous*, *Thereps*, *Teres*, *Tiris*, Lucianus emendatus. Ortelius notatur. Thiras Arabi interpreti Perſæ. B

THiras putatur eſſe Θρᾶξ *Samech* & ξ permutatis, ut in Alphabeto quod Græci à Phœnicibus acceperunt, in quo litera ξ occupat locum literæ *Samech*. Inde eſt quod *Thraſia* תראסיה per *Samech* ſcribitur à nonnullis Hebræorum. Joſephus filius Gorjon hiſtoriæ lib. 2, cap. 8. editionis Venetæ, Alexandrum Magnum inducit ita loquentē; *Audite me principes Macedoniæ* ותארסיה ותלאכיה (legendum ותראסיה ותסאליה *& Thraſiæ, & Theſſaliæ.* *Thraſia* id eſt *Thracia*. C
Neque aliter Abraham Zachut in libro Juchaſin fol. 145. a. ותירס הם תראסיה *Et Thiras ſunt populi Thraſiæ.* Quin & Græce mulier è Thracia Θρᾶσσα & Θρῆσσα & Θρεΐσσα dicitur, quæ ab Hebræo *Thiras* proximè abſunt.

Joſeph. antiq. l. 1. c. 7. *E Thiras* Thraces deducunt hi veterum quantum memini. Joſephus, cujus verba ſunt: Θείρης δὲ Θείρας μὲν ἐκάλεσεν ὧν ἦρξεν: Ἕλληνες δὲ Θρᾶκας αὐτοὺς μετωνόμασαν *Thires autem Thiras vocavit eos quibus imperavit. Græci autem Thraces ipſos vocarunt.*

Euſeb. in Chron. Euſt. in Hexaem. Epiph. adverſ. Hæreſ. l. 1. § 7. Hieron. in tradit. Hebr. Iſid. Orig. l. 9. c. 10. Euſebius: Θηρὰς ἐξ οὗ Θρᾶκες *Theras*, id eſt Thiras) *ex quo Thraces.* Euſtathius Antiochenus: Θείρας τοὺς Θείρας τοὺς νῦν Θρᾶκας. Epiphanius: Θρᾶκες ἀπὸ τοῦ Θήρας ἐπίκλην τοῦ ἐν τῇ πυργοποιΐᾳ γεγενημένου καλοῦνται. Hieronymus: *Thiras Thraces quorum non ſatis immutatum eſt vocabulum.* Ita etiam Iſidorus & alii recentiores: Et è Chaldæis Jonathan & Jeroſolymitanus interpres pro *Thiras* habent תקרי *Thraces.* D

Quin apud Thraces & vicinos populos multa ſuperſunt veſtigia hujus nominis. *Athyras* portus & ſinus, & fluvius circa Byzantium in Propontidem exiens, apud Plinium, Melam & Ptolemæum: *Tyriſtaſis* vel *Tiriſtaſis* urbs in Thraciæ Cherſoneſo apud Plinium & Demoſthenem. Et *Thraſum* Θρᾶσον tractus Thraciæ apud Procopium lib. 4. ædificiorum. Et *Trauſi* Thraciæ populus ad Hæmum montem Herodoto 5. & Livio 38. & Heſychio. Stephanus à Græcis vocari ſcribit Ἀγαθύρσους *Agathyrſos* quod ipſum nomen ultimâ ſui parte videtur alludere ad *Thyras*. Ut & Idathyrſus Regis Scytharum nomen ad Iſtri oſtia, quem Darius bello eſt aggreſſus. Vide Plutarchi apophthegmata. Eôdem pertinet *Tyras* Myſiæ urbs ad amnem cognominem, cujus oſtium non procul abeſt à Danubii oſtiis. Vide Herodotum, Strabonem, Plinium, Ptolemæum. In Heſychio perperam ſcribitur Τυρίς. His addendus Tearus amnis Thraciæ fontibus duode- E

qua-

A quadraginta inſignis hujus aqua ſcabiem & alios morbos curat. Vide Herodotum lib. 4. cap. 89. & 90. Et Plin. lib. 4. cap. 11. Et in proxima Bythynia Gallus, unde Galli Cybeles, dictus olim *Tyrias*, ut in Stephano habetur.

Sed & huc videntur alludere vetuſtiſſima Thracum nomina. Θούρας *Thuras* unum è nominibus Martis qui fuit Thracum Deus. Ab aliis ſcribitur Θοῦρις & Θοῦρος. Unde in Homero ἐπιθετικῶς Θοῦρος Ἄρης. Tamen à Dorotheo Poëta vetuſtiſſimo paſſim uſurpari tanquam proprium Martis nomen obſervat doctiſſimus Salmaſius in Solinum pag. 1235. Quin & *Thèritam* cognominari de nomine *Therûs* nutricis tradit Pauſanias in Laconicis: Θηρείταν δὲ ἐπονομάζουσιν ἀπὸ Θηροῦς.
B ταύτην γὰρ τροφὸν τοῦ Ἄρεως λέγουσι. Nec reticendus hic *Tereus* Martis filius, primus Rex Thracum, quo in fabulis Poëtarum nemo decantatior. Nec *Therops* de quo Diodorus lib. 3. in eadem Thracia Rex à Baccho conſtitutus Lycurgi loco. Nec Odryſarum Rex *Teres* de quo Lucianus in Macrobiis ex Theopompo Hodie legitur Τήρης ὁ Δρυσῶν βασιλεύς: Unde interpres *Teres Dryſorum Rex* qui nullibi ſunt. Itaque legendum Ὀδρυσῶν *Odryſarum* quæ Thraciæ gens eſt notiſſima. Miror Ortelium hoc non vidiſſe, qui Dryſos ſuſpicatur nomen eſſe gentile à *Drys*. At inde fierent Δρυεῖς vel Δρυσιδεῖς, non Δρυσοί. Stephanus Δρῦς πόλις Θρᾴκης &c. ὁ πολίτης Δρυεὺς καὶ Δρυεῖς. De cætero *Drys* non eſt regnum, ſed
C oppidulum, quod nunquam habuit proprios reges: At Odryſarum regnum in latitudinem patebat ab Abderis ad Iſtrum iter undecim dierum, & in longitudinem à Byzantio ad Leæos, vel ut apud Thucydidem legit Stephanus ad Lainos populos Paëonicos circa Strymonem iter tredecim dierum. Sed quod rei caput eſt, in eodem Thucydide legitur primus Teres Sitalcis pater, Odryſarum regnum amplificaſſe: Ὁ δὲ Τήρης οὗτος, inquit, ὁ τοῦ Σιτάλκου πατήρ, πρῶτος Ὀδρύσαις τὴν μεγάλην βασιλείαν ἐπὶ πλέον τῆς ἄλλης Θρᾴκης ἐποίησεν. *Hic autem Teres Sitalcis pater primus Odryſarum regnum reliqua Thracia majus reddidit*. Et de eod. Plutarchus in libro Apophthegmatum: Τήρης ὁ Σιτάλκου πατὴρ ἔλεγεν, ὁπότε σχολάζοι καὶ μὴ στρατεύοιτο, τῶν ἱπποκόμων ἐνδεῖν μηδὲν διαφέρειν. Sitalcis etiam filius fuit *Teres* no-
D mine quem civitate donarunt Athenienſes. Conſule ſcholiaſtem Ariſtophanis in Acharn. Act. 1. Sc. 4. Eſt & *Tiris* Thracicum nomen. Polyænus Stratag. lib. 4. cap. de Antiocho Antiochi filio: ἔχων σὺν αὐτῷ Θρᾳκῶν εὐπατρίδας πολλοὺς ὧν ἦρχον Τίρις καὶ Δρομιχαίτης. *Multos ſecum habens nobiles Thraces quibus præerant Tiris & Dromychates.* *Thiras* Arabs Pariſ. editionis פארס Perſas interpretatur, quomodo & quidam Ebræi.

E

CAPUT III.

Iavan יון Gen. 10, 2.

JOnes non dici ab *Ione* Xuthi filio, ſed ab alio antiquiore *Ione* qui Hebr. eſt *Iavan* filius *Iapheth*. *Iavan* in Gr. verſ. Ἰωύαν. Iones Homero *Iaones*, al. *Iannes* & *Iades*. Jonum nomen præter Athenienſes etiam Boeotos & Achæos complectitur & Macedonas. Mare Jonium. Jonum colonia in Aſiam profecta, non fuit ex ſolis Athenienſibus. Jones è Thracia uſque ad Iſthmum. Alexander rex Javan Dan. 8. In columna Thesei quæ ſtetit uſque ad Codrum, Jonia opponitur Peloponneſo. Mancipia ex Javan Ezech 27 id eſt Jonica & Græca, quæ maxime in pretio. Atoſſa Darium impulit ad bellum Græcis inferendum, ut ancillas ibi haberet. Aes ex Javan in Ezechiele, id eſt Euboicum, & ferrum ex Javan id eſt Macedonicum & Aonium vel Boeoticum. B

QUominus Jonum nomen referatur ad Javan, quæ Joſephi ſententia eſt, adeoque veterum & recentiorum omnium, videtur obſtare quod Græci ſcribunt de Jonum origine. Summa eſt Xuthum Hellenis filium Deucalionis nepotem è Phthiotide Athenas conceſſiſſe regnante Pandione, Creuſam Pandionis ſororem duxiſſe in conjugem, filium quem ex Apolline ſcilicet illa conceperat adoptaſſe, atque Jonem ideo vocaſſe quod *ἰόντι* eunti in Apollinis templum primus occurriſſet. Hunc Jonem, bello in Eumolpum Thraciæ regulum fœliciter confecto, tantam conſequutum eſſe gloriam, ut ab eo deinceps non Athenienſes ſolum, ſed & Athenienſium coloni omnes Jones dicti fuerint. C Sed tota hæc narratio mihi quidem valde ſuſpecta eſt: Neque enim veriſimile eſt priſcum nomen antiquaſſe Athenienſes in bellici ducis gratiam. Hoc ad injuriam Erechthei pertinuiſſet, qui Athenis tum regnabat. Itaque Græcorum Hiſtoriographos puto invitos huc confugiſſe, quia nullum noverant Jonem antiquiorem. Sed is commodum hic ſeſe offert, *Javan* ſcilicet vel *Jon* filius Japheth. Nam vocalibus ademptis Hebræum יון utroq; modo poteſt legi. Græci interpretes legerunt Ἰωύαν. Inde, inquam, *Jones* dicti qui Homero *Jaones*, aliis *Jannes* & *Jades*. Nempe Græcis id ſolemne eſt ut peregrina vocabula variè detorqueant. Interim Homeri *Jaon* maxime accedit ad *Javan*. Jonum porro nomine nolim ſolos Athenienſes aut Athenienſium colonos intelligi. D Quamvis ita accipiant Herodotus, Ariſtoteles, Heraclides, Strabo, Plutarchus & alii. Haud dubiè patuit olim hoc nomen multo latius. Nam Achæos etiam & Boeotos Jonum nomine contineri habetur in Heſychio. Quo refero quod à Strabone Jonicus campus ponitur in Boeotia. Et in Homeri hymno in Apollinem Jaones ſunt Delii: Macedoniam etiam hûc pertinuiſſe cum vicinis gentibus ad occaſum docet quod Jonium appellatur mare illis obtentum. Proinde Chaldæi interpretes pro *Javan* hic habent Macedoniam. Neque verò ex ſolis Athenis educi potuit Jonum tam numeroſa colonia quæ Androclo duce Codri filio in Aſiam profecta duodecim urbes condidit, in his Epheſum, & Miletum, & Phocæam, urbes maximas, præter inſulas Samum & Chium. E Itaque Mileti, & Colophonis, & Prienes conditores Pylios aut Thebanos fuiſſe fatetur Strabo, non Athenienſes. Atque ut ſcias coloniam hanc undecunque fuiſſe collectam, Aſiaticos Jonas Herodotus ha-

Iliad. N. 685.
Heſych. in Ἰάννας. Harpocrat. in Ἀπόλλων πατρῷος.
Apud Harpocrat in Ἀπόλλων πατρῷος.
V. 147. & 152.

A habuiſſe ſcribit *τέσσαρας γλώσσης χαρακτῆρας quatuor linguæ characteras*, id eſt idiomata, unum ſolùm habituros, ſi fuiſſent ex una civitate profecti. Uno verbo ad Jonas pertinuiſſe puto Macedones & pleroſque Græcos. Quin juxta Scholiaſten Ariſtophanis in Acharnan. *πάντας τοὺς Ἕλληνας Ἴαονας οἱ βάρβαροι ἐκάλουν omnes Græcos barbari Jaones appellabant.* Crediderim tamen uſum ſic voluiſſe ut ii potiſſimum Hebræis Javan vel Jones dicerentur qui è Thracia habitarunt uſque ad Iſthmum. Hinc eſt quod Alexandrum Daniel cap. 8. v. 21. appellat regem Javan. Confirmat id quod diximus columna olim à Theſeo in ipſo Iſthmo erecta cum hac inſcriptione, qua parte ſpectabat Megaram, *τάδ' οὐχὶ Πελοπόννη-*
B *σος, ἀλλ' Ἰωνία Hæc non ſunt Peloponneſus, ſed Jonia*, & qua parte Peloponneſum, *τάδ' ἐστὶ Πελοπόννησος οὐκ Ἰωνία Hæc ſunt Peloponneſus, non Jonia.* Hujus columnæ mentio eſt apud Plutarchum & Strabonem, qui eam ſtetiſſe ſcribit uſque ad Codri regnum, id eſt per annos circiter centum & quinquinta. Plut. in Theſ. Strab. l. 9.

Mancipia ex Javan id eſt Græca & Jonica venalia Tyri proſtitiſſe ſcribit Ezechiel cap. 27. v. 13, ut quæ in toto Oriente maximè eſſent in pretio. Heliodorus lib. 7. *συναπέστειλε δὲ καὶ ἀνδράποδα ὑπηρετησόμενα, κόριον μὲν τῇ Χαρικλείᾳ, παιδάριον δὲ τῷ Θεαγένει, τὸ μὲν γένος Ἰωνικά, τὴν δὲ ἡλικίαν ἥβης ἐντὸς Miſit etiam mancipia quæ illis ſervirent, Chariclea quidem puellam, puerum vero Theageni, genere quidem Jonica, ætate vero intra pubertatis annos.* Et lib. 8. *τὸ οἰνοχοοῦν τῇ Κυβέλῃ παι-*
C *δισκάριον, ἦν δὲ τῶν Ἰωνικῶν ἄτερον puella quæ erat à poculis Cybele, erat autem una ex Jonicis.* Hinc apud Ælianum de animalibus lib. 11. cap. 27. cur Græcis bellum inferretur cauſa fuit Darii uxor Atoſſa Cyri filia *ποθοῦσα θεραπαίνας κτήσασθαι Ἀττικὰς καὶ Ἰάδας cum ancillas Atticas & Jonicas poſſidere ſumme cuperet.* Itaque eadem in Thalia Herodoti, virum qui valde erat uxorius his fere verbis ſollicitat. *Omiſſo bello in Scythas, qui quandocunque voles tui erunt, adverſus Græciam expeditionem para: ἐπιθυμέω γὰρ λόγῳ πυνθανομένη, Λακαίνας τέ μοι γενέσθαι θεραπαίνας, καὶ Ἀργείας, καὶ Ἀττικὰς, καὶ Κορινθίας Lacænas enim & Argivas & Corinthias mihi ex fama cognitas ſervas habere exopto.* Ad quem locum Claudianus ita alludit lib. 2. in Eutropium:

D *Fœlices aliæ, quas debellata maritis*
Oppida, quas magnis quæſita viribus ornant
Exuviæ; quibus Argivæ, pulchraque miniſtrant
Theſſalides, famulas & quæ meruere Lacænas.

Martialis etiam lib. 4. Epig. 66. ſervos ex eadem gente ita commendat.

Nec tener Argolica miſſus de gente miniſter.

Et lib. 7. Epig. 79.

Sed Mitylenæi roſeus mangonis ephebus,
Vel non cæſus adhuc matre jubente Lacon.

E In eo ipſo Ezechielis loco quem citavimus, commendatur æs ex Javan, id eſt Græcia. Euboicum æs intelligo de quo Strabo lib. 10. *καὶ μέταλλον δ' ὑπῆρχε θαυμαστὸν χαλκοῦ καὶ σιδήρου κοινὸν, ὁποῖον οὐχ ἱστοροῦσιν ἀλλαχοῦ συμβαῖνον mirabile etiam metallum æris & ferri commune ibi fuit, quale negant alibi extitiſſe.* Et aliquanto

poſt

poſt verſ. 19. agit idem Ezechiel de ferro ex Javan, id eſt Macedonia, ſi Javan idem A ſignificatur qui ſupra. Geographus anonymus ſub Conſtantio cap. 34. de Macedonia: *Ejicit* (id eſt mittit) *ferrum & plumbum.* In quem locum multa obſervat de metallis Macedoniæ doctiſſimus Gothofredus qui Geographum illum primus edidit. Quibus addo ex edicto Pauli Æmilii apud Livium lib. 45. *Metalla quoque auri atque argenti in Macedonia non exerceri, ferri & æris permitti.* Et Boeoticum ferrum de quo Dionyſius Perieg. v. 476.

Ἀονίῳ τμηθεὶς πολυγλώχινι σιδήρῳ.
Aonium multâ quam ſcidit cuſpide ferrum.

Aonium id eſt Boeoticum ut Euſtathius recte monet. Aones enim ἔθνος βάρβαρον οἰκῆσαν ποτὲ ἐν Βοιωτίᾳ *gens barbara quæ in Boeotia quondam habitavit.* Sed cur B ſuſpicer Javan de quo ibi Ezechiel eſſe in Arabia Fœlici, dixi cap. 21. lib. 2.

CAPUT IV.

Eliſa אלישה Gen. 10, 4.

ELiſa, aliis Hellas, Aeolis, Elyſii campi, Almeſiſa ſeu Mopſveſtia. Potius *Elis* & in genere Peloponneſus. In Ezechiele purpura ex inſulis Eliſæ, id eſt ex Peloponneſo & vicinis inſulis. Purpura Laconica, & in ſinu Corinthiaco, & Hermionica Suſis rejecta, & Coa, & è Niſyro una Cycladum, & è Carpatho, & è Cytheris, & ex Gyaro, & ex Amorgo. Byſſus & purpura cur promiſcuè ſumpta. Byſſus in Elide, in Græcia nuſquam alibi. C

JAvanis filii quatuor Eliſa, Tarſis, Kethim, Dodanim, à quibus provinciæ totidem denominatæ. Eliſa Chaldæis eſt אלס *Hellas*; Joſepho *Æoles*; Vilalpando *Elyſii campi* in Fortunatis inſulis; Arabi interpreti Pariſiis nuper edito אלמציצה *Almeſiſa*, id eſt Mopſueſtia Ciliciæ oppidum: Mihi Peloponneſus, in quo *Elis* vetuſtiſſima eſt & ampliſſima regio, cujus una pars ab Homero vocatur *Aliſium.* Proinde cum purpuræ meminit Ezechiel ex Eliſa allatæ cap. 27. verſ. 7. Eliſæ nomine Peloponneſum intelligo, in quo purpuræ piſcatio circa Eurotæ oſtia in veterum ſcriptis celeberrima. Plinius lib. 9. cap. 36. *Ros purpuræ præcipuus eſt Aſiæ, & in Laconica Europæ.* Pauſanias in Laconicis: Κόχλους δὲ ἐς βαφὴν πορφύρας παρέχεται τὰ ἐπιθαλάσσια τῆς Λακωνικῆς ἐπιτηδειοτάτας μετά γε τὴν Φοινίκων θάλασσαν D *Conchas ad tincturam purpuræ maritimæ partes Laconicæ poſt Phœnicium mare aptiſſimas præbent.* Horat. lib. 2. Od. 18.

— nec Laconicas mihi
Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.

Statius lib. 1. Sylva 2.

— quis purpura ſæpe
Oebalis, & Tyrii moderator livet aheni.

Val. Flaccus lib. 1. E

Illic Tænario pariter tremit ignea ſucco
Purpura.

Etiam in Corinthiaco ſinu reperiebatur purpura, ſed in Phocide circa Anticyram cujus

A cujus pleroſque incolas purpuræ fuiſſe piſcatores teſtatur Pauſanias in Phocicis. At in Peloponneſo non procul à Mycenis fuit Hermione urbs ad Argolicum ſinum purpuræ proventu nobilis, quæ à Plutarcho Hermionica dicitur, cum Suſis ab Alexandro captis, ibi narrat πορφύρας Ἑρμιονικῆς εὑρεθῆναι τάλαντα πεντακισχίλια, συγκειμένης μὲν ἐξ ἐτῶν δέκα δεόντων διακοσίων, πρόσφατον δὲ τὸ ἄνθος ἔτι καὶ νεαρὸν φυλαττούσης *purpura Hermionica inventa fuiſſe talentorum quinque millia, annos ſervata decem minus ducentis, quæ florem recentem adhuc ac novitium retineret.* Itaque etiam de hac purpura poteſt accipi locus Ezechielis quem diximus de purpura ex inſulis Eliſæ. Adde Coam purpuram & conchylia Coa ex Ægei maris inſula Co prope Cariam. Juvenalis Sat. 8.

B

—— *Spartana chlamys, conchylia Coa.*

Horatius lib. 4. cap. 13.

Nec Coæ referant jam tibi purpuræ.

Ubi Acron: *Coa pretioſa à loco: in hac enim inſula melior* (id eſt optima) *purpura tingitur.* Unde eſt quod inſula Niſyrus, tam vicina Co ut crederetur ejus eſſe fragmentum, ἐκαλεῖτο καὶ Πορφυρὶς ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ πορφυρῶν *vocabatur etiam Porphyris a purpuris quæ in ea ſunt.* Author Stephanus in Ethnicis. Ita etiam Carpathus olim dicta *Porphyris*, teſte Euſtathio, à purpurarum copia. Et Cythera
C Πορφυροῦσσα, ut ab Ariſtotele ſcribitur, διὰ τὸ κάλλος τὸ διὰ τῆς πορφυρῶν, vel ut habet Euſtathius διὰ τὸ καλλίστας ἔχειν πορφύρας *quia eximias habet purpuras.* Rhodiæ quoque purpuræ meminit Vitruvius l. 7. c. 13. *Hoc rubrum,* inquit, *Rhodo etiam inſula creatur.* Sed nec eâ caruiſſe Gyarum, Cycladum unam, quantumvis cætera inopem, colligere eſt ex Luciani Toxari, in quo Agathocles ut amico Diniæ in Gyarum relegato victum quæreret, παραδοὺς ἑαυτὸν τοῖς πορφυρεῦσι συγκατεδύετο *purpurariis operam ſuam locans, cum iis urinabatur.*

Et eſt è Cycladum numero *Amorgus* à qua Amorginæ veſtes, id eſt purpureæ, ſi credimus Etymologo. Nec deſunt qui ad Ἄμοργον & *Amorgina* alludere putent Hebræum nomen ארגמן *argaman* quo hîc utitur Ezechiel. Sed de his plura part. 2. lib. 1. cap. 14. p. 449.

D Aliud eſt quod intactum præterire ſit religio, byſſinas ſcilicet vel è byſſo veſtes, quod genus eſt lini tenuiſſimi, purpureum colorem non raro imbibiſſe. Unde in Scriptura toties *byſſus & purpura*, vel *purpura & byſſus* pro purpurea byſſo per figuram ἓν διὰ δυοῖν. Atque inde factum ut byſſus pro purpura ſumeretur & byſſinus pro purpureo. Heſychius: Βυσσὸς &c. χρῶμα ἀντὶ τῆς ὕσγης παραλαμβανόμενον *byſſus color qui hyſges*, id eſt cocci, *loco aſſumitur.* Idem: Βύσσινον, πορφυροῦν. Item, Βυσσινᾶ, πορφυρᾶ. Suidas: Βύσσινον, βύσσῳ βεβαμμένον *byſſinum, byſſo tinctum.* Ut ſcias pro colore ſumi. Et Arab. בוץ *ſincero colore fuit.* Itaque cum purpuram & byſſum promiſcue ſumi pateat: Fortaſſe in his Ezechielis, *hyacinthus &*
E *purpura de inſulis Eliſa fuit operimentum tuum*, purpuræ nomine byſſus ex Elide intelligitur de qua Plinius ubi de asbeſtino lib. 19. cap. 1. *Proximus byſſino mulierum maximè deliciis circa Elim in Achaia genito.* Et Pauſanias in Eliacis l. 1. θαυμάσειε δ' ἄν τις ἐν τῇ γῇ Ἠλείᾳ τῆς τε βύσσου, ὅτι ἐνταῦθα μόνον, ἑτέρωθι δὲ οὐδαμοῦ

τῆς Ἑλλάδος φύεται *eſt & quod quis miretur Elei agri byſſum, ibi ſolum nec alibi uſpiam in tota Græcia naſci.* Et paulo poſt: Ἡ δὲ βύσσος ἡ ἐν τῇ Ἠλείᾳ λεπτότητος μὲν εἵνεκα οὐκ ἀποδεῖ τῆς Ἑβραίων, ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως ξανθή *Byſſus autem quæ in Elide eſt, tenuitate nõ cedit ei quam fert Hebræorũ terra, ſed non eſt ita flava.* Et in Achaicis ubi de Patrenſibus fœminis: Βίος δὲ αὐταῖς ταῖς πολλαῖς ἐστιν ἀπὸ τῆς βύσσου τῆς ἐν τῇ Ἤλιδι φυομένης. Κεκρυφάλους τε γὰρ ἀπ' αὐτῆς καὶ ἐσθῆτα ὑφαίνουσι τὴν ἄλλην *E byſſo quæ in Elide creſcit pleraque illarum victitant. Reticula enim ex ea & reliquas veſtes contexunt.* A
Si ſic purpuram accipias quo Ezechielis loco diximus, optime cohęrebunt duo hemiſtichia. Nam in eodem verſu proximè præceſſerat: *E byſſo variâ de Ægypto fuit carbaſus tua ut eſſet tibi in velum.* B

CAPUT V.

Chittim כתים

CHittim Græci *Citios* reddunt, id eſt Cyprios, quia *Citium* in Cypro. Joſepho Χεθίμ ſunt inſulares omnes. Inde מלכי החתים 2 Reg 7 reddit *Regem inſularum*, ac ſi ſcriberetur per *caph. Chittim* al *Chii*, al. *Indi*, al. Cilicia ubi regio *Cetis*. Chaldæus אכזי״א corruptè pro אכי״א *Achaia Chetim* lib. 1 Macchab. pro *Macedonia*. Cui verſioni favere videtur Eſaias cap 23 & alluſio nominis *Chittim* vel *Chetim* ad *Macetiam* Tamen aliud *Chetim*, aliud *Iavan*. Et Prophetias de *Citthim* Dan. 11, 30 & Num. 24, 24 ad Romanos meritò referunt omnes interpretes; C Chaldæi etiam qui Longobardorum circa Romam hîc meminere, unde obiter colligitur eos eſſe recentiores. Et Ezech 27. buxei aſſeres ex inſulis Chetim, id eſt è Corſica inſula. Maſſorethæ locum corruperunt.. In Italia urbes *Cetia* & *Echetia* & *Cetus* amnis. Cocinthus in extrema Italia quaſi חק כתים *Choq Cit·him* terminus Cittæorum. Latini olim Cetii dicebantur. Latium à latendo Sic *Chetim* Arabicè eſt latens, *Chetema* latere, unde נכתמא Chald. *operculum*. Sed & Hebr נכתם *recondita eſt* Jerem. 2, 22 Quod probatur ex locis parallelis. כתים *Chittim* vel inde deduci, vel eô ſaltem alludere. Unde factum ut *Latium* redderetur. Illud Eſaiæ de Tyro, *de terra Chittim revelabitur illis*, non pertinere ad Macedonas, ſed ad Cittios vel Ciſſios prope Babyloniam multis probatur Latii nomen vetuſtiſſimum *Camœſene* etiam à latendo factum, כמוס *camus* Hebræis latens reconditum.

Dan 11, 30. CHittim כתים Græci interpretes Κιτίους reddunt & Κιτιεῖς & Κιτιαίους, id eſt D
Eſ. 23, 1. 14. Cyprios, ſi Joſepho credimus; quia in Cypro inſula *Citium* urbs eſt celeber-
Num. 24, 24 rima, patria Zenonis Stoici, qui Κιτιεὺς inde appellatur. Addit idem omnes inſulas, & loca maritima pleraque Hebraice vocari Χεθίμ. Quo errore abductus Antiq. lib. 9. cap. 2. *Regem inſularum* habet, τὸ (βασίλεια) τῶν νήσων pro Hebræo את מלכי החתים 2. Reg. 7, 6. Ac ſi חתים Chittim per ח *Cheth*, iidem eſſent qui כתים Chittim per כ *Caph*. Joſephum ſequuti Epiphanius in Hæreſi Manichæorum, & Hieronymus in Geneſim, & Euſtathius in Hexaemero, & Victor presbyter in Jeremiam Cyprum itidem vel Cyprios interpretantur. Atque id ipſum ſequitur Arabs interpres nuper editus qui hic habet קברם *Cyprum*. Nec dubito quin Cittæorum nomine vel Cyprios vel Citiæos intelligat Menander, cum de E
Elulæo Tyri Rege ſcribit apud Joſephum Antiquit. lib. 9. c. 14. οὗτος ἀποστάντων Κιτταίων ἀναπλεύσας, προσηγάγετο αὐτοὺς πάλιν *hic ad Cittæos navigans qui defecerant, eos ad obſequium reduxit.*

Alii Χίους *Chios* malunt, alii Ἰνδῶν ἔθνη *Indorum gentes* apud Olympiodorum & Chry-

A Chryſoſtomum in catena Græcorum patrum in Jeremiæ caput ſecundum. Multi
Ciliciam præferunt, cujus pars non minima *Cetis* regio apud Ptolemæum & Baſi-
lium Seleucienſem libro primo de vita Theclæ.

In Chaldæis duobus pro Chittim occurrit אכזיא vox nihili. Sed legendum
eſt אכייא *Achaia*. Author primi libri Macchabæorum, haudquaquam conte-
mnendus ſcriptor, putavit haud dubiè *Chittim* eſſe Macedones. Quippe ſtatim
initio libri narrat Alexandrum Macedonem egreſſum eſſe ex terra Chetim ἐκ τῆς
γῆς χεττιὶμ. Et cap. 8. *v.* 5. Perſeum illum Macedonem de quo Romani trium-
pharunt vocat Κιτιέων βασιλέα *Citieorum Regem*. Cui ſententiæ videtur non pa-
B rum accedere roboris ex eo quod Eſaias c. 23, 1. Tyriis excidium interminatus,
addit fore *ut reveletur*, id eſt erumpat in illos hoc malum מארץ כתים *à terra
Chittim*, quod referunt ad Macedonas qui Alexandro duce Tyrum oppugnarunt
& devaſtarunt. Eôdem facit quod ad Cetthim videtur alludere Macedoniæ vetus
nomen *Macettia*, vel *Macetia*, unde Macedones dicti *Maceta*. Heſychius: Μα-
κετία, ἡ Μακεδονία. Gellius lib. 9. c. 3. *Philippus Amyntæ terra Macetiæ Rex, cujus
virtute induſtriàque Macetæ locupletiſſimo imperio aucti &c.* Auſonius de claris
urbibus cap. 2.

—— *Macetûmque attollite nomen.*

C Tamen eſt cur credam כתים *Chittim* potius eſſe Italos. Primum argumentum
hoc eſto. Cum Daniel Alexandrum nominet Regem *Javan*, ſi dicatur idem Rex
Chittim, confundentur *Javan & Chittim* quæ manifeſtè diſtinxit Moſes.

Præterea ejuſdem Prophetæ cap. 11. v. 29. & 30. de Chittæis ea dicuntur quæ
merito ad Romanos referunt fere quotquot ſunt interpretes. *Conſtituto*, inquit,
tempore Antiochus *rurſus invadet Auſtrum*, id eſt Ægyptum, *ſed poſterior primæ
non erit ſimilis: ſupervenient enim naves Chittim, & invitus regredietur.* Naves
Chittim haud dubiè ſunt naves Romanorum, Cajo Popilio duce, quorum metu
Antiochus re infectâ diſceſſit. Itaque vulgato interprete pro *Chittim* Roma-
D nos legas. Quam expoſitionem ſequuntur Græci & Latini patres, & ex Hebræis
Joſephus Bengorjon, Selomo Jarchi, R. Saadias Gaon, Aben-Ezra, Joſephus Ja-
chiades.

Liv. l. 4. & 5. Decad. 5. Polyb. in excerpt. Legat. c. 92.

Sic in Balaami vaticinio Num. 24. 24. *Naves* מיד כתים *à parte Chittim affligent
& Aſſyrios & Hebræos*, verba מיד כתים *à parte Cetthim* Hieronymus reddit *de
Italia*, Onkelos מרומאי & Arabs interpres מן אלרומאנין *de Romanis*, & Jero-
ſolymitanus בלברדיא מן מדינתא רבא *in Lombardia ex urbe magna*, id eſt Ro-
mâ. Et Jonathan מן למברדיא ומארע איטליא *ex Lombardia, & e terra Italiæ.*
In utroque pro למברניא *Lombarniâ* vel לברניא *Libarniâ* legendum *Lom-
E bardiam*, id eſt *Longobardiam*, ex Saadia didici qui צים hic & Dan. 11, 30. exponit
לונגיברדיים *Longobardos*. Unde obiter colligere eſt hos paraphraſtas multo eſſe
recentiores, quam credit vulgus Hebræorum, & eô demum ævo ſcripſiſſe quum
Italia Longobardi rerum potiebantur, id eſt poſt annum Chriſti DLXX. aut ſal-
tem in iis quædam addidiſſe Judæos poſteriores.

Rurſus Ezech. 27, 6. Hebræa verba מאיי כתים *ex inſulis Chittim*. Chaldæus
reddit

reddit ממדינת אפוליא *è provincia Apulia*, & vulgatus interpres; *de Inſulis Italia*. Quam verſionem maxime probo. Agitur enim eo loco de Tyriorum navibus quorum tranſtra dicit Eyechiel ebore diſtincta fuiſſe בתאשורים *in buxis*, id eſt in aſſeribus buxeis allatis *ex inſulis Chittim*, quaſi dicat ex inſulis circa Italiam. A

a Eſa. 41, 19. b Ibid. & Eſa 60, 13. c Ibid. & hoc ipſo loco. d R. Jona, Kimchi R. Selomo &c. Plinius l. 16. c. 16. Hiſt. l. 3. c. 15.

תאשורים buxum expono cum Græcis, a & Vulgato, b & Chaldæo c interprete, & pleriſque Hebræorum. d Buxus porro nullibi craſſior quam in Corſica inſula Italiæ proxima. De hac Buxo ſic Plinius: *Buxus Pyrenais ac Cytorus montibus, & Berecynthio tractu; craſſiſſima in Corſica*. Et apud Theophraſtum buxi arbores in Corſica inſula (ἐν Κύρνῳ, non ἐν Κυρήνῃ, ut viri docti rectè corrigunt) leguntur eſſe μέγιστοι καὶ κάλλιστοι *maxima & pulcherrima*, & ἰυμήκεις *procera*, & πάχος ἴχουσαι πολὺ παρὰ τὰς ἄλλας *multo craſſiores ceteris*. Et Diodorus lib. 5. φύεται δὲ κατὰ τὴν νῆσον ταύτην καὶ πύξος πλείστη καὶ διάφορος *plurimum quoque buxi ejusque præſtantiſſimi in illa inſula naſcitur*. Itaque in buxi ſpeciebus nulla materies aptior ad tranſtra navium fabricanda, quæ ipſa latitudo commendat. Neque hæc inſula Phœnicibus potuit eſſe inacceſſa, quorum agnati Carthaginenſes Sardiniam tenebant huic prope contiguam: ſed & ipſi Corſicæ aliquandiu imperarunt. Proinde valde veriſimile eſt agi de hac ſpecie buxi in Ezechielis loco, cujus mentem Maſorethæ cum non ſatis perciperent, vocem בתאשורים in duas perperam divulſerunt, & alienis vocalibus appoſitis corruperunt, quod in avia traxit nuperos interpretes. Tamen Chaldęus recte reddidit דפין דאשכרעין מכבשין בשן דפיל *aſſeres buxeos ebore obductos*. Et R. Selomo monet non poſſe aliter intelligi quam de arbore, ita ut legatur בתאשרים, ac ſi eſſet תבה אחת *una dictio*: Quo nihil eſſe verius experienti conſtabit. B C

Jam ſi nominis *Chittim*, vel *Chetim*, ut veteres ſcribunt, veſtigia quæras in Italia, occurret in ipſo Latio urbs Κετία *Cetia* apud Halicarnaſſeum, una è ſeptem urbibus à Cariolano captis, quas in ejus vita Plutarchus teſtatur fuiſſe μεγάλας καὶ πολυανθρώπους *magnas & populoſas*. Occurret item Ἐχετία *Echetia* Italiæ urbs apud Stephanum, eadem ut videtur cum *Echetra* vel *Ecetra*, in Volſcis clariſſimâ, & inter Æquos & Hernicos loco valde commodo ſitâ, cujus poſt Dionyſium & Livium meminit idem Stephanus. Et circa Cumas Κετὸς *Cetus* fluvius in quo tradit Ariſtoteles plantas ἀπολιθοῦσθαι. Unde *Cetum* colligas eum eſſe fluvium quem alii Silarum vocant. Nam de Silaro Campaniæ amne id ipſum referunt Strabo, Plinius, Silius Italicus. D

l. 8. p. 376. Dionyſ. Halic. l. 4. 6. 8. 10. Liv. l. 2. & 3 Ariſt. lib. de Mirab Strabo in fine lib 5. Plin l 11 c. 103 Sil. l. 8. v. 382.

Eodem refero quod *Cocinthum* quaſi חק/כתים *choq Citthim* terminum Citæorum: veteres appellarunt extremum Italiæ promontorium, de quo Polybius lib. 2. τὸ προκείμενον ἀκρωτήριον τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν μεσημβρίαν ὃ προσαγορεύεται μὲν Κόκινθος. Videtur eſſe quod vocant hodie *Capo di Stilo*, quia Plinius medium ponit inter Lacinium & Leucopetram lib. 3. c. 5. Ibid. cap. 10. *Cocinthum eſſe longiſſimum Italiæ promontorium aliqui exiſtimant*. Et in Antonino Cocinthum oppidum XXIIM. paſſ. diſtat à Scylace vel Scylacio hodie *Schilaci*. חק *choq* pro termino reperitur Job. 26, 10. Prov. 8, 29. &c. E

Nec deſunt qui Romanos & Latinos aſſerunt è *Citiis* vel *Cetiis* traxiſſe origi-

nem

A nem, atque hanc illis fuiſſe priſcam appellationem. Euſebius: Κίτιοι, ἐξ οὗ Λατῖνοι, οἱ καὶ Ῥωμαῖοι *Citii* populus *ex quo Latini qui & Romani.* Chronicon Alexandrinum: Κίτιοι ἐξ οὗ Ῥωμαῖοι οἱ καὶ Λατῖνοι. Ex Κίτιοι factum Ῥόδιοι per ſcribarum imperitiam. Cedrenus in Annalibus: τῆς δὲ Ἰταλίας ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους ἀπὸ τῆς Αὐγῆς Τήλεφος, καὶ μετ' αὐτὸν υἱὸς αὐτοῦ Λατῖνος ἔτη μ. ὃς τοὺς Κιταίους ἐπονόμασε Λατίνους. Suidas: Λατῖνοι οἱ νῦν Ῥωμαῖοι. Τήλεφος γὰρ υἱὸς Ἡρακλέους ὁ ἐπικληθεὶς Λατῖνος μετωνόμασε τοὺς πάλαι Κιτίους λεγομένους νῦν Λατίνους *Latini qui nunc Romani. Telephus enim Herculis filius cognomento Latinus eos qui olim Cetii vocabantur,*
B *mutato nomine Latinos nominavit ut nunc vocantur.*

Quid ſi in ipſa voce *Chittim* Latinorum nomen lateat. Saltem à latendo dici Latinum plerique conſentiunt. Sic Herodianus lib. 1. Saturnum narrat apud Janum κρυπτόμενον λαθεῖν ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα δοθῆναι τῷ χωρίῳ τῆς Ἰταλίας *abſconditum latuiſſe, unde & nomen Italiæ loco inditum*, nempe Latio ut ſtatim additur. Eutropius lib. 1. *Hic Saturnus quia in Italia latuit, ab ejus latebra, Latium appellata eſt.* Ovidius in Faſtis lib. 1.

Et dicta eſt Latium terra latente Deo.

Virgilius lib. 8. Æneidos:

—— Latiumque vocari
Maluit, his quoniam latuiſſet tutus in oris.

C Ad quem locum ita alludit Minucius in Octavio: *latebram ſuam, quod tuto latuiſſet nominari maluit Latium.* Et in eundem ſic Servius: *Virgilius Latium vult dici, quod illic Saturnus latuit. Varro autem Latium dici putat, quod latet Italia inter præcipitia Alpium & Apennini.* His duabus ſententiis quarum una fabuloſa eſt, alteri cum ſitu locorum parum convenit, liceat tertiam addere, quam doctorum judicio ſubmitto libens. Ea ſic habet, Latii vocem, quæ à latendo deducitur, effictam fuiſſe ad inſtar Hebrææ כתים *Chittim*. Nam Arabica dialecto, quæ Hebrææ linguæ ramus eſt, כתם *chetema* eſt abſcondere, & כתים *che-*
D *tim* occultus, latens. Hac voce nihil frequentius. Hinc in Proverbiis Abi-Ubeid. Pro. 60. מן כתם סרה *men chetema ſirrohu* qui abſcondit ſecretum ſuum: Et rurſus Pro. 155. מא כתמתה *non tegerem illum.* Et in Anonymi adagio 51. *Non eſt ſcientia niſi quæ eſt* מכתום *recondita in pectore.* Idem vocabulum extat Luc. 8, 17. pro Græco ἀπόκρυφον. Sic אנכתם ἦν κεκαλυμμένον 2. Cor. 4, 3. Et אסתכתם ἦν ἀφανὴς Hebr. 4, 13. Et כתמרה περιέκρυβεν Luc. 1, 24. Et לא אכתם *non abſcondam* Pſal. 40, 11. Inde נכתמא Chaldæis eſt operculum: pro quo corruptè legitur הנכתא in Jonathane Num. 31, 23. ut in margine notavit Hebræus ſcholiaſtes. Sed & apud Hebræos verbum כתם fuiſſe in uſu liquet ex
E Jeremia, in quo Deus populum ſuum ita compellat, cap. 2. v. 22. נכתם עונך לפני *recondita eſt iniquitas tua coram me* Omnino ita vertendum. Neque enim ad rem facere quæ hic afferunt interpretes cordato lectori liquebit. Sed Arabicæ linguæ ignaros hæc latuiſſe nihil mirum eſt. Quanquam ex locis parallelis explicari potuiſſet hic locus. Qualis eſt ille Moſis Deut. 32. 33. 34. *Nonne illud eſt* כמוס *reconditum apud me,* חתום *obſignatum in theſauris meis? mea eſt ultio & retributio* &c. Et alter Jobi 21, 9. *Deus* יצפן *abſcondet*, id eſt reponet *filiis iniqui-*

 tatem

tatem ejus. Tertius item Oſeæ 13,12. צרור *Ligata eſt* (ut in marſupio nummi) *iniquitas Ephraim,* צפונה *abſconditum eſt peccatum ejus,* id eſt coram Deo reconditum atque alta mente repoſtum. Quæ ſunt ipſiſſima Jeremiæ verba, niſi quod utitur voce בכתם pro כמוס & צפן quarum illam uſurpat Moſes, hanc Jobus & Oſeas. Itaque כתם *chatam* Jeremiæ plane idem eſt quod כמס & צפן recondere & abſcondere. Ita ut כתים *Chittim* inde deductum per *Latium* rectè explicetur. A

In Num. 24, 24. Si *mem* finale dixeris notam eſſe pluralis numeri, nec ad radicem pertinere, hoc tibi probandum incumbet contra Aben-Ezram, cui *Chittim* שם יחיד *nomen ſingulare,* quamvis pluralium formam imitetur. Quod tamen mihi perinde eſt. Nam ſola alluſio vocum כתים *Chittim* & כתים *chetim*, quarum hæc latentem ſonat, veteribus potuit anſam dediſſe vertendi *Chittim* in Latium. Tale eſt quod אים Hieronymus Faunos explicat à quibus terrores Panici, quia אים eſt terribilis, quamvis ם in אים ſervile ſit non radicale. B

Eſ. 23,1. Jam ſi objicias illud Eſaiæ de Tyro, *de terra Chittim revelabitur illis*, ut probes Chittim eſſe Macedones à quibus exciſa eſt Tyrus. Reſpondeo hæc perperam referri ad Macedones, quia in illo capite non agitur de poſtremo Tyri excidio, quod ſub Alexandro contigit, ſed de priore, cujus Author Nabuchodonoſor. Itaque valde incertum eſt quorſum hic fiat mentio terræ Chittim; Atque in eo nodo ſolvendo non parum laborant interpretes. Divinat Moſes Kimchius mercatores è terra Chittim Babyloniam profectos authores fuiſſe Chaldæis ut Tyrum obſiderent, & rem aggreſſuros conſilio juviſſe atque opibus, naves etiam aliquot iis accommodaſſe. Sed eruditi ſciunt Europæos illo ævo nihil habuiſſe commercii cum Chaldæis. Neque enim Megaſtheni temerè credendum puto, referenti Nabuchodroſorum (is illi eſt Nabuchodonoſor) uſque ad columnas Herculis penetraſſe, belloq; in Hiſpaniam illato Iberes inde ad oram Ponti dexteram deportaſſe, id eſt in Iberiam Aſiaticam. Sola nominum ſimilitudo anſam dedit huic commento, in quo ſi quid ſubeſſet veri, res non latuiſſet Græcos, quibus ante Alexandri tempora Nabuchodonoſor ne de nomine quidem erat notus. Nihilo verius eſt quod conjectat Selomo Jarchi, iſtis Eſaiæ verbis, *de terra Chittim revelabitur*, ſignificari Chittæos arcanum revelaſſe de Tyro obſidenda, ut Tyrii cladis futuræ conſcii fuga ſibi proſpicerent. Neque enim Chittæis in Occidente quicquam ſubolere poterat de conſilio Nabuchodonoſoris quem ne fama quidem noverant. Sed aliud affert idem Selomo quod mihi maximè probatur, hoc loco ſcilicet nomine *Chittim* ſignificari כותיים *Chutijm* id eſt Chutæos. Cui conjecturę plurimum favet, quod ejuſdem capitis verſ. 12. Eſaias כתיים ſcribit geminato *Jod*, διακριτικῶς, ut ſcias non agi de *Chittim* quorum nomen nuſquam ita ſcribitur, ſed de *Chutæis*. Itaque non probo quod Maſorethæ alterum *jod* ſuppreſſerunt, quod Iſaias non fruſtra adhibet. Sed & iidem videntur *hirec* ſcripſiſſe pro *kibbuts*, id eſt כתים *Chittim* pro כתיים *Chutijm*. Niſi Chuttæos dixeris etiam vocari כתיים *Chittijm* quomodo Græcè Κοσσίους vel Κισσίους. Chutæi enim iidem qui Ciſſii, nempe Suſianæ incolæ ad ortum Babyloniæ, ut alibi nos pro- C D E

Apud Strab. l. 15. & Euſeb. in Chron. & l. 9. de præpar.

A probavimus. Quia voce ſic expoſita, nemo non videt cur Tyriis malum imminere dicatur è terra כתים vel כתיים id eſt Suſiana, vel quod idem eſt, Babyloniâ, ex qua Nabuchodonoſor. Jam lege ſodes verſus 12. & 13. apparebit luce clarius rem ſe habere ut diximus: *Virgo*, inquit, *filia Sidon* (id eſt Tyrea Sidoniis condita) *ſurge, tranſi ad Chittijm* (Chutæos vel Cittios) *etiam illic non erit tibi requies.* Quidni vero? cauſam habes verſu proximo. *Ecce etiam terram Chaldæorum* (in quam deportabimini) *quam olim inhabitatam Aſſyrii fundaverant eremicolis* (id eſt ut in illam ii ſecederent qui antea in locis deſertis habitabant) *& arces in ea erexerant, & palatia excitaverant*, eam inquam terram *Deus poſuit in ruinam*, id eſt excidio deſtinavit. Quam Prophetiam implevit Cyrus aliquanto poſt capta & vaſtata Babylone. Merito igitur negat Eſaias etiam in illa terra tutum fore Tyriis

B ſeceſſum.

Fuit & Latii vel Italiæ vetuſtiſſimum nomen *Camæſene* vel Camiſene jam inde à Jani temporibus, de cujus origine *Grammatici certant & adhuc ſub judice lis eſt.* Ad Camiſen quidem omnes referunt. Sed de Camiſe nihil certi. Hunc enim alii cum Macrobio & Hygino & Protarcho Tralliano, advenam & imperii conſortem; alii Jani fratrem faciunt cum Catone in Originum libris: Alii denique Camiſen aſſerunt ſororem & conjugem fuiſſe Jani, ut Draco Corcyræus apud Athenæum lib. 15. Unde videtur deſumptum quod Servius in lib. 8. Æneidos Tiberim vel Tiberinum *Jani & Cameſenæ filium facit.* Quod ſi Cameſen vel Camiſenem dicamus id ipſum eſſe quod *Latium* & כתים *Cethim*, quia כמס *camas* Hebræis eſt abſcondere. Hinc Moſes Deut. 32, 34. *nonne illud eſt* כמוס *(camus) reconditum apud me?*

V. Macrob. Saturnal. l. 1. c. 6. al. 7.

CAPUT VI.

Dodanim דודנים *ſive Rhodanim* רודנים

Dodànim Chaldæis Dardani. Eſdras legit *Rhodanim* Ita etiam Samaritanus codex. Et LXX qui *Rhodios* reddunt. Sed Rhodi nomen recens, & à roſis factum; & ipſa Rhodus ſerò nota. Et anguſtior quam ut ſuffecerit uni è filiis Javan. Rhodi primi incolæ Heliadæ Moſi æ-

D quales. Rhodanim ſunt Rhodanenſes qui Rhodano in Gallia fecere nomen. Rhodanus non eſt à *Rhoda* ut volunt; quia Rhodius diceretur; Et Rhoda eſt in Hiſpania ultra Pyrenæos. Sed à Rhodano *Rhodanuſia* dicta Lugdunum, & incolæ *Rhodanenſes* vel *Rhodanitæ*. Eodem alludunt *Rhodumna, Rhedones, Rutens*. *Rhodani* Phœnicibus ut Arab. *Rhadani* flavum ſonat. Galli olim tam natura quam ſtudio & arte flavi. Britanni minus flavi licet Borealiores, & ob hoc ipſum Gallicæ originis eſſe crediti. Rutilus tam flavum quam rufum ſonat, ut Græcè ξανθός. Indidem Celtarum nomen vel Galatarum, quia חלתא Chalta eſt crocus. Galli Urbicio τὰ ξανθὰ ἔθνη.

Dodanim דודנים Chaldæi *Dardanos*, recentiores *Dodonæos* interpretantur. Sed priſca lectio habuit רודנים *Rhodanim* per ר non per ד. Ita habetur in

E genealogiis Eſdræ 1. Paral. 1. 7. Et in Pentateuchi verſione Samaritana Pariſiis nuper edita. Et utrobique Græci exponunt *Rhodios*, propter vocum alluſionem. Quanquam id argumentum parum firmum eſt: Quia Moſe recentius eſt Rhodi nomen. A Rhodo puella deducit Diodorus lib. 5. Grammatici παρὰ τὸ πολὺ

ῥεῖν

ῥοῦ αὐτόθι ἀνατεῖλαι, πρὶν φανῆναι τὴν νῆσον. Alii ἀπὸ τῶν ῥόδων à roſis potius, quæ ibi A
magna copia ſuccreverint, ut in Cariæ continente proximo, in qua Alabandicas roſas Plinius & alii laudant. Ut ab hortenſi roſa Rhodus nominata ſit, quomodo à ſylveſtri vicina inſula Cynorrhoduſſa. Ita nonnulli veterum in Pindari ſcholiaſte Olymp. 7. Τινὲς δὲ φασὶ κληθῆναι οὕτω, διὰ τὸ ἐξαίρετα ἔχειν ῥόδα *quidam Rhodum vocari ajunt, quia eximias habet roſas.* Vide & Iſidor. Orig. lib. 14. cap. 6. Utut ſit Rhodum olim multo aliter vocitatam fuiſſe veteres ſummo conſenſu ſcribunt. Heraclides: ἐκαλεῖτο δὲ Ὀφιοῦσα διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὄντων ὄφεων. Strabo
In Dionyſ. V. 505. lib. 5. c. 31. — lib. 14. Ἐκαλεῖτο δ' ἡ Ῥόδος πρότερον Ὀφιοῦσα, καὶ Σταδία, εἶτα Τελχινίς. Stephanus: B
ἐκαλεῖτο Ὀφιοῦσα καὶ Αἰθραία. Euſtathius Ἐκλήθη δέ ποτε, φασὶν Ὀφιοῦσα, εἶτα Τελχινίς. Plinius: *Vocitata eſt antea Ophiuſa, Aſteria, Æthrea, Trinacria, Corymbia, Poeeſſa, Atabyria a brege, deinde Macris, & Olooſſa.* Quid quod inſulam Rhodum è mari emerſiſſe tradunt, haud dubiè quia non ſtatim fuit nota. Ammianus lib. 17. *In Aſia Delos emerſit, & Hiera, & Anaphe, & Rhodus.* Plinius: *Claræ jampridem inſulæ Delos & Rhodos memoria produntur enatæ.* Heraclides: Ῥόδον τὴν νῆσον τὸ παλαιὸν κεκρύφθαι λέγουσιν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἀναφανῆναι δὲ ὕστερον ξηρανθεῖσαν *Rhodum inſulam olim ſub mari occultatam fuiſſe fama eſt, poſtea vero arefactam comparuiſſe.* Itaque affirmat Pindarus veterum ſermonibus jactari, quo tempore Dii, id eſt filii & nepotes Noæ, terram inter ſe diviſerunt, Rhodum non- C
dum apparuiſſe, ſed in fundo maris latuiſſe. Verba ſunt Olymp. 7.

> Φαντὶ δ' ἀνθρώπων παλαιαὶ
> ῥήσιες, οὔπω ὅτε
> Χθόνα δατέοντο Ζεύς τε καὶ ἀθάνατοι,
> Φανερὰν ἐν πελάγει
> Ῥόδον ἔμμεν ποντίῳ,
> Ἁλμυροῖς δ' ἐν βένθεσι νᾶσον κεκρύφθαι.

Vide & ea de re Philonis locum inſignem in libello de mundo. Præterea Rhodus inſula eſt anguſtior quam ut uni è quatuor Javanis filiis ſufficerit, quibus Eu- D
ropæ magna pars in ſortem obtigit. Rhodus quota Græciæ, aut Italiæ, aut verò Hiſpaniæ portio eſt, regionum ampliſſimarum, quas alii tres inter ſe diviſerunt. Denique ex Zenone didici, quem libro 5. citat Diodorus, Rhodi primos incolas *Heliadas* floruiſſe circa tempora Cecropis, qui Moſi fuit æqualis. Proinde cum Moſis ævo demum Rhodus habitari cœperit, Rhodaniorum nomine Moſes Rhodios non intellexit. Rhodanim igitur ſeu Rhodanitas, nam id populi nomen eſt, non in inſulam Rhodum, ſed in Galliam appuliſſe putamus, circa oſtia Rhodani, quem de ſuo nomine nuncupaverint. Certe ſi de voce certetur, Rhodanim ad Rhodani nomen accedit propius quam Rhodi vel Rhodiorum. E
Præterea videtur Rhodus cum vicinis inſulis in Eliſæ ſortem cecidiſſe ut jam antea monuimus.

Sed objectio in promptu eſt, Rhodanum non à Rhodanim ſed à Rhoda oppido dici, quod à Rhodiis conditum poſtea Maſſilienſium fuit. Ita Plinius: *Aga-*
lib. 3. c. 4. — *tha quondam Maſſilienſium, & regio Volcarum Tectoſagum, atque ubi Rhoda Rhodiorum fuit, unde dictus multo Galliarum fortiſſimus amnis Rhodanus.* Et Hierony-

A ronymus in epiſtolam ad Galatas: *Oppidum Rhoda coloni Rhodiorum locaverunt, unde amnis Rhodanus nomen accepit.* Hæc Plinius & Hieronymus: At illorum ſententiæ cur non accedam has habeo rationes. Primo amnis à Rhodâ non Rhodanus ſed Rhodius dictus fuerit, cujus nominis fluvium in Troade Homerus & alii recenſent. Præterea Rhodani nomen qui novitatis arguunt debuerant priſcum indicare. Neq; enim ante Rhodiorum coloniam eô translatam, ſine nomine fuit fluvius ingens, quem inter tres Europæ maximos computant Scylax & Solinus. Rhodanum certè conſtanter vocant non ſolum Apollonius, Timæus, Polybius, Artemidorus, alii ſine numero, ſed & his longe vetuſtiores Æſchylus & Euripides apud Plinium. Et Euripide non multo junior Scylax Caryandenſis. Hoc potiſſimum quod ut à Rhodâ nomen ſortiretur Rhodanus, debuit eſſe Rhodæ vicinus. At à Rhodano Rhoda diſtat immenſum quantum; ut quæ in Hiſpaniâ ſit, non in Galliâ; procul à Rhodani oſtiis terreſtri itinere paſſuum millibus fere centum & quinquaginta. Strabo de Rhodiis: μέχρι Ἰβηρίας ἔπλευσαν, κᾀκεῖ τὴν Ῥόδον (Ῥόδην legit Caſaubonus) ἔκτισαν, ἣν ὕστερον Μασσαλιῶται κατέσχον *usque ad Hiſpaniam navigarunt, & ibi Rhodam ædificarunt quam Maſſilienſes poſtmodum occuparunt.* Pomponius Mela capite de Hiſpaniâ: *Proxima eſt rupes quæ in altum Pyrenæum extrudit; dein Ticis flumen ad Rhodam.* Ptolemæus in deſcriptione Hiſpaniæ Tarraconenſis: Ἐνδιγετῶν Ῥοδίπολις, vel ut eſt in emendatis exemplaribus Ῥόδη πόλις *Indigetorum eſt Rhode urbs.* Stephanus: Ῥόδη πόλις Ἰβηρίας *Rhode urbs Hiſpaniæ.* Livius: *Inde Rhodam ventum & præſidium Hiſpanorum &c. Ab Rhoda Emporias perventum &c. Jam tum Emporiæ duo oppida erant muro diviſa, unum Græci habebant à Phocæâ, unde & Maſſilienſes oriundi, alterum Hiſpani &c.* Ex his abunde liquet illam ipſam Rhodam, quam condidere Rhodii, & Maſſilienſes tenuerunt, in Hiſpaniâ fuiſſe, non in Galliâ. Et verò ea ipſa urbs hodieque extat in Cataloniâ. *Roſes* vocant incolæ. Jam quis in mediâ Galliâ fluvium credat traxiſſe nomen ab Hiſpanicâ urbe trans Pyrenæos. Sed quid viris magnis impoſuerit puto mihi eſſe compertum. Ad Rhodanum fuit Rhodanuſia Maſſilienſium urbs quam acceperunt pro Rhodâ. Marcianus Heracleota,

Præfat l 2.
Iliad. μ. 20.
Strab. l 13.
Plin. l. 5. c. 30.
Argonaut. l. 4 ApudStrab.
lib. 4.
Plin. l. 37. c. 3.
Arrian. In Periplo.
Scylax. c. Λίγυες.
lib. 14.
lib. 2. cap. 6.
lib. 2. c. 6.
lib. 34.

B
C
D

> Οἱ Μασσαλίαν κτίσαντες ἔσχον Φωκαεῖς
> Ἀγάθην, Ῥοδανουσίαν, Ῥοδανὸς ἣν μέγας
> Ποταμὸς παραρρεῖ.
> *Phocæa Maſſiliæ oppidi gens conditrix,*
> *Quam Rhodanus ingens alluit Rhodanuſiam*
> *Habuit & Agatham.*

Stephanus: Ῥοδανουσία πόλις ἐν Μασσαλίᾳ *Rhodanuſia, urbs in Maſſilienſi tractu.* Hujus ita meminit Sidonius Apollinaris: *Egreſſo mihi Rhodanuſia noſtra mœnibus.* lib. 5. ep. 5. Lugdunum videtur ſignificare ut carmine quinto verſu 578.

E

> *Obſide præcepto noſtra de mœnibus urbis.*

Id eſt Lugduni, ut ipſe explicat quarto poſt verſu.

Aa Hinc

l. 1, c. 9. vid. & Epiphan. Hæreſi 34. A

Hinc & ipſa regio Rhodanuſia vocatur, & incolæ Rhodanenſes. Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus: Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς κλίμασι τῆς Ῥοδανουσίας, πολλὰς ἐξηπατήκασι γυναῖκας, ubi vetus interpres: *In iis quoque quæ ſunt ſecundum nos regiones Rhodanenſes, multas ſeduxerunt mulieres.* Sed in veteri inſcriptione Rhodani accolæ *Rhodanitæ* dicuntur. Itaque firmum hoc manet, nihil obſtare quominus à *Rhodanim* nomen Rhodani deducatur. Atque eòdem alludunt Rodumna Seguſianorum urbs, hodie *Roane*; Rhedones & Ruteni Galliæ populi quorum metropoles hodie *Rennes* & *Rodes*. An & hinc Eridani nomen quem cum Rhodano confundunt ſcriptores vetuſtiſſimi?

Apollon. Argon. l. 4. v. 627.

B

Jam lector monendus eſt *Rhodanim* ex terminatione videri nomen plurale, quomodo in Miſraim poſteris, *Ludim, Anamim, Lehabim &c.* Itaque gentilitia ſunt hæc nomina, non hominum ſingularium. Ita ut hæc verba Moſis, *Miſraim genuit Ludim, Anamim &c.* non ita ſint accipienda, ac ſi quis *Mitſraim* nomine ex ſe immediatè genuerit filios his nominibus inſignes. Minimè eſt hæc mens Prophetæ. Tantum vult ex *Mitſraim*, id eſt ex Ægyptiis oriundos eſſe *Ludæos, Anamæos &c.* quomodo ex Gallis orti ſunt Galatæ ſeu Gallogræci, & Pœni ex Phœnicibus. Eodem exemplo Rhodanim id eſt Rhodanenſes ſeu Gallos recenſet inter filios Javan. Qua ipſa phraſi dixit Esdras 1. Paralip. cap. 2. v. 50. & 51. Sobalem, Salmam & Harephum patres eſſe totidem urbium; Et ibid. v. 54. Salmæ filios eſſe Bethlehem, Netophathæos &c. Et cap. 4. v. 14. Joab eſſe patrem vallis *charaſim* ſeu artificum, id eſt incolarum illius vallis. Sed hoc jam ante eſt obſervatum. C

Rhodanim igitur ſeu Rhodani ex Javane oriundi, cum in eam ipſam Galliæ oram appuliſſent, quam multis deinceps ſæculis occuparunt Maſſilienſes, fluvium quem inſederunt de ſuo nomine *Rhodanum*, & oram adjacentem *Rhodanuſiam* appellaverunt. Porro ſi quæras amplius de ratione nominis, mihi nihil quicquam occurrit vero propius quam ſi veteri Gallorum linguâ (quæ ut deinceps multis probo, fuit ſemi-Hebræa) *Rhodani* id ipſum fuiſſe dicas quod Arabibus ראדני *rhadim*, id eſt flavum & croceum; *Alcamus*, ראדין *rhadin crocus*, אחמר ראדני (*achmar rhadini*) *rubrum flavo commixtum, rubrum flavo diſtinctum.* Gallis, D inquam, veriſimile eſt hoc nomen fuiſſe inditum, propter colorem capillitii quod plerisque fuiſſe flavum aut croceum ſeu rutilum probant hæc loca veterum. Livius lib. 38. *Gallis promiſſæ & rutilatæ comæ.* Virgilius lib. 8. Æn. de Gallis,

Aurea cæſaries ollis, atque aurea veſtis.

Lucanus lib. 10. de Cleopatræ miniſtris,

——pars tam flavos gerit altera crines,
Ut nullas Cæſar Rheni ſe dicat in arvis
Tam rutilas vidiſſe comas.

Silius lib. 3,

Jam puer auricomo performidate Batavo. E

Et

A Et lib. 4. de Sarmente Gallo.

Occumbit Sarmens flavam qui ponere victor
Cæſariem, crinemque tibi Gradive vovebat
Auro certantem, & rutilam ſub vertice nodum.

Martialis lib. 5. Epigr. 38. de Erotio puellâ,

Quæ crine vincit Bætici gregis vellus,
Rhenique nodos, auream que nitelam.

Et Epigr. 69. ad Lesbiam,

Arctoâ de gente comam tibi Lesbia miſi,
B *Ut ſcires quantum ſit tua flava magis.*

Claudianus in Rufinum lib. 2.

Inde truces flavo comitantur vertice Galli.

Et Stilich. Panegyrico ſecundo,

——*flava repexo Gallia crine ferox.*

Diodorus: οἱ δὲ Γαλάται τοῖς μὲν σώμασιν εἰσὶν εὐμήκεις, ταῖς δὲ σαρξὶ κάθυγροι καὶ λευκοί, ταῖς δὲ κόμαις οὐ μόνον ἐκ φύσεως ξανθοὶ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς κατασκευῆς ἐπιτηδεύουσιν αὔξειν τὴν φυσικὴν τῆς χρόας ἰδιότητα. Τιτάνῳ γὰρ ἀποπλύματι σμῶντες τὰς τρίχας συνεχῶς, καὶ ἀπὸ τῶν μετώπων ἐπὶ τὴν κορυφὴν καὶ τοὺς τένοντας ἀνασπῶσιν, ἵνα διαφανεῖς ὦσιν. ὥστε τὴν πρόσοψιν αὐτῶν φαίνεσθαι σατύροις καὶ πᾶσιν ἐοικυῖαν. παχύνονται γὰρ αἱ τρίχες C ἀπὸ τῆς κατεργασίας, ὥστε μηδὲν τῆς τῶν ἵππων χαίτης διαφέρειν. *Galli autem corpore quidem proceri ſunt, carne autem humidi & candidi, capillis autem non ſolum naturâ flavi, ſed & arte ſtudent augere naturalem coloris proprietatem, calcis enim ablutione crines aſſiduè purgantes, etiam à crine in verticem atque cervices retrahunt, ut pellucidi appareant. Ita ut Satyrorum & Panum ſpeciem præ ſe ferant. Craſſeſcunt enim aſſiduâ curâ capilli, ita ut à ſetis equinis nihil differant.* Totum hunc locum non piguit hîc deſcribere, quia docet apertiſſimè, Gallos hunc colorem in comis aut à naturâ habuiſſe, aut ſummô ſtudio affectaſſe. Ut Romanæ mulieres de quibus Martialis l. 8. Ep. 33.

Et mutat Latias ſpuma Batava comas.

D Id obiter tangit Plinius, quo loco ſaponem dicit Gallorum eſſe inventum rutilandis capillis ex ſevo & cinere lib. 28. cap. 12. Itaque Britanni licet Gallis Borealiores, tamen minus erant flavi. Strabo de Britannis lib. 4. οἱ δὲ ἄνδρες εὐμηκέστεροι τῶν Κελτῶν εἰσὶ, καὶ ἧσσον ξανθότριχες *Viri autem Gallos proceritate ſuperant, & comas habent minus flavas.* Atque ob hoc ipſum Britannos Gallicæ eſſe originis conjectat Jornandes hiſtoriæ Gothorum cap. 9. quod illis ſunt *rutilæ comæ.* Rutilas dixit pro flavis, quomodo Ammianus lib. 15. *Candidi pene Galli ſunt omnes & rutili*, capillitii ratione ſcilicet. Nempe licet rutilus in capillis color Varroni ſit idem qui rufus, qui mulieres valde rufas *rutilas* dici aſſerit, de linguâ Latinâ lib. 6. Tamen etiã pro flavo rutilũ ſumi docet quod habetur in Samonico.

E *Ad rutilam ſpeciem nigros flaveſcere crines.*

Ut & Lucani & Silii loca quæ nuper adduximus. Et Græca vox ξανθὸς ad utrumque pariter eſt homonyma; Qud putaverim Clementi impoſuiſſe, qui pædagog. tertio Scytharum & Gallorum comis τὸ ξανθὸν ita tribuit, ut aperte doceat,

 rufum

ruſum à ſe colorem non flavum intelligi: Nam ſequitur continuo poſt *συγγενές τι ἔχειν τὸ χρῶμα τῷ αἵματι colorem aliquid habere cognatum cum ſanguine.* Nempe ut ξανθὸς Doricè flavum, ita Atticè πυῤῥὸν ruſum ſonat. At priore ſenſu Gallis tribui docet Diodori locus, quô ξανθοὺς fieri dicit τιτάνου ἀποπλύματι. Neque enim ruſedo crinibus ſed flavedo conciliatur calcis ablutione. Hos proinde flavo vertice Claudianus, & aureâ Cæſarie deſcribit Poeta ſummus. A quo colore Hebricè רודנים *Rhodanim*, vel Arabicè ראדניון *Rhadinium* id eſt *croceos* à veteribus ſuſpicor fuiſſe dictos; Nam croceus color idem qui ξανθός. Unde eſt quod ξανθότριχα crocum à Poetis appellari obſervat cl. Salmaſius in Solinum. Nec ab eô differt flavus, niſi quod paulo dilutior eſt. A B

Videtur id poſſe firmari ex eô quod in Talmudico tractatu *Nidda* חלת pro Croco ſumitur, ſiquidem Hebræis fides, & viris undecumque doctis Boderiano & Buxtorfio. Nam ex חלת *Chalath* Galatarum, id eſt Gallorum nomen tam commode deduci queat quam ex חלבנה *chelbena* galbanum. Et idem חלת ſi libeat Chaldæo more inflectere, fiet חלתא *chalta* vel *chelta* vox proximè accedens ad Celtas. Ita croceis capillis Galli tam Celtarum & Galatarum quam Rhodaniorum nomen debebunt. Non poſſum non addere quod nuper me docuit præſtantiſſimus juvenis & magnæ ſpei D. Iſaacus Voſſius in Urbicii Tacticis, quæ propediem editurus eſt, Gallos paſſim appellari τὰ ξανθὰ ἔθνη *flavas gentes*. Quod me pæne fugerat. Arabs interpres novæ editionis pro Dodanim vel Rhodanim habet ארדנה *Adana*, cujus nominis urbs hodieque eſt in Ciliciâ notiſſima. C

CAPUT VII.

Tarſis תרשיש.

TArſis al. Tarſus Ciliciæ, al. *Carthago* vel *Tunis*, Euſebio rectè Ἴβηρες id eſt Hiſpani. Hercules Phœnix in Hiſpaniam & Africæ partem oppoſitam navigavit Joſuæ temporibus. Columnæ in Tingitana erectæ hujus expeditionis teſtes. Græco Herculi id falſo tribui docet vetus templum Gaditanum, ubi colebatur Hercules Phœnicio ritu non Græco. Geryon à Græco Hercule victus non regnavit in Hiſpaniâ, ſed circa Ambraciam. Hiſpania olim opulentiſſima. Ibi Homeri Elyſii campi, circa Tarteſſum & Turdetaniam, ubi Phœnices Gadira, Malacam, Auderam & tandem Carthaginem novam condidere. Hinc nomina omnia Phœnicia. *Gadyra* eſt ſeptum. *Malaca* vel *Malacha* ταριχεῖα. *Audera* propugnaculum. *Carthago* Solino *Carthada* nova civitas. Baleares σφενδονῆται Hiſpania vel *Spania* quaſi cuniculoſa dicta à copiâ cuniculorum. *Iberia* id eſt extrema terra. Ibi maris & terræ terminus. Ultima terræ. Iberi primi & extremi eodem ſenſu dicti. Fabulæ de Sole ibi centuplo majore, & cum ſtridore occumbente, & nocte ſtatim poſt occaſum. Ultra Hiſpaniam loca ἄβατα, Chaos, tenebræ, pars Oceani inenarrabilis, deſerta, mundi finis. Columnæ Herculis Indis proximæ ex ſententia Ariſtotelis Imperii Meſſiæ fines in Abdiâ *Sarphath* & *Sepharad*, id eſt Gallia & Hiſpania juxta Judæos. Nerium in Artabris *finis terræ*. Hiſpania olim omnis generis metallis fœcundiſſima. Ibyllæ prope Tarteſſum fodinæ auri & argenti. Ferrum, æs, plumbum, ſtannum magnâ copiâ effoſſum. Auri vicena millia pondo annis ſingulis, Argenti drachmarum XXV. millia ſingulis diebus prope novam Carthaginem effoſſa. Aletes pro Deo cultus propter inventas argenti fodinas. Phœnices in immenſum locupletati ex Hiſpanici auri & argenti permutatione cum rebus viliſſimis; Naves illorum argento onuſtæ, anchoræ etiam argenteæ. De his agit Ezech. 27. 12. Proinde Tarſis eſſe Tarteſſum. Mutatio analogica. Tarſis etiam Chryſolithus ex Hiſpaniâ. Tarſeium pro Tarteſſo, in tabulis fœderis inter Romanos & Pœnos. Therſitæ pro Tarteſſiis in æneâ tabulâ ab Hannibale deſcriptâ. Alia Tarſis in Indiâ. Tarſis non eſt Carthago nec Africa. D E

Tarſis

A TArſis, Joſepho & Chaldæis & Arabi interpreti quem nuper citavimus Ciliciæ *Tarſus* eſt, Græcis, vulgato interpreti, Hieronymo, Theodoreto *Carthago*, Arabi Geographo *Tunis*. Unus veterum mihi videtur rem acu tetigiſſe, Euſebius ſcilicet, cujus hæc verba: Θαρσεὶς ἐξ οὗ Ἴβηρες, *Tarſis ex quo Iberi ſeu Hiſpani.*

Ut probem id ab illo veriſſimè aſſeri, neceſſe habeo pauca præfari de Tyriorum & Phœnicum in Hiſpaniam navigationibus, quarum originem arceſſunt ab Heroicis temporibus. Nempe Hercule Tyrio duce, quem multi faciunt Moſi σύγχρονον, Phœnices in Hiſpaniam & usque Gades navigaſſe creduntur. Fallor
B an id eâ ætate factum quâ Judæi facti compotes terræ Chanaan veteres incolas alio migrare coegerunt. Ita ut in Boeotiam pars una ſeceſſerit, altera in Africam & Hiſpaniam. Id certè palam clamitant binæ columnæ olim in Tingitana viſendæ, cum Phœnicia inſcriptione, quæ docebat fuiſſe erectas ab iis qui fugerant *à facie Joſuæ prædonis filii Nave*, ut legere eſt apud Procopium Vandalicorum libro ſecundo. Ex eâ, inquam, inſcriptione liquet loca Gadibus proxima jam tum frequentari cœpiſſe à Phœnicibus.

Nos non latet Græcos Poëtas hanc ipſam expeditionem Herculi ſuo tribuiſſe. Sed eos mendacii palam arguit templum vetus Gaditanum in quo colebatur Hercules Phœnicio ritu non Græco. Appianus in Ibericis: τότε τοῦ Ἡρακλέους
C ἱερὸν τὸ ἐν στήλαις Φοίνικές μοι δοκοῦσιν ἱδρύσασθαι, καὶ θρησκεύεται νῦν ἔτι φοινικῶς· ὅτε θεὸς αὐτοῖς οὐχ ὁ Θηβαῖός ἐστιν, ἀλλ᾽ ὁ Τυρίων *Herculis fanum quod eſt apud columnas, Phœnices mihi videntur exſtruxiſſe; colitur enim hodieque Phœnicio ritu; Et Deus ipſis Thebanus non eſt ſed Tyrius.* Proinde ſcribit Diodorus hoc templum Phœnices condidiſſe & in eo inſtituiſſe θυσίας μεγαλοπρεπεῖς τοῖς τῶν Φοινίκων ἔθεσι διοικουμένας *ſacrificia magnifica quæ Phœnicio ritu adminiſtrantur.* Ita etiam Arrianus lib. 2. ἀναβάσ. Τόνγε ἐν Ταρτησσῷ πρὸς Ἰβήρων τιμώμενον Ἡρακλέα (ἵνα καὶ στῆλαί τινες Ἡρακλέους ὠνομασμέναι εἰσὶ) δοκῶ ἐγὼ τὸν Τύριον εἶναι Ἡρακλέα. ὅτι Φοινίκων κτίσμα ἡ Ταρτησσὸς, καὶ τῷ Φοινίκων νόμῳ ὅ τε ναὸς πεποίηται τῷ Ἡρακλεῖ τῷ ἐκεῖ καὶ θυσίαι θύονται. *Herculem illum qui Tarteſſi ab Iberis colitur (ubi etiam columnæ quædam ſunt Her-*
D *culeæ dictæ.) puto ego Tyrium eſſe Herculem. Quia Tarteſſus à Phœnicibus condita eſt, & Phœnicum more templum eo loci Herculi ſtructum eſt, & ſacra fiunt.* Philoſtr. de vita Apollon. lib. 2. cap. 14. ait *non Thebanum Herculem ſed Ægyptium ad Gades veniſſe, ibique terrarum terminos conſtituiſſe.* Pomponius etiam lib. 3. cap. 6. *Templum Ægyptii Herculis, conditoribus, religione, vetuſtate, opibus illuſtre Tyrii condidere. Cur ſanctum ſit oſſa ejus ibi ſita efficiunt.* In eâdem fuit ſententia Hecatæus vetus hiſtoricus, ex quo didici tricorporem illum Geryonem à Græco Hercule devictum, non regnaſſe in Hiſpania circa Gades, ſed in Græcia circa Ambraciam. De templo Gaditano qui plura volet legat Strabonem. Narrat is quo inſulæ loco & qua occaſione Tyrii templum illud condiderint ab oraculo moni-
E ti. Silius etiam de hoc eodem templo multa habet inſignia, initio libri tertii, quæq; fruſtra alibi quæras. Sed piget me plura exſcribere.

Arrian. ibid. Et Euſtath. in Dionyſ. v. 561.

Sed & in Strabone multa legas de Hiſpaniæ opulentia, maximè circa Gades, de

Digitized by Google

qua cum Homerus aliquid inaudiviſſet ex indicio Phœnicum, campos Elyſios ibi deſcripſit, & Beatorum inſulas. Addit idem Strabo Phœnices pleraque Hiſpaniæ loca circa Tarteſſum & Turdetaniam tenuiſſe, & condidiſſe Gadira, & Malacam, & Auderam, & Carthaginem novam, & Gymneſiis inſulis à ſe occupatis Balearidum feciſſe nomen. A

Et vero locorum nomina merè Phœnicia ſunt. Gadira ſeptum vel ſepem explicant Plinius, Solinus, Feſtus Avienus, Iſidorus, Heſychius item: Γάδειρα, τὰ περιφράγματα, Φοίνικες. Atque id ipſum eſt Hebræis גדר *gader*, Syris & Arabibus גדיר *gadir*.

Malaca unde dicatur nulli erit ambiguum qui legerit hæc Strabonis: Ταριχείας δὲ ἔχει μεγάλας *ſalſamentis autem abundat*. Nempe מלח *malach* Hebræis eſt ταριχεύειν ſale condire; unde מלחא *Malacha* dictum Salſamentorum oppidum; Græcè ſcribitur Μάλακα aſpiratione dempta. Hinc τάριχος Γαδειρικὸν de quo Eupolis in Marica. Vide Stephanum in Γάδειρα. B

Audera Ptolemæo *Abdara*, & Stephano *Abdera*, ad inſtar Thracicæ Abderæ, Phœnicibus erat אודר *Audar* ד & ז permutatis. Nam Arabicè אזר *Auzar* ſunt munimenta, propugnacula. Unde *Auzara* urbs ad Euphratem in Arabia deſerta, de qua Ptolemæus lib. 5. cap. 19.

Carthaginis etiam nomen Phœnicium fuit, ſed à Romanis interpolatum. Phœnicio enim ſermone ſcribebatur *Carthada*; à quo propius aberat Græcum Χαρχηδὼν *Carthada* eſt καινὴ πόλις nova urbs, Chaldæis & Syris קרתא חדת *Kartha-hadath*, vel קרתא חדתא *Kartha-hadtha*. Ne quis putet nos hic quicquam de C

Polyb. lib. 3 noſtro cominiſci, veteres audiendi ſunt. Solinus de Africana Carthagine: *Carthadam dixit, quod Phœnicum ore exprimit novam civitatem*. Et de eadem Euſta-

Steph. in Γυμνησίαι. thius, Ἐκάλουν τῇ Λιβύων φωνῇ Καινὴν πόλιν. Et Stephanus: Ἐκαλεῖτο δὲ καινὴ πόλις. Dein de Hiſpanica Carthagine ſequitur apud eundem: ἔστι δὲ ἄλλη Καρχηδὼν πόλις Ἰβηρίας, ἐκαλεῖτο δὲ αὐτὴ καινὴ πόλις. Nempe καινὴ πόλις *nova civitas* Græco ſermone idem erat quod Phœnicio *Carthago* aut *Carthada* verius.

Vide & Job. 38,6. & Gen. 31,31. Rom 15, 24. 28. Plut. de flum. in Nilo. Luc. Ampel. c. de orb. terr. Geograph. ſub Conſt. c. 50. vide Voſſ de Idol. l. 1. c 33 p. 252 Varro de re ruſt. l. 3 c 12 Plin l. 8. c. 29. 55. & 58. Strab. lib. 3. Ælian. de anim. l. 13 c. 15. Gal. l 3 alim.

Sed & Gymneſiarum incolæ Phœnicio vocabulo dicti ſunt *Baleares* quod Polybius & Stephanus rectè omnino σφενδονήτας *funditores* explicant. Nam Baleares (vel ut Hebraicè ſcriberetur בעלי הראה *baale harea*) ſignificat ad verbum magiſtros projectionis, id eſt peritos artis projiciendi lapides. ראה *projectio* nomen eſt formæ צאה à verbo ירא pro ידה, quomodo ſcribitur 2. Paralip. 26,15. quo ipſo loco agitur de projectione lapidum. D

Quid quod alibi docuimus ipſum Hiſpaniæ nomen, vel *Spania* ut veteres ſcribunt, mere eſſe Hebraicum. Hebræis enim שפן *ſaphan* eſt cuniculus. Inde שפניה *Spamja* dicta cuniculoſa regio; Quo epitheto partem Hiſpaniæ Celtiberiam inſignit Catullus. Sed Phœnices jure merito regionem univerſam, in qua cuniculi olim fuerunt ita frequentes, ut intactum nil relinquerent, nec radicibus ſolum & ſtirpibus & ſeminibus eſſent noxii, ſed & oppida ipſa continuis ſuffoſſionibus ſubverterent. Quin & vicinis Balearibus tam infeſta fuit hæc peſtis, ut ab Auguſto coacti ſint milites depoſcere, quibus ſe tuerentur adverſus hæc animalcula. Unde eſt quod plerique veterum de cuniculo ſic agunt, quaſi eſſet animal Hiſpaniæ peculiare. E

A cuſiare. De his videndi è Romanis Varro & Plinius: E Græcis Strabo, Ælianus & Galenus, quorum loca nos citavimus in libro de animalibus.

Etiam Iberiæ vox ex Phœnicum lingua petenda. Nam Caucaſios Iberos in Hiſpaniam veniſſe & regioni dediſſe nomen meræ nugæ ſunt. Quid igitur? Hebræis עבר *eber*, Chaldæis עברא *ebra* vel *ibra*, eſt tranſitus, & quicquid eſt ulterius. Inde plurale עברין *ebrin* vel *ibrin*, terminos & fines ſignificat. In Evangelio Matth. 12, 42
Syro, & in verſione Syra Pſalmorum paſſim uſurpatur hæc vox, ubi Græca habent Luc. 11, 31.
πέρατα τῆς γῆς, & Hebræa אפסי ארץ *fines terræ*. Meritò igitur Iberi dicti qui ex Pſ. 2, 8. & 22. 28. & 59 14.
Phœnicum ſententia terrarum fines ultimos occuparunt; Hiſpani nempe quo- & 67. 8 & 72.
B rum urbem Calpen Tyrii putaverunt eſſe τέρμονας τῆς οἰκουμένης *terræ habitatæ ter-* 8. & 98 3. lib.
minos, ut in Strabone habetur. Tale eſt quod Gaditanum templum Poſidonius 3. p. 169. Ibid.
ſcribit eſſe καὶ γῆς καὶ θαλάττης τὸ πέρας *& maris & terræ terminum*. Et quod in Ho- p. 170.
mero Proteus Menelaum ita compellat:

ἀλλά σ' ἐς Ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης Od. δ. 563.
ἀθάνατοι πέμψουσιν.
Te ſed ad Elyſios campos atque ultima terræ
Mittere dii libitum.

Id eſt in Hiſpaniam, ut interpretatur Strabo. Quos ſequutus Claudianus de Stili-
C chone dicit; ——*in extremos aciem mittebat Iberos.* lib. 3 Panegyr.
Pro quo alibi primos vocat, ſed eodem ſenſu lib. 1. in Rufinum:

——*à primis Ganges horrebat Iberis.*

Et in Apollonio Philoſtratus lib. 2. cap. 14. *In ipſo* (clypeo) *Hercules inſculptus erat terminos terræ penes Gades collocans.* Et lib. 5. initio: *De columnis quas veluti terræ terminos poſuiſſe Herculem ferunt.* Itaque in Pindaro nihil frequentius quam ultra Herculis columnas non poſſe navigari. Vide illum imprimis Olympia 3. in fine, ubi de his ſermonem ita claudit:

——τὸ πόρσω
δ' ἐστὶ σοφοῖς ἄβατον
κἀσόφοις. οὔ μιν διώξω· κεινὸς εἴην.

D *Quid ultra eas eſt ſapientibus & inſipientibus æque inacceſſum. Itaque non proſequar, nam vanus eſſem.* In quem locum dicit ſcholiaſtes Herculem voluiſſe ulterius progredi. At inquit: χάος εὑρὼν καὶ ζόφον, ἔστησε στήλας, δι' ὧν ἐμήνυσε τὸ τέλος τῆς θαλάσσης, ὡς μηδὲν εἶναι περαιτέρω πλωτόν *cum chaos & tenebras reperiſſet, columnas conſtituit, per quas ſignificavit hunc eſſe finem maris, ita ut ulterius nihil ſit*
navigabile. Quibus conſona hæc anonymi Geographi ſub Conſtantino: *Inde* cap. 50.
Oceanum eſſe dicitur, & hujus partem quam nemo hominum narrare poteſt. Dein- Ubi de Hiſpa-
de barbarus ſcriptor quaſi cunctabundus addit: *Sed quid ibi eſſe poteſt? Eſt enim* nia.
deſertum, & ſicut ajunt, eſt ibi finis mundi. Plura vide apud Eraſmum in adagio
Ἡράκλειαι στῆλαι. Inde nugæ illæ olim creditæ apud Poſidonium & Artemido-
E rum Solem cum prope Gades occumbit videri ἑκατονταπλασίονα, id eſt centuplo ma- Strab. l 3. p. 138.
jorem, quam alibi appareat. & in ipſo Solis occaſu ſtridorem edi, ὡσανεὶ σίζοντος Philoſtr.
τοῦ πελάγους κατὰ σβέσιν αὐτοῦ διὰ τὸ ἐμπίπτειν εἰς τὸν βυθόν, *tanquam ſtridente pelago,* Apollon.
cum extinguitur Sol, quia in abyſſum demergitur: Et ſtatim ab occaſu noctem in- l 5. c. 1.

grucre,

gruere, demerſo ſcilicet & extincto Sole. Et quo tempore excreſcens Oceani aqua regionem inundat, animas morientes non deſerere. Quales nugas referunt non Græci ſolum, ſed & Romani ſcriptores. In his Florus cujus verba ſunt lib. 2. c. 17. *Decimus Brutus aliquanto latius, Celticos Luſitanosque & omnes Callaciæ populos, formidatumque militibus flumen* OBLIVIONIS, *peragratoque victor Oceano, non prius ſigna convertit, quam cadentem in mare Solem, obrutumque aquis ignem, non ſine quodam ſacrilegii metu & horrore deprehendit.* Sed nec Ariſtoteli viſum eſt incredibile quod nonnulli opinantur συνάπτειν τὸν περὶ τὰς Ἡρακλείους στήλας τόπον τῷ περὶ τὴν Ἰνδικὴν *locum qui eſt circa columnas Herculeas ei conjungi qui eſt circa Indicam.* Atq; eadem de cauſa terræ ſuæ terminos apud Ab-
Abd. 20. diam צרפת *Sarphath* & ספרד *Saphar ad* Judæi volunt eſſe Galliam & Hiſpaniam, quia Pſ. 72, 8. Pſaltes Chriſti imperium extendit usque ad fines terræ, quos Aben-Ezra in illum locum ſcribit eſſe בסוף מערב *in extremo occidente.* Denique ab Hiſpanis ipſis Nerium vel Celticum promontorium in Artabris vocatur *Finis terræ.*

Etiamſi verear ne Lectori tædioſa ſit tam longa digreſſio de Phœnicum in Hiſpaniam navigationibus; illarum tamen finem & fructum non poſſum non addere, lucrum ſcilicet immenſum ex metallorum effoſſione, quibus Hiſpania tum
lib. 3. temporis erat maxime fœcunda. Strabo: οὐ ἄργυρος, οὐδὲ δὴ χαλκός, οὐδὲ σίδηρος οὐδαμοῦ τῆς γῆς, οὔτε τοσοῦτος, οὔθ᾽ οὕτως ἀγαθὸς ἐξήτασται γεννώμενος, μέχρι νῦν *neque argentum, neque æs, neque ferrum ullibi terrarum, neque tam multum, neque tam bonum gigni compertum eſt hactenus.* Stephanus: Ἴβυλλα πόλις Ταρτησσίας, τὸ ἐθνικὸν Ἰβυλλῖνος, παρ᾽ οἷς μέταλλα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου *Ibylla urbs Tarteſia* (Hiſpaniæ circa Tarteſſum) *gentile Ibyllinus ubi auri & argenti fodinæ.* Item: Ταρτησσὸς πόλις Ἰβηρίας, ἀπὸ ποταμοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀργυροῦ ὄρους ῥέοντος, ὅστις ποταμὸς καὶ κασσίτερον ἐν Ταρτησσῷ καταφέρει *Tarteſſus urbs Iberiæ à fluvio dicta qui ex Argyro monte fluit, qui ſtannum
lib. p. 5. 216. etiam in Tarteſſum urbem defert.* Diodorus: αὕτη γὰρ ἡ χώρα σχεδόν τι πλεῖστον καὶ κάλλιστον ἔχει μεταλλευόμενον ἄργυρον *Nam ea ipſa regio plurimum ferè & optimum
Ibid. p. 217. habet argentum foſſile.* Item: γίνεται δὲ καὶ κασσίτερος πολλοῖς τόποις τῆς Ἰβηρίας *gignitur autem etiam ſtannum in multis Iberiæ locis.* Item: ὑπεράνω γὰρ τῆς τῶν Λυσιτανῶν χώρας
pag. 218. ἐστὶ μέταλλα πολλὰ τοῦ κασσιτέρου, κατὰ τὰς προκειμένας τῆς Ἰβηρίας ἐν τῷ ὠκεανῷ νησῖδας, τὰς ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος Κασσιτερίδας ὀνομαζομένας *Nam ſupra Luſitanorum regionem multa ſunt ſtanni fodinæ in inſulis in Oceano Iberiæ oppoſitis, quæ ex argumento
lib. 2. c. 6. Caſſiterides nominantur.* Mela: *Ferro, plumbo, ære, argento, auroque tam abundans,
lib. 3. c. 3. & adeo fertilis &c.* Plinius: *Metallis plumbi, ferri, æris, argenti, auri, tota ferme Hiſpania ſcatet.* Item: *Omnis dicta regio à Pyrenæo metallis referta auri, argenti, ferri, plumbi nigri albique,* id eſt ſtanni. Silius lib. 1. v. 228.

——hic omne metallum,
Electri gemino pallent de ſemine venæ,
Atque atros chalybis fœtus humus horrida nutrit,
Sed ſcelerum cauſas operit Deus: Aſtur avarus
Viſceribus laceræ telluris mergitur imis,
Et redit infœlix effoſſo concolor auro,

Et

A Et lib. 15. verſ. 500.

Augebant animos argenti pondera & auri
Parta metalliferis longo diſcrimine terris.

Et lib. 16. verſ. 23.

——jam terrâ cedit Iberâ,
Auriferis tandem Phœnix depulſus ab arvis.

De auro ex Hiſpania effoſſo ſic Plinius lib. 33. cap. 4. *Vicena millia pondo ad hunc modum annis ſingulis Aſturiam atque Galleciam & Luſitaniam præſtare quidam tradiderunt, ita ut plurimum Aſturia gignat. Neque in aliâ parte terrarum tot ſæ-*
B *culis hæc fertilitas.* Argenti fodinam prope novam Carthaginem tam fœcundam fuiſſe tradit Polybius, ut ex eâ drachmarum eruerentur in dies viginti quinque millia. Addit idem foſſile plumbum circa Caſtalonem atque aliis Hiſpaniæ locis habere aliquid argenti: Et montem ex quô profluit Bœtis ἀργυροῦν argenteum vocari διὰ τὰ ἀργύρεια τὰ ἐν αὐτῷ ob argenti fodinas quæ in eô ſunt: Hæc in Strabone Polybius. Idem lib. 10. ubi de Aletæ tumulo prope Carthaginem novam: δοκεῖ δ' οὗτος εὑρετὴς γεγονέναι τῶν ἀργυρείων μετάλλων, ἰσοθέων τετευχέναι τιμῶν. *Illum fama eſt propter inventa argenti metalla Diis pares honores eſſe conſecutum.*

Inde factum ut Phœnices, genus hominum callidiſſimum & maximè inten-
C tum in rem, ἀγοράζοντες τὸν ἄργυρον μικρᾶς τινος ἀντιδόσεως ἄλλων φορτίων *argenti magna vi ex Hiſpanis rerum vilium permutatione comparata*, brevi in tantum opum excreverint ut terrori fuerint omnibus populis, & colonias in Lybiam, Siciliam & Sardiniam deduxerint, adeoque in ipſam Hiſpaniam maximè circa Tarteſſum. Hæc ex Poſidonio multis refert Diodorus libro quinto Bibliothecæ pag 216. Quibus conſona hæc Ariſtotelis in libris mirabilium: τοὺς πρώτους τῶν Φοινίκων ἐπὶ Ταρτησσὸν πλεύσαντας, λέγεται τοσοῦτον ἀργύριον ἀντιφορτίσασθαι, ἔλαιον καὶ ἄλλον ναυτικὸν ῥύπον εἰσαγαγόντας, ὥστε μηκέτι ἔχειν δύνασθαι μήτε ἐπιδέξασθαι τὸν ἄργυρον, ἀλλ' ἀναγκασθῆναι ἀποπλέοντας ἐκ τῶν τόπων, τά τε ἄλλα πάντα ἀργυρᾶ οἷς ἐχρῶντο κατασκευάσασθαι, καὶ δὴ καὶ τὰς ἀγκύρας πάσας. *Primos Phœnices ferunt, cum Tarteſſum navi-*
D *gaſſent, tantam argenti vim oleo aliisque nauticis ſordibus permutaviſſe, ut nec capere naves nec ferre poſſent, quocirca coactos ſub diſceſſum ex illis locis, tum cætera omnia quibus utebantur, tum etiam omnes anchoras ex argento conflare.*

His perlectis non puto quemquam eſſe qui non videat *Tarſis* vel eſſe Hiſpaniam, vel Hiſpaniæ partem quam Tyrii maximè frequentabant, Gades nimirum & Tarteſſum, in loco Ezechielis quo Tyrum ita compellat cap. 27. v. 12. *Tarſis negotiatrix tua præ copiâ omnium divitiarum: argento, ferro, ſtanno & plumbo negotiati ſunt in nundinis tuis.* Cum his ipſis metallis divitem fuiſſe Hiſpaniam, & hanc illecebram Tyrios eô terrarum pellexiſſe jam abunde probaverimus. Tarteſſus aliis eſt Carteia civitas prope Calpen unde initium freti Herculei, aliis
E inſula Gades in Oceano, aliis denique inſula & urbs interamna inter duo Bætis oſtia, qui & ipſe Tarteſſus dicitur ab Ariſtotele, Strabone, Pauſaniâ & Avieno. Inde & Straboni Tarteſſis eſt regio circa Bætis oſtia. Circa hæc loca videtur fuiſſe *Tarſis*.

Quin & nomen Hebræum *Tarſis* potuit à Phœnicibus mutari in *Tarteſſum*

vel primâ geminatâ per pleonaſmum, vel in תרשיש *Tarſis* alterô ש in ת mutatô, A
ut cum אתור *Aturia* dicitur pro אשור *Aſſyria*, & בתנן *Batanæa* pro בשן *Baſan*.
Exod.28,20. & 39,11. Ezech 1,16. & 10,9. & 28,13. Sciunt φιλεβραῖοι quid velim. Atque indidem patet cur Chryſolithus Hebraicè dicatur תרשיש *Tarſis*, nempe à loco ex quo tum eruebatur. Plinius de Chryſolithis: *Bocchus author eſt & in Hiſpaniâ repertas, quô in locô cryſtallum dicit ad libramentum aquæ puteis effoſſis inde erutum*.

Plin.l.37.c.9. Eſt & cur Phœnices ſuſpicer in voce Tharſis nihil mutaſſe. Polybius lib. 3. pag 179. recitat verba fœderis inter Romanos & Pœnos ſanciti quô Μαστίας, Ταρσηΐου μὴ λῄζεσθαι ἐπέκεινα Ῥωμαίους μηδ᾽ ἐμπορεύεσθαι, μηδὲ πόλιν κτίζειν. *Ultra Maſtiam & Tarſeium Romanis prædas agere non licet, neque ad mercaturam proficiſci, neque urbes condere.* B Ταρσήϊον porro Stephano eſt πόλις πρὸς ταῖς Ἡρακλείαις στήλαις *urbs ad Herculis columnas*, cujus gentile analogicè eſſet Ταρσηΐτης vel Ταρσηϊώτης, ſed ex uſu eſt Ταρσήϊος. Rurſus in æneâ tabula ab ipſo Hannibale deſcripta quam Lacinii ſe legiſſe teſtatur Polybius ejusdem lib. p.187. & 188. inter populos quos ex Hiſpaniâ in Africam trajecit Hannibal, Therſitæ nominantur: ἦσαν δὲ, inquit, οἱ διαβάντες εἰς τὴν Λιβύην Θερσῖται, Μαστιανοί, πρὸς δὲ τούτοις Ὀρεῖται Ἴβηρες Ὀλκάδες. *Qui in Africam trajecerunt erant Therſitæ, Maſtiani, item montani quidam Hiſpani Olcades nomine.* Ubi nota Maſtianos cum Therſitis recenſeri, quomodo ſupra Maſtiam cum Tarſeio. Unde colligo Therſitas eosdem eſſe quos Tarſenos vel Tarſeitas, & utrumque deflecti ex Phœnicio תרשיש. C

Alia fuit Tharſis in Oceano Indico ad quam contendebant naves profectæ ex Eſiongaber 2. Chron. 20,36.37. Ophiræ, ut videtur, id eſt Taprobanæ proxima. Forte ad promontorium Cory quod Hiſpanicam Galpen utcumque refert, Quæ potuit eſſe cauſa cur eôdem nomine à Phœnicibus appellaretur; præterquam quod uterque locus fuit à Tyro valde remotus, & propter metalla quæſitus. Ex quo ipſo colligere eſt falli LXX. interpretes, adeoque quotquot veterum volunt Tharſis eſſe Carthaginem aut Africam. Quamvis enim in multis Africæ partibus metalla abunde ſuppetant, tamen id veteres ita latuit ut hanc mundi partem putaverint nihil eſſe niſi terram, nec metalli pretioſioris quicquam in ea generari. Lucanus lib. 9. in Libyæ deſcriptione. D

In nullas vitiatur opes; non ære nec auro
Excoquitur, nullo glebarum crimine, pura
Sed penitus terra eſt.

CAPUT VIII.

Gomer גומר.

Gomer Chald *Africa*. Joſepho *Galatæ*; Ezechieli Gomer & Togarma ad aquilonem Judææ Al. *Cimmerios* exponunt Gomer eſt *Phrygia*, cujus pars Κατακεκαυμένη, id eſt exuſta, dicitur: quia cinericia & nigra eſt tanquam ex aduſtione: Inde *Gomer*, quia *Gamar* Hebr. eſt conſumere, & *Gumrin* Syris carbones. Ut Græcè φρύγειν torrere, unde Phrygia. Phryges cum ſeſe jactitent omnium eſſe antiquiſſimos, malè deduci à Brygibus Macedoniæ Eô poſſe referri Joſephi ſententiam qui Galatarum nomine Phrygiam intelligit quam occupabant Galatæ. Sed & E Chaldæis אפריקי Phrygiam eſſe non Africam.

Jam ex Europâ in Aſiam trajicientibus primo ſe offert *Gomer*, cum tribus filiis *Aſcenaz*, *Riphat* & *Togarma*. Fieri non poteſt quod Chaldæi *Gomer* Africam expo-

A exponunt; Sed neque quod *Gomer* Joſephus Galatarum facit patrem, niſi Galatarum nomine Phrygas intellexerit, quorum ſedem Galatæ invaſerant. Nam multo antequam Galatæ è Galliâ profecti Aſiam invaſiſſent, Gomeritas Ezechiel ad Aquilonem Judææ poſuit prope Togarma, quô nomine Cappadociam ſignificari mox docebimus. Plerique hodie nomine *Gomer* Cimmerios intelligunt, qui ultra Pontum Euxinum verſus Aquilonem tam remoti fuerunt, ut eorum famam vix putem ad Judæam usque emanaſſe.

Itaque omnibus expenſis terra *Gomer* mihi videtur eſſe Phrygia, cujus portio eſt regio Κατακεκαυμένη, quam alii Myſiæ, alii Mæoniæ adſcribunt, ut videre eſt
B apud Strabonem. Sed eandem Phrygiæ Heſychius attribuit vocabulo Εἰναρίμοις; Ἄριμα, inquit, τινὲς τὴν κατακεκαυμένην τῆς Φρυγίας χώραν *Arima quidam eſſe volunt Phrygiæ regionem Katakecaumenem*, Diodorus item quô locô fabulatur Ægidem belluam ignivomam à Pallade occiſam τὸ μὲν πρῶτον φανῆναι περὶ τὴν Φρυγίαν, καὶ κατακαῦσαι τὴν χώραν, ἣν μέχρι τοῦ νῦν κατακεκαυμένην Φρυγίαν ὀνομάζεσθαι *primum apparuiſſe circa Phrygiam, & exuſſiſſe regionem quam hodieque Phrygiam Catacecaumenem, id eſt combuſtam, nominant*. Tam verè quam quod alii apud Strabonem ἐκ κεραυνοβολιῶν καὶ πρηστήρων à fulminibus & ignium procellis hoc contigiſſe dicentes, eô referunt fabulam Typhonis, à Jove ſcilicet fulmine icti. Utut ſit *Catacecaumene* dicitur Phrygiæ portio circa Cayſtrum & Mæandrum & urbem
C Philadelphiam de quâ Apoc. 3. 7. cujus campeſtris regio eſt τεφρώδης *cinericia*, montana autem & ſaxoſa μέλαινα ὡς ἐξ ἐπικαύσεως *nigra tanquam ex aduſtione*. Terra denique tota eſt εὔθρυπτος, καὶ ψαθυρὰ *fragilis & friabilis*, πλήρης τε ἁλμυρίδων, καὶ εὐεκπύρωτος *& plena ſalſuginis, & facile inflammatur*.

l. 12. & 13. v. & Steph. in Κατακεκαυμένη.

l. 3. p. 142.

Strab. l. 13.

Hæc ex Strabonis lib. 12. & 13. ideo hîc affero, ut conſtet ratio nominis *Gomer*, quam puto hinc poſſe colligi. Nempe terra *Gomer* Phrygia dicta eſt ratione partis illius quæ velut tacta fulmine aut igne cœleſti ambuſta tota videtur in cineres & carbones reſoluta. Nam Hebræum גמר *gamar* inter cætera eſt conſumere. Chaldæi & Syri paſſim ita uſurpant. Hinc Onkelos Job. 22, 20. גמרת אשתא *conſumpſit ignis*. Et Syrus Pſal. 37, 20. גמרין *conſumuntur & ſicut fumus*
D *pereunt*; unde & carbonem appellant גמרא *gumra* vel *gumro*.

Neq; alio referendum Φρυγίας *Phrygiæ* Græcum nomen. Nam Græcè Φρύγειν eſt torrere; unde & Φρυγία dictus locus quidam Oetæ montis, ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ πεφρύχθαι τὸν Ἡρακλέα, *quia ibi Hercules ambuſtus eſt*. Ita Euſtathius in Dionyſium, & Stephanus in Φρυγία, & Callimachi Scholiaſtes hymno in Dianam verſ. 159. Hinc Heſychio Φρυγία, ἡ φρύγουσα.

Herodotus atque alii qui Phrygas deducunt è Brygibus Macedoniæ, injuriam faciunt vetuſtiſſimæ genti, quæ antiquitatem ſuam non jactaſſet tam plenis buccis, ſi Macedonas habuiſſet conditores. Itaque in hâc ſententiâ ſum, tam *Phrygia* quam *Gomer* nomen, cum olim fuiſſet proprium regionis Catacecaumenes, tan-
E dem univerſæ genti fuiſſe communicatum; adeoque *Gomer* Hebræis idem eſſe quod Græcis *Phrygiam*.

Neque eſt quod quis arguat novitatis hanc ſententiam. Nam Joſephum jam diximus Galatarum nomine intelligere Phrygiæ partem quam Galatæ occupa-

verant. Chaldæis item אפריקי non puto hîc eſſe *Africam*, ſed *Phrygiam*; Et A
Aleph initiale ideo additum, quia Phrygiæ vox incipit à duplici conſonante. Tamen liberum hîc eſto Lectori judicium. Euſebius Cappadoces exponit qui ſunt Phrygibus proximi. Arabs nuper editus אלתרך *Turcas*. Jam dicendum de filiis Gomer, quorum primus Aſcenaz.

CAPUT IX.

Askenaz אשכנז Gen. 10, 3.

Aſcenaz al. Aſia, al. Adiabena, al. Rhegines, al. Mazices, al. Sclavi, al. melius Bithynia, ubi ſinus Aſcanius, Aſcanius lacus & amnis. Aſcania regio & urbs, Aſcaniæ inſulæ. Pontus olim Aſcenaz, Græcè Ἄξεινος quaſi inhoſpitalis dictus. Contra Scythas & cæteros Ponti accolas ab æquitate commendari. Abii, Sacæ, Galactophagi, Scythæ reliqui omnium hominum juſtiſſimi, Anacharſis, Abaris. Apud Sunitas virginum optio datur optimis. Jeremiæ Prophetia de convocandis Aſcenazæis contra Babylonem quando impleta. B

Aſcenaz quid ſit valde incertum: Chaldæi Aſiam hîc explicant, in Jeremiâ הדייב *Adiabenam*: Joſephus *Rhegines*, h. e. ignotum per ignotius: Chronicon Alexandrinum *Mazice* æque ignotos; Niſi ſint Mazices Mauritaniæ, quô nihil poteſt fingi abſurdius. Arabs interpres אלצקאלבה *Sclavos*. Non pauci hodie Bithyniam in quâ eſt ſinus Aſcanius, & Aſcanius lacus & amnis; Et Troadem, C
& Phrygiam minorem, in quibus Aſcania regio & urbs, & Aſcaniæ inſulæ. In horum ſententiam concedo libens, quia antequam Thyni & Myſi ex Europâ in Aſiam trajeciſſent, omnia illa loca tenebant Phryges. Itaque hoc maneat, è terrâ Gomer, id eſt Phrygiâ majore, colonos duce Aſcenaz in minorem Troademq; deductos ad Pontum usque ſe diffudiſſe, qui cum ex accolarum nomine diceretur Aſcenaz, à Græcis paulum deflexâ voce nominatus eſt Ἄξεινος, *inhoſpitalis*; Et poſtmodum Εὔξεινος, in contrarium verſâ ſignificatione ad vitandam δυσφημίαν. Pyndarus Pythiâ 4. Σὺν Νότου δ' αὔραις ἐπ' Ἀξείνου στόμα πεμπόμενοι ἤλυθον. *Cum Noti flatibus ad Axinios miſſi venerunt.* Apollonius Argonaut. lib. 2.

> Θῆκεν ἐπ' Ἀξείνοιο πόδας Θυνηΐδος ἀκτῆς.
>
> *Thynidis Axino veſtigia littore fixit.* D

Ubi Scholiaſtes Ἄξεινον τὸν Εὔξεινον πόντον φησὶν οἱονεὶ κακόξεινον. Diodorus lib. 4. ubi de Jaſone & Argonautis: τὸν γὰρ πόντον κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους περιοικούμενον ὑπὸ ἐθνῶν βαρβάρων καὶ παντελῶς ἀγρίων ἄξενον προσαγορευθῆναι, ξενοκτονούντων τῶν ἐγχωρίων τοὺς καταπλέοντας. *Pontum autem cum illis temporibus circumhabitaretur à gentibus barbaris & prorſus feris, & locorum incolæ trucidarent hoſpites adnavigantes, Axenum appellatum fuiſſe.* Apollodorus apud Strabonem lib. 7. dicit καλεῖσθαι Ἄξενον διὰ τὸ δυσχείμερον καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν περιοικούντων ἐθνῶν, καὶ μάλιστα τῶν Σκυθῶν ξενοθυτούντων καὶ σαρκοφαγούντων, καὶ τοῖς κρανίοις ἐκπώμασι χρωμένων *Axenum appellatum ob nimium rigorem & ſævitiam accolentium populorum, & Scytharum maximè hoſpitum immolatorum carnibus veſcentium, ac calvariis poculorum loco utentium.* E
Similia legere eſt in Ovidii Triſtibus lib. 4. Elegiâ quartâ; Et apud Plinium lib.

ſexti

A ſexti ſtatim initio: Et Melæ lib. 1. c. 19. Et apud Lucianum in Toxari. Sed ab hoc crimine veteres Scythas & cæteros Ponti accolas Homerus ita abſolvit Iliad. ν.

> Νόσφιν ἐφ' ἱπποπόλων Θρηκῶν καθορώμενος αἶαν,
> Μυσῶν τ' ἀγχιμάχων, καὶ ἀγαυῶν Ἱππημολγῶν
> Γλακτοφάγων, Ἀβίων τε δικαιοτάτων ἀνθρώπων.
> *Ad Boream converſus, ubi gens Martia Thraces,*
> *Pugnacesque Myſi, & clarum genus Hippemolgi,*
> *Lactivorique Abii, quis gens non juſtior ulla eſt.*

Æſchylus item, cujus hæc verba,

B
> Ἀλλ' ἱππάκης βρωτῆρες εὔνομοι Σκύθαι
> *Sed juſti equino lacte qui vivunt Scythæ.*

Et Chœrilus qui ſic habet in Xerxis Diabaſi:

> Μηλονόμοι τε Σάκαι, γενεᾷ Σκύθαι· αὐτὰρ ἔναιον
> Ἀσίδα πυροφόρον· Νομάδων γέ μεν ἦσαν ἄποικοι
> Ἀνθρώπων νομίμων.
> *Paſtoresque Sacæ, Scythicum genus Aſida terram*
> *Qui coluere, vagæ Nomadum de gente coloni.*
> *Juſtitia cultorum hominum.*

Et Ephorus eosdem aſſerit τῇ δικαιοσύνῃ πάντων διαφέρειν *eos omnes homines juſti-*
C *tia ſuperare:* διότι ταῖς διαίταις εὐτελεῖς ὄντες, καὶ οὐ χρηματισταί, πρὸς ἀλλήλους εὐνομοῦνται, *quia cum ſint victu frugales, neque quæſtus dediti, alii erga alios ſecundum leges ſe gerunt.* Exemplo ſit Anacharſis Scytha quem idem ſcribit νομισθῆναι ἑπτὰ σοφῶν ἕνα, τελείᾳ σωφροσύνῃ καὶ συνέσει *perfectæ temperantiæ ac ſapientiæ ratione unum de ſeptem ſapientibus eſſe habitum.* Strabo etiam Anacharſim & Abarin & alios Scythas apud Græcos vixiſſe refert in magna exiſtimatione, ὅτι ἐθνικόν τινα χαρακτῆρα ἐπέφαινον εὐκολίας, καὶ λιτότητος, καὶ δικαιοσύνης, *quia gentilitium quendam comitatis, & integritatis, & juſtitiæ characterem præ ſe ferebant.* Quin affirmat de Scythis etiamnum id ipſum ſentire Græcos, ἁπλουστάτους τε γάρ, inquit, αὐτοὺς νομίζομεν, καὶ ἥκιστα κακεντρεχεῖς, εὐτελεστέρους τε πολὺ ἡμῶν, καὶ αὐταρκεστέρους *ſimpliciſſimos enim eos eſſe exi-*
D *ſtimamus, & minime fraudulentos, tum nobis multo frugaliores, & paucioribus contentos.* Ita etiam Nicolaus Damaſcenus in libro de moribus gentium apud Stobæum ſerm. 5. ubi de Galactophagis: Εἰσὶ δὲ καὶ δικαιότατοι *ſunt autem juſtiſſimi.* Et paulo poſt: παρὰ τούτοις οὐδ' εἷς, οὔτε φθονῶν, ὥς φασιν, οὔτε μισῶν, οὔτε φοβούμενος ἱστόρηται, διὰ τὴν τοῦ βίου κοινότητα καὶ δικαιοσύνην. *Apud hos nullus eſt qui invidia vel odio vel metu moveri conſpiciatur, propter vitæ communionem & juſtitiam.* Et ſerm. 42. de Sunitis quos Alanis vicinos eſſe conſtat ex Procopio: Παρὰ Σουνίταις κατ' ἔτος, οἵ τε ἤϊθεοι κρίνονται δημοσίᾳ, καὶ αἱ παρθένοι. Ὁ δὲ κριθεὶς ἄριστος τὴν λαμβάνει ἣν βούληται, εἶθ' ὁ μετ' ἐκεῖνον δεύτερος, καὶ οὕτως ἐφεξῆς *Apud Sunitas quotannis adoleſcentes & virgines publicè judicantur, & qui judicatur eſſe optimus*
E *ducit virginem quamcumque vult, deinde poſt eum ſecundus, & ſic deinceps.* Plura de hoc argumento vide in Luciani Toxari & Gymnaſiis. Ex quibus cum Scythas pateat à Græcorum humanitate non tam fuiſſe alienos quam vulgo putant, aliam eſſe cauſam cur Pontus dicatur Axenus non immerito colligitur.

Abſque hac genealogia, uno Scripturæ loco agitur de regno Aſcenaz, nempe Jerem. 51, 27. his verbis: *Convocate contra eam regna Ararat, Minni & Aſcenaz.* De Babylone agitur à Cyro Rege occupanda illorum auxiliis quorum regna ſubverterat. In his nominantur *regna Ararat, Minni & Aſcenaz.* De regnis Ararat & Minni erit alibi dicendi locus. Hic probaſſe ſufficiet incolas regni Aſcenaz, id eſt Phrygiæ minoris, in expeditione Babylonica Cyro adfuiſſe. Quod ex Xeno- A

p. 128. & 129. phonte clarum, qui libro ſeptimo Cyrop. Cyrum narrat Sardibus captis, & Caribus ſub jugum miſſis Hyſtaſpen cum exercitu miſiſſe ἐπὶ Φρυγίαν τὴν περὶ Ἑλλήσποντον *ad Phrygiam quæ eſt circa Helleſpontum*, id eſt minorem; Et Phrygiæ compotem Hyſtaſpem ex eâ abduxiſſe Φρυγῶν πολλοὺς ἱππέας καὶ πελταστὰς *multos Phrygum equites & ſcutatos*, quos Babylonem deduxit Cyrus, alios cum equis & armis, alios ſolis fundis inſtructos, prout eos in ſe noverat bene aut male affectos. B

CAPUT X.

Riphat ריפת, vel *Diphat* דיפת.

Riphat al. Riphæi montes, al. Franci, al. Sauromatæ, al. Garamantes. Joſepho Paphlagones Eſdras legit *Diphat*. Utcunque alludit *Tobata* urbs Paphlagoniæ. Et Paphlagonicum nomen *Tibius* à monte *Tibio*, quem nonnulli Phrygiæ adſcribunt, unde *Tibia* pro Phrygia. Ad *Riphat* alludit *Rhebas* Bithyniæ amnis, in Pontum exiens, al. *Rhebantis*, unde *Rhebas & Rhebantii & Rhebantia* regio. C

Plerique Riphæos montes hic intelligunt qui nullibi ſunt; Chaldæus, ni fallor, Francos: Nam quid aliud ſit פרכוי nullus capio: Et Arabs nuper editus hic habet פרנגה *Franciam*: Euſebius *Sauromatas*, pro quo ſcriptum Γαράμαντες in Chronico Alexandrino. Malo ſequi Joſephum qui Paphlagones hic habet, populos Aſiæ Minoris ad Pontum Phrygibus vicinos.

Cæterum in voce ריפת *Riphat*, *Res & Daleth*, literas quam ſimillimas; ſcribarum incuriâ puto fuiſſe permutatas, quomodo in *Rhodanim* & *Dodanim* de quo antea. Nam pro *Riphat* in Eſdra ſcribitur דפת *Diphat*. A quo non abludit *Tobata* nomen urbis Paphlagonicæ in Ptolemæo: neque in Paphlagonia nomen receptum *Tibius*. Strabo: *Servis Attici nomina imponebant aut gentis unde fuerant allati, ut Lydum, Syrum,* ἢ τοῖς ἐπιπολάζουσιν ἐκεῖ ὀνόμασι προσηγόρευον, ὡς Μάνην ἢ Μίδαν τὸν Φρύγα, Τίβιον δὲ τὸν Παφλαγόνα *aut uſitatis ibi nominibus appellabant,* D

l. 7. p. 304. *Phrygem puta Manem vel Midam, & Paphlagonem Tibium.* Veriſimile eſt ſic dictos à loco Paphlagoniæ. Tamen Phrygiæ adſcribit Stephanus, quia Phrygia & Paphlagonia regiones erant vicinæ. Ejus verba ſic habent: Τίβειον, ὄρος Φρυγίας ἀπὸ Τιβείου τινός, ἐκ τούτου καὶ Τιβείους τοὺς δούλους καλοῦσι *Tibion, mons Phrygiæ à Tibio quodam, ex quo etiam ſervos Tibios vocant.* Quin & Suidæ *Tibia* eſt tota Phrygia: Τιβία, ὅλη ἡ Φρυγία οὕτω καλεῖται. Sed Straboni credo potius cui *Tibius* eſt Paphlagon, unde colligo *Tibiam* vel eſſe Paphlagoniam, vel Paphlagoniæ partem, ut ſit idem quod Hebræum דפת *Diphat* vel *Dipat*. Nihil neceſſe eſt monere E literas D & T, & literas B & P eſſe homogeneas & facile permutabiles, quia ſunt ejuſdem organi.

Hæc

A Hæc de *Diphat* hactenus. Tamen ſi quis ריפת *Riphat* malit, eo alludet *Rhebas* vel *Rhebaus* vel *Rhebanus* Bithyniæ amnis in Pontum exiens: non procul à Paphlagonia. Apollonius lib. 2. Argonaut. v. 791.

Ἐς ἐπὶ Ῥηβαίου προχοὰς σκόπελόν τε Κολώνης
Παφλαγόνιστι.
Ad rapidi vada Rhebæ, ſcopulosque Colonæ
Paphlagonesque.

Orpheus Argonaut. verſ. 711.

Ῥηβαντοῦ προχοαῖσι μέλαν' ἱξικόμεθ' ἄντλον
Cæruleas petimus Rhebani fluminis undas.

B Forte Ῥηβαίου legendum ut ſupra. In aliis habetur *Rhebas*. Arrianus in periplo: ἀπὸ δὲ ἱεροῦ πλέοντι ἐν δεξιᾷ Ῥῆβας ποταμός. Plinius lib. 6. cap. 1. *A faucibus Boſphori eſt amnis Rhebas, quem aliqui Rhæſum dixerunt.* Sed & Apollonius lib. 5. verſ. 349.

Ῥήβαν ὠκυρόην ποταμόν, ἀκτήν τε μέλαιναν.
Amne cito Rheban, & nigri littora Ponti.

Et Dionyſius in Perieg. verſ. 794.

Ῥήβας ἔνθ' ἱερὸν ἐπὶ προΐησι ῥέεθρον,
Ῥήβας ὃς Πόντοιο παρὰ στομάτεσσιν ὁδεύει,
C Ῥήβας οὗ κάλλιστον ἐπὶ χθονὶ σύρεται ὕδωρ.
Obliquus Rhebas ubi fundit amabile flumen,
Rhebas vicini qui fertur ad oſtia Ponti,
Rhebas qui vitrea per terram volvitur unda.

Rhebas etiam regionis nomen, cujus populi Rhebæi. Stephanus: Ῥήβας, ποταμὸς παρὰ τῷ Πόντῳ, ἔστι καὶ χώρα, οὗ τὸ ἐθνικὸν Ῥηβαῖοι. Rhebas Rhebæ dicitur unde *Rhebas*, vel Rhebas Rhebantis unde *Rhebantis* & *Rhebantia* terra. Euſtathius in Dionyſium: τὴν ἀπὸ Βοσπόρου γῆν ἕως ἐπὶ Ῥήβαντα Βιθυνοί ποτε κατέσχον *Terram à Boſphoro usque ad Rhebantem Bithyni aliquando tenuere.* Idem ex Arriani Bithynicis: γῆν λέγει Ῥηβαντίαν τὴν πρὸς τῷ Ψιλλίῳ ποταμῷ *Rhebantiam terram vocat quæ*
D *eſt ad Pſillium amnem.* Itaque Rhebantia regio dicebatur non ſolum quæ circa Rhebantem. Nam à Rhebante diſtabat Pſillius ſtadiis CCCCL, ut ex Periplo conſtat. Ibi ſi fuit *Riphat*, ad Bithyniam pertinet potius quam ad Paphlagoniam.

E

CAPUT

CAPUT XI.

Thogarma תוגרמה

THogarma Ezech. 38,6. prope Gomer ad Aquilonem Judææ, & Ezech. 27, 14. inde equi & muli Tyrum adducti. Chald. Germaniam exponunt. Multi Turcomanniam, ubi nulli muli, nec aſini, nec cum Tyriis commercium. Al. Borades, al. Georgianam, al. Barbariam, al. Phrygiam, al. Armeniam, al. Cappadoces & Galatas. Quod verum. Cappadocia equis nobiliſſimis fœcunda, quæ in Imperatorum uſum ſervata, unde diviha animalia dicta. Muli etiam Homero noti; & mulæ quæ pariunt: Unde tributum annuum Regi magno. Aſini item in pretio. Togarma Græcis Torgama; inde Trogmi vel Trocmi Galatæ in parte Cappadociæ. Iidem Trocmeni & Trogmades. De Trocmo duce quod ſcribitur tam fabuloſum quam quod de Toliſtoboge. Veri Galatarum duces. Japheti poſteri è Cappadocia in Ciliciam ſe diffudere. Anchiale, Cydnus, Parthenium ſeu Tarſus ab Japeti, id eſt Japheti, poſteris dicti.

THogarma eſt ultimus filius Gomer, id eſt ultima è tribus coloniis è Phrygiâ deductis quæ à Moſe recenſentur. Conſtat ex Ezechiele Thogarma regionem eſſe Judæis Aquilonarem, non remotam à terra Gomer, equorum & mulorum præſtantiâ nobilem, quos ad Tyriorum nundinas Thogarmæi deducebant. Prophetæ verba ſic habent cap. 38. v. 6. *Gomer & domus Thogarma latera Aquilonis*, & cap. 27. verſ. 14. *De domo Thogarma equos, & equites, & mulos abduxerunt*, ô Tyre, *ad nundinas tuas.* Chaldæus interpres Ezechielis exponit Germaniam, quomodo & Thalmudici tractatu Joma. Multi hodie Turcomanniam in Tartaria & Scythia. Utramque remotiorem, quam ut inde quiſquam venerit ad Tyriorum nundinas. Ut taceam in Scythia non eſſe mulos propter aëris intemperiem. Herodotus in Melpomene: οὐδὲ ἔστι ἐν τῇ Σκυθικῇ πάσῃ χώρῃ τὸ παράπαν, οὔτε ὄνος, οὔτε ἡμίονος διὰ τὰ ψύχεα *nullus omnino eſt in terra Scythica aut mulus, aut aſinus propter frigora.* Strabo: ὄνους τε γὰρ οὐ τρέφουσι, δύσριγον γὰρ τὸ ζῶον *nam neque aſinos alunt, eſt enim animal frigoris impatiens.* Ælianus apud Geſnerum: *Pontica & Scythica terra, & finitima aſinis carent.* Tamen Βοράδες *Borades* hîc habet Chronicon Alexandrinum, etiam ipſos gentem Scythicam, Gothis vicinam, de qua hæc Gregorius Thaumaturgus in epiſtola canonica: ἵν' ἐπειδὰν αὐτοῖς Βοράδοι καὶ Γότθοι τὰ τοῦ πολέμου εἰργάσαντο, αὐτοὶ ἄλλοις Βοράδοι καὶ Γότθοι γίνωνται, *ut quoniam Boradi* (iidem qui Borades) *& Gothi eis hoſtilia fecerunt, ipſi aliis Boradi & Gothi ſint.* Suſpicor dici *Borados* vel *Borades* potius, pro *Boreades*, ut apud Diodorum lib. 2. Βορεάδας in Hyperboreis ἀπογόνους Βορέου. Eſt & Scythiæ ad Caucaſum portio גרגאן *Georgiana* ſeu Iberia, qua voce *Thogarma* redditur in Arabica paraphraſi citata jam aliquoties. Joſephus explicat *Phrygiam*, & Jeroſolymitanus ברבריא *Barbariam*, niſi fallor eâdem mente. Neq; enim hunc interpretem putaverim fuiſſe tam fungum, ut *Thogarma* regionem, quam Ezechiel ut diximus ponit ad Aquilonem, voluerit eſſe Barbariam Troglodyticam in extremo meridie. Itaque Barbariæ nomine Phrygiam intelligo, quam Barbariam dici non incommode patebit ex his Turnebi Adverſar. lib. 9. cap. 18. *Cum ex antiquo Poeta afferetur* (lib. 1. Tuſculan.) *aſtante ope barbaricâ, barbaricum interpretor Phrygium, ut ſit, ſtante Phrygum imperio. Sic apud Horatium lib. 1. ep. 2. Græcia Bar-*

l. 7. p. 307.

A *Barbariæ lento colliſa duello, id eſt Phrygiæ. Et apud eundem epod. 9. Sonante mixtum tibiis carmen lyra. Hac Lydium, illis Barbarum id eſt Phrygium. Et apud Maronem lib.2. Æneidos, Barbarico poſtes auro ſpoliisque ſuperbi, id eſt Phrygio.* Quibus adde ex eôdem Turnebo lib. 5. cap. 15. *In illo autem verſu Lucretii lib.2. Jam tibi Barbarica veſtes, Melibœaque fulgens, Barbarica veſtes Phrygiæ intelligenda ſunt: Unde & barbaricarii in jure civili* (id eſt Phrygiones) *Nam Barbarum pro Phryge dici eſt frequentiſſimum.*

Jam ſi alios conſulas, *Thogarma* Euſebius *Armeniam* interpretatur: Et Græcus Scholiaſtes in Ezechiel. 38. κατὰ μὲν τινας Ἀρμενίους καὶ Ἴβηρας, κατὰ δὲ ἑτέρους Καππαδό-
B κας καὶ Γαλάτας *juxta quosdam quidem Armenos & Iberos, juxta alios autem Cappadoces & Galatas.* In quâ interpretatione nihil eſt quod meritò deſideres: Cum & Cappadocia terræ Gomer, id eſt Phrygiæ, vicina ſit, & Judææ reſpectu recta ad Aquilonem ſita, equisque adeo & mulis nobiliſſimis tam fœcunda ut hac in parte cedat nulli terrarum. Solinus ubi de Cappadociâ: *Terra illa ante alias altrix equorum & proventui equino accommodatiſſima eſt.* Solinum ſequutus Iſidorus: *Terra ejus ante alias nutrix equorum.* Dionyſius Periegetes verſ. 973.

——ἐπ' ἠπείροιο βαθείης
Καππαδόκαι ναίουσι, δαήμονες ἱπποσυνάων.
Campi tenet arva patentis
C *Cappadocum gens, cura rei quam tangit equeſtris.*

Oppianus Cyneg. lib. 1. verſ. 197. de equis Cappadocicis.

Καππαδόκαι τε κλυτοὶ Ταύρου προπάροιθε νέμονται.
Inclyta Cappadocum prope Taurum armenta reſidunt.

Item,

Κραιπνότεροι δὲ πέλουσιν ὅσῳ μάλα γηράσκουσι.
Quod mirere animos addit viresque ſenectus.

Claudianus in Rufinum lib.2.

——*jam paſcua fumant*
Cappadocum, volucrumque parens Argeus equorum.

D Et in laudibus Serenæ,

——*delectus equorum,*
Quos Phrygiæ matres Argæaque gramina paſtæ
Semine Cappadocum ſacris præſepibus edunt.

Et de equo Arcadii.

Sive illum Armeniis aluerunt gramina campis,
Turbidus Argæâ ſeu nive lavit Halys.

Argæa gramina, & Argæâ nive id eſt Argæi montis in Cappadociâ altiſſimi ad Strab. l. 12. quem ſita Mazaca Cappadociæ metropolis, Unde dici putantur equi Μάζηκες in Oppiano lib. 1. verſ. 170. Quomodo apud Arabes מסך *Maſik* eſt equi genus. Ita
E ſtatuit Ritterhuſius in notis ad Oppianum, Tamen equos Mazeces & Cappadoces aperte diſtinguit Oppianus: cujus verba ſunt:

——Κρῆτες, Μάζυκες, Ἀχαιοὶ A
Καππαδόκαι, Μαῦροι &c.

Lucan. l. 4. Claud l. 1 in Stili. h. Ammian. lib. 29.

Itaque Μάζυκες equi potius ex Africanâ gente Mazacum vel Mazicum de quâ Lucanus, Claudianus, Ammianus, alii. Nam & Mazacum equos ita commendat Nemeſianus verſ. 261.

Quemque coloratus Mazax deſerta per arva
Pavit, & aſſiduos docuit tolerare labores.

Coloratus id eſt niger, ut apud Poëtam.

Usque coloratis amnis devexus ab Indis.

De Cappadocibus equis qui plura volet legat Philoſtorgium, Cappadocem hiſtoricum vetuſtiſſimum, quem abhinc biennio primus edidit vir doctiſſimus Jacobus Gothofredus cum accuratiſſimis diſſertationibus, è quibus non piguit hæc exſcribere, quia ad rem noſtram maxime faciunt: *Tanta Cappadocum equorum nobilitas fuit, ut Imperatorum ferme uſibus ſervarentur, unde & divina animalia in dictâ veteris orbis deſcriptione, id eſt Imperatoria, de quibus & Nemeſianus Cynegetico, & Claudianus in laudem Serenæ. Ex his equis erant Palmati illi de quibus Nemeſiani locus. Heſychius, lib. 1. Chronicorum in Gloſis Nomicis, lex un. C. Theod. de grege Dominico: & lex. 1. eod. cod. de equis curulibus, tandem & itinerarium Hieroſolymitanum, prout ejus verba reſtituimus. Hujuſcemodi equis nonnullis nulli fas fuit uti, vel factionibus dividere præter Imperatorem, ne Conſulibus quidem: Vide Capitolinum in Gordianis pag. 152. De quo accipio & quod infra dicitur lib. 11. cap. 6.* B C

pag. 115.

Nempe Eutropium ab Arcadio capite fuiſſe multatum, quod cum eſſet Conſul βοσκήμασιν ἀποχρήσατο *animalibus præter fas uſus eſſet*, quibus nulli alii præter Imperatorem uti licebat. Locus quem citat vir doctiſſimus ex veteri orbis deſcriptione ita habet cap. 21. ubi de Cappadociâ: *Ubique eam mittere ajunt leporinam veſtem, & Babylonicum pellium, & illorum divinorum animalium formoſitatem:* Id eſt præſtantiſſimos illos equos ſolius imperatoris uſibus deſtinatos.

Hæc de Cappadocum equis plus ſatis: Jam de mulis audi Homerum in catalogo.

Ἐξ Ἐνετῶν ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων, D
Ex Henetâ urbe genus mulis agreſtibus unde eſt.

Id eſt ex Amiſo Cappadociæ urbe ad Pontum celeberrimâ, ut veteres interpretantur. Unde colligit Conſtantinus Porphyrogenneta them. 7. τὸ τῶν ἡμιόνων γένος ἐκεῖθεν πρῶτον ἐκφῦναι *mulorum genus inde primo eſſe ortum.* Et Plutarcho περὶ φιλοπλουτίας in divitum jumentis cenſentur ἡμίονοι Γαλατικαί, quia inter Galatas & Cappadocas medii ſunt Heneti. De iiſdem ita Plinius: *Theophraſtus vulgo parere mulas in Cappadociâ tradit, ſed eſſe id animal ſui generis.* Et Strabo Cappadociam ſcribit Perſis conferre quotannis tributi nomine ἵππους χιλίους καὶ πεντακοσίους, ἡμιόνους δὲ δισχιλίους, *equos mille quingentos, & mulos bis mille*, ut ſcias tam mulos quam equos affatim inde veniſſe, ut à Prophetâ obſervatum. Muli nimirum ex equâ procreantur & aſino, in quo genere Cappadoces quam in pretio fuerint vel ex Apuleio diſcere eſt, qui ſub aſini ſcilicet figurâ latens fabulatur à præcone E

lib. 8. c 44.

lib. 11.

A cone ſe pro Cappadociô venditatum. Verba ſunt lib. 8. Metam. *Is* (emptor) *nimio præſtinandi ſtudio præconem rogat cuiatis eſſem? At ille Cappadocium me & ſatis forticulum denunciat*, vel ut alii legunt, *Cappadocum me ſatu & f. d.*

Pro *Thogarma* Græci interpretes conſtanter ſcribunt Θόργαμα vel Τόργαμα. Annon inde Trogmorum & Trocmorum nomen inditum διαχειλικῶς Galatarum illis qui *Trogmam* aut *Torgamam*, id eſt Cappadociam inſederunt? Strabo lib. 12. ἔχουσι δὲ οἱ μὲν Τρόκμοι τὰ πρὸς τῷ Πόντῳ καὶ τῇ Καππαδοκίᾳ *Trocmi Ponti & Cappadociæ confinia poſſident*. Imo in ipsâ Cappadociâ trans Halyn tenuere aliquot urbes, Androſium putâ, Careſſam, Saralum, &c. ut ex Ptolemæo conſtat. Ideo
B apud Polybium in excerptis c. 108. ſoli Galatarum Trocmi Cappadocum regi Ariarathi litem de finibus movent, quam ut componerent legati à Romanis miſſi ſunt. *Trogmos* cum G. ſcribunt Cicero de divinatione lib. 2. & rerum Ponticarum ſcriptor vetuſtus Memnon apud Photium cap. 20. Sed & iidem apud Stephanum Τροκμηνοὶ *Trocmeni* dicti, & *Trocmades* vel *Trogmades* in concilio Chalcedonenſi in quô ſæpe nominatur Κυριακὸς ἐπίσκοπος Τροκμάδων. Ortelius legit Τρογμάδων. Trocmeni porro dicti à *Trocmâ* & *Trogmades* à *Trogmade*, cujus rectus caſus *Trogmas* plane videtur ex Torgamâ factus. Ne hilum quidem me movet quod ſcribit Strabo Trocmos dici à Trocmo duce. *Tria*, inquit, *Galatarum ſunt genera, quorum duo τῶν ἡγεμόνων ἐπώνυμα ex ducibus nomina habent, Trocmi &*
C *Toliſtobogi, tertium verò a Celticâ gente Tectoſages*. Nihil eſt tam obvium quam ducum nomina ſibi fingere cum veræ rationes deſunt. Tam falli potuit Strabo in Trocmis quam in Toliſtobogis, quibus nomen ex duce non fuit, ſed ex gente circa Toloſam, cujus meminit Florus. Et verò Gallorum in Aſiam trajectionis duces ex Memnone notiſſimi ſunt *Leonorius* & *Lutarius*, quorum illum nominat Strabo, Livius corruptè ſcribit *Lomnorium* & *Lutatium*. Ergo ex illorum nomine Galatæ dicendi fuerant *Leonorii* & *Lutarii*, non Trocmi & Toliſtobogi. lib. 38.

Obiter nota Japheti poſteros è Cappadociâ ut veriſimile eſt, in vicinam Ciliciam ſe diffudiſſe. Japetum ſaltem Cilices pro conditore agnoſcunt. Stephanus; Ἀγχιάλη, πόλις Κιλικίας παραθαλάσσια τῇ Ταρσῷ καὶ Ζεφυρίῳ. ἔστι δὲ κτίσμα Ἀγχιάλης τῆς
D Ἰαπετοῦ θυγατρὸς, ὡς Ἀθηνόδωρος περὶ τῆς αὐτοῦ πατρίδος γράφων *Anchiale urbs Ciliciæ in eodem littore cum Tarſo & Zephyrio. Eſt autem opus Anchiales Japeti filiæ, ut habet Athenodorus de ſuâ ipſius patriâ ſcribens.* Ibidem ex Diodoro Grammatico hæc citantur, tanquam iis conſentanea quæ à Ptolemæo Rege ſcripta ſunt (ſive Lagum intelligas aut Evergetem. Uterque enim hiſtorias ſcripſit) γίνεται δὲ Ἰαπετοῦ θυγάτηρ Ἀγχιάλη, καὶ κτίζει πόλιν Ἀγχιάλην, Ἀγχιαλέα (lego πρὸς Ἀγχιαλέα) τὸν παρακείμενον ποταμόν. γεννᾷ δ' υἱὸν Κύδνον, ἀφ' οὗ ποταμὸς Κύδνος ἐν Ταρσῷ. ὁ δὲ Κύδνος υἱὸν Παρθένιον ἀφ' οὗ ἡ πόλις μετωνομάσθη Παρθενία; μεταπεσόντος δὲ τοῦ ὀνόματος Ταρσὸς ἐκλήθη *Japeti filia Anchiale ad adjacentem amnem Anchialem, Anchialem urbem condidit. Eadem Cydnum peperit, à quo Cydnus Tarſi fluvi-*
E *us: Cydnus autem filium habuit Parthenium à quo Parthenium urbs, quæ mutato nomine Tarſus poſtmodum appellata eſt.* Idem habet Euſtathius ad Dionyſium

Strabo l 14. Arrian. Alex l. 2. Athen. lib. 12. Suidas & Phavor. in Ἀγχιάλη. Euſtath. in Dionyſ. Euſeb. ad An. 1184.

Periegetem. Tamen Sardanapali ſepulchro inſcriptum fuit: Ἀγχιάλην ἔδειμε ϗ Ταρσὸν μιῇ ἡμέρῃ *Anchialem & Tarſum uno die condidit*, ut Strabo, Arrianus, Athenæus & alii ſcribunt. Sed is reſtaurare potuit urbes jam ante ab aliis conditas. A

CAPUT XII.

Tubal תובל *& Meſech* משך.

TUbal & Meſech ſemper in Scripturâ juncti, ut cognati populi; Chaldæi *Italiam & Auſoniam* explicant Joſephus *Iberos & Cappadocas* Euſebius *Illyrios & Theſſalos*, Arabs *Sinas & Chorasan* Chron. Alexandr. *Macuacos* Talmudici *Vniakos* quorum caſei vetiti. Potius *Meſech* vel *Moſoch & Tubal* ſunt *Moſchi & Tibareni*. L. & R. ſæpe permutari. Moſchi non ſunt iidem qui Moſynœci. Verus Moſchorum ſitus. Moſchici montes ubi Tibareni. Moſchos & Tibarenos vicinos fuiſſe populos. Ex Tubal & Meſech mancipia & vaſa ærea Ezech. 27, 13. Mancipia multa in Ponticis regionibus; maximè in Cappadociâ cujus pars Tibarenia. Ibi ſervi venales 4. drachmis. Libertas Cappadocibus intolerabilis Æs Moſſynœcum ſplendidiſſimum. Æs Ibericum ubi Moſchi optimum נחשת etiam chalybem ſignificat. In Tibareniâ Chalybes ubi chalybs primo repertus, & omnium laudatiſſimus. Eudoxus emendatus. Daimachi locus de chalybis generibus. Χαλυβδικὸν vox Æolica. Tibarenis mixti Chalybes qui & Chaldæi. Meſech & Tubal terribiles Ezech 32, 26. quia populi fortiſſimi & immaniſſimi. Malè probari ex Pſal. 120. *Meſech* eſſe in Arabiâ. *Meſech* ibi non eſſe loci nomen ſed temporis, nec conqueri Pſaltem, quod in *Meſech*, ſed quod diu ſit peregrinatus. Quam inepte Judæi nomine *Meſech* Chriſtianos intelligant, ut Turcas nomine *Kedar*, *Meſech* Arab. pellis, ut μόσχος, Μασχάνη Scenitarum urbs unde dicta. Aben-Ezræ *Meſech* Tuſcia; Et *equi bene paſti* משכים *maſchim* Jerem. 5. 8. equi Tuſci. Sed ibi *maſchim* plane aliud Verſiones conferuntur; Emendatur Chaldæa verſio. Male colligi ex Eſ. 66, 19 Moſchos ab arcus tenſione dici: neque enim arcus habuere ſed haſtilia in bello Moſchum Sidonium huc non pertinere Sed Moſchicam משך vocari à longo tractu montium. Gens Tubal tranſiit in nomen Tubal Caini qui primus tractavit ferrum: Arabicè ותובאל *Tubal* eſt ſquama ferri. B C

DE Tubal & Meſech ideo conjunctim agemus, quia eos non ſolum Moſes & Eſdras, ſed & Ezechiel ubique jungit tanquam cognatos populos. *Tubal*, inquit, *& Meſech, ipſi inſtitores tui* cap. 27. verſ. 13. Item: *Ibi Meſech & Tubal, & omnis multitudo ejus* cap. 32. verſ. 26. Item: *Principem capitis Meſech & Tubal* cap. 38. verſ. 2. & 3. & cap. 39. v. 1. Chaldæi *Tubal* & *Meſech*, quantum licet colligere ex veſtigiis vocum quæ valde corruptæ ſunt, Italiam explicant & Auſoniam. Joſephus Iberos & Cappadocas. Atque Iberorum nomine, non Colchidi vicinos populos (quæ Joſephi mens fuit) ſed Hiſpanos intelligit Hieronymus. Quin & Eſ. 66, 19. pro *Tubal* Italiam habet. Multo aliter Euſebius qui nomine Moſoch Illyrios & nomine Tubal vel Thobel Theſſalos intelligit. Quod ſequitur Epiphanius in hæreſi Sethianorum. At pro *Tubal* & *Meſech* Arabs habet ארצין *Sinas* & חראסאן *Choraſan*. Peſſime omnium author Chronici Alexandrini, qui neſcio quos Μακουακοὺς *Macuacos* hîc ſibi fingit qui nusquam ſunt: Neque fortaſſe melius Talmudici qui Uniakos reddunt *Tubal*, inquiunt, זה בית אונייקי *eſt domus Uniacorum*. Quamvis aliquam eſſe gentem hujus nominis ex eô colligatur, quod in tractatu Jomâ prohibiti ſunt גבינות בית אונייקי *caſei domus Uniacorum*. Unnos intelligi ſuſpicor, quorum caſei Judæis ideo prohibiti quia ex equino lacte facti. Hippacen Græci vocant. D E

Mihi

A Mihi *Meſech* (vel ut veteres ſcribebant *Moſoch*) & *Tubal ſunt Moſchi & Tibareni*, qui apud Græcos ſcriptores eodem modo junguntur quo apud Hebræos *Meſech* & *Tubal*. Herodotus in Thalia cap. 49. *Moſchis autem & Tibarenis*, &c. Μόσχοισι δὲ καὶ Τιβαρηνοῖσι *trecenta talenta imperata erant*. Et in Polymnia cap. 78. Τιβαρηνοὶ δὲ &c. κατάπερ Μόσχοι ἐσκευασμένοι ἐστρατεύοντο *Tibareni autem*, &c. *eodem ornatu militabant quo Moſchi*. Item: τούτους δὲ συνέταττον ἄρχοντες οἵδε, Μόσχους μὲν καὶ Τιβαρηνοὺς Ἀριόμαρδος *hos verò regebant hi duces, Moſchos quidem & Tibarenos Ariomardus*. Vides eadem arma, atque eoſdem in bello duces; unde hos populos colligas arctiſſima inter ſe neceſſitudine fuiſſe junctos. Itaque cum B à *Meſech* vel à *Moſoch Moſchos* rectè deducant non pauci recentiorum, eſt quod miretur lector nulli dum veniſſe in mentem *Tubal Tibarenos* condidiſſe ut *Meſech Moſchos*. Neque enim ſi ex *Tubal* Græci fecerunt *Tibar* & Τιβαρηνῶν χώραν ut habet Diodorus, aut *Tibaros* ut Euſebius & Strabo libro 11. & creſcente voce *Tibarenos*, mutatio hæc tanti fuit ut debuerit doctorum oculos configere: Cum Græcos ſit notiſſimum ſcribere Φιχὼλ pro *Picol*, & Σαλὰδ pro *Saled*, & Βελιὰρ pro *Belial*. Tale eſt quod Uzal vel Auzal factum Αὔζαρα, & ex *Chalmadda* Χαρμάνδη. Jam de ſingulis ſeorſim.

Diod. lib. 4. p 419. Euſeb. de præpar. l. 1.

Moſchos putat Stukius eoſdem eſſe quos Moſſynos vel Moſſynoecos, ſic dictos à turribus ligneis. Μόσσυνας Græcè appellant. Tamen apud veteres omnes, C adeoque ipſum Herodotum Moſchi habitant diverſi à Moſſynœcis. Moſchi habitant montes Moſchicos, qui Iberiam dividunt ab Armenia & utramque à Colchide. Unde eſt quod apud Strabonem Moſchicæ partem Iberes tenent, partem Armenii, partem denique Colchi, in qua ſitum fuit Leucotheæ templum à Phryxo conditum. Pomponius Mela Moſchos admovet Hyrcano mari; Plinius fonti Phaſidis & Ibero amni in Cyrum defluenti; Hecatæus apud Stephanum Matienis vicinos facit, id eſt Mantienis montibus, unde oriuntur Gindes & Araxes fluvii. Soli Ptolemæus & Strabo Moſchicos montes producunt longo tractu ab Iberiæ finibus usque ad Pontum Cappadocium. Tamen ne ſic quidem Moſchi Moſſynoecos attingunt, quos Xenophon, Diodorus & Plinius ponunt inter CeD raſuntem & Cotyorum Ptolemæo Cyteorum urbes in ora Ponti notiſſimas.

Strab. l. 11. Plin. l. 6. cap. 4 & 10. Xen. lib. 5. Diod l 14. Plin. l. 6. c 4.

Inde difficultas non levis; In eo ipſo intervallo, ſed Cotyoro propiores fuere Tibareni. Nam euntibus occaſum verſus poſt Moſſynoecos occurrebant Chalybes, poſt Chalybes Tibareni in quorum agro eſt Cotyorum. Ita teſtantur præter Xenophontem qui loca illa peragraverat, & Diodorum, & Plinium quos citavimus, Dionyſius Periegetes, Mela, Marcellinus & tres ſcriptores Argonauticon Orpheus, Apollonius, & Valerius Flaccus. Uno verbo inter Moſchos qui ſunt ad Phaſim & Tibarenos Cotyoro vicinos, hi ferè populi cenſentur, Biſeres, Sapires, Bechyres, Macrones, Phylires, Moſſynoeci, Chalybes, de quibus vide Stukium in periplum Ponti Euxini. Itaque non videntur Moſchi potuiſſe cum E Tibarenis quicquam habere commercii, tot gentibus interjectis, iisque feris admodum. Tamen in copiis Xerxis, utriſque eadem fuere arma, iidem duces

Dion verſ. 767 &c. Mela. l 1. c. 20 Amm. l 22. Orph v. 739. Apoll. l. 2. Val Fl. l. 5.

Et in Ezechiele, Moſe & Eſdra ſemper junguntur Meſech & Thubal, id eſt Mo- A
ſchi & Tibareni tanquam vicini populi.

Solvi poterit iſte nodus, ſi dicamus alios fuiſſe Tibarenos prope Phaſim &
Moſchicam, quomodo alios ibi Chalybes lib. 4. memorat Xenophon teſtis αὐ-
τόπτης, quos diſtinctionis ergo Plinius Armenochalybes appellat. Et hi Tibare-
ni erunt Iberi, ſi Joſephum ſequimur, cui Θόβηλοι, id eſt filii *Thobel* vel *Tubal*, ii
ſunt οἵτινες ἐν τοῖς νῦν Ἴβηρες καλοῦνται *qui nunc Iberi vocantur*. Iberi ſcilicet Mo-
ſchis tam vicini ſunt, ut Strabone teſte, partem Moſchicæ regionis teneant, eam
nempe quam ponit Plinius ad Iberum fluvium, genti cognominem.

Sed & aliud poteſt regeri, Hebraica nimirum nomina *Meſech* & *Tubal* multo B
patere latius quam Græca Moſchorum & Tibarenorum; Et vel omnes, vel ple-
roſque populos interjectos ſub iis contineri. Moſchos igitur præter Moſchicam
propriè dictam putaverim occupaſſe quicquid eſt montium à Phaſi usq; ad Pon-
tum Cappadocicum, atque inde eſſe quod illi montes Moſchicorum montium
nomen eo usque integrum atque illibatum ſervant, ut videre eſt in Strabone &
Ptolemæo. Atque eos ſtatim excepiſſe Tibarenicas gentes ex Strabone colligi-
tur, qui Tibareniam & Tibarenorum fines extendit usque ad Pharnaciam &
Trapezuntem, Moſchicosque & Colchicos montes: Ita ut medii fuerint inter
pag 309. Trapezuntios & Armeniæ minoris incolas. Hoc ſibi volunt illa Strabonis lib. 7.
ἐν δὲ τῇ ὀρεινῇ τῶν Ταύρων, καὶ τὸ ὄρος ἐστὶν ὁ Τραπεζοῦς ὁμώνυμον τῇ πόλει, τῇ περὶ Τι- C
βαρηνίαν καὶ τὴν Κολχίδα *eſt & in montanis Taurorum mons Trapezus cognominis*
pag. 527. *urbi quæ eſt circa Tibareniam & Colchidem*; Et lib. 11. de Caucaſo: συνάπτων δὲ καὶ
τοῖς Μοσχικοῖς ὄρεσι καὶ Κολχικοῖς μέχρι τῶν καλουμένων Τιβαρηνῶν *attingens etiam ad*
pag. 548. *Moſchicos & Colchicos montes usque ad eos qui vocantur Tibarem*. Et lib. 12. τῆς δὲ
Τραπεζοῦντος ὑπέρκεινται καὶ τῆς Φαρνακίας Τιβαρηνοί τε καὶ Χαλδαῖοι &c. καὶ ἡ μικρὰ Ἀρμε-
νία, *ſupra Trapezuntem vero & Pharnaciam Tibareni & Chaldæi ſunt, &c. & Ar-*
pag. 548. *menia minor*. Et rurſus ὑπὲρ μὲν καὶ τῶν περὶ Φαρνακίαν καὶ Τραπεζοῦντα τόπων οἱ Τιβα-
ρηνοὶ καὶ Χαλδαῖοι μέχρι τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας *ſupra Pharnaciam & Trapezuntem ſunt*
Tibareni & Chaldæi usque ad parvam Armeniam. Addit continuo poſt eos
Armeniis paruiſſe, ut Trapezuntem & Pharnaciam attigiſſe probet Armeniorum D
ditionem.

Itaque jam exhauſtum eſt quicquid erat difficultatis, & Moſchorum monti-
bus Tibarenos vicinos fuiſſe conſtat ex teſtimonio principis Geographorum,
quem hic maximè fidem mereri fatebuntur omnes qui ſcient eum Amaſiæ natum
in Ponto Galatico, ita ut horum locorum fuerit apprime gnarus.

Nunc facile erit explicare Scripturæ loca de his populis. *Tubal & Meſech*
(inquit Ezechiel. cap. 27. verſ. 13.) *inſtitores tui fuerunt, mancipiis & vaſis æreis*
negociantur in commercio tuo. Mancipia enim duci ſolita è Ponti regionibus qua-
rum incolæ plerique homines erant ad ſervitutem nati. Hinc Polybius lib. 4. Pon-
ti regiones ſuppeditare τὸ τῶν εἰς τὰς δουλείας ἀγομένων σωμάτων πλῆθος *ſervili-* E
um corporum maximum numerum. Et Philoſtratus lib. 8. *Ponticos &c. ſervos gre-*
gatim huc advectos invenire licet. Sed ex omnibus Ponti regionibus Cappado-
cia

A cia imprimis, cujus pars Tibarenia, hoc genere mangonii fuit celebris. Unde Cicero in oratione poſt reditum in Senatum: *Cappadocem modo abreptum de grege venalium diceres.* Et Horatius Epiſtol. 6. lib. 1.

Mancipiis dives eget æris Cappadocum rex.

Id eſt Turnebo interprete, mango & venalitiarius qui mancipiorum greges venalium habet, ut apud Perſium Sat. 6. Adverſ. l. 22. c. 8.

——ne ſit præſtantior alter

Cappadoces rigida pingues paviſſe cataſtâ.

B Id eſt ne ſit ullus venalitiarius qui plures ſervos habeat. Et Martialis lib. 10. Epigr. 76. Id Adverſ. l. 30. c. 7.

Nec de Cappadocis eques cataſtis.

Id eſt de ſervo Cappadoce eques Romanus factus. Et lib. 6. Epigr. 77.

Quid te Cappadocum ſex onus eſſe juvat?

Inde mancipiorum ibi tanta vilitas ut Lucullo Cappadociam peragrante Romani venales ſervos reperirent quatuor drachmis. Appianus in Mithridaticis: τὸ μὲν ἀνδράποδον τεττάρων δραχμῶν αὐτίκα ἐγίγνετο. Et Plutarchus in Lucullo: εἰς τοσαύτην ἦλθεν εὐπορίαν, ὥστε τὸν μὲν βοῦν ἐν στρατοπέδῳ δραχμῆς, τὸ δὲ ἀνδράποδον τεττάρων ὤνιον εἶναι. Nempe Cappadocum ingenia tam erant ſervilia, ut cum illis Romani l. 16. p. 504.
C permiſiſſent vivere ſuis legibus, libertatem deprecati ſunt, οὐ γὰρ δύνασθαι φέρειν αὐτὴν ἔφασαν *ut quam eſſe ſibi intolerabilem dicerent.* Hæc de ſuis concivibus refert Strabo ipſe Cappadox.

Etiam id ad rem noſtram eſt quod additur à Propheta *Tubal* & *Meſech vaſis æreis negotiari.* Nam in Tibarenis ſunt Moſſynœci de quorum ære inſignis eſt hic Ariſtotelis locus: φασὶ τὸν Μοσσύνοικον χαλκὸν λαμπρότατον καὶ λευκότατον εἶναι, οὐ παραμεμιγμένου αὐτῷ κασσιτέρου, ἀλλὰ γῆς τινος αὐτοῦ γινομένης καὶ συνεψομένης αὐτῷ. *Ajunt Moſſynæcum æs ſplendidiſſimum & candidiſſimum eſſe, non admixto illi ſtanno, ſed terra quadam ibi naſcente, & ſimul cum eo cocta.* Sed & in Iberia cujus partem Moſchi incolunt, creditur eſſe æs omnium præſtantiſſimum. Unde eſt quod lib. 7. De mirabil. auſcult.
D Chalcondylas æs Paphlagonicum ita commendat, ut aſſerat nulli cedere præterquam Iberico.

Verum enimvero ut plenius intelligatur Ezechiel, Lector hic monendus eſt vocem נחשת qua utitur, & æs ſignificare ut vulgo, & chalybem ut Jud. 16, 21 & Lament. 3, 7. Unde eſt quod נחוש chalybeum Hebræi interpretantur Levit. 26, 19. Job. 6, 12. Et Eſ. 48, 4. Vide Kimchium in Lexico, & R. Levi in Jobum, & Jarchium in Threnos. Quo ſenſu ſi hic ſumatur, quis neſcit celeberrimos chalybis artifices in Tibarenia vixiſſe cum Moſſynœcis; Chalybes, inquam, populos à quibus chalybi nomen, quomodo à gente *Tubal* ſquama ferri & æris Arabicè dicitur תובאל *Tubal* apud Avicennam & alios? Nempe Chalybes creduntur primi Vid Avic. l. 2.
E tractaſſe ferrariam. Ammianus lib. 22. *Chalybes per quos erutum & domitum eſt primitus ferrum.* Arrianus in Alexandro: Χάλυβες πρῶτοι ἀνθρώπων αἰτίαν ἔχουσι χαλκεῦσαι σίδηρον *Chalybibus crimini datur quod primi cuderint ferrum;* Puto illum reſpexiſſe, cum id ſcriberet, hos Callimachi verſus: Apud Euſtath. in Dionyſ. Apud Apollon. ſchol l. 2.

——Χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος, Etia.

* lege ἀντέλλοντι.

Τοῖόνδ᾽* ἀντέλλοντα κακὸν φυτὸν οἵ μιν ἔφηναν A

——— Chalybum gens male diſpereat,

Per quam inviſa cava ſtirps è tellure revulſa eſt.

Quos ita reddidit Catullus in *de coma Berenices*:

——— Chalybon omne genus pereat:

Et qui principio ſub terra quærere venas

Inſtituit, & ferri frangere duritiem.

Nempe ignorabant ante Chalybes vixiſſe Tubalcainum, quem Vulcanum eſſe multi putant. Interim fieri poteſt ut Chalybes poſt diluvium primi tractarint ferrariam, aut ferrum in chalybem durandi artem excogitaverint. Utut ſit hoc B
certum chalybem à Chalybibus ideo dictum, quia chalybs nullibi præſtantior eſt quam apud Chalybes populos. Eudoxus lib. I. ἐκ δὲ τῆς Χαλύβων χώρας ὁ σίδηρος ὁ περὶ τὰ στομώματα ἐπαινούμενος ἐξάγεται *ex Chalybum regione ferrum ad aciem indurandam laudatiſſimum advehitur.* In Stephano Χαλυὺς legitur pro Χαλύβων nullo ſenſu. Præſtantiſſimum illum chalybem Græci Χαλυβδικὸν vocant. Ita Daimachus in Poliorceticon inſigni loco de chalybis generib. στομωμάτων γὰρ τὸ μὲν Χαλυβδικὸν, τὸ δὲ Σινωπικὸν, τὸ δὲ Λύδιον, τὸ δὲ Λακωνικόν. Καὶ ὅτι Σινωπικὸν καὶ Χαλυβδικὸν εἰς τὰ τεκτονικά: τὸ δὲ Λακωνικὸν εἰς ῥίνας καὶ σιδηροτρύπανα καὶ χαρακτῆρας, καὶ εἰς τὰ λιθουργικά: τὸ δὲ Λύδιον καὶ αὐτὸ εἰς ῥίνας καὶ μαχαίρας καὶ ξυρία καὶ ξυστῆρας *Chalybis enim genus aliud Chalybdicum, aliud Synopicum, aliud Lydium, aliud Laconicum. Syno-* C
picum autem & Chalybdicum ad fabrilia adhibetur; Laconicum ad limas, & terebella, & characteres, & ferramenta lapidaria. Lydium autem & ipſum ad limas, & gladios, & novaculas, & ſcalpella. Χαλυβδικὸν Æolice idem quod Χαλυβικὸν, ut monet Iſacius in illud Lycophronis:

Χαλυβδικῷ κνώδοντι συντεθραυσμένη.

Mucrone ferri vulnerata Chalybdici.

Unde obiter colligere eſt non ſolum ad fabrilia ſed & ad arma adhiberi ferrum Chalybum.

Nunc in rudiorum gratiam libet apponere loca veterum ex quibus pateat Cha-
Cyri Min. l. 5. lybes promiſcuè habitaſſe cum Moſſynœcis & Tibarenis. Xenophon: Ἐπορεύθησαν ὀκτὼ σταθμοὺς, καὶ ἀφικνοῦνται εἰς Χάλυβας: οὗτοι ὀλίγοι ἦσαν, καὶ ὑπήκοοι τῶν Μοσσυνοίκων, καὶ ὁ βίος ἦν τοῖς πλείστοις αὐτῶν ἀπὸ σιδηρείας· ἐντεῦθεν ἀφικνοῦνται εἰς Τιβαρηνοὺς *octavis* D
caſtris venerunt ad Chalybas, qui pauci erant & Moſynœcis ſubjecti, & victus ple-
verſ. 739. *riſque erat ex ferraria; inde venerunt ad Tibarenos.* Orpheus Argonaut.

Καὶ Χάλυβες, Τιβαρηνά τ᾽ ἔθνη, λαοί τ᾽ ἐπίχειρες

Μίγδην σὺν Μοσυνοισι πέδον περιναιετάουσι.

Et Chalybes ſociaque manus, & proxima Moſchis

Gens permixta ſolo Tibarenica degit eodem.

lib. I. c. 20. Pomponius Mela: *Tibareni Chalybas attingunt, quibus in riſu luſuque ſummum*
Steph. Apud. *bonum eſt.* Ex Ephoro, cujus verba: Τιβαρηνοὶ καὶ τὸ παίζειν, καὶ τὸ γελᾷν εἰσὶν ἐζηλωκότες, καὶ μεγίστην εὐδαιμονίαν τοῦτο νομίζουσι. Stephanus: Τιβαρηνία, χώρα πρὸς τῷ Πόντῳ πρόσοικος Χάλυψι καὶ Μοσυνοίκοις *Tibarenia regio ad Pontum vicina Chalybibus* E

&

A *& Moſynœcis.* Sic apud Strabonem Chalybes modò junguntur Moſynœcis, ut cum lib. 11 p. 528.
dicit *Chalybibus & Moſynœcis ademptam fuiſſe Paraneum*; modò junguntur Tiba- lib. 12. p. 548.
renis, ut cum ſupra Trapezuntem & Pharnaciam ponit Tibarenos & Chaldæos,
i.e. Chalybes: Addit n. non multo poſt: οἱ δὲ νῦν Χαλδαῖοι Χάλυβες τὸ παλαιὸν ὠνομά-
ζοντο *qui autem nunc Chaldæi Chalybes olim vocabantur.* Eadem in Dionyſio le- Dion. verſ.
gas, & Apollonio, & Plinio, & Valerio Flacco, & Ammiano Marcellino. 767.

Alter eſt locus de gentibus Meſech & Tubal Ezech. 32, 26. quô dicuntur in iis Apoll. l. 2.
occubuiſſe plures qui olim terrorem incuſſerunt in terrâ viventium: Chaldæus Plin. l. 6 c. 4.
intelligit de dominatione in terram Iſrael, cum terra viventium ſit ubicumque Val. lib. 5.
B vivunt homines. Atque ut hos populos ſcias non immerito fuiſſe terrori, Xeno- Argon
phon dicit Chalybes fuiſſe ὧν διῆλθον ἀλκιμωτάτους, *omnium eorum, quos pertran-* Marcell. l. 22.
ſierunt fortiſſimos, & prælium iniiſſe cum cantu & tripudio. Et apud Apollonii lib. 4. Cyri.
Scholiaſtem Nymphodorus tam generoſos eſſe Tibarenos, ut nonniſi indicto Min.
bello, ac ipſius prælii loco, tempore, ipſâque horâ prius denunciatâ manum con-
ſerere ſoliti ſint. Et Moſynœcos ſcribit Strabo tres Pompeii cohortes interemiſ- Strab. l. 12.
ſe, & Iberorum campeſtria tenere homines agriculturæ & pacis ſtudioſos, ſed Ibid. l. 11.
montana, id eſt Moſchicam, viros bellicoſos qui vivunt more Scytharum.

Addo incuſſiſſe terrorem ratione immanitatis & belluinæ ferociæ. Æſchy-
lus de Chalybibus

C Ἀνήμεροι γὰρ οὐδὲ πρόσπλαστοι ξένοις.
Namque efferi ſunt atque inacceſſi advenis. in Prometh.
vinct. v 690.

Euſebius de Tibarenis ſeu Tibaris: Τιβαρηνοὶ δὲ ζῶντας κατεκρήμνιζον τοὺς ἐγγυτάτω Præp. lib. 1.
γέροντας *Tibari autem vivos præcipitabant eos quibus imminebat ſenectus.* Xeno- p. 9.
phon de Moſynœcis: τούτους ἔλεγον οἱ στρατευσάμενοι βαρβαρωτάτους διελθεῖν, καὶ πλεῖ-
στον τῶν Ἑλληνικῶν νόμων κεχωρισμένους *hos dicebant* noſtri *commilitones omnium eſſe,
per quorum fines tranſiſſent, inhumaniſſimos, & à Græcorum moribus maxime alie-
nos.* Denique Strabone teſte ἅπαντες οἱ ὄρειοι τούτων ἄγριοι τελέως *quotquot illorum
montes incolunt ſunt plane feri.* Dicetur capite ſequenti cur Ezech. 38. & 39. Gog
in terrâ Magog dicatur eſſe *princeps capitis Meſech & Tubal.*

D Non eſt quod quemquam moveat objectio Beroaldi qui contendit terram
Meſech eſſe in Arabiâ Kedarenâ, fretus hoc loco Pſal. 120. v. 5. *Hei mihi quod
peregrinatus ſum* in *Meſech, habitavi in tabernaculis Kedar.* Neque enim ibi
משך *meſech* loci nomen eſt, ſed temporis. Et verba Hebræa גרתי משך non red-
denda ſunt *peregrinatus ſum* in *Meſech*, ſed *peregrinatus ſum diu*, vel ut Aquila
προσηλύτευσα ἐν μακρυσμῷ *advena fui longo tempore.* Alius (nî fallor Symma-
chus) inverſis verbis reddidit παροικῶν παρείλκυσα, id eſt גר משכתי *peregrinans
protraxi* ſub. tempus, pro גרתי משך. Rurſus aliter LXX. ἡ παροικία μου ἐμακρύν-
θη id eſt גרותי משך *incolatus meus prolongatus eſt*, ut habet vulgatus inter-
pres, quos ſequuntur Syrus & Arabs. Tamen idem ſenſus manet. Nempe ver-
E bum משך proprie eſt trahere. Unde ad tempus translatum eſt differre & proro-
gare, quô ſenſu Romane dixeris *trahere bellum & trahere comitia.* Sic Ezech. 12,
25. & 28. לא תמשך עוד *non trahetur amplius*, id eſt non differetur. Prov. 13, 12.

תמשוך עליהם שנים תוחלת ממשכה *ſpes tracta* id eſt quæ differtur. Neh. 9, 30. A
רבות *traxiſti ſuper eos annos multos*, id eſt ultionem diſtuliſti. Eſ. 13, 22. לא ימה
ימשכו *dies ejus non trahentur*, id eſt non prorogabuntur. Pſal. 85, 6. אפך תמשוך
לדר ודר *Trahes iram tuam*, id eſt prorogabis *è generatione in generationem*. Eôdem ſenſu legitur משך חסד trahere ſeu prorogare benignitatem Pſ. 36, 11. & 109, 12. Proinde ex eô verbô nomen משך *meſech* eſt dilatatio, prorogatio, vel ſimpliciter ſpatium, longitudo, tractus temporis; ut cum Hebræi dicunt במשך י׳ שנים *intra ſpatium decem annorum*, & במשך הזמן *tractu temporis*. Ita plane in verbis Pſaltis גרתי משך pro במשך *peregrinatus ſum longo tempore*: Quomodo interpretatur ipſe, cum ſtatim addit verſu ſequente רבת שכנה לה נפשי *multum* (ſub. temporis) *incola fuit anima mea, LXX. πολλὰ παρῴκησεν.* B

Vid. Lex. Talmud. Buxtorf. pag. 1274.

Solus veterum Chaldæus interpres משך *Meſech* pro populo accepit. Quem avidè ſequuti Hebræi poſteriores, nomine משך *Meſech* Tuſciam, id eſt Italiam & Romanorum imperium intelligunt, ut nomine קדר *Kedar* Saracenicum & Turcicum. Itaque his verbis agi volunt de captivitate ſuâ inter Chriſtianos & Turcas. Ac ſi dixerit Propheta locutus ſub perſonâ Judæorum, quos hodie miſeræ ſervitutis jugum opprimit: Hei mihi quod peregrinatus ſum in ditione Chriſtianorum, & habitavi cum Iſmaelitis, id eſt Turcis & Saracenis. Sed è Judæis Kimchium puduit hujus commenti; Is itaque משך ad temporis diuturnitatem referens verba Pſaltis ſic παραφράζει, *Hei mihi* שנמשכה י׳ *quod protracta eſt captivitas mea valde.* C

Tamen dato non conceſſo משך *Meſech* in verbis Davidis, proprium eſſe loci nomen, non ſtatim ſequetur locum eundem deſignari cum illo *Meſech* qui cum Tubal ſemper jungitur. Neque id probabit adverſarius, niſi prius ſubverterit quæcunque à nobis diſputata ſunt de vero ſitu Tubal & Meſech. Potuit inter Arabes Kedarenos ſive Scenitas locus aliquis vocari משך *Meſech*, non à Meſecho filio Japhet, ſed à pellibus quibus tentoria obtegebantur. Chaldæis certè & Syris משך *meſach*, & Arabibus מסך *meſech* eſt pellis, unde Græcorum μέσχος, pro vellere vel pelle quâvis. Heſychius ex Nicandro: Μέσχος, κώδιον, δέρμα, Νίκανδρος. Atque eô alludit nomen *Maſchanes* urbis Scenitarum Arabum, de quâ Quadratus in Parthicis. Stephanus: Μασχάνη πόλις πρὸς τῶν Σκηνιτῶν Ἀράβων. Κοδράτος ἐν δ΄ Παρθικῶν. Niſi *Maſchanen* quis malit eſſe Arabicum משכן *Maſchan*, id eſt ſcena, tabernaculum; ut ſit eadem cum Scenis urbe Scenitarum Arabum quam deſcribit Strabo lib. 16. Quæ ratio nominis סכות *Succoth* oppidi in tribu Judâ Gen. 33, 17. ubi LXX. Σκηναί. Sic in Ægypto *Scena Mandrorum*, *Scena Veteranorum*, *Scena Extrage*, vel ut alii *Scena Sexta Geraſa*, totidem urbium nomina. D

Sunt & alia Scripturæ loca quæ ad hunc ipſum populum perperam referuntur. Sic de equis è terrâ Meſech tanquam præſtantiſſimis agi putat Aben-Ezra in his Jeremiæ verbis סוסים מיזנים משכים היו, quæ ita interpretatur, *ſunt ut equi Meſechæi bene paſti*, id eſt, inquit, *oriundi è Meſech, unde veniunt fortes equi qui fremunt & appetunt fœminam.* Meſech porro, ſi credimus, eſt Italiæ Tuſcia. Sed ibi משכים plane aliud, nempe qui mane ſurgit, ut Oſ. 6, 4. טל משכים *ros matutinus*, E

Kimch. in Lex. rad. משך Jerem. 5, 8.

A *nus*, non *ros Moſchorum*. Itaque Prophetæ verba ſic ſonant, *ut equi bene paſti cum mane ſurgunt, unusquisque ad uxorem proximi ſui adhinniunt*. Ita Selomo & Kimchius recte ex mente Prophetæ. In loco facili mirum eſt ceſpitaſſe tot interpretes. Tocem Hebræam מְשֻׁכִים *maſchim* Septuaginta ſecure prætereunt: Græcorum alii reddunt ἕλκοντες *trahentes* (ac ſi eſſet מושכים *moſechim*) *Ut oſtendatur*, inquit Hieronymus in hunc locum, *magnitudo genitalium*. Proinde explicat *emiſſarios*. Chaldæus אחרין *tardantes*, nullo ſenſu. Sic habent exemplaria quotquot videre mihi contigit. Sed nullus dubito quin legendum ſit שחרין id eſt mane quærentes, ut reſpondeat Hebræo משכים.

B Rurſus agitur de gente Meſech Eſaiæ 66, 19. ſi ſequimur Seniores qui habent Λοὺδ καὶ Μοσὸχ *Lud & Moſoch* pro Hebræis לוד משכי קשת *Ludæi trahentes arcum*. id eſt. *tendentes* דרכי ut explicat Jeremias cap. 46. v. 9. Ita 1. Regum 22, 34. ואיש משך בקשת *& vir traxit in arcu*, id eſt tetendit arcum, vel jaculatus eſt arcu. Quod cum palam ſit Ludæis non Moſchis tribui; ut ſuo loco pluribus explicabimus, tamen inde multi colligunt ab arcûs tenſione Moſchis fuiſſe nomen. At ex Herodoto diſcere eſt Moſchos pro armis arcus non habuiſſe, ſed ἀσπίδας καὶ αἰχμὰς σμικράς. λόγχαι δὲ ἐπῆσαν μεγάλαι *ſcuta & haſtilia brevia, quibus inerant longi mucrones*. Sic in Xenophonte Chalybum his proximorum arma non arcus neque ſagittæ, ſed haſta longa cubitorum decem & quinque, & μαχαίριον gladiolus de zonâ pendens ὅσον ξυήλη Λακωνικὴ *ut harpe Laconica*. Probo vocabulorum origines quæ hiſtoriam aſtruunt, non quæ deſtruunt. Multo abſurdius Stukius in Arrianum Moſchorum originem ad Moſchum refert Sidonium Philoſophum quem de atomis diſputaſſe volunt Poſidonius & Strabo ante Trojani belli tempora. Quid quod Moſchum Sidonium è ſtirpe Chanaan eundem eſſe vult cum Moſoch filio Japhet? Ego ut dicam quod res eſt, non puto Meſech nomen eſſe ſingularis hominis, ſed populi vel terræ quæ משך dicta ſit à longo tractu montium. Sic Pſal. 126. 6. David dixit משך הזרע *tractum ſeminis* propter ſulci longitudinem in quem ſemen tractim ſpargitur, ut habetur Amos 9, 13. Huic conjecturæ facilius aſſentietur, qui in Ptolemæi tabulis inſpexerit quam longo tractu ferantur Moſchici montes ab intimâ Iberiâ usque ad Pontum Cappadocicum. Et fortaſſe non abſimili de cauſa Ægyptii vocantur גוי ממשך *gens tracta* vel in longum extenſa Eſa. 18, 2. Nam ſupra Delta Ægyptus tota in longitudinem patet usque ad Æthiopiæ fines.

lib. 7. c. 77.

Xenoph. Cyr. min. lib. 4.

Strab. l. 16.

Gentem Tubal nemo non videt in illius tranſiiſſe nomen, cujus artem intermortuam prima poſt diluvium exſuſcitavit. Tubalkainum intelligo de quô Gen. 4, 22. Nec leve ſupereſt veſtigium vetuſtæ rei, in eo quod jam diximus, Arabes gentis illius priſcô nomine *Tubal* hodieq; vocare ſquamam ferri & æris. Avicenna lib. 2. capite חדיד id eſt de ferro ותובאל אלסאבורקאן קריב מן תובאל ארנחאס *& thubal aſſaburchan accedit ad thubal æris*, id eſt ſquama chalybis fere ejusdem eſt virtutis cujus eſt ſquama æris. *Saburchan* eſt chalybs naturalis, ut
E פולאד *phulad* chalybs artificialis. Hæc Avicennæ verba reſpondent his Dioſcoridis quæ Plinius non intellexit: Λεπὶς δὲ στομώματος δύναμιν ἔχει αὐτὴν τῇ τοῦ χαλκοῦ λεπίδι. Vide Cl. Salmaſium in Solinum p. 1084.

CAPUT XIII. A

Magog מגוג.

MAgog alii aliter, Joſephus, Euſtathius, Hieronymus & Theodoretus optimè Scythas reddunt, nempe qui ſunt circa Caucaſum. In loco Ezech. 38, 2. ראש *Rhos* vel appellativum eſt vel proprium. Si prius, Gog in terrâ Magog dicitur eſſe princeps capitis, id eſt initii Meſech & Tubal, vel terræ Scythiæ, quæ inde incipit unde deſinit *Meſech & Tubal*. Hujus locutionis plura exempla. A Gog dici Καύκασον quaſi *Gogbaſan* Gogi munimentum, & Armeniæ *Gogarenem*. At ſi *Rhos* ſit proprium, ut Græci reddunt; ſenſus erit *Gog*, id eſt Scythas *incolas terræ Magog*, id eſt Scythiæ, inſuper fuiſſe principes terrarum *Rhos, Meſech, & Tubal*. *Rhos* loci nomen negat eſſe Hieronymus, quia aliunde eſt ignotum. Sed multa alia habet locorum nomina idem Ezechiel æquè ignota. Arabibus *Rhos* eſt Araxes. De eo locus Nubienſis Geographi explicatus & emendatus. Et in Gorjonide *Rhoſſi* habitant circa Cyrum Araxi vicinum. Scythas olim & Sacas imperium ſuum eò usque promoviſſe; Et primum habitaſſe circa Araxem. A *Rhos* & *Meſech*, id eſt *Rhoſſis* & *Moſchis* deſcendiſſe *Ruſſos & Moſcovitas*. *Rhos* appellari Tauricam Cherſoneſum. *Rhoxalani* unde dicti. Eorum ſedes. *Magyni* dicti à Magog. Equi & equites Gog & Magog Ezech. 38, 3. 4. 15. id eſt Scytharum qui ſemper in equis. Eorum arcus Ezech 39. 3. ἱπποτοξόται Scythæ ſagittarii. *Scutten* jaculari Germanicè. Arimaſpi cur unoculi. Amazones unde dictæ. Mulieres Scythicæ quam bellicoſæ. Duellum apud Sacas inter futuros conjuges. Equites Gog induti מכלל id eſt cataphracti. Scytharum equites [illegible] Perſarum equites cur *clibanarii* dicti. Κλίβανον pro thorace apud Græcos recentiores. Vocem eſſe Perſicam & Chaldaicam. גלבא *galba* ferri ſquama Chaldaic. שרין גלבין *lorica ſquamata* Aruch & Elias notant. *Galba* vel *gliba* idem quod קלפא *kalpha* & קליפא *klipha*. Inde *glibanar* clibanarius Clibanariorum loricæ hamatæ & ex ſquamis ſeu laminis ferreis. Vaticinium Ezechielis de excidio gentis Gog & Magog quando impletum non ſatis ſcimus Ezech 39. 11. 15. 16. urbs & vallis ab iis dicta ad Orientem maris, nempe Scythopolis ad ortum lacus Tiberiadis; ita Chaldæus & Euſebii Chron. Hierapolis unde dicatur *Magog*. Magog eſt Prometheus, cujus filius Hierapolim condidit. B C

Ambroſ. de fide ad Grati. lib. 2, c. 4. Hieron. quæſt in Gen. & præfat. lib. 11. in Ezech.

MAgog Ambroſio Gothorum, Euſebio Celtarum & Galatarum, authori Chronici Alexandrini Aquitanorum, Chaldæis Germanorum, Arabibus Tartarorum, Joſepho, Euſtathio, Hieronymo & Theodoreto Scytharum pater fuit; quod veriſſimum.

Colligitur id ex verbis Ezechielis cap. 38. v. 2. *Pone faciem tuam contra Gog in terrâ Magog* נשיא ראש משך ותובל *Principem capitis Meſech & Thubal*, vel *principem Rhos, Meſech & Thubal*. Utramque verſionem verba Hebræa ferre poſſunt. Priorem ſequuntur Chaldæus interpres, Aquila, Hieronymus. Poſteriorem (ἄρχοντα Ῥὼς Μεσὸχ καὶ Θοβέλ) Septuaginta interpretes, Symachus, Theodotion & Proclus Epiſcopus apud Socratem hiſtor lib. 7. cap. 43. Utramvis ſequaris noſtrâ nil refert. Quia ex utrâque videtur ſequi terram Magog eſſe in Scythiâ. D

Quippe ſi ſtamus priori interpretationi, verborum Ezechielis hic erit ſenſus, Gog incolam terræ Magog in illis imperare locis unde incipit terra Meſech & Tubal. Notum enim ראש *caput* paſſim apud Hebræos pro initio ſumi. Sic 1. Paralip. 14, 15. cum audieris inceſſum בראשי הבכאים *in capitibus mororum*, id eſt in initiis, non in cacuminibus ut volunt. Neq; enim in mororum cacumine quiſquam incedit. Et in Eſaiâ & Nahumo בראש כל חוצות *in capite omnium platearum*, id eſt in principio. Et in ipſo Ezechiele toties ראש דרך *caput viæ* eſt initium viæ. In Jeremiâ deniq; Galaad vocatur ראש הלבנון *caput Libani*, quia Libanus inde incipit unde deſinit Galaad. Hieronymus de locis: *Galaad mons, &c.* E

Eſa 51, 20. Nah. 3, 10. Lam 2, 19 Ez. 16, 25. 31 & 21, 24 & 42, 12. Jer. 22, 6.

eſt

A *eſt ad tergum Phœnicis & Arabiæ, collibus Libani copulatus.* Brocardus in deſcri-
ptione terræ Sanctæ: *Ultra Jordanem ſunt varii montes, nempe mons Seir, mons
Hermon, mons Libani, & mons Galaad, qui tamen omnes ſunt unus mons continuus,
niſi quod in diverſis locis diverſa ſortitur nomina.* Itaque ut mons Galaad vocatur
Libani caput aut initium, quia Libanus ex eô incipit, pari ratione terra Gog, vel
quod idem eſt, terra Magog poterit appellari ראש משך caput ſeu initium *Me-
ſech*, quia terræ continuæ ſunt, & terra *Meſech* incipit à terra Magog. Sic terra
Gog vel Magog erit Scythiæ pars circa Caucaſum, quam Colchi & Armeni, quo-
rum dialectus erat ſemichaldæa, גוג חסן *Gog-haſan* vocaverint, id eſt Gogi mu-
B nimentum, atque inde Græci Καύκασον, ſono molliore, ut cum pro גמל *gamel* κά-
μηλον dicunt. Sed & ipſiſſimum nomen Gog integrum Græci ſervarunt in Γω-
γαρήνη *Gogarene* Iberiæ parte trans Cyrum quam Iberis Armeni ademerunt, ut
teſtatur Strabo libro undecimo. In Stephano *Gogarene* eſt χωρίον μεταξὺ Κόλχων
καὶ Ἰβήρων τῶν ἀνατολικῶν *locus inter Colchos & Iberos Orientales.*

Res eodem recidet, ſi cum LXX. ſenioribus ראש *Rhos* ſumamus pro nomine
populi vel regionis. Quod quidem negat Hieronymus, ſed argumento non ſa-
tis certo: *Nec in Geneſi,* inquit, *nec in alio Scripturæ loco, nec in Joſepho quidem, qui
omnia Hebraicarum* (malim Hebraica) *gentium in primo antiquitatum libro ex-
ponit nomina, hanc gentem potuimus invenire. Ex quo manifeſtum eſt Rhos non gen-
C tem ſignificare, ſed caput.* Nempe vir tantus, cum hæc ſcripſit, non cogitabat in il- a Ezech. 1, 1.
lo ipſo Ezechiele multa locorum eſſe nomina quæ alibi nuſquam occurrunt, pu- &c. b Ezech.
ta a *Chebar*, b *Gammadim*, c *Chelmad*, d *Chub*, e *Chetlon*, f *Sibraim*, &c. Itaque et- 27, 11. c Ez.
iamſi *Rhos* nec in Joſepho, nec in aliis extet Scripturæ locis, tamen nihil obſtat 27, 23. d Ez.
quo minus poſſit eſſe loci nomen. Et mihi quidem *Rhos* videtur eſſe Armeniæ flu- 30, 5. e Ez.
vius Araxes & Araxene regio. 47, 15. f Ez. 47, 16.

Arabicè ſaltem conſtat in Geogr. Nub. *Rhos* vocari Araxem: *In Armenia,* Clim. 1. 5.
inquit, *duo ſunt fluvii magni nominis, nempe* נהר אלרס ונהר אלכר *fluvius Rhos* part. 6.
& fluvius Kor (id eſt Araxes & Cyrus) *ambo ex occaſu ad ortum labentes, & qui-
dem fluvius Kor* (Cyrus) *qui magnus eſt & naviger, oritur prope montem* (Cauca-
D ſum) *Et excurrens ad Tiflis* (Zalliſſam Ptolem.) *indeque tendens ad fines Hanua
&* סמכן *Samcun* (uno puncto addito quô Arabicè N. & T. differunt, legerim
Samcut potius, ut ſit Ptolemæi Σαγγούτα *Sanguta*) *confluit cum flumine Rhos*
(Araxe) *& exit in mare* אלחזר *Chozar* (Caſpium) *Similiter flumen Rhos* (Ara-
xes) *eſt magnum valde: Egreditur ex partibus* ארמניה אלראחלה *Armeniæ in-
terioris* (non *minoris*, ut habet Latina verſio) *è Calicala* (Turcis Carachala, id
eſt nigrum caſtellum) Cætera ibi vide & confer cum Itinerario Guillielmi de
Rubruquis cap. 49.

Ex his cum conſtet plus ſatis *Rhos* eſſe fluvium Araxem, eſt & cur putem ac-
colas eodem nomine appellari. In Joſepho Bengorjon hæc legere eſt capite pri-
E mo Venetæ editionis: רוסי חונים על נהר בירא (lege כירא) השופך בים גירגאן
Rhoſſi habitant ad fluvium Cyrum qui defluit in mare Georgian, id eſt Caſpium. Cy-
rum pro Araxe dixit, quia ſunt vicini amnes, quique adeo confluentes uno, &

eodem oſtio in mare Caſpium exeunt. Et ad utrumque Rhoſſi habitant in regione interamni quæ Græcorum eſt Araxene. A

Ex iſta interpretatione, verborum Ezechielis hæc erit paraphraſis: *pone faciem tuam contra Gog*, obfirma vultum tuum ad prophetandum contra Regem Scytharum, *in terra Magog*, qui regni ſedem habet in Scythia prope Caucaſum: *Principem Rhos, Meſech & Tubal*, principem Armeniæ Araxenæ, Moſchicæ, & Tibareniæ, regionum contiguarum quæ tum erant Scythici juris. Scythas enim vel Sacas, quod idem eſt, imperii ſui limites eo usque promoviſſe diſertis verbis teſtatur Strabo lib. 11. Σάκαι, inquit, τῆς Ἀρμενίας κατεκτήσαντο τὴν ἀρίστην γῆν, ἣν καὶ ἐπώνυμον ἑαυτῶν κατέλιπον τὴν Σακασηνὴν, καὶ μέχρι Καππαδοκῶν, καὶ μάλιστα τῶν πρὸς Εὐξείνῳ, οὓς Ποντικοὺς νῦν καλοῦσι, προῆλθον. B *Sacæ optimam Armeniæ regionem occuparunt, quam à ſe Sacaſenam denominarunt, & usque ad Cappadoces, eos maxime qui Pontici dicuntur, ad mare Euxinum progreſſi ſunt.* Quin Scythæ in Trogo leguntur juxta Thermodonta conſediſſe. Et Thermodon in Plutarcho de fluviis ποταμός ἐστι Σκυθίας *fluvius eſt Scythiæ*, in Philoſtrato Scytharum limes.

Juſtin l. 2. D vitâ Apollon l. 7. c. 12.

Nec deſunt qui Scytharum circa Araxem ſedem antiquiſſimam fuiſſe volunt. Ita Habetur in Herodoto: Σκύθας τοὺς Νομάδας οἰκέοντας ἐν τῇ Ἀσίῃ πολέμῳ πιεσθέντας ὑπὸ Μασσαγετέων, οἴχεσθαι διαβάντας ποταμὸν Ἀράξεα ἐπὶ γῆν Κιμμερίην *Scythas Nomades qui Aſiam incolunt, cum à Maſſagetis bello vexarentur, Araxe trajecto in Cimmeriam abiiſſe.* Cimmeriam id eſt Scythiam. Scythia enim dici cœpit poſtquam Cimmeris pulſis Scythæ illam occupaverunt. C Id ipſum multo expreſſius docet Diodorus libro ſecundo: τὸ μὲν οὖν πρῶτον (οἱ Σκύθαι) παρὰ τὸν Ἀράξην ποταμὸν ὀλίγοι κατῴκουν παντελῶς, καὶ διὰ τὴν ἀδοξίαν καταφρονούμενοι *Scythæ primum juxta Araxem amnem pauci habitarunt, & propter ignobilitatem deſpecti.* Sequitur montanos Scythas inde usque ad Caucaſum eſſe progreſſos: Campeſtres verò usque ad Mæotidem paludem, & Tanaim, & Septentrionalem Oceanum.

Credibile eſt ex ראש *Rhos* & משך *Meſech*, id eſt Rhoſſis & Moſchis, vicinis populis circa Araxem de quibus Ezechiel, deſcendiſſe Ruſſos & Moſcovitas, gentes in Europæa Scythia celeberrimas, quæque latiſſimè patent. Ruſſi transmiſſô D Araxe videntur primò occupaſſe Tauricam Cherſoneſum, & de ſuo nomine *Rhos* appellaſſe. Tauri enim ſic nominantur apud Tzetzem, Cedrenum, Curopalatem. Tzetze nihil eſt expreſſius;

Chil. 11. hiſtor. 393.

> Ταῦροι, τὰ γένη τῶν βοῶν οἱ ἄρρενες καλοῦνται.
> Ἐστὶ καὶ γένος Σκυθικὸν, ἐπεὶ δ᾽ ἄδηλον τοῦτο
> Σαφέστερον ἐδήλωσα Ταύρους τοὺς Ῥῶς καλεῖσθαι.

Tauri generis boum maſculi vocantur. Eſt & genus Scythicum. Quia autem hoc obſcurum eſt, clarius indicavi, Tauros vocari gentes Rhos. Tzetzis ævo ſcilicet notius erat nomen *Rhos* quam Taurorum. Unde eſt quod Ταυρογλυφεῖς ibidem exponit Ῥωσογλυφεῖς. Itaque in Scytharum cenſu ab eodem alibi ponuntur οἱ Ῥῶς: E Et ex anonymo Poëta citatur hiſt. 396.

> Τέταρτον οἱ Ῥῶς ἄλλα τῷ γένει Μυσοί.

Quar-

A *Quartò è Myſorum gentibus Rhos non erat.*

Geographi quidam veteres Tauros nuſquam ita nominant. Tamen hoc nomen non eſſe hodie & heri natum docet vox compoſita *Rhoxalani* apud Plinium. *Hamaxobii,* inquit, *aut Aorſi, alias Scythæ degeneres & a ſervis orti, aut Troglodytæ, mox Alani & Rhoxalani.* Rhoxalanorum enim nomen conflatum eſſe nemo non videt ex ראש *Rhos* vel *Rhox* & *Alanis*. Tanquam ex utroque mixtis populis, quod vel ex ſitu patet. Nam inter Tauros & Alanos medii ſunt Rhoxalani circa paludem Mæotidem. Ptolemæus lib. 3. cap. 5. Καὶ παρ' ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιώτιδος, Ἰάζυγες, καὶ Ῥωξολανοί, καὶ ἐσωτέρω τούτων οἵτε Ἀμαξόβιοι, καὶ οἱ Ἀλαυνοὶ Σκύ-
B θαι *Et per totum Mæotidis latus, Jazyges & Rhoxolani* (Rhoxalani) *& iis interiores Hamaxobii & Alauni* (Alani) *Scythæ.* Plura de illorum ſitu vide apud Jornandem c. 36. A Rhoxalania Ruſſiam dici aſſerit Matthias à Michou de Sarmatia Europæa lib. 2. cap. 1. Circa eadem loca Magynorum fuit ſedes, quos inter Scythiæ populos verſus Thraciam & Tanaim Tibullus ita recenſet in Panegyrico ad Meſſalam: Plin. l. 4. c. 12.

Quaque Hebrus Tanaisque Getas rigat atque Magynos.

Porro ut ex *Ros* & *Meſech Ruſſi & Moſcovitæ*. Ita *Magyni* à *Magog* videntur traxiſſe nomen.

Pergit Propheta verſ. 3. & 4 ejuſdem cap. 38. *Ecce me contra te ô Gog &c. E-*
C *ducam te & omnes copias tuas, equos & equites* &c. Et verſ. 15. *Nonne venies è loco tuo, a partibus Aquilonis, tu & populi multi tecum inſidentes equis omnes &c.* Nempe Scythis etiam in plena pace id in more fuit ut ſemper equis vectarentur. Hippocrates libro de aquis & locis de Scythis ita loquitur: ὑπὸ τῆς ἱππασίης αἰεὶ κοπτόμενοι ἀσθενέες γίγνονται εἰς τὴν μίξιν *ex equitatione ſemper defeſſi imbecilles fiunt ad coitum.* Item: ὑπὸ τῆς ἱππασίης αὐτοὺς κέδματα λαμβάνει, ἅτε αἰεὶ κρεμαμένων ἀπὸ τῶν ἵππων τοῖς ποσὶν *ab equitatione ipſos corripiunt articulorum dolores, quia pedes ipſorum ſemper ab equis propendent.*

Nec temere id prætereundum ex ejuſdem Prophetæ cap. 39 verſ. 3 *Excutiam arcum tuum è manu ſiniſtra tua, & ſagittas è dextra tua dejiciam.* Nam Scytha-
D rum arma perpetua ſagittæ & arcus. Ideo Scytharum equites vocantur ἱπποτοξόται *hippotoxotæ* ab Herodoto & Luciano. Nempe à teneris jaculari aſſueverant etiam κατὰ δρόμον ἀφ' ἵππων *dum ab equis movebantur*: Idque tanta peritia, ut rarò à ſcopo aberrarent. Unde eſt quod in Plutarchi Sympoſio dicit Anacharſis animalia Dei motionibus non minus obſequi ἢ Σκύθαις τόξα, λύραι δὲ Ἕλλησι καὶ αὐλοὶ συμπαθοῦσιν *quam Scythis arcus, lyraque Græcis & tibiæ obſequuntur.* Et apud Herodotum Mediæ rex Cyaxares filium ſuum Scythis committit, ut ab iis addiſcat τὴν τέχνην τῶν τόξων ſupp. χρωμένων *artem arcu jaculandi.* Et in Cteſiæ Perſicis Darius & Scytharces, hic Scytharum rex, ille Perſarum, ἀντέπεμπον ἀλλήλοις τόξα, ἐπικρατέστερον δ' ἦν τὸ τῶν Σκυθῶν *arcus ſibi miſere mutuo, ſed Scythicus prævalebat,*
E quod Darium ita perculit ut fuga ſibi conſuluerit. Eò Scytharum nomen multi revocant, quia Germanis *ſcutten* ſunt jaculatores. Quomodo Scytharum pars Scythica voce Arimaſpi, id eſt coclites vel unoculi dicuntur, διότι τοξεύματα τῷ ὄντες

Herod. l. 4. c. 47.
Lucian in Toxari & in Hermot.
lib. 1. c. 30.

ἐπι-

Euſtath. in Dion. v. 3 Ex Herod 3.116. & 4.27. Euſtat. in Dionyſ. v. 828. Juſtin. l. 2.

ἐπιμύουσι τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν, διὰ τὸ πρὸς βολὴν εὐστοχεῖν *quia cum ſint jaculandi peritiſſimi, altero oculo connivent, ut colliment rectius.* Et Amazonum nomen tractum eſt ab alterius mammæ jactura: ἐπικαίοντες γὰρ βρεφόθεν τὸν δεξιὸν μαζὸν, ὡς ἂν μὴ ἐπικωλύῃ τὴν τόξευσιν *dexteram quippe mammam ab infantia inurebant, ne ſagittarum jactum impediret.* Quod fabuloſum non eſſe prorſus colligere eſt ex Platone cujus verba ſunt de legibus lib. 7. οἶδα ὅτι μυριάδες ἀναρίθμητοι γυναικῶν εἰσι τῶν περὶ τὸν Πόντον, ἃς Σαυρομάτιδας καλοῦσιν, αἷς οὐχ' ἵππων μόνον, ἀλλὰ καὶ τόξων καὶ τῶν ἄλλων ὅπλων κοινωνία καὶ τοῖς ἀνδράσιν ἴση προστεταγμένη, ἴσως ἀσκεῖται, *novi circa Pontum innumeras eſſe mulierum myriadas, Sauromatidas dictas, quibus non equorum, modo ſed & arcuum & reliquorum armorum communis cum viris exercitatio ſit inſtituta*: Sed & de iiſdem hæc habet Hippocrates ubi ſupra: τουτέων αἱ γυναῖκες ἱππάζονταί τε καὶ τοξεύουσι, καὶ ἀκοντίζουσιν ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ μάχονται τοῖς πολεμίοις, ἕως ἂν παρθένοι ἔωσιν; οὐκ ἀποπαρθενεύονται δὲ, μέχρις ἂν τῶν πολεμίων τρεῖς ἀποκτείνωσι *horum autem mulieres equitant & arcu utuntur, & jaculantur ex equis, & cum hoſtibus congrediuntur; quandiu ſunt virgines, neque viris copulantur, priuſquam tres ex hoſtibus confecerint.* Et paulo poſt: τὸν δεξιὸν δὲ μαζὸν οὐκ ἔχουσιν, παιδίοισι γὰρ ἐοῦσιν ἔτι νηπίοις, αἱ μητέρες χάλκεον τετεχνημένον ἐπ' αὐτῷ τούτῳ διάπυρον ποιοῦσαι, πρὸς τὸν μαζὸν τιθέασι τὸν δεξιὸν, καὶ ἐπικαίεται *dexteram autem mammam non habent; Puellis enim adhuc infantibus matres aneum inſtrumentum in hunc uſum paratum igne candefacientes, dextra mamma applicant, & exuritur.* Hæc Plato & Hippocrates in re ſeria de Scythis ſui temporis. Neque aliter Nicolaus Damaſcenus in libro de moribus gentium, ubi de Galactophagis: Μάχιμοι δὲ οὐχ' ἧττον αὐτῶν αἱ γυναῖκες ἢ οἱ ἄνδρες, καὶ συμπολεμοῦσιν αὐτοῖς ὅταν δέῃ *non minus pugnaces viris ſunt eorum mulieres, & cum viris bellum ineunt ſi res poſtulat.* Et ubi de Sauromatis: Παρθένον δὲ οὐ πρότερον συνοικίζουσι πρὸς γάμον πρὶν ἂν πολέμιον ἄνδρα κτείνῃ *virginem ad nuptias non admittunt, antequam aliquem ex hoſtibus interfecerit.* Et Ælianus Var. lib. 12. cap. 38. Cum apud Sacas quis puellam ducturus eſt, μονομαχεῖ τῇ παιδίσκῃ, ut penes victorem ſit imperium. Sed & apud Tzetzem chil. 13. hiſt. 451. Saçarum mulieres συμμάχονται τοῖς ἄνδρασιν. Et Maſſagetides.

Ap. Stob. Serm. 5.

Σὺν τοῖς ἄνδρασι τοῖς αὐτῶν τὰς μάχαις ἐκαρτέρουν

Et ut de Thomiri taceam, Turgataûs Mæotidis & Amages Sauromatidis ἀνδραγαθήματα nota ſunt ex Polyæno lib. 8. Stratag. Mela etiam conſulendus lib. 1. cap. 21. & lib. 3. cap. 4. ubi de Sarmatiâ.

Etiam id obſervandum in exercitu Magog cenſeri equites לבושי מכלל *indutos perfectione*, vel ut Chaldæus לבושי גמיר *veſtitos penitus*. Kimchius interpretatur *inſtructos omni genere armorum.* LXX, ἐνδεδυμένους θώρακας; & vulgatus, *veſtitos loricis.* Non malè: Nam intelligitur lorica cataphractorum, quæ à collo ad genua uſque demittitur. Atque ita οὐ τὰ στέρνα μόνον, ἀλλὰ καὶ σῶμα τὸ ἄλλο ἅπαν τεθωράκισται, ut habetur in Heliodoro. An hi ſunt Scytharum equites quos apud Lucianum Toxaris appellat ἱππέας αὐτοτελεῖς, ubi interpres vir doctiſſimus *equites ad plenum inſtructos?* Non deerunt qui ſic accipiant. Tamen iis accedo potius quibus equites αὐτοτελεῖς ii dicuntur qui ſuo ſumptu vivunt, quales *voluntarii*

Æthiop. hiſt. lib. 9.

A *tarii* quos vocant, qui ſponte dant militiæ nomen nullo ſtipendio adſtricti.

Libet hîc docere obiter, quod doctiſſimos fugit hactenus, abſit invidia dicto, cur cataphracti Perſarum equites dicti ſint *clibanarii*. Sunt qui vocem peregrinam Romanâ civitate donant, ut author Gloſſarii nomici: Κλιβανάριοι, inquit, ὁλοσίδηροι· Κλίβανα γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ σιδηρᾶ καλύμματα καλοῦσι *Clibanarii, plane ferrei: Romani enim clibana vocant ferrea integumenta.* Alii ex Græco ſermone *clibanarios* quaſi thoracatos dici volunt, quia κλίβανον vel κλιβάνιον apud Græcos recentiores pro thorace ſumitur. Sic in Achmete κλιβάνιον μονομερὲς *thorax ſimplex*, κλιβάνιον πολυμερὲς καὶ πολύτμητον *thorax multiplex & multifidus*. Et in Co- Onirocrit. cap 156. cap. 149.
B dino de officiis aulæ Conſtantinop. Φοροῦντες καὶ ἐπάνω κλίβανα ἠέρινα *ferentes etiam supernè loricas coloris aerii.* Et in Leonis Tacticis: Εἰ δυνατὸν δὲ καὶ θώρακας ἔχειν cap. 6. §. 4.
οἵτινες καλοῦνται νῦν κλιβάνια. *Si fieri poteſt ut etiam thoracas habeant qui nunc vocantur clibania.* Et quod maximè ad rem facit, his clibaniis veteres armaſſe dicit equitem cataphractum. Verba ſunt: ὥπλιζον τὸν μὲν καταφράκτον καβαλλάριον πανταχόθεν, αὐτόν τε καὶ τὸν ἵππον αὐτοῦ, καὶ τὸν μὲν ἄνδρα λωρικίοις καὶ κλιβανίοις ἢ σιδηροῖς, ἢ ἐκ κεράτων ἐπιπλεγμένοις *armabant quidem equidem cataphractum undique, & ipſum & equum illius, & virum quidem loricis & clibaniis aut ferreis aut ex cornibus intextis.* Et paulo poſt: καὶ τοὺς τραχήλους τῶν ἵππων διὰ κλιβανίων, ἢ λωρικίων, ἢ ἄλλης ὕλης κατέσκεπον *& colla equorum clibaniis aut loricis, aut alia materia integebant.* Ibid. § 31.
C Itaque ab illis clibanis vel clibaniis clibanarios dici cataphractos equites valde veriſimile eſt. Nondum tamen res eſt confecta: cum κλίβανον vel κλιβάνιον ſit vox barbara, quam ignorarunt Græci veteres. Itaque Romani agnoſcunt *clibanarii* vocabulum à Perſis ſe accepiſſe. Alexander Severus apud Lampridium: *Cataphractarios, quos Perſæ clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus.* Ammianus lib. 16. *Sparſique cataphracti equites, quos clib· ·arios dictitant Perſæ.* Nempe Chaldæis qui tum erant ſub imperio Perſarum גלבא *galba* eſt ferri ſquama ſeu lamina. Hinc 1. Sam. 17, 5. ubi textus Hebræus habet שריון קשקשים Græci θώρακα ἁλυσιδωτὸν, Vulgatus *loricam ſquamatam*, legitur in verſione Chaldaicâ שרין גלבין *ſirjan galbin*. Baal Aruch & Elias perperá legunt גלכין *galcin*. His im-
D poſuit ſimilitudo literarum ב *Beth* & כ *Caph*. Kimchius item in notis ait גלכין legi per *Caph*; ſed monet continuo poſt ſe reperiſſe גלבין *galbin* in quibusdam exemplaribus. Quæ ſcriptura hodie obtinet, & haud dubiè vera eſt. Quia mutatis literis homogeneis גלבא *galba* idem eſt quod קלפא *kalpha*, quâ voce pro ſquamâ Vid. Chald.
paſſim utuntur Chaldæi & Syri ſcriptores. Unde magiſtris Hebræorum שריון Lev. 11, 9 10,
קליפא *ſirjon keliphа* eſt lorica ſquamata. Ita citantur apud Kimchium. Itaque id 12. Deut. 14,
ipſum ſignificabit שריון גליבה *ſirjon geliba* vel גלבנה *gilbana*; unde גלבנר *gilbanar* (formæ פילר *phialar* vel סנדלר *ſandalar*) erit *clibanarius*. Nihil verius hâc 9 10. & Syr. Act. 9, 18.
conjecturâ. Veteres enim diſertè ſcribunt clibanariorum loricas fuiſſe ex ſquamis vel laminis conſertas, ne motus impediretur. Ammianus ubi ſupra: *Cataphracti*
E *equites quos clibanarios dictitant Perſæ, thoracum muniti tegminibus, & limbis ferreis cincti, ut Praxitelis manu polita crederes ſimulachra, non viros quos laminarum circuli tenues apti corporis flexibus ambiebant.* Nota hæc verba *laminarum*

l. 9 hiſt. Æthiop.

circuli tenues, id eſt גלבין *galbin*. Sed Heliodorus multo expreſſius in elegantiſſimâ illá deſcriptione Perſarum cataphractorum: ἐργασία δ' ὁ θώραξ τοιάδε· σκυτάλας χαλκᾶς τε καὶ σιδηρᾶς ὅσον σπιθαμαίας πάντοθεν εἰς σχῆμα τετράγωνον ἐλάσαντες, καὶ ἄλλην ἐπ' ἄλλην κατ' ἄκρα τῶν πλευρῶν ἐφαρμόζοντες (ὡς τῇ κατωτέρᾳ τὴν ὑπερκειμένην ἀεί, καὶ τῇ πλαγίᾳ τὴν παρακειμένην κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιβαίνειν) καὶ ῥαφαῖς ὑπὸ τὰς ἐπιπτυχὰς τὴν συμπλοκὴν ἀγκιστρώσαντες χιτῶνα τινὰ φολιδωτὸν ἀπεργάζονται. *Loricæ autem opiſicium tale eſt: Laminas æreas & ferreas fere palmares undiquaque in quadrangulam formam ducentes, & aliam ſuper aliam ad extrema laterum adaptantes (ita ut inferiorem ſuperior, & transverſam adjacens continuâ ſerie ſemper tranſcendat) & ſuturis ſubter commiſſuras texturam connectentes, tunicam quandam ſquamatam efficiunt. Squamatam* id eſt גליבה *geliba* vel גלבנה *gilbana*, unde clibanarius. Itaque has laminas Poeta *ſquamas* appellat Æn. lib. 11.

Spumantemque agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam ſquamis auroque inſerta tegebat.

In quem locum Servius: *Cataphractum eum fuiſſe ſignificat.* Et paulo poſt: *ahenas ſquamas, æneas laminas intelligimus.* Non poſſum non addere clibanariorum equitum inſignem deſcriptioem ex lib. 2. Claudiani in Rufinum.

Quos operit formatque chalybs, conjuncta per artem
Flexilis inductis hamatur lamina membris
(Horribilis viſu) credas ſimulachra moveri
Ferrea, cognatoque viros ſpirare metallo.
Par veſtitus equis, ferrata fronte minantur,
Ferratosque movent ſecuri vulneris armos.

Sed ut è diverticulo redeamus in viam; cum vix ex hiſtoriis poſſit colligi quando impleta fuerint Ezechielis vaticinia de excidiô gentium Gog & Magog: Hâc omiſsâ diſputatione, ne cogar divagari extra limites, ſolum id obſervabo, prædixiſſe Prophetam verſ. 11. 15. & 16. capitis 39. fore ut copiis Gog ad orientem maris exciſis, & multis Gogæorum ſeu Scytharum ibi ſepultis, vallis & urbs proxima nomen ab illis ſortiantur. Nunquid ea eſt Scythopolis, urbs in Aulone ſeu Scythopolitanâ valle nobilis; ad orientem lacûs Tiberialis, quem Syri vocant *mare Ginnoſar*. Huic certè conjecturæ plurimum favet Chaldæus interpres, qui ſic habet verſ. 11. *Dabo* לגוג τῷ *Gog locum commodum in cœmeterium, in valle tranſeuntium, ad orientem maris Ginnoſar.* Et cum Scythopoleos vetus nomen fuerit *Bethſan*, ut ex Joſepho conſtat, non alia occurrit ratio cur priſco nomine antiquato novum iſtud ſit ſubſtitutum. Niſi malis credere Scythas à Libero Patre cô fuiſſe deductos, ut ex Plinio perperam colligit Solinus. *Liber pater*, inquit, *condidit hoc oppidum &c. Incolæ deerant, è comitibus ſuis Scythas delegit.*

Antiq. l. 5. c. & lib. 6. c. 15. & l. 12. c. 12. & l. 13. c. 10. &c.

Me pæne fugerat Euſebii locus Græci Chron. lib. 1. pag. 40. qui videtur ad hanc rem maximè pertinere: Σκύθαι τὴν Παλαιστίνην κατέδραμον, καὶ τὴν Βασὰν (lege Βαισὰν) κατέσχον τὴν ἐξ αὐτῶν κληθεῖσαν Σκυθόπολιν. *Scythæ Palaſtinam percurrerunt & Baiſan* (id eſt Bethſan) *occuparunt, quam de ſuo nomine vocarunt Scythopolim.* Sed unum hîc me malè habet, quod Scytharum excurſio ſub Cyaxare, de quâ ibi Euſebius, videtur Ezechielis vaticinium præceſſiſſe aliquot annis.

Scy-

A Scytharum in Syriam expeditionis aliud veſtigium id fuit, quod Syriæ urbem Bambycen vel Hierapolim (Alep hodie ut multi putant) Syri appellabant *Magog*. Plinius lib.5.cap.28. *Cœle habet Apamiam, &c. Bambycen, quæ alio nomine Hierapolis vocatur, Syris verò Magog*. Sed origo hujus nominis mihi quidem videtur altius repetenda; nempe ab illo ipſo Magog filio Japheth à quo Scythæ ſunt oriundi. Magog ſcilicet Hebræorum idem eſt qui Græcorum Prometheus, à cujus filio Deucalione conſecratum fuiſſe Hierapolitanum templum docet Lucianus in libro de Deâ Syriâ. Proinde urbi nomen inditum vel ab ipſo conditore, vel à Syris in conditoris memoriam, qui filius fuiſſe Magog, & è terra Magog in
B Syriam veniſſe credebatur. Plura de hoc argumento habentur capite ſecundo libri primi, quæ non neceſſe eſt hîc repetere.

Urbis vel regionis *Magog* in Syriâ meminit etiam Rabbi Moſes filius Maimon in *Halicoth therumoth* cap.1. §. 9. ubi inter Syriæ loca memorantur רמשק ואחלב וחרן ומגבב. Legendum רמשק וחלב וחרן ומגוג, *Damaſcus & Alep & Haran* ſeu Carrhæ *& Magog*. Unde videtur colligi Magog ſeu Hierapolin & Alep eſſe diverſa oppida.

CAPUT XIV.

Madai מדי Gen. 10,2.

C

MEdi non dicti ſunt à Medo Medeæ filio, ut Græci fabulantur, ſed à conditore *Madai*, vel
ab Arab מדי quo ſignificatur terminus. Media etiam urbis nomen, quæ eſt *Medena*, &
articulo præfixo *Hammedena*, hodie *Hamadan*. Ibi Judæorum quinquaginta millia, illorum
reliquiæ quos in Mediam deportavit Salmanaſſar. *Chalach* eſt Ptolemæi Chalacena. *Chabor* ὁ
Χαϐώρας, *Gozan Gauzania*; Et הרא *Ara*, 1. Par.5, 26. eſt *Aria*. Unde Medi Arii dicti, aliis
Ariania prope Caduſios, id eſt Mediæ pars montana. Fulleri conjectura Caduſios eſſe ex ſtirpe
Judæorum cur parum veriſimilis. De præſtantia Mediæ Polybii locus inſignis. Mediæ caput
Ecbatana urbes omnes alias longe antecellit. Ambitus: Theſauri Sepulchra Regum. Tem-
plum Anaitidis. Murorum deſcriptio mirabilis in libro Judith. Polybio tamen urbs ἀτείχιστος.
Sed arcem ambibant mœnia ſeptem alia aliis altiora. Horum ampliſſimum æquabat Athena-
D rum ambitum de quò obiter Pinnæ gradatim prominentes quibus coloribus diſtinctæ. Inde
Ecbatana vel *Agbatana* dicta ab אעבת *agbata* quod ſignificat vario colore diſtingui. Aliæ vo-
cis origines à doctis allatæ hactenus. Regia magnificentia incredibilis ex Polybio & Ariſtote-
le. Ecbatanis dies æſtivos, ut Suſis hybernos agebat Rex Perſarum. Ælianus notatus Suſis quam
immenſus calor. Regiæ conditor Propheta Daniel creditus. Ideo ejus cuſtodia Judæis ſem-
per commiſſa. Urbis varii conditores. Ævo Semiramidis jam extitiſſe. Regiam à Daniele con-
ditam miratur Joſephus ſuo ævo adhuc recentem appar uiſſe Sed vetuſtam illam exciderat Ti-
granes. Et recentior alius reparaverat. In Iſidoro Characeno quid ſint Α᾽δραπανάνυλα Ecbatana
in plano fuiſſe, non in monte ut vult Plinius: Et eô ipsô Rhagis opponi in Tobiâ Hebræô. De
ſitu plura Parthorum regia ex Ecbatanis Rhagas translata. Sarmatæ Medorum ſoboles.
Sarmatæ Parthi & Medi gentes affines Sarmatæ quaſi שאר מדי *Sear madai* Medorum reliquiæ.

E SI Arabem excipias, qui hîc habet מארואת *Mahat*, quod non capio, Madai מדי Medorum eſſe gentem apud omnes in confeſſo eſt. Quippe pro Medis & Perſis libri Danielis & Estheræ paſſim habent פרס ומדי *Paras & Madai*. De Dan.5,28. & 6,9.13.16. & 8,20. Eſth. 1, 3.14.18.19. & 10,2.

Mediæ ſitu dicere nihil neceſſe, quia res eſt notiſſima. Græci nugantur à Medo Medeæ filio nomen habuiſſe; Cum à conditore מדי dicti ſint, vel ab Arabico מדי terminum ſignificante, quia verſus Orientem Media fuit terminus terrarum quas poſſederunt filii Japheth. Nemo facile dixerit quod ſit hodie Mediæ nomen, quia non ſolum nomina, ſed & regionum priſci limites antiquati ſunt. עראק ארעגמי *Irak Alagemi*, id eſt Irak barbara ſeu Perſica latius patet; Et hujus portio אלגבאל *Algebal*, id eſt montana regio, anguſtior eſt quam fuit olim Media. Media etiam *Medena* dicta in Sexto Rufo, & 1. Eſdræ 6, 2. in verſione Vulgatâ, *Ecbatanis quod eſt caſtrum in Medenâ provinciâ*. Inde factum ut Media A

Clim. 4. part 6.

urbs provinciæ cognominis, de quâ Trogus lib. 42. & Iſidorus Orig. lib. 15. cap. 1. *Medena* diceretur, & præfixo articulo Hebræo *Hammedena*. Hæc eſt illa המדאן *Hamadan* de quâ Geographus Arabs: *Dicimus ſub Algebal urbes contineri ditionesque perilluſtres, quarum maximæ ſunt Hamadan, Dainur, Asbahan, & Comm.* B

Itiner. p. 96.

Et Benjamin Judæus. *Hæc eſt Madai magna illa urbs, in quâ ſunt Judæorum quinquaginta millia.* Reliquiæ, niſi fallor, Iſraelitarum quos in Mediam deportaverat Salmanaſſar. Nam ut hoc obiter afferam, nullus capio quorſum vel in Colchidem & Iberiam, vel in Armeniam minorem, vel in ultimam Scythiam ii relegentur quos Scriptura dicit expreſsè migraſſe in Aſſyriam & in Medorum urbes 2. Reg. 17, 6. & 18, 11. Maximè cum in Aſſyriâ vel Mediæ parte illi vicinâ reperiantur loca quorum ſacra hiſtoria meminit, nempe חלח *Chalach*, חבור *Chabor* & גוזן *Gozan*. *Chalach* eſt Ptolemæi *Calachena* ad Aquilonem Aſſyriæ. *Chabor* eſt ejusdem Ptolemæi ὁ χαβώρας τὸ ὄρος *mons Chaboras* inter Mediam & Aſſyriam, ubi tabulæ perperam habent *Choatras*. A quô monte ad mare Caſpium euntibus, medio ferè ſpatio occurrit *Gauſania* urbs, id eſt גוזן *Gozan*, inter duos Cyri alveos; quam regioni & fluvio proximo nomen dediſſe veriſimile eſt, antequam C

Ammian. lib. 23.

ibi locorum Perſæ dominarentur, à quibus Cyrus dici cœpit iſte amnis, ut vicinus alter Cambyſes, in gratiam Cyri & Cambyſis. Pro Mediâ in Eſdrâ eſt הרא *Hara* 1. Paral. 5. 26. Neglectâ aſpiratione Hieronymus legit *Ara*. Nempe Media etiam à Græcis alio nomine *Aria*, & Medi *Arii* appellantur. Herodotus in Poly-

Herod. l. 7. cap 62.

mniâ: οἱ δὲ Μῆδοι ἄρχοντα παρείχοντο Τιγράνην, ἄνδρα Ἀχαιμενίδην. ἐκαλέοντο δὲ πάλαι πρὸς πάντων Ἄριοι *Medi autem ducem habebant Tigranem Achemenidem. Porro quondam ab omnibus Arii appellabantur.* Pauſanias in Corinthiacis de Medeâ: Παραγενομένη δὲ ἐς τὴν λεγομένην τότε Ἀρίαν, τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκε τὸ ὄνομα καλεῖσθαι Μήδους ἀπ' αὐτῆς *cum in eam regionem veniſſet quæ tum Aria dicebatur, incolis a ſe Medorum nomen dedit.* Eodem refer quod Apollodoro apud Stephanum Ἀριανία eſt ἔθνος προσεχὲς τοῖς Καδουσίοις *gens vicina Cadufiis*. Ariania enim idem quod Aria; Et Xenophontis rerum Græc. lib. 2. Θαμνήριοι τῆς Μηδείας, ἐγγὺς Καδουσίων *Thamnerii Mediæ prope Caduſios* ſunt Arii Meridionales, conflatâ voce ex Ariâ vel Ariis & תימן *Theman*, id eſt meridie. Porro Aria eſt הרא. Crediderim *Hara* nomine propriè ſignificari Mediæ partem, Septentrionem verſus, quam Arabes vocant אלגבאל *Algebal* propter montium continuam ſeriem. Quia הר *har* Hebræis id ipſum eſt quod Arabibus גבל *gebal*, mons nimirum & montana regio. In his porro Mediæ montanis pleroſque fuiſſe advenas D E

Strabo

A Strabo diſertè ſcribit: Verba ſunt. ἡ δὲ προσάρκτιος ὀρεινὴ καὶ τραχεῖα καὶ ψυχρά· Καδουσίων κατοικία τῶν ὀρεινῶν καὶ Ἀμάρδων, καὶ Ταπύρων, καὶ Κυρτίων, καὶ ἄλλων τοιούτων, οἳ μετανάσται εἰσὶ *Mediæ pars Aquilonaris montana eſt, & aſpera, & frigida, Caduſiorum montanorum ſedes, & Amardorum, & Tapirorum, & Cyrtiorum, aliorumque id genus qui advenæ ſunt.* Et Amardos quidem & Cyrtios ex Armenia veniſſe in ſequentibus idem docet. Sed Caduſii & Tapyri unde migrarint nobis reliquit divinandum. De illis igitur quæri poſſit non immerito, an Iſraëlitarum ſint reliquiæ. Quæ Fulleri eſt ſententia, *qui Caduſios* dici vult, quaſi קדושים *Kedoſim* ſanctos ratione vocationis: Et *Gelas* apud Plinium à Chald. גלא *gela* quod

B migrare eſt. Et in Feſto Avieno *Gerros*, id eſt גרים *gerim* advenas. Sed fallaci etymo non eſt nitendum. Caduſios & Tapyros non eſſe advenas patet ex vetuſtiſſimo ſcriptore Cteſiâ, qui utroſque Nino ſubjicit. Ἐκυρίευσε, inquit, τῆς τε Καδουσίων χώρας καὶ Ταπύρων *Imperavit Caddusiorum regioni & Tapyrorum.* Narrat idem Caddusiorum bellum ingens cum Artæo vel Arſæo Rege Medorum, quem cum octingentis hominum millibus in Caduſios irruentem vicit Parſodes. Inde inter Medos & Caduſios odia & bella perpetua usque ad Cyrum. Quô imperante, cum Perſarum jugum volentes ſubiiſſent, & denuo rebellaſſent ſub Artaxerxe Longimano, is expeditionem in illos ſuſcipiens, trecentorum millium peditum & decem mille equitum exercitu inſtructus; re tamen infecta rediiſſet, niſi duos

C Caduſiorum Reges dolo circumveniſſet Tiribazus. Vide Plutarchum in Artaxerxe.

Diod. l. 3. p. 64.

Ibid. p. 84.

Xenoph. Plutarch. in Artax. Appian. Parth.

De præſtantiâ Mediæ veteres multa recenſent: ſed nemo meliora Polybio, qui ut Molonem Mediæ Satrapam terribilem fuiſſe doceat διὰ τὸ μέγεθος τῆς δυναστείας *propter dominatus quem obtinebat magnitudinem*, hæc de Mediâ ſcribit hiſtoriarum lib. 5. τά τε γὰρ ἱπποφόρβια πάντα τὰ βασιλικὰ Μήδοις ἐγκεχείρισται. σίτου τε καὶ θρεμμάτων πλῆθος ἀναρίθμητον παρ᾽ αὐτοῖς ἐστι. περὶ γε μὴν τῆς ὀχυρότητος, καὶ τοῦ μεγέθους τῆς χώρας, οὐδ᾽ ἂν εἰπεῖν δύναιτ᾽ ἀξίως οὐδείς. ἡ γὰρ Μηδεία κεῖται μὲν περὶ μέσην τὴν Ἀσίαν. διαφέρει δὲ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν εἰς ὕψος ἀνάτασιν, πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπων ὡς πρὸς μέρος θεωρουμένη *equorum enim armenta regia omnia ſunt in*

D *manu Medorum* (in Niſæo ſc. campo, in quo equorum quindecim vel ſedecim myriades paviſſe ferunt) *deinde frumenti & pecoris infinita quædam apud illos eſt copia. De munitione vero & magnitudine regionis pro argumenti dignitate nemo dixerit. Sita enim eſt Media in Aſiæ medutullio. Et ſi hanc partem cum cæteris contendas & amplitudine ſpatii, & altitudine montium quibus cingitur, omnibus Aſiæ locis eam præſtare deprehendes.* Similis eſt locus lib. 10. ἔστι τοίνυν ἡ Μηδία κατά τε τὸ μέγεθος τῆς χώρας ἀξιολογωτάτη τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν δυναστειῶν, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ κατὰ τὰς ἀρετὰς τῶν ἀνδρῶν ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἵππων *Provinciarum Aſiæ opulentiſſima eſt Media, cum propter regionis magnitudinem, tum propter copiam & præſtantiam quà virorum, quà equorum.*

E Mediæ caput erant Ecbatana, quæ eidem Polybio lib. 10. videntur πλούτῳ καὶ τῇ τῆς κατασκευῆς πολυτελείᾳ μέγα τι παρὰ τὰς ἄλλας διενηνοχέναι πόλεις *urbes omnes alias opibus & operum magnificentia longo ſuperaſſe intervallo.* Diodorus lib. 17. ambitum conſtare dicit ſtadiis CCL, & in eâ haberi θησαυροὺς πολλῶν χρημάτων

Ecbatanis ſcilicet fuit θησαυροφυλάκιον, ut author eſt Iſidorus Characenus. Sed A
ſepulchra Regum, & templum Anaitidis eandem urbem non parum nobilitarunt.

Muri ſic deſcribuntur libri Judith cap. 1. juxta Græcam editionem, à quâ vulgata differt nonnihil: ᾠκοδόμησεν ἐπ' Ἐκβατάνων κύκλῳ τείχη ἐκ λίθων λελαξευμένων εἰς πλάτος πηχῶν τριῶν, εἰς μῆκος πηχῶν ἕξ. Καὶ ἐποίησε τὸ ὕψος τοῦ τείχους πηχῶν ἑβδομήκοντα, καὶ τὸ πλάτος αὐτοῦ πηχῶν πεντήκοντα. Καὶ τοὺς πύργους αὐτοῦ ἔστησεν ἐπὶ ταῖς πύλαις αὐτοῦ πηχῶν ἑκατόν. Καὶ τὸ πλάτος αὐτοῦ ἐθεμελίωσεν εἰς πήχεις ἑξήκοντα, καὶ ἐποίησε τὰς πύλας αὐτοῦ πύλας διεγειρομένας εἰς ὕψος πηχῶν ἑβδομήκοντα,
καὶ τὸ πλάτος αὐτῶν πήχεις τεσσαράκοντα *ædificavit Ecbatanis circumquaque mu-* B
ros ex lapidibus cæſis in latitudinem cubitorum trium, & in longitudinem cubitorum ſex. Muri item altitudinem fecit cubitorum LXX, *& latitudinem cubitorum* L. *Et turres* C *cubitorum impoſuit portis ejus. Et fundamenti latitudinem extendit usque ad cubitos* LX. *Et portas ejus erexit in altitudinem cubitorum* LXX, *& latitudinem cubitorum* XL.

Tamen, ſi Polybio credimus, urbs ipſa erat ἀτείχιστος ſine mœnibus. Sed
Herod. l. 1. cap. 98. arcem habuit manufactam θαυμασίως πρὸς ὀχυρότητα κατεσκευασμένην *ad firmitatem ad miraculum usque munitam.* Illam ſcilicet ambibant muri ſeptem ſic conſtituti ut extimus eſſet humillimus, & ſupra illum ſecundus, & ſupra ſecun-
dum tertius totis pinnis prominerent, atque ita gradatim reliqui usque ad ſepti- C
mum: Adjuvante ipſo loci ſitu ut qui collis eſſet ſenſim aſſurgens: Horum murorum ampliſſimus teſte Herodoto æquabat Athenarum ambitum, quem Thu-
Thucid. lib. 2. Dion orat. 6. Ariſtid. in Panathen. Dion. Halic. l. 4. & 9. Plut. in Niciâ, Strab. l. 6. Dioſcor. lib. 5. cydides definit ſtadiis CLXXVIII: Dion Chryſoſtomus ſtadiis CC: Ariſtides diei itinere; Dionyſius Halicarnaſſeus cum Roma confert amplitudine, & Plutarchus cum Syracuſis, quarum mœnia Stadiis CLXXX. patuiſſe teſtatur Strabo. Pinnæ murorum quas deſcripſimus gradatim prominentes coloribus diſtinguebantur. In extimo ſcilicet pinnarum color erat albus, in ſecundo niger; in tertio purpureus; in quarto cæſius; in quinto ſandaracinus, qui rubor eſt intenſiſſimus: Sandaracha enim illa maximè probatur quæ eſt κατακορὴς πυῤῥὰ καὶ κινναβαρίζουσα τὴν
χρόαν *rubra ad ſatietatem & colore cinnabaris.* Sextus denique argento, & ſepti- D
mus auro fulgebant.

Ab hâc colorum varietate putaverim *Ecbatana* dicta, quia Arabicè hodieque אעבת *agbatha* idipſum ſignificat. Giggeius: אלאעבת (*alagbatha*) *vario colore diſtinctus fuit.* Hûc facit quod Ecbatana dicebantur ipſa mœnia tot coloribus interſtincta. Herodotus ubi de conditore Dejoce: οἰκοδομέει τείχεα μεγάλα τε καὶ καρτερά, ταῦτα τὰ νῦν Ἐκβάτανα κέκληται *mœnia conſtruxit ampla ſimul & valida, quæ nunc Ecbatana vocantur.* Quid quod Stephanus ex Herodoto pro Ecbatanis legit *Agbatana*, voce quæ merè eſt Arabica, quomodo & multi veteres. Idem Stephanus: Δημήτριος δέ φησιν Ἀγβάτανα διττά, τὰ μὲν τῆς Μηδείας, τὰ δὲ τῆς Συρίας.
Item: Κτησίας δὲ πανταχοῦ τῶν Περσικῶν τὰ παρὰ Μήδοις Ἀγβάτανα διὰ τοῦ α γράφει. Item: E
Ἑλλάδιος ἐν τῷ α' στοιχείῳ παρέθετο τὸ ἐθνικὸν Ἀγβατανηνός. Scaliger compoſitam vocem eſſe aſſerit ex ignoto אך *ac* vel אג *ag*, & Chaldaico בירתן *bithan*, quod *palatium* exponit, cum *interius* ſonet potius ut plerique reddunt Eſther. 1, 5. Alii Ecbatana

A Batana volunt à Chaldæis dici אחמתא *achmatha*, pro quô Hieronymus habet *Ecbatanis* Eſdr. 6, 2. Et Græci Ἐκβατάνοις lib. 3. Eſdræ. Tamen אחמתא eſt *ſcrinium*, quomodo & ibi ſumitur. Taceo Fungeri ſomnium in Etymologico trilingui Ecbatana deduci ab עג *coxit* & בית *domo* & חנה gratioſo.

Prope arcem idem ambitus includebat τὰ βασιλεῖα regiam domum, quæ ſtadia habuit in circuitu ſeptem. Hujus materia è cedro aut cupreſſu. Trabes, lacunaria aut columnæ in porticibus & periſtyliis, laminis partim argenteis partim aureis erant circumamictæ; omnes item tegulæ fuere argenteæ. Laminarum B porro iſtarum pleræque in Alexandri & Macedonum adventu ſunt detractæ, cæteræ cum Antigonus & Seleucus Nicanor rerum potiebantur. Adhuc tamen quô tempore eô profectus eſt Antiochus, fanum quod τῆς Αἴνης *Æna* indigitant (Malim Ἀναίας Anææ id eſt Anaitidis) columnas circa habuit deauratas: lateres quoque & tegulæ ex auro & argento ibi congeſtæ reſtabant, ex quibus pecunia conflata eſt ad talentorum ferè IVM ſummam accedens. Hæc omnia ex Polybio, quibus conſonant hæc Ariſtotelis aut Nicolai Damaſceni verius lib. de mundo, ubi de magno Rege: Αὐτὸς μὲν γὰρ, ὡς λόγος, ἵδρυτο ἐν Σούσοις ἢ Ἐκβατάνοις, πάντι ἀόρατος, θαυμαστὸν ἔχων βασίλειον οἶκον, καὶ περίβολον χρυσῷ καὶ ἠλέκτρῳ, καὶ ἐλέφαντι ἀστράπτοντα, πυλῶνες δὲ πολλοὶ καὶ συνεχεῖς, θυρῶνές τε συχνοῖς εἰργόμενα σταδίοις ἀπ' ἀλλή- C λων, θύραις τε χαλκαῖς καὶ τείχεσι μεγάλοις ὠχυρωμένα, id eſt Apuleiô interprete, qui vagatur paulo liberius: *Cum apud Suſam & Ecbatanas, ut in fano quodam ſacratus, nulli temere notitiam oris ſui panderet, ſed circumſeptus admirabili regia, cujus tecta fulgerent eboris nive, argenti luce, flammis ex auro vel electri claritate. Limina verò alia præaliis erant. Interiores fores, exteriores januæ imminebant, portæque ſervata & muri adamantina firmitate.*

Junguntur Suſa & Ecbatana, quia ut æſtivos dies Ecbatanis, ita hybernos Suſis agebat Rex Perſarum. Ita Xenophon, Strabo, Plutarchus, Athenæus, Euſtathius; alii. Ut vel falli neceſſe ſit vel corruptum eſſe Ælianum, quo loco Regem Perſarum deſcribit θερίζοντα μὲν ἐν Σούσοις, χειμάζοντα δὲ ἐν Ἐκβατάνοις, repugnante D natura rerum. Ecbatanis enim æſtate multo commodius degebatur, quia clima frigidius eſt quam Suſis ubi aër æſtivus eſt tam fervidus ut lacerti & angues, circa meridiem in viis intercepti uſtulentur. Ita habetur apud Strabonem.

Xenophon. Cyrop. l. 8. Strab. l. 15. Plut. de exil. Athen. lib. 12. Euſtath in Dionyſ. Ariſt. in orat. de Rom. Ælian. de animal. l. 10. c. 6.

Ecbatanorum regiæ conditor fertur eſſe Daniel Propheta. Joſephus antiq. lib. 10. cap. 12. οἰκοδόμησεν ἐν Ἐκβατάνοις τοῖς Μηδικοῖς βάριν, ἐκπρεπέστατόν τι κατασκεύασμα, καὶ θαυμασίως πεποιημένον, ὃ μέχρι δεῦρο μὲν ἔστι καὶ σώζεται. *ædificavit Ecbatanis Mediæ regiam, opus elegantiſſimum & mirabili arte conſtructum, quæ hodieque durat.* Tamen ædificii ſplendor & amplitudo videtur ſuperaſſe opes privati hominis. Nec virum ſanctum credibile eſt in tam inſanæ molis ſtructuram pecunias ſuas temerè profudiſſe. Addo Danielem Suſis non Ecbatanis ſepul- E tum eſſe, ut ex Benjamine conſtat. Interim hanc de Daniele famam non eſſe plane futilem ſuadet quod ad ſuam usque ætatem in more fuiſſe ſcribit Joſephus ut regiæ illius cuſtodia Judæo ſacerdoti concrederetur. Ταύτην πεπιστευμένος Ἰουδαῖος ἐστὶν ἱερεὺς, καὶ τοῦτο γίνεται μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας. Itaque Darium Medum,

cui

cui idem opus alii tribuunt, in operis œconomia & architectura crediderim Daniclis opera & conſilio uſum. Quo munere cum vir magnus egregiè functus eſſet, Regem in gratitudinis monimentum hoc ſanxiſſe ut Judæorum fidei regia deinceps committeretur. A

Plin.l.6.c.14. Scio alios Ecbatana recentiora facere. Nam juxta Plinium *Ecbatana caput Mediæ, Seleucus Rex condidit.* Viciſſim alios vetuſtiora. Sic in libro Judith Arphaxad Medorum Rex Nabuchodonozori æqualis Ecbatana condidiſſe narra-
Euſeb. Chr. tur. In Chronico Euſebii Δηιόκης ὁ Μήδων βασιλεὺς ἔκτισεν Ἐκβάτανα τὴν μεγάλην καὶ
l.1.p.17. περιβόητον, quod habetur ex Herodoto. Quin ſi Diodoro credimus qui Cteſiam
Herod l.1.
Diod.l.1.p.72. ſe ſequi profitetur, Ecbatana jam extabant ævo Semiramidis, quam Oronte monte perfoſſo, ſtadiis XII. ab urbe diſſito, aquas ex magno lacu cô derivaſſe tradit. B
Unde factum ut urbs antea languens penuriâ aquarum egregiè eſſet irrigua. Sed in hiſtoriis tralatitium eſt ut urbes ii dicantur condidiſſe qui vel auxerunt vel inſtauraverunt. Proinde uni urbi varios conditores tribui nil mirum.

Miratur Joſephus regiam tanto ante conditam tam videri recentem quam ſi nuper eſſet extructa, τοῖς δὲ ὁρῶσι, inquit, δοκεῖ προσφάτως κατεσκευάσθαι, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐκείνης ἧς ἕκαστος αὐτὴν ἡμέρας ἱστορεῖ γεγονέναι, οὕτως νεαρὸν αὐτῆς καὶ ἀκμαῖον τὸ κάλλος καὶ μηδαμῶς γεγηρακὸς ὑπὸ τοῦ τοσούτου χρόνου *Spectantibus apparet recentes eſſe ſtructura, & illa ipſa die eſſe abſoluta qua quiſque illam viderit, tanta eſt novitatis ſpecies, & formæ vigor integer, quem nullo modo conſumpſit ætas tam longa,* Anni ſcilicet ſexcenti C
minimum qui à Danielis obitu fluxerant. Sed Regiam Ecbatanorum, quæ Joſephi ævo extabat, non puto fuiſſe tam vetuſtam, quia Iſidori ſtathmis Parthicis memini me legere Tigranem Armenium excidiſſe Ἀδραπάναυτα βασίλεια τὰ ἐν Βατάνοις, id eſt, ἐν Ἐκβατάνοις. Ἀδραπάναυτα corruptum ex אחשדרפנותא *abaſdarpanuta*, quaſi Σατραπεῖον dicas, vel palatium Satrapæ, Ita vocabatur regia, quia Rege abſente, ut plerumque, ibi habitabat Mediæ Satrapa. Itaque veterem regiam à Tigrane ſubverſam recentior aliquis erexerat & inſtauraverat.

Supereſt de ſitu dicamus. Plinius lib. 6. cap. 26. Ecbatana oppidum tranſlatum fuiſſe tradit à Dario Rege ad montes. Alii tamen in planis locant. Ammianus *ſub Jaſonio monte* in terris Syromedorum. Polybius ὑπὸ τὴν παρώρειαν τὴν παρὰ D
τὸν Ὄρον *ſub montana regione quæ eſt ad Orum.* Pro Oro Orontem ibi habet Ptolemæus. Et Diodorus ex Cteſia, poſtquam deſcripſit Ἐκβάτανα πόλιν ἐν πεδίῳ κειμένην, ſubjungit aliquanto poſt: τῶν γὰρ Ἐκβατάνων ὡς δώδεκα σταδίους ἀπέχον ἐστὶν ὄρος ὃ καλεῖται μὲν Ὀρόντης *Ab Ecbatanis ſtadiis circiter* XII *diſtat mons Orontes nomine.* Hæc ſunt apud Strabonem τὰ ὑπερκείμενα τῶν Ἐκβατάνων ὄρη. Itaque Ecbatana erant in plano fere ad radices montium, non in ipſis montibus. Quo ipſo Ecbatana Rhagis opponit Tobias Hebræus, cap. 5. his verbis ורגש בהר ואגבוטניס בשדה: *Rages ſunt in montanis & Ecbatana in campo.* Ibidem Ecbatana
Plin l 6 c 13. diſtant à Ragis דרך שני ימים *iter bidui.* Et in Plinio Ecbatana DCCLM. paſſ.
& 14 & 27 abſunt à Seleucia magna, à portis Caſpiis XXM, à Suſis CCCCLM, totidem à E
Strab.l.11. Gazis Atropatenes quæ ſunt *Gaza* Strabonis, ſcriptorum ſacrorum *Gozan*,

Ptole-

A Ptolemæi *Ganzania*. Diodorus è Niſæo campo Alexandrum ſeptem diebus Ecbatana veniſſe ſcribit. Quæ cum videantur ἀσύςατα, malo ſequi Ptolemæum, dum lux aliunde affulgeat. Diodor. l. 17. 2. Reg. 17, 6. & 18, 11. & 19, 2. 1. Par. 5, 26.

Lector obiter monendus eſt ſub Parthorum imperio Mediæ regiam ex Ecbatanis tranſlatam fuiſſe Rhagas. Athenæus lib. 12. οἱ Πάρθων ἢ βασιλεῖς ἐαρίζουσι μὲ ἐν Ῥάγαις, χειμάζουσι ἢ ἐν Βαβυλῶνι *Parthorum autem reges ver traducunt Rhagis, & Babylone hyemem.* Et verò juxta Iſidorum Characenum μεγίςη τῶν κατὰ τὴν Μηδίαν ἡ Ῥάγα *Mediæ urbium maxima eſt Rhaga.* Rhaga idem quod Rhagæ. De illius conditore & ſitu jam diximus. Eſ. 37, 12.

B Sunt qui ad Medos revocant Sarmatarum originem. Plinius ubi de Mœoti lib. 6. cap. 7. *Incolunt Sarmatæ Medorum ut ferunt ſoboles, & ipſi in multa genera diviſi.* Mela lib. 4. cap. 3 Sarmatæ *gens habitu armiſque Parthicæ proxima.* De Parthis porro ſic Trogus lib. 41. *Sermo his inter Scythicum Medumque medius ex utroque mistus. Veſtis olim ſui moris, poſteaquam acceſſere opes, ut Medis perlucida ac fluida. Armorum patrius ac Scythicus mos.* Ex his videtur colligi Sarmatas, Parthos & Medos gentes fuiſſe affines. Et forte dicti Σαρμάται ex Chaldæo שאר־מדי *Sear* vel *Sar-Madai*, quaſi *Medorum reliquias* dixeris. Æthicus Medos & Parthos pro iiſdem habet populis: *Generaliter*, inquit, *Parthia dicitur, quamvis univerſa Scriptura ſæpe Mediam vocant.* Legendum *univerſam.* Ita enim Oroſ. lib. 1.

C eſt in Oroſio quem hic ſequitur κατὰ πόδα: *Generaliter Parthia dicitur, quamvis Scriptura ſancta univerſam ſæpe Mediam vocant.* cap. 2.

CAPUT XV.

Populi ex Iaphethi filiis oriundi juxta Ioſephum Ben-Gorjon.

Gomer Franci. *Riphat* Britones. *Thogarma* populi decem, plerique Iſtri & Volgæ accolæ. *Iavan* Macedones. *Madi* Arzali & Coraſan. *Thubal* circa Piſas, & *Meſech* Senis in Tuſciâ. *Thiras* Ruſſi, Poſnani & Angli. *Eliſa* Alemanni, Burgundi & Brabanti. *Tarſis* Cilices. *Citthim* Romani.
D *Dodanim* Dani, Dalmatæ, Croatæ, Sclavi, Servi, Liburni, Carpathes, Boſni. In plerisque his Gorjonidem cæcutiiſſe.

CUm in his te us eſſem, incidit in manus meas hiſtoria Joſephi Ben-Gorjon Venetiis edita An. 1544. in qua multa reperi quæ in Baſilienſi editione deſiderantur, in his delineationem proſapiæ Japhethi ex mente Judæorum. Quæ licet in multis vana ſit & commentitia prorſus, tamen quia quædam habet quæ ad ſacræ Geographiæ illuſtrationem aliquo modo pertinent, operæ pretium me facturum putavi ſi eam hîc exhiberem mendis ſi non omnibus ſaltem plerisque purgatam. Quod non ita fuit obvium; Neque enim memini legiſſe me quicquam
E depravatius. Hebraica verba prout reperi exhibeo, & meas correctiones ſeu conjecturas verius appono ad marginem.

גומר

a פרנקוס בני גומר הם aפרנקוס היושבים בארץ פרנצא
b פרנצא על נהר b פרנסא על נהר סינא:

Gomer. A

Filii Gomer ſunt Franci qui habitant in terrâ Francia, ad flumen Francia, id eſt ad flumen Seina. (Sequanam.)

Verus Joſephus Galatas, id eſt Galatiæ vetuſtiſſimos incolas, qui Phryges erant, è Gomero deduxerat. At hic illius ſimia Galatarum nomine non Gallos modo, ſed & Francos intelligit, adeoque Francos illos qui ſunt in agro Pariſino prope Sequanam.

ריפת

ריפת הם ברטונים היושבים בארץ ברטניא
על נהר לירא ושופכים מי סינא ולירא בים
אוקיינוס הוא הים הגדול:

Riphat.

Riphat ſunt Britones qui habitant in terra Britannia ad fluvium Lira (Ligegerim) *Aqua autem Seina & Lira* (Sequanæ & Ligeris) *defluunt in mare Oceanum, quod eſt mare magnum.* B

Putavit ſcilicet ex ריפת factum eſſe פרית *prith* per ἀναγραμματισμὸν; & Britonum nomen inde oriri. Cæterum in Gomeri filiis Askenaz hîc fuit omiſſus.

תוגרמה

תוגרמה הם עשר משפחות מהם כוזר ופצינך
c אנקיילוס c ואליקנוס ובולגר d ורגביג וטורקי ובוז
d ורגוזה e זבוך ואונגרי וטילמץ כל אלה הגוים בצפון
e וזבולך ושמות ארצותם על שמותם והם חוגים על
f אלטאך נהרי היתל הוא f אטלאך אך אונגר ובולגר
g פצונך g ופציגך חונים על נהר הגדול הנקרא
h דנובי h דובני:

Thogarma.

Thogarma ſunt decem familia, ſcilicet Chozar & Patzinac, & Anchialus, & Bulgars, & Ragbiga, & Turca, & Buz, C *& Zabuc, & Hungari, & Tilmats. Omnes illi in Aquilone degunt, & terras ſuas de nominibus ſuis appellarunt. Habitant autem ad fluvium Ethel qui*

vel דונבי *eſt Elatach. Tamen Hungari & Bulgari & Patzinaca habitant ad magnum fluvium Danubium.*

Quia familiis Thogarmæ aſſignantur ירכתי צפן *latera Aquilonis* Ezech. 38, 6. Pſeudo-Gorjonides ex iis deducit pleroſque Aquilonares, Danubii maxime & Rha ſeu Volgæ accolas. Quem cum Arabibus appellat *Ethel* & *Etalach* aut *Elatach* verius, quomodo ſcribunt tabulæ Iſmaelis Abulfedæ. Has porrò familias D vult eſſe decem numero. Prima *Chozar*, Ortelio *Cunſar* perperam, eſt locus ad mare Caſpium à quo vocatur *mare Chozar* à Geographo Nubienſi. Secunda *Patzinac*, eſt Dacia veterum. Suidas: Δάκες οἱ νῦν Πατζινακῖται *Patzinacas* habet Cedrenus. Tertia *Anchialus* (ita ſcribo pro *Alichanus*) eſt Thraciæ urbs ad Pontum. Quarta *Bulgaria* quam nota eſt, tam ignota eſt quinta *Ragbiga*, ſed reſcribendum רבוז[…] *Raguza*, id eſt Epidaurus. Sextam, id eſt *Turcas*, Mela & Plinius deſcribunt ad paludes Mæotides. Septima *Buz*, aliis *Buza*, eſt Daciæ vetus oppidum, Ptolemæo *Napuca*. In octavâ pro *Zaboch* puto legendum *Zauolch* זבולך. Hæc Tartarorum eſt familia celebris prope Volgham. Nona id eſt Hungariâ nihil notius. Decima *Talmits* videtur eſſe Germaniæ Miſnia, quæ olim *Dalemincia*. E

Vid. Geogr. Nub clim 5. pag. 7. Clim. 5 p. 7.

Javan.

A

Javan. — יון

בני יון הם יונים היושבים בארץ מקדוניאה :

Filii Javan ſunt Jones (Græci) *qui habitant in terrâ Macedonia.*

Res ex Daniele conſtat qui Alexandrum Macedonem appellat regem Javan. De Magog ne gry quidem, qui in ſacro textu præcedit Javan.

Madai. — מדי

מדי הם a אזרלום היושבים בארץ b בורסן

Medi ſunt Azrali qui habitant in terrâ Boraſan.

a ארזלום
b כורסן

B Quis hos capiat? Sed legendum *Arzali* & *Choraſan.* Arzali forte iidem qui Arzanii in Procopii Perſicis, unde Arzanene Ammiano regio Transtigritana. Choraſan propriè eſt Aria veterum. At hîc ſumit multo latius; quod & alii faciunt.

Thubal. — תובל

תובל הם היושבים בארץ תושקידה על נהר פישאה :

Thubal ſunt qui habitant in terrâ Tuſcia ad fluvium Piſarum, id eſt Arnum.

Sic Thubal Hieronymus Italiam exponit Eſa. 66, 19.

Meſech. — משך

שיושבים בשני lege משך הם שיבשני :

C *Meſechii ſunt qui habitant Sena.*

Quæ & ipſa Tuſciæ oppidum eſt. Inde eſt quod Kimchius in Michlol radice משך ſcribit à Joſepho Ben-Gorjon Meſech exponi Tuſciam.

Thiras. — תירס

תירס הם c רוסיש כרשני ואנגלי״סי יושבים על הים הגדול : רוסי חנים על נהר d בירא השופך כים גורגאן :

Thiras ſunt Ruſſi, Poſni (vel Poſnani in Poloniâ) *& Angli qui habitant ad mare magnum. Ruſſi habitant ad fluvium Cyrum qui defluit in mare Georgiam,* id eſt Caſpium.

c רושים
d כירא

Credibile eſt ſcilicet Ruſſos, Poſnanos & Anglos eandem eſſe gentem.

Eliſa. — אלישה

אלישה הם אלמני״א היושבים בין הרי יוב ושבתמו ומהם לומברדי אשר מעבר e לנהרי יוב ושיבתמו ויכבשו ארץ איטליאה וישבו בה עד היום על בהרי פואו ותישינו · ומי פראו שופכי בים בונדקיאה · בורגוני״א היושבים על הנהר הגדול רודני ומהם f ברדיא היושבים על נהר רינוס חשופך בים הגדול :

D *Eliſa ſunt* populi *Alemannia, qui habitant inter montes Jou & Septimo, ex quibus ſunt Lombardi, qui ſunt trans montes Jou & Septimo, & ſubegerunt terram Italia, quam hodieq; obtinent ad fluvios Ticinum & Padum, cujus aqua defluunt in mare Veneticum. Burgundi item qui habitant ad magnum fluvium Rhodanum nomine, & Brabanti Rheni accola qui exit in mare magnum.*

e להרי
f ברבנדיא

E His conſona quæ de Latino Rege capite tertio fabulatur זה לטינוס נלחם עם יושבי אלמניא ובורגוניא בני אלישה וישימם למס עובד *Iſte Latinus bellum intulit Alemannia & Burgundia incolis filiis Eliſa, & iis tributum impoſuit.*

Ff 2 Alc-

Alemanniæ nomine hîc ſignificat eas Galliæ & Italiæ partes quæ Germaniæ tum A
temporis erant annexæ; & Germanos imperatores pro Dominis agnoſcebant. In his 1. Arelatenſe regnum inter montes *Jou & Septemo*; id eſt Juram & Septimanos. Nam Arelatenſe regnum complectebatur Provinciam, Delphinatum & Sabaudiam. 2. Lombardia quam dicit eſſe trans Juram; id eſt trans Alpes ad Padum & Ticinum. 3. Burgundia quæ eſt ad Ararim, non ad Rhodanum; Sed Ararim paulo infra Burgundiam excipit Rhodanus amnis. 4. Brabantia ברבנריא quomodo legendum putamus pro ברריא voce nihili. Et hoc nomine etiam reliquas intelligimus Belgii provincias, quæ ratione ſitûs & commercii linguæ ad
Germanos potius quam ad Gallos attinent. B

תרשיש

תרשיש הם באו במקדוניא בדת אחת מהם טרסוס ויהי כאשר לכדו ישמעאלים את ארץ טנסוס ברחו יושביה בגבול בני יון הם נלחמו עם הישמעאלים אשר בטרסוס :

Tharſis.

Tharſis populi in eandem legem convenerunt cum populis Macedoniæ; Ex iis ſunt Tarſenſes, qui cum eorum terras invaſiſſent Iſmaelitæ, fugerunt ad Græcorum fines. Inde moverunt bellum contra Iſmaëlitas qui Tarſi erant.

Ita verus Joſephus & alii plures nomine Tharſis Tarſenſes intelligunt. C

כתים

כתים הם רומיים החונים בבקעת קנפביא על בהר תיבראו :

Citthim.

Citthim ſunt Romani qui degunt in valle (agro) *Campania ad fluvium Tiberim.*

Hæc veriſſima puto, niſi quod Campaniam ad Latium usque extendit perperam.

דודנים

דודנים הם עם דנישכי היושבים תוך ערי לשונות ים אוקיאנוס בארץ [a] דינא מכבא ובארדנא בהוך ים הגדול אשר נשבעו לבלתי יעברו לרומניים ויתחבאו בתוך גלי ים אוקיאנוס ולא יכלו כי הגיע שם ממשלת רומי עד אחרית איי הים [b] וגלי תציאו וקראווטי [c] וסלקיי [d] וליצפי [e] ולוומי [f] וכרכאר [g] וכיזרמין [h] ובזמין מבני דודנים יחשבו והם חונים בחוף הים מגבול בולגרי עד בונדקיאה ומשם מושכים עד הגבול עד הים הגדול הם הנקראים סקלבי ואומרים אחרים שהם מבני כנען אך הם מתיחסים לבני דודנים :

[a] דניא
[b] ולמציאה
[c] וסקלבי
[d] וצירפים
[e] ולירורני
[f] וכרפאת
[g] וכרפזין
[h] בונין

* urbes ignotas. Mendum ſubeſſe ſuſpicor.

Dodanim.

Dodanim ſunt populus Daniſcorum (Danorum) *qui occupant urbes ſitas in mediis finibus maris Oceani in terrâ* D
Dania, * *Mecbam & Bardanam, in medio maris magni. Quia juraverant, niſi tranſirent ad Romanos, fore ut latitarent in medio fluctuum maris Oceani. Et alibi non potuerunt: quia jam pervenerat imperium Romanorum ad extremas inſulas maris. Dalmatæ item & Croata, & Sclavi, & Servi, & Liburni, & Carpates* (circa montem cognominem) *& Craczi* [incolæ *Cracæ* Sti- E
riæ urbis ad Muram fluvium] *& Boſnii reputantur è filiis Dodanim. Habitant autem in ſinu maris à finibus Bulgariæ usque*

A *usque ad Venetiam. Sclavi porro qui vocantur, inde ſeſe extendunt usque ad terminos maris magni. Eos autem dicunt eſſe è filiis Chanaan. Revera tamen genus ſuum referunt ad filios Dodanim.*

Hæc mire corrupta & depravata explicavi ut potui. Rectene an ſecus doctorum eſto judicium. Ut ut ſit plus ſatis conſtat Pſeudogorjonidem in plerisque his cæcutiiſſe prorſus. Gomer, Tubal & Meſech, Ezechiel ad Aquilonem, iſte ad occaſum Judææ ponit in Gallia & Italia. Thogarma, unde Tyrii mulos & equos ſibi comparant Ezech. 27, 14. ponit ad Volgam, ubi nec ulli muli, nec ullum fuit unquam cum Tyriis commercium. Eliſam, ubi purpuræ piſcatio Ezech. 27, 6.
B deſcribit ad Rhenum, & Padum, & Rhodanum aut Ararim in mediterraneis. Tarſis unde afferuntur argenti, ferri, ſtanni & plumbi metalla Ezech. 27, 13. vult eſſe Ciliciæ Tarſum, ubi fodinæ nullæ. Itaque apparet Pſeudojoſephum hæc effutire ſine judicio, & deliraſſe Judæos, qui in illius verba jurarunt.

A

LIBER QUARTUS.

DE CHAMI POSTERIS.

CAPUT I.

De Chamo.

CHami portio in diviſione terræ. Arabes è Chami ſtirpe 1. Par. 4, 40. Ægyptus *terra Cham.* Ejusdem nominis alia veſtigia in Ægypto & tota Africa חם *Cham* calidus & חום *chum* niger. Chamo nomen jam conveniens non datum ſine numine. Ἀμοῦν Ægyptiis *κρύψις* & *προσκλητικὴ φωνή.* Utrumque ex Hebræo אלמוני *almoni* abſorpto L. At Dei nomen *Ammon* ex חם *Ham* vel *Cham* dempta aſpiratione, quam aliàs per χ exprimunt ut in *χημία.* Chamū Pſeudoclemens vult eſſe Zoroaſtrem, & inventorem Magiæ. Ita etiam Caſſianus. Noe à Chamo ſcil. devotatus & obligatus. Chami libri Magici. Contra Zoroaſtres Magus Chamo multo recentior, ſolum ſexcentis annis ante Xerxem; Et perperam confunditur cum Bactrianorum Rege Zoroaſtre Nino æquali, quem Cteſias Oxyartem appellat non Zoroaſtrem, nec ſcribit fuiſſe magum. Magiæ inventores Angeli ante diluvium in libro Enoch apocrypho. Idem emendatus Locus Agathiæ de ætate Zoroaſtris. Zoroaſtrem ſcriptorum vulgus exponit *aſtrum vivum.* At Dinon Perſicorum nobilis author *ἀστροθύτην.* Malim *ἀστροθεάτην* aſtrorum contemplatorem, voce compoſita ex Hebr. & Perſica שור Hebr. contemplari, & אסתר Perſis aſtrum ſonat. ש ſæpe per Z exprimi Chemiæ vel Alchymiæ nomen à Chamo nonnullos exſculpere. Multæ ſimiles nugæ. Moſis, Mariæ, Hermetis Oſthanis, Democriti, Ori Chymica. Jaſonis vellus aureum, liber Chymicus. Chymici libri in Ægypto à Diocletiano conquiſiti & exuſti. Tubalcainus Chymiam ab Angelo edoctus. *Chema* liber Chymicus ab Angelis ante diluvium traditus. Contra, Alchymiæ nemo meminit ante Julium Firmicum; Et Arabicè חם *Cham* & כמיה *chemia* non ſcribuntur iisdem literis. Nomen eſt ab occultando: quia hæc ars ſtudioſè cælatur tanquam ſacra & Divina; quamque non nemo Sacris Scripturis præferre auſus eſt. Ex Euſebii Chronico, de Alchymia locus ſuſpectus. B C

Matth. 5, 45. CHam licet maledictus, non tamen fuit excluſus à terrenis benedictionibus illius qui Sole ſuô illuminat bonos & malos, & pluviam ex æquo dimittit ſuper juſtos & injuſtos. Quippe in mundi diviſione, illi præter Ægyptum atque Africam univerſam, Syriæ magna pars obtigit atque Arabiæ, ut de Babylonia, & Suſiana, & Aſſyriâ, & aliis terris taceam quas Semi filiis eripuit Nimrod Chami nepos. D

Pſal. 78. 51 & 105. 23. 27. & 106. 22. Plutarch. in Iſide. Inde eſt quod illi Arabes quorum paſcua invadunt Simeonitæ 1. Paral. 4, 40. dicuntur eſſe מן חם *è Chami ſtirpe.* Et à Davide paſſim Ægyptus appellatur *terra Cham*; Et in Plutarcho *χημία Chemia*; Et in Stephano voce compoſita Ἑρμόχυμιος *Hermochymius.* Ægypti denique Nomorum vocabula *Chemmis*, *Pſochemmis, Pſittachemmis*, ad Chami nomen palam alludunt. Idem pro Chamo ab Ægyptiis & Afris Ἀμοῦν dictus unde Ammonia urbs in Marmaricæ littore, & Ammoniaca regio, ubi Ammonis oraculum & templum toto orbe celeberrimum, & Africa univerſa Ammonia, ut ex Alexandro Polyhiſtore probat Stephanus Byzantinus. Sed & Thebas Ægyptias, ut Græcè Διόσπολιν, ita Hebraicè à Prophetis appellari אמון־נא *Amon-No*, vel נא־אמון *No-Amon*, id eſt Hammonis E

lib. 1. c. 1. ædem, quia Jovi Ammoni, id eſt Chamo, ſacræ fuerunt, ſuo loco probavimus. Et totam de Saturno & Jove fabulam natam eſſe ex hiſtoria Noæ & Chami.

He-

A Hebræis חם *cham* calidum, & חום *chum* nigrum ſonat: Itaque Chami nomen vel à calore vel à nigredine factum. Neque ut videtur ſine numine, cum quæ Chamo contigit Africa immodico æſtu laboret, ejusque poſteri fere omnes vicini ſideris ardore ſint exuſti, atque infuſcati. Quod ipſum pono in parte maledictionis; Quamvis in Africa loca ſint, quæ nulli parti terrarum fertilitate cedunt. Ægyptii, quos hujus vocis ſignificatio latuit, de Ammonis nomine multa comminiſcuntur. In Plutarchi Iſide Manethos Sebennita Ἀμοῦν interpretatur τὸ κεκρυμμένον καὶ τὴν κρύψιν, *occultum & occultationem.* Et Hecatæus Abderita hoc verbo Ægyptios uti ſcribit, ὅταν τινὰ προσκαλῶνται, προσκλητικὴν γὰρ εἶναι τὴν φωνὴν
B *cum aliquem accerſunt, vocem enim eſſe vocativam.* Nempe Ægyptii *Amon* dicebant pro Hebræo אלמוני *Almoni*, quod Septuaginta κρυφίον reddunt. At Aquila & Theodotion τὸν δεῖνα [Gallicè dixeris *un tel*] nomen eſt fictitium quo vocatur aut vir aut locus cujus nomen nos latet. Fit à radice עלם id eſt abſcondere, ע & א permutatis. Exempla ſunt Ruth 4.1. & 1. Sam. 21,2. & 2. Reg. 6,8. Patet igitur Ægyptiis *Amon* id ipſum fuiſſe; cum alii occultum explicent; alii vocantis eſſe velint plane eâdem ἀμφιβολίᾳ. Itaque *Amon* ex *Almoni* factum, litera L aut abſorptâ inter pronunciandum, aut etiam prorſus inducta, ut in Gallicis vocibus *chaume* & *coutre* pro Latinis *culmus* & *culter*. At Dei nomen Ἄμμων vel *Ammon* plane aliud. Omnino enim factum eſt ex חם *Cham* vel *Ham* mollito ſono Hebrææ aſpiratio-
C nis. Quam iidem alibi per χ exprimunt, ut in voce Χημία qua dicebatur Ægyptus. Atque ut illam Hebrææ חום *chum* ſynonymam fuiſſe ſcias, audi Plutarchum: Ἔτι, inquit, τὴν Αἴγυπτον ἐν τοῖς μάλιστα μελάγγειον οὖσαν, ὥσπερ τὸ μέλαν τοῦ ὀφθαλμοῦ Χημίαν καλοῦσιν *Adhuc Ægyptum, cujus ſolum maximè nigrum eſt, Chemiam Ægyptii vocant, ut nigrum illud quod eſt in oculo.* Non vacat addere Græcorum nugas de Ammone ἀπὸ τῆς ἄμμου.

Chamum eundem eſſe volunt cum Zoroaſtre Mago; Hujus ſententiæ primus author, quod quidem ſciam, eſt Pſeudoclemens, qui libro quarto recognitionum Magiam ſcribit, hominibus ante diluvium à mulieroſis illis Angelis traditam, Ægyptiorum conditorem Meſraimum didiciſſe à Chamo patre; Et Chamum à po-
D ſteris hujus artis admiratoribus Zoroaſtrem ſeu vivum aſtrum propterea fuiſſe dictum, & pro Deo habitum. Id ſequutus Caſſianus collationis octavæ cap. 21. *Quantum*, inquit, *antiquæ traditiones ferunt, Cham filius Noe, qui ſuperſtitionibus iſtis & ſacrilegis fuit artibus ac profanis infectus, ſciens nullum ſe poſſe ſuper his memorialem librum in arcam prorſus inferre, in quam erat cum patre juſto ac ſanctis fratribus ingreſſurus, ſceleſta ac profana commenta diverſorum metallorum laminis, quæ ſcilicet aquarum inundatione corrumpi non poſſent, & duriſſimis lapidibus inſculpſit. Quæ diluvio peracto eâdem qua celaverat curioſitate perquirens, ſacrilegiorum ac perpetuæ nequitiæ ſeminarium tranſmiſit in poſteros.* Inde invaluit hæc opinio Chamum fuiſſe Magum, & carmine magico patrem, dum dormiebat nu-
E dus, ita devoraſſe & obligaſſe, ut deinceps ad mulierem non potuerit affectari, & Magicos libros ſcripſiſſe, quorum partem combuſſerit Ninus, altera ſuperſtite. Nam hodieque extat impium opus continens elementa & praxim artis Necromanticæ ſub titulo *Scriptura Chami filii Noe.*

Vid. Beroſ. Ann. lib. 1. Hiſt. Scholaſt c. 39. Biblioth. Sexti Sen. lib. 2.

Sed

Sed Chami memoriam fictitiis criminibus infamare nihil eſt opus, cum vera ſuppetant ſatis ſuperque, quorum nomine conſtat à patre merito fuiſſe maledictum. Chamum quidem pravi contortique ingenii fuiſſe oportet, cum non modo ex pii patris dedecore voluptatem ceperit, ſed & eum traduxerit apud fratres. At non ſequitur fuiſſe Magum, aut eundem cum Zoroaſtre. Certe tempora non conveniunt; Chamo enim multis ſæculis recentiorem eſſe conſtat Magum illum Zoroaſtrem, cujus oracula Græce edita cum Pſelli & Plethonis Scholiis circumferuntur. Illum quidem Eudoxus apud Plinium ſex millibus annorum ante Platonem vixiſſe prodidit, id eſt multo ante mundum conditum. Nec multo agunt modeſtius qui ibi citatur Hermippus, & Plutarchus in Iſide, & Hermodorus Platonicus apud Laertium in prœmio, qui eundem faciunt quinque annorum millibus bello Trojano vetuſtiorem. Sed has annorum chiliadas mutavit in centurias totidem ignotus author apud Suidam. Et his omnibus vetuſtior Xanthus Lydius nonniſi ſexcentos annos numerat à Zoroaſtre usque ad Xerxis tranſitum. Laertius ubi ſupra: Ξάνθος δὲ ὁ Λυδὸς εἰς τὴν Ξέρξου διάβασιν ἀπὸ τοῦ Ζωροάστρου ἑξακόσιά φησιν ἔτη γεγονέναι. Quin Apuleii Floridorum lib. 2. legitur Pythagoras doctores habuiſſe *Perſarum Magos ac præcipue Zoroaſtrem omnis divini arcani antiſtitem*. Ita vixerit Zoroaſtres diu poſt Trojana tempora. At plerique ſcriptores æquo faciunt antiquiorem, quia Magum illum confundunt, cum Bactrianorum Rege Zoroaſtre Nino æquali. Unde Trogus lib. 1. *Poſtremum illi* [Nino] *bellum cum Zoroaſtre Rege Bactrianorum fuit, qui primus dicitur artes Magicas inveniſſe.* Et Arnobius lib. 1. *Ut inter Aſſyrios & Bactrianos, Nino quondam Zoroaſtreque ductoribus, non tantum ferro dimicaretur & viribus, verum etiam magicis & Chaldæorum reconditis diſciplinis.* Et de eodem Auguſtinus de civit. Dei lib. 21. cap. 14. *Magicarum artium fuiſſe perhibetur inventor.* Et paulo poſt: *A Nino Rege Aſſyriorum cum eſſet ipſe Bactrianorum Rex bello ſuperatus.* Oroſius lib. 1. cap. 4. ubi de Nino: *Zoroaſtrem Bactrianorum Regem, eundemque Magicæ ut ferunt artis repertorem pugnâ oppreſſum interfecit.* Sed Cteſias, ex quo Diodorus, Bactrianorum Regem in quem dimicavit Ninus, Ὀξυάρτην *Oxyartem* appellat, non Zoroaſtrem, neque Magum fuiſſe dicit, aut viribus hoſtium magicas artes oppoſuiſſe, quamvis hoc bellum referat multo pluribus quam quisquam alius veterum. Pone tamen Bactris regnaſſe Magum Zoroaſtrem; Quid hoc ad Chamum Noæ filium, cui Bactriana non obtigit, ſed Africa, & Aſiæ portio in Africæ finibus à Bactris remotiſſima? Itaque ut à Zoroaſtre Oxyartes, ita Cham ab utroque plane fuit diverſus. Et Magiam à Chamo tam falſum eſt poſt diluvium fuiſſe invectam, quam ab Angelis ante diluvium. Quod videtur ſumpſiſſe ſpurius Clemens ex Enochi libro apocrypho, ubi in earum artium cenſu quas ab Angelis magiſtris edidicerunt antediluviani homines etiam Magiæ fit mẽtio in hęc verba: ὁ δὲ ια Φαρμαρὸς ἐδίδαξε φαρμακείας, ἐπαοιδίας, σοφίας, καὶ ἐπαοιδῶν λυτήρια. *undecimus autẽ* Angelus *Pharmarus nomine docuit veneficia incantationes* [Magorum] *artes, & incantatorum ſacrificia expiatoria.* Credat Judæus Apella nõ ego. Φαρμαρὸς corruptum ex Φαρμακεὺς vel פרמקוס φαρμακὸς qua voce à Græ-

Margin notes: Plin. l. 30. c. 1. — Diod. l. 2. p. 66.

Margin letters: A, B, C, D, E

A Græcis mutuatâ Hebræi veneficum ſignificant. Itaque ſic dictus eſt Angelus qui docuiſſe putatur τὰς φαρμακείας.

Non poſſum non addere locum inſignem de Zoroaſtre ex Agathiæ lib. 2. ubi de Perſis: ἀλλοίοις δέ τισι καὶ οἷον νενοθευμένοις χρῶνται νομίμοις, ἐκ τῶν Ζωροάστρου τοῦ Ὀρμάσδεως διδαγμάτων κατακηληθέντες. Οὗτος δὲ ὁ Ζωρόαδος (lego Ζωρόαστρος) ἤτοι Ζαράδης (διττὴ γὰρ ἐπ' αὐτῷ ἡ ἐπωνυμία) ὁπηνίκα μὲν ἤκμασε τὴν ἀρχὴν, καὶ τοὺς νόμους ἔθετο, οὐκ ἔνεστι σαφῶς διαγνῶναι. Πέρσαι δὲ αὐτὸν οἱ νῦν Ὑστάσπεω, οὕτω δή τι ἁπλῶς φασὶ γεγονέναι, ὡς λίαν ἀμφιγνοεῖσθαι καὶ οὐκ ἔστι μαθεῖν, πότερον Δαρείου πατὴρ, εἴτε καὶ ἄλλος οὗτος ὑπῆρχεν Ὑστάσπης: ἐφ' ὅτῳ δ' ἂν ἤνθησε χρόνῳ, ὑφηγήτης αὐτοῖς ἐκεῖνος καὶ καθη-
B γεμὼν τῆς μαγικῆς γέγονεν ἁγιστείας. *Alienis vero ac veluti adulterinis inſtitutis utuntur, Zoroaſtri Oromaſdæ filii diſciplina deliniti. Ille verò Zoroaſter aut Zaradus (is enim fuit binominis) quando primum floruerit & leges condiderit liquido non conſtat. Perſæ vero hujus ætatis ſub Hyſtaſpe ſimpliciter fuiſſe dicunt, ita ut valde ambigatur neque certo ſciri poſſit, an Darii pater aut alius quiſpiam hic Hyſtaſpes fuerit Quocunque verò tempore floruit, author eis & dux Magicæ religionis extitit.* In his de Zoroaſtris ætate Agathias ita dubitat, ut palam faciat ſe iis non aſſentiri qui volunt tam eſſe antiquum. Alioqui non poneret in incerto an ille Hyſtaſpes, cui Zoroaſtres fuit æqualis, Darii fuerit pater qui Cambyſi ſucceſſit Cyri filio.

C Jam ut de nomine dicam nonnihil, Zoroaſtrem vulgus ſcriptorum *aſtrum vivum* exponit, tanquam ex Pſeudoclemente. Id Græculorum eſt ſomnium, quibus lib. 4.
ζωρότερον Iliad. 1. idem eſt quod ζωτικώτερον, ac ſi fiat ἀπὸ τοῦ ζῆν πλεονασμῷ τοῦ ρ̄. Recognit.
Vide Homeri Scholiaſtem & magnum Etymologicum. At Dinon celebratus author, cuique nos plurimum de Perſicis rebus credimus, μεθερμηνευόμενόν φησι τὸν Ζωροάστρην ἀστροθύτην εἶναι. Ita Laertius ubi ſupra, in quem locum magnus Scaliger: *Vult Zoroaſtrem linguâ Perſicâ ſignificare aſtrorum ſacrificulum. Nos ſcimus de poſteriore verbo veriſſimum eſſe Ster Perſicè eſſe ἄστρον* aut *ἀστέρα, unde Eſther dicta fuerit. De priore membro quærant peritiores linguæ Perſicæ. Non enim ſumus ii*
Vid. Plin. lib. 10. c. 44. & Cornel. Nep. in Con.
D *quos pudet non omnia ſcire.* Hæc ille. Nos ſuſpicamur Græcam vocem eſſe corruptam, quia aſtrorum ſacrificulus non diceretur ἀστροθύτης. Quin ἀστροθύτης ad verbum eſſet qui aſtrum immolat, ut βουθύτης qui bovem. Senſu tam ridiculo quam quod legitur in Philone Byblio de Dea Phœnicum Aſtarte: εὗρεν ἀεροπετῆ ἀστέρα, ὃν καὶ ἀνελομένη ἐν Τύρῳ τῇ ἁγίᾳ νήσῳ ἀνιέρωσε *reperit aſtrum volans quod mactatum in Tyro ſacrâ inſulâ conſecravit.* Cui obſcuriſſimo loco cum bono Deo lucem deinceps inferemus. Itaque verbum ἀστροθύτην mutandū cenſeo in ἀστροθεάτην, id eſt *aſtrorum contemplatorem.* Ita Zoroaſtres ſcribetur שורואסתר *Zoroeſter*, literâ ש expreſſâ per z, ut in σιζὰ pro שישא in Græca verſione 3. Reg. 4, 3.
E & ζόφος caligo pro שוף, & ζατρίκιον ſchaccorum ludus pro voce Perſica שטרנג. Porro in שורואסתר nemo non ſtatim agnoſcit שור Hebræū, quod *contemplari* ſignificat, etiā cum de cœlo agitur, ut Job. 35, 5., הבט שמים וראה ושור שחקים, ubi vulgata recte: *Suſpice cœlum & intuere, & contemplare æthera.* Ita etiam apud Arabes שורה *aſpectum* ſonat & שור in prima & decima aſpicere, in ſecunda & quarta indicare. Videtur hæc vox ut ab Hebręis ad Arabes, ita ab Arabibus tranſi-

iſſe ad Perſas, ut aliæ de quibus ſupra. Sed me ſentio paulo longius eſſe provectum quam propoſiti argumenti ratio poſtulabat. A

Priori de Zoroaſtre commento ſimile aliud de *Alchimia*, cujus authorem faciunt Chamum, quaſi de nomine authoris pro *chamia* dicatur *chemia* & *chymia*, & Arabico articulo præfixo *alchymia*. Antiquitatis enim gloriam maximè affectant hujus artis [illegible]πλαι: Quos non pudet proferre Moſis Prophetæ χημευτικὴν σύνταξιν; Et Mariæ ſororis Moſis librum Alchymiſticum. Ut taceam Hermetis Triſinegiſti ſcilicet tabulam ſmaragdinam, & ejusdem Chymicos tractatus ſeptem, & opus de corporibus tranſmutandis: Et Oſthanis & Democriti & Ori χημευτικά; Et Jaſonis vellus aureum: τοῦτο γὰρ οὐχ ὡς ποιητικῶς φέρεται, ἀλλὰ βιβλίον ἦν ἐν δέρμασι γεγραμμένον, περιέχον ὅπως δεῖ γίνεσθαι διὰ χημείας χρυσόν. *Neque enim fuit vellus illud quale Poetæ fabulantur, ſed liber fuit in membranis ſcriptus, continens quomodo parandum ſit aurum per chemiam.* Ita nugatur ignotus ſcriptor apud Suidam in voce Δέρας. In eodem, voce χημεία, de Diocletiano hæc legere eſt: τὰ περὶ χημείας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου τοῖς παλαιοῖς γεγραμμένα βιβλία διερευνησάμενος ἔκαυσε πρὸς τὸ μηκέτι πλοῦτον Αἰγυπτίοις ἐκ τῆς τοιαύτης προσγίνεσθαι τέχνης, μηδὲ χρημάτων αὐτοὺς θαῤῥοῦντας περιουσίᾳ τοῦ λοιποῦ Ῥωμαίοις ἀνταίρειν *libros à veteribus de auri & argenti chemia conquiſitos cremavit, ne Ægyptii ex tali arte amplius ſibi opes compararent, neve pecuniarum copiâ freti, Romanis in poſterum obſiſterent.* Ac ſi tam fallaci arte potuerint tam copioſè diteſcere, ut Romanis inde fierent terribiles. B

Quin quaſi leve ſit chemiam ab authore Chamo acceſſere, non deſunt qui artibus ante diluvium repertis illam accenſeant, Tabalcainum è fabro tranſmutantes in Philoſophum Chymicum: Edoctum ſcilicet ab Angelo * Exael quem primum Enochi liber apocryphus homines docuiſſe ſcribit τὰ μέταλλα τῆς γῆς, καὶ τὸ χρυσίον πῶς ἐργάσωνται *quomodo metalla terræ & aurum elaborentur.* Unde Zoſimus Panopolites lib. 9. χημευτικῶν collegit eos Angelos, quos vult in mulierum amorem exarſiſſe, ante omnia Chemiam tradidiſſe: τοῦτο οὖν, inquit, ἔφασαν αἱ ἀρχαῖαι καὶ θεῖαι γραφαί, ὅτι ἄγγελοι ἐπεθύμησαν τῶν γυναικῶν, καὶ κατελθόντες ἐδίδαξαν αὐτὰς τὰ πάντα τὰ τῆς φύσεως ἔργα. Et paulo poſt: Ἔστιν οὖν αὐτῶν ἡ πρώτη παράδοσις χημᾶ περὶ τούτων τῶν τεχνῶν. Ἐκάλεσαν δὲ ταύτην τὴν βίβλον χημᾶ· ἔνθεν καὶ ἡ τέχνη χημία καλεῖται. *Sacra & divina Scriptura Angelos dicunt mulieres concupiviſſe, & cum in terram deſcendiſſent, eas edocuiſſe omnia naturæ opera, &c. Prima igitur illorum traditio fuit Chema de his artibus. Vocaverunt ſcilicet hunc librum* Chema, *unde ars etiam* Chemia *vocatur.* C D

* Hebr. יצקאל quia יצק eſt fundere.

Interim Alchymiæ certum eſt novum eſſe inventum, nec illius quemquam meminiſſe ante Julium Firmicum Imperatori Conſtantino σύγχρονον, qui Matheſ. lib. 3. cap. 15. lunam ſcribit *in nono ab horoſcopo loco in nocturna genitura hominem ad ſcientiam Alchymiæ propenſum reddere.* Et commentum de Chamo refellunt Arabum ſcripta, qui hanc artem maximè excoluerunt. Ab iis enim Alchymia non ſcribitur, ut Chami nomen per *Cha*, ſed per *Cheph* אלכימיא vel אלכמיה. Unde patet origo nominis toties quæſita nec dum reperta. Arabicè nimirum כמי E

chema

A *chema* eſt occultare. Verbum eâ ſignificatione in uſu primâ, quartâ, & quintâ conjugatione. Inde igitur כמיה *chemia* vel אלכמיה *alchemia* eſt ars occulta. Quô non potuit dari nomen aptius, ſive rem ipſam reſpicias, ſive docendi modum. Ars enim ipſa tam eſt abdita, ut in ejus cognitione adipiſcenda oleum & operam miſerè perdant plerique mortalium. Et qui adeptos ſe putant, quaſi cęteris hanc gloriam inviderent, tot verborum involucris atque ambagibus artis arcana obtegunt, ut videantur ideo ſolum ſcripſiſſe ut ne intelligerentur. Quin ipſi librorum tituli ſignificant agi de re arcana. Exemplo ſint Calidis filii Jaziach Judæi liber *ſecretorum Alchemiæ*; & Raimundi Lulli libri *de ſecretis naturæ*, ſeu *de quinta eſ-*
B *ſentia, & de inventione ſecreti occulti*; Et *Secreta ſecretorum* quæ Ariſtoteli tribuunt, atque alia hujus farinæ Chymica ſcripta. Græci itidem ut profanos ſtatim à limine arceant, ἱερὰν καὶ θείαν τέχνην *ſacram & divinam artem appellant*. Et noſtro ſæculo Martinus Rulandus Cæſareus medicus, cætera vir doctus, & quem Hiſtor. lib.
ſuo præconio Thuanus non judicavit indignum, artis illius myſteria ipſi Scripturæ præferre non erubuit: 127.
Si Paulo, inquit, *conſentienter ratiocinari licebit, eminentior Dei notitia, ex hujus artis Alchymiæ praxi hauriri poteſt ipſis ſacrarum literarum monimentis.* Hæc ille in dedicatione progymnaſmaton Alchymiæ. Quod jam ante me notaverat Henricus Salmuth in Pancirollum lib. 2. tit. 7.

Me prope fugerat Euſebii locus Græci Chronici lib. 1. pag. 45. quo eos puto niti potiſſimum qui Alchymiæ antiquitatem adſtruunt. Is ſic habet: Δημόκριτος
C Ἀβδηρίτης φυσικὸς φιλόσοφος ἤκμασεν ἐν Αἰγύπτῳ μυηθεὶς ὑπὸ Ὀστάνου τοῦ Μήδου σταλέντος ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τῶν τηνικαῦτα βασιλέων Περσῶν ἄρχειν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερῶν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Μέμφεως σὺν ἄλλοις ἱερεῦσι καὶ φιλοσόφοις, ἐν οἷς ἦν καὶ Μαρία τις ἑβραία σοφή. Καὶ Παμμένης συνέγραψε περὶ χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου, καὶ λίθων, καὶ πορφύρας λοξῶς. Ὁμοίως δὲ καὶ Μαρία ἐπῃνέθησαν παρ᾽ Ὀστάνου, ὡς πολλοῖς καὶ σοφοῖς αἰνίγμασι κρύψαντες τὴν τέχνην. *Tum floruit Democritus Abderita Phyſicus Philoſophus in Ægypto initiatus ab Oſtane Medo, eò miſſò ut Ægypti ſacris præſideret in templo Memphitico cum aliis ſacerdotibus & Philoſophis. In quibus etiam erat Maria quædam Hebræa ſapiens; Et Pammenes qui per ambages ſcripſit de auro & argento & lapidibus & purpurâ.*
D *Quomodo etiam Maria. Qui proinde ab Oſtane laudati ſunt quod per multa eaque docta ænigmata artem celaſſent.* Sed quia Magus Oſtanes diu ante Democritum vixit, nec unquam in Ægyptum ſe contuliſſe legitur, multo minus præſediſſe ſacris Ægyptiorum; Hæc magno Scaligero jure merito ſuſpecta ſunt, tanquam à Panodoro monacho in Euſebii textum intruſa. Utut ſit vel hinc apparet Alchemiam Arabes ab occultando meritò nominaſſe, cum jam olim artis ἐπόπται illius præcepta tam ſtudiosè celaverint.

Chamum alii pro Mago vel Chymico Prophetam fuiſſe ſtatuunt. In his Baſilidis filius & diſcipulus Iſidorus, qui ἐν τοῖς τοῦ προφήτου Παρχὼρ ἐξηγητικοῖς *in*
E *commentariis prophetæ Parchor* prophetiæ Chami ſcilicet meminit in hæc verba: V. Clem A-
Καὶ γάρ μοι δοκεῖ τοὺς προσποιουμένους φιλοσοφεῖν, ἵνα μάθωσι τί ἐστιν ἡ ὑπόπτερος δρῦς, καὶ lex. l. 7.
τὸ ἐπ᾽ αὐτῇ πεποικιλμένον φᾶρος, πάντα ὅσα Φερεκύδης ἀλληγορήσας λαβὼν ἀπὸ τῆς τοῦ Strom.
Χὰμ προφητείας τὴν ὑπόθεσιν, ὡς πάλαι παρεσημειωσάμεθα. *Mihi enim videtur*

æquum ut ii qui Philoſophorum nomen ſibi vindicant, diſcant quid ſit quercus alata, A
& varium ſuper ea pallium, quæ omnia Pherecydes allegorice dixit è Chami prophe-
tia ſumptô argumentô. Pherecydem Syrium intellige, Pythagoræ, vel ut alii Tha-
letis, præceptorem, ſolutæ ſcriptionis inter Græcos ἀρχηγὸν, quem Aſſyrium Au-
guſtinus & Tzetzes, & Babylonium Euſtathius perperam faciunt. Neque enim
Syrius à Syria vel ab Aſſyria dictus eſt, ſed ab inſula Syro, unâ Cycladum, in qua
Laertii ætate adhuc extabat ejus ἡλιοτρόπιον. Itaque viro magno aſſentior qui in
Euſtathio pro Φερεκύδης ὁ Βαβυλώνιος ſcribi vult ex Strabone Φερεκύδης ὁ Βάβυος,
id eſt Pherecydes Babyis filius. Is porro Pherecydes ſolutâ quidem oratione ſed
poeticô ſtylô de natura & Diis librum ſcripſerat perobſcurum, & Heracliti ſcri- B
ptis ſimilem qui ratione obſcuritatis Σκοτεινὸς eſt appellatus. Hujus libri initium
in Laertio tale eſt: Ζεὺς μὲν καὶ χρόνος (lege Κρόνος) εἰς ἀεὶ, καὶ χθὼν ἦν. Χθονίῃ δὲ ὄνομα
ἐγένετο γῆ ἐπειδὴ αὐτῇ Ζεὺς γέρας διδοῖ *Juppiter & Saturnus & Tellus ſemper fue-*
runt. Tellus autem ge dicta eſt, quia Juppiter illi geras id eſt honorem tribuit. Hinc
Chriſtianus Philoſophus Hermias in libro cui titulus διασυρμὸς τῶν ἔξω φιλοσόφων
gentilium Philoſophorum deriſio: Φερεκύδης μὲν ἀρχὰς εἶναι λέγων Ζῆνα καὶ Χθονίην καὶ
Κρόνον: Ζῆνα μὲν τὸν αἰθέρα, Χθονίην δὲ τὴν γῆν, Κρόνον δὲ τὸν Χρόνον. Ὁ μὲν αἰθὴρ τὸ ποιοῦν, ἡ δὲ
γῆ τὸ πάσχον, ὁ δὲ χρόνος ἐν ᾧ τὰ γινόμενα *Pherecydes principia eſſe dicit Jovem, &*
Tellurem, & Saturnum: Et Jovem quidem eſſe atherem, Tellurem autem terram, C
Saturnum autem tempus; Quorum æther eſt agens, terra patiens, & tempus id in
quo omnia *fiunt.* Ex eodem libro hæc profert Clemens Alexandrinus lib. 6. Stro-
maton: Ζὰς (malim Ζεὺς) ποιεῖ φᾶρος μέγα τε καὶ καλὸν; καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει γῆν καὶ
Ὠγηνὸν, καὶ τὰ Ὠγηνοῦ δώματα *Juppiter magnum facit pulchrumque pallium, quo cæ-*
lum & Ogenum (id eſt Oceanum) *& Ogeni domos varie exornat.* Eodem pertinere
videtur locus ab Iſidoro allatus de vario pallio quô tegitur allata quercus, quam-
vis allegoriæ ratio non pateat ſatis. Ex hujuſmodi nugis Theologiam ſuam con-
ſarcinaverat impurus Baſilides, ὡς κατὰ ποιητικόν τινα ἐνθουσιασμὸν ἐμβροντηθεὶς *tan-*
quam poetico quodam furore perculſus, ut habet Epiphanius in hæreſi Baſilidia- D
norum. Sed cum puderet Baſilidianos veros dogmatum ſuorum authores agno-
ſcere, finxerunt Ethnicos Philoſophos hæc aliunde uſurpaſſe, ut eo plus fidei
commentis ſuis adſtruerent. Hinc Iſidorus Prophetæ ſcilicet Chamo tribuit,
quod de allata quercu ſcripſerat Pherecydes. Prout alibi dogma de geniis vel dę-
monibus quos adeſſe volebant ſingulis hominibus, ne quis ab Ariſtotele illos
hauſiſſe objiciat, fingit Ariſtotelem ex Prophetis in ſuos libros tranſcripſiſſe.
Ἀριστοτέλης, (inquit) δαίμοσι κεχρῆσθαι πάντας ἀνθρώπους λέγει, συνομαρτοῦσιν αὐτοῖς
παρὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνσωματώσεως: προφητικὸν τοῦτο μάθημα λαβὼν, καὶ καταθέμενος εἰς
τὰ ἑαυτοῦ βιβλία. Et alibi rurſus: Καὶ μή τις οἰέσθω, ὃ φαμὲν ἴδιον εἶναι τῶν ἐκλεκτῶν, τοῦτο
προειρημένον ὑπάρχειν ὑπό τινων φιλοσόφων. οὐ γάρ ἐστιν αὐτῶν εὕρημα. Τῶν δὲ προφητῶν. E
σφετερισάμενοι, προσέθηκαν τῷ μὴ (lege μὲν) ὑπάρχοντι κατ' αὐτοὺς σοφῷ. *Nec eſt quod*
quis putet, id quod dicimus electorum eſſe proprium, jam ante dictum à Philoſophis.
Neque enim eorum eſt inventum. Sed cum à Prophetis ſumpſiſſent, id ſapienti ſuo
tribuerunt. Sed apage fictitios vates nebulonis impuriſſimi, & vaniſſima com-
menta dare pondus idonea fumo.

CA-

Cic. 1. Tuſc. Apul. lib. 2. Flor. Jamblich. in Pythag. Lact. Inſtit. l. 7 c. 8. Tzetz Chil. 2. hiſt. 55. Aug. epiſt. 3. Euſtath. Odyſſ. o. Laert. l. 1. Apul. ibid. Voſſ. de hiſt. Gr. l. 4. c. 4. Strab. lib. 1. Strab. 16. Apul. 16. Clem Alex. lib. 5. Strom. Laert. l. 1.

V. Clem. Alex. l. 6. Strom.

A

CAPUT II.

Chus כוש

EUpolemi locus reſtitutus in quo Chus *Chum* appellatur, & idem eſſe dicitur qui Græcorum Aſbolus ab Hercule interfectus. Centaurus Aſbolus vetus ſcriptor ante Homerum. Chus cæteri Aethiopiam, ſolus Jonathan Arabiam recte exponit. Chuſan & Madian *ἰσοδύναμα* Hab. 3,7. Sephora Chuſitis Num. 12,1. id eſt Madianitis. Aethiopiam in Arabia fruſtra quæri. Σφάλμα μνημονικὸν Theodoreti. Job 28,19. *topazius Chus*, id eſt Arabica. Aegyptus à Syene uſque ad Chus Ezech. 29,10. Syene ubi Ezech. 30,9 naves ex Aegypto in Chus, id eſt in Arabiam per mare rubrum. Bella Regum Chus in Judæos. Philiſtæi & Arabes vicini Chuſæis 2. Par. 21,16. Chuſæis Azotii fidunt Eſ. 20,4. Aegyptus trans flumina Chus Sophon. 3,10. &
B Eſ. 18,1. qui locus obiter explicatur; Aegyptus terra cymbali otarum ſeu marginati, id eſt ſiſtri. Siſtrum à vulgari cymbalo quid differat. Siſtrum Iſiacorum proprium. Aegyptus trans flumina Chus, id eſt Arabiæ, nempe flumina vel torrentes Belor, Rhinocoruræ, Trajanum & Coryn. Aegyptus in mare mittit imagines in vaſis papyraceis ſuper aquas, id eſt caput Oſiridis quod navigio ex papyro facto diabolica vi ex Aegypto Byblum quotannis deferebatur. Teſtes Lucianus, Cyrillus, Procopius. Chuſæi iidem qui Scenitæ & Saraceni. Horum ſitus ex Plinio. Eratoſthene, Procopio & Marciano. Scenitas à recentioribus appellari Saracenos. Ratio utriuſque nominis. Saraceni latrones. Saraca vicus Σαρακηνία. Madianitæ & Iſmaelitæ Saraceni in paraphraſi Chald. & apud Auguſtinum. Cur Saracenorum regio hodie vocetur *Hegiaz*. Metropoles Medina & Meccha. Medina Arabibus *Iathrib*: veteribus Ἰάθριππα & Ἰάθριππα. Theophanes, Euthymius, Ptolemæus in illo nomine correcti. *Egra* vel *Arga* urbs maritima prope
C Medinam, hodie *Algiar*. *Iathrib* unde dicatur. *Macoraba* Prol. *Meccha rabba* id eſt magna. Betius fluvius Sapphiri. Meccha & Beccha. Baccha idolum. An Bacchus. Terminatio fœminina in Arab. maſculinis. Chuſæi gens valde potens, tamen deſpectiſſima. Chuthæ iidem qui Chuſæi. Chuſæorum vocatio, converſio ad fidem, & ſequuta defectio. A nomine Chus fit אלכשכשה *alchaſchaſa*, id eſt migratio ad Arabiſmum. Cur dicatur Jerem 13. *Nunquid mutabit Chuſæus pellem ſuam?* Chuſæi coloris ſubfuſci. Judæi buxei. Chuſæorum color Arab. *achdhar*. Nigri Arabes. *Ereb* veſpera, *Oreb* corvus, *Erembi*. Kedareni à קדר Gall. *Haslé*. *Nigrant tentoria Kedar*, id eſt ut Kedareni Scenitæ. Kedareni pro Chuſæis. Chuſæos ſeu Saracenos à multis ſcriptoribus vocari Mauros.

IN Eupolemo apud Euſebium lib. 9. præparationis ſupereſt inſigne fragmentum generationum Chami ex Babyloniorum monimentis depromptum, ſed in nonnullis depravatum, quæ conabor reſtituere. Verba ſunt: Βαβυλωνίους λέ-
D γειν πρῶτον γενέσθαι Βῆλον, ὃν εἶναι Κρόνον· ἐκ τούτου δὲ γενέσθαι Βῆλον καὶ Χαναάν (lege καὶ Χάμ) τοῦτον δὲ τὸν Χαναὰν γεννῆσαι τὸν πατέρα τῶν Φοινίκων. Τούτου δὲ Χοὺμ (lege καὶ Χοὺμ) υἱὸν γενέσθαι, ὃν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λέγεσθαι Ἄσβολον, πατέρα δὲ Αἰθιόπων, ἀδελφὸν δὲ τοῦ Μεσραεὶμ πατέρα (lege πατρὸς) Αἰγυπτίων. *Babylonios dicere primum fuiſſe Belum, quem eſſe Saturnum* (id eſt Noam.) *Ex illo autem natos eſſe Belum & Chamum* (Belum id eſt Nimrodum, conditorem ſuæ gentis, quem ratione ὑπεροχῆς Noæ faciunt filium primogenitum cum fuerit tantum pronepos) *hunc autem* (Chamum) *genuiſſe Chanaanem patrem Phœnicum. Ejuſdem etiam filium eſſe Chum* (Chus) *Æthiopum patrem, quem Græci Aſbolon dicunt, & fratrem Meſraimi pa-*
E *tris Ægyptiorum.*

Cur *Chus* in *Chum* mutaverit Eupolemus, aut cum velit Græcorum eſſe Asbolon, non ſatis capio. Suſpicor tamen Χοὺμ ex Χοὺν factum, accuſativo τοῦ Χοὺς (Peregrina enim nomina Græci ſolent ſic declinare:) Et Χοὺμ exponi Ἄσβολον, quia ut

חום *chum* Hebræis atrum ſonat, ita Græcis ἄσβολος fuliginem. De cætero mihi A nullus occurrit hujus nominis præter Centaurorum ducem Asbolum, quem in Centaurorum pugna interfectum Hercules crucifixiſſe legitur hoc aſcripto epigrammate.

Tzetz. Chil. 5. c. 22.

> Ἄσβολος οὔτε θεῶν τρομέων ὄπιν, οὔτ' ἀνθρώπων,
> Ὑψικόμοιο κρεμαστὸς ἀπ' εὐλιπέος κατὰ πεύκης
> Σύγκειθ᾽, μέγα δεῖπνον ἀμετροβίοις κοράκεσσιν.
> *Divorum atque hominum qui ſpreverat Asbolus iras,*
> *Pendet in excelſæ ſuffixus ſtipite pinûs,*
> *Alitibus nigris convivia lauta daturus.* B

An hic ille eſt Centaurus Asbolus quem Tatianus Aſſyrius in oratione contra Græcos, & ex illo Euſebius lib. 10. præparat. cenſent in catalogo ſcriptorum qui Homeri ætatem præceſſerunt? Nempe inter Centauros nonnulli docti fuere, ut Chiron tot heroum pędagogus, & in Ovidio Metam. l. 12. augur Aſtylus. Utut ſit, huic Asbolo commune nihil eſt cum Chuſo Chami filio.

Alia hic ſeſe offert majoris momenti quæſtio, nimirum quæ ſit terra Chus de illius nomine dicta. Chus alii Æthiopiam, alii Arabiam explicant. Priorem interpretationem præter Hebræos fere quotquot ſunt, etiam Græci ſequuntur, & vulgatus interpres, & Philo, & Joſephus, & Euſebius, & Hieronymus, & Euſtathius in Hexaemeron, & author Chronici Alexandrini, & chorus patrum univerſus. Arabs etiam nuper editus qui hic habet אלחבש Abaſenorum ſeu Abiſſinorum terram, id eſt Æthiopiam. Poſteriorem è veteribus, quod ſciam, ſolus Jonathan, in cujus paraphraſi Geneſ. 10, 6. pro Hebræo *Chus* eſt ערביא *Arabia*. Itaque ſi authoritate certatur, prior interpretatio haud dubiè obtinebit; Sed rationem ſi conſulimus, poſterior erit longe præferenda. Id temere à me non dici hæc argumenta palam evincunt. C

Num. 12, 1. Primo *Chuſan* (idem quod *Chus*, niſi quod diminutivum eſt) & *Madian* Habac. 3, 7. ponuntur in vocabula ἰσοδύναμα. Prophetæ verba ſic habent: *In loco vano vidi tentoria Chuſan, commota ſunt aulæa terræ Madian.* Quale eſt quod Chuſitis appellatur Sephora uxor Moſis quæ Madianitis erat Exod. 2, 16. 21. Porro urbem Madian in Arabia fuiſſe in maris Rubri littore ex Joſepho, & Hieronymo, & Ptolomęo conſtat. Chuſitis igitur eô loco nô eſt Æthiopiſſa mulier, ſed Arabica. Niſi quis aliam Æthiopiam in Arabia ſibi fingat. Quod unum habent quod regerant Auguſtinus & Theodoretus in explicatione hujus loci. Sed Auguſtinus nititur aliis Scripturæ locis in quibus verſiones Æthiopiam habent pro Hebræo *Chus*: Et Theodoretus lapſu memoriæ putat Reginam Saba ſeu Sabæorum qui in Arabia ſunt vocari Reginam Æthiopum in Luca vel Matthæo. Illorum enim verba ſic citat: Βασίλισσα Αἰθιόπων ἀναστήσεται, καὶ κατακρινεῖ τὴν γενεὰν ταύτην *regina Æthiopum ſurget* &c. contra omnium codicum fidem, in quibus conſtanter legitur βασίλισσα Νότου *regina Auſtri*, non βασίλισσα Αἰθιόπων *regina Æthiopum*. Atque id ipſum habent Syrus, & Arabs, & Æthiops, & interpretes quotquot ſunt. Denique nullam Æthiopum Reginam Scriptura memorat præter Candacen, cui cum Sabæa nihil commune. D E

Joſeph. Antiq. l. 2. c. 5. Hiero de loc. Hebr. Ptol. l. 6. c 7.

Luc. 11, 31. Matt. 12, 42.

Secundo

A Secundo Job.28,19. פטדת כוש *pitdath Chus*, non eſt Æthiopica topazius, ſed
Arabica. Neque enim Æthiopicæ topazii meminit quisquam veterum. Sed Ara-
bica notiſſima eſt in Chiti vel Topazo maris rubri inſula. Plinius: *Egregia etiam-
num topazio gloria eſt, ſuo virenti genere, & cum reperta eſt prælata omnibus. Id ac-
cidit in Arabia inſula quæ Chitis vocatur* &c. Hujus inſulæ præter Plinium me- Agathar. c 42
minerunt Agatharchides, Strabo, Diodorus, Iſidorus, alii quos citavimus in li- Strab l 16. Diod. l 2. p.
bello de Scripturæ gemmis. 121. Iſid. O-

Tertium argumentum hæc Dei verba ſuggerunt Ezech.29,20. *Deſolabo ter-* rig. l. 16. c.7.
ram Ægypti à turri Syenes uſque ad terminum Chus. His verbis deſignari palam
B eſt duos Ægypti terminos oppoſitos. Syenem autem omnes ſciunt eſſe termi-
num Ægypti verſus Æthiopiam. Strabo de Syene; ἡ μὲν ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῆς lib. 7. p 817.
Αἰγύπτου *Illa quidem urbs eſt in Æthiopiæ & Ægypti finibus.* Plinius: *Ditionis
Ægyptiæ eſſe incipit à fine Æthiopiæ Syene.* Solinus: *Ditionis Ægyptiæ eſſe incipit
à Syene in qua fines Æthiopum.* Hinc Joſephus Ægyptum habere dicit à meridie Plin lib. 5 c. 9
τὴν διορίζουσαν ἀπὸ Αἰθιόπων τὴν Συήνην *Syenem qua ab Æthiopibus dirimitur.* Et in Sol c 35. De bello Jud. l. 5.
Stephano Syene eſt πόλις Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας *urbs Ægypti & Æthiopiæ*, quaſi c. 1.
inter illas ambigua. Itaque *Chus* Ægypti terminus Syenæ oppoſitus non poteſt
eſſe Æthiopia. Quin Arabiam intelligi plane neceſſe eſt qua terminatur Ægypti
C pars ab Æthiopia remotiſſima.

Capite ſequenti Deus Ægypto & Ægyptiis multa interminatus ita loquitur:
Poſtquam immiſero ignem in Ægyptum &c. *In die illa prodibunt nuncii à facie* Ezech. 30, 8, 9
mea navibus ad perterrendam Chus ſecuram. Hoc de Arabia commodè poteſt
intelligi, in quam Ægyptii navibus per mare Rubrum ſæpe commeant. De Æ-
thiopia nequaquam, in quam ne per Nilum quidem adverſum navigatur propter
cataractas prope Syenem.

Hûc etiam non parum facit quod 2. Reg. 19, 9. Sennacheribum obſidentem
Libnam oppidum in tribu Judæ, Tirhaca Rex Chus ex improviſo adortus eſt.
Neque enim Æthiopiæ Rex eô ſe conferre potuiſſet, niſi ſubacta prius Ægypto
quæ interjacet. Idem de Zera judicium altero Rege Chus qui in Azam Judçæ Re-
D gem duxit decies centena millia militum 2. Par. 14, 9.

Non minus in eo eſt virium quod 2. Paral. 21, 16. legitur excitaſſe Dominus
contra Joramum animum Philiſtæorum & Arabum qui finitimi ſunt Chuſæis.
Palam enim eſt eo loco Chuſæos non poſſe eſſe Æthiopes, quia nulli Arabes Æ-
thiopibus finitimi ſunt præter ſolos Troglodytas, quos à Judæis diſterminat Æ-
gyptus interpoſita. Taceo quod Troglodytas Scriptura non vocat Arabes ſed
Succhæos 2. Paral. 12, 3. vel quia in סכות *Succhoth*, id eſt in tabernaculis degunt,
vel ab oppido *Suchis* quod deſcribit Plinius in media Troglodytica non procul Plin. l 6. c. 29.
ab Adulitis.

E Sic Eſaiæ 20, 4. 5. Chuſçis & Ægyptiis in captivitatem abductis *timebunt* Azo-
tii *& confundentur à Chus expectatione ſua, & ab Ægypto gloriatione ſuâ.* Nempe
Azotiis in Palæſtina ſubſidio eſſe poterat Chuſæi Arabes & Ægyptii, Æthiopes
non item propter Ægyptum interjectam.

Hoc

Hoc potiſſimum quod Ægyptus deſcribitur *trans flumina Chus* Sophon. 3. 10. A
& Eſ. 18, 1. quem locum quia obſcurus eſt, & multum torquet interpretes, & ad hanc rem maximè facit, libet obiter explicare; *Væ*, inquit, *terræ cymbali orarum, quæ eſt trans flumina Chus, mittenti in mare imagines, idque in vaſis papyraceis ſuper aquas*. Significat Ægyptum αἰνιγματωδῶς pro more Prophetarum. כנפים alii alas, ego oras explico, quomodo כנף paſſim ſumitur pro ora & extremitate cujusque rei, puta terræ, fluminis, veſtis, ædificii. Ergo צלצל כנפים *cymbalum orarum* phraſi Hebræa cymbalum eſt, cujus in lateribus ſunt oræ ſeu margines, id eſt ſiſtrum. Nempe ſiſtrum eſt cymbali ſpecies. Heſychius: Σεῖστρα (id eſt σεῖστρα) κόσκινα ἢ κύμβαλα. Et merito vocatur צלצל id eſt *tinnulum inſtrumentum* à ver- B
De ponto l. 1. Eleg. 1. bo צלל quod *tinnire* eſt. Siſtrum enim non minus erat tinnulum quam vulgare cymbalum, Ovidius:

Jactantem Phariâ tinnulâ ſiſtra manu.

Metaph. l. 11. Adverſ. l. 26. cap. 33. Apuleius: *Aereis & argenteis, imo vero aureis etiam ſiſtris argutum tinnitum conſtrepentes*. Sed in eo differt ſiſtrum à vulgari cymbalo, quod cum rotundum fuerit cymbalum, in formam acetabuli, ut probat doctiſſimus Turnebus ex Scribonio Largo, qui herbam κοτυληδόνα ſcribit ſimilia folia cymbalis habere, ſiſtrum fuit ovali forma cum certis oris ſeu marginibus ex quibus appenſa tintinnabula argutum ſtrepitum concuſſu edebant. Vide Dempſteri paralipomena ad Roſini C
antiquitates Romanas cap. ult. libri ſecundi. Hebraicè ergo ſiſtrum צלצל כנפים *cymbalum orarum*, id eſt *marginatum*, dicitur διακριτικῶς, propter oras quas diximus. Itaque *Væ terræ cymbali orarum*, id eſt *væ terræ ſiſtri*. Ex pluribus κριτηρίοις, quibus deſignatur Ægyptus, hoc primum eſt, adeoque notiſſimum. Nemo enim eſt qui ſiſtrum neſciat eſſe proprium ſacerdotum Iſidis.

Sequitur κριτήριον alterum, *quæ eſt trans flumina Chus*. Id Ægypto quomodo competat ſi *Chus* ſit Æthiopia? An Eſaias in Judæa ſcribens Ægyptum trans Æthiopiam eſſe dixerit, cum plane contra Æthiopia Judææ reſpectu ſit trans Ægyptum? Omnino igitur ibi *Chus* eſt terra media inter Judæam & Ægyptum, nem- D
pe Arabia Chuſæa. Hujus flumina ſunt *Beſor* in mare Mediterraneum, *Rhinocoruræ torrens* in lacum Sirbonidem, & *Trajanus amnis* in mare Rubrum ad Heroum urbem influens; Et *Corys*, è quo Regem Arabum tres aquarum elices in
lib. 3. c. 9. viam deduxiſſe, quâ è Babylone in Ægyptum ivit Cambyſes, teſtatur Herodotus in Thalia. Trans hæc flumina dicitur eſſe terra ſiſtri, ſeu quæ ſiſtro in ſacris utitur, id eſt Ægyptus.

Tertium κριτήριον hoc eſt, quod *in mare mittit imagines*, idque *in vaſis papyraceis ſuper aquas*. צירים alii legatos, nos imagines vertimus, à verbo ציר quod eſt *formare*. Sic apud eundem Eſaiam cap. 45. verſ. 16. חרשי צירים ſunt *fa-* E
bri imaginum. Quotannis nimirum caput Oſiridis in mare injectum diabolica vi ex Ægypto Byblum deferebatur ſeptem diebus. Rem ita ſe habere teſtatur Lucianus teſtis αὐτόπτης in *de Syria Dea*. Nec diſſimilia habent Cyrillus & Procopius in Eſaiam. *Vaſa* porro *papyracea* ſunt Ægyptiaca navigia quæ ex papyro fiebant. Theophraſtus: αὐτὸς δὲ ὁ πάπυρος πρὸς πλεῖστα χρήσιμος, καὶ γὰρ

πλοῖα

A πλοῖα ποιοῦσιν ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ βίβλου ἱςία πλέκουσι καὶ ψιάθους. Quæ Plinius ita reddidit: *Ex ipſo quidem papyro navigia texunt, & e libro vela tegetesque.*

Ex iis quæ hactenus à nobis diſputata ſunt, credo cōſtare luce clarius Chuſęos in iis locis habitaſſe quę ſupra indicavimus, nimirū ſupra Ægyptum ad Rubri maris ſinum intimum, in parte Arabię Petręæ & Fœlicis. Unde colligere eſt Chuſęos eosdem eſſe cum veterum Scenitis & Saracenis recentiorum. De Scenitis enim ita Plinius; *Ultra Peluſiacum Arabia eſt ad Rubrum mare pertinens, & odoriferam* lib. 5. c. 11.
B *illam ac divitem, & beata cognomine inclytam. Hæc &c. Scenitarum Arabum vocatur ſterilis, præterquam ubi Syriæ confinia contingit.* Et Eratoſthenes apud Strabonem: *Arabiam Fœlicem habent primi poſt Syros & Judæos homines agricolæ. Poſt illos autem terra eſt arenoſa & ſterilis, palmas habens paucas, & ſpinam, & myricam, & aquas foſſiles ut Gedroſia; Eam autem obtinent Scenitæ Arabes camelorum paſtores.* Et de Saracenis Procopius: *Hoc autem littus* (ſinûs Arabici l. 1. Perſic.
circa Elanam) *quamprimum Palæſtinæ fines tranſgreſſus eris, Saraceni obinent qui* ἐν τῷ Φοινικῶνι *in palmeto jam olim ſedes fixerunt.* Et Marcianus Heracleota: περὶ τὸν αὐχένα *circa cervicem Arabiæ Fœlicis poſt Arabiam Petræam habitant qui vocantur Saraceni, qui populi ſunt multorum nominum & multam terram deſertam occupant.* Eosdem addit Palæſtinæ, & Perſidi, id eſt Babyloniæ, & Arabiæ Pe-
C træ & Deſertæ & Fœlici eſſe finitimos. Itaque ubi Scenitas Eratoſthenes, ibi Saracenos ponunt Procopius & Marcianus. Saraceni nimirum à Scenitis hoc ſolum differunt, quod Scenitarum nomen eſt vetuſtius. Ammianus lib. 22. *Scenitas prætenditur Arabes, quos Saracenos nunc appellamus.* Et lib. 23. *Scenitas Arabes quos Saracenos poſteritas appellavit.*] Ptolemæus tamen videtur diſtinguere, Scenitas ponens in ipſo aditu Arabiæ Fœlicis, & ad horum Auſtrum Saracenos. Sed idem alios Saracenos, ſaltem Saracenam regionem deſcribit prope Ægyptum, in Arabia Petræa, ubi ſunt Plinii Scenitæ.

Scenitæ Chuſæi dicti ſunt, quia in tabernaculis degebant, ut habetur Habac.
D 3, 7. Et *Saraceni* à latrociniis. Nam Arabicè סרק *ſaraka* eſt latrocinari. Itaque horum hominum vitæ genus planè λῃςρικὸν graphicè exprimit hoc nomen. Qui ad Saram referunt nugas agunt. Sed nec à loco *Saraca* fuiſſe nominatos Stephano conceſſerim, cujus verba ſunt: Σάρακα, χώρα Ἀραβίας μετὰ τοὺς Ναβαταίους; οἱ οἰκοῦντες Σαρακηνοί. Neque enim fuit *Saraca* prope Nabatæos, ſed in Sabæis loco à Nabatæis remotiſſimo. Vide Ptolemæum lib. 6. c. 7. Scio hodieque in Arabia exſtare vicum סוארקיה *Savvarakiam* inter Mecchām & Medinam, vel ut alii vo- Vid. Gigg.
lunt, in via quâ itur Mecchâ Jeroſolymas. Sed vicus ille obſcurior eſt quam ut genti nomen fecerit. Neque ab eo *Saraceni* ſed *Savvarakieni* dicerentur. Hoc
E potiſſimum quod Saracenos ipſi ſe nunquam appellant, ſed à vicinis populis per contemptum ſic vocitantur. Hieroſolymitana Paraphraſis Gen. 37, 25. pro Iſmaelitis habet סרקיין *Saracenos*, neque id malè. Apparet enim ex verſu 28. promiſcuè uſurpari Iſmaelitas & Madianitas quos Chuſæis accenſeri probavimus ex Numer. 12, 1. & Hab. 3, 7. Itaque Madianitas & Saracenos Auguſtinus pro iiſ-

dem habet. *In his,inquit,locis dicitur eos perſequutus Iſrael, ubi Madianitæ habi-* A
In Num. q. 20. *tant,qui nunc Saraceni appellantur.* Utut enim Chuſæi,Madianitæ,Iſmaelitæ fuerint diverſi generis, tamen promiſcuè habitarunt, & in unam Saracenorum nationem coaluerunt.

Ea pars Arabiæ hodie vocatur חגאז *Hegiaz* à dividendo, quomodo in Avi-
Avic. 1. 22. cenna diaphragma vocatur ארלחגאב אלחאגז *velum dividens* : Epheſ. 2, 14. חאטר חאגז *paries intergerinus.* Nimirum regio *Hegiaz* Petræam Arabiam à Fœlici dirimit,& propriè ad neutram pertinet. Nam ad Fœlicem Græci nullá ratione referunt,cum nihil ſit infœlicius.Hagiaz dividitur in tractum Medinenſem & Mecchenſem. Metropoles Medina & Meccha,infames natalibus & ſepulchro B
Pſeudoprophetæ. Medina per compendium dicitur pro מדינה אלנבי *Medinatholnabi*,id eſt civitas Prophetæ.Sed vetus nomen erat יתרב *Jathrea* vel *Jathrib.*
Clim. 2. par. 5 Geographus Nubienſis : *A Meccha ad Medinam, cujus nomen eſt Jathreb* יתרב *via recta decem fere ſunt ſtationes.* Item : *Magnitudo urbis Jathreb æquat mediam partem Meccha.* Roder. Tolet. hiſt. Arabum c. 1. *In villa quæ Jathrib dicitur prope Meccham erat homo Ali nomine &c. Et uxor ejus Emina &c. quæ concepit & peperit filium quem vocavit Mahometh.* Et c. 2. *Eum a Meccha in Jathrib fugere compulerunt.* Multi Αἴθριβον ſcribunt. Theophanes in Moamethicis: ἐκράτησεν ἡ αἵρεσις αὐτοῦ τὰ μέρη τοῦ Αἰθρίβου. Et ex illo Anaſtaſius Bibliothecarius : *Tenuit hæreſis ejus partes Æthribi.* Et Euthymius Monachus de Heraclio Imperatore: μέλλοντος αὐτοῦ διελθεῖν τὴν Αἴθριβον, ἀπήντησεν πρὸς ὑπάντησιν αὐτοῦ ὁ θεομισὴς Μωάμεθ. *Cum* C
per Æthribum tranſiturus eſſet, ivit illi obviam Deo exoſus Moameth. Sed reſcribendum ubique Ἰάθριβον *Jathribum*, i.e. יתרב *Jathrib.* Veteres Ἰαθρίππαν ſcripſerunt. Stephanus de urbibus: Ἰαθρίππα πόλις Ἀραβίας πλησίον τῆς Ἔγρας *Jathrippa urbs Arabiæ prope Egram.* Itèm : Ἔγρα πόλις Ἀραβίας, πρὸς τῷ Αἰλανίτῃ κόλπῳ. *Egra urbs Arabiæ ad Ælanitem ſinum.* Egra eſt Arabum *Algiar* Medinæ portus ab ea
Ubi ſupra. diſtans itinere trium dierum. Geographus Nub. *Inter Medinam & mare intereſt*
lib. 6. c. 28. *ſpatium trium dierum, & Algiar eſt portus ipſius.* Egræ meminit Plinius in oppidorum cenſu quæ in Arabia diruit Ælius Gallus. In Ptolemæo Ἔγρα urbs eſt Mediterranea. Πιναχόγραφοι perperam *Negran* ſcribunt; neque enim ibi fuit Negran, D
ſed in Arabia interiore, At quæ Stephano eſt *Egra* & Arabibus *Algiar*, Ptolemæo eſt *Arga.* Illi nimirum *Arga* eſt urbs maritima è regione Jathrippæ, cujus nomen perperam ſcriptum *Lathrippa* & *Laorippa.* Itaque corrigendus hic error tam in Græco textu quam in Tabulis. *Jathrib* eſt urbs terrea, nomine facto ex תראב
Navig. l. 1. cap. 11. *thurab*, id eſt terra : Habet enim *mœnia & aggeres ex humo*, id eſt terreos, ut legere eſt in Vartomano. Ad Auſtrum Jathrippæ in Ptolemæo eſt *Macoraba*, id eſt מכה רבה *Mecca Rabba* ſeu *Mecca magna*, interjecto amne Betio qui hodie ודי ארלעקיק *Vadi-lakik* fluvius Sapphiri. Mecca magna dicitur vel abſolutè, vel
Sic Merodac Eſ 39, 1. Berodac 2. Reg. 20, 12. בתנן & מתנן διακριτικῶς; *ut* חמת רבה *Emath magna*, id eſt *Antiochia*, propter alteram minorem, nempe Epiphaniam, ut cenſet Hieronymus. *Meccha* etiam בכה *Beccha* dicitur apud Giggeum & alios, vel permutatis literis labialibus ut ſæpe fit, vel ab idolo *Beccha* vel *Baccha* ibi culto. Euthymius in Maomethicis cap. 8. τὸ Βαχχὰ

Ἰσμα-

A Ἰσμακὴχ καλούμενον εἴδωλον, ὅπερ αὐτὸς προσκύνημα παρατηρήματος ὀνομάζει, τοὺς ἀθλίους βαρβάρους προσκυνεῖν ἐκέλευσε. *Idolum Baccha Iſmakech dictum quod ipſe numen obſervationis appellat, miſeros barbaros adorare juſſit.* An Baccha idem qui Bacchus, Deus Arabum quem alii Οὐροτὰλ *Urotal*, alii Δυσάρην *Duſarem* appellarunt? Nil quicquam obſtat in בכה *Baccha* fœminina terminatio. Nam & Hebræum קוהלת *koheleth*, id eſt Eccleſiaſtes, & Arabicum חליפה *chalipha*, i.e. imperator, ſunt fœmininæ terminationis. Et Arabes aſſerunt id pertinere ad dignitatem. Quid quod Orpheus Hymno in Myſen Bacchum appellat. Herod. Heſych.

——— ἄῤῥητον ἄνασσαν

Ἄρσενα καὶ θῆλυν, διφυῆ λύσειον Ἴακχον,

B Quia Bacchus credebatur eſſe utriusque ſexûs.

Sed ut redeam ad *Chuſaos* ſeu Saracenos, gentem jam olim fuiſſe præpotentem inde conſtat quod ex ea ſub Rege Zarâ armatorum prodierint decies centena millia 2. Par. 14, 8. Ut de Tirhaka taceam qui Sennacheribi copias ultro laceſſere auſus eſt 2. Reg. 10, 9. Merito igitur Nahum. 3, 9. כוש עצמה *Chus valida* deprędicatur. Tamen in ſummo contemptu fuiſſe apud pios probant hæc Amos 9, 7. *Nonne ut filii Chuſæorum vos mihi eſtis, filii Iſrael, dicit Dominus?* id eſt viliſſimi & abjectiſſimi, Unde eſt quod καὶ ἐξουθενισμὸν uxorem Moſis Maria & Aaron Chuſitim potius quam Madianitidem vocant Num. 12, 1. Atque id ipſum Judæi ſibi volunt, cum Cuthæorum nomine traducunt Samaritanos. Cuthæos enim probavimus eosdem eſſe cum Chuſæis. Interim horum etiam vocatio diſertis verbis
C prædicitur Pſal. 68, 32. & 87, 4. Atque id demum impletum eſt cum Saracenorum Regina Mauvia & Rex Alamundarus, illa Valentiniano, hic Anaſtaſio imperantibus, cum magna parte gentis Chriſtianam fidem amplexi ſunt. Sed haud multo poſt, ſub Heraclio, ſequuta eſt horribilis defectio incentore Mahumetho.

Memoria nominis כוש *Chus* apud Arabes plane periit. Tamen hodieque uſurpant nomen כשכשה *chaſchaſa* inde deductum geminatis radicalibus. Quomodo ex Hebræo חול *chul* derivatur חלחלה *chalcala*. Illis ſcilicet אלכשכשה *alchaſchaſa* eſt migratio ad Arabiſmum, quâ peregrinus in illam gentem inſeritur & adoptatur. Ita explicatur in Giggeio. Itaque ut מתיהדים *Mithjehudim* ſeu
D οἱ Ἰουδαΐζοντες Eſth. 8, 17. ſunt qui ex Ethniciſmo tranſeunt ad Judaiſmum; ita plane מתכשכשים ſunt qui ex alia gente ad Arabum regionem & mores ſe transferũt.

Unum habent quod opponant qui volunt nomine כוש *Chus* Æthiopes ſignificari, nempe Jeremiæ ἐπιφώνημα c. 13. v. 23. *Nunquid mutabit* כושי *Chuſæus cutem ſuam, aut pardus maculas ſuas?* Quod conferunt cum adagiis veterum, Αἰθίοπα σμήχεις & Αἰθίοπα σμήχειν ἐπιχειρεῖ, & Αἰθίοψ οὐ λευκαίνεται, ut probent de iisdem populis utrobique rẽ eſſe. Sed eô argumento parum nitetur quiſquis veros Chuſæos, id eſt Saracenos, de facie noverit. Utut enim Saraceni non ſint omnino nigri, nigricantes tamen ſunt & coloris ſubfuſci. De Judæis dicitur in Gloſſâ Mi-
E ſnæ tractatu Sanhedrin fol. 18. 1. הן כתאשור לא שחורים ולא לבנים *ſunt ut buxus nec nigri nec albi.* Cujus coloris ratione ἐκωμῳδεῖτο Chærephon Philoſophus,

Schol. Ariſtoph. in Nub. Act. 1 Scen 6. loſophus, & vocabatur πύξινος *buxeus* propter faciem ſublividam. Et Maximi- A
næ vetulæ dentes buxeo concolores Martialis ita deridet:

l. 2, epigr. 41.

Et tres ſunt tibi Maximina dentes
Sed plane piceique buxeique.

Is ſi fuit color Judæis, Saracenos credibile eſt vicinioris ſyderis vaporem inficere
Navigat. l. 1. cap. 8. multo magis. Sed nihil opus argumentis, cum habeamus teſtes αὐτόπτας. Ludovicus Vartomanus qui Mecchæ degit diu, illos deſcribit his verbis: *Statura ſunt deſpicabili parvâque, color eſt inter fulvum & nigrum.* Hunc colorem ipſi Arabes אחצר *achdhar* vocat, & nocti tribuunt. Giggeius: אחצר אלליל *nigra valde fuit nox vel obſcura*: אלאחצר *Mauri Arabes* אלחצר *quidam Arabes nigri.* Hi ſunt B
illi Arabes de quibus hiſtoria Saracenica lib. 1. c. 5. p. 41. ubi Abubecrus ex Ægypto ejeciſſe legitur חריתא Harithæos qui ſunt מן אסוד אלערב *è Nigris Arabum.* Itaque non de nihilo eſt quod ערבי (*Arabi*) Arabs, ערב (*ereb*) veſpera, & ערב (*oreb*) corvus ſunt ab eadem radice. Nec deſunt qui Arabes ab Homero Ἐρεμβοὺς dici volunt, quaſi Ἐρεμνοὺς vel Ἐρεβεννοὺς id eſt nigros. Vide Strabonem & magnum Etymologicum. Tamen veroſimilius eſt tam Erembos quam Arabes fieri ab Hebræo ערב id eſt *Arabia*, quod promiſcuè legitur ערב *Arab* vel ערב *Ereb* ut patet conferenti loca 1. Reg. 10, 15. & 2. Chron. 9, 14. Ergo Arabes ab *Arab*; & ab *Ereb* Erembi dicti inſerto μ epenthetico. Similis origo nominis קדר C
Plin. 5. 11. Apud Stephan. *Kedar*, à quo *Kedareni* Arabes, (*Cedrei* Plinio, & Uranio Κεδρεῖται) qui Pars erãt Saracenorum. Nam Hebraicè verbum קדר ſignificat obtenebrare, & nigrorem cõtrahere propriè à Sole. Unde Jobi querela c. 30. v. 28. קדר הלכתי בלא חמה *ater ambulavi etiam ſine Sole*, id eſt etiam ſi Sol me non infuſcaverit, tamen mœror quo conficior me totum decoloravit. *Kedar* igitur id ipſum quod Gallis
Cant. 1, 5. *haslé*, qûi Solis ardore peruſtus eſt atque infuſcatus. Cujusmodi fuiſſe Kadarenos conſtat vel ex ſponſæ verbis in Cantico Solomonis, *Nigra ſum &c. ut tentoria Kedar*, id eſt juxta Chaldæum interpretem כבני דכוש דשרין במשכני קדר *ut filii Chus qui habitant in tentoriis Kedar.* Ubi rurſus id notandum, filios Chus & Ke- D
darenos promiſcue uſurpari. Ex his conſtat plus ſatis Saracenis apprimè convenire hæc Jeremiæ; *An mutabit Chuſæus pellem ſuam?* Tamen ferri poteſt verſio Gallica quæ hâbet; *Le More changera-il ſa peau?* Quippe etiam Saracenis Mau-
Ad A. 716. §. 15. rorum nomen tribuunt Hiſtorici recentiores, imprimis qui ſcripſerunt res à Saracenis geſtas circa tempora Caroli Magni. Lucas Tudenſis in Chronico apud Baronium: *Poſt hac Mauri* (Saraceni) *totam fere Hiſpaniam atque Provinciam*
Ad A. 757. §. 10. *Burgundiam & Pictavium ferrò flammâque attritas ſuo dominio manciparunt.*
Ad A. 770. §. 32. Item: *Froilanus Maurorum ducem Galleciam invadentem vicit glorioſâ victoriâ, cæſis ex Saracenis quinquaginta quatuor millibus.* Item: *Aurelius infamem illam conditionem ſubire non renuit, ut numerum quendam Chriſtianarum virginum lo-* E
co tributi quotannis Maurorum regi ſolveret &c. & decretum ut nobiles Hiſpaniæ
Ad A. 807. §. 4. *mulieres matrimonio jungerentur cum Saracenis.* Item Anonymus author ſui temporis ſcribens Annales à quibus Regino & alii: *Hoc eodem anno adverſus Mauros Caro-*

A *Carolus duce Burchardo claſſe immiſſa in Sardinia atque Corſica adverſus eos pugnavit, atque iterum profligavit, qui iidem Saraceni & aliis in locis pugnando tulere poſteriores.* Plura vide de Chuſæis in Paradiſo noſtro.

CAPUT III.

Filii Chus.

EX veterum ſententia filii Chus in Africa. Joſephi hallucinationes. Eorum ſitum Hierony-
B mus profitetur ſe ignorare. Chaldæus etiam & Arabs interpretes in meris tenebris verſantur. In utroque multa explicata. *Phacuſa* unde dicta. Lentes Peluſiacæ. Omnes Chuſi filios præter Nimrodum habitaſſe circa mare Perſicum.

CHuſi filii ſex *Seba*, *Chavila*, *Sabta*, *Rhegma*, *Sabteca*, & *Nimrod*; & ex *Rhegma* nepotes duo *Sçeba* & *Dedan* à Moſe recenſentur. Horum pleriſque veteres cum in Africa ſedes quæſiverunt, toto cœlo aberrarunt. Ex utroque Sçeba Sabæos Joſephus indiſcriminatim deducit, id eſt Meroitanos; Quippe Meroës nomen vetus aſſerit fuiſſe Saba. Tamen de thurifera Sabæa intelligit Hieronymus. Cur iidem ex Chavila Getulos, & ex Sabatha Aſtabarros derivarint, non puto
C aliam habuiſſe rationem quam alluſionem nominum, quæ tamen valde eſt remota. Pro Rhegma & Sabteca Joſephus Rhomum & Sabactam ſcribit, & patres facit Rhomæorum & Sabactenorum qui populi nuſquam ſunt. Maluit Hieronymus ignorantiam ingenuè profiteri. *Rhegma*, inquit, *& Sabathaca paulatim antiqua vocabula perdidere, & quæ nunc pro veteribus habeant ignoratur.* Dedanis item poſteros uterque locat in Occidentali plaga Æthiopiæ. Sed pro Dedane & Dedanæis Judam & Judæos perperam ſcripſit Joſephus.

Arabs nuperæ editionis è nominibus filiorum *Chus* ſolum *Seba* & *Nimrod* in-
D variata retinet, cætera mutat pro libidine. *Havila* in זוילה *Zavila* propter ſoni vicinitatem: *Sabta* in זגאוה *Zogava*: *Raama* aut *Rhegma* in אלפאקו *Alphacu*: *Sabtheca* in אלדמס *Addams* vel *Aldams*: *Sçeba* & *Dedan* in אלסנד *Aſſind* vel *Alſind* & אלהנד *Alhind*, id eſt Indiam & Sindiam quæ eſt in ora Indię. Reliqua vel ſunt Ægypti, vel prope Ægyptum. *Zavila* & *Zogava* ſunt Marmaricæ loca, Ptolemæo *Zagylis* & *Zygis*. De *Zavila* ſæpe meminit Geographus Nubienſis clim. 2. & 3. part. 3. *Alphacu*, Giggeio Guill. Tyrio פאקוס *Phacus* Ptolemæo *Phacuſa*, Straboni *Phaccuſa*, Stephano *Phacuſſa*, Athanaſio *Phacuſa*, urbs in Ægypto fuit Arabiæ Nomi metropolis, ad Bubaſticum ſeu Peluſiacum Nili alveum, à qua fuit initium foſſæ à Nilo ad mare Rubrum ductæ. *Aldams* Nubienſi Geographo דמסיס *Damaſis* eſt Ægypti urbs in Delta ad præcipuum Nili alveū.

E Obiter nota *Phacuſa* ad Peluſiacum Nili alveum nomen eſſe à lente, quæ Gręcis φακὸς aut φακὴ: Quia lens in iis locis copioſa & in precio. Virgilius lib. 1. Georg.

Nec Peluſiacæ curam aſpernabere lentis.

Ad quem locum Servius: *Peluſium, unum eſt de ſeptem oſtiis Nili, ubi optima lens naſcitur, unde κατ᾽ ἐξοχὴν locutus eſt.* Martialis lib. 13. ep. 9.

Accipe Niliacam Pelusia munera lentem. A

Auſonius Idyl. 12.

Et Peluſiaco de ſemine plana teres lens.

Planam & teretem dicit, quia *duo genera ejus in Ægypto, alterum rotundum nigriusque, alterum ſua figura*, Plin. lib. 18, cap. 12. Inde Alexandrini *σύντροφοι τῷ φακίνῳ βρώματι lente plurimum veſcebantur*: Et tota urbs *πλήρης φακίνων plena lenteorum*, teſte Cynulco apud Athenæum lib. 4.

E Chaldęis Jonathan Chavilę aſſignat הינדקי *Indiam*, Rhegmæ modò לובאי *Libes*, mopò מוריטנוס *Mauritanos*, Sabtecæ זינגאי *Zingitas*, Sęcbæ זמרגד *Smaragdum* montem in Ichthyophagis, Dedani מזג *Mazaces* vel *Mazices* populos Mauritaniæ. Qui ſint סיניראי *Sinirai* pro Seba, & סבדאי *Sebdai* pro *Sabatha* divinare non poſſum. Nam de Armeniæ Sinera vel Sinoria, & Sibda oppido prope Halycarnaſſum illum non puto cogitaſſe. Sed quicquid habuerit in animo, noſtra nil refert, cum appareat illum in meris tenebris hîc verſari. Itaque his relictis, nos aſſerimus omnes Chuſi filios, quos hîc nominat Moſes, habitaſſe circa mare Perſicum, præter Nimrodum quem Babylonem migraſſe teſtatur Moſes. Libet ſingula deſcibere initio facto à Sabtheca omnium remotiſſimo, ideoque minus noto. B

CAPUT IV. C

Sabtheca סבתכה

M & B in Oriente maximè permutabiles. Exempla multa. *Sabtheca* vel *Sabithace*. Gr *Samydace* Carmaniæ urbs *Samydacus* Fl Ptolemæus emendatus. Carmania quam ferax, præcipuè vitibus unde nomen. Ex Arabia in Carmaniam facilis navigatio. Fretum in medio quam ſit anguſtum.

IN Arabia & vicinis locis literæ M & B ſunt maximè permutabiles. Hinc in libris Regum idem vocatur *Merodac-Baladan*, & *Berodac Baladan*. In Chaldæo Paraphraſte *Baſan* redditur בתנן *Bathnan*, & מתנן *Mathnan*: Et אבנה *Abana* Damaſci amnis exponitur אמנה *Amana*. Et Arabibus בעדאד *Bagdad* & בעדאה *Magdad*; מכה *Meccha* & בכה *Beccha*: מרבאט *Merbat* & ברבאט *Berbat* eædem urbes: Et Smaragdus modò זמרגד *Zamargiad* ſcribitur; modò זברגד *Zabargiad*. Et Græcis interpretibus *Libna* eſt *Lemna*; *Sobna*, *Somnai*. *Jabne*, *Jamnia*. Et genus ſerpentis *ἀμφίσβαινα amphisbena* in Heſychio λέγεται καὶ διὰ τοῦ Μ *ἀμφίσμαινα etiam per M dicitur amphiſmena*, Hæc præfari neceſſe habui, ne cui videatur inſolens quod *Sabtheca* vel *Sabithace* mutetur in *Σαμυδάκην Samydacen*. Samydace Stephano eſt urbs Carmanię cujus gentile Σαμυδακηνός. Eãdem cum cognomine fluvio Samydaco deſcribit Marcianus Heracleota ad ſinum Paragonẽ in Carmanię Chelonophagis. Ubi & Ptolemęus, ſed depravata ſcriptura. Nam in Græco textu pro urbe *Samydace* legitur *Samycade*, & *Samydocus* fluvius, vel *Samyraces* etiam pro *Samydaco*. D E

Marcian. perieg. p. 31. Steph. in Σαμυδάκην. Ptol. l. 6. c. 8.

Carmaniæ pars una deſerta eſt, altera ad quam Sabthecam putamus appuliſſe, ubi *Samydace* urbs & *Samydacus* fluvius, omnium arborũ eſt ferax pręter oleam.

Auro

A Auro etiam & argento dives eſſe traditur, & ære, & arſenico, & minio, & ſale, & frugibus Perſicarum æmulis. Sed Carmaniam nihil tantopere commendat quam portentoſa vitium ubertas, quarum uvæ ſolent eſſe bicubitales, grandibus acinis ac denſis. Ita habetur in Strabone: Γεώργια δ' ἔχει παραπλήσια ταῖς Περσικοῖς, τά τε ἄλλα καὶ ἄμπελον, ταύτης δ' ἡ Καρμανία λεγομένη παρ' ἡμῖν, καὶ δίπηχυν ἔχει πολλάκις τὸν βότρυν, πυκνόῤῥαγά τε ὄντα καὶ μεγαλόῤῥαγα ἣν εἰκὸς ἐκεῖ εὐερνεστέραν εἶναι. Et in Indicis Arriani: ὁρμίζονται δὲ ἐν Βαδὶς χώρῳ τῆς Καρμανίης οἰκουμένῳ, δένδρεά τε πολλὰ ἥμερα πεφυκότα ἔχοντι, πλὴν ἐλαίης, καὶ ἀμπέλους ἀγαθάς. Et Plinius lib. 6. cap. 3. ubi de Carmania: *Inde vineas coli & arva*, &c. Ab hac vitium copia & præſtantia כרמאן

B *Carman* id eſt Carmania videtur dicta. Chaldæis enim & Syris כרמא *carma* eſt *vitis*. Arabes ſcribunt כרמה *carama*, Hebræi כרם *cerem*.

In Carmaniam ex Arabia, unde oriundus erat Sabtheca, navigatio eſt faciliima; Perſici enim maris intermedii *oſtia adeo perhibentur eſſe anguſta, ut ex Harmazonta Carmaniæ promontorio contra oppoſitum aliud promontorium, quod appellant incolæ Maces, ſine impedimento cernatur*. Ita Ammianus lib. 23. Quibus conſona hæc Eratoſthenis de eodem mari apud Strabonem lib. 16. τὸ μὲν στόμα φησὶν εἶναι στενὸν οὕτως ὥστ' ἐξ Ἁρμόζοντος τῆς Καρμανίας ἀκρωτηρίου τῆς Ἀραβίας ἀφορᾶται τὸ ἐν Μάκαις. Tamen idem Strabo lib. 15. hoc ipſum oſtium tradit eſſe μεῖζον διάρματος

C ἡμερησίου *majus quàm ut uno die transfretari poſſit*. Dici navigatio fere centum eſt milliarium.

CAPUT V.

Rhegma רעמה

Rhegma urbs & ſinus Arab. in mari Perſico. De quibus Ptolemæus, Stephanus, & Ezech. 27, 22. Veterum & recentiorum σφάλματα in illius ſitu.

INſpice Ptolemæi tabulas: ſupra oſtium Perſici maris & ſinum Ichthyophagorum, ſtatim occurret urbs *Rhegama*. Sed reſcribendum eſt *Rhegma*, ut in Græ- lib. 6. c. 7.

D co textu habetur: Εἶτα Ναριτῶν Ῥῆγμα πόλις *poſtea Naritarum Rhegma civitas*. Et in Stephano de urbibus: Ῥῆγμα πόλις &c. καὶ κόλπος Ῥῆγμα περὶ τὸν Περσικὸν κόλπον *Rhegma urbs* &c. *& Rhegma ſinus circa Perſicum ſinum*. De hac urbe ſic Ezechiel cap. 27. v. 22. *Mercatores Seba, & Rhegma mercatores tui fuerunt, præſtantiſſimo quoque aromate, & omni lapide pretioſo, & auro locupletarunt nundinas tuas*. Pro *Rhegma* רעמה in Hieronymo eſt *Raama*, in vulgata *Reema*, in Græca editione *Rhamma*, ſed in Theodoreto melius Ῥεγμά *Rhegma*. Nam conditoris nomen, quod Hebraicè ſcribitur iiſdem plane literis Gen. 10, 7. veteres omnes conſtanter efferunt *Rhegma*. Itaque etiam in hoc nomine ut in Gaza & Gomorrha

E ע *Ajin* idem ſonat quod G. *Rhegma* ſive *Raama* fatetur Hieronymus ſe neſcire quæ regio ſit. Theodoretus putat gentem eſſe Indiæ vel Æthiopiæ. Vilalpandus Sabæorum eſſe epithetum, quo nihil alienius fingi potuit. Sed verus illius ſitus jam patet ex Ptolemæo & Stephano. De aromatibus & auro inde exportatis alibi dicetur.

CAPUT

A

CAPUT VI.

Dedan דדן

DEdan non procul à Rhegma, hodie *Daden*. Ejus ſitus Inde *Daden* regio. De ea Ezech. 27, 15. Alia *Dedan* urbs Idumææ quam condidit *Dedan* Abrahæ nepos. Ezechiel de utraque. Pro *Dedan* Græcos legiſſe *Rhodon* perperam. Et de re Vilalpandi error.

IN eodem littore prope Rhegmam ad Orientem fuit urbs *Dedan*, hodie *Daden*, Hanc deſcribunt Ortelius & alii recentiores, medio fere ſpatio inter fretum B Baſoræ, id eſt oſtium maris Perſici, & Omanorum fluvium *Om*, qui *Lar* eſt Ptolemæi, & *Phalg* Geographi Nubienſis. Ab hac urbe, *Daden* dicitur etiam vicina regio. Odoardus Barboza in deſcriptione regni Ormuz: *Avanti nella detta coſta è un altra terra nominata Dadena* &c. Ea videtur eſſe *Dedan* quam condidit Dedan Rhegmæ filius Gen. 10, 7. Quo pertinent hæc Ezechielis cap. 27. v. 15. *Filii Dedan inſtitores tui, inſulæ multæ negotiatio manus tuæ, cornua eboris & ebenum permutarunt pretio tuo.* Neque enim iis aſſentior quibus hæc Dedan eadem eſt cum Dedan urbe Idumeæ mediterranea de qua Jeremias cap. 25. v. 23. & c. 49. v. 8. cujus incolæ *Dedanim* Eſ. 21. 13. & conditor Dedan alius Abrahæ nepos Gen. 25, C 3. Omnino agit Ezechiel de urbe maritima, quæ vicinas habuit multas inſulas, unde in Indiam commoda fuit navigatio. In Indicis quippe mercibus ſunt ebur & ebenus, quas merces cum Tyriis precio commutaſſe dicit tam Dedanæos quam vicinos inſulares. Dadenæ quam diximus omnia conveniunt. Illi enim adjacent multæ inſulæ, & vicinum eſt oſtium maris Perſici à quo India proximè abeſt. Taceo Rhegmæ viciniam quam Rhegma condidit pater Dedan. Et Sçebam fratrem mox docebimus in propinquo habitaſſe. Proinde idem Propheta cap. 38. v. 13. Sçebam & Dedanem jungit ut loca non remota. *Sçeba*, inquit, *& Dedan, & mercatores Tharſis* &c. Hoc præcipuum quod ne Dedan Perſici maris cũ Idumai- D ca confundatur, utramque memorat Ezechiel in eodem capite 27. Illam verſu 15. quem citavimus, cujus merces ebur & ebenus: Alteram verſu 20. quæ, pro nobilibus illis cimeliis, nihil aliud Tyrum mittebat quam *ſegeſtria*.

Pro filiis Dedan Græci habent υἱοὶ Ῥοδίων *filii Rhodiorum*, quia pro דדן legerunt רדן *Rhedan* vel *Rhodon*, ut rectè monet Hieronymus, qui frequentiſſimus eſt error propter ſimilitudinem literarum *Res* & *Daleth*. Sic ſtatim ſequenti verſu pro כדכד *Chodchod* legerunt Χορχὸρ *Chorchor*. Vilalpandus tamen ut Græcos ab hoc errore excuſet, ſibi fingit Rhodi priſcum nomen fuiſſe Dedan, quod proceſſu temporis in *Rhedan* vel *Rhodum* mutatum fuerit. Meræ nugæ. Nam ut cæ- E tera taceam, Tyrios nemo dixerit è Rhodiis comparaſſe ebur & ebenum, cum ad loca unde advehuntur Tyriis quam Rhodiis multo liberior fuerit acceſſus, quia Phœnices habuere portus ad mare Rubrum, unde in ultimam Africam & in Indiam navigabant.

CA-

A

CAPUT VII.

De שבא *Seba vel Saba filio Rhegma.*

SEba & Sabæi vox valde homonyma. Sabæi Melæ prope oſtium maris Perſici. Ibid. montes *Sabo*, *Aſabo* vel *Paſabo*. In Carmania *Sabis* urbs & Fl. & *Saba* populi. Mahomet Dramku Sabæus ante A. fere 700. Armuzam condidit, Scripturæ loca de his Sabæis.

B DE Homonymia nominis Seba vel Sabæorum libro ſecundo egimus, & de Sabæis ad mare Rubrum filiis Jactan, qui fuerunt omnium longè celeberrimi. Jam alii illi Sabæi ex ſtirpe Chuſi, quorum hìc Scriptura meminit, ubi locorum ſedes fixerint conabimur hìc aperire. Sabæos dicit Pomponius Arabiæ Fœ- lib. 3. c. 8.
licis tenere *partem oſtio* maris Perſici *proximam & Carmanis*. Et in illo ipſo oſtio Carmanis proximo recenſet Arrianus in Periplo ὄρη μέγιστα λεγόμενα Σαβὼ *montes maximos Sabo dictos*, tanquam à Saba. Ptolemæus ſcribit *Aſabo*, & Marcianus *Paſabo*. Sed utrobique manent veſtigia nominis Sabæ.

Hos Sabæos ut putem patrem habuiſſe שבא *Sabam* Rhegmæ filium & fratrem Dedanis, facit locorum vicinia. Nam urbs *Dedan*, hodie *Daden*, proximè
C abeſt ab illo freto, & prope Dedan erat Rhegma.

Eosdem veriſimile eſt per freti anguſtias trajeciſſe in vicinam Carmaniam, in qua *Sabin* urbem deſcribit Ptolemæus, Plinius *Sabin* fluvium, Dionyſius Periegetes *Sabas* populos vicinos Paſargadis.

Πρῶτα Σάβαι, μετὰ τοὺς δὲ Πασαργάδαι.

Sic ante annos circiter ſexcentos vel ſeptingentos ex Sabæ Regum proſapiâ oriundus Mahomet Dramku in Carmaniæ continentem & adjacentes inſulas traduxit magnam Sabæorum manum, & in inſula Voroctha Armuzam urbem condidit: Illi Armuzæ cognominem quam in continente proximo deſcribunt Geo-
D graphi veteres. Ita refertur in Chronico Regum Armuziæ, quod Perſica lingua ſcripſit Armuziæ Rex Torunxa, & Hiſpanica reddidit Petrus Teixeira.

Quod prope omiſeram, de hoc שבא videtur agi in illis Scripturæ locis in quibus cum שבא *Seba* per *Sin* jungitur סבא *Seba* per *Samech*, aut *Rhegma*, aut *Dedan*, aut quis alius de ſtirpe Chus. Sic Pſal. 72, 10. *Reges Seba* (per Sin, *& Seba* (per Samech) *donum offerent*; Et Ezech. 27, 22. *Mercatores Seba & Rhegma mercatores tui fuerunt*. Et Ezech. 38, 13. *Sçeba, & Dedan, & mercatores Tharſis*. Eodem & hæc refero Ezech. 27, 23. *Charan, & Canne, & Eden, mercatores Sçeba, Aſſur*
E *& Chelmad negotiatrix tua*. Nam ibi de Sabæis agi Perſici maris inde colligo, quod in unum faſciculum compinguntur cum Tigris & Euphratis accolis, qui in mare Perſicum exeunt.

CAPUT VIII. A

De altero Seba filio Chus.

Hebr. סבא per Samech.

OM, *Oman. Lar. Phalg.* Seba pater Jemamitarum. Horum regia *Hagiar* ſeu *Petra*, Plinio *Omanorum Petra Sabe*, non *Batraſabe*. Hi Sabæi proceri valde. Locus Eſaiæ ex Agatharchide explicatus. Vir menſuræ, id eſt procerus. Chaldæus Eſaiæ interpres hanc phraſim non intellexit. In horum nomen videntur conceſſiſſe Gerrhæi. Gerrhæorum opulentia. Nomen unde.

Clim. 1. par. 6. OManitis, quorum ſedes eſt circa *Om* amnem, qui *Lar* eſt Ptolemæi & *Phalg* Arabum, ad Caurum confines eſſe Jemamitas Nubienſis docet his verbis: *Terra Oman ex parte Occidentali declinando ad Septentrionem confinis eſt terra Jemama.* Hi genus ſuum referunt ad Sebam Chuſi filium, cujus nomen ſcriptum per Samech. Alcamus apud Giggeium: סבא *Seba vir quidam qui tribus Jemamiticas collegit*, id eſt qui gentem condidit. Jemamitæ tamen dicuntur pro Sabæis à Regina quadam Jemama in illis locis celeberrimâ. Horum urbs regia חגר *Hagiar*, id eſt *Petra*, dicebatur. Geographus ibidem: *Terra Oman &c. confinis eſt terra Jemama, è cujus urbibus eſt Hagiar modo diruta, quam tamen antea Regina Jemama ætatis ſuæ tempore inhabitabat.* Hæc Petra fortè eſt *Omanorum Petra* C *Sabe* de qua Plinius. Videtur enim ita legendum, non ut vulgo *Batraſabe*. Sic Petra dicatur ut Arabicè *Hagiar* à ſitu, & *Sabe* ex conditoris nomine, quomodo duæ Sabæorum urbes non procul à mari Rubro.

Plin. l. 6. c. 28

cap. 30. Quod de Sabæis in genere dixit Agatharchides: τὰ σώματά ἐστι τῶν κατοικούντων ἀξιολογώτερα *corpora eorum qui terram illam incolunt ſunt ſpectabiliora*, ad hos maximè pertinere docent hæc Eſaiæ verba de Sabæis per *Samech*, quorum

Eſ. 45, 14. pater Chuſi filius: סבאים אנשי מדה *Sabæi viri menſuræ*, id eſt proceri. LXX. rectè ἄνδρες ὑψηλοὶ, & Vulgata *viri ſublimes*; Et R. Selomo viri גבהי קומה *elati ſtaturæ*, & Kimchius, & Aben-Ezra, *viri menſuræ*, ſub. *magnæ*. Quâ eâdem phraſi Chananæi dicuntur אנשי מדות *viri menſurarum* Num. 13, 32. Græcè ἄνδρες ὑπερμήκεις. Et Getthęus gigas איש מדון vel איש מדה *vir menſuræ*, Græcè ἀνὴρ ὑπερμεγέθης 2. Sam. 21, 20. & 1. Chron. 20, 6. & magna domus בית מדות *domus menſurarum* Jer. 22. 14. Ut mirum ſit in hunc lapidem impegiſſe Chaldæum interpretem, qui in Eſaiæ loco de Sabæis quem citavimus *viros menſuræ* accepit pro גברי דשחורא *viris negotiationis*, id eſt negotiatoribus. Quales quidem fuiſſe Sabæos non diffitemur. Sed Propheta aliud voluit. D

Hi Sabęi veteribus ideo parum noti, quia illorum nomen aboleverunt Γεῤῥαῖοι

l. 16. p. 766. ex Babylonia advenæ, de quibus Strabo: ἐν βαθεῖ κόλπῳ κεῖται πόλις Γέῤῥα Χαλδαίων φυγάδων ἐκ Βαβυλῶνος; *In profundo ſinu jacet urbs Gerrha Chaldæorum è Babylone exulum.* Item: πεζέμποροι δ' εἰσὶν οἱ Γεῤῥαῖοι τὸ πλέον, τῶν Ἀραβίων φορτίων καὶ ἀρωματικῶν *Gerrhæi negotiatione fere terreſtri diſtrahunt Arabum merces & aromata.* E Item: Ἀριστόβουλος δὲ τοὐναντίον φησί, τοὺς Γεῤῥαίους τὰ πολλὰ σχεδίαις εἰς τὴν Βαβυλωνίαν ἐμπορεύεσθαι, ἐκεῖθεν δὲ τῷ Εὐφράτῃ τὰ φορτία ἀναπλεῖν εἰς Θάψακον, εἶτα πεζῇ κομί-

ζεσθαι

A ζειδαι πάντη. *Contra ait Ariſtobulus Gerrhaos frequentius ratibus in Babyloniam mercatum proficiſci, atque inde per Euphratem merces Thapſacum navigare, poſtea quolibet itinere terreſtri ferri.* Et Agatharchides: ὐδὲν γὰρ ἐυπορώτερον Σαβαίων καὶ Γερραίων ἐστὶ δοκεῖ γένος. ὗτοι πολύχρυσον τὴν Πτολεμαίου Συρίαν πεποιήκασιν, ὗτοι τῇ Φοινίκων φιλεργίᾳ κατεσκευάκασι λυσιτελεῖς ἐμπορείας. *Nullum hominum genus Sabæis & Gerrhæis opulentius eſſe videtur. Hi auro locupletarunt Ptolemai Syriam. Hi Phœnicũ ſedulitati lucroſiſſimas negotiationes dederunt.* Polybius apud Suidam: Κυρωθείσης δὲ τῆς ἐλευθερίας τοῖς Γερραίοις, ἐστεφάνωσαν παραχρῆμα τὸν Ἀντιόχου τὸν βασιλέα πεντακοσίοις ἀργυρίου ταλάντοις, χιλίοις δὲ λιβανωτοῦ, καὶ διακοσίοις τῆς λεγομένης στακτῆς. *Confirmatâ autem libertate Geræis, coronarunt* (remunerati ſunt) *illico Regem Antiochum quingentis argenti, mille thuris, & ducentis ſtactes quæ dicitur talentis.* De cap. 50. In σακτῇ. Agath. ubi ſupra Stra. l. 16 p 778. Diod. l 3. pag. 126.

B Gerrhæorum opulentia plura vide apud Agatharchidem, & Strabonem, & Diodorum qui Agatharchidis locum ſic citat, ut ſolis Sabæis tribuat quidquid ille conjunctim Gerrhæis & Sabæis. Pro Gerrhæis Ptolemæus & Polybius ſimplici R *Gerhæos* ſcribunt, quod propius accedit ad Hebræum גרים *gerim* & Chaldaicum גריא *geraja*: Quomodo vocant advenas quales erant illi Geræi.

CAPUT IX.

De סבא *Seba nepote Abrahami.*

C SEba nepos Abraham habitavit prope Nabatæos in ipſo aditu Arabiæ Fœl. De eo locus Strabonis ab interprete perperam acceptus, Inde Sabæi in Jobi greges irruunt. Plura de illorum ſitu & latrociniis.

PRæter duos illos Sebas unum filium alterum nepotem Chuſi, eſt & tertius Abrahami nepos, & quartus filius Joktan. Illius poſteri habitarunt in ipſo aditu Arabiæ Fœlicis non procul à Nabatæis. Strabo: Πρῶτοι δ' ὑπὲρ τῆς Συρίας Ναβαταῖοι καὶ Σαβαῖοι τὴν ἐυδαίμονα Ἀραβίαν νέμονται, καὶ πολλάκις κατέτρεχον αὐτῆς, πρὶν ἢ Ῥωμαίων γενέσθαι. *Primi autem ſuper Syriam Nabatæi & Sabæi Fœlicem Arabiam* Vide Gen. 25.
D *incolunt, & ſæpe in illam excurrerunt priusquam eſſet ditionis Romanorum.* Grandi flagitio interpres omiſit illud Πρῶτοι, *Primi*, vocem maximi momenti, quæ docet præter Sabæos intimæ Arabiæ, quorum alii Rubro, alii Perſico mari vicini erant, etiam alios fuiſſe in Arabiâ Fœlici quidẽ, ſed Syriæ & Nabatæis proximos. Quod nos ſcire multum intererat. Quia aliter non poteſt intelligi quod in Scriptura legitur, in armenta & greges Jobi, qui Auſitidis erat incola, Sabæos irruiſſe. Neque enim veriſimile eſt Sabæos ab oſtio maris Perſici vel Arabici in Arabiam Deſertam excurriſſe ut greges abigerent. Sed neque Sabæi Jemamæ prope Gerrhæos
E intelligendi; quia in Jobo legitur שבא non סבא. Quid igitur? Haud dubiè ſignificantur filii שבא Sçeba nepotis Abrahami, quos habitaſſe ad Orientem Hebron colligere eſt ex Gen. 25, 6. Atque ibidem Sabæos collocat Strabo in parte Arabiæ Fœlicis quæ Syriæ confinis eſt & Nabatæis, quibus hoc commune fuit

cum Sabæis quos dicimus; quod utrique ad Abrahamum genus ſuum referebant. A
Nam ut Sçeba ex Jokſan, ita Nabatæorum pater Nebaiot Abrahami nepos fuit ex Iſmaele Gen. 25, 13. Atque inde per Arabiæ deſerta facilis fuit excurſus in Auſitidem ἐπὶ τῶ ὁρίων τῦ Εὐφράτυ, ut habetur in fine Jobi, & Auſitas populos Ptolemæo non ignotos, niſi quod pro Αὐσῖται *Auſitæ* perperam legitur Αἰσῖται in noſtris exemplaribus. Inſuper id notandum hos Sabæos à Strabone ut graſſatores deſcribi: *Sæpe*, inquit, *excurrebant*, πολλάκις κατέτρεχον. Ut ſcias fuiſſe hominum genus latrociniis infame. Ut non multum laborare Satanam oportuerit in illis ad id impellendis quo ſponte ferebantur. De Sabæis filiis Jectan lib. 2. diximus.

Ex Anglic. codice.

CAPUT X. B

Sabtha סבתה.

S*Abtha* veteribus *Sabatha* & *Sabathes*, primò incola & conditor *Saphtha* Arab. urbis, dein navigaſſe videtur in *Saphtham* Perſicam inſulam, & in Perſidem poſtmodum; & Meſſabatenæ ip eſt Mediterraneæ Sabatenæ, nomen dediſſe. Alii Sabtæi in Perſidis & Carmaniæ confiniis per literarum trajectionem St. bæi dicti. Similes trajectiones Perſis frequentes. Tale Perſicum *Karda* pro *Kadra*, unde Cardaces. Et retiarii milites *Sagartii* dicti pro *Sarazitis* Σαργάτιοι Græcum unde. Ex *Adir* Hebr. *Ard* unde *Ardſchir*. *Arduvan*, *Artabanus*, *Artas* illuſtris, Ἀρτοξέρξης, Ἀρταῖοι. Item Οὐάρζιζες pro Οὐάζιζες vulgo *Vezires*. Et *Paſargada* pro *Paraſgada* Perſis nomen ab equitatu & equis, quibus Cyro Authore primùm aſſueverunt. Itaque Perſarum nomen tum primum natum. Perſis olim *Cuth* & Elam. *Cephenum* & *Artæorum* fabuloſa nomina. Perſæ cur à Scythis *Chorſaci* dicti. C

SAbtha סבתה veteribus *Sabatha* & *Sabathes*, videtur primam regni ſedem conſtituiſſe in Arabiæ Fœlicis Leanitis ad mare Perſicum, ubi à mari paulo longius, in via è Gerrhæorum ſinu ad Arabiam Deſertam, Σαφθά urbs à Ptolemæo deſcribitur. Sed inde Sabthæorum vel Sabatæorum colonias mari tranſmiſſo in Perſidem migraviſſe argumento ſunt: Primò Σώφθα *Sophtha* Perſica inſula in eodem Ptolemæo (Marciano Σωφάθ) quam Ortelius putat eſſe Pharam Ammiani lib. 23.

Secundò Meſſabatæ vel Maſſabathæ, à quibus Maſſabitica regio dicta, Plinio Meſobatene circa Mediæ Perſidis & Elymæorum confinia, voce ni fallor, ex Chaldæo מצע *meſa*, id eſt medio, & סבתה, ut Meſſabatæ dicantur quaſi Mediterranei Sabtæ: quia à mari longiſſime diſtant, verſus Eulæi & Orontis fontes ſiti. Ad Babylonis Septentrionem deſcribit Dionyſius Periegetes verſibus 1014. & 1015. Alii potius ad ortum. Strabo l. 16. Maſſabaticam Elymæis adſcribit, & per eam è Media & locis Zagro viciniſ in Elyma idem patere iter aſſerit. Plinius Eulæum ait in Medis ortum, & per Meſobatanem lapſum circuire arcem Suſorum. Et Suſianis ab Oriente proximos eſſe Choſſeos (aliis Coſſæos.) Et ſupra Choſſeos ad Septentrionem Meſobatenem ſub monte Cambalido. Meſabatas Ptolemæus ponit in Perſide infra Mediam intermediâ Parætacene. Hæc Meſſabaticæ ſitum non patiuntur nos ignorare. D E

Tertio in eadem Perſide circa Carmaniæ confinia ſunt alii Sabtæi à mari parum diſſiti, quos unius literæ trajectione Stabæos appellat Ptolemæus. Sive is cor-

A corruperit vocem, aut ipſi Perſæ, quibus hanc *μετασοιχείωσιν* non eſſe infrequen-
tem docent pauca hæc exempla è multis. Cardaces a Perſis vocari militum ge-
nus poſt Strab. tradit Heſychius: Κάρδακες, inquit Strabo lib. 15. τὸ ἀνδρῶδες καὶ πο-
λεμικὸν λέγεται *Carda enim dicitur quod virile & bellicoſum eſt.* At Arabibus, à
quibus Perſæ vocem mutuati ſunt, virtus non dicitur *karda*, ſed קדרה *kadra*.

Rurſus Perſæ Sagartios appellant Nomadum genus, quos Perſis Herodotus Herod l. 9. c. 58.
Ptolemæus Medis adſcribit. Horum equites, ut in gladiatoriis Romanorum lu-
dis retiarii, pugione inſtructi, σειρῇσι πεπλεγμένῃσι ἐξ ἱμάντων *reſtibus ex loris fle-
xis*, ἐπεὰν συμμίσγωσι τοῖσι πολεμίοισι. βάλλουσι τὰς σειρὰς, ἐπ' ἄκρῳ βρόχους ἐχούσας.
B ὅτευ δ' ἂν τύχῃ, ἤν τε ἵππου, ἤν τε ἀνθρώπου, ἐπ' ἑωυτὸν ἕλκει. οἱ δὲ ἐν ἕρκεσι ἐμπαλασσό-
μενοι διαφθείρονται *Cum congrediuntur cum hoſte, eas reſtes injiciunt in ſummo la-
queos habentes, & ſive in equum aut hominem inciderint, eum ad ſe trahunt; illi au-
tem retibus implicitis conficiuntur.* Ab his equitum reſtibus & retibus populi Sa-
gartii dicti ſunt pro Saragtiis. Hebræis enim סרג vel שרג *ſarag* eſt implicare, &
idem verbum uſurpant Syri, Chaldæi, Arabes. Atque inde Syris סריג *ſerig* & Græ-
cis σαργάνη eſt rete; ſportula item ex viminibus contextis ut Arabicè שרגה *ſarga*;
Quomodo ſumit Paulus 2. Cor. 11. 33. Eâdem ratione ex Hebræo אדיר *adir*, id eſt
illuſtri, magnifico, deducitur Perſicum ארד *ard* ejuſdem ſignificationis, unde
C componitur ארדשיר *Ardſchir* Artaxerxes, ארדואן *Ardavan* Artabanus &c.
Græci per T perperam ſcribunt, ſed rectè magnum exponunt & illuſtrem. He-
ſychius: Ἀρτὰς μέγας καὶ λαμπρός. Herodotus Muſa ſexta: Ξέρξης, ἀρήϊος; Ἀρτο-
ξέρξης, μέγας ἀρήϊος. Unde eſt quod veteres heroës *Artai* dicebantur: Heſy-
chius: Ἀρταῖοι, οἱ ἥρωες παρὰ Πέρσαις. Stephanus de urbibus in Ἀρταία. Ἀρταίους δὲ
Πέρσαι ὥσπερ οἱ Ἕλληνες τοὺς παλαιοὺς ἀνθρώπους καλοῦσι. Tale eſt quod qui vulgo
Vezires & Οὐΐζνεροι, etiam dicuntur Οὐαρίζαι, ut apud Procop. de bello Perſ. lib.
I. καὶ στρατηγὸν ἄνδρα Πέρσην, Οὐαρίζην μὲν τὸ ἀξίωμα *& ducem virum Perſam Va-
rizem quidem dignitate.*

Sic etiam Paſargadas vel Paſſargadas dici conſtat pro Paraſgadis, voce facta ex
פרסגד *Paras-gad*, id eſt Perſicus exercitus. Paſſargadas enim in eo Perſidis loco
D condidit Cyrus, in quo Aſtyagem & Medos profligavit, atque inde appellavit Paſ-
ſargadas, id eſt copias aut caſtra Perſarum. Ita teſtantur apud Stephanum vetus
ſcriptor Anaximenes Alexandri Magni comes, & ex illo Diotimus: τὰς δὲ Πασ-
σαργάδας ἔκτισεν ὁ Κῦρος ἐφ' οὗ τόπου παραταξάμενος Ἀστυάγην ἐνίκησεν. ὀνομάζεται
δὲ ἡ πόλις διερμηνευθεῖσα Περσῶν στρατόπεδον. Hæc de nomine Paſſargadarum Per-
ſidis urbe tam Aſtyagis clade quam Cyri ſepulchro celeberrima.

At Perſis ipſis (ut & hoc obiter addam) nomen fuit ab equitatu quo maximè
valebant, equitare à teneris edocti. Herodotus: Παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας ἀπὸ
πενταέτεος ἀρξάμενοι, μέχρι εἰκοσαέτεος τρία μοῦνα, ἱππεύειν, καὶ τοξεύειν, καὶ ἀληθίζε-
E σθαι *liberos ſuos a quinto anno incipientes uſque ad viceſimum tria duntaxat edo-
cent, equitare, ſagittare, & vera loqui.* Quâ tamen diſciplina primus illos im-
buit Cyrus. Antea enim, ut tradit Xenophon lib. 1. Cyropædiæ, ἐν Πέρσαις διὰ τὸ
χαλεπὸν εἶναι καὶ τρέφειν ἵππους, καὶ ἱππεύειν, ἐν ὀρεινῇ οὔσῃ τῇ χώρᾳ, καὶ ἰδεῖν ἵππον σπά-

νιον In Perſis quia & equos alere & equitare difficile eſt, cum montoſa ſit regio, vel videre equum rarum erat. At Cyro ſic providente, ut narrat idem lib. 4. Perſæ ex peditibus equites facti, equis deinceps ita aſſueverunt ut οὐδεὶς ἄν, inquit, τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἑκὼν ὀφθείη Περσῶν οὐδαμῆ πεζὸς ἰών *nemo Perſarum vir bonus videatur ultro pedes ire uſpiam.* Cyrus enim leges tulerat, ut turpe eſſet, ſi quis illorum quos equis inſtruxerat φανῇ πεζῇ πορευόμενος, ἐάν τε πολλὴν, ἐάν τε ὀλίγην ὁδὸν δέῃ διελθεῖν *videretur pedes incedens, ſive multum aut parum itineris eſſet conficiendum.* Itaque ex tam repentina mutatione factum ut hæc regio פרס *Paras* & incolæ פרסאי *Perſæ* dicerentur, id eſt equites. Arabicè enim פרס *pharas* eſt equus, & פארס *pharis* eques ut Hebraicè פרש *paraſ.*) Porro vox eadem *pharis* etiam Perſam ſignificat. Inde eſt quod neque Moſes, nec libri Regum, nec Eſaias aut Jeremias, Perſarum meminerunt, neque quiſquam eorum, qui vixerunt ante Cyrum. At in Daniele & Ezechiele Cyro coævis, & in libris Paralipomenon, & Eſdræ, & Nehemiæ, & Eſther &c. qui poſt Cyrum ſcripti ſunt, Perſarum eſt frequens mentio. Antea veriſimile eſt Hebræa nomina כות *Chut* & עירם *Elam* magnam Perſidis partem incluſiſſe. In ea ſententia fuit Joſephus, qui Ἔλυμον & Ἐλυμαίους fuiſſe dicit Περσῶν ἀρχηγέτας *Perſarum generis authores*; Et Cuthæos dici Samaritanos διὰ τὸ ἐκ τῆς Χουθᾶς καλουμένης χώρας μεταχθῆναι, αὕτη δ' ἐστὶν ἐν τῇ Περσίδι, καὶ ποταμὸς τῆς τ' ἔχων ὄνομα *quia e regione Cutha tranſlati ſunt, quæ eſt in Perſide aut fluvio ejuſdem nominis.* Atque id multo eſt certius quam quod habet Herodotus lib. 7. Perſas olim à Græcis Cephenas dictos, & à ſe ipſis Artæos. Cephenum enim nomen à Cepheo non eſt verius quam Perſarum à Perſeo. Nec Artæi dicebantur niſi magnates aut heroës, ut dictum ſupra; Unde Artabazi nomen, & Artabani, & Artaphernis, & Artaxerxis, quod ipſe Herodotus exponit μέγαν ἀρήιον. In Hellanico quidem legitur apud Stephanum: Ἀρταία περσικὴ χώρα, ἣν ἐπόλισε Περσεὺς, ὁ Περσέως καὶ Ἀνδρομέδας, οἱ οἰκοῦντες Ἀρταῖοι. Sed è fabulis petita hæc eſſe nemo non videt. Reperio & Chorſacos (ita legit doctiſſimus Salmaſius) vetus eſſe Perſarum nomen apud Plinium & Solinum; Sed à Scythis ſolum uſurpatum, idque per retaliationem, ſi Solini mentem bene capio: *Scythas*, inquit, *Perſæ linguâ ſuâ Sacas dicunt, & invicem Scythæ Perſas Chorſacos nominant.* Voce, ut apparet, ad Sacas alludente, quaſi Græce dixeris φυγοσάκας aut Σακεφόβους. Suſpicor enim hanc vocem tale aliquid ſignificaſſe: Cum Cyri in Scythia clades & Darii fuga Scythis juſtam cauſam ſubminiſtrarint Perſas his dicteriis & probris inceſſendi. De veteribus Perſarum inſtitutis vide Agathiam lib. 2.

Antiq l. 1. c. 7. Et l. 9. c. 14.

Plin. l. 6 c 17. Solin. c. 49.

A B C D E

CAPUT

A

CAPUT XI.

Chavila חוילה

PRo *Chavilæis Chaulothaos* ſcribi & *Chablaſios*, & *Chaulaſios* & *Chalbaſios*, in Plinio *Chancleas*; reſcribendum *Chaveleos*. Tam multiplex ejusdem vocis depravatio unde orta ſit. Chaviſçi medii inter Nabarços & Agrços. Agrçi ſunt Agareni, de quibus 1. Paral. 5, & Pſ 83, 7. Ubi Syrus & Arabs perperam habent *Gadarenes* & Chaldçus *Hungaros*. Nabatçorum ſitum veteres non recte definiunt, ut neque Chavilçorum, Utriusque probatio.

B SAbthæ ſuccedit *Chavila* Ptolemæo prorſus ignota, ſed cæteris non item; quamvis nomine non deformato, ut pæne fugiat perſpicaciſſimos. Nam pro Chavilæis Eratoſthenes habet *Caulothaos*, Dionyſius *Chablaſios*, Feſtus Avienus *Chaulaſios*, Priſcianus *Chalbaſios*. Plinius omnium optime *Chaveleos* ſcripſerat, quod ſcribarum imperitia mutavit in Chancleos. Ex חוילת *Chavilat* in regimine, vel ex plurali חוילות *Chavilot* facti ſunt *Chaulotas*; Ex *Chavila*, *Chaulas*, *Chablas* & *Chalbas*, unde *Chaulaſii*, *Chablaſii*, *Chalbaſii*. Hæc de nomine, jam de ſitu. Eratoſthenes apud Strabonem dicit Fœlici Arabiæ ab Heroum urbe Babylonem uſque adjacere Nabathæos, Chaulotæos & Agræos. In Dionyſio iidem populi à Libano ad mare Perſicum eodem ordine proponuntur, Nabatæi nimirum, & Chablaſii, & Agrees.

Apud Strab. l 16. v. 656. lib. 5. c. 11.

L. 16. p. 767.

C De Nabatæis filiis Nebajot primogeniti Iſmaël Gen. 25, 13. alibi dicetur. Agrei vel Agrees ſunt Agareni, Iſmaëlitarum portio dicti ab Agar matre Iſmaël. Hebraicè vocantur הגרים vel הגריאים 1. Chron. 5. 10. 19. 20. & Pſ. 83. 7. Ubi Syrus & Arabs Riſianæ editionis perperam habent Gadarenos, ſed Chaldæus multo abſurdius *Hungaros*. Eſdras habitaſſe dicit ad Orientem Galaad, & pecore tam fuiſſe divites, ut iis cæſis Rubenitæ inde abegerint camelorum L millia, & ovium CCLM. 1. Par. 5, 10. &c. Inter hos Agræos & Nabatæos ab Eratoſthene & Dionyſio ſtatui videntur Chaulotçi vel Chablaſii, id eſt Chavilæi, ut diximus. Plinius itidem Scenitis, quos Agræos ſeu Iſmaëlitas

D eſſe jam docuimus, ab Oriente jungit Canchleos (Chaveleos) & Canchleis (Chaveleis) Nabatæos, quos in extremis ponit. Nempe veteri errore abductus, quo Nabatæam Petram creditum eſt verſus Babylonem eſſe. Ita ſtatuit Eratoſthenes: Cum Nabatæa Petra fuerit Ægypto multo propior inter Syriam & Ægyptum. Babyloniæ igitur proximi non erant Nabatæi, ſed Chavilæi. Atque id ex Scriptura conſtat in qua Sur deſertum prope Ægyptum, & Chavila opponuntur, tanquam Arabiæ termini ab invicem remotiſſimi. Sic. Gen. 25. 18. Iſmaëlitæ leguntur habitaſſe à Chavila uſque ad Sur è regione Ægypti. Et 1. Sam. 15, 7. Saul percuſſiſſe dicitur Hamalekitas à Chavila donec venias ad deſertum Sçur

E quod eſt è regione Ægypti. Sed de Chavilæis jam actum in deſcriptione paradiſi terreſtris.

CAPUT

CAPUT XII. A

Nimrod נמרוד

NImrod Bacchus veterum. Ab illo ſumpſit initium Poetarum ætas ænea. De quatuor ætatibus: Poetæ cum Scriptura collati. Fabula de Saturno à Jove ex regno ejecto, unde ſumpſerit originem. Nimrodi nomen à rebellione. Ninus habuit Arabum exercitum, id eſt Chuſæorum, quibus indulta Suſiana, unde dicta *Chus* & *Chuth*, Gr. *Ciſſia*, Perſis *Chuzeſtan*. Fratres Nimrodi per ſaturam recenſiti, Nimrod ſeorſim & quorſum. Nimrod גבור *gibbor*, id eſt potens. Eadem vox gigantem ſignificat, ut Chald. *Gibbar*, & Arab. *gabbara*, unde Gigas ex Arabia Plinio *Gabbara*. Id ſequi Græcos interpretes perperam. גבור ציד *potens venatione*. *Coram Domino* pertinet ad αὔξησιν. Proverb. *ut Nimrod potens venator*. Quomodo Scripturæ veritas teſtimoniis humanis firmari poſſit. Nimrod venationum prætextu collegiſſe juvenum manum quos talibus exercitiis ad belli labores induravit. Ferarum venationes militiæ rudimentum & præludium. B Cyrus, Mithridates & plerique Heroes ita inſtituti. Bellum à belluis. Stemmata nobilium urſi, tigres, leones. Venatio cur olim maxime neceſſaria. Venatio Nimrodo gradus ad monarchiam. Regni initium in terra Sinhar, ex qua in Aſſyriam egreſſus ædificavit Ninivem. Verba Moſis ſic explicanda contra quam plerique putant probatur ſex rationibus. אשור pro לאשור phraſis Hebræis frequens. Nimrod *egreſſus in Aſſyriam*, nempe ut bellum inferret. Hebræos ita loqui paſſim. Arabes item. Exempla ex Elmacino.

SUpra Chavilam eſt Babylonia, in qua regnavit Nimrod, etiam ipſe Chuſi filius. Libro primo probavimus eum fuiſſe Bacchum veterum. Ab eodem initium ſumpſit tertia illa ætas quam æneam Poëtæ vocant. In prima enim regnavit Saturnus, id eſt Noe, arvis nondum diviſis. Tibullus: C

Tib lib. 2, Eleg. 3.

> ---- *non fixus in agris,*
> *Qui regeret certis finibus arva, lapis.*

Virgilius:

Georg. 1.

> *Nec ſignare quidem aut partiri limite campum*
> *Fas erat.*

Hæc fuit aurea ætas, id eſt centum anni qui fluxerunt à diluvio uſque ad Phalegum quo naſcente terra diviſa eſt.

Succeſſit argentea ætas, qua jam diviſis agris cœperunt homines terram colere, & de domibus ſibi proſpicere.

> *Tum primum ſubiere domos* &c. D

Nempe eo ſæculo non modo privatæ domus ſtructæ, ſed & inſana illa moles turris Babylonicæ.

At tertia demum ætate Nimrod inſurgens, primo venator, mox bellator, vim ſuam à feris convertit in homines, & per tyrannidem imperium ſibi erexit. Hinc

Georg. 1. Virgilius:

> *Tam laqueis captare feras, & fallere viſco*
> *Inventum, & magnos canibus circundare ſaltus.*

Et Ovidius:

> *Tertia poſt illum ſucceſſit ahenea proles,*
> *Sævior ingeniis, & ad horrida promptior arma.* E

Et Heſiodus:

> Ζεὺς δ᾽ πατὴρ τρίτον ἄλλο γένος μερόπων ἀνθρώπων
> Χάλκειον ποίησ᾽ ἐκ ἀργυρέῳ οὐδὲν ὅμοιον,
> Ἐκμελιᾶν, δεινόν τε καὶ ὀμβειμον, οἷσιν Ἄρηος.

A *Ἔργ' ἔμελε στονόεντα καὶ ὕβριες.*
Tertia deinde ætas ſummi Jovis edita nutu,
Vilior argento, de duro conſtitit ære.
Fraxinea & vehemens robuſtaque Martis amore
In pugnas & bella ruens.

Tertiam hanc ætatem excepit ætas ferrea; in quâ vivimus.

Ex eadem eſt origine fabula de Saturno à Jove ex regno ejecto: Nam Jovis nomine intelligitur Jovis ſive Chami nepos Nimrod, qui Saturni, id eſt Noachi, jugo excuſſo, imperium in homines uſurpavit. Atque ea rebellio ſignificatur no-
B mine Nimrod, ſeu propheticum ſit nomen, ſeu poſt eventum inditum. Nam מרד unde eſt *Nimrod* eſt rebellare. Porro cum ſcriptores Ethnicos conſtet geſta Nimrodi patris referre ad Ninum filium, & illius uxorem Semiramidem; non temerè prætereundum eſt quod in Diodoro habetur, Ninum Arabum exercitum lib. 2. p. 64.
ſibi comparaſſe, & ope Regis Arabiæ Babylonios ſubegiſſe. Nempe Nimrod erat Chuſæus, id eſt Arabs, & concivium ſuorum ope ad imperium evectus eſt. Proinde in premium virtutis Chuſæis ſuis indulſit Nimrod regionem Tranſtigritanam, quæ ex illorum nomine כוש *Chus* Hebræis, & כות *Chuth* Chaldæis, & Κισσία *Ciſſia* Græcis, & Perſis חוזסתאן *Chuzeſtan* dicta eſt, id eſt provincia *Chus*.

Pertinet ad Nimrodi ὑπεροχὴν ſupra fratres quod poſtquam quaſi per ſaturam
C recenſuit Moſes cæteros Chuſi filios, de iſto ſeorſim agens. *Et Chus*, inquit, *genuit Nimrodum*: quâ figurâ in titulo Pſalmi 18. legitur David fuiſſe liberatus de manu omnium hoſtium, & de manu Saulis.

Quod additur. *Et Nimrod cœpit eſſe* גבור *potens in terra*, non probo quod ad ſtaturam corporis Græci referentes ita reddunt: οὗτος ἤρξατο εἶναι γίγας ἐπὶ τῆς γῆς. *Hic cœpit eſſe gigas ſuper terram*, quamvis ex Hebræis idem ſentiant Onkelos & Baal Hatturim. Fateor quidem Hebræum גבור *gibbor* pro gigante poſſe ſumi, ut Chaldaicum גבר *gibbar*, & Arabicum גבאר *gabbar*. Unde eſt quod *Gabbaram* vocabant gigantem illum Arabem de quo Plinius: *Proceriſſimum hominem* Plin. l. 6. c. 16.
D *ætas noſtra Divo Claudio principe Gabbaram nomine ex Arabia advectum decem pedum & totidem unciarum vidit.* Sed Moſes videtur aliquid majus Nimrodo tribuiſſe, qui res geſſit maximas, non tam corporis quam animi viribus, quarum ratione Ninum Diodorus ita commendat: γενόμενος γὰρ φύσει πολεμικὸς καὶ ζηλωτὴς ἀρετῆς *cum eſſet naturâ bellicoſus & virtutis ſectator.* Neque verò dixiſſet Moſes, ſi res eſſet de ſtatura corporis, *hic cœpit eſſe gigas*, ſed *hic primus fuit gigas.* Præterea nullus video quid ſit *gigas in terra*, aut *gigas ſuper terram.* Omnino igitur reddendum *potens in terra.* Sic in ſequente verſu גבור ציד non debuit reddi γίγας κυνηγὸς *gigas venator*, ſed δυνατὸς, vel ἰσχυρὸς. vel ut habet ſcholiaſtes
E δυνατὸς κυνηγὸς *potens venator*, uno verbo Ζωγρεὺς, quomodo id expreſſiſſe notavimus tabularum architectos. Sic neceſſario vertendum patet ex nomine ציד *tſajid*, quod cum *venationem* ſignificet, *non venatorem*, non poteſt aliter cohærere cum voce גבור *gibbor*, quam ſi גבור reddatur *potens*: Nam quis *potens venatione* rectè dicitur, *gigas venatione* non item. Πρὸς αὔξησιν additur *coram Domino.* Fuit

potens venatione, id eſt potens venator: *coram Domino*, id eſt quam maximè potens. Ut *urbs magna Deo* Jonæ 3,3. eſt *urbs multo maxima*. Et Act. 7, 20. puer ἀστεῖος τῷ Θεῷ *venuſtus Deo* is dicitur qui fuit maximè venuſtus & formâ elegans. Nam aliquid eſſe coram Deo dicitur, quod re vera tale eſt, quia Deus eſt homine longe perſpicacior; & rerum intima viſu ſuo penetrat: nec ejus judicium poteſt falli. Itaque cum Nimrod dicitur fuiſſe potens venator coram Domino, ſignificatur illum revera fuiſſe talem, & Deum ipſum quem nihil latet neminem in terra vidiſſe cum ipſo conferendum. A

Unde factum ut res cederet in proverbium, & vulgo diceretur de viro forti, *Eſt ut Nimrod potens venator coram Domino*. Hoc proverbium accepit Moſes ex uſu vulgi ad confirmandam veritatem ſuæ narrationis. Tale quid vide Num. 21,27. & 1. Sam. 10,12. ubi in eundem finem proferuntur adagia vulgo recepta. Non quod Dei loquentis in verbo ſuo veritas his egeat tibicinibus, quibus fulciatur & ſuſtentetur. Dei enim teſtimonium cum ſit omni exceptione majus, per ſe eſt ἀξιόπιστον. Deo nihil accedit ex numero ſuffragatorum. Solus eſt inſtar omnium. Tamen quia infirmi ſumus, ut omnem dubitandi anſam nobis præcidat, hominum teſtimonio quandoque uti non dedignatur. Itaque nobis ne ſit fraudi quod ea quæ tradit Moſes illuſtrare conamur teſtimoniis undecunque conquiſitis, etiam ex Poetis Ethnicis, qui vetuſtiſſimas hiſtorias fabularum ſuarum involucris ſæpe texerunt. B C

Nec fruſtra obſervat Moſes Nimrodum fuiſſe potentem venatorem. Sic enim docet qua vi gradum ſibi fecerit ad monarchiam. Nempe venationum prætextu collegit juvenum robuſtiſſimorum manum, quam talibus exercitiis ad belli labores induravit. Neque id prætermiſit Diodoro qui de Nino ſuo ſic habet: καταλέξας τῶν νέων τοὺς κρατίστους, γυμνάσας δ' αὐτοὺς πλεῖστον χρόνον, συνήθεις ἐποίησε πάσῃ κακοπαθείᾳ καὶ πολεμικοῖς κινδύνοις. *Admovit juvenum fortiſſimos, quos cum multo tempore exercuiſſet, aſſuefecit ad omnem laborum tolerantiam, & ad bellica pericula.* Quod Ninum illos juvenes diu exercuiſſe dicit, referendum ad venationem,

Horat. ep. lib. 1.

----- opus utile famæ,

Vitæque & membris. D

Nam quiſquis pedes vel eques aſſuevit luſtrare ſaltus, ut cubilibus excutiat feras, & in iis inſequendis ſuperare immenſa montium juga, & horrentibus ſcopulis gradum inferre, ab hoſte perſequendo non facile deterretur iniquitate loci, nec fatiſcit labore victus; Et qua induſtriâ, quô animô, quibus viribus aggreſſus eſt immanes feras, iiſdem utitur cum res poſtulat ad debellandos homines. Itaque ab omni ævo creditum eſt militiæ rudimentum eſſe & quaſi præludium ferarum venationem. Xenophon de venatione: ἀληθεστάτη δοκεῖ αὕτη ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον εἶναι. *Videtur hæc eſſe veriſſima rerum bellicarum meditatio.* Cicero: *Immanes feras & belluas nanciſcimur venando, ut & veſcamur iis, & exerceamur in venando ad ſimilitudinem bellicæ diſciplinæ.* Philo: τῷ μέλλοντι πολεμαρχεῖν καὶ στρατηγεῖν ἀναγκαιόταται αἱ διὰ τῶν κυνηγεσίων μελέται. *Imperatori futuro neceſſaria ſunt venationum exercitia.* Athenæus: ἐπὶ κυνηγέσια ἐξιᾶσιν οἱ νέοι πρὸς μελέτην E

Cyrop. l. 1.
De Nat. Deor. l. 2.
De Joſeph. p. 411.
Athenæus lib. 1. cap. 19

A *τῶν πολεμικῶν κινδύνων ad venationes procedunt juvenes, tanquam ad meditationem bellicorum periculorum.* Plinius in Panegyr. *His artibus futuri duces imbuebantur, certare cum fugacibus feris curſu, cum audacibus robore, cum callidis aſtu.* Julius Pollux: ἐστι πολεμικῆς τόλμης μελέτημα, πρὸς ἀνδρείαν φέρον, ῥωμαλέον τε τὸ γυμνάζει, καὶ ποδώκην, καὶ ἱππικὸν, καὶ ἀγχίνουν, καὶ φιλεργόν. *Eſt audaciæ militaris ſpecimen, ad fortitudinem utile, & exercitatione reddit robuſtum, & celerem, & equitandi peritum, & ſolertem, & laborioſum.* Inde eſt quod Cyrus in Armenos moturus, belli gerendi rationem cum venatorum artibus longâ inductione confert. Et Perſarum Reges Xenophon in primo Cyropediæ Perſis præiviſſe teſtatur tam in venationibus quam in bellis ineundis; Adeoque idem docet ſtatim initio Cy- In præfat. lib. 5. Cyrop l. 2. in fine.

B negetici veteris ævi heroas plerosque omnes Neſtorem, Theſeum, Caſtorem, Pollucem, Ulyſſem, Diomedem, Æneam, Achillem &c. fuiſſe μαθητὰς κυνηγεσιῶν *diſcipulos venationum*, Chirone illos venandi artem ſummâ curâ edocente, tanquam ad bellicam diſciplinam non parum profuturam. Quin & bellum a belluis Grammatici dictum volunt, quia prima bella fuerunt in belluas. Ex quo ipſo nobilitatem ſæpe ſumpſiſſe exordium docent in nobilium ſtemmatibus urſi, tigres, leones, feræ alicujus proſtratæ monumenta. Non poſſum non addere de Mithridate locum inſignem ex Juſtini lib. 36. *Diverſis*, inquit, *montium regionibus pernoctabat, ignaris omnibus quibus eſſet locis, aſſuetus feras curſu aut fatigare aut*

C *proſequi, cum quibusdam etiam viribus congredi. Quibus rebus & inſidias vitavit, & corpus ad omnem virtutis patientiam duravit.*

His de cauſis cum venationis ſtudium in pretio ſemper fuerit, tamen credibile eſt illud feciſſe multo pluris primos homines, qui cum pauci numero, vagique & palantes eſſent, ſub dio plerumque degentes, aut in tabernaculis, ſine vallo & mœnibus quibus ſe tuerentur ab inſultibus ferarum, maxime in Auſtrinis regionibus, Arabiâ puta & Babylone, quæ his portentis plurimum ſcatent; Magnam apud illos gratiam iniit Nimrod, cum ſe oppoſuit malo longe lateque graſſanti, & multorum animos ſua fortitudine ſibi conciliavit. Quâ benevolentiâ fretus,

D & expeditâ manu juvenum quorum operâ uſus fuerat ad ferarum venationes, auſus eſt majora moliri, & converſis viribus a feris in homines, imperium in vicinos populos uſurpare. Babyloniam ſcilicet & Suſianam, & Aſſyriam, quod poſteri deinceps non parum ampliarunt.

Regni porro principium fuere Babylon, & Erech, & Chalne, & Acchad in terra Sinhar, ex qua in Aſſyriam egreſſus, ibi ædificavit Ninivem, & Rehoboth urbem, & Chalach, & Reſen quæ eſt magna urbs inter Ninivem & Chalach.

Hæc eſt mens verborum Moſis verſibus 10. 11. & 12. Quorum qui medius

E eſt à plerisque ita redditur: *Ex terra illa egreſſus eſt Aſſur* Semi filius *& ædificavit Ninivem*: Quod à Prophetæ mente cur putem eſſe plane alienum has habeo cauſas non contemnendas. Primò aliena eſſet hoc loco mentio Aſſuri filii Semi, quia hæc eſt genealogia filiorum Chami non Semi. 2. Nec patitur ordo hiſtoriæ ut Aſſuri geſta referat Moſes verſu 11. & nativitatem verſu 22. & ex

abrupto memoret urbes ab eo conditas quem antea ne nominaverat quidem. A
3. Præterea non fuit peculiare Aſſuri Semi filio, quod egreſſus eſt ex terra Sçinhar, cum ex eadem prodierint pæne univerſi homines quos inde diſperſit Deus in omnes terras Gen. 11, 8. Itaque nullus video quorſum velint hujus expoſitionis aſſertores Prophetam tam alieno loco de Aſſure id obſervaſſe quod illi fuit commune cum toto humano genere. 4. Addo hæc optimè cohærere & pæne neceſſario nexu; Principium regni Nimrodi fuit Babel &c. in terra Sçinhar; Et is inde egreſſus eſt in Aſſyriam &c. Nam ideo principium regni vocatur Babylon, quia priori illi regno aliud adjunxit Nimrod, nempe Aſſyriam. Quod ſi neges, hiulca erit & pendula oratio Moſis, nec poterit colligere ex ſacro textu cur Babylon & terra Sçinhar dicantur fuiſſe principium regni Nimrod. B
5. Nec leve eſt quod Aſſyria vocatur terra Nimrod in loco Michææ quò bis idem dicitur diverſis verbis:
Mich 5, 5. *Et depaſcent terram Aſſyriæ gladio, & terram Nimrod lanceis ejus*, aut ſi mavis *in oſtiis ejus*. 6. Denique hiſtoria exotica, quam non puto temere rejiciendam, receptæ interpretationi plane repugnat. Nam ex Ctesia Diodorus & alii docent Ninum & Babylonem ſtatim ab initio eosdem habuiſſe dominos, & Belum illum qui Babylone colebatur fuiſſe Nini patrem à quo Ninive nomen habuit. 7. Itaque habeo perſuaſiſſimum Aſſur hic hominis nomen non eſſe, ſed loci, ut Gen. 2, 14. & paſſim; adeoque verba Hebræa יצא אשור ita reddenda. *Egreſſus eſt in Aſſyriam*, ut אשור ſit pro לאשור quomodo בית 2. Sam. 6, 10. pro לבית 1. Chron. 13, 13. & ארץ 2. Sam. 10, 2. pro אל ארץ 1. Chron. 19, 2. C

Nimrod porro dicitur egreſſus eſſe in Aſſur, nempe ad bellum inferendum. Id enim fert Hebræa phraſis. Sic 2. Sam. 11, 1. *Et fuit vertente anno, quo tempore egrediuntur Reges* id eſt *eo tempore quo ſolent Reges ad bella procedere*; Quomodo interpretatur Hieronymus recte omnino. & ex Hebræis Selomo Jarchi, & R. Levi Ben Gerſom. Sic Zachar. 14, 3. *Egreſſus eſt Dominus, pugnavit in gentes.* Eſ. 42, 13. *Dominus ut robuſtiſſimus egredietur*, Pſal. 60, 12. *Non es egreſſus, o Deus, cum*
lib. 1. cap. 2. *exercitibus noſtris.* Eadem locutio frequens eſt apud Arabes. Sic Elmacinus hiſtoriæ Saracenicæ pag. 16. *Egreſſus eſt* חרג *Abubecrus juſtus contra Abaſenos & Dibanos.* Et pag. 22. *Egreſſus eſt Omar in Syriam.* Et pag. 63. *Egreſſi ſunt contra* D
Ibid cap 3. *Hagagum* nempe ad bellum. Ita egreſſus eſt Nimrod in Aſſyriam, quæ cum obtigiſſet Semi filiis. Nimrod e Chami ſtirpe nihil habebat in eam juris.
Ibid. cap. 12.

Sed quod jure non poterat ſibi arrogare, id per vim uſurpavit.

E

CAPUT

A
CAPUT XIII.

Deſcriptio Babylonis.

Babylonis figura, ſitus, muri, turres, portæ, foſſa, ambitus, conditores, domus, vici, crepidines; muri & portæ ad Euphratem: Lacus vicinus, pons lapideus: Regiæ duæ: Πηγὰ: Acropolis: Horti penſiles: Beli templum & turris. Obeliſcus: Porticus in qua jus dicebatur: Suburbium Caliſtum, ubi Cananum ſe concremaſſe ſcribit Achæus contra aliorum fidem. Babylonis quanta dignitas: de ea Scripturæ loca.

Babylon ראשית id eſt vel initium vel caput regni Nimrod, urbs fuit immenſi operis, quadrata, in campo ſita, Euphrate interfluo à quo dividebatur
B in duas partes fere æquales. Murus latere coctili extructus, bitumine interlitus, quinquaginta cubitos altus, tam latus ut quadrigæ inter ſe concurrentes tuto commeare poſſent. Hinc Jeremiæ 51.58. *Murus Babylonis ille latiſſimus.* In eo turres CCL. denis pedibus quam murus altiores; Æreæ portæ centum: Foſſa extrinſecus late patens. Ambitus CCCLXV. ſtadia complectebatur. Hominum ducenta millia ſingulis diebus ſingula ſtadia perfeciſſe leguntur, atque ea ratione totum opus unico anno ad umbilicum perduxiſſe. Domus intrinſecus trium & quatuor contignationum, habitationes magna venuſtate mirabiles ſpatium duorum fere jugerum à muris abſtinere. Vias rectas Euphrati parallelas tranſverſæ
C ad angulos rectos ſecabant ab ortu & occaſu ad Euphratem deducentes, fluvium ſtadio latum, quem molis utrinque maximæ crepidines coercebant. His ſuperſtructa mœnia qualia in ambitu urbis, cum portis æneis totidem quot vici cô ferebantur.

Sed omnium operum magnitudinem ſuperabat lacus prope Sippara effoſſus, altus viginti ulnas, quadraginta paraſangas, ſeu quod idem eſt, ſtadia MCCLXXX ambitu ſuo complectens, ad excipiendum impetum fluminis, quod ſi ſibi appoſitæ crepidinis faſtigium exceſſerat, urbis tecta corripuiſſet, niſi fuiſſent ſpecus lacusque qui exciperent.

Flumini incumbebat pons lapideus latus XXX. pedes, cedrinis & cypariſſinis trabibus, & palmarum truncis contextus. Hic quoque inter mirabilia Orientis
D opera numeratus eſt. Quippe Euphrates altum limum vehit,

--- καὶ πολλὸν ἐφ' ὕδατι συρφετὸν ἕλκει. Callimach. hymno in Apoll.

Quo penitus ad fundamenta jacienda egeſto, vix ſuffulciendo operi firmum reperiebatur ſolum. Arenæ igitur ſubinde cumulatæ, & ſaxis quibus pons ſuſtinetur annexæ, quæ morarentur amnem. Saxa ferreis repagulis ſunt colligata, liquefacto plumbo in commiſſuris infuſo.

Illo ponte jungebantur regiæ duæ in utraque fluminis ripa mirabili arte fabricatæ. Quarum una ad Orientem, ambitu triginta ſtadiorum, æneis Beli Ninique & Semiramidis ſtatuis valde magnus. Altera ad Occidentem duplo vaſtior, triplici
E muro cincta, ſtupendæ altitudinis, cum diverſis animalium & venationum figuris ex latere ad vivum expreſſis. Macedones Πηγὰ vocarunt. Stephanus; τινὲς ἢ Πηγὰ ὑστέρως τὴν ἀκρόπολιν Βαβυλῶνος.

Ibidem erat hortus penſilis, quadratus, ſedecim jugerum, ſummam murorum altitudinem exæquans, multarumque arborum umbra & proceritate amœnus. Saxeæ pilæ tanto oneri pares erant extructæ. Et ſuper pilas lapide quadrato ſolum ſtratum, patiens terræ, quam altam injecere, & humoris quo terræ rigabantur, aqua antliis & tollenonibus aliisque organis pnevmaticis ex Euphrate hauſta. Adeoque validas arbores hæ moles ſuſtinebant ut ſtipites earum octo cubitorum ſpatium æquarent craſſitudine, & in quinquaginta pedum altitudinem eminerent, & tam eſſent frugiferæ ac in nativo ſolo. A

In urbis parte oppoſita fuit Beli templum æreis portis, figura quadrata, duorum undecunque ſtadiorum amplitudine; in cujus medio turris illa, quam libro primo deſcripſimus. In eodem templo ſtatuæ, & menſæ, & ſellæ, & carcheſia, & crateres ex ſolido auro fuere, quarum pretium ex Cteſiæ ſupputatione æquabat fere quatuor aureos *milliones* monetæ noſtræ. B

Nec cui locum eſſe voluerunt inter ſeptem orbis miracula, omittendus eſt obeliſcus in media platea erectus ad ſpectantium ſtuporem. Lapis fuit pyramidatus, in Armenia exciſus, & ſummo labore Babylonem advectus, pedum centum triginta longitudinis, & viginti quinque craſſitudinis.

Fuit & eximia porticus, in qua Rex jus dicere conſueverat. Hujus fornix in formā clypei fabricata, & ſapphiris tota obducta, Deorum appictis imaginibus, cœli faciem referebat. Et aureæ jynges ſeu motacillæ quatuor, quæ ex teſtudine pendebant Ἀδράστειαν ſignificantes, Regem admonebāt ne ſe ſupra hominem efferret. Ita habetur in Philoſtrato. Quod non capio ſatis: Niſi voluerit fortunæ vices atque inſtabilitatem hujus avis perpetua circumactione deſignari. Κάλλιστον Calliſtum prætereo ſuburbium Babylonis ab elegantia ſic appellatum, ubi Calanum Indum extructo pyra ſe concremaſſe ſcribit Ælianus in variis. Sed aliis accedo potius qui rem in Perſide geſtam referunt, quia moriturus Calanus Alexandro dixiſſe fertur illum ſe μεθ' ὀλίγον χρόνον ἐν Βαβυλῶνι ὄψεσθαι. Ita Plutarchus, vel ὅτι ἐν Βαβυλῶνι αὐτῷ ἐντυχὼν ἀσπάσεται, ut habetur in Arriano; Quo ipſo ſignificatur Alexandrum Babylone tum abfuiſſe. C D

Hæc breviter de figura urbis nobiliſſimæ, quæ Dan. 4.27. appellatur *urbs magna.* Eſ. 13.19, *decus regnorum, gloria ſuperbiæ Chaldæorum.* Eſ. 14, 4. *aurea.* Eſ. 47, 3. 7. *tenera & delicata, domina regnorum.* Jerem. 50. 23. *malleus univerſæ terræ.* Jerem. 51, 20. *Flagellum & inſtrumenta bellica ad diſſipandas gentes & perdenda regna.* Qui plura volet Cteſiam, & Herodotum, & Beroſum, & Abydenum, & Curtium conſulat, & Philoſtratum, & è recentioribus Tzetzem. Nobis enim non vacat in his immorari diutius.

E

CAPUT

A

CAPUT XIV.

De conditore Babylonis.

BAbylonem à Semiramide eſſe conditam docet vulgus ſcriptorum poſt Cteſiam. Illi tamen Herodotus nullum aliud opus tribuit præter aggeres circa Euphratem, & hoc commentum refellunt Beroſus & Abydenus, in quibus Belus Babylonis eſt conditor. Et fatetur Curtius id à pleriſque credi. Hunc Belum confundit perperam Dorotheus cum Tyrio Belo, quem Herennius, al. Byblius, Semiramide multo facit antiquiorem, quæ Phœnicum eſt vanitas. Sunt qui cœptum opus à Belo, à Semiramide perfectum volunt. Sed his ambagibus nihil opus, cum hiſtoria de Babylone à Semiramide condita unius Cteſiæ fide nitatur, qui cum Beroſo & Abydeno non conferendus. Belus idem qui Nimrod; Prius nomen à dominio, poſterius à rebellione proinde ſuppreſſum à Chaldæis. Nabuchodonozor quoties ſe glorietur ſe Babylonem condidiſſe: Muri Babylonis ab eo reparati. & Babylon ita exculta ut gloriari potuerit ſe marmoream reliquiſſe quam latericiam repperiſſet.

B

COnditæ Babylonis gloriam Semiramidi adſtruunt Cteſias. Theocritus, Diodorus, Strabo, Dionyſius Periegetes, Trogus. Mela. Ovidius, Hyginus, Cephalæon, Solinus, Caſſiodorus, Lucius Ampelius, alii ſine numero. Tamen his omnibus antiquior Herodotus nullum aliud opus Semiramidi tribuit præter χώματα, id eſt aggeres quibus Euphratem coercuit antea frequenter reſtagnare ſolitum; Et Semiramidis Nitocrim præfert ut [illegible]; Et apud Joſephum Beroſus μέμφεται Ἑλληνικοὺς συγγραφεῦσιν, ὡς μάτην οἰομένοις ὑπὸ Σεμιράμιδος τῆς Ἀσσυρίας κτισθῆναι τὴν Βαβυλῶνα, καὶ τὰ θαυμάσια κατασκευασθῆναι περὶ αὐτὴν ὑπ' ἐκείνης ἔργα ψευδῶς γεγραφόσι *culpat Græcos ſcriptores, ut qui vane exiſtimaverint ab Aſſyria Semiramide Babylonem eſſe conditam, & muris fuiſſe ab eadem operibus exornatam falſò ſcripſerint.* Sic apud Euſebium Abydenus Belum aſſerit Βαβυλῶνα τείχει περιβαλεῖν *Babylonem muro cinxiſſe.* Et ingenuè fatetur Curtius lib. 5. ita credi à pleriſque: *Semiramis, inquit, eam condiderat, vel ut pleriqúe credidere Belus, cujus regia oſtenditur.* Neque alia mens Dorothei Sidonii, vetuſti Poetæ, quem in hæc verba citat Julius Firmicus: — Joſeph. l. 1. cont. Apion. — Euſeb. l. 9. præpar.

C

D

> Ἀρχαίη Βαβυλὼν Τυρίου Βήλοιο πόλισμα.
>
> *Urbs Babylon vetus, à Tyrio quæ condita Belo eſt.*

Quamvis in eo fallatur quod Tyrio Belo tribuit opus ipſa Tyro multo antiquius. Nempe quæ Phœnicum erat ἀδολεσχία & vanitas, ut ad Belum ſuum referrent tam vetuſtæ urbis originem, finxerunt illum Semiramidem præceſſiſſe multis ſæculis. Stephanus MSS ex Herennio, quem cum Philone Byblienſi eundem eſſe probat magnus Salmaſius: Βαβυλὼν &c. κτίσμα Βαβυλῶνος, ἀνδρὸς σοφοῦ παιδὸς Βήλου σοφωτάτου, οὐχ ὡς Ἡρόδοτος ὑπὸ Σεμιράμιδος. Ταύτης γὰρ ἦν ἀρχαιοτέρα ἔτεσι χιλίοις δύο *Babylon &c. opus Babylonis viri ſapientis, filii Beli ſapientiſſimi, non ut Herodotus à Semiramide condita; Quippe Babylon Semiramide antiquior fuit duobus annorum millibus.* Euſtathius in Dionyſium legit ſolum ἔτεσι χιλίοις ὀκτακοσίοις *annis mille octingentis*, utrumque falſiſſimum. Belo enim Tyrio de quo Philonem ibi agere nullus dubito, ut gentem ſuam à vetuſtate commendet multo vetuſtior fuit Aſſyrius, id eſt Nimrod, qui tamen Semiramidem paucis anteceſſit

E

ceſſit annis, ut quam ejus filius Ninus in uxorem duxerit. Interim ex illorum teſtimonio id habemus, Babylonem Semiramidis opus non eſſe, ſed Beli, quiſquis ille ſit. Unde Etymologus voce Βαβυλών: Εἴρηται δὲ ἀπὸ Βήλου. ὃς κτίσας αὐτὴν, ἀπ' αὐτοῦ προσηγόρευσε. Κάλα (lege Βάλα בעלא) γὰρ καλεῖται τῇ Σύρων φωνῇ ὁ τῶν Ἑλλήνων Βῆλος. A

Sunt qui, ut hanc litem componant, volunt à Belo inceptum opus perfeciſſe aut reparaſſe Semiramidem, aut Belum ſolam Acropolim, Semiramidem Babylonis mœnia condidiſſe. Ammianus Marcellinus lib. 23. *Babylon, cujus mœnia bitumine Semiramis ſtruxit, arcem enim antiquiſſimus Rex condidit Belus.* Oroſius lib. 2. cap. 6. *Babyloniam a Nimrod gigante fundatam, à Nino vel Semiramide reparatam multi prodidere.* Hæc illi. B

Sed nihil opus his ambagibus, cum hiſtoria de Babylone à Semiramide condita unius Cteſiæ fide nitatur. Neque enim Diodorus, & Trogus, & alii qui Cteſiæ ſuffragium addunt, ullum alium habuerunt à vetuſtioribus hiſtoricis quem ſequerentur. Ac Cteſiæ fides doctis pridem cœpit eſſe ſuſpecta. Illum ſaltem nemo dixerit cum Beroſo conferendum, ſacerdote Babylonio, viro magni nominis, cui ſtatuam inaurata lingua in publico gymnaſio Athenienſes erexiſſe Plinius author eſt. Sed neque cum Abydeno, quem æque ac Beroſum hiſtoriam ſuam hauſiſſe conſtat ex vetuſtiſſimis Chaldæorum archivis & monumentis. Hi C porro, & illos ſequuti plurimi quos citavimus, rejectis Græculorū de Semiramide commentis, nullum alium a Belo Babylonis conditorem agnoſcunt: Moſi hac in parte concinentes, in quo Nimrodum eundem eſſe cum Belo Nini patre ratio temporum palam arguit. Nempe qui a rebellione quâ vel in ſuperiores vel in pares inſurrexerat, dictus fuerat נמרוד *Nimrod*, id eſt rebellis, idem à dominio בעל *baal* & בל *bel*, id eſt dominus, poſt ſtabilitum imperium vocari cœpit. Quarum appellationum ſola poſterior in Chaldæorum monimentis ſervata eſt, priore obliterata, ut quæ videbatur ad ſui Regis contumeliam pertinere.

2. Par. 11. 6. Nabuchodonozor quidem Dan. 4. 27. eo nomine gloriatur quod Babylonem D
2. Reg. 14. 22 condiderit. *Nonne*, inquit, *hæc eſt Babylon illa magna quam ego ædificavi?* Sed paſſim apud Hebræos urbem ædificare is dicitur qui deſolatam reſtaurat. Quo ſenſu Hebronem Roboam, & Ailam Azarias leguntur ædificaſſe, id eſt novis ædificiis auxiſſe atque exornaſſe. Id ipſum Babyloni præſtitit Nabuchodonoſor, qui mœnia vetuſtate collapſa reſtituit, & urbis decori priſtino multum adjecit. Abydenus: λέγεται &c. Βῆλον Βαβυλῶνα τείχει περιβαλεῖν. τῷ χρόνῳ δὲ ἱκνευμένῳ ἀφα-

Joseph Antiq. l. 10 c. 1. Et in Apion. l. 1 Et Euſ. l. 9. præpar. νισθῆναι. Τειχίσαι δὲ αὖθις Ναβουχοδονόσορον. *Fama eſt Babylonem Belum mœnibus cinxiſſe, quæ cum tempus aboleviſſet, nova mœnia ſtruxiſſe Nabuchodonoſorum.* Beroſus: τήν τε ὑπάρχουσαν ἐξ ἀρχῆς πόλιν καὶ ἑτέραν ἔξωθεν προσχαρισάμενος καὶ ἀνακαινίσας *urbemque Babylonis, quæ jam erat, nova altera addita cum exornaſſet & reſtauraſſet.* Itaque Nabuchodonozoro Babylon id ipſum debuit quod Auguſto E

Sueton. in Aug. c. 29. Roma, quam excoluit adeo ut jure ſit gloriatus, marmoream ſe relinquere quam lateritiam accepiſſet. Quod tamē refert Dion οὐ πρὸς τὸ τῶν οἰκοδομημάτων αὐτῆς ἀκρι-

βὲς

A *θέας, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῆς ἀρχῆς ἰσχυρὸν non ad elegantiam ædificiorum, ſed ad imperii firmitatem.* Utut ſit Babyloni veteri novam alteram adjecit Nabuchodonozor, & muro triplici utramque cinxit, atque aggeribus ita obſepſit, ut ne poſſet hoſtis Euphratem in perniciem urbis avertere; Et hortos illos penſiles a Græcis tam decantatos fecit in uxoris gratiam, quæ cum Meda eſſet genere, montiumque & nemorum aſpectu delectaretur, in campeſtribus locis virum compulit amœnitatem naturæ hoc artificio imitari. Hæc omnia legere eſt in Beroſi loco quem citavimus. Sed & in Abydeno quædam habentur explicatius: Nempe *Narmalcam amnem, qui divergium eſt Euphratis, & Acracanum divertiſſe; Et in gratiam Sip-*
B *parenorum foſſam effeciſſe quæ in ambitu haberet paraſangas quadraginta, in altum viginti orgyias, & clauſtra appoſuiſſe quibus apertis irrigaretur ager; Ea ſepta appellari ὀχετογνώμονας aquaeductuum normas.* Hæc ideo protuli, cum ut intelligat Lector, quô nomine jactet Nabuchodonoſor ſe Babylonem condidiſſe: tum ut pateat Cteſiæ vanitas, qui uni Semiramidi tribuit hoc quicquid eſt; Ac ſi quis ad Romulum aut Numam referat Romæ amphitheatra & thermas & palatia, quæ Cæſares ædificarunt.

CAPUT XV.

C

De excidio Babylonis.

Babylon jactitabat ſe regnaturam in æternum, nec videbatur poſſe deſtrui. Tamen impleri oportuit Prophetarum minas Pſal 137. Et Eſaiæ & Jeremiæ. Ejus hodie nil ſupereſſe præter rudera, nec locum ullum eſſe in toto illo tractu minus frequentem probatur ex Euſtathio, Beniamine & Teixeira. Partem Perſiæ diruere, partem tempus partem Seleuciæ vicinia. Strabo & Pauſanias cum Megalopoli conferunt. Muri tum ſuperſtites, & paucæ domus Notatur obiter Curtius. Muris ævo Hieronymi includebantur regiæ venationes: Nulli alii incolæ præter paucôs Judæos apud Theodoretum. Euphrates etiam alio derivatus. De Babylonis excidio Luciani vaticinium.

D Babylon quamdiu fuit in flore, videbatur eſſe æterna urbs, nec ulla vi poſſe aboleri. Atque id ipſa de ſe jactabat Eſ. 47,9. *Dixiſti in ſempiternum ero domina.* Et verſ. 10. *Dicis in corde tuo, ego ſum, & non eſt præter me amplius: non ſedebo vidua, & ignorabo ſterilitatem.* Nempe ut vere Oroſius, illam *vel humano opere extrui potuiſſe, vel humana virtute deſtrui poſſe, utrumque pæne incredibile apud mortales erat.* Tamen eventus tandem docuit non fruſtra eſſe quod Prophetæ Babyloni toties minantur ultimam cladem: Pſal. 137,8. *Filia Babel vaſtanda; beatus qui tibi retribuet &c.* Eſ. 13,19. *Et erit Babylon &c. ſimilis ſubverſioni qua Deus*
E *ſubvertit Sodomam & Gomorrham. Non habitabitur in ſæculum &c.* Vide & Eſ. 14. & 47. & Jerem. 50. & 51. ubi eaſdem minas Dei nomine graviſſimis verbis ſæpe ingeminant Eſaias & Jeremias. Et verò tam vaſtæ urbis hodie nihil supereſt præter rudera. Euſtathius in Dionyſium: *τὴν δὲ εἰρημένην Βαβυλῶνα μεγάλην ποτὲ γενομένην, ὕστερον ἐρημωθῆναι φασί dictam autem Babylonem quæ magna olim fuit tandem deſolatam eſſe dicunt.* Benjamin in itinerario p. 76. *Inde Babel uníco itinere*

diſtat: Hæc eſt antiqua illa Babel. Jam החרבה *devaſtata, quæ plateis ſuis ad triginta milliaria extendebatur: Quin hodieque ibi viſitur palatium Nabuchodonoſoris* חרב *vaſtatum* ויראים בני אדם לכנס בו מפני הנחשים והעקרבים שיש בתוכו *eòque homines ingredi verentur, propter ſerpentes & ſcorpiones qui ſunt in medio ejus.* Ita ſcilicet prædixerat Eſaias cap. 13. v. 22. ותנים בהיכלי ענג *& dracones in ejus palatiis voluptariis.* Teixcira in deſcriptione itineris ſui ab India in Italiam cap. 5. *Entramos per tierras de Meſopotamia &c. dexando a la derecha el lugar y ſitio de la antigua Babylonia a dos leguas de diſtancia de laqual ſe veen pocos veſtigios, y es el lugar el menos frequentado de toda aquella region.* Id eſt: *In Meſopotamiæ terras ingreſſi ſumus &c. relicto ad dexteram loco in quo ſita fuit vetus Babylon, diſtante ſolum duabus leucis. Hujus nihil niſi pauca ſuperſunt veſtigia: Nec in tota regione locus ullus eſt minus frequens.* Et quod mirere magis, factum id abſque externa vi. Nulla evidentior excidii cauſa Seleuciæ vicinitate. Plinius lib. 6. *In ſolitudinem rediit exhauſta vicinitate Seleuciæ ob id conditæ a Nicatore intra nonageſimum* (lege quadrageſimum) *lapidem.* Strabo lib. 16. κατήρειψαν τῆς πόλεως τὰ μὲν οἱ Πέρσαι, τὰ δ᾽ ὁ χρόνος, καὶ ἡ τῶν Μακεδόνων ὀλιγωρία περὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ μάλιστα ἐπειδὰν τὴν Σελεύκειαν ἐπὶ τῷ Τίγριδι πλησίον τῆς Βαβυλῶνος ἐν τριακοσίοις που σταδίοις ἐτείχισε Σέλευκος ὁ Νικάτωρ *partem urbis Perſæ diruerunt, partem tempus conſumpſit & Macedonum negligentia; maxime poſtquam Seleucus Nicator Seleuciam ad Tigrim condidit, ſtadiis tantum trecentis a Babylone diſſitam.* Hieronymus in Eſaiæ cap. 13. *Non habitabitur in æternum. Prælia enim Seleuciam & Cteſiphontem urbes Perſarum inclitas fecerunt.* Tum tamen extabat adhuc, ſed magna ex parte deſerta. Strabo Babyloni ſuo tempore conveniſſe tradit quod de Arcadiæ Megalopoli dixit Poeta Comicus:

Ἐρημία μεγάλη 'στὶν ἡ Μεγαλόπολις.

Eſt magna ſolitudo nunc Megalopolis.

Sed & Pauſanias in Arcadicis, poſtquam queſtus eſt Megalopolim veteribus ornamentis ac priſtinis opibus amiſſis, magnâ jam ex parte inter ruinas & rudera jacere, ut magnarum urbium doceat hæc eſſe fata, etiam meminit Babylonis his verbis: Βαβυλῶνος δὲ ταύτης ἥντινα εἶδε πόλεων τῶν τότε μεγίστην ἥλιος, οὐδὲν ἔτι ἦν ὅτι μὴ τεῖχος. *Illa autem Babylon, quas unquam Sol aſpexit urbium maxima, jam præter muros nihil habet reliqui.* Curtius è trecentis ſexaginta octo ſtadiis quæ totius operis ambitus ex ipſius deſcriptione complectitur, nonaginta ſolum habitari ſcribit, nec omnia contigua eſſe, quia tutius viſum pluribus locis ſpargi, cætera ſeri colique, ut ſi extrema vis ingruat, obſeſſis alimenta ex ipſius urbis ſolo ſubminiſtrent. Nempe ignorabat a paucis ſæculis ita deſolari cœpiſſe. Et certo conditorum conſilio contigiſſe vult, quod ex mera neceſſitate factum. Maximus Tyrius, qui ſcripſit ſub Commodo, deſcribit jacentem. Κἂν τις (inquit Serm. 6.) αὐτόπτης γένηται Βαβυλῶνος κειμένης. *Et ſi quis propriis oculis Babylonem vidit jacentem.* Hieronymi ætate nihil erat Babylon quam vivarium aut ſeptus locus in quo feræ paſcebantur. *Didicimus* (inquit in Eſ. 13.) *a quodam fratre Elamita &c. venationes regis eſſe in Babylone, & omnis generis beſtias murorum ejus tantum ambitu*

coerceri

A *coerceri.* Et in Eſ. 14. *Exceptis muris coctilibus, qui propter beſtias concludendas poſt annos plurimos inſtaurantur, omne in medio ſpatium ſolitudo eſt.* Theodoretus in idem caput dicit inibi habitaſſe paucos quoſdam, eoſque nec Aſſyrios, nec Chaldæos, ſed Judæos: Νῦν αὐτὴν οἰκοῦσιν ὀλίγοι τινὲς, οὔτε Ἀσσύριοι, οὔτε Χαλδαῖοι, ἀλλὰ Ἰουδαῖοι; Et in Jer. 52. ὀλίγας γὰρ ἔχει νῦν οἰκίας, καὶ ταύτας ἐσκεδασμένας. Idem in cap. 50. Euphratem qui mediam alluebat alio divertiſſe ſcribit, nec niſi tenuiſſimum ejus incile per rudera ferri: ἐτέτραπτο, inquit, εἰς ἑτέραν ὁδὸν, σμικροτάτη δὲ διῶρυξ διὰ τῶν ἐρειπίων ὁδεύει.
B Per hos gradus tandem devenit Babylon ad extremam illam deſolationem quam Prophetæ prædixerant. Atque id illi fatum imminere Lucianus in Charonte ita auguratur: ἡ Βαβυλὼν δέ σοι ἐκείνη ἐστὶν ἡ εὔπυργος, ἡ τὸν μέγαν περίβολον, οὐ μετὰ πολὺ καὶ αὐτὴ ζητηθησομένη ὥσπερ ἡ Νῖνος. *Babylon autem illa eſt multis turribus munita, magnoque ambitu mœnium ſepta, haud ita multo poſt deſideranda & ipſa Nini inſtar.*

CAPUT XVI.

ארך *Erech* vel *Arach.*

ERech non videtur eſſe Edeſſa, ut volunt veteres, ſed Arecca Ptolemæi, & Ammiani Arecha. Unde Areccæi campi Tibulli. De iis locus inſignis Cl. Salmaſii. Idem eſſe Herodoti Arde-
C ricam vel Andericam. Sed nimis a Tigri removit Ptolemæus, cum unius diei itinere abfuerint. Ard Erica id eſt magna Erica vel Arecha. *Erech* Hebræis longitudinem ſonat. Longiſſimam fuiſſe probatur. Hujus coloni Eſd. 4.9. ארכוי LXX. Ἀρχυαῖοι Vulg. *Erchuai.*

IN eadem terra שנער *Sinar* præter Babylonem metropolim, tres urbes extruxit Nimrod minus celebres. Eæ ſunt *Erec, Acchad,* & *Chalne.* *Erec* & *Acchad* veteres putant eſſe Edeſſam & Niſibin, quod parum eſt veriſimile, quia neque nomina conveniunt, neque ſitus. Nam Edeſſa & Niſibis ſunt in ea Meſopotamiæ parte quæ verſus Armeniam eſt à Babylone multum diſſita. Sed *Erec* eſt Suſia-
D næ urbs ad Tigrim, *Arecca* Ptolemæo; Et Ammiano *Arecha. His tractibus,* inquit, *Suſiani junguntur, apud quos non multa ſunt oppida. Inter alia tamen eminet Suſa ſæpe domicilium Regum & Arſiana* (lege & Tarſiana) *& Sela, & Arecha.* Doctiſſimus Salmaſius ad Solinum: *Ab illa Aracca vel Arecca Suſidis Areccæi campi Tibullo, in quibus Naphta, hoc eſt liquidi bituminis fontes ſcaturiebant.* lib. 23. pag. 1194.

Ardet Areccæis aut unda perhoſpita campis.

Ita legendum, non Arectæis prout legerat Scaliger ad hunc locum) *Aracca illa vel Arecca in confinio Suſianæ & Babyloniæ: Sed ad Suſianam pertinebat. In Suſiana autem Naphtæ liquidæ fontes.* Strabo lib. 4. de liquido bitumine: ὅτι ἡ δὲ ὑγρὰ, ἣν καλοῦσι νάφθαν, γίνεται ἐν τῇ Σουσίδι, ἡ δὲ ξηρὰ δυναμένη πήττεσθαι ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ. In Tibull. lib. 4.
E *Unda perhoſpita Tibullo eſt naphta.* τὸ ἄγαν ζεῖζον ὕδωρ. *ut perviſperi, paradoleſcens, perastutus, perinteger, pervirgo Ciceroni.* Plinius: *Naphta liquidi bituminis modo profluens circa Babyloniam. Arecca autem illa Arec dicitur* Gen. 8. Hæc à Salmaſio hactenus; quæ non potui non exſcribere, quia plena ſunt eruditionis, & ad rem maxime faciunt. Unum addo Herodoti *Ardericam* vel *Andericam* idem

 videri

videri oppidum cum *Erec* Moſis & Ptolemæi *Arecca* vel Ammiani *Arecha*. De A
Arderica vel Anderica bis meminit Herodotus; ſemel libro primo cum Nitocrim dicit Euphratem effoſſis incilibus ita tortuoſum reddidiſſe, ὥστε δὴ τρὶς ἐς τήν τινα κωμίαν, τῶν ἐν τῇ Ἀσσυρίῃ, ἀπικνέεται ῥέων. Τῇ δὲ κώμῃ οὔνομά ἐστι ἐς τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδέρικα. Καὶ νῦν οἳ ἂν κομίζωνται ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν τρίς τε ἐς τὴν αὐτὴν κώμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέρῃσι *ut ter inſinuat quendam Aſſyriæ pagum, cui nomen eſt Arderica, & qui nunc è mari per Euphratem fluvium navigantes Babylonem verſus ſubvehuntur, ter ad hunc eundem pagum applicent, idque tribus diebus.* Alter locus eſt libro ſexto, in
quo de Eretrienſibus a Dario captis hæc habet: σφέας τῆς Κισσίης χώρης κατοίκισε ἐν B
σταθμῷ ἑωυτοῦ τῷ οὔνομά ἐστι Ἀρδέρικα, ἀπὸ μὲν Σούσων δέκα καὶ διηκοσίους σταδίους ἀπέχοντι, τεσσαράκοντα δὲ ἀπὸ τοῦ φρέατος, τὸ παρέχεται τριφασίας ἰδέας· καὶ γὰρ ἄσφαλτον καὶ ἅλας καὶ ἔλαιον ἀρύσσονται ἐξ αὐτοῦ. *Eos in ſuo Ciſſiæ regionis ſtathmo collocavit, cui nomen eſt Anderica: ducentis ac decem ſtadiis procul a Suſis, quadraginta autem a puteo qui triſarias exhibet rerum ſpecies; Bitumen enim & ſalem & oleum ex eo hauriunt.* His locis inter ſe collatis apparet Ardericam vel Andericam 1. pagum eſſe celebrem in Aſſyriæ regione Ciſſia, quę cum Suſiana eadem eſt 2. ad Euphratem poſitum, id eſt ad Tigrim cum Euphrate commixtum. Alioqui enim Euphra-
tes Ciſſiam non allluit. 3. Idque infra Apamiam, quia illàc iter eſt navigantibus à C
mari Babylonem: Quæ notæ omnes Areccæ conveniunt apprimè. 4. Hoc potiſſimum quod in vicinia, nempe ad ſtadium quadrageſimum ſeu milliare quintum eſt puteus liquidi bituminis & fœtentis olei quod Perſæ ῥαδινάκην vocant, ut habetur in ſequentibus, hoc eſt naphtæ & petrolei quô utebantur ad lucernas. Quod doctiſſimi Salmaſii conjecturam mirè illuſtrat. Unum igitur obſtare quod in Herodoto Anderica ſtadiis tantum ducentis decem a Suſis diſtat, a quibus Areccam Ptolemæus removet multo longius. Sed Suſa Ptolemęus valde alie-

pag 680.

no loco deſcribit, nempe à Tigri remotiſſima, quem unius diei itinere à Suſis di-
ſtaſſe ſcimus ex Diodoro, qui ſic habet lib. 19. ὥρμησεν ἐπὶ τὸν Τίγριν ποταμὸν, ἀπέ- D
χοντα Σούσων ὁδὸν ἡμέρας. 5. Nomen quod attinet *Arderica* vel *Anderica*, poſterius putamus ex priori reſtituendum, & Ardericæ nomen Perſas conflaſſe ex ארי *ari* & ארך *Erec*. *Ard* Perſicè magnum ſonat ut probavimus in capite de *Sabtha*. Arderica & Anderica idem ſunt; ut Nebucadrezar & Nebucadnezar. *Erec* Hebræis & Syris longitudinem ſignificat. Ita oppidum merito dictum, quod ad oram Tigridis tam longo tractu protendebatur ut qui è mari Babylonem navigabant eò ter appellerent tribus diebus continuis. Perſæ ob hoc ipſum *Ard-Erec* dici voluerunt ſeu *magnam Erec*. Ex hoc oppido coloni Samariam dedu-
cti ארכוי *Archevaje* Chaldaicè nominantur Eſdr. 4, 9. in Græca verſione Ἀρ- E
χυαῖοι, in Vulgata Erchuæi. Erech quorſum ab Arabe Pariſ. edit.
reddatur אלברס *Albars* adhuc
quæro.

CAPUT

A

CAPUT XVII.

אכד *Acchad.*

LXX. Ἀρχὰδ pro *Acchad*. Tale *Darmesek* pro Dammesek, & multa ejusmodi. Hinc Ἀργάδης vel Ἀρχάδης fl. prope Sittacen. χ & γ permutabiles. Et Chald. ג & כ. *Archad* vel *Argad* & Sittace eadem urbs. Amnes & urbes cognomines. Ita in iisdem locis *Chabora, Singa, Is, Sura, Tſartſar, Carrha*, vel *Carrha*. *Mygdonia, Suſa*; Idem in Sicilia frequens. Sittace vel Pſittace dicta a copia pſittacorum. Diſtat a Tigri 15 ſtadiis. Ejus uberior deſcriptio. Babyloniæ pars trans Tigrim. *Artacena* Strabonis, potius *Arcatena*, id eſt *Arcadena*.

PRo *Acchad* LXX ſcribunt Ἀρχὰδ *Archad*, ex Chaldæorum idiomate, qui ſo-
B lent punctum *Dageſh*, quo geminatur litera, reſolvere in literam R præfixam literæ *Dagheſſatæ*. Sic דרמשק *Darmeſek* Damaſcus occurrit pro דמשק *Dammeſek*, פרציד *parſid* rivus pro פציד *paſſid*, שרנק *ſarnek* ſtrangulare pro שנק *ſannek*, פרנק *parnek* oblectare pro פנק *pannek*, ערגל *argel* volvere pro עגל *aggel*. Pari ratione pro אכד *Acchad* Chaldæi dixerunt ארכד *Archad*. Cujus nominis veſtigium manifeſtum in *Argade* fluvio Sittacenes apud Cteſiam. Ælianus de animalibus lib. 16. c. 42. Κτησίας γοῦν ὁ Κνίδιος λέγει περὶ τὸν Περσικὸν Σιττάκην ποταμὸν εἶναι Ἀργάδην ὄνομα. *Cteſias quidem Cnidius refert ad Perſicam Sittacem fluvium eſſe Argadem nomine.* χ & γ literæ ſunt tam ſono vicinæ quam forma; unde eſt quod
C facile permutantur. Hinc pro *Cobare Gobares* in Plinio, & ex χαλβάνη fit *galbanum*, ex ἄγχω *ango*, unguis ἀπὸ τοῦ ὄνυχος. Quin & Chaldæis כ & ג literæ ſunt promiſcuæ, ut videre eſt in כיף *cheph* & גיף *geph* pro littore, כימצא *chumſa* & גומצא *gumſa* pro folio, כנפא *chanpha* & גנפא *ganpha* pro ala. Sic videntur idem eſſe *Archad* & *Argad*, unde nomen Argadi fluvio. Ita ut ab *Archad* vel *Argad* oppido dictus fuerit Argades fluvius, quomodo apud Ptolemæum a *Chabora* & *Singa* oppidis, nomen habent *Chaboras* & *Singas* fluvii qui in Euphratem exeunt. Et apud Herodotum: ἔστι ἄλλη πόλις ἀπέχουσα ὀκτὼ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος. Ἲς οὔνομα αὐτῇ, ἔνθα ἐστὶ ποταμὸς οὐ μέγας. Ἲς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ οὔνομα, ἐσβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐ- lib. 1. c. 179.
D φρήτην ποταμὸν τὸ ῥέεθρον. *Eſt alia* [illegible] *Is nomine, diſtans octo dierum itinere a Babylone. Ibi eſt fluvius non magnus ejuſdem nominis, in Euphratem fluvium ſe devolvens.* Eum fluvium hodieque Arabes עיסי *Iſa* vocant. Sic Euphratis alveus qui *Suram* prætermeabat, dicebatur amnis סור *Sur*, pro quo סוד *Sud* legit perperam Græcus ſcriptor Baruch. 1, 4. *Et prope Bagdad*, inquit Geographus Nubienſis, *eſt flumen Tſartſar navigerum, cui adjacet urbs Tſartſar.* Et apud Stephanum, ex Quadrato niſi fallor, Κάῤῥαι, πόλις Μεσοποταμίας, ἀπὸ Κάῤῥα ποταμοῦ Συρίας. *Carrhæ urbs Meſopotamiæ a Carrha Syriæ fluvio.* Et Antiochiæ Mygdoniæ id eſt Niſibi Μυγδόνιος ποταμῶν κάλλιστος τὴν αὑτοῦ προστίθησι φήμην. *Mygdonius fluvio-* Geograph. Nub. part. 5. clim. 4. part. 6. cl. 4. v. in Κάῤῥαι & in Βόγχαι.
E *rum pulcherrimus ſuum nomen communicat.* Ita Julianus oratione ſecunda, quæ eſt de rebus geſtis Conſtantii Imperatoris. Suſa denique imminent *Suſæ fluvio*, ſi Iſidoro fides. Itaque quod de Siciliæ urbibus refert Duris apud Stephanum ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν Σικελικῶν πόλεων ἐκ τῶν ποταμῶν ὀνομάζονται *urbes pleraſque Siculas a fluviis denominari*, etiam de Aſſyriis videtur poſſe dici; quod conjectu- In Ἀκράγαντος.

ram noſtram de Argade amne urbi Argad vel Archad cognomine non parum A
firmat.

Eadem urbs *Sitace, Sittace* & *Pſittace* potuit appellari deinceps à copia Pſittaciorum, ſeu quod idem eſt pittaciorum. Ita ſcriptum à Demophilo. Stephanus: ψιτλακὴ, πόλις παρὰ τῷ Τίγρει, ἐν ᾗ τὸ φυτὸν τῶν ψιτλακίων ὡς Δαμόφιλος. Ad Tigrim ponit Stephanus, ſed Xenophon αὐτόπτης à Tigri diſtaſſe docet quindecim ſtadiis. Et Strabo a Babylone Suſa euntibus tranſmiſſo Tigri, totum iter ſcribit eſſe per Sitacenam. Urbs magna fuit & populoſa; Agri vicini arboribus omnis generis conſiti. Ibidem naſcitur ladanum, & loca ſunt quæ ſemper flagrant. Et prope Argadem amnem angues nigro corpore, capite albo, longi ſex pedes, quorum morſus eſt lethifer. B

Cyr Min. l. 2. Strab. l. 16. Xenoph. ubi ſup. Plin. l. 12. c. 17. Ariſt. Mirab. Aelian. lib. 16. c. 42.

Notandum eſt Sitacenam, etiamſi ſit trans Tigrim, tamen Babyloniæ, id eſt terræ שנער Sinar adſcribi à Strabone lib. 15. *Suſidi*, inquit, *ea pars Babyloniæ proxima eſt quæ quondam Sitacena poſtea Apolloniatis eſt appellata.* Neque id omittendum regionem circa Arbelam, quæ aliis eſt Arbelitis, à Strabone dici Ἀρτακηνὴν *Artacenam*: Scaliger & Caſaubonus Aractenam emendant, tanquam ab *Arac* vel *Erec* de quo diximus. Sed Arac, id eſt Arecca, ut docuimus, illinc diſtabat plurimum, & ab Arac fieret Aracena, non Aractena. Itaque ſi quid mutandum eſt, legi malim Ἀρκτηνὴν, ab ארכד *Arcad* id eſt Sittace, ſono ד *Daleth* aliquantum C
emollito. Quippe etiam Arbelitim ad Sittacenam pertinuiſſe ex his Plinii colligere eſt: *Sittacene eſt eadem Arbelitis & Palæſtine dicta.*

Plin. 6. 26.

CAPUT XVIII.

כלנה *Chalne.*

C*Halne, Chalno & Channe*: confertur cum magnis urbibus Amos 6,2. & Eſ. 10,9. Non eſt Ammiani Callinicum ut volunt. Nam Callinicum mendoſè ſcribitur pro Callinico urbe Oſrhoenæ Græci nominis procul à Babylonia. Sed *Chalne*, ut rectè veteres, eſt Cteſiphon caput *Chalonitidis* Parthorum regia. De *Chalonitide* Plinius, Strabo, Polybius. Inde *Chalonitæ* Dionyſio, Priſciano & Feſto. Cteſiphontis priſcum nomen *Chalne*, *Chalane* vel *Chalne*. Græcum indidit Pacorus. Ambitu erat turris Babel. D

HUjus nomen variè ſcribitur; כלנה *Chalne* hic & Amos 6,2. כלנו *Chalno* Eſ. 10,9. כנה *Channe* Ezech. 27,23. Et in Arabica paraphraſi nuper edita [illegible] *Chalna* per *cha* loco *ceph.* Illam confert Amos Propheta cum magnis urbibus: *Tranſite*, inquit, *Chalnem & videte, & ite inde Hamath magnam* (Epiphaniam, alii Antiochiam) *& deſcendite in Gad Palæſtinorum, an ſint meliores regnis iſtis* &c. Et in Eſaia Rex Aſſyriæ propter victorias ſuas ſuperbè ſeſe efferens, & inſignes aliquot urbes a deceſſoribus ſuis ſub jugum miſſas ſub calculos revocans, ita loquitur: *Nonne ut Carcemis* (Circeſium) *eſt Chalne? Nonne ut Arphad* (Arphas Joſepho, Arſa Iſidoro, Areſa in lib. Notit.) *Chamath?* (Epiphania) *Nonne ut Damaſcus Samaria?* In Ezechiele *Channes*, id eſt *Chalnes*, fit mentio inter urbes verſus Euphratem & Tigrim, quibus cum Tyro fuit commercium. *Charan*, in- E
quit,

A quit, id eſt Carræ) & *Channe* & *Eden* (Talatha) *Negotiatores Sabæorum, Aſſyria & Chelmad* (Charmande) *tecum negotiatæ ſunt.* Hæc Scriptura de Chalne.

Calliniſum ex Ammiano explicant viri immensè docti, quos mirum eſt non vidiſſe pro *Calliniſo* reſcribendum *Callinicum*. Quomodo in Procopio legitur, & in libro Notitiarum, & in Ambroſii Epiſtola ad Theodoſium Imperatorem; & in vita Simeonis apud Theodoretum. Gallinicum Zoſimus & Oroſius ſcribunt, Eutropius corrupte *Gallicinum*. Vide theatrum Ortelii. Porro Callinicum ex Chalne deduci nemo dixerit, cum vox Græca ſit notiſſima, qua pro cognomento uſi ſunt quidam è Seleucidis, ut Seleucus ὁ Καλλίνικος; A quo conditum eſſe
B hoc oppidum, ut conjectat Dn. de Grentemeſnil, vero non eſt abſimile. Ut taceam Callinicum fuiſſe prope Carrhas in Oſrhoena, quo uſque nullus veterum produxit Babyloniam.

Itaque malo aſſentiri Chaldæis interpretibus, & Euſebio, & Hieronymo quibus Chalne קטיספון *Cteſiphon* vel oppidum vel pagus ad Tigrim celeberrimus, tertio milliari a Seleucia Babyloniæ, caput Chalonitidis & Parthorum. Strabo: lib. 16.
Πάλαι μὲν οὖν ἡ Βαβυλὼν ἦν μητρόπολις τῆς Ἀσσυρίας, νῦν δὲ Σελεύκεια ἡ ἐπὶ τῷ Τίγρει λεγομένη μεγάλη. Πλησίον δ' ἐστὶ κώμη Κτησιφῶν λεγομένη μεγάλη. Ταύτην δ' ἐποιοῦντο χειμάδιον οἱ τῶν Παρθυαίων βασιλεῖς, φειδόμενοι τῶν Σελευκέων *Olim quidem erat Ba-*
C *bylon Aſſyriæ metropolis, nunc autem Seleucia ad Tigrim quæ dicitur. Prope eam autem eſt pagus maximus nomine Cteſiphon, in quo hiemabant Parthorum Reges Seleuciæ parcentes.* Dion ubi de Parthis lib. 40. οἰκοῦσι δὲ ὑπὲρ Τίγριδος, τὸ μὲν πολὺ τείχη καὶ φρούρια, ἤδη δὲ καὶ πόλεις, ἄλλας τε καὶ Κτησιφῶντα, ἐν ᾗ καὶ βασίλεια ἔχουσι *Habitant autem trans Tigrim amnem plerumque in arcibus & caſtellis, ſed & in urbibus cum aliis, tum Cteſiphonte, ubi & regiam habent.* Plinius: *In ſolitudinem rediit* lib 6. c. 26.
Babylon exhauſta vicinitate Seleuciæ &c. *Invicem ad hanc exhauriendam Cteſiphontem juxta tertium ab ea lapidem in Chalonitide condidere Parthi quod nunc eſt* lib. 6. c. 27.
caput regni. Idem: *Jungitur Chalonitis cum Cteſiphonte, non palmetis modo, ve-*
D *rum & olea, pomiſque, aliiſque arbuſtis nobilis.* Chalonitidis præter Plinium etiam alii meminere. Strabo lib. 11. *Tigris in voraginem incidens, longoque ſpatio infra terram laben* ἀνατέλλει κατὰ τὴν Χαλωνῖτιν *ad Chalonitidem emergit.* Et lib. 16. *Babyloniæ pars eſt* &c. ἡ περὶ τὸ Ζάγρον ὄρος Χαωνῖτις *quæ ad Zagrum montem eſt Chaonitis.* Legendum Χαλωνῖτις *Chalonitis*, ut Caſaubonus rectè monet. Polybius l. 5. διακομίσαντες εἰς τὴν Χαλωνῖτιν πρὸς αὐταῖς ἀνεσταύρωσαν ταῖς εἰς τὸν Ζάγρον ἀναβολαῖς *Delatum* cadaver *in Chalonitidem ad ipſum Zagri montis aſcenſum crucifixerunt.* Chalonitidis populi Chalonitæ Dionyſio Periegetæ.

> Αὐτὰρ ὑπὲρ Βαβυλῶνος, ἐπὶ πνοιὴν Βορέαο
> E Κισσοί, Μεσσαβάται τε, Χαλωνῖταί τε νέμονται.

Priſcianus:

> *At ſupra Babylona vides Aquilonis ad oras,*
> *Ciſſos, Meſſabatasque, Chalonitasque feroces.*

Chalonitidis nomen factum ex Chalone, id eſt Chalne, quod mutatum in Cteſiphontem à Pacoro Rege Perſarum. Ammianus lib. 23. *Cteſiphon quam*

Var-

Vardanes priſcis temporibus inſtituit, poſteaque Rex Pacorus incolarum viribus amplificatam & mœnibus, Græco indito nomine, Perſidis effecit ſpecimen ſummũ. In hac A
urbe turrim Babel extructam, & linguas fuiſſe confuſas Baſilius, Cyrillus, Gregorius Nazianzenus, Cõſtantinus Manaſſes, & Græcorũ alii collegerunt ex Eſ. 10, 9. ubi Græca verſio τὴν χώραν τὴν ἐπάνω Βαβυλῶνος καὶ Χαλάνης, οὗ ὁ πύργος ᾠκοδομήθη *Regionem quæ eſt ſupra Babylonem & Chalanem, ubi turris ædificata eſt.* Unde Euſtathius in lib. 1. Iliad. p. 37. Οἱ μέντοι τῆς ἡμετέρας θείας αὐλῆς μέροπας τοὺς ἀνθρώπους ἐπικληθῆναι φασὶν ἀπὸ τοῦ μερισμοῦ ἤτοι διαμερισμοῦ τῆς ὀπὸς ὃν ἔπαθον μετὰ τὸν Χαλάνης πύργον *Qui divinæ noſtræ aulæ ſunt cõſortes homines μέροπας cognominari dictitant, à ſermonis diviſione quam poſt Chalanes turrim paſſi ſunt.* Sed libro pri- B
mo conati ſumus detegere fontem erroris.

CAPUT XIX.

אשור *Aſſur.*

Aſſur hic non hominis ſed regionis nomen. Quibus rebus ſit fertilis. Aſſyria mala. Aſſyrium amomum. Aſſyrii odores. Aſſyrius lapis: Literæ Aſſyriæ: Aſſyriæ veſtes. Aſſyrii maxime beati. Ibi Eden quæſitus. Olim Ἀτύριοι pro Ἀσσύριοι. Aſſyria etiam *Atyria* & *Aturia*, ut Chald אתור literis ש & ת permutatis ut paſſim: Quod a Dione obſervatum. אתוריא in Aben Ezra pro אשוריא. Aſſyria etiam Adiabene, non quod ſit ἀδιάβατος, ut volunt, propter flumina ambientia. Nam ab Aquilone patet acceſſus: Etſi ſi amnes ſunt διαβατοί. Sed Adiabene dictum ab הדייב *Adiab* quomodo Talmudici appellant & Chaldæi interpretes. Utrobique ha vox corrupta Chabor in Aſſyria. *Diava* & *Adiava* Aſſyriæ amnes. *Diava* eſt Lycus, male Λύκος Ptolemæo. Xenophon vocat Ζάπαν; Falli Fullerum cum *Zabatum* & Zaten diſtinguit tanquam diverſos amnes, nec harum vocum etyma aſſequi. *Adiavas* πολυώνυμος aliis *Phyſcus*, & *Capros*, & *Bumadus*, & *Bumelus*, & *Bumello* & *Abſurtu*, & *Gorgus*, quæ diverſis linguis idem ſonant, atque a rapido & præcipiti curſu ſumpta ſunt. Quædam obiter correcta. Apriorum proprium ἐυξύηγνωξ. Cur hic rapidior altero. Apud recentiores pro *Diava & Adiava, Zaba* major & minor. Mirum cur Geographus Arabs eos dicat coaleſcere, cum oſtia ſint valde diſſita. *Zaba* & *Diava* ſola dialecto differunt. *Anzaba* id eſt ad Zabam. Quid ſint portæ fluminum Nahum. 2, 7 Locus ſimilis in Herodoto. In hoc tractu Arbela & Gaugamela. Arbela unde dicatur. *Arbelum* Aſſyriæ Regem fuiſſe colligunt ex Cyrilli loco corrupto, ubi factum Ἄρβηλος ex ἄρα Βῆλος ערבלא *arbela* Chald. populorum colluvies. *Gaugamela* cameli collis, non cameli domus ut volunt. Ibi mons Nicatorium. Vel גוי גמלא *Gavigamela*, quomodo in Plinio legit Barbarus, cameli tributa. Ratio nominis ex Plutarcho. Ibid. Sadracæ, & naphtæ fons & templum Ançæ vel Anaitidis. Clemens emendatus. Aſpaſia Anaitidis ſacerdos. Cur Anaitis aliis Venus, aliis Diana. Omanus id eſt Sol. Locus 2 Macchab. 1, 13. 15 reſtitutus. *Nanæa* pro Ἀναΐα. Ibid. *Cupreſſetum* in quo Noe videtur arcam fabricaſſe. Ibid. *Aloni* populi unde dicti, & *zerbis*. Et *Sibeos*, & *Sue*. *Claſſita* pro *Calachita*; & *Abſithris* pro *Abyrto*. Adiabeni cur *Saccopodes* in Strabone. Conjectura viri magni. Forte legendum Σαυκροποδες, id eſt ἁβρόποδες. Ex molli inceſſu viræ mollit en...rgui. Quid ſit טפוף Eſa 3, 16 explicatur ex Arabiſmo. Ut & Chaldæum הטיותא de mollitie inceſſus Deut 28, 56. Perſæ & Aſſyrii ἁβροδίαιτοι in Aeſchylo. Σαυκὸς quid ſignificet. Hoc animi vitium Firmicus in aſtra rejicit.

Iam monuimus Aſſur Gen. 10, 11. non eſſe nomen hominis, ſed regionis, & verba ſacri textus ita eſſe reddenda: *Et e terra illa* (e Babylonia) *exiit* Nimrod, *in Aſſur* (in Aſſyriam.) Huic vel a conditore nomen, vel a fœlicitate & ubertate ſoli. Nam אשר beatum ſonat. Aſſyria porro *terra eſt frumenti & muſti, terra panis & vinearum, terra olei & mellis*, 2. Reg. 18, 32. Ab eadẽ citrei Aſſyria mala dicti E

Et

A Et amomum in Statio Aſſyrium gramen; Et paſſim in Poetis unguenta quævis aromatica Aſſyrii odores; Et Aſſyrius lapis Jaſpidis quædam ſpecies apud Dioſcoridem: Et in Plinio literæ Aſſyriæ tanquam ibi primum repertæ: Et ſericeæ veſtes Aſſyriæ, quia ex Aſſyriâ bombyce. Proinde, ſi Joſepho credimus Antiq. lib. 1. cap. 7. Aſſyrii omnium hominum *μάλιςα ἐυδαιμόνιςαι* maximè beati fuere. Et multi hortum Edenis in Aſſyriâ quæſiverunt: In his Chaldæus interpres qui Ezech. 27, 30. pro *Edene* habet הדיב id eſt Aſſyriam, ut deinceps docebimus. Notat Euſtathius Eratoſthenem vetores imitatum ſcripſiſſe Ἄσυρις pro Ἀσύριοι, tanquam à recto Ἄσυρ, quæ eſt ipſiſſima vox Hebræa אשור Gen. 10. &c.

B Aſſyria etiam *Atyria* dicitur apud Dionem in Trajano, & *Aturia* in Strabone lib. 16. & in Suidâ voce Νῖνος, ubi Æmilius Portus pro Ἀτυρίᾳ perperam reſcribit Ἀσυρίᾳ. Sed *Aſſyria* & *Atyria* vel *Aturia* ſolâ dialecto differunt: uno deducto ex Hebræorum אשור *Aſſur*, altero ex Chaldæorum אתור *Atur*, quibus ſolemne eſt ש Hebræum in ת mutare. Inde בתן *Batan* (Batanæa) pro בשן *Baſan*, כות *Cuth* pro כוש *Cus*, תור *tor* (taurus) pro שור *ſor* & ſimilia ὡσεὶ κόνις. Neque id latuit Dionem qui Aſſyriæ quicquid eſt circa Ninum, Arbela & Gaugamela Ἀτυρίαν vocari ſcribit βαρβάρως ἐκ τοῦ Σίγμα εἰς τὸ ταῦ μεταπεσόντος *Barbara dialecto literis S & T mutatis.* Quod veriſſimum, nec in dubium revocari debuit à viro undecunque docto in notis ad Strabonem lib. 16. Mercerum, Druſium & alios

C fugit hactenus hinc eſſe corruptum אורטיא *Aurtia* in Aben-Eſrâ, cum dicit in notis ad Jonam cap. 1. *Ninive regia fuit Aſſyriæ, quæ hodie deſolata eſt: dicunt porro ſapientes Iſrael qui in Græcia ſunt, eam* (terram) *vocari* אורטיא *Aurtia.* Legendum אטוריא *Aturia* literâ T ex quartâ ſede in ſecundam reſtitutâ, qui verus eſt illius locus. Hoc terræ nomen, non urbis, ut docti volunt. Quorſum enim urbi quæ non eſt, novum nomen indidiſſent ſapientes Iſraelis?

Aliud Aſſyriæ nomen *Adiabene* διὰ τὸ τοὺς πλείους ποταμοὺς ἐν αὐτῇ ὄντας δυσχερεστέραν ποιεῖν τὴν διάβασιν *quia in ipsâ plures ſunt fluvii qui difficilem aditum faciunt.* Ita Suidas, & multo ante Ammianus: *quod inter Oenam & Tigridem ſita, navigeros fluvios, adiri vado nunquam potuit.* Quis ſit Oena fluvius, cujus alius nemo lib. 23. Vide & Euſtath. in Dionyſ. p. 102.

D meminit, divinare non poſſum. Hoc unum ſcio falſam eſſe hanc originationem. Nam ab Aquilone ſaltem nullo transmiſſo fluvio per montes Carduchios vel Gordyæos in Aſſyriam patet acceſſus. Quin & Aſſyriæ fluvios non eſſe plane ἀδιαβάτους docent expeditiones Xenophontis & Alexandri, quorum ille Lycum, hic Tigrim Aſſyriæ amnes longe maximos cum univerſis copiis vado trajeciſſe leguntur.

Sed Adiabene nomen factũ eſt ad inſtar Chaldæi הדיב vel חדייב *Hadiab*, quomodo vocari Adiabenem à Talmudicis & Chaldæo interprete mirum eſt notaſſe neminem. Sic Jer. 51, 27. pro Hebræis *regna Ararat, Minni, & Aſcenaz* Chaldæus habet מלכות ארעא דקרדו משרית הורמיני והדיב *regna terræ Kardu* (Gordyæ-

E orum) *copia Hurmine* (Armeniæ) *& Hadiab* (Adiabenes) Ezech. 27. 23. Hebr. *Charan & Channe & Eden* Chald. חרן נציבין והדיב *Carræ, Niſibis & Hadiab.* Ita legendum, non הריב *Hariab*, vocem nihili quam habent libri editi. Sic in tractatu

Mm Tal-

Talmudico Bava Bathra יעקוב הדייבא *Jacob Hadiava* (Adiabenus) & זוגא דסן הדייב *par ſapientum ex Hadiab*. Et in tractatu *Kiddușin* חבור זו חדייב *Chabor* A
2.Reg.17,6.*eſt Hadiab* Adiabene. Ibi ſcribitur per ח *Cheth*, quomodo legit Baal Aruch Ezech.27,23. Sed reſcribo ה *He*.

In his locis הדיב *Hadiab* vel הדייבא *Hadiava* eſſe Adiabenam, præter ipſum ſonum vocis, docent loca vicina Carrhæ, Niſibis, Gordyene & Armenia, quæ ſimul nominantur: Atque illud imprimis quod *Chabor* dicitur pertinere ad *Hadiab*; Quod de Adiabene vel Aſſyria veriſſimum. Nam & Scriptura id teſtatur
Ptol,l.6.c.1. diſertis verbis 2.Reg.17,6.& 18,11. Et in Ptolemæo Χαβώρας eſt Aſſyriæ montoſa pars quæ Mediam attingit. Atque id maximè confirmat quod jam ante docuimus, B
Iſraelitas in ea loca fuiſſe translatos ab Aſſyriorum Rege Salmanaſſaro.

Porro unde ſit factum ut Aſſyria vocetur הדייבא *Hadiava* docet Ammianus his verbis: *Nos autem didicimus quod in his terris amnes ſunt duo perpetui,* lib.23.
quos & tranſivimus Diavas & Adiavas junctis navalibus pontibus, ideoque intelligi Adiavenam cognominatam. Res ut planior fiat, ſciendum eſt Aſſyriæ nobiliſſimam partem (in quâ olim Ninus civitas, & Arbela, & Gaugamela, Darii clade inſignes loci) duobus includi fluviis, qui è Gordyæorum montibus orti ambo in Tigrim exeunt. Horum unus altero major, quique à Tigri prior excipitur, ab Ammiano דיבא *Diava* vocatur, id eſt lupus vel lupinus. Chaldæis enim lupus eſt דיבא *Deva*. Inde eſt quod idem fluvius Græcè dicitur Λύκος *Lycus*. Ita habetur C
Strab. l. 16 Curt lib 4. Plin. lib.6. cap.26. Arrian.lib.3. in Strabone, & Curtio, & Plinio, & Arriano. Ex quibus corrigendus Ptolemæus, in quo pro Λύκος eſt Λευκὸς *Leucus*. Pro Diavâ Xenophon Cyri minoris libro ſecundo Ζάβατον, & libro tertio Ζάταν nominat. Sed reſcribendum Ζάβατον ut in priore loco. Ζάβατος factum videtur ex constructo דייברת *Diabat*.

Nicolaus Fullerus (vir doctiſſimus & in his minutiis mirè perſpicax) Ζάταν & Ζάβατον in Xenophonte putavit eſſe diverſos amnes: Ζάταν eſſe majorem illum quem *Diavam* eſſe diximus, & Ζάβατον minorem alterum qui Marcellino eſt *Hadiava*. Adeoque Ζάταν mutat in Ζάβαν, & Ζάβατον in Ζάβκατον, ut ſic fiat Zabes minor, quia קטן *caton* Hebræis parvum ſonat. Sed quod illius pace dixerim, hæc utut ingenioſè conficta nihil habent ſolidi. Nam ut taceam קטן *caton* pro parvo Hebræam quidem eſſe vocem, ſed Chaldæis plane ignotam: Certum eſt Zaten fluvium Xenophontis libro tertio, eundem eſſe cum Zabato, de quo libro ſecundo egerat. Ibi enim narrat Græcos è Paryſatidis vicis cum exceſſiſſent, fluvium Zabaton attigiſſe, ad quem cum moras necterent, Clearchum Imperatorem ſuum & præcipuos pleroſque Duces Tiſſaphernis artibus in Perſarum caſtra pellectos inſigni proditione fuiſſe interemptos. D

Hæc libro ſecundo Xenophon. Tertio deinde telam retexens inſtitutæ narrationis, refert Græcos hoc caſu, ut par erat, valde perculſos, & incertos quid agerent, tandem oratione ſuâ erectos & recreatos, animos reſumpſiſſe, atque in mortuorum locum alios ſuffeciſſe Duces. Quô factô demum *Zaten*, id eſt E
Zabaton, de quo prius, inſtructo agmine trajeciſſe. Zaten porro ſeu Zabaton eundem eſſe cum Lyco putet cum ex amplitudine; Nam deſcribitur latus qua-

A tuor plethris, id eſt pedibus quadringentis: Tum quia illo trajecto nullus alius occurrit Græcis usque ad montes Carduchiorum præter torrentem ſine nomine de quô dicetur infra.

Alter Adiabenes fluvius iſto minor הדייבא *Adiavas* multis apud veteres inclaruit nominibus, quæ explicare non eſt cujusvis. Φύσκον Xenophon, Κάπρον Strabo & Ptolemæus, Βύμαδον & Βύμηλον Arrianus, *Beumello* Curtius, *Abſitrim* Plinius, & Ammianus *Adiavam* appellat. Sed & in Ptolemæo *Gorgus* videtur idem eſſe cum *Capro*, & unus amnis diverſis nominibus bis deſcribi, quod ab illo non ſemel factum. Nam in illis locis alii nullum norunt fluvium alicujus nominis B præter duos quos diximus. Cyr. Min. l. 2, Strab. l. 6. Prol. l. 6. c. 1. Arrian. Alex. l. 3. & 6. Plin. l. 6. c. 26. Ammian. l. 23. Prol. ub. ſupra.

Interim pleraque hæc nomina pæne eôdem recidunt. 1. *Phyſcus* in Xenophonte eſt Chaldæum פחיז *Phechiz* ad Græcam formam effictum. Nempe פחז rapidum & præcipitem ſonat, & de aquâ propriè dicitur. Sic Gen. 49. 4. פחז כמים *Præcepsfuit ut aqua*. 2. In Arriano Βύμαδος libro tertio eſt vox nihili, ſed ex libro ſexto reſcribendum Βύμηλος, cui vicinum *Boumello* apud Curtium. Quæ & ipſa corrupta ſunt, ſed facilè reſtituentur, ſi B & M transponantur, ut ſic fiat Μύβηλος, id eſt מבהל *Mubel*, itidem à præcipiti curſu; Nam מבהל *Mebael*, idipſum ſonat. 3. Sic הדייבא *Hadiaba* factum videtur ex Arabico הדיב *Hadib* ejusdem aut valdè vicinæ ſignificationis. Giggeius הדב (*Hadaba*) *properavit*: C הדב אלשי *res fluxit*. אלאהדאב (*Alahdab*) *celeritas volatûs, celeritas curſûs*. 4. Neq; aliud eſt: Γοργός. Heſychius: Γοργὸς εὐκίνητος, ταχύς. Item: Γόργυτον, τάχινον, σπεῦδον. 5. Jam in Plinio pro *Abſitris* quis non videt reſcribendum eſſe *Abſyrtus*, id eſt Ἄψυρτος, cujus nominis fluvius fuit in Ponto Cappadocico, qui idem vocatur *Abſarus* & *Apſorrhus*. *Apſorrhus* autem aut *refluum* ſignificat aut *celeriter fluentem*, prout vox deducitur vel ab ἄψ vel ab ἄψα. Scholiaſtes in Homerum Iliad. Σ ἀψόῤῥου οἷς τὸ ὀπίσω ῥέοντος, ὑποχωροῦντος, ἢ τοῦ ταχέως ῥέοντος. Etymologicum: Ἀψόῤῥου, παρὰ τὸ ἄψ καὶ τὸ ῥόον, πλεονασμῷ τοῦ ο, ἢ παρὰ τὸ ἄψα ἄψοῤῥος. ἀμφότερα γὰρ δύναται εἶναι. Eadem habet Euſtathius in Odyſſ. υ. Itaque etiam nomen Apſorrhous, vel quod idem Abſyrtus, à præcipiti curſu deducitur. 6. Hûc deD nique pertinet quod idem fluvius Κάπρος, id eſt Aper appellabatur, quod animal, quoties eſt accenſa bilis, in venatores obvios multo cum impetu fertur: pag 317.

Et ruit oppoſiti mtens in vulnera ferri.

Ita de apro Ovidius in Halieut. & 8. Metam.

Hinc aper excitus medios violentus in hoſtes
Fertur, ut excuſſis eliſus nubibus ignis.

Proinde ſuum & aprorum proprium eſt irrumpere συῤῥήγνυσθαι. Julius Pollux quo loco agit de curſu & pugnâ animalium lib. 5. cap. 15. Εἴποις δ' ἂν ἔλαφον θεῖν, λαγωὸν φύγειν σῦν καὶ κάπρον συῤῥήγνυσθαι. *Dices porro cervum currere, leporem fugere, ſuem & aprum irrumpere.*

E Hæc de priſcis Adiavæ fluvii nominibus, qui videtur altero ideo fuiſſe rapidior, quia compreſſiore eſt alveo. Nam in pari longitudine latitudo diſpar

lib. 2. Cyr. Min. admodum, ut ex Xenophonte patet, in quô alter eſt τετράπλεθρος, hîc ſolùm πλεθριαῖος, id eſt quadruplo anguſtior. A

Apud recentiores, puta Paulum Diaconum, Cedrenum, Calliſtum, authorem hiſtoriæ Miſcellaneæ, Zabæ nomen utrique flumini commune eſt, Diavæ in-Cl. 4. part. 6. quam & Adiavæ. Sed diſtinctionis ergo vocatur unus Zaba major & alter Zaba minor. Sic Arabs Geographus Senn & Haditham oppida deſcribit ad Tigrim, illam ad Zab minoris, hanc ad majoris oſtia, ſpatio millium XXXVI. ſuperiorem. Unde docemur hi duo amnes quanto intervallo diſtent, ſaltem circa oſtia. Itaque non ſatis capio quod ibidem additur: *Caterum duo Zab ſunt duo flumina magna, qua quando in unum coaleſcunt aquant, imo ſuperant dimidiam partem Tigris.* B Quomodo aut quando coaleſcunt duo amnes, ſi illorum oſtia diſſita ſunt ab invicem paſſuum millibus XXXVI? An hoc voluit Tigrim utroque auctum eſſe duplo ampliorem? Zaba corruptum ex *Diava*, ut prius *Diava* vel דיבא *Deua* ex Hebraico זאב *Zeeb*. Itaque *Zaba* & *Diava* ſolâ dialecto differunt, & in Xenophonte *Zabatos* magis accedit ad *Zabam*. Quin & Ammianus lib. 18. pro *Diava* habet *Zabam*: *Poſtquam*, inquit, *Reges Nineve Adiabene ingenti civitate transmiſsâ in medio pontis Anzaba*; id eſt *pontis ad Zabam*. *An* eſt Arabicum עָן quod nonnunquam ſumitur pro על ut Hebr. 1, 3. עָן ימין *ad dextram*. Itaque quô locô dicitur *transitis fluminibus Anzaba & Tigride*, puto delendum *An* perperam præfixum voci Zaba, quia particula עָן *an* ibi loci plane eſt ſuperflua. C

Ponti Anzabæ ſeu ſuper Zabam ex oppoſito reſpondet ἡ τοῦ Κάπρου διάβασις *Capri trajectus* apud Strabonem lib. 16. Nam διάβασιν docti ſciunt paſſim pro ponte ſumi. Ad hos pontes, ut quidem puto, fuere portæ fluminum Ninives de quibus Nahum. 2, 7. *Portæ fluminum apertæ ſunt* שערי הנהרות נפתחו *& propugnaculum eſt diſſolutum*. Cui loco non parum lucis afferunt hæc Herodoti lib. 5. cap. 52. Ἐκδέχεται δὲ ἐκ τῆς Φρυγίας Ἅλυς ποταμὸς ἐπ᾽ ᾧ πύλαι τε ἔπεισι, τὰς διεξελάσαι πᾶσα ἀνάγκη, καὶ οὕτω διεκπερᾶν τὸν ποταμόν. Καὶ φυλακτήριον μέγα ἐπ᾽ αὐτῷ. *Phrygiam accipit fluvius Halys, cui imminent portæ per quas transire omnino neceſſe eſt, atque ita fluvium trajicere; propugnaculum magnum ad illum fuit.* Hujusmodi portas cum vicino propugnaculo ad Aſſyriæ fluvios prope Ninivem D videtur deſcribere Propheta Nahum.

Inter Diavam & Aniavam, id eſt Lycum & Caprum, præter Ninivem de quâ deinceps, Strabo & alii notant duo loca Darii & Alexandri prælio maxime illuſtria, nempe Arbela & Gaugamela, quorum Arbela eſt ad Caprum, Gaugamela inter duos amnes medio fere ſpatio prope montem Nicatorium quem ab eventu pugnæ Alexander ita vocavit. Ibi enim verus prælii locus, non ad Arbela ut multi volunt. Vide Strabonem, Plutarchum, Arrianum, Dionem, Marcellinum, &c.

Arbela Græci Scriptores nomen habere volunt à conditore Arbelo Athmonei filio. Alii recentiores ab Arbelo priſco Aſſyriæ Rege & Deo, ut quidem E ex Cyrillo contendunt lib. 3. contra Julianum. Sed fefellit illos Latina verſio, quæ fecit Arbelum ex ἄρα βῆλος. Ita enim eſt in Græco textu: πρῶτος ἀνθρώπων τοῦ

Ἀσυ-

A Κατυείην γῆς Βαβυλωνίης, ἀνὴρ ἀλαζὼν καὶ ὑπερόφρυς ἄρα Βῆλος; Quod & à novo interprete, viro doctiſſimo rectè redditum: *Primus hominum terræ Aſſyriorum dominatus eſt, vir arrogans & elati ſupercilii, Belus.* Sed ערבלא *Arbela* vocem Chaldæi uſurpant pro populorum colluvie. Plurale ערבלאין *arbelain* reperitur in Chaldaica paraphraſi Cant. 1, 9. pro miſcellaneis turbis. An hinc Arbelæ dicantur alii videant.

Gaugamela Strabo & Plutarchus perperam exponunt *Cameli domum.* Malim *Cameli collem*, id eſt גב־גמלא *Gab-gamela.* Nam ex Strabone liquet in proximo fuiſſe montem Nicatorium, qui fortè ante Alexandrum vocabatur *Cameli*
B *collis.* Quamvis aliud ſuccurrat, quod puto eſſe verius. גבא *geva* Chaldæis eſt exigere, גבאי *gabbai* ὁ τελώνης tributi exactor, גבי *gavi* vel גביא *gevia* collecta, tributi exactio. Hinc igitur גבי גמלא *gave gamela* (quomodo diſtinctis vocibus ſe legiſſe ſcribit Hermolaus Barbarus in Plinii MSS. optimæ notæ) erunt Cameli tributa ſive cenſus. Nempe ut teſtatur Plutarchus. τῶν πάλαι τις βασιλέων ἐκφυγὼν πολεμίους ἐπὶ καμήλου δρομάδος ἐνταῦθα καθίδρυσεν αὐτὴν ἀποτάξας τινὰς κώμας καὶ προσόδους εἰς τὴν ἐπιμέλειαν *priſcorum Regum aliquis qui hoſtes effugerat camelo dromade vectus, illum ibi collocavit certis vicis & vectigalibus in ejus curam attributis.* Illa vectigalia vocabantur גבי גמלא *gave gamela* vectigalia cameli, unde loco nomen factum. Priſcum illum Regem Strabo Darium eſſe ſcribit
C Hyſtaſpis filium cujus regia Sadracæ prope Arbela Sadraci cognominis uni è tribus Danielis contubernalibus.

Circa eadem loca Strabo deſcribit Naphtæ fontem, & ignis ſcatebras, καὶ τὸ τῆς Ἀναίας ἱερὸν *& Anææ templum*, id eſt Anaitidis, de qua idem Strabo alibi paſſim, & Agathias lib. 2. & Pauſanias in Laconicis, & Plutarchus in Artaxerxe. Ex quibus corrigendus Clementis locus in Protreptico de eodem Artaxerxe: ὃς πρῶτος τῆς Ἀφροδίτης Ταναΐδος τὸ ἄγαλμα ἀναστήσας ἐν Βαβυλῶνι, καὶ Σούσοις, καὶ Ἐκβατάνοις, καὶ Πέρσαις, καὶ Βάκτροις, καὶ Δαμασκῷ, καὶ Σάρδεσιν ὑπέδειξε σέβειν *qui primus erecta Veneris Tanaidis ſtatua Babylone, & Suſis, & Ecbatanis, & in Perſis, & Bactris, & Damaſci, & Sardibus Deam oſtendit eſſe colendam.* Pro Ταναΐδος reponendum
D Ἀναΐτιδος. In qua emendatione non debuit hæſitare vir doctus. Nam præter Perſicam illam Anaitidem, de qua præter Strabonem Agathias libro ſecundo etiam Ecbatanis Anaitidem fuiſſe cultam ex Plutarcho ſcimus, & Syſis, & in Lydia ubi Sardes ex Pauſania. Et in illius cultum Artaxerxes quam fuerit propenſus inde colligas, quod celebrem illam Aſpaſiam Cyri olim concubinam, cujus formam & reliquas dotes tam multis deprædicat Ælianus in variis initio lib. 12. creavit ſa- Plut. in Artax.
cerdotem, ut præficeret templo Anaitidis Ecbatanenæ. Nec quenquam movere debet quod Anaitidem alii Venerem, alii Dianam explicant. Nam raro ſibi conſtant priſci ſcriptores, cum peregrina numina Græcis nominibus efferunt. Anaitidem multi Dianam eſſe voluerunt, quia communi fano cum Deo חמן Omano, vid Scal. in
E id eſt Sole colebatur; ut teſtatur Strabo lib. 15. Viciſſim alii Venerem eſſe maluerunt, quia infami ritu virgines in illius templo proſtabant, ut idem refert in fine libri undecimi. Cæterum ex loco Strabonis in quo verſamur, in quo Ἀναία *Anæa* Catul. p. 96.

 voca-

vocatur quæ aliis Anaitis, reſtituenda ſunt loca de eâdem Anaitide 2. Macchab. 1. v. 13. 15. In iis enim pro Ἀναία ſcriptum Ναναία. Nempe in his verbis περὶ τὴν Ναναίαν, N initio vocis aſſumptum ex fine præcedentis; inde ortus error latius ſe propagavit; Nam & eôdem verſu legitur ἐν τῷ τῆς Ναναίας ἱερῷ, pro τῆς Ἀναίας, ut in Strabone: Et verſ. 15. τοῦ Ναναίου, etiam ſexu mutato. A

Eſt & circa Arbelam & Caprum amnem ὁ Κυπαρισσών *Cupreſſetum*, ut notat Strabo. Quod non temerè prætereundum eſt. Nam, ſi conjecturæ locus eſt, in eô cupreſſeto Noe fabricavit arcam; Saltem id probare conati ſumus libri primi cap. quarto, argumentis, ut putamus, non prorſus contemnendis.

De Aſſyriæ locis Plinius lib. 6. cap. 26. paucis verbis multa habet quæ nemo alius: *Gordyæis*, inquit, *junctis Alom per quos Zerbis fluvius in Tigrim cadit, Azones, Silices montani & Orontes. Quorum ad Occidentem oppidum Gaugamela. Item Sue in rupibus, ſupra Silici; Claſſitæ per quos Lycus ex Armenia fertur; Abſitris ad hybernum exortum, Azochis oppidum.* Gordyæos jam diximus occupaſſe montes Ararat quos Chaldæus interpres appellat montes קרדו *Kardu*, & Xenophon Καρδούχια ὄρη, ubi Ptolemæi Niphates. His Gordyæis juncti *Alom per quos Zerbis in Tigrim cadit*. Aloni nempe occuparunt campeſtrem vallem inter Gordyæos montes & Lyci oſtia. Chaldaicè dicebantur הילון *Heluan*, quia חילא *hela* eſt vallis: Talmud in tractatu *Kiddusin* לחלח זו חילון וחבור זו חדייב *in Halach id eſt Chelnan, & Chabor id eſt Hadiab* (Adiabene) Dicerem ab אלון *allon* vel *elon* dici *Alonos* ſi tam Chaldæi quam Hebræi pro valle uſurparent. *Zerbis* per Alonos in Tigrim fluens videtur eſſe Xenophontis Χάραδρα *torrens*, quem transmiſſo amne Zabato Græci repererere ſecundis caſtris. Nomen à verbo זרב *zerab* vel *zarab* quo non Chaldæi ſolũ, ſed & Hebræi utuntur & Arabes. Propriè ſignificat effluere more torrentis. Inde Job. 6, 17. de torrentibus, בעת יזרבו *tempore quo effluunt*. Jam qui ſequuntur *Silices montani* ex argumento ſic dicti; Chaldæis enim סלק *ſelac* eſt aſcendere, & סליקא *ſelica* aſcenſus. De Gaugamelis jam dictum. Huic proximum oppidum *Sue in rupibus* nomen habet merè Chaldæum; Nempe שוע *ſua*, vel ut veteres *Sue*, rupem ſignificat. Vox eſt Syris in multo uſu, ſed & Chaldæis Prov. 30, 19. על שועא *ſuper petram*. Claſſitæ per quos Lycus ex Armenia fertur, melius dicerentur Calachitæ vel Calacheni à Calach כלח urbe quam condidit Nimrod Gen. 10, 12. Unde Calachene regio in eodem ſitu Straboni & Ptolemæo. Pro Abſitri jam monuimus legendum eſſe Abſyrtum, id eſt Caprum, cujus ſcaturigines Ptolemæus deſcribit ad hybernum exortum Calachenes. Hæc obiter notare viſum eſt in locum Plinii valde obſcurum. B C D

[Marginalia: Cyr. Min. l. 4. — Vid. Aruch in הד״ב — Cyr. Min. l. 3. — Vid. Pſal. Syr. 27, 5. & 40, 3. Et Apoc 6, 15, 16. &c.]

Eſt & in Strabone locus de Adiabenis quem doctiſſimus Caſaubonus præterîvit intactum: καλοῦνται δ' οἱ Ἀδιαβηνοὶ καὶ Σακκόποδες in quem vir maximus ad Solinum ita ſcribit: *Haud ſcio quare ſic dicti, niſi ſit quod ſuſpicor. Græci Ἀδιαβηνοὺς putarunt nominatos, quaſi τοῦ διαβαίνειν impotes, qui minime poſſent crura divaricare ad ambulandum, haud ſecus ac ſi pedes ambo intra ſaccum conditos haberent* ὡς *συμβεβηκότας*. Hæc ille quidem acutè ut ſolet. Tamen ego aliud ſuſpicor, nem- E

pe

A pemendoſè ſcribi Σαλκόποδας pro Σαυκρόποδας; Et vocem ignotam librarios corrupiſſe. Σαυκρόποδες Heſychio ſunt ἁβρόποδες, id eſt ἁβρὰ βαίνοντες, qui infracto greſſu & ſuſpenſo mollitiem animi præ ſe ferunt. Hinc Suidæ ἁβρὰ βαίνων eſt θρυπτόμενος *deliciis fractus*; Et Heſychio ἁβρὰ βαίνων eſt τρυφερόβιος *qui molliter & delicate vivit*. Nempe mollis inceſſus mollem & effœminatam vitam arguit. Eſtque id vitium frequens fœminis quæ liberalius educatæ ſunt, & in lautiore fortuna. Sic in Medea Euripidis Glauca Creontis filia Regis Corinthiorum, verſ. 1164.

—— διέρχεται

B στέγας, ἁβρὸν βαίνουσα παλλεύκῳ ποδί

—— *ambulat*

Per tecta, gradiens molliter pede candido.

Et Propertii Muſa: l. 2. verſ. 409.

— digitos & lumina nigra puellæ,

Et canit ut ſoleant molliter ire pedes.

Sic filiæ Sion Eſ. 3, 16. ibant הלוך וטפוף, id eſt juxta Aben-Ezram מהלך טף inceſſu molli & tenero puerorum inſtar; Fortè etiam ab equis ſumptum: nam Arabicè פרס טפאף eſt equus leniter incedens. Sic Propheta ſtatim addit metaphoram ab equis ſumpta, וברגליהם תעכסנה *& pedibus ſuis* quaſi *compedita erant*, C nempe ut equi qui tolutim incedere docentur. Hieronymus recte reddit, *compoſito gradu incedebant*; Niſi quod verſio ambigua eſt, & compoſitus gradus videtur potius cedere in laudem contra Prophetæ mentem. Sed compoſitum gradum multo aliter ab eo accipi docet nota hæc appoſita: *Ut compoſito incedant gradu, non naturam ſequuntur ducem, ſed hiſtriones redimunt præceptores.* Itaque compoſitus gradus ibi ſumitur pro affectato. Muliebrem hanc mollitiem graphicè exprimunt verba Moſis Deut. 28, 56 quamvis non citra hyberbolem: *Mollis in te & delicata, quæ non tentavit plantam pedis ſui figere ſuper terram præ deliciis & præ mollitie.* Græci optimè ἡ ἁπαλὴ ἐν ὑμῖν καὶ ἡ τρυφερὰ, ἧς οὐχὶ πεῖραν ἔλαβεν ὁ πούς αὐτῆς βαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὴν τρυφερότητα καὶ διὰ τὴν ἁπαλότητα. Mollitem illam Chaldæi D duo interpretes Jonathan & Jeroſolymitanus voce חטירתא vocant vel חיטוריא voce maximè propria. Nam חטר verbum apud Arabes propriè ſignificat molli inceſſu progredi. Ita explicatur in Giggeio. Quod ſi ne in fœminis quidem ferenda eſt hæc mollities, in viris multo minus. Eleganter Cicero lib. 1. de officiis: *Cavendum autem ne tarditatibus utamur in greſſu mollioribus, & pomparum ferculis ſimiles eſſe videamur.* Quod imitatus Ambroſius ita ſcribit: *Sunt etiam qui ſenſim ambulando imitantur hiſtrionicos geſtus, & quaſi quadam fercula pomparum & ſtatuarum motus nutantium, ut quotieſcunque gradum transferunt, modulos quoſdam ſervare videantur.* Talis de quo Poëta vetus apud Suidam: de offic. l. 1. cap. 18.

Ἐκεῖνος ὄντως ἁβρὰ βαίνειν ἐδόκει

Is ire molli pol videbatur gradu.

E Et Agag Rex Amalek qui venit ad Samuelem מעדנות *in deliciis*, delicatè incedens. 1. Sam. 15, 32.
Chaldæus habet מפנקא laſciviens, delicias agens, ἐντρυφῶν. Et Kimchius: בתענוג

in

In deliciis, quaſi dicat, & ſi eſſet morti proximus, tamen ivit ad eum מעדנות *cum* A
verſ. 955. *faſtu.* In eo numero denique Perſæ & Aſſyrii, quos in Æſchyli Perſis Rex Xerxes ita compellat: Γοᾶθ' ἁβροβάται *gemite ô molli inceſſu viri.* Ἁβροβάται iidem qui Ἁβρόποδες & Σαυκρόποδες. Nam quomodo βάσις & πούς, ita etiam ἁβρὸς & σαυκρὸς ſunt voces ſynonymæ. Heſychius σαυκρὸν exponit ἁβρὸν, ἐλαφρὸν, ἄκρον, τρυφερὸν, σεμνὸν, σοβαρὸν *mollem, levem, ſummis pedibus inſiſtentem, delicioſum, gravem* (id eſt oſtentabundum) *cum faſtu incedentem.* Ἄκρος propriè ſummus eſt; Nos hic ſumimus pro eo qui ἄκροις τοῖς ποσὶν ἐπιβαίνει, quod Græce eſt ἀκρίζειν, ἀκροβάζειν & ἀκροβατεῖν; Id autem ad faſtum & pompam pertinet; aut etiam ad delicias. Utroque vitio Aſſyrios laboraſſe non diffiteor. Tamen quisquis Ninyæ B
legerit & Sardanapali vitam, atque aliorum Aſſyriæ Regum, potius ad mollitiem & luxum referet hoc epithetum quam ad faſtum & ſuperbiam. Proinde Aſſyrios
Cyr in Nahum 3, 13. Cyrillus dicit κοσμεῖσθαι κορικῶς *ornari inſtar puellarum.* Et Ninivitas pro fœminis habet Nahum, Ninivem ita compellans: *Ecce populus tuus mulieres in medio tui.* Itaque Aſſyrios etiam in inceſſu mulierum mollitiem expreſſiſſe veriſimile eſt: atq; eodem ſenſu Σαυκρόποδας vulgi verbio dictos quo ab Æſchylo Ἁβροβάτας. Julius Firmicus hæc animi vitia perperam in aſtra rejicit, ſcribens eos qui Pleiades habent in horoſcopo *molliter ambulantes veſtigia ſuſpendere eosque pœnitere quod viri nati ſint.* Jam ad Ninivem.

C

CAPUT XX.

Ninive נינוה

NInive, vulgo *Ninus*, Ptolemæo Νινυὶ, Ammiano *Nineve*, à Nino vel à Ninya Nili filio. Terræ & urbes vocantur poſſeſſorum nominibus Gen. 4, 17 Pſ. 49, 12 Aſſyria terra Nimrod Mich 5, 5 Lucianus Ninives locum negat poſſe indicari. Alii ad Euphratem, alii ad Tigrim deſcribunt Et horum alii ad occaſum, alii ad ortum Tigridis, quorum rurſus pars ſupra & pars infra Lycum. Quin Herodotus, Diodorus & Ammianus modo Euphrati modo Tigri Ninum admovent. Probatur duplicem eſſe Ninum, unam ad Euphratem in Comagena, alteram in Aſſyria trans Tigrim De priore Philoſtratus lib 1 ex Dami inde oriundo, & Ammianus lib 14. Et Suidas in Δάμις, quæ vocatur verus Ninus. Plinius poſteriorem ponit ad occaſum Tigridis, ubi hodie *Moſal* Sed Nubienſis & Benjamin docent inter Moſal & Nini rudera Tigridem D
eſſe interjectum. Fullerus perperam negat Ninivem fuiſſe ad Tigrim, cum pæne omnes veteres diſertè id aſſerant; nec debuit Ptolemæo Strabonem opponere, cum de ſitu Ninives idem uterque ſtatuat, nempe Ninivem eſſe ſupra Lycum. Tamen ab Ammiano, & Diacono, & Benjamine ponitur infra Lycum. Forte Ninus quæ tum extabat, non fuit in eodem loco in quo vetus illa Ninus: Aut plane ignoratur locus Ninives juxta id quod prædixerat Nahum, 1, 8, & 3, 17. Ninive urbs magna Deo Jon 1, 2. ut Moſes ἀστεῖος τῷ θεῷ Act 7, 20. *Itineris trium dierum*, nempe in ambitu, quod ſequuntur multi veteres. Ninus major Babylone, omnium urbium multo maxima. Longitudo, latitudo & ambitus Murorum altitudo & latitudo; quot annis condita, conditorum numerus. Tumulus immenſi operis ibi excitatus a Semiramide. Ambitum ſtadiorum CCCCLXXX ſeu milliarium LX triduanum iter conficere Diurnum iter ſunt XX millia, quod multis probatur σταθμὸς *manſio* plerumque id ipſum. Duodecim infantes myriades Ninive, Seleuciæ hominum DCM. Thebis Ægyptiis DCCM ætate militari. Romæ aliquando cenſa civium capita CCCCXXVIIIM Athenis ſervorum CCCCM. Sybari armata hominum millia CCCM. Carthagine hominum DCCM. Agrigenti DCCCM ævo Empedoclis. In inſula Ægina CCCCLXXM. Hieroſolymis Paſchæ tempore tricies centena homi- E

num

A num millia. Ninive peregrinis jus civitatis indultum. Ninivitæ multiplicabantur ut bruchi Nahum 3,1. Cur *piſcina aquarum*, Nahum. 2,9. *Aqua* pro populis. *Gloria* pro multitudine. Foſſæ inciſæ circa Ninivem Ninive tam à Cyaxare, vel Aſſuero quam à Nabuchodonozoro ſubverſa, & quo anno Locus Druſii Ninive diu jacuit. De ejus excidio multi ſcriptores. Herodotus corrigitur. Alia Ninive recentior, etiam ipſa exhauſta vicinitate Moſal in parte oppoſitâ Tigridis.

NInive Græcis & Romanis ſcriptoribus eſt *Ninus*. Tamen illis nomen Nineves non fuit plane ignotum. Ita enim Ptolemæus lib. 8. ἡ καὶ Νῖνος, ἡ καὶ Νινευΐ: Et Ammianus lib. 18. *Poſtquam Reges Nineve Adiabenes ingenti civitate tranſmiſſa &c.* נינוה *Nineve* dici putatur quaſi נין־נוה *Nin-nave*, id eſt Nini habitatio,
B vel à Nini filio Νινύᾳ. Ut hîc ſit illuſtre exemplum vanitatis illius quam notat Pſaltes Pſ. 49,12. קראו שמותם עלי ארמות *terras appellant nominibus ſuis*. In quem locum recte Selomo: *Terras id eſt domos quas ædificant, ut ſui ſint monumentum: Sic Gen. 4,17. Cain vocavit urbem nomine filii ſui Enoch, ut Antiochus condidit Antiochiam, Seleucus Seleuciam.* Caini exemplum maxime eſt ad rem, quia Ninus Nimrodi filius ut Enoch Caini fuit: uterque autem urbem à ſe conditam appellavit non ſuo ſed filii nomine: Sic Aſſyria univerſa vocatur terra Nimrod Mich. 5,5. Quod illi nomen inditum à Nimrode veriſimile eſt. Sed Aſſyrii maluerunt patris ſui nomine appellari.

Hæc de nomine: jam de ſitu. Lucianus in Dialogo cui titulus Ἐπισκοποῦντες,
C Ninum ita periiſſe ſcribit, ut nullum illius ſuperſit veſtigium, nec ejus locus poſſit indicari: ἡ Νῖνος μὲν ἀπόλωλεν ἤδη, καὶ οὐδὲν ἴχνος ἔτι λοιπὸν αὐτῆς, οὐδ᾽ ἂν εἴποις ὅπου ποτ᾽ ἦν. Et verò de loco Ninives

Hiſtorici certant, & adhuc ſub judice lis eſt.

Et in eo indicando eſt quod miremur veterum levitatem pæne dixero deſultoriam. Alii enim ad Euphratem deſcribunt, ut Cteſias & Diodorus, alii ad Tigrim ut Arrianus & Euſtathius. Atque hi rurſus multifariam diviſi. Ninum enim ad occaſum Tigridis in Meſopotamiâ ſolus ponit Plinius, alii ad ortum; Sed pars ſupra Lycum ut Ptolemæus, pars infra Lycum verſus Arbela ut Strabo & Ammianus, ſi quidem Fullero credimus. Quid quod horum ſinguli ſibi non con- Diod. l. 2. p. 65. Arrian. Indic. Euſt. in Dionyſ.
D ſtant, & de ſitu ejusdem urbis ſcribunt plane ἀσύστατα. Herodotus lib. 1. cap. 185. obiter de Nino locutus, Euphratem amnem fluere ſcribit διὰ τῆς πόλιος μέσης *per mediam urbem.* Sed id recantat idem his verbis cap. 193. ejusdem libri τὸν Τίγριν παρ᾽ ὃν Νῖνος οἴκηται *Tigrim ad quem Ninus habitatur.* Et rurſus cap. 150. libri ſecundi: τὸν Τίγριν ποταμὸν παραρρέοντα τὴν Νῖνον *Tigrim fluvium Ninum præterfluentem.* Par inconſtantia in Diodoro, qui cum libro ſecundo dicat Ninum fuiſſe Pag. 65.
conditam ſuper Euphratem ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν. Tamen idem lib. 17. ait Darium *ſtuduiſſe ut* περὶ τὴν Νῖνον *circa Ninum dimicaretur, quod latiſſimi ad eam* pag. 590.
campi explicandis commode ordinibus numeroſi exercitus eſſent aptiſſimi: Et caſtrametatum eſſe περὶ κώμην τὴν ὀνομαζομένην Ἄρβηλα *ad vicum nomine Arbela.*
E Quod idem eſt ac ſi Ninum in Adiabene prope Arbela eſſe ſcriberet, quô locô fuit conflictus Darii cum Alexandro. Ammianus videtur agi eôdem ſpiritu vertiginis. Ninum enim lib. 14. ponit circa Euphratem in Comagenâ prope Samo-

ſatam & Hierapolim. *Comagena*, inquit, *nunc Euphratenſis clementer adſurgit, Hierapoli, vetere Nino, & Samoſatâ civitatibus amplis illuſtris.* Sed idem lib. 18. tanquam ſui oblitus Adiabenæ Ninum adſcribit his verbis: *Reges Ninive Adiabenes ingenti civitate transmiſſa.* Et rurſus lib. 22. *In hâc Adiabena Ninus eſt civitas, quæ olim Perſidis regna poſſederat.* Non video hæc aliter poſſe conciliari quam ſi dicatur duplex fuiſſe Ninus: Una ad Euphratem in Comagenâ, altera in Aſſyriâ trans Tigrim, quas licet diverſiſſimas, tamen promiſcuè ſumunt ſcriptores, paſſim lib. 1. c. 13. & 14. Euphratenſi tribuentes quæ propria ſunt Transtigritanæ. Hæc conjectura firmatur ex Philoſtrato, in quo Apollonius, ex Antiochia in Meſopotamiam iturus, tranſit per antiquam Ninum. Philoſtrati verba ſic habent ex verſione Rhinuccini, nam Græca non ſunt ad manum. *Antiochia diſceſſit, duobus tantum famulis comitatus &c. Cum his profectus ad antiquam Ninum pervenit &c. Poſt hac in Meſopotamiam venientes, ab eo qui ponti cuſtodiendo præfectus erat, quid mercium ſecum veherent interrogati ſunt.* Vides, lector, hanc Ninum in Syriâ fuiſſe cis Euphratem, illi attiguam & ponti junctam. Quæ deſcriptio non poteſt non eſſe vera, quia illam hauſit Philoſtratus ex Dami Apollonii diſcipulo & perpetuo peregrinationum ſocio, quique adeo ex hâc ipsâ Nino erat oriundus, ut Philoſtratus pluribus ibidem refert. Omnino igitur præter Ninum Aſſyriæ, alia in Syriâ fuit prope Euphratem, quæ illa ipſa eſt Ninus de quâ nuper Ammianus: *Comagena nunc Euphratenſis clementer aſſurgit, Hierapoli, vetere Nino, & Samoſata civitatibus amplis illuſtris.* Ubi notandum appellari *veterem Ninum*, quomodo etiam à Philoſtrato qui ſic de Apollonio: *Ad antiquam Ninum pervenit.* Et à Suidâ in *Damis*, Δάμις (inquit) ἀνὴρ οὐκ ἄσοφος, τὴν ἀρχαίαν οἰκῶν Νῖνον *Damis vir non indoctus, incola Nini veteris.* Nempe ſic appellabatur ἀρχαϊκῶς, ut in Phœnice Palætyrus, & Palæbiblus: In Cypro Palæpaphus; in Caria Palæa Myndus; In Ioniâ Palægambrium; in Phrygiâ Παλαιὸν Βεῦδος; in Troade Palæpercote, in Theſſaliâ Palæpharſalus: in Campaniâ Palæpolis non procul à Neapoli. Sic ad Euphratem fuit *vetus Ninus* ab alterâ Nino diverſa. At cur vetus? An credibile eſt Euphratenſem illam Ninum vetuſtiorem fuiſſe Aſſyriacâ Nino quam condiderat Nimrod? Non puto; Sed è ſynonymis urbibus illi quæ erat obſcurior id potuit in ſolatium tribui ut antiquior diceretur. Utut res ſe habeat hoc credo jam clarè patere geminam eſſe Ninum; atque id ipſum veteres in errorem induxiſſe, qui Euphratenſem ita deſcribunt, ac ſi fuiſſet nobilis illa Ninus, imperii caput, urbium longè maxima.

A (first line) · B (beside "rus, tranſit per antiquam Ninum") · C (beside "Comagena nunc Euphratenſis") · D (beside "condiderat Nimrod")

Nos Euphratenſi valere juſſa, alterius verum ſitum indicare conabimur. Plinio ponenti Ninum ad Tigris occaſum, id eſt in Meſopotamiâ, multi hodie aſſentiuntur, quia ibi eſt *Moſal*, quam putant eſſe Ninum. Sed locorum periti monent
Clim. 4. part. 6. inter Moſal & Nini rudera Tigrim eſſe interjectum. Geographus Nubienſis: *Manſel eſt urbs ad occidentalem Tigris partem extructa, habetque tentoria ampla*
p. 61. & 62. *& provincias magnas, ac* præ cæteris רסתאק לינו *territorium Lino* (id eſt Nini) E
urbis vetuſtiſſimæ, ſita ab Orientali latere Tigris è regione Manſel. Benjamin Judæus: *Hinc biduo profectus ſum* לאלמוצל היא אשור הגדולה *Almozalem quæ eſt Aſſur*

A *Aſſur magna*. Et paulo poſt: והיא יושבת על נהר חדקל ובינה ובין נינוה הגשר
לבד *Sita autem eſt ad flumen Tigrim, & inter illam & Ninivem pons tantum inter-
cedit.*

Hactenus res eſt manifeſta. Sed ex quâ parte fuerit Lyci amnis qui exit in Ti-
grim, non usquequaque conſtat. Ptolemæum Fullerus *egregie falli* aſſerit, cum
ſupra Lycum ponit ad Tigris ortum. *Neque enim*, inquit, *ad Tigrim extructa erat
Ninus, ſed ad Lycum amnem, &c. Neque verò cis Lycum ad Occaſum, ſed in regione
ulteriore ortum verſus, ut eſt apud Strabonem gravem & locupletem ſane authorem.*
Hæc vir egregiè doctus, quæ utut proferat tanquam ex tripode dicta, tamen ſunt
B valde incerta, aut etiam aperte falſa. Certe non debuit negare Ninivem fuiſſe ad
Tigrim; cum præter Plinium & Ptolemæum, Herodotus etiam id aſſerat diſertis
verbis libro primo & ſecundo, & Arrianus in Indicis, & Euſtathius in Dionyſi-
um pag. 125. & Haitho Armenus in libro de Tartaris cap. 11. & Geographus Nu-
bienſis climatis quarti parte ſextâ, & Benjamin Judæus itinerarii ſui pag. 62. Tan-
to veterum conſenſui ſe opponere parum tutum eſt, niſi invictæ rationes ſuppe-
tant; At Fullerus nullas habet, ne veriſimiles quidem, quod illius pace dixero. *Ad
Tigrim*, inquit, *Ninus non erat, ſed ad Lycum.* Hæc opponit ut ἀσύστατα, cum ni-
hil pugnent. Potuit enim eſſe Ninus ad utriusque confluxum. Quod ſequitur de
Strabone, illum trans Lycum ortum verſus Ninum deſcribere, viro docto non
C excidiſſet, ſi Strabonem attente legiſſet, qui haud dubie Ninum ponit in eodem ſi-
tu cum Ptolemæo, hoc eſt cis Lycum. Quod aperte colligitur ex illis ipſis verbis
quæ ex Strabone profert Fullerus: *Trans Lycum verò Aturiæ campi Ninum cir-
cumjacent:* Ibi enim *trans Lycum* non dicitur eſſe Ninus reſpectu noſtri, ſed re-
ſpectu Arbelorum, quæ Strabo & alii deſcribunt ad Orientem Nini inter Lycum
& Caprum. *Aturia*, inquit, *ſimilis eſt iis locis quæ circa Arbela ſunt, & Lycum flu-
men intermedium habet. Arbela enim ad Babyloniam pertinent & juxta eam ſunt.
Trans Lycum verò Aturiæ campi Ninum circumjacent.* Hoc vult Strabo Lycum
dividere Babyloniam ab Aturiâ, adeoque Arbela & Arbelitem non pertinere ad
Aturiam, ſed ad Babyloniam, quia inter Arbelitim & Aturiam in quâ eſt Ninus,
D Lycus eſt intermedius. Nunquid hæc ipſiſſima eſt Ptolemæi ſententia, in quo Ly-
cus Arbelitim à Nino dividit, cum Fullerus tam Ninum quam Arbela includat in-
ter Lycum & Caprum. Illi igitur Strabo non minus adverſatur quam Ptolemæus.

Tamen certum eſt Ammianum & Paulum Diaconum Fullero conſentire, cum
ille Perſarum Reges ex oriente venientes Ninive transmiſsâ ſcribat pontem An-
zabæ transiiſſe; Hic Heraclium in orientem proficiſcentem trajectô Zabâ caſtra
metatum eſſe juxta Ninivem. Omninò igitur Zaba fluvius, qui cum Lyco plane
idem eſt, ut multis probavimus, occidentalior eſt Nino. His Benjaminum addo
qui à Ninive dicit Arbelam unâ paraſangâ diſtare, i. e. paſſuum quatuor millibus.

Itaque hoc unum ſupereſt, vel ut Strabonem & Ptolemæum dicamus igno-
E raſſe verum Nini ſitum, vel ut Ninum urbem, quæ Ammiani ævo & deinceps per
aliquot ſæcula duravit, negemus in eodem loco fuiſſe in quo priſca Ninus quam
Medi pridem exciderant. Res non eſt ſine exemplo ut urbs mota ſedibus ſuis re-
tineat priſcum nomen. In vicinâ regione, id Babyloni accidiſſe & Bagdado &

Corchæ jam probavimus. Proinde omnibus expenſis, hoc unum ſcimus nos hâc in parte nihil ſcire certi, donec alicunde plus lucis affulgeat. Tantum hoc conſtat. Ninum ad Tigrim fuiſſe verſus ortum, nec procul à Lyco flumine. Sed ex quâ parte Lyci, an à dextris aut à ſiniſtris res eſt adhuc in ambiguo. Ita compleri oportuit Prophetæ Nahumi de hâc urbe vaticinia cap. 1. v. 8. *conſummationem faciet loci ejus*, id eſt Ninivem Deus ita delebit, ut ne locum quidem ejus quiſquam agniturus ſit. Et cap. 3. v. 17. *non agnitus eſt locus ejus* (Ninives) *ubi fuerint* (Ninivitæ) Quod ipſum eſt in Luciano: οὐδὲν ἴχνος ἔτι λοιπὸν αὐτῆς, οὐδ᾽ ἂν εἴποις ὅπου ποτ᾽ ἦν. Proinde puto doctos ſe fatigare fruſtra in loco Ninives præciſè definiẽdo. A

Jon. 1, 2. De magnitudine Ninives tria habentur in Jonâ non leviter prætereunda. B Primo magnam eſſe urbem, & quidem *magnam Deo*. לאלהים LXX. rectè τῷ Θεῷ: Quam vocem vulgatus interpres cur omiſerit nullus capio, cum ſit maximi momenti, niſi quod librarios perculit novitas locutionis. Livelcius poſt Hieronymum & Kimchium reddidit *urbs magna Dei*, id eſt divina. Ac ſi *Lamed* præfixum voci *elohim* eô locô genitivi ſit nota non dativi, ut in מזמור לדוד. Sed obſtat, niſi fallor, epithetum גדולה interjectum inter עיר & לאלהים. Illi optime interpretantur qui hanc locutionem conferunt cum alterâ huic plane geminâ de Moſe Act. 7, 20. ἦν ἀστεῖος τῷ Θεῷ *erat venuſtus Deo*, id eſt ſumme venuſtus. Et Ruth. 2, 20. ברוך הוא ליהוה *benedictus ſit ille Domino*, id eſt ſumme benedictus. Ita hoc loco *urbs magna Deo*, eſt urbs multo maxima. Chaldæus interpres rectè C ad ſenſum *urbs magna Deo*, eſt urbs multo maxima. Chaldæus interpres recte ad ſenſum *urbs magna* קדם יי *coram Domino*, quomodo Nimrod vocatur *magnus venator coram Domino*, id eſt revera magnus, & ex judicio Dei ipſius, qui res videt intrinſecus, & ex veritate æſtimat.

Hæc ita reddita cum ſequentibus rectiſſimè cohærent; *urbs erat magna Deo* (multo maxima) *itinere trium dierum*. Magnitudo urbis ex ambitu præſertim æſtimatur, non ex ſolâ longitudine. Itaq; cum Ninive magna dicitur itinere trium dierum, recte monet Aben-Ezra intelligi סביב המדינה *urbis ambitum*. Ita etiam Hieronymus: *Civitas magna & tanti ambitus, ut vix trium dierum poſſet itinere circumiri*. Et Cyrillus: Εὐρεῖαν οὖσαν τὴν πόλιν καὶ εἰς τοῦτο μεγέθους ἐκτεινομένην, ὡς D δεῖσθαι πορείας ἡμερῶν τριῶν εἴ τις ἐθέλοι περινοστεῖν *cum eſſet vaſta urbs, & eò magnitudinis extenderetur, ut ſi quis eam circuire vellet, triduo indigeret*. Et Theodoretus: Τινὲς μὲν περὶ τῆς χώρας ἐξειλήφασι τῆς ὑπὸ τὴν πόλιν τελούσης, ὡς τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν κατά τε τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος ἐχούσης. Τινὲς δὲ ὡς τοῦ κηρύττοντος διὰ τριῶν ἡμερῶν ἅπασαν περινοστῆσαι δυναμένου τὴν πόλιν. *Quidam de regione acceperunt, quæ urbi ſubjecta erat, ut quæ trium dierum iter tam longitudine quam latitudine contineret. Quidam verò Prophetam prædicantem triduo potuiſſe totam urbem circuire intelligunt*. Hactenus Theodoretus, qui horum ſententiæ profitetur ſe accedere; Ita tamen ut videatur illud ſuum περινοστεῖν multo latius extendere quam oporteat, ac ſi potuerit Jonas tam vaſtæ urbis ἀγορὰς, καὶ ἀγυιὰς καὶ ῥύμας fora & compita & E vicos triduo obambulare. Quod quiſquis ſerio perpendet quanta fuerit urbs Ninive, non facile illi conceſſerit.

lib. 16. Strabo qui Babylonis ambitum definit ſtadiis CCCLXXXV. Ninum tamen

aſſe-

A aſſerit multo fuiſſe ampliorem; Ἡ μὲν ὢν Νῖνος πόλις,&c. πολὺ μείζων ἦν τῆς Βαβυλῶνος. Addit Diodorus illius conditorem Ninum id ſibi propoſuiſſe *ut urbem extrueret tantæ magnitudinis* ὥστε μὴ μόνον αὐτὴν εἶναι μεγίστην τῶν τότε οὐσῶν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ μηδὲ τῶν μεταγενεστέρων ἕτερον ἐπιβαλλόμενον ῥᾳδίως ἂν ὑπερθέσθαι *ut non ſolum urbium quæ tum temporis per totum orbem extabant eſſet maxima, ſed neque poſterorum ullus quicquam moliri majus facile aggrederetur*. Et paulò poſt: Τηλικαύτην πόλιν οὐδεὶς ὕστερον ἔκτισε κατά τε τὸ μέγεθος τῆς περιβολῆς, καὶ τὴν περὶ τὸ τεῖχος μεγαλοπρέπειαν *talem urbem nemo condidit deinceps, neque magnitudine ambitus, neque mœnium magnificentia*. Res ex deſcriptione patebit, qua- Diod. lib. 2. p. 65.

B lis ibidem extat. Longa erat CL. ſtadiis, lata XC; Mœnium ambitus ſtadiorum CCCCLXXX; Altitudo pedum centum, latitudo quam tres currus ſimul perambularent. Turres in mœnibus mille quingentæ altæ pedum ducentorum. Proinde Cyrillus in Nahum. 2. ἀπόρθητον τῇ πόλει τὸ τεῖχος τὸ ὑπὲρ λόγον μεγαλουργίας ἦν μάλα πεποιημένον *murus urbs erat inexpugnabilis ſupra quam dici poteſt, magnificè conſtructus*. Et in cap. 3: pag. 511. ἀρρήκτοις τείχεσι πεπυργωμένην *muris qui dirui nequeunt munitam*. In ea condenda laborarunt annis octo continuis centum & quadraginta hominum myriades. Ita habetur in Euſtathio. In ipſa regia tumulum ſibi & Nino extruxit Semiramis altum novem ſtadiis & latum decem, de quo ſic Antipater Anthol. lib. 4. cap. 28. Euſtath. in Dionyſ. p. 125.

C
Τίς τόδε μουνόγληνος ἄπαν δωμήσατο Κύκλωψ
Λάϊνον Ἀσσυρίης χῶμα Σεμιράμιος;
Ἢ ποῖοι χθονὸς υἷες ἀνυψώσαντο Γίγαντες
Κείμενον ἑπταπόρων ἀγχόθι Πληϊάδων;
Ἄκλινες, ἀστυφέλικτον, Ἀθωίου ἶσον ἐρίπνᾳ
Φυρηθὲν γαίης εὐρυπέδοιο βάρος.

Quem ſtructorem habuit vaſta de gente Cyclopum
Aſſyria moles tanta Semiramidis?
Quive hunc terrigenæ tumulum erexere Gigantes,
Tangentem pluvias vertice Pleiades?

D *Arduum & inconcuſſum ut Athos, immobile ſaxum,*
Jugeraque immani pondere multa premens.

Sed hoc ſolum ad rem noſtram eſt quod legitur Nini circuitus ſtadiorum fuiſſe CCCCLXXX, id eſt milliarium ſexaginta; quæ triduanum iter facient, ſi ſingulorum dierum iter æſtimes viginti milliaribus. Quomodo definierunt non Juriſconſulti ſolum, ſed & Græcorum vetuſtiſſimi. Herodotus lib. 5. cap. 53. πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν στάδια ἐπ' ἡμέρῃ ἑκάστῃ διεξιοῦσι *centum & quinquaginta ſtadia unoquoque die peragrantibus*. CL. ſtadia ſunt viginti milliaria, ex Judæorum ſupputatione, quibus ריסים שבע וחצי ריס id eſt *ſtadia ſeptem & ſemi* faciunt milliare. Uno verbo iter dici id ipſum eſt quod Romanis *manſio*, Græcis σταθμός, He-

E bræis מסע Chaldæis מטלין, Arabibus מרחל. Quod utut variè definiatur: tamen Græci σταθμοῦ plerunq; quinque paraſangas aſſignant, id eſt viginti paſſuum millia. Tale eſt quod Xenophon lib. 4. Anabaſeos Græcos dicit progreſſos σταθμοὺς

τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα *manſiones tres, paraſangas quindecim ad Teleboam amnem veniſſe.* Et paulo poſt iterum: Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς διὰ τοῦ πεδίου παρασάγγας πεντεκαίδεκα *Hinc per campos manſionibus tribus progreſſi ſunt paraſangas quindecim.* Et poſt aliquot paginas: ἦλθον σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι, πρὸς πόλιν μεγάλην *quatriduo paraſangis viginti confectis venerunt ad magnam urbem.* Et in eodem libro iter paraſangarum DCXX. dividit in ſtathmos CXXII; Ita ut ſolum decem paraſangæ in toto numero ſuperfluant; Et cum in Herodoti Terpſichore tres σταθμοὶ ſint paraſangæ quindecim cum dimidia, ſola illa dimidia paraſanga in tribus manſionibus exceditur numerus quem diximus. A
Qui plura de hoc argumento volet conſulat in Benjamini itinerarium eruditam diſſertationem Conſtantini l' Empereur, viri docti inter paucos, cuique literæ Hebrææ plurimum debent. B

His ita explicatis non puto quenquam eſſe cui difficulter ſuadeatur in tanta urbe cenſeri potuiſſe duodecim infantium myriades, quibus dextram à ſiniſtra internoſcere per ætatem nondum licebat. Utut enim ponamus hanc deſcriptionem non pertinere niſi ad infantes infra bimatum, hi faciunt ut plurimum urbis partem minimum quintam. Eo poſito Nini incolæ non fuerint plures ſexcentis millibus. Qui fuit ævo Plinii numerus incolarum Seleuciæ: *Ferunt*, inquit, *ei plebis urbanæ* DCM *eſſe.* At Thebis Ægyptiis *habitaſſe quondam ſeptingenta millia ætate militari* teſtabatur Ægyptiaca inſcriptio Germanici ævo ſuperſtes de qua Tacitus lib. 2. Annalium. Neque fortaſſe pauciores habuit Roma, cum in eâ cenſa ſunt civium capita CCCCXXVIIIM CCCXLII. Nam peregrinos & ſervos civium numerum multis partibus ſuperaſſe nemo dubitat. Sic in Athenienſium cenſu quem inſtituit Demetrius Olympiadis CX anno primo, cum civium numerus viginti unum millia non excederet, reperta ſunt advenarum decem & ſervorum quadringenta millia μυριάδες τεσσαράκοντα. Ita refert Cteſicles apud Athenæum lib. 6. Non abſimili miraculo urbs Lucaniæ Sybaris, poſtmodum Thurium dicta, in bellum eduxiſſe legitur contra Crotoniatas trecenta hominum millia. Ita referunt ſcriptores minime vani Strabo lib. 6. & Diodorus lib. 12. Et initio tertii belli Punici Carthaginenſes πόλεις μὲν εἶχον τριακοσίας ἐν τῇ Λιβύῃ, ἀνθρώπων δὲ ἐν τῇ πόλει μυριάδας ἑβδομήκοντα *urbes quidem in Libya trecentas habuere, & in urbe hominum ſeptingenta millia.* Sed Agrigenti incolas, Siliciæ oppidi non ita magni nominis, ævo Empedoclis hunc numerum exceſſiſſe quis credat, urbiſque inſularis & mediterraneæ mœnibus incluſa fuiſſe hominum octingenta millia. Quod ex aliorum relatione aſſerit Laërtius lib. 8. exponens cur Agrigentum μέγα ἄστυ dicatur ab Empedocle: Μέγαν δὲ τὸν Ἀκράγαντα εἰπεῖν φησιν, ἐπεὶ μυριάδες αὐτὸν κατῴκουν ὀγδοήκοντα. Nec minus miror in Ægina inſula ſaxoſa & ſterili cujus ambitum Strabo & Euſtathius definiunt ſtadiis CLXXX, Plinius XXM paſſ. quondam habitaſſe Myrmidonum myriades quadraginta ſeptem, id eſt quadringenta & ſeptuaginta millia. Pindari Scholiaſtes in 8. Olymp. πλῆθος γὰρ ἀνδρῶν οὕτω φασὶ τὴν Αἴγιναν, ὡς εἶναι ἐν αὐτῇ τεσσαράκοντα ἑπτὰ μυριάδας ἀνθρώπων. Sed utrobique ſuſpicor mendoſos eſſe numeros. Saltem Laërtium myriades ſcripſiſſe

(margin notes:) lib. 7. c. 26. — Epitome Liv. Dec. 5. l. 4. — C — D — E

vigin-

A viginti non octoginta colligo ex his Diodori lib. 13. pag. 376. Ἀκραγαντῖνοι μὲν ἦσαν, πλείους τῶν διςμυρίων (lege δεκακισμυρίων) τινὲς δὲ τοῖς κατοικοῦσι ξένοις οὐκ ἐλάττους τῶν εἴκοσι μυριάδων *Agrigentini quidem erant plures decem hominum myriadibus, & eum inquilinis advenis non minus viginti myriadibus.* Itaque quod ſæpe accidit in literis numeralibus, π' pro κ' ſcriptum eſt in Laërtio. Jeroſolymas taceo, in quibus quod narrat Joſephus belli Judaici lib. 7. cap. 17. obſidionis tempore periiſſe hominum undecies centum millia, & nonaginta ſeptem millia capta, poſſet pro fabuloſo haberi, niſi ſciremus pleroſque non fuiſſe cives, ſed advenas, qui undecumque in urbem confluxerant propter Paſchale feſtum. Quo tem-
B pore tricies centena millia hominum Hieroſolymis congregata fuiſſe legitur in Auguſtini de tempore ſermone 204. Quod verum eſſe conſtat ex hoſtiarum enumeratione quæ ſub Ceſtio facta eſt. Vide Joſephum belli Jud. lib. 7. c. 17. Ninivem quod attinet, in tam numeroſa multitudine, præter Aſſyrios credibile eſt multos eo ſe contuliſſe ex imperii partibus remotiſſimis urbis maximæ & populorum dominæ fama allectos. Quippe ut in eam amplitudinem citius excreſceret jus civitatis non Aſſyriis ſolum, ſed & peregrinis omnibus indulſit Ninus, quem ſequentes Reges veriſimile eſt hac in parte eſſe imitatos. Diodorus ex Cteſia: Κατῴκισε δ' εἰς αὐτὴν τῶν μὲν Ἀσσυρίων τοὺς πλείστους καὶ δυνατωτάτους, ἀπὸ δὲ τῶν ἄλλων ἐθνῶν τοὺς βουλομένους. Hoc reſpiciens Propheta Nahum Ninivitas dicit Nahum 3,15.
C הִתְכַּבֵּד כַּיֶּלֶק *multiplicari ut bruchum.* Item: *Ninive à diebus fuit ſicut piſcina* & 2,8. *aquarum*, id eſt jam olim populoſa, & hominibus referta: Aquæ enim multæ multi ſunt populi Apoc. 17,15. *Aquæ quas vidiſti populi ſunt & gentes.* Atq; eodem ſenſu dicit Eſaias: *Ecce Dominus adducit contra eos aquas fluminis iſtius fortes & multas, videlicet Regem Aſſyriorum & omnem gloriam ipſius*, id eſt omnem multitudinem. Sic Eſ. 5,13. *Gloria ejus ſunt homines famelici, & multitudo ejus aruit ſiti.* Tam Eſ. 8,7. כבוד *gloriam* quam המון *multitudinem* Græci πλῆθος interpretantur, quia ibi ſunt ſynonyma.

Poteſt etiam Ninive ad literam conferri cum piſcina aquarum propter aquas ambientes. Ante ultimum excidium Ninivitæ ut hoſtem à mœnibus arcerent
D εἰς πολλὰς καὶ μακρὰς ἀνέτεμον τάφρους τὰ περὶ τὸ ἄστυ χωρία καὶ δὴ καὶ διαπορίσαντες τοῖς ὀχετοῖς ἀπέστελον, παροχετεύοντες ποταμοὺς, καὶ ὑδάτων ἐμπιπλῶντες, καὶ τελμάτων ἔμπλεω ποιοῦντες τὴν γῆν *ſpatia urbi circumjecta multis & longis foſſis inciderunt, & deductis eo fluminibus, & foſſis illis aqua repletis, & terra in paludes redacta, hoſtibus viam inviam reddiderunt.* Cyrillus in Nahum cap. 3. In Nahum c. 1.

De anno excidii Ninives hæc Druſii inſignia ſunt: *Ninum everſam ſcribunt alii à Cyaxare ut Euſebius & Herodotus, alii à Nabuchodonoſore ut Hieronymus, & Ebræi ad unum omnes. Utrumque verum eſt. Nam hi duo Reges conjunctis viribus Ninum ſimul obſederunt, cœperunt, & deleverunt, Quæris unde hoc habeam? Ex hiſtoria ſacra Tobiæ &c. In ea ſic habetur:* Καὶ ἤκουσε πρὶν ἢ ἀποθανεῖν Tob. 14, 17.
E αὐτὸν τὴν ἀπώλειαν Νινευῆ, ἣν ᾐχμαλώτισε Ναβουχοδονόσορ καὶ Ἀσύηρος. *Ecce ait abductam Ninivem à Nabuchodonoſoro & Aſuero. Nihil verius. Aſuerus enim iſte eſt quem Euſebius & alii Cyaxarem vocant. Cu enim in lingua Perſica Dynaſtam*

naſtam vel principem ſignificat. Axares autem ſive Oxyares id eſt Aſuerus &c. Annum excidii Euſebius conjicit in viceſimum ſecundum Cyaxaris. Rectè ſanè. Nam deleta fuit, ut Hebræi tradunt, anno primo Nabuchodonozoris magni. In Chronico Ebraico quod Seder olam rabba vocant בשנת ראשנה כבש נבוכדרצר את נינוה *anno primo ſubegit Nabuchodonozor Ninivem: Non dicit delevit Ninivem: ſed tamen deletam eo anno fuiſſe conſtat ex Chronico Euſebii. Ex eodem liquet hunc annum Cyaxaris incidere in annum primum Nabuchodonozoris, qui quartus erat Joachim Regis Judæorum, ut ex Jeremia diſcimus.* A

A Medis & Chaldæis exciſa Ninive diu jacuit: De ejus excidio Arrianus ſolum obiter in Indicis: παρὰ πόλιν Νῖνον, πάλαι ποτὲ μεγάλην καὶ εὐδαίμονα; Et Plinius lib. 6. cap. 13. *Fuit & Ninus impoſita Tigri &c.* Et Herodotus in Clio: ἐς τὸν Τίγριν παρ' ὃν πόλις οἴκητο *ad Tigrim ad quem Ninus urbs ſita erat.* Ita in margine ex MSS. In textu malè οἰκέαται *ſita eſt.* Sed idem alii expreſsè tradunt. Diodorus ex Cteſia lib. 2. τῆς Νίνου κατεσκαμμένης ὑπὸ Μήδων, ὅτε κατέλυσαν τὴν Ἀσσυρίων βασιλείαν *Nino à Medis diruta, cum Aſſyriorum imperium ſubverterunt.* Strabo lib. 16. ἡ μὲν οὖν Νῖνος πόλις, ἠφανίσθη παραχρῆμα μετὰ τὴν τῶν Σύρων κατάλυσιν *Ninus igitur urbs poſt ſubverſos Syros ſtatim deleta eſt.* Lucianus in dialogo *contemplantes*: ἡ Νῖνος μὲν ἀπόλωλεν ἤδη, καὶ οὐδὲν ἴχνος ἔτι λοιπὸν αὐτῆς *Ninus quidem ita periit ut nullum ejus veſtigium ſuperſit.* Cyrillus Alexandrinus in Nahum cap. 2. ἀπόλωλεν ὁλοτρόπως &c. ὡς μηδὲ ὅποι ποτὲ γέγονεν ὁρᾶσθαι λοιπὸν *omnimodè periit, ita ut quo loco fuerit non appareat amplius.* Euſtathius in Dionyſium: *Dicunt etiam Ninum ad Tigrim, cum Babylone multo major eſſet* ἀφανισθῆναι καταλυθέντων τῶν Περσῶν *deletam eſſe cum Perſæ ſubverſi ſunt.* Perſas dicit pro Aſſyriis, ut Cyrillus qui de Ninive: Περσικὴ δὲ πόλις ἦν *Perſica autem urbs erat* in caput 1. Jonæ. B C

Floruit quidem Ninive Ammiani ævo & deinceps: ſed ut jam ante diximus, merito dubitatur an reſtaurata fuerit eô in locô in quo prius condita. Utut ſit, hæc ipſa Ninive pridem diruta & exhauſta eſt vicinitate Moſal oppidi in parte oppoſita fluminis, ſolo ponte intercedente. Benjamin: *Inter quam Almoſal & Ninivem pons tantum intercedit. Hæc devaſtata eſt, attamen multos pagos & vicos habet.* Haitho Armenus: *Iſta civitas* (Ninive) *ad præſens eſt totaliter devaſtata. Sed per ea quæ adhuc ſunt apparentia in eadem, firmiter credi poteſt quod fuerit una ex majoribus civitatibus hujus mundi.* D

pag 62.

De Tartaris c. 11. p. 425. a

E

CAPUT

A

CAPUT XXI.

Rehoboth רחבות

QUia רחבות *Rehoboth* plateas ſignificat, quidam hîc רחובות עיר reddunt *plateas urbis*. Sed rectius reddi *Rehoboth urbem* probatur quatuor rationibus. Id ſequuti ſunt Græci, Onkelos & Arabs uterque. Alia urbs Rehoboth ad Euphratem. Unde Saul Idumææ Rex Gen 36,37. Arabibus *Rahabath melic*, id eſt regis, paulo infra Cercuſium & confluxum Chaboræ. At hæc in Aſſyria, vel Aſſyriæ vicina. Quidam volunt eſſe Orobam. Sed Oroba eſt ערבא quaſi πεδινὴν dixeris. Forte *Rehoboth* eſt *Birtha* Ptol quæ *Virta* Ammiano, Chald. ברתא plateæ ut *Rehoboth*.

B Explicatio Talmudicorum.

TRium urbium quas cum Ninive condidit Nimrod memoria deleta eſt ſimul cum ipſa Ninive. Itaque vix quicquam poſſumus hîc afferre præter conjecturas valde incertas. Conabimur tamen ea dicere quæ ſunt veriſimillima. רחבות עיר alii appellativè explicant *plateas civitatis*, alii propriè *Rehoboth urbem*, quod videtur eſſe verius. 1. quia plateæ urbis dicerentur רחובות העיר cum ה præfixo ante עיר. 2. Præterea quorſum dicatur Nimrod ædificaſſe Ninivem, & plateas urbis Ninives? Quis neſcit in urbe vaſtâ non deeſſe plateas; atque eas ædificari ſimul cum ipſâ urbe? 3. Quamvis ædificandi vox hîc videatur minus propria, quia non tam ædificantur plateæ quam domus circa plateas. 4. Denique ſi ורחובות
C ſit nomen urbis, Aſſyria tam fuerit τετράπολις quam terra *Sinar*, quod videtur vero propius. 5. Itaque ne ורחובות putaremus eſſe plateas, Moſes ſignanter addidit רחובות עיר *Rehoboth urbem* ad vitandam homonymiam. Rectè igitur Græci τὴν Ῥοωβὼθ πόλιν; Et Onkelos ית רחובי קרתא; Et Arabs Erpenianus רחובות אלבלד id eſt *Rooboth*, vel *Rehobe*, vel *Rehobot urbem*; Et Arabs nuper editus קריה אלרחבה *urbem Rahaba* omnes eôdem ſenſu.

6. Hujus nominis oppidum ad Euphratem deſcribitur Gen. 36,37. Saulis Idumææ Regis ortu nobile. Unde eſt quod illud Arabes *Rahabath-melic*, id eſt *Rahabath Regis* hodieque appellant. Eſt paulo infra Cercuſium & oſtia Choboræ fluminis. Geographus Nubienſis clim. 4. part. 5. *Poſtea* Euphrates labitur *ad Cer-*
D *cuſium, ibique cernitur oſtium fluminis Alchabur, deinde ad Rahabat-Melic.* Quod de Cercuſio dicit conſonum eſt his Ammiani lib. 23. *Cercuſium &c. eſt munimentum tutiſſimum & fabrepolitum, cujus mœnia Abora & Euphrates ambiunt flumina, velut ſpatium inſulare fingentes.* Neque aliter Procopius lib. 2. Perſic. *Eſt in alterâ* (Orientali) *fluminis* (Euphratis) *ripâ Romanorum oppidum munitum, quod Circeſion vocatur, prœruptum ex magnâ parte, ad quod Aborrhas fluvius ingens oſtia emittens Euphrati miſcetur.* *Abora* vel *Aborrhas*, Ptolemæo *Choboras* eſt Arabum אלחבור *Alchabur*. Scribitur ἀδιαφόρως *Aboras* & *Chaboras* ut apud Strabonem lib. 12. *Alybe* vel *Chalybe*, prout aſpiratio ח vel profertur vel omittitur. Cercuſium viri docti putant eſſe כרכמיש *Carcemis*, urbem ad Euphratem de quâ
E 2. Paral. 35,20. & Eſ. 10,9. Sed hæc obiter.

Porro ut Rehoboth ad Euphratem infra Chaboræ confluxum ſit illa eadem *Rehoboth* quam circa Ninivem condidit Nimrod non patitur locorum diſtantia.

Itaque aliud quærendum. Vir doctiſſimus *Orobam* exponit Aſſyriæ urbem ad Tigrim inter Lycum & Caprum, quô fere loco eſt Ammiani Ninus. Sed *Oroba* eſt ערבא, quaſi diceres campeſtrem urbem, quia in eâ parte Aſſyriæ campi latiſſimè patent. Inde Strabo lib. 16. *ἐν πεδίῳ τῆς Ἀτυρίας in Aturia campo.* Item: *τὰ τῆς Ἀτυρίας πεδία Aturia campi.* Et Diodorus lib. 17. de Nino urbe: *Εὐθετωτάτων ὄντων τῶν περὶ αὐτὴν πεδίων, καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν παρεχομένων cum circa eam idonei ſint campi, & latiſſimum ſpatium prabeant.* Sic Joſ. 15, 6. & 18, 22. בית הערבה *Beth haaraba* id eſt campeſtris domus eſt nomen urbis in tribu Benjamin. Symmachus Πεδινὴν explicat, & Chaldæus בית מישרא. Ita Πεδιέας circa Phocidem urbs, Herodotus lib. 8. & Πεδιεὺς urbs in Cariâ Stephano, à latitudine camporum nomen habent. B

Sed cum plateæ à quibus appellata eſt urbs Rehoboth, Chaldaicè dicantur בריתא: Forte urbs *Rehoboth* Gen. 10. eadem erit cum Ptolemæi Birthâ urbe ad Tigris occaſum ſitâ, ſupra oſtium Lyci fluminis. Ammianus *Virtam* appellat lib. 20. & ſic deſcribit: *Virtam adoriri diſpoſuit* Sapores, *munimentum valde vetuſtum &c. in extremo quidem Meſopotamia ſitum, ſed muris velut ſinnoſis circumdatum & cornutis, inſtructioneque varia inacceſſum.*

Quorſum Talmudici tractatu *Joma* Rehoboth urbem Gen. 10, 11. exponant פרת דמישן & *Chalach* eodem verſu פרת דבורסיף alii quærant. An פרת דמישן eſt regio Meſene ad oſtia Tigridis, & פרת דבורסיף regio circa Borſippam, in quibus voluerint has urbes condidiſſe Nimrodum. Si hæc illorum mens fuit, ut C verba ferunt, quomodo ad Aſſyriam pertinere dixit Moſes, cum Borſippa & Meſene ſint infra Babylonem?

CAPUT XXII.

Calach כלח

C CAlach caput Calachenes de quâ Strabo. Hæc Calacine Ptol Incolæ Claſſitæ Plinio. Forte חלח *Chalach*, ubi deportavit Iſraelitas Salmanaſſar, idem quod כלח *Calach*. כ & ח quandoque permutari

D

C CAlach urbs caput fuit regionis Calachenes, circa fontes Lyci fluminis, de quâ Strabo aliquoties. Sic libro undecimo pag. 503. *Ἕως Καλαχάνης καὶ Ἀδιαβάνης*; & pag. 530. *ἕως τῆς Καλαχηνῆς καὶ τῆς Ἀδιαβηνῆς ἔξω τῶν Ἀρμενιακῶν ὀρῶν usque ad Calachenem & Adiabenem, extra Armenia limites,* aut *ὀρῶν montes.* Et initio lib.

lib. 6. cap. 1. 16. *Καλαχηνὴ, καὶ Χαζηνὴ, καὶ Ἀδιαβηνή.* In Ptolemæo Calacine legitur pro Calachene, & ponitur ſupra Adiabenem ad oram montis Niphatis ubi Carduchi vel Gordyæi veterum. Hinc Plinio *Claſſita* populi per quos Lycus ex Armeniâ fertur.

lib. 6. c. 26. *Claſſita* id eſt *Calachita* vel *Calacheni* potius.

Cum Rex Aſſyriæ 2. Reg. 17, 6. & 18, 11. legitur Iſraelitas *deportaſſe in Aſſyriam & collocaſſe in Chalach & in Chabor*, etiamſi חלח per *Cheth* ſcribatur non E per *Caph*, tamen poteſt intelligi eadem Calachene. Nam hæ literæ, imo & ח

&

A & ק nonnunquam permutantur. Sic Eſth. 6,12. in Thargum ſecundo אתחפיק *confuſus* fuit, eſt pro אתכפיק. Et Arab. tam חנז quam כנז eſt recondere. Et Syris אוחר accendere fit ab Hebræo אוקיד. Et in Arabicâ paraphraſi pro כלנה ſcribi חלני jam monuimus. At *Calach* ibidem eſt אלאבלה *Obolla*, quæ eſt urbs celeberrima in intimo ſinu Perſico, circa oſtium Euphratis & Tigridis. Vide Nubienſem in prologo & cl. 3. part. 6. Apologum vocat Arrianus in periplo maris Rubri, voce deflexâ ex *Obollach* prout אבלה Perſæ efferunt.

CAPUT XXIII.

B *Rheſen* רסן.

DUæ urbes ejusdem aut vicini nominis in Meſopot. Sed hæc inter Ninivem & Calach. Reſen eſſe Λάρισσαν Xenophontis. 1. Situs convenit. 2. Lariſſa magna urbs. 3 Voces alludunt. Lariſſa Græcum nomen. Sed fortè factum ad imitationem genitivi Chaldæi לרסן *lereſen*. L ſervile propriis nominibus præfixum ſæpe ſumi pro parte vocis. Exemplo ſunt *Labela*, *Lachlach*, *Lubamath*.

IN Meſopotamiâ duæ urbes hujus aut vicini nominis apud Ptolemæum occurrunt, una Ῥήσινα *Rhiſina* inter Edeſſam & montem Maſium, altera Ῥαισῖνα *Rhaſena* inter Chaboram & Saocoram amnes, quarum hæc videtur eſſe Stephani Ῥέσινα πόλις περὶ τ̃ Ἄβορον ποταμὸν *Rheſina urbs circa Aborum fluvium*. Et Ammiani Amm. l. 23.
C *Reſaina* Gordiani Imperatoris monumento nobilis. Sed neutra eſt illa *Rheſen* de quâ Moſes Gen. 10, 11. quod ex ſitu manifeſtum eſt. Illa enim in Meſopotamiâ, hæc in Aſſyriâ fuit inter Ninivem & Calach, ut expreſsè habet Moſes. Tam præciſa definitio nos non patitur longius evagari. Itaque nihil occurrit præter Xenophontis Λάρισσαν, quam poſt Zaten vel Zabaton, id eſt Lycum trajectum, ſecundis caſtris reperit ad Pigretem ſeu Tigrim amnem, ut verus illius ſitus non Anabaſ. l. 3.
poſſit ignorari. *Græci*, inquit, *quod ejus diei reliquum fuit tuto progreſſi ad Pigretem amnem pervenerunt: ibi fuit urbs magna, ſed deſerta, Lariſſa nomine, quam olim Medi tenuerant. Mœnium autem latitudo pedum erat XXV, altitudo centum, ambitus duarum paraſangarum, materia ex coctili laterculo. Crepido lapidea ſuberat*
D *alta viginti pedes. Hanc obſeſſam Perſarum Rex* (Cyrus) *cum Perſæ Medos imperio ſpoliarunt, nullo modo capere poterat. At cum Sol obtenta nube defeciſſet, oppidani animis conciderunt, & urbs capta eſt.* Hanc urbem ut ſuſpicer eſſe Reſen multa me movent. Primò ſitus prorſus convenit, ſi verè Ninus fuit inter Lycum & Caprum, ut hodie docti contendunt. Secundò Lariſſa magna urbs πόλις μεγάλη, mœniumque latitudine & altitudine conſpicua, ambitu etiam quem Xenophon duabus paraſangis definit, id eſt paſſuum octo millibus. Itaque ſi ſtatuamus Reſen eſſe Lariſſam, cum dicit Moſes: *Ædificavit Ninivem, & Calach, & Reſen inter Ninivem & Calach, ea eſt magna urbs*, verba ultima ad longius an-
E tecedens, id eſt ad Ninivem referre nihil erit neceſſe, quod durum eſt & plane inſolens, cum Lariſſa etiam magna fuerit. Fateor hanc magnitudinem cum magnitudine Ninives aut Babylonis non eſſe conferendam; ſed neque illas confert

Moſes. Tantum, cum illi fuerit ſatis Babylonem & Ninivem ſolo nomine indicaſſe, quia notæ erant omnibus: Reſen ut minus notam voluit deſignare hôc κρατειῷ, *ea eſt magna urbs*. A Tertiô videtur Xenophon *Reſen* mutaſſe in Λάρισαν propter vocum alluſionem. Saltem hoc certum Lariſſæ vocabulum planè eſſe Græcum, atque urbes hujus nominis in Græcia plures extitiſſe: Et ſi quæ alibi fuerunt extra Græciam, eas pro Græcis eſſe habitas. Plinius in deſcriptione Arabiæ Fœlicis: *Fuerunt & Græca oppida Arethuſa, Lariſſa, Chalcis, &c.* Appianus in lib.6,c.28, Syriacis: *In Syriâ & iis qui ſupra incolunt barbaris, multa Græcorum, multa quoque Macedonum oppidorum inſunt nomina, Beroea, Edeſſa, Perinthus, Maronia, Callipolis, Achaja, Polla, Oropus, Amphipolis, Arethuſa, Aſtacus, Tegea, Chalcis, Lariſſa.* B Lariſſa igitur Græcum nomen. Proinde Lariſſæ in Syriâ Syrum nomen aliud fuit *Sizara*. Stephanus: Λάρισσα, &c. ἔστι Συρίας ἣν Σύροι Σίζαρα καλοῦσιν. &c. At in Aſſyriâ Græcæ urbes ævo Xenophontis, id eſt ante Alexandrum, nullæ fuere: Proinde nec ulla Lariſſa. Omnino igitur hujus urbis verum nomen interpolavit Xenophon, ut ad Græcam elegantiam accommodaret. Et veriſimile eſt Græcis rogantibus cujus urbis eſſent rudera, Aſſyrios reſpondiſſe לרסן *Lereſen* addito *le* ad genitivi notam, ut in מזמור לדוד; atque illud *Lereſen* mutatum eſſe in Λάρισαν. Mendo plane ſimili, legitur in vulgato interprete 1. Paral. 5, 26. Rex Aſſur tranſtuliſſe Iſraelitas in *Lahela*, pro in *Hela* לחלח, ac ſi ל ſit pars nominis. Sed & Chaldæus interpres Cant. 5. 4. *Abduxit illos* בלחלח ובחבור *in Lachlach & in Chabor.* C Quod ſequutus Benjamin habet ויגלם בלחלח *& abduxit eos in Lachlach*, imo לחלח vel בחלח id eſt in *Chalach*, ut apparet ex collatione 2. Reg. 17, 6. & 18, 11. cum 1. Paral. 5, 26. & Hieronymus de locis *Labæmath* ponit in locorum cenſu, ſumens in לבוא חמת L ſervile pro radicali, ut minus mirum ſit Græcos Hebraiſmi prorſus ignaros eodem errore peccaſſe, & Lariſſam feciſſe ex לרסן *Lereſen*.

CAPUT XXIV.

Miſrajim מצריים.

M*iſrajim* duale, nomen non eſt hominis, ſed regionis, cujus metropolis *Meſer*, & primus menſis *Meſori*, *Miſrajim* a ſingul מצור *major*. Ita vocatur Ægyptus in tribus Scripturæ D locis. מצור eſt munitus locus, nomen Ægypto congruum, quia nulla regio naturali ſitu tutior. Quod probatur ex Diodoro & Strabone. Duale *Miſraim* docet duplicem eſſe Ægyptum. Una vocatur ſuperior, altera inferior In ſuperiore terra *Fathres*, id eſt Thebais Inferior *Delta*, in cujus medio pagus *Athribus* dictus, id eſt cor pyri. Ita Orion, *Ath* vel *Eth* cor Ægyptiis *Rib* pyrum. Ita vocatur Delta à formâ pyri; & articulo præfixo hodie אלריב *errif* Hebræis id ipſum רהב *Raab* An רהב ſit Ægyptus vel Ægypti pars Job 26, 11 An Ægyptus ſit ποταμοχωσ©- ut volunt. Quatuor rationes quibus videtur id probari. Contra Tanis ævo Moſis jam extabat; Et in hiſtoriâ Iſidis & Ori, &c nominantur Nili Taniticum oſtium, Buſiris, Taphoſiris, Butus, Peluſium, &c. & Menelaus Canobum appulit Itaque Ægyptus ſemper fuit in eodem ſitu; Neque à Pharo remotior quam nunc eſt, ut Homerus fabulatur. Vera Phari diſtantia ab Ægypto Benjamin emendatus Ægypti fontes non ſunt amari ut à Plutarcho traditum. Conchylia in montes non invexit Nilus, ſed generale diluvium, quod agnoſcit Theophraſtus. Simile exemplum in Numidiâ De Nomis Ægypti multa. E

M Iſrajim non eſt nomen hominis. Id non patitur forma dualis. Itaque cum in Chami filiis ſecundus cenſetur Miſrajim, nomine Miſrajim intellige

patrem

A patrem incolarum terræ *Miſrajim*, id eſt Ægypti, cujus metropolim *Alcairo*, hodieque Arabes מצר *Meſer* vocant. Sed & apud Ægyptios primi menſium priſcum nomen erat Μεσωρὶ *Meſori*.

Miſrajim puto factum per compendium ex Meſorajim; nam ſingulare eſt מצור *Maſor*. Id in ſcriptura occurrit aliquoties. Sic 2. Reg. 19, 24. *Siccabo plantа pedum meorum* כל יאור מצור *omnes rivos Maſor*, id eſt Ægypti. Et Eſ. 19, 6. וחרבו יארי מצור *Et ſiccabuntur fluvii Maſor*, ubi Kimchius, *Maſor idem quod Miſraim*. Rurſus Mich. 7, 12. ולמני מצור ועד נהר *Et à Maſor uſque ad fluvium*, id eſt ab Ægypto uſque ad Euphratem, qui ſunt termini terræ Chanaan.

B מצור *Maſor* eſt munitus locus. Nomen ex argumento ſumptum. Neq; enim ulla regio eſt naturali ſitu tutior. ὀχυρότητι δὲ φυσικῇ, inquit Diodorus, οὐκ ὀλίγῳ lib. 1. pag. 18. δοκεῖ προέχειν τῶν εἰς βασιλείαν ἀφωρισμένων τόπων *munimento naturali non parum videtur antiſtare locis* reliquis *in regnum aſſumtis*. Atque id probat in ſequentibus longa inductione. Ab occaſu, ſcilicet, deſertum habet inacceſſum. A meridie Nili cataractas & montes Æthiopiæ. Ab ortu item eremum, & barathra, & paludē Serbonidis. Ab Aquilone mare prope importuoſum. Nam ab Joppe Phœniciæ uſq; ad Paretonium Libyæ nullus eſt portus præter Pharum. Hæc poſtquā pluribus docuit Diodorus, ita concludit: ἡ μὲν οὖν Αἴγυπτος πανταχόθεν φυσικῶς ὠχύρωται. Hæc ille libro primo. Et lib. 15. de Ægypti Rege Nectanebo Perſis ad- pag 478.
C ventantibus: ἐθάῤῥει δὲ μάλιστα μὲν τῇ τῆς χώρας ὀχυρότητι, δυσπροσίτου παντελῶς οὔσης Αἰγύπτου *fidebat maximè regionis munitione, cum Ægyptus undiquaque ſit inacceſſa*. Ita etiam Strabo lib. 16. Jam inde ab initio Ægyptus valde fuit pacata διὰ τὸ αὔταρκες τῆς χώρας, καὶ τὸ δυσείσβολον τοῖς ἔξωθεν *quia regio eſt ſuis contenta bonis, & in quam exteris non obvius eſt ingreſſus*. Atque id probat deinceps iiſdem argumentis quibus Diodorus. pag. 819.

Sed & Ægyptus potuit dici מצור *Maſor* ab anguſtiis, quia צור coarctari, & צר anguſtum ſonat. Anguſta enim eſt Ægyptus, quod omnes ſciunt, & à mari Syenem uſque tota patet in longitudinem. Unde eſt quod Ægyptios Eſaias appellat גוי ממשך gentem in longitudinem protractam vel extenſam cap. 18. v. 2.

D Vox dualis מצרים *Miſraim* docet duplicem eſſe Ægyptum, quarum una ſuperior appellatur Tob. 8, 3. altera inferior. In ſuperiore Nilus unico alveo fertur, in inferiore dividitur in plures alveos. Utriusque meminerunt Aethicus in Aſiæ deſcriptione, & Oroſius hiſt. lib. 1. cap. 2.

Superior diſtinguitur in Thebaidem, & huic ſubjectam Heptanomum, ita dictam à ſeptem nomis quos aliter atque aliter numerant Ptolemæus & Euſtathius in Dionyſium. Heptanomus apud Hebræos nomen peculiare non habuit, quod quidem ſciam. Sed Thebais eſt terra *Pathros* quam ab Ægypto diſtinguunt Eſaias & Jeremias, ut ſuo loco dicetur. Eſ 11, 11. Jerem. 44, 1.

Inferiorem à Græcis *Delta* vocari propter formam triangularem, nemo eſt
E qui neſciat. At eandem quomodo Ægyptii & Hebræi appellaverint nondum eſt à quoquam obſervatum. Quod tamen ex Scriptura cum Græcorum atque Arabum monumentis collata poteſt non difficulter erui. Ptolemæi tabulas inſpicienti

ti ſtatim apparet Athribitis Nomi metropolim Athribin præciſè eſſe in medio τοῦ A
Δέλτα. Inde dicta eſt Athribis, id eſt *cor pyri*, ut ex veteri Grammatico Ægyptio Orione docet author magni Etymologici: Ἄθριβιν προσηγόρευσαν, ὅπερ εἴ τις Ἑλληνιστὶ βούλοιτο φράζειν οὐκ ἄλλως ἔχοι λέξαι, πλὴν καρδίαν ἀπίου (ἄπιος) οὕτως Ὠρίων: *Athribin appellarunt, quod ſi quis Græcè vellet effari, non poſſet aliter dicere quam cor pyri: Ita Orion.* Nempe Ægyptiis ἀθ vel ἦθ eſt cor, ut ſcribit Horus Hieroglyphicôn lib. 1. cap. 7. & ῥὶβ vel ῥιβὶ *pyrum*; inde *Athribis* cor pyri, quia in medio pyri, id eſt Ægypti partis quam à pyri forma Ægyptii *Rib*, id eſt pyrum vocabant. Quod nomen hodieq; ſervat poſt tot ſæcula incorruptum. *Erriſ* ſcribit Leo Africanus, id eſt אלריב, præfixo articulo Arabum qui ante R non aliter ſonat, ut norunt illius linguæ periti. Porro id ipſum Hebræis eſt רהב *Raab*, quoties pro Ægypto occurrit, ut Pſ. 87, 4. *Memor ero Rahab & Babylonis*, &c. Et Pſ. 89, 11. *Tu contriviſti Rahab tanquam confoſſum.* Et Eſ. 51, 9. *Nunquid non tu percuſſiſti Rahab, vulneraſti draconem? Rahab* & *Rib* idem ſunt, quomodo נחל *Nahal* & Nilus; aut נחש *nahas* & νεισὶ, quomodo pro μεισὶ legendum contendit magnus Scaliger in Hori Hieroglyphicis cap. 56. lib. 1. Ergo *Rahab*, ut *Rib* vel אלריב *Erriſ*, propriè ſignificat Ægypti pyrum, ſeu partem illam cujus infima pyri inſtar paulatim dilatantur. Tamen in ſcriptura per ſynecdochen ſumitur pro tota Ægypto. Sunt qui eodem referant hæc Jobi verba cap. 26 verſ. 11. *Robore ſuo ſidit mare, & intelligentia ſua percuſſit* רהב *Rahab*. In his R. Selomo, qui de Ægyptiis vult agi Dei virtute contritis, tum cum Iſraelitæ ex Ægypto exceſſerunt. Sed videtur ibi רהב appellativè ſumi pro elatione maris: quia Job vetuſtior eſt Moſe.

Vid. Scal. Emend. temp. lib. 5. p. 194.

Ægyptum diviſit Seſooſis vel Seſoſtris in *Nomos* triginta ſex: Quorum decem Thebaidi; decem τῷ *Delta*, & reliqui ſedecim regionibus intermediis attributi. Singulis *nomis* præfecti ſinguli *nomarchæ* qui quaſi totidem reguli provinciæ præerant & regiis vectigalibus, inde eſt quod *nomos* Plinius *præfecturas*, & Eſaias ממלכות *regna* interpretatur cap. 19. verſ. 2. *Committam*, inquit, *Ægyptios cum Ægyptiis, ut quisque pugnet in fratrem ſuum, & quisque in amicum ſuum, civitas in civitatem*, ממלכה בממלכה *regnum in regnum*: id eſt, νομὸς ἐπὶ νομὸν *nomus in nomum*, ut recte Septuaginta. Ita enim legendum, non νόμος ἐπὶ νόμον *lex in legem*, ut habent noſtra exemplaria. Id pridem obſervaverat Cyrillus Alexandrinus in commentariis ad hunc locum: Ὥστε καὶ πόλιν (lege πόλιν ἐπὶ πόλιν) καὶ νομὸν ἐπὶ νομὸν ποιεῖσθαι τὰς ἐφόδους. Νομὸς δὲ λέγεται παρὰ τοῖς τῶν Αἰγυπτίων οἰκοῦσι χώραν ἑκάστη πόλις, καὶ αἱ περιοικίδες αὐτῆς καὶ αἱ ὑπ' αὐτῇ κῶμαι. Καὶ τέθριπται παρ' αὐτοῖς ἡ τοιάδε φωνὴ *Ita ut civitas in civitatem & nomus in nomum inſurgat. Nomus autem dicitur Ægypti incolis unaquaque civitas, cum vicina regione, & pagis quæ ei ſubſunt, voce apud eos pervulgata.* Sed & ante Cyrillum Epiphanius in hæreſi Baſilidianorum: Ὅπου γὰρ ἐν τῷ ἁγίῳ προφήτῃ Ἡσαΐᾳ εὕροις γεγραμμένον περὶ νομῶν πόλεως Αἰγυπτιακῶν, οἷον Τάνεως, ἢ Μέμφεως, ἢ νομὸν τῆς Βουβάστου, Αἰγυπτιακῶς τὴν περίχωρον (al. περίμετρον) τῆς τυχούσης πόλεως σημαίνει· *ubi enim apud ſanctum Prophetam Eſaiam de Ægyptiacis civitatis alicujus puta Taneos vel Memphis vel Bubaſtis nomus ſcriptum aliquid reperies, id Ægyptiace circumjacentem cujuscunque civitatis*

Diod. lib. 1. pag. 35. Strab. l 17. Ariſtot. Oecon. l. 2. Diod. l. 1. pag. 46. Heſych. Suid. Plut. l. 5. c. 9.

A *tatis agrum ſignificat.* Hoc imitatus author libri primi Macchabæorum cap. 10. v. 30. meminit νομῶν *nomorum* etiam in Samaritide & Galilæa, quod à Joſepho redditur τοπαρχιῶν, & à vulgato interprete *civitatibus*. Pari καταχρήσει Herodotus in Thalia *nomos* appellat Perſarum Satrapias. *Nomos* Euſtathius in Dionyſium vult idem eſſe quod ἐνορίας, hoc eſt regiones iisdem finibus comprehenſas. Et eodem teſte τοὺς Λιβυκοὺς ἡ συνήθης φράσις εἶναι βούλεται. Senſus eſt ut quidem puto *nomos* proprie dici eas Ægypti partes quæ verſus Libyam vergunt. Itaque ibidem obſervat omnes urbes *Heptanomi*, excepta Babylone eſſe à ſiniſtra Nili, id eſt à parte Libyæ. Res eſt tamen omnino certa, non minus *nomos* dici Ægypti

Antiq. l. 13. c. 9. Herod. l. 3. c. 90. &c.

B partes quæ ad Arabiam quam quæ ad Libyam inclinant. Atque id conſtat plus ſatis ex iis quæ jam dicta ſunt. Perperam igitur hinc colligunt *nomi* vocem eſſe Libycam. Quin iis aſſentior potius qui vel Græcam eſſe volunt, vel Ægyptiam. Quæ ipſa lis eſt adhuc ſub judice. Caſaubonus in Strabonem: *Quidam putant hanc vocem eſſe Ægyptiacam, quos falli & omnes ſciunt qui aliquid Græce ſciunt, & Diodorus diſerte admonet.* Nempe lib. 1. pag. 46. ubi Ægypti partes *nomos* appellari aſſerit κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον *juxta Græcam dialectum.* Tamen Caſauboni ſocer Henricus Stephanus, Græcis literis æque imbutus, in notis ad Diodorum pag. 830. *Ego (νομὸν) Græcam eſſe vocem vix mihi perſuaſero.* Et Caſaubo-

C nus ipſe agnoſcit νομὸν apud Græcos proprie dici locum ubi ſunt αἱ νομαὶ paſcua. Quo ſenſu ii non ſumunt qui Ægyptum diſtingui ſcribunt in nomos triginta ſex. Neque enim Ægypti ager eſt ubique compaſcuus. Denique quam vocem Diodorus Græcæ linguæ ſupra aſſeruit, eandem idem adſcribit Ægyptiis, cum dicit de Seſooſi lib. 1. pag. 35. τὴν δὲ χώραν ἅπασαν εἰς ἓξ καὶ τριάκοντα μέρη διελών, ἃ καλοῦσιν Αἰγύπτιοι νομοὺς *Totam Ægypti regionem in triginta ſex partes cum diviſiſſet, quas Ægyptii nomos vocant.* Neque aliter Cyrillus ſupra: Νομὸς δὲ λέγεται παρὰ τοῖς τὴν Αἰγυπτίων οἰκοῦσι χώραν *Nomus dicitur ab Ægypti incolis.* Quod idem eſt ac ſi dixiſſet Ægyptiam eſſe vocem. Et Epiphanius diſertiſſime: Αἰγυπτιακῶς τὴν περίχωρον τῆς τυχούσης πόλεως σημαίνει *Ægyptiacè ſignificat cujuſcunque civitatis regionem circumjacentem.* Fallor an ex Hebræo מנה *mana*, vel מנא *mono* ut Syri effe-

D runt, factum eſt νομὸς vel ab Ægyptiis, vel à Græcis hac metatheſi peregrinum vocabulum emollire conatis? Certè huc facit quod *nomum* Diodorus exponit μέρος id eſt partem ſeu portionem: Cum Syra voce מנא *mono* quam diximus, id ipſum deſignari ſit notiſſimum. Euſebius itidem lib. 3. præparat. pag. 5-. μέρος τι τῆς Αἰγύπτου ὃ καλοῦσι νομὸν *Ægypti portio quædam, quam nomum vocant.*

Ægyptum plerique volunt Nili fluminis invectu paulatim eſſe aggeſtam. Proinde illam Ephorus appellat ποταμόχωστον, Herodotus ἐπίκτητον γῆν, & δῶρον τοῦ ποταμοῦ, Philoſophus τοῦ ποταμοῦ ἔργον. Atque ex eo ipſo Æthiopes ſeſe Ægyptiis antiquiores eſſe probabant, quod cum Ægyptus olim fuiſſet mare, tandem τοῦ Νείλου κατὰ τὰς ἀναβάσεις τὴν ἐκ τῆς Αἰθιοπίας ἰλὺν καταφέροντος *Nilo per exceſſus ſuos*

Diod. l. 1. p. 25. Herod. l. 2. c. 5. Ariſt. Meteor. lib. 1. c. 14. Diod. l. 3. p. 10.

E *limum ex Æthiopia afferente*, facta eſſet terra continens. Cui rei probandæ multa afferunt. Primò quoties Nilus exundat limi alluvionibus cedere pelagus, & removeri nonnihil. 2. In Ægypti montibus conchylia reperiri. 3. Puteos

Herod. lib. 2. c. 12 Plut. in Iſid p. 654. Plin. l. 2. c. 85. Ariſtid. Orat. Ægypt. Ammian. l 22. Vide Brodæi Miſcell. l. 3. c. 5.

A & fontes quotquot ſunt, ſalſam habere & amaram aquam, ac ſi reliquiæ maris in iis ſubſederint. 4. Denique Pharum inſulam, hodie ſolum ſeptem ſtadiis aut ad ſummum mille paſſibus ab Alexandria diſparatam, Homeri ævo noctis & diei curſu ab Ægypto diſtaſſe; ut idem teſtatur Odyſſ. lib. 4. verſ. 356.

Conſtat tamen Ægyptum ſemper in eodem fuiſſe ſitu. Nam ut cætera taceam, Tanis Ægypti olim regia non procul à Tanitico Nili oſtio, jam extabat tempore Moſis, qui *mirabilia fecit in terra Ægypti in campo Taneos* Pſal. 78, 12. Quin antiquiſſima urbs Hebron, in qua decimus à diluvio Abraam diu vixit Gen. 13, 18. & 23, 2. nonniſi ſeptennio ante Tanim fuit condita Num. 13. 23. Itaque fabularis hiſtoria Iſidis, & Ori, & Oſiridis, qua nihil antiquius habent Ægyptii, B multorum meminit locorum in intima Ægypto; ut quæ illo ævo jam extiterint. Sic in Plutarcho de Iſide, Oſiridem legas arca incluſum in mare fuiſſe dejectum, διὰ τοῦ Τανιτικοῦ στόματος *per Nili oſtium Taniticum*, & poſtmodum Buſiride ſepultum, aut ut alii volunt Taphoſiride: Et Orum Buti educatum: Et Peluſium oppidum ab Iſide conditum. Sed & Trojanis temporibus creditur Menelaus Canobum appuliſſe; unde Pharus aberat ſolum centum & viginti ſtadiis. Itaque falſiſſimum eſt quod ab Homero traditur à Pharo in Ægyptum noctis & diei curſum fuiſſe, adeoque curſum navis.

Plut. in Iſid. Ariſtid. ubi ſup.

--- ἣ λιγὺς οὖρος ἐπιπνείῃσιν ὄπισθεν

--- *ſtridens quam ventus pone ſequatur.* C

Navis enim integrum diem vento ſecundo procedens, eoque ſtridente & acri, iter emetitur decuplo longius, id eſt pro centum & viginti ſtadiis ſtadia mille & ducenta. Id lectorem malo docere Ariſtidis verbis in oratione Ægyptiaca: Κάνωβος Φάρου σταδίους εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀπέχει, καίτοι ναῦς παννυχίᾳ θέουσα, ὑπ' ἀνέμου τοῦ φερομένου πνέοντος, προσθήσω δὲ καὶ λιγέως, οὐκ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίους ἀνύει μάλιστα, ἀλλ' ἴσως μᾶλλον διακοσίους καὶ χιλίους. Sed nec Ægypto quicquam ex Nili alluvionibus accedere conceſſerim. Id enim quicquid eſt facile diſſipat continua maris agitatio. Proinde cum Alexandria ſtet ab annis fere bis mille, tamen ſemper eſt littorea, & quantum à Pharo diſtabat olim, tantum hodieque diſtat, nempe ſtadia ſeptem, aut ut alii mille paſſus. Ariſtides ubi ſupra: Καίτοι τῆ μὲν ἠπείρου ἀπέχει Φάρος ἑπτὰ μάλιστα σταδίους. D Ammianus lib. 22. *Inſula Pharos, ubi Protea, cum Phocarum gregibus diverſatum Homerus fabulatur inflatius, à civitatis littore mille paſſibus diſparata.* Hæc veteres. Jam è recentioribus ita Geographus Arabs parte tertia climatis tertii: ובין הדה אלמנארה ובין אלמדינה מיל פי אלבחר *inter hoc candelabrum* (πυρσὸν in turri Pharia) *& urbem intercedit milliare maritimi itineris.* Obiter Benjaminum hinc corrige, quo loco hanc turrim pro מנאר *Menar* candelabro מגאר *Megar* appellat literis quam ſimillimis נ & ג permutatis. Nihilo magis credo quod habet Plutarchus in Iſide omnes Ægypti fontes & puteos eſſe amaros. Fontem Solis prope Heliopolim multi deſcribunt; Sed amarum eſſe nullus obſervat, ut ne- E que quenquam alium in Ægypto, quod quidem ſciam. Jam quod de conchyliis in ſummitate montium præter Plutarchum Herodotus etiam

A etiam tradit, malo referre ad ſigna generalis inundationis, quæ in diluvio contigit. Quo mire faciunt hæc Theophraſti apud Philonem de mundi perennitate: *σημεῖα τὰ τῆς παλαιᾶς ἐναπολείπεσθαι θαλαττώσεως, ψηφῖδάς τε καὶ κόγχας, καὶ ὅσα ὁμοιότροπα πρὸς αἰγιαλοὺς εἰώθασιν ἀποβράζεσθαι· priſtinæ inundationis ſigna ſupereſſe calculos & conchas, & quæcunque hujus generis æſtuante mari ſolent ad littus ejici.* Itaque etiam in Numidiâ Pomponius lib. 1. cap. 6. aliquid obſervat ſimile: *Interius,* inquit, *& longè ſatis à littore (ſi fidem res capit) mirum ad modum ſpinæ piſcium, muricum oſtreorumque fragmenta, ſaxa attrita (uti ſolent) fluctibus, & non differentia marinis, infixa cautibus anchoræ. Alia & hujuſmodi ſigna atque veſtigia* B *effuſi olim usque ad ea loca pelagi, in campis nihil alentibus eſſe inveniri que narrantur.* Et Metam. lib. 14. Ovidius locorum ſuppreſſo nomine.

> —— *vidi factas ex æquore terras,*
> *Et procul à pelago conchæ jacuere marinæ,*
> *Et vetus inventa eſt in montibus anchora ſummis.*

De Ægypto plura qui volet præter Geographos, Herodotum, Diodorum, Plutarchum, Ariſtidem, Heliodorum conſulat, quorum ſcrinia compilare neque noſtri moris eſt, nec inſtituti.

C

CAPUT XXV.

Septem filii Meſraim.

E Septem gentibus è Meſraim ortis fabulatur Joſephus ſex Æthiopico bello fuiſſe deletas. Sed illa deſtructio tam commentitia eſt quam bellum ipſum quò deletas fuiſſe ſcribit. Chaldæi duo & Junius eos magna ex parte ſequutus, quomodo ſeptem hæc nomina interpretentur. Arabs interpres multo aliter.

AB Ægypto ſeptem populos deducit Moſes, לודים *Ludæos,* ענמים *Anamæos,* להבים *Lehabæos,* נפתוחים *Naphthuchæos,* פתרוסים *Patroſæos,* כסלוחים D *Casluchæos,* ex quibus orti Philiſtæi, & כפתורים *Caphthoræos*: in quibus explicandis multum operæ fruſtra inſumptum. Joſephus maluit nodum ſecare quam ſolvere. Et cum in aliis aliquid conetur, hic palam profitetur ſe uno ſolo excepto de iis populis nihil quicquam ſcire, niſi quod illorum urbes Æthiopico bello de quô deinceps acturus eſt, ſubverſæ & deletæ ſunt. Itaetiam Hieronymus Joſephi veſtigiis inſiſtens: *Ceteræ ſex gentes ignotæ ſunt nobis: quia bello Æthiopico ſubverſæ, usque ad oblivionem præteritorum nominum pervenere.* Bellum intelligit Moſis auſpiciis confectum, quô Æthiopes tum temporis totius Ægypti domini non ſolum Ægypto pulſi, ſed & Meroen usque fugati, eaque obſeſſa & capta, cum Regis filiâ Tharbi nomine, quam in uxorem duxit Moſes. Hæc præter Scripturæ E fidem partim ex Artapano, partim ex Helleniſtarum lacunis petita refert Joſephus, mendacia putidiſſima, quæ refellere non eſt hujus loci. Tantum Lector id meminerit, ſex gentium deſtructionem, cujus Joſephus author eſt, tam eſſe

Antiq lib. 1. cap. 6.

tradit in Gen. cap. 10.

Vid. Euſeb. 9 præpar. Joſeph Antiq l. 2. c. 5.

commentitiam quam illud ipſum bellum quô vult eſſe deletas: Nec cujusquam A
induſtriam remorari debere tam futilem aſſertionem.

Chaldæorum unus Jonathan pro Ludæis habet נִיווּטָאֵי *Neutaos*, id eſt incolas Nomi Νιεύτ de quô vide Ptolemæum; pro Anamæis מְרִיוּטָאֵי *Mareotaos*, id eſt incolas Mareotidis; pro Lehabæis לִיווּקָאֵי *Libycos*; id eſt Libyes; pro Naphthuchæis פַּנְטַסְכִינָאֵי *Pentaſchœnitas*, vel Pentaſchœni incolas, de quibus Stephanus in Μαγδωλὸς & in Τάχομψὸς; Pentaſchœnus vel Pentaſcinum, ut ab Antonino ſcribitur, pagus fuit inter Peluſium & Caſium montem. Pro Pethroſæis idem habet נְסִיוֹטָאֵי Νησιῶτας *inſulares*; Sed ex collatione hujus paraphraſis cum Hieroſolymitaná colligo corruptam eſſe vocem & legendum פְּרוּסִיוֹטָאֵי *Peluſiotas*. Pro Casluchæis idem habet פַּנְטַפּוֹלִיטָאֵי *Pentapolitanos* ſeu Cyrenæos, B
& pro Caphthoræis קַפּוּטְקָאֵי *Cappadoces*..

Chaldæus alter, cui ab urbe nomen, Naphthuchæis omiſſis, reliquos ita recenſet: *Miſraim genuit Mareotas & Pentapolitanos* וית דוסטאי *& Luſtaos* (legendum ליווסטאי Libyſtios, quomodo Libyes vocat Stephanus) *& Peluſios, & Pentaſchœnitas, ex quibus orti ſunt Philiſtæi & Cappadoces.* Arabi nuperæ editionis *Ludæi* ſunt תניסין *Thenneſæi* ab urbe *Thenneſo* prope Peluſium de quâ Caſſianus collat. 11. cap. 1. & Nubienſis clim. 3 part. *Anamim* אלאסכנדראיין *Alexandrini*: *Lehabim* בהנסין *Bahnaſæi* ab urbe *Bahnas*, id eſt Panos ſeu Panopoli de qua Nubienſis clim. 2. part. 4. & clim. 3. part. 3. *Napthuchæi* ארקרמנין *Carmani*: *Pethroſæi* אליִמנין *Jemanæi* in Arabia Fœlici: *Chasluchæi* אלסעדין *Saidæi* in Ægypti Thebaide: *Caphthoræi* denique ſunt אלדמיאטיין *Damiatæi* ab urbe Damiatá Peluſio viciná, quæ Stephano Ταμίαθις. Quæ eadem eſt Benjamini interpretatio. C

Junio Naphthuchæi ſunt illi Æthiopes quorum metropolis eſt Napata, Pethroſæi ſunt Pharuſii qui ſunt ad mare Atlanticum, Casluchæi ſunt Caſſiotæ, & Caphthoræi Sethroitæ. In cæteris ſequitur Junius Jeroſolymitanum interpretem. Hæc ſimul & ſemel dicta volui, ne deinceps tempus pereat in proferendis aliorum conjecturis.

D

E

CAPUT

A
CAPUT XXVI.

Ludæi לודים.

HEbraicum Æthiopiæ nomen hactenus eſſe ignoratum. Decem argumenta quibus probatur *Lud* eſſe Æthiopiam & לודים *Ludæos* Æthiopes: I. Primum a nomine. Ut Hebr. לוז ita Arab لوى tortuoſum eſſe, maxime cum de flumine agitur. Inde לוד *Lud* Lydiam dictam propter Mæandrum, & Æthiopiam, quia Nilus ibi maxime anfractuoſus eſt, quod ex Herodoto Agatharchide, Strabone, Diodoro, Lucano & Ptolemæo probatur: Obiter quid ſint *Ancones* in Nilo II. Ludæi arcubus & ſagittandi arte inſignes Eſ. 66, 19 & Jerem. 46, 9. Nempe Æthiopum arma ſagittæ & arcus. Perſarum arcus prægrandes, tamen Æthiopum majores. Carduchorum arcus tricubitales Xenophon deſcribit tanquam maximos: Sed Æthiopum ar-
B cus erant uno cubito majores, nempe quatuor cubitorum. Sed ſagittæ breviſſimæ quibus pro mucrone ſmyris (Herodotus emendatus). Æthiopes ſagittas capiti radiorum inſtar circumligabant, quas creberrimas jaculabantur in nubis ſpeciem; Idque certo ictu & deſtinato; Avium ſcil. certæ jaculationibus exercitati *Niſicaſtas* vocat Plinius: Potius *Miſicaſtas*, a משך & קשתא id eſt a trahendo arcu. Etiam averſi jaculabantur. Et ex ictu ſequebatur mors præſentiſſima, quia ſagittas venenis imbuebant herbarum aut draconum; Qui alibi innoxii ibi mortiferi Occidentales etiam Æthiopes iiſdem armis inſtructi hodieque. III Eſ. 66, 19. *Phul* & *Lud* junguntur tanquam vicina loca *Phul* id eſt *Philæ*, urbs & inſula in Nilo ambigui juris inter Ægyptios & Æthiopes centum ſtadiis ſupra Syenem. Origo nominis fabuloſa apud Servium ex Senecâ Philæ idem Ægyptiis quod Græcis Elephantine, quia פיל *Phil* eſt *Elephas*. Philæ & Elephantine diverſæ urbes ſed ſimillimæ, ideo promiſcuè ſumptæ *Phul* pro *Phil* ſcripſit Eſaias permutatis *vav* & *jod*, quod apud Hebræos frequens. Viro docto *Phul* eſt Cyrene, quia ibi regna-
C vit *Aphutas*, quomodo vult in Juſtino reſcribi pro Ophellâ. Contra Ophellas in Cyrene regnavit poſt Eſaiam annis 400. Nec invidendum Græcum nomen Græco homini, qui aliunde notiſſimus eſt. Probatur hunc Ophellam Macedonem fuiſſe, primò Alexandri, dein Ptolemæi comitem, & Athenis uxorem duxiſſe Eurydicem è ſtirpe Miltiadis, &c. IV. Eſaiæ loco quem diximus, agi de vocatione Æthiopum ad fidem, quod impletum Act. 8, 27. ubi Candaces non eſt Eunuchi nomen ut putarunt quidam veteres, ſed Reginæ. De Candace Plinius, Strabo, Dio. V. Ludæos, ſeu Æthiopas Ægyptiorum eſſe colonos. Multa communia utrique genti Reges pro diis. Studium circa ſepulchra, Statuarum formæ. Literæ Hieroglyphicæ. Sacerdotum ordines & tonſura & veſtes, Circumciſio. Iidem dii. Color prope ſimilis. Capilli pariter criſpi. De antiquitate certamen inter illos. Sed Æthiopes ſuam aſſerunt vaniſſimis rationibus. Æthiopes *Ægyptiani* cur dicti. VI. in Jeroſolymitana paraphraſi legitur Miſrajim genuiſſe *Mareotas*. Legendum *Meroitas* à *Meroe*, quæ caput eſt Æthiopiæ. Simile mendum in Lucano eluit Cl. Sal-
D maſius. Recte igitur Eliashoc collocat in regno Pretigiani, id eſt Abyſſinorum. Sed in eo perperam *Maronitas* pro *Meroitas*. VII. Aliquem è Græcis interpretibus *Aithiopas* hic habuiſſe probatur ex gloſſemate quod in textum irrepſit in quibusdam editionibus. VIII In Talmude Ludæi anthropophagi, quales in Africâ nulli extra Æthiopiam. De Æthiopiæ Anthropophagis Philoſtratus, Plinius, Solinus, Ptolemæus, Marcianus. IX Hora prima in Talmude, id eſt hora prandii Ludæorum, Sic Æthiopum quoſdam Diodorus edere dicit prout libido fert. X. Talmudicis *Lubdeku* aſinus è terrâ Lud fortior cæteris, mediæ naturæ inter ſylveſtrem & manſuetum. Sic & alii Onagros in Æthiopia deſcribunt maximos & magno numero *Zebra* animal. Pro *Lubdikis* alii *Levukerin* & *Labrekin*; Malim לודבריקין *Lud brekin*. Africanos aſinum *βρικὸν* vocare. Hinc Hiſp. *borrico* & Arab. *Alboruc* אלבראק.

CHus non eſſe Æthiopiam ut veteres crediderunt, iis rationibus probavimus quas nemo facile eludet. Sed unum poterat objici, nullum aliud è Scripturâ
E edi nomen quò appelletur Æthiopia; Nec eſſe veriſimile gentem celeberrimam & Ægyptiis conterminam, Judæis fuiſſe ignotam, aut de illâ prorſus tacuiſſe vates Hebræos, qui de populis remotiſſimis non pauca ſcriptis ſuis paſſim inſerunt. Huic objectioni, quæ hactenus planè eſt intacta, uno verbo reſpondeo, Æthiopiâ

Hebraicè dici לוד *Lud*, & Æthiopes לודים *Ludim*, aut ſi mavis *Ludæos*. Id evincunt multa argumenta, quæ quia nova ſunt & inaudita mihi neceſſe eſt multis perſequi. A

I. Primum ducam ab ipſo nomine. לוז *Luz*, Hebræis eſt *declinare, obliquare, torquere*. Inde Phœnices לוד *Lud* fecerunt, & Arabes לור Z & D de more permutatis. Giggeius: לור *flexuoſus fuit, ſinuoſus fuit*, לואר ארוארי *fluvii anfractus & flexus*, ואדי מתלוארה *fluvius flexuoſus*. Ex quô factum ut לוד *Lud* vocaretur
Lib. 2. c. 29. Æthiopia quæ ſub Ægypto, ubi Nilus eſt maximè anfractuoſus. Herodotus de Nilo ſupra Elephantinem unde incipit Æthiopia: σκολιὸς γὰρ ταύτῃ, καθάπερ ὁ Μαίανδρός ἐστι ὁ Νεῖλος *tortuoſus ibi est Nilus, ſicut Mæander*. Agatharchides cap. 10. B
ubi ex Thebaide ventum eſt ad Æthiopiam, Νεῖλος ἐκεῖσε ἀποκάμπτεται περιφανῶς καὶ ποιεῖται κατὰ τὴν δεξιὰν ῥύσιν τῶν ἀγκώνων τὴν κλίσιν μεγάλην *Nilus inſigniter illic curvatur, & facit ad dexterum Anconum tractum magnam illam declinationem.* Quod fugit interpretes, Ancones, id eſt cubitos, ibi propriè vocat Nili flexus: Sic Strabo lib. 17. *A ſiniſtra curſus Nili Nubæ habitant in Lybia magna gens à Meroe incipiens* μέχρι τῶν Ἀγκώνων *uſque ad Ancones*, id eſt uſq; ad Nili flexus. Malè legunt Αι; ονων
Strab. l. 17. vocem nihili. Flexus illos ita deſcribit Eratoſthenes: ῥυεὶς ἀπὸ Μερόης ἐπὶ τὰς ἄρκτους ὡς δισχιλίους καὶ ἑπτακοσίους σταδίους πάλιν ἀναστρέφει πρὸς μεσημβρίαν καὶ τὴν χειμερινὴν δύσιν, ὡς τρισχιλίους καὶ ἑπτακοσίους σταδίους, καὶ σχεδὸν ἀνταίρας τοῖς κατὰ Μερόην τόποις, καὶ εἰς τὴν Λιβύην πολὺ προπεσών. καὶ τὴν ἑτέραν ἐπιστροφὴν ποιησάμενος, πρὸς τὰς ἄρκτους φέρεται C
πεντακισχιλίους μὲν καὶ τριακοσίους σταδίους ἐπὶ τὸν μέγαν καταράκτην παρεπιστρέφων μικρὸν πρὸς τὴν ἕω, χιλίους δὲ καὶ διακοσίους τοὺς ἐπὶ τὸν ἐλάττω τὸν κατὰ Συήνην, πεντακισχιλίους δὲ ἄλλους καὶ τριακοσίους ἐπὶ τὴν θάλατταν. *Poſtquam fluxit à Meroe Nilus verſus ſeptentrionem ad MMDCC ſtadia, rurſus vertitur ad meridiem & hibernum occaſum ad ſtadia MMMDCC prope obverſus locis circa Meroem, & in Lybiam magno impetu ruens; Rurſus alio flexu facto ad Septentrionem fertur VMCCC ſtadia ad magnum cataractem paululum in ortum inclinans, hinc ſtadia MCC ad minorem cataractem qui*
pag. 19. *eſt prope Syenem, & alia rurſus VMCCC uſque ad mare.* Et Diodorus lib. 1. καμπὰς ποιεῖται μεγάλας, ποτὲ μὲν ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν Ἀραβίαν ἐπιστρέφων, ποτὲ δὲ ἐπὶ τὴν δύσιν καὶ τὴν Λιβύην ἐκκλίνων. *Flexus facit magnos, quandoque ad ortum & Arabiam obverſus,* D
quandoq; rurſus in occaſum & Libyam inclinans: Item: ποτὲ μὲν ἐκκλίνεται πρὸς τὴν ἕω, ποτὲ δὲ πρὸς τὴν ἑσπέραν, ἔστι δ᾽ ὅτε πρὸς τὴν μεσημβρίαν εἰς τοὔπισω λαμβάνει τὴν παλίρροιαν *nonnunquam ad ortum decurrit, nonnunquam ad occaſum, ſed & quandoq; ad meridiem fluxu in contrarium verſo.* Et Lucanus lib. 10.

> *Rurſus in occaſum flexus torquetur & ortus,*
> *Nunc Arabum populis, Lybicis nunc æquus arenis.*

Proinde Nilum Æthiopicũ ab Ægyptio Strabo diſtinguit his verbis τὴν μὲν Αἰθιοπίαν οὔτε πᾶσαν διέξεισιν ὁ Νεῖλος, οὔτε μόνος, οὔτ᾽ ἐπ᾽ εὐθείας, &c. τὴν δ᾽ Αἴγυπτον καὶ μόνος, καὶ πᾶσαν, καὶ ἐπ᾽ εὐθείας. *Æthiopiam quidem neque totam permeat Nilus, neque ſolus neque in rectum; Ægyptum vero & ſolus & totam, & in rectum.* Atque id maximè patet E
ex Ptolemæi tabulis quæ ſunt in omnium manibus. Merito igitur *Lud*, id eſt fluminis flexus, ea regio appellatur in qua Nilus alibi rectus tam inſigniter flectitur.

Hanc conjecturam plurimum firmat quod eodem nomine לוד *Lud*, id eſt

Lydia,

A Lydia, dicitur regio quæ ad Mæandrum eſt. Plinius: *Lydia autem perfuſa flexuoſi amnis Mæandri recurſibus.* Itaque etiam apud Moſem duplex *Lud:* Nam præter lib. 5. c. 29.
Ludæos illos filios Meſraim Gen. 10,13. alii nominantur eis cognomines verſ. 22. inter Semi filios: *Filii Sem*, inquit, *Elam, Aſſur, Arphaxad, Lud & Aram.* Sed de his plura diximus ſuo loco. Hic ſufficit id obſervaſſe idem nomen fuiſſe regionibus tam diſſitis, quia utramque alluunt amnes maximè flexuoſi; unde eſt quod Herodotus illos inter ſe conferens, de Nilo Æthiopico hæc habet: σκολιὸς δὲ ταύτῃ, καθάπερ ὁ Μαίανδρος ἐστὶ ὁ Νεῖλος *tortuoſius ibi eſt Nilus ſicut Mæander.*

B II. Secundum argumentum quo Ludæos probamus eſſe Æthiopes, ducitur ex iis Scripturæ locis, quibus Ludæi deſcribuntur tanquam arcubus potiſſimum inſignes. Sic Eſa. 66,19. פול ולוד משכי קשת *Phul & Lud trahentes arcum.* Et Jeremiæ 46. 9. ולודים תפשי דרכי קשת *& Ludæi tractantes & tendentes arcum.* Chaldæus utrobique ולוראי דנגדין ומחן בקשתא *& Ludæi qui arcu jaculantur & feriunt*, nempe ictu certo & deſtinato. Non potuerunt Æthiopes ullo alio charactere melius inſigniri. Primò id ex hiſtoria conſtat arcus & ſagittas arma fuiſſe Æthiopum. Vetus author apud Suidam de Semiramide: Ἐπιβάτας δὲ ἐφ' ἑκάστην κάμηλον δύο ἔταξεν Αἰθίοπας τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν *& in ſingulas camelos duos impoſuit Æthiopes qui ſagittas & jacula mitterent.* Strabo de Mauruſiis & Nigretibus
C lib. 17. τοξεύουσι καθάπερ οἱ Αἰθίοπες; *arcu utuntur inſtar Æthiopum.* Heliodorus lib. 9. πρός τινος τῶν Αἰθιόπων τόξῳ βληθεὶς *a quodam Æthiope arcu transfixus;* Neque illi arcus è vulgo fuère, ſed vaſti admodum. Agatharchides: χρῶνται δὲ ἐπὶ τῶν κινδύνων τῶν πολεμικῶν Αἰθίοπες τοῖς μεγάλοις τόξοις: *magnis utuntur autem Æthiopes in bellicis periculis magnis arcubus.* Proinde licet etiam arcus Perſici prægrandes fuerint, quod diſertè ſcribit Xenophon lib. 3. anabaſ. μεγάλα δὲ καὶ τὰ τόξα τὰ Περσικά ἐστιν, tamen Æthiopum arcus Perſicis erant majores. Unde eſt quod apud Herodotum Rex Æthiopum Macrobiorum arcuum ſuum Cambyſis legatis oſtentans, ipſique adeo Cambyſi dono mittens; *Arcum hunc*, inquit, *illi offerentes hæc dicite: Rex Æthiopum Regi Perſarum author eſt ut tum demum in Æ-* De mari Rubro l. 1. c. 7.
D *thiopes Macrobios bellum moveat,* ἐπεὰν οὕτω εὐπετέως ἕλκωσι τὰ τόξα Πέρσαι ἐόντα μεγάθεϊ τοσαῦτα *cum Perſæ tam facile trahent arcus tantæ magnitudinis.* Nempe Carduchorum arcus quos Xenophon è Perſis rediens deſcribit tanquam maximos, trium ad ſummum fuerunt cubitorum: *Optimi*, inquit, *erant ſagittarii; habebant autem* τόξα ἐγγὺς τριπήχη *arcus ferè tricubitales.* At Æthiopum arcus integro cubito longiores, id eſt quatuor cubitorum fuerunt. Ita veteres conſtanter tradunt. Herodotus lib. 7. τόξα δὲ εἶχον ἐκ φοίνικος σπάθης πεποιημένα μακρά, τετραπηχέων οὐκ ἐλάσσω *arcus ex palmarum ſpathis gerebant, quatuor non minus cubitis longos.* Strabo lib. 17. χρῶνται δὲ καὶ τόξοις Αἰθίοπες τετραπήχεσι ξυλίνοις πεπυρακτωμένοις *utuntur etiam Æthiopes quatuor cubitorum arcubus e ligno præ-*
E *uſto.* Diodorus lib. 3. *Armantur, &c.* ξυλίνοις τόξοις τετραπήχεσιν, οἷς τοξεύουσι μετὰ τοῦ ποδὶ προσβαίνοντες *arcubus ligneis quadricubitalibus, quibus pede admotis jaculantur.* Contra ſagittæ breviſſimæ, quarum acumen non ex ferro, ſed ex ſmyri lapide.

pide. Herodotus: *Arcus habebant,&c. quatuor non minus cubitis longos* ἐπὶ δὲ καλαμίνους ὀϊςοὺς μικροὺς (male legitur μακροὺς) ἀντὶ δὲ σιδήρου ἐπῆν λίθος ὀξὺς πεποιημένος, τῷ καὶ τὰς σφρηγῖδας γλύφουσι, *parvas item ex arundine ſagittas, quibus pro ferro lapis erat acuminatus quo ſigilla ſculpunt.* Μακροὺς mutavi in μικροὺς, fretus Heliodori loco ex lib. 9. οἱ δὲ μικροῖς μὲν τοῖς βέλεσιν,&c. εὐςοχοῦντες, *illi autem parvis ſagittis jaculantes*; Et his ex Agatharchide: *utuntur Æthiopes magnis arcubus:* βραχέσι δὲ τοῖς ὀϊςοῖς *brevibus autem ſagittis: In extrema porro arundine pro ferro funibus conſtrictus firmatur lapis forma oblongus, acutus ſupra modum.* Nec graves eſſe oportuit quas in pharetra non gerebant, ſed tanquam radios in ſerto quo caput erat redimitum; Lucianus de ſaltatione: τὸ βέλος Αἰθίοψ ἀνὴρ ἀφελὼν τῆς κεφαλῆς, ταύτῃ γὰρ ἀντὶ φαρέτρας χρῶνται, περιδέοντες αὐτῇ ἀκτινηδὸν τὰ βέλη *Sagittam vir Æthiops a capite adimens, eo enim utuntur Æthiopes pro pharetra, ſagittas capiti radiorum in morem circumligantes,&c.* Heliodorus: πλέγμα γάρ τι κυκλοτερὲς τῇ κεφαλῇ περιθέντες, καὶ τοῖς βέλεσι κατὰ τὸν κύκλον περιπείραντες, τὸ μὲν ἐπτερωμένον τοῦ βέλους πρὸς τῇ κεφαλῇ περιτίθενται, τὰς δὲ ἀκίδας οἷον ἀκτῖνας εἰς τὸ ἐκτὸς προβέβληνται *Textura enim quadam circulari capiti circumpoſita, & illi ſagittis in orbem infixis, partem quidem ſagittæ alatam ad caput convertunt, ſpicula autem tanquam radios extrorſum prominere ſinunt.* Claudianus lib. 1. in Stilich.

> *Venerat & parvis redimitus Nuba ſagittis.*

Et in de Nuptiis Honorii & Mariæ: C

> *— quantum crinita ſagittis*
> *Attulit extremo Meroe circumflua Nilo.*

Et lib. 3. de conſulatu Honorii,

> *— Meroe traxit de crine ſagittas.*

Et in de Nilo:

> *Et gens compoſitis crinem velata ſagittis.*

Atque has ſagittas Æthiopes in medio conflictu tam crebras jaculabantur. ὥςε εἰς νέφους φαντασίαν τὴν πυκνότητα παρεςῆναι *ut illarum denſitas nubis ſpeciem exhiberet*, ut in Heliodoro habetur. Et eæ quantumlibet breves tamen recta feriebant. Idem Heliodorus: ἀντιτοξεύοντες δὲ καὶ οἱ Αἰθίοπες,&c. εὐςοχώτερα βάλλοντες *etiam ex* D *adverſo Perſarum jaculabantur Æthiopes, certiori ictu petentes.* Cyrillus in Eſaiam lib. 2. τὰ πρόσοικα τῇ Θηβαίων ἔθνη βάρβαρα, Βλέμμυες δὲ οὗτοι οἱ καί εἰσιν Αἰθίοπες, ἐντεχνῶς αὐτὰς μὲν τὰς βελῶν ἀφέσεις ποιεῖσθαι μεμελετήκασι *Thebaidem attingunt gentes barbaræ, Blemmyes ſcilicet Æthiopes, ſagittis magna arte mittendis exercitati.* Mutavi ἀφαιρέσεις in ἀφέσεις in Græco textu Cyrilli, authore nobiliſſimo D. D. de Grentemeſnil quem jam aliquoties nominavi. Diodorus lib 3. οὐκ ὀλίγοι δὲ αὐτῶν καὶ τῆς τοξείας συνηθληκότες τῶν πτηνῶν εὐςόχως πολλὰ τοξεύουσι, δι' ὧν τὴν τῆς φύσεως ἔνδειαν ἀναπληροῦσιν *Illorum non pauci avium jaculationibus exercitati multas ſine errore feriunt, atque inde victum ſuſtentant:* Solinus cap. 30. *Maritimos Æthiopas quaternos oculos dicunt habere: ſed fides alia eſt, illa denique quod & vident plurimum, & manifeſtiſſime deſtinant ictus ſagittarum.* Plinius lib. 6. cap. 30. E *Regio ſupra Sirbitum ubi deſinunt montes, traditur quibusdam maritimos habere*

Æthio-

A *Æthiopas Niſicaſtes Niſitas*, *quod ſignificat ternûm & quaternorum oculorum viros; non quia ſic ſint, ſed quia ſagittis præcipua contemplatione utantur.* Fallor, aut aliquis Plinio impoſuit, & *Niſicaſta* corruptum eſt ex Syro vel Phœnicio משיך קשתא *Meſic-caſta* tendens arcum. Quod eſt ipſiſſimum Æthiopum epithetum in Eſaiæ loco in quo verſamur ubi vocantur משכי קשת. Quin & Parthorum in morem fugientes & aversi feriebant. Heliodorus: καὶ ἀπεστραμμένοις εἰς τοὐπίσω τοῖς τόξοις, ὡς παρὰ τὴν φυγὴν βάλλοιτε *& adverſis in tergum arcubus etiam in fuga jaculantes.* Sed in Æthiopum jaculatione nihil fuit tam terribile quam quod mors ex vulnere præſentiſſima ſequebatur; nempe acutus ille lapis, quod in
B ſagitta præſtabat ferri vices, erat φαρμάκοις θανασίμοις βεβαμμένος *venenis lethiferis tinctus.* Quod præter Agatharchidem & Theophraſtum lib. 9. cap. 15. hiſt. plant. etiam Cyrillus refert his verbis ubi ſupra. φαρμάκῳ δὲ ταύτας ἐπιχρίοντες ὀλεθριωτάτῳ ἐπαφιᾶσι τοῖς μαχομένοις, κἂν εἰ πρὸς ψαύσειαν, τεθνήξεται πάντως ὁ πληγείς, καὶ ὥσπερ τις ὀφιόδηκτος γεγονὼς παραχρῆμα πεσεῖται *veneno autem perniciosiſſimo eas* (ſagittas) *inungentes, in hoſtes ejaculantur, atque eos ſi tetigerint, qui percuſſus eſt omnino moritur, & perinde ac qui morſus eſt a vipera repente concidit.* Hinc Claudianus Stilich. panegyr. 1.

—— *Æthiopum geminata venenis*
C *Vulnera.*

Draconum ſcilicet venenum in eum uſum adhibebatur. Heliodorus: μικροῖς μὲν τοῖς βέλεσιν, ἰῷ δὲ δρακόντων πεφαρμαγμένοις εἰς ὀξύνοντες, ὀξὺν, καὶ ἀπότομον θάνατον ἐπέφερον *parvis quidem ſagittis, ſed veneno draconum infectis jaculantes, acerbum & præceps mortis genus inferebant.* Plinius quidem, Aetius & alii draconem venenum habere negant. Unde eſt quod noxias herbas ideo leguntur edere ut morſu ſuo plus periculi creent. Homerus: Plin. l. 29 c. 4. Tetrab. 4. ſerm. 1. c. 34.

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσι
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακα. Iliad. χ v. 93.

Ælianus: *cum homini aut feræ cuipiam moliuntur inſidias* θανατηφόρους ῥίζας ἐσθίουσι *mortiferas radices edunt*; Sed utut de Græciæ draconibus ita ſcribatur, tamen lib. 6. c. 3.
D Africæ draconibus virus ineſſe lethiferum ſcribit Leo Africanus: Proinde Moſes in Cantico: *venenum draconum vinum eorum.* Et Poëta Lucanus eleganter ut ſolet: lib. 9.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis aurato nitidi fulgore dracones,
Peſtiferos ardens facit Africa.

Sed & præter venenum draconum, radix quædam cujus nomen ſubticetur eoſdem præſtabat uſus. Theophraſtus ubi ſupra: ἐν Αἰθιοπίᾳ ᾗ τοὺς ὀϊστοὺς χρίουσι ῥίζα τίς ἐστι θανατηφόρος *In Æthiopia qua ſagittas inungunt, radix quædam mortifera eſt.* Unum addo non modo Æthiopes qui ad Nilum ſunt ſub Ægypto, ſed & Oc-
E cidentales ad Oceanum ab arcubus inſigniri. Scylax de Æthiopibus ad Occidentalem Oceanum pag. 52. εἰσὶ δὲ ἱππαλάται, καὶ ἀκοντισταί, καὶ τοξόται, καὶ χρῶνται τοῖς βέλεσι πεπυρακτωμένοις *Etiam periti ſunt equites, & jaculatores, & ſagittarii, & ſagittis utuntur ignitis.* Quæ eadem arma vicinis Mauris. Vulgatum illud Poëtæ:

Inte-

Integer vitæ ſceleriſque purus A
Non eget Mauri jaculis, nec arcu,
Nec venenatis gravida ſagittis
Tuſce pharetra.

Quin hodieque id ipſum in uſu. Nubienſis in prima parte primi climatis; ubi Mauri & Æthiopes occidentales: *Arma incolarum*, inquit, אלקסי ואלנשאב ועליהא הרתהם *arcus & ſagittæ in quibus impetus illorum.*

III. Ex illo ipſo loco Eſaiæ quem citavimus alterum emergit argumentum non contemnendum. Is enim ita habet: *Ad gentes Tarſis, Phul & Lud trahentes arcum, Tubal & Javan regiones longinquas.* Ibi ratio manifeſta cur conjunctio *Et* inſeratur inter Tubal & Javan; Nempe ex variis populis Javan nominatur ultimus, & claudit orationem. At quorſum eadem conjunctione potius junguntur *Phul & Lud* quam *Tarſis & Phul*, aut *Lud & Tubal?* *Tarſis*, inquit, *Phul & Lud*, *Tubal* &c. Uno verbo reſpondeo *Phul & Lud* loca eſſe vicina, cum reliqua ſint à ſe invicem valde diſſita. Nempe *Phul* id ipſum eſt quod Græcis *Philæ*, urbs ad Nilum fluvium centum ſtadiis ſupra Syenem, in inſula non magna, ambigui juris inter Ægyptios & Æthiopes. Ariſtagoras Philiam vocat apud Stephanum in Takompſo, Stephanus Philam, alii Philas. En ipſa verba veterum; Strabo lib. 1. οἱ κατὰ Συήνην καὶ τὰς Φίλας, ὧν ἡ μὲν τῆς Αἰγύπτου ἐστὶν, αἱ δὲ Φίλαι κοινὴ κατοικία τῶν Αἰθιόπων καὶ τῶν Αἰγυπτίων *qui ad Syenem & Philas, quarum illa Ægypti eſt, Philæ autem communis habitatio Æthiopum & Ægyptiorum.* Et lib. 17. τοῦ δὲ καταῤῥάκτου μικρὸν ἐπάνω, τὰς Φίλας εἶναι συμβαίνει κοινὴν κατοικίαν Αἰθιόπων δὲ καὶ Αἰγυπτίων *Paulo ſupra Catarracten Philas communem Æthiopibus & Ægyptiis habitationem eſſe contingit.* Et paulo poſt: Ἤλθομεν δ' εἰς Φίλας ἐκ Συήνης ἀπήνῃ δι' ὁμαλοῦ σφόδρα πεδίου σταδίους ὁμοῦ τι ἑκατὸν *Philas Syene plauſtro venimus per campum valde planum ſtadiorum circiter centum.* Heliodorus lib. 8. Ἡ γὰρ πόλις αἱ Φίλαι, κεῖται μὲν ἐπὶ τοῦ Νείλου, τῶν ἐλαττόνων καταῤῥακτῶν ἀνωτέρω μικρόν. Συήνης δὲ καὶ Ἐλεφαντίνης ἑκατόν που τοῖς μεταξὺ σταδίοις διείργεται, ταύτην ποτὲ φυγάδες Αἰγύπτιοι καταλαβόντες καὶ ἐνοικήσαντες ἀμφίβολον Αἰθίοψί τε καὶ Αἰγυπτίοις κατέστησαν, τῶν μὲν τοῖς καταῤῥάκταις τὴν Αἰθιοπίαν ὁριζόντων. Αἰγυπτίων δὲ καὶ τὰς Φίλας κατὰ τὴν προενοίκησιν, τῶν παρ' ἑαυτοῖς φυγάδων, ὡς ἂν δοριαλώτους ἑαυτοῖς προστιθέμενοι ἀξιούντων *urbs enim Philæ ad Nilum ſita eſt paulo ſupra minores catarractas. A Syene autem & Elephantina centum circiter ſtadiis diſtat. Hanc exules Ægyptii quondam cum occupaſſent & inhabitaſſent, ambiguam fecerunt inter Æthiopes & Ægyptios, illis quidem Æthiopiæ fines ad catarractas promoventibus; Ægyptiis vero etiam Philas, ut quas ſui exules incoluiſſent tanquam bello partas ſibi vindicare volentibus.* Ariſtides in oratione Ægyptiaca: Φίλας γὰρ τὰς ὑπὲρ τῶν καταῤῥακτῶν, μεθόριον Αἰγύπτου λέγω καὶ Αἰθιοπίας *Philas enim quæ ſunt ſupra catarractas dico eſſe confinium Ægypti & Æthiopiæ.* Et aliquanto ante: ὑπερβὰς ἐπὶ τὸ ὅριον ὃ δὴ πρῶτον ὑπὲρ καταδούπων, εἰς Φίλας διέβαλον. ἔστι δ' αὕτη νῆσος μεθόριον Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας, κατ' αὐτὴν τὸ μέγεθος ὅσηπερ ἡ ἐν αὐτῇ πόλις, περιῤῥεῖ δ' αὐτὴν ὁ Νεῖλος. ἀκριβῶς μέσην ἑαυτοῦ ποιῶν *Conſcenſo primo, qui primus eſt ſupra catarractas, in Philas trajeci, quæ inſula Ægypti & Æthiopiæ confinis*

B (margin)

C (margin)

D (margin)

E (margin)

A *finis est, tantæ magnitudinis quanta est ejus oppidum. Illam autem circumfluit Nilus, faciens ſui præciſe medium.* Ariſtagoras Ægyptiacorum primo: Τάκομψος, κώμη ἐν τοῖς ὁρίοις Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιόπων πρὸς τῇ Φιλίᾳ νήσῳ *Tacompſus vicus eſt in finibus Ægyptiorum & Æthiopum ad Philiam inſulam.* De Philis qui plura volet Diodor. l. 1. p. legat Diodorum, Strabonem, Plinium, Senecam, Lucanum, Ptolemæum, Antoninum, Servium, Procopium, Stephanum, Iſacium, quorum loca exſcribere mihi non vacat ſed nec puto eſſe neceſſe. Philarum nominis ratio fabuloſa profertur à Senecâ libro, quem citat Servius de ſitu & ſacris Ægyptiorum: *Philas*, inquit, *hoc eſt Amicas vocant, ideo quod illic eſt placata ab Ægyptiis Iſis, quibus iraſcebatur,*
13. Strab. l. 17
Plin. l. 5. c. 9.
Senec nat. q. l. 4. c. 2 Lucan. l. 10. Ptol. l. 4. c. 5. Anton.

B *quod membra mariti Oſiridis non inveniebat, quem frater Typhon occiderat, qua inventa &c.* Nugæ. Philarum nomen non eſt Græcum ſed Ægyptium, vel etiam Æthiopicum. Atque idem ſonare videtur quod Græcum *Elephantine*, quia Syris, Chaldæis, Arabibus, Æthiopibus פיל *phil* eſt elephas. Potuerunt vicinæ urbes commune nomen habere propter ſimilitudinem; Strabo certè urbem Philas dicit eſſe κατεσκευασμένην ὥσπερ καὶ τὴν Ἐλεφαντίνην, καὶ τὸ μέγεθος ἴσην *ſtructam inſtar Elephantines, & magnitudine parem.* Unde factum putaverim ut promiſcuè ſumantur. Id ſaltem a Plinio factum, qui Elephantinem pro Philis accepit, & Philas pro Elephantine, ut obſervat doctiſſimus Salmaſius in Solinum. Sed & Ægyptius ſcriba qui Herodoto duos montes in acutum deſinentes, unum *Crophi*, alterum
Serv. in Æn. 6.
Proc. Perſ. l. 8.
Steph. in Φιλαι. Iſac. in Lycophron.
Pag. 44.
p. 437. Herod. lib. 2. cap. 27.

C *Mophi* nomine inter Syenem & Elephantinem deſcripſit, Elephantines nomine videtur Philas intellexiſſe. Cum ex teſtibus αὐτόπταις Strabone & Ariſtide conſtet inter Syenem & Elephantinem præter fluvium Nilum nihil fuiſſe interjectum.

Phul pro *Phil* ſcripſit Eſaias permutatione literarum *Vau* & *Jod*, quà nihil frequentius. Sic in variis Scripturæ locis *a* פעו *Pau* & *b* פעי *Pai c* תעו *Thou* & *d* תעי *Thoi*, *e* פרודה *Peruda* & *f* פרידה *Perida* ſunt idem nomen aliter atque aliter ſcriptum. Quidni pari exemplo *Phul* ſit idem locus qui *Phil*? Itaque in Eſaiâ *Phul & Lud* ſunt Ægypti extrema cum contiguâ Æthiopiâ. Quod prope omiſeram, pro *Phul* Chaldæus habet plurali numero פולאי *Phulae*, cui proximè accedit Φιλαι *Philæ*.
a Gen 36, 39.
b 1. Chr 1, 50.
c 1. Chron. 18, 9.
d 2. Sam. 8, 9.
e Eſdr. 2. 54.
f Nehem. 7. 57.

D Virum ſcio valde doctum & de his literis bene meritum *Phul* vel *Pulem*, ut ille ſcribit, multo aliter explicaſſe, nempe *Cyrenem ſive Pentapolim & ulteriorem Africam, ubi*, inquit, *regnavit Aphulla ab Agathocle Siculo circumventus, corruptè Ophellas apud Juſtinum lib. 22.* Sed hæc conjectura tanti non eſt ut quenquam remoretur. Neque enim ullum eſſe puto qui ſibi perſuaderi ſinat, Cyrenem ab Eſaiâ *Phul* appellari, eò quod ſive *Ophellas*, ſive *Aphulla* regulus nullâ aliâ re quam clade ſuâ memorabilis, erat ibi regnaturus poſt quadringentos demum annos. Nam tot circiter anni fluxerunt ab Eſaiæ usque ad Ophellæ tempora. Neque id ferendum quod vir doctus, ut ſcenæ ſubſerviat, Juſtini *Ophellam* in *Aphullam* mutat. Fateor quidem veteres in hoc nomine variare nonnihil. Nam Ariſtoteles
Ariſtot. œconom. l. 2. Pol. Strat. l. 5 in Agathocle. In Demetrio.

E & Polyænus ſimplici L Ὀφίλαν ſcribunt, & Plutarchus Ὀφέλλαν. Tamen in Suidâ diſertè legitur Ὀφέλλας, & in Oſorio *Ophellas*; Et in ejusdem ævi ſcriptore Theophraſto
voce Ὀφέλλας.
Hiſt. l. 4 c. 8.
Diod. l. 20.

phraſto hiſt. plant. l. 4. Τὸ ἦν Ὀφέλλα στρατόπεδον ἡνίκα ἐβάδιζεν εἰς Καρχηδόνα *Ophellæ igitur copiæ cum irent Carthaginem.* Sed & in Diodoro qui de eo plura refert quam quiſquam alius, conſtanter ſcribitur Ὀφέλλας locis, niſi fallor, quatuordecim. Et Ophellas Græcum nomen eſt etiam in proverbiis receptum, ut cum dicunt, *venit ad nuptias ut Ophellas non invitatus.* Apollodorus Caryſtius: Καὶ νῦν γέ φασι Χαιρεφῶντ' ἐν τοῖς γάμοις ἄκλητον ὡς τὸν Ὀφέλλαν εἰσδεδυκέναι. At *Aphulla* nomen ne apud Barbaros quidem in uſu, quod quidem ſciam. Nec debuit vir doctus Græcum nomen invidere Græco homini, Ophellæ, inquam, Regi Cyrenes, qui fuit unus ex amicis Alexandri, & conjugem Athenis duxit Eurydicen vel Euthydicen è magni illius Miltiadis proſapia. Diodorus: ἦν δὲ οὗτος μὲν τῶν φίλων τῶν συνεστρατευμένων Ἀλεξάνδρῳ. Et paulo poſt: πρός τε Ἀθηναίους περὶ συμμαχίας διεπέμπετο, γεγαμηκὼς Εὐθυδίκην τὴν Μιλτιάδου θυγατέρα. Plutarchus: Εὐρυδίκην ἡ Μιλτιάδου μὲν ἦν ἀπόγονος τοῦ παλαιοῦ, συνοικήσασα δὲ Ὀφέλλᾳ τῷ Κυρήνης ἄρξαντι, μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἀφίκετο πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Hic eſt Ophellas Macedo de quo in Arriano de rebus poſt Alexandrum geſtis apud Photium auth. 92. Ὀφέλλας ἀνὴρ Μακεδὼν ὃς ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου ἐπὶ βοηθείᾳ τῶν Κυρηναίων ἐτύγχανε σταλείς *Ophellas vir Macedo qui a Ptolemæo Lago ad Cyrenenſium auxilium miſſus eſt.* Vides igitur lector hæc talia non eſſe ut nos dimovere debeant a priore ſententiâ, quâ Phul & Lud aſſerimus eſſe Philas & Æthiopiam, quæ ſub Ægypto eſt.

Athen. l. 6. pag 243.

lib. 20. p. 753.

In Demet. pag 1639.

IV. Imprimis id notandum in eô Eſaiæ locô agi de vocatione gentium quos è Judæis פליטים (id eſt evaſuri cladem quam univerſæ genti Deus erat interminatus, uno verbo Apoſtoli atque eorum diſcipuli) converſuri erant ad Chriſtum. Quod impletum cum ex illâ gente Eunuchus à Philippo baptizatus Evangelium Æthiopibus prædicavit tanto ſucceſſu, ut hodieque poſt tot ſæcula in Chriſti fide jugiter perſeverent. Is porrò Eunuchus Candaces appellatur à Lucâ genitivo caſu non nominativo, ut putavit Gregorius Nazianzenus, cujus hæc verba in oratione de Bapt. Φίλιππός εἰμι, γενοῦ Κανδάκης *Philippus ſum, eſto Candaces.* Atque hunc ſequuntur Euthymius & Anaſtaſius Sinaita. Tamen in Græcis Lucæ verbis nulla eſt ambiguitas, ἰδοὺ ἀνὴρ Αἰθίοψ εὐνοῦχος, δυνάστης Κανδάκης τῆς βασιλίσσης Αἰθιόπων, *Ecce vir Æthiops Eunuchus dynaſta Candaces Reginæ Æthiopum.* Nempe Candaces nomen tum temporis Æthiopum Reginis commune fuit. Plinius ubi de Meroe: *Regnare fœminam Candacem, quod nomen multis jam annis ad Reginas tranſiit.* Nec deſunt qui ad hanc ipſam referant hæc verba Strabonis lib. 17. Τούτων δ' ἦσαν καὶ οἱ τῆς βασιλίσσης στρατηγοὶ τῆς Κανδάκης, ἣ καθ' ἡμᾶς ἦρξε τῶν Αἰθιόπων, ἀνδρική τις γυνὴ πεπηρωμένη τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν. *Ex iis erant etiam duces Reginæ Candaces quæ noſtro ævo Æthiopibus imperavit, virilis mulier quædam, altero oculo capta.* Et Dionis in Auguſto καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν οἱ Αἰθίοπες οἱ ὑπὲρ Αἰγύπτου οἰκοῦντες, προσεχώρησαν ἄχρι τῆς χώρας τῆς Ἐλεφαντίνης ὠνομασμένης, πάντα τὰ ἐν ποσὶ πολιορκοῦντες, συμπαρούσης αὐτοῖς καὶ τῆς βασιλίσσης αὐτῶν Κανδάκης. *Eodem tempore Æthiopes qui ſupra Ægyptum incolunt, uſque ad regionem quæ Elephantina dicitur progreſſi, omnia quæ ſe offerebant obſidentes, eos etiam Reginâ Candace præſentiâ ſuâ confirmante.*

Act. 8, 27.

Euthym in Act. Anaſt. lib. 6. Hexaem.

lib. 6. c. 29.

v. & lib. 54.

Ta-

A Tamen veriſimile eſt has Reginas eſſe diverſas; quia unum ſub Auguſtino geſtum, alterum ſub Caligula.

V. Quintum argumentum ducetur è verbis Moſis Gen. 10, 13. ומצרים ילד את לודים *Et Miſraim genuit Ludim*, quaſi diceret Ægyptiorum colonos eſſe Æthiopas; nam cognatos fuiſſe populos ex Diodoro apparet qui multa commemorat utrique genti communia; puta, τὸ τοὺς βασιλεῖς θεοὺς νομίζειν *Reges pro Diis habere*, καὶ τὸ περὶ τὰς ταφὰς μάλιστα σπουδάζειν *& plurimum circa ſepulchra ſtudium adhibere*. Quibus addit inſuper τάς τε τῶν ἀγαλμάτων ἰδέας *ſtatuarum formas*, καὶ τοὺς τῶν γραμμάτων τύπους *& literarum characteres*. Hieroglyphicæ quippe
B literæ tam erant in Æthiopiâ quam in Ægypto receptæ, atque eâdem pingebantur utrobique figurâ. Sequitur τὰ συστήματα τῶν ἱερέων παραπλησίαν ἔχειν τάξιν παρ᾽ ἀμφοτέροις τοῖς ἔθνεσι. *Cœtus ſacerdotum ſimillimum habere ordinem apud utramque gentem. Pure ſe gerere omnes qui ad Deorum cultum accedunt, & pariter tonderi, & ſimiles ferre tunicas, ejuſdemq; figuræ ſceptrum in aratri formam, quô etiam utuntur Reges: & pileos oblongos in vertice umbilicum habentes, & ſerpentibus quos aſpides appellant circumvolutos.* Hæc ex Diodoro hactenus, quibus ex Herodoto circumciſionem adde utrique genti communem, & ex Plinio delubrum Hammonis Æthiopibus religioſum, & ex Strabone Herculem, Panem, Iſidem Meroe cultos, quæ fuerunt ipſiſſima Ægyptiorum numina. Quid quod tam Æ-
C gyptii quam Æthiopes deſcribuntur μελάγχροες καὶ οὐλότριχες *atri coloris & criſpi capilli* Herodoti Muſâ ſecundâ.

Itaque nullum dubium quin utrique populo communis fuerit origo. Tantùm de antiquitate certamen fuit, cujus primas utrique ſibi arrogarunt. Cum enim Ægyptii omnium hominum primos ſe eſſe contenderent, contra aſſerebant Æthiopes eos qui ſub meridie habitant primos à terrâ ζωογονηθῆναι fuiſſe editos, quia ibi calor ſolis intenſior efficacius operatur ad naturalium generationem; Quin & Ægypti terram volebant, cum prius eſſet æquor, paulatim fuiſſe aggeſtam multo limo ex Æthiopiâ advecto per Nili amnis inundationes. Quibus freti rationibus audebant ſibi aſſerere primæ vetuſtatis gloriam, & in coloniis à ſe dedu-
D ctis Ægyptiorum gentem cenſere. Sed hanc litem decidit Moſes, affirmans *Meſraim genuiſſe Ludæos*, ſeu Æthiopes. Et verò certum eſt primos homines ex Armeniæ montibus profectos, in quibus ſubſtiterat arca, ad Auſtri regiones deveniſſe paulatim, & per Aſſyriam, Babyloniam, Syriam & Ægyptum, tandem in Æthiopiam penetraſſe. Itaque locorum ſitus poſtulat ut Ægyptus prior culta atque habitata fuerit. Ridiculum enim eſt quod Ægyptum aſſerunt in principio rerum non extitiſſe, & Nili exundationibus debere ſuam originem. Cum illas Ægypto nihil addere nos docuerit tot ſæculorum experientia: Et Ægyptus ſit hodieque in eodem ſitu quô fuit ætate Herodoti ante annos bis mille fato functi, quod ſupra jam attigimus. Sed multo id abſurdius quod homines
E fungorum inſtar volunt è terrâ eſſe editos, cum hodie ne canis quidem eô modo generetur. Nec fruſtra eſt quod Æthiopes à veteribus *Ægyptum* dicti ſunt. Feſtus:

Ægyptinos, *Æthiopas*; Ægyptinos quaſi Ægyptios, ut quos Ægyptiæ crede- A
rent eſſe originis.

VI. Sextum argumentum nititur authoritate Jeroſolymitani interpretis qui ſic habet, *& Miſraim genuit* ית מרווטאי *Mareotas*, id eſt ſi Junio & aliis credimus, Marcoticæ præfecturæ in Ægypto incolas. At ego nullus dubito quin *Jod* & *Vav* tranſpoſitis legendũ ſit ית מרויטאי *Meroitas*, id eſt Meroes incolas, quæ inſula eſt Æthiopica in medio Nilo, lata mille ſtadiis, triplo longior, elephantis, frumento, vino præſtantiſſimo, palmis, hebeno, ferro, ære, argento, auro & gem-
Diod lib. 1. pag 201. mis ferax. Ejus uberior deſcriptio petenda ex Diodoro, Strabone & Heliodoro.
Insulæ urbs cognominis Meroe caput fuit Æthiopiæ. Gentile apud Stephanum B
Strab. l. 17. Μεροΐτης *Meroites*. Inde igitur מרויטאי *Meroitæ* Jeroſolymitano interpreti ii-
Heliod. lib. 12. dem qui Ludæi ſeu Æthiopes. Huic plane ſimile mendum corrigit doctrinæ por-
Salmas. in Solin. p. 387. tentum Salmaſius in hoc Lucani verſu:

Luc. lib. 10. *——ebenus quamvis Mareotica vaſtos*
Non operit poſtes,

Et pro *Mareotica* rectè monet legendum *Meroitica*, quia in Ægypti Mareotide
lib. 1. p. 20. non naſcitur ebenus, ſed in Meroe Æthiopiæ. Diodorus ubi de Meroe inſula: πρὸς δὲ τούτοις (λέγουσι) ἔχειν πλῆθος ἐβένου *Præterea (dicunt) habere copiam ebeni*. Proinde idem Lucanus infra,

——nigris Meroe fœcunda colonis, C
Læta comis ebeni.

Ita hic *Mareotas* in *Meroitas* aſſerimus eſſe mutandos. Huic conjecturæ plurimum favet Elias in Methurgeman, modo grave mendum eluas ex his illius verbis: *Ludæos Thargum Jeroſolymitanum explicat* ית מריוטא *Mareotas* (imo Meroitas) *illi mihi videntur eſſe populus qui hodie vocatur* מארוניטי *Maronitæ*; *Is autem eſt* ממדינת פריטיגיאני *ex regione Pretegiani*. Quid audio? Maronitas, populos in monte Libano notiſſimos, eſſe *ex regione Pretegiani*? Nihil abſurdius dici potuit. Sed ex voce מארוניטי ſi *nun* auferas pro Maronitæ legetur מאריוטי
Vid Scal. lib. 7. de emend. temp. *Meroitæ*. Atque erit id veriſſimum Meroitas populos eſſe in regione *Pretegiani*, id eſt Regis Abyſſinorum, quem falſo nomine vulgus hiſtoricorum ita nomi- D
nat, cum in ultimis Aſiæ finibus, non in Africâ, imperarit ante annos fere quadringentos Rex Chriſtianus, qui Perſico ſermone appellabatur פרשה פרסתגאני *Padeſha Preſtigiani*, id eſt Rex Apoſtolicus. Sed in Eliâ ferendus error qui communis illi fuit cum tot aliis ſui ſæculi ſcriptoribus; Quos ſequutus, cum hos populos regionis *Pretegiani* dixit eſſe incolas, non puto quenquam eſſe qui dubitet quin Æthiopes intellexerit. Atque hoc ipſum eſt quod nos volumus.

VII. Pro ſeptimo argumento ſit quod Ezech. 30. 5. in Græcâ verſione poſt καὶ Λίβυες, id eſt ופוט, in quibusdam exemplaribus addi notant, καὶ Αἰθίοπες, καὶ πᾶσα ἡ Ἀραβία; quæ ſi cum Hebræo conferas, apparebit reſpondere Hebræis vocibus
ולוד וכל הערב. Omnino igitur hoc gloſſema, quod ex veterum verſionum E
unâ aliquâ excerptum & margini adſcriptum, tandem in textum irrepſit, docet etiam è Græcis interpretibus aliquem, quiſquis ille ſit, nomine לוד *Lud* in eô loco Ezechielis *Æthiopes* intellexiſſe.

VIII.

A VIII. Octavum argumentum ſuggerunt hæc Hebræorum in Baal Aruch לודאי פרוש אומה שאוכלין בני אדם *Ludæi ſunt populus qui comedunt filios hominum*, uno verbo Anthropophagi. Quod idem eſt ac ſi Ludæos in Æthiopia poneret, cum extra Æthiopiam Africa nullos noverit Anthropophagos. At de Æthiopibus Anthropophagis ita Philoſtratus: Νασάμωνες δὲ, καὶ Ἀνδροφάγοι, καὶ lib. 6. c. 12. &
Πυγμαῖοι, καὶ Σκιάποδες, ἔθνη μὲν Αἰθιόπων καὶ οὗτοι: καθήκουσι δὲ εἰς τὸν Αἰθίοπα ὠκεανὸν in Phot. pag. 1015.
Naſamones verò & Anthropophagi, & Pygmæi, & Sciapodes, ſunt & ipſi gentes Æthiopum, pertinent autem ad Oceanum Æthiopicum. Sic in Plinii loco de vario Plin. l. 6. c. 30.
victu Æthiopum, poſt Agriophagos & Pamphagos, recenſentur *Anthropophagi* Solin. c. 30.
humana carne veſcentes. In Solino item: *Anthropophagi quorum mores vocamen*
B *ſonat.* Sed & Ptolomæus expreſsè, ubi de ſinu inter Africam & Menuthiam; (hodie S. Laurentis inſulam vel Madagaſcar) τοῦτον μὲν οὖν τὸν κόλπον περιοικοῦσιν lib. 4. cap. 9.
Αἰθίοπες Ἀνθρωποφάγοι *hunc porro ſinum circumhabitant Æthiopes Anthropophagi.* Ita etiam Marcianus pag. 42.

IX. Nono, Talmudici tractatu de Sabbatho legitimam prandii horam deſi- vid. Buxt. in לוד
nientes, ſtatim prima Ludæos prandere ſcribunt, ſecunda latrones, tertia hæredes, quarta operarios, quinta vulgus hominum: Quod penitus excutere non eſt hujus loci. Solum obiter id obſervandum, cum de Ludæis ibi dicitur: שעה ראשונה מאכל לודים *hora prima* eſt hora *prandii Ludæorum*, eos ſuggillari ut gentē bar-
C baram & moribus valde inconditis, ut quæ prandii ſtatum tempus nullum habeat, ſed primo quoque tempore in cibum ruat veluti pecora quæ natura prona atq; ventri obedientia finxit. Tale eſt quod de Æthiopibus Ichthyophagis aſſerit Diodorus: οὐ μὲν πρὸς μέτρον ἢ σταθμὸν ἐσθίοντες, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἰδίαν ἑκάστου βούλησιν lib. 3 p 107.
τὴν φυσικὴν ὄρεξιν ἔχοντες τῆς ἀπολαύσεως περιγραφὴν ἀνεκλείπτως γὰρ καὶ διαπαντὸς ἑτοίμοις χρῶνται ταμιεύμασιν *non quidem ad menſuram aut pondus comedentes, ſed prout cujusque fert libido. &c. Nec aliam edendi legem habentes quam naturalem cibi appetitum, obſoniis ſemper paratis indeſinenter utuntur.*

X. In eodem tractatu aliud habetur non temere prætereundum: יוצא הגמל באפסר ונאקה בחטם ולובדקים בפר ומביא *Egreditur* (licite die Sabbathi)
D *camelus* μετὰ ψαλίου *cum freno, & dromas cum annulo in naribus, & lubdekis* μετὰ φορβειᾶς *cum capiſtro.* Utor vocibus Græcis ex quibus Hebræi ſuas mutuati ſunt. *Lubdekis* Bartenoræ eſt *aſinus è terra Lud*; *Hi enim*, inquit, *fortiores ſunt & citiores, majorique cuſtodia opus habent quam aſini cæteri in terra habitabili.* Et Rab- vide Buxtorf. Lex.
bi Moſi Maimonidi *Lubdekis* eſt *aſini ſpecies non manſuefacti, media inter aſinum ſylveſtrem & manſuetum.* Hi aſini è terra Lud ſunt aſini Æthiopici, vel onagri verius, quales ſecus viam Apollonium & ſocios plures vidiſſe ſcribit Philoſtratus, quamprimum è Nili catadupis in Æthiopiam iter fecerunt. *Viderunt*, inquit,
ſecus viam, &c. cervos & capreas, ſtruthionesque & aſinos ſilveſtres complures, & lib. 6. c. 12.
E *animalium diverſa genera.* Photius in excerptis ita habet: ἀγχοῦ τῆς ὁδοῦ &c. δορκάδες καὶ στρουθοὶ, καὶ ὄνοι, πολλὰ μὲν καὶ ταῦτα ἄγρια. Et Paulus Venetus in deſcriptione *Abaſiæ*, id eſt terræ Abyſſinorum quæ cum Æthiopia eadem eſt: lib. 3. c. 45.

Leones, Leopardi, Onagri, &c. in magna ibi naſcuntur abundantia. Hos aſinos ita deſcribit apud Philoſtorgium lib. 3. cap. 11. Theophilus Indus ex Æthiopia redux: Καὶ αὐτὴ δὲ χώρα, καὶ ὄνους ἀγρίους μεγίστους τῷ μεγέθει φέρει, καὶ τὴν δορὰν κατὰ τὸ ξενίζον πεποικιλμένους, λευκῷ στρίσι καὶ μέλανος χρώματος, οὐ κατὰ μικρὸν συμπεποικιλμένους. Ἀλλὰ ζῶναί τινες εἰσὶν ἀπὸ τῆς ῥάχεως ἐπὶ τὰς πλευρὰς καὶ τὴν κοιλίαν καθήκουσαι, καὶ ἐνταῦθα ἐπισχιζόμεναι. καὶ κατά τινας ἀλειφίζειας ἀλλήλαις ἐμπλεκόμεναι, θαυμαστήν τινα καὶ ξένην ἀπεργάζονται πλοκὴν καὶ ποικιλίαν, *Sed & hæc ipſa regio fere aſinos agreſtes multo maximos, & cute mirè varios, albo nigroque colore plurimum interſtinctos: Quin & zonæ his quædam ſunt a ſpina dorſi ad latera ventremque usque demiſſæ, indeq; diviſæ & convolvulis quibusdam inter ſe implicatæ, mirum quendam & novum exhibent nexum & varietatem.* Cui loco illuſtrando hæc ad me nuper ſcripſit is quem jam citavi aliquoties nobiliſſimus Dn. de Grentemeſnil: *Talis animalis pellem vidi Amſterodami, in cujusdam mercatoris κειμηλιοθήκῃ. Item ejus imaginem in aulæo depictam Pariſiis. Id animal eſt frequens in montibus circa Guineam Africanam quos vocant Sierra Liona. Ab Hiſpanis Zebra vocatur, nec non à locorum incolis. Neſcio an ſit onager. Sed eſt animal ferum & ferox, nec facile cicuratur. Eo ad onera trahenda utuntur. Æthiopes in eodem aulæo depicti erant multis camelopardalibus ſequentibus, clitellatis etiam & onera ferentibus.* Quo fere modo deſcribitur à Petro du Jarric Indiarum lib. 3. cap. 6.

De cætero hæc ſive aſini ſive onagri ſpecies cur appelletur *lubdekis* nemo facile dixerit, & vox videtur eſſe corrupta, quia pro *lubdekis* alii לובדקים *lubdekim* ſcribunt, alii לודין *ludin* vel *levadin*, alii denique לוקרין *levakerin* vel *lukerin* in Chaldæis paraphraſibus Jonathanis & Jeruſalem Gen. 32, 15. & Elias לב רקין *labrekin* in meturgeman. Si quis conjecturæ eſt locus, ſuſpicor legendum לודברקין *Ludbricin*, id eſt aſinos è terra Lud. Βερικὸς pro aſino vox Africana eſt, quam è Libybus acceperunt Cyrenæi. Heſychius: Βερικὸν, ὄνον Κυρηναῖοι, βάρβαρον ſupp. ὄνομα, id eſt barbarum vocabulum & à vicinis barbaris ſumptum. Ex quo ipſo fonte hauſtum eſt Hiſpanorum *borrico*. Neque enim doctos id latet, ex Africa in Hiſpaniam mille monſtra vocabulorum unà cum Mauris transfretaſſe. Atque eodem forte pertinet quod אלבראק *alborak* vocant Arabes jumentum ſui Prophetæ, mediæ naturæ, ut quidem volunt, inter mulum & aſinum. De eo quid fabulentur vide collationis Arabicæ Chriſtiani cum Mahumetano Romæ excuſæ pag. 46. & 47.

CAPUT

A

CAPUT XXVII.

Pathruſæi פתרוסים

Jonathanem ſibi non conſtare cum *Pathruſæos* exponit נסיוטאי *νησιώτας inſulares*, id eſt incolas τῦ Δέλτα. Jeroſolymitanum nihilo melius interpretari פלוסאי Peluſios. Nam *Pathros* & *Sin* diverſa loca Ezech. 30, 14. Porro Sin eſt Peluſium. Utrumque nomen a luto. Ideo Sin *robur Ægypti* Ezech 30, 14. quia ex illa parte Ægyptus maxime δυσείσβολ☉. Græci vocant Ægypti clavem & oſtium. Peluſiotæ Sinæi dicti Eſ. 49, 12. Saadiæ vox in Kimchio corrupta. Pathruſæis nihil commune cum Pharuſiis, Nec cum Petræis Arabiæ quibus à Petra urbe nomen non à *Pathros*. *Petra* Hebr. *Sela*, Arab. *Hagar* domus habet in Petra excisas: Eo alluſum Gal.
B 4, 25. *Pathros* vel *Phaturæs* : illa in Ægypto ad unum e Nili oſtiis Brocardo & Adrichomio. At in Scriptura *Pathros* regio ab Ægypto ita diverſa, ut incolas habeat Ægyptios. Pathros videtur eſſe Thebais, quam ab Ægypto multi diſtinguunt. Ægyptios prædicit Ezechiel 20, 14. reducendos in terram Pathros, id eſt in Thebaidem, quæ maximè fuit afflicta. *Honorati Noamon* Nah. 3, 8. id eſt Thebarum principes de quibus Mela. Locus corruptus ex Homero reſtituitur. Situs terræ Pathros utcunque colligitur ex Jerem. 44, 1. *Migdol* Magdolus ut *Pithom* Πάτυμ☉ in Herod. *Taphnes* Δάφναι Πηλέσιαι *Noph* vel *Moph* Memphis. Gravis error viri docti. N & M Ægyptiis permutabiles. *Pathros* aliis *Phatures*. Inde Plinio *Phaniurites nomus*, Et in Ptol. Παθυρίς. Sic legendum non Ταθυρίς. Thebaidis caput *Theba No Ammon*, *Ammon No*. *Dioſpolis*. In ea centum portæ: currus bellici XXM. DCCM hominum in ætate militari. Cato numerat ſeptingentas incolarum myriades. Sed in tota Ægypto Joſephus tantum quinquaginta numerat ſupra ſeptingentas. Ibid. tabulæ de longitudine. Verus ambitus ex Diodoro. Situs. Mœ-
C nia. Domus. Aulæ Porticus E[illegible]. Quatuor præcipua templa. Templum Hammonis Donaria. Coloſſi Obeliſci. Sepulchra Regum XLVII. Sepulcrum Oſimandyæ ſtadii decem parens. Hortus penſilis imo tota urbs. Memnonium ubi & Memnonis ſtatua. Ejus prima vaſtatio ſub Nabuchodonozoro de qua Nahum, Ezechiel, Jeremias, quibus in præd vit reſtauratidam. Secunda à Pœnis illata. Tertia à Cambyſe. Quarta a Cornelio Gallo. Deinceps jacuit ad ſolum diruta, aut ſolum vicatim habitata eſt.

E Chaldæis Jonathan נסיוטאי *νησιώτας inſulares* exponit, Jeroſolymitanus פילוסאי *Peluſaos* id eſt Peluſiotas. Inſulares ſunt incolæ τῆς νησυομένης Αἰγύπτε, in Δέλτα id eſt τῆς Δέλτα, quæ Ægypti pars Hebræis non eſt *Pathros* ſed *Raab*, ut jam ante probavimus; Nec eſt cur Jonathanem ſequamur hac in parte, cum ipſe ſibi non conſtet. Idem enim pro Ludæis habet נווטאי *Neutaos*, id eſt incolas nomi *Neut*
D qui pars ſunt inſularium, ut ex Ptolemæo conſtat. Sic igitur Ludæi pars erunt Pathruſæorum, cum in Scriptura proponantur ut diverſi populi. Proinde Jonathanem non puto ſcripſiſſe נסיוטאי *νησιώτας*, ſed פרוסיטאי *Peluſiotas*, ita ut in eadem fuerit ſententia cum interprete Jeroſolymitano.

Vid. Etymol. in Αἰγιαλός.

Utut ſit Pathruſæos eſſe Peluſiotas æque falſum eſt, cum ob alias cauſas; tum maximè quia Ezechielis cap. 30. v. 14. & 15. diverſa loca ſunt *Pathros* & *Sin*, id eſt *Peluſium*, ut recte interpretatur Hieronymus. Nam Peluſio nomen fecit πηλὸς *lutum*. Strabo: Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Πηλύσιον κύκλῳ περίκειμένα ἔχει ἕλη, ἅτινες βάραθρα καλεῖ, καὶ τέλματα. *Ipſum adeo Peluſium cinctum eſt lacubus qua nonnulli Barathra vocant, & paludibus*. Et paulo poſt: ὠνόμαςαι δὲ ἀπὸ τῆ πηλῦ *a luto autem nomen*

lib. 17. p. 802. 803.

E *habet*. Merito ergo Peluſium סין *Sin* appellatur a Syris, quibus סין id ipſum eſt quod Græcis πηλὸς; Sic Pſ. 18, 43 Græci habent πηλὸς πλατειῶν lutum platearum & Chaldæus סין שוקין. & Syrus סינא דשוקא. Rurſus Ezechiel dicit *Sin* eſſe מעוז מצרים *robur Ægypti*, quia ex illa parte Ægyptus eſt aditu maximè difficilis.

Strabo:

Ezech.30.15. Strabo: Ταύτῃ δὲ καὶ δυσείσβολός ἐστιν ἡ Αἴγυπτος. Et Diodorus: μάλιστα τὸ Πηλουσιακὸν στόμα κατεσκεύαζον, διὰ τὸ κεῖσθαι μὲν αὐτὸ πρῶτον πρὸς τοὺς ἀπὸ Συρίας πορευομένους: *Os Nili Peluſiacum maxime muniverunt, quia primum iis ſe offert qui ex Syria in Ægyptum proficiſcuntur.* Suidas: Πηλούσιον &c. κλεὶς τῆς Αἰγύπτου καὶ εἰσόδου καὶ ἐξόδου, *Peluſium &c. clavis Ægypti tam in ingreſſu quam in exitu.* Polyænus l. 7. Stratag. Καμβύσης Πηλούσιον ἐπολιόρκει, Αἰγύπτιοι καρτερῶς ἀνθίσταντο, ἀποκλείοντες τῆς Αἰγύπτου τὰς ἐμβολάς *Cambyſes Peluſium obſidebat, Ægyptii fortiter obſtiterunt, clauſis Ægypti oſtiis.*

Strab. l. 17. p. 803. Diod. l. 35. p. 478.

A nomine *Sin* סִינִים *Sinai* Eſ. 49, 12. ſunt Peluſiotæ; *Ecce inquit iſti* מֵרָחוֹק *è longinquo venient, & illi ex Aquilone, & ab occaſu, & illi e terra Sinæorum.* Hieronymus *Sinæos* intelligit ex monte Sinai in quo nulli erant incolæ. Alii in ultimo oriente *Sinas*, qui tum ignoti prorſus; Græci Perſas, quod non capio. Melius Aben-Ezra פַּאַת מִצְרַיִם *regionem verſus Ægyptum.* Optime Saadias apud Kimchium אתרא פלסין *locum nomine Peluſium.* Sic legendum, non בלפין ut habent libri editi. Hieronymus & Hebræi rectè obſervant in hoc verſu deſcribi quatuor mundi plagas. Aquilo & Occaſus expreſſe nominantur. *E longinquo* מֵרָחוֹק id eſt ex Oriente, quia *terra Iſraelis ab Oriente remotior eſt & magis ad Occaſum vergit.* Ita Kimchius. Denique è *terra Sinæorum id eſt* מארע דרומא *è terra Auſtrali*, ut habent Jonathan & Hieronymus. Nempe Ægyptus & Peluſium ſunt ad Auſtrum terræ Chanaan.

Vir quidem undecunque doctus *Pathruſæos* vult eſſe *Phauruſios* vel *Pharuſios*,
Plin. l. 5. c. 8. qui ſunt in interiore Libya non procul ab Oceano Atlantico. Vide Plinium &
Ptol. l. 4 c. 6. Ptolemæum. Et quod mirere magis Jerem. 44, 1. & Ezech. 29, 14. & 30, 14. terram *Pathros* Ægypti partem, vel Ægypto vicinam, in quam Judæi ſeceſſerant, vult illam ipſam eſſe de qua Gen. 10. 14. id eſt terram Phauruſiorum. Arias pariter deceptus alluſione nominis, Petræos interpretatur, id eſt Arabiæ Petrææ incolas; cum Petræa dicatur non à *Pathros*, ſed à metropoli *Petra*, cujus Hebræum nomen סלע *Sela* 2. Reg. 14. 7. & Eſ. 16. 1. & Arabicum חגר *Hagar* Geograph. Nub. clim. 3. part. 5. Hebr. סלע *Sela*, & Arabibus חגר *Hagar* id ipſum ſunt quod Græcis Πέτρα; Atque hoc nomen urbi inditum, quia illi imminent ſaxoſi montes, de quibus ita Geographus Arabs: *Hagar diſtat* מן ואדי אלקרי *à torrente Kora* (Co-
Herod. l. 3 c. 9 ry fluvio Herodoti) *ſtatione una, eſtque arx pulchre ſita inter montes, in quibus*
Agath c. 47. *commorabatur familia* תמוד *Thamud* (Θαμουδηνοὶ Agatharchidis, Diodori, Ura-
Diod. l. 3 p. nii; Thamudei Plinii; Θαμουδῖται Ptolemæi) וכהא בוית מנקורה פי אלצחר
124. Steph. in *ſuntque ibi domus exciſæ in Petra.* Hos montes Arabica voce *Agar*, id eſt Petram,
Θαμουδᾶ Plin. appellat Paulus Gal. 4, 25. tanquam urbi cognomines. Sed hæc obiter. Pleriſque
lib. 6. c 28. recentiorum Brocardo, Adrichomio, aliis, *Pathros* vel *Patures* villa eſt vel oppi-
Ptol. l. 6. c. 7. dulum prope mare, ad unum ex Nili oſtiis, Pathmeticum, ut puto, vel, quod idem eſt, Buſiriticum.

At in ſcriptura *Pathros* neque villa eſt neque oppidum, ſed terræ nomen, ſeu provinciæ & regionis: Jerem. 44, 1. *Habitantes &c. in terra Pathros.* Ezech. 29, 14. *Reducam eos in terram Pathros.* Atq; hanc terram Eſaias ab Ægypto diſtinguit:

Ab

A *Ab Aſſyria*, inquit, *& ab Ægypto, & à Pathros, & à Chus &c.* cap. 11. v. 11. Ita etiam Jeremias ubi ſupra; *habitantes in terrâ Ægypti &c. & in terrâ Pathros.* Itaque in his verbis v. 15. ejusdem capitis: *populus habitantium in terrâ Ægypti, in Pathros &c.* videtur & ſupplendum. Quamvis terram *Pathros* aliquô modo pertinere ad Ægyptum pateat ex Ezech. 29, 14. ubi prædicitur fore ut Ægyptii ex captivitate ſua reducantur in terram Pathros, terram commorationis ſuæ.

Ex his valde veriſimili conjecturâ colligo terram Pathros eſſe Thebaidem, quæ modò Ægypto attribuitur ut plerumque, modò ab illâ diſtinguitur, ut in his Caſſiani lib. 1. cap. 3. *Per univerſam Ægyptum & Thebaidem.* Et in his Plinii lib. B 18. cap. 18. *Excellentius Thebaidis regionis frumentum* (quàm Ægypti) *quoniam paluſtris Ægyptus.* Et cum veteres ſpinam & palmam Thebaicam ab Ægyptiâ diſtinguunt, ut pluribus docet clariſſimus Salmaſius in Solinum: Ita Hebræis *Pathros* ab Ægypto diverſa. Proinde cum Ægypti tres partes ii numerent qui Thebaidem Ægypto accenſent, ut Ptolemæus & Strabo; Ægyptum juxta Hebræos tantùm fuiſſe bipertitam docet ipſum nomen מצרים *Miſrajim* quod Duale eſt. Nempe Thebaidem ab Ægypto plerunque diſtinguebant; ita ut duæ ſolum Ægypti partes ſupereſſent; una quæ ſuperior Ægyptus vocatur Tob. 8, 3. & τοῖς ἔξωθεν Heptanomus & Arcadia; Altera inferior quæ Δέλτα Græcis, Hebræis רהב C *Raab*, & Ægyptiis *Rib* vel *Ribi*, ut jam ante monuimus.

Hûc faciunt verba Ezechielis nuper citata ex cap. 29. v. 14. *Reducam captivitatem* (captivam multitudinem) *Ægyptiorum, reducam*, inquam, *eos in terram Pathros, in terram commorationis eorum*, id eſt in Thebaidem quam præcipuè afflixerat *Nebucadnetſar*, in captivitatem abducens pleroſque Thebarum incolas. Conſtat id ex Nahum. 3, 8. ubi hæc leguntur de urbe *No-Amon*, quam probavimus eſſe Dioſpolim ſeu Thebas: *Etiam hæc fuit deportata, abiit in captivitatem &c. de honoratis ipſius projecerunt ſortem, & omnes magnates ejus vincti fuerunt ferreis catenis.* Magnates centum illi ſunt de quibus ita Pomponius: *Thebæ utique* (ut Homero dictum eſt) *centum portas, ſive* (*ut alii volunt*) *centum aulas habent, totidem olim principum domos, ſolitasque ſingulas, ubi negotium exegerat,* D *dena armatorum millia effundere.* Sic ex unâ urbe exiiſſent armatorum militum centum myriades (*un million*) quod omnino fidem ſuperat. Sed Homerus pro myriade tantum habet διηκοσίους ducentos.

> Αἵθ' ἑκατόμπυλοί εἰσι, διηκόσιοι δ' ἂν' ἑκάστην — Iliad. 1. ver.
> Ἀνέρες ἐξοιχνεῦσι σὺν ἵπποισιν καὶ ὄχεσφιν. — 183.
> *His ſolido portæ ſunt centum ex ære, viroſque*
> *Curribus inſignes & equis dat quæque ducenos.*

Ut ſumma ſit tantum viginti millium. Itaque vel erravit Mela, vel qui Melam deſcripſerunt.

Sed & ſitus terræ *Pathros* aliquô modô colligitur ex his Jeremiæ: *Verbum* Jerem. 44, 1.
E *quod fuit ad Jeremiam contra omnes Judæos habitantes in terrâ Ægypti, qui habitabant Migdol, & Taphnes, & Noph, & in terrâ Pathros*; in quibus Propheta ab iis locis incipiens quæ ſunt Judææ proxima, paulatim ad ulteriora progreditur; id ex

explicatione patebit: *Migdol* urbs quam primo loco cenſet Herodoto, Heca- A
lib 2 c. 159. apud Steph. tæo, & Græcis interpretibus, rectè Μάγδωλος, Antonio *Magdolus*, fuit pæne in ingreſſu Ægypti ad milliare XII. à Peluſio, ut in Antonino habetur, non procul à mari Rubro Exod. 14, 2. Num. 33, 7. 8. Ex Migdol factum Μάγδωλος, ut ex פיתום
lib. 2. c. 30. Oſ. 9, 6. *Pitom*, Exod. 1, 11. Πάτυμος Herodoti lib. 2. Quæ ſtatim ſequitur *Taphnes*. Herodoto Δάφναι Πηλούσιαι, Stephano Δάφνη πλησίον Πηλουσίου, aliquanto ulterius ad milliare XVI à Peluſio ſita. Poſt Taphnes ſuccedit *Noph* alibi *Moph*, id eſt Memphis, urbs in Ægypto ſuperiore, cujus ſitus eſt notiſſimus. Tamen & hîc graviter errat vir doctus quem diximus, cum in Eſaiam cap. 14. v. 13. ſcribit Memphim oppidum fuiſſe *ſummum Æthiopiam verſus*; Nam ab Æthiopiæ finibus diſtat Memphis fere quadringentis paſſuum millibus. מוף & נוף ut Νωσὶ & Μωσὶ, νέτωπον & B
μέτωπον ex Hebr. נטף vel Chald. נטופא Exod. 30, 33. Interim ex iis quæ dicta ſunt videtur ſequi terram *Pathros* eſſe ſupra Memphim, ubi Thebais.

Pathros Græcis interpretibus eſt Παθούρης vel Φαθούρης, Hieronymo *Phetros*, *Patures* vel *Phatures*. Inde Plinio *Phaturites* nomus in Thebaide; Sic legendum non *Phanturites*. Et in Ptolemæo *Pathyris* vicus mediterraneus prope Memnonem contra Thebas ex alterâ Nili parte. Sed pro Παθυρὶς *Pathyris* legitur Ταθυρὶς in noſtris exemplaribus. Nempe in MSS. Π & Τ paſſim confundi docti obſervant. Vide Salmaſium in Solinum pag. 389. & 394. &c. Itaque in Pathyri vico & Phaturite nomo Thebaidis remanent veſtigia terræ Pathros & Pethruſæorum. C

De Thebaidis capite Thebis jam libet paucis agere. Nomen Ægyptium & Hebræum *Amon No* vel *No-Amon* cui reſpondet Græcum Διόσπολις, ſupra explicavimus. Quam vaſta fuerit urbs patet ex portarum numero, quarum ſingulas
Tacit. Annal. lib. 2. belli tempore ducenos fudiſſe currus ex Homero jam obſervatum. Cum earum veſtigia inviſit Germanicus, manebant adhuc ſtructis molibus Ægyptiæ literæ, priorem opulentiam complexæ, juſſusque è ſenioribus ſacerdotum patrium ſermonem interpretari referebat habitaſſe quondam ſeptingenta hominum mil-
Steph in Διόσπολις. lia ætate militari. Apud Stephanum Byzantium refert Cato, priusquam à Perſis deſtrueretur, ὅτι μυρίας τρισχιλίας κώμας εἶχε καὶ τριάκοντα, ἀνθρώπων δὲ μυριάδας ἑπτακοσίας, ἀρουρῶν δὲ τόπον μεμετρημένον τρισχιλίων καὶ ἑπτακοσίων, ἑκατὸν δὲ πύλαι διε- D
κεκοσμέναι, τετρακόσια στάδια τὸ μῆκος *habuiſſe tredecies mille & triginta pagos, hominum ſeptuagies centena millia, agri dimenſi jugera tria millia & ſeptingenta, centum portas egregie inſtructas, & quadringenta ſtadia longitudinis*, quæ omnia in majus aucta. Neque enim credibile eſt in unâ urbe habitaſſe tot hominum myriades quot vix habuit tota Ægyptus. In Joſepho ſaltem Ægyptus univerſa ab
De bello Jud. l. 2. c. 16. Æthiopibus & Indis usque ad Alexandriam ſolum habere legitur πεντήκοντα πρὸς ταῖς ἑπτακοσίαις μυριάδας ἀνθρώπων *quinquaginta ſupra ſeptingentas hominum myriadas*. Sed & hoc fidem planè ſuperat quadringenta ſtadia fuiſſe longam; Quamvis aliquanto plura ſcripſerit Euſtathius, nempe εἰς σταδίους κ' καὶ τετρακοσίους ἐκτείνεσθαι *ad ſtadia CCCCXX. extendi*, quantum Babylon aut Ninive vix ha- E
buere in ambitu. Itaque verius Strabo lib. 17 Καὶ νῦν δείκνυται δ' ἴχνη τοῦ μεγέθους αὐτῆς ἐπὶ ὀγδοήκοντα σταδίους τὸ μῆκος *oſtenduntur hodieque magnitudinis illius veſti-*

A *veſtigia ad LXXX. ſtadiorum longitudinem.* Quanquam hoc quoque ſit nimium, ſi verè tradit Diodorus Regem Ægypti Buſiridē ejus τὸν περίβολον ἔχουσαν σταδίων ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοντα *circuitum complexum eſſe ſtadiis centum & quadraginta.* Pars in Lybiâ, pars in Arabiâ fuit, mediam alluente Nilo. Mœnium ſtructura ambitioſa, privatæ domus quatuor aut quinque contignationum. Centum illas Homeri portas alii volunt totidem eſſe aulas principum, alii προπύλαια τῶν ἱερῶν templorum porticus totidem, alii denique ἱππῶνας id eſt equilia centum juxta Nilum extructa, quorum ſingula cœperint ducenos equos. In templis eminebant quatuor potiſſimum, quorum maximum idemq; antiquiſſimum Jovis Ham-
B monis murus ambibat ſtadiorum XIII. altus XLV. cubitos, latus pedes XXXIV. Eadem urbs donariis ex auro & argento & ebore & coloſſis & obeliſcis tot numero fuit inſignis ut conſtet μηδεμίαν τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον οὕτω κεκοσμῆσθαι *nullam aliam ſub ſole tam fuiſſe exornatam.* Ibidem fuere ſepulchra Regum XLVII. mirabilis operis. In his Oſimandyæ ſtadia decem patens, porticibus, periſtyliis, ambulacris, palatiis, lectiſterniis, bibliothecis, ſtatuis, ſculpturis, inſcriptionibus decorum. Uberior deſcriptio petenda ex Diodoro. Legitur & penſilis hortus, imo vero totum oppidum, exercitus armatos ſubter educere ſolitis Regibus, nullo oppidanorum ſentiente. In Libycâ parte urbis fuit Memnonium, ubi Memnonis ſtatua quotidiano Solis ortu contacta radiis crepare dicebatur, quod ſe
C audiviſſe teſtatur Strabo, ſcriptor minimè vanus.

Hæc urbs cum diu floruiſſet tandem experta eſt varias fortunæ vices. Primæ vaſtationis author fuit Nabuchodonozor, cujus graphicam deſcriptionem Ni- Nah. 3, 8.
niviitis exhibet Nahum, ut virium ſuarum fiduciâ tumentes ſimilis excidii metu perterreat: *Nunquid*, ait, *melius tecum erit quam cum No-Amon* (Dioſpoli ſeu Thebis) *quæ habitas in fluminibus, & aqua circum eam, cujus antemurale eſt mare, à mari murus ejus* (quæ ad Nilum ſita eſt, & præter ejus ſeptem alveos, mare Rubrum ac Mediterraneum habet pro vallo naturali) *Chus* (Arabia) *robur ejus, & Ægyptus infinitus* (ſeptingentæ myriades) *Phut & Lubim* (Afri & Libyes) *fuerunt in auxilio ejus. Tamen hæc fuit deportata, abiit in captivitatem*
D (ejus incolæ captivi abducti ſunt) *parvuli ejus illiſi ſunt in capitibus viarum* (ut fit in urbibus vi captis. Vid. 2.Reg.8.12. Pſal.137, 9. Eſ.13, 16. Oſ.14, 1.) *Et de honoratis ipſius projecerunt ſortem* (cives nobiliſſimos ſorte ut mancipia Babylonii inter ſe diviſerunt) *& omnes magnates ejus vincti fuerunt ferreis catenis* manibus inſertis ut Jerem.40, 4. Ejuſdem Thebarum excidii meminere Ezech. 30, 14.15.16. & Jerem.46, 25.26. Ne quis tamen Prophetas putet ultimam Dioſpolitanis cladem interminari; illos ibidem Jeremias ſolatur hâc ſpe, fore ut Dioſpolis *iterum habitetur ut diebus priſtinis.* Quod & poſtea contigit.

Sed eadem deinceps triplici clade tandem obtrita eſt & ſolo prorſus afflicta. Primam intulere Pœni. Secundam Cambyſes Cyri filius. Tertiam ſub Auguſto
E Cornelius Gallus. Quod Ammianus Marcellinus paucis ita deſcribit lib.17. *Hanc inter exordia pandentis ſe latè Carthaginis, improviſo occurſu duces oppreſſere Pœnorum: Poſteaq; reparatam Perſarum, Rex ille Cambyſes, quoad vixerit alieni*

 cupidus

cupidus & immanis, Ægypto perruptâ aggreſſus eſt, ut opes exinde raperet invidendas, ne Deorum quidem donariis parcens, &c. Longe autem poſtea Cornelius Gallus, Octaviano res tenente Romanas, Ægypti procurator, exhauſit civitatē plurimis interceptis. Hinc Hieronymus in Chron. ad A. Euſebianū MDCCCCLXXXIX. *Thebæ Ægyptiæ usque ad ſolum dirutæ.* Ita factum ut deinceps nonniſi vicatim habitarentur. Strabo qui non multo poſt ſcripſit: νυνὶ δὲ κωμηδὸν συνοικεῖται. Tacitus de Germanico: *mox viſit veterum Thebarum magna veſtigia,* Thebarum veſtigia, non Thebas, quæ non extabant amplius. Juvenalis Sat. 15.

Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.

Pauſanias in Arcadicis: τὰ δὲ ὑπερηρκότα πλούτῳ τὸ ἀρχαῖον, Θῆβαί τε αἱ Αἰγύπτιαι καὶ ὁ Μινύης Ὀρχομενὸς, καὶ ἡ Δῆλος τὸ κοινὸν Ἑλλήνων ἐμπόριον, αἱ μὲν ἀνδρὸς ἰδιώτου μέσου δυνάμει χρημάτων καταδέουσιν ἐς εὐδαιμονίαν. *Quæ olim opibus eminebant Thebæ Ægyptiæ & Minyarum Orchomenus, & Delos commune Græcorum emporium, illæ quidem hodie ne mediocres quidem privati hominis fortunas adæquant, &c.* Inde eſt quod in ſcriptis Arabum de Thebis nil quicquam occurrit. Itaque Scaligero non poſſum aſſentiri qui Thebas poſt Cornelium Gallum integras ſtetiſſe aſſerit, & Hieronymum hallucinari cum ad ſolum ſcribit fuiſſe dirutas.

CAPUT XXVIII.

Lehabai להבים.

Ehabæi non ſunt Libyes in genere, ut volunt, ſed Libyægyptii vel Libyes Ægyptii de quibus Mela, Plinius, Ptolemæus. Situs. Nomen ab æſtu ſumptum. Id enim Hebr. להבה *lehaba*, & Arab. articulo præfixo אללהבן *allahban*.

VUlgo *Lehabai* putantur eſſe Libyes, vocabulo non abludente. Sed videtur obſtare quod Libyæ nomen pertinet ad partem Africæ multo maximam. Neque enim veriſimile eſt uni è ſeptem filiis *Miſraim* tantum obtigiſſe terrarum, aut tam diverſos populos ab illô deſcendiſſe. Præterea Libyes in aliis Scripturæ locis appellantur פוט *Phut* vel לובים *Lubim*, ut ſuo loco dicetur. Porro *Phut* non fuit filius ſed frater *Miſraim*. Sed reſponſio eſt obvia, nempe *Lehabæos* non eſſe quosvis Libyes, ſed λιβυαιγυπτίους *Libyægyptios* vel *Libyes Ægyptios*; Quo-
Mela l. 1. c. 4. modo Mela, Plinius & Ptolemæus nuncupant quosdam Africæ populos Ægypto
Plin. l. 5. c. 8. proximos recta ad occaſum Thebaidis, qui in ſolo arenoſo degunt & immodicis
Ptol. l. 4. c. 5. caloribus exuſto & retorrido; unde factum eſt illis nomen Lehabæorum. Nam voce להבה *lehaba* non flammam ſolum ſed & Hebræi æſtum ſignificant. Sic Joël 1, 19. *flamma ſuccendit omnes arbores agri*; Flamma להבה *lehaba*, id eſt æſtus. Atque id ipſum eſt Arabibus להבאן *lahban*. Giggeius אללהבאן *æſtus*, אללהבאן מן אליום *dies æſtuans*.

CAPUT

A

CAPUT XXIX.

Nephthuhaei נפתוחים.

NAphthuæi vel Nephthuæi ſunt populi נפתח *Nepthua*. Et *Nepthua* idem quod Νέφθυς quod Plutarchus exponit montium abrupta quæ mare attingunt. Tale *Jeſua Ieſus*. *Blemua* Βλέμυες. Unde nata fabula Blemyes eſſe ſine capite. Naphthuæi Jonathani פנטסכנאי *Pentaſchoenita*. Vel Naphthuæi fuerunt in Ichthyophagis & Troglodytis ad mare Rubrum, vel in Marmarica ad Mediterraneum. Sed Ichthyophagos, & Troglodytas Scriptura aliter nominat, nempe צִיִּים & סכיים Vide 2 Chron. 12,3 ubi pro Hebr. סכיים *Succhæi* Gr. Τρωγοδύται & Vulg. *Troglodytæ*. Rectè. Nam ut Troglodytæ dicuntur qui in cavernis vivunt, ita סכיים à סכה ſuccha, id eſt caverna Pſ. 10,9. Job. 38,40. Succhæorum *Sucha* urbs hodie *Suachen*. In libris

B antiquis Τρωγοδύται non Τρωγλοδύται. Τρώγαι foramina. חוכיים 1 Reg 10,22. alii *parvos* reddunt. Joſephus *Æthiopes*, quaſi ſit pro שוכיים. Fortè Meleagrides à patria ſic appellantur. Inſula Troglodytica Meleagridum ferax. Meleagrides hodie *gallopavi*. צִיִּים pro Ichthyophagis Pſ. 74,14. Leviathan in cibum populo *Sijim*, id eſt Ichthyophagorum. Ichthyophagos etiam ex carne Leviathan, id eſt cetorum victitaſſe probatur ex Agatharchide, Diodoro & Aben Ezra. Pſ 72,9. *coram eo ſe incurvabunt* Sijim, id eſt Ichthyophagi. Quomodo id verum de Salomone; Quomodo de Chriſto Ichthyophagi poſſiti in extremis terrarum. Diodori locus inſignis de receſſu Rubri maris in Ichthyophagorum littore, ita ut fundum apparuerit. Fundum illum virere propter algam. Diodorus, Artemidorus, Agatharchides de algæ copia in mari Rubro. Unde Hebr. ים סוף *mare algoſum*. Etiam צִיִּים dici qui degunt in deſertis & ſiticuloſis locis Αὐάσεις unde dicuntur אוה propriè domus Arabum in orbem digeſtæ, urbs & πόλις unde. Africa pardali ſimilis. *Avaſes* quomodo definit Strabo *Oaſis*, *Oaſita*. *Avaſita* Ichthyopha-

C gi & Troglodytæ Arabes non Ægyptii. Erembi ab ערב *oreb*, id eſt Arabia Naphtuhæi in Marmarica. Ibi *Adyrmachidæ* ab Ægyptiis ſola veſte diverſi. *Addermuch* veſtis genus. Gigamæ Aptuchi ſanum alludit ad נפתוחים. *Aptuchus* etiam *Autuchus*. Neptunus unde dictus.

NAphthuhim, vel ut Hieronymus *Nephthuim*, id eſt *Naphthuhai*, vel *Nephthuæi*, ſunt populi נפתוח *Nephtouah*. Porro quid Ægyptiis ſit *Nephthuah* Plutarchus his verbis docet in tractatu de Iſide: Νέφθυν καλοῦσι τῆς γῆς τὰ ἔσχατα καὶ pag. 652.
παρόρεια, καὶ ψαύοντα τῆς θαλάσσης: *Nephthyn vocant terræ extrema, & montium abrupta quæ mare attingunt*. Νέφθυν *Nephthyn* eſt à recto Νέφθυς *Nephthys*, quomodo ſcribit idem Plutarchus non multo poſt. *Nephthys* eſt pro *Nephthua*, quomodo Ἰησοῦς *Jeſus* pro ישוע *Jeſua*, *Blemys* pro בלי מוח *bele muah* ſine cerebro. Un-

D de nata eſt fabula *Blemyes*, vel Blemmyes eſſe ſine capite. Plinius: *Blemmyis tra-* lib. 5. cap. 8.
duntur capita abeſſe, ore & oculis pectori affixis. Ergo נפתוח *Nephthuah* idem quod Νέφθυς, ora nempe maritima montibus interciſa. Puto id reſpexiſſe Jonathanem qui נפתוחים reddidit פנטסכנאי *Pentaſchœnitas*. Nam Πενταχοινον in Stephano, vel *Pentaſcinum* in Antonio maritimus eſt locus inter Peluſium & Caſſium montem: Sed recentior, obſcurior & anguſtior quam ut huc poſſit pertinere.

Ego duos omnino locos in Ægypti vicinia puto Naphtuhæis poſſe aſſignari: Unum in Ichthyophagis & Troglodytis ad mare Rubrum, alterum in Marmarica verſus occaſum Ægypti Διβύη, in ora maris Mediterranei. Et in Ichthyophagis quidem a Ptolemæo deſcribuntur ὀρειναὶ ῥάχεις *montoſæ crepidines*, & ab Agathar- Ptol. l. 4. c. 5.

E chide οἰκήσεις περὶ τὰς ῥαχίας quas putaverit aliquis eſſe Plutarchi παρόρεια & Ægyptiorum Νέφθυας, unde *Nephthuæi* dicti. Sed cauſas habeo, cur *Nephthuæis* malim aſſignare Marmaricæ quam maris Rubri littora in Ichthyophagis & Troglo-

dytis. Quarum prima hæc eſto quod Ichthyophagos & Troglodytas Scriptura A
multo aliter appellat, nempe ציים & סכיים.

De his illuſtris eſt locus 2. Chron. 12, 3. ubi inter varios populos ex quibus Seſaci Regis Ægypti exercitus conſtitit, nominantur סכיים *Succhæi*, id eſt Τρωγλοδύται *Troglodytæ* juxta Græcos & vulgatum. Nempe utriusque nominis eadem
lib. 5. cap. 8. eſt ratio. Troglodytas dici notum eſt, quia τρώγλας ſubeunt, id eſt terræ fora-
lib. 7. cap. 2. mina & ſpecus. Plinius: *Troglodytæ ſpecus excavant.* Idem alibi: *Ariſtoteles in
Hiſt. anim. cavernis vivere Pygmæos tradit:* Ariſtotelis verba ſunt quo loco agit de Pygmæ-
lib. 8, c. 12. is: Τρωγλοδύται δ᾽ εἰσὶ τὸν βίον. Itaque juxta Plinium οἱ Τρωγλοδύται τὸν βίον ſunt *qui in cavernis vivunt.* Atq; id ipſum ſunt Hebr. סכיים *Succhæi*, quia סכה *ſuccha* non B
ſolum eſt tabernaculum, ſed & ſpelunca. Hinc de leone dicitur Pſ. 10, 9. כאריה בסכה ubi Græci ὡς λέων ἐν τῇ μάνδρᾳ; Et Vulg. *quaſi leo in ſpelunca ſua.* Et Job. 38, 40. de leonibus itidem ישבו בסכה *ſedent in ſuccha*, Vulg. *in ſpecubus.* Ab his Succhæis nomen habet oppidum Troglodyticæ *Succha* in ora Rubri maris de quo Plin. lib. 6. c. 29. Hoc crediderim potius quam quod ex Strabone colligunt ideo Suchas dici quia Σύκου ἵδρυμα. Hodie *Suachen* vocant levi mutatione. Cæterum ne quis putet in Græca verſione mendoſè ſcribi Τρωγοδύται pro Τρωγλοδύται, notanda ſunt hæc Turnebi Adverſar. lib. 24. cap. 42. *Trogodytas autem perpetuo in libris antiquis reperias, cum Troglodytas ſemper edant: Et tamen cum utrumq; æque Græcum ſit, ac Trogodytas etiam agnoſcat Heſychius, qui Τρώγας foramina interpre-* C
tatur: eo fretus defendam veteres membranas.

Dum in Troglodytis ſumus, quos ſcriptura vocat סוכיים non poſſum non addere in his Joſephi lib. 8. c. 2. de claſſe Solomonis: ἄργυρος, καὶ χρυσὸς ἐκομίζετο τῷ βασιλεῖ, καὶ πολὺς ἐλέφας, Αἰθίοπές τε καὶ πίθηκοι *argentum & aurum afferebatur regi, & multum ebur, Æthiopesque & ſimiæ*, Æthiopum vocem reſpondere Hebrææ תוכיים quam alii *pavos* exponunt 1. Reg. 10, 22. & 2. Par. 9, 21. Ac ſi תוכיים iidem ſint qui שוכיים permutatis ש & ת, ut in בתן, & כות, & אתור. Quid ſi תוכיים à patria dicantur Meleagrides? Saltem in ora Troglodyticæ inſulam deſcribunt veteres quæ his avibus plurimum ſcatet. Agatharchides cap. 42. ubi de Myoshormo Troglodytices portu celeberrimo: ἐν ᾧ καὶ νῆσοι τρεῖς εἰσὶ προσκείμεναι, ὧν αἱ ἐλάαις πεπυκνῶνται, μία δὲ ἧττον μὲν δασεῖα, τῶν δὲ καλουμένων μελεαγρίδων ἐκτρέφουσα πλῆθος. *Qua parte etiam tres inſulæ adjacent, quarum duæ olivis ſcatent, una autem minus quidem eſt ſylvoſa, ſed Meleagridum quas vocant copiam nutrit.* Neque aliter Diodorus de hac eâdem inſula lib. 3. pag. 120. μία δὲ λειπομένη τῷ πλήθει τῶν προειρημένων δένδρων, πλῆθος δ᾽ ἔχουσα τῶν ὀνομαζομένων Μελεαγρίδων. Et Artemidorus apud Strabonem lib. 16. pag. 769. μίαν δ᾽ ἧττον κατάσκιον, μελεαγρίδων μεστήν. Meleagrides hodie *gallopavos* multi appellant, quia pavonum in morem caudam in orbem explicant. Videndum an id ipſum voluerint veteres, quibus תוכיים ſunt pavi. Sed de his alibi pluribus. D

Jam pro Ichthyophagis reperitur nomen ציים *Sijm* Pſ. 74. 14. *Tu confregiſti capita Leviathan, & dediſti in cibum* לעם לציים *populo Sijm* id eſt Ichthyophagorum: Nam agitur de Pharaone & Ægyptiis quos abſorpſit mare Rubrum prope littus Ichthyophagorum. Et his ipſis verbis alluditur ad victum apud E
illos

A illos uſitatum. Neque enim Ichthyophagi tantum vivebant ex minutis piſcibus, ſed & ex carne *Leviathan*, id eſt cetorum, ſicubi ſe offerebat. Agatharchides c. 20. ἐκ τῶν ἐκκειμένων εἰς τὴν χέρσον κητῶν ἀποζῶσι *è balanis in terram ejectis victum ſibi comparant*. Et de iiſdem Diodor. lib. 3. p. 110. Διατρέφονται γὰρ ἀπὸ τῶν ἐκπιπτόντων εἰς τὴν χέρσον κητῶν, ποτὲ μὲν δαψιλείαν τροφῆς ἔχοντες, διὰ τὰ μεγέθη τῶν εὑρισκομένων θηρίων &c. *Nutriuntur enim cetis in terram ejectis, quandoque cibos affatim habentes propter belluarum quas reperiunt magnitudinem*. Et rurſus pag. 117. *Mulieres cum pueris minores piſces & littori propiores captos in terram projiciunt. At qui corporibus vigent, manus inſerunt* τοῖς διὰ τὸ μέγεθος δυσκαταγωνίστοις *piſcibus qui propter magni-*
B *tudinem difficulter expugnantur: A mari enim ejiciuntur non ſolum* ὑπερμεγέθεις *immanes murænæ & ſcorpii, & canes, ſed & phocæ, & multa talia piſcium genera nomine & forma ignota*. Aben-Ezra: *Dixit R. Moſes omnem piſcem vaſti corporis in mari natantem vocari Leviathan &c. Et Deum ipſum dediſſe in cibum* לעם רציים *populo Siim, id eſt populo qui habitat* בציה כנגד הים *in ſolitudine ad littus maris, & nota eſſe loca in quibus convesciuntur ſtato tempore*. Nempe ὅταν ἐκ πελάγους ἡ πλημμυρὶς ἐπὶ τὴν χέρσον φέρηται (ὃ ποιεῖ δὶς ἑκάστης ἡμέρας περὶ ὥραν ἐννάτην τε καὶ τρίτην) *cum ex mari æſtus terræ ſe inſert quod facit bis in die hora tertia & nona*) ut eſt in Agatharchide. De eodem populo rurſus agitur Pſ. 72, 9. *Coram eo ſe incurvabunt* ציים *(Siim) Ichthyophagi*. Atque id optime cohæret cum præce-
C dente verſu; *dominabitur a mari uſque ad mare, & a flumine uſque ad fines terræ*. Nam ſi de Solomone intelligas: *Is a mari dominatus eſt ad mare*, id eſt a mari mediterraneo uſque ad mare Rubrum, ubi ſtatim Ichthyophagi, *& a flumine uſque ad fines terræ Chanaan*, id eſt ab Euphrate uſque ad Ægyptum. Aut ſi de Chriſto, ſignificabuntur extrema terrarum & Oceani, ubi paſſim Ichthyophagos Geographi deſcribunt. Pauſanias in Atticis: Ἀνθρώπων δὲ τῶν ὑπὲρ Συήνης ἐπὶ θάλασσαν ἐσχάτοι τὴν Ἐρυθρὰν κατοικοῦσιν οἱ Ἰχθυοφάγοι.

Obiter nota inſignem locum de Ægyptiis Ichthyophagis ad mare Rubrum ex Diodori lib. 3. p. 122. Παρὰ δὲ τοῖς πλησίον κατοικοῦσιν Ἰχθυοφάγοις παραδέδοται λόγος,
D ἐκ προγόνων ἔχων φυλαττομένην τὴν φήμην, ὅτι μεγάλης τινὸς γενομένης ἀμπώτεως ἐγυμνώθη τοῦ κόλπου ξηρὸς πᾶς ὁ τόπος, ὁ τοῦ χλωρὸν ἐν ἔχων τοῦ τόπου πρόσοψιν, μεταπεσούσης τῆς θαλάττης εἰς τἀναντία μέρη. Φανείσης δὲ τῆς ἐπὶ τῷ βυθῷ χέρσου, πάλιν ἐπανελθοῦσαν ἐξαίσιον πλήμμην ἀποκαταστῆσαι τὸν πόρον εἰς τὴν προϋπάρξασαν τάξιν. *Apud vicinos Ichthyophagos veteri fama, quam a majoribus acceptam tradunt, fertur magno quodam maris receſſu, omnibus locis ejus ſinûs arefactis, & mari in oppoſitas partes relabente fundum coloris viridis apparuiſſe, & rurſus immenſo æſtu mare reſluum in priorem locum eſſe reſtitutum*. Quibus verbis nemo non videt deſcribi miraculum ingens. de quo Moſes Exod. 14. 21. cum

Pervia diviſi patuerunt cærula Ponti, Sedulius in Paſch.
In geminum revoluta latus, nudataque tellus
E *Cognatis ſpoliatur aquis.*

Et locorum accolæ utut barbari, tamen rei tantæ memoriam perire non paſſi ſunt, ſed eam ad poſteros ſtudioſe propagaverunt.

Fundum maris virere dicunt propter algam adnatam. Idem Diodorus pag. 121. de loco quodam Rubri maris: ἥτε θάλαττα τεναγώδης οὖσα, τὸ βάθος εὑρίσκεται οὐ πλεῖον τριῶν ὀργυιῶν, καὶ τῇ χρόᾳ παντελῶς ὑπάρχει χλωρά. τοῦτο δ' αὐτῇ φασὶ συμβαίνειν, οὐ διὰ τὸ τὴν τῶν ὑγρῶν φύσιν εἶναι τοιαύτην, ἀλλὰ διὰ τὸ πλῆθος τῆς διαφαινομένης καθ' ὕδατος μνίου καὶ φύκους *mare autem ibi limoſum non eſt altius tribus ulnis, & colore prorſus viret; quod illi contingere ajunt, non quod talis ſit aquæ natura, ſed propter copiam muſci & algæ ſuper aquas extantis.* Sic Artemidorus apud Strabonem ποάζειν dicit τὴν ἐπιφάνειαν διαφαινομένου τοῦ μνίου καὶ τοῦ φύκους, ὅπερ πλεονάζει κατὰ τὸν πόρον *herbaceam eſſe ſuperficiem, quia per aquas translucent muſcus & alga quæ in illo freto abundat.* Quid quod in Ichthyophagis ſunt qui degunt ὑπὸ ταῖς τῶν ἰχθύων πλευραῖς, φυκία ὑποβάλλοντες αὐτοῖς *ſub piſcium coſtis, quibus alga inſternuntur.* Ita

lib. 5. cap. 17. habet Agatharchides: Nec deſunt qui antra ſibi excavant ſub algæ & muſci acervis prope littora montium inſtar congeſtis, ab omni ævo & continuo Solis ardore conſtipatis. Diodorus ubi ſupra p. 109. Ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος σεσώρευται τοῦ μνίου φορτὸς ἄπλετος, ὄρει παρεμφερής. οὗτος ὑπὸ τῆς συνεχοῦς καὶ ματαίας πληγῆς πεπιλημένος, τὴν φύσιν ἔχει στερέμνιον καὶ συμπεπιλημένην ἄμμῳ. ἐν τούτοις οὖν τοῖς ἀναστήμασιν ὑπονόμους ἀνδρομήκεις ὀρύττοντες, τὸ μὲν κατὰ κορυφὴν τόπον ἐῶσι στέγην, κάτωθεν δ' αὐλῶνας παραμήκεις καὶ πρὸς ἀλλήλους συντετρημένους κατασκευάζουσιν *Ab omni ævo montis inſtar aggeſtus eſt algæ acervus ingens, qui continua æſtus verberatione conſtipatus naturam habet ſolidam & cum arena coactam. In his igitur acervis cuniculos ad hominis menſuram ſuffodientes partem quidem ſupremam in tegminis uſum relinquunt: At infra foſſas oblongas & inter ſe perforatas inſtruunt.* Hinc obiter colligitur mare Rubrum ſeu ſinum Arabicum Hebræi ים סוף id eſt mare algoſum appellent: nempe ab algæ copia, cujus aggeres ad littora coacervati præbent accolis ædium uſum. Græce πολυμνίαν dixeris. Heſychius: Πολυμνία, ἡ θάλασσα ἡ πολὺ φυκίον ἔχουσα *Polymnia, mare quod multam algam habet.*

Hoc quoque hic obſervandum Hebræo nomine ציים, præter Ichthyophagos, etiam eos omnes ſignificari qui in locis deſertis & ſiticuloſis degunt, quia ציה eſt ſolitudo, γῆ ἄνυδρος, ut ſæpe reddunt LXX. interpretes. Quo pertinet quod Αὐάσεις Ægypti vocant habitationes quæ ſunt in medio deſerto, voce compoſita ex צי *ſi*, & חוא *hava*. צי deſertum ut ציה, & חוה *havva* eſt *habitatio*, unde plurale חוות Num. 32, 41. Arabice חוי eſt *ambire* & חוא multæ domus Arabum tanquam in orbem digeſtæ, ut fit: Nam & urbs eſt ab *orbe*. & πόλις ἀπὸ τοῦ πολεῖν. Ergo חואצי Αὔασις propriè eſt ambitus domorum, id eſt villa vel oppidum in loco ſiticuloſo, aut potius habitatio quam ambiunt loca ſiticuloſa. Quomodo Græci definiverunt, quamvis vim vocis ignorarent. Strabo de Africa lib. 2. ἔοικε τῇ παρδαλῇ, κατάστικτος γάρ ἐστι ταῖς οἰκήσεσι περιεχομέναις ἐρήμῳ καὶ ἀνύδρῳ γῇ. καλοῦσι δὲ τὰς τοιαύτας οἰκήσεις Αὐάσεις οἱ Αἰγύπτιοι *Pardali eſt ſimilis: Interpuncta enim eſt habitationibus quæ circundantur terra deſerta & ſiticuloſa: Tales autem habitationes Ægyptii vocant Auaſes.* Et lib. 17. rurſus: Αὐάσεις δ' οἱ Αἰγύπτιοι καλοῦσι τὰς οἰκουμένας χώρας περιεχομένας κύκλῳ μεγάλαις ἐρημίαις, ὡς ἂν νήσους πελαγίας. In Strabone legunt Ἀβάσεις, ſed Αὐάσεις reſcribit Caſaubonus ex Stephano, in Αὔασις: Quam

lectio-

A lectionem veram eſſe docet quod pro Avaſi *Oaſin* ſcribunt Herodotus, Ptolemæus & alii ad legem VII. D. de interdictis & relegatis §. 5. Incolas Plinius *Oeaſitas* appellat, Æthicus & Oroſius *Avaſitas*. Herod. l. 3. Ptol. l. 4. c. 5. Plin. l. 5. c. 9. Æth. in c alia tot. deſer. Oroſius l. 1. c. 2.

Jam ut è diverticulo redeamus in viam, Naphtuhæos παραθαλασσίους populos circa Ægyptum, ideo negavimus ad mare Rubrum pertinuiſſe, quia totum illum tractum occupabant populi duo, Ichthyophagi & Troglodytæ, quos aliter Hebræi vocant, ut jam probatum. Huic rationi alteram majoris momenti ſubjungimus; nempe Ichthyophagos & Troglodytas gentes fuiſſe barbaras, & ab Ægyptiorum genio & cultu plane alienas. Itaque quamvis Ægypto fuerint propiores, tamen Arabiæ illos attribuunt veteres omnes. Homerus etiam cui Ἐρεμβοὶ ſunt Troglodytę, non ἀπὸ τοῦ εἰς ἔραν βαίνειν, ut volunt filii Grammaticorum, ſed ab Hebræo ערב *Ereb*, quod idem eſt quod ערב *Arab*, nempe *Arabia*. Proinde ut ab *Arab* Arabes, ita ab *Ereb* Erembi dicti Rubri maris accolæ verſus Ægyptum: Strabo l. 1. Ἐρεμβοὺς οὖν εἰκὸς λέγειν τοὺς Τρωγλοδύτας Ἄραβας.

Supereſt ut Naphtuhæis aſſignentur littora Mediterranei maris prope Ægyptum in Marmaricâ, ubi Herodotus poſuit Adyrmachidas populos, quos Ægyptiis ait moribus fuiſſe ſimiles, & ſola veſte diverſos: πρῶτοι Ἀδυρμαχίδαι Λιβύων κατοίκηνται, οἳ νόμοισι μὲν τὰ πλέω Αἰγυπτίοισι χρέωνται, ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἵην περ οἱ ἄλλοι Λίβυες. *Colunt Ægyptum verſus Libyum primi Adyrmachidæ, qui iiſdem fere quibus Ægyptii legibus utuntur; Sed veſtem geſtant qualem & alii Libyes.* Quæ potuit eſſe ratio nominis Adyrmachidarum; Nam Arabicè אלדרמוך *addermuch* eſt veſtis genus. Addit iiſdem uti legibus νόμοισι παραπλησίοισι Gigamas his contiguos, circa Aphrodiſiadem, id eſt Veneris inſulam A quâ non procul Ἀπτούχου ἱερὸν *Aptuchi fanum* in Ptolemæo ſervat adhuc veſtigia nominis נפתוחים *Naphthuchaorum*. *Aptuchus*, aliis *Aphtuchus* & *Autuchus*, in fabulis legitur eſſe Cyrenes filius & Ariſtæi frater. Apollonii Scholiaſtes de Ariſtęo: ἦν Κυρήνης τε καὶ Ἀπόλλωνος, ἀδελφὸς δὲ Αὐτούχου: ἀλλ' ὁ μὲν ἐν Λιβύῃ, Ἀρισταῖος δὲ ἐν τῇ Κέῳ. lib. 4. c. 168. ibid. c. 169.

Suſpicor & Neptuni nomen ab eadem eſſe origine. Certè non parum accedit ad Ægyptium Nephthyn, quo Plutarchus nos docuit ſignificari littora maris. Et ex Herodoto Neptunum ſcimus Libycum fuiſſe Deum, cujus nomen ἀπ' ἀρχῆς *ab initio* nulli uſurpaverunt niſi Libyes. Herod. l. 2. c. 50.

B C D E

A

CAPUT XXX.

Anamai ענמין

ענם Anam, forte ovis olim Ægyptiis, ut Arab. עְנַם iiſdem literis. Hinc Anamæi à paſtu ovium, & victu, & veſte &c. Locus ubi templum Ammonis, patuit arietis indicio. Ammon κριοπρόσωπος. Cur Anamæi dicti Ammonii. Ammonios eſſe Ægyptiæ originis; Naſamones unde dicantur, & Amantes, & Hammanientes, quorum domus ex ſale, & Garamantes, & Achæmenes. Libyum AEgyptii mores usque ad Tritonidem paludem.

B

ענם *Anam* priſcis Ægyptiis ovem vel pecudem fuiſſe puto; ut Arabibus עְנַם *ganam*, iiſdem literis, niſi quod *Ajin* litera propter punctum appoſitum ferè ſonat ut noſtrum G, quomodo in Hebræis vocibus עזה *Gaza* & עמרה *Gomorrha*. Atque hinc ענמים *Anamii* dicti videntur ii Nomades qui fuerunt circa Ammonem & in Naſomonitide. Cauſæ nominis plures; Prima, paſtus ovium, Herod. lib. 4. cap. 186. Secunda, ex iiſdem victus, cum ab eſu vaccarum & ſuum abſtinerent, Herodotus ibidem. Tertia, veſtes ex pelle ovium: Mela lib. 1. cap. 8.
3 p. 128. *Primores ſagis velantur, vulgus beſtiarum pecudumque pellibus.* Diodorus: δοραῖς αἰγῶν σκεπάζουσι τὰ σώματα, *caprarum pellibus corpora tegunt.* Quarta, quod locus in quô erat templum Ammonis creditur arietis indicio patuiſſe primis incolis. C Ita ex Hermippo Hyginus, & Germanicus in Aratum, & Athenagoras in quinto Amorum. Quinta denique, Dei Ammonis ibi cultum idolum κριοπρόσωπον. Unde factum putaverim ut pro Anamiis facili lapſu dicerentur Amonii vel Ammonii. Utut ſit cum Ammonios deduco ex Ægyptiis, hiſtoriam ſequor ducem. Eos enim Herodotus diſerte ſcribit Ægyptiorum & Æthiopum fuiſſe colonos, & ſermonem uſurpaſſe partim ex Ægyptio partim ex Æthiopico conflatum. Herodoti verba ſic habent: Ἀμμώνιοι ἐόντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιόπων ἄποικοι, καὶ φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες

Ejuſdem eſſe originis crediderim vicinos *Naſamones*, quaſi dicas נשיאמון D *Naſe-Amon* homines Amon; id eſt Ammonios, Solini item *Amantes*, & Plinii *Hammamentes*, populos ultra Syrtim majorem, qui ex ſale domos extruunt; Et *Amantibus* proximos *Garamantes* ad fontes Cinyphi fluminis, quaſi *Amantum* habitationem dixeris. Nam גר *gar* Hebræis &c. eſt habitare; Aut advenas ſeu colonos ex Amoniis vel Amantibus; nam גר *ger* advenam ſonat. Et prope Tritonidem fluvium *Achæmenes* in Ptolemæo, quaſi dixeris אחו־אמון *Achu-Amon* paſcuum Amon vel Amoniorum. Saltem ex Herodoto conſtat pleroſque Li-
Herod l. 4. byæ incolas ad Tritonidem uſque amnem Ægyptiis uſos moribus, cum multo aliter viverent qui trans Tritonidem degebant.

E

CA-

A

CAPUT XXXI.

Casluchi כסלוחים

CAsluchi id eſt Colchi. Probatur ex Poetis Colchos eſſe Ægyptię originis Idem tradere hiſtoricos. Sed falſum eſt Ægyptios in Colchidem Seſoſtrim deduxiſſe. Colchi diu ante Seſoſtrim. Seſoſtris à Colchis victus. Colchi atri coloris & criſpi capilli: κελαινωπεῖς & Æthiopes dicti, & Colchis Æthiopia. Sebaſtopoli urbe Colchicâ ccc nationes. Mauri populi Colchidis. Colchi circumciſi jam olim, non tamen ſtatim à primâ migratione. Linum eodem modo elaborant quò Ægyptii. Vita omnis & lingua ſimilis. Dii Colchorum Sol & Diana & Phaſiana Dea

B quâ figurâ pingebatur mater Iſidis. Iſis fluvius infra Phaſim. In Leucotheæ fano immolatur aries. Colchorum Reges ut Ægyptii & Æthiopes filii Solis. Vetus inſcriptio de Rameſte in Ammiano. Magia utrobique; Circe & Medea Colchæ, ut Ægyptii Janes & Jambres, de quibus ex Talmude quædam. Philoſophia ut in Ægypto ita in Colchide floruit. Inde Marſyas Philoſophus heroico ævo. Colchi Geographiæ ſtudioſi. Colchos quidem Poetæ ſed & Ægyptios deſcribunt immaniſſimos; utrumque falſo. Ut Buſiridem abſolvit Iſocrates, ita Medeam Ælianus. Phaſiani maximè hoſpitales. Extra Romanorum ditionem nulla gens cultior Colchis. Ut Ægyptia lingua, ſic & Colchica quædam habuit communia cum Hebræâ. Colchi ex Casluchis *Phaſidis* nomen Syrum. *Phaſid* rivus. Regia Colchorum *Sybaris* unde dicta *Pola* Colchorum coloniæ ab exilio nomen; id ab Hebr. פלה *pala* deduci. Lacus à Colchis dici maria גזא Syrus gazam & vellus ſignificat, שור murum & taurum, נחש æs & draconem. Ex his æquivocationibus natam eſſe fabulam de aureo vellere. Aurum abſolutiſſimum Colchis ex ramen-

C tis fluminum, Salaucis & Eſubopis regum Colchidis opes immenſæ,

CAſluchos hîc dicit Moſes Ægyptiorum eſſe ἀπογόνους, & Philiſtæorum προγόνους. Hos ſi *Colchos* eſſe dixero, qui ab Ægyptô & Palæſtinâ tantâ terrarum ſunt intercapedine diſſiti, vix impetrabo fidem. Tamen habeo rationes quæ me non impellunt modò, ſed & pæne invitum trahunt in hanc ſententiam.

Primò Colchos eſſe Ægyptiæ originis conſtans fama eſt inter veteres, atq; eò deductos ſcilicet à Seſoſtri Rege Ægyptio. Apollonius Argonaut. l. 4. v. 277.

> Αἶά γε μὴν ἔτι νῦν μένει ἔμπεδον υἱωνοί τε
> Τῶνδ' ἀνδρῶν οὓς ὅγε καθίσατο ναιέμεν Αἶαν
> *Æa tamen ſtat adhuc immobilis, atque nepotes*
>
> D *Horum quos Pharius Rex degere juſſerat Æa.*

Æa Colchidis eſt urbs vetuſtiſſima, in quam Ægyptios à Rege Seſonchoſide, qui aliis eſt Seſoſtris & Seſooſis, translatos fuiſſe narrat in eum locum Scholiaſtes: τὴν Αἶάν φησιν ἀπὸ τοῦ Σεσογχώσιδος χρόνων μέχρις αὐτοῦ μένειν ἄθραυστον, καὶ τοὺς ἐκεί-νων ἀπογόνους τοὺς ἀπὸ Σεσογχώσιδος καθιδρυθέντας. Dionyſius Periegetes v. 689.

> Πὰρ δὲ μυχὸν Πόντοιο μετὰ χθόνα Τυνδαριδάων
> Κόλχοι ναιετάουσι, μετήλυδες Αἰγύπτοιο

Priſcianus:

> *Intima ſed Ponti, poſt fines Tyndaridarum,*
>
> E *Ægypto miſſi Colchi tenuere coloni.*

Feſtus Avienus:

> *Impiger hos propter Colchus colit. Iſte feraci*
> *Exul ab Ægypto celſæ ferit aſpera rupis.*

 Vale-

Valerius Flaccus Argonauticon l.5.v.421. de Seſoſtri: A

— — ut clade ſuorum
Territus, hos Thebas patriumque reducat ad amnem,
Phaſidis hos imponat agris, Colchoſque vocari
Imperet.

l.2.c.104. Neque id Poëtæ ſolùm ſed & hiſtorici tradunt. Herodotus: Φαίνονται μὲν γὰρ ἐόντες οἱ
l.1.p.35. Κόλχοι Αἰγύπτιοι. *Nam id quidem apparet, Colchos eſſe Ægyptios.* Diodorus: φασὶ τῶν Αἰγυπτίων τινὰς καταλειφθέντας περὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην συστήσασθαι τὸ τῶν Κόλχων ἔθνος. *Ajunt quoſdam Ægyptiorum circa Mæotidem paludem derelictos conſtituiſſe Colchorum gentem.* B Strabo etiam libro primo meminit Ægyptiorum in Colchos μεταστάσεως; Et Ammianus l.22. Colchos appellat *Ægyptiorum antiquam ſobolem.* Et Agathias l.2. λέγεται δὲ τοὺς Κόλχους Αἰγυπτίων εἶναι ἀποίκους *dicuntur autem Colchi Ægyptiorum eſſe coloni.* Idem legere eſt in Euſtathio ad Dionyſium Periegetem: Et in Iſacio ad Lycophronem: Et in Apollonii Scholiaſte, qui teſtem citat Scymnum Chium, vetuſtum Geographum in Aſiæ deſcriptione: ὅτι δὲ Κόλχοι Αἰγυπτίων ἄποικοι, ὡς φησιν Ἀπολλώνιος, καὶ Σκύμνος ἐν τοῖς περὶ Ἀσίας λέγει.

Joſeph. Antiq.l.8.c.4. Atque in illâ ſententiâ palam falſum eſt Colchos iis debere originem qui à Seſoſtri in Colchidem ducti ſunt. Nam ſi Joſepho credimus, Seſoſtris eſt Seſac Roboami Regis Juda æqualis, cujus res geſtæ narrantur 1. Reg.14,25. & 2. Chron. 12,2. C Multis porro ſæculis præceſſerat. Argonautarum expeditio in Colchos. Quid quod Seſoſtris non vicit Colchos, ſed ab iis victus eſt. Plinius lib.33.cap.3. *Jam regnaverat in Colchis Salauces & Eſubopes &c. illius aurea camera & argenteæ trabes narrantur, & columnæ atque paraſtatæ, victo Seſoſtre Ægypti Rege tam ſuperbo, ut prodatur annis quibusque ſorte Reges ſingulos è ſubjectis jungere ad currum ſolitus, ſicque triumphare.* Hinc ſupra Valerius Flaccus: *ut clade ſuorum Territus &c.* Victoris autem eſt non victi colonias in hoſticum deducere.

Interim id manet Colchos eſſe ſobolem Ægyptiorum; neque enim id Herodoto compertum fuit ex ſolâ famâ, quæ D

Tam ficti pravique tenax, quam conſcia veri eſt.

Sed & ex iis indiciis, quæ nemo prudens rejecerit. Primò enim Colchos obſervat perinde atque Ægyptios fuiſſe μελάγχροας *atri coloris,* & οὐλότριχας *criſpi capillitii.* Et jam ante Herodotum Pindarus appellaverat κελαινωπεῖς nigros aſpectu, id eſt facie. Verba ſunt Pythiâ 4. v.376. ἔνθα κελαινώπεσσι Κόλχοισιν βίαν μῖξαν *ubi nigris aſpectu Colchis robur* ſuum *miſcuerunt*: In quæ Scholiaſtes: ὅτι Αἰγυπτίων ἄποικοί εἰσιν οἱ Σκύθαι, διὰ τοῦτο καὶ μελανόχροας αὐτοὺς εἶναι λέγουσιν *quia Ægyptiorum coloni ſunt Scythæ* (id eſt Colchi) *proinde etiam illos ajunt eſſe atri coloris.* Atque inde videtur id eſſe quod Eccleſiaſtici ſcriptores Colchos Æthiopes appellant, & Colchidem Æthiopiam. E Hieronymus in Catalogo de Apoſtolo Matthiâ: *In alterâ Æthiopiâ, ubi eſt irruptio Apſari & Hyſſi portus prædicavit Evangelium.* In alterâ Æthiopiâ, vel ut Sophronius habet ἐν τῇ δευτέρᾳ Αἰθιοπίᾳ, id eſt in Colchide. Ibi enim Apſarus amnis; Et Hyſſi portus eſt in ipſo terræ flexu ad Aquilonem paulo ſupra Trapezuntem; Vide Ptolemæum & Arrianum

in

A in Periplo. Sic de Andrea Sophronius: *ἐν Σεβαστοπόλει ἐκήρυξε τῇ μεγάλῃ, ὅπου ἐστὶν ἡ παρεμβολὴ Ἀψάρου, καὶ Φᾶσις ὁ ποταμός. Ἔνθα οἰκοῦσιν Αἰθίοπες οἱ ἐσώτεροι magna Sebaſtopoli prædicavit ubi Apſari eſt irruptio & Phaſis fluvius. Illic incolunt Æthiopes interiores.* Mallem *οἱ ἕτεροι alteri*, ut in Hieronymo. Ptolemæo Sebaſtopolis eadem quæ Dioſcurias, Colchidis emporium olim adeo clarum, ut trecentæ in illud nationes quę diſſimilibus linguis uterentur, mercaturæ gratia confluxerint. Ita ex Timoſthene Plinius, qui addit à Romanis CXXX interpretibus negotia ibi geſta. Itaque hoc manet Colchis Æthiopum nomen inditum ab Hieronymo, & Sophronio. Tale eſt quod ab Orpheo, vel Onomacrito verius, Mauri vocan- Plin.l.6.c.5.
B tur populi in ingreſſu Colchidis, qui poſt emenſos Chalybes & Tibarenos, & Moſynes ſeu Moſynœcos primi occurrunt in ſiniſtram flexa navigatione, id eſt Aquilonem verſus. Orphei verſus ſic habent: Argon.v.741.

> Λαιὰ δ' ἐπιπλώσαντες ἐκέλσαμεν αἰγιαλοῖσι,
> Ἀγχί τε Μαῦροι ἔσαν Μαριανδύνοισιν ὅμουροι
> *Læva ubi reflexo curſu ratis appulit oræ,*
> *Gens Mariandynis ſucceſſit proxima Mauri.*

Addit Herodotus circumciſionem tam fuiſſe in uſu apud Colchos quam apud Ægyptios & Æthiopes, neque id ex recenti inſtituto, ſed *ἀπ' ἀρχῆς* ab initio. Cu-
C jus locutionis vis vel ex Scriptura nota, quę dicit Satanam mendacem fuiſſe *ἀπ' ἀρχῆς*, id eſt, מקדם ab ipſo mundi primordio. Abſit tamen ut Ægyptios credamus jam cœpiſſe circumcidi, tum cum ex Ægypto in Colchidem Casluchi migraverunt. Nam ex Abrahamo ad Arabes, & ex Arabibus ad Ægyptios manavit circumciſionis ritus. At Casluchos & Caphthoręos ex Ægypto migraſſe certum eſt ante Abrahami tempora, quia ex his orti Philiſtæi jam tum pulſis Avvæis Palæſtina potiebantur, & Reges ſuos habebant, cum quibus fœdus contraxerunt Abraham & Iſaac Gen.20.& 26. Et hoc ipſum quod Philiſtæi non circumcidebantur, docet circumcidendi ritum nondum fuiſſe in uſu inter Casluchæos &
D Caphthoræos, quo tempore ex iis exceſſerunt Philiſtæi. Sed credibile eſt Colchos qui Ægyptii generis ſeſe eſſe non ignorabant, ut expreſsè habet Herodotus, aliquot poſt migrationem ſæculis recepiſſe hunc ritum Ægyptiorum æmulatione, ut hac in parte patriſſarent. Pæne omiſeram Diodori de ea re locum inſignem: *ὅτι τοῦτο τὸ γένος Αἰγυπτιακόν ἐστι, σημεῖον εἶναι τὸ περιτέμνεσθαι τοὺς ἀνθρώπους παραπλησίως τοῖς κατ' Αἴγυπτον, διαμένοντος τοῦ νομίμου παρὰ τοῖς ἀποίκοις, καθάπερ καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις Ægyptium eſſe hoc genus argumento eſſe* (dicunt) *quod Ægyptiorum ritu incolæ circumciduntur, priſco illo more apud colonos manente, quomodo etiam apud Judæos.*

E Præter illa quæ jam diximus aliud obſervat Herodotus, quod nimirum ſoli Colchi & Ægyptii *linum ἐργάζονται κατὰ ταὐτά eodem modo elaborant.* Pindari Scholiaſtes Pythia quarta: *Ἔχουσι καὶ λινουργοῦσι τὴν καλάμην ὥσπερ Αἰγύπτιοι. Καλλίμαχος· Κολχίδος ἐκ καλάμης Habent arundinem ex qua linum conficiunt ut Ægyptii. Callimachus, Colchidis ex calamo.* Strabo etiam eos dicit qui volunt *συγγένειάν τινα τοῖς Κόλχοις πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους ἐμφανίζειν Colchorum cum Ægyptiis cognationem ali-* l.11.p.498.

 quam

quam demonſtrare, hoc argumento perſuaderi. Et Euſtathius in Dionyſium A
Colchos æque ac Ægyptios aſſerit λινᾶς ἐσθῆτας ἀμπίσχεσθαι *lineis veſtibus indui.*
Argon. l. 6. v. 225. Unde eſt quod Valerius Flaccus Tagi Colcho tribuit

—*candentis carbaſa lini.*

Sed nihil magis urget quàm quod ab Herodoto additur pro mantiſſa: καὶ ἡ ζόη πᾶσα, καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφερής ἐστι ἀλλήλοισι *Vita etiam omnis & lingua eſt apud utroſque ſimilis.* Quod vel Herodoto tacente res ipſa docet. Nam Ægyptiorum Dii Sol & Diana etiam à Colchis maximè culti. Et Phaſim intrantibus in ipſo oſtio ad ſiniſtram apparebat Phaſianæ Deæ ſtatua, habens in manu cymbalum & leones ſub throno, qua figura pingebatur mater Iſidis Rhea, ut Arrianus in Periplo obſervat. B Sed & ab Iſidis nomine Iſis fluvius ab eodem Arriano deſcribitur infra Phaſim ſtadiis CLXXX. Et Leucotheæ templum prope Phaſim fuit in Moſchicâ, ὅπου κριὸς οὐ θύεται *ubi aries non immolatur*, inquit Strabo lib. 11. Quomodo idem l. 17. ovem in Ægypto negat alibi immolari, quam in Nitriote Nomo. Verba ſunt: ἐνταῦθα μόνοις τούτοις θύεται ἐν Αἰγύπτῳ πρόβατον.

Ammian. l. 17. Etiam Ægyptium id fuit quod Colchorum Rex vetuſtiſſimus Æetes dicebatur eſſe Solis filius. Ita enim de Rameſte Ægypti Rege inſcriptio vetus, quam ex Ægyptio ſermone in Græcum interpretatus eſt Hermapion: Βασιλεὺς Ραμέστης, Ἡλίου παῖς αἰωνόβιος *Rex Rameſtes, filius Solis in æternum victurus.* Sed & Æthio- C
piæ Regibus, qui Ægyptii generis erant, idem perſuaſum. Unde eſt quod Regina Æthiopum ita loquitur l. 4. Heliodori: ἐπικεκλήσθω μάρτυς ὁ γενεάρχης ἡμῶν Ἥλιος *teſtis invocetur Sol noſtri generis author.* Et rurſus l. 10. Ἥλιε γενεάρχα προγόνων ἡμῶν *Sol author generis majorum meorum.*

Præterea magicæ artes utrobique in multo uſu. Colchæ erant Circe & Medea, & Ægyptii Janes & Jambres (aliis Mambres) qui Moſi obſtiterunt, de quibus Talmudici: אמרי ליה יוחנא וממרא למשה תבן אתה מכניס לעפרים *Moſi dixerunt Johane & Mamre: Stramen tu importas in Aphraim*, locum in quo multum fuit ſtraminis. Ac ſi quis Latinè dicat, *in ſylvam ligna ferre*, aut Græce
vid. Buxtorf. Lex. Talm. קרז γλαῦκας εἰς Ἀθήνας. Ita ſignificabant Moſem operam ludere, cum in Ægypto ſi- D
gna ederet quæ tota ſcatebat præſtigiis. Sed clavum clavo trudit Moſes, & huic adagio alterum opponit למתא דירקא ירקא שקיל *in urbem olerum olus importa.* Hæc in Tanchuma legere eſt ſumpta ex Talmud. Babyl. tractatu *Menachoth* c. 9. Quæ ideo libentius attuli, quia aliquo modo illuſtrant Pauli locum 2. Tim. 1, 8.

Ex Ægypto veniſſe notum eſt Philoſophos vetuſtiſſimos, & eo ſe contuliſſe Pythagoram, Thaletem, Solonem; & Græcorum alios, ut Philoſophiæ præceptis imbuerentur. Ita heroico ævo è Colchide veniſſe fertur Marſyas Philoſophus. Euſebius Græci Chron. l. 1. p. 32. Κατὰ τούτους δὲ χρόνους καὶ Μαρσύαν φιλόσοφον λέγουσι γίνεσθαι. Et paulo poſt: ἀπὸ Κόλχιδος δὲ οὗτος ὥρμητο *circa illa tempora fuiſſe ajunt Marſyam Philoſophum, is autem è Colchide venerat.* E

Item in Ægypto notum eſt floruiſſe imprimis Geographiæ ſtudium, & ἱερογραμματεῖς, ſeu *ſacros ſcribas*, quos vocabant περί τε τῆς κοσμογραφίας καὶ γεωγραφίας

A φίας &c. Χωρογραφίας τε τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς τοῦ Νείλου διαγραφῆς accuratè fuiſſe edoctos, ut teſtatur Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum. Atque id ipſum de Colchis in Apollonio legere eſt.

Οἳ δή τοι γράπτους πατέρων ἕθεν εἰρύονται
Κύρβιας, οἷς ἔνι πᾶσαι ὁδοὶ καὶ πείρατ' ἔασιν
Ὑγρῆς τε τραφερῆς τε πέριξ ἐπινισσομένοισιν.
Deſcriptas ſervant tabulas, quas ordine longo
Transmiſere patres: His index certa viarum,
Æquoris & terræ totius habetur imago.

B Utrumque ad Seſoſtrim refert Euſtathius his verbis in epiſtola Dionyſio præfixa. Καὶ Σέσωστρις δέ, φασίν, ὁ Αἰγύπτιος πολλὴν ἐπεληλυθὼς γῆν πίναξί τε δέδωκε τὴν περίοδον, καὶ τῆς τῶν πινάκων ἀναγραφῆς οὐκ Αἰγυπτίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ Σκύθαις εἰς θαῦμα μεταδοῦναι ἠξίωσεν. *Seſoſtris autem Ægyptius, ut ajunt, cum multum terrarum peragraſſet, tabulis deſcriptionem edidit mirabili arte quam non ſolum Ægyptiis ſed &* * *Scythis impertiri dignatus eſt.* * id eſt, Colchis

Poëtæ quidem multa narrant de Colchorum immanitate quæ ab Ægyptiorum moribus videntur per quam aliena. Sed & iidem in Ægyptios, quoties efferbuit bilis, non minus acerbè invehuntur:

C *---- Quis aut Euriſthea durum*
Aut illaudati neſcit Buſiridis aras? Virg. l. 3. Georg.

Et ut ſcias quanta ſit illis mentiendi licentia, ut à ξενοκτονίᾳ Buſiridem Iſocrates, ita Medeam à crimine τεκνοκτονίας abſolvit Ælianus, & fabulam ab Euripide confictam eſſe agnoſcit in Corinthiorum gratiam, qui ipſi cædis erant authores καὶ ἐπικρατῆσαι τοῦ ἀληθοῦς τὸ ψεῦδος διὰ τὴν τοῦ ποιητοῦ ἀρετήν *& veritati mendacium prævaluiſſe propter Poetæ præſtantiam.* Et Heraclides de politiis, cui potior habenda fides quam Poëtis omnibus, Phaſianos commendat ut quam maximè hoſpitales: φιλόξενοι δ' εἰσίν, inquit, ὥστε τοὺς ναυαγοὺς ἐφοδιάζειν, καὶ τρεῖς μνᾶς διδόντας ἀποπλεῖν Var. l. 5. c. 21.

D (malim διδόναι ἀποπλέουσι) *Hoſpitum ita ſunt amantes ut naufragium paſſis viaticum præbeant, & abnavigantibus tres minas largiantur.* Et de iiſdem ſic Agathias l. 3. ἐν γὰρ τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὅσα ὑφ' ἑτέραν βασιλείαν τετάχαται, οὐκ οἶδα ἔγωγε ἄλλο οὕτω κλεινόν που φῦλον καὶ εὔδαιμον, πλούτου τε ὑπερβολῇ καὶ πλήθει κατηκόων, τόπων τε εὐκαιρίᾳ καὶ ἀφθονίᾳ τῶν ἐπιτηδείων, καὶ τῇ τῶν ἠθῶν εὐκοσμίᾳ τε καὶ δεξιότητι. *Inter nationes quæ ſub alieno imperio conſtitutæ ſunt* (id eſt extra Romanorum ditionem) *nullam equidem aliam vidi ita celebrem atque fœlicem tam opum excellentia quam multitudine ſubditorum, locorum etiam opportunitate abundantiaq; rerum neceſſariarum, ac morum elegantia & dexteritate.*

E Unum in Herodoto ſupereſt, Colchicam linguam Ægyptiæ fuiſſe ſimilem, quod penitius ſcrutari noſtrûm non eſt. cum hodie neutra extet. Tantum, ut Ægyptiam paſſim obſervamus communia quædam habuiſſe cum Syra & Hebræa, ita de Colchica non deſpero id ipſum poſſe probari. Primo ipſum Colchorum nomen factum videtur ex Hebræo & Ægyptio כסלוחים *Casluchim*, ablata litera S, quæ ante L difficilius ſonat. Et Phaſidis vocabulum pro rivo vel flumine merè Syrum eſt. Sic Pſalmo Syro 42, 2. על פצידא דמויא *(al phaſide demojo)* ad rivos aquarum.

quarum. Et veteris Colchorum regiæ Σύβαρις *Sybaris* nomen videtur compoſitum ex ignoto Συ & βάρις. Ita Græci efferunt Hebræum בירה *bira*, quod pro regia occurrit aliquoties in libris Eſdræ, Danielis & Eſtheræ. Sic Dan. 8, 2. ἐν Σούσοις τῇ βάρει ubi Hebræa בשושן הבירה. De regia Colchorum Sybari en tibi locum inſignem ex Diodori l. 4. p. 174. τὴν δὲ Μήδειαν ἱστοροῦσι καθηγήσασθαι τοῖς Ἀργοναύταις πρὸς τὸ τοῦ Ἄρεος τέμενος, ἀπέχον ἑβδομήκοντα σταδίους ἀπὸ τῆς πόλεως: ἣν καλεῖσθαι μὲν Σύβαριν, ἔχειν δὲ τὰ βασίλεια τῶν Κόλχων *Medeam ajunt Argonautas ad templum Martis deduxiſſe ſtadiis ſeptuaginta procul ab urbe Sybari Colchorum regia.* Fuit & in Iſtriæ & Italiæ confiniis *Pola* urbs à Colchis exulibus condita, quod ipſum Polæ nomen ſignificaſſe teſtantur hæc Callimachi apud Strabonem l. 1 & 5. A B

> Ἄστυρον ἐκτίσαντο τὸ μὲν Φυγάδων τις ἐνίσποι
> Γραικὸς, ἀτὰρ κείνων γλῶσσ' ὀνόμηνε Πόλας.
> *Urbem extruxerunt, cui lamentabile fecit*
> *Nomen ab exilio Colchica lingua Polas.*

Nempe פלה *pala* in *Piel* Hebræis & Syris eſt ſeparare, auferre, amovere. Unde in Chaldæo Paraphraſte paſſim פלי מן ארעא *amovit à terra*, id eſt in exilium egit. Sic 1. Sam. 28, 9. *Saul* פלי *removit pythones & ariolos ex terra*: 1. Reg. 15, 12. ופלי *Et removit ſcorta ex terra*: Et. 22, 47. פלי *Removit illos ex terra*. Inde *Pola* Colchis exulem vel exilium ſonabat. Rurſus ut lacus ab Hebræis & Syris maria appellantur; Hinc mare Galilææ, mare Salis, mare Genezareth &c. Ita etiam apud Colchos. Ariſtoteles Meteor. lib. 1. c. 13. ἔστι ὑπὸ τὸν Καύκασον λίμνη, ἣν καλοῦσιν οἱ ἐκεῖ θάλατταν *lacus ſub Caucaſo, quem incolæ vocant mare.* Apparet ex ſequentibus lacum illum fuiſſe circa Coraxos, quos inter Colchidis populos recenſent Mela, Plinius, Stephanus &c. Fuit & alius in Colchide lacus circa Phaſidis oſtia quod parvum mare dicebatur. Agathias lib. 3. τῆς γὰρ λίμνης, ἣν δὴ σμικρὰν θάλατταν ὀνομάζουσι, τὴν ἐς τὸν Εὔξεινον πόντον ἐκροὴν φερομένην. Quin & tota de aureo vellere fabula videtur ſumpſiſſe originem ex homonymia vocis Syræ גזא quæ & *gazam* & *vellus* ſignificat. Proinde vellus illud aureum nil quicquam fuit quam gaza ſeu theſaurus regius quem Argonautæ expilarunt. Tale eſt quod שור murum & taurum ſignificat, נחש æs & draconem. Qua homonymia abuſi, ut innuerent ærarium in arce ſervari muro duplici cincta, & aheneis portis obſerata, duos tauros finxerunt, & draconem velleris aurei cuſtodem eſſe. C D

Colchorum porro Regibus aurum fuit affatim ex fluminum ramentis, maxime apud Soanes de quibus Strabo l. 11. παρὰ τούτοις δὲ λέγεται καὶ χρυσὸν καταφέρειν τοὺς χειμάῤῥους *apud illos autem ajunt aurum etiam deferre torrentes.* Et Appianus in libro Mithridatico: χρυσοφοροῦσι δὲ ἐκ τοῦ Καυκάσου πολλαὶ πηγαὶ ψῆγμα ἀφανὲς *multi fontes è Caucaſo fluentes auri ramenta deferunt.* Et Euſtathius in Dionyſium:
l. 33. c. 4. χρυσὸν παρ' αὐτοῖς οἱ χείμαῤῥοι καταφέρουσιν *aurum apud illos torrentes deferunt.* Quo E
auro tradit Plinius nullum eſſe abſolutius, quia curſu ipſo trituque perpolitur.
L. 33 c. 3. Quinetiam iiſdem è locis auri fodinæ erutæ, ſi quidem his Plinii fides: *Jam regnaverat in Colchis Salauces & Eſubopes qui terram virginem nactus*

plu-

A *plurimum argenti aurique eruiſſe dicitur in Samnorum gente* (legi malim Soanorum vel Soanum, quomodo idem alibi Soanes vocat) *& alioquin velleribus aureis inclito regno. Sed & illius aurea camera & argentea trabes narrantur, & columnæ atque paraſtata.* Hæc de Colchis ſive Casluchis, quæ multo erunt firmiora, cum explicavero qui ſint כפתרים Caphthoræi.

CAPUT XXXII.

Caphthorim כפתרים

B CAphthoræi vicini Casluchis. Philiſtæi ab utriſque orti Caphthor omnes veteres ſtatuunt eſſe Cappadociam. Intelligo Cappadociæ partem Colchis proximam, circa Trapezuntem, ubi *Side* & *Sidene*. *Side* Gr idem quod Hebr *Caphthor*, nempe malum Punicum. Ptolemæus emendatus. Sidenes populi. Flumen Sidenum. Opes Colchidis expeditionum in eam incentivum Quomodo Ægyptiorum qui eo ſe contulerant pars regreſſa eſt in Palæſtinam. Poetis de hâc expeditione aliquid ſuboluiſſe. Typhon Ægyptius, ad Colchidem & Caucaſum uſque progreſſus, retrocedere coactus, obiit in Palæſtinâ prope lacum Si bonidis. Teſtes Apollonius, Herodotus & Plutarchus Prope Sirbonidem Caſſius mons unde dicatur Mons קצי *Caſſi* id eſt *Terminalis*. In manu Caſſii Jovis malum Punicum Caphthoræorum ſymbolum. Casluchi & Caphthoræi Chaldæo interpreti & Junio qui ſint *Damiata* Ταμίαθις non Peluſium. Ezech 30. multæ urbes Ægyptiæ, Amos 9, 6. *Syros è Kir* Chald. קרני vel קרינא *Kir* Gedroſiæ urbs. Κύρινα, ad Amardum fl. *Cyrus* Iberiæ fl. etiam *Cyrnus*. *Kir* circa Elymæos Eſ. 22, 6. Caſſiotæ &
C Sethroitæ unde dicti, Sethronis oppidi cur videtur conditor Sethon. Cur pro Casluchis Chaldæorum unus habeat Pentapolitanos, alter Pentaſchœnitas. Uterque refellitur.

CAphthoræi populi ſunt à Casluchis ita diverſi, ut vicinos eſſe pateat, quia Philiſtæi hic è Casluchis, alibi è Caphthoræis prodiiſſe leguntur. Jerem. 47, 4. *quia vaſtat Dominus Philiſtæos* שארית אי כפתור *reſiduum provinciæ Caphthor*; Amos 9, 7. *Annon Iſraelitas deduxi ex terrâ Ægypti, & Philiſtæos ex Caphthor?* Quin & ipſe Moſes narrat Deut. 2, 23. quomodo Auvæos circa Gazam habitantes Caphthoræi ex Caphthor egreſſi deſtruxerint & eorum ſedes occupa-
D verint. Quę mihi non videntur aliter poſſe conciliari quam ſi Casluchos & Caphthoręos dicamus populos ita fuiſſe conjunctos ut in unum coaluerint. Ergo vel in ipsâ Colchide, vel in finitimis locis Caphthoræorum fuit ſedes.

In hac dubitatione, ſi conſulamus ſcripta veterum, omnes unanimi conſenſu reſpondebunt Caphthor eſſe Cappadociam & Caphthoræos Cappadoces. Ita Græci interpretes, & Vulgatus, & Euſebius, & Hieronymus, & Theodoretus, & Cyrillus, & Procopius, & veterum ſi qui alii ſunt qui in ea Scripturæ loca inciderint, in quibus agitur de Caphthoræis. Neque aliter Chaldæi tres interpretes Onkelos, & Jonathan, & Jeroſolymitanus, qui pro terrâ *Caphthor* habent c.6.edit.
E קפוטקיא & pro Caphthoræis קפוטקאי vel קפודקאי id eſt Cappadoces. Et in hi- Venet.&c.
ſtoria Joſephi Ben Gorjon aliquoties pro Strabone Cappadoce legitur סטרבון הכפתור *Strabo Caphthoræus.*

Itaque hoc maneat Caphthoræos in Cappadociâ quidem fuiſſe, modo ne intelligatur univerſa Cappadocia, quam aliis jam ex parte aſſignavimus; Sed ea Cappadociæ pars quæ Colchis fuit proxima, nempe circa Trapezuntem ubi deſi-

nebat Colchis. Strabo l. 12. τῆς Ἑρμωνάσσης πλησίον ἡ Τραπεζοῦς, εἶθ' ἡ Κολχὶς *prope Hermonaſſam eſt Trapezus, deinde Colchis.* Arrianus in Periplo: Τραπεζουντίοις μὲν Κόλχοι ὅμοροι *Trapezuntiis quidem Colchi ſunt finitimi,* Quin & Xenophon his antiquior Trapezuntem deſcribit ἐν τῇ Κόλχων χώρᾳ *in regione Colchorum* Anabaſ. l. 4. ſub finem. A

Unum afferam ex quô conſtabit nos rectè conjectaſſe. Malum Punicum Hebræi *caphthor* vocant, & Græci σίδην *ſiden.* In iis porro locis urbs fuit Σίδη *Side,* à quâ Sidene regio dicta. Strabo l. 12. p. 548. Μετὰ δὲ τὴν Θεμίσκυραν ἐστὶν ἡ Σιδηνὴ *poſt Themiſcyram autem eſt Sidene.* Et paulo poſt: Τήν τε Σίδην ἀφ' ἧς ὠνομάσθη Σιδηνὴ *Sidem urbem à quâ nomen habet Sidene.* Et rurſus: Μετὰ δὲ τὴν Σιδηνὴν ἡ Φαρνακία ἐστὶν ἐρυμνὸν πόλισμα, καὶ μετὰ ταῦτα ἡ Τραπεζοῦς *poſt Sidenem autem eſt Pharnacia munitum oppidum, & poſtea Trapezus.* Et Ptolemæus lib. 5. cap. 6. in urbibus Ponti Cappadocici παρὰ τὴν Σιδηνὴν *juxta Sidenem* (ita legendum, non Σιδόνην Sidonem ut vulgo) urbes littoreas quinque recenſet *Iſcopolim, Ceraſuntem, Pharnaciam, Hyſſi portum, & Trapezuntem.* Inde Plinius lib. 6. cap. 4. *Sidenes* habet populos, *flumenque Sidenum quô alluitur oppidum Polemonium.* Ex quibus locis inter ſe collatis colligo Sidenes populos Ponti Polemoniaci & Cappadocici maritima tenuiſſe à Thermodoonte fluvio uſque ad Trapezuntem & Colchidis fines, cum in mediterranea non liceret ſe diffundere, quia Chalybes & Tibareni occupabant montes proximos. Hi porro Sidenes à Side dicti, quæ eſt ipſiſſima urbs *Caphtor* velata nomine diverſæ linguæ. B C

Neque eſt quod quiſquam roget cur Casluchi & Caphthoræi è patrio ſolo egreſſi in tam remota ſeceſſerint. Multæ potuerunt ſubeſſe cauſæ tam longinquæ peregrinationis, quas divinare noſtrûm non eſt. Tamen hæc Strabonis maxime eſt obvia: ὁ πλοῦτος τῆς ἐκεῖ χώρας ἐκ τῶν χρυσείων, καὶ ἀργυρείων, καὶ σιδηρείων, δικαίαν τινὰ ὑπαγορεύει πρόφασιν τῆς στρατείας *opes illius regionis ex aurei, argenti, ferriq; metallis juſtum expeditionis prætextum ſubminiſtrant.* Atque id ipſum Phrixum impulit, & Jaſonem, & Seſoſtrim, & Perſas, & Medos poſtmodum, Saracenos denique ex intimâ Arabiâ ut in Colchidem excurrerent. Itaque cum famâ tenui veteres Ægyptii aliquid inaudiviſſent de regione auriferâ verſus Bootem, veriſimile eſt Casluchæos hâc illecebrâ pellectos ὥσπερ ἴυγγί τινι, id in animum induxiſſe ut colonias eo deducerent. D

l. 1. p. 45.

Sed poſt exantlatas itineris tam tædioſi moleſtias, ſeu res famæ non reſponderet, ſive hominibus in Ægypto natis frigus illorum locorum minus eſſet tolerabile; ſive per Scythas, & Moſchos, & Tibarenos qui vicinos locos tenebant, non liceret illis pacatè & in tuto degere, multos cœpit patriæ veteris deſiderium; Unde factum ut pars illorum, cum decreviſſet in patriam poſtliminio reverti, priſcasque reviſere ſedes, devenerit Palæſtinam uſque, ubi hæſit pulſis Avvæis Deuter. 2, 23. Hæc ſunt in re obſcurâ quæ vero mihi videntur maxime eſſe conſentanea. E

De hâc expeditione videtur Græcis Poëtis aliquid ſuboluiſſe, quod illi more ſuo fabulis involverunt. Typhonem ſcilicet fingunt (gigantem Ægyptium fratrem

Plutarch de Iſide. Diod. l. 1 p. 12.

A trem Oſiridis, ut ex Plutarcho & Diodoro conſtat) bellum in Superos moturum ad Caucaſum uſque penetraſſe, & poſt multa prælia fulmine ictum à Jove, fugiſſe in Palæſtinam, & ad lacum Serbonidis exſpiraſſe, ubi hodieque jaceat. Non pigebit eâ de re Apollonii verſus adſcribere, quibus Colchici draconis natalem locum ita deſcribit:

——ὅν αὐτὴ γαῖ᾽ ἀνέφυσεν l. 2. v. 1215.
Καυκάσου ἐν κνημοῖσι Τυφαονίῃ ὅθι πέτρῃ,
Ἔνθα Τυφάονά φασι Διὸς Κρονίδαο κεραυνῷ
Βλήμενον, ὁππότε οἱ στιβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας
B Θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον, ἵκετο δ᾽ αὔτως
Οὔρεα καὶ πεδίον Νυσήϊον, ἔνθ᾽ ἔτι νῦν περ
Κεῖται ὑποβρύχιος Σερβωνίδος ὕδατι λίμνης.

Ii Latinè ſic ſonant:

——mater quem terra creavit,
Hic ubi Caucaſio eſt in ſaltu petra Typhonis,
Fulmine ibi caſum memorant atque igne Typhœum.
Impendens capiti fatum ut præverteret, ambas
Oppoſuiſſe manus telo Jovis, & juga Nyſa
C *Præcipitis petiiſſe fugâ, merſumque jacere*
Nunc etiam in torpente lacûs Serbonidis undâ.

Inde in Thaliâ Herodotus: ἀπὸ δὲ Σερβωνίδος λίμνης, ἐν τῇ δὴ λόγος τὸν Τυφῶ κεκρύφθαι *à Serbonidis lacu in quô Typho fertur occultus.* Et Plutarchus in Antonio Serbonidem lacum dicit ab Ægyptiis appellari Τυφῶνος ἐκπνοὰς *Typhonis exhalationes.* Hæc ideo affero, quia Typhon ille quiſquis eſt, videtur fuiſſe dux expeditionis Ægyptiorum primum ex Ægypto in Colchidem, deinde ex Colchide in Palæſtinam ſuſceptæ. Quod non obſcurè ſignificant hæc fabularum involucra. Stephanus in Ἡρῶ Typhonem ſcribit Jovis fulmine percuſſum fuiſſe Heroopoli, quæ à Serbonidis lacu non longè diſtat.

D Dum in eô ſumus, non omittendum prope lacum Serbonidem Caſſium eſſe montem Syris קצי *Caſſi*, id eſt Terminalem dictum, quia Ægyptum Syriamque diſterminat. Herodotus lib. 3. ἀπὸ Κασίου ὄρεος τοῦ οὐρίζοντος Αἴγυπτόν τε καὶ Συρίην. In eo porro monte, & Peluſii quæ eſt urbs proxima, delubrum fuit Caſſii Jovis, quem verius Deum Terminum dixeris. *Is pingebatur extensâ manu, malum Punicum ferens propter myſticam aliquam cauſam.* Achillis Tatii verba ſunt lib. 3. προβέβληται δὲ τὴν χεῖρα, καὶ ἔχει ῥοιὰν ἐπ᾽ αὐτῇ, τῆς δὲ ῥοιᾶς ὁ λόγος μυστικός. Sic nempe ſignificabatur eum Deum terminos tueri Palæſtinæ, cujus incolæ origine Caphthoræi habebant pro inſigni כפתור *caphthor*, id eſt malum Punicum. Hæc videtur
E eſſe ratio myſterii latentis, de quo Tatius, τῆς δὲ ῥοιᾶς ὁ λόγος μυστικός.

Interpretatio quam attulimus non parum confirmatur ex aliarum incommodis. Pro Caſluchis Jonathan habet Pentapolitanos ſeu Cyrenæos, Jeroſolymitanus Pentaſchœnitas Peluſio proximos, uterque Cappadocas pro Caphthoræis. Et Arabs *Damiatam*, & pro Caſluchæis *Saidæos*, id eſt incolas Thebaidis in

extremâ Ægypto prope Æthiopiam. Hęc planè ſunt ἀσύςατα. Sic enim Caphthoræi divelluntur à Casluchis, cum ex Scripturâ conſtet conjunctos fuiſſe populos, quia modò ad hos, modò ad illos refertur origo Philiſtæorum. Ne in hoc ἄτοπον incideret Junius, Casluchæos poſuit in Caſſiotide, & Capthoræos in Sethroite Nomo; ambos circa Peluſium. Nam ad Caſſium montem eſt Caſſiotis & Sethroites Nomus ad orientem Bubaſtici fluminis, ubi metropolis *Sethron*, quæ alio no-
Strab.l.17. mine dicitur Ἡρακλέους μικρὰ πόλις *Herculis parva urbs*. Vide Strabonem, Ptole-
Ptol.l 4.c 5. mæum, Plinium, Stephanum &c. Sed huic ſententiæ primo opponitur veterum
Steph.in Σέθρον. conſenſus unanimis, qui terram *Caphthor* in Cappadociâ ponunt. Unum excipio ex Hebræis Benjaminem, atque hunc ſequutos Arabem interpretem nuperæ editionis, & authorem libri *Juchaſim*, quibus כפתור eſt דמיט *Damiata*, id eſt Stephani Ταμίαθις, non *Peluſium* ut volunt. Nam *Damiata* eſt in *Delta* trans Bubaſticum ad Taniticum oſtium. Secundò cum toties incidant ſacri ſcriptores in earum urbium nomina, quæ prope Palæſtinam fuerunt, in ipſo Ægypti aditu; Mirũ erit Casluchos & Caphthoræos, ſiquidem erant tam obvii, ne ſemel quidem nominari, cum de Ægypto res eſt. Maximè Ezech. 30. qui è vicinis urbibus meminit *Tſoan*, id eſt Taneos; Et *Sin*, id eſt Peluſii; Et *Aven*, id eſt Heliopoleos; Et *Pibeſeth*, id eſt Bubaſti; Et *Taphnes*, id eſt Daphnarum Peluſiarum. Tertiò ſi Casluchis & Caphthoræis ſedes in Ægypto fuit, adeoq; in Ægypti parte quæ Palæſtinam attingit, non ſatis video quorſũ Deus ita loquatur Amos. 9,7. *Nonne Iſraelem eduxi è terrâ Ægypti, & Philiſtæos è Caphthor, & Syros è Kir.* In eô certè locô aut componuntur ἀσύγκλωςα, quod abſit ut vel cogitemus, aut Philiſtæi tam advenæ fuerunt in terrâ Caphthor, quàm Iſraëlitæ in Ægypto, & Syri in Kir, quò abducti fuerant ab Aſſyrio Rege Tiglat-Pileſer 2. Reg. 16.9. Unde ſequitur terram *Caphthor* fuiſſe extra Ægyptum. Neque enim Philiſtæi filii Meſraim potuerunt in Ægypto haberi pro advenis. Præterea *Kir* à Syriâ valde remota eſt, ſive urbs intelligatur in
p 7 clim.2. provinciâ Mechran, id eſt Gedroſiâ, cujus meminit Geographus Arabs. Aut cum
l.6.c,2. Chaldæo קרני vel קרינא id eſt Ptolemæi Κυρῆνα, interpretibus *Curna*, Mediæ urbs Mediterranea ad Mardum vel Amardum fluvium qui in mare Caſpium exit; Niſi quis Iberiam intelligi malit & regionem ad *Cyrum* fluvium qui idem vocatur Κύῤῥος *Cyrnus* Dion. l. 36. Neque enim Africæ Cyrene poteſt hîc intelligi, quæ nondum erat condita, nec unquam fuit ſub Aſſyriorum jugo. Addo circa Elymæos *Kir* fuiſſe colligi ex his Eſaiæ 22,6. *Elam geſtavit pharetram &c. & Kir exprompſit clypeum.* Rurſus iter Iſraelitarum ab Ægypto in terram Chanaan pro longo
Ex.16,35. & 13,18. Num 32,13. haberi poteſt, ſi reſpicias tempus inſumptum in eâ expeditione, quadraginta ſcilicet annos, & viarũ ambages per quas illos circumduxit Deus in eremi ſolitudine. Itaq; Philiſtæos ſi fingas ex Sethroite Nomo aut ex vicinâ Caſſiotide in Palæſtinâ migraſſe, non videtur potuiſſe conferri Philiſtæorum migratio è terrâ Caphthor cum eductione Syrorum è Kir, & Iſraelitarum ex Ægypto. Neq; doctum & pium virum puto quicquam moviſſe ut Caslachos haberet pro Caſſiotis & Caphthoræos pro Sethroitis, quam nominum alluſionem quandam, licet valde remotam. Sed hæc qualiſcunque alluſio in Hebraicâ Scripturâ nulla eſt. Neque enim Caſſio-

A Caſſiotæ à Casluchis, ſed à Caſſio monte dicti, quem Syri קצי *Caſſi*, quaſi Terminalem vocabant, ut jam ante monuimus. Nec Sethoitæ à Caphthor, ſed à Sethrone Metropoli; Et Sethron urbs inſerto R à Sethone conditore, qui cum in iis locis Sennacheribum & Aſſyrios Peluſium obſidentes & reliquæ Ægypto imminentes magna clade affeciſſet, ut ex Herodoto & Joſepho diſcere eſt, videtur eam urbem excitaſſe in victoriæ monumentum: Quo facit quod binomia fuit, nam & Sethron vocatur à conditore, ut quidem nos conjectamus, & Ἡρακλέους μικρὰ πόλις *Herculis parva urbs*, tanquam illi Deo conſecrata cujus auſpiciis Ægypti putabant ſe victoriam adeptos. Ex Sethone *Sethron* factum πλεονασμῷ τοῦ ρ, B ut in σκῆπτρον & ſimilibus. Herod l. 2. c. 141. Joſeph. Antiq l. 10. c. 1.

Jam hoc quoque aperiendum cur pro Casluchis è quibus egreſſi ſunt Philiſtæi, Chaldæorum unus habeat Pentapolitanos, alter Pentaſchœnitas. Notum eſt Philiſtæorum quinque fuiſſe præfecturas: his quinque præfecturis unus reſpondere putavit in Pentapoli quinque urbes, alter in Pentaſchœno quinque ſchœnos. Utrumque valde abſurde: Neque enim è Pentapoli potuerunt egredi Philiſtæi, quæ Palæſtina recentior eſt annis minimum mille trecentis. Multo minus è Pentaſchœno, Nomo ignobili inter Caſium & Peluſium cui nomen fecit ambitus quinque ſchœnorum, id eſt milliarium XL.

C

CAPUT XXXIII.

פוט *Put* vel *Phut*.

P*Hut* & *Miſraim* Africam inter ſe diviſerunt. Ab Ægypto ad Tritonidem usque paludem plerique Ægyptiis utuntur moribus. Πατίεσθαι quid ſignificet. Valla & Stephanus notati. Heſychius emendatus. *Putea* urbs. *Phut* flumen. *Phthia* portus. *Pythm* extrema, *Phthemphuti* Nomus. Pars Phutæorum Ægypto vicini. Ezech. 30, 5. *Chub* quis populus. An qui circa Paliurum. Phutæi clypeo inſignes Jerem 46, 9 Ægyptiorum clypei ad pedes porrecti. Libyes ad Tritonidem usque eodem modo armati. *Phut* idem quod פוץ *phuts* ſparſus. צ & ט permutantur. Afri diſperſi & Nomades. Inde Africa pantheræ pelli ſimilis. לוב *Lub Libya*, & *Lubai Libes* D in libris Paral & Daniele & Nahum. *Lub* eſſe Ægyptum Hebræi quam inepte probent. Libes non dicuntur à colore, ſed à qualitate ſoli לוב *Lub* Arab ſitis תלאובות ſiticuloſa loca Oſ. 13, 5. Deſerta ſiti regio *Xerolibya* Arab. לוביה *Lubia*. Avicenna emendatus, interpres notatus. Lilybæum Phœnices dixiſſe quaſi ללובא quia Libyam verſus porrigitur. Europæ itidem & Aſiæ nomina Phœnicia *Europas* ab alba facie dicti, ut & Europa Cadmi ſoror. Aſia quaſi חציה *aſija* media, quia Aſia minor, cui primo competit hoc nomen, inter Europam & Africam media. *Lubai* id eſt Libes, *curribus & equitibus* 2. Par. 16 8, LXX. malè legerunt. De Libyum equis & curribus multa Equitandi ars à Neptuno Libyco Deo. In fabulis primus equus è petra natus cur *Scythius* dictus Syr. שקיפ *ſciph* petra.

AFricam inter ſe diviſerunt duo Chami filii *Put* vel *Phut* & *Miſraim*. Huic E Ægyptus obtigit & pleraque Africæ ad Tritonidem uſque Paludem, quæ Africam dividit in duas partes pæne æquales. Illi quicquid trans Tritonidem uſq; ad Oceanum Atlanticum. Argumento ſit quod docet Herodotus Africæ pleroſque incolas ad ortum Tritonidis Ægyptiis uti moribus, cum multo aliter vivant quotquot ad occaſum degunt. Præſtat audire ipſum Herodotum: μέχρι τῆς Τριτωνίδος λίμνης ἀπ' Αἰγύπτου νομάδες εἰσὶ κρεοφάγοι τε καὶ γαλακτοπόται Λίβυες, καὶ θη- l. 4. c. 186. & 187.

θηλέων τε βοῶν οὔτι γευόμενοι, διότι περ οὐδ' Αἰγύπτιοι, καὶ ὗς οὐ τρέφοντες. βοῶν μέν νυν θηλέων, οὐδ' αἱ Κυρηναίων γυναῖκες δικαιοῦσι πατέεσθαι, διὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἶσιν, ἀλλὰ καὶ νηστείας αὐτῇ καὶ ὁρτὰς ἐπιτελέουσι, αἱ δὲ τῶν Βαρκαίων γυναῖκες οὐδὲ ὑῶν πρὸς τῇσι βουσὶ γεύονται. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἔχει. τὸ δὲ πρὸς ἑσπέρης τῆς Τριτωνίδος λίμνης οὐκέτι Νομάδες εἰσὶ Λίβυες, οὐδὲ νόμοισι τοῖσι αὐτοῖσι χρεώμενοι *Ab Ægypto usque ad Tritonidem lacum Nomades Libyes ſunt qui carne & lacte veſcuntur, ſed ab eſu vaccarum abſtinent, ſicut & Ægytii, ſuesque non alunt. Sed nec Cyrenea fœminæ vaccas guſtare legitimum putant, propter Iſim quæ in Ægypto colitur, quin & jejunia & feſtos dies ipſi conſecrant: Barcæorum autem mulieres, præter vaccas, etiam à ſuibus abſtinent. Et hæc quidem ita ſe habent: At Libyes qui ad occaſum lacus Tritonidis habitant, jam non ſunt Nomades, nec iisdem utuntur legibus.* Lectorem obiter moneo, vocem πατέεσθαι in Herodoto, quam Valla non intellexit, non debuiſſe Stephanum habere pro ſuſpecta. Nam Herodoto πατέεσθαι eſt *deguſtare*. Sic lib.2.c.6. κτείναντες μέντοι οὐ πατέονται *poſtquam occiderunt non guſtant*. Heſychius: Πατέοντο, ἐγεύοντο. Sic legendum, non ἠσθίοντο.

Aliquod ſervabat veſtigium priſci nominis *Put* vel *Phut* Africæ urbs *Putea*
Ptol l.3.c.1. Plin.l.5.c.1. ſub Adrumeto, & Mauritaniæ Tingitanæ amnis *Fut* qui in Oceanum influit. Illius meminit Ptolemæus, hujus Plinius & multi veterum. Joſephus: ἔκτισε δὲ καὶ Φούτης τὴν Λιβύην, Φούτους ἀπ' αὐτοῦ καλέσας τοὺς ἐπιχωρίους. Ἔστι δὲ καὶ ποταμὸς ἐν τῇ Μαύρων χώρᾳ τοῦτ' ἔχων τὸ ὄνομα. Ὅθεν καὶ τοὺς πλείστους τῶν Ἑλληνικῶν ἱστοριογράφων ἔστιν ἰδεῖν μεμνημένους τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς παρακειμένης αὐτῷ χώρας Φούτης λεγομένης. Hieronymus: *Phut Libyæ: à quo & Mauritaniæ fluvius usque ad præſens Phut dicitur, omnisque circa eum regio Phutenſis; Multi ſcriptores tam Græci quam Latini hujus rei teſtes ſunt.* Idem habetur in Euſebio de locis, & in Euſtathii Hexaemero, & Iſidori originum lib. 9 cap. 2. Pro *Fut* vel *Phut* Ptolemæus Θοῦθ, & interpretes *Phthuth* ſcribunt.

Joseph. Antiq. l.1.c.7. — Hieron. in tradit. Hebr. — l.3.c.1.

Sed & in Marmarica huc videntur alludere, quamvis Græcam formam habeant, Φθία λιμὴν *Phthia portus*, & Πυθὶς ἄκρα *Pythis extrema*; Et in ipſa Ægypto, qua parte Libyæ contermina eſt, *Phthemphuti* vel *Phthembuthi* nomus. Ita variè ſcribitur in Ptolemæo; Et in Plinio *Phthemphu*. Neque enim *Phutæos* omnes trans Tritonidem ablegamus. Illorum nonnullos in Ægypti vicinia ſedes habuiſſe ex eo patet quod Jerem. 46,9. & Ezech. 30,5. Ægyptiacis bellis implicantur cum Arabibus, & Chuſæis, & Ludæis, & Chubæis, quos habitaſſe puto circa *Paliurum* oppidum in Marmarica, quia כוב *Chub* Syris eſt *Paliurus*. Sed & Nahumi 3,9. præter Chuſæos & Ægyptios etiam Phutæi cenſentur inter populos qui ſuppetias ferunt urbi *No-Amon*, id eſt Thebis adverſus ingruentes Chaldæos.

Ptol l 4 c.5. — Plin. l 5.c.9. — Ptol. l.4 c.5. Antonino Paliurus.

Huc facit quod Phuthæos Jeremias deſcribit tanquã clypeo potiſſimũ inſignes: *Phutæi*, inquit, תפשי מגן *apprehendentes clypeum*, clypeum nempe inuſitatæ magnitudinis, ut ex eo eſſent notabiles. Atque hæc ipſiſſima fuit Ægyptiorum armatura: Quos deſcribit Xenophon Cyrop. lib. 6. σὺν ἀσπίσι ποδήρεσι *cum clypeis ad pedes usque porrectis*. Cujusmodi clypeum ex Homero appellaveris ἀσπίδα

Jerem 46,9.

ἀμφι-

A ἀμφιβρότην, id eſt τὴν πανταχόθεν τὸν βροτὸν, ὅ ἐστι τὸν ἄνθρωπον περιέχουσαν καὶ σκέπουσαν clypeum *ambivirum* ut ita dicam, ſeu qui hominem ab omni parte ambit & circumtegit. Hos clypeos idem Xenophon lib. 7. cum Perſarum thoracibus & gerrhis ita confert: αἵ τε ἀσπίδες πολὺ μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέρρων, καὶ στέγουσι τὰ σώματα, καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται, πρὸς τοῖς ὤμοις οὖσαι. συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπίδας ἐχώρουν καὶ ἐώθουν *& clypei multo magis corpora tegunt quam Perſarum thoraces & gerrha* (cetræ vimineæ) *& ad urgendum juvant, cum ad humeros ſint, conſertis igitur clypeis Ægyptii procedebant & urgebant.* Hinc Maximus Tyrius ſermone tertio: ἐπιόντος αὐτοῖς βαρβαρικοῦ στόλου, ἵππου Μηδικῆς, ἁρμάτων Περσικῶν, ἀσπίδων
B Αἰγυπτίων *irruente in ipſos barbarico exercitu, equitatu Medico, curribus Perſicis, ſcutis Ægyptiis.* Et Heliodorus lib. 9. χρόνον μὲν οὖν τινα συνεστήκεσαν οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ τῷ συνασπισμῷ πρὸς τὴν τοξείαν ἀντεῖχον *Ægyptii igitur aliquandiu ſervarunt ordines, & facta teſtudine jaculationi obſtiterunt.* Id enim eſt propriè συνασπισμὸς, cum in conſerto agmine teſtudinis in modum clypei conſeruntur.

> Φράξαντες δόρυ δουρὶ, σάκος σάκεϊ προθελύμνῳ, Iliad. v. 130.
> Ἀσπὶς δ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ,
> *Haſtamque haſta premit, parmam quoque proxima parma,*
> *Et clypeus clypeum, & galeam galea, atque virum vir.*

C Ad quem pugnæ modum ab Ægyptiis acceptum ſe conformaſſe Libyes ad Tritonidem uſque paludem ſuſpicatur Herodotus in Melpomene: Quin & τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος inde ad Græcos deveniſſe eodem in loco aſſerit. Τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος, id eſt מגן וכובע *clypeum & galeam*, quibus armis Phutæos inſtruit Ezech. 27. v. 10. & 38. v. 5.

Cæterum cur Phutæorum nomen inditum fuerit his populis nondum eſt à quoquam obſervatum. quod tamen eſt valde obvium. *Phut* plane idem eſt quod פוץ *phuts*, ſparſus, diſperſus, ט *teth*, & צ *tſade* permutatis, ut in Syris טבי pro צבי *caprea*, & טיהרין pro צהרים *meridies*, & טלל pro צלל *tegere*. Quotquot utram-
D que linguam vel primoribus labris deguſtarunt, ſciunt hac permutatione nihil eſſe frequentius. Phutæis ergo nomen eſt à diſperſione, quia propter ſterilitatem regionis in magna parte Africæ continuæ non ſunt habitationes, ſed huc illuc diſperſæ. Pomponius de Africanis Nomadibus: *In familias paſſim & ſine lege DISPERSI, nihil in commune conſultant.* (l. 1. c. 8.) Strabo de ipſa Africa lib. 17. κατοικίαις δὲ κατάστικτός ἐστι μικραῖς, καὶ ΣΠΟΡΑΣΙ, καὶ νομαδικαῖς ταῖς πλείσταις *habitationibus parvis & DISPERSIS, & magna ex parte Nomadicis eſt interpuncta.* Nomades vocari notum eſt qui ſine tectis paſſim ac ſedibus vagi habent potius terras quam habitant: cujus diſperſionis ratione confertur Afri-
E ca cum pelle pardi, ut quæ habitationibus tanquam maculis ſit interpuncta. Idem Strabo lib. 2. Ἔστι δ', ὥσπερ οἵ τε ἄλλοι δηλοῦσι, καὶ δὴ καὶ Γναῖος Πείσων, ἡγεμὼν γενόμενος τῆς χώρας, διηγεῖτο ἡμῖν, ἐοικυῖα παρδαλῇ. κατάστικτος γάρ ἐστι ταῖς οἰκήσεσι περιεχομέναις ἐρήμῳ καὶ ἀνύδρῳ γῇ. *Eſt autem, ut & alii docent, & Cnæus Piſo, qui ejus regionis prætor fuit, nobis narravit, pantheræ ſimilis. Interpuncta enim eſt habitationibus quæ circundantur terra deſerta & ſiticuloſa.* Addit has habitationes ab Ægyptiis vocari Αὐάσεις *Avaſes*, de qua voce jam actum. Hanc Africæ

fricæ cum panthera ſimilitudinem paulo aliter interpretatur Dionyſius Periegetes, pellis maculas referens non ut Strabo ad loca culta, ſed ad ſolitudines. Verba ſunt: A

Παρδαλέῃ δέ μιν ἄνδρες ἐπικλείουσιν ὁμοίην,
Ἡ γὰρ δὴ διψηρή τε καὶ αὐχμήεσσα τέτυκται
Τῇ καὶ τῇ κυανῇσι κατάστικτο φολίδεσσιν.
Pardalis hanc pelli ſimilem dixere priores,
Quam loca ſenta ſitu, loca fœta furentibus Auſtris
Huc illuc ſquamarum inſtar longo ordine ſignant. B

Aliud Africæ nomen לוב *Lub*, id eſt *Libya*, eſt in Hebræorum uſu; unde Libes לובים *Lubai* in variis Scripturæ Locis. Sic 2. Chron. 12, 3. *Venerunt cum eo ex Ægypto* לובים *Lubai, Suchai, & Chuſai*, id eſt Libyes, Troglodytæ & Scenitæ. Et ibidem 16, 8. ולובים *Et Lubai fuerunt in exercitu numeroſo in curru & equitibus.* Et Dan. 11, 43. de Antiocho לובים *Lubai & Chuſai in greſſibus ejus*, id eſt Libyes & Scenitæ erunt pediſſequi illius, ſive illi ſubjecti. Et Nahum. 3, 9. *Phut* ולוב & *Lubai* (Libyes) *fuerunt in auxilio tuo*, unde vir doctus perperam colligit Phutæos
Buxtorf. in & Libyes diverſos eſſe; Ibi enim *& Libyes* additur ἐξηγητικῶς.

Lex Talm. in לוב Scribunt Lexicographi *Lub* Hebræis eſſe Ægyptum. Et Talmudici quidem ita aſſerunt, ſed putri fundamento nixi, hoc nimirum quod Ægyptia faba, cum C
Aruch. in לודק eſt recens, לובי *Lubi* vocatur. Neque enim à loco habet illud nominis, ſed à λο-
De facult. aliment. l. 1. c. 28 βοῖς id eſt ſiliquis quibus eſt adhuc incluſa, voce à Græcis mutuata. Sic τοὺς δολιχοὺς phaſeolos Græci poſteriores λοβοὺς vocarunt & Arabes לובא *luba* & לוביא *lubia*; quia τοῖς λοβοῖς continentur. Quomodo ἀστάχυας *ſpicas* appellant ὅλους τοὺς σιτηροὺς καρποὺς *totum tritici fructum*, ut Galenus rectè obſervat.

Λίβυας à colore dici affirmat vir undecunque doctus. *Etenim*, inquit, λίβυς *antiqua lingua Græca niger.* Malim ego Libyum nomen deducere ab Hebræo
Vid. Giggeium. *Lub*, cujus diverſa ratio. Neque enim ab incolarum colore ſed à qualitate ſoli ſumptum eſt. Nempe לוב *lub* nomen Arabice eſt ſitis, & לוב verbum ſiti languere. Hinc אבל לוב cameli ſiti deficientes, & נחל לוב agmen apum ſiti languidum. Hebræis לאב *laab* id ipſum eſt quod לוב *lub*, quomodo לאט *laat* idem quod לוט *lut*. Et ex לאב factum nomen תלאובות ſignificat arida & ſiticuloſa loca. Sic Oſeæ c. 13. v. 5. *Ego te cognovi in deſerto* בארץ תלאובות *in terra ſiticuloſa.* Ita explicat R. Jonas ex lingua Arabica, atque eum ſequuntur Kimchius D
lib 1. & Aben-Ezra. Itaque *Lub* eſt terra ſitiens: ut à Lucano appellatur,

------*per calidas Libyæ ſitientis arenas.*

Quod nomen ſic toti convenit, ut tamen ſpecialius videatur poſſe tribui illi Africæ parti quam Græci *Xerolibyen* ex argumento nuncuparunt. Servius in illud E
lib. 4 fen. 4. Virgilii Æneidos lib. 4. *Hinc deſerta ſiti regio.* *Dicit*, inquit, *Xerolibyam, id eſt*
tract. 3. c. 38. *partem Africæ quandam quæ eſt inter Tripolim & Pentapolim.*
hiſt. anim. l. 6. c. 51. *Lub* vel *Lubia* nomen etiam Arabes pro Libya uſurpant. Sic Avicenna capite de dipſade: *Eſt in regione* לוביה *Lubia*, pro eo quod Ælianus, γίνονται δ' ἄρα ἐν Λιβύῃ.

A Λιβύη. Et in capite de baſiliſco: *Hic ſerpens multiplicatur in terrâ* אלתרך ולוביה Avic. ubi ſup.
Turcia & Lubia, id eſt Libyæ. Ælianus: οἱ τὴν Λιβύην ὁδοιποροῦντες τὴν τῶν τοιούτων cap. 22. hiſt.
τροφὸν *qui per Libyam iter faciunt horum nutricem*, id eſt baſiliſcorum. In Latino anim. lib. 3.
Avicenna priore loco pro *Lubiâ* vel Libyâ ineptè habetur *Lokiati*, in poſteriore c. 31.
Nubiæ. Sed & in Arabico mendosè ſcribitur אלתרך *Altorc*, id eſt *Turcia*, in
qua nullibi baſiliſci, pro אלברך *Albarc*, id eſt Barcæorum vel Barcitarum regio-
ne, Cyrenaicæ parte in quâ creantur. Plinius: *Cyrenaica hunc* (baſiliſcum) *gene-* Plin. l. 8. c. 21.
rat provincia. Solinus: *Cyrenis &c. à tergo barbarorum variæ nationes, & ſolitudo* Sol. cap. 30.
inculta, ſqualens & inacceſſa quæ baſiliſcum creat. Non potuit expreſſius deſigna-
B re Barcæorum ſolitudines, quæ ſunt à tergo Cyrenes & Pentapolis. Ptolemæus:
Κατέχουσι δὲ τῆς χώρας, τὰ μὲν ὑπὸ τὴν Πεντάπολιν Βαρκῖται *regionem autem tenent ſub*
Cyrenaicâ *quidem Pentapoli Barcitæ*. Omninò igitur in Avicennâ pro אלתרך
Altorc, ſcribendum אלברך *Albarc, id eſt Barcæ ſolitudo, ut hodieque vocatur*. Fa-
cilis fuit lapſus, quia T & B Arabum ſolis punctis differunt,

Dum verſamur in nomine *Lub*, hoc quoque eſt animadvertendum, è tribus lib. 6. p. 267.
Siciliæ promontoriis Lilybæum Africam verſus porrigi. Strabo: Ἔστι δὲ καὶ ἀπὸ Λι- lib. 2. cap. 7.
λυβαίου τὸ ἐλάχιστον διάρμα ἐπὶ Λιβύην. *Eſt & à Lilybæo breviſſimus in Libyam tra-* Plin l. 3. c. 8.
jectus. Diodorus lib. 13. κατέπλευσαν τῆς Σικελίας ἐπὶ τὴν ἄκραν τὴν ἀπέναντι τῆς Λιβύης κα- Solin. cap. 5.
C λουμένην Λιλύβαιον. Mela: *Pachynum vocatur quod Græciam ſpectat, Lilybæum quod* Ptol. l. 3. c. 4.
in Africam. Plinius: *Pelorus vergens in Italiam, Pachynum in Græciam &c. Li-*
lybæum in Africam. Solinus: *Lilybæum in Africam extenditur*. Ptolemæus: Ἐν
Ἀφρικῷ πελάγει Λιλύβαιον πόλις καὶ ἄκρα *in Libyco mari Lilybæum urbs & promon-*
torium. Silius lib. 14.

Hic contra Libyamque ſitum, Cha urosque furentes
Cernis devexas Lilybæum nobile chelas.

Polyb. lib. 1. τέτραπται μὲν εἰς αὐτὴν τὴν Λιβύην &c. προσαγορεύεται δὲ Λιλύβαιον *Libyæ*
quidem obverſum eſt, vocatur autem Lilybæum. Inde origo certa nominis, quæ tam
eſt obvia, ut eam mirer nondum à quoquam eſſe obſervatam. Hoc promonto-
D rium Phœnices, qui multis ſæculis hæc loca inſederunt, cum viderent in Libyam
maximè vergere, ſuâ linguâ vocarunt promontorium ללוב *Lelub*, id eſt verſus
Libyam, vel ללובים *Leluba*, id eſt verſus Libas, ſupple vergens: Ut vel hinc con-
ſtet etiam Phœnices ita nominaſſe Africam. Quos imitati Græci ex *Lub* Libyam
fecere. Hæc vera ſunt incunabula vocis haud quaquam negligendæ, cum veteris
orbis tertia pars ex illâ denominationem ſumpſerit,

Sic videntur Phœnicibus debere nomina Aſia atque Europa, de quâ fatetur
Herodotus in Melpomene, neque ſciri ὁκόθεν τὸ οὔνομα ἔλαβε τοῦτο, οὔτε ὅς τις οἱ ἦν
ὁ θέμενος *unde hoc nomen ſumpſerit, neque quis impoſuerit*. Neque neſciebat à
Pœnis Europam dici חור אפא *ur-appa*, quaſi terram λευκοπρόσωπον, quia Euro-
pæi Africanos candore faciei multum ſuperant. Unde & Europa dicta eſt Cadmi
E ſoror, quaſi *alba facie* virgo. Aſia porro cum proprie dicatur magna illa peninſu-
la quæ inter Europam & Africam medium occupat locum, quis non videt Aſiam

Uu dici

dici à Phœnicio חצי *aſi*, quod non ſolum dimidium, ſed & medium ſonat. Sic A
חצי השמים eſt μεσουράνημα medium cœli Joſ.10,13. חצי הלילה μεσονύκτιον Jud.16,3.& paſſim. Itaque חציה *Aſia*, id eſt media, cæpit vocari Aſiæ pars illa quæ media eſt inter Africam & Europam. Aſiam minorem vulgo appellant, de quâ Plinius in præfatione libri tertii. *Hinc, id eſt à Gadibus, intranti dextra Africa eſt, læva Europa. INTER HAS ASIA EST.* Et Mela de Aſiâ lib.1.cap.2. *MEDIA noſtris æquoribus excipitur.* Sed & alio reſpectu Aſiam cum Europâ & Libyâ conferens Euſtathius illam aſſerit μέσην ἀμφοῖν ἔχειν διάθεσιν *medium inter illas habere ſtatum.* Videſis locum in Dionyſ. poſt verſ. 270.

Sed ut ad Lubæos redeam ſive Libas, de illis hæc Eſdræ notanda ſunt 2. Paral. B
16,8. והלובים *Et Lubæi fuerunt in exercitu multo* לרכב ולפרשים *cum curribus & equitibus.* Pro לרכב *cum curribus* Septuaginta legerunt לרהב εἰς θάρσος; ſed alii Græci rectè habent εἰς ἅρματα & Hieronymus *quadrigis.* Nempe jam olim Libes vel equites, vel de curru præliari ſoliti, ut qui equitatu multum valeant. Herodotus in Melpomene: τέσσερας ἵππους ζευγνύναι παρὰ Λιβύων οἱ Ἕλληνες μεμαθήκασι *Quadrijugos equos jungere a Libybus Græci didicere.* Xenophon de Cyro lib.6. Cyrop. τὴν μὲν Τρωϊκὴν διφρείαν πρόσθεν οὖσαν, καὶ τὴν Κυρηναίων ἔτι νῦν οὖσαν ἁρματηλασίαν κατέλυσε. τὸν γὰρ πρόσθεν χρόνον, καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ, καὶ Συρίᾳ, καὶ Ἀραβίᾳ, καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἅρμασιν οὕτως ἐχρῶντο ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι. *Soluit*
Troum bigas olim in uſu & Cyrenæorum currus quibus hodieque utuntur. Superiore C
enim tempore & Medi, & Syri, & Arabes, & Aſiatici omnes ita utebantur curribus ut nunc Cyrenæi. Idem infra meminit τῆς Τρωϊκῆς καὶ Λιβυκῆς διφρείας. Et apud Maximum Tyrium ſermone ſept. τὰ Κυρηναϊκὰ (παιδεύματα) διφρεῖαι *inſtituta Cyrenaica* ſunt *aurigationes.* Ita & Dionyſius Periegetes:

Vid. quid Strab. 837.B. ex Callimach.

> Κυρήνη τ' εὔιππος, Ἀμυκλαίων γένος ἀνδρῶν
> *Et Spartana dehinc Cyrene mater equorum.*

Quod puto ſumptum ex his Pindari in Pythiis Ode 4. ſtatim initio.

> Σάμερον μὲν χρή σε παρ' ἀνδρὶ φίλῳ
> Στάμεν εὐίππου βασιλῆϊ Κυράνας,

Hodie quidem oportet te apud virum amicum ſiſtere equeſtris Regem Cyrenes. In D
quæ verba Scholiaſtes *Cyrenen* εὔιππον *equeſtrem appellat, non* ἐκ τοῦ παρατυχόντος *ex præſenti occaſione, ſed quia Neptunus Libes docuit* τὴν τῶν ἁρμάτων καταζεύξιν, *equos currus jungere, & equeſtrem Minervam in Libyâ ortam eſſe dicunt; Quin & nonnulli aſſerunt* ὅτι ἡ ἱππικὴ ἐν τῇ Λιβύῃ εὑρέθη *artem equeſtrem in Libya eſſe inventam.* Tale eſt quod ibidem Pindarus Cyrenas appellat εὐάρματον πόλιν, & Libyes ἐλάσιππον ἔθνος. Hinc Ephorus: Ἀθηναῖοι περὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν, Θετταλοὶ περὶ τὴν ἱππικὴν ἐμπειρίαν, Βοιωτοὶ περὶ τὴν τῶν γυμνασίων ἐπιμέλειαν. Κυρηναῖοι δὲ περὶ τὴν διφρευτικὴν ἐπιστήμην ἐσχόλαζον *Athenienſes quidem ad nauticam, Theſſali ad equeſtrem, Bœoti ad gymnaſticam, Cyrenæi autem ad curulem artem ſe applicant.*

Steph. in Βοιωτία & in Βάρκη.

Et Pauſanias in Eliacis: Θεόχρηστον δὲ Κυρηναῖον, ἱπποτροφήσαντα κατὰ τὸ ἐπιχώριον Λί- E
βυσι *Theochreſtum Cyrenæum equos Libyum more ad curulia certamina alentem.* Et in Æliani variis Anniceris Cyrenæus ut artis ſuæ ſpecimen Platoni exhiberet,

Var.l.2.c.27.

A junɛto curru in Academiâ multos curſus circumegit οὕτως ἀκριβῶς φυλάττων τ̃ δρόμȣ τ̃ ςοῖχον, ὡς μὴ παρεκβαίνειν τὰς ἁρματοτροχίας, ἀλλ᾽ ἀεὶ κατ᾽ αὐτὸν ἰέναι *tam accuratè currus meatum ſervans ut non diſcederet ab orbitis, ſed ſemper in eodem tramite permaneret.* Unde eſt quod apud Polyænum lib. 7. Stratag. Arſabes. Perſa in Græcos dimicaturus à Barcæis petit τ̃ τ̃ ἁρμάτων βοήθειαν *curruum ſubſidium.* Plura pete ex doctiſſimo Caſaubono in Athenæum lib. 3. cap. 21.

Hûc facit quod Neptunus Libycus Deus, cujusque adeo cultum à Libybus Herod l. 2.
Græci profitentur ſe didiciſſe, equos junxiſſe primus creditur, & equitandi artem c. 50. Pauſan.
inveniſſe. Quin & equorum genus ad Neptunum Poetæ referunt. Atque ut hanc Arcad. So-
B fabulam Libycam eſſe ſcias, & à Pœnis in Libyâ ortam, *Scyphius* vocari traditur phocl. Oedip. Colon.
primus ille equus qui natus eſt è Neptuni ſemine in ſaxo dormientis, atque ideo Petræi dicti. Pindari Scholiaſtes enarrans quorſum Petræus appelletur Neptunus v. & Iſac. in
Pythia quarta: ἐπίθετον Ποσειδῶνος ὁ πετραῖος· φασὶ δὲ καὶ ἀγῶνα διατίθεσθαι τῷ Lyçopag.128.
πετραίῳ Ποσειδῶνι, ὅπου ἀπὸ τ̃ πέτρας ἐξεπήδησεν ὁ πρῶτος ἵππος *Petræus Neptuni epitheton; ajunt autem certamen inſtitutum eſſe in honorem Petræi Neptuni, ubi ex petrâ exilit primus equus.* Et paulo ante: ἐπί τινος πέτρας κοιμηθεὶς ἀπεσπερμάτισε, καὶ τ̃ θορὸν δεξαμένη ἡ γῆ, ἀνέδωκεν ἵππον πρῶτον, ὃν ἐπεκάλεσαν Σκύφιον. *Super quadam petra conſopitus ſemen emiſit, quô accepto terra primùm equum edidit, quem vocarunt Scyphium.* Nempe Pœnis שקיף *ſciph* erat petra, quomodo
C Chaldæis & Syris. Sic in Chaldæo paraphraſte שקיף ערב *ſciph oreb* eſt petra
oreb Jud. 7, 25. & Eſ. 10, 26. & paſſim occurrit שקיפי כיפא *ſciphe cepha*, id eſt Vid. 1. Sam.
ſcopuli petræ. Et in Syro interprete לעל לשקיפא *leel liſciphu* ſuper rupem. Ex 13,6. Eſ. 2, 21.
שקיף *ſciph* שקיפי *ſciphi*, unde σκύφιος, Pœnis & Libybus idem quod Græcis & 7, 19 & 57,
πετραῖος. Ita vocatus eſt equus juxta fabulam ex petrâ editus. 5. Jer. 16, 16. Matth 8, 32.

Adhuc quæro quorſum *Phut* ab Arabe reddatur תפת *Tapſta.* Marc. 5, 13.

CAPUT XXXIV.

Chanaan כנען.

D JUdaicam fabulam de viris quatuor, Adamo, Abrahamo, Iſaaco, & Jacobo Hebrone ſepultis quæ inde dicta ſit *Kirjath-Arbe*, niti verbis Joſuæ 14. 15. perperam intellectis. Aliud commentum de cedris circa Sodomam ex quibus arca Noæ. Item de urbibus in terrâ Chanaan conditis à tribus filiis Noæ. Phœnicum & Chananæorum nomen Græcos interpretes promiſcuè uſurpare. Quæ Chananæa Matthæo, Marco eſt Syrophœniſſa. Locus Eupolemi de *Chanaan* à quô Phœnices. Et Philonis Byblii de *Chna* ſeu Phœnice. Veteres terram Chanaan χώραν τῶν φοινίκων à palmis dici putarunt. Falluntur qui Phœnices è Rubro mari veniſſe & à puniceo colore Rubri maris dici putant. Phœnicum nomine etiam Judæos intelligi. Cur Chananæorum nomen Phœnices abjecerint. Syri à צור *Sor* id eſt Tyro dicti; Et Aſſyrii pro הצורים. Sidonii pro Phœnicibus. Unde lux Jacobi vaticinio Gen. 49. 13. Populi undecim à Chanaane oriundi.

FAma eſt Chananæam ſtatim ab orbe condito habitari cœpiſſe, Adamum à Paradiſo exulem eô delatum, ejus ſepulchrum eſſe Hebroni quæ *Kirjath-Arbe*
E dicta fuerit, hoc eſt civitas τῶν τεσσάρων, quod ibi ſepulti fuerint viri quatuor inſignes Adam, Abraham, Iſaac & Jacob, cum totidem mulieribus Evâ, Sarâ, Rebeccâ, Leâ. In libro Bereſith Rabba ſic fabulantur Judæi, quos ex parte ſequitur

Hieronymus in Epitaphio Paulæ. Sed fabula tota nititur his Joſuæ verbis perperam intellectis cap. 14. verſ. 15. *Nomen Hebronis antea fuit Kirjath-Arba* (id eſt civitas Arbæ) *Fuit is Arba homo magnus inter Anakim.* Quæ ſic Judæi detorquent ac ſi legatur Hebronem dictam fuiſſe civitatem τῶν τεσσάρων virorum quatuor inſignium, quorum unus fuerit Adam ibi ſitus inter Anacæos. Sed quam parum hæc quadrent cum ipſo contextu verborum quisquis Hebraicè neſcit diſcat ex Sixtino Amamâ, in cenſurâ ſuper hunc locum. A

Nihilo certius eſt quod ex Jacobo Orrohaitâ præceptore Magni Ephrem excerpſit Moſes Barcepha lib. 1. de Paradiſo cap. 14. Noam in terrâ Chanaan fixiſſe ſedes, & in ſolo Sodomitarum plantaſſe cedros ex quibus conſtruxit arcam. Quod tamen refellere noſtra nihil intereſt. Solum obſervo cedros quæ in editis locis ut plurimum creſcunt, veriſimile non eſſe circa Sodomam proveniſſe. B

Alii ſibi fingunt urbes in Chananæâ conditas à tribus Noæ filiis, nempe Salem à Semo qui ſit idem cum Melchiſedech, *a* & Hebronem à Chamo, *b* & Joppen à Japhetho *c*. Sed cum nihil horum probetur ex ullo teſte idoneo, mihi gentis originem arceſſere ſufficiet à Chanaane Chami filio, quem ſub Mercurii nomine coluiſſe veteres probavimus libri primi capite ſecundo.

a Iſid. Orig. lib. 15. cap. 1.
b R. Selomo in Joſ.
c Schindl. Pentagl. rad. יפה.

Porro ex Chananæis ortos eſſe Phœnices facilè animadvertet quisquis aut Phœniciæ nomen & ſitum, aut priſcorum Phœnicum linguam, inſtituta, mores & artes accuratè perpenderit. Hinc eſt quod LXX. interpretes Phœnices & terræ Chanaan, Phœnicum item & Chananæorum nomen promiſcuè uſurpant. Sic idem Saul dicitur filius τῆς Φοινίσσης Exod. 6, 15. & τῆς Χαναανίτιδος Gen. 46, 10. ut in Hebræo textu. Item Exod. 16, 35. ἐφάγοσαν τὸ μὰν, ἕως παρεγένοντο εἰς μέρος τῆς Φοινίκης; Et Joſ. 5, 12. ἐκαρπίσαντο δὲ τὴν χώραν τῶν Φοινίκων. Pro Phœnice & regione Phœnicum utrobique eſt in Hebræo *terra Chanaan*. Rurſus ejusdem capitis verſu primo, οἱ βασιλεῖς τῆς Φοινίκης, id eſt *Reges Chanaan* vel *Chananæorum*. Ita enim Joſue. Et Job. 40, 25. alii 30. ubi de Leviathan; μεριτεύονται αὐτὸν Φοινίκων ἔθνη, Hebr. *Chananæi* vel *mercatores*. Et Prov. cap. ult. verſ. 24. Σινδόνας ἐποίησε καὶ ἀπέδοτο τοῖς Φοίνιξι, καὶ περιζώματα τοῖς Χαναναίοις, voces τοῖς Φοίνιξι deſunt in pleriſque exemplaribus, & verò ſunt gloſſema, quod irrepſit in textum è margine, ubi pro τοῖς Χαναναίοις aliquis ex aliô interprete ſcripſerat τοῖς Φοίνιξι. Hoc exemplo quam Chananæam Matthæus appellaverat, eam Matthæi fidus interpres Marcus Evangeliſta nominat Syrophœniſſam. C D

Matth. 15, 22.
Marc. 7, 26.

Et verò quamvis Chananæorum apud Græcos ſit valde obſcura mentio, tamen eos id non latuit prorſus Phœnices ex poſteris Chanaan ortum duxiſſe. Habemus eâ de re inſignem Eupolemi locum in libro de Judæorum Aſſyriâ, quamvis alioqui multis fabulis interſperſo. Ibi nempe legitur ex Saturno Belum ortum & Chanaan, τοῦτον δὲ τὸν Χαναὰν γεννῆσαι τὸν πατέρα τῶν Φοινίκων *hunc verò Chanaan genuiſſe Phœnicum patrem*. Ex Eupolemo citat Alexander Polyhiſtor, ex Alexandro Euſebius. Hûc facit quod in Philone Byblio Sanchoniatonis interprete, Phœnicii ſcriptoris longè vetuſtiſſimi, mentio fit cujusdam Χνᾶ τοῦ πρώτου μετονομασθέντος Φοίνι- E

Præpar. l. 9.
Vid Euſeb. ibid. lib. 1.

A Φοῖνιξ ὁ *CHNA qui Phœnicus cognomine primus inſignis fuerit.* Nemo enim eſt qui non videat nomen CHNA natum eſſe ex decurtato *Chanaan.* Itaque apud Stephanum Byzantinum in libro de urbibus Phœnice vocatur *CHNA* & Phœnices *CHNAI.* Verba ſunt: Χνᾶ, οὕτως ἡ Φοινίκη ἐκαλεῖτο. Et paulo poſt, τὸ ἐθνικὸν ταύτης Χναῖος.

Ad hæc cum non attenderent Origenes & Auguſtinus putaverunt terram Chanaan dici Φοινίκην & χώραν τῶν φοινίκων, eo quod eſſet palmis conſita, cum vera cauſa nominis ea ſit quam indicavimus, ſcilicet quod Phœnices à Chananæis orti ſunt, & iidem qui Chananæi. Homil. 6. in Joſ. Sup. Exod. q. 83.

B Herodotum quidem ſcio, & Trogum, & Diodorum, & Dionyſium Periegetem, & alios apud Strabonem de Phœnicum origine ſtatuere multo aliter: Eos nempe fuiſſe olim Rubri maris accolas, ſed terræ motu vexatos, Aſſyrium ſtagnum primò, mox maris Mediterranei littus incoluiſſe, inde vocari Phœnices à puniceo ſcilicet colore maris Rubri. Verum enimvero docti jam ſciunt mare Rubrum vel Erythræum à colore non dici, ſed ab Erythra Rege qui Hebræis eſt Edom, cujus poſteri Phœnices non ſunt, ſed Erythræi vel Idumæi. Fateor etiam Phœnices habitaſſe ad mare Rubrum, ſed ii fuere coloni Tyriorum, non illorum Tyrii. Tamen ſi qui Phœnices à mari Rubro veniſſe dicendi ſunt, hi ſunt Iſraëlitæ, qui mare Rubrum transgreſſi ex Ægypto venerunt in terram Chanaan. Phœ- Herod. in Clio c. 1. Inſtin. l. 18. Diod. l. 16. Strab. l. 1. Vid Fuller. Miſcellan. l. 4. c. 20.

C nicum enim nomine ab Herodoto etiam cenſeri Judæos, inde Joſephus recte colligit, quod is ſcribit in Palæſtina circumcidi quoſdam Phœnicum: cum ibi circumciſionem apud nullos populos in uſu fuiſſe certum ſit præterquam apud Judæos. Sed de his alibi pluribus. Euterp. c. 104. Joſeph. Antiq. l. 8. c. 4. & cont. Appion. l. 1.

Jam ſi roges cur Phœnices, ſi vere ſint poſteri Chanaan, in Græcorum monumentis Chananæi nuſquam vocentur: Reſpondebo Chananæos puduiſſe ſui nominis, & deſiiſſe ſic appellari, propter anathema contortum in patrem ſuum Chanaan: Maxime cum viderent à Judæis ſe bello peti internecino, & magnis affligi cladibus, non alia de cauſa quam quod Chananæi eſſent. Itaque pro Chananæis *Syros, Aſſyrios, Sidonios, Phœnices, Syrophœnices* appellari ſe maluerunt. Et Vid. Gen. 34, 14 Jud. 14. 3. & 15, 18. 1. Sam 14, 6. Jerem. 9, 26. Ezech. 28, 10. & 32, 23.

D Syriorum quidem nomen illis commune deinceps cum circumfuſis gentibus, puto olim fuiſſe proprium, cum deductum videatur à Phœnices metropoli Tyro; Eam enim צור *Sor* vel *Sur* Hebræi nominant, & incolas *Sorim* vel *Surim*, qui ipſiſſimi Σύροι ſunt.

Jam ſi præfigatur articulus, ut 1. Paral. 22, 4. & Nehem. 13, 16. ex Sorim fient הצורים *Haſſorim* vel Haſſurim, id eſt Aſſyrii; quo nomine Tyrios & Phœnices deſignari ſæpe videas. *Apud Aſſyrios ſive Phœnicas* (ait Macrobius) *lugens inducitur Dea.* Et Virgilius: Saturn. l. 1. c. 27. Georg. l. 2.

Alba nec Aſſyrio fucatur lana veneno.

Aſſyrio veneno, id eſt purpura Tyria. Et in deſcriptione Beroës apud Non-

E num:

— Ἀσσυρίῳ Λιβάνῳ [illegible]. Dionyſ. l. 41.

Aſſyrium Libanum pro Phœnicio appellat. Ab his Aſſyriis plane diverſi ſunt אשורים Aſſyrii filii Aſſur trans Euphratem & Tigrim, atque ipſa etiam Scri-

Herod.l.9. c. 63.

ptura Hebraica multum diſcrepat. Cujus rei ignoratione Græci ſcriptores duos A
populos tanta locorum intercapedine à ſe mutuo diſſitos in unam gentem ſæpe compingunt.

Porro quia Sidoni cum Tyro de primatu fuit contentio, ut à *Sur* quæ Tyrus eſt, Phœnices Σύροι Syri dicti ſunt & Aſſyrii, ſic à *Sidone Sidonii*. Heſychium id non latuit qui Σιδόνιος interpretatur Φοίνικας. Itaq; LXX. ſeniores *Phœnicas* pro *Sidoniis* Deut.3,9. & pro *Sidone Phœnicen* habent Eſ. 23.2. Quod non obſervo de nihilo. Nam inde lux Jacobi vaticinio quo prædixerat latus Zabulonis futurum ad *Sidonem* Gen.49,13. cum certum ſit Zabulonios non ſuperaſſe Carmelum, qui ab urbe Sidone diſtat millibus XL. minimum. Clarum ergo Sidonis nomen ibi B
pro urbe non ſumi, ſed pro regione Phœnicis quam attigere Zabulonii. De Phœnice & Syrophœnice dicetur libro ſequenti.

Populos undecim à Chanaane oriundos recenſet Moſes, Sidonios, Hetthæos, Jebuſæos, Amorrhæos, Gergeſæos, Hevæos, Arkæos, Sinæos, Arvadæos, Samaræos & Hamathæos. De ſingulis dicendum aliquid.

CAPUT XXXV.

Sidon צידון.

**Sidon non eſt admiratio, ut putavit vir valde doctus. Potius à piſcium ubertate ſic appella- C
tur, ut habetur in Trogo Sidon multo antiquior Tyro, & Poetis multo notior. Sidon magna Joſ.11,8. & Diod lib 16. & Melæ. Tamen poſt Sidonem a Perſis captam, Tyrus par Sidoni fuit aut etiam præferenda. Utriusque deſcriptio Sareptæ unde nomen. Quomodo Sidon πολύχαλκος. Incolarum induſtria, ſcientiæ, & artes. Sidonii πολυδαίδαλοι Quam pacatè diu vixerint.**

Boderian. in Lex. Chald.

QUod vir qui in his literis paucos habuit æquales *admirationem* explicat vocem צידון *Sidon*, non ſine admiratione legi. In loco quem citat ex libro *Vaikra rabba* nihil tale habetur. Nec ibi explicatur צידון ſed צרא vel הצרא ex Dan.3,14. idque voce Græca אונטוס ὄντως, id eſt, *ἀληθῶς verè*, ut Græci & Vulgatus habent. Itaque hæc ὐδὲν πρὸς ἔπος. Sed verum eſſe puto quod Sidonem ſcribit Trogus *à piſcium ubertate* ſic appellari. Nam *Said*, id eſt piſcatio, hodieq; Si- D
don dicitur, ut Galilææ oppidum *Bethſaida* quaſi domum piſcationis dixeris. Nec Sidoni minus congruit, quam Hebræi nos docent eſſe ad mare piſcoſiſſimum. Itaque cum Gen.10,15. legitur Sidon fuiſſe Chanaanis primogenitus, per Sidonem intellige Sidoniorum patrem, vel Sidonis conditorem, quocunque fuerit nomine.

Jonathan ad Deut. 33, 29. Kimchi & R. Selomo in Sophon. c.1. v.10. Æneid. l 4 Mart. l. 9. Dion. v. 911.

Sidonem ex hoc loco diſcimus fuiſſe valde vetuſtam, ut quæ conditorem habuerit Chami nepotem, Noachi pronepotem Itaque licet Tyrum Sidonis æmulam, antiquam, & Cadmæam, & Ogygiam Poetæ paſſim appellent, & Tyrii Eſaiæ 23, 7. & Herod. lib. 2. antiquitatis nomine plurimum ſeſe efferant; Tamen Sidoni Tyrus cogitur ſubmittere faſces & illam pro parente agnoſcere. *Poſt mul-* E
tos deinde anno, (inquit Trogus lib.18.) *à Rege Aſcaloniorum expugnati Sidonii, navibus appulſi, Tyrum urbem ante annum Trojanæ cladis condiderunt.* Id

eſt,

A eſt, Joſepho interprete antiq. lib. 8. annis ducentis quadraginta antequam templi fundamenta jeciſſet Salomon. Proinde cum de Sidone agatur in libris Moſis, & Joſuæ, & Judicum, & in vaticinio Jacobi Patriarchæ qui vixit diu ante Moſem, de Tyro nihil reperimus ante tempora Davidis, niſi quis מבצר צור Joſ. 19, 29. putet eſſe *Palætyrum*. Itaque ut obſervat Strabo, οἱ μὲν οὖν ποιηταὶ τὴν Σιδόνα τεθρυλλήκασι μᾶλλον *Sidonem quidem Poetæ magis celebrant.* Et Homerus qui Sidonia lib. 16. & Sidoniorum meminit in tot locis, Tyrum ne nominat quidem. Jam ſi de magnitudine certamen inſtituatur, in libro Joſue Sidon appellatur רבה *magna*, id eſt inter Phœnicias urbes maxima. Diodorus lib. 16. πλούτῳ τε καὶ ταῖς ἄλλαις χορηγίαις ἡ πόλις πολὺ προεῖχε τῶν κατὰ τὴν Φοινίκην πόλεων. τὸ δὲ μέγιστον, τριήρεις καὶ πεντήρεις εἶχε πλείους τῶν ἑκατὸν *opibus & aliis adminiculis longè ſuperabat ea urbs reliquas Phœniciæ urbes, & quod maximum eſt triremes & quinqueremes habebat plures centum.* Pomponius: *Adhuc opulenta Sidon, antequam a Perſis caperetur, maritimarum urbium maxima.* lib. 1. c. 12. Sed Tyrus illi deinceps, ſi Straboni creditur, ἐνάμιλλος conferenda; ſi Curtio, præferenda. Is enim Tyrum affirmat & claritate & magnitudine ante omnes urbes Syriæ Phœnicesque fuiſſe memorabilem, quo tempore obſeſſa eſt ab Alexandro. Circuitus erat XIXM paſſuum intra Palætyro Plin. l. 5. c. 19. incluſa: Oppidum ipſum viginti duo ſtadia obtinebat. Domus amplæ, ma- Strab. lib. 16. gnificæ pluribus tabulatis & altiores quam Romæ. Eminebant potiſſimum templa ab Hiramo condita, Agenorium puta & Jovis Olympii, & Aſtartes, & Herculis Tyri maximè culti. In iis aureæ columnæ, & ſtantes è ſmaragdo cippi, & multorum Regum anathemata. Murus altus pedum CL. è ſaxis ingentibus inter ſe gypſo commiſſis; Portus geminus, unus Sidoni objectus, alter Ægypto. Sidonis itidem Achilles Tatius, ſtatim operis initio, duos deſcribit portus anguſto aditu & lato ſinu, in quorum interiore naves hyeme ſe recipiunt, quia tutior eſt ſtatio. Tyrus à Sidone diſtat ſtadiis fere ducentis. Ita habetur in Strabone. In medio Sarepta nomen habet ab æris & ferri fuſione, cujus ibi magnum fuiſſe proventum Hebræi colligunt ex benedictione Aſer horum locorum incolæ Deut. 33, 25. *Ferrum*

D *& æs ſub calceo tuo.* Atque huc omnino pertinet illud Eumæi Sidonii apud Homerum antiquitatis ſedulum indagatorem:

> Ἐκ μὲν Σιδῶνος πολυχάλκου εὔχομαι εἶναι. Odyſſ.
> *Æriſera ex Sidone genus mihi glorior eſſe.* v. 425.

Nec erat cur interpretes Poetæ verba traherent in alienum ſenſum, quaſi circa Sidonem æris fodinæ nullæ fuiſſent.

Tyri & Sidonis incolis indulſerat Deus ingenium acre, vividum, & ad omnia flexile. Arithmetica & Aſtronomia ab iis manarunt ad Græcos. Et ut taceam recentiores, Sidoni Mochus de atomis philoſophari cœpit ante Trojani belli tempora. Et Abdemonus Tyrius quæſtionibus propoſitis Regem Solomonem provocare auſus eſt. Sed præcipua celebritas ex mechanicis artib9. Tyri mixtura pur-

E puræ, Sidoni vitraria & textura ſindonum ex lino tenuiſſimo ferun tur inventa primum. Et fabrorum peritiam impensè laudat Solomon his ad Hiramum Tyri Regem 1. Reg 5, 6. *Noſti non eſſe quenquam inter nos qui ſciat cædere ligna ut Sidonii.* Hinc eſt quod Homerus appellat πολυδαιδάλους, & ſi quid concinnunt in veſti-

veſtibus, aut in vaſis affabre factum, aut ludicrum in crepundiis, id tribuere ſolet A
Iliad. 23. 743. & 6. 289. Et Odyſſ. 15. 114. & 4. 54. Sidoniorum induſtriæ. His artibus illorum opes in immenſum brevi crevere, dum iis vacare licuit per longæ pacis otium. Nam pacate diu vixiſſe præ cæteris mortalibus vel hinc colligas quod libri Judicum cap. 18. Sidonii proponuntur in exemplum ſummæ ſecuritatis; Ita enim habetur verſ. 7. de Lais incolis: *Habitabant ſecurè, pro more Sidoniorum, quiete & confidenter.*

CAPUT XXXVI.

De decem reliquis filiis Chanaan.

HItthæorum ſitus. Quam fuerint terribiles? Hitthæi Arba & Anakim. Cur pro Hetthæis Regibus Reges inſularum habeat Joſephus. Jebuſii Jeroſolymis. David illorum ſarcaſmis irritatus quid regeſſerit. Gordonius notatus. Jebuſiorum nomen manet in Ebuſo vel Ibiſſa. Amorrhæi quo loco. Poetæ Chananæi carmen *ἐπινίκιον* à Moſe citatum. Amorrhæorum robur & proceritas. Raphaim illis permixti Og Rex Baſan. Gergeſæi circa Geraſa vel Gadara, non in Africa: Solo nomen ab argilla. Hevæi non erant Tripoli, ſed in *Hermone* monte. Unde *Cadmonim* dicti Gen. 15, 19. id eſt Orientales. Hinc Cadmus & Harmonia: Hevæorum coloniæ. Hevæi & Hauvæi quid differant. Arkæi in Libano Arkam tenuere, unde Venus Architis. Sinæi aliis prope Arcam. al. in monte Sina, al. in Cypro & Amathunte. Peluſii potius. Arvadæi vel Aradii in Arado & circa Aradum. De Arado multa Strabo. Ibi aqua dulcis ex alto maris per tubos trahitur. Curtius Thalaſſus Aradi cur vivus combuſtus cum Romanorum quatuor cohortibus. Aradiorum remiges Ezech. 27, 8. & ſtudium rei navalis. Tripolis conſtabat ex Aradiis, Tyriis & Sidoniis. Aliæ Aradi. Samaræi à Samaritanis re & Scriptura diverſi. Iſidorus & Hieronymus emendati. Edeſſa & Emeſa ubi ſitæ. Simyra prope Orthoſiam. Samaræi Orthoſitæ. Hamathi ab Hamath quæ aliis Antiochia, aliis Epiphania, quod verius. *Hama* hodie. Ibi terræ ſanctæ terminus. Mendum in Epiphanio. Pherezæi in montanis. Chananæi ad mare & Jordanem ſpeciali nomine ſic dicti Cinæi & Cenæzæi Gen. 15, 19. alioqui valdè obſcuri. Euſtathius emendatus.

HItthæi filii *Heth* habitarunt circa Hebronem & Berſabeam ad Auſtrum terræ Chanaan. Hi fuere vicinis tam terribiles, ut חתה *hittha* vox inde deducta pavorem ſignificet & ſubitam conſternationem. Qualis invaſit Syros Samariam obſidentes, cum Hitthæos à Rege Iſraël adverſus ſe conductos eſſe ſuſpicarentur 2. Reg. 7, 6. Hitthæus erat nimirum is Arba de quo diximus, cujus filius *Anak*, nepotes *Achiman, Seſai* & *Thalmai*, reliquique poſteri *Anakim* vel *Enakim*, ex parentis nomine dicti, tanta mole fuerunt, ut præ illis Iſraëlitæ viderentur pumiliones & locuſtarum inſtar. Ex eo loco quem diximus 2. Reg. 7, 6. pro מלכי החתים id eſt *Regibus Hitthæorum* Joſephus habet τὸν (βασιλέα) τῶν *νήσων regem inſularum*, Antiq. lib. 9. c. 2. quaſi חתים iidem eſſent qui כתים *Chet* & *Caph* permutatis. Idem enim lib. 1. c. 7. inſulas omnes aſſerit dici כתים *Chetim*.

Joſ. 15, 13, 14. Num. 13, 2. 3. [margin notes beside the preceding paragraph]

Joſ. 15, 63. Jud. 1, 21. & 19, 10. Jebuſii virtute bellica non inferiores Hitthæis, Hieroſolymam & Sionis arcem Judæis invitis tenuerunt usque ad tempora Davidis, qui cum eam obſeſſum iret, illi fiducia loci, & in Regis contumeliam, non alios quam cæcos & claudos cuſtodes mœnibus appoſuerunt, militari licentia hoc ſubinde ingerentes: *Non huc accedes quin te arceant cæci & claudi*, id eſt ignaviſſimi quique. Quibus David provocatus in hæc verba prorupit. *Quisquis Jebuſæos percuſſerit primus, ſic* E

2. Sam. 5, 9. & 1. Chro. 11, 5.

erit

A *erit dux & imperator.* Rurſus: *Quisquis percuſſerit Jebuſæos, is dejiciat in alveum* muro proximum, *tam cæcos quam claudos Davidi maxime exoſos.* Quæ cum planiſſima ſint, non erat cur viri undecunque docti in illorum expoſitione tantopere ſe fatigarent. Gordonium miror imprimis, qui dicam Judæis hic impingit, quaſi fontes Hebræos hoc loco corruperint. Jebuſiorum nomen creditur manere in Ebuſo, hodie Ibiſſa, inſulâ prope Hiſpaniam, ubi una fuit ex Phœnicum coloniis.

Amorrhæi Judææ montanis inſederant; ſed plerique Jordanem transgreſſi bellum intulere Moabitis & Ammonitis, & occupaverunt Baſan & Hesbon, & B quicquid terrarum eſt inter fluvios Jabok & Arnon: in cujus victoriæ memoriam Poeta Chananæus ſcripſit carmen *Ἐπινίκιον*, quod Moſes libris ſuis inſerere dignatus eſt. Hos fuiſſe teſtatur Amos proceritate cedris, robore quercubus pares, quia gigantes Rephaim (quorum unus fuit, Og Rex Baſanis) vel ex Amorrhæorum genere, vel Amorrhæis erant permixti.

Joſ. 5, 1. Num. 13, 30. Num. 21, 27. Amos 2, 9. Deut. 3, 11. & 2, 10.

Gergeſæos hæſiſſe circa Geraſa vel Gadara trans Jordanem usque ad Chriſti tempora ex Evangelio diſcimus Matth. 8, 28. Contra quam Hebræi ſcribunt eos in Africam ſeceſſiſſe adveniente Joſuâ. Gergeſæos veriſimile eſt ab argilloſo ſolo dici; Hebræis enim גרגש *garges* argillam ſonat. An hi Circeſium condidere ad confluentem Euphratis & Aborrhæ?

Vid Marc. 5, 1. & Luc. 8, 26. Talmud. Jeroſolym. tract. de juram. c. 6.

C Hevæorum habitatio non fuit circa Tripolim, ut putavit Jeroſolymitanus interpres, qui pro Hevæis habet טרפולאי Tripolitanos, ſed in Hermone monte. Qui cum ad Orientem terræ Chanaan maxime vergat, ut ex Pſalmo 89. verſ. 13. recte colligit Chaldæus Paraphraſtes, merito Hevæi *Cadmonim*, id eſt Orientales dicuntur Gen. 15, 19. Ex Hermone & Cadmonæis Cadmi nomen palam ſumptum eſt & uxoris ejus Harmoniæ, quos fuiſſe Hevæos vel inde conſtat quod utrumque fabulantur in ſerpentem fuiſſe mutatum. Nempe Hevæorum nomen ſerpentes ſonat: Hebræi ſic dictos putant, quia Troglodytæ fuere, & ſerpentum inſtar ſubibant terræ cavernas, Hevæorum coloni Gabaonitæ & Sichemitæ fuere, quorum illi Jeroſolymis hi Samariæ finitimi magis erant ad Occidentem.

Joſ 13, 3. Jud. 3, 3.

Joſ. 11, 19. Gen. 34, 2.

D Cum Hevæis חוים Hawæos חעוים video confundi paſſim, etiam ab Hebræis, quod mihi minus probatur; nam neque nomen convenit, neque ſedes fuit eadem. Illi enim Hermonem, ut diximus, hi Palæſtinam incolebant Joſ. 13, 3. Unde pulſi à Caphthoræis Deut. 2, 24. putantur Euphratem trajeciſſe, atque inde in Samariam ab Aſſyriis tranſlati 2. Reg. 17, 31. Cæterum non videntur fuiſſe ex genere Chananæorum.

Moſes Gerund. in Deut. 2, 23. R. Nachman in Joſ. 13, 3.

Arkæi tenuere Arcam vel Arcen urbem in Libano ſitam, cujus meminere Ptolemæus & Joſephus ex Menandro. In eâ credo fuiſſe templum Veneris Architidis à Phœnicibus impensè cultæ, ut teſtatur Macrobius Saturnal. lib. 1. cap. 27. Venus Architis eadem cum Aphacite, ut ſuo loco dicemus.

Antiq. l. 1. cap. 7.

E Scribit Hieronymus non procul ab Arca fuiſſe *Sin* Sinæorum urbem, quæ poſtea vario eventu bellorum ſubverſa nomen tantum loci priſtinum reſervaverit.

verit. Arabs Pariſ. edit. reddit אלטראבלסיין *Tripolitanos.* Sunt qui Sinæos Sinæ montis accolas fuiſſe putent, quod vix patitur illius eremi vaſtitas in quô Sina mons. At pro Sinæis Jonathan & Onkelos habent אמתוסאי *Amathuſios*, Hieroſolymitanus כפרוסאי *Cyprios*, quaſi Sinæi navigantes in Cyprum Amathuntem condiderint; à quô Cyprum *Amathuſiam* appellavit Xenagoras, & Cyprium frumentum Hipponax Amathuſium. Verum enimvero ſi libet ex terrâ Chanaan Amathuſios arceſſere, quidni habitâ nominis aliqua ratione, eos potius derivabimus ex Amathæis cum Euſebio & authore Chronici Alexandrini. Ego Sinæorum nomine Peluſiotas intelligo, quorum urbs cur *Sin* à Syris dicatur & Πηλούσιον à Græcis jam diximus, ubi de Pathruſæis. De his Sinæis agitur, Eſa. 49, 12.

Plin. l. 5. c. 31. Strab. l. 8.

Ἀμαθοῦς ἐξ ἧς Ἀμαθουσία.

Qui ſequuntur Arvadæi vel Aradii, Aradum inſulam occupaverunt in ora Phœnices ad os Eleutheri fluminis, & partem vicinæ continentis, ubi Antaradus, Marathus, Laodicæa. Inde Hieroſolymitanus interpres pro Arvadæis habet אנטרדאי *Antaradios*, & Jonathan לוטכאי, corrupte pro לודכאי id eſt Laodicenſes. De Aradiis alibi multa ſparſim, ſed in uno Strabone omnia: *Laodiceæ*, inquit, *propinqua ſunt oppidula Poſidium, Heraclium, Gabala*, (forte גבל *Gebal* Ez. 27, 9.) εἶτ' ἠϊὼν ἡ τῶν Ἀραδίων παλαιὰ (lege παραλία) *Deinde Aradiorum maritima regio Paltus, Balanea & Caranus Aradiorum navale, poſtea Enydra & Marathus antiqua Phœnicum urbs nunc diruta: Agrum ſorte diviſum Aradii tenent.* Et paulo poſt: *Ante jugum quoddam & importuoſum littus Aradus jacet, inter ſuum navale quod diximus & Marathum diſtans a terrâ ſtadiis viginti. Eſt autem ſaxum circumfluum, ſeptem fere ſtadiorum ambitu, habitationibus plenum; hac uſque tam populoſum ut domos inhabitent multarum contignationum. Illud condidiſſe ajunt quoſdam è Sidone exules.* Quod haud quaquam conceſſerim, quia ex Moſe apparet Sidonios & Aradios Phœnicum eſſe diverſas tribus. Addit in pace aquari partim ex ciſternis, partim ex oppoſitâ continente; in bello aquâ dulci per tubos petitâ ex imo freto. Ita etiam Plinius lib. 2. cap. 103. *Dulcis hauſtus in mari plurimis locis, ut ad Chelidonias inſulas & Aradum.* Et lib. 5. cap. 31. *Et jam dicta Arados inter quam & continentem quinquaginta cubita alto mari (ut author eſt Mutianus) è fonte dulci aqua tubo coriis facto uſque à vado trahitur.* Aradiis olim proprii fuere Reges; Donec Perſarum, deinde Macedonum, & tandem Romanorum jugum ſubire coacti, priſtinæ tamen potentiæ aliquid retinuerunt, & oppoſitæ continentis partem non contemnendam ſub ditione ſuâ habuerunt. Quô imperio mirum videri queat illos à Romanis non fuiſſe ſpoliatos, cum ſub Auguſti initia *Curtius Thalaſſius* (al. Salaſſus) *in inſulâ Arado cum quatuor cohortibus vivus combuſtus eſt, quod tributa gravius exigeret*, ut habetur in Euſebii Chronico. Sed ex Dione diſcere eſt hiſtor. lib. 48. hæc perpetraſſe Aradios in Antonii odium, qui pleraque Syriæ oppida acerbiſſimis exactionibus per præfectos ſuos miſere divexabat: quod multis motibus præbuit occaſionem, ὥστε καὶ τοὺς Ἀραδίους τοὺς πεμφθέντας μεθ' ὑπηρετῶν τινας ὑπ' αὐτοῦ πρὸς σφᾶς ἐπὶ χρήματα

A *ματα πεμφθεῖσι καὶ προσέτι καὶ φθεῖραι τινὰς αὐτῶν ita ut Aradii inſulares iis qui ad ſe pecunia exigendæ cauſa miſſi fuerant, non modo non obtemperarent, ſed & eorum nonnullos interimerent.* Aradios maximè commendavit rei navalis peritia. Strabo: προσέθεσαν δὲ τῇ εὐτυχίᾳ ταύτῃ καὶ πρόνοιαν, καὶ φιλοπονίαν πρὸς τὴν θαλαττουργίαν. *Huic verò fœlicitati etiam providentiam addiderunt, & ſtudium rei navalis.* Inde eſt quod ex Arado & Sidone remiges habuit Tyrus Ezech. 27, 8. *Habitatores Sidonis & Aradi fuerunt remiges tui.* Sed & eoſdem bellicâ virtute polluiſſe docet quod habetur verſ. 11. *Aradii cum copiis tuis ſuper muros tuos circumquaque.* Phœnices urbs clara Tripolis partim ex Aradiis conſtabat, partim ex Tyriis & Sidoniis.

B Scylax in Periplo: αὕτη ἐστὶν Ἀράδου, καὶ Τύρου, καὶ Σιδῶνος. ἐν τῷ αὐτῷ τρεῖς πόλεις, καὶ περίβολον ἑκάστη τοῦ τείχους ἴδιον ἔχων. Strabo lib. 16. Τρίπολις ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος τὴν ἐπίκλησιν εἰληφυῖα. Τριῶν γάρ ἐστι πόλεων κτίσμα, Τύρου, Σιδῶνος, Ἀράδου. Diodorus lib. 16. τρεῖς γὰρ εἰσὶν ἐν αὐτῇ πόλεις σταδιαῖον ἀπ' ἀλλήλων ἔχουσαι διάστημα, ἐπικαλεῖται δὲ τούτων, ἡ μὲν Ἀραδίων, ἡ δὲ Σιδωνίων, ἡ δὲ Τυρίων. Plinius lib. 5. cap. 20. *Tripolis, quam Tyrii, & Sidonii, & Aradii obtinent.* Etiam Antiochiæ Pieriæ nomen vetus erat Aradus, ut & inſulæ cujuſdam prope Cretam, & alterius inſulæ in mari Perſico; ut puto ab his Aradiis, quamvis Perſici Aradii Phœnicios jactitarent ſuos eſſe colonos.

Jam venio ad Samaræos, quos qui cum Samaritis ex monte Somron confun-

C dunt nihil aliud quam ſuam produnt in literis Hebraicis infantiam, cum ut cætera taceam צמריים Samaræorum nomen Hebræum multo aliter ſcribatur quam שומרונים Samaritanorum: Pro Samaræo Amaræum Iſidorum ſcripſiſſe non monerem, niſi gravius mendum ſubeſſet in his illius verbis: *Amaræus à quô Syria nobilis civitas quæ vocatur Cœlis.* Sed quod facilè corrigas ex Hieronymo qui ſic habet: *Samaræi quibus Edeſſa nobilis Syriæ Cœles civitas.* At Iſidorus Edeſſæ mentione omiſsâ ex Cœle-Syriâ fecit Cœlim Syriæ nobilem urbem. Sed & Hieronymi verba mihi de mendo ſuſpecta ſunt. Cum enim trans Euphratem Edeſſa ſit, & in Meſopotamiâ potius, ut habetur apud Strabonem, Euſebium, & Ptolemæum; quidni legamus Emeſam vel Emiſam pro Edeſsâ, præeunte para-

D phraſi Jonathanis & Jeruſalem in quibus pro Samaræis reperio חמצאי *Emeſenos?* Quod ipſum voluit Arabs nuperæ editionis, qui hîc habet אלחמציין. Emeſa certè fuit urbs Cœleſyriæ nobilis ad Orontem poſita, de cujus Regibus Sampſigerano (Sampſiceramum vocat Strabo) & Azizo, & Sohemo, & Jamblicho multa legere eſt apud Joſephum. Potuit & Semarajim urbs in tribu Benjamin*, & in littore Phœnices prope Orthoſiam Simyra, Semaræos habere conditores. Hûc facit quod Euſebius Orthoſitas deducit ex Samaræis: Σαμαραῖος, inquit, ἐξ οὗ Ὀρθωσῖται.

Hamathæi ſoli ſuperſunt, terræ Hamath incolæ, quorum metropolis Hamath *a* eſt Antiochia, ſi Olympiodoro *b* credimus & Paraphraſtis Jonathani & Jeruſa-

E lem *c* & Rabbino Selomoni. *d* Sed obſtat quod in Scripturâ toties *ad introitum Hamath e* Septentrionalis figitur terræ ſanctæ terminus, quam nemo

Xx 2 loco

Orig. lib. 9. cap. 2.

* Antiq. lib. 19. c. 7. & l. 20. c. 5. Et belli Jud. lib. 7. cap 27. Joſ. 18, 22.

a 2. Reg 23, 22. & 25, 27. Jer. 39, 5 & 52, 9. 27.

b Olymp. in Jer. 52.

c in Gen 10. v 18.

d in Amos 6, 2.

e Num. 13, 22. & 34, 8. Joſ. 13, 5. Jud. 3, 3. &c.

locorum peritus Antiochiam attigiſſe dixerit. Huic dubio facile eſt occurrere A
ex Hieronymo qui *a* Hamath vel Hemath duplicem fuiſſe ſtatuit, quarum una ſit
Græcorum Antiochia, altera Epiphania. Illam addit vocari *magnam* Amos 6,2.
ad diſtinctionem minoris, Epiphaniæ ſcilicet. Idem Hieronymus poſt Joſephum
b ſæpe aſſerit *c Hemath* usque hodie vocari Epiphaniam. Proximè accedit no-
men Arabicum *Hama* in Nubienſi Geographo *d*. Igitur ut ut Judæorũ fines lon-
ge infra Antiochiam ſubſtitiſſe concedamus, tamen ab Epiphaniâ, quæ & ipſa vo-
catur *Hamath*, non erant valde diſſiti. Cur in cenſu filiorum Chanaan pro Ha-
mathæo Φιλιςιαῖον ſcripſerit Epiphanius *e* aliis divinandum relinquo. Arabs Pa-
riſ. rectè habet אלחמאיין. B

Hi undecim populi originem debent undecim filiis Chanaan, qui quidem
plures liberos habuiſſe non legitur. Itaque *Pherezæi* & *Chananæi* ſpecialius ſic
dicti, quos inter poſteros Chanaan ab Iſraelitis internecino bello delendos paſſim
recenſet Moſes *f*, etiam huc referendi ſunt. Sed ad quam familiam pertinuerint
horum undecim dicere non eſt obvium, cum altum eâ de re Scripturæ ſit ſilenti-
um. Id ſolum ex Scripturâ conſtat Pherezæos *g* habitaſſe in montanis & ſylveſtri-
bus locis; Chananæos *h* partim ad mare, partim ad ripas Jordanis. Hinc agreſte
hominum genus Pherezæos fuiſſe colligas, qui cum procul ab urbibus in ſolis pa-
gis degerent Pherezæi dicti ſunt non immerito. Hebræi quippe pagos פרזות
pherazoth, paganos פרזים *pherazim* vocant. C

Fortè Chananæis etiam ab argumento nomen inditum; Hebraicè nimirum
כנענים Chananæi ſunt mercatores, quales eos fuiſſe par eſt qui mari magno &
Jordani finitimi, terras coluere mercibus comportandis tam commodas. Niſi
Chananæorum appellationem illis indultam fuiſſe putes ſpeciali prærogativâ, eò
quod inter Chanaanis poſteros aliquando tenuerint principem locum.

His inſuper addi poſſint Cinæi & Cenizæi, quos in promiſſione Abrahamo
factâ Gen. 15. 19. in unum faſciculum conjicit Deus, cum cæteris Chananæis ab
Iſraele ſubjiciendis. Cæterum de his populis nihil quicquam reperi, præterquam
in Euſtathii Antiocheni Epiſcopi Hexaemero, ubi Cinæos aſſerit habitaſſe *circa*
Libanum & Amarum, ſed legendum eſt *Amanum*. Horum ego nomen deletum D
fuiſſe putaverim in eô temporis intervallo quod inter Abrahami & Moſis ævum
interceſſit. Id certè neceſſe eſt in obſcuro latuiſſe tempore Joſuæ, qui nec in di-
viſione terræ, nec in cenſu gentium à ſe devictarum illorum meminit uſpiam.

Hi ſunt poſteri Chanaan qui per annos ſeptingentos plus minus occupavere
terrarum quicquid eſt ab Idumæâ & Palæſtinâ usque ad Orontis oſtium. Scio ter-
ram Chanaan intra breviores limites à Moſe coerceri Septentrionem ver-
ſus. Sed Moſes eam dumtaxat illius terræ portionem deſcribendam
ſibi proponit quam Deus poſſidendam Iſraelitis
indulſerat.

E

a In Amos lib. 3.
b Antiq. l. 1. cap. 7.
c Com in Eſ. c. 10 & in Zach. c. 9. & de locis Hebr. & quæſt. in Gen.
d Clim 4. part. 5.
e Hæreſ. 66. § 84.
f Gen. 15, 20. Exod. 3, 8. 17. & 33, 2 & 34 11. &c.
g Joſ 11, 3. & 17, 15.
h Num. 13, 29 Deut. 1, 7. & 11, 30.

Κιναῖοι περὶ Λίβανον ὄντες καὶ Ἄμαρον.

CAPUT

A
CAPUT XXXVII.

Fines Chananæorum.

CUr Chanaan pro Chamo fuerit maledictus. Ratio Theodoreti petita ex libro Bereſith Rabba. Cur ex undecim familiis quas diximus, ſolum quinque internecioni devotæ. Arcana Dei judicia ſed juſta. Sidon, id eſt Sidoniorum ager, terræ Chanaan limes ſeptentrionalis. Gerara, Gaza. De Sodomæ excidio Strabo, Tacitus, Solinus. Laſa vel Leſa non eſt Lais, ſed Callirhoe, ut reddunt Jonathan & Hieronymus. Ibi aquæ calidæ. Callirhoes verus ſitus. Solinus notatus. Fortè Laſa eſt Ptol. *Lyſa* & Joſephi *Luſſa*. Aliud *Alus* & *Eluſa* ubi Venus & Lucifer à
B Saracenis culti: Chald. חלוצא Chananæi à Judæis pulſi quo ſeceſſerint & quas urbes condiderint.

OPeroſè quæritur cur Chami maledictionem in caput filii Chanaan Noe contorſerit. Reſpondet Theodoretus in Geneſ. quæſt. 57. ab Hebræo quodam ſe didiciſſe primum Chanaan avi ſui verenda animadvertiſſe, & patri oſtentaſſe, tanquam de ſene ridentem. Et verò tale quid legitur in Bereſith Rabba ſect. 37. qui liber ſcriptus fuit diu ante Theodoretum. Sed quæritur iterum cur ex poſteris Chanaan in hos potius quam in illos contorta ſit eadem maledictio. Siquidem ex Chananæorum familiis undecim, ſex immunes præſtitit Deus ab hoc anathemate; Sidonios nimirum & Arkæos & Sinæos & Aradios, & Samaræos, & Hamathæos; Cæteros arcano quidem judicio ſed juſtiſſimo internecioni devovit.
C

Horum fines ita deſcribit Moſes Gen. 10, 9. *Fuitque terminus Chananæorum à Sidone, qua venis Geraram Gazam uſque. Et Gaza qua venis Sodomam & Gomorrham, & Admam, & Seboim, & Leſam uſque.* Sidonis nomine intellige non urbem ſolum, ſed regionem Sidoniorum, quæ ab urbe Orientem verſus patebat prope ad Jordanis fines. Hic fuit terræ à Judæis mox occupandæ limes ſeptentrionalis. Cætera ad meridionalem pertinent. Gerara & Gaza ſunt Philiſtæorum urbes vicinæ, quarum Gaza eſt notiſſima. Gerara Abrahami & Iſaaci peregrinationibus nobilis Gen. 20, & 26. & Chuſæorum clade. Sodoma & Gomorrha ſuâ. Admam & Seboim ejuſdem criminis reas idem conſumpſit ignis. Hujus incendii meminere Strabo, Tacitus, Solinus. Supereſt de Leſa vel Laſa dicamus; Hebræis לשע. Sunt qui Cæſaream Philippi interpretantur, id eſt ליש *Lais*, quaſi Laiſa ſit eadem cum Laſa, aut Euſebium ſequuti cui Laſa eſt Chananæorum terminus circa Sidonem, cum fuerit in terræ Chanaan angulo plane oppoſito, ut verba Moſis palam arguunt. Itaque melius Jonathan pro Laſa habet קלרהי *Callirhoen*; in qua eâdem ſententia eſt Hieronymus: *Laſa*, inquit, *ipſa eſt quæ nunc Callirhoe dicitur, ubi aquæ calidæ prorumpentes in mare Mortuum defluunt.* De his aquis ita Plinius lib. 5. cap. 16. *Eodem latere* (à meridie Aſphaltitis) *eſt calidus fons medicæ ſalubritatis Callirhoe aquarum gloriam ipſo nomine præferens.* Tamen Callirhoen Ptolemæus ab Oriente ponit; Quod his Joſephi de Herode conſonum: διαβὰς γοῦν τὸν Ἰορδάνην. τοῖς κατὰ Καλλιρρόην θερμοῖς ἐχρῆτο, ταῦτα δ' ἔξεισι μὲν εἰς τὴν Ἀσφαλτῖτιν λίμνην *Jordanem tranſgreſſus apud Callirhoen aquis calidis* ute-

D
E

Gen 20 & 26.
2. Par. 14, 13.
Strab. lib. 16.
Tacit. hiſt. l 5.
Solin. c. 36.

De bello Jud. l. 1. c. 21. vid. & ant. l. 17. cap. 8.

utebatur quæ in lacum Aſphaltitem exeunt. Solinus Hieroſolymis proximam facit: *Callirohe*, inquit, *Hieroſolymis proxima, fons calore medico probatiſſimus.* Sed ridiculè, ut ſolet. Neque enim potuit Jeroſolymis eſſe proxima Callirhoe, quia trans Jordanem erat & lacum Aſphaltitem Eſt & cur ſubdubitem an verè לשע *Laſa* ſit Callirhoe. Laſa fuit in termino meridionali terræ Chanaan; Callirhoe non item. Cum Judæi ad Auſtrum illius non pauca poſſederint. Itaque ſi qui velint Judææ terminos Notum verſus latius promoveri, eorum erit perpendere nunquid *Laſa* vel *Leſa* ſit urbs Arabum Λύσα Lyſa, quæ apud Ptolemæum medio fere ſpatio ſita eſt inter mare Mortuum & Erythræum. Eadem eſt Joſepho Λύσα in cenſu earum urbium quas Judæorum Rex Alexander ſupra Arabes uſurpaverat. A B

Antiq. l. 14. c. 2.

Aliud אלוש *Alus* deſerti locus, ubi caſtra metati ſunt Iſraelitæ Num. 33, 13. Aliud idem Ἔλουσα Ptolemæo Idumææ, Stephano olim Arabiæ, dein tertiæ Palæſtinæ urbs, de qua Hieronymus in vita Hilarionis: *Vadens in deſertum Cades*, &c. *pervenit Eluſam eo forte die quo anniverſaria ſolemnitas omnem oppidi populum in templum Veneris congregaverat: Colunt autem illam ob Luciferum, cujus cultui Saracenorum natio dedita eſt.* Cætera ibi vide. Eleuſa id eſt חלוצה quomodo שור *Sur* redditur Gen. 16, 7. à Jeroſolymitano interprete. Tamen pro Leſa in Arabica paraphraſi legitur חלוץ *Chalus* id eſt *Eluſa*, diximus.

Hactenus de veteri Chananæorum habitatione, cujus mediterranea cedere Judæis coacti, cum in terram Chanaan illos introduxit Joſue, in littoralem tæniam ſeceſſerunt, quæ à Syria Caſſiotide longo tractu extenditur, usque in Palæſtinam propriè dictam, id eſt Philiſtæorum Pentapolim. Ibi Palton, Balaneam, Aradum, Simyra, Orthoſiam, Tripolim, Botryn, Sareptam, Tyrum, Sycaminon, Turrim Stratonis, & in Mediterraneis Marathum, Antaradum, Arcam, Gabalam, Capharzabam, Straboni Crocodilorum urbem de novo condiderunt. Et Gebal ſeu Byblum Cinyræ regiam, Berytum. Sidonem, Aczib ſeu Ecdippam, Acco ſeu Ptolemaidem, Doram, Japho ſeu Joppen, Jabneel ſeu Jamniam jam conditas multum auxerunt; Atque inde libero mari commeantes nova & externa domicilia armis ſibi quæſiverunt & frequentes colonias pæne toto orbe diffuderunt; C D

Quod libro ſequenti plenius exequi libet.

E

A

CAPUT XXXVIII.

Explicatio decimi capitis Geneſeos de diviſione gentium ex Hebræo libro Juchaſim.

J*Vchaſim* id eſt genealogiæ. Libri quis author, quando ſcripſerit, ubi excuſus. Diviſionis gentium *προηγούμενα*. Ararat eſt Armenia Ibi arcæ reliquiæ pro medicina & theriaca. Inde *Χαρ-προσωπαρμάτ*. Cur longævi primi homines. Præter tres Noæ filios quartus Jonicus, Aſtrologiæ doctor & polemices. Hæc fabula in notis refellitur. Noe jam ætate provectior. Omnes homines è tribus filiis Noæ. Cur ætati illius non attexatur hæc clauſula, *& genuit filios &c.* Saturni tres liberi. Orbis in tres partes diviſus. Moſis ſilentium de quarto filio Noæ. Commenti authores quam nuperi & ſubleſtæ fidei. Fruſtra citari Methodii Chronica, qui nulla ſcripſit. In
B verbis quæ Methodio tribuunt nihil ſani. In ſupputatione annorum manifeſtus *ἀναχρονισμός*. Jonici nomen eſſe Græcum & *κλητικὸν*. Terra Ethan ubi Jonicus, nullibi gentium. *Fluvii Ethan* Pſ. 74, 15. *Ethan* in Joſepho non eſt terra fluviis irrigua &c. ut putavit Iſidorus Peluſiota; Sed Solomonis prædium prope Hieroſolymam. Fluvii *ethan*, id eſt rapidi. Multos veteres ita reddere. Sic *torrens ethan* Amos 5. Et *maris ethan*, id eſt robur Exod 14, 27. Nimrod gigas *δικάρηχος* in Pſeudomethodio. Ibid. Nimrod e Semi ſtirpe contra Moſem & Eſdram. Ibid Daniel plagiarius. Ibid pro Babyloniis Perſæ & Græci primi regnant. Ibid. Græci è Semi ſtirpe. Ibid. Jonicus, vir ſcilicet *θεόπνευστος*, malorum incentor Nimrodo. Injurios eſſe in Methodium virum ſanctum & benedoctum, qui has nugas illi tribuunt. Author *Iuchaſin* LXXII familias deducit è tribus Noæ filiis; Hebræorum alii tantum LXX. Idem non ſatis extendit limites filiorum Japheth. Et confundit Portugalliam cum Promontorio finis terræ. Et Gomer & Magog habet pro eodem populo. *Halic* quid ſit. Mediam male jungi Moſcoviæ. Fluvius *Athel*, id eſt *Rha* ſeu
C *Volga*. Urbs *Athel*. Mare *Chozar*, id eſt Caſpium. Terra *Chozar*. Media hodie *Servan*. Male ponitur ad occaſum maris Caſpii. *Thubal* cur velit eſſe *Sepharad* ſeu Hiſpaniam. *Moſech* Ruſſia. *Moſchinus* fl. id eſt *Moſcon*. *Thubal* & *Meſech* eſſe vicinos populos. Thraciam non rectè poni inter Venetias & Hungaros. *Aſcenaz* non eſt Germania. Bohemia cur caput Germaniæ. *Riphat* id eſt *Aquilejenſes* & *Tarviſia*, i. qui circa Venetias. Cur ex Aſia veniſſe dicantur & ex *Idingik*. Veneti ex Paphlagonia. *Thogarma* non eſt *Turcheſtan*. *Eliſa* inſulæ Archipelagi. Helleſpontus quaſi *Eliſa Pontus*. Conſtantinopolis quomodo Hebraicè & Arabicè ſcribatur. *Tarſis* id eſt Tarſus, *Citthim* Cyprus, *Dodanim* Rhodus, quæ ſingula refelluntur. Filii Chus in Æthiopia & Mauritaniâ: imo ſunt Saraceni. *Aljeman*, Auſtralis pars Arabiæ Fœlicis. *Seba* & *Sceba* filii Chus non habitarunt in *Aljeman* ſed *Sceba* Abrahæ filius. Phutæi in Libya. Terra & fl. Phut. Ninive *Moſal*. *Calach* Calacene vel Calachene. *Caphthor* an *Damiata*. Ægypti Regum à Miſraimo usque ad tem-
D pora Moſis longa ſeries deprompta ex hiſtoriis Arabum. *Kobtim* à quo *Cophtita*. Regni Ægypti translatio à Caphthoræis ad Cophtitas. *Tutis Pharao* Abrahæ æqualis. Mater ejus *Churia* ancillam Agar Saræ dedit. Aliis Agar filia Pharaonis. Pharao *Rian* Joſepho. Pharao *Talma* Moſi *σύγχρονος*. Cur hæc ſuſpecta. Amorrhæos non legitur habitaſſe prope Jeruſalem. *Gergeſſan* ex Gurgaſæis. Contra, Matth. 8, 28. Georgi populi. Hevæi ante Libanum in Hermone. *Atka* à Tripoli quantum diſtat. *Sinæi* non ſunt Tripolitani ſed Peluſiotæ. *Aradus* ubi. *Semarai* tenent Emeſam, *Amathæi Hamam*, id eſt Epiphaniam. Sem non eſſe Melchiſedechum, nec ædificaſſe Jeruſalem. Salem ubi fuerit. Semi filios non omnes habitaſſe ab Euphrate ad Indiam. Aramæi conditores Trachonitidis & Damaſci. Ebræi ab Ebere dicti. *Meſa* non eſt *Meccha*, ſed *Muſa*. Meccha locus peregrinationis. Mahumeth ubi ſepultus. *Medinath alnabi* quomodo aliter vocetur. Filii Jectan in *Aljeman*. Regnum Aijeman & Seba vel Sabæorum idem. *Sanaa* metropolis regni *Ieman*. *Uzal* Hebræis. *Haſarmaveth* ſervavit nomen.

UT ſupra ex Joſepho Ben-Gorjon; ita hic ex libro *Juchaſim* ſive genealogiarum, qui in manus noſtras nuper incidit, viſum eſt hic adjicere quicquid per-
E tinet ad hiſtoriam diviſionis gentium in qua verſamur. Author Abraham Zachuth Judæus Salmanticenſis qui ſcripſit A. Chriſti 1502. Conſtantinopoli excuſus eſt A. 1556. & Cracoviæ A. 1580. Quam editionem nos hic ſequimur,

DIVI-

DIVISIONIS GENTIUM προηγούμενα. A
fol. 134. b.

אחכ״ איש צדיק תמים זה ינחמנו נח שמר ולתר״ שנה לח״יו הי׳ה המבול על הארץ הקב״ה הצ׳ילו. בת׳יב׳ א׳ ותנח ת׳יבתו על הר׳י ארוט הנק׳י ארמנ׳יא ועד היום יש רושם שמה ובימ׳ים הקדמונים הי׳ו מתרפא׳ים מהם כמו התר׳יאק בזמנ׳ינו כך כתב בן גור׳יון בספרו הארוך עוד כתב כי הי׳ו ח׳יי הקדמונים ארוכים בהשגחה אלה׳י׳ כדי שיוכל להשל׳י החכמות וכתוב בתורה כ׳י נח ושלוש בנ׳יו יצאו מהת׳יב׳ וכתבו * בתאריכ׳י כ׳י אחכ״ נולד לו בן רב׳יע׳ שמו יונ׳יקו ולמד בעולם חכמת התכונה ולמד לנמרוד אופן המלחמה ומהג׳ בנים של נח הי׳ו ע״ב משפחות מ׳יפת ט״ו ומשם כ״ה ומחם ל״ב :

* Arabice תאריה est æra, vel notatio temporis.

Poſtea fuit vir juſtus & integer, de quo ſcriptum eſt, iſte conſolabitur nos, Noa nomine. Hujus ætatis anno ſexcenteſimo diluvium fuit ſuper terram; ſed ſervavit eum Deus benedictus in arcâ, quæ quievit ſuper montibus Ararat, id eſt Armeniæ, ubi hodieque ſuperſunt arcæ veſtigia (nempe reliquiæ ligni) *quibus ſuperioribus ſæculis pro medicinâ utebantur* a, *ut nos theriacâ hodie* b. B *Ita ſcripſit in libro ſuo filius Gorjon. Addit Aruch longævos fuiſſe priſcos homines Deo ſic providente, ut ſcientiæ poſſent perfici. Porrò in Lege quidem habetur Noam cum tribus filiis ex arcâ exiviſſe; Sed in Chronicis* b *hiſtorici ſcripſerunt, illi natum eſſe deinceps quartum* C *filium Jonicum nomine, Aſtrologiæ inventorem, quique Nimrodum docuit rationem belli gerendi. E tribus autem Noæ filiis familiæ natæ ſunt ſeptuaginta duæ* c, *è Japhetho quindecim, è Semo viginti quinque, & è Chamo triginta duæ.*

a. Nempe hujus ligni particulis ſuperſtitione quadam ducti locorum incolæ utebantur πρὸς τοὺς ἀποτροπιασμοὺς. Ita ex Beroſo Joſephus & Alexander Polyhiſtor. Quibus conſona hæc Abydeni: τὸ δὲ πλοῖον ἐν Ἀρμενίῃ περίαπτα ξύλων ἀλεξιφάρμακα τοῖσι ἐπιχωρίοισι παρείχετο. *Navigium in Armeniâ locorum incolis ligna præbuit amuleti vim habentia.*

b. Quæ ſequuntur de Jonico ſunt planè commentitia. Noam enim poſt diluvium nullos generaſſe liberos multa ſunt quæ non ſuadeant modo, ſed & plane perſuadeant. D Primò ætas jam provectior. Jam enim ſuperaverat annum ſexcenteſimum, cum ex arcâ eſt egreſſus; Et uxorem veriſimile eſt illi fuiſſe pæne æquævam. 2. Addo à tribus illis quos generaverat ante diluvium propagatum eſſe totum genus humanum in universa terrâ. Ita tradit expreſsè Moſes Gen. 9, 19. Itaque nullos alios habuit Noe, niſi ponas fuiſſe ſteriles, & priori commento commentum aliud ſuperſtruas. Nec leve momentum in eô eſt, quod ſummæ annorum vitæ Noæ Gen. 9. 29. non attexitur ſolennis illa clauſula, *& genuit filios & filias*, quomodo iis qui Noam anteceſſerant Gen. 5, 4. &c. ne quis putaret illis nullos eſſe natos liberos quam quos Scriptura memorat. 4. Eôdem facit quod Saturno, quem eſſe Noam abunde probavimus, non niſi tres liberos Poetæ aſſignarunt. E 5. Et orbis cogniti priſca diviſio in tres partes, quarum Europa Japheto obtigit, Africa Chamo, & Semo magna pars Aſiæ. 6. Denique ſolum Scripturæ ſilen-

A ſilentium id evincit. Nam ſi quos habuit liberos poſt diluvium Noe, & in his unum aliquem præ cæteris inſignem, Aſtrologiæ inventorem & polemices; Quorſum id reticuiſſet Moſes? Aut eo tacente quis alius Hebræis hoc revelavit? Hebræis inquam illis recentioribus hodie & heri natis, in quâ fæce eſt author libri *Juchaſim*. Ajunt ita haberi בתאריכים in Chronicis aut Annaliū libris; Nempe in hiſtoriâ Scholaſticâ, in Faſciculo temporum, in Vincentii ſpeculo hiſtoriali, in Philippi Bergomatis ſupplemento ſupplementi, in Jo. Laziardi Cœleſtini hiſtoriæ univerſalis epitome, in mari hiſtoriarum, in vaſto opere de temporibus in ſex ætates diſtributo, atque aliis hujus farinæ ſcriptoribus; quorum quidem
B nonnulli citant B. Methodii Chronica: Sed B. Methodius nulla ſcripſit Chronica. Saltem qui Methodii ſcripta recenſent Hieronymus & Suidas, hujus Chronicorum non meminere, nec veterum quiſquam alius quod quidem ſciam. Quin ille ipſe locus quem ex Methodio citant nihil habet ſani. Verba ſunt: *Centeſimo anno tertiæ Chiliadis genuit Noe filium ad ſimilitudinem ſuam, quem appellavit Jonicum*. Ita genuerit Noe annis poſt mortem fere centum. Si Methodium ſequi dicas Græcorum ſupputationem qui multos annos addiderunt, ne id quidem poterit ſtare. Niſi Jonicum illum natum eſſe dixeris multo ante diluvium, quod juxta Græcos contigit anno mundi 2242. At in diluvio ſaltem ex Scripturâ planè certum eſt, Noam nullos habuiſſe filios, præter tres quos diximus. Non minus
C abſurdum eſt, quod Noam volunt Græcum Jonici nomen indidiſſe filio ſuo, adeoque nomen Ἰωνικόν, ac ſi quem vocari dixero Gallicum aut Italicum. Sed is fortaſſe Romano more Jonicus dictus eſt ab Joniâ triumphatâ. De eôdem ſequitur. *Trecenteſimo anno* (Noe) *largitus ei ampliſſima dona, miſit eum in terram Ethan, quam ille pervaſit uſque ad mare Orientis.* Hoc unum probo, quod vir qui nunquam fuit, ablegatur in terram quæ nuſquam eſt, id eſt in terram *Ethan* ad mare Orientis. Scio non deeſſe qui terram Ethan ſibi fingant, fretos hoc loco Pſal. 73. Hebr. 7, 15. *Tu ſiccaſti fluvios Ethan*; & Iſidorum Pelusiotam illam in Palæſtinâ deſcribere ποταμοῖς καταῤῥυτον, καὶ δένδροις, καὶ καρποῖς κατάκομον, lib. 2. ep. 66.
D ζῶντι πλήθει (lege πλήθει) καὶ ἰχθύων εὔθηρον *fluviis irriguam, & fructiferis arboribus opacam, atque propter ferarum piſciumque multitudinem venationibus accommodam.* Sed Joſephus quem teſtem advocat, nil niſi prædium Solomonis deſcribit hujus nominis ad alterum ab urbe ſchœnum, ubi certum eſt nulla fuiſſe flumina, ſed ſolum ναμάτων ἐπιῤῥοάς *laticum incilia*. Utut ſit Ethan de quô ibi Joſeph, à mari Orientis tantum diſtat, *quantum Hypanis Veneto diſtat ab Eridano.* Proinde docti pridem obſervarunt איתן *ethan* in loco Pſalmi quem diximus, appellativum eſſe nomen non proprium; Et *fluvios ethan* Hebræâ phraſi dici *fluvios roboris*, id eſt rapidos & violentos. Quod ſequuntur è veteribus Syrus, & Chaldæus, & Arabs, & Aquila, & Hieronymus. Ut Hebræos taceam Kimchium & Aben-Ezram. Tale Amos 5, 24. *ut volvatur &c.* כנחל איתן *ut torrens ethan*, Antiq l. 8. cap. 2.
E id eſt *ut torrens validus*, Vulg. *quaſi torrens fortis*. Et Exod. 14, 27. Et reverſum eſt mare &c. לאיתנו *juxta ſuum ethan*, id eſt robore & impetu ſuo. Ita Onkelos, Jonathan, & Arabs. Jam ad reliqua pergamus. *Hic Jonicus accepit*

à Domino donum ſapientiæ, & invenit Aſtronomiam. Hic gigantem Nimrod decem cubitorum proceritate, & nepotem Sem ad ſe venientem erudivit, docuitque quibus in locis regnare deberet. Multa etiam prævidit ac prædixit. Imprimis autem de quatuor Monarchiarum ortu, ſucceſſione & occaſu, quam Prophetiam multis poſt ſæculis Daniel edidit. Prædixit autem ille primos omnium regnaturos de ſtirpe Sem Perſas & Græcos, poſtremos de genere Japheth Romanos. In his pæne tot monſtra quot verba. Sufficiet è multis pauca obſervaſſe. Nimrod ſtatuitur fuiſſe gigas ex Græca verſione, cui cum Hebræo textu hoc loco parum convenire docuimus lib. 4. cap. 12. Sed Pſeudo-Methodio debetur ſtatura illa δεκάπηχυς, quam attigiſſe nemo legitur. Eodem duce jam in Semi familiam inſerendus erit Nimrod, quem nos ſequuti Moſem & Eſdram Chami ex Chuſo nepotem feceramus. Adeoque Daniel, cui crediderámus hactenus, quæ noſtra eſt εὐήθεια, cum repetit toties ſe vidiſſe viſionem, aut ſibi Deum apparuiſſe, jam erit eximendus è Prophetarum numero, & pro plagiario habendus (abſit blaſphemia dicto) ut qui laborem alienum pro ſuo venditaverit. Quid quod non ſatis convenit inter exemplar & ἀπόγραφον? Prædixerat enim Jonicus *primos omnium regnaturos de ſtirpe Sem Perſas & Græcos.* At in Daniele de Chami ſtirpe Babylonii primi regnant, Græci tertio demum loco, neque illi de Semi ſed de Japheti ſtirpe. Quod ſatis apertè indicat Daniel, cum Græcorum regnum appellat regnum *Javan* qui fuit unus è filiis Japheti. Jam quid putidius illo figmento, Nimrodum qui quâ vi quâve injuria imperium per fas & nefas in æquales uſurpavit, virum θεόπνευστον habuiſſe pro conſultore & malorum incentore. Videbor fortaſſe tempus triviſſe fruſtra in his nugis refellendis, quas recitaſſe eſt refutaſſe. Sed cum præeunte Scripturâ totum orbem diviſerim in tres Noæ filios, pati non potui ut quartus ἀπὸ βολιμαίων in illorum ſortem invaderet. Ne dicam B. Methodio (ἀνδρὶ λογίῳ ὄντι καὶ σφόδρα περὶ τῆς ἀληθείας ἀγωνισαμένῳ *viro diſerto & veritatis acerrimo propugnatori*, ut de illo Epiphanius) hos βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους non poſſe tribui ſine magnâ illius injuriâ. Quiſquis in Photio legerit aut in Origenianis Epiphanii quæ Methodii ſuperſunt, illum reipſa comperiet ſerium fuiſſe ſcriptorem & bene doctum, & ab his nugis quam maximè alienum.

Epiphan. Hær 64. 1 Tim. 4. 7. Phot ab auth. 234 usque ad 238. Epiph. Hær. 64 à 5. 40. usque ad 63.

A B C D

c. Hic diſcedit à communi Hebræorum ſententiâ, qui cum Hebræo textu ſolum numerant LXX. κεφαλαιώτας, 14. è ſtirpe Japheth, 30. è ſtirpe Cham, & 26. è ſtirpe Sem.

Poſteri Japheth.

ובני יפת ז׳ באי אורופה שהוא שליש העולם וישכנו * מתחלת מושקוף עד פורטוגאל הנקרא קצה הארץ ובספרים הקדמונים נקרא לושיתניא:

* l. מתחלת

Et filii Japheth ſeptem fuerant in regione Europa, quæ eſt orbis tertius; & habitarunt ab initio Moſcovia, usque ad Portugalliam a *quæ vocatur finis terræ* b *& in veteribus libris Luſitania.*

a. Non rectè Japheti poſteris eoſdem quos Europæ figit limites, cum ex iis non paucos in Aſiâ habitaſſe ſtatim agnoſcat. b. Portugallia nusquam vocatur *finis terræ*; Sed Artabrorum promontorium nautæ hodie ſic appellant, quia ad occaſum maximè vergit. E

Gomer

A *Gomer & Magog.*

Gomer & Magog ſunt Gothi a *qui venerunt è locis Moſcoviæ vicinis & Moſcoviâ & Halic.*

גומר ומגוג הם הגודוש אשר באו מקרוב מושקוף
והמרשקוף והליך:

a. Gomer & Magog non ſunt idem populus; Veteribus Magog ſunt Scythæ & Gomer Phryges vel Galatæ qui Phrygiam occuparunt usque ad Halym fluvium. An inde ſumptum eſt Halic? Alioqui quid ſit neſcio:

Madai vel Medi.

Medi autem ab unâ parte, attingunt regnum Moſcoviæ, a *& magnum fl.* B *Athel* b *nomine, qui è deſerto Moſcoviæ fertur ad mare Chozar* c. *Ad illud, inquam, mare à parte Occidentis* c *eſt Media quæ hodie Servan* d *dicitur cum vicinis omnibus regnis.*

ומדי הם נוטים מצד אל מלכות מושקוף והנהר
הגדול הנקרא * אהל בא ממדבר מושקוף אל * אתל
ים כוזר אשר סביב זה הים לצדי מערב הוא מדי
הנק׳* שריבן וכל המלכות אשר סבובו: * שירבן

a. Nihil dici potuit abſurdius. Media eſt in diverſo climate, & à Moſcovia immenſum diſtat. b. אהל vocem nihili mutavi in אתל *Athel*, quomodo Arabicè vocatur fluvius *Rha*, aliis *Volga*. *Athel* vocatur à magna urbe cognomine; vide Geogr. Nub. clim. 5. part. 7. c. Mare *Chozar* eſt mare Caſpium. Ita nominant Arabes à terra *Chozar* ad oſtia fluminis *Athel*, cujus Athel eſt metropolis. Hæc C [illegible]ribus in Nubienſi. c. Imo ab Auſtrali parte. d. Ita ſcripſimus pro שריבן *Servan*. Mediæ hodie magnam partem *Servan* vocari nemo eſt qui neſciat.

Javan, Thubal, Meſech & Thiras.

Terra autem Javan a *noſti aditus & exitus. Et* Tubal *eſt Hiſpania* b; *Et* Meſech *vocatur regnum Ruſſiæ* c, *quod regnum magnum eſt, ſitum ſupra mare Nigrum, unde eſt quod hodieque in eâ terrâ amnis eſt* Meſchinus d *nomine.* Thiras *eſt Thracia, inde à Venetia usque ad Hungaros.* c

ויון ידעת מוצא׳ ומובא׳: ותובל היא ספרד: ומשך
נקו׳ מלכות * הפירסיא מלכות גדול אשר * הרוסיא
למעלה על שפת הים השחור ועד היום בארצ׳
נהר נק׳ מישכינו: ותירס הם תראסידה מסביב
ויניציא עד האונגרוש:

D a. Id eſt noſti ſitum Græciæ. b. Hebr. eſt *Sepharad*, quomodo Hiſpaniam appellant ex Abd. 20. Thubal Joſepho ſunt Iberi ad mare Caſpium non Hiſpaniæ. c. Hebr. *regnum Perſiæ*. Sed apparet ex ſequentibus hoc mendum eſſe typographicum, & reſcribendum *regnum Ruſſiæ*. Regnum Ruſſiæ idem eſt regnum cum regno Moſcoviæ quod jam aſſignaverat populis Gomer & Magog. Nec ferendum quod *Thubal* & *Meſech*, populos conjunctiſſimos, ut ex Ezechiele conſtat, deportat in terras ab invicem ita diſſitas. Qui tamen illi communis eſt error cum pleriſque veterum. d. Intellige *Moſcovv* fluvium à quo Moſcoviæ nomen eſt. e. Egregia ſcilicet Thraciæ deſcriptio. Inter Venetiam & Hungariam eſt Illyrici pars & Germaniæ. Thracia inde remotiſſima.

E *Filii Gomer.*

Et filii Gomer Aſcenaz a: *Regni caput eſt Bohemia* b. *Et Riphas Aquileienſes* c *& Tarviſiani* d, *qui fuerunt*

ובני גומר אשכנז וראש מלכות בוחמיא: וריפת
* אינגלידיש וטר וייאנוס אשר היו באסיה מקום * אגוילייש
הנקרא היום * איידינגיק: ומשם נסעו ובנו * א[illegible]יק.

עיר וינציא : ותוגרמה הם הטורקייא הנקר׳
בלשון טורקי טורקישתאן והם מלכות גדול נוטה
אל צד פרס מצד א׳ :

in Aſiâ e *in loco quem hodie vocant Idingik* f, *& inde profecti ſunt & adſicarunt urbem Venetiam; Et Thogarma eſt Thurcia* g, *quæ linguâ Turcicâ vocatur Turkeſtan; Eſt autem regnum magnum ab una parte Perſidem attingens.* A

a Aſcenaz in Hebræorum ſcriptis eſt Germania. Ridiculè; Nam ut alia taceam, populos regni Aſcenaz in Babylonem convocat Deus Jerem. 51, 27. b. Bohemiæ Rex eſt primus Electorum. c. vocem nihili אינגליזיש *Inglizes* mutavimus in אגוילזיש *Aquilezes.* Aquileienſes Hiſpani ſic appellant. d. Aquileienſes & Tarviſiani ſunt populi circa Venetias. e. Ita plerique ſentiunt Venetos è Paphlagoniâ veniſſe ubi Homeri Heneti. Porro Joſepho Riphath ſunt Paphlagones. f. *Idingik* eſt vox nihili; ſed legendum eſt אילירק *Illyric*, cum Heneti legantur è Paphlagoniâ veniſſe in Illyricum, confudit ineptus ſcriptor profectionis terminos, & eos ex Illyrico veniſſe ſibi ſinxit. g. Thogarma ſi ſit Turkeſtan, quomodo equi & muli Tyrum inde deducuntur Ezech. 27, 14. Maxime cum in tota Scythiâ, cujus pars eſt Turkeſtan, nec muli nec aſini ſint? B

Filii Javan.

ובני יון אלישה הם אי״ ארסיפלגו מקנדייא עד
שיאו והאיים אשר סביבותיהם ועד היום
להלאה מגאליפו * הקאשטילייש נקרא * הק
אלישפונט : ותרשיש ראש מלכות גדול על סטנטיניאש׳
שפת הים קרוב לאנטכיא נקי׳ שיצליא : כתים שילקיא :
הם אי גיפרי ונוגה שליט עליהם : ודורנים היא
אי רודש כן נקי׳ בדברי הימים רודנים :

Et è filiis Javan Eliſa ſunt inſulæ Archipelagi, a *Candia usq; ad Chion, cum vicinis inſulis circumquaque. Pr[...] hodieq; mare quod à Gallipoli Conſtantinopolim* b *usque extenditur, vocatur Elleſpont* c. *Tarſis* d *eſt metropolis regni ingentis ad oram maris prope Antiochiam, quod Ciliciam vocant. Cittim ſunt incolæ inſulæ Cypri, ſuper quos dux dominatur. Et Dodanim eſt inſula Rhodus, unde eſt quod vocantur Rhodanim in libris Paralipomenon.* C

a. Hoc valde eſt veriſimile, quia Ezech. 27, 7. agitur de purpurâ ex inſulis Eliſæ, id eſt ex inſulis Ægei & Cretici maris, ut ſuo loco docuimus. b. Pro Gallipoli, olim Callipoli, Hebr. eſt *Gallipo.* Et pro Conſtantinopoli *Caſtilias*, reſcribo *Coſtantinas.* D Benjamin ſcribit קושטנדינא *Koſtandina* & Nubienſis קוסטנטיניה *Koſtantinæ.* c. Ita hodie vir magnus Helleſpontum deducit ab Eliſa. d. Tarſis vult eſſe Tarſum Ciliciæ metropolim, in qua ſententia multi veteres; ut & Citthim eſſe Cyprum in quâ Citium: Et Rhodanim eſſe Rhodum. Sed ſi Tarſis eſt Cilicia; quomodo inde affertur argentum, ferrum, ſtannum & plumbum Ezech. 27, 12. Si Citthim eſt Cyprus; quando impletum eſt quod prædicitur Num. 24, 24. fore ut Citthæi affligant Aſſur & Eber; Et quænam erant illæ naves Citthim Dan. 11, 30. quarum adventu Antiochus, qui cogitabat Ægyptum invadere, cogitur regredi re infecta? ut Dodanim vel Rhodanim putentur eſſe Rhodii ſola facit nominum ſimilitudo. Sed aliunde dici Rhodios libro ſequenti docebitur. E

Filii Cham, Chus & Phut.

ובני הם כוש ומצרים ופוט וכנען : ובני כוש לא
נודעו באמתתות מקומם א״ם רק ידענו בפי׳

Et filii Cham Chus & Miſrajim & Phut & Chanaan. Et filiorum Chus loca non certò

A *certò novimus. Tantùm in genere ſcimus eos in Æthiopia regno & Mauritania degere quæ ſunt regna Nigrorum & Abyſſinorum* a. *Porro Seba & Sçeba, quæ in hac ſectione memorantur, non ſunt regnum Alſjeman* b, *ſed ille Sçeba cujus mentio fit inter filios Keturæ Gen. 25.3. eſt Sçeba regni Alſjeman* c. *Phutæi*

שהם במלכות הכושי׳ במאוריטאני והם מלכות
השחורים ואלחבש: וסבא ושבא הנזכרים
בפסוק הזה אינם מלכות אלימן רק אותם שנו׳
בבני קטורה הוא שבא ממלכות ימן ופוט הם
השוכנ׳ בהרי לוב הנק׳ ליביה ועד היום נק׳ ארצם
ונהר גדול מקיף אותה פוטי ונק׳ ליביא על שם
להבים בן מצרי׳ ונינוה קרוב לאשור הנק׳
• מוצול וכלח נקרא כלך:

• מוצל

autem habitant in montibus Lub, Libyam vocant. Unde eſt quod hodieque Phuti vo-
B *catur terra eorum* d, *& magnus amnis illam ambiens. Libya autem vocatur de nomine Lehabim* e *filii Miſraim. Ninive eſt urbs Moſal* f *prope Aſſyriam; Et Calach vocatur Calac* (id eſt Calacene.

a. In eo errore verſantur omnes veteres, & plerique recentiorum. Cum in Scriptura Chuſæi ſint iidem qui Saraceni. b. *Alſjeman* eſt Arabiæ Fœlicis pars maxime Auſtralis, quod ipſum nomen indicat. c. Quin Sçeba vel Sabæi regni *Alſjeman* ſunt e filiis Jectan. d. Nullam terram novimus *Phuti* nomine, ſed fluvii *Phut* multi meminere. e. Libyæ nomen eſt a לוב, & ſignificat terram ſiticuloſam. f. *Mozal* quidem eſt prope Aſſyriam ad occaſum Tigridis, ſed Ninive fuit ad ortum in ipſa Aſſyria. g. Calacine vel Calachene Aſſyriæ pars eſt ad montes
C Gordyæos ex Ptolemæo & Strabone nota. Hoc hemiſtichiũ ſequebatur id quod ſtatim habetur de Philiſtæis. Nos ſua ſede motum in verum locum reſtituimus.

Filii Miſraim:

Et filii Miſraim Pathros & Caphthor, id eſt Damiata a, *& Philiſtæi a Gaza uſque ad Ægyptum; De reliquis ignotum eſt ubi habitaverint. Scriptum* b *autem eſt in hiſtoriis Regum Arabiæ primum Ægypti Regem fuiſſe Miſraim filium Chami; ſecundum Kobtim, à*
D *quo Cophtitæ originem ducunt; tertium Caphtorim; quartum Bodiſir; quintum Adim; ſextum Sadath; ſeptimum Manchaum; octavum Menas, nonum Menachium; decimum Mercurium, undecimum Belatas; duodecimum Athib; decimum-tertium Calimon; decimum-quartum Carſon; Sub quo tranſlatum eſt regnum a filiis Caphtorim ad filios unius e filiis Kobtim; ex quo gene-*
E *re primus vocabatur Saumbem. Filius ejus Marcobis, ſecundus Abjar, tertius Sa, quartus Theraſar, quintus Malik,*

ובני מצרים • פתרוס וכפתור הוא דמיאט
והפלשתי׳ מעזה ועד מצרים והשאר לא נודע שם
מקומם וכתבו בכ׳ זכרון המלכים אשר לערבי׳ כי
המלך הא׳ למצרי׳ נק׳ מצרים בן חם והב׳ קבטים
אשר יוחסו אליו הקופטי׳ והג׳ קפטורי׳ והד׳
בודישיר והה׳ עדים והו׳ שדאת והז׳ מנקאום והח׳
מנאוס והט׳ מנאקיוס והי׳ מרקורא והי״א בלאטס
והי״ב אתיב והי״ג קלימות והי״ד קרשון ונעתק
המלכות מבני קפטורים אל בני בן קבטים אחד
אשר נק׳ שמו שאומבני בניו מרקוביש והב׳ אבסר
והג׳ סא והד׳ הראדס והה׳ מאליק והו׳ כרבתא
והז׳ לבן והח׳ מליא והט׳ שוטים. וזה היה פרעה
הראשון אשר היה בימי אברהם ומת ונשאר בנו
קטן ומלכה במקומו אמו נק׳ הוריא והיא אשר
נתנה שפחתה לשרה נק׳ הגר וזאת המלכה
הבריחה מעליה קרובי המלכות אל ארץ אתרו
והקימו עליהם מלך ואחכ״ הסיתוהו ולא
נשאר מיורשי עצר רק בת אחת מזרע המלוכה
נק׳ דליפאבת מומם ואחכ״ מלך אימן ואחכ״
מלך וליד בן דומע וימלוך תחתיו בנו ריאן בן וליד
וזר

• פתרוס

וזה נקי׳ פרעה של יוסף: אחכ״ מעדאן ונקי׳ טלמא והוא פרעה של מושה רבינו עה״ אשר צלל במצולו׳ כמו אבן: A

ſextus Charabtha; ſeptimus Chalban, octavus Mali, nonus Tutis. Hic eſt Pharao primus qui fuit in diebus Abraham & mortuus eſt, ei ſuperſtite parvo filio: in cujus locum regnavit mater ejus Churia nomine; Ea nimirum quæ ancillam ſuam Agar Saræ dedit: Illa cognatorum Regis unumquemque dimiſit ad locum ſuum, qui Regem à ſe electum aliquanto poſt interfecerunt. Neque è regiis hæredibus ullus fuit ſuperſtes præter puellam unicam a regia proſapia Dalipham nomine filiam Momam. Poſtea regnavit Eman, poſt quem Valid filius Doma, cui ſucceſſit filius Rian; Is eſt Pharao Joſephi. Sequutus eſt Maadan, & qui vocatur Talma. Is eſt Pharao Moſis magiſtri noſtri ſuper quem B *pax, qui tanquam lapis in abyſſos demerſus eſt.*

a. Hoc ſumpſit ex Benjamine cui itidem *Damiata* eſt *Caphthor*. Sed ſuo loco docuimus terram Caphthor ubicumque ſit, ab Ægypto & Philiſtæis non parum eſſe diſſitam. Vide Amos 9, 7. b. Sequitur longa ſeries Regum Ægypti à conditore Miſraimo usque ad tempora Moſis, quam ex Arabum hiſtoriis profitetur ſe deprompſiſſe. Quam verè alii judicent. Solum obſervo hanc ſeriem nil quicquam habere ſimile cum Regum Ægypti Catalogis, quos vel in Herodoto vel in Diodoro habemus, vel in Africano ex Manethone; Et pleraq; hæc nomina plane abhorrere ab Ægyptiæ linguæ genio. Ut valde ſit veriſimile Hebræorum nugivendulos hæc de ſuo confinxiſſe. c. Alii fabulantur Agar filiam fuiſſe Pharao- C nis. Ita Chaldæus paraphraſtes Jonathan Gen. 16, 1. *Illi (Saræ) erat ancilla Ægyptia, Agar nomine* ברת פרעה *filia Pharaonis, quam dedit ipſi in ancillam, quo tempore ea ſublata percuſſus eſt per verbum Dei.* Addit R. Selomo in notis ad hunc locum Pharaonem cum vidiſſet ſigna quæ propter Saram facta ſunt, dixiſſe Agaræ: *Filia mea, melius eſt ut in illa domo ſerva ſis quam in alia domina.*

Filii Chanaan.

ובני כנען צידון בכורו ועד היום נקי׳ צידון והחתי והאמורי קרוב לירושלם והיבוסי בירוש׳ עצמו והגרגשי הניח ארצו לישראל והלך אל ארץ אשר עד היום נקו׳ גורג יסטאן והחוי היו יושבי׳ ההר אשר לפני הלבנון והערקי נקרא עד היום קרוב יום אחד לטריפול נקרא ערקא והסיני הם טריפול והארודי עד היום היא אי אחד קרוב לאנטארטוש בגבולי טריפול נקרא ארוד: והצמרי הם חמץ והחמתי היא חמא:

Et filii Chanaan, Sidon primogenitus ejus, cujus ſedes hodieq; vocatur Sidon: Et Chittæus: Et Amorrhæus prope Jeruſalem; Et Jebuſæus in ipſa urbe Je- D *ruſalem: Et Girgaſæus, qui relicta Iſraëli terra ſua ſe contulit in regionem quæ ad hunc usque diem appellatur Georgeſtan* b. *Hevæi autem habitarunt in monte qui eſt ante Libanum* c, *Et Arkæi in urbe Arka, quæ a Tripoli diſtat unius diei* d *itinere; At Sinei ſunt Tripolitani* e: *Et Arvadæorum eſt hodieque inſula Aradus* f *Antarado oppoſita in Tripolitanorum finibus, Et Semaræi tenent Emeſam* g: *Et Amathæi Hamam.* h

a. Amorrhæos prope Jeruſalem habitaſſe Scriptura non dicit uspiam. Plerique trans Jordanem ſedes fixerant inter torrentes Jabok & Arnon Num. 21. 24. b. E Quin usque ad Chriſti tempora Guirgaſæos vel quod idem eſt Gergeſenos hæſiſſe circa Geraſa trans Jordanem colligere eſt ex Matth. 8, 28. collato cum Marco 5. v. 1. & Luc. 8. v. 26. Georgeſtan regio eſt Georgorum. Circa Iberiam

&

A & Colchidem de quibus Mela & Plinius Georgianos hodie nominant. c. Mons ante Libanum in quo Hevæi vocatur Hermon Joſ. 11, 3. & Jud 3, 3. d. In Ptolemæo Tripolis ab Arca non diſtat multo amplius. e. Sinæos fuiſſe potius ad meridiem terræ Chanaan colligere eſt ex Eſaiæ 49, 12. nimirum *Peluſiotas*, quorum urbs à luto Syr. *Sin* appellatur Ezech. 30, 15. & Gr. Πηλούσιον. Tripolim Sidonii, Tyrii & Aradii condidere, unde dicta eſt Tripolis. Tamen id ipſum ſenſit Arabs interpres nuper editus Sinæos eſſe Tripolitanos. f. De Arado abunde diximus. g. Ex Chald. paraphr. Jonathanis & Jeruſalem, qui pro Semaræis habent חמצאי Emiſenos, neque aliter Arabs quem diximus. h. Epiphania Hebræis *Hamath*
B & Arabibus *Hama*, quod hic ſequitur Salmanticenſis.

Filii Semi.

Dixerunt patres noſtri beatæ memoriæ Sem eſſe Melchiſedechum a qui ædificavit Jeruſalem b. *Porro Sem habuit quinque filios qui omnes habitaverunt in Aſia ab Euphrate fluvio usque ad mare Indicum* c. *Primus Elam, a quo deſcendit quæ hodie vocatur Perſis. Secundus Aſſur, a quo quæ*
C *nunc vocatur Mozal. Tertius Arphaxad, à quo qui nunc Chaldæi vocantur. Quartus Lud, a quo Lydi quos vocant. Quintus denique Aram, a quo Aramæi qui Græce Syri vocantur. Unde Syriæ nomen. Hi condiderunt Trachonitidem* d, *& Damaſcum habuerunt pro regni metropoli.*

ואמרו זל׳ כי שם הוא מלכיצדק ובנה ירושלם: ובני שם היו חמשה וכלם שכנו באסיא מנהר פרת עד ים אינדיא: הראשון עלם הנקי׳ כעת פרס: והוי׳ אשור הנקרא כעת * מוצול: והבני ארפכשד אשר נקי׳ כעת כלדיים: והוי׳ לוד אשר נקי׳ כעת לידוש: והה׳ נקוי׳ ארם אשה נקר ארסיים ובלשון יון שירוש ומזה נקוי׳ שוריא ובנו טרקוניטא וראש בלכותם דמשק: *מוצל

a. Hoc commentum refellimus ubi de Semo. b. Nec multo certius id quod ſequitur, Melchiſedechum ædificaſſe Jeruſalem. Urbis *Salem*, cujus Rex Melchiſedech, his verbis meminit Hieronymus: *Salem civitas Sicimorum &c. In octavo quoque lapide a Scythopoli in campo vicus Salumias appellatur*. c. Semi filios omnes ab Euphrate ad mare Indicum, id eſt ad Orientem Euphratis habitaſſe falſiſſimum
D eſt. Quippe Lud ex quo Lydi, & Aram ex quo Syri cis Euphratem fixiſſe ſedes nemo eſt qui neſciat. d. Hæc ex Joſepho ſumpta, τῶν δ' Ἀράμου παίδων τεσσάρων ὄντων, Οὖσης μὲν κτίζει τὴν Τραχωνῖτιν καὶ Δαμασκὸν *quatuor autem Arami filiorum Uses quidem Trachonitidem condidit & Damaſcum.* Condidit Trachonitidem, id eſt urbes in Trachonitide; Quamvis enim Græcè rectè dicatur κτίζειν τὴν Τραχωνῖτιν, tamen Latinè condere de regione non eſt in uſu. Vide Scalig. in Animadverſ. in Euſeb. fol 36. B. Par hic eſt catachreſis in verbo Hebræo בנה. Quod ſequitur Damaſcum Syriæ eſſe metropolim legitur Eſ. 7, 8.

Filii Arphaxad.

Et unus è filiis Arphaxad nomine Sela Eberum genuit, a quo Judæi Ebræo-
E *rum nomen ſumpſerunt.* a. *Eber autem filios habuit Phalegum & Joctanem; Et in Phalegi diebus terra diviſa eſt. Joctanis autem filii tredecim*

ובני ארפכשד נק׳ שלח ושלח הוליד את עבר אשר היהודי׳ לקחו שם׳ עברי מעבר ובני עבר פלג ויקטן ובימי פלג נפלגי הארץ ובני יקטן יג׳ וכולם שכנו ממשא והיא הנקרא בלשון ערבי מכה אשר היא מקום הדוגה שלהם ושם בהוב קבר מהמד נביאם במקום אשר נקי׳ מדינה

מדונה אלנבי והולך ומתפשט מלכותם עד
אלימן ונקרא מלכות שבא ועד היום היהודים
אשר שם קוראי׳ לצנעא אשר היא ראש מלוכת
ימן או זל וכן חצרמות נקי׳ כן עד היום:

fuere, qui omnes habitarunt à Meſa. A
Ea vocatur Arabum lingua Meccha b, *& eſt locus peregrinationis* c *eorum. Nec procul inde* d *habent ſepulchrum Mahumetis. Propheta ſui, in loco qui dicitur Medinath alnabi* e. *Illorum autem regnum extenditur uſque ad Aljeman* f, *quod vocatur regnum Seba* g; *Et ad hunc diem Judæi qui illic ſunt Sanaa* h *metropolim regni Jeman vocant Uzal: Ita etiam Hatſarmaveth* i *nomen hodieque ſervat.*

a. Hoc multo veriſimilius, quam quod vulgo creditur, dici Ebræos ab Euphratis tranſitu, ut ſuo loco probatum. b. *Meſa* & *Meccha* ſunt diverſæ voces, nec invicem permutabiles. *Meſa* eſt *Muſa* vel *Muza* portus in mari Rubro. At *Meccha* Saracenorum eſt Metropolis, qui iidem ſunt cum Chuſæis. Tamen Arabs quem citavimus pro *Meſa* & *Saphar* habet מכה *Meccham*, & אלמדינה *Medinam*. c. Peregrinatio hîc חוגה dicitur voce Arabicâ potius quam Hebræâ. d. Mecca diſtat à Medina decem ſtationibus, milliaribus 270. In vaſtis arenarum molibus iter dirigit pyxis nautica, ut in medio mari. Vide Geogr. Nub. part. 5. clim. 2. & Ludov. Vartomannum navigat. 1. cap. 14. e. Urbis verum nomen eſt יתרב *Jathreb*. Stephano Ἰάθριππα, & Ptolemæo corruptè Λάθριππα. Sed *Medinath alnabi*, id eſt civitas Prophetæ, dicitur, quia impoſtor Mahometh ibi natus & ſepultus eſt. f. *Aljeman* eſt Arabia odorata, vel Arabiæ Fœlicis pars maximè Auſtralis, ut jam ante monuimus. g. *Seba* id eſt Sabæorum. Hos Sabæos ſupra dixerat eſſe Abrahami filios ex Keturâ. At hîc ſui oblitus eoſdem annumerat filiis Joctan, quod veriſſimum. h Hæc illa ipſa verba ſunt quæ ex Druſii fide jam ante citaveram, & multis explicaveram lib. 2. cap. 21. i. *Hatſarmaveth* Arabicè ſonat *Hadramauth*, unde Græcorum *Atramota, Chatramota Chatramotita. &c.* Vide lib. 2. cap. 17. Vel ob hunc locum non parum lætor me in hunc authorem incidiſſe; Qui quamlibet cætera ineptus, tamen de ſede filiorum Jectan multo veriora ſcripſit quàm veteres quotquot extant. Illi enim Jectanis poſteros in Indiam ablegaverant; Hic iiſdem aſſignat ſedes in Arabiâ Fœlici, in qua Jectanis filii *Seba* & *Uzal* & *Hatſarmaveth* nomen tranſmiſere ad populos qui hodieque ſuperſunt.

B C D E

FINIS Tom. I.

GEOGRAPHIÆ SACRÆ

PARS POSTERIOR,

CHANAAN,

De

Coloniis & ſermone Phœnicum.

AMPLISSIMO VIRO

CLAUDIO SARRAU

IN

SUPREMA CURIA PARISIENSI

Senatori integerrimo

S. BOCHARTUS S. P. D.

V*IR AMPLISSIME,*

Aliud quidem opuſculum σὺν θεῷ propediem in lucem emittendum tibi deſtinaveram. Sed hâc occaſione oblatâ gratitudinis meæ tibi teſtificandæ poſt tot in me collata beneficia, non potui mihi temperare, nec ſilentio premere diutius quot modis me tibi devinctum ſentiam: Qui poſt beatam illam diem qua tuæ dignitatis immemor amicitiam tuam nihil tale ſperare auſo mihi primus obtuliſti, illam deinceps tam conſtanter excoluiſti ut nullum officii genus prætermiſeris quò ſignificares me ſerio à te amari. Nempe ex illô tu mei & meorum patrocinium ſuſcepiſti. Tu mihi domum, ſcrinia, bibliothecam quam habes inſtructiſſimam, & quod majus eſt pectus ipſum aperuiſti. Quin per te patuit acceſſus ad libros Thuanæos & bibliothecæ Regiæ: Et viri undecunque celebres, Bignonii, Puteani & Salmaſii mihi ſunt conciliati. Taceo frequens amiciſſimarum literarum commercium, ex quibus in hoc terrarum angulo jugiter edoceor quid rerum geratur toto orbe literario. In quô cum pleriſq; doctis tam arcta tibi neceſſitudo intercedit ut illi nihil te celent, neque id ſolum quod agunt ſed & quicquid meditantur in numerato habeas. Hoc

potiſſimum quod & re & conſilio ſtudia mea ſubinde adjutas, & aſſiduus ἐργοδιώκτης inſtas, ab hinc aliquot annis otii & negotii rationem amice quidem ſed tam ſedulo à me exigens ut votis tuis me puduerit nullâ ex parte ſatisfacere: Et timor idem qui me antea meæ tenuitatis probe conſcium à ſcribendo deterruerat, tum demum ad ſcribendum impulerit, cum id à tali viro ſenſi non requiri modo, ſed & obnixe efflagitari. Quin jacta ſemel aleâ, poſtquam ſchedulas meas & ipſe perlegiſti, & cum amicorum doctiſſimis communicaſti, incredibile dictu eſt quantum me cunctantem adhuc & meis viribus merito diffidentem tua & illorum ſuffragia confirmaverint. Licet enim non ſim neſcius te amori aliquid dare, tamen in te perſpecta morum probitas non vulgaris, doctrina eximia, judicium acre & vividum, & reliquæ virtutes quibus emines ſupra vulgus hominum, apud me tantum potuere, ut de meis laboribus tibi multo plus quam mihi ipſi crediderim. Itaque me totum tibi permiſi, obſequi certus etiam cum famæ diſpendio. Quamvis viris doctis & bonis non diſplicitura confidam quæ tuo tu calculo comprobaveris. Vtut erit, Vir Ampliſſime, quandoquidem ita vis, hoc quicquid eſt oneris in te depono, ut publici judicii aleam tu meo loco ſubeas, neque mea jam ſed tua res agatur. Vides in quas Symplegadas imprudens te conjeceris, unde non liceat referre pedem. Plura dicturum cohibet animi mæror de tuo ſtatu anxii, vir eximie, quem didici minus valentem, anni tempeſtate graviſſimâ, longum iter ſuſcepiſſe, & multis periculis obnoxium. Proinde ex intimis Deum rogo atque obteſtor ut te ſalvum & ſoſpitem ad tuos brevi reducat, & omni bonorum genere cumulatum, cum piiſſimâ conjuge, ſingularis exempli fœminâ, & ſuaviſſimis pignoribus, diu præſtet incolumem. Interim opus cujus ſcribendi, atque in vulgus edendi, author, promotor atque inſtigator fuiſti, patere ut tibi offeram, amoris & obſervantiæ tibi debitiſſimæ qualecunque pignus futurum. Datum Cadomi pridie Cal. Novemb. A. M DC XLVI.

IN LIBROS
DE COLONIIS
ET
SERMONE PHOENICUM.

AD LECTOREM PRÆFATIO.

HUmaniores literas & diſciplinas Græcis debere plurimum nemo non ſponte agnoſcet, qui non ſit idem ab omni humanitatis ſenſu alieniſſimus. Hi enim artes vel invenere, vel ab aliis inventas ita excoluere ut apud ſe natæ eſſe videantur. Atque ad Europæas maxime gentes pertinet hoc beneficium, quas obruit fœda barbaries, donec Græcos habuerint magiſtros ſcientiarum. Interim in illis hoc deſidero, quod ſunt recentiores quam ut de rerum origine poſſint quicquam accurate docere. Proinde ſi de naturâ diſſerunt, alius chaos ſibi fingit, alius mundum æternum, alius concurſum atomorum, quia de rerum omnium creatione ex nihilo ne fando quidem quicquam audiverant. Si de rerum inventoribus. Adamo & Caino qui agros primi coluerunt Cererem ſubſtituunt aut Triptolemum; Abeli paſtorum principi Panem Arcadem; Jubali Muſicæ repertori Mercurium aut Apollinem: Tubalcaino qui metallorum conflaturam excogitavit Curetes, aut Cyclopes, aut Vulcanum Lemnium: Noæ à quo vinum inventum Liberum patrem Cadmi nepotem, & alios hujus farinæ hodie & heri natos. Iidem ſi hiſtoriam ſcribunt, quoties ad antiquiora conantur aſſurgere, ſtatim in fabulas devolvuntur. Et fatetur Thucydides ſtatim initio præclari operis, ante bellum Peloponneſiacum, quod Artaxerxis & Nehemiæ ævo geſtum eſt, ſe nihil potuiſſe σαφῶς εὑρεῖν διὰ χρόνου πλῆθος *liquido comperire propter longinquitatem temporis.* Ita ut Græca hiſtoria inde demum incipiat, unde ſacra deſinit.

In Geographicis id ipſum accidit, in quibus cum nihil ſit quod vel audiamus libentius, vel majori ſtudio disquiramus, quam quid ſit antiquiſſimum in unaquaque gente, quosque habuerit conditores, & à quo nomen, & ex qua cauſa ſit inditum; Græci ea de re conſulti vel plane obmuteſcunt, vel puerilibus nugis lectori ſuo palam imponunt. Europa, inquiunt, ab Europa ſorore Cadmi, Aſia ab Aſia Promethei matre, & à Libya Epaphi filia Libya dicta eſt; Spania item à Pane, & Luſitania à Luſo Bacchi ſociis; Et Baleares à Baleo comite Herculis: Ut Scythia, Galatia ſeu Gallia, Lydia, Cyrnus ſeu Corſica, Sardinia & Africa, à Scythe, Galata, Lydo, Cyrno, Sardo & Afro ejusdem Herculis filiis: Et Italia ab italo, id eſt vitulo ſeu bove Herculis qui in Siciliam transfretavit: Et Melite à nympha Melite ex qua Hyllum idem genuit. Quale eſt quod Armenos deducunt ab Armeno Jaſonis ſocio, Medos à Medea Colcha, Perſas à Perſeo Argivo, Syros, Babylonios, Arabes & Garamantes ab Apollinis filiis Syro, Babylone, A-

rabo & Garamante. Tam vere quam quod iidem volunt Neptuni filios Dorum, Pelaſgum, Phæacem, Siculum, Sicanum & Læſtrygonem totidem generaſſe populos cognomines. Nec fabulæ deſunt quibus aſtruant tam futilia commenta. Cum hujusmodi næniis ſcateant libri Græcorum, aliis eget adminiculis quisquis ad veram & genuinam primævæ illius antiquitatis cognitionem aſpirat.

Hæc reputanti mihi duo ſe obtulerunt unde ſperavi nonnihil lucis his tenebris poſſe inferri. Primo loco ſunt ſcripta Moſis, qui licet Græcorum antiquiſſimos multis præceſſerit ſæculis, tamen vel ex lectione librorum ſui temporis, vel ex veterum traditione, vel ex eorum relatione, qui in longinquas oras profecti erant, vel quod potiſſimum eſt ex Dei revelatione, ſe Geographiæ præſtitit multo peritiorem quam vel Homerus, vel Heſiodus, vel vicinorum temporum apud Græcos quisquam alius. Nam & plures gentes memorat, & longe remotiores. Nec nominaſſe contentus, illarum origines aperit, qua ætate, & ex quo loco, & qua occaſione ſingulæ diſperſæ ſint in terras maxime diſſitas. Ita ut in uno capite, in quo hoc attingit obiter, & tanquam aliud agens, continuam populorum ſeriem reperias à mari Caſpio & Perſico usque ad extremos Gades: Quod abunde docuimus in quatuor libris qui præceſſerunt.

Nunc ſecundo loco ſe offerunt Phœnicum navigationes, qui paulo poſt ætatem Moſis à Joſua & Iſraelitis è patrio ſolo pulſi, primo in Phœnices littora, mox per totum mare Mediterraneum cœperunt ſe diffundere, & in multis Europæ, Aſiæ & Africæ locis colonias diſſeminare. Partem in Africam conceſſiſſe colligere eſt ex Procopii Vandalicis, ubi meminit columnarum in Africa Tingitana erectarum cum Phœnicia inſcriptione in hanc mentem: ΗΜΕΙΣ ΕΣΜΕΝ ΟΙ ΦΥΓΟΝΤΕΣ ΑΠΟ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΙΗΣΟΥ ΤΟΥ ΛΗΣΤΟΥ ΥΙΟΥ ΝΑΥΗ *Nos ii ſumus qui fugerunt à facie Joſua latronis filii Nave.* Concinit Euſebius qui de Chananæis hæc habet Græci chronici pag. 11. Οὗτοι ἔφυγον ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ κατῴκησαν Τρίπολιν τῆς Ἀφρικῆς *Hi fugerunt a facie filiorum Iſraelis, & Africæ Tripolim habitaverunt.* Idem ſub Joſua & Othoniele vixiſſe docet Cadmum & Phœnicem, vel fratres vel filios Agenoris Regis Phœnices, quorũ ille primum in Bœotia & poſtmodum in Illyrico, hic in Thracia & Bithynia ſedes fixit. Jam ſi mythologis credimus, ex eadem familia fuere Cilix qui Ciliciæ, & Thaſus qui Thaſo inſulæ nomen dedit. Et Cadmi cognatus Membliarus, qui regnavit in Thera circa Cretam. Et Phœnicis filius Archaleus, à quo Gades conditæ. Siciliam item & Sardiniam eodem impetu fuiſſe occupatas in Diodoro habetur. Cephaleniam taceo quam tenuiſſe Taphios à Cadmeis oriundos veteres diſerte docent. Et Cythera, & Melon, & Oliarum, & reliquas inſulas Ægei maris, quarum imperium ævo Minois, Cadmi ex ſorore nepotis penes Phœnices & Cares fuit. Ita aſſerit Thucydides. Nempe Cares & Phœnices tum erant conjunctiſſimi: Quia turma Phœnicum à Cadmo in Rhodo relicta Cariæ partem invaſerat. Unde eſt quod Caria Phœnice dicitur à Corinna & Bacchylide: Qua ratione Piſidiam aut Pamphyliam

Plu-

Plutarchus in Alexandro Phœnicem vocat, & Quintus Smyrnæus Φοίνικον ἶδος, propter Solymos ibi degentes, quos Phœnicii fuiſſe generis ex Chœrilo Poeta diſcimus. Nec recentem fuiſſe hanc coloniam docet bellum in Solymos à Bellerophonte geſtum annis quinquaginta plus minus poſt Thebas à Cadmo conditas. Me pæne fugerat Cyprus inſula, quam Trojani belli tempore tenebat Phœnices Rex Cinyras, imperio ut videtur à majoribus accepto. Euſebius ſaltem in Chronico num. DLXXXIX Paphon Phœniciam in Cypro urbem cum Melo; Thaſo & Calliſtâ ſeu Therâ conditam fuiſſe obſervat, dum Cadmus regnabat Thebis.

Hæc ſub Joſuâ geſta aut deinceps. Sed & ſuſpicio eſt non levis etiam ante Joſuam colonias ex Phœnice in Africam fuiſſe emiſſas. Euſebius enim hæc habet ad numerum CCCCXCVIII qui fuit Moſis annus LXXIII: Ἡρακλέα τινές φασιν ἐν Φοινίκῃ γνωρίζεσθαι Διώδαν ἐπιλεγόμενον. Et ibidem Hieronymus: *Hercules cognomento Deſanaus in Phœnice clarus habetur.* Porro Phœnix iſte Hercules cognomento Diodas vel Deſanaus omnino videtur idem fuiſſe cum primo Hercule qui numero CCCCXLII Antæum viciſſe refertur, nempe in extremâ Libyâ circa Zilim & Tingim: Ibi enim regnabat Antæus. Unde ſequatur ultimam Africam à Phœnicibus jam frequenter cœpiſſe. Eodem facit quod in libro mirabilium Ariſtotelis Phœnices leguntur Uticam in Africâ conditiſſe annis CCLXXXVII antequam Carthago conderetur. Carthago quippe in Appiano condita fuiſſe traditur annis quinquaginta ante Trojam exciſam. Et in Euſebio Τροίας ἅλωσις refertur ad numerum DCCCXXXV. Itaque Uticæ κτίσις præceſſit excidium Trojæ annis CCCXXXVII, & incidit in annum CCCCXCVIII numeri Euſebiani, qui præciſe annus eſt quo Phœnicium Herculem celebrem evaſiſſe nuper notavit Euſebius. Proinde veriſimile eſt Uticam illo ipſo anno conditam ab Hercule jam ſene in iis terris in quibus Antæum juvenis devicerat, & Phœnicum imperium in Africâ eâ ratione ſtabilitum hoc illi nomen peperiſſe inter barbaros; Qui vel in antris hactenus degere ſoliti more ferarum, vel ſub attegiis & mapalibus, ad novæ urbis encænia obſtupuerint, mirati hominis induſtriam cum tantâ virtute conjunctam.

His Phœnicum expeditionibus Græci illi vetuſtiores quod opponant nil quicquam habent, ſive tempus reſpicias, aut magnitudinem rerum geſtarum. Nam Argonautarum expeditio in Colchidem, à quâ cœperunt inclareſcere, nihil habet conferendum cum Phœnicii Herculis pugna in Antæum Regem in extremâ Libyâ, & annis plus trecentis poſterior eſt. Itaque cum Cadmus & Phœnix primo illo Hercule non paulo ſint juniores, tamen Phineum apud quem Argonautæ diverſati ſunt Græci ſeptimum à Phœnice in Bithyniâ regnaſſe aſſerunt. Et in Stephano voce Θάσος Argonautarum unus Thebanus Hercules decimus cenſetur à Belo Cadmi vel patruo vel avo. Apollon. Schol. l. 2.

Sequentibus porro ſæculis Græci quocumque profecti ſint fere ſemper habuerunt Phœnices præeuntes. Sic de Cinyrâ jam diximus Rege Phœniciæ & Cypri, à quo excepti ſunt ii Græcorum qui in Cyprum primi migrarunt. Et de Solymis è Phœnice advenis qui vicina Lyciæ loca jam inſederant, cum eo

navi-

navigavit Bellerophon. Sed & ᾤκουν Φοίνικες περὶ πᾶσαν μὲν τὴν Σικελίαν, ἄκρας τε ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ ἀπολαβόντες, καὶ τὰ ἐπικείμενα νησίδια *habitabant Phœnices circa omnem Siciliam occupatis extremis ad mare partibus, & adjacentibus insulis*, cum Græci primum illam invaſerunt. Ita habetur in Thucydide. Idem de Sardiniâ judicium, in quam utut Theſpienſes demus & Jolaum ex Atticâ terrâ veniſſe ante Trojana tempora, tamen ſi Pauſaniæ credimus πρῶτοι διαβῆναι λέγονται ναυσὶν ἐς τὴν νῆσον Λίβυες primi in eam inſulam transmigraſſe dicuntur Afri, id eſt Pœni ſeu Phœnices. De Libyâ dicere nihil eſt opus, cujus ne ſitum quidem Græci noverant usque ad Batti tempora qui Cyrenen condidit nongentis circiter annis poſt primum illum Herculem de quo ſupra. Tum enim, teſte Herodoto in Melpomene, Theræi profecti Delphos ut Apollinem conſulerent, & à Pythiâ juſſi urbem in Libyâ condere, ἀλογίην εἶχον τοῦ χρηστηρίου, οὔτε Λιβύην εἰδότες ὅκου γῆς εἴη, οὔτε τολμῶντες ἐς ἀφανὲς χρῆμα ἀποστέλλειν ἀποικίην *oraculum neglexerunt, quia neque ſciebant ubi terrarum eſſet Libya, neque coloniam audebant in incertum mittere.* Itaque res dilata in ſeptennium, donec viæ ducem in Cretâ nacti ſunt Corobium purpurarium, quem venti forte fortunâ in Libyam abripuerant. Simili caſu Samii quidam eâ ipsâ tempeſtate in Ægyptum vela facientes, flante Subſolano delati extra columnas Herculis, Tarteſſum appulerunt, θείῃ πομπῇ χρεώμενοι deducente eos numine, ut refert ibidem Herodotus. Atque ex eâ occaſione Græcis ignotus hactenus Oceanus patere cœpit. Ita tamen ut in ipſo aditu diu ſubſtiterint, nec legantur, quod quidem ſciam, per aliquot ſæcula ulterius eſſe progreſſi. Quin putarunt ultra columnas mare eſſe prorſus inacceſſum, & præter chaos & tenebras in eô nil quicquam occurrere, & Solem cum prope Gades occumbit videri centuplo majorem, & in abyſſum Oceani cum ſtridore demergi, & illo ipſo momento noctem ingruere denſiſſimam, tanquam demerſo & extincto Sole. Cujusmodi nugas præter Pindarum etiam Poſidonius & Artemidorus referunt apud Strabonem & Cleomedes lib. 2. tanquam ex Epicuro. Atque id ipſum leve videbitur præ eo quod Herodotus lib. 2. & 4. plane negat ullum eſſe Oceanum. & geographos ſui temporis arguit, quod ab Oceano terram ambiri ſine probatione aſſerant. Nempe idem alibi profitetur de extremis Europæ partibus ſe nihil habere compertum, & ignorare loca unde affertur electrum & ſtannum, id eſt Germaniam & Britanniam. Et qui diu poſt Herodotum vixit Ariſtoteles tam male noverat quomodo extrema Europæ ſe habeant ad reliquas mundi partes ut ſuſpicatus ſit συνάπτειν τὸν περὶ τὰς Ἡρακλείους στήλας τόπον τῷ περὶ τὴν Ἰνδικὴν *Indiæ cohærere loca quæ ſunt circa columnas Herculis.* Nec levius peccat Lycophron cum Auroræ cubilia ponit in inſulâ Cerne quæ eſt ad occaſum Africæ. Phœnicibus interim in Occidentali Oceano à Cerne ad Caſſiterides & Thulem usque omnia pridem erant pervia, & partem ejus Septentrionalem Himilco deſcripſerat, & Auſtralem Hanno libello qui hodieque eſt ſuperſtes. Ut taceam de magnâ inſulâ ab iisdem in extremo Occidente repertâ, quam Ariſtoteles & Diodorus ita deſcribunt ut multi putent eſſe Americam.

Hæc

Hæc de occaſu, jam ad ortum quis neſcit mare Rubrum & Perſicum & Oceani quicquid eſt clauſa fuiſſe Græcis usque ad Alexandri tempora. Hinc Æſchylus in Prometheo vincto Colchidem appellat γᾶς ἔσχατον πέδον *terrarum tractum ultimum*, & Plato in Phædone orbis habitati terminos non extendit latius quam μέχρις Ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος *à Phaſide ad columnas Herculis*. Quo errore imbuti Alexandri milites montem Paropamiſum in Indiæ finibus voluerunt eſſe Caucaſum vicinum Colchis. Quaſi ad Alexandri gloriam hoc maxime pertineret ut Caucaſum, hoc eſt ex eorum mente ultimos terrarum fines, attigiſſe diceretur. Similis imperitiæ illuſtre exemplum habemus in ipſo Rege, cum ſcripſit ad matrem Olympiadem ſe in Indiâ reperiſſe Nili fontes. Nempe cum in Indo amne crocodilos vidiſſet, & ad ripas Aceſinis qui in Indum cadit fabas Ægyptiis ſimiles, inde collegit Indum ex Indiâ in Ægyptum ferri & eundem eſſe cum Nilo. Tale commentum de Nysâ Indiæ urbe Baccho ſacra: Cum Nyſa ſit Arabiæ mons, quâ parte ad Ægyptum vergit. Homerus à Phœnicibus edoctus ita ſcripſerat in Bacchi hymnô quem non unus veterum citat.

Arrian de Alex. lib. 5. Diod. l. 17.

Arrian. l. 6.

Ἔστι δέ τις Νύση ἄβατον ὄρος, ἀνθέον ὕλῃ,
Τηλοῦ Φοινίκης, σχεδὸν Αἰγύπτοιο ῥοάων.
Mons jacet umbroſo tollens ſe vertice Nyſa,
Ægypto propior, magis à Phœnice remotus.

Nempe Nyſa vel Nyſſa eſt in Arabiâ mons prope Ægyptum in quô extabat hæc inſcriptio à Moſe exarata יהוה נסי *Jehova nißi*, id eſt Deus vexillum meum. Sed Phœnices *Deum Nyſæum* & Græci Διόνυσος interpretari maluerunt, tanquam à monte Nysâ facto nomine. Adeoque cum pro Arabico quidam hunc montem Indicum appellaſſent, prout Græcis tralatitium eſt Indiæ nomine nuncupare quicquid eſt trans mare internum, inde Alexandri militibus nata eſt occaſio Nyſam in Indiam transferendi.

Exod. 17, 15.

Cum igitur usque ad Alexandrum Aſiæ remotiora Græci plane ignoraverint, Phœnices à temporibus Davidis & Solomonis, hoc eſt annis ante Alexandrum ſexcentis aut ſeptingentis, cœperant per mare Rubrum Aſiæ littora luſtrare, & in Indiam usque commercii causâ navigare, deductis Ælana coloniis, quod Arabici ſinûs emporium eſt, & ad Tyrum & Aradum Perſici ſinûs, inſulas Phœniciis cognomines. Itaque horum operâ claſſem inſtruxit Solomon ſubinde mittendam in Ophir, id eſt in Taprobanam inſulam, quæ Zeilan eſt recentiorum, ut ſuo loco probamus. Atque inde veriſimile eſt in Aſiæ extrema penetraſſe usque ad orientalem Oceanum, & ex horum relatu ſummum Poetam Solem orientem deſcribere

Ἐξ ἀκαλαρρείταο βαθυρρόου Ὠκεανοῖο
Qui placide fluit Oceani de gurgite vaſto.

Id eſt ex mari Pacifico quod Aſiam ab ortu alluit. Nam eo pertinere videtur quod vocatur Oceanus ἀκαλαρρείτης id eſt pacatus & leni fluxu. Heſychius: Ἀκαλαρρείταο, ἀκυμάντου, πραέως ῥέοντος. Nec incommode referantur eodem Prophetæ verba Pſal. 139. 9. *Si alas auroræ ſumpſero, ut habitem* באחרית ים *in extremo mari*, ac ſi dixerit ſe fruſtra fugam moliturum in illud mare quod eſt in extremo Oriente.

Sed & ſub Nerone Phœnices ex Ægypto & mari Rubro in occaſum navigaſſe narrat Herodotus, ita ut Solem ad dextram haberent, & Africæ circuitu confecto per Gades in Ægyptum regrederentur. Quod cum hodie paſſim fiat, tamen pleriſque Græcorum ita incredibile viſum eſt ut Strabo pluribus neget Africam poſſe circumiri; Ptolemæus illam ab Auſtro cum Indiâ cohærere velit; Adeoque ipſe Herodotus, cui debemus hanc hiſtoriam, rejiciat inter fabulas quod hi Phœnices aſſerebant, ſe Africam circumeuntes Solem ad dextram habuiſſe. Polybius etiam, qui ut Europam & Africam penitius cognoſceret in Atlanticum navigaverat, de Æthiopia fatetur ignorari πότερον ἤπειρός ἐστι κατὰ τὸ συνεχὲς τὰ πρὸς τὴν μεσημβρίαν, ἢ θαλάττῃ περιέχεται *ſit ne continens terra quæ inde verſus meridiem ſe porrigit, an mari ambiatur.*

Ex iis quæ diximus liquido conſtat Græcos à Phœnicibus tam rei nauticæ quam Geographicæ peritia longo intervallo ſuperari. Cum Phœnices diu ante Græcos orbem luſtrare cœperint, & proceſſerint multo longius. Nempe hoc pæne unicum genti ſtudium ab ipſa ſtatim origine innatum fuerat, ut quoquoverſum in omnes partes terrarum orbis vela facerent, & colonias deducerent. Sive illos incitaverit gloriæ ſitis, aut patriæ tædium, aut imperii cupido, aut naturæ arcanorum indagatrix curioſitas, aut lucri aviditas inexplebilis, quæque ad nihil non cogit mortalia pectora auri ſacra fames. Proinde qui primi apud illos auſi ſunt fragilem truci committere pelago ratem tantæ fuere poſteris admirationi ut ob id ipſum Diis adſcripti ſint. In hoc numero fuerant Saturnus & Aſtarte, quos deſcribit Sanchoniathon terram circumeuntes: Et Hercules qui Antæo in ultimâ Africâ devicto Gadibus obiiſſe creditur. Quid quod ſedula gens & induſtria in eo inſtituto per annos fere bis mille perſeveravit? Neque enim pauciores fluxerunt à primo Hercule ad extrema Romani Imperii tempora, quibus ille navigandi ardor nondum deferbuerat. In quam rem expreſſa ſunt hæc Hieronymi de Syris ſeu Phœnicibus in Ezech. cap. 27. *Uſque hodie permanet in Syris ingenitus negotiationis ardor, qui per totum mundum lucri cupiditate diſcurrunt.* Quibus Auguſtinus ita concinit lib. 2. de adulter. conjug. cap. ult. *Syra quarum mariti negociandi quæſtibus occupati, juvenes adoleſcentulas deſerunt, & vix aliquando ſenes ad aniculas revertuntur.* Ut jam nemo miretur quod in Luciani Toxari ſcribitur de Phœnicibus illos navigare πανταχοῦ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ βαρβαρικῆς θαλάττης *per univerſum mare Græcum & barbarum.* Et rurſus: ἅπαντας γοῦν τοι ἀκτὴν καὶ πάντας αἰγιαλοὺς εἰπεῖν διηρευνησάμενοι καθ' ἕκαστον ἔτος, ὀψὲ τοῦ μετοπώρου εἰς τὴν αὑτῶν ἐπανίασιν. *Hi ſiquidem ſcrutati quotannis ut ita dicam omnem oram & omne littus, extremo tandem Autumno in patriam revertuntur.*

Itaque ſi hodieque Phœnicum monumenta ſupereſſent, inde accederet magna lux hiſtoriæ ſacræ & profanæ. Et repleretur hiatus qui eſt inter Moſem & Græcos. Nec pauca diſceremus de veteribus terræ incolis, & gentium migrationibus. Et pateret cur vetuſtis nominibus antiquatis nova ſubſtituta ſint. Sed cum illa maximo rei literariæ damno pridem conſumpſerit ætas, & ex hiſtoriâ Phœnicum nihil reliquum habeamus præter tenues lacinias in Græcorum & Romano-

rum

rum ſcriptis hinc inde ſparſas. Has quod unum potuimus tanquam è naufragio tabulas expiſcari undecumque & in unum corpus colligere viſum eſt. Ut iis inter ſe collatis planum eſſet quas terrarum oras priſcis illis temporibus maxime frequentaverint, & vernaculis nominibus appellaverint. Quâ diſquiſitione factâ deprehendimus hanc gentem divagatam eſſe multo longius quam quiſquam crediderit. Et præter regiones in Aſiæ, Africæ & Europæ continente celeberrimas quas occupaviſſe legitur, paucas eſſe in mari Mediterraneo quas non aliquando tenuerit. Atque ubicumque fixit pedem, non obſcura ſui monimenta reliquiſſe. In quibus hoc præcipuum quod quæ nomina locis impoſuit, quantumlibet barbara Græcis auribus, tamen poſt tot ſæcula vel inviolata manſerunt, vel tam leviter interpolata ut non difficulter ab iis agnoſci poſſint qui harum rerum aliquem guſtum habent. Proinde Græcos in illis ex ſuâ linguâ explicandis tam fruſtra laboraſſe, quam ſi Belga ex Belgicâ aut Britannus ex Britannicâ linguâ deducere ſtuderet nomina quæ Hiſpani indiderunt terris nuper à ſe detectis.

Græcorum igitur commentis valere juſſis, & Jove, Baccho, Neptuno, Hercule atque Apolline numeroſâ illâ prole orbatis quam mythologi iis affinxerunt, ne deeſſent à quibus terræ denominarentur, vetuſtiſſima Geographorum vocabula pleraque conati ſumus ex Phœniciâ linguâ interpretari. Nec inanis fuit ille conatus. Nam in iis vocabulis multæ res tanquam in myrotheciis incluſæ latent. Phœnices enim gens induſtria, & cujus interventu literæ & diſciplinæ humaniores ex Oriente in Græciam demigrarunt, has locis appellationes non impoſuere temere, nec niſi certâ ratione. Atque hic potiſſimum illud obtinet quod ait Plato in Cratylo, nominum impoſitionem non fuiſſe *φαύλων ἀνδρῶν, οὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων imperitorum hominum, neque quorumvis.*

Nempe loca quædam à Diis aut ſacris ritibus nuncupata fuiſſe comperi, Berytum puta, Adonim, Idalium, Delum, Inopum, Naxum, Oncæas Thebarum portas, Adranum, Ameſtratum, Onobalam, Canthelen, Carteiam, Cordubam, Onobam, &c.

Quædam ab incolarum habitu, naturâ, moribus & artibus; Europam videlicet a candore faciei: Celticam à flavis crinibus: Corcyram à quiete; A nobilitate Phæaciam & Caſinenas; Cretam à ſagittariorum, & Baleares à funditorum peritiâ: A commerciis Scheriam & Teriam; A textrinis Coam & Amorgum; A piſcatione Sidonem; Ab agriculturâ Centuripas & Imachara; A vaticiniis Hyblam Galeotim; Ab incantamentis Latium & Telchinim; A feritate Læſtrygoniam; A libidine Aphaca, Selgam & Seſtrachum.

Nec deſunt quibus nomen fecerunt animalia: Nam ab elephantis Philæ dictæ ſunt; A leonibus Lixus; Ab hyſtricibus Cinyphus: Ab equis Caccabe: A pecudibus Bomo & Gyttæ: A gregibus Catria; Ab ovibus Caria & Caris: A vulpibus Selambina & Suel, ut in Judæa Hatſarſual: A leporibus Imbros; A cuniculis Spania vel Hiſpania; A muribus Gyarus; A chamæleonte Girba; A cancris Aſterium; A draconibus & ſerpentibus Rhodus, Chius, Pelinas, Tenus, Salamin & Neæ; A gallis Tanagra; A corvis Lugdunum: A piſcibus Tagus,

Icarus, Hyccara, Curium, Cuarius; A ſalſamentis Malacha; A conchis Carpeſſus; Ab hippopotamis Bambotus vel Bamotus verius.

Porro à ſylvis aut lucis nominati ſunt Pyrenæi, Solymi, Anaphe, Aſcra, Corſica, Tabraca; A paſcuis Parnaſſus & Parnes; A deſertis Oaſis; Ab ariditate & ſterilitate Libya, Bæturia; Coſyra, Myconus, Sicinus, Pſyra, Jabeſſa, Sorbiodunum: A fertilitate Byzacium, Adrumetum, Arzuges, Chalcia: A præcoci maturitate Melos & Bochri: A fructibus Peparethum: A proventu hordei Jabadiu inſula; Segetum Africa & Ebora; Vitium, uvarum & vini, Carmania, Chremetes, Sicilia, Inycus, Anapus, Aruiſium, Arambys: Ficuum Ruſpina & Ebuſus: Olearum Zaita & Uzita: Amygdalarum Luſitania: Avellanarum Pontus: Terebinthorum Æla & Patmos: Loti Pharidis inſula: Cypri arbuſti Cyprus inſula: Apii Crimiſus; Croci Corycus: Calamorum Lychnidus: Picis Calabria & Italia quæ olim fere nihil erat quam Brutiorum ager: Caſei Cythnus: Mellis Calymna & Alabus; A certis lapidibus Caryſtus, Achates, Charidemi, promontorium; A metallis Britannicæ inſulæ, Caſſanitæ, Debæ, Dairi, Thaſus, Odonis, Siphnus, Temeſe, Carcoma, Oroſpeda, Paſi ſinus & Phaſis fl. in inſulâ Taprobanâ: A metallicis Cimolus & Minius: A luto aut argillâ Adramyttium, Thebæ, Tenedos, Camirus, Camarina.

Sic aquis copioſis nomen debent Tacape & Arelate: Circumfluis Apamia: Scaturientibus Epigranea, Permeſſus, Hippocrene: Deficientibus Menix & Amenas: Profundis Cephiſſus: Aſperis mare Ægeum: Obſtreperis Rhene, Caſtalia, Caſtulo: Rapidis Gargaphie, Zerbis, Phyſcus: Tardis Arar: Lacuſtribus Bætis, Bagradas, Drecanum, Perca, Percuſa; Dulcibus Holmius: Amaris Himera: Frigidis Aſines: Calidis aut tepentibus Emmaus & Helbeſſus: Fœtentibus Syraco & Syracuſæ. Et à fontibus dictæ Cyrene, Enna, Enguium: Ab æſtuariis Aſta, Meneſthei portus, Nebriſſa, Onoba Liſturia: A vadis Abara & Abrotonum: A littore Baſti vel Baſtitani: A ſinu Hippo, Oliſippo, Hyccara, Cacypara, Rabbotis, Cyclopes, Cicynethus: A trajectu Julia Joza: A ſtatione ſeu portu Leptis & Lapethus: Ab aggeribus Bucra, Hirminius, Hermata: A naufragiis Caphareus, Scylla, Charybdis, Saſo.

Rurſus ab ignibus erumpentibus dicti Ætna, Epopos, Moſychlus, Lemnos, Liparæ: A calore Sulchi; Ab exuſtione Cea vel Ceos: A frigore Calaris: A vento Carbâ Carbaſia: A meridie Lacter: Ab occaſu Jamnona: A tenebris Thule & Cimmerii: A numero Saniſera, Cephalenia, Lesbos, & Thamanorum pagus: A magnitudine Cibyra, Samatho, Symæthus, Cypara: A longitudine Motye: A latitudine Ampſaga: Ab anguſtiis Maſſicytus, Icus, Ocha, Capſa: A terræ ſciſſione Chalcis & Niſyrus: A flexu Lydia, Hexi, Camicus, Cephalœdis: A formâ angulosa Cyrnus: Rotundâ Gaulus; Acuminatâ Drepanum & Lindus: Humani veſtigii Sardo: Maxillæ Malea: Urnæ Calpe: Falcis Zancle: Tubi Aſſinarus.

A ſitu

A ſitu medio Aſia; Interiore Bithynia: In angulis Carna & Syme: In extremis Mauritania, Iberia, Hibernia, Cerne, Acabe, mons Caſſius: In petris & aſperis locis Tyrus, Cilicia, Celenderis, Cragus, A. Telmeſſus, Ios, Scyrus, Seriphus, Prepeſinthus, Pholegandrus, Cythera, Cithæron, Ithaca, Solois, Dertoſſa, Caledonii: In montibus Abyla, Ilipa, Ilerda, Illiberis, Gebennæ, Allobroges, Elymi, Phocenſes, Maritima, Entella, Eryx, Alontium, Abacænum, Ineſſa, Hybla Heræa, Maro, Arne, Helicon, Samos, Zacynthus, Telus, Milyas: In locis planis & vallibus Hiſpalis, Amyca, Ultica, Nantuates.

A firmitate, robore & munitione appellantur Amanus, Itanus, Butoe, Neetum, Herbita: Ab arcibus Byrſa, Cercina, Tarraco, Aceſta, Echetla, Acragas: A ſpeculâ Pachynus: A pharô Lampas vel Lampidoſa: A cavernis Parus, Herbeſſus, Marpeſſus: A muris terreis Jathrippa, & calicatis Melita: A ſepto Gades & Thoiar. A colore albo Libanos, Alpes, Avara: Cœruleo Dirce: Flavo Sirbos; Vario Ecbatana. Ab amœnitate Elyſii campi, Hypſa, Enna, Ichana, Aganippe, Ialyſus, Zuchabari. A caſu aliquo memorabili vel vi miraculosâ Harma, Scolus, Melogonis, Trophonii antrum, Alæſus, Delli, Asbamæa. A vicinis locis Scandaria, Carpathus, Andrus, Naron, Arion, Lilybæum, Sicani, Marmarica. Ab antiquitate Utica; A novitate Carthada ſeu Carthago.

Hæc & alia hujus generis nos recte interpretari primo patet ex ſono vocum, quas Græcâ terminatione demptâ Phœnicius ſermo vel easdem exhibet, vel tam ſimiles ut quicquid eſt mutationis ſit prorſus analogicum. Secundo ex deſcriptione locorum quæ interpretationi noſtræ reperitur plane congrua. Accedunt quandoque veterum expreſſa teſtimonia: Ut cum Carthadam ſeu Carthaginem novam civitatem explicant, Caccaben, caput equi, Gades ſeptum, Abylam montem altum, Baleares funditores, Samatho magnam, Aphaca amplexum, Niſibin columnas, Zaitam oleum, Suſa lilium, Naarmalcha fluvium Regis, Thor bovem unde Thurim. Eodem facit quod Phœnicio nomini Græcum aut Romanum alterum ſynonymum ſæpe reſpondet. Sic Britannicæ inſulæ alio nomine dicebantur Caſſiterides, Joza Traducta, Carteja Heraclea, Oroſpeda mons Argenteus, Ereſus Pityuſa, Calabria Peucetia, Sardinia Ichnuſa, Læſtrygones Leontini, Hybla Heræa, Plaga Heræa, Carthago Cænepolis, Zuchabari collis Gratiarum, Thojar Gerra, Sirbos Xanthus, Caſus Achne, Rhodos & Tenos Ophiuſa, Icarus Ichthyuſa, Rhene Celaduſa, quæ vel ejusdem ſunt vel valde vicinæ ſignificationis. Sunt qui, ne locorum nomina cogantur è peregrinâ linguâ arceſſere, eas ſignificationes Græcis vocabulis affingunt, quæ ſunt mere Phœniciæ. Ut qui *σάμον* ſublimem explicant, & *νάξαι* immolare, unde dicantur Samos & Naxos, quarum notionem exempla extra Phœniciſmum fruſtra quæſieris.

Inſuper in Græcorum fabulis Phœnicia multa latent. Puta quod Latium volunt ſcatuiſſe veneficiis, quia לט *λάτ φαρμακείαν* ſonat. Cimmerios in te-

 nebris

nebris perpetuo degiſſe, quia כמריר *cimrir* eſt tenebrarum atror. Æolum imperio premere luctantes ventos tempeſtateſque ſonoras, quia עלעל *alol* vel עעור *aol* eſt tempeſtas. Argo navem in puppe lignum habuiſſe loquax, id eſt clavum quo regebatur, quia דבר tam loqui quam regere ſignificat. Columbas Jovi ferre ambroſiam, quia Arabicum אמאם *imam* id eſt ſacerdos, cujus munus eſt Diis cibos ſubminiſtrare, alludit ad חמאם *hemam* id eſt columbas. Quomodo קנים *kinnim* nidi ad קנמון *kinnamon* id eſt cinnamomum; Unde eſt quod cinnamomum ex avium nidis decuti fabulantur. Tale eſt quod Europam nave abvectam à tauro raptam fuiſſe fingant, quia Phœnicium אלפא *alpha* vel *ilpha* ad utrumque eſt ambiguum. Et Cadmum pede ſuo altius in limum impreſſo Iſmenum fluvium excitaſſe, qui inde dictus ſit Cadmi pes, quia רגלא, prout variæ vocales apponuntur, vel pedem vel fluvium ſonat. Itaque pro Cadmi fluvio Iſmenus Cadmi pes appellatus eſt, atque inde fabula nata. Sic draco ex cujus dentibus ſatis orti milites, eſt fodina æris unde ſuos armavit Cadmus. Is enim in Græciâ primus æs reperiſſe legitur. Et נחש modo æs ſignificat, modo ſerpentem. Et tria Chimæræ capita, leonis, capræ & draconis, ſunt tres Solymorum duces quos debellavit Bellerophon. Unus enim Aryus, id eſt ארי *ari* leo dicebatur, unus Arſalus, id eſt ארזיל *arzil* hinnulus, tertius Trolibius vel Roſibius potius, id eſt ראש חויא *ros hivja* caput ſerpentis. At Neides in Samo feræ quas barritu ſuo terram diſſidiſſe nugantur, ſunt נדות *nidoth* vel נדים *nidim*, id eſt terræ motus, quorum fragore & mugitu nonnunquam diſſilit ſolum. Et in Rhodo boves ænei qui futura præſagiebant, nil quicquam erant quam augures. Nempe אלוף מנחש, prout aliter atq; aliter effertur, vel bovem æreum ſignificat, vel doctorem augurem. Ita Pan & Faunus crediti terrores immittere, quia פון *pun* vel *phun* conſternari, & פן *pan* conſternatum ſonat. Et Hercules ad Abilam & Calpen columnas conſtituiſſe, eo quod *Abila* non ſolum ſylvam altam deſignat, vel montem altum ut reddit Feſtus, ſed & columnam altam: Quâ æquivocatione ii abuſi ſunt qui primi columnas in illis locis erectas ſibi finxerunt. Et quia עקלתון *akalaton*, modo diaboli modo anguis epithetum apud Ebræos; σκολιὸν tortuoſum ſignificat & ſinuoſum, fingitur Enceladus draconum capita centum habuiſſe, & multis viperarum ſpiris in quæ femora deſinunt Jovem ipſum implicaviſſe.

Ex his & ſimilibus, quæ ſuis locis paſſim obſervamus, veteres Phœnices apparet in vocibus ludentes ſæpe Græcis impoſuiſſe, & fabularum architectis latam portam aperuiſſe. Sed ipſi Græci multo plura de ſuo confinxerunt Phœniciſmi ignoratione. Quale illud eſt Byrſam Carthaginis à corio diſſecto dici. Drepanum à Saturni aut Cereris falce. Cyclopes ab oculo in fronte orbiculari. Palicos ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι quod in terram prius merſi denuo inde reverſi ſint. Arethuſam Alpheiam ab Alpheo amne Elidis. Buthoen Illyrici & Thebas Bœotiæ urbem ἀπὸ τῆς θύσεως τῆς βοός. Hippocrenem ab equi ungulâ, quâ ſolò percuſsò fons exortus eſt. Delum & Anaphem inſulas à ſubitâ emerſione. Amanum ab Oreſte ab inſaniâ liberato. Acen, quæ Joſuæ eſt עכו *Acco*, ἀπὸ τοῦ ἀκέ-

à re-

à remedio, quia Hercules ibi ſanatus eſt ab hydræ morſu. Samariam ἀπὸ τοῦ σήματος τοῦ Ἄρεως à ſepulchro Martis, quod nimirum filio ſuo Aſcalapho illum Samariæ erexiſſe teſtatur diſtichum vetus:

Σῆμ' Ἄρεως ἔτυμον βεβοημένον Ἑλλάδι φήμῃ,
Οὕνεκ' Ἄρης ταύτῃ τέκνον ἔχωσε πόλει.

Eodem refer tot fictitios heroes à quibus gentium & locorum appellationes illos per ſummam impudentiam deduxiſſe jam docuimus.

Fabularum utrumque genus in hoc opere refellimus digitô in fontes intentô. Et vocabula quæ anſam dederunt tam futilibus commentis Phœnicia eſſe docemus, & multo aliter intelligenda, iis conjecturis freti quæ acerrimi judicii viros & in re literariâ magni nominis traxerunt in aſſenſum. Non me latet ab imperitis id ipſum paſſim objici, quod in pleriſque meris conjecturis nitimur. Quaſi parum ſit res hoc ſæculo prorſus ignotas & vetuſtate collapſas ſaltem ex conjecturâ reſtituere. In denſiſſimas tenebras quantulacumque lux inferatur non poteſt non eſſe jucunda. Scaliger literatorum ſui ævi facile princeps quid aliud in Varronem quam conjectanea protulit, quæ tamen docti exceperunt magno applauſu? Non tam bene nobiſcum agitur ut de omnibus poſſimus texere ſeriem demonſtrationum. Neque ſemper id neceſſe eſt, cum ſæpe tam obviæ ſint & tam fœlices conjecturæ ut demonſtrationibus æquipolleant & pæne ab invitis fidem extorqueant. Conjecturæ igitur non ſunt ſtatim rejiciendæ, ne veritatis diſpendio id fiat. Tantum in lance judicii ſerio perpendendum eſt quam recte ſtabiliantur, ut ne temere iis credamus.

De harum diſquiſitionum uſu dicere nihil neceſſe eſt apud lectores æquos & pios, qui ad Scripturæ commendationem id vel maxime pertinere ſtatim agnoſcent, ut ejus linguæ quâ tradita eſt dignitas & antiquitas omnibus modis adſtruantur: Quô in illius ſtudium, quod toto orbe Chriſtiano friget generoſi animi accendantur magis ac magis. Porro id quoque fatebuntur, ſecundum Prophetarum ſcripta nihil eſſe unde plus majeſtatis & authoritatis Ebrææ linguæ concilietur, quam ſi doceatur ex eâ elici pæne quicquid uſpiam fuit antiquiſſimum, etiam apud gentes à Judæorum commercio remotiſſimas; Et ad illius lucem Græcorum fabulas evaneſcere, ut orto Sole ſpectra & μορμολύκεια quæ in tenebris pueri ſibi fingunt. Addo in his obſervationibus ex Phœniciſmô quædam explicari obſcura & intricata, quæ non parum conferunt ad ſacri textûs illuſtrationem.

Phœnicium ſermonem & Ebræum fere promiſcue ſumimus, quia Phœnicius eſt Ebræi dialectus à prototypô ſuô non multum diſſimilis, ut pluribus probo peculiari libello, in quô magnâ curâ collegi, atque tam ex Ebræâ quam ex vicinis linguis explicare conatus ſum pæne quicquid in veterum ſcriptis Phœniciſmi ſupereſt: Ne Plautinis quidem exceptis, nec Africanis herbarum nominibus quæ in Apuleio habentur & in Auctario Dioſcoridis, quæ doctiſſimis hactenus crucem fixerant.

Amici quidam interioris admiſſionis, quorum precibus non ſoleo quic-

quicquam denegare, à me obnixe rogaverant ut his aliquid adderem de ſcientiis & artibus quæ inter Phœnices illa ætate floruerunt quâ Græci vel erant barbari, vel ſupra barbaros parum exculti. Unde factum ut Græcorum Philoſophorum vetuſtiſſimi Phœnices habuerint magiſtros, nec paucæ Phœnicum voces Philoſophicæ & technicæ in Græcam linguam irrepſerint. Sed cum hæc commentatio non poſſit in pauca contrahi, & curæ graviores alio me vocent, ſpero me miſſionem in præſens à benigno lectore non difficulter impetraturum.

VIRO ANTIQUÆ NOBILITATIS, PIETATIS EXIMIÆ, DOCTRINÆ SINGULARIS,

SAMUELI BOCHARTO,

In librum ſuum.

Priſca ſuperſtitio coluit cœloque locavit
Quos generis primos credidit eſſe patres.
Nec bene tota ſuis populis conſtabat origo,
Nec bene mortalis turba locata fuit.
BOCHARTUS Sol alter adeſt, inſtarque Gigantis
Pſ. 19. al. 18. v. 6. *Exurgens tenebras diſcutit atque Deos.*
Dedecus exemptum eſt cœlo, ſua gloria terræ
Reddita: Sic Samuel præbet utrique ſuum.

DE BOUGY.

EIDEM.

Ergo novas aperis ævi quas priſca prioris
Secula non fuerant auſa aperire vias?
Ducis & ad primi gentes primordia mundi,
Omnibus ignotæ quæ latuere prius?
Scilicet hæc nova ſunt, ſed quæ tamen alma vetuſtas
Condiderat gremio non temeranda ſuo.
Soli quæque tibi ſervaſſe videtur, ut eſſet
Materies genio digna, BOCHARTE, tuo.

EIDEM.

Cedite nunc Gallis Romani, cedite Graii,
Majus enim veſtris Gallia promit opus.

PETRUS DE CARDONNEL.

SYLLA-

SYLLABUS CAPITUM

LIBER PRIMUS.

De Phœnicum coloniis.

CAPUT I.

Scopus authoris, & de Phœnicum & Syrophœnicum nomine, pag. 361

CAP. II.

Phœnicum navigationes & coloniæ quam multæ. 367

CAP. III.

Phœnices in Cyprô. 369

CAP. IV.

Phœnices in Ægyptô. 374

CAP. V.

Phœnices in Ciliciâ. 375

CAP. VI.

Phœnices in Piſidiâ & Solymis. 378

CAP. VII.

Phœnices in Cariâ & Rhodô. 394

CAP. VIII.

Phœnices in inſulâ Samô & in Adramytteno ſinu. 406

CAP. IX.

Phœnices in Chiô, Lesbô, & Tenedô. 412

CAP. X.

Phœnices in Bithyniâ & Paphlagonia. 419

CAP. XI.

Phœnices in Thraciâ, & inſulâ Thaſô. 424

CAP. XII.

Phœnices in Samothraciâ, Imbro, Lemno & inſulis circa Magneſiam Macedoniæ. 426

CAP. XIII.

Phœnices in Eubœa: Mare AEgeum unde dicatur. 434

CAP. XIV.

Phœnices in Cycladibus. 438

CAP. XV.

Phœnices in Cretâ & vicinis inſulis 456

CAP. XVI.

Phœnices in Bœotiâ. 462

CAP. XVII.

Voces Bœotis propriæ à Phœnicibus deſumptæ. 475

CAP. XVIII.

Phœnices Bacchi cultum cum toto ejus choragio ex Oriente in Græciam invexiſſe. 477

CAP. XIX.

Fabulæ de Cadmo & Harmoniâ & ſerpentis dentibus ſatis ex linguâ Phœniciâ explicantur. 486

CAP. XX.

Græcos accepiſſe literas à Phœnicibus & Cadmo. 488

CAP. XXI.

Phœnices Athenis. 496

CAP. XXII.

An Phœnices Spartam condiderint. Iidem in Cytheris. 498

CAP. XXIII.

Phœnices in Illyrico: Pauca de quibusdam inſulis ad Illyricum Græciæ. 502

CAP.

CAP. XXIV.

Phœnices in Africæ parte quæ cis Gades. pag. 508

CAP. XXV.

De Africæ nomine & fertilitate, & locis in eâ feraciſſimis: Pauca de vicinis regionibus. 535

CAP. XXVI.

Phœnices in Melitâ & vicinis inſulis. 547

CAP. XXVII.

Phœnices in Siciliæ parte Occidentali à Lilybæo ad Pelorum. 557

CAP. XXVIII.

Phœnicum veſtigia in Siciliæ parte Orientali à Peloro ad Pachynum. 574

CAP. XXIX.

Phœnicum veſtigia in Siciliæ parte meridionali ad Pachyno ad Lilybæum. 601

CAP. XXX.

De Siciliæ priſcis incolis. 617

CAP. XXXI.

Phœnices in Sardiniâ. 630

CAP. XXXII.

An Phœnices Corſicam tenuerint. 638

CAP. XXXIII.

An Phœnices in Italiam colonias deduxerint. Homerum ab iis multa didiciſſe. 642

CAP. XXXIV.

Phœnices in Bæticâ Hiſpaniæ. 662

CAP. XXXV.

Phœnices in reliquâ Hiſpaniâ & Pityuſis & Balearibus inſulis. 686

CAP. XXXVI.

Phœnices in Oceano Occidentali. 707

CAP. XXXVII.

Phœnices in Africa parte Occidentali ad Oceanum. 710

CAP. XXXVIII.

An Phœnices navigaverint in novum orbem, & habuerint uſum magnetis? 716

CAP. XXXIX.

Phœnices in Britanniâ & Hiberniâ & Caſſiteridibus inſulis. 719

CAP. XL.

Phœnices in inſulâ Thule. 726

CAP. XLI.

An Phœnices colonias deduxerint in Galliam? 729

CAP. XLII.

Gallicum ſermonem priſcum Phœnicio in multis fuiſſe ſimilem. 734

CAP. XLIII.

An primi Phœnices è mari Rubro venerint? 759

CAP. XLIV.

An Phœnices colonias in mare Rubrum deduxerint, & in quæ loca? 761

CAP. XLV.

Phœnices in ſinu Perſico. 766

CAP. XLVI.

Phœnices in inſula Ophir: Eam eſſe veterum Taprobanam, & Seilan recentiorum. 768

LIBER SECUNDUS

De lingua Phœnicia & Punica.

CAPUT I.

PHænicium ſermonem & Punicum Ebræo fuiſſe affinem. pag. 776

CAPUT II.

Phœnicia quædam ex Sanchoniathone ſcriptore vetuſtiſſimo. 782

CAPUT III.

Phœnicia ex Herodoto. 791

CAPUT IV.

Phœnicia ex Ioſepho. 794

CAPUT V.

Phœnicia quædam ex aliis hiſtoricis, Polybio, Livio, Trogo, Strabone, Plutarcho, Solino, Herodiano, Iulio Capitolino & Eunapio. 796

CAPUT VI.

Punica ex Plauto. 800

CAPUT VII.

Athenæi Phœnicia. 805

CAPUT VIII.

Phœnicia quædam ex Quintiliano, Macrobio, & veteri inſcriptione. 809

CAPUT IX.

Punica quædam ex Feſto & Varrone. 812

CAPUT X.

Punica ex Servio. 815

CAPUT XI.

Punica quædam ex Heſychio. 817

CAPUT XII.

Phœnicia vel Punica ex Stephano Byzantio. 823

CAPUT XIII.

Punica ex Euſtathio, & Pindari & Apollonii ſcholiaſtis & Tzetze. 828

CAPUT XIV.

Punica & Phœnicia ex Etymologico magno. 829

CAPUT XV.

Africana ſeu Punica herbarum nomina ex Auctario Dioſcoridis & Apuleio. 834

CAPUT XVI.

Punica ex Hieronymo & Auguſtino; Tertulliani locus explicatus. 847

CAPUT XVII.

De Sanchoniathone. 855

AD LECTOREM ADMONITIO.

In tabulas ſequentes.

VT quæ de ſingulis terris dicimus plenius & planius intelligantur, tabulas aliquot Geographicas adjicere viſum eſt quæ rem ponerent ob oculos. Itaque ut in priore volumine peregrinationes poſterorum Noæ de quibus Moſes Gen. 10. unica Tabula complectimur, ita in iſto conati ſumus Phœnicum navigationes & colonias tribus tabulis exhibere. Quod non ita facile fuit, quia terræ quas adierunt huc illuc disjectæ ſunt in loca ab invicem remotiſſima. Proinde ut tam paucis tabulis tota res conficeretur, quædam neceſſe habuimus quaſi in unum faſciculum congerere & compingere, quæ alioqui nullo inter ſe naturali nexu cohærent.

Prima tabula quæ ſtatim ſequitur ex duabus conſtat, quarum una Phœnicium orbem uno intuitu exhibet, ab inſula Ophir ſeu Taprobana usque ad ultimam Thulem. Hoc enim illis fuit quaſi ſtadium aſſignatum, quod ſolitis navigationibus decurrerent. Nam ſi qui eorum totam Africam circumiverunt, alii in Orientalis Oceani extrema penetrarunt, alii denique Americæ partem attigerunt (quod vero conſentaneum eſſe ex iis quæ dicentur multi colligunt) id extraordinarium fuit, nec niſi à paucis præſtitum.

Ejusdem pars altera continet mare Ægeum, cum orientali Thraciæ, Macedoniæ & Græciæ, nec non occidentali Aſiæ portione à Paphlagonia & Pamphylia. Ibi præter Rhodum, Carpathum, Melon, Cythera, & plerasque inſulas maris Cretici & Ægæi, Phœnicii juris fuere in Græcia Thebæ & univerſa Boeotia, in Thracia mons Pangæus, Datus, Scaptenſula & Phinopolis, in Bithynia Prænetum, in Paphlagonia Seſamum, in Caria pars Auſtralis Rhodo adverſa, in Pamphyliæ parte Piſidia ubi Solymi. In Aſiæ parte interiori, in qua nil quicquam erat quod ad Phœnices pertineret, Cyprum inſulam exhibemus partem regni Ci-

nyræ

nyræ Regis Phœnices, cum Ciliciæ parte oppoſita, quam à Cilice Cadmi fratre nomen habere fabulantur. Ibidem inſulæ Cos & Chios (ut in alterius partis extremis Taprobana) paulo uberius deſcribuntur quam in generali tabula.

Secunda tabula, etiam ipſa gemina, in una parte exhibet Italiæ partem & Illyrici, Siciliam, Corſicam, Sardiniam, Græciæ partem Occidentalem cum vicinis aliquot inſulis; & his objectam Africam proprie dictam. In altera Hiſpaniam & Africæ partem Occidentalem. In qua parte terrarum ſub Phœnicum aut Pœnorum ditione fuerunt, præter inſulas quas diximus, Illyrici pars inter Naronem & Drilonem amnes comprehenſa, Africæ pleraque, & Hiſpania pæne univerſa: Sed Bætica diutius & conſtantius. Hanc ideo exhibemus peculiari tabella, qua obteguntur Africæ ſolitudines.

Tertiam tabulam reperies pag. 557. In illa Siciliam delineamus, cujus littora omnia tenuiſſe Phœnices, antequam Græci eo appellerent, author eſt Thucydides. Itaque Phœnicum ibi veſtigia pæne tam multa occurrunt quam in ipſa Phœnice. Quod à me vere aſſirmari ſequentia palam docebunt. In prioribus tabulis fere Ptolemæum ſequimur: In iſta maxime Cluverium, qui in deſcriptione Siciliæ deceſſorum diligentiam longo intervallo ſuperavit. In deſcriptione locorum, vulgari & recepto nomini Phœnicum apponimus literis Ebræis ſcriptum, niſi cum per ſpatii anguſtias non licuit. Sed in Ebræa ſcriptura per ſculptoris imperitiam in multis peccatum eſt, quæ ex ipſo libro ſupplenda.

LIBER

LIBER PRIMUS,

DE PHOENICVM COLONIIS.

CAPUT I.

Scopus Authoris, & de Phœnicum & Syrophœnicum nomine.

IN tenuibus quas habemus Phœniciæ hiſtoriæ reliquiis; latere quicquid uſpiam antiquiſſimum, Phœnices cum ſuis coloniis Hebraiſmum ubique diſſeminaſſe. Inde multa poſſe erui quæ Scripturæ lucem afferant. Phœnices nomen obſcuræ originis. Quidam à palmis deducunt,
B quidam à Rubri maris, alii à purpuræ colore, alii ἀπὸ τοῦ φόνου, alii à Phœnice Tyrio; Quidam Hebraicè ſcribunt פנחס al. פנק al. פנג quæ ſingula explicantur. קוליא Chald. Ezech. 27, 17. forte bellaria ex melle, ut παλάθα in Heſych. Phœnicum nomen Hebr. ſed Græco habitu velatum. Multa exempla hujusmodi. Hebr. בני ענק *bene* vel *phene-anak*. B & φ permutabilia לפני pro לבני Prov 4, 3. *phene-anak* Neliſum ut in בת *bath* pro בנת *beneth* filia, & בדן *bedan* pro בנדן *bendan*. Chadre-Anak Chartago. Anakæi Phœnicum nobiliſſimi, robur, moles. Urbes præcipuæ *Hebron* & *Debir*, una belli arx, altera literarum ſedes. Ejus variæ appellationes. Arba unde dictus. Conjectura Cappelli. Alia veriſimilior. *Arba* pro *Abiarba*, ut *Ihezer* pro *Abihezer*. *Abi-Arba* ὁ πατὴρ τῶν τεσσάρων Ejus poſteri quatuor valde inſignes. *Anak* filius & nepotes, *Achiman*, *Seſai* & *Thalmai* Hæc nomina quid ſonent. Anakæi Judæis quam terribiles. Tamen à Joſuâ victi migrarunt ad Philiſtæos. Anacæi Gigantes & alii Gigantes eodem ævo Dicuntur quidem filii *Rapha*, ſed ibi *Rapha* eſt quivis gigas. Anakæorum urbes Gath, Gaza & Azotus.
C Aſcalon non item, quamvis ita ferat Græca verſio. Eorum oſſa Hebrone & Damaſci: In Aſteriâ inſulâ cadaver Aſterii longum decem cubitos cujus pater *Anax*, id eſt Anakæus. Ita Pauſanias. Ἄναξ nomen ſacrum & auguſtum Dioſcuri *Anaces*. Ut in Libyâ Libyphœnices, ſic in Syriâ Syrophœnices populi mixti, vel inter Phœnices & Syros medii. Damaſcus pars Syrophœnices. Syrophœniſſam Marc 7, 26. Arabs deducit ex אלעור *Algaur*, id eſt ex Cœleſyria. *Algaur* quid ſit in Nub Geogr. Cœleſyria propriè circa Damaſcum inter Libanum & Antilybanum. Eadem עמיקא *amica* id eſt profunda dicta, Polybio Αὐλῶνες κοῖλοι. Aliis Syrophœnices Syriæ, Africanis oppoſiti, id eſt Pœnis. Luciano Syrophœnix pro Tyrio, Ita ſumi in Marco, & Juvenal. Sat. 8. At Eunapio Syrophœnices ſunt Cœleſyri.

STadio jam prope emenſo, metam interiore gyro ſtringere dum paramus, ecce alius naſcitur labor, & nova ſubinde occaſio nos ad carceres revocat, magnam
D partem orbis olim cogniti cum Phœnicibus decurſuros, quorum coloniæ diffuſæ ſunt pæne in remotiſſima terrarum. Neque hoc labore fruſtra fungimur. Quamvis enim de Phœnicum navigationibus & coloniis nonniſi pauca ſuperſint monimenta; quia pleraque tempus abſumpſit, & pæne quicquid ſcripſerant cum ipsâ gente funditus periit. Tamen in tenuibus illis Phœniciæ hiſtoriæ reliquiis latere prope dixero quicquid uſpiam antiquiſſimum non ſolum inter barbaros, ſed & in ipsâ Græciâ. Quod Lectoribus, ut quidem ſpero, ſequentia palam facient; Licet mihi fuerit ſatis ſingula obiter perſtringere, & uberiorem tractatum requirat hoc argumentum.

Hâc eâdem commentatione prodeſſe conatus ſum Hebrææ linguæ ſtudioſis; cujus cum lingua Phœnicia dialectus fuerit, Phœnices cum ſuis coloniis Hebraiſmum
E etiam ubique diſſeminârunt, neque illum ita corruptum, ut non ex ejus ruderibus multa poſſint erui, quæ obſcuris Scripturæ locis lucem afferant. Verum id ex profeſſo tractare, & accuratè perſequi mihi non fuit hîc propoſi-

tum. Tantum ubi ſe offert occaſio, nonnulla ſacri textus ex Phœniciis obiter expono vel illuſtro, ut viam aliis aperiam deinceps idem tentandi. A

Phœnices jam probavimus Chananæorum eſſe ſobolem. Phœnicum porro vel Phœniciæ nomen, ſit licet pervulgatum, obſcuræ tamen eſt originis & perincertæ. Sunt qui ἀπὸ τῶν φοινίκων à palmarum copiâ Phœniciam dictam volunt, alii à colore Rubri maris, unde ſcilicet in Syriæ littora migraverint primi Phœnices; alii à purpuræ colore puniceo, cujus Tyri magnus proventus; alii ἀπὸ τοῦ φόνου à cædibus quibus fuerint olim impensè dediti; alii à Phœnice Tyrio, cujus in Poetarum fabulis multa mentio.

Plerique recentiorum nomen Hebræum eſſe putant à Græcis interpolatum, B
quod quidem Scaliger פנחס *Pinchas*, Fullerus פנק *Panek*, alii פנג *Pannag* ſcribi volunt, nullis authoribus freti: Cum Hebræus ſcriptor vetuſtus nullus extet qui Phœniciam vel Phœnices his nominibus appellaverit. Tantùm in Scripturâ פנחס *Pinchas* (vel quod idem eſt *Phinees*) duorum ſacerdotum nomen eſt, quorum unus Eleazari, alter Heli filius fuit. Et פנק *pannek* Syris eſt deliciari. Et פנג *pan-*
Hiſt. l. 4. c. 22. Edit. Baſil. *nag* Ezech. 27, 5. Septuaginta *caſiam* reddunt, Hieronymus *balſamum*, Joſephus filius Gorjon, quem ſequitur Selomo Jarchi, אפרסמון *opobalſamum*. Malim hîc ſequi Zoharem vetuſtum librum, in quô apparet לחם פנג eſſe aliquid dulciarii operis. Unde eſt quod Chaldæus pro *pannag* habet קוליא κολία Græcam vocem, quam interpretatur Heſychius τὰ ἐκ μέλιτος τραγάλια (legendum τρωγάλια) *bel-* C
laria ex melle. Utut ſit veterum nullus eſt qui פנג *pannag* Phœnicem eſſe dixerit.

His igitur omiſſis, nos Phœnicum vocabulum Græcum eſſe non diffitemur, ſed quomodo Græca ſunt tot populorum, urbium, fluminum nomenclaturæ, quas ex Hebræâ linguâ deſumptas Græci ad ſuæ typum ſic effinxerunt, ut viderentur apud ſe natæ. Ita ex *Moph* fecere *Memphin*, ex *Boſrâ Byrſam*, ex *Pibeſeth Bubaſtum*, ex *Taphnes Daphnas*, ex *Giblis Byblios*, ex *Philiſtæis Allophylos*, ex *Horæis Heroum* urbem, ex *Ar* Moabitarum *Areopolim*, ex torrente *Jabok Jobac-*
Suidas in Ἰαβώ. *chum*, ex torrentibus *Kedron* & *Kiſon*, torrentes τῶν κέδρων & τῶν κισσῶν, id eſt cedrorum & picarum. Ex *Jabneel Jamniam*, ex *Diu-Socotora*, id eſt inſulâ *Socotorâ*, inſulam *Dioſcoridis*. D

Eâ plane ratione Phœnicum vocem à Græcis effictam fuiſſe puto ad inſtar Hebraicarum בני ענק *phene-Anak*; ac ſi *filios Anak*, vel *Anacæos* dixeris. Rectius
Antiq. l. 5. c. 5. & l. 8. cap. 2. quidem ſcripſeris *Bene-Anak*. Sed Græci *Beth* Hebræum paſſim ita emolliunt, ut cum *Sophenem* dicit Joſephus pro *Soba* parte Syriæ. Tale eſt φρέαρ *puteus* ex Hebræo באר *beer*, & φαλαίναι *balanæ* ex Syro בעלי נון *baale-nun*, quaſi piſcium dominos dixeris vel maxime eximios. Et apud Heſychium ἄρφα *arrhabo* pro Hebr. ערבה *araba*. Et Παωφὶ, Φαμενὼθ Φαρμουθὶ Ἐπιφὶ, pro באבה *Babe*, ברמהאת *Barmahath*, ברמודה *Barmude*, אביב *Abib*, totidē nominibus menſiū Ægyptiacorū. Et quod eadem nucis ſpecies Perſis dicitur בסתק *biſtak*, Syris פסתק *piſtak*, Arabibus פסתק *phiſtak*. Quæ triplex diverſitas etiam ab Athenæo his verbis obſer- E
vata eſt: ἃ δὴ νῦν πιστάκια οἱ Σύροι καλοῦσι, ὁ δὲ Νίκανδρος δασέως φιστάκια, Ποσειδώνιος δὲ βιστάκια *quæ nunc piſtacia Syri vocant, Nicander autem cum ſpiritu phiſtacia, Poſidonius vero biſtacia.* Ut jam nemo miretur quod nos בני ענק *bene Anac*, &

Phœ-

A *Phœnices*, & *Punicos* vel *Pœnos* pro iiſdem habeamus. Quid quod ipſi etiam Hebræi לפני *liphne* pro לבני *libne* ſcribi notant Prov. 4, 3. & in aliô locô ſimili, qui tamen mihi non occurrit quod ſciam.

Unum videtur obſtare quod in *ben anak* eſt N duplex: Sed prius excidit per Syncopen vel Apocopen in eâ voce familiarem Hebræis, qui obſervant בת *bath* filiam dici pro *beneth*, & Samſonem Danitam 1. Sam. 12, 11. vocari בדן *Bedan* pro בן דן *ben Dan*, filium Danis, literâ N eliſâ. Quidni pari compendio etiam בענק *beanac* vel *pheanac* olim dictum fuerit pro בן־ענק *ben-Anak*. Maximè cum apud Hebræos in propriis nominibus ſæpe aliquid elidatur. Tale *Abraham* pro pleno B *Ab-rab-hamon* & *Samuel* pro *Saul-meel*.

Summa eſt ex Chananæo nomine *Ben-Anak*, vel contracto *Beanak* Græcos primò *Pheanac*, mox *Phœnicem* feciſſe, more ſuo καλλωπίσαντας τὰ ἔθνη τοῖς ὀνόμασι πρὸς τὸ συνετὸν αὐτοῖς *cohoneſtantes populos nominibus quæ facilius perciperent*, quod vere obſervat Joſephus. Antiq. l. 1. c. 6.

Et verò בני ענק *bene-Anak* filios Anacæorum ſe credi voluiſſe Phœnices inde colligas, quod Carthaginem à ſe conditam nominarunt *Chadre-Anak* הדרי־ענק ſedem Anacæorum, ut legere eſt in Plauti Penulo. Quamvis enim Phœnicum paucos ex Anacæorum familiâ vere ortum duxiſſe non eam inficias, tamen gentis celebritas multis ſuadere potuit ut ab eâ natales ſuos conarentur arceſſere. Act. 5. Scena 2.

C Quid quod in ſingulis gentibus id fere tralatitium eſt, ut nomen ſortiantur à parte ſui nobiliſſimâ. Porro inter Chananæos hæc familia nulli omnium virtute ceſſit, neque ſplendore nominis. Robur erat humano majus, atque ea moles corporis, ut præ illis Iſraelitæ eſſent inſtar locuſtarum. Urbes præcipuæ duæ *Hebron* & *Debir*: Quarum antiquior etiam ante Tanim condita Pharaonis Regiam. Ea fuit arx belli, ut *Debir* literarum ſedes, quæ proinde *Kirjath-Sepher* urbs librorum, & *Kirjath-Sanna* urbs doctrinæ vel legis appellatur à Joſuâ, & ab interprete Chaldæo *Kirjath-Arche* קרית־ארכי *urbs Archivorum*. Etiam Hebroni cognomen *Kirjath-Arba*, id eſt *Arba* civitas, qui fuit conditor gentis Anakæorum. Jacobus Capellus ὁ μακαρίτης hunc Arbam quatuor cubitis procerum fuiſſe colligit ex D nomine. Hebræis enim ארבע *arba* ſignificat quatuor: Et אמות cubitorum vox non rarò ſubauditur. Sed cum *Arba* legatur fuiſſe *magnus inter Anakeos*, id eſt Anakæorum maximus; quatuor cubitorum ſtatura minor fuerit quam ut famæ reſpondeat, minor certe quam vel Goliathi, vel Ogis Regis Baſan, cujus ſponda ferrea Rabbathæ ſervabatur longa novem cubitos. Itaque *Arba* mihi potius per aphæreſin ſit אבי ארבע *Abiarba* ὁ πατὴρ τῶν τεσσάρων, quâ ratione *Ibezer* Num. 26, 30. legitur pro *Abibezer* Joſ. 17, 2. Nempe inter Arbe poſteros quatuor Scriptura memorat qui virtute & robore cæteris præcelluerunt. Hi fuerunt *Anak* filius, & nepotes *Achiman*, *Seſai*, & *Thelmai*. ענק *Anak*, quaſi *Torquatum* dicas, qualis fuit ille Gallus quem devicit Manlius ad Anienem, familiæ nomen fecit.

Num. 13, 33. Joſ. 11, 21. Num. 13, 22. Joſ 15, 15. 49. Jud. 1, 11. 12. ex Arab. linguâ. Deut. 3, 11. Joſ. 15. 13. 14.

E אחימן *Achiman* (ad verbum, *quis frater meus?*) ipſo nomine ſignificabat ſibi neminem eſſe comparem. Idem potuit eſſe cognomen primi Regum Perſiæ, quem Græci vocant *Achæmenem*: Erat enim id elogium regio faſtu dignum, &

Perſico ſupercilio. Talmudici אחימן *Achiman*, tanquam voce deducta ex אח & A
ימין exponunt מיומן שבאחיו τῶν ἀδελφῶν ὑπερδέξιον *dextrâ* ſeu manu *fratribus ſuperiorem*. Fratrem ששי *Seſai* quaſi *Sextum* nuncupatum veriſimile eſt à ſtaturâ ſex cubitorum, qualis fuit Goliath, ut & *Thalmai* תלמי à תלם ſulco, quod pro-
Etymol. Magnum αὖλαξ ἐπιμήκης τομὴ. αὐλὸς, ἡ ἐπιμήκης παράτασις, ςάδιον. ceritate corporis ſulci longitudinem exæquare videretur. Hi fuere gentis proceres, quorum ſola ſpecies exploratores terræ Chanaan ita perculit, ut redeuntes ad ſuos, reliquorum Chananæorum mentione vix factâ, ſolos Anacæos ſemper creparent & in ore haberent. *Robuſtus eſt* (inquiebant) *populus qui habitat in eâ terrâ, & civitates munitæ valde; Etiam Anacæos ibi vidimus.* Rurſus: *Populus omnis, quem in eâ vidimus, ſunt homines proceri; Etiam ibi vidimus gigantes* בני ענק (*bene Anak*) *filios Anak.* Quâ figurâ dixit Homerus; Τρωάς τε καὶ Ἕκτορα; B
Et Lucas: *cum mulieribus & matre Jeſu.* Et David aut quiſquis eſt, in titulo Pſ. 18.
Num. 13, 28. 33. *Liberavit eum Deus à manu omnium hoſtium ſuorum, & à manu Saulis.* Un-
Deut 9, 2. de in Judæorum caſtris trepidatio & murmur ingerentium ſubinde: *Quis ſtabit*
1. Chron 20, 4. Et 2. Sam. 22, 26. *coram filiis Anak?* Hi tamen à Joſuâ victi & fugati ſunt, coactique ſolum vertere, & migrare ad Philiſtæos: Ubi eorum reliquias hæſiſſe veriſimile eſt uſque ad tempora Davidis. Anacæos enim fuiſſe Goliath & Lachmi fratres, & *Sippai*, & Iſbibenob, & Gigantem illum ſedigitum à Jonathane occiſum Hebræorum magiſtri inde colligunt, quod ii omnes nati legantur in urbe Gath, quæ fuit una earum urbium in quas ſeceſſerant Anacæi à Joſuâ pulſi. Neque id obſtat quod C
dicuntur patrem habuiſſe הרפא *Rapha*; quaſi fuerint è poſteris *Rephaim* ſeu *Raphæorum*, non autem Anacæorum. Nam ibi loci *Rapha* eſt appellativum, non proprium viri nomen, ut apparet ex articulo præfixo. Itaque *Rapha* eſt quivis gigas. Addo multos eſſe qui putent etiam Raphæos gigantes Anacæorum fuiſſe prolem. Præter Gath etiam Gazæ & Azoti habitarunt reliquiæ Anacæorum, alibi nuſquam, ut expreſſe habetur Joſ. 11, 22. Proinde mihi ſuſpectum eſt quod habet Græca verſio Jerem. 45, 5. ἀπερρίφη Ἀσκάλων καὶ τὰ λοιπὰ τῶν Ἐνακὶμ vel καὶ οἱ κατάλοιποι Ἐνακὶμ. Unde Theodoretus & alii colligunt Anakæos etiam Aſcalone degiſſe. At malo ſequi Hebræos qui non habent שארית ענקים *reliquia Anacæorum*, ſed שארית עמקם *reliquia vallis eorum*, atque id ſequitur D
Vulgatus interpres.

Antiq lib. 5. cap. 2. Si quis plura deſiderat Anacæorum monumenta, reperiet apud Joſephum eorum oſſa Hebrone ſuo ævo adhuc oſtenſa majora quam ut quis credat qui non vi-
Itiner. p. 56 derit. Simile quid refert Benjamin Tudelenſis, Anacæi cujuſdam *Abcamazi* nomine qui regnaverit ſcilicet orbe toto, vidiſſe ſe Damaſci coſtam pendentem in palatio, longam novem ſpithamas, latam duas. Neque aliò pertinet quod in Atticis ſcribit Pauſanias, in Aſteriâ prope Miletum inſulâ repertum fuiſſe cadaver longum decem cubitos Aſterii Herois, cujus pater fuit *Anax* terræ filius, id eſt Anacæus gigas. Ἀστερίαν, inquit, τὴν ἑτέραν ὀνομάζουσι. καὶ τὸν Ἀστέριον ἐν αὐτῇ ταφῆναι λέγουσιν. εἶναι δὲ Ἀστέριον μὲν Ἄνακτος, Ἄνακτα δὲ γῆς παῖδα. ἔχει δὲ ὁ νεκρὸς οὐδὲν τι μεῖον πηχῶν E
δέκα. Ab hoc Anacte Miletus olim *Anactoria* dicta eſt. Euſtath. in Iliad. α p. 16. Καὶ κύριον ὄνομα φέρεται Ἄναξ υἱὸς γῆς καὶ οὐρανοῦ, ἀφ' οὗ καὶ ἡ Μίλητος Ἀνακτορία ἐκλήθη ποτέ.

Stepha-

A Stephani epitomaſtes voce Μίλητος pro Ἄνακτος perperam habet Ἀνάκτορος, cum
de Mileto ſcribit: Ἀπὸ Ἀνάκτορος τῆς γῆς καὶ οὐρανοῦ ὠνομάσθη Ἀνακτορία. Indidem fa-
ctum id eſſe putaverim, quod apud Poëtarum antiquiſſimos nomen Ἄναξ in ho-
nore eſt tanquam ſacrum & auguſtum, Regibusque & heroibus peculiare. Etiam
Dioſcuros Ἄνακας ideo dictos eſſe conſentaneum eſt, quod ſtatura & Majeſtate
cæteris mortalibus anteſtarent. Apparet ergo gigantum Anacæorum magnam
fuiſſe celebritatem, neque potuiſſe Chananæos digniore virtutis elogio cohone-
ſtari, quam ſi ſe בני ענק filios Anacæorum prædicarent, unde ſumpſit originem
Phœnicum vocabulum quâ ratione diximus.

B Ut in Africa porro qui Carthagini & mari propiores erant *Phœnices* ſimplici-
ter, qui in interiorem Africam conceſſerant *Libyphœnices* vocabantur, utpote *mi-* Decad. 3. l. 1.
ſtum Afris Punicum genus, ut in Livio habetur; ita hic Phœnicibus qui maritimam
regionem incolebant oppoſiti *Syrophœnices* qui Syriæ proximi erant, & Syris ferè
permixti. Syriam hic ſumimus non ut Phœnicem includit, ſed ut ei opponitur;
qua ratione ſcribit Plinius *circumfundi Syria Phœnicen*, & Dionyſius Periegetes:

Οἱ μὲν ἐπ' ἠπείρῳ, τούσπερ Σύρους καλέουσι, Plin. lib. 5. c. 12.
Οἱ δ' ἁλὸς ἐγγὺς ἔασιν, ἐπωνυμίην Φοίνικες,
Interiora tenent alii, gens illa Syrorum eſt,
Littus habent alii, Phœnicum nomine dicti.

C Inde adagium apud Suidam Σύροι πρὸς Φοίνικας *Syri contra Phœnices*, quo alii aliis
opponuntur. Et Aelianus ibidem verbo ὑπόστασις: Ἀπέστη τὸ Σύρων, καὶ Φοινίκων τοὺς
γείτονας προσέλαβεν, *defecit Syrorum gens & Phœnicum vicinos aſſumpſit*. Syrophœ-
nices igitur medii inter hos duos populos occupabant regiones in utriusq; con-
finio ſitas, Heliopolim puta, Chalcidem & Marſyæ tractum. Quibus acceſſere
Damaſcus & Abyla Lyſaniæ quas Cœleſyriæ adſcribunt Ptolemæus & Strabo;
Sed Euſebius & Hieronymus Phœniciæ, Tertullianum ſequuti, qui *Damaſcum* lib. adverſ.
in Syrophœnicem transſcriptum eſſe aſſerit *ex diſtinctione Syriarum* à Romanis ſci- Jud & cont.
licet facta. Quod ipſum de Damaſco jam ante ſcripſerat Juſtinus Martyr; Marc. l. 3.
νῦν προσνενέμηται τῇ Συροφοινίκῃ λεγομένῃ *nunc attribuitur illi oræ quæ Syrophœnice* In dial. cum
D *dicitur*. Tryph. Jud.

Confirmat id quod diximus Syrophœnicem eſſe Cœles Syriæ partem circa
Damaſcum Marci interpres Arabs, vir quisquis fuerit doctiſſimus. Is enim hæc Marc. 7, 26.
Evangelii verba ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνὶς Συροφοίνισσα τῷ γένει ad verbum ita reddidit;
& erat Græca Syra, & genus ei מן אלעור *ex Algaur*, id eſt ex *Cœleſyria*. Nam *Al-
gaur* id ipſum eſt quod Græcè κοῖλον concavum. Unde & vitium illud oculi quod
Græci κοίλωμα vocant, in Avicenna nominatur עור אלעין *guvvur alaini*. Et
cavernæ מעאראת *megarath* Arabicè à cavitate dicuntur, unde & Græcè μέγα-
ρα Heſychio & Phavorino ſunt κατάγεια οἰκήματα *ſubterranea domus*. Sed ne me-
ris conjecturis videamur hic niti, præeuntem habemus Geographum Nubien-
E ſem, qui quinta parte climatis tertii docet quid ſit *Algaur* his verbis: *Habita-
tiones gentis Lot* (id eſt Moabitarum & Hammonitarum) *mare fœtidum* (id eſt
mortuum) *& Zogar* (Segor) *usque ad Baſan & Tiberiadem vocantur Algaur*:

Dion. Perieg. לאנא בקעה בין גבלין *quia eſt planities inter duos montes.* Planum eſt deſcribi A *Cavam Syriam.*

> Ἣν Κοίλην ἐνέπουσιν ὁμώνυμον, οὕνεκ᾽ ἄρ᾽ αὐτὴν
> Μεσσὴν καὶ χθαμαλὴν ὀρέων δύο πρῶνας ἔχουσι,
> *Quam dixere Cavam, celſo quia vertice montes*
> *Hanc utramque premunt gemini, & ſubſidere cogunt*

Jam ſi *Algaur* Cœleſyria eſt, etiam eo pertinet regio circa Damaſcum inter Libanum & Antilibanum, quæ vel maxime proprie Cœleſyria dicitur. Strabo: *Omnis quæ ſupra Seleucidem eſt, & in Ægyptum & Arabiam usque recedit, Cœleſyria appellatur: Propriè vero quæ Libano & Antilibano definitur,* id eſt ager Damaſcenus. B Nam Cœleſyriam illam propriè dictam Strabo latam eſſe dicit ſtadiis CC, hoc eſt XXV. millibus, & longiorem duplo. Et agro Damaſceno Geographus Arabs unam ſtationem latitudinis, & longitudinis duas tribuit; quarum ſingulas ſi juſtæ ſint recte definit vir doctiſſimus Gabriel Sionita ſpatio XXV millium. Itaque eadem eſt menſura.

Cœleſyria ut Arabibus *Algaur*, ita Hebræis עמוקה *Amuca*, & Syris עמיקא *Amyca*, id eſt profunda dicebatur. Unde Ἀμύκης πεδίον *Amyca campus* in Polybio lib. 5. cum de Oronte amne ſic agit: τὴν ἀρχὴν τοῦ ῥεύματος λαμβάνων, ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Λίβανον καὶ τὸν Ἀντιλίβανον τόπων, καὶ διανύσας τὸ καλούμενον Ἀμύκης πεδίον, ἐπ᾽ αὐτὴν ἵεται τὴν Ἀντιόχειαν *è proximis Libano & Antilibano locis ortus, per eam quam* C *Amyca planitiem nominant labens, Antiochiam petit.*

Sunt qui Phœnices prope Syriam Syrophœnices dici putant διακριτικῶς, ut diſtinguantur ab Africanis Phœnicibus, id eſt Pœnis. Itaque ex horum ſententia Syrophœnix idem qui Phœnix. Quo ſenſu à Luciano uſurpari palam eſt in concilio Deorum; Ibi enim Bacchus legitur eſſe Συροφοίνικός τινος ἐμπόρου, τοῦ Κάδμου θυγατριδοῦς *Syrophœnicis cujusdam mercatoris, Cadmi* ſcilicet *nepos.* Syrophœnicis id eſt Phœnicis ſive Tyrii. Tyrus enim fuit Cadmus; unde & alibi vocatur ab eôdem Luciano Κάδμος ὁ νησιώτης, quia natus ex Tyro inſula. Potuit pari ratione Marcus Syrophœniſſæ nomine Tyriam intelligere vel Sidoniam. Eam enim ex illis partibus fuiſſe oriundam videtur poſſe colligi ex Marci collatione cum Matthæo qui ſic habet cap. 15. verſ. 21. *Et egreſſus inde Jeſus receſſit* D *in partes Tyri & Sidonis; & ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa, &c. Sic Juvenalis Satyra octava:*

> *Obvius aſſiduo Syrophœnix udus amomo.*

Syrophœnix id eſt Phœnix. Ita nominat unguentarium, quia unguenta in Phœnice laudatiſſima fuere. Dioſcorides ubi de Lilino unguento: δοκεῖ δὲ διαφέρειν τὸ ἐν Φοινίκῃ *præſtantiſſimum eſſe videtur quod in Phœnice conficitur.* Plinius de unguento lib. 13. c. 1. *Cyprinum in Cypro, deinde in Ægypto, ubi Mendeſium & Metopium ſubito gratius factum eſt. Mox hæc abſtulit Phœnice.* Item: *In Cyprinum addunt myrrham & panacem. Hoc optimum Sidone.*

Sunt & quibus Syrophœnices iidem ſunt cum Cœleſyris. Res patet ex his Eu- E ſiapii de Libanio: ὃ πάντες οἱ Συροφοίνικες ἔχουσι κατὰ τὴν κοινὴν ἔντευξιν ἡδὺ καὶ κεχαρισμένον,

A *τον τούτου παρ' ἐκείνου λαβεῖν μετὰ παιδείας ἔξεστιν quod ſuave & jucundum habent in vulgari colloquio omnes Syrophœnices, hoc ab illo cum eruditione petere licet.* Syrophœnices id eſt Cœleſyri. Libanius enim Antiochiæ natus erat Cœleſyriæ metropoli. Idem Eunapius: Λιβάνιον δὲ Ἀντιόχεια μὲν ἤνεγκεν ἡ τῆς Κοίλης καλουμένης Συρίας πρώτη πόλεων *Libanum quidem produxit Antiochia Cœleſyriæ quam vocant metropolis.*

CAPUT II.

Phœnicum navigationes & coloniæ quam multæ.

B PHœnice colonias emiſit fere per totum orbem. Variæ cauſæ migrationum. Quarum præcipua ſoli anguſtia, poſtquam Phœnices maximam partem occuparunt Iſraelitæ. Nulli mercatores Phœnicibus θειότεροι. Eorum coloniæ in Cypro, Ægypto, Cilicia, Piſidia, Cariâ, Rhodo, Bithynia, Thracia, Samothracia, & aliis Inſulis Ægei & Cretici maris, Creta, Græcia, Illyrico, Sicilia, Sardinia, Hiſpania, Balearibus, Africa intra Gades & extra; Gallia, Caſſiteridibus, Thule, Syria, Arabia, mari Perſico &c.

PHœnice licet terrarum anguſtiſſima, tamen in orbem totum colonias emiſit è ſuo ſinu; incolarum aliis imperii cupidine ſollicitatis, aliis novarum rerum avidis, aliis crebris terræ motibus fatigatis, aliis multitudinis domi minuendæ gratiâ nova & externa domicilia armis ſibimet quærere coactis. Hæc partim ex
C Curtio, partim ex Salluſtio, in quibus id maximè probo quod ultimo loco allatum. Poſtquam enim terra Chanaan pæne univerſa occupata fuit à Judæis duce Joſua, littoralis illa tænia quæ ampliſſimæ genti ſola relicta eſt, cum tantæ multitudini non ſufficeret, pars Phœnicum multo maxima è terra ſua exules mari ſe commiſerunt, alias quæſituri ſedes. Quod facile fuit exequi, quia quicquid ad navigationem requiritur ipſis abunde ſuppetebat, mare apertum, portus commodi, multa ex Libano materies navibus fabricandis, juventus animoſa & induſtria. Proinde, Tibullo teſte,

Prima ratem ventis credere docta Tyrus.

Et Phœnices primi omnium longinquas profectiones ſuſceperunt, & maris im-
D perium diu tenuerunt, quia navigandi peritia reliquas gentes longo intervallo ſuperabant. Merito igitur Lucianus in Toxari nullos eſſe aſſerit θειοτέρους ἐμπόρους diviniores mercatores Phœnicibus; cum non in Pontum ſolùm aut Boſphorum usque navigent, ſed quaqua verſus Græcum & Barbarum mare percurrant, & omnia prope littora quotannis perſcrutati, nonniſi extremo Autumno in patriam revertantur.

Illorum porro colonias dinumerare non eſt facile; neque vero id oneris in nos ſuſcipimus: Tamen hæ præcipuæ ſunt & ex hiſtoria notiſſimæ. In Cypro Citium & Lapethus à Belo, Carpaſia à Pygmalione, Cinyreium à Cinyra conditæ, Cerynia item & Paphus & Amathus Cypri urbs vetuſtiſſima, in qua Rex Phœnicum Adonis colebatur. In Ægypto caſtra Tyriorum prope Memphin, ubi peregrinæ
E Veneris fanū (Thebas addunt ſed fabuloſè.) In Aſia minore Cilicia, quam conditorem habuiſſe volunt Cilicem filium Agenoris; Et Cilicibus vicini Solymi qui

Γλωσ-

Γλῶσσαν μὲν Φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες A

ipſo ſermone ſatis prodebant ſe Phœniciæ eſſe originis. Quod & aliunde patet. Nec procul inde Caria Phœnice dicta à Corynna & Bacchylide apud Athenæum lib.4. Et Rhodus in qua multa veſtigia ſuperſunt Phœnicum habitationis. Et Bithyniæ pars Mariandyna cum urbe Pronecto, quam vel Phœnices condidere, vel ipſe Phœnix. Adde inſulas Ægei & Cretici maris, Samothraciam, Imbron, Thaſum, Samon, Oliarum, Theran, Cythera, Melon, Anaphem, hanc Membliarum, illam Byblida olim appellatam; Et Cretæ urbem Itanum; Et in Græcia Thebas; Et populum Atticæ Gephyræos, Spartam etiam, ſi Timagoræ credimus, qui eam deducit ἀπὸ τῶν μετὰ Κάδμου Σπαρτῶν; Et Thraciæ loca quædam circa Pangæum; Et Illyrici Butoen vel Butoam urbem, & populos Encheleas; Et in Sicilia Motyen & Lilybæum; Et in Sardinia Caralim & Sulcos; Et in Hiſpania Malacam, Auderam, Carteiam, Carthaginem Novam, & vicinas inſulas Gades, Ebuſum, Baleares; & in Africa cis Gades, præter celebrem illam Romani imperii æmulam, & terrarum orbis avidam Carthaginem, Auſatam ab Ithobalo illo conditam de quo 1.Reg 16,31. Abrotonum, Tripolim, Leptim triplicem, Adrumetum, Tunetem, Uticam, Hipponem, Chalcem, Tingin; cum inſulis Ægimuro, Cercinna, Gaulo, Lampade, Coſſura, Eudipne, Iſtô, Melitâ; & extra Gades, Lixum, Thymiaterium, Caricum murum, Gytten, Acran, Melittan, Arambyn, Cernem ab Hannone conditas, qui triginta hominum millia eo deduxit in coloniam. Taceo trecentas urbes quas à Phœnicibus ad Oceanum extructas Nigretes & Pharuſios excidiſſe ſcribit Eratoſthenes; Et magnam in mari Atlantico inſulam plurium dierum navigatione à Libya diſſitam, quam à ſe occupatam Carthaginenſes in aſylum ſibi deſtinabant, ſi ſuæ urbi quid accidiſſet ſecus. Et colonias quas in Galliam & Caſſiterides & Thulem usque miſiſſe mihi ſit veriſimile, ut ſuo loco dicam: Neque dum egi de Phœnicum coloniis vel in ipſa Phœnice, vel in vicina Syria, Tyro, Arado, Tripoli, Emiſa ad Euphratem, nec de Arabiæ Elana ad mare Rubrum, neque de maris Perſici inſulis Tyro vel Tylo & Arado. Jam de ſingulis obiter, ſi modo aliquid occurrat noſtra commentatione dignum.

B C D E

CAPUT

A

CAPUT III.

Phœnices in Cypro.

CInyras Cypri Rex Adonim ex Myrrhâ genuit circa Trojana tempora. Tria nomina Phœnicia, Cyniras Muſicæ artifex, Agamemnoni æqualis A Belo conditæ urbes Citium & Lapethus. Pygmalionis pater & Didus Belus vel Methres vel Margenus, id eſt מתגאן. Alius Belus multo antiquior. Pygmalion פוג מעליון Πυμάλιον. Paphus ſucceſſor [al. Epaphus & אביב] Paphum condidit. Elulæi expeditio in Citiæos. Citium forte כתים. De Citio quædam. *Carpaſia* vel *Carbaſia* urbs ad ventum *Carban* ad occaſum brumalem, Chald. גרבית *garbith*, *Cerynia* vel *Cerinaum*, *&c.* fortè קרנ״ים *Karnajim*. *Lapethus* vel *Lepethu* urbs i. e. ſtatio, ab Arabico לבת *labatha* ſtare. ὁρμεῖν, ἱςᾶναι. *Vrania* cives in ſtellas. Inde *Vrania* dicta. Imo ab B *Vrania* cultu. *Amathus* ab חמת *Amath*. Jonathan habet אנתוסאי *Amathuſios* pro Sinæis. Amathuſii reliquiæ Phœnicum. Amathunte cultus Adonis. Amathuſa mater Cinyræ. Imo Pharnace פרנקא Amathuſii in boves, inde *Ceraſta* Cyprus cur *Ceraſtis*. *Malica* Hercules. *Curium* & *Marium* a Cinyræ filiis conditæ. Curium & Curias & Marium unde dicantur. *Golgos* à *Golgo* ſcilicet Adonidis filio. Quin à גלגל *Golgol* deflexum. Multa de Golgo. *Idalium* non dicitur à Sole, ſed ab *Idala* Joſ. 19, 15. Ab Hieronymo ſcriptum *Iadela*, id eſt locus Deæ ſeu Veneri ſacer. Cyprus à Cypro Cinyræ filio. Cyprus muliebre nomen Cyprus inſula potius à Cypri flore, Arab. *alhenna* & Hebr. כופר *Copher* Cant. 1. Tremithus à terebinthis.

ANte Trojani belli tempora in Phœnice & Cypro regnabat Cinyras, qui ex Myrrhâ filiâ Veneris amaſium Adonin genuit. Cinyras Phœnicibus erat כנור *Cinnor* vel *Cinor*, Myrrhâ, מור *Mor*, Adonis אדוני *Adoni*. כנור *Cinor* Græce C κινύρα eſt Citharæ ſpecies à quâ Cinyræ nomen inditum. Cauſam habes apud Suidam: Κινύρα &c. Θείαντος παῖς βασιλέως Κύπρου, ζάπλουτος, ὃν φασιν ἁμιλλώμενον τῷ Ἀπόλλωνι ὡς οἷα μουσικῆς τεχνίτην ἀπολωλέναι. διὸ καὶ Κινύρας ἐκλήθη παρωνύμως τῇ κινύρᾳ *Cinyra filius Thiantis Regis Cypri, valde dives, quem ajunt ut Muſices artificem cum Apolline certantem periiſſe. Quapropter etiam Cinyras vocatus eſt, quô nomine ad cinyram* (id eſt citharam) *alluditur*. Hic eſt ille Cinyras vel Cinyres à quô Agamemnon thorace donatus eſt. Homerus Iliad. λ. de Agamemnone,

—— Θώρηκα περὶ ςήθεσσιν ἔδυνε
Τόν ποτέ οἱ Κινύρης δῶκε ξεινήιον εἶναι:
D Πεύθετο γὰρ Κύπρον τε μέγα κλέος.
—— *munit præcordia thorax.*
Pro xenio quem Rex Cinyras donaverat olim:
Nam fuit uſque Cyprum celeberrimus.

Eſt & id petitum ex hiſtoriâ quod apud Poetam Æneæ dixit Dido in primo illo congreſſu,

—— *genitor tum Belus opimam* Æn. lib. 1.
Vaſtabat Cyprum, & victor ditione tenebat.

Belum enim hanc inſulam tenuiſſe docent ab illo conditæ urbes Citium & Lapethus. Alexander Epheſius apud Stephanum in Λάπηθος:

Βήλῳ δ' αὖ Κίτιόν τε, καὶ ἱμερόεσσα Λάπηθος.
E *Præterea Beli Citium, & peramœna Lapethus.*

Neque verum eſt quod in Virgilii locum ſcripſit Servius, Cyprum à ſe ſubactam Belum Teucro conceſſiſſe ut in eâ collocaret imperium. Nam tempora non

conveniunt; Et Beli filium Pygmalionem poſt Belum in Cypro regnaſſe diſcimus ex Neanthe Cyziceno & ex commentariis Aſclepiadis Cyprii περὶ Κύπρου καὶ Φοινίκης, quos citant Porphyrius Tyrius libro quarto περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων, & Hieronymus in Jovinianum lib.2.cap.9. ubi Eantem pro Neanthe perperam legi moneo. Belus pater Didonis alio nomine *Methres* dictus eſt, ſi Servio credimus, Sed in Phœnicum annalibus apud Menandrum, idem appellatur Μάτγηνος, id eſt מתגאון *Mitgaon* vir eximius. Regnavit annis 32. & Pygmalion annis 40. Cave ne Belum illum confundas cum priſco Belo primo Rege, de quo Poëta:

Implevitque mero pateram, qua Belus & omnes
A Belo ſoliti.

Pygmalion eſt פוגמעליון *Pugmeelion* quies ab altiſſimo Deo, uno verbo Παυσίθεος, פוג Hebræis eſt פוגה, & *Elion* Deus Phœnicum, ut ex Sanchoniathone conſtat. Melchiſedech Rex Chananæus verum Deum hoc eodem nomine coluit Gen. 14,18.19. Pygmalioni ſucceſſit Paphus qui Paphum in Cypro condidit. Ubi inclitum illud templum Paphiæ Veneris, de quô multa Tacitus (quæ alibi non reperias) lib.2. hiſtor. Eô loci primum appuliſſe fertur Venus è mari emergens. Alluit Παφίης νυμφίιον ὕδωρ Σέτραχος ἱμερόεις *Veneris ſponſalis aqua Setrachus amabilis*, in quo cum Adonide lavabatur. Ita habet Nonnus lib.13. Itaque pro Σέτραχος legerim lubens Ἔστραχος. Id eſſet Syris libidinoſus amnis, ut אשתרח *eſtarach* verbum *ardere libidine* Rom.1,27.& 1.Pet.4,4. Sic Aphacis prope Libanum nomen fuit ab amplexibus Veneris & Adonidis ut ſuo loco dicetur. Tamen in Lycophrone Σάτραχος vel Σέτραχος eſt Cypri amnis. Paphus pro Epapho dictus, & Epaphus Ægyptiis Ἐπαφὶ eſt אביב *Abib*.

Pygmalione recentior Elulæus annis fere CL claſſe vectus in Cyprum Citiæos ab imperio Phœnicum cum defeciſſent ad obſequium reduxit. Menandri verba ſunt apud Joſephum Antiquit. lib.9.cap.14 Καὶ Ἐλουλαῖος ὄνομα ἐβασίλευσεν ἔτη τριάκοντα ἕξ. Οὗτος ἀποστάντων Κιτιαίων ἀναπλεύσας προσηγάγετο αὐτοὺς πάλιν. Rex Elulæus Salmanaſſari fuit σύγχρονος, à quô decem tribus abductæ. Nomen ut *Hillelis* ab הלול *hillul* id eſt à laude videtur ductum.

Joſephus, Euſebius, Hieronymus & alii Citium adeoque Cyprum putant Hebraicè dici כתים *Cethim*, quod facile conceſſero, modo ne referatur ad priſcum illum *Cethim* filium Javan, Gen.10,4. quem in Italiâ fixiſſe ſedes pluribus ſupra docuimus. Citium urbs fuit nobilis, ſed nulla re celebrior, quam ortu Zenonis Philoſophi, & obitu Cimonis Athenienſis, quem poſt mortem Citienſes ut Heroem coluerunt. Ævo Alexandri Citium Regem habebat proprium, qui Alexandro donavit μάχαιραν θαυμαστὴν βαφῇ καὶ κουφότητι enſem tincturâ & levitate mirabilem quâ deinceps ſemper uſus eſt. Phœnices fuiſſe incolas ſcribunt Laërtius & Suidas in Zenone.

Vid Diod. lib. 17 & Plut. in Cimone, Plut. in Alex.

Phœnicum item urbes in Cypro fuere *Carpaſia, Cerynia*, & *Lapethis* vel *Lapethus*, de quâ jam ante. Scylax; Καρπασεία, Κερύνεια, Λάπηθις Φοινίκων. *Carpaſia*, vel ut alii *Carbaſia* unde dicatur nos docet ex Demetrio Salaminio Stephanus Byzantinus: Δημήτριος δ' ὁ Σαλαμίνιος Καρβασίαν φησὶν, ὅτι πρὸς τὸν καλούμενον Καρβᾶν ἄνεμον

κεῖται

A κεῖσθαι ἀνέμῳ *Demetrius Salaminius Carbaſiam dicit, quia ad ventum Carban dictum ſita videtur.* Carbas à Vitruvio lib. 1. cap. 6. ponitur circa Solanum inter Aquilonem & Eurum, in quo ſitu eſt Cypri *Carpaſia.* Itaque *Carbas* idem ventus qui Chaldæis גרבית *garbith.* Docti *Cæciam* exponunt & Boream. Fruſtra igitur Carban à Caribus dici ſomniant, aut à Carbanis populis qui nuſquam ſunt.

Cerynia Plinio *Corinæum*, Ptolemæo Κερυνία, & in tabulis *Ceraunia*, hodie *Cerines*, variante ſcripturâ ut fit in peregrinis nominibus. Phœnicibus forte קרנים *Karnajim*, cujus nominis in Phœnice plura oppida. A Cerynia diverſa eſt Cinyria de quâ Plinius & Nonnus lib. 13. ubi legitur urbs eſſe ἐπώνυμος πετρῶν
B ἀρχεγόνου Κινύραο *cognominis petris priſci Cinyræ.*

Lapethum vel Lepethim Strabo & Stephanus ſcribunt habuiſſe ὕφορμον & νεώρια *navium ſtationem & navalia.* Unde origo certa nominis. Arabibus enim לבת *labitha* eſt in aliquô locô ſtare, morari & deſidere. Vide N. T. Arabicum Act. 9, 9. & 11, 26. & 18, 20. & in Alcorano Joſephi Suratam verſu 42. & Cebetis tabulam Arabicam pag. 14. & 54. Hinc Lapethus vel Labithus linguâ Phœnicum idem quod ὅρμος ſeu ſtatio. De nave enim ὁρμεῖν eſt ſtare. Ita explicat Philoſophus lib. de Poetica cap. 21. τὸ ὁρμεῖν, inquit, ἐστὶν ἱστάναι τι. Proinde in Homero Odyſſ. α. Νηῦς δέ μοι ἥδ᾽ ἕστηκεν *navis autem mihi ſtetit*, id eſt ὥρμισται. Loco ſuo dicetur Africæ *Leptin* & Cypri *Lepethin* voces eſſe ſynonymas. Nonnus lib.
C 13. habet ἐκ δὲ Λαπήθων, tanquam à recto τὰ Λάπηθα.

Diodorus lib. 20. pag. 757. *Uraniæ* meminit tanquam urbis Carpaſiæ vicinæ. Libri MSS. habent ἡρανίαν, editi οὐρανίαν rectius. Nam inter oppida Cypria recenſetur à Nonno ubi ſupra,

——— οὐρανίης πέδον ἕδρης,
Αἰθερίῳ κοινῶνος ἐπώνυμον. ὅττι πολίτας
Ἔστρεφεν ἀστράπτοντας ἐπουρανίων τύπον ἄστρων.
——— *ager Uraniæ urbis,*
Cum celſo commune polo quæ nomen adepta eſt,
Propter mutatos in lucida ſydera cives.

D Cujus fabulæ veſtigia alibi non reperi. Sed undecunque illam acceperit Nonnus, non dubito quin Urania urbs nomen habuerit ab Uraniâ Venere, cujus cultum ex Aſcalone Phœnices in Cyprum eſſe translatum ſcribit in Clio Herodotus, atque id aſſerere ipſos Cyprios.

Amathus etiam Phœnices habuit conditores, vel ex familiâ חמתי *Amath* filii Chanaan, vel ex Sinæis, ſi Jonathani credimus, qui Gen. 10, 17. pro Sinæis habet אנתוסאי *Anthuſae*, id eſt *Amathuſios*, ut Hieroſolymitanus כפרוסאי *Caproſae*, id eſt Cyprios. Mirum eſt viros doctos potuiſſe hic ceſpitare. Utut ſi Amathuſios pro Phœnicibus eſſe habitos etiam ex Theopompo ſcimus, quem hiſtoriarum lib. 12. narraſſe teſtatur Photius τίνα τρόπον Ἕλληνες οἱ σὺν Ἀγαμέ-
E μνονι τὴν Κύπρον κατέσχον, ἀπελάσαντες τοὺς μετὰ Κινύρου, ὧν εἰσὶν ὑπόλοιποι Ἀμαθούσιοι *quomodo Græci qui cum Agamemnone* (ad Trojam militaverant) *Cyprum obtinuerunt, iis ejectis qui cum Cinyrâ erant*, id eſt Phœnicibus, *è quibus reliqui ſunt A-*

mathuſii. Amathunte pro Deo colebatur Adonis, quem cum Ægyptio Oſiride nonnulli confundentes Adonim Oſiridem appellabant. Hinc Stephanus: Ἀμαθοῦς πόλις Κύπρου ἀρχαιοτάτη ἐν ᾗ Ἄδωνις Ὄσιρις ἐτιμᾶτο. ὃν Αἰγύπτιον ὄντα, Κύπριοι καὶ Φοίνικες ἰδιοποιοῦνται. *Amathus, Cypri urbs vetuſtiſſima in quâ colebatur Adonis Oſiris; quem licet Ægyptium Cyprii & Phœnices ſibi vendicant.* Hæc tam vera quam quod ſequitur vel ab Amathone Herculis filiâ dici Amathuntem; vel ab Amathusâ matre Cinyræ. Quin Heſychio *Pharnace* eſt Cinyræ mater. Κινύρας, Ἀπόλλωνος καὶ Φαρνάκης παῖς βασιλεὺς Κυπρίων: Neque id à vero eſt alienum; cum Phœnicium nomen ſit פרנקא *Pharnace* quod delicias ſonat. Amathuſios ira Veneris propter hoſpites immolatos, mutavit in cornutos boves, *unde etiam nomen traxere Ceraſtæ*, ſi Ovidio credimus Metam. l. 10. fab:6. Quin Ceraſtæ dicti ſunt Cyprii omnes, quia ipſa inſula *Ceraſtis*, à frequentibus promontoriis in cornuum modum prominentibus. Stephanus: ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Κεραστὶς ἀπὸ τοῦ πολλὰ ἄκρα ἔχειν Hinc Nonnus lib. 13. & paſſim Κεραστίδος εἰς χθόνα Κύπρου. Male ſcribitur Κεραστάδος. Ab iiſdem Amathuſiis cultus Hercules *Malica*, id eſt מלכא *Malca* Rex. Heſychius Μάλικα, τὸν Ἡρακλέα, Ἀμαθούσιοι.

Curium etiam & *Marium* Cypri oppida condidiſſe putantur *Curieus* & *Marieus* Cinyræ filii. De priore ſic Stephanus: Κούριον, πόλις Κύπρου, ἀπὸ Κουρέως τοῦ Κινύρου παιδός. Et de poſteriore: Μάριον, πόλις Κύπρου ἡ μετονομασθεῖσα Ἀρσινόη, ἀπὸ Μαριέως Et paulo poſt: ὁ Κινύρου Μαριεύς; Sed hi Cinyræ filii non ſunt aliunde noti quod ſciam. Itaque res mihi ſuſpecta. Et Curium æque ac Curiadem vicinum promontorium in mare multum prominens putaverim ab ubertate piſcium כורי *curi* vel *cauri*, id eſt εὔιχθυν piſcoſum appellaſſe Phœnices. Et *Marium*, hodie *Marin*, iisdem erat מרי *Mari*, quaſi κυριακὸν dixeris vel βασιλικόν. Itaque Græcâ linguâ vulgari vicinus amnis hodieque vocatur *Vaſili potamo* regium flumen. Prope Curium fuit ſylva & templum Hylatæ Apollinis de quo Lycophron verſ. 448. Ubi Scholiaſtes perperam ſcribit Κάριον pro Κούριον.

Fertur & *Golgon* à *Golgo* dici Veneris & Adonidis filio. Ita habet Theocriti Scholiaſtes in Adonia. Γολγὸς, πόλις Κύπρου, ὠνομασμένη ἀπὸ Γολγοῦ τινος Ἀδώνιδος καὶ Ἀφροδίτης. Quin *Golgon* deflexum nomen eſt à Phœnicio גלגל *Golgol*. Hebræi *Galgal* & *Gilgal* & *Gilgul* dixerint. Sed & *Golgol* legi voluit Hieronymus in locis. *Golgol* inquit, *quæ eſt Galgal*. Hujus nominis loca quædam habuit terra Chanaan à rotunditate ſic dicta. Græci Γόλγον & Γόλγους dicunt, finali L abjecto, ut in Ἀννίβᾳ & Ἀσδρούβᾳ. Antequam Paphi Agapenor templum ſtruxiſſet Veneri, ἡ θεὸς πρὸ δὲ Κυπρίων τιμὰς εἶχεν ἐν Γόλγοις καλουμένῳ χωρίῳ *à Cypriis dea colebatur in loco Golgis dicto*. Ita Pauſanias in Arcadicis. Proinde Theocritus in Adonia.

Δέσποιν' ἃ Γολγώς τε καὶ Ἰδάλιον ἐφίλασας
Golgon & Idalion quæ diligis, ô Venus alma.

Et Lycophron in Alexandrâ.

—— γαῖαν ἵξονται θεᾶς
Γόλγων ἀνάσσης.

In annal. Voluſ. *Venient in terram Deæ Golgorum Reginæ*, id eſt in Cyprum, ubi Golgi, oppidum Veneri ſacrum. Catullus de Venere:

Quæque

A *Quaque Ancona, Cnidumque arundinoſam,*
Colis, quaque Amathunta, quaque Golgos.

Inde apud Stephanum: Γολγία, ἡ Ἀφροδίτη *Golgia Venus*. Golgon Lacedæmoniorum coloniam è Therapne Praxandrum deduxiſſe author eſt Iſacius in Lycophronem. Plinius in Cypro quindecim recenſet urbes, quarum ultima Golgos. Hujus alioqui apud Geographos rara mentio.

Nec multo notius eſt Idalium, Cypri nemus & oppidum, unde Idalia Venus paſſim apud Poëtas. Grammatici volunt à Sole dictum, quia cum oraculum Chalcenori redditum illum juſſiſſet urbem ibi condere ὅπου ἴδοι τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα *ubi* B *videret Solem Orientem*, & unus è comitibus exclamaſſet, εἶδον βασιλεῦ τὸν ἄλιον ὦ *Rex Solem animadverti*, cum placuiſſet omen, urbs eo ipſe loco condita vocata eſt *Idalium*. At ut cætera taceam, in Idalicum a breve eſt, quod in ἄλιον non poteſt non eſſe longum, quia eſt loco η. Proinde videtur Idalium Phœnicium eſſe ידאלה *Iidala* vel *Idala*, cujus nominis oppidum in tribu Zabulon memoratur Joſ. 19, 15. Hieronymus in locis ſcribit *Iadela*, tanquam conflata voce ex duabus יד *Iad* & אלה *ela*. *Iad-ela* ad verbum eſt *locus Deæ*, id eſt locus Veneri ſacer. יד *Iad* ſæpe locum ſonat, ut Deut. 23, 13. & Eſ. 56, 5. Steph. in Ἰδάλιον.

Quod me pœne fugerat, etiam ipſam inſulam ajunt à Cypro Cinyræ filia nominari. Stephanus: Κύπρος, νῆσος μεγάλη ἐν τῷ Παμφυλίῳ κόλπῳ ἀπὸ Κύπρου τῆς C θυγατρὸς Κινύρου *Cyprus inſula magna in Pamphylio ſinu à Cypro Cinyræ filia*. Ita etiam Conſtantinus ex Philoſtephano περὶ νήσων & Iſtro ἐν ἀποικίαις Αἰγυπτίων. Melius quam Euſtathius in Dionyſium cui Cyprus eſt filius Cinyræ. Nam muliebre nomen eſt Κύπρος, quod in uſu fuit apud Phœnices. Scaliger in Euſebium p. 149. Κύπρος *igitur vocabatur mater Herodis non* Κύπρις, *quod commentum eſt Euſebii. Unde turris quam is in honorem matris ſuæ conſtituit* Κύπρος *non* Κύπρις *vocabatur. Similiter Agrippæ Regis uxor non* Κύπρις *ſed* Κύπρος *dicta fuit. Et Zonaras Joſephum non Euſebium ſequutus, tam matrem Herodis, quam Agrippæ uxorem* Κύπρον *vocat*. Item: *Sic Joſepho* Κύπρος *vocatur ea quam Herodes præcipiebat fratri Pheroræ uxorem ducere. Itaque* Κύπρος *eſt nomen Judaicum*. Tamen quia Cy- D prus Cinyræ filia neque in fabulis neque in hiſtoria celebratur, quod ſequitur apud Stephanum & Euſtathium arridet magis, dici Cyprum inſulam ἀπὸ ἐκεῖ φυομένου ἄνθους κύπρου *à Cypri flore qui ibi naſcitur*. Cyprus eſt Arabum אלחנא *alhenna*, non liguſtrum ut multi volunt. Hebr. dicitur כופר *copher* Cant. 1, 14. & 4, 12. Neque vero eſt abſimile inde vocari Cyprum inſulam, cum rara alioqui planta & eximia ibi plurima proveniat. Plin. lib. 12. cap. 24. ubi de Cypri generibus: *Optimum habetur è Canopica in ripis Nili nata: Secundum Aſcalone Judææ; Tertium Cypro inſula odoris ſuavitate*. Sic ejuſdem Cypri oppidum *Tremithunta ex qua ſanctus Spiridion* veteres dici obſervant ἀπὸ τῶν περὶ τὸν τόπον πεφυκυιῶν τερμίνθων, ἃς Κύπριοι τρεμίθους καλοῦσιν *a terebinthis quibus locus cingitur, quas Cyprii* E *tremithos appellant*.

Tamaſſum, ubi μέταλλα χαλκοῦ ἐστιν ἄφθονα *æris fodinæ copioſæ ſunt*, Phœnices condidiſſe nemo ſcripſit. Nomen tamen eſt Syrum à metallorum fuſione. Strab. l. 14. Steph. in Ταμασσός.

Euſtath & Vet. Schol. in Odyſſ. α. Tzet. in Lycophron.

Nam אתמסא *etmeſa* verbum eſt liqueſcere. Sic Ezech. 22, 22, כאתמסאו־ A
כספא *ſicut liqueſit argentum.* Et תמס *temes* eſt Ebræis liquefactio. Dubitant interpretes utrum ad hanc Tamaſſum, an ad Brutiorum Temeſam, quæ & ipſa ære abundat, pertineat illud Homeri Odiſſ. α. verſu 184. Ἐς Τεμέσην μετὰ χαλκόν.

CAPUT IV.

Phœnices in Ægypto.

BElum, Phœnicem & Cadmum non eſſe Ægyptios ſed Phœnices. Diu ante Cadmum Paſtorum in Ægypto dynaſtiæ tres, quarum prima Phœnicum; Ægyptii *Hyſcos* vocabant. Hi fuere immaniſſimi. Inde execrandi paſtores Ægyptiis Gen 46, 34. Sex Regum nomina explicantur Caſtra Tyriorum circa Memphim. Ibi Venus peregrina, forte Aſtarte. Pagus Syrus ubi & Syrorum oppidum in Geogr. Arabe. B

APollodorus & alii fabularum conſarcinatores Belum patrem Phœnicis, adeoque Phœnicem ipſum; & Cadmum Phœnicis filium qui Boëoticas Thebas condidit, ajunt in Ægypto eſſe natos. Hinc Euſebius Chron. lib. 2. A. DLXII. *Phœnix & Cadmus de Thebis Ægyptiorum in Syriam profecti apud Tyrum & Sidonem regnaverunt.* Sed hanc fabulam refellunt Beli, Phœnicis & Cadmi nomina, quæ Phœnicia ſunt non Ægyptia: Ex vetuſti Phœnicum Annales quorum author Sanchoniathon. Ibi enim Χνᾶ *Chna* qui Phœnicis cognomen primus habuiſſe legitur, ex Phœnicia eſt oriundus. Atque illud ipſum nomen C
Chna vel ex Chanaan, vel ex Chananæo contractum eſſe apparet. Phœnicum denique ſacra & ritus ſunt ab Ægyptiacis diverſiſſima. Athanaſius in Orat. contra gentes: Φοίνικες γοῦν, οὐκ ἴσασι τοὺς παρ' Αἰγυπτίοις λεγομένους θεούς. Οὐδὲ Αἰγύπτιοι τὰ αὐτὰ τοῖς Φοίνιξι προσκυνοῦσιν εἴδωλα. *Phœnices quidem Ægyptios Deos non agnoſcunt, nec Ægyptii viciſſim eadem adorant idola cum Phœnicibus.* Tamen ex Manethonis Dynaſtiis, quarum excerpta ſunt in Africano, didici paſtores Phœnices ſex in Ægypto regnaſſe diu ante Cadmum. Verba ſunt: Πεντεκαιδεκάτη δυναστεία Ποιμένων. ἦσαν δὲ Φοίνικες ξένοι, βασιλεῖς ἕξ, οἳ Μέμφιν εἷλον, ὧν Α Σαΐτης ἐβασίλευσεν ἔτη ιθ, ἀφ' οὗ δὲ ὁ Σαΐτης νομός. οἳ δὲ ἐν τῷ Σεθροΐτῃ νομῷ πόλιν ἔκτισαν, ἀφ' ἧς ὁρμώμενοι Αἰγυπτίους ἐχειρώσαντο, Β Ἀνὼν ἔτη μδ, Γ Παχνὰν ἔτη ξα, Δ D
Σταὰν ἔτη η, Ε Ἀρχλῆς ἔτη μθ, Ζ Ἄφωβις ἔτη ξα; ὁμοῦ ἔτη σμβ. *Decima quinta dynaſtia paſtorum; Fuere autem Phœnices advenæ ſex Reges qui Memphin ceperunt, quorum primus Saites* (malim Σαῒς *Sais*) *regnavit annis* 19. *A quo dictus Saites Nomus. Iidem in Sethroite Nomo urbem ædificarunt, ex qua erumpentes Ægyptum, ſubjecerunt. Secundus Anon regnavit annis* 44. *Tertius Pachnan annis* 61. *Quartus Staan an.* 8. *Quintus Archles an.* 49. *Sextus Aphobis an.* 61. *Summa eſt annorũ* 242. Paſtorum item fuere duæ ſequentes dynaſtiæ; Ægyptii uno verbo ὑκσὼς *hycſos* nominabant, id eſt βασιλεῖς ποιμένας: Hi leguntur apud Joſephum lib. 1. contra Appionem Ægypti urbes incendiſſe, Deorum templa diruiſſe, Ægyptiorum alios peremiſſe, alios oppreſſiſſe jugo duriſſimæ ſervitutis, nullum denique immanitatis genus ab iis prætermiſſum. E
Gen 46, 34. Inde תועבת מצרים כל רועה צון *execrandus erat Ægyptiis omnis paſtor ovium.* Ita fratribus aſſerit Patriarcha Joſephus,

cujus

A cujus ævo tot ſcelerum memoria erat recens. E tribus illis paſtorum dynaſtiis prima ſola fuit Phœnicum, quod ipſa Regum nomina palam docent. Primus *Sais*, à quo *Sais* urbs & *Saites* Nomus, à candore videtur dictus. Phœnicibus enim שיש *Saſis* marmor Parium vel candidum ſonat. Secundus Anon חנן, id eſt miſericos: Tertius *Pachnan*, id eſt פאה כנעני *Pea-Chanaani* dux Chananæus; *Chanaan* enim contractè *Chnan*. Quartus *Staan*, id eſt אשתען *Eſtaan* firmus. Quintus *Archles*, id eſt ערקל *arkel* celer. Hinc Ἀρχαλέα Græci vocant unum è Phœnicis filiis, à quô Gades conditæ. Claudius Jolaus in hiſtoriis Phœnices: B Ἀρχαλεὺς υἱὸς Φοίνικος κτίσας πόλιν Γάδειρα ὠνόμασε τῇ Φοινίκων χαφῇ *Archaleus Phœnicis filius urbem Gades cum condidiſſet Phœnicio nomine vocavit.* Sextus *Aphobus*, id eſt חבוב *Abob* dilectus. Fortaſſe horum Phœnicum reliquiæ erant, qui circa Protei templum habitabant in urbe Memphi, de quibus ita Herodotus Muſâ ſecundâ: περιοικέουσι δὲ τὸ τέμενος τοῦτο Φοίνικες Τύριοι. Καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὁ συνάπας Τυρίων στρατόπεδον *circa templum illud habitant Phœnices Tyrii: vocatur autem totus ille locus caſtra Tyriorum.* Sic caſtra Judæorum fuerunt circa Bubaſtum: caſtra Carum & Jonum circa oſtium Peluſiacum. In hoc Protei templo deſcribit idem Herodotus ἱρὸν τὸ καλέεται ξείνης Ἀφροδίτης *ſacellum quod Veneris peregrina vocatur*, quam ille Helenam interpretatur, ego Aſtartem vel Uraniam, Phœni- C ciam Venerem in Ægypto pro peregrina habitam. An eodem pertinet quod prope Memphin ab Achille Tatio pagus deſcribitur *Syrus* nomine, ad quem Nili parvum cornu dividitur in tres alveos? Certè Syrus dici videtur à Syris incolis qui iidem ſint cum Phœnicibus. Hûc facit quod eundem ni fallor pagum Geographus Arabs clim. 3. part. 3. appellat קריה אלשאמיין *oppidum Syrorum.* Ad Nili ripam Orientalem deſcribitur, aliquot millibus infra *Meſer* ſeu Babylonem, in viâ quâ itur Thenneſum & Damiatam.

CAPUT V.

Phœnices in Ciliciâ.

D

Cilix Cadmi frater. *Tarſus Tarſis* nonnullis, & *Cetis Cethim.* Sandocus צדוק Cinyræ pater Celenderim in Ciliciâ condidit. *Celenderis* גלדארץ *Gelederets* terra aſpera. Ciliciæ nomen primò inditum parti aſperæ. חלקים *Challekim* lapides, Χάληξ, κόχληξ. Χοχλαξ, *Coclaca.* Mons Χελκᾶ Joſ. 11, 17 id eſt lapidoſus Aſpera Cilicia, Turcis *Ταs VVileeth* lapidoſa provincia. In *Amano* multæ feræ ut in *Amana* Cant. 4, 8. Tamen Amana mons alius, pars Libani, unde oritur Amana vel Abana fl. Amanus à firmitate dictus, non ab Oreſtis μανίᾳ, nec Acco ab ἄχος, Adrianopolis Oreſtias, Crocus & Corycus כרכם *carcom.*

E Phœnice vel è Cypro, quem ſtatim occuparunt Phœnices facilis fuit in Ciliciam trajectus, cujus partem aliquam illos tenuiſſe ſuadet quod mythologi tanto conſenſu Cilicem Cilicum patrem faciunt Cadmi fratrem. Nec deſunt qui- E bus *Tarſus* Ciliciæ metropolis, Pauli Apoſtoli ortu nobilis, videtur eſſe תרשיש *Tarſis*, & *Cetis* כתים *Cethim.*

Ceti-

Cetidis in Cilicia regiunculæ præter Ptolemæum meminit Baſilius Seleucienſis, qui lib. 1. de vita Theclæ, Iſauricæ Seleuciæ vicinum amnem Calydnum oriri ſcribit ἀπὸ τῶν τῆς Κήτιδος μυχαιτάτων χωρίων *ab intimis Cetidis receſſibus.* Unde apparet Baſilii *Calidnum* eundem eſſe cum aliorum *Calicadno* vel *Caiſdno*. Merito igitur Stephanus in Hyria: ἔστιν Ὑρία καὶ κατὰ Ἰσαυρίαν Σελεύκειαν, ἣν παραῤῥεῖ ὁ Καλύκαδνος, ὃν Καλυδνόν τινες καλοῦσιν *Est & Hyria prope Seleuciam Iſauricam, quam præterfluit Calycadnus à nonnullis Calydnus dictus.* Apollodorus lib. tertio Bibliothecæ Sandocum (id eſt צדוק *Sadoc*) Cinyræ patrem narrat è Syria profectum in Ciliciam Celenderim urbem condidiſſe. Celenderis eſt Cetidis in Ciliciâ portus celebris, de quo Strabo, Joſephus, Tacitus, Lucanus, Ptolemæus. Unde apud Plinium *regio Celenderitis.* Celenderis Phœnicibus erat גלד־ארץ *geled-erets*, dura regio. Erat enim in Ciliciâ aſperâ. Vox prior ex Arabicâ linguâ eſt notiſſima quâ גלד *geled* eſt terra dura, & גליד *gelid* στερέωμα firmamentum. Item cryſtallum & glacies ut Syris. Celenderim Artemidorus & alii apud Strabonem Ciliciæ principium fuiſſe volunt. Celenderim auxere Samii. Proinde Samiorum coloniis annumerat Pomponius lib. 1. c. 13. De ſitu non convenit ſatis. Celendrin enim vel Celendros Lucanus lib. 8. ad Selinuntem ponit. Verba ſunt.

—— parvisque Celendris
Quo portu mittitque rates recipitque Solmus.

At in Strabone inter Selinuntem & Celenderim multa ſunt interjecta.

Pl. n. 5. 27.
Ptol. l. 5. c. 8.
Amm. l. 14.

A

B

C

Ciliciæ nomen quod attinet, videtur id à Phœnicibus primo & præcipuè inditum Ciliciæ parti aſperæ; Ciliciæ enim ἡ μὲν λέγεται τραχεῖα, ἡ δὲ πεδιὰς *pars aſpera, altera campeſtris dicitur.* Prior etiam Τραχειῶτις & incolæ Τραχειῶται. Hi, inquam, primò Cilices dicti. Neque enim à fabuloſo Cilice nomen ſumptum, ſed à חלקים *challekim* vel *challukim*, id eſt lapidibus, quia lapidoſa eſt regio. Ex Hebræo חלק *challek* vel *challuk* Græci χάλικα fecerunt & κάχληκα vel κόχλακα ejusdem ſignificationis. Sed & Romanis *Coclaca* ſunt lapides in flumine rotundi. Vide Feſtum. Hinc Joſ. 11, 17. מן ההר החלק ubi LXX. ἀπὸ ὄρους Χελκά, id eſt *à monte lapidoſo*, vel præ lapidum copia glabro & lævi. Ita accipiunt Symmachus, Maſius, Druſius &c. Notandum aſperam Ciliciam à Turcis vocari hodieque טאס ולאיה *tas VVileieth* πετρώδη ἐπαρχίαν, טאס *tas* enim Turcicè eſt ſaxum, & ולאיה *VVileieth* ut Arabibus provincia. Vide Euſebiana Scaligeri pag. 275. Eodem referenda hæc Silii lib. 13. verſ. 881.

Steph. in τραχεῖα
Euſtat. in Dionyſ.

D

Hinc Cilicis Tauri ſaxoſa cacumina viſet.

Et hæc Nonni Dionyſ. lib. 34. verſ. 195.

Αὐχένα πετρήεντα Κίλιξ δοχμώσατο Ταῦρος
Colla petroſa Cilix Taurus demiſſa reclinat.

De Ciliciæ monte Amano multi Solomonem egiſſe volunt cum dicit Cantic. 4. 8. *Mecum à Libano, ſponſa, mecum à Libano venies, contemplaberis à vertice Amana, à vertice Senir & Hermon, è luſtris leonum, è montibus pantherarum:* Quibus in ſpeciem non parum favet quod mons Amanus abundat feris. Cervorum

E

A rum è monte Amano Ælianus ita meminit lib.5. de animalibus, cap. 56. οἱ ἐν Σύροις ἔλαφοι γίνονται μὲν ἐν ὄρεσι μεγίστοις, Ἀμάνῳ τε καὶ Λιβάνῳ, καὶ Καρμήλῳ. *Qui in Syriâ ſunt cervi naſcuntur in celſiſſimis montibus Amano, Libano & Carmelo.* Et lib. 3. Cyneget. Oppianus memorat lupi genus planè eximii, denſis pilis, labiis æneis, immenſo robore præditi, degentis ſuper nivoſa Tauri juga,

Κιλικάς τε πάγους καὶ ὀφρύας Ἀμανοῦ,
Et Cilicas colles & culmen Amani.

Et Valerius Flaccus lib. 1. Argonaut. tigridum venationes circa montem Amanum ita deſcribit:

B ——*haud aliter ſaltus vaſtataque pernix*
Venator cum luſtra fugit, dominosque timentem
Urget equum, teneras complexus pectore tigres,
Quas aſtu rapuit pavido, dum ſæva relictis
Mater in adverſo catulis venatur Amano.

Proinde dum Ciliciam provinciam adminiſtrabat Cicero, à Cecilio Rhetore rogatus eſt ut ex Ciliciâ Romam ad ludos pantheras ad ſe mitteret. Ita habet Plutarchus in Cicerone: Κεκιλίου δὲ τοῦ ῥήτορος δεομένου παρδάλεις αὐτῷ πρός τινα θέαν εἰς Ῥώμην ἐκ Κιλικίας ἀποστεῖλαι. Sed Κοιλίου legendum pro Κεκιλίου. Ad Cœlium enim è Ciliciâ ſcribit Cicero lib. 2. epiſt. 11. *De pantheris per eos qui venari ſolent*
C *agitur mandato meo diligenter.* Et ſtatim ſequitur jocus, quem Plutarchus ibidem refert, de fugâ pantherarum è Ciliciâ in Cariam, querentium nihil cuiquam inſidiarum in Ciceronis provinciâ niſi ſibi fieri.

Tamen quô locô diximus, cum ſponſam rogat ſponſus ut ſecum è *Libano* veniat, & contempletur è vertice *Amana, Senir, & Hermon*; Amana non poteſt eſſe Ciliciæ Amanus. 1. Quia in Judæâ & vicinis locis eſt ſcena ſacri dramatis. 2. Quia *Libanus, Amana, Senir* & *Hermon* uſurpantur ut ſynonyma. Itaque ut *Hermon* & *Senir*, ita etiam *Amana* pars eſt Libani. Nempe ſi conjecturæ ſit locus, ea pars Libani montis, è quâ oritur fluvius cognominis *Amana*. Ut ſæpe montium unde
D ſcaturiunt nomina mutuantur amnes. Sic è monte Chabora oriebatur Chabor fluvius de quô 2. Reg. 17, 6. & 18, 11. è monte Cyre Cyre fons à quô Cyrene dicta. Et in Orientali Siciliâ ex Eryce amnis Eryces. Ita è monte *Amana* defluxiſſe veriſimile eſt fluvium ejuſdem nominis, qui B & M permutatis etiam *Abana* dicitur in Hebræo textu 2. Reg. 5. 12. Sed Chaldæus interpres habet אמנה *Amana*, Proinde in hoc ipſo loco idem habet נהר דאמנה *fluvium Amana*, quaſi de fluvio hîc agatur, cum montem palam deſignet Solomon.

Interim tam Ciliciæ mons *Amanus* quam Libani pars *Amana* à firmitate nomen habent; Id enim eſt Hebræis אמנה *Amana*. Nam quod Amanum dici volunt, quia Oreſtes ἐν τῷ τοιούτῳ ἱερῷ τῆς μανίας λύσιν ἔσχε *in hoc monte ab inſaniâ liberatus eſt*, tam ridiculum eſt quam quod Phœniciæ Ptolemaidis vetus nomen
E *Acen* (Hebr. עכו *Acco*) referunt ad Græcum ἄκος, id eſt remedium; Ac ſi Ἀκὴ dicta fuerit ἀπὸ τῆς ἰάσεως τοῦ γενομένου δήγματος Ἡρακλεῖ ὑπὸ ὄφεως: *eò quod ibi ſanatus eſt Hercules ab hydra morſu.* Alius Adrianopolis Thraciæ ideo dicebatur

Suidas in Ἄμανος Et Iſacius in Lycophron. pag 200. Steph. in Ἀκὴ & in Πτολεμαΐς.

 olim

olim Oreſtias, quod Oreſtes ἐκεῖ λυθεὶς ποταμοῖς ἰάθη τῆς μανίας *fluviis ibi lotus ab inſaniâ convaluit*. Vide Tzetz. Chil. 8. hiſt. 247. & Lampridium in Heliogabalo. A

Ita cum *crocus* Hebraice כרכום *carcom* dicatur Cant. 4. 14. & Syriace כורכם *curcam* vel *corcum*, *Corcam* Phœnices inde appellaſſe veriſimile eſt celeberrimum Ciliciæ montem in quô gignitur crocus omnium præſtantiſſimus. Is Græcis eſt Κώρυκος *Corycus*.

CAPUT VI.

Phœnices in Piſidia & Solymis.

Piſidæ quondam Solymi, quorum ſermo Phœnicius. Solymi montes prope lacum. Solymi prope Lycios Joſephus. Tacitus, Stephanus, Tzetzes ad Jeroſolymitanos fruſtra referunt quæ in Homero de Solymis Solymi τροχοκουράδες, quod Judæis prohibitum Levit 19, 27: *Siſoe* ציצית κρώβυλος, cirrus, πλοκαμίδιον. Περιτροχηλάται Περιτροχον κούρα Francos ὑποτρόχαλοι. Arabes ſic tonderi ad inſtar Bacchi. De eo Herodotus, & Jerem 9, 26. Saracenis idem in more. De Siſoe locus Heſychii ab Heinſio reſtitutus. Thalelitæ hanc vocem non mutuati ſunt à Syris, ſed à vicinis Solymis Anguſtiæ circa Phaſelidem Hebr. מצוקות *mejucot*, unde Μασίκυτος & mons *Maſſycites* Φοινικοῖς ἰδὼς prope Maſſicytum. Phœnicè ibid זרב *zarab* fluere Job. 6, 17. זרב *zirb* decurſus aquæ. Xanthus amnis olim *Sirbes* & *Sirbos*. זרבא *zerba* flavus ξανθὸς Panyaſis emendatus. Olba חלבא non Olbia, Solymorum urbs non Pamphyliæ. Solymorum regio *Cabalais*, id eſt montana. גבל *gabal* Arab mons. Termiſſus vel Telmiſſus in ſaxo, unde תחלמית. Cibyræ ambitus centum ſtadiorum, כבירה *cebira* id eſt magna *Milya* cur Solymi dicti. מוליא *mulia* tumulus. מולאי *mulae loca montoſa*. *Selge* & ἀσελγεῖς unde dicantur. צלם *Selem* Hebr. umbra, tenebræ; unde ad picturam tranſlata vox. *Salmon* mons umbroſus; ita *Solymi* propter ſylvas. Solymorum nomen non plane intercidit ut veteres volunt. *Tzolymi* circa Lyciam. De Diis Solymorum Plutarchi locus inſignis. Cur exoſi Lyciis iidem dii quos Solymi coluere. Vir magnus notatus. Plutarchus ex Euſebio & Theodoreto emendatus *Arſalus*, *Arysus*, *Troſibius* tres dii Solymorum ex quibus conflata chimæra, Chimæra quid ſignificaverit Variæ ſententiæ. *Arſalus* Syr ארזיל *urzil* capreæ hinnulus, Arysus ארי *ari* leo, *Troſibius* vel *Roſibius* ראש חויא *ros hivia* caput ſerpentis Ex his tribus Chimæra conſtituit. Bellerophon Solymis debellatis ideo dictus debellaſſe Chimæram. Piſidæ Manlii ætate fortiſſimi. B C

Ciliciæ vicina eſt Piſidia, montana regio, quam occupabant Piſidæ Solymorum ſoboles. Plinius lib. 5. c. 27. *Inſident verticem Piſidæ, quondam Solymi appellati*. Stephanus in *Piſidia*: οἱ Πισίδαι, πρότερον Σόλυμοι. Solymos porro Phœnicum eſſe colonos ſermo palam arguebat. Chœrilus apud Joſeph. l. 1. cont. Apion. D

Τῷ δ' ὄπιθεν διέβαινε γένος θαυμαστὸν ἰδέσθαι,
Γλῶσσαν μὲν Φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες,
Ὤκει δ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι, πλατέῃ ἐνὶ λίμνῃ.
Pone ſequebatur genus admirabile viſu,
Barbara Phœnicum quod ab ore vocabula mittens.
Montibus in Solymis lacus loca juncta tenebat.

Nempe Strabone teſte lib. 14. prope Phaſelidem eſt λίμνη; ὑπέρκειται δ' αὐτῆς τὰ Σόλυμα ὄρος *lacus, cui Solymi montes imminent*. Ex horum vertice Neptunus apud Homerum Ulyſſem ad Phæaces navigantem proſpectat Odyſſ. E. verſ. 282.

Τὸν δ' ἐξ Αἰθιόπων ἀνιὼν κρείων ἐνοσίχθων E
Τηλόθεν ἐκ Σολύμων ὀρέων ἴδεν.
Æthiopum è regione redux Neptunus ut illum.
Eminus è Solymis proſpexit montibus.

Et

A Et Iliad. ζ. verſ. 184. Lyciorum Dux Bellerophon.

— Σολύμοισι μαχέσσατο κυδαλίμοισι,
Καρτίστην δὴ τήν γε μάχην φάτο δύμεναι ἀνδρῶν
— *Solymis pugnacibus intulit arma,*
Quô ſe certamen gravius pugnaſſe negabat.

Rurſus verſ. 204. Bellerophontis filium Iſandrum aut Piſandrum, ut legit Strabo:

Μαρνάμενον Σολύμοισι κατέκτανε
Pugnantem in Solymos morti dedit.

Unde Solymos colligere eſt Lyciis fuiſſe vicinos. At Joſephus, quem hæc late-
B bant, cum in Chœrilo legeret Phœnicii ſermonis homines in Solymis montibus
prope lacum habitaſſe, putavit de Judæis agi, & Aſphaltite lacu, à quô non pro-
cul abſunt Solymi montes, id eſt Hieroſolymorum, ut quidem interpretatur.
His ſimile quid in Tacito Hiſtor. lib. 5. *Clara alii Judæorum initia; Solymos car-
minibus Homeri celebratam gentem, conditæ urbi Hieroſolyma nomen è ſuo feciſſe.* Et
in Stephano: Ἱεροσόλυμα, ἡ μητρόπολις τῆς Ἰουδαίας, ἡ Σόλυμα ἐκαλεῖτο ἀπὸ τῶν Σολύ-
μων ὀρῶν *Jeroſolyma Judææ metropolis, Solyma vocabatur à Solymis montibus.* Et in
Joſepho rurſus Antiq. lib. 7. cap. 3. poſtquam urbem Jeroſolymam *Solyma* no-
minari dixit, φασί τινες ὅτι καὶ Ὅμηρος ταῦτα ὀνόμασεν Σόλυμα *etiam Homerum
ajunt nonnulli horum Solymorum meminiſſe.* Atque id ſequutus Tzetzes Chiliade
C 7. hiſt. 149.

— Σολύμους λέγει δὲ τυγχάνειν τοὺς Ἑβραίους,
Οὓς Ὅμηρος καὶ λέουσι ὡς ἀναιδεῖς εἰκάζει.

Solymos dicit eſſe Hebræos, quos leoni Homerus ut impudentes aſſimilat. Sed, ut alia
taceam, obſtat quod iidem populi verſu ſtatim ſequente deſcribuntur τροχοκούρα-
δες, id eſt vertice tonſo in orbem; Quod tonſuræ genus Judæis lege fuit interdi-
ctum Levit. 19, 27. Verba ſunt: לא תקפו פאת ראשיכם *non radetis in orbem
angulum* (id eſt angulos) *capitis veſtri.* Aquila habet, οὐ περικυκλώσετε: Theodoti-
on: οὐ κυκλώσετε: Symmachus, οὐ περιξυρήσετε κύκλῳ: Hieronymus, *neque in rotun-
dum attondebitis:* Arabs, לא תדורוא *non circuibitis* (novacula ſcil.) Chaldæi
D לא תקפון, quæ Moſis eſt vox ipſiſſima: Omnes in eundem ſenſum. Septuaginta.
οὐ ποιήσετε σισόην ἐκ τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς ὑμῶν *non facietis ſiſoen ex comâ capitis veſtri.*
Siſoen id eſt ציצית *ſiſith* cincinnum qui ſolus in occipitio ſupererat, reliquâ ca-
pillitie in orbem circumtonsâ; Græcus Scholiaſtes κρώβυλον. Cyprianus *cirrum,*
Suidas πλεξείδιον, doctiſſimus Heinſius περιτροχηλατίαν interpretatur. Apud Græ- Ariſtarch. cap. 4.
corum Criticos ſic nominatur tonſura quæ fit σφαιρηδόν. Sunt qui malunt περί-
τροχον, ut Agathias de Francis lib. 11. περίτροχον κείρονται. Eo modo ſe totondiſſe
Arabes Bacchi æmulos Herodotus in Thalia author eſt: τῶν τριχῶν, inquit, τὴν
κουρὴν κείρεσθαί φασι, καθάπερ αὐτὸν τὸν Διόνυσον κεκάρθαι. κείρονται δὲ περιτρόχαλα. *Eodem
modô quô tonſus eſt Bacchus tonderi ſe ajunt, porro in orbem tondentur.* Unde eſt
E quod Jerem. 9, 26. Idumæi, Ammonitæ. Moabitæ, cæterique Arabiæ deſer-
tæ incolæ appellantur קצוצי פאה *circumciſi ſeu circumtonſi angulis,* nempe capi-
tis. Et Græcus Scholiaſtes in Leviticum docet ad ſuum uſque ævum Saracenos

A *καὶ οὐδὲ Ὀλβία ἀλλὰ Ὄλβα καλεῖται quarta eſt Olbia Pamphylia juxta Philoxenum,*
qua tamen Pamphylia non eſt, ſed terra Solymorum, neque vocatur Olbia, ſed Olba.
Olba idem quod חלבא urbs Aſeritarum Jud. 1, 31.

Ipſa Solymorum regio alio nomine vocatur à Strabone Καβαλαῖς *Cabalais,*
id eſt *montana*, Arabicè id eſſet גַּבְלִיָּה *gabalia.* Sed Græci g & c permutarunt
ut in καμήλῳ & aliis. Hinc & Solymi Cabalenſes. Strabo: Σολύμους δ' εἶναί φασι
τοὺς Καβαλλεῖς.

Iidem eôdem authore lib. 13. *Termiſſenſes* appellantur à Termeſſo promonto-
rio, cui imminet Solymus: τῆς γοῦν Τερμησσέως ἄκρας, inquit, ὁ ὑπερκείμενος λόφος
B καλεῖται Σόλυμος, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Τερμησσεῖς Σόλυμοι καλοῦνται *tumulus qui ſupra Termeſ-*
ſum promontorium jacet Solymus, & ipſi Termiſſenſes Solymi appellantur; Lege Tel-
miſſum & Telmiſſenſes. Nam & pro Τερμησσέως libri ſcripti habent Τελμησσέως, ut
obſervatum à Caſaubono. Sic in his verbis lib. 14. Ὑπέρκειται δ' αὐτῆς τὰ Σόλυμα
ὄρος, καὶ Τερμισσὸς Πισιδικὴ πόλις ἐπικειμένη τοῖς στενοῖς, *ſupra hanc ſunt Solyma*
mons & Termiſſus Piſidica urbs anguſtiis incumbens, male pro Telmiſſo legi Ter-
miſſum ex Euſtathio didici, qui hunc ipſum locum ſic citat ubi de Phaſelide: ταύ-
της ὑπέρκειται τὰ Σόλυμα: καὶ Τελμισσὸς, &c. Sed & Arrianus lib. 1. ἀναβάσ. con-
ſtanter ſcribit Τελμισσὸν & Τελμισσέας. Et Heſychio Τελμισεῖς *Telmiſſenſes* ſunt
ἔθνος περὶ Λυκίαν *gens circa Lyciam.* Et apud Ciceronem de Divinatione lib. 1. *Tel-*
C *meſſus in Caria eſt.* Suidas etiam habet Τελμισσεῖς ex Polemone & Dionyſio Chal-
cidenſi, qui ſcripſit urbium origines. Et verò Solymorum lingua Telmiſſus erat
תחלמיש *Tabalmis.* Nempe חלמיש *halmis* Hebræis rupem ſonat, & ad formam
nominis pertinet ת præpoſitum: Quod à ſaxo deductum ſeu monte prærupto cui
incumbebat: Arrianus: χωρίον δὲ οἰκοῦσιν ὑπερύψηλον, καὶ πάντῃ ἀπότομον *locum au-*
tem inhabitant valde excelſum, & omni ex parte præruptum.

Telmeſſo vel Termeſſo Cibyra fuit proxima. Strabo: ἡ δὲ Τερμησσός ἐστι Πισι- lib. 13.
δικὴ πόλις, ἡ μάλιστα καὶ ἐγγύστα ὑπερκειμένη τῆς Κιβύρας. Pars incolarum erant So-
lymi, aut Solymorum linguam uſurpabant. Idem: τέτταρσι δὲ γλώτταις ἐχρῶντο οἱ
Κιβυράται, τῇ Πισιδικῇ, τῇ Σολύμων, τῇ Ἑλληνίδι, τῇ Λυδῶν. Locum occupabant
D εὐερκέστατον ἐν κύκλῳ σταδίων περὶ ἑκατὸν *munitiſſimum ſtadiorum fere centum in*
ambitu. Inde in bellum armati prodibant millia peditum triginta, equitum duo,
ut jure merito *Cibyra* כבירה id eſt magna, nuncupata ſit voce Phœnicia prorſus.

Rurſus Telmeſſo vel Termeſſo imminebant anguſtiæ montium per quas iter
erat in montana Milyadis. Strabo lib. 14. *Termyſſus Piſidica urbs anguſtiis immi-*
nens per quas itur in Milyada. Et in fine lib. 13. *Milyas montana eſt regio quæ ab*
anguſtiis prope Termeſſum, &c. Sagalaſſum uſque extenditur, &c. Inde Milyæ Solymi
dicti. Herod. l. 1. οἱ δὲ Μιλύαι τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. Stephan. Μιλύαι· αἱ πρότερον
Σόλυμοι ὡς Τιμαγένης &c. καὶ ἡ χώρα Μιλύας. Quod addit Milyada à quâdam Milye
dici ſorore Solymi & uxore, deinde etiam Cragi, merè fabuloſum eſt. Phœnicibus
E מוליא *mulia* eſt tumulus; Et מולאי *mulae* dicuntur loca montoſa. Talmudici in
Bava metſia: quia venitis ממולאי *(de mulae) è locis celſis, loquimini verba* מולייתא
(mulietha) celſa & grandia. Gloſſa, דברים גבנונים *verba eminentia, ſupercilioſa.*

Sed & Telmeſſo vicina Σέλγη *Selga* etiam ipſa Piſidica urbs, ὅπου κακῶς ἔζων οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀλλήλοις ἐκοινώνουν *in qua homines intemperanter vivebant, & illicito coitu invicem ſe polluebant*; Unde impudici dicti ἀσελγεῖς cum *alpha* ἐπιτατικῷ. Ita Suidas & Etymologus: Ex quo fit ut *Selgam* ſuſpicer per literarum metatheſim nomen habere ab Ebræo שגל *ſagal*, id eſt coire & conſtuprare, ut Græce σαλάγειν. A

Jam ipſum Solymorum nomen unde dicatur docere eſt operæ pretium. צלם *ſelem* Hebræis umbram & tenebras ſonat, ut Arabice טלם. Hinc Pſ. 39, 7. בצלם יתהלך איש *in umbra ambulat homo, vel in tenebris*. Ita ſumunt ex Hebræis R. Donès & David Kimchi. Inde translatum nomen צלם ad imaginem, quia vetuſtiſſimi pictores hominem non aliter pingebant quam umbra ejus lineis circumducta, ut in Plinio habetur l. 35. c. 3. Ut taceam inter picturæ genera σκιὰν eſſe & ἀποσκίασμα *umbram & adumbrationem*. Atque id opponi vivæ & expreſſæ imagini etiam ab Apoſtolo Hebr. 10, 1. Ejuſdem originis eſt צלמון *Salmon* montis nomen Pſ. 68, 15. cujus verticem arborum denſitas opacabat, ut conſtat ex Jud. 9, 48. Neque alia fuit ratio nominis Solymorum; Quippe id nomen complectitur Piſidiæ montana, de quibus Strabo lib. 12. κύκλῳ δ' ὑπέρκειν) δρυμοὶ ποικίλης ὕλης *ſupra in orbem ſylvæ ſunt diverſa materia*. B

Apud Plinium lib. 5. cap. 30. *Ex Aſia interiiſſe gentes tradit Eratoſthenes Solymorum*: Nempe Solymorum nomen tranſierat in Piſidas, ut jam ante docuimus. C
Tamen Eratoſtheno tot ſæculis poſterior Euſtathius teſtatur ævo ſuo non fuiſſe prorſus abolitum: Τόπος γάρ ἐστιν, inquit, ὀχυρώτατος περί που τὴν Λυκίαν οὗ οἱ ἐγχώριοι βαρβαρικώτερον τοῖς ἐκεῖ καλοῦνται Τζέλυμοι *Locus enim eſt munitiſſimus alicubi circa Lyciam, cujus incolæ ab illorum locorum hominibus barbare vocantur Tzelymi*.

De Solymorum Diis habetur inſignis locus apud Plutarchum in libro de defectu Oraculorum, qui citatur ab Euſebio lib. 3. præpar. & à Theodoreto lib. 3. Therapeut. Σολύμους, inquit, πυνθάνομαι τοὺς Λυκίων προσοίκους ἐν τοῖς μάλιστα τιμᾶν τὸν Κρόνον *vicinos Lyciorum Solymos audio Saturnum imprimis colere*, id eſt olim coluiſſe, a majoribus ſuis ita edoctos. Saturnus enim apud Phœnices & Pœnos in maximo fuit cultu. Ἐπεὶ δὲ ἀποκτείνας τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν Ἄρσαλον καὶ Δρύον καὶ Τροσοβιὸν ἔφυγε καὶ μετεχώρησεν ὁπηδήποτε (τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχουσιν εἰπεῖν) * ἐκείνους μὲν ἀμεληθῆναι *Poſtquam autem* Saturnus *principibus* (vel ducibus) *eorum interfectis Arſalo, Dryo, & Troſobio fugit, & quocunque terrarum conceſſit* (*neque enim id dicere habent*) *Saturnum illos neglexiſſe*, nempe ut Saturni loco colerent Arſalum, Dryum & Troſobium. Sequitur: τοὺς δὲ περὶ τὸν Ἄρσαλον σκληροὺς θεοὺς προσαγορεύοντες, καὶ τὰς κατάρας ἐπὶ τούτῳ (lege τούτων cum Euſebio & Theodoreto) ποιεῖσθαι δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ Λυκίους, hoc eſt Lycios, utpote Solymis infenſiſſimos, quod vel ex Homero conſtat, hos ipſos Deos *duros* vocaſſe, & devoviſſe diris publicè & privatim. Hæc vir magnus cum non caperet, receptam lectionem perperam ſollicitavit, & mutavit cum Euſebio σκληροὺς in σκιροὺς nullo ſenſu; quod illius pace dixerim. *Nihil eſt*, inquit, *minus veriſimile quam* σκληροὺς *dixiſſe quos interemptos tantopere dolerent, & pro benefactis divinis afficere honoribus vellent.* D E

*lege [illegible] cum Euſeb. & Theodor.

A At multo minus veriſimile iisdem Diis publicè, & privatim maledixiſſe; Quod tamen à Plutarcho additur. Verum enimvero Solymi & Lycii vicini quidem erant, ut Plutarchus ante monuit, diverſi tamen populi, alii aliis maximè exoſi, ut Lyciorum ducum Bellerophontis & Iſandri vel Piſandri bella in Solymos palam arguunt Iliad. lib. 7. Itaque nihil mirum eſt eosdem Deos execratos eſſe Lycios quos Solymi venerabantur.

Jam tria illa ſive Ducum ſive Deorum nomina explicare ideo non eſt obvium, quia ſcriptura eſt ambigua. Nam pro Δρύον ϗ Τροσοβὶν Theodoretus habet Ἄρυον καὶ Τόσιβιν; Et Euſebius Ἄρυον ϗ Τόσιβιν. Unde Suidas: Τόσιβις, θεὸς τῶν . . . .
B . . . . Legendum τῶν Σολύμων *Toſibis Deus Solymorum.* Ex hac collatione colligo Plutarchum ſcripſiſſe Ἄρσαλον, ϗ Ἄρυον, ϗ Τρόσιβιν, atque ex his tribus conſlatam fuiſſe chimæram de qua Heſiodus:

Τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαί, μία μὲν χαροποῖο λέοντος
Ἡ δὲ χιμαίρης, ἡ δ' ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος,
Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.
Forma erat huic capitis triplex, trucis una leonis,
Et levis una capræ, & torvi fuit una draconis,
Ante leo, retroque draco, medioque capella.

Aut capra ſi mavis, aut rupicapra; quia χίμαιραν Heſychius αἶγα ἀγρίαν *capram* C *ſylveſtrem* exponit. Hoc monſtro quod deviciſſe dicitur Bellerophon, ajunt tria hoſtium genera ſignificari quibuscum illi res fuit, dum erat in Lycia, ut refert Homerus lib. 6. Iliad. Solymos nimirum, & Amazones, & Lycios. Solymos cum leone conferri propter fortitudinem, Amazones cum caprea διὰ τὸ κρημνοβατεῖν αὐτὰς δίκην αἰγῶν *quia caprarum inſtar prærupta loca gradiuntur*; Lycios denique cum dracone vel angue propter inſidias quas Bellerophonti ſtruxerant. Quæ utut videantur ingenioſè conficta, tamen ideo non admitto, quia durum videtur ut tres hoſtes diverſiſſimi, quosque tribus prælus debellavit Bellerophon, Poetæ in unum faſciculum compegiſſe dicantur, & latere voluiſſe ſub unius monſtri ſymbolo. Itaque Chimæra meo judicio ſolos Solymos ſignificat, quorum tres D Deos aut Duces tribus Chimeræ capitibus adumbrari docent ipſa nomina ex Phœnicio ſermone expoſita. *Arſalus* Phœnicibus *Arzal*, ut Syris ארזיל *urzil*, propriè eſt hinnulus capreæ: *Aryus* ארי *ari* vel אריה *arje* leo; *Troſibius* vel *Troſibis* ראש חויא *ros hiuja* ſerpentis caput. T initio vocis perperam addidere Græci. En tria Chimeræ capita; quæ in ſignis militaribus tanquam Deorum ſuorum ſymbola puto pinxiſſe Solymos. Quos cum fudiſſet Bellerophon, dictus eſt viciſſe monſtrum triceps, in quo.

Vid. & Homer Iliad 3. & Euſt. & Iſac. in Lycoph p. 6. & Jo. Tzetz. Chil. 7. hiſt. 149.

Vid Chald. Cant 4, 5. & 7, 3.

Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,

id eſt,

Ante Aryus, retro Troſibis, medio Arſalus ibat.

E Vel ut agam preſſius ארי *ari*, id eſt leo in ſignis militaribus pictus, in primo agmine Ducis Aryi ſymbolum præferebatur: Et in poſtremo *Troſibis* vel *Roſibis* potius ſymbolum ראש חויא *ros hiuja* caput ſerpentis: In medio denique *Arſali* ſymbolum *arzal* vel ארזיל *urzil*, id eſt hinnulus capreæ.

So-

Solymorum ſobolem Piſidas famam bellicæ fortitudinis diu ſervaſſe probant A
hæc Livii lib. 38. ubi de expeditione Manlii in Piſidiam & vicina loca. *Inde in agrum Sagalaſſenum uberem fertilemque omni genere frugum ventum eſt. Colunt Piſidæ longe optimi bello regionis ejus.*

CAPUT VII.

Phœnices in Caria & Rhodo.

CAria Phœnice vocatur. Phœnices prope Rhodum Mons & vicus Phœnix. Jalyſi Phœnices & templum Neptuni à Cadmo conditum. Lindi lebes Minervæ ab eodem conſecratus cum Phœnicia inſcriptione. Heliadæ ex Rhodo pulſi à Phœnicibus, Phœnices à Caribus. Iphiclus quo ſtratagemate Phœnicum ducem Phalantum ex Achæa ſeu Jalyſo ejecerit. Phalantus B
Hebr. פלט. Phacas פקח Phala Sidonius, dux claſſis Memnoniæ, cum ſuis ſubſtitit in Rhodi urbibus Camiro & Jalyſo. Rhodus *τρίπολις*. Ptolemæus notatus. Lindus in auſtrali mucrone Rhodi. Et appulit Danaus ex Ægypto fugiens. למדא *limda* mucro, aculeus Phœniciæ, unde Lindus. Acuendi verba Phœnices ad diſciplinas cur transferant. *Ialyſus* olim *Achaa*. Vetus nomen à mœrore ſumptum, recens à lætitia. Sic Ἄξενος mutatum in Εὔξεινος *Maleventum* in *Beneventum*, *malaciam* in *bonaciam*. Ἀργιλλῶσα Κάμειρος *argillo*, *am Camirum* a חמר *chemer*, id eſt argilla, dictam. Rhodi mons *Atabyris* ubi templum Jovis Atabyrii, in quo cur mugire dicantur æneæ boves cum calamitas imminet Rhodus Atabyria Atabyris Thabor תבור. Appiano Ταβύριον. Montes ejuſdem nominis in terra Chanaan & in Sicilia. Ἀταβύριον quid ſignificet ex Heſychio & Hebræis, Rhodi nomen eſt Phœnicium. *Iarod* vel *rod* per aphæreſim draco. Rhodus olim Ophiuſa propter ſerpentum copiam. Phorbas his deletis & magno dracone occiſo in cœlum translatus ſub Ophiuchi nomine Hinc inſula Jarod vel Rod, id eſt draconis, dicta. Minus recte ſcribi *jarud*. Hæc ævo Moſis geſta. Rhodus *Stadia* dicta id eſt צדיא *Tſadia* deſolata. *Telchines* Magi, à Phœnicio תלחיש *Talchis*. *Telchis* & *Telchin* idem. *Ignetes* Rhodi indigenæ, forte iidem qui Telchines Ζάψ mare. Simmiæ Rhodii locus in Clemente reſtitutus. Ἄμμας mater. Inſulis prope Cariam nomina eſſe Phœnicia. Carpathus quaſi כרפאת *Carpath* Cariæ ora. Carpathum Iſidorus unde deducat. Caſus inſula etiam Ἄχνη dicta id eſt ſtipula, ut Hebr. קש *cas* unde Caſus שומא *ſuma* angulus, unde *Syme* inſula in angulo Cariæ. *Telos* id eſt תל *tel* tumulus Error Plinii de telino unguento Heſychius correctus. *Chalcia* vel Chalce חלקא ab agri fœcunditate. Calimna חלי מנח dulcis ſedes ob mellis præſtantiam; *Calydna* idem. Aſtypalæa ab Aſtypalæa Phœnicis filia Ancæi matre Aſtypalæa pars Sami. אשתפל ſe demittere. Niſyrus fragmentum inſulæ Co. De eo fabula. Niſyrus unde dicatur juxta Euſtathium. נסורת *niſſoreth* fragmentum נסירו *niſiru* ſectio. Inde Niſyrus בשר *naſar* ſerra ſecare. Mons *Prion*, id eſt ſerra, in parte Coæ unde Niſyrus abrupta In inſula Co bombycinæ veſtes à mulieribus texi ſolitæ, non in Ceo ut volunt Varro, Plinius, & Solinus. Loca veterum de Cois veſtibus, & de Coa bombyce קו *cau*, Hebr. tenue filum, funiculus תקוה idem, & trama ſeu ſubtemen aut ſubtel. Jobi locus explicatus. Trama unde dicatur. Parcarum fabula unde. מקוה netum ex Ægypto ſubtiliſſimum. Vulgatus reddit *de Coa* קוי *kovva* Arab funiculus. קוין *kavvin* Chald. fila aranearum. קוואי *kavvai* Talmud. textores Co vel Coa inſula inde dicta. Ibi urbs *Aſtypalæa* Ibi promontorium *Scandaria*, id eſt שכן דארעא *ſaken dara* vicinum continenti. Et ad Meridiem *Laſter*, id eſt חלק טהיר *alak tair* pars Meridionalis. *Lycaſtus*. *Lyra*. *Leucolla*. *Drecanum* prope Stomalimnen ſeu lacum ad mare apertum, id eſt דיר־אגם *dir-agam* habitatio ad lacum *Lebinthus* à Syro לבינתא *lebentha*. Πλινθὸς cur later Græcis Caria & Cares unde Κάρ Jonice ovis, Hebr. כר *Car* agnus vel aries. *Cos* non eſt ovis, ut volunt, ſed vellus *Cos* quorſum *Caris* dicta.

Athen. l. 4. cap. 23.

CAriam Phœnicé vocari diximus à Corinna & Bacchylide. Ita legitur in Athenæo: εἰ μὴ ἄρα καὶ ἡ Καρία Φοινίκη ἐκαλεῖτο, ὡς παρὰ Κορίννῃ καὶ Βακχυλίδῃ. Unde lux loco Steph. de Aſtyra alioqui valde obſcuro: ἔστι καὶ πόλις Φοινίκης κατὰ Ῥόδον, ἐν ᾗ Ἀθηνᾶ *eſt & urbs Phœnices prope Rhodum, in qua colebatur Minerva*. Phœnices prope Rhodũ, i.e. Cariæ, ubi mons *Phœnix* & vicus *Phœnix* de quo in Phœnice Steph. ἔστι E

A ἐ Φοίνιξ ὁ πολὺ ἀπέχον Ῥόδου. Recte. nam ut apparet ex Ptolem. vicus *Phœnix* parvo ſinu diſcretus eſt à Rhodi urbe Jaſylo, clara imprimis Neptuni templo vetuſtiſſimo, cujus conditor fuit Cadmus. Diodorus l.5. *paulo poſt Cadmus Agenoris filius à Rege miſſus ad quærendam Europam Rhodum navigavit. Et cum in ipsâ navigatione gravi tempeſtate jactatus vovisset ſe templum Neptuno ſtructurũ, ſervatus in eâdem inſulâ templum illi Deo condidit, ejusque curam demandavit quibusdam Phœnicibus ibi relictis, qui Jalyſiis permiſti remanſerunt* συμπολιτευόμενοι τούτοις *unam cum illis urbem* (vel *unum reipublicæ corpus*) *conſtituentes.* Sequitur Minervæ Lindiæ Cadmum inter cætera dona æreum lebetem obtuliſſe veteri more fabrefa-
B ctum, *cum inſcriptione* Φοινικοῖς (lego Φοινικικοῖς) γράμμασιν *Phœniciis literis, quæ ex Phœnice in Græciam dicuntur eſſe primum allatæ & appellari Phœnicia.* Sed & Phœnicum in Rhodum expeditionis meminit Conon his verbis narratione 47. τὴν δὲ Ῥόδον τὸ μὲν ἀρχαῖον λαὸς αὐτόχθων ἐνέμοντο, ὧν ἦρχε τὸ Ἰλιάδων γένος (corrige Ἡλιάδων ex Diodoro & Strabone) ὡς Φοίνικες ἀνέστησαν, καὶ τὴν νῆσον ἔσχον *Rhodum autem antiquitus populi indigenæ tenuerunt, quibus imperabant Heliadæ, quos Phœnices ejecerunt & inſulam occuparunt.* Additur ibidem Cares expulſis Phœnicibus Rhodiis imperaſſe, quâ tempeſtate etiam alias maris Ægæi inſulas tenuerunt. Φοινίκων δὲ ἐκπεσόντων Κᾶρες ἔσχον. ὅτε καὶ τὰς ἄλλας νήσους τὰς περὶ τὸ Αἰγαῖον ᾤκησαν, id eſt

Apud Phot. auth. 186.

C aliquanto poſt Trojani belli tempora. Diodorus lib.5. de Lesbo: Μετὰ τοὺς Τρωικοὺς χρόνους κατέσχον τὴν νῆσον Κᾶρες, καθ' ὃν καιρὸν ἐθαλαττοκράτουν. Apud Athenæum lib.8. Ergeas Rhodius ἐν τοῖς περὶ πατρίδος προοίμιον τινὰ περὶ τῶν κατεσχηκότων τὴν νῆσον Φοινίκων *in libris de patriâ ſuâ quædam præfatus de Phœnicibus qui in inſulâ habitarunt,* pluribus narrat quo ſtratagemate Iphiclus Phalantum Phœnicum ducem ex Achaâ ejecerit Rhodi oppido munitiſſimo. Summa eſt Phalantum viſis corvis dealbatis & piſciculis Larcæ cujusdam opera in craterem ſuum injectis ex urbe ſponte exceſſiſſe, tanquam rebus conclamatis. Quia oraculo monitus fuerat fore ut è Rhodo ejiceretur, cum vidiſſet corvos albos & piſces in crateribus. In Polyzeli Rhodiacis non Larcas ſed Dorcia Phacæ filia Iphicli amore incenſa narratur in Phalanti poculum piſces injeciſſe, & corvos à ſe dealbatos emiſiſſe.
D Phalantus Græcum nomen eſt: ſed Phœnicium fuit פלת *Phaleth* vel פלט *Phalet.* Vide 1.Par.2,33.47 & 12,3. *Phacas* Hebr. eſt פקח vulgo *Phacee* 2.Reg.15,25. Hinc Heſychius: Φακὶ, διάνοιξις, non male: Nam פקח verbum eſt aperire.

A Phalantho diverſus Phala Sidonius, cui cum à Memnone fuiſſet commiſſa claſſis è Phœnice Trojam deducenda, milites occiſo duce in Rhodi inſulæ urbibus Camiro & Jalyſo ſubſtiterunt. Rem ita narrat Dictys Cretenſis lib.4. *Reliquos neque numero inferiores, impoſito Phalâ duce atque rectore mari miſit* (Memnon.) *Qui appulſi Rhodum, ubi animadvertere inſulam Græcis ſociam, veriti ne re cognitâ incenderentur naves ibidem operiebantur. Ac mox diviſi in Camiram* (Camirum) *& Galiſam* (Jalyſum) *urbes opulentas. Neque multo poſt Rhodii Phalam*
E *incuſare, quod paulo ante everſâ ab Alexandro Sidone patriâ ſuâ, auxilium ei à quo læſus ſit ferre cuperet. Quoque animos exercitus permoverent, confirmare haud diſſimiles Barbarorum videri eos, qui tam indignũ facinus defenderent: Multa præterea quæ accenſura vulgus, & quæ pro ſe factura eſſent differere. Quæ res haud fruſtra*

 fuit.

fuit. Phœnices namque, qui in eo exercitu aderant plurimi, permoti querelis Rhodiorum, dein cupidine diripiendarum rerum quas ſecum advexerant, Phalam lapidibus inſecuti necant, diſtributiſque per ſupradictas urbes, aurum atque reliqua prædæ inter ſe diſpertiunt. A

Phœnicum in Rhodo inſulâ commorationis non aliud certius monumentum eſt quam quod vetuſta locorum nomina pæne omnia ſunt Phœnicia. Pindarus Olympia 7. Rhodum appellat τρίπολιν νᾶσον, quia tres olim urbes habuit,

Iliad. β, v. 656. Λίνδον, Ἰηλυσόν τε, καὶ ἀργινόεντα Κάμειρον.

Lindon, Jalyſſumque, argilloſamque Camirum.

Ita nominat Homerus in Catalogo. Inſula verſus Auſtrum in longum mucronem extenditur, in quo Camirum ponit Ptolemæus, cum Lindum debuiſſet. B Omnino enim in Auſtrino illo mucrone ſita erat Lindus; quod conſtat ex his Strabonis lib. 14. Ἔστι δὲ πρώτη μὲν Λίνδος &c. πόλις ἐπὶ ὄρους ἱδρυμένη, πολὺ πρὸς μεσημβρίαν ἀνατείνουσα, καὶ πρὸς Ἀλεξάνδρειαν μάλιστα. *Prima quidem eſt Lindus &c. urbs monti impoſita plurimum verſus meridiem vergens & Alexandriam maximè.* Unde eſt quod ex Ægypto Rhodum navigans Danaus, primò Lindum appulit, atque ibi Minervæ Lindiæ templum & ſtatuam conſecravit. Diodor. lib. 5. Κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Δαναὸς ἔφυγεν ἐξ Αἰγύπτου μετὰ τῶν θυγατέρων. Καταπλεύσας δὲ τῆς Ῥοδίας εἰς Λίνδον, καὶ προσδεχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἱδρύσατο τῆς Ἀθηνᾶς ἱερόν, καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς θεοῦ καθιέρωσεν. Τῶν δὲ τοῦ Δαναοῦ θυγατέρων τρεῖς ἐτελεύτησαν κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τὴν ἐν τῇ Λίνδῳ. C *Circa illa tempora Danaus cum filiabus ex Ægypto fugit, & cum appuliſſet Lindũ Rhodi oppidum, ab incolis ſuſceptus, Minervæ templum extruxit, & Deæ ſtatuam conſecravit; Porro è Danai filiabus tres abſtulit peſtis quæ Lindi graſſabatur.* Lindus igitur Phœnicio nomine למדא *Limda*, quaſi mucro aut aculeus dicta eſt, quia in inſulæ mucrone ſita. Ab eadem radice Hebræum מלמד pro ſtimulo aut aculeo ſumitur Jud. 3, 31. Nempe ut שנן ita & למד tam acuere quam docere ſignificabat, & eleganti metaphorâ Phœnices acuendi verba tranſtulerant ad diſciplinas, quia obtuſum ingenium diſcendo fit acutius. Simili metaphora, ut דק *dak* tenue & minutum, ita דקדוק *dikduk* ſubtilem & acutam diſſertationem ſonat. Et חריף & מפלפל eſt acutus diſputator. Prius ab acumine ſumptum. Poſterius à piperis acrimonia. Suidas in voce Ῥόδος totam inſulam *Lindum* dici aſſerit. D

Jam quæ ſequitur *Jalyſus* olim *Achea* dicebatur. Ergias Rhodius apud Athenæum lib. 8. οἱ περὶ Φάλανθον ἐν τῇ Ἰαλυσῷ πόλιν ἔχοντες ἰσχυροτάτην τὴν Ἀχαΐαν καλουμένην *Phalanthus* dux Phœnicum *in Jalyſo urbem habens munitiſſimam Acheam nomine.* Diodorus lib. 5. de Heliadis: Κατῴκησαν ἐν τῇ Ἰαλυσίᾳ κτίσαντες πόλιν Ἀχαΐαν *habitarunt in Jalyſiâ Acheâ urbe conditâ*; Senſus eſt Achæam urbem quam condiderant Heliadæ primi Rhodi incolæ, eandem eſſe quam Jalyſum à quâ inſulæ pars Jalyſia dicta eſt. Nempe qui Heliadis ſucceſſerunt Phœnices priſcum Achææ nomen mutaverunt in Jalyſum ad vitandam δυσφημίαν. *Achea* enim triſtitiam atque animi mœrorem ſonat. Heſychius: Ἀχαίας, λύπας. Item: Ἀχαία, ἐπίθετον Δήμητρος ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν κόρην ἄχους, ὅπερ ἐποιεῖτο ἀναζητοῦσα αὐτήν. Vult *Acheam* dici Cererem à mœrore quô confecta eſt, filiam Proſerpinam quærens. Quod ipſum E

... aſſerit

A aſſerit Ariſtophanis Scholiaſtes in Acharnanes Act.2. Sc.6. Et qui ſcripſit in Nicandri theriaca, verſ. 484. Contrà, Phœnicium *Jalyſius* (id eſt יעליץ *jaalits* vel יעלים *jaalis*) eſt à lætitiâ factum. Itaque eodem animo Achææ vocabulum mutatum à Phœnicibus in Jalyſum, quô à Græcis Ἄξενος in Εὔξεινον, à Romanis *Maleventum* in *Beneventum*, & à nautis vulgari linguâ *malacia* in *bonaciam*.

Quæ ſupereſt *Camirus* Phœnicibus erat חמירה *Chamira*, quaſi argilloſam dixeris; Nam חמר *chomer* eſt argilla. ח in c mutatum ut in *Tapaſco* ex תפסח & *Malaca* ex מלחה & *Calacene* ex כלח. Natum nomen ex argumento, quia Camirus erat in argilloſo ſolo. Unde eſt quod Homerus, cujus epitheta rarò ſunt otio-
B ſa, vocat ἀργινόεντα Κάμειρον *argilloſam Camirum*.

Fuit & Rhodi celeberrimus mons *Atabyris* vel *Atabyrium*, in cujus vertice templum habuit Juppiter *Atabyrius*. Strabo lib. 14. ubi de Rhodo: εἶθ' ὁ Ἀτάβυρις, ὄρος τῶν ἐνταῦθα ὑψηλότατον, ἐν ᾧ ἱερὸν Διὸς Ἀταβυρίου. Rhianus apud Stephanum: Ἀτάβυρον ὄρος Ῥόδου, &c. ἐξ οὗ ὁ Ἀταβύριος Ζεύς. Apollodorus de Althemene: Προσίσχει τινὶ τόπῳ τῆς Ῥόδου &c ἀναβὰς δὲ ἐπὶ τὸ Ἀταβύριον καλούμενον ὄρος ἐθεάσατο τὰς πέριξ νήσους. *Appulit ad quendam Rhodi locum; Conſcenſo autem Atabyrio monte vicinas inſulas circumſpectavit.* De eodem Diodorus lib. 5. pag. 228. ἐπὶ δ' ὄρους Ἀταμύρου (lege Ἀταβύρου) Διὸς ἱερὸν ἱδρύσατο τοῦ προσαγορευομένου Ἀταμυρίου (lege Ἀταβυρίου) *ſuper montem Atabyrum templum Jovis condidit, qui dicitur Ataby-*
C *rius*. Pindarus Olympiâ ſeptimâ: ὦ Ζεῦ πάτερ νώτοισιν Ἀταβυρίου μεδέων *ô Juppiter pater qui in Atabyrii juga dominaris*. In quem locum Scholiaſtes: ἐπάνω δὲ τοῦ ὄρους ἵδρυται ὁ Ζεὺς *in ſummo monte ſitus eſt Jupiter*. Jupiter id eſt Jovis templum. Et paulo poſt: εἰσὶ δὲ χαλκαῖ βόες ἐν αὐτῷ, αἵτινες ὅταν μέλλῃ ἄτοπόν τι γίνεσθαι μυκῶνται *in eô autem ſunt aneæ boves quæ mugiunt, quoties aliqua calamitas imminet*. Quod ipſum habet Tzetzes Chiliade 5. hiſt. 138. Phœnicia hæc eſt fabula, cujus mens eſt, in eô templo fuiſſe augures qui iminentia mala præmonebant. Phœnicibus ſcilicet אלוף מנחש voces ambiguæ ſunt, quibus & *doctor augur* ſignificatur, & *bos ex ære*. Quod poſterius ideo amplexi ſunt fabularum architecti, quia παραδοξότερον. Ab Atabyrio monte etiã ipſa inſula dicta eſt *Atabyria*. Heſychius:
D Ἀταβυρία, ἡ ὀγδόος πάλαι; Reſcribe, ἡ Ῥόδος πάλαι. Plinius: *Vocitata eſt antea Ophiuſa, Aſteria, &c. Atabyria ab Rege*: Imò à monte *Atabyri* vel *Atabyro* quem diximus. *Atabyris* vel *Atabyron* Phœnicibus erat תבור *Thabor*. Unde eſt quod in Appiani Mithridaticis ſine *alpha* προσθετικοῦ legitur Ταβυρίου Διὸς ἱερὸν *Jovis Tabyrii fanum*. Et paulo poſt: ἐκ τοῦ Ταβυρίου; Et rurſus, τὸ ἐκ Ταβυρίου πυρεῖον. Ejuſdem nominis montem & oppidum in Phœnice ex Scripturâ notiſſimum Joſephus, Aquila, Symmachus *Itaburium* nominant, & Polybius Ἀταβύριον hiſtor. lib 5. Fuit & in Siciliâ circa Agrigentum Polybio teſte lib. 9. ἱερὸν Διὸς Ἀταβυρίου, καθάπερ καὶ παρὰ Ῥοδίοις *templum Jovis Atabyrii ſicut apud Rhodios*, Nempe ad montem cognominem de quo Pindari Scholiaſtes, & Stephanus ex Timæo: ἔστι καὶ Σικελίας Ἀταβύριον. Sed
E eam Siciliæ partem Punicis nominibus ſcatere nihil mirum eſt, cum illam Pœni diu tenuerint. De cætero quid vel *Thabor* vel *Atabyrion* ſignificet non uſquequa-

Joſ. 19, 22. 34.
Jud. 4, 6. &c. & 8, 18.
1 Sam. 10, 3.
Pſ. 89, 13 &c.
Olymp. 7.

 que

que conſtat. Niſi quod Heſychius Ἀταβύριον interpretatur ὄρος ἔνθα θηρία συνάγονται *montem ubi feræ congregantur*. Neque fortaſſe id male: cum *Thabor* ad בר A
vel בור alludat. Syri ſic vocant locum incultum feris paſcendis deſtinatum. Unde חיות ברא fera agri Dan. 2,38.

Quid ſi nomen ipſum inſulæ (quod ſupra cum ſcholiaſte Pindari à roſis deducebamus, quia nil ſuppetebat melius) probavero eſſe Phœnicium. Res verò eſt apertiſſima. Syris & Chaldæis ירוד *jarod* eſt draco. Phœnices per aphæreſin, cujus in ſequentibus multa exempla proferemus, pro *jarod* רוד *rod* dixerunt. Ut אר *or* pro יאר *jeor* rivus Amos cap. 8. v. 8. Illis igitur גזירת רוד *gezirath rod*, unde Græci Ῥόδον fecerunt, erat *inſula draconis*. Rhodi nimirum priſcum nomen erat *Ophiuſa*. Id teſtantur veteres magno conſenſu. Strabo: Ἐκαλεῖτο δ' ἡ Ῥόδος B
πρότερον Ὀφιοῦσσα *Rhodus antea vocabatur Ophiuſa*. Stephanus: Ἐκαλεῖτο Ὀφιοῦσσα καὶ Αἰθραία. Euſtathius: Ἐκλήθη δέ ποτε φασὶ Ὀφιοῦσσα. Plinius: *vocitata eſt antea Ophiuſa*. Ammianus: *Rhodus Ophiuſa & Pelagia prioribus ſæculis dictitata*. Jam diſce cauſam ex Heraclide: Ἐκαλεῖτο δ' Ὀφιοῦσσα διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐνόντων ὄφεων. *Vocabatur autem Ophiuſa propter ſerpentum copiam quibus ſcatebat*. Et ex Heſychio, ubi pro Ὀφιοῦσσα, ἡ Ῥόδος διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὄφεων *Ophiuſa, Rhodus propter copiam ſerpentum*, ridiculè legitur, Ὀφίες, Ἡρόδοτος κτλ. *Ophies, Herodotus, &c.* Rem Diodorus narrat pluribus lib. 5. pag. 228. Μετὰ δὲ ταῦτα τῆς Ῥοδίας γῆς ἀνείσης ὄφεις ὑπερμεγέθεις, συνέβη πολλοὺς τῶν ἐγχωρίων ὑπὸ τῶν ὄφεων διαφθαρῆναι. *Poſt hæc cum Rhodia* C
terra ſerpentes produxiſſet multo maximos, plures incolarum a ſerpentibus interimi contigit. Sequitur Rhodios miſiſſe Delphos qui ab Apolline ſciſcitarentur quô pactô averteretur hoc malum; Reſpondiſſe Apollinem ut Phorbantem cum ſociis in inſulam accerſerent. Quô factô, ὁ μὲν Φόρβας ἀνελὼν τοὺς ὄφεις, καὶ τὴν νῆσον ἐλευθερώσας τοῦ φόβου, κατῴκησεν ἐν τῇ Ῥοδίᾳ. Γενόμενος δὲ καὶ τἄλλα ἀνὴρ ἀγαθὸς, ἔσχε τιμὰς ἡρωϊκὰς μετὰ τὴν τελευτήν. *Phorbas quidem deletis ſerpentibus, & inſulâ ab hoc metu liberatâ, habitavit in Rhodiâ; Et cum cætera vir eſſet bonus, heroicos poſt obitum honores conſecutus eſt*. Hic ille eſt Phorbas quem *Ophiuchum* dictum Aſtrologi in cœlum tranſtulerunt. Hyginus lib. 2. in Ophiuchi aſteriſmo: *Polyzelus* (lege Polyzelus) *autem Rhodius hunc Phorbanta nomine demonſtrat, qui Rhodiis auxi-* D
lio maximo fuiſſe demonſtratur. Nam cum eorum inſulam ſerpentium multitudine occupatam, cives Ophiuſam appellaſſent, & in eâ multitudine ferarum, draco fuiſſet ingenti magnitudine, qui plurimos eorum interfeciſſet, & patriâ denique deſerta carere coegiſſet; dicitur Phorbas Triopæ filius ex Hiocla * *Myrmidonis filia natus, eô tempeſtate delatus, omnes feras & eum draconem interfeciſſe. Qui cum maxime Apollini dilectus eſſet, locatus in cœlo interficiens draconem, laudis & memoriæ cauſa videtur*. Itaque ut Ophiuſam Græci propter ſerpentum copiam, ita Rhodum appellarunt Phœnices ab illo inſigni dracone, quô cæſô Phorbas ab Aſtronomis cœlo eſt inſertus. Obiter lector monendus eſt in pleriſque Lexicis pro ירוד *jarod* ſcribi ירוד *jarud*. Tamen in Chaldæa paraphraſi fere per cholem ſcribitur. E
Sic Pſ. 74,14. לירודי *lirode* draconibus. Jer. 2,4. כירודא *Chejaroda* ſicut draco. Jer. 9,11. & 10,22. מדור ירודין *medor jerodin* habitaculum draconum. Jer. 14.6.

* al. Hicilla & Hyſilla.

Eſ. 35,

A Eſ.35,7.& 43,20. & Mich.1,8. *threaim* ſicut dracones. Sed neque id omittendum quicquid de Phorbante diximus contigiſſe Moſe adhuc adoleſcente. Euſebius ad A. CCCCXL. qui fuit Moſis XV. *Hoc tempore Phorbas Rhodum obtinuit.* Cyprus etiam *Ophiuſa* dicta eſt, ſi Ovidio credimus, apud quem propter Hoſpites ab Amathuſiis in Cypro immolatos,

Ipſa ſuas urbes Ophiuſiaque arva parabat. Metam.l.10. fab.16.

Deſerere alma Venus,

tanquam hanc Cypriorum immanitatem haud quaquam ferens. Sed vel memoria lapſus Poëta Rhodi nomen perperam Cypro tribuit, vel pro *Ophiuſa* legen-
B dum *Amathuſia.*

Secundum Rhodi nomen apud Strabonem eſt *Stadia*: ἐκαλεῖτο δ' inquit: ἡ Ῥόδος πρότερον Ὀφιοῦσσα καὶ Σταδία *Rhodus autem initio dicta fuit Ophiuſa & Stadia. Stadia* id eſt צדיא *tſadia* deſolata. Sic Gen. 1,2. in verſione Onkeli: Et terra erat צדיא (*tſadia*) *deſolata.* Græci, quibus T ante S in eadem ſyllaba nil quicquam ſonat neceſſario ſcripſerunt Σταδίαν pro *Tſadia.* Tale *Boſtra* pro בצרה *Botſra, Meſtrem* pro מצרים *Mitſraim,* &c. *Tſadia* igitur vel *Stadia* dicta eſt Rhodus, quandiu deſolata fuit à ſerpentibus. Nam à Diodoro jam didicimus πολλοὺς τῶν ἐγχωρίων ὑπὸ τῶν ὄφεων διαφθαρῆναι *multos incolarum à ſerpentibus eſſe interemptos*: Et ab Hygino draconem quem confecit Phorbas, cum Rho-
C diorum plurimos interfeciſſet, reliquos *patria deſerta carere coegiſſe.*

In eodem Strabone tertio nomine dicta eſt Rhodus Τελχινὶς, ἀπὸ τῶν οἰκησάντων Τελχίνων τὴν νῆσον *Telchinis à Telchinibus inſulæ incolis.* Hos etiam ante Heliadas Rhodum invaſiſſe nonnulli tradunt; Nec deſunt qui diluvium præceſſiſſe fabulentur apud Diodorum & alios. Et apud Euſebium & Oroſium circa Iſaaci Patriarchæ tempora Telchines à Phoroneo Rege Argivorum & Parrhaſiis bello victi & patria pulſi in Rhodum inſulam ſecedunt. Ratio nominis non ſatis conſtat, niſi quod plerique magos & veneficos explicant. Telchinas ſcilicet volunt malis artibus inclaruiſſe. Diodorus lib. 5. pag. 226. λέγονται δ' οὗτοι καὶ γόητες γεγονέναι, καὶ παράγειν ὅτε βούλοιντο νέφη καὶ ὄμβρους καὶ χαλάζας, ὁμοίως δὲ καὶ χιόνα ἐφέλ-
D κεσθαι. ταῦτα δὲ καθάπερ καὶ τοὺς μάγους ποιεῖν ἱστοροῦσιν. ἀλλάττειν δὲ καὶ τὰς ἰδίας μορφάς, καὶ εἶναι φθονεροὺς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν τεχνῶν *Dicuntur etiam praſtigiatores fuiſſe, nubesque & imbres & grandinem, nivem etiam pro libito induxiſſe: Atque hac patraſſe narrantur ritu magorum; Sed & proprias mutaſſe formas, & in artium doctrina fuiſſe invidi.* Sic apud Strabonem lib. 14. legere eſt Telchinas fuiſſe βασκάνους καὶ γόητας θείῳ καταῤῥαίνοντας τὸ τῆς Στυγὸς ὕδωρ ζώων τε καὶ φυτῶν ὀλέθρου χάριν *faſcinatores & praſtigiatores, qui ſulphure admixtam Stygis aquam inſtillarent ad perdendum animalia & ſtirpes.* Et in Ovidio lib. 7. Metam. fab. 11.

Phœbeamque Rhodon, & Ialyſios Telchinas,

Quorum oculos ipſo vitiantes omnia viſu,

E *Juppiter exoſus fraternis ſubdidit undis.*

Hinc Suidas: Τελχῖνες πονηροὶ δαίμονες, ἢ ἄνθρωποι καὶ βάσκανοι *Telchines, mali dæmones, aut homines invidi & faſcinatores.* Et Heſychius: Τελχῖνες, βάσκανοι, γόη-

Euſeb. Num. 229. Oroſ. lib.1. cap.7.

γόητες, φθονεροί, ἢ παρὰ τὴν τῆξιν, ἢ παρὰ τὸ θέλγειν *Telchines, faſcinatores, incantatores, invidi, aut à tabe, aut à deliniendo dicti*; utrumque ridicule. Tamen poſterius etymon etiam alii ampleɛtuntur. Et pro recepto Τελχῖνες non Heſychius ſolum, ſed & alius quem citat Euſtathius in primum Odyſſeæ Θελγῖνες ſcribunt, tanquam à verbo θέλγω. Nempe Grammaticos latuit Phœnicum eſſe vocabulum, quibus לחש *lachas* incantare & תלחיש *talmid* erat incantator; quomodo למד *lamad* diſcere & תלמיד *talmid* diſcipulus. Inde Græcum *Telchis* & *Telchin*, quali mutatione non alia eſt uſitatior. Tale δελφὶς & δελφὶν, Ἀττὶς & Ἀττὶν, Σαλαμὶς & Σαλαμὶν, Ἐλευσὶς & Ἐλευσὶν, θὶς & θὶν, ῥὶς & ῥὶν, ἀκτὶς & ἀκτὶν, Φορκὺς & Φορκυν̀. Itaq; jam conſtat unde factum ſit ut Magi illi Telchines dicerentur.

Telchinibus Heſychius ſucceſſiſſe tradit *Ignetes*: Ἴγνητες, inquit, οὕτως ὀνομάζονται οἱ μετὰ τοὺς Τελχῖνας ἐποικήσαντες τὴν Ῥόδον. Tamen *Ignetes* ſeu *Gnetes* iidem qui γνήσιοι ſeu ἰθαγενεῖς, id eſt indigenæ. Stephanus: Γνῆς, ἔθνος οἰκῆσαν τὴν Ῥόδον. ἔνθεν καὶ γνῆτες, οἱ ἰθαγενεῖς. λέγονται δὲ καὶ μετὰ τοῦ ι, Ἴγνητες. Itaque ante Ignetes nullos habuit incolas Rhodus. Fortaſſe Telchines & Ignetes idem populus. Utriſque ſaltem eadem origo. Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromaton, dum in eô eſt ut probet voce Ζὰψ apud veteres mare ſignificari, poſtquam id probavit exemplis ex Euphorione & Dionyſio Jambo & Cratino allatis, addit ex Simmia Rhodio Ἀμασιγνήτων καὶ Τελχίνων ἔφυ ἡ ἁλυκὴ Ζάψ id eſt ut quidem volunt, *ex Amaſignetis & Telchinibus nata eſt Zaps ſalſa.* Quod eſt perridiculum. Primo enim illud *ex* nuſquam comparet. Deinde Amaſignetæ nulli ſunt: Denique juxta fabulatores, *Zaps* (id eſt mare) nata non eſt ex Telchinibus, ſed Telchines ex Zabide, id eſt ex mari nati. Diodorus lib. 5. τὴν δὲ νῆσον τὴν ὀνομαζομένην Ῥόδον πρῶτοι κατῴκησαν οἱ προσαγορευόμενοι Τελχῖνες. οὗτοι δ' ἦσαν υἱοὶ μὲν Θαλάττης, ὡς ὁ μῦθος παραδέδωκε. *Inſulam Rhodum nomine primi habitarunt qui dicuntur Telchines: Illi autem erant maris filii ut fabula tradunt.* Itaque in Clemente legendum:

— ἄμμας
Ἰγνήτων καὶ Τελχίνων ἔφυ ἡ ἁλυκὴ Ζάψ.
Telchinum Ignetumque parens Zaps ſalſa creata eſt.

Sic non modo conſtabit verſus, ſed & ſenſus erit commodus. Ἄμμας pro matre deductum ex Syro אמא *imma* vel *emmo*, quomodo ex אבא *abba* ἄππα pro patre in hymno Callimachi in Dianam. Etymologus: ἀμμά, ἡ τροφὸς καὶ ἡ μήτηρ κατὰ ὑποκόρισμα, καὶ ἡ Ῥέα. λέγεται καὶ ἀμμάς *Amma, nutrix & mater per blanditias; & Rhea* mater Deorum. *Dicitur etiam Ammas.* Mare autem dici potuit Ζὰψ ζαβὸς, quia ſpumoſum: Arabicè enim זבד *zabd* eſt ſpuma.

E Rhodo veriſimile eſt in vicinas Cariæ inſulas demigraſſe Phœnices. Saltem obſervo pleriſque Phœnicia eſſe nomina. Res eſt tam manifeſta ut nullo modo poſſit negari. *Carpathus* ab ipſo ſitu כרפאת *Carpath* dicta eſt, quia eſt ad oram Cariæ. Ut enim Hebræis פאה *pea* vel פאת *peath*, ita Syris פאתא *patha* Orig. l. 13. c. 6. eſt latus, ora, plaga, regio. Quod in Iſidoro legere eſt *Carpathon* vocatam *propter celerem fructuum maturitatem* tam futile eſt quam quod ſequitur, ex hac inſula dici Carpaſias naves magnas & ſpacioſas.

A *Caſius* Phœnicibus erat קש *cas*, id eſt ſtipula vel minuta palea quam ventus rapit. Sic Pſal. 83, 14. כקש לפני רוח *ut cas* (ut ſtipulã) *ante facies venti.* Et Jerem. 13, 24. *Et diſpergam eos* כקש *ut cas* (ut ſtipulam) *transeuntem ad ventum deſerti.* Cur inde dicatur inſula *Caſius* mihi non conſtat. Tantùm conſtat inde dici, quia Caſi aliud nomen eſt *Achne* Plinius lib. 5. cap. 31. *Rhodiorum inſula Carpathus quæ mari nomen dedit, Caſus olim Achne &c.* *Achne* ſcilicet Græcis id ipſum eſt quod Hebræis קש *cas* Heſychius: Ἄχνη, τὸ ἄχυρον· ὡς δ' ἄνεμος ἄχνας φορέει. *Achne, ſtipula,* ut in Homero Iliad. 5. v. 499. *Ut ventus achnas fert*, id eſt ſtipulas.

שומא *ſuma* Syris eſt angulus. Sic Levit. 19, 27. in Jonathanis paraphraſi: *Non*
B *tondebitis* ית שומת *angulum barbarum veſtrarum.* Inde Σύμη vocatur inſula quæ paulo infra Cnidum eſt, in ipſo anguli flexu à quo Cariæ littora excurrunt ab occaſu in Aquilonem.

Triopio ſeu Cnido *Telus* objacet, inſula μακρὰ, ὑψηλὴ, στενὴ, *longa, celſa, anguſta.* Ita deſcribit Strabo lib. 10. *Telus* Phœnicibus erat תל *tel*, id eſt agger ſive tumulus. LXX reddunt χῶμα & ὕψος & μετέωρον. Inde תלול celſi montis epithetum Ezech. 17, 22. Itaque ſic dicta eſt *Telus*, quia ὑψηλὴ celſa: Unguento nobilem appellat Plinius magno errore: Quaſi à *Telo* dicatur Τήλινον μύρον; Cum *telinum unguentum* nomen habere conſtet, ἀπὸ τῆς τήλεως à fœno Græco quod in telini compoſitione præcipua res eſt. Vide Dioſcoridem, & Aetium, adeoque ipſum
C Plinium lib. 13. c. 1. Telus alio nomine *Agathuſſa* vocabatur, teſte Plinio & Jaſone apud Stephanum. Mendoſè igitur Heſychius: Ἀγάθουσα, ἡ Δῆλος ἐκαλεῖτο πρότερον. Et pro Δῆλος legendum Τῆλος.

Herodot. l. 7.
Jos. 8, 28.
Jer. 30, 18.
Ezech 3, 15.
Plin. l. 4. c. 12.
Dioſc. l. 1.
Aet. tetrab. 1. Serm. 1.

In Strabone, *Chalcia* inſula diſtat à Telo ſtadiis LXXX, à Carpatho CCCC, ab Aſtypalæa DCCC. Pagum habet ejuſdem nominis & fanum & portum. De eadem ita Theophraſtus hiſt. plant. lib 8 c. 3. ὑπερβάλλον δέ τι τούτου, καὶ πάντων θαυμασιώτερον, τὸ περὶ Χαλκίαν τὴν νῆσον τὴν Ῥοδίων γινόμενον. Ἐκεῖ γάρ φασιν εἶναί τινα τόπον εὔγειον καὶ εὔφορον, ὡς σπαρεισῶν κριθῶν, ἅμα ταῖς ἄλλαις θερίσαντες ταύτας σπείρουσι πάλιν, εἶτα θερίζουσιν ἅμα τοῖς λοιποῖς: Quæ ita reddit Plinius lib. 17. cap. 4. *In*
D *Chalcia Rhodiorum inſula locus quidam eſt in tantum fœcundus, ut ſuo tempore ſatum demetant hordeum, ſublatumque protinus ſerant, & cum aliis frugibus metant.* Idem alibi *Chalcen* vocat ut & Thucydides lib. 8. חקלא *chalca* vel *chalce* Phœnicibus eſt ἄρουρα, & חקליא *chalcia, ἀρουραῖα.* Inſula ſic nominatur ab agri fœcunditate. Plerumque ſcribitur חקלא *chacla*, quomodo paſſim occurrit in Chald. paraphraſi pro Hebr. שדה. Sed & חלקא *chalca* reperitur Prov. 23, 10. unde plur. חלקתהון *agros ipſorum* Mich. 2. 4.

Circa eadem loca ſita eſt inſula *Calymna*, de qua Ovidius Metam. lib 8.

—— fœcundaque melle Calymna.

Inde mel Calymnium, de quo Strabo in fine libri decimi: Ἅπαν μὲν οὖν τὸ νησιωτικὸν μέλι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εὔχυλόν ἐστι, καὶ ἐνάμιλλον τῷ Ἀττικῷ. τὸ δ' ἐν τ (lege ταύταις) νήσοις
E διαφερόντως; μάλιστα δὲ τὸ Καλύμνιον *Omne quidem mel inſulare plerumque eſt egregium, & cum Attico certat; maxime tamen excellit in iſtis inſulis, & Calymnium imprimis.* Itaque Calymna Phœnicibus erat חלי מנח *chali-mnah* dulcis ſedes

מנח *mnah* ſedes eſt vel quietis locus Gen.8,9. Deut.28,65. Pſ.116,7. Juxta Venet. A
edit. Et חלי *chali* dulcis eſt mellis epithetum in Chald. & Syr. paraphraſi Jud.14,18. Pſ.19,11. & Ap.10,9.10, Alii *Calydnam* & *Calydnium* malunt, quod eſſet חלי טינע *Chali-tina* dulcis rupes, id eſt quæ melle fluit, ut Deut.32.13. & Pſal.81,17.

Sequitur *Aſtypalæa*, quam dictam volunt ab Aſtypalæa Ancæi matre. Stephanus: Ἀστυπάλαια νῆσος μία τῶν Κυκλάδων &c. Ἐκλήθη δὲ ἀπὸ Ἀστυπαλαίας τῆς Ἀγκαίου μητρός. Hanc porro Aſtypalæam Phœnicis fuiſſe filiam ſcribunt veteres. Pauſanias in Achaicis: Ἄσιος δὲ ὁ Ἀμφιπτολέμου Σάμιος ἐποίησεν ἐν τοῖς ἔπεσιν ὡς Φοίνικι ἐκ Περιμήδης τῆς Οἰνέως γένοιτο Ἀστυπάλαια καὶ Εὐρώπη. Ποσειδῶνος δὲ καὶ Ἀστυπαλαίας εἶναι B
παῖδα Ἀγκαῖον *Aſius Amphiptolemi filius Poeta Samius in epico carmine ſcripſit Phœnicem ex Oenei filia Perimede genuiſſe Aſtypalæam & Europam: Neptuni autem & Aſtypalææ filium eſſe Ancæum.* Apollonii Scholiaſtes lib.1. ὁ μὲν Ἀγκαῖος υἱὸς Ἀστυπαλαίας ἦν τῆς Φοίνικος *Ancæus quidem filius erat Aſtypalææ Phœnicis filiæ.* Vox Græca quidem eſt Aſtypalæa notiſſimæ ſignificationis; Atque ut vult Themiſtagoras, ita dicta eſt Sami portio ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἐκεῖσε ὄντος ἄστεος *à veteri oppido ibi condito.* Sed cum Sami regnaverit Ancæus; ut pluribus docebimus cap. undecimo, tam Sami portionem quam inſulam de qua in præſens ab Ancæi matre putamus Aſtypalæam appellatam. Quo nomine ſi verè dicta eſt, aliam eſſe oportet vocis originem quam quæ prima fronte videtur. Phœniciam nimirum; Abſurdum enim eſt ut Græco nomine, eoque à vetuſtate oppidi ſumpto, vocetur Phœniſſa mulier. Itaque ſi divinare licet, Aſtypalææ verum nomen fuit C
אשתפלא *Aſtippela* ab humilitate dictum. Syris enim אשתפל *eſtappel* eſt ſede dejicere, & demittere. Ita uſurpat Chaldæus paraphraſtes 1.Sam.2,36.

Poſt Aſtypalæam eſt inſula Niſyrus molis & purpura celebris. Hanc ajunt ἀπόθραυσμα εἶναι τῆς Κῶ *Co inſulæ fragmentum eſſe*, à qua diſtat ſtadiis circiter ſexaginta. Fabula etiam addita, ὅτι Ποσειδῶν διώκων ἕνα τῶν Γιγάντων Πολυβώτην, ἀποθραύσας τῇ τριαίνῃ τρύφος τῆς Κῶ ἐπ' αὐτὸν βάλοι, καὶ γένοιτο νῆσος τὸ βληθὲν ἡ Νίσυρος *Neptunum cum quendam è Gigantibus Polyboten perſequeretur, fruſtum inſulæ Co tridente fractum in eum conjeciſſe, idque inſulam Niſyron eſſe factum.* Geographi verba ſunt circa finem libri decimi: Quibus conſona hæc Apollodori l.1. Πολυβώτης δὲ D
διὰ τῆς θαλάσσης διωχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἧκεν εἰς Κῶ. Ποσειδῶν δὲ τῆς νήσου μέρος διαρρήξας, ἐπέρριψεν αὐτῷ τὸ λεγόμενον Νίσυρον. Neque multo aliter Stephanus de eodem Polybote: Ποσειδῶν δὲ ἐπ' αὐτὸν ἀφεὶς τὴν τρίαιναν τοῦ μὲν ἥμαρτε. γέγονε γὰρ (malim γέγονε δὲ) νῆσος τὸ βληθὲν Νίσυρος. Proinde Niſyri nomen deducit Euſtathius ἀπὸ τοῦ νέω καὶ τοῦ σύρω, διότι ἀποκοπεῖσα τῆς νήσου τῆς Κῶ τῇ Ποσειδῶνος τριαίνῃ ἐπεσύρη τῷ γίγαντι Πολυβώτῃ νέοντι *à natando & trahendo quia Neptuni tridente ab inſula Co abſciſſa, Niſyrus in Polybotem gigantem enatantem* (vel *abeuntem*) *attracta eſt.* Quæ ſunt nugæ nugaciſſimæ. Omnino enim Niſyrus Phœnicium nomen. Phœnicibus ſc. apud quos nata hæc fabula, נסורת *niſoreth* eſt fragmentum, & נסירו *neſiru* vel
נסירות *neſiruth* ſectio. Inde dicta Niſyrus quaſi fragmentum vel pars deciſa ex E
inſula Co. Radix Hebræis נשר *naſar* 1.Chron.20.3. Syris & Chaldæis נסר *neſar*

&

& Arabibus נשר *naſara*, propriè eſt πρίειν ſerrare; Unde משור eſt πρίων ſerra Eſ.10,15. Quod non obſervo de nihilo. Nam inde *Prion*, id eſt Serra dicebatur pars Coæ inſulæ ex quâ Niſyrus credebatur abrupta. Plinius in Coæ deſcriptione: *Mons ibi Prion, & Niſyron abruptam illi putant.* Forte legendum *abruptam illic*, vel *abruptam illi*, id eſt *ab illa*.

Nunc operæ pretium erit docere Coa inſula unde dicatur, quæ & *Co* & *Cos*, & *Cous*. Notum in illâ veſtes ſericas ſeu bombycinas ex bombyce verniculo à mulieribus texi ſolitas. Id quidem de *Ceo* vel *Cea* inſulâ Atticâ prope Euboëam poſt Varronem nonnulli tradunt, In his Plinius qui lib. 4. cap. 12. hæc habet in Cei de-
B ſcriptione: *Ex hac profectam delicatiorem fœminis veſtem author eſt Varro.* Et rurſus lib. 11. cap. 22. de bombycibus: *Telas aranearum modo texunt ad veſtem luxumque fœminarum quæ bombycina appellantur. Prima eas redordiri rurſusque texere invenit in Ceo mulier Pamphyla Latoi filia, non fraudanda gloria excogitatæ rationis ut denudet fœminas veſtis.* Et Plinii ſimia Solinus: *Ceos quæ ut Varro teſtis eſt ſubtilioris veſtis amicula arte lanifica ſcientia prima in ornatum fœminarum dedit.* Sed docti pridem obſervarunt Pamphilam Latoi filiam quæ inveniſſe dici- Vid. Brodæi
tur id genus texturæ ſubtilioris Coam fuiſſe non Ceam. Ita habet Ariſtoteles de Miſcell lib. 2.
hiſt. anim. lib. 5. c. 19. πρώτη ῆ λέγεται ὑφᾶναι ἐν Κῷ Παμφίλη Λατῴου θυγατὴρ *prima* c. 22. & Sal-
autem in Co texuiſſe legitur Pamphila Latoi filia. Nimirū τὰ βομβύκια bombycina maſ. in Solin.
C de quibus eô loco res eſt. Et verò bombyces unde texuntur in Cô inſula naſci vel p. 143.
ex Plinio conſtat, qui id refert pluribus lib. 11, c. 23. Unde eſt quod Coæ veſtes paſſim celebrantur apud Poetas: Ceæ nuſquam quod quidē ſciam. Tibul. l. 2. Eleg. 4.

> —— *Coa puellis*
> *Veſtis & è rubro lucida concha mari.*

Et Eleg. 6.

> *Illa gerat veſtes tenues, quas fœmina Coa*
> *Texuit.*

Propertius lib. 1. ad Cynthiam:

> *Et tenues Coâ veſte movere ſinus.*

D Et lib. 2. ad Mecænatem,

> *Sive togis illam fulgentem incedere Cois,*
> *Hoc totum e Coâ veſte volumen erit.*

Et lib. 4. in fabulâ Vertumni:

> *Indue me Cois, fiam non dura puella.*

Et ad Lenam,

> —— *Coæ textura Minervæ.*

Item,

> —— *Coa dederit nec munera veſtis.*

Ovidius lib. 2. de arte:

E
> *Sive erit in Cois, Coa placere puta.*

Horatius Sat. 2.

> —— *Cois tibi pæne videre eſt*
> *Ut nudam.*

 Ubi

Ubi Acron: *Perlucidâ utitur veſte, ut ita nuda conſpici poſſit. Hæc enim veſtis in Co inſula conficitur, per cujus nimiam ſubtilitatem quæ ſunt interiora translucent.* A
Ex utrâque ſententiâ conflata ſunt hæc Iſidori Orig. lib. 14. cap. 6. *Coos inſula adjacens provinciæ Atticæ, in quâ Hippocrates medicus natus eſt, quæ ut Varro teſtis eſt arte laniſicii prima in ornamentum fœminarum inclaruit.* Plinium enim & Solinum videtur ſequi, cum eam inſulam facit vicinam Atticæ quaſi de Ceo agatur. Sed ad inſulam Caricam palam pertinet, quod ibi natus traditur Hippocrates. Is enim Cous fuit non Ceus. Proinde idem Iſidorus *Coon* ſcribit non *Ceon*, idque tanquam ex Varrone. Neque aliter lib. 19. cap. 22. *Bombycina eſt à bombyce vermiculo, qui longiſſima ex ſe fila generat, quorum textura bombycinum dicitur, conficiturque in inſula Coa.* B

His ita obſervatis facile erit eruere Coi etymon. Hebræis קו *cau* tenue filum eſt vel funiculus. LXX. σπαρτίον exponunt, & Symmachus σχοινίον Job. 38, 5. Ex eâdem radice eſt תקוא, Unde Joſ. 2, 21. תקות השני *funiculus coccineus.* Et Job. 7, 6. *Dies mei velociores fuerunt radio textoris, & defecerunt.* באפס תקוה *in fine fili*, id eſt tramæ ſeu ſubteminis, cui & aliud nomen *ſubtel* à ſubtilitate. Quod ipſum reſpiciens Ennius *filum gracilentum* nominat:

Annali l. 7.

Deducunt habiles radios filo gracilento.

De ling. Lat. lib. 4.

Sed & trama appellatur ut ait Varro, quod frigus eam trameat. Eadem quâ Job metaphorâ etiam Ezechias utitur in Eſaia 38. v. 12. Neque Poetarum Parcis aliunde fuit origo quam ex tali modo loquendi. Ruſus ex קו *cau* eſt מקוה netum vel opus ſubtiliſſimum ex Ægypto advectum 1. Reg. 10, 28. & 2. Chron. 1, 16. ubi vulgatus *de Coa* quaſi ſit loci nomen: nec multo aliter Græci interpretes. Sed Kimchius rectè exponit מלאכת הפשתן ותבורתו הוא במצרים יותר משאר הארצות *opus ex lino*, id eſt ex byſſo *textile, quod excellit in Ægypto plusquam ullibi terrarum.* Cui firmando citat loca ex Prov. 7, 16. & Eſ. 19, 9. & Ezech. 27, 7. Eodem refer Arabum קוי *kovva* pro funiculo; Et חבל קו *chablo kovvin* pro fune ex funiculis contexto apud Giggeium: Et Syrum קוין pro filis aranearum in Chaldæa paraphraſi Eſ. 59, 5. 6. Et Talmudicum קיואי *kevvae*, vel ut Aruch legit קוואי *kevvae* pro textoribus in tractatu de Sabbatho. Denique huc pertinet quod קו *Co* vel קוה *Coa* vocata eſt à Phœnicibus inſula texturæ delicatioris artificio nobiliſſima. Phœnices enim Coam aliquando tenuiſſe vel inde apparet, quod urbs inſulæ cognominis olim dicta eſt Aſtypalæa. Strab. lib. 14. Ἡ δὲ τῶν Κῴων πόλις ἐκαλεῖτο τὸ παλαιὸν Ἀστυπάλαια. *Coorum autem urbs olim vocabatur Aſtypalæa.* Nempe ab illâ ipsâ Aſtypalæâ Phœnicis filia de quâ diximus. Hinc Stephanus: Ἀστυπάλαια νῆσος μία τῶν Κυκλάδων &c. δευτέρα πόλις ἐν Κῷ. C D

Jam ſi aliud requiris, Coam inſulam conſtat nullâ ſui parte continenti propiorem eſſe quam promontorio *Scandariæ*, quod ab oppoſito Myndiorum promontorio *Termerio* ſolum diſtat quadraginta ſtadiis. Strabo in Cariæ deſcriptione lib. 14. Ἑξῆς δ' ἐστὶν ἄκρα Τερμέριον Μυνδίων, καθ' ἣν ἀντίκειται ἡ Κῴας ἄκρα Σκανδαρία, διέχουσα τῆς ἠπείρου σταδίους τετταράκοντα. Itaque *Scandaria* vel *Scandara* contractum ex Syro שכן דארעא *Secen deara*, quaſi continenti vicinum dicas. E

Eadem

A Eadem inſula ἔχει πρὸς Νότον μετὰ ἄκραν τὴν Λακτῆρα *ad meridiem habet Lacteram*
promontorium. Ita Strabo melius quam Λακμῆρα, ut Plutarchus in Hellenicis
quæſt.58. *Lacter* enim contractum eſt ex Phœnicio חלק טהיר *alak taur*, id eſt
pars meridionalis. Prima gutturalis facile omiſſa eſt in חלק *alak*, quia ſubeſt
hatephpatah, id eſt a breviſſimum, quod ita raptim efferebatur ut vix quicquam
ſonaret. Similis eliſionis exempla multa occurrent in ſequentibus. Fortaſſe pa-
gus & fluviolus ibidem fuit ejuſdem nominis; atque inde reſtituendæ in Vibio
corruptæ voces: *Lycaſtris Coa flumen, à quô Lyca civitas.* Legitur & Λιύκαλλα
vel Λιύκαλα τῆς Κώας Athen. lib. 5.

B Eodem Strabone teſte Coa ad occaſum habuit Δρέκανον, κώμην καλουμένην
Στομαλίμνην *Drecanum & vicum Stomalimnem nomine.* Stomalimnas appellari
τὰς εἰς θάλασσαν ἐςομωμένας λίμνας *lacus ad mare apertos*, id eſt qui in ipſum
mare ſuo ore ingrediuntur, docet Theocriti ſcholiaſtes in 4. Idyll. Itaque Cos
ad occaſum hujuſmodi lacum habet, à quo Stomalimne dictus etiam vicus adja-
cens. Neque aliô referendum Drecani nomen. Videtur enim *Drecan* detor-
tum eſſe ex דיר־אגם *dir-agam*, quaſi dixeris *habitationem lacus* vel ad lacum.
Utraque vox Syris notiſſima; hæc etiam Hebræis. Obiter nota Beroſum Chal-
dæum primam Aſtrologiæ ſcholam hîc aperuiſſe Græcis. Vitruvius lib.9. cap.7.
Primumq; Beroſus inſulâ & civitate Coo conſedit, ibique aperuit diſciplinam.

C Circa eadem loca eſt *Lebinthus*, de quâ Mela in cenſu Sporadum lib.2. cap. 7.
Niſyros, Lebinthos, Calydna. Et Plinius lib. 4. cap.17. *Coraſia Lebinthus, Leros.*
Et Strabo lib. 10. Ἐςὶ δὲ καὶ Ἀμοργὸς τῶν Σποράδων, Λέβινθος, καὶ Λεβία. Et Ovidius Me-
tam. lib.8. fab.3. ubi de Dædalô & Icarô è Cretâ avolantibus,

— & jam Junonia lævâ
Parte Samos fuerat, Delosque Parosque relictæ,
Dextra Lebinthos erat, fœcundaque melle Calydna.

Nomen eſt à lateribus, quâcunque tandem de causâ. Later enim Hebraice לבנה
lebena dicitur, Chaldaice & Syriace לבינתא *lebentha* vel *lebentho.* Sic Onkelos
Gen.11,3. *Fuit ipſis* לבינתא (*lebentha*) *later in lapides.* Inde Græcorum πλίν-
D θος, quaſi βλίνθος, B & L tranſpoſitis; Nam quod πλίνθον dici volunt παρὰ τὸ πέ-
λινον θεῖον εἶναι ſunt nugæ Grammaticorum.

Denique ipſum Carum & Cariæ nomen Phœnicium eſt, & per Phœnices uſ-
que ad Cariæ vicinos Jones penetraverat. Heſychius: Κὰρ, πρόβατον παρὰ Ἴωσι. Καρ-
νόν. Item: Κάρα, Ἴωνες τὰ πρόβατα. Ita Hebræis כר *car* eſt agnus, vel aries. Itaq; à
gregum copiâ potuere dici Caria & Cares. Sed Euſtathium falli puto cum Coi in-
ſulæ nomen eôdem refert, ac ſi Caricâ linguâ Cos ovem ſignificet: Φασὶ δὲ, in- In Iliad. β.
quit, τοὺς Κᾶρας οὕτω καλεῖν τὰ πρόβατα, ὅθεν καὶ ἡ νῆσος Κῶς, ὡς πολυθρέμμων οὖσα εἴη. pag. 974.
Quin Κῶς vel Κώδιον, Græce non eſt ovis ſed vellus. Heſychius: Κῶς, νῆσος, καὶ δέρ-
μα. Item: Κώδιον, σκύλλον, ἢ δέρμα προβάτου χωρὶς σώματος. Neque videtur aliud ſi-
E gnificaſſe apud Caras, quos πλεῖςα Ἑλληνικὰ ὀνόματα ἔχειν καταμεμιγμένα *admi-*
xta habere Græca vocabula plurima teſtatur apud Strabonem vetus Caricarum Strab.l.14.
rerum ſcriptor Philippus è Cariæ urbe Theangelâ. Sed & Cares Græci ſermonis Athen.l.6.

jam olim fuiſſe æmulos, licet non ſuccederet ſatis, vel ex eô colligere eſt quod eos appellat Homerus βαρβαροφώνους, id eſt Strabone interprete κακῶς Ἑλληνίζοντας *Græce imperite loquentes*; ut in viciniâ Solenſes, ex quorum oppido Σόλοις, factum σολοικίζειν & σολοικισμός. Interim quod vult Euſtathius Coo nomen fuiſſe ab ovibus διὰ ἰυβοσίαν, non eſt prorſus rejiciendum. Eo nempe pertinebat aliud Coi nomen Καρὶς in eodem Euſtathio ad lib. 2. Iliad. ἡ Κῶς Καρὶς ἐλέγετο κατὰ τὸν ἐπιλέκτην τῶν ἐθνικῶν *Cos Caris dicebatur juxta gentilium nominum collectorem*, id eſt Stephanum. In quô legitur de inſulâ *Co*: ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Καρία; Sed reſcribendum eſt Καρίς. Inſula *Caris*, id eſt כרין *Carin* agnorum ſeu ovium. De Criſami Coo πολυθρεμμάτου vide mirabilem hiſtoriolam in Heſychio & Suida. A B

Iliad. ι. 221.

CAPUT VIII.

Phœnices in inſulâ Samo & in Adramytteno ſinu.

ANcæus Phœnicis ex Aſtypalæa nepos, Argonautarum unus, Sami regnavit. Imbraſia Juno. Idem imperavit Lelegibus quorum pleriqne in Adramytteno ſinu *Adramyttium* al. *Atramyttium & Thebæ Hypoplaciæ*. Utrumque nomen a luto Sami nomen Phœnicium. Arab. סמא *ſama* eminere, unde שמים *ſamajim* Hebr. *cæli*. Inde celſa loca Σάμοι. Talis Samothracia ubi mons Saoces altiſſimus. Et Samos Jonica ubi Ampelus. Tota inſula montoſa. Et Samos prope Ithacam quæ Homero παιπαλόεσσα; Et Samos Elidis ſuper montem. Samus diu deſerta propter Neides vel Neades feras quarum baritu ſolum diffindebatur. Suidas emendatus. Prov. μεῖζον βοᾷ τῶν Νηάδων. Oſſa earum oſtenſa. Eadem forte quæ Amazonum, à Baccho ſcilicet in Samo interemptarum. Nam & earum boatu terra dirupta, Terræ motus intelligi qui omnimodos emittunt ſonos. Sub terra ſonus ſimilis mugitibus aut clamori humano, aut fragori armorum. A ſono terræ motus dicuntur μυκηματίας, ut ab hiatu χασματίας & ῥήκτας. Multa exempla terræ motuum cum fragore & mugitu. Tale aliquid Sami: *Neides* unde dicantur, ניד *nid* Hebr. commotio נוד Hebr. de motu terræ Eſ. 24, 20. & verſ. 19 in Chald. Terræ motum Sami futurum præſenſit Pherecydes. Laertius emendatus. Ancæus ſolus Argonautarum Aſtrologiæ peritus. Phœnices ex ſyderibus navigationem dirigebant. Cynoſura Phœnice dicta. De Ancæo dictum: *Multa cadunt inter calicem*, &c. Icarus inſula non dicitur ab Icaro de quo fabulæ ſed à Phœn. איכר *Icar* id eſt inſulâ paſcui, vel איכורי *Icaure* id eſt *ichthyuſa* piſcoſa. *Hyccara* Siciliæ unde dicta. *Patmo* inſulæ nomen à terebintho quæ בטמא *batmo* Syris. Terebinthi in Cycladibus. Inde nomen multis inſulis. Plinius emendatus. C D

POſt Caricas inſulas ſequitur Samus, Ionica inſula Junoni ſacra, ubi heroicis temporibus regnaſſe fertur Ancæus Phœnicis ex Aſtypalæa nepos, unus Argonautarum. Apollonii ſcholiaſtes lib. 1. ὁ μὲν Ἀγκαῖος υἱὸς Ἀστυπαλαίας τῆς Φοίνικος καὶ Ποσειδῶνος *Ancæus quidem ex Aſtypalæâ Phœnicis filiâ & Neptuno natus eſt*. In Samo regnaſſe ſcimus ex Apollonio, qui diſcedentem reliquiſſe ſcribit Ἰμβρασίης ἕδος Ἥρης *Imbraſiæ ſedem Junonis*, id eſt Samiæ; In Samo enim amnis erat Imbraſus.

In Aſii Poetæ Samii epico carmine, quod citat Pauſanias in Achaicis, legitur idem Ancæus Lelegibus imperaſſe, quorum maxima pars ab Homero ponitur in Adramytteno ſinu. Strabo l. 13. ὁ Ἀδραμυττηνὸς κόλπος ἐνδέχεται, ἐν ᾧ τοὺς πλείους τῶν Λελέγων κατοικίζων ὁ ποιητὴς φαίνεται. In Adramytteno ſinu fuit urbs Adramyttium, aliis Atramyttium, cui vicinæ Thebæ Hypoplaciæ; quin eandem urbem multi E

faci-

A faciunt. Etymologici author. *Θήβας, τὸ νῦν Ἀδραμύττειον καλούμενον.* Ita etiam Joannes Lydus, & Phavorinus in Lexico, & Lydum ſequutus Ortelius. Sed & Livio lib. 37. Atramytteum & Thebes campus idem ſunt: *Atramytteum*, inquit, *hoſtiliter itinere facto petit, agrum opulentũ quem vocant Thebes campum, carmine Homeri nobilitatum:* Saltem Phœnicium utrumque nomen eſt & à luto ſumptum. De Thebarum nomine dicetur in Bœotiâ. Adramyttium eſt חצר־אמודי *Atſramudi* regio lutoſa. Phœnicium מוד *mud* pro luto, de quo nos alibi rurſus. Philo Byblius *μὼτ* ſcribit, & exponit *ἰλὺν* lutum, vel *ὑδατώδους μίξεως σῆψιν* *aquoſæ miſtionis putredinem.*

B Sed & Sami nomen tribus inſulis & Elidis urbi commune merè Phœnicium eſt. Nemo neſcit Hebraicè cœlos שמים *ſamaim* dici: Phœnices *ſamen* vel *ſemin* efferebant. Hinc illis *ζωφασημὶν* צופה שמין *οὐρανοῦ κατόπτας*, & *σαμημρούμος* שמים רום *ὁ ὑψουράνιος*. Ita ex Sanchoniathone Philo Byblius. Radix Arabicè סמי *ſama* eminere & excelſum eſſe ſonat. Unde factum ut celſa loca *Σάμοι* dicerentur à Phœnicũ illis qui primi colonias in Græciam deduxerunt: Talis Thracia Samos, vel Samothrace; de qua Homerus Iliad. ν. verſ. 13.

> ὑψοῦ ἐπ' ἀκροτάτης κορυφῆς Σάμου ὑληέσσης
>
> Θρηϊκίης.

Neptunum fingit è ſummo vertice montium Samothraces tanquam ex altiſ-
C ſima ſpecula Trojanos & Græcos obſervaſſe. Nempe Samothrace, teſte Plinio, *attollitur monte Saoce immenſæ altitudinis, à quo & Saocis olim dicta eſt.* Heſychius: *Σαωκὶς, ἡ Σαμοθράκη, οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ πρότερον.* Hinc Priſcianus in verſ. Dion. Plin. l. 4. c. 12.

> —*Samothracia cernitur alta.*

Hac Samus Jonica nihilo fuit humilior. Strabo lib. 14. *Promontorium habet Samus quod Ampelos dicitur, obverſum Drepano Icariæ. Eodemque nomine totus mons dicitur, ὃ ποιεῖ τὴν ὅλην νῆσον ὀρεινὴν quia totam inſulam facit montoſam.* Montem hunc Herodotus in Thalia, & Euſtathius in Dionyſium, celſum eſſe ſcribunt *εἰς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀργυιάς ulnas centum & quinquaginta.* Tertia et- Odyſſ. δ v.
D iam Samos prope Ithacam ab Homero *παιπαλόεσσα*, id eſt prærupta vocatur, quia 671. & 844.
montibus eſt inæqualis. Et de Samo urbe Elidis ita Strabo lib. 8. *Ἀρχαῖαι πέτραι ἀπότομοι τοῦ αὐτοῦ ὄρους ὑπὲρ ὧν ἡ Σάμος ἵδρυτο πόλις Antiquæ ſaxa montis ejus prærupta, ſuper quæ fuit Samus urbs.* Itaq;, ne quis nos putet meris conjecturis niti, idem Strabo agnoſcit ab altitudine ſic dictam *ἐπειδὴ σάμους ἐκάλουν τὰ ὕψη quia loca excelſa ſamos appellabant.* Et Samothraciam Euſtathius indidem appellari aſſerit: *Σάμοι γὰρ*, inquit, *φασὶ τὰ ὕψη.* Ita etiam Conſtantinus Porphyrogeneta Themate XV, ubi de Samo Jonica: *Σάμος, ἀπὸ Αἰγαίου* (lege *Ἀγκαίου*) *καὶ Σαμίας τῆς Μαιάνδρου τοῦ ποταμοῦ θυγατρὸς, ἢ διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς νήσου καὶ ἀπόκρημνον. οἱ γὰρ παλαιοὶ Ἕλληνες σάμον τὸν ὑψηλὸν ἐκάλουν τόπον Samus nomen ſuum accepit ab Ægæo* (le-
E ge Ancæo) *& Samia Mæandri fluminis filia; vel à ſublimi & prærupto ſitu. Σάμον enim ſublimem locum appellabant Græci veteres.* Edocti nimirum à Phœnicibus. Alioqui enim *Σάμος* pro celſo apud Græcos nuſquam occurrit quod quidem ſciam.

Monſtri inſtar eſt quod Samum narrant diu fuiſſe deſertam, quia feræ *Neides* vel *Neades* ibi ſtabulabantur, quarum barritu ſolum findebatur. Heraclides de politiis in republ. Samiorum: Σάμον τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐρήμην οὖσαν λέγεται κατέχειν πλῆθος θηρίων μεγάλην φωνὴν ἀφιέντων, ἐκαλοῦντο δὲ τὰ θηρία Νηίδες *Samum cum initio deſerta eſſet, inhabitaſſe legitur vis ferarum magnam vocem emittentium, quæ Neides appellabantur.* Ælianus de animalibus lib. 17. cap. 28. Εὐφορίων δὲ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι λέγει τὴν Σάμον ἐν τοῖς παλαιοτάτοις τῶν χρόνων ἐρήμην, γενέσθαι δὲ ἐν αὐτῇ θηρία μεγέθει μὲν μέγιστα, ἄγρια δὲ καὶ προσπελάσαι δεινά, καλεῖσθαι δὲ μὲν νηάδας, ἀπὸ μόνης τῇ βοῇ ῥηγνύναι τὴν γῆν. *Euphorion in commentariis refert temporibus antiquiſſimis in Samo, cum ea incolis eſſet vacua, fuiſſe feras maxima molis, truces & obviis terribiles, Neades nomine, quarum ſola voce terra diſcederet.* Inde corrigen- B
dus Suidas, qui in voce Νηῒς ſic habet: Καὶ ἐν Σάμῳ δὲ θηρία γενέσθαι φασὶν ὧν φθεγξαμένων ῥήγνυσθαι τὴν γῆν: ἐκαλοῦντο δὲ Νηία, ὡς ἐντεῦθεν; lege Νηίδες ὡς Εὐφορίων. Hinc ortum Proverbium in uſu apud Samios: μεῖζον βίᾳ τῶν Νηάδων *Neadibus robore major.* In Æliano addit Euphorion ſua ætate adhuc oſtenſa fuiſſe earum oſſa. Eadem forte quæ Samiorum alii pro Amazonum oſſibus oſtentabant à Baccho, ſcilicet in Samo interemptarum. Nam & illarum boatu ferunt terram circa Phloeum eſſe diruptam. Plutarchus in Hellenicis quæſt. 56. Φεύγουσαι Διονύσιον (lege Διόνυσον) αἱ Ἀμαζόνες ἐκ τῆς Ἐφεσίων χώρας εἰς Σάμον διέπλευσαν. Ὁ δὲ ποιησάμενος πλοῖα, καὶ διαβὰς μάχην συνῆψε, καὶ πολλὰς αὐτῶν ἀπέκτεινε. *Amazones ex Epheſia ditione* C
Bacchum fugientes in Samum evaſerunt: Ille autem claſſe fabricata transfretavit, & conſerto prælio multas illarum interemit. Et paulo poſt: τῶν δὲ φονευθεισῶν ἀποθανεῖν τινας δὲ λέγονται περὶ τὸ Φλοιόν, καὶ τὰ ὀστᾶ δείκνυται αὐτῶν. Τινὲς δὲ λέγουσι καὶ τὸ Φλοιὸν ἐπ' ἐκείνων ῥαγῆναι, φθεγξαμένων μέγα τι καὶ διάτορον *Earum autem quæ occiſæ ſunt quædam circa Phloeum obiiſſe dicuntur, quarum etiam oſſa oſtenduntur. Nec deſunt qui Phloeum ab ipſis ruptum eſſe aſſerant, cum magna & contenta voce clamarent.*

Hæc ex fabulis hactenus, in quibus ſi quid veri latet, ajo *Neadum* vel *Neidum* nomine, quarum barritu terra diffindebatur, terræ motus intelligi, per quos quandoque dehiſcit diſſilitque terra cum multo fragore & murmure. Quo perti- D
net illud Poëtæ lib. 6. Æneid.

Sub pedibus mugire ſolum, & juga cœpta moveri.

Et Luciani lib. 3.

Sæpe cavas motu terræ mugire cavernas.

Et Lucret. lib. 6.

Speluncas inter magnas fremit ante tumultu.

Sed & apud Philoſophum Meteor. lib. 2. cap. 8. *Aer agitatus in terræ motu* διὰ τὸ προσπίπτειν στερεοῖς ὄγκοις καὶ κοίλοις καὶ παντοδαποῖς σχήμασι παντοδαπὰς ἀφίησι φωνάς, ὡς ἐνίοτε δοκεῖν, ὥσπερ λέγουσιν οἱ τερατολογοῦντες, μυκᾶσθαι τὴν γῆν *quia offendit ſolidas & concavas moles, & figuras omnimodas, omnimodos emittit ſonos, ita ut vi-* E
deatur aliquando mugire terra, prout loquuntur ii qui prodigia narrant. Quod ipſum Plinius ita exaggerat, ubi de terræ motu lib. 2. cap. 80. *Præcedit vero comi-*

tatur-

A *raturque terribilis ſonus, alias murmur ſimilis mugitibus aut clamori humano, armorumve pulſantium fragori pro qualitate materiæ excipientis, formaque vel cavernarum vel cuniculi per quem meat.* Et Seneca natur. lib. 6. cap. 13. *Antequam terra moveatur, ſolet mugitus audiri, ventis in abdito tumultuantibus.* Et Suidas in χθονίας βροντάς. Ὅτε γὰρ ἠχεῖ ἡ γῆ, ἀναπέμπεται τὸν ἦχον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ δοκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἐξ οὐρανοῦ γίνεσθαι τὰς τοιαύτας βροντάς. Ab hoc mugitu terræ motus μυκητίαι dicuntur & μυκηματίαι, ut ab hiatu χασματίαι vel ῥῆκται. Ariſtoteles de mundo c. 4. οἱ δὲ συνιζήσεις ποιοῦντες εἰς τὰ κοῖλα, χασματίαι, οἱ δὲ χάσματα ἀνοίγοντες, καὶ γῆν ἀναρρηγνύντες ῥῆκται, id eſt Budæo interprete, *Qui labes terræ relinquunt in cava ſubſiden-*
B *tes chaſmatia, qui vero hiatum eruptione facta patefaciunt rhecta* (id eſt effractores) *dicuntur.* Et paulo poſt: γίνονται δὲ καὶ μυκητίαι σεισμοὶ, σείοντες τὴν γῆν μετὰ βρόμου *fiunt & mycetia terræ motus terram quatientes cum fragore.* Ammianus lib. 17. *Fiunt autem terrarum motus modis quatuor; aut enim braſmatia ſunt &c. aut clematia &c. aut chaſmatia qui grandiore motu patefactis ſubito voratrinis terrarum partes abſorbent &c. Inter hæc tria genera terræ motuum mycematia ſonitu audiuntur minatorio, cum diſſolutis elementa compagibus ultro adſiliunt vel relabuntur conſidentibus terris. Tunc enim neceſſe eſt velut taurinis reboare mugitibus fragores fremituque terrenos.*

C Si quis exempla requirit, audiat Dionem in Trajano de motu terræ Antiochiæ: πρῶτον μὲν γὰρ μύκημα ἐξαπίνης μέγα ἐβρυχήσατο, ἔπειτα βρασμὸς ἐπ' αὐτῷ βιαιότατος ἐπεγένετο. καὶ ἄνω μὲν ἡ γῆ πᾶσα ἀνεβάλλετο *primum enim repentinus quidam mugitus magno fragore intonabat, quem violentiſſima concuſſio ſequebatur, & tota terra ſurſum attollebatur.* Et Trebellium Pollionem in Galieno: *Auditum præterea tonitruum terra mugiente non Jove tonante: Quo motu multa fabrica devorata ſunt cum habitatoribus, multi terrore mortui.* Et Agathiam lib. 5. de terræ motu Conſtantinopoli ſub Juſtiniano: ἠχή τις βαρὺς καὶ ἄγριος ἄντικρυς χθονία βροντὴ ἔσω τῆς γῆς ἀναπεμπομένη, ἐπηκολούθει τῷ κλόνῳ καὶ ἐδιπλασίαζε τὰς ἐκπλήξεις *ſonus quidam gravis atque immanis velut terreſtre tonitru è terræ viſceribus emiſſus ſuccuſſionem ſubſequebatur, terroremque duplicabat.* Et Baronium ex Niceta ad A. 862. *Vox*
D *etiam & ſonus inarticulatus è terra & mari emittebatur, qui cordibus hominum metum & horrorem injiciebat.* Et Bzovium ex ſcriptore anonymo ad A. 1202. *Hujus anni die 30. Maji fuit terræ motus* (in Phœnice) *quo vox etiam terribilis audita eſt incerto anthore.* Meminit & Michaël Glycas Annal. 4. mugitus ſub Arcadio Imp. per totos ſeptem dies auditi maximo cum terræ motu.

Tale quid ævo rudiore in Samo contigiſſe reor, & ſolum in terræ motu diſruptum cum fragore & mugitu; cujus cauſam priſci illi mortales cum non caperent, immania monſtra ſibi finxiſſe, quorum barritu ſcilicet terra diſſinderetur. Utut ſit, has fictitias feras Phœnices, quibus res erat perſpectior, *neadas* appellarunt vero nomine: Omnino enim Phœnicibus *neid* vel ניד *nid* erat terræ motus, à verbo
E נוד *nud* quod in hoc argumento Hebræi & Syri paſſim adhibent. Sic Eſa. 24, 20. *vacillando vacillabit terra ut ebrius* והתנודדה כמלונה *& commovebitur ut tugurium.* Et in Chaldæâ paraphraſi verſu proximè antecedenti מנוד תנוד ארעא

mo-

movendo movebitur terra. Proinde in animalibus fruſtra quærantur *neides* quarum boatu terræ diſſiliant & diſſipentur, cum *neides* nihil ſint aliud quam terræ motus. Itaque in Scriptura ניד *nid* נידה *nida* pro motu occurrit. Vide Job. 16, 5. Lam. 1, 8. A

Terræ motum Sami futurum hauſtu aquæ è jugi puteo præſenſiſſe ac prædixiſſe legitur vel Thaletis vel Pythagoræ præceptor Pherecydes Syrius. Rem referunt Cicero & Plinius ſuppreſſo loci nomine. Sed in Samo rem contigiſſe didici ex Maximo Tyrio, qui ſermone tertio ſic habet: Φερεκύδης σεισμὸν Σαμίοις προμάντευσε *Pherecydes Samiis terræ motum prædixit.* Et ex Laertio idem liquebit in vita Pherecydis, ſi modo Ψάμμῳ mutaveris in Σάμῳ, quomodo legendum probat doctiſſimus Caſaubonus ex Porphyrio apud Euſebium. B

Jam ad Ancæum redeo quem ex Argonautis omnibus ſolum Poëtæ commendant ab aſtrorum peritia. Orpheus:

> Ἀγκαῖός τ' ἔμολε Πλευρώνιος, ὅς ῥα πορείας
> Οὐρανίας ἄστρων ἐδάη, κύκλους τε πλανήτας.
> *Venit & Ancæus cœli Pleuronius orbes*
> *Aſtrorumque vias animo indagare peritus.*

Illa ſcilicet tempeſtate Phœnicibus peculiare id fuit ut curſus ſuos dirigerent ex ſtellarum inſpectione. Strabo lib. 16. *Sidonii cum multarum tum optimarum artium magiſtri perhibentur, adhac aſtronomia & arithmetica periti,* ἀπὸ τῆς λογιστικῆς ἀρξάμενοι καὶ τῆς νυκτιπλοΐας *ab arte calculatoria & nocturna navigatione facto initio.* Plinius lib. 5. c. 12. *Ipſa gens Phœnicum in gloria magna literarum inventionis & ſiderum, navaliumque ac bellicarum artium.* Propertius lib. 2. v. 989. C

> *Quæritis & cœlo Phœnicum inventa ſereno,*
> *Quæ ſit ſtella homini commoda, quæque mala.*

Aratus de Cynoſura in phænomenis:

> Τῇ δ' ἄρα Φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσαν.
> *Hac quoque Phœnices freti lata æquora ſulcant.*

Germanicus in Aratum: *Arcturus minor a pluribus Phœnice &c. vocatur, quam Sidones aſpicientes, continuo navigant.* Hyginus lib. 2. *Phœnices autem &c. obſervant, & hanc ſtudioſius percipiendo diligentius navigare exiſtimantur, & verè eam ab inventoris nomine Phœnicem appellant.* Lucianus in Icaromenippo: καθάπερ οἱ Φοίνικες, ἄστροις ἐτεκμαίρου τὴν ὁδὸν *Ut Phœnices ex ſtellis viam deſignabas?* D

Unum addo de Ancæo, ab eo natum vulgatiſſimum proverbium:

> Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.
> *Multa cadunt inter calicem ſupremaque labra.*

Quia jamjam potaturus ab apro interfectus eſt. Hiſtoriam ex Ariſtotele pluribus referunt Apollonii Scholiaſtes & Iſacius in Lycophronem. Meminit & Heraclides in repub. Samiorum.

Samo proxima eſt *Icarus* vel *Icaria* inſula, quæ Icario mari nomen dedit. Icarus id eſt איכר *Icar*; ad verbum *inſula paſcui.* Hæc etymologia quam quadret docebunt verba Strabonis lib. 10. ἡ μὲν οὖν Ἰκαρία ἐρημός ἐστι, νομὰς δ' ἔχει E

ε

A καὶ χρῶνται αὐταῖς Σάμιοι *Icaria quidem deſerta eſt, ſed paſcua habet quibus utuntur Samii.* Tamen alia occurrit, quam huic merito præfero. *Icarus* olim *Ichthyuſa* vel *Ichthyoeſſa* dicta eſt. Stephanus: ἐκαλεῖτο δὲ Μάκρις καὶ Δολίχη καὶ Ἰχθυόεσσα. Plinius lib. 4. cap. 12. *Icaros ante vocata Doliche & Macris & Ichthyoeſſa.* Nempe propter piſcium præſtantiam & ubertatem. Ita aſſerunt multi veteres. Heraclides in politiis: Ἴκαρος ἡ νῆσος Ἰχθυοῦσσα ἐκαλεῖτο διὰ τὸ κάλλος τῶν ἐν αὐτῇ γινομένων ἰχθύων *Icarus Inſula Ichthyuſa vocabatur propter præſtantiam piſcium qui in ea ſunt.* Athenæus lib. 1. cap. 24. Ἐκαλεῖτο δὲ ἡ Ἴκαρος πρότερον Ἰχθυόεσσα, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ τῶν ἰχθύων πλῆθος. *Vocabatur olim Icarus Ichthyoeſſa propter copiam piſcium.* Eu-
B ſtathius in Boëoticâ pag. 131. Ἴκαρος γοῦν Ἰχθυόεσσα ἦν ὅτι ἐκαλεῖτο διὰ τοὺς ἐκεῖ πολυπληθεῖς ἰχθύας. *Fuit cum Icarus Ichthyoeſſa diceretur, quia ibi piſces abundant.* Itaque ut Græce *Ichthyuſa*, hoc eſt piſcoſa ſeu piſculenta à piſcium ubertate; Ita Phœnice dicta eſt אי כורי *I-caure*, inſula piſcium; Unde Græcorum Ἴκαρος. Quomodo in Siciliâ ex חיק כורא *hec-caura*, id eſt ſinus piſcis ſeu piſcoſus, factum eſt *Hyccara*. Utrumvis etymon admiſeris, repetito naufragio peribit fabuloſus Icarus de quô Poëta,

Icarus Icariis nomina fecit aquis.

In Icario mari ad Auſtrum Icari *Patmus* eſt, quam, ſi nihil aliud, ſeceſſus certe D. Johannis qui ſcripſit Apocalypſin, non parum nobilitavit. Apoc. 1, 9. in Ara-
C bicâ paraphraſi per B ſcribitur בטמוס *Batmos*. Nomen habet à terebinthis. Syris enim terebinthus eſt בטמא *batmo*, ut Chaldæis בוטמא *butma*, ut Arabibus בטם *botmon*. Plurale eſt בטאם *botamo*, unde barbaris *botim* & *albotim*. Et ut Author eſt Dioſcorides naſcitur terebinthus in Judæâ, Syriâ, Cyprô, Libyâ, καὶ ἐν ταῖς Κυκλάσι νήσοις *& in Cycladibus inſulis.* Quod ſequutus Iſidorus Orig. lib. 17. cap. 7. terebinthinam afferri aſſerit *ex Arabiæ partibus, atque Judæâ, & Syriâ, Cyprô, & Africâ, ex inſulis quoque Cycladibus.* E quô numero eſt *Patmus* late ſumpto vocabulo, quomodo illi ſumunt. Sic terebinthorum in inſulâ Co meminit Plinius lib. 11. cap. 23. Et alicubi in mari Ægeo deſcribitur ab Antiphilo inſula Τερεβινθώδης Anthol. lib. 1. cap. 58. Sed & circa Byzantium *Terebinthum* inſulam memorant
D Nicetas, Zonaras, Curopalates & liber conſtitutionum: An eandem cum *Erebintho* Plinii in cenſu inſularum Propontidis in fine lib. 6.?

E

CAPUT IX.

Phœnices in Chio, Lesbo & Tenedo.

MElicerta Palæmon in Tenedo cultus puerorum victimis. *Chios* non eſt *maſtiche* Syris ut putat Iſidorus. Lentiſcus maſtichem fundens, forte מציק *metſik* Phœnicibus I'ξίνη ſpinæ g. unde maſtiche, cur Arab. *lama*. Mons *Pelinæi* vel *Pelinæus* in Chio Multi ſcriptores emendati. *Pelinæi* Phœnicibus mons פלי״א נחש *peli naas* ſtupendi ſerpentis propter draconem ibi latentem *Chia* vel *Chios* indidem, quia חוי״א *chiuja* eſt ſerpens Syris à longævitate. In Chio celebratur vinum *Aruiſium* vel *Ariuſium* ex promontorio cognomine, Ebr. הר ראש יין *mons capitis vini*, id eſt præſtantiſſimi. *Pſyra* id eſt בסירא *Bſira* deſpecta in vilitatis proverbium abiit. Lesbus in ſeptem majoribus inſulis ſemper cenſetur ultima. Inde השבוע *Esbu* ſeptima Phœnicibus. & metropolis להשבוע *Lesbu*, à quâ tandem inſula dicta. Cadmus in Lesbo id eſt Cadmilus. *Tenedos* non eſt Τένν ἕδος *Tenis ſedes* ut volunt, ſed inſula טין אדום *tin edom* luti rubri ad figulinas. Tenedii olim *Aſterii*. Canceri ſecurigeri in Aſterio vel Aſſerinâ promontorio id eſt הסרטן *Haſſartan* cancri, Suidas emendatus. Vel Aſterii ab הצתרי *Haſſitri* id eſt origano. Tenedium origanum. Idem locus Antiphani tributus & Eubulo Zoili figmentum Alpheum è Tenedo fluere quô pertineat. Tenedia ſecuris.

PHœnices in his inſulis habitaſſe nusquam legimus. Sed tam obvias quis crediderit ab eâ gente neglectas quæ mare Ægeum toties pervagata eſt & in Bithyniam & Paphlagoniam usque per Helleſpontum penetravit. Quid quod Cadmi nepos Inous Melicerta ſeu Palæmon jam inde ab heroum ævo in Tenedo tam impenſe colebatur, ut infando ritu pueri pro victimis illi offerrentur? Iſacius in Lycophronem pag. 47. Ὁ Μελικέρτης ὁ τῆς Ἰνοῦς υἱὸς σφόδρα ἐτιμᾶτο ἐν τῇ Τενέδῳ ἔνθα καὶ βρέφη αὐτῷ ἐθυσίαζον. Quo hæc Caſſandræ pertinent:

Καὶ δὴ Παλαίμων δέρκεται βρεφοκτόνος
Ζέουσαν αἰθύῃσι πλεκτανοστόλοις
Γραῖαν ξύνευνον Ὠγήνου Τιτηνίδα.
Infanticida nunc Palæmon aſpicit
Fervere mergis funium implexu horridis
Titane natam conjugem annoſam Ogeni.

Senſus eſt Palæmonem, qui puerorum victimis in Tenedo colebatur, videre Oceani conjugem (id eſt Thetidem ſeu mare) Græcorum navibus refertam ut magnâ mergorum catervâ. Denique Chios, Lesbos & Tenedos etiam in ipſis nominibus manifeſta habent Phœniciſmi veſtigia.

De Chio res eſt confecta, ſi hæc Iſidori vera ſunt Orig. lib. 14. cap. 6. *Chios inſula Syra lingua appellatur, eo quod ibi maſtix gignitur: Syri enim maſtichen chion vocant.* Sed Iſidoro hac in parte haud quaquam aſſentior: Quia Chii nomen pro maſtiche in Oriente tam eſt ignotum quam quod ignotiſſimum. Quin Hebræi & Arabes Græcam vocem uſurpant. Sic Maimonides tractatu *Berachoth* cap. 9. 6. הוורד ומי הוורד והלבונה ומסטכי *roſa, & aqua roſacea, & thus, & maſtiche.* Avicenna lib. 2. ſcribit מצטכי. Ita etiam Arabs Geographus Clim. 4. part. 4. ubi עלך אלמצטכי *gluten* ſeu *viſcum maſtiches* dicit in Samo colligi, Samū pro Chio uſurpans. Maſtichem è lentiſco fundi notum eſt, vulnerato quotannis arboris trunco. Et legem Chiorum multi referunt, quâ jubetur abſciſsâ manu pœnas dare

quis

A quiſquis lentiſcum *maſtichem fundentem* exciderit. Proinde Phœnices putave-
rim lentiſcum appellaſſe עץ מוציק *ets motſich* vel מציק *metſic*, id eſt *arborem fun-
dentem*, atque inde factum nomen *maſtices* ut ſcribit Plinius. Fuit & ſpinæ ſpe-
cies, quam Theophraſtus ἰξίνην vocat, è quâ ſtillabat maſtiche. An eadem quæ hiſt. plant. l. 7.
lama Arabum de quâ Plinius lib. 12. cap. 17. *Ergo tranſit in maſticen, quæ & ex* c. 4. & l. 9. c. 1.
aliâ ſpinâ fit in Indiâ, itemque in Arabia lamam vocant. Saltem par ratio nomi-
nis. Nam ut Arabice לאם *lama* verbum eſt res divulſas agglutinare & facere ut
coaleſcant. Ita ἰξίνη factum ab ἰξὸς, i. e. viſcus aut gluten. Ἰξίνην docti putant eſſe
chamæleonem de quô Dioſcorides: ἰξίαν τοῦτον ἐκάλεσαν, διὰ τὸ ἔν τισι τόποις ἰξὸν l. 3. c. 8. al. 10.
B εὑρίσκεσθαι πρὸς τὰς ῥίζας αὐτοῦ, ᾧ καὶ ἀντὶ μαστίχης χρῶνται αἱ γυναῖκες. Quod Plinius
ita reddidit lib. 22. cap. 18. *Chamæleonem aliqui ixiam vocant, &c. Quibusdam in
locis viſcum gignit album ſub alis foliorum &c. Hoc ut maſtice utuntur mulieres.* An
Chion & *ixian* propter ſoni vicinitatem promiſcue ſumpſerit Iſidorus non ſatis
ſcio. Utut ſit, Chion Syris eſſe maſtichen, & Chion inſulam inde appellari merum
ſomnium eſt. At Chii nomen eſſe Syrum aliâ ratione docebo.

Chii mons altiſſimus *Pelinæus* eſt. Strabo lib. 14. Πελιναῖον ὄρος ὑψηλότατον τῶν
ἐν τῇ νήσῳ *Pelinæus mons eorum qui in inſulâ ſunt altiſſimus.* Ælianus ſcribit Πελι-
ναῖον de animal. lib. 16. cap. 39. Ita etiam Pindari Scholiaſtes Pyth. 10. Unde Πε-
λιναῖος ὁ Ζεὺς ἐν Χίῳ *Pelinnæus Jupiter in Chio* apud Heſychium & Phavorinum.
C Stephanus igitur, ubi de *Pelinna* urbe Theſſaliæ in Phthiotide à *Pelino* nominatâ,
haud dubie ſcripſerat: ἔστι δὲ καὶ Πελιναῖον vel Πελινναῖον ὄρος Χίου, non Πελληναῖον
ut hodie legunt. Quid enim ad Pelinnam mons Pellenæus? Id vere obſervatum
à magno Salmaſio. Ut & in Dionyſio Periegete, pro eô quod vulgo legitur,

Καὶ Χίος ἠλιβάτου Πελληναίου ὑπὸ πέζαν,

reſcribendum ἠλιβάτοιο Πελιναίου: Ita enim legiſſe Feſtum docet verſio:

Tumque Chius patula proſpectans arva Pelinna.

Euſtathius in ſcholiis habet ὄρος τὸ Παλιναῖον, quod itidem pro Πελιναῖον. Et Lu-
cius Ampelius *montem Chii Pelinnam.* Itaque etiam apud Plinium in Chii deſcri-
ptione legendum: *Montem habet Pelinæum*, non *Pellenæum*. Sub hoc monte ve-
D tuſtiſſimæ Chiorum hiſtoriæ referunt quondam latuiſſe draconem portentoſæ
magnitudinis, qui inſulares aliquandiu territavit ſibilis ſuis, donec ſylvâ circa la-
tibulum accenſâ abſumeretur. Rem ita narrat Ælianus ubi ſupra: Λέγουσι γοῦν καὶ
οἱ τὰς ὑπὲρ τῆς Χίου συγγράψαντες ἱστορίας, γενέσθαι ἐν τῇ νήσῳ περὶ τὸ ὄρος τὸ καλούμενον
Πελιναῖον, ἐν αὐλῶνί τινι δασεῖ καὶ δένδρων ὑψηλῶν πεπληρωμένῳ, δράκοντα μεγέθει μέ-
γιστον, ὑπὲρ οὗ καὶ τὸ σύριγμον ὑποφρίκασιν οἱ τὴν Χίον κατοικοῦντες. Οὐκοῦν οὐδὲ ἐτόλμων τι-
νὲς ἢ τῶν γεωργούντων ἢ τῶν νεμόντων πλησίον ἀφικόμενοι καταγνῶναι τὸ μέγεθος, ἀλλὰ ἐκ
μόνης τῆς σύριγγος πελώριόν τι καὶ ἐκπληκτικὸν τὸ θηρίον εἶναι ἐπίστευον. *Ajunt qui de Chio-
rum rebus hiſtorias conſcripſerunt, in eâ inſulâ circa montem quem Pelinnæum vo-
cant in opaca quadam valle & proceris arboribus referta, draconem fuiſſe immen-*
E *ſa magnitudinis, cujus vel ſolum ſibilum Chii perhorreſcerent. Ita ut neque agrico-
læ neque paſtores accedere auderent ut ejus magnitudinem propius intuerentur.
Sed tantum ex ſibilo conjectarent immanem quandam & terribilem eſſe belluam.*

 Sequi-

Sequitur arbores vento colliſas ignem concepiſſe, quô intercepta bellua cum conflagraſſet, ſolum caput & oſſa quædam ſtupendæ molis ex incendio ſuperfuiſſe, ex quorum indicio Chii deprehenderint quam vaſtum fuerit animal. A

A dracone tam immani Chii mons quem diximus, Phœnicio ſermone vocatus eſt mons פליא נחש *Peli-naas*, id eſt *ſtupendi ſerpentis*. Unde primo Græce Πελίναις & Πελιναῖος, ut habetur apud Strabonem: Deinde duplicato Ν Πελίνναις & Πελινναῖος, tanquam deducto nomine à Theſſaliæ urbe *Pelinna* vel *Pelinnæo*, de quâ Pindarus Pythiâ decimâ. Ubi ſcholiaſtes, Πελινναῖον πόλις Θετταλίας ἡ πατρὶς τοῦ νικηφόρου, ἀφ' ἧς καὶ τὸ ἐν Χίῳ ὄρος ἐκλήθη *Pelinnæum, urbs Theſſaliæ victoris patria, à qua etiam dictus eſt mons Chii*. Quanquam illa ipſa dici potuit *Pelina* vel Pelinæum, à conditore *Pelino*. Ita enim vocat Stephanus: Πέλιννα, inquit, πόλις Θετταλίας ἐν τῇ Φθιώτιδι, κέκληται ἀπὸ Πελίνου τοῦ Οἰχαλιέως *Pelinna, urbs Theſſaliæ in Phthiotide, cui nomen eſt a Pelino Oechalienſi*. Livius *Pellinam* vocat. Utut ſit, non video quid Theſſaliæ urbs *Pelinna* vel *Pelina* commune habeat cum Chii monte *Pelinna* tam procul inde diſſitô. Itaque montem ab urbe nomen duxiſſe merum figmentum, & noſtra obſervatio veriſſima eſt. B

Quin ab hoc eodem ſerpente tota inſula *Chia* vel *Chios*, dicta. Utrumque legitur in Plinio: *Chios*, inquit, *libera quam Æthalicam Ephorus priſco nomine appellat, Metrodorus & Cleobulus Chiam à Chione nympha, aliqui a nive*. Scilicet. Imo *Chia* eſt Syrum חויא *chivja* quod ſerpentem ſonat. Itaque inſula *Chia* eſt inſula ſerpentis. Ex חויא *chivja* v conſonum à Græcis eſt neceſſario omiſſum, ut in Ἰάω ex יהוה *Javo* Dei nomine tetragrammato. Serpentem à longævitate Syri ſic vocant, quia ſenectutem quotannis exuere creditur, & vitam ſic producere in multos annos. Horus Apollo lib. 1. cap. 2. Καθ' ἕκαστον δὲ ἐνιαυτὸν τὸ γῆρας ἀφεὶς ἀποδύεται. Statius lib. 4. Thebaidos: C

— liber ſenio & ſqualentibus annis
Exutus lætisque minax interviret herbis.

Plura vide apud Ariſtotelem, Theophraſtum, Plinium & alios.

In Chio celebratur vinum *Aruiſium*. Plinius de vinis transmarinis lib. 14. cap. 7. *In ſumma gloria fuere Thaſium Chiumque. Ex Chio quod Aruiſium vocant*. Virgilius in Daphni: D

Vina novum fundam calathis Arviſia nectar.

Silius lib. 7.

Tmolus, & ambroſiis Arviſia pocula ſuccis.

Græci Ἀρυΐσιον appellant: Plutarchus in Epicurum: Λαΐδι συγγενόμενος, καὶ πιεῖν οἶνον Ἀρυΐσιον *Laide frui & bibere vinum Aruiſium*. Athenæus lib. 1. cap. 25. Χαριέστερος δ' ἐστὶν ὁ Χῖος, καὶ τοῦ Χίου ὁ καλούμενος Ἀρυΐσιος *Gratius eſt vinum Chium, & ex Chio quod Aruiſium vocant*. Sed & regio Ἀρυΐσια. Strabo lib. 13. in deſcriptione Chii: εἶθ' ἡ Ἀρυΐσια χώρα, τραχεῖα καὶ ἀλίμενος σταδίων ὅσον τριακοσίων (Steph. τριάκοντα) οἶνον ἄριστον φέρουσα τῶν Ἑλληνικῶν. *Deinde Aruiſia regio, aſpera & importuoſa, trecentorum* (imo *triginta*) *circiter ſtadiorum, vinum ferens omnium Græcanicorum optimum*. Pro Ἀρυΐσια in Stephano male ſcribitur Ἀρσυσία *Arſyſia*. Romani *Aruiſiã* dixe- E

A dixerint. Servius: *Arviſia autem id eſt Chia, à promontorio Chii inſulæ Arviſio.* Vibius: *Arvis* (lege *Arviſius*) mons *in inſula Chio unde vinum Arviſium.* Arviſium vel Ἀρυισίον Phœnicibus erat הר ראש יין (*Har-ros-jain*) *mons capitis vini.* Caput vini Phœnicia phraſi eſt præſtantiſſimum vinum. Tale ראשי בשמים *capita aromatum*, id eſt præſtantiſſima aromata Cant. 4,14. ראש מר *caput myrrhæ*, LXX. τὸ ἄνθος σμύρνης *flos myrrhæ* Exod. 30,23. בראש כל בשם *capite omnis aromatis*, id eſt præſtantiſſimo quoque aromate Ezech. 27,22. שמן ראש *oleum capitis* id eſt præſtantiſſimum Pſal. 141,5.

A Melæna Chii promontorio ad occaſum ſtadiis L vel ut alii LXXX. diſtat
B inſula *Pſyra* nomine, *quæ quoniam eſt perpuſilla & ignobilis, in contemptum ac vilitatis proverbium abiit, ut quæ ſordide parumque magnifice fierent Pſyrice facta dicerentur.* Ita Eraſmus. Et è veteribus Stephanus: λαμβάνεται δὲ ὄνομα ἐπὶ εὐτελείᾳ, διὰ τὸ εὐτελεστάτην εἶναι τὴν νῆσον *uſurpatur ejus nomen cum de re vili agitur, quia viliſſima eſt inſula.* Suidas: λέγεται δὲ ἐπὶ τῶν εὐτέλειαν σημαινόντων *etiam de iis dicitur quæ vilitatem ſignificant.* Sic in Cratino, Ψυρᾷ τὸν Διόνυσον ἄγοντες *in Pſyram Bacchum agentes.* Item: Ψυρᾷ τὴν Σπάρτην ἄγεις *in Pſyram Spartam agis.* Vide Stephanum & Suidam & Euſtathium in lib. 3. Odyſſ. cui παρὰ Ψύρα τὸν Διόνυσον ἄγειν *ad Pſyra Bacchum deducere* eſt ἐν οὐδενὶ τιθέναι τὸν Διόνυσον, *Bacchum nihili habere.* Pſyra igitur vocem eſſe Phœniciam nemo negaverit qui ſciet
C בסירא *bſira* Chaldæis & Syris idem eſſe quod εὐτελὴς, vilem nempe & deſpicabilem. Sic in Abdia verſ. 2. בסיר אח לחדא (*bſir ath lachada*) *contemptus es valde.* Et Jerem. 22,28. בסירא (*bſira*) *deſpectus* in Chald. paraphraſi reſpondet Hebræo נבזה. Radix בסר *bſar* eſt deſpicere. Nulla eſt vox uſitatior. Eraſm. adag. 1994.

Jam ut eruatur *Lesbi* etymon, ſciendum eſt veteres meminiſſe paſſim ſeptem majorum inſularum in mari mediterraneo: In quarum dimenſione quamvis parum ſibi conſtent, tamen in eo conveniunt quod Lesbon ſemper cenſent ſeptimo loco. Scylax in Periplo, capite de magnitudine inſularum: Μεγίστη Σαρδώ, δευτέρα Σικελία, τρίτη, Κρήτη, τετάρτη Κύπρος, πέμπτη Εὔβοια, ἕκτη Κύρνος, ἑβδόμη Λέσβος. *Maxima Sardinia, ſecunda Sicilia, tertia Creta, quarta Cyprus, quinta Eubœa,*
D *ſexta Corſica, ſeptima Lesbus.* Et Poëta vetus anonymus in Euſtathio. (Is eſt Alexius Comicus, ut ex Conſtantino Porphyrogeñeta didici in Siciliæ themate.)

Τῶν ἑπτὰ νήσων ἃς ἔδειξεν ἡ φύσις
Θνητοῖς μεγίστας, Σικελία μὲν, ὡς λόγος,
Πρώτη μεγίστη· δευτέρα Σαρδὼ, τρίτη
Κύρνος, τετάρτη δ' ἡ Διὸς Κρήτη τροφὸς,
Εὔβοια πέμπτη στενοφυὴς, ἕκτη Κύπρος,
Λέσβος δὲ τάξιν ἑβδόμην λαχοῦσ' ἔχει.
Septem inſularum quas haberi maximas
Natura voluit, Sicula magnitudine
E *Prima eſt, ſecunda Sardo, Cyrnus tertia,*
Et quarta magnum Creta quæ tulit Jovem,
Eubœa ſtricto limite in quinto ordine,
Cypriusque ſexto eſt, atque Lesbus ſeptimo.

 Et

Et Ariſtoteles aut ut alii Nicolaus Damaſcenus lib. de mundo cap. 3. ubi de majoribus inſulis: Καὶ τούτων αἱ μὲν ἀξιόλογοι 1. Σικελία, 2. καὶ Σαρδὼ, 3. καὶ Κύρνος, 4. καὶ Κρήτη, 5. καὶ Εὔβοια, 6. καὶ Κύπρος, 7. καὶ Λέσβος. Quod ſequutus Apuleius, niſi quod pro Cyrno vel Corſica perperam habet Peloponneſum: *Ipſarum vero inſularum quæ ſunt in noſtro mari digna memoratu, 1. Trinacria eſt, 2. Eubœa, 3. Cyprus, atque 4. Sardinia, 5. Creta, 6. Peloponneſus, 7. Lesbus.* Ita Balearium alteram Timæus apud Strabonem lib. 14. maximam inſularum eſſe aſſerit μετὰ τὰς ἑπτὰ, 1. Σαρδὼ, 2. Σικελίαν, 3. Κύπρον. 4. Κρήτην, 5. Εὔβοιαν, 6. Κύρνον, 7. Λέσβον. Quem ſequutus Diodorus lib. 5. pag. 206. easdem inſulas recenſet hoc ipſo ordine, niſi quod Sardiniæ ſuam Siciliam jure merito præponit. Inde, ut quidem conjectamus, Lesbus inſula *Esbuith* & contractè *Esbu* id eſt ſeptima dicta eſt à Phœnicibus, voce deflexa ex Ebræâ השביעית *haſſebiith*, quomodo in Damaſcio, ap. Photium auth. 242. Phœnicium *eſmun* vel ἐσμυνὸς octavus ex Ebræo השמיני *haſſemini*. Ex quo factum ut præfixo *lamed* להשבע *lesbus* diceretur urbs inſulæ metropolis, id eſt *Ad ſeptimam* ſupp. *inſulam*: Qua nominum forma nihil frequentius àpud Pœnos. Sic *Ad ſeptem aras, Ad ſeptem fratres, Ad ſeptimam, Ad decimam ſeptimam, Ad tres inſulas, Ad ſex inſulas*, vel Africæ vel Hiſpaniæ loca ſunt. Ita *Lesbus* primo ſolum oppidi fuerit nomen, unde poſtmodum etiam inſula fuerit appellata, quod his verbis aſſerit Stephanus: ἣν δὲ πεντάπολις ἡ Λέσβος μίαν ἔχουσα τῶν πόλεων τὴν Λέσβον, ἀφ' ἧς ἡ ὅλη νῆσος Λέσβος ἐλέγετο *Lesbus in quinque urbibus unam habuit Lesbum nomine, à qua inſula univerſa Lesbus appellata eſt.* Hinc Heſychius: Λέσβος, νῆσος καὶ πόλις *Lesbus, inſula & urbs.* B C

Cadmum Phœnicium in Lesbo habitaſſe non nemo colligit ex his Lycophronis:

> Ὡς μήποτε Κάδμος ὤφελ' ἐν περιρρύτῳ
> Ἴσσῃ φυτεῦσαι δυσμενῶν ποδηγέτην.
> *Utinam futurum Cadmus hoſtium ducem*
> *Te nunquam in Iſſa procreaſſet inſula.*

Ibi enim Iſſa eſt Lesbos quæ Iſſa dicitur de nomine unius quinque urbium. Heſychius, Ἴσσα, ἡ Λέσβος τὸ πρότερον. Sed Cadmus ille eſt Cadmilus ſeu Mercurius Cabirorum unus, de quo dicetur in Samothrace. Prylin is in Lesbo genuit qui Græcis Trojanorum conſilia, & rationem capiendæ per equum Trojæ aperuit. Vide Iſacii ſcholia. D

Tenedos dici putatur, quaſi Τένου ἕδος *Tenis ſedes*, à Tene quodam quem Cycnus pater à noverca concitatus cum arca incluſum in mare projeciſſet, is ad inſulam Leucophryn ejectus eſt, & ab incolis Rex creatus, & poſt obitum pro Deo cultus. Atque inde factum ut Inſula pro Leucophry Tenedos appellaretur. Ita referunt Ariſtoteles & Heraclides in politiis, Strabo lib. 13. Diodorus lib. 5. Pauſanias in Phocicis, Plutarchus in Hellenicis, Conon apud Photium, Servius in lib. 2. Æneidos, Euſtathius in lib. 1. Iliad. Iſacius in Lycophronem, Suidas in Τενέδιος ἄνθρωπος, Stephanus, Phavorinus, alii. Et Tenem à Tenediis relatum fuiſſe in Deos docent hæc Ciceronis lib. 3. de natura Deorum: *Jam vero in Græcia multos habent ex hominibus Deos, Alabandum Alabandi, Tenedi Tenem, &c.* E

Et

A Et lib. 1. in Verrem: *Tenedo Tenem ipſum, qui apud Tenedios ſanctiſſimus Deus
habetur, qui urbem illam dicitur condidiſſe, cujus ex nomine Tenedus nominatur &c.
Et templi in ejus honorem erecti meminerunt Plutarchus & Heraclides, unde
tibicines excludebantur propter Molpum tibicinem qui Tenem accuſaverat.
Nec fas erat in eo proferre, nomen Achillis, à quo fertur eſſe interemptus.

Tamen hanc fabulam non eſſe ex ultima vetuſtatis memoria repetitam ex eo
colligere eſt quod de Tene nil quicquam habetur apud Poëtas vetuſtiores: Sed
nec in Apollodoro, Hygino, Palæphato, & mythologorum aliis. Nec à Tene
fieret Τένεδος ſed Τενένεδος, ut Μοψουεστία, Ταυρόκεφας, Κριουμέτωπον, Ἱππουργίων. Ne-
B que enim fert Græcæ linguæ genius ut aliter coaleſcant ſubſtantiva cum ſubſtan-
tivis. Denique Τένεδος vel Τενένεδος neutrum eſſet non fœmininum. Sed fingen-
da fuit hæc fabula, quia pudebat Tenedios neſcire ſuas origines, & rationem no-
minis ſui.

At Phœnices ſi conſuluiſſent, inſulam ſuam didiciſſent *Tenedum* dici, quaſi
inſulam טין אדום *Tin-edom*, id eſt *luti rubri*, cujus plurimus in figulinis uſus.
Quia in Tenedo celebres fuere figulinæ, unde Tenedia vaſa in magno pretio
apud veteres. Quod Plutarchus in libro de vitanda uſura, & ex eo Ariſtophanis
Scholiaſtes in Nubibus Act. 4. Scen. 3. his verbis docent: τὴν δὲ τράπεζαν ἡ καλὴ
Αὐλὶς ἢ Τένεδος ἀντικοσμήσει τοῖς κεραμεοῖς καθαρωτέροις ὄντων τῶν ἀργυρῶν *At menſam*
C *amœna Aulis vel Tenedos figulinis inſtruet vaſis, quæ argenteis mundiora ſunt.*
אדום *adom* vel *edom* pro rubro ſumi vel pueri ſciunt. Et טין *tin* vel טינא *tina* pro
luto figuli paſſim occurrit in paraphraſtis. Vide Chaldæum Eſ. 29, 16. & Jer. 18, 4.
6. Syrum etiam & Arabem Rom. 9, 21. &c. Ex טין אדום *Tin-edom* factum *Tene-*
dos, quomodo λαὸς vel λεὼς populus ex לאום *leom*.

Tenedii olim *Aſterii* dicti. Heſychius Ἀστέριοι, οἱ πρῶτοι τὴν Τένεδον κατοικήσαντες
Aſterii, qui primi Tenedum incoluerunt. Nempe ab *Aſterio* Tenedi loco de quo
Plutarchus, in libro de Pythiæ oraculis: Σελινούντιοι ποτὲ χρυσοῦν σέλινον ἀναθεῖναι
λέγονται, καὶ Τενέδιοι τὴν πέλεκυν ἀπὸ τῶν καρκίνων τῶν γινομένων περὶ τὸ καλούμενον Ἀστέ-
D ριον παρ' αὐτοῖς; μόνοι γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἐν τῷ χελωνίῳ τύπον πελέκεως ἔχουσι. *Selinuntii*
quondam aureum apium dedicaſſe dicuntur, Tenedii ſecurim à cancris qui apud eos
naſcuntur ad locum cui Aſterio nomen; Soli enim in teſta formam ſecuris expreſ-
ſam habent. Suidas paulo aliter: Ἀστερεῖνα, τόπος ἐν Τενέδῳ, ἔνθα ποτάμιον, ἐν Suid in Tene-
ᾧ καρκῖνοι τὰ χελώνια διηρθρωμένα ἐπίπλοιον (lege ἐπιπλεῖον) ἔχοντες καὶ πελέκει ἐμφερῆ διὸς ξυνάγο-
Aſterina, locus in Tenedo ubi fluviolus eſt, in quo ſunt cancri qui teſtas habent eo-
ut plurimum ita formatas ut ſecurim referant. Ridicule vir doctus χελώνια *che-*
las explicat, & ἐπίπλοιον *navem*: quod nos mutavimus in ἐπιπλεῖον, quia ſeries
orationis ita poſtulat. Sed & pro Ἀστερεῖνα legendum Ἀστέριον, ut ex Plutarcho
colligimus. Rurſus *Aſterion* trajectis literis putaverim eſſe deflexum ex can-
cri nomine Phœnicio הסרטן *haſſartan*. Nihil apud Græcos tam frequens
E quam hujuſmodi trajectiones in peregrinis nominibus. Nec fortaſſe diſplicebit
quod olim conjectabamus tam *Aſterios* pro Tenediis quam *Aſterium* Tenedi lo-
cum dici ab Ebræo חצתרי *haſſitri*, id eſt origano. Nam eos falli qui ſatureiam
red-

reddunt, abunde docent illi ipſi ad quos provocant, Baal Aruch ſcilicet, & gloſſator Talmudicus, quibus Ebræum צתרי *ſitri* id ipſum eſt quod Arabicum צעתר *ſatar*. Arabice autem צעתר vel סעתר eſſe origanum conſtat ex Lexicographis & Avicennæ definitione lib. 2 Can. pag. 221. Tenedium porro origanum quam fuerit in pretio docent hæc Euſtathii in Iliad. λ. pag. 814. Πεϱιάδεται ἐν κϱομύοις τὸ Σαμοθϱάκιον παϱὰ Ἀντιφάνει καθὰ καὶ τὸ Κύπϱειον νάπυ, καὶ τὸ Μιλήσιον κάϱδαμον, καὶ ὁ Ὑμήττιος θύμος, καὶ τὸ Τενέδιον ὀϱίγανον *Celebratur ab Antiphane in cepis Samothracia, ut & Cyprium ſinapi, & Mileſium naſturtium, & thymus Hymettius, & Tenedium origanum*. Ipſamet verba Antiphanis legere eſt in Athenæo lib. 1. cap. 22. & in Julio Polluce lib. 6. cap. 10. §. 2. Qui tamen, quod mirere, ea non citat ex Antiphane, ſed ex Eubuli Glauco.

Strab. lib. 6. Idem ille Zoilus qui Homerum ſuggillat ut μυθόγϱαφον, in Tenediorum encomio ſcripſit fabulam putidiſſimam, nempe Alpheum fluvium Elidis ἐκ Τενέδου ῥεῖν *è Tenedo fluere*. An quia Tenedi fluviolus quem diximus Alpheo erat cognominis? Nempe Ebræum חלף *halaph* inter cætera idem ſignificat quod כרת amputare & ſuccidere. Vide Job. 10, 17. & 11, 10. & Eſ. 2, 18. unde חליפה *halipha* exciſio Job. 14, 14. מחלפים *mahalaphim* cultri Eſdr. 1, 9. ut Talmudicis חלופות *hilluphoth*; & Arabice חלף *halph*, cultri acies, item ſecuris, bipennis. Inde Phœnices Tenedi fluviolum חלפין *halphin*, vel חלפי *halphe* id eſt ſecurium appellaſſe veriſimile eſt propter cancros illos ſecurigeros de quibus ſupra Plutarchus & Suidas: Atque id Græcos facili lapſu in Ἀλφειὸν mutaſſe. Indidem eſt ortus ſermo de Tenediis ſecuribus, quem cum non intelligerent alio detorſerunt fabularum architecti; Ac ſi Τενέδιος πέλεκυς *Tenedia ſecuris* dicatur ἐπὶ τῶν ἤτοι πικϱῶς ἢ καὶ μᾶλλον συντόμως ἀποκοπτόντων τὰ ζητήματα *de iis qui rigide aut præciſe nimis lites judicant*, propter Tenedi regulum qui legem de adulteris ſecuri feriendis in proprium filium ſtrinxit: Aut alium qui ſecurim in ipſo tribunali geſtabat, qua reos ſtatim feriret; Aut denique propter Tenem ipſum, qui patrem in hanc inſulam appulſurum repulit, & navis ab arbore aut ſaxo religatæ funes ſecuri præcidit. Eodem pertinuiſſe volunt ſecurim in Tenediis numiſmatibus inciſam, & quod Apollo Tenedius fuit bipennifer. Vide Pauſaniam in Phocicis, & Suidam ubi ſupra, & Ariſtotelem apud Stephanum.

CAPUT

CAPUT X.

Phœnices in Bithyniâ & Paphlagoniâ.

PHœnix coloniam in Bithyniam deduxit, quæ prius Mariandyna. *Bithynia* vel à בטן vel à ביתן, interior regio, intra Propontidis anguſtias. Scaliger notatus Bithyniam etiam Pontum dici Phœnicie בטנא *Botno* בטנים *botnim* proprie piſtacia Gen. 43, 11. primas in nucibus obtinent. Unde Perſis *biſtacin*, quia Rex *biſtax*. Piſtacium Syriæ pæne peculiare. *Batna* prope Berrhoeam inde dictæ A ventre prominente בוטן *boten* piſtacium. Amygdalis ſimile. Poſidonius emendatus. Nicander notatus. Arbor piſtacii terebintho ſimilis eſt inde terebinthus pro
B piſtacio, in Talmude & Græcis. Palladius emendatus. Et Arabs Moſis interpres. בטנים alii τερέβινθος, alii avellanas, alii piſtacia exponunt. Pro avellanis quandoque ſumi. Pontus inde terra בטנא *Botno* ab ubertate avellanarum, unde *Pontica* dicuntur, Ebr. פונדקין *Pondekin*, Arab בנדק *Bonaak Heracleotica* idem A Phœnice ſeptimus Bithyniæ Rex *Phineus* Argonautis æqualis Pronectus Bithyniæ urbs à Phœnicibus condita ubi ſita & unde dicta A Phineo *Phineum* & *Phinopolis*, quæ duplex ut quidam volunt, una in Thraciâ, altera in Aſiâ. Phœnice inſula in ſinu Mariandynorum. Paphlagonia à *Paphlago*, vel à Phalego potius, quaſi פאת פלג Phalegi ditio. Seſamus urbs à Phineo condita. Eadem *Damastraimo Amaſtris* ab *Amaſtri* Darii nepte Seſami nomen unde. Cares cum Phœnicibus Seſamum condiderunt. Iidem in Tanais oſtio Carum portus & Caria inter Iſtrum & Boſphorum.

C IDem Phœnix Cadmi frater à quô Phœnicem dici volunt, colonos deduxiſſe legitur in Bithyniam. Euſebius Chron. lib. 1. pag. 28. Βιθυνία ἐκτίσθη ὑπὸ Φοίνικος, ἡ πρὶν Μαριανδυνὴ, id eſt interprete Hieronymo ad numerum Euſebianum DXCIV. *Bithynia condita eſt à Phœnice, quæ primum Mariandyna vocabatur.* In quem locum Scaliger miratur pro Mariandyna vocatam eſſe Bithyniam, ex quô ἐκτίσθη ὑπὸ Φοίνικος. *Hoc*, inquit, *ego crederem, ſiquidem à κτίστῃ vocabatur* Βιθυνὶς. *Alioqui* ἀπὸ τοῦ κτίστου Φοινικία *potius quam* Βιθυνία *dicenda fuit.* A ſitu reſpondeo non à conditore dici. בטן *beten* Hebræis eſt venter: Et Arabice באטן *batin* interius ſonat. Sic Eph. 3, 17. פי בשרכם אלבאטן *in homine veſtro interiore.* Pſal. 50. al. 51. 7. *Docuiſti me* בואטן *interna myſteriorum ſapientiæ tuæ.* Id ipſum Phœnicibus fuit בטין *betin* ut conjectamus: Et inde בטיניא *Betinia*, vel ut Græ-
D ci efferunt Βιθυνία dici potuit regio interior. Quid quod etiam Hebraice מבית intrinſecus ſignificat, & ביתן *bithan* interius. Unde Eſth. 1, 5. גנת ביתן à Chaldæo interprete redditur גנתא גואה *hortus interior*. Itaque Bithyniæ nomen tam commode poteſt inde deduci quam ex באטן *batin* de quô ſupra. Bithynos enim interiora occupaſſe veteres docent. Mela lib. 1. c. 19. *Interius Bithyni ſunt & Mariandynei.* Plinius lib. 6. cap. 32. *Tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni.*

Bithynia etiam Πόντος *Pontus* dicitur, ut ex Ptolemæo & aliis conſtat, atque Ptol. l. 5. c. 1.
inde *Pontus* mare proximum & tandem mare quodvis. Πόντος id eſt Phœnicie בטנא *botno*. T & N à Græcis tranſpoſitâ ſunt ut mollior eſſet ſonus, ut S & R in Βόσρα pro *Boſra* בטנא *botno* vel *botna*, Hebræis בטן *boten*, unde plurale בטנים *bot-*
E *nim* Gen. 43, 11. proprie eſt piſtacium. Falluntur Scripturæ interpretes quotquot aliter reddunt. Ibi Jacobus jubet filios ut è Judæâ in Ægyptum ferant מזמרת ארץ fructus terræ laudatiſſimos, & in iis recenſet בטנים *botnim*. Nempe in nucibus piſtacia facile primas obtinent. Nihil eſſe jecori nihil ſtomacho amicius teſtan-

tur Medicorum filii: Et præcipuam eſſe vim contra venena & ſerpentum ictus. A
Sed & ratione ſaporis amygdalo præfert Theophraſtus. Et inter ciborum delicias quas in jejuniis exquirebant monachi vitæ lautioris, piſtaciorum meminit Hieronymus in epiſt. ad Nepotianum. Omnium denique fructuum optimum eſſe piſtacium poſt R. Moſem aſſerit Arabs Pandectarius. Itaque ut βασιλικὰ κάρυα baſilicæ ſive regiæ nuces Græce dicuntur juglandes propter molem, ita has potiori jure Perſæ ratione præſtantiæ regias appellarunt. Id enim eſſe *biſtacia* (quomodo ſcribunt Poſidonius, Athenæus & Suidas) facile agnoſcet, quisquis ſciet à Perſis Regem dici *biſtaca*. Heſychius: βίστακ ὁ βασιλεὺς παρὰ Πέρσαις. Præterea piſtacium fructus eſt Judææ & Syriæ pæne dixero peculiaris: Poſidonius Athenæi B
lib. 14. Φέρει δὲ ἡ Συρία τὸ καλούμενον βιστάκιον. *Fert Syria quod vocatur biſtacium.* Dioſcorides lib. 1. Πιστάκια τὰ μὲν ἐν Συρίᾳ γινόμενα *Piſtacia quæ quidem in Syriâ generantur.* Plinius lib. 13. cap. 5. *Syria peculiares habet arbores, in nucum genere piſtacia nota.* Galenus lib. 8. ſimpl. Πιστάκιον ἐν Συρίᾳ πλεῖστον γίνεται *Piſtacium in Syriâ multum provenit.* Serapio: *Piſtoch ſunt fructus qui veniunt de Damaſco.* Adde Geographum anonymum ſub Conſtantio qui pſittacium nominat inter Syriæ fructus eximios. Ideo à piſtaciis dicta eſt urbs בטנים in tribu Gad Joſ. 13, 26. ubi LXX. Βοτανίμ; Et בטן in tribu Aſer Joſ. 19, 25. Et *Batna* urbs prope Berrhoeam, quam tam pulchre deſcribit Julianus apoſtata epiſt. 27. ad Libanium. Neque vero Galenum fugit piſtacia uberrime provenire circa Syriæ Berhoeam: C
Γίνεται μὲν (inquit lib. 2. aliment.) καὶ κατὰ τὴν μεγάλην Ἀλεξάνδρειαν ταῦτα, πολὺ πλεῖω δὲ ἐν Βεῤῥοίᾳ τῆς Συρίας. Sed & hoc valde obſervandum eſt, piſtacium Hebraice בטן *boten* à ventre dici, quaſi fructum γαστρώδη ſeu ventrioſum dixeris, quia Hebræis ut jam ante diximus בטן *beten* eſt venter. Proinde nomen aptius piſtaciis indi non potuit, ſi formam conſideremus. Illis enim ab unâ parte venter prominet, quod malo Dalechampii verbis deſcribere quam meis: *Piſtacia*, inquit, *nuces ſunt figura oblongæ, acuminatæ ſupra, ab unâ parte tumidiore, & in angulum deſinente,*
Dalech. hiſt. plant. l. 3. c. 27. *VENTRE PROTUBERANTES.* Hæc igitur eſt Hebræi nominis origo certiſſima. Etiam in eo aliquid momenti eſt, quod in Jacobi verbis, cum שקדים, id eſt amygdalis, junguntur בטנים *botnim*. Nam amygdala & piſtacia ſunt fructus D
congeneres: Itaque etiam Dioſcorides de utriſque conjunctim egit. Et piſtacium à Theophraſto deſcribitur ὅμοιον ταῖς ἀμυγδάλαις hiſt. plant. lib. 4. cap. 5. Quô eodem referendum quod apud Athenæum ubi ſupra ſcribit Poſidonius biſtacion eſſe μάκρον, παρεμφερῆ τοῖς δακρύοις. Nam pro δακρύοις haud dubie legendum καρύοις id eſt amygdalis. Κάρυα enim ſæpe eſſe amygdala alibi multis probo. Tamen piſtacium amygdalo ſolo fructu eſt ſimile, non etiam arbore, ut vult Nicander. Sive is ſcripſerit ut citat Athenæus,

Πιστάκια ἀκρεμόνεσσιν ἀμυγδαλέοισιν ὅμοια.

vel ut nos hodie legimus in theriacis verſ. 891.

Πιστάκια ἀκρεμόνεσσιν ἀμυγδαλόεντα πέφανθαι. E

Neque enim piſtacii arbor amygdalum ſed terebinthum refert. Dalechampius: *Tota arbor terebintho ſimilis eſt.* Et Matthiolus qui profitetur ſe vidiſſe non ſemel

in

A in variis Italiæ locis: *Eſt hæc totâ facie terebintho ſimilis.* Inde eſt quod apud Syros nomina ſunt valde vicina. Nam בוטנא *botna* vel *butna* eſt piſtacium, & בוטמא *butma* terebinthus. Quin promiſcue uſurpantur: ut in Talmudis Hieroſolymitani tractatu *Cilaim* cap. 1. אדם נטע לוזים ובוטמין מה נפק פסתקין *Si quis amygdalis terebinthos inſerat, quid prodit ex illis? piſtacia.* In his verbis eſt certo certius non poſſe intelligi veras terebinthos. Nam utut amygdalo terebinthus inſeratur, tamen ex eô nil quicquam prodit quam terebinthi fructus, qui nux non eſt ſed granum. Arabes vocant חב חצׄרא & Hebræi גרגיר ירוק *granum viride.* Quid igitur? Terebinthi quas amygdalis inſitas Talmudici piſtacia ferre aſſerunt B ſunt ipſæmet piſtacii arbores quę terebinthi vocantur, quia terebintho ſunt ſimillimæ. Has enim amygdalo inſeri diſcimus ex Palladio, qui ſic habet lib. 11. tit. 12. de piſtacio: *Inſeritur terebintho menſe Februario vel Martio: At alii AMYGDALO INSERI poſſe firmarunt.* Et rurſus in carmine de inſitione:

Quin & amygdaleos ſubeunt piſtacia ramos,
Et meritum majus de brevitate petunt.

Legebatur, *Et debitum majus*, nullo ſenſu, & verſu repugnante: Id mutavi in *Et meritum.* Vult piſtacium amygdalo inſitum majoris fieri, etſi arbor ſit minus procera. Nec mirum Hebræos בוטמין id eſt terebinthos pro piſtaciis uſurpare, cum Græci, quos omnes ſciunt ſcribere multo accuratius, in eundem lapidem C nonnunquam impegerint. Sic apud Athenæum Georgicorum authores anonymi: τίω τέρμινθον. ἀδὴ νῦν πιςάκια οἱ Σύροι καλοῦσιν *terebinthum, quæ quidem nunc* (id eſt cujus fructus) *Syri piſtacia vocant.* Et Theophraſtus hiſt. plant. lib. 4. c. 5. Φασὶ δ' εἶναι καὶ τέρμινθον. οἱ δ' ὅμοιον τῇ τερμίνθῳ. ὃ τὸ μὲν φύλλον καὶ τοὺς κλῶνας καὶ τ' ἄλλα πάντα ὅμοια ἔχει τῇ τερμίνθῳ. τὸν δὲ καρπὸν διάφορον. ὅμοιον γὰρ τοῖς ἀμυγδάλαις. εἶναι γὰρ καὶ ἐν Βάκτροις τίω τέρμινθον ταύτην καὶ κάρυα φέρειν ἡλίκα τὰ ἀμύγδαλα. *Ferunt etiam eſſe terebinthum, aut ut alii ſimilem terebintho arborem, quæ folium quidem & ramos & reliqua omnia habet terebintho ſimilia, fructum autem diverſum, ſimilem enim eſſe amygdalis: Et in Bactris etiam eſſe hanc terebinthum, & ferrre nuces amygdalis ſimiles.* Hoc ſequuti LXX. interqretes בטנים τερ: Сιν θον explicant, id eſt te-D rebinthum non veram, ſed eam quæ fert piſtacia. Nec ab hâc interpretatione alii multum recedunt. Arabs Erpenianus hic habet מסתק *miſtac*, quod *maſtichen* quidam eſſe volunt, perperam, cum legendum ſit פסתק *phiſtac* id eſt piſtacia. Kimchius in Lexico Hiſpanice reddit פִּינוֹלִי *pinoli*, id eſt ςροβίλους ſeu pineos nucleos, quos ratione virtutis cum piſtaciis conferunt Poſidonius, Dioſcorides, Plinius, Avicenna, Serapio & alii, ut qui cum piſtaciis fere eoſdem uſus, & effectus habeant. Aben-Ezra exponit אגוזים *nuces.* R. Nathan & Pomarius Italice נוצלי *nocelle*, Elias Germanice האזילנוס *haſelnuſs*, Aquinas Hebraice אגוזים קטנים λεπτοκάρυα minutas nuces. Sed & in Hebræis fuere qui בטנים *botnim* piſtacia eſſe agnoverunt. Kimchius ubi ſupra: בטנים *quidã exponunt fructũ qui Arabice dicitur* E פסתאק *phiſtac.* R. Selomo in hunc locum: *Neſcio quid ſint* בטנים *botnim. Sed in interpretationibus alphabeticis* (id eſt in Lexico) *Rabbi Macchir, vidi reddi* פישטקיאס *piſtacias, quas puto eſſe* אפרסקים *Perſicas.* Imo Perſicę nuces à piſtaciis mul-

Athen l. Dioſc. l. 1. c. 140. Plin. l. 23. c. 8. Avic. l. 2. Serap. in Pandect.

multum differunt. Interim hoc habemus ex ſententiâ R. Macchir, qui inter veteres Hebræos doctor fuit magni nominis, בטנים eſſe piſtacia. Ita etiam Maimonides in Talmudico tractatu *Sebiith* cap. 7. בטנה *botna* פסתק piſtacium interpretatur. Itaq; etſi recentiores Bibliorum interpretes hoc omnino fugerit בטנים *botnim* eſſe piſtacia, tamen hæc verſio & pervetuſta eſt, & certa ratione nixa, quod probavimus plus ſatis. Nolim tamen Ariæ, Mercero, Munſtero, &c. dicam ſcribi, qui Nathanem & Eliam & Hebræorum alios ſequuti בטנים reddunt *avellanas*. Certum enim eſt Hebræos בטנים *botnim* pro avellanis uſurpare, ut & לוזים *luzim*, quæ vox proprie ſignificat amygdala. Nempe Hebræa vocabula alia nulla ſuppetunt quibus dicantur avellanæ. Proinde coguntur uti verbis tranſlatis. Quin & eâdem καταχρήσει Pontus à Phœnicibus dictus videtur terra בטנא *Botno*, & mare proximum mare *Botno*, propter nobilia illa Ponti nuceta de quibus Statius lib. 1. Sylvarum: A B

Quicquid nobile Ponticis nucetis.

Ubi avellanæ tam præſtantes & tantâ ubertate creſcunt ut inde Græci *Ponticas* vocent. Dioſcorides lib. 1. τὰ δὲ Ποντικὰ ἃ ἔνιοι λεπτοκάρυα καλοῦσιν *Pontica autem quas nonnulli appellant minutas nuces.* Galenus lib. 7. ſimpl. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερόν τι γένος καρύων μικροτέρων, ἃ δὴ Ποντικὰ προσαγορεύεται. *Eſt & aliud genus nucum minorum quæ Pontica nominantur.* Author Geoponicon, κάρυον δὲ ἐστι Ποντικὸν τὸ λεπτοκάρυον *Pontica autem eſt minuta nux* ſeu avellana. Cauſam nominis addit Plinius lib. 15. c. 22. *In Aſiam Græciamque è Ponto venere, & ideo Pontica nuces vocantur.* Et apud Macrob. Servius lib. 3. Saturn. *Hanc autem nucem Græci Ponticam vocant, dum unaquæque natio indit huic nuci nomen ex loco, in quo naſcitur copioſior.* Talmudici פונדקין *Pondekin* ſcribunt, & Arabes quandoque פנדק *phondok*, ſed multo frequentius בנדק *bondok*. Vide Avicennam lib. 2. Can. capitibus בנדק *bondok* & רמה *roma*, quam definit אלבנדק אלהנדי *albandok alhindi*, id eſt avellanam Indicam. In Naſrio Oxonii MSS. lib. 2. ſect. 22. c. 34. קוס אלבנדק *cauſolbondoki* eſt arcubaliſta. Ita vocatur propter aſtragalum (vernaculè *noix d'arbaleſte.*) Nec deſunt qui eaſdem nuces Heracleoticas appellent, quomodo ſemper Theophraſtus, ab Heracleâ ſcilicet urbe Ponti metropoli. C

pag. 147. & 252.

Theophr hiſt l. 1. c. 5. & 16. & l. 3. c. 6. 7. 8. 9. & 15. & de cauſ. l. 2 c. 18. & l. 3. c. 2.

A Phœnice ſeptimus in Bithyniâ regnabat פנחס *Phinees* vel *Phineus*, quô tempore Argonautæ expeditionem ſuſceperunt in Colchidem. Inde Agenoridem Poëtæ vocant, quia Agenoris filius erat Phœnix. Apoll. lib. 2. Argonauticon: D

Ἀντιπέρην γαίῃ Βιθυνίδι πείσματ' ἀνῆψαν
Ἔνθα δ' ἐπάκτιον οἶκον Ἀγηνορίδης ἔχε Φινεύς.
E terra regione Bithynidis anchora jacta eſt,
Creſus ubi Tyrio regnabat Agenore Phineus.

Sunt qui hunc Phinea Agenoris filium eſſe volunt, quia ibidem ita loquitur:

—πατὴρ δέ μ' ἐγείνατ' Ἀγήνωρ.

Alii Phœnicis malunt, quem ajunt ex Caſſiepeâ Arabi filiâ genuiſſe Cilicem, Phinea, & Dorychum. At quia inter illud tempus quô colonia in Bithyniam miſſa eſt, & Argonautarum profectionem intercedunt anni centum & ſexa- E

A ſexaginta, illis accedo potius, quibus cum veriſimile non fiat ut Phœnicis filius Phineus Argonautarum ætatem attigerit ἕτερον τοῦτον φασὶ τοῦ Φινέα ἕβδομον ἐν τῷ ἀπὸ Φοίνικος τοῦ Ἀγήνορος, πρὸς ὃν ἀπήντησαν οἱ ἥρωες *alium hunc Phinea eſſe dicunt ab Agenoris filio Phœnice, ſeptimum, quem Heroes convenerunt*: Ita Apollonii Scholiaſtes Scriptor eximiæ eruditionis.

Inter oppida quæ Phœnices in Bithynia condiderunt, Proneƈti fit mentio. Stephanus: Πρόνεκτος, πόλις Βιθυνίας, πλησίον τῆς Δρεπάνης, ἣν ἔκτισαν οἱ Φοίνικες *Proneƈtus urbs Bithyniæ prope Drepanem, quam extruxere Phœnices.* Drepane, aliis Drepanum & Hellenopolis, erat ad Nicomediæ ſinum ut à Nicephoro deſcribitur. Ibid.
B igitur Proneƈtus: Quod & alii teſtantur, quibus Prænetum vel Prenetum eſt Proneƈtus. Socrates lib. 6. c. 16. Καταλαμβάνει αὐτὸν ἐν Πρινέτῳ· ἐμπόριον γὰρ τοῦτο καταντικρὺ τῆς Νικομηδείας κείμενον *Deprehendit illum Preneti. Id enim* Bithyniæ *emporium eſt è regione Nicomediæ.* Πραίνετον vel Πραίνητον habent Cedrenus & conſtitutiones Pontificiæ Imperatorum Orientalium. Et Anthol. lib. 4. cap. 19. epigramma habetur εἰς λουτρὸν ἐν Πραινέτῳ *in balneum quod eſt Praneti.* Faƈtum videtur nomen ex Syro בירנתא *biranta* vel *birneta*, quod pro caſtro vel palatio paſſim occurrit in paraphraſtis. Sed & Ebraice בירניות *birnajot* ſunt arces aut caſtella 2. Par. 17, 12.

A Phineo nomen habent Ponti loca Phineum & Phinopolis. Suidas: Φίνειον, ὄνομα τόπου ἐν Πόντῳ ἢ ὄρος. Stephanus: Φίνειον τόπος τοῦ Πόντου κτίσμα Φινέως. Item
C Φινόπολις, πόλις πρὸς τῷ Πόντῳ ἀπὸ Φινέως. In Plinio videtur duplex eſſe *Phinopolis*, una in Thracia lib. 4. cap. 11. Veteranorum Phinopolis, juxta quam Boſphorus. Hujus meminit Ptolemæus. Altera in Aſia, & ipſa circa Boſphorum lib. 5. cap. ultimo. *Inde* (Boſphori) *fauces primæ* VIIIMCCL *paſſ. ubi Phinopolis oppidum fuit. Tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni, is finis Aſiæ eſt.* Niſi quis malit hoc ipſo loco Europæam Phinopolim intelligi. Utut ſit in Europa Phineum habitaſſe multi volunt. Atque id videtur poſſe colligi ex Apollonii verſibus quos nuper citavimus. Proinde ibi Scholiaſtes: ὁ Φινεὺς (ὡς οἱ πλεῖστοι) ἐπὶ τῆς Σαλμυδησσοῦ λέγεται ᾠκηκέναι, ὅς ἐστι τῆς Θρᾴκης, κατὰ τὰ ἀριστερὰ μέρη τοῦ Πόντου εἰσπλεόντων *Phineus juxta pleroſque dicitur Salmydeſſi habitaſſe, quæ Thraciæ urbs in Pontum na-*
D *vigantibus ad ſiniſtram occurrit.* Vide etiam Nonnum Dionyſiac. lib. 2. v. 686.

Nec omittenda Phœnice inſula de qua Herodotus lib. 4. ἀπὸ τῆς Μαριανδυνῶν κόλπου τῆς πρὸς Φοινίκην κειμένης, ut appellatum pateat ab iis Phœnicibus quos Mariandinam tenuiſſe docuimus. Phœnicem Sigeo littori adjacere tradit Plinius. Eandem Diogenes Cyzicenus apud Stephanum in Βέβρυκος ponit in cenſu inſularum quæ ſunt circa Cyzicum.

Sed & Paphlagonia, ſi Stephano credimus, diƈta eſt ἀπὸ Παφλάγου τοῦ Φινέως παιδὸς *à Paphlago Phinei filio.* Ita etiam Conſtantinus Porphyrogenneta themat. 7. Paphlagones deducit ἀπὸ Φινέως τοῦ πρώτου τὴν Παφλαγονίαν οἰκήσαντος, ὃ ἔσχεν υἱὸν Παφλαγόνα, ἐξ οὗ καὶ ἡ χώρα τὴν προσηγορίαν ἐκληρονόμησεν *à Phineo qui primus Paphlago-*
E *niam habitavit, qui filium habuit Paphlagonem à quo etiam regio denominationem accepit.* Fortaſſe Phinei filius pro Paphlago fuit *Phaleg*, unde Paphlagonia compoſito nomine פאת פלג diƈta fuerit *plaga Phalegi.* Id enim propriè פאה *pea.*

Volunt & Paphlagoniæ priſcam urbem Seſamum, de qua Homerus Iliad. β. A

— καὶ Σήσαμον ἀμφινέμοντο,

conditorem habuiſſe Phineum. Stephanus: Σήσαμον, πόλις Παφλαγονίας, ἐν ᾗ ᾤκησεν ὁ πρῶτος Φινεύς *Seſamum urbs Paphlagoniæ, in qua primus habitavit Phineus.* Hujus cognomen *Damatris* legitur in Apollonii ſcholiaſte lib. 2. τὸ δὲ Σήσαμον μετωνομάσθη Δάματρις ἀπὸ Δαρείου ἀδελφοῦ θυγατρὸς *Seſamum autem Damatris cognominatum eſt à Darii fratris filia.* Sed legendum Ἄμαστρις *Amaſtis.* Plinius lib. 6. c. 2. *Seſamum oppidum quod nunc Amaſtris.* Strabo lib. 12. ἡ Σήσαμος ἀκρόπολις τῆς Ἀμάστριως λέγεται. Nempe ut ibidem narratur Amaſtris uxor Dionyſii tyranni Hecacleæ, filia Oxyatræ fratris illius quem Alexander debellavit, urbem è quatuor pagis compoſuit Seſamo, Cytoro, Cromna ac Teio, è quibus Seſamus arx Amaſtris dicitur. Seſami vetus nomen factum volunt à Seſamo id eſt שומשמא *ſumſema.* Scholiaſtes qui ſupra: ἐκλήθη δὲ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ σήσαμον λαβεῖν παρὰ Καρῶν, ἀντὶ τῆς χώρας βουλόμενον κτίσαι τὴν πόλιν. Malim legi ἀπὸ τοῦ σήσαμον λαβεῖν (ſupp. τοὺς ἐγχωρίους) ἀντὶ τῆς χώρας παρὰ Καρῶν βουλομένων κ. τ. π. *Initio Seſamum appellatum eſt ex eo quod* (incolæ) *ſeſamum pro urbis ſpatio acceperunt à Caribus illam ædificare volentibus.* Videntur hi Cares veniſſe cum Phœnicibus è Phœnice Cariæ de qua dictum eſt ſupra; atq; inde Mæotin usque navigaſſe, & locum oſtio Tanais vicinum occupaſſe. Plinius lib. 6. c. 7. *Oppidum in Tanais quoque oſtio fuit. Tenuere finitima primi Cares, dein Clazomenii & Maones.* Arrianus in Periplo inter Boſphorum & Danubii oſtia habet Καρῶν λιμένα *Carum portum.* Et in C
Mel. l. 2. c. 2. Mela ibidem *eſt portus Caria.* Malim *Caria,* quia regio quæ circa portum eſt *Caria* appellatur. Arrianus: καὶ ἡ γῆ ἐν κύκλῳ τοῦ λιμένος Καρία καλεῖται.

CAPUT XI.

Phœnices in Thracia & in inſulâ Thaſo.

PAngæus Thraciæ mons ubi auri metalla reperit Cadmus. Datus aurifera Proverb. Δατὸς ἀγαθῶν Item Θασὸς ἀγαθῶν. Thaſi & Scaptenſulæ proventus auri annuus Thaſi nomen à טס' *thaſa,* id eſt auri bracteæ. Ibid. templum Herculis à Phœnice conditum. Thaſus cur olim *Chryſa* & *Odonis,* & incolæ Δαῦροι *Dabira* Arab. theſaurus, vox frequens à Giggeio prætermiſſa. Thaſi obiit Cadmi mater. A quo ad Herculem decem generationes. An Phœnices tenuerint Byzantium & Chalcedonem. D

PAngæum in Thracia montem Dion deſcribit juxta Philippos. Ibi auri metalla reperit Cadmus. Plinius lib. 7. cap. 56. *Auri metalla* (invenit) *& conflaturam Cadmus Phœnix ad Pangæum montem.* Appiano lib. 4. Civilium datus urbs eadem quæ Philippi: οἱ δὲ Φίλιπποι, inquit, πόλις ἐστὶν, ἡ Δάτος ὠνομάζετο πάλαι. Tamen Strabo in epitome libri ſeptimi ut diverſas deſcribit, ſed utramque auriferam. A Dato Proverbium Δάτον vel Δατὸς ἀγαθῶν, cujus Strabo & Suidas meminere. Huic geminum adagium in Zenodoto Θάσος ἀγαθῶν ab inſula non E
minus auri fœcunda Thaſo, quæ a Philippis aberat centum ſtadiis, ut ab Appiano ſcribitur. Incolis ſcilicet tam ex Thaſi quam ex viciniæ Scaptenſulæ fodinis

auri

A auri proventus annuus talentorum erat ducentorum, quandoque etiam trecentorum. Quin his multo admirabiliora ibi reperiſſe Phœnices qui Thaſum urbem condiderunt refert Herodotus lib. 16. Proinde Thaſo nomen feciſſe autumo non fabuloſum illum Thaſum, quem ab Agenore cum fratre Cadmo miſſum ad Europam inveſtigandam ibi ſubſtitiſſe Poëtæ fingunt; ſed auri bracteas, quæ indies inde efferebantur. Id enim Syris eſt ܛܣ *thas*. Cur teth per Θῆτα efferam jam monui. De Herculis templo à Phœnicibus Thaſi condito Euſtathius his verbis meminit: εἶχε δὲ ἱερὸν Ἡρακλέους ἡ Θάσος, ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινίκων ἱδρυθὲν, οἳ πλεύσαντες κατὰ ζήτησιν τῆς Εὐρώπης, τὴν Θάσον ἔκτισαν *Habuit & Thaſus templum Her-*
B *culis ab iis ipſis Phœnicibus extructum qui ad quærendam Europam profecti Thaſum condidere.*

Vide Marcian. Perieget. & Apollod. l. 3. Et Euſeb A. 589. & Euſtath. in Dionyſ. v. 523. & Nonn. Dionyſ. l. 2. v. 684

Ante Phœnicum adventum Thaſi Græcum nomen erat Chryſe propter metalla quæ diximus. Euſtathius ex Arriano: ἐκαλεῖτό ποτε καὶ Χρυσῆ νῆσος διὰ τὰ χρυσᾶ μέταλλα. An eòdem referendum quod etiam *Odonis* dicta eſt? Heſychius: Ὀδωνὶς, ἡ Θάσος τὸ πάλαι: Tanquam ab Arabico עדן *adana*, unde addito ſervili M מעדן *madan* eſt fodina, ut Hiſpanis *almaden*. Jam incolæ quorſum Δαῖροι? Heſychius: Δαῖροι, Θάσιοι. An quia דאחר *dahir* Arabibus eſt ὁ θησαυρίζων, & דחירה *dahira* theſaurus? Mirum utrumque fugiſſe Giggeji diligentiam, cum ni-
C hil ſit frequentius. Exempla reperies in N. T. Arabico Luc. 6, 45. & 12, 21. Rom. 2, 5. 2. Cor. 12, 14. Hebr. 11, 25. Et in Geographo clim. 1. part. 1. & in Tamerlani hiſtoria pag. 2. & paſſim. Thaſi obiiſſe creditur Europæ mater Telephaſſa. Stephanus ex emendatione illuſtris Scaligeri: Θάσος, νῆσος πρὸς τῇ Θρᾴκῃ, ἔνθα Θηλέφασσα ἡ τῆς Εὐρώπης θνήσκει μήτηρ. Ibidem numerantur decem generationes à Cadmo Phœnicio usque ad Thebanum Herculem.

In Dionyſ. v. 528.

Collegerit aliquis Byzantium etiam & Chalcedonem olim tenuiſſe Phœnices ex his Euſtathii ad Dionyſium: λέγονται δὲ μεγάλως ἰσχῦσαι καὶ οἱ Βυζάντιοι. πτοηθῆναι δέ ποτε τοὺς Φοίνικας ἐπιπλέοντας, καὶ ἀποφυγεῖν τὴν σφετέραν. φυγόντας δὲ εἰς τὸν Εὔξεινον μετὰ τῶν Καλχηδονίων οἰκῆσαι τὴν Μεσημβρίαν πόλιν *Dicuntur & Byzantii multum pol-*
D *luiſſe viribus, ſed metu Phœnicum ad ſe navigantium ſua urbe deſerta in Pontum Euxinum cum Chalcedoniis fugiſſe, & Meſembriam urbem incoluiſſe.* Sed ſumpta hæc ſunt ex Herodoto lib. 6. c. 33. ubi de Phœnicibus agitur ſub Dario militantibus.

E

Digitized by Google

 A

CAPUT XII.

Phœnices in Samothracia, Imbro, Lemno & inſulis circa Magneſiam Macedoniæ.

CAdmi uxor Harmonia è Samothracia. Ibi myſteria *Cabirorum* Cur iis imbuti plerique heroum, & Alexandri pater Philippus. Cabiri Dii Phœnicum. כביר *cabir* magnus. Cabirorum nomina Phœnicia. *Axieros* Ceres אחזי ארץ poſſeſſio mea terra *Axiokerſos* Pluto & *Axiokerſa* Proſerpina אחזי קרצא poſſeſſio mea mors Sed diabolus habet imperium mortis Hebr. 2, 14. קרץ mors Jerem. 46, 20. *Caſmilus, Camillus Cadmilus, Cadmelus,* חדמאל *Chadmel* miniſter Dei Mercurii nomen. Cabirorum ſimulachra ridicula Hebr *ſamadracos* motio, quaſi Samothraces Deos geſtu imitetur Chryſoſtomus ſcribit σαμάρδακος, Auguſtinus *ſamardacum*. B
Cabirorum ſacerdos κόης & κοίης, id eſt כהן *cohen*. N cui ablatum Κοιᾶζ, ἱερᾶζ Cabiris ſacra *Zerynthus*, ubi canes Hecatæ immolabantur. זהרתא *Zibartho* Luna ſeu Hecate Syris. זהרה *Zahrath* Venus Arabibus *Zerynthia* Venus. Lingua Samothracum in ſacris. *Imbros*. Cabiris ſacra inſula, leporib mire ſcatet. Inde ארנבי *Irbeni dicta*, id eſt *Laguſa*. *Lemnon* dint Philoctetes à ſerpente morſus propter Lemniam terram, cujus vi labra vulnerum coaleſcunt, maxime in venenato morſu. Id ſignificari Arab. vocib לאם נהם *lam naas*. Tamen *Lemnos* potius לבנא *Libno*; ut Λεμνὰ pro *Libna* Joſ. 21, 13 Multa hujuſmodi *Lemnos* לבנא *Libno* à candore terræ Lemniæ vel ſaxorum, vel ignium è terra erumpentium; unde & *Aethalia*, לבן Ebr de candore ignis Mons *Moſychlus* in quo Vulcani fornax unde dictus. Vulcanus cur Græce Ἥφαιςος. *Tubalcain*. *Nea* inſula prope Lemnum in qua Philoctetes morſus, unde dicta. *Seyrus* petroſa inſula, vel Græcum nomen vel Arabicum. צחור *ſuchur* Arab petræ *Sciathus* קשיתא *kſiatho*, quia dura & aſpera *Peparethus* פפרתא à copia fructuum, etiam *Evœnus* dicta C
Plinius emendatus Icos עיקא id eſt anguſta *Cicynethus* inſula חיק עינות *chek aineth* ſinus fontium; quia in Pagaſæo ſinu à fontibus ſic appellato, non ab Argo ibi compaginata.

THaſo vicina eſt Samothracia, unde oriundam eſſe fabulantur Cadmi uxorem Harmoniam vel Hermionem. Diodorus lib. 5. ubi de Samothracibus; Μετὰ δὲ ταῦτα Κάδμον τὸν Ἀγήνορος κατὰ ζήτησιν τῆς Εὐρώπης ἀφικέσθαι πρὸς αὐτούς, καὶ τῆς τελετῆς μεταχόντα γῆμαι τὴν ἀδελφὴν Ἰασίωνος Ἁρμονίαν *Cadmum deinceps Agenoris filium, cum Europam quærens ad eos perveniſſet, perceptis myſteriis uxorem duxiſſe Harmoniam.* Myſteria Cabirorum intelligit Deorum Samothraciæ, tum temporis celeberrima. Credebantur enim iis imbuti juſtiores fieri & ſanctiores, & in quibuſcumque periculis præſentiſſimos habere Deos, & à naufragio maxime eſſe prorſus immunes. Quo errore excæcati Jaſon, Orpheus, Hercules, Caſtor, D
Agamemnon, Ulyſſes & Pollux, & heroum plerique, ſed & Alexandri pater Philippus Samothraciæ ſacris voluerunt initiari. Vide Diodorum ubi ſupra, & Apollonii Scholiaſtem in primum Argonauticon, & Plutarchum in Alexandro, & Suidam in Σαμοθρᾴκη.

Hæc porro ſacra eſſe Phœnicia docet ipſum Cabirorum nomen: Cabir enim vel Caberi ſunt Dii Phœnicum, qui Beryti maxime colebantur. Sanchoniathon apud Euſebium lib. 1. præparat. Καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ Κρόνος Βύβλον μὲν τὴν πόλιν θεᾷ Βααλτίδι, τῇ καὶ Διώνῃ δίδωσι; Βηρυτὸν δὲ Ποσειδῶνι καὶ Καβείροις *Interea Saturnus Byblum quidem urbem Deæ Baaltidi, quæ & Dione, dono dedit; Berytum autem Neptuno & Caberis.* Damaſcius apud Photium: Ὁ ἐν Βηρυτῷ Ἀσκληπιὸς οὐκ ἔστιν Ἕλ- E
λην, οὐδὲ Αἰγύπτιος ἀλλά τις ἐπιχώριος Φοῖνιξ. Σαδύκῳ γὰρ ἐγένοντο παῖδες οὓς Διοσκούρους ἑρμηνεύουσι καὶ Καβείρους. Ὄγδοος δὲ ἐγένετο ἐπὶ τούτοις ὁ Ἔσμουνος השמיני ὃν Ἀσκλήπιον

ἑρ-

A *ἑρμηνεύουσιν Æſculapius qui Beryti colitur, non eſt Ægyptius, ſed Phœnix aliquis indigena. Sadyco enim filii fuere quos Dioſcuros & Cabiros interpretantur: Octavus autem illorum fuit Eſmunus quem Æſculapium exponunt.* כביר *cabir* Hebræis & Arabibus magnum & potentem ſonat. Hinc jam alii obſervarunt inde appellatos Cabiros, id eſt Divos potes, ut Varro & Tertullianus explicant, θεοὺς μεγάλους καὶ δυνατοὺς, Orpheo ἐνδυνάτους.

Vid. Varr. de ling Lat lib. 4. Tertull. de ſpectac. c. 8. Orph. hymno in Curet.

Nunc rem intentatam hactenus, ſingulorum Samothraciæ Cabirorum nomina Phœnicia eſſe docebo. Ea ſic refert Apollonii Scholiaſtes lib. 1. ex Mnaſeâ: Τέσσαρές εἰσι τὸν ἀριθμὸν, Ἀξίερος, Ἀξιόκερσα, Ἀξιόκερσος. Ἀξίερος μὲν οὖν ἐστιν ἡ Δημήτηρ.
B Ἀξιόκερσα δὲ ἡ Περσεφόνη, Ἀξιόκερσος δὲ ὁ Ἅδης. Ὁ δὲ προστιθέμενος τέταρτος Κάσμιλος ὁ Ἑρμῆς ἐστιν, ὡς ἱστορεῖ Διονυσόδωρος. *Quatuor ſunt numero, Axieros, Axiokerſa, Axiokerſos. Axieros nimirum eſt Ceres, Axiokerſa autem Proſerpina, & Axiokerſos Pluto. Quartusque qui additur Caſmilus eſt Mercurius, ut narrat Dionyſodorus.* Idem referunt Phavorinus, & Etymologus in Κάβειροι.

Axieros pro Cerere Phœnicibus erat אחזי ארץ *Achazi-eres* poſſeſſio mea terra, ut *Achazias* poſſeſſio mea Deus. Ex *Achazi* factum *Axi* per ſyncopem, ut in Græcorum hiſtoriis Oxyares ex Perſico אחשורוש *Achaſueros*, vel ut alii *Aſſuerus*. Et in libro Enochi apocrypho Ἐξαὴλ Angeli nomen à viro magno exponitur אחז אל *Achaz-el* poſſeſſio Dei. Tamen legi malim יצקאל *Iſcael* à verbo יצק
C quod eſt metalla fundere, quia angelum illum docuiſſe ſcribit τὰ μέταλλα τῆς γῆς καὶ τὸ χρυσίον πῶς ἐργάσωνται *quomodo metalla terræ & aurum elaborentur.*

Axiokerſos & *Axiokerſa* pro Plutone & Proſerpina ſolum genere & terminatione differunt: Et utriusque vocis prima pars jam explicata eſt. *Axio* enim idem quod *axi* vel *achazi* poſſeſſio mea, o in fine additô, ac ſi eſſet ab ἄξιος. Quippe, ut jam ſæpe notatum, barbaras voces Græci quantum poſſunt in Græcas μετασχηματίζουσι Quod ſupereſt *kerſa* vel *kerſos* fit ex Hebræô קרץ *keres*, quod pro excidio & morte ſumitur Jer. 46, 20. ut monent Hebræi omnes. Unde & Arabice in Giggeio קְרַץ *obiit, mortuus eſt*, אלאנקראץ *mors, conſummatio.* Omnino igitur אחזי קרץ *Achazi-keres* vel *Axiokerſos* vocatur Pluto propter imperium in
D mortem & inferos. Nec diſſimili locutione diabolum dicit Paulus Hebr. 2, 14. τὸ κράτος ἔχειν τοῦ θανάτου *imperium habere mortis*. Ubi Syrus interpres דאחיד *qui poſſidet imperium mortis*, uſus illô ipsô verbô Syrô more inflexô ex quô componitur *Axiokerſos*, Syris enim אחד *achad* idem eſt quod Hebræis אחז *achaz*, *daleth* & *zain* de more permutatis. Alio nomine Pluto à Phœnicibus μὼθ מות id eſt θάνατος mors dicebatur, ut teſtatur Philo Byblius.

His tribus Mnaſeæ Cabiris, quartum addit Dionyſodorus Caſmilum ſeu Mercurium: Quanquam illum plerique ponant in inferiori ordine, & pro miniſtro duntaxat habeant. Varro: *Caſmilus nominatur in Samothraces myſteriis Deus quidam adminiſter Diis magnis.* Plerique alii Camillum ſcribunt. Plutarchus in
E Numâ: Καὶ τὸν ὑπηρετοῦντα τῷ ἱερῷ τοῦ Διὸς ἀμφιθαλῆ παῖδα λέγεσθαι Κάμιλλον, ὡς καὶ τὸν Ἑρμῆν οὕτως ἔνιοι τῶν Ἑλλήνων Κάμιλλον ἀπὸ τῆς διακονίας προσηγόρευον *& miniſtrantem in æde Jovis puerum in flore ætatis dici Camillum, ut & Mercurium Græcorum*

nonnulli, ita Camillum à miniſterio appellavere. Dionyſ. Halicarnaſſeus l. 2. ὑπηρέ- A
των τοῖς ἱερεῦσιν οἱ λεγόμενοι νῦν παρὰ Ῥωμαίων κάμιλλοι *ſerviebant ſacerdotibus qui*
Macrob. l. 3. *à Romanis nunc camilli dicuntur.* Sic Statius Tullianus ait *dixiſſe Callimachum*
Tuſcos Camillum appellare Mercurium. Tamen Varro Caſmillum ſcribit tanquam
ex Callimacho, Feſtus: *Flaminius Camillus puer dicebatur ingenuus patrimes &*
matrimes, qui Flamini Diali ad ſacrificia præminiſtrabat: Antiqui enim miniſtros
camillos dicebant. Macrobius Saturnal. lib. 3. *Romani quoque pueros puellaſve no-*
biles & inveſtes camillos & camillas appellant Flaminicarum & Flaminum præmi-
niſtros. Pacuvius in Medeâ: *Cœlitum camilla expectata advenis.* Hinc Poeta Me-
tabum dicit *Camillam* appellaſſe filiam, Dianæ ſcilicet præminiſtram: Sed & idem B
Caſmillam ſcribit.

Æn. lib. 11. *——matriſque vocavit*
Nomine Caſmillam mutata parte Camillam.

Ubi Servius: *Camilla quaſi miniſtra dicta eſt: miniſtros enim & miniſtras impu-*
beres camillos & camillas in ſacris vocabant. Unde & Mercurius Hetruſcâ linguâ
Camillus dicitur quaſi miniſter Deorum.

Sed Boëoti qui vocabulum à Phœnicibus didicere, neque *Camillum* ſcribe-
bant, neque *Caſmillum*, ſed *Cadmilum.* Vetus author apud Phavorinum: Κάδμος
οὐ κύριον μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἑρμοῦ ἐπίθετον, ὅθεν παράγωγον ὁ Κάδμιλος παρὰ Λυκόφρονι *Cad-*
mus non tantum proprium nomen, ſed & Mercurii epithetum, unde derivatur Cad- C
milus apud Lycophronem; Nempe in Caſſandrâ verſ. 162.

Βουλαῖς ἀράγνοις ἃς ὁ Καδμίλου γόνος
Ἤρτυσε, τὸ δὴ λοίσθιον ἐκπιὼν σκύφον,
Φερωνύμους ἔδυψε Νηρέως τάφους.
Dolis ſceleſtis Cadmili quos filius
Paravit hauſto deinde ſupremo ſcypho,
Sepulchra ſubiit Nerei cognomina.

Myrtilum intelligit Cadmili Mercurii filium, qui Myrtoo mari nomen dedit, in
quod illum dejecit præcipitem Pelops. Scholiaſtes in hunc locum: Καδμίλος, ὁ
Ἑρμῆς Βοιωτικῶς, ὁ καὶ Κλεοβύλου υἱὸς (lege οὗ καὶ Κλεοβούλης υἱὸς) ὁ Μυρτίλος ὁ Οἰνομάου D
ἡνίοχος *Cadmilus Mercurius Boeotice, cujus & Cleobulæ, filius fuit Myrtilus Oeno-*
mai auriga. Mercurium igitur patet pro *Camillo* & *Caſmillo* etiam dici *Cadmilum.*
Quam ſcripturam merito ſuo reliquis longe præfero, cum quia in Bœotiâ nata
eſt, ubi Phœnices diu hæſerunt: tum maxime quia Arabice חדם *chadama* eſt
miniſtrare. Nullum eſt verbum notius. Sic in Proverbiis Abi Ubid in ultimo ſe-
cundæ centuriæ פחדמת אלבנת (*phechadamathi-lbintho*) *& miniſtravit filia.*
Joh. 12, 26. חאדמי (*chadimi*) ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς *miniſter meus*, & מן יחדמני (*men*
jachdamoni) *qui miniſtrabit mihi* διακονῇ. Atque ut uſurpari ſcias etiam de ſa-
cro miniſterio Luc. 1, 5. pro ſacerdotum ἐφημερίᾳ Arabs interpres habet חדמת
chadmath. Et Jacob. 1, 27. eâdem voce redditur θρησκεία: Et Exod. 28, 4. de ſacer- E
dotibus dicitur אן יחדמוני (*inna jachdamuni*) *ut mihi miniſtrent*, pro Hebræis
לכהנו לי εἰς τὸ ἱερατεύειν μοι. Omnino igitur *Cadmilum* Phœnices ſcripſerunt
חדמאל *Chadmel*, id eſt miniſtrum Dei, miniſtrum ſacrum, quomodo Camillum

&

A & Caſmillum veteres ſummo conſenſu explicant. C factum ex ח *cheth* ut in Tapſaco ex תפסח *Thipſach* & *Malacâ* ex מלחא *Malacha*, & *Calacina* ex כלח *Calach*, & ſimilibus. Rurſus *Chadmel* mutatum in *Cadmılum*, quia Phœnicium אל *el* Græce ſcribebatur Ἶλος. Hinc in Theologiâ Phœnicum apud Philonem Ἶλος idem qui Κρόνος: Nempe Saturnus אל *el* id eſt Deus, κατ' ἐξοχὴν appellabatur. Ita legitur in Damaſcio. Quin & *Cadmelum* reperias apud Nonnum, qui de Mercurio ſic habet lib. 4. Dionyſiac.

> οὐδὲ μάτην Κάδμηλος ἀείδεται.
>
> *Cadmelumque hunc jure vocant.*

B *Cabirorum* ſimulachra erant ὁμοιότατα τοῖσι τοῦ Ἡφαίστου *Vulcani ſimulachris ſimilia.* Ita Herodotus lib. 3. Forma nimirum & ſpecies utriſque ridicula. Proinde ut ibidem narratur, Cambyſes Memphiticum Vulcani templum ingreſſus πολλὰ τῷ ἀγάλματι κατεγέλασε *ſtatuam ejus excepit multo riſu.* Sed & Cabirorum fanum ſolis ſacerdotibus permiſſum cum adiiſſet, τὰ ἀγάλματα ἐνέπρησε πολλὰ κατασκώψας *ſimulachra concremavit multis in ea jocatus verbis.* An hinc in Hebræorum libris סמדרקוס *ſamadracos* pro morione ſumitur, quaſi Samothraces Deos, id eſt Cabiros, oris atque corporis habitu imitetur: Chryſoſtomus pro *ſamadraco* unius literæ trajectione σαμάρδακον eodem ſenſu uſurpat, ſic ſcribens homil. 17. in epiſt. ad Epheſios: Οὐχ' ὁρᾷς τοὺς λεγομένους γελωτοποιοὺς σαμαρδάκους, οὗτοί εἰσιν οἱ v. Buxtorf. Lex. Talm.

C εὐτράπελοι. Non erat cur σαμαρδάκους mutarent in τοὺς κόρδακας qui nuperas editiones procurarunt. Omnino enim σαμάρδακος idem ibi qui סמדרקוס *ſamadracos*. Et videntur *ſamadracos* Phœnices & Hebræi deflexiſſe ex *Samothrace*. Eòdem refero Auguſtini *ſarmadacos* Academicorum lib. 2. cap. 15. *Ille autem*, inquit, *caſu planius erat de iis quos ſarmadacos jam vulgus vocat.* Pœnorum vulgus, niſi fallor, intelligit. Nam in Africa ſcripſit hos libros in Verecundi Grammatici villâ Caſſiacô, non procul à Tagaſte.

Cabirorum ſacerdos dicebatur κοίης vel κόης. Heſychius: Κοίης ἱερεὺς Καβείρων, καθαίρων φονέα. οἱ δὲ Κόης *Koes ſacerdos Cabirorum homicidam luſtrans, aliis Coes. Coes* id eſt *cohen* Hebraice ſacerdos. Nempe ex Hebræis nominibus in N deſi-

D nentibus Græci formant accuſativos ſuos. Ut à Jonathan Ἰωνάθης Ἰωνάθην, à Chanaan Χνᾶ, Χνᾶν, ab *Eſion* in *Eſion-Gaber* Αἰσία Αἰσίαν: Sic à כהן *cohen* κόης κόην. Dicitur etiam κοίης additô *Iotâ*, ut aliquo modo ſuppleat defectum τοῦ ה. Unde verbum κοιᾶσθαι idem quod ἱερᾶσθαι *ſacerdotio fungi.* Heſychius: κοιᾶται, ἱερᾶται.

Cabiris Samothracum ſacra fuit ſpelunca quædam *Zerynthus* nomine, in quâ canes Hecatæ immolabantur. Lycophron verſu 77.

> Ζήρυνθον ἄντρον τῆς κυνοσφαγοῦς (lege κυνοσφαγοῦς) θεᾶς
>
> *Zerynthon antrum immane canicida Deæ:*

Id eſt Hecates cui θύουσι κύνας, ὥς φησι Σώφρων ἐν μίμοις, ὅτι γὰρ κύων βαΰξας λύει τὰ φάσματα *canes immolant, ut ait Sophron in mimis, quia canis latratu ſpectra diſſol-*

E *vit.* Ita Scholiaſtes ad Lycophronem. Et Stephanus: Ζήρυνθος πόλις καὶ ἄντρον Ἑκάτης ἐν Θράκῃ *Zerynthus urbs & antrum Hecates in Thraciâ.* Imo ἐν Σαμοθρᾴκῃ *in Samothraciâ.* Nicandri Scholiaſtes ad Theriaca verſ. 462. Τὸ Ζηρύνθιον ἄντρον ἐν

Σαμοθράκῃ φασὶν εἶναι *Zerynthium antrum in Samothracia eſſe dicunt.* Ovidius Triſtium lib. 1. Eleg. 9. A

Inde levi vento Zerynthia littora nacta,
Threiciam tetigit feſſa carina Samon.

Nonnus Dionyſiac. lib. 13. verſ. 400. in Samothraciæ deſcriptione.

Καὶ ζαθέην Ζήρυνθον ἀκοιμήτων Κορυβάντων,
Κτίσμα φατιζομένης Περσηΐδος.
Quamque tenent vigiles Zerinthus ſacra Cabiri,
Grande celebris opus Perſeidis,

id eſt Hecates Perſæ filiæ. Suidas in Ἀλλ' εἴτις de Samothracia: ἦν δὲ ἐκεῖσε καὶ τὰ B
τῶν Κορυβάντων μυστήρια, καὶ τὰ τῆς Ἑκάτης, καὶ τὸ Ζήρυνθον ἄντρον, ᾗ κύνας ἔθυον. *Illic etiam erant Corybantum* (id eſt Cabirorum) *& Hecates myſteria, & Zerynthum antrum, ubi canes immolabant.* Ariſtophanis Scholiaſtes in pace: οἱ ἐν κινδύνοις γενόμενοι ἐπεκαλοῦντο τούτους τοὺς δαίμονας τοὺς ἐν Σαμοθράκῃ, τούς τε Κορύβαντας καὶ τὴν Ἑκάτην. ἐξ ἧς καὶ διαβόητον ἦν τὸ Ζήρυνθον ἄντρον, ἔνθα ταύτῃ ὠργίαζον καὶ ἐλευθεροῦντο. *Qui verſabantur in periculis Samothracios illos dæmones, & cum Hecate Corybantas invocabant: unde celebre illud anthrum Zerynthium, in quô in illius honorem orgia celebrabant & liberabantur.* Ἄντρον Ζήρυνθον, id eſt זהרתא *Zsarthò* Lunæ, quam cum Hecate eandem eſſe vel pueri ſciunt. Nempe Luna Syris זיהרא *Ziara* à ſplendore dicitur, ut à rotunditate סיהרא *Sihara.* Sic Deut. 4, 19. in Jonathane C
ודלמא תתלון עיניכון לצית שמיא ותחמין ית שמשא וית זיהרא *ne ſuſpenſos teneatis oculos veſtros verſus cœlos & contemplemini Solem &* (*Ziara*) *Lunam.* Ex abſoluto *Ziara*, vel *Ziaro* ut Syri efferunt, fit emphaticum זיהרתא *Ziartho*, ex quô Græcum *Zerynthos.* At Arabibus זהרה *Zahra, Zahrath, Zahrathon* eſt Venus, quæ & ipſa cum Cabiris in eodem antro colebatur. Unde eſt quod Ζηρυνθίαν vocat Lycophron. Quomodo dici Venerem ab antro Zerintho teſtantur Suidas, Iſacius, & author Etymologici.

p. 222. & 223. Ex hoc ſpecimine apparet quorſum de Samothracibus ſcribat Diodorus lib. 5. Ἐσχήκασι δὲ παλαιὰν ἰδίαν διάλεκτον οἱ αὐτόχθονες, ἧς πολλὰ ἐν ταῖς θυσίαις μέχρι τοῦ νῦν τηρεῖται. *Habuerunt autem indigenæ linguam veterem ſibi propriam cujus in ſacrificiis hodieque multa ſervantur.* D
Lingua illa vetus erat Phœnicia, cujus vocabula ſunt *Samos, Cabiri, Axieros, Axiokerſos, Cadmilus, Coes, Zerynthus, &c.*

Prope Samothracem iiſdem Cabiris & Mercurio ſacra fuit Imbros Inſula & oppidum. Stephanus: Ἴμβρος, νῆσος ἱερὰ Καβείρων καὶ Ἑρμοῦ, ὃν Ἴμβρον λέγουσι μάκαρες; Ἔστι καὶ πόλις *Imbrus, inſula ſacra Cabiris & Mercurio, quem Imbrum Dii appellant: eſt & oppidum* in inſula ejusdem nominis. Hæc inſula leporibus mire ſcatet. Geographus anonymus ſub Conſtantino: *Imbrus leporinam veſtem multam ejicit* id eſt emittit. Addit horum animalium ibi eſſe multitudinem. Lepus Hebr. eſt ארנבת *arnebeth*, Arab. ארנב *arneb* vel *irneb.* Unde literis trajectis factum *Inbros* & *Imbros*, N mutato in M propter B ſequens. Itaque *Imbros* idem eſt quod E
Laguſa Græcis, cujus nominis aliquot inſulas habuit Ægeum mare, etiam circa Troadem. Vide Plinium lib. 5. cap. 31.

Eſt & cur Phœnices putem nomen impoſuiſſe vicinæ Lemno. Trojani belli tem-

A tempore Philoctetes ab hydro vel cherſydro morſus, aut ut Sophocles, à vipera,
in ea inſula relictus eſt, quia Vulcani ſacerdotes Lemnii ἐθεράπευον τοὺς ὀφιοδήκτυς.
Ita habet Euſtathius in lib. 2. Iliad. Fortaſſe ex Dicty Cretenſi qui idem refert lib.
2. Lemnum ſcilicet nobilitat imprimis terra Lemnia, cujus aſtrictoria vi labra
vulnerum coaleſcunt & obducuntur, maxime in venenoſo morſu. Galenus cum
in Lemnum ideo navigaſſet ut hujus terræ vires penitius cognoſceret, quendam
refert ſe conveniſſe qui ἐπὶ τραυμάτων, καὶ παλαιῶν δυσεπουλώτων, ἐχιοδήκτων τε. καὶ
ὅλως θηριοδήκτων, ἐπί τε τῶν θανασίμων φαρμάκων, οὐ προδιδοὺς μόνον, ἀλλὰ τὸ καὶ ἐπι-
διδοὺς ἐχρῆτο τῇ σφαγῖδι *ad vulnera cum vetera, tum cicatrici obducenda contuma-*
B *cia, & ad morſus viperæ, adeoque omnes venenoſos morſus lethalia venena, non ſolum*
pro antidoto, ſed & poſt venenum ſumptum, ſigillo utebatur, id eſt terra ſigillata ſive
Lemnia. Similia de terræ Lemniæ viribus in Aëtio & Avicenna & Serapione Aët. tetrab. 1.
legas. Fallor an inde pharmaco nomen, adeoque toti inſulæ? Cum Arabice לאם ſermon. 2 c. 4.
lama, cum de vulnere agitur, ſit id ipſum quod דמל *damila*, conſolidare, ob- Avic. l. 2.
ſtringere, agglutinare. Unde eleganti metaphora ejuſdem verbi uſus eſt in con- Scrap. c. 405.
ciliatione animorum, cum qui prius diſſidebant redeunt in gratiam, & novo con-
cordiæ vinculo inter ſe coaleſcunt. Videant igitur peritiores an fiat Lemnos vel
ex ſimplici לאם *lama*, vel ex compoſitio לאם־נהש *lam-nahs*, q. d. συνουλωτι-
κὸν φάρμακον τῆς δήξεως, pharmacum vulneris ex morſu obducendi vim habens.
C Arabice enim נהש *nahs* eſt morſus.

Aut ſi quis putet hoc etymon nimis eſſe operoſum, quia in illis linguis hujus-
modi compoſitiones ſunt infrequentes, ecce aliud facilius, quodque adeo puto
verius. Quamvis Galeni Lemnia rubricæ colorem habeat, tamen alia eſt Le-
mnia in alia parte inſulæ quæ vel alba eſt vel ſubalbida. Stephanus Albacarius te-
ſtis αὐτόπτης in literis ad Busbequium è Lemno ſcriptis: *Quæ ibi effoditur terra*
majori ex parte candicat, aut pauliſper ſubrubet. Itaque ut populus alba Græce
λεύκη & Ebraice לבנה *libne* dicitur ab albedine, ita etiam hæc terra Phœnicie di-
ci potuit *libno* vel *lebno*, quod Græci in *Lemnon* verterint ad vitandam κακοφωνίαν.
Tale in Joſepho & aliis Ἰάμνεια urbs pro יבנה *Iabne*, & in Græca verſione Σομνᾶς
D pro *Sobna*; Et pro לבנה *Libna* Λομνὰ *Lomna* 2. Par. 21, 10. & Λεμνὰ *Lemna*, Joſ.
21, 13. Et Λέμνα *Lemna* herba foliis albis in Orchomenio Boëotiæ lacu de qua
nos infra. Aut לבנא *Libna* dicta eſt *Lemnos* ab albedine rupium; ut in vicinia
Samothrace quam Ariſtoteles *Leucaſiam*, Heraclides *Leucaniam*, & Euſtathius
in Iliade ω. *Leuconiam*, appellat; Nec procul inde Tenedos, cujus vetus nomen
erat *Leucophrys*. *Libna* denique dici potuit, quod nemo non ſtatim agnoſcet, à
candore ignium ex illa erumpentium. Nam ideo Vulcanus fingitur in eam è cœlo
delapſus ὅτι πῦρ ἐκεῖ γῆθεν ἀνεδίδοτό ποτε αὐτόματον *quia olim ibi è terra erumpebat*
ſpontaneus ignis. Ut ſcribit Euſtathius in lib. 1. Iliad. Itaque etiam Αἰθάλειαν *Æ-*
thaliam veteres vocarunt, ut Polybius author eſt apud Stephanum, tanquam ἀπὸ
E τοῦ αἴθειν *ab ardendo.* Hinc Lycophron in Alexandra.

— τεφρώσας γυῖα Λημναίῳ πυρί — Vid. Suid. in
— *adurens igne membra Lemnio.* — Λήμνιον πῦρ.

Et Seneca in Hercule Oetæo verſ. 1359. A

Quæ tanta nubes flamma Sicanias vomit?
Quæ Lemnos ardens?

Huc facit quod verbum לבן *laban*, unde לבנה *Libna*, in *Piel* & *Hiphil* ſignificat candefacere, quomodo in igne metalla. Sic in Miſna ליבן סכין באור *candefacit cultrum in igne*: Item ברזל שהלבינו באש *ferrum quod in igne candefaciunt*, id eſt accendunt & emolliunt ad fuſilia opera.

Ignis Lemni erumpebat maximè è monte *Moſychlo* de quo Heſychius & Nicander in Theriacis v. 472. Ad quem locum Scholiaſtes hæc citat ex Antimacho. B

—Ἡφαίστου πυρὶ εἴκελον,* ὅν ῥα τιτύσκει
Δαίμων ἀκροτάταις ὄρεος κορυφαῖσι Μοσύχλου.

—quales in ſumma rupe Moſychli
Mulciber accenſis fornacibus excitat ignes.

Et ex Eratoſthene,

—Φαίνεσκε Μοσυχλαίῃ φλογὶ ἶσον
—elucet Moſychlais ignibus æquum.

Itaque *Moſichlus* vel מזלגא *Mazlego* ſplendens, ut in Syra paraphraſi Apoc. 21. v. 21. vel מזלך *Mazlec* ardens, unde זליק *zelic* Chald. ſcintilla. Et Vulcanus Græcè dicitur Ἥφαιστος, Doricè Ἅφαιστος, id eſt אב אשתא *af-eſto*, pater ſeu inventor ignis, quia ut Græci fabulantur ἀφεῦρε πῦρ, καὶ τέχνας ὅσαι ἐκ πυρὸς ὁπόσαι *invenit ignem & artes ex igne quotquot ſunt*. Nempe *Vulcanus* eſt *Tubalcain*, quod ipſum nomen indicat. C

Tzetz. Chil. 10. hiſt. 335. Gen. 4,22.

Inter Lemnum & Helleſpontum *Neas* vocari tradunt inſulam ἐν ᾗ Φιλοκτήτης ἐδήχθη ὑπὸ ὕδρου *in qua Philoctetes ab hydra morſus eſt*. Stephanus & ex illo Suidas. Nempe נחש *nahas* Ebræis eſt ſerpens. Sed veteres dicebant *nees*. Tale *neel* pro נחל *nahal* in Epiphanio hæreſ. 66. & paſſim *beel* pro בעל *Baal* in nomine *Beelzebub*. Porro *Nea* factum ex *Nees*, ut *Theba* ex תבץ *Thebes*, *Daphna* (Peluſiæ) ex תחפנס *Taphnes*, *Lipara* ex נברש *Nibras* ut ſuo loco docemus.

Lemno ad Auſtrum ſubſunt inſulæ multæ ante Magnetes ſitæ, αἱ δ' ἐν ὀνόμασι Σκίαθός τε, καὶ Πεπάρηθος, καὶ Ἴκος, Ἁλόννησός τε, καὶ Σκῦρος, ὁμωνύμους ἔχουσαι πόλεις *in quibus celebres Sciathus, & Peparethus, & Icus, & Haloneſus, & Scyrus cum oppidis ejuſdem nominis*. Harum Haloneſus & Scyrus à Græcis, reliquæ à Phœnicibus nomen conſequutæ ſunt. Quanquam de *Scyro* non ſatis conſtat. Græce quidem σκῦρος eſt λατύπη ut volunt, id eſt quod à lapidibus marmorarii abradunt: Et in Euſtathio σκυρώδης occurrit pro *petricoſo*, & in Heſychio σκυρωθῶσι pro λιθωθῶσι: Et in Pindaro Pythia. 5. σκυρωτὰν ὁδὸν Scholiaſtes λιθόστρωτον *lapidibus ſtratam*, Heſychius τραχεῖαν *aſperam* interpretatur. Inde *Scyrus* dici putatur, quia petricoſa eſt inſula. Sed vox hæc Græcis quam eſt infrequens, tam familiaris eſt Arabica צחור *ſuchur* pro petris à qua Σκῦρος nomen deduci potuit non incommode. Vide Arabicas paraphraſes Pſ. 103, 13. Matth. 27, 51. Apocal. 6. verſ. 15. 16. &c. *Sciathus* per metatheſim deductum ex קשייתא *kſiatha*, quaſi dixeris duram & aſperam inſulam, facto nomine ex argumento. Quod planum faci- D E

A faciunt hæc Senecæ de conſolatione ad Helviam cap. 6. *Deſerta loca & aſperrimas inſulas Sciathum & Seriphum, Gyarum & Coſuram pete.*

Peparethum cum oppido quondam Evonum dictam ſcribit Plinius lib. 4. cap. 12. Sed pro *Evonum* ſcribendum *Evoenum*, id eſt ἔυοινον *vino fertilem.* Erat enim inſula ἔυοινος. Ita habetur in Heraclidis politiis, qui eam tam à vini quam à pomorum & frugum feracitate commendat: αὕτη ἡ νῆσος, inquit, ἐυοινός ἐστι, καὶ ἔυδενδρος, καὶ σῖτον φέρει *Hæc inſula vino & arboribus & frumento eſt ferax.* In Ovidio legitur Metam. lib. 7. fab. 15.

——*nitidæque ferax Peparethos olivæ.*

B Et in Philoctete Sophoclis v. 549. ἐς τὴν ἐυβοτρυν Πεπάρηθον *in vitiferam Peparethum.* Itaque à verbo פרה *para*, quod feracem eſſe ſonat (duplicatis radicalibus ut in שעשעים ex שעה, & תעתעים ex תעה, & יפיפיתה ex יפה) primo פרפרת *Perpareth* factum, deinde פיפרת *Pepareth*, altero R pereunte, ut alterum L in Syris גוגלתא *gogoltha*, שושילתא *ſoſiltha*, קיקלתא *kikaltha*, & ſimilibus, pro plenis גלגולתא *golgoltha*, שולשילתא *ſolſiltha*, קלקלתא *kilkaltha*; Et alterum R in שישורא *ſiſura* catena pro שרשורא *ſirſura*.

Icos exigua eſt inſula Eubœæ propior, cujus præter Strabonem meminere Scylax, & Phanodemus apud Stephanum, & Livius lib. 31. & Appianus lib. 5. civi-

C lium, ſed & Antipater Sidonius, epitaphio in Homerum Anthol. lib. 3. c. 25. ubi βραχύβωλον appellat brevis glebæ inſulam, id eſt anguſtam & perpuſillam. Verba ſunt:

——Ἴκος ὅτι κεύθει
Καὶ Θέτιδος γαμέταν ἁ βραχύβωλος Ἴκος
——*inſula parvi*
Ceſpitis Æmonium Pelea condit Icus.

Nomen ab anguſtiis factum; Id enim Syris eſt עיקא *Ico*, à verbo עוק *uk*, id eſt coarctare, etiam Hebræis notiſſimo. Eo forte alluſit Antipater, Poëta Sidonius, cui Syra vox non potuit non eſſe nota.

Eſt & in ora Magneſiæ *Pagaſæus* vel *Pagaſicus* vel *Pagaſeticus* ſinus (Ptolemæo

D Pelasgicus) in quo inſula *Cicynethus.* Strabo lib. 9. ubi de ſinu Pagaſetico: ἐν δὲ τῷ κόλπῳ φησὶν εἶναι τὴν Κικύνηθον νῆσον, καὶ πολίχνην ὁμώνυμον *in illo autem ſinu dicit* (Artemidorus) *eſſe inſulam Cicynethum, & oppidum ejuſdem nominis.* Scylax: ἐν δὲ τῷ Παγασητικῷ κόλπῳ ἐστὶ νῆσος Κικύνηθος καὶ πόλις *in ſinu autem Pagaſetico eſt inſula Cicynethus cum urbe.* Mela lib. 2. cap. 7. *Pagaſæus ſinus Sciathon proſpicit, Cicynethum amplectitur.* Plinius lib. 4. cap. 12. *Pagaſicus ſinus ante ſe habet Eutychiam, Cicynethum &c.* Quia ex eo ſinu Argonautæ profecti ſunt, urbem Pagaſas quæ nomen ſimul dedit, plerique dici volunt, ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ πεπηγῆχθαι τὴν Ἀργὼ *ab eo quod navis Argo ibi compacta & compaginata eſt.* Οἱ δὲ πιθανώτεροι ἡγοῦνται τοὔνομα τῷ τόπῳ τεθῆναι τοῦτο ἀπὸ τῶν πηγῶν, αἳ πολλαί τε καὶ δαψιλεῖς ῥέουσι *At* (ex ſen-

E tentia Strabonis) *probabilius alii ſtatuunt loco nomen eſſe à fontibus* (Dorice παγαῖς) *qui frequentes ibi largique fluunt.* Scepſius etiam apud Apollonii Scholiaſtem lib. 1. Pagaſas dici aſſerit ἀπὸ τῆς πηγαῖς περιῤῥεῖσθαι τοὺς τόπους *a fontibus qui hac loca circumfluunt.* Hæc ideo notanda duxi, quia mihi videtur ex iis poſſe colligi

Cicy-

Cicynethus unde dicatur. Nempe quam urbem Græci *Pagaſas* ab ubertate fontium, eandem ſua linguâ Phœnices עינות *ajanoth*, vel ἀρχαϊκῶς *ainoth* aut *enoth*, id eſt fontes appellarunt; Et ſinum Pagaſæum חיק עינות *chek-ainoth*, id eſt ſinum fontium; & inſulam in medio ſinu, inſulam *chek-ainoth*: Quod Græci mutarunt in *Cicynethum*. A

CAPUT XIII.

Phœnices in Eubœâ; Mare Ægeum unde dicatur.

BΩμὼ Heſychio Μάκρις, id eſt Eubœa, quæ *Macris* à longitudine dicitur, & *Bomo* בהמא à pecudibus, ut Gr. Εὔβοια & Ἀργίβοιος. Ibi multa paſcua. Arabes in Eubœa *Abantes* nec ab Abis dicti nec ab Abante heroe, ſed ab אבם *abas* ſaginare, *Ocha* vel עוקא *Oka* id eſt anguſta Eubœa dicta. Nugæ de Ocha. *Chalcis* in freti anguſtiis, id eſt חלקין a diviſione terrarum *Caryſtus* חרשתי ab ardente tela. *Caphareus* כיפארוץ *cepharus* ſcopulus contritor. De mari Ægeo unde dicatur variæ ſententiæ עז *az* aſperum maris epithetum. In Scriptura Rubri maris מים עזים *aqua aſpera*. Mare Ægeum nihilo eſſe clementius multis probatur De eo proverbia. Hinc dictum eſt mare עז *az*, id eſt aſperum, quod redditum Αἰγαῖον tanquam à capra, qui עז *ez*, id eſt capra, iiſdem ſcribitur literis. Τράγος & αἴξ unde dicantur. B

NUnc pauca de Eubœâ. Heſychius: Βωμώ, οὕτως ἡ Μάκρις ὠνομάζετο *Bomo, ita Macris appellabatur*. Macris id eſt Eubœa. Idem Heſychius: Μάκρις, Εὔβοια ἡ νῆσος *Macris, Euboea inſula*. Sed & apud Plinium Ephorus, & Dionyſius Periegetes verſu 520. & Feſtus & Priſcianus, & Stephanus *Macrin* appellant. Non ut mythologi volunt à Macri vel Macride nutrice Bacchi de qua Apollonius lib. 4. verſ. 1134. C

Κείνη δή ποτ' ἄμειβε Διὸς Νυσήϊον υἷα
Εὐβοίης ἔνδοθεν Ἀβαντίδος, ᾧ ἐνὶ κόλπῳ
Δέξατο.
Naſcentem illa Jovis Nyſa de vertice natum
Excepit, fovitque ulnis in Abantidis antro
Euboeæ.

Sed ἀπὸ τῆς μακρότητος à longitudine, quia inſula eſt ἐπιμήκης prælonga. Strabo: Διὰ δὲ τὴν στενότητα καὶ τὸ λεχθὲν μῆκος ὑπὸ τῶν παλαιῶν Μάκρις ὠνομάσθη *Ob anguſtias & quam diximus longitudinem à veteribus Macris fuit nominata*. Euſtathius: D *Macris dicta eſt* διὰ τὸ τῆς θέσεως ἐπίμηκες *propter ſitus longitudinem*. Stephanus: *Euboea inſula, una e ſeptem majoribus*, ἐπιμήκης, ἡ καὶ Μάκρις *prælonga, quæ & Macris*. Strepſiades apud Ariſtophanem in Nubibus Act. 1. Scena 2.

——— ἡ δέ γ' Εὔβοι', ὡς ὁρᾷς,
Ἡδί, παρατέταται μακρὰ πόῤῥω πάνυ.
——— *en tibi Euboeam ut vides,*
Quæ tota multam in longitudinem patet.

Hæc de priſco Euboeæ nomine Macri, quo Heſychius alterum interpretatur multo ignotius, *Bomo* nempe de quo deinceps. בהם *bohmo* Arabice pecora vel pecudes ſonat, ut Ebraice בהמות *behemoth*. Itaque inſula *Bohmo* eſt inſula pecudum, E quod Græco Euboeæ nomini à bubus ſumpto plane reſpondet. Eodem pertinet quod à Poëtis hæc eadem inſula dicitur Ἀργίβοιος tanquam à bubus albis apud Ælianum de animalibus lib. 12. cap. 36. Nempe jam ante Trojana tempora boum

A boum paſcuis celebrem fuiſſe hanc inſulam vel ex fabulis colligere eſt de bobus
ab Autolyco* ex Euboeâ abactis. Apollodorus lib. 2. κλέπτεισῶν ἐξ Εὐβοίας ὑπὸ * De Autol. furtis v.
Αὐτολύκου βοῶν. Proinde initio belli Peloponneſiaci Athenienſes πρόβατα καὶ ὑπο- Tzetz. Chil.
ζύγια ἐς τὴν Εὔβοιαν διεπέμψαντο oves & jumenta in Eubœam miſerunt, ut habet 8. v. 443.
Thucydides l. 2. Nec mirum Arabico nomine *Bohmo* appellatam eſſe Euboeam,
cum inter incolas illius vetuſtiſſimos à Strabone numerentur Ἄραβες οἱ Κάδμῳ
συνδιαβάντες *Arabes qui cum Cadmo trajecerant.*

Indidem conſtabit quorſum *Abantes* appellentur Eubœenſes. Ita enim Poëta Iliad. β 536.
ſemper, quod Strabo pridem obſervavit. Et ipſa inſula dicta eſt *Abantis* vel *Aban-* 541. 542. &
B *tias.* Id præter Dionyſium, Strabonem, Plinium, Stephanum, Euſtathium, atque γ 464.
alios recentiores, Heſiodus etiam his verbis aſſerit apud Stephanum:

Τὴν πρὶν Ἀβαντίδα κίκλησκον θεοὶ αἰὲν ἐόντες,
Τὴν τότ' ἐπώνυμον Εὔβοιαν βοὸς ὠνόμασεν Ζεύς.
Quam genus immortale Deûm appellarat Abantin,
Hac tum Eubœa Jovis bovis eſt de nomine dicta.

Hinc duplex ſententia de Abantibus, quos alii ab Abis urbe Phocidis cum Ari- Strab. l. 10.
ſtotele deducunt, alii ab Abante heroe. Fingitur enim ex Neptuno & Arethuſa
natus Argivus, ex quô Abas Abantum pater. Ita apud Stephanum Ariſtocrates,
& in Euſtathio Arrianus. Quale eſt quod *Macris* & *Eubœa* leguntur eſſe nutri-
C ces hæc Junonis illa Bacchi. Quin אבס *abas*, unde Abantes, Hebraice eſt ſagina-
re. Hinc שור אבוס Prov. 15, 17. Theodotion recte reddidit βοῦν σιτευτὸν, Vulgatus
vitulum ſaginatum. Inde factum à Phœnicibus verbale nomen אבס *abas* pro pe-
cudum ſaginatore. Cujus plurale Phœnicium eſſet אבסין *abaſin*, ſed Græcâ fle-
xione eſt *Abantes.* Itaque ut à boum paſcuis inſula בהם *Bohmo* & *Eubœa*, ita in-
colæ מבסין *Abaſin* vel *Abantes* appellati ſunt à boum ſaginatione.

Sed & Phœnicium eſt *Ocha*, priſcum ejusdem inſulæ nomen apud Strabo-
nem, cujus veſtigia diu ſervata ſunt in monte ejusdem nominis: Καὶ Ὄχη δ' ἐκα-
λεῖτο ἡ νῆσος. καὶ ἔστιν ὁμώνυμον αὐτῇ τὸ μέγιστον τῶν ἐνταῦθα ὀρῶν *Quin etiam Ocha*
vocabatur inſula, & illi cognominis eſt mons Euboicorum altiſſimus. Eſt & apud
D Plinium *Ocha* una è vetuſtis Eubœæ urbibus. Nempe Caryſtus, ut ſuſpicor,
quam deſcribunt Strabo lib. 10. & Stephanus (in Κάρυστος) ὑπὸ τῷ ὄρει Ὄχῃ *ſub*
Ocha monte. Utut ſit *Ocha* vel עקה *Oca* Pœnis anguſtam ſonat, quô nomine il-
los hanc inſulam appellaſſe veriſimile eſt διὰ τὴν στενότητα, ut Græcos *Macrin*
à longitudine. Mela: *Eubœa &c. nusquam lata, duum millium ſpatium habet*
ubi arctiſſima eſt. Scylax: τὸ δὲ πλάτος, στενή ἐστιν Εὔβοια *Latitudine autem anguſta*
eſt Eubœa. Alexius Comicus in cenſu ſeptem inſularum: Εὔβοια πέμπτη στενοφυής
Eubœa quinta natura anguſta. Ex עקה *Oca* factum Ὄχη aſpiratione additâ ut in
Ezechia, Ezechiele &c. Valeant igitur nugæ Grammaticorum apud Stephanum
& Euſtathium, Ocham dici ἀπὸ τῆς τῶν θεῶν μίξεως Διὸς καὶ Ἥρας, ἢ διὰ τὸ τὰ πρόβατα
E κυΐσκεσθαι, ὀχευόμενα ἐν τῷ τόπῳ *à congreſſu Jovis & Junonis, vel quia ſtatim conci-*
piunt oves eò locò coeuntes, vel ἀπὸ τῆς ὄχης τῶν προβάτων *ab ovium paſtu*, vel ἀπὸ τῆς
ἐξοχῆς *ab eminentiâ.*

Chalcis etiam, non ſolum urbis metropolis ad Euripum, ſed & inſulæ totius nomen apud Plinium ex Cleodemo, nec a fabuloſa Chalcide Aſopi filiâ dicta videtur, nec à monte Chalcide, nec ab ære primum ibi reperto, quæ fama eſt valde incerta: Sed à Phœnicio חלקין *chalakin*, quaſi *diviſiones* dixeris: Quia putatur Eubœa continenti quondam hæſiſſe, & maris irrumpentis impetu eſſe abſciſſa, inter Eubœæ Chalcidem & Aulidem Boeotiæ, quæ tam anguſto freto ab invicem diviſæ ſunt, ut intermedio ponte aliquando junctæ fuerint. Ephorus ubi de Boëotia: Τὴν Εὔβοιαν τρόπον τινὰ μέρος αὐτῆς πεποίηκεν ὁ Εὔριπος, οὕτω στενὸς ὢν, καὶ γεφύρᾳ συνεζευγμένος πρὸς αὐτὴν διπλέθρῳ. *Euboeam Boeoticæ partem aliquô modô facit Euripus, qui ita anguſtus eſt ut duorum jugerum ponte jungatur.* Strabo de eôdem Euripo: Ἔστι δ' ἐπ' αὐτῷ γέφυρα δίπλεθρος· πύργος δ' ἑκατέρωθεν ἐφέστηκεν, ὁ μὲν ἐκ τῆς Χαλκίδος, ὁ δ' ἐκ τῆς Βοιωτίας. *Illi duorum jugerum pons inſtratus eſt, turris autem utrinque extat, una à Calchide, altera à Boeotiâ.* Plinius: *Euboea & ipſa avulſa Boeotiæ, tam modico interfluente Euripo ut ponte jungatur.* Itaque ut ad fretum Siculum Rhegium à rumpendo dictum eſt, quod eſt Græce ῥαγῆναι, quia ut volunt mare irrumpens,

Heſperium Siculo latus abſcidit.

Sic ad Euripum *Chalcis* חלקין *Chalakin* à Phœnicibus videtur à dividendo dicta, quia medium ſpatium inter Chalcidem & Boeotiam impetu maris diviſum eſt, & per anguſtiam ſciſſum.

In Eubœâ nil quicquam fuit lapide Caryſtio mirabilius, ex quô texebatur tela, quæ ubi ſordes contraxerat in ignem injecta purgabatur. Vide Strabonem lib. 10. Apollonium in mirabilibus, Plutarchum de defectu oraculorum, & Stephanum in Κάρυστος. Ab hâc ardente telâ à lapide Caryſti eruto dici potuit ipſa Caryſtus, quia Hebræis חרר *charar* vel חר *char* ardere & שתי *ſti* telam ſignificat.

In Orientali Eubœæ anguſo naufragiis infamis ſcopulus eſt *Caphareus*, id eſt כיפא רוץ (*cepha-rus*) ſcopulus contritor, de quo capite ſequenti plura, ubi de Andrô inſulâ unâ Cycladum.

Locus monet ut aliquid de *Ægeo* mari dicamus, quod ab *Ægis* inſulâ prope Euboeam Neptuno ſacrâ dici aſſerit Apollonii ſcholiaſtes lib. 1. Et Conon ibidem ab *Ægeâ Caryſtiâ*, id eſt à Caryſto Euboeæ, quæ & Ægæa dicebatur. Et Strabo lib. 8. ab Ægis ejuſdem Euboeæ oppido. Tamen idem lib. 13. deducit ab *Ægâ* Æolidis promontorio: Et Plinius ab *Æge* ſcopulo inter Tenedum & Chium: Et Feſtus vel à crebris inſulis, quæ procul aſpicientibus videantur ſpecies αἰγῶν caprarum, vel ab *Ægeâ* Amazonum Reginâ quæ ibi perierit, vel ab *Ægeo* Theſei patre qui in Ægeum ſe dederit præcipitem. De quô longam fabulam texit Suidas, niſi fallor ex Nicocrate, quem refellit Apollonii ſcholiaſtes. Ubi rurſus alii ad *Ægeum* referunt Neptuni nomen in Pherecyde, alii ad *Ægeonem* qui ſit idem cum Briareo. Alii denique ſic appellari volunt ἀπὸ τῆς περκανίας αἰγὸς *è percaniâ caprâ*, quod non capio. An legendum Ὠλενίας vel οὐρανίας? Ut ſignificetur capra cœleſtis, quâ exoriente (ut ait Suidas in

Αἴγαι

Steph. in Χαλκίς.
Strab. lib. 9.

A αἶγες) venti vehementes ſpirant, unde *ἐπαιγίζειν* flare in modum turbinis, & Ægæum pelagus dicitur, quod maxime terribile eſt. Ita Suidas: At Iſacius in Lycophronem à terreſtri caprâ deducit, quia hoc mare *δίκην αἰγὸς κυματοῦται* *capræ inſtar agitatur*. Sed his relictis jam conabimur aliquid afferre vero propius.

Hebræum עז *az*, id eſt validum, durum & aſperum, quandoque maris eſt epithetum, ut Eſa. 43, 16. *Sic dixit Dominus qui dat in mari viam,* ובמים עזים *& in aquis aſperis ſemitam.* Et Nehem. 9, 11. *Et mare diviſiſti coram iis; & per medium mare ſicco pede tranſiverunt, & perſecutores eorum projeciſti in profunda, tanquam lapidem* במים עזים *in aquas aſperas.* Utrobique agitur de mari Rubro, quod
B abſorpſit Ægyptios, & Hebræis fuit pervium: Et cjus aquæ merito appellantur מים עזים *aquæ aſperæ*; cum θάλασσαν habeat *τραχεῖαν, δυσπαράπλευστον, δύσορμον, ἀπρόσιτον, καὶ κατὰ πάντα φοβερὰν* *aſperam, navigatu difficilem, importuoſam, inacceſſam atque omnino terribilem.* Ita de eo Agatharchides, & Strabo, & Diodorus, & Arrianus. Nec in Ægeo mari clementior eſt navigatio. Conſtantinus Porphyrogenneta themate XVII. Τὸ δὲ Αἰγαῖον πέλαγος βαρύπλουν ἐστὶ καὶ δυσπέρατον, καὶ κύματα μακρὰ καὶ ὄρεσιν ἐοικότα ἀνεγείρει τοῖς πλέουσιν· εἴτε διὰ τὸ πυκνὸν τῶν νήσων, εἴτε καὶ διὰ τὸ ῥεῦμα τοῦ Πόντου τὸ καταβαῖνον εἰς Ἄβυδον καὶ προσαρασσόμενον ταῖς νήσοις μετὰ μεγάλου ῥοιζήματος. *Eſt verò Ægæum mare navigatu & trajectu perquam difficile. Ingentes enim fluctus volvit, qui navigantibus montium inſtar aſſurgunt, vel ob inſu-*
C *larum frequentiam* (unde Poeta *crebris freta concita terris*) *vel propter Ponti in Abydum defluxum, qui magno impetu in has inſulas fertur, iisque illiditur.* Dionyſius Periegetes verſ. 133. de eodem Ægæo,

Agath. c. 47.
Strab. l. 17.
Diod. lib. 3.
Arrian. Alex. l. 7.

> Οὐ γάρ τις κείνῳ ἐναλίγκια κύματ' ἀείρει,
> Τόσσοθι μορμύρων ἕτερος πόρος ἀμφιτρίτης.
> *Murmure non aliud tanto circumtonat æquor,*
> *Non aliud tantos extollit ad æthera fluctus.*

Valerius lib. 1. Argonaut. verſ. 630.

> *— quantus fremitu ſe ſuſtulit Ægon*

Et lib. 4. verſ. 714.

D
> *— tantas quamvis Tyrrhenus & Ægon*
> *Volvat aquas.*

Horatius lib. 1. Od. 14.

> *Interfuſa nitentes*
> *Vites æquora Cycladas.*

Heraclides Sinopenſis Epigr. lib. 3. cap. 22.

> Αἰγαίου τ' οἶδμα κακὸν πελάγευς.
> *Ægæique unda tumens pelagi.*

Hinc τὸ Αἰγαῖον πλεῖν *Ægæum navigare* de iis dicitur qui in ſummo diſcrimine verſantur. Eraſmus hoc adagium citat ex Æliani epiſtolis; Et aliud non abſimile
E ex Luciano de ſectis, ἐπὶ ῥιπὸς τὸ Αἰγαῖον διαπλεῦσαι *virgulto* (id eſt virgulteâ ſcaphâ) *Ægæum tranſmittere*: In eos qui rem ſupra modum arduam levi operâ conficere tentant. Quibus tertium addi queat ex Ciceronis lib. 3. de legibus: *Exci-*

citabat fluctus in ſimpulo Gratidius, quos poſt filius ejus Marius in Ægeo excitavit mari. Itaque tam Ægeum quam Rubrum mare habet מים עזים *aquas aſperas.* Unde dici potuit, atque ut putamus dictum eſt à Phœnicibus mare עז *Az*, id eſt inclemens & aſperum. Quod cur *Ægeum* veteres reddiderint ſtatim patebit. Apud Hebræos עז *az* aſperum, & עז *ez* capra, non modo conjugata ſunt, ſed & iiſdem ſcribuntur literis, & ſolum punctis differunt à Maſorethis nuper additis. Nempe ut hircus Græce τράγος dicitur παρὰ τὸ τραχὺ δέρμα ἔχειν, ut Grammatici obſervant, ita Hebraice עז *ez* capra nominata eſt ab aſperitate pilorum, quorum uſus in ciliciis veſte omnium aſperrimâ. Inde factum ut mare עז Αἰγαῖον diceretur tanquam à caprâ ſumptô nomine. Idque eô libentius quod αἶξ capra Græce unde Αἰγαῖον, alludit ad Hebræum עז *ez*, & videtur ex eô natum, quod jam alii obſervarunt. Quin & עז *az* vel עזא ἆζα Phœnicie capra dicta eſt. Vide Stephanum in Ἄζωτος. Itaque *mare* עז *az* reddi potuit *mare capra.* A B

CAPUT XIV.

Phœnices in Cycladibus.

MAre Ægeum inſuloſum. Cyclades, omnes inſulæ maris Ægei, numero LIII. Sed proprie quæ Delum ambiunt. Ariſtæus in Ceâ, Bacchus in Naxo, Aſtypalæa à Phœnicis filiâ dicta. Oliarus, Jos, Melos a Phœnicibus cultæ, & pleræq; aliæ, *Delus* inſula דהל *Deel*, id eſt Dei Apollinis *Inopus* עין אוב *Ain ob* fons Pythonis. *Cynthus* חנטא *Chanto*, quia Apollo ibi editus. *Anius*, Hebr. עני *Ani*. Deli Rex & ſacerdos è Cadmi genere. Hujus filiæ *Oenotropæ*, Oeno, Spermo, & Elais, vinum, triticum & oleum procreabant. Tria hæc offerri lex jubet. *Ceo* vel *Cea* nomen à כי *ci*, i. e. aduſtione Solis. Ceos cur à Sole aduſta. Ibid. Sacrificia quotannis ad Eteſias impetrandos. *Cythnus* pro *Cyphno* vel גובנא *Guſno* dicta propter caſei præſtantiam: θ & φ permutabiles. Ælianus emendatus. Geſnerus notatus. Cythnus culta jam olim. De eâ proverbia. *Rheno* רעמה à ſtrepitu undarum, unde & *Celaduſa*. *Andrus* עד־רוץ *Ad Rus*, quia vicinus *Caphareus* ſeu כיפא־רוץ *Cepha-Rus*, i. e ſcopulus contritor. Alii ab Andro quodam Anii fratre aut filio. Stephanus correctus. *Tenos* vel *Tanos* inſula תנות *thanneth* ſerpentum: Indidem *Ophiuſa* & *Hydruſa*: vipera *Tenia*. Alia de Teno. *Myconus* מוכן *Mucon* ab inopiâ dicta. De Myconiorum paupertate adagia. *Syrus* vel *Syra* contra dives & beata inſula, unde nomen. *Scyros* pro *Syro* perperam, & *Scyricum* pro *Syrico* Hebr. סירקון *ſircon*. Phœnices in Syro. *Arybas* in Homero *Azrubal*. Pherecydes Syrius reconditos Phœnicum libros ſibi comparavit. Idem heliotropium erexiſſe dicitur in inſulâ Syro. Tamen hoc heliotropium Homeri ævo jam extabat. De heliotropio Regis Achaz in quô receſſit umbra Solis. Refelluntur qui volunt Solem ipſum receſſiſſe. *Naxus* ἀπὸ τοῦ νάξαι, i. e. ab immolando. Syrum hoc eſſe verbum non Græcum ut Grammatici volunt. Νάξαι Græcis aliud. Naxus quam opulenta. *Parus* etiam *Zacynthus* dicta, i. e. זהות quia montoſa. Ibi marmor *lychnites* ex intimis terræ cavernis ad lucernas erutum. *Paro* פרעא inde nomen. & *Marpeſſa* מערבצע. *Cabarni* in Paro Cereris ſacerdotes קרבנין. Suidas bis correctus. In *Siphno* auri & argenti metalla, unde opes immenſæ צפונים *ſephunim* theſauri Hebr. *Seriphus* Hebr. רציפה *Reſipha* q ſtrata lapidibus, quia valde petroſa. Fabula de incolis in lapides converſis. *Amargon* dici volunt ad ארגמן *argaman*, i. e purpura, quia ἀμόργη multis purpura. At aliis byſſi ſpecies, quod verius. *Amorgo* אם אורגין propter texturæ artificium. *Ios* Hebr. עיין *Ijon* quia lapidoſa Ibi Homerus in ſaxo ſepultus. Prepeſinthus pro Treteſintho etiam à ſaxis dicta *Gyarus* ab עכור *acuar*, i. e. muribus, qui fugatis incolis ferrum etiam rodebant. *Oliarus* forte *Ariel*. R & L ſæpe transponi. *Pholegandrus* ferrea inſula: Hebr גונדרי *gundari* lapidoſus. *Sicinus* paupertima. *ſiccen* indigere. *Melos* non dicitur à mali rotunditate, nec à Melo Phœnice; ſed ab Hebr מלא *melo* pro repletione, quia terra effoſſa ſtatim repleri credita; vel pro maturitate frugû Fruges ibi maturuiſſe intra triceſimum diem. Theophraſtus emendatus. Gaza notatus. *Melos*, *Mimallis*, *Memblis* & *Byblis* idem, M & B permutati. Cur ibi dicatur terra C D E

reple-

A repleri. Sulphur ibid. & alumen, unde צריפיה *Zeriphia*. Gr. *Zephyria* tanquam à ſitu. Terra *Melia*: *Melinum* album, at *melinus* color luteus. *Cimolus* unde *cimolia* cretæ ſpecies. Cur נתר *nitrum* Jerem 2. 22. Talmudici *cimoliam*, & בורית *borith*, id eſt herbam fullonum, אשלג *asleg* interpretantur. Quid ſit *asleg*. Nugæ Gemariſtarum. *Cimolia* ex *Saraph* urbe Perſidis. *Cimolus*, i. e. גום אהלא *gum ohala* foſſa ſaponis. Cimolia terra ſaponaria. *Cyclas* Phœnicie גיגלא *Gigla* & *Sporas* פזירה *Pzira*.

MAre Ægæum Ammianus inſuloſum eſſe dixit, quia multis ſcatet inſulis. Harum dicuntur Sporades quæ ſparſim jacent, & Cyclades quæ circa Delum in orbem ſitæ ſunt. Scio Cycladum nomen etiam ad eas extendi quæ à Delo maxime diſtant. Stephanus enim in hoc numero Cariæ inſulas cenſet Caſum,
B Telum atque Niſyrum, & Joniæ Tragæam, Macedoniæ item Icon & Peparethum. Æthicus etiam & Oroſius, quos Iſidorus ſequitur, pro Cycladibus habent omnes inſulas Ægei maris, id eſt inſulas LIII, quarum ab Oriente prima eſt Rhodus, à Septentrione Tenedus, à meridie Carpathus, & ab occaſu Cythera. Tamen Cycladum nomine proprie intelligi quas diximus, præter teſtimonia veterum, ipſa vox aperte docet. Dionyſius Periegetes:

Δῆλον ἐγκυκλώσαντο, καὶ οὔνομα Κυκλάδες εἰσί.

Delum circumſtant, hinc Cyclades eſſe feruntur.

Strabo: ἡ Δῆλος καὶ αἱ περὶ αὐτὴν Κυκλάδες *Delus, & quæ circa illam ſunt Cyclades.* Mela: *Quæ in orbem jacent Cyclades dictæ ſunt.* Plinius: *Et à promontorio Geraſto*
C *circa Delum in orbem ſita, unde & nomen traxere Cyclades.* Ammianus: *Cycladas ideo ſic appellatas, quod omnes ambiunt Delum, patriam Deorum inſignem.*

Itaque præter *Delum* quæ in centro eſt, pro Cycladibus à pleriſque habentur *Cea* vel *Ceos* prope Atticam. *Cythnus, Rhene, Andrus, Tenus, Myconus, Syrus, Naxus, Parus, Siphnus, Seriphus.* Sed & nonnulli *Amorgon* & *Aſtypalæam* addunt, & *Gyarum*, & *Olearum*, & *Prepeſinthum*, & *Pholegandrum*, & *Sicinum*, & *Ion*, & *Melon*, & *Cimolum*.

In pleriſque his inſulis olim habitaſſe Phœnices pro comperto eſt. In *Cea* imperavit Ariſtæus Cadmi gener ducta Autonoe. *Naxum* tenuit Bacchus Cadmi nepos ex Semele. *Aſtypalæa* nomen eſt ab Aſtypalæa Phœnicis filia matre An-
D cæi, quem Samum tenuiſſe diximus. *Olearus* eſt Σιδωνίων ἀποικία *Sidoniorum colonia*, teſte Heraclide Pontico apud Stephanum. *Ios* etiam, ut docet *Phœnice* priſcum nomen. Plinius: *Ios* &c. *anteà Phœnice appellata.* Stephanus: ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Φοινίκη ἡ Ἴος. Et *Melos*, ſi Feſto credimus, *dicta eſt à Melo, qui ex Phœnice ad eandem fuerat profectus.* Alii *Byblum* aſſerunt vetus fuiſſe nomen à Bybliis conditoribus. Stephanus: Φοίνικας οὖν ᾤκησαν πρότερον, ὅθεν καὶ Βύβλος ἐκλήθη, ἀπὸ τῶν Βυβλίων Φοινίκων. *Hujus primi incolæ Phœnices, unde & Byblus appellata eſt à Bybliis Phœnicibus.* Denique Thucydide nihil eſt expreſſius, qui libro primo hæc habet de inſulis circa Græciam: Καὶ οὐχ ἧσσον λῃσταὶ ἦσαν οἱ νησιῶται; Κᾶρές τε ὄντες καὶ Φοίνικες: οὗτοι γὰρ δὴ τὰς πλείστας τῶν νήσων ᾤκησαν *Neque inſulares minus latrocinabantur, Cares*
E *nimirum & Phœnices: Hi enim inſularum pleraſque incolebant.* Inde factum ut pleræque ſervent illa ipſa nomina quæ Phœnices impoſuerant, quod palam fiet ex ſequentibus.

Ab ipſa Delo ſit initium, quam veterum fabulæ ex eo nomen habere volunt

 quod

quod Latona paritura κρυπτομένην αὐτὴν ἐν τῇ θαλάσσῃ ὁ Ζεὺς δήλην ἐποίησε *eam in mari latentem Juppiter fecit manifeſtam.* Quin *Delus* factum ex דחל *daal*, quomodo *Belus* ex בעל *Baal.* Syris דחל *daal* eſt timor, deinde Deus qui timetur, juxta illud Poëtæ: A

Primus in orbe Deos fecit timor.

Plerumque in Paraphraſtis uſurpatur de Diis gentium. Ut Exod. 20,20. דחלן דכסף ודחלן דדהב *Dii argentei & Dii aurei.* Tamen Deut. 32,15. in Jeroſolymitano, & ibid. verſ. 18. in Onkelo & Jonathane verus Deus vocatur דחלא *(Daala)* vel דחלת *(Daalath) timor*, ut Ebraice Gen. 31, 42. 53. פחד יצחק *timor Iſaaci*, & Pſal. 76, 12. מורא *reverentia.* Delum igitur Phœnices appellarunt inſulam דחל *Daal* vel ἀρχαϊκῶς *Deel* (ut נחל *neel*) id eſt inſulam Dei Apollinis, vel plurali numero inſulam דחלן *Daalan* aut *Deelan* Deorum propter Dianam & Apollinem, quorum natalibus erat celebris. Proinde *Inopus*, id eſt עין אוב *Ain-Ob* fons Pythonis, dictus rivulus in eadem inſula per occultos terræ meatus è Nilo derivari creditus. Et *Cynthus* Deli mons in quo Latona edidit Apollinem, quia חנט *chanat* eſt in lucem edere. Sic Cant. 2,13. *Ficus* חנטה (*chanta*) id eſt *edidit groſſos ſuos.* Unde Ebræis חניטה *chanita* productio, generatio, emerſio in lucem. Fallor an Phœnicibus id ipſum fuit חנטא *chinta* vel *chinto*, unde Græcorum Κύνθος *Cynthus*, *teth* expreſſo per *theta*, ut in alphabetho Cadmi, & *cheth* per *cappa* ut in B

Virg. l. 3. Æn. *Tapſaco*, & *Carrhis*, & *Calacina*, & *Malaca*, & *Cadmilo* & ſimilibus. Trojani belli tempore Deli regnabat *Rex Anius, Rex idem hominum Phœbique ſacerdos.* Fuit is è Cadmi ſtirpe, matre Rhoeo nata ex Staphylo Bacchi filio. Anium vocavit Rhoeo ἀπὸ τῆς ἀνίας *à mœrore*, ut ait Etymologus, vel διὰ τὸ ἀνιαθῆναι δι' αὐτὸν *quia ipſius cauſa divexata eſt*, ut ſcribit Iſacius in Lycophronem pag. 96. Nam ex Apolline gravida ut fabulantur, & è paterna domo pulſa, cum poſt multos errores peperit in antro Eubœæ. Ἀνία Phœnicibus eſt עני *ani*, quomodo etiam *afflictum* vocant. Itaque Anii nomen tam Phœnicium eſt quam Græcum. Plura de Anio vide apud Diodorum lib. 5. p. 229. Nos ex fabulis hoc ſolum addimus hunc Anium ducta Dorippe genuiſſe tres Oenotropas, Oeno, Spermo & Elaidem, quibus Bacchus id impertivit, ut quotieſcunque vellent pro nominum ratione vinum, ſemina & oleum conſequerentur. Unde eſt quod fame Græcos circa Trojam multum urgente, illas ab Agamemnone per Palamedem accerſitas ajunt exercitum diu ſuſtentaſſe. Fabulæ dedit occaſionem magna vini, frumenti & olei copia ab Anio ſacerdote Apollinis in Græcorum caſtra ſubmiſſa. Hæc enim ex oblationibus illi abunde ſuppetebant. Nempe ex omni terræ proventu à cultoribus ſuis tria hæc exigebat diabolus Dei ſimia. Ita enim in lege paſſim vinum, frumentum & oleum in decimas & primitias offerre jubetur Iſraël. Sic Deut. 18,3.4. *Dabunt ſacerdoti, &c. primitias frumenti, vini & olei.* Et Num. 18,12. *Omnem medullam olei & vini & frumenti, quicquid offerunt primitiarum Domino tibi dedi.* Et Deut. 14,23. *Comedes in conſpectu Domini, &c. decimam frumenti tui & vini & olei.* Itaque ad hæc verba Legis Levit. 27, 30. *Omnes decimæ terræ ex terra ſemine aut fructu arborum ſunt Domini*, notat R. Selomo per terræ ſemen דגן *frumentum*, & per fructum arborum תירוש ויצהר *vinum & oleum* intelligi. C D E

Heſychius in Οἰνοτρόποι. Lycophron. v. 573. Iſacius p. 96. & 98. Dictys Cret. l. 1. in fine. Etymol & Phavor. in Ἀμφίσσῃ.

Ceos

A *Ceos* inſula prope Atticam *Cos* contracte dicitur ab Heraclide & Diodoro; A Romanis ſcriptoribus Virgilio, Ovidio, Plinio, Salluſtio apud Servium *Cea*; A Ptolemæo *Cia*; A Lyſia apud Suidam & Æliano de animalibus *Cios*; A Philone & Mela *Cianos*; Vocabulis ita diverſis ut ea conſtet omnia eſſe orta ex uno fonte. Nempe כוה *cava* Ebræis eſt exurere, ut Græcis καίειν vel καίειν, & כי *ci* vel כויה *cevija* exuſtio. Hoc de quavis exuſtione, illud proprie uſurpatur de aduſtione Solis Eſ. 3, 24. Nomen inſulæ cur eo referam ſtatim patebit. Liber pater Cadmi nepos Icarium vel Icarum (id eſt איכר *iccar* agricolam) miſit in Atticum agrum, ut vitium culturam Athenienſes edoceret. Hunc vino poto ruſtici ſemiebrii, ve-
B nenum ſe bibiſſe credentes, nefarie interfecerunt, & admiſſi criminis ſibi conſcii aufugerunt in Ceam inſulam, in qua regnabat Ariſtæus Cadmi gener ut monuimus. Hyginus ex magni Salmaſii emendatione lib. 2. Aſtronomicon cap. *Arctophylax. Interfectores ejus* (Icarii) *animi conſcientia permoti ſtatim ſe fugæ mandaverunt, & in inſulam Ceum* (lege *Ceorum*) *pervenerunt, à quibus ut hoſpites recepti domicilia ſibi conſtituerunt.* Aliquanto poſt ira numinis reos perſequente, ut quidem volunt, *canicula exoriens æſtu Ceorum loca & agros fructibus orbabat, & ipſos morbo affectos pœnas Icario cum dolore ſufferre cogebat, quod latrones receptiſſent.* Quibus malis concitatus inſulæ *Rex Ariſtæus Apollinis & Cyrenes filius &c.*
C *petiit à parente, quo pacto calamitate civitatem poſſet liberare. Quem Deus jubet multis hoſtiis expiare Icarii mortem, & ab Jove petere ut quo tempore Canicula exoriretur, dies quadraginta ventum daret, qui æſtus Caniculæ mederetur. Quod juſſum Ariſtæus confecit, & impetravit ut Eteſiæ fierent.* Hæc ex Hygino hactenus, quibus ſimilia referunt etiam alii antiquiores. Theophraſtus de Eteſiis: οἱ δέ ποτ' ἐξέλιπον καὶ Ἀρισταῖος αὐτοὺς ἀνεκαλέσατο, θύσας τὰς ἐν Κέῳ θυσίας τῷ Διΐ, καθάπερ μυθολογοῦσι. *Si quando defecerunt, & eos revocavit Ariſtæus ſacrificiis in Ceo inſula Jovi peractis, ut fabulantur.* Et apud Apollonium lib. 2. Argonaut. cum Syrius οὐρανόθεν Μινωΐδας ἔφλεγε νήσους *Minoidas* (id eſt Cycladas) *è cœlo torruit inſulas*, monitu Apollinis Ariſtæus in Ceum ſe contulit, lib. de ventis pag. 405.

D
Καὶ βωμὸν ποίησε μέγαν Διὸς Ἰκμαίοιο,
Ἱερά τ' εὖ ἔρρεξεν ἐν οὔρεσιν ἀστέρι κείνῳ
Σειρίῳ, αὐτῷ τε Κρονίδῃ Διΐ; τοῖο δ' ἕκητι
Γαῖαν ἐπιψύχουσιν ἐτήσιαι ἐκ Διὸς αὖραι
Ἤματα τεσσαράκοντα; Κέῳ δ' ἔτι νῦν ἱερῆες
Ἀντολέων προπάροιθε κυνὸς ῥέζουσι θυηλάς.
Icmæoque Jovis ſolemnem condidit aram:
Pacavitque ſacris per montes rite peractis
Sirion, iterumque Jovem, & deſævit ardor
Syderis; Hinc recreant ſpirantes mollius auræ
Rura quater denas luces, Ceusque ſacerdos
E
Cum canis exoritur repetit nova ſacra quotannis.

Plura vide apud Scholiaſtem, & in Heraclidis politiis, & Diodori lib. 4. & Ciceronis de Divinatione lib. 1. & in Germanici fragmento ad Arati phænomena capite *Aquarius*, qui omnes meminere hujus ſacrificii ab Ariſtæo inſtituti, & à

Ceis.

Ceis celebrari ſoliti ad Eteſias impetrandos. Ad eundem Ariſtæum pertinent A.
hæc Athenagoræ in legatione pro Chriſtianis: Χῖοι Ἀρισταῖον τὸν αὐτὸν καὶ Δία καὶ Ἀπόλλω νομίζοντες. Sed legendum Κεῖοι Ἀρισταῖον &c. *Cei Ariſtæum eundem eſſe cum Jove & Apolline credentes.*

Cythno videri queat nomen feciſſe קטנות *katnuth* parvitas, nam exigua eſt inſula. Tamen aliud ſuccurrit quod licet minus obvium, fortaſſe multo eſt verius. Κύθνιος τυρὸς *Cythnius caſeus* fuit olim valde celebris. Ita obſervant Stephanus & Euſtathius ubi de Cythno. Et à Polluce lib. 6. c. 10. τυρὸς Κύθνιός τε καὶ Σικελικὸς *caſeus Cythnius & Siculus* cenſentur inter τὰ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐδέσματα εὐδόκιμα *cibos apud veteres maxime probatos.* Quin & *Cythnius* dicebatur à vicina Ceo vel B
Cio caſeus, quem ex Æſchylidis libris de re ruſtica multis deſcribit Ælianus de animalibus lib. 16. cap. 32. Summa eſt in ſolo ſterili oves cytiſo, ficus & oleæ foliis, ſiliquis, & ſpinis nutritas lac emittere ex quo ſiat caſeus præſtantiſſimus, καλεῖσθαι δὲ αὐτὸν Κιμώθιον (lege Κύθνιον) &c. καὶ τὸ τάλαντον αὐτοῦ πιπράσκεσθαι δραχμῶν ἑκατὸν καὶ ἐνενήκοντα *vocari autem Cythnium, ejusque talentum venire drachmis centum & nonaginta.* Κιμώθιον vocem nihili mutat Geſnerus in ἀκάνθιον, quia partim ἐξ ἀκανθῶν ex ſpinis nutriebantur oves quarum lac in hujuſmodi caſeum coagulabatur. Sed ex iis quæ de Cythnii caſei præſtantia diximus, conſtat ſcribendum eſſe Κύθνιον ut conjectamus. Utut enim Cythnius caſeus proprie non dicatur qui è Cythno non eſt, tamen recepta καταχρήσει *Cythnius* dici potuit caſeus à vicina Ceo, C
vel propter viciniam, vel quia fuit ejuſdem ſaporis & dignitatis cum Cythnio. Itaque ut in Antonino *Cynthos* pro *Cythnos*, ita in Æliano Κιμώθιον ſcribitur pro Κύθνιον. Porro propter caſei dotes, Cythnus Phœnicie, ut ſuſpicamur, dicta eſt inſula גובנא *gubna* vel *guphno*, quomodo Syri hanc vocem efferunt, id eſt inſula caſei. Sic Græci pro Γύφνῳ Κύθνον ſcripſerunt, id eſt Γ pro Κ ut in κάμηλος ex גמל *gamal*, & Θ pro Φ ut paſſim. Sic θύλλα & φύλλα *folia*, θῆρες & φῆρες *feræ*, θλίβω & φλίβω *affligo*, θλᾶν & φλᾶν *frangere*, θλαδιᾶν & φλαδιᾶν *contundere*, ψαθυρὸς & ψαφαρὸς *friabilis* ſola dialecto differunt. Et Καφηρεὺς Eubœæ promontorium etiam Καθηρεὺς dicitur apud Stephanum. Hinc inebriari Græce σκυθίσαι dici volunt pro σκυφίσαι, συγγενὲς γὰρ εἶναι τῷ φ τὸ θ. Ita Hieronymus Rhodius apud D
Athenæum l. 11. Ibidem a Methymnæis ὁ σκύφος *ſcyphus* vocatur σκύθος *ſcythus.* Eodem exemplo *Cythnus* pro *Cyphno* dicta. Cythnum jam olim fuiſſe cultam docet hiſtoria vetus de Cythniis ab Amphitruone male multatis, quod ceſſit in proverbium. Hinc enim Κυθνώδεις συμφοραὶ *Cythniæ calamitates* dicuntur de graviſſimis. Adagii meminit Suidas, & Zenodotus tanquam ex Ariſtotele. Helladius apud Photium ſcribi vult per L non per D. τὸ κυθνώλης, inquit, διὰ τοῦ λ γράφουσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦ δ. Et in Heſychio Κυθνώλης eſt ἐξώλης, qui perditus eſt funditus, quomodo Cythnus ab Amphitruone plane exciſa eſt & devaſtata: Addit enim πεποιῆσθαι τὴν λέξιν ἀπὸ Κύθνου τῆς νήσου, ἀπολέσθαι γὰρ αὐτὴν ἀπὸ Ἀμφιτρύωνος. Ita legendum, non Κυθμώδης & Κύθμου per M ut habent libri editi. E

Rhene etiam *Celaduſſa* dicta eſt. Plinius: *Proxima ei* (Delo) *Rhene, quam Anticlides Celaduſſam vocat*, nempe à ſtrepitu undarum. Id enim proprie κελαδεῖν.

Unde

A Unde Poeta dixit ποταμὸν & πόντον κελάδοντα, id eſt *flumen* aut *mare ſtrepens & tumultuans*. Quod ipſum Hebræis eſt רעם *Rhaam*. Sic 1. Paral. 16, 32. & Pſal. 96, 11. & 98, 7. ירעם הים ומלאו *perſtrepet mare & plenitudo ejus*. Phœnicium igitur nomen non fuit *Rhena*, ſed רעמה *Rhaama* vel *Rheema* ἀρχαϊκῶς: & Græci, quod paſſim fit, M & N permutarunt.

Andrus Phœnicie ערדרוץ *Adrus* à ſitu dicta eſt. Nempe Auſtrali Eubœæ angulo eſt objecta, ubi duo promontoria, Geræſtus & Caphareus, quorum illud Andro propius, ſed hoc multo eſt notius ob crebra naufragia. Nam, ut cætera taceam, Græcorum è Trojano bello redeuntium claſſis univerſa ibi diſſipata eſt, & pleræque naves contritæ. Unde Poeta Æn. lib. 11.

B —— *Euboica cautes, ultorque Caphareus.*

Vide inſuper Euripidem in Helenâ, & Lycophronem in Caſſandrâ verſu 373. & Smyrnæum lib. 14. & Hyginum fab. 116. & Senecam in Agamemnone, & Hercule Oetæo, & Baſſum Anthol. l. 1. c. 55. Merito igitur כיפא רוץ *Cepha rus*, id eſt contritor ſcopulus à Phœnicibus eſt appellatus. Quippe ut כיפא *cepha* petram & ſcopulum, ita רוץ *rus* conterere & contritioné ſonat. Sic Jud. 9, 53. ותרץ את גלגלתו *& contrivit cranium ejus.* Proinde etiãm inſula huic ſcopulo vicina ab iiſdem dicta eſt עד רוץ *Ad-Rus* id eſt *ad* ſcopulum *Rus* ſupple objecta. Sic *Ad Albulas*, *Ad Dracones*, *Ad Fratres*, *Ad Olivam*, *Ad Regias &c.* loca ſunt Mauritaniæ. Ste-
C phanus multo aliter: Ἄνδρος, νῆσος, μία τῶν Κυκλάδων, ἐκλήθη ἀπὸ Ἄνδρου τοῦ Εὐρυμάχου, ἢ τοῦ Ἀνανίου ἀδελφοῦ, τοῦ πατρὸς τῶν Οἰνοτρόπων. Τινὲς δέ φασιν Ἀνδρέα τοῦτον, καὶ Ἀνανίου παῖδα. *Andrus, inſula, una Cycladum, vocata eſt ab Andro Eurymachi aut Ananiæ fratris, patris Oenotroparum. Quidam Andrieum malunt & Ananiæ filium.* Sed hujus ſive Andri ſive Andrici memoria de cætero valde obſcura eſt. Nec Ἀνανίου legendum ſed Ἀνίου, cujus filiæ erant Oenotropæ, ut ex Pherecyde Iſacius in Lycophronem pag. 96. & 98. Dictys Cretenſis libro primo extremo, Heſychius in οἰνοτρόποι, Etymologus in Δωρίπων, & plures alii docent. Itaque ſi Stephano credimus, Andrus, à quô inſula dicta eſt, Anii fuit frater aut filius, ac proinde è ſtirpe Cadmi: Anium enim probavimus è Cadmo eſſe oriundum.

Tenos, Dorice Τᾶνος, Phœnicie inſula תנות *thannoth*, id eſt draconum ſeu
D ſerpentum. Ariſtophanis Scholiaſtes in Plutum: Ἐν τῇ Τήνῳ μιᾷ τῶν Κυκλάδων νήσῳ ὄφεις καὶ σκορπίοι δεινοὶ ἐγένοντο *in inſulâ Tenô Cycladum unâ ſerpentes & ſcorpii terribiles fuere.* Ibidem Ὀφιόεσσα *Anguina* dicitur ab Antimacho. Quod & alii imitati ſunt. Atque eôdem refero quod à nonnullis *Hydruſſa* dicebatur. Nempe ab hydris facto nomine, non ab aquis ut veteres volunt. Euſtathius: ὕδασι κατάῤῥυτος, διὸ καὶ Ὑδροῦσσα ἐκλήθη. Stephanus: ἐκλήθη δὲ Ὑδροῦσσα, διὰ τὸ κατάῤῥυτον εἶναι, καὶ Ὀφιοῦσσα. Plinius: *Tenos cum oppido XV M. paſſ. porrecta, quam propter aquarum abundantiam Ariſtoteles Hydruſſam appellatam ait, aliqui Ophiuſſam.* Quin & vipera *Tenia* dicta eſt tanquam à Teno. Heſychius: Τηνία ἔχιδνα: Quia Tenus fuit
E Θεσσαλιάδης ut habet Scholiaſtes qui ſupra. Ariſtoteles in fine libri mirabilium narrat de ſerpente quodam in Teno urbe magicis cantibus exanimato. Sed Tenus illa in Theſſaliâ fuit, non in inſulâ Teno. *Τηνίων σκορπίων allatorum ex Teno* meminit

Ariſtophanes in Pluto, quæ volunt fuiſſe *δριμύτατα acerrima*. In Ariſtotele non A
reperio quod ex eô citat Stephanus, ibi φιάλαις σύγκραμα ἐστὶν ἐξ οὗ πῦρ ἀνάπτουσι πάνυ ῥᾳδίως *aliquid in phialis eſſe dilutum, ex quo faciliime ignem accendunt*. Nihilo fortaſſe verius quam quod aſſerit Athenæus lib. 1. ibidem eſſe fontem cujus aqua vino non miſcetur. Anthologiæ lib. 1. cap. 38. Antipater Tenum ita cum Delo confert:

Νῦν δὲ σὺ μὲν ζώεις, ἡ δ' οὐκ ἔτι. τίς κεν ἐώλπει
    Ὁ φεῦ, Τῆνον Δήλου ἐρημοτέρην.
Tene viges Delo exciſa, & ſi credere fas eſt,
    Nunc Delus Teno eſt inſula culta minus. B

Unde colligitur Tenum inſulam eſſe non magnæ rei.

Myconus tamen multo vilior & deſpectior. Unde Statius lib. 1. Achil.

—— *placet ire per altas*
Cicladas, hinc ſpreta Myconos, humiliſque Seriphos.

Athenæus lib. 1. Myconios dicit διὰ τὸ πένεσθαι καὶ λυπρὰν νῆσον οἰκεῖν ἐπὶ γλισχρότητι καὶ πλεονεξίᾳ διαβάλλεσθαι *propter inopiam, & quia ſterilem inſulam habitant, tenacitatis & avaritiæ nomine traduci*. Unde illud Cratini in hominem ſordidum & avarum: Πῶς ἂν Ἰσχομάχου γεγονὼς Μυκωνίου φιλόδωρος ἂν εἴη. *Quomodo tu ab Iſchomacho Myconio genitus, munificus eſſes?* Et proverbia Μυκόνιος γείτων & Μυκονίων δίκην, in eos qui non vocati ad convivia ſe ingerebant. Videantur parœmiographi, & Euſtathius in Odyſſ. ρ. Proinde Μύκονος Phœnicibus erat מוך און *Muc-on*, quaſi dixeris *cenſu tenuem*. Quamvis citra compoſitionem מך *muc* per ſe id ſignificet Sic Lev. 25, 25. *cum frater tuus* ימוך *facultatibus attenuatus fuerit*: LXX. ἐὰν πένηται ὁ ἀδελφός σου. Itaque in Phœnicio *Mucon* N finale videtur potius pertinere ad formam nominis. C

Syrus, Diogeni Laertio, Heſychio Mileſio & Suidæ *Syra*, & Homero *Syrie*, tam beata fuit & dives quam miſera & inops Myconus. Quod planum facit hæc illius deſcriptio apud Poetam Odyſſ. ο. v. 405.

Εὔβοτος, εὔμηλος, οἰνοπληθής, πολύπυρος,
Πείνη δ' οὔ ποτε δῆμον ἐσέρχεται, οὐδέ τις ἄλλη D
Νοῦσος ἐπὶ στυγερὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσιν.
Paſcua, læta ovibus, bona frugibus, apta Lyæo eſt.
Nec populum premit ægra fames, nec peſtifer aer
Pallida moroſis exercet corpora morbis.

Itaque per aphæreſim Phœnicibus familiarem, quod alibi multis probavimus, vel שירה *Sira* pro עשירה *Aſira*, id eſt dives, vel שורה *Sura* pro אשורה *Aſura*, id eſt beata, dicta eſt. *Scyron* pro *Syro* perperam habent Scylax, Mela & Ptolemæus. Sed & in cenſu Cycladum apud Plinium *Scyros* eſt intruſa perperam, & libris repugnantibus, ut obſervatum eſt a magno Salmaſio. Tale eſt quod idem lib. 33. c. 12. inter ſilis ſpecies pro *Syrico ex Syro*, *Scyricum* habet *ex inſula Scyro*. Sil proprie limus eſt rubri coloris quô inter pigmenta utuntur. Ita definit Plinius in loco quem citavimus. Tamen lib. 35. cap. 6. Syricum recenſet idem inter colores E

A factitios. Ut qui fiat ex ſinopide & ſandyce mixtis. Et in Neophyto *ſori*, *Syricum* & *ſandyx* pro eodem habentur. Σῶρι, inquit, καὶ τὸ Συρικὸν, ὃ καὶ σάνδυξ λέγεται, Utut ſit Syricum à Syro dici certum eſt, non Scyricum à Scyro. Itaque etiam hoc loco Plinium emendat Salmaſius ex MSS, quæ *Syricum* habent & *Syro*. Hinc apud Hebræos סירקן *ſircon* & סירקא *ſirca* vel סקרא *ſicra* per metatheſim pro minio ſæpe uſurpatur: & סרק *ſarac* vel סקר *ſacar* per methateſim eſt μιλτοῦν *miniare*.

Syron Phœnices frequentare cœperunt ab heroicis temporibus. Proinde in Homero Phœnices mercatores in hâc inſulâ per annum commorati, Cteſii Regis pellicem inde abducunt, quæ & ipſa Phœniſſa fuit Sidone nata ex *Arybante*. Ἀρύβας
B deflexum nomen ex עזרובעל *Azrubaal*, qui recentioribus Ἀσδρύβας, *zain* Hebræo verſô in σδ, ut in Eſdræ nomine. Sed Poeta plane omiſit propter κακοφωνίαν. Cur *Aſdrubalem* Græci Κλειτόμαχον interpretentur in ſequenti libro dicetur.

Syron maxime illuſtrarunt natales Pherecydis, qui compilatis Phœnicum ſcriniis in magnum virum evaſit, & primus Philoſophiam docuit apud Græcos. Heſychius Mileſius in libro de iis qui eruditionis famâ claruere: Φερεκύδην τὸν Σύριον (ἔστι δὲ μία τῶν Κυκλάδων νήσων ἡ Σύρα) φασὶν οὐ σχεῖν διδάσκαλον, ἀλλ' ἑαυτὸν ἀσκῆσαι, κτησάμενον τὰ Φοινίκων ἀπόκρυφα βιβλία *Pherecydem Syrium ajunt (Syra autem una eſt è Cycladibus inſulis) nullo magiſtro uſum ſuo marte profeciſſe, poſtquam reconditos Phœnicum libros comparaſſet.* Ita etiam Suidas in verbo Pherecydes, & Eu-
C ſtathius in Odyſſ. lib. 15. Hunc alii Pythagoræ, alii Thaletis præceptorem fuiſſe volunt. In Syro diu ſuperfuiſſe legitur ejus inſigne monumentum, heliotropium ſcilicet, id eſt machina ſciotherica, cujus ſtylus ἠελίου τροπὰς ſeu ſolſtitia per umbrarum incrementa & decrementa ſignificabat. Laertius in Pherecyde: Σώζεται δὲ καὶ ἡλιοτρόπιον ἐν Σύρῳ τῇ νήσῳ *Servatur & ejus heliotropium in Syra inſulâ.* Tamen eſt cur hanc machinam ſuſpicer multo fuiſſe antiquiorem, & Homeri ævo jam extitiſſe. Nempe id ſuadent Poetæ verba Odyſſ. ο. verſ. 402.

Νῆσός τις Συρίη κικλήσκεται (εἴπου ἀκούεις)
Ὀρτυγίης καθύπερθεν, ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο.
Trans Delum, ſi forte tuas pervenit ad aures,
D *Inſulâ in Ægeô eſt, ubi ſolſtitialia puncta,*

ſeu Solis converſiones, ſupple gnomone notantur in organo ſciotherico. Quid enim aliud ſint in eâ inſulâ τροπαὶ ἠελίοιο quam ἡλιοτρόπιον de quô ſupra? Euſtathius quippe fallitur, cum per ἠελίου τροπὰς occaſum vult intelligi, quaſi ſita ſit Syrus πρὸς τὰ δυτικὰ μέρη τῆς Ὀρτυγίας *ad occiduas partes Ortygiæ* ſeu Deli. Cum contra Deli ad ortum ſit Syrus, non ad occaſum. Ita deſcribunt Geographi. Et rem ſic ſe habere vel ex ipſo Homero patet, apud quem Eumæus in Ithacâ Συρίην aſſerit eſſe Ὀρτυγίης καθύπερθεν *trans Ortygiam*, id eſt trans Delum. Quô nihil dici potuit falſius, ſi Syrus ſit ad occaſum Deli ubi etiam Ithaca. Omnino igitur ἠελίου τροπὰς in Syro fieri dixit Poeta, quia ſignificabantur per heliotropium ibi
E erectum. A quâ interpretatione non recedit vetus Scholiaſtes, qui ad hæc verba ſic habet: Ἔνθα φασὶν εἶναι τὸ ἡλίου σπήλαιον, δι' οὗ σημειοῦνται τὰς τοῦ ἡλίου τροπάς. *Ibi dicit eſſe Solis ſpelæum, per quod ſignificant Solis converſiones.* Phœnicum potuit eſſe

hoc opus, quos Strabo & Plinius & alii commendant ab Aſtronomiæ peritiâ Salſem id conſtat Regem Achaz Ezechiæ patrem talem aliquam machinam Hieroſolymis erexiſſe annis circiter ducentis ante tempora Pherecydis. In quâ per miraculum ingens, ad confirmandum Ezechiam in fide divinæ promiſſionis de vitæ prorogatione, umbra retroceſſit decem gradibus per quos jam deſcenderat. Umbram ajo, non Solem ipſum, quia nihil in Scripturâ reperio quod nos cogat ut credamus Solem ipſum retroceſſiſſe. In hiſtoria Regum de Sole nihil habetur. Solum umbra legitur reverſa eſſe retrorſum. In Eſaiâ etiam Deus pollicetur duntaxat ſe facturum ut umbra regrediatur decem gradibus, unde explicanda ſequentia; *Et reverſus eſt Sol decem gradibus*. Sol, id eſt umbra Solis, vel etiam lumen Solis, quod recedenti umbræ ſucceſſit. Eo ſenſu Sol accedere dicitur, prout Solis lumen accedit aut recedit. Itaque miraculum fuit in heliotropio: non in ipſo corpore Solis: Quod ſi tot gradibus retroceſſiſſet, quicquid graduum nomine intellexeris, tam inſigne prodigium ubicumque terrarum percelluiſſet homines. Neque id ſilerent libri veterum. Et nihil opus fuiſſet è Babylone in Judæam mitti legatos qui de portento interrogarent, quia rei geſtæ fides mortalium neminem latuiſſet. Sed hæc obiter.

2.Reg 20.9 10 11. Eſ. 38, 8.

Naxi vocabulum veteres dum conantur ad Græcam linguam revocare, vel cæcis palam faciunt Syram habere originem. *Naxus*, inquiunt, παρὰ τὸ νάξαι, ὅ ἐστι θύσαι, *a verbo* νάξαι *quod immolare eſt*. Ita Euphorion, Stephanus, Suidas, Phavorinus. Et cauſam addit Euſtathius, Naxum ſcilicet ita vocatam, διὰ τὰς θυσίας ἐξαιρέτους τινὰς ἐκεῖ γινομένας *propter ſelecta ſacrificia ibi celebrata*; Nempe Baccho, cui tam ſacra erat Naxus quam Vulcano Lemnos, aut Delus Apollini. At in Græcorum ſcriptis νάξαι pro θύσαι nuſquam occurrit. Quin Heſychio teſte νάξαι eſt plane aliud, nempe σάξαι & βύσαι, id eſt farciendo & conſtipando implere. Homerus Odyſſ. φ, ἀμφὶ δὲ γαῖαν ἔναξε *circum autem terram conſtipavit*; ubi ſcholiaſtes, ἔναξε, συνεπόλωσεν, ſed legendum συνεπίλησεν. Euſtathius: τὸ δὲ ἔναξεν, ἀντὶ τοῦ ἐπίλησεν ἢ πατήσας, ἢ χερσὶ συμπιλήσας, *id eſt conſtipavit aut calcans, aut manibus ſubigens*. Joſephus: πᾶσα οἰκία ὁπλιτῶν νένακτο *tota domus armatis erat conſtipata, id eſt referta*. Inde νάκτα Heſychius exponit τοὺς πίλους καὶ τὰ ἐμπίλια *coactilia*. Et Suidas ναστὸν, πυκνὸν, πλῆρες, μεστὸν, μὴ ἔχον ὑπὸ κοῦφον *denſum, plenum, refertum, quod ſub ſe nihil habet leve*. Panis vel placentæ eſt epithetum valde ſubactæ, apud Athenæum, Heſychium, Pollucem, & Etymologicum magnum. Sed Syris נכס *necas* eſt immolare, & נכסא *nicſa* ſacrificium. Phœnices ſcripſere *nacſa*, quomodo *adan* ſalicem pro Syro אידן *idan*, & *nabla* nablium pro נבלא *nibla*. Ex *nacſa* factum *Naxus*. Recte igitur Naxi nomen à victimarum copiâ aut præſtantiâ veteres deduxerunt. Et in eô ſolum error fuit quod ad Græciſmum revocarunt vocem mere Phœniciam.

Non poſſum non addere voce eadem נכסא *nicſa* vel *nacſa* etiam ſignificari cenſum & opes, quod in Naxum & Naxios non male quadrat. De Naxo enim Herodotus lib. 5. ἡ Νάξος εὐδαιμονίῃ τῶν νήσων προέφερε *Naxus inter inſulas opulentia præſtabat*, Et Ariſtoteles in Naxiorum republ. apud Athen. lib. 8. τῶν παρὰ Ναξίοις εὐπόρων, οἱ μὲν πολλοὶ τὸ ἄστυ ᾤκουν, οἱ δὲ ἄλλοι διεσπαρμένοι κατὰ κώμας *Divitum*

apud

A *apud Naxios plerique in urbe habitabant, alii vicatim erant ſparſi.* Et Euſtathius in Dionyſium: Νάξος μεγέθει μὲν οὐ μεγάλη ἐστὶν, ἄλλως δὲ καλή τι καὶ ἀγαθὴ, ἀγχοῦ τῆς Ἰωνίας χρήματα ἔχουσα πολλά *Naxos circa Joniam eſt, inſula non magna, ſed opulenta & fœcunda, & divitiis multis affluens.* Naxiis tribuit Herodotus ὀκτακισχιλίων ἀσπίδα καὶ πλοῖα μακρὰ πολλά *ſcutorum* (id eſt ſcutatorum) *octo millia, & naves longas plurimas.* Naves Naxias Græci vocant Ναξιουργεῖς κανθάρους. Vide Suidam, & Athenæum lib. 11. & Ariſtophanem in pace. Etiam *Strongyle* dicta eſt Naxus, quamvis non rotunda prorſus, ſed folio vitis ſimilis, ut habetur in Euſtathio. Cur eadem à veteribus *Sicilia minor* appellata ſit in Sicilia dicetur. De Naxo plura
B qui volet præter Geographos conſulat Diodorum l. 5. & Nonn. l. 57.

Parus Nicanore teſte apud Stephanum etiam *Zacynthus* dicta eſt. An quia זחות *zachuth* Phœnicibus erat ſublimitas, ut infra docebimus, ubi de inſula Zacyntho? Certe ut *Zacynthus*, ita *Parus* montoſa fuit & inæqualis; Unde Ovidius Amorum lib. 1. c. 7.

Caduntur Pariis qualia ſaxa jugis.

Et Dioſcorides in Lycambidas Anthologiæ lib. 3. c. 12.

Οὔτε Πάρον νήσων αἰπυτάτην ἱερῶν.

Nec quæ celſior eſt inſula nulla Paron.

Parii porro montes profundis cuniculis ſcatent, & Soli tam inacceſſis ut candi-
C dum marmor in iis latens non niſi ad lucernas poſſit erui; Unde factum ut *lychnites* ſeu lucernarius diceretur Parius lapis. Plinius lib. 36. cap. 2. loquutus de Chiis quibusdam ſculptoribus magni nominis: *Omnes autem tantum candido marmore uſi ſunt è Paro inſula, quem lapidem cœpere Lychnitem appellare, quoniam ad lucernas in cuniculis cæderetur, ut author eſt Varro.* Λίθον λυχνέα ob id ipſum appellat Callixenus Rhodius apud Athenæum lib. 5. ubi de thalamego Philopatoris: ἵδρυτο δ' ἐν αὐτῷ τῆς τῶν βασιλέων συγγενείας ἀγάλματα εἰκονικὰ λίθου λυχνέως *In eo regia cognationis imagines erant collocata ex lapide Lychneo.* A cuniculis quos diximus nomen habere *Paron* inſulam ſtatim agnoſcet, quisquis ſciet Ebræis פרה *pera* ex Eſa. 2, 20. & פרעא *paro* Syris eſſe terræ cuniculum. Hinc Hebr. 11, 38. pro
D Græcis καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς *& cuniculis* (ſeu cavernis) *terræ*, Syrus interpres habet. ובפרעיה דארעא

Pari mons è quo marmor eruebatur *Marpeſſa* dictus. Stephanus: Μάρπησσα, ὄρος Πάρου, ἀφ' οὗ οἱ λίθοι ἐξαίρονται. *Marpeſſa* id eſt מער בצע *Maar betſa* caverna exciſionis, voce מער *maar* contracta ex מערת *maarat* vel *mearat*. Alii *Marpeſſum* vel *Marpeſon* ſcribunt: Vibius Sequeſter in montibus: *Marpeſſus in inſula Paro.* Servius ad illud Poetæ; *Quam ſi dura ſilex aut ſtet Marpeſia cautes* lib. 6. Æn. *cautem Marpeſiam lapidem dicit. Marpeſos enim mons eſt Pariæ inſulæ, habens duriſſimos lapides.*

Sacerdotes Cereris apud Parios Καβάρνοι *Cabarni* dicebantur. Heſychius: Κα-
E βάρνοι, οἱ τῆς Δήμητρος ἱερεῖς, ὡς Πάριοι Hinc Suidas in Ὀργεῶνες. ὁ γοῦν Ἀντίμαχος ἐν τῇ Λυδῇ (lege Λήδῃ) γενεᾷ καβάρνους θῆκεν ἀβανλίας (lege ἀγαυλίας) ὀργεῶνας *Antimachus igitur in Leda genealogia Cabarnos poſuit illuſtres ſacerdotes.* Stephanus in Πάρος ſcribit poſt Nicanorem, etiam ipſam inſulam dici Κάβαρνιν ἀπὸ Κα-

Κάβαρνι τ μηνύσαντος τὴν ἁρπαγὴν τῇ Δήμητρι τῆς θυγατρὸς *Cabarnin à Cabarno, qui* A
filiæ (Proſerpinæ) *raptum Cereri indicavit.* Quod nihilo eſt verius quam quod ibidem habetur ex Callimacho, & in politiis Heraclidis, Parum dici à Paro Arcade Parrhaſii filio. Ut Pari vocabulum Phœnicium eſt, ita etiam Cabarnorum, quamvis trajectis literis. Phœnicie enim *Cabarni* eſſent קרבנין *Carbanin*, ut קרב *careb*, offerre, & קורבן *corban* oblatio. Quam vocem apud Tyrios in uſu fuiſſe docet ex Theophraſto Joſephus lib. 1. contra Apionem.

Siphnum cætera miſeram auri & argenti fodinæ in immenſum locupletarunt. Euſtathius: λέγονται δέ ποτε ἀκμάζειν τοῖς πράγμασιν οἱ Σίφνιοι, καὶ πλουτεῖν μάλιστα, διὰ τὸ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἐν τῇ νήσῳ εἶναι μέταλλα *Siphnii dicuntur olim rebus fuiſſe flo-* B
rentibus, & in magnas opes creviſſe, quia in inſula fuere auri & argenti fodinæ. Ita etiam Herodotus Muſa tertia: Νησιωτέων μάλιστα ἐπλούτεον, ἅτε ἐόντων, αὐτοῖσι ἐν τῇ νήσῳ χρυσέων καὶ ἀργυρέων μετάλλων οὕτω, ὥς τι ἀπὸ τῆς δεκάτης τῶν γινομένων αὐτόθεν χρημάτων θησαυρὸς ἐν Δελφοῖσι ἀνακέεται, ὅμοια (lege ὅμοιος) τοῖσι πλουσιωτάτοισι *Inſularium erant ditiſſimi, ut qui haberent aurea & argentea metalla; Ita ut ex decima pecuniarum quæ inde ſuppetebant, Delphis theſaurus reponeretur opulentiſſimo cuique par.* Et vetus author apud Suidam in Σίφνιοι: Οὗτοι πλουσιώτατοι ἐγένοντο οὐ μόνον τῶν νησιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἠπειρωτῶν εὖ μάλα συχνῶν, ἕως μὲν ἂν τὴν δεκάτην ἐς Δελφοὺς ἀπέστελλον εὐτάκτως, καὶ ἐπειδὴ οὕτω τὸ χρησμῷ τῷ θεῷ προσάξαντι, τὰ τῶν πλούτου αὐτοῖς ἐπίδοσιν εἶχε, φανέντων ἀργυρείων μετάλλων *Iſti non ſolum inſularium ſed &* C
aliorum plurimorum continentis incolarum ditiſſimi fuerunt. Quandiu nimirum decimas Delphos ritè mittebant, & oraculo parebant, quo ita facere jubebantur, eorum opes incrementum habuerunt, cum argenti fodinæ ipſis apparuiſſent. Idem Suidas & Phavorinus: Ἴσοι ταῖς οἰκίαις, καὶ παράλληλοι τῷ τείχει, ἐν σιφλῷ (lege Σίφνῳ) πᾶσαι καταλύματα τοῖς ἐργαζομένοις τὰ χρύσεια μέταλλα *In Siphno domus erant pares altitudinis & muro parallela, in illorum diverſoria qui in auri fodinis operabantur.* Ab hac opulentia *Siphnus* Phœnicie dicta eſt צפנא *Siphna* vel *Siphno* per ſade: Quia צפן *ſaphan* eſt recondere. Græci reddunt θησαυρίζειν *theſaurizare* Prov. 1, 18. & 2. 7. & 13, 23. Et צפונים *ſephunim* ſunt theſauri reconditi, Symmacho ἀπόθετα Pſ. 17, 14. Quomodo Siphnii ex his opibus in ſummam inopiam in- D
ciderint diſcere eſt ex Herodoto & Suida.

Seriphum Ariſtophanis Scholiaſtes in Acharnanes dicit eſſe νῆσον εὐτελεστάτην *inſulam viliſſimam*; Seneca ad Helviam c. 6. deſertam & aſperrimam. *Deſerta inſulam viliſſimam*; *quis loca & aſperrimas inſulas Sciathum & Seriphum pete.* Et apud Plutarchum de exilio, Stratonicus eo delatus cum ab hoſpite didiciſſet τοὺς ῥᾳδιουργοὺς *falſarios* in exilium mitti: τί οὖν (εἶπεν) οὐκ ἐρᾳδιούργησας, ὅπως ἐκ τῆς στενοχωρίας ταύτης μεταστῇς *Cur non igitur (inquit) falſi crimen admiſiſti, ut ex his anguſtiis migrares?* De eadem ſic agit Tacitus, ac ſi tota ſit ſaxum, de Caſſio Severo dicens lib. 4. Annalium: *Bonisq; exutus, interdicto igne & aqua, ſaxo Seriphio conſenuit.* Seriphus ſcilicet, Euſtathio referente poſt Geographum, οὕτω πετρώδης ἐστὶν, ὥς τι κωμῳδεῖται ὑπὸ τῆς Γοργόνος E
τοῦτο παθεῖν, ὡς τοῦ Περσέως αὐτόθι τραφέντος, καὶ τὴν τῆς Γοργόνος δῆθεν ἐκεῖ κομίσαντος κεφαλὴν δι᾽ ἧς τοὺς ἐκεῖ ἀπελίθωσεν *ita ſaxoſa eſt ut fabulentur Comici hoc illi*

Strab. l. 10. vid. & Iſac. in Lycophr. p. 35. & 36.

A *illi accidiſſe à Gorgone: Ac ſi Perſeus eo appulſus Gorgonis caput attulerit, per quod loci incolas in lapides converterit.* Seriphus igitur pro *Reſipho* dicta videtur per metatheſim, quia רציף *reſiph* apud Phœnices lapidibus ſtratum ſonabat. Hæ ſunt Cyclades proprie dictæ quia Delo viciniores. Sequuntur inſulæ quædam ambigui juris, quas alii Cycladibus alii Sporadibus adſcribunt.

Sic *Amorgus, Aſtypalæa* & *Ios*, quas plerique Sporadas, Stephanus & Euſtathius Cycladas eſſe ſtatuunt. Sunt qui *Amorgon* inſulam, ex qua ἀμόργη purpuræ genus, & ἀμόργινα ἱμάτια *amorgina veſtes* ſeu purpureæ, per literarum inverſionem fieri volunt ex Hebræo ארגמן *argaman*, quo purpuram ſignificari nemo
B eſt qui neſciat. Favet quod in Etymologo, in voce ἀπομόρξατο, ἀμόργινα ἱμάτια redduntur τὰ πορφυρᾶ, & ἀμόργη, εἶδος βοτάνης πορφυρᾶς. Sed & in Euſtathio ἀμόργη eſt πορφύρα κατὰ γλῶσσαν. Et in Stephano ἀμόργινος χιτών, χρῶμα τι ἴδιον. Et in Suida ἀμόργινα, χρῶματος εἶδος ἀπὸ νήσου Ἀμοργοῦ ὄντος. Aliis tamen placet veſtes amorginas à materia dici, quia ἀμοργὶς aliquid eſt byſſo ſimile vel carpaſo (Gall. *creſpe*) in veſtium uſum olim adhibitum. Suidas: Ἀμόργινον, ὅμοιον βύσσῳ καὶ πολυτελὲς *Amorginum, byſſo ſimile & pretioſum.* Item: ἔστι δὲ ἡ ἀμοργὶς, ὅμοιον ἀλιπίστῳ λίνῳ. περιαλεπίζουσι δὲ αὐτὸ καὶ ἐργάζονται. Ἔστι δὲ σφόδρα λεπτὸν ἀπὸ (lege ὑπὲρ) τὴν βύσσον ἢ τὴν κάρπασον *Amorgis autem eſt quid ſimile lino decorticato quod decorticant & elaborant. Eſtque id tenuiſſimum ſupra byſſum aut carbaſum.* Etymo-
C logus: Ἀμοργὶς δὲ τὸ καλάμου τὸ ἀνθῆλες τὸ λεπτότατον μέρος ὅθεν ἀμόργη *Amorgis in lini calamo eſt pappi vel lanuginis pars tenuiſſima ex qua fit amorge.* In eadem ſententia ſunt Heſychius, Julius Pollux, Harpocration, Lexici Attici Author Pauſanias, Phavorinus, alii. Atque id verum eſſe ſuadet quod in Æſchine ἀμόργινα & ἔργα λεπτὰ ſunt ſynonyma. Γυναῖκα, inquit, κατέλιπεν ἀμόργινα ἐπισταμένην ἐργάζεσθαι, καὶ ἔργα λεπτὰ εἰς ἀγορὰν ἐκφέρουσαν *mulierem reliquit quæ amorgina perite elaborabat, & opera tenuia deferebat in forum.* Nec minus lucis in Ariſtophanis loco ex Lyſiſtrata, in quo mulierem tædet τῆς ἀμοργίδος ἣν ἄλοπον οἴκοι καταλέλοιπε *Amorgidis quam domi reliquit nondum decorticatam.* Adde ex μαλθακοῖς Cratini ἀμοργὸν βρυτίνην *amorgon* ſeu linum *brytinum*, id eſt Heſychio inter- Vide Salm. in
D prete byſſinum ſeu bombycinum uno verbo ſericum. Omnino igitur ἀμοργὶς vel Solin. p. 1125.
ἀμοργὸς eſt lini genus in Amorgo inſula naſci aut elaborari ſolitum. Julius Pollux: τὰ δὲ Ἀμόργινα γίγνεσθαι μὲν τὰ ἄριστα ἐν τῇ Ἀμόργῳ· λίνα δ' ἂν καὶ ταῦτα εἶναι λέγουσιν *Amorgina autem optima in Amorgo fieri dicunt, eaque etiam eſſe linea.* Tamen amorgen pro purpura, & amorgina pro purpureis ideo ſumi ſuſpicor, quia colore purpureo plerumque imbuebantur. Qua ipſa de cauſa byſſus quoque pro In Phaleg.
purpura uſurpatur, ut ſuo loco diximus. Interim *Amorgon* à Phœnicibus appel- lib. 3. c. 4.
latam eſſe crediderim אם אורגין *em oregin* matrem textorum vel inſulam אים *om* aut עם אורגין *am-oregin* gentis textorum, aut etiam הם אורגין *ham-oregin* copiæ textorum; voce הם *ham* ex המון *hamon* contracta, ut in אברהם *Abraham*
E De Aſtypalæa jam dictum inter Caricas inſulas.

Ios inſula Homeri ſepulchro veneranda, & matris Homeri natalibus, dicta putatur ἀπὸ Ἰώνων οἰκησάντων, *ab Ionibus incolis*, ut & à Lydis *Lydias*, & *Phœnice*

à Phœ-

à Phœnicibus. Quippe etiam his nominibus inſignitur apud Stephanum. At A
cum linguæ Græcæ ratio non ferat ut *Jos* dicatur ab Jonibus, *Jon* puto Phœni-
1 Reg.15,20. ces עיון *Iion* expreſſiſſe. Cujus nominis urbs fuit in Judæorum tribu Nephthali,
2 Reg 15,29. ab agro lapidoſo, niſi fallor ſic appellata. Hebræis enim עי *i*, plur. עיים *ijim*
2 Par.16,4. vel עיין *ijin*, eſt acervus lapidum, ut Chaldaice יגר *iegar*, & Græce λιθώσεων in Aquila Pſal.79,2. Ita exponit Hieronymus epiſt.135 ad Suniam & Fretellam. Hinc Aquila Mich.3,12. καὶ Ἱερουσαλὴμ λιθολογηθήσεται *& Jeruſalem in lapidum congeriem redigetur*, pro Ebræis עיין תהיה. *Jon* igitur inſulam ex ipſo nomine lapidoſam fuiſſe colligo. Saxoſam certe deſcribunt multi eorum qui Homeri meminerunt ibi ſepulti. Paulus ſilentiarius Anthol. lib.3. cap.25. B

——θεῖον Ὅμηρον
Κλεινὸς ἐπ' αἰγιάλῳ τύμβος ἔχει σκοπέλῳ.
——*vatis Homeri*
Oſſa ſub æquorea rupe ſepulta jacent.

Et de eodem Antipater Sidonius:

Ἀδ' ἔλαχεν νασῖτις Ἴυ σπιλάς.
Saxo hic condit Jo circumflua.

Et Alcæus Meſſenius,

Καὶ νέκυν ἀκταίῃ θῆκαν ὑπὸ σπιλάδι.
Oſſaque littorea compoſuere petra. C

Homerus nimirum è Samo Athenas profecturus, ad hanc inſulam appulit, & in ſaxoſo littore morbo correptus interiit & ſepultus eſt. In vertice rupis erat oppidum, è quo καταβαίνοντες αἰεί τινες τῶν ἐκ τῆς πόλιος, ἀπεσχόλαζον παρὰ τῷ Ὁμήρῳ *oppidanorum aliqui ſubinde deſcendentes ægrotanti Homero operam dabant*, Herodotus in vita Homeri.

Strabo dicam ſcribit Artemidoro quod *Prepeſinthum*; *Gyarum* & *Oliarum* Cycladibus accenſeat; Tamen de *Gyaro* Varro & Hyginus, & de *Oliaro* Plinius Stephanusque idem ſentiunt. De *Prepeſintho* præter Geographos, eosque numero pauciſſimos, non meminit ullus veterum quod quidem ſciam. Nempe propter ſaxa aut arenas deſerta fuit inſula. Sed propter ſaxa potius, ut ſuſpica- D
mur. Nam *Prepeſinthum* dici puto pro *Treteſintho*, (quomodo πίσυρες, pro τέσσαρες, πέμπε pro πέντε, Πίγρης pro Τίγρης, Περκώπη pro Περκώτη, *Palmyra* pro תדמור *Tadmor*, σπολὴ pro στολὴ, σπάδιον pro στάδιον &c.) Et *Treteſinthum* pro טרטישית *Tartiſith*, quaſi Saxoſam dixeris. Syris enim & Phœnicibus טרשא *tarſa* & prima geminata טרטישא *tartiſa* ſaxum aut rupem ſonat.

Gyarus vel *Guarus* Γύαρος unde dicatur colligere eſt ex hiſtoria veteri quam ita attingit Plinius lib. 8. cap. 29. *M. Varro author eſt &c. ex Gyaro Cycladum inſula incolas à muribus fugatos.* Et cap. 57. *Theophraſtus author eſt in Gyaro inſula, cum incolas fugaſſent, ferrum quoque roſiſſe eos.* Et Stephanus Byzantius, Ἀντίγονος δ' ὁ Καρύστιός φησιν, ὅτι ἐν ταύτῃ οἱ μύες διατρώγουσι σίδηρον *Antigonus Caryſtius mures in ea ferrum rodere aſſerit.* Quæ & apud Suidam legas in verbo Γύαρος. E
Phœnices igitur credibile eſt Γύαρον appellaſſe inſulam עכור *acvar* vel כור *cuar*,

Phœ-

A Phœniciâ aphæreſi quam ſæpe obſervavimus, id eſt inſulam muris, Mus Hebraice eſt עכבר *acbar*. Sed עכבר *acbar* & עכור *acvar* idem ſunt, quomodo פרבר *parbar* & פרור *parvar* loci pars exterior, סרבל *ſarbal* & סרול *ſirval* ſaraballum, תסבר *thisbar* & תסור *thiſvar* theſaurus, אבה *aba* & אוה *ava* avere, expetere, אברקסין *abracſin* & אורקסין *avracſin* braccæ. Ex *acuar* vel *cuar* factum Γύαρος *Guarus*, ut Ἄγβαρος *Agbarus* ex אכבר *acbar*, *Argo* navis ex ארכא *arco* & ſimilia.

Oliarum ex Heraclide jam probavimus Sidoniorum eſſe coloniam. Sed nos latet ratio nominis. An ut inſula *Membliarus* à conditore *Membliaro* dicta eſt, ita etiam *Oliarus* ac Oliaro, qui forte Hebræis אריאל *Ariel*, id eſt leo Dei? Fuit id virorum fortium cognomen apud Moabitas 2. Sam. 23, 20. & 1. Paral. 11, 22. In
B *Oliaro* ex *Ariel*, R & L transpoſita ſunt, ut in *Calari* pro *Carali*, & *beryllo* ex בלור *belur*, & κλῆρος ex גורל *goral*, & *Siluribus* ex סרול *ſirval*, ut ſuo loco dicetur, & *calaſiris* ex קרסל *carſol*, id eſt talô. Ægyptiis enim *calaſiris* erat ποδήρης χιτώνιον *talaris toga*: & περὶ τὰ σκέλια crura ambiens, ut habetur in Herodoto.

Sequuntur ex Ptolemæo *Philocandrus* & *Sicinus*, quam etiam agnoſcit Mela. *Philocandrus*, aliis *Pholegandrus* ex Heſychio *Phlegandrus* eſt פלך גנדרי *phelec-gundari* tractus lapidoſus. Qua notione vox גנדרי *gundari* uſurpatur à Talmudicis in tract. *Bava metſia*. Recte me conjectaſſe doceant hæc Strabonis lib. 10. quæ inde deſcripſit Stephanus: Φολέγανδρος ἣν Ἄρατος σιδηρείην ὀνομάζει διὰ τὴν τραχύτητα. *Pholegandrus quam Aratus ferream vocat propter aſperitatem.* Arati
C verſus ſic habet;

> Ἀντοῖ, σὺ μένεις γε σιδηρείη Φολεγάνδρῳ
> *O Latona tenet nunc ferrea te Pholegandrus.*

Male legitur μένεις γε, quod non patitur metri ratio.

Prope Pholegandrum eſt *Sicinus*, de quâ præter Melam & Ptolemæum meminit etiam Scylax, & Apollonius lib. 1. verſ. 624. & apud Scholiaſtem Theolytus, Xenagoras, Cleon Curienſis, & Aſclepiades Myrleanus. Quidam *Sicynum* & *Sicenum* vocant, & priſco nomine *Oenoen*. Plinius lib. 4. cap. 12. *Sicynus quæ antea Oenoë*. Strabo lib. 10. ἀπὸ δὲ τῆς Ἴου πρὸς ἑσπέραν ἐστὶ Σίκηνος. *Ab Iô inſulâ verſus occaſum eunti eſt Sicenus*. Stephanus: Σίκηνος, νῆσος περὶ τὴν Κρήτην, ὡς Στράβων δε-
D κάτῃ, αὕτη Οἰνόη πρότερον ἐκαλεῖτο *Sicenus inſula circa Cretam, ut ait Strabo lib. 10. Ea ante vocabatur Oenoe*. Nempe διὰ τὸ εἶναι ἀμπελόφυτον *quia vitibus conſita eſt*, ut placet Etymologô & Apollonii Scholiaſti. Tamen Apollonius utrumque nomen è fabulis repetens Thoantem Lemni Regem in arca hûc delatum narrat ex *Oenoe* nymphâ *Sicinum* peperiſſe: unde factum ut inſula prius *Oenoe*, deinde *Sicinus* diceretur. Et apud Scholiaſtem, etiam Xenagoras Sicini nomen deducit ἀπὸ Σικίνου υἱοῦ Θόαντος καὶ Νηΐδος νύμφης, pro quo Etymologus ἀπὸ υἱοῦ Θόαντος Σικίνου καὶ νύμφης Οἰνοναΐδος. Utrobique legendum Οἰνηΐδος id eſt *à Sicino Thoantis filio & nympha Oeneidis*, quæ aliis eſt Oenoë. Mihi *Sicinus* tam fabuloſus quam *Oenoe*
E vel *Oeneis*. Et *Sicinus* vel *Sicenus* inſula dicta videtur à paupertate: Quia סכן *ſiccen* Hebræis eſt indigere. Miſera enim erat inſula & ignobilis. Proinde apud Laertium Solon Pholegandrum & Sicinum tanquam inſulas obſcuri nominis & parvæ rei ita opponit Athenarum celebritati:

 A

Εἴθ' ὤφελον ἐγὼ Φολεγάνδριος ἢ Σικινίτης,
ἀντί γ' Ἀθηναίου πατρίδ' ἀμειψάμενος,
Pro terra mihi Cecropia Pholegandrus ut eſſet,
Aſpera vel Sicinus patria terra velim.

Superſunt *Melus* & *Cimolus*, quas licet à Delo multum diſſitas, & Cretæ longe propiores, tamen pro Cycladibus habent Artemidorus & Strabo. Ut de Plinio & Stephano taceam qui de Melo idem ſentiunt. *Melos* inſula fuit πολυώνυμος. Eadem enim dicta eſt *Mimallis* vel *Mimalis*, & *Memblis*, & *Byblis* aut *Byblos*. & *Zephyria*, & *Siphnus*, & *Acytus*, & *Laſtus*. Quod probant hæc loca veterum. Solinus: *Melos, quam Callimachus Mimallida dixit*. Plinius: *Melos cum oppido quam Ariſtides Byblida appellat, Ariſtoteles Zephyriam, Callimachus Mimallida, Heraclides Siphnon & Acyon.* Heſychius: Μιμαλλὶς, ἡ νῦν Μῆλος, *Mimalis qua nunc Melos.* Idem: Μεμβλὶς, Μῆλος ἡ νῆσος *Memblis, Melos inſula.* Item: Λάςος. ὁ Ἀκραγὰς τὸ παλαιὸν, καὶ ἡ Μῆλος *Laſtus Acragas olim, & Melus.* Stephanus: Βύβλος ἐκλήθη ἀπὸ τῶν Βυβλίων Φοινίκων *Byblus appellata eſt à Bibliis Phœnicibus.* *Melon* à mali rotunditate plerique dici volunt, quia *Melos* Plinio authore *inſularum rotundiſſima eſt.* Feſtus à *Melo qui ex Phœnice ad eandem fuerat profectus.* B

Sed Hebraice מלא *melo* eſt plenitudo vel expletio. Itaque inſula מלא *Melo* eſt inſula plenitudinis, vel inſula expletionis. Quod nomen quô pertineat jam disquiremus. Rem de hâc inſulâ refert Philoſophus in libro Mirabilium quæ ſuperat omnem fidem: Φασὶ δὲ ἐν Μήλῳ τῇ νήσῳ ἐν τοῖς ἐξορυσσομένοις τόποις τῆς γῆς πάλιν ἀναπληρώματα γίγνεσθαι. *In Melo inſulâ ferunt in effoſſis terra locis, expletiones rurſus fieri.* Vult in effoſſæ locum terram aliam ita ſuccedere, ut foſſa per ſe repleatur. Quod miraculum ſive verum ſive fictum, ſi modo fuit creditum, potuit dare nomen inſulæ. Ita ut dicta ſit inſula מלא *melo*, ſeu quod idem eſt ἀναπλήρωμα *repletionis*, id eſt in qua foſſæ excavatæ aggeſti terrâ per ſe replentur. C

Præterea Hebræis מלא *melo* vel מלאה *melea*, id eſt plenitudo, cum de frugibus agitur, maturitatem ſonat. Sic Exod. 22, 28. מלאתך *plenitudinem tuam &c. non tardabis reddere.* Plenitudinem, id eſt maturas fruges, quomodo reddunt Junius & Tremellius, Selomonē ſequuti, qui hic habet כשתתמלא תביאתך להתבשל *cum fructus tuus plene maturus erit.* Et Num. 18, 27. והמלאה מן היקב *& ut plenitudo è torculari* ab iiſdem vertitur, *& ſicut maturus liquor ex torcularis lacu.* Et à Jarchio ſimiliter מלאה, לשון בישול תבואה שנתמלאת *plenitudo, id eſt, maturitas fructus qua plena eſt.* Rurſus Deut. 22, 9. המלאה *plenitudo*, in Junio eſt *fructus maturus.* Neque aliter reddit Kimchius in Lexico. Alii plenitudinē fructuum pro copia & ubertate ſumunt, ut Deut. 33, 16. *de frugibus terra, & de plenitudine ejus.* Utrovis ſenſu ſumpſeris in Melon inſulam mire congruet, quæ & fructus tulit uberrimos, & tam mirâ ratione matureſcentes ut jure merito potuerit inde denominari. Soli ſcilicet fuit tam portentoſa feracitas, ut fruges intra triceſimum diem perfectè matureſcerent, & ſementis à multis fieret propemodum in ipſâ meſſe, nec agricolæ tam tardo quicquam inde decederet. Theophraſtus D E

de

A de cauſis plantarum l. 4. c. 12. τὸ γὰρ αὖ περὶ Μῆλον συμβαῖνον τῆς τελειώσεως, ὥς τε τὸ ὕστατον σπείροντα θερίζειν ἅμα τοῖς πρώτοις ἐπὶ τὴν χώραν ἀνοιστέον ὡς εὔτροφον. *Quod enim in Melo accidit de maturitate frugum, ut qui ſerit noviſſimus una cum primis metat ad terram eſt referendum, ut quæ ſit maxime ferax.* Idem multo expreſſius de hiſt. plant. lib. 8. cap. 3. Ἐν Μήλῳ δέ τι θαυμασιώτερον λέγουσιν. Ἐν γὰρ τριάκοντα ἡμέραις θερίζουσι. Διὸ καὶ λέγειν αὐτοὺς ὅτι μέχρι τούτου δεῖ σπείρειν, ἕως ἂν εἴδῃ τις δράγμα. Γίνεσθαι δὲ οὔτε ὄψιμα ταῦτα, οὔτε πολλὰ (lege φαῦλα) παρ' αὐτοῖς. Δεινὴν δέ τινα διαδοῦναι τὴν χώραν τροφήν. Καὶ γὰρ εἶναι σιτοφόρον μὲν καὶ ἐλαιοφόρον ἀγαθήν, ἀμπελοφόρον δὲ μετρίαν. *In Melo autem ajunt aliquid mirabilius contingere. Sata enim ibi me-*
B *tunt intra trigeſimum diem. Proinde ſerendum eſſe dicunt, donec quis viderit manipulum. Et ſic ſata nec ſerotina, nec vitioſa eſſe apud ipſos. Totamque adeo regionem uberrimum ferre alimentum, cum triticum & oleas affatim, vitesque etiam modice ferat.* Hæc vera eſt interpretatio loci quem usque adeo non intellexit Gaza ut reddiderit plane in contrarium ſenſum. Virum enim alioqui doctum turbavit vox πολλὰ quam in φαῦλα mutavimus, ſic poſtulante ſenſu. Φαῦλα id eſt *vitioſa*, ut in eôdem capite δόλιχος φαῦλος καὶ ἐρυσιβώδης *phaſelus vitioſus & æruginoſus.* Itaque frumenta in Melo ſata Theophraſtus negavit eſſe φαῦλα vitioſa, etiamſi ſero ſerantur. Non negavit eſſe πολλὰ multa: Neque enim id cohæreret cum ſermonis totâ ſerie. Nec regio in quâ fruges propere quidem ſed parce matureſce-
C rent diceretur eſſe εὔτροφος, & σιτοφόρος ἀγαθὴ, & δεινήν τινα διαδοῦναι τροφήν. Nec præferretur Siciliæ Mylis, ubi terram dixerat reddere trigeſimum fœnus. Itaque jam nulli obſcurum *Melon potuiſſe* dici à Phœnicibus ארץ מלא *terram Melo*, id eſt plenitudinis, vel ubertatis nomine, vel maturitatis frugum; Item ארץ ממלא *terram memalle* vel ממליא *mamli*, quaſi dicas terram complentem, id eſt ad plenam maturitatem brevi ſpatio perducentem. Atque ut ex *memalle Mimallis & Mimalis*, ita ex *mamli* deflexa *Memblis* & *Byblis*, M & B permutatis: Cujusmodi παραγράμμασι nihil frequentius apud Græcos. Talia τέρμινθος & τερέβινθος, μύρμηξ & βύρμηξ, μίλλειν & βίλλειν, μυρσίνη & βυρσίνη. Nec puto aliud eſſe cauſæ cur terram in Melo effoſſam ſtatim repleri fabulentur, quam quod in
D ſulcis vomere ductis ſemen ſtatim progerminans & protuberans vulnus terræ inflictum aliquo modo ſarciat, & cicatricem obducat. Huc facit quod ut docuimus Phœniciâ phraſi terra complere dicitur cum frugibus maturitatem affert. Unde & מלא *male* plena dicitur ſtipula cum eſt matura Nahum. 1, 10. Ita interpretantur Kimchius & Selomo. De cætero frugum in Melo tam præcox maturitas naturæ ſoli tribuenda quod calidum eſt & ſulphureum. Dioſcorides lib. 5. c. de ſulphure: γεννᾶται δὲ πλεῖστον ἐν Μήλῳ καὶ Λιπάρᾳ *naſcitur autem plurimum in Melo & Lipará.* Plinius lib. 35. c. 13. *Naſcitur in inſulis Æoliis inter Siciliam & Italiam, quas ardere diximus, ſed nobiliſſimum in Melo inſula.*

Melos etiam *Zephyria* dicitur. Stephanus: Βύβλος ἐκλήθη ἀπὸ τῶν Βυβλίων Φοι-
E νίκων, ἀλλὰ καὶ Ζεφυρία *Byblus appellata eſt à Byblis Phœnicibus, ſed & Zephyria.* Plinius: *Ariſtides Byblida appellat, Ariſtoteles Zephyriam.* Quod nomen ita factum à ſitu, ut ſimul imitetur Phœnicium צריפא *zeriphua*; Quaſi aluminoſam

vel aluminariam dixeris,propter alumen optimum in eâ naſcens.Dioſcorides lib. 5. poſtquam egit de Ægyptio alumine: Γεννᾶται δὲ καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ τόποις, ἐν Μήλῳ, ἐν Μακεδονίᾳ &c. *Naſcitur etiam in aliis locis,in Melo,in Macedoniâ,&c.* Plinius lib. 35.c.15. *Laudatiſſimum* (alumen) *in Ægypto,proximum in Melo.* Et paulo poſt: *Optimum ex omnibus quod Melinum vocant,ab inſula Melo ut diximus. Nulli vis major neque aſtringendi,neque denigrandi,neque indurandi. Nullum ſpiſſius.* Item: *Ad omnia quæ in cæteris generibus diximus,efficacius intelligitur ex Melo advectum. Melon* igitur *Zeriphiam* dictam fuiſſe conjectamus quia צריפה *Zeripha* eſt alumen. צ per z efferimus ut veteres in צור *Zor* & צוער *Zoar* & ſimilibus. Sub Auguſto plures Judæos in hâc inſulâ habitaſſe planum eſt ex Joſepho Antiq. lib. 17. cap. 14. & belli Jud. lib. 2. cap. 5.

Ut à *Cimolo Cimolia*,ſic à *Melo* dicitur terra *Melia* vel *Melias*.Meminit Theophraſtus in libro de lapidibus,ubi poſtquam recenſuit quatuor terræ genera quæ olim in precio fuere, Meliam,Cimoliam,Samiam & Tymphaicam è quâ fit gypſum,de Meliâ hæc addit: χρῶνται δ' οἱ γραφεῖς τῇ Μηλίᾳ δὴ μόνον, vel ut magnus Salmaſius τῇ Μηλιάδι μόνον *Pictores autem nonniſi Meliâ* (vel *Meliade*) *utuntur.* Sunt qui cinerei coloris fuiſſe volunt. Dioſcorides lib. 5. Ἡ δὲ μηλία τὴν μὲν χρόαν καὶ αὐτὴ ἐστιν ἐμφερὴς Ἐρετριάδι τῇ σποδοειδεῖ. *Melia autem & ipſa colore eſt ſimilis Eretriadi cinereæ.* Melia tamen id ipſum eſt quod *melinum* de quô Plinius lib. 35. cap. 6. *Melinum candidum & ipſum eſt,optimum in Melo inſulâ.*& cap. 7. *Quatuor coloribus ſolis immortalia illa opere fecere,ex albis melino,&c.* Sed *melia* duplex fuit,una medicorum quæ cinerea , altera pictorum quæ candida. Hæc Latine *melinum* dicitur in Plauto,Vitruvio,Plinio,& Paulo Juriſc. Rurſus ab hoc melino diverſum μήλινον χρῶμα. Qui color idem cum luteo,ut recte obſervat Salmaſius.Neq; enim à Melo inſulâ,ſed ἀπὸ τῶν μήλων à malis,ſumpſit denominationem.

Plaut. Moſtell. Vitruv. lib.7.c.7. Paul. Pandect. lib.31.

Melo vicina eſt Cimolus,à quâ Cimolia terra eſt inter cretæ ſpecies. Plinius lib.35.cap.17. *Cretæ plura genera. Ex iis Cimoliæ duo ad medicos pertinentia, candidum & ad purpuriſſum inclinans.* Hinc Ovidius lib. 7. Metam.

—*cretoſaque rura Cimoli.*

Ad medicinam quid conferat medicorum filii pluribus docent. Sed ejus uſum in veſtibus poliendis & deſquamandis nullibi reperies uberius quam in Plinio. Ex cinere,nitrô & cimoliâ veteres fecerunt lixivii genus quô in balneis ſordes eluebant. Ariſtophanes in Ranis,

Ὁ πονηρότατος βαλανεὺς, ὁπόσοι
Κρατοῦσι κυκησιτέφρου
Ψευδονίτρου τε κονίας
Καὶ Κιμωλίας γῆς.
Balneator omnium peſſimus,quotquot
Tractant turbantem cineres
Falſoque nitro mixtum pulverem,
Et Cimoliam terram.

Ad quæ verba Scholiaſtes: ἡ Κιμωλία νιτροποιὸς γῆ ἐξ ἧς τὸ νίτρον *Cimolia terra nitri-*

A *nitrifica ex qua nitrum.* Hinc in Dionyſium Euſtathius: ἡ Κίμωλος περὶ Κρήτην, ἐξ ἧς ἡ Κιμωλία γῆ, ἐπιτηδεία εἰς νίτρου κατασκευὴν *Cimolus circa Cretam, ex qua Cimolia terra, apta ad nitri præparationem.* Et Dioſcorides lib. 2. cap. de felle: σὺν νίτρῳ ἢ γῇ Κιμωλίᾳ σμῆγμα κράτιστον *cum nitro aut terra Cimolia ſmegma optimum.* Inde factum ut Talmudici hæc promiſcue ſumentes *nitrum* Jerem. 2, 22. per *Cimoliam* explicaverint. Locus Jeremiæ ſic habet: *Si laveris te* בנתר *nitro, & multiplicaveris tibi* ברית *borith*, id eſt herbam fullonum, puta στρούθιον aut ſaponariam. Et ad illum Talmudici נתר ובורית קמוליא ואשלג לכבס בגד *nitrum & borith* id eſt *Cimolia & asleg ad lavandam veſtem parvam.* Abſurde, cum parvæ & magnæ ve-

B ſtes eodem modo laventur. Itaque pro בגד קטון (*beged caton*) *veſtem parvam*, legendum בגד כתום (*beged cathum*) *veſtem maculatam.* *Asleg* eſt Perſicum Dalech. l. 7.
aslengi. Arabes vocant כנדס *condus*; Græci στρούθιον, unde στρουθίζειν, id eſt τῷ στρουθίῳ c 13 Avic. l. 2.
καθαίρειν, Romani *radiculam* & *herbam lanariam*, quia ut Plinius author eſt Dioſcor. l. 2.
lavandis lanis ſuccum habet, mirum quantum conferens candori mollitiæque. Plin. 19. c. 3.
Phœnices in auctario Dioſcoridis σουεὶς id eſt שורש *ſores* radicem, quomodo Romani *radiculam* & *radicem.* Columella: Col. lib. 11.

> — *à Syriaque venit qua ſemine radix.*

quoniam, teſte Plinio, *nihil fere excepta radice ſtruthion eſt.* Hæc Talmudici vete- Plin. l. 24. c. 11.
res non imperite. Sed ad utramque vocem Gemariſtæ ſunt ridiculi. In Gemarâ

C enim *Cimolia* explicatur à R. Juda עשב שמיבשין אותו וטוחנין אותו ור וחצין בו את ידיהם והוא מוציא את הזוהמא *herba quæ arefacta & commolita lavant manus ut eluantur ſordes*, quod pertinebat ad *asleg.* At *asleg* vel שלגא *ſalga* R. Samuel, ab iis ſcilicet edoctus qui in mare deſcendunt, vult id eſſe quod reperitur בנוקבי דמרגניתא in foraminibus margaritarum, & inde educitur נרמצא דפרזלא ſtylo ferreo; Quo nihil fingi potuit ineptius. Cimoliam Avicenna poſt doctorem quendam חנין *Hanin* peti dicit è loco maritimo cui nomen eſt אלסיראף *Aſſiraph* vel *Alſiraph.* *Siraph* eſt urbs Perſidis notiſſima in littore maris Perſici ad gradum ab Æquatore XXIX. de quâ Nubienſis clim. 3. part. 6. & Geographorum alii. Sic Cimoliam Theſſalicam, & Lyciam, & Sardam, & Um-

D bricam laudat Plinius. Tamen proprie Cimolia dicitur quæ è Cimolo eſt. Adeoque cum Talmudicis & Chaldæo paraphraſti גומא *guma* ſit foſſa, & אהל *ahal* vel Job. 9, 30. &
אוהל *ohal* inter genera ſmegmatum, fallor aut compoſita voce *Cimolos* à Phœni- 39, 27.
cibus גום־אוהל *gum-ohal* dicebatur, id eſt foſſa ſmegmatis, propter terram ſaponariam quæ ex ea eruebatur. Cimolia enim paſſim definitur γῆ σμηκτὶς *terra ſmectis* aut *ſaponaria.* Sic in Hippocrate σμηκτίδα γῆν Galenus & Erotianus exponunt τὴν Κιμωλίαν. Et in Julio Polluce lib. 10. cap. 31. γῆ σμηκτρὶς juxta Nicocharim id ipſum eſt quod Ariſtophanis Κιμωλία γῆ.

Cyclas, quod unum supereſt Phœnicibus, dicta eſt גיגלא *gigla* pro גלגלא *gilgla*, ex Ebr. גלגל *gilgal* quod circulum ſonat. Prius L eſt omiſſum, ut in קיקלא *kikla*

E ex קלקל *kilkal.* Itaque ex *gigla* κύκλος & Κυκλάς. G & C permutari paſſim jam ſæpe monuimus. At Sporas iiſdem erat פזורה *Pzura* vel פזירא *Pzira*, ut פזר *pazar* vel *pzar* σπείρειν ſpargere. Phœnicium PZ Græci mutarunt in SP propter ſoni inſolentiam ut CS in SC in *Sciatho* ex קשיתא *Cſiatho*, & TS. in ST in *Boſtra* ex

בצרא *Botſra* & *Meſtrem* ex מצרים *Muſraim*, & TN in NT in *Ponto* ex בטנא A
Botno, & SL in LS in ἅλς ex אשלא *aslo*.

CAPUT XV.

Phœnices in Creta & vicinis inſulis.

QUò appulerit Aſterius Europâ raptâ. Ejus frater *Atymnus* cultus à Gortyniis. *Atymnus* id eſt תימן *Theman*. *Europa*. חוראפא à candore faciei, Junonis pigmentum illi datum. Europa cur *Hellotia* dicta, & Europæ corona *Hellotis*, & *Hellotia* feſtum. An ab הלות *halloth*, id eſt epithalamium canere? Mos coronandi nuptas antiquiſſimus. Coronæ Europæ, Ariadnes, Proſerpinæ. Ejusdem ritus in Scripturâ veſtigia. *Itanus* urbs Cretæ a Phœnice *Itano* i. e. אתן *Ethan*. *Itamus* עיטם idem. *Creth* vel *Ceretha* vel *Creta* Palæſtinæ regio cujus incolæ *Cerethæi* & *Cretes*, Gaza *Minoa* dicta tanquam à *Minoe*; *Menois* urbs ibid. *Marnas* Gaza cultus pro Jove Cretenſi. Cerethæi vel Palæſtinæ Cretes ſagittis maximè valuere. Eadem Cretenſium arma perpetua. Quod alii à Minoe, alii ab Apolline arceſſunt, aut Saturno & Curetibus. Strabo emendatus. Arcus Creticus. Calami Cretici. Sagittandi ſtudium ad ſitum regionis referri. Inde Cretes dicti ut כרתי *Cretim* Sagittarii Palæſtinæ. *Membliarus* vel *Membriareus* i. e. ממרא הראש *Mambre baros*. Dux Mambre Cadmi cognatus in Thera inſula. Membliari pater *Poecilus* i. e. *Picol*. Theras à Cadmo octavus Theræ nomen dedit. Inde Battus qui Cyrenas condidit. *Membliarus* inſula prope Theram quæ & *Anaphe* Stephanus emendatus. *Anaphe* unde dicta. Delo & Anaphæ multa communia. Philonis error. *Anaphe* ענפה i. e. *Anepha* ramoſa, opaca, Ortelius notatus. Anaphæi ſacra Apollinis cum conviciis celebrant. Iisdem periculum à perdicibus. B

IN Cretæ urbe Gortyna ad Lethæum amnem, ad quem Europa rapta appulit C
Aſterius, colebatur Europæ frater *Atymnus*. Solinus capite undecimo ex magni Salmaſii emendatione: *Gortynam amnis Lethæus præterfluit, quo Europam tauri dorſo Gortynii ferunt vectitatam. Iidem Gortynii & Atymnum colunt Europæ fratrem, ita enim memorant.* *Atymnus* id eſt תימן *Teman*, ut *Atabyrius* תבור *Tabor*. Polyb. l. 5. Et Europa eſt חור אפא λευκοπρόσωπος. Hujus ſcilicet formam quanti fecerint priſci mortales docet fabula de puella nomine Angelo Jovis & Junonis filia, quam ajunt κλέψαι τὸ τῆς Ἥρας μύρον, ᾧ τὸ πρόσωπον αὐτῆς αἴθον λὼ χριόμενον, καὶ δοῦναι Εὐρώπῃ τῇ Φοίνικος θυγατρί. *Junonis pigmentum ſurripuiſſe, quo peruncta facies ſplendorem conciliabat, & Europæ dediſſe Phœnicis filiæ.* Hæc Theocriti Scholiaſtes Idyll. 2. Europam *Hellotiam* appellaſſe veteres ſcribit Ety- D
mologus, ὅτι οἱ Φοίνικες τὴν παρθένον Ἑλλωτίαν καλοῦσιν *quia Phœnices virginem Hellotiam vocant*. Sed & in Heſychio Ἑλλωτὶς eſt Europa, & ἑλλωτὶς *Europæ corona textilis viginti cubitorum* & Ἑλλώτια Europæ feſtum in Creta. Et in Stephano, vel Hermolao ſi mavis, Gortyna urbs de Cretenſi Europæ nomine dicebatur olim Ἑλλωτίς. Ellotiæ porro nomine virginem ſignificari, ut tradit Etymologus, mihi non fit veriſimile. Quorſum enim à Cretenſibus virgo dicta fuerit, quæ virgo non erat amplius, cum in Cretam appulit? Præterea lingua Phœnicum עלמא *alma* virgo dicebatur, non *Hellotis* nec *Hellotia*. Hieronymus in Eſaiam: *Lingua Punica quæ de Hebræorum fontibus manare dicitur, propriè virgo ALMA appellatur.* Si tamen in his vocibus, ut in plerique Creticis, quod ſpero me docturum E
alias ſi dederit Deus, Phœnicium quid latet, putaverim eſſe referendas ad Hebræorum הלות *halloth*, quod & in genere *laudare eſt*, & in ſpecie ὑμεναιοῦν *epithalamium canere*. Sic Pſal. 78, 63. *virgines ejus* לא הללו *non fuerunt laudatæ:* ſupp.

A ſupp. nuptiali carmine, id eſt innuptæ manſerunt: Antecedens pro conſequente. Ita accipiunt Hebræi omnes. Et in Thalmude paſſim הלול *laus* eſt nuptiale carmen vel feſtum: & בית־הלול *domus laudis*, domus in qua celebrantur nuptiæ: Et in Jonathanis paraphraſi Exod. 2, 1. גיננא דהלולא *thalamus laudis* ſumitur pro nuptiali thalamo. Itaque ab הלות *halloth* vel *helloth* Hellotia dici potuere à Cretenſibus Aſterii & Europæ feſta epithalamia, quæ renovabantur quotannis. Potuit & ex eadem cauſa Hellotis dici ipſa Europa, & Gortyna urbs pæne in umbilico Cretæ, in quam convenire mos erat feſtum illud celebraturos. Denique Ἑλλώτις ςέφανος dicta fuerit ob hoc ipſum Europæ corona nuptialis. Antiquiſſimi B enim eſſe moris quod ſponſæ coronantur, ut alia taceam, docet corona Ariadnes, ex auro & Indicis gemmis ipſo die nuptiarum illi à Venere indulta, & deinceps in cœlum translata. Vide Aratum, & Germanicum, & Feſtum Avienum in phænomenis. & Hyginum lib. 2. & Tertullianum de corona militis cap. 7. & 13. Et Claudianum lib. 2. de raptu, ubi agens de Proſerpina, quæ caput floribus redimiebat paulo ante raptum, ad hunc morem ita alludit,

—— ſeſeque ignara coronat,
Augurium fatale thori.

Proinde in ſacris ſcriptoribus multa reperire eſt veſtigia hujus moris. Ut Cantic. 3, 11. *Videte, filiæ Sion, Regem Solomonem, cum corona qua mater illum coronavit in die* C *ſponſaliorum ejus.* Et Ezech. 16, 12. *Cum viderem te quod ecce tempus tuum eſſet,* (id eſt ætas nubilis) *convenit tecum in fœdus, ait Dominus Deus, ut nuberes mihi, Et poſui &c. coronam decoris in caput tuum.*

In Cretæ parte orientali *Itanum* urbem, de qua Herodotus, Ptolemæus, alii, condidiſſe fertur Itanus Phœnicius. Stephanus: Ἴτανος, πόλις ἐν Κρήτῃ ἀπὸ Ἰτανοῦ Φοίνικος *Itanus*, id eſt איתן *Etan* vel *Ethan*, Phœnicium nomen ex Scriptura notiſſimum. In Ptolemæi tabulis legitur *Itamus* per M, id eſt עיטם *Etam*; Cujus nominis duæ ſunt urbes in terra Chanaan, una in tribu Juda, altera in tribu Simeon. Voces porro איתן *ethan*, & עיטם *etam* ſcriptura & origine multum differunt: Tamen utraque validum ſonat. Nam עיטם idem quod עצום. 1. Chron. 4. 32.

D Jam de Cretæ nomine. In Giggeio קריתא *Keritha* Arabibus eſt *Paleſtinæ regio*; Id ipſum erat כרית *Creth* Syris: Et incolæ Ebræis dicuntur כרתי *Crethi* vel כרתים *Crethim*, vox in ſcriptura frequens, quam vulgata reddit *Cerethi* vel *Cerethæos*. LXX nonnunquam Κρῆτας *Cretenſes*. Sic Ezech. 25, 16. pro Ebræa paronomaſia והכרתי את כרתים (*vehicratthi eth Crethim*) *& exſcindam Cerethæos*, LXX habent, καὶ ἐξολοθρεύσω Κρῆτας *& perdam Cretenſes.* Et Sophon. 2. 5. Πάροικοι Κρητῶν *advenæ Cretenſium* pro Hebr. גוי כרתים (*goi Crethim*) *gens Cerethæorum.* Sed utrobique agi de Philiſtæis apparebit legenti loca. Prior enim ita habet: *Extendam manus meas contra Philiſtæos, & exſcindam Cerethæos, & perdam reliquias portuum maris*, quia Palæſtinæ regio ad mare tota patebat. Et poſterior in E Sophonia: *Væ iis qui habitant ad tractum maris, genti Cerethæorum: Verbum Domini contra vos. Chanaan eſt terra Philiſtæorum* (id eſt terra excidio & internecioni devota, ut olim terra Chanaan) *diſperdam te ita ut non ſit habitator.*

Jam in utroque loco clarum eſt Cerethæos & Philiſtæos pro uno ſumi. Proinde A
l. 1. Sam. 30, 14. נגב הכרתי *meridies Crethi*, vel ut Chaldæus דרומא כרית *daroma Creth*, explicatur v. 16. per ארץ פלשתים *terram Philiſteorum*. Neque puto LXX. interpretes in tanta luce cæcutiviſſe, & ad Cretenſes è Creta inſula voluiſſe referri loca Scripturæ, quæ pertinere ad Philiſtæos luce meridiana clarius eſt. Tantum ſonum Ebrææ vocis exprimunt Græca ſimili. Sic Sophon. 2, 6. Ebræa נות כרת רעים *manſiones foſſionum paſtorum*, id eſt in antris effoſſæ à paſtoribus τρωγλοδύταις, legerunt aliis vocalibus & mutato vocum ordine כרית נות רעים. unde nata eſt hæc verſio, καὶ ἔσται Κρήτη νομὴ ποιμένων *& erit Creta paſcuum paſtorum*. (Ποιμένων lego cum Complutenſi, non ut alii ποιμνίων.) Non quaſi de B
Creta inſula res ſit, ſed quia Palæſtinam vel Palæſtinæ partem littoralem, ut à Syris כרית *Creth* vocabatur, ita Græce putaverunt Κρήτην *Cretam* poſſe appellari. Quo eodem refero quod Philiſtæorum Gaza metropolis Minoæ cognomen habuit, quaſi Cretenſium Rex vetuſtiſſimus Minos eo coloniam deduxerit. Stephanus ubi de Gaza: Ἐκλήθη δὲ καὶ Μινώα, ὅτι Μίνως σὺν τοῖς ἀδελφοῖς Αἰακῷ καὶ Ῥαδαμάνθυϊ ἰὼν ἐξ αὐτοῦ ταύτην ἐκάλεσεν *Minoa etiam dicta eſt, quia Minos eo profectus cum fratribus Aeaco & Rhadamantho, illam vocavit de ſuo nomine.* Nempe cum neſcirent quorſum Palæſtina כרית *Creth*, & Philiſtæi כרתים *Crethim*, dicerentur, fingenda fuit fabula quæ ſecaret hunc nodum. Huc accedit quod prope Gazam erat *Menois* vel *Minois* oppidum tanquam à *Minoe* dictum. Hieronymus C
in locis: *Medemana in tribu Juda cujus meminit Eſaias, & nunc eſt in Menois oppidum juxta civitatem Gazam.* Quin qui Gazæ colebatur *Marnas* מרנש, de quo Hieronymus in Eſaiam lib. 2. & in epiſtola ad Lætam, & in vita Hilarionis, credebatur eſſe Jupiter Cretenſis. Stephanus ubi ſupra: ἔνθεν καὶ τὸ τοῦ Κρηταίου Διὸς παρ' αὐτοῖς εἶναι. ὃ καὶ καθ' ἡμᾶς ἐκάλουν Μάρναν, ἑρμηνευόμενον Κρηταγενῆ *Unde & apud eos* (Gazenſes) *fanum eſſe* (ajunt) *Jovis Cretenſis, qui à nobis vocatur Marnas, id eſt è Creta genitus.* Ridiculè, neq; enim id ſignificat *Marnas*, ſed dominum hominum. Interim hoc manet in Philiſtæorum metropoli *Marnan* pro Jove Cretenſi eſſe habitum, quaſi Philiſtæis aliquid eſſet commune cum Cretenſibus. Sed & LXX ſeniores, tanquam recepto errore abrepti, in loco Sophoniæ quem citavimus Philiſtæos pro גוי כרתים *gente Cerethæorum* vel *Cretum* vocant παροίκους Κρητῶν *advenas Cretenſium*, ac ſi è Creta putaverint illos migraſſe in Palæſtinam. Qui errores mihi videntur ex hoc uno fonte manaſſe, quod כרת *Creth* Palæſtinæ, & כרתים *Crethim* Philiſtæorum nomen ad *Cretam* & *Cretenſes* alludit. D

At ſi alterum ab altero ſit deducendum, cum Cretenſibus antiquiores ſint Philiſtæi, mihi fit veriſimilius Cretenſes à Philiſtæis quam Philiſtæos à Cretenſibus id nominis eſſe mutuatos. Quin video quaſi per nebulā qua ratione id ſit factum. Præcipua Philiſtæorum arma erant ſagittæ & arcus. In Gelboenſi prælio, quod Sauli & filiis fatale fuit, his armis Philiſtæi ſe præſtiterunt maxime terribiles. Ita habetur 1. Sam. 31, 3. *Ingraveſcente prælio in Saulem, aſſequuti ſunt eum viri ſagittarii. Is itaque valde timuit ab iſtis ſagittariis.* Nec deſunt qui in rei memoriam locum ubi Saul cæſus eſt dici volunt גבעת חמורה *Gabaath hammore* vallem E
jacu-

A jaculatoris Jud.7,1. Proinde ne Judæi deinceps in ejusmodi diſcrimen inciderent, David *juſſit ut docerentur filii Juda tractare arcum* 2.Sam.1,18. Et pace facta cum Philiſtæis, quoſdam habere voluit ex illorum ſagittariis ad cuſtodiam corporis ſui. Hi ſunt Cerethæi, quorum in hiſtoriâ Davidis Scriptura meminit toties. Vid. 2.Sam.8,18.& 15,17.& 20,7.& 1.Reg.1,38.44.& 1.Paral.18,17. Quibus locis Chaldæus interpres pro Hebræo כרתי *Crethi* ſemper habet קשתיא *ſagittarios.*

Porro nemo eſt qui neſciat hæc eadem fuiſſe Cretenſium arma perpetua. Lucanus lib. 3.

Creta vetus populis, Gnoſſaſque agitare pharetras
B *Docta, nec Eois pejor Gortyna ſagittis.*

Et lib. 7.

—— Creta Cydonas
Miſit, Ituræis curſus fuit inde ſagittis.

Virgilius in Ciri,

Attica Cretæá ſternebat rura ſagittâ.

Maximus Tyrius ſer. 7. παιδεύματα Κρητικά, θῆραι, ὀρειβασίαι, τοξεῖαι *Inſtituta Cretica venationes, montana itinera, ſagittationes.* Et ſerm. 13. Ἐλεύθεροι Κρῆτές ποτε, ὅτι ὅπλα εἶχον, ὅτι ἐτόξευον. *Liberi olim fuere Cretes, cum armati erant, cum ſagittabant.*
C Solinus ubi de Cretâ: *prima mari potuit remis & ſagittis.* Inde eſt quod Iſacius in Lycophronem pag. 14. Herculem ſcribit didiciſſe τὴν τοξικὴν à Cretenſi Rhadamantho. Et apud Strabonem Ephorus author eſt, inter vetuſtiſſimi νομοθέτου Minois leges unam fuiſſe quâ jubebantur Cretenſes à puero ἀσκεῖν τοξικῇ *ſagittatione exerceri.* Quin in Diodoro mythologi hoc inſtitutum arceſſunt multo longius. Undecim enim Curetas, è quorum numero fuit Saturnus, in Cretam ajunt τὰ περὶ τὴν τοξικὴν εἰσηγήσασθαι *ſagittandi diſciplinam introduxiſſe.* Quanquam alii malint id referre ad Apollinem, quem aſſerunt apud ſe natum, & εὑρετὴν τοῦ τόξου γενόμενον διδάξαι τοὺς ἐγχωρίους τὰ περὶ τὴν τοξείαν, ἀφ᾽ ἧς αἰτίας μάλιστα παρὰ τοῖς Κρησὶν ἐζηλῶσθαι τὴν τοξικὴν, καὶ τὸ τόξον Σκυθικὸν (lege Κρητικὸν) ὀνομασθῆναι *& reperto arcu jaculandi artem loci incolas edocuiſſe. Quâ ex cauſâ Cretenſes jaculatione maxime delectari, & arcum appellari Scythicum.* Imo *Creticum.* Audeo enim hîc Σκυθικὸν mutare in Κρητικὸν, ita poſtulante ſenſu. Quæ emendatio confirmatur ex his Pollucis lib. 1. cap. 10. §. 13. Εὐδόκιμα δὲ θώραξ Ἀττικουργής; κράνος Βοιωτουργής; πῖλος καὶ ἐγχειρίδιον Λακωνικά; ἀσπὶς Ἀργολική, τόξον Κρητικόν. *Maximè probantur thorax Atticus; galea Boeotica; pileus & pugio Laconicus; ſcutum Argolicum; arcus Creticus.* Sic & in calamis ſagittariis præcipua laus Cretico, qui apud Theophraſtum ὀλιγογονάλός τε, καὶ μάλιστα κάμψιν δεχόμενος, καὶ ὅλος ἄγεσθαι δυνάμενος ὡς ἂν θέλῃ τις θερμαινόμενος. Quod Plinius ita imitatur: *Suum genus ſagittario calamo, ſed Cretico longiſſimis internodiis, obſequiumque quo libeat flecti calefacto.* Hinc tam ſæpe apud Poetas laudantur Cretææ & Cydoneæ ſagittæ;
E Arcus item Cydonii, Gnoſſiaci, Gortyniaci à Cretæ urbibus Cydone, Gnoſsô, Gortyniâ: Et Pindari Pythiâ quintâ Κρῆτες τοξοφόροι; Et in bellorum hiſtoriis nihil tam frequens quam τοξόται Κρῆτες *Cretenſes ſagittarii.* Atque idipſum refert

Strab. lib. 10. Diod. lib. 5. pag. 231. Hiſt Plant. l. 4. cap. 12. Plin. lib. 16. cap. 36.

Ooo Plato

Plato in primo de Legibus ad Cretæ inſulæ ſitum, quæ cum montoſa ſit & inæqualis, ad pedeſtrem militiam aptior eſſe creditur. Ἐλαφρὰ δὴ τὰ ὅπλα ἀναγκαῖον ἐν τῇ τοιαύτῃ κεκτῆσθαι, καὶ μὴ βάρος ἔχοντα θεῖν. τῶν δὲ τόξων καὶ τοξευμάτων ἡ κουφότης ἁρμόττειν δοκεῖ. *Quapropter*, inquit, *armaturam leviorem eſſe neceſſe eſt, ne pondere ſuo curſum impediat: cui rei arcuum & ſagittarum levitas videtur apprime congruere.* Sic in Creta Julianus Orat. 7. vult primum eſſe repertos τοξότας καὶ τὰ κουφότερα τῶν ὅπλων *ſagittarios & leviorem armaturam*, τῇ φύσει τῆς χώρας ἀκολουθοῦντα τῶν ἐπιτηδευμάτων *quia regionis naturam ipſa rerum ſtudia conſequuntur.* Itaque ut apud Phœnices כרתי *Crethi* vel *Cretí* dicebatur ſagittarius è Palæſtinâ; Ita ab iiſdem כרתים *Crethim*, id eſt *Cretes* dicti ſunt ii Græcorum qui eandem artem maximè excoluerunt.

Creticas inſulas quatuor Phœnices occupaverunt, Melon, Cimolon, Theram & Anaphen. De Melo & Cimolo jam actum in Cycladibus. Supereſt ut de Therâ & Anaphe dicamus. In Theram inſulam Phœnicum coloniam deduxit Membliarus, qui ſub cognato Cadmo ſtipendia meruit. Herodotus lib. 4. c. 147. *Erant autem in inſula, quæ nunc Thera vocatur, quondam Calliſta* ἀπόγονοι Μεμβλιάρου τοῦ Ποικίλεω, ἀνδρὸς Φοίνικος *poſteri Membliari Pœcili filii viri Phœnicis. Cadmus enim Agenoris filius Europam quærens, in inſulam quæ nunc Thera vocatur cum appuliſſet, ſive regionis amore captus, ſeu quid aliud habuerit in animo, in ea reliquit* ἄλλους τε τῶν Φοινίκων καὶ δὴ καὶ τῶν ἑωυτοῦ συγγενέων Μεμβλίαρον *cum alios Phœnices, tum e conſanguineis ſuis Membliarum.* Quidam pro Membliaro Membriareum ſcribunt, ut Pindari ſcholiaſtes Pyth. 4. ὑπέμειναν γὰρ ἐν Θήρᾳ μετὰ Μεμβλιάρεω τοῦ Κάδμῳ συνεξορμήσαντος Φοίνισσαί τινες γυναῖκες. *In Thera enim ſubſtiterunt Phœnices quædam mulieres cum Membriareo qui cò cum Cadmô appulerat.* An *Membliarus* vel *Membriareus* Phœnicibus erat ממרא הראש *Mamre haros*, id eſt *dux Mamre* vel *Mambre* ut fere ſcribunt? Hujus nominis fuit unus Abrahæ commilitonum Gen. 14, 24. Et unus è Magis Ægyptiis qui Moſi obſtiterunt 2. Tim. 3, 8. Membliarus patrem habuit *Pœcilum*, id eſt *Picol* פיכל. Vide Gen. 21, 22.

Herod. ibid. Octavâ poſt Membliarum generatione Theras γένος ἐὼν Καδμεῖος *qui è Cadmi genere erat* Calliſten inſulam occupavit, & de ſuo nomine Theram dixit. Quidam Membliari poſteros penes quos fuit inſula, Theræ ultro ceſſiſſe volunt, quia Cadmæus erat, Membliarus autem è plebe. Pauſanias in Laconicis: Τὴν δὲ ἀποικίαν ὁ Θήρας ἔστελλεν ἐς τὴν νῆσον τὴν τότε ὀνομαζομένην Καλλίστην, τοὺς ἀπογόνους οἱ τοῦ Μεμβλιάρου παραχωρήσεσθαι τῆς βασιλείας ἐλπίζων ἑκόντας. ὅπερ οὖν καὶ ἐποίησαν, λαβόντες λογισμὸν ὅτι Θήρᾳ μὲν ἐς αὐτὸν ἀνήκει Κάδμον τὸ γένος, οἱ δὲ ἦσαν ἀπόγονοι Μεμβλιάρου. Μεμβλίαρον δὲ ἄνδρα ὄντα τοῦ δήμου Κάδμος ἐν τῇ νήσῳ κατέλιπεν ἡγεμόνα εἶναι τῆς ἀποικίας. *Coloniam deduxit Theras in inſulam quæ illis temporibus Calliſte vocabatur; de cujus imperio Membliari poſteros ſperavit ultro ſibi deceſſuros: Quod & fecerunt, id apud ſe reputantes, Theræ genus ad ipſum Cadmum referri, cum ipſi a Membliaro deſcendiſſent, quem plebeia ſtirpe natum Cadmus in ea inſula colonorum ducem reliquiſſet.* Tamen in Herodoto Membliarus plebeius non eſt, ſed è Cadmi conſanguineis. E Theræ poſteris fuit Battus qui Cyrenas in Africa condidit.

A Mem-

A A Membliaro *Membliarus* vel per aphæreſim *Bliarus* dicta eſt inſula prope Theram & Anaphem. Stephanus: Μεμβλίαρος, νῆσος πλησίον Θήρας καὶ Ἀνάφης, ἀπὸ Μεμβλιάρου τοῦ Θήραν οἰκήσαντος· Φοίνιξ, τῶν μετὰ Κάδμου ἱερός. Λέγεται καὶ κατ᾽ ἀφαίρεσιν Βλίαρος. Quin Membliarus eadem eſt inſula cum Anaphe. Idem Stephanus: Ἀνάφη, νῆσος μία τῶν Σποράδων πλησίον Θήρας, ἥτις ἀπὸ Μεμβλίαρος (lege Μεμβλιάρου) τοῦ σὺν Κάδμῳ πλεύσαντος εἰς ἀναζήτησιν Εὐρώπης Μεμβλίαρος ἐκαλεῖτο *Anaphe inſula una Sporadum prope Theram, quæ olim Membliarus vocabatur a Membliaro qui cum Cadmo navigavit ad quærendam Europam.* Itaque in priore loco pro Μεμβλίαρος, νῆσος πλησίον Θήρας καὶ Ἀνάφη *Membliarus, inſula prope Theram, quæ*
B *& Anaphe* dicitur. Porro *Anaphen* dici volunt, quia Argonautis maris agitatione divexatis ex mediâ caligine ἀνεφάνη apparuit. Idem Stephanus: τοῖς δὲ Ἀργοναύταις ἀπὸ χειμῶνος τρυχομένοις καὶ σκοτωμένοις ἀναφανεῖσα, Ἀνάφη ἐπεκλήθη, vel quia illis metu percullis ibidem Sol illuxit. Apollonius lib. 4. v. & Conon. hiſt. 49.

— Ἀνάφην δέ τε λισσάδα νῆσον
Ἴσκον, ὃ δὴ Φοῖβος μιν ἀτυζομένοις ἀνέφηνε.
— *Anaphe de nomine dicta eſt*
Inſula, quod pavidis illuxerit æthereus Sol.

Alii ad Phanæum Apollinis cognomen alluſum putant. Phornutus: *Deinde & Delium vocarunt, & Phanæum, eo quod res per ipſum in manifeſtum agantur, &*
C *mundus illuminetur. Ita ut etiam Anapha Apollini templum erexerint.*

Delo & Anaphæ multa communia; Quod utraque Apollini ſacra: Phornutus: *Delum & Anaphen illi (Apollini) ſacras fecerunt.* Utraque è mari ſubito emerſiſſe credita. Plinius lib. 2. cap. 87. *Clara jampridem inſulæ Delos & Rhodus memoriæ produntur enata. Poſtea minores, ultra Melon Anaphe.* Denique volunt utrumque nomen ex eâdem cauſâ factum, Deli ἀπὸ τοῦ δηλοῦν, & Anaphes ἐκ τοῦ ἀναφαίνειν: Et Apollinem ut ex unâ *Delium*, ita ex alterâ *Phanæum* dici. Id errandi anſam Philoni præbuit, qui Delon & Anaphen credidit unius inſulæ diverſa eſſe nomina: τὴν δὲ Δῆλον, inquit, καὶ Ἀνάφην ὠνόμασαν, δι᾽ ἀμφοτέρων ὀνομάτων πιστούμενοι λεγόμενον, ἐπειδὴ ἀναφανεῖσα δήλη ἐγένετο, ἀδηλουμένη καὶ ἀφανὴς οὖσα τὸ πάλαι. Philo de mundi perenni.
D *Delum etiam Anaphem nominarunt, ut utroque nomine perſuaderent id quod dicitur, quia ſubito apparens conſpicua facta eſt, cum olim ignota fuiſſet, nec appareret.*

Sed τὸ πρῶτον ψεῦδος hoc fuit quod Anaphen ex eô dictam voluerunt, quod ſubito ἀνεφάνη: Cum *Anaphe* ſit Phœnicium ענפה *Anepha.* ענפה *Anepha* id eſt ramoſa & opaca. Ita ſumitur Ezech. 19, 10. Recte me conjectaſſe ex Anaphes deſcriptione collige, quam habet Apollonius lib. 4. varſ. 1714.

— τοὶ δ᾽ ἀγλαὸν Ἀπόλλωνι
Ἄλσεϊ ἐνὶ σκιερῷ τέμενος, σκιόεντά τε βωμὸν
Ποίεον.
E — *in opaco nobile luco*
Templum erexerunt, & opacam frondibus aram
Latoidæ.

 Anaphe

Anaphe igitur, id eſt opaca, merito eſt appellata ratione luci illius qui forte totam A
occupabat atque opacabat. Parvam enim fuiſſe his verbis docet idem Apollonius.

> Τοῖσι δέ τις Σποράδων βαιὴ ἀπὸ τόφρ' ἐφαάνθη
> Νῆσος ἰδεῖν.
> *Parvaq; tunc inter Sporades apparuit illis*
> *Inſula.*

Βαιὴ νῆσος *parva inſula*, id eſt Anaphe, ut patet ex ſequentibus. Unde Phavorinus; Βαιὴ νῆσος, ἡ Ἀνάφη κληθεῖσα πλησίον Θήρας: Quæ ſunt verba ſcholiaſtis. Itaque fallitur Ortelius qui ea ſic accepit, quaſi βαιὴ *Baie* eſſet proprium hujus inſulæ nomen. *Baie*, inquit, *eadem vocatur in Phavorini Lexico.* Cur Ægletæ Apollini Anaphæi σὺν τωθασμῷ *cum deriſione* ſacrificaverint & κερτομοῦντες ἀλλήλους *ſibi invicem convitiantes*, ex Conone diſcat qui volet. Si Hegeſandro credimus, cum quidam Aſtypalæenſis duas perdices in hanc inſulam immiſiſſet, τοσοῦτον πλῆθος ἐγένετο περδίκων ἐν τῇ Ἀνάφῃ ὡς κινδυνεῦσαι ἀναστάτους γενέσθαι τοὺς κατοικοῦντας *tanta in Anaphe perdicum copia eſt prognata, ut metuendum fuerit incolis ne cogerentur alio immigrare.* Ita Athenæus lib. 9. B

CAPUT XVI.

Phœnices in Bœotiâ.

THebas Phœnices תבץ *Thebes* appellarunt. Urbs ſic dicta Jud. 9, 50. pro quâ Joſephus Θήβας. Thebarum nominis vanæ & falſæ originationes. *Thebes* à luto dicta. Habuit enim πηλὸν πολὺν, quia tota κάθυδρος. Thebarum forma & amplitudo. *Cadmæam* condidit Cadmus. *Onceas* portæ à Minervâ quæ Phœnicie *Onca*, *Onga*, vel *Ogga*, אגה *aggah* Syris movere bellum. *Iſmeno* nomen à pinguedine. Cur idem *Cadmi pes*. *Cuarius* à piſcibus *Gephiſſus* ab alvei altitudine. *Dirce* id eſt cœrula vel pellucida. *Epigranea* & *Hippocrene* fontes ab erumpendo dicti. *Aganippe vel Enippe* à cratere viridi. *Arethuſa* Syr. ארית. *Gargaphie* ubi Dianam vidit Actæon, à præcipiti curſu per primæ geminationem. גרף quid Hebræis & Arabib. *Permeſſus* & *Holmius* rivi Heliconis, hic à dulcibus, ille ab uberibus aquis. באר *beer* puteus Hebraice pro fonte. Multi fontes Muſis ſacri. *Caſtalia* in Phocide ſons à murmure aquarum, in quo aliquid fatidicum. *Caſtalia* fons alius prope Daphnem Antiochiæ easdem habet vires, קסטלה *caſtala* Arab. aquæ murmur. Hæc vera origo nominis: Aliæ rejectæ. Caſtaliam Daphnenſem ab Adriano obſtructam recludere conatus eſt Julianus. Oribaſii legatio ad Apollinem. *Caſtalia* alius *Daphne* vel *Daphnis*. An de eâ Moſes egerit Num. 34, 11. *Citharon* mons clade Penthei & Actæonis nobilis à petris dictus. *Helicon* ab ambulatione, vel à celſitudine potius Helicon Parnaſſo æqualis Παρνάσσος pro magno. *Tilphuſius* à feracitate. *Meſſapius* à ſpeculâ. *Temmicus* ab altitudine. *Thurius* à bove qui תור *thor* Phœnicibus. *Parnaſſus* à paſcuis *Phicius* à *Phice* id eſt Sphinge, quam Φίκα Bœoti vocant. Hebr. פקח *pikkeah* apertus oculis, ſapiens, ſagax. Sphingis ſolertia, Sphinx in caſſide Minervæ פקה *phikh* Arab. juriſprudentia, & פקיה *phakih* Juriſconſultus. Et jam hoc pertinere ad Sphingem. Eadem fuit vates. *Pici* oraculum unde dictum. *Almon Arne* & *Aſcra*, Bœotiæ urbes, quomodo Phœniciæ appellatæ. *Alalcomena*, id eſt invictæ, quia ob Minervæ reverentiam ſemper intactæ. *Tanagra* nomen à gallis. Proximus mons *Colœphryx*, id eſt ὀρνιθοβοσκεῖον. *Chalcis* à diviſione ibi factâ. *Harma* ab execratione propter Amphiaraum hiatu terræ ibi abſorptum. *Scolus* ubi Pentheus diſcerptus ab infortunio. *Trophonii* antrum & oraculum à conſulentium conſternatione. *Hercyna* fons à cataractâ, quâ apertâ ſubito erupit. Cur Priene *Cadme* & Prienenſes *Cadmii* dicti. C D

E

JAm ſi è Creta in Bœotiam cum Cadmo trajiciamus, ſtatim ſe Thebæ offerent, Phœnicibus תבץ *Thebes* dictæ, ut urbs terræ Chanaan ad quam molæ fra-

A fragmento percuſſus Abimelech interiit Jud. 9, 50. & 2. Sam. 11, 21. Itaque hanc hiſtoriam referens Joſephus *Thebas* ſcribit: Ἤλαυνεν, inquit, ἐπὶ Θήβας *ad Thebas promovit agmen* de eodem Abimelecho Antiq. lib. 5. c. 9. Et rurſus lib. 7. cap. 7. ὃς ἐπεὶ τὸν ἐν Θήβαις πύργον ἑλεῖν ἐβούλοντο (lege ἐβούλετο) *qui Thebis cum turrim vi capere conaretur.* Id docti ſi obſervaſſent, non ſcripſiſſent tam aliena de Thebarum nomine. Sunt qui vocis originem ab Ægypto accerſunt, & Bœoticas Thebas volunt ab Ægyptiis nomen mutuari. At Varro de re ruſtica lib. 3. c. 1. *Thebas* vel ſine afflatu *Tebas* ex Sabinorum lingua colles exponit. Alii Cadmum ſibi fingunt urbem à ſe conditam à תבה *theba* nominaſſe, id eſt nave in formam arcæ
B qua in Bœotiam ſit advectus. Pauſanias à *Thebe* deducit, Aſopi ſcilicet filia. Euſtathius ἀπὸ τῆς θεύσεως ἤτοι δρόμου τοῦ βοὸς *à curſu bovis*, quem ducem itineris habuerit Cadmus. Quin ſi fides Etymologo & Iſacio in Lycophronem pag. 180. Θήβα Συριστὶ λέγεται ἡ βοῦς *bos Syriace Theba dicitur*, Nugæ nugaciſſimæ. Thebis, ut jam diximus, Phœnicium nomen fuit תבץ *Thebes* formæ תבל *thebel* & תמס *themes*. Itaque ut à בלל confundere fit תבל confuſio Levit. 20, 12. & à מסס liquefacere, תמס liquefactio Pſ. 58, 9. Ita תבץ *Thebes* fieri palam eſt ex inuſitato בצץ unde בץ vel בצה pro luto & cœno in Scriptura occurrit aliquoties. Sic Job. 8, 11. *An creſcet juncus* בלא בצה *ſine cœno?* Job. 40, 21. *in occulto arundinum* ובצה *& cœni.* Jerem. 38, 22. *Immerſi ſunt* בבץ *in cœno pedes tui.* Ezech. 47, 11.
C בצאתו וגבאיו *cœnoſa ejus & paluſtria ejus.* Itaque urbi *Thebes* ſeu *Thebis* à luto nomen. Quod quam ſit appoſitum te docebunt hæc Dicæarchi in libro cui titulus βίος Ἑλλάδος pag. 174. ubi de Thebis: Ἐγχειμάσαι εἶναι χειρίστη, διὰ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰ πνεύματα, καὶ γὰρ νίφεται, καὶ πηλὸν ἔχει πολύν *urbs eſt ad hyemandum valde incommoda propter amnes & ventos, nive enim obruitur, & cœnum habet plurimum.* Nempe ut idem dixerat pag. 172. tota eſt κάθυδρος *aquoſa* &c. καὶ γὰρ ποταμοὶ ῥέουσι δι' αὐτῆς δύο, τὸ ὑποκείμενον τῇ πόλει πεδίον πᾶν ἀρδεύοντες *Etenim per eam fluunt amnes duo* (Aſopus & Iſmenus) *qui agrum omnem urbi ſubjectum irrigant.* Addit ex Cadmea, id eſt ex Acropoli, deſcendere ὕδωρ ἀφανὲς, διὰ σωλήνων ἀγόμενον, ὑπὸ Κάδμου τὸ παλαιὸν, ὡς λέγουσι, κατεσκευασμένων *clam per tubos deductam aquam, olim*
D *à Cadmo ut ajunt fabrefactos.* Ex hac aquarum copia factum ut tota circumquaque regio hyeme eſſet valde lutoſa. Thebæ forma erant rotunda, amplitudine ſtadiorum LXX. Cadmeam ſolam condiderat Cadmus, id eſt partem urbis ſuperiorem. Cadmi poſteri cum inferiorem addidiſſent. Cadmeam habuere pro Acropoli. Thebis captis Alexander civium occidit nonaginta millia, triginta millia vendidit.

Dicæarchus ubi ſup. Pauſan. in Lacon. & Bœot. Ælian. l. 13. c. 7.

E ſeptem Thebarum portis Oncææ nomen habent ab Onca, id eſt Minerva juxta Phœnices, cui aram eo loci conſecraverat Cadmus. Stephanus: Ὀγκαῖαι, πύλαι Θηβῶν &c. Ὄγκα, γὰρ ἡ Ἀθηνᾶ κατὰ Φοίνικας *Oncaa, porta Thebarum, &c. Onca enim eſt Minerva Phœnicibus.* Nonnus Dionyſiac. lib. 44.

E
Λαΐνος Ὀγκαίης ἐλελίζετο βωμὸς Ἀθήνης,
Ὃν ποτε Κάδμος ἔδειμεν.

Marmorea Oncaæ dejecta eſt ara Minervæ, A
Nobile opus veteris Cadmi.

Qui de *Onca* plura volet legat aureum Seldeni libellum de Diis Syris Syntagmat. 2. cap. 4. mihi monuiſſe ſufficiet Deam bellorum præſidem ὄγκαν vocaſſe Phœnices à verbo אגח *aggha* quod Syris eſt movere bellum. Proinde pro *Onca* nonnulli ὄγγαν *Ongan* vel *Oggan* ſcribunt. Heſychius: ὄγγα, Ἀθηνᾶ ἐν Θήβαις. Dubitatur an אגח conjugationis *aphel* pertineat ad נגח, id eſt ferire, cornupetere, vel ad גוח erumpere, luctari etiam παλαίειν, quomodo Aquila reddidit Job. 38, 8. Utrumvis eligas, mihi perinde eſt.

Sunt & alia Bœotiæ loca plurima, quæ utut pro Græcis habeantur, ſapiunt tamen, ut quidem puto Phœniciam originem. Sic è fluviis *Iſmenus* qui Thebas alluit, nomen habet ab impinguando (verbo detur venia.) Id enim Ebræis eſt השמין *hiſmin*. Fabulatur Plutarchus, in libello de fluviis, eundem appellaſſe veteres Κάδμου πόδα *Cadmi pedem*, quia cum Cadmus dracone cæſo ſitibundus aquas quæreret, & circa Corycium antrum dextrum pedem in limum altius defixiſſet, B

v. Syr. Pſalt. Pſ. 18, 5. & 78. 20. & 123. 4. & Joh. 18, 1.

amnis Iſmenus ſubito exortus eſt. Nempe apud Syros רגלא *riglo* pes, & רגלא *ragelo*, torrens aut amnis, iiſdem ſcribuntur literis. Quin & Arabice רגלה *rigla* eſt decurſus aquarum. Hinc factum ut pro torrente vel amne Cadmi, Cadmi pes appellaretur Iſmenus, & fabula quam diximus indidem nata eſt. Ejuſdem Bœotiæ fluvius *Cuarius* Syris כורי *cavari* piſcolum ſonat. *Cephiſſus*, Arabibus חפיז *chaphiz*, profundum: Eſt enim ἀγχιβαθὴς alti gurgitis teſte Pauſania in Bœoticis: Et in Melanis cum Cephiſo confluxu βαθεῖαν λίμνην *profundum lacum* deſcribit Theophraſtus hiſt. plant. lib. 4. cap. 12. C

De fontibus ita Plinius l. 4. cap. 7. *Præterea fontes in Bœotia Oedipodia, Pſamate, Dirce, Epigranea, Arethuſa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie.* Horum *Dirce* propior Thebis, cujus nomen palam factum eſt ex Arabico זרקא *zirca* vel *zarca* permutatione literarum Z & D, ut in Syro דרק *derac* ſpargere pro Ebraico זרק *zarac*. Arabice ſcilicet זרקא *zarca* cœrulam ſonat: Quod ipſiſſimum eſt *Dirces* epithetum in his Statii lib. 1. Thebaidos:

Cœrula cum rubuit Lernæo ſanguine Dirce. D

Ajunt Arabes de fonte dici cujus aqua cœrula eſt & διαφανής. Hinc Giggeius: זרקת אלמא *aqua fuit pellucida*, מא אזרק *aqua pellucens.* Talis aqua Dircæi fontis. Hinc Ælianus in variis lib. 12. cap. 57. Δίρκη καθαρῷ ϗ ἡδεῖ ῥέουσα ὕδατι *Dirce pura & dulci aqua fluens*. Et in Euripidis Phœniſſis eidem tribuitur καλλιπόταμος νοτὶς: *pulchrifluus humor.* Hæc cum ſit ratio nominis, valeant fabulæ veterum de Dirce Lyci uxore verſa in hunc fontem, aut in eo demerſa.

Epigranea fons à Phœnicibus פגרן *Pigran* dictus eſt ab erumpendo. Radix Arabice פגר *phagara* in prima, ſecunda & quarta conjugatione *fontem aperire*, in quinta & ſeptima *fontem erumpere* ſignificat. Sic Pſal. 73. (Ebr. 74.) verſ. 16. פגרת אלעין *aperuiſti fontes*. Et Alcor. c. 2. אנפגרת *eruperunt ex ea duodecim fontes*. Articulo præfixo ex פגרן *Pigran* factum הפגרן *Happigran* vel הפגרנא *Happigra-* E

A *pigrana*: unde Græcum ἱπποκρήνη Hippocrene, tanquam ab equo deducta voce, & Perſio *fons caballinus*. Hinc nata fabula de fonte è terra edito equi ungula percuſſa.

Aganippe eſt אגן אבא *Agan-ibba*, ad verbum crater viroris, id eſt viridis, quia fontis crater eſt

Margine gramineo patulos ſuccinctus hiatus.

אגן *agan* proprie eſt κρατὴρ *crater*. Ita reddunt Græci interpretes Exod. 24. 6. & Cant. 7, 3. Sed qua metaphora Græce κρατῆρες, eadem Syre אגניא *aganaja* dicuntur in foſſis & fontibus aquarum conceptacula. Sic in Chaldæo paraphraſte Jud. 4, 11. מישר אגניא *vallis craterum*, interprete Kimchio, ager eſt in quo ſunt lacunæ craterum inſtar aquis plenæ. *Aganippe* etiam *Enippe* dicta eſt, id eſt עין אבא

B *en-ibbe* fons viroris. Vibius Sequeſter qui perperam in montibus recenſet: *Aganippe Bœotia ante Enippe dicta.*

In *Arethuſa*, de qua pluribus cum ventum erit ad Siciliæ Arethuſam, ſola terminatio eſt Græca; Syris enim אריתא *arith* eſt rivus.

Gargaphie fons fuit Dianæ ſacer in opaciſſimo luco circa Platæas ad radices Cithæronis. In eo fingitur Actæon Dianam vidiſſe nudam. Meminere præter Plinium Herodotus lib 9. cap. 25. & 48 Hyginus fab. 181. Ovidius lib. 3. Metam. fab. 2. & Statius lib. 7. verſ. 272. Ex quibus pro *Garga Eubœa*, repone in Vibio capite de fontibus, *Gargaphia Bœotia, ubi Actæon laceratus eſt à canibus.* Phœnicium nomen גרגפא *Gargapha* factum à verbo גרף *garaph* per primæ geminatio-

C nem, ut in טרטישא *tartuſa* petra pro טרשא *tarſa*, & גרגרא *gargera*, ex גרר *garar*, & גרגלא *galgela* ex גלל *galal*: Nec diſſimile βόλβιτον pro Attico βόλιτον. Porro גרף *garaph* de torrente dicitur qui per præceps lapſus omnia avehit. Sic Judic. 5, 21. in cantico Deboræ epinicio: *Torrens Kiſon* גרפם (*garapham*) *avexit eos*. Alibi in Scriptura non extat. Sed apud Arabes paſſim occurrit, ut cum dicunt גרפתה אלסיל *avexit eum torrens*, סיל גרף *torrens omnia avehens*. אגרף אלמכאן *torrens rapidus locum occupavit*. Nempe גרף proprie præceps ſonat ut Matth. 8, 32. עלי גרף κατὰ τοῦ κρημνοῦ *per præceps*: Et in tabula Cebetis גרף dicitur de aſcenſu præcipiti. Itaque *Gargaphien* torrentis in morem ferri per præceps ex ipſo nomine conjectamus.

D Præter hactenus memoratos, *Permeſſum* & *Holmium* ſeu fontes ſeu fluviolos ex Helicone ortos & ſtatim confluentes in Copaidem lacum prope Haliartum incidere Strabo lib 9. author eſt. Holmium dici volunt ἀπὸ Ὀλμειοῦ τοῦ Σισύφου παιδὸς *ab Holmio Siſyphi filio*. Ego facili conjectura deduco ex Phœnicio חול מיא *holmaja*, quaſi *dulcem aquis* dixeris. Quippe tam חול *hul* quam חלי *hali* Syris eſt dulceſcere. Vide Chaldæum interpretem Proverb. 24. verſ. 13. Et *Permeſſi* nomen apud Poëtas notiſſimum Phœnicibus erat באר מיצא *Beer-metſo*. Ebraice id eſſet באר מוצא (*beer-motſa*) ad verbum puteus proceſſus ſuppl. מים aquarum. Nempe puteus paſſim ſumitur pro fonte quovis.

E Nihil eſt frequentius in Nubienſi Geographo. Quin & in Scriptura Cant. 4, 15. *fons hortorum*, & *puteus aquarum viventium* ſunt ſynonyma. Et fons ille ad quem reperta eſt Agar Gen. 16, 7. באר puteus appellatur ejuſdem capitis verſ. 14. & Gen. 24, 62. & 25, 11. Itaque *puteus proceſſus* (aquarum) Ebræa phraſi eſt

fons

fons uberrimus, vel ex quo multæ aquæ procedunt. Sic Pſal. 107, 33. *Redegit flumina in deſertum*, ומוצאי מים לצמאון *& proceſſus aquarum in ſiticuloſum ſolum.* Et ibid. v. 35. *Mutat deſertum in ſtagnum, & terram ſiccam* למוצאי מים *in proceſſus aquarum*, id eſt in aquas uberrimas. Et Eſa. 58, 11. *Et eris ut hortus irriguus*, וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו *& ut proceſſus, cujus aquæ non deficiunt*: LXX ὡς πηγὴ; Hieronymus *ut fons aquarum*, Chaldæus כמבוע דמיין *ut ſcatebra aquarum*, quomodo & Junius: Arias *ſicut ſcaturigo.* Qui plura hujus locutionis exempla deſiderat videat 2. Reg. 2, 21. & 2. Paral. 32, 30. & Eſ. 41, 18. Vulgata מוצאי מים reddit *fontes & rivos & exitus aquarum.* A

Permeſſus & Holmius, quia ex Helicone fluunt, ſunt Muſis ſacri de quibus in Theogonia Heſiodus: B

Καί τε λοεσσάμεναι τέρενα χρόα Τερμησσοῖο (lege Περμησσοῖο)
Ἢ Ἵππου κρήνης, ἢ Ὀλμειοῦ ζαθέοιο.
Quæque lavant tenerum corpus Permeſſidos undæ,
Holmiive ſacri, volucriſve in fonte caballi.

Hinc Statius in Thebaide lib. 7. verſ. 283.

—— tuque ô Permeſſe canoris
Et fœlix Holmie vadis

Sunt & circa Heliconem Apollonii & Muſis ſacri fontes *Hippocrene & Aganippe*; Ut in Parnaſſo fons *Caſtaſius*, Phœnicii & ipſe nominis. Nam Arabice קסטלה *caſtala* eſt fluminis vel fontis murmur. Sunt qui fragorem reddunt. Giggeius: C קסטלה אל נהר *fluvii murmur & fragor*, נהר קסטאל *fluvius fragorem edens.* Talis porro fons Caſtalius: Virgilius in Culice:

Caſtaliaque SONANS liquido pede labitur unda.

Quin Caſtalii fontis murmur putabatur aliquid habere fatidicum. Unde eſt quod apud Nonnum Dionyſiac. l. 4. Cadmo Apollinis oraculum conſulente,

—— ὀμφήεντι ῥεέθρῳ
Κασταλίης παφλάζε νοήμονος ἔνθεον ὕδωρ.
—— vocalibus undis
Caſtalii ſtrepuere Deo vada plena liquoris. D

Et in Luciani Jove Tragœdo Apollo ad vaticinia deeſſe ſibi queritur πηγὴν μαντικὴν, οἵα ἡ Κασταλία ἐστὶν *divinatorium fontem, qualis eſt Caſtalius.* Et Clemens in Protreptico: Σεσίγηται γοῦν ἡ Κασταλίας πηγὴ, καὶ Κολοφῶνος ἄλλη πηγὴ, καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως τέθνηκε νάματα μαντικὰ *Siletur jam fons Caſtalius & alter Colophonis; Atque alia pariter periere divinatoria fluenta.* Quo palam alludens Gregorius Nazianz. orat. 4. Πάλιν, inquit, ἡ Κασταλία σεσίγηται καὶ σιγᾷ, καὶ ὕδωρ ἐστὶν οὐ μαντευόμενον ἀλλὰ γελώμενον *Caſtalia rurſus ſiletur & ſilet, nec vaticinatur amplius illius aqua, ſed ridetur.* Quale eſt quod idem ſcribit orat. 39. Κασταλίας μαντικὸν πόμα divinum Caſtaliæ laticem ſolum ſilentium ſuum vaticinari non potuiſſe. Quod quidem ſcholiaſtæ referunt ad Syriæ Caſtaliam prope Daphnem Antiochiæ: Sed ad hanc noſtram Conſtantinus Porphyrog. themate *Nicopolis.* Nempe E eadem virtute pollere fons uterq; creditus eſt. Sozomenus l. 5. c. 19. ubi de Daphne Antiochiæ: Ἐπιστεύετο δὲ παρὰ τοῖς τὰ δὲ πρεσβεύουσι, ῥεῖν ἐνταῦθα καὶ ὕδωρ μαντικὸν ἀπὸ

Κασα-

A Κασταλίας τῆς πηγῆς* ὁμοίως τῇ ἐν Δελφοῖς ἐνεργείας τε καὶ προηγορείας λαχούσης. *Credebatur autem ab iis qui talia venditant divinatricem ibi aquam è Caſtalio fonte fluere ejuſdem virtutis & nominis cum Delphico.* Ita etiam Nicephorus Calliſtus hiſt. lib. 10. cap. 28. Proinde in Syrâ illâ Caſtaliâ ex aquarum motu & ſtrepitu ὑδρομάντεις futura prædixiſſe conſtans fama eſt. Hinc Apollinem refert Suidas in Antiochiæ Κασταλίᾳ ſolitum χρησμολογεῖν, αὔρας καὶ πνοῆς ἐκ τοῦ ὕδατος ἀναδιδομένης *oracula edere, aura & flatu ex aquâ exſpirante.* Et Nicephorus in ſcholiis ad Syneſium pag. 400. Ἐν τῇ ἐκροῇ τοῦ ὕδατος ἀνεδίδοτο πνεῦμα, ὅπερ ἄλλοτε ἄλλως καθίστα τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν, ἣν παρατηροῦντες οἱ μάντεις τὰ μέλλοντα προέλεγον. *In aqua defluxu* B *flatus edebatur, à quo aliter atque aliter aqua agitabatur, quô obſervato vates futura prædicebant.* Ex eâ porro aquarum agitatione, fragor & murmur conſequebatur. Quod & alii diſerte ſcribunt. Græcus ſcholiaſtes in Gregorium ubi ſupra: Κασταλία, πηγὴ περὶ τὴν Ἀντιόχειαν, ἐν ᾗ καὶ ὁ Ἀπόλλων ἐφορεύει. Μαντεία οὖν τις ἐξεφέρετο κατὰ τὴν τοιάνδε πηγὴν, ἐκ τοῦ νάματος, οὐ κατὰ φωνὴν, οὐ γὰρ φωνή τις ἐξηχεῖτο, ἀλλ' ἁπλῶς ἤχου τινὸς καὶ πνεύματος ἀναδιδομένη (lege ἀναδιδομένου) *Caſtalia, fons circa Antiochiam cui Apollo præſidet; Proinde divinatio quædam ad fontem illum edebatur ex defluxu, non per vocem; neque enim vox ulla reſonabat, ſed ſolum ſono quodam & flatu edito.* Et ibidem Nicetas quem mihi Græce videre nondum contigit: *Caſtalia, fons eſt Antiochia, qui cum ſtridore atque impetu & flatu labitur, ex quô qui* C *bibebant, ſi ſtrepitum audiſſent, dæmonis afflatu futura prædicebant.* Vides, Lector, huic aquæ ſonum, ſtridorem & ſtrepitum tribui, id eſt קסטלה *caſtala*, unde *Caſtalia* dicta eſt, non à *Caſtalio* de quô Pauſanias in Phocicis, nec ab Acheloi filiâ *Caſtaliâ* de quâ ibidem Panyaſis, & Conſtantinus in Nicopoli, nec à Caſtaliâ nymphâ quæ metu inſequentis Apollinis eô ſe præcipitem dejecerit, ut à Lutatio traditum. Quod privatum adhuc Adrianum in Caſtalia didiciſſe ajunt ſe futurum Imperatorem ex vaticinio lauri folio inſcripto quod in hunc fontem immerſerat, res eſt ſine exemplo, quæque illum ita perculit, ut poſtquam ad imperium evectus eſt fontem obſtruxerit ingenti mole ſaxorum, ne quis ad capeſſendam rempublicam eâdem ratione impelleretur. Sed multorum curioſior Julianus D novam conſilii viam ingreſſus eſt, quâ fontis venas fatidicas dudum obſtructas & neglectas recluderet. Hæc partim ex Sozomeno & Nicephoro ubi ſupra, partim ex Ammiani lib. 22. At impuro apoſtatæ tam parum ſucceſſit hic conatus, quam Oribaſii legatio, qui ab eôdem miſſus ad Apollinem Delphicum, reſponſum hoc tuliſſe fertur:

Εἴπατε τῷ βασιλῆι, χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐλά,
Οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν, οὐ μαντίδα δάφνην,
Οὐ παγὰν λαλέουσαν, ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ.
Diruta ubique jacent ſacrata palatia Phœbo,
Vaticini nec fontis aqua, nec conſcia fati
E *Delphica laurus adeſt: Hæc Regi dicite veſtro.*

Tamen Caſtalii fontis prope Antiochiam Juliano multo poſterior Agathias ita meminit, in Euſtorgii Poetæ epitaphio Anthol. lib. 3. cap. 26.

* l. ὁμοίας

Μηδὲν ἐπαγγείλας ἐς Ἀντιόχειαν ὁδῖτα, A
Μὴ πάλιν οἰμώξῃ χεύματα Κασταλίας.
Civibus Antiochi ne nuntius eſto viator,
Ne fluat in luctus Caſtalis unda novos.

Et Sozomenus, Nicephorus, Suidas & alii Caſtalium hunc fontem in amœniſſimo illo Daphnes luco deſcribunt; Ut videatur idem eſſe cum fonte *Daphne*, cujus aquis abundantiſſimis Antiochiam frui ſcribit Hieronymus in Ezech. c. 47. In quâ ſententiâ fuiſſe video Willielmum Tyrium.

Obiter nota veteres ad hunc fontem referre verba Moſis Numer. 34, 11. וירד הגבל משפם הרבלה מקדם לעין *Et deſcendet terminus Sephamâ Riblam,* B
ab Oriente Ain, id eſt fontis. Quæ ſic exponit Vulgatus: *Et de Sephamâ deſcendent termini in Rebla contra fontem Daphnim* (vel *Daphnem*.) Idque ex mente Hieronymi, qui ſic habet ubi ſupra: *A fine igitur Septentrionalis plagæ, hoc eſt atrio Enan, tendunt fines* (terræ Chanaan) *juxta Numerorum librum usque Sephama, quam Hebræi Apamiam nominant; & de Apamia deſcendunt termini in Reblam, quæ nunc Syria vocatur Antiochia. Et ut ſcias Reblam hanc ſignificare urbem, quæ nunc in Syria Cœle nobiliſſima eſt, ſequitur: Contra fontem: Quem perſpicuum eſt ſignificare Daphnem: De quo fonte ſupradicta urbs aquis abundantiſſimis fruitur.* Sequitur locum vocari Daphnem propter laurus quibus conſitus eſt, ut de eô fonte agi ſcias, qui in Daphnenſi luco ſcaturit. Sed & Chaldæi paraphraſtæ duo C
Jonathan & Hieroſolymitanus pro *Rebla* דפני *Daphnen* hic habent, & pro *Sephama* אפמיאה *Apamiam* vel אפמים *Apamias*, quô reſpexiſſe videtur Hieronymus. Tamen termini terræ Iſrael, quam ibi definit Moſes, nunquam tam late patuere.

In Bœotiæ montibus nobiliſſimus eſt *Citharon*, clade Penthei & Actæonis Cadmi nepotum, quorum illum Bacchæ hunc canes ibi decerpſiſſe narrantur. Nomen fecere קתרי *kethare* petræ, ut & *Cytheris* inſulæ Laconicæ de quâ deinceps, quia Cithæron eſt vel maxime ſaxoſus & confragoſus. Unde eſt quod in eô Nonnus paſſim deſcribit σκοπέλους, πέτρας, ἐρίπνας *ſcopulos, petras, rupes*, Dionyſiac. lib. 5. & 45. Et apud Ariſtophanem in Bacchi orgiis,

Κιθαιρώνιος ἠχὼ D
Μελάμφυλλά τ' ὄρη δάσκια, καὶ νάπαι
Πετρώδεις βρέμονται.

Echo Citheronia, & nigris foliis opaci montes, & petroſi Citheronis *clivi fremunt.* Et in Bacchis Euripidis verſu 38. Bacchæ per Cithæronem oberrantes ἀνορόφοις ἧνται πέτραις *ſedent in excelſis petris*. Et verſu 703. non ſine alluſione ad miraculum Moſis Num 20. 11.

Θύρσον δέ τις λαβοῦσ' ἔπαισεν εἰς πέτραν
Ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς.
Thyrſumque ſumens una percuſſit petram,
Et inde aquarum roſcidus fluxit latex. E

Et verſu 989. Pentheum deprehendunt in inſidiis λευρᾶς ἀπὸ πέτρας *à levi petra.*

Et

A Et verſu 1095. cum impetunt lapidibus *ἀντίπυργον ἐπιβᾶσαι πέτραν conſcenſâ rupe oppoſitâ.* Et verſu 1135. diſcerptus jacet Pentheus *ὑπὸ τυφλοῖς πέτραις ſub cacis ſaxis.* Sic apud Theocritum Idyll. 26.

> Πενθεὺς ἀλιβάτω πέτρας ὑπὸ πάντ᾽ ἐθεώρει.
> *Cuncta videt celſæ rupis de vertice Pentheus.*

Et Ovidii Metam. lib. 3. fab. 2. canes in Cithærone ſequuntur Actæonem,

> *Per rupes, ſcopuloſq;, adituq; carentia ſaxa.*

Et apud Senecam Oedipus ita loquitur Thebaidis pæne initio,

> *Ibo, Ibo quá prærupta prætendit juga*
> B *Meus Cithæron, quá peragrati celer*
> *Per ſaxa montis jacuit Actæon ſuis*
> *Nova præda canibus.*

Et Propertius lib. 3.

> *Saxa Citharonis Thebas agitata per artem,*
> *Sponte ſuâ ad muri membra coiſſe ferunt.*

Cithærone non eſt minus celebris mons *Helicon* Muſis dicatus, cui, ſi magno Caſaubono credimus, nomen fecit הליכה *halica* ambulatio, quia certos ibi conventus habuere veteres, in quibus de rebus ſeriis præſertim de rerum naturalium & divinarum cognitione agerent. Sed cum hujusmodi conventibus, ſi qui fue-
C re, Heliconis nomen videatur eſſe antiquius, illud deduxerim potius ab Arabico *halic* vel *halica* quod montem ſublimem ſonat. Giggeius: אלחאלק *plur.* חאלקה *mons ſublimis*, אלחא לקה *idem*; גא מן חאלק *ab alto loco venit.* חלק אלטאיר *avis in altum volatu ſe extulit.* Nempe Heliconis ſublimitatem paſſim Poetæ deprædicant. Sic Aratus in Phænomenis verſ. 216. *καθ᾽ ὑψηλοῦ Ἑλικῶνος ad ſublimem Heliconem.* Et Heſiodus, cum de Muſis ſcribit ſtatim initio Θεογονίας:

> Αἵτ᾽ Ἑλικῶνος ἔχουσιν ὄρος μέγα τε ζάθεόν τε.
> *Quaque Helicona tenent montem magnumque ſacrumque.*

Proinde Heliconem Strabo lib 9. *κατά τε ὕψος καὶ περίμετρον altitudine & ambitu* ſcribit eſſe Parnaſſo *ἐνάμιλλον conferendum*: De quô Theophraſtus hiſt. plant.
D lib. 3. cap. 3. Ἔν γε τοῖς μεγάλοις ὄρεσιν, οἷον τὰ ἐν Παρνάσῳ. *In magnis montibus, ut in Parnaſſo.* Et Ovidius lib. 1. Metam. fab. 7.

> *Mons ibi verticibus petit arduus aſtra duobus,*
> *Nomine Parnaſſus, ſuperatque cacumine nubes.*

Unde Παρνασσῶν μέγεθος apud Ariſtophanem in Ranis, & ἄνθρακες Παρνάσιοι pro magnis in Acharnan.

De cætero *Tilphuſius* à feracitate dictus eſt, quaſi תל פרש *Tel-phus* mons ferax. *Meſſapius* eſt כמצפה *Miſp.* ſpecula, ut mons de quo Oſ. 5. 1. ubi Græci Μασσηφᾶ. *Temmicus* Arab. טאמח *Tamich* vel טמאח *Timach* excelſum ſonat. Inde dicti *Temmices* Bœotiæ populus antiquiſſimus, de quô præter Strabonem, Nonnum & Strab. l. 7. & 9. Non. Dionyſ lib. 15.
E Stephanum. Lycophron in Caſſandrâ verſ. 644.

> Ἄρνης παλαιᾶς γέννα Τεμμίκων πρόμοι.
> *Arnes vetuſta ex ſtirpe Temmicum duces.*

Et ibi Scholiaſtes: Τεμμίκων, τῶν Βοιωτῶν ἀπὸ ὄρους Τεμμίκου *Temmicum, id eſt Bœoto-*

rum

rum à monte Temmeo. Sed & *Thurium* volunt à Phœnicio תור *thor* dici. Sic illi A
bovem nominant. Plutarchus in vitâ Syllæ: Οἱ δέ φασι τὴν Κάδμῳ δοθεῖσαν ὑπὸ
τοῦ Πυθίου καθηγεμόνα βοῦν, ἐκεῖ φανῆναι, καὶ τὸν τόπον ἀπ' αὐτῆς προσαγορευθῆναι. Θὼρ
γὰρ οἱ Φοίνικες τὴν βοῦν καλοῦσι. *Quidam ajunt bovem quam Cadmo Pythius ducem
dederat, ibi primum eſſe conſpectam, & locum ab eâ vocatum: Thor enim Phœnices
bovem vocant.* Sic *Parnaſſius* Achaiæ mons de quô nuper, & Atticæ *Parnes* allu-
dunt ad Syrum פרנס *parnes* paſcere, unde פרנוס *pirnus* paſcuum.

At nos prope fugerat *Phicion* vel *Phiceon*, Bœotiæ mons circa Oncheſtum, aut
circa Anthedonem, quem Sphingem inſediſſe ſcribunt Apollodorus lib. 3. & Plu-
tarchus in libro quod bruta ratione utuntur. Tzetzes item in Heſiodum & Ly-
in Caſſ 4. 1465. cophronem, à quô Sphinx vocatur Φίκειον τέρας *Phiceum monſtrum*. Porro nomen B
à Sphinge factum, quam Bœoti Φῖκα *Phicem* vocabant. Heſiodus in Theogoniâ
de Chimærâ:

Ἡ δ' ἄρα Φῖκ' ὀλοὴν τέκε Καδμείοισιν ὄλεθρον.
Phicem ea Thebanis monſtrum fatale creavit.

Et ibi Scholiaſtes: Τὴν Σφίγγα λέγει: αὕτη δὲ ἦν θυγάτηρ Χιμαίρας καὶ Τυφῶνος.
Ἀπ' αὐτῆς ἐκλήθη καὶ τὸ Φίκιον, ἔνθα διέτριβε. Φῖκα γὰρ αὐτὴν οἱ Βοιωτοὶ ἔλεγον. *Sphingem ſi-
gnificat Typhonis & Chimaræ filiam, a quâ etiam Phicium dictus locus in quô verſa-
batur. Phicem ſcilicet illam Bœoti appellabant.* Et in ſcutum Herculis idem de
monte Phicio: Ὠνομάσθη γὰρ ἐκ τῆς Σφιγγὸς ἣν Φῖκα ἐκάλουν οἱ Βοιωτοί. *A Sphinge dictus* C
eſt, quam Phicem Bœoti vocabant. Et Feſtus lib. 13. *Picati appellantur quidam,
quorum pedes formati ſunt in ſpeciem Sphingum, quod eas Dorii phicas vocant.* At
Æoles *Picas* dixerunt, unde *Picati*. Nonnulli etiam *Bicas*. Heſychius: Βίκας, σφίγ-
γας, Nempe Siculi aut Macedones, qui φ & β permutatis βρύγες dicebant, & Βίλιπ-
πον, & Βερενίκην. Phœnicibus autem, unde hæc vox primo ad Bœotos, deinde ad re-
liquos Græcos manavit nonnihil immutata, Sphinx niſi fallor dicebatur פקחה
Picceha vel ἀρχαϊκῶς *Phiccaa*. Maſculina vox פקח *picceah* primo apertum ſonat,
nempe oculis vel auribus, id eſt oculatum vel auritum. Sed quia de oculis uſur-
patur multo frequentius, פקח per ſe eſt is qui videt. Sic Exod. 4, 11. *Quis fecit mu-
tum aut ſurdum,* פקח *apertum, aut cæcum?* Apertum, id eſt βλέποντα *viden-* D
tem, ut hîc habent veteres interpretes. Sed & quia *ſapientis oculi ſunt in capite*
Eccleſ. 2, 14. פקח *picceah* etiam ſapientem ſonat. Ut Exod. 23, 8. *Nec mu-
nus accipies, quia munus excæcat* פקחים *(piccehim) apertos* ſeu *videntes*, id eſt
חכימין σοφοὺς *ſapientes.* Ita Chaldæus, Onkelos & Aquila; Et Hieronymus *pru-
dentes*, & Arabs אלחראק *ſagaces*. Cujus interpretationis author eſt ipſe Moſes,
qui Deut. 16, 19. hanc legem repetit iiſdem verbis, niſi quod pro פקחים *apertos*
habet חכמים *ſapientes*. Inde פיקח ab Hebræis paſſim ſumitur pro homine ſaga-
ce & induſtrio. Et Pſal. 146, 8. pro Hebræis *Dominus* פקח *aperit cæcos*, LXX. ha-
bent *Dominus* σοφοῖ *ſapientes facit*, & Arabs יפהם *intelligere facit*. Sphingem igitur
Phœnices פקחה *Phiccaa*, & Bœoti Φῖκα dixerunt propter ſagacitatem: quia mu- E
lier fuit acutiſſima, quæ per griphos & ænigmata ſolertiſſimorum ſui ævi ingenia
exercebat. Apollodorus ubi ſupra: Μαθοῦσα γὰρ αἰνίγματα παρὰ Μουσῶν, ἐπὶ τὸ Φίκειον
ὄρος ἐκαθίζετο. *Cum ænigmata didiciſſet a Muſis, ſuper Phicium montem habitabat.*
Plu-

A Plutarchus robur ei tribuit cum ſapientia conjunctum: Τὴν Σφίγγα ἐκείνην ἐπὶ ἂν ὤνησεν ἡ σοφία περὶ τὸ Φύκιον (lege Φίκιον) ἄνω καθεζομένην, αἰνίγματα καὶ γρίφους πλέκουσαν, εἰ μὴ ῥώμῃ καὶ ἀνδρείᾳ πολὺ τῶν Καδμείων ἐπεκράτει. *Sphingem quoque illam Phicio monti inſidentem, griphosque nectentem & ænigmata, nihil juviſſet ſapientia, niſi robore & fortitudine longe Thebanis antecelluiſſet.* Inde eſt quod apud Ægyptios Sphinx utriusque erat ſymbolum. Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromaton: Ἀλκῆς τε αὖ μετὰ συνέσεως ἡ Σφὶγξ, τὸ μὲν σῶμα πᾶν λέοντος, τὸ πρόσωπον δὲ ἀνθρώπου ἔχουσα. *Roboris autem rurſus cum ingenii ſolertia (ſymbolum erat) Sphinx, quæ totum quidem corpus habet leonis, faciem autem hominis.* Et Athenis in Parthenone Mi-

B nerva, quæ tam ſapientiæ quam fortitudinis erat Dea, Sphingem habebat in caſſide. Pauſanias in Atticis: Αὐτὸ δὲ ἐκ τε ἐλέφαντος τὸ ἄγαλμα καὶ χρυσοῦ πεποίηται. Μέσῳ μὲν οὖν ἐπίκειταί οἱ τῷ κράνει Σφιγγὸς εἰκὼν *Ipſum autem Deæ ſignum ex auro & ebore factum eſt, & in media galea eminet Sphingis imago.* Arabice פקהה *phakiha* per *he* loco *cheth* ſcire eſt in prima conjugatione, in ſecunda & quarta docere, & in tertia de doctrina cum alio contendere, in quinta pro docto vel ſapiente ſe gerere. Inde פקה *phikh* φρόνησις intelligentia vel prudentia Epheſ. 1, 8. paſſim pro Juriſprudentia ſumitur, & פקיה *phakih* pro juriſperito & legis interprete apud Arabes & Turcas. Quo ipſo ſenſu dixit Moſes ubi ſupra, munus excæcare פקחים (*piccehim*) videntes ſeu ſapientes: Agitur enim de judicibus qui acceptis muneribus

C jura pervertunt. Ita Sphinx פקחה *phicaa* dici potuit à Phœnicibus, quia judiciis præſidebat inter Bœotos, ut in Iſraele Debora Jud. 4, 4. 5. tanquam perita juris & legum, ac è regio ſanguine orta. Sphinx enim, ut Pauſanias author eſt, erat νόθη Λαΐου θυγάτηρ *ſpuria Laij filia*, qui Thebarum Rex fuit à Cadmo tertius. Et ex eôdem colligere eſt illam arbitram fuiſſe litium de ſucceſſione regni, & eos qui causâ ceciderant morte multaſſe. Hæc tam atrox ſeveritas Poëtarum odium illi conciliavit, qui Sphingis ſapientiam ita prædicant ut feritatem execrentur. Unum addo Sphingem olim etiam pro vate habitam: Euripidis Scholiaſtes in Phœniſſis: Σωκράτης δὲ ἐγχωρίαν αὐτὴν φησι χρησμολόγον δύσγνωστα μαντευομένην, ἅπερ ἀγνοοῦντες οἱ Θηβαῖοι καὶ ἐναντίως αὐτοῖς χρώμενοι ἀπώλλοντο *Socrates illam aſſerit vatem fuiſſe in-*

D *digenam, obſcura oracula edentem, quibus per ignorantiam ſecus acceptis Thebani uſi ſint in propriam perniciem.* Porro hoc ipſo nomine פקחה Sphinx dici potuit, id eſt videns & aperta oculis. Quomodo Propheta Ebræis חוזה vel רואה *Videns*, & גלוי עינים *apertus oculis.* Vide Num. 24, 4. & 1. Sam. 9, 9. Apud Aborigines nihil fuit vetuſtius Pici Regis oraculo, quem in Romanis quæſtionibus ſcribit Plutarchus ὑπὸ φαρμάκων τῆς γυναικὸς μεταβαλεῖν τὴν φύσιν καὶ γενόμενον δρυοκολάπτην ἀποφθέγγεσθαι λόγια, καὶ χρησμῳδεῖν τοῖς ἐρωτῶσιν *veneficiis uxoris transmutatum in picum avem oracula edidiſſe, & interrogantibus reſponſa dediſſe.* Unde eſt quod picum illum cum Dodonæâ columbâ confert Dionyſius Halicarnaſſeus, ut qui Aboriginibus id ipſum præſtiterit quod columba Theſprotis. At Servius in Æn. l. 7.

E hoc ideo fingi interpretatur, *quia augur fuit Picus, & domi habuit picum per quem futura noſcebat.* Ego picis valere juſſis ajo פקה *piccea* eſſe videntem, id eſt Phœniciâ phraſi vatem; Inde *Picus* dictus eſt vir ob vaticinia celebris, ut Φὶξ apud Bœotos mulier fatidica.

Ex urbibus *Almon* in Stephano urbs Bœotiæ, (Hellanico perperam *Salmon*) A
ut in Chananæa עלמון *Almon* Joſ. 21, 18. An à Syro & Chaldæo עלם roborari, muniri. Scribitur etiam per *aleph*, & Hebr. per *cheth*. *Arne*, eſt הר־נאה *Harnae* mons amœnus. Strabo ſitum eſſe dicit ἐν ὕψει *in ſublimi loco*. Homerus appellat πολυςάφυλον *uvis abundantem*. Et Nonnus Dionyſ. lib. 13.

Ἄρνην βοτρυόεσσαν ἀγαλλομένην Διονύσῳ.

Arnem vitiferam Lenæo præſide lætam.

Græcorum de ea nugas vide apud Suidam in Ἐς κόρακας, & in Scholiaſte Lycophronis pag. 106.

Quam amœna & fertilis Arne, tam miſera fuit *Aſcra* urbs, Heſiodi patria, ad B
Heliconis radices in agro rerum omnium ſterili. Heſiod. in oper. & dieb.

—ἄγχ' Ἑλικῶνος ὀϊζυρῇ ἐνὶ κώμῃ

Ἄσκρῃ, χεῖμα κακῇ, θέρει δ' ἀργαλέῃ, οὐδέποτ' ἐσθλῇ,

—*miſera prope lucum Heliconis in Aſcra,*

Dura hyeme, ac æſtate gravi, ſemperque moleſta.

Aſcra id eſt אשרה *aſcera*, lucus ubi ſteriles ſunt arbores. Heſychius: Ἄσκρα, δρῦς ἄκαρπος.

Iliad. δ. 8. & ε. 908. Pauſa. Bœot. Strab. l. 9.

Alalcomenas nobilitavit Minervæ templum: Unde Poëta Ἀλαλκομενηῒς Ἀθήνη: Nempe Minerva credebatur nata eſſe Alalcomenis, & ibi erat in ſumo cultu.
Itaque parva cum eſſet & in plano extructa urbs, ſemper tamen ἀπόρθητος intacta C
& inviolata manſit, quia ob Deæ reverentiam πάντες ἀπείχοντο πάσης βίας *ab omni vi omnes abſtinebant*. Ita habetur apud Strabonem. Putaverim igitur Alalcomenis factum nomen ab אלה אלקומה *ela alcuma*, id eſt Dea invicta, vel contra quam nemo inſurgit, ut מלך אלקום *melec alcum* eſt rex invictus Prov. 30, 31. Hinc Arabib. עלכום *alchum* validum ſonat permutatis homogeneis.

De re ruſt. lib. 3. c. 9. Plin. l. 10. c. 21.

Nemo paulo humanior eſt, qui non aliquid audiverit de Tanagræis gallis ad certamina natis. De illis ita Varro, *Sine dubio ſunt pulchri, & ad certandum inter ſe maxime idonei.* Et Plinius: *Quidam galli ad bella tantum & prælia aſſidua naſcuntur, quibus etiam patrias ſuas nobilitarunt Rhodum ac Tanagram.* Et Pauſa-
nias in Bœoticis ubi de Tanagra: Ἔςι δὲ καὶ γένη δύο ἐνταῦθα ἀλεκτρυόνων, οἵτε μάχι- D
μοι, καὶ οἱ κόσσυφοι καλούμενοι *Sunt et ibi galliorum genera duo, pugnaces & qui merulæ vocantur.* Cætera ibi vide. Columella lib. 9. cap. 2. *Tanagrici plerumq; Rhodiis ac Medicis amplitudine pares.* Item: *Deliaci quoniam procera corpora & animos ad prælia pertinaces requirebant, præcipue Tanagricum genus & Rhodium probabant.* Unde eſt quod proverbio jactabant veteres ἀλεκτρυόνα ἀθλητὴν Ταναγραῖον *gallum pugilem Tanagræum*. Hi galli Colœphryges dicti ſunt à monte cognomine prope Tanagram in quo alebantur. Heſychius: Κολοίφρυξ Ταναγραῖος ἀλεκτρυών, καὶ ὄρος Βοιωτίας, *Colœphryx, Tanagræus gallus, & mons Bœotiæ.* In Etymologico magno ſcriptum Κολόφρυξ: Sed in Phavorino Κολοίφρυξ; Et
in Stephano Κολοίφρυγες pro loco Bœotiæ qui aliis Ἀντικονδυλεῖς. Ita Stephanus E
ex Ariſtophanis libro de Bœotiæ limitibus. Porro utrumque vocabulum, *Tanagra*, inquam, & *Colœphryx*, ex Phœnicia lingua eſt inflexum. Gallus enim

Suid. in Ἀλεκτρυόνα, & in Ταναγραῖος ἀλεκτοριςκοι.

A enim Syris eſt תרנגל *tarnegal*. Græci L finali rejecto ut in Ἄντιζα & Ἀσδρούζα, ex *tarnega* unius literæ trajectione *Tanagram* fecerunt. Ita ut urbs *Tanagra* ſit urbs galli, id eſt gallorum; Quomodo Eſiongaber à Chaldæo interprete appellatur כרך תרנגלא (*crac tarnegola*) *arx galli*. Et mons vicinus *Colæphryx* dictus propter כלוא אפרוחים *Kelo-ephrochim* clauſtrum pullorum, id eſt nobile ὀρνιθοβοσκεῖον in eo conſtitutum. Talmudicis כלוא פרוחי *clauſtrum pullorum* eſt muliebre capitis integumentum, ita dictum, ut quidem puto, quia caveæ formam imitabatur. Sunt & quæ קוריא urbes vocantur ab urbis ſimilitudine. Vide Thargum Hieroſolymitanum Num. 31, 48. Ita Cybele mater Deûm cum turrita corona pingebatur.

B Bœotia ad Auſtrum habuit Drymum urbem de qua Suidas: Δρυμὸς, ἐν τῷ παραπρεσβείας Δημοσθένους πόλις ἐστὶ μεταξὺ Βοιωτίας τῆς Ἀττικῆς *Drymus in oratione Demoſthenis de falſa legatione urbs eſt inter Bœotiam & Atticam*. Panacto vicinam fuiſſe docent hæc Demoſthenis: Περὶ Δρύμου καὶ τῆς πρὸς Πανάκτῳ χώρας μεθ' ὅπλων ἐξερχόμεθα *Circa Drymum & Panacti regionem cum armis prodimus*. Græce Δρυμὸς eſt ſylva. An inde dicta eſt *Drymus*, aut à Phœnicio דרום *darom* quod meridiem ſonat, quia Auſtrale erat oppidum?

Eubœam Bœotiæ jungebat olim anguſtus Iſthmus circa Chalcidem, quo à reciprocis Euripi fluctibus exciſo & dirupto, Eubœa à Bœotia avulſa eſt, & in inſulam facta, ut ex Jone lib. 1. probat Strabo. Quibus Procopius ita concinit lib.
C 4. de ædificiis Juſtiniani. *Eubœa in mari objecta eſt Græciæ, videtur autem olim abrupta eſſe. Quandoquidem primum una erat terra, quæ poſt freto eſt divulſa: Maris undoſo fluxu hic circa Chalcidem urbem continentem perrumpente, & quod à terrâ dejectum eſt in inſulam redigente.* Ab hac terrarum divulſione tam Chalcidi in Eubœâ quam Rhegio in Brutiis nomen factum. Phœnicibus quippe חלק *chalak* dividere eſt, & חלקה *chelka* diviſio. Phœnicum porro atque Arabum qui cum Cadmo venerant nonnullos hæſiſſe Chalcide teſtatur Strabo lib. 11.

Jam ſi libet cætera perſequi, *Harma* Bœotiæ locus erat columnis ſeptus propter vatem Amphiaraum hiatu terræ ibi abſorptum ita execrandus, ut fama ſit neque aves illis columnis inſediſſe, neque feras herbam attigiſſe in intercolumnio Strab. l. 9. Pauſan. in Bœot.
D illo creſcentem. *Harma* igitur non à curru, ut volunt, ſed ab execratione dictus. Id enim eſt Phœnicium חרמה *Harma*. Sic Σκῶλος *Scolus* ſub Cithærone vicus pro infauſto habitus, eo quod ibi Pentheum à Bacchis diſcerptum fabulantur, unde natum proverbium: Strab. ibid.

Εἰς Σκῶλον μήτ' αὐτὸς ἴμεν, μήτ' ἄλλῳ ἕπεσθαι.
Nec tu Scolon eas, nec eo comiteris euntem.

Scolus eſt Phœnicium סקול *Scol*, quomodo Elias & Baal Aruch legerunt in verſione Jeroſolymitana Gen. 42. 4. & 38. pro Hebræo אסון quod *exitium* exponunt, vel lethale aliquod infortunium: Galli optimè *quelque encombrier mortel*. Sic
E in Jonathanis paraphraſi Levit. 10, 19. *& mihi accidit* סקול *ſcol in illis*, id eſt in duobus filiis meis quos conſumpſit ignis è Dei conſpectu exiens. Eſt expoſtulatio

tio

tio Aaronis apud Moſem. Græcis σκῶλος aliud eſt, nempe ſpina, ſudes præacutus & ſcandalum. Quanquam hoc ultimo ſenſu Helleniſtæ uſurpent, & ex iis Græci patres. A

(V. Heſych. & Suid. & LXX. Exod. 10, 7. Deut. 7, 16. Jud 11, 35. 2. Par. 18, 23. Eſ. 57, 14.)

Fuit & in Bœotia Trophonii antrũ, quo quisquis deſcenderat, oraculum conſulturus multo terrore attonitus redibat, κάτοχος τῷ δείματι, ut teſtatur Pauſanias ipſe expertus. Unde apud Ariſtophanem in nubibus Strepſiades:

—— ὡς δέδοικ᾽ ἐγώ
Εἰς ἄντρον καταβαίνων ὥσπερ ἐς Τροφωνίου
—— *quam totus tremens*
Deſcendo, ſicut ad Trophonii ſpecum. B

(vid. Suid. & Ariſtoph. in Nubib.)

In quem locum Scholiaſtes: *Qui eo deſcendit non ridet amplius* διὰ τὴν ἐκ τῶν ὄφεων ἔκπληξιν *propter terrorem ex ſerpentibus.* Unde proverbium de moroſis & tetricis, εἰς Τροφωνίου μεμάντευται *in Trophonii antro vaticinatus eſt.* Sed hæc vulgata: non item Trophonii nomen, factum à Syro טורפא *taurophо*, quod pro conſternatione paſſim occurrit. Sic Pſal. Syr. 61, 13. בטורפא דלבי *in conſternatione cordis mei.* Radix טרף *teraph* eſt turbari & conſternari. Hinc Jonathan & Onkelos Gen. 41, 8. מטרפא רוחיה *conturbatus eſt ſpiritus ejus.* Jer. 25, 16. יטרפון *ittarephun* percelluntur. In ipſo antri aditu eſt Hercyna fons vel amnis quem amoto lapide Proſerpinam excitaſſe fabulantur. Pauſanias: ῥυῆναί τε δὴ τὸ ὕδωρ ὅθεν ἀνείλετο ἡ Κόρη τὸν λίθον, καὶ ὀνομασθῆναι τὸν ποταμὸν ἐπὶ τούτῳ λέγουσιν Ἕρκυναν *aquam erupiſſe ajunt, quo loco Proſerpina lapidem ſubmoverat, & propterea fluvium dictum fuiſſe Hercynam.* Ab Hercyna ſcilicet Cereris filia, de qua ante. At ego Hercynam idem eſſe puto quod חרך־עין *Harac-ain* cataractam fontis, ſeu foramen ex quo fons ebulliit amoto illo lapide tanquam aperta cataracta. Cœlorum cataractas in diluvio apertas hoc eodem verbo ſignificant Jonathan & Jeroſolymitanus interpres. C

(vid. & Pſ. Syr. 42, 5. 6. & 75. 5. & 142, 4.)

Notandum eſt Cadmi nomen è Bœotia in Joniam penetraſſe, ubi Priene urbs *Cadme* dicta eſt, quia conditorem habuit Philotam Bœotium. Strabo lib. 14. Λέγεται δ᾽ ὑπό τινων ἡ Πριήνη Κάδμη, ἐπειδὰν Φιλωτᾶς ὁ ἐπικτίσας αὐτὴν Βοιώτιος ὑπῆρχεν. Proinde Prienenſes *Cadmeos* vocavit Hellanicus, quod hunc Geographi locum mire illuſtrat. Heſychius: Κάδμιοι, οἱ Πριηνεῖς, ὡς Ἑλλάνικος. D

E

CAPUT

A
CAPUT XVII.

Voces Bœotis propriæ à Phœnicibus deſumptæ.

Ἀχάνη menſura quædam Bœotis, Perſis & Ægyptiis כנה *Chana* Talmudicis. Obiter de *artaba*. Πίτταχος vaſis genus Hebr. פתקא *pittecha* Λίμνα Phœnicib. לבנה *libna*, herba quędam à Bœotis ſic dicta propter folii candorem, non à ſquamis ut volunt. Juppiter Ἐλιεὺς Thebis, id eſt אלה *eloa* vel עליון elion. Idem Καραιὸς forte כראי *carai* quaſi κριοπρόσωπος, vel à κάρα capite ſeu vertice quæ eſt Phœnicia vox Mercurius Cadmus & Cadmilus. Malum Punicum σίδα Arab. *ſidra* Λέσχη commune cœnaculum לשכה *liſcha*. Βάννα mulier, בנות *banoth* Hebr. pro mulieribus, Βαιδυμεῖν ex βαιδύειν colere terram, ut Hebr עבד *abad*. Ἔραχος manipulus ex פרכא
B *peracha* primâ abjectâ.

Ἀχάνη Bœotis eſt menſura frumenti, medimnus. Heſychius: Ἀχάνη, μέτρον σίτου ἐν Βοιωτίᾳ χωροῦν μέδιμνον ἕν. Id Talmudicis eſt כנא *chana*, & ſi præfigas articulum Hebræum erit הכנא *hacchana*. Sic כנא דפירי *chana fructuum*; כנא כנא כפר וטא *ſingula chana pro obolo*: באתרא דכיילי בכני *in loco ubi metiuntur chanis*. Hæc ex Talmude Baal Aruch, & doctiſſimus Buxtorfius Lexici Talmudici pag. 1023. Apud Perſas hoc ipſum vocabulum fuit in uſu. Idem Heſychius: Ἀχάναι, Περσικὰ μέτρα. Illud Ἀχάνας ex Ariſtophane ſumptum, qui ſic habet in Acharnenſibus Act. 1. Scena 3. ἀχάνας ὁ δέ γε χρυσίου λέγει *aureos modios ille dicit*, ubi
C Scholiaſtes: ἀχάνη μέτρον ἐστὶ Περσικόν, ὥσπερ ἡ ἀρτάβη παρ' Αἰγυπτίοις; Senſus eſt Græcos achanen & Ægyptios artabon à Perſis uſurpaſſe. Artaba enim olim Perſica fuit potius quam Ægyptia: Herodotus in Clio, ἡ δὲ ἀρτάβη μέτρον ἐστὶ Περσικόν. Heſychius & Suidas dicunt eſſe μέτρον Μηδικὸν σίτου *Medicam frumenti menſurã*. Sed poſtquam Ægyptum Perſæ invaſerunt, eadem menſura cœpit eſſe Ægyptia. Fannius.

> *Eſt etiam terris quas advena Nilus inundat*
> *Artaba, cui ſuperat modii pars tertia poſt tres.*

Hieronymus in Eſ. 5, 10. pro triginta modiis &c. Septuaginta vertunt ἀρτάβας ἕξ
D *artabas ſex, quæ menſura Ægyptia eſt, & facit modios viginti*. Proinde idem Ariſtophanis Scholiaſtes alibi de artaba: Περσικὸν δὲ καὶ Αἰγυπτίων τὸ ὄνομα.

Πίτταχος vaſis genus erat apud Bœotos. Heſychius τάλαρον exponit; πίτταχος, inquit, τάλαρον, Βοιωτοί. Τάλαρον vulgo pro qualo ſumitur, ſed & Pollux τάλαρον recenſet inter vaſa quibus reponitur lac lib. 10, c. 9. Sic פתקא *pitteca*, unde πίτταχος, ut quidem puto, vas magnum fuit continens quatuor aut quinque heminas. Ita definit author ſecundi Targum Eſther cap. 1. v. 8. Erat in uſu apud Perſas.

Theophraſtus ubi de plantis Orchomenii lacus in Bœotia: ὃ γὰρ προσαγορεύουσι λίμνα τοῦτο πλεῖον τὸ καθ' ὕδατός ἐστι. *Nam quod à Bœotis lemna vocatur hoc altius* Theophr. hiſt. l. 4. c. 11.
E *aquæ immergitur*. Dalechampius hiſtoriæ plantarum lib. 9. cap. 11. & alii pro λίμνα ſcribunt λίμμα, ut ſquamam ſignificet, quia hæc herba, ut inquiunt, quatuor habet foliola ſquamis piſcium ſimillima. Sed in ſquamis hoc præcipuum quod incumbunt ſibi invicem, ut in lorica laminæ, aut os quoddam circa tempora quod ſcribit Galenus λεπιδοειδῶς ἔχειν ἐπιβολάς *applicamenta habere ſquamatim incumbentia*, quale in hac herba nihil apparet. Solum in apice floſculus eſt qua-

tuor foliolis conſtans ita inter ſe connexis ut harum alteri nulla incumbat. Præterea herba à ſquamis λέμμα non diceretur, ſed λεπὶς aut λεπίδιον: Neque enim λέμμα eſt ſquama, ſed cortex aut cuticula. Λέμνα autem à Bœotis dicta eſt hæc herba, ut לבנא *lebna* à Phœnicibus à candore floris. Nam flore candido eam deſcribunt medicorum filii. Et pro *Libna*, *Sobna* & *Jabne* Græci interpretes ſcribunt *Lemnam*, *Somnam* & *Jamniam*, ut notavimus in capite de Lemno inſula. A

Jovem Thebani vocabant Ἐλιέα. Heſychius: Ἐλιεὺς, Ζεὺς, ἐν Θήβαις; voce deflexa vel ex Hebr. אלוה *eloa* Deus, vel ex Phœnicia עליון *elion* id eſt altiſſimus. Philo ex Sanchoniathone: Ἐλιοῦν καλούμενος ὕψιστος. Hunc genuiſſe ajunt cœlum & terram. Erat & aliud Jovis nomen Καραιὸς apud Bœotos. Idem Heſychius: Καραιὸς Ζεὺς παρὰ Βοιωτοῖς. Ita vocari volunt διὰ τὸ ὑψηλὸν εἶναι ἀπὸ τοῦ κάρα quia celſus eſt à voce κάρα, id eſt caput vel ſummitas. Quid ſi Καραιὸς ſit Phœnicium כראי *carai*, arietinus, id eſt Hammon qui pingebatur κριοπρόσωπος. Cur ab iiſdem Mercurius Cadmus dicatur & Cadmilos jam explicatum. B

Malum Punicum Græcè ῥοιά Bœoticè σίδα vocatur, ut Arabicè סדרה *ſidra*. Athenæus lib. 14. Σίδας δὲ ὅτι τὰς ῥοιὰς καλοῦσι Βοιωτοί, Ἀγαθαρχίδης &c. γράφει. Sequitur hiſtoria de Epaminonda agrum Sidam nomine à Punicorum copia ſic appellatum, eo argumento Bœotis aſſerente contra Athenienſium vindicias, quod σίδη Bœotis diceretur quæ Athenienſibus ῥοιά; Σίδη eſt Arabum *ſidra*. R abjectum ut in Talmudicis vocibus זוטא *zuta* parvus. pro זוטרא *zutra*; מוסא *muſa* coagulum, pro מוסרא *muſra*; גודא *guda* ſepes. pro גודרא *gudra*; טינא *tina* petra, pro טינרא *tinra*, *Zama* pro זמרא *Zamra* fons in Africa canoras voces faciens. C

Plin. l. 31. c. 2.

Hebræis לשכה *liſcha* eſt conclave & cubiculum. Septuaginta παστοφόριον ſæpe reddunt, & ἐξέδραν & αὐλὴν &c. Sic Bœoti λέσχας *leſchas* vocabant communia cœnacula. Etymologus: λέσχαι παρὰ Βοιωτοῖς, τὰ κοινὰ δειπνητήρια.

Βάνα Bœotis eſt mulier. Heſychius: Βάνα, γυνὴ ὑπὸ Βοιωτῶν. Sic Hebraicè בנות *banoth* propriè filias ſonat, ſed & in genere mulieres. Ut Gen. 30. 13. *beatam me prædicabunt* בנות *banoth* filiæ, id eſt mulieres. Itaque Græci hic habent, μακαρίζουσί με αἱ γυναῖκες; Et vulgatus, *beatam me dicent mulieres*. Onkelos item: ישבחנני נשיא *laudabunt me mulieres*. Rurſus Jud. 12. 9. בנות (*banoth filias adduxit filiis ſuis*, id eſt γυναῖκας uxores, ut Græci habent & Hieronymus. D

Βαιδυμῆν, ἐργατεύειν, Βοιωτοί. Et Κειαδιμῆν, γεωργεῖν, Βοιωτία ἡ λέξις. Utrumque in Heſychio. Bœotica hæc duo ἀπαρέμφατα ſimul confero, quia ſunt ſimilis formæ, βαιδυμῆν vel βαιδύμεν potius eſt ex βαιδύω; ut κειαδιμῆν ex κειαδίω. Porro βαιδύω eſt Hebr. עבד *abad*. Utrumque eſt colere terram.

Sed & Ἐραχὸς, δράγμα, id eſt manipulum Bœotis in Heſychio audeo referre ad Syrum פרכא *peracha* vel *perucha* ejuſdem ſignificationis. Neque enim ſine exemplo eſt ut in derivationibus prima radicalis omittatur. E

CAPUT

A

CAPUT XVIII.

Phœnices Bacchi cultum cum toto ejus choragio ex Oriente in Græciam invexiſſe.

CAdmus ideo Bacchi pater, quia ejus cultum ex Oriente invexit Bacchus Cadmo antiquior. In epitaphio Nini Bacchorum mentio. Cadmus in Euripide Bacchi cultum ex antiquitate commendat. Tyrii Bacchum ſibi vindicant. Fabula Tyria Græcæ ſimilis de Baccho & Icaro. *Sanguis uvæ* pro vino, phraſis Tyria & Hebræa Gen 49,11. Deut. 32,14. Bacchus tam advena Tyri quam in Græcia. Bacchus Nimrod. Indi Bacchum ab Aſſyriis ad ſe veniſſe dicunt. *Kiſſupica* Baccho cur ſacra, & *κισσος hedera*. Bacchus *Ciſſius*, *Staphylus* Bacchi ſucceſſor in Aſſyria. Nimrod ſeu Belus pro latrone Deo habitus. *Tuya* Babylone Dan 2,27. Bacchus *Zagreus* & *Nebrodes*. Bacchus cur Διόνυσος. Inſcriptio in Arabiæ monte *Iehova Niſſi* Exod 17,15. Ibi Nyſa Mons Arabiæ. *Iehova Niſſi* redditũ Deus Nyſçus & Διόνυσος. Bacchus etiam Ἰάω dictus, id eſt יהוה *Iebacchus*, *Adoneus*, *Eleleus* nomina veri Dei *Hyes* & *Attes* itidem. De Deo dictum *esbu* vel *hu* esipſe eſt ignis Deut. 4.24. In *Attes* mutata perſona *Atta es* tu es ignis. Bacchus *πυριγενὴς* & hoſtes igne terens. Idem Taurus dictus, id eſt אביר *abbir*. *Evoe* unde *Evius* & *Evan*, ſumptum ex Prov 23,29. Cur אבוי *evoe*? *Saboe* ex סבא *ſuba* inebriari. *Sabazius* idem qui *Methymneus*. *Phanace* à ſi... ut *Bromius*. *Baſſareus* à vindemia ut Προτρύγης. *Thriambus*. *Lythirambus* & *Dithyrambus* idem ſonant, διμάτορα ſcilicet, quia fingitur bis genitus. *Iacchus* Syris ינקא vel יקא *Iacco* eſt pater lactens, N latente in *Daghes*. Id propter *Iacchus*: unde λικνος i. e cunæ in ejus myſteriis. Cur è ſemore Jovis. *Femur* pro pudendo. Alii montem malunt *Femur montis* id eſt latus. *Brisæus* à melle. Bacchus *Lucnophorus* cur in ſphæra Lunæ, Mercurii *Silenus*, Veneris *Lyſius* &c. Saturni *Perecionius*, quia כיון *Cijun* eſt Saturnus. *Duſares* & *Vrotal* Arabica Bacchi nomina. *Liber* Hebr. חור, Ita vocantur principes & nobiles. Heroes unde dicti. Sileni fabula ſumpta ex prophetia de *Silo* horrendum in modum detorta. Id quaſi per nebulam vidit Juſtinus Martyr: in quo ὄνον in οἶνον mutarunt Librarii. *Sirenes* ex שיר *Sir* canere. *Silenus* ex שיל *Sil* & *Silo* Athenæus emendatus. *Pan* cur dicatur terrores Panicos immittere. *Faunus* itidem פן *pan*. Hebr. attonitus, a verbo פון *pun* vel *phun* Pſal 88,16. Satyri hircorum ſpecie שעיר & hircum & dæmonum ſignificat. Hac forma Diabolus ſibi placere creditus. Zabios ita credere. *Τράγου φάσμα*. Cur Satyri ſalaces? Cur ſaltantes & ὀρχησταί. Hebræum nomen צותרא *Sutra* vel ציתורא *Saitura*. Satyrica veſtis ἰξάλη & τραγή. *Cobali* Bacchi dæmones impoſtores. κοβαλεία aſtus, impoſtura חבל *Chebel* proprie funis, laqueus, tranſlate techna Pſal 119,61. Sic & Arab. E חאבל *chabil* magus, præſtigiator. חבל *Chobi* dæmon. Mulieres in Bacchi copiis. Ita moris eſt in Oriente *Baccha* a luctu. *Thyades* à divagando. *Mimallonides* à loquacitate; vel a ממל *mamal* torculari: ut *Aenai*. *Thyrſus* è punu תרזה *thirza*. Θύσθλα vitis folia aut rami cum fructu appenſo Syr טוטלא *tatla*. Phallus eſt מפלצת Malum Punicum ex Bacchi ſanguine Σίδα pro Arab. *Sidra*. Orgia Chald ארזיא *arazaia*. G & Z permutantur. Μάζονες epulę Bacchi מזון *mazon* obſonium. In Bacchi ſabula Voſſius multa obſervat ex hiſtoria Moſis palam deſcripta: Tamen Bacchus non eſt Moſes. Neque enim illum coluiſſent pro Deo benefico Phœnices & Aegyptii. Tantum ad Moſis hiſtoriam alluſere Mythologi. Ad alias Scripturæ hiſtorias alluſiones ſimiles Lycurgus & Scamgar Jud. 3,31, ſtimulo boum armatus. Bacchus in lucta ſponte cedit ut Angelus Jacobo. Eurypilo quid acciderit propter arcam Bacchi temere apertam. Athenienſes in pudendis afflicti ob ſpreta Bacchi ſacra, ſanari non potuere, donec phallos erexiſſent. Cur piara Phœnices ſumpſerint ex hiſtoria Moſis.

JAm ſi probare contendam totam Bacchi fabulam ex eodem fonte manaſſe, videbor actum agere poſt Belgarum par eximium, Heinſium dico & Voſſium, viros ſummos, qui eo argumento laborarunt tanto ſucceſſu. Nobis tamen ne ſit
E nefas illorum veſtigiis ſic inſiſtere, ut non pauca de noſtro addamus.

De veris Bacchi natalibus fuit inter veteres lis acerrima, tanto ſcilic. cive multis certatim gloriantibus. In his Græci fabulatores non alia de cauſa volunt Cadmum eſſe Semeles & Bacchi patrem, quam quia is Bacchi cultum ex Oriente al-

latum in Græciam primus invexit. De cætero Cadmo Bacchum eſſe multo antiquiorem ipſi Græci non obſcurè innuunt. Apud Phœnicem Colophoniam Athenæi lib. 12. Baccharum fit mentio in epitaphio Nini qui Cadmi ævum anteceſſit annis minimum ſexcentis. Et in Bacchis Euripidis ipſe Cadmus id apertè ſignificat, cum cultum illum Græcis ex antiquitate commendat, & ex patrum traditione tuetur. Verba ſunt: A

Πατρίους παραδοχὰς, ἅς θ' ὁμήλικας χρόνῳ
Κεκτήμεθ', οὐδεὶς αὐτὰ καταβαλεῖ λόγος.
Ævo coæva eſt quam tenemus a patre
Traditio, & illam nulla ratio deſtruit. B

Nec minus Tyrii quam Græci Bacchum ſibi vindicant. Achilles Tatius lib. 2. ex emendatione viri magni, qui eleganti ſcriptore à ſe nuper edito me donavit: ἦν γὰρ ἑορτὴ Προτρυγαίου Διονύσου τότε· Καὶ γὰρ Διόνυσον Τύριοι νομίζουσιν, ἐπεὶ καὶ τὸν Κάδμου μῦθον ᾄδουσιν· καὶ τῆς ἑορτῆς διηγοῦνται πατέρα μῦθον· οἶνον οὐκ εἶναί ποτε παρ' ἀνθρώποις, οὔπω παρ' αὐτοῖς· οὐ τὸν μέλανα, οὐ τὸν ἀνθοσμίαν, οὐ τὸν τῆς Βιβλίας ἀμπέλου, οὐ τὸν Μάρωνος τὸν Θράκιον, οὐ Χῖον τὸν ἐκ Λακαίνης, οὐ τὸν Ἰκάρου τὸν νησιώτην, ἀλλὰ τούτους μὲν ἅπαντας ἀποίκους εἶναι Τυρίων ἀνθρώπων· τὴν δὲ πρώτην παρ' αὐτοῖς φῦναι τῶν οἴνων μητέρα. *Quippe tum erat feſtum Bacchi Protrygæi. Bacchum enim Tyrii ſuum eſſe exiſtimant, adeoque Cadmi fabulam canunt, & de feſti origine hæc referunt: olim nuſquam* C *fuiſſe vinum, cum nondum eſſet apud ipſos, non nigrum, non odoratum, non Biblinum, non Maronæum ex Thracia, non Chium ex Lacæna, non inſulare ex Icaria, ſed hæc omnia vini genera à ſe eſſe propagata, & primam ejus matrē apud ſe eſſe natam.* Sequitur fabella illi ſimilis, quā de Icaro memorant Athenienſes Bacchum à paſtore quodam Tyrio lautè acceptum, illi propinaſſe vinum, quó hauſtô paſtorem rogaſſe; πόθεν εὕροις αἷμα γλυκὺ *unde tam dulcem ſanguinem reperiſti?* cui reſpondiſſe Bacchum τοῦτό ἐστιν αἷμα βοτρύων *hic eſt uvarū ſanguis* (id eſt דם ענבים phraſi mere Phœniciâ quā utuntur Jacob. Gen. 49, 11. & Moſes Deut. 32, 14. ubi Græci αἷμα σταφυλῆς) & ſimul cum reſponſo paſtorem edocuiſſe vitis & vini D uſum. Hæc Tyrii hactenus.

Nos tam Tyri quam in Græcia Bacchum putamus Deum fuiſſe advenā, & ejus cultum arceſſimus a Nimrodo Nini patre, quem cum Baccho eundem eſſe ſuo loco probavimus rationibus non contemnendis. Quâ in parte habemus Indos aſſentientes, qui Bacchum non è Græcia, ſed *ab Aſſyriis ad ſe veniſſe perhibent.* Ita legitur in Philoſtrato lib. 2. cap. 4. Atque id ipſum Græci videntur tacitè innuere, cum ex avibus κίσσαν *picam*, & ex plantis κισσὸν *hederam* Baccho conſecrant, quia Κίσσιος, id eſt *Ciſſius*, vel כושי *Chuſæus*, erat Nimrod, & è Ciſſia prope Tigrim, & Ciſſiis Babylonis portis profectus in orientem. Quid quod in Græcorum fabulis Baccho pro ſucceſſore datur Staphylus filius Aſſyriæ Rex; quod idem eſt ac ſi dicerent in Aſſyria regnaſſe Bacchum? Taceo quod Belus ſeu Nimrod ab Aſſyriis E pro lurcone Deó eſt habitus, ut qui duodecim ſimilæ artabas, & oves quadraginta, & vini ſex amphoras crederetur abſumere in dies. Quó videntur alludere hæc Jeremiæ cap. 51. v. 44. *Animadvertam contra Belum Babylone, & ex ore ejus extraham quicquid degluttit.* Proinde ut Bacchæ Thyades, ſic Babylonis haruſpices à Syn-

In Phaleg. lib. 1. cap. 2

Nonn. l. 18 Et Etymol. in σταφυλῇ. In adject. ad Dan.

A à Symmacho vocantur Θυαὶ *Thyæ* Dan. 2, 27. Hieronymus: *Pro aruſpicibus, quod nos vertimus, in Hebræo* גזרין *habetur, quod ſolus Symmachus* Θυὰς *interpretatus eſt.* Puto igitur Bacchi cultum in Aſſyria natum, inde ad Syros & Phœnices, & per Phœnices ad Græcos dimanaſſe.

Ut jam nulli ſit obſcurum cur Græci tot voces barbaras uſurpaverint in Bacchi ſacris: Illas ſcilicet à magiſtris Phœnicibus edidicerant. Ut res palam fiat expende Bacchi nomina. Jam diximus quorſum Bacchus vocetur & Zagreus & Nebrodes. Διόνυσος vox eſt hybrida, facta ad inſtar Hebræarum יהוה נסי *Jehova niſſi*, id eſt *Dominus vexillum meum*. Amalekitis ab Iſraële victis, dum Moſes in monte B coram Deo proſtratus manus in cœlum attolleret, pro victoriæ monumento erectum eſt altare cum hac inſcriptione, *Jehova Niſſi*. Poſteri Deum Niſſæum vel Nyſæum interpretati, putarunt ibi eſſe Nyſam, & Bacchum pro Jehova Nyſæo Διόνυσον appellarunt, Jovem Jehovæ ſubſtituentes. Quamvis ipſum nomen *Jao* (quomodo Græci יהוה *Jehovam* efferebant) ad Bacchum referatur in oraculo Clarii Apollinis, quod in Macrobio legere eſt primo Saturnalium: ſup. in Phaleg. l. 1. c. 2. Exod. 17, 15.

> Χείματι μέν τ' Ἀΐδην, Δία δ' εἴαρος ἀρχομένοιο,
> Ηέλιον δὲ θέρευς, μετοπώρου δ' ἁβρὸν Ἰάω.
> *Pluto hyemi, veris præfectus Juppiter, & Sol*
> *Menſibus æſtivis, Autumno mollis Jao.*

C Sic ex יהוה *Jehova*, ut quidem volunt, factus *Jobacchus*, ex אדני *Adonai*, *Adoneus*, ex אל אלוה *El-eloah*, vel אל אלהי *El-eloe*, *Eleleus*, ſanctiſſimis Dei nominibus per inſignem blaſphemiam translatis in impuriſſimum Idolum. Eodem referendum quod vocatur *Hyes* & *Attes* in barbaro illo Bacchantium epiphonemate, Εὐοῖ, Σαβοῖ, Ὕης, Ἄττης, Ἄττης Ὕης. *Hyes* vel *Hues* ſumptum ex הוא אש *Hu-es*, ipſe eſt ignis, quod de vero Deo dictum habetur Deut. 4, 24. Atque id ipſum eſt *Attes*, perſona ſolum mutata אתה אש *atta es*, tu es ignis. Nempe Bacchus, ut πυριγενὴς ex igne natus, ita credebatur eſſe ignitus, & in hoſtes depugnaturus in ignem transformari. Nonnus lib. 21. ex perſona Deriadis de Baccho: vid. Gen. 33. 20. & 46. 3. Nu 16, 22. Strab l. 10. Demoſth. de corona Suid. in Ἄττης & in Ὕης.

> D Καὶ πυρόεις σέο Βάκχος ἀκούεται, ὅττι τεκούσης
> Ἐκλαγόντων ἀνέτειλε Διοβλήτοιο Θυώνης.
> *Igneus eſſe tuus fertur Deus, hunc quia mater*
> *Cum peperit, telo cecidit Jovis icta Thyone.*

Ita etiam lib. 36.

> Ἀλλὰ πάλιν μετάμειψε θεὸς δέμας· ὑψιφανὴς γὰρ
> Ἠέρα θερμαίνων ἐλελίζετο πυρσὸς ἀλήτης.
> *Mutavit rurſus ſpeciem Deus, aere toto*
> *Flammiferam glomerans nubem, atque incendia dira.*

E Et lib. 48.

> αἰ[illegible] μάρνατο Βάκχος ἐς ἠέρα φαλὸν ἰάλλων.
> *Atque hoſti[illegible] facem Deus aere vibrans.*

Idem Bacchus in Euripide deſcribitur ταυρόμορφος tauriformis. De eo enim ſic Pentheus in Bacchis verſ. 918.

Καὶ ταῦρος ἡμῖν πρόσθεν ἡγεῖσθαι δοκεῖς. A

Et nos videris taurus antecedere.

Et paulo poſt:

Ἀλλ' ἦ ποτ' ἦσθα θήρ; τεταύρωσαι γὰρ οὖν.

Tune fera factus? tauri enim ſpeciem geris.

Ita apud Lycophronem:

Ταύρῳ κρυφαίας χέρνιβας κατάρξεται.

Arcana Tauro is offeret libamina.

Plutarch. in Tauro id eſt Baccho, ut interpretatur Scholiaſtes pag. 42. & 43. Et in Elide mu-
Hellen. q. 36. lieres hunc hymnum Baccho accinebant: Ἐλθεῖν ἥρω Διόνυσε ἅλιον ἐς ναὸν ἁγνὸν σὺν
χαρίτεσσιν ἐς ναὸν, τῷ βοέῳ ποδὶ θύων, ἄξιε ταῦρε, ἄξιε ταῦρε. *Veni heros Bacche in ſa-* B
Vid Gen. 49. *crum fanum maritimum, cum Gratiis in templum bubulo pede ruens, digne taure,*
26. & 60. 16 *digne taure.* Quia verus in Scriptura Deus ſæpe vocatur אביר *abbir* voce homo-
Pſ. 132. 2. Eſ. nyma quæ & potentem ſignificat taurum. Fruſtra ſe fatigant Plutarchus & Iſacius
49. 26. & 69. in Lycophronem ut hujus appellationis alias cauſas comminiſcantur.
16. Job. 34.
20. *Evoe* quid ſit non latebit legentes hæc Salomonis Prov. 23. 29. 30. *Cui væ? cui*
אבוי *Evoe? iis qui vino immorantur.* Nec male jungitur *Saboe*, cum סבא ſit in-
ebriari. Ab *Evoe Evius* & *Evan*: A *Saboe* dicuntur *Sabazia* & *Sabazius*. Itaque
Sabazius plane idem eſt quod Methymnæus. Sic a fremendi verbo פנק *phanac*,
Plutarch. ejuſdem Dei cognomen *Phanace* apud ſolos myſtas in uſu, non aliud ſignificavit C.
Sympoſ. l. 3. quam vulgatum *Bromius*. Et *Baſſareus* recte explicetur per Æliani προτρυγαῖον,
q. 2. Auſon. cum בצר *baſſar* Hebræis ſit idem quod Græcis τρυγᾷν, vindemiare ſcilicet. Ψ ſade
Aelian. Var. per S S hic efferimus, ut LXX. paſſim.
hiſt. l. 3. c. 41.

Thriambus, Lythirambus, & *Dithyrambus* non ſunt diverſa Bacchi nomina, ut creditum eſt hactenus, ſed unicum variè inflexum. Nempe ut illum Græci Διμήτορα & Romani Bimatrem appellant, ita eundem Syri תרי אבהן *there-abban*, vel præpoſitio lamed cum daleth לתרי־אבהן *lithere-abban* & דתרי אבהן
v. Nonn. *dithere abban*, id eſt διπάτορα nominarunt, quia fingitur bis fuiſſe genitus. Ex
Dionyſ. l. 9. *there-abban, lithere-abban*, & *dithere-abban* Græci fecere Θρίαμβον, Λυθίραμβον, D
v. 208. & Διθύραμβον.

Jacchus, Syr. ינקא *Janko* vel יקא *Jacco*, litera נ latente in Daghes. Tale הדו *Hoddu* pro הנדו *Hondu*, id eſt *Indus* vel *India*; אפו *appo* naſus ejus, pro אנפו *anpho*: אזגדין *izgadin* vel *azgadin* legati, pro אזגנדין *azgandin*, nam eſt Perſicum *Aſganda*: כלמד *Chilmad* Ezech. 27. 23. Syr כלמדא *Chalmadda* pro כלמנדא *Chalmanda*, Xenophonti *Charmande*: מדו *maddo* pallium ejus, pro מנדו *mando*, Perſ. μανδύας: עזים *izzim* capræ pro ענזים *inzim*, חטה *chitta* triticum pro חנטה *chinta*: חכי *chicci* palatum meum, pro חנכי *chinci*, quod Arabica lingua nos docet. Porro Syrum *Janko* vel *Jacco* proprie eſt puer lactens: Quod ipſum ſonat *Jacchus*. Suidas: Ἴακχος, Διόνυσος ἐπὶ τῷ μαστῷ. *Jacchus, Bacchus ad mammam.* Lucretius lib. 3. E

— mammoſa Ceres eſt ipſa ab Jaccho.

Inde Orpheus apud Clementem in Protreptico:

— παῖς δ' ἦν Ἴακχος *puer*

A *puer* vel *infans* potius erat *Jacchus*. Atque id aperte innuebat *myſtica vannus Jacchi* de qua Poëta lib. 1. Georg. Vannus enim Græce eſt λίκνος, quæ vox non ſolum vannum ſignificat ſed & infantum cunas. Quod reſpexiſſe Bacchi myſtas ex his Heſychii diſcere eſt: Λικνίτης, ἐπίθετον Διονύσου, ἀπὸ τῶν λίκνων ἐν οἷς τὰ παιδία κοιμῶνται *Licnites, Bacchi epithetum, a cunis in quibus infantes dormiunt.* Multi à Thebano diverſum hunc Bacchum eſſe volunt, quia Thebanus Semeles, hic fuit Cereris filius. Arrianus in Alexandro lib. 2. Ἀθηναῖοι Διόνυσον τὸν Διὸς καὶ Κόρης σέβουσιν, ἄλλον τοῦτον Διόνυσον. καὶ ὁ Ἴακχος ὁ μυστικὸς τούτῳ τῷ Διονύσῳ οὐχὶ τῷ Θηβαίῳ ἐπᾴδεται. *Athenienſes alium Bacchum colunt Jovis & Proſerpinæ filium, cui myſticus Jacchus canitur, non Thebano.* Sed inter mythologos non eſt quod quiſquam
B ſperet concordiam poſſe iniri.

Natus fingitur ex femore Jovis, quia Phœnices nominibus ירך & פחד quæ proprie femur ſignificant, etiam verẽda intelligunt. Unde tritum illud in Scriptura, egredi è femore patris Gen. 46, 26. Exod. 1. 5. Sunt quibus in hiſtoria natalium Bacchi Μηρὸς non eſt femur, ſed montis nomen in quo putatur eſſe genitus. Quod poteſt ferri, modo commode ſumatur, non pro monte in India Meri nomine, ſed pro latere montis: Nam & hoc Phœnicium eſt partes montis vocare ירכתין *femora*. Hinc Judic. 19, 1. ἐν μηροῖς ὄρους Ἐφραΐμ *in femoribus montis Ephraim* Hebr. בירכתי & 4. Reg. 19, 23. μηροὺς τοῦ Λιβάνου *femora Libani* Hebr. ירכתי לבנון. Ita Bacchus potuit naſci ἐν μηρῷ *in femore*, id eſt in latere montis, ut propterea nihil ſit opus Meron montem in India ſibi fingere. Tale ἴδης ἐν κνημοῖσιν in Ho-
C mero & Nicandro *In idæ montis cruribus.* Et πολύκνημον Ἐτεωνὸν *Eteonum multis cruribus*, id eſt ſalebroſum & inæquale.

Strab. l. 15. Mela l. 3. c. 7. Plin. 6, 21. & 16, 34.

Briſæum plerique dictum volunt à mellis uſu. Nempe quaſi Bliſæum, quia βλίσαι Heſychio eſt τρυγῆσαι μελίσσας, καὶ ἐξελάσαι τῶν σμηνῶν (leg. σμηνῶν) ὑπὲρ τοῦ μέλιτος; Alii a Briſis nimphis quæ primæ docuerint μελιτουργίαν. *Ita eſt in Etymologo. Alii denique a voce *Bris* quam jucundum explicant. Cornutus in Perſium Sat. 1. *Eſt Briſæus Liber pater cognominatus & cum mellis uſu, eoque quod ipſe primum inveniſſe dicitur mel, & ex favis exprimere. Bris enim jucundum aicimus.* Ita Grammatici nugantur, ut pote ignari Syri ſermonis quo בריז דובשא
D *brez* *vel *briz doubſa* eſt lacus mellis. Sic in Chaldæa paraphraſi 1. Sam. 14, 26. legitur Jonathan reperiſſe בריז דובשא *lacum mellis*. Idem Baccho cum accidiſſet, inde בריזאי *Brizæus* dictus eſt, vel quod idem eſt *Briſæus* & *Breſæus* etiam. Heſych: Βρησαῖος Διόνυσος.

*De Briſio vid Heraclidem in republ. Coorum vel Cœorum in te recte corrigit Salmaſ. in Solin p. 144

*Ital *breſca* eſt favus.

Platonici qui Orphicam Theologiam penitius introſpexerunt, illam obſervant Lunæ ſphæræ præfeciſſe Bacchum Licnitem ſeu Licnophorum, Mercurii ſphæræ Silenum, Veneris Lyſium, Solis Trietericum, Martis Baſſareum, Jovis Sabazium, Saturni Amphietem, octavæ ſphæræ Pericionium, nonæ denique Eri-
E bromion. Quæ ſingula ratione aliqua myſtica niti videntur: Lunæ puta cui corpora humida ſubſunt præficitur Bacchus Licnophorus propter cribrum quod manu geſtat: Vanno ſcilicet & cribro commune nomen eſt λίκνον. Artium Deo Mercurio comes additur Silenus qui Bacchi fuit pædagogus. Veneri Lyſius

Vid. Lil. Gyrald. Syntag. de Muſis & Geor. Linacr. in Mythol Mut. c. 1.

propter

propter ſolutum aut diſſolutum etiam vitæ genus. Hæc & alia ſimilia poteſt quivis per ſe indagare. At cur octavæ ſphæræ præſit Bacchus *Pericionius* nemo dixerit abſque peritia linguæ Hebrææ, qua כיון *kijun* vel *kion* eſſe Saturnum alibi probavimus. Ergo Bacchus *Perikionius* in ea ſphæra merito locatur quæ ambit Saturni ſphæram. A

Sunt & in Bacchi nominibus *Duſares* & *Vrotal* ambo in uſu apud Arabes, de quorum utroque in Phaleg egimus ubi de Jerachæis lib. 2. c. 19. Liber, quod pęne omiſeram, dicitur Bacchus Hebræa Phraſi qua חורים *horim* vocantur principes, id eſt liberi. Sic Eccleſ. 10, 17. *o te beatam regionem, cujus Rex eſt filius* חירים *liberorum*, id eſt præclaris ortus parentibus & ab illis liberaliter inſtitutus. Atque B ita nominantur Babylonii Principes Eſa. 34. v. 12. ubi Chaldæus habet בני חירין *bene herin* filios liberorum ſeu heroum; Inde enim heroum nomen: Ut non immerito Nimrodum Methodius appellet ἀδελφὸν τῶν ἡρώων.

Locus poſtulat ut de Bacchi comitibus Sileno, Pane, Satyris, Cobalis & Bacchis quædam addamus. Et Sileni quidem fabula unde ſumpſerit originem, nonniſi gravate refero, nempe ex Prophetia de Silo qui Chriſtus eſt, horrendum in modum detorta; Quod quaſi per nebulam cum viderit Juſtinus Martyr, hanc ipſam prophetiam ſcripſit Dæmones ad Bacchum retuliſſe, & in ejus myſteriis ὄνον aſinum recenſuiſſe: Hæc ille duobus locis, ſemel in poſteriore apologia pro C Chriſtianis, & rurſus in dialogo cum Tryphone Judæo, ubi mira metamorphoſi ὄνον in οἶνον Librarii mutarunt. Jam ut res expendatur accuratius. 1. ut שיר *ſir*, id eſt cantico, Phœnices שירן *Siran*, & Gręci fecere *Sirenes*; ita ex שילה *ſilo* vel שיל *ſil* ab illis שילן *Silan*, ab his *Silenus* dictus. 2. Et quia de Silo dicitur: *illius erit* יקהת *doctrina populorum*, vel congregatio docendi cauſa, Silenum ajunt fuiſſe valde doctum, & Bacchi συνηγητὴν καὶ διδάσκαλον τῶν καλλίστων ἐπιτηδευμάτων; In Æliano Silenus de altero orbe mira narrat, in Plutarcho de morte, in Virgilio differit de principiis rerum. 3. Additur ſive de Chriſto, ſive de Juda, ut quidam volunt: *ligans ad vitem aſellum ſuum, & ad generoſam vitem pullum aſinæ.* Inde Silenus eſt ἐπὶ ὄνυ τὰ πολλὰ ὀχούμενος *aſino plerunque vectus*; Et Baccho Deo vitium *comes individuus adhærens.* 4. Tale eſt quod calcandis uvis ideo Silenum addicunt, quia ſequitur; *lavat in vino veſtimentum ſuum, & in ſanguine uvarum operimentum ſuum*, inſtar calcantium in torculari, ut explicatur in Eſaia. 5. Sed nihil tam impium quam quod Silenum ſemper ebrium eſſe fingunt, & D

Diod l. 4. Aelian. nat. hiſt. l. 3. c. 18. Plut. de conſol. ad Apollon. Virg. Ecl. 6. Lucian. in concil. Deorum. Vid. Etymol. in Σιληνός vid. Eſ. 63.1.

Inflatum heſterno venas ut ſemper Jaccho,

quia ſtatim additur, *rubent illi oculi ex vino*, ac ſi eodem id ſenſu dicatur quo à Solomone Prov. 23. 29. 30. *cui rubor oculorum? iis qui vino immorantur.* 6. Sileno denique pro cibo

Euryp. in Cyclop. v. 136.

Καὶ τυρὸς ὀπίας ἐστὶ, καὶ βοὸς γάλα.
Coagulatus caſeus eſt & lac bovis E

quia prophetia finitur hac clauſulâ, *& dentes ex lacte albeſcent.* Nihil poterat diabolus fœdius comminiſci, ut ſanctiſſima religionis noſtræ myſteria profanaret, & impiorum

A impiorum hominum cavillis exponeret. Obiter moneo in verſu Euripidis nuper citato Athenæum lib. 14. & Euſtathium in lib. 4. Odyſſ. pro βοὸς γάλα legiſſe Διὸς γάλα *lac Jovis*, non *lac bovis*. Lac Jovis id eſt eximium, Jove dignum, ut Διὸς ἐγκέφαλ@ *Jovis cerebrum* eſt cibus ſuavis & opiparus. Ita Eraſmus in Adagiis, quem tamen refellit Caſaubonus, priorem lectionem ſolum admittens.

Pan, unus è Bacchi ducibus, ideo terrores Panicos creditur immittere, quia totidem literis פן *pan* Hebraice is dicitur qui attonitus ſtupet. פן *pan* eſt Benoni verbi פון, à quo futurum אפונה *aphuna* in his Davidis Pſal. 88, 16. נשאתי אמיך אפונה *portavi terrores tuos; ita ut obſtupeſcam*. Vide Syrum interpretem & commentaria Kimchii & Aben Ezræ. Faunus Latinis idem Deus & ex eadem origine, quia פן aliis ſonat *fun*. Dionyſius Halycarnaſſeus de Fauno: τούτῳ γὰρ ἀνατιθέασι τῷ δαίμονι Ῥωμαῖοι τὰ πανικὰ, καὶ ὅσα φάσματα ἄλλοτε ἀλλοίας ἴσχοντα μορφὰς εἰς ὄψιν ἀνθρώπων ἔρχονται δείματα φέροντα. Ovidius in Phædra: | Polynæi Stratag. l. 1 Et Eurip. in Rhœſo. Pauſan. Phoc.

B

— Faunique bicornes
Numine contactus attonuere ſuo.

Satyris hircorum ſpecies ideo tribuitur, quia שעיר *ſair* Hebræis, & hircum ſignificat, & Dæmonẽ hircinâ formâ. Quam fuiſſe Dæmonum formam credidere צבים *Zabii*, ut author eſt Maimonides, quia diabolus eâ ſpecie ſæpe ſe præbet conſpiciendum. Sic in Jamblichi Babylonicis apud Photium τράγου τι φάσμα ἐρᾷ Σινωνίδ@ *hirci ſpectrum quoddam deperit Sinonidem*, id eſt diabolus hirci ſpecie. Et è recentioribus Bodinus & Delrius multa teſtimonia congerunt, quibus probent dæmonem in hac potiſſimum forma ſibi placere. Neque id Hebræos latuit. Kimchius enim non ſemel ſcribit שעירים *ſairim*, id eſt hircos vocari dæmones לפי שהם נראים כדמות השעירים למאמינים בהם *Quia credentibus in ſe hircorum ſpecie conſpiciendos ſe offerunt*. Quod ipſum legere eſt in Aben-Ezræ commentariis ſuper hæc Levit. cap. 17. v. 7. *Et non ſacrificabunt amplius ſacrificia ſua* לשעירים *hircis* (Satyris) *quibuſcum fornicantur*. Unde videtur occaſio nata illos deſcribendi ſalaces, quamvis alia ſpecies fornicationis, idololatria nimirum ibi intelligatur. Neque pertinet minus ad Satyrorum characterem quod eos in eremis ſaltare dicit Eſa. 13, 21. Ita enim Poeta paſſim. Virgilius: | Maimon. More Nebuc. lib. 3. c. 46. | Vid. Philoſtr. l. 6. c. 13. Et Pauſan. Atticis.

C

D

Saltantes Satyros imitabitur Alpheſibœus.

Et Nonnus lib. 14. Dionyſiac.

Ἴδμονες ὀρχηστῆρες &c.

Nomen Hebrǽum Buxtorfius conjectat eſſe צותרא *Sutra*. Legitur in Midras ſeu commentario myſtico in Jeremiæ Lament. cap. 1. verſ. 5. Hebræorum alii fœdum & deformem explicant, alii aridum & macilentum. Pro צותרא *ſutra* in Baal Aruch legitur ציירורא *ſaiura*. In ludis, ut Pollux author eſt, Satyrica veſtis erat νεβρὶς αἰγῆ, ἣν καὶ ἰζάλην ἐκάλουν καὶ τράγην *pellis hinnuli caprini, quam izanem vocabant & tragen*. Ut poſterior eſt Græca vox, ita prior Syris debetur quibus capra eſt עזא *izza*. | lib. 4. c. 18.

E

Sunt & *Cobali* dæmones in comitatu Bacchi. Ariſtophanis Scholiaſtes in Plu-

tum: Κόβαλοι δαίμονές εἰσί τινες σκληροὶ περὶ τὸν Διόνυσον ἀπατεῶνες *Cobali ſunt duri* A
quidam dæmones circa Bacchum, impoſtores. Proinde Bacchus ipſe vocatur κόβαλος à Philochoro in Atthide. Vafrum & impoſtorem plerique reddunt. Atque hinc κοβαλεία eſt verſutia & aſtus. Origo vocis eſt חבל *chebel*. Hebręi, Syri & Arabes funes & laqueos & pedicas ſic vocant. Unde ſecundariâ ſignificatione חבל eſt techna, machinatio, ſaltem apud Arabes. Sic Prov. 42. Abi Ubeid de meretricibus dicitur: *Ne cadas* פי אלחבאלהן *in technas earum.* Sed & Hebraicè Pſal. 119, 61. *Funes impiorum circumplexi ſunt me,* חבלי funes, id eſt doli. Et ex eadem radice תחבולות paſſim pro ſolertia ſumitur. Rurſus Arabicum אלחאבל *alchabilo* apud Giggeium eſt *magus, præſtigiator, quaſi pedicas injiciat.* Et אלחבל *alchoblo* cum puncto ſuper *cha* eſt dæmon. Ut jam non ſit obſcurum Cobalos inde B
dici vafros & verſutos dæmones qui finguntur adeſſe Baccho.

Cæterum in eodem exercitu tot mulieres Bacchum docent in Oriente geſſiſ-
Curt. lib. 5. ſe bella. Ita enim moris erat apud Perſas & Aſſyrios ut in bellicis expeditionibus uxores viris adeſſent: Sic Darius in Alexandrum dimicaturus uxorem, matremque & aliarum fœminarum gregem circumducebat. Quin & Indicæ mulieres viris συστρατεύουσι *omni armorum genere inſtructæ.* Ita refertur à Megaſthene apud Strabonem lib. 15. Hæ porrò in Bacchi copiis cur *Bacchæ* & *Thyades*, & *Mimallonides* dictæ ſint, multis docet nobiliſſimus ſcriptor in Nonnum. Summa eſt *Bacchas* à luctu dici, ut Hebraicè מבכות *mebacchoth* Ezech. 8, 14. quia Bacchi ſacra C
multo cum fletu & ululatu celebrari ſolita; Et *Thyades* à תעה vel טעה id eſt vagari & oberrare, quia vino tactæ vel furore hûc illûc vagabantur. Et *Mimallonides* quaſi ממללן *memallelan*, id eſt garrulas & loquaculas. Niſi quis à ממל *mamal* ſeu torculari deduci malit, ut *Mimallonides* eædem ſint quæ Λῆναι.

Rurſus in Bacchi pompa eandem originem referunt *thyrſi, thyſtla, phallus* & *ſide*, & ipſa denique *orgia. Thyrſus*, inquit magnus author quem nuper citavimus, *manifeſtè eſt* תרזה *thirza, quæ vox pinum denotat; quam pampinis ac ferro induebant. Unde Heſychius* Θύρσοι κλάδοι, λαμπάδες, λύχνοι. *Nam è pinu optimæ fiebant lampades ac tædæ. Quare & Baccho pinum, hoc eſt* πεύκην, *in ſacris chori̇ſque & ex ea tædam aſſignarunt. Euripides Bacchabus:* D

ὁ Βακχεὺς δ' ἔχων
Πυρσώδη φλόγα πεύκης.

Cætera ibi vide. Θύσθλα Iliad. lib. 6.8. plerique *vitis folia* aut *ramos* exponunt, nempe cum fructu appenſo; Qui à Syris טוטלא *totla* dicitur, vel *thotl a*, ſi mavis. Unde plur. טוטלותא pro racemis & uvis extat in Jonath. Deut. 4, 21. & in Thargum Jeruſalem Lev. 19, 10. *Phallus* idem eſt quod מפלצת. Hieronymus Priapum reddit 1. Reg. 15, 13. & 2. Paral. 15, 16. Rabbi Joſeph in tractatu Talmudico *avoda zara* dicit eſſe כמין זכרות, & David de Pomis צורת אבר מכיער *pudendæ virilis*
Clem. in Protrept. Agatarch. apud Athe. lib. 14. *imaginem.* Phallus & מפלצת cur à פלצות *phallaſuth*, id eſt terrore dicantur malo E
lector aliunde diſcat. Eſt & in Bacchi ſupellectile quod ex illius ſanguine germinaſſe volunt malum Punicum, ceteris Grecis ῥοιά, ſed Bœotis σίδα pro סדרה *ſidra*

quo-

A quomodo appellant Arabes. *Orgia* pro myſteriis Chaldæis ſunt ארזיא *arzaia*. Z & G permutantur, ut in Ital. *Rhezo* pro *Rhegio*, & vernaculô *orge* pro Italorum *orzo*. Sic in alphabeto Romano G eſt in loco Græci Z.

Quod me pæne fugerat Athenæus libro quarto μάζωνας *mazonas* vocari aſſerit convivia Bacchica. Ἐν ἅπασι τοῖς δείπνοις, inquit, μάλιστα δὲ τοῖς λεγομένοις μάζωσι: τοῦτο γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἡ Διονυσιακὴ σύνοδος ἔχει τοὔνομα. In quem locum doctiſſimus Caſaubonus apprimè notat מזון *mazon* Hebraice cibum & obſonium dici.

Voſſius vir mirabilis, & de quo merito dubites utrum majorem à doctrina & ingenio an è modeſtia laudem mereatur, in Bacchi fabula multa obſervat ex hi-
B ſtoria Moſis palam deſcripta: Puta quod à nonnullis fingitur in Ægypto natus, & ſtatim arcæ incluſus, & aquis impoſitus, & διμήτωρ, & formâ præſtans, & in Arabia educatus, & bellis clarus, & fœminas habuiſſe in exercitu: Et quod Bacchum Orpheus Μίσην pro Moſe appellat, & θεσμοφόρον *legiferum*, & eidem tribuit δίπλακα θεσμὸν quaſi duplices legis tabulas. Addit vocari bicornem, quomodo pingitur Moſes ex loco Exod. 34, 29. perperam accepto; Et angues eſſe in Bacchi myſteriis, & canem illi ſocium, ut Moſi *Caleb*, cujus nomen Hebræis canem ſonat. Et in Euripide Bacchas aquam è petrâ thyrſo percuſſâ educere, & terram quâcumque illis eſt iter, lacte, vino & melle fluere; quomodo terra Chanaan, ad
C quam Iſraelitas perduxit Moſes, non lacte ſolum & melle, ſed & vino erat affluens, ut patet ex nobili palmite cum uvâ ſuâ abſciſſô quem in vecte portabant viri duo Num. 13, 24. Hæc ille acute admodum; Quibus ſi addas ex Nonni Dionyſiacis Bacchum Orontem & Hydaſpem fluvios thyrſo tactos & exſiccatos trajeciſſe, & baculum hederaceum à Baccha in terram projectum draconis inſtar reptaſſe, & quercui ſe obvolviſſe, & Indos in tenebris fuiſſe dum Bacchæ luce fruebantur: Ex mirabili illo concentu vel cæcis apparebit priſcos fabularum architectos è ſcriptoribus ſacris multa eſſe mutuatos; Phœnicas potiſſimum qui primi Bacchum ex Oriente deductum in Græcorum ſcenam produxerunt. Nonn. l. 23. & 25. & 35. & 45.

D Non tamen inde collegerim cum viro magno Moſem eſſe Phœnicum & Ægyptiorum Bacchum. Neque enim veriſimile eſt virum tam multis nominibus utriſque odioſum pro Deo benefico potuiſſe ab illis coli. Tantum puto fabulatores ad Moſis hiſtoriam ſic alluſiſſe, quomodo in Sileni fabula ad prophetiam de Silo. Et verò non Moſis ſolius, ſed & aliorum hiſtoriæ latent in Bacchi mythologicis. Dionyſiac. lib. 20. Lycurgus circa Carmelum fundit Bacchi copias (ut Sçamgar Philiſtæos Jud. 3, 31.) non aliis armis inſtructus quam βουπλῆγι, id eſt ſtimulo boum; atque id ex Homero ſumptum, qui Bacchas fugientes deſcribit,

——ὑπ' ἀνδροφόνοιο Λυκούργου Iliad. 6.
E θεινόμεναι βουπλῆγι.

ab homicida Lycurgo percuſſas boum ſtimulo. Et lib. 48. Bacchus in lucta contra Pallenem ſponte cedit, inſtar Angeli qui luctabatur contra Jacobum.

Καὶ θεὸς αὐτοκύλιστος ἑκούσιος ἤριπε γαίῃ
Οὔτιδανῇ παλάμῃ νικώμενος.

Scribit Pauſanias in Achaicis Græcos Trojæ reperiſſe λάρνακα arcam Libero ſa- A
cram, quam cum aperuiſſet Eurypilus, & in ea reconditam Bacchi ſtatuam eſſet intuitus, *αὐτίκα ἦν ἐκφρων μετὰ τὴν θέαν. ſtatim à ſpectaculo mentis impos factus eſt.* Sumptum id ex 1. Sam. 6, 19. ubi Betſemitas legitur Deus ideo percuſſiſſe, quod in arcam ſuam inſpexiſſent. Tale eſt quod Bacchum fabulantur Athenienſibus iratum eô quod ſua ſacra ſprevissent, nec cum pompa excepiſſent, cum è Bœotia in Atticam à Pegaſo primum allata ſunt, illos in pudendis afflixiſſe gravi morbo; A quo nulla fuerit ſalus, donec ab oraculo moniti, Deo ſe morigeros præbuiſſent, & phallos, hoc eſt imagines illarum partium quas afflixerat, in ejus honorem erexiſſent. Non ovum ovo ſimilius quam hoc commentum hiſtoriæ de Philiſtæis, quibus cum propter arcam indignè habitam Deus immiſiſſet hæmorrhoides, conſulti divini reſponderunt, eos non poſſe aliter ſanari, quàm ſi aureas hæmorrhoidum imagines Deo cōſecrarent. Hæc exempla docent plus ſatis in Bacchi fabulâ etiam ad reliquam Scripturam paſſim alludi. Ita tamen ut ex hiſtoria Moſis petantur multò plura, quia cum primum Phœnices Cadmo duce in Græciam appulerunt, recens erat adhuc memoria rerum à Moſe geſtarum. Cadmus enim ſub Joſua vixit, & eorum dux fuit qui ut imminenti exitio ſe proriperent, mari ſe commiſerunt alias terras inquiſituri. B

Ariſtoph. Schol. in Acharn. Act. 2. Sc. 1.

CAPUT XIX. C

Fabulæ de Cadmo & Harmonia & ſerpentis dentibus ſatis ex lingua Phœnicia explicantur.

CAdmus Regis Tyri vel Sidonis potius *μάγειρος*, id eſt שר טבחים ut Potiphar & Arjoc & Nebuzardan, qui vocantur *ἀρχιμάγειροι*. fuit קדמוני *Kadmoni*, id eſt à Cadmonæis de quibus Gen 15. 19. Hevæi ſic dicti, quia in oriente terræ Chanaan, circa Hermonem, unde Cadmi uxor Hermione vel Harmonia. Iidem in ſerpentes mutati, quia Hevæus Syr חויא eſt ſerpens. Facere milites id eſt conſcribere. Serpentis dentes שיני נחש ſunt cúſpides vel haſtæ æreæ. Cadmus repertor æris. Cur quinque ſolum חמש pro ſoni varietate vel *quinque* ſonat vel militem expeditum, ut Exod. 13, 18. Aeris uſus olim pro ferro. D

CAdmum alii è Tyro, alii è Sidone arceſſunt. Quibus habenda potior fides, quia Cadmi ævo Tyrus nondum erat condita. Regis filium Græci faciunt ut ſuo honori conſulant, quia regnavit in Græcia. Sed hoc commentum refellunt Sidonii apud Euhemerum Coum, Cadmum dicentes, cum ſui Regis eſſet *μάγειρος coquus*, cum Harmonia tibicina aufugiſſe. Id videtur veriſimilius; modo is coquus intelligatur qui Hebraicè dicitur שר טבחים quales fuere Potiphar, & Arjoc, & Nebuzardan. Joſephus & Græci reddunt *ἀρχιμάγειρον*. At Chaldæi multò melius רב קטוליא *magiſtrum ſatellitum*, vel רב ספוקלטוריא *magiſtrum ſpeculatorum*, & Arabs רייס אלסיאפין *ducem τῶν ξιφοφόρων*, & Hieronymus *magiſtrum militum & principem exercitûs*, quia טבח vulgò *coquere*, etiam *occidere* eſt Pſ. 37. 14. & Lam. 2, 21. Familiam quod attinet, ex ipſo nomine colligimus Κάδμον fuiſſe קדמוני *Cadmoni*, id eſt Cadmonæum, ex illis Cadmonæis, de quibus agit Moſes Gen. 15, 19. Hi porro Cadmonæi cum Hevæis iidem erant. Neque E

Athen. l. 14.

obſcura

A obſcura ratio cur Hevæi *Cadmonim* id eſt orientales dicti ſunt, cum Joſ. 11, 3. & Jud. 3, 3. legamus eos occupaſſe montem *Hermonem*, quæ pars erat terræ Chanaan maximè Orientalis. Unde eſt quod pro Oriente *Hermon*, ut pro occaſu *Thabor* Pſal. 89, 13. Cadmonæus igitur idem qui Hermonæus. Atque hinc factum ut Cadmi uxor vocetur *Harmonia* vel *Hermione*, nempe à monte *Hermone* ex quo erant oriundi. Nec jam obſcurum cur in ſerpentes fingantur eſſe mutati. Hevæi enim erant, & חויא Hevæus Syris eſt ſerpens.

Libet dum in eo ſumus, alius de Cadmo fabulæ iſta non minus intricatæ rationem aperire. Ajunt ex ſerpentis dentibus à Cadmo diſſeminatis ortos fuiſſe B milites magno numero, quibus in mutuam perniciem ruentibus, ſolum quinque ſuperſtites univerſam Bœotiam imperio ſuo ſubjeciſſe. Hâc fabulâ nihil ineptius; Nihil magis vero abſimile. Sed bene eſt quod in illa quicquid eſt reconditum Phœnicius ſermo detegit. Rem paucis explicabimus. Primo Cadmus Hebræa phraſi dicitur feciſſe milites quos conſcripſerat. Sic 1. Sam. 14, 48. ויעש חיל *& fecit copias*, id eſt cõſcripſit. At quorſum ex ſerpentis dentibus? Phœnicia lingua, quæ partim fuit Syra, partim fuit Hebraica, שני נחש *dentes ſerpentis* etiam erant *aerea cuſpides*, qualibus primus in Græcia Cadmus armavit milites ſuos. Is enim repertor æris. Hyginus cap. 274. *Cadmus Agenoris filius æs Thebis primus in-* C *ventum condidit.* Proinde lapis ærosus ex quo fit æs à Cadmo Cadmia dicitur hodieque. Jam ut conſcripti milites ad numerum quinarium redigerentur fecit ambiguitas vocis חמש, quæ pro ſoni varietate aut *quinque* ſignificat, aut eum qui ad bellum expeditus & accinctus eſt. Vide Exod. 13, 18. Ut rem in pauca conferam; de Cadmo veriſimile eſt ſua lingua Phœnices in hunc modum ſcripſiſſe עשה חיל חמש אנשים נשקים בשני נחש. Quæ verba ſic reddita ſunt, *fecit exercitum quinque virorum, armatorum ex dentibus ſerpentis*; cum reddi debuiſſent: *conſcripſit exercitum expeditum virorum armatorum cuſpidibus*, id eſt haſtis *areis*. Tales enim Græcorum haſtæ. Homerus de Achille:

Plin. l. 34. c. 1, & 10.

D Στῆ δ' ἄρ' ἐπὶ μελίης χαλκογλώχινος ἐρεισθείς.

Fraxineæ incumbens æratæ cuſpidis haſtæ.

Ære ſcilicet pro ferro utebantur priſci mortales. Tzetzes in Heſiodi opera & dies: χαλκοῖς γὰρ τὸ παλαιὸν καὶ ὅπλοις, καὶ ξίφεσι, καὶ γεωργικοῖς ἐργαλείοις ἐχρῶντο βαφῇ τινὶ ταῦτα στομοῦντες *æreis olim armis & gladiis & ruſticis inſtrumentis utebantur tinctura quadam illa indurantes.* Et Apollonii Scholiaſtes in lib. 1. Argon. Ἀπολλώνιός φησιν ἐν πρώτῳ τῶν ὑπομνημάτων τὸν σίδηρον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων χαλκὸν λέγεσθαι, ἀγνοῶν ὅτι μήπω εὑρεθέντος σιδήρου χαλκῷ ἐχρῶντο, ὡς καὶ Ἡσίοδός φησι,

Χαλκῷ δ' εἰργάζοντο, μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.

E *Refert Apollonius in primo commentariorum ferrum a veteribus* χαλκὸν *es nuncupari; tanquam veteres neſciens ære pro ferro eſſe uſos, cum ferrum eſſet inventum, ut & Heſiodus author eſt,*

Dum ferro caruere, æs ferri præſtitit uſum.

Et Lucretius lib. 5. v. 1286.

Et prior æris erat quam ferri cognitus uſus.

Et Iſidorus Orig. lib. 8. cap. 11. ubi de magnæ matris ſeu Telluris cymbalis æreis: A *Ideo ære, quod terram antiqui colebant ære, prius quam ferrum eſſet inventum.* Porro Cadmo Græci debent inventionem æris, & primum armorum uſum. Vide Hyginum fab. 274.

CAPUT XX.

Græcos accepiſſe literas à Phœnicibus & Cadmo.

PHœniciæ & Cadmeæ literæ dictæ, quia Græci à Cadmo accepere & Phœnibus. Non tamen in Phœnice natæ ſunt, ſed à Syris, Aſſyriis & Hebræis ad Phœnices devenerunt. Refellitur Joſephus qui literarum uſum apud Græcos Cadmo adeoque Homero vult eſſe recentiorem. Contra, inſcriptiones Thebis literis Cadmæis ab Amphytrione ſcriptas ſe legiſſe refert B Herodotus. Multi ſcriptores ante Homerum. At ex ſententia Tzetzis Græci habuere literas etiam ante Cadmum. Duo objicit futiliſſima; 1. oraculum ipſi Cadmo redditum, quod ſcribi neceſſe non fuit. 2. literas Bellerophonti datas. Fruſtrà, cum Cadmo poſterior ſit Bellerophon. Literas è Phœnice in Græciam veniſſe probat primò figura, ſi Jonicæ cum vetuſtis Phœnicum literis comparentur quibus utuntur Samaritani. 2 nomina quæ palam ſunt Ebræa & Phœnicia, quod agnoſcunt Græci ſcriptores. 3 Idem ordo, quod probatur ex collatione Græci alphabeti cum Hebraico; 4 poteſtas eadem aut leviter mutata, nec niſi certa de cauſa. Epiſema olim pro literis fuiſſe. Tamen antiquiſſimis temporibus ſolum ſedecim literæ in uſu. Irenæi Interpres notatus. Literæ Græcorum propriæ; quomodo Arabes & Æthiopes & Ruſſi & Cophtitæ ſuas habent. Literarum ſitus inverſus cum ipſa inſcriptione. Quæ mutatio facta eſt C natura duce. Rationes ex Scaligero. Græcos olim ſiniſtrorſum ſcripſiſſe & βουστροφηδόν. Verſus inde dicti Solonis leges ſic ſcriptæ, & Olympiæ vetus inſcriptio. Tabula ignotis literis, effoſſa Thebis ex Alcmenæ ſepulchro: Chonuphis de ea conſultus. Proteus Phœnix

IDem Cadmus aliud in Græcia reliquit ſui monimentum ære perennius, nempe literas, quas à Cadmo ſe accepiſſe Græci pæne omnes agnoſcunt. Herodotus: (Lib. 5. c. 58.) οἱ δὲ Φοίνικες οὗτοι οἱ σὺν Κάδμῳ ἀπικόμενοι &c. ἐσήγαγον διδασκάλια ἐς τοὺς Ἕλληνας, καὶ δὴ καὶ γράμματα οὐκ ἐόντα πρὶν Ἕλλησι. *Phœnices autem qui cum Cadmo venerant, cum alias doctrinas in Græciam introduxere, tum etiam literas quæ apud Græcos antea non fuerant.* Philoſtratus lib. 2. de vitis Sophiſtarum: Πάλιν ἐκ Φοινίκης γράμματα. D *Rurſus è Phœnice literæ.* Et in epiſtolis: Ξένα καὶ τὰ γράμματα· ἐκ Φοινίκης γὰρ ἦλθεν *peregrina ſunt etiam literæ, nam è Phœnicia venerunt.* Critias apud Athenæum lib. 1.

> Φοίνικες δ' εὗρον γράμματ' ἀλεξίλογα.
> *Subſidium vocis ſcripta reperta Tyri.*

Zenodotus de Zenone, in epigrammate apud Laërtium:

> Εἰ δὲ πάτρα Φοίνισσα, τίς ὁ φθόνος; ἦν καὶ ὁ Κάδμος
> Κεῖνος, ἀφ' οὗ γραπτὰν Ἑλλὰς ἔχει σελίδα.
> *Si patria es Phœnix, quid tum? Fuit hæc quoque Cadmo*
> *Patria, qui Græcis prima elementa dedit,* E

Inde Φοινικήια & Καδμήια γράμματα Phœniciæ & Cadmeæ literæ dictæ, ut ibidem additur; Et in Timone Phliaſio apud Sextum Φοινικικὰ σήματα Κάδμου *Phœnicia ſigna Cadmi.* Et Plinii lib. 5. cap. 12. *Ipſa gens Phœnicum in gloria magna literarum inventionis.* Et Lucani lib. 3.

> *Phœnices primi, famæ ſi credimus, auſi*
> *Manſuram rudibus vocem ſignare figuris.*

Et

A Et apud Heſychium φοινικίξαι *phœniciſſare* eſt ἀναγνῶναι *legere*. Hinc mare adve- Ib. de aqua & igne.
xiſſe dicit Plutarchus ex Φοινίκης γράμματα μνημόσυνα λήθης *ex Phœnice literas adverſus oblivionem remedium*. Et Tacitus lib. 11. *Fama eſt Cadmum claſſe Phœnicum vectum rudibus adhuc Græcorum populis artis ejus authorem fuiſſe*. Et Mela de Phœnicibus lib. 1. c. 12. *Literas & literarum operas, aliasque etiam artes, maria navibus adire, claſſe confligere, imperitare gentibus, regnum prœliumque commenti*. Et Curtius lib. 4. *Si famæ licet credere, hæc* (Tyriorum) *gens literas prima aut docuit aut didicit*. Et Clemens Alexandrinus l. 1. Stromatum. Κάδμος δὲ Φοίνιξ ἦν, ὁ τῶν γραμμάτων Ἕλλησιν εὑρετής, ὥς φησιν Εὔφορος (al. Ἔφορος) *Cadmus au-*
B *tem erat Phœnix, Græcis literarum inventor, ut ait Euphorus* (al. *Ephorus*.) Vide inſuper Plutarchi Sympoſiaca lib. 9. q. 2. & 3. Victorinum lib. 1. cap. de orthographia. Iſidorum Orig. lib. 1. cap. 3. Suidam in Γράμματα & Κάδμος & Φοινικήια γράμματα. Geographum anonymum ſub Conſtantio cap. 18. Nonnum Dionyſiacorum lib 4. v. 260. & lib. 41. verſ. 381. Et Athanaſium contra gentes.

Literas tamen in ipſa Phœnice natas non crediderim, ſed a Syris vel Aſſyriis ad Phœnices deveniſſe. Diodorus lib. 5. Σύροι μὲν εὑρεταὶ γραμμάτων εἰσί· παρὰ δὲ τούτων Φοίνικες μαθόντες τοῖς Ἕλλησι παραδεδώκασιν, οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ μετὰ Κάδμου πλεύσαντες εἰς τὴν Εὐρώπην *Syri quidem literas invenerunt: Ab iis autem edocti Phœnices Græcis tradiderunt; Hi nimirum qui cum Cadmo in Europam navigaverunt*.
C Plinius lib. 7. c. 56. *Literas ſemper arbitror Aſſyrias fuiſſe: ſed alii apud Ægyptios à Mercurio, ut Gellius: alii apud Syros repertas volunt. Utique* (malim *utrique*) *in Græciam intuliſſe è Phœnice Cadmum*. Euſebius lib. 10. præparat: πρῶτος τοιγαροῦν ὁ τὰ κοινὰ γράμματα, αὐτὰ δὴ τὰ πρῶτα τῆς γραμματικῆς στοιχεῖα, Ἕλλησιν εἰσηγησάμενος Κάδμος, τὸ γένος Φοίνιξ ἦν, ὅθεν καὶ Φοινικήια τὰ γράμματά τινες τῶν παλαιῶν ἐπικεκλήκασιν. Εἰσὶ δὲ οἳ Σύρους γράμματα ἐπινοῆσαι λέγουσι πρώτους. Σύροι δ' ἂν εἶεν καὶ Ἑβραῖοι; *Primus qui communes literas, id eſt prima Grammaticæ elementa Græcis tradidit, Cadmus genere Phœnix erat, unde Phœnicias literas appellarunt quidam veterum. Sunt autem qui Syros literas primos reperiſſe aſſerunt. Syri porro ſunt etiam Hebræi*.

D Joſephus contra Apionem libro primo contendit literarum uſum apud Græcos Cadmo eſſe multo recentiorem; οἱ γοῦν, inquit, ἀρχαιοτάτην αὐτῶν τὴν χρῆσιν εἶναι θέλοντες, παρὰ Φοινίκων καὶ Κάδμου σεμνύνονται μαθεῖν. οὐ μὴν οὐδ' ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου δύναιτό τις ἂν δεῖξαι σωζομένην ἀναγραφὴν οὔτ' ἐν ἱεροῖς, οὔτ' ἐν δημοσίοις ἀναθήμασιν. *Qui literarum uſum antiquiſſimum eſſe volunt, a Phœnicibus & Cadmo glorsantur ſe didiciſſe. Sed neque illo tempore quiſquam demonſtrare poſſit ſervatam inſcriptionem, neque in templis, neque in publicis anathematibus*. Addit poſt multam quæſtionem tandem conſtitiſſe Græcos Trojani belli tempore adhuc ignoraſſe literas, atque id eſſe in confeſſo, nullum apud eos extare ſcriptorem Homero an-
E tiquiorem; nec deeſſe qui Homerum ipſum aſſerant poëmata ſua non ſcriptis, ſed recitantium memoriæ commiſiſſe. Sed pleraque hæc palam falſa ſunt. Neque enim in Græcia deerant inſcriptiones, non Homero ſolum, ſed & Trojano bello vetuſtiores. Talis illa Amphitryonis quam Thebis in Iſmenii Apollinis templo literis Cadmeis in tripode inciſam ſe legiſſe ſcribit Herodotus.

Ἀμ-

Ἀμφιτρύων μ' ἀνέθηκεν, ἑὼν ἀπὸ Τηλεβοάων.

Facta hæc ætate Laij qui Cadmum habuit proavum. Ibidem legere eſt duas alias inſcriptiones pænè ejuſdem ævi. Scriptores Græcos quod attinet, quamvis hodie nullus extet Homero vetuſtior, tamen olim multi extiterunt. In his celeberrimi ſunt Lycus, Orpheus, Muſæus, Amphion, Sibyllæ quædam; Et Oroebantius Troezenius; Et Lyrici carminis primus author Thaletas. Et Meleſander de Lapitharum & Centaurorum pugna; Et Thamyris vel Thamyras Thrax, quintus aut alii octavus Poëta ante Homerum, qui cum Muſis certaſſe fertur, & ſcripſiſſe κοσμογονίαν verſuum quinque millibus; Et Trojani belli ſcriptores Syagrus, & Dares Phrygius, Et Teucri ſcriba Siſyphus Cous, ut Idomenei Dictys Cretenſis, & Palamedis diſcipulus Corinnus Ilienſis, qui ſcripſit Iliadem ἔτι τῶν Τρωϊκῶν συνισταμένων *Trojano bello adhuc durante.* Quid quod circa belli initia, cum Pedaſum olim Moneiam, urbem agri Trojani munitiſſimam, aliquandiu obſediſſet Achilles, & re infecta eſſet diſceſſurus, virgo quædam in urbis mœnibus Achillis amore capta eum confirmaſſe legitur his fere verbis pomo inſcriptis: Μὴ σπεῦδ' Ἀχιλλεῦ, πρὶν Μονηίαν (al. Μονηνίαν) ἕλῃς· ὕδωρ γὰρ ἐνδεῖ ἔνεστι, διψῶσι κακῶς *Ne propera Achilles, antequam Moneiam (al. Moneniam) ceperis: Aqua enim deeſt, miſere ſitiunt.* Ita vetus Scholiaſtes & Euſtathius in lib. 6. Iliados; Et apud Plinium lib. 13. cap. 13. *Mutianus ter Conſul prodidit nuper ſe legiſſe, cum præſideret Lyciæ, Sarpedonis è Troja ſcriptam in quodam templo epiſtolæ chartam.* Proinde ſcripturam apud Græcos in uſu fuiſſe conſtat diu ante Homeri ævum.

Aelian. Var. l. 11. c. 2. & l. 14 c. 21. Tatien. orat. cont. Græc. Euſ. l. 10 præp. Clem. Alex. l. 6 Strom Euſt. th. præfat. in Iliad. Suid in Θαλήτας, & Θάμυρις, & Κόριννος Tzetz Chil 7. hiſt. 108.

Contrario errore Tzetzes probare nititur Græcos habuiſſe literas etiam ante Cadmum, duplici argumento; Priore, quod oraculum redditum fuit Cadmo:

Φράζεο δὴ τὸν μῦθον Ἀγήνορος ἔκγονε Κάδμε,
Ἠεριζόμενος &c.

Altero argumento quod Bellerophon antiquior Cadmo ſcriptas tabellas de ſua cæde attulit. *Sed utrumque argumentum futiliſſimum eſt,* inquit illuſtris Scaliger in Euſebium, *Nam utrumque geſtum fictum eſt a Poetis.* Potuit aliud regeri, nempe prius argumentum prorſus eſſe ἀνακόλουθον. Oraculum ipſi Cadmo in Græcia redditum eſt; Ergo literæ tum temporis erant in uſu inter Græcos: Non ſequitur. Multi populi ante literarum uſum habuere ſuos vates. In poſteriore argumento Tzetzes ſupponit rem falſiſſimam, nempe Bellerophontem antiquiorem eſſe Cadmo. Quin Bellerophontis avus Siſyphus & Cadmus erant σύγχρονοι. Siſyphus enim Ephyram, ſeu, quod idem eſt, Corinthum condidit triennio ſolùm antequam Cadmus conderet Thebas. Et Rex Argorum Proetus, qui hoſpiti ſuo Bellerophonti dedit σήματα λυγρὰ funeſtas literas in Lyciam ferendas ad Jobaten, regnare cœpit Argis annis quadraginta quinque poſt Thebas à Cadmo conditas. Vide Euſebium lib. 2. Chronicorum numeris DCVIII. DCXI & DCLVI.

Chil. 5. ver. 815 & 829. Et Chil 10 v. 433 Et Chil. 12. v. 79. Oraculum hoc vide in Schol. Eurip. ad Phœniſſ. v. 641 & in Schol. Ariſtoph. Ranis Act 5. Sc. 1.

Denique res ipſa docet literas è Phœnicia in Græciam eſſe allatas, Primò ſi figuram ſpectes, Græcæ literæ, maximè antiquiores illæ, quarum exempla

A pla in Euſebianis profert doctiſſimus Scaliger, vetuſtis Phœnicum literis quibus hodie utuntur Samaritani, in pleriſque tam ſunt ſimiles, ut nemini non pateat illas ex his eſſe expreſſas.

Secundo nomina pleraque ſunt palam Phœnicia, aut Hebræa etiam. Quod manifeſtum imprimis in *ἄλφα, βῆτα, δέλτα, εἶ, ἐπίσημον βαῦ, ἦτα, θῆτα, ἰῶτα, κάππα, λάμβδα, μῦ, νῦ, πῖ, ἐπίσημον κόππα, σὰν, ταῦ* expreſſis ex Hebræis totidem, *aleph, beth, daleth, he, vau, heth, teth, jod, caph, lamed, mem, nun, pe, koph, ſin, thau,* Neque id Græcos latuit, qui apud Varronem agnoſcunt illa nomina non eſſe Græca. Cum enim Crates Philoſophus quæſtionem Grammaticam in Græcia agitaret, cur non diceretur *ἄλφα ἄλφατος*, ut *γράμμα γράμματος*, reſponderunt alii Græci; *Hæc non ſunt vocabula noſtra, ſed barbara*, id eſt Phœnicia. Et Plutarchus in Sympoſiacis lib. 9. q. 2. Cadmum dicit *τὸ ἄλφα πάντων προτάξαι, διὰ τὸ Φοίνικας οὕτω καλεῖν τὸν βοῦν alpha omnibus præpoſuiſſe, quia Phœnices bovem ſic vocant.*

Tertiò Græci in literis Phœnicum ordinem ſervant, quem eſſe vetuſtiſſimum docent Davidis & Jeremiæ verſus acroſtichi. Res conſtabit plenius ex hoc diagrammate, in quo Samaritanum ſeu Phœnicium, Hebraicum & Græcum alphabetum proponuntur, ſingula veteri ordine.

Alphabethum Samaritanum ſeu Phœnicium.	Alphabethum Hebraicum.		Alphabethum Græcum.	
ࠀ	א	*aleph*	α	ἄλφα
ࠁ	ב	*beth*	β	βῆτα
ࠂ	ג	*gimel*	γ	γάμμα
ࠃ	ד	*daleth*	δ	δέλτα
ࠄ	ה	*he*	ε	εἶ vel ἐψιλὸν
ࠅ	ו	*vau*	ϛ vel ἐπίσημον βαῦ	
ࠆ	ז	*zain*	ζ	ζῆτα
ࠇ	ח	*heth*	η	ἦτα
ࠈ	ט	*teth*	θ	θῆτα
ࠉ	י	*jod*	ι	ἰῶτα
ࠊ	כ	*caph*	κ	κάππα
ࠋ	ל	*lamed*	λ	λάμβδα

(Margin letters: C, D, E)

𐤌	מ	*mem*	μ	μῦ
𐤍	נ	*nun*	ν	νῦ
𐤎	ס	*ſamech*	ξ	ξῖ
𐤏	ע	*ajin*	ο	ὂ μικρὸν
𐤐	פ	*pe*	π	πῖ
𐤑	צ	*ſade*	ϙ	ἐπίσημον κόππα
𐤒	ק	*koph*	ϡ	ἐπίσημον σάντι
𐤓	ר	*res*	ρ	ῥῶ
𐤔	ש	*ſin*	σ	σίγμα vel σάν
𐤕	ת	*thau*	τ	ταῦ
			υ	ὑψιλὸν
			φ	φῖ
			χ	χῖ
			ψ	ψῖ
			ω	ὠμέγα

Ex hac collatione liquet Græcos eundem in literis ordinem ſervare quem Phœnices, & Hebræos, niſi quod ἐπίσημα duo κόππα & σάντι ſunt tranſpoſita; & hoc illius locum occupat. Nam κόππα debuit poſtponi, quia reſpondet Hebræo *koph*, & σάντι præponi, quia reſpondet Hebræo *ſade*. Hodie in vulgaribus Græcorum alphabetis ἐπίσημον βαῦ, & duo alia quæ modò diximus, κόππα & σάντι, planè omittuntur, quia nullum amplius in literis uſum habent, nec niſi numeris inſerviunt: Nempe ϛ pro ſenario ponitur, ϙ nonaginta ſignificat & ϡ noningenta.

Poteſtas literarum non ubique ſervata. *Aleph, he, heth & ajin* meros ſpiritus Græci in vocales mutârunt. *Jod* ex conſonante tranſiit in vocalem ι. Aſpiratæ & tenues videntur officia permutaſſe, cum Græcum *theta* ſit loco *thet*, & *tau* loco *thau*. Tamen Græci prius aſpirant, Hebræi poſterius. *Xi* tenet locum τῦ *ſamech*, & *ſigma* τῦ *ſçin*. Tamen *Xi* ſono propius accedit ad *ſçin*, & *ſigma* ad *ſamech*. *Caph* per *cappa* expreſſum, cum magis accedat ad *chi*. Et *pe* Hebræum

A bræum olim ſonabat ut *phi.* Denique jam monuimus ex veteri alphabetho tres literas tribu moveri, quia deſierunt eſſe in uſu. Taceo υ, φ, χ, ψ, ω, à Græcis addita poſtmodum, in alphabeti fine, & literarum ſitum inverſum, & quod maluerunt à ſiniſtra ſcribere ad dextram, cum Phœnices à dextra ad ſiniſtram ſcripſerint.

Sed pleraque hæc aut non tanti ſunt aut certâ ratione facta. Quatuor ſpirituum uſus mutatus, quia Græcis quorum lingua eſt mollior, tam multæ aſpirationes fuiſſent ſuperfluæ. Ex iis igitur vocales factæ quibus carebat ſcriptura Phœnicia. Ut A fieret ex *Aleph*, & E ex *He* ſuadebant ipſa nomina. *Jod* mu-
B tatum in I vocalem propter analogiam: Supererat ut *Ajin* eſſet O; Nam U Romanum Græci non habent, & *Y* ſerò uſurpatum. *Heth* tandem in ἦτα mutatum; id eſt in E longius; ſed apud priſcos Jonas fuit ἐπίσημον fungens aſpirationis munere, ut hodieque Latinum H. *Teth, & thau*, & *ſamech*, & *ſçin*, potuerunt varie efferri pro diverſis dialectis. Sic Judic. 12, 6. Ephraimitæ dicebant *Sibboleth* pro *Sçibboleth*, id eſt *ſamech* pro *ſçin*. In quem locum ſcribit Kimchius Gallos eandem literam ita efferre ac ſi eſſet *thau Raphatum.* Et Chriſti ævo in illis locis unde creditur veniſſe Cadmus, in Phœnicia ſcilicet & vicina Galilæa, ſermo
C erat horridus & inconditus, ut ex Talmude multis probat doctiſſimus Buxtorfius in locum Evangelii πολυθρύλλητον Marc. 14, 70. Γαλιλαῖος εἶ καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει.

Epiſema quod attinet, hęc olim fuiſſe pro literis colligitur ex Romano alphabeto, in quo Epiſemon βαῦ tranſiit in F, & epiſemon *Koppa* in Q. Et prius illud Æoles uſurpaſſe pro V. conſonante nemo neſcit. Tamen antiquiſſimis temporibus è viginti duabus literis in alphabeto Cadmi, ſedecim tantum in uſu erant, nempe Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ζ, Ι, Κ, Λ, Μ, Ν, Ο, Π, Ρ, Σ, Τ, reliqua ſex epiſema. Inde eſt quod plerique veteres ſedecim ſolum literas cenſent à Cadmo traditas. Plinius lib. 7. cap. 56. *Utrique in Græciam intuliſſe è Phœnice Cadmum ſedecim numero.* Plu-
D tarchus in quæſtionibus Platon. ὡς ἐδήλωσαν οἱ παλαιοὶ διὰ τῶν ἑκκαίδεκα φράζοντες ἀποχρώντως καὶ γράφοντες *ut veteres ſignificarunt per ſedecim literas ſufficienter loquentes & ſcribentes.* Irenæus lib. 1. cap. 12. Ἕλληνες ὁμολογοῦσιν ἀπὸ Κάδμου πρῶτον ἓξ καὶ δέκα παρειληφέναι, *Græci fatentur à Cadmo* (non *ab æſtimatione* ἀπ᾽ εἰκασμοῦ, ut habet vetus interpres) *primum ſedecim literas ſe accepiſſe.* Marius Victorinus: *Scripſeram autem vobis, quantum repeto & alia plura, inter quæ noſtros antea, ſicuti & Græcos quoque* XVI *literis uſos.* Caſſiodorus in Grammatica ſtatim initio ubi de literis: *Quas primus omnium Cadmus ſexdecim tantum legitur inveniſſe easque Græcis ſtudioſiſſimus tradidiſſe.* Euſeb. lib. 2. Chron. num. MDCXVII. *Athenienſes* XXIV *literis uti cœperunt, quum ante* XVI *tantum literas haberent.* In
E quem locum conſule magnum illum Scaligerum qui multa hîc habet plena reconditæ eruditionis.

De Pythagoræ litera, & quatuor ſequentibus quas alphabeto Cadmi vel Palamedes addidit aut Simonides, aut Epicharmus, neque enim id ſatis conſtat, nihil attinet hîc dicere. Notum eôdem exemplô Arabes & Æthiopes, quorum

idiomata ſunt Hebraicæ dialecti, quasdam literas habere proprias. Ruſſos item A & Cophtitas alphabeto Græco ſic uti, ut quosdam characteres præter Græcos commenti ſint, *ſine quibus*, inquit vir magnus, *claudicaret eorum ſcriptio.*

Quod poſtremo loco notaveram, Phœniciarum ſitum Græci inverterunt. Sic ex ꓭ factum B; ex ⅄, Γ: ex ℲE, E; & ſic de cæteris. Quia literarum ſitum cum ipsâ ſcriptione mutari neceſſe fuit, poſtquam dextrorſum ſcribi cœptum eſt, cum Phœnices & Ægyptii, teſte Herodoto, ſcripſerint ſiniſtrorſum, ut hodieque Hebræi, Syri, Arabes, &c. Quæ mutatio facta eſt naturâ duce. Nam, ut rectè obſervat Julius Scaliger, motus naturalis extrorſum eſt; quies enim intus ad pectus & oculos in fœtu. Igitur primus motus extrorſum explicatur. Quare pugna B quoque ſic cietur extento brachio non retracto. Præterea nobis relinquitur ſub oculis ad contemplandum quid quantumq; deſcriptum ſit, quod illis calamo ac manu integitur, ſæpe etiam recenti ſcripturâ inducitur. Illud verò argumentum invictum eſt, eos ipſos qui ſiniſtrorſum ſcribunt, literarum ipſarum virgulas ac lineas directas aut transverſas à ſiniſtra inchoatas in dextram deſinentes terminare. Quæ igitur partis ratio, eadem etiam ſit totius: & quemadmodum linearum tractus, ita literarum quoque ordo ſervandus erit.

De cauſis linguæ Lat. lib. 1. c. 46.

Cæterum mos Hebræorum ſcribendi ſiniſtrorſum Græcis non fuit planè ignotus: quorum vetuſtiſſimi eum ex parte æmulabantur. Poſtquam enim à ſiniſtra dextram verſus ſtylum ducentes lineam abſolverant, inde quia is locus primò ſe offerebat, ſiniſtrorſum Hebræo more in ſcribendo recurrebant, poſtea C rurſus dextrorſum, & ita deinceps eodem ordine. Quod aptiſſimo vocabulo appellabant ſcribere βουστροφηδὸν, id eſt ita ut linearum ductus boum arantium ſulcos imitarentur, qui ſecundum ſulcum ducere inde incipiunt unde prior deſiit. Hanc vocem Heſychius ita explicat: οὕτως ἔλεγον, ἐπὰν ὁμοίως τοῖς ἀροτριῶσι βουσὶ τὰς ἀντιστροφὰς ποιῇ τις. ἔλεγον δὲ ἐπὶ τοῦ γράφειν τρόπῳ τοιούτῳ *ita appellabant quando inſtar arantium boum fit regreſſus, quod uſurpatum, quia eo modo ſcribebatur.* Inde eſt quod lineæ vocantur *verſus*, ſi Iſidoro credimus Orig. lib. 6. cap. 13. *Verſus*, inquit, *vulgo vocati; quia ſic ſcribebant antiqui, ſicut aratur terra. A ſiniſtra enim ad* D *dexteram primum ducebant ſtylum: deinde convertebatur ab inferiore, & rurſum ad dexteram verſus; quos & hodie ruſtici verſus vocant.* Talis erat ſcriptura legum Solonis, quæ Axones & Cyrbes dicebantur, ut author eſt Euphorion, & ex eo Didymus, qui inter varias cauſas cur ὁ κάτωθεν νόμος dicatur à Demoſthene hanc attulit: διὰ τὸ σχῆμα τῆς ἐν ἄξοσι γραφῆς βουστροφηδὸν γεγραμμένης, τὸν ἀπὸ τῶν εὐωνύμων ἀρχόμενον νόμον, κάτωθεν ὀνομάζει ὁ Δημοσθένης: ὅτι γὰρ βουστροφηδὸν ἦσαν οἱ ἄξονες καὶ οἱ κύρβεις γεγραμμένοι δεδήλωκεν Εὐφορίων ἐν τῷ Ἀπολλοδώρῳ *propter figuram ſcripturæ in Axonibus, quæ boum verſuram imitabatur, legem cujus Scriptura incipit à ſiniſtris inferiorem vocat Demoſthenes. Axones enim & Cyrbes eô* E *modô fuiſſe ſcriptos quò convertuntur boves ſignificavit Euphorion in Apollodoro.* Hæc in Harpocratione & Suida leguntur in ὁ κάτωθεν νόμος. Sed & Olympiæ Cypſelidarum extabat inſcriptio γράμμασι τοῖς ἀρχαίοις *literis antiquis* βουστροφη-

δὸν

A δὸν ſcriptis, in quibus Pauſania teſte in prioribus Eliacis ἀπὸ τοῦ πέρατος τοῦ ἔπους ἐπιστρέφει τῶν ἐπῶν τὸ δεύτερον, ὥσπερ ἐν διαύλου δρόμῳ *à ſuperioris verſus fine fit converſio ad initium ſequentis, ea ratione qua in diaulo curritur.* De his conſule viros undecumque doctos Meurſium Attic. lect. lib. 1. cap. 22. & Voſſium Grammaticæ lib. 1. cap. 34.

In Plutarchi libello de dæmonio Socratis, narratur è ſepulchro Alcmenæ Thebis, circa tempora Ageſilai, effoſſam eſſe tabulam æream literis ignorabilibus ſcriptam, quæ ad Ægyptiarum typum videbantur eſſe efficta: Γράμματα, inquit, πολλὰ θαυμαστῶς παμπάλαια, γνῶναι δὲ ἐξ αὐτῶν οὐδὲν παρέσχε, καίπερ ἐκφανέντα τοῦ χαλκοῦ καταπλυθέντος, ἀλλ' ἴδιός τις ὁ τύπος καὶ βαρβαρικὸς τῶν χαρακτήρων

B ἐμφερέστατος Αἰγυπτίοις *literæ multæ erant mirabiles, ut videbantur pervetuſtæ, ex quibus nil quicquã poterat intelligi, etiamſi apparerent, poſtquam æs eſt ablutum; Sed proprius quidam erat & barbaricus characterum typus Ægyptios valde referens.* Prophetarum Ægyptiorum doctiſſimus Chonuphis de iis conſultus, poſtquam Ægyptios libros de variis characterum generibus plurimos per triduum evolviſſet, tandem reſpondit τοὺς τύπους εἶναι τῆς ἐπὶ Πρωτεῖ βασιλεύοντι γραμματικῆς. Ἡρακλέα δὲ τὸν Ἀμφιτρύωνος ἐκμαθεῖν *eſſe ſcripturæ Ægyptiæ typos, qualis erat in uſu ſub Rege Proteo, quam edidicerat Hercules Amphitryonis filius.* Nugæ. Hercules præceptorem habuit Linum, à quo vel Græcas vel Phœnicias literas edoctus eſt,

C non Ægyptias. Unde eſt quod Linum nonnulli putant primum è Phœnice literas in Græciam intuliſſe. Suidas: λέγεται δὲ πρῶτος οὗτος ἀπὸ Φοινίκης γράμματα εἰς Ἕλληνας ἀγαγεῖν, γενέσθαι δὲ καὶ Ἡρακλέους διδάσκαλος γραμμάτων. Quod ſumptum eſt ex Heracliſco Theocriti Idyll. 24. Sed & Phœniciam eſſe oportuit ſcripturam quæcumque reperta eſt in Alcmenæ tumulo, quia Phœnices habuit authores è ſtirpe Cadmi, qui tum Thebis imperabant. Itaque Chonuphis reſponſum commentitium eſſe oportet, niſi quis ævo Protei putet Ægyptios Phœnicum uſurpaſſe characteres. Saltem id illis commune fuit quod tam Ægyptii quam Phœnices ſcribebant ſiniſtrorſum. Quid quod Proteum nonnulli volunt Phœniciæ eſſe originis. Tzetzes Chil. 2. hiſt. 44.

D

Πρωτεὺς Φοινίκης Φοίνικος παῖς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος,
Περὶ τὴν Φάρον κατοικῶν τὴν νῦν Ἀλεξανδρείας.

Proteus Neptuni filius & Phœnicis filiæ,
Circa Pharum habitans quæ nunc Alexandria.

Hæc ſi veræ ſunt potuerunt ævo Protei Phœnicum characteres apud Ægyptios eſſe in uſu.

E

CAPUT XXI. A

Phœnices Athenis.

Ariſtogiton & Harmodius Gephyræi vel Gephyres qui è Phœnice oriundi. Hi Tanagra pulſi à Bœotis Athenas diverterunt. Ibi jus civitatis certis conditionibus adepti templa ab aliis diverſa extruxerunt. In his Achææ Cereris quæ & Gephyræa dicitur. Gephyræi dicti qui pontem habebant ad Cephiſum per quem Eleuſin ibant myſtæ. In illo ponte deriſores, qui prætereuntes cavillis excipiebant, & ſcommata ſua ponti inſcribebant. Hinc γεφυρεῖς, γεφυρίζειν, γεφυριασταὶ, γεφυρισμοὶ. Meurſius de Gephyræis negry quidem in Atticæ populis: Sed in Atticis lectionibus idem hoc abunde ſarciit. Phœnices genus quoddam Athenis. An iidem qui Gephyræi. Phalereorum diſceptatio contra Phœnices de Neptuni ſacerdotio. Bœoti vel Phœnices in Attica inſula Salamine Arab. סלאם *ſalam* ὀφιόδηκτος. *Salamis* inde dicta, quam olim B obtinebat draco à Rege Cychreo cæſus. A nonnullis Cychreus ipſe pro dracone habitus.

Herodot. lib. 5. c. 55. 57. & 61.

Ariſtogiton & Harmodius qui Hipparcho interfecto Athenas tyrannide liberarunt, genere Gephyræi erant. Gephyræi autem, teſte Herodoto, ἦσαν Φοίνικες τῶν σὺν Κάδμῳ ἀπικομένων Φοινίκων ἐς γῆν τὴν νῦν Βοιωτίην καλεομένην *Phœnices erant ex iis qui cum Cadmo in terram quæ nunc Bœotia vocatur devenerunt.* Horum prima ſedes fuit Tanagræ; unde à Bœotis pulſi Athenas diverterunt, ubi jus civitatis certis conditionibus adepti, templa Athenis extruxerunt, τῶν οὐδὲν μετὰ τοῖσι λοιποῖσι Ἀθηναίοισι, ἀλλά τε κεχωρισμένα τῶν ἄλλων ἱρῶν *quæ cum aliis Atticæ templis nihil habebant commune, ſed ab iis erant diſtincta.* In his fuit Ἀχαιΐης C Δήμητρος ἱρόν τε καὶ ὄργια *Achææ Cereris templum & orgia.* Hanc ſcilicet Phœnices ut Cabirorum unam peculiari cultu venerati ſunt. Hæc eſt Gephyræa Ceres de qua Etymologus: Γεφυρεῖς δῆμος Ἀττικός; ὅθεν καὶ Γεφυραία Δημήτηρ *Gephyres populus* (vel pagus) *Atticus, unde & Gephyræa Ceres;* Gephyres iidem qui Gephyræi. Indidem diſcere eſt, unde ſint dicti Gephyres vel Gephyræi: nempe ἀπὸ τοῦ ἔχειν γέφυραν, δι᾽ ἧς ἐπὶ Ἐλευσῖνα κάτεισιν οἱ μύσται *quia pontem habent per quem Eleuſinem myſtæ deſcendunt.* Pons erat ad Cephiſum amnem, à quo non procul Athenis Eleuſin euntibus occurrebat templum Cereris & Proſerpinæ, pæne in ipſo trajectu, ut videre eſt in Pauſania. Sed & Strabonis l. 9. ποταμοὶ δ᾽ D εἰσὶν, ὁ μὲν Κηφισσὸς ἐκ Τρινεμέων τὰς ἀρχὰς ἔχων, ῥέων δὲ διὰ τοῦ πεδίου, ἐφ᾽ οὗ καὶ ἡ γέφυρα, καὶ οἱ γεφυρισμοί *Fluvii autem Atticæ ſunt, unus quidem Cephiſſus, qui apud Trinemeos ortus per planiciem defluit, ubi eſt pons & gephyriſmi.* In illo ponte ſtare ſolebat vel impura meretrix, vel perſonatus nebulo, à quibus nobiliſſimi cives ad Eleuſinia ſacra ituri ſe cavillis excipi, & convitiis proſcindi patiebantur. Heſychius: Γεφυρίς, πόρνη τις ἐπὶ γεφύρας ὡς Ἡρακλέων, ἄλλοι δὲ οὐ γυναῖκα, ἀλλ᾽ ἄνδρα ἐκεῖ καθεζόμενον τῶν ἐν Ἐλευσῖνι μυστηρίων συγκαλυπτόμενον ἐξ ὀνόματος σκώμματα λέγειν εἰς τοὺς ἐνδόξους πολίτας. Inde γεφυρίζειν in Plutarcho & Polybio cavillari, & γεφυριστὴς ſubſannatorem vel cavillatorem ſonat. Idem Heſychius qui ſupra: E Γεφυρισταί, οἱ σκῶπται, ἐπεὶ ἐν Ἐλευσῖνι ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῖς μυστηρίοις καθεζόμενοι ἔσκωπτον τοὺς παριόντας; *Gephyriſtæ, deriſores, quia Eleuſine qui ad pontem myſteriis inſidebant, deridebant prætereuntes.* Quin & ſuas cavillationes ſtricta vel ſoluta oratione ipſi ponti inſcribebant. Ammonius de differ. voc. Γεφυριασμὸς δὲ lege Γεφυρισμὸς) ἀπὸ τοῦ τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ τῶν γεφυρῶν ἐπιγράφειν, ἤτοι ἔμμετρα, ἢ καὶ δίχα

μέτρων

A μίσγειν ἀποσυρμὸς (malim διασυρμὸς) τινῶν. In Æliano Γεφυρισμοὶ uſurpari videntur pro ipſo feſto Eleuſinorum, cum dicit lib. 4. de animal. cap. 43. κηρύσσεται δὲ Διονύσια, καὶ Λήναια, καὶ Χύτροι, καὶ Γεφυρισμοί. Hæc de Gephyræis Atticæ populo non incelebri ideo libentiùs attuli, quia doctiſſimus Meurſius in accurato libello, in quo populos Atticæ magno labore collegit, de iſto ne gry quidem habet.

Hæc cum ſcripſiſſem incidi in ejusdem Meurſii lectiones Atticas, in quibus ſe lib. 5. c. 3. Gephyræos in populorum Atticæ catalogo conſulto præteriiſſe aſſerit, quia minime fuere inter veteres verosque ejus regionis populos. Ibidem de Gephyræis

B multa obſervat inſignia quæ malo ex ipſo diſcat quiſquis harum rerum curioſus eſt.

Idem in eodem opere in fine libri quinti notat apud Dionyſium Halicarnaſſeum inter Dinarchi orationes publicas genuinas, unam inſcriptam celebrari Διαδικασία Φαληρέων πρὸς Φοίνικας ὑπὲρ τῆς ἱερωσύνης τοῦ Ποσειδῶνος *Phalereorum diſceptatio contra Phœnices de Neptuni ſacerdotio.* Et Silburgium notat perperam hunc locum ſollicitaſſe, quaſi nomen Φοίνικας ibi non conveniat. Imo vero, inquit, rectum quoque eſt illud Φοίνικας. Nam Athenis familia quædam Φοίνικες dicta. Φοίνικες, γένος τι Ἀθήνησιν. Quod ſumptum eſt ex Heſychio.

C Sed & Phœnices, qui in Bœotia degebant circa Aſopum in Salaminem Atticæ inſulam ſe contuliſſe colligimus, ex eo quod veteres tanto conſenſu ſcribunt, huic Inſulæ nomen eſſe ab Aſopi fluminis filia Salamine eo à Neptuno translata, & ex ejus concubitu natum Cychreum vel Cenchreum, cum obiiſſet ſine liberis, ſucceſſorem habuiſſe Telamonem patrem Ajacis: Rejecta interim fabula de Salamine, nobis inſula סלאמין *Salamin* eſt inſula τῶν ὀφιοδήκτων: Arabice enim סלם *ſalama* de ſerpente eſt mordere, סלם *ſalm* morſus ſerpentis, סלים *ſalim* & סלאם *ſalam* ὀφιόδηκτος qui à ſerpente morſus eſt. Ratio nominis ex hiſtoria patet. *Cychreus* vel *Cenchreus* quem diximus, dum in ea inſula regnaret, ἀποκτεῖναι ὄφιν ὑπερφυῆ τὸ μέγεθος, λυμαινόμενον τοὺς ἐγχωρίους *ſerpentem interfe-*

D *cit portentoſæ magnitudinis, qui ſæviebat in incolas.* Ita Diodorus l. 4. p. 190. Et de eodem Apollodorus lib. 3. Κτείνας δὲ ὄφιν οὗτος ἀδικοῦντα τὴν νῆσον, ἧς αὐτὸς ἐβασίλευε *Cum iſ ſerpentem interfeciſſet illi inſulæ noxium in qua regnabat.* Inde *Salamin* à Lycophrone appellatur νῆσος δράκοντος *draconis inſula*: In quem locum Scholiaſtes pag. 23. Τὴν Σαλαμῖνα πρίν ποτε δράκων κατεῖχεν *Salaminem olim draco obtinebat.* Et paulo poſt: Κυχρεὺς δὲ ὁ Ποσειδῶνος καὶ Σαλαμῖνος υἱὸς, ὥς φησιν Εὐφορίων, ἀνεῖλε τὸν δράκοντα, καὶ τὴν Σαλαμῖνος βασιλείαν κατέσχεν *Cychreus autem Neptuni & Salaminis filius, ut refert Euphorion, draconem interfecit, & Salaminis regnum obtinuit.* Et pag. 80. ὄφις ποτὲ ἐλυμαίνετο τὴν Σαλαμῖνα καὶ ἀοίκητον αὐτὴν ἐποίει, ὃν ὁ

E Κυχρεὺς ἀνεῖλεν, ὅθεν καὶ ἀνάξιφος ἐκλήθη *Salaminem olim affligebat & deſolabat ſerpens, quem interfecit Cychreus, unde & Anaxiphus dictus eſt.* Nullo ſenſu, ſed legendum ἄναξ Ὄφις, *unde & Rex Ophis* id eſt ſerpens *dictus eſt.* Quod ipſum agnoſcit Stephanus, quamvis alio transferat, cum de Cychreo ſcribit in Κυχρείου πάγος: Ὄφις ἐπεκλήθη διὰ τὴν τραχύτητα τῶν τρόπων *Ophis cognominatus eſt propter aſperitatem morum.* Euſtathius itidem, niſi quod Cychrei cognomen *Ophis*

ibi

ibi ridiculè refertur ad τραχύτητα τόπου *aſperitatem loci*; Sed ſcribendum τερεβινθ*orum*, ut in Stephano. Eodem pertinet quod legitur in Pauſaniæ Atticis Athenienſibus in Medos navali pugna circa Salaminem decertaturis δράκοντα ἐν ταῖς ναυσὶ φανῆναι *draconem in navibus apparuiſſe*, & Apollinem ea de re conſultum reſpondiſſe Κυχρέα εἶναι τὸν ἥρωα hunc draconem *eſſe heroem Cychreum*. Quin juxta Stephanum & Euſtathium, Salaminis vaſtator ſerpens non alius fuit quam ipſe Cychreus, quem ab Eurylocho inde pulſum, Cereris ędituum volunt Eleuſine egiſſe. Et in Heſiodo apud Strabonem ſerpens à Cychreo educatus in inſulanorum perniciem ὑπὸ Εὐρύκλου (lege Εὐρυλόχου) ab Eurylocho pellitur. Rurſus in Etymologo Aſopus è Bœotia Salaminem profectus Regem Ὄφιν interfecit & pro eo regnavit.

CAPUT XXII.

An Phœnices Spartam condiderint.

SPartam vocari fabulantur ἀπὸ τῶν σπαρτῶν ἀνδρῶν à viris à Cadmo ſeminatis ex draconis dentibus Spartæ Heroum Cadmi Spartiatæ Judæorum fratres & ex Abrahami ſtirpe. Proverb. Φοινικὸν ψεῦδος de commento putidiſſimo propter fabulam de draconis dentibus. Sparta potius à Sparto Phoronei filio, vel ab Eurotæ filia Sparta uxore Lacedæmonis Heroum Cadmo cur & à quibus Spartæ erectum Cadmi poſterorum longa ſeries. Theras à Cadmi ſtirpe primus Spartam migravit. Cur Rex Lacedæmonum Arius Spartiatas & Judæos fratres eſſe aſſerat. Fabula de Judæo Spartone in exercitu Bacchi qui potuit confundi cum altero Spartone vel Sparto Spartæ conditore, Oebalum Laconum Regem perperam confundi cum Obale vel Ebale de quo Gen 20,28 In Laconico ſinu Phœnices Cythera occupant Uraniæ ſeu Veneris fanum ibi vetuſtiſſimum, quæ ut in Cypro armata pingebatur. *Cythera* ut *Cithæron* à petris dicta. Eadem *Cranae* & *Porphyruſa*. Purpuræ petris gaudent Phœnicus portus. *Malea* Phœnic. מעלה Μαλεα, & Lycophroni γαμφηλαὶ ὄνου quorſum. *Tanarus* vel *Tanar* id eſt rupes. Inde via ad inferos.

EUſtathius in primum Odyſſeæ Spartam vocari ſcribit ἀπὸ τῶν μυθευομένων μετὰ τοῦ Κάδμου σπαρτῶν ἀνδρῶν, οἳ κατὰ τὴν παλαιὰν ἱστορίαν ἐκεῖ ἐκπεσόντες Σπάρτην ἀφ᾽ ἑαυτῶν τὴν πόλιν ὠνόμασαν *a viris Spartis* (id eſt è draconis dentibus ſatis) *ut fabulantur, qui juxta veterem hiſtoriam eo pulſi Spartam urbem à ſe nominarunt*. Hiſtoriam hanc ex Timagora citat Stephanus Byzantius in voce Σπάρτη. Hinc Epaminondę ſepulchro clypeus impoſitus eſt cum dracone inſculpto, quo ſignificabatur eum eſſe τοῦ γένους τῶν Σπαρτιατῶν *generis Spartiatarum*. Ita habet Suidas in voce Ἐπαμινώνδας. Eodem quidam referunt quod Spartæ in quadam Αἴγῃ, fuit ἡρῷον Κάδμου τοῦ Ἀγήνορος *Heroum Cadmi filii Agenoris* Pauſania teſte in Laconicis. Quin quia Strabonis lib. 10. legitur Cadmus præter Phœnices etiam Arabes habuiſſe in comitatu, quorum pars ex Abrahamo eſt oriunda; inde eſſe volunt quod Spartiatæ dicuntur eſſe ex Abrahami genere & Judæorum fratres 1. Macchab. 12, 21.

Suid. voce Φοινικὸν.

Sed ipſi Ethnici agnoſcunt quicquid narratur περὶ τῶν μετὰ Κάδμου σπαρτῶν commentum eſſe putidiſſimum. Adeo ut in proverbium ceſſerit Φοινικὸν ψεῦδος ſumptum ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν δράκοντα, καὶ τοὺς σπαρτοὺς καὶ Κάδμον ψεύδους λεγομένου. Et nos ope linguæ Hebrææ perſonatæ fabulæ larvam antea detraximus, atque id docuimus multo

A multo aliter ſumendum. Itaque arundineo tibicine innituntur qui tam futili commento aliquid ſuperſtruunt. Quamvis utut verum eſſet Thebis ſatos homines coloniam deduxiſſe Lacedæmonem, Spartani non ideo Phœnices aut Arabes ſed Thebani eſſent origine.

Multo verius igitur quod alii volunt Spartam vel à Sparta dictam Eurotæ filia & uxore Lacedæmonis, vel à Sparto Phoronei, vel διὰ τὸ τοὺς πρώτους συνοικίσαντας τὴν πόλιν Λέλεγας διεσπαρμένους εἰς ταυτὸν συνελθεῖν καὶ μίαν οἴκησιν ποιήσασθαι *quia primi urbis incolæ Leleges, cum prius eſſent diſperſi, in unum convenere ut ſimul habitarent.* Neque vero draco inſculptus Epaminondæ titulo ſignificabat Pauſan. Lacon. Euſeb. Chron. Gr. pag. 25.
B illum eſſe Spartiatam, ſed Thebanum. Quis enim unquam fando audiit Thebanum Epaminondam è Sparta genus duxiſſe? Proinde iis omnino aſſentior qui apud Suidam σπαρτῶν legunt pro Σπαρτιατῶν. Tam fruſtra eſt quod afferunt de Heroo Cadmo Spartæ conſecrato. Neque enim illud Heroum Cadmo tanquam conditori publico conſenſu civitatis erectum fuit, ſed privato affectu Mæſis, Leæ, & Europæ tanquam patriarchæ ſuo. His nimirum pater Hyræus, Hyræo Ægeus, Ægeo Oeolycus, Oeolyco Theras, Theræ Auteſion, Auteſioni Tiſamenes, Tiſameni Therſander, Therſandro Polynices, Polynici Oedipus, Oedipo Laius, Laio Labdacus, Labdaco Polydorus, Polydoro Cadmus: Quorum primus omni-
C um Theras Lacedæmonem migravit, Spartæ Regum Euryſthenis & Proclis ſuorum ex ſorore nepotum tutor futurus. Atque iisdem comitibus coloniam aliquanto poſt in Theram inſulam deduxit.

Quorſum igitur Rex Lacedæmonum Arius in literis ad Oniam hæc habet 1. Macchab. 12, 21. Εὑρέθη ἐν γραφῇ τινι περί τε τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἰουδαίων ὅτι εἰσὶν ἀδελφοὶ, καὶ ὅτι εἰσὶν ἐκ γένους Ἀβραάμ; vel ut in Joſepho legitur ἐντυχόντες γραφῇ τινι, εὕρομεν ὡς ἐξ ἑνὸς εἶεν γένους Ἰουδαῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, ἐκ τῆς πρὸς Ἀβραὰμ οἰκειότητος? Antiq. l. 12. Quorſum Lacedæmoniis tanquam fratribus ſcribit Jonathan Judæorum ſummus ſacerdos hujus ipſius Arii epiſtolæ teſtimonio fretus 1. Macchab. 12, 6. 7. & Joſeph.
D lib. 13. cap. 9.? Aliud non habeo quod regeram quam quod apud Stephanum Byzantium Claudius Iolaus Judæos fabuloſè deducit ἀπὸ Ἰουδαίου Σπάρτωνος ἐκ Θήβης μετὰ Διονύσου ἐστρατευκότος *à Judæo quodam Spartone qui Thebis cum Baccho in militiam profectus eſt.* Commentitius ille Sparton, author ſcilicet generis Judæorum, potuit confundi cum alio Spartone Phoronei filio, Spartæ conditore ut nonnullis viſum, quos tamen refellit Pauſanias in Laconicis. Ex tali aliqua fabula hauſit Arius Lacedæmones Judæis eſſe congeneres. Quod avidè arripuit Jonathan, ut hoc obtentu à Lacedemonibus auxilium cum eſſet opus Judæi liberius implorarent.

E Non poſſum non addere quæ de hoc argumento legi apud Scaligerum lib. 3. Canonum Iſagogicorum pag. 332. *Unde illa cognatio Judæis cum Lacedæmoniis? Quid magis mirum, quam Lacedæmonios ab Abraham prognatos eſſe. Quidam vaticinantur Oebalum patrem Tyndarei, avum Caſtorum & Helenæ, eum eſſe qui Ebal nominatur Gen. 10, 28. quod multis de cauſis futiliſſimum eſt. Primo, Eber ſuſcepit filios duos, Jektan & Phaleg. Ebal eſt filius Jektan, Abraham eſt ſextus à Phaleg.*

Quomodo igitur prognati Abrahamo poſſunt deduci ab Ebal, qui fuit frater Phaleg atavi Abrahami? Deinde habitatio poſteritatis Ebal fuit in partibus Orientis, in finibus Syriæ, unde profectò nulla unquam colonia deducta fuerunt in agrum Spartanum: Quod vel putare ridiculum eſt. Poſtremo Oebalus fuit infra centum annos ante excidium Troja. Phaleg autem obiit anno mundi 1993. *annis pluſquam* DCLXIIII *ante Oebalum.* A

Interim Laconia non videtur Phœnicibus fuiſſe prorſus inacceſſa. Saltem eos conſtat Cythrea occupaſſe Laconici ſinus inſulam, inter Tænarum & Malcam promontoria. A qua Venerem ideo Cytheream dici volunt.

Heſiod. in Theog. — ὅτι προσέκυρσε Κυθήροις, B

quia è mari emergens ad Cythera primum appulit. Fabulæ dedit occaſionem quod Phœnices eô appellentes לעשתרתא Aſtartæ Deæ ſuæ Græcis adhuc ignotæ templum ibi erexerunt. Aſtarte enim Græcis eſt Venus. Cicero lib. 3. de natura Deorum: *Quarta Venus Syria Tyroque concepta, quæ Aſtarte vocatur, quam Adonidi nupſiſſe traditum eſt.* Suidas Ἀστάρτη, Ἀφροδίτη. Uraniam appellat Pauſanias in Laconicis, Herodotum ſequutus. *A Scandea, inquit, ad ipſa Cytherorum mœnia aſcenditur per ſtadia decem.* Τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Οὐρανίας ἁγιώτατον, καὶ ἱερῶν ὁπόσα Ἀφροδίτης παρ᾽ Ἕλλησίν ἐστι ἀρχαιότατον. *Eſt illic Uraniæ fanum ſanctiſſimum, & omnium quæ apud Græcos Veneri dicata ſunt antiquiſſimum.* Idem in Atticis: Πρώτοις δὲ ἀνθρώπων Ἀσσυρίοις, κατέστη σέβεσθαι τὴν Οὐρανίαν· Μετὰ δὲ Ἀσσυρίους Κυπρίων Παφίοις, καὶ Φοινίκων τοῖς Ἀσκάλωνα ἔχουσιν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ· Παρὰ δὲ Φοινίκων Κυθήριοι μαθόντες σέβουσιν. *Primis hominum Aſſyriis Uraniam colere contigit, & poſt Aſſyrios Cypriorum Paphiis, & Phœnicum illis qui Aſcalone in Palæſtina degunt: A Phœnicibus autem edocti Cytherii eandem colunt.* Proinde tam in Cytheris quam in Cypro Venus erat armata. De Cytheria enim Venere ſic Pauſanias in Laconicis ubi ſupra: Αὕτη δὲ ἡ θεὸς ξόανον ὡπλισμένον. *Ipſa autem Dea ſtatua eſt armata.* Et de Cypria Heſychius: Ἐγχείος, Ἀφροδίτη, Κύπριοι *Encheos, Venus, Cyprii.* Porro *Encheos* haſtatam ſonat. C

Cythera dici vult Stephanus ἀπὸ Κυθήρου τοῦ Φοίνικος *à Cythero Phœnice.* Sed Cytherus ille Phœnix, cum aliunde non ſit notus, tam Cythera inſulam, quam Cithæronem Bœotię montem, Phœnices appellaſſe puto à קתרי *cethare* id eſt à petris. Chaldæus interpres de cuniculis Prov. 30, 26. *Faciunt ſibi domicilium* בכיף *in petris.* Nam ut Bœotiæ Cithæron de quo ſupra, ita Cythera inſula ſcopulis ſcatet. Mercator in Cytheris: *Oppidum habet ejuſdem nominis ac multos portus ſed parum tutos, atque circa ipſam inſulam ſparſi ſunt plures ſcopuli.* Proinde apud Euſtathium in lib. 3. Iliad. Cythera quidam volunt eandem eſſe inſulam cum *Granae,* quia κραναὸς aſperum ſonat & confragoſum. Et purpuræ quæ petroſis & calculoſis locis maxime gaudent circa hanc inſulam multæ fuere, unde & *Porphyris* vel *Porphyruſa* dicta eſt. Plinius lib. 14. cap. 15. *Cythera cum oppido, antea Porphyris appellata.* Ariſtoteles apud Stephanum: Ἐκαλεῖτο δὲ Πορφυροῦσσα διὰ τὸ κάλλος τῶν πορφυρῶν, id eſt Euſtathio interprete διὰ τὸ καλλίστας ἔχειν πορφύρας *Porphyruſa vocabatur, quia pulcherrimas habet purpuras.* Quas quod ſcopulis aut calculis pluri- D E

A plurimum gaudere diximus Plinius teſtatur his verbis lib. 5. cap. 1. *Ebori citroque ſylvæ exquiruntur, omnes ſcopuli Getuli muricibus ac purpuris.* Et lib. 9. cap. 37. *Purpuræ calculoſæ appellantur à calculo maris mire apto conchyliis.* Et Oppianus lib. 1. Halieuticon verſ. 314.

Πολλὰ μὲν ἐν πέτρῃσι, τὰ δ' ἐν ψαμάθοισι νέμονται.

Multa quidem in petris, quædam paſcuntur arenis.

A Phœnicum appulſu portus Phœnicus dicebatur: Xenophon. lib. 4. Hellenicon: ὡρμίσθη τῆς Κυθηρείας εἰς Φοινικοῦντα *ad Cytheræ portum Phœnicuntem appulit*: Interpres ridiculè *Phœnicuntem adortus eſt*. Cythera caſeo, ficubus, vino &
B melle abundare ſcribit Heraclides in politiis, & avaros & laborioſos eſſe incolas.

Laconicum ſinum, in quo Cythera, ab ortu claudit *Malea* promontorium, ab occaſu *Tænarus* vel Ταίναρ *Tanar*, ut ſcribit Iſacius in Lycophronem pag. 20. utrumque Phœnicii nominis. *Malea* factum ex מתלעה *mathlaa* vel *mathlea*, quæ vox malam ſignificat ſive maxillam cum molaribus. Nempe hoc ipſum promontorium Lycophron in Caſſandra verſu 94. appellat γναμονλὰς ὄνου id eſt τὰς σιαγόνας τοῦ ὄνου *maxillas aſini*, διὰ τὸ ἐοικέναι σιαγόνι ὄνου *quia maxillis aſini ſimile eſt*,
C ut ibi habet Scholiaſtes: vel quod puto vero propius ab undarum rauco ſtrepitu, quaſi aſini ruditum imitentur. Statius lib. 1. Achilleidos:

--- undiſona quos circuit umbo Malea.

Et lib. 7. Thebaidos:

--- raucæ circumtonat ira Maleæ.

Et Sidonius carmine undecimo:

Atque recurrentem ructatum ad rauca Maleam.

Strabo & Ptolemæus Ὀνουγνάθον *Onugnathon* id eſt maxillam aſini circa eadem loca deſcribunt, ſed è Malea diverſam. Phœnices etiam credibile eſt plene dixiſſe מתלעת החמור *Mathleath-hachamor maxillam aſini*; Sed ultima vox rejecta à Græcis, & ex priore T excidit ad vitandam κακοφωνίαν. Qua ipſa de cauſa Maſo-
D rethæ pro plurali מתלעות *mathleoth* legi voluere *methalleoth* Job. 29, 17. Prov. 30, 14. & Joel. 1, 6. contra analogiam, quia eſt inverſum ex מלתעות *maltheoth* Pſal. 58, 7.

Tænarus vel Ταίναρ eſt ipſiſſima vox Phœnicia טינר *tinar*, quæ pro rupe paſſim occurrit in Chaldæa paraphraſi. Vide Exod. 17, 6. Deut. 8, 15. Job. 29, 6. & 39. 21. &c. Syri trajectis literis ſcribunt טירן *tiran* & טרנא *tirno* Pſal. 78, 15. 20. & 105, 41. & 114, 8. &c. Itaque *Tanar* eſt rupes. Et vero in Tænaro monte lapidicinas deſcribit Strabo lib. 8. Εἰσὶ δὲ, inquit, λατομίαι λίθου πολυτελοῦς, τοῦ μὲν Ταιναρίου ἐν Ταινάρῳ παλαιαί. *Sunt* in agro Laconico *lapidicinæ pretioſi lapidis, Tænarii* nempe *in*
E *Tænaro veteres &c.* Fuit & circa Tænarum ut in Cytheris purpuræ piſcatio. Valerius Flaccus lib. 5.

Accipe Tænarii chlamydem de ſanguine aheni,

id eſt chlamydem purpurâ Tænariâ imbutam. Sub hac rupe antrum eſt immane, unde viam ad Inferos Poëtæ patere volunt.

CAPUT XXIII. A.

Phœnices in Illyrico: Pauca de quibusdam inſulis ad Illyricum & ad occaſum Græciæ.

CAdmei Bœotiâ pulſi ad Illyricum ſe conferunt ad *Encheleas*, inter Drilonem & Naronem flu. ubi *Butoen* condidere *Cylices* locus in quo Cadmus & Harmonia converſi in angues. Fabulæ origo Κύλικες calices, id eſt גבעים quod potius colles reddendum. Heroes & viri magni in locis celſis conditi. Aaron. Joſue. Eleazarus. Ita etiam Cadmus. Fictitium miraculum ad ſepulchrum Cadmi. *Buthoë* vel *Butua* hodie *Budua*, nec a bovis celeritate, nec ab Ægypti *Buto*: בטוחא *Betua*, unde *Butua*, id eſt ſecura, tuta. Locorum incolæ הקליין *akelim* ruſtici unde corrupte *Enchelii* *Naron* נהר און *fluvius On* trans quem Onæi regio Drilon al. Oriundes & Arion potius *Orion* vel אור־יון *Or Iavan* fluvius Javan, id eſt Macedoniæ quam attingit. Sclavos eſſe è filiis Chanaan Illyricus Cadmi filius Quæ pars Illyriorum Gallicæ ſit origi- B. nis *Lychnadus* a Cadmo condita prope lacum, inde dicta. Germani ſint ne Chananæi? Ex Ægypto coloniam in Germaniam penetraſſe veriſimile eſt. *Corcyra* & *Melita* prope Illyricū Epirotica *Corcyra* à quiete cur dict. Carcor קרקר pro quiete Jud. 8. 10. Eadem *Scheria* propter negotiationes. Heſychius emendatus. *Cercurus* navis genus. *Phaaces*, id eſt eminentes, quorſum Corcyræi dicti. Inſula *Saſo*, id eſt excidii, quia vadoſa. *Cephalenia* id eſt Διδύμη, quia bifariam diviſa. Spelunca *Macpela*, *Caphetha*, *Dijotaron*. Cephaleniam tenuere *Taphii* ſeu Teleboæ, Phœniciæ originis, a rapinis nomen adepti. *Ithaca* a ſoli aſperitate dicta, & *Zacynthus* a ſublimi ſitu.

Herod. l. 5. Nicander in Theriac. Dionyſ. Perieg. Scylax in Periplo Steph. in Βυτόη Athe. l. 11. Marc. Heracl. p. 18. Nonnus Dionyſiac. l. 4. v. 418. & l. 44. v. 117. & l. 46. verſ. 365. Num. 20, 28. Deut. 10, 6. Joſ. 24, 30. 33. Jud. 2, 9.

CAdmei ab Argivis Bœotiâ pulſi ad Encheleas Illyrici populos ſe contulerunt, inter Drilonem & Naronem amnes, ubi *Bushoen* vel *Butuam* urbem C. ædificarunt. In vicinia locus Κύλικες *Cylices* dictus, in quo Cadmum & Harmoniam fabulantur in angues fuiſſe converſos, quia ibi ſtabant lapidei angues duo à Phœnicibus in eorum honorem erecti. Quo ſymbolô ſignificabant, ut jam ante monuimus, illos fuiſſe Hevæos; Quia חויא Syris tam ſerpentem ſignificat quam Hevæum. Eo nomine dictos Hevæos Hebræi putant, quod ſerpentum in morem eſſent Troglodytæ, & in antris plerumque degerent. Loco nomen Κύλικες: Calices, id eſt גבעים quod potius *colles* reddendum. Tum enim more receptum erat ut Heroes & viri magni conderentur in locis celſis. Sic Aaron & Joſue, cui D. Cadmus pæne æqualis, in montibus ſepulti ſunt. Et Aaronis filius Eleazarus ſepultus eſt בגבעת פנחס *in colle Phinees*. Ita Cadmo & Harmoniæ cenotaphium *in colle* Phœnices crexiſſe veriſimile eſt. Sed pro *colle* poſteri *calicem* interpretati ſunt, æquivocâ voce decepti. Utut enim pro calice plenè ſcribatur גביע cum *jod* ante ultimam, tamen & ſine Jod reperias שלשה גבעים *tres calices* Exod. 25, 33. Et verò ad Cadmi & Harmoniæ ſepulchrum deſcribuntur à Poetis:

Dionyſ. verſ. 395.

— δύο πέτραι.
Αἵτ' ἄμφω συνίασι δονεύμεναι, εὖτέ τις ἀρχὴ E.
Γίγνεται ἐνναέτῃσι κυλινδομένοιο κακοῖο.
Quæ coeunt uno ſaxa gravi colliſa fragore,
Infenſa Illyriis quoties fortuna minatur.

Hinc Tzetzes Chiliad. 4. hiſt. 139.

— οἱ τάφοι δὲ Κάδμου καὶ Ἁρμονίας
Κατὰ τῆς Ἰλλυρίδος καὶ [illegible]

Ἀλλή-

40
45
SINVS ADRIATICVS
Corcyra nigra
Melita Insula
ILLYRICI pars
Epidaurus
Risinum
Butua
Samnium
Hirpini
Neapolis
Vesuvius m.
Surrentum
Apulia
Brundisium
Saso
Lychnitis palus
MACEDONIÆ pars
THESSALIÆ
EPI

A *Ἀλλήλοις κυλινδόμενοι πάταγον συνεκρότουν*

Urbs proxima Sophocli Βουθοίη, Scylaci & Philoni Βουθόη, Plinio *Butua*, Ptolemæo mendosè *Bulua*, hodie *Budua* vel *Budovo*. Quam apud Stephanum alii ſic dictam volunt, *ἀπὸ τὸ Κάδμον ἐπὶ ζεύγους βοῶν ὀχούμενον, ταχέως ἀνύσαι τὴν εἰς Ἰλλυριοὺς ὁδὸν quia Cadmus jugo boum* (expeditiſſima ſcilicet vectura *vectus viam in Illyricum celeriter confecit*. Alii Cadmum nominaſſe volunt ἀπὸ τῆς Αἰγυπτίας Βουτοῦς *ab Ægyptia Buto*. Sed verum nomen Phœnicium erat בטוחה *Betua*, id eſt ſecura, tuta; cujus incolæ habitabant לבטח *in tuto*, natura loci nimirum, aut vallis & mœnibus, aut propriis viribus freti. Ex *Betua* factum *Butua*, ſçeva tranſeunte

B ut paſſim in ſonum ſequentis vocalis. Tale *Sabaoth* & *Raphaim* pro *Sebaoth* & *Rephaim*; *Idithun* & *Phithigil* pro *Iedithun* & *Pethigil*: *Sodoma & Solomon* pro *Sedoma* & *Selomon* &c.

Locorum incolas Phœnices appellarunt חקליין *akeliin*, id eſt ruſticos: Ut in Talmude בני חקילתא ruſtici urbanis opponi ſolent. Inde Græci corruptá voce fecerunt *Enchelios* & *Encheleees*. Regio tota eſt inter Naronem & Drilonem fluvios ab invicem diſtantes unius diei navigatione. *Naron* id eſt נהר און *Naaron fluvius On*, quia trans illum in proximo fuit Onæi urbs & regio ut videre eſt in Ptolemæo. Hebræa vocalis duplex in נהר *naar* Græcè in longam coaluit. Ni-

C cander in Theriacis verſu 607.

--- Δρίλων καὶ Νάρωνος ὄχθη
Σιδονίου Κάδμοιο θεμείλιον Ἁρμονίης τε
--- *Drilon & Naronis ora*
Sidonii Cadmi nota Harmoniaque ſepulchro.

Scylax tam lati eſſe oſtii Naronem ſcribit, ut per eum invehantur triremes aliaque navigia ad emporium quod à mari diſtat ſtadiis LXXX. Huic oppoſitus Drilon à Scylace conſtanter vocatur *Arion* quatuor locis, & à Livio *Oriundes*. *Ad Scodram*, inquit, *inde ventum eſt* &c. *duo cingunt eam flumina* &c. *Hi duo amnes* Livius l. 45.

D *confluentes incidunt Oriundi flumini; quod ortum ex monte Scodro, multis & aliis auctum aquis mari Adriatico infertur*. Nemo nō videt his verbis deſcribi Drilonem amnem. Nempe præter vulgare Drilonis nomen à Nicandro, Metrodoro, Strabone, Plinio & Ptolemæo uſurpatum, à quo hodiernum *Drino* parum recedit, alterum illi fuit nomen minus in uſu; Oriundus ſcilicet, ut habet Livius, vel Arion ut Scylax. Id Phœnicibus fuit, niſi fallor, אר־יון *Or-Javan*, fluvius Javan. אר *Or* eſt fluvius ut יאר *jeor*. Ita occurrit Amos 8, 8. ubi de Nilo. Atque eodem ſenſu uſurpaverat Sirachides Eccleſiaſt. 24, 35. ubi interpres perperam pro lumine accepit. Itaque אר־יון *Orjavan* eſt fluvius *Javan*, id eſt Macedoniæ,

E quæ poſt illum fluvium ſtatim incipit. Res expreſſa in Strabone, qui de Drilone ſic habet lib. 7. Συνάπτει δὲ τοῖς Μακεδονικοῖς ἔθνεσι *attingit autem gentes Macedonicas*. Igitur ut prior נהר־און *Naron* id eſt *fluvius On* dicitur propter vicinos Oneos; Ita iſte אר־יון *Or-javan* propter vicinam Macedoniam. Ex *Orjavan* factum *Orion* vel *Arion*, quomodo ex Javan Jon vel Jona, & Jonium pelagus ad ejuſdem amnis oſtia.

Cum his finibus Phœnices ſe continuiſſe diſertis verbis teſtentur Herodotus,

Scylax, Nicander, Dionyſius, Athenæus, Marcianus, Heracleota. Iis aſſentiri non A
poſſum qui omnes Illyrios ex Phœnice deducunt. Joſephus quidem Ben-Gorjon ubi de Sclavis, à nonnullis aſſeri tradit שהם מבני כנען *eos eſſe è filiis Chanaan*. Et Stephanus author eſt dici Illyricum & Illyrios ἀπὸ Ἰλλυρίου τοῦ Κάδμωνος παιδὸς *ab Illyrio Cadmonis filio*, i. e. Cadmi. Neque aliter Euſtathius in Dionyſium: Δεξιτερὴν δὲ κατὰ χεῖρα, ἡ Ἰλλυρὶς ἐστι γῆ οὕτω καλουμένη ἀπὸ Ἰλλυρίου υἱοῦ Κάδμου *ad dextram autem manum* (mare Jonium ingredienti) *eſt terra Illyris, ſic appellata ab Illyrio Cadmi filio*. Et Apollodorus lib. 3. καὶ βασιλεύει Κάδμος Ἰλλυριῶν, καὶ παῖς Ἰλλύριος αὐτῷ γίνεται *Et Illyriis imperat Cadmus, & Illyrius filius illi naſcitur*. Sed nec Illyrii nomen Phœnicium eſt, neque in Illyriorum lingua aut moribus quicquam eſt quod Phœniciam originem redoleat. Proinde alii aliter ſtatuunt. Sic B
Appianus in Illyricis Celtam Illyrium & Gallum Polyphemi Cyclopis & Galateæ filios Celtis & Gallis nomen dediſſe aſſerit. Quæ utut fabuloſa docent tamen quoſdam veterum in ea fuiſſe ſententia, Illyrios cum Gallis communem habuiſſe originem. At mihi quidem hæc ſententia nihilo videtur verior priore illa de Phœnicibus. Tantum ut Phœnices duce Cadmo, ita Galli Brenno duce Illyrici partem inſederunt, Boij puta, Scordiſci & Tauriſci, gentes Gallicæ originis, quas Illyricis accenſent Poſidonius & Strabo.

Phœnices tamen eam Illyrici partem quæ Macedoniæ confinis eſt ad intima uſque penetraſſe ex eo colligere eſt quod *Lychnadum* oppidum in Daſſaretiis à mari valde diſſitum condidiſſe ſcribitur Cadmus. Chreſtodorus de Johanne Illyrici præfecto ſub Imperatore Anaſtaſio Anthol. lib. 3. c. 1. C

Εἶχε δ' ἀπ' εὐσεβέων προγόνων ἱερὴν κυδίην πάτρην,
Λύχναδον, ἣν Φοῖνιξ Κάδμος ἔδειμε πόλιν.
Ἔνθεν λύχνος ἔην Ἑλικῶνος, οὕνεκα Κάδμος
Στοιχείων Δαναοῖς πρῶτος ἔδειξε τύπον.

Patria cui fuit a proavis veteri inclita fama
Lychnadus, a Cadmo urbs ædificata Syro.
U..de faces fulſere Heliconis & unde Pelaſgis
Cadmus Agenorides prima elementa dedit.

Polyb apud Strab. l. 7.
Strab ib.
Steph. in Λύχνιδος.
Liv. l. 27 & 43. & 44.

Alluſionem Poëta quæſiit inter λύχνον & Λύχναδον, quaſi *Lychnadus* λύχνου ſeu facis inſtar Græciæ præluxerit. Sed Λύχναδος vox peregrina eſt, quæque aliter atque aliter ſcribitur; à Polybio Λυχνίδιον, à Strabone Λυχνιδοῦς, à Stephano Λύχνιδος, à Livio conſtanter ſine aſpiratione *Lcnidus*, ab Herodiano per T Λυχνιτός. Fallor an priſci Phœnices id extulere לקנות *Lecanoth*, vel contracte *Lcnoth*, id eſt ad arundines vel arundinoſas paludes: Nam hæc ſumuntur promiſcue. Sic Job. 40, 21. בסתר קנה ובצה *In latibulo arundinis & paludis*. Et Eſ. 35. 7. pro eodem uſurpantur אגם *ſtagnum &* חציר לקנה וגמא *viror (lekane) arundinis & junci*. Itaque urbs לקנות (*Lcnoth*) *ad arundines* dici potuit quæ ad paludem erat ſita. Quem hujus oppidi fuiſſe ſitum Strabo his verbis diſertè tradit: Αἵ τε λίμναι εἰσὶν αἱ περὶ Λυχνιδὸν ταριχείας ἰχθύων αὐτάρκεις ἔχουσαι *Lacus autem qui ſunt circa Lychnidunte ad ſalſamenta piſces abunde ſuppeditant*. E

Hinc

A Hinc Diodorus lib. 16. p. 514. Παῖδας τοὺς μὲχρι τῆς Λυχνίτιδος καλυμένης λίμνης κατοικοῦντας *Omnes qui Lychnitidem nomine paludem accolunt.* Et Polybius l. 5 περὶ τὴν Λυχνιδίαν λίμνην *circa Lychnidium lacum.* Et Stephanus Byzantius: Λύχνιδος, πόλις Ἰλλυρίας ἀρσενικῶς λεγομένη, λίμνη θηλυκῶς *Lychnidus, Illyrici urbs cum eſt maſculini generis, & palus cum fœminini.* Et paulo poſt: τὸ ἐθνικὸν Λυχνίδιος καὶ Λυχνία λίμνη *Gentile Lychnidius & Lychnia palus.* Legerim Λυχνιδία. *Lychnidum* alii Illyriis, ſolus Ptolemæus Macedonibus adſcribit. In utriusque confinio ſitam fuiſſe liquet ex Polybio, Livio & Strabone.

Sunt qui ex Illyrico Phœnices in Germaniam penetraſſe aſſerunt ex Hebræorum fide, quos Aben-Ezra in Abdiam tradere ſcribit B כי ארץ אלמנייא הם הכנענים שברחו מפני בני ישראל *terræ Alemaniæ incolas eſſe Chananæos qui fugerunt à facie filiorum Iſraël.* Sed Rabbinicum illud ſomnium ex eburnea porta nullam habet apud me fidem. Interim credibile eſt non quidem ex terra Chanaan, ſed ex Ægypto proxima priſcam aliquam coloniam ab Ægyptio Hercule eo deductam. Argumento ſint ſacra Iſidis à Suevis uſurpata. Tacitus in libello de moribus Germanorum. *Pars Suevorum & Iſidi ſacrificat. Unde cauſa & origo peregrino ſacro parum comperi, niſi quod ſignum ipſum in modum liburnæ figuratum docet advectam religionem. Tuiſto* item & *Mannus*, quos pro conditoribus celebrant, videntur eſſe *thoth & menas. Thoth* Ægyptiis eſt Mercurius, & *Menas* C primus Regum. Sed & *fuiſſe apud eos Herculem memorant, primum omnium virorum fortium.* Ita Tacitus ubi ſupra.

Illyrici parti quam deſcripſimus adjacent Corcyra Nigra, & Melita ſeu Melitene. De hac dicetur, cum ventum erit ad Africanam Meliten. Illi nomen fecere Corcyræi è Corcyra vicina Epiro, qui cum Cnidiis eo commearunt, ut ex Strabone colligere eſt. Epirotica autem Corcyra unde dicatur non ſatis conſtat, niſi quod Arabibus קרקרה *carcara* terra eſt in qua tuto & pacate vivitur. Ita habetur apud Giggeium. Et verbum קר *carra* (unde קרקר *carcara*) quieſcere & in tuto eſſe ſignificat, maxime in decima conjugatione; Sic Pſal. 106. (Hebr. 107.) 28. *fluctus maris* אסתקרת *quieverunt.* Proinde Jud. 8, 10. pro eo quod in D Ebræo eſt *Zeba & Salmana erant* בקרקר *in Carcor*, Hieronymus habet, *Zebee autem & Salmana requieſcebant*, quaſi *eſſe in Carcor* ſignificet *eſſe in quiete*, vel quod idem eſt *requieſcere.* An inde dicta eſt *Corcyra*, in qua Phæaces per multa ſæcula tuto & pacate vixiſſe conſtat, tam loci ſitu quam propria virtute fretos? Hinc illa Nauſicaæ Regis Phæacum filiæ jactatio apud Homerum Odyſſ. ζ.

Οὐκ ἔσθ' οὗτος ἀνὴρ διερὸς βροτὸς, οὐδὲ γένηται,
Ὅς κεν Φαιήκων ἀνδρῶν ἐς γαῖαν ἵκηται,
Δηϊοτῆτα φέρων, μάλα γὰρ φίλοι ἀθανάτοισιν,
Οἰκέομεν δ' ἀπάνευθε πολυκλύςῳ ἐνὶ πόντῳ
E Ἔχατοι, οὐδέ τις ἄμμι βροτῶν ἐπιμίσγεται ἄλλος.
Non hic, quisquis is eſt, mortalis aut ſemine cretus
Quisquam alius, terras Phæacum attingere claſſe
Audeat hoſtili: Divûm nos cura tuetur,

Atque

Atque immota manet medio procul æquore ſedse. A
Noſtra, nec eſt qui ſe nobis immiſceat ullus.

Ejusdem inſulæ aliud nomen Σχερία, apud Homerum perpetuum, Phœnicibus erat סחרא *Schara*, quaſi emporium dixeris, aut negotiationis inſulam, quo ſenſu Eſ. 23, 3. *Sidon* vocatur סחר גוים *ſchar gojim, negotiatio gentium*. Nempe Phœnicum inſtar Phæaces negotiandi cauſa in longinquas oras libenter ſe conferebant, utpote navigationis peritiſſimi. Quod Homerus non ſemel ſcribit. Sic Odyſſ. 3. v. 270.

Ου γὰρ Φαιήκεσσι μέλει βιὸς, οὐδὲ φαρέτρη,
Ἀλλ' ἱστοὶ καὶ ἐρετμὰ νεῶν, καὶ νῆες ἐΐσαι,
Ἧισιν ἀγαλλόμενοι, πολιὴν περόωσι θάλασσαν.
Non pharetra, aut habilis cura eſt Phæacibus arcus, B
Sed mali, & lento luctantes marmore tonſæ,
Velivolaque rates, quibus impavidi æquora ſulcant.

Et Odyſſ. 11. verſ. 107.

Τόσσον Φαίηκες περὶ πάντων ἴδριες ἀνδρῶν
Νῆα θοὴν ἐνὶ πόντῳ ἐλαυνέμεν
Quantum alios homines Phæacum induſtria vincit,
Cum marium tentanda via eſt.

Obiter de Corcyra corrigendus eſt Heſychii locus in Σχερία, qui ſic habet: ἡ Σχερία, ἡ τῶν Φαιάκων χώρα, ἡ νῆσος, καὶ ἡ κουρὰ τὸ πρότερον οὕτως ἐκαλεῖτο *Scheria Phæacum regio & inſula & tonſio ſic olim appellabatur*. Imo Corcyræ, non tonſionis, *Scheria* fuit priſcum nomen. Itaque pro καὶ ἡ κουρὰ reſcribendum Κέρκυρα. C Nam & *Cercura* dicitur, unde *Cercurus* Plauto & aliis navis Corcyræi genus. Scheriam dici fabulatur Ariſtoteles apud Stephanum ἀπὸ τῶν ποταμῶν ἐπισχεθέντων *à cohibitis fluminibus*: Quia Neptunus rogatu Cereris Epiri flumina coercuit, ne aggeſta terra ex inſula continens fieret.

Corcyræi olim Φαίακες *Phæaces* id eſt eminentes dicti. Ex Arabica lingua ſic reddo, quia פאיק *phaik* dicitur qui vel opibus, vel dignitate, vel virtutibus ſupra D alios eminet. Phæacibus id belle congruit, quos propter opulentiam, induſtriam, & comitatem, & reliqua tam animi quam fortunæ bona Poetæ pæne ad Deorum ſortem evehunt. Unde eſt quod Poeta ſummus eos appellat ἀγχίθεος, id eſt εὐδαίμονας καὶ ἰσοθέους *beatos & Diis æquales*, ut recte interpretatur Heſychius poſt veteres ſcholiaſtas. Ex quo rerum ſucceſſu factum ut tandem inſoleſcerent, & nimio faſtu turgerent, quod ex Ariſtotele colligit idem Heſychius in verbo Κερκυραῖα.

Supra Corcyram è Brundusio in Epirum navigantibus occurrit inſula *Saſo*, id eſt שצאה (*ſeſaa*, excidii, quia vadoſa eſt, nec facilis appulſus. Lucanus l. 5. v. 650. E
Non humilem Saſona vadis.

Silius lib. 7. 481.

Adriaci fugite infauſtas Saſſonis arenas.

Infra Corcyram Acarnaniæ objecta eſt *Cephalenia*. Nomen à verbo כפל *cephal*, quod Syris eſt duplicare, ut כפל *caphal* aqud Ebræos. Quia bifariam diviſa

A divisa eſt, & videtur eſſe gemina inſula, partibus Iſthmo tam plano inter ſe cohærentibus, ὥσθ' ὑπερκλύζεσθαι πολλάκις ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν *ut ſæpe ab uno mari ad aliud demergatur.* Ita Strabo. Indidem præfixo ſervili M. dici putatur Gen. 23, 9. *ſpelunca* מכפלה *Macpela*, quæ Onkelo eſt כפלתא *Caphelta*, & Jonathani כפילתא *Cepheltha*, & Græcis τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν *caverna duplex*, & in Bereſith Rabba ſect. 62. דיוטרון *dijotaron*, quaſi duplex antrum.

Cephaleniam inſulam olim tenuere *Taphii* ſeu *Teleboæ*, à quibus *Taphius* dicta eſt una Echinadum ad Acheloi oſtium. De his ita veteres in Etymologico & Phavorino, verbo τάφιοι. Αὐτοὶ δὲ τὸ ἀνέκαθεν Φοίνικες τῶν μετὰ Κάδμου σταλέντων. *Ex*
B *illis Phœnicibus oriundi ſunt qui cum Cadmo miſſi fuere.* Nec obſcura ratio nominis. Latrociniis infamis fuit gens Taphiorum. Homerus Odyſſ. ο. 426.

> ἀλλά μ' ἀνήρπαξαν Τάφιοι ληΐστορες ἄνδρες.
> *Sed Taphii me per plagium rapuere latrones.*

Et Odyſſ. π. 426.

> οὕνεκα ληϊστῆρσιν ἐπισπόμενος Ταφίοισιν.
> *Dum fugitiva premis Taphiorum terga latronum.*

Apollonius lib. 1. Argonaut. verſ. 749.

> Οἱ μὲν ἀμειβόμενοι, ἀτὰρ οἱ γ' ἐθέλοντες ἀμέρσαι
> Ληϊσταὶ Τάφιοι.
> C *Illi obſiſtentes, aſt hi ſpoliare volentes*
> *Prædones Taphii.*

Ad quæ verba Scholiaſtes de Taphiis: Ἄνδρες λῃστρικώτατοι τὸν τρόπον *viri ſunt latrociniis addictiſſimi.* Et Euſtathius in lib. primum Odyſſ. Λῃσταὶ δὲ οἱ Τάφιοι κατὰ τοὺς παλαιούς. Ἐλέγοντο δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ Τηλεβόαι. Juxta veteres latrones fuere Taphii, qui & Teleboæ dicti. Nempe ut ibidem additur διότι λῃζόμενοι τῆλε τὰς βόας ἀπῆγον *quia cum latrocinabantur boves procul abigebant.* Mycenis puta in Elidem ut videre eſt Apollodori lib. 2. Eodem *Taphi* nomen & *Taphiorum* pertinet per aphæreſim ab חתף *hataph* id eſt à rapiendo deductum. De Phœnicia illa aphæreſi alibi dictum.

D Cephaleniæ ad ortum proxima eſt עתקא *Ithaca*, quaſi duram dixeris & aſperam inſulam, Nam עתק *athac* Hebræis durum ſonat. Sic 1. Sam. 2, 3. *ne exeat* עתק *durum* (ſupp. verbum) *ex ore veſtro.* Et Pſal. 31, 19. *loquuntur contra juſtum* עתק *durum* vel *dura* ut Hieronymus. Et Pſal. 94, 4. *loquentur* עתק *durum.* Et Pſ. 75, 6. בצואר עתק *in collo duro* id eſt refractario & renitente. Itaque ſi ad terram transferas, *Athaca* vel *Ithaca* dicetur quæ dura & intractabilis eſt, nec culturæ patiens. Qualem Ithacam veteres deſcribunt ſummo conſenſu. Telemachus Odyſſ. 4. verſ. 605.

> E Ἐν δ' Ἰθάκῃ οὔτ' ἂρ δρόμοι εὐρέες, οὔτε τι λειμών
> Αἰγίβοτος, καὶ μᾶλλον ἐπήρατος ἱπποβότοιο.
> *Nec ſpatioſa locis Ithaca eſt, nec paſcua capris*
> *Apta tenet, nec ubi acre genus paſcatur equorum.*

Et Odyſſ. 1. verſ. 242. Minerva latens ſub perſona paſtoris Ithacenſis.

 A

Ἤτοι μὲν τρηχεῖα, καὶ οὐχ ἱππηλατός ἐστιν.

Aſpera terra quidem eſt, & non equitabilis ora.

Et Plutarchus in libro quod bruta ratione utantur de eadem inſula: μόλις ἂν ἐρ-
γων τε πολλῶν καὶ διὰ πόνων μεγάλων μικρὰ καὶ γλίσχρα καὶ μηδενὸς ἄξια τοῖς γεωργοῦσιν
ἀναδίδωσι *poſt multam impenſam operam magnoſque labores, parva quadam &
tenuia, nec ullo precio digna cultoribus rependit.* Cicero lib. I. de oratore; *Ithacam
in aſperrimis ſaxulis* (malim *ſcopulis*) *tanquam nidum affixam.* Multa plura poſ-
ſem addere, niſi hæc eſſent plus ſatis.

Zacynthus Homero ὑλήεσσα, Tirgilio *nemoroſa*, aliis etiam *alta* dicitur. Ovi-
dius in epiſtola Penelopes, B

Dulichii, Samiique, & quos tulit alta Zacynthus.

Teixeira in itinerario Indico pag. 106. *Gira eſta isla del Zante ſeſenta milas, y es
quaſi tota cercada entorno de altas montanas* (*Zacynthi inſula ambitus eſt* LXM. *&
tota cingitur celſis montibus.*) Sed præcipue aſſurgit Elato monte de quo Plinius
lib. 4. cap. 12. *mons Elatus ibi nobilis.* Huic incumbit hodieque Zacynthus arx
cum oppido à qua inſula dicta. Zacynthus Phœnicibus erat זחות *Zachuth* ſubli-
mitas. Radix זוח *zuach* id eſt attolli. Inde זחות *zacuth* nomen eſt formæ רמות
ramuth, טבות *tabuth*, זרות *zaruth &c.* Proinde Zacyntho nomen à ſitu. Et ea-
dem de cauſa Parus etiam Zacynthus dicta eſt.

CAPUT XXIV. C

Phœnices in Africa parte qua cis Gades.

Dido Byrſam condidit. Pœni Græce Phœnices. Libyphœnices. Carthaginenſes Tyrio
Herculi decimas exſolvebant. Navis ad eas ferendas magna cura delecta. Tyriorum con-
ſilium de pueris &c. Carthaginem deportandis. Annibal quomodo à Tyriis exceptus Ruſti-
ci Carthagine ſe Chananæos eſſe aſſerunt. Chananæi in Tingitana & Tripoli. Cadmus in Afri-
ca centum urbes condidiſſe dicitur. Carthago Didone multo antiquior, quæ nil niſi Byrſam
condidit. Phœnices quando extra columnas progreſſi ſint. Virgilii anachroniſmus. Zorus &
Carchedon non ſunt conditorum nomina ut volunt ſed urbium. *Zorus* Tyrus, *Carchedon* Car-
thago Verum nomen *Carthada*. Quomodo Καρχηδὼν & *Carthago* inde deflexa. Carthaginis
tres partes 1. *Cothon*, id eſt portus factitius quale Adrumeti קטם *catam* Hebr. incidere. Tune-
tem uſque Cothon productus. 2. *Byrſa*. Hujus deſcriptio è veteribus. Templum Æſculapii
quam amplum. Fabula de corio unde? *Byrſa* pro *Boſra*. 3. *Magalia* vel *Magaria* vel *Megara*. D
Hebr. *magur* habitatio. Carthaginis ambitus, latitudo, muri; Numerus incolarum & ſubditarum
urbium. *Caccabem* i. e. caput equi, conditores offendiſſe. Vox explicatur. *Origo* in Euſebio pro
virago Didonis nomen quid ſignificet Variæ ſententiæ Hercules *Diodas* cur a proc[illegible] invocatus.
Carthago ſub judicibus, qui *Suffetes* quorſum dicti. Minora etiam oppida habuiſſe ſuos *Suffetes*.
Utica Gr. Ἰτύκη Phœnicia urbs maxima & Carthagine vetuſtior q. עתיקא *Atticaid* eſt vetuſta.
Hipponem Diarrhytum non condidere Græci equites, ſed Phœnices. *Hippuacram* alii vocant &
Hippagreta. Appianus notatus *Zaritus* pro *Diarrhyto*. *Diarrhytus* unde dictus. Stagnum Hip-
ponenſe. Regiæ in utroque Hippone. *Hippo* Phœnicie עבא *Ubbo* i. e. ſinus & ſtagnum. *Regius*
Auguſtini ſedes. *Tabraca* pro תורקא *Tavarca* i. e. Θυλῶς Saltus in vicinia *Tingi* ab Antæo
conditum. Ejus corpus LX cubitorum. Tingis uxor Antæi. Græcos eo eſſe translatos fabulo-
ſum Chananæorum ſeu Phœnicum ſoboles Tingitani. Quod probatur ex Procopio & Mela. E
Phœnices è Tingi tranſlati in Hiſpaniæ urbem *Traductam*, quæ Straboni *Iosa*. Utriuſque vocis
origo. G Arabum mollius ſonat. Explicantur fabulæ de Antæo ab Hercule victo & malis au-
reis Heſperidum *Tingis* Phœnicie Τίγγις תגר i. e. emporium. Quantum à Belone diſtet. *Abi-
la* mons altus Phœnicii nominis una è columnis Herculis. *Adrumetum* vel *Adrume*, Phœni-
cum colonia, Byzacii metropolis, non habet à morte nomen ut docti volunt, ſed à centeſimæ
frugis

A Frugis incremento U pro O Phœnicib. Phœnices in *Tripoli*, cujus urbes *Oea Sabrata & Leptis.* Iſidorus & Silius emendati. In Synodis è Tripoli unus Epiſcopus: Tripolis urbs eadem quæ Neapolis: Leptis diverſa. *Oea* variè ſcribitur. Phœnicie חוא. & *Sabrata* צברת Utraque ſurbs magna. Callimachus notatur. *Leptes* duæ, parva prope Adrumetum, magna in Tripoli. Euſtathius & Mercator notati: Et Strabo. Leptem magnam alii ad Sidonios, alii ad Tyrios, omnes ad Phœnices referunt. Severus Leptitanus. Lepti ſermo Punicus in Numidicum tranſiit. Leptis i. e. לבת ſtatio. Leptis vectigal: talentum in dies. Ibi regio fertilis *Emporia.* אמפורין *emporia* ἐμπορεῖα. *Abrotonum* pro *Abaritano* ex עברא *Abara* id eſt vado ad vicinum lacum. Aliæ, *Abara* ad aquas *Bethabara* Joh 1, 28 *Auzam* vel *Auzatem* condidit Ithobalus Achabi ſocer 1. Reg. 16. *Uzita* dicta ab oleis. *Capſa* Numidiæ urbs, cujus conditor Hercules Phœnix. Non eſt eadem cum Ptolemæi *Capſa* Origo nominis. *Casamintha* Phœnicum urbs in colle. *Canthele*, i. e.
B Saturni prædium, ubi ſita. *Chalce*, Phœnicium oppidum, inter Jol & Gades. Ibi æris fodina. *Carcoma* Ptol. id *Chalcea* Polyb. Carthaginenſium ditio à Philænorum aris uſq; ad Gades mille leucarum *Ampſaga* Numidiæ fl. dictus à latitudine. *Zama* fons vel *Zamar* à cantu *Rubricatus* & *Siſara* palus à rubrica. *Bagradas*, al *Bacra* & *Bragadas* à ſtagno prope oſtium. *Casada* vel *Carthada* de nomine urbis Carthadæ ſeu Carthaginis. *Libya* palus ab ardore. *Triton* à paſcuis. *Cinyphus* ab hyſtricibus *Acabe* fons à ſitu in extrema Africa. *Collis Gratiarum* cur Pœnis *Zuchabari*.

PHœnicum in Africam navigationem veteres tanquam radio ſolis ſcripſerunt. Nihil extat aut frequentius aut illuſtrius in hiſtoria; in qua nemo eſt tam infans qui Didonem è Tyro neſciat in Libyam navigaſſe, & condidiſſe Byrſam; & Pœnos Græcè dici Phœnices; & in vicinia Carthaginis Libyphœnices eſſe mix- Liv. l. 21. Juſtin. l. 18.
C tum Afris Punicum genus. Inde eſt quod Carthaginenſes originis ſuæ memores Tyrio Herculi decimas quotannis exſolvebant. Quod cum aliquandiu intermiſiſſent, ab Agathocle deinceps variè afflicti, putaverunt ſe dare pœnas contemptę religionis, & infeſtum ſcilicet numen ingentibus donis placare conati ſunt. Neque ceſſatum deinceps, quandiu ſtetit Carthago. Saltem non multis annis ante ultimum ejus excidium, Demetrio Regi ex Italia in Phœnicem trajecturo conductam fuiſſe obſervat Polybius ἐν τῷ στόματι τοῦ Τιβέριος ὁρμοῦσαν Καρχηδονίαν ναῦν ἱεραγωγὸν *Carthaginenſem navem ſacra ferentem, quæ ad oſtium Tiberis appulerat.* Navem ſacra ferentem, id eſt quâ primitiæ Carthagine Tyrum ad Herculem convehebantur. Sequitur enim continuo poſt: Συμβαίνει δὲ τὰ πλοῖα ταῦτα κατ' Diod. l. 20. pag. 739. Polyb. in excerpt. Legat. 114.
D ἐκλογὴν λαμβάνεσθαι ἐκ τῆς Καρχηδόνος, ἐφ' οἷς εἰς τὴν Τύρον ἐκπέμπουσιν οἱ Καρχηδόνιοι τὰς πατρίους ἀπαρχὰς τοῖς θεοῖς. *Solent autem cum cura hæ naves deligi ex omni numero navium quæ ſunt Carthagine ad deferendas Tyrum primitias, quas illuc Carthaginenſes Diis patriis mittunt.* Proinde cum Tyrus obſeſſa eſt ab Alexandro, Tyrii maximè fiebant τοῖς ἀπογόνοις αὐτῶν Καρχηδονίοις *nepotibus ſuis Carthaginenſibus.* Et τέκνα μὲν καὶ γυναῖκας καὶ τοὺς γεγηρακότας εἰς Καρχηδόνα διακομίζειν ἐψηφίσαντο *pueros fœminaſque & ſenes Carthaginem deportare decreverunt.* Ita habetur in Diodoro lib. 17. Et cùm Annibal Tyrum adiit, *exceptus eſt*, inquit Livius lib. 34 *à conditoribus Carthaginis ut alia patria.* Quin & Chananæorum nomen videtur
E ibi diutius & conſtantius conſervatum quam in ipſa Phœnice. Nam uſque ad ævum Auguſtini, id eſt annis fere mille nongentis poſt primam Phœnicum in Libyam migrationem, ſi quis è vulgo ruſticorum circa Hipponem aut Carthaginem interrogaretur quis eſſet, aut cuias eſſet, reſpondebat ſe eſſe כנעני *Chanani* Chananæum. Auguſtinus in expoſitione inchoata epiſtolæ ad Romanos: *Interrogati*

 ruſtici

ruſtici noſtri quid ſint, Punicè reſpondentes Chanani, corruptâ ſcilicet voce, ſicut in talibus ſolet, quid aliud reſpondent quam Chananæi? Neque verò corrupta erat vox, ut putavit vir tantus, ſed purum putum Punicum, quod *Chanani* reſpondebant pro Chananæo. Quid quod Procopii ætate, qui ſub Juſtiniano ſcripſit circa Annum Chriſti 540. in Africa Tingitanâ ſtabant adhuc columnæ duæ ab iis Chananæis erectæ qui fugerant à facie Joſuæ, ut teſtabatur inſcriptio. Et Euſebius in Chronico lib. 1. pag. 11. in Africæ Tripolim colonias deduxiſſe ſcribit illos ipſos Chananæos quos Iſraëlitæ fugaverant. A

Procop. Vandal. l. 2.

Itaque illum ipſum Cadmum qui circa tempora Joſuę Thebarum arcem condidit, poſt aliquot bella in Afros proſpere geſta, urbes in Africa plurimas condidiſſe Græci aſſerunt. Nonnus Dionyſiac. lib. 13. B

verſ. 333. Καὶ Λίβυες στρατόων (lege στρατόωντο) παρ' ἑσπέριον κλίμα γαίης,
Ἀγχινεφῆ ναίοντες ἀλήμονος ἄστεα Κάδμου
Κεῖθι γὰρ ἀντιπόρων ἀνέμων πεφορημένος αὔραις
Εἰς χρόνον ᾤκεε Κάδμος ἔχων Σιθωνίδα νύμφην.
Armantur Libes Occidua telluris in ora,
Nubibus erronis Cadmi vicina tenentes
Oppida; Cadmus enim húc adverſis flatibus actus,
Ætatis partem egit habens Sithonida nympham. C

Id eſt uxorem Harmoniam è Samothracia adductam, formæ præſtantis mulierem; cujus amore incenſi Libes & Mauruſii cum in bella prorupiſſent,

verſ. 346. Ἁρμονίης πολέμιζε προασπίζων παρακοίτης,
Ἑσπερίων δ' ἐφόβησεν ὅλον γένος Αἰθιοπήων
Impiger Harmoniam dum Cadmus ab hoſte tuetur,
Extremis tremor Æthiopum per membra cucurrit.

Atque his tandem pacatis,

verſ. 349. Κεῖθι καὶ ὡς ἐνέπουσι παρὰ Τριτωνίδι λίμνῃ
Ἁρμονίῃ παρέλεκτο ῥοδώπιδι Κάδμος ἀλήτης.
Hic quoque Agenorides Cadmus Tritonis ad undam D
Dicitur Harmoniæ thalamos intraſſe jugales.

Nec multo poſt,

verſ. 364. --- Λιβυστίδι Κάδμος ἀρούρῃ
Δωμήσας πολίων ἑκατοντάδα, δῶκε δ' ἑκάστῃ
Δύσβατα λαϊνέοις ὑψούμενα τείχεα πύργοις.
--- *Libyſtide condidit ora*
Cadmus centum urbes, firmo quas aggere moles
Saxorum immanes turritaque mœnia cingunt.

Proinde Bacchum Cadmi nepotem in expeditionibus bellicis multi ex Africa comitantur, E

verſ. 369. Τιτομβῆνς (lege Αἰθομβῆνς) ναίοντες ἀνίβλια γείτονα Μήνης,
Καὶ Διὸς Ἀσβύσταο μεσημβρίζοντας ἐπαύλεις.
Qui lucenti habitant vicina magalia Menæ,
Et fano Jovis Asbyſtæ in penetralibus Auſtri.

Item:

A Item:

Οἵ τε ῥόον Χρεμετάος, καὶ οἳ παρὰ Κίνυφος ὕδωρ vers. 174.
Ὤικεον ἀζαλέης ψαμαθώδεα πέζαν ἀρούρης,
Αὐχῆται, Βακαλῖται.
Quique ad aquas Chremetæ, quique ad vada Cinyphis errant,
Exuſti calidis Libyæ ſitientis arenis,
Aucheta, Bacalesque.

Chremetæ amnis (quem ad Oceanum Atlanticum ſe exoneraſſe probamus infra ex Hannone, Ariſtotele, Baſilio, adeoque ex ipſo Nonno, mentio hic prorſus aliena eſt. *Mena* autem, *Asbyſta*, *Cinyps*, *Aucheta* & *Bacales* ſunt circa Syrtes. *Menam* in lacu Tritonide multis deſcribit Diodorus lib. 3. pag. 130. Sed ea cur à Nonno τιλομένη dicatur nullus video. Nugantur enim interpretes quibus τιλομένη Μήνη eſt *Luna naſcens*. Proinde τιλομένης mutare audeo in αἰθομένης id eſt *ardentis* vel *lucentis*. Mena ſic dici potuit propter πυρὸς ἐκφυσήματα μεγάλα *magnas ignis exhalationes* de quibus Diodorus, vel ardens etiam propter ſitum in interiore Libya. Asbyſtæ Herodoto & Dionyſio Periegeti ſunt in mediterraneis ſupra Cyrenem non procul ab Ammonia. Ἀσβυςαῖοι vel Ἀσβιςαῖοι dicuntur Heſychio & Phavorino. His ad occaſum proximi *Aucheta & Bacales*. Herodoto *Auſchiſæ* & *Cacabales* vel *Bacales* variante ſcriptura. Porro *Cinyps* vel *Cinyphius* fluvius Africæ notiſſimus, inter utramque Syrtim fluit fere medius. Afros qui ex his locis Baccho comites ſe addiderunt è Cadmi centum urbibus veniſſe ſcribit Nonnus:

Τόσος (inquit) λαὸς ἦλθ' ἑκατόμπολις.
Tanta virûm ſeges è centum affuit urbibus. verſ. 378.

Proinde, ex Græcorum ſententia quos Nonnus hic ſequutus eſt, ea Libyæ loca primum inſederant Phœnices, jam ab ætate Cadmi. Unde obiter apparet falli ſcriptorum vulgus, qui ad Didûs tempora primam referunt Phœnicum in Africam excenſionem. Neque verò ſacerdotis vidua, clam è Tyro ſe ſubducens inſcio Rege, in ſpem novæ coloniæ multos potuit abducere. Itaque Dido Phœnices non tam eo deduxit quam adiit, neque tam Carthaginem condidit quam inſtauravit & auxit Byrſa adjecta. Quod non latuit Appianum, qui Didonem ait Tyro veniſſe Carthaginem à Phœnicibus jam multò ante conditam, nempe annis quinquaginta, ante Trojæ ſubverſionem. Nec multo poſt bellum Trojanum iidem, Strabone teſte, extra columnas progreſſi colonias eo deduxere. Circa quæ lib. 1. p. 48. tempora licet Didonem fingat Poëta ſummus Carthagine regnaſſe; Eam tamen annis minimum trecentis fuiſſe juniorem docent Phœnicum hiſtoriæ apud Joſephum contra Apionem libro primo. Ut merito aſſerat Servius falſum eſſe & In Æn. l. 1. & contra hiſtoriæ fidem confictum quicquid de Didone & Ænea refertur. *Conſtat* 4. E *enim*, inquit, *Æneam ter centum quadraginta annis ante ædificationem Romæ veniſſe ad Italiam, cum Carthago nonniſi quadraginta annis ante ædificationem Romæ conſtructa ſit*, id eſt à Didone reparata & aucta.

Poſt Philiſtum Naucratitam Appianus, Euſebius, & Hieronymus Carthaginem à *Zoro* & *Carchedone* conditam ſcribunt. Sed *Zorus* & *Carchedon* ſunt

urbium nomina, non conditorum. Nempe *Zorus* eſt idem quod צור *Tſor* Phœnicium Tyri nomen. Ita efferebant veteres. Liber nominum in Hieronymo cap. de Marco: *Tyrus quippe lingua Hebræa Zor dicitur*. Et Καρχηδὼν *Carchedon* eſt Carthago. Verum nomen erat *Carthada*, id eſt קרתא חדת *Kartha hadath*, vel קרתא חדתא *Kartha hadtha*, nova urbs. Solinus: *Eliſſa mulier extruxit & Carthadam dixit, quod Phœnicum ore exprimit civitatem novam*. Inde eſt quod utraque Carthago tam Libyca quam Iberica Græce dicta eſt Καινὴ πόλις. Vide Stephanum & Euſtathium. Ex Carthada factum Καρχηδὼν χ & θ permutatis; Quod Siculorum eſt proprium, qui pro ὄρνιθες dicunt ὄρνιχες, ut recte notat doctiſſimus Salmaſius in Solinum pag. 322. Et nomen Latinum Carthago ex eadem eſt origine, ſed ab Hiſpanis interpolatum, quibus *gama* eſt dama, & *golphin* delphin, & *tortuga* teſtudo. Ita Carthago ex Carthada factum. Tale Gallis *manger* mandere, *ronger*, rodere &c. A B

Carthaginis tres erant partes; Κώθων, Μέγαρα & Βύρσα. Cothon varie definitur. A Strab. lib. 17. νησίον περιφερὲς Εὐρίπῳ περιεχόμενον ἔχοντι νεωσοίκους ἑκατέρωθεν· κύκλῳ *inſula parva, rotunda, Euripo circumdata, utrimque habente in orbem navalia*. Portum fuiſſe muro cinctum, cujus pars una rotunda fuit, altera quadrangula colligere eſt ex Appiano cujus verba ſunt: Ἐπεχείρει τῷ λιμένων τῷ καλουμένῳ Κώθωνι *portum Cothonem nomine eſt aggreſſus*. Item: ἐνεπίμπρη μέρος τοῦ Κώθωνος τὸ τετράγωνον *incendit partem Cothonis quadrangulam*. Item: ἐπὶ θάτερα τοῦ Κώθωνος ἐς τὸ περιφερὲς αὐτοῦ μέρος ἀνελθὼν *ad alterum Cothonis latus*, nempe *ad partem ejus rotundam aſcendens*. Et rurſus: ληφθέντος δὲ τοῦ περὶ τὸν Κώθωνα τείχους *occupato muro qui Cothonem cingebat*. Diodorus lib. 3. pag. 124. de portu Charmutha in Arabum Thamudenis: ἐμφερής ἐστι τῷ κατὰ τὴν Καρχηδόνα λιμένι, προσαγορευομένῳ δὲ Κώθωνι *ſimillimus eſt portus Carthaginis Cothoni nomine*. In margine ex libris ſcriptum Κώθωνι. Hirtii libro quinto nominatur aliquoties *Cothon*, non Carthaginis, ſed Adrumeti urbis Africæ in hoc eodem littore notiſſimæ. *Varus*, inquit, *Adrumeto ex Cothone egreſſus*. Et paulo poſt: *Reliquæ naves &c. Adrumetum in Cothonem ſe univerſa contulerunt*. Et rurſus: *navibus onerariis quæ erant extra Cothonem incenſis omnibusque reliquis aliis aut ſubductis, aut in Cothonem compulſis*. Feſtus ſcribit *Cothones appellari portus in mari interiores arte & manu factos*. Et in illud Poetæ: *Hic portus alii effodiunt*. Servius: *id eſt Cothona faciunt. Cothona ſunt portus in mari non naturales, ſed arte & manu facti. Eſt autem & maſculini & neutri generis. Nam & Cothon hujus Cothonis facit, & Cothonum hujus Cothoni*. Vocem Africanam aut Punicam eſſe oportet; cum neque apud Græcos, neque apud Romanos ſcriptores uſpiam pro portu occurrat, niſi quibus locis agitur de Africanis urbibus. Radix קטם *katam*, vel Phœnicio more *katham* apud Talmudicos eſt incidere, unde קטום *kathum* inciſus, & קטום *kitthum* vel קטימה *kethima* inciſio. Ita etiam apud Arabes. Atque hinc in Geographo parte quinta Climatis ſecundi גבל אלמקטם *gebal almokattam* vel *almukattam* potius, mons conciſus. Ita קטום *Kathum* vel *Katum* portus erat, ut jam dictum, non naturalis, ſed arte humanâ exciſus. Græcis qui nullam habent vocem C D E

Appian. in Lib. p. 79.

ÆEn. lib. 1.

deſinen-

A deſinentem in M, pro *Kathum* dictus eſt *Kathon* vel *Kothon*, & levicula hac mutatione factum ut barbara vox Græca civitate donaretur.

Cothonem Carthaginenſem Afros Tunetem uſque produxiſſe docent hæc Geographi Nubiẽſis de Tunete clim. 3. part. 2. הו עלי בחירה מחתפרה *Ea ad ſtagnum effoſſum*, id eſt ad Cothonem *ſita eſt, latum magis quam longum: Nam longitudine VI M. paſſ. latitudine VIII M. paſſ. occupat, habetq; oſtium per quod cum mari conjungitur, quod vocatur* פם אלואדי *(Phum alvvadi) os fluminis. Stagnum iſtud antea non erat, ſed* חפר *effoſſum fuit per continentem, & Tunetem uſque deductum. Ab oſtio hujus ſtagni ad urbem Carthaginem habentur tria milliaria &*
B *ſemis.* Hæc ille. In Polybio lib. 1. & 14. Tunis à Carthagine diſtat ſtadia cxx.

Fuit & *Byrſa* pars Carthaginis veterum ſcriptis plurimum decantata. Eam ſic deſcribit: κατὰ μέσον ἢ τὴν πόλιν ἡ ἀκρόπολις, ἣν ἐκάλουν Βύρσαν, ὀφρὺς ἱκανῶς ὀρθία, κύκλῳ περιοικουμένη *Circa mediam urbem arx fuit quam Byrſam vocarunt: ſupercilium ſatis erectum circumquaque habitatum.* Ambitus, authore Servio, fuit ſtadiorum XXII, vel juxta Eutropium *paulo amplius quam duo millia paſſuum.* Sic fuit in medio urbis ut ad meridiem magis vergeret, & peninſulæ collum in quo ſita erat Carthago. Eam cingebat murus triplex altus triginta cubitos, multis turribus interſtinctus quatuor contignationum, in quarum infima elephanti trecenti, in ſecunda quatuor equorum millia ſtabulantur, in ſupremis militum
C præſidiariorum habitabant XXIV. millia. In Byrſæ vertice templum Æſculapii tantæ fuit capacitatis, ut Byrſa capta à Scipione, in eo delituerint per ſeptem dies quinquaginta millia hominum. Fabellam de corio in tenuiſſimas partes diſſecto, unde *Byrſæ* factum ſit nomen, docti pridem exploſerunt, & monuerunt à Græcis βύρσαν dici pro בצרה *Boſra*, ad vitandam κακοφωνίαν; quia Græcæ linguæ genius non patitur ut S & R continuentur. Tale ἄλσος nemus pro אשלא *asla*. *Boſra* Hebræis eſt munimentum, à verbo בצר munire. Atque id ipſum erat *Byrſa*, Straboni Ἀκρόπολις, & Appiano τὸ ὀχυρώτατον τῆς πόλεως *locus urbis munitiſſimus*

Vide Appian. Libyca. Et Strabon.

Byrſam undiquaque cingebat tertia pars Carthaginis *Magalia* nomine. *Carthago antea ſpeciem habuit duplicis oppidi, quaſi aliud alterum amplecteretur, cu-*
D *jus interior pars Byrſa dicebatur, exterior Magalia.* Hæc ex Cornelio Nepote Servius; Qui idem pro *Magalia* dicendum aſſerit *Magaria, quia magar, non magal, Pœnorum lingua villam ſignificat.* Ita etiam Iſidorus: *Magalia dicta quaſi magaria, quod magar Punici novam villam dicunt.* In Plauti Penulo in Prologo lectio eſt ambigua; Nam ubi vulgo legitur,

Servius in Aen. 1. & 4.

Orig. l. 15. c. 12.

Cum nutrice una periere à Magalibus,

optimæ editiones habent *a Megaribus.* Ultimum illud ſequutus Appianus eam Carthaginis partem conſtanter appellat *Megara*. Ἀπεπείραζε, inquit, τῶν καλουμέ-
E νων Μεγάρων νυκτὸς μιᾶς διχῇ λανθάνων *qua vocantur Megara clam una nocte duobus locis aggreſſus eſt.* Et continuò poſt: χωρίον δ᾽ ἐστὶν εὐμέγεθες ἐν τῇ πόλει τὰ Μέγαρα τῷ τείχει παρεζευγμένον *Megara autem ſunt locus in urbe peramplus mœnibus contiguus.* Item: Ἐς τὰ τείχη διαδραμόντες, καθήλαντο ἐς τὰ Μέγαρα &c. καὶ φυγὴ ταχεῖα τῶν Καρχηδονίων ἐς τὴν Βύρσαν ἦν, ὡς τῆς ἄλλης πόλεως ἁλούσης *cum mœnia tranſcur-*

A care *CACCABE*. Tamen & hic Græci videntur peregrinæ linguæ vocem ad ſuam accommodaſſe; ſed ita ut facili negotio poſſit reſtitui. Nempe ſi legatur *Carcabe*. Quamvis etiam apud Phœnices potuerint idem eſſe *Caccabe* & *Carcabe*, quomodo idem erant *Acchad* & *Archad*; *Acco* & *Arce*; *Dammeſec* & *Darmeſec*. In Carcabe vox eſt contracta ex כר *car* & רכבה *recaba*. In propriis nominibus receptæ ſunt hujusmodi contractiones. Exemplo ſint *Samuel* & *Abraham*. כר *Car* ut Hebraicè *ducem*, ita Punice caput videtur ſignificaſſe analogica ratione, & inde tranſiiſſe ad Græcos; Quorum antiquiſſimi, ut Homerus & Hippocrates, κὰρ pro capite uſurparunt. Tale eſt quod Phœnicium *alpha* pro capite ſumitur, ut Hebræum אלוף *alluph* pro duce. Heſychius: Ἄλφα βοῦς, κεφαλή. Φοίνικες. Ita legen-
B dum, non ut vulgo βοὸς κεφαλή. Supereſt nomen רכבה *recaba*, quod equum explico, ut Arabicum רכובה *recuba*, quia Hebræis etiam רכב *racab* eſt equitare, & רכב *raccab* eques, & מרכב *mercab* equitatus. Fortaſſe etiam *Caccabe* deflexum eſt ex ſimplici voce קרקף *karkaph* vel קרקפה *karkapha*, quæ pro capite paſſim occurrit in Hebræorum libris, unde & קרקפן *karkephan* eſt capitoſus. Quomodo ſumptum *Caccabe* non eſſet caput equi, ſed caput quodvis, & equi vocabulum eſſet ſupplendum. Hæc fortaſſe nimis multa, ſed de voce quam ex lingua Punica poſſe explicari docti deſperaverant.

C Scaligerum & alios plurimum torſit quod in Euſebii Græco Chronico Carthaginis vetus nomen videtur eſſe *Origo*, nuſquam alibi lectum. Verba ſunt: Καρχηδὼν ἐπεκτίσθη ὑπὸ Καρχηδόνος τοῦ Τυρίου, ὡς δὲ ἄλλοι, ὑπὸ Διδοῦς τῆς ἐκείνου θυγατρὸς μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἔτεσι ρλγ. ἐκαλεῖτο δὲ πρὸ τούτου Ὀριγώ. *Carthago condita eſt à Carchedone Tyrio, aut, ut alii volunt, ab ejus filia Didone annis* CXXXIII. *poſt Trojana tempora. Vocabatur autem antea Origo.* Sed facile ſolvetur nodus, ſi poſtrema hæc verba, *vocabatur autem antea Origo*, ad Carthaginem male referri dixeris, cum ad Didonem pertineant. Didûs enim priſcum nomen fuit *Eliſſa* אלאשה id eſt *divina virago*, vel *virago* ſimpliciter, ſi Arabicus articulus אל *al* vel *el* fuit apud Pœ- Euſ. Chron. lib. 1. p. 34.
D nos in uſu. Romanum porro nomen *virago*, quod Græce ſcribendum ὀιραγώ, corruptum in Ὀριγώ. Id à Servio præpoſterè acceptum, à quo virago redditur non Eliſſæ nomen ſed Didûs. *Dido*, inquit, *id eſt virago, appellata eſt*. Item: *Didonem vocat, ut ſupra diximus, Pœnorum linguâ viraginem: Nam Eliſſa dicta eſt, ſed virago eſt appellata, cum ſe in ignem præcipitavit.* Tam abſurdè quam ſi pro Cepha Simonem petram eſſe dixeris. Errore huic plane geminô Didonem Euſtathius ἀνδροφόνον *viricidã* exponit. Διδώ, ait, ἐκάλεσαν οἱ πλεονεκτηθέντες τὴν τοιαύτην γυναῖκα ἐπιχωρίῳ φωνῇ, ὡς ἂν εἴποι τις ἀνδροφόνον, διαβάλλοντες ἐκείνην ὡς δῆθεν αἰτίαν ἔχουσαν τοῦ ἀνδροφονῆσαι, διὰ τὸν ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ φόνον. *Vernacula voce Didonem, quaſi* Serv. in Aen. Euſtath. in Dionyſ.
E *viricidam dixeris, appellarunt qui ab illa victi ſunt, mulierem ita traducentes, ut quæ cauſa fuerit cur vir interficeretur, propter Sichæi cædem à fratre admiſſam.* Nugæ. Neque enim Didonis, ſed Eliſſę nomen eô tractum, quaſi ſcribatur חלאישא *helliſſa*, quia איש *is* virum ſonat, & חלל *halal* confodere.

Plus in iis eſt rationis, qui Didûs nomen volunt ab amore factum, ut Hebræa *David*, *Dodo*, *Dodai* &c. Et Phœnicium דיודא *Dioda*. Euſebius in Chronico

lib. 1. pag. 26. Ἡρακλέα τινές φασιν ἐν Φοινίκῃ γνωρίζεσθαι Διωδὰν ἐπιλεγόμενον· ὡς καὶ μέχρι νῦν Καππαδόκων καὶ Ἰλιέων καλεῖσθαι *Herculem quidam dicunt Diodan cognominatum in Phœnice clarum fuiſſe, ut hodieque à Cappadocibus & Ilienſibus appellatur.* A
In Hieronymi verſione legitur *Deſanaus*; ſed è Græco textu cenſeo *Diodan* reſtituendum. Quod Herculi ſuo cognomen puto indidiſſe Phœnices, quia invocabatur à procis, & ex illius numine pendere putabatur fœlix ſucceſſus in amoribus. Unde eſt quod legitur in Nonni hymno ad Herculem Tyrium Dionyſiac. lib. 40.

Εἰ γάμον, ἢ σκιεροῖς ὃν Ἔρως ἐζωγράφει ὀνείροις
Μιμηλῆς τελέειν ἀπατήλιον ἵμερον εὐνῆς.
Seu tibi conjugium, & quos fallit imagine ſomni
Vanus amor, lubet optatas contingere metas B

Tamen iis accedo potius qui Didonem πλανῆτιν, id eſt vagam exponunt ſeu erraticam: In iis eſt Etymologus, qui Didonem dicit, cum antea Eliſſa vocaretur, κληθῆναι ὕστερον τῇ Τυρίων φωνῇ Διδὼ διὰ τὸ πολλὰ πλανηθῆναι, ἀπὸ Φοινίκης ἀπαράσαν ἐπὶ Καρχηδόνα. τῇ γὰρ Φοινίκων φωνῇ τὴν πλανῆτιν Διδὼ προσαγορεύουσι *appellatam eſſe poſtmodum Tyriorum linguâ Didonem, quia multum eſt divagata, cum è Phœnice Carthaginem proficiſceretur; Phœnicum enim ſermone erraticam Didonem appellari.* Rectè. Nam ab Hebræo נדד *nadad*, quod errare eſt & divagari, דיד *did* pro vagatione tam analogice deducatur quàm שיג *ſig* inſectatio à נשג *naſag*, & C
שיא *ſi* elatio à נשא *naſa*.

Didone fato functâ regium Carthaginis regimen mutatum in populare, aut verò ariſtocraticum. Nam ſumma rerum erat penes paucos judices, quibus jus vitæ & necis ſummum fuit in univerſos cives. Livius lib. 33. *Judicum ordo Carthagine eâ tempeſtate dominabatur, eô maximè quod iidem perpetui judices erant: Res, fama, vitaque omnium in illorum poteſtate erat. Qui unum ejus ordinis, & omnes adverſos habebat. Nec accuſator apud Judices infenſos deerat.* Sic Iſraëlitæ à Joſua uſque ad Saulem ſuos Judices habuerunt. Et Tyri poſt tempora Nabuchodonoſoris δικασταὶ κατεστάθησαν καὶ ἐδίκασαν *Judices conſtituti ſunt & judicarunt.* Horum nomina & ſeriem vide apud Joſephum lib. 1. contra Apionem. Sed & D
Athenis poſt Codrum aliquandiu fuere ἄρχοντες διὰ βίου. Carthagine ut nimiam Judicum potentiam retunderet Annibal, & in ordinem cogeret, legem promulgavit pertulitque Præturæ ſuæ tempore, ut in ſingulos annos Judices legerentur, ne quis biennium continuum Judex eſſet. Hi Judices, aut qui in illis principem locum obtinebant, à Romanis ſcriptoribus *Suffetes* appellantur. Livius lib. 28. *Suffetes eorum, qui ſummus Pœnis eſt Magiſtratus.* Et lib. 30. *Senatus itaque Suffetes, quod velut conſulare imperium apud eos erat, vocaverunt.* Et lib. 34. *Cum Suffetes ad jus dicendum conſediſſent.* Et Seneca de tranquillitate cap. 3. *Non vis enim niſi conſul aut prytanis aut ceryx aut ſufes adminiſtrare rempubl.* Et Calidius E
apud Feſtum & Paulum: *Senatus cenſuit referentibus Suffetis.* *Suffeti* vel *Suffetes, id eſt* שופטים *Sophetim.* Ita vocantur ab Hebræis ſummi Judices quos Judæorum rempublicam adminiſtraſſe diximus inde à morte Joſuæ uſque ad Reges electos. Unde libro Judicum Hebręis titulus שופטים *Sophetim.* Nemo non ſtatim agnoſcet

A ſcet hoc eſſe veriſimilius quam quod contendit vir maximus in notis ad Feſtum *Suffetes* eſſe צופים *Sophim*, id eſt ἐφόρους, ἐπόπτας, ἐπισκόπους. Neque ſola Carthago ſuos habuit Suffetes. Quippe in Africanis inſcriptionibus quas mecum benignè communicavit vir doctiſſimus atque idem humaniſſimus D. Iſaacus Voſſius, video ſingulas Africæ civitates cum Romanis egiſſe per *Suffetem*. Sic pro civitate Themetrenſi cum C. Silio C. F. & Fab. Aviola *egerunt banno Himilis filius Suffes, Azdrubal &c.* Et pro Senatu populoque Timiligenſi *Azrubal Suffes Annibalis filius, Agdibil &c.* Et pro Senatu populoque Siagitano *Celer Imilconis Gulisſa F. Suffes.* Et pro civitate Apiſa diverſi legati, in quibus *Chiniſdo Suffes.*

Punicarum in Africa urbium, ſi Carthaginem demas, nulli ceſſit Utica Græcis
B Ἰτύκη. Appianus: Ἰτύκη δὲ, Λιβύης μεγίστη μετὰ Καρχηδόνα πόλις, λιμένας τε ἔχουσα εὐόρμους, καὶ στρατοπέδων καταγωγὰς δαψιλεῖς, ἑξήκοντα σταδίους ἀπὸ Καρχηδόνος ἀφεστῶσα. *Ityca* (Utica) *autem Libya maxima urbs poſt Carthaginem, portus habens commodos & ſpatioſos in quos claſſes appellerent, ſexaginta ſtadiis à Carthagine diſtans,* nempe verſus Occaſum: Stephanus eam ſcribit eſſe Τυρίων ἄποικον *Tyriorum coloniam*, Tyrii ſcilicet putantur Uticam condidiſſe, quamprimum in Africam appulerunt. Juſtinus lib. 18. *Cum & opibus & multitudine* Tyrii *abundarent, miſſa in Africam juventute Uticam condidere.* Itaque de antiquitate gloriabatur non parum;
C Quin & eo nomine Carthagini præferebatur. Silius Italicus lib. 3.

> *Proxima Sidoniis* Utica *eſt effuſa maniplis*
> *Priſca ſitu, veteriſque ante arces condita Byrſæ.*

Ariſtoteles in libro Mirabilium: Τῆς δὲ Λιβύης ἐν Ἰτύκῃ καλουμένῃ ἣ κεῖται μὲν, ὥς λέγουσιν, ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ Ἑρμαίας καὶ τῆς Ἵππου ἄκρας, ἐπέκεινα δὲ Καρχηδόνος ὡς σταδίους διακοσίους· ἣ καὶ πρότερον κτισθῆναι λέγεται αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ἔτεσι διακοσίοις ὀγδοήκοντα ἑπτὰ, ὡς ἀναγέγραπται ἐν ταῖς Φοινικικαῖς ἱστορίαις. *In Libya* Utica *quam vocant, quam in ſinu ſitam eſſe ajunt inter Mercurii & Hippi promontoria, ultra Carthaginem ſtadiis ferè ducentis, atque annis* CCLXXXVII. *ante Carthaginem eſſe conditam, ut in Phœniciis hiſtoriis ſcriptum habetur:*
D Quæ verba Latinus interpres cur omiſerit nullus capio. Velleius Paterculus circa Codri tempora, qui Sauli fuit æqualis, Tyrios paucis annis poſt Gades, Uticam condidiſſe refert. Urbi igitur tam vetuſtæ nomen fecit ipſa antiquitas. Utica enim vel Ityca Punicè עתיקא *atica*, id eſt priſca, dicebatur.

Pergentibus ad Occaſum poſt promontorium Apollinis in magno ſinu occurrit *Hippo Diarrhytus*, & altero ſinu poſt Rubricatum amnem *Hippo Regius.* Solinus Græcos Equites utrumque condidiſſe vult, factâ ex nomine conjecturâ. Quod falſum eſt & ridiculum. Græcos enim colonias in eam Africæ partem deduxiſſe nemo ſcripſit, ſed nec frequentaſſe ante Agathoclem. Nec deduci ſolent
E Equites in tranſmarinas colonias. Græci denique ſermonis aut ritus in illis locis veſtigium nullum apparet. Proinde Salluſtio potior fides, qui Hipponem accenſet Phœnicum urbibus. *Poſtea*, inquit, *Phœnices Hipponem, Adrumetum, Leptim, aliaſque urbes in ora maritima condidere.* Hipponem dixit ἑνικῶς, ut intelligatur,

 Hip-

Hippo antiquior, id eſt Hippo Diarrhytus, de quo in Scylace Geographorum quotquot extant longe vetuſtiſſimo hæc legere eſt: ἀπὸ Ἰτύκης εἰς Ἵππου ἄκραν Ἱππουπόλις, καὶ λίμνη ἐπ' αὐτῇ ἐστι. *Ab Utica ad Hippi promontorium Hippi urbs cui palus adjacet.* Hippi id eſt Hipponis Diarrhyti, quæ nec ab Utica longe diſtat, & vicinam habet paludem Hipponitim nomine. Notandum ab Hippi promontorio cui imminet, ipſam urbem Ἵππου ἄκραν appellari, ut in his Diodori de Agathocle lib. 20. p. 62. Φυλακὴν ἀπολιπὼν ἐπὶ τῆς πόλεως, ἐστρατοπέδευσεν ἐπὶ τὴν Ἵππου καλουμένην ἄκραν, ὠχυρωμένην φυσικῶς τῇ παρακειμένῃ λίμνῃ. *Præſidio Uticæ relicto, caſtra admovit urbi quam Hippuacram vocant ex adjacente lacu naturaliter munita.* Et rurſus pag. 763. de Eumacho uno ex Archagathi ducibus, qui Agathoclis fuit filius: Τὴν ὀνομαζομένην Ἄκραν Ἵππου (πόλις) τὴν ὁμώνυμον τῇ χειρωθείσῃ κατὰ κράτος ὑπ' Ἀγαθοκλέους *urbem Hippuacran nomine cepit* (hîc Hipponem Regium intelligo) *illi alteri cognominem quam per vim occupaverat Agathocles.* Hinc Stephanus: Ἱππουάκρα, πόλις Λιβύης, ὁ πολίτης Ἱππακρίτης *Hippuacra, urbs Libyæ, cujus incola Hippacrita.* Et Polybius lib. 1. Ἐπολιόρκουν τοὺς Ἰτυκαίους καὶ τοὺς Ἱππακρίτας. *Obſidebant Uticenſes & Hippacritas.* Item: Ἡ τῶν Ἱππακριτῶν καὶ τῶν Ἰτυκαίων ἀπέστη πόλις *Hippacritarum & Uticenſium civitates defecerunt.* Eandem *Hippagreta* dici in his Appiani liquet: Ἐς Ἱππάγρετα μετῆλθεν, ἣ μεγάλη τε ἦν, καὶ τείχεσι καὶ ἀκροπόλει καὶ λιμέσι, καὶ νεωρίοις ὑπ' Ἀγαθοκλέους τοῦ Σικελιωτῶν τυράννου κατεσκεύαστο καλῶς. *Ad Hippagreta tranſiit, urbem magnam, mœnibus, arce, portubus, navalibus ab Agathocle Siculorum tyranno egregie inſtructam.* Quamvis Hipponi haudquaquam conveniat quod ſtatim ſequitur: Μέση δ' οὖσα Καρχηδόνος καὶ Ἰτύκης *Cum inter Carthaginem & Uticam eſſet media.* Neque enim Hippo ſed Utica medium ſitum obtinet. At docti pridem obſervarunt Appianum Geographiæ parum fuiſſe peritum. Adjecto epitheto *Hipponem Diarrhytum* veterum plerique appellant. Sed pro Diarrhyto *Zarytum* vel *Zaritum* ſcripſit media antiquitas, quomodo *zetam* pro diæta, & *zabulum* pro diabolo. Hinc *Hipzaritum* legas in Victore Uticenſi, & in Africæ notitia *Marianus Hipzaritenus*, & in collatione Carthaginenſi *Hippo Zaritorenſis*, & in Concilio Carthaginenſi ſub Cypriano de baptizandis hæreticis: *Martyr Petrus ab Hippone Zarito.* Sed verum nomen Διάῤῥυτος id eſt κατάῤῥυτος irriguus. Vere igitur Plinius: *Hipponem Diarrutum vocant*, Διάῤῥυτον *a Græcis dictum propter aquarum irrigua.* Nempe in vicinia eſt λίμνη Ἱππωνῖτις palus aut ſtagnum Hipponenſe de quo præter Diodorum & Geographos ita Plinius alter ad Caninium lib. 9. Epiſt. *Eſt in Africa Hipponenſis colonia, mari proxima; Adjacet navigabile ſtagnum: Ex hoc in modum fluminis æſtuarium emergit, quod vice alternâ, prout æſtus aut repreſſit aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur ſtagno. Omnis hic ætas piſcandi, navigandi, atque etiam natandi ſtudio tenetur.* Sequitur hiſtoria inſignis de Delphino loci incolas dorſo geſtare ſolito. Ut ab hoc ſtagno *Hippo Diarrhytus*, ita *Regius* alter dictus eſt, quia ſub Numidiæ Regum ditione. Addunt ibi fuiſſe regiam, ac proinde à Silio dici,

Sil. lib. 3. *— antiquis dilectus Regibus Hippo.*

Sed

A Sed & alter regiam habuit, ſi vera ſunt hæc Strabonis: οἱ δύο Ἵππωνες, ὁ μὲν πλησίον Ἰτύκης, ὁ δ᾽ ἀποτέρω, πρὸς τῇ Τρητῷ μᾶλλον, ἄμφω βασίλεια *Hippones duo, unus prope Uticam, alter remotior ad Tritum promontorium magis* vergens *amba regia*. Atque hæc quidem ſatis plana ſunt. At Ἵππωνες *Hippones*, id eſt equilia, quorſum appellentur non item. An Numidæ aut Carthaginenſes, qui equitatu plurimum valebant, mandras equorum ibi habuere, quibus in bello uterentur, quomodo ארות סוסים *equilia* habuit Salomon בערי רכב *in urbibus curruum*? Veteres nihil tale referunt. Contra bellicos equos quater mille in ipſis Carthaginis mœnibus ſtabulaſſe ex Appiano ſcimus. Nec ab equis aut equilibus *Hipponem*
B Græco nomine Phœnices appellaſſent, ſed בית ארות *Beth-Uroth*, aut alio ſimili vocabulo. Proinde in Hippone ſuſpicor latere barbarum nomen à Græcis interpolatum. *Hippo* nempe à Phœnicibus *ubo* vel *ubbo* dici potuit, quia in ſinu latet. Sinus enim Syris eſt עובא *ubo*, vel עבא *ubbo etiam* ut multi ſcribunt. Et *Arabice* עב *ubbon* tam ſtagnum quam ſinum ſonat. Giggeius אלעב (*alubbo*) *ſinus, ſtagnum*. Quorum utrumque in Hipponem Diarrhytum mire quadrat, ſive ſitum reſpicias in Hipponenſi ſinu, ſive ſtagnum urbi proximum. Hanc conjeram non parum firmat, quod Ptolemæo deſcribitur, alia Ἵππου ἄκρα *Hippu acra*, in intima Syrti majore, Ἵππου *Hippu*, id eſt עבא *Ubbo* ſinus, ut interpretor, quia
C eſt in medio ſinu. Duorum Hipponum hodie Regius ſolus ſupereſt, B. Auguſtini ſedes. Victor Uticenſis lib. 1. *Hippone Regiorum obſeſſa eſt civitas, quam omni laude dignus B. Auguſtinus, librorum multorum confector, pontifex gubernabat.*

Inter duos Hippones media fuit *Tabraca*, Tyriæ & ipſa originis in his Silii, niſi ſit mendum, ut dicam deinceps:

Tabraca tum Tyrium vulgus, Sarranaque Leptis.

Stephanus ex Polybio citat Τάβαθρα *Tabathra*; Sed vocum ordo docet ſcripturam eſſe corruptam. In Plinio ſcribitur *Tabracha*, & in Ptolemæo Θάβρακα *Tha-*
D *braca*. Et in Concilio Carthaginenſi ſub Cypriano: *Victor ienſa Thabraca*, id eſt תורקא *Thavraca*, quaſi frondoſam dixeris propter ambientes ſylvas. Juvenalis Sat. decima.

Quales umbriferos ubi pandit Tabraca ſaltus.

Ad quæ verba vetus Scholiaſtes: *Opacas ſylvas eſſe in Africa Poëta dicit, in regione Tabracena.* Nempe ורק Syris eſt libri folium, & Arabibus etiam arboris, unde תוריק *thauric* φύλλωσις, φυλλοφορία. Itaque תורקא *Thavraca* eſt φυλλεῖς: cujus nominis in Theſſalia fuit oppidum, ubi templum Phyllæi Apollinis, & in vicinia mons Phylleus. Vide Strabonem, Stephanum, & Apollonium lib. 1. Argonaut.
E *Thavraca* vel *Thaur aca*, & *Tabraca* idem ſunt, ut *Tauriz* & תבריז *Thabriz*, quomodo ſcribunt Arabes: Et Joſephi Antiq. l. 15. c. 13. Αὐρανῖτις & Ἀβρανῖτις. Et in Nub. cl. 4. p.
Chaldæis paraphraſtis *bracta* vel ſunt אורקסין *auracſin* vel אברקסין *abi acſin*. 6.

Ab Hippone & Tabraca ad uſque Gades Phœnicium nihil reperio præter *Tingi* vel *Tingim*, in ipſo freto inſigne oppidum, a quo Tingitana dicta eſt non contemnenda pars Mauritaniæ. In fabulis habetur hoc ab Antæo eſſe conditum. Solinus: *Tingi excipit, Mauritaniæ nunc colonia, cujus primus author Antæus eſt*

Plinius: *Tingi quondam ab Antæo conditum*: Et paulo poſt ubi de vicinis oppidis Zili & Lixo: *Ibi regia Antæi, certamenque cum Hercule & Heſperidum horti.* Inde Plutarchus in Sertorio ubi de Tingi ab illo capta: Ἐνταῦθα τὸν Ἀνταῖον οἱ Λίβυες ἱστοροῦσι κεῖσθαι; καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ Σερτώριος διέσκαψεν, τοῖς βαρβάροις ἀπιστῶν διὰ μέγεθος: ἐντυχὼν δὲ τῷ σώματι, πηχῶν ἑξήκοντα μῆκος (ὥς φασι) κατεπλάγη *Antæum ibi jacere tradunt Libyes: Ejusque ſepulchrum eruit Sertorius non habita barbaris fide ob magnitudinem: Et cum incidiſſet in corpus* LX. *cubitorum longitudinis, ut fama eſt, obſtupuit.* Credat Judæus Apella, non ego. Et paulo poſt: Τιγγῖται δὲ μυθολογοῦσιν, Ἀνταίου τελευτήσαντος, τὴν γυναῖκα Τίγγην Ἡρακλεῖ συνελθεῖν. Σόφακα δ' ἐξ αὐτῶν γενόμενον, βασιλεῦσαι τῆς χώρας, καὶ πόλιν ἐπώνυμον τῆς μητρὸς ἀποδεῖξαι *Fabulantur Tingitæ Antæo fato functo uxorem ejus Tingem concubuiſſe cũ Hercule, ex quibus editum Sophacem regioni imperaſſe, & oppido matris indidiſſe nomen.* Ibidem plura vide de Græcis ex Olbia & Mycenis ab Hercule eo translatis, quorũ ope Sophacis filius Diodorus late in Africa regnaſſe fertur. Quæ ſunt aniles nugæ: Neque enim Græcus Hercules ſed Phœnicius in ea loca ſe contulit. Quod pluribus probabimus in capite de Phœnicibus in Hiſpania. Proinde Tingitani non erant Græcæ originis ſed Phœniciæ. In quam rem expreſſa ſunt hæc Procopii Vandalicorum lib. 2. quo loco agit de Phœnicibus qui à Joſua victi & fugati deſerta Phœnice & Palæſtina diffuſi ſunt per univerſam Africam: Ἐδείμαντο δὲ καὶ φρούριον ἐν Νυμιδίᾳ πόλει, οὗ νῦν πόλις Τίγισίς ἐστί τε καὶ ὀνομάζεται: Ἔνθα στῆλαι δύο ἐκ λίθων λευκῶν πεποιημέναι ἄγχι κρήνης εἰσὶ τῆς μεγάλης, γράμματα Φοινικικὰ ἐγκεκολαμμένα ἔχουσαι, τῇ Φοινίκων γλώσσῃ λέγοντα ὧδε: Ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου Ἰησοῦ τοῦ λῃστοῦ υἱοῦ Ναυῆ *Ædificarunt autem caſtellum in civitate Numidica, ubi nunc urbs Tigiſis* (Tingis) *eſt & appellatur. Ibi ex albis lapidibus conſtant columnæ duæ prope magnũ fontem erectæ, Phœnicios habentes characteres inſculptos, qui Phœnicũ lingua ſic ſonant: Nos ii ſumus qui fugerunt à facie Joſuæ prædonis filii Nave.* Nec eſt cur cuiquam Procopii fides hac in parte ſuſpecta ſit, cum id ipſum, nempe Phœnices fuiſſe Tingitanos, conſtet ex teſtimonio Geographi inſignis & in vicinia nati. Is eſt Pomponius Mela, qui lib. 2. cap. 6. Hiſpaniæ littora deſcribens ad fretum Herculeum Tingitanis oppoſita, inter cætera hæc habet: *Carteia, ut quidam putant, aliquando Tarteſſus: Et quam tranſvecti ex Africa Phœnices habitant, atque unde nos ſumus Tingi altera; tum Mellaria & Belo.* Locum hunc varie corruptum mira εὐστοχίᾳ ſic reſtituit magnus Salmaſius in Solinum pag. 288. Is ut intelligatur, ſciendum eſt Romanos è Tingi & Zeli vicina colonos in adverſum Hiſpaniæ littus deduxiſſe. Ita aſſerit Strabo lib. 3. Ἦν δὲ καὶ Ζῆλις τῆς Τίγγιος ἀστυγείτων; ἀλλὰ μετῴκισαν ταύτην εἰς τὴν περαίαν Ῥωμαῖοι, καὶ ἐκ τῆς Τίγγιος προσλαβόντες τινάς *Fuit & Zelis Tingi vicina urbs, ſed eam Romani in oppoſitum littus tranſvexerunt, nonnullis etiam ex Tingi aſſumptis.* Inde eſt quod colonia illa vocatur à Mela inde oriundo *Tingi altera. Quam tranſvecti,* inquit, *ex Africa Phœnices habitant, atque unde nos ſumus Tingi altera.* Id eſt urbs noſtra, quæ Tingi altera jure merito dici queat, cum ejus conſtet magna pars ex iis Phœnicibus qui ex Africa Tingitana adeoque ex urbe Tingi transducti

A cti ſunt in oppoſitum Hiſpaniæ littus. Unde & *Julia Traducta* vel *Transducta* appellata eſt. Τρανσδοῦκτα *Tranſducta* legitur in Ptolemæo & Marciano: Et *Julia Traducta* in his Plinii. *Tingi quondam ab Antæo conditum, poſtea à Claudio Cæſare, cum coloniam faceret, appellatum Julia Traducta.* Ita tamen ut coloniæ nomen in eam urbem perperam transferat unde colonia orta eſt, id eſt in Africæ Tingim: cum vel cæcis appareat *Traductam* appellandam & vero eſſe appellatam non ipſam Tingim, ſed coloniam è Tingitana traductam in Hiſpaniam. Sed & geminato errore Claudio tribuit quod à Julio factum. Neque enim Strabo qui ſub Auguſto vixit poteſt meminiſſe rei Claudio imperante geſtæ. Et *Claudia*
B *Traducta* non *Julia Traducta* diceretur colonia quam tranſvexiſſet Claudius. Utrumque hoc Plinii mendum caſtigat rectè omninò vir ſummus quem diximus. Quod me pæne fugerat, etiam *Traducta* meminit Gregorius Turon. lib. 2. his verbis: *Proſequentibus Alamannis, uſque ad Traductam* (unde ex Hiſpania in Africam trajicitur) *tranſito mari Vandali per totam Africam ac Mauritaniam ſunt diſperſi.*

Jam quæri poteſt non immerito quorſum hanc eandem coloniam pro Julia Traducta *Juliam Jozam* nominet Strabo. Καὶ ὠνόμασαν, inquit, Ἰουλίαν Ἰόζαν τὴν πόλιν *Et urbem appellarunt Juliam Jozam.* Docti Τρανσδοῦκταν reſcribunt, à quo
C Ἰόζαν immenſum diſtat. Ego nihil mutandum cenſeo: quia *Joza* vel גוזה *ginza* Punice id ipſum erat quod Latine *Transducta*, (literam g hic effero mollius Arabum more, apud quos g non aliud ſonat quam j conſonum aut g Gallicum ante e & j) Arabice certe גואז *giavvaza* & גז *guz* Syris eſt trajicere & tranſvehere. Hoc verbum paſſim occurrit in Arabum ſcriptis, & in Chaldæa paraphraſi, quoties agitur de fluvii aut maris trajectione. Rem omnibus notiſſimam exemplis probare ſit ſuperfluum. Hinc igitur *Tranſducta* voce plane ſynonyma גוזה *Joza* eſt appellata, non tamen à Romanis ut vult Strabo, ſed à barbaris. Ut hic *Joza* pro *Ginza* ſcriptum, ſic Arabum גוז *giauz* pro nuce barbari interpretes fere *jenz* ſcri-
D bunt, quod nemo neſcit.

Ad Tingim redeo, & ad fabulas de Antæo & pomis aureis. Antæus gigas fuit terræ filius, LX. cubitorum, qui ab Hercule in lucta ſæpe proſtratus, quoties terram attigerat, toties redintegratis viribus reſurgebat. Proinde ſublimem in aëre præfocavit Hercules. Videtur id ad navale certamen pertinere. Longitudinem illam LX. cubitorum ad myoparonem refero quo mare habebat infeſtum. In eo ſæpe victus & ſuis cæſis fugatus, ſemper è terra ſua matre, id eſt è terra Libyca ex qua erat oriundus, novas vires recuperabat. Quod cum animadvertiſſet Hercules, præcidit illi hanc viam, ut in medio mari periret. In vicinia χρύσεα μῆλα aurea
E mala quæ draco aſſervabat ſunt opes vel ab eodem vel ab alio congeſtæ. Huc facit quod מאל *malon* vel *melon* Arabice opes ſonat, ut Græce μῆλον vel μᾶλον malum. Sic mala aurea Phœnicibus fuerint opes ex auro multo.

Tingi hodie *Tangar* dici reperio apud Caſtaldum. Hinc ſuſpicio non levis Phœnices hoc vocabulum ſcripſiſſe cum R in fine. Sic *Tingir* vel Τιγγὶρ *Tiggir* eſſet emporium, ut תגר *tagger* Syris negotiari, & תגר *taggar* negotiator. Tingi ſcili-

A *uno grano*, extareque de ea re epiſtolas. Quæ fortaſſe non dicuntur citra hyperbolem. Interim quod Iſaaco ſemel accidit in terra Chanaan, ut ſementis מאה שערים *centum menſuras* i.e. centuplum redderet Gen. 26,12. quodq; adeo pro ſummæ fertilitatis argumento proponit Chriſtus, ut terra ferat καρπὸν ἑκατονταπλασίονα Luc. 8,8. hoc in illo agro conſuetum, quod teſtantur multi ſcriptores. Varro de re ruſtica lib. 1. cap. 44. *In Syria ad Garada* (lege *Gadara*) *& in Africa ad Byzatium item* (dicunt) *ex modio naſci centum*. Hannibal apud Silium Italicum lib. 8.

—— ſenſunt * *Byzacia cordi*
Rura magis, centum Cereri fruticantia culmis.

*Male legunt *Buxentia.*

B Plinius ipſe lib. 5. cap. 4. *Libyphœnices vocantur qui Byzacium incolunt. Ita appellatur regio* CCLM. *paſſuum per circuitum, fertilitatis eximiæ, centeſima fruge agricolis fœnus reddente terra.* Solinus cap. 27. *Africam in agro Byzaceno eſſe glebis ita præpinguibus, ut jacta ſibi ſemina cum incremento centeſimæ frugis renaſcantur.* Quod ipſum ſequitur Iſidorus originum lib. 14. cap. 5. Porro cum Syris מאה *mea* centum, & מאתן *matan* centenos ſonet, Ἀδρύμη vel Ἀδρύμης & Ἀδρύμητον idem videtur eſſe quod חצר מאה vel חצר מאתן *regio centum* ſeu *centenarum*, ſupple שערים menſurarum; Regio centum menſurarum, eſt quæ pro unâ reddit centum; Quâ ellipſi de Iſaaco dixit Moſes Gen. 26, 12. *Et ſevit Iſaac in terra illa, & eodem anno conſequutus eſt centum menſuras.* Byzaceni nimirum agri tam portentoſa fœcunditas Phœnices ita perculit, ut eam ſignificari voluerint ipſo no-
C mine urbis metropoleos. Quin ut preſſius agamus, non fruſtra per V ſcribitur *Adrume* חצרומאה vel *Adrumetum* חצרומאתן id eſt *ager ejus centum* vel *centuplum* ſupple reddit. Nam illud V Pœnis idem eſt quod Hebræis *vav cholem*. Tale *Azrubal* עזרובעל *auxilium ejus Belus*, pro Hebræo עזרבעל *Ezrobaal. Aſdrubal* Græce ſcribitur, quomodo *Eſdras* pro עזרא *Ezra*. Tale item *ſalus* in Auguſtino Punice *tres* pro Hebr. שלוש *ſalos*; Et in Plauti Pœnulo *alonuth* Deæ, & *bynuth* filiæ, pro Hebr. עליונות *eljonoth* & בנות *banoth*.

Eſt & alius Africæ locus fertiliſſimus Tripolis nomine, inter Syrtes circa Cinyphem amnem, quem Phœnices inſederunt. Euſebius Græci chronici lib. 1. ubi
D de Chananæis: Οὗτοι ἔφυγον ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ κατῴκησαν Τρίπολιν τῆς Ἀφρικῆς εἰς οὖσαν ἐν τῷ κλήρῳ τοῦ Χάμ. *Illi fugerunt à facie filiorum Iſrael, & Tripolim Africæ incoluerunt, ut quæ eſſet in ſorte Cham.* Procopius de ædificiis Juſtiniani lib. 6. *Tripoleos hic promontoria ſunt, habitantque Mauruſii, barbara gens ex Phœnicibus oriunda.* Tripolis unde dicatur ex his Solini diſcere eſt: *Achæi Tripolim linguâ ſuâ ſignant, de trium urbium numero Oea, Sabrata, Leptis magna.* Pro quo in Iſidoro perperam Orig. lib. 13. cap. 5. *Occa, Tabraca, Leptis magna.* Sed & *Tabraca* niſi fallor, factum ex *Sabrata*, ut Æa ex Oeâ in his Silii lib. 3.

E *Tabraca tum Tyrium vulgus, Sarranaque Leptis,*
Æaque Trinacrios Afris permiſta colonos.

Omnino enim Poëtæ id fuit in animo ut Tripoleos tres urbes una ſerie nominaret. Quæ quam conjunctæ fuerint vel ex eo apparet quod omnium nomine

unum Epiſcopum ad Synodos delegabant, qui pro abſentibus ageret. Sic in Concilio de hæreticis baptizandis ſub Cypriano habito cap. 139. *Natalis ab Ocâ dixit; Tam ego præſens quam Pomponius Sabratenſis, quam etiam Dioga Leptimagnenſis, qui mihi mandaverunt, corpore quidem abſentes, ſed ſpiritu præſentes, cenſemus quod collega noſtri &c.* Quin Auguſtini ævo, aucto Epiſcoporum numero, ita ut pro tribus quinque eſſent, tamen idem ordo ſervatus; Adeoque canon ſecundus tertii concilii Carthaginenſis id ſancit, ut *Tripoli propter inopiam Epiſcoporum unus Epiſcopus veniat.* Quod ad τῆς χώρας ἐνδείαν *regionis inopiam* minus commode refert Græcus interpres, cum regio ſit uberrima. *Tripolis* igitur dicta eſt ex urbium numero, ut *Tetrapolis, Pentapolis, Hexapolis, Heptapolis, Decapolis &c.* Sed & urbis nomen eſt Tripolis tam in Africâ quam in Phœnice. Ptolemæus eandem facit cum Neapoli, verſus oſtia Cinyphi amnis: Νεάπολις, inquit, ἡ καὶ Τρίπολις, ubi interpretes, *Neapolis quæ & Leptis magna.* At in Arabe Geographo Tripolis media eſt inter Sabratam & Lebdam id eſt Leptim: Quarum illa ad Occaſum diſtat xxxv M paſſ. hæc ad Ortum duplo magis. A B

Ex Tripoleos tribus urbibus *Oea* Callimacho Ὀίη apud Stephanum in Ἀσβύστα, *Plinio civitas Oenſis*, Ptolemæo Ἐῶα *Eoa*, Silio *Æa*, Apuleio *Æaa* in Apologiâ pro ſe ipſo, mendoſe *Ocea* in Antonino, & *Occa* in Iſidoro, (unde in Tacito *Ophenſes & populus Ophenſis* hiſtor. lib. 4.) Phœnicibus ut putamus erat חוה *Havva* vel *Hovva* unde plurale חוות *oppida villæ* Num. 32, 41. Et Ægyptium חראצי *Oaſis* vel *Avvaſis* villa aut oppidum in deſerto. Vox eſt Arabicæ originis: Nam apud Arabes חוי verbum eſt colligere & circumdare; Proinde cum Arabum plura tentoria coëunt in pagi vel oppidi formam, id appellatur חוא *hovva* vel *hivva.* In vicina *Sabratâ* ferè par ratio nominis. Nam צבר *ſabar* eſt colligere & congregare, unde צביר Eccleſia & Synagoga. Scribo per *ſade* cum Nubienſi Geographo, cui *Sabrata* eſt צבורה, ſed & alibi סברה per *ſamech.* Eadem Σαβάθρα *Sabathra* Ptolemæo qui in Mediterraneis deſcribit, cum Oea vel Eoa & Leptis ſint maritimæ. In Oeæ ſitu graviter erravit Callimachus, cum eam ad Tritonem amnem admovit his verbis: C D

Clim. 3. p. 2.

> Οἴη τι Τρίτωνος ἐφ' ὕδασιν Ἀσβυστάο.
>
> *Asbyſtæ Tritonis aquis perfunditur Oea.*

Quod in Africano Poeta minus ferendum. Tam *Oea* & *Sabrata* quam *Leptis* ſunt magnæ urbes, ſi Iſidoro credimus, qui Tripolitanam provinciam Græcos deſignare ſcribit de *numero trium magnarum urbium Occa (Oea) Tabraca (Sabrata) Leptis magna.* Tamen Oea & Sabraca nihil ad Leptim. Proinde ut Tacitus author eſt diſcordiâ inter Ophenſes (Oenſes) & Leptitanos ortâ, *populus Ophenſis multitudine inferior Garamantas exciverat gentem indomitam &c.* Jam de Lepti ſeorſim.

In Africâ duæ ſunt Leptes, una prope Adrumetum, altera inter Syrtes non procul ab oſtio Cinyphi amnis. Illa in Ptolemæo Λέπτις μικρά *Leptis parva*, hæc in Plinio *Leptis magna* appellatur. *Inter duas Syrtes*, inquit, *oppida Neapolis, Taphra, Abrotonum, Leptis altera quæ cognominatur magna.* Et Æthicus in enumeratione urbium Oceani Meridiani, id eſt Africani maris: *Oea, Rabratam vel Sabratam,* E

A *bratam, Leptis magnam.* Et paulo poſt: *Tapſos, Leptiſminorem, Hadrumetum.* Idem rurſus in Africæ ſitu & Oroſius lib. I. cap. 2. *Tripolis provincia, quæ eſt & Subventana vel regio Arzagum, ubi Leptis magna civitas.* Hinc apud Cyprianum ubi ſupra, inter Tripolitanos Epiſcopos cenſetur *Dioga Leptimagnenſis*, id eſt Dioga Epiſcopus Leptis magnæ, ut qui ibidem memoratur *Demetrius à Leptiminus* minoris fuit Epiſcopus. Magno igitur errore ab Euſtathio μικρὰ Λέπτις parva Leptis eſſe dicitur quæ media eſt inter Syrtes. Quod tamen ſequutus ævi noſtri Geographorum prope dixero doctiſſimus quicquid de hâc vel illâ Lepti ſcribunt veteres confundit, & quæ unius propria ſunt in alteram imperite trans-
B fert. Tripolitanam de qua nunc res eſt, alio nomine Strabo Neapolim vocat. Tamen in eo tractu Mela & Plinius Neapolim & Leptim ſeparatim deſcribunt, ut diverſa oppida. Et in Ptolemæo Neapolis eadem quæ Tripolis. Sed putarunt interpretes Leptim magnam intelligi, quia Leptis magnæ deſcriptio ab eo plane eſt omiſſa. quamvis idem lib. I. c. 8. ſemel atque iterum meminerit Λέπτεως τῆς μεγάλης. Leptis originem ad Sidonios refert Salluſtius in Jugurtha: *Id oppidum*, inquit, *à Sidoniis conditum eſt.* Et paulo poſt: *Legum cultusque pleraque Sidonica.* Alii ad
C Tyrios malunt. Plinius lib. 5. cap. 19. *Tyrus olim partu clara, urbibus genitis Lepti, Utica &c.* Silius lib. 3.

—Sarranaque Leptis,

Sarrana id eſt Tyria. Sed ſive Leptis à Tyriis aut à Sidoniis orta ſit, eam ſaltem eſſe Phœniciam in conſenſu eſt omnium. Sic à Salluſtio ſupra didicimus Phœnices Hipponem, Adrumetum, & Leptim in Africæ orâ maritimâ condidiſſe. Et in veteri oraculo:

Imperium mundi Pœnâ reget urbe profectus.

Id eſt Severus è Lepti Tripolitanus oriundus, ut exponit Spartianus in Peſcennio Nigro. Proinde Statius lib. 4. Sylvarum Septimium Severum miratur Lepti
D genitum, Punici ſermonis aut habitûs nil quicquam habere: Verba ſunt:

Tene in remotis Syrtibus avia
Leptis creavit?

Et aliquanto poſt:

Non ſermo Pœnus, non habitus tibi,
Externa non mens.

Lepti enim ne magnates quidem qui cum curâ inſtituuntur, ſermonis barbariem potuiſſe facile excutere illuſtri exemplo patet. Sororem Lepti habuit Severus Imperator de qua ſic Spartianus: *Quum ſoror ſua Leptitana ad eum veniſſet vix Latine loquens, ac de illâ multum Imperator erubeſceret.* Tamen in Statio *ſermo Pœnus*
E dicitur καρχηδονικῶς pro Africano vel Numidico. Nam illo ævo Leptitanos pro Punicâ linguam Numidicam uſurpaſſe docent hæc Salluſtii ubi ſupra: *Ejus civitatis lingua modo converſa connubio Numidarum. Leptis* nomen Punicum לפת *Lapt* ſtationem ſignificat. Inde in Cypro dicta *Lepethis* πόλις ὕφορμον ἔχουσα καὶ νεώρια *urbs ſtationem habens & navalia*, ut ex Scylace probatum ſupra. Ita etiam Africana Leptis ſuam habuit ſtationem unde dicta eſt. Lucanus lib. 9. verſ. 951.

Proxima Leptis erat cujus ſtatione quietâ A
Exegere hyemem.

Quam opulenta fuerit Leptis colligo ex his Livii lib. 34. *Ea ſingula in dies talenta vectigal Carthaginienſibus dedit.* Hæ Leptitanis opes cum aliunde ſuppetebant tum præcipue ex ubertate regionis. *Emporia* veteres appellabant. Livius paulo ante: *Emporia vocant eam regionem. Ora eſt minoris Syrtis & agri uberis: Una civitas ejus Leptis.* Idem lib. 29. de Scipione: *Emporia ut peterent gubernatoribus edixit. Fertiliſſimus ager, eoque abundans omnium copia rerum eſt regio.* Et rurſus de Maſiniſſa: *Ad minorem Syrtim pervenit: Ibi inter Punica Emporia gentemque Garamantum omne tempus conſumpſit.* Ubi nota dici Punica propter Pœnos incolas. B
Polybius in excerptis legationum cap. 118. Θεωρῶν τὸ πλῆθος τῶν πόλεων τῶν περὶ τὴν μικρὰν Σύρτιν, καὶ τὸ κάλλος τῆς χώρας ἣν καλοῦσιν Ἐμπόρεια. *Cum animadvertiſſet quam multa urbes circa minorem Syrtim eſſent conditæ, & quæ illius agri bonitas quam vocant Emporia.* Idem lib. 1. Carthaginenſes dicit ſpes ferme omnes ſuas collocatas habuiſſe in eo commeatu qui advehebatur ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς καλουμένων Ἐμπορείων *ex loco quem ipſi vocabant Emporia.* Et lib. 3. noluiſſe ut Romani ultra Pulchrum Promontorium quod Carthagini præjacet navigarent, ne loca circa Byzacium cognoſcerent, μήτε τοὺς κατὰ τὴν μικρὰν Σύρτιν τόπους, ἃ δὴ καλοῦσιν Ἐμπόρεια, διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας *nec loca circa parvam Syrtim quæ emporia vocant, propter ſoli ubertatem.* Nempe Græcâ voce uſurpatâ, quomodo in Chaldaica para- C
phraſi Jonathanis Geneſ. 25. 3. אמפורין *emporin* ſunt ἔμποροι mercatores, & in Tanchuma אנפריות *emporioth* merces. Quid ſi in Græco nomine alluſionem quæſierint ad Hebræum אם פוריה *emporja* quaſi *matrem fœcundam* dixeris? Quo epitheto inſigniri jure merito potuit terra tot frugum parens.

Circa eadem loca inter Leptim & Syrtim minorem Strabo & Plinius deſcribunt Ἀβρότονον *Abrotonum* oppidum de quo Stephanus: πόλις Λιβυφοινίκων, καλεῖται καὶ Νεάπολις, ὡς Ἔφορος. *Urbs eſt Libyphœnicum, quæ & Neapolis vocatur, ut vult Ephorus:* At in Strabone Neapolis eſt Leptis: Rurſus in Mela & Plinio Neapolis, Abrotonum, & Leptis ſunt tres diverſæ urbes. Abrotonum herba eſt notiſſima quæ Arabice vocatur קיסום *caiſum.* An ex ea nomen traxerit Abrotonum D
urbs quærant peritiores: Ego *Abrotonum* pro *Abaritano* oppido dici ſuſpicor, quod ex *Abara* factum ſit, ut ex *Membreſa Membreſitanum*, ex *Maxula, Maxulitanum*, ex *Achola Acholitanum*, ex *Tapſo Tapſitanum*, ex *Mactaro Mactaritanum &c.* Nempe *Abara* עברא, id eſt trajectus aut vadum, dici potuit propter vada, ad vicinum lacum, de quo Strabo lib. 17. Εἶτ' ἄλλη λίμνη πολὺ ἐλάττων, καὶ μετὰ ταύτην Ἀβρότονον πόλις. *Hinc eſt alius lacus longe minor, poſt quem eſt Abrotonum urbs.* Sic in provincia proconſulari alia fuit *Abara* Carthagini propior, à qua in Africæ Notitiâ denominatur *Felix Abaritanus*, qui cum aliis Epiſcopis in exilium miſſus eſt anno ſexto Regis Henrici. Indidem *Abaritana arundo* de qua Pli- E
nius lib. 16. cap. 36. *Aucupatoria arundo à Panhormo laudatiſſima, piſcatoria Abaritana ex Africa.* Unde colligas etiam illam Abaram aquas habuiſſe vicinas. Sed & voce compoſitâ עבר אדר *Abar-Eder* vel *Abaradira*, id eſt trajectus

A ctus gregis, dicta eſt Byzacenæ urbs, unde in Notitia *Præfectianus Abaradirenſis*. Et prope Jordanem ביתעברא *Bethabara*, id eſt domus trajectus, dicebatur locus in quo Johannes baptizabat. Joh. 1, 28.

Reliquæ Phœnicum in Africa urbes ſunt incertæ poſitionis. In his vetuſtiſſima fuit *Auza* vel *Auzate*, quam condidit אתבעל *Ethbaal* vel Ithobalus Achabi ſocer de quo 1. Reg. 16, 31. Author Menander cujus verba ſunt apud Joſephum lib. 1. contra Apionem: Οὗτος πόλιν Βότρυν ἔκτισε τὴν ἐπὶ Φοινίκῃ, καὶ Αὐζάτην ἐν Λιβύῃ, vel disjunctis vocibus, καὶ Αὔζα τὴν ἐν Λιβύῃ *Hic* (Ithobalus) *Botryn urbem in Phœnice condidit & Auzaten in Africa, vel Auza quæ eſt in Africa.* Sed utrumvis B legeris, vel *Auza* vel *Auzaten*, utrobique hærebit calculus. *Auza* in Antonino Mauritaniæ Cæſarienſis eſt oppidum, & *Auzea* Numidicum caſtellum de quo Tacitus lib. 4. Annal. *Nec multo poſt adfertur Numidas apud caſtellum ſemirutum, ab ipſis quondam incenſum, cui nomen Auzea, poſitis mapalibus conſediſſe, fiſos loco, quia vaſtis circum ſaltibus claudebatur.* Et Uzan in Ptolemæo eſt urbs Africæ propriæ non procul ab Utica. Sed mediterranea hæc oppida tot millibus à Phœnice diſſita non videntur quicquam habere commune cum Auza Ithobali. Jam ſi ſcribatur *Auzate*, propius accedet *Uzita* quam deſcribit Ptolemæus ſub Adrumeto & parva Lepti. Sed Uzitæ nomen eſt זית *zaith*, id eſt oliva vel oliveto. Hirtius enim prope Uzitam oliveti meminit. *Prius*, inquit, *neceſſe vallem oli-* C *vetumque tranſgredi.* Et huic vicinam Leptim Cæſar ibidem legitur triginta centenis millibus ponderis olei multaſſe in annos ſingulos: unde conſtat hæc loca oleo & olivis eſſe feraciſſima.

Sed nec ſatis notus Capſæ ſitus eſt, urbis in interiore Libya pervetuſtæ quam condidiſſe fertur Hercules Libycus aut Phœnix. Salluſtius in Jugurtha: *Erat inter ingenteis ſolitudines oppidum magnum atque validum, nomine Capſa, cujus conditor Hercules Libys memorabatur.* Florus de Mario lib. 3. cap. 1. *Hic & urbem Herculi conditam Capſam in media Africa ſitam, anguibus arenisque vallatam, mira quadam fœlicitate ſuperavit.* Oroſius lib. 5. cap. 15. *Marius urbem Capſam ab Hercule Phœnice (ut ferunt) conditam regiis tunc theſauris confertiſſimam dolo* D *circumvenit & cæpit.* Capſam quidem in interiore Africa ſub Adrumeto deſcribit Ptolemæus non procul à palude Tritonis: Quin & in Arabe Geographo in eodem fere ſitu ponitur urbs קפצה *Caphſa venuſta, cincta mœnibus, cum alluente fluvio &c, & fonte in medio Tarmid nomine.* Sed hæc ipſa deſcriptio docet non agi de Capſa quam diximus, quæ nullum habuit vicinum amnem. Salluſtius *Capſenſes una modo, atque ea intra oppidum jugi aqua cetera pluvia utebantur.* Proinde Marius eam obſeſſurus, ne milites ſiti laborarent, utres plurimos in Thana flumine tridui iter inde diſſito aqua juſſit impleri. Idem Salluſtius, *Cum ad flumen* (Thanam) *ventum eſt, maxima vis utrium effecta: Ibi caſtris levi mu-* E *nimento poſitis, milites cibum capere, atque uti ſimul cum occaſu Solis egrederentur paratos eſſe jubet, omnibus abjectis ſarcinis, aqua modo ſeque & jumenta onerare. Deinde poſtquam tempus viſum caſtris egreditur: noctemque totam itinere acto conſedit. Idem proxima facit: Dein tertia multo ante lucis adventum pervenit in locum tu-*

 muloſu-

mulosum, à Capſa non amplius duum millium intervallo. Præterea Jugurthæ re- A
gnum, cujus hæc Capſa pars fuit, erat in Numidia circa flumen Ampſagam, non
verſus Tritonem amnem ubi Capſa Ptolemæi. Denique Jugurthæ Capſam à Cę-
ſare fuiſſe deletam author eſt Strabo. At altera illa fortaſſe hodieque durat. Ra-
tio nominis non obſcura eſt. Ebræis enim קפץ *caphas* eſt συσφίγγειν comprime-
re & conſtringere. Hinc merito קפצה *Capſa* dicitur, quam undequaque pre-
mebant, & in arctum cogebant vaſtiſſimæ ſolitudines. Florus: *Capſam in media
Africa ſitam, anguibus areniſque vallatam.* Salluſtius de Capſenſibus: *Muniti ad-
verſum hoſtes non mœnibus modo, & armis atque viris, verum etiam multo magis
locorum aſperitate: Nam præter oppida propinqua, alia omnia vaſta inculta, egen-* B
tia aqua, infeſta ſerpentibus.

Addendæ ex Stephano Phœnicum aliquot urbes aliunde vix notæ: Καλαμένθη,
ἥτις καὶ Καλαμίνθη, πόλις Λιβύης. Ἑκαταῖος περιηγήσει. Κρεῖττον ὡς Ἡρόδοτος, διὰ τοῦ ι,
πόλις Φοινίκων *Calamenthe, quæ & Calaminthe, urbs Libyæ. Hecatæus in periegeſi.
Melius per i ſcribitur cum Herodoto. Urbs eſt Phœnicum.* Calaminthe id eſt
גלמיתא *Galmitha*, urbs fuit in colle ſita. Syris enim גלמתא *galmatha* &
גלימתא *gelimatha* ſunt colles. Vox eſt frequens in Chaldæis paraphraſtis.

Ibidem ex Hecatæo rurſus: Κανθήλη, πόλις Λιβοφοινίκων *Canthele urbs Libyphœ-
nicum.* Fortaſſe eadem quæ paulo ante Κανθηλία, πόλις περὶ Καρχηδόνα *Canthelia* C
urbs circa Carthaginem. Canthele id eſt קנתאל *Canath-el* Saturni prædium.
Nempe ut Phœnicie קנה *cana* emere & poſſidere; Ita אל *El* erat Saturnus ut
infra probabitur ex Sanchoniathone & Damaſcio. Omnino igitur *Canthele* eſt
Saturni vicus de quo Ponticus in vita Cypriani. *Curubitana*, inquit, *civitas dici-
tur Saturni inter Veneriam & Salariam.* Curubitana civitas Ptolemęo Κυροβὶς,
Plinio & aliis *Curubis*, non procul à Carthagine fuit, maritima urbs inter Aſpidem
& Neapolim coloniam. Via Salaria è Carthagine ducebat ad proximas ſalinas;
Veneria ad Aphrodiſium, quæ Veneri fuit ſacra urbs ad Occaſum Adrumeti. In-
ter has vias in Curubitana ditione Canthele ſita, quæ Romanis *Saturni vicus.* D

Ibidem: Χάλκη, πόλις Λιβύης, μετ' δ' αὐτὴν πόλις Φοινίκων Χάλκη *Chalce urbs Li-
byæ, & poſt ipſam urbs Phœnicum Chalce.* Chalce Ebræis eſt חלקה *Chelca*, vel
חלקת *Chelcath.* Hujus nominis fuit Levitarum urbs in tribu Aſer Joſ. 19, 25. &
21, 31. quæ eadem vocatur חוקק *Chucoc* 1. Par. 6, 60. quorum illud à lævigando,
hoc à ſculpendo. Inter *Iol* quæ deinceps Julia Cæſarea dicta eſt (hodie *Algezira*
& *Alger*) & columnas Herculeas, multas urbes memorat Scylax quarum una eſt
Χάλκα πόλις ἐν τῷ ποταμῷ *Chalca urbs in fluvio.* An hæc eſt Chalca Phœnicum?
Aut *Chalca* dicta eſt Græco nomine propter vicina Χαλκωρυχία. Strabo l. 17. in
Mauritaniæ deſcriptione: Ἔστι δέ που αὐτόθι καὶ ἀσφάλτου πηγὴ, καὶ Χαλκωρυχία E
Quin alicubi iſtic eſt bituminis fons, & æris fodina. Et aliquanto poſt: Ἦν δὲ ἐν τῇ
παραλίᾳ ταύτῃ πόλις Ἰὼλ ὄνομα *In eadem ora fuit & urbs, Iol nomine.* Sic in Ptole-
mæo non procul à Julia Cæſarea verſus Gades habetur maritima urbs Καρκώμη
Ca. coma. Syris porro כרכומא *Carcoma* eſt æs. Hinc Job. 20, 24. in Chaldæa pa-
raphraſi

A raphraſi קשתא דכרכומא *arcus æreus.* Vide & Job.28,2. & 41,18. & Pſal. 18,35. &c. Itaque *Chalca* & *Carcoma* idem ſunt. Eſt & in Polyhiſtore Χαλκεία πόλις Λιβύης *Chalcea Libyca urbs.* Sed cum Polybius lib. 12. erroris arguit his verbis: Ἀγνοεῖ δὲ μεγάλως καὶ περὶ τῆς Χαλκείων. Οὔτε γὰρ πόλις ἐστὶν, ἀλλὰ χαλκουργεῖα *De Chalceis autem agens magnam inſcitiam prodit; Neque enim urbis nomen eſt, ſed officinarum æris.*

Hæ Phœnicum urbes quantum memini in Africa memorantur à veteribus. Sed multo plures fuiſſe certum eſt. Eos enim tenuiſſe conſtat univerſam Africam à magna Syrti & Philænorum aris, ubi fines Cyrenaicæ, uſque ad Herculis colu-

B mnas. Scylax: Ὅσα γέγραπται πολίσματα ἢ ἐμπόρεια ἐν τῇ Λιβύῃ ἀπὸ τῆς Συρτίδος τῆς παρ' Ἑσπερίδας μέχρι Ἡρακλείων στηλῶν ἐν Λιβύῃ πάντα ἐστὶ Καρχηδονίων *Carthaginenſium ſunt quæcunque in Libya deſcripta ſunt oppida & emporia a Syrti quæ ad Heſperidas uſque ad Herculis columnas.* Et Polybius lib. 3. Καρχηδόνιοι γὰρ ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς τῆς μὲν Λιβύης ἐκυρίευον πάντων τῶν ἐπὶ τὴν ἔσω θάλατταν νευόντων μερῶν ἀπὸ τῶν Φιλαίνου βωμῶν, οἳ κεῖνται κατὰ τὴν μεγάλην Σύρτιν, ἕως ἐφ' Ἡρακλέους στήλας *Illis temporibus Carthaginenſes imperio ſuo ſubjectas habebant omnes Africæ provincias ad mare interius ſitas à Philænorum aris quæ magnæ Syrti objacent, ad columnas uſque Herculis.* Quod ſpatium patere ibidem addit ὑπὲρ τοὺς ἑξακισχιλίους καὶ μυρίους σταδίους ultra XVIM ſtadiorum, ſeu quod idem eſt mille leucas Gallicanas. Porro in toto illo

C terrarum intervallo, fere quotquot ſunt urbes alicujus nominis, Phœnicibus originem debent. Nam Africæ priſci incolæ, cum eo primum Phœnices appulerunt, ut vicatim habitabant, aut ſine tectis paſſim ac ſedibus vagi terras habebant potius quam habitabant. Proinde non ſolum urbium, ſed & fluviorum nomina pleraque Phœnicia ſunt. Libet id probare aliquot exemplis ex Ptolemæo petitis in deſcriptione Africæ proprie dictæ l. 4. c. 3.

In ipſis finibus ad Occaſum eſt *Ampſaga*, quem alii Numidicum, Victor Uticenſis lib. 2. *Cirtenſem* vocat: *Sui*, inquit, *fratris uxorem ligato pondere lapidum in Ampſagam fluvium Cirtenſem famoſum jactando demerſit.* Nimirum à *Cirtha Julia* Numidiæ metropoli & Maniſſæ regia ſita prope ripas Ampſagæ. *Cirta* vel

D *Cirtha*, ut habet Mela, Punicè קרתא *Cartha*, id eſt civitas. Vocem à Pœnis acceptam Numidæ detorſerunt. Et *Ampſaga*, Arabicè אפסח *aphſach*, latum & amplum ſonat.

Verſus Ampſagæ fontes erat *Zama* urbs, Ptolemæo *Azama*, olim Jubæ regia, ubi *Zama* fons cognominis, cujus potu canoras fieri voces tradunt Plinius lib. 31. cap. 2. Et Vitruvius lib. 8. cap. 4. Utrique nomen à זמר *zamar*, quod canere ſignificat in conjugat. Piel, R finali abjectô, ut in *vacca* ex בקר *bacar*, μοῦσα ex מוסר *muſar*, ζώνη ex זנר *zonar*, *mappa* ex מפר *mappar* &c. Huc facit quod *Zama* urbs hodieque *Zamor* vocatur, ut Marmolius author eſt.

E Poſt Ampſagam unus ſequitur Latini nominis *Rubricatus*, dictus, ut quidem ſuſpicor, à celebri illa rubrica, quam veteres Africanam & Carthaginenſem appellant, Dioſcorides lib. 5. cap. de fabrili rubrica: Ἀρίστη δὲ ἡ Αἰγυπτία καὶ Καρχηδονική. Quod ipſum ita Plinius lib. 35. cap. 6. *Et reliquis rubricæ generibus fabris utiliſſima Ægyptia & Africana,* Eodem refer quod de Zygantibus,

vel

vel ſi mavis, Gyzantibus horum locorum incolis legitur in Herodoto: μιλτοῦνται δ' ὦν πάντες οὗτοι *Illi autem omnes rubrica inficiuntur*. A

Excipiunt junctæ paludes *Siſara* & *Hipponitis*: Huic ab Hippone Diarrhyto, illi tam à Rubrica nomen quam Rubricato vicino amni. Pœnis enim ששר *ſaſar* vel *ſiſar* eſt rubrica. Sic Ezechiel 33, 14. *imagines Chaldaorum expreſſa* בששר *rubrica*. Et Jerem. 22, 14. ומשוח בששר *& pictum rubrica*. LXX. μίλτῳ; vulgata *ſinopide*: Selomo Jarchi Gallicè אנ שינופלא *en ſinople*. David Kimchi Hiſpanicè מיני *mini*, id eſt minium, & Arabice זנגפר *zingiaphur*, vulgo *uziſur*, id eſt cinnabari. Vide Avicennam lib. 2. Chaldæus interpres סממנין *ſammenin*, tanquam compoſita voce ex סם *ſam*, id eſt *droga*, *ſpecies* (ita barbarè, loquimur, quia Latina vox nulla ſuppetit) & מנין *minium*. An fuit circa hæc loca Μιλτίνη πόλις *Miltine* vel *Miniacea urbs* de qua Diodorus lib. 20? B

Succedit amnis *Bagradas*, cujus ſcriptura eſt valde inconſtans, nam pro *Bagrada* Lucani, Statii, Plinii, Ptolemæi, Procopii, Eutropii, Sidonii, Oroſii & Æthici, legitur in Strabone *Bagadras*, in Pomponio, Silio & Floro *Bragada*, in Polybio *Macar* & *Macra*, vel *Bucara* ut legit Suidas voce Τυράγη: In Nubienſi Geographo נגרדה *Nagiarda*; quæ omnia ſunt ex uno fonte deducta. Verum ſcilicet nomen erat ברכה *Braca*, vel emphatice ברכתא *Bractha* ſtagnum. Plerunque *breca* ſcribitur cum puncto tſere, ſed & *braca* cum puncto *camets* Jud. 1, 15. C unde plurale ברכות *bracoth* ſtagna, piſcinæ, Pſal. 84, 7. Et Græcum βραγὸς pro palude. Heſychius: βραγὸς, ἕλος. Ex eodem *Braca* natum Polybii *Bacar*, & *Bacra*, pro quo ſcriptum perperam in Suida *Bucara* & in vulgatis exemplaribus *Macar* & *Macra*, μ & β permutatis ut paſſim. Et ex emphatico *Bractha*, quale Syris in uſu, nata ſunt *Bragada*, *Bagrada*, *Bagadras*. Et Arabum *Bagiarda* quod librariorum facili lapſu mutatum eſt in *Nagiarda*, quia Arabica B & N nonniſi puncti ſitu differunt, quod in B ſubjicitur, in N ſuperſcribitur.

Jam cum amnem illum ברכא *Braca* vel ברכתא *Bractha*, id eſt ſtagni nomine Pœni appellaverint, ratio non eſt obſcura. Nam præterquam quod ſua natura lentus eſt, & ex Africæ arenis vix eluctatur (Lucianus lib. 4. D

— quo ſe
Bagrada lentus agit, ſicca ſulcator arena)

Ex alveo ſuo excedens circa oſtia, in paludis aut ſtagni morem, longe lateque diffunditur. Silius lib. 6.

Turbidus arentes lento pede ſulcat arenas
Bragada, non ullo Libycis in finibus amne
Victus limoſas extendere latius undas.
Et STAGNANTE VADO patulos involvere campos. E

Ita accidere potiſſimum certa anni tempeſtate, qua oſtio arena obſtructo aquæ reſtagnant in campos adjacentes, nos docent hæc Polybii lib. 1. pag. 76. τοῦ προειρημένου ποταμοῦ κατὰ τὴν εἰς θάλατταν ἐκβολὴν συνθεωρήσας κατά τινας ἀνέμων στάσεις ἀποθινούμενον τὸ στόμα καὶ τεναγώδη γινομένην τὴν παρ' αὐτῷ τῷ στόματι πάροδον *cum obſervaſſet* (Amilcar) *quo tempore certis quidam ventis obtinent, amnis de quo ſupra oſtium*

A *oſtium ſabulo oppleri circa ejus in mare exitum, t[a]nıamque paluſtrem effici ad tranſeundum idoneam.* En tibi ex Geographo Nubienſi ſecundâ parte climatis tertii, hujus ſive ſtagni ſive lacûs deſcriptionem, ubi de urbe *Benezert* (hodie *Biſerta*, olim *Utica*) *Ad latus ejus Orientale eſt* בחירתהא *lacus ipſius ab eâ denominatus,* XVIM *paſſ. in longitudinem. & VIIIM. paſſ. in latitudinem porrectus, qui oſtio ſuo mare attingit, & quò mari propinquior, eò eſt arctior & tenuior.* Porro cum Bagrada ſic ſe diffundens multas contrahat ſordes, & in limoſas paludes deſinat, merito pulvereus & cœno gravis à Statio deſcribitur lib. 4. Sylvarum, ubi Vulturnum Campaniæ amnem inducit ſic loquentem:

B *Nec ſordere ſines, malumque late*
Deterges ſterilis ſoli putorem,
Ne me pulverem graveumque cœno
Tyrrheni ſinus obruat profundi.
Qualis Cinyphius tacente ripa
Pœnos Bagrada ſerpit inter agros.

Ad Bagradæ ortum exit *Catada* in ſinum Carthaginis, quam Solino authore Dido *Carthadam dixit, quod Phœnicum ore exprimit civitatem novam.* Itaque de urbis nomine amnis etiam *Carthada* dictus eſt, non *Catada.* *Carthada* quomodo Punicè ſcribatur jam docuimus.

C Sequitur ad Syrtim minorem Triton fluvius, in quô triplex palus, *Tritonis, Pallas* & *Libya.* Hæc à להבה *lehaba*, id eſt ab ardore dici videtur, quia verſus fluminis fontes magis in Auſtrum porrigitur. A Tritone, ſi credimus, Tritonia vocatur Pallas paſſim apud Poetas, & in Homero toties τριτογένεια. Quamvis Triton, fons vel fluvius etiam in Cretâ fuerit, & in Arcadiâ, & in Bœotiâ. Unde Deam Græci nominis ortum duxiſſe multo veriſimilius eſt quam ex Tritone Africæ. Neque verò Triton, ſed תרעית *Tarit* dicebatur à Pœnis, niſi conjectura fallit. Amnis *Tarit*, id eſt τῆς νομῆς ſive paſcui. Ita Pœni appellabant, quia Nomadum paſcuis initium erat à Tritone. Cum enim reliqua pars Africæ ut plurimum ſit ara-
D bilis, à Tritone uſque in Ægyptum plerique erant meri Nomades, carne ſolum & lacticiniis veſci ſoliti, cum carerent pane & frugibus. Herodotus Muſâ quartâ: μέχρι τῆς Τριτωνίδος λίμνης, ἀπ' Αἰγύπτου Νομάδες εἰσὶ κρεοφάγοι τε καὶ γαλακτοπόται Λίβυες. *Ab Ægypto ad lacum Tritonidem Nomades ſunt Libyes, quibus caro pecudum pro cibo eſt, & lac pro potu.* Et paulo poſt: τὸ δὲ πρὸς ἑσπέρης τῆς Τριτωνίδος λίμνης οὐκέτι Νομάδες εἰσὶ Λίβυες. *At ad lacus Tritonidis occaſum Nomades non ſunt amplius.* Item: ἡ μὲν γὰρ δὴ πρὸς τὴν ἠῶ τῆς Λιβύης τὴν οἱ Νομάδες νέμουσι, ἐστὶ ταπεινή τε καὶ ψαμμώδης, μέχρι τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ; ἡ δὲ ἀπὸ τούτου τὸ πρὸς ἑσπέρην, ἡ τῶν ἀροτήρων ὀρεινή τε κάρτα, καὶ δασέα. καὶ θηριώδης. *quæ Libyæ pars ad auroram reſpicit, quam Nomades ob-*
E *tinent uſque ad Tritonem amnem, depreſſa eſt & arenoſa; quæ vero eſt ad Occaſum ubi aratores degunt, montoſa valde eſt, & nemoroſa, feriſque frequens.*

Unus ſupereſt amnis Κίνυφος *Cinyphus*, Herodoto Κίνυψ *Cinyps*, inter utraſque Syrtes. Videtur is dici *Cinyphus* pro Phœnicio קנפוד *Kinphod*, quomodo *Bogus* pro *Bogud*, à quô ut Plinius author eſt, *Bogudiana* nominabatur Mauritania Cæ-

ſarienſis. Amnis *Kinfkod* eſt amnis hericii ſive hyſtricis. Nam ad utrumque animal *Kinphod* generale nomen eſt, ut multis probavimus in libro de Hebræis nominibus animalium. Hebræi *Kippod* ſcribunt, N latente in puncto Daghes, quomodo in מדו & חטה & עזים & עכביש & ſimilibus. Proinde expreſſo N Arabice ſcribitur קנפד *Kunphud*. Porro cur amnis *Kinphod* vel hyſtricis dicatur, colligere eſt ex Herodoto, qui poſtquam Libyam aratorum ſcripſit ſerpentes alere prægrandes, & leones, & elephantos, & urſos, & aſpides, & aſinos cornutos, & cynocephalos &c. Addit de Libya Nomadum, quam Cinyphus vel Cinyps mediam ſecat: Κατὰ τοὺς Νομάδας δὲ ἔστι τουτέων οὐδὲν, ἀλλὰ τάδε, πύγαργοι, καὶ ζορκάδες, καὶ βουβαλίδες &c. καὶ ὕστριχες *verum enimvero apud Nomades horum animalium nullum eſt, ſed pygargi: & capreæ, & bubali &c. & hyſtrices.* Hyſtrices id eſt קנפורים *Kinphodim*: unde non ſolùm amnis, ſed & regio *Cinyphus* vel *Cinyps* dicta. Herodotus: πλὴν Κίνυπος μούνης. τὸ γὰρ δὴ αὐτὸ οὔνομα ἡ γῆ τῷ ποταμῷ ἔχει *præter ſolam Cinypem: Terra enim idem habet cum amne nomen.* Plinius: *Cinyps fluvius ac regio.* De cætero hyſtricum Africæ etiam alii meminere. Plinius lib. 8. cap. 35 *Hyſtrices generat India & Africa ſpinâ contectas.* Ælianus de animalinus lib. 12. cap. 26. Αἱ δὲ ὕστριχες αἱ Λιβυκαὶ κεντοῦσί γε τοὺς ἀπτομένους πικρῶς *Hyſtrices Libycæ eos à quibus attinguntur acerbe pungunt.* Cætera ibi vide.

Apud Ptolemæum Cinyphus fluit è monte *Zuchabari*: Τὸ Ζυχάβαρι, inquit, ἀφ᾽ οὗ ῥεῖ ὁ Κίνυφος ποταμὸς *Zuchabari* (mons) *è quo fluit Cinyphus fluvius.* Eundem ſive montem ſive collem Herodotus *tumulum gratiarum* appellat. Verba ſic habent: Διὰ δὲ αὐτῆς Κίνυψ ποταμὸς ῥέων ἐκ λόφου καλεομένου Χαρίτων ἐς θάλασσαν ἐκδιδοῖ *per ipſos Cinyps fluvius ex tumulo qui dicitur gratiarum exit in mare.* Pœnis igitur idem fuit *Zuchabari* quod Græcis λόφος Χαρίτων *tumulus gratiarum*, id eſt venuſtus & amœnus collis. Nempe à Syro verbo זחז quod *tumere* ſignificat atque extolli, זוחא *zucha* nomen erat tumulus. Et בריא *bari* propriè *opimum* ſonat. Sed & in genere quicquid eſt eximium. Proinde Græci interpretes ἐκλεκτὸν *electum* reddunt Gen. 41, 2. ἀστεῖον *venuſtum* Jud. 13, 17. Ita Græcè λιπαρὸς *pinguis*, etiam pro formoſo & venuſto ſumitur. Quò ſenſu Atticam vocat Ariſtophanes in nubibus λιπαρὰν χθόνα Παλλάδος, id eſt εὐθαλῆ, τὴν πᾶσι κομῶσαν *florentem, & omni ſtirpium genere virentem*, ut ibi habet Scholiaſtes. Proinde Punicum זוחא בריא *zucha bari* Græci *collem gratiarum* non malè reddiderunt. Atque ut φιεώρυμον collem fuiſſe ſcias, cum ſic deſcribit Herodotus: Ὁ λόφος οὗτος ὁ Χαρίτων δασὺς ἴδῃσί ἐστι, ἐούσης τῆς ἄλλης προκαταλεχθείσης Λιβύης ψιλῆς *Gratiarum ille tumulus nemoribus eſt frequens, cum nuda ſit reliqua Libya de quâ actum.* Inepte Græci Gratiarum collem à *Charite* dictum fabulantur, quæ ſit eadem cum Harmonia. Nonnus lib. 13.

Ἦν Χαρίτων ὀνόμηνε Λίβυς στρατός, ἀβροτέρη γὰρ
Βιστονὶς ἐλάσασα ἐπιχθονίη Χάριτας ἄλλας:
Τῆς ἀπὸ καὶ Λιβύη Χαρίτων λόφος.
Quam Chariten dixere Libes, quia Biſtonis illis
Gratia viſa trium eſt decus exæquare ſororum:
Hinc Charitum in Libyâ mons dicitur.

At

Act, 2: Scen. 4

A At à *Charite Charites* non *Charitum collis* diceretur.

Addo præter Cinyphum fluvium etiam *Acaben* fontem ex eo profluxiſſe in Nomadum campos ſubjectos. Ptolemæus ubi ſupra: τὰ Ζυχάβαρι ἀφ' οὗ ῥεῖ ὁ Κίνυφος ποταμὸς καὶ ἡ Ἀκάβη πηγὴ *Zuchabari ex quo fluit Cinyphus fluvius & Acabe fons*: Quæ omnia pertinent ad loci amœnitatem. *Acabe* עקבה id eſt extrema. Situs enim eſt fons *Acabe* in Africæ extremis, prope fines Cyrenaicæ. Tabulæ Ptolemæi perperam habent *Chuzambari* & *Cabe* pro *Zuchabari* & *Acabe*.

CAPUT XXV.

De Africæ nomine & fertilitate, & locis in ea feraciſſimis. Pauca de vicinis regionibus.

B

AFrica unde dicatur fruſtra quæſitum hactenus. Aliorum ſententiæ. Ex Syro aut Arabico ſpicæ nomine *perue* vel *ferie*, factum *Africa*, quæ mutatio analogica. Africa cur à ſpicis dicta. De Africæ fertilitate veterum teſtimonia. Libycis ſpicis craſſior culmus. Africæ ſymbolum mulier ſpicigera &c. Romam ſuſtentabat Africa. Libycus campus prope Romam. Loca Africæ fertiliſſima *Byzacium, Emporia, Tacape*. *Byzantes* & *Gyzantes* vel *Zygantes* diverſi populi. Hi celebres propter ſimias & ceram quam ipſi conficiunt. *Bugia* cur Gallice cereus, & Mauris ſimia. *Gyzantes* unde dicti. Ariſtoteles emendatus. *Byzacium* regio duplex, una interior, altera maritima. Hujus ambitus. Libyphœnices in multis Africæ locis. Byzacium circa Adrumentum, Leptim &c. Mira ibi fertilitas; Cæſarem & Annibalem eo iviſſe frumentatum. Byzacii nomen à ביזא *biza* id eſt ubere. Mamma urbs in Byzacio. Agrum circa Cinypem tercenteſimum fœnus
C reddidiſſe. Cur hæc regio *Subventana* dicatur & *Arzugum*. *Tacape* non frugibus ſolum, ſed & pomis & oleribus ultra fidem fertilis. *Tacape* Pœnis cur טחב *Tachab*. B finale in P mutari. Quarum rerum ſit ferax inſula *Catarichias*, cujus plura nomina. Catarichias mutandum in κατὰ Ταριχείας. Ibi urbes duæ *Gerra* quæ & *Thoar*, id eſt Septa; Et *Menix* ab aquarum receſſu aut defectu dicta. *Pharidis* inſulam vocari vel à loto, vel à ruptura terræ: *Girbam* à chamæleontibus, *Cercinam* vicinam inſulam à caſtro. Etiam hæc valde ferax. *Mauri* מוחרין, id eſt poſtremi. *Cyre* קורא fons unde Cyrene. *Marmarica* pro *Bar Barca*, id eſt deſertum Barces. *Barce* non eſt *Ptolemais*. Utriusque ſitus. Barcæi quam late pateant. Barcæi currus.

IAm de Africæ nomine, cujus origo dudum quæſita, nec dum reperta eſt. Niſi quis cum Servio & Iſidoro *Africam* dici velit quaſi *Apricam*, quod ſit aperta
D Soli: Aut Ἀφρίκην Græco nomine, quod ſit rigoris expers, Græcæ linguæ ſic aſſerens vocem priſcis Græcis plane ignotam. Aut Cleodemi ſomniis fidem habeat, à duobus filiis Abrahæ qui cum Hercule profecti ſunt adverſus Antæum Ἀφράτε καὶ Ἀφὴρ πόλιν τε Ἀφρὰν καὶ τὴν χώραν Ἀφρικὰν ὀνομασθῆναι *Afra & Afer tam urbem Afram quam regionem Africam cognominatam*. Quale Solini & Cedreni commentum de *Afro* ſive Herculis ſive Saturni filio. Et Arabum de Rege *Ifrico*. Et Suidæ de *Africa* Carthaginis priſco nomine. Sed neque id ſatisfacit, quod alii ab *Ophir* deducunt Africæ nomen, alii ab Hebræo אפר *epher*, id eſt à pulvere, quia eſt arenoſa regio. Leo denique ridiculus, qui divulſam interpretatur à verbo
E פרק *ſeparare & divellere*, quia illam ab Aſia Nilus & ab Europa Gades dividunt. Neque enim Africa magis ab Europâ diviſa eſt quam Europa ab Africa, aut ab utriſque Aſia.

Serv. in lib. 6. Æn. Iſid. Orig. lib. 14. c. 5. Joſe. Antiq. lib. 1. c. 16. Euſeb. lib. 9. præpar. Suid. in Ἀφρικανός.

Itaque aliud ſuccurrit, quod docti, ut quidem ſpero, calculo ſuo comprobabunt. מלל *malal* apud Hebræos inter cætera fricare eſt, ut cum dicunt מוללין

Vid Buxtorff את השבולין *confricant ſpicas*. Inde ſpicæ recentes מלילות *meliloth* dictæ Deut. A
Lex. Talmud. 23,26. quia facile manibus confricantur. Sic Syriacè פרך *perac* fricare eſt, & פרוך
pag. 1213. *peruc* ſpica: Arabicè itidem פרך *pharaca* fricare, & פריך *pheric* ſpica. Proinde
& 1214. Luc. 6,1. ubi Apoſtoli leguntur ſpicas manibus confricaſſe, Græcum Ψώχοντες Syrus interpres קרכין reddit, Arabs יפרכון. Sed & Chald. פרוך *peruc* vel יפרוכא & Arabicum פריך *pheric* paſſim reperiuntur in paraphraſtis pro Hebræis כרמל *carmel* & מליכות *meliloth*, quæ voces ſynonymæ ſunt. Et pro menſe אביב *Abib*, id eſt ſpicarum, in Arabicâ paraphraſi ſemper legas menſem אלפריך *alpheric*.
Lev. 23,14. Porro ex כרוך *poruc* vel פריך *pheric*, aut *feric* ſi mavis, à Pœnis אפריכה *Africa*
1. Reg. 18,42. factum eâdem ſignificatione. Quæ mutatio non caret analogia. Sic enim רגע
Deut. 23,26. *rega* momentum etiam ארגיעה *argia* ſcribitur Prov. 12,19. Et eadem urbs modo B
vocatur כזיב *Cezib* Gen. 38,5. modo אכזיב *Aczib* vel אכזיבה *Acziba*, vulgo *Ecdipa* Joſ. 15,44. & 19,29. Et מניך *menic*, id eſt torques μανιάκης, Dan. 5,7. mutatur in המניכה *hamnica*, quod volunt eſſe pro אמניכה *amnica*. Et נזיק *nezik* id eſt damnum (unde titulus נזיקין *nezikin* uni è ſex Talmudis partibus) etiam ſcribitur אנזיקא *anziba*. Sic in Chald. paraphraſi Eſth. 7,4. באנזיקא דמלכא *damno Regis*. Itaque ut ex *Cezib Acziba*, & ex *menic amnica* & ex *nezic anzica*, ita ex *feric Africa* pari ratione deductum. Non ovum ovo ſimilius. Et terra *Africa* ad verbum eſt terra ſpicæ vel ſpicarum. Phraſi merè Punicâ ſic appellatur γᾶ εὔσταχυς vel σταχυώδης terra ſpicis fertilis. C Qualem eſſe Africam propriè dictam, id eſt Libyæ partem Carthagini vicinam neminem latet, qui non ſit harum literarum plane rudis & imperitus.

Tamen in eorum gratiam quibus hæc ſunt minus cognita, aliquot loca veterum congerere quæ id probent non erit plane extra rem. In his ducant agmen Poetæ, è quô numero Pindarus Iſthmiâ quartâ verſ. 91. τὰν πυροφόρον Λιβύαν *Triticiferacem Africam* dixit; Et è Romanis vetuſtiſſimus Ennius Sat. 3.

Lati campi quos gerit Africa terra politos.

Politos id eſt bene cultos, ut multis probat Nonnius Marcellus in verbo *politiones*.

Horatius Ode primâ: D

Illum ſi proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis verritur areis.

Et lib. 3. Od. 16.

Fulgentem imperio fertilis Africa.

Et Satyrarum lib. 12. verſ. 309.

Frumenti quantum metit Africa.

Ovidius de Ponto lib. 4. Eleg. 15.

Africa quot ſegetes, quot Tmolia terra racemos,
Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla favos. E

Et de medicamine faciei

Hordea quæ Libyci ratibus miſere coloni,

Seneca in Thyeſte Act. 2.

Non quicquid Libycis terit
Fervens area meſſibus.

Martialis lib. 6. Epigramm. 86.

A *Poſſideat Libycas meſſes, Hermumque, Tagumque.*

Statius lib. 3. ſylvarum in lachrymis Hetruſci,

--- quod meſſibus Afris

Verritur.

Petronius, aut quisquis author eſt Epigrammatii inter fragmenta Petronii.

Et quicquid Libyco ſecatur arvo,

Non una poſitum tenere cella.

Rutilius Itinerar. lib. 1.

Quin & fœcundas tibi conferat Africa meſſes.

B Claudianus in Stilichonem Panegyr. 3.

— quod Pœnus arator

Intulerit.

Et de Conſulatu Probini & Olybrii.

— & quos arat Africa campos.

Sidonius carm. 5.

Arma Chalybs, frumenta Libes, Campanus Jacchum.

Et paulo infra Africam in luctu deſcribens:

Procubuit lacerata genas, & cernua frontem,

C *Jam male fœcundas in vertice fregit ariſtas.*

Et carm. 17.

Non panes Libyca ſolitos flaveſcere Syrte.

Et carm. 22.

Hûc veniet calidis quantum metit Africa terris.

Hæc Poëtę hactenus de Africæ feracitate, quæ alii ſcriptores plenis buccis intonant. Nam ut Herodotum, Varronem, Plinium, Solinum, Iſidorum, & alios prætercam, qui Africam in certis locis, non centeſimum modo, ſed & ducenteſimum, adeoque tercenteſimum fœnus reddidiſſe aſſerunt: Polybius lib. 12. Africam in genere ornavit hoc elogio: τὴν μὲν τῆς χώρας ἀρετὴν πᾶς ἄν τις θαυμάσειεν *præſtantiam agri nemo eſt qui non miretur.* Et Salluſtius in Jugurtha: *Ager frugum fertilis, bonus pecori, arbori infœcundus.* Et Columella in præfat. lib. 1. *In Africa & Numidia putres arenæ fœcunditate vel robuſtiſſimum ſolum vincunt.* Et lib. 4. c. 8. *Myſiam* (ubi Gargara) *Libyamque largis ajunt abundare frumentis.* Et Plinius l. 17. c. 4. *Eſt fertilis Thracia frugum rigore, æſtibus Africa & Ægyptus.* Nec ſolum tritici ubertas in Africa, ſed & virtus maxime placet: Theophraſtus hiſt. plant. l. 8. c. 4. Τῶν πυρῶν οἱ μὲν ἐν κάλυξι πολλοῖς χιτῶσιν οἱ δὲ ὀλίγοις ἔχοντες, ὥσπερ ὁ Λιβυκὸς, καὶ κάλαμον οἱ μὲν λεπτὸν οἱ δὲ παχύν. καὶ τοῦτο ὁ Λιβυκὸς ἔχει *Frugum alia diu, alia parum in folliculo degunt, ut Libyca: Rurſus alia tenuis ſunt, alia craſſiore culmo.* E *Id quoque habent Libyca.* Inde eſt quod lætum agrum exigunt. πολύτροφοι γάρ. σημεῖον δ' ὅτι κάλαμον ἔχουσι παχὺν *egent enim multo alimento, ut argumento eſt calamus quem craſſum habent.* Quod idem obſervat lib. 3. de cauſis plant. cap. 26. Proinde in Notitia imperii ſymbolum eſt Africæ mulier binas utraque manu ſpicas oſtentans, & ſub pedibus duas habens naves frumento onuſtas, cum his literis ſu-

pernè inſcriptis PROCOS. AFRICÆ. Eidem coronam ſpiceam tribuit Sidonius in his quæ nuper citata ſunt: A

Jam male fœcundas in vertice fregit ariſtas.

Unde eſt quod Romam magna ex parte ſuſtentabat Africæ fertilitas: Juvenalis Satyra 8. de Afris, ut ſequentia docent.

— parce & meſſoribus illis
Qui ſaturant urbem circo ſcenaque vacantem.

Varro de re ruſtica lib. 2. *Relictis falce & aratro &c. frumentum locamus qui nobis advehat, qui ſaturi fiamus ex Africa & Sardinia.* Tacitus lib. 12. *Olim ex Italiæ regionibus longinquas in provincias commeatus portabant. Nec nunc infœcunditate laboratur, ſed Africam potius & Ægyptum exercemus, navibusque & caſibus vita populi Romani permiſſa eſt.* Columella in præfat. *Nunc ad haſtam locamus, ut nobis ex transmarinis provinciis advehatur frumentum.* Claudianus in Stilichonem Panegyrico ſecundo ex perſona Romæ, quam loquentem inducit, B

— Africa per te,
Nec prius auditas Rhodanus jam donat ariſtas,
Ut mihi vel Maſſyla Ceres, vel Gallica proſit
Fertilitas, meſſesque ferat nunc humidus Auſter,
Nunc Aquilo, ut cunctis diteſcant horrea ventis. C

Et in laudem Serenæ:

— & Punica meſſis
Caſtrorum devota cibo,

Prudentius contra Symmachum lib. 2. ſect. 8.

Reſpice num Libyci deſiſtat ruris arator
Frumentis onerare rates, & ad oſtia Tybris
Mittere triticeos in paſtum plebis acervos.

Lampridius in Commodo: *Claſſem Africanam inſtituit, quæ ſubſidio eſſet, ſi forte Alexandria frumenta ceſſarent.* Spartianus in Severo: *Ad Africam tamen legiones miſit, ne per Libyam & Ægyptum Niger Africam occuparet, ac Pop. Rom. penuria rei frumentariæ perurgeret.* Sozomenus lib. 9. cap. 8. Ἡρακλειανὸς ἀνελὼν τὸν Κώνσταντα, φύλακας ἐπέστησεν ἐν τοῖς λιμέσι, καὶ ταῖς ἀκταῖς τῆς Ἀφρικῆς, καὶ τὰ πλοῖα τῶν ἐμπόρων ἐκώλυσεν εἰς Ῥώμην ἀνάγεσθαι. λιμοῦ δὲ ἐντεῦθεν καταλαβόντος τοὺς Ῥωμαίους, ἐπρεσβεύοντο περὶ τούτου πρὸς Ἄτταλον. Ὁ δὲ πρὸς τὸ πρακτέον ἀμηχανῶν, ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, ὡς μετὰ τῆς συγκλήτου συμβουλεύσασθαι. ἐπικρατήσαντος δὲ τοῦ λιμοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον ὡς καστάνοις ἀντὶ σίτου κεχρῆσθαι. ὑπονοηθῆναι δέ τινας καὶ ἀνθρωπίνων ἐπιγεύσασθαι κρεῶν. *Heraclianus interfecto Conſtante vigiles conſtituit in portubus & littoribus Africæ, & mercatorum naves Romam proficiſci vetuit. Ex quo cum fames Romanos invaderet, illi hac de re legatos mittunt ad Attalum. Ille vero conſilii inops Romam reverſus eſt, quaſi cum ſenatu de hac re deliberaturus: fame interim in tantum invaleſcente, ut caſtaneis pro frumento uterentur, & nonnullos etiam carnes humanas guſtaſſe ſuſpicio eſſet.* D E

Quid quod Romæ *Libycus campus in agro Argæo appellatus eſt, quod in eo primum*

A *mum fruges ex Libya allatæ ſunt. Quam ob cauſam etiam Ceres ab Argeis Libyſſa vocata eſt,* Hæc Feſtus de Argæo Romæ loco qui & *Libycus* & *vicus Tuſcus* dictus eſt, ut ex Fabio Pictore ſcimus.

Loca Africæ fertiliſſima fuere *Byzacium* & *Emporia* de quibus jam obiter dictum, & inter utrumque *Tacapenſis* ager circa Tritonis oſtium. *Byzacium* Græce Βυζάντιον & populi βύζαντες. An hi ſunt Herodoti Βύζαντες vel Ζύγαντες, ut editi libri habent? Ita ſtatuunt Stephanus & Euſtathius, quod mihi minus probatur. Nam ut de nomine & ſitu taceam, Herodotus Gyzantum & Zygantum regionem non commendat à tritici copia, ſed ſimiarum & mellis. Itaque videntur

B Zygantes eo loco habitaſſe in quo hodie *Bugia*, urbs & regnum utroque ferax, præcipue circa *Gigel* vel Gigery caſtrum. Id eſt Ptolemæi *Igilgili* in ſinu Numidico. De illius loci ſimiis hæc Petrus Danus in hiſtoria Barbariæ lib. 1. c. 6. *Enavigata Bugia caput Gigery ſuperavimus ſatis celebre propter ſimiarum copiam quæ inde alio deportantur.* De cera itidem Joannes Baptiſta Gramaye Africæ illuſtratæ l. 7. c. 13. *Gigel burgus eſt hodie ob commercia Gallorum coria & ceras in littorali plaga comparantium ſic ſatis frequentatus &c. medio inter Argelam & Bugiam itinere.* Inde eſt quod *bugias* vernacula voce appellamus cereos faſciculos in luminis uſum comparatos. Sed & *bugiam* à Mauris ſimiam vocari obſervat Scali-

C ger de ſubtilitate cap. 213. Atque eâ voce utitur Kimchius Judæus doctor, qui in Hiſpania floruit circa An. 1190. Gyzantes populos à גזין *gazin*, id eſt ab apibus dici alibi monemus. Quippe præterquam quod apes ibi ſunt perplurimæ, etiam ipſi præſtabant apum vicem, ſi Herodoto, Apollonio & Euſtathio credimus. In libro Mirabilium teſtatur his verbis Philoſophus idem in Lydia fieri Φασὶ δὲ καὶ ἐν Λυδίᾳ ἀπὸ τῶν δένδρων τὸ μέλι γίγνεσθαι πολὺ, καὶ ποιεῖν ἀπ' αὐτοῦ τοὺς ἐνοικοῦντας ἄνευ κηροῦ τροχίσκους, καὶ ἀποτέμνοντας χρῆσθαι. *Ajunt in Lydia ex arboribus mella copioſa gigni, ex quibus paſtillos abſque cera indigenæ conficiunt, unde in uſum ſuum decidant.* Sed cum alibi nihil ſimile de Lydia legatur, pro ἐν Λυδίᾳ cenſeo ſcribendum ἐν Λιβύῃ in Libya, & ad Gyzantes hæc pertinere. *In Lex Ebr. voce* שממית

D Jam Byzacii ſitum veteres aliter atque aliter definiunt. Apud Plinium *Libyphœnices vocantur qui Byzacium colunt.* Apud Marcianum itidem *Libyphœnices vocantur qui Byzantium colunt.* Et apud Ptolemæum poſt *Medenos ſunt* οἱ κατὰ τὴν Καρχηδονίαν qui Carthaginenſem agrum incolunt, ὑφ' οὓς οἱ Λιβυφοίνικες *ſub quibus Libyci Phœnices:* τῶν δὲ Λιβυφοινίκων ἀπὸ μεσημβρίας ἐστὶν ἡ Βαζακῖτις (lego Βυζακῖτις) χώρα *& ab Auſtro Libyphœnicum eſt Byzacitis regio.* Itaque Byzacitis regio eſt in mediterraneis & à mari plurimum diſtat duobus populis interjectis, Libyphœnicibus ſcilicet & Carthaginenſibus. Tamen apud Stephanum, ex emen-

E datione magni Salmaſii, Πολύβιος Βυζακίδα χώραν εἶναι φησι περὶ τὰς Σύρτεις ἐν δωδεκάτῳ *Polybius lib. 12. Byzacidem regionem dicit eſſe circa Syrtes.* Et Stephano reſpondeo duas in Africa fuiſſe regiones hujus nominis: Ἔστι δὲ, inquit, διμερὴς ἡ Βυζακία, Καρχηδόνος ἐνδοτέρω, καὶ δύο ἔθνη Βυζακηνῶν ὡς ἱστοροῦσι *Carthagine interior bipertita eſt Byzacia, & Byzacenorum duæ ſunt gentes ut hiſtorici referunt.* Nempe una fuit interior de qua Ptolemæus, altera littorea de qua Polybius, quod patet ex deſcriptione. At Plinius & Marcianus utram deſignent non ſatis conſtat.

ſtat. *Libyphœnices*, inquiunt, *vocantur qui Byzantium*, vel *qui Byzacium colunt.* A
Inde colligas agi de mediterranea Byzacitide, cui Ptolemæus Libyphœnicas facit proximos. At in Marciano additur: *quæ regio ducentis quinquaginta millibus patet.* Et in Plinio: *Ita appellatur* CCLM. *paſſ. per circuitum.* Quod quadrat ad amuſſim cum Polybii deſcriptione. Stephanus: Πολύβιος Βυζακίδα χώραν εἶναί φησι περὶ τὰς Σύρτεις ἐν δωδεκάτῳ, σταδίων μὲν οὖσαν τὴν περίμετρον δισχιλίων, τῷ δὲ σχήματι περιφερῆ *Polybius lib. 12. Byzacidem regionem eſſe dicit circa Syrtes ſitam ſtadiis bis mille in circuitu patentem, figura autem circularem.* Hæc Polybii bis mille ſtadia plane idem ſunt, quod CCLM paſſuum Plinii & Marciani. Omnino igitur Plinii Byzacium & Marciani Byzantium eadem regio cum Polybii Byzacide. Sic apud Iſidorum Originum lib. 14. cap. 5. *Bizanzena regio* &c. *eſt patens paſſuum ducenta vel amplius millia.* Sed præter Mediterraneos Libyphœnices quos B
deſcribit Ptolemæus, potuerunt etiam alii eſſe Libyphœnices circa Syrtes. Saltem Diodori lib. 20. pag. 762. Libyphœnices tenuiſſe leguntur πολλὰς πόλεις ἐπιθαλαττίους *multas urbes maritimas.* Et in Stephano Abrotonum verſus Tripolim eſt πόλις Λιβοφοινίκων *urbs Libyphœnicum.* Neque enim Libyphœnices uni loco erant affixi, & tanquam glebæ addicti. Sed Libyphœnices dicti ſunt quotquot Afri cum Pœnis affinitatem per connubia contraxerunt. Inde Livius lib. 21. *Libyphœnices* definit *miſtum Punicum Afris genus.* Ita etiam Diodorus ubi ſupra. C
Λιβοφοίνικες δὲ πόλλας ἔχοντες πόλεις ἐπιθαλαττίους, καὶ κοινωνοῦντες τοῖς Καρχηδονίοις ἐπιγαμίας, οἷς ἀπὸ τῆς συμπεπλεγμένης συγγενείας συνέβη τυχεῖν ταύτης τῆς προσηγορίας *Libyphœnices autem maritimas urbes multas tenentes, & cum Carthaginenſibus conjugia contrahentes, qui quia cognatione cum illis conjuncti & devincti erant, hanc appellationem ſortiti ſunt.* In hoc genere fuere Leptitani. De Lepti enim Salluſtius in Jugurtha: *Ejus civitatis lingua* (olim Phœnicia) *modo converſa connubio Numidarũ; legum cultusque pleraque Sidonica.* Sed fruſtra diſputamus, cum in Byzacio cenſeat Plinius lib. 5. cap. 4. *Leptin*, parvam ſcilicet, *Adrumetum*, *Ruſpinam*, *Thapſum*, quæ maritima ſunt oppida in medio fere ſpatio inter Carthaginem & Syrtim minorem. Ibi igitur fuit Plinii *Byzacium* & Polybii *Byzacitis.* D
Sic Oroſius, Æthicus & Iſidorus Adrumetum in Byzacio ponunt. Et in Africæ Notitia ad Byzacenam pertinent *Fortunatianus Leptiminenſis & Vigilius Tapſitanus* Epiſcopi.

Byzacium agrum vel centena vel etiam centena & quinquagena fruge fertilem fuiſſe ſupra docuimus ex idoneis ſcriptoribus, & ex uno grano Neroni CCCCLX ſtipulas, Auguſto CCCC paucis minus germina inde miſiſſe procuratores. Unde eſt quod tantum frumenti numerum Cæſar ex iis locis congeſſiſſe legitur. Hirtius de bello Africano: *Ruſpinam cum reliquis copiis convertit, ibique ſaucius* E
exercitus relictis, ipſe cum expedita manu proficiſcitur circum villas frumentatum, oppidanisque imperat ut plauſtra jumentaque omnia ſequantur. Itaque magno frumenti invento numero Ruſpinam redit. Et rurſus: *Eſt in Africa conſuetudo incolarum, ut in agris & in omnibus fere villis ſub terra ſpecus condendi frumenti gratia clam habeant* &c. *Qua de re Cæſar certior per indicem factus, tertia vigilia legiones*

A *giones duas cum equitatu mittit à caſtris ſuis* (quæ tum erant prope Leptim) *millia paſſuum decem, atque inde magno numero frumenti onuſtos recepit in caſtra.* Sed & Annibal apud Appianum in Libycis ἐς Ἀδρυμηνὸν Λιβύης κατήγετο πόλιν, καὶ σῖτον συνέλεγεν *ad Libyæ urbem Adrumetum appulit, & frumentum collegit.* Et rurſus: Ἧκεν ἐς πόλιν ἐπὶ θαλάσσης Ἀδρυμητὸν, ἔνθα τὸ μέρος ἦν αὐτῷ στρατιᾶς σιτοφυλακοῦν *Adrumetum venit, urbem maritimam, ubi partem habebat copiarum ad frumenti cuſtodiam.*

Byzacii nomen quod attinet, ut Αἴας & Ajax, πρίστις & *piſtrix*, Μάξυς & *Mazux*, Idem ſunt: Ita Βύζας, unde Βύζαντις & Βυζάντιον, & *Byzax*, unde *Byzacium* & *By-*
B *zacene.* Quod recte obſervat vir mirabilis in Solinum. Et videtur utrumque natum ex Phœnicio ביזא *biza*, quæ vox pro mammâ vel ubere eſt frequens in Chaldæâ paraphraſi. Pereleganti ſcilicet metaphorâ uber ſeu mamma dicebatur regio cujus inexhauſta fœcunditas non ſolum incolis ſed & regionibus longe diſſitis alimenta tam abunde ſubminiſtrabat. Quâ figurâ Poëta dixit lib. 1. Æn.

Terra antiqua potens armis atque ubere glebæ.

Et Georg. lib. 2.

—— *& fertilis ubere campus.*

Homerum imitatus cui οὖθαρ ἀρούρης, *uber terræ*, eſt τὸ γονιμώτατον καὶ κάλλιστον τῆς γῆς
C καὶ κάρπιμον *pars regionis fœcundiſſima & pulcherrima & maxime fructuoſa.* Ita habet vetus ſcholiaſtes ad lib. 9 Iliad. Porro ut gemina ſunt ubera, ita geminum fuiſſe probavimus in Africâ Byzacium. Sed & in Byzacio fuit oppidum *Mamma* de quô ita Procopius lib. 2. Vandalic. *Salomon rebus primis ad Carthaginem diſpoſitis, in Byzacium movit apud oppidum Mamma.* Oppidum *Mamma*, id eſt ביזא *Biza*, unde *Byzacium*, Romanis Punicum nomen Latine ſic efferentibus.

Inter Syrtim minorem & Cinypem vel Cinyphum amnem, Emporia Byzacio fertilitate non cedebant. Inde eſt quod agrum circa Cinypem veteres tam prolixe laudant. Scylax: Ἔξω τῆς Σύρτιδός ἐστι χωρίον καλὸν καὶ πόλις, ᾗ ὄνομα Κίνυψ. *Extra Syrtim bonus eſt ager & urbs Cinyps nomine.* Mela: *Ultra eſt Oea oppidum, & Ci-*
D *nyps fluvius per uberrima arva decidens.* Ovidius de Pontô lib. 2. Eleg. 7.

Cinyphiæ ſegetis citius numerabis ariſtas.

Claudianus lib. 1. in Eutropium:

Cinyphiisque ferax Araris ſucceſſit ariſtis.

Herodotus in Melpomene de terrâ circa Cinypem: Αὕτη δὲ, inquit, ὁμοίη τῇ ἀρίστῃ γαιέων Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν. *Hæc optimæ cuique telluri par eſt Cerealis fructus proventu.* Item: Τῶν δὲ ἐκφορίων τοῦ καρποῦ ταυτὰ μέτρα τῇ Βαβυλωνίῃ γῇ κατίσταται. *Ex proventibus fructuum tot menſuræ colliguntur quot è terrâ Babylonicâ:* Quam libro primo dixerat ſemper ad ducena reddere, & ad tricena etiam, ἐπεὰν δὲ ἄριστα αὐτὴ ἑωυτῆς ἐνείκῃ *cum bonitate ſe ipſam vincit.* Quod ipſum de Cinype hîc habet: Ἀγαθὴ δὲ γῆ καὶ τὴν Εὐεσπερῖται νέμονται. Ἐπ' ἑκατοστά γὰρ, ἐπεὰν αὐτὴ ἑωυτῆς ἄριστα ἐνεί-
E κῃ ἐκφέρει: ἡ δὲ ἐν τῇ Κίνυπι, ἐπὶ τριηκόσια. *Bonum & illud eſt ſolum quod Eveſperitæ colunt* (populi Cyrenaicæ) *Nam quoties id ſe ipſum ubertate ſuperat, centuplum reddit: At Cinypum ſolum usque ad trecenta.* Emporia & Tripolis quorſum

ap-

appellata ſit hæc regio jam indicavi, Eadem in Æthico & Oroſio *Subventana* dicitur *vel regio Arzugum*: Quorum prius à ſubventando, poſterius ab ארזק *arzac*; Id Arabice alere & ſuſtentare eſt; Et רזק *rezc*, in plur. ארזאק *arzac*, annonam ſonat. Itaque regio Arzugum, niſi conjectura fallit, eſt annonaria regio. A

Inter Byzacium & Emporia eſt Syrtis minor, in quam Triton amnis influit. Ab hujus oſtiis ad ortum non multum abeſt *Tacape* & Tacapenſis ager, non frugibus ſolum ſed & pomis & oleribus ultra omnem modum fertilis. Plinius lib 16. cap. 27. *M. Varro auctor eſt vitem fuiſſe Smyrnæ apud matrem biferam, & malum in agro Conſentino Hoc autem evenit perpetuo in Tacapenſi Africæ agro, de quo plura dicam, ea eſt ſoli fertilitas.* Et lib. 18 cap. 22. *Palmæ ibi prægrandi ſubditur olea, huic ficus, fico punica, illi vitis, ſub vite ſeritur frumentum, mox legumen, demum olus, omnia eôdem annô.* Et paulo poſt: *Super omnia eſt biferam vitem bis anno vindemiare. Et niſi multiplici partu exinanietur ubertas, pereunt luxuriâ ſinguli fructus. Nunc vero toto anno metitur aliquid: conſtatque fertilitati non occurrere homines.* B

Pro *Tacape* Κάπη *Cape* legitur in Ptolemæi Græco exemplari, & in Procopio *Cape*, & in Arabe Geographo קאבס *Cabes*, ut *Capes* in recentioribus. Tamen *Tacape* verum nomen etiam in Victore extat; Et in Antonino *Tacape colonia* & *Tacapinæ aquæ*; Et in Africæ Notitiâ *Servilius Tacapitanus*. Pœnis *Tacape* erat טחב *Tachab*. *Cheth* per C expreſſum ut in *Tapſaco* & ſimilibus: Et B finale in P mutatum, ut in *Ecdippâ* ex אכזיב *Aczib*. *Jathrippa* ex יתרב *Jathreb*, *Aleppò* ex חלב *Haleb*, *Jopâ* Æn. 1. ex איוב *Job*, *hyſſopo* ex אזוב *ezob*, *ſirupò* ex שרוב *ſeruo*, *juleppô* ex גלאב *giuleb*. Adde Græciæ recentioris δουλάπιον, id eſt nentium rotulam (Gall. *roüet*) ex Arab. דולאב *dulab*. Porro טחב *Tachab* locum ſignificat humidũ & irriguum: ut cum Talmudici dicunt: אל תשתה צונן ואל תשכב בטחב *ne bibas frigidam neque dormias in humido loco.* Ita citant ex *thorath cohanim* Baal Aruch in טחב, & Selomo Jarchi in Levit. 16. 1. Et Job. 37, 11. pro Hebræo רי quod irrigationem ſonat, Chaldæa paraphraſis editionis Venetæ habet טחבות *tachabuth*. Inde nomen Tacapes percommode deduci docebunt hæc Plinii ubi ſupra: *Civitas Africæ in mediis arenis petentibus Syrtes Leptinque magnam, vocatur Tacape, fœlici ſuper omne miraculum RIGUO ſolo. Ternis fere M. paſſuum in omnem partem fons abundat, largus quidem, ſed certis horarum ſpatiis diſpenſatus inter incolas.* C D

Jam ſi è continente in Africanas inſulas divertimus, ſtatim occurrit apud Scylacem inſula Καταρχίας *Catarchias* longa ſtadiorum CCC, aliquanto minus lata, diſtans à continente ſtadiis circiter tribus, loti duplici ſpecie, oleo, tritico & hordeo valde ferax Sic ab illo deſcribitur inſula πολυώνυμος. Eadem enim ab Eratoſthene & Ptolemæo vocatur *Lotophagitis*, à Polybio, Strabone, Dionyſio, Melâ, Plinio, Silio, Solino, Plutarcho, Stephano, Euſtathio *Meninx* vel *Menınx*, ab Antonino, Sexto, Aurelio Victore, & Arabe Geographo *Girba*, & hodieque *Gerbi* & *Zerbi* (Hinc in Africæ Notitiâ: *Fauſtinus Girbitanus*) Ut Theophraſtum taceam, qui & *Pharidem* appellari ſcribit his verbis, ubi de loto hiſt. plant. lib. 4. E

cap.

A cap.4. ἔστι μὲν οὖν ἐν τῇ νήσῳ τῇ Λωτοφαγίτῃ Φαρίδι καλουμένῃ πολὺς *multa lotus eſt in inſulâ Lotophagiti, quam Pharidem vocant.*

Porro cur *Lotophagitis* appelletur neminem latet. At quorſum *Catarichias?* Numquid unius ſyllabæ geminatione in Scylace legendum κατὰ Ταριχίας vel Ταριχείας? Omnino videntur veteres inſulam ita nominaſſe à vicinis Tarichiis, quia in Scylace ſtatim ſequitur: πλοῦς ἀπὸ Ταριχείων εἰς τὴν νῆσον ἡμέρας μιᾶς *navigatio à Tarichiis in hanc inſulam diei unius.*

At *Meninx* nomen ſumptum ab urbe metropoli. Strabo lib. 17. πλείους δ' εἰσὶν ἐν αὐτῇ πολίχναι, μία δ' ὁμώνυμος τῇ νήσῳ. *Plura in eâ ſunt oppida, unum autem*
B *tem inſulæ cognomen.* Plinius lib. 5. cap. 7. *Oppida habet duo, Meningem ab Africæ latere, & altero Thoiar.* Ptolemæus: Λωτοφαγίτις (malim Λωτοφαγῖτις) ἐν ᾗ πόλεις δύο, Γέῤῥα, Μῆνιγξ *Lotophagitis in quâ oppida duo Gerra & Meninx.* Eadem Plinii *Thoiar* quæ *Gerra* Ptolemæi. Nempe Græcis τὰ γέῤῥα ſunt τὰ περιφράγματα *ſepta* vel οἱ περιπεφραγμένοι τόποι *obſepta loca.* Vox eſt Demoſthenis, quam ita interpretantur Pauſanias, Ælius Dionyſius, Harpocration, Euſtathius, alii. Neque aliud Punicum *Thoiar* vel *Toiar* deflexum ex Syro תירא *toiro*, quod pro αὐλῆ, id eſt caulâ ſeu ſepto, occurrit in Syrâ paraphraſi Joan. 10, 1. 16. Hinc in Talmudicis tract. Maccoth טירין קטנין *ſepta*, id eſt oppida, *parva.* Et pro חצר אדר *Septo Adar* Num. 34, 4. Jonathan habet טירית אדריא, & verſ. 9. טירת עינותא
C pro חצר עינן *Septo Enan*, quæ oppidorum ſunt nomina. Hæc plana de *Gerrhis* aut *Thoiar.* At *Meninx* quid ſit minus obvium. Neque enim hûc referri poteſt quod Græcè μῆνιγξ eſt cerebri tunica. Et verò Polybii lib. 1. non legitur *Meninx*, ſed *Menix*: παρεγένοντο, inquit, πρὸς τὴν τῶν Λωτοφάγων νῆσον, ἣ καλεῖται Μῆνιξ *devenerunt ad Lotophagorum inſulam quæ Menix dicitur.* Et in Strabonis exemplaribus MSS. libro ſecundo: Μῆνιξ τε καὶ Κέρκινα *Menix & Cercina.* Sed & in editis lib. 17. pag. 834. Κέρκιννα καὶ ἡ Μῆνιξ *Cercina & Menix.* Et in Dionyſii Perieg. MSS.

Μῆνιξ καὶ Κέρκινα Λιβυστικὸν ὅρμον ἔχουσαι.

Fallor an *Menix* Punicè ſcribebatur מי נקץ *me-niks*, quaſi dixeris aquas defectûs, id eſt deficientes, vel מי נכץ *me-nics*, quaſi dixeris aquas receſſûs, id eſt recedentes?
D tes? Verba נקץ & נכץ, quâ ſignificatione diximus, ex Arabiſmo ſunt notiſſima. Porro Menicis vel Meningis oppidi ſitus hanc conjecturam plurimum firmat. Deſcribunt enim Plinius & Ptolemæus hoc oppidum à parte Africæ. Africam autem ab inſulâ nihil disjungit quam tenue & humile vadum, ſemel hyeme bis æſtate accedere & recedere ſolitum, adeo ut plerunque ɪↄↄɪↄ paſſuum à mari deſeratur. Eaque res Garſiam Toletanum Albæ Ducem, famoſi illius ducis parentem, olim fefellit, qui in inſulâ pleno vado exſcenſionem fecerat; ſed mox incumbentibus Turcis recedente mari in ſicco deſtitutus, & ad certandum præter voluntatem neceſſitate adactus, cum receptus non eſſet, magnum damnum accepit, & ipſe in eô certamine vitam amiſit. Ita narrat Thuanus hiſtor. lib. 26.

E Pharidis nomen quod attinet, ſive פריש *pharis* aut פריץ *Pharits*, aut verò פריד *pharid* ſcribatur in recto caſu, res eôdem recidet. פרש enim & פרד *ſeparare*, & פרץ eſt *frangere.* Itaque, ut Rhegium in Brutiis, ita inſula *Pharis* aut *Pharid* dici

 potuit

potuit à fracturâ & diviſione, ut quæ maris irruptione avulſa fuerit ab Africâ. Tamen aliud occurrit quod videtur vero propius. Plures eſſe loti ſpecies multis contendit, & vero probat vir magnus in Solinum pag. 1038. & 1039. Et in his loti lotophagicæ deſcriptionem, qualis habetur in Theophraſto, nulli arbori melius reſpondere quam rutilæ Zizypho. Hebraicè porro zizyphus dicitur פריד *parid* vel *pharid*. Hinc in Talmudico tractatu *gittin* חמשה בוני פרידא *quinque pugilli* (*parida* vel *pharida*) *zizyphi*, id eſt baccarum zizyphi arboris, non herbæ, ut perperam habet Lexicographorum doctiſſimus. Neque enim ulla eſt herba Zizyphus. Itaque inſula *pharid* eſt inſula zizyphi, ſeu quod idem eſt, inſula loti: Loti ſpeciem intellige à quâ eandem Græci nominarunt *Lotophagiten*. A

Unum inſulæ nomen ſupereſt, *Girba* ſcilicet, cujus ratio me plane latet. Niſi cui videatur *Girba* factum ex חרבא *chirba*, quomodo *galbanum* ex חלבנה *chelbena* ſeu χαλβάνη, *ango* ex ἄγχω, *unguis* ex ὄνυχος. *Chirba* Arabibus eſt chamæleon, quod animalculi genus, alibi rarum, in eâ inſulâ eſt frequens. Thuanus ubi ſupra: *Capras habet præter noſtrarum morem grandibus auriculis, &c. lepores item multos, & chamæleontes, qui lacertæ magnitudine pares ſunt.* B

Cercina vicinæ inſulæ deſcriptionem ex Diodoro, Plinio & Strabone pete. *Cercinnam* duplici N. Mela & Hirtius ſcribunt. Quomodo etiam Strabo lib. 17. & Dionyſius Perieg. verſ. 480, ſed Κέρκινα *Cercina* legitur in MSS. exemplaribus, & Strabonis lib. 2. & Diodori lib. 5. & Plinii lib. 5. cap. 7. & Solini cap. 29. & Ptol. lib. 4. cap. 3. & in Plutarchi Mario. Ita Polybius lib. 3. habet Κερκινιτῶν νῆσον. Nempe inſulæ nomen ab urbe factum quam Pœni appellabant כרכין *ceracin*, id eſt φρούρια, ὀχυρώματα. Hinc Plinius: *Cercina cum urbe ejuſdem nominis.* Et Strabo: ἡ Κέρκιννα εὐμεγέθης, ἔχουσα ὁμώνυμον πόλιν. Et Diodorus: ἑξῆς δ' ἐστὶ Κέρκινα, πρὸς τὴν Λιβύην νενευκυῖα, πόλιν ἔχουσα σύμμετρον. In Strabone *Cercina* & *Menix* ſunt πάρισοι τοῖς μεγέθεσι *æquales magnitudine*. Sed in Plinio *Menix* longa eſt XXXVM paſſ. lata XXV. *Cercina* longa duntaxat XXVM paſſ. lata dimidium ejus ubi plurimum, ac in extremo non plus VM paſſ. Itaque Menix Cercinâ multo eſt amplior. At Cercina non minus ferax. Unde eſt quod apud Polybium ſuorum agrorum populationem à Cn. Servilio Cercinates magno redimunt. Et apud Hirtium Salluſtius prætor ab iiſdem receptus, *magno numero frumenti Cercinæ invento naves onerarias, quarum ibi ſatis magna copia fuit complet, atque in caſtra ad Cæſarem mittit.* C D

Hæc de Africâ hactenus, quæ ad ortum habet Cyrenaicam & Marmaricam, ad Occaſum Mauritaniam. Unde & מוחרין *Mauri*, quaſi poſtremi vel Occidentales dicti, ab אחור quod & poſterius & *Occidentem* ſonat. Plene ſcriberetur *Mauharin*. Sed gutturales paſſim elidi nemo eſt qui neſciat.

Cyrenaicæ nomen à Cyrene oppido, & Cyrenæ rurſus ἀπὸ Κύρης πηγῆς τῆς ἐγχωρίας *à Cyre horum locorum fonte*. Ita Stephanus, melius quam Euſtathius ἀπὸ Κυρήνης πηγῆς ἐγχωρίου. Quippe etiam Callimachus in hymno in Apollinem, ubi Cyrenarum patriæ ſuæ originem exponit, meminit Cyres fontis ad quem Cyrenæ conditæ. Verba ſunt: E

A Οἱ δ' οὔπω πηγῆς Κυρῆς ἐδύναντο πελάσσαι

Hi nondum poterant ad Cyrem accedere fontem,

Dores ſcilicet, donec Apollo ibi locum illis deſignaſſet urbi condendæ commodum. Atque ibi Scholiaſtes: Κυρῆς [Κρήνη ἐν Κυρήνῃ *Cyres*] *fons in Cyrene* urbe. Alii montem eſſe volunt è quo fons ſcaturiebat. Juſtinus lib. 13. *Cum veniſſent in Africam, pulſis accolis, montem Cyram & propter amœnitatem loci, & propter fontis ubertatem occupavere.* Utut ſit à Phœnicio *Kur* (quod in Hiphil ſcaturire eſt. unde fons Hebræis מקור) vel fonti credibile eſt, vel monti etiam propter ſcatebras Κυρῆς nomen iditum.

B Marmarica barbarorum eſt regio circa Cyrenaicam. In Strabone lib. 17. Ægyptus ad Catabathmum usque pertinet: ἤδη δ' ἑξῆς ἐστὶ Κυρηναία, καὶ οἱ περιοικοῦνται βάρβαροι Μαρμαρίδαι *deinceps autem eſt Cyrenaa, & qui circumhabitant Barbari Marmaridæ.* Marmarica hodie *Barca* dicitur, vel *Bar-Barca*, id eſt deſertum Barces. Frequens permutatio literarum B & M, cujus alibi multa exempla proferimus, facit ut Græcos ex *Bar-Barca* putem *Marmarica* vocem deflexiſſe. Quippe בר *bar* pro agro vel pro deſerto tam inter Pœnos potuit eſſe in uſu quam inter Syros & Arabes. Et *Barca* vel *Barce* urbis nomen eſt in Cyrenaica vetuſtiſſimæ, de qua multa Herodotus lib. 3. & 4. & Silius lib. 3.

— Barce ſitientibus arida venis,

C *Nec non Cyrene.*

Et Claudianus de bello Gildonico.

Diſſidet occiduis quod Gadibus arida Barce,

Et Sidonius carm. 7.

— rurſusque revixit

Qua captiva dedit quondam ſtipendia Barce,

Plerique eandem eſſe volunt cum Ptolemaide. Strabo lib. 17. εἶθ' ἡ Βάρκη πρότερον, νῦν δὲ Πτολεμαΐς. Plinius lib. 5. cap. 5. *Ptolemais antiquo nomine Bar-Barce.* Stephanus: Βάρκη, πόλις Λιβύης, ἥτις καὶ Πτολεμαΐς. Servius in lib. 4. Æneid. *Barce autem civitas eſt Pentapoleos, quæ hodie Ptolemais dicitur.* Suidas & Sophoclis

D Scholiaſtes in Electram: Βάρκη γὰρ πόλις Λιβύης, ἡ νῦν Πτολεμαΐς καλουμένη. Tamen in Ptol. l. 4. c. 4. *Ptolemais* & *Barce* ſunt diverſæ urbes, quarum illa littorea eſt, hæc in mediterraneis. Sed & apud Scylacem, ἡ πόλις ἡ Βαρκαίων ἀπὸ θαλάσσης ἀπέχει σταδίους ρ' *Barcaorum urbs ſtadiis centum à mari diſtat:* Cum in littore Ptolemaidem etiam alii deſcribant. Itaque Ptolemaidem Ptolemæi condidere, non quo loco erat urbs, ſed quo loco erat portus Barces, de quo Scylax: ἐκ δὲ λιμένος τῆς Κυρήνης μέχρι λιμένος τοῦ κατὰ Βάρκην στάδια φ' *à portu Cyrenes ad portum Barces ſtadia* D. Et rurſus: ἐκ δὲ λιμένος τοῦ κατὰ Βάρκην ἐφ' Ἑσπερίδας στάδια χκ' *à portu Barces ad Heſperidas ſtadia* DCXX. Utut ſit Barcæorum nomen à Barce factum ſumitur multo latius quam pro ſolis Barces civibus. Extenditur enim ad omnes bar-

E baros circumquaque diffuſos. Proinde *late furentes* Poeta vocat lib. 4. Æneidos; Et ponit in cenſu populorum qui terrori erant Pœnis. Ibi enim Anna, ut Didonem circumjacentium hoſtium metu compellat ad conjugium cum Ænea contrahendum, hac utitur inductione:

Nec venit in mentem quorum conſederis arvis?
Hinc Getulæ urbes, genus inſuperabile bello:
Et Numidæ infrenes cingunt, & inhoſpita Syrtis,
Hinc deſerta ſiti regio, lateque furentes
Barcæi.

Ad quem locum Servius: *Hi ſecundum Titianum in chorographia Phœnicem* (malim *Phœnices*) *navali quondam certamine ſuperavere.* Hieronymus in epiſtola 129. ad Dardanum, & in Eſaiam cap. 21. legit *luteque vagantes*, & *Barcæos* corrupto nomine ab Afris *Barcianos* vocari aſſerit, & pro locorum qualitatibus diverſis nominibus appellatos à Mauritania per Ægyptum, Africam, Palæſtinam, Phœnicem, Cœleſyriam, Oſrhoenem, Meſopotamiam, atque Perſidem ad Indiam usque tendere. Mihi non fit veriſimile unicam gentem tam latè fuiſſe diffuſam. Tantum ut Marmarica hodie dicitur deſertum *Barca*, ita Barcæos olim eoſdem fuiſſe puto cum Libybus & Marmaridis qui erant circa Cyrenem. Huc facit quod Βάρκαιον Stephanus λίβυν exponit. Et Heſychius Βαρκαίοις ὄχοις, Λιβυκοῖς: οὗτοι γὰρ ἐσπούδαζον περὶ ἱπποτροφίαν: φασὶ δὲ αὐτοὺς καὶ πρώτους ἅρμα ζεῦξαι, διδαχθέντας ὑπὸ Ποσειδῶνος: τὸ δὲ ἡνιοχεῖν ὑπὸ Ἀθηνᾶς, ὡς Μνασέας ἐν τοῖς περὶ Λιβύης. *Barcæis curribus, id eſt Libycis. Libyes enim equis alendis ſtudebant, & primi dicuntur junxiſſe currum & agitaſſe, illud à Neptuno, hoc à Minerva edocti ut refert Mnaſeas in libris de Libya.* Hæc ille haud dubie ex Electra Sophoclis verſ. 728.

Μέτωπα συμπαίουσι Βαρκαίοις ὄχοις
Barcæa rectis frontibus feriunt juga.

(Ubi Βαρκαῖοι ὄχοι *Barcæi currus* iidem ſunt, de quibus paulo ante dixerat.
Λίβυς ζυγωτῶν ἁρμάτων ἐπιστάτης)
Regunt habenas curruum auriga Libes.

CAPUT

8
39
38
Hiereia
Strongyle
Lipara
Herculis Insula
Meligunis
Melogonis
Euonymos
Myla
Zancle
Messana
PARS

tioncm

A

CAPUT XXVI.

Phœnices in Melita & vicinis inſulis.

MElita, Gaulus & Lampas, à Pœnis occupatæ. *Melita* unde nobilis: Phœnicum ibi colonia & ſermo ſemipunicus aut Arabicus potius. Junonis ibidem & Herculis fanum, & inſcriptiones Punicæ. Inter Phœnices & Græcos Melitæ imperium diu alternaſſe. *Melita* nec a *Melite* nympha dicitur nec ἀπὸ τοῦ μέλιτος, ſed vel a מליטה *melita*, id eſt καταφυγή, vel a מלט *melet*, id eſt cæmentum ex calce, quod multis probatur. Melitenſia lintea, id eſt goſſipina. Catelli Melitenſes. Melite duplex, Illyrica & Africana. Ad utram appulerit Paulus. Pro Illyrica objectiones. Pro Africana rationes. Objectiones refelluntur. Adriaticum mare à Sicilia & Melita in

B Africam usque porrigi. *Gaulus* al. *Gaudus*, & *Glauconis*, & *Cosyrus* inſula. Situs, forma, nomen. De ea res mira, vel de vicina Galata. Ab hac diverſa *Gaudos* circa Cretam, quæ & *Caudo* & *Claudos* vel *Claude* Act. 27. 16. Syrus interpres emendatus. *Lampas* *Lopadusa*, &c. Phœnicium לפיד *Lappid*. Magnitudo & ſitus. *Cosyra* [illegible] vel a ſterilitate dicta. *Eudipne* forte *Vdenne*, quæ & *Iſtos* & *kelliaraſath* Stephano, quæ vox emendatur & explicatur. *Cyranis* inſula prope *Cyzantes* [illegible]. Utraque vox exponitur. Aliæ Phœnicum inſulæ. *Demonesus* non eſt Καρχηδονίων ſed Χαλκηδονίων inſula. Ibi cyanum, & Chryſocolla, & æs quod urinando extrahitur. Ariſtoteles, Stephanus, Ælianus, Tzetzes, Scholiaſtes Ariſtophanis emendati.

E Pelagiis Africæ inſulis tres recenſentur ad Orientem Hermæi promontorii, Melita, Gaulus & Lampas à Phœnicibus occupatæ. Scylax: Ἀπὸ Ἑρμαίας

C ἄκρας, πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα μικρὸν ἀπὸ Ἑρμαίας, εἰσὶ νῆσοι τρεῖς μικραὶ κατὰ τοῦτο ὑπὸ Καρχηδονίων οἰκούμεναι, Μελίτη πόλις καὶ λιμήν, Γαῦλος πόλις, Λαμπάς. *Ultra Hermæum promontorium paululum verſus Orientem, tres ei adjacent exiguæ Inſulæ a Carthaginenſibus habitatæ, Melita urbs cum portu, Gaulus urbs, Lampas.*

Melita Pauli Apoſtoli naufragio & Rhodiorum equitum militia nobilis eſt inſula de qua ſic Diodorus lib. 5. Ἔστι δὲ ἡ νῆσος αὕτη Φοινίκων ἄποικος, οἳ ταῖς ἐμπορίαις διατείνοντες μέχρι τοῦ κατὰ τὴν δύσιν ὠκεανοῦ, καταφυγὴν εἶχον ταύτην εὐλίμενον οὖσαν, καὶ κειμένην πελαγίαν. *Eſt autem illa inſula Phœnicum colonia, qui cum mercaturæ gratia navigarent usque ad Occidentalem Oceanum, in ea perfugium habebant, quia & portubus commoda eſt, & in alto mari ſita.* Et

D Stephanus: ἔστι καὶ πόλις ἄποικος Καρχηδονίων. *Eſt & urbs Carthaginenſium colonia.* Inde eſt quod hodieque ruſticorum Melitenſium ſermo fertur eſſe ſemi-Punicus. Johannes Quintinus Heduus in epiſtola ad Sophum ſcripta ex inſula Melita An. 1533. *Noſtra hæc Melita inſula eſt millibus LX, mari ſatis periculoſo, ab Sicilia disjuncta Africam verſus. Punica quondam ditionis, quæ & ipſa adhuc Afrorum lingua utitur, & nonnulla etiamnum Punicis literis inſcripta ſtelæ lapideæ extant, quæ figura & appoſitis quibusdam punctulis prope accedunt ad Hebræas. Atque [illegible] minimum aufferre a vetere quod nunc habet idioma, Hannonis cujusdam Pœni apud Plautum. Avicenna, hujusque ſimilium Punica verba plurima [illegible] Melitenſes, tametſi ſermo [illegible] Latinis exprimi bene non poteſt, [illegible]*

E *[illegible] Eva [illegible]* Hæc ille, quæ ſi vera ſunt, optandum eſſet ut [illegible] navigaret H[illegible] doctus, qui inter Punicas [illegible] reliquias ea explicare conaretur quæ ex Hebræa lingua illuſtra-

tionem

tionem pertinent. Sed vereor ne Melitenſes illi de quibus Quintinus, non tam Pœnorum quam Saracenorum & Arabum ſint reliquiæ, qui hanc inſulam non ita pridem tenuerunt. Huc facit quod ab iis dicit intelligi multa Avicennæ, cujus dialectus à Punica plurimum diſtat. A

Præter Meliten urbem in Inſulæ umbilico ſitam, deſcribit in extremis Ptolemæus ab una parte Junonis, ab altera Herculis fanum, Phœnicium utrumque numen. In priore dentes eburnei fuere incredibili magnitudine, cum inſcriptione Punica Maſiniſſæ, de qua Valerius Maximus lib. 1. cap. 1. & Cicero Verrina quarta. Qui idem in quinta Melitenſe hoc Junonis fanum cum Samio confert his verbis: *Teque Juno Regina, cui duo fana, duabus in inſulis poſita ſociorum, Melitæ & Sami, ſanctiſſima & antiquiſſima.* Quin hodieque fani utriusque manent reliquiæ non contemnendæ; Et numiſmata eruuntur ex una parte Junonis effigiem exprimentia, ex altera remi palmulam, addita hac inſcriptione ΜΕΛΙΤΑΙΩΝ. Quæ quidem inſcriptio Græca eſt. Quia antequam Romani inſulam occupasſent, inter Phœnices & Græcos ſic alternavit imperium, ut modo hos modo illos penes eſſet ſumma rerum. Phalaris epiſtola 46. ad Aegeſtenſes dicit ſe Melitenſes in libertatem vindicaſſe. Et eosdem ut Græcos compellat epiſtolis 82. & 116. Tamen ævo Scylacis, qui Phalaride poſterior fuit annis circiter ducentis; Melite, Gaulos & Lampas erant ὑπὸ Καρχηδονίων οἰκούμεναι *a Carthaginenſibus habitata.* Et in Diodoro Melita eſt Φοινίκων ἄποικος *Phœnicum colonia.* Proinde primo bello Punico Romanus Conſul Atilius in navali expeditione contra Carthaginenſes, *Liparam Melitamque inſulas Siciliæ nobiles pervagatus evertit.* Ita Oroſius lib. 4. cap. 8. Et Punico bello ſecundo T. Sempronius *a Lilybæo in inſulam Melitam, quæ à Carthaginenſibus tenebatur trajecit. Advenienti Amilcar Gisgonis filius, præfectus præſidii, cum paulo minus duobus millibus militum, oppidumque cum inſula traditur.* Exinde Græcos plurimos è vicina Sicilia in Meliten inſulam ſe contuliſſe certum eſt Quod & Nummi veteres, & Græcæ quædam inſcriptiones palam loquuntur. Ita Græcus haud dubiè fuit *Melitenſis ille Diodorus* de quo Cicero Verrina quarta. *Homo,* inquit, *& domi nobilis, & apud eos quò ſe contulit,* Lilybætanos ſcilicet, *propter virtutem ſplendidus & gratioſus.* Interim ruſticum vulgus fuiſſe Punici generis vel ex Luca colligere eſt, qui Melitenſes illos in quos incidit Paulus non appellaſſet *barbaros* Act. 28, 2. 4. ſi ſermone fuisſent aut origine Græci. B C D

Melita unde dicatur nondum indicavit quisquam, licet res videatur eſſe obvia. Nam fruſtra ſunt viri docti qui ad *Melitem* referunt, nympham Phæacen ſeu Corcyræam, ex qua Hyllum Illyrici Regem genuiſſe fertur Hercules. Apollonius lib. 4. Argonaut.

> Ὕλλον, ὃν εὐειδὴς Μελίτη τέκεν Ἡρακλῆϊ
> Δήμῳ Φαιήκων.
> *Candida quem Melite Phæacum in gentibus Hyllum*
> *Edidit Alcidi.* E

Utut enim huic fabulæ demus aliquid veri ſubeſſe; Tamen inde non deducetur nomen Africanæ Melites, ſed alterius ad Illyricum, ubi regnavit Hyllus.

Nihilo

A Nihilo verius eſt dici Μελίτην ἀπὸ τοῦ μέλιτος, id eſt à proventu mellis. Quippe quod Meliten jam olim melle fertilem fuiſſe volunt, gratis dicitur & nullo teſte. Cluverius, qui hanc rem omnium accuratiſſimè proſecutus eſt, nihil habuit quod afferret præter hæc Ciceronis ex Verrinâ ſecundâ (tertiam enim per errorem citat) *Jam non quæro unde* CCCC *amphoras mellis habueris; unde tantum Melitenſium veſtium*. Et paulo poſt: *Mitto de melle; ſed tantumne Melitenſium?* In quibus quidem verbis agitur de veſtibus Melitenſibus, de Melitenſi melle non item. Quin aliquanto ante dicitur *Verres vim mellis maximam Syracuſis exportaſſe*. Vim maximam id eſt quadringentas amphoras, de quibus continuo poſt.
B Quæ proinde non à Melitâ ſed Syracuſis exportatæ. Nempe ex Hyblâ Megaride, *qui locus eſt non longe à Syracuſis*, ut idem ſcribit Verrinâ quinta. Res igitur eſt de Hyblæo melle apud veteres tam decantato, non de Melitenſi, cujus ante Quintinum non puto quenquam meminiſſe.

Sed quisquis Hebraicè ſcit facile eruet nomen *Melites* ex Diodoro, qui lib. 5. ſic habet: *Siciliæ verſus meridiem tres inſulæ medio in pelago objectæ ſunt, quarum unaquæque urbem habet* καὶ λιμένας δυναμένους τοῖς χειμαζομένοις σκάφεσι παρέχεσθαι τὴν ἀσφάλειαν. καὶ πρώτη μέν ἐστιν ἡ προσαγορευομένη Μελίτη *& portus qui tutos navibus tempeſtate jactatis receptus præbent. Harum prima eſt quæ vocatur Melita*. Et paulo poſt: *Eſt autem hæc Phœnicum colonia, qui cum negotiationes ſuas ad*
C *Oceanum uſque extenderent* ΚΑΤΑΦΥΓΗΝ εἶχον ταύτην εὐλίμενον οὖσαν καὶ κειμένην πελαγίαν *in REFUGIUM habebant hanc inſulam, eò quod & portubus commoda, & in medio mari ſit ſita. Addo* eſſe præcisè mediam inter Tyrum & Gades, & irriguam, nec infœcundam. Ovidius lib. 3. Faſt.

Fertilis eſt Melite ſterili vicina Coſyra.

Proinde Phœnices ſive Tyro Gades proficiſcerentur, ſive Gadibus Tyrum redirent, hîc ſtationem & καταφυγὴν habuere percommodam. Atque idipſum ſignificat *Melitæ* nomen. Pœnorum, inquam, ſermone מליטה *Melita* eſt refugium vel effugium. Radix מלט *malat* in *Piel* eſt liberare & eripere, & in *Niphal* liberari, eripi, evadere, fugere, denique & effugere: Quomodo paſſim reddidit Hie-
D ronymus. Sic Jud. 3, 26. *Aod &c. effugit* נמלט. Et 1. Reg. 18, 40. *Ne unus quidem effugiat* ימלט. Et Job. 1, 16. 19. *Effugi ego ſolus* אמלטה. Et Prov. 19, 5. *qui mendacia loquitur non effugiet* לא ימלט LXX. οὐ διαφεύξεται. Et Eccleſ. 7, 26. *Effugiet illam* ימלט ממנה. Et Eſ. 20, 6. *Quomodo effugere poterimus* איך נמלט. Et Jer. 32, 4. *Non effugiet de manu Chaldæorum* לא ימלט. Et 34, 3. & 38, 18. 23. *non effugies* לא תמלט. Et Ezech. 17, 15. *Nunquid effugiet* ונמלט. Symmachus etiam habet διαφεύξεται pro Hebr. נמלט. Job 22, 30. Itaq; nomen inde deductum מליטה *Melita* (formæ נגינה *negina*, & יצירה *jetſira*, & שנינה *ſemina*; quâ nulla eſt vulgatior apud Hebræos) διαφυγὴν *effugium*, aut καταφυγὴν *refugium* & *perfugium* ſonat. Et inſula *Melites* eſt inſula καταφυγῆς ſeu *refugii*. Quo nomine jure merito
E Phœnices appellarunt, qui ut Diodorus author eſt καταφυγὴν εἶχον ταύτην *pro refugio illam habebant*, in longo illo itinere è Tyro ad Gades, aut è Gadibus ad Tyrum usque; Præcipue commoto mari & ventis ſævientibus. Ita Paulo Apoſtolo poſt naufragium hæc inſula fuit מליטה *melita* & refugii locus. Ulyſſi etiam,

ſi cum Melitâ eadem eſt Ogygia Calypsûs inſula: ut multis contendit Cluverius. Sed & in Ovidii Faſtis lib. 3. poſt Didonem fato functam, ſoror Anna Carthagine pulſa inſulam. A

Hanc petit, hoſpitio Regis confiſa vetuſto.

Proinde huic etymo plane acquieſcerem, niſi aliud occurreret non minus veriſimile, quod me tenet ita ſuſpenſum, ut cogar rem relinquere doctorum judicio. Jerem. 43, 9. מלט *melet* eſt cæmentum ex arenâ & calce. Ita exponit Kimchius. Et Arabicè מלאט *milat* id ipſum ſignificat. Et verbum מלט *malata* eſt incruſtare κονιᾶν. Etiam apud Talmudicos מלטא *malata* pro incruſtatione occurrit, quod a Kimchio notatum. Et doctiſſimus Buxtorfius locum indicat. Quin & Syris circa Samoſatam *maltha* (vel מלטא *malta* potius) limi vel bituminis erat ſpecies, cujus naturam deſcribit Plinius lib. 2. cap. 104. Romanis quoque *maltha* compoſitio quædam eſt ex calce & aliis, quibus ferruminantur quæ fracta ſunt & ruinam ducunt. Idem Plinius lib. 36. cap. 26. *Maltha è calce fit recenti. Gleba vino reſtinguitur, mox funditur cum adipe ſuillo & fìcu duplici linamento: quæ res omnium tenaciſſima & duritiem lapidis antecedens.* Hoc unum malthæ genus eſt. Aliud deſcribit Palladius in capite *de ciſternis & maltha frigidaria*, in quô pici & axungiæ ſimul coctis & refrigeratis calx minutim ſuperadditur. Hujus uſus in ciſternarum lacunis reſarciendis, ut humor in exitum nitens poſſit includi. *Malthationem* rectè dixeris. Nam *malthandi* verbo utitur Plinius ubi ſupra. Et Juvenalis vetus interpres ad Satyram quintam: *vitrum*, inquit, *ſolidare, id eſt malthare.* Quin Italis hodieque cæmentum quodvis *malta* dicitur. Mirum hæc eos præteriiſſe, quibus id ſolum penſi fuit ut omnes linguas ab Hebræâ deducerent. Nos ideo hic obſervamus, quia Diodorus lib. 5. Melitenſes habuiſſe refert τὰς οἰκίας ἀξιολόγους καὶ κατεσκευασμένας γείσοις καὶ κονιάμασι περιττότερον *domos ſplendidas, ſuggrundiisque & albario opere magnificè exornatas.* Albarium illud opus, ut Græcè κονίαμα. Ita Hebr. מלטא *melata*, cum dicatur insula מליטה *melita* ad verbum erit inſula κεκονιαμένη, id eſt cujus ædificia albario, vel quod idem eſt tectorio calcis opere ſunt inducta & illita. Uno verbo inſulam *calicatam* dixeris, quò vocabulo utitur Feſtus. Sic מליטא Syrum eſt participium à verbo מלט reſpondens Hebræo Pail. B C D

De nomine *Melites*, Μελίτεια & *Melitenſia* veteres appellabant lintea quædam magni pretii, quia ſubtiliſſima & molliſſima. Heſychius: Μελίτεια, ὀθόνιά τινα διάφορα ἐκ Μελίτης τῆς νήσου *Melitenſia, lintea quædam eximia ex Melitâ inſulâ.* Lucretius lib. 4.

Et bene parta patrum fiunt anademata mitræ:
Interdum in pallam & Melitenſia Coaque vertunt:

Hinc Cicero Verrinâ ſecundâ meminit multoties *Melitenſium veſtium*, & Verrinâ quartâ Melitam oppidum Verri ait *textrinum per triennium ad muliebrem veſtem conficiendam fuiſſe.* Et inter Melitenſes artifices commendat imprimis Diodorus τοὺς ὀθόνια ποιοῦντας τῇ τε λεπτότητι καὶ τῇ μαλακότητι διαφέροντα *eos qui lintea inſigni ſubtilitate mollitieque texunt.* Lanea fuiſſe colligunt ex loco Silii lib. 14. E

telâ-

A *—telâque ſuperba*
Lanigerâ Melite.

Itaque tam ad Melitenſem quam ad Mileſiam lanam referri poſſe videbitur quicquid in Hebræorum libris legitur de lanâ מלת *Melat*, de quâ ſupra lib. 1. cap. 6. Verum enimvero lana Melitenſis, nonniſi æquivocè lana dicitur. Neque enim ovium eſt lana, ſed arborum; uno verbo ἐριόξυλον, id eſt goſſipium, quod ibi hodieque naſcitur præſtantiſſimum. Quintinus ubi ſupra: *Huic inſulæ pariter eſt cotonon familiare, unde magni proventus inſulanis.* Et paulo poſt: *In Siciliâ, Calabriâ, Hiſpaniâ, & aliis pluribus locis ſeritur: verum Melitenſe maxime horum*
B *laudatur. Alterius enim nationis craſſius eſt.*

Catellos Melitenſes Μελιταῖα κυνάρια vel κυνίδια commendant plerique veterum. Ariſtoteles Problematum Sect. 10. cap. 14. nanos quoſdam deſcribit μικροὺς μὲν σφόδρα, συμμέτρους δὲ, ὥσπερ τὰ Μελιταῖα κυνίδια *parvos quidem admodum, ſed partium proportione congruâ, ut catellos Melitenſes.* Eidem ἴκτις ſeu viverra ſtaturâ eſt ἡλίκον Μελιταῖον κυνίδιον *inſtar catelli Melitenſis.* Ita phattagæ, quæ ſpecies eſt crocodili terreſtris in Indiâ, Ælianus tribuit μέγεθος κυνιδίου Μελιταίου *magnitudinem catelli Melitenſis.* Eodem authore cum Theodorum pſaltem amici condiderunt, κυνίδιον Μελιταῖον ἑαυτὸ ἐνέβαλεν εἰς τὴν θήκην τοῦ νεκροῦ καὶ συνετάφη *Melitenſis catellus ſe ipſum in mortui ſarcophagum injiciens, cum illo ſepultus eſt.* In

Ariſt. hiſt. anim. lib. 9. c.6. Ælian. hiſt. animal. l.16. cap.6.

C Theophraſti characteribus ὁ μικροφιλότιμος, id eſt inepte ambitioſus catellæ monumento inſcribi jubet, ΚΛΑΔΟΣ ΜΕΛΙΤΑΙΟΣ *Soboles Melitenſis.* Timon Athenæi lib. 12. Sybaritas in deliciis habuiſſe tradit κυνάρια Μελιταῖα, ἅπερ αὐτοῖς καὶ ἕπεσθαι εἰς τὰ γυμνάσια *catellos Melitæos, quique adeo ad balnea euntes ſequerentur.* Horum inſuper meminerunt Ælianus Var. hiſt. lib. 13. cap. 42. Lucianus in Lapithis, Clemens Alexandrinus lib. 3. Pedagogi, Heſychius, Suidas, alii. Sed de natali non conſtat. Strabo ad hanc noſtram referens lib. 6. Πρόκειται δὲ, inquit, τοῦ Παχύνου Μελίτη, ὅθεν τὰ κυνίδια, ἃ καλοῦσι Μελιταῖα. *Ante Pachynum jacet Melite, unde catelli Melitæi.* At Callimachus, Plinius, Stephanus, Etymologus ad alteram Meliten referunt quæ pertinet ad Illyricum. Neque lis facilè poteſt de-
D cidi, cum hodie catelli ſimiles in neutrâ reperiantur.

Sed altera hîc ſeſe offert majoris momenti quæſtio, ad utram appulerit Paulus. Sunt enim quibus videtur de Illyricâ egiſſe Lucas. In his Conſtantinus Porphyrogenneta, à quô ponitur in cenſu inſularum Illyrici littoris νῆσος ἑτέρα μεγάλη τὰ Μέλετα, ἤτοι τὸ Μαλοζεάται. ἣν ἐν ταῖς πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ὁ ἅγιος Λουκᾶς μέμνηται, Μελίτην ταύτην προσαγορεύων. *Alia magna inſula, quæ Meleta ſeu Malozeatæ vocatur, cujus in Actis Apoſtolorum meminit ſanctus Lucas, Melitam eam nominans.* Cui ſententiæ favere volunt 1. Quod in Adriâ jactatur Paulus antequam in Meliten appellat Actor. 27, 27. unde colligunt agi de inſulâ ſinûs Adriatici. 2. Quod Barbaros habuit incolas Actor. 28, 2. 4. Cum Africanam Meliten
E Græci pridem incolerent. 3. Quod in inſula Melite nullius oppidi meminit Lucas, cum Africana urbem habuerit inſulæ cognominem, quæ ſuperſtes hodieque eſt.

Sed hæ objectiunculæ tanti non ſunt, ut quemquam dimovere debeant à vulgari ſententiâ, quam firmiſſimæ rationes adſtruunt. Primo enim Actor. 27, 13. 14. circa Cretam cum navigaret Paulus, excitatur ἄνεμος τυφωνικὸς ὁ καλούμενος Εὐροκλύδων *ventus turbulentus, qui vocatur Euroclydon*, vel ut legit Vulgatus interpres Εὐρακύλων *Euroaquilo*: Quam lectionem ſi ſequaris, res eſt confecta; Neque enim *Euroaquilo* potuit è Cretâ navem in Illyricum impellere. Præſtitiſſet id Euronotus, non ſubcontrarius *Euroaquilo*, ut docet ſitus locorum. Sed quoquô modô legas, ventum illum Euroclydonē in Auſtrum inclinaſſe potius quam in Septentrionem inde palam eſt quod illo flante nautæ metuunt ne in Africæ Syrtim incidant Actor. 27, 17. Nihil tale formidaturi ſi ventus navem in Illyricum impuliſſet, quæ ora eſt Syrti & Africæ obverſa. 2. Actor. 27, 41. περιπεσόντες εἰς τόπον διθάλασσον ἐπώκειλαν τὴν ναῦν *cum incidiſſent in locum bimarem illiſerunt navem*. In locum bimarem id eſt in Iſthmum. Horatius Od. 7. lib. 1.

Aut Epheſum bimarisve Corinthi
Mœnia.

Ovid. Eleg. 10. lib. 1. Faſt.

Aut poſtquam bimarem curſu ſuperavimus Iſthmum.

Hîc Iſthmus ad inſulæ ortum æſtivum hodieque oſtenditur, & vocatur ab incolis *la cala di S. Paolo* S. Pauli adpulſus. 3. Actor. 28, 7. *Circa locum illum erant* χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ *prædia primo inſulæ nomine Publio*. Eum intelligo quem inſulæ Romani præfecerant. Nam hujus inſulæ præfectos ita nominari ſolitos & ex hoc loco colligere eſt, & ex veteri epitaphio quod in marmore Græcis literis ſe Melitæ vidiſſe refert Quintinus: Λ. ΚΑ. ΥΙΟΣ. ΚΥΡ. ΙΠΠΕΥΣ ΡΩΜΑΙΩΝ, ΠΡΩΤΟΣ ΜΕΛΙΤΑΙΩΝ. *L. Ca. filius, Cyr. eques Romanorum, PRIMUS Melitenſium.* Nempe idem antea nominis fuerat præfectis Carthaginenſibus, qui Punicâ phraſi dicebantur הראשונים *primi*. Sic Dan. 10, 13. Michael eſt unus principum הראשונים *primorum*. Proinde ראש *caput*, *dux princeps*, & ראשון *primus*, ſunt conjugata. Atque hoc ipſo loco pro primo Syrus habet ריש & Arabs רייס *caput*. Eodem facit quod Arabicè ut אול *primus*, ita אאל eſt præficere, ſed & provinciam regere, quaſi ἐπαρχεύειν dicas. 4. Tres menſes continuos in illâ inſulâ hæſit Paulus cum centurione & aliis Act. 28, 11. qui numerus hominum fuit CCLXXVI. Act. 27, 37. Quod vix quiſquam crediderit de Illyricâ Melite: Quia cum nonniſi quatuor paſſuum millibus à continenti diſtet, & Epidaurum in conſpectu habeat, portum celeberrimum & hoſpitibus comodiſſimum; Centurio Romanus maluiſſet eô trajicere, quam totam hyemem in miſerâ inſulâ degere, in quâ tam multos advenas ſine gravibus incommodis diverſari fuiſſet nefas. 5. Jam quod iidem dicuntur Puteolos vecti fuiſſe in Alexandrinâ nave quæ in eâdem inſulâ hyemaverat Act. 28, 11. quis de Illyricâ Melitâ intellexerit. Cum ab Ægypto Puteolos contendentibus Africana Melite pæne invi-

A invitis ſeſe offerat. At quisquis Alexandria Puteolos iturus Illyricam Melitem petit, merito dici queat, ſin minus toto cœlo, ſaltem toto ſalo aberraſſe. 6. Hoc potiſſimum quod Lucas è Melite profectos addit primo Syracuſas, deinde Rhegium appuliſſe Act. 28, 12. 13. Quæ via quam eſt recta, ſi profectio fuit ex Africana Melita, tam flexuoſa fuerit & præpoſtera, ſi ex Illyrica diſceſſerunt, è qua potius per Rhegium Syracuſas iter eſt quam per Syracuſas Rhegium, quia Rhegium eſt vicinius. 7. Jam ſi authoritate certatur, Conſtantino Porphyrogenneta longe antiquior eſt Arator ſubdiaconus, qui ſic habet lib. 2. hiſtoriæ Apoſtolicæ:

Sicanio lateri * *remis vicina Melite.* * lege tellus.

B Nec difficile eſt ſolvere quicquid contra objiciunt. Nam in Adria quidem jactari dicitur navis appulſura Melitam Act. 27, 27. non tamen in Adriatico ſinu, quo multo latius patet Adria, ſeu quod idem eſt Adriaticum mare. Sinus enim Adriaticus cum Illyrico deſinit. At mare Adriaticum idem eſt cum Jonio: Heſychius: Ἰόνιον, πέλαγος ὁ νῦν Ἀδρίας *Jonium, mare quod nunc Adria.* Juvenalis vetus Scholiaſtes: *Dum navigatura de Tyrrheno mari ad Adriacum.* Adriacum pro Jonio dixit. Ita enim Juvenalis:

Tyrrhenos igitur fluctus, lateque ſonantem
Pertulit Jonium.

Hinc Ptolemæus Siciliam ab ortu, Epirum & Achajam à meridie, & Peloponne-
C ſum adeoque Cretam ab occaſu definit Adriatico pelago. Et in Ovidio non ſemel Adriam ab Ægeo dividit Iſtmus Corinthiacus. Sic lib. 4. Faſtorum:

Adriacumque patens late bimaremque Corinthum.

Et lib. 1. Triſt. Eleg. 10.

Aut hac me, gelido tremerem cum menſe Decembri,
Scribentem medius Adria vidit aquis.
Aut poſtquam bimarem curſu ſuperavimus iſthmum,
Alteraque eſt noſtræ ſumpta carina fugæ.

Proinde Philoſtratus lib. 2. Imaginum in Palæmone, eum iſthmum ſcribit Αἰγαίου καὶ Ἀδρίου μέσον κεῖσθαι *medium eſſe inter mare Ægeum & Adriaticum.* Et in Apol-
D loniô ſuô lib. 4. cap. 8. Neronem idem tradit de hoc iſthmo ſcindendo cogitaſſe, ut Adriaticum Ægeô mari miſceret. Eodem facit quod Alpheus apud Suidam in Ἀλφειός, & rurſus in Ἀρέθουσα, è Peloponneſo in Siciliæ Arethuſam influere legitur ὑποδυόμενος διὰ τῆς Ἀδριάδος θαλάσσης *pelagus ſubiens per mare Adriaticum.* Hinc de Alpheo Pauſanias in Arcadicis: Ἔμελλε γὰρ μηδὲ Ἀδρίας ἐπισχήσειν αὐτὸν τοῦ ῥόου *Neque illius curſum Adria cohibitura erat.* Cætera ibi vide. Quid quod Adriaticum mare ad Africam usque extenſum eſt, ſi Æthicum ſequimur & Oroſium, apud quos Tripolitana provincia, ubi Arzuges & Leptis magna, habet à Septentrione mare Adriaticum, & à meridie Creta finitur *mari Libyco, quod & Adriaticum vocant.* Nec aliter ſenſit Hieronymus in vitâ Hilarionis, ubi medi-
E um Adriam pertranſeunt ab Ægypti Paratonio ad Siciliæ Pachynum appulſuri. Sed ad rem id maxime eſt, quod in Procopii Vandalicis *lib.* 1. inſulæ Gaulus & Melita Ἀδριατικὸν καὶ Τυῤῥηνικὸν πέλαγος διορίζουσιν *Adriaticum & Tuſcum pelagus*

diſterminant. Scitè igitur ſacer Scriptor & ex Geographorum uſu è Creta Melitam delatos, vi ventorum ingruentium jactari dicit in Adria. Porro in eadẽ inſula barbarorum nomine Pœnos ab illo deſignari docuimus, quorum reliquiæ in agris hæſerant. Oppidi denique non meminit, quia nihil erat neceſſe. Ita Act. 21, 1. Paulus appuliſſe narratur in inſulas Coum & Rhodum abſque mentione urbium, quas tamen utraque habuit inſulæ cognomines. A

Jam de Gaulo Diodorus ubi ſupra: Μετὰ δὲ ταύτην τὴν νῆσον ἐστὶν ἑτέρα τὴν μὲν προσηγορίαν ἔχουσα Γαῦλος, πελαγία δὲ καὶ λιμέσιν εὐκαίροις κεκοσμημένη Φοινίκων ἄποικος. *Poſt hanc inſulam* (Melitam) *alia eſt, Gaulos nomine, in alto ſita, & commodis portubus exornata, Phœnicum colonia.* A Strabone vocatur Γαῦδος, & à Callimacho, qui eo nomine ab Apollodoro carpitur, quod Grammaticum ſe profesſus τὴν Γαῦδον Καλυψοῦς νῆσον φησὶ *Gaudum Calypſus inſulam facit.* Deſcribitur etiam עודש *Gaudos* in Arabe Geographo inter Coſuram & Melitam, ad milliare centeſimum ab illa verſus ortum. Quo ferè loco *Glauconis* inſulam habent Ptolemæi tabulæ. Sed verius eſt *Gaulos*, quod præter Diodorum, etiam in Scylace & in Mela extat, & in Plinio, & in Solino, & in Martiano Capella, & in Stephano qui Hecatæum citat; Γαῦλος. inquit, νῆσος πρὸς τῇ Καρχηδόνι; Ἑκαταῖος περιηγήσει. Ita enim Procopius lib. 1. Vandalic. Γαύλῳ τε καὶ Μελίτῃ ταῖς νήσοις προσέσχον *Gaulum & Melitam inſulas appulerunt.* Et Silius lib. 14. *ſtrato Gaulum ſpectabile Ponto.* B

Unde in veteri inſcriptione: PLEBS GAULITANA. *Gaulos* Phœnicibus C
גול *Gol* στρογγύλην ſeu rotundam ſonat. Unde & Gaulos dicebatur Phœnicii navigii genus. Docent Phœnicium fuiſſe Heſychius & alii, rotundum Feſtus his verbis: *Gaulus genus navigii pene rotundum.* De Gaulo inſula res mira traditur Solini cap. 29. al. 32. *Ex parte,* inquit, *qua Cercina eſt, accepimus Gaulon inſulam, in qua ſerpens neque naſcitur, neque vivit invecta, propterea jactus ex ea quocunque gentium pulvis arcet angues, ſcorpiones ſuper jactus illico perimit.* At Plinius quem ſolet ſequi, fere idem ſcribit non de Gaulo, ſed de vicina Galata: *Mox Gaulos & Galata, cujus terra ſcorpionem dirum animal Africæ necat.* Item: *Ex Galata inſula, & circa Clupeam Africa,* (terra) *ſcorpiones necat.*

Plin. l. 5. c. 7. & l. 35. c. 19.

Viri magni gravi errore hanc ſive Gaulon, ſive Gaudon confundunt cum Cretica Gaudo de qua Mela lib. 2. cap. 7. *Juxta* (Cretam) *eſt Aſticla, Naumachos, Zephire, Criſe, Gaudos* (lege *Aſtypalea, Naulochos, Zephyre, Chryſe, Gaudos*) Et Plinius lib. 4. cap. 12. *Contra* (Cretæ) *Hierapytnam, Chryſa, Gaudos eodem tractu.* Eadem aliis *Caudo*: Suidas; Καυδὼ, νῆσος πλησίον Κρήτης, ἔνθα μέγιστοι ὄναγροι γίνονται *Caudo, inſula prope Cretam, in qua maximi naſcuntur onagri.* Et *Claudos.* Ptolemæus: Νῆσοι δὲ παράκεινται τῇ Κρήτῃ. ἥτε Κλαῦδος ἐν ᾗ πόλις *inſulæ Cretæ adjacent Claudius, in qua urbs.* &c. Et *Claude.* Lucas Act. 27, 16. Νησίον δέ τι ὑποδραμόντες καλούμενον Κλαύδην. Vulgata *Caudam* habet; Arabs אקלודא *klauda*: Syrus קורא *Kauro*, ſed legendum קודא *Kaudo.* D

Poſt Melitam & Gaulon ſequitur *Lampas*, hodie *Lampidoſa*, Athenæo * Λαπαδοῦσαι, Ptolemæo, Λοπαδοῦσα, Plinio item *Lopaduſa*, Arabi Geographo לנברוסה E

* D. de Grentemeſnil recte emendat Λοπαδοῦσαι.

A לנברוסה *Lanbeduſa*, Phœnicibus ut ſuſpicor לפיר *Lappid*, unde Lampidoſa, & Lampas. Hebraicè enim לפיר eſt *Lampas*. Nempe turres aliquot habuit ea inſula. Scylax: αὕτη πύργους ἔχει δύο ἢ τρεῖς. Ex iis turribus veriſimile eſt, ut ex Pharo Alexandriæ, facem præluxiſſe nautis, atque inde factum inſulæ nomen. Longa ſolum eſt ſex mille paſſus, ut ex Plinio conſtat; Sed obſervat Arabs Geographus eam Africam verſus portum habere tutiſſimum, nulli vento obnoxium, & quantævis magnarum navium claſſis capacem. Idem ab Africa diſtare ſcribit duos curſus, id eſt millia CC; At Plinius à Cercinna & Cercinniti inſulis Africæ proximis tantum LM paſſ. inter Meliten & Africam deſcribit Ptolemæus medio B fere ſpatio.

quia Athenæus dici innuit λάτων λαμπάδων.

Plin. l. 3. c. 8. & l. 5. c. 7. Nub. clim. 4. part. 2.

Non debet hic *Coſyra* omitti, inſula cum oppido media inter Siciliæ Lilybæum & Clupeam Africæ, à Melite diſtans ſtadiis D. nomen à brevitate ſumptum, ſi Punice fuit קוצרה *Koſera*, quomodo apud Arabes. Breve hic idem quod parvum, ut cum Poëta dicit,

——brevibus Gyaris & carcere dignum.

Ita brevis *Coſyra*, hoc eſt parva & anguſta fuit: Sive de urbe acceperis quam Polybius lib. 3. πολισμάτιον *oppidulum* appellat: Sive etiam de tota inſula, cujus ambitus Strabone teſte non patet ultra ſtadia CL, id eſt ſex aut ſeptem leucas noſtrates. C Hinc Silius lib. 14.

Et bellare Tabas docilis, Coſyraque PARVA.

Tamen cum *cheth* Hebræum paſſim à Græcis per *cappa* efferri videam, ut alibi multis probo, in id inclino magis ut *Coſyra* nomen deducatur ab Ebræo חוסר *choſer*, id eſt inopia, quia inſula eſt perquam ſterilis. Ovidius lib. 3. Faſtorum:

Fertilis eſt Melite, ſterili vicina Coſyra.

Seneca de conſolatione ad Helviam cap. 6. *Deſerta loca & aſperrimas inſulas Sciathum & Seriphum, Gyarum & Coſyram pete.* Tamen ideo habitatur, quia aquis eſt irrigua, & portum habet commodum, olivisque ſcatet & capris, ut teſtatur Arabs Geographus clim. 4. part. 2.

Sunt & in eodem mari aliæ Phœnicum inſulæ ſitus ignoti. In his *Eudipne*, de D qua Stephanus: Εὐδείπνη, νῆσος Λιβύης, Φοινίκων; Ἑκαταῖος περιηγήσει Λιβύης. Forte *Eudipne* eſt Udenoe de qua in Ἱστὸς idem Stephanus: Ἱστὸς νῆσος Λιβύης, Οὐδενόη λεγομένη ὑπὸ Λιβύων, ὑπὸ δὲ Φοινίκων Κελλαραρσαθ ὁ ἑρμηνεύεται Ἱστωνίς, καὶ γὰρ ἐστι παραπλήσιος *Iſtos inſula Libyæ quæ Udenoe dicitur à Libybus, & à Phœnicibus Kellarsath, quod Græcè exponitur Iſtonis* (à malo navis deducto nomine) *Eſt enim navi ſimilis*; navi ſcilicet malo erecto. Itaque pro Κελλαραρσαθ legendum ſuſpicor Κιβλαραφσάθ, vel potius Χιβλαραφσάδ חבלהרפסר id eſt *malum navis*. Hebraice diceretur הרפסדה חבל *Chibbel Haraphſoda*. חבל pro malo extat Prov. 23, 34. Et רפסרות pro σχεδίαις 2. Par. 2, 15. id eſt tumultuariæ navis genere, quarum prima inventio debetur Phœnicibus. Sanchoniathon: Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, οἱ ἀπὸ E τῶν Διοσκούρων σχεδίας καὶ πλοῖα συνθέντες ἔπλευσαν.

Eſt & in hoc cenſu Cyranis de qua Herodotus Muſa quarta poſt Zygantum deſcriptionem: Κατὰ τούτους δὲ λέγουσι Καρχηδόνιοι κέεσθαι νῆσον τῇ οὔνομα εἶναι Κύραυιν, μῆκος μὲν διηκοσίων σταδίων, πλάτος δὲ στεινήν, διαβατὸν ἐκ τῆς ἠπείρου, ἐλαιέων τε μεστὴν καὶ ἀμ-

ἀμπέλων *Juxta hos ajunt Carthaginenſes ſitam eſſe inſulam nomine Cyranim ducentorum ſtadiorum longam, anguſtæ latitudinis, in quam è continenti facile tranſiri poteſt, oleis refertam ac vitibus.* Unde pro νῆσον Κύραυιν malim legi Κύραμιν, id eſt כרמין *Ceramin* vitium. Stephanus *Cyraunin* ſcribit, & *Gyzantas* pro *Zygantibus*. Κυραυνὶς, inquit, νῆσος καὶ Γύζαντες τοὺς ἐν Λιβύῃ. Quæ verior eſt lectio. Quippe etiam Γύζαντες habent Apollonius in Mirabilibus, & Euſtathius in Dionyſium. Et Gyzantum nomen videtur à mellificio factum. Talmudicis ſaltem גזין *gazin* ſunt *apes*, & דבש הגזין *mel apum* in tractatu *Bechoroth*. Porro in Gyzantum regione μέλι μὲν πολλὸν μέλισσαι κατεργάζονται, πολλῷ δὲ ἔτι πλέον λέγεται δημιουργοὺς ἄνδρας ποιέειν *magnam quidem mellis vim apes conficiunt, multo plus tamen viri opifices conficere dicuntur*. Ita habetur in Herodoto quem ſequitur Apollonius. A B

Prætereo Proſopon, & Terapſen, & Hydram, & Phœnicuſas inſulas ad Carthaginem apud Stephanum. Quibus Demoneſum addit Mercator ex hoc loco Ariſtotelis in lib. Mirab. Δημόνησος, ἡ Καρχηδονίων νῆσος, ἀπὸ Δημονήσου τοῦ πρώτου ἐργασαμένου τὴν ἐπωνυμίαν εἴληφεν. ἔχει δὲ ὁ τόπος κυανοῦν τὸ μέταλλον καὶ χρυσοκόλλαν. ταύτης δ' ἡ καλλίστη πρὸς χρυσίον, ἰσοῤῥοπεῖ τιμήν; καὶ γὰρ φάρμακον ὀφθαλμῶν ἐστιν. ἔστι δὲ αὐτόθι χαλκὸς κολυμβητὴς, ἐν δυοῖν ὀργυιαῖς τῆς θαλάσσης *Demoneſus Carthaginenſium inſula à Demoneſo primo cultore nomen traxit: habet autem locus ille cyanum metallum* (vulgo Azurum) *& chryſocollam; Hujus autem optima æqualis cum auro eſt pretii, quia ad oculorum remedia adhibetur. Ibidem etiam eſt æs in mari natans, usque ad duas orgyias.* Vel ut recte interpretatur doctiſſimus D. de Grentemeſnil, *æs quod urinando effoditur è fundo maris ad duas orgyias alti.* Sed hæc ipſa deſcriptio docet agi de Propontidis Demoneſo prope Chalcedonem de qua Stephanus: Δημόνησος περὶ Χαλκηδόνα νῆσος, ἀπὸ Δημονήσου τινός. ἔχει δ' ὁ τόπος κυανοῦ μέταλλον καὶ χρυσοκόλλαν, καὶ χρυσίον εὑρίσκεται τίμιον, ὀφθαλμῶν τε φάρμακόν ἐστιν *Demoneſus inſula circa Chalcedonem à Demoneſo quodam. Habet autem locus cyani fodinas & chryſocollæ. Sed & pretioſum aurum invenitur, & oculorum remedium eſt.* Hæc Ariſtotelicis ſimillima. Niſi quod Ariſtotelis Demoneſus non habet chryſocollam & aurum precioſum, ſed chryſocollam æqualis cum auro precii. Itaque verba Stephani: χρυσοκόλλαν καὶ χρυσίον εὑρίσκεται τίμιον ita omnino legenda, χρυσοκόλλα κατὰ χρυσίου εὑρίσκεται τιμὴν *chryſocolla juxta pretium auri invenitur*. Viciſſim in Ariſtotele mendoſè ſcribitur Δημόνησος, ἡ Καρχηδονίων νῆσος & ſcribendum Χαλκηδονίων ex Stephano qui Demoneſum circa Chalcedonem deſcribit. Tale in Æliani variis lib. 13 cap. 31. Ξενοκράτης ὁ Καρχηδόνιος pro ὁ Χαλκηδόνιος, ut in Laërtio & Suida, & in ipſo Æliano lib. 14. c. 9. Et in Tzetzis enarratione in Heſiodi opera & dies: Καρχηδόνιοι καὶ Βυζάντιοι διὰ πλοιαρίου σκαλμὸν διενεχθέντες, δεινῶς ἐναυμάχησαν ἐν τῷ Βοσπόρῳ (legendum Καλχηδόνιοι) Neque enim Carthaginenſes ſed Chalcedonenſes cum vicinis Byzantiis ob navigii ſcalmum in Boſphoro decertarunt. Quod affert Scholiaſtes ut confirmet illud Poëtæ, Πῆμα κακὸς γείτων. Rurſus in Ariſtophanis Scholiaſte in Equitib. Act. 4. ſub finem Καρχηδὼν errore ſimili legitur eſſe πόλις Θρᾴκης περὶ τὸ Βυζάντιον *urbs Thraciæ circa Byzantiũ*. Si quis malit Stephanum ex Ariſtotele corrigere, legat Plinium qui Demoneſum C D E

recen-

A recenſet inter inſulas Propontidis circa finem libri quinti. Et Heſychium cui δύο εἰσὶ πρὸς τῷ Βυζαντίῳ νῆσοι κοινῇ μὲν Δημόννησοι λεγόμεναι, ἰδίᾳ δὲ διαλλάττουσαι, ἡ μὲν γὰρ Χαλκῖτις, ἡ δὲ Πιτυοῦσα *duæ ſunt prope Byzantium inſulæ quæ communi nomine Demonneſi dicuntur, ſed una proprio Chalcitis, altera Pityuſa.* Inde ibidem Δημοννήσιος χαλκὸς *Demoneſium æs*, à quo & ipſa Chalcedon.

CAPUT XXVII.

Phœnices in Siciliæ parte Occidentali à Lilybæo ad Pelorum.

POeni è Carthagine, vel etiam è Tyro Phœnices Siciliæ littora diu tenuerunt. *Lilybæum*, id eſt ad Libyam. Strabonis cujusdam perſpicacitas. *Lilybæum* Phœnicum urbs ſplendida & munitiſſima, quando condita & aucta Puteus *Lilybæus* cur dictus. Sibylla Cumæa cur credatur ſepulta ibidem. Sepulchrum locus communis. *Motye* Phœnicium oppidum opulentum, cujus ſitus qualis Tyri Ratio nominis. *Chek Lub* ubi Cyclopes. *Ægusa* inſula qualis. Unde dicatur. *Catria Hura* cur *Maritima Bucinna* ſeu *Phorbantia* cur *Iabeſa*. *Drepanum* condidit Amilcar. Nec à Cereris aut Saturni falce, nec à curvo ſitu dicta eſt, ſed à promontorii acumine. *Eryx* aliis *Elyma*; Utrumque nomen ab altitudine Quid ſint חרכסים Eſ. 40, 4. Templum Erycinæ Veneris à Phœnicibus impenſe cultæ. Eryx oppidum. *Egeſta* vel *Aceſta* ubi Xantus & Simois confluunt, non dictam ab Aceſte Trojano, ſed à Punico השקטה. Fons Egeſtanus calidarum aquarum, quorſum dictus *Helbeſus*. *Ietas* fl. & urbs יטה. *Hyccara* חיק כורא *ſinus piſcoſus*. Male ab hyccâ deduci. *Panormus* Phœnicum metropolis, quomodo Punice *Eleutherus* fl. cur *Orethus* appelletur. *Solus* vel *Solou* סלעים quia in rupe. Himera Græcâ urbe dirutâ Pœni Therma condidere ad calidas aquas heroum ævo jam notas. *Himera* unde dicatur. Uſticæ inſulæ nomen à depreſſione factum. *Cephalœdis* vel *Cephalud*, i. e. rupes flexa. Aliſa urbs & Aliſa fons exultabundus, id eſt עליזה. *Mutiſtrata* vel *Amiſtratus* ab Aſtarte nomen adepta. Alontium עלות, quia in aſcenſu. *Agathurium* vel *Agathyrnum* ſuper הקתרין id eſt petras. *Abacænum* à celſo ſitu dictum. *Mylæ* ubi boves Solis, ab armentis appellatæ. Boves Solis quos occidere nefas eſſe boves aratores. *Lipara* & *Lipara* olim *Meligunis* vel *Melogonis*. Liparas nec à pinguedine nec à Rege Liparo dici ſed à Phœnicio נברם *Nibras*, quaſi facem dixeris, quia facis inſtar noctu lucebat, L & N permutatis. *Melogonim* dici pro מנגגין *Menaggenin*, quia igne intus incluſo ſonus auditur tanquam tympanis aut cymbalis pulſantium ad multa ſtadia. Sirenas multi ſtatuunt prope Pelorum. Illis à cantu Punicum nomen.

PHœnices ante Græcos omnia Siciliæ littora tenuiſſe docet hic locus Thucydidis lib. 6. Ὤικουν δὲ καὶ Φοίνικες περὶ πᾶσαν μὲν τὴν Σικελίαν ἄκρας τε ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ ἀπολαβόντες, καὶ τὰ ἐπικείμενα νησίδια, ἐμπορίας ἕνεκεν τῆς πρὸς τοὺς Σικελούς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες πολλοὶ κατὰ θάλασσαν ἐπεσέπλεον, ἐκλιπόντες τὰ πλείω, Μοτύην, καὶ Σολόεντα, καὶ Πάνορμον ἐγγὺς τῶν Ἐλύμων ξυνοικίσαντες ἐνέμοντο, ξυμμαχίᾳ τε πίσυνοι τῇ τῶν Ἐλύμων, καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἐλάχιστον πλοῦν Καρχηδὼν Σικελίας ἀπέχει. *Habitabant etiam Phœnices circa omnem Siciliam, occupatis extremis ad mare partibus & adjacentibus inſulis, ut cum Siculis negotiarentur. At poſtquam multi Græcorum in eam trajecerunt, Phœnices pleriſque relictis, Motyem & Soluntem & Panormum, vicinas Elymis urbes, una cum iis incoluerunt: freti cum Elymæorum ſocietate, tum eo quod exiguô inde à Siciliâ trajectu Carthago diſtat.* Apparet hæc à Thucydide dici de

D

Carthaginis Phœnicibus, id eſt Pœnis. Quô eôdem pertinent hæc Pauſaniæ in

E Eliacis: οἱ δὲ Φοίνικες καὶ Λίβυες στόλῳ ἀφίκοντο κοινῷ, καὶ ἄποικοι Καρχηδονίων εἰσὶν *Phœnices atque Libyes communi claſſe in Siciliam venerunt, & Carthaginenſium coloni ſunt.* Nec alia mens Marciani, qui poſtquam recenſuit urbes à Græcis ibi conditas, hæc addit continuo poſt:

 A

Τὰ δὲ λοιπὰ βάρβαρ᾽ ὄντα τῶν πολισμάτων,
Καρχηδονίων ἐντειχισάντων τοὺς τόπους.
Et barbarorum quæ ſuperſunt oppida
Carthago dives cinxit altis mœnibus

Tamen Tyrii Phœnices non Carthaginis hanc inſulam primi occuparunt, ſi Diodoro credimus, qui longam de Tyriorum in Hiſpaniam commerciis diſſertationem ita claudit lib. 5. pag. 216. οἱ Φοίνικες διὰ τῆς τοιαύτης ἐμπορείας ἐπὶ πολὺν λαβόντες χρόνον αὔξησιν, ἀποικίας πολλὰς ἀπέστειλαν, τὰς μὲν εἰς Σικελίαν καὶ τὰς συνεγγὺς ταύτῃ νήσους, τὰς δὲ εἰς τὴν Λιβύην καὶ Σαρδόνα καὶ τὴν Ἰβηρίαν *ex hac negotiatione Phœnices per multum temporis opulentiores facti, multas miſerunt colonias, alias quidem in Siciliam & vicinas inſulas, alias autem in Libyam & Sardiniam & Iberiam.* B Utut ſit, Phœnices conſtat antiquiſſimis illis temporibus quibus Africam occuparunt, Siciliam quoque invaſiſſe, atque in eâ diu hæſiſſe. Itaque quamvis Græci his ſuccedentes monimenta barbarorum ſummo ſtudio aboleverint, tamen in priſcis fabulis gentiumque & locorum nominibus multa Phœnicii ſermonis veſtigia ſuperfuerunt, quæ hîc pro virili indagare neque erit inutile, neque ut ſpero injucundum. Lector ſtatim in deſcriptione Siciliæ animadvertet, me Cluverium maximè ſequi, qui de veteri Sicilia omnium doctiſſimè & luculentiſſimè ſcripſit.

Facto igitur initio ab eâ Siciliæ parte quæ proxima eſt Africæ, quamque adeo C Græcis inſulam invadentibus Pœni ſolam ſibi ſervarunt, primo ſe offert *Lilybe* vel *Lilybæum* promontorium, quod Punicè dictum eſt ללוב (*Lelub*) *ad Libyam*, vel ללובאי (*Lelubae*) *ad Libes*, quia ad Libyam & Libes erat obverſum ut jam alibi docuimus. Strabo: Ἔστι δὲ καὶ ἀπὸ Λιλυβαίου τὸ ἐλάχιστον δίαρμα ἐπὶ Λιβύην *eſt à Lilybæo breviſſimus in Africam trajectus.* Diodorus lib. 13. κατέπλευσε τῆς Σικελίας ἐπὶ τὴν ἄκραν τὴν ἀπέναντι τῆς Λιβύης καλουμένην Λιλύβαιον *navigavit in Siciliæ promontorium Libyæ oppoſitum quod Lilybæum appellant.* Eunapius in Porphyrio: Σπουδάσας δὲ ἐπὶ Λιλύβαιον, τὸ δὲ ἐστὶ τῶν τριῶν ἀκρωτηρίων τῆς Σικελίας τὸ πρὸς τὴν Λιβύην ἀνατεῖνον καὶ ὁρῶν. *Cum contendiſſet Lilybæum, quod unum eſt e tribus Siciliæ promontoriis Africam verſus porrectum, eamque reſpiciens.* Silius lib. 14. D

Hic contra Libyamque ſitum, Caurosque furentes,
Cernis devexas Lilybæum nobile Chelas.

Martianus Capella lib. 6. *Lilybæum Africæ fines videt.* Similes locos ex Melâ, Plinio, Solino, Ptolemæo citavi in *Phaleg* lib. 4. c. 33. Quibus ex Strabone, Valerio, Varrone, Æliano, Plinio & Solino addi queat hiſtoria de Strabone quodam, quem ajunt tam certâ oculorum acie uſum eſſe, ut claſſes portu Carthaginenſium egredientes è Lilybæo intueretur, & numerum navium diceret.

Strab. lib. 6. Val. Max. l. 1 cap 8. Ælian. hiſt l. 11. c 13 Plin l 7 c. 21. Solin. c. 6.

Ad Lilybæum promontorium Phœnicia urbs erat *Lilybæum*, cujus quô locô diximus ideo non meminit Thucydides, quia cum Græci Siciliam invaſerunt, nondum condita, aut ſaltem adhuc obſcura erat. Diodorus lib. 22. eam E emerſiſſe ſcribit è ruinis vicinæ Motyes: Αὕτη γὰρ, inquit, ἡ πόλις ὑπὸ Καρχηδονίων ἐκτίσθη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Καρχηδονίων Μοτύης ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Τυράννου, τοὺς γὰρ ἐκ ταύτης ὑπο-

A ἀπολειφθέντας ἀθροίσαντες, κατῴκισαν εἰς τὸ Λιλύβαιον. *Illa enim urbs à Carthaginenſibus fuit condita poſt Motyen Carthaginenſium à Dionyſio tyranno expugnatam. Congregatos quippe quos ex illâ reliquos fecerat excidium, Lilybæi collocarunt.* Cui loco fruſtra opponitur quod idem narrat libro undecimo, ἐπ᾽ ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀρίστωνος, id eſt annis ante Motyes excidium plus minus quinquaginta, bellum inter Ægeſtanos & Lilybætanos eſſe exortum ſuper agro ad Mazaram fluvium ſito: unde ſequatur Lilybæum multo ante extitiſſe. Nam quæ extat urbs condi dicitur, cum augetur & reparatur. Extabat igitur Lilybæum etiam ante captam Motyen. Sed tum demum evaſit celebris novis colonis additis. Unde eſt quod Li-
B lybæum deinceps veteres multum extollunt. Cicero Verrinâ quintâ: *Teſtis ſplendidiſſima civitas Lilybætana.* Aurelius victor de viris illuſtribus in Attilio: *Ex maximis & munitiſſimis civitatibus, Ennâ, Drepanô, Lilybæo hoſtilia præſidia dejecit.* Diodorus lib. 36. de Athenione: ἐτόλμησε πόλιν ἀπόρθητον τὸ Λιλύβαιον πολιορκεῖν *Lilybæum urbem inexpugnabilem obſidere auſus eſt.* Proinde idem narrat lib. 24. Romanos poſt decennalem Lilybæi obſidionem tandem pace facta receſſiſſe. v. Suid. in Πύῤῥος.

Urbi nomen ἀπὸ τοῦ φρέατος, ὃ κατ᾽ ἐκείνους τοὺς καιροὺς ὠνομάζετο Λιλύβαιον *à puteo quod illo ævo Lilybæum nominabatur.* Ita nugatur Diodorus lib. 13. Latuit enim Græcum hominem oppidum & promontorium ex eô nomen habere quod ad
C Libes eſſent obverſa. Interim puto me videre quid illi reſpexerint qui Diodoro impoſuerunt. Rota putei Arabice proprie דולאב *dulab* vocatur. Sed & ſcribitur לולאב *lulab* D & L permutatis, ut paſſim. Sic מרך *ſalire* Syris fit ex Hebr. מרח Unde eſt quod plurale לואליב *lavvalib* ex veteri Gloſſario Giggeius *rotas* exponit. Forte ex hâc voce putavit Pœnus aliquis derivari Lilybæum.

Ut Pachynum Hecubæ, & Pelorum navarchi Annibalis, ita Lilybæum Sibyllæ Cumææ ſepulchro veteres inſigniunt. Solinus Salmaſii cap. 5. *Lilybitano* (promontorio) *Lilybæum oppidum decus eſt, & Sibyllæ ſepulchrum*, nempe *Cumææ*, de quâ cap. ſecundo dixerat: *Hujus ſepulchrum in Siciliâ adhuc manet.* Et Iſidorus lib. 8. cap. 8. *Dicta autem Cumana à civitate Cumis quæ eſt in Campaniâ, cujus ſe-*
D *pulchrum in Siciliâ adhuc manet.* Sed hæc Sibylla tam fictitia eſt quam Hecuba, & Pelorus, de quibus deinceps. Fabula videtur ex eo nata quod ad Sibyllæ nomen alludit Hebræum זבול (*zebul*) *habitatio*, quod pro ſepulchro paſſim uſurpatur שהוא דר בו כל אחד *quia in illo quivis habitat*, ut ait Aben-Ezra ad Pſ. 49. 15. Quo pertinet illud Jobi cap. 30. v. 23. *Mors avocat me, & domus conſtituta omni viventi.* Id fortaſſe Pœni imitati alterâ voce Arabicâ ſepulchro ad Lilybæum inſcripſerant זבול גמאעה *zebul gumaa* (*habitatio univerſitatis* i. e communis omnium ſedes. Et ex *Zebul gumaa* factum *Sibylla Cumaa.* Sic paſſim veteres ſepulchra vel inferos *locos communes* appellant. Plautus in prologo Caſinæ. *Qui nunc abierunt hinc in communem locum.* Artemidorus lib. 1. c. 80. κοινὸς ὁ τόπος οὗ-
E τος καλεῖται ὁ τοὺς νεκροὺς δεχόμενος. Cicero 6. Verrinâ: *Dico nihil iſtum ejuſmodi rerum in Provinciâ reliquiſſe, &c. nihil in ædibus cujuſquam, ne in oppidis quidem, nihil in locis communibus.* Juſtinianus Inſtit. lib. 2. tit. 1. *In communem autem locum purum invito ſocio inferrre non licet.*

A Lilybæo promontorio verſus Aquilonem navigantibus ſtatim occurrebat A *Motye* Pœnorum colonia. Diodorus lib. 14. pag. 423. οὐ μακρὰν τοῦ λόφου τούτου Μοτύη πόλις ἦν ἄποικος Καρχηδονίων, ᾗ μάλιστα ἐχρῶντο κατὰ τῆς Σικελίας ὁρμητηρίῳ. *Non procul ab illo colle* (Eryce) *ſita erat urbs Motye colonia Carthaginenſium, quâ potiſſimum utebantur ut belli ſede, unde in Siciliam erumperent.* Proinde Thucydides nuper de Phœnicibus: Μοτύην καὶ Σολόεντα καὶ Πάνορμον &c. ἐνέμοντο &c ὅτι ἐντεῦθεν ἐλάχιστον πλοῦν Καρχηδὼν Σικελίας ἀπέχει *Motyam, Soluntem & Panormum incoluerunt, &c. quia minimo inde in Carthaginem trajectu Sicilia diſtat*: Et Pauſanias in Eliacis: Ἔστι δὲ κατὰ τὴν ἄκραν ἐν Σικελίᾳ τὴν τετραμμένην ἐπὶ Λιβύης καὶ Νότου, καλουμένην δὲ Πάχυνον (lege Λιλύβαιον) Μοτύη πόλις· οἰκοῦσι δὲ Λίβυες ἐπ᾽ αὐτῇ καὶ Φοίνικες. *Ad Pachynum* (imo ad Lilybæum) *Siciliæ promontorium quod in Africam* B *& Auſtrum vergit, eſt Motye urbs quam tenent Afri & Pœni.* Motye in Diodoro legitur urbs fuiſſe valde inſignis: τῷ δὲ πλήθει καὶ τῷ κάλλει τῶν οἰκιῶν εἰς ὑπερβολὴν πεφιλοτεχνημένη, διὰ τὴν εὐπορίαν τῶν κατοικούντων *& domorum copiâ & ſpecie magnifice exornata propter incolarum divitias.* Situs prope qualis Tyri, nempe in inſulâ quam iſthmus manufactus ſtadiorum ſex ita continenti junxerat, ut ex inſulâ facta eſſet Cherſoneſus. Idem: αὕτη δὲ ἡ πόλις ἦν ἐπί τινος νήσου κειμένη, τῆς Σικελίας ἀπέχουσα σταδίους ἕξ. Et paulo poſt: εἶχε δὲ καὶ ὁδὸν στενὴν χειροποίητον, φέρουσαν ἐπὶ τὸν Σικελίας αἰγιαλόν. Dictam fabulatur Stephanus ἀπὸ Μοτύης γυναικὸς μηνυσάσης Ἡρακλεῖ τοὺς ἐλάσαντας τοὺς αὐτοῦ βοῦς *à muliere Motye quæ Herculi indicavit boum ſuorum abactores.* C Ego dictam interpretor Punicâ מטוחה *Metuha*, id eſt protenſam, propter Cherſoneſi longitudinem. Ad Aquilonem fuit Motyenſium portus, quem multis deſcribit Polyænus lib. 5. in Dionyſio.

Inter Lilybæum & Motyen fuiſſe puto חיק ללוב *Cheklelub* ſinum Lilybitanum, contracte חיק לוב *chek lub*, à quô dici *Cyclopes* poſtmodum docebimus; quia ibi habitaverunt, è regione Ægusæ inſulæ quam Homerus multis deſcribit lib. 8. Odyſſ.

Ægusa nomen eſt ἀπὸ τῶν αἰγῶν à capris, quibus illam inſulam olim abundaſſe ex Homero colligere eſt. *Depreſſo ac plano eſt ſolo*, inquit Cluverius teſtis αὐτόπτης, *eoque agrorum fertilitate & aquarum copia præſtat, cultuique maxime eſt* D *idonea, ſinusq; inſuper habet ſeu portus tutiſſimos, numeroſaq; claſſis capaces.* Quæ Ægusæ deſcriptio Homericæ tam eſt ſimilis quam ovum ovo ſimile eſt. Media eſt inter Hieram & Phorbantiam. Hæ tres inſulæ communi nomine Ægades appellantur: Et utut Siciliæ vicinæ, tamen Libycis inſulis accenſentur, quia ſunt in mari Libyco, & è Drepanitano portu ſolventibus per eas in Africam iter eſt. Ægades maxime inſignivit Lutatius, qui ad illas Victo Hannone, navibusq; quinquaginta demerſis, & ſeptuaginta captis cum Pœnorum decem millibus, primo bello Punico finem impoſuit.

Polyb. l. 1. Flor. l. 2. c. 2. Corn. Nep. in vit. Hamilc. & Lutat. Sil. l. 1. & 2. &c. Diod. lib. 24.

Ægusæ Libycum nomen apud Stephanum eſt *Catria*: Αἰγοῦσα, inquit, νῆσος Λιβύης, κατὰ Λίβυας λεγομένη Κατρία *Ægusa inſula Libyæ, juxta Libes Catria* E *dicta.* Pro Κατρία Cluverius ſcribendum cenſet Καπραρία: Quaſi pro Ægusâ

Libyes

A Libyes *Caprariam* Romana voce appellaverint. Sed utut Αἰγοῦσα & *Capraria* ſint ſynonymæ voces, tamen à Romanis ipſis *Ægusa* dicitur, non *Capraria*. Vide Plinium lib. 3. c. 8. *Aponianam* vocat Hirtius de bello Africano, unde hodiernum *Favagnana*; Caprariam nemo quod ſciam. Præterea non eſt credibile Pœnos à Romanis accepiſſe nomina inſularum quas tenuerunt diu ante Romam conditam. *Catria* igitur, ut vult Stephanus, Punicum nomen eſt, ſed à Græcis interpolatum. Nempe ע expreſſo per g, ut in *Gaza*, *Segor*, *Gomorrha*, & ſimilibus עדר *geder* vel *gadar* eſt grex non ſolum ovium, ſed & caprarum. Sic Cant. 4,1. & 6,5. כעדר העזים *ut grex caprarum*. Et Pſal. 50,9. in Chald. paraphraſi מן עדרך
B ברחי *è grege tuo hircos*. Hinc in plur. emphatico עדריא *gedraja* vel *gadraja* ſunt greges. Itaque *Inſula Gadraja*, unde deflexum *Catria*, eſt *inſula gregum*, caprinorum ſcilicet, id eſt *Ægusa*. Arabes vocant inſulam אלראהב *Arrahib* anachoretæ ſive monachi.

Æguſæ ad Africum vicina eſt *Hiera* vel *Hieroneſus*, de qua Polybius, Diodorus, Plinius, Ptolemæus. *Maritimam* hodie vocant non nuper invento nomine. Ita enim habetur in Itinerario inſulari: *A Lilybao inſula, qua appellatur Maritima, ſtadia* CCC. Atque in Arabe Geographo id ipſum eſt מריטמה *Malitma* R & L permutatis. Cujus nominis ratio non eſt obvia. Nemo enim facile dixerit quorſum è tot maris inſulis, quæ ſunt omnes ex quo maritimæ, una aliqua
C vocetur *Maritima*, niſi vocem fatearis ex Punica eſſe detortam, quod veriſſimum. Ebræis enim מתרוממה *mitromema*, Chaldæis מתרמא *mitrama* & מתרימא *mitrima*, Syris מתתרימא *metterimo* elatam ſonat. Vox Punica ſimilis, T & R tranſpoſitis, mutata eſt in *Maritimam*. Elatam Pœni appellaverant propter ſitum. Cluverius: *Cum Hiera ſive Maritima, & Phorbantia ſive Bucinna aliis rupibus ſint erecta, ac veluti pramagni ſcopuli è mari emineant, media inter eas Aponiana ſive Æguſa depreſſo ac plano eſt ſolo*, &c.

Ad Æguſæ Aquilonem è regione Drepani eſt Plinii *Bucinna*, quæ Ptolemæo *Phorbantia*. Utrumque nomen Græci indiderunt à paſtu boum. Forte Pœnis יבשה *Jabeſa*, id eſt arida, dicebatur, ut Arabibus אליאבסה *Aljabiſa* vel *Aljabeſa*,
D unde Italicum nomen *Levezo* & *Levenzo*. Nempe ליס בהא מא *non eſt in ea aqua*. Ita aſſerit Nubienſis Geographus cl. 4. part. 2.

Drepanum, aliis Drepana, portus erat Erycinorum, ubi oppidum primus extruxit & communivit Hamilcar Pœnus, eo tranſlatis Erycinis. Diodorus l. 23. Ἀμίλκας δὲ ὁ Καρχηδόνιος τὸ Δρέπανον τειχίσας, καὶ πόλιν κατασκευάσας, μετῴκισε τοὺς Ἐρυκίνους καὶ τὴν Ἔρυκα κατέσκαψε. Quo facto brevi Drepanum ita crevit, ut inter nobiliſſimas Siciliæ urbes cenſeretur. Victor de Attilio: *Ex maximis & munitiſſimis civitatibus Enna, Drepano, Lilybao hoſtilia præſidia dejecit.* Sexto id anno contigit poſtquam fuerat condita. Nempe propter loci opportunitatem & præſtantiam portus, Drepanum ſemper magnifecere Carthaginenſes. Polybius lib. 1.
E διὰ γὰρ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου, καὶ τὸ κάλλος τοῦ περὶ Δρέπανον λιμένος, ἀεὶ μεγάλην ἐποιοῦντο τὴν σπουδὴν οἱ Καρχηδόνιοι περὶ τὴν φυλακὴν αὐτοῦ.

De nominis origine Græci multa comminiſcuntur. Alii dici Δρέπανον (id

 eſt

eſt falcem) *à falce Cereris quam ibi cum filiam ſuam Proſerpinam quæreret, amiſerit.* Ita Servius in lib. 3. Æn. Alii ὅτι ἐκεῖ ἦν τὸ δρέπανον μεθ' οὗ τὸν οὐρανὸν ὁ Κρόνος ἐξέτεμε *quia ibi erat falx qua cœlum exſecuit Saturnus*, ut Corcyræ falx qua Saturnum Juppiter. Ita Iſacius in Lycophronem. Aliis denique *dictum Drepanum eſt a curvo ſitu inſtar falcis.* Ita Pomponius Sabinus. Quem cur recentiores ſequantur tanto conſenſu, non poſſum ſatis mirari. Cum in portu Drepanitano terra non curvetur ſenſim in falcis modum, ſed plane in acumen deſinat. Proinde Drepano videtur nomen feciſſe Punicum דרבן *darban*, id eſt aculeus. Extat in Hebræo ſcripturæ textu 1 Sam. 13, 21. Et hujus plurale דרבנות *darbanoth* Eccleſ. 12, 11. Radix דרב (*daraba*) *acutum eſſe* in uſu eſt apud Arabes. Unde דראב *durab* illis acumen. A B

Prope Drepanum eſt Eryx mons celſiſſimus & ſolo Ætna minor. Polybius l. 1. μέγιϛόν ἐϛι παρὰ πολὺ διαφέρει τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν ὀρῶν, πλὴν τῆς Αἴτνης *omnes Siciliæ montes præter Ætnam longe ſuperat.* Solinus: *Eminet Sicilia montibus Ætna & Eryce.* Diodorus lib. 4. aſcenſum ad Erycem tradit eſſe triginta ſtadiorum, τῆς ἀναβάσεως οὔσης ϛαδίων λ. Inde Poëta lib. 12. Æn.

Quantus Athos, aut quantus Eryx.

Et Æneid. lib. 5.

At procul excelſo miratus vertice montis
Adventum ſociasque rates occurrit Aceſtes. C

Excelſo vertice montis, nempe Erycis, unde Trojanorum videbat naves Drepanum appellentes. Et Silius lib. 14.

Nec non altus Eryx.

Et Theocritus Idyll. 15.

Αἰπεινάν θ' Ἔρυκα *ſublimemque Erycem.*

Et Geographus Arabs (qui חאמד *Hamed* vocat cl. 4. part. 2.) הו גבל עטים שאמח אלדרוה עלי אלקנה *mons eſt magnus celſi verticis & ſublimis faſtigii*, bis idem repetens diverſis vocibus ad majorem emphaſim. Inde Pœnis עלים *alim* vel *elim*, quaſi loca celſa dixeris. Quod Græci Ἔλυμα & Ἔλυμον ſcribunt. Vid. Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 1. Sed & Ἔρυξ *Eryx* mere Punicum eſt. Quod Hebraicè ſcripſeris D
הרוכס *Harucas* vel הרכס *Hareces*; unde plurale הרכסים *Harecaſim* pro locis excelſis extat Eſ. 40, 4. Prophetæ verba ſic habent: *Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis deprimetur, & quod curvū eſt erit in planum* והרכסים לבקעה *& loca celſa in convallem.* Kimchius in Lexico reddit ההרים הגבוהים *montes excelſos.* Ut Pſ. 31, 21. מרוכסי איש *ab elationibus viri.* Nam paulo ante verſ. 19. David querebatur impios obloqui juſto בגאות ובוז *cum elatione & contemptu.* Rurſus Exod. 28, 28. & 39, 21. ירכסו Arabs priore loco reddit ירפעון *attollent*, poſteriore רפעוא *ſuſtulerunt.* Rabbi Selomo הרכסים montium ſeriem interpretatur, qui invicem ita cohærent, ut clivi intermedii ardui ſint, nec obliquentur, quo mollior ſit aſcenſus & deſcenſus. Contra Aben-Ezra מקום מעוות *locum obliquum*, E
Vulgata *aſpera*, Græci τραχεῖα, Junius *ſalebroſa.* Sed his præferenda videtur interpretatio Kimchii; Quia הרכסים Eſaias opponit לבקעה *valli.* Quæ oppoſitio nulla eſt, ſi הרכסים ſunt loca obliqua, vel aſpera, vel ſalebroſa. Cum etiam

A etiam in valle flexus & ſalebræ ſæpe occurrant. Sic Deut. 24, 4. mentio fit *vallis aſpera*. Præterea pro elatione ſumitur רכס in iis Scripturæ locis quæ citavimus, quibus ſolis occurrit. Et Chaldæus hic habet בירת גרודין *locum elationum*, id eſt ſublimem & excelſum. Sic Talmudicum גרוד in Aruch eſt גבשושית *eminentia*, & Arabice in Giggeio גראר eſt *collis*, גרד *via montium*. Denique הרכס & *Eryx* plane idem ſunt. Quod fatebitur quiſquis harum literarum aliquem guſtum habet. Hæc obiter de voce in qua hærent interpretes.

In ſummo vertice Erycis templum fuit Veneris Erycinæ. Polybius lib. 1. Τούτου δ' ἐπ' αὐτῆς τῆς κορυφῆς, οὔσης ἐπιπέδου, κεῖται τὸ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Ἐρυκίνης ἱερὸν, ὅπερ
B ὁμολογουμένως ἐπιφανέστατόν ἐστι τῷ τε πλούτῳ καὶ τῇ λοιπῇ προστασίᾳ τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν ἱερῶν *In hujus vertice, quod planum eſt, templum Erycinæ Veneris ſitum, omnium haud dubie quæ tota Sicilia ſunt divitiis & reliquo cultu longe clariſſimum.* Mela: *Montium* (Siciliæ) *Eryx maxime memoratur ob delubrum Veneris ab Ænea conditum.* Virgilius lib. 5. Æn.

Tum vicina aſtris Erycino in vertice ſedes
Fundatur Veneri Idaliæ.

Hanc impensè coluiſſe Pœnos teſtatur Diodorus lib. 4. Καρχηδόνιοι, inquit; μέρους τῆς Σικελίας κυριεύσαντες, οὐ διέλιπον τιμῶντες τὴν θεὸν διαφερόντως *Carthaginenſes*
C *parte inſulæ in ditionem redacta, eximio Deam cultu proſequi non deſtiterunt*. Nempe Venus eſt Phœnicum *Aſtarte*, cujus cultum ab illis Græci edidicerant. Notum enim eſt ex Pauſania nullum in Græcia fuiſſe Veneris templum antiquius templo Cytheræ Veneris, quod in Cytheris Phœnices condiderant. Proinde etiam ædes Erycinæ Veneris videtur eoſdem habuiſſe conditores, quicquid Græci de Ænea & Trojanis garriant, aut vero de Dædalo, quem ferunt ſaxum Erycis antea confragoſum complanaſſe, muro per præcipitia ducto, ut latior eſſet area. Vide Diodor. lib. 4 & Pompon. Sabinum in lib. 5. Æn.

Sed & in Erycis vertice fuit urbs ejuſdem cum monte nominis, de qua Polybius ubi ſupra: Ἡ δὲ πόλις ὑπ' αὐτὴν τὴν κορυφὴν τέτακται πάνυ μακρὰν ἔχουσα καὶ προσάντη
D πανταχόθεν τὴν ἀνάβασιν *urbs ſub ipſo vertice ſita eſt, valde longum & arduum aſcenſum habens.* Hanc condidiſſe fertur Eryx Veneris & Butæ, aut ut alii Neptuni filius, quem Hercules certamine victum principatu & vita exuit. Sed hæc merè fabuloſa ſunt. Agetur in ſequentibus de alia Eryce urbe prope Palicos, quæ & ipſa in monte fuit. Unde confirmatur id quod diximus, Erycen à ſitu dici.

Egeſta vel *Ægeſta*, Romanis ſcriptoribus *Segeſta prapoſita eſt S litera* (inquit Feſtus) *ne obſcœno nomine appellaretur*, à ſummo Poëta Aceſta dicitur, tanquam ab Aceſte conditore, quem alii Ægeſtum vocant. Locus eſt lib. 5. Æn.

Urbem appellabunt permiſſo nomine Aceſtam.

Ubi Servius: *Ab Aceſte ſcilicet. Dicta autem Aceſta, deinde Segeſta.* Ita etiam Silius:

E —— *Trojanaque venit Aceſta.*

Piget hic referre fabulas de Aceſte, quem edidiſſe dicitur Sylvia Egeſta Hippotæ Trojani filia, Troja metu belluæ relicta delata in Siciliam, ibique ab amne Cri-

Crimoſo in canem mutato compreſſa. Ab hoc Aceſte ſcilicet Aceſta urbs, & Aceſtani populi. Et qui prope Aceſtam confluunt amnes Trojanis nominibus Scamander vel Xanthus & Simois dicti. Hinc Poeta lib. 5. Æn. A

Hectoreos amnes Xanthum & Simoenta videbo.

Et Strabo lib. 13. *Quidam ajunt ad Ægeſtam Siciliæ trajeciſſe Æneam, cum Elymo Trojano, & occupaſſe Erycem Lilybaumque*, καὶ ποταμοὺς περὶ Αἴγεσταν προσαγορεῦσαι Σκάμανδρον καὶ Σιμόεντα *amnesque apud Ægeſtam denominaſſe Scamandrum & Simoenta*. Et Diodori lib. 20. Agathocles Ægeſtæis infenſus *pauperrimum quemque ab urbe eductum* περὶ τὸν Σκάμανδρον ποταμὸν ἀπέσφαξε *ad Scamandrũ amnem mactavit.* Sed cum Scamandri & Simoentis ad Egeſtam nec Scylax, nec Thucydides, nec vetuſtiorum ullus meminerit, recentiora eſſe puto hæc nomina, & à Græcis tandem indita ut receptis de Aceſte, & Ænea fabulis fidem facerent. Nec Aceſta ab Aceſte, ſed à Punico הקשטר *hakkeſta* videtur ſumpſiſſe nomen, id eſt turris ſeu munitio. Syra flexione pro קשטא *keſta* ſcribitur קושטא *kuſta*; unde in Chaldæo Paraphraſte Pſal. 61, 4. קושטא רעשונא *turris roboris*, Hebraicè מגדל עז. B

Calidas aquas circa Egeſtam multi deſcribunt. Strabo lib. 6. *Calidarum aquarum eruptiones multis locis habet inſula; quarum Selinuntia & Himerenſes ſalſæ ſunt,* τὰ δ᾽ Αἰγεσταῖα πότιμα *Ægeſtanæ autem potabiles.* Diodorus lib. 4. ubi de aquis quas Herculi Siciliam peragranti nymphæ aperuerunt; τούτων δ᾽ ὄντων διττῶν, τὰ μὲν Ἱμεραῖα, τὰ δ᾽ Ἐγεσταῖα προσαγορεύεται, τὴν ὀνομασίαν ἔχοντα ταύτην ἀπὸ τῶν τόπων *Bina cum ſint, altera Himerenſes, altera Segeſtanæ, has appellationes à locis habent* Plinius lib. 31. cap. 6. *Nec vero omnes quæ ſint calidæ, medicatas eſſe credendum, ſicut in Egeſta Siciliæ.* Sed has aquas è veteribus unus Solinus nominavit: *Apud Segeſtanos*, inquit, *Helbeſus in medio flumine ſubita exæſtuatione fervet.* *Helbeſus*, inquam, non *Herbeſſus*, ut contra librorum fidem repoſuiſſe Delrium notat vir magnus in Solinum. *Helbeſſus* Pœnis erat חל פשור (*Hal-paſur*) lavacrum tepidum. Utraque vox ex Syris nota, quibus חלל eſt lavare. Sic in Chaldæa paraphraſi Ruth 3, 3. ותחלילי במיא *& lavabis te in aquis.* & paſſim. Et פשור *paſur* vel *paſor* tepidum ſonat Eccleſ: 2, 8. & Apoc. 3, 16. Sic Arabibus פתר per ת eſt tepeſcere, ש & ת de more permutatis. C D

In Segeſtano ſinu Cluverius ex Ptolemæo fluvium habet Græci nominis *Bathyn*, ſed ſuſpicatur legendum *Jatin*, quomodo hodieque vocant à monte & oppido *Jati* unde oritur. *Jati* Silio eſt *Celſus Jetas*, Philiſto & Stephano Ἰεταί. Cives *Jetenſes* Plinio, *Jetini* Tullio & Diodoro, qui ſic habet lib 23. Ἰετῖνοι ἐκβαλόντες τὴν τῶν Φοινίκων φρουρὰν τὴν πόλιν Ῥωμαίοις ἔδωκαν *Jetini ejecto Pœnorum præſidio Romanis urbem tradiderunt.* Sic in Judææ montanis fuit יוטה *Juta*, vulgato interpreti *Jota* & *Jeta*, Joſ. 15. 54 & 21, 16. An à נטה id eſt inclinando, quod ſit in montis partẽ declivi.

Inde Panormum pergentibus offert ſe Ὕκκαρα βαρβαρικὸν χωρίον *Hyccara barbaricum oppidum.* Ita Plutarch. in Nicia. Et Thucydides l. 6. πόλισμα Σικανικὸν μὲν, Ἐγεσταίοις δὲ πολέμιον *Sicanicum quidem oppidum, ſed Egeſtaïs infenſum.* Itaque E

non

A non placet quod apud Athen.lib.7. Timæus nominis originem ex Græcâ linguâ arceſſens *Hyccara* dici vult παρὰ τὸ τοὺς πρώτους τῶν ἀνθρώπων ἐλθόντας ἐπὶ τὸν τόπον ἰχθῦς εὑρεῖν τοὺς καλουμένους ὕκκας *eò quod qui primi mortalium in eum locum venerunt, piſces repererint Hyccas nomine.* Hycca pro Erythrino piſce Cyrenæorum eſt vox, alibi raro in uſu, præterquam apud Poëtas. Et ut ab Hycca fiat Hyccara non patitur analogia. Denique barbari oppidi vocabulum è Græco ſermone repetitur minus commode. Proinde puto conſultius ex Punica linguâ petere, quâ חיק־כורא *Hek-caura* eſt ſinus piſcis, id eſt piſcoſus. Qualem eſſe ſinum Hyccaræ ex his Fazelli didici Dec.1.lib.7. de Hyccaris. *Ruinæ prorſus jacentes adhuc extant*
B *loco Garbolangi vocitato, ubi turris ſuperſtructa hodie eſt, thynnorumque captura,* (id eſt cetaria) *Perſeverat autem priſci nominis id tantummodo veſtigium, quod locus ille murus Carinis (muro di Carini* vel *d'Iccarini) appellatur.* Hyccara natum eſt ex Punico חיק כורא *hec-caura*; quomodo ex אי־כורא *I-caura*, id eſt inſulâ piſcoſâ, Icari Græcum nomen. Quam veram eſſe Etymologiam docent hæc Athenæi lib. 1. cap. 24. ἐκαλεῖτο δὲ ἡ Ἴκαρος πρότερον Ἰχθυόεσσα διὰ τὸ ἐν αὐτῇ τῶν ἰχθύων πλῆθος *olim autem Icarus Ichthyuſa vocabatur, propter piſcium in eâ copiam.* Vir doctiſſimus in Athenæum craſſo errore *Imacharenſes* mutat in Hyccarenſes, cum illi ſint mediterranei, hi littorei.

C Poſt littoris flexum in Ortum duæ apparent urbes magni nominis Panormus & Solûs, quas cum Motyâ Pœnis illis antiquiſſimis attribuit Thucydides lib. 6. Μοτύην καὶ Σολόεντα καὶ Πάνορμον &c. ἐνέμοντο *Motyen & Soluntem & Panormum incolebant.* Harum Panormus, ut Polybius author eſt lib. 1. ἦν βαρυτάτη πόλις τῆς τῶν Καρχηδονίων ἐπαρχίας *erat potiſſima urbs ditionis Carthaginenſium.* Et Diodorus lib.22. candem habere aſſerit λιμένα κάλλιστον τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν, ἀφ' οὗ καὶ τὴν πόλιν συμβέβηκε τετευχέναι ταύτης τῆς προσηγορίας *pulcherrimum totius Siciliæ portum, ex quo & appellationem iſtam urbs conſecuta eſt.* Quod ipſum mirari ſubit, unde Græcum habuerit nomen urbs quam nec Græci condidiſſe, nec niſi ſero admodum obtinuiſſe leguntur. Proinde veriſimile eſt aliud Panormi nomen in uſu fuiſſe apud Pœnos, puta לבתין *Leptin*, id eſt ὅρμον ſtationem.

D Sic Panormo vicinus amnis in Ptolemæo Græca voce Ἐλεύθερος *(Liber)* in Vibio Punicâ *Orethus* appellatur. Neque enim aſſentior Cluverio qui diverſa facit flumina. Quippe ut Græcè Ἐλεύθερος, ita Punice in ſtatu abſoluto חורא *ora*, & in emphatico חורתא *oretha* liberum ſonat. Itaque idem ſunt *Eleutherus* & *Orethus*; Quamvis Ptolemæus, cui Sicilia parum fuit cognita, Eleutherum à Panormo plus juſto removerit. Sed cum חורתא ſit fœmininum, ſupplendum eſt עין fons, aut אריה *rivus*, aut אמרה alveus, quæ Punice fœminina ſunt.

Altera in hoc tractu Pœnorum urbs Σολόεις vel Σόλους nomen accepiſſe traditur ἀπὸ Σολοῦντος κακοξένου, ὃν ἀνεῖλεν Ἡρακλῆς *à Solunte viro in hoſpites inhumano, quem interemit Hercules.* Hæc fabulatores apud Stephanum. At vera nominis origo pa-
E tet ex ſitu, quem Fazellus ita deſcribit Dec. 1. lib. 8. *Mons Gerbinus à Panormo paſſuum millia XII diſtans ſequitur, quem mare adlambit, & mons alius undique præciſus ei contiguus. Ad cujus verticem Soloentum urbs vetuſtiſſima, hodie*

 pror-

prorſus jacens cernitur &c. Erat autem ambitus paſſuum ſupra mille, & naturali ſitu communita, unicum habens aditum, & aſcenſu perdifficilem. Urbs in loco tam prærupto & confragoſo condita dicta eſt a Pœnis סלעים (*ſelaim*) *rupes*: unde Græcis Σολόεις *Solois*: Quæ mutatio prorſus eſt analogica. *Camets* expreſſum per O Syrorum more, ut in *Edom* & *Corbon*. Et *Sçeva* de more tranſiit in ſonum ſubſequentis, ut in *Sodomâ* & *Phogor* & *Solomone*. Terminatio mutata ut in *Niſibis* ex נציבין *Neſibin*, *Sepphoris* ex צפורין *Sipporin* & ſimilibus. A

Quantum à Panormo Solûs tantum à Solunte diſtat *Himera* Græca urbs, ſita ad occaſum Himeræ fluvii, quem veteres per ſummum errorem putaverunt eundem eſſe & ex eodem fonte oriri cum altero Himerâ qui in meridiem fluit B
inter Gelam & Agrigentum. Vide Antigonum in mirandis, & Melam, & Solinum, & Vibium, & Vitruvium. Quin licet utriusque fontes ex Nebrode monte ebulliant, diſtant tamen ab invicem fere quadraginta millibus.

Himerenſes ſoli Græcorum ætate Thucydidis ad mare Tyrrhenum habitabant. Urbem à Zanclæis conditam ad occaſum Himeræ amnis, cum floruiſſet per annos CXL, Pœni duce Annibale ſolo æquarunt, annis ante Chriſtum minimum quadringentis. Sed in alterâ parte fluminis, iidem biennio poſt, ut habet Diodorus lib. 13. καταλέξαντες δὲ τῶν πολιτῶν τινας, καὶ τῶν ἄλλων Λιβύων τοὺς βουλομένους, ἔκτισαν πρὸς αὐτοῖς τοῖς θερμοῖς ὕδασι πόλιν, ὀνομάσαντες Θερμά *volonum ex civibus aliisque Afris delectu habito, novam ad ipſas calidas aquas urbem condiderunt,* C
quam Thermas appellarunt. Θέρμα id eſt חמים *Hammim* vel *Hemim*. Ita enim ſonabat Thermarum Punicum nomen. Unde eſt quod Hieronymus vocem חימים Gen. 36, 24. (quam vocalibus nondum adſcriptis videtur legiſſe *hemim*) nonnullos aquas calidas interpretari ſcribit *juxta Punicæ linguæ viciniam, quæ Hebrææ contermina eſt.*

Has porro aquas fabuloſo heroum ævo jam innotuiſſe Græcis patet ex Diodoro, qui libro 4. narrat Herculem, cum Siciliæ littora peragraret, & è Peloro iret ad Erycem, τὰς νύμφας ἀνεῖναι θερμὰ λουτρὰ πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν τῆς κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν γενομένης αὐτῷ κακοπαθείας. Τούτων δὲ ὄντων διττῶν, τὰ μὲν Ἱμεραῖα, τὰ δὲ Ἐγεσταῖα προσαγορεύεται, τὴν ὀνομασίαν ἔχοντα ταύτην ἀπὸ τῶν τόπων. *Nymphas calida* D
illa balnea excitaſſe, quibus contractam ex itinere laſſitudinem allevaret. Quæ bina cum ſint, illa Himerenſia, hæc Egeſtana dici, nomine facto à locis. Inde Pindarus Olymp. 12. Ergoteli Himerenſi.

> Θερμὰ νυμφᾶν λουτρὰ βαστάζεις, ὁμιλέων παρ' οἰκείαις ἀρούραις.
>
> *Calida nympharum balnea extollis, verſans apud domeſtica arva.*

Ubi Scholiaſtes: Τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ θερμὰ λουτρὰ τῆς Ἱμέρας πόλεως λέγεται Ἀθηνᾶν ἀναδοῦναι εἰς ἀνάπαυσιν Ἡρακλεῖ ἡνίκα ἐκεῖ ἔφανη: τινὲς δὲ νύμφας, ὡς καὶ Πίνδαρος. *Calida Himeræ urbis in Sicilia balnea Minervam ajunt aperuiſſe Herculi in laborum recreationem, cum illuc perveniſſet. Alii autem nymphas, ut & Pindarus.* Ab his aquis Himeræ nomen. Res manifeſta: cum Syris חמר *hamar* ſit incaleſcere. Sic in E
Chald paraphraſte Job. 30, 27. מעי חמרו (*meai hamaru*) *viſcera mea incaluerunt*, vel ut alii *efferbuerunt*. In Hebræo eſt רתחו quod de aquis ferventibus uſur-

A uſurpatur Job. 41, 22. & Ezech. 24,5. Alterius Himeræ nomen Pœni aliter ſcribebant, ut ſuo loco dicetur.

Poſt Thermas Himerenſes proximè occurrit *Paropus* ex lib. 1. Polybii. Cui Plinius Uſticam opponit. *A Solunte*, inquit, LXXV. *millia Oſteodes, contraq; Paropinos Uſtica.* Arabs à Panormo diſtare ſcribit XLM paſſ. & ab inſula Hericode totidem, & aquis eſſe irriguam, & portum habere commodum. Nomen hodieque retinet. Arabes per *koph* ſcribunt אשתקה. Sed Pœni olim ut putamus per *cheth* אשתחה, quæ vox depreſſionem & incurvationem ſonat: quia inſulæ maxima pars plana & depreſſa eſt. Horatius Od. 17.

B *Utcumq; dulci Tindari fiſtulâ*
Valles & Uſticæ cubantis
Levia perſonuere ſaxa.

Nota *valles* & *cubantis*, id eſt depreſſæ. Acron: *Cubantis, depreſſæ, ut Megarosq; ſinus, Tapſumque jacentem.* Ad quem Virgilii locum Servius: *Tapſus inſula non longe à Syracuſis plana & pæne fluctibus par.* Itaque *Uſtica* Pœnis idem quod Romanis *Planaria*; Cujus nominis inſula habetur inter Iluam & Corſicam (*Pianoſa* hodie) à ſpecie dicta inquit Plinius & æqualis freto. אשתחה *Uſtica* fit ex conjugat. *Ethpael* verbi שחה quod deprimere eſt. Sic Habac. 3,6. שחו גבעות עולם *depreſſi ſunt colles ſæculi.* Unde & Hebræis השתחויה adoratio quæ fit in-

C clinato corpore.

Jam ſequitur Κεφαλοιδὶς *Cephalœdis* vel Κεφαλοίδιον *Cephalœdium* oppidum de quô Diodorus lib. 13, 20. & 23. Strabo, Plinius, Ptolemæus; unde *Cephalœdia ora* Silio, & Cephalœditani Ciceroni in Verrinis, & Priſciano. In Arabe Geographo corruptè ſcribitur גלפודי *Gelaphudi* pro גפלודי *Gephaludi.* Hodie vocant *Ceſalu* & *Cephalud.* Nomen utut Græcum videatur, tamen eſt mere Punicum. Pœnis enim כיפא לוד *Cepha-lud* eſt rupes flexa. *Cephalœdis* porro ſita eſt in vertice rupis, pæne in ipſo flexu promontorii quod multum in mare prominet. Conſtat id tam ex tabulis quam ex deſcriptione Fazelli, dum in eo eſt ut probet Græcum eſſe vocabulum. *Cephalœdos, inquit, urbs vetuſta, nomen à* κεφαλὴ, *quod* Dec. 1. lib. 8.

D *caput eſt Latinis, nacta eſt, vel ob id quod ad verticem prærupta rupis, promontorii* cap. 1.
ſpeciem habentis condita fuit, ubi adhuc arx eſt natura munitiſſima, & urbs ipſa jacens ambitu ferme mille paſſuum. Cephalud compoſita vox ex duabus, quarum utraque notiſſima eſt. Prior ex Evangelio, in quô *Cephas* ſeu Petrus Simonis Apoſtoli cognomentum eſt: Poſterior ex iis quæ diximus de nomine *Lud*, unde Lydi & Æthiopes. Pro Cephalude Κεφαλοιδὶς Doricum eſt, ut Ἀρίθοιδα in Theocrito.

Inde ſequitur Ἄλαισος *Alaſus* vel *Haleſus* amnis, ubi *Alaſa, Aleſa*, vel *Haleſa* urbs. Ita enim variè legitur. Deſcribitur à Diodoro lib. 14. in colle octo ſtadiis à mari diſſito. Tamen ad mare portum habuit, de quô Cicero Verrinâ tertiâ. Con-

E dita eſt annis circiter quadringentis ante Chriſtum, vel ut nonnullis viſum ab Archonide Herbitenſium præfecto, vel ut alii à Pœnis. Diodorus lib. 14. Τινὲς δὲ φασιν ὑπὸ Καρχηδονίων ἐκτίσθαι τὴν Ἄλεσαν, καθ' ὃν καιρὸν Ἀμίλκας τὴν πρὸς τὸν Διονύσιον εἰρήνην ἐποιήσατο. *Alii autem Aleſam conditam fuiſſe dicunt à Carthaginen-*

nenſibus, quo tempore Amilcar cum Dionyſio pacem ſancivit. Cui ſententiæ Alæſini libentius acceſſerunt, quia cum Herbita cum Alæſa magnitudine & opibus haudquaquam eſſet conferenda, pudebat illos tam ſordidæ originis. Itaque οἱ Ἀλαισῖνοι τὴν τῆς Ἑρβιταίων συγγένειαν ἀπηρνήσαντο, αἰσχρὸν ἡγησάμενοι καθάπερ ἥττονος πόλεως ἑαυτοὺς νομίζεσθαι *Herbitenſium cognationem Aleſini abnegaverunt, quod turpe ſibi ducerent urbis inferioris colonos ſe profiteri.* Locum enim fuiſſe Aleſæ inter urbes Siciliæ clariſſimas Cicero non ſemel docet. Sic Epiſt. 32. lib. 13. *In Haleſinâ civitate tam lautâ quam nobili.* Et Verrinâ tertiâ: *Siciliæ civitates multæ ſunt, Judices, ornatæ atque honeſtæ, ex quibus imprimis numeranda eſt civitas Haleſina. Nullam enim reperietis aut officiis fideliorem aut copiis locupletiorem, aut authoritate graviorem.* An hinc עליסה *Aliſa*, vel quod idem eſt, עליזה *Aliza* id eſt *exultabunda* Punice nominata eſt, quo epitheto in ſcripturâ inſigniuntur urbes quæ divitiarum nomine gloriantur & inſoleſcunt? Sic Tyrus עליזה *aliza* dicitur Eſ. 23, 7. Et Ninive העיר העליזה (*hair haaliza*) *civitas exultabunda*, Sophon. 2. 15. Et Jeruſalem קריה עליזה (*Kirja aliza*) *urbs exultabunda*, Eſ. 22, 2. & 23, 7. ubi LXX. πόλις πλουσία *urbs opulenta*, metonymiâ cauſæ pro effectu. Huic conjecturæ eſſet locus, ſi Herbita ſemper tenuis, & Aleſa ſemper fuiſſet opulenta. At Herbitenſes à priſcâ opulentia nuper exciderant. Cicero Verrinâ tertiâ: *Videamus Herbitenſis civitas, honeſta & antea copioſa, quemadmodum ſpoliata ab iſto ac vexata ſit.* Et hos animos Aleſini non ita pridem ſumpſerant, quia divitiæ illis erant recentes. Diodorus ubi ſupra: ἐν δὲ τοῖς ὕστερον χρόνοις *poſtremis autem temporibus, poſtquam acceſſit urbi plurimum incrementi, cum propter maritimas negotiationes, tum propter immunitatem, à Romanis conceſſam, Herbitenſium cognationem Aleſini abnegarunt.*

Itaque veriſimile eſt עליזה (*Aliza*) *exultabundum* Punico vocabulo dictum eſſe fontem Aleſini agri de quo Solinus: *In Haleſinâ regione fons, alias quietus & tranquillus cum ſiletur: ſi inſonent tibiæ, EXULTABUNDUS ad cantus elevatur; Et quaſi miretur dulcedinem vocis ultra margines intumeſcit.* Et Priſcianus in verſione Dionyſii Periegetis:

Hic & Haleſinus fons eſt, mitiſſimus undis,
Tibia quem extollit, cantu ſaltare putatur
Aëſicius, & ripas lætans excurrere plenis.

Hic, inquam, fons Aleſini agri, ad cantum cum exultatione intumeſcere creditus, verene an ſecus noſtra nil refert, cum à Pœnis appellatus eſſet עין עליזה (*ain-Aliſa*) *fons exultabundus*; Inde regioni poſtmodum & urbi & amni vicinis inditum nomen.

Circa eundem amnem fuit oppidum binomium. Ad prius nomen pertinent Philiſti Μυτίστρατα, Polybii Μυτίστρατον, Zonaræ Μυτίστρατον, & Plinii *Mutiſtratum.* Ad poſterius Silii *Amaſtra*, Apollodori Ἀμήστρατος, & Ciceronis *Ameſtratum.* Stephanus ridicule deſcripſit περὶ Καρχηδόνα *circa Carthaginem*, idq; tanquam ex Polybio, cum Polybius & alii omnes Siciliæ adſcribant. Itaque non fuit circa Carthaginem, ſed Carthaginenſium in Siciliâ oppidum munitiſſimum, quod Romani per ſeptem menſes fruſtra obſeſſum, nec ſine magnis cladibus,

tertiâ

A tertia tandem obſidione ceperunt & ſolo æquarunt, civibus quotquot ſupererant ſub corona venditis. Diodorus lib. 23. Nomen non intelligo ſatis. Niſi quod à templo Aſtartes Punicæ deæ dictum fuiſſe ſuſpicor מת־עשתרא *mat-Aſtarta*, & עם־עשתרתא *Am-Aſtarta*, id eſt *urbem* vel *populum Aſtartes*. Nempe מתא eſt urbs Talmudicis, ut in vulgari proverbio למתא דירקא ירקא שקול *in urbem oleris olus importa*. Itaque *Mataſtarta*, unde Græcis Μυτίςρατα vel Μυτίςρατον, eſt urbs Aſtartes. Et עם־אשתרתא *Am-Aſtarta* vel *Ameſtratus* eſt populus Aſtartes. Tale עם־כמוש *(am Chemos) populе Chamos* pro Moabitis à quibus Chamos colebatur Num. 21, 29. & Jerem. 48, 46. Et עם אלהים *populus Dei* vel
B עם יהוה *populus Domini* pro Judæis. Vide 2. Sam. 14, 13. Jud. 5, 11. &c.

Sequuntur *Calacta* ſeu pulchrum littus, & poſt Calactam Ἀλόντιον *Alontium*, vel Ἀλούντιον *Aluntium*. Prius in Ptolemæo legitur, poſterius in Phalaride, Cicerone, Dionyſio, Diodoro, Plinio. *Alontium ex* עלות *aloth*, *Aluntium* ex עלות *aluth* factum. *Aloth* & *Aluth* idē ſunt, niſi quod prius Ebræum, alterum eſt Phœnicium, Tale in Plauto *alonuth* deæ & *bynuth* filiæ. Adde *beruth* puteos, unde Βηρυτὸς apud Stephanum. עלות *Aluth* id eſt *celſa*, ſupp. במקומות *loca*. Itaque *Aluntio* nomen à ſitu. Erat enim in loco edito. Cicero Verrina quarta: *Quum Aluntium* (al. Haluntium) *veniſſet prætor laborioſus & diligens, ipſe in oppidum accedere noluit, quod erat difficili aſcenſu*. Fazellus Dec. 1. lib. 9. c. 4. *In colle edi-*
C *to & mari prominenti nonnihil infra S. Philadelphi oppidum, Aluntium vetuſta jacet urbs.* Rectè vetuſtam appellat, cum Trojanis temporibus putetur jam ſtetiſſe. Dionyſius Halycarnaſſ. lib. 1. ubi de Æneæ profectione in Italiam: Πάτρων δὲ πεισθεὶς ὑπ' Αἰνείου κοινωνεῖν τῆς ἀποικίας, καὶ σὺν αὐτῷ τινες τῶν φίλων, ὑπέμειναν ἐν τῷ στόλῳ, οὓς ἔνιοί φασιν ἐν Ἀλουντίῳ κατοικῆσαι τῆς Σικελίας *Patron vero ab Ænea perſuaſus, ut una iret in coloniam, & quidam ex ejus amicis manſerunt in claſſe. Hos Aluntii Siciliæ habitaſſe nonnulli dicunt.*

Proximum eſt oppidum *Agathyrnum* vel *Agathyrna*, quod circa eadem tempora condidiſſe fertur *Agathyrnus* Æoli filius Regis ventorum. Æolo ſcilicet ſex filii erant, quorum Ἀγάθυρνος βασιλεύσας τῆς νῦν ὀνομαζομένης Ἀγαθυρνίτιδος
D χώρας ἔκτισε πόλιν τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν Ἀγάθυρνον *Agathyrnus regioni quæ nunc Agathyrnis appellatur cum imperaret, oppidum ſui nominis Agathyrnum condidit.* Ita Diodorus lib. 4. Græcis enim ſemper ſuppetit fabularum penu inexhauſtum, unde urbium quamlibet vetuſtarum conditores depromant. At mihi Agathyrni nomen deflexum eſſe videtur ex Punico הקתרין *Hakketharin* vel *Hakkathorin*, quaſi rupes dixeris. In Ptolemæo legitur ἀγαθύριον, *Agathurium*, id eſt הקתורי *Hakkathori* quod *petroſum* ſonat. Nempe Agathyrnum probant Fazellus & Cluverius eſſe oppidum S. Marci, de quo ille Dec. 1. lib. 8. cap. 4. *In ſublimi colle agro & mari ad paſſuum tria millia prominenti S. Marci incubat oppidum.* Et mox: *Ad ejus arcem in rupe ſitam* &c. קתרי pro petris extat Prov. 30, 26. in Chald. para-
E phraſi.

Inde vetuſtum nihil occurrit usque ad mediterraneum oppidum *Abacanum* vel *Abacana*, cujus meminere Diodorus l. 14, 18. & 22. Ptolemæus, Stephanus,

 Suidas

Suidas,&c. Hujus rudera ex Fazello & Bonfilio deſcribit Cluverius prope Tri- A
pium oppidum *in edito & undiquaque prærupto monte*. Unde & אבכין *Abacyn* dictum putamus Pœnorum lingua, quibus אבך *abac* eſt extollere. Extat Eſ. 9,17. in conjugatione Hithpael ויתאבכו גאות עשן *& extollent ſe elatione fumi*, id eſt ſicut attollitur fumus. Aben-Ezra reddit יתרוממו *attollent ſe*. Kimchius יתנאו *efferent ſe*; quod confirmat nomen גאות ſequens. Ab *Abacano* gentile eſt *Abacaninus*. Inde in Heſychio corrupta vox Ἀβακοάγκινοι pro Siciliæ vel Siculorum parte. Ἀβακοάγκινοι, inquit, Σικελῶν μοῖρά τις οὕτω καλουμένη *Abacoancini, Siculorum pars quædam ita dicta*.

Jam littora proſequentibus, offert ſe Zanclæorum oppidum *Mylæ* (hodie B
Milazzo) de quo præter Geographos Scylacem, Marcianum, Strabonem, Plinium, Ptolemæum, Stephanum, meminere etiam Hecatæus, Thucydides, Theophraſtus, Diodorus, Silius, Paterculus, Suetonius, Appianus, Dio, & alii. Conditum id fuit in peninſula cognomine in qua ſolis boves paſcebantur. Apollonii Scholiaſtes lib. 4. *Timæus ait* Θρινακίαν *Thrinaciam dictam fuiſſe Siciliam, quod tria habeat promontoria, &c.* Μύλας δὲ χεῤῥόνησον Σικελίας, ἐν ᾗ αἱ τοῦ ἡλίου βόες ἐνέμοντο *Mylas autem eſſe peninſulam Siciliæ in qua Solis boves paſcebantur*. Plinius lib. 2. cap 98. *Circa Meſſanam & Mylas fimo ſimilia exſpuuntur in littus purgamenta, unde fabula Solis boves ibi ſtabulari*. Alii boum Solis paſcua paulo ulterius ponunt circa Dianæ fanum. Appianus Civil. bell. lib. 5. ὁ Καῖσαρ κατεῖχε Μυλὰς C
καὶ Ἀρτεμίσιον, πολίχνιον βραχυτάτης, ἐν ᾧ φασὶ τὰς Ἡλίου βοῦς γενέσθαι, καὶ τὸν ὕπνον Ὀδυσσεῖ *Cæſar Mylas occupavit & fanum Dianæ, oppidum per exiguum, apud quod Solis boves fuiſſe, ſomnumque Ulyſſis tradunt*. Alii ad Melam amnem. Ovidius lib. 4. Faſtorum:

Sacrarumque Melam paſcua læta boum

Sed res fere eodem redit. *Mylæ* enim, *Dianæ fanum*, & *Melas* amnis loca ſunt valde vicina. De cætero Plinio non aſſentior, qui vult maris ejectamenta fimo ſimilia dediſſe fabulæ occaſionem, quamvis etiam in Senecâ Nat. quæſt. lib. 3. cap. 26. aliquid tale habeatur. Quia multo veriſimilius eſt hæc confinxiſſe veteres propter raram in illis locis paſcuorum felicitatem. Theophraſtus hiſt. plant. D
lib. 8. cap. 3. Λέγεται δὲ καὶ ἐν Σικελίᾳ τῆς Μεσσηνίας (malim ἐν Μεσσηνίᾳ τῆς Σικελίας) ἐν ταῖς καλουμέναις Μύλαις ταχεῖάν τινα γίνεσθαι τὴν τελείωσιν τῶν ὀψίων. ἀγαθὴν δὲ διαφερόντως εἶναι τὴν χώραν, ὥστε τριάκοντα χόας ποιεῖν. ἔχειν δὲ καὶ νομὰς θαυμαστὰς ὅλην *Fertur etiam in Meſſanenſi Siciliæ agro circa Mylas quæ vocantur, ſerotinos fructus celerrime matureſcere, regionemque eſſe maxime fertilem, ita ut triginta choas* (pro ſingulis) *reddat, paſcua item omnem habuere miranda*. Utut ſit, Arabicè מאל (*mal*) *armentum* in plurali habet אמואל *amual per* V, quia radicales ſunt MVL. Inde Punicè מולא *Mula* vel *Mylæ* dici potuere loca armentorum, id eſt loca bobum armentis paſcendis deſtinata. Notandum inſuper חרס (*Cheres*) *Solem* & חורש (chores) *aratorem*, vel חריש (*charis*) *arationem*, voces Ebræis vici- E
ni ſoni, potuiſſe Pœnis eſſe æquivocas, ita ut eodem vocabulo diceretur *bos Solis*, & *bos arator* vel *bos arationis*, atque inde ſit factum, ut lex quæ vetabat mactare bovem aratorem transferretur ad boves Solis. De hac lege vide Ælian. Var. hiſt. l. 5.
cap.

A cap.14. Et Athenæum lib.9. ex Philochoro; Et Varronem de re ruſtica lib. 2. c.5.

Vicino littori oppoſitæ Æoliæ ſeptem, in quibus regnabat Æolus Rex ventorum ante Trojana tempora: Harum maximam, hodie *Lipari*, olim *Liparam* vocabant, & *Meligunin* vel *Melogonin*. Strab. lib. 6. Μεγίστη δ' ἡ Λιπάρα &c. ἐκαλεῖτο δὲ πρότερον Μελιγουνίς. Plinius: *Lipara &c. antea Melogonis vocitata.* Stephanus: Λιπάρα, νῆσος μεγίστη τῶν ἑπτὰ τῶν Αἰόλου, ἡ Μελιγουνὶς ἐκαλεῖτο. Heſychius: Μελιγουνὶς οὕτως ἡ Λιπάρα ἐκαλεῖτο νῆσος. Pomponius Sabinus in lib. 1. Æn. *Lipara ante dicebatur Longonis* (lege *Melogonis*) De eadem Euſtathius in Dionyſium: ὠνομάσθη δέ ποτε αὕτη καὶ Μελιγουνίς. Et his omnibus longe antiquior Callimachus

B hymno in Dianam,

—— τοὺς μὲν ἔτετμε
Νήσῳ ἐνὶ Λιπάρῃ (Λιπάρη νέον, ἀλλά τοτ' ἔσκεν
Οὔνομά οἱ Μελιγουνίς)
—— *repperit illos*
In Lipare (Lipare nunc dicitur inſula, nomen
Tum Meligunis erat.

Λιπάρα, vel mutato accentu λιπαρὰ pinguem ſonat. Tamen à pinguedine dici non potuiſſe *Liparen* res ipſa clamat. Quia hæc inſula ſolum habet ſterile & infœcundum. Hinc Cicero tertia in Verrem: *Emit agri Liparenſis miſeri atque*

C *jejuni decimas.* Et paulo poſt de civitate Liparenſi: *Hac tam parva civitas &c. in inſula inculta tenuique poſita.* Proinde Liparum Regem comminiſci neceſſe fuit, à quo deduceretur Liparæ nomen, cum aliud nihil ſuccurreret. Hunc Æolo Plinius ſucceſſiſſe vult. *Lipara*, inquit, *dicta à Liparo Rege qui ſucceſſit Æolo.* At Diodoro teſte poſt Æolum unus è ſex illius filiis Ἀστύοχος τῆς Λιπάρας ἔσχε τὴν ἡγεμονίαν *Aſtrochus Liparæ principatum conſecutus eſt*, atque eundem poſt ſe transmiſit ad poſterorum longam ſeriem. Itaque ex aliorum ſententia Liparus Auſonis fuit filius, & regnavit ante Æolum. Ita ſtatuunt Solinus, Stephanus, Iſidorus, Euſtathius, alii. Et de Liparo longam hiſtoriam refert Diodorus lib. 5. quam ſic in pauca contrahit Pomponius Sabinus ubi ſupra: *Lipara dicta eſt à Li-*

D *paro Auſonis filio, qui ejectus Italia à fratribus huc appulit. Ejus jam ſenis filiam Æolus Hippotæ filius duxit, & in imperio ſucceſſit.* Sed ſi Auſonis Regis barbari filius fuit *Liparus*, unde habuerit Græcum Lipari nomen? Aliud comminiſcitur Callimachi Scholiaſtes, quod non capio ſatis: Λέγεται δ' ὅτι σίδηρα διάφορα θέντες ἐν αὐτῇ ναῦται, ἕωθεν εὑρήκασιν αὐτὰ ἐκ τῆς ἀναδόσεως τοῦ πυρὸς πεπαρθέντα· καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθη ἡ νῆσος Λιπάρα, διὰ τὸ αὐτὰ διάφορα ὄντα, ἐν γενέσθαι. *Ajunt, cum ferreas maſſas plurimas in ea nautæ poſuiſſent, illas mane reperiſſe excoctas ex ignis eruptione. Quocirca inſula Lipara dicta eſt, quia hæ maſſæ cum diverſæ eſſent in unam coaluerunt.* Hæc ille in Dianæ hymnum, quibus nihil abſurdius fingi potuit, cum

E Græce lipara nihil minus ſonet quam quod è diverſis maſſis in unum coaluit. Cæcus igitur eſt quisquis non videt hæc meliorum inopia finxiſſe Græcos. Proinde iis relictis, aſſero *Liparam* vel *Liparas* (Stephanus enim author eſt etiam dici πληθυντικῶς, & in Strabone legitur ἐν Λιπάραις, & in Julio Obſequente *ad inſulam*

lam Liparas; Et Flori lib.2 c.2. *apud Liparas*) *Liparas*, inquam, aſſero nomen eſſe deflexum ex Phœnicio *Nibaras* vel *Nibras* mutatis homogeneis. נבראס *nibras* Arabicè eſt lucerna, lampas, tæda, fax. Syris idem נברשא *nebreſa*; unde emphaticum נברשתא *nebraſtha* Dan.5,5. vel *nibraſtha* Soph.1,12. Rabbini dicunt נברשת *nibreſeth*. Inde Liparis nomen Punicum, quia facis inſtar noctu lucebant. Ariſtoteles in mirandis: Καὶ τὸ ἐν τῇ Λιπάρᾳ δὲ πῦρ φανερὸν καὶ φλογῶδες, οὐ μὲν ἡμέρας ἀλλὰ νυκτὸς μόνον καίεσθαι λέγεται *Et in Lipara quidem conſpicuum ignem ajunt atque lucentem, non interdiu ſed noctu tantum ardere*. Theocrit. Idyll.2.

—— Ἔρως δ᾽ ἄρα καὶ Λιπαραίω
Πολλάκις Ἁφαίστοιο σέλας φλογερώτερον αἴθει.

—— *Sed quos amor excitat ignes*
Vulcani flammis Liparenſibus acrius ardent.

Ad quem locum ita alludit Euſtathius in Odyſſ.κ. Λιπάρα, ἐξ ἧς καὶ σέλας λέγεται παρὰ Θεοκρίτῳ Λιπαραῖον, διὰ τὰ ἐκεῖ ἀναφυσώμενα πυρά *Lipara, ex qua & fulgor Liparenſis à Theocrito dicitur, propter ignes ibi erumpentes*. Silius lib.14.

Nam Lipare vaſtis ſubter depaſta caminis
Sulfureum vomit exeſo de vertice fumum.

Strabo etiam ibi deſcribit πυρὸς ἀναπνοὰς *ignis expirationes*. Et Paulus Silentiarius carmine de aquis Pythiis:

Καὶ Λιπάρᾳ τῇ νήσῳ	*Et in Lipara inſula*
Ἀφεγγὲς ἐστὶν ἆσθμα	*Eſt halitus caliginoſus,*
Ὃ νυκτὶ πῦρ παμφαῖνον	*Qui noctu reſplendens*
Πέμπει λίθους θειώδεις.	*Emittit ſaxa ſulphurea.*

Ex *Nibras* vel *Nibaras* Græci fecere *Liparas*, ut mollirent vocem barbaram, & ad ſuæ linguæ typum effingerent. Neque in hac mutatione quicquam coactum, quia ut B & P, ita N & L ſunt ejuſdem organi, & ſæpe permutantur. Hinc Ebraicè λέσχη לשכה *liſcha* & נשכה *niſcha* dicitur: Et Ebræa נחץ *properare*, נצה *rixari*, נקב *nominare*, נגף *plaga* Arabes ſcribunt per L initiale loco N. Græci etiam N & L ſæpe confundunt, quod nemo neſcit. Et nobis *lympha* eſt νύμφη, *lutra* ἐνύδρις, *pulmo*, πνεύμων.

Sed ne exempla petantur longius, etiam alterum Liparæ nomen *Meligunin* vel *Melogonin* haud dubiè per N in ſecunda ſyllaba Pœni ſcripſere מנגנין *Menaggenin*. Inſula *Menaggenin* eſt inſula eorum qui pulſant inſtrumenta muſica, puta citharam, barbiton, nablium, cymbalum, tympanum &c. Jam hæc inſula cur ſic vocetur te doceant hæc Philoſophi in libro Mirabilium: Ἐν μιᾷ τῶν ἑπτὰ νήσων τῶν Αἰόλου καλουμένων ἣ καλεῖται Λιπάρα, τάφον εἶναι μυθολογοῦσι περὶ οὗ καὶ ἄλλα μὲν πολλὰ καὶ τερατώδη λέγουσι &c. Ἐξακούεσθαι γὰρ τυμπάνων καὶ κυμβάλων ἦχον, γέλωτά τε μετὰ θορύβου καὶ κροτάλων ἐναργῶς *In una ſeptem Æoli inſularum quam Liparam vocant, ſepulchrum tradunt eſſe circa quod multa fiunt prodigioſa &c. Sonitum quippe tympanorum cymbalorumque & riſum cum ſtrepitu crepitaculiſque maniſeſto audiri*. Fabulæ dedit occaſionem incluſus ignis ex imis terræ cavernis erumpens atque exæſtuans, non ſine mugitu & murmure. Paulus Silentiarius ubi ſupra.

Πέμπει

A Πέμπει λίθους θειώδεις,
Πολυψόφους, βροντώδεις.
Mittit lapides ſulphureos,
Qui tonitrus inſtar valde fremunt.

Atque eôdem pertinet quod in inſulâ Thermeſſâ, quæ & Theraſia & Hiera, prope Liparam audiri fabulantur Cyclopum ictus cum ferrum cudunt ſuper incudem. Virgilius lib. 8. Æn.

Inſula Sicanium juxta latus, Æoliamq;
Erigitur Liparen, fumantibus ardua ſaxis:
B *Quam ſubter ſpecus, & Cyclopum exeſa caminis*
Antra Ætnæa tonant, validiq; incudibus ictûs
Auditi referunt gemitum, ſtriduntque cavernis
Stricturæ Chalybum, & fornacibus ignis anhelat;
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

Et ap. Apollonii Scholiaſten c. 4. Callias: τηλικοῦτος βρόμος γίνεται, καθ' ὃν καιρὸν συμβαίνει ἐργάζεσθαι τὸν Ἥφαιστον, ὥστε ἐπὶ πεντακόσια στάδια ἀκούεσθαι τὸν ἦχον *tantus inde editur fragor, cum Vulcanus operi incumbit, ut ſonus audiatur usque ad quingenta ſtadia.* Ibid. lib. 4. Θεόφραστος ἐν ἱστορικοῖς ὑπομνήμασί φησι τὸν βρόμον τοῦ πυρὸς ἀπὸ τῶν τοῦ
C Αἰόλου νήσων ἀκούεσθαι ἕως χίλια στάδια. περὶ Ταυρομένιον οὖν ἀκούεσθαι βροντῇ παραπλήσιον ψόφον *Theophraſtus in hiſtoricis commentariis refert fragorem ignis qui ex Æoli inſulis editur, ad mille usque ſtadia audiri. Adeoque circa Tauromenium murmur intelligi tonitrui ſimile.* Ibid. ex Pytheâ: ἐν τῇ Λιπάρᾳ καὶ Στρογγύλῃ (τῶν Αἰόλου δὲ νῆσοι αὗται) δοκεῖ ὁ Ἥφαιστος διατρίβειν. διὸ καὶ πυρὸς βρόμον ἀκούεσθαι καὶ ἦχον σφοδρόν. *In Liparâ & Strongyle, quæ ſunt ex Æoli inſulis, degere putatur Vulcanus, ideoque etiam ignis fragor illic audiri & ſonitus vehemens.* Ubi nota Liparen ipſam cenſeri pro Vulcani inſulâ. Quæ Theocriti ſententia eſt Idyl. 2. ut & Callimachi hymno in Dianam, ubi deſcribit in Lipara Cyclopes ἐπ' ἄκμοσιν Ἡφαίστοιο *ſuper Vulcani incudibus* Neptuno cudentes ἱππείην ποτίστρην *equeſtre aquarium.* Itaque etiam Callias οὐ τὴν Ἱερὰν φησὶν ἀνακεῖσθαι Ἡφαίστῳ, ἀλλὰ τὴν Λιπάραν *non Hieram ſed Li-*
D *param Vulcano ſacram eſſe tradit.* Ita Apollonii Scholiaſtes lib. 3. Et in ſcholiis ad Callimachum in Liparâ deſcribuntur τὰ χαλκεῖα Ἡφαίστου *ferraria Vulcani officinæ.* Quò referenda hæc Claudiani de raptu lib. 2.

Turbatur Liparis, ſtupuit fornace relictâ
Mulciber.

Et de tertio conſulatu Honorii,

Feſtinat Steropes, nectit thoraca Pyracmon,
Ignifluiſq; gemit Lipare fumoſa cavernis.

Prope Pelorum fama eſt habitaſſe Sirenes. Servius in l. 5. Æn. *Sirenes ſecundum fabulam tres in parte virgines fuerunt, in parte volucres, Acheloi fluminis &*
E *Calliopes Muſæ filiæ. Harum una voce, altera tibiis, altera lyrâ canebat. Et primò juxta Pelorum, poſt in Capreis inſulâ habitarunt.* Unde eſt quod Sirenas recenſet Ovidius inter Proſerpinæ Siculæ Deæ comites Metam. lib. 5.

An quia cum legeret flores Proſerpina vernos, A
In comitum numero mixtæ Sirenes eratis?

Et apud Nonnum Dionyſiac. lib. 13. verſ. 313. Catanenſes

Γείτονα Σειρήνων πόλιν ᾤκεον.
Vicinam Sirenibus urbem habitabant.

Et Statii Sylv. lib. 2. in epicædio Glauciæ,

--- tergeminum Siculâ de virgine carmen,

id eſt trium Sirenum cantus. Et Juvenalis Sat. 9.

Quæ Siculos cantus effugit remige ſurdo.

Alii Sirenibus alias ſedes aſſignant: Quæ quæſtio noſtrâ nil refert. Tantum aſſerimus Sirenum nomen eſſe merè Punicum. Pœnis enim שיר *ſir* eſt canticum. Inde libro Solomonis titulus שיר השירים (*ſir haſſirim*) canticum canticorum. Itaque *Siren* שירן eſt canorum monſtrũ, quale à Poëtis fingitur. Grammaticos nihil moror, qui deducunt ἀπὸ τοῦ *σύρειν à trahendo*, unde non dicerentur Σειρῆνες vel Συρῆνες. B

CAPUT XXVIII.

Phœnicum veſtigia in Siciliæ parte Orientali à Peloro ad Pachynum.

PEleri nomen cum ſit Græcum & vetuſtiſſimum, quorſum dici putetur à Peloro gubernatore Annibalis illic ſepulto *Scylla* & *Charybdis* unde dicantur. Charybdis non uno in loco. *Zancle* urbs longe vetuſtiſſima, Phœnice זלגא *Zalga*, quia littus eſt incurvum. משליא quid proprie. Tauromenium in Tauro monte qui Pœnis טור *Tur*. Ad Onobalæ fl. oſtium fanum Veneris & gerrhæ, i. e. pudenda pro faſcino; ut in infantium collo, & curru triumphantium Arab. quid ענבלה *onbala*. *Aſines* id eſt הצין *frigidus*, nomen amnis frigidiſſimi. *Tiſſa* urbs, id eſt תרצה *Tirſa*. Callipolis cur *Bidus* dicta. *Ætna* אתונא *attuna* fornax vel אתרנא *etuna* caligo, quorſum. *Enceladus* Ætnæ ſuppoſitus, qui draconum & anguium ſpiris Jovem implicare conatus eſt, diabolus ſerpens עקלתון *acalathon* tortuoſus Eſ. 27, 1. Idem *Typhon* vel *Typhœus* (quo alludit nomen *Topheth*) & *Briareus*, id eſt *Beliar* vel *Belial*. *Ineſſa* vel *Anneſia* urbs in aſcenſu Ætnæ הנשאה *Hanniſſaa* id eſt *elata*. *Acis* fl. rapidiſſimus אחיש dictus à feſtinando *Amenanus* vel *Amena* אמנע fl. cujus curſus per intervalla cohibetur. *Cantana* à parvitate dicta urbs. *Adranus* fl. ubi fanũ *Adrani* Dei, cui mille canes ſacri fures diſcerpunt. Hujus *Palici* filii. Falluntur qui *Adranum* confundunt cum *Adriano* Adrani nomen eſt Syrum. *Hybla* tres. Hybla חבלא regio ſeu plaga. Ita explicat Antoninus. *Centuripa* קטרוב aratorum urbs. Hercules Βουζύγης *Cyamoſorus* ab alvei anguſtiâ *Symæthus* Siciliæ fl. maximus, ut inſula *Samathe* dictus à magnitudine *Mugil Symæthius*. Antiphanes, Pollux, Clemens Alexandrinus emendati. *Imachara* vel *Emichara* mater agricolarum. *Aſſorus* in colle ut חצור Joſ. 11, 13 *Enna* in Siciliæ umbilico ſacra Cereri עין נעם *Ennaam* propter fontes amœniſſimos Inde rapta Proſerpina Mablatum in fine vocum Terebinthus Manetis Præceptor cur Perſis *Budas*. *Inna* fons ad quem Silenus a Midâ captus. *Pergus* vel *Percus* ברכה lacus prope Ennam *Erycus* mons, urbs, fl הרכס. *Palicorum* ædes, & lacus *Delli* perjuris quam graves. Ibi oraculum & aſylus. *Palici*, id eſt פליחין *σωμοί*, non ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι Crates *Delli* dicti, quia perjurii indices, ut aquæ ſanctæ Num 5, 17. Et *Aſbimæa*, id eſt aquæ juramenti juxta Tyana Cappadociæ. Fons Palicorum etiam Menais Ibid. urbs Paliciæ quæ & Menæ & Menæinum, id eſt מחנין Joſephus emendatur. Explicatur locus 2 Sam 2, 8. *Terias* amnis ad Leontinorum agrum inſulæ fertiliſſimum, à negotiando cur dictus. *Pantagius* fl. qui Cereri quærenti filiam obſtrepuit unde dictus *Hybla Megaris*, unde mel Hyblæum ad Alabum fl. à dulcedine dictum Vibius & Plutarchus emendati. Dædali *Colymbethra*. Hybla Megaris etiam *Galeotis* à vatibus *Galeis* ſeu *Galeotis*, qui Punice גלין. *Hybleta* vates. *Thapſus* peninſula pro inſulâ habita & Sporadum unâ Ratio nominis, Syracuſarum conditor, partes quatuor, portus duo, fontes, flumen, ambitus, opulentia, Syracuſæ unde dicantur. Fullerus notatus. Palus *Syraco* à fœtore dicta, ut

(Right margin letters C, D, E stand beside the lines beginning "cle urbs longe", "guſtiâ Symæthus", and "dictum Vibius".)

A ut Etruriæ *Graviſca*. Inde morbi frequentes. Oraculum de Crotone & Syracuſis. *Anapus* ab uvis dictus. Ibi Cyclopes juxta Theocritum. *Herbeſſus* הר בצוע, id eſt mons exciſus. *Cacirum*, i. e. ככר *planities*. Quid ſit *Daſcon* in magno portu. Prodigioſa commenta de *Alpheo* & *Arethuſâ*. Origo fabulæ Arethuſa in Ortygiæ littore. Cur Europam rapuiſſe dicatur Juppiter *ταυρόμορφος*. *Arethuſa* etiam *Cypara* dicta, Utrumque nomen Syrum Arethuſa incredibili magnitudine. Stephanus emendatus. *Thymbris* mare in Theocrito *Ζυγγιβαρὶ* unde dictum. *Guata* cur vocetur regio mediterranea; Et *Cacyparis* fl. in magnum ſinum ſe effundens; Et *Orinus* Albus fons. *Aſſinarus*, Hebr. הצינור *Haſſinor*, fluvius alti & præcipitis alvei. *Νεῖλος* contractum ex נוא איתן Jerem. 49, 19. *Ichana* Pœnis קנעם *Iocneam* propter ſtructuræ amœnitatem.

PEloro promontorio nomen eſſe multi volunt à Peloro Pœno homine gu-
B bernatore Annibalis ibi interempto & condito. Servius in 3. Æn. *Pelorum promontorium Siciliæ eſt, dictum à gubernatore Annibalis illic ſepulto, qui fuerat occiſus per Regis ignorantiam, cum ſe ejus dolo propter anguſtias freti crederet eſſe deceptum, veniens de Petiliâ.* Melâ cap. 7. lib. 2. *Cauſa nominis Pelorus gubernator ab Annibale ibidem conditus: quem idem vir profugus ex Africâ, ac per ea loca Syriam petens, quia procul intuenti videbantur continua eſſe littora, & non pervium pelagus, proditum ſe arbitratus occiderat.* Iſidorus Orig. lib. 14. cap. 7. *Pelorum promontorium Siciliæ reſpiciens ad Aquilonem ſecundum Salluſtium dictum à gubernatore Hannibalis illic ſepulto.* Quin ſi Valerio credimus lib. 8. cap. 8. ibidem ſtatua erecta eſt in Pelori memoriam: *A Petiliâ*, inquit, *claſſe Africam repetens* Anni-
C bal, *freto appulſus, dum tam parvo ſpatio Italiam Siciliamq́ inter ſe diviſas non credit, velut inſidioſum curſus rectorem Pelorum interemit: Poſteaque diligentius inſpecta veritate tunc abſolvit, cum ejus innocentiæ nihil ultra ſepulchri honorem dari potuit. Igitur anguſti atque æſtuoſi maris alto è tumulo ſpeculatrix ſtatua tam memoria Pelori quam Punicæ temeritatis ultra citraque navigantium oculis expoſitum indicium eſt.* Proinde etiam Strabo lib. 1. Afros memorat erexiſſe τὸ τοῦ Πελώρου μνῆμα, καὶ τούτου διαφθαρέντος κατὰ τὴν ὁμοίαν αἰτίαν *Pelori tumulum eandem ob cauſam interfecti*; ob quam ſcilicet Salganeus, quem Perſæ interfecerant ad Euripum Chalcidicum, quod eos in has anguſtias perperam conjeciſſet. Hæc de Peloro veteres, quibus tamen haud quaquam aſſentior, quia Pelori nomen palam Græcum
D eſt, & in uſu fuit multo ante ætatem Annibalis. Quod vere obſervat Servius. Extat enim apud Scylacem, & Ariſtotelem . mirabilibus ſcriptores Annibale longe vetuſtiores. Et inde dictæ Peloriadis etiam Heſiodum meminiſſe videtur poſſe colligi, ex his Diodori lib. 14. Ἡσίοδος δὲ ὁ ποιητής φησι, ἀναπεπταμένου τοῦ πελάγους, Ὠρίωνα προσχῶσαι τὸ κατὰ Πελωριάδα κείμενον ἀκρωτήριον *Heſiodus Poëta ait, latius illic diffuſo mari, Orionem, promontorium illud quod apud Peloriadem ſitum eſt, aggerum molibus produxiſſe.* Præterea quis credat Annibalem, qui tamdiu hæſerat in Brutiis, ex Italiâ diſcedentem ignoraſſe freti Siculi anguſtias. Denique nec è Petiliâ in Africam, nec ex Africâ in Syriam per fretum Siculum iter eſt. Itaque totam illam de Peloro narrationem rejicimus inter fa-
E bulas. Niſi quis hæc putet jactaſſe Pœnos, non de magno Annibale, ſed de alio vetuſtiore. Utut ſit, fabulæ originem lectori jam aperiam. Pelorus articulo addito Græcè vulgò dicitur ὁ Πέλωρος *ho Peloros*. Quod Pœni ſic acceperunt quaſi diceretur חובל הראש *hobel-haros* vel etiam *hobel-horos*. Nam apud Syros camets

ſonat o. Porro חובל הראש *hobel-heros* ad verbum eſt *gubernator* ſive *nauclerus ducis*. Utraque vox ex Hebræo ſermone eſt notiſſima. Et ראש *ros* pro duce etiam Pœnos uſurpaſſe docuimus in explicatione vocum *Membliaros* & *Roſibios*. Itaq; fingenda fuit fabula cur hoc promontorium, prout illi interpretabantur, nomen haberet à nauclero ſeu gubernatore ducis. Huic conjecturæ ſpero doctos ſuffragium ſuum additur os. A

In freto Siculo prope Pelorum,

Ἔνθεν μὲν γὰρ Σκύλλ', ἑτέρωθι δὲ δῖα Χάρυβδις
Δεινὸν ἀνερροίβδησε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ.
Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis
Obtinet, alternos abſorbens gurgite fluctus. B

Scylla Punicè סקול *Scol* eſt exitium. Ita legerunt pro Hebræo אסון Elias & Baal Aruch Gen. 42,4. & 38. in verſione Jeruſalem. Sic Aaron de filiis quos conſumpſerat ignis Lev. 10,19. *Et mihi accidit* סקול *ſcol in illis.* Ita habet Jonathanis Chaldaica paraphraſis. *Scol* eſt exitium & lethale infortunium. Quô ſenſu Græcum σκῦλος uſurpatur ab Helleniſtis. Scylla cur inde appelletur nemini non eſt obvium. Rurſus Charybdis eſt חור־אובדן (*chor-obdan*) *foramen perditionis*. Nempe ut ait Seneca in conſolatione ad Marciam cap. 17. *hiatu magno profundoq; ſorbet navigia*. Et Salluſtius apud Servium: *Inlata naufragia ſorbens gurgitibus occultis millia ſexaginta Tauromenitana ad littora trahit*. Charybdin definit Etymologus πᾶν τὸ εἰς χάος καὶ ὄλεθρον κατάγον, *quicquid in Chaos & perditionem deducit*. Et præter Charybdin illam notiſſimam de quâ diximus, aliam deſcribit circa Gades, ubi ἡ ἀναπινομένη θάλασσα καὶ πάλιν ῥαγδαιοτέρως ἐπαναστρέφουσα *mare abſorptum majore cum impetu redit*. Meminit & Suidas iiſdem fere verbis. Et Strabo lib. 6. Charybdin vocat Syriæ locum inter Apamæam & Antiochiam in quô Orontes abſorptus poſt XL. ſtadia rurſus emergit. C

In eodem freto eſt Meſſana urbs, olim Ζάγκλη *Zancle*, omnium Siciliæ urbium longe vetuſtiſſima, ſi Hieronymo credimus, qui ad A. CCLVI. Chronici Euſebiani de ſuo hoc inſeruit: *Hoc tempore in Siciliâ Meſſana, quæ & Mamertina, conditur.* Sic condita fuerit *Zancle* annis fere ſexcentis ante excidium Trojæ. Sed & apud Diodor. lib. 4. Heſiodus Zancles meminit tanquam urbis antiquiſſimæ, in quâ Orion Zanclo Regi portum jactis molibus extruxerit. Sunt qui ab hoc Zanclo dictum volunt, alii à fonte Zancle, alii à Saturni falce ibi abſconditâ. Stephanus ex Hecatæo: οἱ μὲν ἀπὸ Ζάγκλου γηγενοῦς, οἱ δὲ ἀπὸ κρήνης Ζάγκλης, οἱ δὲ διὰ τὸ ἐκεῖ Κρόνον τὸ δρέπανον ἀποκρύψαι. Sed Thucydides multo verius lib. 6. ὄνομα δὲ τὸ μὲν πρῶτον Ζάγκλη ἦν ὑπὸ τῶν Σικελῶν κληθεῖσα, ὅτι δρεπανοειδὲς τὸ χωρίον τὴν ἰδέαν ἐστί, τὸ δὲ δρέπανον οἱ Σικελοὶ ζάγκλον καλοῦσιν. *Primo autem à Siculis Zancle appellabatur, quia ſpeciem falcis locus habet; Falcem enim Siculi Zanclon appellant.* Unde apud Steph. Nicander de Siciliâ lib. 10. D

Καί τοι καὶ Ζάγκλης ἰθὺν δρεπανήϊδος ἄστυ,
Quamvis falcata Zancles combuſſerit urbem. E

Et Ovidius lib. 4. Faſtorum:

Quique locus curvæ nomina falcis habet.

De

A De falce nihil habet Strabo; tantum *Zanclion* curvum eſſe dicit. Verba ſunt Ζάγκλη πρότερον καλουμένη διὰ τὴν σκολιότητα τῶν τόπων. Ζάγκλιον γὰρ ἐκαλεῖτο τὸ σκολιὸν *Zancle antea dicta eſt a locorum curvitate. Curvum enim vocabatur Zanclion.* Nempe παρὰ τοῖς ἐκεῖ ab hominibus qui illic habitant, ut recte addit Euſtathius hunc ipſum locum citans in lib. 12. Odyſſ. Itaque Ζάγκλη propriè curvam ſonat. Quam vocem eſſe Siculam fruſtra contendunt, cum ſit Punica זלגא *zalga* per metatheſim G & L. Unde Hebraicè מזלג eſt κρέαγρα *uncinus extrahenda carni ex olla.* Hinc Exod. 27, 3. pro ומזלגתיו Onkelos habet וצינוריתיה quod Hebræi explicant אונקליות כופן *uncinos recurvatos qui carnibus in olla infiguntur.* Jona-
B than & Jeroſolymitanus habent משליתיה, quam vocem Lexicographi male referunt vel ad radicem שלה vel ad radicem משל. Pertinet enim ad verbum נשל, quod extrahere eſt, quia talibus uncinis caro ex olla extrahitur. Proinde in Arabe paraphraſte plene ſcribitur ומנאשלה. At Hebraicè מזלג uncinus à curvitate dicitur, ut Arabicè זלאג *zilag* uncinus quo fores claudunt. Et Ze & *tſad* permutatis צולגה vel צולגאן eſt harpago ligneus.

Tauromenium in arduo aſperrimoque monte ſitum eſt, cui nomen erat *Taurus*, id eſt טור *tur* vel *taur.* Syri & Chaldæi quoslibet montes ita nominant. Sed generale nomen Siculi à Pœnis mutuati huic monti fecere propriũ. De eo monte Diodorus l. 13. *Himilco vero Magonem navarchum cum instructa claſſe miſit,* προ-
C στάξας παραπλεῖν ἐπὶ τὸν λόφον τὸν καλούμενον Ταῦρον *collem, qui Taurus vocatur praeternavigare jubens: occupaverant hunc Siculi, magno quidem numero, ſed abſque certo duce. His pridem Naxiorum terram Dionyſius conceſſerat. Sed tunc Himilconis adducti promiſſis, collem hunc inſederant, quem quod natura munitus eſſet, non modo tunc temporis, ſed etiam poſt bellum muro circumdatum incoluerunt:* καὶ τὴν πόλιν, διὰ τὸ μεῖναι τοὺς ἐπὶ τὸν Ταῦρον ἀθροισθέντας, Ταυρομένιον ὠνόμασαν *urbemque Tauromenium appellarunt, quia in ea habitabant qui ſuper Taurum collecti fuerant.* At lib. 16. Tauromenium, duce Andromacho Timæi hiſtorici patre, condidiſſe leguntur pauci è Naxo ſuperſtites, quam exciderat Dionyſius. Quod confirmat Plutarchus in vita Timoleontis.

D Prope Tauromenium eſt amnis Tauromenius quem Appianus appellat *Onobalam.* Παρέπλει, inquit, τὸν ποταμὸν τὸν Ὀνοβάλαν, καὶ τὸ ἱερὸν τὸ Ἀφροδίσιον, καὶ ὡρμίζετο ἐς τὸν Ἀρχηγέτην, ἀξιῶν τὸν θεὸν ὡς χάρακα θησόμενος ἐνταῦθα, καὶ ἐπιχειρήσων τῷ Ταυρομενίῳ *praeternavigavit* Cæſar *fluvium Onobalam, & Veneris fanum, & ad Archegetam appulit, precatus Deum, tanquam poſitis ibi caſtris oppugnaturus Tauromenium.* Veneris fanum intelligit, de quo in Vaticana Proverbiorum appendice ex emendatione Cluverii: Γέρρα Ναξιακά. Γέρρα Σικελοὶ λέγουσι τὰ ἀνδρεῖα καὶ γυναικεῖα αἰδοῖα· ἦν γὰρ ἐν Σικελικῇ Νάξῳ τέμενος ἐπὶ θαλάσσιον Ἀφροδίτης, ἐν ᾧ μεγάλα αἰδοῖα ἀνέκειτο *Gerra Naxiaca, Siculi gerra vocabant virorum mulierumq; pudenda. Erat autem ad Siciliæ Naxum Veneris fanum in littore in quo magna pu-*
E *denda dedicata.* Naxus hic idem eſt quod Tauromenium quam condiderunt qui è Naxiis erant reliqui. Unde Plinius: *Colonia Tauromenium quæ antea Naxos.* Et Solinus: *Colonia Tauromenia quam priſci Naxum vocabant.* Itaque in his Nonnii: *Et ſunt gerra faſcini, qui ſic in Naxo inſula Veneris ab incolis appellantur.* Errore mani-

nifeſto Naxo inſulæ uni Cycladum id tribuitur quod Naxi Siculæ proprium erat. A Nam præter Proverbiorum authorem quem citavimus, Heſychius etiam, & Suidas, & Phavorinus, & author Etymologici Γέῤῥα παρὰ Σικελοῖς *Gerra apud Siculos* dici ſcribunt τὰ γυναικεῖα & ἀνδρεῖα αἰδοῖα; niſi quod Etymologus ſolum habet τὰ γυναικεῖα. Quod ipſum faſcinorum vocabulo intelligitur apud Nonnium. Ita enim vocabant veteres, quia de collo puerorum ſuſpendebantur, ne quid obeſſet, & *bona ſcæva cauſſa*, ut ait Varro l. 6. Quin & è curru triumphantium, Deum ſcilicet Faſcinum, ut eos ab invidia defenderet, illa ipſa forma pependiſſe videtur colligi ex his Plinii l. 28. c. 4. *Faſcinus imperatorum quoque non ſolum infantium cuſtos, qui Deus inter ſacra Romana à Veſtalibus colitur, & currus triumphantium* B *ſub his pendens defendit medicus invidiæ.* Et apud Apuleium: *Ad res venereas ſumpta de mari faſcina* putantur eſſe conchylia quædam, quæ partes illas figura referunt. Ex iis quæ diximus hactenus colligere eſt cur Tauromenius amnis alio nomine vocetur *Onobalas.* Nempe propter αἰδοῖα & *faſcina* quæ pendebant è templo Veneris ad illius oſtium extructo. Arabicè enim hodieque עַנְבָּלָה *onbola* muliebre pudendum eſt, vel ut preſſius loquar id ipſum quod Samiis νύμφη, aliis κλειτορὶς & μύρτον.

Vid. Turneb. Adverſ. l. 9. c. 28. & l. 29. c. 11.

A Tauromenio vel Onobala uno milliari diſtat Ἀσίνης *Aſines*, amnis frigidiſſimus, quique ab inſigni frigiditate ab Arabibus appellatur אלואדי אלבארד *alvvadi albarid* fluvius frigidus, ut ab incolis, *fiume freddo.* Neque aliud ſonabat C *Aſinis* vel *Aſinis* priſcum nomen apud Plinium & Vibium Sequeſtrem; pro quo Thucydides lib. 4. perperam habet τὸν Ἀκεσίνην ποταμὸν *Aceſinem fluvium*; Syris enim צין *ſin* eſt frigus. Inde amnis הצין *haſſin* eſt amnis frigoris, id eſt frigidus.

Circa Aſinis fontes erat oppidum *Tiſſa* vel *Tiſſe*, de quo Silius & Ptolemæus. *Tiſſa* Philiſto apud Stephanum; unde Ciceroni *Tiſſenſes* & Plinio *Tiſſinenſes* *Tiſſa* Pœnis תרצה *Tirſa* vel *Thirſa*, quaſi amabilem urbem dixeris. *Tiſſa* idem quod *Tirſa*, quomodo פציד *paſſid* rivus idem quod פרציד *parſid.* Hujus nominis urbs fuit in terra Chanaan notiſſima, Jeroboami regia & ſucceſſorum usque ad Samariam conditam. Vide Joſ. 12, 24. 1. Reg. 14, 17. & 15, 21. 33. & 16. 6. 9. 15. 17. 23. &c. Hinc de ſponſa Cant. 6, 4. *Pulchra es amica mea* כתרצה *ut Tirſa.* Græ- D ci & Vulgatus multo aliter.

In Tauromenitano agro caſtellum erat Bidus vel Bidius nomine: Stephanus in voce Βίδος: ἔστι καὶ ἕτερον ἐν τῇ τῆς Ταυρομενίτιδος χώρᾳ Βίδος φρούριον. Hoc idem eſſe conjectat Cluverius cum Naxiorum Callipoli, de qua Herodotus, Strabo, Stephanus, Marcianus Heracleota. Nimirum ut Græcè Calliopolis, ita Punice *Bidius* vel *Bidi* dici potuit à murorum albedine, ut hodieque *Albeida* אלביצה in regno Valentiæ. Notiſſima vox ex Arabiſmo.

Ætna vel eſt אתונא *attuna* fornax, caminus, vel אתונא *atuna* caligo, ut Hebræis אישון vel אשון Prov. 20, 20. Primæ originationi favent hæc Poetarum loca. Lucretius lib. 6. E

Flamma foras vaſtis Ætna fornacibus efflat.

Virgilius Georg. lib. 1.

Vidi-

A *Vidimus undantem ruptis fornacibus Ætnam.*

Et Æn. lib. 3.

——ingentemque inſuper Ætnam,
Impoſitum ruptis flammam expirare caminis.

Et lib. 8. Æn.

—— Cyclopum exeſa caminis
Antra Ætnæa tonant.

Et paulo poſt:

—- ruptis fornacibus ignis anhelat

B Ovidius lib. 15. fab. 25.

— Sulphureis ardet fornacibus Ætna.

Cornelius Severus in poëmate de Ætna:

Illis Cyclopas memorant fornacibus uſos.

Aut ſi ab אתונא *atuna* vel caligine malis Ætnæ nomen deducere, eo facient hæc Lucretii lib. 6. in Ætnæ deſcriptione:

Funditque ardorem longe, longeque favillam
Differt, & craſſa volvit caligine fumum.

Et Virgilii lib. 3. Æ.

Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem,
Turbine fumantem piceo & candente favilla.

C Et Claudiani lib. 1. de raptu:

Nunc vomit indigenas nimbos, piceaque gravatum,
Fœdat nube diem.

Et Silii lib. 14.

—— Fonte & Phlegetontis ut atro
Flammarum exundat torrens; piceâque procella
Semiambuſta rotat liquefactis ſaxa cavernis.

Interdiu fumare Ætnam, noctu flammigare refert Gellius, poſt Pindarum, cujus verba ſunt in carmine de Ætna: Gell. l. 17. c. 10.

— ποταμοὶ*

D Δ' ἀμέραισι μὲν προχέοντι ῥέον καπνοῦ
Αἴθων: ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτρας
Φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ.

* Hinc Heſych. in Αἴτνη: Αἴτνη καὶ πῦρ· αἰθοὶ ποταμοὶ χείμαρροι ἐν Σικελίᾳ.

Fluvii vero interdiu quidem effundunt amnem fumi ardentem. Sed per noctis tenebras ſaxa rutila volutata flamma in profundum fert maris planiciem cum ſtrepitu. Neque aliter Strabo lib. 6. νύκτωρ μὲν οὖν καὶ φέγγη φαίνεται λαμπρὰ ἐκ τῆς κορυφῆς, μεθ' ἡμέραν δὲ καπνῷ καὶ ἀχλύϊ κατέχεται *noctu quidem clari etiam à vertice fulgores eduntur; interdiu vero fumo & caligine obtinetur.* Atque id ipſum referunt recentio-

E res. Petrus Bembus in Dialogo de Ætna: *Urbanus monachus refert ſe præſente eructaſſe montem magno ſtrepitu incendia caliginoſa.* Et Fazellus αὐτόπτης rerum Siculatum Dec. 1. lib. 2. c. 4. *Ex eo nebuloſa incendia tanta exhalabant, ut ab inferiori aſpectu impediremur.* Item: vel *ignis ipſe, vel fumoſa caligo afflatur.* Et rurſus. *Quandoque flamma fumo caligineque obducta &c.* Alii

Alii Ætnæ incendia ad Cyclopes referunt, de quibus ſuo loco: Alii ad *θεόμαχον gigantem Enceladum*, quem vel à Minerva, vel ab ipſo Jove tam celſi montis injectu obrutum, ignem ore & naribus eructare fabulantur. Q. Smyrnæus l. 14. A

vid. & Oppian. Cyneg. lib. 1. v. 273.

> Ἔντι πάρος μεγάλοιο καθ' Ἐγκελάδοιο δαΐφρων
> Παλλὰς ἀειραμένη Σικελὴν ἐπικάββαλε νῆσον
> Ἣ ῥ' ἔτι καίεται αἰὲν ὑπ' ἀκαμάτοιο γίγαντος
> Αἰθαλόεν πνείοντος ἔσω χθονός.
> *Ut quondam armigera vi Palladis inſula vaſtis*
> *Trinacris Enceladi membris injecta Gigantis,*
> *Qui ſuperimpoſiti ſpirans per montis hiatus* B
> *Æternos vomit ore ignes.*

Cornelius Severus in Ætna:

> *Gurgite Trinacrio morientem Juppiter Ætna*
> *Obruit Enceladum, vaſti qui pondere montis*
> *Æſtuat, & patulis exſpirat faucibus ignes.*

Virgilius lib. 3. Æn.

> *Fama eſt Enceladi ſemuſtum fulmine corpus*
> *Urgeri mole hac, ingentemque inſuper Ætnam*
> *Impoſitam, ruptis flammam exſpirare caminis.*

Statius lib. 3. Thebaid. C

> *—— aut ubi tentat,*
> *Enceladus mutare latus, procul igneus antris*
> *Mons tonat.*

Claudianus lib. 1. de raptu.

> *In medio ſcopulis ſe porrigit Ætna peruſtis,*
> *Enceladi buſtum, qui ſaucia membra revinctus*
> *Spirat inexhauſtum flagranti pectore ſulphur.*

Proinde apud vetuſtiſſimum Poëtam Onomacritum, qui ſub Orphei nomine ſcripſit Argonautica, verſu 1249.

> Τριγλώχινά τε νῆσον ἐπερχόμενοι Ἐγκελάδοιο. D
> *Obviaque Enceladi nobis triſida inſula facta eſt.*

Enceladi triſida inſula eſt Sicilia. Hanc fabulam à Phœnicibus ad Græcos deveniſſe prodit Enceladi nomen. Neque enim à ſtrepitu, ut volunt, dicitur Ἐγκέλαδος. Quin quiſquis harum rerum aliquem habet ſenſum, ſtatim agnoſcet Ἐγκέλαδον idem eſſe quod עקלתון *akalathon*, id eſt σκολιὸν *tortuoſum*, ſerpentis imo diaboli epithetum in his Eſaiæ verbis cap. 27. verſ. 1. *in die illa animadvertet Dominus gladio ſuo duro, & grandi, & valido in Leviathan ſerpentem oblongum, in Leviathan, inquam,* נחש עקלתון *(nahas akalaton) ſerpentem tortuoſum, & occidet draconem qui eſt in mari.* Quomodo Græci fecerint Ἐγκέλαδον ex עקלתון *akalathon* nemo non videt. *Thau* Ebræum expreſſum per δ, ut in *cidari* ex כתר *cether*, & *koph* per γκ, ut in ἀγκύλος *curvus* ex עקול *akul*. Nec immerito Pœnos hoc monſtrum *Akalathon*, id eſt in modum ſerpentis ſinuoſum & tortuoſum appellaſſe, docet Enceladi, ſeu quod idem eſt, Siculi Typhonis deſcriptio, qualis E

habe-

A habetur Apollodori lib. 1. ἐξεῖχον, inquit, ἑκατὸν κεφαλαὶ δρακόντων. τὰ δὲ ἀπὸ μηρῶν σπείρας εἶχεν ὑπερμεγέθεις ἐχιδνῶν, ὧν ὁλκοὶ πρὸς αὐτὴν ἐκτεινόμενοι κορυφὴν, συριγμὸν πολὺν ἐξίεσαν *emmebant centum capita draconum, partes autem infra femora immenſas habebant viperarum ſpiras, quæ voluminibus ad verticem uſque protenſis multum ſibilum emittebant.* His voluminum ſpiris etiam ipſum Jovem complexus eſſe dicitur. Apollodorus ibidem: Τυφῶν δὲ ταῖς σπείραις περιπλεχθεὶς κατεῖχεν αὐτὸν *Typhon autem hunc* (Jovem) *ſpirarum voluminibus circumplexum detinuit.* Hæc ad literam. Jam ſi allegoriæ ratio habeatur, non dubium eſt quin gigas Enceladus, qui Jovis fulmine percuſſus eſt, quia in deos inſurrexerat, & detruſus in
B terræ abyſſos ut ſempiternis flammis ardeat, ſit idem ille עקלתון *akalathon* ſeu ſinuoſus ſerpens quem Deus apud Eſaiam gladio ſuo duro & magno & valido percuſſit & interemit, Satanas nempe, quem ſummus judex σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένον *catenis caliginis in tartarum detruſum tradidit ad damnationem ſervatum* 2. Pet. 2, 4.

Pro Encelado Typhon & Typhœus ſæpe appellatur idem gigas. Pindarus Pythiâ primâ:

Ὅς τ' ἐν αἰνᾷ ταρτάρῳ κεῖται θεῶν πολέμιος — *Quique in horrido tartaro jacet deorum hoſtis*
Τυφὼς ἑκατοντακάρανος. — *Typhæus centiceps.*

C Et paulo poſt:

Σικελία τ' αὐτοῦ πιέζει — *Et Sicilia ejus premit*
Στέρνα λαχνάεντα. κίων — *Pectora hiſpida: Columna*
Δ' οὐρανία συνέχει — *Vero cæleſtis cohibet*
Νιφόεσ' Αἴτνα. — *Nivoſa Ætna.*

Ovid. Faſt lib. 4.

Alta jacet vaſti ſuper ora Typhœos Ætna,
Cujus anhelatis ignibus ardet humus.

Et lib. 5. Metam.

Degravat Ætna caput, ſub quâ reſupinus arenas
D *Ejectat, flammamque fero vomit ore Typhæus.*

Silius Italicus lib. 14.

Tum Catane ardenti nimium vicina Typhœo.

Val. Flaccus Argonaut. lib. 2.

——*Siculâ preſſus tellure Typhæus.*

Nonnus etiam ad Ætnam ponit Τυφαονίης σέλας εὐνῆς *Typhaonii ſplendorem cubilis* Dionyſ. lib. 13. v. 320. Ita & Apollodorus lib. 1. Γῆ μᾶλλον χολωθεῖσα μίγνυται Ταρτάρῳ καὶ γεννᾷ Τυφῶνα ἐν Σικελίᾳ μεμιγμένην ἔχοντα φύσιν ἀνδρὸς καὶ θηρίου. *Terra atrocius irritata Tartaro commiſcetur, & Typhonem in Sicilia generat duplici natura conſtantem viri & ſerpentis.* Cætera ibi vide: Hyginus cap. 152. *Tartarus ex terra*
E *procreavit Typhonem immani magnitudine ſpecieque portentoſa, cui centum capita draconum ex humeris enata erant. Hic Jovem provocavit, ſi vellet ſecum de regno certare. Jovis* (id eſt Juppiter) *fulmine ardenti pectus ejus percuſſit, qui cum flagraret, montem Ætnam qui eſt in Sicilia ſuper eum impoſuit, qui ex eo adhuc ardere*

 dici-

dicitur. Philoſtratus in vitâ Apollonii lib.5.c.6. Ἐκεῖνοι δὲ Τυφῶ τινα ἢ Ἐγκέλαδον δεδέσθαι φασὶν ὑπὸ τῷ ὄρει Αἴτνῃ. *Illi autem ajunt Typhonem quemdam ſeu Enceladum ſub Ætna monte eſſe ligatum.* Typhonis cubilia etiam alibi quæri nemo eſt qui neſciat: Nempe ubicumque montium antra ignes continuos tanquam è Tartaro eructant. Quod pridem obſervavit Artemon hiſtoricus apud Pindari Scholiaſten: πᾶν ὄρος ἔχον πυρὸς ἀναδόσεις ἐπὶ Τυφῶνι κεῖσθαι *montem omnem in quo ſunt ignis eruptiones, Typhoni incumbere*, vel ὑπὸ Τυφῶνι καίεσθαι *ſub Typhone comburi*, quomodo ex eôdem Artemone citat Iſacius in Lycophronem p.38. Nempe Græce τύφειν eſt καίειν *urere*. Et Lev.6,21.al.14. תופיני *thuphine* vel *tuphine* ſunt *coctiones* tam in Hebræo textu quam in Onkeli Chaldæâ paraphraſi. Et תופת *Thopheth* vel ut paſſim ſcribitur *Topheth* apud Hebræos eſt אש גיהנם *ignis gehennæ* vel inferorum; Quomodo ſumi volunt Job.17,6.& Eſ.30,33. Translatione ſumptâ ex valle *Topheth*, quæ & *Gehinnom*, in quâ in honorem idoli Moloch pueros vivos in ignem conjicere moris erat 2.Reg.23,10. Jer.7,31.32.& 19,5. A B

Tantum relligio potuit ſuadere malorum.

Quod jam ante Moſis tempora Phœnices uſurpaſſe conſtat ex Lev.18,21.& Deut.18,10. Et ſuperſtitionem impiam Pœnos usque ad ævum Annibalis conſtanter retinuiſſe colligere eſt ex his Silii lib.4.

Vid. Diod. lib.20. p.739. & 740.

Mos fuit in populis quos condidit advena Dido,
Poſcere cæde deos veniam, ac flagrantibus aris C
Infandum dictu, parvos imponere natos.

Sequuntur planctus Imilces uxoris Annibalis, cujus filium ſors popoſcerat. Sed de his plura alias.

Tertium Enceladi nomen eſt Briareus, quod ex his Callimachi colligas Hymno in Delum v.141.

Ὡς δ' ὁπότ' Αἰτναίου ὄρεος πυρὶ τυφομένοιο
Σείονται μυχὰ πάντα, κατουδαίοιο γίγαντος
Εἰς ἑτέρην Βριαρῆος ἐπωμίδα κινυμένοιο.
Ceu quando horriſonus mons intonat Ætna cavernis,
Eructatque globos flammarum & ſaxa ſub auras, D
Cum mutare latus Briareus connititur ingens.

Ad quem locum Scholiaſtes: οἱ μὲν Βριάρεω, οἱ δὲ Τυφῶνος, οἱ δὲ Ἐγκελάδου *Alii quidem latus movente Briareo, alii Typhone, alii Encelado.* Nempe promiſcue ſumuntur Briareus, Typhon & Enceladus. Briareus, id eſt בליעל *Belial*, diaboli nomen apud Hebræos. Proinde pro Βελιὰλ 2.Cor.6,15. Syrus interpres habet סטנא, & Arabs אלשיטאן *Satanam*. Et Heſychio Βελίαρ eſt δράκων.

Commune habuit cum monte nomen Ætna oppidum impoſitum, dictum olim *Ineſſum*. Stephanus: Αἴτνη πόλις Σικελίας &c. ἐκαλεῖτο δὲ πρὶν Ἴνησσον *Ætna urbs Siciliæ &c. vocabatur autem antea Ineſſum*. Alii *Neſſam* malunt ex lib.4. Thucydidis: ξυνεπολέμουν ἐπὶ Νῆσσαν τὸ Σικελικὸν πόλισμα *ſimul pugnabant adverſus Neſſam Siculum oppidum*. Sed legendum eſſe ἐπ' Ἴνησσαν *adverſus Ineſſam* Cluverius probat ex lib.6. ubi meminit τῶν Ἰνησσαίων. Eidem Diodoro eſt *Enneſia*, qui ſic habet E

lib.

A lib. 11. τὴν νῦν οὖσαν Αἴτνην ᾤκισαν πρὸ τούτου καλουμένην Ἐννησίαν *urbem nunc Ætnam prius Ennesiam vocitatam occuparunt.* Et Strabo habet Ἴννησαν *Innesam.* Quæ nomina palam deflexa ſunt ex Hebræo הנשא *Hanniſſa* vel הנשאה *Hanniſſaa,* quaſi ſublimem aut elatam dixeris, quod collis eſt epithetum Eſ. 30, 25. nempe in ſublimi erat ſita, atque in ipſo aſcenſu Ætnæ. Strabo lib. 6. Ἴννησαν καλουμένην τῆς Αἴτνης ὀρεινὴν ᾤκησαν, καὶ προσηγόρευσαν τὸ χωρίον Αἴτνην διέχον τῆς Κατάνης σταδίοις ὀγδοήκοντα. *Innesam, quæ in montanis eſt Ætnæ, habitandam occuparunt, eique loco Ætnæ nomen impoſuerunt, à Catanâ diſſitô ſtadiis* LXXX. Et rurſus: *Propinquum Centuripis eſt oppidum Ætna, paulo ante memoratum, excipiens & deducens eos qui*
B *montem Ætnam conſcendunt.* Ἐντεῦθεν γὰρ ἀρχὴ τῆς ἀκρωρείας. *Hinc enim mons incipit in altum ſeſe attollere.*

Ex Ætnâ monte fluvii duo in mare decurrunt, *Acis* ſcilicet & *Amenanus.* Horum ille rapidiſſimus dictus videri poſſit à Syro אחיש *achis*, quod feſtinare vel citum eſſe ſignificat, ut חוש *chus* & החיש *hechis* apud Hebræos. Eôdem redit quod ἀκὶς Græcis eſt ſagittæ cuſpis, cujus celeritatem curſu videtur imitari. Euſtathius in lib. 16. Iliad. ὁ Ἄκις ὀξυῤῥόας, καὶ ἐκεῖνος ποταμὸς ἀπὸ ἐκ τῆς οἰστευτικῆς ἀκίδος κλῆσιν ἔχει *Acis fluvius celeriter fluens, & ipſe à ſagittariâ cuſpide nomen accepit.* Theocriti Scholiaſtes Idyll. 1. Ἄκις ποταμὸς Σικελίας: Ἄκις δὲ εἴρηται, διὰ τὸ ἀκίδι ἐοικέναι τὰ ῥεύματα. *Acis Siciliæ fluvius ſic dictus, quia fluenta ejus ſagittæ cuſpidi ſunt ſimilia.*

C *Amenanus* mirè eſt inconſtans. Quippe cum Catanam urbem pleno alveo ſoleat interfluere, quandoque vel obturatis vel alio derivatis fontium venis per aliquot annos plane deficit atque evaneſcit. Hinc Ovidius lib. 16. Metam.

Nec non Sicanias volvens Amenanus arenas*
Nunc fluit, interdum ſuppreſſis fontibus aret.

* Male vulgo *Amiſenus* & l. 4. Faſt. *Aniſenaq; flumina*, pro *Amenanaq; fl.*

Et Strabo lib. 5. poſtquam narravit quid ſimile de Fucino Marſorum lacu, de Amenano hæc ſubjungit: καθάπερ καὶ περὶ τοῦ Ἀμενανοῦ συμβαίνειν φασὶ, τοῦ διὰ τῆς Κατάνης ῥέοντος: ἐκλείπει γὰρ ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ πάλιν ῥεῖ *quod Amenano evenire perhibent per Catanam fluenti; Is enim per plures annos deficit & rurſus fluit.* Proinde fallor, aut Amenano nomen fecere Phœnices à verbo מנע *mana*, quod coercere eſt & co-
D hibere, etiam cum de amne agitur: ut Ezech. 31, 15. אמנע נהרותיה *cohibui flumina ejus.* Ita videtur occultâ vi per intervalla cohiberi Amenanus quominus fluat. Meritò igitur à *mana*, quod cohibere eſt, dictus eſt *Amenanus* vel *Amenas*, ut habetur apud Pindarum Pythiâ primâ: Ἀμένα παρ' ὕδωρ *Amena ad aquam*, id eſt Amenani. Græci poſteriores ex Amenä fecere Ἀμενανὸν, & Doricè Ἀμενανὸν, quaſi à debilitate ſic diceretur. Quod tamen hujus amnis naturam non exprimit. Neque enim cum fluit eſt debilis, ſed cum impetu erumpit, & mediam Catanam tam pleno alveo interfluit, ut nonnunquam inundationibus ſuis cladem non levem urbi inferat. Vide Cluverium lib. 1. cap. 8.

Ad Amenani oſtium *Catana* קטנא parvam ſonat. Nempe *Catana* erat oppi-
E dulum, antequam Naxii illud auxiſſent, coloniâ eô deductâ Evarcho duce. Quos proinde Græci habuere pro Catanæ conditoribus. Vide Thucyd. lib. 6. & Marcianum Heracleenſem. Ita *Cana* Galilææ Hebraicè ſcribitur קטנא *Catna*, & in

 Syrâ

Syrâ paraphraſi קטנא *Cotbne* Joh. 2, 1. in quem locum conſulendus eſt Ludovi- A
cus de Dieu ὁ μακαρίτης.

Etiam ex Ætna fluit Adranus amnis, ad quem erat oppidum & fanum Adrani Dei in Siciliâ plurimum culti. Diodorus lib. 14. Διονύσιος δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ πόλιν ἔκτισεν ὑπ' αὐτὸν τὸν τῆς Αἴτνης λόφον, καὶ ἀπό τινος ἐπιφανοῦς ἱεροῦ προσηγόρευσεν αὐτὴν Ἀδρανόν. *Dionyſius in Sicilia oppidum ſub ipſum Ætnæ montem condidit, quod ab illuſtri quodam delubro Adranum nuncupavit.* Plutarchus in Timoleonte: Ἀδρανῖται πόλιν μικρὰν μὲν, ἱερὰν δὲ οὖσαν Ἀδρανοῦ θεοῦ τινος, τιμωμένου διαφερόντως ἐν ὅλῃ Σικελίᾳ κατοικοῦντες *Adranita exiguum quidem, ſed Deo cuidam Adrano, quem tota Sicilia maxime veneratur, ſacrum oppidum incolentes.* Ælianus de animalibus lib. 11. cap. B
20. Ἐν Σικελίᾳ Ἀδρανός ἐστι πόλις, ὥς λέγει Νυμφόδωρος, καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἀδρανοῦ νεὼς ἐπιχωρίου δαίμονος, πάνυ δὲ ἐναργῆ φησιν εἶναι τοῦτον, καὶ τὰ ἄλλα μὲν ὅσα ὑπὲρ αὐτοῦ λέγει, καὶ ὅπως ἐμφανής ἐστι καὶ ἐς τὸ τῶν δεομένων προχείρως εὐμενής τε ἅμα καὶ ἵλεως εἰσόμεθα. *In Sicilia Adranus eſt civitas, ut dicit Nymphodorus, & in eâ Dei indigenæ templum, quod valde magnificum eſſe ait. Sed alia quæ de hoc Deo refert, quamque ſit clarus & in ſupplices promptè facilis & propitius alibi videbimus.* Addit canes ei Dæmoni ſacros fuiſſe non pauciores quam mille, qui quaſi ſecretam à numine vim acceperint, cum indigenas & peregrinos templum de die ingredientes blande excipiant, noctuque etiam ebrios & titubantes, tanquam viæ duces & comites, ſuam quemque domum deducant, in protervos & petulantes acerbe inſiliunt, ve- C
ſtesque eorum lacerant, quin & fures & prædones crudeliſſimè diſcerpunt. Idem cap. 3. ejusdem libri quid refert ſimile de canibus qui erant in æde Vulcani ſuper Ætnam non procul ab Adrano. Heſychius voce Παλικοὶ Palicos Deos aſſerit hujus Adrani eſſe filios: Ἀδρανῷ, inquit, δύο γενῶνται υἱοὶ Παλικοὶ, οἱ νῦν τῆς Συρακουσίας εἰσὶ κρατῆρες οἱ καλούμενοι Παλικοί. *Ab Adrano nati ſunt filii duo qui nunc ſunt Syracuſiæ regionis crateres, quos Palicos appellant.*

Ex his cum conſtet plus ſatis Adranum Deum jam olim in Siciliâ coli cœpiſſe, non ſine gravi errore docti conjectant hunc Adranum eundem eſſe cum Adriano Imperatore, qui poſt mortem inter Divos relatus fuit circa annum Chriſti CXL. Quin videtur Adranus nomen eſſe Dei Syri vel Phœnicii; Quale compoſitum D
Adra-melec idolum Sepharvæorum 2. Reg. 17, 31. Hoc Hebræorum alii muli, alii pavonis effigie fuiſſe cultum aſſerunt. Quam verè haud quaquam ſcio. Utut ſit *Adra-melech* Regem magnificum ſonat; Quomodo deſcribitur *Adranus* à Nymphodoro, ut ex Æliano didicimus. Ab hoc *Adrano* dictus amnis *Adranus*, & oppidum *Adranum*, ut de *Adranone* taceam, vico inter Hypſam & Isburum, cujus meminit Diodorus lib. 23. Hodie vocant *Adragno*.

Prope Adranum in agro Catanenſi fuit Ὕβλα ἡ μείζων *Hybla major*, de quâ Thucydides lib. 6. Pauſanias in Eliacis, Livius lib. 26. Stephanus &c. Præter quam alia duo ejusdem nominis oppida ſuis locis recenſebimus, Hyblam nempe Megaridem, & Hyblam Heræam ſeu Junoniam. Pœnis חבלא *hibla* ut חבל *hebel* E
Hebraicè propriè funem ſonat: Deinde portionem hæreditatis; Item tractum
ſeu

A ſeu regionem, quaſi fune menſorio diviſam. Sic Deut. 3, 4. חבל ארגוב (*Hebel Argob*) *funis ſeu tractus Argob*, fuit urbs & regio regni Baſçan, ſuper Jordanem ſita. Et Joſ. 19, 29. חבל אכזיבה (*Hebel Aczıba*) eſt regio circa Ecdipam. Et Sophon. 2, 5. חבל הים (*Hebel hajam*) regio maritima. Id ipſum erat חבלא *Hibla* vel *Hybla* Punice. Sed vox appellativa tandem propria facta eſt tribus Siciliæ Hyblis ſive tractibus & oppidis quorum à nobis facta mentio. Inde Hyblæ nomen deductum non ab Hyblone Rege ut vult Stephanus. Hujus enim Hyblonis nemo eſt alius qui meminerit. Et *Hybla* in Antonino plaga explicatur, ut dicetur in Hybla Heræa.

B Adranus in Cyamoſorum influit, ad quem Centuripæ aratorum urbs; unde Cicero Verrina tertia: *Centuripini qui agri Ætnenſis multo maximam partem poſſident.* Et paulo poſt: *Ipſi aratores Centuripini, qui numerus eſt in Sicilia maximus.* Item: *Arant enim tota Sicilia fere Centuripini.* Hodie *Centorbe* dicitur; Forte à Punico קטרוב *Katrob*, quod Ebræi vel jugum explicant cui colla ſubjiciunt boves arantes, vel lorum quo ligatur jugum. Itaque Centuripini iidem erant qui Βουζύγεις vel Βουζυγαῖοι; Quomodo Athenis Βουζυγία familia quædam fuit à *Buzyge* heroe dicta, ὁ πρῶτος βοῦς ὑποζεύξας *qui primus boves aratro junxit*. Quidam Herculem interpretantur. Suidas: Βουζύγης, ὁ Ἡρακλῆς. Eſt & Βουζύγιον locus Athenis; Et Βουζυγαῖος mons Phthiotidis. Cyamoſorus id eſt גומא צרא *guma ſacra* vel ut Syri efferunt *gumo ſoro* foſſa anguſta, quia anguſti alvei eſt fluvius.

C De eo nil quicquam occurit præter hunc Polybii locum lib. 1. pag. 8. ubi de Hierone Rege: Ἀντιστρατοπεδεύσας δὲ περὶ Κεντόριπα, καὶ παραταξάμενος περὶ τὸν Κυαμόσωρον ποταμὸν *Cum prope Centuripam in conſpectu hoſtium caſtra poſuiſſet, atque aciem ad Cyamoſorum amnem inſtruxiſſet.*

Ut Adranus in Cyamoſorum, ita Cyamoſorus in Symæthum influit, amnem Siciliæ totius ampliſſimum, de quo ſic Cluverius lib. 1. cap. 10. *Symæthus igitur eſſe deprehenditur is qui non modo hoc Pelorum inter Pachynumque litore, ſed totius inſulæ maximus*, &c. Itaque tam à magnitudine ſumptum eſt Symæthi nomen quam inſulæ Samathûs de qua Stephanus: Μάγνα, νῆσος Λιβυκή, Ἀλέξανδρος ἐν

D τρίτῳ Λιβυκῶν, ἣ κατὰ τὴν Λιβύων φωνὴν Σαμαθώ, ὅ ἐστι μεγάλη *Magna, inſula Libyca; Alexander Libycorum lib. 3. quæ Afrorum* (id eſt Pœnorum) *lingua Samatho dicitur, id eſt Magna.* Pro Symætho & Samatho Pœni dicebant עצומת *Aſumath* & עצמת *Aſamath*; vel etiam *Sumeth* & *Samath* per aphæreſin apud illos receptiſſimam, ut ſuo loco dicetur. Radix עצם *aſam* Hebræis numeroſum eſſe ſignificat. Sed verbum diſcretæ quantitatis translatum eſt ad continuam. Quo exemplo apud Arabes עטים *magnum* & עטמה ſignificat *magnitudinem*.

Τοὺς ἐν Συμαίθῳ κεστρέας, *in Symætho mugiles*, qui hodieque ſunt in pretio, commendat Athenæus lib. 1. dipnoſophiſton. Itaque in loco ex Cyclope Antipha-

E nis, quem libro ſeptimo idem citat, omnino legendum, ἔστω δ᾽ ὑμῖν κεστρεὺς Συμαίθιος, *ſit nobis mugil Symæthius*, non κεστρεὺς Ὑμήττιος, *mugil Hymettius* ut habent noſtri codices. Quis enim mugiles procreari dixerit in Atticæ monte Hymetto?

Sed neque mendo vacat quod in Polluce legere eſt, κισριὺς ἐκ Σκιάθου; Et in Clemente Alexandrino lib. 2. pædag. τοὺς ἐν Σκιάθῳ κισρεῖς. Utrobique enim *Sciathus* eſt pro *Symatho*: Sed hæc obiter. A

Verſus Symæthi fontes à Cluverio deſcribitur urbs *Imachara*; unde Plinio *Imacarenſes*, & Ciceroni *Imacharenſis* ager, quem Verrina tertia recenſet inter agros frumentarios. Pœni forte ſcribebant אם־אכרים (*em-jecharim*) *matrem agricolarum*. In Ptolemæo legitur Ἰμιχάρα & Ἠμιχάρα.

Symæthus medius eſt inter Cyamoſorum & Chryſam quem à meridie excipit. Ad hujus ripam Septentrionalem oppidum Aſſorus, hodie *Azaro*, in edito colle ſitum eſt. Ut Palæſtinæ חצור *Hatſor* vel *Aſor*, de qua ſic vulgatus interpres Joſ. 11, 13. *Abſque urbibus quæ erant in collibus & in tumulis ſita, cæteras ſuccendit Iſraël: unam tantum Aſor munitiſſimam flamma conſumpſit.* Aſſori & Aſſorinorum meminerunt Cicero, Diodorus, Plinius, Ptolemæus, Stephanus. B

Non procul ab oppoſita Chryſæ fluminis ripa, in ipſo inſulæ umbilico erat *Enna* urbs, ſacra Cereri & Proſerpinæ, quam ex eo loco abreptam fertur ſecum apportaſſe Pluto, & ſubito non longè à Syracuſis penetraſſe ſub terras. Nulla eſt fabula tritior. Vide Ariſtotelem in mirandis, Diodorum lib. 1. 5. Ciceronem Verrina 4. & 5. Ovidium l. 4. Faſtorum & l. 5. Metam. Columellam. 10. Arnobium. l. 5. & alios ſine numero. Nobis indicaſſe ſufficiet *Ennam* Punicè dici עין נעם *Ennaam* vel *Ennam*, id eſt fontem amœnitatis; idque jure meritiſſimo. Cum fontibus irriguus fuerit locus, & inſulæ totius cætera amœniſſimus. Diodorus lib. 5. C *Raptam fabulantur Proſerpinam* ἐν τοῖς λειμῶσι τοῖς κατὰ τὴν Ἔνναν *in pratis Ennæ vicinis, qui locus prope urbem eſt, violis aliisque florum generibus renidens, & ſpectatu dignus.* Et paulo poſt: ἔστι δὲ ὁ προειρημένος λειμὼν ἄνωθεν μὲν ὁμαλὸς καὶ ΠΑΝΤΕΛΩΣ ΕΝΥΔΡΟΣ *eſt pratum id in ſummo dorſo planum & PRORSUS IRRIGUUM, & undiquaque præruptum. In propinquo etiam lucos & prata habet, & paradiſos, & lacus, &c.* Et Cicero Verrina quarta: *Enna, ubi ea geſta eſſe memorantur, eſt loco percelſo atque edito, quo in ſummo eſt æquata agri planities, & AQUÆ PERENNES. Tota vero urbs omni aditu circumciſa atque dirupta eſt: quam circa lacus lucique ſunt plurimi, & lectiſſimi flores.* Ovidius de Sicilia lib. 4. Faſt. D

— multas ea poſſidet urbes,
In quibus eſt culto fertilis Enna ſolo.

Et paulo poſt:

Valle ſub umbroſa locus eſt aſpergine multa
Uvidus, ex alto deſilientis aqua.
Tot fuerant illic quot habet natura colores,
Pictaque diſſimili flore nitebat humus.

Et Claudianus lib. 2. in deſcriptione ejuſdem loci:

Forma loci ſuperat flores: Curvata tumore
Parvo planities, & mollibus edita clivis E
Creverat in collem, vivo de pumice FONTES
Roſcida mobilibus lambebant gramina rivis,

Syl-

A *Sylvaque torrentes ramorum frigore Soles*
Temperat, & modico brumam ſibi vendicat aſtu.

Ibidem plura videſis, & apud alios Poëtas qui certatim deſcribunt horum fontium amœnitatem. Ex עין נעם *Ennaam* vel *Ennam* Græci, quibus nulla vox in M deſinit, M finale ademerunt, ut in Abra, Maria, Gehenna, & ſimilibus. Tale in eadem Sicilia urbis nomen Ἴχανα ex יקנעם *Jocneam* vel *Jechanam*, ut dicetur deinceps. Et in veterum ſcriptis *Buddas* & *Budas*, quomodo apud Perſas pro *Terebintho* appellatur Præceptor impii Manetis, factum eſt ex Aſſyrio בוטם *Butam*; Sic enim dicitur terebinthus à Chaldæis & Aſſyriis. Cyrillus Catecheſi 6.

B ὁ δὲ Τέρεβινθος &c. ἐκεῖνος εἰς τὴν Περσίδα μετελθεῖν. ἵνα δὲ μὴ ἐκ τῆς προσηγορίας καὶ ἐκεῖ γνωρίζηται, Βούδαν ὠνόμασεν ἑαυτὸν *Terebinthus autem ſtatuit in Perſidem tranſire; Ne vero de nomine illic agnoſceretur, Budan ſe ipſum nominavit.* Epiphanius hæreſi LXVI. ἐκ Τερεβίνθου τινὸς &c. μετονομασθέντος δὲ Βουδδᾶ κατὰ τὴν τῶν Ἀσσυρίων γλῶτταν *Terebintho quodam qui mutato nomine Aſſyriorum lingua Buddas dictus eſt.* Suidas in voce Μάνης. Διδάσκαλον δὲ ἔσχε Βουδδᾶν, τὸν πρώην καλούμενον Τερέβινθον *Præceptorem habuit Buddam, qui Terebinthus antea vocabatur.* Et rurſus: Καὶ ὁ μὲν Βουδδᾶς οὗτος ὁ καὶ Τερέβινθος *Et quidem iſte Buddas qui & Terebinthus.* Sed hæc obiter.

C Ad Ennam accedit Ἴννα *Inna*, nomen fontis Macedoniæ inter Pæonas & Mædos medii, ad quem Silenum ebrium à Mida captum fabulantur. Ita ex Bione Athenæus lib. 2. cap. 6. Ad quem locum magnus Caſaubonus: *Ego alibi legere memini captum Silenum à Mida in hortis quos haberet amœniſſimos in Macedonia.* Itaque etiam in hac fabula, quæ tota Phœnicia eſt, ut jam ante docui, *Inna* videtur eſſe עין נעם *Ennaam* fons amœnitatis.

Ad Auſtrum in proximo fuit *Pergus* vel *Pergusa* lacus, de quo Claudianus ubi ſupra:

Haud procul inde lacus, Pergum dixere Sicani:

Et Ovidius lib. 5. Metam.

Haud procul Ennæis lacus eſt à mœnibus altus
D *Nomine Pergusa.*

Pro Pergo vel Pergusa *Percum* habet Julius Firmicus, quod maximè accedit ad Phœnicium ברכה *berca* vel *bereca* pro lacu. Prius Arabicum eſt, poſterius Syrum & Ebræum.

Póſt Symethum eſt Eryces fluvius naſcens ex Eryce monte & urbe, de qua Callias apud Macrob. lib. 5. cap. 18. Ἡ δὲ Ἐρύκη τῆς μὲν Γελῴας ὅσον ἐνενήκοντα ςάδια διέςηκεν. Ἐπιεικῶς δὲ χέῤῥος ἐστὶν τότε ὄρος καὶ τὸ παλαιὸν γεγενημένη πόλις, ὑφ' ᾗ καὶ τοὺς Δέλλους καλουμένους εἶναι συμβέβηκεν *Eryce ab Gelenſium finibus XC circiter ſtadia diſtat. Valde autem deſerta atque inculta ſunt cum mons, tum quod in eo quondam fuit Siculorum oppidum, ſub quo & Delli ſiti ſunt.* Mons hodie vocatur *Catalfano, ubi,*

E inquit Fazellus Dec. 1. lib. 10. *ingentis urbis vetuſtæ, diruta, ac magna quoque arcis miræ ſpectantur ex quadratis lapidibus ruinæ.* Hæ ſunt ruinæ oppidi Eryces, cui, ſi Stephano credimus, in voce Ἀκράγας, nomen dedit amnis *Eryces.* Sed utrique nomen à monte, qui Punicè dictus eſt חרוכם *Harucas* vel חרכם *Hareces*, &

Græcè

Græcè Ἐρύκης vel Ἔρυξ, ut mons alius prope Drepanum, de quo abunde ſupra. A

Sequuntur Leontini campi ubi habitaſſe putantur Læſtrygones. Hi cur Leontini dicantur ſuo loco docebimus.

In ejuſdem oræ mediterraneis non procul ab urbe Eryce fuit Palicorum ædes, quam aſſerit Diodorus lib.11. διαφέρειν τῶν ἄλλων ἀρχαιότητι καὶ σεβασμῷ *antiquitate & veneratione cæteris antecellere.* Quippe in vicinia lacus erant anguſti quidem, ſed in immenſum profundi, continua ſcaturigine ſemper ebullientes, quos crateres & *Dellos* locorum incolæ vocabant, & habebant in cultu maximo. Præcipueque circa exigendum juxta eos jusjurandum præſens & efficax numen oſtendi credebatur. Nam ſi ſubeſſet jurijurando mala conſcientia, continuo pœna ſequebatur. Silius lib, 14. B

Et qui præſenti domitant perjura Palici
Pectora ſupplicio.

Quamvis de ſupplicii genere parum conſtet inter ſcriptores. Macrobius falſum juratorem ſcribit in lacu vitam amittere; Polemo ἐμποδὼν τελευτᾶν *ſtatim expirare.* Ariſtoteles & Stephanus πίμπρασθαι, id eſt arcano igne intus aduri. At perjuros alii ſcribunt oculis ſolum orbari. Diodorus ubi ſupra: τοῖς ἐπιορκήσασι συντόμως ἡ τοῦ δαιμονίου κόλασις ἀκολουθεῖ. τινὲς γὰρ τῆς ὁράσεως στερηθέντες τὴν ἐκ τοῦ τεμένους ἄφοδον ποιοῦνται *repentina numinis vindicta pejerantes ſequitur, nonnulli enim oculis capti fano excedunt.* Quod ſequutus Solinus, licet imperitè has aquas è Sicilia in Sardiniam transferat, ut recte obſervatum à Cl. Salmaſio: *Quiſquis*, inquit, *ſacramento raptum negat, lumina aquis attrectat: ubi perjurium non eſt, cernit clarius: Si perfidia abnuit, detegitur facinus cæcitate, & captus oculis admiſſum tenebris fatetur.* Ita etiam Priſcianus ubi de Sardiniæ fontibus, ſed haud dubiè ex Solino: C

——pandunt damnantque nefando
Perjuros furto, quos tacto flumine cæcant.

Et Iſidorus Orig. lib. 14. cap. 6. *Fontes habet Sardinia calidos, infirmis medelam præbentes, furibus cæcitatem, ſi ſacramento dato oculos aqua ejus tetigerint.* Palicorum venerationem auxit inſuper quod cum in ſterilitate Siculi heroi cuidam ſacra feciſſent προςτάξαντος αὐτοῖς τοῦ ἐκ Παλικῶν χρηστηρίου *ita jubente Palicorum oraculo*, rediit agrorum fertilitas, ut apud Macrobium author eſt Xenagoras. Proinde illo ipſo teſte, Palicorum fanum multis ditavit donariis ſtulta veterum ſuperſtitio. Atque illud deſcribit Diodorus, tanquam magnifice extructum, στοαῖς etiam καὶ ταῖς ἄλλαις καταλύσεσιν *porticibus & aliis diverſoriis* ſplendide exornatum. Servosque addit à dominis eo confugientes, in eodem fano habuiſſe aſylum inviolabile. D

Palicos vocari dicit Stephanus διὰ τὸ ἀποθανόντας πάλιν εἰς ἀνθρώπους ἱκέσθαι *quia cum mortui eſſent rurſus ad homines redierunt.* Quibus Æſchylus ita concinit:

Ἦ καὶ Παλικοὺς εὐλόγως μένει φάτις,
Πάλιν γὰρ ἵκουσ' ἐκ σκότους τόδ' ἐς φάος. E
Meritoque nomen his Palicorum obtigit,

Cum

A *Cum de tenebris rurſus in lucem iverint.*

Rem ita refert pluribus Macrobius lib.5.Saturnal. *In Siciliâ Symethus fluvius eſt. Juxta hunc nympha Thalia compreſſu Jovis gravida, metu Junonis optavit ut ſibi terra dehiſceret. Factum eſt. Sed ubi venit tempus maturitatis infantum, quos alveo illa geſtaverat; recluſa terra eſt, & duo infantes de alveo Thaliæ progreſſi emerſerunt, adpellatique ſunt Palici* ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι, *quoniam prius in terram merſi, denuo inde reverſi ſunt.* Similia habet Servius in lib.8.Æn.

Sed hæ ſunt gerræ Siculæ, nugæque nugaciſſimæ, ab Æſchylo & aliis non alia de cauſa confictæ, quam ut è Græcâ linguâ Palicorum nomen peterent, quod eſt

B planè Punicum. Palici enim פליחין *Palichin* vel *Pelichin* à Pœnis nominati ſunt, ut Athenis Σεμναὶ θεαί, deducta voce à veneratione & cultu. Syris enim verbum פלח *pelach* colere eſt & venerari. Itaque פליחין colendos ſonat. Quô ipsô epithetô Æſchylus illos his verbis inſignivit:

> Σεμνοὺς Παλικοὺς, Ζεὺς ἐφίεται καλεῖν.
> *Summus Palicos Juppiter venerabiles*
> *Voluit vocari.*

Et verò Palicos non Jovis ſed Adrani eſſe filios jam didicimus ex his Heſychii: Ἀδράνῳ δύο γίνονται υἱοὶ Παλικοί *Adrano duo filii nati ſunt Palici nomine.* Quod

C multo eſt veriſimilius; quia tam Palici quam Adranus ſunt ἐντόπιοι θεοὶ extra Siciliam nullibi noti. Adrani porro vocabulum tam videtur eſſe Syrum quam Adramelechi, ut jam diximus. Nec fruſtra Palicorum crateres, quos & pro fratribus haberi voluerunt, *Delli* appellabantur. Callias ubi de Eryce urbe: ὑφ' ἣν καὶ τοὺς Δέλλους καλουμένους εἶναι συμβέβηκεν: οὗτοι δὲ κρατῆρες δύο εἰσὶν, οὓς ἀδελφοὺς τῶν Παλικῶν οἱ Σικελιῶται νομίζουσιν. *Sub quâ & Delli ſiti ſunt. Hi crateres ſunt duo, quos fratres Palicorum eſſe Siculi exiſtimant.* Et Macrobius illum ſequutus: *Nec longe inde lacus breves ſunt &c. quos incolæ crateres vocant, & nomine Dellos appellant, fratreſque eos Palicorum æſtimant.* Delli ſcilicet Pœnis erant indices. Nam Arabicè דל (*dalla*) *indicare* & דליל (*delil*) *indicium* ſonat. Itaque *Delli* dicti ſunt, quod ex eorum indicio perjuria innoteſcerent, cum perjuri cæcitas aut ſubita mors dete-

D gebat admiſſum ſcelus. Ut taceam quod ex Ariſtotele refert Stephanus: ὅσα γὰρ ὀμνύει τὶς εἰς πινάκιον γράψας, βάλλει αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ: Ἐὰν μὲν οὖν εὐορκῇ ἐπιπολάζει, ἐὰν δὲ μὴ εὐορκῇ, τὸ μὲν πινάκιον ἀφανίζεται, *quiſquis aliquid jurat, id tabellæ inſcriptum in aquam immittit: Quod ſi bonâ fide jures tabella innatat; ſi vero pejeraveris tabella evaneſcit.* Depreſſa nempe pondere ſuo, & in aquis demerſa: ut habet Ariſtoteles τὸ μὲν πινακίδιον βαρὺ γενόμενον ἀφανίζεσθαι. Quo altero documento res arcana palam fiebat. Quæ ſi vera ſunt, diabolus etiam hâc in parte præſtitit ſe Dei ſimiam. Eadem enim aut ſimilis fuit virtus in aquis, quas ſub œconomiâ legis bibere jubebatur mulier adulterii nomine viro ſuo ſuſpecta Num. 5,17.

Nec ab hac diverſa vis fuit aquæ Asbamææ juxta Tyana Cappadociæ, ſi Philoſtrato

E credimus, cujus verba ſunt Apollonii ſui lib.1. cap. 4. *Eſt autem circa Tyana, aqua Jovi (ut perhibent) ſacra, quam Asbamæam vocant. Fons ejus frigidus ſane ſcatet: Ebullit autem non ſecus atque igne calefactus lebes. Hanc puris*

& juramenti fidem ſervantibus aſpectu placidam & guſtu dulcem eſſe perhibent, perjuris vero & infidis palam adverſari. Epota namque oculos, pedesque ac manus pejerantis invadit, ὑδέρῳ καὶ φθόαις aquâ intercute & tabe totum corpus inquinans. Neque illinc diſcedendi facultas datur, ſed ibidem permanentes coram aquâ ipſâ ſuam deplorant calamitatem, palam quod pejerarunt profitentes. Rhinuccinus, quem hîc ſequor, pro *Asbamæam* habet *extinguibilem* nullo ſenſu, quaſi σβεςὸν ὕδωρ legerit pro Ἀσβαμαῖον. Neque id mutavit Jacotius. Tamen rectum eſt Ἀσβαμαῖον. Inde enim Suidas: Ἀσβαμαῖον, ὕδωρ οὕτω καλούμενον *Asbamæa, aqua ſic vocata.* Et Ammianus lib. 23. *Apud Asbamæi quoque Jovis templum in Cappadociâ, ubi ampliſſimus ille Philoſophus Apollonius traditur natus, apud oppidum Tyana, ſtagno effluens fons cernitur, qui magnitudine aquarum inflatus, ſeſeque reſorbens, nunquam extra margines intumeſcit.* Asbamæon Hebraice eſſet מי־שבע *Me-ſeba* vel מי־השבע *Me-haſſeba*, aquæ juramenti: ut בארשבע *Beerſeba* puteus juramenti. Sed Cappadoces quorum Syriſmus erat impuriſſimus, mutato vocum ordine dicebant *Asbamæi*, ut Armeni *Tigranocerta* pro civitate Tigranis, & *Cholobet* pro Choli domo. Cappadoces Syris accenſeo non ratione originis, nam erant ex ſtirpe Gomer, ſed ratione ſermonis, qui à Syro non abhorrebat. Unde eſt quod Leucoſyri dicebantur. Vide Stephanum in Σύροι. Sed ad Palicos jam redeo. B

Fons Palicorum alio nomine vocatur *Menais Leontinorum, per quem cives ejus loci jurare timent.* Nempe à Menis urbe proximâ, quæ poſtea Palice dicta eſt propter vicinos Palicos. Stephanus ex Apollodoro: Μέναι πόλις Σικελίας ἐγγὺς Παλικῶν *Menæ Siciliæ urbs prope Palicos.* Ita legendum, non Μένδαι, ut vere monet Cluverius. Qui idem τὰς Μένας faciens ex τὰς μὲν νέας in Diodori loco de Deucetio lib. 11. τὰς μὲν νέας ὅπερ ἦν αὐτοῦ πατρὶς, μετῴκισεν εἰς τὸ πεδίον, καὶ πλησίον τοῦ τεμένους τῶν ὀνομαζομένων Παλικῶν ἔκτισε πόλιν ἀξιόλογον, ἣν ἀπὸ τῶν προειρημένων θεῶν ὠνόμασε Παλικὴν rectè interpretatur *Menas, quæ patria ejus erat, in apertum campum tranſtulit, & prope fanum Palicorum urbem præclaram extruxit, quam à dictis diis Palicam nuncupavit.* Meminit & Ptolemæus in Siciliæ deſcriptione, ubi ſcribitur Μέναι. Quin eandem recentiores hodieque durare ſcribunt & appellari *Meneo.* Tamen à Menis cives non dicuntur *Menæi*, ſed *Menenii* vel *Menanini*, tanquam à *Meneno* vel *Menano. Menenios* habet Cicero Verrinâ tertiâ, & *Menaninos* Plinius, Et in veteribus nummis utrumque reperire eſt. Unde pro *Menis* colligas *Menenum* etiam & *Menanum* eſſe appellatam. Quale quod *Menanum* vocat Diodorus, cum de eôdem Ducetio ſcribit: Μέναινον μὲν πόλιν ἔκτισε, καὶ τὴν συνεγγὺς χώραν τοῖς κατοικισθεῖσι διεμέρισε *Menanum quidem urbem condidit, coloniſque eo deductis finitimum agrum diſtribuit.* Μέναι igitur & Μέναινον eadem urbs. Nempe Punicum nomen in abſoluto fuit מחנין *Manain*, in regimine מחני *Mane*; quorum illud in Μέναινον, hoc in Μέναι deflexum. מחנין *Manain* vel ut Hebræi ſcribunt מחנים *Mahanajim* propriè caſtra ſignificat. Sed & oppida ἀτείχιστα Hebr. vocâtur מחנים ut Num. 13, 19. *Quales urbes in quibus habitat* הבמחנים אם במבצרים *utrum in Manaim, an in munitis locis?* Ubi LXX univerſo vocum ordine, εἰ ἐν τει- E

χήρεσιν

A χώρισι γῆ ἐν ἀτειχίςοις. & Vulgatus interpres: *murata an abſque muris.* Fuit & Levitica urbs hujus nominis in tribu Gad de quâ Joſ. 21, 38. & in Scripturâ paſſim. Veteres interpretes *Manaem*, *Manaim* & *Manain* ſcribunt. Joſephus Μανάλιν Antiq. lib. 7. cap. 1. Βασίλειον δ' ἐποίησεν αὐτῷ τὴν, κατὰ μὲν τὴν ἐπιχώριον γλῶτταν Μανάλιν, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων παρεμβολὰς λεγομένην *Regiam ei elegit* (Abnerus Jeboſtho) *ad locum quem vernaculâ linguâ Manalin, Græcâ* παρεμβολὰς *ſeu caſtra vocant.* Sed reſcribendum Μανάιν vel Μανάιμ ex 2. Sam. 2, 8. ubi dubitant interpretes utrum מחנים propriè pro urbe *Manaim* ſumatur, vel appellativè pro *caſtris.* Prius ſequitur Chaldæus, poſterius Theodotion & Vulgatus interpres: At

B Seniores ex utroque perperam conflatâ verſione habent ἀνεβίβασεν αὐτὸν ἐκ τῆς παρεμβολῆς εἰς Μαναὲμ *traduxit eum è caſtris in Manaem urbem.* Imo *traduxit eum vel in caſtra vel in Manaem*; Horum alterutri ſtandum: Et cur præſtet de urbe ſumi palam eſt ex verſu 12. & ex ſitu locorum, & totâ ſerie contextûs: Sed hæc in præſens miſſa facimus.

Leontinorum amnis eſt *Terias* hodie *fiume di S. Leonardo.* Scylax: εἰς τοὺς Λεοντίνους δὲ κατὰ Τηρίαν ποταμὸν ἀνάπλους κ' ςαδίων, vel ut emendat Cluverius μ' ςαδίων. *Ad Leontinos per Teriam fluvium ſurſum navigatio quadraginta ſtadiorum.* Recte, nam & Geographus Arabs oppidum Leontinos à mari ſemovet עלי סתה אמיאל *ad ſex milliaria*, id eſt ſtadia 42. Diodorus lib. 4. ἐπὶ Λεοντίνους ἀναζεύξας

C ἐγγὺς τῆς πόλεως κατεςρατοπέδευσε παρὰ τὸν Τηρίαν ποταμόν. *Adverſus Leontinos ducens prope urbem ad Teriam amnem caſtra poſuit.* Plinius: *Flumina Symethus, Terias: Intus Laſtrygonii campi, oppida Leontini &c.* Amnis Terias id eſt טריא *Terija*, quaſi commercii aut negociationis amnem dixeris, id eſt negotiatorum. Radix טרא Syris propriè *dare* ſignificat, ut שקל *accipere.* Sed mercatorum fere verbum eſt, ut cum Talmudici dicunt שקיל וטרי *accepit & dedit*, id eſt negotiatus eſt. Et Chaldæus paraphraſtes שקלן וטרן *accipiunt & dant*, id eſt negotiâtur Cant. 3, 8. & Ruth. 4, 7. Inde טרן *taron* (dator) eſt mercator, & טרייא (*terija*) datio eſt commercium. Cur inde dicatur *Terias* ex Cluverio didici, qui ex Thucydidis aliquot locis naves ultro citroque commeantium probat in eum Siciliæ amnem

D plerumque ſe recepiſſe. *Quia is in ſinum ſeſe effundit, quem ab ortu Solis hyberni efficit promontorium, cui nunc apud incolas vocabulum la cruce à forma eſt: Egregiamque navibus præbet ſtationem, ad quam hodieque Leontinorum eſt frumenti emporium.* Sed & Arabs Geographus notatusque ad Leontinos, quamvis ſex milliaribus à mari diſtent, per illum amnem aſcendere אלמראכב בארסאקתא *naves cum oneribus ſuis.* Quibus hæc Prudentii conſona lib. 2. contra Symmachum: Clim. 4. part. 2.

Numne Leontini ſulcator ſolvere campi
Ceſſet frugiferas Lilybæo ex littore cymbas?

E Nempe cum Siciliam, Cereri ſacram inſulam ante omnia commendet frugum incredibilis feracitas, tamen nullibi fertilior eſt quam in agro Leontinorum: Polybius lib. 7. ἐπὶ τὰ Λεοντῖνα καλούμενα πεδία καὶ τὴν γεωργήσιμον χώραν *ad campos quos Leontinos vocant, & regionem quæ culturæ maxime apta eſt.* Cicero Verrinâ ter-

ertiâ: *Quod caput eſt rei frumentariæ, campus Leontinus ſic erat deformis atque horridus, ut in uberrimâ Siciliæ parte Siciliam quæreremus.* Diodorus lib. 4. Διελθὼν ὁ Ἡρακλῆς τὸ Λεοντῖνον πεδίον τὸ μὲν κάλλος τῆς χώρας ἐθαύμασε *per Leontinum campum iter faciens Hercules, bonitatem agri demiratus eſt.* Idem de Dionyſio lib. 19. *Mercenariis autem qui decies mille circiter erant, Leontinorum agrum & urbem in ſtipendium dedit* (Dionyſius) *qui* διὰ τὸ κάλλος τῆς χώρας *propter agri bonitatem conditionem libenter acceperunt, & agro ſorte diviſo in Leontinis habitarunt.* Plinius lib. 18. cap. 10. *Cum centeſimo quidem* grano *& Leontini Siciliæ campi fundunt.* Sidonius Carmine 22.

Quanta Leontino turgeſcit meſſis acervo.

Et Epiſt. 13. lib. 2. *Panis daretur è Leontinâ ſegete confectus.* Proinde mercatores, qui ut fruges compararent in Siciliam ſe conferebant, libentius appellebant ad Teriam amnem, qui Leontinorum agros ex utraque parte alluit. B

Poſt Teriam eſt *Pantagias*, vulgo *Porcaro*, amnis quidem valde exiguus. Silius lib. 14.

— ac facilem ſuperari gurgite parco
Pantagiam.

Sed rapidiſſimi curſûs, quique magno murmure per multa ſaxa in mare præceps devolvitur. Hunc mirâ vocum contractione Pantagiam dictum volunt, quaſi πανταχοῦ παταγίαν *ubique obſtreperum.* Servius in lib. 3. Æn. *Hic fluvius Siciliæ cum plenus flueret, implebat ſonitu pene totam Siciliam; unde & Pantagias dictus, quaſi ubique ſonans. Hic poſtea cum Cereri quærenti filiam obſtreperet, tacere juſſus eſt numinis voluntate.* Et Vibius in fluminibus; *Pantagias Siciliæ ita dictus, quod ſonitus ejus decurrentis per totam inſulam auditus eſt, uſque eo donec Ceres quærens filiam comprimeret eum.* At ut cætera taceam, *Pantaciam* appellarunt Græci veteres, non *Pantagiam.* Thucydides lib. 6. de Lamo quodam: ὑπὲρ Παντακύου τι ποταμοῦ Τρώτιλόν τι ὄνομα χωρίον οἰκίσας. *Super flumen Pantaciam oppidum quoddam Trotilum nomine cum condidiſſet.* In Ptolemæo legitur, Παντάχου ποταμοῦ ἐκβολαί *Pantacha fluvii oſtia*, quaſi à recto Πάνταχας *Pantachas.* Fallor an Pœni פתק *pattak* vocabant à verbo Syro פתק *petak*, id eſt jaculari, projicere, & cum impetu propellere. Certe petitum inde nomen in Pantaciam maximè quadrat, qui ut Cluverius author eſt, *licet curſu ſit breviſſimus, ut qui ſex circiter ab Leontinis oritur paſſuum millibus, tamen hyberno tempore Leontinorum collium torrentibus, imbribusq; auctus, tanta vi devolvitur, ut magnam ſaxorum copiam ſecum trahat.* Unde Claudianus de raptu lib. 2. C D

— & ſaxa rotantem
Pantagiam.

Ad Alabi oſtium, qui ſequitur poſt Pantagiam, fuit *Hybla Megaris*; Et verſus fontes Hyblæi colles, mellificio tam celebres, ut mel Hyblæum cum Hymettio Atticæ de bonitate certare audeat. Martialis lib. 11. Epigr. 43. E

Mella jubes Hyblæa tibi vel Hymettia naſci.

Et lib. 33. Epigr. 105.

Quum

A *Quum dederis Siculos mediis de collibus Hyblæ,*
Cecropios dicas tu licet eſſe favos.

Silius lib. 14.

Tum quæ nectareis vocat ad certamen Hymettum
Audax Hybla favis.

Eos colles deſcribit Cluverius florum vario genere, maximè verò thymo lætos, & melle fœcundiſſimos, quod hodieque æſtimatur totius Siciliæ nobiliſſimum. Proinde Alabum amnem Hyblæ proximum dictum eſſe puto ab חלאוה *halava* ſeu dulcedine; voce Arabica quidem, ſed à verbo חלי deducta, quod Syris etiam
B eſt γλυκάζειν dulceſcere. Unde & nomen חלי mellis epithetum Ezech. 3, 3. & paſſim. Alabi præter Ptolemæum multi alii meminere. Sed pro Alabo Silio eſt *Alabis*, Heſychio Ἀλαβὼς, Diodoro & Stephano Ἀλαβῶν, corrupte Vibio *Alachis*, & Plutarcho Ἄβολος. Prope Megaridem ſeu Hyblam authore Diodoro lib. 4. Dædalus φιλοτέχνως ἐποίησε τὴν ὀνομαζομένην Κολυμβήθραν ἐξ ἧς μέγας ποταμὸς εἰς τὴν πλησίον θάλατταν ἐξερεύγεται, καλούμενος Ἀλαβῶν *mira ingenii ſolertia Colymbethram fecit quam vocant, ex qua magnus fluvius Alabo in proximum mare erumpit.* Hujus piſcinæ veſtigia hodieque extant prope Hyblæ rudera.

Notandum eſt à Stephano tria oppida Hyblæ nomine in Sicilia cenſeri. Quorum maxima fuit in Catanenſi agro: Parva, de qua in præſens, ad oſtium Alabi:
C Minima in Siciliæ parte Auſtrali circa flumen Hirminium. Prima Hybla major dicitur, de qua egimus: Secunda *Megaris* & *Galeotis*. Tertia *Heræa*. Pro Galeoti *Geleatin* habet Thucydides lib. 6. & Pauſanias in Eliacis *Gereatin*. Sed *Galeotin* præfero, quia cives à Stephano vocantur Γαλεῶται; Ducto, ut videtur, nomine à Siculis vatibus *Galeis* ſeu *Galeotis*. De quibus ita Archippus apud Athenæum:

Γαλεοί γε πάντων μάντεων σοφώτατοι
Galei Prophetarum omnium doctiſſimi.

Et Heſychius: Γαλεοὶ, μάντεις, οὗτοι κατὰ τὴν Σικελίαν ᾤκησαν, *Galei, vates, hi in Sicilia habitarunt.* Et Stephanus: Γαλεῶται, μάντεων εἶδος Σικελῶν *Galeotæ Siculorum vatum ſpecies.* Cic. de Divinat. lib. 1. *Huic interpretes portentorum, qui Ga-*
D *leotæ tum in Sicilia nominabantur, reſponderunt ut ait Philiſtus*, &c. Ælian. lib. 12. cap. 46. ἐφασαν οὖν οἱ Γαλεῶται πρὸς τὸν Διονύσιον ἐρόμενον ὑπὲρ τούτων, ὅτι ταῦτα μοναρχίαν δηλοῖ *Dionyſio* (Siciliæ tyranno) *de his interroganti Galeotæ reſponderunt monarchiam illa ſignificare.* Mythologi apud Stephanum à Galeote deducunt filio Apollinis & Themiſtûs. Nempe ad fabulas confugerunt, cum neſcirent Phœnicium גלה *gala*, unde *Galei* & *Galeotæ* dicti, propheticum eſſe vocabulum. Sic Amos 3, 7. *Non faciet Dominus Deus quicquam, niſi* גלה (*gala*) *revelaverit ſecretum ſuum ſuis Prophetis.* Et 1. Sam. 3, 21. נגלה *revelatus fuit Dominus Samueli in Silo.* Galeus Phœnicibus erat גלוי *galus* ut Num. 24, 4. vel גלי *gali*: Cujus plurale modò maſculinæ terminationis גליים *gelajim*, modo fœmininæ גליות *gelajot*. Inde *Ga-*
E *lei* & *Galeotæ*. Sic ex ארי plur. אריים vel אריות: Multa ſunt hujusmodi. Notandum eſt vates Græce etiam *Hybletas* dici. Heſychius: Ὑβλήτης μάντις *Hybletes, vates*, Nempe, ut quidem ſuſpicor, Siculorum dialecto, ab ea Hybla facto nomine in

qua vates Galeotæ. De Mago quem è Galeotide in Cretam evocavit Minos, vide A
Suidam in Ἀκέσματα.

Sequitur *Thapſus* oppidum vetus in peninſula ſitum, de quo ſic Thucydides l. 6. Ἔστι δὲ χερσόνησος μὲν ἐν στενῷ ἰσθμῷ προὔχουσα εἰς τὸ πέλαγος, τῆς δὲ Συρακουσίων πόλεως οὔτε ὁδὸν πολλὴν ἀπέχει *peninſula eſt anguſto iſthmo in mare procurrens, a Syracuſis parum diſſita.* Et Stephanus: Θάψος, πόλις Σικελίας, ἔστι δὲ χερσόνησος ἐν τῷ στενῷ τοῦ ἰσθμοῦ *Thapſus urbs Siciliæ, eſt & Cherſoneſus in Iſthmi anguſtiis.* Recte uterque ἐν στενῷ ἰσθμῷ vel ἐν τῷ στενῷ τοῦ ἰσθμοῦ. Revera enim tam anguſta cervice continenti jungitur, ut eminus conſpicientibus videatur eſſe inſula. Nec deſunt qui inſulam appellent. Servius in 3. Æn. *Tapſus inſula non longe a Syracuſis, plana & pene fluctibus par.* Itinerarium inſulare: *Inſula Tapſus diſtat ab oppido Megara,* B
id eſt caſtello Syracuſanorum ſtadia XL. Neque alia mens Dioſcoridis cum *Thapſiam* ſcribit ἐν Θάψῳ τῇ νήσῳ primum eſſe repertam. Neque enim terrarum uſpiam ulla alia eſt inſula Tapſus. Et fallitur Marcellus, cum vult unam eſſe Sporadum. Quamvis præeuntem habuerit Nicandri Scholiaſten in Theriaca. v. 529. Quin eadem peninſula vocatur hodieque *l' Iſola delli Manghiſi.* Itaque. Thapſi nomen ſumptum putaverim ex Phœnicio תפשיתא *Thapſitha*, quod pro abſciſſione ſumitur in Ebræorum libris. Nempe Siciliæ Tapſus tam anguſto collo cohæret, ut ab ea putetur eſſe divulſa & plane abſciſſa.

Jam ventum ad *Syracuſas*, non Siculαrum modo ſed & Græcarum urbium ma- C
ximam & pulcherrimam, conditam ab Archia Corinthio annis ante Chriſtum plus ſeptingentis. Hujus partes quatuor, *Inſulam*, *Acradinam*, *Tychen*, *& Neapolim* multis deſcribit Cicero Verrina quarta. Alii quintam addunt *Epipolas*. Portus duplex: Major unus octoginta ſtadiorum, cujus fauces quingentis paſſibus patent, ad Ortygiam inſulam Arethuſa fonte inſignem. Sed & vicinum agrum potant alii fontes, *Temenitis*, *Archidemia*, *Magæa*, *Cyane*, *Milichie*; Et nobile flumen *Anapus*. Murorum ambitus apud Strabonem erat ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα σταδίων *centum & octoginta ſtadiorum*, XXIV M paſſuum. Dicit Livius lib. 25. in Syracuſis captis *prædæ tantum fuiſſe, quantum vix capta Carthagine fuiſſet.* Plutarchus etiam in Marcello: λέγεται δὲ οὐκ ἐλάττονα τούτων ἢ τὸν ὕστερον ἀπὸ Καρχηδόνος D
διαφορηθέντα πλοῦτον γενέσθαι *Ajunt non minus hic opum captum, quam in ipſa poſtea Carthagine.*

Fullerus Miſcellaneorum lib. 4. cap. 10. Syracuſarum nomen Punice ſcribit צור כוסיא *Sor-Coſja*, quaſi *Tyrum latentem* dicas. Fruſtra, cum Syracuſas non condiderint Phœnices, ſed Græci Dorienſes Archia duce; vide Thucydidem, Strabonem, & alios; Sed præcipuè Marcianum Heracleotam, qui ſimul nominis originem aperit hiſce verbis:

Τὸ δὲ Ζέφυρον τῆς Ἰταλίας οἱ Δωριεῖς
Κατέσχον. Ἀρχίας δὲ τούτους προσλαβὼν
Ὁ Κορίνθιος μετὰ Δωριέων κατῴκισεν E
Ἀπὸ τῆς ὁμόρου λίμνης λαβούσας τοὔνομα
Τὰς νῦν Συρακούσας παρ' αὐτοῖς καλουμένας.
Zephyrum tenebant Dorienſes Italæ.

Tellu-

A *Telluris. Illos Archias Corinthius*
Ad ſe vocavit, & per illos condidit.
Urbem potentem, quam Syracuſas vocant,
Sumpto è palude proxima vocabulo.

Paludem intellige *Syraco*, de qua Stephanus ubi de Syracuſis: καὶ λίμνη, ἥτις καλεῖται Συρακώ *palus etiam eſt qua vocatur Syraco.* Melius quam *Tyraca*, quomodo ſcripſit Vibius in Catalogo paludum: *Tyraca Syracuſis.* Nam à *Tyraca Tyracuſæ* dictæ eſſent, non *Syracuſæ.* Et *Syraco* vox Phœnicia, ut *Hanno*, *Giſco*, *Dido*, *Samatho.* Radix סרח *ſerach* vel *ſarach* fœtere eſt. Vox apud Syros & Ebræos
B eſt in multo uſu ex Jerem. 49, 7. *Cheth* expreſſum per *cappa*, quomodo in *Thapſaco*, & *Carrhis*, & *Calacina*, & *Malaca*, & ſimilibus. Nec immerito ἀπὸ τῆς δυσωδίας *à fœtore* nomen paludi factum, cujus exhalationes morbos creabant plurimos; ut in eadem Sicilia Selinuntios olim invaſit peſtis διὰ τὰς ἀπὸ τοῦ παρακειμένου ποταμοῦ δυσωδίας *propter adjacentis amnis fœtores*, ut habet Laertius lib. 8. in Empedocle. Et in Etruria Graviſcis nomen eſt factum à gravitate aëris propter paludem imminentem; unde Poëta lib. 10. Æn. *intempeſtaque Graviſca*, id eſt peſtilentes, ut ex Plinio & Catone interpretatur Servius: Et Rutilius in itinerario:

C *Inde Graviſcarum faſtigia rara videmus,*
Quas premit æſtiva ſæpe paludis odor.

Id ipſum Syracuſani ſuo damno ſæpe experti ſunt, & fere quotquot hoſtes æſtatis aut autumni menſibus Syracuſas circumſederunt. Hinc illud Diodori lib. 13. de Athenienſibus hanc urbem obſidione prementibus: διὰ τὸ τὸν παρακείμενον τόπον ὑπάρχειν ἑλώδη, λοιμικῆς καταστάσεως εἰς τὸ στρατόπεδον ἐμπεσούσης. quæ Cluverius ita reddidit: *cum peſtis exercitum ob circumjacentis paludis exhalationem corripuiſſet.* Et lib. 14. de Carthaginenſibus quos ibidem per æſtivos ardores gravis invaſerat lues: ἔοικε δὲ καὶ ὁ τόπος αἴτιος γεγονέναι πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς συμφορᾶς. Καὶ γὰρ Ἀθηναῖοι πρότερον τὴν ἔχοντες παρεμβολὴν, πολλοὶ διεφθάρησαν ὑπὸ τῆς νόσου ἑλώδους ὄντος τοῦ τόπου καὶ κοίλου *locus etiam videtur fuiſſe in cauſa cur calamitas modum ſuperaret.*
D *Nam & Athenienſes plurimos iiſdem antea caſtris fœda ſtrage morbus abſumpſerat, propterea quod locus ille paluſtris eſt & concavus.* Ita cum eidem urbi Marcellus immineret: *Acceſſit* (inquit Livius lib. 25.) *peſtilentia commune malum.* Et paulo poſt: *temporis & loci vitio, & ægri erant & moriebantur.* Item: *Siculi ut primum videre ex gravitate loci vulgari morbos, in ſuas quisque propinquas urbes dilapſi ſunt. At Carthaginenſes, quibus nusquam receptus erat, cum ipſis ducibus Hippocrate atque Himilcone, ad internecionem omnes perierunt:* Cauſam ad conditorem referunt. Myſcellus enim & Archias, cum Delphos ſe contuliſſent oraculum conſulturi de loco condendæ urbis, ab Apolline rogati utrum mallent

Πλοῦτον ἔχειν κτεάνων, ἢ τερπνοτάτην ὑγίειαν,
E *Divitiis pollere, locosve habitare ſalubres,*

Salubritatem Myſcellus, & Archias divitias elegit. Proinde Myſcello Croton, & Archiæ Syracuſæ obtigerunt. Quarum urbium illa ſaluberrima, ſed pauper fuit;

fuit; Hæc ditiſſima, ſed inſalubris. Hanc ſive hiſtoriam ſive fabulam referunt Strabo lib. 6. Et Stephanus in Συρακοῦσαι Et Ariſtophanis Scholiaſtes in Equit. ad verbum πλουτυγίειαν, quo Comicus tribuit Athenis Syracuſarum opes, & Crotonis ſalubritatem: Et Suidas verbo Ἀρχίας, & rurſus in Μύσκελλος. A

Circa Syraco paludem exit *Anapus* amnis. Is, ſi credimus ſcholiis in Theocritum, dicitur ὡς ἄνευ πόσεως ὤν, καὶ βληχρὸν ἔχων ὕδωρ, ἢ παρὰ τὸ τοῖς ποσὶ μὴ διαβατὸς εἶναι *quia ſine potu eſt, & debilem habet aquam, aut quia pedibus trajici non poteſt.* Quæ cum falſa ſint & ἀσύστατα, videant peritiores annon ab ענב *anab*, id eſt ab uva deducatur Anapi nomen. Uvis certe fertiles agros fuiſſe Syracuſanos circa Anapum vel ex Theocrito colligere eſt, qui cum in Homero legiſſet terram Cyclopum ferre vinum ἐριστάφυλον *magnis uvis*, putavit agi de ſolo circa Anapum, quia utrobique par fertilitas. Unde eſt quod Idyll. 7. Polyphemo ad Anapum metatur ſedes. Verba ſunt: B

Ἆρα γ' ἶπα τῆνον τὸν ποιμένα τὸν ποκ' Ἀνάπῳ
Τὸν κρατερὸν Πολύφαμον, ὃς ὤρεσι λᾶας ἔβαλλε.
Illene qui ad ripas paſtor Polyphemus Anapi,
Saxa giganteis manibus prægrandia torſit?

Ad Anapi fontes erat *Herbeſſus*, oppidum in monte ſitum, cui altiſſimi ſpecus ſuberant, ut & alteri *Herbeſſo* in Sicanis ſupra Agrigentum. Unde eſt quod ab Erebo nomen habuiſſe volunt Fazellus & Cluverius. Sed ut alia taceam, obſtat aſpiratio. Nam *Herbeſſenſes* ſcribit Plinius, non *Erbeſſenſes*. Neque vox mendi ſuſpecta, quia eſt in catalogo populorum Siciliæ quorum nomen incipit ab H. Itaque *Herbeſſus* potius videtur eſſe הר־בצוע *Harbetſua* mons exciſus vel excavatus, aut הר־בצע *Har-betſa* mons foveæ, id eſt ſuffoſſus. Nam ab Hebræo verbo בצע ſcindere vel concidere, בצע *betſa*, eſt fractura terræ, fovea, foſſa, lacuna. A qua ſignificatione parum recedit βῆσσα Græca vox inde nata. C

Eſt & ad Anapum campeſtris urbs *Cacyrum* vel *Cacirum*, hodie *Caſſaro* ut volunt. Κάκυρον ſcribit Ptolemæus, ſed Plinius *Cacirinos* populos tanquam à Caciro. *Cacirum* permutato vocalium ordine factum videtur ex ככר *cicar*, quod nomen planitiem ſonat. Hinc Gen. 13, 10. ככר הירדן *planities Jordanis.* Et v. 12. בערי הככר *in urbibus planiciei.* D

Anapus in Syracuſarum magnum portum ſe exonerat, cujus intima pars Δάσκων *Daſcon* vocatur à Thucydide lib. 6. & Diodoro lib. 13. & 14. An quia magnus portus Ortygiam inſulam habet in oſtium ſuum ita projectam, ut ſtagnum aut piſcinam figura imitetur, quod Arabicè eſſet דסק *daſacon* aut דיסק *daiſacon*? Vide Giggeium. Sic minor portus ejusdem urbis Diodori lib. 14. Λάκκιος appellatur à figura τοῦ λάκκου ſive ciſternæ. Et in ſinu Carthagin. *mare ſtagnum dicitur, quoniam objectu protentæ linguæ ſtrangulatur.* Eutropius lib. 4.

Jam pauca de Arethuſa Ortygiæ inſulæ fonte, quem Nemea prima Pindarus vocat ἄμπνευμα σεμνὸν Ἀλφεοῦ *reſpiramen venerandum Alphei*, quia creditur eſſe διωρρὼξ & quaſi oſtium Alphei amnis in Elide quadringentis paſſuum millibus inde diſſiti. Cui fabulæ ſtatuminandæ veteres multa confingunt prodigioſa com- E

A commenta. Alpheum ſcilicet per occultos terræ meatus mare interjectum emetiri, & in Syracuſano littore emergentem Arethuſam fontem facere. Proinde aquas infici, cum Olympiæ in Elide boves immolantur: Et pateram in Alpheum prolapſam ad Arethuſam eſſe delatam. Nec deſunt quibus videtur Alpheus non ſubter ſed ſuper mare ſinceris aquis ad Ortygiam usque ferri. Neque id Poëtæ ſolum & Grammatici, ſed & Geographi aſſerunt Mela, Plinius, Solinus; Et ex hiſtoricis Timæus & Pauſanias; Et è Philoſophorum grege Seneca natural. quæſt. lib. 6. cap. 8. *Quid*, inquit, *cum vides Alpheum celebratum Poëtis, in Achaia mergi, & in Sicilia rurſus transjecto mari, effundere amœniſſimum fontem Arethuſam?*
B Tamen idem lib. 3. cap. 26. rei fidem ſublevat, ſed altero haud quaquam probabiliore commento. Verba ſunt: *Quidam fontes certo tempore purgamenta ejectant, ut Arethuſa in Sicilia, quintâ quaque ætate per Olympia. Inde opinio eſt Alpheon ex Achaiâ eô usque penetrare.* Itaque Straboni potior fides, qui rem totam rejicit inter fabulas & deliramenta veterum, variis rationibus, quas apud illum legere nemini non eſt obvium. His igitur omiſſis, nobis ſufficiet hîc indicare unde nata ſit hæc fabula. Pœnos ſuſpicamur hunc fontem appellaſſe עין חלפי *en-halphe* aut חלפיא *halphaja* fontem ſalicum, à ſalicibus ambientibus; vel עין אלפי *en-alphe* aut אלפיא *alphaja* fontem navium, quia in extremâ Ortygiâ littori erat pro-
C ximus, nec procul ab oſtio celeberrimi portûs. Strabo de Ortygiâ lib. 6. κρήνην δ' ἔχει τὴν Ἀρέθουσαν ἐξιεῖσαν ποταμὸν εὐθὺς εἰς τὴν θάλατταν *fontem habet Arethuſam qui fluvium ſtatim in mare emittit.* Cicero Verrinâ quarta: *In hâc inſulâ extremâ eſt fons aquæ dulcis, cui nomen Arethuſa eſt, incredibili magnitudine, pleniſſimus piſcium, qui fluctu totus operiretur, niſi munitione ac mole lapidum à mari disjunctus eſſet.* Sed & Geographus Arabs hunc fontem ſcaturire dicit מן גרף עלי חאשיה אלבחר *è tumulo ad littus maris.* Unde eſt quod veteres ad Arethuſam referebant hæc Homerica lib. 9. Odyſſ. verſ. 140.

> Αὐτὰρ ἐπὶ κρατὸς λιμένος ῥέει ἀγλαὸν ὕδωρ
> Κρήνη ὑπὸ σπείους
> *In portûs aditu nitidis argenteus undis*
D > *Fons fluit ex antro.*

Pro Syris חלפי *hilphe* & אלפי *ilphe*, Phœnicio more ſcribimus *halphe* & *alphe*. Tale Phœnicum *nabla*, unde *nablium* pro Syro נבלא *nibla*; *Naxa* ſacrificium, unde *Naxus* inſula, pro Syro נכסא *nicſa*. Et pro Talmudico אירן *idan*, quod ſalicis ſpeciem ſonat, Tyrii dixerunt *adan*, ut ex Heſychio conſtat. Tale fons *halphe* ſalicum pro Syro *hilphe*, aut *alphe* navium pro Syro *ilphe*. Et ob hoc ipſum Juppiter Cretæ Regulus, cum inſtructo myoparone rapuiſſet Europam, dictus eſt à Phœnicibus tum habuiſſe tauri formam, quia Phœnicium *alpha* tam bovem quam navem ſonat. Proinde fabula nititur æquivocatione vocis; Et cum hiſtoria de raptu Europæ באלפא *in alpha* de nave eſſet intelligenda, maluerunt de tauro
E ſumi, ut res eſſet θαυματωδέστερος. Græci itidem qui tum temporis in fabulas erant maximè proclives, cum ad Ortygiam inſulam appellentes Arethuſam à Barbaris appellari reperiſſent fontem *halphe* & *halphaja* (*ſalicum*) vel *alphe* & *alphaja*

(*navium*) id eſt ubi nautas adaquari moris erat, nec ſibi facile in animum inducerent è tantillâ inſulâ poſſe oriri tam largas aquas; ex indicio nominis collegerunt illas ab Alpheo derivari. Unde factum ut qui fons *Halphaja* vel *Alphaja* Punice appellabatur, Græce diceretur *Alpheias*, tanquam ab Alpheo Elidis. Ovidius lib. 5. Metam. A

Tum caput Eleis Alpheias extulit undis.

Odyſſ. ι. verſ. 408.

Quid quod ipſum Arethuſæ nomen (licet vetuſtiſſimum & commune multis fontibus in Græciâ, in cæteris uni in Ithacâ, cujus in Homero mentio eſt) tamen eſt Syræ originis. Grammaticorum enim ſomnium eſt quod ex Heracleonte refert Stephanus: Ἀρῶ ἐστι τὸ ποτίζω, οὗ τὸ ἄρδω παράγωγον· ἐκ τούτου ἀρέθω. Nam nec ἀρῶ nec ἀρέθω, unde volunt dici Arethuſam, in rigandi ſignificatione uſquam occurrunt. Et ex ἄρδω fieret Ἄρδουσα non Ἀρέθουσα. Sed Græcâ flexione demptâ, ſtatim conſtabit hanc vocem natam eſſe ex ארית *arith* Syra, quæ pro יאר *rivo*, & אגם *ſtagno* paſſim occurrit in Chald. paraphraſi. Arethuſam igitur Phœnices videntur etiam ארית *Arith* appellaſſe, vel ſimpliciter, vel addito epitheto ארית כבירה *Arith Cabira*, id eſt rivum aut ſtagnum magnum. Unde duo fontis nomina *Arethuſa* & *Cypara*, in uſu apud Græcos. Heſychius: Κυπάρα, ἡ ἐν Σικελίᾳ κρήνη Ἀρέθουσα. *Cypara, Sicilia fons Arethuſa. Cypara* factum ex *Cabira*, transpoſitis vocalibus, ut in *Cacypari*, de quô mox, ex חיק כביר *chec cabir*, & in *Caciro* ex כסר *eſcar*. Rivus aut ſtagnum magnum cur dicta fuerit Arethuſa, patet ex deſcriptione. Cicero ubi ſupra: *In hac inſulâ extremâ eſt fons dulcis, cui nomen Arethuſa eſt, incredibili magnitudine.* Diodorus lib. 5. ubi de Ortygiâ inſula: Κατὰ γὰρ τὴν νῆσον ταύτην ἀνεῖναι (φασὶ) τὰς νύμφας ταύτας, χαριζομένας τῇ Ἀρτέμιδι, μεγίστην πηγὴν τὴν ὀνομαζομένην Ἀρέθουσαν. *Nymphas illas ajunt, in Dianæ gratiam, in ea inſulâ maximum excitaſſe fontem, quem Arethuſam vocant.* Thomas Fazellus Siciliæ ſuæ Decad. 1. lib. 4. c. 1. *Incredibili olim erat magnitudine, vel eâ ratione quod plerique fontes, qui circumquàque emergant &c. ſimul confluentes lacum efficiebant, qui uno ambitus ſtadio à ſpecu unde nunc exundat, ad fontem usque, qui ætate mea à Canalibus nomen habet protendebatur ut ex ſcruporum aquarumque veſtigiis adhûc cernitur.* In Stephano Κύπαρα dici videtur Arethuſa non Sicula ſed Ithacenſis. Ἀρέθουσα, inquit, κρήνη Σικελίας. ἔστι καὶ Ἰθάκης &c. Αὕτη Κύπαρα ἐλέγετο. *Arethuſa fons Siciliæ, eſt & Ithacæ fons &c. Is Cypara dicebatur.* Sed hæc verba, Αὕτη Κύπαρα ἐλέγετο, loco mota ſunt, & legenda ſtatim poſt Σικελίας. B C D

Dum in Arethuſâ ſumus, non erit extra rem quærere quid ſit *Thymbris* in his Theocriti Idyll. 1.

—— χαῖρ' Ἀρέθοισα
Καὶ ποταμοὶ, τοὶ χεῖτε καλὸν κατὰ Θύμβριδος ὕδωρ.
—— *ſalve Arethuſa*
Et fluvii pulchram in Thymbrim qui funditis undam.

Sunt qui fluvii nomen eſſe volunt, qui tamen in illo tractu nuſquam comparet. Heſychius: Θύμβρεις, ὄνομα ποταμοῦ. Aliis mare placet ſic dici quâdam linguâ quam non nominant. Græcus Scholiaſtes: ποταμὸν Σικελίας εἶναί φασι καὶ τοῦτον. E

Ἄλλοι

A Ἄλλως. Θύμβρις κατά τινα γλῶσσαν ἡ θάλασσα. *Etiam hunc Siciliæ amnem eſſe ajunt, Aliter: Thymbris juxta quandam linguam eſt mare.* In quâ ſententiâ fuiſſe videtur Aſclepiades Myrleanus Grammaticus magni nominis, quem Suidas author eſt Romæ ſub Pompeio docuiſſe. Sequitur enim: Ἀσκληπιάδης δὲ ὁ Μυρλεανὸς διὰ τοῦ Δ γράφει Δύμβρις, ἡ κατὰ γλῶσσαν θάλασσα *Aſclepiades Myrleanus per D ſcribit Dymbris, quæ* occultiore *lingua eſt mare.* Atque ea interpretatio cum Poëtæ verbis mirè congruit, cum Arethuſa & fluvii omnes tandem in mare ferantur, ut obſervat divinus Scriptor Eccleſ. 1, 7. Itaque *Thymbrin* vel *Thumbrin* Græcos deflexiſſe putaverim ex Phœniciis תהום בחר *tehum babar* vel תהום בחרין *thebum babarin*, quaſi *maris* aut mariû abyſſum dixeris. Cui opponuntur

B תהומות הארץ *abyſſi terræ* ex Pſ. 71, 20. *Babar* pro mari in uſu eſt Arabum, à quibus Pœnos obſervo multa verba mutuari. Sic ζιγγίβερι *zingiber* dici putant ex *babar* & *Zingi*, quia Dioſcoride & Galeno teſtibus ex Barbariâ Troglodyticâ defertur, ubi eſt Zingis. Hinc Teixeira de Regibus Perſ. lib. 1. cap. 6. *Zanguebar, que es mar de los Negros de Zanguy.* Tamen Arabes non ſcribunt זנגיבחר *zangibabar*, ſed זנגבל *zangibel.* Dioſcor. l. 1. Gal. lib. 6. ſimpl. Ptol. lib. 4. c. 7.

Poſt Anapum deſcribit Cluverius ex Plutarchi Dione τῆς Συρακουσίας τὴν καλουμένην Γύαλα, πολλὴν καὶ ἀγαθὴν χώραν, ἀνήκουσαν ἀπὸ θαλάττης εἰς τὴν μεσόγειαν *Syracuſani agri regionem amplam & fertilem Gyata* (vel *Guata*) *nomine à mari in medi-*

C *terranea porrectam.* Punicè גותא *gavata* medium ſonat. Itaque nonniſi τὰ μεσόγεια Pœni videntur hâc voce deſignaſſe.

Sequitur è Thucydidis lib. 7. amnis Κακύπαρις *Cacyparis*, ita dictus, ut quidem puto, à ſinu magno in quem ſe effundit, prope Ptolemæi Μακρὰν ἄκραν *longum promontoriû.* Punicè enim *Cacyparis* videtur eſſe חיק כביר *chec cabir* ſinus magnus.

A Cacypari proximè diſtat Ptolemæi Ὄρινος *Orinus*, qui Thucydidi eſt Ἐρινεὸς *Erineus.* Orinus vel חור־עין *Ur-Ain* eſt *Albus fons.* Tamen urbem ſeu ſtationem quam hodie appellant *Fontane bianche*, Cluverius ad Cacyparin deſcribit, non ad Erineum, quaſi ſit Plinii Nauſtathmus.

Jam qui ſequitur Diodoro lib. 13. & Plutarcho in Niciâ *Aſinarus*, Thucydidi

D lib. 7. *Aſſinarus*, Punicè erat חצינור *baſſinor.* Proprie צינור *ſinnor* eſt tubus per quem aqua in declive fertur, puta ex monte vel ex tecto. Sic Pſal. 42, 8. *Abyſſus abyſſum invocat ad vocem* צנוריך (*ſinnoreca*) *tuborum* vel *emiſſariorum tuorum.* LXX. τῶν καταῤῥακτῶν σου. Vulgata itidem *cataractarum tuarum.* Chaldæus זלחי מרזביך *defluxionum canalium tuorum.* Kimchius in hunc locum: *Effuſæ ſunt ſuper nos afflictiones, ut aqua tecti defluunt ex* הצינור (*haſſinor*) *tubo, & murmure ſuo obſtrepunt.* Aben-Ezra: *Meminit* הצינורים (*haſſinorim*) *tuborum, quia deſcendunt aquæ ex celſis montibus. Aſſinarus* igitur fluvius ita dictus eſt, quia profundo & confragoſo alveo tanquam tubo incluſus, devolvitur in præceps. Ita deſcribit Thucydides: οἱ Ἀθηναῖοι ἠπείγοντο πρὸς τὸν Ἀσίναρον ποταμὸν, &c. ὡς δὲ γίγνονται ἐπ'

E αὐτῷ, ἐσπίπτουσιν οὐδενὶ κόσμῳ ἔτι, ἀλλὰ πᾶς τέ τις διαβῆναι αὐτὸς πρῶτος βουλόμενος. Οἱ δὲ Συρακούσιοι, ἐς τὰ ἐπὶ θάτερα τε τοῦ ποταμοῦ παρελθόντες (ἦν δὲ κρημνώδης) ἔβαλλον ἄνωθεν τοὺς Ἀθηναίους, ἐν σφίσιν αὐτοῖς ταρασσομένους *Athenienſes ad Aſſinarum amnem feſtinabant, &c. Ut vero eo pervenere, nullo jam ordine in eum ruunt,*

 pro

pro ſe quisque primus omnium tranſire properantes. At ex utraque parte ſuperſtan- A
tes Syracuſani (erat autem amnis præceps) deſuper miſſilibus Athenienſes conficie-
bant, in cavo fluminis alveo inter ſe perturbatos. Hæc deſcribere non piguit, quia non parum conferunt ad explicationem vocis צנור, quæ bis ſolum occurrit in Scripturâ, nempe quô locô diximus, & 2. Sam. 5, 8. ubi Hieronymus exponit *domatum fiſtulas*, recte omnino: cum Chaldæus & Græci & plerique Hebræorum plane in diverſa abeant.

Ad Aſſinari fontes eſt Νέητον oppidum ut Ptolemæus, vel *Netum* ut ſcribit Silius. Cives Νεαιτῖνοι Diodoro lib. 23. *Netini* Plinio & Ciceroni. Hodie *Noto* appellant, atque ex eô *Val de Noto* tertiam inſulæ partem verſus Pachynum. Νέητον B
haud dubie contractum eſt ex נוה איתן *neve etan*. Quo ipſo ordine extant in Hebræo textu hæ voces Jer. 49, 19. & 50, 44. ubi recte noſtra verſio vernacula *l' habitacle du païs rude*. Omnino enim נוה איתן *neve etan* habitatio eſt aſpera & cōfragoſa, vel ipſo Moſe interprete, qui de Cenæo ſic habet Num. 24, 21. איתן מושבך ושים בסלע קנך *Etan habitatio tua, & pone in petra nidum tuum.* Hoc porro nomen ad Νέητον quam recte quadret diſce ex ipſa oppidi deſcriptione apud Fazellum Dec. 1. lib. 4. cap. 2. *Magno fluvii Aſinari fonti moles quædam edita ſaxoſa & aſpera licet plana, veluti & tota adjacens regio, incubat inſtar peninſulæ, cujus iſthmus Aquilonem reſpicit, ſatis undique foſſis natura præcincta ac munita, aſperrimisque rupibus mille quingentorum paſſuum ambitu circumſepta. In ea ſita eſt urbs vetuſta* C
& ingens, &c. Neetum Ptolemæo, ſed hodie Notum vulgo dicta. Habet duas duntaxat portas: Ad Iſthmum unam, cui & arx inhæret, alteram qua flumen & mare petitur. Eſt ea parte acceſſu difficilis; quippe cujus aſcenſus paſſuum eſt mille, obliquus, peracclivis & arduus, maximaq; ex parte excavatis rupibus manufactus; quem vel pauciſſimi viri manu tueri poſſunt.

Inter Neetum & Pachynum non procul à littore manent rudera vetuſtæ urbis, quæ à locorum accolis *Macharis* appellatur, & *Citatella*. De eâ ſic Fazellus Dec. 1. lib. 4. cap. 2. *Erat ejus ambitus, prout clare ex veſtigiis conſtat, paſſuum mille & quingentorum &c. viſuntur tota urbe plurima ædificiorum tum privatorum, tum etiam publicorum veſtigia ſemidiruta paſſim obvia, viaque ut lata ita* D
& proportione longa. Templum eſt in ea orbiculare & teſtudinatum, priſco artificio ex quadratis lapidibus elaboratum, &c. Fanum item alterum eſt ejusdem formæ, ſed vetuſtate collapſum. Balnea quoque antiqua architectura ſunt in ea, quæ ab imperitis templum fuiſſe cenſentur. In medio etiam urbis ſpecus longiſſima, & pro tractus ratione lata, viis & frequentibus utrimq; ſepulchris diſtincta, non ſine voluptate inſpiciuntur, quod ſubterraneæ quaſi civitatis ſpeciem præ ſe ferant. Extra mœnia vero ad paſſus mille Occidentem verſus ſpecus ſunt aliæ ingentes, & eodem pæne modo in rupe excavatæ, quæ ab accolis hodie Grutta Macharis appellantur, tumulorum frequentia inſignes. Ex Cluverii ſententiâ hæc eſt *Ina* Ptolemæi & *Ichana* Stephani;
unde Plinio *Ichanenſes*. De ratione nominis Stephanus ita nugatur: Ἴχανα πο- E
λίχνιον τῆς Σικελίας, διὰ τὸ τῇ αὐτοῦ ἁλώσει πολλὰ προσλιπαρῆσαι τοὺς Συρακουσίους. Ἰχανᾶν γὰρ τὸ ἐπιθυμεῖν *Ichana Siciliæ oppidum, inde dictum quod in ejus expugnatione multam operam impenderint Syracuſani.* ἰχανᾶν *ſcilicet concupiſcere eſt.* Vides, lector,

A & or, criticum jecur. Quin Jchanam ajo idem eſſe nomen quod in vulgata *Jachanam* Joſ. 12, 22. & *Jeconam* Joſ. 19, 11. & *Jecnam* Joſ. 21, 34. Quibus locis Hebræus textus conſtanter habet יקנעם *Jokneam*. Fuit id Phœnices oppidum ad Carmeli radices, ut volunt, & Belum amnem ab amœnitate ſic dictum. Voce conflata ex קן & נעם, altero N in compoſitione abſorpto. Jod initiale pertinet ad formam nominis. קן נעם eſt nidus amœnus. Nidus pro habitatione ſumitur, ut Num. 24, 21. Pari ratione *Ichanam* vel *Jocneam* in Sicilia Pœnos recte nominaſſe propter ſtructuræ amœnitatem patuit ex deſcriptione.

CAPUT XXIX.

B

Phœnicum veſtigia in Sicilia parte meridionali à Pachyno ad Lilybæum.

P*Achynus* בחון *bachun* à turri ſpeculatoria, ut Pelorus hodie *capo di Faro*. Pauſanias notatus. *Ediſſa* הדסה portus, id eſt myrtetum. Ὀδυσσεία ἄκρα. *Cacia* Cur *Hecubam* ibi ſepultam eſſe fabulentur. *Motychanus* fl. *Motuca* vel *Motya*, id eſt מתוחה *Caſmenas* tenuere *Gamori*, pulſi è Syracuſis. Qui proprie *Gamori*. An חשמנים *chaſmanim* & inde *Caſmena* ? *Herminio* & *Bucra* nomen ab aggeribus. Agger in Sabæis XX. orgyiarum. *Hybla Heræa*, id eſt montana. *Hybla* in Antonino redditur *plaga*, ut Ebr חבל *bebel*, פלך *plac* in Chald. paraphraſi. Ex *Camarina* eruitur חמר lutum ex quo lateres. *Hipparis* fl. עכר, quia Camarinam permeat, ut Jordanes lacum Tiberiadis. *Hyperia* in qua Cyclopes. *Oanus* fl. à carectis. In *Achate* fl. *achates* lapis. עקוד *akod* Ebr. de agno, cujus crura ambiunt faſciæ quædam, eæq; albæ potius. Idem in Acha-
C te περιλευκος. *Echetla* אתחילא, urbs egregie munita. *Vagedruſa* fl. וותר, id eſt uber. *Gela* urbs nec à *gelu*, nec à *Gelone* nec à riſu dicitur, ſed à *Gela* fl. qui Pœnis בלע *bela* propter vertices. Æoles B mutaſſe in G *Himera* duo non oriuntur ex uno fonte ut creditum. Himera alius à tepore dicitur alius ab amaritudine, Solinus notatus. Amarum pro ſalſo ſæpe ſumi. *Maro* mons מרום. *Agrigentum*, olim *Acragas* habuit octingenta, imo ducenta incolarum millia. Laertius emendatus. Nomen illi ab amne Acragante, amni ab arce vetuſtiſſima quæ הכרכא dicebatur *Hypſa* fl. à deliciis. Quam beata regio circa Agrigentum. Ibi Lothophagi nonnullis *Torus* collis, id eſt טור *Herbeſſus* Polyæno *Veſſa*. Ratio utriusque nominis. Ortelius & Cluverius notati. *Camicum*, caſtrum nobile lato Minois, à Dædalo in rupe conſtructum, flexuoſo aditu, unde nomen. *Halycus* fl. Heraclides emendatus. *Minoa* etiam מכרה *Macara* id eſt excisa dicta, propter horrea & ſtationem in rupe exciſam. Gaza quorſum *Minoa Isburus* fl. אישבורא. *Calta bellota Adrano*. Alius *Hypſa* pueri imagine cultus. *Inycus* Cocali regia יניקות *Ienikoth*, id eſt vitium propa-
D gines eximiæ. *Crimiſus* fl. ab apio dictus, ut Selinus proximus M. & P permutari. Timoleontis omen ex apio ad Crimiſum. Ibidem vites uberrimæ, quo fortaſſe pertinet Crimiſi vocabulum. *Entella* vel *Atalla* à ſitu in monte. Urbes in Judæa cognomines *Ietas* יטה. *Electium* חלקת. *Mazara* מצר terminus Punicæ ditionis. *Herai* montes הרים. Horum ubertas & amœnitas. Nympharum lucus, Daphnis. *Herbita* הרבטה. *Enguium* ubi Deæ matres cultæ, עין גו à fonte in media urbe.

AD Pachynum jam devenimus, de quo Fazellus Dec. 1. lib. 5. c. 1. *Turrim habet ſpeculam in mare prominentem*. Turris ſpecula vel ſpeculatoria Hebraicè dicitur בחון *bachon* & בחון *bachun*. Hinc בחוניו *bachunau* Eſ. 23, 13. Chaldæus reddit חזורתהא *ſpeculas ejus*. Et Jerem. 6, 27. בחון נתתיך id eſt *in exploratoria ſpecula conſtitui te*, ut recte Junius & Tremellius. Itaq; promontorium בחון
E *Bachun* ſive turris ſpeculatoriæ, B & P permutatis, Græcè dictus eſt Πάχυνος ἄκρα. Simili exemplo Pelorus hodie vocatur *Capo di Faro*, à turri ſeu pharo quæ ad dirigendos navium curſus in eo excitata eſt. Strabo l. 3. οἱ Ῥηγῖνοι τὴν στηλίδα ἵδρυσαν, ἣ ἐπὶ τῷ πορθμῷ κειμένην πύργιον τι, καὶ ὁ τοῦ Πελώρου λεγόμενος πύργος ἀν-

τίκασι ταύτῃ τῇ στηλίδι *Rhegini columnæ loco ad fretum poſuere turriculam quandam, cui oppoſita eſt quæ dicitur Pelori turris.* Sed & ἀπό τινος σκοπῆς, ut habet Strabo, vel ut Solinus è *Lilybatana ſpecula* numerum navium denotabat ille ὀξυδερκὴς de quo diximus. Itaque Pelorus etiam & Lilybæum ſuas habuere ſpeculas. Sed potuit eſſe vetuſtior בחון *bachun* ſive ſpeculatoria turris à qua Pachyno nomen. Fruſtra objeceris veteres illius non meminiſſe, nec quemquam alium præter Fazellum. Veteres enim ideo non meminere, quia nulla ſe obtulit occaſio diſſerendi de re tantula. Lilybetanæ ſpeculæ meminerunt ſolum propter τὸν ὀξυδερκῆ; Et Peloriadis una cum oppoſita ſpecula in Rhegino promontorio, ut docerent columnas Herculis in Gaditano freto ſimiles fuiſſe ſpeculas. A B

In ipſo Pachyno Motyen Phœnicum urbem Pauſanias ita deſcribit in Eliacis: Ἔστι δὲ κατὰ τὴν ἄκραν ἐν Σικελίᾳ τὴν τετραμμένην ἐπὶ Λιβύης καὶ Νότου, καλουμένην δὲ Πάχυνον Μοτύη πόλις, Οἰκοῦσι δὲ Λίβυες ἐν αὐτῇ καὶ Φοίνικες. *Eſt autem ad Siciliæ promontorium Libya & Auſtro obverſum Pachynum nomine Motya urbs, quam Afri & Phœnices habitant.* Sed jam monuimus eo loco ſive authoris ſive ſcribarum imperitia Pachynum haberi pro Lilybæo, quod & Libyæ proximum eſt, & vicinam habuit Motyen. At pro Motye ad Pachynum fuit Pachyni portus, de quo Cicero Verrina quinta. Hodie *Marzameno.*

E Pachyno navigantibus Lilybæum verſus, ſtatim occurrebat *Ediſſa* portus de quo Cicero ubi ſupra: *Ecce autem repente nuntiatur piratarum naves eſſe in portu Ediſſa: Nam ita is locus nominatur: Noſtra autem claſſis erat in portu Pachyni.* *Ediſſa* Phœnicibus erat הדס *Hadas* vel הדסה *Hadaſſa*, id eſt myrtus vel myrtetum. Sic *Edeſſa* Syriæ הדס *Hadas* vocatur in Chaldæis paraphraſibus Jonathanis & Jeruſalem Gen. 10, 10. Et quæ Perſis erat Eſther Aſſueri uxor, Ebræis erat *Hadaſſa.* Ita habetur Eſther. 2, 7. *Et nutriebat* את הדסה *Hadaſſam quæ eſt Eſther, filiam patrui ſui.* Ubi Vulgatus interpres: *Qui fuit nutritius filiæ fratris ſui Ediſſæ, quæ altero nomine vocabatur Eſther*; pro Hadaſſa Ediſſam habens; quod fuit ipſiſſimum nomen portus de quo Tullius. Ibidem Chaldæus interpres: *vocabant illam Hadaſſam, propterea, quod erat juſta, & propter juſtos* דמתילן לאסא *qui myrto comparantur*, nempe Eſ. 41, 19. & 55, 13. At *Edeſſa* & *Ediſſa* urbes tam dicuntur à myrtis quibus illarum ager erat conſitus, quam *Myrtos* & *Myrtoſion*, & *Myrtion*, & *Myrſinus*, & *Myrrhinus*, & ſimilia apud Græcos: Quod cum illi neſcirent, Ediſſam mutaverunt in Ὀδύσσειαν quaſi ab Ulyſſe diceretur. Itaque hic Ptolemæus habet Ὀδύσσειαν ἄκραν *Odyſſeum* vel *Ulyſſeum promontorium.* Sed & Iſacius in Lycophronem idem deſcribit πλησίον Παχύνου *prope Pachynum*, tanquam Ulyſſes à ſe appellaverit Κάκραν καλουμένην πρὶν *cum prius Cacra diceretur*, id eſt חקרא *chacra* arx, munitio Hinc חקרא דציון (*chacra deſion*) *arx Sionis* in Chaldæo paraphraſte 2. Sam. 2, 7. & paſſim. Itaque *Cacra* vel *Chacra* dicebatur à Pœnis ab Ediſſæ caſtro proximo. C D

p.162,&177.

Neve putetur de nihilo Ulyſſes huc appuliſſe, en tibi cauſam ſuſcepti hujus itineris apud eundem Iſacium: ἔνθα κενοτάφιον Ὀδυσσεὺς ἱδρύσατο τῇ Ἑκάβῃ δειματούμενος ὑπ᾽ αὐτῆς ἐν τῇ νυκτί, διὰ τὸ πρῶτον κατάρξαι αὐτὸν τοῦ καταλεύσματος τοῦ ὑφ᾽ Ἑλλή- E

A *ναν εἰς αὐτὴν γεγονότος ibi cenotaphium Hecubæ excitavit Ulyſſes, per noctes ab ipſa territatus, quia cum lapidibus à Græcis eſt obruta, primum lapidem in eam conjecerat.* Hæc eadem refert pluribus, aut ſaltem futura vaticinatur Caſſandra Lycophronis ſalebroſis verſibus, quorum initium eſt:

Ψευδήριον δὲ νησιωτικὸς στόνυξ
Πάχυνος ἕξει σεμνὸν ἐξ ὀνειράτων
Miſſis habebit ſomniis Pachynius
Mucro inſularis ſplendidum cenotaphium.

Cætera ibi vide. Nobis obſervaſſe ſufficit fabulam inde eſſe ortam, ut quidem B conjectamus, quod ſepulchrum à Pœnis dicebatur בית עקב (*beth-hakeb*) *extrema* vel *ſuprema domus*, ut hodieque magiſtris Ebræorum בית עולם (*beth-olam*) *domus æterna* ex Eccleſ. 12, 5. Græci igitur cum circa Ediſſam nobile aliquod Mauſoleum reperiſſent dici *beth-hakeb*: ut ex *Ediſſa* Ὀδυσσεία, ita ex *Haceb* fecerunt Ἑκάβην *Hecubam*, cui tam putri fundamento ſuperſtructa eſt tota fabula.

Sequitur apud Ptolemæum *Motychanus* amnis à *Motuca* urbe profluens, hodie *Modica* dicta. Unde Plinio *Mutyenſes* vel *Motienſes*; Et Ciceroni Verrina tertia *Muticenſis* vel *Mutienſis ager*. Nam variant exemplaria. Nempe Punicum מתוחה *Motucha* vel מתיחא *Meticha* per cheth ſcribitur, quod modo plane omittitur, modo per X. effertur, aut etiam per K. Itaque *Motuca, Motycha*, unde C *Motychanus*, & *Motye* vel *Motie*, idem nomen, quod jam explicavimus, ubi de altera Motye prope Lilybæum.

Circa hæc loca *Caſmena* vel *Caſmenæ* urbs colonia fuit Syracuſanorum, ut Thucydides author eſt lib. 6. Hanc tenuere aliquandiu Syracuſanorum Gamori per ſeditionem ex urbe pulſi. Heſychio Γάμοροι ſunt οἱ περὶ τὴν γῆν πονούμενοι, ἢ μοῖραν εἰληχότες τῆς γῆς, ἢ οἱ ἀπὸ τῶν ἐγγείων τιμημάτων τὰ κοινὰ διέποντες *qui terræ cultui navant operam, aut qui agri portionem acceperunt, aut qui agrarios reipublicæ cenſus adminiſtrant.* Utut ſit Doricum nomen eſt factum ab agri diviſione. Unde *Gamaros* Syracuſis eoſdem fuiſſe putant quos Athenis κληρούχους & *agrarios* Romanis vel *agripetas*, qui ſorte diviſum agrum obtinebant. Sed & Athenis τῶν D γεωμόρων τὸ ὀφεῖλον τὰ ὅπλα κέκτησθαι καὶ πολεμεῖν ὑπὲρ τῆς πόλεως meminit Diodorus l. 1. p. 19. quod me monuit nobiliſſ. D. de Grentemeſnil. De iiſdem vide Pollucem lib. 8. c. 9. §. 31. At κληροῦχοι etiam activè dicebantur magiſtratus qui præerant herciſcundis finibus, & quorum erat componere lites ea de re motas. Quo ſenſu Deum appellat Philo τὸν κληροῦχον τῆς ἀποικίας *Judæorum coloniæ cleruchum* lib. 1. de vita Moſis. Quæ potuit eſſe Syracuſis Gamororum dignitas. Videbatur enim id nominis pertinere ad ὑπεροχὴν, quia *Gamoros* plebi & ſervis ita opponit Herodotus lib. 7. Τοὺς Γαμόρους καλεομένους τῶν Συρηκουσίων ἐκπεσόντας ὑπό τε τοῦ δήμου, καὶ τῶν σφετέρων δούλων, καλεομένων δὲ Κυλλυρίων, ὁ Γέλων καταγαγὼν τούτους ἐκ Κασμένης πό-
E λιος ἐς τὰς Συρακούσας, ἔσχε καὶ ταύτας *Gelon quoſdam Syracuſanos quos Gamoros appellabant à plebe ſuiſque ſervis Cyllyriis nomine ejectos ex Caſmena urbe Syracuſas reducens, etiam ipſis Syracuſis potitus eſt.* Itaque Græci videri queant Caſmenarum oppidi nomen, ſi tum recens fuit appellatio, mutuati à vicinis Pœnis, qui urbem

bem חשמנים *Chaſmanim*, id eſt nobilium, appellaverint, quod viri primarii Syracuſis à plebe pulſi in eam conceſſiſſent. Vox חשמנים *Chaſmanim* eo ſenſu extat Pſ.68,32. Sed hæc cunctanter affero, quia non conſtat tum primum nominatas fuiſſe Caſmenas; Nec videtur ſatis commodè Græcæ urbis nomen ex Punico arceſſi. Itaque quisquis aliud afferet veriſimilius, me non habebit repugnantem. A

Motychano flumini ſuccedit *Hirminium*, de quo Plinius. Forte legendum *Hyrminium*, ut ſit flumen ערמין *hurmin* vel ערמן *hurman* aggerum, vel cujus aquæ oppoſitis aggeribus coercentur. Eodem refero quod Ptolemæus Hormanum amnem deſcribit in Arabia Fœlici. Radix ערם *haram* eſt aggerere, coacervare. Inde Exod.15,8. de mari Rubro נערמו מים *coacervata ſunt aquæ*, tanquam objectis terræ molibus. Etiam Arabs habet תערמוא. Et Jonathan: *facta ſunt aquæ* ערמן ערמן (*hurman hurman*) *acervi acervi*. ערם *harem* eſt agger quo cohibentur aquæ. Cujusmodi aggerem ſtructuræ mirabilis ad Sabæorum urbem Mariabam deſcribit Nubienſis Geographus, quo amnis proximi præcluſa aqua tollebatur ad XX orgyias. B

Etiam ab aggere nomen habet vicinum promontorium Βοῦκρα *Bucra* in Ptolemæo. Syris enim בוקרא *bucra* eſt agger. Ita uſurpant Talmudici in tractatu *bava metſia*.

Inter Hirminium & Bucram ſitus eſt Καύκανα λιμὴν *Caucana portus*, cujus præter Ptolemæum etiam Procopius meminit lib. 1. Vandalic. *Caucana*, vel ut veteres efferebant *Caſcana*, videtur eſſe חוף קנה *chof-cane*, portus arundinis, id eſt arundinoſus. C

In mediterraneis *Hybla Heræa*, de qua Stephanus in Antonino, variè ſcribitur *Plagereo ſive cymba*, *Plagareo ſive cymba*, *Plagero ſive ciba*. Sed in exemplari Regio multo rectius *Plaga Hereo ſive Hible*. Lege *Plaga Heræa ſive Hybla*. Unde palam conſtabit verum id eſſe quod diximus, *Hyblam* Pœnis, ut Hebræis חבל, id ipſum fuiſſe quod nobis *plagam*. Proinde Ebræum חבל paſſim Chaldæi interpretes פלך *plac* interpretantur. *Plac* id eſt πλὰξ vel *plaga*. Sic Deut.3.4. pro חבל ארגוב *Hebel Argob*, Onkelos & Jonathan habent פלך טרכונא vel פלך תרגונא *plac Tarcona* vel *Targona*, id eſt plagam Trachonitidem. D

Heræa porro dicitur, vel ut in Stephano eſt *Hera* (ἢ ἐλάττων Ἥρα καλεῖται) non à Junone, ſed ut *Herbeſſus* & *Herbita* à monte cui incumbebat. Cluverius: *Hybla Heræa id eſſe deprehenditur oppidum quod vulgo nunc vocatur in edito colle Raguſa.* Itaque *Heræa* vel *Hera* dicta eſt ἀφαιρετικῶς, quia tam Hyblæ majoris quam Hyblæ Megaridis ſitus fuit in plano.

Jam *Camarinam* nos conferimus, urbem non infimi nominis, ſitam inter amnem *Oanum* & paludem *Camarinam*. Falluntur qui paludem volunt ab urbe vicina dictam. Neque enim ab urbe palus ſed urbs à vicina palude nomen traxit. lege τὰς πλείστας &c ὀνομάζεσθ. Φησὶ γὰρ Δοῦρις, ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν Σικελικῶν πόλεων ἐκ τῶν ποταμῶν ὀνομάζονται· Συρακούσας, Γέλαν, Ἱμέραν, Σελινοῦντα, καὶ Φοινικοῦντα, καὶ Ἐρύκην, Κάμικον, Ἀλύκοντε, καὶ Θέρμον, καὶ Καμάριναν, *Ait quippe Duris pleraque Sicularum urbium ab amnibus nomina accepiſſe, Syracuſas ſcilicet, Gelan, Himeram, Selinuntem, Phœnicuntem,* E

Ery-

A *Erycem, Camicum, Halycum, Thermum & Camarinam.* Ita Stephanus in Ἀκρά-γαντις. Camarina porro palus unde dicatur colligere eſt ex his Pindari Olym. 5. de Hippari amne qui in Camarinam influit:

Κολλᾷ τε σταδίων θαλάμων	*Agglutinaque ſtabilium cubiculorum*
ταχέως	*celeriter*
Ὑψίγυιον ἄλσος.	*Altam ſylvam.*

Quæ Scholiaſtes ita explicat ex mente Ariſtarchi Grammatici celeberrimi: θαλάμων κατασκευαστὴν Ἵππαριν τῇ Καμαρίνῃ παρέχειν. Φασὶ γὰρ ὅτι διὰ μέσης ῥέων τῆς Καμαρίνης τῇ πλημμυρίᾳ ἀναπλάσσει γῆν ἀφ' ἧς πλινθεύοντες οἱ Καμαριναῖοι
B οἰκοδομοῦσι τὰς οἰκίας *cubiculorum ſtructorem Hipparin Camarinæ prabuit: Ajunt enim illum per mediam Camarinam defluentem, accedente maris æſtu formare terram ex quâ lateres conficiant Camarinenſes ad domorum ſtructuram.* Itaque *Camarina* nomen eſt à verbo חמר *chamar* lutoſum eſſe, unde & חומר *chomer* eſt lutum ex quô fiunt lateres. Sic Exod. 1, 14. ſerviiſſe dicuntur Iſraelitæ ſervitute durâ בחומר ובלבנים *luto & lateribus*, id eſt lateribus ex luto conficiendis, per figuram ἓν διὰ δυοῖν, vel ut habet Philo lib. 1. de vitâ Moſis πηλὸν εἰς πλίνθον σχηματίζοντες *lutum in lateres formantes.* Cur Camarinæos Iſacius in Lycophronem pag. 130. eoſdem eſſe velit cum Lotophagis non capio.

C Indidem colligere eſt quorſum appelletur Hipparis (vel juxta Ptolemæum Hiporus) amnis de quô diximus; nimirum quia διὰ μέσης ῥεῖ τῆς Καμαρίνης *mediam Camarinam perfluit.* Hipparis enim Punice עבר *Hibbar*, & Hiporus, id eſt עיבור *Hibor*, fiunt ab Hebræo עבר *habar* quod *tranſire* eſt vel *pertranſire.* LXX interpretes ſæpe reddunt διοδεύειν. Et Act. 27, 1. pro Græco διοδεύσαντες Syrus habet עברו & Arabs עאברא. Merito igitur *Hibbar* vel *Hibor* nominatur amnis עובר id eſt διοδεύων pertranſiens paludem Camarinam. Quomodo lacum Tiberiadis Jordanus διοδεύει, ut habet Pauſanias in Eliacis: Ἐν δὲ τῇ γῇ Ἑβραίων, inquit, ποταμὸν τινα καὶ αὐτὸς οἶδα Ἰόρδανον λίμνην Τιβεριάδα ὀνομαζομένην διοδεύοντα. *In Hebræorum terra amnem ipſe novi Jordanum, qui lacum pertranſit Tiberiadem nomine.* Vid. Gen. 12, 6. Jer. 2, 6. & 9, 11 &c.

D De Corcyræ Phæacibus ita Homerus lib. 6. Odyſſ.

Οἳ πρὶν μέν ποτ' ἔναιον ἐν εὐρυχόρῳ Ὑπερείῃ
Ἀγχοῦ Κυκλώπων ἀνδρῶν ὑπερηνορεόντων.
His fuerat ſedes latis Hyperia plateis,
Quam prope gens hominum degunt infanda Cyclopes.

Hanc *Hyperiam* nonnulli Camarinam eſſe volunt. Didymus: Ὑπέρεια, οἱ μὲν ἐν Σικελίᾳ Καμαρίναν. Euſtathius: τὴν δὲ Ὑπέρειαν πόλιν Σικελίας τινὲς φασὶ τὴν ὕστερον Καμαρίναν. Quibus accedo libentius, cum quia ad *Hipparin* alludit *Hyperia*, tum quia quicquid alii afferunt aperte falſum eſt.

Camarinam ut ab occaſu Hipparis, ita Oanus ab ortu alluit, de quo Pindarus ubi ſupra:

E Ποταμόν τε Ὤανον ἐγχωρίαν τε λίμναν. *Flumenque Oanum patriamque paludem.* Et Scholiaſtes: Ποταμὸς ἐν Καμαρίνῃ Ὤανος *fluvius ad Camarinam Oanus.* Oanum Punicè à carectis puto appellari אחוונא *Abuana.* Talmudicis *abuana* creſcente

voce id ipſum eſt quod Hebræis אחו *ahu*, nempe carectum, ulva, juncus, βούτο- A
μος. Sed de hâc voce plura alias.

Poſt Camarinæ fluvios Oanum & Hipparin, *Achaten* deſcribit Cluverius, ce-
lebrem amnem *Achate* lapide ibi primum reperto. Theophraſtus libro de gem-
mis: Καλὸς ἐστι λίθος καὶ ὁ Ἀχάτης, ὁ ἀπὸ τοῦ Ἀχάτου ποταμοῦ τοῦ ἐν Σικελίᾳ. *Pulcher eſt
lapis Achates qui ex Achate Siciliæ amne defertur.* Plinius lib. 37. cap. 10. *Achates
&c. reperta primum in Siciliâ juxta flumen ejuſdem nominis.* Solinus cap. 5. *Acha-
tem lapidem Sicilia primum dedit, in Achata fluminis ripâ repertum.* Vibius:
Achates Siciliæ, ubi pari nomine lapillos generat, unde gemma fiunt. Vocula *ubi*
ſuperflua & delenda. Iſidorus Origin. lib. 6. cap. 11. *Achates reperta primum in Si-* B
ciliâ juxta flumen ejuſdem nominis.

Fallor aut primo lapis, deinde fluvius Punicè עקד *Acad* dictus eſt, propter
maculas quibus *reſperſus eſt Achates*, עקוד *akod* vel *akud* Hebraicè pro vario &
maculoſo ſumitur. Sæpe repetitur ea vox Gen. 30. & 31. ubi de maculoſis gregi-
bus Labanis & Jacobi. Sic Gen. 30, 35. *Et removit in die illo hircos* העקודים *ma-
culoſos*, LXX τοὺς ῥαντοὺς *ſparſos* nempe variis coloribus: Alibi διαλεύκους *ſubalbidos*,
Symmachus λευκόποδας *albis pedibus*. Onkelos רגוליא, & Jonathan eodem ſen-
ſu דסימנא ברגליהון *qui* σημεῖον *notam habent in pedibus ſuis*. Et Arabs ארמחגלה
à nomine חגל quod & compedes & periſcelides ſonat, & in Avicennâ Arab. pag.
80. ἀσκωλιασμὸν (*aller à clochepied*) quia ὁ ἀσκωλιάζων ita unô pede ſubſultat, C
quaſi alterum haberet vinctum. Sed & חגל eſt faſcia ſeu circulus naturalis in pe-
cudis vel jumenti cruribus, ad compedis aut periſcelidis formam. Inde igitur
ארמחגלה quaſi *faſciatos*, aut *compeditos* dixeris, nempe lineis diverſi coloris cir-
ca crura. Atque id apprime reſpondet Hebræo verbo עקד quod proprie eſt *vin-
cire pedes pecudis*. Unde 2. Reg. 10, 12. בית עקד הרועים *domus ligationis paſtorum*,
ut interpretatur Kimchius ex ſententia veterum Hebræorum, *eſt domus in quâ
paſtores tondebant greges, tempore tonſionis* קושרין אותם ברגליהם *ligantes ipſos
pedibus ſuis*. Et hoc eodem verbo utitur Moſes Gen. 22, 9. ut Iſaacum ſignificet
manibus pedibuſque fuiſſe conſtrictum more victimæ. Omnino igitur, ut Syre
רגוליא & Arabicè מחגלה, ita Hebraicè עקודים, quaſi compediti & περισκελι- D
δῶται, ii dicuntur in gregibus quorum crura ambiunt & quaſi devinciunt inter-
curſantes lineæ. Atque ita ſumunt Hebræi omnes. Unum addo, in Arabiâ & Syriâ,
ubi oves nigræ ſunt frequentius, has lineas albas deſcribi. Hinc Giggeius ex Ara-
bum lexicographis ארחגל *albedo, pedica, vincula pedum*. Item ארתחגיל *alba ſi-
gna omnium pedum equi*. Item ארחגרא *ovis talo albo*. Proinde עקודים Septua-
ginta interpretes διαλεύκους plerumque exponunt, & Symmachus λευκόποδας,
quod jam ante monuimus.

His ita obſervatis de propriâ ſignificatione Hebrææ vocis עקוד non parum
confirmatur ſuſpicio noſtra de Phœnicio nomine *Achatis*. Achates enim alio
nomine dicitur περίλευκος, propter albos circulos quibus diſtinguitur, inſtar illa- E
rum ovium quas deſcripſimus. Epiphanius in libro de duodecim gemmis cap. 8.
λίθος Ἀχάτης. οὗτος ὑπελήφθη εἶναι ὁ περίλευκος καλούμενος *lapis Achates; hic pu-
tatur*

A *tatur ille eſſe qui appellatur perileucos.* Iſidorus ubi ſupra: *Achates reperta primum in Sicilia &c. Eſt autem nigra habens in medio circulos nigros & albos.* Non ignoro hanc deſcriptionem nimis eſſe anguſtam, nec poſſe pertinere ad omnes ſpecies Achatis. Cum nulla ſit gemmarum quæ maculis ſuis plures colores aut plures formas exprimat. Ut jure merito ſcripſerit vel Orpheus, vel quiſquis Orphei nomen mutuatur in libro περὶ λίθων:

Καὶ πολυειδέα πῖνε μετ' ἀκρήτου βρομίοιο
Μόρφην παντοίην ὑπεσμένον ἐσθλὸν Ἀχάτην.
Nobilis in vino bibitur qui mille colores,
B *Atque omnes rerum formas imitatur Achates.*

Sed & Hebræum עקוד, quamvis proprie ſignificet id quod diximus, tamen potuit in genere pro maculoſo uſurpari. Quomodo Arabum מחגל latius ſumi ex eô apparet, quod חגאל appellant aulæa & ποικιλώματα propter varios colores, perdices item חגלי quia pictæ ſunt. Martialis Epigr. 57. lib. 3.

Et picta perdix, Numidicaq́; guttata.

Itaque non ſolum Achatis illa ſpecies quam deſcripſimus ex Epiphanio & Iſidoro, ſed & quivis Achates, modo varius & maculoſus, quod Achati fere eſt proprium, potuit עקד *acad* appellari.

Circa fontes Achatis à Cluverio deſcribitur *Echetla* urbs olim munitiſſima, C quæ primi belli Punici tempore ſita erat in confinio Syracuſanorum & Carthaginenſium. Hodie vocatur *Ochula* vel *Aquila*. De eâ præter Stephanum vide Polybium lib. 1. & Diod. lib. 20. *Echetla* literis trajectis factum videtur ex אתחילא *Etchela*, quaſi munitam dixeris. Diodorus de Agrigentinorum duce Xenodoco: Τὴν δ' Ἐχέτλαν χωρίον ὀχυρὸν ἐκπολιορκήσας, τοῖς μὲν πολίταις τὴν δημοκρατίαν ἀποκατέστησε, τοὺς δὲ Συρακουσίους κατεπλήξατο *expugnataque Echetla, quod oppidum erat probe munitum, popularem civibus reſpublicæ adminiſtrationem reſtituit, Syracuſanos autem terruit.*

Poſt Achatem à Cluverio deſcribitur *Vagedruſa* fluvius ex his Silii lib. 14.

Et perlucentem ſplendenti gurgite Achatem:
D *Qui fontes Vagedruſa tuos, &c.*

Vagedruſa, ut *Percuſa* & *Syracuſa*, Græcam habet flexionem, ſed Phœniciam originem. Nempe ut à ברכה *berca Percuſa*, & à סרחה *ſeracha Syracuſa*, ſic à וותרא *Vauthra* factum *Vagedruſa*. V conſonum ut paſſim in g mutatum, & th in d ut in cidari ex כתר *cithar*. וותר *vauther* וותרא *vauthra* & וותרן *vauthran* id eſt uber, abundans, affluens; à verbo יתר *jethar*, quod in Pael habet וותר *vatther jod* & *vau* permutatis, ut in ורד & aliis. Itaque Vagedruſa idem eſt quod πλημμυρὸς.

Inde ſequitur *Gela*, celebris & ipſa urbs ad amnem cognominem. Eam Rhodii Antiphemo & Cretenſes Entimo duce cōmuni operâ condiderunt annis XLV. Thucyd. l. 6. poſt Syracuſas. De origine nominis Grammatici multa nugantur Hebraiſmi E ignoratione, ut ſtatim apparebit. Stephanus & Suidas qui de *gelu* ut Romanâ voce aliquid inaudiverant, Siculum amnem ad Auſtrum obverſum *Gelan* appellari volunt, ὅτι πολλὴν πάχνην γεννᾷ: Ταύτην γὰρ τῇ Ὀπικῶν φωνῇ καὶ Σικελῶν γέλαν λέγεσθαι *quia multam glaciem gignit, hanc enim Opicorum Siculorumq́; linguâ*

 Gelam

Gelam dici. Aliis Gela dicitur ἀπὸ Γέλωνος τοῦ Αἴτνης καὶ Ὑμάρου à fabuloſo *Gelone Ætna & Hymari filio.* In eâ ſententiâ fuere Proxenus, qui περὶ πόρων Σικελικῶν *de Siciliæ itineribus* ſcripſit (non περὶ πόλεων de urbibus, ut legi voluit vir doctus.) Et Hellanicus credo Lesbius, quem Suidas ſcripſiſſe refert περίοδον γῆς καὶ ἱστορίας. Alii denique *Gelan* dici putant ἀπὸ τοῦ γελᾷν a ridendo, errore perridiculo. Tradit enim Ariſtænetus qui de Phaſelide ſcripſit, Lacium & Antiphemum fratres, cum Delphos profecti eſſent ad conſulendum oraculum, Pythiam nihil ad ea dicentem de quibus conſulta fuerat, ſolum juſſiſſe Lacium ut ad ortum navigaret, τοῦ δ' Ἀντιφήμου γελάσαντος, τὴν Πυθίαν εἰπεῖν πάλιν, ἀφ' ἡλίου δυσμῶν καὶ σὺ ἂν (lege καὶ Γέλαν) πόλιν οἰκήσῃ *Antiphemo autem in riſum effuſo, regeſſiſſe Pythiam; Etiam ab occaſu Solis tu Gelam urbem condes.* Hæc hactenus apud Stephanum. Rem paulo aliter refert Etymologus, quem conſule ſi tanti eſt. Nos enim jam tædet nugarum. Itaq; ut ſerio agamus, Gelam urbem Græcos hûc appellentes nuncupaſſe dicimus de nomine fluminis ad cujus oſtium erat condita. Ita referunt præter Durim, quem ſupra teſtem adduximus, multi bonæ notæ ſcriptores. Thucydides lib. 6. τῇ μὲν πόλει ἀπὸ τοῦ Γέλα ποταμοῦ τοὔνομα ἐγένετο *urbi quidem nomen factum eſt ab amne Gelâ.* Virgilius ubi ſupra: A B

Immaniſq; Gela fluvii cognomine dicta.

Silius lib. 14.

Venit ab amne trahens nomen Gela. C

Claudianus de raptu lib. 2.

— *Nomenque Gelan qui præbuit urbi.*

Vibius in catalogo fluminum: *Gela Siciliæ, a quo oppidum.* Servius: *Gela civitas à fluvio nominata.* Stephanus, Suidas, Etymologus: Γέλα πόλις Σικελίας; καλεῖται δὲ ἀπὸ ποταμοῦ Γέλα, Gela porro verticoſus eſt amnis. Ovidius lib. 4. Faſtorum:

Præterit & Cyanen, & fontes lenis Anapi,
Et te verticibus non adeunde Gela.

Inde *Gela* Punice dictus eſt amnis בלע *Bela,* id eſt verticis, ſeu verticoſus. Nam & Arabice בלע, *bela* eſt aquæ vortex quô naves abſorbentur, à verbo notiſſimo בלע, quod non modo apud Arabes, ſed & apud Syros & Hebræos *abſorbere* eſt. D Unde regius Pſaltes Pſal. 69,16. *Ne me demergat aquarum alveus, nec* תבלעני *abſorbeat me profundum.* Gelæ autem urbis conditores Cretenſes & Rhodii, quorum dialectus erat Dorica aut Æolica, B & G ſuo more permutatis, pro *Bela Gelam* dixerunt. Tale pro βάλανος γάλανος unde *glans,* γλέφαρον pro βλέφαρον, πρεσγὺς pro πρεσβὺς, φλίγω pro θλίβω unde *affligo,* γλήχων pro βλήχων *pulegium.* Itaque *Gelas* idem quod Græce καρδίνης vel βαρυδίνης. Vide Suidam. Alius Gelam deducet ab Hebræo verbo גלל *(galal) volvere, volutare,* und גל *(gal) fluctus,* tanquam à volutatione. Alius item per aphæreſim ab עקל *akkel* torquere, unde Talmudicis עיקול *ikkul* vortex aquarum. Sed verum eſt id quod diximus.

Polyb. in excerpt. Legat. c. 1. Liv lib 24. Strab. l. 6.

Gelæ ſuccedit amnis Himera, unus è Siciliæ maximis, à quo Siciliam dividi ferè mediam tradunt Polybius, Livius, Strabo. Ejuſdem nominis alter eſt fluvius ad Himeram urbem & Thermas Himerenſes, influens in mare Thuſcum, de quo E

A quo nos ſupra. Hi cum diverſos fontes habeant, & ab invicem valde diſſitos, quadraginta ſcilicet millibus, tamen quia ſunt ejusdem nominis, & ex eodem monte oriuntur, à veteribus crediti ſunt nonniſi unum habere fontem. Silius l. 14.

— qua mergitur Himera ponto
Æolio, nam dividuas ſe ſcindit in oras,
Nec minus occaſus petit incita quam petit ortus,
Nebrodes gemini nutrit divortia fontis.

Mela lib. 2. cap. 7. *De amnibus Himera referendus, quia in media admodum inſula ortus, in diverſa decurrit, ſcindensque eam utrinque alio ore in Libycum alio in Tuſcum mare devenit.* Vibius: *Himera oppido Tauromnitanorum* (lege cum Cluverio *Thermitanorum*) *dedit nomen Himera. Hoc flumen in duas ſcindi partes ait Steſichorus, una in Tyrrhenum mare, altera in Libycum decurrere.* Proinde cum Himera Tuſcus, & Himera Libycus (ſic enim liceat diſtinguere) diverſi ſint ſaporis, ille dulcis, hic ſalſi vel ſubamari, id inter miracula referunt, quod unus idemq; fluvius pro diverſitate regionum aliter atque aliter ſapiat. Antigonus in mirandis: περὶ δὲ ποταμῶν καὶ κρηνῶν, Λύκον μέν φησι λέγειν τὴν Ἱμέραν ἐκ μιᾶς πηγῆς χιζόμενον, τὸ μὲν ἁλυκὸν τὸ ῥεῖθρον ἔχειν, τὸ δὲ πότιμον *De fluminibus & fontibus Lycum ait perhibere, Himeram ex uno fonte in duos ſcindi alveos, alterumque fluvium eſſe ſalſum, alterum potabilem.* Vitruvius lib. 8. cap. 3. *Uti in Sicilia flumen eſt Himera quod à fonte cum eſt progreſſum, dividitur in duas partes. Quæ pars profluit contra Ætnam, quod per terra dulcem ſuccum percurrit, eſt infinita dulcedine: altera pars quæ per eam terram currit unde ſal foditur, ſalſum habet ſaporem.* Quæ pars profluit contra Ætnam, id eſt Himera Tuſcus, qui revera eſt dulciſſimus, cum alter nullo modo ſit potabilis, & hodieque *Salſi* dicatur ab inſigni ſalſugine. Itaque inverſo rerum ordine Solinus Tuſco tribuens quod Libyci erat proprium: *Himeram*, inquit, *cæleſtes mutant plagæ: Amarus denique eſt dum in Aquilonem fluit, dulcis ubi ad meridiem flectitur.*

B

C

Jam de nomine dicendum. Tuſco à calore ut diximus; At Libyco nomen eſt ab amaritudine aquarum. Hebræis quippe verbum המר *hemar* eſt πικραίνειν amarum reddere, amaritudine afficere, uno verbo *amaricare*, quo verbo utuntur Theologi poſt Vulgatum Interpretem Apoc. 10, 9. Sic Ruth. 1, 20. המר שדי לי (*hemar Saddai li*) *amaritudine me affecit omnipotens.* Job. 27, 2. המר נפשי (*hemar naphſi*) *amaritudine affecit animam meam.* Et intranſitive Zach. 12, 10. המר עליו (*hamer alau*) *amaritudine affici de eo.* Hinc ſumptum Himeræ nomen de quo Solinus: *Amarus denique eſt.* Alii quidem ſalſum eſſe ſcribunt, non amarum ut Solinus. Sed πικρὸν & ἁλμυρὸν *amarum* & *ſalſum* ſcriptores promiſcue paſſim uſurpant. Hinc mare, quod ſalſum eſt, quandoque amarum eſſe dicitur. Sic Odyſſ. lib. 5. Ulyſſes è mari emergens ἐξέπτυσεν ἅλμην πικρὴν *expuit amaram ſalſuginem.* Et in Virgilio *Doris amara* eſt mare, cum dicit Ecloga ultima,

D

E

Doris amara ſuam non intermiſceat undam.

Quin ſi credimus Iſidoro Orig. lib. 13. cap. 14. *proprie mare eſt appellatum, eo*

quod aquæ ejus amaræ ſint. Græce viciſſim ἁλμυρὸν *ſalſum* pro amaro uſurpat Cy- A
nulcus lib. 3. Athenæi δεῖν λέγων ἁλμυροὺς λόγους γλυκέσιν ἀποκλύσασθαι νάμασιν *di-*
cens ſalſos ſermones (id eſt amaros) *dulcibus fluentis eſſe diluendos.* Quale illud in
Phædro Platonis ἐπιθυμῶ ποτίμῳ λόγῳ οἷον ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀποκλύσασθαι *cupio ſer-*
monem ut ſalſum potabili oratione diluere. Heſychio item: ἁλμυρὰ δάκρυα ſunt
χαλεπὰ, πικρὰ *ſalſæ lachrymæ* ſunt *graves & amaræ lachrymæ:* Eodem facit quod
in Euſtathio in l. 4. Odyſſ. παλαιός τις Ἁλμίων ἐπικαλούμενος διὰ τὸ πικρὸν ἅλμην
οὕτως ἐσκώπτετο. καθότι καὶ χολὴ ὁ αὐτὸς ἐπικαλεῖται *veterum aliquis Halmion cognomi-*
natus, ab amara ſalſugine ita ſugillabatur; unde eſt quod illi ipſi fellis cognomen eſt in-
ditum. Sed & in Jacobo τὸ πικρὸν *amarum* idem eſt quod τὸ ἁλυκὸν *ſalſum*, cum
dicit c. 3. v. 11. & 12. *Nunquid fons de eodem foramine emanat* τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πι- B
κρὸν *dulce & amarum? Nunquid poteſt, fratres mei, ficus oleas edere, aut vitis ficus?*
Ita nullus fons poteſt ἁλυκὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ *ſalſam & dulcem aquam edere.*
Vides, lector, ἁλυκὸν id ipſum eſſe quod antea τὸ πικρόν. Et vero vicini ſunt ſa-
pores; Plato apud Suidam in Φαιὸν χρῶμα: Ἐγγὺς μὲν τοῦ πικροῦ τὸ ἁλμυρόν *Amaro*
ſapori vicinum eſt ſalſum. Ut jam nihil ſit mirum eundem amnem à Solino ama-
rum dici quem alii ſalſum appellant: Eumque adeo Pœnos המר *Himeram* nun-
cupaſſe, ab amarore facto nomine. Interim prioris Himeræ nomen cum חמר
ſcribatur per *heth*, hujus per *he* ſimplex, quæ aſpiratio minus eſt denſa, conſtat
Punicas appellationes non fuiſſe æquivocas, ut apud Græcos. Sed hæc ſonorum C
diſcrimina Græci & Romani neſciunt. Niſi quod per χ paſſim exprimunt ſo-
num τοῦ *heth*, quia aliter non poſſunt.

Ultra Himeram ſeu ſalſum amnem longa eſt montium ſeries, hodie *Madoniæ*
dicta, olim *Maro.* Plinius ubi de Ætna lib. 3. cap. 8. *Favilla Tauromenium & Ca-*
tanam uſque pervenit fervens: fragor vero ad Maronem & Gemellos colles. Marty-
rologium Maurolyci: *Unum quoque ex meo cœnobio S. Mariæ à partu, quod ſub*
Marone monte Gemelliſque collibus poſitum eſt. Maro Mons, Græce Μάρων dice-
batur & Punice מרום *Marom*, id eſt excelſus locus. Hinc Eſ. 26, 5. יושבי מרום
Habitantes Marom, id eſt excelſi loci. Et מרום הרים *altitudo montium* Eſ.
37. v. 24. D

Poſt Himeræ oſtia ſtatim ſe offert Agrigentum, urbs olim celeberrima, quæ-
que ſecundum Syracuſas Siciliæ fuit ampliſſima. In qua ſi Laertio credimus lib. 8.
in vita Empedoclis, μυριάδες κατῴκουν ὀγδοήκοντα *habitabant hominum octingen-*
ta millia; Octingenta, inquam, non octoginta, ut perperam habet Cluverius.
Sed cum res plane ſuperet fidem, adeoque ſit falſiſſima, ajo mendum eſſe in nu-
meris, qui cum per literas numerales compendioſe ſcriberentur, facilè potuerunt
π & κ permutari; Qua ratione factum, ut pro viginti myriadibus octoginta ſcribe-
rentur. Neq; enim habuiſſe Agrigentum ſupra viginti myriades, id eſt ducenta in-
colarum millia his verbis docet Diodor. l. 13. p. 376. Ἀκραγαντῖνοι μὲν ἦσαν πλείους τῶν
διςμυρίων (leg. δεκακισμυρίων) σὺν δὲ τοῖς κατοικοῦσι ξένοις, οὐκ ἐλάττους τῶν εἴκοσι μυ- E
ριάδων *Agrigentini quidē erant plures hominum decem myriadibus, & cum inquilinis*
advenis nō minus XX. myriadibus. Agrigentum annis poſt Gelam conditam centū
& octo, i. e. DC A. circiter ante Chriſtum, Gelenſes condiderunt ἀπὸ τοῦ Ἀκράγαντος
ποτα-

A *ποταμοῦ ὀνομάζοντες ab Acragante fluvio denominantes.* Thucydidis verba ſunt lib. 6. Neque aliter Stephanus: Ἀκράγας, πόλις Σικελίας, ἀπὸ ποταμοῦ παραῤῥέοντος *Acragas, urbs Siciliæ, à præfluente flumine dicta.* Et apud Pindari Scholiaſten Olymp. 2. Ἀρίσταρχος τὴν πόλιν οἴκημα ποταμοῦ προσηγορεῦσθαί φησι, διὰ τὸ ὁμώνυμον εἶναι τῷ ποταμῷ Ἀκράγαντι. Τὴν γὰρ ὀνομασίαν ἡ πόλις ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἔχει *Ariſtarchus ait urbem* à Pindaro *dici habitationem fluvii, quod ejusdem ſit cum fluvio Acragante nominis, urbs enim denominationem à fluvio accepit.* Duris etiam apud Stephanum ponit Acragantem in cenſu urbium quæ ἐκ τῶν ποταμῶν ὀνομάζονται *a fluviis denominantur.* Igitur ut Gelam ſupra, ſic Acragantem vel Agrigentum urbem
B cum conſtet ab amne dici, id ſupereſt disquirendum unde dicatur amnis *Acragas.* Quod ut intelligatur, notandum eſt Agrigenti duas fuiſſe partes; Quarum una Græcis Ἄκρα ſive arx appellata, ſic deſcribitur lib. 8. Polybii: ἡ δ' ἄκρα τῆς πόλεως ὑπέρκειται κατ' αὐτὰς θερινὰς ἀνατολάς, κατὰ μὲν τὴν ἔξωθεν ἐπιφάνειαν ἀπροσίτῳ φάραγγι περιεχομένη, κατὰ δὲ τὴν ἐντὸς μίαν ἔχουσα πρόσοδον ἐκ τῆς πόλεως *Ad ortum ſolis æſtivum Acra urbi imminet, quæ ab exteriore parte voragine circumdatur, intra vero muros venientes ab urbe uno aditu admittit.* Hanc Acran ipſa Agrigento volunt eſſe multo vetuſtiorem: Quin Cluverius aſſerit hanc eſſe Cocali regiam quam ἐν τῷ Καμίκῳ condiderat Dædalus ante Trojana tempora, ut refert Diodorus lib. 4. Cui tamen ſententiæ cur non accedam dicam deinceps. Interim vetuſta hæc Ἄκρα
C quæcunque tandem fuerit, Punicè כרך *Crac* dicebatur, & articulo præfixo הכרך. *Haccrac* id eſt ἡ Ἄκρα, & proximus fluvius נהר הכרך *nahar haccrac*, fluvius Acræ ſeu acris. Unde deflexum *Acragas. Crac* & *Cracca* pro arce vel urbe munita paſſim occurrit in paraphraſtis. Sic Gen. 25, 16. in Onkelo ובכרכיהון *& in arcibus eorum*, Hebr. ובטירותם. Radix כרך eſt munire Jerem. 51, 13. & paſſim.

Agrigentum ut ab ortu & Auſtro *Acragas*, ſic ab occaſu & Africo alluebat *Hypſa* fluvius. Polybius lib. 8. ῥεῖ γὰρ αὐτῆς παρὰ μὲν τὴν νότιον πλευρὰν ὁ συνώνυμος τῇ πόλει, παρὰ δὲ τὴν ἐπὶ τὰς δύσεις καὶ τὸν Λίβα τετραμμένην ὁ προσαγορευόμενος Ὕψας *Ut Auſtrinum latus amnis urbi cognominis, ſic Occidentali Soli & Africo oppoſitum flumen alluit Hypſa nomine. Hypſa* Punice חפצא *Hiphſa*, ut Hebr. חפץ delicias
D ſonat. Itaque amnis *Hypſa* eſt amnis deliciarum. Agrigentino ſcilicet agro, quem interfluebat Hypſa, tum nihil erat beatius: Καὶ γὰρ ἀμπελῶνες τοῖς μεγέθεσι καὶ τῷ κάλλει διαφέροντες καὶ τὸ πλεῖστον τῆς χώρας ἐλαίαις κατάφυτον *vineta enim illis erant amplitudine & amœnitate eximia, & agri maxima pars oleis erat conſita.* Hæc & alia Diodorus lib. 13. Proinde fuere qui crederent ibi degiſſe Homeri Lotophagos: Euſtathius in lib. 8. Odyſſ. Ἀλλὰ καὶ Λωτοφάγους παρὰ τῷ ποιητῇ φασιν εἶναι τοὺς νῦν Ἀκραγαντίνους *ſed & Poeta Lotophagos eos eſſe ajunt qui nunc dicuntur Agrigentini.*

Romanis Agrigentum obſidentibus Carthaginenſes Hannone duce Heraclea profecti ἀντεστρατοπέδευσαν τοῖς Ῥωμαίοις, καταλαβόμενοι τὸν λόφον τὸν καλούμενον Τόρον, ὡς δέκα σταδίους ἀπέχοντες τῶν ὑπεναντίων *occupato colle quem Torum vocant, ibi*
E *caſtra locarunt Romanis imminentia, decem circiter ſtadiis ab iis diſſiti.* Ita Polybius lib. 1. Unde Tori ſitum colligere eſt. Torus id eſt טור *tur* mons. De eo nihil apud Cluverium.

Supra

Supra Agrigentum in mediterraneis Sicanorum urbs fuit Herbeſus, de qua A Polybius lib. 1. & Diodorus lib. 20. & 23. hodie *Le Grotte* ſeu *Crypta* dicta propter cryptas ſubterraneas. Itaque Herbeſſus Pœnis erat הר־בצע *Har-beſſa*, mons foveæ ſeu cryptæ, ut jam antea monuimus, ubi de altera Herbeſſo ad fontes Anapi fluminis. Proinde neglecta compoſitione hæc Sicanorum Herbeſſus etiam בצע *Beſſa* vel *Veſſa* dicta eſt. Quippe in his Polyæni verbis, quæ Cluverii diligentiam fugiſſe recte obſervat nobiliſſimus D. de Grentemeſnil, Φάλαρις πρὸς Τεῦτον ἄρχοντα Οὐέσσης, ἥπερ εὐδαιμονεστάτη καὶ μεγίστη Σικανῶν πόλις, ἔπεμψε *Phalaris miſit ad Teutum Veſſæ principem, quæ Sicanorum erat urbs florentiſſima & maxima*; Omnino *Veſſa* eſt *Herbeſſus* Sicanorum urbs inclyta, non procul ab B Agrigento, in qua regnabat Phalaris. Alioqui enim *Veſſæ* nulla mentio apud veteres. Nec Ortelii conjectura, qui pro Veſſa Ineſſam legit, ullo modo eſt probabilis. Quia ſita erat Ineſſa circa Ætnam in tractu plane diverſo; Neque unquam fuit magna urbs, ſed πόλισμα oppidulum. Ita teſtantur Thucydides lib. 4. & 6. & Strabo lib. 6.

Jam littora relegentibus, poſt Acragantem & Hypſam, occurret *Camicus* amnis, cum caſtro & oppido ejusdem nominis. Cluverii ſomnium eſt, quod illius pace dixero, duas fuiſſe Camicos, unam Agrigenti partem, alteram quo loco dictum. Neque enim quicquam obſtat quominus ad hanc pertineat quicquid de Camico legitur apud veteres. Dædalum quidem Diodorus Camicum condidiſſe ſcribit C κατὰ τὴν νῦν Ἀκραγαντίνην ἐν τῷ Καμικῷ λεγομένην *ad eam Agrigentinam quæ nunc in Camico dicitur*. Sed non debet id ita accipi ac ſi Camicus fuerit pars Agrigenti urbis. Tantum vult regionem illam in qua Camicus condita eſt, ſuo tempore fuiſſe dictam *Agrigentinam in Camico*, id eſt Agrigentini agri partem quæ ad Camicum amnem ſita eſt. Camicum enim tenebant Agrigentini. Herodotus lib. 7. πόλιν Κάμικον, τὴν κατ' ἐμὲ Ἀκραγαντῖνοι ἐνέμοντο *urbem Camicum quam mea ætate Agrigentini incolebant*. Diodorus lib. 27. ἐπὶ Κάμικον ἦλθε φρούριον Ἀκραγαντίνων *Camicum venit caſtrum Agrigentinorum*. Hoc oppidum fato Minois, ſi fabulis credimus, à Sicanorum Rege Cocalo ibi per fraudem interempto apud veteres celeberrimum. Diodorus lib. 4. ita deſcribit: Κατὰ γὰρ τὴν νῦν Ἀκραγαντίνην D ἐν τῷ Καμικῷ καλουμένην πόλιν ἐπὶ πέτρας οὖσαν πασῶν ὀχυρωτάτην κατεσκεύασε, καὶ παντελῶς ἐκ βίας ἀνάλωτον. στενὴν γὰρ καὶ σκολιὰν τὴν ἀνάβασιν αὐτῆς φιλοτεχνήσας, ἐποίησε δύνασθαι διὰ γ΄ ἢ δ΄ ἀνθρώπων φυλάττεσθαι *In Agrigentina quam nunc vocant ad Camicum regione urbem in rupe conſtruxit Dædalus omnium munitiſſimam, & nulla vi expugnabilem. Tam arctum enim & flexuoſum ejus fecit aditum, ut à trium aut quatuor hominum præſidio defendi poſſet*. A flexuoſo illo aditu videntur *Camicum* Phœnices ſua lingua vocaſſe עקמקם *Acamcum* aut *Camcum* per aphæreſin illis familiarem, quod alibi paſſim docemus. Syris ſcilicet עקים *Akim* & Talmudicis עקים *akum* eſt σκολιὸς *obliquus, tortuoſus*. Hinc Ebræorum Mathematicis קוים עקומים *linea obliqua* vel *tortuoſa*. עקימות & עקמימות vel עקמומית E *obliquitas, tortuoſitas*. Et duplicatis radicalibus ſignificatio ſæpe intenditur. Ut in חלקלקות & עקלקל & אספסוף & אדמדם & שחרחר & ירקרק & ſimilibus. Itaque

Herod. l. 7.
Ariſt. Polit. l. 2. c. 10.
Strab. l. 6.
Diod. l. 4.
Pind. Schol. Pyth. 6.
Sil l. 14.

A que עקמקום *Acamcum*,& per aphæreſim *camcum* valde flexuoſum ſonat. Hanc arcem per quinquennium Cretenſes fruſtra obſediſſe narrat Herodotus l. 7. A Camico caſtro dictus eſt amnis; non contra, ut volunt Duris & Vibius. Neque enim in amne apparet ulla inſignis obliquitas.

Jam ad Halyci, id eſt ſalſi amnis oſtia (quippe etiam iſte ſalſus eſt) ſequitur *Minoa* urbs, cujus primum nomen *Macara*. Heraclides de politiis: Μινώαν τὴν ἐν Σικελίᾳ. Μακάραν ἐκάλουν πρότερον *Minoam Siciliæ urbem Macaram antea vocabant*. A Minoe Cretenſi deinceps, ſi credimus, Minoa dicta eſt. Idem: Ἔπειτα Μίνως ἀκούων Δαίδαλον ἐνταῦθα μετὰ στόλου παραγεγονέναι, καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν Λύκον (lege
B Ἅλυκον) ποταμὸν τῆς πόλεως ταύτης ἐκυρίευσε, καὶ νικήσας τοὺς βαρβάρους, ἀφ' ἑαυτοῦ προσωνόμασεν αὐτὴν, νόμους Κρητικοὺς θεὶς αὐτῇ. *Poſtea Minos cum Dædalum audiviſſet illuc cum claſſe appuliſſe, aſcendens fluvium Lycum* (lege Halycum) *eâ urbe potitus eſt, ſuperatisque barbaris eam a ſe denominavit, Cretenſibus legibus ipſi impoſitis.* Ita etiam Diodorus lib. 16. Αὕτη δὲ τὸ μὲν παλαιὸν ὑπὸ Μίνωος ἐκτίσθη, τοῦ βασιλέως Κρητῶν. *Hæc quondam à Minoe Rege Cretenſium condita fuit.* Tamen idem lib. 4. non à Minoe Rege, ſed poſt obitum Minois ab illis Cretenſibus conditam tradit quos in Siciliam duxerat Minos. Tertium fuit ejusdem oppidi nomen Heraclea. Suidas: Ἡράκλεια, πόλις περὶ Σικελίαν, ἡ λεγομένη Μινώα *Heraclea Siciliæ urbs quæ
C Minoa dicitur*. Polybius lib. 1. *Carthaginenſes cum* CCCL *navibus armatis in altum provecti, Lilybæum appulerunt*, ἐντεῦθεν δὲ πρὸς Ἡράκλειαν τὴν Μινώαν καθορμισθέντες *inde ad Heracleam Minoam claſſem in portu conſtituerunt.* Heracleæ nomen inditum à Lacedæmoniis, à quibus vel Dorieo, ut Diodorus, vel Euryleonte duce, ut ſtatuit Herodotus, urbs inſtaurata, & ſubitis incrementis amplificata eſt. Donec οἱ Καρχηδόνιοι φθονήσαντες ἅμα καὶ φοβηθέντες μήποτε πλεῖον ἰσχύσασα τῆς Καρχηδόνος, ἀφέληται τῶν Φοινίκων τὴν ἡγεμονίαν, στρατεύσαντες ἐπ' αὐτὴν μεγάλαις δυνάμεσι, καὶ κατὰ κράτος ἑλόντες κατέσκαψαν *Carthaginenſes, invidentes ſimul & veriti ne quando ſupra Carthaginis potentiam evaleſcens, principatum Pœnis adimeret, magnis eam aggreſſi copiis, vi captam funditus diruerunt.* Ita Diodorus lib. 4. Qua occaſione deinceps reſtaurata ſit aliorum eſto disquirere. Vetuſtiſſimum illud
D nomen *Macara* vel מכרה *Mecara* effoſſam aut exciſam ſonat. Ratio eſt in promptu. *Pro mœnibus*, inquit Fazellus Decad. 1. lib. 6. cap. 2. *complura in vivâ ipsâ rupe exciſa adhuc granaria mari imminent. Sed & ad ipſum littus in ſubaquaneis ſcopulis ſtationem Heracleenſes ferro exciderunt, quò tuto ad frumenta devehenda navigia littori adhærere poſſent.* *Macara* in Heraclide pro *Mecara* legitur ἀρχαϊκῶς. Tale *ſabaoth* pro *ſebaoth*, *Raphaim* pro *Rephaim*, *Sarug* pro *Serug* &c. De Minoe & Cretenſibus quidquid afferunt valde incertum eſt, ut ſuo loco docebo. Itaque Minoæ nomen potuit aliunde deflecti: Putâ à *Manoâ* conditore, cujus nominis fuit pater Samſonis. Minæos etiam in Arabiâ, id eſt מעונים *Meunim*, docuimus à Minoe deduci; Et Gazam Palæſtinæ urbem, quæ & ipſa Minoæ cognomen
E habuit. Stephanus in voce *Gaza*: ἐκλήθη δὲ καὶ Μινώα, ὅτι Μίνως σὺν τοῖς ἀδελφοῖς Αἰακῷ καὶ Ῥαδαμάνθυϊ ἰὼν, ἐξ ἑαυτοῦ ταύτην ἐκάλεσε. *Etiam Minoa dicta eſt, quia Minos eò ſe conferens cum fratribus Æaco & Rhadamantho, eam à ſe nominavit.*

Diod. lib. 4.
Herod. l. 5.

navit. Quin *Minoa* dicta eſt pro *Madmenaa* vel *Menoide.* Nempe è duabus Gaza altera erat Madmenæ propior, quæ & Menois dicta eſt. Hieronymus in locis: *Medemana in tribu Juda, cujus meminit Eſaias. Et nunc eſt Menois oppidum juxta civitatem Gazam.* A

Poſt Halycum *Isburo* amni nomen feciſſe videtur altitudo alvei. Talmudici in tractatu Peſach שופכין במקום האש בורן; *Fundunt in loco Esboren.* In Jalkut Levit. f. 149. 1. legitur אישבורא *Isbura*, & explicatur *locus profundus in quo cõgregantur aquæ.* Ita habet Buxtorfius. Quomodo etiã Aruch יש מקום עמוק ששקוו בו המים. De Isburo amne vide Ptolemæum. Isburus Cluverio hodie *Fiume di Caltabellota*, id eſt *arcis quercuum.* Scribit enim Geographus Arabs קלעה אלבלוט. B

Poſt Isburum in mediterraneis eſt *Adrano* vicus, de quô Diodorus lib. 23. hodie *Adragno*, an ab Adrano Siculo Deo de quô ſupra?

Non procul ab Adranone Hypſa fluvius ab Agrigentino Hypſa diverſus cum Crimiſo confluit. Hujus præter Plinium meminere Selinuntiorum nummi veteres, quibus inſculptum eſt Hypſæ numen formoſi pueri imagine, cum hâc inſcriptione ΥΨΑΣ. Unde confirmatur id quod diximus Hypſæ nomen eſſe à deliciis. Nam & Ἀκραγαντῖνοι τὸν ἐπώνυμον τῆς πόλεως ποταμὸν παιδὶ ὡραίῳ εἰκάσαντες θύουσιν *Agrigentini cognominem urbi fluvium ſpecioſi pueri forma effingentes illi ſacrificant*, ut agri ſui delicias puerilis ætatis forma & vigor aliquô modô exprimeret. Vide Ælianum hiſt. lib. 2. cap. 33. C

Ad Hypſæ oſtium erat *Inycus* ubi ante Trojana tempora fertur Cocalus Rex Sicanorum regni ſedem habuiſſe, quam alii ad Camicum ſtatuunt. Stephanus: Καμικὸς πόλις Σικελίας ἐν ᾗ Κώκαλος ἦρχεν ὁ Δαιδάλου, Χάραξ δὲ Ἴνυκον ταύτην φησίν *Camicus urbs Siciliæ in quâ regnavit*, id eſt regiam habuit *Cocalus Dædali* (ſupp. æqualis. Neque enim Dædali filius fuit Cocalus) *Charax autem illam* (ſupp. regiam Cocali ſedem) *Inycum eſſe dicit.* A vini præſtantiâ multum commendatur *Inycum*, vel ut alii Ἴνυκτον. Stephanus: Ἴνυκτον πόλις Σικελίας &c. ἀφ᾽ οὗ Ἰνυκτῖνος οἶνος *Inyctum urbs Siciliæ, à quâ vinum Inyctinum.* Heſychius: Ἰνυκῖνος οἶνος, ἀπὸ Ἰνύκου τῆς Σικελίας. Ἔστι δὲ πολίχνιον εὔοινον *Inycinum vinum ab Inyco Siciliæ. Eſt enim oppidum, cujus ager eſt boni vini ferax.* (Male legitur Ἰννυκῖνοι & Ἰνικοῦ.) Proinde Inyco nomen, niſi me fallit conjectura, à præſtantia יניקות *jenikoth*, vel quod idem eſt יונקות *jonekoth* propaginum. Hac voce utitur Pſaltes Pſal. 80, 12. agens de vite allegoricâ, id eſt republicâ Judæorum, *quæ miſit palmites ſuos ad mare, & ad flumen* יונקותיה *propagines ſuas.* Propago Pœnis dicebatur יניקא *jenika* & יניקתא *jenikta.* Inde oppidi nomen *Inycum* vel *Inyctum.* Plato in Hippiâ majore Inycinorum & Inyci meminit aliquoties, tanquam χωρὶς πάνυ σμικρῶν. D

In Hypſam influit *Crimiſus*, cujus nomen variè ſcribitur. Hyginus habet *Crinisſum*, Vibius *Crumiſon*, Æmilius Probus *Crimiſſum.* In Virgilio Servius:

Troja Crimiſo conceptum flumine mater.

Tamen is præfert Crimiſum: *Heſione*, inquit, *ad Siciliam delata à Crimiſo fluvio, quem Crimniſum Virgilius Poetica licentia vocat, compreſſa, edidit Egeſtum.* Et Κριμισὸν per μ habent Lycophron & Ælianus. Plutarchus in Timoleonte E

Κρι-

A Κριμισὸν, Diodorus lib. 18. ῥαμισσὸν. Fortaſſe Pœnis dictus eſt כרמס *carmes* pro
כרפס *carpes* vel *carphes* permutatis literis בומף *bumaph*, quod in his linguis eſt
frequens. Hinc *liberare* Hebræis פלט *pillet* & מלט *millet*; conculcare רפס *ra-
phas & רמס ramas*; *diſſolvi & deficere* פוג *pug* & מוג *mug*, & Arabicè tenebræ di-
cuntur טרפסא *tirphaſa* & טרמסא *tirmaſa*. Et σαμψύρα Suidæ ſpathæ barbaricæ
genus Chald. ספסרא *ſaphſera* dicitur & Perſ. in Tavaſio שמשר *ſamſer*. Ita Pœ-
nos conjectamus apium appellaſſe כרמס *carmes* pro Syro כרפס *carpes* & Arabi-
co כרפס *carphes*; Atque inde *Crimiſo* nomen factum ab apii copiâ: Hûc facit
quod in oſtio Crimiſi urbs Selinus, cum vicino ad Occidentem amniculo Seli-
B nunte, etiam ἀπὸ τ̃ σελίνου ab apio nomen habet. Fazellus Dec. 1. lib. 6. cap. 4.
*urbi fluvioq́; etiam illam ad Occidentem præterlabenti, Selinuntis veteris nomen in-
diderunt ab apio, quo circumpoſitus ager ætate etiam mea plurimum abundat.* Et ex
Plutarcho notiſſima eſt hiſtoria de Timoleonte, cui cum copias raptim duceret
πρὸς τ̃ Κρίμισον ποταμὸν *ad Crimiſum fluvium*, occurrerunt ἡμίονοι σέλινα κομίζοντες
muli apium ferentes, atque id in omen verſum, quia buſtis mos erat apium ſuperin-
jici. Sed Timoleon ut milites ſuperſtitione ſolveret, coronam dixit ante victo-
riam ultro offerri. Corinthios enim in Iſthmiis victores apio coronari. Et eos
ita affatus, ex apio coronam primus capiti impoſuit; Quod illius imitatione ſta-
tim à reliquis præſtitum. Idem narratur à Diodoro lib. 16.

C Potuit & *Crimiſius* Punice dici כרם עסיס *cerem aſis*, vel ἀρχαϊκῶς *cremeſis* כרם
cerem eſt vitis, & עסיס *aſis*, vel *eſis*, ita enim veteres, muſtum vel uvæ ſuccus quem
torcular exprimit. Hinc כרם עסיס *vitis ſucci* Hebræä phraſi, eſt vitis quæ uvas
habet multo ſucco uberes; Ut Eſ. 27, 2. כרם חמר *vitis vini*, vitis eſt multo vino
fertilis. Cui opponitur Oſ. 10, 1. גפן בוקק *vitis vacua* vel evacuans. Ita igitur
Crimiſus dictus fuerit ab ubertate vinetorum. Nempe præter Inycum quam Hy-
pſæ mixtus alluebat, ibi vicina erat Entella, de quâ Silius lib. 4.

—largoq; virens Entella Lyæo.

De cætero in Entellâ etiam Scriptura parum eſt conſtans. Tzetzes in Lyco-
phronem Ἔνταλλαν ſcribit & Ἄταλλαν & Ἄταλαν; Et nomen habuiſſe vult ab Æge-
D ſti uxore, quam modo Σεύμαλ appellat, modo Αἴτυλαν. Vibius ita habet in cata-
logo fluminum: *Crimiſos Siciliæ, civitati Atilac*, quod Cluverius ſic reſtituit: *Cri-
miſos Siciliæ, civitati Atilla*. Punicum erat תל *thel* vel תילה *thilla* tumulus: Et He-
bræorum articulo præfixo התל *hatthel* התלה *hatthilla*. Ita dicebatur à ſitu. Fa-
zellus Dec. 1. lib. 10. *Duorum hinc paſſuum millium ſpatio diſtat Entella, urbs vetu-
ſtiſſima, in monte ejuſdem nominis quam præciſa undique & inacceſſa rupes, & unicus
tantum aditus parvi præſidii indigus, naturâ munitiſſimum reddunt.* In Scriptura
quædam urbes à ſimili ſitu nomen habent, ut *Te⟨mel⟩ach* Eſdr. 2, 59. *Thelaſſar*
2. Reg. 19, 12. *Thelabib* Ezech. 3, 15. Et Jerem. 30, 18. prædicit ſacer vates fore ut
Jeruſalem inſtauretur על תלה (*al thilla*) *ſuper tumulum ſuum*. id eſt ſuper eoſ-
E dem montes, de quibus Pſ. 87, 1. *Fundamenta ejus in montibus ſanctis.* Joſuæ de-
nique cap. 11. v. 13. *urbes ſtantes* על תלם (*al thillam*) *ſuper tumulum ſuum*, ſunt
urbes quæ conditæ ſunt in eminentiore ſolo, atque eô ipſo munitiores.

Eſt etiam ad Crimiſum Silii *celſus Zetas*, aliis *Zeta*. hodie *Zato*. Pœnis זיטה à quo A
defluit Ptolemæi *Bathys*. Sed de eâ urbe jam actum.

Trans Hypſam & Selinuntem ab apii ubertate dictum, Cluverius *Elcethium* deſcribit ex Ptolemæo; unde Plinii *Elcethienſes*, corrupte *Eceſtienſes*, Elcethium eſt חלקת *Elcath*, ut Joſ 21,31. *Elcath* eſt agri portio.

Jam ad Lilybæum usque, unde Siciliæ περιήγησιν exorſi ſumus, nihil Phœnicium ſupereſt præter amnem *Mazaram* vel *Mazarum*, de quô Ptolemæus: Μαζάρα ποταμοῦ ἐκβολαὶ *Mazaræ fluvii oſtium*. Et Diodorus lib. 11. *In Siciliâ inter Ægeſtanos & Lilybætanos bellum exortum eſt* περὶ χώρας τῆς πρὸς τῷ Μαζάρῳ ποταμῷ *de agro ad Mazarum fluvium*. Et lib. 13. de Annibale: *Caſtra à Lilybæo movet verſus Selinuntem iter faciens.* ὡς δ᾽ ἐπὶ τὸν Μαζάραν ποταμὸν παρεγένηθη *ut autem ad Mazaram fluvium pervenit, emporium illic ſitum primo impetu capit.* Emporiû nempe *Mazarum* vel *Mazaram* Stephano φρούριον Σελινουντίων *Caſtellum Selinuntiorum*, ad oſtium amnis cognominis in Orientali ripâ conditum. A quô hodieque Siciliæ tertia pars vulgo *val di Mazara*, id eſt vallis Mazarenſis appellatur. Punicum amnis nomen מצר *mazar* pro limite paſſim occurrit in Hebræorum libris. Ideo Jeremiæ Lamentationum c. 1. v. 3. Hebræa verba בין המצרים Chaldæus interpres reddidit בין תחומיא *inter terminos.* Neque fortaſſe id male. Mazaro igitur inde fuit nomen, quod ad illum fuit terminus Punicæ ditionis: Poſtquam nimirum Græcorum plurimis in hanc inſulam navigantibus, Pœnis nihil relictum eſt præter Motyam & Soluntem ac Panormum, ut in Thucydide habetur. Græcorum igitur ultima urbs Mazara fuit ad Orientalem ripam Mazaræ amnis, ubi ſuperſtes hodieque eſt. Nam Occidentalem Pœni tenebant, quorum erat oppidulum ab occaſu proximum nomine Lilybæum.

(B and C are printed in the right margin beside this paragraph.)

V. Ælian. hiſt lib. 10. c. 18 & anim. l. 11. cap. 10.

In media Sicilia deſcribuntur Ἡραῖα ὄρη *Heræi montes.* Hi longo dorſo protenduntur ab umbilico Siciliæ usque ad montem Chalcidicum, qui & Pelorus dicitur a Peloro proximo. Horum montium incredibilis eſt amœnitas & ubertas tam eximia, ut Carthaginenſium copiis fame laborantibus diu ſuffecerint, nec potuerint exhauriri. Ibidem Nympharum fuit lucus lauris conſitus, in quô Nympha ex Mercurio Daphnin peperit. Plura vide Diodori lib. 4. in fine. Dicitur & D
mons *Heræus*. Vibius in catalogo fluminum: *Chryſas Syracuſis ex monte Heræo.* Non à Junone, ut volunt, ſed ab Hebræâ voce הר *har* quæ montem ſonat, unde per *ſegol* הרה נסו (*hera naſu*) *in montem fugerunt* Gen. 14, 10. Indidem *Herbeſſus* & *Hybla Hera* vel *Heræa*, ut docuimus.

Cicer l. 2. 3 & 5 in Verrem Diod lib. 12 & 14

* Alludit ad Cicer. verba

Sed & in hoc ipſo monte *Herbita*, oppidum ex Cicerone, Diodoro. Plinio, Ptolemæo. & Stephano notiſſimum, eſt הר בטח *har-betah* vel הר־בטחה *harbeta* ὄρος ἀσφαλείας, id eſt ἀσφαλὲς, mons tutus & ſecurus. Situm ita deſcribit Aretius in Siciliâ ſuâ *Nicoſia vetus nomen incertum eſſet, niſi conjectura, quam Herbitam antiquitus appellabant,* * *honeſtam & copioſam civitatem eſſe doceret. Alii à proximo loco, Capitinis nomine, illuc eam translatam eſſe ajunt. A quâ haud procul* E
Sperlinga arx in rupe ex una parte in excelſa altitudine excisa. Oppidum ibi antiquitus

A *quitus fuiſſe, quod ruinæ atque antiquitatis adhuc viſuntur veſtigia, vicini populi teſtantur.* Proinde Dionyſius, Ætna & Leontinis & Enna occupatis, Herbitam fruſtra attentavit, & cum res non ſuccederet, pacem cum Herbitenſibus inire coactus eſt. Diod. lib. 14.

Verrina quinta; *Herbitenſis Civitas, honeſta antea & copioſa.*

In iisdem montibus erat Ἔγγυιον vel Ἔγγυον Diodoro, Plutarcho, Ptolemæo, Silio, Stephano memoratum. Cujus Cives *Enguini* Ciceroni & Plinio, tanquam ab Enguio dicti. Ibi magna veneratione colebantur Deæ matres, quarum præter Diodorum lib. 4. etiam Plutarchus meminit in Marcello. At Cicero Verrina quarta non matrum, ſed *matris magnæ* fanum deſcribit apud Enguinos. Quam
B idem Verrina quinta *matrem Idæam* appellat, tanquam ab Ida Cretæ monte. Nempe conditores dicitur habuiſſe Cretenſes illos, qui cum Minoe Rege in Siciliam trajecerant. Diodorus ubi ſupra. Sed eſt cur Pœnos potius putem: Punicum ſcilicet Enguii nomen; Quod hæc ejusdem Diodori planum faciunt: ἔκτισαν πόλιν ἣν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ πόλει ῥεούσης πηγῆς ὠνόμασαν Ἔγγυιον *urbem ædificarunt cui a fluente in ea fonte Enguium nomen indiderunt.* Enguium id eſt עין גו (*Engo*) fons *medii* ſupp. oppidi, vel עין גואי *Aingauvai* fons medius, quia medium oppidum perfluebat. Jam ſupereſt ut pauca addamus de iis qui jam olim ante Phœnices & Græcos in hac inſula traduntur habitaſſe.

C CAPUT XXX.

De Siciliæ priſcis incolis.

FAbulæ veterum de Siciliæ priſcis incolis apud Thucydidem & alios. Cyclopes, Læſtrygones, Sicani, Siculi, Phocenſes, Elymi gens eadem. In Sicilia tres linguæ & tres gentes, id eſt præter Punicam & Græcam una ſolum. *Cyclopes* indigenæ. Horum in Sicilia ſedes circa Lilybæum & Drepanum. Æneæ peregrinatio eadem quæ Ulyſſis. *Æguſa* inſula prope Cyclopes in Homero. Cyclopum ſedes in חיקלוב *chek lub* i. e. in ſinu Libyco, vel Lilybitano. *Laſtrygones* iidem qui *Leontini*. *Laſtrygon* ליש טרקן *Lais tircan*, id eſt leo mordax. Læſtrygonum cum Cyclopibus & Sicanis cognatio. *Sicani* indigenæ *Sicanus* fl. in Hiſpania nullus. Sicanorum origo tota commentitia. *Siculorum* item quos volunt ex Italia transvectos. In hac narratione multa ἀνόητα. *Sicani* שכנים id eſt vicini ii dicti qui Phœnicibus erant in Sicilia propiores. Sicanos
D Lilybæum verſus cum pœnis habitaſſe. *Sicilia* inſula שכלול *ſiclul*, id eſt perfectionis, quia inſularum optima. *Eſcol* & *ſegul* botrus: Inde inſula סגוליא *ſegulaja*, id eſt botrorum. Carthaginenſes olim vina & uvas è Sicilia comparaſſe. Sicilia vitibus fœcunda deſcribitur ab Homero & aliis. Vina *Mamertina, Potulana, Tauromenitana, Catanenſia, Murguentina, Syracuſana, Agrigentina, Tricalina, Erycina*, &c. Naxus *Sicilia* dicta, nempe à vinearum ubertate. Multa de Naxo Baccho ſacra. *Elymi* non ſunt Trojani, ſed pars Sicanorum, quæ cum Pœnis iniit fœdus. Elymi, id eſt עלים, quia in excelſis locis degebant. Horum tres urbes Eryx, Egeſta & Entella in montibus adeoque Sicanorum oppida pæne omnia. M & N ſervile tanquam radicale quandoque exprimi. *Elymi* etiam פוקנים *Pouucanim* a ſitu dicti, quod Græci *Phocenſes* interpretati ſunt.

DE Siciliæ priſcis incolis mira fabulantur veteres, quorum pleraque Thucydides lib. 6. in pauca confert his fere verbis: *Habitata antiquitus Sicilia*
E *in hunc modum fuit, & hos populos in univerſum habuit. Antiquiſſimi feruntur partem quandam regionis tenuiſſe Cyclopes atque Laſtrygones, quorum ego neque genus, neque unde venerint, neque quo abierint, compertum habeo. Sufficiat quod a Poetis*

memoratum eſt, quodque apud ſe quiſque de illis ſentit. Poſt hos Sicani primi demonſtrantur incoluiſſe; Quin, ut ipſi prædicant, præceſſerunt, quia ſunt indigenæ. Sed ut veritas comperitur, cum Iberi eſſent, à Sicano Iberiæ flumine Ligures eos ejecerunt. Et ab eis tunc dicta Sicania Inſula, quæ prius Trinacria appellabatur. Incolunt vero etiam nunc loca Siciliæ ad occaſum vergentia. Cæterum, capto Ilio, quidam Trojanorum, qui Achæos fugiebant, navibus in Siciliam applicuerunt: Et collatis juxta Sicanos ſedibus, in univerſum Elymi appellati ſunt; urbesque eorum fuere Eryx & Egeſta. His alii coloni acceſſerunt Phocenſium nonnulli, eorum ſcilicet qui à Troja tunc in Libyam primum tempeſtate delati, mox e Libya id Siciliam tranſmiſerunt. Siculi autem ex Italia (hic enim habitavere) fugientes Opicos in eandem inſulam trajecerunt, ut & credibile eſt & fama fertur, ratibus: Obſervato cum ventus poſuiſſet freto; Forte etiam aliter tranſvecti. Sunt autem etiamnum in Italia Siculi: Ipſaque regio ab Italo quodam hoc habente nomen, ſic eſt cognominata. Hi magno cum exercitu in Siciliam tranſgreſſi, victis prælio Sicanis, & in partes quæ meridiem occaſumque ſpectant compulſis, effecerunt ut pro Sicania vocaretur inſula Sicilia: Optimaque ejus quæque loca tenuerunt, ex quo eo tranſierunt, annis prope trecentis ante Græcorum in Siciliam adventum. Et nunc etiam mediterranea ejus atque ad ſeptentriones vergentia obtinent. Phœnices præterea circa omnem habitarunt Siciliam, occupatis extremis ad mare partibus parvisque inſulis eidem objacentibus, negotiandi cum Siculis gratia. At poſtquam permulti Græcorum illuc navibus trajecerunt, relictis plerisque Motyam & Soluntem ac Panormum finitima Elymis oppida, ſedibus ibi poſitis, una incoluerunt; freti cum Elymorum ſocietate, tum quia exiguo inde ad Carthaginem trajectu Sicilia diſtat. Tot igitur numero barbari, atque in hunc modum habitavere Siciliam. Hæc Thucydides hactenus, quibus fere conſona reperias in Scylace, Diodoro, Strabone, Dionyſio Halycarnaſſeo, Silio, Pauſania, Servio, Conſtantino Porphyrogenneta atque aliis.

A — B — C

Mihi tamen eſt perſuaſiſſimum præter Phœnices & Græcos non habuiſſe Siciliam alios incolas quam indigenas, adeoque Cyclopes, Læſtrygones, Sicanos, Elymos, Phocenſes, Siculos, non tam eſſe diverſas gentes, quam diverſas in D
eadem gente factiones, aut diverſa nomina, quæ ex Italia proxima, ut veriſimile eſt, in hanc inſulam migraverit paucis ſeculis poſt terrarum diviſionem. Huc facit quod Apuleius Metam. lib. 11. Siculos appellat *trilingues*; Quia præter Græcum & Punicum nonniſi Siculus ſermo in Sicilia fuit in uſu. In quem conveniſſe tot gentes tam diverſæ originis nemo facile crediderit. Eodem pertinet Platonis inſignis locus in epiſtola ad Dionis propinquos, in quo tres ſolum populi in Sicilia recenſentur, Græci nimirum, Phœnices atque Opici, id eſt Siculi vel indigenæ vel ex Italia advenæ ubi Opici populi. Verba ſic habent: Ἥξει δὲ, ἐάνπερ τῶν εἰκότων γίγνηταί τι καὶ ἀπευκτῶν, σχεδὸν εἰς ἐρημίαν τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς Σικελία πᾶσα Φοινίκων ἢ Ὀπικῶν μεταβαλοῦσα εἰς τινα δυναστείαν καὶ κράτος. *Si, quod abſit, id fiat quod* E
eventurum veriſimile eſt, univerſa Sicilia in Græcæ linguæ oblivionem lapſura videtur, ad Phœnicum vel Opicorum devoluta poteſtatem & dominationem. Præterea

quibus

A quibus ſæculis barbaræ gentes tam multæ in Siciliam dicuntur confluxiſſe, apud pleraſque nondum ullus erat uſus rei nauticæ. Addo de ſingulis multa jactari palam falſa & ἀσύςατα. Nec opus fuiſſe in unam inſulam ex terris tam diſſitis tot acceſſi populos; Cum ex Punica lingua pateat quomodo in unos Siculos quadrent hæ appellationes quotquot ſunt. Jam pauca de ſingulis, ut lector ſciat nihil hic à me temere aſſirmari.

Cyclopes in Sicilia præter Poëtas Homerum, Heſiodum, Euripidem, Theocritum, Lycophronem, Virgilium, Ovidium, Silium, Nonnum, &c. etiam Hiſtorici & Geographi deſcribunt, Thucydides puta & Strabo Græci, & è Romanis B ſcriptoribus Trogus, Mela, Plinius, Solinus, alii. Adeoque in hac fabula veri aliquid ſubeſſe probant gigantum oſſa patrum noſtrorum memoria in variis Siciliæ locis eruta, de quibus vide Fazellum Dec. 1. lib. 1. cap. 6. Hos porro eſſe indigenas patet ex conſenſu ſcriptorum, quorum ne unus quidem Cyclopes aliunde migraſſe tradit. Quin fatetur Thucydides ſeſe illorum οὔτε τὸ γένος ἔχειν εἰπεῖν, οὔτε ὁπόθεν εἰσῆλθον, ἢ ὅποι ἀπεχώρησαν *neque genus effari poſſe, neque unde venerint, aut quo locorum conceſſerint.* Et Homerus negat Cyclopibus ullum eſſe navium uſum lib. 9. Odyſſ. quarum ope ſedes mutaverint.

> Οὐ γὰρ Κυκλώπεσσι νέες πάρα μιλτοπάρηοι,
> C Οὐδ' ἄνδρες νηῶν ἔνι τέκτονες
> *Naves quippe feris non ſunt Cyclopibus ullæ,*
> *Nec faber ullus adeſt qui conſtruat.*

Quem Siciliæ locum Cyclopes tenuerint primus ex Homero docuit Cluverius duplici ratione; Quarum prior ducitur ex accurata peregrinationum Æneæ & Ulyſſis collatione, ex qua Æneam conſtat veteres (in his Dionyſium Halycarnaſſ. Tibullum, Virgilium & Ovidium) per eadem loca circumduxiſſe per quæ Homerus Ulyſſem ſuum. Unde eſt quod Virgilium ſcribit Macrobius narrationem ſuam *Homericis filis texuiſſe.* Sic Ulyſſes à Troja ſolvens ad Ciconum in Thracia littus appulit,

> Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσε. Odyſſ. lib. 9.

D Quo fere loco Æneas Aenon condidiſſe fertur. Mela: *Eximia eſt Ænos, ab Ænea profugo condita, circa Hebrum Cicones.* Plinius: *Oppidum Ænos, Ciconum quondam regio.* Ulyſſem inde abripit Boreas ad Lotophagos Africæ populos prope Syrtes. Ita Æneam *ſtridens Aquilone procella in brevia & ſyrtes urget.* Et in Libyam appulſo pro loto fuit amor Didûs, quo ut loti eſu delinitus atque ineſcatus parum abfuit quin Italiæ obliviſceretur. Porro ut è Lotophagis Ulyſſes ad Cyclopum terram, ita è Libya Æneas ad littora fraterna Erycis portuſque Sicanos delatus eſt circa Drepanum & Lilybæum. Inde in Æolias inſulas & Italiam uterque navigat. Nec deſunt qui Ulyſſem ſcribant eo cum Ænea delatum, aut illi ſaltem occurriſſe. Vide Lycophronem & Dionyſium Halic. lib. 1. & Victorem de E orig. gentis Rom. Itaque ex Homeri mente Cyclopes veriſimile eſt non procul à Drepano & Lilybæo habitaſſe.

Altera ratio ſumitur ex deſcriptione terræ Cyclopum quæ quadrat ad amuſſim Lilybætano & Drepanitano littori. Ibi enim Poëta de Cyclopibus:

Ἀλλ'

Digitized by

Ἀλλ' οἵγ' ὑψηλῶν ὀρέων ναίουσι κάρηνα· A
Ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι.
Sed celſis effoſſa tenent in montibus antra.

Quæ nempe hodieque extant ſub Eryce & vicinis montibus prope Drepanum. Et è regione inſula deſcribitur, qualis circa Siciliam nulla planè eſt, præter Æguſam, aut inſularum Ægadum unam quæ huic littori objacent, & à caprarum copia nomen habent. Verba ſunt:

Νῆσος ἔπειτα λάχεια παρ' ἐκ λιμένος τετάνυσται
Γαίης Κυκλώπων, οὔτι σχεδὸν οὔτ' ἀποτηλοῦ
Ὑλήεσσ'· ἐν δ' αἶγες ἀπειρέσιαι γεγάασιν. B
Cyclopum brevis in terris videt inſula portum
Oppoſitum, quæ nec vicina, nec inde remota eſt.
Sylvis denſa, greges caprarum ubi mille vagantur.

Et paulo poſt:

Ἀνδρῶν χηρεύει, βόσκει δέ τε μηκάδας αἶγας.
Incola nemo, capræ ſolis paſcuntur in agris.

Sequitur in eadem inſula prata eſſe mollia & irrigua, ſolum fertile, portum commodum, fontes limpidos; quæ omnia in Æguſa inſula ſe obſervaſſe refert Cluverius teſtis αὐτόπτης.

His obſervatis, non difficile eſt Cyclopum nominis originem è Punica lingua eruere. C Græci Cyclopes dici fabulantur, eo quod unum oculum rotundum in fronte haberent,

Argolici clypei aut Phœbeæ lampadis inſtar.

Heſiodus in Theogonia:

Κύκλωπες δ' ὄνομ' ἦσαν ἐπώνυμον, οὕνεκ' ἄρα σφέων
Κυκλοτερὴς ὀφθαλμὸς ἑοῖς ἐνέκειτο μετώποις.
Orbiculare ingens, mediis in frontibus, ollis
Lumen erat; Cyclopum ideò ſunt nomen adepti.

Quin Cyclopes dictos interpretor à Phœnicio חיק־לוב *chek-lub*, contracto ex חיק ללוב *chek lelub*, id eſt *ſinus Lilybætanus*, vel *ſinus ad Libyam.* Nam ut pro- D montorium proximum Punicè ללוב *Lelub* ſeu *Lilybæum* dictum eſt, quia *Libya* eſt oppoſitum, ita ſinus ille חיק ללוב *chek lelub* vel חיק־לוב *chek lub* nominabatur; Aut etiam חיק־לובים *chek lubim* ſinus Libum, quia Φοίνικες καὶ Λίβυες *Phœnices & Libyes eo* delati στόλῳ ἀφικόντο ἐς τὴν νῆσον κοινῷ *communi claſſe in inſulam venerunt*, ut ſcribit Pauſanias in Eliacis. Proinde veteres etiam locorum incolæ Punicè dicti ſunt אנשי חיק־לוב homines *chek Lub* id eſt ſinus Lilybætani, vel אנשי חיק־לובים homines *chek-Lubim* ſeu ſinus Libum. Quod Græci καλλωπίσαντες ſuo more Κύκλωπας interpretati ſunt, quaſi ſic appellarentur, quod unum haberent oculum, eumque orbicularem. Palæpharus quidem, ut videretur aliis plus ſapere, hoc ipſum nomen retulit ad ſitum locorum, ſed perabſurde. *Cyclopes,* E inquit, *dicti ſunt quod rotundam quandam inſulam incolerent*, cum Cyclopum ſedem Siciliam Τρινακρίαν eſſe & triquetram nemo neſciat. Sed fuit hoc τὸ πρῶτον ψεῦδος, quod ut alii Punicam vocem è Græcia peti voluit.

In

A In alterâ parte inſulæ circa Teriam amnem & Leontinos campos habitaſſe dicuntur Læſtrygones, immane genus hominum, ferino more humanâ carne veſci ſolitum. Plinius lib.3.cap.8. *Flumina Symathus, Terias. Intus Læſtrygonis campi, oppidum Leontini.* Silius lib.14.

> *Prima Leontinos vaſtarunt prælia campos,*
> *Regnatam duro quondam Læſtrygone terram.*

Didymus in Odyſſ.lib.10. Φασὶ δὲ τοὺς Λαιστρυγόνας κατεσχηκέναι τὴν τῶν Λεοντίνων περὶ Σικελίαν χώραν. *Ajunt autem Læſtrygones Leontinorum in Siciliâ quondam tenuiſſe agros.* Quod ipſum ſequitur Euſtathius. Suidas in verbo Κενταυρικῶς. Τοὺς Λαιστρυγόνας τοὺς τὸ Λεοντῖνον πεδίον οἰκήσαντας *Læſtrygones qui habitant in agro Leontino.* B Iſacius in Lycophronem: Λαιστρυγόνες δέ εἰσιν οἱ νῦν ἐν Σικελίᾳ Λεοντῖνοι *Læſtrygones vero ſunt qui nunc in Siciliâ Leontini dicuntur.* Item: Λαιστρυγόνες, οἱ νῦν Λεοντῖνοι. Εἰσὶ δὲ ἐν Σικελίᾳ, ὡς ληροῦσιν, ὑπάρχοντες ἀνθρωποφάγοι *Læſtrygones, qui nunc Leontini. Sunt autem in Siciliâ, ut nugantur, qui veſcuntur humanâ carne.* Nempe ut Græcè Λεοντῖνοι, ita Punice Læſtrygones dicti ſunt à leoninis moribus. Quippe Λαιστρύγων *Læſtrygon* Phœnicibus erat ליש טרקן *(Lais tircan) leo mordax.* Itaque id veriſſimum eſt *Leontinos* eoſdem eſſe quos *Læſtrygones.* Et Læſtrygonii campi Græce recte appellantur τὰ Λεοντῖνα πεδία, *Leontini* ſeu Leonini campi, apud Po- C lybium & alios, ubi Ptolemæi *Leontinum*, vel ut alii *Leontini* urbs, Siculis hodie *Lentini*, quam alluit Liſſus fluvius in Teriam influens, ut teſtatur Polybius lib. 7. *Liſſus* id eſt ליש *Lais* vel *Laiſch*; Quâ voce Pœnos leonem ſignificaſſe jam docuimus. Sed & Terias hodie vocatus ab accolis *fiumi di Santo Leonardo*, Sancti Leonardi fluvius, quia Leonardi nomen ad leonem alludit. Et in eadem orâ erui nummos veteres cum leonis expreſsâ imagine ſcribit doctiſſimus Cluverius.

Læſtrygones eandem eſſe gentem cum Cyclopibus docet ſimilitudo morum, & quod utrique eadem ætate in Siciliâ vixerunt tanquam indigenæ. Ideo de utraque gente Thucydides: Παλαιότατοι μὲν λέγονται ἐν μέρει τινὶ τῆς χώρας Κύκλωπες καὶ Λαιστρυγόνες οἰκῆσαι. ὧν ἐγὼ οὔτε γένος ἔχω εἰπεῖν, οὔτε ὁπόθεν ἐσῆλθον, ἢ ὅποι ἀπεχώρησαν *Antiquiſſimi dicuntur in parte quâdam Siciliæ Cyclopes & Læſtrygones habitaſſe,* D *quorum ego neque genus, neque unde venerint, aut quò abierint compertum habeo.* Ab his deſcendiſſe Sicanos aut Sicanorum patrem Sicanum aperte docet vetuſtiſſimus ſcriptor Demetrius Calatianus. Theocriti Scholiaſtes in Idyllium primum. Δημήτριος ὁ Καλατιανός φησι τοῦ Βριάρεω, ἑνὸς τῶν Κυκλώπων παῖδας γενέσθαι Σικανὸν καὶ Αἴτνην *Demetrius Calatianus tradit Briarei Cyclopum unius filios fuiſſe Sicanum & Ætnam.* Proinde apud Diodorum lib. 5. τοὺς κατοικοῦντας αὐτὴν τὸ παλαιὸν Σικανοὺς, αὐτόχθονας εἶναι φασὶν οἱ νομιμώτατοι τῶν συγγραφέων *veteres Siciliæ incolas Sicanos indigenas eſſe tradunt ſcriptores accuratiſſimi.* Et in his, eodem authore, Timæus, ſcriptor Siculus qui ſub Agathocle vixit, non ſimpliciter aſſerit, ſed & ἀκριβῶς ἀποφαίνεται τούτους αὐτόχθονας εἶναι *accuratè demonſtrat illos eſſe Ab-* E *origines*: Et Philiſtum cum Thucydide eos ab Hiſpaniæ amne Sicano deducentem ignorantiæ arguit. Adeoque Diodorus etiam ipſe gente Siculus, & totius terrarum orbis, ſed maximè patriæ ſuæ antiquitatum curioſus indagator,

rem putavit ita confectam, ut jam nihil opus eſſe dicat in hoc probando immorari. A Thucydides denique, qui fabulam de Sicanorum ex Hiſpaniâ migratione primus omnium obtruſit Græcis, fatetur Sicanos ipſos in contrariâ fuiſſe ſententiâ, & voluiſſe pro indigenis haberi.

Neque verò ulla unquam fuerunt in Hiſpaniâ veſtigia Sicani illius amnis à quô Sicanos nomen habere volunt. Itaque poſteriores pro Sicano Sicorim habent. Servius in lib. 8. Æn. *Sicani ſecundum nonnullos, populi ſunt Hiſpaniæ, à fluvio Sicori dicti.* Quô pertinere videntur hæc Silii de Sicanis:

> *Pyrene miſit populos, qui nomen ab amne*
> *Aſcitum patrio terræ impoſuere vacanti.* B

Sicoris enim (hodie *Segre*) Cataloniæ fluvius eſt à Pyrenæo monte defluens. Sed à Sicori Sicorios, non Sicanos, ſe nominaſſent. Ejusdem farinæ eſt *Sicana* urbs in Hiſpaniâ uni Hecatæo nota, ut uni Stephano Δηρὰ, γῆς Ἰβηρίας, ἐν ᾗ ὁ Σικανὸς ποταμὸς *Dera, Iberiæ terræ regio, in quâ Sicanus fluvius.* Et *Sicanus* coloniæ dux apud Solinum, Martianum & Iſidorum.

Nihilo verius eſt quod in Thucydide ſequitur, Sicanos illos ex Hiſpaniâ ejectos fuiſſe à Liguribus. Quamvis idem legatur in Dionyſio Halycarnaſſeo. Neque enim ſedes Ligurum in Hiſpaniâ fuit trans Pyrenæos, ſed in Galliâ circa Rhodanum & Alpes.

Jam ſi quæratur quô itinere, terreſtrine an maritimo, hæc Hiſpaniarum colonia in Siciliam ſe contulerit, res erit plena ambagum. Nam ſi terreſtri dixeris, C neceſſe erit gentem obſcuram per Pyrenæos & Alpes Galliamque & Italiam, quanta quanta eſt, in Siciliam deducere, poſt debellatos Ligures, Tyrrhenos, Umbros, Auſonas, Opicos, & Oenotros, populosque alios pugnaciſſimos in illo ſpatio interjectos. Nec dici poteſt Sicanos navibus ex Italiâ in Siciliam trajeciſſe, quia navium uſus inter Hiſpanos multo fuit recentior.

Nec mihi magis probatur quod huic fabulæ pro corollario additur, Sicanos illos, cum olim totam inſulam tenuiſſent, tandem à Siculis eô ex Italiâ transvectis prælio victos, coactos fuiſſe ad occaſum & Meridiem ſecedere, id eſt Lilybæum verſus. Quin re perpensâ accuratius, nego ex veterum ſcriptis certi quicquam D poſſe elici de Siculorum ex Italiâ in Siciliam migratione. Id quidem præter Thucydidem etiam alii referunt ſcriptores graviſſimi. In his Diodorus Siculus & Dionyſius Halycarnaſſeus ex Hellanico Lesbio, Philiſto item & Antiocho Syracuſanis. Sed hujus migrationis hiſtorias quomodo illi referunt, inter ſe conferenti, ſtatim conſtabit rem ita eſſe dubiam & intricatam, ut nusquam liceat pedem tuto figere.

In Thucydide Opici, in Antiocho Oenotri & Opici Siculos ex Italiâ exigunt. At in Hellanico pro Siculis Elymos & Auſonas Rege Siculo in Siciliam migrare cogunt Oenotri & Japyges. Rurſus ex Philiſti ſententiâ ἔθνος τὸ διακομισθὲν ἐξ Ἰταλίας οὔτε Σικελῶν οὔτ' Αὐσόνων, οὔτ' Ἐλύμων, ἀλλὰ Λιγύων, ἄγοντος αὐτοὺς Σικελοῦ E *gens ex Italiâ transvecta neque Siculorum erat, neque Auſonum, neque Elymorum, ſed Ligurum ductore Siculo.* Quod ſecutus Silius lib. 14. ita habet:

Mox

A *Mox Ligurum pubes Siculo ductore novavit*
Poſſeſſis bello mutata vocabula regnis.

Idem *Siculus* Solino & Martiano *Neptuni filius* fuit; Iſidoro *Itali frater*; Servio *dux Sicanorum*, Antiocho *Romanus exul*, quem Itali ſucceſſor Morges hoſpitio ſuſcepit. Proinde ſcribit Dionyſius Siculos Latii gentem indigenam primos omnium Romam tenuiſſe, & iis pulſis ſucceſſiſſe Aborigines. Quod plane eſt *ἀνιςόρητον*. Nemo enim eſt qui Romam neſciat eandem gentem quæ condidit, ſemper obtinuiſſe; & de Siculis nil quicquam extare in hiſtoria Romæ naſcentis.

Jam ſi de tempore roges, hanc migrationem refert Hellanicus ad ætatem
B tertiam, & Philiſtus, quod fere idem eſt, ad annum octogeſimum ante Trojanum bellum. Thucydides ad annum fere trecenteſimum ante Græcorum in Siciliam adventum: Quæ æra Trojano bello recentior eſt annis circiter centum & quinquaginta. Antiochus denique & Dionyſius Siculos Româ deducunt, quæ condita eſt annis minimum quadringentis poſt Trojana tempora.

Poſt migrationem Siculos in Italiâ usque ad ſua tempora ſuperfuiſſe tradit Thucydides: εἰσὶ δὲ, inquit, καὶ νῦν ἔτι ἐν τῇ Ἰταλίᾳ Σικελοὶ *ſunt autem etiam nunc in Italiâ Siculi*. Quod cum reliqui falſum eſſe ſciant, nec ullum Siculi nominis veſtigium totâ Italiâ reperiri; in Siciliam migraſſe fingunt omnes Siculos nullo excepto. Diodorus: ἀπὸ τῶν Σικελῶν, τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας πανδημεὶ περαιωθέντων ὠνόμασται
C Σικελία *à Siculis, quorum univerſa gens ex Italiâ trajecit, nominata eſt Sicilia.* Dionyſius: Τὸ μὲν οὖν Σικελικὸν γένος οὕτως ἐξέλιπεν Ἰταλίαν *Siculum igitur genus ita reliquit Italiam.*

Siculi apud Thucydidem Sicanos prælio victos in remotiores inſulæ partes compulerunt. At Diodorus, qui in patriis annalibus de hâc pugnâ nihil repererat, Sicanos Ætnæi incendii latius graſſantis metu pridem verſus Occaſum receſſiſſe fabulatur, & ante multas ætates deſertas ab illis ſedes Siculos occupaſſe. Vides, Lector eſſe veriſſimum quod probandum ſuſceperam nihil hîc eſſe quod fidem faciat, cum in rei narratione ſcriptores tam parum ſibi conſtent.

Proinde Sicanos à Siculis, ut quidem puto, neque gens neque ſermo diſtin-
D xit, ſed ſitus, & variæ ut evenit in eadem gente factiones. Et Punicâ voce שכנים *Sicani* dicti, qui Siculorum Pœnis erant proximi, quaſi vicinos dixeris. Hebræis enim & Syris שכן *ſaken*, cujus plur. שכנים *ſekenim*, vicinum ſonat. Inde שכנים *Sekenim* vel Sicani paſſim appellantur populi Judæis vicini. Sic Pſal. 44, 14. *Poſuiſti nos in opprobrium* לשכנינו (*liſckenenu*) *vicinis noſtris & in ſannam & ludificationem iis qui nos circumſtant*. Et Pſal. 79, 12. *redde ſeptuplum* לשכנינו *vicinis noſtris*, ubi Chald. verſio Venetæ editionis habet לשיכננא *leſecanana* vel *leſicanana*, quæ eſt ipſiſſima vox Sicanorum. Et Deut. 1, 7. *Venite ad montem Amorrhæorum & ad omnia* שכניו *vicina ejus*. LXX. καὶ πρὸς πάντας τοὺς περιοίκους. Alibi reddunt γείτονες.

E Nempe totius Siciliæ littora ſic peragraverant Phœnices, ut tamen præcipua adeoque poſt Græcorum adventum ſola illis ſedes fuerit circa Lilybæum promontorium: In quô eôdem cum illis angulo Sicani habitabant, in partibus

Digitized by Google

quæ ad occaſum & meridiem ſunt obverſæ. Inde eſt quod Sicanos Thucydides migraſſe ſcribit πρὸς τὰ μεσημβρινὰ καὶ ἑσπέρια; Et Elymos deſcribit ὁμόρους τοῖς Σικανοῖς οἰκήσαντας *in iisdem finibus cum Sicanis habitantes*. Phœnices autem ἐγγὺς τῶν Ἐλύμων συνοικίσαντας *communibus prope Elymos ſedibus incolentes*. Sic de Elymis Dionyſius: ᾤκησαν περὶ ποταμὸν λεγόμενον Κριμισὸν ἐν γῇ Σικανῶν *habitabant circa Crimiſum fluvium in terrâ Sicanorum*. Et Caſſandra in Lycophrone ἐνοικήσουσι Σικανῶν χθόνα *Sicanorum terram incolent*. Et Diodorus Siculos cum Sicanis conferens: Ταύτης δὲ τῆς χώρας τὰ μὲν πρὸς ἕω κεκλιμένα μέρη κατῴκουν Σικελοὶ, τὰ δὲ πρὸς δυσμὰς Σικανοί. *Hujus regionis partes ad ortum Solis ſpectantes Siculi, ad occaſum Sicani incolebant*. Hûc refer quod in littorali Pœnorum tæniâ quam diximus, *Hyccara* vocatur à Thucydide πόλισμα Σικανικὸν *Sicanicum oppidum*. Et illud Poetæ Æn. lib. 5.

— Nec littora longè
Fida reor fraterna Erycis, portusq́; Sicanos.

Ubi per numeri enallagen, Sicani portus idem ſunt quod Erycinorum portus Drepanus.

Jam de Siculorum & Siciliæ nomine Phœnices conſulenti, mihi duo ſe obtulerunt. Unum Siciliam ab illis appellatam eſſe inſulam שכלול *Siclul*, id eſt perfectionis. Quia inter omnes inſulas, quæ notæ erant tum temporis, facile primas obtinet. Strabo lib. 2. αὕτη δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν καθ' ἡμᾶς ἐστὶ μεγίστη καὶ ἀρίστη *hæc omnium in mari noſtro inſularum maxima eſt atque optima*. Diodorus in excerptis lib. 37. *Rhegium magnâ vi oppugnabant, ſperantes, ſi eam obtinerent, ſe facile copias in Siciliam trajecturos* καὶ κρατήσειν τῆς εὐδαιμονεστάτης τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον νήσων *& omnium inſularum, quæ ſub Sole ſunt, beatiſſimam occupaturos*. Et de eâdem initio lib. 5. κρατίστη τῶν νήσων ἐστὶ *inſularum eſt præſtantiſſima*. Solinus c. 5. *Quicquid Sicilia gignit, ſive Solis ſive hominis ingenio, proximum eſt his quæ optima judicantur*. Nec deſunt apud Strabonem qui Siciliam in genere aſſerant οὐδὲν χείρω τῆς Ἰταλίας *Italiæ nullâ in parte cedere*, σίτῳ δὲ καὶ μέλιτι καὶ κρόκῳ, καὶ ἄλλοις τισὶ κἂν ἀμείνω *frumento autem & melle & croco & aliis nonnullis etiam eſſe præſtantiorem*. Itaque tam eximiam inſulam, & tot dotibus conſpicuam vero abſimile non eſt Phœnices appellaſſe inſulam *Siclul* perfectionis, id eſt conſummatiſſimam inſulam, & numeris omnibus abſolutiſſimam: Adeoque à verbo *Siclul* Siciliæ & Siculorum nomen eſſe detortum altero L rejecto.

Tamen aliud ſuccurrit, quod non veriſimilius modo, ſed & plane verum eſſe autumo. Nemo eſt qui neſciat in Scripturâ *Neel-eſcol*, id eſt torrentem aut vallem botri dici locum in quô exploratores à Moſe miſſi in terram Chanaan, decerpſerunt inſignem illam botrum. In quam rem expreſſa ſunt verba vulgati interpretis Num. 13, 25. *De malis quoque & de ficis loci illius tulerant, qui appellatus eſt Neel-eſcol id eſt torrens botri, eo quod botrum inde portaſſent filii Iſrael*. Nempe Hebræis אשכול *eſcol* eſt botrus, ut Syris סגול *ſegol* & סגול *ſegul*, mutatis homogeneis. Unde eſt quod Gramatici *ſegol* vocant à formâ botri vocale punctum è tribus punctis in triangulum ſic ∴ digeſtis. Et in Jeroſolymitanâ paraphraſi pro

Num. 13, 24. 25 & 32. 9. Deut. 1, 25.

A pro torrente botri legitur torrens סגולה *ſegula* : Et plurale סגוליא *ſegulaja* pro botris Gen. 40,10. Ea ipſa voce puto Phœnices Siciliam appellaſſe, quaſi botrorum inſulam. Sive per *caph* ſcripſerint cum Hebræis, aut cum Syris per *gimel*, quod per *cappa* ſit expreſſum, ut in voce κάμηλος *ex gamal*. Ratio nominis eſt manifeſta. Priſca illa ætate cum Africa nondum ullis vitibus eſſet conſita, vina & uvas Carthaginenſes nonniſi è Sicilia habebant. Unde factum ut in Siciliæ parte quæ Africæ eſt oppoſita, hujusmodi fructuum commercio Agrigentini in tantas opes excreverint. Ita habetur in Diodoro diſſertiſſimis verbis lib. 13. pag. 374. & 375. Κατ' ἐκείνους δὲ τοὺς καιροὺς, τήν τε χώραν καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀκραγαντίνων συνέβαινεν εὐδαι-
B μονίας ὑπάρχειν πλήρη. περὶ ἧς οὐκ ἀνάρμοστόν μοι φαίνεται διελθεῖν. Καὶ γὰρ ἀμπιλῶνας τοῖς μεγέθεσι καὶ τῷ κάλλει διαφέροντας καὶ τὸ πλεῖστον τῆς χώρας ἐλαίαις κατάφυτον, ἐξ ἧς παμπληθῆ κομιζόμενοι καρπὸν ἐπώλουν εἰς Καρχηδόνα. Οὔπω γὰρ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τῆς Λιβύης πεφυτευμένης, οἱ τὴν Ἀκραγαντίνην νεμόμενοι τὰ ἐκ τῆς Λιβύης ἀντιφορτιζόμενοι πλοῦτον, οὐσίας ἀπίστους τοῖς μεγέθεσιν ἐκέκτηντο. *Circa illa tempora Agrigentinorum agrum & urbem contigit divitiis maximè affluere. De quibus diſſerere mihi non videtur eſſe extra rem. Vineta ſcilicet iis erant amplitudine & pulchritudine eximia. Quin & regionis magna pars oleis erat conſita. Unde uberrimam fructuum copiam Carthaginem portabant diſtrahendam. Quippe cum illa ætate Africa nondum arboribus eſſet conſita, Agrigentini agri cultores incredibiles è Libya opes hoc*
C *commercio lucrabantur.* Unde eſt quod Homerus, qui Cyclopum terram, id eſt Siciliam, vix aliter noverat quam ex Phœnicum relatione, eam ſemel atque iterum deſcribit eximiis vitibus fœcundam. Primus locus ſic habet Odyſſ. lib. 9. verſ. 111.

Ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται
Πυροὶ καὶ κριθαὶ, ἠδ' ἄμπελοι αἵτε φέρουσιν
Οἶνον ἐριστάφυλον.
Hæc ſine ſeminio tellus inarata ferebat,
Hordea, frumenta & vites, quæ grandibus uvis
Dulcia vina ferunt

Et alter ejuſdem libri verſ. 357.

D Καὶ γὰρ Κυκλώπεσσι φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Οἶνον ἐριστάφυλον.
Quippe ferax tellus vinum fert grandibus uvis
Cyclopum generi.

Hinc Cyclops Polyphemus ad Galateam, apud Theocritum Idyll. 11.

—ἔντ' ἄμπελος ἁ γλυκύκαρπος.
—*hic vitis dulcibus uvis.*

Quod ita imitatur Ovidius lib. 13. fab. 8. ſub perſona Polyphemi:

Sunt auro ſimiles longis in vitibus uvæ.
Sunt & purpureæ: tibi & has ſervamus & illas.

E Et in eadem Siciliæ parte Aceſtes Æneæ & ſociis largitur vini cados. Virgilius lib. 1. Æn.

Vina bonus quæ deinde cadis onerarat Aceſtes.

Littore Trinacrio, dederatque abeuntibus heros. A

Hinc de Sicilia Silius lib. 14.

Multa ſolo virtus, jam reddere fœnus aratris,
Jam montes umbrare olea, dare nomina Baccho.

Et Galenus de antidotis lib. 1. cap. 3. Vina Aminæa Neapoli tenuia eſſe ſcribit, ὡς ὥσπερ οἱ κατὰ τὴν Σικελίαν τε καὶ Βιθυνίαν Ἀμιναῖοι *non ut Aminea in Sicilia & Bithynia.* Ubi nimirum, ut ſequitur, ὀλίγος μὲν ὁ ὑδατώδης καὶ λεπτὸς οἶνος γεννᾶται *parum aquoſi ac tenuis vini gignitur.*

Imprimis in precio fuere vina Mamertina Meſſanæ. Strabo lib. 6. εὔοινος σφόδρα ἡ χώρα οὖσα, οὐ Μεσσήνιον καλοῦσι τὸν οἶνον, ἀλλὰ Μαμερτῖνον, τοῖς ἀρίστοις ἐνάμιλλον B ὄντα τῶν Ἰταλικῶν *& cum admodum ferax ſit vini ager, vinum inde non Meſſanium, ſed Mamertinum vocant, quod cum Italicorum optimo quoque certet.* Dioſcorides lib. 5. πρὸς δὲ τὴν ἐν ὑγιείᾳ χρῆσιν ἐπιτήδειοι οἱ ἀθάλασσοι, αὐστηροὶ καὶ λευκοί. διαφέρουσι δὲ τούτων οἱ Ἰταλικοὶ &c. καὶ Σικελιωτικὸς ὁ Μαμερτῖνος καλούμενος *Quæ vina marina aqua nihil habent admixtum, auſtera & alba, ſanorum uſui ſunt aptiſſima. In his autem præſtant Italica, &c. & Siculum, quod Mamertinum appellatur.* Athenæus lib. 1. ὁ δὲ Μαμερτῖνος ἔξω μὲν τῆς Ἰταλίας γίνεται; καὶ γινόμενος ἐν Σικελίᾳ καλεῖται Ποταλῖνος, ἡδὺς δέ ἐστι, κοῦφος, εὔτονος *Mamertinum extra Italiam provenit, nempe in Sicilia; Potalinumque appellatur. Eſt autem jucundum, leve, validum.* Plinius lib. 14. cap. 6. *Quartum curriculum publicis epulis obtinuere à Divo Julio, &c.* C *Mamertina circa Meſſanam in Sicilia genita. Ex iis Potulana ab authore dicta.* Martialis lib. 13. Epigram. 117.

Amphora Neſtorea tibi Mamertina ſenecta
Si detur, quodvis nomen habere poteſt.

Id eſt Opimiana dici poteſt, vel Falerna, aut Cæcuba &c. & cum præſtantiſſimo quoque vino de bonitate contendere.

Erat in eadem Sicilia, teſte Plinio ubi ſupra, & *Taurominitanis honos lagenis pro Mamertino plerumque ſubditis.* Inde Eugenia vitis in Italia propagata. Idem cap. 2. l. 14. *Eugeniam Taurominitani colles cum generoſitatis cognomine miſere Albano tantum agro, quoniam translata ſtatim mutatur.* D

Sed & quoties Ætna exardeſcit, Strabo author eſt Catanenſem agrum multo cinere oppleri, qui cum εὐάμπελον παρέχεται καὶ χρηστόκαρπον, τῆς ἄλλης οὐχ ὁμοίως οὔσης εὐοίνου *reddit vineis lætum & optimis fructibus cum alibi vicinis agris vinum non ita præſtet.*

Varro de re ruſt. cap 25. Plin l. 14 c. 4. Id. Ibid. c. 2.

Si quis locus ſit craſſior aut nebuloſus, ibi Cato, Varro, Plinius jubent *Aminæum majus aut Murgentinum ſeri.* Quorum hoc translatum fuerat è Siciliæ Murgentio prope Symæthum. Idem Plinius *Surrentinis efficaciſſima teſtis Veſuvio tenus. Ibi enim Murgentina è Sicilia potiſſima, quam Pompeianam aliqui vocant.*

De vitibus prope Anapum & Syracuſas, & de Agrigentinis jam actum. Sequuntur *Triocala* vel *Tricala* caſtellum ad amnem Isburum ita vocatum διὰ τὸ E τρία καλὰ ἔχειν *quod tria bona habeat.* In quibus cenſet Diodorus lib. 36. περικειμένην χώραν ἀμπελόφυτόν τε καὶ ἐλαιόφυτον, καὶ γεωργεῖσθαι δυναμένην θαυμαστῶς *regio-*

A *regionem adjacentem vinearum ac olearum plantationi & frugum cultura mire idoneam.*

Non procul inde Inyx vel Inyctum oppidum, ad Hypſæ & Crimiſi oſtia, ob vini præſtantiam plurimum commendatur. Stephanus: Ἴνυκον πόλις Σικελίας, Ἡρόδοτος δὲ Ἰνυκτὸν αὐτήν φησιν, ἀπὸ τοῦ Ἴνυξ, ἐφ' οὗ Ἰνυκτῖνος οἶνος *Inyctum urbs Sicilia. Herodotus autem Inyctos eam dicit tanquam ab Inyx; unde vinum Inyctinum.* Heſychius: Ἰνύκινος (lege Ἰνύκινος) οἶνος ἀπὸ Ἰνύκου τῆς Σικελίας; ἐστὶ δὲ πολίχνιον εὔοινον *Inycinum vinum ab Inyco Sicilia; Eſt autem oppidum optimo vino ferax.*

B Etiam ad Crimiſum erat Entella, de qua Silius:

—— largoque virens Entella Lyæo.

Inde Crimiſo amni nomen factum ſuo loco probavimus.

His adde Halyntium mulſum de quo Plinius lib. 14. cap. 14. *Pſythium & Melampſythium paſſi genera ſunt ſuum ſaporem non vini referentia. Ciſsibilites vero mulſi in Galatia naſcens & Halynthium in Sicilia.* Ab Halyntio & Aluntio vetuſtiſſimo Siciliæ oppido, in quo habitaſſe quosdam è comitatu Æneæ fabulatur Dionyſius Halycarn. lib. 1.

Heræos etiam montes in media Sicilia haberi dicit Diodorus lib. 4. ἀμπέλους τε
C πολλὰς φυομένας, καὶ μήλων ἀμύθητόν πλῆθος *cum vites multas conſitas tum malorum inenarrabilem ubertatem.* Et de Ætna Geographus anonymus ſub Conſtantio; *Qui mons in gyrum vineta multa habens, generat vina præcipua.* Verum enimvero ex iis quæ allata ſunt conſtat plus ſatis non defuiſſe cauſas cur inſula סגוליא *ſegulaja* vel סכוליא *ſeculaja*, id eſt uvarum, Sicilia diceretur à Pœnis.

Tamen unum addam argumentum quo vel maxime id confirmatur. Naxon inſulam Baccho fuiſſe ſacram omnes norunt propter vini fertilitatem & præſtantiam. Hinc Heſychius: Νάξος, ἱερὰ Διονύσου. Et Statius lib. 2. Achill.

Lemnos, & à tergo decreſcit Bacchica Naxos.

Et Virgilius lib. 3. Æneidos.

Bacchatamque jugis Naxon.

D Id eſt interprete Servio *aut vitibus conſitam, aut celebratam Bacchis, aut ubi Bacchus ex Indis egit triumphum.* Et Nonnus de Baccho Dionyſiac. lib. 47.

Ἁβρὸς ἐς ἀμπελόεσσαν ἐπώμασεν ἄντυγα Νάξου.

Naxi vitiferam molli pede venit adoram.

Et apud Etymologum verbo Βίβλινος οἶνος. Simus Biblinum (vel Bimblinum) vinum, de quo tam multa veteres, dici aſſerit à Naxi amne Bibline vel Bimbline. Et Athenæi lib. 1. Ἀρχίλοχος τὸν Νάξιον οἶνον τῷ νέκταρι παραβάλλει. *Archilochus cum nectare Naxium vinum confert.* Et lib. 2. Eupolis:

Ὀπόντε πίνειν Ναξίων ἀπ' ἀμπέλων.

Vinumque bibere Naxiis è vitibus.

E Et Diodorus lib. 5. pag. 225. Εἶναι δὲ καὶ τὴν τοῦ οἴνου ἰδιότητα διάφορόν τι παρ' αὐτοῖς, καὶ μηνύειν τὴν τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν νῆσον οἰκειότητα. *Ajunt etiam apud ipſos* (Naxios) *ſingularem quandam eſſe vini præſtantiam, ex qua conſtet quam bene ſit affectus* (Bacchus) *Deus*

Deus erga inſulam. Et Solinus: *Naxos Dionyſia prius quam Naxos dicta, vel quod hoſpita Libero patri, vel quod fertilitate vitium vincat cæteras.* Quæ ſic detorſit Iſidorus Originum lib. 14. cap. 6. *Naxos inſula à Dionyſio dicta, quaſi Dionaxos, quod fertilitate vitium vincat cæteras.* Taceo fabulas de Bacchi & Ariadnes amoribus à Theſeo Naxi relictæ Nonni lib. 45. Et de navi Tyrrhenica quam eo animo conſcendit Bacchus ut in Naxum deferretur, Hyg. fab. 134. & Ovid. Metam. lib. 3. Et de Naxo Baccho data à Pholo Centauro apud Theocriti Scholiaſtem in Idyll: 7. Item de Naxiarum partu octimeſtri illis conceſſo in Bacchi gratiam, qui & ipſe ſit editus octavo menſe. De fonte denique quem ibi ajunt fluere vino prædulci, de quo vide Stephanum & Suidam & alios, Propertium imprimis qui ſic B. habet lib. 4. in Elegia ad Bacchum.

Et tibi per mediam bene olentia flumina Naxum,
Unde tuum potant Naxia turba merum.

Taceo item quod apud Suidam in Λύσιοι τελεταὶ aſſerit Ariſtophanes Grammaticus, Διονύσου Λυσίου ἱερὸν Bacchi Lyſii templum in Boeotia fuiſſe conditum, διὰ τὸ λυτρώσασθαι Θηβαίους παρὰ Ναξίων ἄμπελον *eo quod Thebani vitem à Naxiis redemiſſent.* Siciliæ porro nomen etiam Naxo commune fuiſſe diſcimus ex his Plinii lib. 4. cap. 12. *Naxus à Delo* XVIIIM. *cum oppido quam Strongylen, dein Diam, mox Dionyſiada à vinearum fertilitate, alii SICILIAM minorem aut Callipolin appellarunt.* Nempe Phœnices utrique inſulæ סכוליא vel Siciliæ nomen com- C mune eſſe voluerunt, quia uvarum utrobique ſimilis fuit fertilitas.

Jam ad Elymos venio Pœnorum ſocios, de quibus Thucydides: Μοτύην καὶ Σολόεντα καὶ Πάνορμον ἐγγὺς τῶν Ἐλύμων συνοικίσαντες ἐνέμοντο, ξυμμαχίᾳ τε πίσυνοι τῶν Ἐλύμων *Motyen & Soluntem & Panormum communi cum Elymis ſede incolebant, eorum commilitio freti.* Hinc in Pauſaniæ Phocicis, qui Pachynum pro Lilybæo jam ſemel uſurpavit, Antiochus Syracuſanus inter cætera de Cnidiis refert ὡς ἐπὶ Παχύνῳ τῇ ἄκρᾳ τῇ ἐν Σικελίᾳ κτίσαντες πόλιν, αὐτοὶ μὲν ἐκπίπτουσιν ὑπὸ Ἐλύμων καὶ Φοινίκων πολέμῳ πιεσθέντες *quomodo ab urbe quam ad Pachynum* (imo Lilybæum) *Siciliæ promontorium condiderant, bello pulſi ſint ab Elymis & Phœnicibus.* Hos Elymos plerique volunt Trojanæ fuiſſe originis, & patrem habuiſſe Elymum Æge- D ſti vel Aceſtæ ſocium de quo Poëta paſſim. Thucydides: Ἰλίου δὲ ἁλισκομένου τῶν Τρώων τινὲς διαφυγόντες Ἀχαιοὺς, πλοίοις ἀφικνοῦνται πρὸς τὴν Σικελίαν, καὶ ὅμοροι τοῖς Σικανοῖς οἰκήσαντες, ξύμπαντες μὲν Ἔλυμοι ἐκλήθησαν *Ilio capto quidem Trojanorum Achæos fugientes, navibus in Siciliam delati ſunt, & locatis juxta Sicanos ſedibus, in univerſum Elymi appellati ſunt.* Dionyſius Halycarn. de Ænea & ſociis: Κατάγονται τῆς νήσου περὶ τὰ καλούμενα Δρέπανα, ἔνθα περιτυγχάνουσι τοῖς σὺν Ἐλύμῳ, καὶ Αἰγέστῳ προεξελθοῦσιν ἐκ τῆς Τροίας, οἳ ᾤκησαν περὶ ποταμὸν λεγόμενον Κριμισὸν *cum ad eam inſulæ partem appuliſſent quam Drepana vocant, in eos inciderunt qui cum Elymo & Egeſto priores Troja profecti erant, & circa fluvium Crimiſum habitabant.* Addit aliquanto poſt ab Elymo dictos Elymos potius quam Ægeſtos ab E Ægeſto, quia propter regium genus, Elymi major erat dignatio. Silius lib. 14.

Miſcue-

A *Miſcuerunt Phrygiam prolem Trojanus Aceſtes,*
Trojanusque Elymus.

De Elymo Trojano, quem Anchiſæ nonnulli volunt nothum fuiſſe filium, plura vide apud Strabonem, Servium, Iſacium & alios. Tamen Elymos in Siciliâ Scylax diſtinguit à Trojanis. Et apud Dionyſium Halycarnaſſ. eoſdem Elymos Hellanicus ex Italiâ deducit tertiâ ætate ante Trojanum bellum. Et Stephanus in Αἰανὴ Elymi cujusdam Regis Tyrrhenorum meminit, cujus filius Ænam urbem in Macedoniâ condidit. Summo denique Poëtæ Elymus, licet Trojani Aceſtæ comes & ſocius, Siculus tamen non Trojanus eſt.

B *Tum duo Trinacrii juvenes, Elymus, Panopesque,*
Aſſueti ſylvis, comites ſenioris Aceſtæ.

Itaque Elymos putamus Sicanorum fuiſſe partem quæ cum pœnis iniit fœdus. Et Elymorum nomen ſumptum ex Phœnicio עלים *alim* vel *elim* ἀρχαϊκῶς, quô vel excelſa loca, vel ii homines ſignificentur qui in excelſis locis degunt. Ea enim eſt verbi vis. Et Elymi nullas urbes alibi habuerunt quam in montibus. Duas recenſet Thucydides, Erycem & Ægeſtam: ξύμπαντες μὲν, inquit, Ἔλυμοι ἐκλήθησαν, πόλεις δ' αὐτῶν Ἔρυξ τε καὶ Ἔγεστα. Cui ſuffragium addit Dionyſius Halycarnaſſ. niſi quod Erycem urbem Phœnicio nomine vocat Ἔλυμα, id eſt עלים *elim*, Æneam incidiſſe dicens in Elymi & Ægeſti ſocios, & iis condidiſſe πόλεις Αἴγεσταν καὶ Ἔλυμα *urbes Ægeſtam & Elyma*, id eſt Erycem. Quale eſt quod ſtatim pro monte
C Eryce, ubi fanum Erycinæ Veneris, montem habet Elymum. *Æneæ*, inquit, *& Trojanorum in Siciliam adventus documenta multa alia ſunt, ſed hæc luculentiſſima*, ὁ Αἰνειάδος Ἀφροδίτης βωμὸς ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τοῦ Ἐλύμου ἱδρυμένος *Æneæ Veneris ara in Elymi vertice fundata*. Tertia Elymorum urbs Entella fuit, quam alii ab Elymo, alii ab Ægeſto conditam volunt. Servius in lib. 5. Æn. *Elymus princeps Trojanorum, qui dicitur in Siciliâ condidiſſe civitates Aſcam* (lege Erycem) *Entellam, Egeſtam.* Iſacius in Lycophronem de Ægeſto: Ἔκτισε τρεῖς πόλεις ἐν Σικελίᾳ, τὴν ἀφ' ἑαυτοῦ Αἰγέστην, καὶ Ἔρυκα καὶ Ἔντελλαν *tres in Siciliâ condidit urbes, unam Ægeſtam de ſuo nomine dictam, & Erycem, & Entellam.* Quod ſubinnuit Lyco-
D phron illum appellans

Τριῶν συνοικιστῆρα καὶ κτίστην τόπων.
Trium colonum conditoremque urbium.

Eôdem facit quod in Dionyſio Elymus & Ægeſtus leguntur habitaſſe περὶ ποταμὸν λεγόμενον Κριμισσὸν *circa fluvium Crimiſſum nomine.* Ibi enim erat Entella. Et quod Trojano Aceſtæ, qui idem cum Ægeſto, chara fuit Entella. Silius lib. 14.

Entella Hectoreo dilectum nomen Aceſtæ.

Itaque tria hæc fuerunt Elymorum oppida, Eryx vel Elyma, Ægeſta quæ Romanis Segeſta, & Entella. Porro Erycem & Entellam in editis fuiſſe locis, adeoque inde habuiſſe nomen, abunde jam probavimus. De Segeſtâ autem ita Fazellus
E Decad. 1. lib. 7. cap. 3. *Segeſta urbs vetuſta, in colle undique prærupto jacens.* Nempe veteribus Sicanis in more fuit, ut oppida ſua in montibus aut collibus fere conderent. Diodorus lib. 5. οἱ δ' οὖν Σικανοὶ τὸ παλαιὸν κωμηδὸν ᾤκουν, ἐπὶ τῶν ἰσχυροτάτων

λόφων τὰς πόλεις κατασκευάζοντες διὰ τοὺς λῃστάς Sicani olim vicatim habitabant, urbes in collibus, ut quisque naturâ munitiſſimus erat, ſibi propter latrones extruentes. Inde igitur עלים *Elim* à Pœnis appellati ſunt, qui propter commercia libentius incolebant ad devexa littorum. Quamvis in עלים *Elim* M ſit ſervile & pluralis numeri litera characteriſtica; Tamen in *Elymi* & *Elymis* tanquam radicale eſt expreſſum, quomodo N ſervile vocum פלשתין & הגרין *in Palaſtinâ, Philiſtinis & Agarenis.*

Jam non capio quid illud ſit quod à Thucydide additur, unà cum Elymis habitaſſe Phocenſes è Trojâ primum in Libyam, mox in Siciliam delatos. Προσξυνῴκησαν αὐτοῖς καὶ Φωκέων τινὲς, τῶν ἀπὸ Τροίας τότε χειμῶνι εἰς Λιβύην πρῶτον, ἔπειτα εἰς Σικελίαν ἀπ' αὐτῆς κατενεχθέντες. Æneam quidem poſt Elymum & Ægeſtum hûc appuliſſe fama eſt, & partem ſuorum in Sicilia reliquiſſe, qui cum Elymis urbes conderent. Vide Dionyſium lib. 1. & Strabonem lib. 13. & Virgilium lib. 5. Æneid. Sed in tam recenti Trojæ clade una cum Trojanis Elymis habitaſſe Græcos Phocenſes, ne fando quidem auditum eſt. Fallor igitur, aut fabula ex eô nata eſt, quod ut Arabicè, ita Punicè פוק *phauc* ſurſum ſonabat & פוקני *phancani* celſum, ſublimem: Quomodo cum Elymos Pœni appellarent, ab altitudine montium in quos ſe receperant, vocis alluſione decepti Græci, Phocenſes deſignari putaverunt. Atque eos collegerunt habitare una cum Elymis, ex eo quod eandem gentem Pœni à ſitu modo עלים *Elim* appellabant, modo פוקנים *Phocanim.* Hæc de Siciliæ priſcis incolis vel vera eſſe puto, vel certè vero proxima.

CAPUT XXXI.

Phœnices in Sardiniâ.

Sardiniam à Sardo dici volunt Herculis Maceridis filio. *Macerid*em Afri Herculem cur appellent. Sic *Corſicam* à *Corſo* Herculis itidem filio deduci, aut à *Corsâ* bubulci ſervâ in Liguriâ. De hac ineptâ fabulâ. Sardinia ex figurâ dicta olim *Ichnuſa & Sandaliotis & Sandalon*; Et Pœnis צרדון *Sarado* ex Hebr. צעד *ſaad*, id eſt veſtigium, R inſerto de more linguæ. *Ariſtæi* in Sardiniam fabuloſa migratio quorſum conficta. *Norax* Hiſpanus *Noram* condidiſſe dicitur, cum *Nora* ſit Punicum נערה Ptolemæus notatus. *Iolaenſes & Ilienſes* falſo deſcribi tanquam diverſos populos, quorum illi ab Jolao hi ab Ilio duxerint originem. Utroſque ex Africa veniſſe, & עילאי dictos quia montes incolebant: Iidem *Balari* & *Corſi*, quia feri & ſylveſtres. Sardiniæ pars ad Aquilonem montoſa & inacceſſa quam hi tenebant, altera cultior quam Pœni: Quorum in Sardiniâ coloniæ vetuſtiſſimæ Urbes *Charmis, Sulchi* & *Caralis*. *Charmis* forte eadem quæ *Caralis*. *Sulchi* ab exuſtione, *Calaris* a refrigeratione dicta. Pauca de *Olbia* & *Ogrylle* vel *Gerylle*. Sardi in univerſum Carthaginis coloni. Lingua ibidem Punica. Pœnorum clades. Omnes fructus extirpati. Sardinia an inſularum maxima.

Sardinia Græcè Σαρδὼ vel Σαρδὼν, nomen habere putatur à Sardo Libyci Herculis filio cum magnâ multitudine è Libyâ hûc appulſi. Hæc fere apud Silium, & Solinum, & Capellam, & Iſidorum. Sed aliquanto uberius Pauſanias in Phocicis: Πρῶτοι δὲ διαβῆναι λέγονται ναυσὶν ἐς τὴν νῆσον Λίβυες. ἡγεμὼν δὲ τοῖς Λίβυσιν ἦν Σάρδος, ὁ Μακήριδος, Ἡρακλέους δὲ ἐπονομασθέντος ὑπὸ Αἰγυπτίων τε καὶ Λιβύων. Μακή-

A δι μὲν δὴ αὐτῷ τὰ ἐπιφανέστατα ὁδὸς ἐγένετο ἡ εἰς Δελφούς. Σάρδῳ δὲ ἡγεμονία τε ὑπῆρξε τῶν Λιβύων, ἡ ἐς τὴν Ἰχνοῦσαν, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ Σάρδου τούτου μετέβαλεν ἡ νῆσος. *Primi in Sardiniam navibus tranſmigraſſe dicuntur Afri, duce Sardo filio Maceridis, cui apud Ægyptios & Afros Herculis cognomen fuit. Et de Maceride quidem nihil refertur illuſtrius quam ejus iter Delphos. Sardus vero coloniam Afrorum in Ichnuſam deducendam ſuſcepit. Unde mutato priore vocabulo de ejus nomine inſula dicta eſt.* De iſto *Maceride* alibi nihil quicquam legi. Potuit id eſſe Herculis cognomen apud Pœnos, quorum ſermone מחריד *Macharid* eſt ὁ ἐκφοβῶν *qui exterret* ſeu *terribilis*. Sic Levit. 26, 6. *Et dabo pacem in terrá, & dormietis, & non erit* מחריד

B (*macharid*) *qui exterreat*. Idem habes Deut. 28, 26. Job. 11, 19. Eſ. 17, 2. Jerem. 7, 33. & 30, 10. & 46, 27. Ezech. 34, 28. & 39, 26. Mich. 4, 4. Nahum. 2, 12. Sophon. 3, 13. Voce igitur Hebræis tam uſitata Pœnos ſuſpicor Herculem ſuum *Macharid* cognominaſſe, atque inde Græcos Μακήριδα *Maceridem*. Utut ſit, quicquid de Sardo dicitur mihi tam eſt ſuſpectum quam quod à *Cyrno* Herculis itidem filio Corſicæ Græcum nomen Κύρνον deducunt Servius & Iſidorus. Nihil tam eſt obvium quam conditores ſibi fingere, unde ignota terrarum nomina deducantur. Interim cum jam olim notæ fuerint Corſica & Sardinia, adeoque Sardonii riſus meminerit Homerus Odyſſ. Υ. verſ. 302. De Cyrno & Sardo Herculis filiis ſilent Poëtæ, Hiſtorici & Geographi vetuſtiores. Tamen hæc tolera-

C bilia ſunt præ eo quod Stephanus & Euſtathius Corſidem ſeu Corſicam dici volunt ἀπὸ Κόρσης δούλης βουκόλου *à Corſa bubulci ſervâ*. Liguribus ſcilicet ita de nomine ducis inſulam appellantibus. *Nam quadam Corſa nomine Ligus mulier, quum taurum ex grege, quem prope littora regebat, tranſnatare ſolitum, atque per intervalla corpore aucto remeare videret, cupiens ſcire incognita ſibi pabula, taurum à cæteris digredientem uſque ad inſulam navigio proſequuta eſt. Cujus regreſſu inſulæ fertilitatem cognoſcentes Ligures, ratibus ibi profecti ſunt; Eamque nomine mulieris authoris & ducis appellaverunt.* Iſidori Origin. lib. 14. cap. 6. legitur hæc fabella, quâ bos nullo duce fingitur è Liguriâ ſolitus natare in inſulam quingentis circiter ſtadiis à continenti diſſitam, indeque ad armentum regredi, & in tam ſterili ſolo pin-

D guior evaſiſſe quam in Liguriæ paſcuis: Quæ quam ſint ridicula nemo non videt. Mihi igitur ne ſit fraudi quod conor his rejectis aliunde certiora elicere.

Sardinia olim à figurâ dicta eſt Ἰχνοῦσα & Σανδαλιῶτις vel Σανδαλιώτη. Ariſtoteles in Mirabilibus: αὕτη δὲ ἡ νῆσος, ὡς ἔοικεν, ἐκαλεῖτο μὲν πρότερον Ἰχνοῦσα διὰ τὸ σχηματισθῆναι τῷ περιμέτρῳ ὁμοιότατα ἀνθρώπου ἴχνει. *Illa autem inſula, ut videtur, Ichnuſa primum appellata eſt, quia humanum veſtigium ambitu ſuo maxime refert.* Plinius: *Sardiniam Timæus Sandaliotin appellavit ab effigie ſoleæ, Myrſilus Ichnuſam à ſimilitudine veſtigii.* Solinus: *Sardiniam apud Timæum Sandaliotin legimus, Ichnuſam apud Priſcum.* Martianus: *Sandaliotes eſt appellata & Ichnuſa, quod utrumque veſtigii formam ſignat.* Stephanus: ἐκαλεῖτο δὲ Ἰχνοῦσα διότι ἐοικυῖα ἦν ἀν-

E θρώπου ἴχνει. Pauſanias in Phocicis: Ἑλλήνων δὲ οἱ κατ' ἐμπορίαν ἐσπλέοντες Ἰχνοῦσαν ἐκάλεσαν, ὅτι τὸ σχῆμα τῇ νήσῳ κατ' ἴχνος μάλιστά ἐστιν ἀνθρώπου. Heſychius: Σανδαλιώτη, ἡ Σαρδὼ πάλαι. Claudianus de bello Gildonico:

Humanæ ſpeciem plantæ ſinnoſa figurat. A

Silius lib. 14. *—terras*

Enormes cohibet nuda ſub imagine plantæ,

Inde Ichnuſa prius Graiis memorata colonis.

Eſt cur Σαρδῶς vel Σαρδόνος id eſt Sardiniæ Punicum nomen eodem pertinuiſſe
putem. Hebræis צעד *ſaad* eſt greſſus & veſtigium. Sic Prov. 5, 5. צעדיה Græci
reddunt τὰ ἴχνη αὐτῆς. Et Lament. 4. 18. צעדינו Vulgatus *veſtigia noſtra.* Inde Σαρ-
δὼ vel Σαρδὼν dicta videtur hæc inſula, ſive Græci R inſeruerint, aut etiam ipſi
Pœni; quâ epentheſi nil frequentius. Hinc ramus Hebraicè dicitur סעפה *ſeapha*
& סרעפה *ſarapha*: Damaſcus דמשק *Dammeſek* & דרמשק *Darmeſek*: rana Arab. B
צפדע *dhaphda*, Hebr. צפרדע *tſiphardea*: ſceptrum: Hebr. שבט *ſebet*: Syr.
שרביט *ſarbit*: thronus Hebr. כסא *ciſſe*, Syr. כורסי *curſe*: cubitus Hebr. גמד *go-
med*. Syr. גרמיד *garmid*: rivus Syr. פציד *paſſid* & פרציד *parſid*: puer דרדק *dardak*
& parvus דעדק *dadak*: oblectare פנק *pannek* & פרנק *parnek*: volvere עגל *ag-
gel*. & ערגל *argel*: ſtrangulare שנק *ſannek* & שרנק *ſarnek*. Sic Arabicè roſtrum
פטיסה *phatiſa* & פרטיסה *phartiſa*: porcellus חנוץ *chanuts* & חרנוץ *charnuts*:
Naſus חטם *chatam* & חרטום *chartum*: Stragulum Catiphenſe קטיפה *katipha*
& קרטפה *kartapha*: Ταβαλα, id eſt tympani Parthici genus, de quo Heſychius &
Plutarchus in Craſſo, טבלה *tabla* & דרבלה *darbala*: contrahere קפע *kaphaa* &
קרפע *karphaa*: talus ערקוב *arkub* ut Hebr. עקב *akeb*: locuſta גרדם *gardam* ut C
Hebr. גזם *gazam*: vulpes תרעל *tharal* ut Syr. תעל *thaal*: fovea קרמאץ
Kirmats, ut Syr. קומץ *Kumats*: חרשב *charſab* procerus, ut Chald. חשבן *chaſ-
ban*: שרגב *ſargab* celſus ab Hebr. שגב *ſagab*: זרנוק *zarnuk* rivus, fluxus, à Tal-
mud. זנוק *zanuk*: ברגד *burgad* veſtis ab Hebr. בגד *beged*: חרמים *charmim* ini-
quus ab Hebr. חמס *chamas*: ערצם *irtſam* fortis ab Hebr. עצום *atſum*: ערקל
arkala pervertere, ut Heb. עקל *akkel*: קרצב *kartſaba* amputare ut קצב *katſab*:
פרשט *pharſata* extendere & קרמט *karmata* contrahere, ut Syr. פשט *peſat* &
קמט *kemat*: קרמש *karmaſa* colligere, ut Hebr קמץ *kamats*. Multò plura poſſem
addere; Sed lectori eſſem tædioſus: Et hujuſmodi exempla quivis facile obſerva-
bit inter legendum. Itaque Pœnos etiam צעד *ſaad* & צרעד *ſarad* pro veſtigio di- D
xiſſe conjectamus, atque inde Σαρδὼ eſſe appellatam.

Poſt Sardum Ariſtæus Apollinis & Cyrenes filius, Penei Theſſaliæ fluminis
nepos, Cadmi gener, Bœotiæ adeoque toti Græciæ infenſus propter Actæonis
filii caſum, ſecundus hûc migraſſe fertur cum Græcorum manu. Fabulam Pauſa-
nias ita adornat. Nec multo aliter Silius lib. 12.

Fama eſt cum laceris Actæon flebile membris

Supplicium lueret ſpectata in fonte Dianæ,

Attonitum novitate mali fugiſſe parentem

Per freta Ariſtæum, & Sardoos iſſe receſſus,

Cyrenen monſtraſſe ferunt nova littora matrem. E

Et Salluſtius apud Servium: *Hic poſt laniatum à canibus Actæonem Thebas reli-
quit & eam inſulam tenuit primo hominibus adhuc vacuam, poſt eâ relictâ cum
Dædalo ad Sardiniam tranſitum fecit.* Solinus poſt Sardum & Noracem, de quo

ſtatim,

A ſtatim, *mox Ariſtæum, ait, regnando his proximum, in urbe Caralis quam condiderat ipſe conjuncto populo utriuſque ſanguinis, ſejuges uſque ad ſe gentes ad unum morem conjugaſſe, imperium ex inſolentia nihil aſpernatas.* At Caralis Phœnicia urbs fuit, ut mox dicetur. Et Pauſanias negat Græcos, qui cum Ariſtæo venerant, ullam urbem condidiſſe: πόλιν δὲ οὐκ οἰκίζουσιν οὐδὲ μὲν οὐδὲ οὗτοι, ὅτι ἀριθμῷ τε καὶ ἰσχύϊ ἐλάσσονες, ἐμοὶ δοκεῖν, ἢ κατὰ πόλεως ἦσαν οἰκισμόν *verum neque hæc manus urbem ullam condidit, quia numero & viribus mihi videtur fuiſſe minor, quam quantum ſatis eſſet ad novam urbem conſtituendam.* Ariſtoteles in mirabilibus primum omnium Ariſtæum in his locis imperaſſe tradit ὑπὸ μεγάλων ὀρνίθων ἔμπροσθεν καὶ πολλῶν κατεχομένων *cum antea illa teneret magnarum avium, ingens numerus.* In qua fabula mihi videor Phœnicium quid agnoſcere, quia Hebraice איים tam inſulas ſignificat quam ferales aves in inſulis degentes. De cætero totam hanc Ariſtæi in Sardiniam migrationem mere fictitiam eſſe colligimus ex Pindaro his omnibus vetuſtiore; qui Ariſtæum de Cea inſula Attica in Arcadiam migraſſe canit, ibique vitam coluiſſe, & apud Arcades pro Jove cultum. Ita habetur apud Servium in lib. 4. Georg. Trogus etiam lib. 13. *Ariſtæum in Arcadia late regnaſſe* ſcribit. Et Apollonius lib. 2. Argonauticon de eodem Ariſtæo hæc habet:

B

> —ἐν δὲ Κέῳ κατένασσε λαὸν ἀγείρας
> Παῤῥάσιον.

C

> —*in Ceam juſſit migrare colonos*
> *Parrhaſios,*

Id eſt Arcades. Et apud Nonnum Dionyſiacorum lib. 13. Arcadum copiis in exercitu Bacchi præeſt Ariſtæus; Et earum cenſum Poëta ita claudit,

> Τόσσον Ἀρισταῖος στρατὸν ὥπλισεν Ἀρκάδι λόγχῃ.
> *Agmen Ariſtæus tantum Arcade muniit haſta.*

Id eſt tam multos Arcades inſtruxit armis. Sed mellis inventor Ariſtæus in Sardiniam ideo migraſſe fingitur, quia in inſula Corſica, quæ Sardiniæ videtur eſſe appendix, maxima eſt mellis ubertas.

Tertia in Sardiniam migratio apud Pauſaniam Hiſpanorum eſt: Μετὰ δὲ Ἀρισταῖον, inquit, Ἴβηρες ἐς τὴν Σαρδὼ διαβαίνουσιν ὑπὸ ἡγεμόνι τοῦ στόλου Νώρακι, καὶ ᾠκίσθη Νῶρα ὑπὸ αὐτῶν. ταύτην πρώτην γενέσθαι πόλιν μνημονεύουσιν ἐν τῇ νήσῳ. παῖδα δὲ Ἐρυθείας τοῦ Γηρυόνου καὶ Ἑρμοῦ λέγουσιν εἶναι τὸν Νώρακα *Poſt Ariſtæum Hiſpani tranſmiſerunt in Sardiniam duce Norace, à quibus Nora condita eſt. Hanc primam in inſula urbem fuiſſe narrant. Et Noracem Mercurii fuiſſe filium ex Erythea Geryonis filia.* At in Solino Ariſtæum præceſſit Norax. Verba ſunt: *Nihil attinet dicere, ut Sardus Hercule, & Norax Mercurio procreati, quum alter ab Libya, alter ab uſque Tarteſſo Hiſpaniæ, in hos fines permeaſſent, à Sardo terra, à Norace oppido nomen datum. Mox Ariſtæum* &c. Sic in proximam Corſicam à Claudio relegatus Seneca Hiſpanicum in ea genus ſe agnoviſſe his verbis teſtatum facit: *Tranſierunt & Hiſpani, quod ex ſimilitudine ritus apparet. Eadem enim tegumenta capitum, idemque genus calceamenti quod Cantabris eſt, & verba quædam. Nam totus ſermo converſatione Græcorum Ligurumque à patrio deſcivit.* Sed factum id puto Pœnorum opera, qui Hiſpaniam diu tenuerunt. Alioqui enim Hiſpanis heroico illo ævo nullus fuit conſol. ad Helu. c. 8.

D

E

fuit navigationis uſus. *Nora* ſaltem nomen Punicum eſt, nempe נערה *Naara*, un- A
de emphaticum נערתה *Naaratha*. Cujus nominis cenſetur oppidum in tribu
Ephraim Joſ. 16, 7. נערה *Naara* Pœnis ſonabat *Nora*, ut מעכה *Maacha* Μωχὰ,
quomodo LXX. efferunt 1. Par. 2, 48. & paſſim. Unde *Mochus* nomen Puni-
cum. Et נעמה *Naama* iisdem erat *Noma*; Unde eſt quod Νωμὰν *Noman* reddunt
LXX. ſeniores Joſ. 15, 41. Sic נערן *Naaran* nomen alterius oppidi in eadem tribu
Ephraim 1. Paral. 7, 28. Hieronymus ſcribit *Noran* & LXX. interpretes medio
quodam ſono Νοαρὰν. Sed inter N & R eſt *Ajin*, quod in O mutatum eſt in al-
phabeto Cadmi. Omnino igitur Νῶρα eſt נערה. In itinerario Antonini & in al-
tero anonymi *Nura* ſcribitur; Sed Νῶρα *Nora* præter Solinum & Pauſaniam et- B
iam Stephanus & Ptolemæus habent, & *Norenſes* Plinius. Quin hodieque locus
vocatur *Nori*. N pertinet ad formam nominis: Et ערה eſt graminetum, unde
plur. ערות Eſ. 19, 7. Et M ſervili præfixo idem eſt מערה Jud. 20, 34. Nempe
in paſcuo ſita fuit *Nora*, non procul à ripa *Sapre* amnis, hodie *Servi*, ut conſtat ex
itinerariis. Itaque perperam à Ptolemæo *Nora* ponitur in Auſtrali Sardiniæ lit-
tore inter Caralin & Sulcos; quod Cluverius vere obſervat.

Rurſus apud Pauſaniam: *Quarta advenarum manus Jolao duce in Sardiniam
venit è Theſpienſibus & Attica terra. Hi Olbiam condiderunt. Privatim vero Athe-
nienſes Ogryllem: vel ſervato alicujus de Atticis tribubus nomine, vel quod coloniæ
pars fuit Gryllus. Atque hac etiam mea ætate in Sardinia loca manent, quæ Jolaia* C
vocantur, ab eorumque incolis honores Jolao habentur. Hæc ante Trojana tempo-
ra. At *poſt Ilium everſum*, ut addit idem, *è Trojanis cum aliis profugerant, tum ii qui
cum Ænea incolumes evaſerunt. Horum pars actis tempeſtatibus in Sardiniam,
Græcis qui ante inibi conſederant permiſti ſunt.* Et paulo poſt: *Multis poſt annis
Afri iterum majori claſſe in Sardiniam appulſi, Græcosque bello adorti, omnes ad in-
ternecionem exciderunt, aut certe quam pauciſſimos reliquos fecere. At Trojani* ἐς τῆς
νήσου τὰ ὑψηλὰ ἀναφεύγουσι; καταλαβόντες δ᾽ ὄρη δύσβατα ὑπὸ σκολόπων τε καὶ κρημνῶν,
Ἰλιεῖς μὲν ὄνομα καὶ ἐς ἐμὲ ἔχουσι. Λίβυσι μέντοι τὰς μορφὰς καὶ τὴν ὅπλων τὴν σκευὴν καὶ
ἐς τὴν πᾶσαν δίαιταν ἐοίκασιν *in loca inſulæ celſiora confugerunt, ibique montibus, pro-
pter vallorum munitiones & præcipitia inacceſſis, occupatis, Ilienſium nomen adhuc* D
retinent: facie illi quidem & armatura totaque victûs ratione Afris perſimiles. Hæc
ille de Jolao & Trojanis. Ita de utrisque Solinus: *Sed ut hac & Jolaum, qui ad id
locorum agros ibi inſedit, præterea & Ilienſes & Locrenſes tranſeam.* Et Silius:

> *Affluxere etiam & ſedes poſuere coactas*
> *Diſperſi pelago poſt eruta Pergama, Teucri;*
> *Nec parvum decus advecto cum claſſe paterna*
> *Agmine Theſpiadum terris Jolae dediſti.*

Reliqui omnes quant... n memini, vel Jolaum, vel Ilienſes prætereunt. Sic Mela
& Plinius *Ilienſes* men... orant tanquam populos in Sardinia *antiquiſſimos & celeber-
rimos.* Livius item lib. 40. *Bellumque ab Ilienſibus concitatum in Sardinia.* Et rur- E
ſus: *Inde in Sardiniam exercitus ductus, & cum Ilienſibus, gente ne nunc quidem
omni parte pacata, ſecunda prælia facta.* Et lib. 41. *Exercitum in agrum Sardo-
rum*

A *rum Ilienſium induxit*. At iidem de Jolao & Jolaenſibus ne gry quidem. Viciſſim in Diodoro de Ilienſibus nihil quicquam eſt, cum is de Jolaenſibus multo plura habeat quam quisquam alius. Summa eſt incoli Sardiniam ὑπὸ βαρβάρων τῶν ὀνομαζομένων Ἰολαείων *a barbaris qui Jolaei nominantur* ab illis oriundis qui cum Jolao Herculis ex fratre nepote & Theſpiadis eo ſe contulerunt. Ab his agros ſorte diviſos, & præclara oppida condita, gymnaſia item & Deûm templa, quæ hodieque perdurant. Et Jolaea dici amœniſſima inſulæ loca. Eosdem addi carne pecudum & lacticiniis in montibus victitantes, nulla vi nec à Pœnis nec à Romanis potuiſſe ſubjici, oraculo libertatem illis æternam & inconceſſam promittente. Strabo item Sardiniam continuò vaſtari dicit ὑπὸ ὀρείων, οἳ καλοῦνται Διαγησβεῖς, Ἰολαεῖς
B πρότερον ὀνομαζόμενοι *à montanis populis qui Diagebrenſes vocantur, cum prius dicerentur Jolaenſes, ferri enim Jolaum eo adduxiſſe quosdam filiorum Herculis*. Sed de Ilienſibus altum ſilet. Quin palam eſt Jolaenſibus à Strabone & Diodoro ea tribui, quæ Ilienſibus à Pauſania. Itaque Ilienſes & Jolaenſes idem populus, iique non è Troja, nec è Græcia, ſed ex Africa advenæ. Quod Pauſanias innuit ſatis, dum eos facie & armatura & tota victus ratione Afris ſcribit eſſe ſimiles. Nomen vel Ilienſium vel Jolaenſium factum ex Pœno עילאי *Ilae*, quaſi altos dixeris, id eſt montanos. Quia Pœnis inſulam invadentibus in celſa loca ſe contulerant, quod & Pauſanias & Strabo & Diodorus diſertis verbis aſſerunt.

Præter Ilienſes vel Jolaenſes inter vetuſtiſſimos Sardiniæ populos memoran-
C tur Balari & Corſi. Plinius: *Celeberrimi in ea populorum Balari & Corſi.* Livius lib. 41. *Ilienſes adjunctis Balarorum auxiliis pacatam provinciam invaſerant.* Item *Balarorum magna auxilia Ilienſibus venerant.* Etiam Balaros recenſet Strabo inter τῶν ὀρείων ἔθνη *montanorum hominum gentes.* Et Pauſanias tam Corſos quam Balaros cum Ilienſibus in montes ſe contuliſſe ſcribit; & illos quidem arceſſit è vicina Corſica, hos ex Africa & Hiſpania. *Orta*, inquit, *ſuper præda diſſenſione, Afri & Hiſpani ira accenſi, cum à Carthaginenſibus defeciſſent, & ipſi montium jugis occupatis ſeorſum conſederunt.* Βάλαροι τὸ ὄνομά ἐστιν αὐτοῖς κατὰ γλῶσσαν τὴν Κυρνίων. Βαλάρους γὰρ τοὺς φυγάδας καλοῦσιν οἱ Κύρνιοι. *Iis Corſorum lingua Balari appellantur. Exules enim Balaros Corſi vocant.* At hi non erant exules nec Corſica lingua debuerunt, ſed Sardinia denominari. Mihi *Ilienſes, Corſi, Balari*, gens
D eadem, quia idem ſitus & eadem victus ratio. Nempe *ut Ilienſes* à montibus, ita חורשאי *Corſi* à ſylvis, quod in Corſica explicabitur, & *Balari* à feritate dicti. Nam ut *Calaris* vel *Caralis* Græcè appellatur quæ Punice קררים *kararim*, ut mox dicetur: Ita Balari videntur iidem eſſe qui ברים *Barari*. Arabicè ſcilicet בּרארי *barari* ſolitudinem, & ברי *barri* ferum & ſylveſtrem ſonat. Et Chaldaicè חיות בר (*chevath-bar*) *beſtia ſolitudinis* eſt fera.

Nempe Sardinia bipertita eſt. Pars quæ ad Auſtrum plana & fertilis, pars quæ Aquilonem reſpicit, montoſa eſt & confragoſis rupium anfractibus inæ-
E qualis & prope invia. Claudianus de bello Gildonico:

—— quæ pars vicinior Afris
Plana ſolo, ratibus clemens; quæ reſpicit Arcton.

Inimi-

Immitis, ſcopuloſa, procax, ſubitisque ſonora. A
Fluctibus.

Silius:

Qua videt Italiam, ſaxoſo torrida dorſo
Exercet ſcopulis late freta, pallidaque intus
Arva coquit, nimium cancro fumantibus Auſtris,
Cetera propenſæ Cereris nutrita favore.

Pauſanias in Phocicis: τῆς δὲ νήσου τὰ πρὸς τὴν ἄρκτον καὶ ἤπειρον τὴν κατὰ Ἰταλίαν, ἔστιν ὄρη δύσβατα τὰ πέρατα συνάπτοντα ἀλλήλοις *Inſula partis ad Septentrionem & Italiæ continentem obverſa ſunt inacceſſi montes, extremis oris invicem contigui.* In hos montes barbari ſeceſſerunt, tum cum Africæ partem oppoſitam occuparunt Carthaginenſes. B
Pauſanias: Καρχηδόνιοι δὲ ὅτι ναυτικῷ μάλιστα ἴσχυσαν, καταστρέψαντο μὲν καὶ ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ Σαρδοῖ, πλὴν τῶν Ἰλιέων καὶ Κορσῶν. Τούτοις δὲ μὴ εἰς δουλείαν ὑπαχθῆναι τὸ ἰσχυρὸν ἤρκεσε τῶν ὀρῶν *Carthaginenſes autem cum eſſent rebus maritimis præpollentes, omnes è Sardinia præter Ilienſes & Corſos ejecerunt. Nam illos quominus poterunt in ſervitutem redigere obſtiterunt prærupti ac muniti montes.* Diodorus: Καρχηδόνιοί τε γὰρ ἐπὶ πλεῖον ἰσχύσαντες, καὶ τὴν νῆσον κρατήσαντες, οὐκ ἠδυνήθησαν τοὺς προκατέχοντας τὴν νῆσον καταδουλώσασθαι: ἀλλ' οἱ μὲν Ἰολάειοι καταφυγόντες εἰς τὴν ὀρεινὴν &c. *Carthaginenſes enim quamvis in ſummo potentiæ ſuæ vigore hanc inſulam occupaverint, priſcos tamen ejus poſſeſſores ad ſervitutem redigere nequiverunt. Namque Iolaei* C *ad montana confugientes,* &c.

Quando Carthaginenſes Sardiniam occupaverint non conſtat ſatis. Niſi quod pervetuſtam fuiſſe hanc coloniam multa probant. 1. Nomen ipſum Sardiniæ, quod & Punicum eſſe & Homeri ævo jam obtinuiſſe ſupra probatum eſt. 2. Quod Ezech. 27, 6. Tyrii tranſtra navium fabricant è buxo allato ex inſulis Citthim, id eſt ex Corſica Inſula, Sardiniæ vicina; ut docuimus libri tertii capite quinto. 3. Præterea eo ipſo tempore Phœnices in Sardiniam miſiſſe colonias, quo in Africam, Siciliam & Hiſpaniam, videtur poſſe colligi ex his Diod. l. 5. *Phœnices,* inquit, *ex hac negotiatione* (cum Hiſpanis ſcilicet) *opulentiores facti, colonias non paucas miſerunt,* τὰς μὲν εἰς Σικελίαν, καὶ τὰς συνεγγὺς ταύτῃ νήσους, τὰς δὲ εἰς Λιβύην, καὶ D Σαρδόνα καὶ τὴν Ἰβηρίαν *alias quidem in Siciliam & vicinas ei inſulas, alias autem in Libyam & Sardiniam & Iberiam.*

Phœnicum urbes in Sardinia memorantur *Caralis, Sulchi,* & *Charmis,* quarum hæc nota quod ſciam ſoli Stephano, cujus verba ſunt: Χάρμις, πόλις ἐν Σαρδοῖ, κτίσμα Καρχηδονίων. At Caralis & Sulchi notiſſimæ. Strabo de Sardinia lib. 5. πόλεις δ' εἰσὶ μὲν πλείους, ἀξιόλογοι δὲ Κάραλις καὶ Συλχοί. Pomponius lib. 2. cap. 7. *Sardiniæ urbium antiquiſſimæ Caralis & Sulchi.* Pauſanias in Phocicis: ᾤκισαν δὲ ἐν τῇ νήσῳ καὶ αὐτοὶ πόλιν οἱ Καρχηδόνιοι Κάραλίν τε καὶ Σύλλους *urbes autem & ipſi Carthaginenſes in inſula condiderunt, Caralim & Sulchos.* Legendum enim πόλεις & Καραλίν τε καὶ Σύλχους. Caralin Florus lib. 2. cap. 6. appellat *urbem urbium*, quia jam tum E ut hodieque metropolis erat inſulæ. Eandem Claudianus ita deſcribit in de bello Gildonico:

Urbs Libyam contra Tyrio fundata potenti
Tenditur in longum Calaris, tenuemque per undam.

Obvia

A *Obvia demittit fracturum flamina collem.*
Efficitur portus medium mare, tutaque ventis
Omnibus ingenti manſueſcunt ſtagna receſſu.

Idem de Sulchis paulo ante:

Pars adit antiquâ ductos Carthagine Sulchos.

Et Stephanus: Σύλχοι πόλις τῆς Σαρδοῦς, Καρχηδονίων κτίσμα. Inde *Sulcitani* Plinio & Hirtio, Σολκιτανοὶ Ptolemæo.

Charmis dicta videtur à conditore כרמי *Charmi*. Id enim Phœnicium nomen eſt. Sic *Charmi* filius Ruben Num. 26, 6. & 1. Paral. 5, 3. Et *Charmi* alius è tribu Juda Joſ. 7, 1. Et ancillam habuit Cleopatra כרמיונא Χαρμιονὰ *Charmiono* nomine, quod Tzetzes Chiliade 6. hiſt. 44. non male interpretatur περιστερὰν οἰνάδα, tanquam compoſitâ voce ex כרם *vite* & יונא *columbâ*. Quamvis aliter hoc no-
B men ſcribant Plutarchus in Antonio, & Galenus de theriacâ, & Zenobius Proverb. 424. Sed vereor ne Stephani *Charmis* ſit Pauſaniæ Καρναλὶς, quia in Stephanô ſequitur: Παυσανίας δέ φησι περὶ αὐτῆς. Pauſanias autem de Charmi nihil habet.

Sulchis nomen fecit Syrum צולקא vel שולקא (*Sulka*) *exuſtio*. Quia cum urbs ſit in inſulæ parte maxime Auſtrali, Noto planè eſt expoſita à quo Sardinia valde infeſtatur. Pauſanias ubi ſupra: ὁ δὲ ἀὴρ ὁ ἐνταῦθα θολερός τε ὡς ἐπίπαν ἐστὶ καὶ νοσώδης· αἴτιοι δὲ ὅ τε ἅλες οἱ πηγνύμενοι, καὶ ὁ νότος βαρὺς καὶ βίαιος ἐγκείμενος. *aer autem ibi*
C *plerumque eſt turbulentus & morbidus: In causâ eſt qui ibi figitur ſal, & Auſter prægravis & violenter incumbens.* Et Claudianus:

Ptolem. in deſcript. Sardin. μεσημβρινώτατοι Σολκιτανοὶ maxime Auſtrales ſunt Sulcitani.

—— Hinc peſtifer aer
Sævit, & excluſis regnant Aquilonibus Auſtri.

Et Silius lib. 14.

——pallidaque intus
Arva coquit nimium cancro fumantibus Auſtris.

Contra Calaris vel Caralis, Phœnicibus קררין *Cararin* vel קרירא *Karira*, à refrigeratione dicta propter collem illi vicinum quô ab Auſtro defenditur. Quod ſibi volunt hæc Claudiani nuper citata:

D *Obvia demittit fracturum flamina collem.*

Carthaginenſes plura oppida his tribus in Sardiniâ condidiſſe nusquam legitur. Tamen in Auſtrali parte, quam per tot ſæcula tenuerunt, urbes vetuſtas vix putaverim alios habuiſſe conditores. Nam barbari qui præceſſerant, non fuere tam induſtrii ut de urbibus condendis cogitarent. Et *Nora*, quam Hiſpanis adſtruunt, ipſo nomine ſe prodit eſſe Punicam. In Septentrionali Jolaos Pauſanias condidiſſe ſcribit Olbiam & Ogryllem. Sed in Solymis etiam, qui Phœnicum erant coloni, erat *Olbia* urbs, aliis *Olba*, id eſt חלבה *Elba*, cujus nominis fuit oppidum in tribu Aſer Jud. 1, 31. Et *Ogrylle* in Sardiniâ, cum alibi nulla legatur,
E Ὀγρύλλην *Ogryllen* Cluverius mutavit in Γορύλλην *Goryllen*, rectè omnino. Ut *Gorylle* ſit eadem quæ Ptolemæi *Gurulis*. Duplex hæc fuit, vetus & nova, utraque in parte inſulæ Aquilonari. Pauſanias aut à Gryllo dici conjectat, aut ab aliquâ tribu Atticæ. Nos potius ab Hebræo גורל *goral*, id eſt ſors vel agri portio quæ alicui ſorte obtigit. Ita גורלות *goraloth* paſſim appellantur duodecim portiones in quas

 diviſa

diviſa eſt terra Chanaan juxta numerum tribuum Iſraëlis. Hinc ſtatim initio Judicum Juda Simeoni dicit, *Aſcende mecum* בגורלי (*in gorali*) id eſt *in ſortem meam*. Primo Punico bello L. Cornelius conſul Olbiam oppidum cœpit, pro quo fortiſſime pugnans Hanno dux Carthaginienſium occiderat. Val. Max. lib. 5. c. 1.

Quamvis Sardiniam univerſam Pœni non tenuerint, tamen vel à majori vel à nobiliori parte Sardi univerſi Pœnorum dicuntur eſſe coloni: Sic apud Zenobium Proverb. 483. οἱ τὴν Σαρδὼ κατοικοῦντες, Καρχηδονίων ὄντες ἄποικοι. *qui Sardiniam incolunt, cum coloni ſint Carthaginenſium*. Et Iſacius in Lycophronem fol. 126. b. ἡ δὲ Σαρδὼ, νῆσός ἐστι περὶ τὰς Ἡρακλείας στήλας. ταύτης ἄποικοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι. *Sardinia autem inſula eſt circa Herculeas columnas; Cujus Carthaginenſes coloni ſunt*. Et Sardos Athenagoras ἐρωτικῶν lib. 5. fol. 193. dicit cum Carthaginenſibus fere communem habere linguam.

Graviſſimis tamen cladibus Pœnos in hâc inſulâ conſtat eſſe ſæpe mulctatos. Sic circa tempora Cyri Regis, cum in Siciliâ diu fœliciter dimicaſſent, translato in Sardiniam bello, amiſsâ majore exercitus parte, gravi prælio victi ſunt. Propter quod ducem ſuum Machæum (id eſt מעכה) cujus auſpiciis & Siciliæ partem domuerant, & adverſus Afros magnas res geſſerant, cum parte exercitus quæ ſuperfuerat, exulare juſſerunt. Vide Trogum lib. 18. & Oroſ. lib. 4. cap. 6. Rurſus A. primo Olympiadis XCVII graſſante peſte tanta Carthaginenſium ſtrages facta eſt, ut vicinis eſſent deſpectui, & tam Sardi quam Afri occaſione utentes ab eorum imperio deficerent. Sed utrique non multo poſt jugum ſubire coacti, pœnas dederunt tam improviſæ rebellionis.

Parum eſt veriſimile quod habetur in libro Mirabilium, Carthaginenſes, dum eam inſulam tenebant, omnes fructus extirpaſſe, & capitis pœnâ caviſſe ne denuò ſererentur. Sic enim colonis ſuis non minus quam priſcis incolis perpetuam famem indixiſſent. Sed Sardiniam tum temporis Græcis parum fuiſſe notam vel ex eô conſtat, quod Scylax in capite de magnitudine inſularum, Siciliâ majorem facit; Ita etiam apud Herodotum Bias & Hiſtiæus. Contra quam Strabo lib. 2. μέγισται δὲ Σαρδὼ καὶ Κύρνος μετὰ γε τὴν Σικελίαν: Et Diodorus lib. 5. Σαρδὼ τῷ μὲν μεγέθει παραπλήσιος τῇ Σικελίᾳ. Et Marcianus Heracl. Σαρδὼ, μεγίστη λεγομένη μετὰ τὴν Σικελίαν νῆσον.

CAPUT XXXII.

An Phœnices Corſicam tenuerint.

ALalia vel *Aleria*, Phocenſium urbs in Corſica, etiam Punice dicta *Caralis*; Ibid. *Aradis*, niſi ſit mendum. Tranſtra navium Tyriis ex Corſicæ buxo. Ezech. 27. *Cyrnus Phœniſſa*. Omnes inſulæ Sardoi maris penes Phœnices; Phocenſes è Corſicâ Pœni ejecerunt. Pœnos Scipio. *Corſica* Κύρνος quaſi Κερατὶς dicta ob frequentia promontoria. In Lycophrone Κεραῖτις. *Corſi* חורשי quia ſylvoſa *Corſi* maxime feri. De Corſicæ animalibus: Timæus, Claudianus & Procopius notati.

DUbitatur an Phœnices Corſicam occupaverint. Neque enim id veteres ſatis expreſſe docent. Tamen cum Sardiniam tenuerint per tot ſæcula, tam vicinæ

A vicinæ inſulæ & tam facilis appulſus eos pepercisse vix crediderim. Et Phocenſium in Corſicâ oppidum Ἀλαλίη *Alalia*, vel Ἀλερία *Aleria*, de quô Herodotus, Mela, Plinius, Ptolemæus, etiam *Calaris* dicitur, quomodo Sardiniæ urbs metropolis quam Pœni condiderant. Hinc Diodorus lib. 5. de Corſicâ: Ὑπάρχουσι δ' ἐν αὐτῇ καὶ πόλεις ἀξιόλογοι δύο. καὶ τούτων ἡ μὲν Κάλαρις, ἡ δὲ Νίκαια προσαγορεύεται. τούτων δὲ τὴν μὲν Κάλαριν Φωκαεῖς ἔκτισαν, καὶ χρόνον τινὰ κατοικήσαντες, ὑπὸ Τυρρηνῶν ἐξεβλήθησαν ἐκ τῆς νήσου. *Duæ in eâ ſunt urbes inſignes, quarum una Calaris, altera Nicæa dicitur. Et Calarin quidem Phocenſes condider e, cumque ad tempus inſulam tenuiſſent, à Tyrrhenis inde ejecti ſunt.* Quisquis hæc Diodori conferet cum iis quæ de *Alaliâ* habet Herodotus lib. 1. fatebitur Alaliam & Caralim idem eſſe oppidum. Nec eſt
B quod quis putet hanc vocem in Diodoro eſſe corruptam; Nam Florus etiam & Jornandes *Caralam* vocant, voce ex *Carali* deflexâ. Itaque urbs fuit binomia. Prius nomen à Phocenſibus impoſitum eſt *Alalia*, quod Romani ſcriptores mutarunt in *Aleriam*, & Zonaras in Οὐαλερίαν *Valeriam*. Poſterius *Caralis*, quod illi Pœni indidere, ut vicinæ inſulæ Sardinia & Corſica metropoles haberent cognomines. Sed & ab Aradus dici potuit *Aradus*, urbs inſulæ munitiſſima, quam ſolam expugnatione cœpit Menas Sexti Pompeii libertus, cum cæteræ ſe dediſſent. Dion. lib. 48. Κατέσχε τὰ μὲν ἄλλα ὁμολογίᾳ, τὴν δὲ Ἀράδιον πολιορκίᾳ. Niſi *Aradus* ſit *Caralis* vel *Aleria*. Quod potius ſuſpicor, quia de *Arado* in Corſicâ nulla
C eſt alibi mentio.

Eôdem facit nonnihil quod Tyrios tranſtra navium ex Corſicæ buxo fabricaſſe probavi ex Ezech. 27,6. Et quod *Phœniſſa* nominatur eadem inſula in Callimachi hymno in Delum.

Ἡ δ' ὄπιθεν Φοίνισσα μετ' ἴχνια Κύρνος ὀπηδεῖ.
Pone ſequens Phœniſſa premit veſtigia Cyrnus.

Ubi Scholiaſtes perridicule: Κύρνος ἡ νῦν Τύρος καλουμένη, quaſi Cyrnus ſive Corſica ſit eadem cum Tyro. Addo ex Polybii lib. 1. locum inſignem, quo circa initia primi belli Punici Romanos ſcribit valde fuiſſe anxios, eô quod Pœnos viderent non Africæ regiones duntaxat & pleraque Hiſpaniæ ſui juris feciſſe, ſed &
D τῶν νήσων ἁπασῶν ἐγκρατεῖς ὑπάρχοντας τῶν κατὰ τὸ Σαρδόνιον καὶ Τυρρηνικὸν πέλαγος *inſulis Sardoi & Etruſci maris omnibus potitos*; è quô numerô Corſicam nemo prudens excluſerit. Proinde cum apud Diodorum Phocenſes è Corſicâ ſolum ὑπὸ Τυρρηνῶν *a Thyrrhenis* ejecti fuiſſe legantur; In Herodoto στρατεύονται ἐπ' αὐτοὺς κοινῷ λόγῳ χρησάμενοι Τυρρηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι *communi Marte illos impetunt Tyrrheni & Carthaginenſes.* Et Scipionem Pœnis Corſicam ademiſſe Florus docet his verbis lib. 2. cap. 2. *In Sardiniam annexamque Corſicam tranſiit, ubi & ſic Caralæ urbis excidio incolas terruit, adeoque omnes terra & mari Pœnos expugnavit, ut jam victoriæ nihil niſi Africa ipſa reſtaret.* Quibus ſimilia habent Livii epitome lib. 17. Jornandes in libro de regnorum ſucceſſione; Eutropius lib. 2. Zo-
E naras Tom. 2. Et inſcriptio vetus quam profert magnus Salmaſius in Solinum pag. 29. Diod. lib. 5.

Ideo Corſicæ utrumque nomen palam eſt Phœnicium. Primum Κύρνος *Cyr-*

* Vide Non. Dionyſiac. lib. 5 v. 624. & lib. 13. v. 441. & lib. 29. v. 372.

nus, à קרן *cornutum* ſonat. Nempe ut olim Cyprus Κεράςις *Ceraſtis* * quaſi *cornuta* dicta eſt, διὰ τὸ πολλὰ ἄκρα ἔχειν *à frequentibus promontoriis*, ut in Stephano A
habetur: Ita Corſicam Phœnices appellarunt inſulam קרנות *keranoth* cornuum ſeu angulorum, quia multis promontoriis eſt anguloſa. Quod paſſim apud veteres legere eſt totidem verbis. Æthicus in cap. de inſulis noſtri maris: *Inſula Corſica multis promontoriis anguloſa eſt.* Oroſius lib. 1. cap. 2. *Corſica inſula multis promontoriis anguloſa eſt.* Iſidorus Origin. lib. 14. cap. 6. *Eſt autem multis promontoriis anguloſa.* Geographus Arabs clim. 4. part. 2. גזירה קרסקה להא ארכאן והי אגואן *inſula Corſica multos habet angulos, id eſt ſinus.* Quô eodem pertinent hæc Poëtæ veteris: B

Barbara præruptis incluſa eſt Corſica ſaxis.

Et Senecæ ad Helviam cap. 6. *Quid tam nudum inveniri poteſt, quid tam abruptum quam hoc ſaxum?* Ex קרנות *keranoth* vel קרנתא *karnatha*, quorum illud Hebræum hoc Syrum eſt cornuum & angulorum nomen, hæc inſula primo dicta eſt Κύρν☉ & Κερνεᾶτις, & tandem Κύρν☉. Lycophron in Caſſandrâ:

Οἱ δ' ἀν Πελασγῶν ἀμφὶ Μεμβλέως ῥοὰς,
Νῆσόν τε Κερνεᾶτιν, ἐκπεπλωκότες
Ὑπὲρ πόρον Τυρσηνόν.
Alii è Pelasgâ gente Membletis vada
Et Cerneatin inſulam ad Tuſcum mare C
Adnavigantes.

pag. 168.

Ad quæ verba Iſacius: τὴν Κύρνον νῆσον, παράγωγον ἀντὶ τοῦ πρωτοτύπου Κερνεᾶτιν εἶπεν. *Cernum inſulam Cerneatin dixit, derivativum pro primitivo.*

Poſterius inſulæ nomen *Corſica* ſeu *Corſis* Punice ſcribitur חורשי *Chorſi*; quaſi ſylvoſum locum dixeris, quia ex omnibus inſulis non alia eſt ſylvoſior. Dionyſius Periegetes verſ. 458.

— ἀπείριτ☉ εἰν ἁλὶ Κύρν☉,
Ἥν ῥά τε Κορσίδα Φῶτες ἐπιχθόνιοι καλέουσιν,
Ὕλῃ δ' ἀμφιλαφὴς ὥτις τόσον ἄλσος ἔχουσα.
— *mari latiſſima Cyrnus,* D
Indigenæ patrio quam Corſida nomine dicunt,
Inſula quâ ſylvis non eſt fœcundior ulla.

* Plin l. 13. c. 16. & lib. 25. c. 1.

Theophraſtus hiſtor. lib. 5. cap. 9. ubi de Corſicæ inſulæ arboribus: πλεύσαι γάρ ποτε τοὺς Ῥωμαίους βουλομένους κατασκευάσασθαι πλεῖον (lege πόλιν) ἐν τῇ νήσῳ πέντε καὶ εἴκοσι ναυσὶ, καὶ τηλικοῦτον εἶναι τὸ μέγεθ☉ τῶν δένδρων, ὥστε τοὺς πλείστας εἰς κόλπους τινὰς καὶ λιμένας * διαρραγῆναι τοῖς ἱστοῖς ἐπὶ τὸν ποταμὸν. καὶ ὅλως πᾶσαν τὴν νῆσον δασεῖαν καὶ ὥσπερ ἠγριωμένην τῇ ὕλῃ: διὸ καὶ ἀποστῆναι τοῦ πόλιν οἰκίζειν. Quæ in nonnullis corrupta Gaza ita reddidit: *Romanos enim aliquando condendi causâ oppidi in eam inſulam navibus quinque & viginti profectos, tam vaſtis arboribus locum dicitur excepiſſe, ut navigantes per ſinus quoſdam & portus, nexus denſaque malos proſcinderent. Et omnino inſula tota confertiſſima, & quaſi efferata immani arborum turbâ* E
ſpectaretur: Quamobrem Romanos a condendo oppido deſtitiſſe ajunt. Diodor. lib. 5.

A ἡ δὲ ὅλη νῆσος εὐμεγέθης οὖσα, πολλὴν τῆς χώρας ὀρεινὴν ἔχει, πεφυτευμένην δρυμοῖς συνεχέσι *tota inſula cum ampla ſit, maxima ex parte eſt montoſa, & continuis ſylvis opaca.* Polybius lib. 12. *Paſtores paſcentia pecora ſequi nequeunt* διὰ τὸ σύνδενδρον καὶ κρημνώδη καὶ τραχεῖαν εἶναι τὴν νῆσον *quia eſt inſula denſis arboribus conſita, quæque multa habet prærupta loca & aſpera.* Proinde Victor Uticenſis author eſt Vandalorum Regem Hunnericum ex Africa in Corſicam multos relegaſſe, ut ligna profutura navibus dominicis inciderent. Ita habetur lib. 3. de perſecut. Vandal. Ergo Corſi ſunt חורשאי *Chorſai* ſylveſtres & feri homines, ut *Balari*, de quibus ſupra. Nempe Corſicæ montium incolas Strabo dicit ἀγριωτέρους εἶναι τῶν θηρίων *be-

B ſtiis eſſe inhumaniores*; Et ſervos inde *Romæ*, inquit, *videre licet* καὶ θαυμάζειν ὅσον ἐμφαίνεται τὸ θηριῶδες καὶ τὸ βοσκηματῶδες ἐν αὐτοῖς *& admirari quantum feritatis & belluinæ indolis in iis appareat.* Ab his Corſis alii Corſi deducti in montana Sardiniæ, de quibus Pauſanias & Ptolemæus, niſi malis utriſque nomen à ſylvis & feritate obtigiſſe. In Claudiano Stilichon. Panegyr. male fingitur. Strab. lib. 5.

Cyrnæis Siculiſque jugis venata virago.
Nebrophone cervos.

Cum Polybio teſte lib. 12. nullum ſit in Corſica ferum animal πλὴν ἀλωπέκων καὶ κυνίκλων καὶ προβάτων ἀγρίων *præter vulpes, cuniculos & oves feras.* Sed Claudianus habuit quem ſequeretur, Timæum ſcilicet, qui καθάπερ καὶ περὶ τῆς κατὰ Λιβύην ἀπε-

C σχεδίακεν, οὕτω καὶ περὶ τῆς κατὰ τὴν νῆσον τὴν προσαγορευομένην Κύρνον. καὶ γὰρ ὑπὲρ ἐκείνης μνημονεύων ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ φησὶν αἶγας ἀγρίας καὶ πρόβατα καὶ βοῦς ἀγρίους ὑπάρχειν ἐν αὐτῇ πολλούς, ἔτι δ' ἐλάφους, καὶ λαγὼς καὶ λύκους, &c. καὶ τοὺς ἀνθρώπους περὶ ταῦτα διατρίβειν κυνηγετοῦντας *ut in rebus Africæ futilitatem ſuam prodidit, ſic in iis quæ ad Corſicam ſpectant pari levitate eſt uſus. Secundo enim libro hiſtoriarum ſuarum mentionem ejus faciens, ait capras feras, oveſque, item boves feros in ea multos reperiri, adhæc cervos, lepores, lupos, &c. & eorum venationibus inſulanos exerceri.* Hæc ex Timæo Polybius ubi ſupra. Quibus hæc Procopii longe παραδοξότερα, ex interpretatione Chriſtophori Perſonæ vel Porſenæ Gothicorum lib. 3. *Corſicam veteres Cyrnum dixere. In ea ſimiæ ad humanam fere naſcuntur effigiem,*

D *equorumque armenta paſſim vagantium, ſed paulo ſupra oves hi magnitudine ſunt.*

E

CAPUT XXXIII.

An Phœnices in Italiam colonias deduxerint? Homerum ab iis multa didiciſſe.

A

NOla à Tyriis condita juxta Solinum. Anna perenna Romæ culta & ad fontem Numicii, credita eſſe ſoror Didus. Bacchus Tyrrhenis legitur imperaſſe, & in ejus copiis cenſetur Faunus. Nonnus emendatus. Fulleri ſententia Tyrrhenos eſſe Tyriæ originis. Probatur Italos cum Phœnicibus nihil habuiſſe commune. Nolam non condidere Tyrii, ſed vel Thurii vel Thuſci, ut in vicinia Capuam. Fabula de Annæ Tyriæ in Latium migratione refellitur. Variæ de hac Anna veterum ſententiæ. Bacchus non imperavit Tyrrhenis, ſed incidit in piratas Tyrrhenos. Faunus idem qui Pan Arcadum Deus, perpetuus Bacchi comes. Pinus utrique ſacra; Ab utroq; *φάρμακα*. Pan, Inuus & Faunus. Fauni cultum in Latium intulit Evander Arcas. Tuſci gens indigena. Tuſcum ſermonem à Phœnicio multum differre. Utriusque linguæ multæ voces inter ſe collatæ. Sacra diverſa. Illis dextra cœli pars quæ his ſiniſtra. Artes in Etruriam unde invectæ. Tyrrhenos à Tyro non dici. Tyrrheni olim Τυρσηνοί, propter τύρσεις quas extruxerunt. *Turſio* delphini ſpecies eo alludit; hinc fabula de *Tyrſenis* in delphinos. Ulyſſes *δελφινόσημος*. Tyrrheni Tyro antiquiores. Hos Romani *Tuſcos* & *Etruſcos*, ipſi ſe *Rhaſenas* appellabant. Tyrrheni in Lemno & Imbro, &c iidem cum Pelaſgis. Hi cum Tyrrheniam occupaſſent, etiam Etruſci his admixti Tyrrheni dicti. Phœnices quidam naufragum Ulyſſem circa Charybdim repertum in Cretam deduxerunt. Ex horum fide fabulas de Italia narrat Ulyſſes. Circeium Latii promontorium cur dicatur eſſe inſula. Cur Circe venefica, & Latium ſcatere dicatur herbis veneficis. לטין *latin* Ebr. incantationes. *Aurunci* populi Italiæ vetuſtiſſimi, iidem qui *Auſones*. R & S permutari. In Auruncis Læſtrygones, *Lamus* & *Lamia* ἀνθρωποφάγοι. Lamiæ fabula & nomen Libycum, ita & Lami Regis Læſtrygonum. Origo vocis. Cur Læſtrygonum, qui & Aurunci, regio compaſcua eſſe fingatur. Cur ibidem breviſſimæ noctes. Cur contra Cimmerii circa Bajas verſari legantur in perpetuis tenebris. Cur Circes inſula navigationum Ulyſſis terminus ad occaſum dicatur eſſe ad ortum. Ibi tumulus Elpenoris. *Aenaria* ab Ænea non dicitur, nec Pithecuſa à doliis, ſed utrumque à ſimis qui propter ſimitatem *enares* dicti. Hinc *Arima* Homero dicta, quia חרים *harim* Syris eſt ſimus, ut Ebr. חרום *harum* καλλωπίζειν idem. Supercilia ſtibio illita. Mons Epopeus in Arimis ſub quo Typhœus unde dictus. Teleboæ in Capreis à Phœnicibus oriundi. Ibid Sirenes ex eadem gente, unde Surrentum & Sirenuſæ. Temeſen in Brutiis de qua Homerus Phocenſes invaſerunt circa Trojana tempora. Hujus nomen Phœnicium. Phœnices metallorum conflatores. Æolus cur Rex ventorum. *Italia* unde dicatur. Veterum ſententiæ. Priſca Italia in Brutiis. Stephanus emendatus. Pix Brutia nobiliſſima. Stephanus, Heſychius, Etymologicus emendati. Brutiorum origo, & unde dicti, *Brè*, *bruttare*. Brutiæ picis ſylva ferax *Sila* vel *Syla*. *Narycia* pix, non *Neritia* nec *Nareſia*. Phœnicie עיטריא *Itaria*, id eſt picearia regio, Hinc Italia dicta. L & R ſæpe permutari. *Itar*, *Itra* & *Itran* idem. *Alquitran*, *cedrium*, *cedria*, *gau*, *dran*. Pix etiam קלב *calab*, unde *Calabria*, quæ Gr. *Peucetia* ἀπὸ τῶν πευκῶν à *piceis*. Tarentinæ nuces.

B

C

D

POſt Siciliam occupatam, Sardiniamque & Corſicam, cum parte Illyrici, tam obvia Phœnicibus erat Italia ut vix credatur fuiſſe intacta. Hi igitur ſi Solino fides, Nolam in Campania condiderunt. *Conſtituta*, inquit, *ab Aſcanio Longa Alba, Fidenæ, Antium. Nola à Tyriis.* Sic Annam quandam Perennam, quæ Romæ pro Dea colebatur, & ad fontem Numicii amnis, ubi Lavinium oppidum, Tyriam fuiſſe volunt Didûs ſororem, & extincta Didone à Numidis ex Africa ejectam, poſt varios errores in Latium appuliſſe, exceptamque comiter ab Ænea ibi ſubſtitiſſe cum ſuis: Donec Laviniæ uxoris inſidiis ſe appeti ſentiens, & propediem opprimendam, eo deſperationis adacta eſt ut in Numicium amnem ſe præcipitem conjecerit, ubi Deorum ſcilicet miſeratione mutata ſit in nympham loci

Ovid. lib. 3. Faſt. & Sil. l. 8.

E

A loci præſidem. Proinde illam Æneas uxori Laviniæ ita commendat l.3. Faſtorum:

Orta Tyro eſt, regnum Libyca poſſedit in ora.

Et apud Silium lib.8. ipſa fingitur Annibalem ſic compellare:

—— ego Oenotris æternum numen in oris;
Concelebror, veſtri generata è ſanguine Beli.

Sunt qui eodem referant quod Cadmi Tyrii nepos Bacchus Etruſcis fertur imperaſſe, ut habet Ariſtides oratione in Bacchum: Ἰνδοὺς δὲ καὶ Τυῤῥηνοὺς λέγουσιν ὡς κατεστρέψατο *Indos autem & Tyrrhenos eum ſubjugaſſe ajunt*. Et Lucianus de Saltatione: ὁ Διόνυσος Τυῤῥηνοὺς καὶ Ἰνδοὺς, καὶ Λυδοὺς ἐχειρώσατο *Bacchus Tyrrhenos, Indos & Lydos ſub jugum miſit.* Et quod in ejuſdem Bacchi copiis cenſetur Faunus, Rex
B priſcus Aboriginum. Nonnus Dionyſiacorum lib. 13.

Τοῖς ἔπι Φαῦνος ἵκανε, πυρισφρήγιστον ἐάσας
Ἰταλίης τριλόφοιο πολυσχιδέα ῥίζαν ἐρίπνης.
Adfuit & Faunus ſignatos igne relinquens
Italia campos, triſidoque cacumine rupem.

Id eſt Phlegræos campos in Campania, & vicinum Veſuvium, qui tamen eſt biceps non triceps. Itaque legerim lubens διλόφοιο pro τριλόφοιο.

Proinde hoc ipſo ævo vir doctiſſimus Etruſcæ gentis natales è Tyro arceſſere auſus eſt, Tyrrhenos pro צורין *Tſurin*, id eſt Tyriis, Græce dici aſſerens, quomodo *Palaſtini* dicuntur pro פלשתין *Peliſtin* ſeu *Philiſtæis* & Agareni pro הגרין
C *Hagarin* ſeu *Agaræis*. *Atque hanc deductionem*, inquit, *non alienam judicabunt si qui ſummum veteris Tyri ſplendorem apud hiſtoricos tum ſacros tum profanos obſervarunt, meminerintque Phœnicas ſeu Tyrios non modo in Græciam & in univerſam Hiſpaniam perveniſſe, ſed etiam interjectam Italiam luſtraſſe, adeoque incoluiſſe*. Et rurſus: *Ab his originem traxit gens Tyrrhena vel Etruſca. Eadem namque eſt cujus maxima potentia ipſo rerum Trojanarum ſæculo ab hiſtoricis celebrata, religionum cognitio, literarum artiumque peritia, reſpublica florentiſſima, magnificus & vere regius rerum omnium apparatus, nonniſi a Tyriis initio proficiſci potuit.* Fuller. Miſcell. l.1. c.11.

Tamen ut dicam quod res eſt, non his facile aſſentior. Quia ſi qui populi in Italia fuiſſent Phœnicii generis, ſexcenties id obſervaſſent Punici belli ſcriptores
D Polybius, Livius, Silius Italicus, Appianus, alii. Neque id latuiſſet Annibalem, qui eo ipſo argumento Italos, tanquam populares ſuos, ad defectionem ſollicitaſſet. Atque illi etiam qui Pœnorum jugum ſubire coacti ſunt, hoc Annibali ſubinde oggeſſiſſent, mitiorem dominum experturi. Itaque vel in Italia nullæ fuere Phœnicum coloniæ, vel eæ fuerunt obſcuræ admodum, & tam vetuſtæ ut longinquitas temporis rei oblivionem induxerit. Neque hilum me movet eorum authoritas qui in diverſa ſunt ſententia, quia nil quicquam afferunt quod non poſſit facile dilui.

Nam ut à Nola ordiar, quam ex Solino probant à Tyriis eſſe conſtitutam, cum
E Tyrios in Campania pedem fixiſſe non legatur uſpiam, locus ille merito doctis de mendo ſuſpectus eſt. Et Solinus pro Tyriis vel *Thurios* ſcripſerat, quæ magni viri conjectura eſt; Vel quod ſuſpicor potius *Tuſcos*, quos ibi diu hæſiſſe conſtat. Polybius lib.2, agens de regione circumpadana: Ταῦτά γε, inquit, τὰ πε- Val. Max l.6. c.5 *de Charon ia Tyrio* pro *Thurio.*

δία

διὰ τὸ πέλαγον ἐνέμοντο Τυῤῥηνοὶ, καθ' ὃς χρόνους ἐ τὰ Φλέγραια ποτὲ καλούμενα τὰ περὶ A
Καπύην ἢ Νῶλαν πεδία. *Illos quidem agros Tuſci olim occupabant, quo ipſo tempore Phlegraos etiam quondam dictos circa Capuam & Nolam* (ſuppl. *tenuerunt*) Quin
Vell. l. 2. in Velleio expreſſe habetur Tuſcos condidiſſe Nolam: *Quidam* (inquit) *hujus temporis tractu ajunt à Tuſcis Capuam Nolamque conditam ante annos fere* ꝹCCCXXX, *quibus equidē aſſenſerim.* Et paulo poſt inter authores hujus ſententiæ citatur ſcriptor graviſſimus M. Cato, qui ante Punicū bellum tertium Italicarum urbium origines accuratiſſime ſcripſerat. Quod ideo veriſimile, quia proximam Nolæ Capuam eosdem Tuſcos condidiſſe tradunt plures alii. Strabo lib. 5. Δώδεκα δὲ (Τυῤῥηνοὺς) πόλεις ἐγκατοικίσαντας τὴν οἷον κεφαλὴν ὀνομάσαι Καπύην. *Tuſcos, cum ibi* B *duodecim urbes condidiſſent, quæ earum quaſi caput eſſet appellaſſe Capuam.* Mela lib. 2. cap. 4. *Capua a Tuſcis condita.* Servius in lib. 10. Æneid. *Conſtat tamen eam à Tuſcis conditam, de viſo falconis augurio, qui Tuſca lingua capys dicitur.*

Quod ex Ovidio & Silio addunt Tyriæ Didûs ſororem Annam ad Æneam in Latium ſe contuliſſe, fabuloſum eſſe liquido conſtat. Nam ut cætera taceam, Æneas Didonis tempora tribus præceſſit ſæculis. Nec Ovidius ſibi conſtat ſatis, cum quam Tyriam eſſe vult introducit ita loquentem:

Amne perenne latens Anna Perenna vocor.

Neque enim, ſi Tyria fuit, Latinum habuit nomen ab amne deductum. Proinde aliis Anna eſt Luna, tanquam ab anno dicta, ut quæ menſes & annos ſuo motu C impleat. Rurſus aliis hæc Anna eſt Themis, aliis Jo, aliis una Atlantidum, quam Jovi ubera præbuiſſe volunt. Ovidius ubi ſupra:

Sunt quibus hæc Luna eſt, quia menſibus impleat annum.
Pars Themin, Inachiam pars putat eſſe bovem.
Invenies qui te nymphen Atlantida dicant,
Teque Jovi priſcos Anna dediſſe cibos.

Sed & eodem teſte,

Orta ſuburbanis quædam fuit Anna Bovillis,
Pauper, ſed multæ ſedulitatis anus.

Hanc ruſtica liba quædam in Aventinum montem ad populum detuliſſe ferunt, D cum à ſenatu facta ſeceſſione ibi commeatu deſtitueretur. Et in accepti beneficii memoriam plebem ſtatuiſſe ut Annæ Perennæ nomine in perpetuum coleretur.
Saturnal. l. 1. c. 12. Tot veterum ſententiis quas Poëta recenſuit, unam addo ex Macrobio, quæ mihi maxime probatur. Quod ſcilicet menſe Martio, quem olim anni primum fuiſſe nemo neſcit, *publice & privatim ad Annam Perennam ſacrificatum itur, ut annare perennareque commode liceat.* Quicquid ſequaris, ex re tam incerta conſtabit nihil certum poſſe elici.

Quod ſequitur ex Ariſtide Tyrrhenis Bacchum imperaſſe, ne Poëtæ quidem ſcripſerunt. Tantum poſt Homerum hymno in Bacchum & Aglaoſthenem in
Hyg. fab. 134. & Aſtronom. lib. 2 in *delphino.* Naxicis fabulantur Hyginus, Ovidius, Lucianus, Oppianus, Nonnus, alii, Tyrrhenos nautas cum Bacchum captivum abducerent alicubi circa Naxum in delphinas fuiſſe verſos. Unde eſt quod à Poëtis delphin Tyrrhenus appellatur. Seneca in Agamemnone v. 447. E

Tyr-

A *Tyrrhenus omni piſcis exultat freto.* Ovid Metam. l.3.f.8. Lucian. in dial. Nept.& delph, Oppian Halieut. l 1. v.649. Nonn. l 44. Dionyſ. v. 240 & lib. 47. v.630.

Statius lib. 1. Achilleidos v. 35.

Armigeri Tritones eunt, ſcopuloſaque cete,
Tyrrhenique greges.

Quæ fabula quô pertineat dicetur in ſequentibus.

Neque aliâ de causâ Faunus fingitur ſub Baccho militaſſe, quam quia Faunus idem qui Pan, perpetuus Bacchi commilito. Proinde bicornis uterque fingitur & capripes. Atque ut de Pane Lucretius ita habet lib. 4. verſ. 587.

—— *cum Pan*
B *Pinea ſemiferi capitis velamina quaſſans.*

Et Silius lib. 13.

Cingit acuta comas, & opacat tempora pinus.

ta Ovidius de Fauno in epiſtolâ Oenones:

Cornigerumque caput pinu præcinctus acutâ.

Rurſus τὰ Πανικὰ καὶ ὅσα φάσματα *Panicos terrores & qualibet ſpectra*, ut Pani Græcos, ita Fauno Romanos adſcribere teſtatur Dionyſius Halicarnaſſ. lib. 5. Sed nihil opus eſt argumentis, cum in eam rem expreſſa ſint teſtimonia veterum. Sextus Aurelius Victor de origine gentis Romanæ: *Hunc Faunum plerique eun-*
C *dem Sylvanum à ſylvis & Inuum Deum, quidam etiam Pana eſſe dixerunt.* Servius in lib. 6. Æn. *Inuus Latine appellatur, Græce Pan.* Et paulo poſt: *Idem Faunus.* Rutilius lib. 1. Itiner.

Hoc Inui caſtrum fama fuiſſe putat.
Seu Pan Tyrrhenis mutavit Mænala ſylvis,
Sive ſinus patrios incola Faunus init.

Et verò ex Arcadiâ, ubi Pan colebatur, Fauni cultum in Latium primus intulit Evander Arcas. Servius in lib. 1. Georg. *Cincius & Caſſius ajunt ab Evandro Faunum Deum appellatum.* Ovidius lib. 5. Faſtorum:

Exul ab Arcadiâ Latios Evander in agros
Venerat, impoſitos attuleratque Deos.
D *Sacraque multa quidem, ſed Fauni prima bicornis*
Has docuit gentes, alipedisque Dei.

Faunum igitur in Latio regnaſſe meræ nugæ ſunt ab iis confictæ quos latebat Faunum eſſe Panem Arcadem. Panem autem unum fuiſſe è Bacchi ducibus ex Polyæno, Luciano, Plutarcho, Nonno & aliis ſcimus. Polyænus Strat lib. 1. Lucian. in Baccho. Plut de fl. in Nilo. Nonn. Dionyſ. l. 14. &c.

Tuſcos quod attinet, vir doctus qui eos deduxit à Tyriis, tam graviter lapſus eſt quam plerique veterum qui è Lydiâ deducebant. Nos cum Dionyſio Halicarnaſſeo, acerrimi judicii viro, iis aſſentimur qui putant gentem eſſe indigenam: ἐπειδὴ ἀρχαῖόν τι πάνυ, καὶ οὐδενὶ ἄλλῳ γένει οὔτε ὁμόγλωσσον οὔτε ὁμοδίαιτον εὑρίσκεται *quandoquidem & pervetuſta eſt, nec cum ullâ aliâ gente eam linguâ aut moribus*
E *convenire compertum eſt.* Tuſcum ſaltem ſermonem à Phœnicio vel Punico fuiſſe diſſimillimum conſtabit ex hoc ſpecimine.

Deus Pœnis erat *Alon* & Dii *Alonim*, ut ſuo loco probamus ex Plauto & Siſennâ:

ſennâ: Tuſcis autem Deus *Æſar* & Dii Αἴσοι *Æſi*. Suetonius in Auguſto cap. 97. A
Æſar Etruſca lingua Deus vocatur. Heſychius: Αἴσοι, θεοὶ ὑπὸ Τυῤῥηνῶν.

Juno Punice *Aſtarte*, Tuſce *Cypra* vocabatur. Prius illud in Auguſtino habetur lib. 7. locutionum cap. 16. *Juno autem ſine dubitatione ab illis* (Pœnis) *Aſtarte vocatur*. Poſterius in Strabone lib. 5. Τὸ Κύπρας ἱερὸν Τυῤῥηνῶν ἵδρυμα καὶ κτίσμα. τὴν δ' Ἥραν ἐκεῖνοι Κύπραν καλοῦσιν *Cypræ fanum ab Etruſcis conditum & dedicatum, qui Junonem Cypram appellant.*

Fortuna גד *Gad* Phœnicibus Gen. 30, 11. ubi LXX ἐν τύχῃ pro Hebr. בגד, Onkelos, אתא גד *venit Fortuna*, Jeroſolymitanus אתא גדא טבא *venit Fortuna bona*. Jonathan אתא מזלא טבא *venit ſydus bonum*. Et vulgatus *Fœliciter*. At Fortuna Tuſcis *Nyrtia*. Juvenalis Sat. 10. *Si Nyrtia Tuſco faviſſet*. Et ibi Scholiaſtes: B
Fortunam vult intelligi Poeta &c. Ita etiam Martianus Capella in libro de nuptiis Philologiæ. Etruſcam hanc fuiſſe Deam Volſinenſium & Sutrinorum ex Livio ſcimus lib. 7. & ex Tertulliano Apologetici cap. 24.

Pluto Phœnicibus *Muth* & *Axiokerſes*, ut docemus ſuis locis, Etruſcis erat *Mantus*. Servius in lib. 10. Æneidos: *Mantuam autem ideo nominatam, quod Etruſca lingua Mantum Ditem patrem appellant, cui etiam cum cæteris urbibus & hanc conſecravit.*

Cœlum Phœnicie *ſamen*, unde Sanchoniathoni Sol dicitur *Balſamen*, quaſi cœli Dominus. At idem Etruſce *falando*. Feſtus: *Fala dicta ab altitudine, a falando, quod apud Etruſcos ſignificat cœlum.* C

Boream Phœnices vocaſſe *carban* dictum eſt capite de Cypro. At Boreæ Tuſcum nomen eſt *Andas*: Heſychius: Ἄνδας, Βορέας ὑπὸ Τυῤῥηνῶν.

Regem Phœnices *malchum* appellabant, ut habet Eunapius in Porphyrio, Etruſci *Lucumonem*. Servius in lib. 2. Æn. *Lucumones qui Reges ſunt lingua Tuſcorum.* Et lib. 8. *Tuſcia duodecim lucumones habuit id eſt reges.* Alii præfectos & δυνάστας & ἡγεμόνας explicant, id eſt Punice *ſuffetes*. Sed & Δροῦνα *Druna* Tuſcis ἡ ἀρχὴ *principatus*, Heſychius.

Equus Punice *recabe* dictus. Unde κακκαβὴ *caccabe* pro *carcabe* caput equi. Ita interpretantur Stephanus in Καρχηδὼν, & Euſtathius in Dionyſium. At idem D
Tuſcis *damnus*. Heſychius: Δάμνος, ἵππος, Τυῤῥηνοί.

Capra Phœnicibus erat *aza*. Ita ſcribit Stephanus in Ἄζωτος. Tuſcis autem *capra* nomen cum Romanis fuit commune. Heſychius: Κάπρα, αἴξ, Τυῤῥηνοί.

Puer Tuſcis erat *agalletor* (Heſychius: Ἀγαλλήτορα, παῖδα Τυῤῥηνοί) Phœnicibus *babion*. Damaſcus apud Photium: βάβια ἢ οἱ Σύροι, καὶ μάλιστα οἱ ἐν Δαμασκῷ τὰ νεογνὰ καλοῦσι παιδία: ἤδη ἢ καὶ τὰ μειράκια ἀπὸ τῆς παρ' αὐτοῖς νομιζομένης Βαβίας θεοῦ *Syri & maxime qui Damaſci habitant* (id eſt Syrophœnices) *pueros recens natos babia vocant, ſed & adoleſcentes, a Dea Babia quæ apud illos putatur eſſe.* Sic Arabice באבוס *babus* eſt infans, & Angl. *babe* vel *babie*, & Ital. *bambino* & *bambolo*.

Sed ne ſim prolixior, en Tuſca vocabula plurima in faſcem congeſta prout E
occurrunt: Δέα *Dea*, Rhea Heſychius: Ἀυκήλως *ancelos*, aurora, idem. *Verſe*, ignis. *Arſe verſe*, averte ignem, Feſtus *Itus*, Idus; Macrobius Saturnal. lib. 1. cap. 15, *Hiſter*

vel

A vel *hiſtrio*, ludio; Livius lib. 7. Valer. Max. lib. 2. cap. 4. *Subulo* tibicen Varro de ling. Lat. lib. 6. Ἴταλος *Italus* taurus, Apollodorus lib. 2. & Iſacius ad Lycophronem, & Tzetzes in Chiliadibus. Ἄριμοι *arimi* ſimiæ, Strabo lib. 13. Ἄνταρ *antar*, aquila, Heſychius Ἄρακος *aracos*, accipiter, id. Γνὶς *gnis*, grus, id. *Capys* falco, Servius in lib. 10. Æn. *Mantiſſa*, additamentum. Feſtus. τύρσεις *tyrſes*, ædificia muris clauſa, Dionyſius Halicarn. lib. 1. Ποπλώνιον *poplonium*, ferrum aut æs ex Æthaliâ, id eſt Iluâ, Etruſcâ inſulâ, Ariſtot. Mirab. Γάπος *gapus*, vehiculum. Heſychius, Βυῤῥὸς *byrrhus*, cantharus, poculi genus, *bure* ſermone vernaculo, idem. Ἀταισον, *ataeſum*, vitis arbuſtiva, idem. Νάνος *Nanus* id eſt πλανήτης, Ulyſſis nomen apud
B Tyrrhenos, Iſacius in Lycophronem pag. 185. Quæ vocabula plane à Phœniciæ vel quod idem eſt Hebrææ linguæ genio abhorrere ſtatim animadvertet quiſquis ad hæc ſacra non eſt ἀμύητος. Niſi quis falconem *Capyn* appellatum eſſe putet à curvitate unguium, quia כף *caph* Hebræis eſt curvitas: Simiam item *arimum* ἀπὸ τῆς σιμότητος, quia ſimus Syris eſt חרים *harim*. Quibus addi queat ex Macrobio & Servio *Camillus* pro Mercurio Tuſcis, id eſt Phœnicum חדמאל *Chadmel*. Sed una aut altera hirundo non facit ver.

De cætero, licet utraque gens jam olim potens atque opulenta fuerit & religionibus addictiſſima, bellique & pacis artibus clara; Non tamen inde ſequitur duos populos cætera tam diverſos communem habuiſſe originem, Quin contra-
C rium evincunt religionum diverſi ritus. Neque enim eadem utrobique ſacra, aut Dii communes. Et Tuſcorum inventum fuit haruſpicina, & diſciplina auguralis. Atque iiſdem cœli ſiniſtra pars erat meridies, quæ Phœnicibus dextra. Artes denique è Græciâ non è Phœnice in Etruriam invectæ: Strabo lib. 5. de Demarato Corinthio, & filio Lucumone in Etruriâ genito, qui Romæ regnum conſecutus mutato nomine dictus eſt Tarquinius Priſcus: Ἐκόσμησαν δ' οὖν τὴν Τυῤῥηνίαν καὶ αὐτὸς καὶ ὁ πατὴρ πρότερον, ὁ μὲν εὐπορίᾳ δημιουργῶν τῶν συναπολουθησάντων οἴκοθεν, ὁ δὲ ταῖς ἐκ τῆς Ῥώμης ἀφορμαῖς. *Exornarunt autem Etruriam, cum ipſe tum antea pater, hic quod opificibus ſimul domo ſecum profectis abundaret, ille quod Roma ad eam rem facultates ſuppeditaret.* Similia in Floro legas lib. 1. cap. 5.

D Imprimis id abſurdum eſt quod contendit vir doctus Tyrrhenos à Tyro dici. Nam analogia repugnat. Et ſcriptores quotquot memini Polybio vetuſtiores, Homerus, Heſiodus, Euripides, Pindarus, Thucydides, Herodotus, Apollonius, Lycophron, pro Tyrrhenis & Tyrrheniâ Τυρσηνοὺς *Tyrſenos* ſcribunt & Τυρσηνίαν *Tyrſeniam*. Nempe, ſi Dionyſio credimus, ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων ἃ πρῶτοι τῶν τῇδε οἰκούντων κατεσκευάσαντο *a munitionibus quas accolarum primi extruxerunt*. Hæ enim munitiones eodem authore τύρσεις *tyrſes* id eſt turres dicuntur tam Tuſco ſermone quam Græco. Quin, ſi credimus Iſacio in Lycophronem, τύρσις eſt τὸ τεῖχος murus quilibet, & Τυρσηνοὶ πρῶτον εὗρον τὴν τειχοποιΐαν *artem extruendi muros Tyrſeni primi invenerunt*.

E Cui Scripturæ maxime favet fabula vetus quam diximus de Tyrſenis ſeu Tyrrhenis in delphines mutatis. Nam ea tota nititur alluſione nominis *Tyrſenorum* ad *turſionem* vel *tyrſionem* ut multi ſcribunt. *Turſionem* Græci φώκαιναν, nos

 mar-

marſovin appellamus, quaſi *maris ſuem* dixeris; ut *delphin* ex δέλφαξ porcellus A
ſunt conjugatæ voces. Animal eſt delphino congener & ſimillimum, adeoque
delphini ſpeciem eſſe plerique volunt. Plinius lib. 9. cap. 9. *Delphinorum ſimi-
litudinem habent qui vocantur turſiones.* Ariſtoteles de hiſtoriâ animal. lib. 6. cap.
12. Ὁμοίως δὲ τῷ δελφῖνι καὶ ἡ φώκαινα, καὶ γάρ ἐστιν ὅμοιον δελφῖνι μικρῷ. *Similiter &
delphino phocæna* (turſio) *Nam delphino ſimile eſt animal.* Et paulo poſt: Πολλοὶ
δελφίνων τὶ γένος εἶναι φασὶ φώκαιναν. *Multi phocænam* (turſionem) *delphini ge-
nus eſſe aſſerunt.* Itaque Tyrrhenos ſive *Tyrſenos* veriſimile eſt propter nominis
vicinitatem, *turſionem* proræ appinxiſſe pro navis παρασήμῳ, atque id dediſſe oc-
caſionem fabulæ de Tyrſenis in delphinos ſeu turſiones. Aut primi habuerunt B
naves δελφινοφόρους de quibus Thucydides lib. 7. & Ariſtophanes in Equitibus &
Pollux, & Heſychius. Aut denique fuere δελφινόσημοι, quomodo Ulyſſes in Ly-
cophrone quem Caſſandra δελφινόσημον appellat propter delphinem clypeo adpi-
ctum. Eum enim Euphorion & Steſichorus tradunt habuiſſe in clypeo δελφῖνος
τύπον *delphini imaginem.*

Ex eâdem fabulâ (ſi ſaltem id in eâ verum eſt Bacchum puerum in piratas Tyr-
rhenos incidiſſe) novum emergit argumentum, quo probetur Tyrrhenos à Ty-
ro dici non poſſe. Sic enim Tyrrhenorum nomen ipsâ Tyro eſſet antiquius. Quia
Bacchus Cadmi nepos ex ephebis exceſſerat minimum centum annis antequam
Tyrus eſſet condita. C

Quid quod ſive Tyrſenorum ſive Tyrrhenorum vocabulum nonniſi apud
Græcos fuit receptum? Romani quippe *Tuſcos* & *Etruſcos*, quod omnes norunt,
ipſe ſe *Rhaſenas* appellabant à quodam duce *Rhaſenâ*. Dionyſius Halicarnaſſ. lib. 1.
Αὐτοὶ μέν τοι σφᾶς αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἡγεμόνων τινὸς Ῥασένα τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ τρόπον ὀνο-
μάζουσιν. Nec eſt quod quis Tyrrhenos Græce vocatos ſibi fingat pro Tyriis aut
Tyrenis, cum hujus appellationis plane alia conſtet ratio, quam hîc obiter aperire
non erit prorſus extra rem.

Tyrrhenos in Lemno & Imbro maris Ægæi inſulis prope Thraciam memo-
rant multi veteres. Apollonius de Euphemi filiis lib. 4. Argonaut.

Οἳ πρὶν μέν ποτε δὴ Σιντηΐδα Λῆμνον ἔναιον, D
Λήμνου τ' ἐξελαθέντες ὑπ' ἀνδράσι Τυρσηνοῖσι.
Quæ gens Sintiadis fuerat prius incola Lemni,
Hanc mutare locos pubes Tyrrhena coegit.

Et ibidem Scholiaſtes: Λήμνιοι ἐκβληθέντες ὑπὸ Τυῤῥηνῶν ἐκ τῆς Λήμνου *Lemnii à Tyr-
rhenis è Lemno ejecti.* Et Plutarchus de virtutibus mulierum: Τυῤῥηνῶν τοὺς τὴν
Λῆμνον καὶ Ἴμβρον καταχόντων *Tyrrhenorum Lemnum & Imbrum tenentium.* Et
quæſt. Græc. 21. Τυῤῥηνούς φασι &c. ὁπηνίκα Λῆμνον καὶ Ἴμβρον κατῴκουν *Tyrrhenos
ajunt cum Lemnum & Imbrum incolebant.* Polyænus lib. 7. Stratag. Τυῤῥηνῶν οἱ
Λῆμνον καὶ Ἴμβρον καταχόντες *Tyrrhenorum illi qui Lemnum & Imbrum tenuerunt.*
Et apud Porphyrium in vitâ Pythagoræ Mneſarchum Pythagoræ patrem dicit E
Ariſtoxenus Tyrrhenum fuiſſe genere, τῶν Λῆμνον καὶ Ἴμβρον καὶ Σκύρον κατοικησάντων
Τυῤῥηνῶν *ex iis Tyrrhenis qui in Lemno, Imbro & Scyro habitarunt.* Potuit etiam
addi Lesbos ex his Hellanici apud Stephanum: Μετάον, πόλις Λέσβου, ἀπὸ Μέτας

Τυῤ-

A Τυῤῥηνὸς ᾤκησεν *Metaum Lesbi urbs in qua habitavit Metas Tyrrhenus.* Et Cyzicus ex Conone apud Photium hiſtor. 41. Et Æane Macedoniæ urbs quam condidiſſe fertur Æanus Elymi Tyrrhenorum Regis filius. Ita habetur apud Suidam.

Hi porro Tyrrheni Tuſci nō erant; ſed Pelaſgici generis. Ita teſtatur Thucydides lib. 4. ubi regionē deſcribens Atho vicinam: τὸ δὲ πλεῖστον, inquit, Πελασγικὸν, τῶν καὶ Λῆμνόν ποτε καὶ Ἀθήνας Τυρσηνῶν οἰκησάντων *Pleriqne incolarum ſunt Pelaſgici generis ex iis Tyrrhenis qui Lemnum olim & Athenas incoluerunt.* Inde in Inacho Sophoclis chorus: Καὶ Τυῤῥηνοῖσι Πελασγοῖς *Et Tyrrhenis Pelaſgis*, id eſt Tyrrhenis illis quibus genus eſt Pelaſgicum. Itaq; οἱ αὐτοὶ Τυῤῥηνοὶ καὶ Πελασγοὶ *iidem erant* Vid. & Val. Max. l. 4. c. 6. in fine,
B *Tyrrheni & Pelaſgi*, ut ex utroque loco colligit Dionyſius ubi ſupra.

Ab his Pelaſgis dicta eſt *Tyrrhenia* pars Italiæ quam occuparunt. Hellanicus Lesbius apud Dionyſium Halicarnaſſ. ubi de Nana Rege Pelaſgico: Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος οἱ Πελασγοὶ ὑφ' Ἑλλήνων ἀνέστησαν, καὶ ἐπὶ Σπινῆτι ποταμῷ ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ τὰς νῆας καταλιπόντες, Κρότωνα πόλιν ἐν μεσογείῳ εἷλον. καὶ ἐντεῦθεν ὁρμώμενοι, τὴν νῦν καλουμένην Τυῤῥηνίαν ἔκτισαν *Eo regnante Pelaſgi ab Hellenibus ejecti relictis in Spinete amne ad Jonium ſinum navibus, Crotonem occuparunt urbem in mediterraneis, qua ut belli ſede uſi, Tyrrheniam quam nunc vocant regionem conſtituerunt.* Inde factum ut Etruſci his Pelaſgis admixti etiam ipſi Tyrrheni dicerentur. Pelaſgos enim & Tuſcos, qui deinceps Tyrrheni dicti, promiſcue habitaſſe his verbis do-
C cet Dionyſius Periegetes:

> Τυῤῥηνοὶ μὲν πρῶτ' ἐπὶ δ' ἔσφισι φῦλα Πελασγῶν
> Οἵ ποτε Κυλλήνηθεν ἐφ' ἑσπερίην ἅλα βάντες,
> Αὐτόθι ναίεσκον σὺν ἀνδράσι Τυῤῥηνοῖσι.

Id eſt Priſciano interprete, aut ut alii Rhemnio Fannio.

> *Tyrrheni primum fortes, juxtaque Pelaſgi,*
> *Cyllenes quondam propriâ qui ſede relicta*
> *Tyrrhenis ſocias petierunt navibus arces.*

Quibus conſona hæc Marciani Heracleotæ:

> Μετὰ τὴν Λιγυστικὴν Πελασγοὶ δ' εἰσὶν, οἳ
D Πρότερον κατῴκισαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος
> Κοινὴν δὲ Τυῤῥηνοῖσι χώραν νεμόμενοι.
> *Regione deinceps qua Liguſticam excipit,*
> *Habitant Pelaſgi, qui relicta Græcia*
> *Commune Tuſcis gentibus ſolum obtinent.*

Itaque jam vel cæcis patet Tyrrhenorum appellationem non è Phœnice ſed è Græcia eſſe arceſſendam, adeoque quidquid affertur de Tyriorum in Italia coloniis nullum habere momentum.

Interim Italiæ littora Phœnicibus fuiſſe notiſſima vel ex Homero diſcere eſt, qui Italicas fabulas quaſcunque habet non videtur aliunde didiciſſe quam ex rela-
E tione Phœnicum, quorum nonnulli naufragum Ulyſſem circa Charybdim nave ſua exceptum in Cretam deduxiſſe leguntur. Priſcus apud Suidam in Χάρυβδις: Παραπλέουσι δὲ τὴν Σικελίαν πρὸς τῇ Μεσσήνῃ κατὰ τὸν πορθμὸν τῆς Ἰταλίας, ἐν ᾧπερ ἡ Χά-

 ρυβδις:

ρυβδις &c. Ἐκεῖσε Ὀδυσσεὺς πάντας τοὺς ἑταίρους μετὰ τῶν πλοίων ἀποβαλὼν, αὐτὸς μόνος ἐπικαθίσας σανίδι ἐν τοῖς ῥεύμασι τῆς θαλάσσης ἐφέρετο. Τοῦτον ἑωρακότες Φοίνικές τινες ἐν τοῖς ὕδασι πλέοντα, ἀναλαβόντες ἤγαγον ἐν Κρήτῃ πρὸς Ἰδομενέα γυμνόν. *Cum autem juxta Siciliæ Meſſanam in Italia freto navigarent, ubi Charybdis eſt &c. Illic Ulyſſes amiſſis ſociis omnibus una cum ipſis navibus, aſſeri ſolus inſidens maris fluctibus ferebatur. Hunc Phœnices quidam in aquis navigantem conſpicati ſuſceptum in Cretam nudum ad Idomeneum deduxerunt.* Dictys Cretenſis lib. 6. de eodem Ulyſſe: *Inter Scyllam & Charybdin mare ſæviſſimum, & illata ſorbere ſolitum, plurimas navium cum ſociis amiſerit. Ita ſecum reſiduis in manus Phœnicum per maria prædantium incurriſſe, atque ab his per miſericordiam reſervatum.* Ulyſſes igitur ad B ſuos redux, non pauca ex Phœnicum fide de Italia narravit, quæ inter Græcos jactata deinceps ſuo carmini inſeruit Homerus. Proinde Phœniciam originem redolent fabulæ illæ quotquot ſunt, quod docere operæ pretium eſt.

Terminus navigationum Ulyſſis verſus occaſum, Circeium fuit Latii promontorium, & Circæa vel Circeji urbs, ubi conſtat regnaſſe Circen, cum ex ipſo nomine, tum ex conſenſu ſcriptorum. Homerus quidem in inſula Circen habitaſſe aſſerit: Sed vere obſervat Procopius in Gothicis lib. 1. *Circeium haud modico tractu in mare porrectum, inſulæ ſpeciem fere, adeoque videri inſulam tam prætvery navigantibus quam terreſtri itinere prætereuntibus.* Quin l. 5. Strabonis deſcribitur Κιρκαῖον ὄρος νησιάζον θαλάττῃ τε καὶ ἕλεσι *Circæus mons inſulæ in modum mari* C *paludibusque cinctus.* Nec multo aliter apud Servium ad lib. 3. Æn. *Qui nunc Circeius mons à Circe dicitur, aliquando ut Varro dicit inſula fuit, nondum ſiccatis paludibus quæ eum dividebant à continente.* Sed & multo ante Theophraſtus hiſt. plant. lib. 5. c. 8. poſtquam in Latino agro Circæum promontorium deſcripſit robore, myrto ac lauro conſitum, addit λέγειν τοὺς ἐγχωρίους, ὡς ἐνταῦθα ἡ Κίρκη κατῴκει. Καὶ πρότερον μὲν οὖν νῆσον εἶναι τὸ Κιρκαῖον. νῦν δὲ ὑπὸ ποταμῶν τινῶν προσκεχῶσθαι, καὶ εἶναι ἠιόνα. τῆς δὲ νήσου τὸ μέγεθος περὶ ὀγδοήκοντα σταδίους *dicere locorum incolas ibi habitaſſe Circen: Ac prius quidem fuiſſe inſulam: Nunc autem à fluminibus quibusdam aggeſtam eſſe terram & continentem factam. Inſulæ vero magnitudinem eſſe circiter LXXX. ſtadiorum*; Id eſt XM paſſ. qui verus eſt Circeji promontorii ambi- D tus. Denique quod omnem dubitationem eximit, Homero non multo recentior Heſiodus, ut per fabularum involucra Circen in Latio regnaſſe doceat, in fine τῆς θεογονίας, eam ex Ulyſſe generaſſe fingit,

> Λατῖνον ἀμύμονά τε κρατερόν τε.
>
> *Inſignem bello & pietate Latinum.*

Hinc jam faxo conſtet ratio cur ſparſa ſit hæc fama in Græciam, Circen fuiſſe veneficam, adeoque vicinas terras, Latium puta & Tyrrheniam ſcatere herbis veneficis: Nam id veteres conſtanter docent. Æſchylus in Elegiis:

> Τυρρηνὸν γενεὰν φαρμακοποιὸν ἔθνος.
>
> *Gens Tyrrhena ſuis clara veneficiis.* E

Theophraſtus hiſt. plant. lib. 9. cap. 15. Φαρμακώδεις δὲ δοκοῦσιν εἶναι τόποι μάλιστα τῶν ἔξω τῆς Ἑλλάδος οἱ περὶ Τυρρηνίαν καὶ τὴν Λατίνην *Tractus extra Græciam herbis ad veneficia*

A *neficia maxime fertiles ajunt eſſe Tyrrheniam & Latium.* Ariſtoteles in Mirabil. Λέγεται δὲ περὶ τὴν Ἰταλίαν ἐν τῷ Κιρκαίῳ ὄρει φάρμακόν τι φύεσθαι θανάσιμον &c. *In Italia monte Circæo lethale quoddam venenum eſſe traditur &c.* Apollonii Scholiaſtes ad lib. 3. Argon. Περὶ τὴν Ἰταλίαν ᾤκησεν ἡ Κίρκη, ὅθεν ὄρος Κιρκαῖον ἀπ' αὐτῆς πολυφάρμακον *In Italia habitavit Circe, unde mons Circæus ab ea dictus herbis ad veneficia fertilis.* Strabo lib. 5. Φασὶ δὲ καὶ πολύρριζον εἶναι τὸ Κιρκαῖον ὄρος *Montem Circæum ajunt radicibus abundare.* Iis nempe radicibus quorum in veneficiis uſus eſt. Id enim tradidiſſe veteres ſuſpicatur τῷ μύθῳ περὶ τῆς Κίρκης συνοικειοῦντας *ut fabula de Circe accommodarent.*

At mihi tam Circes fabula, quæ ſuis incantamentis fertur immutaſſe rerum ſpecies, quam quod φαρμακῶδες volunt fuiſſe Latinum ſolum, confictum videtur à Phœnicibus qui *Latium* & *Latinos* dici putaverint ἀπὸ τῶν φαρμακειῶν ab B incantationibus. Quia Phœnicio ſermone לט *lat*, cujus plurale לטים *latim* vel לטין *latin*, eſt incantatio. Hac voce Moſes utitur aliquoties Exodi capitibus ſeptimo & octavo, ubi leguntur Magi Ægyptii בלטיהם ταῖς φαρμακείαις αὐτῶν *incantationibus ſuis* miracula Moſis eſſe æmulati, quibus virgam mutavit in colubrum, & aquas in ſanguinem, & pulverem in pediculos, & procreavit ranas. Semel pro בלטיהם inſerto *he* ſcribitur בלהטיהם. Simile Græcorum commentum de Circe ſepulta in una è Pharmacuſis Atticæ inſulis non procul à Salamine. Strab. C lib. 9. Ἐνταῦθα δὲ καὶ αἱ Φαρμακοῦσαι, δύο νησία, ὧν ἐν τῷ μείζονι Κίρκης τάφος δείκνυται. Nempe aliud non ſuccurrebat, cur Pharmacuſæ dicerentur.

Exod. 7. 11. 22 & 8, 3. 14.

Ad Circæum & Anxurem ſeu Tarracinam terminos fuiſſe Latii veteris multis probat Cluverius, & ſucceſſiſſe Auruncos à Circeio vel Tarracina ad Campaniæ Sinueſſam. De his ita Servius ad 7. Æn. *Aurunci Italiæ populi antiquiſſimi fuerunt.* Et Favorinus Philoſophus apud Gellium & Macrobium : *Neque Auruncorum &c. qui primi incoluiſſe Italiam dicuntur, ſed ætatis ſuæ verbis loquuti ſunt*: Auſonas Græci appellant. Servius ubi ſupra: *Aurunci Græcis Auſones nominantur.* Dio Cocceianus apud Iſacium in Lycophronem: Αὐσονία δὲ κυρίως, ἡ τῶν Αὐρούνκων γῆ μόνη λέγεται, μέσῳ Καμπανῶν καὶ Οὐόλσκων παρὰ θάλασσαν κειμένη *Auſonia propriè* D *Auruncorum appellatur terra, inter Campanos atque Volſcos apud mare ſita.* Joannes Tzetza in Chiliadib.

Gel. l. 1. c. 10. Macrob. Saturnal. l. 1. c. 5.

Τοὺς δ' Αὐρούνκους μόνους μοι Αὔσονας λέγειν νόει·
Auruncos autem ſolos mihi Auſones dicere cogita.

Nempe ut in Feſto habetur *R pro S* (imo S pro R) *litera ſæpe antiqui poſuerunt, ut majoſibus, melioſibus, laſibus, feſiis, pro majoribus, melioribus, laribus, feriis*: Et eodem authore *aurum* Sabini *auſum* dicebant. Sic variante dialecto idem erat *Auſon* & *Auron*, ex quo *Auronci* vel *Aurunci* ſyllabica adjectione quali in *Etruſcorum* nomine ex Etruria: Et *Hernicorum* à ſaxis, quæ Marſi *herna* dicunt: Et *Opicorum* ab ope id eſt terra: Opici enim ſunt Αὐτόχθονες.

E In Auruncis fuere Cajeta & Formiæ, ubi Homerus lib. 10 Odyſſ. deſcribit Lami regiam & Antiphatæ, & Læſtrygones populos anthropophagos, quos alii referunt ad Siciliæ Leontinos. Hinc Cicero ad Atticum l. 2. Epiſt. 13. *Si vero in*

hanc.

hanc τηλέπυλον *veneris* Λαιςρυγονίην *(Formias dico)* Et Plinius lib. 3. cap. 5. *Oppidum Formiæ, Hormiæ ante dictum, ut æſtimavere, antiqua Læſtrygonum ſedes.* Et Solinus cap. 8. *Formiæ etiam Læſtrygonibus habitatæ.* Et Marcianus lib. 6. *Formiæ etiam Læſtrygonum habitatione famoſa.* Et Silius lib. 8. A

Littora Cajetæ Læſtrygoniosque receſſus.

Item

——regnata Lamo Cajeta, domusque

Antiphatæ.

Et Horatius lib. 3. Ode 17. ad Ælium Lamiam.

Authore ab illo ducis originem, B

Qui Formiarum mœnia dicitur

Princeps & innantem Maricæ

Littoribus tenuiſſe Lirim.

Id eſt à Lamo Rege Læſtrygonum apud Homerum.

Ut Lamus Rex ἀνθρωπόφαγος, ita Lamia fingitur eſſe monſtrum humanæ carnis avidum. Sic affirmat Apollonius apud Philoſtratum lib. 4. Lamias σαρκῶν καὶ μάλιςα ἀνθρωπείων ἐρᾶν *carnes appetere, easque humanas imprimis.* Hinc Horatius in Arte:

Neu pranſæ Lamiæ vivum puerum extrahat alvo.

Itaque Lamus & Lamia ſunt voces ejusdem originis. Lamiæ porro nomen eſſe Punicum ſuadet quod Libyca eſt tota fabula. Lamia enim mulier Africana fuiſſe fertur. (Ita tradunt Heſychius & Δῶρις *Doris* vel Δοῦρις *Duris* potius apud Suidam) Βήλου καὶ Λιβύης θυγάτηρ *Beli & Libyæ filia*; Ut legere eſt in Schol. Ariſtophanis in Pace. Sed & his longe antiquior Euripides de Lamia ſic habet: C

Τίς τοὔνομα τὸ ἐπονείδιςον βροτοῖς

Οὐκ οἶδε Λαμίας τῆς Λιβυςικῆς γένος?

Quis Africanæ neſciat Lamiæ genus,

Infame nomen & tetrum mortalibus?

Et Diodori lib. 20. Ophellas Rex Cyrenarum ad Agathoclem ſe conferens, qui Carthaginenſibus bellum in Africa moverat, reperiſſe legitur circa Automolas in profunda valle ἄντρον εὐμέγεθες, κιττῷ καὶ σμίλακι συνηρεφὲς, ἐν ᾧ μυθεύουσι γεγονέναι βασίλισσαν Λαμίαν *vaſtum antrum hedera & taxo conſitum in quo reginam Lamiam natam eſſe fabulantur.* Unde colligas etiam barbaris in intima Africa Lamiæ nomen non fuiſſe ignotum. Factum id, ut quidem ſuſpicor, à Punico verbo לחם *laham* vel *lahama*, quod vorare ſignificat hodieque apud Arabes Hinc לחם *loham* & לאחם *lahim* helluo. Quidam לאחם per ח ſcribunt, quaſi carnis avidum ſonet, quia לחם *lahm* illis eſt caro. Sed & per ע cum ט in fine לעמוט *lamudh.* Et Chaldæis cum *ſamech* προσθετικῷ סלעם *ſalam* eſt deglutire. Sic Pſal. 124, 3. *nos vivos* סלעמו (*ſalamu*) *deglutiviſſent.* Hæc de Lamo & Lamia. D

Homerici Læſtrygones, id eſt Aurunci ut notavimus, terram habuerunt expertem omnis culturæ: E

Ἔνθα μὲν οὔτε βοῶν οὔτ᾽ ἀνδρῶν φαίνετο ἔργα.

Non

A *Non illic videas hominumve boumve labores.*

Solum ager erat compaſcuus:

—— ὅθι ποιμένα ποιμὴν
Ἠπύει εἰσελάων, ὁ δέ τ' ἐξελάων ὑπακούει.
Ἔνθα κ' ἄϋπνος ἀνὴρ δοιοὺς ἐξήρατο μισθούς,
Τὸν μὲν βουκολέων, τὸν δ' ἄργυφα μῆλα νομεύων·
Ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι,

—— *paſtorem ubi paſtor*
Evocat ingrediens, atque egreſſurus obaudit.
B *Paſtor & inſomnis geminâ mercede locatur,*
Paſcendis datur una ovibus, datur altera bobus,
Noctis namque via lucis via juncta cohæret.

His verſibus ſubobſcuris ſignificari plerique volunt noctes ibi eſſe breviſſimas, quia noctis ingruentis tenebras dies ſtatim excipit, ita ut nunquam ſit concubia nox, & tanquam in luce perpetuâ quâvis horâ liceat armenta & greges è ſtabulis educere; Adeoque paſtoribus ex agris redeuntibus bubulcos ſic ſuccedere, ut quisquis eſt pervigil utrique muneri par eſſe queat, atque ita duplicem laboris ſui mercedem recipere. Inde Læſtrygones collegit Crates habitare ſub caudâ dra-
C conis, ubi æſtivæ noctes aut nullæ ſunt aut breviſſimæ, atque ut in Arato habetur.

Μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσι.
Ortus & occaſus Solis miſcentur in unum.

Quæ quidem conveniunt cum rationibus Aſtronomicis, ſed Geographicis plane adverſantur. Ulyſſes enim ex Æoliis inſulis diſcedens ſeptimâ die appulit ad Læſtrygonum littus, atque inde ſtatim ad Circes inſulam, id eſt ad Circeium promontorium Latii notiſſimum. At ex Æoliis inſulis in terras caudæ draconis ſub- Odyſſ. l. 10.
jectas, putâ in ultimam Thulem, atque ex iis rurſus in Latium ne ſeptem quidem v. 80. 81.
menſibus navigaſſet. Itaque hoc quicquid eſt mere fabuloſum eſſe oportet.

Neque puto Phœniciam hanc terræ Auruncorum deſcriptionem ullo alio
D fundamento niti quam frigidis vocum alluſionibus. Auruncos pro Auſonibus dici docuimus, tanquam ab *Aurone* deducta voce, qui idem fuerit Auſon. Alludunt Hebrææ voces אורות *averot* & אורות *uroth*, quarum illa caulas gregum hæc armentorum præſepia ſonat 2. Par. 32, 28. Inde factum ut crederent totam illam terram ovium gregibus & boum armentis ſcatere. Alludit etiam Hebræum lucis nomen אור *or*, quod ut Auron & Aurunci Hebraice ſcribitur per A, U & R. Itaque ſibi finxit gens in fabulas proclivis Auronas aut Auruncos inde eſſe nominatos, & in perpetua luce verſari, aut breviſſima ſaltem ibi eſſe noctis tempora.

Simile commentum de Cimmeriis, de quibus ita Odyſſ. lib. 11.

Ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε,
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι. οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
E Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν.
Hic ad Cimmeria muros acceſſimus urbis,

 Quæ

Quæ gens perpetuâ eſt caligine merſa, nec unquam A
Sol illam puro radiorum lumine luſtrat.

Nec eſt quod quis agi putet de Cimmeriis Scythis circa Boſphorum, aut de populis qui habitant in extremo Septentrione, ubi longiſſimæ noctes, quæ Cratetis fuit ſententia. Odyſſ. 11. v. 6. Ulyſſes enim ex Circes inſulâ mane diſcedens vento ſecundo, ſub veſperam appulit ad Cimmeriorum oram. Itaque nihil vero propius quam quod plerique aſſerunt, hos Cimmerios in Campaniâ fuiſſe circa Baias & Cumas prope lacum Avernum. Ita Lycophron, Silius, Feſtus, Euſtathius, & ex Geographis Ephorus, Strabo, Plinius, Marcianus, alii, quorum loca proferre longum eſſet & ſuperfluum. De cætero quod Ephorus refert apud Strabonem, eos in ſub- B
terraneis domibus degere quas *argillas* vocant, ac per cuniculos quoſdam inter ſe commeare, nec unquam egredi è terræ cryptis, more accepto à majoribus, mere eſſe fabuloſum deprehendit Cocceius acto ab Averno lacu Cumas usque cuniculo. Sed ut Auruncos à luce, ita Cimmerios à tenebris nomen habere Phœnices fabulati ſunt. Quia כמר *camar* vel *cimmer* eſt nigreſcere. Unde כמריר *cimrir* eſt tenebrarum atror. Sic Jobi cap. 3. v. 5. ubi vir ſanctus tot malis incumbentibus natali ſuo maledicit: *Polluant*, inquit, *illum tenebræ & umbra mortis; Terreant eum* כמרירי יום (*cimrire jom*) *atrores diei*, id eſt tenebræ denſiſſimæ. R geminatur ut in סגריר Prov. 27, 15.

Ejuſdem farinæ eſt quod ſequitur. Italiam Græci veteres à ſitu Heſperiam C
appellavere, vel quod idem eſt à ſtellâ Heſpero quam intuentur eò profecturi. Et Italiæ littorum in quæ Homerus deduxit ſuum Ulyſſem, Ææa Circes inſula, id eſt Circeium promontorium maxime ad occaſum vergit. Illam tamen ad Auroram & Solis ortus Poëta his verbis deſcribit ſtatim initio lib. 12.

> Νῆσόν τ' ἐς Αἰαίην, ὅθι τ' Ἠοῦς ἠριγενείης
> Οἰκία καὶ χοροί εἰσι καὶ ἀντολαὶ ἠελίοιο.
> *Inſulam in Æ̈æan, Auroræ ubi lucida tecta,*
> *Illuſtresque chori, & primo Sol naſcitur ortu.*

Odyſſ. l. 11. v. 75. & l. 12 v. 11. Quorſum? unus è ſociis Ulyſſis Elpenor nomine in hâc inſulâ ſepultus fuerat πολιῆς ἐπὶ θινὶ θαλάσσης *in littore cani maris*, ὅθ' ἀκροτάτη πρόεχ' ἀκτὴ *ubi ſumma* D
acta prominebat, id eſt in extremo promontorio. Proinde Elpenoris tumulus nautis fuit notiſſimus, & eum celebrant multi veteres. Theophraſtus ubi de Circeio hiſt. plant. lib. 5. cap. 9. Λέγουσι δὲ τοὺς ἐγχωρίους, ὡς ἐνταῦθα ἡ Κίρκη κατῴκει, καὶ δεικνύναι τὸ τοῦ Ἐλπήνορος τάφον *Incolas tradere* (*ajunt*) *Circen ibi habitaſſe*, & *oſtendi tumulum Elpenoris*. Scylax: μέχρι τοῦ Κιρκαίου, καὶ τὸ τοῦ Ἐλπήνορος μνῆμά ἐστι Λατίνων *usque ad Circæum, Latinorum etiam eſt Elpenoris tumulus*. Plinius lib. 15. cap. 28. de myrto; *Primum Circeiis in Elpenoris tumulo viſa traditur*. Ita Theophraſtus ubi ſupra myrtos ibi provenire aſſerit, καθάπερ αἱ στεφανώτιδες *modo coronariis operis*. Et locum ipſum addit ἰδεῖν εἰς ἀνδρὸς θέσιν *hominis figuram exprimere*. Itaque cum in Circeio conſtet locum fuiſſe conſpicuum & in mare pro- E
minentem nominatum ab Elpenore; Credibile eſt Phœnices nugivendos, eodem morbo correptos quo Græcorum grammaticuli qui ad ſuam linguam omnia

A omnia referunt, voluiſſe hunc locum ita dici non à Græco Elpenore, ſed eô quod citius ibi ſcilicet הלבין אור (*bilbin or*) albeſcit lux matutina. Matutina lux albeſcere dicitur cum primum oritur. Unde eſt quod *albam* vocant ſermone vernaculo. אור *or* in genere lucem ſignificat. Nos hîc pro matutinâ, id eſt pro aurorâ ſumimus. Ut Nehem. 8, 3. מן האור עד מחצית היום *à luce usque ad meridiem.* A luce id eſt ab aurorâ LXX. reddunt, *ἀπὸ τῆς ὥρας τῆ διαφωτίσαι τὸν ἥλιον ab horâ illuminationis Solis:* Vulg. *de mane.* R. Selomo, *à luce quæ eſt in principio diei.*

Campaniæ littori inſulæ objectæ ſunt Ænaria, Capreæ & Sirenuſæ. *Ænaria,* inquit Plinius, *à ſtatione navium Æneæ, Homero Inarime dicta, Græcis Pithecuſa,* Plin. 3, 6.
B *non à ſimiarum multitudine, ut aliqui exiſtimavere, ſed à figlinis doliariorum.* Quæ omnia ſunt perabſurda. Neque enim Homerus *Inarimen* dixit (licet id ſequantur Virgilius, Ovidius, Lucanus, Statius, Silius, alii) ſed diſtinctis vocibus *ἐν Ἀρίμοις In Arimis.* Et ab Æneâ non diceretur *Ænaria* ſed *Ænearia* aut *Æneia* potius, & à doliis *Pithuſa.* At à ſimiis eſt Pithecuſa, ut in Africâ Pithecuſæ de quibus Diodorus lib. 2. Ἐνέβαλεν εἰς χώραν ἔχουσαν πλῆθος πιθήκων, καὶ πόλεις τρεῖς τὰς ἀπὸ τούτων τῶν ζώων ὀνομαζομένας, εἰς τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον τῆς διαλέκτου μεθερμηνευομένας Πιθηκούσας *Regionem invaſit ſimiis ſcatentem, & tres urbes ab illis animalibus denominatas, quas Græca lingua more Pithecuſas interpreteris.* Sic Pithecuſam inſulam dici volunt à Cercopibus in ſimias à Jove mutatis, & deinceps eô translatis. Virg. Æn. l. 8. Ovid Metam. l. 14. Lucan. l. 5. Stat. l. 2. carm. 2. Sil. lib. 8. & 12. Homer. Iliad. β. v. 783.
C Ita Lycophron in Caſſandrâ. Ovidius fab. 3. lib. 14. Et Phavorinus in Κέρκωψι, & in Νῆσος γιγάντων, ubi uſurpat ipſa verba Scholiaſtis in Lycophronem. Quin & *Ænaria* & *Enaria* potius nomen eôdem refert Servius in lib. 8. Æneidos à magno Salmaſio ſic emendatus: *Inarime nunc Enaria dicitur &c. quia in eam ad contumeliam ſimiæ miſſæ ſunt, quas Græcorum linguâ ἄῤῥινας id eſt enares dicunt, ob quam cauſam Pithecuſam etiam vocitant.* Nempe ut ſimius dicitur quia ſimus eſt, ita enaris quia ſine naribus. Enaris, ut elumbis, elinguis, &c. Itaque ab enaribus id eſt ſimiis Ἠναρία Enaria ſcribendum, quomodo legere eſt in Plutarchi Mario. Neq; alio pertinet tertium hujus inſulæ nomen Ἄριμα apud Homerum. Si vere Ἄριμος eſt πίθηκος ſimia, ut habetur in Heſychio. Quod ſumptum ex his Strabo-
D nis lib. 13. Τοὺς πιθήκους φασὶ παρὰ τοῖς Τυῤῥηνοῖς ἀρίμους καλεῖσθαι *ſimias ab Etruſcis ajunt arimos appellari.* Utut ſit, veriſſimum eſt quod jam obiter monuimus vocabulum eſſe Phœnicum. Nam Hebraice חרום *harum* eſt ſimus Lev. 21, 18. Onkelos habet חרם *harem* vel חרים *harim*, nam variant editiones. Et Græca verſio κολοβόῤῥιν, id eſt naſu mutilatus ut quidam volunt. Sed in Suidâ κολοβόῤῥιν eſt ὁ μικρόῤῥιν *qui parvo eſt naſo,* & κολοβὸς, ὁ σιμὸς *ſimus.* Ibidem Jonathan in Chald. paraphraſi, דלקי בחוטמיה *qui percuſſus eſt naribus ſuis,* id eſt qui habet nares quaſi ex percuſſione depreſſas. Et Peſichtha: *qui naſum habet depreſſum, clauſum, contractum, &c.* Et gloſſa Solomonis שחוטמו שקוע בין שתי העינים שכוחל שתי עיניו כאחת *cujus naſus inter oculos ita depreſſus eſt, ut duorum oculorum*
E *ſtibium videatur eſſe unum.* Ita etiam Kimchius in Lexico tanquam ex veterum doctorum ſententia. Per ſtibium oculorum ſupercilia intellige quæ ſolebant ſtibio illini. Vide 2. Reg. 9, 30. Jerem. 4, 30. Ezech. 23, 40. Quid quod Arabice

חרם *harm* eſt ſimitas & חרם *harima* verbum in prima conjug. ſimum eſſe ſignificat, in ſecunda & quinta ſimum reddere naſo contuſo vel decurtato. Hæc ideo notanda duxi, quia interpretum plerique alii in diverſa abeunt. A

Homer. Iliad. β Virgil. l. 8 Æn. Lucan lib 5. Stat Syl l. 2. Sil. l. 8.

Apud Homerum & alios Typhœus, & apud Silium Japetus in Arimis vel Inarime ſub monte jacere fingitur, & flammas ore eructare, propter ignes è monte Epopo vel Epopeo ſubinde erumpentes. Pindari Scholiaſtes: Συμβαίνουσι γὰρ αὐτόθι &c. πυρὸς καταφλέξεις, καὶ μυθολογεῖται ὑπὸ αὐτῆς τὸν Τυφῶνα. *Ibi accidunt ignis deflagrationes, & Typhon ſubjectus eſſe fingitur.* Strabo ſcribit Eretrienſes terræ motibus, ignisque & aquarum eruptione inde fuiſſe exturbatos: & id ipſum aliis accidiſſe, quos eô miſerat Hiero tyrannus Syracuſarum. Et apud Strabonem Timæus paulo ante ſuam ætatem τὸν Ἐπωπέα λόφον ἐν μέσῃ τῇ νήσῳ πληγέντα ὑπὸ σεισμῶν ἀναβαλεῖν πῦρ, καὶ τὸ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς θαλάσσης ἐξῶσαι πάλιν ἐπὶ τὸ πέλαγος *media in inſula Epopeum collem motu terræ concuſſum ignes evomuiſſe, & quicquid erat medium inter ipſum & mare rurſus ad mare perpuliſſe.* Quod de ipſo colle perperam accepit Plinius, qui ſic habet: *Montem Epopon (ferunt) cum repente flamma ex eo emicuiſſet, campeſtri æquatum planitie.* Docti videant utrum huic monti Græcum ſit nomen ἀπὸ τῆς ἐπόψεως, quia ſpeculæ ſunt in montibus, aut Phœnicium ab הבהוב *bibhub* vel *ibub*, id eſt aſſatione & exuſtione, propter flammarum eructationes quibus flagrat atque exardeſcit. B

Capreas Tiberii ſeceſſu nobiles ne an infames, tenuere Teleboæ. Virgilius lib. 7. Æn. C

—Teleboum Capreas cum regna teneret.

Statius lib. 3. Sylvarum, carm. 5.

Teleboumq; domos trepidis ubi dulcia nautis
Lumina noctivaga tollit Pharus æmula Lunæ.

Pharum intelligit de quâ Suetonius in Tiberio cap. 74. *Turris Phari terræ motu Capreis concidit,* Porro Græci quidem erant hi Teleboæ. Tacitus lib. 4. Annalium: *Græcos ea tenuiſſe, Capreasque Telebois habitatas fama tradit.* Sed priſca origo erat Phœnicia. Author Etymologici in Τάφιοι ληστῆρες. Τοὺς Ταφίους πρότερον Τηλεβόας φασὶ καλεῖσθαι &c. καὶ αὐτοὶ δὲ τὸ ἀνέκαθεν Φοίνικες τῶν κατὰ Κάδμου σταλέντων. *Taphios olim ajunt Teleboas fuiſſe dictos &c. Hi autem oriundi ab iis Phœnicibus qui cum Cadmo miſſi fuerant.* D

Verisimile eſt Sirenes, id eſt nobiles meretrices quas in canora monſtra mutavit veterum credulitas, ejusdem fuiſſe originis. Quippe id prodit ipſum nomen ab Hebræo שיר *ſir* id eſt cantico factum, ut jam antea monuimus. Præterea Sirenas ajunt eſſe Acheloi filias, id eſt natas ad Acheloum, unde Teleboæ. Taphus enim inſula, unde in Capreas Teleboæ migraverunt, eſt ad oſtium Acheloi. Denique certum eſt Sirenes habitaſſe circa Capreas. Nam in proximo ſunt Sirenuſæ inſulæ, & Surrentum urbs, & Surrentinum promontorium, ubi Sirenum templum fuit & priſca ſedes. Strabo lib. 1. *A locis Surrento vicinis cubito ſimilis quædam terræ flexus excurrit verſus fretum quod eſt juxta Capreas. Ab uno hujus jugi latere eſt* τὸ Σειρήνων ἱερὸν *Sirenum templum. Ab altero, quod* E

Apollon l. 4. Ovid. l. 14. Hygin fab. 125. Apollod. l 1. Serv. in l 1. Æn.

Poſi-

A *Poſidoniatem ſinum proſpectat, tres exiguæ ſunt inſulæ deſertæ atque ſaxoſæ, quas Sirenuſas vocant.* Sed & Ariſtoteles in libro mirabilium eundem Sirenuſis ſitum aſſignat. Atque hi ſunt Sirenum ſcopuli de quibus Virgilius, Ovidius, Mela, Hyginus, alii. Quin & Surrentum vel Σύρρεντον ut Græci efferunt dici putatur à Sirenibus. Statius Sylv. lib. 2. carm. 2. Virg. l. 5. Æn. Ovid. l. 14. Met. Mela l 2. c. 4. Hyg. c. 14.

Eſt inter notos Sirenum nomine muros
Saxaque Tyrrhenæ templis onerata Minervæ,

Id eſt inter Surrentum urbem & promontorium Surrentinum, quod & Minervæ dicitur. Plinius lib. 3. cap. 5. *Surrentum cum promontorio Minervæ, Sirenum quondam ſede.*
B Nec procul à Surrento ad occaſum eſt Neapolis Parthenopes Sirenum unius monumento celeberrima. Vide Lycophronem, Dionyſium Periegetem, Strabonem, Melam, Plinium, Silium, Stephanum, Euſtathium, & alios Scholiaſtas. Quid quod in ipſis Capreis Sirenes degiſſe fama eſt. Servius in lib. 5. Æn. *Sirenes &c. primo juxta Pelorum, poſt in Capreis inſula habitarunt.*

Libro primo Odyſſeæ Minerva latens ſub perſona Mentæ ducis Taphiorum Telemachum in Ithaca convenit, tanquam itura è Tapho ἐς Τεμέσην μετὰ χαλκὸν *Temeſen ut æs comparet.* Inde colligit Euſtathius agi potius de Italica Temeſe in Brutiis quam de Cypria. Quia è Tapho in Italiæ Temeſen iter eſt per Ithacam, in Cypriam non item. In qua eadem ſunt ſententia Strabo & Stephanus περὶ πόλεων.
C Et vero Trojano ſæculo Italica Temeſe potuit eſſe nota Taphiis, cum Taphiis vicini Phocenſes è Trojano bello reduces ſtatim illam invaſerint. Lycophron;

Νῦν Ναυβολείων δ᾽ εἰς Τέμεσσαν ἐκγόνων
Ναῦται καταβλαλίξουσιν, ἔνθα Λαμπέτης
Ἱππωνίου πρηῶνος εἰς Τηθὺν κέρας
Σκληρὸν νένευκεν.
Nautæ vetuſti poſterorum Nauboli
Venient Temeſſan, hic ubi mari imminet
Jugi petroſius Lampetes Hipponii
Sublime cornu.

D Phocenſes intelligit qui ducibus ſuis Schedio & Epitropho Iphti Naubolidæ filiis in bello Trojano peremptis, in Italicam Temeſſan ſe contulerunt. Hanc enim intelligi docet Hipponii & Lampetis ſeu Lametis vicinia. Interim eſt quod mirere tam Italicam quam Cypriam Temeſen aut Tamaſſum, de qua ſuo loco, ab ærariis officinis commendari apud veteres; Et quo fato factum ſit ut in regionibus tam diſſitis duo ſint loci cognomines atque eodem metallo fœcundi. Hinc ſuſpicio non levis utramque nomen debere Phœnicibus; quorum ſermone תמס *themes* ſeu *temes* eſt fuſio, liquefactio; & אתמסא *ethmeſa* verbum uſurpatur de fuſione metallorum. Sic כאתמסאה כספא *ſicut liqueſit argentum* Ezech. 22, 22. Huc facit quod ſtatim initio Phœnices in metallorum conflaturam multum operæ impenderunt. Iliad. 516. & δ 306.
E Hyginus fab. 274. *Cadmus Agenoris filius æs Thebis primus inventum condidit.* Plinius lib. 7. cap. 56. *Auri metalla & conflaturam (invenit) Cadmus Phœnix ad Pangeum montem.*

 De

De Sylla & Charybdi jam actum, & de inſulis Æoliis. Tantum hic obiter addimus cur illarum Rex Æolus, A

Luctantes ventos tempeſtateſque ſonoras
Imperio premat, ac vinclis & carcere frænet.

Homerus inter Græcos hujus fabulæ primus author ita didicerat à Phœnicibus, quibus עעול *aol* (ut Græce ἄελλα) erat procella, turbo, tempeſtas. Chaldæi paraphraſtæ plenè ſcribunt עלעול *alol* & עילעול *ilul*. Sed in hujusmodi geminatis primum L ſæpe excidit. Tale Chald. בבל *Babel* pro בלבל *Balbel*, ששילתא *ſoſiltha* catena pro שולשילתא *ſolſiltha*, & שישורא *ſiſura* pro שרשורא *ſirſura* vel *ſarſura*, גוגולתא *gogoltha* calvarium pro גלגולתא *golgoltha*, קיקלא *kikla* fimus pro קלקלא *kilkla*, & Syrum צצלא *tſetſole* cymbalum pro צלצלא *tſeltſole*. B Eòdem inquam exemplo עעול *aol* dictum pro pleno עלעול *alol*: Et Rex Æolus creditus eſt à Phœnicibus eſſe Rex עעולין *aolin* tempeſtatum.

Addam pro corollario rem diu fruſtra quæſitam, Italia unde appelletur. Niſi Græcorum nugas amplecti libeat, quorum alii dictam volunt ab *Italo*, id eſt tauro Herculis qui inde tranaverit in Siciliam: Alii ab italorum ſeu boum frequentia; quaſi vel Tyrrhenica vel Græca lingua veteri boves ἰταλοὶ dicti ſint. Alii à Rege, ſive is fuerit Siculus ut Thucydides, aut Oenotrus ut Antiochus Syracuſanus, aut Ulyſſis ex Telegono nepos ut Hyginus author eſt. Quæ inconſtantia palam facit Græcis hic hæſiſſe calculum, nec illos reperiſſe quicquam ubi pedem C tuto figerent. Ne dicam pleraque hæc futilia eſſe, & ἀσύςατα, quod docere ſit facillimum ſi tanti eſſet. His igitur rejectis aſſero nomen Italiæ tam eſſe Phœnicium quam Africæ, Hiſpaniæ, Siciliæ, Sardiniæ, Corſicæ, &c. quæ ſingula ſuis locis explicavimus.

Porro res aperta fiet, ſi prius conſtet priſcam Italiam nihil fuiſſe quam Brutiorum agrum cum parte Lucaniæ. Id eſt Italiæ partem extimam ad fretum Siculum, inter ſinum Scylleticum & Lameticum vel Lametinum, hodie *golfo di S. quilacci è di S. Euſemia*, ubi regio coarctatur inter anguſtiſſimos fines, nec patet plus XXM. Ita aſſerit Philoſophus Polit. lib. 7. cap. 10. profeſſus ſe hac in parte ſequi τοὺς λογίους τῶν ἐκεῖ κατοικούντων *eorum qui illic habitant peritiſſimos*. Is in- D quam ibi aſſerit τὴν ἀκτὴν ταύτην τῆς Εὐρώπης Ἰταλίαν τοὔνομα λαβεῖν ὅση τετύχηκεν ἐντὸς οὖσα τοῦ κόλπου τοῦ Σκυλλητικοῦ καὶ τοῦ Λαμητικοῦ. Ἀπέχειν γὰρ ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων ὁδὸν ἡμισείας ἡμέρας *eam Europæ oram quæ ſinu Scylletico & Lametico continetur Italiæ nomen eſſe conſequutam, & ab invicem hæc loca ſolum diſtare iter dimidiæ diei*. Et apud Dionyſium Halicarnaſſ. id ipſum docet Ariſtotele vetuſtior Antiochus Syracuſanus τὴν γῆν ὅση ἐντὸς ἦν τοῦ κόλπου τε Ναπητίνου (lege Λαμητίνου) καὶ τοῦ Σκυλλητικοῦ &c. πρώτην κληθῆναι Ἰταλίαν *terram quæ inter ſinum Lametinum & Scylleticum patet primam Italiam eſſe dictam*. Et Strabo lib. 6. poſtquam Brutiorum regionem definivit, addit ab Antiocho ταύτην Ἰταλίαν κληθῆναι *Hanc Italiam appellari*. Nec multo poſt: Ὅριον δ' αὐτῆς ἀποφαίνει πρὸς μὲν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει, τὸ E αὐτὸ ὅπερ καὶ τῆς Βρεττίας ὡρίσαμεν τὸν Λᾶον ποταμὸν *Terminum autem ei* (Italiæ) *conſtituit* (Antiochus) *ad mare quidem Tyrrhenum quem & nos Brutiis aſſignavimus Laum flumen*. Sequitur ad Siculum fretum Italiam habuiſſe pro termino Metapon-

A taspontium; Tarentinam regionem, quæ Metapontinæ vicina eſt, ab Italia fuiſſe excluſam, & Japygiæ adſcriptam: Et apud vetuſtiores pro Oenotris atque Italis eos cenſeri ſolos qui intra Iſthmum ſiti ad Siculum fretum vergunt. Quod ipſum voluit Stephanus, in quo legendum Ἀντίοχος δὲ τὴν Βρεττίαν φησὶ κληθῆναι Ἰταλίαν *Antiochus Brutiam terram dicit Italia nomen habuiſſe.* Neque enim dixit Antiochus quod ferunt noſtri codices τὴν Ἰταλίαν κληθῆναι Βρεττίαν *Italiam Brutia nomine eſſe appellatam.* Itaque hoc ratum & fixum eſto ex deſcriptione veterum priſcæ Italiæ fines fuiſſe valde anguſtos neque hoc nomen agro Brutiorum patuiſſe multo latius. Nec ſatis ſcimus qua ratione ex eo angulo ſit propagatum usque ad Steph. in voce Βρέττος.

B Alpes. Niſi quod non diſplicet conjectura Strabonis ſtatim initio libri quinti, εὐτυχήσαντας τοὺς πρώτους ὀνομασθέντας Ἰταλοὺς, μεταδοῦναι καὶ τοῖς πλησιοχώροις *eos qui primi Itali ſunt appellati, cum res proſpere geſſiſſent, nomen cum finitimis communicaſſe.*

Jam ut ſcias quam quadret Italiæ nomen in Brutiorum agrum, hoc quoque eſt obſervandum picem Brutiam à veteribus plurimum commendari. Quo pertinent hæc Dioſcoridis lib. 1. cap. de pice arida: Ἔστι δὲ καλὴ ἡ καθαρὰ καὶ λιπαρὰ, εὐώδης τε καὶ ὑπόπυρρος καὶ ῥητινώδης. Τοιαύτη δέ ἐστιν ἡ Λυκιακὴ καὶ Βρυττία δύο φύσεις ἐχόμεναι, πίσσης ἅμα καὶ ῥητίνης *Probatur quæ pura pinguisque eſt, odorata, ſubrutila, & reſinoſa. Tales Lycia & Brutia, picis reſinaque ſimul naturam habentes.* Et Pli-

C nii lib. 24. cap. 7. ubi de picis generibus: *Spiſſarum utiliſſima medicina eſt Brutia, quoniam pinguiſſima & reſinoſiſſima, utrasque præbet utilitates, ob id magis rutila quam cætera.* Et lib. 16. cap. 11. *Pix liquida in Europa coquitur navalibus muniendis.* Et paulo poſt; *Aceto ſpiſſatur, & congulata Brutia cognomen accipit.* Et lib. 15. cap. 7. *E pice fit (oleum) quod picinum appellant &c. probatum maxime è Brutia.* Et lib. 14. cap. 22. *Pix in Italia ad vaſa vitibus condienda maxime probatur Brutia.* Cui ſimile id Columellæ lib. 12. cap. 18. *Nec dubium quin ſi quinta pars picis Brutia in univerſam cocturam adjiciatur, utiliſſimum ſit omni vindemia.* Et cap. 23. quo medicamen picis liquidæ muſto condiendo præſcribitur: *Addito picis Brutia, ſi minus alterius quam puriſſima quinque libras.* Eodem referenda hæc

D Stephani in Βρέττος: Καὶ ἡ χώρα Βρεττία, καὶ ἡ γλῶσσα, Ἀριστοφάνης:

Μέλαινα δ' αὐτὴ γλῶσσα Βρεττία παρῆν.

Locus enim eſt corruptus, & utrobique pro γλῶσσα nullus dubito quin ſit legendum πίσσα, ut hæc ſit mens verborum: *Brettia* ſeu Brutia *& de regione & de pice dicitur. Ariſtophanes:*

Pix nigra odore Brutia adfuit gravi.

Sed & πίσσα ſupplendū in his Heſychii, Βρεττία, μέλαινα ἢ βάρβαρος ἀπὸ τῶν Βρεττίων ἔθνους. & verba ſic reſtituenda: Βρεττία, μέλαινα πίσσα ἢ βάρβαρος, ἀπὸ τῶν Βρεττίων ἔθνους *Brutia, pix nigra aut barbara, a Brutiorum gente dicta.* Reſpexit enim

E Poetæ locum qui habetur apud Stephanum. Et utramque emendationem confirmant hæc Phavorini. Βρεττία, μέλαινα πίσσα: Et Magni Etymologici, Βρεττία, μέλαινα, πίσσα καὶ βάρβαρος, ἀπὸ τοῦ Βρεττίος ἐθνικοῦ; Quæ ſumpta ſunt ex Heſychio, & reſcribenda ut diximus. De cætero lector monendus eſt verſum quem citat.

citat Stephanus non eſſe Ariſtophanis comici. Quia Brutiorum nomen illius A ævo nondum extabat. Neque enim ſcripſit Ariſtophanes olympiade CXIV ut habetur in Suida, ſed ab olympiade LXXXVIII usque ad XCVI. At olympiade demum CVI latronum & ſervorum in Lucania colluvies urbibus aliquot occupatis Brutiorum nomen accepit, quod Strabo ἀποςάτας *defectores*, & Diodorus lib.16. δραπέτας *fugitivos* interpretatur: Non ſine alluſione ad Ebræum ברחת *birhath*, id eſt *fuga*, quamvis ſit Sabina vox. Proinde pro Ariſtophane in Stephano legendum ſuſpicor Ἀρισοφῶν, qui novæ comœdiæ Poëta multo recentior fuit: Sæpe citatur in Athenæo. Sed hæc obiter. Brutiam ſeu Βρεττίαν picem hodie *brè* vocamus lingua vulgari, & Hiſpani *brea*, unde *brear navios* picare naves. Et B *bruttare* Italis eſt inquinare (tanquam pice Brutia) Quia ὁ ἁπτόμενος πίσσης μολυνθήσεται ἐν αὐτῇ *qui tetigerit picem inquinabitur ab ea* Eccleſ.13, 1. Tamen Brutia pix *per accidens* ut loquuntur nitorem cuti conciliabat, quia veteres ea utebantur ad tollendos pilos. Juvenalis Sat.9. ex emendatione Cl. Salmaſii,

— nullus tota nitor in cute, qualem
Brutia præſtabat calidi tibi faſcia viſci.

Sylva Brutiæ picis ferax à Strabone ſic deſcribitur: ὁ δρυμὸς ὁ φέρων τὴν ἀρίστην πίτταν, ἣν Βρεττίαν καλοῦσιν, εὔδενδρος καὶ εὔυδρος, μῆκος ἑπτακοσίων σαδίων *ſylva picem optimam ferens, quam Brutiam vocant, arboribus pulchre conſita eſt, & aquis irrigua, longitudine* ӀↃCC *ſtadiorum.* Pro Βρεττίαν καλοῦσιν, quomodo reſtituit ex C libris doctiſſimus Caſaubonus, legitur in vulgatis exemplaribus Βρεττιανὸν Σίλαν καλοῦσι, perperam inſerto ſylvæ nomine, quæ hodieque *Sila* vocatur, olim *Syla*. Vibius ſequeſter cap. de nemoribus: *Syla Brutiorum.* Salluſtius: *de fugitivis in ſylva Syla fuerunt.* Virgilius lib.12. Æn.

Ac velut ingenti Syla, ſummove Taburno.

Ubi Servius: *Syla mons & ſylva eſt Lucaniæ.* Et ad ejusdem Poëtæ locum lib.3. Georg.

Paſcitur in magna ſylva formoſa juvenca.

Alii Sylâ legunt ut ſit mons Lucaniæ. Nempe Lucania late ſumpta etiam Brutios complectitur, ut ex Scylace & aliis conſtat. D

Sed maxime ad rem pertinent hæc Poëtæ,

Georg. l.3. *Et juvat undantem buxo ſpectare Cytorum,*
Naryciæque picis lucos.

Cic. ad Attic. l.3. ep.2. Ovid. Metam. l.15. fab.50. Virgil. l.3. Æn Strabo l.9. Diod l.14. Steph Plin. lib.4. cap.7.

Naryciæ enim id eſt Brutiæ, quia Brutiorum erat urbs Narycia vel Narycium. Meminere Cicero & Ovidius, & Virgilius ipſe alibi:

Hic & Naricii poſuerunt mœnia Locri.

Locri nempe Epizephyrii, Opuntiorum ſoboles, quorum urbs erat Naryx vel Narycus patria Ajacis Oilei. Vide Servium & magnum Salmaſium in Plinianis pag 66. Itaque nugantur qui legunt *Neritiaque picis*, tanquam ab Ithacæ Nerito, vel repugnante metro *Nareſia* à Liburniæ aut Dalmatiæ Nareſiis. Plinius Naryciæ legit lib.14. cap.22. *Aſia*, inquit, *picem Idæam maxime probat, Græcia Pieriam, Virgilius Naryciam.* Ita etiam Auſonius epiſt.4. Theoni: E

Nari-

A —*Naryciamque picem, ſciſſamque papyrum.*

Quod multis probavi hactenus eximiæ picis in Brutiis uberrimam fuiſſe copiam, Phœnices in vicinâ Sicilia non latuit, quibus in picandis navibus pix erat maximi uſus. Illos igitur veriſimile eſt eô paſſim ſe contuliſſe picem Brutiam comparaturos; Atque inde loco nomen indidiſſe עיטריא *Itaria*, quaſi picceariam regionem dixeris: Quod Græci molliore ſono Ἰταλίαν extulerint. Notum enim eſt R & L eſſe maxime permutabiles. Sic in Hiſpania *Tavila* Arabice eſt טבירה *Tabira*: In Corſica idem ſunt *Alalia* & *Aleria*: In Sardinia *Caralis* & *Calaris*. In Bœotia *Aliartus* & *Ariarthus*: In Thracia *Salmydeſſus* & *Sarmideſſus*: In Scythia *Aldeſcus* & *Ardeſcus*: In Caria vel in Lycia *Termera*, *Telmera*, & *Termyle*: In Pam-
B phylia *Telmeſſus* & *Termeſſus*: Circa Lydiam ad Cayſtrum *Cilbiani* & *Cirbiani* vel *Cirbiai*: In Cappadocia *Thubal* & *Tibareni*: In Ægypto *Athribis* & *Athlibis*: In Judæa montes *Bether* & *Bethel* (in Vulgata promiſcue Cant. 2.17.) *Scandalium* item vel *Sandalium* pro Arabum אסכנדריה *Iſcandaria*: In Aſſyria *Chilmad* & *Charmande*. Item *Tigris Tigridis* pro *Diglath* vel *Diglitho*: Circa mare Caſpium *Derbices* & *Delbicca*: In Arabia Dioni *Atinlula* urbs quæ Straboni *Athrulla*. Item *Uzal* vel *Auzal* & *Auzara*: In ſinu Perſico *Tyrus* & *Tylus* inſula: In India *Zeilan* vel *Ceilan* quæ & Perſis סרנדיב *Serandib* id eſt inſula *Seran*.

C *Itaria* עיטריא factum ab עיטר *itar*, cujus emphaticum עיטרא *itra* pro pice occurrit in tractatu Talmudico *Gittin* fol. 69. 1. in gloſſa. Vide Lexicon Talmud. Buxtorfii in כופרא. Alibi fere ſcribitur עטרן *Itran* cum N paragogico. Ut cum dicunt: *Non ſolent quicquam ferre Iſmaëlitæ* אלא עורות ריח רע ועטרן *niſi pelles mali odoris & picem.* Item: *Die Sabbathi ob reverentiam diei* אין מדליקין בעטרן *non accendunt lucernas** *pice* ſeu reſinâ. Itaq; ut agnus dicitur אימר *imar*, אמרא *imra*, & אמרן *imran*; Semen ביזר *bizar*, בזרא *bizra*, & בזרן *bizran*: ſtudium גירס *giras*, גרסא *girſa*, & גרסן *girſan*. Ita pix Talmudicis עיטר *itar*, עטרא *itra*, & עטרן *itran*. Arabes ע & ק de more permutatis pro עטרן *itran* ſcribunt קטראן *kitran*, & Hiſpani *Alquitran*, & nos vernacule *goudran*. Hoc videtur eſſe
D *cedrium* de quo Plinius lib. 16, cap. 11. *Pix liquida in Europa è tæda coquitur navalibus muniendis multosque alios ad uſus. Lignum ejus conciſum, furnis undique igni extra circumdato fervet: primus ſudor aqua modo fluit canali: Hoc in Syria cedrium vocatur.* At in Dioſcoride, aliud eſt *cedria*, nempe liquor è cedro expreſſus. Κέδρος, inquit, δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρεία συνάγεται. *cedrus arbor eſt magna, ex qua elicitur quæ cedria dicitur.* Avicenna tamen rei & vocum vicinitate deceptus, pro eodem accepit *Alkitran* Arabum & *cedriam* Dioſcoridis, ut apud illum videre eſt lib. 2. canonis capitibus קטראן & שרהי. Sed hæc plenius
E diſquirere non eſt noſtri otii.

* Virg. *Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.*

Hebræis doctoribus pix alio nomine קלב *calab* aut קלבא dicitur. In *Bava Kama* R. Selomo reſinam exponit שבחביות היין *quæ eſt in vini doliis.* Pice nimirum condiebantur, ut ex Plinio ſupra docuimus. Alii doctores explicant זפת של עץ *picem arboris*, ut à foſſili diſtinguatur, quæ proprie *piſſaſphaltus*. An hinc vicinæ Brutiis *Calabriæ* nomen, quæ & ipſa pinu & picea aliisque arboribus piciferis

eſt valde ferax. Unde eſt quod è quatuor generibus pineæ nucis, unum à Calabriæ A
metropoli Tarento nomen habere ſcribit Plinius lib. 15. cap. 10. *Harum*, inquit, *genus alterum Tarentinum, digitis fragili putamine, aviumq́; expoſitum furto in arbore*. Eôdem facit quod Calabria Græce Πευκετία *Peucetia* dicitur, tanquam ἀπὸ τῶν πευκῶν *à piceis arboribus*.

CAPUT XXXIV.

Phœnices in Bætica Hiſpania.

PHœnices in Hiſpania ἐκ παλαιοῦ Hiſpaniæ tres partes. Bętica (olim Tarteſſis vel Tarſis) à Bęti fl. & Turditania ab incolis Turditanis ſeu Turdulis: Regio quam ſit beata. Turditanorum φάτναι ἀργυραῖ ſunt præſepia non laquearia. Bæticæ amnes & æſtuaria. Ibi campi Elyſii. B
Elyſius. Hebr. עלין lætus. In Bætica quot urbes. Pœni & Phœnices quando primum in Bęticam appulerint. Turduli unde dicantur. Turduli docti jam olim. Nabuchodonozor an Hiſpaniam ſubjecerit. Bętis olim Tarteſſus. Fontes in monte Ortoſpeda vel Oroſpeda. Oroſpeda, i. e. mons Argenteus quorſum dictus. Bætis circa Caſtulonem cum fragore fluit propter littora confragoſa. Inde dicta Caſtulo, non à Phocenſi Caſtalio. Ibid. argenti fodinæ Bæcula Corduba unde dicta קוטב *Koteb* trapetum. Trapeta & olivæ circa Cordubam. Corduba cum Venafro confertur. Calduba, Salduba, Sonoba, Onoba, Męnoba, Oſſonoba unde dictæ. Corduba urbs vetus & celebris. Hiſpalis ætas, conditor ſitus, puteus mirus, dies maxima quot borarum: quam ſpectaculis inaſſueta; nomen *Sephela* campeſtris regio. Quid ſit *il* vel *ili* in Ilipa, Ilipula, Iliberi, Iliturgi, Ilurone & Ilerda. Tarteſſus inſula & urbs inter duo Bætis oſtia. Lacus ad Bætim. Æſtuaria C
Bætis. Clima Bahairæ. Lacus Libyſtinus & urbs Ligyſtina vel Libyſtina unde dicti. Avernus lacus. Tarteſſus & Tartarus. Lethe. Pelagus prope Cordubam. Bætis etiam *Perca* dictus. Utrumque nomen à ſtagno. Livius emendatus. Tarteſſus Hebr. Tarſis, urbs magna. Triplex Tarteſſus. Tarteſſum propriè dictam Phœnices non condidere. Tarteſſus non eſt Gaddir. Gaddir ſeu Gades inſula unde appellata. Gades extra orbem. Gadium ſitus. Urbs quam vetuſta. Archelaus ejus conditor. Quam populoſa & opulenta. Gaditanæ puellæ. Dii Caditani. Mors ibi culta, i. e. Pluto. Templum Herculis Phœnicii aut Ægyptii Gadibus. Ligna in eo ἄσηπτα, fatales columnæ, ſculpturæ, donaria, oſſa Herculis. Theronis naves exuſtæ. Ritus colendi Herculis. Fons mirus. Arbores Geryonis. Erythiæ Tyrii aborigines. Erythiæ ſitus: urbs ibid. Fabula de bobus in Erythia. Geryon ubi regnaverit. Lanni boves. Oves in Erythia. De Erythiæ variis nominibus Plinius emendatus. Onaba cur Liſturia. Nebriſſa non dicta eſt à nebride. Aſta & Meneſthęi portus unde dicti. Junonis promontoriũ. Julia Traducta cur Joza. Ebura cur Cerealis. Calpe mons concavus in urcei modum. Κάλπη גלפא. Strabo emendatus. Carteia olim Heraclea. Hercules Phœnicib. Melcarthus, & Meliccrtes, & Malic. Carteia pro Melcarteia. Carteia cum Tarteſſo perperam confunditur. Carpeſſus à conchis dicta. Suel à vulpibus. Malacha à ſalſamentis. Hexi à flexu terræ. Sex, Sexi, Saxatina, colonis Saxitanus de quo Talmudici. Selambinæ nomen Hebr. Græcæ verſionis locus explicatur. Abdara, Audera, Auzara. Cha idem promontorium, ubi lapis Achates, quomodo Phœnicie. Barra unde dicta. Baſtitani, Baſtuli, Blaſtuli, Blaſtophœnices.

QUamvis à Phœnice Hiſpania plurimum diſtet, intermedio toto mari mediterraneo, in illam tamen Phœnices ἐκ παλαιοῦ, ut ait Appianus, ſe contuliſſe conſtat, duce Hercule Phœnicio, qui Græco multo eſt antiquior. Inde vetuſtiſſimum Herculis templum Gadibus, & celebres illæ columnæ de quibus plura deinceps. Nempe curioſa gens & induſtria ſemper ad ulteriora tendere non deſtitit, donec aperto Oceano credidit ſe perveniſſe ad mundi metas, atque ultimos terræ terminos. E

Hiſpaniam veteres in tres partes diviſerunt, Bæticam, Luſitaniam & Tarraconenſem: Quarum Bætica circa fretum Herculeum à Charidemi promontorio

patet

A patet uſque ad oſtium Anæ fluminis: Inde Luſitania uſque ad Durium: Cætera ſunt Tarraconenſis.

Bætica *Tarteſſis* olim vel תרשיש *Tarſis* appellabatur à Tarſis filio Javan, de quô in Phaleg egimus lib. 3. cap. 7. Bæticam nominarunt Phœnices ab amne Bęti qui mediam ſecat. Eadem alio nomine Turdetania dicitur à Turdetanis incolis, vel quod idem eſt Turdulis. De ſoli fœlicitate veteres mira prædicant. Strabo nulli terrarum cedere aſſerit ἀρετῆς χάριν, καὶ τῶν ἐκ γῆς καὶ θαλάττης ἀγαθῶν *ratione virtutis & terræ marisque bonorum.* Nec multo aliter Plinius lib. 3. c. 2. *Bætica &c. cunctas provinciarum divite cultu & quondam fertili ac peculiari nitore præcedit.*
B Nempe authore Geographo, inde vini & frumenti plurimum exportatur, oleumque non multum modo ſed & optimum: Cera item, & mel, & pix, & crocus, & minium Sinopicâ terrâ non deterius. Addit ibidem confici naves ex indigena materia, & haberi ſales foſſiles, & ſalſamenta copioſa. Sed & lanas eximias, & Saltiatarum tenuia texta commendat. Pecoris item & venationum ubertatem, in quibus præter cuniculos ipſa fœcunditate noxios, nullum eſt animal pernicioſum. Subjungit maris opes certare cum terreſtribus, oſtreorumque & piſcium copiâ & mole inſignium longum inſtituit cenſum, quibus utrumque mare in illo tractu effluit. Et thynnos miratur imprimis porcorum inſtar quernâ glande pingueſcere, quæ toto littore paſſim naſcitur.
C Quid quod metalla quæ alibi gigni moris eſt in locis infrugiferis in tam beato ſolo ſcribit tam affatim ſuppetiviſſe, ut non ſolum æs & ferrum ſed & argentum & aurum nullibi tantâ cum copiâ tum bonitate reperiatur. Unde eſt quod Poſidonius ſuo more grandiloquus ibi aſſerit τὸ πᾶν ὄρος καὶ πάντα βουνὸν ὕλην εἶναι νομίσματος *omnem montem & omnem collem nummorum eſſe materiam.* Item θησαυροὺς εἶναι φύσεως ἀενάους, ἢ ταμεῖον ἡγεμονίας ἀνεκλείπτον *naturæ theſauros eſſe perennes, & perpetui principatus ærarium,* nec oram illam ſolum eſſe πλουσίαν ſed & ὑπόπλουτον, & ſub ea non degere τὸν Ἅδην ſed ipſum Plutum. Proinde Carthaginenſes duce Barcâ eò appellentes Turditanos deprehen-
D derunt φάτναις ἀργυραῖς καὶ πίθοις χρωμένους *præſepibus & doliis argenteis uti.* Quod magno Caſaubono tam inſolens viſum eſt & ſupra omnem fidem, ut per φάτνας præſepia ſignificari non putet, ſed φατνώματα laquearia, ut alicubi in Diodoro. Præſepia tamen præfero, quia non dicimur uti laquearibus, cum laquear non ſit ex eo genere rerum quæ quotidiano uſu teruntur. Et laquearia cum doliis minus recte jungerentur; neque enim quicquam eſt ſimile. At præſepibus & doliis hoc ſaltem commune eſt, quod utraque locum habent in viliſſima ſupellectili.

Nec Bæticæ opes parum auctæ ſunt facili mercium exportatione. Nam præter Bætim & Anam magna flumina, quæ ſingula tum temporis duobus latiſſimis alveis in Oceanum exibant, à Sacro promontorio uſque ad Columnas non pauca
E ſunt ęſtuaria in multa ſtadia porrecta, per quæ vel ab Oceano ad mediterraneas urbes, vel ex iis rurſus ad Oceanum, prout mare accedit aut recedit, tam commode navigatur quam per fluviorum alveos. Εἰσχύσεις appellant Ptolemæus & Philoſtratus lib. 5. Strabo ἀναχύσεις & ἀναβάσεις, quod *æſtuaria* reddit Plinius.

Itaque Homerum à Phœnicibus tum locorum dominis de regionis ubertate

Digitized by Google

atque opulentiâ edoctum ibi locaſſe campos Elyſios Strabo pluribus probat. Et vero fabulam hanc eſſe Phœniciam patet ex ipſo *Elyſii* nomine quod ex Phœnicum linguâ deſumptum. Hebraice enim עלז *alaz*, עלץ *alats* & עלס *alas* eſt lætari & exultare, & עליז *aliz* lætus, עליזות *alizuth* exultatio. Inde *Elyſius* ἀρχαϊκῶς A & E permutatis, ut in *Enakim*, *Evila*, *Edeſſa*, *Emeſa*, *Emmaus*, pro *Anakim*, *Avila*, *Adeſſa*, *Amaſa*, *Ammaus*. Atque campus Elyſius eſt lætitiæ locus & voluptatis. Quod divinaſſe dixeris vatem eximium, qui Elyſios campos *læta arva* & *locos lætos* interpretatur lib. 6. Æn.

-- Exinde per amplum
Mittimur Elyſium, & pauci læta arva tenemus.

Item:

Devenere locos lætos, & amœna vireta,
Fortunatorum nemorum ſedesque beatas.

Inde factum ut Bætica olim tam eſſet populoſa ut in ea numeret Geographus ducentas urbes, Plinius ſolum CLXXV, quia minora aliquot oppida excluſit ex hoc numero. Has urbes pleraſque Pœni aut condiderant aut ſaltem occupaverant. Turditani enim Φοίνιξιν, inquit Strabo, οὕτως ἐγένοντο ὑποχείριοι, ὥστε τὰς πλείους τῶν ἐν τῇ Τουρδιτανίᾳ πόλεων καὶ τῶν πλησίον τόπων ὑπ᾽ ἐκείνων νῦν οἰκεῖσθαι *Phœnicibus* (id eſt Pœnis) *ita erant ſubjecti ut pleraque Turditaniæ & vicinorum locorum urbes ab iis nunc habitentur*, Scylax: Ἀπὸ Ἡρακλείων στηλῶν τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐμπόρια πολλὰ Καρχηδονίων *ultra Herculis columnas quæ ſunt in Europa, multa ſunt emporia.* Avienus:

Ultra has columnas propter Europæ latus
Vicos & urbes incolæ Carthaginis
Tenuere quondam,

Idem de mediterraneo Bæticæ littore probabitur deinceps. Proinde de Bætica Plinius: *Oram eam univerſam originis Pœnorum exiſtimavit M. Agrippa.* Cui tamen ſententiæ haudquaquam acceſſerim; Quia Pœnos non multo ante Amilcarem patrem Annibalis Bæticam occupaſſe colligo ex his Trogi lib. 44. *Poſt regna deinde Hiſpaniæ primi Carthaginenſes imperium provinciæ occupavere. Nam cum Gaditani à Tyro, unde & Carthaginenſium origo eſt, ſacra Herculis per quietem juſſi in Hiſpaniam tranſtuliſſent, urbemque ibi condidiſſent, invidentibus incrementis novæ urbis finitimis Hiſpaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello laceſſentibus, auxilium conſanguineis Carthaginenſes miſerunt. Ibi fœlici expeditione, & Gaditanos ab injuria vindicaverunt, & majorem partem provinciæ imperio ſuo adjecerunt. Poſtea quoque hortantibus primæ expeditionis auſpiciis, Amilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam provinciam miſerunt.* Hiſpaniam igitur Pœni nonniſi recenti memoriâ invaſerant. At longe vetuſtior fuit Phœnicum migratio è Tyro in Hiſpaniam: Qui Hercule duce, ut ajunt, non ſolum Tarteſſum & Erythiam & Gades inſulas, ſed & in continente occuparunt loca freto vicina, & prope Calpen Carteiam ædificarunt, ut ſuo loco docebo. Hos proprie dici Turdulos ex Strabone colligo, qui Tarteſſidem inſulam inter

duo

A duo Bætis oſtia à Turdulis habitari dicit. *Turduli* Phœnicie טלטולים *Tultulim* à migratione dicti ſunt. Syris enim טלטול *tultul* eſt migratio vel populi deportatio in oras longe diſſitas. Merito igitur hoc nomen tributum Phœnicibus, quos in ultima terrarum deportaverat Hercules. Pro *Tultulis* primo *Turtuli*, deinde *Turduli* dicti ſunt & *Turditani*. Hinc eſt quod Turditaniam Artemidorus apud Stephanum Τυρτυτανίαν *Turtytaniam* vocat, καὶ Τύρτυς (lego Τυρτύλους) τοὺς οἰκήτορας καὶ Τυρτυταιοὺς *& Turtulos incolas vel Turtudanos* pro Turdulis & Turditanis. Phœnices igitur è Tyro advecti ſunt Turdulorum vetuſtiſſimi.

B Et ab illis hoc nomen paulatim ad vicinos eſt propagatum: qui ob id ipſum ſupra cęteros in Hiſpania barbaros doctrina & cultu eminebāt, quia Phœnices habuerant magiſtros. Illorum interim ſapientiam ita commendat Geographus, ut & futilitatem prodat, atque inanem jactantiam. Σοφώτατοι, inquit, ἐξετάζονται τῶν Ἰβήρων οὗτοι, καὶ γραμματικῇ χρῶνται, καὶ τῆς παλαιᾶς μνήμης ἔχουσι τὰ συγγράμματα καὶ ποιήματα, καὶ νόμους ἐμμέτρους ἑξακισχιλίων ἐτῶν, ὥς φασι *Hiſpanorum omnium doctiſſimos eſſe conſtat, & uti Grammatica, & veteris memoriæ ſcripta habere, & poemata, & leges metris contentas ab annorum, ut ajunt, ſex millibus.* Scilicet: At qua

C ætate ſcripſit Strabo, non niſi pauci anni ſupra quater mille fluxerant à mundi creatione, & à diluvio nondum bis mille quadringenti. Itaque hic annorum numerus mere eſt commentitius. Si chiliadum loco numeres totidem annorum centurias, in Nabuchodroſori tempus incides, qui Hiſpaniam ſub jugum miſiſſe fertur. Strabo lib. 15. ex Megaſthene: Ναβοκοδρόσορον δὲ τὸν παρὰ Χαλδαίοις εὐδοκιμήσαντα Ἡρακλέους μᾶλλον, καὶ ἕως Στηλῶν ἐλάσαι *Nabuchodroſorum autem, quem Chaldæi Herculi præferunt, uſque ad columnas perveniſſe.* Abydenus apud Euſebium Chronici pag. 41. & lib. 9. præparat. pag. 267. Μεγασθένης δέ φησι ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Ἰνδικῶν Ναβουκοδρόσορον Ἡρακλέος ἀλκιμώτερον γεγονότα, ἐπί τε Λιβύην καὶ Ἰβηρίην στρατεῦσαι, ταύτας δὲ χειρωσάμενον, ἀπόδασμον αὐτέων εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ

D πόντου κατοικίσαι *Megaſthenes Indicorum libro quarto author eſt Nabucodroſorum Hercule fortiorem fuiſſe, belloque uſque in Africam & Hiſpaniam illato, & utriusque domitis, quos inde deportaverat collocaſſe ad dexteram Ponti oram.* Turdulos igitur leges ante ſexcentos annos à Nabucodroſoro ſancitas jactitaſſe quis putaverit? Sed hanc ipſam Nabucodroſori in Hiſpaniam expeditionem cur inter fabulas rejiciam alibi dixi.

Bætis amnis à quo Bætica, etiam *Tarteſſus* dicitur ab Ariſtotele, Steſichoro, Strabone, Pauſania, Stephano & Avieno. Hodie appellant *Guadalquivir*, Arabice אלואדי אלכביר flumen magnum. Apud Ptolemęum oritur in regione Tarraconenſi ex monte cui nomen Ὀρτόσπεδα. Sed legendum Ὀρόσπεδα, ut paſſim

E apud Strabonem. Sic pag. 161. Καλεῖται δὲ Ὀρόσπεδα. Et pag. 162. Ὁ δὲ Βαῖτις ἐκ τῆς Ὀροσπέδας τὰς ἀρχὰς ἔχων. Et rurſus: Ὅσοι ἄλλοι τὴν Ὀροσπέδαν οἰκοῦσι: Et p. 163. Οἱ τὸ ὄρος οἰκοῦντες τὴν Ὀροσπέδαν. Porro ὄρος Πέδα *mons Peda* idem eſt quod ὄρος Ἀργυροῦν *mons Argenteus.* Arabice enim פד *phed* vel פצה *phidda* eſt argentum. Ita interpretatur ipſe Strabo cum dicit pag. 148. Οὐ πολὺ δ᾽ ἀπωθεν τῆς Κασταιῶνος (lege Κασταλῶνος), ἐστὶ καὶ τὸ ὄρος ἐξ οὗ ῥεῖν φασι τὸν Βαῖτιν, ὃ καλοῦσιν Ἀργυροῦν *Non procul.*

cui à Caſtalone mons eſt ex quo Bætis oriri fertur, quem Argenteum appellant. Et A
Stephanus: Ταρτησσὸς, πόλις Ἰβηρίας ἀπὸ ποταμοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀργυροῦ ὄρους ῥέοντος. *Tar-
teſſus, Hiſpaniæ urbs* dicta *à fluvio* Tarteſſo *qui fluit ex monte Argenteo.* Et Avie-
nus ubi de Tarteſſi amnis origine:

At mons paludum incumbit Argentarius.

Ex his omnibus longe antiquior Steſichorus aqud Strabonem:

Ταρτησσοῦ παρ᾽ πηγὰς ἀπείρονας ἀργυρορίζους.
Tarteſſi ad fontes quorum eſt argentea radix.

Argenteum vocari ſcribit Strabo διὰ τὰ ἀργυρεῖα τὰ ἐν αὐτῷ *propter argenti fodi-
nas quæ in eo ſunt:* Avienus, quia latera montis ſtanno obducta ſunt, quod argenti B
ſpeciem habet. Verba ſunt:

At mons paludem incumbit Argentarius,
Sic à vetuſtis dictus à ſpecie ſui,
Stanno iſte namque latera plurimo nitet.

Cui ſententiæ favent hæc de Tarteſſo amne apud Stephanum: ὅς τις ποταμὸς καὶ
κασσίτερον ἐν Ταρτησσῷ καταφέρει *qui fluvius ſtannũ etiam defert in Tarteſſum urbem.*

Ad Bætin aliquot urbes fuere magni nominis: Prima verſus fontes *Caſtulo,*
Appiano Καστόλων, Straboni corruptè Κλάστων & Καστῶν & Καίτυλον, Artemido-
ro, Polybio & Stephano Καστάλων, Oretanorum urbs maxima, Bæticæ finis ver-
ſus Orientem; ubi Bætis ne ſcaphis quidem eſt pervius, propter confragoſas cre- C
pidines, quibus utrimque obſidetur. Res expreſſa in Strabone, qui poſtquam
Bætin ſtadiis fere quingentis Hiſpalin uſque ὁλκάσιν ἀξιολόγοις onerariis gran-
dioribus navigari docuit, & minoribus uſque ad Ilipam, & Cordubam uſque ſca-
phis: Τὸ δ᾽ ἄνω, inquit, τὸ ἐπὶ Κλαστῶν (lege Κασταλῶνα) οὐκ ἔστι πλώϊμον; παράλληλοι
δέ τινες ῥάχεις ὀρῶν παρατείνουσι τῷ ποταμῷ *Superiora autem ad Caſtulonem navi-
gari non poſſunt: Sed dorſa quædam montium parallela* (id eſt ſibi mutuo occur-
ſantia) *in fluvium eminent.* Ῥάχεις vel ῥαχίαι ſunt rupes ad quas fluctus cum
fragore alliduntur: unde proverbium in loquaces & obſtreperos, ῥαχίας λαλίστε-
ρος ripæ aut littoris crepidine loquacior. Cum ad hujuſmodi ῥάχεις ſita fuerit
Caſtulo, ut Geographus author eſt, ab aquarum fragore videtur eſſe appellata, D
quia קסטלה *caſtala* ab Arabibus eſt fluvii fragor. Hôc ſaltẽ vero ſimilius quam
quod Græci fabulantur, non alia ratione freti quam vocis ſono, Caſtalium Caſta-
liæ nymphæ filium, à qua prope Cyrrham & Parnaſſum fons Caſtalius dictus eſt,
Caſtulonem in Hiſpania condidiſſe. Unde Silius lib. 3. de Imilce uxore Anni-
balis quæ Caſtulone nata erat ut ex Livio diſcere eſt:

— Cyrrhæi ſanguis Imilce
Caſtalii, cui materno de nomine dicta
Caſtulo.

Et in cenſu copiarum Annibalis eodem libro: E

Fulget præcipuis Parnaſſia Caſtulo ſignis.

Ad Caſtulonem meminit Strabo fodinæ plumbi, cui argenteum erat admixtum
Sed & argenti fodinas in eodem agro memorat his verbis Polybius lib. 10. Ἐν τοῖς
περὶ Κασταλῶνα τόποις, περὶ Βαικύλαν πόλιν, οὐ μακρὰν τῶν ἀργυρείων μετάλλων *In locis*

circa

A *circa Caſtulonem, prope Baculam urbem, non procul ab argenti fodinis.* Hæc Bæcula eſt Obulcum Ptolemæi, cui vicina fuit Caſtulo ad Bætim, non ad Anam, ubi deſcribunt πινακόγραφοι. Sed in Caſtulonis ſitu fefellit illos numerus latitudinis qui in Ptolemæo corruptus eſt, ut Caſaubonus rectè obſervat. De Caſtulone plura qui volet Livium legat l. 24. & 28.

Corduba Lucani patria, & utriusque Senecæ, Arabice dicitur קט בה *Corteba* inſerto R, quod in capite de Sardinia tralatitium eſſe docuimus. Hæc fuit ſuſpicio noſtra, quia קיטבא *coteba* Syris trapetum eſt, ſeu mola olearia Baal Aruch משיטין עץ גדול וכבד על הזיתים שבבית הבד הנקרא קוטב ובראשו תלוי
B אבן גדול *Ponunt in torculari ſuper olivas lignum magnum & grave quod coteb vocant cum grandi lapide ipſius capiti appenſo.* Corduba hinc urbs קוטבא *coteba* vel inſerto R קרטבא *Corteba* id eſt trapeti dici potuit, quia Cordubæ & in vicinis locis magna vis fuit trapetorum. Statius in Lucani genethliaco:

Quæ Tritonide fertiles Athenas
Unctis Bætica provocas trapetis

Bætica, id eſt ea pars Bæticæ potiſſimum quæ eſt circa Cordubam; Agitur enim de Lucani patria, qui Cordubenſis erat. Nec alio referenda hæc Martialis lib. 7. Epigr. 27.

Nec Tarteſſiacis Pallas tua, Fuſce, trapetis
C *Cedat.*

Idem enim de Corduba nominatim lib. 12. Epigr. 64.

Uncto Corduba lætior Venafro.

Cordubam cum Venafro conferens, Campaniæ oppido cujus ager eſt olei feraciſſimus. Strabo lib. 5. Εὐέλαιος ἐστι καὶ πᾶσα ἡ περὶ τὸ Οὐέναφρον *Etiam olei ferax eſt totus Venafranus tractus.* Plinius lib 15. cap. 2. de oleo: *Principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maxime agro Venafrano.* Juvenalis Sat. 5.

Ipſe Venafrano piſcem perfundit.

Et Martialis ipſe lib. 13. epigr. 101. cui titulus, *Oleum Venafranum.*

D *Hoc tibi Campani ſudavit bacca Venafri;*
Unguentum quoties ſumis & iſtud olet.

Sed vereor ne *Corduba* ſit nomen ejusdem formæ cujus in eadem Bętica *Calduba, Salduba, Sonoba, Onoba, Manoba*, & in Luſitania non procul ab Anæ oſtio maritima urbs *Oſſonoba*: Quæ compoſita videntur ex nomine בעל *Baal* ſuppreſſo finali L. ut in Κορίβᾳ & Κοδρύβᾳ. Sic *Chalduba* eſt קלטבעל *Caltobaal* refugium ejus Baal i.e. Juppiter, Salduba שלטובעל *Saltobaal* dominium ejus Baali, vel clypeus ejus Baal, *Sonoba* שענובעל *Saanobaal* fulcrum ejus Baal, *Manoba* מניובעל *Meniobaal* præfectus ejus Baal, *Onoba* אונובעל *Onobaal* robur ejus Baal, *Oſſono-*
E *ba* עשנובעל *Uſanobaal*, vel חסנובעל *haſanobaal* idem. Sic *Corduba* eſſet חרדובעל *Chardobaal* tremor ejus Baal, vel קדרובעל *Kodrobaal* virtus ejus Baal. Nam Arabice קדרה *Kodra* eſt potentia & virtus. Strabo Cordubam recenſet inter maxima emporia: Et ævo Annibalis jam erat celebris. Silius:

Nec decus auriferæ ceſſavit Corduba terræ.

Sed inclaruit maxime ſub imperio Regum Arabum quorum regia erat Cordubę.

Infra

Infra Cordubam notiſſima eſt *Hiſpal*, quæ & *Hiſpalis* & *Spalis*, unde *Sabinus* A
Spalenſis in concilio Eliberitano, Ἴσπολον Philoſtrato, Arabibus אשביליה *Isbilia*, hodie *Sevilla*. Ex Silio colligere eſt floruiſſe jam olim: Ibi enim in copiis Annibalis

Fulget præcipuis Parnaſſia Caſtulo ſignis,
Et celebre Oceano atque alternis æſtibus Hiſpal.

Cæſar igitur Hiſpalim non tam condidit quam inſtauravit. Sic accipe hæc Iſidori Hiſpalenſis lib. 15. cap. 1. *Hiſpalim Cæſar Julius condidit, quam ex ſuo nomine & Romæ urbis vocabulo Juliam Romulam nuncupavit.* De eadem ita Plinius: *Alava* per Bætim deſcendentibus *Hiſpalis colonia, cognomine Romulenſis.* Et Strabo: B
Ἡ μὲν Ἴσπαλις ἐπιφανὴς, καὶ αὐτὴ ἄποικος Ῥωμαίων: νυνὶ δὲ τὸ μὲν ἐμπόριον συμμένει *Clara quidem eſt Hiſpalis Romanorum & ipſa colonia, in qua nunc etiam emporium manet.* Item: Μέχρι μὲν οὖν Ἰσπάλιος ὁλκάσιν ἀξιολόγοις ὁ ἀνάπλους ἐστὶν, ἐπὶ σταδίους οὐ πολὺ λείποντας τῶν πεντακοσίων *Hiſpalim uſque ſurſum navigatur grandibus onerariis ad ſtadia fere quingenta.* Hiſpali puteum memorat Plinius, qui creſcente æſtu minuitur & augeſcit decedente. Apud Ptolemæum lib. 8. Ἡ δὲ Ἴσπαλις ἔχει τὴν μεγίστην ἡμέραν ὡρῶν ιδγ′ *Hiſpalis maximam diem habet horarum 14. cum triente.* Hiſpalenſes Neronis ævo adhuc tam rudes erant, & Romanorum ſpectaculis inaſſueti, ut cum apud ipſos hiſtrio in tragico habitu alte gradiens cœpiſſet C
vocem intendere, omnes præ metu fugerint, tanquam conſpecto ſpectro. Ita ex Damide narrat Philoſtratus lib. 5. cap. 3. Si Iſidoro Hiſpalenſi credimus, *Hiſpalis à ſitu cognominata eſt, eo quod in ſolo paluſtri ſuffixis profundo palis locata ſit, ne lubrico atque inſtabili fundamento caderet.* Sed Hiſpalenſis alius longe doctior, Arias inquam Montanus, hoc etymon merito rejicit, *Hiſpalim* vel *Spalim* docens nomen eſſe Phœnicium ex שפלה *ſpela* vel *ſephela* deflexum quod planitiem ſignificat, quia in campeſtri regione eſt Hiſpalis. Hinc LXX. interpretes in Abdia v. 10. οἱ ἐν τῇ Σεφηλᾷ, *qui ſunt in Sephela* id eſt in campeſtri regione. Cyrillus:
οἱ δὲ ἐν τῇ Σεφηλᾷ, τουτέστιν, οἱ ἐν τῇ πεδινῇ. Hieronymus: *In Sephela, id eſt in campeſtribus.* D Euſebius in locis: *Sephela ſicut ſcribit Eſaias* (lege Abdias) *pro quo Aquila campeſtrem, Symmachus vallem interpretatur. Uſque hodie omnis regio juxta Eleutheropolim campeſtris & plana, quæ vergit ad Aquilonem & Occidentem Sephela dicitur.*

Inter Cordubam & Hiſpalim, à mari ſtadiis DCC. aſcendentibus ſiniſtra fuit
Strab. l. 3. 141 *Ilipa*, in montoſa regione quæ multo argento ferax fuit. Vide Strabonem & Pli-
142. 174. 175 nium. *Ilipa*, id eſt עילית פאה *Ilith-peah* celſa plaga. In Ptolemæo corrupte vo-
Plin. l. 3. c. 1. catur Λαῖπα μεγάλη *Lapa Magna*. In Plinio Ilipæ cognomen eſt *Italica*. Tamen Strabo *Ilipam* & Ptolemæus *Lepam* faciunt ab *Italica* diverſas. Italicam maxime E
inſigniit Silius Italicus inde oriundus. Ilipa hodie *Penaflor* dicitur, quia in rupe ſita. In Hiſpaniæ antiquitatibus rem pluribus explicat Ambroſius Moralis. Idem in notis in Eulogii Memoriale lib. 2. c. 11. conjectat *Ili priſca Hiſpanorum lingua oppidum ſignificaviſſe. Inde tot urbium ſed in Bætica præſertim, nomina id in principio retinere, ut Iliturgim, Iliberim, Ilipam, Ilipulam.* Sed obſervare debuerat

vir

A vir qui inhoc negotio diu ſudavit, omnia illa loca fuiſſe in celſo ſitu. De *Ilipa* jam dictum. *Ilipula* non ſolum urbis ſed & montis nomen eſt in Ptolemæo. De *Iliberi* ipſe Ambroſius ubi ſupra: *Fuit urbs hæc non longe ab inclita urbe Granata, in colle qui nunc Elviramons appellatur.* Supereſt *Iliturgis* de qua Livius lib. 8. *Conſpexerunt editiſſimam partem urbis, quia rupe præalta tegebatur, neque opere ullo munitam, & ab defenſoribus vacuam, levium corporum homines, & multa exercitatione pernicium clavos ſecum ferreos portantes, qua per inæqualiter eminentia rupis poterant ſcandunt, ſicubi nimis arduum & læve ſaxum occurrebat, clavos per modica intervalla figentes, cum velut gradus feciſſent.* Sic Hiſpaniæ Tarraconenſis urbs *Iluro* ab Antonino deſcribitur in Pyrenæis montibus. Et de *Ilerda* Luc. lib. 4.

B *Colle tumet modico, lenique excrevit in altum*
Pingue ſolum tumulo, ſuper hunc fundata vetuſtâ
Surgit Ilerda manu.

Omnino igitur illud *Ili* eſt Syrum עִילַי *ilai* vel עִלַּי *illai* quod celſum ſonat.

Aliquot millibus infra Hiſpalim cadebat Bætis in magnum lacum Libyſtinum nomine, è quo ſubinde geminus exoriens duobus oſtiis aquas in Oceanum exonerabat, intermediâ Tarteſſo vel Tarteſſide magnâ inſulâ, ubi Tarteſſus urbs fuit. Mela l. 3. c. 1. *Poſt ubi non longe à mari* (Bætis) *grandem lacum fecit, quaſi ex uno*
C *fonte geminus exoritur, quantusque ſimplici alveo venerat, tantus ſingulis effluit.* Avienus in oris maritimis:

- - inſulam
Tarteſſus amnis ex Libyſtino lacu
Per operta lapſus undique ab lapſu ligat.

Strabo lib. 3. p. 140. Εἶτ' εὐθὺς αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Βαίτιος διχῆ σχιζόμεναι. ἡ δὲ ἀπολαμβανομένη νῆσος ἀπὸ τῶν στομάτων ἑκατὸν, ὡς δὲ ἔνιοι καὶ πλειόνων σταδίων ἀφορίζει παραλίαν. *Tum bipartita Bætis oſtia: Inſula autem in oſtiorum medio comprehenſa oram maritimam continet centum, vel ut alii plurium etiam ſtadiorum.* Et pag. 148. Δυεῖν δὲ οὐσῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ, πόλιν ἐν τῇ μεταξὺ χώρᾳ κατοικεῖσθαι πρότερόν φασιν, ἣν κα-
D λεῖσθαι Ταρτησσὸν, ὁμώνυμον τῷ ποταμῷ. καὶ τὴν χώραν Ταρτησσίδα καλεῖσθαι φασὶν, ἣν νῦν Τουρδοῦλοι νέμονται. *Cum Bætis amnis duobus oſtiis in mare exeat, ajunt olim in medio urbem fuiſſe habitatam Tarteſſum fluvio cognominem, regionemque appellatam fuiſſe Tarteſſidem quam nunc Turduli incolunt.* Pauſanias in Eliacis ſecundis: Ταρτήσσιον δὲ ποταμὸν ἐν χώρᾳ τῇ Ἰβήρων λέγουσι, στόμασιν ἐς θάλασσαν κατερχόμενον δυσὶν, καὶ ὁμώνυμον αὐτῷ πόλιν ἐν μέσῳ τοῦ ποταμοῦ τῶν ἐκβολῶν κειμένην. *Tarteſſum fluvium eſſe ajunt in Hiſpanorum regione, oſtiis duobus in mare deſcendentem, & amni cognominem urbem inter utramque alveum ſitam.* Ptolemæus etiam habet
E Βαίτιος τὸ ἀνατολικὸν στόμα *Bætis orientale oſtium*; Unde colligas aliud fuiſſe δυτικὸν *occidentale.* Sed ejus deſcriptio vel per authoris vel per ſcribarum incuriam eſt prætermiſſa.

Lacus ad Bœtim quem diximus etiam aliunde notus. Plinius: *Inter æſtuaria Bætis oppidum Nebriſſa.* Æſtuaria Bætis appellat lacum ad Bætim, quem mare augebat affluxu ſuo & refluxu minuebat. Seneca in Medeâ:

Nomenque terris qui dedit Bætis ſuis A
Heſperia pulſans maria languenti vado.

Et ibi Martinus Delrio: *Languenti vado propter ampla ſpatia terrarum quæ tunc occupat, lacus fermè ſimilior.* Sed & in Arabe Geographo Bæticæ pars quæ eſt ad Bętis oſtia vocatur אקלים אלבחירה *clima Bachaira*, i.e. provincia lacus vel ſtagni. *Libyſtinum* vocat Avienus deſlexâ voce ex Phœnicio לביצין *Lebitſin*, quaſi *Ad paludes* dixeris: Cujus nominis locum in Ægypto memorat Strabo, & alterum prope Romam Feſtus in *Caprilea*. Ad Libyſthinum lacum cognominis urbs fuit, quam, pro לביצין (*Lebitſin*) *Ad paludes*, Λιγυστίνην *Liguſtinam* Græci appellarunt, tanquam à Liguribus in Bætica ſcilicet. Stephanus ex MSS. Palatino à magno Salmaſio emendatus: Λιγυστίνη, πόλις Λιγύων, τῆς δυτικῆς Ἰβηρίας ἐγγὺς καὶ τῆς Ταρτησσοῦ πλησίον *Liguſtina, Ligurum urbs in Occidentali Iberia prope Tarteſſum.* B Sic in Avieno pro *Libyſtino lacu*, quidam legunt *Liguſtino*, alii etiam *Libyſtico*: Sed vera lectio eſt quam diximus. Etiam Ἄορνος Avernus dictus eſt idem lacus. Scholiaſtes Ariſtophanis in Ranas: Ἡ δὲ Ταρτησσὸς Ἰβηρικὴ πόλις περὶ τὴν Ἄορνον λίμνην *Tarteſſus eſt Hiſpanica urbs circa lacum Avernum.* Avernus Græcè Ἄορνος; Punicè fortaſſe ביצה אחרונה *bitſa Aharona*) *lacus extremus* vel etiam *Occidentalis.* Sic Deut. 11, 24. הים האחרון *mare extremum*, id eſt ἐπὶ δυσμῶν *Occidentale*, ut habent LXX & vulgatus interpres. Bæticum lacum à ſitu Phœnices ſic vocave- C runt. Itaque ut Elyſii campi ex ſententia Strabonis, ita etiam Avernus lacus fuit in Bætica. Sed & ad Tarteſſum Tartari nomen alludere credidit Strabo: Εἰκάζοι ἄν τις, inquit, ἀκούων τὰ περὶ Ταρτησσοῦ, τὸν Τάρταρον ἐκεῖθεν παρωνομάσθαι τὸν ἔσχατον τῶν ὑποχθονίων τόπων. *Audiens aliquis de Tarteſſo, exiſtimare poſſit Tartarum inde ab* Homero *nominatum: extremum eorum qui infra terram ſunt locum.* Bæticam addunt interlui è regione Gadium amne quem *Guadaleten* appellant quaſi fluvium *Lethem.* Tamen priſcorum ὁ τῆς Λήθης ποταμὸς *Oblivionis fluvius*, qui & Limæa vel Limius, in Bætica non fuit ſed in Tarraconenſi inter Durium & Minium. Vide Melam, Strabonem, Plinium, & Ptolemæum. Hic ille amnis eſt de quo Livius D lib. 55. in epitome. *D. Junius Luſitaniam urbium expugnationibus uſque ad Oceanum perdomuit; Et cùm fluvium Oblivionem* (lege *Oblivionis*) *tranſire nollent, raptum ſignifero ſignum ipſe tranſtulit: & ſic ut tranſgrederentur milites perſuaſit.* Et Florus lib. 2. cap. 17. *Omnes Callaciæ populos, formidatumque militibus flumen Oblivionis &c.* Et Silius lib. 1.

Quique ſuper Gravios lucentes volvit arenas
Infernæ populis referens oblivia Lethes.

Sed ad Bætim jam redeundum, qui non ſolum circa oſtia, ſed & prope Cordubam latius diffunditur in ſtagnum odum, in loco qui pelagus vocabatur ex argu- E mento. Eulogius in Apologetico martyrum Cordubenſium: *Sumebant* (Saraceni Cordubenſes) *illos Bætis fluminis, qui cruore martyrum erant aſperſi & lymphis abluentes projiciebant in pelago.* Et Ambroſius Moralis in ſcholiis ad hunc locum: *Ea Bætis pars quæ à Solis porta aut paulo ſuperius ad pontem, aut paulo inferius, hoc eſt ad arcem, veteris urbis eo tractu urbis mœnia alluit peculiari*

nomine

A *nomine nunc vocatur pelagus &c.* *Quia nimirum toto eo tractu flumen ipſius latius ſtagnat,& in pelagi formam protenditur.* Denique in ipſo monte Argenteo lacus eſt ex quo Bætis oritur. Geographus Arabs: *Fluvius qui Cordubam alluit in eo monte oritur* מן מגתמע מיאה כאלעריר טאהר פי נפס אלגבל *ex aquarum colluvie quæ in ipſo monte lacus habet ſpeciem.* Hinc Avienus ſupra:

At mons paludem incumbit Argentarius.

Tribus igitur in locis ſtagnat Bætis, primo ſtatim in ipſo fonte, ſecundo prope Cordubam,tertio verſus oſtia,ubi æſtuaria & lacus Avernus ſeu Libyſtinus. Atque ob id ipſum Punicè ביצי *Biſi* id eſt paludoſus dictus eſt. *Tſade* Hebræum in
B T mutarunt Græci & Romani ſcriptores, ut in *Tyro* & *Tani* ex צור *Tjor* & צען *Tjoan.* Neque alio pertinet quod idem amnis ab accolis Πέρκης id eſt *Perca* nominabatur. Stephanus: Βαῖτις, ποταμὸς κατὰ Ἰβηρίαν, ὃς Πέρκης λέγεται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. Nempe *Perca* factum ex בְּרֵכָה *berca*,id eſt à ſtagno; ut in Sicilia *Percuſa* vel *Perguſa* dicebatur lacus Ennæ vicinus ubi Proſerpina rapta eſt. *Percam* vel *Percem* in *Certem* aut *Certim* mutarunt ſcribæ imperiti in his Livii lib. 28. *Martius ſuperato Bate amni,quem incolæ Certim appellant.*

Inter duo Bætis oſtia *Tarteſſis* inſula quam diximus & *Tarteſſus* urbs Hebraicè vocatur תרשיש *Tarſis.* Inde *Tarteſſis* & *Tarteſſus*, vel S & T permutatis Syro-
C rum more, ut in אתור *Atur* pro אשור *Aſſur*, vel primâ geminatâ, ut cum petra pro טרשא *tarſa* טרטישא *tartiſa* dicitur. In Avieno fuiſſe legitur *Multa & opulens civitas ævo vetuſto.* Et apud Heſychium in Γαλῆ: Ἡ Ταρτησσὸς ἔξω τῶν Ἡρακλείων στηλῶν ἧς Ἀργανθώνιος ἐβασίλευσεν, ἔστι δὲ ἡ πόλις αὕτη πρὸς τῷ ὠκεανῷ μεγάλη λίαν. *Tarteſſus extra columnas Herculeas in qua regnavit Arganthonius: Urbs autem eſt ad Oceanum magna valde.* Eam condidiſſe Phœnices probat Euſtathius ex Arriano: Ἀρριανὸς δὲ, inquit, καὶ τὴν Ταρτησσὸν Φοινίκων κτίσμα φησίν. Sed fruſtra: Nam Arriani locum legenti lib. 2. ἀναβάσ. ſtatim patebit eum Tarteſſi nomine pro Gadibus cum Plinio abuti. Agit enim de eâ Tarteſſô in quâ colebatur Hercules.
D Verba ſunt: Τόν γε ἐν Ταρτησσῷ πρὸς Ἰβήρων τιμώμενον Ἡρακλέα (ἵνα καὶ στῆλαί τινες Ἡρακλέους ὠνομασμέναι εἰσὶ) δοκῶ ἐγὼ τὸν Τύριον εἶναι Ἡρακλέα. ὅτι Φοινίκων κτίσμα ἡ Ταρτησσὸς *Herculem illum qui Tarteſſi colitur ab Iberis (ubi etiam columnæ quædam ſunt Herculeæ dictæ) puto ego Tyrium eſſe Herculem, quia Tarteſſus à Phœnicibus condita eſt.* Tarteſſus id eſt Gades: Nam in Gadibus fuit templum Herculis,non in Tarteſſo propriè dictâ. Sic Plinius ubi de Gadibus: *Noſtri Tarteſſum appellant, Pœni Gadir.* Sed & alia eſt Tarteſſus quam condidere Phœnices nempe Carteia prope Calpen & columnas initio freti, quæ & ipſa Tarteſſus dicitur à Strabone,Melâ,Plinio & Appiano. Uno verbo triplex eſt Tarteſſus apud veteres; una propriè dicta in inſula ad Bætis oſtia, qui & ipſe Tarteſſus de nomine
E urbis dictus eſt; duæ ſic dictæ καταχρηστικῶς, Carteia nimirum & Gades. Has condidere Phœnices: At primam illam jam conditam invenerunt. Unde in mirabilibus Philoſophus: Τοὺς πρώτους τῶν Φοινίκων ἐπὶ Ταρτησσὸν πλεύσαντας. *Primos Phœnices cum Tarteſſum navigaſſent.* Nota *primos Phœnices*, ut extitiſſe jam ſcias, quô tempore primi Phœnices eô ſe contulerunt. Illam nempe condiderat ſtatim

à diſperſione gentium *Tarſis* filius Javan de quo Geneſ.10, 4. ut probavimus in noſtro Phaleg. lib. 3. cap. 7. A

Itaque ut Ezech. 27, 12. Tarſis deſcribitur omnibus metallis dives, argento maxime, ferro, ſtanno & plumbo quæ comparabant Tyrii mercatores; Sic in Stephano Ταρτησσὸς eſt πόλις Ἰβηρίας, ἀπὸ ποταμοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀργυροῦ ὄρους ῥέοντος, ὅστις ποταμὸς καὶ κασσίτερον ἐν Ταρτησσῷ καταφέρει *Tarteſſus* eſt *Iberia urbs à fluvio dicta qui fluit ex Argenteo monte, & ſtannum etiam Tarteſſum defert.* Et de eodem amne Avienus:

— fluctibus ſtanni gravis
Ramenta volvit, invehitque mœnibus
Dives metallum. B

Et in Marciano Heracleotâ:

Ἡ λεγομένη Ταρτησσὸς ἐπιφανὴς πόλις,
Χρυσόν τε καὶ χαλκὸν φέρουσα πλείονα.
Tarteſſus urbs eſt nominis celeberrimi,
Unde auri & æris fertur ingens copia.

Et quod maxime ad rem eſt in Philoſopho primi Phœnices magna argenti vi inde allatâ ad immenſas opes brevi evecti ſunt: Τοὺς πρώτους τῶν Φοινίκων, inquit, ἐπὶ Ταρτησσὸν πλεύσαντας, λέγεται τοσοῦτον ἀργύριον ἀντιφορτίσασθαι, ἔλαιον καὶ ἄλλον ναυτικὸν ῥῶπον εἰσαγαγόντας, ὡς τι μηκέτι ἔχειν δύνασθαι μήτε ἐπιδέξασθαι τὸν ἄργυρον. *Primos Phœnices ajunt, cum Tarteſſum navigaſſent, tantam argenti vim oleo aliiſque nauticis ſordibus permutaviſſe, ut nec capere naves nec ferre poſſent.* Addit inde diſcedentes ex argento conflaſſe anchoras & reliquam ſupellectilem. Quibus ſimilia habet ex Poſidonio Diodorus pag. 216. Sic Colæum Samium, qui primus Græcorum Tarteſſum navigavit annis circiter ſexcentis ante Chriſtum, quæſtum ex mercibus maximum feciſſe narrat Herodotus lib. 4. Succeſſere Phocæi, qui eodem authore amicitiam contraxerunt cum Tartaſſi Rege Arganthonio, id eſt ארך ענתא *Arc-antho* Πολυχρονίῳ ſeu longi temporis. Hunc enim annos alii CXX, alii CXXX, alii CL. alii CCC. vixiſſe ferunt, & LXXX. regnaſſe. C

In terreſtribus muſtelas, in aquatilibus muræenas Tarteſſias veteres deprædicant. De muſtelis vide Heſychium in Γαλῆ Ταρτησσία, & Scholiaſtem Ariſtophanis in Ranis, ubi Ταρτησσίαν γαλῆν *Tarteſſiam muſtelam* dici leges ἀντὶ τοῦ μεγάλην *pro magna.* Hinc Herodotus: εἰσὶ δὲ γαλαῖ ἐν τῷ σιλφίῳ γινόμεναι τῇσι Ταρτησσίῃσι ὁμοιόταται *Muſtelæ quæ in ſilphio naſcuntur Tarteſſiis ſunt ſimillimæ.* At murænam Tarteſſiam commendant Julius Pollux inter τὰ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐδέσματα εὐδόκιμα, & Varro apud Gellium inter genera edulium omnibus aliis præſtantia, quæ profunda ingluvies inveſtigavit. Meminit etiam Ariſtophanes ubi ſupra. Et Strabo poſtquam egit de conchyliis quæ in freto ſunt circa Carteiam: ἐν δὲ τοῖς ἐξωτέροις τόποις, inquit, καὶ μείζονας ὀγδοήκοντα μνῶν τὰς σμυραίνας καὶ τοὺς γόγγρους, ταλαντιαῖον δὲ τοὺς πολύποδας, διπήχεις δὲ τὰς τευθίδας, καὶ τὰ παραπλήσια: πολὺς δὲ καὶ ὁ θύννος συνελαύνεται δεῦρο ὑπὸ τῆς ἄλλης τῆς ἔξωθεν παραλίας πίων καὶ παχύς. *In exterioribus locis* (id eſt extra fretum circa Tarteſſum) *murænas & congros reperiri ajunt qui appendunt* D E

A *dunt LXXX. minas: polypos qui talentum; bicubitales teuthides* (ſpeciem lolliginis) *alioſque piſces id genus. Huc etiam plurimi thynni compelluntur a tepore externi littoris, pingues & craſſi.* Nam ut Philoſophus recte obſervat hiſt. animal. lib. 8. cap. 19. & ex eo Athenæus lib. 7. χαίρουσι δὲ οἱ θύννοι μάλιστα τῶν ἰχθύων τῇ ἀλέᾳ, καὶ πρὸς τὴν ἄμμαν τὴν πρὸς τῇ γῇ προσχωροῦσι τῆς ἀλέας ἕνεκεν, ὅτι θερμαίνονται. *Omnium piſcium thynni maxime tepore gaudent, & teporis gratia littoream arenam adeunt ut incaleſcant.*

Ut Tarteſſi nomen Gadibus tribui docuimus, ita contrario errore Tarteſſus à nonnullis *Gaddir* dicitur. Author Salluſtius in fragmentis ex hiſtoriarum li-
B bro ſecundo: *Tarteſſum Hiſpaniæ civitatem, quam nunc Tyrii mutato nomine Gaddir habent.* Et Avienus in oris maritimis:

Hic Gaddir urbs eſt dicta Tarteſſus prius.

Et rurſus:

— Gaddir hic eſt oppidum:
Nam Punicorum lingua conſeptum locum
Gaddir vocabat: Ipſa Tarteſſus prius
C *Cognominata eſt: Multa & opulens civitas*
Ævo vetuſto, nunc egena, nunc brevis,
Nunc deſtituta, nunc ruinarum agger eſt.

Agi conſtat de vera Tarteſſo, quia eandem deſcribit paulo poſt in inſula, quam

Tarteſſus amnis ex Libyſtino lacu
Per operta lapſus undique ab lapſu ligat.

Tamen ex Plinio & Solino ſcimus Pœnis *Gaddir* id ipſum fuiſſe quod Græcis Γάδειρα, Romanis *Gades*, Arabibus קאדס *Kades*, Hiſpanis *Cadis* aut *Calis*, inſulam nimirum Oceano circumfuſam, in via à freto Herculeo ad oſtium Bætis fluminis. Rationem nominis jam explicavit Avienus qui idem in Dionyſium:

Pœnus namque locum Gadir vocat undique ſeptum.

D Neque aliter Plinius: *Pœni Gadir, ita Punica lingua ſeptum ſignificante:* Et Solinus: *Pœni lingua ſua Gadir, id eſt ſepem nominarunt.* Et Iſidorus: *Quam Tyrii à Rubro mari profecti occupantes, in lingua ſua Gades* (lege *Gadir*) *id eſt ſeptam nominaverunt.* Et Heſychius: Γάδειρα, τὰ περιφράγματα, Φοίνικες. Ebræis, Syris & Arabibus hac voce nihil notius. Itaque ineptiunt Græculi qui γῆς δειρὴν explicant, aut λιθόστρωτον, aut ἐκ μικρῶν ᾠκοδομημένον. In una tribu Judæ multa erant oppida ejuſdem aut vicini nominis, גדר *Gader*. Joſ. 12,13. גדרה *Gedera* גדרותים *Gederothaim* גדור *Gedor* Joſ. 15,36.37. גדרות *Gaderoth* 2. Par. 28,18. quæ omnia conſtat à ſepimento dicta. Gades Græce Κοτινοῦσα *Cotinuſa* dicta eſt, ὡς πολλὺς
E ἔχουσα κοτίνους *ut quæ agreſtes oleas multas habeat.*

Gades inſula Livio lib. 28. eſt *extra orbem terrarum.* Straboni: ἐσχάτη ἱδρυμένη τῆς γῆς, Solino *extremus noti orbis terminus.* A Calpe diſtare ſcribit Strabo ſtadia DCCL aut DCCC, ab oſtio freti Plinius LXXV M paſſ. A continente anguſto ſpacio & veluti flumine abſciſſam author eſt Mela. Hoc ſpacium Polybius, Plinius & Solinus pedibus DCC. Strabo ſtadio, Iſidorus definit CXX paſſibus: Nempe qua parte eſt proxima; Nam alicubi VII millibus à continente abeſſe

 ſcri-

ſcribit Plinius. Longitudo in Polybio eſt XII millium, in Strabone centum ſtadiorum: Latitudo in illo IIIM. in hoc ubi minima unius ſtadii. Merito igitur à Stephano deſcribitur ϛενὴ καὶ περιμήκης *anguſta & prælonga. Quæ terris propior eſt,* inquit Mela, *pæne rectam ripam agit: Quæ Oceanum ſpectat duobus promontoriis evecta in altum, medium in littus abducit, & fert in altero cornu ejusdem nominis urbem opulentam, in altero templum Ægyptii Herculis.*

Quâ occaſione Tyrii colonos eo deduxerint, & quoties rem tentaverint antequam ſuccederet, pluribus narrat Strabo. De tempore non ſatis conſtat, niſi quod hanc Phœnicum coloniam unam eſſe ex vetuſtiſſimis pro comperto habetur. Unde eſt quod τὰ ἀρχαῖα Γάδειρα *vetuſtas Gades* in Philoſtrato & aliis legas. Pomponius rem arceſſit *ab Iliaca tempeſtate.* In Velleio Paterculo circa Codri Regis tempora uno ſæculo juniore *Tyria claſſis plurimum pollens mari in ultimo Hiſpaniæ tractu, in extremo noſtri orbis termino inſulam circumfuſam Oceano perexiguo à continenti diviſam freto Gades condidit.* Sequitur eosdem paucis poſt annis Uticam condidiſſe; Uticam autem Carthagine Philoſophus in libro Mirabilium antiquiorem eſſe teſtatur annis CCLXXXVII: Apud Etymologum voce Γάδειρα, ἐν τῷ Φοινίκη: (lege Φοινικικαῖς ἱϛορίαις in Phœniciis hiſtoriis refert Claud. Julius aliis Julus & Jolaus) ὅτι Ἀρχαλεὺς υἱὸς Φοίνικος, κτίσας πόλιν, ὀνόματι τῇ Φοινίκων χρᾶται *Archaleum Phœnicis filium Gades urbem à ſe conditam Phœnicio vocabulo appellaſſe.* Id ſi verum eſſe conceſſeris, condita fuerit Gaditana urbs non multo poſt tempora Joſuæ.

Urbs in extrema fuit inſula verſus occaſum, qua parte à continente plurimum diſtat: Ævo Auguſti tam inſignis, authore Feſto, ut Juba Rex Maurorum

Illuſtriorem ſemet urbis iſtius
Duumviratu crederet.

Quam fuerit opulenta quingenti docent equites in ea cenſi, quot alibi nuſpiam, ſi Patavium excipias. Nempe Gades teſtatur Strabo πλήθει γ' οὐδ' ἡμίας ἂν ἀπολείπεσθαι τῶν ἔξω Ῥώμης πόλεων *multitudine civium nulli urbium extra Romam ceſſiſſe.* Quod valde mirum in exigua inſula in ultimo orbe nec ulla re fertili. Maxime cum incolas idem aſſerat in oppoſita continente non multum agri poſſediſſe. Sed eos locupletaverant maritima commercia, & amicitia Romanorum, quibus erant maxime addicti. Nec vetus urbs parum aucta eſt novæ acceſſione, à Cornelio Balbo Gaditano triumphali viro conditæ. Auguſtam Juliam Gaditanam vocat Plinius. Ex utraque facta Didyme viginti circiter ſtadiorum in ambitu.

Hæ opes invexere luxum & laſciviam; Itaque toto orbe Romano Gaditanæ puellæ in conviviis ideo admittebantur ut laſcivis ad lyram aut cymbalum canticis & indecoris motibus Venerem concitarent. Juvenalis Sat. undecima:

Forſitan expectes ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro &c.

Et ibi vetus ſcholiaſtes: *Nunc, inquit, expectas apud me pantomimas aut Lyriſtrias de Gadibus, quod laſciviant.* Statius in Saturnalibus:

Illic cymbala, tinnulaque Gades.

Mar-

A Martialis lib. 5. epigr. 79. ad Turanium:

Nec de Gadibus improbus puella &c.

Et lib. 7. epigr. 71. de Thelesina.

Edere laſcivos ad Bætica cruſmata geſtus,
Et Gaditanis ludere docta modis.

Et lib. 11. epigr. 17. ad lectores:

Nam mea Lampſacio laſcivit pagina verſu,
Et Tarteſſiaca concrepat æra manu.

Vide lib. 14. epigr. 203. de puella Gaditana. Inde *Jocoſæ Gades* epigr. 62. libri
B primi. Et epigr. 42. Cæcilius, qui ſcurriles jocos uſurpans videri volebat urbanus, dicitur id eſſe,

Quod de Gadibus improbus magiſter.

Qui nempe ſaltatriculas & lyriſtrias Gaditanas circumducebat ad quæſtum.

De cætero Gaditani erant ἔκθετλοι τὰ θεῖα in Deorum cultu ſuperſtitioſi, ut habetur in Philoſtrato: & quædam habuere numina vix uſpiam alibi culta. Sic Æliano teſte apud Euſtathium, ἐν Γαδείροις βωμὸς ἐνιαυτῷ ἵδρυται, καὶ μηνὶ ἄλλος εἰς τιμὴν χρόνου βραχυτέρου τε καὶ μικροτέρου (legendum μακροτέρου) *Gadibus una fuit ara anno ſacra, & altera menſi, in temporis tam brevioris quam longioris honorem.* Ibidem aras habuere πενία paupertas, τέχνη ars, γῆρας ſenectus. Et mors alibi negle-
C cta, quia numen implacabile, in ea inſula culta, ut quæ ſit ἡ κοινὴ ἀνάπαυλα καὶ ὁ τελευταῖος ὅρμος *communis quies & ultimus portus.* Hinc Philoſtratus: τὸν θάνατον μόνοι ἀνθρώπων παιωνίζονται *Soli hominum feſtis cantibus mortem celebrant.* At mortis nomine potuit Pluto intelligi, quem מות *Muth*, id eſt *mortem* Phœnices appellaſſe ex Sanchoniathone ſcimus. Fuit & urbi contiguum Saturni delubrum de quo Strabo.

Sed in præcipuo cultu fuit Hercules: Dionyſius in Gadium deſcriptione.

Ἔνθα τε Φοινίκων ἀνδρῶν γένος ἐνναίουσιν,
Ἀζόμενοι μεγάλοιο Διὸς γόνον Αἰγιόχοιο.
D *Phœnicum hic habitant homines de ſanguine creti,*
Immortale Jovis nati qui numen adorant,

id eſt Herculem: Itaque pro Αἰγιόχοιο multi Ἡρακλῆα legunt. Hujus templum ab urbe fuit maxime diſſitum, in altera parte inſulæ verſus ortum, qua continenti eſt proxima. Hercules ille non Græcus fuit, ut multi volunt, ſed Phœnicius. Appianus in Ibericis: τότε Ἡρακλέους ἱερὸν τὸ ἐν στήλαις Φοίνικές μοι δοκοῦσιν ἱδρύσασθαι, καὶ θρησκεύεται νῦν ἔτι * Φοινικῶς, ὅτε θεὸς αὐτοῖς οὐχ ὁ Θηβαῖός ἐστιν, ἀλλ' ὁ Τυρίων *Herculis templum quod eſt prope columnas Phœnices mihi videntur extruxiſſe: Quia nunc etiam Phœnicio ritu colitur: Nec Thebanus ipſis eſt Deus, ſed Tyriorum.* Ar- * lege Φοινικῶς.
E rianus in Alexandro lib. 2. Tarteſſi nomen ut diximus pro Gadibus uſurpans: *Herculem illum qui Tarteſſi colitur ab Iberis (ubi etiam columnæ quædam ſunt Herculeæ dictæ) puto ego Tyrium eſſe Herculem, quia Tarteſſus condita eſt à Phœnicibus,* καὶ τῷ Φοινίκων νόμῳ ὅ τε νεὼς πεποίηται τῷ Ἡρακλεῖ τῷ ἐκεῖ, καὶ θυσίαι θύονται, *& Phœnicio ritu templum inibi Herculi ſtructum eſt & ſacra fiunt.* Sic Diodorus l. 5. p. 208. Phœnices hoc idem delubrum condidiſſe aſſerit, & in eo inſtituiſſe θυσίας μεγαλοπρεπεῖς.

ἀνατρεπτᾶς τοῖς τῶν Φοινίκων ἤθεσι διοικουμένας. Mela vult eſſe templum Ægyptii Herculis, ſed à Tyriis conditum. *Templum*, inquit, *Ægyptii Herculis cultoribus, religione, vetuſtate, opibus illuſtre Tyrii condidere.* Proinde veriſimile eſt Ægyptium illi Herculem eundem eſſe cum Phœnicio. Nec alia mens Philoſtrati, qui, ut litem dirimat, in eo templo fingit τιμᾶσθαι μὲν ἄμφω τὼ Ἡρακλέε utrumque Herculem coli, Thebanum, inquam, & Ægyptium, illum propter boves Geryonis inde abactos, hunc ſapientiæ nomine, & quia totum orbem dimenſus eſt uſque ad ultimos terrarum fines: Ita tamen ut Ægyptio gemina, Thebano una duntaxat ara conſecrata ſit. A

Templum hoc hominibus ſtulto errore faſcinatis non pauca commendabant ſeu vera ſeu fabuloſa. 1. Ipſe ſitus in orbe extremo, vel extra orbem terrarum, ut in Livio habetur. 2. Summa antiquitas. Mela: *Annorum queis manet numerus ab Iliaca tempeſtate principia ſunt.* 3. Poſt tot ſæcula materies ligni incorrupta. Silius lib. 3. B

Vulgatum nec caſſa fides ab origine fani
Impoſitas durare trabes, ſolasque per ævum
Condentum noviſſe manus, hic credere gaudent
Conſediſſe Deum, ſeniumque repellere templis.

4. Fatales columnæ ignotis literis inſcriptæ, quibus conſtabat ſcilicet mundi compages, atque elementorum inter ſe nexus & concordia. Itaque de harum inſcriptione conſultus Apollonius: Γῆς, inquit, καὶ ὠκεανοῦ ξύνδεσμα αἱ στῆλαι εἰσίν. Ἐγράψατο δὲ αὐτὰς ἐκεῖνος ἐν μοιρῶν οἴκῳ, ὡς μήτε νεῖκος τοῖς στοιχείοις ἐγγένοιτο, μήτε ἀτιμάσειαν τὴν φιλότητα ἣν ἀλλήλων ἴσχουσιν *Terræ & Oceani vinculum ſunt hæ columnæ, quas in domo Parcarum inſcripſit Hercules, ne qua elementis contentio accidat, nec amicitiam disjungant qua invicem tenentur.* Has calumnas ex auro & argento conflatas deſcribit Philoſtratus, at Strabo ſolum æreas, & quicquam in iis ſcriptum fuiſſe negat præter nummos in templi fabricam inſumptos. Idem Poſidonium refellit qui has putavit eſſe Herculis columnas πολυθρυλήτους. 5. Eidem fano pretium addebant variæ ſculpturæ & donaria, puta hydræ, Diomedis equi, duodecim Herculis labores in lapide inciſi, aureus Teucri balteus & Pygmalionis oliva aurea cum baccis ſmaragdinis. De his conſulendi Photius & Philoſtratus. 6. Præterea creditus ipſe Hercules in eo templo eſſe conditus. Mela: *Cur ſanctum ſit oſſa ejus ibi ſita efficiunt.* Et præſentia numinis ſe ab omni periculo ſartos tectos Gaditani putabant. Ex Macrobio nota eſt hiſtoria, aut fabella verius, de Therone Rege Hiſpaniæ citerioris, qui cum inſtructa claſſe veniſſet ad expugnandum Herculis templum, Gaditanis propugnantibus, ſubito in fugam verſæ ſunt regiæ naves, ſimulque improviſo igne correptæ conflagraverunt. Cætera ibi vide. 7. Etiam in ipſo cultu multi ritus alibi parum in uſu: Silius ubi ſupra: C D E

Philoſtr. l. 5. c. 1. Phot. auth. 241.

Saturnal. l. 1. c. 23.

Fœmineos prohibent greſſus, ac limine curant
Setigeros arcere ſues, nec diſcolor ulli
Ante aras cultus, velantur corpora lino
Ex Peluſiaco præfulget ſtamine vertex.

Diſcin-

A *Diſcinctis mos thura dare, atque è lege parentum*
Sacrificam lato veſtem diſtinguere clavo:
Pes nudus, tonſaque coma, caſtumque cubile,
Irreſtincta focis ſervant altaria flamma,
Sed nulla effigies, ſimulacrave nota Deorum.

Quod ultimum mere Judaicum etiam in Philoſtrato legere eſt: Ἐν δὲ τῷ ἱερῷ τιμᾶσθαι μὲν ἄμφω τὼ Ἡρακλέε φασὶν, ἀγάλματα δὲ αὐτοῖν οὐκ εἶναι. *In templo coli ajunt utrumque Herculem, ſtatuas autem ipſis non eſſe.* Item: Βωμοὺς δὲ τοὺς μὲν Αἰγυπτίου δύο, χαλκοῦς καὶ ἀσήμους. *Ægyptio quidem aras eſſe duas æreas & ſine ſimulachro.* Cur ab B Herculis ſacris fœminas etiam Romani excluſerint docent Plutarchus in quæſt. Rom. quæſt. 60. & Macrob. lib. 1. Saturnal. 8. Nondum actum de mirabili fonte Gadibus in templo Herculis, quem ajunt τὰς παλιῤῥοίας τῆς θαλάττης ἀντιπαθεῖν, καὶ κατὰ μὲν τὰς πλήμας ἐκλείπουσαν, κατὰ δὲ τὰς ἀμπώτεις πληρουμένην *ad æſtus maris contrario modo affici, cum ſub affluxum deficiat, & in refluxu impleatur.* Ita Polybius apud Strabonem. Sed Plinius paulo aliter lib. 2. cap. 97. *Gadibus qui eſt delubro Herculis proximus fons incluſus ad putei modum, alias ſimul cum Oceano augetur minuiturque alias vero utrumque contrariis motibus. Eodem in loco alter Oceani motibus conſentit.* 9. Prætereo Philoſtrati nugas de arboribus Geryoniis, unde manabat ſanguis. Quibus non puto verius quod in Iſidoro habetur, ibidem naſci arborem C palmæ ſimilem, cujus gummi infectum vitrum ceraunium gemmam reddit:

Inter Gades & Hiſpaniam altera fuit inſula quam ſic deſcribit Plinius: *Ab eo latere quò Hiſpaniam ſpectat* (Gadis inſula) *paſſibus fere centum, altera inſula eſt longa* IIIM. *paſſ.* M. *lata, in qua prius oppidum Gadium fuit. Vocatur ab Ephoro & Philiſtide Erythia, à Timæo & Sileno Aphrodiſias, ab indigenis Junonis. Erythia dicta eſt, quoniam Tyrii aborigine eorum orti ab Erythræo mari ferebantur.* Acute ut ſolet corrigit Cl. Salmaſius; *Tyrii aborigines earum*, id eſt conditores Gadium & Erythiæ. Aborigines enim Halycarnaſſeus exponit γενάρχας ἢ πρωτογόνους. Phœnicia igitur fuit inſula non Punica, quæ conditores habuit è Tyro, non è Carthagine, ut perperam Avienus:

D *—hinc Erythia eſt inſula*
Diffuſa glebam & juris olim Punici;
Habuere primò quippe eam Carthaginis
Priſci coloni.

De eadem Stephanus in Ἀφροδισιάς quod nomen eſt ad multa loca ambiguum: Τρίτη, νῆσος ἡ πρότερον Ἐρύθεια, μεταξὺ Ἰβηρίας καὶ Γαδείρων *Tertia* Aphrodiſias, *inſula quæ prius Erythia inter Hiſpaniam & Gades*. Et Strabo: Ἐρύθειαν δὲ τὰ Γάδειρα ἔοικε λέγειν ὁ Φερεκύδης &c. Ἄλλοι δὲ τὴν παραβεβλημένην ταύτῃ τῇ πόλει νῆσον, πορθμῷ σταδιαίῳ διειργομένην. *Videtur Gadibus Erythia nomen tribuiſſe Pherecy-* E *des: Alii autem* hoc nomine intelligunt *inſulam urbi adſitam, unius ſtadii freto diviſam.* Ex his facile colligitur quis Erythæi fuerit ſitus, quæ hodie nuſquam comparet. Fuit nempe media inter Gades & continentem, urbi quæ ad occaſum erat inſulæ ita vicina ut fretum interjectum unius ſolum eſſet ſtadii ut refert Strabo, vel centum paſſuum ut Plinius: Qui prius oppidum Gadium aſſerit ibi

 fuiſſe.

fuiſſe. Quin & quosdam obſervat Strabo loci amœnitate captos condidiſſe ὥσπερ A ἀντίπολιν τῇ Διδύμῃ tanquam antipolim id eſt oppoſitum oppidum urbi Didyme ſive Gadium, ſed à paucis habitatum, ſi cum illa conferatur.

Hæc eſt illa Erythia apud Poëtas tam celebris, in qua regnaſſe volunt tricorporem illum Geryonē cujus boves Hercules abegerit. Fabulæ princeps in Theogoniâ Heſiodus, Poëta omnium qui extant uno Homero excepto longe vetuſtiſſimus. τρικέφαλον, inquit, Γηρυονῆα tricipitem Geryonem exarmavit Hercules:

-- περιῤῥύτῳ εἰν Ἐρυθείῃ,
Ἤματι τῷ, ὅτε περ βοῦς ἤλασεν εὐρυμετώπους
Τίρυνθ' εἰς ἱερὴν, διαβὰς πόρον Ὠκεανοῖο. B

—in circumfuſâ Erythiâ
Oceanô quô ferre gradum Deus impiger auſus·
Inde ſacram Tirintha boves adduxit opimos.

Et in Poëtarum gratiam Erythiæ boves fingit Marcianus Ægyptiis & Epiroticis non cedere. Verba ſic habent ex magni Salmaſii emendatione:

Εἶτ' ἐχομένη ϛὶ νῆσος ἡ καλουμένη
Ἐρύθεια, μικρὰ μὲν βραχεῖα παντελῶς,
Βοῶν ἀγέλας ἔχουσα καὶ βοσκημάτων,
Προσεμφερεῖς ταύροις τε τοῖς Αἰγυπτίοις, C
Καὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἤπειρον ἔτι Θεσπρωτίοις.
Vicina ſequitur dicta nomine inſula
Erythia priſco, quæ quidem haud multum patet;
Sed latiora paſcua & boves habet
Theſprotiorum bubus Epiroticis
Ægyptiisque mole & arvinâ pares.

Tamen in Iberia non regnavit Geryon nec circa Gades, ſed Ambraciæ in Epiro. Ita pronunciat Arrianus poſt Hecatæum hiſtoricum antiquiſſimum lib. 2. ἀναβάσ. *Geryonem, ait, adverſus quem Hercules Argivus ab Euryſtheo miſſus eſt, ut* D *boves Geryonis abigeret, & Mycenas duceret,* οὐδέν τι προσήκειν τῇ γῇ τῇ Ἰβήρων Ἑκαταῖος ὁ λογοποιὸς λέγει *nihil ad Iberorum regionem pertinere dicit Hecatæus hiſtoricus, neque ad inſulam ullam Erythiam in Oceano ſitam miſſam fuiſſe: Sed continentis quæ circa Ambraciam & Amphilochum eſt Regem fuiſſe Geryonem, & ex illa continente Herculem boves abegiſſe.* Quod ipſum habet Euſtathius in Dionyſium Periegetem. Atque eodem pertinet quod in Epiro boves prægrandes Λαρινοὶ *Larini* credebantur ex illorum eſſe genere quos abegerat Hercules, & nomen habere à bubulco Larino Herculis abigeo. Hæc partim ex Athenæi lib. 9. partim ex Ariſtophanis Scholiaſte in Aves, partim ex Suida qui veterem ſcriptorem citat Lycum Rheginum Poëtæ Lycophronis parentem. Et ex Herodoto colligere eſt Græcorum neminem navigaſſe Tarteſſum ante Colæum Samium, qui vi ventorum ingruentium invitus eô abreptus eſt, illô ipsô annô quô Cyrenas condidit Battus, id eſt annis circiter DC poſt Herculis apotheoſim. Præterea in Erythiâ gramen erat ſiccius quam ut bobus ſaginandis par eſſet. Itaque nullos boves E

in

A in ea memorat Strabo, ſed oves ſolum quæ mirum in modum pingueſcebant. τῶν νεμομένων, inquit, αὐτόθι προβάτων τὸ γάλα ὀρὸν οὐ ποιεῖ. τυροποιοῦσι τε πολλῷ ὕδατι μίξαντες διὰ τὴν πιότητα: Ἐν τριάκοντά τε ἡμέραις πνίγεται τὸ ζῶον, εἰ μή τις ἀποσχάζοι τι τοῦ αἵματος: ξηρὰ δ' ἐστὶν ἣν νέμονται βοτάνην, ἀλλὰ πιαίνει σφόδρα. *Ibi paſcentium ovium lac ſero caret, nec niſi aquâ multâ infuſâ in caſeum cogunt propter pinguedinem; Et trigeſimo die pecus ſuffocatur, niſi aliquid mittatur ſanguinis: Nam quo paſcuntur gramine, licet ſicco, valde pingueſcunt.* Hæc Strabo de ovibus in Erythiâ, dicturus etiam de bobus illis præpinguibus ſi qui fuiſſent, maxime cum ad Poetarum illuſtrationem hoc pertineat, in qua ubique multus eſt. Proinde Mela B in Bætica natus non putavit prope Gades eſſe Geryonis Erythiam, ſed contra Luſitaniam. In quâ eâdem ſententiâ etiam alios fuiſſe ex Plinio & Solino conſtat. At mihi perſuaſiſſimum Hiſpaniam & Gades Græco Herculi ne famâ quidem fuiſſe notas: Et Poetas quibus

Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas,

ideo ſuum Herculem in Oceanum deduxiſſe, ne Phœnicio Herculi videretur inferior, quem ex longinquis itineribus non vulgarem ſibi gloriam comparaſſe noC verant.

Ab ovium frequentia Phœnices videntur Erythiam appellaſſe inſulam עשהרות *Aſtaroth*, id eſt ovium; deinde etiam עשתורת *Aſtoreth* vel עשתרתא *Aſtarta* propter alluſionem, tanquam ab Aſtarte Deâ. Quod ab aliis redditur Ἀφροδισιὰς *Aphrodiſias* ſeu *Veneria*, ab aliis Ἥρας νῆσος *Junonis inſula*: Quia Aſtarte modo pro Venere modo pro Junone ſumitur, ut ſuô locô docemus. Et Græcorum antiquiſſimi, cum quid eſſent *aſtaroth* vel *Aſtoreth* plane neſcirent, videntur divulſis vocibus inde feciſſe ἄστυ Ἐρύθας, quaſi ſic diceretur oppidum in inſula Ἐρύθῃ. Nam Ἐρύθην pro Ἐρυθείᾳ occurrere docet Stephanus, quod dici putat κατὰ συναλοιφήν. Quin ut Καλλιόπη & Πηνελόπη prius dictum quam Καλλιόπεια & Πηνελόπεια, ita Ἐρύθη priuſquam Ἐρύθεια. Hęc fortaſſe verboſe nimis de tribus inſuD lis, Tarteſſô, Gadibus & Erythiâ, quarũ nomina veteres tam promiſcuè uſurpant ut illas inter ſe diſtinguere non ſit cujusvis. Maximè cum hodie de tribus nonniſi una ſuperſit. Erythiam enim abſorpſit mare. Et è duobus Bætis oſtiis uno obſtructô Tarteſſus continenti juncta eſt.

Jam ſi ex inſulis redeamus ad Bætis æſtuaria tria ſe offerrent oppida de quibus ita Plinius: *Inter æſtuaria Bætis oppidum Nebriſſa cognomine Veneria, & Colobona, colonia Aſta quæ Regia dicitur.* Sed *Colobona* vox eſt nihili; Et niſi fallor Plinius ita ſcripſerat: *Nebriſſa cognomine Veneria col. Onoba colonia &c.* Veneria col. id eſt Veneria colonia. Ita ſcribitur per compendium. Ex *Col.* & *Onoba* factum eſt E monſtrum vocis *Colobona*. Ita Plinio conveniet cum Strabone & Ptolemæo, quorum ille ſic habet ubi de Bæticæ æſtuariis: πόλεις ἔκτισαν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἄλλας κατοικίας καθάπερ ἐπὶ τῶν ποταμῶν. τούτων δ' ἐστὶν ἥ τε Ἄστα, καὶ Νέβρισσα, καὶ Ὄνοβα *Urbes ad illa condiderunt & alia domicilia, tanquam ad fluvios: In quo numero ſunt Aſta, & Nebriſſa, & Onoba.* Sic in Ptolemæo *Aſta & Nebriſſa* ſunt circa Bętis oſtium Orientale: At *Onoba Liſturia* vicina fuiſſe videtur æſtuariis oſtii Occidentalis ab illo

Digitized by Google

prætermiſſi, quo ab Orientali diſtabat plus centum ſtadiis, ut ex Strabone ſcimus. Atque inde *Liſturia* cognomen. Nam לאסטוריא *Liſturia* Pœnis, id eſt ad æſtuaria. L præfixum reſpondet noſtro *ad:* & אסטוריא *Iſturia* deflexum ex Romano *æſtuaria*. A

Nebriſſam hodie à Bæti diſtare ſcribit octo millibus Antonius Nebriſſenſis, quia alterum Bætis oſtium eſt oblimatum. Hujus, ſi credimus, conditor fuit Bacchus. quia ad Nebriſſam alludit νεβρίς, id eſt pellis hinnuli, Bacchi geſtamen & & bacchantium. Silius lib. 3.

Ac Nebriſſa Dionyſæis conſcia ſacris,
Quam Satyri coluere leves, redimitaque ſacra
Nebride. B

Quin *Nebriſſa* eſt נאה פריצע *Nae-pritſa*, habitatio eruptionis, ſupple fluvii aut aquarum. Hæc enim eſt verbi Hebræi vis. Sic Job. 28, 4. פרץ נחל *erupit torrens.* 2. Sam. 5, 20. כפרץ מים *ut eruptio aquarum.* Et Arabice פראץ אלנהר eſt oſtium fluvii. Nebriſſa ab incolis hodie *Lebrixa* dicitur, id eſt לפריצה *Lepritſa Ad aquarum eruptionem.*

Aſta Pœnis ut putamus fuit אשדה *Aſda* vel *Eſda*, id eſt εἴσχυσις vel ἀνάχυσις effuſio. Sic Joh. 5, 2. *Beth-eſda* בית אשדה eſt domus effuſionis, ut docti pridem obſervarunt. Cur inde dicta ſit Aſta, præter loca quæ jam allata ſunt docebunt C hæc Ptolemæi: Ἡ κατ' Ἄσταν εἴσχυσις. *Qua ad Aſtam eſt effuſio:* Et Strabonis: Ἡ κατ' Ἄσταν ἀνάχυσις καὶ ἀνάβρασις. *Quæ ad Aſtam eſt effuſio & æſtuarium.* Et rurſus: Ἐπὶ τῇ τῶν ἀναχύσεων ἡ Ἄστα, εἰς ἣν οἱ Τουρδιτανοὶ συνίασι. *Ad effuſiones eſt Aſta ad quam Turditani conveniunt.* Nempe ad Gades trajecturi quarum navale in oppoſita continente à Balbo conditum non niſi eentum ſtadiis ab Aſta urbe diſtabat.

Fuit & æſtuariis ad Aſtam vicinus Meneſthei portus, Ptolemæus: Ἡ κατ' Ἄσταν εἴσχυσις, Μενεσθέως λιμήν. *Ad Aſtam æſtuarium, Meneſthei portus.* Et Strabo nuper citatus: Ἑξῆς δ' ἐστὶν ὁ Μενεσθέως καλούμενος λιμὴν, καὶ ἡ κατὰ Ἄσταν ἀνάχυσις. *Deinde eſt Meneſthei portus. & quod ad Aſtam eſt æſtuarium.* Meneſthei ſcilicet portus Punice dicebatur מין אשרא *Min-Aſda* vel *Eſda* per aphęreſim pro למין אשרא *Lemin-Aſda*, portus Aſtæ. Nam Græca vox λιμὴν pro portu eſt in Hebræorum D uſu. Et Talmudici למין *lemin* ſcribunt. Sed Arabes מין *min* vel מינא *mina*, vocabulo decurtato: Ita etiam Pœni olim ut conjectamus. Tale eſt quod *liburnis* Syris eſt בורני *burni.* Hæc Græci cum ignorarint, in *Min-Iſda* latere voluerunt nomen Meneſthei ſui, quem in bello Trojano ducem fuiſſe Athenienſium Poeta ſcribit. Proinde Meneſtheum Athenas ex Ilio reverſum fingunt pulſum à Theſidis in Hiſpaniam ſe contuliſſe. Adeoque non ſolum Meneſthei portum, ſed & oraculum circa hæc loca memorat Strabo. Ἐνταῦθα δέ που, inquit, καὶ τὸ μαντεῖον τὸ Μενεσθέως ἐστί. Et Gaditanos Philoſtratus Μενεσθεῖ τῷ Ἀθηναίῳ θύειν Meneſtheo E Athenienſi ſacrificare ſcribit lib. 5. cap. 1.

Meneſthei portum excipit Junonis promontorium. Ita appellant Plinius & Pomponius. Ratio nominis petenda ex his Ptolemæi: Τὸ ἀκρωτήριον, ἀφ' οὗ ὁ πορθμὸς ἐν ᾧ ναὸς Ἥρας *Promontorium à quo fretum, in quo Junonis templum.* Junonis id eſt עשתרתא Aſtartes ut jam diximus. Hoc promontorium eſt totius Bæticæ caput

A caput & Gaditani freti finis, unde primum è faucibus anguſtis panditur Oceanus.

In medio freto *Tranſductam*, vel *Juliam Traductam*, Pomponii Melę patriam, quam eodem teſte habitabant transvecti ex Africa Phœnices, Strabo vocat Ἰουλίαν Ἰόζαν *Juliam Jozam*, quia *Joza* Pœnis id ipſum fuit quod Romanis *Traducta*. Syris enim גוז eſt trajicere. *Joza* pro גוזא *Goza* ſcribitur, quomodo paſſim *jeuz*. nux pro גוז *gauz* in Arabum interpretib us. Plura vide ibi de Tingi.

Intus non procul à littore eſt Ptolemæi Ἔβορα *Ebora*, quæ Plinio *Ebura Cerealis*, à Cereali fructu ſic dicta. Quo eodem pertinet *Ebura* Punicum nomen. Ebręis enim & Syris עבור *Ibur* vel עיבורא *Ibura* eſt annona & frugum proventus. In Chaldæa paraphraſi ſæpe reſpondet Ebræo דגן *dagan* quod frumentum ſonat.

B Plures in Hiſpania fuere urbes hujus nominis.

Initio freti ſunt columnæ Herculis, id eſt, ut plerique volunt, oppoſiti montes *Calpe* & *Abila*, quorum uterque quidem ſed Calpe magis & pæne totus in mare prominet. Is à Strabone definitur ὄρος τῇ περιοχῇ μὲν οὐ μέγα, τῷ δ' ὕψει μέγα καὶ ὄρθιον, ὥστε πόῤῥωθεν νησοειδὲς φαίνεσθαι *mons ambitu quidem non magnus, ſed in altitudinem magnam erectus, ut eminus videntibus inſulæ ſpeciem objiciat.* Κάλπη Gręcis eſt urna, urceus, ut *calpar* in Feſto vaſis genus. Heſychius: κάλπη, στάμνος, ὑδρία. Inde *Calpe* mons dictus. Avienus in oris maritimis ex magni viri emen-

C datione,

> *Calpeque rurſum in Græcia ſpecies cavi*
> *Teretisque viſu nuncupatur urcei.*

quia concavus eſt in urcei modum. Juvenalis Scholiaſtes Sat. 14. *Calpe urnæ ſimilis mons, unde Calpe in extrema Spania.* Mela: *Is mirum in modum concavus, ab ea parte qua ſpectat occaſum medium fere latus aperit, atque inde egreſſus totus admodum pervius, prope quantum patet ſinus, & ſpecus ultra eſt.* Rurſus κάλπη deductum ex Phœnicio גלפא *galpha*, ejusdem ſignificationis. Nam Arabice גלף *galph* eſt vas fictile, vel effracti vaſis ima pars: Et גולפא *galpha* Talmudicis urceus, ut in tractatu *Nedar* שקל גולפא על כתפיה *tulit urceum ſuper humeros*

D *ſuos.* Itaque *Calpes* nomen tam Phœnicium fuit quam Græcum.

Ad montem Calpen *Calpe* urbs deſcribitur in his Strabonis: Πρὸς αὐτὸ Κάλπη πόλις ἐν τετταράκοντα σταδίοις, ἀξιόλογος καὶ παλαιὰ, ναύσταθμον ποτὲ γενομένη τῶν Ἰβήρων, ἔνιοι δὲ καὶ Ἡρακλέους κτίσμα λέγουσιν αὐτὴν, ὧν ἐστι καὶ Τιμοσθένης, ὅς φησι καὶ Ἡρακλείαν ὀνομάζεσθαι τὸ παλαιὸν, δείκνυσθαί τε μέγαν περίβολον καὶ νεωσοίκους. *Ad Calpem montem in quadrageſimo ſtadio eximia urbs eſt & vetuſta, Hiſpanorum navibus olim ſtatio. Hanc ab Hercule conditam eſſe nonnulli aſſerunt, inter quos eſt Timoſthenes, qui eam antiquitus Heracleam appellatam fuiſſe refert, oſtendique adhuc magnum*

E *murorum ambitum & navalia.* Sed cum de urbe Calpe in illis locis nulla ſit alibi mentio, magnus Caſaubonus recte conjicit pro Κάλπη πόλις reſcribendum Καρτηΐα πόλις, quam ad Calpen montem deſcribunt Mela, Plinius Ptolemæus & Geographorum alii. Huc facit quod cum Carteiam toties infra nominet Strabo, nihil tamen de ejus ſitu alibi dixiſſe reperitur. Nec fruſtra Heraclea Carteiæ fuiſſe vetus nomen, tanquam ab Hercule conditore. Herculem enim ſuum

Phœnices Μέλκαρθον *Melcarthium* appellabant. Philo Byblius ex Sanchonia- A
thone apud Euſebium l. 1. præpar. Τῷ δὲ Δημαροῦντι γίνεται Μέλκαρθος ὁ καὶ Ἡρακλῆς
Ex Demarunte autem natus eſt Melcarthus qui & Hercules. Μέλκαρθος id eſt
מלך קרתא *Melec Kartha* Rex urbis id eſt Tyri. Idem Græcis *Melicertes* ſive
Palæmon maris Deus, quem Cadmi nepotem eſſe fingunt. Hinc Heſychius:
Παλαίμων, ὁ Ἡρακλῆς. Et Amathuſiis in Cypro מליך *malic.* Heſychius rurſus
Μάλικα, τὸν Ἡρακλέα, Ἀμαθούσιοι. Omnino igitur ex *Melcartho* vel מלך קרתא
Melec cartha, urbs quam ad Calpen condidit Hercules Phœnicius primo *Mel-
cartheia* vocata eſt, hoc eſt מלך קרתיא *Melec-karthija*, quaſi Ἡρακλείαν dixeris;
deinde per aphæreſim *Cartheia* vel *Carteia*. Apud Ebræos frequens eſt hæc
aphæreſis in nominibus locorum compoſitis. Tale *Sittim* pro *Abelſittim*, *Ata- B
roth* pro *Archiataroth*, *Hermon* pro *Baalhermon*, *Seba* pro *Beerſeba*, *Salem*, pro
Jeruſalem, *Nimrim* pro *Bethnimrim*, *Aſan* pro *Boraſan*. Vide in Phaleg lib. 2.
cap. 24.

Carteiam ad Herculis columnas cum Tarteſſo ad Bætim potuiſſe confundi vix cuiquam eſt credibile, quod tamen multi faciunt. Strabo: Ἔνιοι δὲ Ταρτησσὸν τὴν νῦν Καρτηΐαν προσαγορεύουσι. Mela: *Carteia ut quidam putant aliquando Tarteſſos.* Plinius: *Carteia, Tarteſſos a Græcis dicta.* Pauſanias in Eliacis poſterioribus: Εἰσὶ δὲ οἱ Καρπίαν (lege Καρτηΐαν) Ἰβήρων πόλιν καλεῖσθαι νομίζουσι τὰ ἀρχαιότερα Ταρ- C
τησσόν *Sunt etiam qui Carteiam Iberiæ urbem Tarteſſum olim vocatam exiſtiment.* Silius lib. 3.

Arganthoniacos armat Cartheia nepotes.

Ac ſi Tarteſſi Rex Arganthonius Carteiæ regnaverit. Appianus in Ibericis: Ταρτησσός μοι δοκεῖ τότε εἶναι πόλις ἐπὶ θαλάσσης ἣ νῦν Καρπησσὸς ὀνομάζεται *Tarteſſus mihi videtur tum fuiſſe maritima urbs quæ nunc Carpeſſus appellatur.* Item: Διέδρασαν ἐς Καρπησσὸν, ἐπὶ θαλάσσῃ πόλιν ἣν ἐγὼ νομίζω πρὸς Ἑλλήνων πάλαι Ταρτησσὸν ὀνομάζεσθαι, καὶ Ἀργανθώνιον αὐτῆς βασιλεῦσαι *Carpeſſum profugerunt, urbem ad mare ſitam, quam ego arbitror quondam a Græcis Tarteſſum nominatam, & in ea regnaſſe* D
Regem Arganthonium. Carpeſſum, id eſt Carteiam: Nam binomina fuit urbs; unum nomen Carteia, alterum fuit Carpeſſus: Quod ipſum putaverim errori anſam dediſſe, quia ad Tarteſſum alludit Carpeſſi nomen. In ſcriptura tamen nihil ſimile. *Tarteſſus* enim Phœnicie ſcribebatur תרשיש *Tarſis* vel תרתיש *Tartis*. Et *Carpeſſus* קרפסה *Carpheſa* vel קורפסה *Corpheſa*, id eſt concha. Ita exponit Aruch ex libro *Jelammedenu.* Nempe à conchis dicta Carpeſſus, quæ Carteia veteribus, quia conchas habuit portentoſæ magnitudinis. Strabo: Ἐν δὲ Καρτηΐᾳ κήρυκας δεκακοτύλους καὶ πορφύρας φασὶν *Apud Carteiam buccinæ & purpuræ inveniri dicuntur decem cotylas continentes.* In cotyla ſunt ſex cyathi.

Poſt Carteiam & Calpen eſt Σύελ *Suel.* Meminere Mela, Plinius, Ptolemæus, E
Antoninus, ubi corruptè *Sivel.* A vulpibus dici puto, quia Ebræis שועל *ſual* eſt vulpes, & ex Bætica tam vulpium quam muſtelarum pelles peti ſcribunt recentiores. Sic à vulpibus nomen habent in Mæotide *Alopecia*; In Helleſponte *Alopeconneſos.* Contra Smyrnam *Alopece*: In Bœotia mons *Alopecos*; In agro Attico *Alopeca* vicus tribus Antiochidis ex quo Socrates oriundus; In Judæa *Saalim* vel

Sualim

A *Sualim* ut legi mavult Hieronymus 1. Sam. 9, 4. Et חצרשועל *Hatſerſual* atrium vulpis Joſ. 19, 3. In Phrygia denique Ἐξυάνων *Exuanum* de quo Stephanus in Ἄζανοι. Inter Calpen & Malacham ubi *Suel* ſylvam deſcribit Strabo auro & aliis metallis valde fœcundam.

Sequuntur apud Strabonem *Malaca* & *Manaca* Phocæorum urbs quæ Μαίνοβα corrupte in Ptolemæo. Has urbes nonnulli confundunt & promiſcue uſurpant. In quibus Avienus:

Malacha flumen urbe cum cognomine,
Menace priori quæ vocata eſt ſæculo:

B Sed hos erroris arguit Strabo, quia Mænaca longius à Calpe diſtat, & ejus ruderæ Græcæ urbis veſtigia retinent, ἡ δὲ Μαλάκα καὶ πλησίον μᾶλλον, Φοινικικὴ τῷ σχήματι *Malaca autem & propior eſt, & ad Punicæ formam.* Idem à Calpe Malacam tantum diſtare aſſerit quantum Gades, id eſt ſtadiis DCCL aut ad ſummum DCCC. Ut à Strabone Μάλακα, ita Μαλάκη ſcribitur ab Artemidoro, Marciano & Stephano; Sed à Plinio & Avieno *Malacha* cum ſpiritu rectius. A Pœnis enim מלאחה *Malacha* propter ſalſamenta dicta eſt, quia מלח *malach* eſt ταριχεύειν ſale condire. Strabo: ταριχείας δὲ ἔχει μεγάλας *ſalſamenta* ſeu cetaria *habet plurima.*

Altera excipit urbs ταριχευτικὴ olim *Hexi* dicta. Mela: *Extra Abdera, Suel, Hexi*, inde *Hexitani*. Strabo: Ἐφεξῆς δ᾽ ἐστὶν ἡ τῶν Ἐξιτανῶν πόλις, ἐξ ἧς καὶ τὰ ταρί-
C χη ἐπωνύμως λέγεται *Sequitur Hexitanorum urbs, a qua etiam ſalſamenta cognominantur.* Hodie *Motrel* appellant, ut Florianus author eſt. Nomen à flexu littoris qui eo loco inſignis eſt. Arabice enim עכס *acs* vel *hucs* flexum ſonat. Aſpiratione mutata in ſibilum poſteriores pro Hexis *Sex* & *Sexos* dicere. Illud in Ptolemæo legitur, hoc in Plinio. Unde Athenæus habet Σεξιτανίαν πόλιν, idque tanquam ex Strabone. Et Galenus in ſalſamentis τὰ Σάξα τινὰ καλούμενα *quæ Saxatina nominantur.* Et *colias*, lacerti marini ſpecies ſcombro ſimilis, ibi frequens, ab aliis *Saxitanus*, ab aliis *Saxetanus* dicitur aut *Saxitanus*. Athenæus ubi de colia: Κρείσσων δὲ ὁ Ἀμυκλανὸς καὶ Ἱσπανὸς ὁ Σεξιτανὸς λεγόμενος, λεπτότερος γὰρ
D καὶ γλυκύτερος *Præſtantior Amyclanus & Hiſpanus quem Sexitanum vocant, tenuior enim eſt & dulcior.* Plinius lib. 32. cap. 11. *Colias ſive Parianus ſive Saxitanus a patria Bætica, lacertorum minima.* Martialis lib. 7. epigr. 77.

Dum Saxetani ponatur cauda lacerti.

Hujus piſcis multa mentio in libris Talmudicis ubi vocatur קוליים האיספנין *colias Hiſpanorum.* Rambam & Bartenora notant piſcem eſſe רק הקליפה *tenues ſquamas habentem*, quod veriſſimum. Nam hoc ipſo colias à ſcombro differt quod ſquamis integitur parvis & tenuibus, ut Rondeletius & alii obſervant. Sed quod iidem addunt Arabice vocari שבוט *ſebot*, verumne ſit non ſatis ſcio.

E In Ptolemæo ſequitur Σαλάμβινα, id eſt שעלבין *Saalabbin*, cujus nominis oppidum fuit in tribu Dan, de quo Joſ. 19, 42. Idem mutatis vocalibus *Saalbim* ſcribitur Jud. 1, 35. ubi pro Ebræis בהר חרס באילון ובשעלבים *In monte Cheres, in Ajalon.*

Ajalon,& in Saalbim, LXX habent ἐν τῷ ὄρει τῷ ὀστρακώδει, ἐν ᾧ οἱ ἄρκοι, καὶ ἐν ᾧ αἱ A
ἀλώπεκες ἐν τῷ μυρσινῶνι καὶ ἐν Θαλαβὶν *in monte teſtaceo in quo urſi, & in quo vulpes, in myrteto, & in Thelabin.* Quæ verba conflata ſunt ex duplici verſione: Quarum una נהר הרס reddidit *in monte teſtaceo*,quia חרש teſtam ſignificat, altera *in myrteto*,quia alius interpres הדס id eſt myrtum legit pro חרס. Et באילון lectum באילין *in arietibus* aut *in agnis*,& redditum, ἐν ᾧ οἱ ἄρνοι, quod mutatum in ἄρκοι propter vocis inſolentiam. Denique בשעלבים uterque interpres legit אתעלבים,hinc unus ἐν Θαλαβὶν alter ἐν ᾧ αἱ ἀλώπεκες,ex Arabica lingua qua vulpes dicitur תעלב *thalab.* Hæc obiter de loco Græcæ verſionis, in quo doctis hæret calculus.

Poſt Selambinam in Ptolemæo eſt Ἄβδαρα, *Abdara*,hodie cum articulo Arabico *Aladra* pro *Alabdra*, Stephano Ἄβδηρα *Abdera*; & Straboni Ἄυδηρα, Φοινίκων κτίσμα καὶ αὐτὴ *Audera,etiam ipſa Phœnicum opus.* Proxime accedit *Anzara*, nomen Arabicæ urbis ad Euphratem infra Thapſacum; Notum enim Z & D in aliis linguis ſolere permutari. *Anzar* אנזאר Arabice propugnacula & munimenta ſignificat,& אנזר *anzara* verbum munire,propugnare. B

Inde Χαριδήμου ἀκρωτήριον *Charidemi promontorium*, hodie *Cabo de Gates*, corrupte pro *de Agatas*, ab Achate lapide qui in hoc promontorio effoditur, ut Florianus author eſt in Chronico Hiſpaniẹ. Ita *Charidemi* nomen defluxum eſſe C
putaverim ex Punico כר־אדם *Char-odem*,quod *caput ſardij* ſonat. כר *car* vel *char* Pœnis eſſe caput alibi probavimus. Et אדם *odm* rubri lapidis fuiſſe genus in Aaronis rationali ex ipſo nomine conſtat. Veteres *ſardium* explicant,ad cujus naturam una ſpecies achatis ita accedit, ut inde vocetur *ſardachates.* Vide Plinium & Orpheum περὶ λίθων, ubi inter genera Achatum quædam referunt

Plin. l. 37. c. 10.

Σάρδιά θ' αἱματόεντα καὶ αἰγλήεντα σμάραγδον.

Sardia ſanguinea & viridi fulgore ſmaragdum.

Eſt & alius achates ibidem μιλτοπάρηος miniacei coloris, qui potuit à Pœnis אדם *odem* dici.

Supereſt Βαρεία *Baria* maritima urbs in extrema Bætica, ad Tarraconenſis fines,ut ex Plinio & Ptolemæo conſtat; Unde & בריא *Baria* dicta, id eſt terminus & finis. Sic Prov. 30, 4. Hebræum אפסי ארץ *fines terræ* Chaldæus reddidit בריתא דארעא. *Baria* hodie *Veria* & *Vera* dicitur. D

Notandum eſt totum hoc littus quod modo deſcripſimus tenuiſſe Baſtitanos ſive Baſtulos. Strabo lib. 3. pag. 139. Ἐνταῦθα δὲ ὄρος ἐστὶ τῶν Ἰβήρων τῶν καλουμένων Βαστητανῶν, οὓς καὶ Βαστούλους καλοῦσιν, ἡ Κάλπη *Ibi mons eſt eorum Hiſpanorum qui Baſtitani vocantur & Baſtuli,Calpe nomine.* Et pag. 141. Βαστητανῶν οἱ μεταξὺ τῆς Κάλπης καὶ τῶν Γαδείρων στενὴν νεμόμενοι παραλίαν *Baſtitanorum qui inter Calpen & Gades anguſtum accolunt littus.* Et p. 159. Φασὶ δὲ ἀπὸ μὲν Κάλπης τῆς κατὰ στήλας ἕως ἐπὶ Καρχηδόνα νέαν, διςχιλίους καὶ διακοσίους σταδίους. οἰκεῖσθαι δὲ τὴν ἠϊόνα ταύτην ὑπὸ Βαστητανῶν, E
οὓς καὶ Βαστούλους καλοῦσιν *A Calpe, qui mons eſt ad columnas ad Carthaginem Novam,*

numerari

A *numerari ajunt ſtadia bis mille ducenta: habitari autem hoc littus à Baſtitanis qui & Baſtuli dicuntur.* Ptolemæus: Βαστυλῶν τῶν καλουμένων Ποινῶν Μενραλία, Τρανσδοῦκτα, Βαρβήσολα, Καρτηΐα. Κάλπη *Baſtulorum qui Pœni dicuntur Menralia* (al. Mellaria) *Transducta, Barbeſula, Carteia. Calpe.* Item: Κατέχουσι δὲ τὴν μὲν ἀπὸ Μενραλίας μέχρι Βαρείας πόλεως παραλίαν οἱ εἰρημένοι Βαστοῦλοι *Littus à Menralia uſque ad Bariam urbem obtinent Baſtuli qui dicti ſunt.* Ex *Baſtitanis* aut *Baſtis* facti *Baſtuli* & corruptius *Blaſturi* apud Marcianum lib. 2. peripli ubi meminit circa Carteiam Βλαστουρῶν τῶν καλουμένων Ποινῶν *Blaſturorum qui Pœni vocantur.* Nempe reſpectu originis: Nam ad eos maxime pertinent hæc Plinii ut docet ſermonis ſe-
B ries: *Oram eam univerſam originis Pœnorum exiſtimavit M. Agrippa.* Et Avieni ſimilis locus:

—porro in iſto littore
Stetere crebræ civitates antea,
Phœnixque multus habuit hos pridem locos.

Neque obſcura eſt ratio nominis. Littus Arabice שאטי *ſati* dicitur, & שט *ſat*, plur. שטוט *ſetut* & שטאן *ſuttan*. Hinc *Baſtitania* regio, & *Baſti* vel *Baſtitani* populi qui בשט *beſat*, aut בסאטי *beſati*, aut בשטוט *biſtut*, aut בסטאן *beſuttan* in littoribus. Potuit & præfixo L eadem regio לשט *leſat* aut לשאטי *leſati* dici, id
C eſt ad littus; Ex ex utroque mixtis, fieri Blaſtorum aut Blaſtôphœnicum nomen in Appiano. Ἐπολιόρκει, inquit, Ῥωμαίων ὑπηκόους τοὺς λεγομένους Βλαστοφοίνικας, οἷς φασιν Ἀννίβαν τὸν Καρχηδόνιον ἐποικίσαι τινὰς ἐκ Λιβύης, καὶ παρὰ τοῦτο κληθῆναι Βλαστοφοίνικας *Romanorum ſubditos Blaſtophœnicas appellatos obſedit, ad quos Annibalem Carthaginenſem quosdam ex Africâ colonos traduxiſſe ferunt, atque inde vocatos eſſe Blaſtophœnices.* Atque eodem pertinet quod in Marciano Blaſturi leguntur pro Baſtulis.

D

E

CAPUT XXXV. A

Phœnices in reliqua Hiſpania & Balearibus & Pityuſis inſulis.

CArthago quæ & Cænepolis Punica urbs in Hiſpania. Ejus laudes. Cur dicta Cænepolis. Carthada Punice nova urbs. Eadem Spartaria à ſparto de quo multa. Cur ſpartum Salaminium dicatur in Oppiano. Interpretes notati Teucer Salaminius Carthaginem condidiſſe creditur. Fabulæ origo. Græcæ fabulæ de populorum & urbium in Hiſpania origine. Carthaginis verus conditor. Appiani næniæ de Sagunto & Carthagine. Deſcriptio Carthaginis ex Polybio, Livio & Silio. Dii Punici ibi culti. Mercurius Teutates Aletes unde dictus. Argenti fodinæ. Spolia ex Carthagine quam multa. Setabis unde dicta. Telæ & ſudaria Setaba Saguntum. Maſſilienſium urbes in Hiſpania. Pœni circa Iberum. Cæſaraugusta olim Salduba. Carthago vetus. Dertoſſa. Tarraco תרכון, id eſt regia. Arx Tarracone. Tarraconis laudes, conditor, vina, ara & templum Auguſto ſacrum. Auguſti jocus. Barcino. Iberia quæ pars Hiſpaniæ. Iberi unde dicti. Sol in Ibero mergitur. Fabulæ de Pyrene ab Hercule vitiatâ & de Pyrenæi ſaltus incendio. Auri puriſſimi fodinæ in Tarbellis. Pyrenes cacumen ſylvis opacum, inde Punice *Purani* dictum. Minius fl. an à minio pigmento. Minium Punice *manin* vel *ſammanin*, unde Græce ἀμμίνιον. S initiale ſæpe excidit. Durius à Dorienſibus non Græcis ſed Phœnicibus. Tagus à דג *dag* ſeu piſce dictus, quia piſcoſiſſimus. Anas an ענא Ana, id eſt oves? Oves in Bætica rutili velleris, ſed propter Bætim. Anas vel חנאס *Hanas* quid ſit Arabice. Diabolus cur *Hanas* dictus. Bæturia metallifera ſed ſterilis unde nomen. Luſitania non dicitur à *Luſo* Bacchi comite, ſed à Phœnicio לוז *luz*. Amygdalus cur שקד ſaked Hebræis. Probatur id ipſum eſſe *luz*. Κάρυον pro amygdalo. Loca Phœnices dicta ab amygdalis. Ita etiam Luſitania & quorſum. Cur Luſus fingitur eſſe Bacchi comes. Vino cum amygdalis optime convenire. Spania pro Hiſpania. Spaniam non dici à Pane ſed a cuniculis, multis probatur. Cuniculi quantâ copiâ in Hiſpania & quam noxii. Cuniculus vox Hiſpanorum Λεβηρὶς Maſſilienſium, unde *laurix*. Gymneſiæ vel Baleares ſeptem eſſe cur creditæ. Baleares nec Rhodiæ nec Bœoticæ originis. Balearium mores barbari. Quam fuerint periti funditores. Edocti nempe à Phœnicibus. Hæc ars in Phœnice pridem in uſu. Κῶλον pro habena fundæ vox Phœnicia. Funda δίκωλος & μακρόκωλος. Suidas emendatus. Baleares nec à Baleo, nec ἀπὸ τοῦ βάλλειν dicti, ſed à Punico בעל ירה. Quorſum iidem Gymnetes, & γυμνοπόδυτοι. Bochri, Jamno, Saniſera, Mago, Balearium oppida. Portus χοιραδώδης. Animalia. Cur Limneſiæ pro Gymneſiis. Pityuſæ. Ebuſus Arabice *iabeſa* id eſt arida, fœcunda tamen inſula vitibus, oleis, & ficubus præſtantiſſimis quæ exſiccatæ inde exportabantur. Inde dicta Ebuſos, id eſt inſula יבושות *iebuſoth* ſiccarum ſup. ficuum. Similes locutiones. Ruſpinæ ficus & nomen. Ebuſus cur & Pityuſa. Reſinæ pineæ ex Ebuſo. ארן *oren* pro pinu. Ebuſi & Ophiuſæ ſeu Colubrariæ ſitus. Una fugat ſerpentes, altera parit. Ebuſi montes è continente videri. Geographi Arabis locus perperam acceptus.

Quæ ſequitur *Tarraconenſis* licet Bæticâ longe amplior, multo pauciora habuit Phœnicum monimenta. Tamen in vicinia Bæticæ ſtatim ſe offert Carthago ſeu Καινὴ πόλις *Cænepolis* (nova urbs) in cujus laudes veteres maxime profuſi ſunt. Polybius lib. 3. de Hannibale: Παραχειμάζων εἰς Καινὴν πόλιν, ἥτις ὡσανεὶ πρόσχημα καὶ βασίλειον ἦν ἐν τοῖς Καρχηδονίων κατὰ τὴν Ἰβηρίαν τόποις. *Ad hyberna Cænepolim ſe recipiens, quæ erat quaſi gentis caput & regia in ea Hiſpaniæ parte quæ Carthaginenſibus parebat.* E Et lib. 10. Λιμένας ἔχει στόλῳ καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι, μόνη σχεδὸν τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἅμα δὲ καὶ διότι πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς Λιβύης πλοῦν, καὶ πελάγιον διάρμα λίαν εὐφυῶς κεῖται τοῖς Καρχηδονίοις. *urbium Hiſpaniæ una fere eſt quæ portus claſſi & copiis nauticis commodos habet; Adhæc Carthaginenſibus eſt admodum opportuna ſive navigare ex Africa ſive mare trajicere volentibus.* Scipio in oratione ad milites apud Livium lib. 26. *In una urbe univerſam cæperitis Hiſpaniam.*

A *niam. Hic ſunt obſides omnium nobilium, Regum populorumque &c. Hic pecunia
omnis hoſtium &c. Hic tormenta, arma, armamenta, & omnis apparatus belli eſt
&c. Potiemur praterea cum pulcherrima opulentiſſimaque urbe, tum opportuniſſi-
mâ portu egregio, unde terra marique quæ belli uſus poſcunt ſuppeditentur &c. Hæc
illis arx, hoc horreum, ærarium, armamentarium, hoc omnium rerũ receptaculum
eſt: Hûc rectus ex Africa curſus eſt: Hæc una inter Pyrenæum & Gades ſtatio: Hinc
omnis Hiſpania imminet Africæ.* Strabo lib. 3. Κρατίστη πολὺ τῶν ταύτῃ πόλεων. Καὶ
γὰρ ἐρυμνοτάτη, καὶ τείχει κατεσκευασμένῳ καλῶς, καὶ λιμέσι καὶ λίμνῃ κεκόσμηται καὶ τοῖς
τῶν ἀργυρείων μετάλλοις. Κἀνταῦθα δὲ καὶ ἐν τοῖς πλησίον τόποις πολλὴ ἡ ταριχεία. *Longe
præſtantiſſima eſt omnium ejus regionis urbium. Quippe & munitiſſima eſt, & muro*
B *præclare extructo, portubusque & lacu ornata eſt, & argenti fodinis, & cum ibi tum
in vicinis locis multum eſt ſalſamentorum.*

Et Silius lib. 15. *— terris memorabile Iberis*
Hæc caput eſt, non ulla opibus certaverit auri,
Non portu celſove ſitu, non dotibus arvi
Uberis, aut agili fabricanda ad tela vigore.

Ut Africana Carthago, ita hæc etiam dicta eſt, καινὴ πόλις *Nova urbs*. Polyb. lib.
2. Τήν τε παρὰ μὲν τισι Καρχηδόνα, παρὰ δέ τισι Καινὴν πόλιν προσαγορευομένην. *Quã-*
C *que alii Carthaginem alii Novam urbem nuncupant.* Stephanus, Ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλη Καρ-
χηδὼν πόλις Ἰβηρίας: Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ αὐτὴ Καινὴ πόλις. *Eſt & alia Carthago Hiſpaniæ
urbs, quæ & ipſa Nova urbs appellata eſt.* Neque id novo nomine, ſed ἐπεξηγητικῶς.
Nam, ut ex Solino alibi docuimus, Carthaginis Punicum nomen erat *Carthada*
ſeu קרת־חדתא *Karth hadtha*, id eſt nova urbs. Unde Καρχηδὼν Siculis, quibus ὄρ-
νιθες erant ὄρνιχες, & *Carthago* Hiſpanis, quibus *dama* eſt *gama*, *delphin golphin*,
teſtudo tortuga. Σπαρταγένην Appianus & *Spartariam* Antoninus appellant ἐπιθετι-
κῶς propter τὸ καλούμενον Σπαρτάριον πεδίον *campum Spartarium nomine* urbi pro-
ximum è quo ſpartum legebatur. Fuit id junci ſpecies in arido ſolo naſcens, cujus
uſus olim multiplex. Plinius lib. 21. c. 2. *Sparti quidem uſus multa poſt* (Homerum)
D *ſæcula cœptus eſt, nec ante Pœnorum arma, quæ primum Hiſpaniæ intulerunt. Herba
& hæc ſponte naſcens, & quæ non queat ſeri, juncusque propriè aridi ſoli.* Inde Spar-
tarium Strabo Σχοινοῦντα id eſt juncarium interpretatur. Iſidorus fruticem eſſe di-
cit virgoſum ſine foliis, carici ſimilem è quo funes conficiuntur. Candidum fuiſſe
docet Græcum nomen λεύκαια in Gloſſis, vel λευκέα in Artemidoro & Heſychio,
ut obſervavit vir maximus ad Spartianum. De uſu ſic Plinius: *Hinc ſtrata ruſtica
eorum, hinc ignes facesque, hinc calceamina & paſtorum veſtis: Animalibus noxium
præterquam cacuminum teneritate.* Item: *Complectatur animo qui volet miraculum
E æſtimare, quanto ſit in uſu omnibus terris navium armamentis, machinis ædificatio-
num, aliisque deſideriis vitæ.* De loco idem hæc habet: *In Africa exiguum & inuti-
le gignitur. Carthaginenſis Hiſpaniæ citerioris portio, nec hæc tota, quatenus parit,
montes quoque ſparto operit.* Et rurſus: *Ad hos omnes uſus quæ ſufficiunt, minus* XXXM
paſſ. in latitudinem à littore Carthaginis novæ, minusque in longitudinem C *repe-
riuntur*, ut ex Apuleio probat vir magnus quem diximus. Strabo inter Setabim &
Caſtulonem Spartarium campum deſcribit, & in eo montem Oroſpedam.

Naſſam piſcatoriam alibi *σπάρτοισιν Ἰβήρεσιν Spartis Iberis*, alibi *σπάρτῳ Σαλαμινίδι ſparto Salaminio* plecti dicit Oppianus: Atq; ibi hærent interpretes, niſi quod Brodæus & eum ſequutus Rittershuſius, viri in his literis primarii, legendum cõjiciunt Σαλμυκίδι ab Hiſpaniæ urbe Salmycâ prope Columnas. Quod ideo haud quaquam probo quia à Columnis longe abeſt Spartarius campus ſupra fontes fluminis Bætis: Et Salmyca urbs obſcura eſt, nec aliunde nota quàm ex uno Stephani loco: A Salmyca denique Salmycenum dici notat Stephanus non Salmycidem. Sed nec opus mutare quicquam, cum Carthaginenſe ſpartum recte dicatur Salaminiũ, à Teucro Salaminio, qui Carthaginis conditor eſſe narratur. Silius l. 3. A

Halieut. l. 3. v. 342. Cyneget. l. 4 v. 220.

Dat Carthago viros Teucro fundata vetuſto, B

Et lib. 15.

Urbs colitur Teucro quondam fundata vetuſto,
Nomen Carthago, Tyrius tenet incola muros.

Proinde Trogus lib. 44. Teucrum ſcribit, *cum ab Euryſace Ajacis filio patria Salaminis acceſſu prohiberetur, Hiſpaniæ littoribus appulſum, loca ubi nunc eſt Carthago nova occupaſſe.* Si divinare liceat, fuit hæc fabellæ origo. Carthago Spartaria magnum erat emporium, quod cum alii teſtantur, tum Strabo diſertiſſime: καὶ ἔστι τοῦτο μεῖζον ἐμπορεῖον τῶν μὲν ἐκ θαλάττης τοῖς ἐν τῇ μεσογαίᾳ, τῶν δ' ἐκεῖθεν τοῖς ἔξω πᾶσιν. *Et magnum hoc eſt emporium, ubi & mediterranei maritimas & maritimi mediterraneas comparant merces.* Inde appellatam à Pœnis ſuſpicamur Carthaginem תוגרא *Tugro* id eſt commercii, ut a mediterranea Carthagine diſtingueretur de qua deinceps. Quod Græci ſic acceperint, quaſi à Teucro conditore ſortita eſſet id nominis. Nam hujuſmodi fundamentis nituntur pleræque Græcorum fabulæ de populorum origine. Tale eſt quod ab Aſtyre Memnonis armigero dicti finguntur Aſtures, & his vicini Gravii vel Gruii à Graiis, & Tude vel Tyde oppidum ibidem à Diomede Tydei filio, Ulyſſea item & Ulyſſipon ab Ulyſſe, & à Lyſo vel Luſo Bacchi Lyſii ſocio Luſitania, & à Nebride Nebriſſa, & à Meneſtheo Men-Aſta ſeu portus Aſtæ, & à Caſtalio Phocenſi Caſtulo, & ab Arcade Pane Spania quæ & Hiſpania. C D

Interim nihil eſt certius quam Hiſpanicæ Carthaginis originem Pœnis deberi non Græcis. Itaque πόλιν Φοίνισσαν *Punicam urbem* appellat Polyænus lib. 8. Stratagematum. Et Solinus expreſſe: *Carthaginem apud Iberos, quæ mox colonia facta eſt, Pœni condiderunt.* Et Strabo: Ἡ Καρχηδὼν ἡ νέα, κτίσμα Ἀσδρούβα, τοῦ διαδεξαμένου Βάρκαν τὸν Ἀννίβα πατέρα *Carthago nova ab Aſdrubale condita eſt, eo qui Barca Hannibalis patri ſucceſſit.* Itaque de eodem Aſdrubale Polybius illorum temporum ſcriptor accuratiſſimus, quique loca ipſe luſtravit τήν τε κατὰ μέν τισι Καρχηδόνα, κατὰ δέ τισι καινὴν πόλιν προσαγορευομένην κατασκευάσας, οὐ μικρὰ μεγάλα δὲ συνεβάλλετο Καρχηδονίοις εἰς πραγμάτων λόγον. *Cumque urbem condidiſſet, quam alii Carthaginem alii Novam urbem nuncupant, Carthaginenſibus ad res gerendas non leve momentum attulit.* Fateor ab Appiano rem referri multo aliter. Neque enim is Carthaginem ab Aſdrubale, ſed ab Annibale demum conditam fuiſſe ſtatuit poſt Saguntum exciſam. Quin Carthago, ſi credimus, eadẽ cum Sagunto fuit. Verba ſic habent, ubi de Saguntο ab Annibale exciſâ: τὴν δὲ πόλιν E

ὀρῶν

A ὁρῶν ἐπὶ θάλασσάν τε, καὶ Καρχηδόνος οὐ μακράν, καὶ χώρας ἄρχουσαν ἀγαθῆς, ᾤκισε ναῦθις, καὶ Καρχηδονίων ἄποικον ἀπέφαινεν. Ἣν τινὰ οἶμαι Καρχηδόνα καλεῖσθαι τὴν Σπαρταγενῆ. Saguntum *urbem* Annibal *cum videret & mari vicinam eſſe, & in loco fertili ſitam, nec procul ab* Africana *Carthagine, novis repletam colonis Carthaginis coloniam eſſe voluit; Quam nunc arbitror Carthaginem vocari Spartatiam.* Proinde idem alibi Ἐν τῇ πρότερον μὲν Ζακάνθῃ, τότε δὲ ἤδη Καρχηδόνι *In urbe quæ prius Saguntum, tunc Carthago erat.* Sed nihil dici potuit magis ἀγεωγράφητον, nihil magis ἀνιστόρητον. Neque enim maritima urbs ſed mediterranea fuit Saguntum, à Carthagine non parum diſſita, quatuor in Ptolemæo fluminibus intermediis. Neque
B ab Annibale ſed à Romanis octavo poſt excidium anno inſtaurata eſt & cultoribus antiquis reſtituta, dum circa Tarentum & Brutios bellum gerebat Annibal. Liv. l. 34. & 25.

Carthaginis deſcriptionem accuratiſſimam habet Polybius lib. 10. quam ſic in pauca contrahit Livius l. 26. *Sinus eſt maris media ferme Hiſpaniæ orâ, maxime Africo vento oppoſitus, & D paſſus introrſus retractus, paululo plus paſſuum in latitudinem patens. Hujus in oſtio ſinus parva inſula objecta ab alto, portum ab omnibus ventis præterquam ab Africo tutum facit. Ab intimo ſinu peninſula excurrit, tumulus is ipſe in quo condita urbs eſt, ab ortu Solis & à meridie cincta mari. Ab occaſu ſtagnum claudit, paulum etiam ad Septentrionem fuſum, incertæ altitudinis, utcunque exæſtuat aut deficit mare, continenti urbem jugum ducentos fere & quin-*
C *quaginta paſſus patens conjungit.* Hæc Polybianis ſimillima, niſi quod ſinus qui pro portu eſt in Polybio multo eſt amplior. Patet enim in longitudinem ὡς εἴκοσι σταδίων *viginti fere ſtadia*, & in latitudinem ab ipſo oſtio ὡς δέκα *ſtadia circiter decem.* Viginti porro ſtadia ſunt bis mille quingenti paſſus. Qui idem fuit murorum ambitus, non ut alii volunt quinque millium. Quod ſe non ex auditu pronunciare dicit Polybius, ſed poſtquam loca ipſa luſtravit & attente conſideravit. Οὐ γὰρ, inquit, ἐξ ἀκοῆς ἡμεῖς, ἀλλ' αὐτόπται γεγονότες, μετ' ἐπιστάσεως ἀποφαινόμεθα. Utrumque ſequutus Silius pleraque hæc carmine ita expreſſit l. 15.

Carthago impenſo naturæ adjuta favore.
Excelſos tollit pelago circumflua muros.
D *Arctatæ ponti fauces modica inſula claudit,*
Qua Titan ortu terras aſpergit Eoô.
At qua proſpectat Phœbi juga ſera cadentis,
Pigram in planitiem ſtagnantes egerit undas:
Quas auget veniens refluusque reciprocat æſtus,
Sed gelidas à fronte ſedet ſublimis ad Arctos
Urbs impoſta jugo, pronumque excurrit in æquor,
Et tuta æterno defendit mœnia fluctu.

Fallor an ob id ipſum Carthago dicta eſt, quia ſitu ſimillima Libycæ Carthagini,
E quæ & ipſa in ſinu ſtagnum habuit vicinum, & mare circumfluum, & inſulam ſinui objectam.

In vicinis collibus ab ortu mari vicina fuit ædes Æſculapii: ab occaſu regia Aſdrubalis magnificum opus, qui ad monarchicum imperium viam affectabat. Septentrionale latus, trium colliculorum objectu claudebatur, quorum qui vergit

git ad Orientem Vulcani, proximus Aletæ, tertius Saturni dictus. Nec procul A
fuit tumulus quem Mercurium Teutatem appellabant, è quo, ut Livius author eſt, Scipio Carthaginem oppugnans, advertit multis partibus nudata defenſoribus mœnia eſſe. Horum numinum quædam fuere Punica, ut *Saturnus* & *Æſculapius* etiam in Africana Carthagine plurimum culti. Saturnus אל *el* id eſt Deus appellabatur κατ' ἐξοχὴν, & Æſculapius השמוני *Eſmunι* quia Cabirorum octavus, ut ex Philone & Damaſcio conſtat. Et Vulcanus iiſdem *Chryſaor*, imo חורשאור *Chores-ur* id eſt πυριτεχνίτης. At *Mercurii Teutatis* cultum tam Hiſpani quam Galli videntur ab Ægyptiis accepiſſe, quibus *Thoth* vel *Theuth* erat Mercurius. B
Philo Byblius Τάαυτον ſcribit. Qui ſolus ſupereſt Ἀλήτης *Aletes* topicus fuit Deus propter inventa argenti metalla Diis immortalibus pares honores conſequutus. Polybius δοκεῖ δὲ οὗτος εὑρετὴς γενόμενος τῶν ἀργυρείων μετάλλων, ἰσοθέων τετευχέναι τιμῶν. *Aletes* igitur Pœnis חלד *Haled* id eſt καταδύτης dictus, quia in καταδύσεσιν ſeu ſpecubus ſubterraneis reconditas argenti venas rimabatur & ſcrutabatur. Quod propriè חלד *halad* Syris, ut multis probat Fullerus in Miſcellaneis lib. 3. cap. 14. Proinde חלד *beled* paſſim ab Aquila redditur κατάδυσις: Et חולד *boled* Ebraice eſt ἰκτὶς, muſtelę genus maxime καταδυτικὸν & φωλευτικόν. Et verba Pauli 2. Tim. 3, 6. οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας Syrus interpres reddidit דמחלדין בית בתא C

Aq. Pſ. 17. 14. & 39. 6. & 49. 2.

Metalla argenti prope Carthaginem. Polybius apud Strabonem μέγιστα μὲν εἶναί φησι. διέχειν δὲ τῆς πόλεως ὅσον εἴκοσι (al. ὀκτὼ) σταδίους, περιειληφότα κύκλον τετρακοσίων σταδίων, ὅπου τέτταρας μυριάδας ἀνθρώπων μένειν τῶν ἐργαζομένων, ἀναφέροντας τότε τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων καθ' ἑκάστην ἡμέραν δισμυρίας καὶ πεντακισχιλίας δραχμάς. *maxima quidem eſſe dicit, ab urbe ad viginti* (al. ad octo) *ſtadia diſſita, circulo* CCCC *ſtadiorum contenta, ibi quadraginta hominum millia in labore verſari, qui populo Romano tum temporis in dies reddiderint viginti quinque drachmarum millia*. Videntur hæ fodinæ pertinuiſſe ad montem Oroſpedam, vel Argentarium ſi mavis, cujus portionem Carthagini imminere ex Ptolemæo ſcimus. D

Urbe à Scipione capta reperta ſunt poſt multas cædes liberorum capitum virilis ſexus decem millia, opificum duo millia. Captæ item catapultæ maximę ferme CXX, minores CCLXXXI, baliſtæ majores XXXIII, minores LII. Scorpionum & armorum ingens numerus, ſigna militaria LXXIV, pateræ aureæ CCLXXVI librales ferme omnes pondo; argenti facti ſignatique decem & octo millia & CCC. pondo, vaſorum argenteorum magnus numerus, tritici XL. millia modiorum, hordei CCLXX: Naves onerariæ CXIII in portu expugnatæ captæque. Hæc enumerare viſum eſt, ut è magnitudine ſpoliorũ æſtimetur urbis opulentia.

Inter Carthaginem & Saguntum fuit *Setabis* in celſo ſitu. Silius lib. 16.

-- excelſo nutrivum colle crearat E

Setabis.

In Strabone ſcribitur, Σάταβις, in Ptolemæo Σαίταβις, cum amne cognomine, & vicina Sætabicula. Nomen factum eſſe ſuſpicor ex שתי בוץ *ſeti buts* id eſt ſtamine vel tela byſſi quæ ibi texebatur. Silius lib. 3.

Setabis & telas Arabum ſprevisse ſuperbas,
Et Peluſiaco filum componere Nilo.

Catul-

A Catullus in Aſinium:

Nam ſudaria Setaba ex Iberis
Miſerunt mihi muneri Fabullus
Et Verannius.

Setabis hodie *Xatiua* & שאטבה *Xatiba* in Nubienſi qui tam venuſtã & munitam eſſe aſſerit ut res ceſſerit in proverbium. Addit idem אלכאעד chartam concinnari, cui ſimilis non reperiatur uſpiam.

Poſt Setabim eſt Saguntum, Polybio & Appiano Ζάκανθα, paſſus mille ferme à mari, in πρόποδι τῆς ὀρεινῆς, Zacynthiorum opus ut volunt. Inde uſque ad Pyre-
B næum à Maſſilienſibus conditæ aliquot urbes, puta Ἀρτεμίσιον ſeu *Dianium*, in qua Diana Epheſia maxime colebatur, & *Emporia* & *Rhode* linificio celebres. In medio ſpatio eſt Iberus amnis ingens circa quem habitaſſe Pœnos non leves ſunt conjecturæ. Prima eſt quod Hedetanorum vel Sedetanorum urbs ad Iberum *Cæſarauguſta*, olim ut Plinius author eſt appellabatur *Salduba*, id eſt שלטובעל ut jam ante docuimus. Secundo infra Cæſarauguſtam à Ptolemæo deſcribitur Ilercaonum urbs Καρχηδὼν παλαιὰ *Carthago vetus*, ad quam hæc Plinii pertinent poſt Iberi deſcriptionem: *Colonia Tarraco Scipionum opus, ſicut Carthago Pœnorum.* Tertio *Dertoſſa*, Straboni Δέρτωσα, hodie *Torroſa* dicta videtur à vicinis petris, quia טרטושא *tartiſa* Syris eſt petra. Quarto *Tarraco* Straboni Ταῤῥάκων *Ta-*
C *racon* maritima urbs inter Iberum & Rubricatum, à qua Hiſpania Tarraconenſis, Syrum habet nomen טרכון *Tarcon*, quaſi regiam aut palatium dixeris. Hinc Thargum ſec. Eſther. 1. 3. טרכונא דמלכא (*tarcona de malca*) *palatium Regis*; Et R. Selomo 2. Reg. 15, 25. כל טרכונין בלשון ארמי פלטין החשובין למלכות *omnes tarconin lingua Syra ſunt ædes regiæ.* Tarraconi igitur nomen ab arce regia, de qua Martialis lib. 10. epigr. 104.

Hiſpanæ pete Tarraconis arces.

Et Auſonius in Emerita:

Corduba non, non arce potens tibi Tarraco certant.

D Et Prudentius in hymno Fructuoſi Epiſcopi, & diaconorum Augurii ac Eulogii qui martyrium paſſi ſunt Tarracone:

Fœlix Tarraco, Fructuoſe, veſtris
Attollit caput ignibus coruſcum,
Levitis geminis procul relucens.
Hiſpanos Deus aſpicit benignus
Arcem quandoquidem potens Iberam
Trino martyre Trinitas coronat.

Geographus Arabs cl. 4. part. 1. להא סור רחאם *ipſi ſunt muri rocham* id eſt mar-
E morei. Benjamin in itinerario היא היתה מבנין ענקים ויונים ולא נמצא כבנין ההוא בכל ארצות ספרד *Tarraco eſt ex Anacaorũ & Græcorũ ædificiis, nec ulla urbs ſimilis ſtructuræ reperitur in omnibus Hiſpaniæ terris.* Mela Tarraconem aſſerit eſſe *in his oris maritimarum opulentiſſimam.* Eadem à Strabone deſcribitur ἀλίμενος μὲν, ἐν κόλπῳ δὲ ἱδρυμένη καὶ κατεσκευασμένη τοῖς ἄλλοις ἱκανῶς, καὶ οὐχ ἧττον εὐανδροῦσα νυνὶ τῆς Καρχηδόνος *portu quidem carens, ſed in ſinu condita, & rebus aliis ſatis inſtructa,*

neque

neque nunc pauciorıbus quam Carthago viris frequens. Tarraconem Scipiones condidiſſe ſcribit Solinus: Plinius itidem, *Tarraco Scipionum opus*, quia non parum auxerunt. Alioqui enim de Tarracone jam ſcripſerat Eratoſthenes, antequam Scipiones pedem in Hiſpania fixiſſent. Ideo populoſam vult Strabo, quia πρὸς τὰς τῶν ἡγεμόνων ἐπιδημίας εὐφυῶς ἔχει *ad præfectorum in Hiſpania peregrinationes commode ſita eſt*. Accedit ſoli ubertas & vini præſtantia. Plinius lib. 14. cap. 16. *Hiſpaniarum Laletana* (vina) *copia nobilitantur, elegantia vero Tarraconenſia.* Silius lib. 3. A

--- dat Tarraco pubem
Vitifera & Latio tantum ceſſura Lyæo

Et Martialis lib. 13. epigr. 118. ad hunc ipſum verſum alludens: B

Tarraco, Campano tantum ceſſura Lyæo,
Hæc genuit Tuſcis æmula vina cadis.

Auguſto adhuc vivo Tarraconenſes aram erexiſſe docet ipſius jocus apud Quintilianum lib. 6. *Auguſtus nunciantibus Tarraconenſibus palmam in ara ejus enatam; apparet, inquit, quam ſæpe accendatis.* Ita illos ſalſe deridet, tanquam in cultu Cæſaris non ſatis diligentes. Eosdem tamen inter primos Auguſto templum poſuiſſe docet his verbis Tacitus Annali primo: *Templum ut in colonia Tarraconenſi ſtrueretur Auguſto petentibus Hiſpanis permiſſum, datumque in omnes provincias exemplum.* Templum hoc vetuſtate collapſum ab Adriano eſt reſtitutum. Spartianus in Adriano: *Tarracone hyemavit ubi ſumptu ſuo ædem Auguſti reſtituit, omnibus Hiſpanis Tarraconem in conventum vocatis.* Idem in Severo teſtatur inter omnia futuri imperii hoc illi fuiſſe, quod *ad Hiſpaniam miſſus ſomniavit primo ſibi dici ut templum Tarraconenſe Auguſti, quod jam labebatur, reſtitueret.* A. Ch. CCLXIII. Germanis Hiſpanias obtinentibus Tarracon expugnata eſt. Ita Euſebius lib. 2. Chron. Germanis, id eſt Francis ut diſcere eſt ex Aur. Victore in Gallieno. Hanc Tarraconis cladem deflet Tarraconenſis ſcriptor non infimæ notæ Paulus Oroſius lib. 7. cap. 22. C

Ultra Tarraconem Amilcar Barca pater Annibalis *Barcinonem* condidiſſe dicitur, conjectura facta ex nomine, quod nec probo nec rejicio. Tantum obſervo Barcinonem Punicam dici in his Auſonii Epiſt. 24. Paulino: D

--- me Punica lædit
Barcino, me bimaris juga ninguida Pyrenei.

Iberum quod attinet & *Iberos* & *Iberiam*, ex Polybio didici vetuſtiores Iberiæ nomine non totam Hiſpaniam ſignificaſſe, ſed eam ſolum Hiſpaniæ partem quæ ad mare internum obverſa eſt, à Pyrenæis montibus uſque ad Calpen & columnas. Τὸ δὲ λειπὸν μέρος τῆς Εὐρώπης, inquit, ἀπὸ τῶν προειρημένων ὀρῶν τὸ συνάπτον πρός τε τὰς δύσεις καὶ πρὸς Ἡρακλείους στήλας περιέχεται μὲν ὑπό τε τῆς καθ' ἡμᾶς καὶ τῆς ἔξω θαλάσσης: Καλεῖται δὲ τὸ μὲν παρὰ τὴν καθ' ἡμᾶς παρῆκον, ἕως Ἡρακλείων στηλῶν, Ἰβηρία. Τὸ δὲ παρὰ τὴν ἔξω καὶ μεγάλην προσαγορευομένην κοινὴν μὲν ὀνομασίαν οὐκ ἔχει διὰ τὸ προσφάτως κατωπτεῦσθαι *Reliqua pars Europæ quæ à montibus quos diximus* (Pyrenæis) *ad occaſum & columnas Herculeas pertinet, partim à noſtro, partim ab externo mari ambitur. Quæ porrigitur ſecundum mare noſtrum portio, ad columnas uſq; Her-* E

Polyb. l. 3.

A *Herculis, Iberia nominatur: Quæ ſecundum mare externum, quod & magnum indigetant, communem appellationem nondum invenit, quia non diu eſt cum fuit explorata:* Porro cum in Hiſpaniæ parte quæ Oceano objecta eſt, quinque ſint majora flumina Bætis, Anas, Tagus, Durius & Minius, iſta nullum habet majorem amnem præter Iberum, qui ob id ipſum cum terrâ & incolis commune nomen eſt adeptus, quomodo in Ægypto Nilus quem Homerus Ægyptum vocat. Iberi autem à ſitu dicti quem in extremo mari obtinent, quia Syris עברין *ebrin* vel *ibrin* fines ſonant. Unde in Pſalterio Syro toties עבריה דארעא ſunt fines terræ. Itaque in his Claudiani de Stilichone, Pſ. 2, 5. & 22, 28. & 59, 14, &c.

--- in extremos aciem mittebat Iberos,

B ab imprudente Poeta Iberorum nominis ratio tam eſt expreſſa quam Plemmyriæ & Hyadum à Virgilio cum *Plemmyrium undoſum* dixit & *pluvias Hyadas.* lib. 5. Æn. Nec eſt quod quis Iberos extremos dici putet eorum reſpectu duntaxat qui ad Oceanum degunt. Quamvis enim hi ſint magis extremi, veteres tamen certum eſt omnes in genere Hiſpanos pro extremis habuiſſe. Unde eſt quod Solem occumbentem non in Oceano ſolum ſed & in Ibero flumine mergi Poetæ volunt, ac ſi ibi ſit terræ terminus. Ovidius Metam. fab. 4.

Ter juga Phœbus equis in Ibero flumine merſis
Demſerat.

C Notandum interim Iberorum nomen ab Avieno plane aliter quam à Polybio ſumi. Iberi enim Polybii ſunt ad mare internum, ut diximus. At in Avieno Iberi prope oceanum degunt ad alterius Iberi occaſum, qui Bæticæ fluviolus eſt medius inter Bætim & Anam (hodie *Rio Tinto* vel *de Azeche* ut volunt) De eo Ibero ſic Avienus in oris maritimis:

Hiberus inde manat amnis & locos
Fæcundat undâ: Plurimi ex ipſo ferunt
Dictos Hiberos, non ab illo flumine
Quod inquietos Vaſconas perlabitur.
D *Nam quicquid amni gentis hujus adjacet*
Occiduum ad axem Hiberiam cognominant.
Pars porro Eoa continet Tarteſios
Et Celbicenos.

Itaque Feſti Iberi vere Iberi id eſt extremi ſunt etiam reliquæ Hiſpaniæ reſpectu.

De Pyrenæis duplex fabula jactatur apud Græcos: Una de *Pyrenes* nomine dictos, Bebrycis Regis filiæ, quæ ab Hercule illâc iter faciente vitiata, cum metu patris aufugiſſet in ſylvas, à feris diſcerpta eſſe creditur. Hanc fabulam multis refert Silius lib. 3. Sed merito rejicit Plinius, cujus verba ſunt lib. 3. c. 1. *Quæ de Hercule ac Pyrene vel Saturno traduntur, fabuloſa imprimis arbitror.* Alii ex Pyrenęo E ſaltu incenſo referunt argenti fluxiſſe rivos, unde maximas opes contraxerint Phœnices, cum illud vili pretio ab incolis comparaſſent. Hujus conflagrationis meminere Ariſtoteles in mirabilibus, & Poſidonius apud Strabonem; Et Diodorus lib. 5. qui addit τὰ μὲν ὄρη διὰ τὸ συμβεβηκὸς κληθῆναι Πυρηναῖα *montes propter hunc caſum Pyrenæos eſſe dictos,* tanquam διὰ τοῦ πυρὸς συχνὰς ἡμέρας συνεχῶς ὑποφλέ-

γοντ⊕ ab igne qui per multos dies continue exarſerit. Quod utut inepte confi- A
ctum tamen ſuadet jam olim à Phœnicibus hæc loca fuiſſe adita. Ut & de Hercule prior fabula, quæ, ſi quid habet veri, non poteſt aliô referri quam ad Phœnicium Herculem. Et vero certum eſt non argenti modo ſed & auri puriſſimi fodinas olim fuiſſe in Tarbellis prope Pyrenem, quarum famâ Phœnices, lucri gens aviдiſſima, eo potuere pellici. Strabo lib. 4. Ἔχουσι δὲ Τάρβελλοι τὸν κόλπον, παρ' οἷς εἰσι τὰ χρύσεια σπουδαιότατα πάντων *Tarbelli hunc ſinum tenent, apud quos ſunt auri metalla omnium optima.* Addit in foſſis non alte actis ibi inveniri auri laminas χειροπληθεῖς manum implentes, ramenta item & glebas quæ non multa egeant repurgatione. Unde eſt quod libro tertio. poſtquam Hiſpaniæ metalla pluribus com- B
mendavit ut omnium puriſſima, à Gallis aſſeri videtur τὰ παρ' ἑαυτοῖς (ἐστὶ) κρείττω μέταλλα, τά τε ἐν τῷ Κεμμένῳ ὄρει καὶ τὰ ὑπ' αὐτῇ κείμενα τῇ Πυρήνῃ *ſua metalla eſſe præſtantiora tam in Cemmeno monte quam ſub ipſam Pyrenem.* Nomen quod attinet *Pyrenes* aut *Pyrenæorum* montium, videtur id poſſe deduci non abſurde ex Phœnicio פארני *purani* pro ramoſo & opaco. Nempe Hebræis פארה *pura* vel *pora* eſt ramus. Sic Eſ. 19, 33. 34. *Deus decerpet* פארה (*pura*) *ramum violenter &c. & ſuccidet perplexa ſylvæ.* Ex Ezech. 31, 5. de cedro, *producti ſunt* פארותיו *rami ejus.* Porro ut ex רוחא *rucha* ſpiritus רוחני *ruchani* eſt ſpiritualis, ita ex פארא *pura* ramus פארני *purani* ramoſum ſonat, vel quod idem eſt opacum. Qualem fuiſſe Pyre- C
næum, ſaltem à parte Hiſpaniæ, veteres diſerte docent. Strabo lib. 3. Αὐτῆς δὲ τῆς Πυρήνης τὸ μὲν Ἰβηρικὸν πλευρὸν εὔδενδρόν ἐστι παντοδαπῆς ὕλης καὶ ἀειθαλεῖς. *Ipſius Pyrenes Hiſpanicum latus ſylvam habet arborum omnis generis, quæque perpetuo viret.* Diodorus lib. 5. pag. 216. Πολλῶν δὲ ὄντων ἐν αὐτῇ δρυμῶν καὶ πυκνῶν τοῖς δένδρεσι. *Cum ibi ſaltus multi ſint, atque arboribus frequentes.* Silius lib. 3. verſu 415.

Ac Pyrenæi frondoſa cacumina montis.

Et verſu 430. de Pyrene per Pyrenæos montes oberrante, poſtquam ab Hercule compreſſa eſt:

Et promiſſa viri ſylvis narrabat opacis. D

Et verſu 240. de Annibale:

Jamque per & colles & denſos abiete lucos
Bebrycia Pœnus fines tranſcenderat aulæ.

Inde *Pyrenæi ſaltus* in Æmilio Probo, Oroſio & Æthico, qui hodieque nomen retinent.

Quæ ſuperſunt Hiſpaniç ad Occaſum & Aquilonem minus acceſſa fuere Phœnicibus. Tamen majores amnes, Minius, Durius, Tagus & Anas, Phœniciarũ appellationum veſtigia non pauca ſervant. Minium amnem è minio rubricæ genere dici vult Trogus: *Regio* (inquit, Gallecia) *cum æris & plumbi uberrima, tum minii, quod etiam vicino fluminis nomen dedit.* Ita etiam Iſidorus: *Minius fluvius Gal-* E
læciæ nomen à colore pigmenti ſumpſit, qui in eo plurimus invenitur. Contra rubricç nomen ab amne, ſi his Vitruvii credimus lib. 7. c. 9. *Minium & Indicum nominibus ipſis indicant, quibus in locis procreentur.* Facile eſt hanc litem ex Phœnicia lingua decidere, quâ minium מנין *manin* dicitur, vel voce compoſitâ סממנין *ſammanin*, id eſt pigmentum minii. Extat סממנין in Chaldęa paraphraſi Jer. 22, 14. & Ezech. 23, 14.

A 23,14. pro Hebræa voce ששר, quam Græci *μίλτον* reddunt, vulgatus *ſinopidem* Junius *Indicum*, Arias *minium*. A minio igitur a Phœnicibus ibi reperto, vel ſimplici voce מנין *manin* dictus eſt amnis, vel compoſitâ שממנין *Sammanin*, unde rejectô ſibilo Dioſcoridis ἀμμίνιον. Ὑδράργυρος, inquit, σκευάζεται ἀπὸ τοῦ ἀμμίνιον λεγομένου, καταχρηστικῶς δὲ καὶ τούτου κινναβάρεως λεγομένου *Argentum vivum fit ex amenio (minio) quod perperam dicitur cinnabaris.* Et paulo ante: κιννάβαρι οἴονταί τινες ταυτὸν ὑπάρχειν τῷ καλουμένῳ ἀμμινίῳ (ſic lege non ἀμμίῳ) πλανώμενοι. τὸ μὲν γὰρ ἄμμιον (imo ἀμμίνιον) σκευάζεται ἐν Ἰσπανίᾳ, ἐκ λίθου τινὸς μεμιγμένου τῇ ἀργυρείτιδι ψάμμῳ *Hallucinantur qui cum amenio putant eandem eſſe cinnabarim: Amenium enim in Hiſpania fit ex lapide quodam argentaria arena mixto.* Itaque ut idem ſunt *ma-*
B *nin* & *ſammanin*, ita *minium* & *amenium*. Et quomodo pigmenti, ita etiam amnis nomen variaſſe credibile eſt. Nec mirabitur S excidere ex initio vocis, qui ſciet eosdem eſſe populos in Dionyſio *Satricanos* & *Atricanos*, in Strabone *Sardiaos* & *Ardiaos*, in Ptolemæo *Selgovas* & *Elgovas*; Ut Stephano *Siton* & *Iton*, Antonino *Segelocum* & *Egelocum*, *Saccaſena* item & *Aocaſena*, aliis *Segeſta* & *Egeſta* eadem urbs: Et amnis idem Tzetzæ *Sargentia* & *Argentia*; Et Ovidii *Sagaris* Ptolemæo eſt *Agarus*, & Ptolemæi *Siſar* Plinio *Uſar* : Rurſus in Ptolemæo mons idem *Suſargala* & *Uſargala*, ex quo ſcaturit amnis Bagradas. Ita Phœnicum
C *Sammanin* mutari potuit in Ἀμμίνιον, unde *minium* per alteram aphæreſim.

Si fides Iſidoro, *Durius à Græcis quaſi Doricus cognominatus*. Nempe fama eſt *Dorienſes antiquiorem ſequutos Herculem, Oceani locos inhabitaſſe confines.* Ita Ammianus lib. 15. ex Timagene quem quæ diu ſunt ignorata collegiſſe aſſerit ex multiplicibus libris. Res tamen eſt commentitia; Vel ſi qui Dorienſes antiquiorem Herculem id eſt Phœnicium ad Oceanum uſque ſequuti ſunt, hi non ſunt Græci Dorienſes, qui tum temporis nondum erant, ſed è Phœnice Dorienſes, ita dicti ab urbe Dorâ prope Carmelum, ut deinceps docebo pluribus.

Sequitur *Tagus* Phœnice dictus amnis דג *Dag*, id eſt piſcis, vel דגי *Dagi* id eſt piſcoſus. Ea laus à Trogo tribuitur in genere Hiſpanię amnibus, qui ſunt ut ait, *le-*
D *nes, & vineis campisque irrigui, æſtuariisque Oceani affatim piſcoſi.* At alii ſolum Tagum à piſcium ubertate commendant. Strabo: Πολύϊχθυς δὲ ὁ ποταμὸς (Τάγος) καὶ ὀστρέων πλήρης *Fluvius (Tagus) piſcium & oſtreorum copiâ abundat.* Martial. l. 10. epigr. 78.

Piſcoſi calamo Tagi notata.

Et in elogio Luſitaniæ quod ex Polybio excerpſit Athenæus initio libri octavi, imprimis extolluntur piſces, non tamen fluviatiles ſed marini: τὸ δὲ θαλάττιον ὄψον, inquit, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ κατὰ τὴν χρηστότητα, καὶ κατὰ τὸ κάλλος, μεγάλην ἔχει διαφορὰν,
E πρὸς γινόμενον ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς θαλάττῃ *Marini piſces copiâ, bonitate & pulchritudine, iis longe præcellunt, quos mare noſtrum ſuppeditat.*

Jam quæ ad Tagum eſt, Luſitaniæ hodie metropolis, *Oliſippo*, fruſtra ab Ulyſſe deducitur, cum ſit Phœnicium עליץ עבא *alis ubbo*, id eſt amœnus ſinus. In ſinu ſitam eſſe Mela obſervat: *Sinus*, inquit, *interſunt, & eſt in proximo Salacia, in altero Uliſſippo & Tagi oſtium.* Et ſinum illum eſſe amœniſſimum ſcribunt recentiores. Vide Mercatorem & alios.

Anas inter Tagum & Bętim medius Luſitaniam à Bætica dividit. *Ana* ענא Syris eſt ovis. Inde dici potuiſſe videbitur Anas fluvius, propter ovium frequentia paſcua in utroque littore. Maxime cum Bæticæ oves, quam Anas ab Aquilone & occaſu alluit, ſint vellere nobiles. Plinius lib. 8. c. 48. *Hiſpania nigri velleris* (lanas) *præcipuas habet; Polentia juxta; Alpes cani: Aſia rutili quas Erythræas vocant, item Bætica.* Hinc Martialis de Erotio puella lib. 5. epigr. 38. A

Quæ crine vincit Bætici gregis vellus.

Et lib. 14. epigr. 133. de lacernis Bæticis:

Non eſt lana mihi mendax, nec mutor aheno:
Sic placeant Tyriæ, me mea tinxit ovis.

Cauſa cur nativo colore tam eximio lanæ in Bætica fulgeant partim in gramine, partim in aquis, partim in conſtitutione aëris. Juvenalis Sat. 12. B

-- generoſi graminis ipſum
Infecit natura pecus, ſed & egregius fons
Viribus occultis & Bæticus adjuvat aër.

Tamen eſt cur à Bæticis ovibus Anam amnem dici non putem. Oves illæ rutili velleris ad Anam non paſcebantur, ſed circa Bætim & Cordubam. Martialis lib. 8. epigr. 28. de Partheniana togâ:

An Tarteſſiacus ſtabuli nutritor Iberi C
Bætis in Heſperiâ te quoque lavit aqua?

Et lib. 9. epigr. 62. de platano Cordubenſi:

In Tarteſſiacis domus eſt notiſſima terris
Quâ dives placidum Corduba Bætin amat:
Vellera nativo pallent ubi flava metallo,
Et linit Heſperium bractea v.va pecus.

Et lib. 12. epigr. ad Cordubam:

Albi quæ ſuperas oves Galeſi,
Nullo murice nec cruore mendax, D
Sed tinctis gregibus colore vivo.

Sed *Anas*, ut quidem reor, Punice חנאס *Hanas* dictus eſt. Significatio vocis ex Arabica lingua petenda, quâ חנס *hanaſa* verbum eſt ſe ſubducere, ſe proripere & occultare: Ita tamen ut denuo te præſentem exhibeas. Arabes de diabolo uſurpant, qui cum quis orat חנס *hanaſa*, id eſt ita ſe ſubducit ut finitâ oratione ſtatim regrediatur. Proinde ab iisdem dæmon ipſe חנאס *hanas* vocatur. Et eodem pertinet quod חנס אלנגום *hunnuſo-lnugiumi* ſunt ſyderum occaſus, qui non aliter occidunt quam in ſpem ortus ſequuturi. Itaque etiam חנאס *Hanas* appellari potuit amnis qui in terram ita ſe condit ut ex ea rurſus emergat. Plinius lib. 3. cap. 1. *Ortus hic Laminitano agro citerioris Hiſpaniæ, & modo ſe in ſtagna fundens, modo in anguſtias reſorbens, aut in totum cuniculis condens, & ſæpius naſci gaudens, in Atlanticum Oceanum effunditur.* Quô in Irenico ſuo nuper ita alluſit elegantiſſimi ingenii vir Ægidius Menagius: E

Et

A *Et ſua plus ſolito flumina condit Anas.*
Quibus condatur locis & renaſcatur notant Geographi recentiores.

Circa Anam fuit *Baturia.* Plinius lib. 3. cap. 1. *Qua autem regio à Bæti ad fluvium Anam tendit extra prædicta, Bæturia appellatur.* Metallis fœcundam deſcribit Strabo, ſed cætera valde ſterilem: Τὰ μὲν οὖν τῆς μεταλλείας ἔχοντα χωρία, ἀνάγκη τραχέα τε εἶναι καὶ παράλυπρα &c. Τοιαύτη καὶ ἡ Βαιτουρία ξηρὰ ἔχουσα πεδία τὰ παρήκοντα τῷ Ἄνᾳ *Loca in quibus metalla ſint, neceſſe eſt aſpera eſſe & ſterilia. Talis ergo eſt etiam Bæturia, ſiccos habens campos juxta Anam porrectos.* Itaque Bæturiæ nomen feciſſe videtur בצורת *betſoreth* id eſt ſiccitas, *tſade* expreſſo per t, ut in
B *Tyro, Tani & Bæti.*

Nec minus Phœnicium *Luſitaniæ* vocabulum quam Bæticæ aut Tarraconenſis. *Luſum enim Liberi patris* filium aut comitem, *ac Lyſam cum eo bacchantem nomen dediſſe Luſitaniæ*, ut poſt Varronem aſſerit Plinius, meræ nugæ ſunt. Quin לוז *luz* Ebræis & Syris, & לוז *lauz* Arabibus eſt amygdalus vel amygdala. Ebræis quidem pro amygdalo notior eſt vox שקד *ſaked* à præcoci maturitate facta. Quia ut à Plinio recte obſervatum, *floret prima omnium amygdala menſe Januario. Martio vero pomum maturat.* Unde eſt quod amygdalus ab ipſo Deo proponitur pro maturationis ſymbolo Jerem. 1, 11. 12. Et eidem Theophraſtus tribuit τὸ πρωϊκαρπον. Et quæ ab inſula Thaſo *Thaſia* dicuntur amygdala θάσια dici putavit
C Etymologus ἀπὸ τοῦ θᾶσσον τὸν καρπὸν ἀφιέναι, πρώϊμα γὰρ ὑπὲρ τὰ λοιπὰ δένδρα ἐσ *quod citius fructum emittunt, cum præ cæteris præcocia ſint.* Sed & in Ebræo textu Moſis Gen. 30, 37. לוז *luz* omnino eſt amygdalus. Non capio cur corylum reddiderint recentiores. Cum in Avicenna ſexcenties occurrat pro amygdalo: In Serapione itidem & Pandectario Arabe, & barbaris gloſſariis, ubi *lauz* & *lenz* ubique redditur amygdalus. Sed & in paraphraſte Arabe & Chaldæis Jonathane, & Jeroſolymitano interprete לוז *lauz* vel *luz* reſpondet Ebræo שקד *ſaked*. Et ille ipſe Talmudis locus, ex quo לוז *luz* corylum eſſe colligit Lexicographorum doctiſſimus, plane contrarium evincit. Neque enim corylo ſed amygdalo convenit quod *luz* ibi legitur gallinæ reſpondere, quia gallina excludit ova diebus 21. &
D *luz* diebus totidem poſt florem fructus ſuos maturat. Itaque in loco Geneſeos Hieronymus habet *virgas amygdalinas.* Et in libro quæſtionum; *Comprobatur,* inquit idem, *Bethel Luzam id eſt amygdalon ante vocitatam.* Neque aliter Philo quiſquis eſt in nominibus de Jeſu Nave, *Luza, amygdalon.* Nullis cedet rationibus is cui hæc non perſuadebunt לוז *luz* eſſe amygdalum. Ebræos commentatores fruſtra objeceris, qui de corylo intelligunt. Nam fatentur ipſi à veterum interpretatione ſe diſcedere. Aben Ezra in hunc locum: *Gaon dicit luz eſſe amygdalum, quia ſic vocatur lingua Arabica: Nam hæ duæ linguæ & Syra ſunt ex una familia:* Et Kimchius: *Magiſter noſter fauſtæ memoriæ Saadias interpretatur a-*
E *mygdala, quia ſic vocantur lingua Iſmaelitica. Et Jeroſolymitanus interpres* שקדים *(ſakedim) amygdala* לוזין *(luzin) exponit.* Fere eadem in Pomario & Aquinate reperies. At in Græca ſeniorum verſione, inquiunt, pro virga *luz* ῥάβδον καρυΐνην legas. Fateor: ſed κάρυον non magis avellanam ſonat quam amygdala: Id generale nomen eſt ad πάντα τὰ ἀκρόδρυα, id eſt ad fructus omnes duri & lignoſi

Plin. l. 1. c. 3

Plin. l. 16. c. 25.

De cauſ. plant. l. 3. c. 15.

V. Gen. 43, 10. & Num. 17. 8.

corticis. Quin καρύα vel κάρυον ſæpe ſumitur pro amygdalo. In Athenæo ſaltem ita Heracleon Epheſius: Κάρυα ἐκάλουν καὶ τὰς ἀμυγδάλας *etiam amygdalas κάρυα vocabant* ſupp. veteres. Unde Heſychius: Καρύαι, τὰς ἀμυγδάλας. Et Græcos interpretes ita hic uſurpaſſe docet vetus ſcholiaſtes, qui ad vocem καρυΐνην habet ἀμυγδαλίνην. Atque id eſſe veriſſimum ex eo conſtat quod & שקדים (*ſakedim*) *amygdala* iidem κάρυα exponunt Gen. 43. 11. & Num. 17, 8. & משקדים (quaſi *amygdalatos* dixeris) ἐκτετυπωμένους καρυΐσκοις non ſemel in Exodo: Cum non ignoraverint שקד *ſaked* eſſe ἀμύγδαλον, quomodo ipſi reddunt Eccleſ. 12, 5. A

Jam paucis dicam cur putem לוז *luz*, id eſt amygdalum, nomen feciſſe Luſitaniæ. Primo id certum Phœnices à proventu fructuum ſæpe loca nominaſſe. Sic Jericho urbs palmarum à palmis, Tapphua à malis, Rimmon à malis Punicis, Barnæ à piſtaciis dictæ. Sed & ab amygdalis dicta *Luza* quæ & Bethel in tribu Benjamin Gen. 28, 19. & altera *Luza* in Hetthæis in tribu Ephraim Jud. 1, 26. Quidni etiam Luſitania, in qua præſtantiſſima amygdala tanta copia proveniunt, ut hac in parte cedat nulli terrarum? Mercator in deſcriptione Portugalliæ, quæ eſt veterum Luſitania: *Abundat vino, oleo, malis aureis, citreis, amygdalis.* Ludovicus Roberti in libro cui titulus, *Mappa commercii*, Angelice Londini edito anno 1638. tom. 2. pag. 22. è Luſitania ſcribit tantam ab hinc aliquot annis olivarum, racemorum, ficuum, & amygdalorum Anglos exportaſſe copiam ut horum inſitores & inſtitores derepente maximas opes comparaſſe ſit obſervatum. Sed nil quicquam opus teſtibus: Cum amygdala Luſitanica celebret & commendet publicum totius Europæ præconium. Et in Luſitania hodieque multa loca ſint quibus nomen ab amygdalis, ut ad ortum Bracaræ *Calmende* pro *Caſalmende* domus amygdalarum; Et ad Coam fluviolum qui in Durium influit, *Caſtelmendo* pro *Caſtro almendro* Caſtrum amygdalæ, & pæne in ipſo confluxu *Almendra*, id eſt amygdalum: Alia item: *Almendra* non procul ab Anæ oſtiis, quæ quidem eſt in Bætica, ſed confinis Luſitaniæ, Qui locorum periti ſunt, plura obſervabunt hujuſmodi. B C D

Interim *Luſum* illum à quo Luſitania dicta, è comitatu Bacchi fuiſſe fabulam eſſe putaverim confictam à Phœnicibus, qua ſignificaverit vino cum amygdalis optime convenire. Eupolis apud Athenæum lib. 2.

Δίδου μασᾶσθαι Ναξίας ἀμυγδάλας,
Οἶνόν τε πίνειν Ναξίων ἀπ' ἀμπέλων.
Mandenda præbe Naxiorum amygdala,
Dein vina fundes Naxiis è vitibus. E

Quia amaræ amygdalæ adverſus ebrietatem ſunt potens antidotum. Ita tradunt magno conſenſu Medicorum filii. Dioſcorides lib. 1. cap *de amygdalis*: Ἔστι δὲ καὶ ἀμέθυσα προλαμβανόμενα ὅσον ε΄ ἢ ζ΄ *Arcent ebrietatem quinque vel ſeptem præſumpta.* Plinius libro 23. cap. 18. *Aiunt quinis ferè præſumptis ebrietatem non ſentire potores.* Avicenna lib. 2. Canonis cap. לוז *lauz*: אלמר באלשראב גיד ללשרי: Pro ללשרי *liſſari* lego ללסכר *liſſacri*: *Amara amygdala in vino bona ſunt ad ebrietatem*, ſupp. arcendam. Huc facit hiſtoria de Druſi Medico in Plutarchi Sympoſiacis l. 1. queſt. 6. qui ἐκ τῶν πικρῶν ἀμυγδάλων πέντε ἢ ἓξ ἑκάστοτε προλαμβάνων,

ἵνα

A ἕνεκα τοῦ μὴ μεθύσκεσθαι *amara amygdala quinque vel ſex præſumens, quotieſcunque* bibendum erat, *ne in ebrietatem incideret*, compotores quoslibet longo intervallo ſuperabat: At idem ab hoc φυλακτηρίῳ prohibitus vino ſuccubuit ſtatim. Eam ipſam hiſtoriam legere eſt in Athenæo: qui & hoc habet peculiare, quod ἐπακτικώτατα πρὸς πότον aſſerit eſſe τὰ ἀμύγδαλα προεσθιόμενα, hoc eſt amygalorum eſu potores non ſolum ab ebrietate defendi, ſed & ad bibendum potenter incitari. Quid quod arbor ipſa cum vite creditur facillime conciliari: Unde eſt quod amygdalum, ut Theophraſtus author eſt, φυτεύουσί τινες ἐν ταῖς ἀμπέλοις ὡς ἀσινέστατον, τροφῆς τε ἐλαφρᾶς δεομένην, καὶ ἅμα διὰ τὸ πρωΐκαρπον καὶ μὴ πολύσκιον ἥκιστα
B ἐνοχλοῦσαν *in vitibus quidam conſerunt, ut maxime innoxiam, & levi cibo contentam, & quod mature fructus edat, nec umbram late ſpargat, minime gravem.* Phœnices, qui ad fabulas tam fuere proclives quam Græci aut Romani, has cauſas habuiſſe reor cur Bacchi comitibus לוז *luz* ſeu luſum accenſerent. Ut Græci eundem Syces, & Staphyles, & Ciſſi, & Botri, & Ampeli amore exarſiſſe fingunt, qui poſtmodum mutati fuerint in poma aut arbores ſui nominis.

Ut à Luſo Luſitania, ſic à Pane, qui & ipſe fuit è Bacchi sociis, *Spania* dici fingitur. Plinius ex Varrone lib. 3. cap. 1. *Luſum enim Liberi patris, ac Lyſam cum eo bacchantem, nomen dediſſe Luſitaniæ, & Pana præfectum ejus univerſæ.* Soſthenes de Baccho Ibericorum lib. 13. νικήσας δὲ καὶ Ἰβηρίαν, Πᾶνα κατέλιπεν ἐπιμελητὴν V. Plutarch.
C τῶν τόπων, ὃς τὴν χώραν ἀπ' αὐτοῦ Πανίαν μετωνόμασεν, ἣν οἱ μεταγενέστεροι παραγώγως de fl. in Nilo.
Σπανίαν προσηγόρευσαν *Devicta Iberia Panem locorum præſidem reliquit, qui regionem à ſe ipſo Paniam nominavit: Unde per derivationem poſteri Spaniam nominarunt.* Nec temere eſt quod pro Hiſpania Spaniam ſcribit. Ita enim Paulus Rom. 15, 24. 28. εἰς τὴν Σπανίαν. Et Theophylus ad Autolycum l. 2. τὰς καλουμένας Γαλλίας καὶ Σπανίας. Et Euſebius in Chronico pag. 13. Σπανογαλλία, Ἰβηρία, Σπανία ἡ μεγάλη. Et Epiphanius hæreſi LXVI. §. LXXXIII. ἕως διὰ κατοχῆς τῆς Σπανίας. Et in Ancorato cap. CXV. Λυσιτανοὶ, Οὐακκαῖοι, &c. Σπάνοι. Et Pæanius de Adriano: Ἰταλικοῦ μὲν γένους, τεχθέντα δὲ ἐν Σπανίας. Et Geographus anonymus ſub Con-
D ſtantio: *Deinde ad Gallias Spania.* Et in ſubſcriptionibus Concilii Conſtantinop. CL. Epiſcoporum: *Provincia Spania Agrius Laminitanenſis.* Et vetus Juvenalis ſcholiaſtes Sat. 14. *Calpe in extrema Spania.* Et de Tago & Pactolo ibidem: *Fluvii: unus Spania, alter Aſia.* Et Gloſſæ: Σπανία, *Hiſpania*. Sic in MSS. exemplaribus Curtii, Juſtini & Capellæ, Spaniam pro Hiſpania crebro occurrere author eſt doctiſſimus Voſſius. Et in Marco Antonino Julii Capitolini Palatinum MSS habet *Municipio ex Spania.* MSS item Apuleji herbarium: *A littore Carthaginis novæ uſque in Spaniam.* Utrumque didici ex Cl. Salmaſio: Et ex Caſaubono legi in antiquis Athenæi membranis initio libri octavi: τῆς Ἰβηρίας ἣν De Idol. l. 1. cap. 33.
E νῦν Ῥωμαῖοι Σπανίαν ὀνομάζουσι. Et Chryſoſtomi MSS homilia quinta in Acta: κἂν εἰς Σπανίαν ἔλθῃς. Sic in Eulogii Memoriali non ſemel fuit ſcriptum *Eccleſia Spaniæ*, pro quo perperam *Hiſpaniæ* reſcripſit Ambroſius Moralis. Hinc pullus color Nonio *Spanus*. Et in Galeno ſimplic. lib. 6. τὸ ἀπὸ τῆς Ἰβηρίας κομιζόμενον ἔλαιον, ὅπερ Σπανὸν ὀνομάζουσιν: Et *Spanicum argentum* pro Hiſpanico apud Anaſtaſium.

ſtaſium in vitis Pontificum. Sed & *Eſpania* nomen, quod vernaculæ linguæ uſurpant, ex Spania palam deductum, non autem ex Hiſpania. A

Abſit tamen ut putemus Spaniæ nomen dediſſe Panem Arcadem. Quin quod alibi diximus eſt veriſſimũ, è Phœniciâ cuniculi appellatione שפן *ſaphan* שפניה *Sphanijam* vel *Spanjam* nominaſſe Phœnices, id eſt *cunicularium* vel *cuniculoſam*. Quomodo & Catullus in epigrammate ad contubernales:

> *Tu præter omnes une de capillatis*
> *Cuniculoſæ Celtiberiæ fili.*

Nempe in leporino genere cuniculus olim Hiſpaniæ fuit prope dixero peculiaris. Varro de re ruſtica l. 3. cap. 12. ubi de leporibus: *Tertii generis eſt quod in Hiſpania naſcitur, ſimile noſtro lepori ex quadam parte, ſed humile, quem cuniculum appellant.* B Et rurſus: *In Hiſpania annis fuiſti ita multis ut inde te cuniculos perſecutos credam.* Galenus de alimentis lib. 3. Οὔκουν ἔτι δεήσομαι λόγων μακρῶν, εἰς τὸ τὰ καθ' ἕκαστον ἔθνος ἐπιχώρια τῶν ζώων ἅπαντα διέρχεσθαι· καθάπερ ἐν Ἰβηρίᾳ τὸ τοῖς λαγωοῖς ὅμοιον ζωΐδιον ὃ καλοῦσι κύνικλον *Non opus erit pluribus animalia omnia exequi quæ apud ſingulas gentes propria ſunt & indigena, quale eſt in Hiſpania leporibus ſimile animalculum, quod cuniculum appellant.* Ælianus de animalibus lib. 13. cap. 15. Πέφυκε δὲ καὶ λαγωὸς ἕτερος μικρὸς τὴν φύσιν, οὐδὲ αὔξεταί ποτε, κύνικλος ὄνομα αὐτῷ. Οὐκ εἰμὶ δὲ ποιητὴς ὀνομάτων. ὅθεν καὶ ἐν τῇ συγγραφῇ φυλάττω τὴν ἐπωνυμίαν τὴν ἐξ ἀρχῆς, ἥνπερ οὖν Ἰβήρων Ἑσπέριοι (malim Ἴβηροι οἱ Ἑσπέριοι) ἔθεντο, παρ' οἷς καὶ C γίνεταί τε καὶ ἐστι πάμπολυ *Aliud etiam leporis genus, natura parvum, quodque nunquam augetur. Cuniculus ei nomen eſt. Non is ſum qui cudam nomina: Itaque in ſcriptura illam ſervo denominationem quam habuit ab initio, ab Iberis Heſperiis impoſitam, apud quos & naſcitur, & maxime abundat.* Plinius lib. 8. cap. 58. *In Ebuſo cuniculi non ſunt, ſcatent in Hiſpania Balearibusque*; Et lib. 3. cap. 5. *Nec cuniculos Ebuſus gignit, populantes Balearium meſſes.* Rurſus lib. 8. cap. 29. *M. Varro author eſt à cuniculis ſuffoſſum in Hiſpania oppidum.* Et cap. 55. *Leporum generis ſunt & quos Hiſpania cuniculos appellat, fœcunditatis innumeræ, famemque Balearibus inſulis, populatis meſſibus afferentes.* Et paulo poſt: *Certum eſt Balea-* D *ricos adverſus proventum eorum auxilium militare à D. Auguſt. petiſſe.* Strabo lib. 3. pag. 144. Τῶν δ' ὀλεθρίων σπάνις, πλὴν τῶν γεωρύχων λαγιδέων, οὓς ἔνιοι λεβηρίδας προσαγορεύουσι. Λυμαίνονται γὰρ φυτὰ, καὶ σπέρματα ῥιζοφαγοῦντες. Καὶ τοῦτο συμβαίνει καθ' ὅλην τὴν Ἰβηρίαν σχεδόν. Διατείνει δὲ καὶ μέχρι Μασσαλίας· ὀχλεῖ δὲ καὶ τὰς νήσους. Οἱ τὰς Γυμνησίας οἰκοῦντες, λέγονται πρεσβεύσασθαί ποτε πρὸς Ῥωμαίους κατὰ χώρας αἴτησιν· ἐκβάλλεσθαι γὰρ ὑπὸ τῶν ζώων τούτων, ἀντέχειν μὴ δυνάμενοι διὰ τὸ πλῆθος. *Pernicioſorum* in Hiſpania *animaliũ eſt* magna *raritas, præter lepuſculos illos terrã defodientes, quos quidam leberidas appellant. Ii porro ſeminibus ſtirpibusque pliurimum nocent, illas vorantes radicitus. Idque uſu venit fere per totam Hiſpaniam* E *& ad Maſſyliam uſque. Quin & inſulas infeſtant. Adeoque Balearium incolæ dicuntur à Romanis terram habitandam petiiſſe, queſti a ſua ſe ejici per iſta animalia, cum tantæ multitudini non poſſent obſiſtere.* Et pag. 168. poſtquam negavit in Balearibus ullum animal eſſe obnoxium: Οὐδὲ γὰρ τοὺς λαγιδεῖς ἐπιχωρίους εἶναί φασιν, ἀλλὰ

A ἀλλὰ κομισθέντων ἐκ τῆς περαίας, ὑπό τινος ἄρρενος καὶ θηλείας γενέσθαι τὴν ἐπιγονὴν, ἣ τοσαύτη κατ' ἀρχὰς ὑπῆρχεν, ὥστε καὶ οἴκους ἀνατρέπειν ἐκ τῆς ὑπονομῆς καὶ δένδρα. Καὶ ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους, ὥσπερ εἶπον, ἀναγκασθῆναι καταφυγεῖν τοὺς ἀνθρώπους. *Nam lepuſculos ajunt non eſſe indigenas, ſed maſculo & fœmina ex continente à quodam importatis, ibi fuiſſe procreatos, idque ab initio tanta copia ut actis cuniculis domos etiam atque arbores ſubverterint; & incolæ ut jam dixi ad Romanos confugere coacti ſint.* Lectori ne ſit moleſtum quod tot loca veterum αὐτολεξεὶ profero. Ita neceſſe habui, ut id eſſet manifeſtius quod probandum ſuſceperam, juſtas nimirum Phœnicibus fuiſſe cauſas cur Hiſpaniam à cuniculis denominarent. Res porro jam nulli non B patet. Neque enim hoc animalculum in tam vaſtâ regione uni alicui parti tanquam glebæ fuit addictum, ſed diffuſum per univerſam, ad Maſſyliam uſque & vicinas inſulas: Idque agmine tam numeroſo ut non ſolum arbores & domos ſed & oppida integra ſubverterit. Nec aliter potuerit occurri graſſanti malo quam Romanis legionibus in auxilium accitis. Quod videretur eſſe ſupra omnem fidem, niſi Plinius rem ut certam proderet, nec multo ante geſtam. Hoc præcipuum quòd alibi vix fuit notum animal. Græci ſaltem & Romani non aliunde noverant quam ex Hiſpania & vicinis locis. Unde eſt quod utrique coguntur nomen ab Hiſpanis mutuari, cùm Græcum aut Latinum nullum ſuppetat. Nam in Stra-C bone vox λαγιδεῖς, quam uſurpat pro cuniculis, nil quicquam ſignificat quam fœtus leporum ſeu lepuſculos. Et λεβηρεὶς vox fuit Maſſilienſium propria. Erotianus in lexico Hippocratis: Ῥωμαῖοι μὲν κυνίκλους καλοῦσι, Μασσαλιῶται δὲ λεβηρίδας. Alioqui λεβηρὶς, ut σύφαρ & τὸ γῆρας, ſerpentis exuvias ſonat. Plinius *laurices* vocari dicit cuniculorum fœtus ventre exectos, vel uberibus ablatos, non repurgatis interaneis, quod in cibis tum gratiſſimum. Nempe ut *priſtrix* factum ex πρίστις, ita *laurix* ex λεβηρὶς, ut in Solinianis vir maximus recte obſervat. Plin. l. 8. c. 55.

Jam pauca de Gymneſiis & Pityuſis quæ inſulæ ſunt Hiſpanicæ à Pœnis jam olim frequentatæ. Gymneſiæ ſeu Baleares duæ ſunt, quarum quæ major eſt Majorica, quæ minor Minorica dicitur. Illam Timæus apud Strabonem lib. 14. & D Diodorus lib. 5. maximam eſſe ſcribunt poſt ſeptem magnas. Quod nonnulli perfunctorie legentes ſibi finxerunt ſeptem eſſe Gymneſias. Hinc Euſtathius in Dionyſium: Ἑπτὰ δὲ εἰπόντων τινῶν εἶναι τὰς Γυμνησίας νήσους, ὁ γεωγράφος δύο αὐτὰς ἱστορεῖ. Balearium originem Græci conantur ſibi aſſerere, aliis è Bœotia cum Lycophrone, aliis illos è Rhodo deducentibus. Sunt enim qui à Rhodiis κατὰ τὴν ἐκ Τροίας ἔφοδον τὰς Γυμνησίας νήσους κτισθῆναι λέγουσιν *poſt reditum è Troja Gymneſias inſulas deductis coloniis excultas fuiſſe dicunt.* Ita Strabo lib. 14. Quod in his ſequitur Silius lib. 3.

> *Jam cui Tlepolemus ſator & cui Lindus origo,*
> *Fervida bella ferens Balearis & alite plumbo.*

E Nam in bello Trojano Rhodiorum dux fuit Tlepolemus. Nempe tam Bœotos quam Rhodios ad has inſulas appuliſſe credibile eſt. Baleares tamen à neutris deſcendiſſe palam arguunt lingua & mores plane diſſoni. Gens enim fuit aliena prorſus ab omni cultu. Domus illis antra fuere, veſtes ut quidem ajunt æſtate

Xxx x nullæ,

nullæ hyeme ex pellibus. Pro unguentis queis ſe ungerent, oleum lentiſcinum cum adipe ſuillo. Ignotum argenti pondus & auri. Vini ultra modum avidi, quô tamen carebat regio, & ita mulieroſi ut in nuptiarum ſolemnibus cognati & amici omnes cum ſponſa concumberent, priusquam ea viro permitteretur. Itaque in bello pro ſtipendio nihil exigebant quam vinum & mulieres. Et pro mulieris captivæ λύτρῳ dabantur viri quatuor. Cadavera fuſtibus minutatim concerpta & in vaſis recondita lapidibus obruebant. Unicum in bello telum fundæ tres è melancræna ſeu melancrani junci genere, quarum diverſus uſus. Aliæ enim propius, aliæ eminus feriebant. Una circa caput aut circa collum, altera circa ventrem & lumbos, tertia in manu fuit. Tam certi ictus & deſtinati ut raro aut nunquam à ſcopo aberrarent, & tam validi ut à baliſta viderentur aut catapultâ miſſi, frangerentque ſcuta & galeas, atque omne genus armorum. Nec quisquam alterius gentis unus tantum ea arte quantum inter alios omnes Baleares excellunt. Nempe id unum omnium erat ab infantia ſtudium. Et cibum puer à matre non accipiebat, niſi quem ipſa monſtrante percuſſerat. Hinc Virgilius lib. 1. Georg.

Vid Licophr. v. 636. & Schol. Diod. l. 5. Strab. l. 3. Liv. l. 28. Flor. l. 3. c. 9.

Stuppea torquentem Balearis verbera fundæ.

Et Ovidius lib. 1. Metam.

Non ſecus exarſit quam cum Balearica plumbum
Funda jacit.

Dicuntur Phœnices habuiſſe doctores hujus artis. Strabo: Σφενδονῆται ἄριστοι λέγονται· τοῦτ᾽ ἤσκησαν, ὥς φασι, διαφερόντως, ἐξότου Φοίνικες κατέσχον τὰς νήσους. *Funditores optimi audiunt, & in eo ſe maxime exercuere, ut ajunt, ex quo Phœnices eas inſulas occuparunt.* Quod vero non abſimile. Nam ex Scriptura planum eſt hanc artem inter Phœnices & Hebræos pridem fuiſſe in uſu. Sic Jud. 20, 16. leguntur DCC Benjamitæ fundis collimaſſe tam ἐπίσκοπα, ut ne à pilo quidem aberrarent. Quod ita eſt hyperbolicum, ut ſummam tamen artis illius peritiam in his fuiſſe oſtendat. Iisdem armis inſtructus David proſtravit gigantem Philiſtæum: Et creatus in Regem, inter cuſtodes corporis habuit פלתים *Pelethæos*, id eſt קלעיא *funditores*, ſi Chaldæo interpreti credimus. Atque ut à Phœnicibus hanc artem ad Græcos tranſiiſſe ſcias, ut Hebraicè קלע *kala* eſt fundâ jacere, קלע *kela* funda, קלע *kalla* & קולע *kolea* funditor; Ita Græcè κῶλον eſt fundæ ima pars quâ tortâ & extenſâ lapis tanto impetu excutitur. Hebræi eleganti metaphora כף הקלע *volam fundæ* appellant 1. Sam. 25, 29. Romani *habenam*. Ita Silius lib. 5.

--- tortâ Balearis ſævus habenâ.

Et Statius Thebaid. lib. 10.

--- gravidas funda Balearis habenas.

κῶλον, inquam, id Græcè dici videas in his Antipatri Sidonii Anthol. lib. 3. c. 16.

Ῥινοῦ χερμαστῆρος ἐΰστροφα κῶλα τιταίνων.
Diſtendens tortas funda Balearis habenas.

Inde δίκωλοι σφενδόναι ſunt fundæ duplici habenâ. Lycophron de Balearibus:

Τριπλαῖς δικώλοις σφενδόναις ὡπλισμένοι.
Fundis habena duplices armati tribus.

Et

A Et apud Strabonem σφενδόνη μακρόκωλος & βραχύκωλος funda eſt longâ habenâ
aut brevi; Τὴν μὲν μακρόκωλον, inquit, πρὸς τὰς μακροβολίας, τὴν δὲ βραχύκωλον πρὸς
τὰς ἐν βραχεῖ βολάς. *Fundam Baleares habent macrocolon ſeu longa habena qua emi-
nus feriant, & brachycolon ſeu brevi habena alteram ad ferienda propiora.* Hæc
pridem docuiſſet Suidas, ſi per corruptores licuiſſet, qui ejus verba ſic deprava-
varunt: Κῶλα, τὰ τῆς σφενδόνης ἑκάτερα μέρη, *Cola, funda utraque partes.* Sed is haud
dubie ſcripſerat, κατώτερα μέρη *ima partes.*

Jam ab hac arte *Baleares* vel Βαλιαρεῖς cur dicti ſint non ſatis liquet. Conſtat
quidem inde appellatos. Nam palam nugatur Iſacius in Lycophronem, cum Ba-
learidas inſulas dici vult quaſi βαλιείας ἤτοι ὑγιεινάς *Valerias aut ſanas.* Et jam pri-
B dem exploſa eſt Livii fabula de Baleo Herculis comite ibi relicto, tunc cum Her-
cules ad Geryonem navigerat. Proinde ipſe Livius: *Baleares à teli miſſu appellati.*
Et Polybius lib. 3. Βαλιαρεῖς, οὓς κυρίως μὲν καλοῦσι σφενδονήτας. ἀπὸ δὲ τῆς χρείας ταύτης,
συνωνύμως καὶ τὸ ἔθνος αὐτῶν προσαγορεύουσι καὶ τὴν νῆσον *Baleares, quos proprio nomi-
ne funditores appellant: Nam ab hac arte tam ipſa gens quam inſula* Balearium *no-
men adepta eſt.* Et Strabo lib. 14. Φασὶ δὲ τοὺς Γυμνητὰς ὑπὸ Φοινίκων Βαλιαρίδας λέ-
γεσθαι, διότι τὰς γυμνασίας βαλιαρίδας λέγεσθαι. *Ajunt autem Gymnetas à Phœnici-
bus Balearides dici, quia exercitationes Balearides vocant.* Et Diodor. l. 5. Ὑπὸ δὲ τῶν
C ἐγχωρίων καὶ τῶν Ῥωμαίων προσαγορεύονται Βαλλιαρεῖς, ἀπὸ τοῦ βάλλειν ταῖς σφενδόναις λίθους
μεγάλους κάλλιστα τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων. *Ab incolis & Romanis Balleares nomi-
nantur, quia in magnis lapidibus funda jaciendis mortales omnes longe ſuperant.* Et
Stephanus: Ἐκλήθησαν δὲ καὶ Βαλιαρίδες, ἀφ' οὗ Βαλιαρεῖς τὸ ἐθνικὸν, ὅ ἐστι σφενδονῖται
Balearides etiam ha inſula dicta ſunt, unde Baleares gentilitium, id eſt funditores.
Et Euſtathius: Βαλιαρεῖς λέγονται, ὅ ἐστι σφενδονῆται, κατὰ τὴν ἐγχώριον γλῶσσαν *Ba-
leares dicuntur, quod illorum ſermone vernaculò funditores ſignificat.* Et Iſidorus
orig. lib. 14. c. 6. *In iis primum inſulis inventa eſt funda, qua lapides emittuntur,
unde & Baleares dicta:* Βάλλειν *enim Græce emittere dicitur. Unde & balliſta, quaſi
miſſa & fundibulum.* Vides lector veteres in id convenire magno conſenſu ut
D Baleares ab uſu fundæ velint eſſe nominatos. Quod tamen aliter atque aliter
ediſſerunt. Nam alii ex Græca lingua Balearium nomen tanquam fidiculis ex-
torquent, ut Iſidorus poſt Diodorum, qui Βαλλιαρεῖς ideo ſcribit per duplex L, ut
deducat ἀπὸ τοῦ βάλλειν. Alii rem nude efferunt, nullâ explicatione additâ, ut Ste-
phanus, & Livius, & Polybius. Alii denique ut Euſtathius & Strabo vocem eſſe
volunt vernaculę linguę vel Phœniciæ, quod veriſſimum. Omnino enim *Balearis*
Βαλιαρεὺς eſt בעל ירה *Baal-jaro* magiſter jaculandi ſeu projiciendi lapides. Nam
ירה *jara* jacere tam de lapidibus dicitur, quam de jaculis aut ſagittis. Sic 2. Paral.
E 26, 15. לירוא בחצים ובאבנים *Ut mitterent ſagittas & lapides*; Et Job. 38, 6. מי ירה
אבן *Quis miſit lapidem?* Et בעל ירה *Baal jare* vel *jaro* dicitur eleganter, quomo-
do Gen. 49, 23. בעלי חצים (*Baale chitſim*) magiſtri ſagittarum, vel ut Græci inter-
pretes κύριοι τοξευμάτων *domini ſagittationum.* Eôdem pertinet quod Baleares
Græce *Gymnetes* dicti ſunt, & inſulæ *Gymneſia*; Sive ad exercitationem cum Stra-
bone referas, aut ad eorum nuditatem qui in bellum prodeunt ſolis inſtructi
fundis, quô referenda hæc Heſychii: Γυμνῆτες, οἱ μὴ ἔχοντες ὅπλα, οἱ δὲ τοὺς σφενδο-

 νιστάς,

νιστὰς, οἱ δὲ τοὺς γυμνοὺς μαχομένους *Gymnetes, qui ſunt inermes; Alii fundatores expo-* A
nunt; Alii eos qui nudi pugnant, id eſt levis armaturæ milites. Sunt qui *Gymnetas* dici volunt, quia æſtatem nudi exigunt. Ita Livius & Diodorus. Tamen à Lycophrone non deſcribuntur omnino nudi, ſed σισυροδύται *ſiſyrnâ induti*, id eſt tunicâ villoſâ ex velleribus ἄχλαινοι *ſine lana*, & νήλιποι *diſcalceati*. Verba ſunt:

> Σισυροδύται καρκῖνοι πεπλωκότες,
> Ἄχλαινον ἀμπρεύσουσι νήλιπον βίον.
> *Tecti ſiſurnis absque lana & calceis,*
> *Vitam inquietam in navibus cancri trahent.*

Itaque vereor ne veteres ob id ipſum æſtatem exigere nudos finxerint, quia non B
ſatis conſtabat, quorſum Gymnetes dicerentur. Ejusdem farinæ eſt fabula de Bœotis naufragio facto ad Gymneſias nudis enatantibus.

Balearis major apud Plinium lib. 3. cap. 5. *Oppida habet civium Romanorum Palmam & Pollentiam, Latina Cinium & Cunici: Et fœderatorum Bochri fuit*; Alii *Bocchorum fuit*. Quod quam ſit ſecus acceptum à Solino vide apud Salmaſium. *Bochri* ſeu *Bocchorum*, id eſt בחורים *Bachurim*, ut 2. Sam. 27, 18. pro quo in Joſepho Βοκχύρης Antiq. lib. 7. cap. 9. Sic in Marmarica fuit Βοκχυρίς, in Luſita- C
nia *Boccori*. Nomen à fructu præcoci.

De minore vel Minorica idem Plinius: *Civitates habet Jamnonem, Saniſeram, Magonem*. Et Mela: *Caſtella ſunt in minoribus Jamno & Mago*. Et Ptolemæus: Ἐν ᾗ τῇ ἐλάττονι πόλεις αἵδε, Ἴαμνα, Μαγών. Et Severus ejusdem inſulæ Epiſcopus in literis circularibus quas refert Baronius ad A. Ch. 418. *In hac itaque inſula quæ omnium terrarum parvitate, ariditate, aſperitate poſtrema eſt, duo parva oppida quibus à Pœnis indita nomina, è regione fundata ſunt. Jammona ad occaſum, Magona ad orientem ſpectat.* Jammona igitur à ſitu dicta, quia Phœnicibus ימא *Jamma* eſt occaſus. *Jammona* aliis *Jamna* & *Jamno*: Sed in Severo qui diu fuit hujus inſulę Epiſcopus, *Jammona* legitur aliquoties: & *Jammonenſis civitas*. & *Jam-* D
monenſis populus. *Mago* vel eſt Hebræum מעון *Magon*, quaſi habitationem dixeris, vel ab eo Magone nomen habet de quo Livius lib. 28. *In minorem inde Balearium inſulam trajecerunt* (Mago & Pœnorum claſſis) *fertilem agro, viris armisque haud æque validam; Itaque egreſſi navibus ſupra portum loco munito caſtra locant; ac ſine certamine urbe agroque potiti, duobus millibus auxiliorum inde conſcriptis, miſſisque Carthaginem ad hybernandum, naves ſubduxerunt.* Saniſeræ meminit ſolus Plinius, quæ videtur ſita fuiſſe in inſulæ meditullio, ut *Jammona* & *Magona* in extremis. Inde *Sanſeræ* nomen. Nam שני צרח *Sani-ſerach* eſt ſecundum caſtellum. Quia ſive ab ortu aut ab occaſu inciperet numeratio, ſemper occurrebat ſecundo loco. צרח *ſerach* pro caſtello eſt Arabicum. Hebræi & Syri di- E
cunt צריח *ſeriach*. Vide Jud. 9, 48.

Strab. l. 3. Diod. l. 5. Plin. l. 10. c. 48. & 49. & l. 11. c. 37.

Balcares licet εὐλίμενοι, inquit Strabo, tamen χοιραδώδεις εἰσὶ κατὰ τὰ στόματα *portuum aditus habent ſcopulis ſub aquâ latentibus obſitos.* Hos ſcopulos vocat Lycophron Χοιράδας Γυμνησίας. Solum eſt beatum & καρποφόρον. In jumentis muli ſtaturâ & ruditu inſignes. De cuniculis jam diximus. Buteo accipitrum

genus

A genus in honore menſarũ eſt. Paluſtres aves plurimæ, ut phalacrocorax, porphyrio, vipio ſeu minor grus, quæ & Balearica, cirros in capite habens. Inde factum ut pro Gymneſiis Λιμνήσιαι ſeu lacuſtres dicerentur. Quomodo in Dionyſio nonnulli ſcribunt: Νῆσοι δ' ἑξείης Λιμνήσιαι, pro Γυμνήσιαι. De Balearium rubrica vide Plinium & Vitruvium.

Pityuſa (vel Πιτυώδεις *Pityodes*, ut vocat Alcman apud Stephanum) duæ leguntur in Strabone, Plinio & Ptolemæo. Una major quæ Dionyſio Βοῦσος:

> Νῆσοι δ' ἑξείης Γυμνήσιαι, ἄγχι δὲ Βοῦσος.
>
> *Ordine ſuccedunt Baleárides, & prope Buſus.*

B Sed legendum, ἄγχι δ' Ἔβυσος *& prope Ebuſus.* Ut in Dionyſio, Feſto, Mela, Plinio, Solino, Iſidoro; Sed & in Silio:

> *Jamque Ebuſus Phœniſſa movet, movet Artabrus arma.*

Ebuſus hodie *Ibiſſa*, & Arabi Geographo יאבסה *Jabiſa*, quaſi arentem dixeris. Rigua tamen eſt inſula, nec infœcundi ſoli. Mela: *Frumentis tantum non fœcunda, ad alia largior.* Diodorus: κατὰ δὲ τὴν ἀρετὴν ἐστὶ μετρία, τὴν μὲν ἀμπελόφυτον χώραν ὀλίγην, τὰς δ' ἐλαίας ἐμπεφυτευμένας ἐν τοῖς κοτίνοις *Fœcunda quantum ſit ſatu, vitiferam regionem parvam habet, & oleas in oleaſtris inſitas.* Ficus laudat Plinius ex Ebuſo inſula *præſtantiſſimas ampliſſimasque*, quæ percoctæ & ſiccatæ Romam ferendæ condebantur, non orcis ut in Aſia, nec cadis ut in Afri- Plin. l. 15, c. 19

C ca, ſed capſis, ut incorruptæ ſervarentur. *Succus*, inquit, *matureſcentibus lactis, percoctis mellis. Seneſcunt in arbore, annisque diſtillant gummi modo lachrymam ſiccanturque. Honor laudatas ſervat in capſis, Ebuſo inſula præſtantiſſimas ampliſſimasque, mox in Marrucinis. At ubi copia abundat, implentur orcæ in Aſia, cadi autem Ruſpina Africæ urbe.* Ficus ita exſiccatæ Caricæ & Cauneæ vel Caunæ appellabantur, quod propriè ficus ſonat è Cauno Cariæ urbe advectas, ſed & καταχρηστικῶς ficus ſiccas quaslibet undecunque ſint. Itaque in Statii Saturnalibus pro eo quod legebatur nullo ſenſu:

> *Et quas præcoquit Eboſia camnas,*

mira εὐστοχίᾳ reſcribit vir maximus in Solinianis ſuis,

D
> *Et quas percoquit Eboſea caunas.*

Eboſea factum ex Ἔβυσος vel Ἔβοσος, ut *Cea* ex Κέως & *Coa* ex Κῶς, & *Rhodia* Plinio ex Ῥόδος. Ex his diſcet lector perſpicax unde dicta ſit *Ebuſus*. Nempe Ἔβυσος eſt inſula יבושה *Jebuſo* vel ἀρχαϊκῶς *Ibuſo*, id eſt exſiccatæ ſupple תאנה ficus. Nam in hujusmodi locutionibus ſubſtantiva fere ſupplentur. Sic quia צמק *tſamak* Ebræis & דבל *dabala* Arabibus eſt areſcere, & exſiccare, paſſim in Scri- v. 1. Sam. 25,
ptura צמוקים *tſimmukim* ſunt σταφίδες uvæ paſſæ, & דבלים *debelim* ἰσχάδες 18. & 30, 12,
ſiccatæ ficus, & דבלה *debela*, maſſa caricarum: Idem παλάθη Græcis inverſa vo- 2. Sam. 16, 1.
ce. Sed & צמוקין *tſimmukin* ſunt ſiccæ ficus in Thargum Nahumi c. 3. v. 12. Porro 2. Reg. 20, 7.
E id ipſum יבושים *Jebuſim* ſiccatæ vel יבשים *Jabeſim* ſiccæ. Hinc Num. 6. 3. in 1. Par, 12. 40.
Jonathane צמיקין dicuntur uvæ quæ in Ebræo textu יבשים & in Onkelo יבישין. Itaque à ficubus dicta eſt *Ebuſus*, ut in Africa *Ruſpina* quæ niſi fallor Punicè ראש־תינה *Ros-tina* dicebatur, id eſt caput ſeu promontorium ficus. Nam & quo

loco ſita eſt, terra in mare multum prominet: Et de Ruſpinæ ficubus jam modo dixit Plinius: *At ubi copia abundat, implentur orcæ in Aſia, cadi autem in Ruſpina.* Ῥουσπῖνα *Ruſpina* pro *Ros-tina* dictum, quomodo pro Tigri Πίγρης *Pigres*, & Παλμύρα pro תדמור *Tadmor*, & pro Carteia Καρπία in Pauſania.

Ebuſus *Phœniſſa* dicitur à Silio, quia urbem habuit à Phœnicibus conditam. Quidam urbem inſulæ faciunt cognominem. Mela: *Ebuſus eodem nomine urbem habet.* Alii *Ereſum* vocant. Diodorus Πόλιν ἔχει τὴν ὀνομαζομένην Ἔρεσον, ἄποικον Καρχηδονίων. Ἔχει δὲ καὶ λιμένας ἀξιολόγους, καὶ τειχῶν κατασκευὰς εὐμεγέθεις, καὶ οἰκιῶν πλῆθος εὐκατεσκευασμένων. Κατοικοῦσι δ' αὐτὴν βάρβαροι παντοδαποὶ, πλεῖστοι δὲ Φοίνικες. Ὁ δὲ ἀποικισμὸς αὐτῆς γέγονεν ὕστερον ἔτεσιν ἑκατὸν ἑξήκοντα τῆς κατὰ τὴν Καρχηδόνα κτίσεως *Urbem habet Ereſum Carthaginenſium coloniam, portu commodo inſtructam, & mœnibus bene magnis, domibusque quamplurimis elegantis ſtructura. Barbarorum in ea habitat colluvies, ſed maxima pars Phœnicum: Quorum colonia eo deducta eſt annis* CLXXX *poſt conditam Carthaginem.* Id in Romuli aut Numæ tempus incidit. Pro Ἔρεσον plerique Ἔβυσον reſcribi volunt. Sed rectum eſt Ἔρεσον id eſt ארז *Erez.* Atque id puto fuiſſe tam inſulæ quam urbis aliud nomen Phœnicium quod Græco *Pityuſa* nomini reſponderit. Nam è duabus Pityuſis quæ major eſt, id eſt Ebuſus, *Pityuſa* κατ' ἐξοχὴν vocatur à Livio, Diodoro, Plutarcho & Dioſcoride. Neque factum eſt nomen *a frutice pineo* id eſt chamæpety, ut in Plinio, ſed *à ſylva pinea* ut in Marciano, vel ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐν αὐτῇ φυομένων πιτύων *à copia pinorum quæ in ea naſcuntur*, ut in Diodoro habetur. Res clara ex Dioſcoride, qui de reſinis pineis ita habet in capite de reſinis lib. 1. Κομίζονται δὲ διάφοροι ἐκ Πιτυούσης τῆς νήσου ἥτις κεῖται κατὰ τὴν Ἱσπανίαν *Præſtantiſſima autem afferuntur ex inſula Pityuſa quæ Hiſpaniæ objacet.* Porro id ipſum ſonabat ארז *Erez* apud Phœnices. Proprie quidem ארז *erez* eſt cedrus. Sed & *erez* generale nomen eſt ad omnes arbores reſiniferas. Proinde cum Ebræorum alii ſeptem, alii decem, alii viginti quatuor numerent ſpecies *erez*, in eo cenſu ſemper eſt pinus. Et Arabes ארז *erez* vel *arz* pro cedro frequentius, ſed & pro pinu uſurpant, ut ex Giggeio conſtat. Et in Gemara Talmudis tractatu *Avoda Zara* ſeu de Idololatria, אסטרובילין *ſtrobylos* ſeu pineas nuces Rab Saphra definit פירי דארזא *fructus erez.* Pityuſa igitur ſive pinea inſula pari ratione dicta eſt inſula *Erez*, quod eo loco pinum ſonat; Et urbs cognominis Ἔρεσος à Diodoro recte appellatur.

Ebuſi Inſulæ ambitus eſt CCCC ſtadiorum. A Balearibus ſtadiis DCC, à Columnis trium dierum, à continente proximo diei unius itinere diſtat, id eſt, paſſuum centum millibus ut exponit Livius l.28. Ab altera Ophiuſa XLIIX. paſſ. Hanc Græci Ὀφιοῦσαν Romani Colubrariam appellant quia ita ſcatet anguibus ut inde ſit inhabitabilis, & infeſta omnibus, niſi Ebuſi terram inferentibus; quæ ſerpentes tam fugat quam Colubraria parit. Balearium terræ Vitruvius eaſdem tribuit vires lib. 8. cap. 4. quia putavit Ebuſum ad Baleares pertinere. Plinius & Solinus Sucronem verſus Colubrariam deſcribunt. Sucro eſt Hiſpaniæ amnis quem hodie שקר *Xucar* vocant. Huic à meridie *Colora* ſeu *Cullera* caſtri magnum montem rotundum קאען *kaun* nomine imminere ſcribit Nubienſis, è cujus vertice

A tice apparent גבאל יאבסה *montes Jabeſa* id eſt Ebuſi inſulæ quam deſcribit Diodorus, διειλημμένην πεδίοις ἀξιολόγοις καὶ γεωλόφοις campis egregiis & collibus diſtinctam. Pro Ebuſi montibus doctiſſimus interpres non ſatis recte reddidit *aliquot montes aridos*.

CAPUT XXXVI.

Phœnices in Oceano Occidentali.

Silenus Midæ dixit Europam, Aſiam & Libyam ab Oceano circumflui. Idem alii multi Plinius rem aſſerit experimentis eſſe cognitam. Eccleſ. 1, 7. Chald. *Oceanus circumdat orbem ut annulus*. Terra ut omicron, & tanquam torno in orbem circinata juxta veteres. Oceanus Arab. *mare ambiens*, Græcis Amphitrite, Oceanus à Græcis ſero navigatus. Tamen Homero utcunque notus, qui & Amphitriten vocat, & Solem fingit ex Orientali Oceano oriri & in Occidentali occumbere, & à Septentrionalis Oceani lavacris urſam excludi, & ad Auſtralem volare grues ut cum Pygmæis bella gerant. Et in clypeo Achillis terram deſcribit Oceano circumfuſam. De terræ & maris ſitu edoctus à Phœnicibus qui circa Solomonis tempora cœperunt utriusque Oceani remotiora frequentare. Oceanus olim *Ogen* dictus חוג Cg Hebr. ambire, verbum Coſmographicum. Quas Oceani partes Phœnices exploraverint. Himilco & Hanno profecti è Gadibus, ille ut Aquilonis, hic ut Auſtri littora exploraret. Gaditani navigii fragmenta in Orientali Oceano. Phœnices à Necone miſſi totam Africam circumnavigaverunt. In Occaſum converſi Solem habuere ad dextram. Herodoto res paradoxa. quomodo Taprobanenſibus Romam advectis Solem à læva oriri. Phœnicum Indicæ navigationes & in magnam inſulam ultra Gades.

C Nihil vulgatius apud veteres quam ab Oceano terram ambiri. Theopompus apud Ælianum Var. l. 3. cap. 18. Ὁ Σιληνὸς ἔλεγε πρὸς τὸν Μίδαν τὴν μὲν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Λιβύην νήσους εἶναι ἃς περιρρεῖν κύκλῳ τὸν ὠκεανὸν *Silenus Midæ dixit Europam & Aſiam & Libyam eſſe inſulas quas circumfluit Oceanus*. Orpheus ἐν τῷ περὶ Διός καὶ Ἥρας:

> Τὸν κύκλον ἀκαμάτου καλλιρρόου Ὠκεανοῖο,
> Ὃς γαῖαν δίνῃσι πέριξ ἔχει ἀμφιελίξας.
> *Circulus Oceani pulchrifluus & indefeſſi,*
> *Terram perpetuo qui circumvolvitur æſtu.*

D Nicolaus Damaſcenus cap. 3. libri de mundo, quem Ariſtoteli falſo tribuunt: ἡ σύμπασα (οἰκουμένη) μία νῆσός ἐστιν ὑπὸ τῆς Ἀτλαντικῆς καλουμένης θαλάσσης περιρρεομένη. Quod Apuleio interprete ſignificat *terrenam immenſitatem Atlantici maris ambitu coerceri, inſulamque hanc unam eſſe*. Plutarchus de fortuna Romanorum ὁ περιρρέων τὴν οἰκουμένην ὠκεανός. Poſidonius apud Strabonem lib. 2. ἡ οἰκουμένη κύκλῳ περιρρεῖται τῷ ὠκεανῷ. Cicero in ſomnio Scipionis: *Omnis autem terra quæ colitur a vobis &c. circumfuſa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quod Oceanum appellatis.* Mela lib. 3. cap. 4. *Præter Phyſicos Homerumque qui univerſum orbem mari circumfuſum eſſe dixerant, Cornelius Nepos ut recentior authoritate ſic certior tradit.*

E Sequitur hiſtoria de Indis vi tempeſtatum in Germaniam abreptis & à Rege Suevorum Q. Metello oblatis. Chaldæus interpres Eccleſ. 1, 7. אוקיינוס דמסחר לעלמא כגושפנקא *Oceanus qui circumdat orbem ut annulus*. Hinc è veterum ſcriptis Tzetzes Chiliad. 8. hiſt. 219.

> Ὁ τῷ μικρῷ μὲν ἔοικεν ἡ θέσις οἰκουμένης.

Et apud Herodotum lib. 4. illius ævi Geographi Ὠκεανόν τε ῥέοντα γράφουσι πέριξ, τήν τε γῆν ἐοῦσαν κυκλοτερέα ὡς ἀπὸ τόρνου *& Oceanum circumfluentem deſcribunt, & terram tanquam torno in orbem circinatam.* Quod ſequuti Arabes Oceanum appellarunt אלבחר אלמחיט *mare ambiens.* Ut vetuſtiſſimi Græcorum Ἀμφιτρίτην, παρὰ τὸ ἀμφιτρίβειν *quod circumquaque terram fluctibus ſuis atterat.* Quamvis enim Oceanum nemo Græcorum attigerit ante Colæum Samium, qui in ipſo ingreſſu ſubſtitit, nec navigavit ultra Tarteſſum. Tamen ex veteri fama Græcis compertum id fuit terram Oceano circumfundi. Homerum certe qui annis fere quadringentis Colæo fuit vetuſtior, id non latuiſſe docet ipſa vox Amphitrites quam in Odyſſea ſæpe uſurpat: Et quod matutinum Solem oriri facit: A B

Herod. l. 4. c. 152.

Odyſſ. γ. 91. ι. 422. μ. 60. & 97.

Ilid. η. v. 422.

> Ἐξ ἀκαλαρρείταο βαθυρρόου Ὠκεανοῖο.
> *Qui lente fluit Oceani de gurgite vaſto.*

Et veſpertinum in eodem occumbere:

Iliad. θ. v. 485.

> Ἐν δ᾽ ἔπεσ᾽ Ὠκεανῷ λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.
> *Incidit Oceano rapidi fax fulgida Solis.*

Quod idem eſt ac ſi terram diceret ad primum ortum & extremum occaſum ab Oceano allui. Sic ad Septentrionalem Oceanum pertinet quod de urſa ſcribit:

Iliad. σ. 489.

> Οἴη δ᾽ ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὠκεανοῖο.
> *Dulcibus Oceani ſola eſt excluſa lavacris.* C

Et ad Auſtralem, quod grues è Thracia volare refert:

Iliad. γ. 5.

> —ἐπ᾽ Ὠκεανοῖο ῥοάων
> Ἀνδράσι Πυγμαίοισι φόνον καὶ κῆρα φέρουσαι
> —*Oceani prope littora cædem*
> *Pygmæis brevibus funeſtaque fata ferentes.*

Proinde in clypeo Achillis in quo totum orbem finxit Vulcanus:

Iliad. σ. 483.

> Ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ᾽, ἐν δ᾽ οὐρανὸν, ἐν δὲ θάλασσαν
> *Terram in eo, celſosque polos, atque æquora finxit.*

Depictus fuit Oceanus: D

> Ἄντυγα πὰρ πυμάτην σάκεος πύκα ποιητοῖο
> *Nobilis extremam clypei diffuſus ad oram.*

Nempe jam ante Homerum magnam partem habitati orbis circumiverant Phœnices, à quibus ille nonnulla de Oceano edidicerat & extremis terræ incolis. Strabo de Phœnicibus: τὰ ἔξω τῶν Ἡρακλείων στηλῶν ἐπῆλθον, καὶ πόλεις ἔκτισαν κἀκεῖ, καὶ περὶ τὰ μέσα τῆς Λιβύης παραλίας, μικρὸν τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον *Extra columnas Herculis progreſſi ſunt, & ibi urbes condidere, & in media Libya ora maritima paulo poſt Trojana tempora.* Sub Davidis ſcilicet & Solomonis regno, quo ævo natum eſſe Homerum plerique volunt, Phœnices non in occaſum modo, ſed & in ortum per mare Rubrum cœperunt latius ſe diffundere, & longinquis navigationibus utriusque Oceani remotiora frequentare. Et mare illud vaſtiſſimum quo terram circumquaque cingi deprehenderunt mare עוג *og* ſua lingua vocaverunt, id eſt *mare ambitus.* Quomodo Arabice vocari diximus *mare ambiens.* Unde Græcis nata vox ὠγὴν, quod Oceani fuit priſcum nomen. Heſychius: Ὠγὴν, Ὠκεανός. Sic in Alexandra Lycophronis: E

lib. 1. p. 48.

Γραῖαν

A Γραῖαν ξύνευνον Ὠγένου τιτηνίδα

Titane natam conjugem annoſam Ogeni.

Et Pherecydes Syrius apud Clementem Alexandrinum lib. 6. Stromat. Ζὰς ποιεῖ φᾶρος μέγα τε καὶ καλὸν, καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει γῆν καὶ Ὠγηνὸν καὶ Ὠγήνου δώματα. *Zas* (id eſt Juppiter) *facit magnum pulchrumque pallium, & varie in eo deſcribit terram & Ogenum, & domos Ogeni*, i.e. Oceani. Nempe Ὠγηνὸς idem qui Ὠγήν. Hanc doctiſſimi Voſſii obſervationem ideo maxime probo, quia חוג *og* in Scriptura video verbum eſſe coſmographicum. Sic Eſa. 40, 22. *qui ſedet ſuper* חוג *circulo terræ*. Prov. 8, 27. *Cum conſtitueret* חוג *circulum ſuper faciem abyſſi*. Job. 22, 14.
B וחוג *& circulum cœli perambulabit*. Ita etiam verbum חג Job. 26, 10. חק חג *Statutum circumſcripſit ſuper faciem aquarum*; id eſt decreto circinavit ſuperficiem aquarum, vel mare circumduxit terræ, ut in Junio rectè habetur.

Interim Phœnices orbem circumnavigaſſe non conſtat. Tantum Oceani littora pleraque per partes exploraverunt. Ad extera Europæ noſcenda miſſus Himilco penetravit in Britanniam & Caſſiterides inſulas. Et eôdem tempore Hanno à Gadibus in Auſtrum longiſſimè provectus eſt. Plinio tamen non conceſſerim illum ad Arabiæ finem eſſe circumvectum, cum contrarium aperte clamet hiſtoria navigationis quam ipſemet ſcripto prodidit. Nec videtur multo verius quod ex Heraclide Pontico refert Strabo lib. 2. Eudoxum è mari Rubro in Indiam navigantem, à ventis ingruentibus ſupra Æthiopiam delatum in piſcatoriæ navis fragmenta incidiſſe, quam ex proræ inſignibus Gaditanam eſſe comperit. Neque enim eſt veriſimile in mari tam aſpero & concitato potuiſſe naviculam tantum iter emetiri. At in Herodoti Melpomene Phœnices à Necone miſſi, cum è mari Rubro ſolviſſent, Africâ circumnavigatâ per Gades in Ægyptum regreſſi ſunt anno tertio, *referentes*, inquit Herodotus, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ, ἄλλῳ δὲ δή τεῳ, ὡς περιπλώοντες ἰς τὴν Λιβύην τὸν ἥλιον ἔσχον ἐς τὰ δεξιά *quæ minime quidem apud me, ſed forte apud aliquem alium fidem habebunt, ſe Africam circumeuntes Solem ad dextram habuiſſe.*. Neceſſe nimirum id fuit ut Sol ipſis eſſet ad dextram poſt ſuperatum Capricorni Tropicum quem Africæ pars Auſtralis excedit multis gradibus. Herodoto tamen res videtur paradoxa; Quomodo legatis Taprobanenſibus ſub Claudio Romam advectis maxime mirum erat *umbras ſuas in noſtrum cœlum cadere non in ſuum: Solemque à læva oriri & in dextram occidere potius quam è diverſo*. Plinius lib. 6. cap. 22. Phœnices etiam in Indiam ab Hiramo & Solomone miſſos ſuo loco probabimus. Ut taceam navigationes in magnam inſulam trans Gades quam Ariſtoteles in mirabilibus, & Diodorus lib. 5. ita deſcribunt ut multi ſuſpicentur agi de parte Americæ jam illo ſeculo apertâ. Sed de his plura deinceps.

Feſt. Avien in oris marit. p. 290. Plin. l. 2. c. 67. Mela l. 3. cap. 10.

C D E

CAPUT XXXVII. A

Phœnices in Africa parte Occidentali ad Oceanum.

DE ætate quâ vixit Peripli author Hanno. Agathocli æqualem facit Voſſius pater, multo vetuſtiorem Voſſius filius, quod veriſſimum. Is triginta hominum millibus extra Gades in varia loca diſperſis, Africæ periplum Punice ſcripſit, cujus extat Græca verſio. Prima urbs ab illo condita Θυμιατήριον, id eſt thuribulum, quorſum? An verum nomen *Dumathirta*, quaſi *campeſtrem* dixeris *Dumathir* Arab. terra plana. Nempe Thumiaterio ſuberat magnus campus; Ibid. *Anenus* ארוני & *Lixus* amnes. Lixus ליש *Lix* à Leonibus. Inde ventum ad *Solenta*, cujus Hebræum nomen סלעים, id eſt rupes. Deinceps quinque urbes ab eodem conditæ. 1. *Karcion teichos*, id eſt קיר חרס *Kir chares* ut Eſ 16, 11, 2. Gitta à pecu, ut Gytta Philiſtæorum. Hebr גת 3. *Acra* הקרא arx, munitio Sic in Chald. *Acra de Sjon* arx Sionis. 4. *Melita*, calicata urbs. Jer 43, 9 *meleţ* cæmenti ſpecies, Arab. *milat*, & *malata* incruſtare. *Arambyn* à ſitu Phœnices vocaſſe הר ענבין *ar anbin* montem uvarum. Vinum & vites ibi plurimę craſſiſſimi caudicis; Racemi cubitales. *Lixus* alter Oriens ex terra Θηριώδη. Θὴρ pro leone ſæpe. Inter cæteras merces leonum pelles, *Cerne* ex adverſo Carthaginis. Hanno emendatus ex Cornelio Nepote. Cernes ſitus & nomen. Gravi errore *Cerne* ponitur ad ortum, & cum Menuthiade confunditur Cernæ חרנאה *Chernae* pro *achernae* poſtrema habitatio. א ex hac voce ſæpe excidit. Ultra Cernem non crediderunt quicquam eſſe navigabile. Tamen Hanno ulterius navigavit ad Chretem uſque fluvium; Lege Chremetem de quo Ariſtoteles, Baſilius, Heſychius, Nonnus. A vitibus dictus Chremetes. Ulterius *Bambotus*, crocodilis & hippopotamis refertus. Malim *Bamotus* Amnis *Bamot* ſeu *Behemot*, id eſt belluarum, aut etiam hippopotami. An is Gambræ fl. in quo ſolo hippopotamus. Quæ ſequuntur fabuloſa. Auguſti ævo Phœnices adhuc erant in Emporico ſinu, quem *Saguti* vocat Plinius pro *Sagurt* id eſt mercatoris. Cotes promontorium in extremo freto, Græcis Ampeluſia. Numquid *Cotef* Phœnicibus, id eſt τῶν τρυγώντων? Cotes etiam urbs & ſinus. Ibi *hermata* id eſt ſaxa ſub mari latentia, ab Hercule conjecta ut volunt, vel ad arcendas cete, vel ad ſiſtendum Oceani irruentis impetum. Vocem eſſe Phœniciam, non Græcæ originis ut volunt.

ULtra columnas Herculeas in occidentali Africa urbes aliquot ad Oceanum condidiſſe Phœnices ſcimus ex Periplo Hannonis. Quem vir ſummus Gerardus Voſſius putat illum ipſum eſſe Hannonem quem Carthaginenſes adverſus Agathoclem miſere, ut Trogus narrat lib. 22. Quia Carthaginenſium ducem vocat Plinius, & dicit vixiſſe florentiſſimis Carthaginenſium rebus. At claruere illæ, inquit, quam maximè Agathoclis ac Hannonis ejus, qui adverſus Agathoclem mittebatur, temporibus. Sed Iſaacus Voſſius magni patris magnus filius, meritò contendit hunc Hannonem multo eſſe antiquiorem. Quia Scylax, qui floruit ſub Dario Notho, urbium meminit ab iſto Hannone conditarum. Vide annon ſit is Hanno qui pro Deo haberi voluit apud Ælianum variarum lib. 14. c. 30. Tantos illi animos facere potuit navigatio feliciter ſuſcepta in loca remota & nondum cognita.

De Hiſt. Gr. lib. 4. — D

In Scylac. præfat.

Utut ſe res habeat, is Carthaginenſis Senatûs decreto juſſus navigare extra columnas, *καὶ πόλεις κτίζειν Λιβυφοινίκων & Libyphœnicum urbes condere*, inſtructâ claſſe navium ſexaginta triginta hominū millia eô deducta in varia loca diſperſit, ut urbes à ſe conditas habitarent; Et in patriam redux Africæ Periplum Punice ſcripſit, cujus Græcam verſionem Baſileæ edidit Sigiſmundus Gelenius A. 1533. Libet hic obiter obſervare quantum lucis huic opuſculo ex Punica lingua poſſit afferri. E

Dicit

A Dicit Hanno ſe delatum extra columnas Herculis poſt bidui navigationem
primam urbem condidiſſe, & vocaſſe Θυμιατήριον. In Scylace Θυμιατηρίας,& in
Stephano Θυμιατηρία ſcribitur. Notum Græce θυμιατήριον eſſe acerram vel thu-
ribulum; Quo nomine cur Phœnices urbem appellaverint nemo facile dixerit.
Sed quod à Græcis paſſim fieri jam alibi notavimus, Hannonis Græcus inter-
pres barbaram vocem ita mollivit, ne læderet aures Atticas. Nempe verum urbis
nomen erat דמאתריה *Dumathiria*, quaſi πεδιάδα dixeris, id eſt campeſtrem ur-
bem. Arabice ſaltem in Giggeio דמאתיר *dumathir* & דמתר *dumethor* eſt *terra*
plana; unde petitum urbis nomen docent ipſa verba Hannonis: Ἐκτίσαμεν πρώτην
B πόλιν, ἥν τινα ὠνομάσαμεν Θυμιατήριον, πεδίον δ' αὐτῇ μέγα ὑπῆν *primam urbem*
condidimus, quam vocavimus Thymiaterium; illi quippe ſuberat magnus campus.
Δὲ pro γὰρ hoc loco ſumimus, ut paſſim apud Homerum; quia nulla apparet cauſa
cur Hanno addiderit Thymiaterio magnum ſubeſſe campum, niſi ut ſciremus
quorſum oppidum ita nominaverit.

Inter fretum Herculis & Thymiaterium oppidum, in Periplo Scylacis, cenſe-
tur אדוני Adonis fluvius ποταμὸς Ἀδώνιδος (ita emendat doctiſſimus Salmaſius
corruptam vocem Ἄνιδος) Et poſt Adonim alius fluvius magnus Lixus nomine,
& Phœnicum urbs Lixus Eratoſteni *Lixus*, quæ Ptolemæo Λίξα, Plinio *Liſſa*, &
C Λίγξ Stephano; ex Artemidoro, ni fallor, qui Eratoſthenem reprehendit quod Li-
zum pro Linge dixerit apud Strabon. l. 17. Fluvius item à Stephano *Linx* & à Pto-
lemæo *Lix* appellatur. Nomen Phœnicium erat ליש *Laix* vel *Lix*. ש per x effe-
ro ut Hiſpani ſolent. ליש Hebræis eſt leo: Quod genus in Mauritania frequens.
Vide Philoſtratum initio lib. 5. & Strabonem lib. 17. ubi Linga perperam cum
Tinge vel Tingi confundit; unde Mauritania Tingitana.

Inde ventum ad Σολόεντα Libycum promontorium λάσιον δένδρεσι *arboribus*
opacum, in quo Neptuni templum ædificarunt. Hinc in Heſychio: Σολοεντὶς, ἄκρα
τῆς Λιβύης. Et in Ptolemæo: Σολοεντία ἄκρα, & Σολυέντιοι populi, quamvis utrumque
ad meridiem removeat juſto longius. Apud Plinium Agrippa corrupte Surren-
D tiam appellat. Verum nomen erat Σολόεις Hebr. סלעים rupes. Vide ſupra c. 27.
Promontorium illud poſt iter ſemidiei excipit lacus ingens, unde diei naviga-
tio ad quandam oram, in qua quinque urbes ſe condidiſſe refert Hanno, nempe
Καρικὸν τεῖχος καὶ Γύττην, καὶ Ἄκραν, καὶ Μέλιτταν, καὶ Ἀράμβυν. Fallor an Καρικὸν
τεῖχος *murus Caricus* Pœnis erat קיר חרס *Kirchares*, murus Solis; cujus nomi-
nis urbem in Moabitis memorat Eſa. c. 16. v. 11. Quidni enim *Cares* ex חרס fece-
rit Græcus interpres, quomodo alii *Carrhas* ex חרן *Charan* & *Malacam* ex
מלחא *Malacha*, & *Tapſacum* ex תפסח *Tipſach*, Hebræâ aſpiratione mutatâ in
conſonam K? Aut ut ex hoc ipſo חרס factum eſt Perſicum כורש *cores* vel *Cyrus*
pro Sole. Plutarchus in Artaxerxe ubi de Cyri nomine: ἀπὸ τοῦ ἡλίου γενέσθαι φασί·
E Κῦρον γὰρ καλεῖν Πέρσας τὸν ἥλιον.

Gytta nomen habet à pecu, ut Cretæ urbs Πολύῤῥην quam ſic appellari ſcribit
Stephanus, ἀπὸ τοῦ πολλὰ ῥήνια, τοῦτ' ἔστι πρόβατα ἔχειν. Nempe Syris גת *geth* eſt pe-

cus, cujus plurale גתין *gitthin*. Sed veteres ſine aſpiratione ſcripſerunt. Inde Gath A
Philiſtæorum à Polybio, Joſepho & Stephano *Gitta* dicitur, & à Plinio *Getta*. Ejus nominis fuit etiam Samariæ vicus è quo Simon apud Juſtinum, Epiphanium & Zonaram.

Polyb. l. 16. Joſeph. l. 5. c. 2. & l. 6. c. 1 2. &c. Plin. l. 5. c. 9. Juſtin. Apol. 2. Epiph. hær. 21. Zonar. tom. 2.

Acra eſt חקרא *Hakra*, id eſt arx, munitio; Quam vocem, Græcis fruſtra repugnantibus, Syri ſibi vindicant. Hinc in Jonathane קרוין חקרא *urbes Hakra*, id eſt, munitionis, ſive munitæ Deut. 3, 5. & in Chaldæâ paraphraſi lib. 2. Samuelis c. 2. v. 7. חקרא דציון *Hakra de Sion* arx Sionis. Et c. 7. v. 6. *habitavit David* בחקרא *in hacra*, id eſt in arce. Græci *Acran* dixerunt neglectâ aſpiratione. Sic 1. Macchab. 1, 35. *Et ædificaverunt civitatem David muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta eſt illis* εἰς Ἄκραν *in Acran*. Tamen à civitate David Joſephus Acran ita diſtinguit, ut in illa τὴν ἄνω πόλιν, in hac τὴν κάτω πόλιν ſitam fuiſſe aſſerat. B

Vid. Feſtum in *Calicata*.

Melitta vel מליטא *Melita* proprie ſignificat calicatam urbem, ſi verbo datur venia, id eſt in quâ condendâ multum calcis ſit adhibitum vel in ſtructuras, vel etiam in tectoria. Radix מלט *melet* reperitur Jerem. 43, 9. pro cæmento ex arena & calce. Sed de hac voce plura ſupra cap. 26.

Arambyn, quę ſola ſupereſt, à ſitu puto vocaſſe Phœnices הר־ענבין *har-anbin*, C
montem uvarum, vel הר־ענבי *har-anbi*, montem racemiferum: *Vites enim uberiores ſunt in montibus*, ut ſcribit Servius in illud magni Poëtæ:

Bacchus amat colles.

Et vites fuiſſe in illis locis conſtat ex Periplo Scylacis, qui de vicinis Æthiopibus ita habet: οἶνον δὲ ποιοῦσι πολὺν ἀπὸ ἀμπέλων *vinum autem ex vitibus multum faciunt*. Quibus conſona hæc Plinii lib. 5. c. 1. *Ibi fama exiſtere certa veſtigia habitati quondam ſoli, vinearum palmetorumque reliquias*. Sed Strabone nihil expreſſius, qui in Mauritania refert ex aliorum fide, ὅτι ἄμπελος φύεται δυεῖν ἀνδράσι τὸ πάχος δυσπερίληπτος, βότρυν πηχυαῖον πως ἀποδιδοῦσα, *naſci vitem tam craſſi caudicis, ut eam duo homines vix amplectantur, racemos cubitales nonnunquam producentem.* D

lib. 17.

Poſt Arambyn ſequitur alius à priore Lixus, quem itidem palam eſt nomen habere à leonibus. Eum enim oriri ſcribit Hanno ex Æthiopum terrâ θηριώδης, id eſt feris frequenti, vel leonibus etiam; Nam Θὴρ pro leone paſſim occurrit. Heſychius: Θὴρ, θηρίον, ὁ λέων ἀπὸ τοῦ θεῶς ὁρμᾶν. Item: Θηρὸς, λέοντος, item Θηρὶ, λέοντι. Nempe Iliad. ο. verſ. 586. Et in inſula Cerne, quæ a Lixo non multum abeſt, inter cæteras merces etiam δέρματα λεόντων *leonum pelles* à vicinis Æthiopibus comparaſſe Phœnices Scylax in Periplo ſcribit.

Quod à Lixo diximus parum abeſſe *Cernen* arguunt hæc Hannonis: *Interpretibus ab ipſis*, id eſt à Lixitis, *accepta deſertam oram ad meridiem biduo præternavigavimus, inde rurſus ad Solem orientem iter diei, ubi in intimo receſſu cujuſdam ſinûs parvam inſulam invenimus*, κύκλον ἔχουσαν σταδίων πέντε, ἣν κατῳκίσαμεν Κέρνην ὀνομάσαντες *ambitu ſtadiorum quinque, in quam coloniam deduximus, impoſito Cernes nomine.* Addit hanc inſulam κατ' εὐθὺ κεῖσθαι Καρχηδόνος *ex adverſo Carthaginis ſitam eſſe*, quia tantum abeſt à freto Herculis quantum Carthago. Pro σταδίων πέντε in ambitu Cornelius Nepos legerat σταδίων δέκα πέντε, vel per literas E

ras

A ras numerales ιε pro ε; Is enim Hannonem exſcribens, ut apparebit legenti locum, apud Plinium lib. 6. cap. 31. Cernes circuitum definit duobus millibus, id eſt quindecim ſtadiis. Idem à continente abeſſe ſcribit mille paſſus; Et Polybius octo ſtadia, in extrema Mauritania contra montem Atlantem. Quo fere loco deſcribit Ptolemæus. Nec ab his multum diverſi Scylax & Dionyſius Periegetes. Quæ plus ſatis ſufficiunt iis refellendis, qui Cernen ponunt ad Orientem Africæ. Imprimis id abſurdum quod νησίδιον, cujus ambitus vel quinque ſtadiorum eſt, vel ad ſummum quindecim, volunt eſſe Menuthiadem, id eſt Madagaſcar vel S. Laurentii inſulam, quæ locum habet inter maximas. Cæterum
B ratio nominis non eſt obſcura. Cerne Phœnicibus erat הרנאה *Chernaa* poſtremum habitationis, id eſt ultima habitatio. Plene ſcriberetur אחרנאה *achernaa* ab Arabico אחר *acher* vel *achir*, quod reſpondet Ebræo אחרון *acharon*. Sed prima radicalis ſæpe excidit. Unde eſt quod *ultimum* Syre חרתא *charto* dicitur pro אחרתו *acharto*, & ex eadem radice *alius* חרנא & חורנא pro אחרנא. Nempe Phœnices ultra Cernem nullam deduxere coloniam, ut vel ex Hannone conſtat. Quin & nonnulli ultra Cernem non crediderunt mare poſſe navigari. Scylax: τῆς Κέρνης δὲ νήσου τὰ ἐπέκεινα οὐκ ἔτι ἐστὶ πλωτὰ διὰ βραχύτητα θαλάττης, καὶ πηλὸν, καὶ φῦκος *Quæ verò ſunt ultra Cernen non ſunt amplius navigabilia propter brevitatem*
C *maris, & cœnum, & algam.* Inde eſt quod πυμάτην ultimam appellant. Dionyſius Periegetes:

-- πυμάτης ἀγχοῦ τέμπεα Κέρνης.

Rufus Feſtus:

-- *Æthiopum populos alit ultima Cerne.*

Eodem faciunt hæc Priſciani:

Libyes ubi finit littore Cerne
Oceanum.

Ac ſi ad inſulam finis eſſet naturæ rerum, & nautarum meta ultima.

Nempe hic ſolebat eſſe terminus navigationis Phœnicum meridiem verſus,
D quamvis Hanno doceat ſe ulterius longè progreſſum. Ejus verba ſic habent. *Inde in lacum pervenimus*, διά τινος ποταμοῦ μεγάλου διαπλεύσαντες, Χρέτης (legendum puto; ὄνομα Χρεμέτης) *pernavigato magno quodam flumine Chremete nomine*. Muto Χρέτης in Χρεμέτης, quia *Chretis* vel *Chretes* amnis plane eſt ignotus. At de Chremete Africæ fluvio ad Oceanum hæc Ariſtoteles Meteorologicon lib. 1. cap. 13. de maximis Libyæ fluviis agens: οἱ δὲ μέγιστοι τῶν ὀνομαζομένων ὅ, τε Χρεμέτης καλούμενος, ὃς εἰς τὴν ἔξω ῥεῖ θάλατταν, καὶ τοῦ Νείλου τὸ ῥεῦμα τὸ πρῶτον *Celebrium autem maximi ſunt, & is quem vocant Chremetem, qui in mare exterius*, id eſt in Oceanum, *influit, & primus Nili fluxus* &c. Et eum ſequutus Baſilius in Hexae-
E meron Homilia 3. ὁ καλούμενος Χρεμέτης, καὶ πρὸς γε ἔτι ὁ Νεῖλος. Et Heſychius: Χρεμετὴς, ὄνομα ποταμοῦ; Et Suidas: Χρεμέτης, ὄνομα ποταμοῦ. Et Nonnus Dionyſiac. lib. 13. verſ. 374.

Οἵ τε ῥόον Χρεμέταο, καὶ οἳ παρὰ Κίνυφος ὕδωρ.
Ad ripam Chremetis qui ſunt & Cinyphis undam.

Et lib. 31. verſ. 103. A

Αὐτὴ δὲ Χρεμέταο μετήλυθεν ἑσπέριον ὕδωρ
Ἥρη μητιόωσα γέρων βαρὺς, ὁππόθι κάμνει
Οὐρανίῃ στροφάλιγγι Λίβυς κυρτούμενος Ἄτλας.
Heſperias Chremetis trajecit fluminis undas
Magna ſancta Jovis conjux, ubi cœlifer Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

Fluvius Chremetis Punice dicebatur נהר כרמאת *naar cheremat*, id eſt fluvius vinearum; Nam Arabibus כרמאה *chermath* idem quod Hebræis כרמים *cheramim*. Confirmatur id ex Scylace, qui eos ipſos Æthiopes qui prope Cernen degunt, nempe ad amnem quem diximus, vinum aſſerit è vineis plurimum conficere. Verba ſunt οἶνον δὲ ποιοῦσι πολὺν ἀπὸ ἀμπέλων. B

E Chremete navigarunt *εἰς ἕτερον ποταμὸν μέγαν καὶ πλατὺν, γέμοντα κροκοδείλων καὶ ἵππων ποταμίων ad alium amnem magnum & latum, crocodilis & hippopotamis refertum.* Hujus amnis nomen ab Hannone omiſſum ex Polybio ſupplet Plinius: *Flumen*, inquit, *Bambotum crocodilis & hippopotamis refertum.* Et Solinus Plinii ſimia: *Bambotum crocodilis & hippopotamis refertum.* Sed legendum *Bamothum*, nomine facto ex *Bamoth. Bamoth* ſeu בהמות *behemoth* eſſe hippopotamum Job. 40, 15. iis argumentis probavi in libro de animalibus, quæ viros undecunque doctos traxerunt in aſſenſum. Ergo fluvius Bamoth ſeu Behemoth eſt fluvius hippopotami. An intelligitur Gambrę fluvius, unus ex Nigri brachiis, in quo ſolo Caballinum piſcem, id eſt hippopotamum reperiri ſcribit Aloyſius Cadamuſtus cap. 44. C

lib. 5. cap. 1.

Quæ ſequuntur de navigatione ad Ἑσπέρου & Νότου κέρας, & montem igneum quem vocat Θεῶν ὄχημα, & de crebris ignibus qui ſolum noctu micant, & inſulis tibiarum cantu tympanorumque & cymbalorum ſonitu ſtrepentibus, conſulto prætereo; quia mere fabuloſa ſunt.

Fabulis etiam accenſeo quod legitur Strabonis lib. 17. Tyrios infra Lingem itinere dierum triginta, urbes ad Oceanum trecentas extruxiſſe, quas Nigretes & Pharuſii poſtmodum exciderint. Eratoſthenis commentum hoc fuit, quod merito rejicit Artemidorus, quia illarum urbium nec memoria ulla nec veſtigium extat. D

Strab. l. 17. p. 826. c. & 829. a.

Interim Auguſti ætate degebant adhuc Phœnices in Emporico ſinu infra Cotes & Lixum amnem. Strabo: Πρὸς νότον δὲ τῇ Λίξῳ καὶ τῇ Κώτεσι παράκειται κόλπος, Ἐμπορικὸς καλούμενος, ἔχων Φοινικικὰς ἐμπορικὰς κατοικίας *Lixo & Cotibus ad Auſtrum ſinus adjacet Emporicus nomine, mercatoria habens Phœnicum deverſoria.* Situs emporici ſinus accuratius deſcribitur à Ptolemæo. Sinum Saguti vocat Plinius lib. 5. c. 1. ex Agrippæ commentariis. *Agrippa*, inquit, *Lixum à Gaditano freto* CXIIM. *paſſ. abeſſe* (prodidit) *Inde ſinum qui vocatur Saguti.* Legerim libens *Sagure*, id eſt סחור *Sachur* mercatoris, ut ſit idem cum Emporico. Notum enim Ebræum *cheth* nonnunquam efferri per G, ut in Galbano ex חלבנה *chelbena*. E

Cotes

A *Cotes* Africæ promontorii nomen eſt in extremo freto ſiti, ut conſtat ex his
Strabonis, poſtquam de freto actum: Ἐντεῦθεν δὲ πρόπους ἀνέχεταί τις ὕστατος πρὸς
δύσιν τῆς Μαυρουσίας, αἱ Κώτεις λεγόμεναι *Inde proceſſus quidam objacet, Mauritaniæ
pars ad Occaſum extrema, Cotes vocant.* Proinde Ptolemæus ibidem habet Κώτης
ἄκρον *Cotes promontorium.* Puto Pœnos ſcripſiſſe קוטף *Cotef*, id eſt τοῦ τρυγῶντος
vindemiantis, quia Mela Ampeluſiam exponit. Verba ſunt: *Caput atque exor-
dium* (Africæ) *eſt promontorium quod Græci Ampeluſiam, Afri aliter, ſed idem ſi-
gnificante vocabulo appellant.* Plinio quoque id promontorium Ampeluſia dici-
tur: ſed Cotes eſt vicinum oppidum. *Promontorium*, ait, *Oceani extimum Am-*
B *peluſia nominatur à Græcis. Oppida fuere Lixa, Cotes ultra columnas Herculis* &c.
At in Scylace Κώτης eſt ſinus in ipſo freto inter Columnas & Ἑρμαίαν ἄκραν. Sic
ille vocat Ampeluſiam propter ἕρματα μεγάλα *vaſta ermata*, quæ inde extendi
tradit uſque ad Europæ Sacrum promontorium.

Hermata plerique ex Suida exponunt λίθους μεγάλους *magnos lapides*, aut ex
Heſychio ὑφάλους πέτρας *ſaxa ſub mari latentia*, & τὸν πετρώδη καὶ ἐπικυματιζόμενον,
ὡς τὸ μὴ βλέπειν, τόπον τῆς θαλάσσης *locum ad mare ſaxoſum & fluctibus obrutum ita
ut non appareat.* Quomodo ſumpſit Lucianus libro de ſcribenda hiſtoria, cum
Ægypti Parætoniam tradit eſſe παγχάλεπον καὶ ἄφυκτον, ἄν τις ἐμπέσοι εἰς τὰ ἕρματα
perdifficilem & inextricabilem, ſi quis in hermata incidat. Id eſt in ſcopulos la- Strab. l. 17.
C tentes. Strabo χοιράδας appellat. Sic à Scylace ſumi ἕρματα ſatis conſtat, cum ad-
dit: οὐχ ὑπερέχοντα τῆς θαλάσσης. Ἐπικλύζει δὲ ἐπ' αὐτὰ ἐνιαχῆ *ſupra mare extantia
non ſunt, ſed à fluctibus undique obruta.* Herculem his ſaxis in mare injectis fre-
ti fauces ex parte obſtruxiſſe nonnulli volunt ut Oceani cete àrceret ab aditu ma-
ris interni. Vetus author apud Suidam: Ὁ δὲ Ἡρακλῆς ἕρματα μεγάλα ἔβαλεν εἰς τὸ
στόμα τοῦ ὠκεανοῦ, ὡς ἂν ἐμπόδια εἶεν τοῖς ἐπιφοιτῶσι θηρίοις *Hercules magna hermata
in Oceani oſtium conjecit ut belluis accedentibus eſſent impedimento.* Eundem alii
fabulantur his ſaxis in mari viam ſtraviſſe per quam Geryonis armenta ex Ery-
thia abduceret. Avienus:

Aliique rurſus Herculis dicunt viam:
D *Straviſſe quippe maria fertur Hercules,*
Iter ut pateret facile captivo gregi.

At Arabes (qui Alexandro tribuunt hoc operis) ajunt רציף aggerem è lapidibus Nub. cl. 4. p. 1.
ex utraq; parte freti extructum ut irruentis Oceani impetus ſiſteretur. Phœnices
veriſimile eſt idem de Hercule ſuo jactaſſe, & locum ideo ערמא *Herma* vocaſſe,
unde vox manarit ad Græcos. Ut enim Ebræis ערם *aram* vel *haram* coacerva-
re, de aquis uſurpatur Exod. 15,8. ſic Arabibus ערם *arem* vel *harem* eſt agger
quo cohibentur aquæ, ut docuimus in Phaleg lib. 2. cap. 26. Ita proxime acceſſe-
rit Heſychius ad genuinam vocis ſignificationem, cum ἕρματα exponit φράγ-
E γματα, id eſt ſepta & obices: Quo faciunt hæc Avieni:

Eſt herma porro ceſpitum munitio,
Interfluum quæ extrinſecus munit locum.

CAPUT

CAPUT XXXVIII. A

An Phœnices navigaverint in novum orbem & habuerint uſum magnetis.

EX Diodoro & Ariſtotele inſulæ maximæ, uberrimæ & amœniſſimæ deſcriptio multorum dierum navigatione à Libya diſſitæ; cujus ſitum Carthaginenſes ſummo ſtudio celarunt, ut eſſet quo ſecederent ſi urbi ſuæ quid accidiſſet ſecus. Illam inſulam aut eſſe fabuloſam, aut partem aliquam Novi orbis; Quo tamen navigaſſe Phœnices pyxide nautica nondum reperta parum eſt veriſimile. Refellitur Fullerus qui pyxidis uſum antiquiſſimum eſſe aſſerit. Magnes Ἡράκλεια λίθος, non tamen ab Hercule Deo navigationum propter vim ἡγεμονικήν; illa enim tum erat prorſus ignota. Sed ab Heraclea Lydiæ in qua reperitur. Quod non ſolus Eraſmus, B ſed & Heſychius affirmat, & author Etymologici. Eodem pertinet quod Magnes dicitur & Lydius lapis. Heraclea enim Magneſiæ, & Magneſia Lydiæ pars. Dicitur enim Ἡρακλειῶτις quod neceſſario deducitur ab Heraclea. Dici poſſe Herculeum ab inventore, vel ob vim ferri dominicem. Verſoria quid ſit in Plauto; Sententia Turnebi & aliorum. Vela vertere. Ptolemæi locus de Heraclio lapide à Fullero planè corruptus. Βαναύσοι ſubſcudes, Secundus Sophiſta cur dictus ἐπίουρος. Philoſtratus emendatus.

Lib. 5. p. 207. MUltis deſcribit Diodorus inſulam amœniſſimam & beatiſſimam, in mari Atlantico, à Libya diſtantem plurium dierum navigatione, in quam à tempeſtatibus acti, rem propalare noluerunt, ne aut alii occuparent, aut ſui etiam amœnitate loci allecti Carthagine deſerta eo ſe conferrent. Denique ut eſſet ignotus locus in quem ſecederent, ſi urbi ſuæ quid ſecus accidiſſet. C Quibus hæc Ariſtotelis in libro Mirabil. ſi quidem is eſt verus author, ſunt ex parte conſona: *In mari quod eſt extra columnas Herculeas, ajunt à Carthaginenſibus inventam fuiſſe inſulam deſertam, ſylvas habentem omnis generis arborum, & fluvios navigabiles, & cæteris fructibus mirè fertilem, multorum dierum itinere* à Gadibus *remotam*, in quam *propter ubertatem cum ſæpe commearent Carthaginenſes, adeoque in illa nonnulli pedem figerent, Carthaginenſium præſides ſub pœna mortis caviſſe nequis eo navigaret, & omnes loci incolas è medio ſuſtuliſſe, ne rem propalarent, & multitudo ad illos ſe conferens inſulæ principatum conſequeretur, & Carthaginenſium fœlicitatem interturbaret.* D Hæc veteres de Phœnicum inſula ultra Gades ad extremum Occidentem; Quæ ideo mihi ſuſpecta, quia nullum novi locum in quem cadat hæc deſcriptio. Neque enim hæc inſula poteſt una eſſe ex Fortunatis, cum deſcribatur ἀξιόλογος τῷ μεγέθει καὶ διαῤῥεομένη ποταμοῖς πλωτοῖς. Idem eſto judicium de reliquis inſulis quæ Libyæ ad Occaſum objacent. Itaque vel nuſquam eſt hæc inſula, vel una eſt ex inſulis Novi orbis, aut pars aliqua Braſiliæ, quam littoribus nondum ſatis peragratis Phœnices acceperunt pro inſula.

Sed nautica pyxide nondum reperta parum eſt veriſimile eo navigaſſe Phœnices, cum hæ terræ, Libya inquam & Braſilia, tanta locorum intercapedine ſint E abinvicem diſſitæ, ut de Americanis inſulis taceam, Hiſpaniola ſcilicet, Cuba, Jamaica, & aliis quæ multo ſunt remotiores. Miſcellan. lib. 4. c. 19. Fullerum ſcio multa moliri ut Tyrios probet à Solomone edoctos, compertam habuiſſe vim magnetis ἡγεμονικήν. Sed cordato lectori apparet virum doctum in hoc figmento plurimum ſibi indulgere,

A gere, nec ulla ratione niti quæ ſit alicujus momenti. Veriſſimum quidem eſt lapidem illum à Græcis Ἡράκλειον appellari; nec opus erat Ptolemæum hîc advocare teſtem in re omnium notiſſimâ. Nam utut Heraclium lapidem Theophraſtus pro coticula uſurpet, cujus in probando auro uſus eſt; Tamen præter Ptolemæum, Platoni Comico etiam, & Luciano, & Helladio Biſantinoo, & Galeno, & Aetio, & Piſidæ (apud Suid.) & Heſychio, & Suidæ, & Phavorino Ἡράκλεια λίθος eſt magnes. Et Plinius agnoſcit quosdam appellaſſe *Heraclion*. Sed non ideo ſequitur, id quod contendit vir doctus, hunc lapidem traxiſſe nomen à Phœnicio Hercule, cujus numen nautæ invocaverint, propter vim ἀγωγικὴν quâ pollet. Neque enim ignota virtus potuit lapidi nomen facere. Ignotam autem fuiſſe ex
B eo patet, quod illius in ſcriptis veterum nec vola nec veſtigium eſt. Ait Fullerus Tyrios hoc ſtudioſe cælaſſe, & modis omnibus ἐν ἀπορρήτοις quam cautiſſimè continuiſſe. Ac ſi cælari potuerit res quæ ſemel inventa fuiſſet in omnium uſu promiſcuo. Aut Phœnix navicularius clavo aſſidens, & ex pyxide curſum dirigens, latere potuerit epibatas, qui ſæpe Græci aut Romani erant. Certe hæc viri docti ſententia ne umbram quidem habet veritatis. Præterea quis credat rem tam neceſſariam ſemel repertam potuiſſe ſic aboleri, ut ne veſtigium quidem illius ſupereſſet. Periit quidem ars plumaria, ut a Fullero notatum, & ars purpuram conficiendi, quæ Tyrum olim non parum nobilitavit; ſed hæ artes ad luxum po-
C tius quam ad uſum pertinent. Iis ſaltem carere poſſumus ſine ullo inſigni damno. Acu magneticâ non item, cujus adminiculo nobis patuere maria clauſa hactenus, & in remotiſſima terrarum libera fuit navigatio. Quod videtur beneficium Deus in hac mundi ſenectâ generi humano conceſſiſſe, ut Evangelii doctrina citius & facilius per totum orbem promulgaretur. Unde igitur factum ut magnes vocetur lapis Heraclius? Eraſmus in Adagiis deducit ab Heraclea Lydiæ urbe in qua reperitur. Sed objicit Fullerus id Grammaticam non poſſe pati, quia ex Heraclea non fieret Ἡράκλεια λίθος, ſed Ἡρακλεῶτις vel Ἡρακλεωτικὴ. Eraſmus tamen hanc originationem de ſuo non attulit. Quin illi adſtipulantur Grammatici veteres,
D Heſychius: κέκληται δ' οὕτως ἀπὸ Ἡρακλείας τῆς ἐν Λυδίᾳ πόλεως. *Sic vocatur ab Heraclea Lydiæ civitate.* Author Etymologici: Ἡράκλεια δὲ, ἢ διὰ τὸ ἰσχυρὸν καὶ κρατηρὸν τῆς ὁλκῆς, ἢ μᾶλλον διότι περὶ Ἡράκλειαν τὸ πρῶτον ἐφάνη: *Heraclea autem vocatur, aut propter vim & robur tractionis, aut potius quia circa Heracleam primum apparuit.* Ita magnes lapis & Heraclius plane erunt ſynonyma; Id enim in confeſſo eſt Magnetem dici, quia naſcitur in Magneſia. Lucretius:

Quem Magneta vocant patrio de nomine Graji,
Magnetum quia ſit patriis de finibus ortus.

E Etymologus: Μαγνῆτις δὲ, ὅτι (ὥς φασιν) ἄνδρες λιθοφόροι Μάγνητες εὗρον αὐτῆς τὴν ἐνέργειαν *Magnes autem vocatur, quia illius vim invenerunt Magnetes qui lapides ferunt*, nempe in crepidis ut docent ſequentia. Proinde Magnes ab Achille Tatio dicitur Μαγνησία λίθος, & à Callimacho Μάγνησσα. Porro Heraclea civitas pars erat Magneſiæ. Suidas: Ἡράκλειαν λίθον τινὲς τὴν Μαγνησίαν ἀπέδοσαν, διὰ τὸ τὴν Ἡράκλειαν τῆς Μαγνησίας εἶναι *Herculeum lapidem quidam Magneſiam reddiderunt, quia Heraclea pars eſt Magneſiæ.* Eôdem pertinet quod Lydium vocat Sophocles,

Ptol. l. 7 c. 2. In Iconibus apud Photiũ auth. 279. ad Paternian. c. 161 vid. Heſych. Æt. Tetrab 1 Serm. 1. c. 25. Plin. l. 36. c. 16.

cles, quia Lydiæ pars eſt Magneſia, in qua Heraclea. Heſychius: διὸ καὶ Σοφοκλῆς Λυδίαν λίθον αὐτὴν καλεῖ. Et Lydicum vetus Poëta: Λυδικὸς λίθος σίδηρον, τηλόθεν ἐφρουρημένον. Itaque tam à patria dicitur Heraclius quam Lydius aut Magnes. Et in Theophraſto de lapidibus λίθος Ἡράκλεια & ἡ Λυδὴ pro eodem ſumuntur. Hæc cum tam bene cohæreant, analogia Grammaticæ fruſtra objicitur, quam derivata non ſemper ſervant. Quamvis non deſint qui pro Ἡρακλεία ſcribant Ἡρακλεῶτιν. Heſychius: οἱ δὲ σιδηρῖτιν, οἱ δὲ Ἡρακλειῶτιν. Dato tamen non conceſſo Ἡράκλειαν λίθον dici ab Hercule, quorſum Hercules Phœnix potius quam Græcus intelligatur, qui de ſuo nomine potuit appellare lapidem à ſe repertum, dum in Lydia degeret apud Omphalem. Ut eos taceam qui Herculeum dici voluere ob vim ferri domitricem. A B

Adverſ. l. 10. c. 4.

Sunt qui Plauti *verſoriam* pyxidem nauticam eſſe conjectant, quos Adriani Turnebi verbis refellere malo quam meis. *Verſoria*, inquit, *eſt apud Comicum Plautum funis quo vertitur velum. Nam eos ferre non poſſum qui recentem illam pyxidiculam naviculatoriam atavorum memoriâ inventam explicant. Verba ſunt Plauti in Mercatore ſcenâ Divûm atque hominum:*

Hic ventus nunc ſecundus eſt, cape modo verſoriam.

Et in Trinummo Scena Staſime fac te:

Cape verſoriam, recipe te ad herum. C

Meam confirmat ſententiam quod ab eodem ſcriptum in Epidico Scena, Heus Adoleſcens.

*Utcunque in alto ventus eſt, Epidice, * exin velum vertitur.*

* al. exim

Adde ex Solini cap. 10. *Nunc in Thraciam locus pergere & ad validiſſimas Europæ gentes vela vertere.* In quem locum conſule magnum Salmaſium. Sunt quibus *capere verſoriam* eſt παλινδρομίαν ἐλᾶν, ἀναστροφῆς εἰς τοὔμπαλιν ἔχεσθαι, uno verbo ἀναστρέφειν vel παλινδρομεῖν: Quod aliis verbis Poëta dixit *dare lintea retro* Æn. l. 3.

Obiter monendus eſt lector Ptolemæi locum de Heracleo lapide pravâ interpretatione & emendatione à Fullero planè corrumpi. Ptolemæi verba ſic habent lib. 7. cap. 2. (poſtquam actum de tribus Satyrorum inſulis) Φέρονται δὲ καὶ ἄλλαι συνεχεῖς δέκα, ἐν αἷς φασι τὰ σιδήρους ἔχοντα ἥλους πλοῖα κατέχεσθαι, μήποτε τῆς Ἡρακλείας λίθου περὶ αὐτὰς γεννωμένης, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιούροις ναυπηγεῖσθαι, quæ ad verbum D ſic reddere eſt: *Feruntur & alia eſſe continua decem inſulæ, in quibus detineri ajunt navigia quæ ferreos habent clavos, fortaſſe quia lapis Heraclius circa ipſas gignitur, atque ea propter* ipſa navigia *ſubſcudibus compaginari.* Ἐπίουροι ſunt ſubſcudes ſeu ἧλοι ξύλινοι *clavi lignei*, ut habetur in Heſychio, δρύοχοι apud Suidam. Unde eſt quod Secundus ſophiſta Athenienſis ἐπίουρος dictus eſt, quia filius erat fabri (lignarii nimirum) Suidas: Σεκοῦνδος, Ἀθηναῖος σοφιστὴς, ὃς ἐχρημάτιζε Πλύνιος. Ἐπωνομάζετο δὲ ἐπίουρος, ὡς υἱὸς τέκτονος. Philoſtratus Sophiſt. lib. 1. in Secundo: Μηδὲ Σεκούνδου τοῦ Ἀθηναίου ἀμνημονῶμεν, ὃν ἐκάλουν ἐπίουρόν τινες, ὡς τέκτονος παῖδα. Ἐπίουρον pro ἐπίθουρον lego cum doctiſſimo Meurſio. Pro *epiuru* Romani *epigros* dixerunt, ut *groppionem* Itali pro *uropygio*. Iſidorus in gloſſis: *Epigri, clavi lignei ſunt quibus lignum ligno adhæret.* Seneca de Caligula qui ſenatori porrexit pedem oſculandum: *niſi in os ſenatoris ingeſſiſſet Imperator epigros ſuos.* Ita E

docti

A doćti emendant quod legitur *pigros ſuos*. Hujus vocis ignoratione vir doćtus quē diximus multum ſe torquet, & pro ἐπιούροις ναυπηγεῖσθαι legendum contendit ἐπὶ οὔροις ναῦς πεδεῖσθαι id eſt *ſecundis à puppi proſequentibus ventis naves veluti compedibus vinctas inhiberi*. Quod ut alia taceam, à mente Ptolemæi plane eſt alienum.

CAPUT XXXIX.

Phœnices in Britannia & Hibernia & Caſſiteridibus inſulis.

CAſſiterides olim ſolis Phœnicibus notæ Gentis opes, ſtannum, plumbum, coria. Quis inde plumbum primus apportaverit. E Britannia ſtannum ferebatur per Gallias ad Venetos aut Narbonenſes. Caſſiterides eædem cum Britannicis. Βρεττανικὴ quaſi ברת אנך *baras anac*, B id eſt *ager ſtanni vel plumbi*. אנך *anac* pro utroque vel alterutro Amos 7,7. & in Avicenna & Giggeio. Stannum veteribus plumbi ſpecies. Utroque Britannia fœcundiſſima. Britannus & Britannia ex Βρεττανικὴ per apocopen, ut Pœnus ex Punico. Britannia Gr. Βρεττανία, & Britanni Βρεττανοί. אנך Theodotion reddit τηκόμενον fuſum. Plumbum maximè fuſile. Huic proxime accedit ſtannum, Celticum inprimis ſeu Britannicum. אנך Aquila reddit ἀλοίφωτον *ſtagnaturam* Stagnare, firmare. στυγνῶσαι *ſtangare* vel *ſtancare*. אנך in ſenioribus ἀδάμας. In Plinio quid *adamas Anachites*, & in Orpheo ἀναλῖτιν ἀδάμαντα. Stannum ut Græce κασσίτερος, ita Chaldaice *kaſtira* & *kiſtara* Arab. *kazdir*, Talmud. *kaſtiterion* & *gaſteron*. קוניא pro χωνεία. Inſulæ cujusdam Britannicæ incolæ ritus Samothracum à Phœnicibus edocti. Silures ex Iberia in Britanniam. Britanni braccati. שרוול *ſirvval* bracca. Inde dicti Silures. Silura inſula vel Silurum inſulæ. Eædem Caſſiterides, Heſperides & Oeſtrymnides. Nauclerus Phœnix maluit
C navem in vada illidere quam Caſſiterides aperire Romanis. Midacritus qui primus plumbum attulit ex Caſſiteridibus inſulis, potius Melicartus. Caſſiterides ignotę Herodoto. Heſperidum incolæ Iberi in Dionyſio ibid. tres urbes Feſtus de Pœnorum & Himilconis navigationibus ad Oeſtrymnides. Himilconis iter ab ipſo deſcriptum. Non eſſe cur illud iter Cādenus pro fabuloſo habeat, & Britanniam velit, ſero fuiſſe cognitam. Camdenus hic non ſibi conſtat. Fruſtra objici ex Polybio nihil eſſe notum ſupra Narbonem. Multa nota Pœnis, quæ Græcis & Romanis ignota. Ipſi Polybio multa nota ſupra Narbonem, ut Rhodani fontes, Corbilo ad Ligerim, adeoque ipſa Britannia, quam deſcripſit poſt antiquiores Geographos, Eratoſthenem & Dicæarchum Ariſtotelis diſcipulum, & Pytheam qui ab utroque citatur. Quin ipſe Camdenus Britanniam ab Orpheo deſcribi aſſerit, qui verius Onomacritus. Polybius non ſimpliciter ſcripſit ignorari quicquid eſt ſupra Narbonem, ſed an terras ſupra Narbonem & Tanaim ambiat mare. Hannibalem non adiiſſe Britannias, quamvis Hebræi ita aſſerant. Polybii locus explicatus. *Hi-*
D *bernia* nomen Phœnicium עברנאה *Ibernae*, id eſt ultima habitatio.

IAm ex Auſtralibus plagis in Boreales navigamus ad Caſſiterides inſulas, olim nemini pervias, præterquam ſolis Phœnicibus. Strabo lib. 3. Πρότερον μὲν οὖν Φοίνικες μόνοι τὴν ἐμπορίαν ἔστελλον ταύτην ἐκ τῶν Γαδείρων, κρύπτοντες ἅπασι τὸν πλοῦν *Primo quidem ſoli Phœnices eò negotiatum mittebant è Gadibus, celantes alios iſtam navigationem*. Gentis opes ſtannum, & plumbum, & coria, quæ ſale, & fictilibus, & æramentis permutabant. Strabo: μέταλλα δὲ ἔχοντες κασσιτέρου καὶ μολύβδου, κέραμον ἀντὶ τούτων καὶ τῶν δερμάτων διαλλάττονται, καὶ ἅλας, καὶ χαλκώματα πρὸς τοὺς ἐμπόρους. Plumbum ex illis inſulis Græcis primum allatum. Plinius: *Plumbum ex Caſſiteride inſula primus apportavit Midacritus*. Atque indidem ſtannum habuere. He- lib. 7. c. 56.
E rodotus: οὔτε νήσους οἶδα Κασσιτερίδας ἐούσας ἐκ τῶν ὁ κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ *nec Caſſiterides novi inſulas, unde ad nos venit ſtannum*. Non quod ipſimet Græci ad eas ſe conferrent. Neque enim illarum ſitum ignoraſſet Herodotus. Itaque ſtannum & plumbum comparabant vel à Phœnicibus, vel à Venetis aut Narbonenſibus ad

pag 209. quos per Gallias ferebatur terreſtri itinere triginta dierum, ut docet Diodorus lib. 5. Iis accedo qui Caſſiterides inſulas volunt eſſe Britannicas, quia quô locô deſcribuntur, id eſt in Oceano trans Artabros ad Aquilonem, nullas alias novi inſulas ſtanni & plumbi feraces. Quid quod ex ipſo nomine res videtur poſſe colligi. cap. 3. Nam in libello de mundo quem Ariſtoteli tribuunt, νῆσοι Βρεττανικαὶ dicuntur Albion & Jerne. Et Britanniam Strabo paſſim appellat Βρεττανικὴν, & uno T l. 1. p 65. l. 3. in fine. Βρετανικὴν. Porro *Bretanica* mihi quidem nihil videtur eſſe aliud quam ברתאנך *Barat-anac*, id eſt *ager*, ſeu terra *ſtanni & plumbi*. ברא *bara*, & in regimine ברת *barat* Syris agrum eſſe ſciunt omnes, & ex Daniele abunde notum, in quo חיות ברא eſt *beſtia agri* cap. 2. v. 38. & דתאא דברא *herba agri* cap. 4. v. 12. Et אנך *anac* ſtannum aut plumbum Hebræi explicant in Amos 7, 7. Nempe utrumque ſignificat. Avicenna lib. 2. cap. 27. definit אלרצאץ אלאסוד *plumbum nigrum*. Sed Lexicographi Arabes docent utrique metallo, ſtanno inquam & plumbo nomen eſſe commune. Giggeius: אלאנך *(alanac) plumbum, plumbum ſubalbum ſeu ſtannum, plumbum purum, plumbum nigrum.* Ibidem אלאנכי *(alanaci) ſtanneum vel plumbeum.* Et paulo ante: אונך *Annac apud Avicennæ interpretes eſt plumbum, ſed ſignificat ſtannum.* Sic Græcum κασσίτερος, unde Caſſiterides, quod Græcis proprie ſtannum eſt. Mela plumbum reddidit: *quia plumbo abundant uno omnes nomine Caſſiterides appellant.* Plinius item: *Caſſiterides dictæ à Græcis à fertilitate plumbi.* Nempe ex Plinii ſententia ſtannum & plumbi ſpecies. Et verò plumbum & ſtannum ſunt metalla valde vicina. Et utroque Britannia eſt terrarum omnium fœcundiſſima. De ſtanno res notiſſima ex Diodoro, ut taceam recentiores. De plumbo Plinium audi: *Nigro plumbo ad fiſtulas laminaſque utimur, laborioſius in Hiſpania eruto, totaſque per Gallias: Sed in Britannia ſummo terræ corio adeo largè, ut lex ultro dicatur, ne plus certo modo fiat.* Stannum reperitur potiſſimum in Damnoniis (vulgò Cornuvvalliâ) & vicinis inſulis, plumbum in Coritanis, Ordovicibus & Brigantibus. Quâ arte & quantâ copiâ eruantur videſis apud Camdenum. Mihi docuiſſe ſufficit ab horum metallorum fœcunditate has inſulas, ut à Græcis Caſſiteridas, ita à Phœnicibus dictas fuiſſe ברתאנך *barat-anac* agrum ſtanni & plumbi: Quod Phœnicium nomen deflexum in Βρετανικὰς & Βρεττανικὰς. Si Βρετανικὴν dixeris nomen eſſe ἐθνικὸν & Βρετανοὺς prius dictos quam Βρεττανικὴν, eâdem operâ negaveris à Phœnice fieri Punicum & Pœnicum, quia Pœnus eſt ſimplicius. Res tamen eſt in confeſſo à Phœnice primo Phœnicum, & Punicum, & puniceum, deinde etiam Pœnum deductum per apocopen. Sed & *Africa, Marmarica, Meſſabatica* prius dictæ ſunt quam *Afri, Marmaridæ, Meſſabatæ.* Quæ ſingula ſuis locis probavimus: Ita Βρετανικὴν aſſerimus prius dictam quam Βρετανοὺς, & ex ברתאנך Græcos Βρετανικὴν primò feciſſe, deinde voce decurtatâ Βρετανοὺς & Βρετανίαν. T plerunque Græci geminant, ut Latini N. Tamen ſimplici T Βρετανοὺς dixit Dionyſius Periegetes, & Βρετανίαν Xiphilinus in Pompeio; Et Βρετανικὴν Strabo lib. 1. & 3. Et νήσους Βρετανικὰς author libri de mundo. Quam Scripturam ideo optimam & antiquiſſimam eſſe judico, quia ad Phœniciam maximè accedit.

Sic Dionyſius verſ. 284. φῦλα Βρεττανῶν.

l. 3. c. 6. Plin. lib. 4 c. 22. Vid. l. 34. c. 16 & 17.

Diod. lib 5. pag. 209.

Cur

A Cur vel plumbum vel ſtannum Hebraicè dicatur אנך non ſatis liquet. Theodotion reddidit τηκόμενον *fuſum*; ac ſi verbum אנך metallici veteres in fundendi ſignificatione uſurpaverint; unde plumbo & ſtanno nomen eſſet aptiſſimum. Nam ex omnibus metallis plumbum eſt maximè fuſile. Et ad plumbi naturam hac in parte proxime accedit ſtannum, præcipue Celticum ſeu Britannicum, de quo Ariſtoteles in libro Mirabilium: τὸν κασσίτερον τὸν Κελτικὸν τήκεσθαί φασι πολὺ τάχιον μολύβδου· σημεῖον δὲ τῆς εὐτηξίας, ὅτι τήκεσθαι δοκεῖ καὶ ἐν τῷ ὕδατι. *ſtannum ferunt Celticum multò citius quam plumbum liqueſieri; ſignum autem eſſe facilis fuſionis, quod etiam in aquis videtur ſolvi.* Cætera ibi vide.

B Nec temerè prætereundum eſt quod אנך Aquila reddidit ἀλοίφωσιν. Ibi enim ἀλοίφωσις Hieronymo eſt *ſtagnatura*. Inde in commentariis: *Dominus ſtans ſupra murum ſtagnatum*. Item: *in manu ejus ſtagnatio*. Porro à ſtagnando dicitur ſtagnum vel ſtannum. Stagnare eſt firmare à Græco στεγανῶσαι. Juſtinus de Aſphaltite lib. 36. *Neque ventis movetur reſiſtente turbinibus bitumine, quo aqua omnis ſtagnatur*. Et lib. 17. de Mithridate: *ſe adverſus inſidias exquiſitis tutioribus remediis ſtagnavit*. Statius lib. 3. Sylv. in Propemptico Metii Celeris:

Cur vada deſudans, & ripa coerceat undas
Cecropio ſtagnata luto.

Recentior Latinitas *ſtangare* & *ſtancare* dixit. Sic apud Sammonicum, *ad ſanguinem ſtancandum*, Gallicè *pour eſtancher le ſang*. Plura de hoc argumento qui
C volet, legat obſervationes profundæ eruditionis Cl. Salmaſii in Solinum pag. 577.

Ex eodem verbo אנך *anac* vel *anach* putat vir doctiſſimus LXX. ſeniores feciſſe adamantem; quia cenſetur anachites inter ſpecies adamantum. Plinius lib. 37. cap. 4. *Adamas & venena irrita facit & lymphationes abigit, metusque vanos expellit a mente, & ob id quidam eum anachitem vocavere.* Nempe ἄχος eſt animi dolor, & mœror acerbiſſimus, σύγχυσις ψυχῆς, λύπη ἐπιτεταμένη. Ita explicat alicubi Apollonii Scholiaſtes. Itaque *anachites* lapis ideo dictus adamas, quia putatur animum liberare his mœroribns, & in tranquillo ſtatu ponere. Eſt & Anactites adamas inter genera lapidum apud Orpheum, qui de galactite ſic habet in
D libro de lapidibus:

Τέρπε παλαιγενέες μὲν ἀνακτίτην ἀδάμαντα
Κλεῖον.
Hunc & anactitem veteres adamanta vocabant.

Nempe παρὰ τὸ ἀνακτίζειν à recreando vel renovando. Sed hæc οὐδὲν πρὸς ἔπος, quia vox אנך *anac* non eſt Græca, ſed Hebraica.

Quin Græcum ſtanni nomen κασσίτερος, unde dictæ Caſſiterides, poſſit videri Phœniciæ eſſe originis, quia Chaldæi & Arabes ſtannum appellant vocabulis
E huic ſimillimis. Sic Num. 31, 22. pro Hebræo בדיל & Græco κασσίτερον, Jonathan habet קסטירא *kaſtira*, & Jeroſolymitanus interpres קיסטרא *kiſtara*, & Arabs קזדיר *kaſdir*. Et in tractatu Talmudico Sanhedrin קסטירון *kaſterion* eſt ſtannum. Sed ipſa hæc diverſitas docet vocem eſſe peregrinam & à Græcis mutuatam. Ita גסטרון *gaſteron*, quod doctiſſimus Buxtorfius poſt Selomonem orichalcum

 exponit,

exponit, id ipſum eſt quod *καττίτερον*. Et קוניא *konia* quod alii *plumbum*, alii *vitrum* reddunt, & Selomo חתוך אנך *fuſionem plumbi* nihil eſt quam *χωνεία*, id eſt fornax vel officina in qua metalla conflantur. Innumerę hujusmodi voces Atticæ originis in Hebræorum libris latent nondum à quoquam animadverſæ. A

Nunc ne quis niti nos putet ſolis nominum Etymologiis, quod Phœnices in Britannicas inſulas navigaſſe contendimus, etiam aliis argumentis adſtruere conabimur. 1. Apud Strabonem lib. 4. aſſerit Artemidorus ἐστὶ νῆσον πρὸς τῇ Βρεττανικῇ, καθ' ἣν ὅμοια τοῖς ἐν Σαμοθρᾴκῃ περὶ τὴν Δήμητραν καὶ τὴν Κόρην ἱεροποιεῖται *Inſulam eſſe prope Britanniam in qua Cereri & Proſerpinæ ſacra ſiunt eodem ritu quo in Samothrace.* Nec eſt quod quis incolas putet Græcos habuiſſe doctores. Artemidori ætate, qui ſub Ptolemæo Lathyro ſcripſit, neminem Gręcorum in Britanniam navigaſſe docti ſat ſciunt. Itaque supereſt ut iidem Phœnices, à quibus Cabirorum cultum Samothraces edidicerant, etiam hos inſtituerint in eadem diſciplina. B

pag. 198.

2. Inter Britanniæ populos, ut conjectat Tacitus in Agricola, *Silurum colorati vultus & torti plerumque crines, & poſitus contra Hiſpaniam, Iberos veteres trajeciſſe, easque ſedes occupaſſe fidem faciunt.* Iberos nempe Tarteſſios qui Phœnicum erant coloni. His enim ſolis navigandi & colonias in remota loca deducendi animus & peritia fuit. Et Silurum nomen facile eſt ex Phœnicia lingua exſculpere. Britannos æque ac Gallos braccatos fuiſſe docti ſciunt. Unde illud Martialis lib. 11. Epigr. 22. C

Quam veteres braccæ Britonis pauperis.

Arabice porro bracca eſt סרול *ſirvval*. Talmudici ſcribunt שרול; quod Aruch Aquinas & alii perperam בית יד *chirothecam* interpretantur. Id enim eſſe quod diximus patet ex uſu Arabum. Sic Num. 6, 10. al. 5. ubi Hebræus habet מכנסי & Græci *περισκελῆ*; Et vulgatus *feminalia*, & Jonathan & Jeroſolymitanus אורקסין vel אברקסין *braccas*; Arabs reddit סראויל; & alibi fœminina terminatione סראוילאת. Neq; aliter uſurpat Geographus Nubienſis. Et Arabum Lexicographi id ipſum cōſtanter aſſerunt. Ergo ex סרול *ſirvval* סרוליין *ſirvvaliin* braccatos ſignificat; unde Romanis per metatheſin *Silures* ij Phœnicum qui in Britannia ſedes fixerūt vocati ſunt *διοριστικῶς*, ut à reliquis Phœnicibus hac appellatione diſtinguerentur. Quomodo pars una Galliæ à braccarū uſu braccata dicta eſt. D

Exod. 28, 42. & 39, 28. Levit. 16, 4. Vid. Clim. 1 part. 2. &c.

3. Haud dubie ab his Siluribus nomen habet Silura inſula, de qua Solinus: *Siluram quoque inſulam ab ora quam gens Britanna Dumnonii tenent, turbidum fretum diſtinguit.* Alii malunt legere *Silurum quoque inſulas*, quæ ſint eædem cum Sillenis, in quas Maximus Auguſtus Priſcilliani ſectarios Inſtantium & Tiberianum deportari juſſit. Angli hodie *Silly* vocant, & Belgæ *Sorlings*. Camdenus hoc nomine inſigniri dicit inſulas plus minus CXLV in orbem fere digeſtas octo circiter leucis ab extremo Cornvvalliæ promontorio. In his decem eſſe majores ſtanno maxime fertiles. Sed & quasdam è minoribus à fodinis traxiſſe nomen. Quæ illecebra Phœnices eo pellexit ex locis tanta terrarum intercapedine diſſitis. E

cap. 22.

Sulpitius Sever. lib.

4. Multis probat idem Camdenus has easdem eſſe inſulas, quas à ſtanni copia

Caſſi-

A Caſſiteridas, & à ſitu Heſperidas, & ab Artabrorum promontorio Oeſtrymni, cui ſunt oppoſitæ, Oeſtrymnidas veteres appellarunt. Jam quis in hiſtoria tam rudis eſt, ut Phœnices neſciat ex iis inſulis magnam advexiſſe ſtanni copiam? Strabo de Caſſiteridibus: Πρότερον μὲν οὖν Φοίνικες μόνοι τὴν ἐμπορίαν ἔστελλον ἐκ τῶν Γαδείρων, κρύπτοντες ἅπασι τὸν πλοῦν *Primum quidem ſoli Phœnices eo ex Gadibus negotiatum ibant, celantes alios iſtam navigationem.* Sequitur hiſtoria ſingularis de Phœnicio nauclero qui ad Caſſiterides navigans, cum aliquam Romanam navem ſuam ſequi deprehendiſſet, maluit is naufragium facere propria nave in vada impulſa, quam rem aperire Romanis. Ex quo naufragio ſuperſtes precium B amiſſarum mercium ex Carthaginenſium ærario recepit. lib. 3. p. 175.

Plinius lib. 7. cap. 56. *Plumbum ex Caſſiteride inſula primus apportavit Midacritus.* Legendum *Melicartus* vel *Melcarthus*, id eſt Phœnicius Hercules apud Sanchoniathonem, ad quem occiduas navigationes Phœnices referebant. Nam Midacritus Græcum nomen eſt. Grçcis porro de Caſſiteridum inſulis nihil compertum. Quod Herodotus ingenuè agnoſcit: Οὔτε, inquit, νήσους οἶδα Κασσιτερίδας ἐούσας ἐκ τῶν ὁ κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ *Neque Caſſiterides inſulas novi ex quibus ad nos affertur ſtannum.* Dionyſius Periegetes de Heſperidibus:

> Νήσους θ' Ἑσπερίδας, τόθι κασσιτέροιο γενέθλη,
> Ἀφνειοὶ ναίουσιν ἀγαυῶν παῖδες Ἰβήρων.

C id eſt Priſciano interprete,

> —*ſunt ſtanni pondere plena:*
> *Heſperides, populus tenuit quas fortis Iberi.*

Iberorum nomine Silures intellige qui ſedem ibi fixerant, vel Tarteſios, Phœnices & Gaditanos, qui locorum erant domini. Hæc ſolum Dionyſius; Tamen plura citat Tzetzes, qui Heſperidas perperam ſtatuens eſſe ex Orcadum numero, narrationi de triginta Orcadibus, hæc de Heſperidum inſulis attexit:

> Ἐκ τούτων τῶν τριάκοντά εἰσιν αἱ Ἑσπερίδες. hiſt. 218.
> Πρὸς μέρη γὰρ Ἑσπέρια κεῖνται τῆς Βρεττανίας.
> Τριῶν δὲ Διονύσιος πόλεων πόνον λέγει.

D Feſtum Avienum in oris maritimis Oeſtrymnidum nomine eaſdam inſulas intelligere ex deſcriptione patet:

> *In quo inſulæ ſeſe exerunt Oeſtrymnides*
> *Latè jacentes, & metallo divites*
> *Stanni atque plumbi* &c.

Idem porro de Phœnicum in eas navigationibus hæc habet valde expreſſa:

> *Tarteſiisque in terminos Oeſtrymnidum*
> *Negotiandi mos erat; Carthaginis*
> *Etiam colonis* (lege coloni) *& vulgus inter Herculis*
> E *Agitans columnas hæc adibant æquora:*
> *Quæ Himilco Pœnus menſibus vix quattuor,*
> *Ut ipſe ſemet rem probaſſe retulit,*
> *Enavigantem poſſe tranſmitti aſſerit.*

Pœnus

Pœnus ille Himilco quem citat, eo miſſus à Senatu Carthaginenſi ut occidua Europæ littora exploraret, hoc officio defunctus iter ſuum in commentaria retulit. Itaque eundem in occidui deſcriptione Feſtus profitetur ſe ſequi. En ipſa authoris verba: A

Hæc olim Himilco Pœnus Oceano ſuper,
Spectaſſe ſemet & probaſſe retulit,
Hæc nos ab imis Punicorum annalibus
Prolata longo tempore edidimus tibi.

Proinde non poſſum ſatis mirari quorſum Camdenus, vir alioqui impensè doctus, Britanniam ſuam velit non niſi ſero fuiſſe cognitam, & ſomniaſſe eos qui Himilconem Pœnum eam aperuiſſe fide prodiga crediderunt, *cum nihil de hac navigatione ſit in literas relatum præter unum & alterum apud Feſtum Avienum verſiculum.* Imo totam navigationem ab ipſo Himilcone deſcriptam in Punicorum annalibus, quibus nihil potuit citari certius, ſe legiſſe tradit Feſtus; Et nos hodieque legeremus, niſi hæc antiquitatis monumenta nobis tempus invidiſſet. Neque vero Phœnices latere potuit Britannia Caſſiteridibus cognitis, quas Britannicas eſſe inſulas ad extremum Cornuvvalliæ promontorium ſitas non modo agnoſcit Camdenus, ſed & neceſſariis demonſtrat rationibus. Quid quod idem Camdenus ex Caſſiteridum inſulis primum plumbum in Græciam allatum eſſe contendit? Unde ſequatur ante Homerum notas fuiſſe Caſſiterides. Homerus enim plumbi meminit, cum dicit de Iride Iliad. ω. verſ. 30. B C

Ἡ δὲ μολυβδαίνῃ ἰκέλη ἐς βυσσὸν ὄρουσεν.
In fundum delapſa dea eſt, ut glandula plumbi.

Objicit Camdenus Polybio Hiſtorico, qui magni Scipionis ſocius magnam Europæ partem circa annum ante Chriſtum natum 370. (lege 170.) perluſtravit, hanc orbis terrarum plagam minimè innotuiſſe; id conſtare ex his Polybii verbis: *Quod inter Tanaim atque Narbonem ad Septentrionem vergit, uſque in præſentem diem ignoratur, ſomniantque ſi qui de eo vel loquuntur aliquid, vel ſcribunt.* Regeri poſſet Phœnicibus, qui jam inde ab Heroicis temporibus colonias in Oceanum ultra Gades deduxerant, hæc longè notiora fuiſſe quam Græcis. Itaque multa potuiſſe illis eſſe perſpecta de occidentalis oceani inſulis quæ Polybius ignoraverit. Sed nihil opus huc deſcendere; Neque enim ſcripſit Polybius ſuo ævo ignorari quicquid eſt ſupra Narbonem; & ſomniare qui de eo quicquam loquuntur aut ſcribunt. Quin ipſi Rhodani fontes, & Corbilonem ad Ligerim, & multa alia Galliæ loca ſupra Narbonem accuratè deſcripſit. Et lib. 3. pollicetur ſe καθ' ἰδίαν ſcripturum περὶ τῆς ἔξω θαλάττης, καὶ τῶν ἐν ταύτῃ συμβαινόντων ἰδιωμάτων: Sed &, quod hic maximè notandum, περὶ τῶν Βρεττανικῶν νήσων καὶ τῆς καττιτέρου κατασκευῆς *de Britannicis inſulis & ſtanni confectione.* Cui voto illum ſatisfeciſſe in libris qui perierunt, colligimus ex libro ſecundo Strabonis p. 104. ubi Πολύβιος τὴν Εὐρώπην χωρογραφῶν *Europæ regiones deſcribens*, & Pytheæ, Dicæarchi & Eratoſthenis de Britanniæ magnitudine ſententias inter ſe conferens & refellens inducitur. Ex quo loco non ſolum Polybium ſed & tres alios Geographos Polybio vetuſtiores de Britannia ſcripſiſſe conſtat. Quorum Ἐρατοσθένει τὸν τελευταῖον D E

φραγμα-

A *πραγματευσάμενοι περὶ τῆς γεωγραφίας Eratoſthenem, qui ultimus Geographiam tractavit*, ut ibidem habetur, natum eſſe ſcribit Suidas Olympiade 126. id eſt ſub Ptolemæo Philadelpho. At Dicæarchus apud Athenæum lib. 11. gloriatur ſe Ariſtotelem habuiſſe magiſtrum. Et utrumque præceſſiſſe oportet Pytheam qui ab utroque citatur. Hi tamen præ Orpheo recentes, vetuſtiſſimo Poëta, Argonautarum uno, à quô deſcribi Britanniam aſſerit idem Camdenus: *Solum*, inquit, *ab omni frugum genere ita beatum, ut Cereris ſedem fuiſſe dixerit Orpheus. Nam de hâc noſtrâ inſulâ intelligendum illud eſt,*

——ἐνδ' ἱερὰ δώματ' ἀνάσσης
Δήμητρος. Argonaut. verſ. 1187.

B Quâ in parte quidem meum illi ſuffragium non addiderim, ut qui didicerim ex Tatiano & Clemente Alexandrino, poematum quæ Orpheo perperam tribuuntur verum authorem eſſe Onomacritum, Poëtam Athenienſem, qui ſub Piſiſtratidis floruit Olympiade, ut illi volunt, quinquageſimâ, malim quinquageſimâ quintâ, annis ante Chriſtum DLX. Utut ſit, vel inde apparet non ſibi conſtare Camdenum, cum Græcis antiquioribus negat Britannos innotuiſſe. Tat. Orat. cont. Græc. Clemens Strom. l. 1.

Jam ad Polybium redeo quem ita ignoraſſe vult quicquid eſt ſupra Narbonem, ut & ſomniare dixerit eos, qui de eo quicquam ſcripſerunt. Sed Polybii locus, quem in hanc mentem ex libro tertio citat Camdenus multo aliter explicandus; ut conſtabit totum legenti: pag. 192.
Καθάπερ δὲ καὶ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιβύης, καθὸ συνάπτουσιν ἀλλήλαις περὶ τὴν Αἰθιοπίαν, οὐδεὶς ἔχει λέγειν ἀτρεκῶς ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν
C πότερον ἤπειρός ἐστι κατὰ τὸ συνεχὲς τὰ πρὸς τὴν μεσημβρίαν, ἢ θαλάττῃ περιέχεται. Τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ μεταξὺ Τανάϊδος καὶ Νάρβωνος εἰς τὰς ἄρκτους ἀνῆκον, ἄγνωστον ἡμῖν ἕως τοῦ νῦν ἐστιν. ἐὰν μή τι μετὰ ταῦτα πολυπραγμονοῦντες ἱστορήσωμεν. τοὺς δὲ λέγοντάς τι περὶ τούτων ἢ γράφοντας ἀγνοεῖν, καὶ μύθους διατιθέναι νομιστέον, id eſt doctiſſimo Caſaubono interprete: *Porro quemadmodum de Æthiopiâ, in quâ Aſia & Africa ſe contingunt, nemo ad hæc uſque tempora affirmare habet ſit ne continens terra quæ inde verſus Meridiem ſe porrigit an mari ambiatur: Ita plane, quicquid inter Tanaim & Narbonem ad Septentriones vergit, hactenus nobis eſt ignotum; niſi quid poſthac curioſa inveſtigatione de eô tractu didicerimus. Qui de his locis aliter ſcribunt, pro imperitis & fabularum concinnatoribus ſunt habendi.* Nempe ut illo
D ævo ignorabatur an Africæ partes Auſtrales ambiret mare, ita ignorari dicit Polybius an partes Europæ Aquilonares quæ ſunt ſupra Narbonam circumfluat Oceanus. Quod hodieque non ſatis ſcimus in tantâ luce. Itaque Camdenus fallitur, dum quod κατά τι à Polybio dicitur, ſumit tanquam ſimpliciter dictum.

Argumentis quæ allata ſunt, addat qui volet hæc Gorjonidis de Hannibale lib. 3. c. 15. ויכנע בריטניה היושבים באוקיינוס *Etiam Britannos ſubegit, qui habitant in mari Oceano.* Mihi vanitas ſcriptoris notior eſt quam ut vel jurato credam. Annibal, cujus geſta ex Polybio & Livio notiſſima ſunt, nunquam acceſſit
E ad Britanniam; tantum Galliarum partem attigit, quæ inter Pyrenæos & Alpes à Britanniâ remotiſſima eſt. Proinde Camdenus rectè obſervat in Polybii Eclogis ex lib. 11. mendosè legi συγκλειομένου τῆς Βρεττανίας εἰς πάνυ βραχεῖς τόπους Ἀν-

νίϐω,& loco Βρετ]ανίας reſcribendum Βρετ]ιανῶ. Caſauboni editio habet Βρετ]ίας, A
pag.628. id eſt *clauſo Annibale in angulis agri Brutii*, non *in angulis Britannie.* Simile mendum occurrit in his Olympiodori. Ῥήγιον μητρόπολις ἐςὶ τῆς Βρετ]ανίας, ἐξ ἧς Ἀλάριχος ἐπὶ Σικελίαν βελόμενος περαιωθῆναι ἐπεσχέθη. *Rhegium eſt Britannia* (imo τῆς Βρετ]ίας *Brutia*) *metropolis, unde cum vellet Alarichus in Siciliam trajicere cohibitus eſt.*

Verbum addo de Hiberniâ quam Phœnicibus non fuiſſe ignotam etiam ex nomine conjectura eſt quod plane videtur eſſe Phœnicium. Hibernia enim, nonnullis *Jerna, Juverna*, Βερνία Οὐερνία, Ἰερνία, nihil aliud eſt quam עבר נאר *Ibernae* ultima habitatio, quia ultra Hiberniam verſus occaſum veteres nihil B noverant quam vaſtum mare. Utraque pars nominis eſt notiſſima, & de priore pluribus diximus ubi de Iberia; Poſterioris exempla ſunt in nominibus inſulæ Cernes,& Arnes oppidi Bœotiæ. Auctor actorum S.Patricii lib.2. apud magnum illum Usherum pag. 813. ubi de Hiberniâ: *Ultra quam ad occaſum nulla invenitur habitabilis terra, niſi miranda loca quæ vidit S. Brandanus in Oceano.* De Hiberniâ hæc Orpheus ſeu verius Onomacritus:

Παρ δ' ἄρα νῆσον ἀμείϐειν Ἰερνίδα.

Nempe edoctus à Phœnicibus. Græcis enim tum temporis hæc loca erant inacceſſa.

CAPUT XL. C

Phœnices in inſula Thule.

THules deſcriptio triplex, una convenit Scandiæ, ſecunda Islandiæ, tertia Schetlandiæ. Quemque ſic appellaſſe quod verſus Aquilonem putavit eſſe extremum. Hanc famam à Phœnicibus ad Græcos dimanaſſe colligitur ex nomine *Thule* טולי *umbra* ſeu *tenebræ.* Cur huic inſulæ nomen à tenebris. Penetralia Septentrionis ut tenebricoſa deſcribi. Fabula de Cimmeriis. In Homero ζόφος caligo pro Aquilone. Arabibus *mare* מטלם *tenebroſum*, id eſt Septentrionale. Tartarus id eſt aer tenebroſus ſub polis. In Statio, *Vada caligantia Thules. Nigra Thule & nigrans*, Ibid. Soles [illegible]; Noctes per hyemem obſcuræ & perennes. Confuſio quædam pulmoni marino ſimilis. Hic mentiendi ſeges uberrima. Thulen alii à Sole dici volunt, D alii à Thuli Ægypti Rege, qui nunquam fuit, al. ἀπὸ τῦ λῶ vel Saxonico *tell*. Antonii Diogenis incredibilium de Thule libri 24. Tabulæ Cypariſſinæ de Thule Tyri effoſſæ. Pytheas vaniſſimus ſcriptor.

lib.2.Goth. DE Thules inſulæ ſitu tres ſunt veterum ſententiæ, una Procopii Thulem eſſe Scandiam, quæ inſula non eſt ſed peninſula, & ab iis locis remotiſſima, in quibus alii Thulen deſcribunt. Secunda Pythiæ Maſſilienſis, Thulen ſex dierum navigatione in Septentrionem à Britanniâ diſtare, habere Tropicum æſtivum pro circulo Arctico,& ſolſtitio nullas noctes, ut nullos contra per brumam dies; Quæ ad amuſſim Islandiæ quadrant. Eodem pertinent hæc Æthici. *Inſula Tila* (lege *Thule*) *quæ per infinitum à cæteris patet longius ſecreta, in medio Oceani ſita, vix paucis nota habetur.* Tertia ſententia Marini eſt & Ptolemæi, quibus Thu- E le inſula eſt non magna, ad gradum LXIII, ubi maxima dies eſt horarum viginti, à Britanniâ vix bidui curſu remota: Quæ Schetlandiæ conveniunt uni Orcadum.

Ex

A Ex his tribus ſententiis quarta emergit quæ noſtra eſt; Græcos & Romanos Scriptores cum ex incertâ famâ accepiſſent in ultimo Septentrione aliquam eſſe inſulam hujus nominis atque ea nusquam compareret, tamen quemque ſic appellaſſe quam putavit eſſe extremam. Hanc porrò famam à Phœnicibus ad Græcos dimanaſſe duo videntur perſuadere.

Primò ipſum nomen *Thule* טולי quod plane Phœnicium eſt. *Teth* expreſſo per *theta*, ut in alphabetho Cadmi. טולי *thule* Syris proprie umbræ ſunt. Hinc טולי רמשא *thule ramſa* umbræ veſpertinæ, Jer. 6, 4. in Chaldæo paraphraſte. Nec ſolùm in regimine, ſed & in ſtatu abſoluto legas, ut cum Talmudici dicunt in
B tractatu *Peſach:* חמשה טולי קשי הוו *quinque umbræ ſunt malæ, umbra palmæ ſolitariæ, umbra capparis, umbra ſorbi, &c.* Hinc translatâ ſignificatione טולי *thule* pro tenebris paſſim ſumitur. Sic טולי מותא *thule mota* umbræ mortis Eſ. 9, 2. in paraphraſi, id eſt tenebræ lethales; Et Job. 3, 5. חשוכא וטולי מותא *tenebræ & umbra mortis*, ponuntur ut ſynonyma. Itaque Phœnicibus גזירת טולי *gezirat Thule* erat *inſula tenebrarum*, vel quod idem eſt *tenebricoſa*. Quod nomen inſulæ ad extremum Septentrionem ſitæ quam congruat nemo non videt. Quamvis enim diverſa mundi climata ſapientia creatoris ita ordinaverit, ut nulla ſit pars terrarum, quæ non mediâ parte anni lucis uſurâ fruatur, quia ſicubi brumales noctes ſunt longiores, ibidem æſtivi dies pari menſurâ rependuntur: Tamen vel
C ob idipſum quod in poli viciniâ noctes ſunt longiſſimæ, vel quia in ipſo die lux maligna eſt & aër caliginoſus, quia radii Solis tantum ex obliquô ferientes denſas & opacas nubes, quibus cœlum obducitur, nonniſi ex parte diſſipant; Penetralia Septentrionis veteres deſcripſerunt tanquam loca tenebricoſa & perpetua nocte damnata. Plinius de regione Scythiæ pterophoro lib. 4. cap. 12. *pars mundi damnata à natura rerum, & denſâ merſa caligine*. Et Solinus cap. 15. *Damnata pars mundi & à rerum natura in nubem æternæ caliginis merſa*. Tibullus de zonâ frigidâ in Panegyrico ad Meſſalam:

Illic & denſâ tellus abſconditur umbrâ.

Et apud Homerum Odyſſ. 1. verſ. 25. πρὸς ζόφον, *ad caliginem*, idem eſt quod πρὸς Strab. l. 1. p.
D ἄρκτον *ad Septentrionem*. Ita interpretatur Strabo. Rurſus: οὐ γὰρ τ' ἴδμεν ὅπῃ ζό- 34. & l. 10.
φος, *neque enim ſcimus ubi ſit caligo* Odyſſ. κ, verſu 190. id eſt *neſcimus ubi ſit Se-* p. 454. & 455.
ptentrio, eodem Strabone interprete, in quâ interpretatione præeuntem habuit inſignem illum Criticum Ariſtarchum, ut notat vetus Scholiaſtes ad primum verſum Odyſſ. β. Tale eſt quod Arabes mare Septentrionale appellant *mare tenebroſum*. Geographus Nubienſ. clim. 7. part. 1. Tota hæc prima pars climatis ſeptimi eſt בחר מטלם *mare tenebroſum*. Et nonâ parte ejusdem climatis: *continet hæc pars nona climatis ſeptimi portionem terræ Jagog & Magog interioris* (id eſt intimæ Tartariæ) *& portionem maris* אלזפתי *picei & quod etiam eſt* מטלם tenebroſum. Nec deſunt quibus Tartarus nihil aliud eſt quam aër craſſus, frigidus &
E tenebroſus circa polos. Ita Crates apud Stephanum: Τάρταρος, Κράτης, τὸν ὑπὸ τοῖς πόλοις ἀέρα παχύντι καὶ ψυχρόν τινα, καὶ ἀφώτιστον.

Jam ut preſſius agamus de ipsâ Thule hæc legere eſt apud Statium lib. 3. Sylv. ad Claudiam uxorem:

Vel ſuper Heſperiæ vada caligantia Thules; A

Et lib. 4. ad Marcellum:

— aut nigra littora Thules.

Et lib. 5. in Protreptico ad Criſpinum.

— quantusq; nigrantem
Fluctibus occiduis feſſoque Hyperione Thulen
Intrarit.

Et apud Strabonem lib. 4. ἡλίους οὐκ ἴσχουσι καθαρούς *Soles non habent puros.* Et Melæ lib. 3. cap. 6. *noctes per hyemem obſcuræ.* Et Plinii lib. 2. cap. 75. *nulli per brumam dies.* Et Solini cap. 25. al. 22. *brumali ſolſtitio nulla dies, ut ortus junctus ſit occaſui.* B Et Marciani Geomet. lib. 6. *brumali tempore nox perennis exigitur.* Et in veteri Scholiaſte Juvenalis in Satyr. 15. *brumæ tempore dies nulli*; Et Iſidori originum lib. 14. c. 6. *nullus ultra eam dies eſt*; Ac ſi ibi eſſet terminus naturæ rerum. Quin Pytheas, Polybio teſte, neſcio quod fatiſcentis naturæ chaos in illis locis ſibi fingit: ἐν οἷς οὔτε γῆ καθ' αὑτὴν ὑπάρχειν ἔτι, οὔτε θάλαττα, οὔτ' ἀήρ, ἀλλὰ σύγκριμά τι ἐκ τούτων πλεύμονι θαλαττίῳ ἐοικός *in quibus ſecundum illum neque terra erat adhuc, neque mare, neque aër, ſed confuſio quædam ex illis pulmoni marino ſimilis.* Ita Polybius apud Strabonem. Nempe propter diſtantiam, ut recte Syneſius epiſt. 147. ἡ Θούλη δίδωσι τοῖς διαβᾶσιν αὐτὴν, ἀνεύθυνα καὶ ἀνέλεγκτα ψεύδεσθαι *Thule, iis qui ad illam navigarunt impunè ac citra reprehenſionem mentiendi poteſtatem facit.* Itaq; C mentiendi ſeges nullibi fuit uberior apud veteres quam in deſcriptione Thules. Unde eſt quod Euſebius lib. 3. in Hieroclem Philoſtrati de Apollonio nugas cum iis confert quæ de Thyle inſula præter fidem narrantur. Sed ad hęc mendacia confugere nihil neceſſe eſt, cum id ſolum quod deſcribitur in extremo Aquilone juſta fuerit cauſa Phœnicibus cur à tenebris illi nomen inderent.

Orig. l. 14 c. 6. Cujus etymi veritas patebit manifeſtius ex illius collatione, cum reliquis quotquot hactenus ab aliis allata ſunt. Iſidorus Thulen à Sole nomen habere ſcribit, *quia in eâ æſtivum ſolſtitium Sol facit, & nullus ultra eam dies eſt*, quod recitaſſe eſt refutaſſe. Nihilo verius Suidas à Thule Ægypti Rege: Θοῦλις, inquit, ὃς ἐβασίλευσε πάσης Αἰγύπτου, καὶ ἕως τοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ μίαν τῶν ἐν αὐτῷ νήσων ἀπὸ τοῦ ἰδίου ὀνόματος D ἐκάλεσε Θούλην: Monſtrum fabulæ, cum neque Rex Ægyptius ullus legatur hujus nominis in Ægypti Regum catalogis quos habemus ex Manethone, & Herodoto, & Diodoro, & Africano; Neque eorum quiſquam imperii fines ad Gades uſque protulerit, multo minus ad Thulen inſulam in extremo Septentrione. Pariter errant qui ἀπὸ τηλοῦ deducunt, unde diceretur τηλὴ non Θούλη; Et *Telle* à Saxonico *tell* quod limitem ſonat. Itaque manet quod diximus *Thulen* appellaſſe Phœnices à tenebris quæ illis טולי *thule.*

Pergamus. Antiquiſſimus Scriptor Antonius Diogenes qui τῶν ὑπὲρ Θούλην ἀπίστων λόγους κδ' *incredibilium de Thule inſulâ, libros viginti quatuor* ſcripſit οὐ λίαν πόρρω τῶν χρόνων τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου *non ita diu poſt Alexandri tempora,* E ut teſtatur Photius codice CLXVI, vel fabulam vel hiſtoriam ſuam profitetur ſe deſcripſiſſe ex cypariſſinis tabulis Tyri effoſſis, cum urbs capta eſt ab Alexandro,

è Man-

A è Mantiniæ & Dercyllidis tumulis, qui è Tyro profecti poſt varios errores tandem in Thulen migrarunt, & ibi aliquandiu hæſerunt. Unde Græcos liquido conſtat à Phœnicibus didiciſſe de Thule inſula quicquid afferunt. Nam Maſſilienſis ille Philoſophus Pytheas, qui gloriatur eo ſe profectum vidiſſe τὸ τῷ πλεύμονι ἐοικὸς, id eſt chaos de quo diximus, vaniſſimus fuit ſcriptor quem Polybius & Strabo mendacii in multis adeoque in hoc ipſo accuſant & reum peragunt. Strab. l. 2. & 3. & 4. & 7.

CAPUT XLI.

An Phœnices colonias deduxerint in Galliam.

B HErculis iter in Galliam poſt Geryonem victum. Aleſia ab eo condita. Tauriſcus tyrannus occiſus. Nemauſus condita ab uno è Herculis liberis. In Liguria, id eſt Galliæ Provincia, pugna Herculis contra Albionem & Bergionem. Lapideus campus *les Craux* inter Arelaten & Maſſyliam. *Craig* petra Britannis. Alpes ab Hercule ſuperatæ. Quæ merè fabuloſa ſi res ſit de Græco Hercule. Geryon circa Ambraciam. Nemo Græcorum Tarteſſum navigavit ante Colæum Samium a. 600. poſt Herculis apotheoſin. Itaque ad Phœnicium Herculem hæc referenda, qui in Hiſpania notiſſimus fuit, Gallis etiam à quibus *Ogmius* dictus. De eo Lucianus. Aræ in Alpibus Herculi ſacræ. Herculis Monœci portus Hercules Magulanus Phœnix Hercules Tarteſſi cultus Idem invaſit Gallias per mare Liguſticum. Ibi prælium acerrimum, cujus monimentum Aſteriſmus hominis ἐν γόνασι qui Firmico *Ingeniculum*. Idem Hercules ad Oceanum *Dorienſes* deduxit. De qua expeditione Timagenes Syrus: Qui fortaſſe pro Græcis *Dorienſibus Dorienſes* Phœnices intelligit ex urbe *Dora* Stephanus emendatus. Eo alludunt amnium Hiſpaniæ & Aquitaniæ nomina *Dorius* vel *Durius, Duranus, Dordona*. Inter Gallos & Pœnos plurimum commercium. Pœnorum mercenarii milites è Gallia. Quod prohibuit Scipio. Hannibal Galliæ partem diu tenuit. Priſcum ſermonē Gallicum cum Phœnicio in multis convenire.

COnſtans fama eſt Græcum Herculem poſt Geryonem victum ad Gades ex Hiſpania in Galliam, & è Gallia in Italiam tranſiiſſe per Pyrenæos & Alpes. Totum hoc iter pluribus perſequuntur Diodorus Siculus libro quarto Bibliothecæ, & Dionyſius Halicarnaſſeus in primo ἀρχαιολογίας. Quorum iſte Herculem, antequam Alpes transmitteret, ſubegiſſe dicit Ἰβηρίαν τε καὶ τὰ μέχρι δυσμῶν ἡλίου *Iberiam & quæcumque ſunt ad Occaſum Solis*. Alter eundem refert tota Gallia peragrata τὰς ξενοκτονίας ſuſtuliſſe, & quicquid erat barbari moris; & magnam urbem condidiſſe Aleſiam dictam ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν στρατείαν ἄλης *ab erratione ad expeditiones bellicas*, quæ deinceps Galliæ fuerit regia & metropolis, & ab ætate Herculis ſemper libera manſerit & ἀπόρθητος invicta, donec Cæſar ſumma vi expugnatam coegerit Romanum ſubire jugum. *Regionum autem incolæ* (inquit Ammianus lib. 15.) *id magis omnibus adſeverant, quod etiam nos legimus in monimentis eorum inciſum, Amphitruonis filium Herculem ad Geryonis & Tauriſci ſævorum tyrannorum perniciem feſtinaſſe, quorum alter Hiſpanias, alter Gallias infeſtabat: Superatisque ambobus coiſſe cum generoſis fœminis, ſuſcepiſſeque liberos plures, & eos partes quibus imperitabant ſuis nominibus appellaſſe.* Nec deſunt qui ab horum E uno Nemauſum conditam referant. Stephanus ex Parthenio: Νέμαυσος πόλις Γαλλίας ἀπὸ Νεμαύσου Ἡρακλείδου. Ita etiam Suidas.

Fertur & in Liguria (Gallicana ſcilicet, de qua Ariſtoteles in Mirabilibus, &

Plutarchus in Mario, & Feſtus in locis maritimis, inter Alpes & Rhodani oſtia) A cum pugnaret contra Ligures, quorum duces Neptuni filii Albion & Bergion, aliis Alebion & Dercynus, & cum tela defeciſſent, lapidum imbre in Herculis gratiam de cœlo lapſo, lapideos factos eſſe illos campos. Fabulæ meminerunt poſt Æſchylum in Prometheo ſoluto, Strabo, Dionyſius, Hyginus, Apollodorus, Mela, Plinius, Solinus, alii. Huic dedit occaſionem lapideus campus centum circiter ſtadiorum inter Arelate & Maſſiliam, quem Celtica voce veteri incolæ *La crau* appellant. Celtis enim *craig* erat petra, ut Britannis hodieque. Vide Camdenum. Victis & fugatis hoſtibus Alpes inacceſſas hactenus ſuperavit Hercules. Silius Italicus lib. 3. B

Primus inexpertas adiit Tyrinthius Alpes.

Et de Annibale, cui idem iter fuit pervium lib. 11.

—ut vicerit Alpes
Herculei ſocius decoris.

Item:

Cui patuere Alpes, ſaxa impellentia cœlum
Atque uni calcata Deo.

Et lib. 15.

Miratur domitas Alpes, ac pervia montis
Ardua & Herculea quærit veſtigia planta. C

Et lib. 2.

—— pudet Hercule tritas.
Deſperare vias.

Cornelius Nepos in Annibale: *Ad Alpes &c. quas nemo unquam cum exercitu ante eum præter Herculem Grajum tranſierat.* Plinius lib. 3. cap. 17. *Graiis* Alpibus *Herculem tranſiiſſe memorant*, & cap. 20. *Lepontios relictos ex comitatu Herculis interpretationem Græci nominis credunt.* Atque illi (Trogo teſte lib. 24.) *ea res virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit.* Res tamen ſuſpecta Livio, qui Alpes ſcribit, quo tempore illas tranſmiſere Galli, *nulla dum via (quod quidem continens memoria ſit, niſi de Hercule fabulis credere libet) ſuperatas.* D

Atque ut dicamus quod res eſt, Hercules Græcus nihil unquam tale præſtitit. Nam ille Geryon, cujus boves abegiſſe legitur, non regnavit in Iberia ut volunt nec circa Gades, ſed Ambraciæ in Epiro ut à nobis ſupra probatum. Et ex Herodoto conſtat Græcorum neminem navigaſſe Tarteſſum ante Colæum Samium, qui annis circiter ſexcentis Hercule fuit junior. An igitur fabulis eſt accenſendum quicquid veteres tanto conſenſu tradunt de Herculis in Hiſpaniam & Galliam expeditione? Non puto; quia non Græcis ſolum, ſed Gallis etiam & Hiſpanis Hercules fuit notiſſimus, & in maximo cultu. De Hiſpanico Hercule res notior eſt quam ut probatione egeat. De Gallico, quem illi vocabant Ogmium, habemus tractatum inſignem in Luciano. Atque is putatur Aleſiam in Gallia E condidiſſe, & Nemauſum unus è poſteris, quod jam diximus. Fuerunt & in

Graiis

A Graiis Alpibus, qua tranſiiſſe creditur, aræ illi conſecratæ, de quibus ita Petronius:

> *Alpibus aereis ubi Graio nomine celſa*
> *Aſcendunt rupes & ſe patiuntur adiri,*
> *Eſt locus Herculeis aris ſacer.*

Nec procul ab Alpibus in Liguria ſupereſt hodieque Herculis Monœci portus, vulgo *Monaco*. Quod oppidum in Gallica jura nuper conceſſit, Principe ultro ſe dedente, ut Hiſpanorum jugo ſe eximeret. Ammianus de Hercule lib. 15. *Monœci ſimiliter arcem & portum ad perennem ſui memoriam conſecravit.*

B Itaque in ea loca Herculem navigaſſe non negaverim, modò concedatur ille Hercules è Phœnicia veniſſe, non è Græcia. Nec obſtat Μονοίκου Græcum cognomen, quod potuit eſſe recentius, & à Græcis nuper additum, ut Ἀστροχίτωνος cognomen Tyrio Herculi. Vide Nonnum in Dionyſiacis lib. 40. verſu 413. &c. Id ſaltem in confeſſo eſt Phœnicem fuiſſe Herculem qui Tarteſſi colebatur. Ita habetur in Strabone, & Appiano, & Arriano, & Diodoro, & aliis quorum loca citavimus in capite de *Tarſis*. Unde eſt quod Trogus Pompeius, qui cum ſcriptorum vulgo Geryonem in Hiſpania regnaſſe ſentit, ex Aſia accerſit Herculem illum qui Geryonis boves abegit. *Armenta*, inquit, *Geryonis, quæ illis temporibus*
C *ſolæ opes habebantur, tanta famæ fuere, ut Herculem ex Aſia prædæ magnitudine illexerint*. Et Gadium, Auderæ, Malacæ, Balearium &c. nomina jam probavimus merè eſſe Phœnicia. Proinde Hiſpanis Gaditanos bello laceſſentibus, auxilium conſanguineis miſerunt Carthaginenſes, inquit ibidem Trogus, utriſque enim origo à Tyro.

Idem porro Hercules qui in Hiſpaniam pedem fixit, videtur etiam Gallias invaſiſſe, non quidem per Pyrenæos Hiſpania perdomita, quod fuiſſet opus arduum, & majoris abollæ, cujusque adeo plura extarent monumenta; Sed per mare Liguſticum, per quod Rhodaniis primum, deinde Phocæis Gallia fuit pervia. Indicio eſt acerrimum illud prælium inter Herculem & Ligures circa Rhodani oſtia geſtum, cujus præter Poëtas & Hiſtoricos quos citavimus, etiam A-
D ſtronomi meminere, nec meminere ſolum, ſed & illius in cœlo voluerunt illuſtre eſſe monumentum. Ajunt enim ſigno hominis ἐν γόνασι (ingeniculum vocat Firmicus) Herculem exhiberi genu præ laſſitudine flectentem in pugna contra Ligures. Ita refert Hyginus lib. 2. Aſtronomicon, Herculem cum Liguribus decretantem, *multitudine barbarorum & inopia armorum defeſſum ſe ingeniculaſſe, multis jam vulneribus acceptis &c. Itaque Jovem in ſimilitudinem pugnantis inter ſidera conſtituiſſe.* In ipſo igitur excenſu veriſimile eſt pugnam fuiſſe commiſſam, cum ad Rhodani oſtia appuliſſet Hercules, & è navibus in terram deſcenderet.

Potuit & è Gadibus Hercules per Oceanum in Galliam navigare. Atque id ſibi
E volunt qui apud Timagenem affirmant *Dorienſes, antiquiorem ſequutos Herculem. Oceani locos inhabitaſſe confines.* Locus eſt in Marcellino, cujus apponam ipſa verba; quià maximè ad rem faciunt: *Ambigentes ſuper origine prima Gallorum*

ſcri-

ſcriptores veteres, notitiam reliquere ſemiplenam: ſed poſtea Timagenes & diligentia Græcus & lingua, quæ diu ſunt ignorata collegit ex multiplicibus libris: Cujus fidem ſequuti obſcuritate dimota, eadem diſtincte docebimus & apertè. Aborigines primos in his regionibus quidam viſos eſſe firmarunt, Celtas nomine Regis amabilis, & matris ejus vocabulo Galatas dictos: Ita enim Gallos ſermo Græcus appellat: Alii Dorienſes antiquiorem ſequutos Herculem Oceani locos habitaſſe confines. Timagenem hic intellige non Mileſium qui ſcripſit de Pontica Heraclea, nec Alexandrinum oratorem qui ſub Pompeio & I. Cæſare Romæ docuit, ſed Syrum quem de rebus Gallicis poſt Calliſthenem Sybaritam ſcripſiſſe teſtatur Plutarchus de fluminibus in Arari. Verba ſunt: καθὼς ἱστορεῖ Καλλισθένης ὁ Συβαρίτης ἐν ιγ Γαλατικῶν παρ' οὗ τὴν ὑπόθεσιν εἴληφεν Τιμαγένης ὁ Σύρος *ut refert Calliſthenes Sybarites Gallicarum rerum lib. 13. Ex quo argumentum ſumpſit Timagenes Syrus.* Sed ita ſumpſit, ut Marcellino teſte, non pauca de ſuo adderet, quæ diu fuerant ignorata, nempe à Romanis & Græcis; quæ illum hauſiſſe veriſimile eſt ex Phœnicum & Syrorum monumentis, quorum linguam non potuit ignorare, cum genere Syrus eſſet, quamvis cæteroquin ſermone & diligentia Græcus. In his potuit illud eſſe quod quidam Gallorum originem ad Dorienſes referunt, quos antiquior Hercules in Galliæ loca Oceano vicina deduxerit. Antiquior ille Hercules non poteſt alius eſſe quam Phœnicius, qui primus, imo ſolus, usque ad Gades & Oceanum penetravit. Saltem Græcus Hercules antiquior dici nequit, cum ſit omnium recentiſſimus. Nam & Tyrius & Ægyptius uterque Thebanum multis ſæculis præceſſerunt. At Phœnicius ſi ſit, inquies, quomodo Dorienſes deduxit in Galliam? Sane hæc videntur ἀσύστατα; Græcos enim nemo crediderit voluiſſe ſequi barbarum ducem. Taceo quod Phœnicii Herculis ævo nulli fuere Dorienſes. Nam Dorienſium pater Dorus & Phœnicius ille Hercules pares erant aut ſuppares.

A B C

Itaque non puto hæc aliter poſſe conciliari, quam ſi pro Græcis Dorienſibus Dorienſes è Phœnicia intelligas ex urbe maritima Dora vel Doro quæ fuit prope Carmelum, inter Ptolemaidem & Cæſaream Stratonis. Dorum ex libris Joſuæ & Judicum conſtat regiam fuiſſe urbem, & unam è Phœniciæ vetuſtiſſimis. Munitiſſimam etiam, ut quam Iſraëlitæ non potuerint occupare, cum in ſortem Manaſſis cecidiſſet. Sed & eandem fruſtra obſedit Antiochus Sidetes habens ſecum peditum CXXM, equitum XIIIM. A Dora vel Doro Gentile eſt Dorites & Dorienſis. Δῶρος, πόλις Φοινίκης, ὡς καὶ Ἰώσηπος καὶ ἄλλοι. τὸ ἐθνικὸν Δωρίτης. Παυσανίας δὲ Δωριεῖς αὐτούς φησιν *Dorus, urbs Phœnices, ut Joſephus & alii; gentile Dorites. Pauſanias autem Dorienſes illos appellat.* Ita Stephanus, in quibus verbis vel aliquid ſupplendum de Græcis Dorienſibus, ad quos hæc referantur: Παυσανίας δὲ Δωριεῖς αὐτούς φησιν. Neque enim Pauſanias ullos alios Dorienſes recenſet. Vel pro Παυσανίας legendum Πετρώνιος. Hujus enim in Joſepho extat epiſtola, in qua Doræ urbis incolæ pro Doritis dicuntur Dorienſes. Ita enim habet inſcriptio: Πούπλιος Πετρώνιος πρεσβευτὴς Τιβερίου Κλαυδίου Καίσαρος Σεβαστοῦ Γερ-

D E

Joſ. 11, 2. & 12, 23. & 17, 11.
Jud. 1, 27.
1. Par. 7, 29.
Joſeph. vocat φρούριον δυσάλωτον. Antiq. l. 13. c. 12.
1. Macchab. 15, 11. 13. 25.
Antiq. l. 19. c. 6.

A Γερμανικοῦ Δωριέων τοῖς πρώτοις λέγει *Publius Petronius legatus Tiberii, Claudii Cæſaris, Auguſti Germanici Dorienſium primariis dicit.* An hi Dorienſes Hiſpaniæ amni Dorio vel Durio, & Aquitaniæ Durano, hodie Dordonæ, nomen fecerint, videant peritiores. Ego de rebus tam vetuſtis malo ἐπέχειν.

Interim hoc certum Gallos, quamdiu Carthago floruit, non parum habuiſſe commercii cum Pœnis; Nam in pleriſque bellis, in Siculo putâ & primo & ſecundo Punico Gallos ſub illis ſtipendia meruiſſe conſtat ex Polybio, Livio & Appiano. Unde eſt quod Scipio victor pacem Carthaginenſibus eâ lege conceſſit ut ne liceret illis amplius ξενολογεῖν ἀπὸ Κελτῶν ἢ Λιγύων *è Galliâ aut Liguriâ mercenarium militem conducere.* Quin & Aquitaniæ & Narbonenſis Galliæ partem à ſe occupatam Hannibal diu tenuit. Pœnos etiam qui è Gadibus in Britanniam commeabant, veriſimile non eſt intacta præteriiſſe Galliarum littora, quæ tam commodum ſe offerebant. Sed & ex mari Liguſtico, in quô Corſicam aut Sardiniam ſaltem tenebant, brevis fuit in Liguriam trajectus. Et ante tempora Hannibalis potuere etiam alii Pyrenæo ſaltu transmiſſo conferre ſe in Aquitaniam. Appian. in Libyc. p. 30.

B

Hæc fruſtra non obſervo. De Gallicâ linguâ veteri quæ fuerit & unde orta docti multa diſputant. Et inter pleroſque convenit ſermonem Britannicum, qui hodieque in uſu eſt apud Cambros in Britanniâ, & in Armoricano tractu Galliæ, illius linguæ eſſe reliquias quâ tam Britanni quam Galli veteres locuti ſunt. In eâ ſententiâ fuere Beatus Rhenanus, Geſnerus, Hottomannus, & noviſſimè Camdenus, qui rem hactenus dubiam tot confirmavit rationibus, ut videatur litem decidiſſe. Sed Camdenum & alios fugit quod dicturus ſum; nempe hunc ſermonem cum Phœnicio convenire in tam multis, ut res non poſſit eſſe fortuita. Id me temere non affirmaſſe docebit caput ſequens, quod ſi nonnullis tædioſum eſt, tamen ex doctorum numero ſpero non defuturos quibus hoc antiquitatis κειμήλιον non diſpliceat.

C

D

E

CA-

CAPUT XLII. A

Gallicum ſermonem priſcum Phœnicio in multis fuiſſe ſimilem.

ID probant 1. Deorum nomina *Taramus*, Ζεὺς Βροντῶν, *Taram* à רעם id eſt tonare. *Teutates*, Mercurius, Τάαυτος Phœnicibus *Heſus* Mars Syris Ἄζιζος. *Belenus* Apollo, ut Phœnicibus *Bel* Sol, qui & *Beelſamen*. *Onuana* Minerva, Phœnicibus *Onga*. Minerva *Beliſama*. Potius Luna vel Urania. Hercules *Ogmius*, id eſt Barbarus vel peregrinus, Quia venerat ex Africa & Gadibus. Ejus habitus peregrinus. Eloquentiæ magiſter. Galli tam eloquentiâ quam fortitudine clari. *Andraſte* vel *Adraſie* Britannis Dea Victoria. Forte Aſtarte, id eſt Venus quam ut armatā & belli præſidem coluere Phœnices Venus Ἐγχειος, id eſt haſtata Cyprus. Galli a Dite patre nati. Ibi Dis Juppiter vel Deus. *Divona* fons Deorum *Diu* Deus. *Vonan* fons Cambris. *Ouy dea*, ὑπὸ τὸν Δία. Dei genus ſumus omnes Rupes pro Deo II Dignitatum nomina. Brenni duo Gallis celebres. B
Fortaſſe Brennus imperatorum commune nomen. Camb *Brenn* Rex. Britannis *Barn* judicare, *Barner* judex *parnas* Syr. princeps. *ſarga* immutatio, *partum* ſummus præfectus: Hinc Ædui Vergobretum vocabant ſummum magiſtratum annuum. *Mar* Syr Dominus, unde *Candomarus*, *Viridomarus* &c. *Rik* Arab *raik* primus, unde *Sinorix*, *Dumnorix* &c. *Vrich fras* fortis brachio. *Chilpericbus* adjutor fortis. *Patera* ſacerdotes Apollonis a *patar* interpretari, unde Joſephus *poter*, quia ſomniorum interpres. *Paterius & Delphidius* *Cohen* ſacerdos, unde *Cœna* antiſtites novem in inſulâ *Oſiſmicâ*. *Bardi* Poetæ & cantores, quia *parat* eſt modulari Amos 6. 5. Druides ἀπὸ τοῦ δρυὸς. *Deru* quercus Britannis. III. Militaria vocabula. *Ger*, *Warr*, *guerre* pro bello, unde *Germani* Hebr *gera* bellum gerere. *Alauda* legio, Gallice vox ſonabat ut *Alafda*, Syr. *alafata* millenarius numerus. Caterva Syr. *Caterva* turma miſſionis, quia conſtabat ex militibus omne genus. *Geſſata* vel *Geſata* Gallorum milites mercenarii Syr. Arab. *gau* exercitus: *Vargi* latrones in Arvernis, *farka* rapina. *Crupellarii* Gallici gladiatores cataphracti, *carbel* amicire, *carbela* paludamentum *Bagauda* in Gallia rebelles. Hebr. *loguedim* *Bagauda* rebellio. Chald. *galiar* lixa, calo. C
Galiarii calones e Gallis captis. Scaliger notavit. *Spatha* gladius Gallicus anceps, quaſi *ſbatha* à שבט id eſt baculus; enſis etiam Pſ 2, 9 *Geſſum* grave jaculum, haſtile gr a Chald *Sparum* teli Gallici genus Arab שפר *lancea* λογχη *romcha*. *Cateia* clava quæ impacta in hoſtem nihil non frāgit a כתת *catat*, id eſt hoſtiles copias perrumpere. *Matara*, *mataris*, *materis*, *matrac*, *matraſſerd* Arab. *matara* jaculari. Θυρεὸς Gall clypeus. Vox ignota Græcis ante Polyb Chald. *theres*, Arab. *thurs*; θυρα Germ. *thur* Angl *doore*, Perſ *dare*, Syr תרע *thera*, ex Hebr. שער per metatheſin) *Cetra* Καιτρεια, Κοτρίας Gall clypeos, Ex Phœn כתרא *cetera* pro כשרא *ceſara* Prov 6, 11. *mange*, *mangana*, *mangenatia*, Chald *manganon*, Hebr מחי *mechi* *Carnon* tuba Galatis, ut Syris *carno*. *Benna*, Gallici vehiculi genus, an a rotis, id eſt אפנים *ophannim*, ut *petoritum* (πίτορις quatuor Camb *peduuar*, Britan *pevar*) *Carrus char*, *karon* idem Talmud *kararauriga*. *Covinus* Britan. *Couvain* vehere; Chald *geſphan*. *Eſſedum*, *haſſedun* idem. *Rheda* Chald. רדא *rheda* idem. IV. Veſtium nomina Rheno Gr ῥήνος Aliter in Scaligero Huc referunt סרנון *ſarhenon* pro pelliceā D
veſte, ſed legendum σίσυρνον. Sagum veſtis mœroris ut Hebr. שק *ſac*, quod *ſaccum* & *cilicium* reddunt. Læna & linna quid differant. *Linna* ſaga mollia, Arab לין *lin* mollities. *Gaunacum* vel *Gaunace* ſagum majus amphimallon, alii ἑτερόμαλλον. *gunca* Chald. *Gaujapa* idem Talmudicis *gujpac*. *Bardiacus*, *Bardocucullus*, Talmud. *bardes*, Arab. *borda*. Quid ſint agni כרודים Gen. 31, 12 *cucullus*, Britannis *cucul*, Hebr. *cucla*. Ut à *femore femoralia*, & à cruribus σκέλεα, ſic *bracca* à genibus, *berec* Hebr genu. *Maniacum* monile aut torquis מניכא non à *manu*, ut volunt. V. Animalium nomina *Ramac* equa; Inde *mare* inverſum. Gall equus & Britan. Pauſaniæ locus aſſertus. Μάρκα τριμαρκισία *march ſchalc*. *Rhaphius* animal inſatiabile & famelicum, id eſt *rhaavus*. *Abranas* Gall Simias Arabibus *abrama* *Baracaca* Gall hircorum aut caprarum pelles, hircus Talm. *barcha* & *barchakarcha* *Taxea* pro lardo ex דשן *daxen*. *Lug* corvus. Arab. לקחה *lukcha*. *Bardaa* vel *bardala* alauda, compoſitum ex בר *bar* ut avium alia nonnulla *Clupea* piſcis qui cum luna mutatur, חלף *chalaph* mutari, forte *alauſa*. *Man* homo, *Mannus* Tuitonis filius, *Menas* primus Ægypti Rex Iſis & Æſtar (quaſi Aſtarte) in Germania cultæ. Paſcha Anglis *Eaſter time Galba* E
pinguis ex *cheleb* pinguedo, ut galbanum ex *Chelbena*. *Crihel* criſta galli Britan. ut Hebr. *cerbel*. VI. Herbarum nomina: Hedera *ſubites*. Hebr *haſub*. Pulegium Gall *albogon*, Mauris *alvegen* Meliſſophyllon Gall. *mermorion*, Arab. *mermuber*, Gnaphalium quo ſedilia inferciuntur, Gall. *gelaſonim*;

Arab,

A Arab. *gialaſa* ſedere. *Pempedula*, quinque folium. Britan. *pemp* quinque, *delis* vel *delion* folium. Cambr. *deilen*, Hebr. *dalioth* folia. *Eith* frumentum, *bara* panis, Hebr. *hitta* & *bar* frumentum. Syr vinum *chamra zythum* Gall. *corma* & *curmi*. *Samolum* herba quam ſiniſtra manu legunt, *ſemol* ſiniſter. *Volema* grandia pyra, Arab. *phoelem* magnus. VII. Geographicæ voces. *Leuca* ſonabat ut *leſca*: Id decurtatum ex *eleſ canim* mille cannæ, quæ fere eſt menſura leucæ. *Allobroges* ex *al* celſius & *bara* ager, regio, Britan. *bro*. *Broga* Gallis ager. Britannis *pen* vel *penn* caput, cacumen. Pœnicum jugum, *pinna* Hebr. faſtigiū montis. Alpes à nivis albedine, *alben* Phœnic. albeſcere. Indidem Libano nomen vel *Gebenna* vel *Cebenna*, *Les Cevennes*, Britann. *Keven* dorſum montis Syr. *gebina* ſupercilium montis; Hebr. *gab* dorſum, *gabiunnim* gibboſi montes. *Dun* collis, unde *Laudunum*, *Iuliodunum*, &c. Arab. *tun* quod eminet. *Dan* Britan. inferius, unde *Danmonii* Angl. *dovvn*. Arab. *douna*. *Nant*. Britan. vallis, unde *Nantuates*, hodie *pau de Vaux*.
B Hebr. נטה inclinare. *Dole* Britan. planities, ut Arab *dauia Crag* vel *Careg* petra *Cerigi Drudion* lapides Druidarum *La Crau* campus lapideus. In Moabitis Petra deſerti nunc *Crac*. In Cilicia Κράγος πέτρα *Kaled* durus Britan unde *Caledonii*. Hebr. *galad* dureſcere; Arab *geleden* durities. *Majata* campeſtres, *Meath* planities, Arab. *mavvath* terra declivis vel expanſa. *Camulodunum* regia Cynobelini, ad verbum Regis ſeu domini collis, Arab *Kimál* dominus gentis. Sariſberia in aridiſſimo colle ſita, inde olim *Sorbiodunum* collis ſiccus Britan. Syr *ſorba* ſiccitas, ut Hebr. *ſarab* Eſ. 35.7. *Laith*, unde *Arelate*, Britan. humiditas ut Hebr. *Lauth*. *Telon* cithara Britan. unde *Tolonem* loci volunt ad Cithariſtem promontorium. Forte Phœnic. תלין *tilin* pſalterium, ut Hebr תלים Pſalmi. *Aber* unde *Abravanus*, *havre*, locus ubi duo fluvii vel fluvius mari jungitur, Hebr *habar* jungi, ſociari. Divortium *guet* Chald. *Gwith* Britan. inde *Vecta*, *Ara*, unde *Arar*, lentus, tardus, ut *aharai* Prov. 28, 23. *Garu* vel *garavv* rapidus, unde *Garumna garaph* Arab. idem & Hebr. Jud. 5, 21. *Ryd* vel *rit* vadum, unde *Auguſtoritum*, *Vagoritum*, &c proprie deſcen-
C ſus in aquam ab Hebr ירד. *Magum*, unde *Rhotomagum*, *Neomagum*, &c. manſio, Hebr. *magon*. Britan. urbs *Caer* & *Dinas* & *Tre* unde? Gallis licet multa vocabula communia cum Pœnis, tamen linguæ erant diverſæ.

GAllicum ſermonem Phœnicio in multis fuiſſe ſimilem probant primò Deorum, ſecundò dignitatum & officiorum nomina, tertiò quæ ad bellum pertinent. His addi poſſunt veſtium, animalium, & plantarum appellationes. Geographica denique & chorographica vocabula.

I. Dii Gallorum fuere quantum memini, Taramis, Heſus, Teutates, Belenus qui & Abellio, Onvana & Hogmius. De Tarami Lucanus lib. 1.

Et Taramis Scythicæ non mitior ara Dianæ.

Taramis eſt Ζεὺς Βροντᾶιος *Jupiter tonans*, cui templum conſecravit Auguſtus. Vid Camd.
D Nempe *taram* vel *taran* Cambricâ linguâ, hodieque eſt tonitru; Ut Germanicâ pag. 12.
donner & veteri Suecicâ *thor*; unde Jovis dies Germanicè *donnersdag* & Suecicâ *Thorsdag*, Anglicâ *Thursday*. Adam Bremenſis de Sueonibus ſive Suecis: *Thor, inquiunt, præſidet in aere, qui tonitrus & fulmina, ventos imbresq́;, ſerena & fruges gubernat, &c.* Et paulo poſt: *Thor cum ſceptro Jovem exprimere videtur*. Taram porro factum videtur ex Phœnicio תרעם *tarem* ſervili ת præfixo ut in תשבץ, Radix רעם eſt *tonare*. Tarami à Lucano junguntur.

Teutates, horrensq́; feris altaribus Heſus.

Quorum illum eſſe Mercurium Livius docet his verbis lib 26. *Scipio in tumulum obverſus quem Mercurium Teutatem appellant.* Teutates igitur Gallis idem qui
E Phœnicibus Τάαυτος & Ægyptiis *Thouth* vel *Theuth* & *Thoth*. Philo Byblius ex Sanchoniathone Phœnicio ſcriptore vetuſtiſſimo: Ἀπὸ Μισὼρ Τάαυτος, ὃς εὗρε τὴν τῶν πρώτων στοιχείων γραφὴν, ὃν Αἰγύπτιοι μὲν Θωὼρ (lege Θωὺτ) Ἀλεξανδρεῖς δὲ Θωὺθ, Ἕλληνες δὲ Ἑρμῆν ἐκάλεσαν. *E Miſore natus eſt Taautus, qui primorum elemento-*

mentorum ſcripturam invenit, quem Ægyptii Thoot, & Alexandrini Thouth, & Græci Hermen (Mercurium) *appellarunt.* Plato in Philæbo: Φωνὴν ἄπειρον κατενόησεν, εἴτε τὶς θεὸς, εἴτε καὶ θεῖος ἄνθρωπος, ὡς λόγος ἐν Αἰγύπτῳ Θεῦθ τινα τοῦτον γενέσθαι. *Vocem infinitam excogitavit, ſive quis Deus, ſive divinus vir, quomodo fama eſt in Ægypto Theut talem quendam fuiſſe.* Idem πατὴρ γραμμάτων appellatur in Phædro, ubi Rex Ægypti Thamus multis cum illo diſſerit de uſu literarum. In Cicerone legitur *Thoyth* & *Theuth*; In Lactantio *Theutus* & *Thot*, ut in Græco Epigrammate:

De nat. Deorum l. 3. De falſa relig. l. 1. c. 6. Anthol. l. 1. c. 91.

Πρῶτος Θωῦθ ἰδὰν δρεπάνην ἐπὶ βότρυσιν ἐγείρειν.

Quomodocunque legas Gallicum Teutatis nomen inde apparet eſſe deflexum. B

lib. 1. c. 29. Heſus cur putetur eſſe Mars diſce ex Gallorum veterum hiſtoriâ, quam ante aliquot annos edidit Antonius Goſſelinus ὁ μακαρίτης in hâc ipsâ Academiá profeſſor eloquentiæ. *Heſus* propriè fortem ſonat, ut Hebræis עזוז *hizzuz*, & Syris, Chaldæis, Arabibus עזיז *haziz*. Sic verſ. 8. Pſ. 24. ubi Deus dicitur eſſe *Dominus fortis & potens, Dominus potens in bello*; Dominus fortis Hebraicè eſt יהוה עזוז *Jehova Hizzuz*, & Arabice אלרב אלעזיז *arrabbo-lhazizo.* Inde Marti factum eſt nomen etiam apud Phœnices. Quod ex Jamblicho docet Julianus apoſtata oratione in Solem. Verba ſic habent: ἔτι μετριάσαι βούλομαι τῆς Φοινίκων θεολογίας, &c. οἱ τὴν Ἔδεσσαν οἰκοῦντες ἱερὸν ἐξ αἰῶνος ἡλίου χωρίον, Μόνιμον αὐτῷ καὶ Ἄζιζον συγκαθιδρύουσιν. αἰνίττεσθαι φησιν Ἰάμβλιχος, &c. ὡς ὁ Μόνιμος μὲν Ἑρμῆς εἴη, Ἄζιζος δὲ Ἄρης. *Volo adhuc è Phœnicum theologiá nonnihil depromere, &c. Qui Edeſſam habitant locum ab omni ævo Soli ſacrum, Monimum & Hazizum una cum Sole collocant, quod ſic Jamblichus interpretatur, ut Monimus quidem ſit Mercurius, Hazizus autem Mars.* Idem alibi in eâdem oratione: Ἄρης Ἄζιζος λεγόμενος ὑπὸ τῶν οἰκούντων τὴν Ἔδεσσαν Σύρων, ἡλίου προπομπεύει. *Mars Hazizus dictus a Syris, qui Edeſſam incolunt, Solis eſt anteambulo. Hazizus* id eſt עזיז *Haziz*, à quo עזוז *Hizzuz* & *Heſus*, ſolà flexione differunt: niſi quod z mutatur in s literam homogeneam. Itaque nomen Martis Gallicum Phœnicio fuit ſimillimum.

Belenum eſſe Apollinem, præter Auſonii carmen vulgatiſſimum de Attio Paterâ in Burdigalenſibus profeſſoribus, docent Aquileienſes inſcriptiones APOLLINI BELENO apud Gruterum; Et hæc Julii Capitolini in Maximinis: *Dicens etiam Deum Belenum per aruſpices ſpopondiſſe, Maximinum eſſe vincendum. Unde etiam poſtea Maximini milites jactaſſe dicuntur Apollinem contra ſe pugnaſſe.* Quibus concinit Herodianus l. 8. niſi quod Βέλιν habet pro Beleno: Βέλιν δὲ καλοῦσι τοῦτον σέβουσί τε ὑπερφυῶς Ἀπόλλωνα εἶναι ἐθέλοντες. *Ipſum autem Belin vocant, & eximiè colunt, Apollinem eſſe volentes.* Inde herba ὑοσκύαμος, ut Latinè Apollinaris, ita Gallicè dicebatur *Belinuntia.* Et eandem Hiſpani hodieq; *Veleno* appellant. *Belenus* vel *Belin* idem qui *Belus.* Ita Phœnices Solem vocabant. Servius in primum Æneidos: *Apud Aſſyrios* (id eſt Tyrios) *Bel dicitur quâdam ſacrorum ratione & Saturnus & Sol.* Quandoq; compoſito nomine vocabant בעלשמין *Beelſamen*, id eſt Dominum cœlorum. Philo Byblius de Sole ex Sanchoniathonis Theologicis: τοῦτον γὰρ, φησι, θεὸν ἐνόμιζον μόνον οὐρανοῦ κύριον, Βεελσάμην καλοῦν-

D (margin, beside "terâ in Burdigalenſibus") — E (margin, beside "rum ratione")

Auct. Dioſcorid. lib. 4. Apul. de herb. c. 4.

A λοῦντες, ὅ ἐστι παρὰ Φοίνιξι κύριος οὐρανοῦ *Hunc enim*, inquit, *Deum putabant ſolum eſſe cœli Dominum, Beelſamen vocantes, quod Phœnicum lingua ſignificat cœli Dominum.* An indidem Laconum vox βέλα pro Sole, & Cretica Ἀβέλιος? Heſychius: Βέλα, ἥλιος καὶ αὐγὴ ὑπὸ Λακώνων. Item: Ἀβέλιον, ἥλιον Κρῆτες. Omnino ita videtur, & cum Beleno Deo idem eſſe *Abellio*, cujus monumenta extant in Convenis Novempopulaniæ, ut obſervat Scaliger Auſonianarum lectionum lib. 1. cap. 9.

Ibidem Onvanæ meminit Deæ Gallorum, quam viri docti ſuſpicantur eſſe Minervam. Nempe Minerva Phœnicibus *Onca* & *Onga* dicebatur: Euphorion apud Stephanum: Ὄγκα, ἡ Ἀθηνᾶ κατὰ Φοίνικας. Heſychius: Ὄγγα, Ἀθηνᾶ ἐν Θήβαις.
B Ex *Onga* factum *Onua* & *Onuana*, G & V permutatis. ut in V vallis & V vallonibus pro Gallis, & in Anglico *vvane* pro unda, cujus vocis ſecundam ſyllabam Germani, Galli & Belgæ per G ſcribunt.

Tamen in veteri ſaxo apud Conſeranos in Novempopulania reperto extat inſcriptio vetus MINERVÆ BELISAMÆ, unde Beliſamam colligunt eſſe Minervæ Gallicum nomen. At cum *Beliſama* Punicè ſignificet *cœli Dominam*, videtur id potius vel ad Lunam vel ad Uraniam pertinere, quæ in Jeremia toties vocatur מלכת השמים *Regina cœlorum*. Luna eadem quæ Diana quam Galli plurimum coluerunt. Polyænus lib. 8. ubi de Camma: ἦν Ἀρτέμιδος ἱέρεια, ἣν μάλιστα Γαλάται σέβουσι. Quod ſumptum ex Plutarchi libro de virtutibus mulierum.
C Deos quos diximus hactenus à Gallis fuiſſe cultos Cæſar his verbis docet: [lib. 6.] *Deum maxime Mercurium colunt, &c. Poſt hunc Apollinem, & Martem, & Jovem, & Minervam.*

Supereſt de Hercule dicamus; quem Galli vocabant, *Ogmion*. Lucianus: τὸν [In Herc.] Ἡρακλέα οἱ Κελτοὶ Ὄγμιον ὀνομάζουσι φωνῇ τῇ ἐπιχωρίῳ. *Ogmion*, id eſt עגמי *agemion*. Barbaros & peregrinos Arabes ita nominant. Nempe vel ex Phœnice Hercules, vel ex Africa aut Gadibus ad Gallos ſe contulerat, poſt multos labores mari & terra exantlatos. Atque id ipſum Herculis pictura referebat. Quippe pingebatur γέρων ἐς τὸ ἔσχατον, ἀναφαλαντίας, πολιὸς ἀκριβῶς, ὅσαι λοιπαὶ τῶν τριχῶν, ῥυ- [Luc. ibid.] σὸς τὸ δέρμα, καὶ διακεκαυμένος ἐς τὸ μελάντατον, οἷοί εἰσιν οἱ θαλαττουργοὶ γέροντες
D *decrepitus, recalvaſter, reliquis capillis prorſus canis, cute rugoſa & in aterrimum colorem exuſta, quales ſunt nautæ ſenes.* Imo quales Pœni & Phœnices quos vicinioris ſideris fervor ita exurit, ut à Gallorum candore plurimum abſint. Interim ſenex ille trahebat hominum ingentem multitudinem; omnes ab auribus revinctos. Pro vinculis autem erant catenulæ ex auro & electro confectæ, quarum anſæ Dei linguæ ita erant annexæ, ut hac illos ad ſe traheret. Quod eloquentiæ fuit ſymbolum. Phœnicius enim ſermo, quo utebatur Hercules, cum Gallico permiſtus, eum ita expolivit & tanta verborum & rerum ubertate ditavit, ut Galli ultro agnoſcerent Phœnicibus magiſtris ſe debere eloquentiam; quam deinceps ſummo ſtudio ſemper excoluerunt. Porcius Cato in ſecundo originum: *Ple-* [Apud Chariſium l. 2.]
E *raque Gallia duas res induſtrioſiſſime perſecuta, rem militarem & argute loqui.* Cui loco plane geminus hic Hieronymi ad Vigilantium: *Gallia, &c. viris ſemper fortiſſimis & eloquentiſſimis abundavit.*

Jam quia Britannis & Gallis eadem fuiſſe ſacra ex Tacito & Cæſare ſcimus; A
non erit extra rem hic quærere, quæ fuerit Andraſte Dea, quam Britannica Amazon Boodicia vel Bundovica invocaſſe legitur, antequam cum Romanis confligeret. Dion in Nerone: καὶ ἡ Βουνδουίκα τὴν χεῖρα ἐς τὸν οὐρανὸν ἀνατείνασα εἶπε, χάριν τε σοὶ ἔχω, ὦ Ἀνδράστη, καὶ προσεπικαλοῦμαί σε γυνὴ γυναῖκα. *Et Bondovica manibus in cælum extenſis dixit, gratias habeo tibi ô Andraſte, teque mulier mulierem invoco.* Et rurſus: ταῦτα πάντα θύοντές τε ἅμα καὶ ἑστιώμενοι, ὑβρίζοντες, ἔν τε τοῖς ἄλλοις σφῶν ἱεροῖς, καὶ ἐν τῷ τῆς Ἀνδάτης μάλιστα ἄλσει ἐποίουν, οὕτω γὰρ καὶ τὴν νίκην ὠνόμαζον καὶ ἔσεβον αὐτὴν περιττότατα. *Hæc omnia per contumeliam faciebant, dum ſacrificabant, atque epulabantur cum in aliis templis tum maxime in luco Andatæ. Sic enim* B
victoriam vocabant, & illam impenſe colebant. Pro Ἀνδάτης reſcribendum ut ſupra Ἀνδράστης, vel etiam Ἀδράστης, quomodo legit Guillelmus Blancus Xiphilini interpres; Sic Adraſte eadem erit quæ Phœnicum *Aſtarte*, literis ut fit trajectis, & permutatis D & T quæ ſunt ejuſdem organi. Nec obſtat quod victoriam interpretatur Dion. Sed & Tacitus, cujus hæc verba lib. 14. ad eandem Deam pertinent: *Inter quæ nulla palam cauſa delapſum Camalodumi ſimulacrum victoriæ, ac retro converſum, quaſi cederet hoſtibus.* Aſtarte enim Venus quidem eſt, ut Cicero & alii volunt. Sed Venus armata & belli præſes. Quo habitu illam coluiſſe Cythe-
De nat. Deor. l. 3. in Attic. & Lacon. ræos a Phœnicibus edoctos tradidit Pauſanias. Sed & iiſdem magiſtris Cyprii Venerem Ἐγχείον, id eſt haſtatam, effinxerant. Heſychius: Ἐγχεῖος, Ἀφροδίτη: C
Κύπριοι. Spartæ etiam deſcribit Pauſanias in Laconicis Ἀφροδίτης ξόανον ὡπλισμένης *Veneris armatæ ſtatuam.* Unde Auſonius epigr. 14.

Armatam vidit Venerem Lacedæmone Pallas.

verſ. 501. Itaque de Venere hæc habentur in Trachiniis Sophoclis: Μέγα τι σθένος ἁ Κύπρις ἐκφέρεται νίκας ἀεὶ *Venus pollet magna quadam vi, & victorias ſemper reportat.* Et
lib. 8. cap. 7. Romæ templum habuit Venus victrix. Plinius: *Dedicatione templi Veneris victricis, pugnavere in circo elephantes viginti.* Ejuſdem templi meminit Plutarchus in Pompeio, qui, inquit, ſe ſomniavit κοσμεῖν ἱερὰ Ἀφροδίτης νικηφόρου πολλοῖς λαφύροις *Veneris victricis templum multis ornare ſpoliis.* Quæ ideo notanda duxi, ne quis miretur Aſtartem, id eſt Phœniciam Venerem, à Britannis pro victoria cultam. D

Eſt cur miremur in Diis Gallorum non cenſeri Plutonem, à quo ſe prognatos dicebant, ſiquidem Cæſari credimus: *Galli, inquit, ſe omnes ab Dite patre prognatos prædicant, idque ab Druidibus proditum dicunt.* Fallor an *Diſpater* Gallis idem fuit qui *Dieſpiter*, id eſt Juppiter, ſummus Deorum, nomine facto ex Græco Διὸς vel ex Hebr. די *dai.* Id videtur poſſe probari ex compoſito nomine *Divona* pro Dei fonte vel Divino fonte. Ita explicat Auſonius in hoc verſu,

Divona Celtarum lingua fons addite Divis.

Et hodieque apud Cambros *Diu* Deum ſignificat & *Vonan* fontem. Quo pertinet vernaculum *ouy dea* cum affirmamus, ſumptum ex Græco ναὶ τὸν Δία. Hoc ſenſu Dis pater Gallorum, non quo putavit Cæſar. Nempe Διὸς κεχρήμεθα πάντες· τοῦ E
γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. Quod ex Arato Paulus ita citat ut palam probet Act. 17, 28. ad

verum

A verum Deum id referens quod de Jove dixerat Aratus. Tale illud Moſis in Cantico Deut. 32, 18. *Rupem quæ te genuit oblivioni mandaviſti*, id eſt Θεὸν *Deum*, ut recte reddunt LXX & vulg. int. magis ad ſenſum quam ad verba attendentes. Sic Chaldæi pro rupe habent ודהרא תקיפא *Deum fortem*, & Arabs אלהאלק *Creatorem*.

II. Dignitatum & officiorum nomina putantur hæc fuiſſe apud Gallos, Brennus, Vergobretus, Mar, Rix, Pateræ, Cenæ, Bardi, Druidæ, Saronides & Eubages.

Brenni duo celebres fuere apud Gallos, unus qui Romam, alter junior qui Delphicum templum expilavit. Ille pro Brenno βρλὼ *Bren* appellatur apud Suidam.
B Sunt qui Imperatorum tum temporis putant commune fuiſſe nomen, quia Cambri hodie Regem *Brennin* appellant, teſte Camdeno. Sed & apud noſtrates pag. 24.
Britannos *barner* judicem ſonat, & *barn* eſt judicare. Accedit Syrum קרנס *parnas* pro principe & gubernatore. Sic, Eſ. 3, 4. in Chald. paraphr. *Conſtituam pueros* פרנסיהון *(parnaſchon) princeps ipſorum*. Prov. 14. 28. *In multitudine populi dignitas Regis, & in paucitate plebis atteritur* פרנסיה *(parnaſeh)* Princeps ejus. Radix פרנס *parnes* eſt paſcere; Ergo פרנס nomen proprie ſignificat ποιμένα λαῶν.

Vergobretus aut *Vergobretum* magiſtratus erat annuus apud Æduos, ut Romæ conſulatus. Cæſar: *Divitiacus & Liſcus ſummo magiſtratui præerant quem Vergobretum appellant Ædui, qui creatur annuus, & vitæ necisque in ſuos habet pote-*
C *ſtatem*. Vox videtur compoſita ex Syris פרגא *farga* & פרתום *partum* vel פרתון Vid. Eſth: 1. 3.
partun, quarum illa mutationem, hæc ſummum præfectum & moderatorem ſo- & 6. 9 &
nat. Inde Galli *Vergobretum* vocant præfectum illum qui quidem ſummus erat, Dan. 1, 3.
ſed mutationi obnoxius.

Mar, hodie *Maur*, Britannis magnum ſonat. Hinc compoſita Gallorum principum nomina *Condomarus*, *Civiſmarus*, *Combolomarus*, *Induciomarus*, *Virdomarus*, *Teutomarus &c*. Syris מר *mar* eſt dominus, unde מרן אתא μαραναθὰ dominus noſter venit 1. Cor. 16, 22.

Rix etiam multo in uſu in magnatum nominibus. Exemplo ſint *Sinorix*, *Dumnorix*, *Orgetorix*, *Ambiorix*, *Vercingetorix*, *Eporedorix*. Puto Gallos ſcri-
D pſiſſe *rich*, ut Britones & Germani hodieque. *Rich* id eſt fortis & potens. Hinc Cadm. p. 448
in libro triadum Britannico, qui vetuſtiſſimus eſt; *Caradauc urich fras*, id eſt *Caratacus forti brachio*. Neque aliud fuit *rich* apud Germanos veteres. Fortunatus lib. 8.

Chilperiche potens, ſi interpres barbarus adſit,
Adjutor fortis hoc quoque nomen habet.

Rich videtur eſſe ריק *rik* Arabum, in Giggeio ריק *rik* eſt *vis, robur*, & ראיק *raik prior primus*, רייק idem.

Pateræ ſunt ſacerdotes Apollinis, oraculorum interpretes, à verbo פתר *pa-*
B *tar*, id eſt interpretari. Unde Joſeph פותר *poter* dicitur quia interpretabatur ſomnia Gen. 40. & 41. Auſonius in Profeſſoribus Burdigalenſibus, ubi de Attio Patera vel Paterio:

Beleni ſacratum ducis è templo genus,
Et inde vobis nomina,

Tibi Patera, ſic miniſtros nuncupant A
Apollinares myſtici.
Fratri patrique nomen a Phœbo datum,
Natoque de Delphis tuo.

De his ita Hieronymus epiſt CL. ad Hedibiam: *Majores tui Paterius atque Delphidius: quorum alter, antequam ego naſcerer, Rhetoricam Romæ docuit, alter, me jam adoleſcentulo, omnes Gallias proſa verſuque ſuo illuſtravit ingenio.*

lib. 3. c. 6. Coenæ quæ ſint Mela docet his verbis: *Sena in Britannico mari Oſiſmicis adverſa littoribus, Gallici numinis oraculo inſignis eſt, cujus antiſtites perpetua virginitate ſancta numero novem eſſe traduntur, Galli Genas vocant.* Lege *Coenas.* Hebraice כוהן *coen* eſt ſacerdos. Hinc fœmininum כוהנה *coena.* Sena, hodie *Sayne,* B
inſula eſt ad extremam Aremoricam.

Apud Athen. l. 6 Strab. l. 4. Diod. l. 5. p. 213. Bardi Gallorum erant Poetæ & cantores. Poſidonius: τὰ δὲ ἀκούσματα αὐτῶν εἰσὶν οἱ καλούμενοι Βάρδοι, ποιηταὶ δὲ οὗτοι τυγχάνουσι μετ' ᾠδῆς ἐπαίνους λέγοντες. Strabo: Βάρδοι μὲν ὑμνηταὶ καὶ ποιηταί. Diodorus: Εἰσὶ δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ ποιηταὶ μελῶν οὓς Βάρδους ὀνομάζουσιν. Lucanus:

Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.

Feſtus: *Bardus Gallice cantor appellatur, qui virorum fortium laudes canit.* Heſychius: Βαρδοὶ, αἱ ᾠδοὶ παρὰ Γαλάταις pro *αἱ ᾠδοὶ* rectè monuit vir doctiſſimus legendum eſſe ἀοιδοὶ cantatores vel Poetæ. Bardus eſt ab Hebræo פרט *parat,* mutatis homogeneis: פרט eſt modulari: Sic Amos 6, 5. הפרטים על פי הנבל *modu-* C
lantes ſuper nablium. Nablium erat Phœnicium organum lyræ vel citharæ ſimile
Antiq. l. 7. c. 10. כנור *cinyram* citharæ ſpeciem, & נבל *nablium* Joſephus ita inter ſe confert: ἡ μὲν κινύρα δέκα χορδαῖς ἐξημμένη τύπτεται πλήκτρῳ, ἡ δὲ νάβλα δώδεκα φθόγγους ἔχουσα τοῖς δακτύλοις κρούεται *cinyra quidem decem chordis inſtructa, plectro pulſatur, nablium autem duodecim ſonos continens digitis carpitur.* Ita Bardis aliquod fuit organum
lib. 5. p. 213. lyræ ſimile quod inter canendum pulſabant. Diodorus de Bardis: οὗτοι δὲ μετ' ὀργάνων ταῖς λύραις ὁμοίων ᾄδοντες, οὓς μὲν ὑμνοῦσιν, οὓς δὲ βλασφημοῦσι *Hi cum organis lyræ*
lib. 15. *ſimilibus canentes, alios quidem laudant, alios vero vituperant.* Ammianus lyras vocat: *Bardi,* inquit, *fortia virorum illuſtrium facta heroicis compoſita verſibus* D
cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt. Nota cantitandi verbo plane exprimi Hebræum פרט *parat,* quod propriè ſignificat cantiones ſuas vocibus minutim conciſis & ſono vibrante & frequentato canere. Ita Buxtorfius & alii. Quia פרט de iis dicitur quæ dividuntur in minutas partes. Quo referendum illud Horatii carm. lib. 1. od. 15.

—— grataque fœminis
Imbelli cithara carmina divides.

Ut à magno Heinſio pridem eſt obſervatum.

lib. 16. c. 44. De nomine Druidum Plinio aſſentior qui deducit ἀπὸ τῆς δρυὸς à quercu *Nihil,* inquit, *habent Druidæ viſco & arbore in qua gignatur, ſi modo ſit robur, ſacratius.* E
v. d. Camd. p. 10. *Jam per ſe roborum eligunt lucos: nec ulla ſacra ſine ea fronde conficiunt, ut inde appellati quoque interpretatione Græca poſſint Druidæ videri.* Nec eſt quod quis miretur cur Druides Græco nomine appellentur, cum etiam apud Celtas

quer-

quercus *deru* dicta ſit. Britanni in Angliâ *dervv* ſcribunt, & noſtrates *deru*.

Saronides in Diodoro iidem qui Druides. *Philoſopi*, inquit, *& Theologi quidam ſunt in magnâ apud illos veneratione*, οὓς καὶ Σαρωνίδας ὀνομάζουσι *quos & Saronidas appellant*. Nempe eadem ratio nominis, utroque à quercu ducto, qui Græce olim σαρὼν vel σαρώνις. Plinius: *Sinus Saronicus olim querno nemore redimitus, unde nomen, ita Græciâ antiquâ appellante quercum*. Callimachus hymno in Jovem: lib. 5. p. 213. lib. 4. c. 5.

Ἤ πολλὰς ἐφύπερθε σαρωνίδας ὑγρὸς Ἰάων
Ἤειρεν.
B *Innumeras quercus liquidus producit Jaon*
Deſuper.

Et ibi ſcholiaſtes Σαρωνίδας, δρῦς *Saronidas id eſt quercus*, Reliqua ibi vide. *Eubages* vel *Euvages*, quorum penſum erat ſcrutari ſumma & ſublimia naturæ, conſulto prætereo, quia vox illa eſt doctis jure merito ſuſpecta, cum nusquam alibi quam in Marcellino occurrat, qui forte οὐαγεῖς legerat in Timagene, voce corrupta ex οὐατεῖς *vates*. Nam Γ & Τ ſcriptores ſæpe permutant. Tale eſt οὐιγὸν pro οὐιτὸν in Theophraſto, & in Heſychio ἰσγίον pro ἰστίον. Vide Cl. Salmaſii Plinianas exercitationes pag. 708.

C III. Militaria vocabula fuere apud Gallos *ger* vel *guerra* pro bello. Item *alauda* & *caterva* pro Gallicis legionibus, & in militum generibus *Gaſatæ, Vargi, Crupellarii, Bagaudæ, Galearii*; Et in armis *ſpatha, geſſum, lancea, cateia, matara, thyreos, cetra, carnon*; Et in machinis *manga, mangana, mangonalia*, quorum pleraque ſunt Phœnicia. His adde curruum nomina *bennum, petoritum, carrum, covinum, eſſedum, rhedam*.

Ger pro bello uſurparunt Galli veteres, ut *vvar* Saxones & Angli, & nos *guerram*. Unde Germanos, id eſt homines belli (gens d'armes) eos dixere qui primi Rhenum transgreſſi priſcos incolas è ſedibus ſuis vi armorum pepulerunt. Tacitus: *Germaniæ vocabulum recens eſt & nuper additum: quoniam qui primi* D *Rhenum transgreſſi Gallos expulerunt, nunc Tungri, tunc Germani vocati ſunt. Ita nationis nomen non gentis evaluiſſe paulatim; ut omnes primum victores à victis ob metum, mox à ſeipſis invento nomine vocarentur*. Ger eſt ab Hebræo גרה *gera*, quod Græci interpretes reddunt συνάπτειν πόλεμον, Hieronymus *inire prælium, committere prælium, provocare ad bellum*. Deut. 2. 5. 19. 24. Dan. 11. 25.

Alaudæ nomen à Gallis pro legione ſumptum his verbis docet Plinius: *Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederunt alaudæ*. Inde Gallos legionarios Cicero paſſim alaudas vocat: Sic Philippica primâ; *Judices manipulares ex legione alaudarum*: Et quintâ: *Anteſignanos, & manipulares, & alaudas judices ſe conſtituiſſe dicebat*. Et decimâ tertiâ: *huc accedunt alaudæ, ceterique veterani*. Et Suetonius in Julio Cæſare cap. 24. *Unam etiam* (legionem) *ex tranſalpinis conſcriptam, vo-* Plin. l. 11. c. 37.
E *cabulo quoque Gallico. Alauda enim appellabatur*. Ut pateat origo vocis, ſciendum *alafdam* veteres dixiſſe pro alaudâ. Sic *canneas* idem fere ſonaſſe quod *caſneas* vel *cave ne eas* docet hæc Ciceronis: *Quum M. Craſſus exercitum Brundiſii imponeret, quidam in portu caricas Cauno advectas cauneas clamitabat: Dicamus ſi placet*, De divinat. l. 2.

 cet,

cet, monitum ab eo Craſſum caveret ne iret. Porrò *alaſda* pro Syro אלפתא *alafata* A
millenarium ſonat; A quo numero Gallicæ legiones primò dictæ, plurimum auctæ deinceps, tamen priſcum nomen retinuerunt. Sic אלוף *aluph* Hebræis proprie eſt chiliarchus; Tamen pro quôvis duce ſumitur, ut אלף *eleph* chilias pro quovis numero, etiam multo majore. Vide Mich. 5, 1. & Jud. 6, 15.

Caterva etiam juxta Vegetium lib. 2. cap. 1. eſt legio Gallorum. *Galli* (inquit) *atque Celtiberi pluresque barbaricæ nationes catervis utebantur in prælio, in quibus erant ſena millia armatorum. Romani legiones habent, in quibus ſingulis ſena millia, interdum amplius militare conſueverunt.* Syris propriè כת ערבא *cat-erva* eſt B
turma mixtionis ſive miſcellanea. Nempe legio conſtabat ex militibus omne genus. Vegetius: *Legio autem propriis cohortibus plena cum gravem armaturam, hoc eſt principes, haſtatos, triarios, anteſignanos, item levem armaturam, hoc eſt ferentarios, funditores, baliſtarios, cum proprios & ſibi impoſitos equites legionarios iiſdem matriculis teneat &c.* Caterva Britannis hodie eſt *caturfa.*

Camb. p. 13.

Geſſatæ vel *Gaſatæ*, ut plerique volunt, ſunt Gallorum milites mercenarii. Plutarchus in Marcello: μετεπέμποντο Γαλατῶν τοὺς μισθοῦ στρατευομένους οἱ Γαισάται καλοῦνται *miſerunt Gallorum milites mercenarios qui Geſſatæ vocantur.* Oroſius: *Cum etiam ex ulteriore Galliâ ingens adventare exercitus nuntiaretur, maxime Geſatorum, quod nomen non gentis, ſed mercenariorum Gallorum eſt.* Polybius, in quo Γαισάτοι, eos ait ſic eſſe appellatos διὰ τὸ μισθοῦ στρατεύειν, ἡ γὰρ λέξις, inquit, αὕτη τοῦτο σημαίνει κυρίως. Alii ſcribi volunt Γαζάται vel Γαιζῆται, quaſi γᾶν ζητοῦντες propter frequentes migrationes, aut verò παρὰ τὴν γάζαν, quia plerique Gallorum erant χρυσοφοροῦντες quæ eſt Euphorionis ſententia apud Stephanum in Γάζα. Vide etiam Etymolog. in Γαιζῆται & Phavorinum in Γαζῆται. Alii a geſis deducunt teli genere. Servius in 8. Æneid. *Geſa haſtas viriles, nam etiam viros fortes Galli Geſos (lege Geſatos) vocant.* Strabo putavit eſſe gentem; dicit enim lib. 5. circa Padum habitare Gallos plurimos, *quorum maximæ gentes Boji & Inſubres, & qui Romam aliquando ſubita incurſione cœperunt* Senones, μετὰ Γαισάτων *cum Gaſatis.* Nempe latuit viros doctos verbum eſſe Phœnicium. Hebræorum magiſtris גיס D
gaias, Syris גיסא *gaiſa*, Arabibus גיש *gais* eſt exercitus. Plurale Hebræum eſt גיסות *gaiaſot*, Arabicum גיוש *gnious*, Syrum גיסין *gaiſin*, vel fœm. termin. גיסתא *gaiſata.* Inde Gallorum copiæ Γαισάται dictæ. Hæc eſt vera origo vocis ignotæ hactenus.

lib. 4. c. 13.

lib. 2.

Suidæ etiam Γεσάται ibidem.

Vargi apud Arvernos non tam erant milites quam latrones. Sidonius Epiſt. 4. lib. 6. *Arverni Vargorum nomine indigenas latrunculos nuncupant.* Vargi id eſt Punico ſermone פרקין *farkin*; Nam Hebræum פרק *perek* vel *pherek* quandoque pro rapinâ ſumitur. Sic Nahum. 3. 1. פרק מלאה *rapina plena.* Abdiæ 14. ואל תעמוד על הפרק *& non ſtabis ad rapinam.*

Crupellarii ſunt Gallorum gladiatores κατάφρακτοι. Tacitus lib. 3. Annal. *Adduntur e ſervitiis gladiaturæ deſtinati quibus more gentico continuum ferri tegimen; Crupellarios vocant.* Nempe ab Hebræo כרבל *carbel*, amicire, tegere; unde E
מכרבל *mecurbal*, *opertus*, pallio *tectus* 1. Par. 15, 27. Græci ἐστολισμένος. Hinc כרבלא *carbela*, Dan. 3, 21. volunt eſſe paludamentum. Ba-

A Bagaudæ dicti ſunt ii Gallorum qui ſub Diocletiano rebellarunt Amando & Æliano ducibus. Euſebius in Chronico *Bagaudas* appellat, & Oroſius *Vacaudas* (ſic legendum, non Vacuadas) Eutropius *Bacaudas*. Sed Salvianus, cui plus fidendum in ſuæ gentis vocabulo, conſtanter ſcribit *Bagaudas*, & palam docet hoc nomine rebelles ſignificari, qui Hebraicè בוגדים *boguedim*. Is enim ita de Bagaudis: *Imputamus nomen quod ipſi fecimus. Et vocamus rebelles, vocamus perditos, quos eſſe compulimus criminoſos. Quibus enim aliis rebus Bagaudæ* (rebelles) *facti ſunt, niſi iniquitatibus noſtris, niſi improbitatibus judicum? &c.* Item: *Quid aliud etiam nunc agitur quam tunc actum eſt, id eſt ut qui adhuc Bagaudæ non ſunt, eſſe cogantur?* Hoc vult Romanorum injuriis Gallos in obſequio adhuc perſeverantes ad rebellionem compelli. Hinc Proſper: *Omnia pæne Galliarum ſervitia in Bagaudam conſpiravere*, id eſt uno conſenſu rebellarunt. Nam *Bagauda* eſt rebellio. Eumenius Rhetor de Scholis: *Latrocinio Bagaudicæ rebellionis obſeſſa.* Ad A. MMCCCIII. Oroſ lib 7. c. 25. Eutrop l. 9. Salvian. lib. 5.

B

Euſebius in Chronico lib. 1. pag. 35. undecunque id habeat, Galiarios à Romanis appellari dicit Gallicos ſervos: Ῥωμαῖοι, inquit, Γαλλῶν μυριάδας δ' πρὸς τοῖς τριακοσίοις ἀνεῖλον. τοὺς δ' αἰχμαλώτους αὐτῶν καταδουλώσαντο, Γαλιαρίους καλοῦντες αὐτούς *Romani Gallorum quadraginta millia interfecerunt, & trecentos inſuper; captivos autem illorum ſervituti ſubjecerunt, Galiarios illos vocantes.* In quem locum Scaliger: *Hoc nuſpiam legere memini; &c. Et ſane falſum eſt ullos homines in bello captos & in ſervitutem redactos à Romanis Galiarios dictos.* At ex Vegetio ſaltem id conſtat, quod viro magno non ſuccurrit, *Galearios* dictos lixas ſive calones, id eſt militares ſervos: *Lixas*, inquit, *(quos Galearios vocant) ad natandum exercere percommodum eſt.* Item: *Ex ipſis calonibus (quos Galearios vocant) idoneos ac peritos uſu legebant.* Quam vocem ut Romanos putem à Gallis mutuatos facit Euſebii locus nuper citatus. Hebræis porrò גלייר *galiar* vel גולייר *guliar* id ipſum eſt. Exempla profert partim ex Talmude, partim ex Targum ſecundo lib. Eſther. cap. 6. v. 12. doctiſſimus Buxtorfius Talmudici Lexici pag. 431. Veget. de re milit l. 1. c. 10. Idem lib. 3. c. 9.

C

Gallorum arma fuere, ut diximus, ſpatha, geſſum, lancea, ſparum, cateia, matara, thyreos & cetrum. *Spatha*, Iſidoro *ſpata*, Italis *ſpada*, Hiſpanis *eſpada*, Hebræis recentioribus אספטי *iſpati*, eſt Gallorum gladius. Diodorus de Gallis lib. 5. ἀντὶ δὲ τοῦ ξίφους σπάθας ἔχουσι μακρὰς σιδηρᾶς *pro gladiis autem magnas habent ſpathas ferreas.* His Romani uſi deinceps. Vegetius: *Habebant gladios majores quos ſpathas vocant.* Spatam definit Iſidorus *gladium ex utraque parte acutum*, id eſt δίστομον ancipitem. Hoc cæſim feriebant non punctim διὰ τὸ μηδαμῶς κέντημα τὸ ξίφος ἔχειν *quia mucrone carebat*, Polybius lib. 2. Ita etiam Livius lib. 32. *Gallis prælongi gladii, ac ſine mucronibus.* Itaq; minus propriè Apulejus lib. 1. aſini dixit ſpatham præacutam mucrone infeſto. Et falluntur qui ſpatham dici volunt à ſimilitudine τοῦ שפוד *ſphud.* (Chaldæi ſic vocant verutum, ut Itali *ſpedo*, Belgæ *ſpet*, Angli *ſpitte*, Germani, *Spiſſz.*) Nam ex deſcriptione apparuit Gallicum gladium nihil habuiſſe ſimile cum veruto. Sed ſpatæ nomen factum ex Hebræo שבט cujus plurale שבטים *ſbatim*. Chaldæi etiam per P שפטין *ſpatin*, i. e. ſpatas, ſcribunt. שבט eſt baculus quivis. Sed Pſ. 2, 9. שבט ברזל baculus ferreus eſt

D

E

חרב *enſis*. ut recte monent Rabbi Selomo & Aben-Ezra. Ita ſpatha vel ſpata Gallis qui nomen generis pro ſpecie uſurparunt. A

Geſſum vel Geſum & Gæſum quidam pro haſtâ ſumunt. Servius: *Pilum proprie eſt haſta Romana, ut geſſa Gallorum, ſariſſæ Macedonum.* Auguſtinus locutionem de Joſue l. 6. *Septuaginta interpretes qui poſuerunt geſon* (Joſue 8, 18.) *miror ſi & in Græcâ linguâ haſtam vel lanceam Gallicanam intelligi voluerunt: Ea quippe dicuntur geſa.* Suidas: Γαῖσα ἢ γαισὸς, κοντὸς, εἶδος ἀκοντίου δόρατος *Gaſa & gaſus, contus, teli genus ut haſtæ.* Ita etiam in Γέσοι. Ἔστι δὲ ὅπλον ἢ κοντὸς μακρόθεν κεντῶν *eſt autem telum aut contus eminus pungens.* Gæſum tamen eſt haſtile aut jaculum potius quam haſta. Feſtus: *Geſum grave jaculum.* Heſychius: Γαισὸς, ἀκόντιον ὁλοσίδηρον *jaculum totum ex ferro.* Proinde ſinguli bina gerebant. Varro apud Nonnum: *cum binis geſſis eſſent.* Claudianus: *binaque geſſa tenens.* Virgilius: *duo quisque Alpina coruſcant Geſa manu.* Plane ut haſtilia; Idem: B

Bina manu lata criſpans haſtilia ferro.

Ovidius:

— lavâque haſtilia bina gerebat.

Chaldæis idem גיסא *giſa* & גססא *giſeſa*. Sic 2. Sam. 18, 14. *Et accepit* תלתא גססין *tria geſa in manu ſua:* Græci τρία βέλη *tria jacula*, melius quam Hieronymus *tres lanceas.* Alludit & Hebræum חץ *chets* pro ſagitta & jaculo. Mutatur enim *cheth* in g, ut in galbano ex חלבנה. Quod pæne omiſeram, Athenæus Hiſpanis etiam gæſa tribuit, γαίσων geſorum uſum dicens ab iis veniſſe ad Romanos. C

Eſt & *ſparum* Gallici teli genus. Paulus: *Rumex genus teli ſimile ſpari Gallici.* Feſtus à ſpargendo dici vult. Ego *ſparum* ſuſpicor à ferreo acumine dici, quod Arab. dicitur שפר iisdem literis, ſono tamen diverſo *ſophron.*

lib. 5. Etiam *lancea* Gallicum vocabulum, ſi Diodoro credimus, qui ſic habet: προβάλλονται λόγχας, ἃς ἐκεῖνοι λαγκίας καλοῦσι. Tamen Varro apud Gellium lanceam dicit *Hiſpanicum verbum eſſe.* Et apud Nonium Siſenna videtur ad Germanos

lib. 15. c. 30. referre: *Galli, inquit, materibus, Suevi lanceis configunt.* Sed authore Feſto, *Lancea à Græco dicta, quam illi λόγχην vocant.* Unde & Talmudicis לונכא *loncha* dicitur, & Syris לוכויתא *luchotto.* Nos hanc litem noſtram non facimus. Tantùm lanceam monemus Hebraicè dici רומח & Chald. רומחא *romcha.* Huic valde affine λόγχη. E liquidis enim R & L ſunt maxime permutabiles. Sic λείριον *lilium*; κρίβανος *clibanus*; *peregrinus*, Gallice *pelerin*, &c. D

Cateia Iſidoro *genus eſt Gallici teli ex materia quam maxime lenta, quæ jactu quidem non longe propter gravitatem evolat, ſed quò pervenit vi nimia perfringit.* Proinde ad cateias pertinent hæc Ammiani lib. 31. *Barbari ingentes clavas in noſtros conjicientes ambuſtas, mucronesque acrius reſiſtentium pectoribus illidentes, ſiniſtrum cornu perrumpunt.* Cateiæ igitur nomen ab Hebræo verbo כתת *catat*, id eſt hoſtiles copias perrumpere & perfringere. Ita ſumitur Num. 14, 45. & Deuter. 1. v. 44. & 2. Chron. 15, 6. & Pſal. 89, 24. & Eſ. 24. 12. & Jerem. 46, 5. & Zach. 11, 6. E

Ex כתת dicendum eſſet *Catteia* duplici T. Sed huic verbo id proprium eſt ut alterum

A alterum ה excidat, ut in ואכת Deut. 9, 21. & in ויכתום Num. 14, 45. & in ויכתו Deut. 1, 44. Ideo nonnulli referunt ad defectiva יכת vel נכת.

Pro *matara* Cæſaris in libris ad Herennium ſcribitur *mataris*, in Nonno *materis*, in Heſychio μάδαρις, in Strabone μάρις, μαδαρις, μάρις, μάδαρις; Sed legendum docti monent μάταρις vel μάτερις. Hodie Gallis *matras* unde *matraſſer*. Teli Gallici genus erat. Siſenna: *Galli materibus, Suevi lanceis configunt.* Author librorum ad Herennium: *Nec tam facile ex Italia mataris transalpina depulſa eſt.* Strabo definit πάλτου τι εἶδος *palti ſpeciem*; Et paltum Pollux Μηδικὸν ἀκόντιον *Medicum jaculum*. Vocis origo eſt aperta. Nam Arabicè מתר *matara* eſt jaculari.
B Giggeius: מתר באלסלח *telum jecit*; אלמתר *jactus*, imo jaculatio.

Θυρεὸς idem quod ſcutum, hoc eſt clypeus oblongus, ita dictus, ut multi volunt à ſimilitudine januæ. Sed vox videtur eſſe barbara, 1. quia ante Polybium, qui inter Pœnos diu vixit, nemo Græcorum ea uſus eſt. 2. Addo clypeum Chaldaicè dici תריס *theres*, & Arabice תרס *thurs*. Atque inde verbum התריס Hebræis idem eſſe quod ſcuto ſe munire. 3. Præterea θυρεὸν Græci Barbarorum armis accenſent. Athenæus ſub finem libri ſexti ſcribit Romanos à Samnitibus didiciſſe. θυρεοῦ χρῆσιν. Pauſanias in Arcadicis θυρεοὺς *thyreos* Gallis tribuit tanquam proprios, ut *gerra* Perſis: *Ferentes*, inquit, *parva haſtilia & ſcuta oblonga* καὶ τοὺς Κελτικοὺς θυρεοὺς ἢ τὰ Γέῤῥα τὰ Περσῶν *ut ſunt Celtarum thyrei & Perſarum gerrha*.
C Idem in Phocicis de Gallis Sperchium amnem trajicientibus Brenno duce; τὰ ὅπλα τοὺς ἐπιχωρίους θυρεοὺς ὑποθεῖτο ἕκαστος ἀντὶ σχεδίας *ſcuta nempe thyreos patrios unusquisque pro rate adhibuit.* 4. Phœnices igitur veriſimile eſt hujus clypei nomen & uſum ex Oriente attuliſſe. 5. Quamvis utut concederemus θυρεὸν dici ἀπὸ τῆς θύρας, tamen Phœnicia vox eſſet. Græcum enim θύρα, Germanicum *thur*, Anglicum *doore*, Perſicum *dare*, deflexa ſunt ex Syro תרע *thera*, quod viciſſim per metatheſin factum ab Hebræo שער.

Cetram, brevioris clypei genus, Virgilius Oſcis tribuit, Hiſpanis Plutarchus & Silius, Iſidorus Afris, Tacitus Britannis. Id ipſum *Catrea* vel *Cyrtia* quas Iberis & Celtis adſcribit Heſychius: Καίτρεαι, inquit, ὅπλα Ἰβηρικὰ, οἱ δὲ κυρτίας. Item,
D Κυρτίας Κελτοὶ τὰς ἀσπίδας, Puto Phœnices dixiſſe כתירא *cetera* pro כשירא *ceſera*, literis ש & ת de more permutatis, ut in חר & תוב & תום & תבר &c. כשירה pro מגן id eſt clypeo, reperitur in Chaldæa paraphraſi Prov. 6, 11. Idem erat *tisura* Mauris. Vetus ſcholiaſtes ad hæc Juvenalis Sat. 11. *Et Gætulus Oryx. Oryx animal minus quam bubalus, quem Mauri uncem vocant: cujus pellis ad tisuras proficit, ſcuta Maurorum minora.*

Mangas, Mangana, mangonalia (vernaculè *mangoneaux*) ut petrarias Gallorum machinas memorat in poliorceticis doctiſſimus Lipſius. Abbo:

Mangana quæ proprio vulgi libitu vocitantur;
Saxa quibus jaciunt ingentia.

E Græcum eſſe probant ex veteri gloſſario, in quo balliſtra redditur μάγγανον πολεμικόν. Tamen Græcè μάγγανον non machina, ſed machinatio potius, ſaltem apud vetuſtiores. At מנגנון pro machina occurrit in ſecundo Thargum Eſther & paſſim in Arabum ſcriptis. Manga forte & Mangana, & ſynonymæ voces μηχάνη &

m & *machina* fiunt ab Hebræo מחי *mechi*, unde compoſitum מחי קבלו pro machina Helepoli Ezech. 26, 9. A

Carnon pro tuba Galli uſurparunt. Heſychius: Κάρνον τὴν σάλπιγγα, Γαλάται, Arabes etiam קרן *carnon* dicunt, & Syri קרנא *carno* vel *carna*, unde & Romani *cornu*.

Curruum ut genera ſic & nomina plura fuere apud Gallos: *benna*, *petoritum*, *carrus vel carrum*, *covinus*, *eſſedum*, *rheda*. *Benna*, inquit Feſtus, *lingua Gallica*
Vid. Gell. l. 5. c. 20. *genus vehiculi appellatur, unde vocantur combennones in eadem benna ſedentes*. Benna Germanis hodie *benne*, & noſtratibus *banneau*. Nomen fecere אופנים *ophannim* rotæ, א excidit, quia non eſt radicale. Sic aliud rotæ nomen Hebræum גלגל etiam pro curru ſumitur Ezech. 23, 24. Et paluſtrum עגלה dicitur à rotarum B
rotunditate. Et aliud genus Gallici currus *petoritum* Feſtus dici exiſtimat *à numero quatuor rotarum*. Nempe Maſſilienſium, à quibus Galli numeros didicerant, dialectus erat Æolica. Nam ex Phocea venerant, quæ eſt urbs Æolidis. Æolibus autem πίσυρες & πίτυρες & πίσσρες idem ſunt quod Jonibus τέσσαρες. Cambri hodie dicunt *pedvvar*, & Britanni Galliæ *penar*.

Carri vel carra ſunt currus quibus vehuntur impedimenta exercitus. Cæſar è Gallia creditur hanc vocẽ in Latium intuliſſe, quamvis ante Cæſarem etiam Varro & Siſenna uſurpaverint. *Carrus* vernacula lingua *char* dicitur, & Talmudica קרון *caron*. Sic קרוני מלחמה *carri bellici*, היושב בקרון *qui ſedet in carro* נבעלת C
בקרון *adducta eſt in carro*. Radix eſt קרר unde nomen קרר *karar*, id eſt auriga. R. in קרון non geminatur, quia non fert linguæ Hebrææ genius. Sed Arabes ſcribunt קר *karron*.

Fuit & covinus currus bellici ſpecies apud Gallos & Britannos, quibus hodieque *Covvain* eſt vehere. Lucanus lib. 1.

Et docilis rector monſtrati Belga covini.

Vel ut corrigendum me monuit vir doctiſſimus Iſaacus Voſſius,

—conſtrati Belga covini.

Mela de Britannis lib. 3. cap. 6. *Dimicant bigis & curribus, Gallice armati. Covinos vocant*. Inde *covinarius* pro auriga apud Tacitum in Agricola. Covinus Chal- D
dæis eſt גוספן *goſphan*. Sic Eſ. 10, 32. legitur Sennacheribus habuiſſe in exercitu ארבעין אלפין גוספנין *quater mille covinos*.

Eſſedum etiam eſſe Gallicum vehiculum diſcere eſt ex his Poëtæ:

Belgica vel molli melius feret eſſeda collo.

In quæ Servius: *Belgica eſſeda Galliſcana vehicula, nam Belga civitas eſt Galliæ in qua hujuſcemodi vehiculi uſus repertus eſt*. Et Philargyrius: *Eſſeda autem vehiculi vel currus genus quo ſoliti ſunt pugnare Galli. Cæſar teſtis eſt libro ad Ciceronem tertio. Multa millia equitum atque Eſſedariorum habet*. Eſſedum Hebræis eſt הסדן *haſſedan*, ut in Hebræorum adagio de rebus præpoſteris ונמשכו הסוסין אחר הסדנים *& trahuntur equi poſt haſſedanim*, id eſt poſt eſſeda. Sic סדנין vel E
סדניא pro curribus occurrit in Chaldæa paraphraſi Jonathanis Gen. 45, 19. 27. & 46, 5. Græce Σατῖναι ſunt plauſtra. Heſychius: Σατῖναι, αἱ ἅμαξαι.

Supereſt rheda de qua Quintilianus lib. 1. cap. 9. *Plurima Gallica valuerunt, ut*

rheda,

A *rheda, petoritum quoque, quorum altero Cicero tamen, altero Horatius utitur.* Sic & Chaldæis רדא *rheda* eſt currus, cujus plurale רדוות *rhidvvath* legitur in Jonathanis & Jeroſolymitanis paraphraſi Exod. 14, 25. Agitur de bellicis Ægyptiorum curribus, à ſingul. רדא factum plur. רדוות ut ספוות à ספא labium.

IV. In Gallicis veſtibus cenſentur *rheno. ſagum, lænna, gaunacum* aut *gauſapa, bardiacus, bardocucullus, bracca, maniaci.* In his *Rheno* eſt Græcum ῥηνός. Scaliger paulò aliter: *Id videntur accepiſſe à Græcis qui* ῥῆνας τὰ μῆλα *vocant.* Abſurdè à quodam huc refertur כסרנון *ſaſrhenou* ex Bereſith Rabba & Baal Aruch pro כתונת עור *pellicea veſte.* Neque enim legendum *ſaſrhenon*, ſed σισυρναν. Li-
B bycum eſt vocabulum teſte Heſychio, qui Libyes dicit σίσυρνον vel σισύρνην appellare τὸ ἐκ τῶν κωδίων ῥαπτόμενον ἀμπεχόνιον *pallium ex villoſis pellibus conſutum.* Hinc & סיסרנה *ſiſyrna* legitur in Talmude Hieroſ. tractatu *Nedarim* cap 7. ut obſervatum à Buxtorfio. Videntur idem eſſe σισύρα & σίσυς, quamvis diſtinguant Heſychius & Ariſtophanis Scholiaſtes in Avibus. A Siſyrna Baleares vocantur à Lycophrone σισυρνοδῦται.

Sagum Gallicum eſſe veſtimentum teſtatur Varro. *In his,* inquit, *multa peregrina, ut ſagum, rheno, Gallica.* Sagum aliud majus pro ſtragulo, quod propriè gaunacum, aliud minus pro veſte; quæ rurſus duplex, hyemalis & æſtiva. Diodorus: ἐπιπορποῦνται δὲ σάγους ῥαβδωτούς, ἐν μὲν τοῖς χειμῶσι δασεῖς, κατὰ δὲ τὸ θέρος ψιλούς. De ling Lat. l. 4.
C Hyemale propriè ſagum, æſtivum *lænna* dicebatur. Illud definio pannum quadratum ex lana craſſa & villoſa, quod fibula nectebatur. Figura ex Afranio nota, qui habet *ſagos quadratos.*, & ex his Iſidori: *Sagum Gallicum nomen eſt, dictum autem ſagum quadrum, eo quod apud eos primum quadratum vel quadruplex erat. Quadruplex* id eſt quadrilaterum. De fibula ſic Diodorus ἐπιπορποῦνται δὲ σάγους; Plutarchus itidem: αὐτὸς σάγον ἐκ πεπορπημένος μέλανα. Et Varro apud Nonium: *Cum neque aptam mollis humeris fibulam ſagus ferret.* Materiam deſcribit Strabo lib. 4. ἡ δ' ἐρέα τραχεῖα μὲν, ἀκρόμαλλος δὲ, ἀφ' ἧς τοὺς δασεῖς σάγους ἐξυφαίνουσιν *lana autem eſt aſpera & oblongis villis ex qua denſa ſaga contexunt.* Et lib. 3. ubi de Celtiberis: φοροῦσι δὲ σάγους μέλανας τραχεῖς, καὶ παραπλήσιον ἔχοντας τὸ ἔριον τῶν
D αἰγείαις θριξὶ *ferunt ſaga nigra & aſpera, quorum lana proxime accedit ad caprinas pelles.* Nec multo aliter Hebræi Scholiaſtæ in Talmudicum tract Kelim cap. 29. ſagum definiunt בגד צמר עב *veſte ex lana craſſa.* Baal Aruch in כטס *ſag. .* ושל צמר היא וכולה ציצית כמו עור בהמה *eſt ex lana plane villoſa ut exuvia pecudis.* Sed & in Hieronymo *ſaga cilicina* legas Exodi 26, 7. pro Hebr. יריעות עזים. Unum addo ſagum olim habitum pro veſte mœroris, Oroſius lib. 5. *Cumque ab exercitu imperator appellatus eſſet, Romamque nuntios de victoria miſiſſet, Senatus ſagum, hoc eſt veſtem mœroris, quam exorto ſociali bello ſumpſerat, hac ſpe arridente depoſuit.* Ex his locis colligas Gallorum *ſagum* pæne idem fuiſſe quod שק *ſac*, id eſt ſaccum Hebræorum. Pro quo Arabs interpres מסח μέσχος & vulgatus
E *cilicium* habent. Erat enim villoſa veſtis vel cilicina. Hinc Eſaias ſacco veſtitur c. 20, 2 id eſt veſte villoſa de more Prophetarum 2. Reg. 1, 8. Et Zach. 13, 4. Et ad hæc Eſaiæ verba c. 50, 3. *Induo cœlos atrore, velut ſaccum pono operimentum eorum,* Joh. ita alludit Apoc. 6, 12. *Sol factus eſt niger ut ſaccus cilicinus.* Saccus denique in luctu

ſume-

ſumebatur, quod nemo neſcit. Iſidorus ſaccum & ſagum vidit eſſe valde affinia, proinde ſtatuit *ſaccum à ſago dici*, cum contra ſagum à ſacco fiat, ſaccus enim eſt antiquior. A

Denſa Gallorum ſaga Strabo λαίνας *lenas* vocari dicit. Nempe *lana* idem quod χλαῖνα ἀπὸ τοῦ χλιαίνειν ut volunt. Sed *linna* eſt ſagum mollius. Iſidorus: *Linna ſaga quadra & mollia ſunt de quibus Plautus. Linna cooperta eſt in textrino Gallia.* Linna Diodoro eſt σάγος ψιλός, & Varroni *mollis ſagus*. Nomen habet à mollitie. Arabicè ſaltem לין *lein* mollem ſignificat, & לין *lin* vel לינה *lina* mollitiem, nulla eſt vox frequentior.

Gaunacum Varroni eſt *majus ſagum & amphimallon*. Sed Græci pro amphimallo definiunt heteromallon, id eſt una parte villoſum. Heſychius: Καυνάκαι, στρώματα ἢ ἐπιβόλαια ἑτερόμαλλα. Vocem eſſe Perſicam docent hæc Ariſtophanis in Veſpis: οἱ μὲν καλοῦσι Περσίδ', οἱ δὲ Καυνάκην. Eodem recidit quod Pollux Babylonicam eſſe dicit: Βαβυλωνίων δ' ἐστὶν ὁ Καυνάκης. Sic Ælianus mures deſcribit circa Teredonem Babyloniæ, quarum pelles in veſtium uſum conſutas ad Perſas ferri dicit, & incolarum ſermone vocari Καύνακας, ut quidem legit Geſnerus. *Caunace* igitur vel *gaunacum* eſt Chaldæorum גונכא *gunca*. Hinc Judic. 4, 18. Jahel Siſaram decumbentem operuit בגונכא *gaunaco*. Ubi Kimchius: *eſt ſtragulum craſſius ex utraque parte villoſum*, quæ eſt definitio Varronis. Rurſus 2. Reg. 8, 15. ונסיב גונכא *Et accepit gaunacum, & immerſit aquæ, & expandit ſuper faciem ejus, & mortuus eſt*. Hebr. eſt מכבר quod exponunt pannum denſum aut cilicium. Et priore loco eſt שמיכה *ſtragulum*, cui nomen à denſitate. Nam Chald. סומכא & Arab. סמכה eſt craſſities, denſitas. B C

lib. 7. c. 13. De animal. l. 17. c. 17.

Gaunacum in Iſidori gloſſario exponitur *gauſapa*. Gauſapa Talmudicis eſt גושפק *guſpak*. גושפקין definit Baal Aruch גלופקרין ראויין בימות הגשמים *craſſa & villoſa pallia, quorum uſus eſt pluviæ tempore*. Id ipſum gauſape & gauſapine. Ideo à Martiali pro parodoxo habetur:

Menſe vel Auguſto ſumere gauſapinas.

Et in apophoretis inde commendatur Gauſapina, quod præ ſolito tam ſit tenuis, ut vel æſtivis menſibus poſſit eſſe uſui: D

Is mihi candor ineſt villorum & gratia tanta
Ut me vel media ſumere meſſe velis.

Bardiacus eſt Gallicæ lacernæ genus, de qua Martialis lib. 4. epigr. 4.

Laſſi bardiacus quod evocati,
Malles quam quod oles olere Baſſa.

Fallor aut pro Bardiaco dicebatur etiam *Bardus*. Inde compoſitum *Bardocucullus*; de quo mox. Alludit Talmudicum ברדס *bardas* in plur. ברדסין. Aruch bifariam explicat. 1. גלופקרין שמכסין את המטות *ſtragula ex lana craſſiore quibus teguntur lecti*. 2. בגדי צמר שאינן תפורין *veſtimenta ex lana inconſutilia*, qualis erat Chriſti tunica. Sed error eſt manifeſtus; quia Talmudici multis diſputant in tractat. כלאים an veſtis licita ſit *bardes*, & licitam eſſe concludunt, ſi conſuta ſit filis cannabinis, at ſecus ſi laneis; Ergo non fuit ἄῤῥαφος inconſutilis. Eodem alludit Arabum ברד *bord* vel ברדה *borda*, quæ definitur à Giggeio *veſtis varius lineis* E

con-

A *contexta & variegata*: *Nigra veſtis flavo colore intexta, quam induunt Arabes.* Nomine ut videtur deducto ab hac ipſa colorum varietate. Sic Gen. 31,12. ברדים dicuntur agni & hœdi qui variis coloribus erant interſtincti & interpuncti. Inde lux Auguſtini verbis ep. 68. ubi de Circumcellionum immanitate: *Presbyterum &c. burdâ veſtitum, cum quibusdam dolendum, quibusdam ridendum in pompâ facinoris ſui oſtentaſſent.* Et rurſus epiſt. 166. de eodem ut videtur. *Reſtitutus Victorianenſis &c. quare raptus eſt de domô ſuâ, caſus, in aquâ volutatus, burdâ veſtitus*: Id eſt veſte varia in deriſionem presbyteratus.

Cucullus putatur aliud fuiſſe Gallis quam vulgo, nempe pallii genus. Ut Bri-
B tannis hodie *cucul*, & Hebræis כבלא *cucla*. Sic in *Jelammedenu* עשו מלובש כבלא ויעקוב מלובש ציצית *Eſau veſtitus erat cucullo, & Jacob veſte fimbriata.* Ibidem כבלא exponitur כלמיס *chlamys*. Inde compoſitum bardocucullus pro pallio breviore. Martialis:

> *Gallia Santonico veſtit te bardocucullo,* l. 14. epigr.
> *Cercopithecorum penula nuper erat.* 128.

In Capitolini Pertinace leguntur *cuculli Bardaici*, tanquam à Bardæis vel Bardæis Illyrici populis, qui Ptolemæo Οὐαρδαῖοι vel Οὐάρδιοι. Sed aliis potior lectio, *cuculli Bardiaci.*

C Gallos dicit Diodorus uti ἀναξυρίσιν ἃς ἐκεῖνοι Βράκας προσαγορεύουσι *femoralibus quas illi bracas vocant.* Inde Heſychius: Βράκες, ἀναξυρίδες. Et alibi: Ἀναξυρίδες, φημινάλια. βρακία βαρβαρικά. Origo vocis ברך *berec* genu; Nempe ut à femore dicuntur femoralia, & à cruribus σκελέαι, & talaria à talis, & à pedibus πέδεια: Sic à genibus *braca* vel *bracca*, quia infra genu & ad crura usq; deſcendunt. Agathias de Francis l. 2. ἀναξυρίδας οἱ μὲν λινᾶς, οἱ δὲ καὶ σκυτίνας διεζωσμένοι τοῖς σκέλεσι περιαμπέχονται) Ex eadem eſt origine ברכייר *braciar*, id eſt corium ſeu ventrale opificum quod genua contegit. ר in fine additum ut in סנדלר *ſandalar* & ſimilibus.

Maniacum definit Polybius lib. 2. Χρυσοῦν ψέλλιον ὃ φοροῦσι περὶ τὰς χεῖρας ἢ τὸν τράχηλον οἱ Γαλάται *torquis* aut *monile aureum quod ferunt Galli circa collum & manus.* Falluntur qui à manu deducunt. Eſt enim Chaldæum מניכא *menica*, quô pro
D torque utitur Daniel cap. 5. v. 7. ut & paraphraſtæ paſſim.

Accedit etiam ad Hebræum, Syrum, & Arabicum purpuræ nomen ארגן *arguan* Gallicum *virga*, de quo Servius in illud Virgilii de Gallis lib. 8. Æn. *Virgatis lucent ſagulis. Bene alluſit ad Gallicam linguam, per quam virga purpura dicitur; virgatis ergo ac ſi diceret purpuratis.* Interim abſit à me ut putem Virgilium hoc voluiſſe quod illi imponit Servius. Quid ſint virgata ſagula multi exponunt: ſed nemo melius Scaligero conjectaneis in Varronem lib. 4.

V. Animalium nomina ſermonis Gallici veteris pauca ſuperſunt. Tamen in iis paucis palam eſt id quod diximus, pleraque eſſe Phœnicia. Hebraicè רמך *ramac* eſt equa. Eſt. 8, 10. Inde *marc* equus Gallis per literarum trajectionem, ut, in *forma*
E ex Græcô μόρφη *Marc* equum fuiſſe ſcimus ex Pauſaniâ, cujus hæc verba in Phocicis: ἵππον τὸ ὄνομα ἴστω τις μάρκαν ὄντα ὑπὸ τῶν Κελτῶν *unusquisque ſciat à Gallis equum vocari marcam.* Μάρκαν reponendum ſuſpicantur Camerarius, Sylburgius,

Amerbachius, alii, ut propius accedat ad Germanicum *mare*, id eſt equam. Sed A vanam eſſe hanc ſuſpicionem multa docent. 1. Quod ex *marca* Pauſanias deducit alteram vocem Gallicam τριμαρκίσιαν, id eſt equitum agmen. 2. Quod in legibus Boaricis eodem modo ſcribitur: *Si quis aliquem de equo ſuo depoſuerit, quem mare Galli vocant.* Item: *ſi equus eſt quod march dicimus.* 3. Quod *marc* vel *march* pro equô hodieque eſt in uſu apud utroſque Britannos, Galliæ inquam & Angliæ. 4. Adde voces Germanicas inde conflatas, ut *markſchalck* pro equorum vel equitum miniſtro, & *markſtaller* pro equorum ſtabulario, id eſt magiſtro ſtabuli.

Vid. Lydii Gloſſem. Longobarb.

lib. 8. c. 19.

Rhaphius eſt animal quadrupes, de quo Plinius: *Pompeii Magni primum ludi oſtenderunt Chaum quem Galli Rhaphium vocabant, effigie lupi, pardorum maculis.* B Lupum cervarium intelligi docent hæc ejusdem Plinii: *Sunt in luporum genere qui cervarii vocantur, qualem è Galliâ in Pompeii Magni arena ſpectatum diximus.* Nomen Gallicum, ut puto, erat רעבי *rhaavi*, quaſi famelicum dixeris; quia creditur eſſe animal inſatiabile. Idem Plinius: *inſatiabilia animalium quibus à ventre protinus recto inteſtino tranſeunt cibi, ut lupis cervariis.*

Ibid. c. 22.

lib. 11. c. 37.

Abranas Galli ſimias vocabant. Heſychius: Ἄβρανας. Κελτοὶ τοὺς κερκοπιθήκους. Quomodo Arabes אברמה *abrama* à ſingulari בראם *boram*; ita legitur in Giggeio.

Baracaca iisdem erant hircorum aut caprarum pelles. Heſychius: Βαρακάκαι· αἴγιοι (lege αἰγεῖοι) διφθέραι παρὰ Κελτοῖς. Nempe Chaldæis & Syris ברח *berach* vel C ברחא eſt hircus. A Talmudicis dicitur conjunctis vocibus ברחא־קרחא *barchakarcha*, ad verbum *hircus calvus*. Sic in tractatu Sanhedrim: Quid eſt *Aſima* 2. Reg. 17, 30. eſt ברחא קרחא *hircus calvus*. Ita etiam exponit Kimchius in notis in hunc locum. Hircus calvus dicitur דפי שאין לו צמר quia non habet lanam Ex *barcha karcha* Galli fecerunt *baracacas*.

Taxea pro larido fit ex Hebræo דשן *daxen*, id eſt ſaginare. Iſidorus: *Taxea lardum eſt Gallicè dictum, unde dicit Afranius in roſa, Galium ſaginatam pingui paſtum taxea.* ש per x effero more Hiſpanorum.

Lug, unde Lugduno nomen, corvum exponit Clitophon Rhodius hiſtoricus; qui τῶν κτίσεων ſive originum libros ſcripſit; ex quorum decimo tertio hæc citan- D tur apud Plutarchum libro de fluviis in Arari: *Cum Momorus & Atepomarus à Seſeroneo regno dejecti in eo colle ex oraculi præcepto urbem ædificare vellent, jactis jam fundamentis, corvi ſubito apparentes, expanſis alis arbores quæ circa erant replevere. Momorus autem augurii callentiſſimus civitatem Lugdunum vocavit,* λοῦγον γὰρ τῇ σφῶν διαλέκτῳ τὸν κόρακα καλοῦσι, δοῦνον δὲ τὸν ἐξέχοντα. *lugum enim lingua ſua corvum vocant. Dunum vero locum eminentem.* Lug pro corvo videtur factum ex Arabico לקחה *lukcha* ejusdem ſignificationis. Vide Giggeium & alios Lexicographos.

Bardaa vel *bardala* Gallice eſt alauda, ſi Turnebo credimus, cujus verba ſunt Adverſar. lib. 23. cap. 15. *Bardi apud Gallos ſunt Cantores, & bardaa vel bardala* E *alauda.* Quod idem in antiquo lexico ſe legiſſe profitetur lib. 20. cap. 37. Rationem nominis non capio, niſi quod videtur eſſe vox compoſita ex Syro בר *bar*. id eſt

A eſt filio. unde ברגזא *bargeza* eſt halyætus, ברהדיא *barhaddaja* ſpecies accipitris בר יוכנה *bar iucne* avis *magna* Judæis apponenda in epulo Meſſiæ.

In Atari fluvio piſcem gigni ſcribit Calliſthenes τῆς Γαλατικῶν lib. 13. qui αὐξομένης τῆς σελήνης λευκός ἐστι, μειουμένης δὲ μέλας γίνεται παντελῶς *Creſcente luná albus eſt, decreſcente autem totus nigreſcit*. Piſcis ille ab incolis, eodem autore, Κλυπεία *Clupea* dicitur, nempe ab hâc mutatione; Phœnicibus enim חלף *chalaph* eſt immutare & חלוף *chaluph* mutatus. Porro Gallos jam ſæpe notavimus mutaſſe *chet* in *kappa*. De hôc eôdem piſce Ennius in Phagiticis apud Apulejum: Stob. ſerm. 48. de morbis.

Omnibus ut clupea præſtet muſtela marina.

B Et Plinius ubi de Padi attilo: *Hunc minimus appellatus culpea venam quandam in faucibus ejus mira cupiditate appetens morſu exanimat.* Minimum appellat præ attilo, qui inertiâ pingueſcens ad mille aliquando libras, catenato capitur hamo, nec niſi boum jugis extrahitur. Alioqui clupea vocatur à Calliſthene μέγας ἰχθὺς, & putatur eſſe alauſa quæ nonnunquam ſuperat cubiti magnitudinem. Huc facit quod alauſam Veneti *chiepam* vocant, voce à clupeâ deflexâ. Addo piſcem eſſe valde ſpinoſum, quod de clupeâ ſcribit Calliſthenes: ὑπεραυξηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀκανθῶν ἀναιρεῖται *cum in extremam magnitudinem crevit à propriis ſpinis interimitur*. Proinde alauſam Græci recentiores pro θρίσσα φρίσσαι vocant, quaſi ἀπὸ τοῦ φρίσσειν, quod eſt ſpinis inhorreſcere. Et recentiorum quidam ficto nomine
C ariſtoſum piſcem appellant. Sed hæc ſunt alterius loci.

Man Teutonicâ linguâ eſſe hominem nemo neſcit: Germanis & Gallis commune fuiſſe vocabulum multis aſſerit Cluverius, & inde dici Germanos, Alemanos, Cenomanos, Marcomanos, Normanos, &c. Origo vocis eſt in Tacito, qui de Germanis ſcribit: *Celebrant carminibus antiquis Tuiſtonem Deum terrâ editum, & filium MANUM originem gentis conditoreſque.* Utrumque acceptum ab Ægyptiis, à quibus in Diis maxime colitur *Theuth* ſeu Mercurius tanquam artium & ſcientiarum repertor, & in hominibus *Menas* vel *Menes*, quem omnium hominum primum in Ægypto regnaſſe aſſerunt. Herodotus lib. 2. Βασιλεῦσαι δὲ Αἰγύπτου πρῶτον ἀνθρώπων ἔλεγον Μῆνα. Diodor. l. 1. Μετὰ τοὺς θεοὺς τοίνυν πρῶτόν φασι
D βασιλεῦσαι τῆς Αἰγύπτου Μηνᾶν. Africanus ex Manethone: Μετὰ νέκυας τοὺς ἡμιθέους &c. Α Μήνης Θεινίτης ἐβασίλευσεν *poſt mortuos ſemideos, &c. primus regnavit Menes Thinites.* Tale eſt, quod teſte Tacito, *pars Suevorum & Iſidi ſacrificat.* Et ad Aſtartes Deæ Phœnicum nomen alludit *Aeſtar* vel *Eaſter*. Ea fuit Dea Saxonum cui menſe Aprili ſacrificarunt. Unde Aprilem menſem vocarunt *Eaſter monath*, ut ſcribit Beda in libro de temporibus. Quin hodieque Angli Paſchales ferias appellant *Eaſtertime*. Quid quod Germanos Hebræi volunt Chananæorum eſſe progeniem, ut alibi probavimus ex Aben-Ezra.

Addo ex Suetonio Galbam imperatorem primum Sulpiciorum cognomen Galbæ tuliſſe, *quod prapinguis fuerit viſus quem galbam Galli vocant.* Nempe Gal- In Galba c. 3.
E ba factum ex חלב *cheleb*, id eſt pinguedo, ut galbanum ex חלבנא *chelbena*.

Pro corollario ſit, quod Britanni noſtrates galli criſtam *cribell* appellant, ut Hebræi כרבל *carbel* & *cirbel*.

VI. In herbis vix quicquam video, quia Gallica herbarum nomina in Apulejo A
& auctario Dioſcoridis pleraque ſunt corruptiſſima. Tamen pauca hæc viden-
Dioſc. l. 2. tur eſſe Phœnicia. Hedera Gall. ζουβίτης, Hebr. חצוב *haſub*. Pulegium Gall. ἀλ-
Idem l. 3. βογον. Mauris *alvegen* in Pandectario. Male legitur ἄλβολον in auctario, inverſo γ.
Meliſſophyllon ſeu apiaſtrum Gall. μερμόελον, Arabice מרמאהור *marmahor*
Avic. lib. 2. Pro μερμόελον in Dioſcoride perperam ſcriptum μερσερμόελον.
Gnaphalion Gallis γελαβαρίμ ab Arab. גלס *galaſa* quod ſedere eſt, quia ex ejus fo-
liis fit tomentum quô ſedilia & culcitræ inferciuntur, unde & Græcum nomen
eſt. Galenus de ſimplic. l. 6. c. 3. §. 11. de gnaphalio, ὠνόμασται μὲν οὕτως ἀπὸ τῶν φύλ-
λοις αὐτοῦ μαλακοῖς οὖσιν, ἀντὶ γναφάλων χρῆσθαι *inde nominata eſt quod foliis ejus mol-* B
Ibid Dioſcor. *libus pro tomento utantur*. Male editio nupera *fomento* pro *tomento*. Dioſcorides:
Τούτου τοῖς φύλλοις τινὲς ἀντὶ γναφάλου χρῶνται λευκοῖς οὖσι καὶ μαλακοῖς. Quæ Plinius
ita reddidit l. 27. c. 10. *Gnaphalion alii chamæzelon vocant, cujus foliis albis molli-
busque pro tomento utuntur*. In *pempedula* pro pentaphyllo apud Dioſcoridem
& Apulejum, prior pars vocis palam eſt Æolica, ſed poſterior Phœnicia; Nam
דליות *dalioth* frondes reddunt Ezech. 17, 23. Inde igitur Gallis *dula* folium &
pempedula quinquefolium. Sic Cambris hodieq; *dexlen* eſt folium, & *pymp* quinq;.
Armoricani Britones *pemp* dicunt, & *delis* vel *delion* pro *folio*. Iisdem *eith* eſt fru-
Athen. l. 4. mentum, & *bara* panis, ex Hebræis חטה *hitta* & בר *bar*. Et ut vinum Syri חמרא
p. 152. *chamra*; Ita *zythum*, quod pro vino erat, Galli vocabant *corma*. In Athenæo le- C
gebatur καλεῖται δέρκομα. Sed ex epitomâ & membranis corrigit doctiſſimus Ca-
ſaubonus; καλεῖται δὲ κόρμα. Dioſcorides habet κοῦρμι, Marcellus itidem *curmi*.

Plin. l. 24. cap. 11. Gallorum Druidas dicit Plinius *Samolum* herbam nominaſſe, naſcentem in
humidis, quam ſiniſtra manu legi a jejunis oportebat, contra morbos ſuum bo-
umque, nec reſpicere legentes. Quam herbam deſcribat nullus ſcio. Sed *Samo-
lus* dicta videtur a ſuperſtitioſo ritu illam legendi ſiniſtrâ manu. Hebr. שמאל *ſe-
mol* vel *ſamol* eſt ſiniſtra.

Servius in 2. Georg. ubi de volemis pyris: *Volema*, inquit. *Gallica lingua bona
& grandia dicuntur*. Sic Arab. פילם *pheilem* & פילמאני *pheilemani* eſt magnus.

VII. Jam pro mantiſſa libet Geographica quædam & chorographica Gallo- D
rum vocabula ex Phœniciâ linguâ interpretari. *Leuca* vel *Leuga* fuit olim & eſt
hodieque viarum menſura apud Gallos. Heſychius: λεύγη, μέτρον τι γαλακτικόν.
leuca menſura quadam Gallis. Nam pro γαλακτικὸν legendum eſſe Γαλάταις Meur-
Orig. l. 15. cap. 16. ſius rectè monuit. Iſidorus: *Menſuras viarum nos milliaria dicimus, Græci ſta-
dia, Galli leucas*. Et paulo poſt: *leuca finitur paſſibus quingentis*. Legendum *mille
De reb. Get. c. 61. quingentis*, quomodo apud Jordanem vel Jornandem: *Leuga autem Gallica mille
& quingentorum paſſuum quantitate metitur*. Quamvis ne ſic quidem conſtet
numerus. Utut enim leucæ Gallicæ ſint valde inæquales, tamen ubi ſunt bre-
viſſimæ continent minimum bis mille paſſus. *Leſcam* pro leucâ dicebant vete-
res, ut *alaſdam* & *caſneas* pro *alauda* & *canneis*, ut jam ante probavimus. Porro E
leſca factum ex Phœniciis vocibus אלף קנים *eleph canim* utrinque decurtatis.
Eleph-canim ſunt mille cannæ. Canna Phœnicum erat שש אמות וטפח *ſex cu-*

bito-

A *bitorum & palmi.* Ita habet Ezechiel cap. 40. v. 5. Itaque mille cannæ, ſi cubitus Phœnicius noſtro eſſet æqualis, darent paſſus MDCCCLXVI. Sed cum ſit aliquanto major, mille cannæ dant circiter bis mille paſſus.

Apud utroſque Britannos *bro* regionem vel agrum ſonat, ut Syris ברא *baro*; & *bel* vel *uhel excelſum*, ut Hebræis על *hal* vel *al.* & Syris עליא *ellojo.* Inde à Gallis dicti Allobroges qui montanam Sabaudiæ regionem obtinebant. Hoc multo veriſimilius quam quod ſcribit vetus Juvenalis Scholiaſtes: *Dicti ſunt Allobrogæ, quoniam brogæ Galli agrum dicunt, allo autem aliud; dicti igitur quia ex alio loco translati.* Allo aliud ſignificat, ſed Græcè, non Gallicè. Interim hoc accipimus
B quod *broga* vult Gallis agrum ſonare; quod ſermo Britannicus adeoque Syrus confirmant.

Utriſque Britannis *pen* vel *penn* eſt caput; & montis cacumen ſummum. Inde Pœnninis Alpibus nomen, non à Pœnis, ut volunt. Neque enim per Penninum jugum Annibal in Italiam ingreſſus eſt, ſed per Taurinos, ubi triginta ſex millia hominum, ingentemque numerum equorum & aliorum jumentorum amiſit. *Id cum inter omnes conſtet* (inquit Livius lib. 21.) *eo magis miror ambigi quanam Alpes tranſierit: & vulgo credere* (leg. *vulgo credi*, vel *vulgus credere*) *Pœnnino, atq; inde nomen & jugo Alpium inditum, transgreſſum.* Et paulo poſt: *Neque Hercule montibus his* (*ſi quem forte id movit*) *ab tranſitu Pœnorum ullo Veragri incolæ juri*
C (leg. *jugi*) *ejus norunt nomen inditum; ſed ab eo quem in ſummo Sacratum vertice Pœnninum montem appellant.* Jovem fuiſſe putant qui Pœnninus ideo dictus ſit, quod aram vel ſacellum habuerit in ſummo *penn*, id eſt vertice Alpium. Petitum id ex ſermone Hebræo quo פנה *pinna* proprie anguſum ſonat, ſed & faſtigium montis, quod in angulum deſinit. Sic Sophon. 1, 16. הפנות הגבהות Chaldæus reddit רמתא מנטלתא *colles excelſos.* Aben Ezra etiam פנות dicit idem eſſe quod גבעות *colles.* Unde ducta metaphora Jud. 20, 2. & 1. Sam. 14, 38. duces populi vocantur פנות *pinnoth*, Chaldæus habet רישי *capita.* Vide & Soph. 3, 6. & Zach. 10, 4. & Eſ. 19, 13.

Alpes Gallorum lingua vocari montes altos ſcribunt Iſidorus & Philargyrius. Orig. l. 14 c 8.
D Et Euſtathius in Dionyſium Ἄλπιν dicit idem eſſe quod τὴν κλεισοῦραν cluſuram. in Georg l. 3.
Græci recentiores ita nominant τὰ ὀχυρώματα τῶν διαβάσεων. Tamen pleriſque viſum Alpes dici ab albedine nivium. Feſtus: *Album quod nos dicimus a Græco, quod eſt ἄλφον, eſt appellatum. Sabini tamen Alpum dixerant. Unde credi poteſt nomen Alpium a candore nivium vocitatum.* Etymologus: διὰ τὸ πλῆθος τῆς λευκῆς χιόνος, Ἄλπις ἐκλήθη τὰ ὄρη. Nempe in ſummis Alpibus; Ut recte Silius lib. 3.

—una pruina
Canentis quacunque datur promittere viſus
Ingeritur facies.

Itaque ut alpus & albus, ita Ἄλπεια ὄρη καὶ Ἄλβια dicuntur pro varia dialecto: Ut
E poſt Strabonem notant Stephanus & Euſtathius. Neque vox Gallorum fuit propria, cum illam Sabini etiam Græcique uſurpaverint. Debetur tamen Phœnicibus, quibus לבן *laban* erat albus, & אלבן *alben* forma Syra albeſcere. Unde &

Libano nomen quem Paraphraſtæ vocant אולבנין *Olbanim* Cant. 4, 11. Quippe in Libani vertice nives tam perpetuæ ſunt quam in Alpium jugis. Hieronymus in Jeremiam lib. 4. *Nix de Libani ſummitatibus deficere non poteſt, nec ullo ut omnis liqueſcat Solis ardore ſuperatur.* In Creta etiam Λευκὰ *Leuca* dicta ſunt Idæ montis vel prope Idam juga quædam in quibus nix nunquam deficit. Theophraſtus hiſt. plant. lib. 4. cap. 1. Ἐν Κρήτῃ γοῦν φασιν, ἐν τοῖς Ἰδαίοις ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς Λευκοῖς καλουμένοις, ἐπὶ τῶν ἄκρων ὅπερ οὐδέποτε ἐπιλείπει χιών *In Creta igitur ut ajunt in Idæis montibus & iis qui Leuci vocantur, ubi nix nunquam deeſt.* Non tamen de nihilo Ἄλπειν alii altum montem explicant, cum & *al* celſum ſonet, & *pen* collem aut verticem montis, ut jam ante monuimus. B

Qui Cemeni montes dicuntur Straboni & Ptolemæo, rectius Cæſari, & Pomponio, & Plinio, & Auſonio, & Lucano Gebennæ vocantur & Gebennici. Sunt & libri bonæ notæ in quibus Cebennæ ſcriptum, quod propius accedit ad vernaculum nomen *Les Cevennes*, & Britannicum *Keven*, quo vocabulo Cambri montis dorſum appellant teſte Camdeno. Montes porro Gebennici à Strabone definiuntur ῥάχις ὀρεινὴ πρὸς ὀρθὰς τῇ Πυρήνῃ *dorſum montanum ad rectos angulos Pyrenæ incumbens.* Sic גבינא *gebina* Syris eſt ſupercilium montis Luc. 4, 29. Et Hebræis גב *gab* dorſum, & גבנונים *gabnunim* celſi montes Pſ. 68, 17. quod Hebræi deducunt à nomine גבן *gibben*. Id gibboſum ſignificat Levit. 21, 20.

lib. 4.

Dun Gallis erat collis, ut hodieque Germanis & Britannis & Anglis. Clitophon: Δοῦνον καλοῦσι τὸ ἐξέχοντα *locum eminentem Dunum vocant.* Inde Lugdunum *corvi collis*, ut idem docet apud Plutarchum & Stobæum, quia colli eſt impoſita. Senecæ epiſt. 91. *Civitas uni impoſita, & huic non altiſſimo monti.* Itaque apud Strabonem, ubi dicitur Λούγδουνον ἐκτισμένον ὑπὸ λόφῳ, legi mavult vir magnus ἐπὶ λόφῳ; Quamvis utrumque ſit verum. Urbis enim pars una in ipſo colle eſt, altera colli adjacet. Sunt & alia Galliæ & Britanniæ oppida triginta minimum in *dunum* deſinentia, ut *Auguſtodunum*, *Axellodunum*, *Juliodunum*, *Laudunum*, *Melodunum*, *Noviodunum*, *Sedunum*, *Vellaunodunum*, &c. quæ omnia ſunt in collibus & locis editis. Scribitur & per T, ut Lingonum metropolis Andomatunum in Ptolemeo. Atque id accedit propius ad טן *tun* Arabum, טן *tun* propriè eſt quod eminet inter res duas æquales. Vide Giggeium. C D

At contraria ſignificatione *Dan* Britannis eſt inferius, ut Anglicè *dovvn*, & Arabicè דון *donna*, quæ ſedulo ſunt diſtinguenda. Hinc Ptolemæo *Danmonii* ſunt qui habitant in valle fodinarum in extremo cornu Vvalliæ.

Aliud vallis nomen *Nant* Britannis eſt notiſſimum. Hinc *Nant badon*, vallis Badonica in Belgis apud Camdenum pag. 170. Et *Duff-neint*, id eſt depreſſæ valles, locus in Danmoniis ibid. pag. 144. & *Nantuates* Galliæ populi ad Aeronium lacum, Straboni, Cæſari, Plinio, &c. hodie *le pais de Vaux*; Nempe Hebr. נטה *nata* eſt inclinare, unde מטה inferius.

pag. 241. Alibi notat Camdenus *Dole* à Britannis appellari *jacentem & aptam ad mare vel flumen planitiem.* Inde legas in Ninnio vetuſto ſcriptore Britannico; *Cæſar ad Dole bellum pugnavit.* Indidem nomen habet *Dole* Armoricæ urbs maritima. E

A tima. Gregorio Turonenſi *Dolenſis vicus*. Sic & Arabice apud Gigg. דולע *daula* eſt planities.

Crag vel *Careg* iiſdem petram ſonat. Camdenus in Danmoniis pag. 136. *Mons Michaelis incolis Caregcovvſe, id eſt rupes cana.* Et pag. 137. *In ipſo aditu rupes ardua & prærupta Crag ab incolis vocata ſurgit.* Et pag. 546. locum deſcribit in Ordevicibus *Cerygi Drudion* dictus, id eſt lapides Druidarum, in quo cernuntur columnulæ peregrinis characteribus inſcriptæ quas Druidum fuiſſe ſuſpicantur. Hinc prope Rhodani oſtia πεδίον λιθῶδες campus lapideus, de quo Strabo, Mela, Plinius, Solinus, alii, hodieque vocatur *La Cran*. Videtur etiam in Oriente *crac*
B pro petra uſurpari. Brochardus in deſcriptione terræ ſanctæ cap. 5. *Tranſibis terram Moab uſque ad petram deſerti quæ nunc Crac dicitur.* In Stephano legitur Χαράκμωβα & Μωβουκαράξ, cum verum nomen ſit כרך־מואב *crac-moab*. Sic in Cilicia rupes eſt Cragus nomine. Strabo lib. 14. εἶτα Κράγος πέτρα περίκρημνος πρὸς θαλάττῃ *Hinc Cragus præceps ad mare petra.* In Lycia item alius Cragus octiceps, in quo fuiſſe ſcribunt τὰ τῶν θεῶν ἀγρίων ἄντρα *ruſticorum Deorum antra*. Tamen Strab. l. 14.
כרך *crac* Syris non tam rupem quam arcem ſonat aut munitum oppidum. Steph. in

Caledonios Camdenus recte deducit à Britannico *kaled*, quod durum ſonat; Κράγος.
Duri enim & aſperi erant incolæ; Et terra etiam tota horridis & confragoſis Euſtat. in
C montibus attollitur. Ita Hebræorum magiſtris גלד *galad* eſt dureſcere. Syris Dion.
item & Arabibus. Unde גליד *gelid* pro glacie & cryſtallo ſæpe occurrit. Quaſi duramen dixeris cum Lucretio lib. 6.

Et vis magna gelu, magnum duramen aquarum:

Sed & pro firmamento ſumitur גליד in Arabica paraphraſi Gen. 1. 6. In quem locum Erpenius ὁ μακαρίτης: גלד (*geledon*) *eſt durities, firmitas, robur; unde* גליד *gelid firmamentum quomodo verterunt* στερέωμα *Græcorum interpretum.* Levi & facili mutatione Britanni noſtrates dicunt *kalet* pro *kaled*, & nos vernacule coclacam *galet* vocamus, id eſt littoreum calculum, quod ſilicis genus eſt duriſſimum.

Caledoniis opponuntur Majatæ; Camdenus de Britannia Septentrionali pag.
D 111. *Incolæ olim in Majatas & Caledonios diſtincti erant, id eſt in campeſtres & montanos.* Idem pag. 501. *Debeu Meath id eſt planities ad Auſtrum.* Itaque *Meath* fere idem eſt quod Arabiæ מאית *mavvath* terra declivis: vel *expanſa* à verbo מאד id eſt extendere, expandere.

In eadem Britannia *Camulodunum* erat Cynobellini regia. Dio Caſſius lib. 60. τὸ Καμουλόδουνον τὸ τοῦ Κυνοβελλίνου βασίλειον εἷλε. Ptolemeus ordine literarum præpoſtero legit *Camudolanum*. Sed Antoninus cum Dione *Camulodunum*. Plinius item & Tacitus *Camalodunum*. Id eſt ut conjectamus *Domini* ſeu *Regis collem*. Nam Arabice קמעל *kamala* dominari, & קמעאל *kimal*, ſignificat dominum gentis ſeu provinciæ. Ita explicatur in Giggeio. Proinde regia urbs merito dicta
E *Camalodunum*. Inde in fabuloſis ſcriptoribus quos Galli Romanos vocant, *Camalot* eſt Arturi regia, ut me monuit vir eximius D. D. Sarraſin, à quo & alia didici momenti multo majoris.

Ibidem duplex fuit Sariſberia, quarum vetuſtior collem occupabat ariduſſimum

mum, & prorſus inaquoſum. Id teſtantur diſertis verbis Britannici ſcriptores A Guillelmus Malmesburienſis: *Caſtellum erat &c. aquæ penuria laborans, adeo ut mirabilis commercio aqua ibi vendatur.* Et Poeta anonymus ejusdem ævi apud Camdenum pag. 180.

Eſt ibi defectus lymphæ, ſed copia cretæ.

Et è noſtris Petrus Bleſenſis in epiſtolis: *Erat locus ille ventis expoſitus, ſterilis, aridus, deſertus &c.* Proinde vetuſtior illa Sarisberia in itinerario Antonini *Sorbiodunum* dicitur priſco nomine, quod ex Britannica lingua Camdenus *ſiccum collem* interpretatur. Nempe *dunum* eſt collis, ut jam diximus; Et *ſorb* vel *ſorba* tam Syris quam Britannis eſt ſiccitas. Radix שרב *ſerab* eſt ſiccum eſſe: Unde B שריב ſiccus, & שרבא *ſarba*, שרובא *ſeroba*, שורבא *ſorba* vel *ſorbo* ſiccitas. Hebræis etiam nota vox. Ubi enim habet Eſaias cap. 35. verſ. 7. *Erit locus aridus in ſtagnum, & locus ſiticuloſus in fontes aquarum*, pro loco arido in Hebræo textu eſt שרב *ſarab.*

Contra *laith* Britannis eſt humiditas planè ut Hebræis לחות *laäth*. Unde Arelates nomen Camdenus ita deducit: *Arelate celeberrima Galliæ urbs ſolo uliginoſo & humido poſita ab ipſo ſitu nomen ſumpſiſſe videtur. Ar enim Britannis ſuper & laith humidum ſignificat.*

Idem à Britannico *telen*, id eſt citharara, *Tolonem* vocari obſervat Maſſiliæ vicinum oppidum ad Cithariſtem promontorium, quomodo appellant Mela, Pto- C lemæus, Plinius, & Antoninus. Malim *Telonem* ſcribere, cum & propius accedat ad Britannicum *telen*, & in Antonino vocetur oppidum illud *Telo Martius*, Cæterum quia תהלים *tehillim*, id eſt pſalmos Hebræi contractius תלים *tillim* & תלין *tillin* ſcribunt, puto Britannicum vocabulum inde deductum *telen* primò pſalmos ſignificaſſe, deinde ψάλτιγξα vel ψαλτήριον, id eſt ὄργανον ψαλτικὸν inſtrumentum quod pulſat pſaltes, nempe citharam; Id enim proprie ψάλτιγξ. Heſychius: ψάλτιγξ, κιθάρα. Idem: ψαλτὶς κιθαριστής; legendum ψάλτης. Dicitur & compoſita voce pſallocithariſtes, unde *pſallocithariſta* in Domitiano Suetonii cap. 4. ubi tamen ab aliis legitur *pſilocithariſta*. Sed & ψαλμὸς propriè Græcis citharæ ſonus: Scholiaſtes Ariſtophanis in avibus: ψαλμὸς γὰρ κυρίως ὁ τῆς κιθάρας ἦχος. D Et in theſauro Stephani ψαλτὸς *quo cithara aptus eſt.* Ibidem multis probatur ψαλτήριον id eſſe quod nobis *harpam.*

Abravanus in Ptolemæo promontorii nomen eſt in Britanniæ Novantibus; voce conflata ex duabus, ut rectè docet Camdenus pag. 693. nempe *Aber* & *Ruan*; Itaque Abravanus eſt oſtium amnis *Ruan* vel *Rian* qui ibi loci exit in mare. *Aber* enim, unde *Havre*, apud nos vernacula vox, eſt oſtium fluminis. Neque hoc ſolum, ſed & amnium confluentes apud Britannos eadem voce appellantur. Id me docuit Cambrenſis ſcriptor qui floruit ante annos prope quingentos, Sylveſter Giraldus; Illius verba ſic habent Itinerarii Cambriæ lib. 2. cap. 1. *Aber lingua Britannica dicitur locus omnis ubi fluvius in fluvium cadit.* Et in de- E ſcriptione Cambriæ cap. 5. *Aber Britannice dicitur locus omnis ubi aqua in aquam cadit.* Itaque ſeu mari fluvii, ſeu duo fluvii junctis aquis conſocientur; locus in quo fit hæc conjunctio Britannice vocatur *Aber*, voce merè Phœnicia.

He-

A Hebræis enim חבב *habar* eſt conſociari, חבר *haber* ſocius, חבר *heber* conſociatio.

Conjunctioni opponitur divortium quod Britannicè e *Gwith* dicitur, aut Chaldaice גט *gnet*. Inde, ſi Camdeno credimus, Vectæ inſulæ nomen eſt, quæ quodam quaſi terrarum divortio à viciná Britanniâ putatur eſſe avulſa. Diodori ſaltem ævo, cum mare refluxerat, exſiccato Euripo quô à continente dividitur, Britanni priſci covinis eô ſtannum devehere ſolebant, quod in Galliam exportaretur. Pag. 197. Diod. l. 5. pag. 209.

Ara Britannis lentum ſonat, ut Hebræis אחרי *aharai* Prov. 28, 23. à verbo אחר *ahar* tardare, morari. Inde Arari fluvio nomen, qui, Cæſare teſte, fertur *incredibili lenitate, ita ut oculis in quam partem fluat judicari non poſſit*. Hinc Claudianus: *Lentus Arar, Rhodanuſque celer*. Et Seneca in apotheoſi: *Ararque dubitans quò ſuos curſus agat*. Eſt & in Brigantibus fluvius *Arus* quem vix fluere ſcribit Camdenus pag. 565. & Mæandris ita ludere, quaſi dubium fontes an mare petat, ut ſepties ſemihoræ ſpatio recto itinere ſibi trajiciendus fuerit.

Contra *garvv* vel *garavv* rapidum ſonat, etiam Britannis noſtratibus; Unde ſuſpicatur Camdenus nomen habuiſſe Garumnam. De quô Claudianus in Ruffinum lib. 2.

—— *pernicior unde Garumna.*

Et Sidonius Apollinaris carm. 22.

C *Eſt locus irriguâ quâ rupe Garumna rotatus.*

Utut ſit ad *garavv* alludit Arabicum גרף *garaph* prope ejuſdem ſignificationis. Giggejus סיל גרף (*ſail garaph*) *torrens omnia avehens*, גרפתה אלסיל (*garaphatho-ſſail*) *illud torrens avexit*. Sic & Hebraice torrens Kiſon גרפם (*garapham*) *avexit eos* Jud. 5, 21. Ita ex Arabiſmo reddenda vox in cujus explicatione multum ſudarunt interpretes, quia una eſt ἐκ τῶν ἅπαξ λεγομένων.

Ryd Britannis erat vadum. Giraldus Cambrenſis: *Ryd pen carn ſonat Latine vadum ſub capite rupis. Ryd enim Britannice, vadum Latine, pen caput, carn rupes*. Idem alibi: *Ryd-Helic Latine vadum ſalicis*. Alii *rit* efferunt, unde compoſita *Auguſtoritum*, *Vagoritum*, *Darioritum*, *Camboritum*, quorum illa Galliæ ſunt Itin. Cambr. l. 1. cap. 6. In deſcript. Cambr. l. 1.

D oppida, hoc Britanniæ. ריד *rid* vel רד *red* Phœnicibus proprie deſcenſum ſonabat, ſive locum διαβατὸν quô deſcendebatur in flumen. Eſt enim רד verbale nomen formæ רע à verbo ירד *deſcendere*.

Multo plura in *magum* deſinunt, ut *Rhotomagum*, *Cæſaromagum*, *Neomagum*, *Noviomagum*, *Druſomagum*, *Argentomagum*, & alia triginta minimum, fere Gallica, aut Britannica, aut Germaniæ circa Rhenum. Falluntur qui *vadum* explicant, neque enim Rhotomagi Sequana vadoſus eſt, nec Padus Bodincomagi ubi præcipua Padi altitudo incipit. Unde eſt quod Ligurum linguâ *Bodincum* ibi vocant, id eſt *fundo carentem*. Ita Plinius lib. 3. cap. 16. Proinde Rhenanum, & Ortelium, & Camdenum ſequor potius, qui domum aut oppidum interpretantur,

E tanquam authore Plinio, cui, eo loco quem citavimus, Bodincomagum eſt oppidum ad Bodincum. Hanc interpretationem maxime firmat lingua Phœnicum, quâ מען *magon* eſt habitaculum. Sic ממען קדשך *ex habitaculo ſanctitatis tuæ*, id

 eſt

eſt è cœlis Deut.26,15. מעון ביתך *habitaculum domûs tuæ*, id eſt templum Pſ.26, A
8. מעון תנים *habitaculum draconum* Jer.9,10. מעון אריות *habitaculum leonum*
Nahum.2,12. Hac voce nil frequentius. Literam ע per g effero, ut in Gazâ, Go-
morrhâ, Segor &c. Inde & מעון *Magon* urbs Judææ Joſ.15.55. Et alia מעון *Magon*
Jud.10,12. cui ſervierunt Iſraelitæ, & בעלמעון *Baalmagon* urbs Moab Ezech.
25,9.

Britannis hodie urbs eſt *caer*, id eſt קריה *kirja* vel קרתא *kartha*; Et *di-nas*, id eſt מדינה *medina*; Et *tre*, id eſt טירה *tira*. Turris & arx *brin*, id eſt בירן *biran*, unde plurale בירניות *birnajoth* 2. Paral.17,12. Sed hæc ſunt alterius loci; Nam è Gallicis & Britannicis vocibus ea ſolùm hic explicamus quæ palam eſt eſſe antiqua. Non poſſum tamen non addere ex ampliſſimi doctiſſimique Uſſeri Armachani in Hibernia Archiepiſcopi libro eximiæ eruditionis de Britannicarum Eccleſiarũ primordiis locum qui maxime ad hanc rem facit. Verba ſic habent c.5. pag.65. *Joh. Caius ex Gervaſio Tilberienſi Cair linguâ Trojana civitatem dici addit, & Cambris murum quoque ſignificare. Ut quemadmodum Hebræis* קיר (*kir*) *murum &* קריה (*kirja*) *urbem vocant, ita Britannis vox non abſimilis cair & mœnia & urbem mœnibus cinctam denotet.* Sed & apud Scythas *car* eſt urbs, & Carpaluc πόλις ἰχθύων Ita explicat Tzetz Chil.8.hiſt.224. B

Cum appareat hactenus ex iis quæ diſputata ſunt, ſermoni Gallico & Punico multa fuiſſe communia: Non eſt tamen quod quiſquam putet Pœnis & Gallis aut eandem fuiſſe linguam aut ſolâ dialectô diverſam. Saltem id certum Gallos Punicam nonniſi longo uſu addidiciſſe. Ita enim aſſerit Polybius de Autarito Gallo: Πάλαι ϛρατευόμενος ᾔδει διαλέγεσθαι φοινικιςί *Punice loqui didicerat longo militiæ uſu.* Et de aliis ejuſdem gentis: Ταύτῃ δέ πως οἱ πλεῖςοι συνέβαινον τῇ διαλέκτῳ διὰ τὸ μῆκος τῆς προγεγενημένης ϛρατείας. *Plerique cum ſe blandius compellabant hâc linguâ utebantur, quia diu ſub ſignis fuerant.* Alioqui Galli cum Pœnis non agebant ſine interprete. Sic in exercitu Hannibalis, unus è Gallorum regulis circa Padum, Magilus nomine, δι' ἑρμηνέως τὰ δεδογμένα παρ' αὐτῶν διεσάφει τοῖς ὄχλοις. *per interpretem quæ à Gallis decreta fuerant Pœnorum multitudini declaravit.* Conſtat igitur Gallos & Pœnos, etſi propter commercia, vel communia bella, vel, quod ſuſpicamur potius, propter vetuſtam aliquam Phœnicum coloniam in Gallias deductam alii ab aliis multa vocabula mutuati ſint, fuiſſe tamen ἑτερο-γλώσσους. Quod abunde docent virorum nomina, quæ apud Gallos in uſu erant. Horum enim pleraque à ſacræ linguæ genio prorſus abhorrent: cum Pœnorum nomina ferè omnia merè ſint Hebraica. Nihil opus eſt ut exemplis probemus rem per ſe manifeſtam. C D

lib.1.p.80.
pag.81.
Polyb l 3. pag.197.

E

CA-

A

CAPUT XLIII.

An primi Phœnices è mari Rubro venerint.

ITa tradunt Herodotus, & in Strabone nonnulli, & Dionyſius Periegetes, Feſtus, Priſcianus, Plinius, Solinus, Stephanus. Tamen Phœnices αὐτόχθονες Sed Phœnicum nomine ſæpe Judæi intelliguntur, qui venerant è locis mari Rubro vicinis. Vir doctus id refert ad Idumæos, quorum ſedes olim ad Rubrum mare. Lacus Aſphaltites, ubi olim Amorrhæi, Rubrum mare nonnullis. Herodotus Phœnices è Rubro mari veniſſe aſſeruit ex Perſarum relatione, qui videntur id ſcripſiſſe ſolum Cuthæorum reſpectu. In Phœnicum annalibus nihil ſimile. Diſſenſum notat Strabo inter authores hujus ſententiæ.

B

MUtatâ velificatione ex occaſu in ortum delatis, primò omnium hæc quæſtio ventilanda ſe offert quorſum primi Phœnices veniſſe dicantur è mari Rubro. Ita enim tradunt veteres. Sic apud Herodotum pæne ſtatim initio eximii operis Phœnices legas ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χῶρον τὸν καὶ νῦν οἰκέουσι αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακρῇσι ἐπιθέσθαι, *à mari quod Rubrum dicitur in hoc noſtrum profectos & poſitis ſedibus in ea regione quam nunc quoque incolunt, longinquis continuo poſt navigationibus incubuiſſe.* Ita libro primo Strabonis ſunt qui τοὺς Φοίνικας καὶ τοὺς Σιδονίους τοὺς καθ' ἡμᾶς ἀποίκους εἶναι τῶν ἐν τῷ Ὠκεανῷ φασι, προστιθέντες καὶ διὰ τί Φοίνικες ἐκαλοῦντο, ὅτι καὶ ἡ θάλασσα ἐρυθρά *Phœnices & Sidonios noſtros eorum eſſe colonos referunt qui ſunt in Oceano; Illos addentes a puniceo colore Phœnices appellari, quia mare eſt Rubrum.*

C

Neque aliter de Phœnicibus Dionyſius Periegetes verſ. 906.

> Τῶν δ' ἀνδρῶν γενεῆς οἱ Ἐρυθραῖοι γεγάασιν.

Et Feſtus:

> *— hi rubro à littore quondam*
> *Mutavere domos.*

Et Priſcianus:

> *quos miſit quondam mare Rubrum.*

D Hinc Plinius ex emendatione magni Salmaſii: *Erythea dicta eſt, quoniam Tyrii aborigines earum* (id eſt Gadium & Erytheæ conditores) *orti ab Erythræo mari ferebantur.* Et Solinus: *Tyrii a Rubro mari profectis Erytheam, &c.* Et Stephanus in Azoto: ταύτην ἔκτισεν εἷς τῶν ἐπανελθόντων ἀπ' Ἐρυθρᾶς θαλάσσης φυγάδων. *Illam condidit exulum unus è Rubro mari venientium.*

Tamen ex Scripturâ conſtat Phœnices eſſe αὐτόχθονας, & ſtatim à primâ illâ terrarum diviſione patrem illorum Chanaanem in Chananæam ſe contuliſſe. Sed Judæos, qui cum in terris mari Rubro vicinis diu erraſſent Phœnices partem invaſerunt, Phœnicum nomine potuit ſignificare Herodotus. Ita cum idem libro ſecundo Phœnices & Syros ab Ægyptiis didiciſſe refert circumciſionis ritum palam eſt Judæos innuere, qui Phœnices & Syriæ incolarum ſoli circumcidebantur,

E

quod à Joſepho pridem obſervatum libro primo contra Apionem.

Vir quidam impensè doctus maluit referre ad Idumæos qui habitârunt ad

Rubrum littus, & æquè ac Phœnices nomen habent à rubedine. Sed quod eos addit mutaſſe ſedes, & à mari Erythræo profectos in regionem Tyri & vicinam, puto gratis aſſeri & ſine authore idoneo. Idumæos quidem pſeudo-Joſephus cum Tyriis & Sidoniis collocat circa Libanum, ſed non ferendo errore, quique tam ex Scriptura quam ex vero Joſepho facile revincitur. A

Edit. Baſil. l. 1, c. 15.

Quid ſi Amorrhæos intelligamus, qui ante Judæorum ex Ægypto migrationem dici poſſunt aliquô modô ad mare Rubrum habitaſſe, id eſt ad lacum Aſphaltitem. Ita enim nonnulli vocant. Heſychius: Ἀσφαλτῖτις, Ἐρυθρὰ θάλασσα. Nempe ratione rubri bituminis, quô lacûs illius aquas infici ſuo loco probavimus.

Joſ. 12, 2. 3. Phaleg. l. 1. cap. 11.

Utut ſe res habeat non temere prætereundum eſt Herodotum, qui Tyri diu vixerat inter Phœnices, illorum originem eſſe à mari Rubro non ab ipſis didiciſſe, ſed ex Perſarum relatione; Περσέων, inquit, οἱ λόγιοι Φοίνικάς φασι, &c. ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀφικομένους, &c. *Perſarum hiſtorici Phœnices memorant, &c. à mari Rubro profectos, &c.* Porro Perſas gentem nuperam, quæque ante Cyri tempora ſemper in obſcuro latuerat, certiora de Phœnicum incunabulis attuliſſe quis credat, quam ipſoſmet Phœnicas, quorum hiſtorias heroico ævo ſcriptas hodieque habemus, ubi de hâc è mari Rubro migratione altum ſiletur? Quin ſe credunt Aborigines, & *Chanan*, id eſt Chanaan, qui Phœnicis primus cognomen habuit, in Phœnice eſſe natum. Ita aſſerit Sanchoniathon, qui ante Trojani belli tempora de Phœnicum origine ſcripſit. Itaque vel merum commentum eſt quod tradidere Perſarum hiſtorici, Phœnices è mari Rubro migraſſe; vel id illi ſcripſere reſpectu Cuthæorum, qui è locis ſinui Perſico vicinis à Salmanaſſare tranſlati ſunt in Samaritanorum urbes. 2. Reg. 17, 24. Sinum enim Perſicum partem eſſe maris Rubri nemo eſt qui neſciat. B C

Vid. Euſeb. de præparat. l. 1.

Re ita explicatâ, ſi quis inſtet pertinacius, cum Strabone regeram: τῆς δ' ἀπιστίας αἴτιον οὐκ ἐλάχιστόν ἐστι, τὸ ἐναντιοῦσθαι ἀλλήλοις τοὺς λέγοντας. Οἱ μὲν γὰρ καὶ τοὺς Φοίνικας, καὶ τοὺς Σιδονίους τοὺς καθ' ἡμᾶς ἀποίκους εἶναι τῶν ἐν τῷ Ὠκεανῷ φασι, προστιθέντες καὶ διὰ τί Φοίνικες ἐκαλοῦντο, ὅτι καὶ ἡ θάλαττα Ἐρυθρά. οἱ δ' ἐκείνους τούτων. *Cauſa cur illis credi non debeat non leviſſima eſt, quod invicem contraria dicunt; Alii enim Phœnices & Sidonios noſtros aliorum eſſe colonos aſſerunt qui in Oceano habitant, addentes eos Phœnices* (quaſi Puniceos) *ideo vocari, quod mare ſit Rubrum: alii illos noſtrorum colonos eſſe volunt.* D

Lib. 1. p. 42.

E

CAPUT

A

CAPUT XLIV.

An Phœnices colonias in mare Rubrum deduxerint, & in quæ loca.

SOlomonis & Hirami navalia in *Elath* & *Eſiongaber*, in aditu Rubri maris. *Elath, Eloth, Aila, Ela, Elan, Ailan* Hebr. Syr. Arab. unde varia flexio in Gr. & Rom. ſcriptis Hinc ſinus *Elanites, Aelaniticus*, &c. Iter ab Aila Meccham Ptolemæus cum Arabe Geogr. collatus. Iter ab Aila Petram & Gazam. *Aila* jam erat tempore Moſis. Sæpe mutavit dominos (Eupolemus emendatus. Durabat adhuc Aila quum Nubienſis ſcripſit. Fulleri error Ailam eandem eſſe cum *Leucecome* vel *Albo pago*. Contra diverſus ſitus, Albus pagus. Arab. *Haura*, Syr. Αὔαρα, in via ab Aila ad *Algar*, id eſt Argam Medinæ portum. *Avara* quorum ſic dicta. *Avara* loco alieno
B deſcribitur à Ptol. Fons erroris. Alius error de Albo portu, ἀντὶ μεσόγειον pro oppoſito ſumi. Album pagum tria inſigniunt, portus, fictilia & cotes ex monte Radhua, in quo vivere creditur Pſeudopropheta. *Eſiongaber Aſia* etiam & *Eſſia* Chald. *arx galli*: quaſi גבר ſit gallus. Quin *Eſiongaber* eſt *ſpina viri*, Græce ῥαχὶς vel ῥαχία, id eſt littus ſaxoſum ad quod alliduntur fluctus. De eo Proverbium Ταῖς ῥαχίαις littus illud infame. Claſſis Joſaphat in ipſo portu confracta. *Eſiongaber* Berenice non eſt, nec Bætogabra, nec Χαῦριν χάρακ; Sed Idumææ portus ad mare Rubrum prope Ailam 1 Reg. 9, 26 & *Kades* Num. 33, 36. ubi Chald. & Arab. *Rekam* vel *Rakim*; Quæ aliis *Rocom, Recem, Receme, Areceme, Arce, Hagiar, Petra* Petrææ metropolis Tamen in Chald. paraph. Gen 20, 1. & 16, 14. *Rekam* & *Petra* diverſa loca & oppoſita Sed pro *Petra* ſcribendam *Eluſa* probatur ex loco ſimili. In ſinu Arabico *Aſtartes* inſula dicta de nomine Aſtartes Deæ Phœnicum, malè Aſtrate Ptol. Ibid. *Cardamene* vel *Cardamine* à *Cardamomo*, quod Arab. *Cardamen*. Ἄρη & Καρδαμίνη non ſunt diverſæ inſulæ. Utrumque nomen
C idem ſonat. Tale *Clupea* & *Aſpis*. *Enaria* & *Pithecuſa*. Simiæ caares cur dicti.

JAm quæ ſequitur quæſtio priori eſt contraria. Neque enim jam quærimus, an è mari Rubro ad Phœnicem, ſed an è Phœnice ad mare Rubrum Phœnices migraverint. Utrumque Strabo vel negat, vel in incerto ponit. Nos poſterius illud tam verum eſſe aſſerimus, quam prius falſum. Primo enim in ipſo aditu Rubri maris Idumæorum urbes vicinæ fuerunt *Elath* & *Eſiongaber*, in quibus navalia habuerunt Solomon Rex Judæorum & Hiramus Tyriorum; unde proficiſcerentur claſſes ituræ in Ophir 1. Reg. 9, 26. 27. & 2. Paral. 8, 17. 18.

Elath אילה etiam *Eloth* אילות Hebræis dicitur plurali terminatione. Utrumq; legere eſt 2. Reg. 16, 6. Arabice ſcribitur אילה *Ailah*, Syriace אילא *Ela* vel *Aila* &
D in plurali אילן *Elan* vel *Ailan*. Inde Græcis & Romanis idem nomen variè effertur: *Aila, Ailat, Elat, Elana, Aelana, Eilane, Aelanon, Leana*, &c. ſinus ab oppido dictus *Elanites, Aelaniticus, Elenaticus, Aleniticus, Laniticus* &c. Quam ſcri- Plin l.6.c.28.
pturæ inconſtantiam notat Plinius, quamvis veræ cauſæ ignarus.

Nomen eſt à terebinthis, quę arbor eſt frequens in locis circa Syriam: ut Theo- Agatarch. c.
phraſtus & alii obſervant. Quamvis Idumeæ adſcribant Moſes & libri Regum, 45. Diod. l.3.
& poſteriores Arabiæ, tamen ad Ægyptum pertinuiſſe docent hæc Hieronymi: p.123 Ptol.
Ailat in extremis finibus Palæſtinæ juncta meridianæ ſolitudini & mari Rubro, unde l.5. c.17.
ex Ægypto in Indiam & inde ad Ægyptum navigatur. Erat nempe ambigui juris Strab. l.16.
oppidum in utriusque confiniis ſitum: Unde Plinius: *Laaniticus ſinus Rubri ma-* p.759 & 776
E *ris in Ægyptum vergentis*. Plin l.6.c.28.
& 29. Steph.

Notat Arabs Geographus ab *Aila* ad Madian urbem שעיב *Soaib*, id eſt ✝ Je- in Αἰλανον.
thro ſoceri Moſis, haberi quinque ſtationes, ad *Algar* portum Jathrippæ ſeu Nub cl.3 p.5.
Plin. l.5.c.11.

 Me-

Medinæ viginti ad *Goddam* portum Mecchæ triginta. *Madian* Ptolemæo eſt A
Modiana, Algar Arga; *Jathrippa Lathrippa*, *Gioda Badeo*: *Meccha Macoraba*,
i. e. *Meccha magna*. Quæ cum ſint corruptiſſima, ex Arabe Geographo facile
erit reſtituere.

Idem oppidum ab Arabiæ Petrææ metropoli Petra diſtare ſcribit Euſebius millia paſſuum decem, à Gaza, Plinius millia CL. Strabo & Marcianus ſtadia MCCLX, id eſt millia CLVIII. dimidio minus. Hæc curioſè obſervant Geographi, quia ex Aela Petram aut Gazam deferri ſolebant Æthiopicæ & Indicæ merces. Jam extitiſſe Moſis ævo illud emporium ſcimus ex Deut. 2, 8. Eodem Solomonem claſſem Indicam conſtructurum ſe contuliſſe legimus 2. Par. 8, 17. B
Idumæis enim ſub jugum miſſis David imperii fines eo usque produxerat 2. Sam.
Apud Euſeb. 8, 14. Quin & ab ipſo Davide claſſis Aelanis ædificata eſt, ſi Eupolemo credimus,
l. 9. præparat. cujus verba ſunt: ἀκούσαντα δὲ τὸν Δαβὶδ πλοῖα ναυπηγήσασθαι, ἐν Αἰλάνοις (ita legendum pro ἐν Ἀχάνοις) πόλει τῆς Ἀραβίας *Quo audito Davidem naves fabricaviſſe Aelanis Arabiæ urbe.* Ita Judæis & Phœnicibus, quos Judæi ſibi ſocios adſciverant, mare Rubrum fuit apertum per annos centum quinquaginta plus minus, usque ad Jorami regnum; Cujus jugo excuſſo Idumæi ſe in libertatem aſſeruerunt. Æ-
2. Reg. 8, 20. lam tamen illis ademptam recuperavit Azarias & Jothamo reliquit. Sed hæc poſ-
2. Reg. 14, 22. ſeſſio Judæis non fuit diuturna. Quippe non multo poſt ſub Achazo Jothami fi-
2. Reg. 16, 6. lio, illos inde ejecit Retſin, & urbem in multa ſæcula Syris ſuis vindicavit. Donec C
ſub Ptolemæis & Seleucis varias experta mutationes, tandem cecidit ſub Romanorum ditione, quos decimam legionem ibi collocaſſe narrat Hieronymus in locis. Magno nimirum præſidio fuit opus, quia portus fuit ἐπὶ τὰ στόμια τῆς Ῥωμανίας διακείμενος *in ipſo aditu Romani limitis conſtitutus*; ut habet Epiphanius in hæreſi Manichæorum. Durabat adhuc quo tempore ſcripſit Nubienſis, qui parvam urbem eſſe tradit, Arabibus frequentem. Sive ii ſint Idumæi, qui jam olim obtinuerunt, ſeu Nabatæi de quibus Diodorus: ἐκδέχεται κόλπος Ἀλαινίτης
lib. 3. p. 123. (lege Αἰλανίτης) συνοικούμενος πολλαῖς κώμαις Ἀράβων τῶν προσαγορευομένων Ναβαταίων *excipit ſinus Aelanites multis vicis Arabum circumhabitatus, qui Nabatæi dicuntur.* D

Omnem lapidem movet Fullerus ut Ailam eandem eſſe probet cum *Leucecome* ſeu *Albo pago* Nabatæorum, de quo Strabo & Arrianus. Quod tamen eſt
Miſcellan. l. 4. c. 20. aperte falſum. Nam Aila vel Aelan fuit in intimo ſinu cognomine, quod omnes ſciunt: At Albus pagus multo inferius ex oppoſito Berenices, cujus ſitus eſt notiſſimus ex Ptolemæo & aliis. Id ſibi volunt hæc Arriani: Ἐκ δὲ τῶν εὐωνύμων Βερενίκης ἀπὸ Μυὸς ὅρμου, δυοῖν δρόμοις ἢ τρισὶν, εἰς τὴν ἀνατολὴν διαπλεύσαντι τὸν παρακείμενον κόλπον, ὅρμος ἐστὶν ἕτερος, καὶ φρούριον ὃ λέγεται Λευκὴ κώμη *A ſiniſtris Berenices, quæ à Myoſ hormo* (portu Muris) *diſtat duobus aut tribus curſibus* (id eſt ſtadia MDCCC, ut habetur initio libri) *verſus ortum naviganti ad oppoſitum ſinum portus occurrit alius & caſtrum, quod Albus pagus appellatur.* Proinde apud Stra- E
bonem Aelius Gallus ex Ægypti Cleopatride, quæ erat in intimo ſinu, ferè quo loco Clyſma Ptolemæi, in Arabiam navigans πεντεκαιδεκαταῖος ἧκεν εἰς Λευκὴν κώμην τῆς Ναβαταίων γῆς, ἐμπόριον μέγα *decima quinta die demum in Album*

pagum

A *pagum magnum Nabataorum emporium appulit*. Quod ſuperaret omnem fidem, ſi Albus pagus eſſet Aila, quam Arabici ſinus ſola latitudo à Cleopatride dividit. Sed nihil opus argumentis, cum Arabs Geographus Album pagum deſcribat in via qua itur ab Aila ad Algar, ideſt Argam portum Medinæ: *Ab Aila*, inquit, *itur ad* ארעומד (*Aumed*) *portum aquoſum, cui objecta eſt inſula* ארנעמאן (*Noman*) *ſtruthionum, à continente diſſita X M paſſ. Hinc ad portum* טנא *Tena, unde ad* ארעטוף *Atuph; Tum ad* חורא *Hauram; oppidum populoſum, cujus incolæ ſunt nobiles &c. In quo eſt* ארכא וקצר *portus & acropolis. Haura eadem quæ* Λευκὴ κώμη *Albus pagus*. Syris enim & Chaldæis חור *havar* eſt albeſcere, חור *havar* vel
B *havar* albus. Et חור *haur* Arabice albedo. Inde igitur Albus pagus *Haura* dictus, vel *Havara* ſi mavis; Ut in Stephano ſcribitur, qui ſimul docet rationem nominis: Αὔαρα, inquit, πόλις Ἀραβίας, ἀπὸ χρησμοῦ δοθέντος Ὀβόδᾳ κληθεῖσα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀρέτα. Ἐξώρμησε γὰρ Ἀρέτας εἰς ἀναζήτησιν τοῦ χρησμοῦ; ὁ δὲ χρησμὸς ἦν, Αὔαρα τόπον ζητεῖν. Ὃ ἔστι κατὰ Ἄραβας καὶ Σύρους λευκήν. Καὶ φθάσαντι τῷ Ἀρέτᾳ καὶ λοχῶντι ἐφάνη φάσμα αὐτῷ λευχείμων ἀνὴρ ἐπὶ λευκῆς δρομάδος προϊών. Ἀφανισθέντος δὲ τοῦ φάσματος, σκόπελος ἀνεφάνη αὐτόματος κατὰ γῆς ἐρριζωμένος, κἀκεῖ ἔκτισε πόλιν. *Havara urbs Arabiæ ab oraculo Obodæ* (Nabatæorum Regi) *reddito ab ejus filio Areta ſic nominata. Profectus enim eſt Aretas ut quæreret juxta oraculum; Oraculo autem juſſus fuerat* (Obodas) *ut locum Havara quæreret, quod Album ſignificat juxta*
C *Arabes & Syros; Et Aretæ patrem prævertenti, & in inſidiis latenti, vir apparuit albatus albo dromade vectus; Quod ſpectrum cum evanuiſſet, viſus eſt ſcopulus qui per ſe radices terræ fixit; Ad eum igitur Aretas urbem condidit.* Havara vel Avara deſcribitur a Ptolemæo loco plane alieno; in mediterraneis ſcilicet inter Elanam & Petram. Nempe tam ex Avara vel Albo pago quam ex Aelanis in Petram urbem merces deferebantur. Ita habetur in Strabone: Ἐκ μὲν οὖν τῆς Λευκῆς κώμης εἰς Πέτραν &c. τὰ φορτία κομίζεται. l. 16. p. 781. Hinc Arrianus: Λευκὴ κώμη, δι' ἧς ἐστὶν εἰς Πέτραν πρὸς Μαλίχαν βασιλέα Ναβαταίων *Albus pagus per quem iter eſt Petram ad Malicham Regem Nabatæorum.* Id Ptolemæus ita accepit ac ſi ex Aelana Petram per Album pagum iter eſſe diceretur. Ecce alius error de eadem urbe non minus gravis. Illam
D occurrere dicit Arrianus à ſiniſtris Berenices διαπλεύσαντι τὸν παρακείμενον κόλπον *naviganti ad ſinum oppoſitum*. Res poſtulat ut ſic reddatur, neque id ſine exemplo. At ex ſimili aliquo loco collegit Ptolemæus Album pagum ſeu portum παρακεῖσθαι τῇ Βερενίκῃ *adjacere Berenice.* Inde eſt quod Λευκὸς λιμὴν *Albus portus* ab eo deſcribitur in Africano littore inter Myoſormon & Berenicen.

Hauram ſeu Album vicum tria potiſſimum inſigniunt; Primo portus ſatis commodus, ſed nonniſi parvis navibus, πλοίοις οὐ μεγάλοις, ut habetur in Arriano. Itaque Romani centurionem eo cum cohorte mittebant, tum ut eſſet præſidio, tum ut quartam partem acciperet mercium quæ importabantur. Secundò ארבראם *alboramo* fictilia vaſa in illis locis tam in pretio quam Samia Græcis, aut Aretina
E Romæ, & Saguntina Hiſpanis. Tertio ארמסן *cotes* Naxiis haud quaquam inferiores. Hæ effodiuntur ex monte רצוה *Radhua* urbi vicino verſus Auſtrum, in quo ridiculi homines Mahometem vivere credunt, & inde appariturum ut terram re-

pleat:

pleat, juſtitia. Cujuſdam Hamiræi verſus in hanc mentem citantur à Georgio Elmacino hiſtoriæ Saracenicæ lib. 1. cap. 12. A

Alterum Judæorum & Phœnicum in mari Rubro navale עציון גבר *Eſion geber*, ἀρχαϊκῶς *Aſion gaber & Gaſion gaber*; Euſebio Ἀσία & Hieronymo *Eſſia*; ut illo ævo dicebatur, vocis compoſitæ ultima parte neglecta, & priore Græco vel Romano more inflexa. Jonathani in Chaldæa paraphraſi כרך תרנגולא χάραξ τοῦ ἀλεκτρυόνος, quia Hebræis גבר *geber* eſt gallus, ſi Talmudicis credimus. Alioqui enim גבר eſt vir, & עציון גבר *ſpina viri*. Nempe עציון idem quod עצה vel עצי forma diminutiva. Itaque *Aſion gaber* eſt ῥαχὶς vel ῥαχία, rupes in ſpinæ ſeu dorſi modum in mare excurrens. Heſychio ῥαχία eſt πᾶς πετρώδης αἰγιαλὸς *omne littus ſaxoſum*. Suidas exponit τὴν ἀκτὴν καὶ τὸν τόπον αὐτῆς, ᾧ προσαράττει τὸ κῦμα *littus & ipſum locum ad quem alliditur fluctus*; Et proverbio dici notat in garrulos & obſtreperos ῥαχίας λαλίστερος, quia littus ſcopulis & rupibus aſperum ab aſſiduis fluctibus non ſine fragore tunditur. Hujuſmodi ῥαχίαις infamis eſt locus in quo ſita eſt *Dyrrachium*; ὅθεν καὶ διὰ τὴν ῥαχίαν δύσορμον Δυῤῥάχιον ὠνόμασαν τὸν τόπον *unde etiam propter impetuoſam ſpinam* ſeu rupem, *locum illum appellarunt Dyrrachium*, Suida teſte & ſcriptore Etymologici Magni. Ita & ſinus Arabicus, maxime ἐν τοῖς ἐπάνω *in ſuperiore parte*, hoc eſt intima, ubi Aſion gaber. Arrianus in Periplo: τὰ δὲ ἐπάνω κατὰ κώμας καὶ νομαδίας οἰκεῖται *ſuperiora Arabia per vicos & paſcua habitantur*. Et paulo poſt: ἄτοπος Ἀραβικῆς χώρας ἠπείρου παράπλους, ἐστὶν ἐπισφαλὴς καὶ ἀλίμενος ἡ χώρα καὶ δύσορμος, καὶ ἀκάθαρτος, ῬΑΧΊΑΙΣ καὶ σπίλοις ἀπρόσιτος. *Hæc Arabia continentis præternavigatio periculoſa eſt & importuoſa regio, & inhoſpitalis, & fœda, rupibus & ſcopulis inacceſſa.* A vicinia talis alicujus ῥαχίας dicta eſt Aſion gaber. Proinde claſſis Joſaphat antequam inde ſolveret in ipſo portu confracta eſt 1. Reg. 22, 49. & 2. Paral. 20, 36. 37. Et Eſiongabere deſerta poſteriores Aelam magis frequentarunt.

Vid. Eraſm. Adag. Chil. 2. Cent. 9. adag.

Antiq. l. 8. c. 2.

Joſepho Aſiongaber eadem eſt cum Berenice urbe Africani littoris è regione Syenes. Becano eadem cum duobus oppidis plane diverſis; Horum unum eſt Bætogabra in Judææ mediterraneis apud Ptolemæum, alterum ὁ Χαβρίου χάραξ in Ægypto prope Peluſium. Vide Strabonem l. 16. Hæc quam ſint ἀσύστατα nemo non videt. D

At ex Scriptura docemur Aſiongaberem portum Idumææ fuiſſe prope Aelam ad mare Rubrum 1. Reg. 9, 26. nec procul à deſerto צין *Sin*. Judæi enim ex Aſiongabere profecti caſtra metati ſunt in deſerto *Sin* vel *Kades*. Ita in Moſe legitur Num. 33, 36. ubi Chaldæa paraphraſis pro *Kades* habet רקם *Rekam*, & Arabica רקים *Rakim*.

Nub. clim. 3. part. 5.

Rekam vel *Rakim* eſt Petra urbs, aliis *Rocom*, *Recem*, *Receme*, & præfixo articulo *Areceme*, & per apocopen *Arce*, Petrææ ſcilicet metropolis חגר *Hagar* id eſt Petra à ſitu dicta, quia בהא ביות מנקירה פי אלצחר *in ea domus exciſæ ſunt in petra*. Et *Rekem* à conditore Rege Madian de quo Num. 31, 8. Hinc Joſephus Antiq. l. 4. c. 4. Arabiæ (Petrææ ſcilicet) metropolim, quæ hodie Petra vocatur, aſſerit πρότερον Ἄρκην λεγομένην. Et c. 7. ita habet de Recemo Rege Madian: Ῥέκεμος, οὗ E

πόλις

A πόλις ἐπώνυμος τὸ πᾶν ἀξίωμα τῆς Ἀράβων ἔχουσα γῆς *Recensius cui cognominis urbs, in terrâ Arabum primas obtinet.* Et rurſus: Ἀρεκέμη καλεῖται Πέτρα παρ᾽ Ἕλλησι λεγομένη *Areceme vocatur quæ Græcis Petra.* Et Euſebius de locis: Ῥεκὲμ αὕτη ἐστὶ Πέτρα πόλις τῆς Ἀραβίας ἧς ἐβασίλευσε Ῥοκὸμ, quod Hieronymus ita reddidit: *Recem hæc eſt Petra civitas Arabiæ, in quâ regnavit Rocam.* Quin tota regio indidem *Recem* vel *Rocom* eſt appellata. Epiphanius in hæreſi Melchiſedechianorum: Ἐν τῇ Ἀραβίᾳ τῇ Πετραίων Ῥωκὼμ τε καὶ Ἐδὼμ καλουμένη. Tamen חגרא id eſt Petra & רקם *Rekam* in Chaldæis paraphraſtis Jonathane & Onkelo, videntur eſſe diverſa loca. Quippe Geneſ. 20, 1. pro Hebræis *inter Kades, & Sur*, uterque habet
B בין רקם ובין חגרא *inter Rekam & Petram.* Sed & Gen. 16, 14. hæc verba Moſis, *inter Cades & Bered*, eodem modo exponit Onkelos; *inter Rekam & Petram.* Ubique ſcribendum cenſeo quod hîc habet Jonathan בין רקם ובין חלוצא *inter Rekam & Eluſam.* Eluſa eſt Idumææ oppidum notiſſimum, de quô egimus in *Phaleg* lib. 4. cap. 37. Nam *inter Rekam & Petram* tam abſurdum quam ſi quis dicat inter *Jebus & Jeruſalem*; *inter Spartam & Lacedæmonem*; *inter Lutetiam & Pariſios.*

In ſinu Arabico Aſtarten inſulam Aſtartæ Deæ conſecrarunt Phœnices è regione Prionoti promontorii, à quo incipit Æthiopia quæ ſub Ægypto eſt. Hu-
C jus inſulæ meminerunt Marcianus in Periplo, & Stephanus, & Ptolemæus in quo mendosè ſcriptum Ἀσράτη.

A cardamomo quod Arab. dicitur קרדאמני *kardameni*, vel ut barbari efferunt *cordumeni* dicta eſt Arabici ſinûs inſula *Cardamene* Ptolemæo, *Cardamine* Plinio. An inde Cardamomum Arabicum de quo Dioſcorides, Aetius, Avicenna &c.

Prope Cardamenem in Ptolemæo Ἄρη & Κατακεκαυμένη perperam diſtingui videntur tanquam diverſæ inſulæ: Cum tam חרא *Are* combuſtam ſonet quam Κατακεκαυμένη. Itaque duo hæc nomina non puto quicquam differre; niſi quod unum Phœnicium eſt, alterum Græcum. Tale eſt quod in Africâ *Clupeam* & *A-*
D *ſpida* idem ſeparatim deſcribit, tanquam diverſas urbes, cum Græci vocent Ἀσπίδα quam Latini *Clupeam.* Pari ratione *Enaria* inſula eadem quæ *Pithecuſa*: Latini enim Πιθήκους id eſt ſimias, *enares* vocabant, quia naribus carent, unde & dictæ ſunt ſimæ & ſimiæ, ut obſervat vir magnus in Solinum. Tamen in Ptolemæo Enaria & Pithecuſa ſunt diverſæ inſulæ.

E

A

CAPUT XLV.

Phœnices in ſinu Perſico.

IN ſinu Perſico Tyrus & Aradus inſulæ in quibus Phœnicia templa. Ptolemæus emendatus. Tylus per L. à multis ſcribitur. In ſinu Tyri vel Tyli authorum dividia. Tylus major & minor, quæ eadem cum Arado. Tyli quanta celebritas. Eò navigavit Antiochus. Tylus inſula fertiliſſima. De Tylo multa Theophraſtus, & ex eo Plinius cum auctario, quod ex collatione probatur. Quædam alia ex Jubâ. Arbores *goſſampini. Lana vitis* Talmudicis *goſſipium*, quia ex arbore decerpitur cujus folium viti ſimile. Quod ex Theophraſto probatur & ex Hebræorum ſcriptis. מוך *much* idem quod *bambace* vernacule. *βάμβαξ βάμπατζι, bambagino, bombax, bombaci, bombaſin*, deflexæ voces ex *bombyce* & *bombycino*. B

UT in Phœnice duæ fuerunt inſulæ magni nominis, Tyrus nimirum & Aradus, ita etiam in mari Perſico Tyrum & Aradum inſulas Geographi deſcribunt, atque in iis vetuſta templa in Phœniciorum modum extructa; unde non immerito colligitur illa condidiſſe Phœnices. Strabo lib. 16. in ſinûs Perſici deſcriptione: Πλεύσαντι δ' ἐπὶ πλέον ἄλλαι νῆσοι, Τύρος καὶ Ἄραδός εἰσιν, ἱερὰ ἔχουσαι τοῖς Φοινικικοῖς ὅμοια. *Naviganti autem ulterius aliæ occurrunt inſulæ Tyrus & Aradus quæ templa habent Phœniciis ſimilia.* Euſtathius in Dionyſium pag. 86. Περσικὸς κόλπος μικρόν τι ἐλάττων Εὐξείνου ἐστὶν, ἐν ᾧ Ἴκαρός τε νῆσος, Τύρος, καὶ Ἄραδος ὁμώνυμοι ταῖς Φοινικαῖς (lege Φοινικικαῖς) *Perſicus ſinus Euxino paulo minor eſt, in quô & Icarus inſula, & Tyrus, & Aradus Phœniciis cognomines.* Stephanus Byzantinus: Τύρος, νῆσος ἐν Φοινίκῃ &c. καὶ νῆσος πρὸς Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ *Tyrus inſula in Phœnice &c. inſula item in Rubro mari.* Idem: Ἄραδος νῆσος Φοινίκης: Ἐστὶ καὶ ἑτέρα τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης *Aradus inſula Phœnices. Eſt & alia Rubri maris* (cujus pars eſt ſinus Perſicus.) Sic apud Ptolemæum in cenſu inſularum ſinûs Perſici ſunt Τύρος & Ἄραδος. Ita habent vetuſti codices, ut obſervat Salmaſius ὁ πάνυ. At in noſtris legitur Τύλος, & in tabulis *Arachos* pro Arado. Quorum *Arachos* plane corruptum; At *Tylos* poteſt ferri, cum & alii multi ſic legant. In his Theophraſtus, Artemidorus, Polybius, Arrianus, Stephanus, Suidas. Nempe liquidas R & L omnes ſciunt eſſe maxime permutabiles. C D

Ptol. l. 6. c. 7
Theoph. hiſt. plant. l. 4. c. 9. & lib 5. c. 6.
Artemid. apud Steph. in Τύρος. Polyb. apud Suid. in σάλος. Arrian in Alex. lib 7
Steph. ubi ſup. Suid. in Τύλος.

Tyri vel Tyli ſitus variè definitur. Plinius à Gerraico ſinu diſtare tradit LM paſſibus, Arrianus ab Euphratis oſtio noctis & diei curſu. Contra Eratoſthenes à Teredone circa Euphratem decem dierum, & ab oſtio maris Perſici prope Macas unius diei navigatione. Quod fere ſequitur Ptolemæus. In hac authorum dividiâ non facile eſt pedem ullibi tutò figere. Plinius ex Jubâ deſcribit duas Tylos, quarum quæ minor eſt ab alterâ diſtat X vel XIIM paſſ. Forte minor hæc Tylos eſt aliorum Aradus de quâ Plinius ne gry quidem. In Tylo fuit oppidum ejuſdem cum inſulâ nominis. Hæc primi Græcorum exploravere Archias & Androſthenes ab Alexandro miſſi. Exinde tanta fuit Tyli celebritas, ut illius viſendæ cupidus Antiochus è Gerrhæis eò navigaverit. Vide Suidam in σάλος. E

Plin. l. 6. c. 28.
Arrian ubi ſup. Apud Strab. lib 16.
Ptol. l 6 c. 7.
Plin. ubi ſup. & lib. 12. c. 11.
Arrian. l. 7.

De

A De Tylo ſobriè Arrianus: μεγάλη δ' ἐστὶ, καὶ οὔτε τραχεῖα ἡ πολλὴ, οὔτε ὑλώδης, ἀλλ' δια καρπούς τε ἡμέρους ἐκφέρειν καὶ πάντα ὡραῖα *magna eſſe* dicitur, *& in plerisq; locis nec aſpera, nec ſylvoſa, ſed mitibus tempeſtivisq; fructibus ferendis idonea.* Alii in ejus laudibus modum non ſervant. Summa eſt, 1. ipſa littora tantâ arborum ſcatere copiâ, ut ubi æſtus receſſerit, locus frequentiſſimo vallo munitus relinquatur; his omnibus eſſe fici magnitudinem, florem odore præſtantem, fructum tamen ingrati ſaporis, & viſu lupino ſimilem. 2. Eandem inſulam lanigeras ferre arbores, foliis vitigineis, fructu nullo; id in quo lana continetur verni mali inſtar compreſſum, cum tempeſtivæ maturitatis eſt aperiri, & lanam excipi quâ ſindones texunt: alias viles, alias maximi pretii. 3. Eſſe alias arbores flore leucoii, ſed quadruplo majore & inodoro. 4. Alias item folii floriſque roſei, quem noctu comprimens aperire incipit Solis exortu, meridie expandit, veſperi paulatim colligit, noctu concludit, quo tempore dormire eum inſulani dicunt. 5. Palmas ibidem naſci & vites, & alias arbores frugiferas, & ficos quibus folia nunquam decidunt 6. Imbres arboribus & frugibus non prodeſſe, ſed ſolos fontes eoſque ſalſos quibus omnia rigentur. Ideo ſtatim poſt pluviam incolas inſulam perfundere, quaſi illam abluere atque abſtergere velint. 7. Materiem eſſe ex quâ naves ædificant, quæ plus quam annos ducentos incorrupta mari perduret; cum extra aquam ocyus putreſcat. 8. Baculos varii coloris & tigrium maculis inſignes ex ligno quodam fieri valde ponderoſo. ſed id fictilium modo * καλάγνωδης frangi, cum in ſolidiora impingitur. 9. Tamaricis materiam ilignæ inſtar ibi eſſe firmam, non ut apud nos imbecillam. 10. Additur margaritis plurimis inſulam eſſe celeberrimam. Ultimum hoc in ſolo Plinio, cætera in Theophraſto, unde pleraque deſcripſit Plinius, ſed ſuo more cum auctario. Quale illud: *Nulli arborum folia ibi decidunt.* Quod Solinus ita expreſſit: *Terras omnes hoc miraculo ſola vincit, quod quæcumque in ea arbos naſcitur nunquam caret folio*; cum Theophraſtus id ſcripſerit de ſola ficu. Ita naves quas in mari & aquis ſervari dixerat Theophraſtus ducentis annis, alibi citius corrumpi, Plinius alibi ducentis annis durare refert, & ſi merganiur eſſe incorruptas; Alexandri Magni comites id prodidiſſe. De

Theophr. hiſt. plant. lib. 4. c. 9.

Theophr. de cauſ. plant. l. 2. c. 7. Idem hiſt. plant. l. 5. c. 6. ibid.

* Male legitur καλαγίνωδης. Vid. Plin. l. 6. c. 28. & l. 12. c. 10. & 11. & l. 16. c. 41.

D lanigeris arboribus hoc idem addit ex Jubâ. *Arbores vocant goſſampinas, fertiliores etiam Tylo in minore, quæ diſtat X M. paſſ. Juba circa fruticem lanugines eſſe tradit, linteaque fieri Indicis præſtantiora.*

Obiter nota harum arborum meminiſſe Talmudicos in Kilaim cap. 7. Ibi enim Rabbi Meir; אף צמר גפן אסור *etiam lana vitis prohibita*, nempe ad veſtium uſum: Ad quem locum fruſtra referunt quod habet Plinius lib. 14. cap. 2. ubi de Aminæarum vitium generibus: *Quintum genus lanatæ, ne Seres miremur aut Indos, adeo lanugo, eam veſtit.* Neque enim hæc vitium ſive lana ſive lanugo in veſtium uſum adhibetur. Aliud igitur צמר גפן *lana vitis* in Talmudicis, nempe lana quæ colligitur ex arboribus goſſampinis; Ratio enim eſt manifeſta cur ab E Hebræis vites vocentur. Earum arborum folia, *ni minora eſſent vitium poterant videri*: Ita Plinius ex Theophraſto, cujus verba ſunt: ταῦτα δὲ φύλλον μὲν ἔχειν ὅμοιον τῇ ἀμπέλῳ, πλὴν μικρόν. Itaque Hebræi omnes lanam illam volunt eſſe xyli vel goſſi-

Plin. l. 12. c. 10. Theoph. hiſt. plant. l. 4. c. 9.

goſſipii genus. Ramban exponit Arabice קוטון *cotton*. Neque aliter Bartenora, A
qui addit arborem ejus eſſe viti ſimilem. Baal Aruch מוך ובלעז בנבצי *Much Hebraice & vernaculo ſermone Bambace*. מוך in materiâ veſtium eſt mollior omnis lanæ linique & goſſipii lanugo. In Achmetis onirocriticis cap. 244. βάμϐαξ eſt goſſipium, Græcâ linguâ vulgari βάμπαϰι, & Italicâ *bambagine*, in Arabe Pandectario *cotum vel bombax*. Unde *bombaci* vel *bombaſin* pañi genus ex goſſipio; vocibus ex bombyce & bombycino deflexis, ut à magno Salmaſio obſervatum: Nam & de goſſipio Plinius lib. 19. c. 1. *ex interiore bombyce lanugo netur*. Proinde goſſampinæ illæ Tyli arbores lanigeræ nihil aliud erant quam goſſipium. Quod præter nomen & uſum, etiam ipſa facies arboris palam docet, & goſſipii de- B
ſcriptio quam exhibent recentiores. Dalechampius: *Frutex eſt humilis, foliis latis, altius inciſis, viti aut alceæ quadamtenus ſimilibus, ſed minoribus &c. fructu nucibus Ponticis compreſſis & latis fere ſimili, aut malis exiguis, pullo colore, candidiſſimo vellere pleno, &c.* Hæc cum Theophraſti arbore ἐριοφόρῳ ſi conferas, videbis idem deſcribi.

Hiſt. plant. lib. 2. c. 53.

CAPUT XLVI.

Phœnices in inſulâ Ophir: Eam eſſe veterum Taprobanam & Seilan recentiorum.

SOlomonis & Hirami claſſis in Ophir miſſa. Ophir duplex. Una in Arabiâ jam deſcripta. Altera in Indiâ, nempe Taprobana. Ibi aurum, ebur, gemmæ, pavones; Et in proximo con- C
tinente cercopitheci. Paſi ſinus & Phaſis fl. unde aurum *Paz* & *Uphaz*. Taprobane, id eſt טף־פרון *taph-Parvan*, littus *Parvan*, vel *Parvaim*, unde aurum Parvaim 2. Par 3, 6. *Taprobane* à Stephano redditur *hordei inſula* Sed ibi pro *Taprobane* ſcribendum eſſe *Iabadiu*, id eſt inſulam *Iaba* vel *Iava*, probatur ex Ptolemæo. Jabadiu pro *Iabaddiu*, *Iabad* vel אִיבַד *aibad* Arab herba hordeo ſimilis. Taprobanes portus *Hippuri* vel *Hippuros*, id eſt *Ophir*. Taprobane cultus Hercules. Rex Bacchi, cæteri Arabum cultu. Taprobane aliis *Sumatra*, aliis *Seilan*, rectius, quod probatur ex veterum cum recentioribus accuratâ collatione. 1 Taprobane olim *Salica* & incolæ *Salæ*; Inde Perſ. & Arab *Salandib* vel *Sarandib*. Hinc Ammiano *Serindivi*. 2. In vicino continenti promontorium *Cory*, hodie *Comorin* & *Colchi* populi hodie *Cochin*. 3. Par à continente diſtantia. 4. Figura eadem. 5 Et amplitudo. 6. Urbes fere cognomines. 7. Temperies eadem. 8. Utrobique pars Borealis culta, Auſtralis deſerta. 9. Imus ſtagnum ingens ſeu lacus 10. Inſignis fertilitas. 11. Oryzæ imprimis, mellis, zingiberis, malorum & dactylorum; ſed vi- D
num nullum. 12. Auro item ſcatet, & margaritis, & beryllis, & hyacinthis. 13. Elephantes ibidem majores & bellicoſiores quam in Indiâ. Tigres olim, hodie nulli. 14. Incolæ longævi admodum. 15. Decori & proceri. 16. Molles, imbelles, delicati. Inde ab Arabibus dicti *Chingari*, id eſt timidi & ignavi. Benjaminus emendatus Teixera notatus. 17. Iidem ad omnes corporis motus ſunt expeditiſſimi, & hiſtrionicas artes apprimè callent. 18. Sed & diſciplinas excolunt. 17. De religione quædam. אלהותא in Benjamine non eſt divinitas, ut volunt, ſed vorago. 26. Veſtes goſſampinæ aut ſericeæ. 21. Reges & Senatores. Cl Salmaſii ſuffragium.

INita ſocietate cum Hiramo Tyri Rege, & nautas ab eo mutuatus Solomon, ſingulis trienniis claſſem Ælanis & Aſiongabere inſtruebat, quæ inde profecta in Ophiram, & tertio demum anno rediens, aurum & argentum advehebat, & ebur, & ſimias, & pavones, & lapides precioſos, & ligna *almugim* vel *algumin*, quæ E
thyina interpretantur. Hæc legere eſt 1. Reg. 9, 26. 27. 28. & 10, 11. 12. 22. & 2. Paral. 8, 19. 20. & 9, 21.

Ophir

A Ophir ubi ſit jam diſquiſivimus in Phaleg libri ſecundi cap. 27. & docuimus, duo fuiſſe loca hujus nominis; Unum in Arabia Fœlici jam olim notum; Alterum ævo Solomonis Phœnicum indicio apertum; Nempe Taprobanam inſulam, quę auro, ebore, gemmis & pavonibus ſcatet; Et habet è continente proximo magni pretii cercopithecos. Ibidem apud Ptolemæum *Paſi* ſinus & *Phaſis* amnis, unde aurum *Paz* vel *Uphaz* Cant. 5, 11. Dan. 10, 5. Jerem. 10, 9. Quod cum alio nomine vocetur *aurum Parvajim* 2. Paral. 3, 6. veriſimile eſt Phœnices Syra terminatione hanc inſulam vocaſſe פרון *Parvan*, & oram ad quam appellabant טף פרון *taph-Parvan*, vel *taph-Provan*, id eſt ἀκτὴν τοῦ Παρυὰν vel τοῦ Προβὰν, unde
B facta ſit vox *Taprobane*.

Objiciet aliquis Taprobanæ nomen hordeum vel hordei inſulam à veteribus exponi, quod ferunt hæc verba Stephani; Ἄργυρα, μητρόπολις ἐν Ἰνδικῇ Ταπροβάνῃ νήσῳ ὅ ἐστι κριθῆς νῆσος. Καὶ γὰρ εὐφορωτάτη ἐστὶ, καὶ πλεῖστον ποιεῖ χρυσὸν *Argyra metropolis in Indica inſula Taprobana, id eſt hordei inſula. Eſt enim fertiliſſima, & multum producit auri.* Sed ajo hæc eſſe corrupta & Ἰαβαδίου ſcribendum pro Ταπροβάνῃ. Neque enim ad Taprobanes ſed ad Jabadiæ inſulæ deſcriptionem hæc pertinent, qualis in Ptolemæo habetur capite ſecundo lib. 7. Ἰαβαδίου; ὃ σημαίνει κριθῆς νῆσος. Εὐφορωτάτη δὲ λέγεται ἡ νῆσος εἶναι καὶ ἔτι πλεῖστον χρυσὸν ποιεῖν. ἔχειν τε μητρόπολιν ὄνομα Ἀργυρῆν ἐπὶ τοῖς δυσμικοῖς πέρασι, *Jabadiu*, id eſt *Jaba diu* ſive inſula
C *Java*. Perſis enim & Indis *diu* inſulam ſonare nemo eſt qui neſciat; Et inde dici inſulas *Maldinas*, *Anchedinas*, *Serindiuam*, &c. Sed quia hordei inſulam explicari video, putaverim verum nomen olim fuiſſe *Jabaddiu*, & alterum D excidiſſe ad vitandam κακοφωνίαν. Hæc conjectura nititur Arabica voce יבד *jabad* vel איבד *aibad*, qua ſignificatur herba aut ſeges hordeo ſimilis jumentis ſaginandis deſtinata. Vide Giggeium.

Porro ut vox *Parvaim* vel *Parvan* latet in Taprobane, ita priſci nominis *Ophir* veſtigia ſuperſunt in Taprobanes portu *Hippuris* vel *Hippuro*, ad quem appulit Annii Plocami libertus. Plinius: *Carmaniam XV. die Hippuros portum ejus invectus.* Solinus: *Appulſus eſt ad hoc litus, portumque invectus qui Hippuros nomi-* Plin. l. 6. c. 22. Solin. c. 4.
D *natur*. In libris Cl. Salmaſio teſte legitur *Hipporus* vel *Ipporrus*. Græci Phœnicium *Ophir* in Græcam ſpeciem ſic transformarunt. Rationem nominis ſupra explicavimus. Nec leve argumentum eſt Phœnices & Arabes hanc inſulam frequentaſſe, quod ibi Deus Phœnicum colebatur Hercules, & Rege excepto qui Bacchum habitu æmulabatur, cæteris erat Arabica veſtis, ut in Plinio & Solino habetur.

Hic docendum ſupereſt ubi gentium ſit Taprobane; Quia de hoc ipſo certatur, & adhuc ſub judice lis eſt. Aliis enim Taprobane eſt recentiorum *Sumatra*, aliis inſula *Zeilan* vel *Seilan*; Cui ſententiæ nos temere non adhærere (quamvis priorem amplectantur Geographi inſignes Mercator, Julius Scaliger, Rhamu-
E ſius, Orofius, & Stukius) fatebitur quiſquis conferet quæ de *Seilan* recentiores, cum iis quæ de Taprobana veteres tradiderunt. Res patebit plenius ex hoc diagrammate.

DE TAPROBANA insula.

Ex Strabone, Diodoro, Dionyſio Periegete, Plinio, Solino, Æliano, Arriano, Ptolemæo, Marciano, Stephano, &c.

1. Nomen. 1. Inſulæ apud Veteres tria nomina. 1. *Taprobane* vetuſtiſſimum. 2. *Palaſimundi* inſula in Arriano, ab oppido & amne *Palaſimundo*, quorum meminit Plinius. 3. *Salica*, & incolæ *Sala* apud Ptolemæum, Marcianum & Stephanum.

2. Situs. 2. Juxta Ptolemæum & Marcianum Taprobana objacet Indiæ promontorio Κῶρυ, quod alio nomine Dionyſius *Colıadem* & Plinius *Coliacum* vocat. Ibidem populi *Coniaci* apud Strabonem, vel ut Cl. Salmaſius rectè emendat *Coliaci*, qui poſtea *Colchi* dicti ſunt, atque inde *Colchicus* ſinus & emporium *Colchi* vel *Colchos* apud Arrianum & Ptolemæum. An iidem in Æliano de animal. lib. 16: cap. 18. Κάλιγγαι vel Κώλιγγαι quorum Regi Taprobanenſes elephantes ſuos vendunt

3. Quantum à continente diſtet. 3. Diſtantiam à continente apud Strabonem Oneſicritus viginti. Eratoſthenes ſeptem dierum, Annii Plocami libertus apud Plinium quatridui navigatione definit. Sed eos omnes multum

DE SEILAN insula.

Ex Geographo Arabe, Benjamino Hebræo, Haithone Armeno, Paulo Veneto, Vartomano, Oſorio, Cypriano Sanchez, Mercatore, Stukio, Teixeira, Odoardo Barboſa, &c.

1. A Salis facto nomine, dicitur inſula *Selan* & *Seilan*, & compoſita voce *Selandıve*, ut ſcribitur apud Teixeiram pag. 184. id eſt *inſula Selan*. Arabes ſcribunt סרנדיב *Serandib* per R, quomodo & quidam veterum. Ammianus Marcellinus lib. 22. *Nationibus Indicis certatim cum donis optimates mittentibus ante tempus abusque Divis & Serindivis.* In codice Regio & Florentino ſic legi monet doctiſſimus Valeſius. In libello de proprietatibus elementorum, quem Ariſtoteli falſo tribuunt, malè legitur *Serendid*. In Serapione *Sarandin* & *Sarandis*, & *Surinda* capitibus de camphora, & aetite, & aloë. Sed rectius *Sarandib* cap. de nuce Indica. *Salan* & *Saran* promiſcua ſunt, quomodo *Tylus* & *Tyrus* cap. præcedenti; & in articulo ſequente Κῶρυ & *Colias*; Et hoc eodem capite *Chingali* pro *Chingaris*.

2. Promontorium *Cory* hodie vocatur *Comorin* & *Colchi* urbs *Cochin*. Utrique objecta eſt *Seilan* inſula; Ab utroque *Sumatra* plurimum diſtat. *Calingas* ſuſpicor eſſe *Calecutenſes*, qui nec ipſi ab inſula *Seilan* plurimum diſtant. Aloyſius Cadamuſtus cap. 59. *Inſula quæ mittit aromata Zellum* (Zeilan) *appellatur: Ea eſt ultra Calecut urbem ad leucas fere* CLX. Et cap. ſeq. *Quæ omnia* (aromata) *veniunt ex inſula quæ ultra Calecut ad leucas* CL. *viſitur, parumque abeſt à continente*; id eſt ex inſula Seilan.

3. Oroſius: *Zeilan non ita lato mari à Cory promontorio quod Comorinum appellant, eſt disjunctum.* Arabs: *inter hanc inſulam & terram India contiguam parvum intercedit fretum.* Item: *ab inſula*

A

De Taprobana.

excedere apparet ex Ptolemæo, qui Boreum Taprobanes promontorium notat ad gradus latitudinis 12,30. & Cory promontorium Aſiæ ad gradus 13,20. Itaque non diſtant ab invicem toto gradu, ſed quinque ſextantibus, id eſt circiter XX leucis. In medio curſu Plinius ſtatuit inſulam Solis, Ptolemæus inſulam Cory.

De Seilan.

inſula Sarandib ad inſulam Balabac littori maris ſinitimam eſt iter dies. (Hæc eſt inſula Cory vel Solis.) Vartomanus: *Trajecimus ſinum latitudine circiter viginti leucarum, & appulimus inſulæ Zeylan.*

B

4. Media forma fuit inter rotundam & quadrilateram. Proinde στρογγύλην Diodorus, τετράπλευρον deſcribit Alexander Lychnus apud Stephanum. Latitudo ad longitudinem juxta Plinium ſe habuit ut quinque ad ſeptem.

4. Zeilan ad hanc formam accedere quam Taprobanæ tribuunt veteres, neque multo longiorem eſſe quam latiorem palam clamant tabulæ Geographicæ, cum Sumatra ſit valde anguſta, & in longitudinem tota pateat. 4. Figura.

5. De amplitudine nihil certi apud veteres: Britanniæ parem facit Strabo Eratoſthenem ſequutus, qui menſuram prodidit longitudinis in VIIM ſtadiorum, latitudinis in VM, ut eſt apud Plinium. Sed in Oneſicrito & Diodoro ex Jambuli relatione ambitus ſolum eſt ſtadiorum VM, id eſt milliarium DCXXV.

C

5. Zeilæ amplitudo pariter incerta; In Arabe octoginta leucas patet tam in latitudinem quam in longitudinem. In Oroſio longa eſt CCLM paſſ. lata CXLM. In Lopezio magnitudo eſt CCC leucarum. In Garzia longitudo leucarum tantum triginta, ambitus octoginta. In Vartomano habet in circuitu mille paſſuum millia: In Contio bis mille; in Marco Paulo bis mille quadraginta, qui idem affirmat olim fuiſſe majorem, nempe millium IIIMDC. Sed Boreæ vi magnam partem montium convulſam in mare corruiſſe, plurimumque terræ in dies abſorberi. Ne quis miretur ſi hodie minor ſit quam olim fuit. Quamvis pleriſque recentioribus non malè conveniat cum Diodoro & Oneſicrito. 5. Amplitudo.

D

6. Taprobanæ urbes in Ptolemæo ſunt *Jogana*, *Sindocande*, *Nagadiba*, populi *Nagiri*, *Tarichi* &c. *Ganges* fluvius ad ortum fluens. Legendum ſuſpicor *Gandes*.

6. Urbes Zeilan in Geographo Arabe *Agena*, in Mercatore *Candes*, *Negumbo*, *Negarita*, *Triquu-lemale*; *Candea* fluvius in Orientem fertur. Hæc veſtigia ſervant priſcarum appellationum. 6. Loca.

E

7. Diodorus: *Temperatiſſimus aer quamvis ſub Æquinoctio habitent*,

7. Mercator: *Mira cæli clementia, incredibilisque temperies; Hyeme æſta-* 7. Temperies.

sequi

De Taprobana.

ita ut neque à calore, neque à frigore infeſtentur. Fructus in vigore ſunt per totum annum.

De Seilan. A

teque nunquam ſævientibus: Ager fertilis perpetuo viret. Arbores perpetuo floribus aut fructibus onuſtæ ſunt.

8. Deſerta.

8. Arrianus dicit ſolam partem Borealem eſſe cultam. Ptolemæus ad meridiem ponit elephantum paſcua, qui nempe in deſertis vagantur.

8. De Zeilan ita Stukius: *Tota inſula valde populoſa eſt.* Sed fallitur, nam meridiem verſus in tabula Cypriani Sanches apud Mercatorem hæc legere eſt: *Reino da Jala deſierto.* Item: *Deſiertos intratables.* Et rurſus: *Da qui avante todo è deſierto.* B

9. Stagnum.

9. Plinius: *Stagnum intus Megisba* CCLXXXM *paſſ. ambitu, inſulas pabuli tantum fertiles complexum. Ex eo duos amnes erumpere.*

9. Oroſius: *Eſt in media inſula mons præcelſus, multis paludibus cinctus. Ex illius ſummo faſtigio collis aſſurgit, è lacu quodam aquæ dulces atque perennes emanant.*

10. Fertilitas.

10. Diodorus: *Propter ſoli bonitatem & temperiem aeris alimenti iis plus ſatis ſponte naſcitur.*

10. Oroſius & Stukius: *Eſt admodum fertilis, neque ſolum variis frugibus abundans, verum & herbis, & plantis odore mirifico redolentibus egregie veſtita, quæ quidem ſine ulla cultura proveniunt.* C

11. Fructus. 1. Oryza.

11. Ptolemæus: γίνεται τε παρ' αὐτοῖς ὄρυζα, μέλι, ζιγγίβερι *naſcitur apud ipſos* 1. *Oryza*, 2. *Mel*, 3. *Zingiber*. Plinius & Solinus: *Vitem neſciunt, ſed pomis abundant.* Ælianus de animal. lib. 16. cap. 18. ἔχει φοινικῶνας τε θαυμαστῶς πεφυτευμένους εἰς στοῖχον *palmeta habet in ordinem mire plantata.*

11. Paulus Venetus. 1. *Nullum habent bladum præter riſum*, id eſt *oryzam*. Mercator: *Victus eorum ex lacte &c. ac oryza eſt.* Geographus Arabs: *In ea etiam naſcitur* אלארז *oryza & nux Indica.* D Doctiſſimus interpres, & mihi amiciſſimus אלארז *cupreſſum* reddidit, quia cum vocales deſunt, vox Arabica

2. Mel.

eſt ambigua. 2. Mel, quam ibi ſit copioſum inde reputa; Feras quaſcunque venantur ſale non condiunt, ſed melle, qui in arborum truncis quantumvis carioſis in eum finem reconditur: *En los troncos de los arboles mas viejos y carcomidos, que para ello tenen mas capacidad hinchiendoles de la miel, de que por alli ſe halla abundancia.* Cætera vide apud Teixeiram hiſt. Perſic. lib. 1. cap. 35. pag. 187.

3. Zingiber.

3. de Zingibere Aloyſius Cadamuſtus cap. 59 *Zingiber in mediterraneis oritur ſelectiſſimum.* E

4. Vinum nullum.

4. At vinum ibi deeſſe Arabs his verbis docet. *Ad Regem Sarandib apportatur vinum ex* אלעראק *Arac* (id eſt Parthia) *& regionibus Perſidis.*

5. Poma.

5. De pomis ita Mercator: *Arbores perpetuò floribus aut fructibus onuſtæ ſunt; ut ſunt mala Aſſyria*

A *De Taprobana.* *De Selan.*

ria incredibili ſuavitate, mala Medica, citria optima, aurantia, limones, aliique fru-ctus nobiliſſimi. Et Oroſius: *Malorum citreorum nemora ſunt denſiſſima, fructus varii tam odore quam ſapore gratiſſimi.* 6. In his palmæ meminit Mercator: *Fert*, inquit, *etiam palmam.* Item: *Potum ex Palmarum ſucco colligunt.* 6. Palmæ.

12. Plinius: *Megaſthenes ſcribit auri & margaritarum grandium eſſe fertiliores quam Indos.* Solinus: *Margaritis ſcatet* B *& gemmis.* Arrianus: *In eâ naſcitur pinnicum, lapides pellucidi.* Ptolemæus: *Ibi metalla, beryllus & hyacinthus:*

12. Mercator: *Auri & argenti, cæterorumque metallorum fodinas habet.* Oroſius: *Multi pretioſiſſimi lapides, gemmæ incredibili multitudine, ſingulari colore atque fulgore.* Eadem alii omnes. Sed de beryllis & hyacinthis, quorum meminit Ptolemæus, nota hæc apud Arabem: *Super montem Rahon* (Hiſp. *Pico d'Adam*) *& circa ipſum reperiuntur omnes hyacinthi ſpecies.* Item: *In fluminibus reperitur optimus beryllus & maximus.* Item: *Inde defertur hyacinthus ſecundum omnes colores ſuos, Beryllus, adamas &c.* Vartomanus: *Inveniuntur & innumeri pretioſi lapilli, hyacinthi præſertim.* Haitho Armenus: *Inveniuntur rubini & ſapphiri.* 12. Metalla & lapides.

C 13. Ptolemæus: *Elephantes gignit & tigres.* Item: *Sub hoc monte* (Malcâ) ἐλεφάντων νομαὶ *elephantorum paſcua.* Plinius: *Oneſicritus elephantos ibi majores bellicoſioresque quam in Indiâ gigni ſcripſit.* Solinus: *Elephantis repleta eſt majoribus multo quam fert India.* Alexander Lychnus apud Stephanum: Θηρονόμων πέπληθεν ἐυῤῥίνων ἐλεφάντων. Ælianus de animal. 16.18. *Permultorum* D *& valde grandium elephantorum paſcua in eâ inſulâ vigent, qui animi robore, & ingenii indole, & corporis magnitudine eis qui in continenti degunt præſtantiores exiſtimantur.*

13. Oroſius: *Miram elephantorum copiam nutrit.* Vartomanus: *Fert regio imprimis elephantos complures.* Maffeius: *Elefantes gignit egregie bellicoſos ac dociles.* Stukius: *Elephantos nutrit optimos, maximos, ingenioſiſſimos, quibus reliqui Indiæ elephantes feruntur obedire.* Mercator: *Elephantorum nuſquam major frequentia & bonitas.* Item: *Sunt vero hi elephanti totius Indiæ orientalis nobiliſſimi, atque à cæteris (ut veriſſime probatum eſſe memorat Hugo Linſcotanus) ejuſdem generis animantibus ex aliis locis privata veneratione adorantur.* Tigres, quorum præter Ptolemæum etiam Plinius & Solinus meminere, veriſimile eſt ab incolis tandem fuiſſe planè deſtructos, ut lupos in Angliâ. Saltem de iis nil quicquam recentiores, ut nec de teſtudinibus tantæ olim celebritatis. 13. Animalia.

E 14. Plinius: *Artemidorus in Taprobanâ inſulâ longiſſimam vitam ſine ullo languore traduci.* Item: *Vita hominum*

14. Vartomanus: *Gens multo perennior eſt longiorisque ævi quam noſtra.* Odoardus Barboſa: *Incolæ longævi* 14. Incolarum longævitas.

De Taprobana. | *De Selan.* A

centum annos modicum. Idem in Solino & Diodoro qui vitam propagari dicit ad annum CL.

& ſani, quia aer temperatiſſimus.

15. Corporis ſtatura & habitus.

15. Diodorus: *Forma decori ſunt, quatuor cubitos excedunt.* Plinius & Solinus: *Excedunt hominum magnitudinem.* Marcianus: *Homines ibi corpore grandiores ultra hominum menſuram.*

15. Mercator: *Color illis albus, ſtatura procera, abdomen prominens.* Odoardus Barboſa: *Incolæ magni ſtaturâ, albi, pingues &c.* B

16. Mollities.

16. Diodorus: *Corpore valde delicati ſunt, ſuper cutem lanugo nulla.* Ptolemæus: *Crines muliebriter religant.* Solinus: *Crines fuco imbuunt:* Hæc omnia pertinent ad mollitiem.

16. Vartomanus: *Apprime ſunt imbelles, nullusque ferme ſpiritus.* Paulus Venetus: *Non ſunt bello aſſueti; cum belligerandum eſt conducunt ſtipendiarios.* Inde *Chingals* vel *Chingars* potius per contemptum appellantur: Arabice enim חנגר *chingar* ſignificat virum timidum & ignavum. Quin & ipſa inſula כנגר *Chingar* appellata eſt à Benjamino. Sed corruptè legitur כנרג *chinrag* vel *chenerag* pag. 108. Teixeira, qui linguæ Arabicæ plane fuit ignarus, *Chingalas* dici ſomniat à Sinis & portu Gale quem è ſuâ Luſitaniâ in *Seilan* inſulam tranſtulit. C

17. Agilitas.

17. Diodorus: *Oſſa aliquantum curvantur, & rurſus reſtituuntur, quomodo nervoſa loca. Voces avium imitantur, & nullum non ſonum exprimunt. Duos ſimul alloquuntur, ac ſi bilingues eſſent.*

17. Mercator: *In hiſtrionum artibus excellunt iidem maximè, multaque venuſtates corpore ac ludis exercent, totam Indiam percurrentes, magna ſpectantium admiratione.* An hinc Indi illi θαυματόποιοι de quibus Ælianus in variis lib. 8. cap. 7. D

18. Scientiæ.

18. Diodorus: *Etiam omnis diſciplinæ ſtudioſi ſunt, ſed Aſtrologiæ imprimis.*

18. Arabs: *Conveniunt ad Doctores, & ſub ipſis ſcribunt res geſtas Prophetarum & Regum, & ab iis docentur leges ſuas.* Ibi etiam Magi, quibus alibi nulli pares. De horum præſtigiis vide Paulum Venetum lib. 3. cap. 23. Et Benjaminum pag. 108.

19. Religio.

19. Diodorus: *Venerantur ut Deos cœlum quod omnia complectitur, & Solem, & in univerſum omnia cœleſtia.* Item: *In feſtis & precationibus recitant & canunt hymnos & encomia in Deos: Imprimis verò in Solem quem inſularum*

19. Benjamin pag. 108. *Ante altare fani ſui vallis magna eſt, in qua quotidie multum ignem accendunt. Eam vocant Arabice* אלהותא *Albauta* (id eſt voraginem) *& per eam filios ſuos transmittunt.* Hoc videtur pertinere ad ſacra E

Mithræ

A *De Taprobana.* *De Seilan.*

& ſui ipſorum dominum profitentur. Ptolemæus notat ad ortum portum Solis, & ad Aquilonem inſulam Κώρυ, quæ Plinio eſt inſula Solis. An à decurtato כורש *Cores*, id eſt Cyri nomine, quod Solem interpretantur Plutarchus & alii, Κώρυ dicta ſit ea inſula videant doctiores.

B

Mithræ ſeu Solis, quibus qui initiabantur neceſſe habebant διὰ πυρὸς παρέλθειν. Vide Eliam Cretenſem, & Nonnum, & Nicetam in Nazianzeni orat. 3. & 39. Benjamini mentem non cepit interpres vir doctiſſimus, quod illius pace dixero. Neque enim אלהותא eô locô eſt divinitas, ſed χάσμα vorago. Vide Arabicum & Syrum interpretes Luc. 16, 26. Hoc fefellit virum magnum, quod אל *al* Arabicum articulum putavit ad radicem pertinere.

20 Diodorus: *Veſtes ſibi adornant ex quibusdam calamis habentibus in medio mollem & ſplendidam lanuginem.* Apparet goſſipium deſcribi, ſed perperam, quia tum minus notum. Goſſipium non eſt calamus, ſed frutex; nec lanugo eſt in plantæ medullâ, ſed in fructu. Arrianus etiam ibi *ſindones*, id eſt pannos lineos, aut ſericos, aut goſſipinos haberi notat.

C

20. Vartomanus: *Pannis goſſipinis aut ſericis utuntur plurimum.* Arabs: *Sericum inde defertur.* Mercator: *Veſtis infra umbilicum è ſerico aut goſſipio.* Item: *Caput panno ſubtili contegunt.* 20. Veſtes.

21. Plinius: *Eligi Regem à populo ſenectâ clementiâque.* Item: *Rectores ei à populo triginta dari, nec niſi plurium ſententiâ quenquam capitis damnari.* Solinus idem.

21. Arabs: *Rex ſtudet multum æquitati, providus eſt, defendit eos. Habet ſedecim conſiliarios, & his præſcribit locum in quem congregati lites judicent:* 21. Reges.

Non poſſum non addere in eâdem mecum eſſe ſententiâ Salmaſium τὸν μέγαν, Ad Solinum
qui poſtquam monuit *Salas* & *Seilan* eſſe vicina nomina, rem paucis ita conficit: pag. 1110.
D *Situs inſulæ Seilan, elephanti quos gignit maximos, gemmæ & margaritæ grandiores quas illa fert, & multa alia prorſus evincunt eſſe veterum Taprobanam.*

Ex his tanti viri verbis mihi nata eſt occaſio ulterius inquirendi.

E

LIBER SECUNDUS. A

DE LINGUA PHOENICIA ET PUNICA.

CAPUT I.

Phœnicium ſermonem & Punicum Hebræo fuiſſe affinem.

RAtio 1. Locorum nomina in terrâ Chanaan fere ſunt Hebraica. Refellitur Fullerus qui vult Judæos eâ occupatâ mutaviſſe priſca nomina. 2. Ex Scripturâ conſtat cæteros populos qui Judæis vicini ſunt, puta, Syros, Babylonios, Ammonitas, Moabitas, Azotios, &c. fuiſſe ἑτερογλώσσους. Ita etiam in Joſepho Amalekitæ & Madianitæ. Nihil tale de Chananæis. Contra Chananæa mulier Raab & exploratores à Joſuâ miſſi colloquuntur ut ὁμόγλωττοι. 3 Eſ 19, 18. linguâ Chanaan, id eſt Hebræa. Et in Chœrilo Joſephus γλῶσσαν Φοίνισσαν putavit eſſe Hebræam Et Herodoto Phœnices qui circumciduntur, iidem qui Hebræi. Et Lucianus promiſcuè ſumit voces Hebræas aut Phœnicias. 4 In Phœnicii ſermonis reliquiis pleraque ſunt mere Hebraica. Quod probatur multis exemplis, Chananæus tamen ſermo non plane idem qui Hebræus. Inter ipſos Judæos variæ dialecti. Sibboleth & Schibboleth Jud. 12. Levita ex ſermone notus Jud. 18, 3. Et Petrus pro Galilæo Mat. 26, 73 Galilæorum ſermo quam inconditus. Ut in Græco & Germanico, ſic in Hebræo ſermone variæ dialecti. Lingua Chananitis juxta Hieronymum inter Ægyptiam & Hebræam media. De Philiſtæorum dialecto potiſſimum hæc intelligi. Objicies 1 Deus confudit linguas conditorum turris Babel, Ergo etiam Chananæorum Reſp. Chananæos Hebraice loquentes aliis fuiſſe barbaros. Objic. 2 Quorſum linguæ ſacræ uſum permiſerit Deus genti profanæ? Reſp in Patriarcharum gratiam, ut tolerabilior eſſet illis peregrinatio in terrâ Chanaan. Objic 3 Judæis ejusdem linguæ cum Chananæis communitas fuiſſet periculoſa. Reſp. Tamen ante diluvium communis lingua. Et poſt captivitatem Babylonicam, &c. Objic. 4. Nehemias maledicit Judæis quorum liberi Azoticè loquebantur. Reſp. non propter ſermonem corruptum, ſed quia duxerant uxores alienigenas. Objic. 5. Auguſtinus Punicè doctus neſciebat Hebraice. Reſp. 1. Punicus ſermo non erat prorſus idem cum Phœnicio. 2. Alius ſermo Phœnicius ævo Patriarcharum, alius ævo Auguſtini. 3. Putavit Auguſtinus ſe neſcire quod ſciebat magnâ ex parte, quia vires ſuas non tentaverat. Idem Auguſtinus alibi docet has linguas non multum inter ſe differre, & pæne omnia eſſe conſona. Ita etiam Hieronymus & Priſcianus. Objic. 6. In Punici ſermonis reliquiis multa ſunt vocabula quæ nihil habent commune cum Hebræa aut Hebrææ vicinis linguis. Reſp. Hæc objectio refellitur in ſequentibus. B C

QUod poſui hactenus in totâ hâc tractatione, Phœnicium ſermonem Hebraico fuiſſe valde affinem videtur poſſe multiplici ratione probari. 1. Prima deducitur ex locorum nominibus in terrâ Chanaan, quæ fere fuerunt Hebraica, etiam antequam Iſraelitæ eò ex Ægypto migraſſent, ut palam eſt ex libris Moſis & Joſuæ. D Fullerus qui Chananæam linguam ab Hebræa vult non parum fuiſſe diverſam, huic argumento ita occurrit. *Utut nomina illa univerſa pure Hebræa ſint, tamen nullum ex iis vel Chananæorum eſſe, vel à Chananæis impoſitum pernegamus. Quin potius vetuſta ab indigenis Chananæis indita nomina ab Hebræis in eaſdem ſedes ſuccedentibus Hebraico more poſtmodum prolata & expoſita, &c. fuiſſe aſſerimus.* (Miſcellan. l. 4. c. 4.) Sed non debuit id aſſeri gratis, maximè cum res ſit ſine exemplo, ut populus ſuccedens in alterius locum priſca nomina ſic aboleat, ut illorum ne tenuis quidem umbra ſuperſit. Præterea ſi verum illud eſt Judæos mutaviſſe omnes omnino locorum veteres appellationes; Quorſum Rubenitas obſervat Moſes oppidis à ſe reſtauratis nova nomina impoſuiſſe Num. 32, 38. E Nonne hoc ipſo teſtatur in reliquis nihil eſſe mutatum? Hoc potiſſimum quod Hebræis nominibus appel-

A appellabantur etiam illæ urbes terræ Chanaan, in quas Judæi nihil habuere juris, puta צור צרפתה צידון, &c. Itaque non dubito quin Moſes & Joſue illa ipſa locorum nomina exhibeant, quæ apud Chananæos erant in uſu, ſola flexione mutata, ut fit in diverſa dialecto.

2. Addo ex Scriptura conſtare cæteras gentes, quibus Judæa circumfuſa eſt, fuiſſe ἑτερογλώσσους. Sic Ægyptii vocantur *populus* לעז *barbarus* Pſ. 114, 1. Et Iſraëlitæ leguntur in Ægypto ſermonem ignotum audiviſſe, Pſal. 81, 6. Proinde Joſephus Ægyptium ſe eſſe ſimulans, cum fratribus agit per interpretem; Qua arte illi deluſi Hebræa lingua liberius illo præſente inter ſe colloquuntur, quia
B non putabant ſe intelligi Gen. 42, 23. Syrorum etiam linguam valdè diverſam fuiſſe ab Hebræa docet quod Eſ. 36, 11. Ezechiæ ſervi Rabſacen rogant ut Syro ſermone loquatur, ne Judæi illum intelligant. Atque id jam obtinuiſſe ævo Patriarcharum patet ex eo quod acervus teſtimonii à Jacobo Hebraicè גלעד *Galaad*, à Labane Syre dicitur יגר שהדותא *Jegar Sahadutha* Gen. 31, 47. Babylonii etiam leguntur peregrino ſermone loqui Eſ. 28, 11. & linguam Judæis ignotam Jerem. 5, 15. & Nehemias refert Judæos ex Ammonitis, aut Moabitis, aut Azotiis matribus natos ſermonem Hebræum interpolaſſe admixto maternæ linguæ idiomate Nehem. 13, 23. Rurſus Amalekitas, Madianitas, & reliquos Arabes ſcribit Joſephus τῇ γλώσσῃ διαφωνεῖν *lingua differre*, atque hanc inter illos diſſi- Antiquit. l. 5.
C dii fuiſſe cauſam; cum Gedeone illos inſequente mutuis vulneribus ceciderunt. c. 8.
Sed Chananæorum ſermonem fuiſſe ab Hebræo inſigniter diverſum, aut Judæos cum Chananæis egiſſe per interpretem nusquam legimus. Contra Jerichuntina mulier Raab, & exploratores à Joſua miſſi, mutuo colloquio fruuntur tanquam ejusdem aut parum diſſimilis linguæ conſortes.

3. Nec leve eſt quod lingua Hebræa vocatur lingua Chanaan Eſ. 19, 18. Nam ſi ab Hebraico valde fuiſſet remotum idioma Chananæorum, qui degebant inter Judæos Jud. 3, 1. &c. Nemo nomine linguæ Chanaan Hebræam intellexiſſet. Sic Gallicum ſermonem in Britannica Aremorica nemo appellat Britannicum; Aut ſi quis ſic appellaret, nemo intelligeret ita loquentem. Tale eſt quod cum
D Solymos deſcribit Poëta Chœrilus,

> Γλῶσσαν μὲν Φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες
>
> *Ore peregrino Phœnicia verba loquentes.*

Joſephus qui Solymorum nomine Judæos intelligit, pari ratione γλῶσσαν Φοίνισσαν *linguam Phœniciam* voluit eſſe Hebræam. Et in Herodoto Phœnices illi qui Ægyptio more circumciduntur, iidem ſunt qui Hebræi. Nam in Phœnice & Palæſtina non fuit in uſu circumciſio, præterquam apud Hebræos. Atque eodem ſenſu Comicus in Avibus tam Phœnices quam Ægyptios ψωλούς appellat, id eſt verpas & recutitos. Sic diverſiſſimas gentes commune nomen includebat propter ὁμοφωνίαν. Sed & Lucianus, qui genere Syrus erat, è Samoſatis, voces He-
E bræas & Phœnicias pro eodem ſumens ſic habet de Alexandro in Pſeudomanti: ὁ δὲ φωνάς τινας ἀσήμους φθεγγόμενος, οἷαι γένοιντ᾽ ἂν Ἑβραίων ἢ Φοινίκων, ἐξέπληττε τοὺς ἀνθρώπους, οὐκ εἰδότας ὅ τι λέγοι *At ille voces quasdam ignotas proferens, quales ſunt Hebrææ aut Phœniciæ, percellebat homines, qui quod diceret non intelligebant.*

Jos. l. 1 cont. Apion.

4. Quarta ratio ſumitur ex Phœnicii ſermonis reliquiis quæ apud veteres A
paſſim occurrunt. Puta cum Sanchoniathon *ζωφασήμιν* explicat *cœli contemplatorem*, *βεελσάμην cœli dominum*, *σαμημρουμὸν ὑψουράνιον*, *συδὺκ juſtum ἐλιοῦν ὕψιςον*, *Dagon* Σίτωνα vel Δία ἀρότριον, Μὼθ mortem aut Plutonem. Cum in Heſychio Ἄδωνις redditur *dominus*, Βάκχος *luctus*, Γάδειρα *ſepes*. In Plutarcho *Thor* & *Alpha* bos. In Stephano *Ber* puteus. In Damaſcio *Eſmunus* octavus. In Etymologo *Suſa* lilia. In Porphyrio Μάλχος *Rex*; cum in Athenæo νάβλα, & in Suida κινύρα, Muſicis Phœnicum organis accenſentur; cum ex Punico ſermone Hieronymus *alma* virginem, Auguſtinus *meſſe* unge, & *ſalus* tres exponit; cum Livius & Feſtus docent ſummos Carthaginis Judices *Suffetes* nominari; nemo eſt Hebraicis literis vel mediocriter tinctus, qui non ſtatim animadvertat hæc vel eſſe Hebræa verba, vel Hebraicis proxima. B

Non tamen contenderim Chananæorum dialectum in omnibus cum Hebraica conveniſſe, cum inter ipſos Hebræos variæ fuerint dialecti. Ita Ephratæis hoc fuit peculiare quod non poterant pronunciare literam ש *ſchin*, ſed pro ea ſonabant ש *ſin*, & ex eo dignoſcebantur quod pro *ſchibboleth* blæſo ſono dicebant *ſibboleth* Jud. 12, 6. Sic in domo Michæ Danitæ Levitam ex ſermone cognoverunt Jud. 18, 3. Et ætate Jeſu Chriſti, quamvis Judæi omnes in terra Chanaan Syriacè loquerentur, tamen alia fuit Jeroſolymitana dialectus, alia Galilæorum. Ideo dictum Petro Matth. 26, 73. *Verè & tu ex illis es, nam & loquela tua manifeſtum te facit*; Aut ut habetur Marc. 14, 70. *Galilæus es, & locutio tua ſimilis eſt.* Supple eorum *locutioni*; quod Arabs interpres addidit ἐξηγητικῶς. Nempe Galilæorum dialectus rudis fuit & incondita. Hinc illud Talmudicum in tractatu עירובים *homines Judææ* שהקפידו על לשונם *quia accurati fuerunt in lingua ſua, confirmata eſt lex in manibus eorum. At homines Galilææ* שלא הקפידו על לשונם *quia accurati non fuerunt in lingua ſua, lex confirmata non eſt in manibus eorum.* Argumento ſit quod iidem eodem loco aſſerunt Galilæos אמר *immar* agnum, עמר *amar* lanam, חמור *hamor* aſinum, חמר *hamar* vinum inter loquendum non diſtinxiſſe. Plura de hoc argumento doctiſſimè obſervata vide in Lexico Buxtorfii in voce גליל. Notum etiam in Græco ſermone aliam eſſe Atticam D dialectum, aliam Æolicam & Doricam & Jonicam, & in Germanico Belgicam dialectum ab Helvetica multum differre. Sic Phœniciam dialectum ab Hebræâ diſcrepaſſe facile conceſſero; modo ne quis aſſerat plane aliam fuiſſe linguam, aut ab Hebræa tam diverſam, ut Hebræus & Phœnix ſua quisque lingua loquentes ſe mutuo non intelligerent. Nam etſi ſermo Phœnicius ſuos habuit idiotiſmos, & Syra quædam admixta, aut Arabica vocabula, tamen hoc certum multo plura habuiſſe merè Hebræa, aut Hebræis tam ſimilia, ut non fugerent vel è plebe Judæos.

Sunt qui Phœnicium ſermonem colligunt multa habuiſſe ex Ægyptio ex his Hieronymi in Eſaiam lib. 7. cap. 19. de lingua Chananitide: *Inter Ægyptiam & Hebræam media eſt, & Hebrææ magna ex parte confinis.* Sed hæc puto intelligenda potiſſimum de Philiſtæis, qui ab Ægyptiis oriundi erant, & partem terræ Chanaan Ægypto proximam occupabant. Nam quantum ex utriusque ſermonis

A monis reliquiis poſſum colligere, Phœnicius ſermo ab Ægyptio tam diſtabat quam Hebraicus. Utut ſit hoc ipſo loco id ultro agnoſcit Hieronymus, quod probare conati ſumus, nempe linguam Chananitidem Hebrææ magna ex parte eſſe confinem.

Huic noſtræ ſententiæ quicquid hactenus objectum eſt non difficulter ſolvitur. 1. Ajunt à confuſionis Babylonicæ pœna eximi non potuiſſe quenquam eorum qui participes fuerunt impiæ conſpirationis in campo Sennaar conflatæ. Itaque Chananæos etiam, quos ex eo numero nemo fuiſſe negaverit, veteris linguæ id eſt Hebrææ, uſu excidiſſe, & aliam à Deo accepiſſe. Reſpondeo in con-
B fuſione Babylonica hoc fuiſſe Dei conſilium, ut ſingulis familiis aut tribubus propria eſſet lingua, quam nemo alius intelligeret, qui non eſſet ex eadem familia aut tribu. Cui conſilio nihil obſtitit, quod in omni numero una aliqua familia aut tribus ſervavit uſum linguæ veteris. Quia Chananæus Hebraicè loquens, aliis è diverſa tribu conditoribus tam erat barbarus, quam ſi novum idioma Deus illi infudiſſet.

2. At probabile non eſt, inquiunt, Deum tanti pretii theſaurum, hoc eſt primigeniam & ſacram linguam, Chanaani poſterorumque ejus fidei commiſiſſe, genti non profanæ modo, ſed & execrandæ prorſus & internecioni devotæ. Sed neque ego id aſſero. Neque enim in illorum ſententia ſum, qui Abraamum He-
C bræam linguam volunt à Chananæis addidiciſſe, cum antea Chaldaicè loqueretur inter Chaldæos. Quin Hebræam dici contendo, quia poſt linguarum confuſionem nullibi pura ſervata eſt, præterquam inter poſteros Heber, ex quo numero fuit Abraham. Nam ab Hebraicæ puritate Phœniciam dialectum non minus deſciviſſe puto, quam ab Attica Doricam aut Æolicam. Hæc porro non ſunt ἀσύστατα, ut quæ gens maledicta erat & internecioni devota, Hebrææ linguæ dialectum uſurpavit, Deo ita volente; non in Chananæorum, ſed in Abrahami gratiam, & aliorum ex ejus ſtirpe, ut tolerabilior eſſet Patriarcharum peregrinatio in terra Chanaan.

3. Tertia illorum objectio hæc eſt: *Quis non videt naturalis ejuſdem linguæ*
D *communitas cum Chananæis, quantum offendiculum, quam exitioſum in idololatriam præcipitium fuiſſe Iſraelitis? Quanta, non dico, feneſtra ſed janua, imo quam immanis porta hac ratione patuiſſet contagioni gentis maledictæ, populum electum jugiter pervaſura.* Ita in hoc argumento paratragœdiat vir doctus, cui ſi credimus, quotquot fideles habitant inter idololatras ὁμογλώττους, debent novam linguam ſtatim cudere, ne communis linguæ conſortium eos agat præcipites in Idololatriæ barathrum. At non eſt quod quenquam terreret tam inane μορμολύκειον. Nam ſi ejuſdem ſermonis cum idololatris communitas Eccleſiæ tantum crearet periculum, Deus cujus providentia ſuos in iis non deſtituit quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, providiſſet fidelibus de ſpeciali aliqua lingua, quæ reliquis homi-
E nibus ignota eſſet & inacceſſa. Contra, notum eſt ante diluvium, cum terra eſſet corruptiſſima, & mores hominum perditiſſimi, fideles non cum una ſolum infidelium gente aut tribu, ſed cum omnibus omnino hominibus communem ha-

habuiſſe linguam. Et poſt captivitatem Babylonicam quamvis Hebraica lingua A
deſierit eſſe vulgaris, & Judæorum alii Syriacam, alii Græcam addidicerint, quo
ævo Syri & Græci idolis erant maximè addicti; Judæi tamen ab idololatria nunquam
fuerunt remotiores. Jam nihil neceſſe eſt dicere de temporibus quæ Chriſtum
ſubſecuta ſunt, quibus tantum abeſt ut Eccleſiam Deus uni alicui linguæ
tanquam glebæ addixerit, ut contra omnibus omnium gentium linguis laudari
Eſ.45.23. & velit & celebrari. *Mihi*, inquit, *curvabitur omne genu, & jurabit omnis lingua.*
66.18. Item: *Venio ut congregem omnes gentes & linguas.* Et rurſus: *Ex omnibus linguis*
Zach.8.23. *gentium apprehendent fimbriam viri Judæi, dicentes; Ibimus vobiſcum, quia audi-*
Rom.14,11. *vimus Deum eſſe vobiſcum.* Et *omnis lingua confitebitur Deo.* Et *redemiſti nos ex*
Phil.2,11. *omni tribu & lingua.* Et *vidi turbam magnam ex omnibus gentibus & linguis ſtan-* B
Apoc.5,9. & 7,9. *tem ante thronum & in conſpectu Agni.*

4. Inſtat vir doctus non pro leviculo eſſe habitum ſanctum Dei populum ſermoni peregrino, ne Moabitarum quidem aut Ammonitarum, quanquam à Lotho Abrahami conſanguineo oriundorum, quia idololatræ eſſent, conſueſcere.
Neh.13,23, 24.25. Et Nehemiam tanto zelo tamque mirificè accenſum, cum Judæos quoſdam Azoticè loquentes deprehenderet, judaicè autem neſcientes, ut eis malediceret, percuteret, glabraret. At legenti locum Nehemiam conſtabit non ideo in Judæos efferbuiſſe quod illorum liberi Azoticè loquerentur, ſed quia duxerant uxores alienigenas. Quod crimen non poterat cælari, quia liberi ex talibus conjugiis nati C matres ex ſermone prodebant, aliis Azoticè, aliis Ammoniticè aut Moabiticè loquentibus.

5. His viri docti objectionibus duas addimus, quæ ſunt majoris momenti. Prima hæc eſto, conſtare Pœnos, quorum ſermo erat Phœnicius, Hebraicè neſciviſſe, cum id palam profiteatur & diſertiſſimis verbis illorum unus, qui non fuit è plebe aliquis, ſed inter doctiſſimos merito primas obtinet, Auguſtinus ſcilicet, cujus verba ſunt confeſſionum lib.11.cap.3. *Si Hebræa voce loqueretur* (Moſes) *fruſtra pulſaret ſenſum meum, nec inde mentem meam quicquam tangeret.* Et epiſt.131. Memorio: *Quibus numeris conſiſtant verſus Davidici non ſcripſi, quia neſcio. Neque enim ex Hebræa lingua, quam ignoro, potuit etiam numeros interpres* D *exprimere &c. Certis tamen eos conſtare numeris, credo illis qui eam linguam probè callent.* Et Epiſt.119. Januario: *Vocabulum Paſcha non Græcum ſed Hebræum eſſe dicunt, qui linguam utramque noverunt.*

Propoſitæ objectioni, quæ in ſpeciem eſt invicta, quatuor habeo quæ reſpondeam. 1. Non rectè confundi Pœnos cum Chananæis, id eſt Africanos Phœnices cum Phœnicibus terræ Chanaan, qui ut Judæis erant propiores, ita propius accedebant ad Hebraiſmi puritatem, quem Afri ſermonis mixtura Pœni non parum infecerant. Teſtem appello Hieronymum, qui in præfatione lib. 2. in epiſtolam ad Galatas, cum Galatas dixiſſet *propriam linguam eandem pene habere quam Treviros*, addit *nihil referre ſi aliqua exinde corruperint, cum & Afri Phœnicum* E *linguam nonnulla ex parte mutaverint.*

2. Addo

A 2. Addo diſtinguenda eſſe tempora; Potuit enim Phœnicius ſermo alius eſſe Patriarcharum ævo, alius ævo Auguſtini, qui plus bis mille annis poſt mortem Jacobi natus eſt. Si in ipsâ Judæâ inter Hebræos degeneraverat lingua Hebræa, multo magis inter barbaros, qui nunquam puram habuerant poſt tot mutationes & viciſſitudines temporum.

3. Quid ſi Auguſtinus difficultate lectionis absterritus (quia illius ætate Hebræa ſcriptura differebat à Punicâ immenſum quantum) nunquam tentaverit vires, & putaverit ſe neſcire quod reverâ ſciebat magnâ ex parte? Sic quisquis Hebrææ linguæ cognitionem adeptus eſt, inde ad Syram accedens aut Chaldaicam, B miratur ſe jam eſſe doctum antequam didicerit, & *notâ fertur regione viarum*.

4. Denique à Philippo ad Philippum provocamus, id eſt ab Auguſtino ad Auguſtinum, qui alibi teſtatur non ſemel Punico ſermoni cum Hebræo in multis conveniſſe. Ita in quæſtionibus ſuper Judices lib. 7. c. 16. *Iſtæ linguæ non multum inter ſe differunt*, Hebræa nempe & Punica de quibus proxime egerat. Et contra literas Petiliani lib. 2. c. 104. *Hebræi dicunt Meſſiam, quod verbum Punicæ linguæ conſonum eſt, ſicut alia Hebræa permulta, & PÆNE OMNIA*; Et in Joan. tract. 15. *Cognatæ quippe ſunt linguæ iſtæ & vicinæ, Hebræa, Punica, & Syra*. Et de verbis Domini ſerm. 35. ubi explicat quid ſit Mammona: *Hebræum verbum eſt* C *cognatum linguæ Punicæ: Iſtæ enim linguæ ſibi ſignificationis quadam vicinitate ſociantur*. Et lib. 1. locutionum: *Locutio eſt quam propterea Hebræam puto, quia & Punicæ linguæ familiariſſima eſt, in quâ multa invenimus Hebræis verbis conſonantia*.

Neque aliter Hieronymus In Jeremiam lib. 5. cap. 25. *Tyrus & Sidon in Phœnices littore principes civitates &c. Quarum Carthago colonia. Unde & Pœni ſermone corrupto quaſi Phœni appellantur. Quorum lingua linguæ Hebrææ magna ex parte confinis eſt*. Et in Eſaiam lib. 3. c. 7. *Lingua quoque Punica, quæ de Hebræorum fontibus manare dicitur &c.* Et quæſtionibus in Geneſim ubi de voce ימים Geneſ. 36, 24. *Nonnulli putant aquas calidas, juxta Punicæ linguæ viciniam, quæ Hebrææ contermina eſt, hoc vocabulo ſignari*. Concinit Priſcianus lib. 5. his ver- D bis: *Maxime cum lingua Pœnorum, quæ Chaldææ vel Hebrææ ſimilis eſt & Syræ, non habeat neutrum genus*. Quod ſi Punica in Africa Hebrææ fuit ſimilis, multo magis Phœnicia in terra Chanaan, ubi Chananæi Hebræis erant permiſti. Neque enim ulla cauſa fuit cur Pœnorum ſermo ad Hebræum accederet quam origo Phœnicia. Porrò barbare quidem dicitur, ſed tamen vere, id per quod quid eſt tale, ipſum eſſe magis tale.

Ultima objectio ſic habet. In Phœnicii & Punici ſermonis reliquiis plurima ſunt vocabula quæ nec ex Hebræa, nec ex affinibus linguis, Syrâ, Chaldæâ & Arabicâ, poſſe explicari viri undecunque docti ingenuè fatentur, putâ in Sanchoniathone *Mot* pro limo, *Baau* pro nocte, *Baetylia* pro lapidibus animatis qui E Priſciano *Abdir* vel *Abaddir*. In Heſychio *Ada* ſalix, *Aſur* crater, *Gaulos* navis ſpecies, *Gonata* terminus, *Semiramis* columba montana: In Stephano *Rhabbotin* pro Phœnice, & *Kellararſath* pro malo navis, *Samatho* pro *magna*. In Apulejo

& Auctario Dioſcoridis herbarum Phœnicia & Africana nomina quamplurima. A
In Servio *ſar* piſcis genus prope Tyrum, *caſar* elephas, *byrſa* corium, *Dido* virago, *bel* ſol qui idem Emiſſenis *elagabalus*. In Joſepho *chabul* id quod diſplicet. In Polybio *Baleares* funditores. In Euſtathio *caccabe* caput equi, & *Aſdrubal* Clitomachus. In Herodoto *zegeries* colles. In Porphyrio *Sanchoniathon* φιλαλήθης; In Quintiliano *mappa* Romana vox quam Pœni ſibi vindicant. In Feſto *Abila* mons altus, *mapalia* caſæ, *mamphula* panis genus, ut in Athenæo *chebrodlapſus*; in Etymologico *galones* ſepes, & *ellotias* virgo. Hæc χύδlω & nullo ordine, prout memoriæ ſe obtulerunt, quæ ſingula deinceps ſuis locis examinabo accuratius. Nam ut res plenius intelligatur, libet percurrere obiter quicquid uſpiam Phœ- B
nicii ſermonis memini me legere.

CAPUT II.

Phœnicia quædam ex Sanchoniathone ſcriptore vetuſtiſſimo.

SAnchoniathon bello Trojano vetuſtior, Græce à Philone verſus. Hujus fragmentum in Euſebio Initio rerum χάος ἐρεβῶδες, id eſt כהות ערב *cahuth ereb* caligo veſpertina ex Gen. 1, 2. 5. Μώτ limus ex quo omnia. Phœn מוד *mod* Arab מאדה materia. D finale Græci in T. mutant. Ζωφασημὶν שמים צופי οὐρανοῦ κατόπται. Homines facti ex vento Κολπία, id eſt קול־פי־יה *Kolpijah* voce oris Dei. Βάαυ nox, imo Βάαυτ. Hebr. בות *but* vel בית pernoctare. Cur T exciderit è fine vocis Βεελσάμην, κύριος οὐρανοῦ בעלשמים Plauto *Balſamen*. Hinc herba Balſamene. Σαμημρούμος שמים רום ὑψουράνιος. Philo emendatus. Χρυσωρ Vulcanus חרש־אור πυροτεχνίτης. Vocant Διαμίχιον, id eſt Jovem machinatorem. Hebr. מכי *mechi* machina. Hujus filius γήϊνος, C
id eſt אדם Adam. Deus Ἀγρότης id eſt שדי. Μισὼρ εὔλυτος משרא. Συδὺκ δίκαιος צדיק ibid. *Sydyk*. Juppiter Hebr. צדק *ſedek*. Κάβειροι כבירים *cabirim* Dii magni. Deus Ἐλιοῦν עליון i. e. ὕψιστος. Uxor Βηρούθ, i. e. ברית *Berith* Jud. 8, 33. Deus *Elium* genuit cœlum & terram. Sic Gen. 14, 19 22. קנה etiam generare eſt, quomodo commodè reddi queat Prov. 8, 22. *Dominus genuit me* Ἦλος vel Ἴλ אל *Saturnus*. Δαγὼν דגון Ζεὺς ἀρότριος Hebr. דגן *dagan* frumentum. Ἐλωεὶμ אלהים Hebr. Dii vel Angeli, Saturni commilitones. Βαιτύλια lapides animati, Hebr. בשפים *uncti*, ſed lectum נפשים *animati* Hos moviſſe dæmonem. Lapis à Jacobo unctus in Bethel. Inde origo idololatricii Bætyliorum cultus; Etymologus & Phavorinus emendati Ex Damaſcio locus perperam redditus. *Batylus* vel *Batelus* lapis Saturno pro Jove datus. Idem vocatur *Abdir* & *Abadir* forte pro *Aban* vel *Ebendir* lapis rotundus. Talis Bætyli forma. Saturni filius Juppiter Belus בעל Βῆλος Baal, Βεὶλ. Fœmin. Βααλτίς. Sidon ex Ponto nata canora voce virgo hymnum reperit שדה *Sidda* Muſicæ genus Eccleſ. 2, 8. Hercules Melcarthus, Malica, Melicerta Urbs ab Her- D
cule ad columnas condita Carteia dicta pro Melcarteia. Aſtartes inſignia caput Tauri. עשתרות *Aſtaroth* commune nomen ad armenta & greges, ut Chald. עדר Arab קטאיע Græc ἀγέλα. Aſtarte eadem quæ Io mutata in bovem; Et mater Phœnicum. Tamen Aſtarte vulgo pro Venere ſumitur. Ridiculum eſt quod ſequitur eam reperiſſe ἀεροπετῆ ἀστέρα ſtellam volantem, quam interfectam in Tyro conſecravit: Sed legendum ἀστερίαν. Aſterias Aquilæ genus, aliis Chryſaetos. Aquilæ ſanguine conſecrata eſt inſula in quâ Tyrus. Etiam firmandi vim aquilæ ſanguini tribuerunt Phœniciæ fabulæ, quia ad נשרא *niſra*, id eſt aquilæ nomen, alludit verbum נשרר *niſarar* firmare. Μὼθ mors & Pluto Μουθ idem. Saturni inſigne quatuor oculi, duo aperti & duo clauſi. Æſculapius octavus Cabirorum: Inde dictus Χνᾶ primus Phœnicum, id eſt כנען *Chanaan* Etiam Phœnice *Chna* dicta Saturni aliud nomen *Iſrael*. Hujus filius Ἰεοὺδ Hebr יחיד *Iehid*, dictus quia unicus, à patre immolatus Idem Saturnus cum ſuis circumciditur. Hæc ad Abrahamum pertinent Uxor *Anobret* חן עוברת id eſt Sara quæ concepit ex gratiâ Hebr. 11, 11. E

IN fine hujus tractationis dicemus explicatius quis fuerit Sanchoniathon, quis item ille Jerombalus, ſacerdos Dei Ἰάω ſeu *Jehova*, quem ſe profitetur conſuluiſſe. Hic ſolùm lectorem monemus illum ante Trojani belli tempora,

Phœ-

A Phœnicum hiſtoriam inde à primâ origine Phœniciâ linguâ ſcripſiſſe. Eam hiſtoriam Græcè reddidit Philo Byblius, qui ſub Adriano vixit. Verſionis inſigne fragmentum nobis ſervavit Euſebius, in quô Phœnicia quædam occurrunt noſtra commentatione non indigna.

In ipſo operis exordio legas ſtatim initio rerum fuiſſe *πνοὴν ἀέρος ζοφώδους tenebroſi aeris ſpiritum*, quem appellat Χάος ἐρεβῶδες, id eſt כהות ערב *chaüth ereb* caliginem veſpertinam. Res ſumpta ex verbis Moſis Gen. 1, 2. *Et fuit caligo ſuper faciem abyſſi*, vox erebi ex verſu 5. ויהי ערב & *fuit ereb*, id eſt veſpera Unde & Heſiodus:

B Ἐκ χάεος δ' ἔρεβός τε, μέλαινά τε νὺξ ἐγένοντο

Quod Varro ita imitatur, *Erebo creata fuſcis crinibus nox te invoco*, ut obſervatum à viro in quô doctrina cum humanitate certat D. D. Sarraſin. Quid quod Græcum ἔρεβος nonnunquam plane id ipſum eſt quod Hebræum ערב *ereb*, nempe occaſus aut veſpera: In his Homeri puta Odyſſ. μ. verſ. 81. πρὸς ζόφον εἰς ἔρεβος τετραμμένον. *Ad occaſum in Erebum converſum.* Ubi Vetus Scholiaſtes: (εἰς ἔρεβος τετραμμένον) εἰς τὰ πρὸς δύσιν μέρη νεῦον. *In Erebum converſum, id eſt in partes quæ ſunt ad occaſum inclinans.* Et Euſtathius p. 477. τὸ δὲ πρὸς ζόφον καὶ τὸ εἰς ἔρεβος ἐκ παραλλήλου μετὰ θέσεως δυσμικὸν μέρος δηλοῦσιν *cum* πρὸς ζόφον *&* εἰς ἔρεβος *ponuntur ut ſynonyma, occidentalem partem ſignificant.*

C Sequitur ex converſione ſpiritus cum Chao emerſiſſe Μώτ *Mot*, id eſt limum aut aquoſæ mixtionis putredinem: καὶ ἐκ τῆς αὐτοῦ συμπλοκῆς τοῦ πνεύματος ἐγένετο Μώτ. τοῦτό τινές φασιν ἰλὺν, οἱ δὲ ὑδατώδους μίξεως σῆψιν. *Mot* id eſt מוד *mod*, Phœnices ita ſcribebant. Sed D finale Phœnicum per T paſſim effertur. Sic ἰῶτα factum ex יוד *jod*, & Ἄζωτος ex אשדוד *Aſdod*, & Ζαρὴτ in Euſebio ex זרד *Zared*; Et occurrit paſſim *Ephot* pro *Ephod*; Et barbitus, Gallice *lut*, Hiſpanice *laud*, & Arabice dicitur אלעוד *alaud* articulo præfixo. Porro מוד *mod* ſermone Phœnicum materiam ſignificabat ex quâ omnia ſunt facta; ut Arabice מאדה *mada* ex radice מוד. Ideò Sanchoniathon poſtquam dixit *mot* eſſe *limum & aquoſæ mixtionis corruptionem*, addit continuo poſt: καὶ ἐκ ταύτης ἐγένετο πᾶσα σπορὰ κτί-

D σεως καὶ γένεσις ὅλων. *Et hinc factum eſt omne creaturarum ſeminium, & omnium generatio*, quod idem eſt ac ſi dixiſſet *mot* eſſe materiam primam. Vox in Scriptura etſi non extet, non ſequitur non eſſe Hebræam. Nam Judæorum Philoſophi propria habuere vocabula quibus ſacri ſcriptores conſulto abſtinuerunt, quia ſcribebant in plebis gratiam.

Subjungit facta fuiſſe ζῶα νοερὰ *animalia intelligibilia*, quæ dicta ſunt ζωφασημὶν, τοῦτ' ἔστιν οὐρανοῦ κατόπται *Zophaſemin id eſt cœlorum ſpeculator.* Hebraice dixeris צופה שמים *tſophe ſamajim.* Sed *tſade* in Z mutatum eſt, ut in *Zor*, *Zoara*, *Zoan*, *&c.* Puto intelligi Angelos, quia eadem animalia deſcribit tanquam μὴ ἔχοντα αἴσθησιν *ſenſus expertia.*

E Ibidem primi homines facti leguntur ἐκ τοῦ Κολπία ἀνέμου. Ventus ille *Colpia* idem eſt quod קול־פי־יה *col-pi-jah* vox oris Dei, cujus inſpiratione & verbo factus eſt homo.

Sequitur, καὶ γυναικὸς αὐτοῦ Βάαυ, τοῦτο δὲ νύκτα ἑρμηνεύειν *& uxoris ejus Baau, hoc*

autem noctem ſignificare. Puto legendum βάαυτ, & τ finale excidiſſe propter alterum τ ſequens in voce τῦτο. Βάαυτ בות Phœnicibus noctem fuiſſe puto, quia בות *but* eſt pernoctare, & בותא *bauta noctua.* Scribitur & בת ut Dan.6,19. Verbum eſt familiare Chaldæis, Syris & Arabibus. בהו *bohu* quod hûc afferunt aliud eſt, nempe vacuum, inane. A

Paulo poſt ita de Sole: Τῦτον θεὸν ἐνόμιζον μόνον ὐρανῦ κύριον βεελσάμην καλῦντες, ὅ ἐστι παρὰ Φοίνιξι κύριος ὐρανῦ. *Beelſamen* id eſt בעל שמין *Dominus cœlorum.* Plautus Punicè ſcribit *Balſamen.* Ita enim Auguſtinus quæſt. in Judices cap.16. Et Africanâ voce Buphthalmus inde dicitur Balſamene in adjectis ad Dioſcoridé.

In Pœnulo. Act. 5 Scen. 2.

Aliquanto inferius: Ἐκ τύτων, φησὶν, ἐγεννήθησαν μημρῦμος ὁ καὶ ὑψυράνιος. Sine dubio legendum ἐγεννήθη Σαμημρῦμος voce compoſitâ ex שמים *ſamaim* cœli & רום *rum*, id eſt altitudo. B

Et poſt aliquot periodos: ἐξ ὧν γενέσθαι δύο ἀδελφὺς εὑρετὰς σιδήρυ καὶ τῆς τύτυ ἐργασίας, ὧν θάτερον τὸν Χρυσὼρ &c. εἶναι δὲ τῦτον τὸν Ἥφαιστον. Vulcani nomen *Chryſor* Phœnicibus erat חרש אור *chores-ur* id eſt πυριτεχνίτης qui ignis opera metalla fabricat in quasvis formas. Πυρίτην appellat Lucianus in *de ſacrificiis.* Addit καλεῖσθαι δὲ αὐτὸν καὶ διαμίχιον *Jovem machinatorem*, quia מחי *mechi* Hebræis eſt machina. Vide Ezech.26,9.

Hujus filium facit γήϊνον αὐτόχθονα, id eſt אדם Adamum, qui ſolus verè γήϊνος & αὐτόχθων, id eſt ex ipſâ terrâ natus, quod & Hebræo nomine ſignificatur. Nec mirum Adami formationem alieno loco referri à ſcriptore fabuloſo, qui omnia involvit. C

Multo abſurdius eſt quod ex Geino, id eſt Adamo, naſci facit Deum Ἀγρότην. Nam Ἀγρότης ille eſt Deus שדי *Saddai.* Ἀγρότην reddidit Philo quaſi fiat à שדה *ſade*; id eſt ab agro, ut obſervavit Scaliger. Cum Hebraice שדי *ſaddai* omnipotentem ſonet, ut Arabice שדיד *ſadid* robuſtum. Proinde à Bybliis ἐξαιρέτως vocabatur θεῶν ὁ μέγιστος *Deorum maximus*, & ejus ſimulachrum totâ Phœniciâ erat μάλα σεβάσμιον *in ſummâ veneratione*, ut eôdem loco additur.

Non multo poſt: μισὼρ καὶ συδὺκ explicat εὔλυτον καὶ δίκαιον *ſolubilem & juſtum.* *Miſor* Syris eſt משרא *Meſoro* ſolutus. Sydyk Hebr. צדיק *ſaddik.* D

Et ſtatim: ἐκ δὲ τῦ Συδὺκ Διόσκυροι. Ergo *Sydyk* erat Juppiter quem Hebræi צדק *ſedek* appellant. Nec ea appellatio heri & hodie nata; Extat enim in monumentis Hebræorum vetuſtiſſimis, putà in *Sepher jetſira*, in libro *Zohar*, in *Bereſit Rabba, &c.*

Ibid. Διόσκυροι ἢ Καβειροὶ id eſt כבירים *Cabbirim* Dii magni, vel Dii potes, ut jam antea pluribus explicavimus.

Paulo poſt: Κατὰ τύτυς γίνεταί τις Ἐλιῦν καλύμενος ὕψιστος. *Eliun* id eſt עליון *elion* unum è Dei nominibus, quod & excelſum ſonat. Dei *Eliun* uxor eſt Βηρὺθ, id eſt ברית *Berith Dea* de quâ Jud.8.33. Hinc Pœni *Alonim valonuth* Deos & Deas. Vide Plauti Pœnulum. Et quod ibidem narratur ille Deus *Eliun* genuiſſe cœlum & terram, ſumptum ex verbis Moſis Geneſ.14,19.22. אל עליון קונה שמים וארץ *Deus Eliun genitor cœli & terræ.* Nam קנה etiam generare eſt apud LXX. interpretes. Sic Zach.13,5. הקנני ἐγέννησέ με. Et ſic omnino verti debuit Gen.4,1. קניתי *ge-* E

Dddd 2 *nui*

A *nui virum à Domino*, & Prov. 8,22. *Dominus* קנני *genuit me in initio viæ ſuæ*, id eſt ab æterno. Agitur enim eo loco de æterna generatione Filii.

Addit cœli filiorum primum fuiſſe Ἶλον τὸν καὶ Κρόνον. Nempe Ἶλος, id eſt אל *el* Deus fortis, erat Saturnus. Phœnices אל *el* ſcripſiſſe docent hæc Damaſcii apud Phot. authore CCXLII. Φοίνικες καὶ Σύροι τὸν Κρόνον Ἠλ καὶ Βὴλ καὶ Βολάθην ἐπονομάζουσιν *Phœnices & Syri Saturnum El & Bel & Bolathen nominant.*

Sequitur: καὶ Δαγὼν, ὅς ἐστι Σίτων, & infrà ὁ δὲ Δαγὼν ἐπειδὴ εὗρε σῖτον καὶ ἄροτρον, ἐκλήθη Ζεὺς ἀρότριος. Nempe nomine *Dagon* putavit alludi ad דגן *dagan*, id eſt frumentum. Deus ille Dagon ex ſacris ſcriptoribus eſt notiſſimus.

B Ibid. οἱ δὲ σύμμαχοι Ἴλου τοῦ Κρόνου Ἐλωεὶμ ἐπεκλήθησαν, ὡς ἂν Κρόνιοι *commilitones* אל *el*, vel אלוה *eloah*, id eſt *Saturni* אלהים *elohim dicebantur, quaſi Saturnios dixeris.* Imo Elohim Deum ſonat vel Deos etiam & Angelos & Judices. Nam terminatio eſt pluralis, adeoque & ſignificatio, niſi cum uni vero Deo tribuitur.

Sequitur: ἐπενόησε θεὸς Οὐρανὸς Βαιτύλια, λίθους ἐμψύχους μηχανησάμενος *Excogitavit Deus Uranus* (id eſt cœlum) *Bætylia, cum fabricaſſet lapides animatos.* Itane vero? *lapides animatos?*

O rem ridiculam Cato & jocoſam!

Scripſerat, credo, Sanchoniathon אבנים נשפים *lapides unctos*, à radice שוף in ungendi notione apud Syros uſitata. Sed פ & ש tranſpoſitis pro נשפים ſcriptum

C נפשים. Unde factum ut lapides uncti mutarentur in animatos. Quod tamen deinceps creditum, diabolo forte illos movente, & plebis credulitati ſuis præſtigiis illudente. Damaſcius ſcriptor Ethnicus valde ſuperſtitioſus Juſtiniani ævo: εἶδον τὸν βαίτυλον διὰ τοῦ ἀέρος κινούμενον *vidi Bætylum* lapidem *in aere motum.* Ibidem dicit Iſidorus Philoſophus εἶναί τινα δαίμονα τὸν κινοῦντα αὐτὸν *aliquem eſſe dæmonem a quo movetur.* Apud Phot. p. 1062. p. 1063.

Tamen verum eſt quod dixi à Sanchoniathone *Bætylia* vocari lapides unctos. Quod factum exemplo Jacobi, qui Gen. 28,18. lapidem quem habuerat pro cervicali legitur in titulum erexiſſe, & effudiſſe oleum in ſummitatem ejus, & locum vocaſſe *Bethel.* Atque id ſe ratum habere Deus docuit his verbis: *Ego ſum Deus* Vid. Scal. in

D *Bethel, ubi unxiſti lapidem* Gen. 31,13. Phœnices igitur hoc imitati prava quadam κακοζηλίᾳ, primò illum ipſum lapidem coluerunt quem unxerat Patriarcha. Judæi Euſeb. p. 198. ſaltem ita referunt: אף על פי שהיתה מצבה אהובה לפני המקום בימי האבות אחרי כן שנאה מפני שעשוה כנענין לחוק לעבודה זרה *Quanquam ille cippus amatus fuit à Deo temporibus Patriarcharum, poſtea tamen odit eum, propterea quod Chananæi deduxerunt illum in ritum idololatriæ.* Quin & alios lapides eodem ritu unxerunt, & conſecrarunt, quos Bætylia & Bætylos nominarunt in memoriam lapidis Bethelæ recti. Etymologus nullo ſenſu Βαίτυλος: Λίβανον τὸ ὄρος τῆς Ἰλίου πόλεως. Sed ſupplendum ex Phavorino: Βαίτυλος, λίθος γενόμενος κατὰ τὸν Λίβανον &c. Et utrobique pro Ἰλίου πόλεως ſcribendum Ἡλίου πόλεως. Photius ex Damaſcio: pag. 1047.

E κατὰ τὴν Ἡλιούπολιν Συρίας, εἰς ὄρος τὸ τοῦ Λιβάνου τὸν Ἀσκληπιάδην ἀνελθεῖν φησὶ καὶ ἰδεῖν πολλὰ τῶν λεγομένων Βαιτυλίων ἢ Βαιτύλων περὶ ὧν μυρία τερατολογεῖ *juxta Heliopolim Syriæ Aſclepiadem in Libani montem aſcendiſſe, & vidiſſe multa Bætylia vel*

 Bæty-

pag. 1061. *Bætylos quos vocant, de quibus multa miracula narrat.* Idem refert τῶν δὲ βαιτύλων ἄλλον ἄλλῳ ἀνακεῖσθαι θεῷ Κρόνῳ, Διΐ, Ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις, ubi abſurdè interpres, licet cætera vir doctus, *Bætulorum alium alii incumbere.* Reddendum *alium alii Deo conſecratum eſſe, Saturno puta, Jovi, Soli & aliis.* Quin idem nomen inditum illi lapidi quem Saturnus voraſſe fingitur. Heſychius: βαίτυλος, οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ δοθεὶς λίθος τῷ Κρόνῳ, ἀντὶ Διός. *Bætylus, ita vocabatur lapis Saturno pro Jove datus.* Etymologus: βαίτυλος δὲ ἐκλήθη ὁ λίθος ὁ ἀντὶ Διὸς ὁ Κρόνος κατέπιεν, εἴρηται δὲ ὅτι ἡ Ῥέα βαίτῃ αὐτὸν σπαργανώσασα τῷ Κρόνῳ δέδωκε. βαίτη δὲ σημαίνει τὴν διφθέραν, παρὰ τὸ βαίτυλος. Summa eſt: Bætylum vel Bætelum dici lapidem quem deglutiit Saturnus, quia Rhea illum pelle obvolverat quæ Græce dicitur βαίτη. Ad has ineptias coguntur deſcendere Græcorum Grammatici, cum meliora non ſuccurrant. Idem lapis vocatur *Abdir*, *Abadir*, *Abaddir*. Priſcianus lib. 1. *Abdir genus lapidis.* Et lib. 5. *Abadir Deus eſt. Dicitur & hoc nomine lapis ille quem Saturnus dicitur devoraſſe pro Jove, quem Græci* βαίτυλον *vocant.* Et lib. 6. *Abdir quoque & Abaddir* ὁ βαίτυλος *hujus Abaddiris.* Abaddir אב אדיר Hebraicè eſt pater magnificus, cujus nominis Punicos Deos memorat Auguſtinus epiſtola 44. Sed fallor aut *Abdir* vel *Abaddir*, cum pro lapide ſumitur, corruptum ex Phœnicio אבן דיר *eben dir* vel *aban dir* lapis ſphæricus. Talis enim Bætyli forma. Damaſcius ubi ſupra: σφαῖραν δὲ πυρὸς ὑψόθεν καταθοροῦσαν ἐξαίφνης ἰδεῖν *vidiſſe globum ignis cœlitus cum impetu deorſum ruentem.* Et paulo poſt: αὐτὸν δὲ ἐπὶ τὴν σφαῖραν δραμεῖν ἤδη τοῦ πυρὸς ἀποσβεννυμένου καὶ καταλαβεῖν αὐτὴν οὖσαν τὸν βαίτυλον *ipſum autem igne extincto ad globum cucurriſſe, qui Bætylus erat, quem accepit.* Sequitur non multo poſt accurata Bætyli deſcriptio: σφαῖρα μὲν ἀκριβὴς ἐτύγχανεν ὤν, ὑπόλευκος δὲ τὸ χρῶμα, σπιθαμιαία δὲ τὴν διάμετρον κατὰ μέγεθος, ἀλλ' ἐνίοτε μείζων ἐγίνετο καὶ ἐλάττων, καὶ πορφυροειδὴς ἄλλοτε *globus quidem erat exactus & rotundus, colore ſubcandido, diametro longus palmo, ſed interdum major, interdum minor apparebat, nonnunquam etiam purpureus.* Proinde etiam in cerauniis gemmis bætuli vocantur quæ rotundæ ſunt. Plinius ex Sotaco lib. 37. c. 9. *Per illas quæ nigræ ſunt & rotundæ urbes expugnari & claſſes, eaſque bætulos vocari.* Dir rotundum exponimus, non ſolum ex Arabiſmo, ſed & ex Hebræâ linguâ quâ דור *dur* pilam ſignificat, & דר *dor* margaritam, ut alibi probavi multis.

In ſequentibus Saturni filius Ζεὺς Βῆλος *Jupiter Belus* ſeu בעל *Baal*, cujus nominis Dii plures in Phœnicibus. Alibi ſcribitur Βὴλ, ut Βεελσάμην Deus cœli. Fœmininum eſt Βααλτὶς Hebr. בעלת: Ἐπὶ τούτοις (inquit idem) ὁ Κρόνος Βύβλον μὲν τὴν πόλιν θεᾷ Βααλτίδι τῇ καὶ Διώνῃ δίδωσι. *Interea Saturnus Byblum urbem Deæ Baaltidi quæ & Dione donat.* Beltin ſcribunt Megaſthenes & Abydenus in Euſebio. Philo Dionem eſſe vult, quam Poetæ faciunt matrem Veneris. Tamen juxta Sanchoniathonem Aſtartes ſeu Veneris ſoror non mater fuit Baaltis.

Paulo poſt: ἀπὸ δὲ τοῦ πόντου γίνεται Σιδὼν ἡ καθ' ὑπερβολὴν εὐφωνίας πρώτη ὕμνων ᾠδὴν εὗρε. *Ex ponto autem naſcitur Sidon, quæ propter canoræ vocis præſtantiam hymnorum odes prima reperit.* An illa Sidonem condidit? Nihil tale memorat Sanchoniathon. Et Sidonis originem aliô refert Moſes Gen. 10.15. Itaque conjicio

Sido-

A Sidonem hoc loco aliter ſcribi, nempe per ש non per צ, & illud muſicæ genus cujus Sidon inventrix Hebraicè dici שדה *ſidda* & שדות *ſiddoth* Eccl. 2, 8.

Μέλκαρθος ὁ καὶ Ἡρακλῆς *Melcarthus qui & Hercules*, quod ſtatim ſequitur, docet Herculis Phœnicium nomen eſſe *Melcarthum* ſeu מלך קרתא *Melec cartha* Regem urbis ſupp. Tyri. Ita etiam Amathuſii, quorum origo erat Phœnicia, Herculem Μάλικα vocabant, id eſt Regem, ut author eſt Heſychius. Et eidem Παλαίμων ὁ Ἡρακλῆς *Palæmon eſt Hercules*. Palæmon, inquam, cujus aliud nomen eſt Μελικέρτης *Melicerta*. Et Carteiæ urbis ad columnas, quam Græci Heracleam appellabant, ut ex Strabone conſtat, nomen contractum ex Melicarteia

B ut ſupra docuimus. Plura vide de hoc argumento in Fulleri miſcellaneis lib. 3. cap. 17.

Ibidem cœli filia Aſtarte ἐπέθηκε τῇ ἰδίᾳ κεφαλῇ βασιλείας παράσημον κεφαλὴν ταύρου *capiti impoſuit regni inſignia caput tauri*. Aſtarte Syris עשתרתא *Aſtarta*. Hebræis עשתורת *Aſtoret*. 1. Reg. 11, 5. 33. Hinc plurale עשתרות *aſtaroth* greges. Sic Deut. 7, 13. עשתרות צאנך *Greges ovium tuarum*. Ita explicant Hebræi omnes, & volunt idolum Aſtartes habuiſſe figuram ovis. Ego vocem עשתרות *aſtarot* credo patuiſſe latius, & tam armenta boum quam greges ovium ſignificaſſe. Certè Deut. 7, 13. Chaldæus עשתרות reddit עדרי & Arabs קטאיע, quæ ad armenta & greges communia ſunt vocabula. Sic Joel. 1, 18. armenta boum ſunt עדרי

C בקר & greges ovium עדרי הצאן. Et Gen. 32, 16. Arabicum קטעה tam dicitur de camelorum, & aſinorum, & boum armentis quam de ovium & caprarum gregibus. Et μῆλα Græcis non ſolum oves ſonat ſed & quodvis quadrupes, ut ex Homero & Pindaro probat Pindari Scholiaſtes in Pyth. 4. Itaque in nomine *Aſtartes* cum tam lateat bovis quam ovis ſignificatio, intelligis quorſum pro regni inſignibus capiti dicatur impoſuiſſe tauri caput, id eſt genus ſtemmatis in taurinum caput effictum. Quo habitu à Sanchoniathone deſcribitur περινοστοῦσα τὴν οἰκουμένην *terram univerſam peragrans*. Ut videatur eſſe Græcorum Jo, quæ in bovem mutata fingitur varias luſtraſſe terras. Huc facit quod in Euripidis Phœniſſis Thebani & Phœnices Jonem pro communi matre agnoſcunt.

D Κοινὸν αἷμα, κοινὰ τέκνα

Τῆς κερασφόρου πέφυκεν Ἰοῦς.

Tamen hic Venerem explicat: τὴν δὲ Ἀστάρτην Φοίνικες τὴν Ἀφροδίτην εἶναι λέγουσι. Quomodo etiam Cicero de natura Deorum lib. 3. *Quarta Venus Syria Tyroque concepta, quæ Aſtarte vocatur, quam Adonidi nupſiſſe traditum eſt.* Et Suidas: Ἀστάρτη ἡ παρ᾽ Ἕλλησιν Ἀφροδίτη λεγομένη.

Ibid. de Aſtarte habetur res plane ridicula: εὗρεν ἀεροπετῆ ἀστέρα ὃ καὶ ἀνελομένη, ἐν Τύρῳ τῇ ἁγίᾳ νήσῳ ἀφιέρωσε *reperit ſtellam ex aere delapſam* (alii ἀεροπέτη in aëre volantem legunt) *quam interfectam in Tyro ſacra inſula conſecravit.* Quid fingi poteſt abſurdius quam ut ſtella volans mactetur, & conſecretur? Abſit à me

E ut putem vel febricitantem hunc hiſtoricum tale quicquam ſomniaſſe. Itaque aliter legendum, nimirum: Εὗρεν ἀεροπέτη vel ἀεροπετῆ ἀστερίαν, ὃν καὶ ἀνελομένη ἐν Τύρῳ τῇ ἁγίᾳ νήσῳ, ταύτην ἀφιέρωσε *Invenit aſteriam* ex aëre delapſam aut *in aere volantem, qua mactata in Tyro ſacra inſula eam conſecravit.* Aſteriam inter Aquila-

quilarum genera recenſet Ælianus tanquam ex Ariſtotele: Ἀκούω δὲ, inquit, τι καὶ γένος αἰετῶν, καὶ ὄνομα αὐτῶν χρυσαίετον εἶναι, ἄλλοι δὲ ἀστερίαν τὸν αὐτὸν καλοῦσιν· ὁρᾶται δὲ οὐ πολλάκις· λέγει δὲ Ἀριστοτέλης αὐτὸν θηρᾶν καὶ νεβροὺς, καὶ λαγὼς, καὶ γεράνους, καὶ χῆνας ἐξ αὐλῆς, μέγιστος δὲ αἰετῶν εἶναι πεπίστευται. *Aquilarum item genus aliquod eſſe audio, quod alii Chryſaeton, alii ASTERIAN appellant, quod rarò apparet: Dicit autem Ariſtoteles aquilam illam venari hinnulos, leporesque & grues, atque anſeres ex corte. Aquilarum autem creditur eſſe maxima.* Aquilæ porro ſanguine conſecratam fuiſſe inſulam in qua Tyrus urbs condita, etiam in Nonno lego, Dionyſiacorum libro quadrageſimo, ubi vaticinatur Hercules urbem in medio mari condendam quo loco reperietur inter rupes fluctivagas aquila oleæ ramis inſidens, quam Neptuno mactare jubet, ut rupes hactenus vagæ (ita enim fabulatur) aquilæ ſanguine conſecratæ ſiſtantur, & in mari radices figant: Oraculi verba ſic habent: A B

Δυρατίῳ κενεῶνι χαράξατε νῶτα θαλάσσης,
Εἰσόκε χῶρον ἵκησθε μεμορμένον, ὁππόθι δισσαὶ
Ἀσταθέες πλώουσιν ἀλήμονες εἰν ἁλὶ πέτραι,
Ἃς φύσις ἀμβροσίας ἐπεφήμισεν, αἷς ἔνι θάλλει
Ἥλικος αὐτόρριζον ὁμόζυγον ἔρνος ἐλαίης·
Πέτρης ὑγροπόροιο μεσόμφαλον, ἀκροτάτοις δὲ
Αἰετὸν ἀθρήσητε παρεδρήσσοντα κορύμβοις. C
Æquoris inde vias curva ſulcate carina,
Dum locus occurrat quem vobis fata reſervant,
Inſtabili gemina rupes ubi calle vagantur
Ambroſiæ, naturæ ingens opus; in quibus altis
Arbor Palladia radicibus hæret oliva,
Fluctivaga umbroſo petra juga vertice opacans,
Et ſummis aquila in ramis immota ſedebit.

Et paulo poſt:

Αἰετὸν ὑψιπέτην ἱερεύσατε Κυανοχαίτῃ,
Λύτρον ἐπισπένδοντες ἀλιπλανέεσσι κολώναις, D
Καὶ Διῒ, καὶ μακάρεσσι, καὶ ἄστατος οὐκέτι πέτρη
Πλάζεται ὑγροφόρητος.
Cæruleo altivolam Regi mactate volucrem,
Mobilibusque ſolo effuſum libate cruorem
Rupibus, atque Jovi & Diis omnibus, ut vaga ceſſent
Saxa mari fluitare.

Hactenus oraculum cujus complementum refert his verbis poſt aliquot verſus:

Αἰετὸν αὐτοκέλευθον ἐδαιτρεύσατο μαχαίρῃ
Ζωὸν δ' Ὑγρομέδοντι; δαϊζομένου δὲ σιδήρῳ
Ἔμφρονος οἰωνοῖο νεοσφαγέων ἀπὸ λαιμῶν E
Θέσκελον ἔρρεεν αἷμα, θαλασσοπόρους δὲ κολώνας,
Δαιμονίαις λιβάδεσσιν ἐπιρρίζωσε θαλάσσῃ
Ἄγχι Τύρου.

A *Sponte volantem aquilam mucrone in guttur adacto,*
Neptuno Regique Jovi mactare Gigantes
Aggreſſi, ſectaque gulæ de vulnere ſanguis
Purpuream fœdavit humum. ſteterunt que vetuſtæ
Juncta Tyro, quæ ſaxa ſacri liquor imbuit ater
Sanguinis.

Porrò fabulam hanc niti puto alluſione nominis נשר *neſar* vel נשרא *niſra*, id eſt aquila ad Syrum נשרר *niſarar*, id eſt firmabit, ſtabiliet. Sic 1. Cor. 1, 8. נשררכון *niſararcon* βεβαιώσει ὑμᾶς *firmabit vos*. Ideo inquam aquilæ ſanguini tribuitur virtus firmandi & ſiſtendi rupes antea in mari vagas. Scio magnum Scaligerum ἀεροπετῆ ἀστέρα, de quô hic Sanchoniathon, referre ad aſtrum Veneris. Sed eam inter- B pretationem authoris verba haudquaquam ferunt, ut patebit legenti locum.

Sequitur Saturnum unum è filiis Μοὺθ *Muth* nomine mortuum conſecraſſe, quem θάνατον & Πλούτωνα Φοίνικες ὀνομάζουσι *mortem & Plutonem Phœnices nominant*. Vult מות *Muth*, id eſt mortis nomine, Plutonem intelligi. מות *muth* mortem ſignificat etiam apud Hebræos Pſa. 149. 15. Deducet nos על מות *al muth* ad mortem. Alibi legitur *maveth*, & in regimine *moth*. Idem in Stephano Motho, ſed Arabice ex Uranio*. Μωθὼ, κώμη Ἀραβίας, ἐν ᾗ ἔθανεν Ἀντίγονος ὁ Μακεδὼν ὑπὸ Ῥαβίλου τοῦ βασιλέως τῶν Ἀραβίων, ὡς Οὐράνιος ἐν πέμπτῳ, ὅ ἐστι τῇ Ἀράβων φωνῇ, τό- C πος θανάτου *Motho pagus Arabiæ in quô obiit Antigonus Macedo cæſus à Rabilo Rege Arabum, ut Uranius libro quinto, id eſt Arabicâ linguâ locus mortis*. Imo mors. Hodie ſcribitur מותה *mautha*. Hinc igitur *Muth* Plutonis nomen, qui in Cabirorum myſteriis dicebatur Axiokerſes ab imperio mortis, ut ſupra docuimus.

* Vide de hoc loco in Phaleg lib. 2. c. 17. p. 115. D.

Addit pro regni inſignibus Saturno dediſſe Taautum quatuor oculos, quorum duo aperti & duo clauſi, quia Saturnus κοιμώμενος ἔβλεπε, καὶ ἐγρηγορὼς ἐκοιμᾶτο *dormiens videbat & vigilans dormiebat*. Ita de ſe ipſo Baalam Num. 24, 4. *Qui cadit* (ut ſomno victus) *& aperto eſt oculo*. Et ſponſa Cant. 5, 2. *Ego dormio & cor meum vigilat*.

Paulo infra: *Hæc primi omnium ſcriptis mandarunt Cabiri ſeptem filii Sydec, id* D eſt Jovis, καὶ ὄγδοος αὐτῶν ἀδελφὸς Ἀσκληπιὸς *& octavus illorum frater Æſculapius*. Qui hoc nomine à Phœnicibus *Eſmunus*, id eſt octavus, appellabatur. Damaſcius apud Photium: Ὁ ἐν Βηρυτῷ Ἀσκληπιὸς οὐκ ἔστιν Ἕλλην, οὐδὲ Αἰγύπτιος, ἀλλά τις ἐπιχώριος Φοῖνιξ. Σαδύκῳ γὰρ ἐγένοντο παῖδες οὓς Διοσκούρους ἑρμηνεύουσι καὶ Καβείρους. ὄγδοος δὲ ἐγένετο ἐπὶ τούτοις ὁ Ἔσμουνος ὃν Ἀσκληπιὸν ἑρμηνεύουσιν. Et rurſus: Ἔσμουνον ὑπὸ Φοινίκων ὠνομασμένον ἐπὶ τῇ θέρμῃ τῆς ζωῆς. οἱ δὲ τὸν Ἔσμουνον ὄγδοον ἀξιοῦσιν ἑρμηνεύειν. Quæ vera eſt interpretatio: Nam Ἔσμουνος Phœnicibus id ipſum eſt quod Hebræis השמיני *Haſſemini*. Altera quæ Eſmunum dici vult à calore vitæ eſt prorſus commentitia. In capite de Punicis herbarum nominibus docebimus cur ab Eſmuno ſeu Æſculapio ſolanum dicatur ἀστριχμουνὶ id eſt חציר השמיני.

E Quod ſequitur de Χνᾶ τοῦ πρώτου μετονομασθέντος Φοίνικος, docet nomen כנען *Chanaanis* Phœnicum patris non fuiſſe Ethnicis ignotum. Tale eſt quod in Stephano

phano *Chna* nomen eſt vetus Phœnices: Χνᾶ, inquit, οὕτως ἡ Φοινίκη ἐκαλεῖτο. Item: τὸ ἐθνικὸν ταύτης Χνᾶος. Hinc Africani ruſtici circa Carthaginem interrogati quinam eſſent, reſpondebant *Chanam*, teſte Auguſtino כנעני eſt Chananæus. A

His ex Sanchoniathonis Theologicis ſubjungit Euſebius Porphyrii locum ex libro περὶ ἰουδαίων, in quo idem ille Saturnus qui poſt obitum in planetam conſecratus eſt, à Phœnicibus vocari dicitur *Iſrael*. Verba ſunt: Κρόνος τοίνυν, ὃν οἱ Φοίνικες Ἰσραὴλ προσαγορεύουσι, βασιλεύων τῆς χώρας, καὶ ὕστερον μετὰ τὴν τοῦ βίου τελευτὴν εἰς τὸν τοῦ Κρόνου ἀστέρα καθιερωθείς.

Saturnus idem ibi narratur ex nymphâ indigenâ Ἀνωβρὲτ nomine filium habuiſſe unigenitum, ὃν διὰ τοῦτο Ἰεοὺδ ἐκάλουν, τοῦ μονογενοῦς οὕτως ἔτι καὶ νῦν καλουμένου παρὰ τοῖς Φοίνιξι *quem propterea Jeud vocabant, cum hodieque unigenitus à Phœnicibus ita appelletur. Jeud* Hebræis eſt יחיד *Jehid*, Iſaaci epithetum Geneſ. 22, 2. de quô etiam agi apparet. Addit enim Porphyrius unigenitum à patre fuiſſe immolatum. Et apud Sanchoniathonem idem ille Saturnus qui τὸν ἑαυτοῦ μονογενῆ υἱὸν ὁλοκαρποῖ *filium ſuum unigenitum in holocauſtum offert* καὶ τὰ αἰδοῖα περιτέμνεται, ταὐτὸ ποιῆσαι καὶ τοὺς ἅμ' αὐτῷ συμμάχους καταναγκάσας *etiam pudenda circumciditur, & commilitones ſuos eò adigit ut idem præſtent*. Proinde Saturnus ille idem qui Abrahamus, quem ex נשיא אלהים *principe Dei* Gen. 23, 6. Chananæi fecerunt principem Deum: Et Iſraëlem appellarunt illius populi nomine, qui ortus eſt ab Abrahamo, & conſecrarunt ei feriam ſeptimam, id eſt diem Sabbathi quæ apud Judæos erat ſacra, & filios ipſi immolarunt pravâ quadam κακοζηλίᾳ, qua Abrahamum imitarentur. Proinde cum Deus Abrahami fidem & obſequium abundè expertus, illum à filii mactatione prohibuerit; Saturnum tamen Sanchoniathon & Porphyrius referunt filium ſuum verè mactaſſe. Nempe ita credi voluit Diabolus, ut res cederet in exemplum. *Anobret* vel חן עוברת *Ann-oberet*, id eſt *ex gratiâ concipiens*, rectè appellatur Sara, quæ *cum eſſet ſterilis, virtutem in conceptionem ſeminis accepit, etiam præter tempus ætatis, quoniam fidelem credidit eſſe eum, qui promiſerat*
Hebr. 11, 11.

B

C

D

E

CA-

A

CAPUT III.

Phœnicia ex Herodoto.

PAtæci Dii Phœnicum Herodoto in prorâ, Heſychio in puppi navium, ubi tutelæ locus Ἐπίσημον quidem vel παράσημον in prorâ. Sed aliud eſt tutela. Patæcos dici vult Scaliger à פתח *pittheach*, quod ſculpere eſt: quidni potius à בטח *batach* fidere, ſecurum eſſe, B & P ut paſſim permutatis, quia navi credebantur præſtare ſecuritatem Κιννάμωμον vel κίνναμον potius Phœnicia vox קנמון. Quod de Phœnicibus Herodotus ſcripſerat, Plinius transfert ad Phœnicem avem. Avium nidis decuti fabulantur, quia cinnamum alludit ad קנים *kinnim*, id eſt nidos. B *Caſſia* etiam, & *canna* & *myrrha*, & λίβανος, & χαλβάνη. & *aloe*, & *bdellium*, & *nardus*, & *cypros*, & νίτρον Phœnicia habent nomina quæ in Scripturâ leguntur. Tria murium genera in Africâ, ex Herodoto, Ariſtotele, Theophraſto & Æliano. Ælianus ex Ariſtotele correctus, & Ariſtoteles ex Herodoto. Mures πετράπτεροι zegeries Libybus, id eſt βουνοὶ colles, inquit Herodotus. Imo βουνῖται ex βουνίον. Id herbæ genus quod Punicè dicitur *zigar*, unde *zegeri* & *zegeries*. Mus buninus ut mus napelli. Buniaum aliter ἀρκτικὸν tanquam ab ἄρκτος. Ἄρκτος vel ἀρκτόμυς idem qui mus *zegeris*, Gall. *eriques*, inter muſtelas & mures dubium genus in Palæſtinâ frequens.

HErodotus lib. 3. Vulcani ſtatuam deſcribens quæ erat Memphi: Ἔστι, inquit, τοῦ Ἡφαίστου τ' ἄγαλμα τοῖσι Φοινικηΐοισι Παταΐκοισι ἐμφερέστατον, τοὺς οἱ Φοίνικες ἐν τῇσι πρῴρῃσι τῶν τριηρέων περιάγουσι. Ὃς δὲ τούτους μὴ ὄπωπε, ἐγὼ δὲ οὕτως σημανέω πυγμαίου ἀνδρὸς μίμησίς ἐστι. *Eſt Vulcani ſtatua Phœnicius Patacis ſimillima, quos in tri-* C *remium proris Phœnices circumferunt. Hos autem ſi quis non vidit, ego ſic ei indicabo: Eſt imago viri Pygmæi.* Heſychius: Πάταικοι, θεοὶ Φοίνικες οὓς ἱστᾶσι κατὰ τὰς πρύμνας τῶν νεῶν *Pataci, Dii Phœnices quos ſtatuunt ad puppes navium.* Suidas: Πάτταικοι θεοὶ οἱ Πάταικοι Φοινικικοὶ ἐν ταῖς πρύμναις ἱδρυμένοι *Pattaci Dii, Phœnicii Patæci in puppibus collocati.* In prorâ ſcripſerat Herodotus; Heſychius & Suidas in puppi malunt, quia tutelæ locus apud Græcos & Romanos erat in puppe navis. Perſius Sat. 6.

Ingentes de puppe Dii.

Ubi Gloſſa vetus: *Navium tutelam dicit, quam in puppibus habent vel pingunt.* Ideo puppes coronabant, quia ibi erat navigii lararium & ſacrarium. Virg. 1.
D Georg.

Vid. Turneb. lib. 19. c. 2. Strab. l. 3.

Puppibus & læti nautæ impoſuere coronas.

In Strabone quidem legitur Phœnicias naves circa Gades ἵππους *equos* vocari, ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς πρῴραις ἐπισήμων à proræ inſignibus. Sed aliud tutela, aliud ἐπίσημον vel παράσημον, id eſt inſigne navis, de quo Lucas Act. 28, 11. Illius locus perpetuus in puppe, hujus in prorâ fuit. Quod pridem obſervavit magnus Scaliger: Ut & Patæcos dici à verbo פתח *patach*, quod in *Piel* eſt inſculpere; unde פתוחים ſculpturæ. Exod. 28. & paſſim. Quid ſi Patæcos Phœnices per B ſcripſerint, voce factâ à בטח *batach* confidere, ſecurum eſſe. Unde בטח nomen eſt ἀσφάλεια ſecuritas; Et ab Hebræis ut vulgo תיור, ita & ſæpe בטחון appellantur literæ ſecuritatis pu-
E blicæ quæ præſtatur iter facientibus. Barbari vocant *ſalvum conductum*. Itaque tutela navis non aliunde potuit commodius ſortiri nomen. Nec ullum momentum eſt in permutatione literarum B & P, cum eâ nil ſit frequentius. Ita ferrum

dicitur & ברזל & פרזל, Piſtácium בכתק & פסתק menſis *Epiphi* Hebr. אביב *abib,* A
ſirupum Arab. eſt שראב *ſerab.* Talia ὡσεὶ κόνις.

Idem Herodotus eodem libro de cinnamomo ſic habet: Ὄρνιθας δὲ λέγουσι μεγάλας φορέειν ταῦτα τὰ κάρφεα τὰ ἡμεῖς ἀπὸ Φοινίκων μαθόντες κιννάμωμον καλέομεν *magnas aves ajunt has afferre ſiſtucas, quas nos à Phœnicibus edocti cinnamomum appellamus.* Melius per duplex N quam per ſimplex in Suidâ & Etymologo, qui hunc ipſum locum citant. At in Plinio, Solino, Statio, aliis maximè probo cin-
Exod. 30, 23. namum, id eſt κίνναμον. Quæ eſt Phœnicum vox ipſiſſima קנמון *cinnamon* quâ
Cant 4, 14. utuntur Moſes & Solomon. Ridiculè Plinius ad Phœnicem avem id refert quod
Prov. 7, 17. de populis Phœnicibus ſcripſerat Herodotus: *Cinnamomum,* inquit, *& caſias fa-* B
Plin. l. 12. c. 19. *buloſa narravit antiquitas, princepsq; Herodotus, avium nidis, & privatim Phœnicis, in quo ſitu Liber pater educatus eſt, ex inviis rupibus arboribusque decuti.* Interim hoc notandum fabulam de nidis avium, unde ciñamum decutiatur, quam poſt
Ariſt. hiſt. anim. l 9. c. 13. Herodotum referunt Ariſtoteles, Antigonus Caryſtius, Plinius, Solinus, alii, totam niti alluſione vocum. Phœnicibus, ut jam diximus, קנמון *kinnamon* eſt cin-
Antigon. c. 49. namomum & קנים *kinnim* nidi, קנן *kinnen* nidificare. Inde occaſio fabulæ.

De cætero non cinnamum ſolùm, ſed & reliqua aromata Phœniciis nominibus appellari notiſſimum eſt. Exemplo ſint

קציעה *ketſia* κασσία caſſia, Pſ. 45, 9.

קנה *kane* canna ſeu calamus aromaticus Ezech. 27, 19. C

מור *mor* myrrha Cant. 3, 6. σμύρνα Græcè vulgo, ſed μύῤῥα Æolice. Unde eſt quod in myrrham arborem mutata fuiſſe fingitur Myrrha Cinyræ filia Regis Phœnicum.

לבונה *lebona* λίβανος, λιβανωτός thus Cant. 4, 14.

חלבנה *chelbena* χαλβάνη galbanum Exod. 30, 34.

אהלות *ahaloth* Cant. 4, 14. ἀλόη *aloe* ἀγάλλοχον.

ברלח *bdeloach* βδέλλιον *bdellium* Geneſ. 2, 12.

נרד *nerd* νάρδος, nardus, Cant. 1, 12.

כופר *copher* κύπρος cyprus Cant. 1, 14.

נטף *nataph* Exod. 30, 34. νέτωπον, aliis μέτωπον & μετώπιον. Hæc ex Scriptura D
ſolùm; Ex Hebræorum & Arabum libris addi poſſent multo plura.

Ruſſus Herodotus lib. 4. refert in Libyâ reperiri tria murium genera, δίπο-
Ælian de animal. l. 15. c. 26. vide verba Theophr. apud Photium auth. 278. δας, ζεγέριας & ἐχῖνας. Δίποδας ex Theophraſto Ælianus ita graphicè depingit: Ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ἀκούω δίποδας εἶναι μῦς, καὶ μεγίστους μεγέθει φύεσθαι, τοῖς γε μὴν ἐμπροσθίοις ποσὶν ὡς χερσὶ χρῆσθαι εἶναι γὰρ αὐτοὺς τῶν ὄπισθεν βραχυτέρους. εἶδον τούτους. Λιβυκοί εἰσι. Βαδίζουσι δὲ ὀρθοὶ ἐπὶ τοῖν ποδοῖν, ὅταν δὲ διώκωνται πηδῶσι. *In Ægypto audio bipedes eſſe mures multo maximos, qui pedibus anterioribus tanquam manibus utuntur. Eos eſſe poſterioribus breviores. Tales vidi. Libyci ſunt. Rectè duobus pedibus nitentes gradiuntur, & aliquo inſequente ſaliunt.* Ibidem *Zegeries* & *Echines* ſic deſcri-
buntur: Φασὶ δὲ καὶ ἐν Κυρήνῃ μυῶν διάφορα γένη εἶναι, οὐ μόνον ταῖς χρόαις, ἀλλὰ καὶ ταῖς E
μορφαῖς, οἵους γὰρ αὐτῶν πλατυπροσώπους εἶναι καθάπερ τὰς γαλᾶς· καὶ αὖ πάλιν ἄλλους

ἰχινώ-

A ἐχιώδεις ὀξείας ἀκάνθας ἔχοντας, ὡσπεριῶ & οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσιν ἐχινάδας. Hæc ille ex Ariſtotelis mirabilibus, ubi pro ἐχιώδεις legitur recte omnino ἐχινώδεις; Et pro ἐχινάτας ἐχίδνας, ſed reſcribendum ἐχῖνας ex Herodoto. Ut tam Ariſtotelis quam Æliani mens hæc ſit, inter mures Cyrenaicos, qui tam ſigura quam colore differunt, quosdam eſſe muſtelarum inſtar lata facie; hi ſunt *zegeries*. Alios in modum echinorum acutas habere ſpinas quos ideo *echines* appellant. Hæc nulli non ſunt obvia; non item cur *zegeries* dicantur mures illi πλατυπρόσωποι. De quo verbo ſic Herodotus: Τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο ἐστὶ μὲν Λιβυκὸν, δύναται δὲ καθ' Ἑλλάδα γλῶσσαν βουνοὶ *Libycum autem eſt hoc nomen, & Græca lingua ſignificat colles.* In
B qua interpretatione hoc perabſurdum, quod muris genus vult a collibus nominari. Ecquid enim mures & colles habent inter ſe commune, niſi credatur fabulæ de mure ex partu montium? Proinde pro βουνοὶ lege βουνῖνοι *bunini* quod formatum ex Βουνιὸν. Βουνιὸν *bunium* herbæ genus, quæ Punice dicitur *zigar*, ut ſuo loco docebo ex adjectis ad Dioſcoridem: Porrò ex *zigar* factum *zegeri*, cujus plurale Græcum in Herodoto ζεγέρεις. Itaque mus *zegeri* idem eſt quod mus *buninus*, ſi verbo datur venia, vel mus bunii; ſive illius plantæ eſu aut umbra delectetur. Ut Avic. l. 2. c. de napello.
בישמוש *mus napelli* Avicennæ eſt היואן יסכן פי אצל אלביש מתל אלפארה
animal muris inſtar ad napelli radicem degens. Conjecturam hanc multum confirmat quod in Galeno bunium alio nomine ἀρκτικὸν dicitur, nempe ab ἄρκτῳ, id
C eſt ab illo muris genere qui Græce vocatur ἀρκτόμυς, quia figura & colore urſum refert. Omnino enim ἀρκτόμῦς idem qui mus zegeris, quem deſcribi docuimus muſtelæ inſtar πλατυπρόσωπον. Nonnulli hodie *cricetum* appellant. Geſnerus accenſet muribus, Agricola muſtelis, quia inter muſtelam & murem dubium eſt genus. Hieronymus in libro ad Suniam & Fretellam ſcribit illorum copiam magnam eſſe in Palæſtina, qua Libya quibusdam in locis non multo calidior eſt. Plura vide apud Agricolam & Geſnerum & alios ζωογράφους.

D

E

CAPUT IV. A

Phœnicia ex Ioſepho.

TErra *Chabul* 1. Reg 9,13 Joſepho οὐκ ἀρέσκον Ridicula Ebræorum etyma כבול idem quod גבול *terminus*, ὅρος ut LXX. reddunt. כ & ג paſſim permutari Χαβωλῶν, χαβωλὼ, χαβαλὼ Ptolemaides & Galilææ terminus. Malè legitur Ζαβυλῶν in lib. nom. *Chabul* exponitur *quaſi germen* vel *quaſi gramen*. Hieronymus notatus Joſephi error multiplex. Nominis Jeruſalem tres etymologiæ ridiculæ. 1. Joſephi. 2. Eupolemi. 3. Lyſimachi. Κορβὰν in Theophraſto unum è peregrinis ſacramentis quæ Tyriorum leges prohibent Joſephus emendatus. *Corban* donum. Pro magno habitum hoc ſacramentum Matth. 23, 18. Inde expono locum Matth 15 5. B
Sacramenta ſimilia in Maimonide, & in Decreto.

1. Reg. 9, 13. QUorſum Tyri Rex Hiramus illum Galilææ tractum, quo Solomon eum remuneratus eſt, appellaverit ארץ כבול *terram Chabul*, eſt adhuc in incerto. Antiq. l. 8. c. 2 Græci ὅριον terminum reddunt, ac ſi כבול ſit idem quod גבול. Joſephus multo aliter, nempe οὐκ ἀρέσκον *quod non placet*. Verba ſunt: δυσαρεστήσας τῇ δωρεᾷ, πέμψας πρὸς Σολομῶνα μὴ δεῖσθαι τῶν πόλεων ἔλεγεν, καὶ ἐκτοτε προσηγορεύθησαν χαβαλῶν (lege χαβυλῶν) γῆ. Μεθερμηνευόμενον γὰρ τὸ* χαβαλῶν κατὰ Φοινίκων γλῶτταν οὐκ ἀρέσκον σημαίνει *cum donum Hiramo diſpliceret, renuntiari juſſit Solomoni ſibi non opus eſſe iis oppidis. Unde terra Chabulon eſt appellata. Nam juxta Phœnicum linguam, Chabulon ſi interpreteris id ſignificat quod minus placet.* כבול Chabul Hebræis conſtrictum ſonat, & כבלה *chibbela* talum. Inde Talmudicorum alii tractatu de Sabbatho כבול *Chabul* dici volunt hanc terram, quod in ea eſſent homines מכובלין בכסף ובזהב *auro & argento conſtricti*. Alii quia pes in eam עד כבלה usque ad talum immergebatur. Unde Selomo lutoſam, Kimchius & R. Levi arenoſam fuiſſe terram colligunt, quia tam in arenis quam in luto pes ſubſidit & demergitur quaſi: quæ videntur longe petita. Hoc puto decepiſſe pleroſque interpretes, quod cum legatur 1. Reg. 9, 12. illius tractus oppida Hiramo non placuiſſe, volunt inde petendam rationem nominis כבול *Chabul*: Quod tamen addunt de ſuo, cum nihil tale habeat ſacer textus. C

* lege χαβυλῶν.

Itaque omnibus expenſis, mihi maximè arridet Græcorum interpretatio, quibus כבול *Chabul* idem quod גבול *gebul, chaph & gimel* permutatis, quod in illis linguis frequens. Hinc ſulphur Hebræis גפרית Syris & Arab. כוברית. Meta frumenti Hebr. גדיש Arab. כדאס: Tiaræ Hebr. מגבעות Chald. כובעין: Littus Chaldæis גיף & כיף: Foſſa גומצא & כומצא: arca גושפא & כושפא. Eadem plane ratio vocum כבול & גבול. Et recte vocatur terminus ille tractus quo verſus Ptolemaidem Galilæa finiebatur. Joſephus de bello Jud. lib. 3. cap. 2. Τῆς μὲν κάτω καλουμένης Γαλιλαίας ἀπὸ Τιβεριάδος μέχρι Χαβυλῶνος, ἐν τοῖς παραλίοις Πτολεμαὶς γείτων τὸ μῆκος ἐκτείνεται *Inferioris quidem Galilææ longitudo à Tiberiade usque ad Chabulonem, cui vicina eſt in locis maritimis Ptolemais, protenditur.* Latinus interpres perperam habet usq; ad Zabulon. Sed & in Græcum textum irrepſit idem mendum in his è lib. 1. contra Apionem. Ἀντιδωρήσασθαι αὐτῷ ὁ Σολομών, ἄλλαις τε πολλοῖς, καὶ γῇ κατὰ χώραν τῆς Γαλιλαίας ἐν τῇ Ζαβυλῶν λεγομένῃ. Legendum ἐν τῇ Χαβυλῶν. D B

Fuit

A & in illis ipſis locis vicus ejusdem nominis. Idem Joſephus in vita ſua: *τὴν πορείαν εἰς Χαβωλὼ κώμην Πτολεμαΐδος μεθόριον οὖσαν ἐποιησάμην. Iter feci in vicum Chabolo ſitum in confinius Ptolemaidis. Chabolo* idem quod *Chabulon*. At pag. ſeq. male ſcribitur *Chabalo*, cum dicit: *παραφυλάσσω γὰρ ἐν Χαβαλὼ Πλακίδον εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἀναβῆναι διὰ ἐννοίας ἔχοντα. In Chabalo enim obſervabo Placidum in animo id habentem, ut in Galilaam aſcendat.*

In locis Hebraicis *Chabol* dicitur eſſe *terminus Aſer*. Et quod me pænè fugerat, in libro nominum כבול *Chabul* exponitur *quaſi germen* tanquam voce compoſita; Quia בול *bul* Hebræis eſt germen ſeu terræ proventus. Alii *gramen* ma-
B lunt. Unde eſt quod Hieronymus in Amos cap. 1. tradit viginti urbes in Baſan Tyriis à Davide & Solomone dono datas, Hiramum, *quia graminis plena erant*, ſuſcipere noluiſſe. Ubi mirum Davidi & Solomoni junctim tribui quod diu poſt patris obitum præſtitit ſolus Solomon; Et in Baſan trans Jordanem poni oppida vicina Ptolemaidi à viro locorum perito, quique in Judæa diu hæſerat. Tacco quod valde incommodè כבול redditur *quaſi germen*, aut *quaſi gramen*.

Tamen longè gravius Joſephi *ἁμάρτημα* de nomine Hieroſolymorum: *ἱεράσατό τε τῷ θεῷ πρῶτος, καὶ τὸ ἱερὸν δειμάμενος, Ἱεροσόλυμα τὴν πόλιν προσηγόρευσε* De bello Jud. l. 7. c. 18. *Σόλυμα καλουμένην πρότερον Sacerdotium Deo primus exhibuit* (Melchiſedech) *& cum templum adificaſſet, Hieroſolyma vocavit, urbem qua prius Solyma dicebatur.*
C Tot *σφάλματα* quot verba: Melchiſedechum aſſerit hominum omnium primum ſacerdotem egiſſe, cum eum præceſſerit Abel annis circiter bis mille: Et regnaſſe Hieroſolymis, cum ex Scriptura conſtet urbem Salem; in qua regnavit Melchiſedech, fuiſſe in via qua itur è valle Damaſcena Sodomam: Et templum extruxiſſe Deo, qui ante Solomonem nunquam habitaverat in domo. Sed iſta ſunt alterius loci. Id ſolum hoc loco urgemus, quod Solymorum nomen vult à Rege Chananæo in Hieroſolyma mutatum propter *τὸ ἱερὸν*, id eſt templum ibi extructum: Ac ſi Græca nomina indiderint Chananæi urbibus à ſe conditis. Errore non abſimili Eupolemus in Euſebio lib. 9. præpar. ſcribit templum Hieroſolymis à Solomone conditum, cum *ἱερὸν Σολομῶνος* antea vocaretur, *ὕστερον παρεφθαρμένως τὴν*
D *πόλιν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, Ἱερουσαλὴμ ὀνομασθῆναι tandem etiam ipſam urbem à templo corruptè Jeruſalem eſſe appellatam.* Et vaniſſimus ſcriptor Lyſimachus Alexandrinus *ἱερόσυλα* dictam nugatur, eo quod *τὰ ἱερὰ συλῶντες καὶ ἐμπρήσαντες fanis compilatis atque incenſis* illam Judæi condidiſſent. Quod commentum Joſephus, cum ex Hebræa lingua refellat libro primo contra Apionem, verbum *ἱεροσυλεῖν* obſervans *οὐ κατὰ τὴν αὐτὴν φωνὴν Ἰουδαίους τοῖς Ἕλλησιν ὀνομάζειν à Judæis quomodo a Græcis non uſurpari*, non debuit idem ſui immemor ad Græcos fontes revocare nomen Hieroſolymorum. Merito igitur Hieronymus in epiſtola 126. ad Evagrium: *Salem autem, non ut Joſephus & noſtri omnes arbitrantur, eſſe Hieruſalem nomen ex Graco Hebraicoque compoſitum; quod abſurdum eſſe peregrina lingua mixtura*
E *demonſtrat.*

Idem Joſephus ex Theophraſto de legibus: *λέγει δὲ γὰρ ὅτι κωλύουσιν οἱ Τυρίων νόμοι ξενικοὺς ὅρκους ὀμνύειν, ἐν οἷς μετά τινων ἄλλων καὶ τὸν καλούμενον ὅρκον Κορβᾶν κα[illegible]* lib. 1. cont. Appion. dicit

dicit enim Tyriorum legibus prohiberi, ne quis juret peregrina ſacramenta, in quibus A
cum quibusdam aliis etiam id juramentum, quod Corban vocatur, recenſet. Addit hoc juramentum in uſu eſſe apud Judæos; & Κορβᾶν קרבן idem eſſe quod δῶρον
Antiq.l.4.c.4. θεοῦ; Mallem θεῷ, id eſt donum Deo oblatum; Quomodo idem alibi: οἱ κορβᾶν αὐτοὺς ὀνομάσαντες τῷ θεῷ. Nota τῷ θεῷ, non τοῦ θεοῦ. Ibidem *Korban* ſimpliciter donum exponit: δῶρον δὲ τοῦτο σημαίνει κατὰ Ἑλλήνων γλῶτταν. Ita etiam Evangeliſtæ Matthæus cap.15.v.5. & Marcus cap.7.v.11. Κορβᾶν, ὅ ἐστι δῶρον. Pro magno habitum hoc ſacramentum conſtat ex Chriſti verbis Matth.23,18. quibus hanc Pha-
Matth.15.5. riſæorum δεισιδαιμονίαν arguit: *Quisquis juraverit per altare nihil eſt; qui autem juraverit* ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ *per donum quod eſt ſuper ipſum, debet. Per donum* B
id eſt *per corban.* Sunt qui inde exponunt locum Matthæi πολυθρύλλητον: *Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri aut matri,* δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, *non honorabit patrem ſuum aut matrem ſuam.* Ac ſi Chriſti verborum hæc ſit mens ex doctrina Phariſæorum, parentibus benefacere non poſſe vel non teneri, quisquis per korban juraverat ſe illis non profuturum. Rectè ne an ſecus jam non quæro. Tantum moneo Judæis uſitata fuiſſe hæc ſacramenta. Moſes filius Maimonis tract. de juramento cap. 6. in Miſna: נשבע ראובן ונדר שלא יהנה בשמעון או שלא יהנה בו שמעון: *Juravit Ruben, aut vovit ſe à Simeone aut à ſe Simeonem nullum percepturum emolumentum, ſi pœnitentia ductus conſulat ſapientem, non ſolvitur ſacramenti nexu, niſi præſente Simeone, de quo conceptum* C
eſt hoc votum. Sic Decreti ſecunda parte cauſa 27. quæſt. 5. *Inter cætera*; mentio fit cujusdam Hubaldi, qui juraverat ſe propriam matrem cum fratribus de domo expulſurum, nihilque eis alimoniæ unquam impenſurum. Sed excurro extra oleas.

CAPUT V.

Phœnicia quædam ex aliis hiſtoricis Polybio, Livio, Trogo, Strabone, Plutarcho, Solino, Herodiano, Julio Capitolino & Eunapio.

B*aleares*, Suffetes, Sidon ἄλφα & θῶς *Carthada*. Sol Emeſæ Heliogabalus vel Ἐλαγάβαλος אלה גבל *elagabal*. Deus conditor, Solem eſſe viſibilium omnium conditorem perſuaſum erat Phœnicibus. Ita Jamblichus & Julianus Apoſtata Sol Ægyptiis δημιουργὸς & κτίστης. *Heliogabalus* non eſt Sol Gabalitarum ut volunt. Vox Phœnicia, non Græca. Arab. Deus אלגאבל *algiabel*, id eſt plaſmator. Ἀστροάρχη in Herodiano pro Ἀστάρτη. In Polybio quid ſit κόσμος ſpecies mundi muliebris inter ſpolia Novæ Carthaginis. An Hebr. כומז *cumaz* vel *comaz* M & N permutatis ut ſæpe. *Cumaz* Exod 35,22 & Num.31.50. Chaldæis interpretibus pectoralis faſcia qua mammæ comprimebantur. Sic Arab כמז *comz* rei compreſſio ut rotunda fiat. Ibid. *Rhambatei* genus ex רבה *rhabba*. Ea mutatio frequens. רביו nis ſilia ejus Job 16,13. רבב jaculari Gen.49,23. M & B permutantur Cur in vulgata רבה קשת *juvenis ſagittarius* Cur qui *Malchus* Phœnicib. Græce dicatur Porphyrius. *Malchus* aut *Malcha* Rex. Tzetzes notatus: *Naarmal.* ba ſluvius Regis. *Melech* Arab Rex. *Malicha* Reges Nabatæorum. Plutarchus emendatus. Malchus & Jamblichus idem quod Malichas. Ejusdem vocis multæ flexiones. D

IN his vix quicquam habetur quod non fuerit jam explicatum. Ex Polybio, Strabone & Stephano *Baleares* probavimus idem eſſe quod σφενδονήτας, facta voce E

A voce ex בעל & ירה quaſi dixeris *magiſtros projectionis.* Quâ eâdem phraſi jaculatores dicuntur בעלי חצים *baale chitſim* magiſtri ſagittarum Gen. 49. 23.

Ex Livio, Feſto & Paulo didicimus *ſuffetes* Carthagine fuiſſe ſummos magiſtratus, ut Hebræis שופטים *ſophetim* Judices, à Moſe usque ad Saulem.

Ex Trogo piſcem à Phœnicibus צידון *Sidon* vocari, ut piſcationem ציד *Said* à Syris, unde *Bethſaida* domus piſcationis, nomen oppidi ad lacum Tiberiadis.

Ex Plutarcho bovem iisdem dici ἄλφα & θὼρ, ut Hebraicè אלוף *alluph* & שור *ſhor*, & Syriacè תור *thor*.

Ex Solino & aliis *Carthadam*, vetus nomen Carthaginis, idem eſſe quod *no-*
B *vam urbem.* Syris קרתא חדתא *kartha-hadtha.*

At nondum actum de Sole Emeſæ in Phœniciâ culto ſub Heliogabali nomine. Ita pleriq; ſcribunt; Sed Herodianus Ἐλαιαγάβαλον; Xiphilinus Ἐλιογάβαλον; Inſcriptiones *Alagabalum*; Regia excerpta ex Dione, & ex eodem Zonaras apud Photium Ἐλαγάβαλον: Nummi etiam *Elagabalum*; Quæ ſcriptura maxime placet: Neque enim aliud *Elagabalus* quam אלה גבל *elagabal* ὁ θεὸς ὁ πλάστης vel ὁ κτίστης, Hebraice אל היוצר Deus ille qui omnia finxit & condidit, ut à viro docto obſervatum. Nempe Phœnicum Philoſophis id fuiſſe perſuaſum Solem eſſe viſibilium omnium conditorem & architectum, diſcere eſt ex Jamblichi libro de
C myſteriis Ægyptiorum cap. 17. Cujus veſtigiis inſiſtens Julianus Apoſtata in oratione de Sole, inter cætera hæc habet: Τὰ μὲν γὰρ τελειοῖ τῶν εἰδῶν, τὰ δὲ ἐργάζεται, τὰ δὲ κοσμεῖ, τὰ δὲ ἀνεγείρει, καὶ οὐδέν ἐστιν ὃ δίχα τῆς ἀφ' ἡλίου δημιουργικῆς δυνάμεως εἰς φῶς προέεισι καὶ γένεσιν. *Formarum enim alias perficit Sol, alias efficit, alias ornat, alias excitat; nec quicquam eſt quod citra Solis vim effectricem in lucem prodeat & generetur.* Item: ἄνθρωπον γὰρ ὑπὸ ἀνθρώπου γεννᾶσθαί φησιν ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἡλίου; ταὐτὸ δὴ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅσα τῶν μερικῶν ἐστι φυσικῶν ἔργα, περὶ τοῦ βασιλέως ἡλίου προσήκει διανοεῖσθαι. *hominem enim ab homine & Sole generari dicit Ariſtoteles. Idem ergo quod ad alia omnia attinet particularia naturarum effecta, de Rege Sole debet eſſe judicium.* Proinde Solem Ægyptii τὸν δημιουργὸν univerſi opificem & conditorem apud Porphyrium appellant, & κτίστην τῆς οἰκουμένης in veteri inſcriptione,
D cujus mentio Ammiani lib. 27. Qui Heliogabalum ex Græca linguâ explicant Solem Gabalitarum, ſciant Emiſſenos, apud quos viguit ille cultus, nihil habuiſſe commune cum Gabalitis, & à veteribus expreſsè tradi Heliogabali nomen Phœnicium eſſe, non Græcum. Herodianus lib. 5. τοῦτον γὰρ οἱ ἐπιχώριοι σέβουσι τῇ Φοινίκων φωνῇ Ἐλαιαγάβαλον καλοῦντες. *Hunc enim colunt Phœnicum linguâ Elaagabalum vocantes.* Julius Capitolinus in Macrino: *Heliogabalum Phœnices vocant Solem* Aurelius Victor junior: *Fuerat Solis ſacerdos, quem Phœnices unde erat Heliogabalum nominant.* Addo אלגאבל *algabil* plaſmatorem unum eſſe è Dei epithetis inter Arabes.

Herodiani *Aſtroarchen* conſulto prætereo, quia quô locô habetur de Ura-
E nia; Φοίνικες δὲ Ἀστροάρχην ὀνομάζουσι, patet Phœnicium Ἀστάρτην deflexum fuiſſe in Græcum Ἀστροάρχην; ſive id librarii aut ſcriptoris ipſius imperitiæ tribuatur.

Sed Polybii hiſtoriarum lib. 10. voces duæ ſunt prorſus inexplicabiles, niſi ſperetur aliquod è Punicâ linguâ ſubſidium. Ibi narratur Scipio, nova Carthagine captâ, ut obſidum animos munuſculis deliniret, dediſſe ταῖς μὲν παισὶ κώνους καὶ ψέλλια, τοῖς δὲ νεανίσκοις ῥάμβας καὶ μαχαίρας *puellis quidem conos & armillas, adoleſcentibus autem rhambas & gladios.* Κώνους icunculas explicant, id eſt εἰκόνας. Et ῥάμβας genus pugionis aut enſis propter ſequens μαχαίρας. Alioqui enim hoc vocabulum non occurrit uſpiam. Tantum in Heſychio ῥαμφὴ eſt κοπὶς, μάχαιρα, ut Thracicum verbum ῥομφαία. Sed veriſimile eſt Polybium de Punicis ſpoliis agentem ipſamet Pœnorum verba uſurpaſſe. Tamen apud Phœnices inter ornamenta muliebria nusquam occurrit κῶνος, niſi forte ſit כומז *comaz* vel *cumaz* M & N permutatis. Solemnis quippe ac uſitata hæc mutatio, inquit vir magnus in Solinum. Ut *Ocinum* veteres Latini pro *Ocimo* appellaverunt. Sic Παροπάμισος & Παροπάνισος mons idem. Μετώπιον & νετώπιον unguentum quoque idem. Recentioribus etiam frequens hæc permutatio *nappam* pro *mappa* dicentibus, *nattam*, pro *matta*, *neſpilum* pro *meſpilo*, & ſimilia. Hinc νονὶς apud Palladium pro μονὶς, virgo nempe monialis. Adde in Scriptura *Memphim* ſcribi מוף & נוף, Ægyptiacè ſerpentem μεσοὶ dici pro νεσοὶ ex Hebr. נחש *naas*, adverſarium שטם *ſatam* & שטן *ſatan*. Quô forte exemplo כומז Phœnicibus fuit כונז & Polybio κῶνος. Porrò quid ſit כומז valde incertum. Inter ea quæ pertinent ad mundum muliebrem recenſetur à Moſe Exod. 35,22. & Num. 31,50. Alibi non reperitur. LXX reddunt ἐμπλόκιον & περιδέξιον. Vulg. *dextralia* & *murenulas*, Aben-Ezra *armillas*, Arabs in genere זינה *ornamentum*. Mihi arrident maxime Chaldææ paraphraſes, quæ reddunt מחוך & מחוכיא vel מעוכא מבית תדיהון. Unde Elias rectè concludit ex mente Chaldæorum fuiſſe pectoralem faſciam quâ mulieres mammas ſuas comprimebant ut viderentur formoſiores. Quod verum eſſe colligo ex Arabibus, quibus כמז *comz* (unde כומז *cumaz*) eſt rei laxioris collectio & compreſſio ut rotunda fiat. Ita habent Arabum Lexica. Is eſt faſciæ pectoralis uſus, quâ comprimuntur mammæ, ut in orbem colligantur. Martialis l. 14. epigr 134. de faſciâ pectorali:

A (line 1), B (at "liebria nusquam occurrit"), C (at "ſetur à Moſe"), D, E are margin section letters.

Faſcia creſcentes domina compeſce papillas,
Ut ſit quod capiat noſtra tegatque manus.

Græci ταινίαν vocant & στηθόδεσμον vel στηθοδεσμίδα. Vide Pollucem lib. 7. c. 14. & LXX interpretes Jer. 2,32. & Symmachum Eſ. 3,23. & Heſychium in Ταινία. Harum faſciarum uſus à Pœnis, ut docent hæc Auſonii epigr. 92.

Punica turgentes redimibat zona papillas.

Rhamba factum ex רבא *rhabba*, ut *ambubaia* ex אבובא *abuba*, & *Jerombalus* ex ירבבעל *Jerubbaal*. & *lampas lampadis* ex לפיד *lappid*, & *tympanum* ex תפא *tuppa*. רבא *Rhabba* Phœnicibus erat miſſilis genus ut Hebræis רב *rhab*; unde Job. 16,13. *Circumdederunt me* רביו (*rhabbau*) *miſſilia ejus*; Septuaginta: ἐκύκλωσάν με λόγχαις. Vulgata: *circumdedit me lanceis ſuis.* At Chaldæus: *converſa ſunt contra me* גרריו *ſagittæ ejus*: Quod ideo magis probo 1. quia ſic cohæret melius cum verbis quæ proxime præcedunt, *ſtatuit me ſibi in ſcopum*, quod proprium ſagittarii. 2. quia רבב verbum eſt jaculari. Sic Gen. 49,23. ורבו. *Et jaculati ſunt, &*

ad-

A *adverſati ſunt ipſi ſagittarii.* Pſ.18,15. *Et miſit ſagittas ſuas,& diſſipavit eos, & fulgura* רב *jaculatus eſt.* Jer. 50, 29. *Convocate contra Babylonem* רבים *jaculatores omnes tendentes arcum.* Nempe רבב idem quod רבה: ut שרר idem quod שרה. Porro רבה idem quod רמה M & B permutatis ut in *Merodach & Berodach, Meccha & Beccha,* βάσανος coticula ex Arabico מסן *maſan,&c.* Hinc Gen. 21, 20. de Iſmaële ויהי רבה קשת *& fuit ſagittarius,*ut rectè LXX. ἐγένετο δὲ τοξότης. Ut רבה ſit idem quod רמה. Itaque Arabs per M habet ראמיא באלקום: At Onkelos per B רבי בקשתא,& Jonathan רבי קשותא Vulgata *factus eſt juvenis ſagittarius,* quia רבי Chaldæis eſt puer vel adoleſcens.

B Unum addo ex Eunapio in vitâ Porphyrii: Μάλχος ἐκαλεῖτο τὰ πρῶτα, τοῦτο δὲ δύναται βασιλέα λέγειν *Malchus primum appellabatur, quod Regem ſonat.* Tyriorum ſcilicet linguâ; Tyrius enim erat Porphyrius. Hinc de eodem Suidas: Πορφύριος, ὁ κατὰ Χριστιανῶν γράψας, κυρίως ἐκαλεῖτο Βασιλεύς; Τύριος φιλόσοφος Βασιλεὺς id eſt *Malchus:* Id Porphyrii nomine Græci utcunque expreſſerunt,quia purpura Regum olim erat propria. Ex Tzetzis definitione vox eadem Syra & Hebræa eſt. Verba ſunt Chil. 9. hiſt. 285.

Τῇ Σύρων καὶ Ἑβραίων δὲ κτίζων διαλέκτῳ
Μαλχὰ δηλοῖ βασίλισσαν, ὁ μάλχος βασιλέα.

Fallitur: *Malcha* Syris tam Regem quam Reginam ſonat; Regem ſcilicet in ſtatu emphatico, Reginam in abſoluto. Hinc in Ammiano *Naarmalcha* fluvius
C Regis, Ptolemæo βασίλειος, & Plinio *Regium flumen*, unus ex Euphratis alveis. Arabibus Rex eſt *melich* vel *malich*, unde Malichas vocabant Reges Nabatæorum. Arrianus in Periplo: λευκὴ κώμη, δι' ἧς ἐστὶν εἰς Πέτραν πρὸς Μαλίχαν βασιλέα Ναβαταίων. In Hirtio ſcribitur Malcus, ſtatim initio libri de bello Alexandrino: *Cæſar,* inquit, *equites ab Rege Nabatæorum Malco evocat.* In Joſepho Μάλιχος de bello Jud. lib.1.cap.11.& paſſim. In Plutarchi Antonio pro Μάλχος inverſo λ ſcribitur Μάγχος. Verba ſunt: Μάγχος ἐξ Ἀραβίας καὶ Ἡρώδης ὁ Ἰουδαῖος. Inde Interpretes *Manchus* pro *Malchus.* Reperitur & pro eodem Jamblichus, id eſt ימליך, v.1. Paral. 4,
ut Dionis lib. 54. de Auguſto: Ἰαμβλίχῳ τέ τῷ Ἰαμβλίχου τήν τε τῶν Ἀραβίων τὴν πα- 34.
D τρῴαν δυναστείαν ἔδωκεν *Jamblicho etiam Jamblichi filio idem in Arabes quod pater habuerat, imperium attribuit.* Ex hujus vocabuli diverſâ flexione orta *Moloch, Melchom, Melcarthus, Melicerta, Adramelech; Anamelech, Malachbelus, Malichus, Himilcho, Bomilcar, Hamilcar, &c.* in quibus explicandis immorari non eſt noſtri otii.

E

CAPUT VI. A

Punica ex Plauto.

IN Plauto decem verſus Punici & ſex Libyci explicantur per Latinos undecim ſequentes. Punicum & Libycum idioma in Africa in uſu; Inde Pœni bilingues, migdilibes, biſulcilinguæ. Diagramma in quo Punici verſus corriguntur & explicantur. *Alon* Punice Deus. Conſtructum pro abſoluto. *Nun* pro *Iod* Syris. *Filius* pro *fratris filio*. *Preda* pro *pradone*. *Ad* pro *in* כיור tabula picta vel ſculpta. In ſex verſibus Libycis idem haberi quod in Punicis. Carthago *Chadre Anac*. *Avo* ſalve *Audones* ſalve domine. Locus Anthologiæ emendatus.

NUllibi plura reperies Punica quam apud Plautum in Pœnulo, quæ ſi quis ad amuſſim intelligeret, haberet is linguæ Punicæ ſpecimen non contemnendum. Sed in iis explicandis multi hactenus fruſtra ſudarunt. Amicus noſter ὁ μακαρίτης magno molimine rem aggreſſus doctis non ſatisfecit, qui cum Hannoni B Pœno affingere multa dictitant, de quibus nunquam cogitavit. Vir ampliſſimus D. D. Sarrau monuit me per literas virum maximi nominis de Punicis verſibus qui habentur initio Actûs quinti ſic ſtatuere. Bis in iis id ipſum Punicè poni ex duplici ſcripturâ quod ſtatim Latine ſubjicitur. Ego re perpensâ accuratius, ſentio è ſedecim verſibus decem priores eſſe Punicos, ſex poſteriores Libycos, in utriſque eadem haberi quæ in Latinis undecim, quibus Scenam Poeta claudit. Punice nimirum & Lybice loquens Hanno Pœnus inducitur, quia utrumque idioma Pœnis erat in uſu. Unde eſt quod vocantur *bilingues* & *migdilibes* & *biſulcilinguæ*. Virgilius lib. 1. Æneid. C

> *Quippe domum timet ambiguam, Tyriosque bilingues.*

Et Silius lib. 2.

> *Diſcinctos inter Libycos populosque bilingues.*

Et lib. 16. — *dimitte bilingues*

> *Ex animo ſocios.*

Et Claudianus de bello Gildonico:

> *Tollite Maſſylas fraudes, removete bilingues*
> *Inſidias.*

Quin apud Plautum Milphio Hannonem alloquens,

> *Qui huc adveniſti nos captatum migdilibs,* D
> *Biſulcilingua quaſi proſerpens beſtia.*

Ut res tota conſtet clarius, operæ pretium erit verſus decem quos diximus, craſſioribus mendis repurgatos, explicare ex Hebraiſmo, & conferre cum undecim Latinis ejusdem ſcenæ. Rem totam uno intuitu exhibet hoc diagramma, in quô trium columnarum prima bis eosdem verſus exhibet, ſemel prout corrupte leguntur apud Plautum, & rurſus diſtinctius ſcriptos & à craſſioribus mendis repurgatos. In ſecundâ eosdem legas Hebraicis & Latinis literis quantum fieri potuit ad Hebrææ linguæ typum expreſſos, ut conferenti appareat hæ duæ dialecti quam ſint ſimiles aut diſſimiles. In tertia horum verſuum duplex eſt interpretatio, una Plauti liberior, qui de verbis parum ſollicitus, ſatis habuit ſenſum explanare: Altera preſſior quæ noſtra eſt, ubi verbum verbo reddidimus. Jam quicquid obſcurum eſt explicabunt notæ ſequentes in ſingulos verſus. E

I. No-

P UUM INTERPRE-
erior qualis in Plauto
xtat.

NY th urbem colunt,
Chy im:
Lipho ca filium
Birnarob fidem,
Bythlym is filium.
Yſſidele idamas fuit.
Vth bini ndum fuit.
Ythe ma oraſtoclem.
Bynni id cum fero.
Body aly gionibus.
untur foras.

Ip io fere ad verbum.

m tuentur,
N'yth alo *oſperum ſit ex ductu eorum negotium*
Chy-ml
Liphor *adonis, & filiarum mearum.*
Birua ro *tum multùm qui eſt in ipſis & per pro-*
Bytlym
Ys ſideli *lebat Antidamarchus*
Vth bin *cœtibus junctus eſt, quorum habitatio*
Ythem
Binni id *iſſe ſedem, Agoraſtoclem (nomine)*
Body al *pta, cujus ſculptura eſt Deus meus:*

in his finibus.
e eum; rogabo nunquid noverit nomen

BIBLIOTECA NAZ.
ROᵃ

A I. Notum eſt fabulæ argumentum. Jachon Carthaginenſis, ſeptenni filio qui illi erat unicus à prædone ſurrepto, in gravem morbum conjectus ex animi ægritudine, diem ſupremum obiit. Hanno Jachonis frater & bonorum ex aſſe hæres, cum ipſe etiam ſimili caſu duas filias amiſiſſet in ætate infantili, & multas peragraſſet terras, tam filias quam fratris filium ubique gentium quæſiturus, tandem appulſus Calydonem Deos locorum præſides ita compellat:

Nyth alonim valonuth ſicorath jiſmachon ſith

Rogo Deos Deasque qui hanc regionem tuentur.

Quæ Plautus ita reddidit;

B *Deos Deasque veneror qui hanc urbem colunt.*

Nyth] compoſitum ex נא את *na eth*. *Na* particula rogantis, *eth* nota ſequentis accuſativi. Cur *alonim valonuth* explicemus *Deos & Deas* doceant hæc Scaligeri in append. ad emend. Ἐλιοῦ *Phœnicibus Deus vocabatur, ut docet Philo Bybliensis. Omnino quemvis ſuorum cœlitum ita vocabant, ut in Pœnulo Yth alonim valonuth, hoc est* את עליונים ועליונות *ſuperos ſuperasque. Et Siſenna ad illum locum notaverat Alon lingua Punica eſſe Deum. Sic Rex Tyri quem expugnavit Alexander vocabatur Abdalonim ſervus Deorum.* Ibidem כורת *corath* vel *chorath* pro כורא χώρα regio: Conſtructum pro abſoluto. Quæ enallage Pœnis quam ſit familiaris, diſce ex Punicis herbarum nominibus quæ habentur in Auctario Dioſcoridis.

C Ibidem *jiſmachon* יסמכן ad verbum *fulciunt*, id eſt tuentur. Sic Pſal. 3, 6. יהוה סמכני *Dominus fulcit me*, id eſt tuetur me. Nihil frequentius in Pſalmis.

II. Verſus ſecundus ita habet.

Chi melachai nitthemu, matsli a middebareem iski,

Ut conſilia mea adimpleantur, proſperum ſit ex ductu eorum negotium meum.

Vel Plauto interprete;

Ut quod de mea re huc veni rite venerim.

Conſilia mea] מלכי Syrorum verbum. *Nitthemu*] נתמו eſt futurum *niphal*, *nun* pro *jod* ex Syriſmo. Etiam דבר *dabar* pro ductu Syrum eſt.

D III. & IV. Duo verſus ſequentes

Lephurcanath eth beni eth jad adi ubenuthai

Berua rob ſellahem alonim, ubime ſurathiehem:

Ut liberem filium meum a manu prædonis & filias meas.

Dii (inquam id præſtent) per ſpiritum multum qui eſt in ipſis, & per providentiam ſuam.

Reſpondent Latinis tribus:

Measque ut gnatas & mei fratris filium

Reperire me ſiritis, Dii voſtram fidem,

Quæ mihi ſurreptæ ſunt, & fratris filium.

E In quibus notum Deorum opem & auxilia implorari hac exclamatione, *Dii voſtram fidem*. Ita obſervat Donatus in Andriam Act. 4. Scen. 3. Nec mirum Hannonem Punicè loquentem eum appellaſſe filium ſuum, qui fratris erat filius, ut habet Latina verſio: Cum apud Syros filii nomen ſumatur multo latius. Ne di-

eam filium vocari à patruo qui illi vero patre mortuo parentis erat loco. Unde eſt A
quod repertum ita compellat ejusdem Actus Scena quarta:

Quid eſt fratris mei gnate, mi gnate, quid vis expedi.

Nec ſolum paterna bona ſe reſtituturum pollicetur, ſed & de ſuis additurum:

——*reſtituentur*, inquit, *omnia*
Suam rem ſibi ſalvam ſiſtam, ſi illo advenerit.
Quin mea quoque iſte habebit, ſi quid de me fuat.

Ut liberem filium meum] Hebr. לפורקנת את בני *ad liberationem filii mei. A manu prædonis*, ad verbum *à manu prædæ*. Tale *de manu flammæ* Eſ.47,16. *de manibus laquei* Pſ.141.9. *de manu inferi* Pſ.49,16. & 89,49. Oſ.13,14. *de manibus gladii* B
Job.5,20. *Mors & vita in manu linguæ* Prov.18,21. *Per ſpiritũ*] ברוח id eſt per virtutem, ut Pſ.104,30. *Per ſpiritum multum*] Hebr. ברוח רוב *per ſpiritum copiæ*, id eſt copioſum. *Et per providentiam ſuam*] ובמשרתהם à verbo שור *providere.*

V. & VI. Verſum quintum & ſextum,

Beterem moth, anothothi helech Antidamarchon,
Is ſejada li; Beram tippel eth chele ſchinatam leophel.
Ante obitum diverſari apud me mos fuerat Antidamarchi, viri mihi familiaris; Sed is junctus eſt eorum cœtibus quorum habitatio eſt in caligine.

Sic interpretatur Plautus: C

Sed hic mihi ante hac hoſpes Antidamas fuit.
Eum feciſſe ajunt ſibi quod faciundum fuit.

Antidamarchus idem qui Antidamas, ut palam faciunt verba hæc Agoraſtoclis ſcena ſtatim ſequenti,

AG. *Siquidem Antidamarchi quæris adoptatitium;*
Ego ſum ipſus quem tu quæris P. *Hem quid ego audio?*
AG. *Antidamæ gnatum me eſſe.*

Hujus ſive Antidamæ ſive Antidamarchi hoſpitem fuiſſe Hannonem etiam in prologo habetur:

Ille qui adoptavit hunc pro filio ſibi D
Is illi Pœno hujusce patri hoſpes fuit.

Et rurſus Act.5. Scena 2.

P. *O mi hoſpes ſalve multum, nam mihi tuus pater*
Pater tuus ergo hoſpes Antidamas fuit.

Et ibidem Agoraſtocles:

AG. *Surreptus ſum illinc* (Carthagine) *hic me Antidamas hoſpes tuus*
Emit me, & is me ſibi adoptavit filium.

Vir mihi familiaris] Hebr. איש שידע לי *viri qui noverat me*, ידעלי poëticè pro
ידע אותי. Sic Pſ.69,6. ידעת לאולתי *noviſti ſtultitiã meam*. Et Eſ.47,15. מודיעים
לחדשים *qui faciunt cognoſcere*, id eſt qui indicant *menſes*. *Junctus eſt eorum* E
cœtibus quorum habitatio eſt in caligine.] Mortis poëtica deſcriptio, ut Job,10,21. 22. Latinus interpres multo aliter: *Eum feciſſe ajunt ſibi quod faciundum fuit.* Tamen res eodem recidit. *Tippel* טפל junctus eſt in *Piel*: ut in *cal* טפל *tephal*

junxit

A junxit Syrorum dialecto. *Habitatio eſt in caligine.*] Hebr. לאפל *ad caliginem.* Sic Pſal. 7, 6. לעפר ישכן *ad pulverem habitare faciet*, id eſt in pulvere. Gen. 49, 13. לחוף ימים ישכן *ad portum maris habitabit*, id eſt in portu.

VII. In ſeptimo verſu ſic habetur,

Eth ben amis dibbur tham necot nau' Agoraſtocles.

Filium conſtans fama eſt ibi fixiſſe ſedem Agoraſtoclem nomine.

Quibus gemina hæc interpretis,

Ejus filium hic prædicant eſſe Agoraſtoclem.

Conſtans fama] אמיץ דבור. Propriè אמיץ robuſtum, ſed & conſtantem ſonat. Sic
B Ruth. 1, 18. מתאמצת היא ללכת *conſtans fuit illa*, vel quod idem eſt, perſeveravit *in propoſito eundi*. Ibid. *Fixiſſe ſedem*, Hebr. נקוט נוה *tenere domum*. Unde נקוטאי Talmudicis coloni novæ urbis qui ad eam convenerunt ad ſedes ibi figendas.

VIII. Verſum octavum,

Othem anuthi hu chior ſeeli choc; zoth noſe.

Sigillum hoſpitii mei eſt tabella ſculpta, cui Deus meus eſt inſculptus, hoc fero.

Explicant hæc ejusdem Hannonis ſequente Scena,

——*teſſeram*

Conferre ſi vis hoſpitalem, eccam attuli.

C Et paulo poſt de Antidama:

Hæc mihi hoſpitalis teſſera cum illo fuit.

Sed nihil expreſſius interpretatione Plauti hoc loco:

Deum hoſpitalem & teſſeram mecum fero.

Id eſt Deum hoſpitali teſſeræ inſculptum per figuram ἓν διὰ δυοῖν. Quod ipſum dixerat Hanno *chior ſeeli choc* כיור שאלי חוק *tabella ſculpta, cui Deus meus inſculptus eſt.* כיור *chior* eſt tabula non quævis, ſed picta vel ſculpta, à radice כייר *chijer* pingere vel ſculpere. Unde in Chaldæo paraphraſte כיורין *chiorin* paſſim vocantur cedrini aſſeres quibus laqueati fuere parietes templi & domûs Solomonis propter ſculpturam multiplicem. *Cui Deus meus inſculptus eſt*] שאלי חוק ad
D verbum *cujus ſculptura Deus meus.* Larem intelligi puto θεὸν κατοικίδιον. Hoc jam ex parte viderat vir eximius, qui videtur in reliquis toto cœlo aberraſſe.

IX. Nonus verſus ſic habet:

Binni ed chi lo haelle gebulim laſebeth tham,

Indicavit mihi teſtis eum habitare in his finibus.

Et Plauti interpretatio,

In hiſce habitare monſtratu' ſt regionibus

Indicavit mihi] ביני *binni.* Hebraice eſſet הבינני *hebineni*: Sed Arabice בין eſt indicare. *Indicavit mihi teſtis*] id eſt, ex idoneis teſtibus mihi compertum eſt. *Eum habitare in his finibus*] ad verbum כי לו האלה גבולים לשבת תם *quod*
E *ipſi ſunt hi fines ad habitandum ibi*, quam phraſim eſſe Hebraicam ſciunt qui vel primoribus labris hanc linguam attigerunt.

X. Jam qui ſupereſt verſus decimus:

Bo di ale thera inna; ennu; eſal im mancar lo ſem.

Venit

Venit aliquis per portam hanc: Eccum rogabo nunquid noverit nomen (Agoraſtoclis.) A

A Plauto ſic explicatur:

Hos percontabor qui huc egrediuntur foras.

Et ipſe Hanno paulo poſt rogat his verbis quod ſe rogaturum dixerat:

—— *Antidamæ filium*
Quæro, commonſtra ſi noviſti Agoraſtoclem;
Ecquem adoleſcentem tu hic noviſti Agoraſtoclem?

די *di*. Syris *qui*, Pœnis *quis*, *aliquis*, ut ex hoc loco apparet. Sic in Trinummo Act. 4. Scen. 2. *Niſi qui illud tractat*, id eſt *niſi quis*. *Portam hanc*] תרע אנא *thera inna*, utrumque Syrum. *Nunquid noverit nomen*] אם מנכר לו שם *an notum ſit ipſi nomen*. *Mancar* Hebr. מכר *maccar*, N latente in *Daghes*; Radix enim eſt נכר *nacar*. B

Jam in iis qui ſequuntur ſex verſibus longioribus eadem quæ ſupra repeti multa ſuadent. 1. Initium ſimile. Nam à Punicis *Nyth alonim valonuth ſicorath &c.* hæc proximè recedunt *Exanolim volanus ſiccuratim &c.* 2. Quod Antidamaſchi & Agoraſtoclis ſeu Ariſtoclis nomina utrobique leguntur in paribus prope intervallis. 3. Quod decem verſuum quos explicavimus ultimus palam claudit orationem: *Venit aliquis per has fores; Eccesllum rogabo nunquid* (Agoraſtoclis) *nomen noverit*. Si quid addidiſſet Hanno, illi periiſſet occaſio hominem conveniendi. C Itaque ſequentes verſus nihil novum exhibent. Tantum diverſa lingua idem repetitur. 4. Eodem facit quod Plautus in Latina verſione ſolum hos decem verſus exponit, ut ex collatione probavimus, etiam reliquos expoſiturus, ſi quid aliud in iis haberetur. Tamen cum hi ſex verſus à præcedentibus diſtent immenſum quantum, illos non ſcriptura tantum ſed & tota dialecto differre puto, atque id ipſum Libycè efferre quod Punicè decem priores. Ut oleum & operam perdant quotquot hos verſus ex Hebræa lingua conantur interpretari. Hebraiſmi certè veſtigium in iis nullum agnoſco, niſi quod prima verba *anolim volanus* videntur eſſe corrupta ex Punicis *alonim valonuth*. Sed hæc ſunt Deorum nomina, quæ Pœni facile potuerunt in Libycam linguam transfundere. *Sicorath* D item & *ſuccuratim* ſunt voces valde ſimiles ſed è Græco χώρα factæ.

Ejusdem Actus Scena ſecunda cur Carthago vocetur *chadre anac* חצרי ענק ἐπαύλεις τῆ Ἀνὰκ jam antea obſervavimus. Ibidem *Avo dons* ſalutantis decurtatum ex חוה ארוני *vive domine mi*.

P. *Avo*. Mi. *ſalutat*. P. *dons &c.*
AG. *Saluta hunc rurſus Punicè verbis meis.*
MI. *Avo dom, hic mihi tibi inquit verbis ſuis.*

חוה *Avo* fit ex Hebræo חיה, *jod* & *vau* permutatis, ut in חוה *Evæ* nomine, & tetragrammato & יהוה & Syr. חיוא pro animali. Hinc pro vulgato Ναίδιος voce nihili, Scaliger legit Αὐδονὶς in epigrammate ad Meleagrum Anthol. l. 3. c. 25. E epigr. 70.

ἀλλ' εἰ μὲν Σύρος ἐσσὶ Σαλάμ, εἰ δ' οὖν σύ γε Φοίνιξ
Αὐδονίς, εἰ δ' Ἕλλην χαῖρε· τὸ δ' αὐτὸ φράσον.

A *Si Syrus es, tibi dico Salam; ſi ſanguine Phœnix*
Audoni, ſi Græcus chare, ſonabis idem.

Punica multo plura ſunt in eadem & ſequent Scena, ſed ex quibus non video certi quicquam poſſe erui. Itaque vereor ne vir doctus, de quo ſupra egimus, in eorum interpretatione laboraverit in caſſum.

CAPUT VII.

Athenæi Phœnicia.

COttana & *lepidia* in precio apud Tyrios. Lepidion à ſquamis quas à facie abſtergit Cottana qua ſi קטונות *ketonoth* ficus ſpecies à pravitate. Λαχμὰν libi ſpecies לחמניות *lachmanijoth* placentæ genus; R. Selomonii *des oublies*, id eſt *oblata*, vel ἄρτος ὀβελίας. Quid ſit χιβροδλαψόν. Tyrii edulii ſpecies. Caſaubonus corrigit χιβροδαλοψόν. Malim χιβροβλαψὸν, id eſt חברות compoſitiones, ל nota Genitivi, חבץ *abs* vel חביץ *abis* Hebr. & Arab. panis vel pulmenti genus, in quo farina cum oleo, butyro, & melle aut dactylis ſubacta. Fortè melius χιδιοβλαψὸν; ut in Aruch tranſpoſitis vocibus חביץ קדרא quia in olla ſubigitur. *Mamphula* id eſt מפולא *mapphula* panis Syriaci genus cur dictum à decidendo. *Gingri* vel *Gingraina* tibiæ lugubri ſono, in luctu Adonidis qui Phœnicibus *Gingras*, id eſt עירה *gigra*, ut Arab. ערערה *gergara* Dominus. Cur prius R eliſum. Nabla Sidoniorum inventum, Hebr. *nebel*, Syr. *nibla* duodecim ſonis, digitis pulſatur & inter pulſandum vertitur: Eſt inſtar utris. David primus nablii meminit. Nablium diſſonum; aliis contra. Sambuca Lyrophœnix סבכא *ſabbeca* Dan. 3, 5. Citharæ ſpecies. Cinyræ etymon ridiculum: Hebr. כנור *cinnor*, etiam Græcè geminato N
C κιννύρα, ſed ſæpius κινύρα, unde κίνυρος & κινύρεσθαι, quia lugubris erat ſoni. Tamen Hebræis cinyram pulſare lætitiæ eſt argumentum. Proinde cinyræ in luctu amotæ. Nempe idem inſtrumentum aliter atque aliter afficit prout variè pulſatur. Inde dictus Cinyras vel Cinnyras Cypri Rex Muſicæ peritiſſimus, adeo ut certaſſe feratur cum Apolline: Non tamen inventor cinyræ ut volunt; cum cinyræ meminerit Laban Gen. 31, 27. Verus author eſt Jubal, Gen. 4, 21.

ATHenæi lib. 3. c. 32. Plutarchus Ulpianum Tyrium ſic alloquitur: πολλῷ ἡδίω ἐστὶ τ̃ παρά σοι ἀξιεπαινετῶν κοτλάνων καὶ λεπιδίων *multo jucundiora ſunt cottanis & lepidiis quæ apud te in magno pretio habentur.* Unde magnus Caſaubonus rectè colligit Tyriis familiares fuiſſe cibos. Atque id agnoſcit ipſe Ulpianus lib. 9. cap. 8. κότλανα, inquit, καὶ λέπιδιον τὰ πάτρια μοι νόμιμα βρώματα *cottana & lepidion patrii nobis & ordinarii cibi.* Et lepidii quidem nomen ἀπὸ τῶν λεπίδων, id
D eſt à ſquamis factum, quas à facie abſtergit. Columella:

Dejectura quidem fronti data ſigna fucorum,
Vimque ſuam idcirco profitetur nomine Grajo.

Græcum igitur eſt lepidii nomen; Cottanorum non item. Quin à parvitate Phœniciâ voce ſic dicebantur ficus in Phœnice & Syriâ notæ. Hebræis enim קטן *katon* eſt parvus. Plinius lib. 13. c. 5. *Syria peculiares habet arbores &c. in ficorum genere caricas, & minores ejus generis quæ cottana vocant.* Heſychius: Κότλανα, εἶδος συκῶν μικρῶν *cottana ſpecies parvorum ficuum.* Martialis 4. epigr. 89.

E *—nec quæ cottana parva gerit.*

Et epigr. 52. lib. 7.

Parvaque cum canis venerunt cottana prunis.*

Et epigr. 28. lib. 13.

Si majora forent cottana, ficus erat.

*Sic Juvenal. Stat. 3. *Advectus Romam quo pruna & cottana vento.* Stat. lib. 4. Syl. *Prunorum globus atque cottanorũ.*

Ejuſdem libri cap. 28. Athenæus deſcribit panis præſtantiſſimi genus lacte, oleo A
& ſale conditi, quem Græci ἄρτον ἁπαλὸν *panem mollem*, & Καππαδόκιον *Cappadocium* appellant, & Syri λαχμάν. τὸν δὲ τοιοῦτον ἄρτον, inquit, οἱ Σύροι λαχμὰν προσαγορεύουσι· καὶ ἔστιν οὗτος ἐν Συρίᾳ χρηστότατος γινόμενος *talem autem panem Syri lachman appellant, & in Syria fit optimus*. Syrorum & Syriæ nomine Phœnices intelligit & Phœniciam. Nam paulò ante dixerat ex Archeſtrati ſententia piſtores præſtantiſſimos haberi è Phœnicia. Itaque Phœnicibus לחמא *lachma* erat panis, ut hodieque Syris; Aut לחמן *lachman*, vox inde deducta, ſignificavit panis aut placentæ genus, ut Hebræum לחמניות *lachmanijoth*, quod in tractatu Talmudico Berachoth R. Selomo Rabbinus Gallus exponit voce Gallicâ *oublies*, id eſt ἄρτον B
ἀβιλίαν, ut Caſaubono viſum; alii *oblatas* malunt.

Et cap. 36. idem edulii genus memorat apud Tyrios recepti *Chebrodlapſi* nomine. Locum integrum adſcribam, ut res per ſe obſcura clarior fiat: Ἑξῆς ἐπεισηνέχθη πλακοῦς ἐκ γάλακτος, ἰτρίων τε καὶ μέλιτος ὃν Ῥωμαῖοι λίβον καλοῦσι· Καὶ ὁ Κύνουλκος ἔφη· ἐμπίπλασο Οὐλπιανὲ χιβροδλάψῳ πατρίῳ, ὃς παρ' οὐδενὶ τῶν παλαιῶν μὰ τὴν Δήμητρα γέγραπται, πλὴν εἰ μὴ ἄρα τοῖς τὰ Φοινικικὰ συγγεγραφόσι Συνιαίθωνι (lege Σαγχωνιάθωνι, καὶ Μώχῳ τοῖς πολίταις. *Deinde allata eſt placenta, ex lacte, dulciariis, & melle, quam Romani libum nominant; Et Cynulcus* Ulpiano patriâ Tyrio *dixit: Satia nunc te* Ulpiane *chebrodlapsô patriô, de quo per Cererem nemo veterum egit, niſi qui Phœnicia ſcripſerunt, Sanchoniathon & Mochus cives tui.* In C
Chebrodlapſi voce multum laborat doctiſſimus Caſaubonus, nec immeritò: χιβρόδλαψος, inquit, *quodnam edulium in idiomate Syrorum appellaretur, vellem Athenæus explicuiſſet. Vox eſt ex pluribus compoſita. Olim ſcribebam* χιβροδάλυ ὄψῳ πατρίῳ, *ut minutalis aut farciminis genus eâ voce ſignificetur. Tale quid Syri intelligunt vocabulo* תחבברא *(thachbera) cujus origo eſt à* כבר *(chebar.) Hebræorũ magiſtri volunt eſſe* ἀπότριμμα *quoddam ex carnibus & ovis.* דל *(dal) autem* λεπτὸν *ſignificat. Sed hoc divinare eſt, quô non aſpiramus, neque unquam pudebit fateri neſcire nos quæ neſcimus.* Hæc ille pro modeſtia ſua, ut mentem ſuam aperiret in re obſcura, non ut cuiquam legem figeret. Itaque non puto quenquam eſſe qui mihi det crimini quod multo aliter ſentiam, nempe in hac voce nihil mutan- D
dum. Niſi quod pro χιβροδλάψῳ velim ſcribi χιβροθλάψῳ, quia Græcæ aures vix ferunt ut δ ante λ quicquam ſonet. Jam χιβρόθλαψον Phœnices puto ſcripſiſſe חברות לחבץ *chebroth leabs*: Voce plurali quidem; ſed id hominẽ Græcum facile potuit latere. חברות *chebroth* ſunt compoſitiones: Hujus ſingulare חברה *chebra* pro conjunctione occurrit Job. 34, 8. חבץ *abs* cum *lamed* præfixo, notâ Genitivi caſus, eſt panis ſeu farina ſubacta, ſecundum Hebræos, cum oleo aut butyro & melle; Secundum Arabes cum dactylis & pinguedine. Talmudici variè ſcribunt חביצא, חבץ, חיבצא, חביץ, חיבץ: Arabes חביץ & חביצה, & magnifaciunt hoc libi vel E
pulmenti genus. Vide præter Talmudicos Giggeium & Naſrium Arabem ὀνειροκριτικὸν, qui MSS. habetur in Oxonienſi bibliothecâ. Is habet multa de חביץ lib. 3 cap. 47. Sect. 23. Radix חבץ eſt premere vel ſubigere. Proprie de lacte dicitur, quod ſubigunt ut butyrum & caſeum exprimant. Sed & ad alia transfertur. Sic myr-

A myrti foliorum ἔκθλιψις ad exprimendum ſuccum Avicennæ eſt תחביץ lib.2.c. de myrto. Sic *chebroth laps* ad verbum erunt compoſitiones ex pulmento quale diximus. Si quis malit legere χύδρας per δ, id eſt קדרות ollas, non repugnabo. Nam in olla tundi ſcimus ex Baal Aruch; unde eſt quod ibi dicitur חביץ קדרה *pulmentum ollæ.*

En tibi Syriaci panis aliud genus ex Feſto: *Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, ut ait Verrius, in clibano antequam percoquatur decidit in carbones cineremque.* Merito igitur Mamphula dictus eſt, id eſt מפולא *mapphula* deciduum, quomodo gluma & quiſquiliæ dicuntur Hebraice מפל בר *mappal bar*
B deciduum frumenti Amos 8,6. De hoc pane citantur hi Lucilii verſus:

Piſtricem validam ſi nummi ſuppeditabunt,
Addas empleuron, mamphulas quæ ſciat omnes.

Jam finitis epulis ſequentur acroamata & muſica organa, in quibus nonnulla ſunt Phœnicia, puta *gingris, nabla, ſambuca, cinyra.* De gingris ita habetur cap. 23. γιγγραΐνοις γὰρ οἱ Φοίνικες, ὥς φησιν ὁ Ξενοφῶν, ἐχρῶντο αὐλοῖς σπιθαμιαίοις τὸ μέγεθος, ὀξὺ καὶ γοερὸν φθεγγομένοις. *Gingrainis enim, ut dicit Xenophon, tibiis utebantur Phœnices palmam longis, ſtridulum ſonum & lugubrem edentibus.* Et paulo poſt: ὀνομάζονται δὲ οἱ αὐλοὶ γίγγροι ὑπὸ τῶν Φοινίκων ἀπὸ τῶν περὶ Ἄδωνιν θρήνων· τὸν γὰρ Ἄδωνιν Γίγγραν
C καλεῖτε ὑμεῖς οἱ Φοίνικες, ὡς ἱστορεῖ Δημοκλείδης. *Gingri autem nominantur a Phœnicibus ob lamenta quibus Adonim deflent. Vos enim Phœnices Adonim Gingrem appellatis, ut refert Democlides.* Euſtathius itidẽ: ἡ δὲ χρῆσις τοῖς γίγγροις ἐν τῷ περὶ Ἄδωνιν in Iliad. 6.
θρήνῳ, ὃν Γίγγριν ἐκάλουν οἱ Φοίνικες. Gingras Polluci id ipſum eſt: Γίγγρας, inquit, τὶς αὐλίσκος γοώδη καὶ θρηνητικὴν φωνὴν ἀφίησι· Φοῖνιξ μὲν ὢν τὴν εὕρεσιν, πρόσφορος δὲ Μούσῃ τῇ Καρικῇ. ἡ δὲ Φοινίκων γλῶττα Γίγγραν τὸν Ἄδωνιν καλεῖ, καὶ τούτῳ ὁ αὐλὸς ἐπωνόμασται. Jul. Poll. lib. 4 c. 10.
Non igitur a gingriendo, quod anſerum eſt, ut vult Feſtus, hę tibiæ dictę ſunt; ſed ab Adonis nomine Gingra, Gingre vel Gingri. Ita varie ſcribunt ii quos citavimus ex Phœnicio גיערא *gigara*, niſi fallor; Plenum fuiſſet ערערא *girgara*: Sed prius R eliſum ut prius L in Syro גיגלא *giglo* rota pro גרגלא *gilglo*; &
D גוגלתא *gogoltha* pro גולגלתא *golgoltha*, & in קיקלתא *kikaltha* pro קלקלתא *kilkaltha*: & prius R in שישורא *ſiſura* pro שרשורא *ſirſura* catena. In illis linguis nil frequentius. Porro עיערא vel ערערא eſt idem quod *Adonis*, nempe Dominus. Arabes ſcribunt ערערה *gurgura*. Giggeius אלערערה *illuſtris, nobilis, dominus.* Terminatio eſt fœminina, ſed ſignificatio maſculina, ut in multis aliis.

Sequitur apud Athenæum νάβλα Φοινίκων τὸ εὕρημα *nabla Phœnicum eſſe inventum.* Quod ex his Sopatri probat:

—— ὅτι τῶν Σιδωνίων νάβλα
Λαρυγγόφωνος ἐκκεχόρδωται τύπος.
-- nec ſonora nablii
E *Sidoniorum ſunt labefactatæ fides.*

Νάβλα ibi videtur indeclinabile, ut Phœnicium נבלא *nabla*, Hebr. נבל *nebel*. Syris נבלא *nibla*. Strabo agnoſcit barbarum eſſe nomen: τῶν ὀργάνων, ait, ἔνια βαρβάρως ὠνόμασται, νάβλα καὶ σαμβύκη, καὶ βάρβιτος, καὶ μαγάδις, καὶ ἄλλα πλείω *inſtrumen-* Strab. lib. 10.

Antiq. l. 7. c. 10.

ta quadam barbara habent nomina, nabla, & ſambuca, quæ & barbitus, & magadis, & alia plura. Joſephus ita deſcribit: ἡ δὲ νάβλα δώδεκα φθόγγους ἔχουσα τοῖς δακτύλοις κρούεται *nabla autem duodecim ſonos habens digitis pulſatur.* Inter pulſandum vertebatur utraque manu. Ovidius lib. 3. de arte:

Diſce etiam duplici genialia nablia palmâ
Vertere, conveniunt dulcibus illa modis.

Ab utris ſimilitudine factum nomen ut utriculari tibiæ; Nam & נבל *nebel* utrem ſonat. Cœpit eſſe in uſu circa tempora Davidis. Id ex eo colligere eſt quod nablii paſſim meminere David in Pſalmis, & illum ſequuti ſacri ſcriptores. At qui præceſſere ne ſemel quidem. Heſychius ἄνηχον diſſonum fuiſſe tradit. Tamen alii valde commendant. Quin in Adultero Philemonis profitenti ſe neſcire quid B
eſſet nabla, reſpondet alius:

Οὐκ οἶδα νάβλαν; οὐδὲν ἂν οἶδας ἀγαθόν.
Neſcisne quid ſit nabla? nil noſti boni.

Ibidem ex Juba refertur Σύρων εὕρημα εἶναι τὴν καλουμένην λυροφοίνικα ϲαμβύκην *Syrorum inventum eſſe Sambucam lyrophœnicem dictam.* Σαμβύκην id eſt סבכה *ſabbeca*, quæ vox extat in Daniele c. 3. v. 5. Syrorum nomine Phœnices intelligi docet alterum ſambucæ nomen lyrophœnix, quaſi lyra Phœnicia. Citharæ ſpeciem eſſe tradit Heſychius. Scribitur & ſimplex φοῖνιξ. Phyllis Delius in ſecundo de Muſica apud Athen. lib. 14. φοίνικες, πηκτίδες, μαγαδίδες, σαμβῦκαι &c. Sed eo loco Phœnices à ſambucis diſtinguuntur tanquam organa diverſa.

Eſt & κινύρα muſicum Phœnicum & Syrorum inſtrumentum. Suidas & alii ri- C
dicule deducunt ἀπὸ τοῦ κινεῖν τὰ νεῦρα *à movendis nervis*, cum ſit Hebræum כנור *cinnor*, Chaldæum כנרא *cinnara*, Arabicum כנארה *cinnâra*; Proinde geminato N κιννύρα legitur apud Joſephum, qui deſcribit his verbis: ἡ μὲν κιννύρα δέκα χορ-

Antiq. l. 7. c. 10.

δαῖς ἐξημμένη, τύπτεται πλήκτρῳ *cinnyra quidem decem intenſa chordis plectro pulſatur.* Ita enim ſcribitur Sirach. 39, 19. & 1. Macch. 3, 46. & 13, 51. in pleriſque editionibus. Tamen ſimplici N ſcripſiſſe Græcos, ut habent LXX ſeniores, docent voces inde deductæ κινυρὸς *querulus* & κινύρεσθαι *lamentari.* Unde cinyram colligunt fuiſſe ſoni lamentabilis. Proinde ab Heſychio definitur κιθάρα οἰκτρά. Græcos nimirum cinyram credibile eſt nonniſi in luctu adhibuiſſe. Cum Hebræis contra D
cinyram pulſare lætitiæ ſit argumentum. Sic Gen. 31, 27. *Ut dimitterem te cum gaudio & canticis, cum tympano* ובכנור *& cum cinyra.* 2. Paral 20, 27. 28. *Ad redeundum Hieroſolymam cum lætitiâ &c. cum nabliis* ובכנורות *& cum cinyris.* Job. 21, 12, *Vociferantur ad tympanum & cinyram, & exultant ad ſonum organi.* Pſal. 33, 1. 2. *Exultate juſti in Domino &c. celebrate Dominum cinyra.* Et 43, 4. *Introibo &c. ad Deum authorem lætiſſimæ exultationis meæ. Celebrabo te cinyrâ Deus Deus mi.* Et 71, 22. 23. *Pſallam tibi cinyrâ, ô ſancte Iſraëlis, exultabunt labia mea cum cantavero tibi.* Et Pſal. 92, 2. 3. 4. 5. *Bonum eſt celebrare Dominum &c. Et annunciare mane benignitatem tuam &c.* בכנור *cum cinyra; quia lætitiâ me afficis ô Domine.* Et 149, 2. 3. *Lætetur Iſraël in ſuo factore &c. tympano & cinyrâ* E
pſallant ei. Et Eſ. 5. 12. *In eorum conviviis eſt cinyra & nablium.* Hinc Eſ. 24, 8. משוש כנור *gaudium cinyra:* Et Pſal. 81, 3. כנור נעים *cinyra jucunda.* Ibidem

Jobi

A Jobi querela cap.30.v.31. *Verſa eſt in luctum* כנורי *cinyra mea.* Et Ezechielis minę in Tyrum cap.26.v.13. קול כנוריך *vox cinyrarum tuarum non audietur amplius.* Cui ſimile quod de Judæis habetur 1. Macchab.3.4.5. *Ablata eſt* τέρψις *delectatio ex Jacob, & defecit tibia* καὶ κινύρα *& cinyra.* Proinde cinyras amovent in captivitate Babylonica, quia tum erant in luctu Pſal.137.2. *Flevimus,* inquiunt, *cum recordaremur Sionis, & ſuper ſalices ſuſpendimus* כנורותינו *cinyras noſtras.* Ex his conſtat plus ſatis cinyram alium habuiſſe uſum apud Hebræos, alium apud Græcos. Unde tamen non ſequitur diverſa fuiſſe organa: cum poſſit idem inſtrumentum animos aliter atque aliter afficere, prout varie pulſatur.

Ab hoc inſtrumento Cinyræ nomen Phœnicum & Cypri Regi. Suidas: κινύ-
B ρας ἐκλήθη παρωνύμως τῇ κινύρᾳ. Ideoque geminato N, ut in κιννύρᾳ ὀργάνῳ refert Joſephus, multum fictitii cruoris fuſum fuiſſe περὶ τὸν Κιννύραν *circa Cinnyram,* quo loco agit de fabula Cinyrę coram Caligula principe ipſo die necis acta. Antiq. l. 19. c. 1. Quomodo & Heſychius: Κιννύρας Ἀπόλλωνος καὶ Φαρνάκης παῖς βασιλεὺς Κυπρίων. Nempe Regem illum putant Muſicæ fuiſſe peritiſſimum, & cum Apolline de peritia Muſicæ certantem interiiſſe. Vide Suidam voce Κινύρας; Et Euſtathium in Iliad. λ. Non tamen id conceſſerim, quod video doctos aſſerere, Cypri Regem Cinyram qui Trojani belli tempore vixit, cinyræ fuiſſe inventorem. Cum Gen. 31, 27. cinyrę meminerit Laban Cinyrâ Rege antiquior annis fere ſexcentis. Quin & aliis
C ſexcentis annis Labane antiquior Jubal pater fuiſſe legitur omnium tractantium כנור ועגב *cinyram & organum* Gen. 4,21. Itaque jam ante diluvium cinyra erat in uſu inter Caini poſteros, nec illius natales aliunde ſunt arceſſendi.

CAPUT VIII.

Phœnicia quædam ex Quintiliano, Macrobio, Iamblicho, & veteri inſcriptione.

M*Appa* in Quintiliano Punicum vocabulum. מפה *mappa* in Hebræorum ſcriptis, ſed à Ro-
D manis uſurpatum. אפר 1.Reg.20 38.41. alii faſciam, al. ſudarium, al. velum explicant. Chald. מעפרא. Arab. عفارة ſuppari genus quo ſe involvunt mulieres quæ unguntur. Radix עפר proprie tegere, tranſlate peccatum remittere. Talmudicis מעפורת ספרים mappa tonſorum. E Syro מעפר *maapar* primò מפר *mappar* qua analogia factum. Deinde R finale ablatum, ut in *zuta* & *gudu*, & *tina* & *zona*, & *muſa*, & *vacca*, & *zamu* pro *zutar, gudar* &c. *Adad* in Macrobio *unus.* Non à geminato חרחד ſed ab חדד *hadad.* Sic Talmudicis חדדי *hadadi*, una; Arab. הדאר *hadâa* idem, ſimilis. *Adad* & *Atergatis* in Macrobio junguntur, ut in Philone *Adodus* & *Aſtarte.* Sol *Aglibelus*, id eſt rotundus Dominus, & *Malachbelus*, Rex Dominus. Edeſſæ *Monimus* & *Azizus* Soli aſſident, id eſt Mercurius & Mars, quorſum? עזיז *aziz*, fortis, robuſtus. Mercurius forte מנעים *Menom* (Gr. Μόνιμος) à ſuavitate ſermonis Pſ. 141,6. ἠδυνήθησαν *potuerunt* lectum pro ἡδύνθησαν *dulcuerunt.* Arabice منعم *Munaimon* ſermone blan-
E dus ad Μόνιμος proxime accedit.

D Octiſſimis hæret calculus in loco Quintiliani lib. 1. *Et mappam quoque, uſitatum circo nomen, Pœni ſibi vendicant.* In Hebræorum quidem libris מפה *mappa* vox frequens, ut cum dicunt מקנח ידו במפה *tergit manum ſuam mappa.* Item: פורס עליו מפה *expandit ſuper eum mappam.* Unde eſt quod מפות *mappoth*, id eſt mappas, appellant, teſte Elia in Thisbi, lintea quibus involvunt li-

 bros

libros legis. Res tamen nondum confecta. Quippe tam Hebræos quam Græcos A
recentiores vocem hanc è Romana lingua uſurpaſſe inde apparet, quia quomodo
illi ſcribunt, non poteſt ad ullam Hebrææ linguæ radicem revocari. Itaque aliud
quærendum, & in re obſcura & ancipiti afferendum quod vero videtur proxi-
mum.

Pro אפר 1.Reg.20,38 & 41. Chaldæus habet מעפרא *maaphara* ex eadem radi-
ce א & ע permutatis: Seniores τιλαμῶνα *faſciam* explicant. R. Selomo סודר *ſu-
darium*. Kimchius צעיף *velum*, tanquam voce facta per inverſionem ex פאר id
eſt velum vel faſcia byſſina, qua mitræ ſacerdotum involvebantur Exod. 39, 28.
Aliud ſuggerunt Arabes, apud quos etiam עפארה eſt ſuppari genus quo delica- B
tæ mulieres dum unguntur, ſeſe involvunt, ne veſtes unguento inficiantur: Radix
עפר vulgo remittere & condonare ſignificat, ſed proprie tegere, inde ad remiſ-
ſionem translata ſignificatione. Sic Hebraice Pſ. 31,1. כסוי חטאה *cujus peccatum
tegitur*, id eſt remittitur. Et Pſ. 85,3. *Operuiſti* כסית *omnia peccata eorum*, id eſt re-
miſiſti. Et Nehem. 4,5. *Et ne operias* ואל תכס *iniquitatem eorum*, id eſt ne remit-
tas. Ita inquam עפר remittere non ſignificat, niſi quo ſenſu peccatum tegere eſt
remittere. Giggeius עפרה *illud abdidit, texit, operuit:* אלעפר *cum aliquid tegi-
tur:* עפר אלמתאע *ſuppellectilem texit,* עפר אללה לנבה *Deus peccatum illius te-
xit, id eſt ignovit.* Itaque hinc recte deducitur עפארה ſupparum illud quo veſtes C
teguntur. Sic apud Talmudicos מעפרת ספרים vocatur linteum illud quod
מגלח מניחו על ברכיו שיפול שם שעריו *qui tondetur ponit ſuper genua ſua, ut
in illud pili cadant.* Ita legitur in Baal Aruch. Mappam tonſorum recte verteris.
Alii ſudarium vocant ex Martiali lib. 11. epig. 40. in Charidemum:

Jam mihi nigreſcunt tonſa ſudaria barba.

Ex his ſimul collatis apparet Syrum מעפרא *maapara* vel מעפר *maapar* idem eſ-
ſe quod *mappa*. Nec mutatio caret analogia. Nam ex מעפר vel מאפר primò fa-
ctum eſt מפר *mappar*, eliſa gutturali, & ejus abſentia compenſata per punctum
Daghes, ſeu literæ ſequentis geminationem. Tale מסורת *maſſoreth* vinculum pro
מאסורת *maaſoreth* Ezech. 20,37. Et מכלת *maccoleth* cibus pro מאכלת *maa- D
coleth* 1.Reg. 5, 11. מברא *mabbera* Talmudicis ponto pro מעברה *maabara:* Et
מבורא *mabbura* naulum pro מעבורא *maabura*. Deinde ex מפר *mappar* ortum
מפא *mappa*, rejecto R ex fine per apocopen illis linguis familiarem. Hinc in Tal-
mude זוטא *zuta* parvus pro זוטר *zutar*, גודא *guda* ſepes pro גודר *gudar*, טינע
tina petra Job 29,6. pro טינר *tinar*. Pari ratione ex pœno גדיר *Gadir* factum *Ga-
des*; Ex Amilcare & Bomilcare Ἀμίλκας & Βομίλκας; Ex *Bocchor Bocchus*; Ex Ægy-
ptio אסקנקור *iskankur* ſcincus; Ex Chaldæo זונר *zonar* ζώνη zona: Ex Hebræo
מוסר *muſar* eruditio μοῦσα *muſa*: Ex בקר *bacar* vacca; Ex Arabico סדר *ſidar*, id
eſt malum punicum, σίδη. Ex זמר *zamar* quod eſt canere, *Zama* fons in Africa
quo fiunt canoræ voces, ut tradunt Plinius & Vitruvius. Hæc ideo pluribus, non E
tam ut lectorem doceam unde dicatur *mappa*, quod noſtra parum intereſt, quam
quia multum conferunt ad interpretationem Hebrææ vocis אפר 1.Reg. 20, 38.
41. in qua ceſpitant interpretes. Vide Hieronymum & Junium, qui pro linteo vel
velo cinerem reddunt: quam commodè alii judicent.

A Jam ſequatur Macrobius, cui ſi credimus, *Adad* Aſſyriis circa Heliopolim, id eſt Phœnicibus eſt unus: *Aſſyri*, inquit, *Solem ſub Jovis nomine, quem Dia Heliopolitem cognominant, maximis ceremoniis colebant in civitate quæ Heliopolis nuncupatur.* Et paulo poſt: *Accipe quid Aſſyrii de Solis potentia opinentur. Deo enim, quem ſummum maximumque venerantur, Adad nomen dederunt. Ejus nominis interpretatio ſignificat* UNUS. Chaldæis & Syris חד *had* eſt unus, & geminatum חדחד *hadhad* unusquisque, quilibet. An hinc sumptum eſt Adad? Non puto, quia חד *had* unus per *cheth*, at per *he* ſcribitur הדד *Hadad*, vel etiam per aleph אדד *Adad*: Nomen olim familiare primò Idumæorum, deinde Syrorum Regi-

Saturnal. l. 1. c. 31.

Vid. Gen. 36, 35. 1. Par. 1, 46. 50. 1 Reg. 11, 14 Joſeph. Antiquit. l. 7. c. 6.

B bus: A quo *Adad* Solis cognomen apud Heliopolitanos non videtur quicquam differre. Macrobii tamen interpretationem ut falſam non rejecerim; quia הדד *hadad* apud Phœnices *unum* ſignificaſſe vero non eſt abſimile; cum Talmudicis הדדי (*hadade*) adverbium ſit *una, ſimul, pariter*; Et Arabibus nomen הדאד (*hadàd*) *idem, ſimilis, tam ſimilis ut pro uno haberi poſſit.* De cætero cum Deo Adad Macrobius ſubjungi dicat *Deam nomine Atergatim* (id eſt Aſtartem) *omnemque poteſtatem cunctarum rerum his duobus attribui*: Macrobii Adad videtur eſſe idem qui Sanchoniathonis Ἄδωδος βασιλεὺς θεῶν *Adodus Rex Deorum*, quem in Phœnice regnaſſe ſcribit una cum Aſtarte Dea.

Diximus antea Sôlem Emeſæ fuiſſe cultum ſub Elagabali nomine. Sed & in

1 Reg. 9, 18. 2. Paral. 8, 4.

C alia Phœniciæ urbe Palmyra, Hebraicè תדמור *Thadmor* à Solomone condita, marmorea extabat inſcriptio Adriani cujuſdam Palmyreni:

ΑΓΛΙΒΩΛΩ. ΚΑΙ. ΜΑΛΑΧ-
ΒΗΛΩ. ΠΑΤΡΩΟΙΣ ΘΕΟΙΣ.

Aglibelo & Malachbelo patriis Diis, id eſt Soli æſtivo & hyberno, ut ex utriusque effigie in eodem marmore ſculpta docti colligunt. Lego cum Scaligero Aglibelum pro Aglibolo, quomodo per errorem ſculpſerat quadratarius. Aglibelus ſeu עגלי בעל eſt rotundus Dominus quæ Solis eſt figura. Et *Malachbelus* conflata vox ex notiſſimis duabus מלך & בעל. Vide plura in Scaligero lib. 5. de emend. temp. & in eruditiſſimo Seldeni tractatu de Diis Syris cap. 1. Syntagm. 2.

D Dum verſor circa Solem, ἔτι μικρὰ παρασπάσαι βούλομαι ἀπὸ τῆς Φοινίκων θεολογίας. οἱ τὴν Ἔδεσσαν οἰκοῦντες ἱερὸν ἐξ αἰῶνος ἡλίου χωρίον, Μόνιμον αὐτῷ καὶ Ἄζιζον συγκαθιδρύουσιν. Αἰνίττεσθαι φησὶν Ἰάμβλιχος, ὡς ὁ Μόνιμος μὲν Ἑρμῆς εἴη: Ἄζιζος δὲ Ἄρης. *Libet adhuc è Phœnicum Theologia depromere nonnihil. Qui Edeſſam habitant, locum ab aterno Soli ſacrum, Monimum & Azizum ei aſſeſſores faciunt. Quod ſic interpretatur Jamblichus, ut Monimus quidem ſit Mercurius, Azizus autem Mars.* Verba ſunt Juliani Apoſtatæ in Oratione de Sole, ubi de Azizo rurſus: Ἄρης Ἄζιζος λεγόμενος ὑπὸ τῶν οἰκούντων τὴν Ἔδεσσαν Σύρων ἡλίου προπομπεύει. *Mars a Syris qui Edeſſam habitant Azizus dictus, Solis eſt anteambulo.* Ut Mars bellorum Deus, ita

E Mercurius orationis. Phœnices utrumque Soli, quem habebant pro ſummo Deo, dederunt aſſeſſorem; ut Deum docerent alios obſequentes blande pellicere, alios reluctantes ad officium vi impellere. Marti nomen erat à robore: Syris enim & Arabibus עזיז *aziz*, unde Ἄζιζος, fortem & robuſtum ſonat: Mercurio à ſuavitate ſermonis, quam Phœnices מנעם *muom* dixiſſe puto, nomine formę

מזמור.

מזמור. Hebraicum enim נעם ad orationis delicias & elegantiam ſæpe pertinet. A
Sic Prov. 16, 24. *Ut favus mellis ſunt* אמרי נעם *verba ſuavitatis*; Hieronymus *compoſita verba.* Et Pſ. 141, 6. *Audient ſermones meos* כי נעמו *quia ſuaves ſunt*, LXX. ὅτι ἡδύνθησαν *quoniam dulcuerunt*; Vulgatus, *quoniam potuerunt*, quia legit ἠδυνήθησαν. Et 2. Sam. 23, 1. Vocatur David נעים זמירות ישראל *ſuavis* (ſupple pſaltes) *canticorum Iſraëlis.* Et Arabicè in Giggeio כלאם מנעם *chelamon munaimon* eſt *ſermo blandus & mollis*, id eſt ſuavis & elegans. Arabicum porrò *munaimon* proxime accedit ad Μόνιμον Edeſſenum Mercurii nomen.

CAPUT IX. B

Punica quædam ex Feſto & Varrone.

MOns Africæ ad Gades Pœnis *Abyla* vel *Abila*, id eſt mons altus: Syr. עב עילאה *ab ilaa*, עבים *abim*, propriè nubes, dein loca celſa inſtar urbium Jerem. 4, 29 Talis Abylæ deſcriptio. Potius עב *ab* ſylva. Sic paſſim in Syra paraphraſi. Tremellius notatus. Abyla multis & magnis arboribus opacus. Abyla idem. עב *ab* etiam pro columna ſumitur. Unde columnæ Herculis in eo ipſo loco. Mapalia Pœnorum ruſticæ caſæ, פלח *palea* ἀγχαϊκῶς *palo* agricola, (Unde *Pales* ruſtica Dea) מפלה *mapalo* agricolæ tugurium. *Attegia* ab attegendo, ut καλύβαι ἀπὸ τοῦ καλύπτειν. *Gadir* גדיר ſeptum. *Gadara* Tzetzes inepte reddit τοὺς λιθοστρώτους, al γῆς δειρὴν terræ collum. γάδον parvum, Imò גדום *gadum* mutilum. An γάλωνες ſepes Phœnicibus, חרמם *chermes* falcilla, Varroni, & Deut. 16, 9. C

AD fretum Gaditanum è regione montis Europæi Calpes in Africa eſt mons *Abila* vel *Abyla*. Nomen ex Punica lingua montem altum Feſtus exponit in oris maritimis:

> -- *Abilam vocant*
> *Gens Punicorum, mons quod altus Barbaro.*

Abila Pœnis erat עב עילאה *ab illaa.* Quod montem altum exponi nequaquam miror; cum עבים *abim* Jer. 4, 29. Hieronymus interpretetur *ardua.* Et in eum locum ſcribat Kimchius עבים *abim*, id eſt nubes, ὑπερβολικῶς poſſe dici מקומות D
הגבוהות כעבים *loca celſa inſtar nubium.* Id huic monti apprimè convenit, qui à Dionyſio deſcribitur:

> Ἠλίβατος πυκινοῖσι καλυπτόμενος νεφέλῃσι
> *Celſus & umbroſum caput inter nubila condens.*

Quod quidem Abilæ tribuitur propter vicinum Atlantem, cujus κορυφὴ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν διὰ τὰ καλύπτοντα νέφη *vertex videri non poteſt propter obtegentes nubes*, ut in eum locum ſcribit Euſtathius. Tamen eodem teſte etiam Abilæ τὸ ὕψος οὐ μεῖον ἑκατὸν ὥς φασιν ὀργυιῶν *altitudo centum minimum orgyarum eſſe dicitur*, i. e. pedum ſexcentorum. Itaq; hęc Feſti verſio poſſet ferri, niſi alia occurreret aptior, qua עב E
ab exponitur ſylva. Patet id ex illo ipſo Jeremiæ loco quem indicavimus. Ubi pro עבים Gręci τὰ ἄλση *nemora*, Chaldęus habet חורשיא, & Selomo יערות *ſylvas*; Kimchius item כיערים העבים והמסובבים באילנות *loca ſylvarum inſtar, arboribus conferta & perplexa.* Nempe עב *ab* tam ſylvam quam nubem ſonat. Utrique nomen à denſitate. Nam עבה *aba* denſum eſſe ſignificat. Ne quis nos niti putet meris conjecturis, en ex Syro Pſalterio certiſſimas probationes. Pſ. 29, 9. מעקר

עבי

A עבי *eradicans ſylvas.* Pſal.80,14. חזירא דעבא *porcus ſylvæ.* Pſ. 83,15. *Sicut ignem relictum* בעבא *in ſylva.* Pſal.96,12. אילני דעבי *arbores ſylvæ.* Pſal.104,20. חיותא דעבא *feræ ſylvæ.* Sic & Jac.3,5. pro Græco ἡλίκην ὕλην, Syrus habet עבא סגיאא *ſylvam multam* non *ramos multos* ut hîc habet Tremellius. Et in peculio Maſii עבא eſt δρυμὸς Joſ.17,15. & ἄλσος 1.Reg.12,10. Et apud Talmudicos ע & א permutatis אבא *aba* pro עב ſeu ſylva occurrit aliquoties. Proinde עב עילאא *ab ilaa* inde petitum eſt *ſylva alta.* Abilam enim, vel ut Græci Ἀβύλην montem fuiſſe ſylvoſum conſtat ex his Strabonis lib.17. τὸ ἀντικείμενον ὄρος ὄνομα Ἀβύλη πολύθηρον καὶ μεγαλόδενδρον *mons ſubjectus Abyla nomine multis feris & magnis arbori-* Vid. Tzetz. Chil. 2. ver. 239.
B *bus eſt refertus.* Sunt qui pro *Abylâ* tranſpoſitis literis Alybam ſcribunt, ut Euſtathius & Græcorum alii, id eſt על־עבא *al-aba* eodem ſenſu.

Notandum enim עב *ab* Hebraice pro columna ſumi. Sic Exod.19,9. *Venio ad te* בעב הענן Græcè ἐν στύλῳ νεφέλης *in columna nubis.* Recte: Alibi enim habetur בעמוד ענן. Vide Exod.13,21. & 14,19. & 33,9,10. & paſſim. Itaque עב idem quod עמוד *columna.* A qua interpretatione non longe abeunt Hebræi, cum עב *ab* trabem exponunt Ezech.41,25. & 1.Reg. 7,6. ubi Hieronymus *epiſtylia.* Inde origo fabulæ de columnis Herculis: Cum עב עילאא *Abilam* pro *monte celſo* vel *ſylva celſa*, nônulli *columnam celſam* interpretarentur. Ex quo factum ut primò *Abi-*
C *la*, deinde etiam oppoſita *Calpe* pro columnis haberentur. Euſtathius: Ἕτεροι δὲ στήλας ὑπέλαβον τὴν Εὐρωπαίαν Κάλπην, καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῇ ὄρος ἐν Λιβύῃ τὴν Ἀβύλην ἢ Ἀβύλυκα *nonnulli columnas eſſe putarunt Europæam Calpen & Libycum montem illi oppoſitum Abylam aut Abylicem.* Quod habet ex lib.3. Strabonis.*

* Mela l.1.c.5. *Hunc Abylam, illum Calpen vocant columnas Herculis utrũque.* Et l. 2. c. 6. *Columnæ Herculis Abyla & Calpe.*

Mapalia item à Pœnis Romani acceperunt. Feſtus, & ex eo Paulus: *Mapalia caſæ Pœnicæ appellantur.* Philargyrius in lib. 3. Georg. *Mapalia caſæ Maurorum, qui in eremo habitare dicuntur.* Plinius lib.5.c.3. *Numidæ vero Nomades à permutandis pabulis, mapalia ſua hoc eſt domus plauſtris circũmferentes.* Mela lib.1.c.8. de Cyrenaica interiore: *Proximis nulla quidem urbes ſtant, tamen domicilia ſunt quæ*
D *mapalia appellantur.* מפל *mappal* Hebræis & Syris eſt ruina. An inde *mapalia* dicta primo rudera & ruinoſæ domus, deinde ruſticæ caſæ? Obſtat quod *mapalia* ſcribitur per P ſimplex, & habet primam brevem. Virgilius lib.3. Georg.

--*raris habitata mapalia tectis.*

Proinde aliud ſuccurrit; Notum in illis linguis locorum nominibus plerumque præfigi ſervile M. Sic חבא *chaba* eſt latere מחבא *machabe* latibulum, חנה *chana* caſtra metari, מחנה *machane* caſtra; ארב *arab* inſidiari, מארב *maarab* locus inſidiarium; חזה *chaza* videre מחזה *mecheza* locus proſpectus, id eſt feneſtra. An pari ratione à Syro פלח *paleah*, vel ἀρχαϊκῶς *pale* (unde & Pales ruſtica Dea) ſer-
E vili M præfixo Punicum *mapale* factum, cujus plur. *mapalia* pro ruſticorum tuguriis. מפלח Hebraicè legeretur *miphleah* & Arabicè *maphlah.* Sed hîc Punice loquimur; non Hebraicè, nec Arabicè. Et in his linguis nemo neſcit ſolas conſonas alicujus eſſe momenti. פלח *palea* vel *pale* Syris eſt agricola. Itaque hinc מפלח *mapale* deductum proprie erit agricolæ tugurium, ut in illo Claudiani Stilich. paneg. 3.

Agricolæ reſerant jam tuta mapalia Mauri.

Sunt qui *attegias* putant Punicum vel Mauritanum eſſe vocabulum præcedenti ſynonymum in illo Juvenalis Satyr. 14. A

Dirue Maurorum attegias, caſtella Brigantum.

Sed attegias ab attegendo dici ut καλύβας ἀπὸ τοῦ καλύπτειν docet vir undecunque doctus in exercitationibus Plinianis.

Gadir Punicum verbum pro ſepto bis occurrit apud Feſtum. Semel in interpretatione Dionyſii Periegetis:

Pœnus namque locum gadir vocat undique ſeptum.

Et rurſus in oris maritimis:

Nam Punicorum lingua conſeptum locum
Gadir vocabat. B

Sed & ejusdem vocis alii meminere. Plinius: *Pœni Gadir in Punica lingua ſeptum ſignificante.* Solinus: *Pœni linguâ ſuâ Gadir, id eſt ſepem, nominarunt.* Heſychius: Γάδειρα, τὰ περιφράγματα, Φοίνικες. Sic גדר *gader* Hebræum ſeniores plerumque φραγμὸν explicant. Aquila περιφράγμα; Chaldæus interpres habet גדירא Num. 22,24. Arabice etiam גדיר *gadir* id ipſum eſt, & גדאר *gidar* pro pariete paſſim occurrit. Hæc cum certa ſint, ineptè Tzetzes:

Chil. 8. c. 216.

Φοῖνιξ ἡ γλῶσσα γάδειρα λέγει τοὺς λιθοσρώτους.

Nec verius Stephanus, Euſtathius, Suidas, & alii Γάδειρα deducunt παρὰ τὴν γῆν καὶ τὴν δειρὴν, quaſi ſint terræ collum. Fallitur & Claudius Julius cum in Phœniciis ſcribit ὅτι Ἀρχαλεὺς υἱὸς Φοίνικος κτίσας πόλιν, ὠνόμασε τῇ Φοινίκων χρόᾳ: Γάδειρα γὰρ παρ' αὐτοῖς τὸ ἐκ μικρῶν οἰκοδομημένον. גדום *gadum* quidem truncum & mutilum, adeoque & parvum ſonat. Hinc אמה גדומה *cubitus minor*. Sed aliud eſt גדר *gader*, id nimirum quod diximus, φράγμος vel περίφραγμα. Huic ſynonymum *galon*, ſi Etymologo fides: Γάλωνες, inquit, τὰ περιφράγματα, Φοίνικες. Sed illi non ſatis credo, cum ſine authore loquitur. In eodem Feſto *Bellis apud Afros appellatur ſemen humanum humi profuſum.* Sic Arabicè בלל *bulal* eſt ſemen. Radix בל *balla* eſt βρέχειν *rigare* Luc. 7,38. βάψαι intingere Joh. 13,26. Sed & Hebraice בלל *balal* eſt *perfundere* Pſal. 92,11. C

Etymol. in Γάδειρα.

D

Addo ex Varrone verbulum unum. Falx ut Hebraicè dicitur חרמש *chermes* Deut. 16,9. & 23,6. ita etiam Punicè, ſi Scaligero credimus, qui ad hæc verba Varronis de linguâ Latinâ lib. 4. *Has phancillas Chermoneſicè dicunt*, ita habet: *Fortaſſe legendum, has falcillas chermes Pœnice dicunt. Scio enim chermes falces vocatas olim à Syris & Phœnicibus, quorum coloniæ ſunt Pœni in Africa. Et fieri poteſt ut hoc dixerit Varro ex Magonis libris, qui Punicè ſcripti erant de re ruſticâ.*

E

CAPUT

A

CAPUT X.

Punica ex Servio.

IN Servio pleraque peſſimæ notæ; ut quod *Sarra*, id eſt Tyri Latinum nomen, deducit à piſce *ſar*. A *Sarra Sarranum oſtrum*, *Sarrana aulæa*, *Sarrana viola*. Σάῤῥα urbs Phœnices, unde Σαῤῥανὸς alludit ad צור *Sor* Hebræum Tyri nomen, unde tam *Sarra* quam Tyrus. At *ſar* piſcis ignotus, Sidon à piſce, non Tyrus. Simile παρόραμα in Origene. Ibid. avus Julii Cæſar dictus ab elephante occiſo. *Cæſar* elephas Pœnorum linguâ. Imò Cæſarum nomen multo antiquius, *Cæſar* Latina vox, unde *Cæſaries*. *Cæſar* pro elephante, Maurorum verbum. Ibid. Carthago à *Cartha* urbe quæ non extat uſpiam. Quin Cartha urbs eſt in genere, ut apud Armenos *Certa*. Carthaginis nomen idem ex Livio longe aliter exponit. Ibid. *Byrſa* Punice corium. Imo munitio. Byrſa enim factum ex בצרה *Boſra*. Ibid. *Hal* & *Hel* Sol, unde ἥλιος, & addito digammate
B *Belus*. Meræ nugæ. אל *El* Saturnus, & באל *Belus* voces plane diverſæ. Ibid. Dido, id eſt virago. Imo virago eſt אשה *iſſa*, unde *Eliſſa* nonnullis divina virago. *Magalia* ἀντίστοιχον. *Magar* villa Pœnis, ut Hebr. מגור *magur*.

VIrgilii vetus Scholiaſtes ſcholiis ſuis Punica quædam interſpergit, ſed pleraque peſſimæ notæ. Tale illud in lib. 4. Georg. *Quæ nunc Tyrus dicitur, olim Sarra vocabatur, à piſce quodam qui illic abundat, quem linguâ ſuâ ſar appellant.* Verum quidem eſt Romanos veteres pro Tyro dixiſſe Sarram. Ita in Gellio legitur, & in Feſto, & in Paulo: Et in fragmentis Ennii *Pœnos Sarrâ oriundos*. Unde eſt quod pro Tyrio Poëta dixit *Sarranum oſtrum*; Et Juvenalis *Sarrana au-*
C *læa*; Et Silius lib. 6. *Sarranam Junonem, & Sarranam cadem.* Et lib. 7. *Sarranum navitam*; Et lib. 8. *Sarrana numina.* Et lib. 9. *Sarranum nomen*, & *Sarranam manum.* Et lib. 11. *Sarrana caſtra.* Et lib. 15. *Sarranum muricem.* Et lib. 5. *Sarranam Leptim.* Et Columella *Sarranam violam*, id eſt purpuream, quia purpura è Tyro. Et fortaſſe apud Stephanum Φοινίκης πόλις Σάῤῥα, unde gentile Σαῤῥανὸς id ipſum erat Græcis quod Romanis *Sarra* & *Sarranus*. Σάῤῥα ſaltem plurimum accedit ad Hebræum צור *Sor*, quô nomine Tyrum appellant ſacri ſcriptores: Sed piſcis *ſar* unde Sarra, ſi quidem Servio fides, non extat ullibi gentium. Et *Sarra* nomen deduci notũ eſt ex Hebræo Tyri nomine צור *Tſor*; in quo literam *tſade*, quæ medii eſt ſoni inter T & S Græci in T mutarunt, & Romani in S. Ita factum ut ex eodem
D צור *Tſor* & Τύρος naſceretur & *Sarra*. Sed Servium veriſimile eſt, cum alicubi legiſſet quod in Trogo habetur, Sidonem à piſce dici, titubante memoriâ id de Tyro ſcripſiſſe quod de Sidone legerat. Non diſpari errore Origenes: *Tyrus*, inquit, *apud Hebræos ſonat idem quod nobis venantes.* Imo Tyrus rupem ſonat; ſed Sidon vel à venatione vel à piſcatione dicitur. In Matth. cap. 15.

Nihilo verius quod aſſerit idem Servius in primum Æneidos, Julium Cæſarem ideo dictum, *quod avus ejus in Africa manu propriâ occidit elephantem, qui Cæſar dicitur Pœnorum linguâ.* Neque enim ab avo Julii Cæſaris nomen incœpit. Jam ante Samniticum bellum floruiſſe Claudium Cęſarem docti obſervant. Quô
E ævô inter Romanos & Pœnos nullum interceſſit commercium. Itaque *Cæſar* Latinum nomen eſt, quô quid ſignificetur abundè docet Romana vox *Cæſaries* inde deducta. Cæſar denique pro elephanto Punicum verbum non eſt, ſed ex Maurorum linguâ, ut in Ælio vero Spartianus diſertè aſſerit. Tamen Servio aſſentitur

Conſtantinus Manaſſes cujus verba ſunt pag. 71. Καίσαρες γὰρ ἐλέφαντες τοῖς Φοίνιξι καλοῦνται. A

Sed neque his multum fidei in primum Æn. *Carthago à Cartha*, ut lectum eſt in hiſtoria Pœnorum. Et in quartum: *Carthago ante Byrſa, poſt Tyros dicta eſt, poſt Carthago, à Cartha oppido unde fuit Dido inter Tyrum & Sidonem.* Carthago Tyrus nuſquam dicitur & Byrſa proprie non eſt Carthago, ſed Carthaginis Acropolis, ut Romæ Capitolium, Trojæ Pergama, Cadmea Thebis. Neque ulla fuit *Cartha* inter Tyrum & Sidonem. קרתא *kartha* in genere urbem ſonat. Parum inflexâ voce Armeni, Medi & Parthi dicebant *Certa*; Unde *Dadocerta*, *Carcathiocerta*, *Arceſicerta*, *Tigranocerta*. Ad quam vocem Stephanus ex Quadrato: τὸ δ' ἐστι τῇ Παρθυαίων φωνῇ Τιγρανόπολις. Itaque multo verius idem Servius alibi ex B
Livio: *Carthago eſt linguâ Pœnorum nova civitas*, quod abunde explicavimus.

Ibidem: *Byrſa & linguâ Græcâ unde fuit Dido, & Punicâ, id eſt ipſius regionis in qua res eſt geſta, corium ſignificat.* In locis unde fuit Dido, id eſt in Phœniciâ, Græca lingua non fuit in uſu ante Alexandrum Didone poſteriorem multis ſæculis. De cætero byrſa pro corio Græcum quidem eſt vocabulum, Punicum non item. Niſi forte Pœni à Græcis mutuati ſint, ut Hebræi & Syri recentiores quibus בורסי *burſi* eſt *coriarius*. Utut ſit Byrſæ nomen ex בצרה *Boſra* factum quod munitionem ſonat, non à corio ut fabulantur.

Ibidem de Belo: *Hoc Regis nomen ratione non caret. Nam omnes in illis partibus Solem colunt, qui ipſorum lingua Hel dicitur, unde & ἥλιος; Ergo addita digammos & in fine facta derivatio à Sole Regi nomen impoſuit.* Et rurſus: *Lingua* C
Punica Hal dicitur. Apud Aſſyrios autem Hel dicitur quadam ſacrorum ratione Saturnus & Sol. Utrobique fallitur. *Hal* & *Hel* nec Syra ſunt vocabula, nec Punica: Et abſurdum quod ibi fingit digamma Æolicum Phœniciis vocibus præponi. Sed אל *el* Hebræis Deum, Phœnicibus Saturnum ſonat, qui Bel vocatur ab Hebræo בעל *baal*, vel Chald. בל *bel*. Damaſcius: Φοίνικες καὶ Σύροι τὸν Κρόνον Ἤλ καὶ Βὴλ καὶ Βολάθην ἐπονομάζουσιν. Philo Byblius illud *el* in Ἶλον mutat Trojanum nomen Græcis & Romanis notiſſimum:

Ilus erat, dum res ſtetit Ilia regno.

Idem in quartum Æneidos: *Dido, id eſt Virago, appellata eſt.* Item: *Didonem* D
vocat, ut ſupra diximus, Pœnorum lingua Viraginem: Nam Eliſſa dicta eſt; ſed Virago eſt appellata, cum ſe in ignem præcipitavit. Nugæ: nomen Didûs vel ab amando, vel à divagando factum; Sed quia אשה *iſſa* eſt virago (ita reddidit Hieronymus Gen. 2, 23.) Dido credita eſt *Eliſſa* dici voce compoſitâ, quaſi divina virago, quod præpoſterè accepit Servius.

Uno verbo in Servii Punicis hoc ſolùm probo, quod *Magalia* in Virgilio ἀντίστοιχον eſſe ſcribit, quia *magar* non *magal*, *Pœnorum lingua villam ſignificat.* Nempe *magar* & Μάγαρα Pœnis jam docuimus id ipſum eſſe quod Hebræis מגור *magur*.

E

CAPUT

CAPUT XI.

Phœnicia quædam ex Heſychio.

A Ἀδὰ Tyriis ſalix. *Adan* vel אידן *Idan* id ipſum Talmudicis. N finale periit, ut in *Chna, Suſa*, &c. *Adan* alludit ad אדון *adon*, id eſt *Dominum* unde *Adonis*. Sic ἰτέα ſalix ad Ἰταῖον, id eſt Adonim. Ἰταῖαι clypei, quia olim ſaligni. Adonis Κύρις & Κίρις. Ἄδωνις Phœnic. δεσπότης. Gingras idem. Ἀδωνιμάσιδης & Borymus Maryandinorum ruſticum carmen. Adonimacedus initium Phœniciæ cantionis. Hebræi libros nominant à prima voce; Ita etiam cantiones, ut conſtat ex Pſalmorum titulis, quorum quidam explicantur. Heſychius bis emendatus. Ἄλφα bos, & caput, & navis; unde fabula de Europa à tauro rapta. Ἀγὺρ crater Phœnic. ab orbiculari forma. Βάκχον luctum à בכה *bacha* flere. Γάδειρα ſepes. Γαυλοὶ naves Phœniciæ rotundæ. Claſſes Phœnicum partim ex gaulis, partim ex triremibus. גל *gol* vas concavum & rotundum Zach.
B 4, 2. גולא *gola* cyclas. Γαυλὸς vaſis genus formæ ſimilis. Multæ voces navigiis cum vaſis communes. Gaulis oppoſitæ naves ארכא *arco* longitudinis ſeu longæ. Hinc *Argo* dicta, quæ prima fuit longa navis apud Græcos. Argo quam fuerit longa. Vocis fabuloſæ origines. Phœniciæ claſſes partim ex longis partim ex rotundis navibus. Ancæus Cadmi nepos nauclerus in Argo nave. Cur in eadem nave vocale fuiſſe fingitur lignum in puppe, id eſt clavus. Tutelæ navium in puppibus. Γόνατα, terminus Exod. 21, 10. גונתא *gonata* referri ad legitimum conjugii uſum certo tempore & modo. Chald. גונתה *goneta* tempus cuique rei præſcriptum. Vocis vera origo. Πάταικοι Dii Phœnicum in puppe. Σεμίραμις id eſt *columba montana*: Idem probatur ex Cteſia. Hoc noſtri ſæculi doctiſſimis ſuſpectum. Quia non cogitarunt veteres pro *Semirami* ſcripſiſſe *Serimamim*. Arab סראה *Seraa* (Hiſp. *Sierra*) mons & quicquid eminet, unde שר *ſar* Hebr. princeps. חמאם *hemam* columba, ut ימאם *jemam* turtur. Nomen à calore factum.
C Amomum inde dictum, ut Gr. περιστερεὼν à columbini pedis ſimilitudine. שרחמאם *Serimamis* compoſitio qualis in *Carminuno* pro columba œnade, & חריונים pro *fimo columbino* vel verius *colocaſia*. Idem nomen potuiſſe etiam aliter ſcribi & explicari. Loci in quo Semiramis expoſita eſt deſcriptio ex Cteſia: Similis fabula de *Tilgamo* Aſſyriæ Rege in horto reperto. *Tilgamus* cur ſit dictus. Cur columbas fingat Homerus ambroſiam Jovi ferre. De hac quæſtione Ariſtoteles ab Alexandro conſultus. Phœniciæ columbæ *hemam* & ſacerdotes *imam* dicuntur. Itaque per columbas ſacerdotes intelligendi qui Diis cibos ſubminiſtrant. In Scriptura oblationes Dei cibum appellari. *Parma* Punicum ſcutum minus, rotundum, equitum proprium, à verbo פרם, id eſt ab incidendo dictum ut Romanorum ancile.

Ἀδὰ παρὰ Τυρίοις, ἡ ἰτέα *Ada apud Tyrios ſalix.* Imo אדן *adan.* Sed Græci pro more abjecerunt N finale. Tale Χνᾶ ex Chanaan, Σοῦσα ex Suſan, κόης
D Cabirorum ſacerdos ex כהן *cohen.* Talmudici ſcribunt אידן *idan*, quomodo ביר *bir* & ריב *rib* pro בר *bar* & רב *rab.* Hinc tractatu de Sabbatho c. 2. אין מדליקין בפתילא האידן *non accendunt* (lucernas) *in die Sabbathi ellychnio ſalicis*, id eſt ex lanugine quæ ſalici adnaſcitur. Alii philyram interpretantur, id eſt librum ſeu membranam tenuiſſimam inter ſalicis corticem & lignum.

Notandum אדן *adan* ſalicem & אדון *adon* dominum, unde dictus Adonis, eaſdem habere radicales. Inde factum ut אדוני *Adonis* Græce diceretur Ἰταῖος, tanquam ab ἰτέᾳ id eſt ſalice facto nomine. Heſychius: Ἰταῖος, ὁ Ἄδωνις. Ἰταῖος id eſt ſalignus. Sic ſaligni clypei Ἰταῖαι dicebantur. Idem: Ἰταῖαι, αἱ ἀσπίδες, διὰ τὸ
E πρώτας ἐκ ταύτης τῆς ὕλης κατασκευασθῆναι *Itææ, clypei, quia primi clypei ex hac materia*, id eſt ex ſalice, *fiebant.* Quod verum, Theophraſtus hiſt. plant. lib. 5. c. 4. γλίσχρα δὲ τά τε ἰτέϊνα καὶ ἀμπέλινα, διὸ καὶ τὰς ἀσπίδας ἐκ τούτων ποιοῦσιν *Lenta ſalix vitiſque, qua de cauſa ſcuta ex his faciunt.* Et ejuſdem libri cap. 8. ubi de uſu arborum: ἰτέα δὲ πρὸς τὰς ἀσπίδας; Unde Plinius l. 16. c. 40. *Salix ſcutis utiliſſima.* Et Theocritus de Syracuſanis Idyll. 16.

Ἀχθόμενοι ἰτέαισι βραχίονας ἐστείνοντο. A

Brachiaque queis fuerant clypeis adoperta ſalignis.

Adde Poëtæ locum, quem mihi indicavit jam aliquoties vocatus ad partes vir ampliſſimus D.D. Serraſin:

—flectuntque ſalignas Umbonum crates.

Adonis igitur Ἰταλὸς redditum propter alluſionem. Sed & κύεις pro κύειος ex vera ſignificatione. Heſychius: Κύεις ὁ Ἄδωνις. Κύεις vel κύειος idem quod אדון *adon*, id eſt Dominus. Quod Heſychium non latuit: Ἄδωνις, inquit, δεσπότης ὑπὸ Φοινίκων. Sed & id ipſum Κιεὶς, Lacedæmone Heſychius: Κιεὶς, Ἄδωνις, Λάκωνες. Et Phœnicium aliud Adonidis nomen Gingram idem ſignificaſſe ſupra docuimus. B

Dum in Adoni ſumus conabor aperire quid ſit Ἀδωνιμαοιδὸς in Julio Polluce: Ἀδωνιμαοιδὸς, inquit, καὶ βώριμος Μαριανδυνῶν (malim Μαριανδυνῶν) γεωργῶν ᾆσμα, ὡς Αἰγυπτίων μανέρως, καὶ λιτυέρσας Φρυγῶν *Adonimaoedus & Borymus Mariandynorum ruſticorum carmen, ut Ægyptiorum Maneros, & Lityerſas Phrygum.* Phœnicem in Bithyniæ Mariandynam Phœnicum colonias deduxiſſe ſupra docuimus, & Argonautarum ævo ibi regnaſſe Phinea Regem à Phœnice ſeptimum. Itaque Phœnicii ſermonis reliquias ibi hæſiſſe veriſimile eſt. Quo pertinere videtur *Adonimaoedus* nomen ruſticæ cantilenæ, quam ſuſpicor ſic incœpiſſe, aut à ſimilibus verbis: אדוני מודים אנחנו לך *Adoni modim anachnu leca, Adoni laudamus te*; Quæ ſunt ipſiſſima verba hymni Davidici ad Deum 1. Paral. 29, 13. אלהינו מודים אנחנו לך A tali initio factum ut ipſa cantio diceretur *Adonimode* vel *Adoni-modim*, & Græcâ terminatione Ἀδωνιμαοιδὸς. Nempe ut Hebræi libros nominant à prima voce; Geneſim puta *Bereſith*, Exodum *veelle ſemoth*, Leviticum *vajikra*, quæ ſunt voces initiales; ita etiam cantiones: Quod in Pſalmorum titulis paſſim videre eſt. Sic in titulo Pſal. 22. למנצח על אילת השחר *magiſtro ſymphoniæ*, ſuppl. traditum ut cantetur, *ſuper ajeleth haſſachar*, id eſt ad modos & numeros cantici, cujus initium *ajeleth haſſachar* ſeu *cerva matutina*. Alii cantantur *ſuper* שושנים *ſoſanim*, id eſt lilia, vel ſuper שושן עדות *ſoſan eduth* lilium teſtimonii. Alii ſuper אלמות *alamoth* virgines. Alii ſuper מחלת *mahalath*, id eſt morbum, vel ſuper מחלת לענות *mahalath leannoth*, id eſt morbum ad affligendum, ſeu *morbum cruciabilem*, ut cum Apuleio loquar. Alii ſuper תשחת *thaſheth*, id eſt diſperdes. Tot canticorum initia, ad quorum modos hi pſalmi erant decantandi. Quod cur viri undecunque docti tam ſuperciliosè rejiciant nullus capio. *Cum gravitate & honeſtate Eccleſiæ*, inquiunt, *non convenit ut adhibeantur ludicri & populares cantus.* Sed neque neceſſe eſt ut hi fuerint cantus ludicri. Quin potuere Judæi habere aliquot ſacra cantica, ad quorum numeros & modos David partem Pſalmorum compoſuerit. Jam redeo ad Heſychium, cujus verba ſunt. C D E

Ἀλδῶ, ἀδημονῶ, ἀθυμῶ, Φοίνικες: ſcilicet: Ἀλδῶ Græca vox eſt notiſſima, quæ ad Phœniciarum formam nullo modo accedit. Sed haud dubiè illud Φοίνικες loco ſuo motum eſt, & ad vocabulum ſequens pertinet: Ἄλφα, βοὸς κεφαλὴ; ubi rurſus aliud mendum. Legendum enim ἄλφα, βοῦς, κεφαλὴ. Neque enim Hebræum אלוף *alluph*

A *luph*, unde illud *alpha*, bovis caput, ſed & *bovem* & *caput* ſeu ducem ſignificat. Et Phœnicium ἄλφα bovem ſignificaſſe conſtat vel ex hoc Plutarchi de Cadmo: ὅν φασι τὸ ἄλφα πάντων προτάξαι, διὰ τὸ Φοίνικας οὕτω καλεῖν τὸν βοῦν *quẽ ideo ajunt alpha primum omnium literarum poſuiſſe, quia Phœnices bovem ita nominant*. Quin tota de Europa fabula, quam Jovem rapuiſſe ferunt falſi ſub imagine tauri nititur, homonymia Phœniciæ vocis אלפא *alpha*, quæ & bovem & navem ſonat, ut jam alii obſervarunt. Et Heſychio authore ἔλφος Cypriis erat βούτυρον *butyrum*, utraque voce à bove facta.

Ἀσὺρ, κρατὴρ ὑπὸ Φοινίκων; *Aſur* id eſt חזור *hazur*. Phœnices craterem ita vocarunt ab orbiculari forma, plane ut Syri globum חזור *hezur* vel *hizzur*.

B

Βάκχον, κλαυθμὸν, Φοίνικες. Nam בכה *bacha* Hebræis eſt flere. Unde deducta בכי & בכית & בכות. Septuaginta raro aliter quam κλαυθμὸν vel κλαυθμῶν reddunt. Quomodo hoc pertineat ad ſacra Bacchi, quæ cum ululatu & fletu celebrari erant ſolita, vide in doctiſſimi Heinſii Ariſtarcho.

Γάδειρα, τὰ περιφράγματα, Φοίνικες. Hoc jam ſupra explicavimus.

Γαῦλοι, τὰ ποιμενικὰ τοῦ γάλακτος ἀγγεῖα, καὶ τὰ Φοινικά (lege Φοινικικὰ) πλοῖα. Hinc Ariſtophanes in Avibus: Γαῦλον κέκτημαι καὶ ναυκληρῶ *navem poſſideo & guberno*. In quem locum Scholiaſtes: Γαῦλος, Φοινικικὸν σκάφος. Et Callimachus:

Κυπρόθε Σιδώνιός με καθήγαγε γαῦλος

Et Cypro me gaulus eò Sidonius egit.

C

Et Epicharmus in Hebes nuptiis apud Athenæum lib, 7. ubi de ſparo: γαυλοῖς ἐν Φοινικικοῖς *in gaulis Phœniciis*. lib. 10. c. 25. Gaulos etiam recenſet Gellius inter genera navium. Deſcriptio eſt in Feſto. *Gaulus genus navigii pene rotundum*. Nempe radix ex גלל in orbem volvere. Ex qua גל *gol* Zach. 4, 2. eſt vas concavum & rotundum: Et גולא *gola* Chald. cyclas ſeu veſtis genus à rotunditate dictæ. A formæ ſimilitudine Græce γαυλὸς eſt vaſis genus. Sic κάνθαροι, κύμβαι, κοῦλαι, κυλίκαι, σκάφαι totidem nomina ſunt navigiis communia cum vaſis rotundæ formæ, ut obſervat vir magnus ad jus Atticum pag. 658.

Gaulis puto Phœnices oppoſuiſſe ספינן ארכא *naves arca* vel *arco*, ut Syri efferunt, id eſt naves longitudinis, ſeu quod idem eſt naves longas. Atque inde
D factum, literis G & C permutatis ut paſſim *, ut navis *Argo* appellaretur quæ prima fuit longa navis apud Græcos. Græci enim uſque ad Jaſonem & Argonautas ſolum rotundis navibus utebantur. Hinc Plinius lib. 7. cap. 56. *Longa nave Jaſonem primum navigaſſe Philoſtephanus author eſt*. Et Apollonii Scholiaſtes lib. 1. de Argo nave: Ταύτην δέ φασι πρώτην ναῦν γενέσθαι μακρὰν *Hanc longam navem primam fuiſſe referunt*. Et Herodotus circa initia libri primi de Argonautis: καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηῒ ἐς Αἶαν τε τὴν Κολχίδα, καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν *Cum appuliſſent longa nave in Aeam Colchicam & ad Phaſim fluvium*. Πεντηκοντορόν ναῦν appellat Apollodorus, quaſi habuerit quinquaginta remiges, id eſt
E viginti quinque ab unaquaque parte. Unde ſequatur longam fuiſſe cubitorum minimum quinquaginta, ſi ſingula interſcalmina fuerũt διπηχυαῖα, prout definit Vitruvius lib. 1. cap. 20. Quin longior fuerit decem cubitis, ſi Theocrito credimus, à quo in Hyla prædicatur τριακοντάζυγος Ἀργώ *Argo triginta jugorum* ſive

* Cajus Γαῖος, Cnçus Γναῖος, אכבר *Acbar* Ἄγβαρος.

Apollod. l. 1.

ſive ſcalmorum. Itaque nec à celeritate dicta eſt *Argo* navis, nec ab *Argo* conditore ut fabulantur, nec ab *Argo* Phryxi filio, nec quia facta eſt *Argis*, nec ab *Argivis* in ea vectis, ſed à longitudine, ut *gaulus* à rotunditate. Utraſque naves in uſu fuiſſe apud Phœnices & Pœnos vel ex Polyæno conſtat, qui de Carthaginenſibus hæc habet lib. 6. τὰς μὲν στρογγύλας τῶν νεῶν κύκλῳ διεστήσαντες ἑτέρας ἱκανὸν διάστημα, τὰς δὲ τριήρεις ἐς τὸ μέσον αὐτῶν ἀθροίσαντες *Rotundis quidem navibus in circuitu altera ab altera ſatis magno intervallo conſtitutis, & in harum medio collectis triremibus.* Et aliquanto poſt: Ἐν τῷ λιμένι πολλαὶ τριήρεις καὶ στρογγύλαι ναῦς ὥρμουν *Adportum appulerant multa triremes & rotunda naves.* Triremes ſunt naves ארכא *arco* vel *argo*, & rotundæ naves ſunt גולין *golin* vel *gauli*. Græci vetuſtiores navigandi rationem à Phœnicibus edocti, Phœnicia etiam nomina multa uſurparunt. Et in ipſa Argo Tiphys facto functus ſucceſſorem habuit Ancæum Phœnicis Cadmi fratris ex Aſtypalæa nepotem, qui naucleri munere diu functus eſt, ut quidem volunt. Proinde ad Phœnices id quoque refero quod à Poëtis Argo fingitur navis fuiſſe loquax, ligno à Pallade in carinam impacto ex Dodonæa ſylva, quod humanas voces funderet. Nempe דבר verbum Ebræis & *loqui* ſignificat, & *regere* ſeu *moderari*: Quia animos ſermone regimus & moderamur: A B

Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

Inde דוברה (*dobera*) *loquentem* ſi participium, ſi nomen eſt *ratem* ſonat quæ regitur & gubernatur. Hujus plurale דוברות *doberoth* pro ratibus occurrit 1. Reg. 5, 9. Et Ebrææ voces עץ מדבר tam reddi poſſunt *lignum loquax*, quam *lignum quod navem regit*. Ex hac homonymia nata fabula qua vel ipſa navis loqui dicta eſt, vel lignum aliquod in nave. Quo ligno nil quicquam aliud quam clavum intelligo, qui non loquitur ſed regit navem. In puppi quidem eſt clavus, & vocale lignum in prora ponit Apollodorus lib. 1. Κατὰ δὲ τὴν πρῷραν, inquit, ἐνήρμοσεν Ἀθηνᾶ φωνῆ (lege φωνῆεν) φηγοῦ τῆς Δωδωνίδος ξύλον *Ad proram autem Minerva vocale Dodonæa fagi lignum accommodavit.* Sed, ut fabulas taceam non ſibi conſtare in omnibus, Apollodoro Valerium oppono, qui lib. 1. Argonauti confingit hanc navem è tutela voces fundere, ut quæ Dodonæam quercum ibi habuerit. Verba ſunt: C D

Viſa coronata fulgens tutela carina
Vocibus his inſtare duci: Dodonida quercum
Chaoniique vides famulam Jovis.

Navium autem tutelæ, quæ Deos habebant adpictos, non erant niſi in puppe. Ovidius in epiſt. Paridis:

Accipit & pictos puppis adunca Deos.

Virgilius Æn. lib. 10. E

— aurato fulgebat Apolline puppis.

Perſius Sat. 6.

Ingentes de puppe Dii.

Ad quæ verba Scholiaſtes: *Navium tutelam dicit quam in puppibus habent.* Sed alios teſtes fruſtra advoco, cum ipſe Valerius lib. 8. in puppe navis Argûs pro tutela auratum Minervæ ſimulachrum ita deſcribat:

A *Puppe procul ſummâ, vigi'is poſt terga magiſtri,*
Haſerat aurata genibus Medea Minerva.

Γόναθα, τὸ ὅριον, Φοίνικες: ſumpta vox ex Exod. 21, 10. quo loco vir uxori tria jubetur præſtare, cibum, veſtitum, & עונתה *gonata.* (Ajin per G eſſero ἀρχαϊκῶς, ut in *Segor, Gaza, Gomorrhâ &c.*) Ibi *Gonata* Hebræi referunt ad legitimum conjugii uſum certo tempore & modo. Et putatur Apoſtolus eô alluſiſſe 1. Cor. 7, 3. cum virum uxori reddere jubet τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν. De cętero עונתה plerique ad עון referunt, unde מעון *habitaculum*, quaſi habitationem ſignificet, viri nimirum cum conjuge. Sed Aben-Ezra melius refert ad ענת unde עת tempus in plur. עתות & עתים litera *nun* latente in *daghes*. B Nam Chaldæi dicunt ענתא Ezræ 4, 10. & paſſim. Inde igitur ענת eſt tempus ſtatutum & determinatum quô fit quæque res. Ita apud Talmudicos ענת המעשרות *tempus decimis dandis lege præſcriptum*. Chaldæis id ipſum ענתא *goneta*. Proinde & Phœnicibus *gonata* erat τὸ ὅριον, id eſt terminus unicuique rei pręſcriptus, ut in tempore & modo fieret, quomodo τὸ ὅριον & τὸ ὅρος paſſim ſumuntur.

Παλαικοὶ, θεοὶ Φοίνικες οἱ ἱστᾶσι καὶ τὰς πρύμνας τῶν νεῶν. Hoc jam expoſitum ſupra.

Cum in Phœnice nata ſit Semiramis, credibile eſt nomen fuiſſe Phœnicium. C Cujuſcunque linguæ fuerit, Heſychius *columbam montanam* exponit. Σεμίραμις, περιστερὰ ὀρεία Ἑλληνιστί. Nec multo aliter Diodorus ex Cteſia, ubi de paſtore Diod. l. 2. p. Simmâ, qui in ſolitudine repertam adoptavit pro filia: καὶ τοῦτον ἢ ἄτεκνον ὄντα τὸ 66. παιδίον τρέφειν ὡς θυγάτριον μετὰ πάσης ἐπιμελείας, ὄνομα θέμενον Σεμίραμιν, ὅπερ ἐστὶ κατὰ τὴν τῶν Σύρων διάλεκτον παρωνομασμένον ἀπὸ τῶν περιστερῶν *& hunc cum eſſet illiberis, infantem ut filiam ſummâ curâ enutritam nominaſſe Semiramin, quod Syrorum dialecto ad columbarum nomen alludit.* Id Scaligero ſuſpectum, qui ingenuè fatetur ſibi non ſatis liquere quid hoc nomen ſignificet, & Jacobo Capello, cui Semiramis non eſt columba, ſed *nomine inclita*, vel *nomen meum eſt altum*. Id enim Hebraicè שמירם *Semiram.*

D Sed ne cogamur veteribus falſi dicam ſcribere, ajo Phœnices *Semiramin* non ſcripſiſſe, ſed *Serimamin*, conflatâ voce ex duabus Arabicis שרי *ſera* ſcilicet & חמאם *hemam*, quarum illa *montem*, hæc *columbam* ſonat. Prior etiam כראה ſcribitur, nec montem ſolum ſignificat, ſed & quicquid eminet; principem puta, ut Hebræum שר *ſar*. Itaque hæc ſunt ſynonyma. Ex שרי *ſera* geminato R Hiſpani fecerunt *ſierra*.

Altera pars vocabuli חמאם *hemam* vel חמאמה *hemama* pro columba eſt frequens, ut & affinis ימאם *iemam* vel ימאמה *iemama* pro turture. Utraque in Scripturæ paraphraſtis & in Avicenna paſſim occurrit. חמם Hebræis & Arabibus eſt caleſcere: Inde origo certa nominis cum vix ulla ſit avis columbâ calidior. A coE lumbini pedis ſimilitudine amomum Arabice חמאמא *hamama* vel *chamama* dicitur, quaſi περιστερεών. Et verò χάμαμα redditur περιστερεὼν in Lexico Gręco Arabico quod citat magnus Salmaſius in Solinum pag. 1524. Eodem refer hæc Serapionis c. 76. *Hameme, id eſt pes columbinus. & eſt amomum.* Ita etiam reddit Teixeira in hiſtoria Regum Perſiæ lib. 1. c. 35. fol. 187. Et Judæus pharmacopola Hieroſolymis

de quo Garzias, qui verum amomum in India ſe vidiſſe addit pedem columbinum egregiè referens. Vide plura Dalechampii lib. 18. cap. 40. Itaque ex שרי & חמאם formari potuit שרחמאם *ſerhemam* pro columba montana. Quali compoſitione כרמיונא *carmiuno* uſurpatum pro columba œnade. Et in Scriptura חריונים vel רביונים pro fimo columbino, ut volunt, aut pro colocaſia verius, quod alibi pluribus probo. Quin citra compoſitionem potuit Semiramis à loco in quo eſt reperta nuncupari virgo שרי חמאם *ſera hemam* montis columbarum, vel צאר חמאם *ſar hemam* verticis columbarū, vel שער חמאם *ſaar hemam* ſylvæ columbarum, vel צחרא חמאם *ſahara heman* deſerti columbarum. Utut ſit, trajectis literis pro *Sarimams* vel *Serimams* Græci dixerunt *Semiramim*, barbarum vocabulum more ſuo emollientes. Locum in quo expoſita eſt & à paſtoribus reperta Semiramis Cteſias ita deſcribit: τὸ δὲ παιδίον εἰς τινας ἐρήμους καὶ πετρώδεις τόπους ἐκθεῖναι, ἐν οἷς πολλῶν πλῆθος περιστερῶν ἐννοσσεύειν εἰωθότος, παραδόξως τροφῆς καὶ σωτηρίας τυχεῖν τὸ βρέφος. *Infantem autem expoſuiſſe in locis deſertis & petroſis, in quibus cum columbarum magna copia nidificare ſoleret, illam mirabili modo enutritam eſſe & ſervatam.* Sic Æliani de anim. lib. 12. c. 21. Bacchori Babyloniorum Regis nepos in horto repertus τίλγαμος eſt appellatus, id eſt טלי־גן *teli-gan* infans horti. Κομίζει, inquit, ἐς κῆπόν τινα καὶ τίθησι ἀφειμένως ἐν μάλα, ὁ τοίνυν τοῦ χώρου μελεδωνὸς καλὸν παιδίον θεασάμενος, ἐρᾷ αὐτοῦ καὶ τρέφει, καὶ καλεῖται Τίλγαμος. *Tulit (aquila) in hortum quendam & molliſſimè depoſuit; Loci porro dominus formâ infantis delectatus, eum amavit & aluit, & dictus eſt Tilgamus*; imò Tilganus vel Teliganus.

Tzetz. Chil. 6. hiſt. 44. 2. Reg. 6, 25.

Obiter libet ſolvere quæſtionem à veteribus ultro citroque agitatam, & de qua Regum maximus Ariſtotelem conſuluit & Chironem Amphipolitanum, cur nimirum apud Poëtam columbæ ἀμβροσίην Διὶ πατρὶ φέρουσι *ambroſiam Jovi patri ferunt*, vel quod idem eſt διὰ τί ὁ ποιητὴς τὰς πελειάδας ἐποίησε τῆς τροφῆς τῶν θεῶν διακόνους *cur Poeta columbas fecerit miniſtras cibi Deorum*, quomodo concipitur quæſtio à Ptolemæo Hephæſtione apud Photium. Uno verbo reſpondeo fabulam eſſe Phœniciam vel Arabicam natam ex alluſione vocum חמאם *hemam*, & אמאם *emam* vel *imam*, quarum illa *columbas* hæc ſacerdotem ſignificat. Nempe ſacerdotum erat proprium Diis cibos ſubminiſtrare. Quos proinde Lucianus in ſacrificiis deſcribit epulantes & ἐπικεχηνότας τῷ καπνῷ, καὶ τὸ αἷμα πίνοντας τοῖς βωμοῖς προσχεόμενον, ὥσπερ αἱ μυῖαι *fumo inhiantes, & ſanguinem aris affuſum muſcarum inſtar ebibentes.* Sed & Lev. 21, 6. 8. 17. familiari ἀνθρωποπαθείᾳ Moſes dixit ſacerdotes cibum offerre Dei ſui: & Ezech. 44. 7. Deus illos ita compellat: *Offertis cibum meum, adipem & ſanguinem.* Quale illud Num. 28, 2. *Oblationem meam, cibum* ſcilicet *meum &c. cuſtodietis.*

Ptol. Hephæſt. lib. 1. Euſtath. in Odyſſ. μ. Athen. l. 11. p. 490. Luc. de ſacrif.

Unum addo ex Suida: Πάρμαι, inquit, δερμάτινοι θυρεοὶ παρὰ Καρχηδονίοις *Parmæ, clypei ex pellibus confecti apud Carthaginienſes.* Parma ſcutum rotundum, vulgari clypeo brevius, equitum fere proprium. Parmam dici putat Varro, eò quod à medio ſit in omnes partes par, Iſidorus à parvitate. Sed ex Suida colligere eſt vocem fuiſſe Punicam. Radix פרם *param* eſt חתך incidere, unde פרימא *perima* inciſio חתיכה in Baal Aruch ex Talmudicis. Et פירמא, *pirma*, minutal aut inciſum

Var. de ling. Lat. l. 4. Iſid. Orig. l. 1. 8. c. 12.

A ex carne minutatim conciſa, & פרומאי *peromae* fabri lignarii, qui lignum dedolando incidunt. An inidem פרמא *parma* dicta, quia in orbem inciſa, ut ancile Romanorum, parmę vel clypei genus, etiam ab anciſu vel inciſu appellatum? Varro de lingua Latina lib. 6. *Ancilia dicta ab anciſu, quod ea arma ab utraque parte ut pelta Thracum inciſa.* Ovidius lib. 3 Faſtorum:

Idque ancile vocant, quod ab omni parte reciſum,
Quemque notes oculis angulus omnis abeſt.

Iſidorus Orig. lib. 18. cap. 12. *Ancile dictum ab anciſione, quod ſit ab omni parte veluti anciſum & rotundum.*

B

CAPUT XII.

Phœnicia & Punica ex Stephano Byzantio.

Ἄζωτος ab aza, id eſt capra. Capra עז ex Hebr. unde Phœn. *aza* & Syr. עזא *izza*, & Satyricorum Ἰζάνη. Sed *Azotus*, Hebr. *Aſdod*, eſt à robore, ut Dei nomen שדי *Saddai* παντοκράτωρ. Βὴρ באר puteus. Βηρὸτ robur, id eſt אבירות unde Berytus. *Gaza* vel *Aza* à munitione, non ab Azone Herculis filio, nec à gaza Jovis ibi ſervata. De Jove *Marna* nugæ. Μάρτις virgo Creteniibus. *Britomartis* Diana, id eſt virgo dulcis. *Marnas* מרנש dominus hominum. Μάρϊν Syris dominum. De Marna Hieronymus. *Iſtos* inſula Punice Κιβαλάρφαρα; Imo Χιβαλάρφαρα חבל הרפסר malus navis. Κανναῶν caput equi. Clitomachus Diogneti filius Carthaginenſis Philoſophus olim *Aſdrubal*. Itaque Aſdrubal in veter. inſcript. *Azrubal*, id eſt אזורבעל vel
C אזורבעל *Dominus* ad pugnam *accinctus*. Id Siculi Doricè mutarunt in Ἀσδρύβαν. Hebr. אזר *congere* transferri ad robur & virtutem bellicam Diognetus, id eſt *Maharbal*, à Jove genitus. הרה Hebr. generare. Laodicea, olim Rhamatha, quia paſtor fulmine ictus dixit רם אתה *rham atha* tu celſus es ô Deus. Originatio falſa Philonis, & à Stephano ſecus accepta. Locus corruptus emendatur. *Rhamatha* vox ſimplex quæ *excelſa* ſonat. Multa Judææ loca hujus nominis, omnia in montibus, ut & Laodicæa. Deus à Cabaliſtis את vocatur, quia α & ω. *Magna*, inſula Libyca, quæ *Samatho* Libybus, id eſt magna. Annon Lyciæ potius, ubi Μεγάλη νῆσος, quæ Μεγίςη *Maxima* dicta. At *Samatho* vox Punica quæ fit ex עצם *aſam*. Gutturalis à Phœnicibus initio vocis ſæpe neglecta. *Niſibin* eſſe columbas vel lapides in acervum collectos Utrumque ſignificat Hebræum נציב *neſib*. Vide Gen 19, 26 *Gnca* vel Ὄγκα *Onga* aut *Ogga* Minerva Phœnicibus (Male Σίγα in Pauſania) ab אגה *aggah*, id eſt pugnare. Phœnice olim *Rhabbotin* & *Colpitis*. Utrumque nomen à ſinu. *Rhabbotin* רבחוצן magnus ſinus. Sæpe צ in ט mutari.
D Id nominis Phœniciæ occidentali circa Carthaginem & Syrtes apprime convenire. Hanc etiam oram Phœnicem dici. Grandis ſinus etiam in Phœnice orientali circa Libanum.

IN Stephano περὶ πόλεων Phœnicia hæc leguntur Ἄζωτος, πόλις Παλαιστίνης, ταύτην ἔκτισεν εἷς τῶν ἐπανελθόντων ἀπ' ἐρυθρᾶς θαλάσσης φυγάδων, καὶ ἀπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἄζας (Ἄζαν) ὠνόμασεν, ὅ ἐστι χίμαιραν· ἣν Ἄζωτον μετέφρασαν. *Azotus urbs Palaeſtinæ, quam condidit exulum unus è mari Rubro venientium* (id eſt Phœnicum unus quos è mari Rubro veniſſe volunt) *& de nomine Azæ uxoris Azam, id eſt capram nominavit, quod mutarunt in Azotum.* Hæc merè ſunt fabuloſa. Neque enim Phœnicum fuit, ſed Philiſtæorum urbs Azotus: Et capra quidem Phœnicibus עזא *aza* dici potuit ut עז *ez* Hebræis, & ענז *anz* Arabib. & עזא *izzo* vel *izza* Sy-
E ris & Chaldæis, plur. עזין *izzin* & עזן *izzan*; unde Ἰζάνη veſtis ex caprarum pellibus, qua utebantur actores ſatyrici. Sed in Hebraica Scriptura עז *ez* capra, & אשדוד *Aſdod*, id eſt Azotus, nihil quicquam habent ſimile. *Aſdod* proprie robur ſonat. Vox eſt apud Arabes frequens. Inde Dei nomen שדי *Saddai*

 Græ-

Græci reddunt παντοκράτορα. Ibidem voce Βηρυτός: ἐκλήθη δὲ διὰ τὸ ἔνυδρον: Βὴρ γὰρ A
τὸ φρέαρ παρ' αὐτοῖς. Ἱστιαῖος δ' ἐν πρώτῳ τὴν ἰσχὺν Βηρὺτ (ſic lege non Βηρυτὶ) Φοίνι-
κας ὀνομάζειν ἀφ' οὗ καὶ τὴν πόλιν εἰς Ἑλλάδος φησιν. En Beryti nominis duas origines; unam ex באר *beer* vel *ber*, id eſt puteo, quod vocabulum Phœnices commune habuere cum Hebræis; alteram ex בירות *beruth*, id eſt robore; nam בירות *beruth* eſt pro אבירות *abiruth* ex אביר *abir* quod validum ſonat. Sic ex eodem אביר excidente *aleph* arx Hebræis dicitur בירה *bira* & Chaldæis בירתא *birtha*.

Γάζα πόλις Φοινίκης, νῦν δὲ Παλαιστίνης πρὸ τῆς Αἰγύπτου *Gaza urbs Phœnices, nunc autem Palæſtina, quæ ante Ægyptum eſt.* Imo & jam olim Palæſtinæ urbs fuit, nec ad Phœnicem pertinet, niſi quatenus Phœnice Palæſtinam includit, ut in Strabone & aliis. Sequitur: Ἐκλήθη καὶ Ἄζα, καὶ μέχρι νῦν Σύροι Ἄζαν αὐτὴν καλοῦσιν, ἀπὸ Ἄζο- B
νος τοῦ παιδὸς Ἡρακλέους *vocatur etiam Aza, & uſque nunc illam Syri Azam vocant, ab Azone Herculis filio.* Nempe Aza & Gaza idem ſunt. Utrumque Hebræis eſt עזה, ubi initiale Ajin alii efferunt ut g, alii prorſus negligunt. Inde *Aſiongaber* & *Gaſiongaber*: *Senaar* & *Singara*, *Phegor* & *Phaora*; *Segor* & *Zoara*; *Amorrha* & *Gomorrha*. Gaza porro vel Aza à munitione dici notum eſt. Nam Hebraice עזה munitam ſonat. Qualis reverà Gaza; Mela: *In Palæſtina eſt ingens & munita admodum Gaza.* Quâ fiduciâ Batis vel Betis Eunuchus urbi præfectus Alexandro
Vid. Curt l 4. obſiſtere auſus eſt, τῷ χωρίῳ πιστεύων, μήποτε ἂν βίᾳ ἁλῶναι Arrian. lib. 2. Et reverâ in ejus obſidione Alexander laboravit plurimum. Itaque hæc vera origo nominis, & tam commentitium eſt ab Azone filio Herculis Azam dici, quam quod ſequitur de gaza Jovis ibi ſervatâ. Cætera non capio: Jovem Cretenſem ibi cultum C
ἐκάλουν Μαρνᾶν, ἑρμηνευόμενον Κρηταγενῆ, τὰς παρθένους γὰρ οὕτω Κρῆτες προσαγορεύουσι
μαρνᾶν. Hæc falſa & ἀνακόλουθα: Virgo enim apud Cretenſes non dicebatur *marna*, ſed μάρτις, ut jam viri docti notarunt, fere ut apud Arabes مرة *maraih* mulier; unde Diana dicta *Britomartis* dulcis virgo Solinus: *Cretes Dianam religioſiſſimè venerantur, Britomartin generaliter nominantes, quod ſermone noſtro ſonat virginem dulcem.* Dato tamen, non conceſſo, Cretenſes virgines vocari *marnas*, an hinc ſequitur *marnan* Jovis nomen apud Gazæos ſignificare Κρηταγενῆ. Quid potuit dici futilius? Quin Syris מרנש *Marnas* eſt dominus hominum, ut ברנש *barnas* filius hominis: Philo in Flaccum Μάριν ſcribit τὸν κύριον ὀνομάζεσθαι D
πρὸς Σύροις. Illud μάριν deflexum ex מר *mar*. De Gazæorum Marnâ Hieronymus aliquoties in epiſt. ad Lætam: *Marnas Gazæ luget incluſus, & everſionem templi jugiter pertimeſcit.* Et in vita Hilarionis: *Ingrediatur ſervus ejus Gazam & Marnas corruat.* Et in Eſa. lib. 7. *Serapium Alexandriæ, & Marnæ templum Gazæ in Eccleſias Domini ſurrexerunt.*

Ἰστὸς: νῦν ὁ Λιβύης, ὀνδυνὸν λεγομένη ὑπὸ Λιβύων; ὑπὸ δὲ Φοινίκων χελλάραρσαδ (imo χιβλαραφσάδ חבל הרפסר *malus navis*) ὃ ἑρμηνεύεται Ἱστὸς, ἐπεὶ γὰρ ἐστι παραπλήσιος. Hoc alibi jam expoſitum. Ut & quod voce Καρχηδὼν, unum è Carthaginis nominibus Κακκάβη explicatur ἵππου κεφαλή. Diximus pro *Caccabe* Pœnos ſcripſiſſe *Carcabe*, voce compoſitâ ex כר *car* & רכבה *recabe*. Vide ſupra. E

At nondum obſervavimus quod habet ibidem de Clitomacho: Καρχηδόνιος

A σοφὸς μέγας, καὶ Κλειτόμαχος ὁ Διογνήτου, ὃς ἐκαλεῖτο Ἀσδρούβας. Quod ipſum legere eſt in Euſtathio, ubi de Carthagine: ἐξ αὐτῆς φασὶ Κλειτόμαχον εἶναι τὸν Ἀκαδημαϊκὸν φιλόσοφον τὸν καὶ Ἀσδρούβαν καλούμενον. Et in Diogene Laërtio in fine libri quarti: Κλειτόμαχος Καρχηδόνιος, οὗτος ἐκαλεῖτο μὲν Ἀσδρούβας; Et in Plutarcho lib.1. de fortuna. Alexandri: Κλειτόμαχον, Ἀσδρούβαν καλούμενον πρότερον, καὶ Καρχηδόνιον τὸ γένος. Unde colligere eſt Aſdrubalem à viris doctis perperam exponi חסר רוב בעל *multæ benignitatis dominum.* Sed neque jam placet quod ſupra ſcripſi Aſdrubalem ſcribi Punice עזרובעל *auxilium ejus belus.* Apparet enim Aſdrubalis nomen aliquid bellicum ſonare ex eo quod mutatum fuit in Græcum *Clitomachum,*
B id eſt inclitum pugna. Quomodo Malchi nomen in Porphyrium, quia purpura Regum eſt propria; Et Hebraicum Oniæ in Menelaum, quia utrumque robur ſonat. Nempe Aſdrubal Phœnicibus erat אזור בעל *Azur baal,* vel אזרובעל *Azrubaal* Dominus ad pugnam accinctus. Itaque in veteri inſcriptione, quam deſcripſit vir inſignis D. Iſaacus Voſſius legitur

AZRUBAL SUFFES ANNIBALIS F.

Id in Ἀσδρούβαν mutatum à Siculis, qui Doricè διαλύουσι τὸ ζ εἰς τὰ ἐξ ὧν ἦν συγκείμενον στοιχεῖα *zeta reſolvunt in literas ex quibus erat compoſitum,* id eſt S & D. Vide in Athenæo Epicharmi fragmenta, Theocritum & alios. Eo exemplo ſeniores
C pro עזרא *Ezra* Eſdram ſcribunt. אזר propriè eſt zona vel balteo cingere. Sed quia is eſt habitus militaris, inde eleganti metaphora etiam ad robur transfertur & virtutem bellicam. Servius in illud Æn. lib. 8. *diſcinctos Mulciber Afros. Diſcinctos dixit inhabiles militiæ. Omnes enim qui militant cincti ſunt, aut certe inefficaces: ut contra præcinctos ſtrenuos dicimus. Horatius, altius ac nos præcinctis unum; Unde & Græce εὔζωνος appellatur non qui bonam zonam habet, ſed qui eſt ſtrenuus.* Ita etiam Hebraicè. Sic 1. Sam. 2, 4. נכשלים אזרו חיל *infirmi accincti ſunt robore.* Pſ. 18, 40. ותאזרני חיל למלחמה *& accinxiſti me robore ad bellum.* Pſ. 65, 7. de Deo נאזר בגבורה *accinctus eſt virtute.* Proinde veteres interpretes
D paſſim reddunt ἰσχύειν, ἐνισχύειν, κατισχύειν. Sic 2. Sam. 22, 40. ותאזרני Græce καὶ ἐνισχύσεις με. Eſ. 8. 9. התאזרו ἰσχύσατε. Eſ. 45, 5. de Cypro אאזרך ἐνίσχυσά σε. Quę verſio ex eo firmatur, quod pro his verbis Pſ. 18, 33. האל המאזרני *Deus me accinxit,* habetur in ejusdem Pſalmi repetitione 2. Sam. 22, 33. האל מעוזי *Deus eſt robur meum.*

De cætero Clitomachus Diogneti, id eſt Maharbalis, filius fuit, quod nomen Punice ſonat *à Jove genitum,* vel *ex Jovis proſapia.* Nam הרה proprie concipere ſed & generare eſt. Unde הורה genitor Gen. 49, 26. & הרו גבר *natus eſt vir* Job. 3, 2. Porro Jovem à Pœnis Baal vocatum ex Auguſtino ſcimus.

E Λαοδίκεια, πόλις τῆς Συρίας, ἡ πρότερον Λευκὴ ἀκτὴ λεγομένη, καὶ πρὸ τούτου Ῥάμιθα (lege Ῥαμαθα) κεραυνωθεὶς γάρ τις ποιμὴν ἔλεγε Ῥαμάνθας, τοῦτ' ἔστιν, ἀφ' ὕψους ὁ θεός. ῥάμαν (lege ῥάμ, γὰρ τὸ ὕψος; ἄθας (lege ἄνθας) δὲ ὁ θεὸς, οὕτω Φίλων *Laodicea urbs Syriæ quæ prius dicta eſt Leuce Acte, & antea rurſus Ramatha: Paſtor enim aliquis fulmine ictus dixit Ramanthas, id eſt ex alto Deus; Ram enim eſt altitudo, & anthas Deus; ita Philo.* Imo רמתא *Ramatha* nil quicquam quam loca excelſa ſignificat, vox eſt ſimplex non compoſita. Nomen factum ex argumento. Monti enim vel

promontorio incumbit Laodicea. Plinius l. 5. c. 20. *Promontorium in quo Laodicea libera.* Sic Judæa quotquot habuit oppida hujus nominis, in montibus ſita fuere. Mirabere Philonem id latuiſſe, Philonem inquam Byblium (neque enim alium hic intelligo) quem Phœniciæ linguæ fuiſſe apprimè gnarum probat quod Sanchoniathonem ex Phœnicio ſermone in Græcum transtulerat. Sed & doctiſſimi Græcorum in vocum originationibus ſæpe ſolemnia delirant, & ad fabulas confugiunt, etiam in re per ſe obvia. Præterea nullus dubito quin Stephanus perverterit Philonis mentem. Neque enim voluit Philo Deum Ἄθας vel Ἄνθας dici, ſed paſtorem fulmine ictum Deum compellaſſe his verbis, רם אתה *rham attha* vel רם אנת *rham ant*, id eſt *celſus es tu*, nempe ô Deus. Quod ſic accepit Stephanus ac ſi à Philone ἄθας vel ἄνθας Deus exponeretur. Cabaliſtis quidem את *atiu* Dei nomen eſt conflatum ex Hebræi Alphabethi prima & ultima litera, quo ſignificatur Deus omni principio eſſe prior, & omni fine poſterior, id eſt ęternus. Atque eo ſenſu dicit Chriſtus Apoc. 22, 12. ἐγώ τὸ Α καὶ Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος *Ego ſum Alpha & Omega, principium & finis, primus & noviſſimus.* Sed Phœnices nemo dixerit de his myſteriis cogitaſſe. Et haud dubie indidem hauſta ſunt hæc Heſychii: Ῥαμάς, ὁ ὕψιστος θεός *Ramas altiſſimus Deus*; in quibus non ἄνθας ſed ῥαμάς pro Dei nomine recte habetur.

Μάγνα, νῆσος Λιβύης, Ἀλέξανδρος ἐν τρίτῳ Λιβυκῶν. ἣ κατὰ τῶν Λιβύων φωνὴν Σαμαθώ, ὅ ἐστι μεγάλη *Magna, inſula Libyca. Alexander* (Polyhiſtor) *lib. 3. Libycorum, qua Libyum* (Pœnorum) *ſermone Samatho dicitur, id eſt Magna.* Eſt cur putetur hæc fuiſſe inſula Lyciæ non Libyæ. Libyæ inſula *Magna* nomine alibi nulla memoratur. At prope Lyciam fuit μεγάλη νῆσος *Magna inſula*, de qua alibi idem Stephanus: ἔστι καὶ μεγάλη νῆσος, ἡ νῦν Λυκίας. Quæ & μεγίστη *Maxima* dicta. Ptolemæus lib. 5. cap. 2. Νῆσοι δὲ παράκεινται τῇ Λυκίᾳ μεγίστη &c. *Inſula verò Lyciæ adjacens Maxima* &c. Et rurſus Stephanus: Μεγίστη, πόλις καὶ νῆσος τῆς Λυκίας, ὡς Πολυΐστωρ *Maxima urbs & inſula Lyciæ, ut tradit Alexander Polyhiſtor*, nempe in Lyciacis vel Lyciæ Periplo quem non ſemel citat Stephanus. Sed & Libyca idem ſcripſerat. Et vox *Samatho* plane videtur eſſe Libyca, ſeu quod idem eſt Punica. *Samatho* enim fit ex עצמת *aſamath* initiali rejecta. Tale in Plauto *haudoni* ſalve mi domine, pro *have adoni*; Et in Hannone *Cerne* pro אחרנאה *achernae* ultima habitatio: Et in Philone βηρὼτ robur pro אבירות ἀβηρὼτ; Et in auctario Dioſcoridis ἀστὴρ χιλλὸς pro הציר אחירס ἀτσὴρ ἀχίλλος *herba Achillis*, id eſt ſideritis; Et inſula רוד *Rhod* pro ירוד *Jarbod*, id eſt draconis. עצמת *aſamath* Hebr. eſſet עצומה & Aarab. עמימה. Id Hebræis *multam* ſonat, ſed Arabice *magnam*, tranſlata ſignificatione è diſcreta quantitate ad continuam. Ita etiam apud Phœnices.

Νίσιβις πόλις ἐν τῇ Περαίᾳ τῇ πρὸς τῷ Τίγριτι ποταμῷ. Φίλων ἐν Φοινικικοῖς, Νάσιβις διὰ τοῦ α. Οὐράνιος δὲ διὰ τοῦ ι Νίσιβις. σημαίνει δὲ, ὥς φησι Φίλων, νάσιβις τὰς στήλας, ὡς δὲ Οὐράνιος, νίσιβις φησὶ μαίνει τῇ Φοινίκων φωνῇ λίθοι συγκείμενοι συμπεφορητοί *Niſibis urbs in Tranſeuphratenſi regione quæ eſt ad Tigrim amnem. Philo in Phœniciis Naſibin per A ſcribit, Uranius E N ſi'in. Significat autem Naſibis juxta Philonem columnas, at juxta Uranium Neſibis lingua Phœnicum ſunt lapides collecti & congeſti.*

A *cervati.* Syri נציבין *Neſibin* efferunt quod utrumque ſignificat & columbas & acervum ſeu tumulum. Hinc Gen. 19,26. Hebræum נציב *neſib* à Kimchio תל tumulus aut acervus ab aliis *columna* redditur. Id enim eſt Græcis στήλη. Chaldæis קמא & עמוד & Arabico interpreti רכאנה.

Idem Stephanus in voce Ὀγκαῖαι: Ὄγκα γὰρ ἡ Ἀθηνᾶ κατὰ Φοίνικας *Onca enim Minerva juxta Phœnices.* Ita etiam Æſchyli ſcholiaſtes in ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας; Et Pindari ſcholiaſtes recentior in Olymp. β. ἔστιν ἐν Θήβαις ἱερὸν Ἀθηνᾶς, Ὄγκας καλουμένης Φοινίκων γλώττῃ *Thebis Minervæ templum eſt quæ lingua Phœnicum Onca dicitur.* In Heſychio ſcribitur Ὄγγα, in Pauſania σίγα, ſed reſcribendum ὄγγα vel ὄγκα. Quod
B alibi monuimus fieri à Syro אגה *aggah*, id eſt pugnare, præliari, quia Minerva bellorum præſes.

Idem verbo Φοινίκη: Ἐκαλεῖτο δὲ πρότερον Ῥαββώθιν καὶ κολπῖτις. Lege Ῥαββώτιν καὶ Κολπῖτις *Phœnice prius vocabatur Rabbotin & Colpitis*, ſupp. γῆ. *Rabbotin & Colpitis* plane idem ſunt. Utrumque nomen à ſinu factum. Rabbotin enim Hebraice eſſet רבחוצן *rabbotſen*, κόλπος μέγας *magnus ſinus.* *Tſade mutatum in τ*, ut in טביתא ταβιθὰ ex צבי *tſabi*, & Tyro ex צור *Tſor*, & Tani ex צען *Tſoan.* Hac permutatione nihil frequentius apud Syros. Sed falli puto Stephanum, qui Phœnicæ propriè dictæ has tribuit appellationes. Neque enim Orientalis Phœnice ſed Libyca ſic dicebatur. Notum enim eſt Punicas urbes præcipuas in magnis ſini-
C bus fuiſſe ſitas. Mela ubi de Africa minore l. 1. 7. *Tria promontoria, Candidum, Apollinis, Mercurii, vaſte projecta in altum duos grandes ſinus efficiunt; Hipponenſem vocant proximum ab Hippone Diarrhyto, quod littori ejus eſt appoſitum. In altero ſunt* &c. *Utica & Carthago ambæ inclytæ, ambæ à Phœnicibus conditæ.* Et paulo poſt: *Hadrumentum, Leptis, Clupea, Abrotonum, Taphra, Neapolis, hinc ad Syrtim adjacent, ut inter ignobilia celeberrima: Syrtis ſinus eſt centum fere millia paſſuum qua mare accipit patens, trecenta qua cingitur.* Et rurſus: *Tum Leptis altera, & Syrtis nomine atque ingenio par priori, cæterum altero fere ſpatio qua dehiſcit, quaque fluxum agit amplior.* Merito igitur κολπῖτις & רבחוצן vel רבחוטן *Rabbotin* dicta terra quæ tam vaſtis ſinubus patet. Tamen hoc nomine
D videtur ora Carthaginenſis præcipuè deſignari, de qua Scylax in Periplo: ἡ δὲ Καρχηδονίων χώρα ἐστὶν ἐν κόλπῳ *Carthaginenſium autem regio eſt in ſinu*; Et Appianus in Libycis: ἦν δὲ ἡ πόλις ἐν μυχῷ κόλπου μεγίστου *ſita autem erat urbs in receſſu ſinus maximi.* Sinus maximus id eſt רבחוצן *Rabbotin.*

Hæc ora Phœnice vocatur cum ab aliis, tum à Polyæno apertiſſimè, cum lib. 5. de Agathocle ſcribit; στρατιώτας συντεταγμένους ᾔτησε παρὰ Συρακουσίων, ὡς διαβησόμενος εἰς τὴν Φοινίκην *milites in aciem inſtructos petiit a Syracuſanis, ut in Phœnicem trajecturus*, id eſt in Africam prope Carthaginem.

Interim ſi quis ex mente Stephani *Rabbotin* & *Kolpitin* velit epithetum eſſe
E Phœnices propriè dictæ, non vehementer pugnabo; modo pars Phœnices intelligatur circa Libanum de qua Mela lib. 1. cap. 12. *Inde jam non obliqua pelago ſed adverſa adjacens, a terra grandem ſinum inflexo tractu littoris accipit.*

CAPUT

CAPUT XIII. A

Punica ex Euſtathio, & Pindari & Apollonii ſcholiaſtis & Tzetze.

IN Euſtathio Dido ἀνδροφόνος, imo *Eliſſa*. Carthago primo Cænepolis. In Pindari Schol *Scyphius* primus equus, quia e petra editus. In Apollonii Schol. quatuor Cabirorum nomina. Horum ſacerdos κόης, id eſt כוהן. Tyetzis error geminus in expoſitione vocum *Gadara* & *Gabbatha*. Vera explicatio. *Carmiuno* כרמיונא columba œnas. Vox è duabus conflata quas Tzetzes male divisit. Arabicè τάωρα, id eſt טאיר non eſt columba, ſed avis in genere, ut Syr. *tajora*. *Tejar* augurium.

IN Euſtathio Dido falſo explicatur ἀνδροφόνος; Quod ad *Eliſſa nomen* puto per- B tinere potius, tanquam ab חלל & איש; Nempe איש virum ſonat, חלל confodere. Sed neque id ſatis probo.

Ibidem Carthago legitur primò vocata fuiſſe Καινὴ πόλις, deinde Καρχηδὼν abſurde. Nam Καρχηδὼν id ipſum eſt quod καινὴ πόλις. Itaque etiam Hiſpaniæ Carthago vocatur καινὴ πόλις. Stephanus: Ἔστι δὲ καὶ ἄλλη Καρχηδὼν πόλις Ἰβηρίας: ἐκαλεῖτο δὲ καὶ αὐτὴ καινὴ πόλις. Cætera de Caccabe, & Clitomacho, & Byrſa jam explicata.

In Pindari Scholiaſte Σκύφιος *Scyphius* vocari legitur in mythographis primus ille equus qui vel è petra erupit, vel è Neptuni ſemine natus eſt in petra dormientis; *Scyphius* id eſt שקיפי *ſciphi* Πετραῖος. Syris enim שקיף *ſciph* eſt petra, quod C jam ante monuimus. De eodem illo equo ſic Iſacius in Lycophronem pag. 123. Περὶ τὰς πέτρας τοῦ ἐν Ἀθήναις Κολωνοῦ (Ποσειδῶν) καθευδήσας ἀπεσπέρμηνε, καὶ ἵππος Σκύφιος ἐξῆλθεν, ὁ καὶ Σκιρωνίτης λεγόμενος *Circa petras Coloni Athenis Neptunus dormiens ſemen emiſit, & exiit equus Scyphius, qui & Acironites dicitur.* Legendum Σκυρωνίτης *Scyronites*, ut recte habetur paulo poſt. Nempe Arabibus צחור *Suchur* ſunt petræ. Itaque tam *Scyronitæ* quam *Scyphii* nomen à petris ductum, unde volunt equum erupiſſe.

In Apollonii Scholiaſte ſunt Cabirorum nomina quæ ex lingua Phœnicia ſuo loco ſic explicavimus: D

Cabiri כבירים *Dii potes*.

Axieros אחזי ארץ *poſſeſſio mea terra*, id eſt Ceres.

Axiokerſa אחזי קרץ *poſſeſſio mea mors*, id eſt Proſerpina.

Axiokerſos Pluto indidem dictus.

Kaſmilus, al. *Kadmilus* חרמאל *miniſter Dei* id eſt Mercurius.

Horum ſacerdos in Heſychio vocatur κόης, id eſt כהן *cohen*.

Joannes Tzetzes Chiliad. 8. hiſt. 216. ita habet:

> Φοίνιξ δὲ γλῶσσα γάδαρα λέγει τοὺς λιθοστρώτους,
> εἰς οἱ Ἑβραῖοι Γαβαθὰ τόπους τοὺς λιθοστρώτους. E

Utrobique fallitur. Verum quidem eſt eundem locum Job. 19, 13. Græcè dici λιθόστρωτον, & Hebraicè, id eſt Syriace Γαββαθα, ſed diverſa ratione. Neque enim à pavimento nomen *Gabbatha*, ſed ab eminentia, vel ſi Syro interpreti credimus, à ſepimento. Is quippe literis B & P permutatis pro *Gabbatha* habet גפיפתא *gephiphatho* peribolum. Quâ voce ſic accepta *Gabatha* & *Gadara* ferè idem erunt

A erunt. Unde eſt quod Bartenora Talmudici tractatûs Peah cap.6. גפא *gappa* per *gader* explicat. Sed his nihil commune cum lithoſtroto, quod nobile eſt pavimenti genus incruſtatione ex exiguis lapillis factâ.

Inter columbæ ſpecies una eſt οἰνὰς vel οἰνίας, cujus poſt Philoſophum meminere Ælianus, Athenæus, Heſychius, Julius Pollux. Alii à vini colore dictã volunt, alii à vindemiæ tempore quo maximè conſpici ſolet. Illam ſi Tzetzæ credimus Chiliad.6.44. *Carmiuno* Syri vocabant, id eſt כרמיונא voce compoſitâ ex כרם *vite* יונא *columbâ*: Quod his verbis utcunque expreſſit:

> Κατὰ Ἑβραίων γλῶσσαν τε καὶ τὴν τῶν Σύρων ἅμα
> B Χαρμὶ δηλοῖ τὴν ἄμπελον, ἰνὼ περιστερὰν δέ,
> Τὴν ἣν φασιν οἱ Ἕλληνες περιστερὰν οἰνάδα.

Rectè, niſi quod Syras voces male dividit; Neque enim χαρμὶ, ſed כרמא *charma* vel *charmo* vitem ſonat; Et columba non eſt *ano* ſed יונא *inno* vel *iono*; ut Hebr. *Jona*. Unde Jonæ Prophetæ nomen, quod & ipſe Tzetzes agnoſcit Chil.7. hiſt. 126. Sed multo peccat gravius cum ex Iſmaëliticâ, id eſt Arabicâ linguâ τάειραν idem columbam exponit; cum Arabicè טאיר *tair* ſit avis quælibet, ut Syriacè טירא *taioro* Pſ.148,10.10. Unde טיר *teiar* augurium, מטיר *mitaier* augur, טיר *taier* augurari paſſim in paraphraſtis. Vide Jonathanem Gen.30,27. & 44,5.15. Neque id fugit Hebræos. Baal Aruch בלשון ישמעאל קורין לעוף טיר *linguâ* C *Iſmaëlis avem appellant tair*. Idem ex Kimchio & Juſto Jehielide obſervat Druſius in fragmentis in Geneſ.44.5.

CAPUT XIV.

Punica & Phœnicia ex Etymologico magno.

JUpiter Ἄλδος aut Ἀλδήμιος Gazæ. Forte ab *alda* vel *aldim*, id eſt ſæculis. Aliter Græci *Aphaca* Libani locus prope fl. Adonim Veneris templo à Conſtantino ſubverſo valde celebris. Inter Heliopolim & Byblum, ſemotus ab urbibus, ut habetur in Euſebio. Tamen ibi Naclim oppidum memorat Chriſtodorus, ſed id potuit eſſe recentius. *Naclis* ut *Nicolaus* Hebr. palmulæ ſpecies. Prope Aphaca *Beeth* ſtagnum in quod decidens filia Veneris in piſcem eſt mutata. Nicephorus & Germanicus emendati. Venus ibi lugubri habitu. Ignis è Libani vertice certa die in ſubjectum amnem cadens. Deæ cultores inibi ſe polluebant omni genere libidinum. *Aphaca*
D amplexum explicat Etymologus rectè. Syris enim עפק *aphak* amplecti, ut Hebr. חבק *abak*. Ibi ſcilicet credita Venus in Adonis amplexus fuiſſe. Cur eadem Venus Architis in Macrobio. Doctiſſimi viri lectionem receptam ſollicitant. Sed nil mutandum. Architis ab *Arca* vel *Archa* vicina urbe in Libano. Betagon Saturnus; Imo בי־דגן *be-Dagon* templum Dagonis. *Beth Dagon* 1.Macch 10,83. *Galones* non ſunt Phœnicibus περιφράγματα. Hæc pertinent ad præcedens Γάδειρα Dido à divagando dicta. *Hellotia* Europa, Cretica vox potius quam Phœnicia. Al. *Hellotis* Europa, *Hellotis* Europæ feſtum. *Hellotes* Europæ corona. *Hellotis* Gortyna urbs. *Theba* bos Syris, ridiculè. *Sindon* à Sidone ubi repertus Sindonum uſus. Etiam alii Tyrus hoc inventum tribuunt. Tamen צידון *Sidon* & סדין *Sindon* Scripturâ multum differunt. Materia è lino aut byſſo. *Sindon* & *Sadin* Cur N ante D Græcè inſertum. An olim ſcriptum *Saddin*. *Daghes* in D
E mutari in N, in B & P mutari in M. *Suſinum* vel *ſuſinum unguentum*, id eſt lilinum. *Suſa* lilium שושן *ſuſan*. Suſa urbs à copia liliorum, al. ab equis, סוסא *Suſa* equus. Sed Suſan ſcribitur per ש.

JUpiter Ἄλδος aut Ἀλδήμιος Gazæ cultus eſt, quia credebatur ἀλδαίνειν, id eſt augere fructus, ut in Euboea ἐπικάρπιος Ζεὺς apud Heſychium. Ita Etymologus

ex Methodio. Ego Jovem illum Phœnices linguâ ſuâ vocaſſe puto בעל חלדא A
baal-halda dominum ſæculi, vel בעל חלדים *baal aldim* dominum ſæculorum; quo ſenſu verus Deus appellatur מלך העלם *Rex ſæculi*, id eſt mundi. Ejusdem Jovis aliud nomen מרנש *Marnas* ſupra expoſitum.

Ἀεὺρ *crater* ex Heſychio jam explicatum.

Aphaca in Libano locus eſt non procul à fluvio Adoni, templo Veneris Aphacitidis inibi ſtructo jam olim, & à Conſtantio ſubverſo celeberrimus. Euſebius de vita Conſtantini lib. 3. Ἄλσος δὲ τοῦτο ἦν καὶ τέμενος αἰσχρῷ δαίμονι Ἀφροδίτης ἐν ἀκρωρείας μέρει τοῦ Λιβάνου ἐν Ἀφάκοις ἱδρύμενον. Socrates lib. 1. cap. 18. τὸ ἐν Ἀφάκοις τοῦ Λιβάνου ἱερὸν Ἀφροδίτης &c. Sozomenus lib. 2. c. 5. Ὁ ἐν Ἀφάκοις (ναὸς) τῆς Ἀφροδίτης B
Hiſt. l. 8 c. 30. περὶ τὸ Λιβάνιον ὄρος καὶ Ἄδωνιν τὸν ποταμόν. Hiſtoria tripartita lib. 2. c. 20. *In Aphacis juxta montem Libanum & Adonim fluvium Veneris domus.* Idem legere eſt in Nicephoro, niſi quod habet perperam ἐν Φαιάκοις pro ἐν Ἀφάκοις. Locus fuit medius inter Heliopolim & Byblum. Zoſimus lib. 1. Ἄφακα χωρίον ἐστὶ μέσον Ἡλιουπόλεώς τε καὶ Βύβλου, καθ' ὃ ναὸς Ἀφροδίτης Ἀφακίτιδος ἵδρυται. Locum deſcribit Euſebius ἔξω πάτου, τριόδων τε καὶ λεωφόρων ἐκτὸς, οὐκ ἐν μέσαις πόλεσιν, οὐδ' ἐν ἀγοραῖς καὶ πλατείαις. Tamen, ſi Suidæ fides, Aphaca erant in urbe Nacli: Νάκλις, inquit, πόλις περὶ Ἡλιούπολιν, ἐν ᾗ τὰ καλούμενα Ἄφακα. Sed condi potuit urbs Naclis poſt Conſtantinum & Euſebium: Suidas enim hæc habet ex Chriſtodoro qui diu vi- C
Vid Plin l. 13 xit poſt Euſebium, nempe Anaſtaſii tempore. Ex ipſo nomine apparet locum
cap. 4. fuiſſe palmulis illis majoribus fertilem quas à Nicolao Damaſceno Nicolaos ap-
Plutarch. pellant Græci & Romani ſcriptores. Id enim Hebræis eſt נקלים *naclis*. Prope
Sympoſ. l 8. Aphaca lacus aut ſtagnum fuit, de quo Zoſimus: τούτου πλησίον λίμνη τίς ἐστιν ἐοικυῖα
c. 4. Athen. χειροποιήτῳ δεξαμενῇ. *Prope fanum iſtud lacus quidam eſt ciſternæ manufactæ ſimi-*
lib 14. Bux- *lis.* Et Germanicus in Arati phænomena: *Piſcis magnus &c. dicitur in aſtra col-*
torf. Lex. *locatus, eò quod decidens in Boeth ſtagno, Aphacitidis filia Veneris in piſcem ſit tranſ-*
Talmud. p. *figurata, quam Syri Deam nominaverunt. Quidam autem dicunt quod de ſtagno*
1389. *filiam Veneris ſalvaverit. Unde uſque hodie Syri piſces argenteos in templo conſecraverunt.* Lego *Aphacitidis* cum doctiſſimo Seldeno pro vulgato *Phacitis*. Ipſa D
dea dubium an ob filiæ caſum, aut propter Adonim ab apro interemptum, lugenti habitu pingebatur. Macrobius Saturnaliorum lib. 1. c. 27. *Simulachrum hujus Deæ in monte Libano fingitur capite obnupto, ſpecie triſti, faciem manu lævâ intra amictum ſuſtinens, lachrymæ viſione conſpicientium manare creduntur.* Famæ refert dæmonum illuſione inibi apparuiſſe quotannis certâ die igniculum in modum ſtellæ, qui è Libani vertice cum impetu ruebat in ſubjectum amnem, & credebatur eſſe Venus Zoſimus: Κατὰ γὰρ τὸ ἱερὸν καὶ τοὺς πλησιάζοντας τόπους, πῦρ ἐπὶ τοῦ ἀέρος λαμπάδος ἢ σφαίρας φαίνεται δίκην. συνόδων ἐν τῷ τόπῳ χρόνοις τακτοῖς γινομένων, ὅπερ καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐφαίνετο χρόνων *juxta fanum & vicina loca ignis* E
inſtar lampadis aut globi conſpicitur, quoties ſtatutis temporibus ibi conventus habentur, qui quidem ad noſtram ætatem uſque conſpectus fuit. Sozomenus ubi ſupra: Ἐν Ἀφάκοις δὲ καθ' ἐπίκλησίν τινα καὶ ῥητὴν ἡμέραν τῆς ἀκρωρείας τοῦ Λιβάνου πῦρ δίαιττον καθάπερ ἀστὴρ εἰς τὸν παρακείμενον ποταμὸν ἔδυνεν; ἔλεγον δὲ τοῦτο τὴν οὐρανίαν εἶναι, ὧδε τὴν Ἀφροδίτην καλοῦντες. In lacum in honorem Deæ multa conjiciebantur,

aurea

A aurea ſcilicet & argentea donaria, telæ lineæ & byſſinæ aut alterius materiæ pretioſioris. Quæ ſi accepta eſſent, gravia ſupernatabant, & levia demergebantur. Ita habetur in Zoſimo. De cætero ejus cultores non aliâ de causâ in locum illum confluebant, quam ut in honorem Deæ ſcilicet, omni libidinis genere ſe polluerent. Quod Euſebius ita deſcribit: χολὴ τις ἦν αὐτὴ κακοεργίας πᾶσιν ἀκολάστοις πολλῇ τε ῥᾳστώνῃ διεφθορόσι τὸ σῶμα, γύννιδες γοῦν τινὲς ἄνδρες οὐκ ἄνδρες, τὸ σεμνὸν τῆς φύσεως ἀπαρνησάμενοι, θηλείᾳ νόσῳ τὴν δαίμονα ἱλεοῦντο. γυναικῶν τε αὖ παράνομοι ὁμιλίαι, κλεψίγαμοι θ' ὁμιλίαι, ἄρρητοί τε καὶ ἐπίρρητοι πράξεις ὡς ἐν ἀνόμῳ καὶ ἀπροστάτῳ χώρῳ κατὰ τὸν νεὼν ἐπιχειροῦντο. *Erat ſchola quædam nequitiæ omnibus libidinoſis, &*
B *iis qui multâ licentiâ corrumpunt corpus ſuum. Effæminati enim viri quidam non viri, naturæ ſuæ dignitate abnegatâ, muliebri mollitie Deam placabant. Mulierumque congreſſus illiciti, & furtivi coitus, infandaque & turpia facinora in delubro illo, ut in loco impio & profano admittebantur.* Tam deteſtandæ libidini puto dediſſe occaſionem ipſam loci appellationem. Quippe עפקא *aphaca* Syris, adeoque & Phœnicibus amplexum ſonat: Et עפק *aphak* verbum in amplectendi ſignificatione occurrit in verſione Syrâ Act. 20, 10. 37. & 4. Reg. 4, 16. ut citat Maſius in peculio. Pro quo חבק eſt in Hebræo, unde factum Syrorum עפק mutatis homogeneis. Aphacis porro ab amplexibus voluerunt ideo nomen obtigiſ-
C ſe, quia in eo ipſo loco accensâ libidine in Adonidis amplexus ruit Venus. Ne quis putet nos divinare, audi quæ affert Etymologus ex aliquo veterum, quamvis authorem non citet: Ἄφακα Σύρων μὲν ἐστὶν ἡ λέξις. δύναται δὲ καθ' Ἑλλάδα γλῶσσαν, εἰ δεῖ τὸ δημῶδες εἰπεῖν ῥῆμα, περίλημμα διὰ τὸ περιλαβούσης τῆς Ἀφροδίτης ἐκεῖ τὸν Ἄδωνιν ἢ τὴν πρώτην, ἢ τὴν ἐσχάτην περιβολήν. *Aphaca Syrorum eſt dictio, quæ Græce ſignificat, ſi verbo utendum eſt parum honeſto* περίλημμα *amplexum; quia ibi Venus Adonin aut primo aut ultimo complexu eſt amplexata.* Diſputant eruditi cur hanc eandem Venerem Architidem appellet Macrobius ubi ſupra: *Adonin*, inquit, *Solem eſſe non dubitatur, inſpecta religione Aſſyriorum, apud quos Veneris Architidis & Adonis maxima olim veneratio viguit: quam nunc Phœnices tenent.* Plerique ſu-
D ſpicantur locum eſſe corruptum. Itaque pro *Architidis* Scaliger in Varronem reſcribit *Dercetidis*. Robertus Cottonus *Adargidis*, Seldenus *Aphacitidis*, quomodo ſcripſiſſe Macrobium *auſus ſim*, inquit, *fere deierare*. At mihi recepta lectio fruſtra videtur ſollicitari, cum in loco Aphacis proximo, nempe ſuper Libanum, ſpatio ferè medio inter Byblum & Heliopolim ſitam fuiſſe Arcam urbem ex Ptolemæo conſtet, quod docemus alibi pluribus in Gen. 10, 17. Ubi Arca id eſt Arcæus numeratur inter Chanaanis filios; Itaque ab hac Arca Venus dici potuit Arcitis vel Architis additâ aſpiratione, ut fit paſſim in nominibus peregrinis. Ideo maxime culta hæc Venus quod crederetur mulieribus formæ decus conciliare, atque inde eſſe quod Libanotides formâ cæteras anteirent. Geographus
E anonymus ſub Conſtantio: *Heliopolis quæ propinquat Libano monti, mulieres ſpecioſas paſcit, quæ apud omnes nominantur Libanotides; Ubi Venerem magnifice colunt: dicunt eam ibi habitare, & mulieribus gratiam formoſitatis dare.* Hæc natus ut videtur Geographus circa illa loca.

Βαίτυλος, Ἀβδαίου τὸ ὄρος τοῦ Ἡλίου πόλεως. Locum hunc corruptiſſimum partim ex Phavorino, partim ex Damaſcio ſupra emendavimus. A

Βητάγων, ὁ Κρόνος ὑπὸ Φοινίκων *Betagon, Saturnus à Phœnicibus.* Verba ſunt Etymologi, in quibus illum puto egregiè falli. Neque enim uſpiam ulla mentio Dei cujusquam ſic nominati, præterquam in Phavorino, qui ſæpe hunc ſequitur κατὰ πόδα. Et Saturnum אל *el* ſeu *Ilum* appellaſſe jam probavimus ex Sanchoniathone & aliis. Itaque Βητάγων videtur corruptum ex בית־דגון *beth-Dagon*, quomodo templum Dagonis appellabatur non ſolum ab Hebręis & Phœnicibus 1.Sam.5,2.5.& 1.Paral.10,10. Sed & à Judęis Helleniſtis. Sic 1.Macch.10,83. εἰσῆλθον εἰς Βηθδαγὼν τὸ εἰδωλεῖον αὐτῶν. *Beth-Dagon* id eſt τὸ ἱερὸν Δαγὼν, ut ibidem habetur cap.11. v.4. Hæc conjectura ſi vera eſt, bis peccant qui *Betagon* volunt eſſe Saturnum; B primò in eo quod templi nomen uſurpant pro ipſo Deo; Secundò in eo quod Saturnum & Dagonem promiſcuè ſumunt, cum diſtinguat Sanchoniathon, Saturnum & Dagonem fratres fuiſſe dicens cœli & terræ filios ex Phœnicum theologia.

Ibidem Γάλωνες, χρῶμα ἵππων τὸ ὀρεοειδὲς, τὰ σφραγίσματα, Φοίνικες. Prius ex Heſychio confirmatur, in quo mendosè ſcribitur Γαλονὶς pro Γάλωνες, quod literarum ordo poſtulat. Sed poſterius pertinet ad Γάδειρα aliquanto ante præcedens; Itaque eo reponendum.

Idem Etymologus in Διδὼ Didonem dicit cum antea Eliſſa vocaretur κληθῆναι ὕστερον τῇ Συρίων φωνῇ Διδὼ, διὰ τὸ πολλὰ πλανηθῆναι ἀπὸ Φοινίκης ἀπάραντα ἐπὶ Καρχηδόνα, τῇ γὰρ Φοινίκων φωνῇ τὴν πλανῆτιν Διδὼ προσαγορεύουσι *appellatam eſſe poſtmodum Tyriorum linguâ Didonem, quia multum eſt devagata, cum e Phœnicia Carthaginem proficiſceretur. Phœnicum enim ſermone vagam vel erraticam Didonem appellari.* Hæc vero eſſe conſentanea probavi ſuo loco. C

Ibidem: Ἑλλωτία, ἡ Εὐρώπη τὸ παλαιὸν ἐκαλεῖτο ἢ ὅτι οἱ Φοίνικες τὴν παρθένον ἑλλωτίαν καλοῦσιν, ἢ παρὰ τὸ ἑλεῖν, ὅτι ὑπὸ ταύρου ἑάλω κατὰ τὸν μῦθον *Hellotia; Europa ſic olim appellabatur, aut quia Phœnices virginem Hellotiam vocabant, aut ab* ἑλεῖν, *id eſt capere, quia à tauro capta eſt juxta fabulam.* Mihi utrumque ſuſpectum. *Hellotia* potius videtur eſſe vox Cretica. In Heſychio ἑλλωτὶς eſt Europa: Et ἑλλώτια Europæ feſtum in Creta inſulâ. Et ἑλλώτης Europæ corona textilis 20. cubitorum. Et in Stephano auctiore, quem in Solinum citat magnus Salmaſius, Gortyna Cretæ urbs πρότερον ἐκαλεῖτο Ἑλλωτὶς, οὕτω γὰρ παρὰ Κρησὶν Εὐρώπη *prius vocabatur Hellotis, ita enim Europa apud Cretenſes.* Sed & hæc jam explicata. D

Ibid. Θῆβα Συριστὶ λέγεται ἡ βοῦς, ὅθεν ἐκλήθησαν αἱ Θῆβαι ὑπὸ τοῦ Κάδμου κτισθεῖσαι. ὅτι ζητῶν τὴν ἀδελφὴν χρησμὸν ἔλαβε κατοικῆσαι ὅπου ἡ βοῦς ἑαυτὴν καταθῇ. *Theba Syriace bos dicitur, unde vocatæ ſunt Thebæ à Cadmo conditæ, quia cum ſororem quæreret oraculo monitus eſt ut urbem ibi conderet ubi bos conſiſteret.* Hæc tam vera

In Iliad. α. ſunt quam quod in Euſtathio legitur, dici Thebas ἀπὸ τῆς θέσεως ἢ τοῦ δρόμου τοῦ βοὸς à curſu bovis. Thebas jam docuimus Hebraicè ſcribi תבץ *Thebes*, deducta voce à בצה id eſt uligine. Nomen eſt formæ תבל. E

De Phœnicia voce κινάμωμον quicquid affert prætereo, quia ſumptum eſt ex Herodoto.

ibid.

A Ibid. Σινδὼν, ἀπὸ Σιδῶνος τῆς πόλεως. οἱ γὰρ Σιδόνες ἐφεῦρον πρῶτοι κάμνειν σινδόνας. *Sindon ab urbe Sidone, primi enim Sidones artem invenerunt elaborandi ſindones.* Fortaſſe id verum ſindones Sidoniorum aut Tyriorum eſſe inventum. Quo videntur facere hæc Martialis:

Non ſic in Tyria ſindone tutus eris.

Et illud Catulli ad Thallum prout legit magnus Scaliger:

Sudariumque Setabum, Tyrographoſque thynos.

Tamen obſtat quod Ægyptiam ſindonem eſſe ſcribit Julius Pollux. Rurſus hiſtoria Samſonis de 30. ſindonibus Jud. 14,12. docet in Phœnice tam vetus eſſe quã lib. 7. c. 16.
B in Ægypto ſindonum uſum. Utut ſit, in Hebræa ſcriptura צידון *Sidon* & סדין *ſindon* multum differunt. Illud enim per *tſade* ſcribitur hoc per *ſamech*. Et *nun* finale ſervile in uno, in altero radicale eſt. Ut palam ſit ad eandem radicem non pertinere. Materiam è lino fuiſſe tradunt è Græcis Pollux qui ſupra, & ex Hebræis Kimchius in Lexico. Nempe ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Nam & σινδόνος βυσσίνης mentio fit in Herodoto. Unde eſt quod סדינים Græci τὴν βύσσον exponunt Eſ. 2,23. Sindon Hebræis, Chaldæis, Arabibus eſt סדין *ſadin* vel *ſedin*, Syris *ſedun*; Quod Græci & Romani N inſerunt in voce *ſindon* ſuadet veteres Hebræos ſcripſiſſe סדין *ſaddin* cum *daghes*. Tale eſt מדו *maddo* μανδύη, הדו *Hoddu* Indus & India,
C עזגדין *azgaddin* ἀσγανδαὶ vel ἀσκανδαὶ, כד *cad* plur. כדים *caddim* κάνδυ, כלמד *Chelmad* Χαρμάνδη. Nam creſcente voce daghes videtur additum: Sic daghes in B & P mutatur in M. Ut in *ſambuca* ex סבכא *ſabbeca*, *ambubaja* ex אבוב *abbub*, *lampade* ex לפיד *lappid*, *rhamba* ex רבא *rhabba*, *tympano* ex תפא *tuppa*. Tamen ex ספל *ſephel* fit ſimplum. Quidni etiam ex סדין *ſedin* ſindon.

Ibid. Σύσιον μύρον κρίνινον Ἕλληνες προσαγορεύουσι. τὰ γὰρ λείρια ὑπὸ τῶν Φοινίκων σοῦσα λέγεται. *Suſinum unguentum Græci κρίνινον, id eſt lilinum, vocant. Lilia enim à Phœnicibus ſuſa dicuntur.* Pro Σύσιον lege σύσινον. Theophraſtus in libello de odoribus: Καὶ τὸ σύσινον, καὶ γὰρ τοῦτο ἐκ τῶν κρίνων. Dioſcorides lib. 3. cap. de lilio: ἀφ' οὗ καὶ τὸ χρίσμα κατασκευάζεται ὅ τινες λείρινον, οἱ δὲ σύσινον καλοῦσι. Idem lib. 1. cap. περὶ Apud Athen. l. 15. c. 12.
D σουσίνου σκευασίας: τὸ δὲ σύσινον ὅ ἔνιοι κρίνινον καλοῦσιν &c. Plinius de unguentis lib. 1. cap. 1. *Suſinum tenuiſſimum omnium eſt. Conſtat ex liliis &c. Hoc optimum Sidone mox Ægypto.* Ita etiam Dioſcorides ubi ſupra: δοκεῖ δὲ διαφέρειν τὸ ἐν Φοινίκῃ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ γινόμενον. Inde illi Phœnicium nomen. Suſinum enim Phœnicibus erat שושני *ſuſani*, ut lilium שושן *ſuſan*. Etymologus habet σοῦσα abjecto N, ut Græci ſolent. Tale eſt *Suſa* pro *Suſan* urbe Perſica etiam à liliis dicta, quod Græcos non latuit. Athenæus lib. 12. Κληθῆναι δὲ τὰ Σοῦσά φησιν Ἀριστόβουλος καὶ Χάρης διὰ τὴν ὡραιότητα τοῦ τόπου. Σοῦσον γὰρ εἶναι τῇ Ἑλλήνων φωνῇ τὸ κρίνον. *Suſa autem Ariſtobulus & Chares appellata eſſe tradunt ab amœnitate loci; Suſon enim eſſe Græcorum lingua* τὸ κρίνον *lilium.* Stephanus: Σοῦσα &c. κέκληται ἀπὸ τῶν κρίνων, ἃ πολ-
E λὰ ἐν τῇ χώρᾳ πεφύκει ἐκείνῃ, σοῦσα γάρ τι αὐτὸ καλοῦσιν οἱ βάρβαροι. *Suſa dicuntur à liliis quorum regio illa eſt admodum ferax. Suſan enim barbari lilium appellant.* Etymologus itidem paulo ante: Σοῦσα ἡ πόλις ἀπὸ τῶν περιπεφυκότων κρίνων. Σοῦσα γὰρ τὰ λείρια λέγεται. *Suſa urbs à circumſitis liliis; Suſa enim lilia dicuntur.* Quod multò verius quam quod ibidem alii volunt, Suſa dici ἀπὸ τοῦ ἱππάσιμον αὐτὴν εἶναι, σουσίαν

γδ' ὑπὸ Σύζων τῆ ἵππον λέγεσθαι ab eo quod regio eſt equis commoda, Suſiam enim A *equum a Syris appellari.* Chaldæis quidem & Syris equus dicitur סוסא *ſuſa* & סוסיא *ſusja*. Sed ſcriptura differt à שושן. Ut taceam Suſa nuſquam ab equitatu commendari.

CAPUT XV.

Africana ſeu Punica herbarum nomina ex Auctario Dioſcoridis Apuleio.

EA eſſe corruptiſſima. Rhamni cur vocentur *atadim*: Linum *zeraphoes*: Plantago *ateireon*: Κοτυλήδων *atirſitte*: Ἔυζωμον *aſuris*: Struthium *ſyris*: Cappares *erbiaathun*: Anagallis *aſtriſos*: Μύος ὦτα *labasbolabat*: Eryngium *cherdan*, cui male tribuitur quod de arunco ſcripſerat B Philoſophus: Ruta *churma*: Ruta ſylveſtris *churma ſemmaced*: Paſtinaca ſylveſtris *ſicham*: Coriandrum *goed*: Hieracium majus *ſiteleas*: Ἐλαφόβοσκον *aſcancau* (in Africa nulli cervi) Lilium *abiblabon*: Anthemis *aſtertiphe*; Parthenium *thamacath*; Buphthalmum *baljamene*; Polygonum *chulum*; Periclymenon *lanath*; Anchuſa *buineſath*; Gramen *jebal*; Sideritis *udedonin*; Achillea *aſterchillos*. Tragii ſpecies *achocoſim*; Ὀξυάκανθος *chudna*; Chryſocome *dubath & burchumath*: Papaver corniculare *ſiſimaca*: Pſyllium *vargugum* (Giggeius notatus γ & τ permutari ſcribarum imperitia: Conyza, cur Hiſpan. *zargatona*) Solanum *aſtriſmunim* (ejus in vaticiniis uſus) Bunium *zigar* & *thepſo*: Buglossum *anſanaph*: Sylveſtris cucumer *cuſimezar*: Thapſia *bonden*: Ἄπιος *thorphath jados*: Mercurialis *aſumes*: Cynocrambe *harmas & aſumes labon*. Hæc ex Dioſcoride In Apuleio cur arnogloſſon ſit Afris *artieron*: Hyoſcyamum *ginga*: Leontopodion *gudabbal* (Luctationes Dei: Devoti, defixi, obligati, qui ad mulierem non poſſunt affectari) Barrachium *atzicurar*: Callitrichon *ueſſo eſſo jado*: Aſterion *derdun*: Periſtereon *zimiceum* C & *azirgozol*, M & B permutari: Braſſica ſylvatica *butzutzim*.

DE liliorum Phœnicio nomine mentio facta nos monet ut Apuleium conſulamus, & authorem, quiſquis eſt, auctarii ad Dioſcoridem; ex iis Africana & Punica plantarum nomina pro viribus exſculpturi, & Hebræis literis exhibituri. Quod viri docti hactenus cur intentatum reliquerint, facile eſt divinare. Illos haud dubie abſterruit laboris difficultas. Neque enim his nominibus quicquam legi corruptius. Pæne tot monſtra quot verba. Ut vere dici poſſit monſtrorum Africa nuſquam fuiſſe tam ferax. Quibus debellandis vires Herculis vix ſufſecerint. Itaque hoc aggredior potius ut doctiores provocem ad meliora tentan- D da, quam quod ſperare audeam hunc conatum mihi ſucceſſurum.

Dioſcoridis lib. 1. hoc ſolum occurrit: *Rhamnus eſt Afris ἀταδὶμ atadim.* Id plurale eſt ab אטד *atad*, quod pro rhamno occurrit Gen. 50,10. Jud. 9,14. Pſalm. 58,10.

Lib. 2. Linum Afris eſt ζεραφοῖς, legendum ζεραφοιςτᾶ, id eſt זרע פשתה *zeraphiſta* ſemen lini.

Ibid. Ἀρνόγλωσσον ſeu plantago Afris eſt ἀτιειρκὸν, legendum eſt חציר ערקן *Atir-erkin* herba nervorum, id eſt nervoſa, Hebræa phraſi. Græci enim aliter appellant ἑπτάπλευρον & πολύνευρον, quoniam ſeptem craſſioribus fibris quaſi nervis in dorſo per longitudinem folia ejus diſtincta ſunt. Vide Oribaſium & Marcellum Virgilium in Dioſcoridem. *Atir* eſt Hebræum חציר *hatſir*, herbæ generale E nomen, quod Afri *Atir* ſcribunt & *aſir*, & *aſter*, & *aſtr-*, & *azir* ut patebit ex ſequentibus.

Ibid.

A Ibid. κορωνόπους, herba cornicis pede, Apuleio *Galli crus*, Afris ἀτιρσίτιν. Pro ἄτιρ legendum ἄτυρ vel ἀτὺρ veſtigium. Hebræis אשור *aſur* & Arabibus אתר *atur*. Et σίτιν alicujus avis eſt nomen; Idem forte quod Græcis. Heſychius: Σίτη, ὄρνις ποιὸ, οἱ δὲ δρυοκολάπτης

Ibid. εὔζωμον, *eruca*, *Afris* ἀσιρούκ, lego ἀσιρούκ nomine compoſito ex חציר *aſir* & *ruc* pro Latino *eruca*. Ergo *aſiruc* eſt herba *ruc*, id eſt erucæ.

Ibid. στρούθιον radicula Afris σοερς, id eſt שורש *ſores* radix. Plinius lib. 24. cap. 11. *Tingentibus & radicula ramos præparat, quam ſtruthion vocari diximus à Græcis.* In quæ verba Marcellus: *Radicibus in tingendo, ut diximus, utebantur, oſtenditque* B *Latinum nomen radicum tantum fuiſſe uſum. Neque enim aliam ob cauſam radicula quam ex potiore uſu dicta à Romanis eſt. Quin etiam nihil fere excepta radice ſtruthion eſt.*

Ibidem capparis Afris ἰφβιαιαθοιώ. Vox mire depravata: legendum ἀβιαιωνώθ, i.e. אביונות *abionoth*. Hebræi cappares ita appellant, & reliquas minutas baccas.

Ibid. anagallis (Gall. *du mauron*) Afris ἀσίρρισοι חציר רישי *aſir-reſe* herba veneni, id eſt qua ſuccurritur ἰχιοδήκτοις. Dioſcorides: ἀρωγεῖ καὶ ἰχιοδήκτοις μεθ᾽ οἴνου πινόμενον *contra viperarum morſus, ſi ex vino bibatur, prodeſt.* Plinius lib. 25. cap. 15. *Bibitur & contra angues ſucci drachma in vino.* Ita etiam Avicenna lib. 2. cap. אנאגלס (ita ſcribendum, non אבאגלס) *quando bibitur cum vino prodeſt* מן C נהש אלאפעי *a morſu viperæ*. Merito igitur *Aſir riſe*, quo nomine proprie ſignificatur herba quæ ſerpentum veneno medetur. Id enim ראש Hebræis, & Syris רישי & רישא, quia venenum ſerpentis eſt *in capite*; aut ſi mavis *in felle*. Nam & ראש Hebræis eſt *fel*. Et ſerpentis venenum ajunt, quoties iratus mordet, è ciſta fellis per anguſtos meatus ferri ad dentium radices, in ſacculos in eum uſum ibi à natura poſitos. Quod ſe in ſerpente diſſecto ex αὐτοψίᾳ deprehendiſſe mihi pluribus confirmavit teſtis ἀξιοπιστότατος nobiliſſ. D. de Grentemeſnil.

Ibid. μυὸς ὦτα *auricula muris*, Afris λαβαθολαβὲτ. Malim *labatalapath*, i.e. auricula veſpertilionis, quod eſt animal muri quam ſimillimum. *Lob* factum ex Græco λοβὸς i.e. pars auris infima. Etymologus: λοβοὶ λέγονται τὰ κάτω μέρη τῶν ὤτων, D unde ἐλλόβιον inauris. Et *atalapath* pro veſpertilione ſumptum ex Hebr. עטלף *atalleph*, vel ex Syro עטלפא *atallepha*, in regimine עטלפת *atallephath*.

Libro tertio eryngium Afris eſt χιρδάν. Alludit ad carduum in quo genere eſt eryngium. Tamen alio videtur hoc nomen pertinere. Ariſtoteles hiſtoriæ animalium lib. 9. cap. 3. rem refert mirabilem, ſi modo veram: τῶν δ᾽ αἰγῶν ὅταν τις μιᾶς λάβηται τὸ ἄκρον τοῦ ἠρύγγου (ἔστι δ᾽ οἷον θρὶξ) αἱ ἄλλαι ἑστᾶσιν ὥσπερ μεμωραμμέναι καὶ βλέπουσιν εἰς ἐκείνην. Quæ Plinius ita reddidit, quo loco agit de capris lib. 8. c. 50. *Dependet omnium mento villus, quem aruncum vocant: hoc ſi quis apprehenſum ex grege unam trahat, cæteræ ſtupentes ſpectant.* In his ἤρυγγιον ſive *aruncum* appa- E ret eſſe villum in capra tam ex Plinii quam ex Philoſophi verbis. Veterum tamen nonnulli minus attentè legentes, ita acceperunt, ac ſi eryngio herbæ id tribueretur quod eryngo ſeu villo capræ. Theophraſtus in fragmento de animalibus quæ invidere dicuntur: ἡ αἴξ, ὅταν λάβῃ τὸ ἠρύγγιον εἰς στόμα, μένει, καὶ τὰς ἄλλας ἵστασθαι ποιεῖ *capra cum eryngium ore ſumpſit, manet* (immota) *& facit ut & aliæ ſubſiſtant.*

Digitized

ſtant. Plutarchus Sympoſ. lib. 7. probl. 2. τὸ ἠρύγγιον μιᾶς αἰγὸς εἰς τὸ στόμα λαβούσης A
ἅπαν ἵστασθαι τὸ αἰπόλιον *ſi una capra eryngium ore ſumat, totus grex ſubſiſtit.* Et in libro de ſera numinis vindicta: αἰγὸς τῆς ἠρύγγιον λαβούσης εἰς τὸ στόμα, ὅλον ἵστασθαι τὸ αἰπόλιον, ἄχρις ἂν ἐξέλῃ προσελθὼν ὁ αἰπόλος *ſi capra eryngium ore ſumat totus grex ſubſiſtit, donec caprarius accedens exemerit.* In eodem errore fuit Nicandri ſcholiaſtes, qui ad ea quæ habet Nicander de herba eryngio citat Ariſtotelem de caprarum arunco, ac ſi de eodem ageretur. Quin Plinius iis quæ nuper citavimus ſubjungit *id etiam evenire cum quandam herbam aliqua ex iis momorderit;* Eos ſequutus qui verba Philoſophi in alium ſenſum detorſerant. Sed & è re- B
centioribus Marcellus Virgilius multa præfatus de abditis rerum cauſis, de eryngio hoc idem miraculum tanquam ex Ariſtotele refert, & miratur Plinium de eryngio ſcribentem rem tantam ſubticuiſſe. Veriſimile eſt Africanos eadem ſententia imbutos eryngium appellaſſe חרדן *cherdan* ab Hebræo verbo חרד *charad*, quod ſtupere eſt & conſternari, unde חרד *chared* trepidus, & חרדה *charada* conſternatio. Arabes inverſis literis dicunt הֲדָרָה *chadara*, unde in Avicenna מחדר ſtupefaciens.

In Theriac. v. 645. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης διαλεγόμενος περὶ τοῦ ἠρύγγου φησὶ, ἵνας ἀγέλης αἰγῶν, διαπορευομένων, καὶ αὐτὸς ἵσταται καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες.

Ibidem πήγανον *ruta, Afris* χοῦρμα, & πήγανον ἄγριον *ruta ſylveſtris; Afris* χοῦρμα σιμμακὶδ. Legendum χύρμας & χύρμας ἰμμακὶδ. Pœni & Arabes apud Avicennam & Giggeium ſcribebant חרמל *charmel* vel *charmal*. Inde χύρμας ut Ἀννί- C
βας & Ἀσδρούβας pro Annibale & Asdrubale. Et χύρμας ἰμμακὶδ eſt חרמל המקדי *churmal hammakedi* ruta Macedonia. Ibi enim naſcebatur. Serapio apud Arabem Pandectarium: *Eſt aliud genus rutæ ſylveſtris naſcens in Macedonia & Gallia Aſia* (id eſt Galatia) *quam moly cives appellant, alii armolam &c.* id eſt חרמל rejectâ aſpiratione.

Ibid. σταφυλῖνος ἄγριος *paſtinaca ſylveſtris* Afris σιχὰμ שחם à nigredine. Syris enim שחם *ſecham* eſt nigreſcere & שחום *ſechum* vel שחים *ſechim* niger. Porro daucum (quod volunt aut idem eſſe cum agreſti paſtinaca, aut ſaltem ejus ſpeciem) in certis locis radicem habet nigram. Theophraſtus hiſt. plant. lib. 9. D
δαῦκον δὲ περὶ τὴν σπαρτιακὴν τῆς Ἀχαΐας διαφέρει, θερμαντικὸν φύσει, ῥίζαν δὲ ἔχει μέλαιναν *Daucum autem in Spartenſi agro Achaiæ præſtantiſſimum & natura calefacit, & nigram habet radicem.* Daucum cum agreſti paſtinaca confundi docet quod Avicenna lib. 2. דרקן (legendum דוקו *daucu*) dicit eſſe ſemen גזר *gezar*, id eſt paſtinacæ ſylveſtris. Et quod Galenus de utroque ſtaphylino agens hæc ſcribit: ὁ μὲν ἥμερος ἀσθενέστερος, ὁ δὲ ἄγριος, ὃν καὶ δαῦκον καλοῦσι &c. *Sativa quidem paſtinaca debilior eſt, ſylveſtris autem, quam & daucum appellant &c.* Ita etiam Paulus Ægineta lib. 6. de ſimplicibus; δαῦκος ὁ καὶ σταφυλῖνος. Et Aetius in tetrabiblo libri primi ſermone primo: *Paſtinaca &c. ſylveſtris, quam & daucum appellant.* Et E
Plinius lib. 19. cap. 5. *Eſt & quartum genus in eadem ſimilitudine paſtinacæ, quam noſtri Gallicam vocant, Græci vero daucon.* Ita etiam Serapio & alii Arabum. Verene an ſecus, non jam quæro;

Ibid. κόριον *coriandrum, Afris* γοίδ, Hebræis גד *gad* Exod. 16, 31. & Num. 11, 7. זרע גד σπέρμα κορίου, Vulg. *ſemen coriandri.* E Chaldæis Onkelos habet גידא *gida*, alii duo כסבר *cusbar*, & Arabes אלכסבר *alcusbar*, id eſt coriandrum.

Ἱεράκιον τὸ μέγα *hieracion majus*, Afris σιθιλλίας. Rationem Græci nominis

A Plinius his verbis docet lib.20.c.7. ubi de lactuca ſylvatica, cujus genus eſt hieracium: *Ex his rotunda folia & brevia habentem ſunt qui hieraciam vocant; quoniam accipitres ſcalpendo eam, ſuccoque oculos tingendo, obſcuritatem cum ſenſere diſcutiant.* Plane eadem eſt ratio Africani nominis; nam Arabibus סתל *ſethel* eſt *aquila* aut *avis aquilæ ſimilis.* Ita eſt in Giggeio: Ergo ut ἱέραξ ſeu accipiter *hieracio*, ita כתל *ſethel* ſeu aquila *ſithelea* nomen fecit. Neque enim ſolus accipiter, ſed & aquila ſcribitur oculos hoc ſucco tingere. Apuleius cap.30. *Dicunt aquilam, cum in altum volare voluerit, proſpicere rerum naturas, lactucæ ſylvaticæ folium evellere, & ſucco ejus ſibi oculos tingere, & maximam inde claritudinem accipere.*

B Ἐλαφόβοσκον quaſi cervorum pabulum, Afris ἀσκαυκαῦ. Malim ἀσκακκαῦ *Aſcaccau*, Hebr. חשק אקו *aſk-acco* capreæ vel ibicis amor, id eſt cibus illi pergratus. *Fama eſt*, inquit Plinius l.22.cap.22. *hoc pabulo cervos reſiſtere ſerpentibus.* Dioſcorides itidem: *ταύτην φασὶ τὴν πόαν τὰς ἐλάφους νεμηθείσας ἀντέχειν τοῖς τῶν ἑρπετῶν δήγμασι.* Sed Africani cum in cervis id obſervare non poſſent qui in Africa nulli ſunt, in capreis obſervarunt, quas in Africa multas deſcribunt Herodotus lib.4. & Ælian. de animalibus lib.14. c.16. Unde eſt quod pro elaphoboſco hanc herbam appellarunt רעק אקו *ts'k-accu*, quaſi dixeris capreæ cupediam. Herod. l.4. Ariſtot. hiſt. anim l.8 c.28 Plin. l.8. c.33.

Κρίνον *lilium* Afris eſt ἀβίβλαβον. Id eſſet Hebræis אבוב לבן *abub laban* calamus albus. Serv. in l.1. Æneid. Euſtath. in Dionyſ. p.28. Lucan. l.9. v.
C Albus dicitur à floris inſigni albedine; Et calamus propter caulis rectitudinem. Sic אבוב רועה *abub roe* calamus paſtoris Talmudicis vel eſt dipſacus, velut alii volunt damaſonium, recto utrumque & alto caule.

Ἀνθεμίς *anthemis*, Afris ἀσηρτιφα. Id eſſet Hebr. חציר תפוח *aſir-tiphua* herba mali; 924. Nam & alio nomine Græce dicitur χαμαίμηλον *terreſtre malum*, *διὰ τὴν πρὸς τὰ μῆλα ὁμοιότητα τῇ ὀσμῇ quia malis odore eſt ſimilis*: Unde officinis corruptè *camomila*; Galli veteres, teſte Apuleio cap. 23. appellabant *Ovalidiam*, alii *avaliticam* (ſic legendum, non auliticā) Nempe hodieque Britannis *aval* eſt malum. Alludit Anglum *aple*, Belg. *appel*, Germ. *apfel*. Fallor an idem vocabulum in
D uſu fuit apud Oſcos in Campania, atque inde dicta eſt *Abella* urbs malifera? Virgilius Æn. lib. 7.

Et quos malifera deſpectant mœnia Abella.

Quô ipſô epithetô videtur eô alluſiſſe. Neque enim Oſci ſermonis Poëta fuit ignarus, quem adoleſcentem aluerat

Parthenope ſtudiis florentem ignobilis oci,

ut quidem ipſe teſtatur in fine Georgicon. *Bella* pro *Abella* legi perperam ex Trogo, Silio, Plinio & aliis pridem probavit Cluverius.

E Παρθένιον *Parthenium*, *Afris* θαμανάθ herba eſt amari ſaporis. Dioſcorides: ὀσμῇ ἀποβρώμον, τῇ δὲ γεύσει πικρίζον. Plinius lib.21. c.30. *Parthenium &c. naſcitur in hortorum ſepibus, flore albo, odore mali*; al. malo *ſapore amaro.* Avicenna: חארה אלראיה ואלטעם *acris eſt odoris & guſtus.* An idem quod Hebræorum תמכה lib. 2. capite *thamca* vel תמכתא *thamcetha*, cujus mentio inter herbas amaras, quarum uſus אקחואן Judæis fuit in eſu agni paſchalis in Chald. paraphraſi Exod. 12,8. & Cant. 2,9. & in *vahuan* tract. Talmud. פסח cap.2. Conveniunt nomen & ſapor. Nec Hebræos moror,

quorum alii תמכה marrubium, alii carduum, alii armoraceam, alii raphanum A
majorem, alii gingidium explicant, alii denique muſcum qui creſcit circa palmam. Nam hæc ipſa interpretationum diverſitas abunde docet illos hîc cæcutire. Quid quod ut Afris *thamacath* & Hebræis תמכה *thamaca*, & Chaldæis תמכתא *thamcatha*, ita Romanis *tamnacum* dictum fuiſſe parthenium conſtat ex his Plinii lib. 21. c. 30. *Parthenium alii leucanthemon, alii tamnacum vocant*; pro quo perperam *amaracum* reſcribi volunt. Et una parthenii ſpecies hodieque in officinis appellatur *tanacetum*, unde Gallicum *tanaiſie*, non ex Græco ἀθανασία, cujus nullus profertur author. Tanaceto hodieque condiuntur artolagani, quorum ſapor utut amarus non tamen eſt injucundus; ut nihil obſtet quominus adhiberi potuerit in B
eſu agni paſchalis.

Ibid. βούφθαλμον οἱ δὲ κάχλαν, οἱ δὲ βαλσαμήνην &c. Ἄφροι ναρὰτ καλοῦσι. Duo hæc buphthalmi nomina ſunt expendenda *balſamene* & *narrat*, quia utrumque eſt Africanum ſeu Phœnicium. *Balſamene* eſt à בעל שמין *balſamen*. Sic illi Solem vocabant quaſi cœli dominum, ut jam ante probavimus. Buphthalmum dici notat
lib. 25. c. 8. Plinius quia eſt *ſimilis boum oculis*. Dioſcorides, quia habet ἄνθη ὀφθαλμοειδῆ.
lib. 2. Galenus ἀπὸ τῶν ἀνθῶν ἐοικέναι δοκούντων κατὰ τὸ σχῆμα βοὸς ὀφθαλμῷ; unde Perſicè di-
Simpl. l. 6. c. 14. citur באו גשם *gaogeſem*, id eſt עין אלבפר *oculus vaccæ*, ut interpretatur Avicenna lib. 2. c. בהאר *bihar*. Indidem *Balſamene* dicta eſt, quia ut bovis oculum ita & Solis orbem florum ſpecies imitatur. Quæ ſimilitudo eô eſt aptior, quod Solem C
non formâ tantum, ſed & calore referunt. Sunt enim ἄνθη μήλινα *flores lutei*; Ita Dioſcorides. Galenus: ἐπὶ τὴν γε χρόαν τοῖς τῆς ἀνθεμίδος ἐστὶν ὁμοιότατα, μείζω δ' ἐστὶν αὐτῆς συχνῷ καὶ δριμύτερα *colore autem flores Anthemidis floribus ſunt ſimillimi, ſed multo tum majores, tum acriores*. Anthemidis autem flores Dioſcorides ita deſcribit: ἔνδοθεν μὲν χρυσίζοντα ἄνθη, ἔξωθεν δὲ περίκειται κυκλοτερῶς λευκὰ ἢ μήλινα ἢ πορφυρᾶ. Avicenna de בהאר *bihar*, id eſt buphthalmo paulo aliter: *roſa ejus* אצפר *flava folio*, אחמר *rubra in medio*, אכתן *pinguior*, id eſt denſior *folio albabunegi*, id eſt anthemidis. Utut ſit rubrum & flavum in intenſo gradu, qui colores buphthalmi floribus tribuuntur, ſunt iidem pæne qui Solis; Neque aliunde deductum nomen alterum נארת *narat*. Nam Arabicè נאר *nar* eſt ignis, ut Sy- D
ris נור *nur*, unde Hebr. נר *ner* lucerna. Ergo buphthalmus *narat* dicebatur ab igneo colore florum.

Libro 4. Polygonum Afris χυλὺμ, forte חולים *chulim*, quæ vox Pœnis idem fuerit quod Hebræis חוליות *chulioth*: articuli, internodia. Nam חולים & חוליות genere ſolum differunt & terminatione. Notum autem polygonum aliis polygonata & centinodiam dici, quia *multos habet ramuſculos γόνασι διειλημμένους geniculis cinctos & interſectos*. Ita tradit Dioſcorides. Poteſt & alio referri Punicum nomen חול *chul* Hebræis eſt parere. Parientibus porro utiliſſimum eſt polygonon, quia, eodem teſte qui ſupra, ſuccus ejus ἴσχει ῥοῦν γυναικεῖον προστιθεὶς *mulie-
bres fluxiones impoſitus ſiſtit*. Unde eſt quod alio nomine vocatur ſanguinaria. E
Plinius lib. 27. c. 11. *Polygona Græci vocant quam nos ſanguinariam. Succus ejus cujuslibet partis profluvium excreationesque cruentas prohibet.*

Ibidem: Περικλύμενον Afris λανάθ, Arabibus לאן *lana* eſt mollem eſſe, & in ſecunda

A cunda conjug. לין *laxana* mollire. An hinc לאנת *lanat* Africanis dictum periclymenon, cujus præcipua virtus, quamque adeo primam memorat Dioſcorides, quod σπλῆνα τήκει *lienem mollit?* Plinius item lib. 27. c. 12. *ſemen ejus &c. in paſtillos digeritur. Hi reſoluti dantur &c. ad lienem.* Potuit & reſpici folii mollities. Ibid. Plinius: *Periclymenos fruticat & ipſa, ex intervallo duo folia habens ſubcandida, mollia.* Tamen aliud ſuſpicor. Clymenus & periclymenus ut habent multa communia, ita & nomina ſæpe permutant, & communicant ſibi invicem. Hinc eſt quod clymenon nonnulli vocant periclymenon, ut auctarii author obſervat. Σμίλακα item & ἄγονον, quæ ſunt periclymeni propria; Periclymenus enim folia B habet ſmilacis vel κισσοειδῆ *hederæ figurâ*, quæ pota ἀγόνους ἱστορεῖται ποιεῖν *ſterilitatem in viris facere referuntur.* Ita Dioſcorides. Viciſſim periclymenus appellatur καλυκάνθεμον, cum clymeni ſit proprium calices ſeu θυλάκια folliculos habere in ſummo caule. Quô errore abreptus Plinius ſcribit clymenô potâ ſterilitatem etiam in viris fieri, id clymeno tribuens quod alii periclymeno. Sic Africanum nomen *lanath* eſt cur clymeno potius putem quam periclymeno convenire. Theophraſtus veterum in radicum ſectione ſuperſtitiones referens, ait ſecari quaſdam πρὶν ἥλιον ἐπιβάλλειν οἷον καὶ τὸ κλύμενον *priusquam ſol iis incumbat ut quæ vocatur clymenum.* Proinde auctarii ſcriptor notat clymenum à nonnullis C appellari ἐλισφυὲς (leg. ἐλισφαὶς) ἀνατολικὸν item & δυτικὸν, quod ſcilicet poſt occaſum legeretur, vel ſummo mane cum ſol eſſet circa exortum & mox appariturus. Quod tempus cum noctis communi nomine comprehendatur, merito לנה *lana* vel לנת *lanath* (in regimine) dicta eſt herba quæ noctu legebatur. Hebræis quippe לן *lan* eſt pernoctare.

Lib. 25. c. 7. De hiſt. plant. lib. 9.

Anchuſa Afris βυινσάθ. Legendum Βυινσάθ *Buienſath*. Ita maximè accedit ad Anchuſæ nomen Arabicum אבוגלסא *abujeleſa*, quale extat in Avicenna libro ſecundo canonis. Notum enim eſt literam g apud Arabes idem ſonare quod j conſonum: Et n & l eſſe literas homogeneas & facile permutabiles. De cætero in longo nomine & πολυγραμμάτῳ nulla reperitur mutatio quæ ſit alicujus mo-D menti. Alio nomine Arabes vocant שנגאר *ſingiar.*

Ἄγρωστις *gramen*, Afris ἰεζάλ, Hebræis יבול *jebul* & Syris יבל *jebal* in genere ſignificat quemvis terræ proventum; ſed & ſpeciatim עשבים herbas gramina. Ita explicantur יבלי in gloſſa Talmudica tractatu Joma fol. 782.

Sideritis, Afris ἀδάδονιν. Nihil neceſſe eſt monere à ferro Græce dici σιδηρῖτιν, quoniam glutinandis vulneribus ferro illatis eſt aptiſſima, & præcipuum in bello habet uſum. Id ipſum ſignificatur Africano nomine ἀδάδονιν, quod plurale eſt, quia multæ ſunt ſpecies ſideritis: Singulare ἀδάδων Arabicè eſſet חדידאן *hadidan* ab חדיד *hadid*, id eſt à ferro voce deducta. Radix חדד etiam Hebræis eſt acui. Sib ab acie Gallice ferri genus dicitur *aciarium.*

E Sideritis ſpecies ἀχίλλειος *Achillea Afris eſt* ἀστὴρ χιλλὸς חציר חילס *herba chillis*, id eſt Achillis. Nominis ratio nota. Avicenna ſcribit אחילס.

Tragii duas ſpecies deſcribunt poſt Dioſcoridem, Plinius, Galenus, Paulus, Oribaſius, alii, quarum unam aſſerunt in ſola Creta naſci, alteram multis in locis. Hanc auctarii ſcriptor ignotus dicit ab Afris ἀχοιοσίμ appellari, aut ut legendum

Ἀχαιοσὶμ. Cum nemo nō videat Ἀχαιοσὶμ plurale eſſe Phœnicium à ſingul. Ἀχαιὸς. A
Itaque herba Ἀχαιοσὶμ eſt herba Achivorum, vel quod idem eſt Græcorum. Ex quo fit ut credam hoc nomine non ſecundam tragi ſpeciem, quæ ubiq; provenit, ſed priorem intelligi, quæ alibi non reperitur quam in parte Græciæ, hoc eſt in Creta inſula. Nam late ſumptum Græciæ vocabulum etiam Cretam complectitur. Ne dicam inter varios Cretæ incolas etiam Achivos cenſeri ab Homero Odyſſ. τ.

> Ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα μεμιγμένη, ἐν μὲν Ἀχαιοὶ,
> Ἐν δὲ Ἐτεόκρητες μεγαλήτορες.

Achivos nimirum Mycenis poſt Trojanum bellum profectos ajunt Talthybio duce in Cretam ſe contuliſſe. Ita vetus Scholiaſtes & Euſtathius ad hunc locum. B
Junci ſpecies ὀξύσχοινος *oxuſchœnos, Afris* χούδυα. Oxyſchœni Dioſcorides dicit duas eſſe ſpecies, quarum una eſt ἄκαρπος ſterilis, altera καρπὸν μέλανα ἔχει περιφερῆ *fructum nigrum habet rotundum.* Theophraſtus dicit primum vocari
lib. 4. hiſt. cap. 13 l. 21. c. 18 ἄρρενα *marem*, alterum μελαγκρανὶν, id eſt *nigricipitem* διὰ τὸ μέλανα τὸν καρπὸν ἔχειν *quia fructum habet nigrum.* Plinius item junci meminit *fœminini ferentis ſemen nigrum, quem melancranin vocant.* Heſychio quoque μελάγκρανις eſt ὀξύσχοινος ὁ
Salm. ad Solin. pag. 263. τὰ ἄκρα μελανίζουσα. Errore manifeſto legitur μελάγκρασις non in Heſychio ſolùm, ſed & in Phavorino qui Heſychium pridem exſcripſit. Melancranis oxyſchœnos Afris *chudua.* Ex duabus oxyſchœni ſpeciebus ἄκαρπον neglexerunt, ὡς χρῆσιν οὐδεμίαν πρὸς τὰς ἰάσεις *cujus in medicina nullus uſus eſt*, ut Galenus diſerte ſcribit lib. 8. Simplic. Alteram ex argumento vocarunt χούδυα, id eſt juncum atrum C
ſeu nigrum. In *chudua* prior ſyllaba ſumpta ex Hebræo אחו *achu*, aleph rejecto ut in *Cerne* pro אחרנאה, & *Berut* robore pro אבירות, & in ſalutationibus *Haudoni* pro *have adoni* ſalve domine mi. Et nuper *bu* pro באו *abu* in *buenefat*; Et in aſterchillos *Chillos* pro *Achillos* אחילם quomodo Arabes ſcribunt. אחו *achu* juncum interpretamur cum Chaldæis interpretibus, qui pro אחו habent גומיא *juncos* Gen. 41,2. & 18. imo & cum ipſo Jobo qui cap. 8. v. 11. גומא *juncum* & אחו *achu* pro ſynonymis ita uſurpat. *An creſcet* גמא *juncum ſine luto, &* אחו *achu ſine aqua?* Græci interpretes ex *achu* fecerunt ἄχι vel ἄχει. Sic Gen. 41,1. de vaccis Pharaonis: ἐβόσκοντο ἐν τῷ ἄχει *paſcebantur in achi*, id eſt באחו. Ita etiam v. 18. Et Eſ. 19, 7. τὸ ἄχι τὸ χλωρὸν πᾶν τὸ κύκλῳ τοῦ ποταμοῦ *achi viride omne quod in circuitu fluminis.* D
Ubi tamen Hebraicè non eſt אחו, ſed ערות quod gramineta explicant. In quem locum Hieronymus lib. 7. in Eſaiam: *Pro junco papyrum LXX. tranſtulerunt de quo charta fit, addentes de ſuo* ἄχυρον (lege ἄχει) τὸ χλωρὸν, *quod in Hebræo non habetur. Cumque ab eruditis quærerem quid hic ſermo ſignificaret: audivi ab Ægyptiis hoc nomine linguà eorum omne quod in palude virens naſcitur appellari.* Sirachides etiam c. 40. v. 10. ἄχει ἐπὶ παντὸς ὕδατος καὶ χείλους ποταμοῦ *achi* (i.e. אחו *achu*) *ad omnem aquam & labium fluvii.* Quidam hûc afferunt ex Oſe. 13, 15. E
cum ille fructificaverit בין אחים *inter achim*, ac ſi τὸ אחים *achim* eſſet plurale τοῦ אחו. Sed ibi אחים ſunt fratres. Nam אחו in plurali haberet אחוים ut bene monet Kimchius. Sed de his alibi plura. Supereſt dicēdum cur *dua* in *chudua* nigrum red-

A reddamus. Atramentum τὸ μέλαν Hebraicè dicitur דיו *dejo*,& Chaldaicè דיותא *dejontha* quomodo etiam Syris Arabicè id ipſum eſt דויה *duvia* in Giggeii lexico. Et apud utroſque Britannos *du* hodieque nigrum ſonat. Quam vocem eſſe Jer. 36, 18. priſcam ex eo docet Camdenus quod apud Trinobantes in Ptolemæo *Idumanus* dicitur amnis, qui Anglis hodie *blackvvater* id eſt nigræ aquæ. Tale eſt quod 2. Cor. 3, 3. & 2. Joh. 12. & 3, 13. Scotiæ fluvium *Duglas* ex Britannica lingua nigro cæruleum explicant, quia *du* pag. 324. nigrum & *glas* glaucum ſignificat. Ex his conjectura eſt etiam Pœnorum lingua *du* vel *dua* nigrum ſignificaſſe,& *chudua* juncum nigrum.

De Chryſocome ſic habet author appendicis ad Dioſcoridem: Χρυσοκόμη οἱ δὲ
B χρυσῖτις, οἱ δὲ χρυσάνθεμον, οἱ δὲ ἀμάραντος, οἱ δὲ Διὸς πώγων, Ῥωμαῖοι ἰόβις βάρβα, Ἄφροι δυβάθ, οἱ δὲ βυρχυμάθ. Et Galenus; Χρυσοκόμη, καλεῖται δὲ καὶ χρυσῖτις. Et Plinius: Simplic. l. 8. *Chryſocome ſive chryſitis non habet Latinam appellationem. Palmi altitudine eſt,* lib. 21. c. 8. *comantibus fulgore auri corymbis.* Hæc ut Græcis *Chryſocome*, *chryſitis* & *chryſanthemos*, ſic Afris דהובת *dehubath* vel *dubath* dicebatur ab Aureis corymbis. Aurum enim Hebræis זהב & Syris דהב & Arabibus ذهب unde אֲלֻהַבָה *deaurata* Pſ. 44. (Heb. 45.) v. 11. id ipſū eſſe דהובה *dehuba* vel in regimine דהובת *dehubath* nemo non videt, cum ſit præt. Paül verbi דהב *deaurare*. Aliud nomē *burchumath* videtur id ipſum eſſe quod Arabicè בַרעֻמַה *Burghumath*, permutatis radicalib. ע & ח, ut in Arab. עשק amare pro חשק. Nempe Arabes בַרעֻמַה *burghumath* &
C ברעם *burghum* & בַרעַמַה *burghamath* appellant herbam quamvis *vertice rotundo & multis foliis*. Quin & ברעם *barghama* verbum ea notione uſurpatur. Sic ברעם ארנבת *herba vertex rotundus fuit, & multis foliis refertus*. Id chryſocome bene convenit, quam habere dicit Dioſcorides κόμην κορυμβοειδῆ ὁμοίαν ὑσσώπῳ *comam corymbi ſpecie, hyſſopo ſimilem*. Ita & Plinius: *comantibus fulgore auri corymbis*. Κόρυμβος in monte eſt vertex: At in plantis quid ſit *corymbus* docent hæc hiſt. plant. l. 3. Theophraſti de quadam hederæ ſpecie: ἁδρὸν καὶ πυκνὸν καὶ συνεστηκότα τὸν καρπὸν ἔχει lib. 16. c. 34. κατάπυκρος εἰς σφαῖραν, ὃν δὴ καλοῦσί τινες κορυμβίαν. Quæ Plinius ita reddidit: *Denſus acinus & grandior, racemis in orbem circumactis, qui vocantur corymbi*. Præter ſimiles corymbos, comas inſuper ſeu denſa foliola & floſculos inſtar hyſſopi ſpica-
D tim confertos in vertice habet chryſocome, unde & illi nomen.

Μήκων κερατῖτις *papaver corniculare Afris* σισιμάκα, potius שמשם אכם *ſimſim macam* ſeſamum nigrum. Quantum à papavere differat ſeſamum non ignoro. Tamen hoc commune quod ſeſami ſemen *papaveris modo* vaſculis includitur; ut ex Theophraſto probant Matthiolus, & Dalechampius. Addo in panificiis apud veteres promiſcuum utriusque fuiſſe uſum. Quod his verbis Dioſcorides diſerte docet, quo loco agit de ſpeciebus papaveris: ἡ μέν τις ἐστὶν ἥμερος κηπευτὴ, ἧς τὸ σπέρμα ἀρτοποιεῖται εἰς τὴν ἐν ὑγιείᾳ χρῆσιν, καὶ σὺν μέλιτι δὲ ἀντὶ σησάμης αὐτῇ
E χρῶνται *papaveris una ſpecies eſt ſativa & hortenſis, cujus ſemen pani compinſitur, qui ſit in ſanorum uſum: Eo cum melle utuntur pro ſeſamo*. Inde Afris papaver *ſiſim* vel *ſimſim*, id eſt ſeſamum dictum. Et in papaveris ſpeciebus ceratites *ſiſimacam*, id eſt ſeſamum nigrum à colore ſeminis. Quippe cum tam ſeſamum quam papaver hortenſe candido ſint ſemine, iſti ſemen eſſe nigrum tradunt medicorum filii. Dioſcorides: σπέρμα δὲ μικρὸν μέλαν, ὅμοιον τῷ τῆς μήκωνος *ſemen habet parvum*,

lib.20.c.19. *vum, nigrum*, cætera hortenſis *papaveris ſeminis ſimile*. Plinius: *Sylveſtrium unum* A *genus ceratitim vocant, nigrum* &c. Nec ſemen ſolùm ſed & habet ῥίζαν ἐξ ἐπιπολῆς φυομένην μέλαιναν *radicem nigram in ſuperficie terræ naſcentem.*

Pſyllium Afris ὐαργυγύμ. Ut pulex Græce ψύλλα, ita ψύλλιον pulicaris herba lib.25.c.11. dicitur, cujus σπέρμα ψύλλοις ὅμοιον: Ita Dioſcorides. Et Plinius: *Pſyllium alii cynoides* &c. *foliis canino capiti non diſſimilibus, ſemine autem pulici, unde & nomen.* Itaq; etiam Africanum nomen *vargugum* corruptum videtur ex Arabico ברעות *bargut*, quo non *culex*, ut vult Giggeius, ſed *pulex* ſignificatur, ut Hebraico c.312.339. 532.&c. פרעש. Vide Avicennam IV.6.3.11.& lib.2. paſſim. Proinde pro ὐαργυγύμ reſcribendum ὐαργυτύμ. Neque vero id novum eſt ut ſcribarum imperitia γ & τ permutentur. Magnum Salmaſium audi in Solinum pag. 708. Ὀυιγὸν *pro* Ὀυιτὸν B *perperam ſcriptum apud Theophraſtum* γ *&* τ *paſſim confundunt antiqui librarii Græci, ut* ἰσγίον *apud Heſychium pro* ἰστίον &c. En errorem his plane geminum in in Plutarchi Lyſandro: φασὶν αὐτὸν πολιορκοῦντι τὴν τῶν Ἀφυγαίων πόλιν ἐν Θράκῃ κατὰ τοὺς ὕπνους παραςῆναι τὸν Ἄμμωνα; διὸ καὶ τὴν πολιορκίαν ἀφεὶς, ὡς τοῦ θεοῦ προςάξαντος, ἐκέλευσε τοὺς Ἀφυγαίους Ἄμμωνι θύειν *Ipſum Ammonem ajunt illi Aphutæorum urbem in Thracia obſidenti in ſomniis adſtitiſſe. Quocirca cum ab obſidione deſtitiſſet, tanquam Deo ſic imperante, juſſit Aphutæos Ammoni ſacra facere.* Pro Ἀφυγαίων & Ἀφυγαίους lege Ἀφυταίων & Ἀφυταίους de quibus Pauſanias in Laconicis: Ἀφυταῖοι δὲ τιμῶσιν Ἄμμωνα οὐδὲν ἧσσον ἢ οἱ Ἀμμώνιοι Λιβύων *Aphytæi Ammonem non minus colunt quam in Libya Ammonii.* Eodem exemplo ὐαργυτύμ mutatum in ὐαργυγύμ. Et *Varguum* eſt ipſiſſima vox Phœnicia *bargut* cum Romana ter- C minatione; Et B mollius expreſſo per V conſonum. Itaque à forma ſeminis dicta eſt hæc verba *Bargut* vel חציר ברעות *herba pulicis*; Tum ab inſita virtute, φασὶ γὰρ ὅτι κομισθὲν χλωρὰ εἰς οἶκον οὐκ ἐᾷ ψύλλας γίνεσθαι *ajunt enim, ſi viridis in domum* lib.4. fen.6. tract.3.c.11. *inferatur prohibere quo minus in ea generentur pulices.* Dioſcoridis verba ſunt, ex quibus videtur poſſe colligi eandem eſſe quæ ab Avicenna capite de expulſione pulicum appellatur חשישה אלברעות *chaſiſach-olbargutt*, id eſt herba pulicis, & בכיכואנה *bacicuana*, quæ in lecto poſita pulices ita inebriat & ſtupefacit ut moriantur. Tamen puto potius conyzam intelligi quæ vera eſt pulicaris. Saltem id certum pſyllium Avicennæ libro ſecundo plane diverſo nomine appellari D בזר קטונא *bazar katuna*, unde Hiſpanis *zargatona*.

Στρύχνος *ſolanum Afris* ἀσριςμυνὶμ. Legendum ἀςὶρ ἰσμυνὶ Ebraicè dixeris חציר חשמיני *atſir baſſemini* herba octavi, id eſt Æſculapii quem Sanchoniathon & Damaſcius nos ſupra docuerunt ἰσμυνὶ hoc eſt octavum appellari a Phœnicibus, quia Cabirorum octavus fuit. Solanum porro quorſum vocetur herba Æſculapii palam faciunt hæc Apuleji: *Apollo hanc herbam fertur inveniſſe & Aſcle-* Apul de virtut.herb.c.22 *pio dediſſe.* Itaque ut ab inventore Itali, teſte Apuleio, Apollinarem appellarunt; ita Phœnices herbam Æſculapii, in illius gratiam cui ab Apolline data fingitur. E Nec immerito Apollini tribuitur herbę inventio, cujus uſu conciliatur ὀλιγοχρόνιος μανία vatum & Poëtarum enthuſiaſmo ſimilis. Nempe inter ſolani ſpecies eſt halicacabus, Arabice כאכנג *kakengi*, quo hauſto vates in mentis extaſin inci-
diſſe

A diſſe Plinius his verbis docet: *Halicacabi radicem bibunt qui ſunt vaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas ſuperſtitiones aſpici volunt.* Hinc Poëta lib. 3. Æneidos: Plin. l. 21. c. 21.

Inſanam vatem aſpicies.

In quæ verba Servius: *Alii magnam dicunt, ſed melius eſt Deo plenam & vaticinatricem intelligamus, è Græcorum tractum etymologia, qui μάντεις ἀπὸ τῆς μανίας appellaverunt.* Ita Satan ab omni ævo præſtitit ſe Dei ſimiam. Quippe etiam veri Prophetæ divino ſpiritu pleni ita extra ſe rapiebantur, ut pro inſanis haberentur. Vide 2. Reg. 9, 11. & in eum locum Kimchium.

Bunium cur Afris dicatur ζιγὰρ & θεψὼ divinare non poſſum; niſi putemus utrumque nomen à locis ſumptum.
B Nempe Africæ propriæ urbes ſunt *Zugar* & *Thapſus* non procul à Syrti minore. Illius meminit Ptolemæus. Hujus præter Ptolemæum, Strabo, Cæſar, Livius, Plutarchus, Appianus, Dion, Stephanus & alii. Utrique eſt nomen Punicum. *Zugar* צוער *zohara* vel *zogara* à ſynonyma quæ prope Sodomam fuit. *Thapſus* תפסח *Thapſa* quæ ad Euphratem. Ad harum urbium nomina tam proximè alludunt duo bunii nomina *zigar* & *thepſo*, ut valde veriſimile ſit illa eſſe translata. 4 Reg 15, 16. & Joseph.

Bugloſſum Afris Ἀυσυρὰφ. Voces mirè depravatæ, pro quibus legendum Αυσαρελὼφ ad verbum lingua bovis, cujus folium tam aſperitate quam latitudine eſt ὅμοιον βοὸς γλώσσῃ. Itaque etiam Arabes appellant לסאן ארתור *Liſano-tthaur*
C linguam tauri ſeu bovis, & Perſæ apud Teixciram pag. 4. גאו זבונ *Gao-zaben* vaccæ linguam, & è Romanis M. Cato *linguam bubulam.* De re ruſt. c. 40.

Σίκυος ἄγριος *ſylveſtris cucumer*, Afris κυσιμεζάρ. Hebraice dicatur קשא מזור *kiſu muzar* ad verbum *cucumer peregrinus.* Arabice vocatur ספדיס *ſephidus* & קתא אלחמאר *kitha elhimari* cucumer aſini; ita etiã in officinis *cucumis aſininus.*

Thapſia Afris βοϊδλὼν. Origo Græci nominis ex Dioſcoride nota: ὠνόμασται δὲ θαψία ἀπὸ τοῦ δοκεῖν πρῶτον εὑρῆσθαι ἐν Θάψῳ τῇ νήσῳ τῇ ὁμωνύμῳ. Quamvis alii repertam velint non in Siciliæ inſula vel peninſula Thapſo, ſed in Thapſo Africæ. Unde eſt quod thapſiam in Africa Plinius vehementiſſimam eſſe ait. Alii rurſus thapſiam præferunt ex urbe Siciliæ Thapſo. Nicander in Theriacis: lib. 13. c. 22.

D Θεσσαλίην τε ῥίζαν ἴλιγγ᾽ ἠλθεῖα θάψυ.
Μίξας.

Utri verius noſtra nil refert. Solum id quærimus cur Afri βοϊδλὼν appellent. Thapſiæ ſuccum è radicibus vimineo qualo injectis veteres torculari exprimebant. Dioſcorides: χυλίζεται δὲ κοπεῖσα ἡ ῥίζα, καὶ διὰ κυρτίδος εἰς ὄργανον ἐκθλιβεῖσα. Ideo dicta eſt herba βοϊδὼν vel βοϊδῶν id eſt torcularium. Syri בדין *baddin* dicerent. Sed בד *bad* in βοίδ in *boed* mutatum, ut antea גד *gad* in γοὶδ *goea* id eſt coriandrum.

Κνεῖον, quæ & ἰσχὰς, radix eſt, cujus extrema pars in pyri vel ficus formam turbinatur. A Romanis in auctario dicitur ῥάδιξ σιλβέστρις *radix* ſeu raphanus
E *ſilveſtris.* Et ab Afris θορφὰθ σαδὼ eodem plane ſenſu. Nam θορφὰθ eſt raphanus, ut habetur in libro ſecundo. Proinde *torphath ſadoe* eſt raphanus agreſtis, ad verbum raphanus agri. Id enim eſt Hebræis שדה *ſade* vel שדי *ſadai*. De cætero cur raphanus, Ebræis צנון, Punice dicatur *thorphat*, nullus capio, niſi ſcribatur תתרופת

חרופת *thabaruphath*, ab acrimonia ducto nomine, quæ Syris eſt חריפתא. A
lib.25.c.5. Λινόζωστις *Mercurialis Afris* ἀσυμὶς. De illa ſic Plinius: *Linozoſtis ſive Parthe-
nium Mercurii inventum eſt, ideo apud Græcos Hermupoan multi vocant eam,
apud nos omnes Mercurialem.* Et Dioſcorides: Λινόζωστιν, οἱ δὲ παρθένιον, οἱ δὲ Ἑρ-
μοῦ βοτάνιον καλοῦσι. Idem ſignificatur Punico nomine חשומש *aſumes* vel *haſſu-
mes*, quod proprie miniſtrum ſonat. Itaque herba *aſumes* eſt πόα τοῦ διακόνου herba
miniſtri, nempe Deorum, id eſt Mercurii; quem & miniſterii ratione Camillum
aut Cadmilum appellabant. Plutarchus in Numa: τὸν Ἑρμῆν ἔνιοι τῶν Ἑλλήνων Κά-
μιλλον ἀπὸ τῆς διακονίας προσηγόρευον. Servius in Æneid. lib. 11. *Mercurium Hetru-* B
ſca lingua Camillus dicitur, quaſi miniſter Deorum. Idem in Georg. lib. 1. ratio-
nem affert Phyſicam cur dicatur Mercurius Deorum eſſe Miniſter. *Sciendum au-
tem de planetis quinque duos eſſe noxios, Martem & Saturnum, duos bonos Jovem
& Venerem. Mercurius vero talis eſt qualis ille cui jungitur. Unde etiam fingitur
miſter eſſe Deorum, quod eorum obtemperat poteſtati.* Sed hæc alibi pluribus.

Κυνία ἡ κυνοκράμβη, id eſt canina braſſica, Afris ἀρμάς; Item ἀσυμὶσλαβον. Appa-
ret ex deſcriptione mercurialis eſſe ſpeciem; habet enim φύλλα ἐμφερῆ λινοζώστιδι
folia mercuriali ſimilia: Et juxta folia ſemen exiguum rotundum: Et pota ſolvit
alvum, & olerum modo cocta purgat bilem & aquas; quæ communia illi ſunt
cum mercuriali de qua ante. Inde eſt quod canina braſſica vocatur à nonnullis C
λινόζωστις ἀγρία *mercurialis ſylveſtris*, ut habetur in Auctario: Atque eodem per-
tinent Africana duo nomina: Prius ἀρμάς eſt Mercurii nomen à Græcis mutua-
tum. Quippe ἀρμάς idem quod ἑρμῆς. Poſterius השומש לבן *aſumes labon* fa-
cile eſt intelligere ex iis quæ jam dicta ſunt; Nempe, ut Linozoſtis dicebatur her-
ba *harmas* & *aſumes*, id eſt Mercurii. Sed *labon*, id eſt alba, addebatur διακρετι-
κῶς, quia canina braſſica hoc habet peculiare, quod tam folia quam caulis ad albe-
dinem inclinant. Dioſcorides: καυλίον ἀνίησι διασπιθαμιαῖον, τρυφερὸν, ὑπόλευκον
cauliculum binum dodrantum altitudine emittit, tenerum, ſubalbidum. Item:
φύλλα ἐμφερῆ λινοζώστιδι ἢ κισσῷ, ὑπόλευκα *folia mercuriali aut hederæ ſimilia habet,* D
ſubalbida &c.

Hæc ſunt Africana herbarum nomina quæ leguntur in Auctario, pauciſſimis
exceptis, quæ vel ita corrupta ſunt, ut nulla ſit ſpes poſſe ſanari, vel palam Græca
aut Latina ut πολειὺμ pro pulegio, βίρζια pro praſio χυρζῆτα pro chryſiti vel chry-
ſanthemo, ῥοδοδάφνη pro nerio, & ſi quæ ſimilia ſunt quæ per ſe ſtatim intelli-
gent vel mediocriter eruditi.

Sunt & in Apuleji libello de virtutibus herbarum Punica quędam vocabula, ſed
multo corruptiora quam in Auctario Dioſcoridis cap. 1. *arnogloſſon Punici artie-
reon vocant.* In auctario melius ἀρτιερκὸν quod ſupra explicavimus. Interim cum E
Pœnis tribuitur idem verbum quod Afris in auctario, diſcimus Afrorum nomi-
ne Pœnos ſignificari.

Cap. 4. Hyoſcyamum Punici *gingam* vocant. Legendum *bingam*, id eſt בנג
bengi. Ita appellat Avicenna lib. 2. Unde & בנג *bannaga* verbum in Giggeio eſt
hyoſcyamum alteri offerre deguſtandum.

Cap.

A Cap. 7. Leontopodion, Punice *gudubbal*. Arabice גדב *giadaba* eſt trahere. In Johanne & Actis ſæpiusculè occurrit pro Græcis ἕλκειν & ἑλκύσαι. Inde in Avicenna paſſim אלקוי אלגאדב eſt δύναμις ἑλκτικὴ. Itaque *gudubbal* גדבבעל ad verbum eſt *attractio Beli*, Hebraicè dixeris משוכת אלהים *attractionem Dei*, id eſt potentiſſimam. Tale נפתולי אלהים *luctationes Dei* Gen. 30, 8. pro luctationibus validiſſimis. Item *princeps Dei, montes Dei, cedri Dei &c.* Et compoſitæ voces אפליה *caligo Dei*, id eſt maxima Jerem. 2, 31. שלהבתיה *flamma Dei*, i. e. vehementiſſima Cant. 8, 6. quæ Hebraicâ phraſi pertinent ad αὔξησιν. Ita Punice *gudubbal* ἕλξις vel ἑλκτικὸν τοῦ Βάλου, qui Pœnorum Deus erat. Nempe ea vis leontopo- Joh 6, 44 & 12, 32. & 21, 11. Act. 16. 19 & 21, 30.

B dii, ut omnia infixa corpori extrahat. Plinius: *Omnia infixa corpori extrahunt folia tuſſilaginis, daucum, ſemen leontopodii.* Et rurſus: *Leontopodii ſemen tritum in aqua & cum polenta illitum, ſpicula ſagittarum extrahit.* Leontopodii uſum iis præſcribit Apulejus, qui devotati defixique fuerint in ſuis nuptiis, ut ſatyrii ſi quis ad mulierem non poterit affectari obligatus. Cujus veneficii rara eſt alioqui mentio apud veteres. lib. 26. c. 12. ibid. c. 4.

Cap. 9. Batrachium Punici *Atzicurur appellant*. Legendum חציר קרה *Atzir curra*, herba ranæ. Arabibus ſaltem קרה *kurra* eſt rana, à qua nomen inditum batrachio ſeu ranunculo, quoniam illi & ranis in eodem elemento natales & diæta ſunt, aut quod inter ejus frutices frequentes inveniantur ranæ. Sed & Arabice

C קרה אלעין *curratho-laini*, id eſt *rana fontis*, aquaticæ herbæ genus. Arabes כרפס apium explicant. Ranunculum intelligo, quem alio nomine σέλινον ἄγριον *apium agreſte* vocari dicit Dioſcorides, aut ranunculi ſpeciem ſceleratam ſeu Sardoniam. Quippe hanc etiam in Apulejo nonnulli σέλινον ἄγριον appellant & σέλινον ὑδατικόν. Proinde Servius in illud Poëtæ: *Et fallax herba veneni; non cicutam dicit, quæ omnibus nota eſt, ſed illam Sardoniam quæ apiaſtri ſimilis homines decipit.*

Cap. 47. Callitrichon ſive adianton &c. Latini capillum Veneris &c. Punici *neſſo eſſe ſade*. Hebræis נצה *niſa* eſt pluma: Sed Arabibus נאציה *naſia*, & geminatâ ſecunda נצה *neſſa* eſt coma vel cæſaries ἀναλογικῶς. In homine quippe capilli id

D ipſum ſunt quod in avibus plumæ. Inde ſumptum illud *neſſo*. Et pro *neſſo eſſe ſade*, puto ſcribendum נצת השדה *neſſath haſſade*, capillitium agri. Sic in auctario adiantum Romani vocant τέῤῥας καπίλλους *terræ capillos*.

Cap. 60. *Aſterion, Punice derdun*. Omnino legẽdum *cherdun* vel *cherdan*, quomodo eryngium ab Afris appellari ſcribitur in Auctario. Quippe utut eryngium & aſterion aut aſter Atticus plantæ ſint diverſiſſimæ, tamen quia utriſque id commune eſt, quod foliola habent in modum ſtellæ, Arabes promiſcuè ſumunt; ut in Serapione videre eſt cap. 96. & in Pandectario Matthæi Sylvatici verbo *aſtaraticon*, quod ab utroque redditur *centum capita*. Aſterion alio nomine dicitur βουβώ-

E νιον vel inguinalis herba, quia bubonum ſive inguinum præcipuum eſt remedium. Quod non videntur Arabes ſatis intellexiſſe, cum חאלבי *halibi* nominarunt, quia ſanat ulcera אלחאלבי id eſt uberis, ex quo חלב lac mulgetur. Vid. Avic. l. 2. p. 137. & 178.

Cap. 65. Periſtereon Punici *zumicum*, alii *azirgozol*. Periſtereon eſt verbenaca, quæ Græce περιστερεών, id eſt columbarium, dicitur ἐκ τοῦ τὰς περιστερὰς ἡδέως Dioſc. l. 4. Galen. Simpl. l. 8.

 δια-

διατρίβειν ἐν αὐτῇ quia columbæ libenter in ea verſantur. Id ipſum à Pœnis expreſſum Punico utroque nomine. Sed prius eſt corruptum, & pro *zimicum* reſcribendum *zibicum*. Hoc errore nil frequentius. Audi virum quo nemo hodie plures veterum evolvit libros: *Norunt omnes*, inquit, *quam frequens ſit Latinis librariis M & B invicem permutare in ſcribendo. Sic Maſcauda Baſcauda. Apud Arnobium Formas pro Phorbas.* Eodem exemplo in Apulejo haberi aſſero *zimicum* pro *zibicum*. Porro *zibicum* vel *zibic* Pœnis id fuit quod Syris שובך *zubac* vel שובכא *zubca* columbarium. Vide Chaldæum paraphraſtem Eſ.60,8. & Jer.48,28. & Oſ.11,11. Itaque ut περιστερεὼν Græcis vox eſt æquivoca, quâ tam herba quam turris columbaria ſignificatur, ita plane Punicum שבך *zibic* ad utrumque fuit ambiguum. ש hoc loco per z effero, ut Græci paſſim. Sic 1. Reg. 4,2. σιζὰ Hebr. שישא & Græc. recent. ζατρίκιον ſcacchorum ludus, Perſis & Arabibus שטרנג.

Salmaſ in Solin. pag. 400.

Aliud verbenacæ nomen Punicum *azirgozol* nemo non intelligit eſſe Hebræum חציר גוזל *atſirgozel*, quaſi diceres herbam περιστερεῶν, id eſt pulli columbarum. Id enim proprie גוזל *gozel*, ut apparet ex Gen.15,9. collato cum Lev.1,14.

Cap. 113. cucumer ſylvaticum, *Punice cuſſi mezara.* Auctarium habet κυσιμεζάρ, quod ſupra explicatum.

Cap. 127. *Braſſicam ſylvaticam Græci cramben, alii cynocharon* (lege *cynomoron*) *alii cynanchen, alii cynocramben nuncupant &c. Punici butzutzim.* Cave intelligas cynocramben de qua prius, ſpeciem mercurialis. Nam adjuncta nomina docent agi de apocyno. Nempe apocynon lib.4. Dioſcoridis οἱ μὲν κυνάγχην, οἱ δὲ κυνόμορον, οἱ δὲ κυνοκράμβην &c. καλοῦσι. Et Paulus Ægineta lib. 6. apocynon ait ideo cynocramben, id eſt caninam braſſicam, & cynomoron, id eſt canum mortem, vocari, quod eos celerrime enecet. Sed & veneni vim ſerpere multo latius Plinius his verbis docet, ubi de apocyno l. 24. c. 11. *canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum.* Et Dioſcorides: ταύτης τὰ φύλλα σὺν στέατι ἀρτοποιηθέντα καὶ παραβληθέντα, κτείνει κύνας, λύκους, ἀλώπεκας, παρδάλεις; παραχρῆμα δὲ παραλύει αὐτῶν τὰ ἰσχία *ejus folia cum adipe in panes cocta canes, lupos, vulpes, pardales enecant in cibo data; ſtatim enim eorum coxendices reſolvunt.* Itaque videtur Punicum nomen *butzutzim* ſcribendum eſſe בוץ זיזים *buts-zizim*, id eſt ferarum mors repentina. זיזים eſſe feras notum ex Pſal. 80,14. & בוץ *buts* vel *bauts* in Arabum Lexicis exponitur *mors repentina.* Quod mali vim prorſus exprimit; cum eorum quos citavimus alii hoc venenum celerrime enecare dicant; alii membra illico reſolvere παραχρῆμα παραλύειν. Hæc ſunt Apuleji Punicæ voces nullâ omiſſa, quod quidem ſciam.

CAPUT

A

CAPUT XVI.

Punica ex Hieronymo & Auguſtino: Tertulliani locus explicatus.

GEn.36,24 ימים Hieronymus tanquam ex lingua Punica reddit *aquas calidas*, i.e. חמים. Aquæ vox hic ſupplenda. חמי דטבריא *calida Tiberiadis*, ſupp. aquæ. *Emmaus* vel *Ammaus*, id eſt חמאי, quia ibi thermæ. Emmaus una prope Tiberiadem, altera ſtad. 60. diſtat ab Jeroſolymis. *Triginta* legitur in Joſepho Latino: Sed in Græco ἑξήκοντα, ut Luc. 24, 13 Etiam illic thermæ. *Alma* Punicè virgo ut עלמה Eſ. 7, 14. Punicæ voces quæ miſericordiam, pietatem & fidem ſignificant quomodo ſimiles & diſſimiles. *In ſacerdotibus, Eucaddires, & in numinibus Abaddires. Abaddir* lapis Bætylus de quo ſupra. Vel אב אדיר pater magnificus. אדיר *addir* veri Dei epithetum etiam falſis tribui. *Eucaddires* potius *Encaddires* vel *Ennucaddires*, חנוכי אדיר i.e.
B initiatos ſacris *Addiri* Dei. *Namphanio*, imo נעם פעמו *namphamo*, boni pedis homo. *Oſſum* pro oſſe fortè ex Punico עצם. Punica Pſalmorum verſio. *Extendit manum ſuam* Phraſis Hebræa & Punica. Hebraiſmus ſimilis in Africanis ſcriptoribus obſeruatus à V. Cl Deſid Heraldo. *Baal* Juppiter & *Aſtarte* Juno. Nomina Punica ex *Baal* compoſita. *Mammon* lucrum Punicè, Syr. divitiæ, & lucrum אמונה Græc. πλοῦτος, Pſ 36. al. 37, 3. ממון à quâ radice. *Salus* Punicè tres, ut Hebr. שלש *ſalos*. *Chanani* כנעני Pœnus. *Abeliani* vel *Abeloitæ* hæretici, Pœnis *Abelonii*, qui ab uxoribus abſtinebant, unde dicti. Fabula vetus Adamum poſt necem Abelis per annos 130. ab Eva abſtinuiſſe. Inde Arab. תאבל *theabbala* continuit ſe ab uxore. *Meſſias* unctus, *Meſſe* unge Baptiſmus Pœnis *ſalus* Euchariſtia *vita* Fœmininum Pœnis pro neutro: *Iar* lignum Pœnis ut יער *jaar* ſylva Hebr. Item *jar* dubitantis & hæſitantis: Sic יער & תויער Arab. *in ſermone attonitum hærere. Edom* ſanguis Pun. ut Hebr דם *dam*. Cœleſtis ſeu Urania Dea Carthaginenſium. Ratio nominis. Pro. Punicum. *Nummum quærit peſtilentia &c.* λοιμὸς peſtis pro homine nequam
C & qui turbas concitat. Tertulliani locus emendatus & explicatus. Euhodus Antonini Caracallæ pædagogus, *Torpeion* Afris dictus, id eſt תרבין *turbejan* pædagogus.

DOlendum eſt quod vel Hieronymo defuit Punicæ linguæ peritia, vel Auguſtino Hebraicæ. Nam ſi alteruter, aut Patrum quis alius cætera doctus, linguam utramque calluiſſet, ex Punica in Hebraicam potuiſſet multa transfundere, unde affulſiſſet magna lux non paucis Veteris Teſtamenti locis quæ nobis ſunt obſcuriſſima: Et grandi aliquo eâ de re conſcripto volumine ſitim noſtram expleviſſet, quam irritant duntaxat pauculis notis hinc inde ſparſis.

In Gen. 36, 24. ubi Ana legitur in deſerto inveniſſe את הימים *eth hajemim*, quod
D Græci reliquerunt ἀνέκδοτον; Onkelos *Gigantes* exponit, id eſt אימים *emim*; Quidam apud Hieronymum *maria*; id eſt ימים *jammim*; Vulgatus *aquas calidas*: Chaldæi, Hebræi & Arabes *mulos*; In eum inquam locum hæc inter cætera habet Hieronymus: *Nonnulli putant aquas calidas, juxta Punicæ linguæ viciniam, quæ Hebrææ contermina eſt, hoc vocabulo ſignari.* Punctis ſcilicet vocabulis nondum adſcriptis pro Hebræo הימים *hajemim* potuit legi חימים *hemim*. Arabice porro חמים *hemim* eodē ſono, niſi quod initio vocis denſior eſt aſpiratio, *aquas calidas ſonat.* Giggeius אלחמים *(alhemim) aqua calida.* Unde verbum אסתחם *calidâ ſe*
E *lavit.* Verum quidem eſt vim vocis ſolum *calidam* ſignificare. Sed & Romani cum calidam dicunt vocem aquæ facile ſupplent. Sic apud Talmudicos חמי דטבריא *(hamme de Tiberia) calida Tiberiadis* ſupple aquæ. Joſephus de bello Judaico lib. 2. c. 26. ἱκέτευε δὲ ἐπιστολαῖς τὸν Ἰώσηπον ἐπιτρέψαι πρὸς θεραπείαν αὐτῷ χρήσασθαι τοῖς ἐν Τιβεριάδι θερμοῖς ὕδασιν *per epiſtolam à Joſepho poſtulavit, ut ſibi medicinæ gratia Tiberienſibus aquis calidis uti permitteret.* Loco prope Tiberiadem, in quo ſunt

thermæ, nomen *Emmaus* vel *Ammaus.* Joſephus Antiquit. lib.18. c.3. ubi de Ti- A
beriade prope lacum Geneſareth ab Herode conditâ: θέρμα δ' εἰσὶν ἄπωθεν ἐν κώμῃ Ἀμμαοῦς ὄνομα αὐτῇ *Therma autem non procul ſunt in vico cui nomen Ammaus.* Ammaus id eſt חמאי nomen ex חמי deflexum, quod aquas calidas ſonat. Idem de bello Jud. lib. 4. c.1. Μεθερμηνευομένη δ' Ἀμμαοῦς θερμὰ λέγοιτ' ἂν· ἔστι γὰρ ἐν αὐτῇ πηγὴ θερμῶν ὑδάτων πρὸς ἄσκησιν (lege ἄκεσιν) ἐπιτήδειος. *Ammaus autem, ſi quis interpretur, idem erit quod therma; ibi enim eſt fons calidarum aquarum & ad morborum curam idoneus.* Alius vicus Ammaus vel *Emmaus* quem ab Hieroſo-
Luc.24.13. lymis diſtare ſcribit Lucas ſtadia ſexaginta. Quomodo & Joſephus de bello Judaico lib.7.c.26. χωρίον ἔδωκεν εἰς κατοίκησιν, ὃ καλεῖται μὲν Ἀμμαοῦς, ἀπέχει δὲ τῶν Ἱεροσολύμων σταδίους ἑξήκοντα. *Locum habitandum dedit qui vocatur Ammaus; diſtat au-* B
tem ab Hieroſolymis ſexaginta ſtadiis. Sed Latinus interpres perperam habet *triginta ſtadiis.* Fefellit id doctiſſimum interpretem, cujus verba ſunt in Luc.24,13. *Aut hic peccatum eſt in numero, aut apud Joſephum non rectè ſcribuntur ſtadia triginta.* De cætero eadem ratio nominis quæ ſupra. Nam & hic aquæ ſunt θερμο-
Vide & Wilhelm Tyr. bel.ſac. lib. 7. c. 24. πηγαὶ, ut in altera Emmaunte prope Tiberiadem. Nicephorus lib.10.c.31. *In Palæſtina civitas eſt Nicopolis nomine, quæ vicus antiquitus fuit, ſacro Evangeliorum libro cognitus, in quo Emmaus nuncupatur &c. ante civitatem iſtam in trivio &c. fons quidam eſt morborum hominibus omnium, atque etiam variorum animantibus ipſis laborum auxilium.*

Idem Hieronymus in locum Eſaiæ πολυθρύλλητον, cap. 7.v.14. *Ecce virgo concipiet &c. Lingua,* inquit, *Punicâ quæ de Hebræorum fontibus dicitur manare* C
propriè virgo ALMA appellatur. Judæos nemo neſcit litem movere de voce עלמה *alma*, quâ puellam, non virginem, ſignificari contendunt. Sed ut reliqua taceam, ſeniorum interpretationem, quam ſequitur Matthæus non parum firmat, quod à Pœnis hoc vocabulo virgo deſignabatur: Atque utinam id nobis ex aliquo teſte conſtaret, cui Judæi plus tribuerent. Hæc ſolum ex Hieronymo. At in Auguſtino qui Pœnum ſe eſſe agnoſcit lib. 3. contra Julian. cap. 17. aliquanto plura occurrunt, quæ ordine referam prout ſingulis tomis ſe offerunt.

In libro de magiſtro cap.13. *Omitto quod multa nõ bene audimus, & quaſi de auditis diu multumque contendimus: Velut ut nuper verbo quodam Punico, cum ego miſericordiam dixiſſem, & pietatem ſignificari te audiſſe dicebas ab eis quibus hæc* D
lingua magis nota eſſet. Ego autem reſiſtens, quod acceperis tibi omnino excidiſſe aſſerebam. Viſus enim mihi eras non pietatem dixiſſe ſed fidem, cum & conjunctiſſimus mihi aſſideres, & nullo modo hæc duo nomina ſimilitudine ſoni aurem decipiant. Diu te tamen arbitratus ſum neſcire quid tibi dictum ſit, cum ego neſcirem quid dixeris. Nam ſi te bene audiſſem, nequaquam mihi videretur abſurdum pieta-
Retract. l.1 c. 12 & Confeſſ. l. 9. c 6. *tem & miſericordiam uno vocabulo Punicè vocari.* Dialogus eſt inter Auguſtinum & Adeodatum filiũ tum annos natum ſedecim, quibus cum linguæ Punica E
& Latina eſſent ex æquo familiares, utrâque promiſcuè utebantur. Auguſtinus ergo Punicè רחמנות *rahmanuth* dixerat, id eſt miſericordiam. Vox eſt in uſu hodieque apud Syros. Simili vocabulo ex eadem radice dicebatur pietas, fortaſſe

A taſſe *rahamanuth*. Sic quæ Latinis erat *pietas*, Italis, Gallis & Anglis eſt miſeri-
cordia. Et Joh. 5, 2. pro Syro בית חסרא (*beth heſdo*) id eſt *domo pietatis*. Arabs
habet בית אלרחמה (*batho-rrahmathi*) *domum miſericordiæ*. Adeodatus por-
ro cum רחמנות *rahamanuth*, id eſt pietatem, diceret, patri viſus eſt הימנות *he-
manuth* dixiſſe, id eſt fidem.

Epiſtol. 44. Maximo Madaurenſi Pœnos babere dicit *in ſacerdotibus Eucad-
dires, & in numinibus Abaddires.* Lapis Bætylus, ut docuimus, à Phœnicibus
impensè cultus alio nomine vocabatur *abaddir*, ut eſt apud Priſcianum, voce
corrupta ex אבן דיר *eben dir*, quaſi lapidem globoſum dicas, quali forma hos la-
B pides deſcribunt Photius, & Damaſcius. An hi ſint Dii Abaddires de quibus
Auguſtinus, lectorum eſto judicium. Poteſt etiam *Abaddir* reddi *pater magnifi-
cus*, voce conflata ex אב *ab* & אדיר *addir*. Hebræis אדיר *addir* magnificus, veri
Dei eſt epithetum Pſ. 8, 1. 10. & 76, 5. & 93, 4. Eſa. 33, 21. Proinde etiam à Philiſtæis
אדירים *addirim* magnifici Dii vocantur, qui percuſſerunt Ægyptios 1. Sam. 4, 8.
numero plurali quidem, ſed ſenſu ſingulari, ut in illum locum probat Druſius.
Neque enim latebat Philiſtæos unum Deum à Judæis coli. Itaque paulo ante di-
xerant, *venit Deus in caſtra*. Inde nomen *addir* translatum ad falſos Deos. Et *A-
tergatis* vel *Adargatis* Dea Syra multis videtur eſſe אדיר דג *addir-dag* piſcis
C magnificus, qui habuit inferiora piſcis, ut ex Luciano conſtat. Ita Pœnis *ab-addir*
pater magnificus potuit eſſe nomen Dei alicujus, cujus ſacerdos *encaddir* dictus
pro חנך אדיר *enuc addir*, id eſt initiatus ſacris Addiri Dei. Itaque in Auguſtino
pro *eucaddires* legi malim *encaddires*, aut etiam *enucaddires*.

Ibidem: *Namphamo quid aliud ſignificat quam boni pedis hominem, id eſt cujus
adventus afferat aliquid fœlicitatis*. Legendum נעם פעמו *Namphamo*, id eſt
pulcher vel bonus eſt pes ejus, ut pulchre obſervavit ὁ μακαρίτης Samuel Petit.
Miſcellaneorum lib. 2. cap. 3.

Idem de doctrina Chriſtiana lib. 3. cap. 3. *Mallem cum barbariſmo dici, non eſt
D abſconditum a te oſſum meum, quam ut ideo eſſet minus apertum, quia magis Lati-
num eſt.* Et lib. 4. cap. 10. *cur pietatis doctorem pigeat imperitis loquentem oſſum
potius quam os dicere?* Et in Pſalmo 138. *Quod vulgo dicitur oſſum, Latine os
dicitur.* Et rurſus: *Habeo in abſcondito quoddam oſſum. Sic enim potius loqua-
mur. Melius eſt ut reprehendant nos Grammatici, quam non intelligant populi.*
Oſſum videtur corruptum ex Punico עצם *etſem* vel *etſum* ejusdem ſignificatio-
nis. In illo ipſo Pſalmi loco, quem citat Auguſtinus, *oſſum meum* Hebraice eſt
עצמי *atſmi*. Forte Punica verſio habuit עצומי *etſumi*, quod ſequuti ſunt qui in
Africa Latinam procurarunt. Punicæ Pſalmorum verſionis meminit Auguſti-
E nus in Pſ. 118. in fine. *Latine*, inquit, *vel Punice quos abecedarios vocant Pſalmos*.

Idem locutionum lib. 1. in illud Gen. 8, 9. *Et extendit manum ſuam. Locutio
eſt*, inquit, *quam propterea Hebræam puto, quia & Punica lingua familiariſſima
eſt, in qua multa invenimus Hebræis verbis conſonantia: Nam utique ſufficeret, &
extendit manum, etſi non adderet ſuam.* Recte conjectat vir ſummus phraſin eſſe
Hebrææ linguæ, qua pronomen tam eleganter additur quam eleganter omitti-
tur Romana lingua. Huic non abſimilem Hebraiſmum in Afris ſcriptoribus

 obſer-

obſervat vir doctus inter paucos Deſiderius Heraldus, mihi tam affinitate quam amicitia conjunctiſſimus: Scripſerat, inquit Tertullianus Apologetici cap. 25. *Jupiter Cretam ſuam Romanis faſcibus illam concuti ſineret*, phraſi Hebraica Afris ſcriptoribus non incognita. Apuleius Apologia: *Videlicet quod animi partem rationalem, quæ longe ſanctiſſima eſt eam violet.* Plautus in Aſinaria: A

Rivalis amens ob ereptam mulierem,
Is rem uxori per paraſitum nunciat.

Hæc ille commentariis in Tertulliani apologeticum pag. 112.

Idem lib. 7. locutionum, cap. 1. *Solet dici Baal nomen eſſe apud gentes illarum partium Jovis; Aſtarte autem Junonis; quod lingua Punica putatur oſtendere. Nam Baal Punici videntur dicere Dominum: Unde Baalſamen quaſi Dominum cœli intelliguntur dicere; Samen quippe apud eos appellantur. Juno autem ſine dubitatione ab illis Aſtarte vocatur.* Aliis Aſtarte eſt Venus, alijs Urania & Luna. Sed ut hæc numina nihil erant quam humani cerebri figmenta: Ita nihil tam vagum quam myſtarum deliria de Diis ſuis. Junonem exponit Auguſtinus ex Romanorum ſententia. Sic de Carthaginenſi Aſtarte Horatius Od. 1. lib. 2. B

Juno & Deorum quisquis amicior
Afris.

Et Virgilius lib. 1. Æneid. C

Quam Juno fertur terris magis omnibus unam
Poſthabitâ coluiſſe Samo.

Unde Tertullianus Apologet. cap. 25. *Vellet Juno Punicam urbem poſthabita Samo dilectam ab Æneadarum utique genere deleri?* Et Cyprianus in libro de Idolorum vanitate: *Juno vel Argiva, vel Samia, vel Pœna.* Hinc Carthago Junonia dicta. Solinus cap. 30. al. 27. *A Cajo Graccho colonis Italicis data, & Junonia ab eo dicta.* Jam dictum de *Baalſamen*, pro quo in Philone ſcribitur Βεελσάμην. Sed Baal accedit magis ad Scripturam Hebraicam; Et Pœnos ita loquutos conſtat ex nominibus *Hannibalis, Aſdrubalis, Adherbalis, Maharbalis, Maſtanabalis &c.* D quæ ex *Baal* compoſita ſunt, non ex *Beel* aut *Bel.* Sed & in Plauti Pœnulo legitur *Balſamen.* Atque inde balſamenam dici buphthalmum ſuo loco docuimus.

Matth. 6, 24. Idem de ſermone Domini in monte lib. 2. exponens hæc Chriſti verba, *non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ. Mammona*, inquit, *apud Hebræos divitiæ appellari dicuntur. Congruit & Punicum nomen. Nam lucrum Punice Mammon dicitur.* Et de verbis Domini ſerm. 35. *Hebræum verbum eſt* (Mammona) *cognatum linguæ Punicæ. Iſtæ enim linguæ ſibi ſignificationis quadam vicinitate ſociantur. Quod Punici dicunt Mammon, Latine lucrum vocatur. Quod Hebræi dicunt Mammona, Latine divitiæ vocantur.* Hebræi id eſt Chaldæi vel Syri, quorum dialecto ממון *mamon* vel ממונא *mamona* divitias plerumque ſonat. Inde eſt quod Pſal. 36. (Hebr. 37.) 3. græci אמונה πλοῦτον reddunt. Nempe legerant ממונה Radix non eſt אמן ut volunt: Multo minus טמן aut כמן; ſed מון inuſitatum, pro quo מול dicunt Arabes N & L quod ſæpe fit permutatis. מול Arabice eſt diteſcere; inde מאל plur. אמואל ſunt divitiæ. Sed & Pœnorum inſtar Chaldæi ממון E

mamon

A *mamon* pro lucro paſſim uſurpant, ut cum in paraphraſtis occurrit pro Hebræo בצע. Exempla vide Geneſ 37,26. Exod.18,21. Jud.5,19. 1.Sam.8,3. Job.22,3. &c.

Idem in expoſitione inchoata epiſtolæ ad Romanos: *Non arbitror prætereundum quod pater Valerius animadvertit admirans. In quorundam ruſticanorum collocutione cum alter alteri dixiſſet ſalus, quæſivit ab eo qui & Latine noſſet & Punice, quid eſſet ſalus, reſponſum eſt tria: Tum ille agnoſcens cum gaudio ſalutem noſtram eſſe Trinitatem, convenientiam linguarum non fortuito ſic ſonuiſſe arbitratus eſt.* Summa eſt Punicè *ſalus* idem eſſe quod *tria*. Quod ab Hebræo שלוש *ſalos* abeſt multo propius quam vel Chaldęum תלתא *thelatha*, vel Arabicum תלאתה *thſelathſatho*.

B Ibidem: *Interrogati ruſtici noſtri quid ſint, reſpondentes Chanani, corrupta ſcilicet, ſicut in talibus ſolet, una litera, quid aliud reſpondent quam Chananei?* Imo Punicum *Chanani* magis accedit ad Hebræum כנעני quam Romanum *Chananæi*. Interim id notandum Chananæorum nomen in Africa tandiu ſervatum, nec ruſticos ipſos latuiſſe gentis originem.

Idem de Hæreſibus ad Quod vult Deum cap. 87. *Et quædam hæreſis ruſticana in campo noſtro, id eſt Hipponenſi, vel potius fuit* &c. *Abelonii vocabantur Punica declinatione nominis. Hos nonnulli dicunt ex filio Adæ nominatos, qui eſt vocatus Abel:* Unde *Abelianos vel Abeloitas eos nos poſſumus dicere. Non miſcebantur uxo-*
C *ribus, & eis tamen ſine uxoribus vivere ſectæ ipſius dogmate non licebat. Mares ergo & fœminæ ſub continentiæ profeſſione ſimul habitantes puerum & puellam ſibi adoptabant in ejusdem conjunctionis pacto ſucceſſores ſuos futuros.* Quisquis author eſt Prædeſtinati, quem anno præterito primus edidit doctiſſimus Sirmondus, hos hæreticos pæne omnium antiquiſſimos eſſe tradit: *In octogeſima* inquit, *& ſeptima hæreſi Abeloitas nominamus, qui cum ſint priores omnibus hæreticis, nunc noſtris temporibus finiti.* Nitebantur loco Pauli 1. Cor. 7, 29. οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι. Quod docet idem author: *Noſtros*, inquit, *arguebant ita non in lege noſtra exercere conjugia, ut & qui nubunt tanquam non nubentes ſint.* At
D cur *Abeloitæ*, vel Punica flexione *Abelonii* dicti? Ab Abele, inquiunt. Ita Auguſtinus cunctanter & ex relatu aliorum. Sic ille alter quem citavimus, affirmatius: *Iſti ex filio Adæ ſibi nominis derivationem adſumpſerant, id eſt ab Abel Abeloitas ſe nominari voluerunt.* Quod quis intellexerit, cum his hæreticis non videatur quicquam fuiſſe commune cum Abele? Fallor, aut eo penetraverat fabula, quæ totum Orientem jam pridem pervagata eſt, Adamum poſt Abelis necem ab uxore abſtinuiſſe per annos centum & triginta. Ita habetur in vetuſtiſſimo libro Bereſith Rabba, quem citant Rabbi Moſes filius Maimon in more Nebochim lib. 1. cap. 7. & Tanchuma in commentario quod vocant *Jelammedenu*,
E editionis Venetæ pag. 4. & R. Selomo in Geneſ. 4,25 & Elias in Thisbi voce לילית. Inde Arabicum verbum ex Abele factum תאבל *theabbala* eſt ab uxore continere ſe. Giggeius תאבל אדם *Adam ab Eva abſtinuit ob necem Abelis.* Itē: תאבל ען אמרתה *vir ſe continuit ne cum uxore congrederetur.* Eodem exemplo Abelonii אבלונים dici potuere מתאבלין id eſt qui ab uxoribus ſe continebant,

quo-

quomodo ab Eva putatur Adam abſtinuiſſe poſt Abelem interemptum. A

Idem contra literas Petiliani lib.2.cap.104. *Hunc Hebræi dicunt Meſſiam, quod verbum Punicæ linguæ conſonum eſt.* Et in Joannem tractatu 15. *Unctus Græce Chriſtus eſt, Hebraice Meſſias, unde & Punice meſſe dicitur unge.* *Meſſe* id eſt משח, unde 1.Sam.16,12. משחהו *unge illum.*

Idem de peccatorum meritis & remiſſione lib.1. cap. 24. *Optimè Punici Chriſtiani baptiſmum ipſum nihil aliud quam ſalutem, & ſacramentum corporis Chriſti nihil aliud quam vitam vocant.* Baptiſmus vocabatur ſalus, quia dicitur Marc.16. 16. ὁ πιστεύσας καὶ ὁ βαπτισθεὶς σωθήσεται. Et 1.Pet.3,21. ὑμᾶς σώζει βάπτισμα. Quo alludens quisquis ſcripſit tractatum de utilitate pœnitentiæ, quem Auguſtino B tribuunt, Baptiſmum definit *ſalutis aquam.* Verba ſunt: *Baptiſmus id eſt ſalutis aqua non eſt ſalutis, niſi Chriſti nomine conſecrata.* Rurſus Euchariſtiæ vitæ nomen inditum, propter vim vivificam. Recte enim Epiphanius in anacephalæoſi pag. 154. βρῶσις μὲν ὁ ἄρτος, ἡ δὲ δύναμις ἐν αὐτῷ εἰς ζωογόνησιν *Cibus quidem eſt panis, ſed in eo virtus eſt vivifica.* Ea ſe exerit erga fideles. His enim Chriſtus eſt panis vitæ, ex quo ſi quis manducaverit, vivet in æternum. Verba Punica quibus *ſalus* & *vita* dicebantur non ſatis ſcio. Niſi quod Punicum vitæ nomen puto ad Hebræum alluſiſſe, quia ex eo deductum eſt *Avo*, id eſt *vive*, fauſta comprecatio ſeſe mutuo ſalutantium apud Plautum in Pœnulo. C

Pſ.26.(al.17) 4.in Vulgat. Priſc.lib.5. Idem in Pſal. 26. *Quomodo ſolemus loquentes dicere, verbi gratia duas habes, non dicimus duo: hoc more loquendi uſa eſt Scriptura. Unam, inquit, petii à domino, hanc requiram.* Verbis Latinis exprimit Auguſtinus Pœnorum phraſim, qui cum ut Priſcianus author eſt, neutro genere carerent ut Hebræi & Syri, pro eo fœmininum uſurpabant. Itaque ut Hebræi dicunt אחת שאלתי *unam petii*, ita Pœni *duas habes*, cum Latine dicatur *unum* & *duo.*

Idem in Pſal. 123. *Quod Punici dicunt jar non lignum, ſed quando dubitant, hoc Græci ἆρα, Latini poſſunt vel ſolent dicere; putas, cum ita loquuntur; Putas, evaſi hoc?* Ergo Punice *jar* & eſt lignum, & particula dubitantis, ut ἆρα. Utriusque D ratio patet. יער *jaar* Hebræis ſylva, Pœnis lignum erat nonnihil tranſlata ſignificatione. Sic Græce ὕλη *ſylva* etiam pro ligno ſumitur: Et *boſci* vox vernacula ad utrumque eſt ambigua. Rurſus *jar* apud Pœnos particula erat hæſitantis & dubitantis. Inde Arabica verba תער & תוער *jod* & *vau* permutatis, quod illis eſt tralatitium. Giggeius תערתה פי אלכלאם *in ſermone illum attonitum reddidi* תוער פי אלכלאם *in ſermone attonitus hæſit.*

Idem in Pſal.136. *Interpretatur autem, quantum dicunt qui illam linguam* (id eſt Hebræam) *noverunt, Edom ſanguis: Nam & Punice Edom ſanguis dicitur.* אדום *Edom* Hebraicè Rubrum ſignificat, ut teſtatur ipſe Moſes Geneſ. 25, 30. E Nec vero eſt abſimile quod hodie docti contendunt, mare Rubrum inde eſſe dictum. Nam à mari Rubro allui terram Edom vel ex Scriptura compertum. Vide 1.Reg.9,26. Sed & à rubedine ſanguinem Syri אדם *adam* & אידם *idam*, Pœni *Edom*, Hebræi & Arabes דם *dam* appellant per aphæreſim.

Idem

A Idem de verbis Domini ſerm. 29. *Carthago in nomine Chriſti manet, & everſa eſt Cœleſtis, quia non fuit Cœleſtis ſed terreſtris.* Cœleſtis vel Urania eadem quæ Aſtarte. Herodianus: τῆς Οὐρανίας τὸ ἄγαλμα μετεπέμψατο σεβόντων αὐτὸ ὑπερφυῶς Καρχηδονίων τε καὶ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ἀνθρώπων. Et paulo poſt: Λίβυες μὲν οὖν αὐτὴν Οὐρανίαν καλοῦσι, Φοίνικες δὲ Ἀστροάρχην ὀνομάζουσι. Hæc eſt illa Urania quam Herodotus primò Aſcalone cultam tradit, deinde in Cypro & Cytheris: Quibus conſona legere eſt in Pauſaniæ Atticis. Cœleſtem pro Urania nominant Romani ſcriptores. Ammianus Marcellinus lib. 22. de Aſclepiade Philoſopho. *Deæ Cœleſtis argenteum breve figmentum quocunque ibat ſecum ſolitus afferre.* Trebellius Pollio in — Vid. Pithœi Adverſ. l. 1. cap. 4.

B triginta Tyrannis: *Afri Celſum imperatorem appellarunt peplo Deæ Cœleſtis ornatum.* Julius Capitolinus in Pertinace: *Multas ſeditiones perpeſſus dicitur vaticinationibus earum quæ de templo Cœleſtis emergunt.* Et in Macrino: *Vates Cœleſtis apud Carthaginem quæ Deo repleta ſolebat vera canere.* Tertullianus Apolog. cap. 24. *Unicuique etiam provinciæ & civitati ſuus Deus eſt, ut Syriæ Aſtartes, ut Arabiæ Duſares, ut Africæ Cœleſtis.* Ibid. cap. 23. *Illa ipſa virgo Cœleſtis pluviæ pollicitatrix.* Philaſtrius de hæreſ. cap. 15. *Alia eſt hæreſis in Judæis, quæ Reginam quam & fortunam cœli nuncupant: quam & Cœleſtem vocant in Africa.* Salvianus lib. 8. *Cœleſtem illam ſcilicet Afrorum dæmonem dico.* Cœleſtis iterum meminit Augu-

C ſtinus de civitate Dei lib. 2. c. 4. *Cœleſti,* inquit, *virgini &c. talia per publicum cantitabantur à nequiſſimis ſcenicis &c.* Nec vero eſt abſimilis Petri Fabri conjectura in Auguſtini enarratione in Pſ. 9. 8. legendum *Carthaginis ubi nunc eſt regnum Cœleſtis?* non cœleſte, ut vulgo. Origo nominis à figura. Pingebatur enim vecta leone cœlum commeans. Apulejus lib. 6 Metamorph. *Magni Jovis germana & conjuga, ſive tu Sami, quæ querulo partu vagituque & alimonia tua gloriatur, tenes vetuſta delubra; ſive celſæ Carthaginis, quæ te virginem vecturâ leonis cœlum commeantem percolit, beatas ſedes frequentas.* — Pet. Fab. Semeſt. l. 3. c. 2.

En ex eodem Auguſtino Punicum proverbium, ſed Latinis verbis expreſſum in ſermone 24. de verbis Apoſtoli: *Proverbium notum eſt Punicum, quod quidem*

D *Latine vobis dicam, quia Punice non omnes noſtis. Punicum enim Proverbium antiquum: Nummum quærit peſtilentia, duos illi da ut ducat ſe,* id eſt ut à te abſcedat. Idem proverbium his verbis repetitur in libro Homiliarum quinquaginta Homil. 10. *Peſtilentia ante oſtium venit, & nummum quærit, duos illi da, & ducat ſe.* Peſtilentiæ nomine contentioſum hominem intelligebant, qui lites ex litibus ſerit. Itaque hæc eſt mens adagii ab homine litigioſo pacem quovis pretio eſſe redimendam. Recte igitur Auguſtinus hoc adagium confert cum Chriſti dicto Matth. 5. 40. *Si quis vult in judicio tecum contendere & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Phraſi non abſimili λοιμὸς, id eſt peſtis, à Luca nominatur qui ſeditiones excitat Act. 24. 5. & in verſione LXX ſeniorum λοιμὸς dicitur qui He-

E bræis בליעל *nequam,* לץ *deriſor,* עריץ *violentus,* פריץ *effractor, latro,* רע & רשע *impius.*

Sequitur locus ex Tertulliano ad Scapulam cap. 4. qui multos torſit hactenus: *Ipſe etiam Severus pater Antonini, Chriſtianorum memor fuit. Nam & Proculum*

Chriſtianum, qui Τorpacion cognominabatur, Euhodea procuratorem, qui eum per A
oleum aliquando curaverat,. requiſivit, & in palatio ſuo habuit uſque ad mortem ejus, quem & Antoninus optimè noverat. Hic docti multa quærunt, 1. quid ſit *Torpacion*, 2. quid *Euhodea*. 3. Et quî fieri poſſit ut Severo Imperatore per oleum ſanato, tam illuſtris miraculi fama ſic in obſcuro latuerit, ut nemo alius meminerit. 4. Aut à Severo tanquam ignotus requirendus fuerit is cui tanto beneficio erat devinctus. Hæc qualiacunque ſunt non difficulter ſolventur, ſi pro *Torpacion* ſcribas *Tarpacjon* & *Euhodi* pro *Euhodea*. *Torpaion* lego cum editione Baſilienſi An. 1528. quam magnâ curâ Beatus Rhenanus procuravit. Idem in Gorzienſi codice author eſt *Euhode* haberi, unde *Euhodi* parum recedit. Euhodus ſub Severo B
vir fuit magni nominis, qui poſtquam Severi filium Antoninum Caracallam ſibi à parente commiſſum ſummo ſtudio educaſſet, ab ipſo interemptus eſt. De eo ſic Dionis epitomaſtes Xiphilinus in Severo pag. 315. & 315. (ὁ Ἀντωνῖνος) διὰ Εὐόδου τοῦ τροφέως αὐτοῦ *Antoninus per Euhodum nutritium, vel præceptorem ſuum &c.* Et pag. 317. Σατορνῖνος μὲν τότε καὶ Εὔοδος τότε μὲν ἐπεκράτουν, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου ἐθανατώθησαν *Saturninus quidem & Euhodus tunc maxime in errore erant, ſed deinceps ab Antonino interfecti ſunt.* Item: Ψηφιζομένων δὲ ἡμῶν ἐπαίνους τινὰς τῷ Εὐόδῳ *cum ſuffragiis* ſenatûs *laudes aliquas Euhodo decrevissemus.* Et in Antonino pag. 326. τοὺς δὲ δὴ οἰκείους, τοὺς μὲν ἀπήλλαξεν, ὧν καὶ Παπινιανὸς ὁ ἔπαρχος ἦν, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτεινεν, ὧν καὶ ὁ C
Εὔοδος ὁ τροφεὺς αὐτοῦ *Domeſticorum autem alios amovat, in his Papinianum præfectum Prætorio, alios autem interfecit, in quo numero fuit ipſius præceptor Euhodus.* Hic Euhodus de Afris Punico nomine *Torpeion* appellabatur, id eſt תורבין *turbejan* τροφεὺς *pædagogus, nutricius*, quia Imperatoris Severi popularis ſui filium educaverat, atque inde Procurator ipſius Proculus διερμηνευτικῶς *Proculus Torpeion* id eſt ὁ Πρόκλος ὁ τοῦ τροφέως: *Proculus* Cæſarei *pædagogi.* Vox תורבין *turbejan*, à qua *Torpaion* Chaldæis & Syris eſt in multo uſu. Sic Num. 11, 12: in Onkelo: *Ut portat* תורבינא *turbeiana infantem ſuum. Turbeiana* id eſt ὁ τροφεὺς (Hebraice habetur האמן & in Jonathane פדגוגא *padgoga* pędagogus.) Et 2. Reg. 10, 1. ולתור בניא D
דאחאב *Et ad nutritios Achabi.* Et Eſ. 49, [illegible]. *Et erunt Reges* תורבניך *nutritii tui.* His ita explicatis cætera facilia ſunt: *Severus &c. Proculum Chriſtianum, qui Τοι pason* (תורבין) *cognominabatur, Euhodi procuratorem, qui eum* (Euhodum) *per oleum aliquando curaverat, requiſivit* (cum hoc miraculum à Proculo fuiſſe editum ex Euhodo comperiſſet) *& in palatio ſuo habuit uſque ad mortem ejus.*

Quem & Antoninus optimè noverat, utpote præceptoris ſui procuratorem.

E

CAPUT

A

CAPUT XVII.

De Sanchoniathone.

SAnchoniathon id eſt φιλαλήθης juxta Theodoretum. Hujus loci diverſa lectio סן *ſan* vel סנה *ſanna* Arab *ſunna* lex, doctrina &c. *Kirjath-ſepher*, al. *Kirjath-ſanna* & *Kirjath arche urbs* Archivorum שנן docere Deut 6,7 Sanchoniathon סן־קנאתו *Sankineatho* lex zelus ejus, *Suniathon* corrupte in Athenæo. Berytius fuit non Tyrius. Abibalo Berytio inſcripſit opus ſuum. Qui fuit antiquior Abibalo Tyri Rege Iromi patre. *Abibalus* Theodoreto perperam *Abelbalus*. Sanchoniathon vir doctus, & apprime verſatus in Ægyptii Taauti libris. Horũ catalogus. Phœnicum hiſtoriam novem libris complexus eſt Phœnicio ſermone ſcriptis Cur Porphyrius ſolum octo numeret. Hujus fragmentum in Euſebio & verſione Philonis Byblii in quo multa inſignia. Hiſtoriam eruit ex urbium & templorum monumentis ſcriptis Ἀμμουνίων γράμμασι. חמנים
B *ammanim* fana, delubra, quia pleraque Soli ſacra qui Phœnicibus חמה *amma* Hinc *Ammunes* ſacræ literę quæ templis peculiares. Sic Ægyptiis, Æthiopibus, Babyloniis ſacrę literæ, de quibus ſcripſit Democritus. Hebræis etiam ut multi volunt; & Græcis in Theodoreto, qui potuit Græcorum nomine ſignificare Ethnicos quosvis. Aliud hiſtoriæ ſcribendæ ſubſidium *commentaria ab Ierombalo ſacerdote Dei Iao.* Iao id eſt יהוה. Jerombalus, Jerubbaal, id eſt Gedeon Jud. 7.1. Gedeon cur *Ierubbaal* dictus & *Ierubbeſeth* 2. Sam. 11,21. בעל & בשת ſynonyma. Georgius Syncellus notatus Gedeon pro ſacerdote habitus, quia erexit Ephod; aut quo ſenſu כהנים ſacerdotes dicuntur magnates Judæorum. *Baalberith* ſtatim à morte Gedeonis cultus, i. e. Berytiidolum, unde Sanchoniathon. ברית *Berith* eadem Dea quæ *Beroe* de qua Nonnus lib. 41. 42. 43 *Baal* ſæpe fœm. *Berith* ſemper. Deus vocatur *Berith* Jud. 8,33. ut *Aſtarte* 1. Reg. 11,5. quia Hebræi Deorum ſexus neſciunt. De Sanchoniathonis ætate Porphyrius ſcribit ἀνύσατα, Eum
C Trojana tempora prçceſſiſſe Fruſtra objicit Scaliger mentionem de Tyro. In Phœnice quadruplex Tyrus. Palætyrus jam extabat ævo Joſue. De iſta Tyro egiſſe Sanchoniathonem, non de Tyro inſulari. Tyri nomen unde ſumptum Sanchoniathonis hiſtoriam Phœnicio ſermone cõtinuarunt Theodotus, Hypſicrates & Mochus, quorum interpres *Letus* non *Chaetus* ut in Tatiano, nec *Aſitus*, ut in Euſebio legitur. Horum Phœnicia nomina. In Luciani locum conjectura. Lætus & Menander Pergamenus de Europæ raptu, & Menelai adventu in Phænicem, & Hiramo, & Solomone. Dii & Meandri fragmenta quatuor de Phœnices Regibus & judicibus. Hieronymus Phœnix Tyri Rex Tertulliano Aliis Aegyptius, nec Tyri aut Phœnices Rex, ſed prçfectus ſub Antiocho. Is Phœnicum antiquitates ſcripſit. Heſtiæus, Philoſtratus, Aſclepiades Cyprius de eodem argumento Et Claudius Jolaus, al. Julus & Julius, valde fabuloſus ſcriptor. Ex eo tres fabulæ Ptolemais olim *Ace* dicta, nomine facto ex *Accho* עכו Jud. 1,31. Syr. *Acchu*, A-
D rab. *Accha*, Joſepho Ἄρχη, hodie *Acre*. Alii Phœnicum hiſtorici.

OPeræ pretium eſt docere quis fuerit Sanchoniaton, ſcriptor miræ antiquitatis, ex quo non pauca excerpſimus, quæ ad hanc rem multum faciunt. Nomen Theodoretus ex Porphyrio ita explicat: Σαγχωνιάθων δὲ, ὁ κατὰ Φοινίκων διάλεκτον φιλαλήθης *Sanchoniathon autem, cujus nomen linguâ Phœnicum id ipſum ſignificat quod Græcô* φιλαλήθης *amicum veritatis.* Quod ipſum Euſebius lib. 1. & 10. Evang. præpar. multo aliter legit, nimirum: Σαγχωνιάθων δὲ κατὰ τὴν Φοινίκων διάλεκτον φιλαλήθως &c. συγγράψας *Sanchuniathon autem qui Phœnicia lingua verè &c. ſcripſit.* Sed res ipſa confirmat lectionem Theodoreti. Omnino enim Sancho-
E niatho, vel ut Hebrei ſcripſerunt *Sankineatoh*, legis ſeu doctrinę verioris amicum ſignificat. סנקנאתו *Sankineatho* ad verbum *lex zelus ejus.* סן *ſan* decurtatum ex סנה *ſanna.* Id Phœnicibus idem fuit quod Arabibus סנה *ſunna*, lex, doctrina, jus canonicum. Hinc Phœnicia urbs eadem, modo appellatur קרית־ספר *Kirjath-ſepher* urbs literarum, modo קרית־סנה *Kirjath-ſanna* urbs doctrinæ ſeu legis. Jud. 1, 11. 12. Joſ. 15. 49.
Chald, reddidit קרית־ארכי *kiriath-arche* urbem Archivorũ, & Gręci πόλιν γραμμάτων. Radix סנן Arabibus primo eſt acuere, deinde exquiſitè docere, ita ut acu-

tior fiat & perſpicacior is qui docetur. Atque id ipſum eſt Hebræis שנן, unde eſt A
quod de legis mandatis dicitur Deut. 6, 7. שננתם לבניך explanatè *docebis ea filios tuos:* Jonathan ותגמרנון & LXX προβιβάσεις αὐτά, Vulgatus *narrabis ea.* Itaq; Sanchoniathon, nomen aut cognomen potius inde ſortitus, ex quo animum ad ſcribendum appulit, hoc ipſo ſignificabat ſe veritatis eſſe aſſeclam, & exquiſitioris doctrinæ curioſum indagatorem; quod utinam tam re præſtitiſſet, quam nomine profitebatur. Corrupte Suniæthonem pro Sanchoniathone ſcribi in his Athenæi libro tertio περὶ τοῖς τὰ Φοινικικὰ συγγεγραφόσι Σουνιαίθωνι καὶ Μώχῳ pridem monuit doctiſſimus Caſaubonus.

Ibidem Ulpiani Tyrii πολίτης civis ſeu concivis legitur eſſe Suniæthon, aut B
verius Sanchoniathon, nempe reſpectu gentis, quia utrique Phœnices erant. Potuit id Suidæ imponere, qui Tyrium eſſe ſcribit, cum Berytium appellent Porphyrius, Euſebius, Theodoretus. Et verò rem ita ſe habere vel ex eo colligere eſt quod opus ſuum Abibalo inſcripſit Regi Berytio, non Tyrio. Porphyrius: Ἀβιβάλῳ τῷ βασιλεῖ Βηρυτίων τὴν ἱστορίαν ἀναθείς. Eſt quidem Abibalus etiam in Tyri Regum ſerie, de quo hæc Dius in hiſtoria Phœnicum: Ἀβιβάλου τελευτήσαντος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εἴρωμος ἐβασίλευσεν *mortuo Abibalo filius ejus Iromus regnavit.* Is nempe Iromus ſeu חירם *Hiramus*, qui cum Davide & Solomone amicitiam coluit, ut patet ex ſequentibus. Itaque Tyrius Abibalus Sauli aut Davidi fuit σύγχρονος; At Berytium Abibalum, ſub quo vixit Sanchoniathon, multo fuiſſe ve- C
tuſtiorem deinceps probabimus. Abibalus אביבעל ad verbum ſonat *pater meus eſt Belus*, quod pertinet ad generis nobilitatem. At *Abelbalus*, quomodo legit Theodoretus, eſſet הבל בעל *vanitas Beli*, vel אבל בעל *luctus Beli*, ominoſa vox & Regi nomen parum congruum, quodque proinde minus placet.

Contra Chriſt. l. 4. vid Joſeph. contra Apion. l. 1.

In Philone legitur Sanchoniathon vir fuiſſe πολυμαθὴς καὶ πολυπράγμων, ὡς τὰ ἐξ ἀρχῆς, ἀφ' οὗ τὰ πάντα συνέστη, παρὰ πάντων εἰδέναι ποθῶν *doctus & curioſus, & ſupra omnia diſcendi cupidus ex quibus initio omnia conſtarent.* Neque hiſtoriæ ſolum ſed & Philoſophiæ cognitionem profeſſus, teſte Suidâ, ſcripſit περὶ τῆς Ἑρμοῦ D
φυσιολογίας, & Αἰγυπτιακὴν θεολογίαν ſumptam haud dubie ex Taauti libris quos ſtudioſè evolverat. Philo: πολὺ φροντιστικῶς ἐξεμάστευσε τὰ Τααύτου, εἰδὼς ὅτι τῶν ὑφ' ἡλίῳ γεγονότων, πρῶτός ἐστι Τάαυτος ὁ τὴν τῶν γραμμάτων εὕρεσιν ἐπινοήσας *magnâ curâ ſcrutatus eſt Taauti libros, cum ſciret eorum qui ſub Sole fuerunt primum Taautum literarum uſum reperiſſe.* Proinde hunc paſſim citat, & ſtatim initio operis quæcunque habet de rerum creatione ſe reperiſſe dicit ἐν τῇ κοσμογονίᾳ Τααύτου. Taautus porrò, qui Græcis Hermes, libros ſcripſerat quadraginta duos de Aſtrologia, de Geographia, de medicina, de politia, de Theologia, de religione, de politico regimine &c. quorum catalogum accuratè inſtituit Clemens E
Alexandrinus Stromatum libro ſexto.

Phœnicum hiſtoriam Sanchoniathon patrio ſermone ſcripſit, ſed Græce reddidit Philo Byblius Adriano σύγχρονος. Porphyrius περὶ ἀποχῆς lib. 2. eam tradit octo libris fuiſſe comprehenſam: ἡ Φοινικικὴ ἱστορία &c. ἣν Σαγχουνιάθων μὲν τῇ Φοινίκων γλώττῃ συνέγραψεν. Φίλων δὲ ὁ Βύβλιος εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν δι' ὀκτὼ βιβλίων ἡρμήνευσεν. Tamen Euſebius novem numerat: ὁ δὲ Φίλων, inquit, εἰς ἐννέα

βίβλους

A *βίβλους τὰς πάσας τῦ Σαγχωνιάθωνος πραγματείαν διῄλων*. Sed Porphyrium veriſimile eſt ex hiſtoricorum numero primum librum exemiſſe, qui pertinet potius ad Phœnicum Theologiam.

Hujus *ἀποσπασμάτων* in Euſebio legere eſt, in quo inter multas fabulas reperitur aliquid veri de mundi creatione, de idololatriæ origine, de abuſu Dei nominum שדי *ſaddai*, כביר *cabir*, עליון *elion*, אל *el*, אלהים *elohim*, de Belo, Dagone, Aſtarte, Berith & aliis pro vero Deo in Phœnice cultis, de fundatione urbium, de inventione artium, de *Chna* ſeu Chanaan Phœnicum parte, de circumciſione & ſacrificio Abrahæ, quem *Κρόνον* *Saturnum* vocat; & Porphyrius *Iſraëlem* & uxorem ejus *Anobret* חנעברת id eſt quæ concepit ex gratia, ut ſupra explicatum.

B Hanc hiſtoriam eruit Sanchoniathon, ut habetur in Porphyrio, *ἐκ τῶν κατὰ πόλιν ὑπομνημάτων, καὶ τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναγραφῶν ex ſingularum urbium commentariis, & templorum monumentis*; Quale eſt quod ſcribit Philo illum hiſtoriam ſuam contuliſſe *τοῖς ἀπὸ τῶν ἀδύτων εὑρεθεῖσιν ἀποκρύφοις Ἀμμουνέων γράμμασι συγκειμένοις, ἃ δὴ οὐκ ἦν πᾶσι γνώριμα cum iis quæ reperta ſunt in adytis repoſita, arcanis Ammoneorum literis, quæ non ſunt omnibus nota*. Ammoneorum id eſt חמנים *ammanim*, quod alii ſimulachra exponunt, ſed LXX *τεμένη* Ezech. 6, 4. 6. Hieronymus *fana* 2. Paralip. 14, 4. & *delubra* ibid. 34, 7. & Eſ. 17, 8. & 27, 9. Aben-Ezra in Levit. 26, 30. *templa facta ad cultum Solis*. Quod veriſſimum; Sol enim Hebræis eſt חמה
C *amma*, unde חמן *amman* templum Solis, quem ſolum cœli dominum crediderunt priſci Phœnices. Sanchoniathon: *τοῦτον γὰρ (τὸν ἥλιον) θεὸν ἐνόμιζον μόνον οὐρανοῦ κύριον*. Itaque hic præcipue cultus. Tamen creſcente ſuperſtitione, crediderim nomen חמנים etiam ad alia delubra pertinuiſſe. Itaque literæ Ammuneorum ſeu חמנים ſunt Literæ templorum, literæ in ſacris receptæ. Sic apud Ægyptios ſcribit Diod. l. 3. *τὰ μὲν δημώδη προσαγορευόμενα πάντας μανθάνειν, τὰ δ' ἱερὰ καλούμενα μόνους γινώσκειν τοὺς ἱερεῖς παρὰ τῶν πατέρων ἐν ἀποῤῥήτοις μανθάνοντας vulgares quidem* (literas) *omnes addiſcere, eas verò quæ ſacra dicuntur ſolos ſcire ſacerdotes, à patribus ſecreto edoctos*. Et apud Æthiopes aliæ regiæ literæ ſacris Æ-
D gyptiis ſimiles, aliæ vulgares erant. Heliodorus lib. 4. *ἐπιλεγομένην τὴν ταινίαν γράμμασιν Αἰθιοπικοῖς, οὐ δημοτικοῖς ἀλλὰ βασιλικοῖς ἐστιγμένην, ἃ δὴ τοῖς Αἰγυπτίων ἱερατικοῖς καλουμένοις ὡμοίωται fasciam perlegi literis Æthiopicis, non vulgaribus, ſed regiis notatam, quæ Ægyptiis ſacris cognominatis ſunt ſimiles*. In catalogo librorum quos ſcripſit Democritus apud Laërtium lib. 9. ex Thraſyllo unus eſt *περὶ τῶν ἐν Μερόῃ ἱερῶν γραμμάτων de ſacris Meroe literis*; Alius item argumenti ſimilis: *περὶ τῶν ἐν Βαβυλῶνι ἱερῶν γραμμάτων*, unde tam Babylonios quam Ægyptios & Æthiopes colligimus ſacras habuiſſe literas. Hebræis etiam multi putant duplicem fuiſſe li-
E terarum characterem, profanum unum quo Samaritani utuntur, ſacrum alterum apud nos hodieq; receptum, quo libros ſacros exarare, poſteſque & frontalia inſcribere moris erat. Vide doctiſſimum Morinum in Pentateuchum Samaritanum exercitationis ſecundæ c. 4. Græcorum quoque hierophantas peculiarem aliquem habuiſſe characterem videtur poſſe colligi ex his Theodoreti in Geneſ. q. 61. *ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς ναοῖς ἴδιοί τινες ἦσαν χαρακτῆρες γραμμάτων, οὓς ἱερατικοὺς προσηγόρευον in Græcanicis templis quidam ſunt peculiares literarum characteres quos*

ſacros appellant. Tamen nihil eſt neceſſe ut id de Græcis accipiatur, quia Græcorum nomine quosvis Ethnicos deſignant Græci patres. A

Porphyr. ubi ſupra. Habuit & aliud hiſtoriæ ſcribendæ ſubſidium Sanchoniathon, τὰ ὑπομνήματα παρὰ Ἱερομβάλου τοῦ ἱερέως τοῦ θεοῦ Ἰαὼ *commentaria ab Jerombalo ſacerdote Dei Jao.* Euſebius habet Ἰευὼ, ſed Theodoretus Ἰαὼ, quod ideo præfero, quia Dei nomen ἀνεκφώνητον Græci vix aliter efferunt. Oraculum Clarii Apollonis apud Macrobium libro primo Saturnalium:

Φράζεο τὸν πάντων ὕπατον θεὸν ἔμμεν' Ἰάω.
Maximus ille Deûm tibi ſit nomen Iao.

pag. 19. Diodorus lib. 1. Moſem dicit apud Judæos τὸν Ἰάω ἐπικαλούμενον θεὸν *Deum qui vocatur Iao* legibus ſuis authorem inſcripſiſſe. Gnoſtici apud Irenæum lib. 1. cap. 34. ſeptem recenſent Dei nomina, partim ex Scriptura petita, partim à ſe prave conficta, quorum ſecundum eſt *Iao.* Horum ſoboles Phibionitæ in Epiphanio hæreſi 26. leguntur habuiſſe CCCLXV principes, quaſi totidem Deos, quorum primum in primo cœlo principem *Iao* eſſe dicebant, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ οὐρανῷ εἶναι τὸν Ἰάω ἄρχοντα. Proximè accedit Ἰαοὺ Iaū Clementis Alexandrini Stromaton lib. 5. λέγεται δὲ inquit, Ἰαοὺ ὃ μεθερμηνεύεται ὁ ὢν καὶ ὁ ἐσόμενος: Et *Jaho* in commentariis in Pſalmos apud S. Hieronymum Pſal. 8. *Prius nomen Domini apud Hebræos quatuor literarum eſt* י *jod,* ה *he,* ו *vau,* ה, *quod proprie Dei vocabulum ſonat & legi* C
poteſt Jaho. Ita veteres editiones, ſed novæ perperam *Jehova.* Sic in poſtrema editione Theodoreti, in his verbis quæſt. 15. in Exodum, καλοῦσι δὲ αὐτὸ Σαμαρεῖται μὲν Ἰαβέ, Ἰουδαῖοι δὲ Ἰαώ, ex Ἰαὼ factum eſt Ἀιὰ *Aja* vocabulum nihili. Heſychius: Ἰωαθάμ, Ἰαὼ συντέλεια. Item Ὀζείας, ἰσχὺς Ἰαώ. Tzetzes Chiliade 7. hiſt. 127. Ἑβραϊκῶς τῷ Ἰαὼ ἀόρατον σημαίνει.

Dei porro *Jao* ſacerdos Jerombalus, ex cujus commentariis profeciſſe legitur Sanchoniathon, mihi videtur eſſe Gedeon. Jerombalus ſcilicet idem qui ירבעל *Jerubbaal*, ut docti pridem obſervarunt. E duobus B alterum mutatur in M, ut in Sambuca & ambubaja è Syr. סבכא *ſabbeca* & אבובא *abbuba.* Gedeonis autem D
cognomen notiſſimum eſt Jerubbaal Jud. 7, 1. *Et mane ſurrexit Jerubbaal (is eſt Gedeon)* Et 8, 35. *Neque benigne ſe geſſerunt erga domum Jerubbaalis Gedeonis*, per pleonaſmum, ut cum dicitur Simon Petrus. Suidas: Ἱεροβάαλ, οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ Γεδεὼν διὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Βαάλ: Tam verè quam quod volunt dici Jeroſolymam ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ à templo. Nihil hic divinandum, cum diſerte legatur Jud. 6, 32. Gedeonis pater Joas illum vocaſſe Jerubbaal, dicendo ירב בו הבעל (*Jareb bo habbaal*) *litiget in eum Baal, quia diruit ejus aram.*

Joſeph. Antiq. 7. 1.

Notandum pro Jerubbaal haberi ירבשת *Jerubbeſeth* 2. Sam. 11, 21. Quia ex Scripturæ phraſi בשת pudor, confuſio, idem quod בעל *Baal.* Sic Jer. 11, 13. *Poſuiſtis aras* לבשת *confuſioni, aras ad ſuffitum faciendum* לבעל *Baali*, Oſ. 9, 10. *Ipſi venerunt ad Baal peor, & ſepararunt ſe* לבשת *confuſioni.* Cauſa eſt in promptu: Baal & quodvis idolum confundit & pudore ſuffundit cultores ſuos. Jerem. 48, 13. ובש מואב מכמוש *& confundetur Moab à Chamos* idolo ſuo. Itaq; Jerombalus, Jerubbaal, Jerubbeſeth & Gedeon viri unius diverſa nomina. Gedeonis quidem E
eſſe

A eſſe fratrem Jerubbaalem ſcribit Georgius Syncellus, & in libro Judicum haberi τὸν Ἱερουβαὰλ συμμαχῆσαι τῷ ἀδελφῷ Γεδεὼν διὰ τὰ τέλη αὐτοῦ. Sed ut rectè Scaliger, hæc eſt inſignis hallucinatio, vel potius deliratio, cum hujus rei ne minima quidem ſuſpicio extet in textu Græco; aut ſi extaret, adverſus veritatem Hebraicam eſſet.

At, inquies, Jerombalus ſacerdos erat Dei *Jao*, Gedeon ne Levita quidem, ſed è tribu Manaſſis. Fateor; ſed nihil mirum ab Ethnico homine & rerum Judaicarum non admodum perito eum haberi pro ſacerdote qui ex hoſtium ſpoliis conſtituit Ephod in urbe ſua, quo ad idololatriam abuſi ſunt Iſraelitæ Jud. 8, 27. Ne dicam Hebræa phraſi כהנים *ſacerdotes* dici magnates Judæorum. Sic 2. Sam. 8,
B 18. *Et filii David erant* כהנים *ſacerdotes*, id eſt הראשנים ליד המלך *primi ad manum Regis*, ut exponitur 1. Chron. 18, 17. Chaldæus habet רברבין *principes*, Græci αὐλάρχαι. Rurſus 2. Sam. 20, 26. *Etiam Ira Jairites erat ſacerdos David*, Chald. רב לדוד *princeps Davidis*. Sic *ſacerdos On* Gen. 41, 50. *Sacerdos Madian* Exod. 2, 16. id eſt princeps, præfectus, gubernator. Et Job. 12, 19. *Deus ducit ſacerdotes ſpoliatos*, Chald. רברבניא *principes*. Eo exemplo potuit vocari ſacerdos *Jao*, princeps ſeu præfectus eorum à quibus colitur *Jao* ſeu verus Deus.

Suſpicionem auget quod ſtatim à morte Gedeonis Iſraëlitæ coluerunt Baal Berith Jud. 8, 33. *Et cum mortuus eſſet Gedeon, evenit ut filii Iſrael fornicarentur*
C *poſt Baalim, & ſibi conſtituerent Baalberith in Deum.* Et cap. 9, 2. 4. *Dederunt ei ſeptuaginta nummos argenteos è fano Baalberith.* Baal Berith id eſt idoli *Berith* ſeu *Beryti* urbis è qua oriundus Sanchoniathon, ut ſupra probavimus. Ex quo fit veriſimile fœdus aliquod initum aut Gedeonis commercium frequens cum Berytio homine magni nominis, occaſionem dediſſe idololatriæ Judæis alioquin prorſus ignotæ; Neque enim alibi Baalberith nominatur uſpiam. Non ſum neſcius Beryti nomen Hebraicè ſcribendum בארות *beeroth*, id eſt puteos ex Stephani ſententia, qui Phœnices ita nominaſſe tradidit διὰ τὸ ἔνυδρον, βὴρ γὰρ τὸ φρέαρ παρ᾽ αὐτοῖς, aut בירות *biruth* pro אבירות *abbiruth*, ſi Heſtiæum ſequimur & Hella-
D dium qui aſſerunt τὴν ἰσχὺν βηρὺτ Φοίνικας ὀνομάζειν ἀφ᾽ ἧς καὶ τὴν πόλιν. Sed Poëta Nonnus, qui barbaram vocem emolliens Beroen pro Beryto vocat, docet oppido factum nomen à Beroe Veneris & Adonidis, aut ut alii volunt Thetidis & Oceani filia in illis locis pro Dea culta. Hæc Nonni Beroë, quam à Baccho fruſtra petitam tandem Neptuno conceſſam prolixè narrat Dionyſiacorum libris XLI, XLII, & XLIII; eſt ut quidem ſentio, illa ipſa Baalberith, de qua Jud. lib. 8. Nemini ſit novum quod *Baal* facio fœmininum. Sic enim Septuaginta paſſim, ut 1. Sam. 17, 4. ἐξεῖλον τὰς Βααλεὶμ Jerem. 2, 28. ἔθυον τῇ Βαάλ; Et 11, 13. θυμιᾶν τῇ Βαάλ; Et 19, 5. ὑψηλὰ τῇ Βαάλ; Et 32, 35. τοὺς βωμοὺς τῇ Βαάλ; Et Oſ. 2, 8. ἀργυρᾶ καὶ
E χρυσᾶ ἐποίησε τῇ Βαάλ; Sophon. 2, 4. τὰ ὀνόματα τῆς Βαάλ. Sed & Paulus Rom. 11, 4. οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βαάλ. Ita hic τὴν Βααλβερὶθ dicamus res ipſa poſtulat, quia Hebraice ברית *berith* ſemper eſt fœmininum. Proinde Deæ non Dei nomen fuit apud Phœnices, ut Aſtarte & Atergates. Quid quod Sanchoniathon ita aſſerit: κατὰ τούτους γίνεταί τις Ἐλιοῦν καλούμενος ὕψιστος καὶ θήλεια λεγομένη Βηρούτ; οἳ καὶ κατῴκουν περὶ Βύβλον *eis æqualis fuit quidam* עליון *elion*, id eſt *altiſſimus dictus*, *& fœmina* *dicta* Dionyſiac. lib. 41.

dicta Beruth (id eſt Berith) *qui habitarunt circa Byblum*, nempe Beryti, quæ media eſt inter Byblum & Sidonem. Fruſtra objeceris ex Judic. 8, 33. Iſraëlitas ſibi conſtituiſſe *Baalberith* לאלהים *in Deum*. Hebræi enim coguntur ita loqui, quia Deorum ſexus neſciunt: Nec eſt ulla vox Hebraica quæ Deam ſonet. Proinde etiam Aſtarte Deus vocatur 1. Reg. 11, 5. ubi ſic habetur ad verbum, *Fuit Salomon poſt Aſtartem* אלהי צידנים *Deum Sidoniorum*. Et rurſus verſu 33. *Adoraverunt Aſtartem Deum Sidoniorum.* A

Unum ſupereſt diſquirendum an Gedeon & Sanchoniathon potuerint eſſe σύγχρονοι. Hunc Euſebius aſſerit Trojana tempora præceſſiſſe: ἱστορεῖ δὲ ταῦτα, inquit, Σαγχουνιάθων ἀνὴρ παλαιότατος, καὶ τῶν Τρωικῶν χρόνων, ὥς φασι, πρεσβύτερος. Porphyrius item his verbis: οἱ δὲ τούτων χρόνοι καὶ πρὸ τῶν Τρωικῶν πίπτουσι χρόνων, καὶ σχεδὸν τοῖς Μωσέως πλησιάζουσιν, ὡς αἱ τῶν Φοινίκης βασιλέων μηνύουσι διαδοχαί. *Horum tempora* (Abibali ſcilicet Beryti Regis & Sanchoniathonis hiſtorici) *Trojanis temporibus priora ſunt, & ad Moſis ætatem prope accedunt, ut docent Phœnicia Regum ſucceſſiones.* Sequitur res perabſurda, quæque Porphyrium arguit rei chronologicæ fuiſſe plane imperitum: ἐπὶ Σεμιράμεως γέγονε τῆς Ἀσσυρίων βασιλίδος, ἣ πρὸ τῶν Ἰλιακῶν, ἢ κατ' αὐτούς γε τοὺς χρόνους γενέσθαι ἀναγέγραπται. *Fuit ævo Semiramidis Aſſyriorũ Reginæ, quæ ante Iliaca tempora aut circa illa vixiſſe ſcribitur.* B

Quin Iliaca tempora anteceſſit Semiramis annis circiter octingentis. Sed quid de ſuo dixerit Porphyrius nihil moror. Hoc tantum firmum eſto & inconcuſſum quod Abibalum & Sancho niathonem aſſerit Trojana tempora præceſſiſſe, quia ſic ferebat ſeries Regum Phœnices, in illorum annalibus, quos docti ſciunt in ſupputatione temporum eſſe incorruptæ fidei. Itaque commode rejicitur in Gedeonis tempora qui ſubduxit Iſraëlitas è jugo Madianitarum annis ante Ilii excidium LXXXIII, & deſiit eſſe in vivis eo fere tempore quo regnum ſuſcepit Priamus. Moſes ante Gedeonis initia obierat annis CLXXXII. C

Lectorem non celabo aliud ſenſiſſe Scaligerum virum illuſtrem, qui ut Sanchoniathonem probet eſſe recentiorem quam Phœnicum annales ferunt, eum meminiſſe obſervat temporis quo Tyrus condita eſt, & quidem meminiſſe ut rei jam antiquæ. Cum à Tyro condita uſque ad cladem Trojanam breve ſit intervallum, nempe annorum LXV, ut ſupputat vir ſummus, cuique plurimum debeo Jacobus Capellus affinis meus ὁ μακαρίτης. Quæ objectio in ſpeciem gravis multos traxit in aſſenſum, eosque doctiſſimos. Nempe non meminerant in Phœnice Tyri nomen commune fuiſſe multis urbibus, ut conſtat ex Periplo Scylacis qui hæc habet in deſcriptione Phœnices: ἀπὸ δὲ Θαψάκου ποταμοῦ ἐστι Τρίπολις Φοινίκων, Ἄραδος νῆσος καὶ λιμὴν, βασίλεια Τύρου, ὅσον ὀκτὼ στάδια, καὶ λιμὴν ἀπὸ τῆς γῆς. *Poſt fluvium Tapſacum eſt Tripolis Phœnicum, Aradus inſula & portus, regia Tyri octo circiter à terra ſtadiis.* Et paulo poſt: ὄρος θεοῦ πρόσωπον. (Ita legit Cl. Voſſius pro vulg. Τῆρος, Τύρος καὶ λιμὴν, Βήρυτος. *mons Dei facies* (id eſt פנואל *Penuel*) *Tyrus cum portu, Berytus.* Et aliquanto infra: εἶτα ἄλλη πόλις Τύρος λιμένα ἔχουσα ἐντὸς τείχους. Αὕτη δὲ ἡ νῆσος βασίλεια Τυρίων. *deinde alia urbs Tyrus, quæ portum habet intra muros. Hæc autem eſt inſula Tyriorum & regia.* Quod ſequitur D E

A quitur propter vitium interpunctionis vir quidam doctiſſimus uſque adeo non intellexit, ut è mari fecerit continentem: Καὶ ἀπέχει στάδια ἀπὸ θαλάττης γ' Παλαίτυρος πόλις, καὶ ποταμὸς διὰ μέσης ῥεῖ *& ſtadiis tribus à mari diſtat urbs Palætyrus, quam fluvius mediam perlabitur.* En tibi lector in una Phœnice quatuor urbes Tyri nomine, nempe duas in continente & inſulares duas: Quarum illa celeberrima quæ fuit in inſula vicina Palætyro; non tamen antiquiſſima. Eâ quippe vetuſtiorem eſſe Palætyrum vel ex ipſo nomine conſtat. Neque enim aliud Palætyrus quam vetus Tyrus. Itaque Palætyri mentio fit in libro Joſuæ 19. Ibi enim מבצר צור *civitas munita Tyrus.* Aſeritarum limes ad mare non procul à
B Sidone, non poteſt alia eſſe quam Palætyrus. Tum igitur extabat Palætyrus, nempe tempore κληρουχίας ſeu diviſionis terrę Chanaan, annis fere ducentis antequam in vicina inſula conderetur famoſa illa Tyrus. Porro de Palætyro non de Tyro inſulari actum in his Sanchoniathonis, quibus tota nititur Scaligeri argumentatio: εἶτά φησι τὸν Ὑψουράνιον οἰκῆσαι Τύρον, καλύβας τε ἐπινοῆσαι ἀπὸ καλάμων καὶ θρύων καὶ παπύρων *deinde dicit Hypſuranium* (Phœnicie סמים רום *ſamemrum*) *habitaſſe Tyri, & fabricaſſe caſas ex calamis, juncis & papyris*: Quod probare mihi eſt obvium, quamvis cô me non adigant leges diſputationum. Sequitur ſtatim ingruente vento, παρατριβέντα τὰ ἐν Τύρῳ δένδρα mutuo alliſu attritas Tyri arbores
C ignem concepiſſe, a quo ſylva conſumpta ſit; Et Hypſuranii fratrem Οὔσωον *Uſoum*, diſſidio inter illos orto, primum auſum εἰς θάλασσαν ἐμβῆναι *mare aggredi* extructâ cymbâ ex trunco reſiduæ arboris. Inde vel cæco appareat de Tyro inſulari non agi, quæ ante navium uſum non condi modo ſed ne adiri quidem potuit. Alibi quidem Aſtarte dicitur aſtrum, imo aſteriam, id eſt aquilam, mactaviſſe ἐν Τύρῳ τῇ ἁγίᾳ νήσῳ *in Tyro ſacra inſula.* Sed ex hoc ipſo colligere eſt Tyrum nondum fuiſſe conditam, quia inſulam, non urbem vocat. Nempe antequam ulla in ea eſſet urbs, inſulæ priſcum nomen erat Tyrus. Neque id immerito; Quippe צור *tſor*, id eſt Tyrus, Phœnicum ſermone eſt rupes. Rupibus porro illa inſula circumquaque cingitur. De ea Nonnum audi Dionyſiacor. lib. 40.

D — ἀκινήτοις δὲ θεμέθλοις
Αὐτομάτοις ζωθεῖσα συνάπτεται ἄζυγι πέτρῃ.
—*fundamine cincta*
Firmo immota manet ſaxis radicitus hærens.

Et de Tyro ibidem conſtruenda:

Πήξατε δ' ἀμφοτέραις ἐπικείμενον ἄστυ κολώναις
Extruite in mediis fundatam rupibus urbem.

De Sanchoniathone hactenus, cujus hiſtoriam alii Phœnicio, alii Græco ſermone continuarunt. Phœnicio Theodotus, Hypſicrates & Mochus, quorum libros Chætus Græce tranſtulit. Tatianus Aſſyrius in orat. contra Græcos: τὰ
E Φοινίκων οὕτως ἔχει. γεγόνασιν παρ' αὐτοῖς τρεῖς ἄνδρες, Θεόδοτος, Ὑψικράτης, Μῶχος. τούτων τὰς βίβλους εἰς Ἑλλάδα κατέταξεν φωνὴν Χαῖτος. *Res Phœnicum ita ſe habent; Fuerunt apud ipſos tres viri, Theodotus, Hypſicrates & Mochus. Horum libros in linguam Græcā tranſt*[illegible] *Chætus.* Pro Χαῖτος in Euſebio eſt Λαῖτος Evang.

præpar.lib.10.ubi Tatiani locus citatur. Theodoti Phœnicium nomen, niſi fallor, erat *Elnathan* vel *Nathanael*:ut Hypſicratis חכן רום *Aſenrum*, Joſepho Ἀσίλ- A
ζυμος. *Mochus* id eſt מעכה *Maacha*, nomen eſt à compreſſione ſumptum. . Hic etiam Athenæo notus, cujus hæc verba jam citavimus: Παρὰ τοῖς τὰ Φοινικικὰ συγγεγραφόσι Συγχωνιάθωνι καὶ Μώχῳ. Et Joſepho qui hiſtoriam de hominum ante diluvium vitâ productiore claudit hoc epiphonemate: Μῶχος τε καὶ Ἑστιαῖος, καὶ πρὸς αὐτοῖς ὁ Αἰγύπτιος Ἱερώνυμος, οἱ τὰ Φοινικικὰ συγγραψάμενοι, συμφωνοῦσι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις *Mochusque, & Heſtiæus, & Hieronymus Ægyptius qui res Phœnicum proſequuti ſunt, iis quæ dixi concinunt.* Idem lib.1. contra Apionem Theodotum citat his verbis: Θεόφιλος καὶ Θεόδοτος &c. οὐ παρέργως ἡμῶν ἐμνημονεύκασιν *Theophilus & Theodotus non obiter noſtri meminerunt.* At Phœnicii Hypſicratis alibi, B
quod ſciam, nulla mentio, niſi quis pro Ἀμισηνὸς legere malit Ἐμισηνὸς in Luciani loco de Macrobiis: Ὑψικράτης ὁ Ἀμισηνὸς συγγραφεὺς, διὰ πολλῶν μαθημάτων γενόμενος (βεβίωκε) ἔτη δύο καὶ ἐνενήκοντα *Hypſicrates Amiſenus*, forte Emiſenus, *hiſtoricus vir in multis diſciplinis verſatus annos duos & nonaginta vixit.* Ἔμισα vel Ἔμισσα Arabibus חמץ *Hems* Phœnices eſt urbs notiſſima, cujus τὸ ἐθνικὸν Εμισαῖος. Εμισηνὸς & Εμισσηνὸς.

Interpretis nomen in Euſebio Ἄλητος, in Tatiano Χαῖτος utrobique corruptum: Legendum enim Λαῖτος *Lætus*, ut habet Clemens Alexandrinus lib.1. Stromatum: Εἴρωμος τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Σολομῶντι δίδωσι καθ' οὓς χρόνους κατὰ τὴν Τροίας ἅλωσιν Μενελάου εἰς Φοινίκην ἄφιξις, ὥς φησι Μένανδρος ὁ Περγαμηνὸς καὶ Λαῖτος ἐν τοῖς Φοινικοῖς (leg. Φοινικικοῖς) *Iromus filiam ſuam dat Solomoni quo tempore poſt Trojam captam, venit Menelaus in Phœnicem ut dicit Menander Pergamenus & Lætus in Phœnicis.* Idem enim citari & ex iiſdem authoribus apparebit hæc conferenti cum Tatiani loco: Τούτων τὰς βίβλους εἰς Ἑλλάδα κατέταξεν φωνὴν Χαῖτος, καὶ ὁ τοὺς βίους τῶν φιλοσόφων ἐπ' ἀκριβὲς πραγματευσάμενος. ἐν δὲ ταῖς προειρημένων δηλοῦται ἱστορίαις, κατά τινα τῶν βασιλέων Εὐρώπης ἁρπαγὴν γεγονέναι, Μενελάου τε εἰς τὴν Φοινίκην ἄφιξιν, καὶ τὰ περὶ Χείραμον, ὅστις Σολομῶντι τῷ Ἰουδαίων βασιλεῖ πρὸς γάμον δοὺς τὴν θυγατέρα, καὶ ξύλων παντοδαπῶν ὕλην εἰς τὴν τοῦ ναοῦ κατασκευὴν ἐδωρήσατο. καὶ Μένανδρος δὲ ὁ Περγαμηνὸς περὶ τῶν αὐτῶν τὴν ἀναγραφὴν ἐποιήσατο. *Horum libros in Græcam linguam tranſtulit Chætus, qui idem Philoſophorum vitas accuratè conſcripſit. In eorum autem, qui dicti ſunt, hiſtoriis memoratur ſub Rege quodam raptum Europæ contigiſſe, & Menelai adventum in Phœnicem; Quædam etiam de Hiramo referuntur, qui Solomoni Judæorum Regi filiâ in uxorem conceſſâ lignorum omne genus materiam ad templi extructionem illi donavit. Menander etiam Pergamenus de iiſdem ſcripſit.* Hæc eô protuli libentius, quia non puto ex iis authoribus extare quicquam aliud. C D E

Inſignes item fuere in Phœnicum hiſtoriis Dius & Menander Epheſius, ex quibus illuſtre fragmentum de Solomone & Hiramo citat Joſephus Antiquit.l.8.c.2.& lib.1.contra Apionem. Ubi & aliud fragmentum ex eodem Menandro extat de Phœnices Regum ſerie ab Hiramo uſque ad Pygmalionem Didûs fratrem per annos CLVI. Quod ipſum in Theophilo legere eſt lib.3. ad Autolycum, ſed in multis interpolatum. Huic tertium addatur Antiquit.lib.9.c.14. de Elulæo

Tyri

A Tyri Rege, qui Tyrum à Salmanaſſare per quinque annos oppugnatam fortiter propugnavit. Quartum denique ex l.1.contra Apionem de iis qui Tyrum rexerunt à Rege Ithobalo, ſub quo Nabuchodonoſor Tyrum obſedit annis 13.uſque ad Iromum Cyri σύγχρονον. Quæ ſingula notis illuſtrat Scaliger in appendice ad libros de emendatione temporum. Hujus hiſtoriæ Menandrum non tam ſcriptorem fuiſſe quam interpretem arguunt hæc Joſephi: Μένανδρος ὁ μεταφράσας ἀπὸ τῆς Φοινίκων διαλέκτου τὰ Τυρίων ἀρχεῖα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν *Menander qui è Phœnicum lingua Tyriorum annales in Græcam linguam interpretatus eſt.*

Eundem Tertullianus Apologet.cap.19.alterius Phœnicum hiſtorici vetuſtioris, Hieronymi nempe Phœnicis, Tyri Regis ſectatorem eſſe vult: *Manethon*, inquit, *Ægyptius & Beroſus Chaldæus, ſed & Hieronymus Phœnix Tyri Rex, ſectatores eorum Mendeſius Ptolemæus, & Menander Epheſius &c.* Quæ commodè ſunt intelligenda; Hieronymus enim rerum Phœniciarum ſcriptor domo Phœnix non fuit ſed Ægyptius, neque Tyri aut Phœnices Rex, ſed præfectus ſub Antiocho. Joſephus lib.1.contra Apionem: Ἱερώνυμος γὰρ ὁ τὴν περὶ διαδόχων ἱστορίαν συγγεγραφὼς, κατὰ τὸν αὐτὸν μὲν ἦν Ἑκαταίῳ χρόνον. Φίλος δὲ ὢν Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως τῆς Συρίαν ἐπετρόπευεν *Hieronymus enim qui de ſucceſſionibus hiſtoriam ſcripſit, Hecatæo quidem fuit æqualis; cum autem Antiochi Regis eſſet amicus Syriæ præſidebat.* Idem
C Antiquit.lib.1.c.4. de diluvio & arca locutus, quam in Armenia ſubſtitiſſe refert Beroſus in monte Cordyæorum, addit: Μέμνηται δὲ τούτων καὶ Ἱερώνυμος ὁ Αἰγύπτιος ὁ τὴν ἀρχαιολογίαν τὴν Φοινικὴν (leg Φοινικικὴν) συγγραψάμενος. *Horum etiam meminit Hieronymus Ægyptius qui Phœnicum antiquitates ſcripſit.*

Sub finem ejuſdem capitis cum hoc Hieronymo & Mocho tertius citatur ejuſdem argumenti ſcriptor Heſtiæus. Verba deſcripſi nuper ubi de Mocho. Et capite ſequenti alius profertur locus ex eodem Heſtiæo de Senaar Babyloniæ: περὶ δὲ τοῦ λεγομένου Σενααρ, ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ χώρᾳ μνημονεύει Ἑστιαῖος λέγων οὕτως. Τῶν δὲ ἱερέων τοὺς διασωθέντας, τὰ τοῦ Ἐνυαλίου Διὸς ἱερώματα λαβόντας εἰς Σενααρ τῆς Βαβυλωνίας ἐλθεῖν. *De loco autem qui Senaar in Babylonia nominatur, meminit Heſtiæus in hæc*
D *verba: Ajunt ſacerdotes ſervatos, Enyelii Jovis ſacra ferentes in Senaar Babyloniæ perveniſſe.*

His addendus Philoſtratus, de quo Joſephus Antiquit. lib. 10.c.11. Μνημονεύει τούτου τοῦ βασιλέως, καὶ Φιλόστρατος ἐν ταῖς Ἰνδικαῖς αὐτοῦ καὶ Φοινικικαῖς ἱστορίαις, ὅτι οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐπολιόρκησε Τύρον ἔτη ιγ', βασιλεύοντος κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν Ἰθωβάλου τῆς Τύρου. *Ejuſdem etiam Regis* (Nabuchodonoſori) *meminit Philoſtratus tam in Indicis quam in Phœnicus hiſtoriis, illum nimirum per tredecim annos Tyrum obſediſſe, quô tempore Tyri regnabat Ithobalus.*

Eſt & in hoc catalogo Aſclepiades Cyprius qui περὶ Κύπρου καὶ Φοινίκης de Cypro & Phœnice ſcripſit, ut Porphyrius author eſt lib.4. περὶ ἀποχῆς, ubi ex eodem
E narrat vivente Pygmalione cœpiſſe mortales carne veſci, quamvis ſummo ſtudio ipſe novo huic cibo reſtiterit, ut ſceleri alicui ac nefario facto, uſus atrocibus ſuppliciis in eos qui primi hoc tentarunt: Tamen guſtatâ jam ſuavitate carnis homines nullis pœnis inde abſterreri potuiſſe.

Nec omittendus Claudius Jolaus, aliis Julus & Julius, quanquam ex eo nil ſit A
reliquum præter pura puta mendacia. Tale eſt quod ſcribit Etymologus dici Gades, ὥς φησι Κλαύδιος Ἰούλιος ἐν ταῖς Φοινίκης ἱστορίαις, ὅτι Ἀρχαλεὺς υἱὸς Φοίνικος, κτίσας πόλιν, ὠνόμασε τῇ Φοινίκων γραφῇ. γάδον γὰρ παρ᾽ αὐτοῖς τὸ ἐκ μικρῶν ᾠκοδομημένον. *ut ait Claudius Julius in Phœnices hiſtoriis, quia Archaleus Phœnicis filius Phœnicum linguâ ſic nominavit; gadon enim ipſis dici quod ex parvis ædificatur.* Nec verius quod in Stephano legitur voce Ἰουδαία nominari Judæam, ὡς Κλαύδιος Ἰόλαος, ἀπὸ Ἰουδαίου Σπάρτωνος, ἐκ Θήβης μετὰ Διονύσου ἐστρατευκότος *authore Claudio Jolao, a Judæo Spartone, qui Thebis cum Baccho ad militiam profectus eſt.* Et rurſus voce Ἄκη *Acen* dici Ptolemaidem juxta Claudium Julum ἐν πρώτῃ Φοινίκων, B
quia cum ibi lacteo colocaſiæ ſucco Hercules mortifera ulcera ex venenatis Hydræ morſibus enata ſanaviſſet, eam in ſanitatis reſtitutæ monimentum Ἄκην quaſi medelam nominaverit. Nugæ. Ace deflexum ex עכו *Accho* Hebræo nomine Ptolemaidis Jud. 1, 31. Joſephus Ben Gorjon Baſil. edit. lib. 4. cap. 15, עכו היא תלמידה *Acco eſt Ptolemais.* Et lib. 5. cap. 10. תלמידה היא עכו *Ptolemais eſt Accho.* Hinc Act. 21, 7. Syrus habet לעכו מדינתא *ad Acchu urbem*, & Arabs אלי מדינה עכא *ad urbem Accha*, pro Græco εἰς Πτολεμαΐδα. Ἄρκη à Joſepho ſcribitur, inſerto r capite primo libri quinti ἀρχαιολογίας, quomodo Ἀρχὰδ pro אכד *Acchad* Gen. 10, 10. Et דרמשק *Darmeſec* 1. Paral. 18, 5. pro *Dammeſek.* Neque C
Ἄρκη vox explodenda, ut contendit Fullerus 2. Miſcell. lib. 8. cap. 2. cum eodem modo ſcribatur lib. 8. c. 2. τήν τε περὶ Ἄρκην παραλίαν ἄχρι Βαρακάτης id eſt regionem Aſer ubi Ptolemais. Vide 1. Reg. 4, 16. *Acre* vocant recentiores, quod notiſſimum. Itaque in Benjamino legendum: *E Tyro dies iter* לאקרי היא עכו *ad Acrem quæ eſt* Accho, non לאקרי ut vulgo.

Poſſent his addi non pauca de Thalli Syriacis, & Nicolai Damaſceni hiſtoriâ Aſſyriacâ, & Teucri Cyziceni libris quinque de Tyro; Sed de his plura qui volet conſulat Gerardum Voſſium de hiſtoricis Græcis, opus miræ eruditionis, ex cujus lectione nos profeciſſe non parum ingenue D
profitemur.

F I N I S.

E

V. C. SA-

V. C.

SAMUELIS BOCHARTI,

De Quæſtione

Num Æneas unquam fuerit in Italia?

Epiſtola

Ad

DN. DE SEGRAIS,

Ex Gallico in ſermonem Latinum verſa

à

JOHANNE SCHEFFERO,

Argentoratenſi.

PRÆFATIO.

LECTORI BENEVOLO

S. D.

CVm hæc diſſertatio non ita pridem per amicum una cum Virgilio Gallice verſo communicata incidiſſet in manus meas, facturum me ſperavi operæ pretium, ſi horis pauculis eam verterem n Latinum, quo & illi poſſent legere, quibus Lingua Gallica non atis nota eſt. Habet enim, ſicut omnia Bocharti, non profectò ſpauca eruditionis prorſus raræ ac reconditæ, & quæ non Gallicè ſolummodo legi merentur. Illud præcipue, quod hic uno contuitu occurrant, collecta undiquaque, quæcunque de lingua rebusque Phrygum apud veteres reperiuntur. Quæ gens cum ſit celebris vel propter Trojam ſuam Romanosque, qui ſe oriundos ex ea gloriabantur, non profectò contemni poteſt accuratior notitia eorum omnium, quæ de ipſa nobis ſunt relicta. Vt de locis quibusdam veterum Scriptorum taceam, qui in hoc opuſculo ingenioſe ac feliciter ſunt emenaati. Poterat hoc idem meliore ſucceſſu facere alius. Sed quia per annos novem nemo eſt inventus, veniam ſaltem apud æquos bonosque impetrabo laboris innoxii, & in quo ſpectavi nihil, præter gloriam amiciſſimi, dum viveret, Auctoris, & commodum alienum. Vale. Scr. Vpſaliæ, a. d. 7. Mart. M. DC. LXXII.

Domine,

QUandoquidem in præſatione verſionis tuæ prorſus admirandæ, qua Æneidem interpretatus es, videris ſuſcepiſſe hoc negocium, ut defenderes Virgilium adverſus omnia, quæ ipſi poſſunt objici, ſive propoſitum ejus in univerſum, ſive formam, qua id executus eſt, concernant: exiſtimavi, reſpondendum tibi etiam ad id, quod nonnulli, nec id ſine multa veri ſimilitudine dicunt, quod, cum Homerus ſit origo vera omnis veteris Mythologiæ:

- - ex quo ceu fonte perenni
Vatum Pieriis ora rigantur aquis;

Virgilius Heroem ſuum ex Troja ducere in Italiam minime debuerit, contra ſententiam Homeri. Noviſti ſatis, quod Neptunus, qui ſalutem ejus habebat cordi, eum conſervaverit, cum Achilles vellet interficere; prædixeritque ipſi, fore, ut extincta Priami poſteritate, (quam Jupiter proſequebatur odio) ipſe regnaturus ſit ſuper Trojanos, & poſt ipſum omnes ejus poſteri. Prædictionis ejus verba ſunt hujusmodi lib. XX. Iliad. *Nunc Jupiter odio proſequitur genus Priami, & deinde fortis Æneas imperabit Trojanis, & liberorum ejus liberi, qui poſt eum venient.* Eſtque hæc una rationum, quibus pertrahere Anchiſem in amorem ſui quærit Venus in Hymno, quem Homero tribuunt. Ecce verba: *Filium habebis charum, qui tenebit imperium inter Trojanos, ipſe filiique ejus, qui unquam ex eo naſcentur, nomenque ejus erit Æneas.* Inde eſt quod Acetilaus Græcus Hiſtoricus, antiquiorque, quam eorum quisquam, qui ſuperſunt hodie, ſcribat, quod vulgatum fuerit oraculum, quo denunciabatur fore, ut poſt deſtructum Priami imperium familiamque, qui orti eſſent ex Anchiſe, imperium ſint habituri in Trojanos. Venerem igitur, quod haberet filium ex Anchiſa, qui jam erat ætatis inclinatæ, quodque Æneæ eſſet mater, quæſiviſſe occaſiones maturandi exitum filiorum Priami. Eoque fine Paridi injeciſſe amorem Helenæ, poſtque raptum ejus ſimulaſſe ſe, quaſi pugnaret pro Trojanis, ita caſum eorum differens, metu, ne per deſperationem reddere Helenam compellerentur. Atque hæc eſt illa objectio, quam propoſui tibi, ſperavique ejus abs te aliquam ſolutionem, quæ non mihi modo, ſed & publico eſſet ſatisfactura. Sed illius loco, Domine, poſtquam aliquoties teſtatus es, te reſponſurum difficultati huic, video te petere dilucidationem ejus, quod exigam, cum reprehenſione quadam tacita, quaſi ſolis inſtar ſim in menſe Martio, qui facit vapores, quos non poteſt deinde vi ſua diſpellere. Atqui error hic à me commiſſus ideo, quod intelligam vires tuas, & quod ſit tua-

rum

rum partium, ut hæ difficultates ſolvantur: tuarum, inquam, qui tam exacte cognitum habes Virgilium, & Poëtas cœteros, eosque tam feliciter imitaris; cum ex adverſo quicquid eorum mihi innotuerat, id exciderit, vereque poſſim dicere, ſicut Mœris Poëtæ tui:

Nunc oblita mihi tot carmina; vox quoque Moerin
Deficit ipſa.

Nihilominus quia exigis à me, ut ſententiam meam proferam de propoſita Tibi difficultate, obtemperabo, ea tamen lege, ut id faciam verbis pauciſſimis, quoniam ſum occupatus rebus magis ſeriis, ut noſti, quæ nō niſi exiguum permittunt mihi tempus ſtudiis impendere, quæ tu ad voluptatem per otium ſoles tractare.

Jubes me obſervare rem, quæ non deſtituta eſt colore ſuo, ſcilicet, quod, tametſi Æneas tenuerit imperium Trojæ ſecundum Virgilium, nihilominus imperare non deſtiterit Trojanis, hoc eſt, illis, qui ſupererant ex multitudine Trojana, quam abduxit ſecum in Italiam, fierique poſſe, ut nil aliud Homerus dicere voluerit. Et hoc ipſum eſt, quod ad verba præcedentia reſpondet Dionyſius Halicarnaſſenſis ante annos plus quam mille & ſexcentos. Poſtquam enim ea attuliſſet, vide quid reſpondeat illis, qui exiſtimant Æneam ex Italia reverſum Trojam, ut Virgilium Homero concilient. *Nonne poterat Æneas imperare Trojanis, quos ducebat ſecum, licet alibi novã inſtitueret rempublicam?* Idem ſequitur Euſtathius commentator celebris Homeri, cujus ecce verba: *Hæc verba Homeri reſpiciunt imperium Romanum, cujus veriſimile eſt, quod Poëta quandam habuerit notitiam per oraculum Sibyllinum, vel ipſe pro ſe præviderit. Una enim eſt de virtutibus Poëtæ, res futuras poſſe divinare, & velut è longinquo monſtrare aliis.* Sed obſerva, quod ad hanc ſententiam ſtabiliendam duas res ſupponat, quarum neutra poteſt eſſe vera. Prima, quod Homerus viderit oracula Sibyllina, quæ origines Romanas deducunt ex poſteris Æneæ, verbis hiſce, quæ leguntur lib. V. Oraculorum, quæ Sibyllæ tribuuntur: *Erit ex progenie ſanguineque Aſſaraci, qui generabit eum, quem non lædet incendium Trojanum.* Hoc eſt Æneam, qui ſic ait lib. II. Æn.

— ducente Deo flammam inter & hoſtes
Expedior: dant tela locum, flammæque recedunt.

Smyrnæus pariter ſic loquitur lib. XIII. *Cum feſtinaret Troja egredi, ignis ſeſe penitus ſubjecit pedibus ejus, flammæque violentis Vulcani circa ipſum ſeſe diviſerunt.* In illis ipſis verſibus Sibyllinis per eos, qui naſcentur ex Aſſaraco, Romulus & Remus debent intelligi, illo ipſo enim loco nominantur, *duo qui nutrientur à beſtia, quæ conſumere ſolet oves,* quoniam in fabulis nutriti fuiſſe à lupa dicuntur. Cœterum non eſt poſſibile, quod Homerus viderit iſta Oracula Sibyllina, ut habere volunt, quoniam poſt ejus tempora mille, vel mille & ducentis annis, commento nimis craſſo, & ſic ſecundo demum poſt Chriſtum ſæculo, ſunt conficta, quod Auctores pluſculi monſtrarunt tam validis rationibus, ut de eo nemo hodie dubitationem moveat. Euſtathius igitur, qui ſatis intelle-

d by Google

xit, nihil ſolidi ſe habere in hac ſuppoſita re, affert rationem aliam, quæ tamen nihilo plus valet, quod nimirum Poetæ ſunt divinatores, quodque quatenus ſunt tales, futura proſpiciant, & quod ex hac virtute præviderit Homerus, Æneæ poſteros prima jacturos fundamenta imperii Romani, aut illos ipſos aliquando imperaturos, quod exiſtimatur in Julio Cæſare eveniſſe. Sed tu, Domine, propria noviſti experientia, non eſſe hac virtute præditos Poëtas, ſic enim & ipſe magnus fores Propheta, ſi virtutes Poetæ excellentis & Prophetæ à ſe mutuo non poſſent ſeparari. Ex quo concludo, quod quando Neptunum Homerus facit prædicentem futura, quod nimirum Æneas, illiusque poſteri regnaturi ſint Trojanis, non Romanos cogitaverit, quorum nunquam ulla ratione habuit cognitionem, quando ipſe mortuus eſt, priusquam Roma conderetur: verum facit, ſicuti Poëtæ omnes ſolent, introducit veterem aliquem, quem facit prædicentem ea, quæ vidit, vel ſcivit eveniſſe. Itaque prædictio, quam tribuit Deo maris, fundata fuit in notitia, quam habuit de Ænea ipſiusque poſteris, quod imperium tenuerint, aut adhuc ætate ipſius tenerent in multitudinem reliquam ejus regionis incolarum, deleta urbe, quæ illius fuit caput. Si enim ſimpliciter voluiſſet dicere, Æneam imperaturum coloniæ alicui Trojanorum, in longinquis regionibus, dixiſſet id, quod ipſi commune fuit cum Antenore, Aceſte, Capy, Heleno, & nonnullis aliis. Nunc cum opponat promiſſionem iſtam imminenti excidio eorum, qui erant de genere Priami, qui regnabat Trojæ, videtur innuere, quod qui naſcentur ab Ænea, eo ipſo in loco ſedem ac imperium ſuum ſint capturi. Eſtque difficile ut accipiantur aliter verba Veneris, quæ non modo dicit Æneam imperaturum *Τρώεσσιν Trojanis*, verum *ἐν Τρώεσσιν ἀνάξει, in Trojanis regnabit*, hoc eſt, ea in regione, ubi ſunt Trojani. Hinc eſt, quod Strabo, unus, ut videtur mihi, ex Scriptoribus antiquis, qui judicio maxime pollet, ubi cum Homeri locum examinat lib. XIII. ad eundem modum exponat, ſicut ego. Atque ut ſententiam Homeri explicet, expreſſe hoc adducit, *quod Æneas manſerit in terra Trojanorum, quod ſucceſſerit in imperium, ſucceſſionemque ejus reliquerit ſuis poſteris, extirpata Priami progenie.* Verum quidem, quod obſervat ipſe, nonnullos, quo verba Homeri referant ad Homerum, ea immutare, proque *Αἰνείαο βίη Τρώεσσιν ἀνάξει, virtus Æneæ*, id eſt Æneas præditus virtute *imperabit Trojanis*, legeret mutatis duobus vocabulis, *Αἰνείαο γένος πάντεσσιν ἀνάξει, progenies Æneæ omnibus imperabit hominibus.* Et haud dubie hinc accepit Virgilius. quod prædicere Regi Annium ſacerdotem Apollinis facit lib. XIII. Æneid. Domus Æneæ regnabit omni terræ, & natorum ex eis nati, quiq; ex ipſis naſcentur.

> *Hic domus Æneæ cunctis dominabitur oris,*
> *Et nati natorum, & qui naſcentur ab illis.*

Nec enim melius potuiſſet exprimere verſus Homeri poſteriorem ſequendo lectionem. Longeque rectius hoc obſervaſſet Servius, quam quod dicit, Homerum accepiſſe ab Orpheo (qui tamen nunquam extitit) poſtremos duos verſus, Orpheum vero ab Oraculo quodam Apollinis Hyperborei, quod alterum

eſt

eſt mendacium. Quicquid vero ſit, mutatio, quam fecerunt in primo duorum illorum verſuum, nco propoſito conducit, nec enim fuiſſet facta, ſi relicta lectione veteri locus accommodari potuiſſet ad iter Æneæ & Aſcanii in Italiam. Poſtremo ne quis poſteriori lectioni fidem tribuat, tanquam ſit vera, tria obſervanda veniunt: Primum quod nullus ex illis libris omnibus Homeri, qui ſuperſunt, ſive typis editis, ſive Manuſcriptis extet, qui lectionem illam ſequatur. Deinde, quod licet conceſſero, Romulum & Julium Cæſarem eſſe de progenie Æneæ, veroſimile tamen non ſit, Homerum credere potuiſſe, progeniem ejus mundo univerſo aliquando imperaturam, ex eo, quod duobus tribusve oppidulis imperaverit, ſive in Troade, ſive in Italia. Hæc enim conjectura major eſt, ac longior à veriſimilitudine, quam ut venire poſſet in Poëtæ animum, niſi ejus quandam habuerit revelationem de cœlis. Tertium, quod, tametſi Homerus prævidiſſet, per mutationem, qualem nemo poteſt animo concipere, futurum, ut progenies Æneæ aliquando acceptura ſit imperium totius orbis, aut partium ſaltem optimarum Europæ, Africæ atque Aſiæ, non auſus tamen hoc fuiſſet prodere in Iliade ſua. Nec enim Poëma hoc compoſuit, niſi ut per id demereret gratiam Principum ſuæ gentis, dum in lucem edit tam multa egregia facta ſuorum majorum in celeberrima obſidione Trojana, quos offendiſſet omnes, ſi mundi imperium pollicitus fuiſſet generi Græcis inimico, & cui tota Græcia per annos decem bellum atrox intulit. Verum ecce novas rationes quibus comprobetur, quod Æneas filiusque ejus Aſcanius, & filii filiorum ejus nunquam Aſia ſint egreſſi. Agathocles Cyzienſis, Feſto in voce *Roma* laudatus, mentionem facit plurimorum auctorum, qui dicunt *Æneam eſſe ſepultum in urbe Berecyntia, proxime flumen Nolon* (lego *Gallum*) non longe à Troja. Sed & obſervari poſſunt loca plurima illius regionis, quæ habent nomina à nomine filii ejus, velut lacus Aſcanius, & fluvius ejusdem nominis, & regio quædam parva, item inſula, quæ utraque dicta eſt Aſcania. Item urbs de qua Stephanus Geographus poſt Nicolaum Damaſcenum, hoc modo: *Aſcania urbs Troadis, condita per Aſcanium, filium Æneæ.* Mela dicit, Antandrem vicinam, ita nominatam fuiſſe, quod Aſcanius, qui regnavit ibi, captus à Pelagiis eam dederit in ſolutionem ſuæ captivitatis. In Troicis Hellanici Æneas confugit in Thraciam & Pallenen, Aſcanius vero permanet in Troade, ibique imperat. Quod ex Dionyſio Halicarnaſſenſe accepi. Quod ſi credimus Straboni, urbs Scepſis, quæ vicina quondam fuit Trojæ in ſummo montis Idæ, inde fuit translata ad ſexaginta ſtadia *per Scamandrum filium Hectoris, & Aſcanium filium Æneæ, dicunturque duæ illæ familiæ longo tempore tenuiſſe imperium illius urbis.* Addit & hoc, quod cum ſubſequentibus temporibus mutata ibi eſſet forma reipublicæ, & ex Monarchica facta Oligarchica, & poſt Democratica, *nihilominus illarum familiarum progenies ſe nominarit Reges, honoremque ſervaverit ſingularem (qui ei ſpeciatim tribuebatur.)* Atque hic eſt verus eventus prædictionis à Neptuno factæ, cujus mentionem facit Homerus. In promptu ſunt & conjecturæ aliæ, quæ multum efficiunt, ut habeam pro fabula illud omne, quod eſt proditum de itinere Æneæ in Italiam, &

pro-

progenie ipſius ad Romulum, qui eſt conditor urbis Romæ. Ut nimirum, ſi veniſſet pius Æneas ille in Italiam, ſine dubio commendaſſet plurimum cultum Veneris, quam dicebat matrem ſuam. Sed illius nullum eſt veſtigium in Roma veteri. Scaliger ad Feſtum in voce *aperta* dicit, eſſe Deam Romanis peregrinam, idque nomen ejus indicare. *Venus enim*, inquit, *à veniendo, quaſi dicas* προσήλυτον θεὸν, id eſt Dea exterius advecta. Cujus quidem rei non dat rationem, liquet tamen evidenter ex loco quodam Macrobii, qui eſt lib. I. Satur. cap. 12. *Secundum menſem (Romulus) nominavit Aprilem, ut quidam putant cum aſpiratione, quaſi Aphrilem à ſpuma, quam Græci vocant* ἀφρὸν, *unde orta Venus creditur, & hanc Romuli aſſerunt fuiſſe rationem, ut primum quidem menſem à patre ſuo Marte, ſecundum ab Ænea matre nominaret. Et hi potiſſimum anni principia ſervarent, à quibus eſſet Romani nominis origo; cum hodie quoque in ſacris Martem patrem, Venerem genetricem nominemus.* Huc usque dicere cum favere ſententiæ, qua Æneas dicitur veniſſe in Italiam; ſed quæ ſequuntur, ea ipſam penitus ſubvertunt. *Sed Cincius in eo libro, quem de Feſtis reliquit, ait imperitè quoſdam opinari, Aprilem menſem quoſdam a Venere dixiſſe, cum nullus dies feſtus, nullumque ſacrificium inſigne Veneri per hunc menſem à majoribus inſtitutum ſit. Sed ne in carminibus quidem Saliorum Veneris ulla, ut cæterorum cæleſtium laus celebratur. Cincio etiam Varro conſentit, affirmans nomen Veneris ne ſub Regibus quidem apud Romanos, vel Latinum vel Græcum fuiſſe, & ideo non potuiſſe menſem à Venere nominari.* Locus Varronis ſumptus eſt ex libro quodam perdito ipſius. Verum ecce alium non multum recedentem, ſumptum ex ejusdem Varronis lib. V. de LL. *Menſium nomina ſunt aperta fere, ſi a Martio, ut antiqui inſtituerant, numeres. Nam primus à Marte, ſecundus (ut Fulvius Flaccus ſcribit & Junius Gracchus) à Venere, quod ea ſit* Ἀφροδίτη, *cujus nomen ego antiquis litteris quod nusquam inveni, magis puto dictum, quod ver omnia aperit, Aprilem.* Ad quem locum Scaliger accuſat Ennium, quod erraverit, quando dixit ab initio Annalium.

Te nunc, ſancta Venus, precor, & genetrix patris noſtri,

Nam in primo illo libro, ait, in quo agitur de initiis urbis Romæ, neminem debuit introducere, quisquis foret, invocantem Venerem, quippe quæ tum Romæ fuerit ignota. Verum quando nobis nihil ſupereſt illius libri, præter verſus aliquos, quorum ſenſus non cohæret, non bene ſcimus, utrum invocationem hanc tribuerit perſonis temporum illorum, quorum ibi tradit hiſtoriam, an utrum ipſe illa utatur ex conſuetudine Poëtarum, qua in ſui operis initio ponunt preces aliquas. Quomodo Lucretius libros ſuos ſex de Natura orditur hujus ipſius Veneris invocatione:

Æneadum genetrix, hominum divûmque voluptas
Alma Venus - - -

Qui & eam orat, ut ſe adjuvet in conficiendis ſuis verſibus:

Te ſociam ſtudeo ſcribendis verſibus eſſe,
Quos ego de rerum natura pangere conor,

Id quod Ennius majori ratione potuit facere, dum Annales ſcribit Romanorum, quia vulgo fuit perſuaſum, Romulum eorum conditorem ortum ex Venere traxiſſe. Itaque & invocationi Veneris adjuncta invocatio Tiberini, qui fluvio Tiberi nomen ſuum dedit, cum prius Albula diceretur, itemque Romuli uxorisque ejus:

Te nunc ſancta Venus precor & genetrix patris noſtri,
Ut nos de cœlo viſas cognata parumper.
Teque pater Tiberine tuo cum flumine ſancto,
Teque Quirine pater veneror, Horamque Quirini.

Poſt Venerem inter præcipuos Trojanorum Deos puto fuiſſe Apollinem, de quo Ovidius libro I. Triſtium:

Mulciber in Trojam, pro Troja ſtabat Apollo.

Pergami habebat templum, hoc eſt in arce civitatis, ubi Homerus fingit quod Apollo abſconderit Æneam, curarique fecerit per Latonam matrem ſuam, & Dianam ſororem vulnera, quæ accepit in certamine cum Diomede. *Apollo,* ait, *captum Æneam ex conflictu portavit in Pergamum ſanctum, ubi ei templum condiderat, inque adytum ſpacioſi ejus ædificii Latona & Diana, quæ gaudent intendere arcum, ibique eum honorarunt*, id eſt honore curationis eum affecerunt. Cum ergo hoc ſingulari nomine devinctus Apollini fuerit Æneas, quî fit, quod illius nullum extare voluerit indicium in Italia, ſi in eam venit? Quodque primi Romani non majorem ipſius, quam Veneris notitiam habuerint? Id quod nos docent verba iſta Arnobii libro ſecundo. *Non doctorum litteris continetur Apollinis nomen Pompiliana indigitamenta neſcire?* Hoc eſt: *Nonne docent monumenta ſapientum, quod Apollo non reperiatur in indice Deorum factorum à Numa?* Scaliger rejicit opinionem Feſti, qui ait quod olim Romæ dictus fuerit *Aperta, quod patente cortina reſponſa ab eo dabantur*, adfertque ad id *Aperta* vocabulum conjecturas plurimum diverſas, ſcilicet, quod *Aperta* derivetur ab Æolico ἀπεϱῶτα pro ἠπειϱώτης, quodque Tarentini eum ſic vocarint, quod eſſet Deus peregrinus & transmarinus. Inter numina Trojana numerari quoque poteſt Rhea vel Cybele Mater Deorum lib. III. Æn. bonus Anchiſes Teucrum ait Cretæ dominum, unde orti ſunt Trojani, ex inſula Creta deportaſſe ipſam in Phrygiam.

Creta Jovis magni medio jacet inſula Ponto:
Mons Idæus ubi, & gentis cunabula noſtræ.
Centum urbes habitant magnas, uberrima regna.
Maximus unde pater, (ſi rite audita recordor)
Teucrus Rhœteas primum eſt advectus ad oras,
Optavitque locum regno. Nondum Ilium, & arces
Pergameæ ſteterant: habitabant vallibus imis.
Hinc mater cultrix Cybele, Corybantiaque æra;
Idæumque nemus; hinc fida ſilentia ſacris,
Et juncti currum dominæ ſubiere Leones.

Poſtquam vero Dea hæc transvecta eſt in Phrygiam, omni tempore ibi fuit culta

ſuperſtitione majori, quam unquam antea in Creta inſula. Cumprimis vero in quibusdam montibus in Troade aut vicinia, ut Ida, Dindymeo, Berecyntho & Cybele, unde quoque nomen Cybeles accepit. Stephanus Geographus ait, urbem priſcam Scepſin olim conditam in monte Ida, ſic vocatam fuiſſe, *quoniam ibi Rhea, ut deciperet Saturnum, ſimulaverit peperiſſe lapidem pro infante.* Id quod locum dedit fabulæ, quaſi Σκῆψις apud Græcos ſimulationem aut fictionem ſignificet, quoniam ſacerdotes ejus duæ eſſent eunuchi & effeminati. Libro IX. Æn. Numanus Remulus, affinis Turni, argumentum illud habet inſultandi Trojanis.

O vera Phrygia, neque enim Phryges, ite per alta
Dindyma, ubi aſſuetis biforem dat tibia cantum.
Tympana vos buxusque vocant Berecynthia matris
Idæa; ſinite arma viris, & cedite ferro.

Ex libro X. hæc ipſa Dea naves Trojanorum mutat in Nymphas.

- - - - quas alma Cybele
Numen habere maris, Nymphasque è navibus eſſe
Juſſerat - - - - -

Eadem eſt, quam invocat Æneas eodem loco his verbis:

Alma parens Idæa Deum, cui Dindyma cordi
Turrigeraque urbes, bijugique ad fræna leones.
Tu mihi nunc pugnæ princeps, tu rite propinques
Augurium, Phrygibusque adſis pede, diva, ſecundo.

Umbra Creuſæ offert ſe Æneæ libro ſecundo, eique dicit, quod ab illa Dea fuerit retenta in Troade.

Sed me magna Deum genetrix his detinet oris.

Libro undecimo Chloreus, olim dedicatus Cybelæ, & ſacerdos ejus, invaditur à Camilla,

Forte Sacer Cybele Chloreus, olimque ſacerdos.

Quod ſi ergo Æneas venerit in Italiam, qui fit, quod ibi non conſtituerit miniſterium hujus Deæ in familia ſua? quod Roma nil de ea audiverit usque ad annum 550. à quo fuit condita? quo ex imperio certi alicujus oraculi avecta fuit ex Peſſinunte oppido Phrygiæ, permittente Rege Attalo, & adducta Romam magna pompa. Inque honorem ejus celebrata Megalenſia, quoniam Dea ipſa vocabatur Μεγάλη θεὸς, Dea Magna, quemadmodum T. Livius commemorat lib. XXIX, & poſt ipſum plures alii ſcriptores, ut Ovidius lib. IV. Faſt. Valerius Maxim. lib. 8. c. 15. Cornel. Nep. in Scipione Naſ. & Solin. c. 7. Præterea & Minerva Veſtaque inter Deos Trojanorum nominantur, inque urbis incendio ſecundum Poëtam Caſſandra vi extracta eſt ex prioris templo.

Ecce trahebatur paſſis Priameia virgo
Crinibus a templo Caſſandra, adytisque Minervæ.

Helena vero ſeſe occultaverat in templo alterius.

Jam-

Jamque adeo ſuper unus eram, cum limina Veſtæ
Servantem, & tacitam ſecreta in ſede latentem
Tyndarida aſpicio - -

Addo, quod exiſtant, qui ſcribant Æneam abſtuliſſe duas iſtas Deas ſecum in Italiam cum Penatibus aut diis domeſticis ſuis. Quibus Solinus jungit Venerem, alii Cabiros, quos olim Danaus tranſtulit Trojam ex inſula Samothracum. De quo ecce loca diverſorum. Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. X. Numam ait ædificaſſe templum Veſtæ inter Capitolium & montem Palatinum, verum locum ignorari. Quod obſervat, & idcirco varias ſuas affert conjecturas. Ecce ipſa ejus verba: *Quidam dicunt, quod ſit pars quædam rerum ſacrarum ex Samothracia, quam ſervaverit Æneas, quod res ea translatæ fuerint per Dardanum ex certa quadam inſula, quam condiderit, cumque rebus aliis delata ſit in Italiam, cum eo fugeret ex Troja patria ſua. Alii aſſeverant eſſe Palladium (aut imaginem Palladis) quod delapſum de cœlo, fuerit apud Trojanos, ablatumque ſit ab Ænea, qui id bene habuit cognitum, cum id quod abſtulerunt Græci, fuerit ad ſimilitudinem hujus factum.* Et Solinus c. 2. ait, quod Æneas, cum appuliſſet in Italia cum 600. hominibus, altero anno poſt captam Trojam ſecundum Heminam, conſederit in agro Laurentum: *Ubi dum ſimulacrum quod ſecum ex Sicilia deduxerat, dedicat Veneri matri, quæ Frutis dicitur, à Diomede Palladium accipit.* Ubi recipit à Diomede Palladium, poſtquam dedicaverat Veneri matri ſuæ, quæ habebat cognomentum Frutis, imaginem, quam ſecum ex Sicilia attulerat. Et apud Virgilium umbra Hectoris exhortatur Æneam, ut ſe ſervet ex flammis Trojanis cum Diis ſuis Penatibus, & Veſta, æternoque ejus igne. Verba extant libro II.

Sacra, ſuosque tibi commendat Troja Penates,
Hos cape fatorum comites, his mœnia quære,
Magna pererrato ſtatues quæ denique Ponto.
Sic ait, & manibus vittas, Veſtamque potentem,
Æternumque adytis effert penetralibus ignem.

Æneas de ſe ipſo ait primo libro:

Sum pius Æneas, raptos qui ex hoſte Penates
Claſſe vebo mecum - -

Et libro tertio.

Effigies ſacra divum, Phrygiique penates,
Quos mecum à Troja, mediisque ex ignibus urbis
Extuleram.

Ad poſtremum Poetæ propoſitum unicum ab initio libri primi fuit, ut monſtret, quid pertulerit:

- - dum conderet urbem,
Inferretque Deos Latio - -

Quod fundamentum eſt Macrobii, cum ait libro II. Sat. c. 4. manifeſtum eſſe, quod Veſta ſit una ex diis Penatibus domeſticisque, vel ſaltem in conſortio eorum.

rum. Ex quo evenit, ut Conſules, Prætores, Dictatores cum ingrederentur magiſtratum, ſacrificia facerent Penatibus una cum Veſta in Lavinia urbe. Et apud Lucanum lib. IX. Julius Cæſar iter faciens per Troadem ſacrificium facit diis patriæ illius, hacque invocatione utitur.

Dii cinerum, Phrygias colitis quicunque ruinas,
Æneaque mei, quos nunc Lavinia ſedes
Servet, & alba Lares, & quorum lucet in aris
Ignis adhuc Phrygius, nullique aſpecta virorum
Pallas in abſtruſo pignus memorabile templo.

Cui ſervire poteſt inſtar commentarii alia precatio ſimilis, quam fundit libro primo Pharſaliæ.

- - O magnæ qui mœnia proſpicis urbis,
Tarpeja de rupe Tonans, Phrygiique Penates
Gentis Juleæ, & rapti ſecreta Quirini:
Et reſidens celſa Latialis Jupiter Alba,
Veſtaleſque foci - - -

Et hi verſus Statii Silv. lib. IV.

Donec Troicus ignis, & renata
Tarpejus pater intonabit aula.

Item hi Sidonii, Car. 9.

Non divos ſpecialibus faventes
Agris, urbibus inſulisque canto
Thebis Ericon, Илioque Veſtam.

Et Ovidii lib. XV. Metamorph.

- Quaque ignes Troïca ſervas
Veſta tuos - - -

Et illi lib. VI. Faſtor.

Vidimus Iliaca transferri pignora Veſta
Sede, putant aliquos ſcilicet eſſe Deos.

Et ipſe de Palladio eodem libro Faſtorum:

Creditur armiferæ ſignum cœleſte Minervæ
Urbis in Iliaca diſſiluiſſe jugo.
Cura videre fuit. Vidi templumque locumque.
Hoc ſupereſt illic Pallada, Roma tenet.

Apparet ex his locis omnibus, quod communis opinio Romanorum, & præſertim Poëtarum fuerit, Æneam ſecum adportaſſe Deos illos in Italiam. Sed id omne facile poteſt deſtrui. Primum enim ſi per Deos illos intelligunt eorum imagines, hoc non convenire poteſt Veſtæ, quæ nullam imaginem habebat. Quod expreſſe dicit Ovidius lib. VI. Faſtorum.

Eſſe diu ſtultus Veſtæ ſimulacra putavi,
Mox didici curvo nulla ſubeſſe tholo.
Ignis inextinctus templo celatur in illo,
Effigiem nullam Veſta, nec ignis habet.

Qua-

Quapropter Veſtæ vocabulo nil Ovidius intelligit, niſi ignem æternum.

Nec tu aliud Veſtam, quam vivam intellige flammam.

Et revera Chaldaica *Eſta* ſignificat ignem, vixque poteſt dubitari, quin hinc nomen Græcum Romanumque Ἑςία & *Veſta* deſcenderit. Interea Virgilius diſcrimen facere videtur inter Deam, & æternum ejus ignem, quando ait:

- - Manibus vittas, Veſtamque potentem:
Æternumque adytis effert penetralibus ignem.

Quod ſi ponatur, non intelligo quid innuat per illam Veſtam, quæ fertur manibus, cum Veſta non habuerit imaginem. Sed & alia eſt difficultas hoc in loco, quod nimirum Veſta adoretur per univerſam Græciam, ubi nulla erat urbs, quæ non haberet templum ejus & Prytanæum cum lucerna perpetuo ardente, in honorem Veſtæ. Id quod multis probat Caſaubonus ad c. 19. lib. XV. Athenæi. Apparetque ex Heſiodo, Pindaro, & aliis, quod Græci eam fecerint filiam Rheæ, ſororem Jovis ac Junonis. Et in Hymnis, qui Homeri eſſe dicuntur, atque licet ſint ſuppoſititii, tamen admodum ſunt antiqui, Dea iſthæc plurimum attollitur, tanquam feſtis omnibus admodum neceſſaria, ipſique eam adorant Poëtæ, & in Scholiaſte Pindari in undecimo Nemæorum *οἱ Πρυλάνεις*, qui ſunt Magiſtri & Scabini urbium, exhibentur *ſacrificantes huic Deæ, priusquam aliis Diis ſacrificia faciant*. Non autem invenio Trojæ aliquem ei cultum exhibitum.

Quapropter dubitat Prudentius, ubi ſcribit contra Symmachum ſect. 8. lib. 2. utrum originem ignis Veſtalis petere ab Athenienſibus, an Trojanis debeat, aitq;

- - In his Veſtalis origo favillæ
Urbibus, ut memorant, primo de fomite ſumpta eſt,
Sacravitque focos aut Phryx, aut Grajus alumnus,

Quaſi diceret, eſſe unam ex his urbibus, de quibus ſit locutus, unde originem duxerit ignis Veſtalis, uti ſcribitur, & vel Trojanos, vel Græcos ignem eum conſecraſſe. Quanquam poſterius mihi vero videatur propius, ob rationes, quæ à me allatæ ſunt. Ut nunc taceam, certiſſimum eſſe, quod Græci vetuſtiſſimi miſerint in Italiam & Latium colonias, cum non appareat, Trojanos unquam illuc intuliſſe pedem, niſi teſtimoniis admodum ambiguis. Venio ad Palladium Trojanum. Græci ac Romani omnes ſcribunt, quod facultatem habuerit, ne urbs, in qua eſſet, cadere poſſet in manus hoſtium. Id quod tam conſtanter credidit Metellus, ut cum videret flagrare templum Veſtæ ignibus, cui Palladium Romani habuere incluſum, ipſe cum periculo vitæ intraverit, idque ex mediis ignibus eduxerit, ob quam rem à Senatu Populoque gloriam eſt conſecutus, quaſi eo rempublicam conſervaverit. Quæro igitur, utrum cum Græci urbem Trojam caperent, Palladium in ea fuerit, an non fuerit? Si dicerent fuiſſe, ridiculum eſſet credere, quod ſit ſervaturum Romam, cum Trojam ſervare non potuerit, quo minus caperetur, ab hoſtibus ſuis. Quod ſi vero non fuit Trojæ, qui potuit Æneas inde ſecum abſtuliſſe? Præterea in hoc Romani cum Græcis non conveniunt, qui ajunt Ulyſſem cum Diomede intraſſe urbem clanculum, idque abſtuliſſe furto, abſque quo non potuiſſet Troja capi. Et hoc eſt, ob quod

 Ulyſ-

Ulyſſes ſeſe præfert tantopere Ajaci in admirando judicio, quod nobis exhibet Ovidius lib. XIII. Metam.

Eripui Phrygiæ ſignum penetrale Minervæ
Hoſtibus è mediis, & ſe mihi comparat Ajax?
Nempe capi Trojam prohibebant fata ſine illo.
Fortis ubi eſt Ajax? ubi ſunt ingentia magni
Verba viri? cur hic metuit? cur audet Ulyſſes
Ire per excubias, & ſe committere nocti?
Perque feros enſes? non tantum mœnia Troum,
Verum etiam ſummas arces intrare, ſuaque
Eripere æde Deam, raptamq́; efferre per hoſtes?
Quæ niſi feciſſem; fruſtra Telamone creatus
Geſtaſſet læva taurorum tergora ſeptem.
Illa nocte mihi Trojæ victoria parta eſt,
Pergama tum vici, cum vinci poſſe coëgi.

Quod Ovidius cum conſtanter aſſeruiſſet, ubi Ulyſſem facit loquentem, nihilominus lib. VI. Faſtorum abreptus torrente eorum, qui pro Ænea loquuntur, rem facit incertam, aitque ignorari, utrum Diomedes, an Ulyſſes, an vero Æneas ceperit Palladium.

Seu genus Adraſti, ſeu furtis aptus Ulyſſes,
Seu pius Æneas, eripuiſſe ferunt:
Auctor in incerto eſt.

Et Solinus ait, quod Diomedes captum à ſe tradiderit Æneæ. Nempe prorſus vero conſentaneum, rem tam precioſam tradere voluiſſe ſuo inimico! Dionyſius Halicarnaſſenſis alio utitur modo minus adhuc accommodato, quando Græcos ait Palladium cepiſſe fictitium. Nam ſi hoc eſt, verum, quod in urbe manſit, non habuit meliorem virtutem, quam falſum, quippe quum non conſervaverit ipſam. Quod Venerem attinet cognomento Frutin, cujus imaginem Æneas ex Sicilia portaſſe dicitur in Italiam, fabula eſt, quæ præter Solinum neminem habet auctorem, cujus nimis futile teſtimonium eſt, quam ut tot vetuſtioribus auctoribus, & ſine comparatione doctioribus opponi poſſit, qui teſtantur, Venerem primis Romanis penitus incognitam fuiſſe. Quos inter ſunt Cincius, & Varro, quorum prior eſt vetuſtiſſimus, & citatus Tito Livio libro XXI. ut auctor graviſſimus. Poſterior ab orbe univerſo habitus eſt pro doctiſſimo Romanorum. Salmaſius ad eum locum Solini obſervat, ejus verum nomen in Sicilia fuiſſe *Erucis* vel *Erycinæ*, non *Frucis*; quodque hanc ob cauſam apud Feſtum pro *Frutinal*, aut *Frucinal templum Veneris Frutis*, ſcribendum ſit, *Erucinal*, & *Erucis*. Verum quia hoc non ſpectat ad præſentem quæſtionem, ei non diutius immorabor. Supererat, ut agerem de Deis Samothracibus qui Cabiri ſunt dicti. Sed de iis prolixe diſſerui in Phaleg meo, p. 426. Nec eſt opus hic de ipſis agere, quoniam de quibus loquitur Dionyſius Halicarnaſſenſis, quod ferant Dardanum portaſſe ex Samothracia, & Æneam è Troja in Italiam, homines ſunt ignoti, & quos nominare omiſit,

omiſit, unde nec meretur audiri. Certum enim eſt, quod Dei illi, qui ex Phœnicia venerunt in Samothraciam, ibi inde ab Argonautarum temporibus permanſerint, quodque Philippus pater Alexandri Magni, pluresque alii viri clari & ante & poſt illa tempora, noſſe eos voluerint, ſacrisque ipſorum initiari. Nusquam vero reperitur, quod habuerint eos Trojæ aut Romæ. Et præter rationes omnes ſpeciales, quos adfero contra eorum ex Troja in Italiam transportationem, Æneæ tributam ecce unam generalem. Nimirum quod, ſi Æneas imagines quasdam Deorum ſecum in Italiam tuliſſet, Romulus, qui fuit ex progenie ipſius, ſicut dicitur, eas obſervaſſet, curaſſetque Romam deferri ſive Lavinio ſive Alba, vel ad earum ſimilitudinem aliquas fieri. Hoc vero adeo non factum, ut nos Varro doceat, Romanos per annos 170. deos adoraſſe absque ulla imagine. S. Auguſtinus lib. IV. de Civ. Dei c. 31. librum Varronis adducit. Idem refert Plutarchus de Numa in vita ipſius. *Prohibuit*, ait, *Romanus facere imagines Deorum forma humana vel beſtiarum, priſcisque temporibus apud eos nulla fuit imago Dei neque ficta neque picta. Sed primis 170. annis templa ædificabant & ſacraria ſine ulla imagine in eis, ut qui putarent, res meliores non eſſe repræſentandas per res deteriores, neque poſſe Deum aliter, quam mente concipi.* Idem memorat & Clemens Alexandrinus pæne de verbo ad verbum libro primo Strom. p. 304.

Poſt has diverſas ſuſpiciones, quæ videntur ſatis validæ ad convincendum, non poſſum omittere, quod lingua Latina ceperit vocabula plurima ab omnibus populis, quibuscum Latini habuere commercium, ut Græcis, Siculis, Tuſcis, Sabinis, &c. quin & ipſis Phœnicibus Galliſque. At quod acceperit aliqua à Phrygibus antiquis, id vero non poteſt monſtrari. Res fiet clarior recenſione eorum, quæ ſuperſunt de linguu Phrygia.

Jupiter in Phrygia βαγαῖος & Μαζεὺς vocatur. Primum horum duorum vocabulorum ſignificat magnum, abundantem, faſtinum μέγας, πολὺς, ταχύς. Alterum compoſitum eſt ex Μᾶ & ζεὺς, quod eſt Jovis nomen Græcum. Item Μᾶ in lingua Carica, Lydiaque, quæ proxime accedit ad Phrygiam, ſignificat Rheam, Matrem Deum. Μᾶ quoque dicebatur ancilla Rheæ, quæ nutrivit Bacchum, Μάσσεις à Caribus vocata.

Mater Deorum plura alia habuit vocabula apud Phrygas: communiſſimum erat Cybele, à Cybelo, qui eſt mons Phrygiæ, ubi extructum habuit templum: & Berecynthia, & Dindymene, à Berecyntho, & Dindymeno, aliis ejusdem regionis montibus, & Idæa, à monte Ida, Trojæ vicino. Erat & oppidum in parte quadam Phrygiæ, Berecynthia dictum, quæ omnia veniunt à Βρίκες. Priſci enim Phryges, Briges nominabantur aut Brekes. Hinc dæmon quidam Βρικύντας, Βρικῦντας, Βερεκύντας. Ajunt & præcipuum Deæ Cybeles ſacerdotem nominari Berecynthum. Philoſtephanus dicit, montem Dindyme ſic eſſe vocatum, quod haberet διδύμους μαστὺς, duplicem ſummitatem. Strabo vero ait, quod non habeat niſi unam, quodque ſit ὄρος μονοφυὴς mons cum uno vertice. At ego cenſeo cymbala eſſe nominata *dindum* in Phrygia, ut in Syria *Zinzum*, indeque factum nomen Δίνδυμον, quia inventio cymbalorum Phrygibus tribuitur,

tur, privatimque Deæ huic, ſecundum Diodorum lib. III. Hinc fit, ut feſtum ejus in eo monte celebretur magno ſtrepitu cymbalorum & tympanorum. Unde Poëta:

- - *Matri quate cymbala circum.*

Ἴδη ſignificat ſylvam aut montem arboribus conſitum, ὕδη δρομῶν ὄρος. Oblitus ſum annotare, quod mons Dindyme admodum vicinus extiterit urbi Peſſinunti, ubi præcipuum fuit templum Cybeles, & unde deportata Romam An. 550. poſtquam eſſet condita. Strabo ait libro 12. quod ſit appellata Ἀγλιδύεις, & lib. 10. Ἀκίστις. Sed recte obſervarunt viri docti, corrupta eſſe duo iſta vocabula, quodque Ἀγδίστις legi oporteat, ut apud Heſychium. Phryges enim Ἄγδις Agdus nominarunt rupem ingentem Phrygiæ, unde capti lapides, quibus uſi Deucalion & Pyrrha, ad reparationem generis humani poſt diluvium. Et ex eadem rupe *etiam magna mater informata*, ut ait Arnobius lib. 5.

Etiam Κυβήβη Dea hæc appellabatur, quod κυβῆβειν ſignificet præcipitare ſe in caput, quod Græce dicitur θεοφορῆσαι & κορυβαντιᾷν, quoniam ſacerdotes ejus Deæ acti furore ſe hoc modo ſolebant præcipitare. Hinc factum ut Κύβηβοι appellarentur: ſæpius tamen *Curetes, Corybantes* & *Galli*, ex nomine fluvii, qui per urbem Peſſinuntem currebat. Mater horum Curetum ſeu Corybantum eſt Κόμβη. Præcipui eorum *Idæi Dactyli* nominabantur, ratio & cauſa ignoratur. Quicquid enim affertur, abſurdum eſt. Plurimi ajunt id ex eo eſſe, quod ſint decem ſecundum numerum digitorum, indeque dactylos dici. Sed *in Phronidis auctore non invenio nominari, niſi tres*; Kelmis, Damnameneus magnus, & ſuperbus Acmon. & Apollonius in ſuis Argonauticis non novit niſi duos, Fitiam & Cyllenum. Marſyas qui fuit excoriatus ab Apolline, Phrygius fuit heros, educatus una cum Cybele. Atys vel Attis delicium, ejus fuit, qui deinde Papè dictus eſt, neſcio quam ob cauſam. Invenio tamen apud Herodotum & Origenem, quod Παπαῖος in lingua Scythica ſignificat Jovem. Quod nomen Atys attinet, de eo dicit Arnobius, ſignificare caprum, atque ſic *Atud* Hebræis & Arabibus, de quo non abludit multum *Atu*, *Atidus* in genitivo. Εὐοῖ, Σαβοῖ, ὕης ἄττης καὶ ἄττης ὕης. *Evæ, Sabæ, Hyes Attes & Attes Hyes* clamor eſt bacchantium ſecundum quosdam, qui ſecundum alios edebatur in honorem Matris Deûm. Magna erat affinitas inter has Deas duas, quod reperiri puto apud Demoſthenem & Strabonem.

Bacchus in Phrygia dicebatur Σαβάζιος, & Σαβάζειν ſecundum eos ipſos, eſt εὐάζειν, hoc eſt celebrare ſacra Bacchi, ejusque miniſteria σαβασμὸς: ſacerdotes quoque ejus locaque ſacra σάβοι. Unde Plutarchus ridicule derivavit vocabulum Hebræum Sabath, ut à Lyſius & Evius, Levita. Sicut hodieque ſunt, qui Jobacchus alluſionem cenſent eſſe ad nomen Jehova. Apollodorus ait de hoc Baccho lib. III. quod cum iter faceret per Cybele oppidum Phrygiæ, expiatus fuerit per Deam, & eruditus in cerimoniis ſuis, quodque primam ei dederit ſtolam. Et Stephanus ſcribit, quod Jupiter Bacchum nutriendum dederit uni de ancillis Cybeles, quæ vocata fuerit Μᾶ, quodque Cares Bacchum vocent

Maſa-

Maſaris vel *Maſares*, hoc eſt Mars illius Mῶ, quoniam cum Juno interrogaſſet eam, cujus eſſet puer, quem nutriret, ea reſpondebat filium eſſe Martis.

Ἀδαγύης Deus Phrygiorum eſt Hermaphroditus, qui fortaſſis eſt ille ipſe, qui ſecundum fabulas natus fuit ex Mercurio & Venere; poteſtque fieri, ut Phryges Ἀδαγύης corrupte dixerint Græcum vocabulum Ἀνδρόγυνος.

Ἀργᾶτας lamia eſt Phrygiæ ſecundum Heſychium. Phavorinus ſcribit Ἀργῦτας.

Etiam Cabires Samothracum pro Phrygibus habentur Diis, ſic à monte Cabiro in Phrygia vocati; ſuntque, qui exiſtiment fuiſſe tantum duos; Jupiter videlicet ac Bacchus. Steſimbrotus ait, quod mons Cabire, unde nomen iſthoc accepere, fuerit ἐν τῇ Βερεκυνθίᾳ, in Berecynthia. Mnaſeas ait, fuiſſe quatuor, quibus barbara tribuit vocabula, *Axioros, Axiokerſa, Axiokerſos & Kasmilos*, quorum prima Ceres, ſecunda Proſerpina, tertius Pluto, quartus Mercurius. Sacerdos eorum ſecundum Heſychium dicebatur *Coies*, vel *Coas*. Verum probo in Phaleg meo, pag. 427. 428. 429. omnia hæc vocabula eſſe Phœnicia.

Oblitus eram, quod incolæ Amaxitus urbis in Troade templum habuerint ſtructum in honorem Apollinis, dicti Σμίνθιος aut Σμίνθεὺς, quod liberaverit regionem ipſorum à muribus, qui abſumebant omnem annonam. Lingua enim eorum Σμίνθος eſt mus.

A Deis venio ad ſaltationes & cantilenas, quæ habebantur ſæpe in honorem Deorum, Ἀδωνυμασιδὲς & Βώειμος vocatas. Cantiones erant operariorum Mariandinorum in Bithynia, quales habuerunt & Phryges, quas vocabant Λιτυέρσας, ex nomine Lityerſas, qui filius fuit Midæ, unius ex ipſorum Regibus. Ἁρμάτειον μέλος cantio eſt quædam apud Euripidem in Oreſte, quæ diverſimode exponitur, pars maxima credit eſſe Phrygiam. In Etymologico Magno Palamedes ait, cantilenam eſſe militarem, ita dictam de vocabulo Ἅρμαν, quod in Phrygia bellum denotet. Et Methodius vocat cantum, qui cantatur à Phrygibus ad hortandos ſtabularios, ut tegant equos.

Βεκκίσματα ſaltationes ſunt Phrygiæ apud Heſychium. Quod oritur à βέκκις, quod ſignificat idem ac Βρίγες aut Βρύγες, id eſt Phryges. Νινίατος νόμος παιδαειώδης καὶ Φρύγιον Heſychius, & Pollux τὸ δὲ νηνιατόν ἐστι μέλος φρύγιον. Quod ſignificat, in Phrygia Nineatos aut Neniaton eſſe cantilenam infantum, ut & in Latina lingua Nenia. Horatius Epiſt. 1. lib. 2.

Roſcia dic ſodes melior lex, an puerorum eſt
Nenia, quæ regnum rectè facientibus offert?

Eſt & cantilena funebris, qua utebantur in funeribus, & de qua Cicero, Quintilianus, Feſtus, Nonius, Porphyrio ad Horatium, Diomedes Grammaticus, & Gloſſarium vetus. Nec tamē ſequitur, Romanos accepiſſe à Trojanis: potuerunt enim habuiſſe à Græcis, qui & ipſi ea utebantur, ut eſt auctor Hipponax Polluci laudatus, quod ne Cicero quidem tradidit oblivioni, qui ait lib. II. de Leg. quod fiant orationes in laudem gentis honoratæ, quodque cantentur ad ſonum tibiæ cantu, qui vocatur *Nenia, quo vocabulo etiam Græci cantus lugubres nominant.*

De origine vocabuli Σίκιννις plurimæ ſunt ſententiæ, quod ſpeciem ſaltationis denotat. Quidam ajunt ab Athenienſibus profectum à quodam Sicinno, præceptore Themiſtoclis; alii à Cretenſibus; alii à Perſis. Inveniuntur tamen etiam, qui dicant nomen ſuum accepiſſe ex quadam nymphe Cybele, Phrygesque cœpiſſe uti eo genere ſaltationis in feſto Sabatii.

Venio ad res naturales. Κίκλη apud Phrygios ſignificat Urſam ſydus cœleſte. Plato loquens de voce πῦρ, quæ ignem ſignificat, ita de hac re: *Certum eſt, Phryges ut ſignificent ignem aquam, canes, & res multas alias, uti vocabulis nil abeuntibus a Græcis, quum ignem vocent Pyr, aquam hydor, canes vero Kynas.* Tale eſt, quod Clemens Alexandrinus poſt Didymum ait, Phryges aquam vocare βεδὺ, quodque Orpheus & Dion uſurparint eandem vocem hac ſignificatione. Sed Neanthes Cyzicenus & Philydeus (vel potius Philiſcus) Poëta comicus acceperunt pro aëre. Nominavit omnes quatuor Clemens lib. V. Stromat. Ζευμανθὴ fons eſt in eadem lingua, & Βεγεκυττίας venti ſpecies. Γλυρὸς ſecundum Heſychium, vel Γυρὸς ſecundum Phavorinum ſignificat aurum. Sed apud utrumque Γλυρὸς legendum, inde enim deducunt Γλύρεια quæ interpretantur χρύσεια, *aurea.* Μάκαιρα lapis eſt ferro ſimilis in monte Berecynte, cujus ea conditio, ut qui ipſum invenerit, quam primum miniſteria magnæ Deæ celebrantur, vertatur in furorem, ut narrat Plutarchus de fluminibus in Marſia. Neminem ſcio lapidem ferro ſimilem, niſi Biſaltum, qui ſecundum Plinium naſcitur in Æthiopia. Credo dictum eſſe Barſaltem, quoniam ferrum in lingua Hebræa vocatur Barzel, & in Chaldaica Parzel. Romani vero, ut ſonum facerent ſuaviorem, R abſtulerunt.

Herbæ juſculis ſervientes ſeu olera Phrygia lingua vocantur ζέλκια ſecundum Heſychium, & lilia Σῦσον ſecundum Etymologicum voce Σύσινον μύρον, quod & ipſum eſt vocabulum Hebraicæ originis.

Quod attinet ad animalia, Plato ſuperius nos docuit, quod in Phrygia canes nominentur voce vicina Græcæ κύνες. Et Ælianus, Clemens, & ſcholiaſtes Homeri murem ajunt vocari ζμίνθος. Μᾶ apud Heſychium ſunt oves. *Atagi* apud Arnobium hirci lib. III. Euſtathius lib. I. Iliad. ſcribit ἄττηγοι, aitque vocem eſſe Jonicam. Erinacium vocant ἴζιν, & vulpem κανῦν, indeque compoſita eſt vox ἰζκανῦν, quod id ſignificat animal, quod Græcis ἰχναλώπηξ. Ab hoc vocabulo ἰζκανῦν oppidum Phrygiæ dictum eſt, quod Græce vocabatur Ἀζανοὶ *Azani*, quod ad placandum Deos, qui famem regioni immiſerant, factum ibi ſacrificium ex vulpe & erinacio. Id quod poſt Hermogenem Stephanus commemorat. Δάος ſignificat lupum. Quo referendum oraculum Sibyllinum videtur, quo dicitur, *quod Lupi aliquando habitaturi ſint Bithyniam.* Nam lupi illi Turcæ ſunt, quos jure optimo licet vocare Δάο, quod & lupi ſint rapaces, & quoniam orti ex populo Scythiæ ab altera parte fluminis Jaxartes, quem veteres vocavere Daos, qui perperam confunduntur cum Dacis, qui nimis longe diſtant.

Rex lingua Phrygia dicitur βαλλὴν, ut apud Epheſios Ἐσσὴν, apud Lydios Πάλμυς & Κοάλδειν: apud Cares Γίλα ζέμιλω mancipium barbarum erat. Ἄκερ-

σις

σις fur femina. Mons eſt Phrygiæ, qui à βαλλὴν vocatur βαλλήναιον ὄρος, id eſt mons regius. Plutarchus in libello de fluminibus, locum ejus facit vicinum fluvio Sagari. Videtur autem βαλλὴν derivari ex Hebræo Baal, quod dominum ſignificat. Γιλαρὸς fratris uxor, ſicut apud Græcos γάλως, & Latinos *glos* ſoror mariti. Ἄδαμνα *amicus*, & Ἀδαμνεῖν *amare*.

Strabo ait ſervos Phrygas apud Athenienſes plerumque appellatos Midas aut Manes, ſicut qui ex Paphlagonia erant oriundi Tibios. Interim Midas & Manes imperia in Phrygia tenuere, priorque fuit clarus propter ſuas divitias ingentes, alter vero propter ſuas expeditiones. Inde fit ut hodieque appellentur Manicæ expeditiones magnæ. Nunquam vero ſervis impoſitum eſt nomen Hectoris, quia nimirum viſum id ita profanari. Heſychius ait, quod ſignificet prudentem, ſicut apud Perſas nomen Darii Caſaubonus obſervat, quod apud Athenæum *Sambas*, *Aolau*, *Telus*, *Celon*, *Cadalus*, *Babys* nomina ſint ſervorum apud Phrygas, ſicut Heſychius ait Γάλλαρος eſſe nomen Phrygium, quo utantur Lacedæmonii.

Invenio & ædificiorum quædam nomina apud Phrygas, ut *Xenones*, de quo dixi, & πέργαμος, nomen arcis Trojanæ in loco editiſſimo conſtructæ. Unde fit ut Jones in univerſum cuncta loca edita appellent Pergama. Videturque Germanorum vocabulum Berg eo etiam alludere. Invenio & veſtimentorum vocabula, ut βάμβαλον vel βέμβαλον pallium aut veſtis contra frigora. Κυβήκη, genus quoddam femoralium, Σύγχοι calcei Phrygii. Invenio & res alias, ut νάσκιον, uter, ῥίσκος capſa è corio, πασκὸς paxillus. Ex quo factum, ut Montaniſtæ dicerentur πασκοδρουγγῖται, quaſi quis diceret *Paxillonaſones*; quoniam quando orabant, ſub naſo ponebant digitum, ut eo viderentur ſanctiores, ſicut Epiphanius obſervat.

Vocabulum celebre βὲκ, βεκὸς, vel βέκκος mihi neſcio quomodo ſe ſubduxit, quod panem denotat in lingua Phrygia. Narrant Herodotus & alii, quod infantes duo, quos Rex Pſammetychus educari fecit per paſtorem mutum, de ſe ipſis protulerint ea vocabula, indeque Rex collegerit, linguam Phrygiam eſſe antiquiſſimam omnium linguarum, & ibi homines loqui ſecundum ductum naturæ. Ab hoc vocabulo, & Græco σελήνη, quod Lunam ſignificat, compoſitum eſt vocabulum βεκκεσέληνος, quo irridentur Phrygii & Arabes, quorum alteri antiquitatem ſuam probabant per hoc vocabulum, alteri, quod ſe dicerent eſſe προσελήνους, id eſt, luna vetuſtiores.

In his omnibus, quibus quicquid ſupereſt linguæ Phrygiæ, ſtudui conducere ex libris antiquis, (excepto Nenia vocabulo, de quo jam actum eſt) nihil poſſum videre, quod Latinæ linguæ ſit vicinum, niſi forte *ſocci* & *riſcus*. Primum vulgare eſt; Terentius uſurpat alterum in Eunucho. At hæc nihil huc conducunt, non magis, quam vocabulum Nenia. Nam vox *ſocci* oritur ex Hebræo *ſoc*, quod ſignificat crura, item calceationem, ſicut thorax ſignificat pectus, & illius ferreum munimentum. Unde fit, ut duellum *Sokajin* in verſione Junii & Tremellii redditum ſit per *coturnum*, Proverb. 26, 7.

Quod vero ῥίσκος attinet, eſt id Græcum quoque. Ariſtophanes id uſurpavit ſæculis nonnullis ante Terentium; & Grammatici Græci, qui vocabulum hoc proferunt, ut Pollux & Heſychius, non notant eſſe Phrygium. Unicus eſt Donatus, qui hoc dicit, qui erraſſe potuit. Et ego ſat multis probavi, vocem eſſe Phœniciam in libro meo de Animalibus pag. 369. ex quo fit, ut ſit incertum, unde Latini acceperint, utrum à Phœnicibus, an Phrygiis, num vero Græcis.

Ex quo concludo, linguam Latinam & Phrygiam nihil inter ſe habere commune, ac idcirco nec veriſimile eſſe, quod Latini orti ſint à Phrygiis, quoniam nulla unquam reperta eſt colonia, quæ non reliquerit, ſi non integram linguam, partes ſaltem quaſdam & vocabula quædam ejus, eo in loco, quem incoluit.

Atque ita de prædictis omnibus repeto, iter Æneæ nullum habere fundamentum in rei veritate. Interim video duo poſſe adferri ad defenſionem Virgilii. Primum, quod ſit Poeta, non Hiſtoricus. Poëtas vero non eſſe alligatos ad veritatem eventuum, ſicut illi, qui hiſtoriam ſcribunt: ſed ad proferenda ea, quæ poſſint delectare. Atque ut Horatius dicit in Arte Poëtica.

Ficta voluptatis cauſſa ſint proxima veris;

Id quod de eis tradit omnis pæne veterum Philoſophorum numerus. Ita Plato dixit, *quod Poetica conſiſtat in confingendis fabulis*, quod non conveniat Poëtæ *commemorare res geſtas, ſed qua geri* potuerint, & ſimiles ſint veris. Quo nititur & Plutarchus in libro ſuo, ubi docet, quomodo legi debeant Poëtæ, oſtenditque, ſeſe non adſtringere ad narrationem veritatis. *Satis ſcimus*, ait, *ſacrificia, in quibus nec ſaltationes ſunt, nec tibiæ; poeſin vero ſcimus nullam ſine fabulis & commentis.* Idem ait, *Neque verſus, neque vocabulum eſt, neque ſtylus grandior, nec metaphora conveniens, neque compoſitio tam ſuavis ulla & grata, ſicut commemoratio fabulæ bene excogitatæ.* Unde eſt in ea ſententia, neque Homerum, neque Pindarum, neque Sophoclem certas habuiſſe res, quas comemorarent: Corinnaque, quam ob præſtantiam artis in ſumma habuerunt admiratione, Pindarum reprehendit, quod ſuis verſibus fabulas admiſceat nullas, id quod proprium eſſe dicit Poëſeos. Socrates parvo tempore ante mortem ſomnio admonitus, ut verſus ſcriberet, cum ſe ſentiret ineptum excogitandis fabulis, quippe qui vita tota certavit de veritate, argumentum cepit verſuum ſuorum fabulas Æſopi, *quod poema nullum ſit ſine aliquo commento*, id quod ex Phædone Platonis ſumptum eſt. Cicero ab initio libri primi de legibus, de certo quodam loquitur poëmate à ſe facto, aitque imperitè illos facere, *qui in iſto opuſculo, non ut a Poeta, ſed ut à teſte veritatem exigant.* Ad hæc omnia nihil afferri poteſt elegantius, quam is locus Petronii, quem ſuggeſſit mihi excellens amicus noſter M. de Bieux. *Non enim res geſtæ verſibus comprehendendæ ſunt, quod longe melius Hiſtorici faciunt; ſed per ambages, Deorumque miniſteria, & fabuloſum ſententiarum tormentum præcipitandus eſt liber ſpiritus, ut potius furentis animi vaticinatio appareat, quam religioſæ orationis ſub teſtibus fides.* Unde fit, quod nonnulli Lucanum, & Silium Italicum ejiciant è Poëtarum numero quia nimis ſeſe alligarunt ad veritatem. Quod & Plutarchi judicium eſt de Empedocle, Parmenide,

nide, Nicandro, & Theognide. Licet enim verſibus ſcripſerint, tamen pro Poëtis non habentur, quoniam in eorum ſcriptis nullum eſt figmentum. Quin & ipſum Poëtæ vocabulum, fictorem denotat. Sed & priſcis temporibus in provincia noſtra Poëtæ nominabantur *Trubadores*, id eſt *Inventores*, ut quorum profeſſio ſit invenire ea, quæ non ſunt. Quare ſi Virgilius etiam hoc fecit, nemo eum poterit reprehendere, utpote qui ſecutus ſit viam libere tritam ab ipſis, qui eum anteceſſerunt.

Ad hoc generale reſponſum addo aliud ſpeciale; quod, ſi Æneæ iter in Italiam fabuloſum eſt, id in Virgilio reprehendi non debeat, quippe qui primus non excogitarit eam fabulam; ita namque creditum fuit à Romanis ab immemoriali tempore. Id quod indicat Dionyſ. Halicarn. libro I. verbis expreſſis. *Romani omnes adventum Æneæ in Italiam, & Trojanorum comprobant.* Omnes, dicit, Romani, hoc eſt, omnes qui hiſtoriam Romanam ſcripſerunt, qui in hoc ſecuti ſunt eos, qui præceſſerunt. Neque numerus horum fuit exiguus Virgilii temporibus. Nam cum ſcriberet Æneidem ſuam, anni circiter ducenti erant elapſi, ex quo hiſtoria Romanorum ſcripto cœpit comprehendi. Fabius Pictor, quem Livius laudat aliquoties cœterorum antiquiſſimus Annibalis floruit temporibus, & belli Punici ſecundi. Paulo poſt ſecutus eſt L. Cincius Alimentus, quem ille ipſe Livius maximum Auctorem nominat. Poſt Ennius Poëta celebris, qui verſibus & libris octodecim complexus eſt id, quod oratione proſa priores conſignaverant. Quem in hoc imitati ſunt Actius vel Attius, & Furius à Macrobio citati. Sed hoc longius poſt factum; cum Cato Cenſorius ſcriberet, ſicut Ennius, inter primum & ſecundum bellum Punicum libros ſeptem hiſtoriarum, quorum primus comprehendebat ſolam originem gentis Romanæ, idque quod geſtum fuit ſub Regibus; duo ſequentes origines totius Italiæ, quatuor ultimi bella Punica primum & ſecundum, aliaque ejus temporis.

Poſtquam magni hi ſcriptores ſexto ſæculo muniverunt viam, ingens agmen ortum ſæculo ſeptimo, qui Annales vel Hiſtorias ſcripſere, ut Scribonius Libo, Poſthumius Albinus, Calpurnius Piſo Frugi, Caſſius Hemina, Q. Fabius Maximus Servilianus, C. Fannius, ob veritatem ſuam à Saluſtio commendatus, C. Sempronius Tuditanus, Sextus vel Cnæus Gellius, Q. Quadrigarius, Valerius Antias, qui volumen ingens condidit; laudantur enim libri ejus usque ad LXXIV & LXXV, Licinius Macer, Lucius vel Cajus Cæſar, qui ſcripſit libros Pontificum, Domitius, Marcus Octavius & plures alii, quorum etiam nomina non plane nihil valent.

Semibarbara hæc ſæcula excepit ſæculum optimum Julii Cæſaris & Auguſti, ſub quo vixit Virgilius. Sed & alii viri magni ſumebant ſibi pro ſcriptionis ſuæ argumento Hiſtoriam Romanam. Ut Pomponius Atticus, magnus Ciceronis amicus, libro uno complexus breviter eſt Hiſtoriam Romanam annorum 700, quibus Roma ſtetit, in quo duas res præcipue monſtrandas ſibi ſumſit, temporis ſeriem, & origines præcipuarum familiarum, de quibus & peculiare opus compoſuit. Eodem tempore Q. Lutatius de eodem argumento ſcripſit libros

 pluri-

plurimos, in quibus agit de Antenore & Ænea, vultque oſtendere, Romam fuiſſe conditam anno ſecundo Olympiadis ſeptimæ. Scripſit & Varro Annales, librosq; Antiquitatum, Vitamque populi Romani, & Familiarum ex Troja oriundarum. Ælius Tubero Q. Ciceronis in Aſia vicarius plurimum laudatur à Dionyſio Halicarnaſſenſi, quod in eodem argumento meritam adhibuerit diligentiam. His addidiſſe ſuffecerit tres ſat notos Hiſtoricos, quorum primus eſt Cornelius Nepos, de quo Catullus ita loquitur,

Jam tum, cum auſus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis.

Ad tres libros ejus Chronicorum reſpiciens, quos laudant Gellius, atque alii. Secundus eſt Salluſtius, qui ſecundum Tacitum eſt *rerum Romanarum florentiſſimus Auctor*, & ſecundum Martialem *Romana primus in Hiſtoria*. Tertius eſt Titus Livius, quem nominaſſe ſufficit. Atque hi ſunt auctores, quos innuit Dionyſius Halicarnaſſenſis, quando ait, Romanos omnes teſtari, adventum Æneæ Trojanorumque in Italiam.

Fuerunt & Græci quidam, qui ſcripſerunt ante Romanos, ut Diocles Peparæthius, ex quo Fabius Pictor ſumſit fere omnia, quæ ſcripſit de origine Romæ, ſi Plutarcho credimus in vita Romuli. Item Cephalon Gergittius, ſcriptor admodum antiquus, ſecundum Dionyſium Halicarnaſſenſem. Quibus poſſunt adjungi plures alii, ut Demagoras, Agathyllus, Damaſtes Sigeenſis, & Dionyſius Chalcidenſis, omnes Dionyſio Halicarnaſſeo laudati. Ipſeque Halicarnaſſeus, Alexander Epheſius, ab Aurelio Victore citatus, vel auctore libelli de Origine gentis Romanæ, quiſquis fuerit, Apollodorus in Euxenide, Hyperochus, vel incognitus auctor Hiſtoriæ Cumanæ; & Agatocles, qui de Cyzico ſcripſit, quos laudavit Feſtus in vocabulo *Roma*. Et Appianus à Photio laudatus cod. 57. & Ælianus in Hiſtoria varia lib. VII. cap. 16. & Smyrnæus & Tryphiodorus ambo Poëtæ ſatis noti.

Licet autem nobis pauci horum Scriptorum ſint reliqui, tamen ſufficiunt ad confirmandam meam ſententiam. Nævius Poëta, qui vixit ante omnes eos, qui Annales condidere Romanos, quique miles fuit bello primo Punico, primumq; opus ſuum in theatro exhibuit annis ducentis fere, priusquam Virgilius Æneidem ſuam ſcribere ſuſciperet, de itinere Æneæ in Italiam locutus eſt. Teſtatur id Servius ad lib. 1. Æneid. *Nævius & Ennius Æneæ ex filia nepotem Romulum, conditorem urbis tradunt.* Et ad III. *Nævius induxit uxores Æneæ & Anchiſæ cum lacrymis illos relinquentes his verbis; Amborum uxores noctu de Troja exibant capitibus opertis, flentes ambæ abeuntes lacrymis cum multis.* Et ad librum IX. *Nævius in primo belli Punici Prochytam (inſulam Puteolani ſinus) de cognata Æneæ nomen accepiſſe dicit.* Quæ adfero ſolius antiquitatis cauſa. Nam loci ſubſequentes clariores erunt. Virgilius Æneam facit ſomniare cuncta, quæ ipſi perferenda. Sic per ſomnium cum Hector monet, ut ſecum auferat Deos penates & Lares, quæratque locum condendæ urbi idoneum trans mare. Similiter lib. XIII. Dii penates ei indicant, ut fugam capiat in Italiam, ubi ei pollicen-

licentur, ſe progeniem ejus ad cœlos usque evecturos, & in urbem miſſuros, cujus imperium futurum ſit ampliſſimum. Libro IV. Mercurius ei monſtrat periculum, in quo verſetur, omniaque mala, quæ metuenda haberet, ſi Carthagine non diſcederet, & tandem lib. VIII. Deus Tiberinus ei prædicit, fore, ut urbs Alba conderetur eo in loco, ubi porcus alba porcellis triginta ubera præbebit, eumque monet, ut fœdus faciat cum Evandro adverſus Latinos. In quo Virgilius ſequutus eſt & Fabium Pictorem, qui eum facit per quietem videre omnia, quæ in vita ipſi ſint eventura. Id quod teſtatur Cicero his verbis lib I. de Divin. *Huq; adjungatur etiam Æneæ ſomnium, quod in Fabii Pictoris annalibus ejuſmodi eſt, & omnia, quæ ab Ænea geſta ſunt, quæque illi acciderunt, ea fuerunt, quæ ei ſecundum quietem viſa ſunt.* Plutarchus in vita Romuli narrat ex Diocle, ac hoc ipſo Fabio Pictore hiſtoriam prolixam de nativitate Remi & Romuli, quæ incipit his verbis: *Succeſſio Regum Albanorum ab Ænea deſcendens venit ad fratres duos, Numitorem & Amulium.*

Servius Catonem facit dicentem, primos Italiæ habitatores, *Aborigines* fuiſſe dictos, poſt adventum vero Æneæ junctos cum Phrygiis vocatos eſſe Latinos, Æneamque una cum patre ſuo veniſſe in Italiam, & quoniam certam partem regionis occuparint, bellum ei natum cum Latino & Turno, quorum cum prior cæſus eſſet in acie, Turnum refugium habuiſſe ad Mezentium, cujus potentia confiſum renovaſſe bellum, & utrumque Æneam & Turnum ibi occubuiſſe, bellumque duraſſe inter Mezentium & Aſcanium, alias Ilum vocatum, à nomine Ili, qui Rex vetus fuerit Trojanorum, unde urbs ipſa Ilium ſit dicta. Aſcaniumque ſive Ilum admodum juvenem, & cui barba primum creſcere inciperet occidiſſe in duello Mezentium, poſteaque nomen Ili mutaſſe in Juli, quod ἴουλος Græcè ſignificet *Lanuginem.* Auctor, qui ſub nomine Aurelii Victoris ſcripſit originem gentis Romanæ, adducit hiſtoriam triginta porcellorum & Lavinii exſtructionem, bellumque, quod ex eo natum.

Et quoniam hic auctor videtur cum judicio ſequutus veteres auctores Romanos, qui iter Æneæ tradiderunt in Italiam, ſicut Dionyſius Halicarnaſſenſis Græcos, meretur, ut conſideremus eum propius. Verum quidem eſt, primum, quem laudat auctorem hujus itineris, eſſe Græcum, nempe Alexandrum Epheſinum, qui libro primo belli Marſici aut Socialis ait: Æneam cum patre, noctu Troja urbe egreſſum, quem geſtaverit in humeris & filio, quem tenuerit manu, tanta miſeratione ſui commoviſſe Græcos, ut ei veniam diſcedendi darent, quoquo vellet; ita claſſem fabricaſſe in Ida monte, & ſexus utriusque collegiſſe multitudinem, oraculoque monitum veniſſe in Italiam. Hoc eſt quod commemorat is Græcus, qui videtur tempore Auguſti, vel paulo ante floruiſſe. Nam mentionem ejus facit libro XIV. tanquam ſcriptoris recentis. Cœteri vero ſunt Latini, omnesque longe vetuſtiores.

Primus eſt Lutatius, Conſul Romanus An 650. qui & ipſum iter commemorat libro ſuo primo, pæne eodem modo, ſicut prædictus, niſi quod eum incuſat criminis fœdi, quod patriam prodiderit cum Antenore. Quod plane non convenit

venit illi pietati, quam in eo ille ipſe prædicat. Libro ſecundo memorat hiſtoriam triginta porcellorum & Lavinii urbis exſtructionem. Libro tertio Regem Latinum ait pepigiſſe fœdus cum Ænea, & interfectum fuiſſe in prælio contra Turnum, factumque Æneam eſſe Regem Latinorum conſenſu communi, quem ſecutus eſt Virgilius.

Secundus eſt Cæſar, cujus prænomen diverſimode ſcribitur; Nam modo vocat eum Cajum, modo Julium, modo Lucium Cæſarem. Quidquid horum fuerit, citatur ab ipſo, tanquam auctor librorum vel annalium Pontificiorum. Is dicit libro primo, quod Æneas occuparit terras juxta Bajas & lacum Avernum, Miſenum ibi tubicinem ſuum amiſerit, qui ibi fuerit ſepultus, locusque ex nomine ejus ita vocatus. Extat ibi hoc quoque, quod Cajetta non fuerit nutrix Æneæ, ſed quod hoc ei datum ſit cognomentum à Græco *καίειν*, quod *urere* ſignificet, quia tædio longæ navigationis concitarit mulieres Trojanas, ut cremarent naves Æneæ. De Lavinio id ipſum prodit, quod Lutatius. Et libro ſecundo quod Aſcanius bellum geſſerit contra Mezentium, eumque ſuperarit, & filium ejus Lenſum occiderit, Mezentiumque compulerit ad petendam pacem. Id quod Aſcanio tantam pepererit admirationem, ut originis divinæ crederetur eſſe. Et lib. IV, urbem Albam triginta annis poſt Lavinium condiderit, duabusque vicibus eo tranſtulerit penates ſuos, ſed quod utraque vice reverſi fuerint Lavinium. Et quia bis hoc acciderit, nemo auſum inde eos movere. Eo ipſo & ſequenti libro occurrit hiſtoria Regum Latinorum usque ad Romulum. Ego quis ille Cæſar ſit ignoro, ſed quia uno loco ante Lutatium ponitur, in alio etiam ante Tuberonem, & in aliis ante Sempronium, eum pro antiquo ſatis habeo.

Tertius & quartus Vulcatius & Aulius Piſo loquuntur de Sibylla quadam in urbe Cimbarion, quam Æneas conſuluerit, quæ prohibuerit ipſum ſepelire cognatam ſuam Prochytam in Italia, quam reliquerat ſanam, reverſus vero offenderat mortuam, & in vicina ſepelivit inſula, quæ adhuc nomine ejus vocatur, ego puto pro *Cimbarion, Cimmerion* legendum, convenit enim ſitus, neque vocabulum longe diſcrepat, nec eſt quisquam alius, qui Cimbarionis faciat mentionem. Forte & pro *Vulcatius, Lutatius* legendum, & *Calpurnius Piſo*, pro *Aulius Piſo*, nam hunc poſteriorem nusquam invenio. Sed *Calpurnius Piſo* ſatis notus eſt, nominatque ipſum cum Fabio Pictore, Cincio, & Catone, Dionyſius Halicarnaſſenſis, tanquam omnes quatuor ſcripſerint de nativitate Remi & Romuli. Ille ipſe adducit Piſonem, quo confirmet Amatam, uxorem Regis Latini, ſeipſam interfeciſſe ob dolorem, quem acceperit ex morte Regis Latini mariti ſui, & Turni, qui fuerit filius patrui ipſius Hic Piſo cum eſſet Tribunus plebis An. 605. primus auctor extitit legis Calpurniæ de pecuniis repetundis, de qua Cicero in Officiis ait, nondum eſſe annos 100. quod fuerit lata.

Quintus auctor eſt Sempronius, Conſul. An. 624. cum Marco Aquilio, qui de Cajeta dixit, quod jam ſupra attuli.

Sextus eſt Domitius, qui cum dixiſſet Æneam cum occupaſſet Laurentum, locum Romæ vicinum, conſitum lauris, cognoviſſe ait, eum eſſe locum, ubi commorari debeat ſecundum fatum Oraculo proditum, quoniam ibi conſumſiſſent

ſiſſent menſas ſuas. Verum id non narrat, ſicut cœteri auctores, quod menſa fuerit panis latus, cui impoſuerint cibos ſuos, ſed quod lectus fuerit ex petroſelino, quod ibi copioſe proveniebat, ipſisque menſæ mappæve loco fuerat. Credo fuiſſe ἐλεοσέλινον, petroſelinum paluſtre. Addit namque, quod locus is fuerit inter ſtagnorum duorum áquæ ſalſæ, indicatorum etiam per Oraculum, quod juſſerat Æneam urbem condere, *ubi duo maria inveniſſet, prandiumque cum menſa comeſſet*. Ibique inveniſſe maria, & comediſſe, ubi recumbebant, etiam menſas. Idem Domitius paulo inferius eſt adductus, ubi agitur de morte Aremuli Sylvii cum Annalibus Pontificiis, & Piſo, & Anfidius, quorum poſtremus vixit ſub Auguſto. Alias nihil habeo cognitum de hoc Domitio.

Septimus eſt M. Octavius, qui ait Æneam, cum ſacrificaret in littore prope Laurentum, conſpexiſſe claſſem Ulyſſis in mari, metuentemque, ne cognoſceretur, caput obvelaſſe linteo, ſicque ſacrificium perduxiſſe ad finem: Id quod deinde venerit in conſuetudinem. Unde Feſtus aſſerit, aram Saturni, quæ eſt in monte Capitolino, ei fuiſſe conſecratam ante bellum Trojanum, ex eo, quod ibi ſacrificia fiant capite nudo. Dicit enim: *Italici auctore Ænea velant capita, quod is, cum rem divinam faceret in littore Laurentis agri Veneri matri, ne ab Ulyſſe cognitus interrumperet ſacrificium, caput adoperuit, atque ita conſpectum hoſtis evitavit.* Simile quid dicit Gabius Baſſus de ara Herculis apud Macrobium III. Satur. cap. 6. Marcum hunc Octavium colligo eſſe vetuſtum ex eo, quod in eodem opuſculo alibi, poſitus eſt ante Licinium Marcum, qui Quæſtor fuit Romæ An. 665.

Octavus Cato eſt, vel origines ipſius, è quibus adducitur locus prolixus, qui agit de Lavinii oppidi exſtructione, & jam adductus eſt, item alius, quod Aſcanius poſt victorias egregias cognomentum Juli acceperit, *à quo Julia familia manavit.*

Nonus eſt Aulus Poſthumius, qui Romæ fuit Conſul cum Licinio Lucullo An. 603. Hic librum compoſuit *de Adventu Ænea* in Italiam, quo Auctor noſter utitur ad probandum, quod Aſcanius cum petitus bello eſſet ab exercitu Mezentii, qui numero longe prævalebat, ex neceſſitate virtutem fecerit, omnibusque ejus copiis occiſis, & filio ejus interfecto, pacem eum petere compulerit. Idem dicit Servius lib. IX. Æn. Sed locus ille admodum eſt corruptus, & pro *Poſtumius de adventu Ænea, & Lutatius communium hiſtoriarum, Bojani Euxim &c.* legendum non multum diſſimiliter, hoc modo: *Poſthumius de adventu Ænea, & Luttatius communium Hiſtoriarum Lib. I. ibi ſepultam fuiſſe tradit Bajani Euximi comitis Ænea nutricem.*

Decimus eſt, Sextus Gellius, vel potius Cn. Gellius, cujus annales ſubinde laudati ſunt à Dionyſio Halicarnaſſenſi libris ſeptem primis, & ab aliis pluribus. Noſter eo utitur, ut oſtendat, poſt Æneæ mortem uxorem ejus relictam gravidam occuluiſſe ſe in ſylva, & in occulto peperiſſe Sylvium. De qua multus rumor fuerit inter alios, quod interfecta crederetur cum fœtu ſuo ab Aſcanio, qui eam cum cura juſſit inveſtigari, ac ab inventa liberatus fuit à crimine, quod ipſi

falſo imputabatur. Et hic ille Sylvius, filius Æneæ ac Laviniæ, qui ſucceſſit ipſi in imperio, non vero Julus vel Aſcanius.

Undecimus & Duodecimus ſunt Cincius & Tubero, qui, ut Cæſar ſcriptor Annalium, memorant, Aſcanium, fundato Alba oppido, duabus vicibus eo deferri curaſſe Deos Lavinio, ubi tum erant, non vero auſum tertia vice id facere, quia duabus prioribus ultro reverſi fuerant Lavinium. Dictum jam eſt, Cincium vixiſſe tempore belli Punici ſecundi, & Tuberonem fuiſſe legatum Quinti Ciceronis in Aſia. Multos auctores alios prætereo, qui & ipſi laudantur illo in opuſculo, quia nihil habent neque de Ænea, neque de Aſcanio, verum aliis recentioribus aut vetuſtioribus.

Ad hanc claſſem referri poteſt Ennius, qui eadem memorat cum Nævio, Romulum videlicet conditorem urbis Romæ, filium eſſe filiæ Æneæ, id quod & Servius nos docet ad lib. I. Æneid. & lib. VI. ſcribit: *Romulus ſecundum Ennium refertur inter Deos cum Ænea, dicit namque, Iliam fuiſſe filiam Ænea.*

Jungi & his Caſſius Hemina poterit, qui apud Plinium lib. XIII. cap. 13. vetuſtiſſimus auctor Annalium nominatur, quique ſcripſerit res prorſus antiquas. Plures certe Patres teſtantur, loquutum de Saturno, monſtraſſe, quod revera fuerit homo, & Gellius lib. XVII. c. 21. ejus utitur teſtimonio, ut monſtret, Homerum & Heſiodum vixiſſe *Sylviis Alba regnantibus, annis poſt bellum Trojanum plus centum atque ſexaginta.* Aurelius Victor locum ejus adducit, qui agit de Recarano, Hercule & Caco. Ille ipſe Hemina facit mentionem adventus Æneæ in Italiam, dicitque eum appulſum cum hominibus 600. quod teſtantur verba hæc Solini, c. 2. *Non omiſſum ſit, Æneam, æſtate ab Ilio capto ſecunda, Italicis littoribus appulſum, ut Hemina tradit, ſocios non amplius ſexcentis in agro Laurenti poſuiſſe caſtra.*

Idem Solinus mentionem facit alicujus Coſconii, qui fuerit in eadem ſententia, quod liquet per ea, quæ ex ipſo refert: *Par ſententia eſt inter auctores, à gubernatore Ænea appellatum Palinurum; à tubicine, Miſenum; à conſobrina, Leucoſiam inſulam; à nutrice, Cajetam; ab uxore, Lavinium, quod poſt Troja excidium, ſicut Coſconius perhibet, quarto anno exſtructum eſt.* Varro citat hunc Coſconium in libris ſuis de lingua Latina.

Etiam Varro non eſt omittendus. Ipſe namque eſt, qui ait, *Deos Penates, quædam ſigilla lignea, vel marmorea, ab Ænea in Italiam eſſe adducta. Et hos Deos Dardanum ex Samothracia in Phrygiam, ex Phrygia Æneam in Italiam portaviſſe.* Et libro II. rerum divinarum. *Ex quo de Troja eſt egreſſus Æneas Veneris, eum per diem quotidie ſtellam vidiſſe, donec ad agrum Laurentum veniret, in quo eam non viderit ulterius, qua re cognovit terras eſſe fatales.* Id quod Servius commemorat ad illa verba Poëtæ: *Matre Dea monſtrante viam.* Quaſi Venus ſtellam ſuam ante ipſum fecerit ambulare, ut ei jam monſtraret.

Non addam, niſi Titum Livium, qui lib. I ait, *poſt captam Trojam Æneam primũ in Macedoniam veniſſe, inde in Siciliam quærentem ſedes delatum: ab Sicilia claſſe Laurentem agrum tenuiſſe, Troja & huic loco nomen eſt. Ibi egreſſi Trojani, ut quibus ab*

ab immenſo prope errore nihil, præter arma & naves ſupereſſet; cum prædam ex agris agerent, Latinus Rex Aboriginesque, qui tum ea tenebant loca, ad arcendam vim advenarum, armati ex urbe atque agris concurrunt. Reliquum nimis longum eſſet exſcribere, neque adeo conducit, quam ut monſtretur, hiſtoriæ ſeriem duobus narrari modis, unumque ex illis eſſe, qui cum iis, quæ Virgilius dicit, conveniat.

Supereſt, ut ad Græcos veniam, inter quos Diocles, & Cephalon Gergithius ſunt antiquiſſimi. Et prioris quidem jam monſtravi antiquitatem per Plutarchum, qui ait *Dioclem Peparethium primum apud Græcos conſignaſſe, quod præcipuum fuerit in hiſtoria de origine Romæ atque Romuli, & Fabium Pictorem eſſe antiquiſſimum inter Hiſtoricos Romanos, qui eum ſequutus ſit in pleriſque.* Hinc ex profeſſo ex utroque prolixam inſtituit narrationem de nativitate Remi & Romuli, de qua dictum eſt in præcedentibus.

Jungi poteſt Cephalon Gergitthius, de quo Feſtus in voce *Roma*, quod *de adventu Æneæ in Italiam videatur conſcripſiſſe.* At Dionyſius hoc ſolum ait ſcripſiſſe, quod poſt generationem decimam poſt captam Trojam, urbs Roma fuerit condita per eos, qui fuga ex Troja ſe ſalvarint cum Ænea, fundatoremque ejus fuiſſe Romum, ducem Coloniæ, unum filiorum Æneæ, quos dicit habuiſſe quatuor, Aſcanium, Eurileum, Romum, & Remum. Gergitthius vocatur, quod eſſet oriundus ex Gergitho urbe Miſiæ vel Troadis, facitque eum *παλαιὸν πάνυ* h.e. admodum vetuſtum Dionyſius. Equidem non dicit, Æneam ipſum veniſſe à Troja, à quo tantum abeſt, ut alibi ſcribat, mortuum in Pallena peninſula, quæ eſt inter Thraciam & Macedoniam. Vult tamen Romam accepiſſe nomen ſuum ab uno filiorum ejus. Addit, quod Demagoras, & Agathyllus, & plures alii ſint in eadem ſententia, quod ducem & caput coloniæ concernit. Quorum poſterior Poeta eſt ex Arcadia, qui de Ænea: *Feſtinabat ire in Italiam, filiumque procreaverat nomine Romulum.* Quis vero ſit Demagoras, ignoro, putoque legendum Xenagoras, de quo alibi ſic ſcribit: Xenagoras Hiſtoricus ſcripſit, *ex Ulyſſe ac Circe natos filios tres, Romum, Antiam, Ardeam, qui tres condidere urbes ipſis nomine ſimiles.* Niſi forte Romus hic nihil habeat commune cum altero Cephalons, niſi ſolum nomen, cum unus deſcenderit ab Ænea, alter ab Ulyſſe. Sed vide in eodem Scriptore magis huc faciens aliud: *Is qui collegit nomina Sacerdotum Argos, quique unicuique tempus aſſignavit ſuum* (id eſt Heraclides Lembus, ſi qua Scaligero fides) *ait, Æneam cum veniſſet cum Ulyſſe ex Moloſſorum terris in Italiam, condidiſſe urbem, eamque nominaſſe Romam, de nomine mulieris Trojanæ.* Addit, Romam iſtam longa navigatione feſſam, adhortationibus ſuis compuliſſe fœminas reliquas, ut incenderent claſſem, inque eadem ſententia eſſe Damaſtem Sigæum. Suidas ait, Damaſtem hunc ſcripſiſſe de iis, qui ad Trojam depugnarint, & Herodoti eſſe æqualem, diſcipulumque Hellanici; unde colligitur de antiquitate ipſius. Poteſt addi his Dionyſius Chalcidenſis, qui amplius apud noſtrum Dionyſium dicit, Romum, qui condidit Romam, ſecundum quoſdam filium eſſe Aſcanii, ſecundum alios Hemathionis.

Apud Feſtum voce *Roma* cumulus eſt diverſarum ſententiarum apud Græcos de origine Romæ, quorum ecce quoſdam, qui eam referunt ad Æneam, licet aliis atque aliis viis. *Apollodorus in Euxenide* (hoc vocabulum ſuſpectum eſt) *ait, Ænea & Lavinia natos Majllem, Mulum,* (lego Romulum) *Romumque, atque ab Romo urbi tractum nomen. Alcimus ait, Tyrrhenia Ænea natum filium Romulum fuiſſe, atque ab eo ortam Albam, Æneæ neptem, cujus filius nomine Romus, condiderit urbem Romam. Hiſtoria Cumanæ conſcriptor, &c. Aborigines, &c. montem Palatium, in quo frequentiſſimi conſederint, appellaviſſe à viribus regentis Valentiam. Quod nomen adventu Evandri Æneæque in Italiam cum magna Græce loquentium copia interpretatum, dici cœptum Romam. Agathocles Cyzicenorum rerum conſcriptor ait, vaticinio Halem impulſum, Æneam Italiam petiviſſe, portantem ſecum ſuam neptem, Aſcanii filiam, nomine Romam, eamq; ut Italia Phryges ſint potiti, & iis regionibus maxime, quæ ſunt vicina urbi, primam omnium conſecraſſe in palatio Fidei templum, &c. Ait quidem Agathocles complures eſſe auctores, qui dicunt Æneam ſepultum in urbe Berecynthia, proxime flumen Nolon* (lege Τάλλον) *atque ex ejus progenie quendam nomine Romum veniſſe in Italiam, & urbem Romam nominatam condidiſſe.* Non ſcio, quid intelligat per Euxenidem Apollodori. Alcimus eſt Siculus, qui ſcripſit de Sicilia & Italia. Duo hæc ejus opera nominat Athenæus lib. X. & XII. Auctor Hiſtoriæ Cumanæ eſt Hyperochus ſecundum Pauſaniam in Phocicis. Verum Athenæus lib. XII. rem facit dubiam. *Hyperochus* ait, aut qui ſcripſit Cumana, quæ ipſi tribuuntur: Agathocles Babylonius quæ de Cyzico ſcripſit, laudantur à Cicerone, Athenæo, Solino, & aliis.

Nihil vero eſt, quod ſuperet id, quod habet Dionyſius Halicarnaſſenſis, qui Romæ vixit ſub Auguſto, eodem, quo Virgilius, tempore, quique facit, quantum poſſibile fuit, ut iter hoc fabuloſum Trojanorum in Italiam probaret, eaq; de re inſtituit ſermonem longum, cujus initium tale: *Æneam & Trojanos veniſſe in Italiam confirmant omnes Romani, & ſolemnia, quæ obſervant in feſtis ſuis & ſacrificiis hoc oſtendunt, & oracula Sibyllina, itemque Apollinis, multaque alia, quæ nemo poteſt rejicere, utpote quæ bene ſunt fundata. Nam & apud Græcos ſuperſunt ad hunc diem documenta plurima, & portuum notitia, in quibus appulere, longoque ſubſtiterunt tempore, quod tempus ipſum non eſſet navigationi.* Et hoc conatur probare per ea omnia, quæ ſequuntur.

Prætereo Alexandrum Epheſium, ab Aurelio Victore laudatum, quia de eo loquutus ſum in præcedentibus. Ælianus Variæ Hiſtor. lib. 7. c. 16. ait, Romam conditam à Romo & Remulo, filiis Martis & Serviæ, quæ fuit de progenie Æneæ. Appianus ſcripſit lib. XXIV. Hiſtoriæ Romanæ, quorum primus qui amiſſus eſt, hoc habuit initium: *Æneas filius Anchiſis, & nepos Capyis, qui florebat tempore belli Trojani, poſtquam longo tempore huc illucque erraviſſet, appulit in loco quodam Italiæ, Laurentum dicto, ubi adhuc campus ejus monſtratur, & fluvius dicitur Troja de ipſo,* quod auctoritate Photii firmatur. Non addo, niſi duos Poëtas, Tryphiodorum, qui libro de excidio Trojano ait: *Venus occultabat Æneam & Anchiſem commiſeratione patris & filii, ut ipſis aſſignaret ſedem in Italia*

longe

longe à patria ſua, & impleret conſilia Deorũ. Jupiter id approbavit, quo filius & nepos Veneris Martiſque haberent imperium æternum. Et Smyrnæus, qui libro III. Paralipomenon Calchantem facit proferre verſus viginti, futura continentes, quibus Æneas impedivit Græcos ad nocendum ſibi, monſtrando eis, quod Dii decreverint condere ſuperbam urbem prope Tyberim, ubi gentis ſuæ homines imperium habituri ſint in longinquo, in præmium pietatis, quam teſtatus ſit erga patrem ſuum & filium. Verum hi ſcriptores eo minus æſtimandi, quia poſt Virgilium ſcripſere.

Satis multos, & fortaſſis plus ſatis adduxi; per quos probari poſſit, non eſſe Virgilium primum, qui fabulam hanc invenerit, quandoquidem vulgata eſt tanto numero ſcriptorum Græcorum pariter & Romanorum, qui ante ipſum ſcripſere. Nec Poëtas ſolum, ſed & Hiſtoricos ipſos fidem ei feciſſe, eoque magis reddidiſſe credibilem, multiſque circumſtantiis locupletaſſe. Imo fuiſſe Hiſtoricos, qui Æneæ eſſent loco metatorum, omneſque ſtationes totius itineris deſcripſiſſe. Ita enim volunt in tranſitu per Thraciam condidiſſe Ænos urbem, per Pallenem Æneam, utramque de ſe nominatam, quarum poſterior ſteterit ad tempora Caſſandri, Regis Macedoniæ, qui ejus incolas in Theſſaloniam tranſtulerit. Quodque inde venerit in Delos inſulam, poſteaque in Cytheram, in quarum prima monſtratur regia, in qua Anius Rex ejus inſulæ ac ſacerdos Apollinis eos exceperit, in altera templum Veneris extructum, ut ajunt, à Trojanis. Et à regione in terra continenti Cimæthion promontorium, ubi ſepultus fuerit Cimethus, unus ex amicis Æneæ. Et ulterius in Arcadia urbs Capya, condita per Capyn Trojanum, ut & Capua in Italia. Sic, ut porro monſtrent quod venerit per Zachyntum, Leucas, Actium, Ambraciam, portum Buthroti, ubiq; oſtendunt templa Veneri, ædificata ab Ænea, ſi quis locorum illorum ſacerdotibus volet credere. Imo in Ambracia ſacellum cernitur cum imagine Æneæ, antiquo modo facta, cui ſacrificia offerunt certæ ſacerdotes, Amphipoles dictæ alias ſervientes. Et ſacerdotes Dodonæi confirmant, quod venerit ad conſulendum Oraculum, per certa quædam vaſcula ærea, quibus nomen ejus eſt inſcriptum, ipſis ab eo donata. Neque multo inde à Buthrote portus eſt Anchiſis, ita nominatus ab Æneæ patre, qui ibi appulit cum claſſe, dum filius proficiſcitur oraculum Dodonæum conſultum, & inviſit Helenum. Ita nominatur portus Veneris, portus Povillæ, ubi Trojani quidam egreſſi ſunt in terram. In Sicilia, quo eos conjecit tempeſtas, templum habuit admodum celebre ſuper montem Erycem, quod hodieque tribuitur Æneæ. In Italia Palinurum & Miſene promontoria fuere, aut portus ita dicti, de quibusdam Trojanis, ibi mortuis aut ſepultis, ſicut Epityche, Cajetta, Leucaſia, & Protyche de nominibus feminarum Trojanarum, nutricum aut conſanguinearum Æneæ. Inter Lavinium & mare prope portum Laurentium monſtrabatur locus, Troja dictus, quod in eo Trojani, cum veniſſent in Italiam, morati fuiſſent.

Res alia adhuc fabulam hanc reddidit illuſtriorem plurimumque eam promovit, quod nempe Cæſar credi voluerit ſe ortum ex progenie tam antiqua, & ab

 initiis

initiis ſui generis Deam habere collocatam. Atque hanc ad rem multum contulit operæ, ut glaucoma objiceret oculis populi, falſo hoc rumore. Hinc eſt, quod omiſerit nihil eorum, quæ videbantur poſſe fidem rei huic conciliare. Cum adhuc eſſet juvenis, orationem funebrem habebat in mortem amitæ ſuæ, qua genus ejus paternum deducebat à Regibus, Anco Martio videlicet, paternum vero à Diis, hoc eſt Venere, matre Æneæ. Ecce verba ejus, deſumpta ex Suetonio cap. 6. vitæ ejus; *Amita mea Julia maternum genus ab Regibus ortum, paternum cum Diis immortalibus eſt conjunctum. Nam ab Anco Martio ſunt Martii Reges, quo nomine fuit mater, à Venere Julii, cujus gentis eſt familia noſtra. Eſt ergo in genere ſanctitas Regum, qui plurimum inter mortales pollent, & cerimonia Deorum, quorum ipſi in poteſtate ſunt Reges.* Eadem eſt cauſa, ob quam veſperi ejus diei, quo prælium Pharſaiclum inſtabat, *poſtquam ad mediam noctem ſacrificaſſet, invocavit Martem & Venerem matrem ſuam. Credebatur enim Julia familia deſcendiſſe ab Ænea, & à Julio filio ejus accepiſſe nomen, concipiebat que votum, ſi eventum ſortitus eſſet felicem, ſe templum ædificaturum Veneri Victorioſæ, in agnitionem opis, quam occaſione iſta ab ea accepiſſet.* Quæ ſunt verba Appiani in lib. II. bell. civ. Sic poſt omnes ejus victorias idem ait: *Conſecravit templum Veneris Matris, quod voverat eo momento, quo ire in pugnam Pharſalicam debebat.* Similiter & Dion. lib. XLIII. p. 143. *Poſt exſtructo templo Veneri, quia eſſet origo & radix familiæ ſuæ, ſtatim illud conſecravit per diverſa gladiatorum certamina, ludosque alios, & ſpectacula, quæ exhibuit in Amphitheatro.* Et alibi ait, *quod omnia retulerit ad Venerem, cunctisque perſuadere voluerit, ſe ipſi debere, quod adhuc ſit in florenti velut ætate, ideoque ferebat ſecum icunculam Veneris Armatæ, & plerumque in negotiis gravioribus nomen teſſeram militibus dabat.* Sic in acie Pharſalica ſecundum Appianum, *Cæſar & Pompejus teſſeram conſtituerant, alter: Venus Victorioſa, alter Hercules Invictus.* Et in ea ad Corduam iterum *Venerem ſymbolum dabat.* Et videtur ea fabula, qua dicebatur à Venere ortus, ne quidem ab inimicis ejus negata. Cicero namque in Epiſtola quadam, qui alias oſtendit ſatis, ſe non amare ipſum, *florem ætatis à Venere orti, in Bithynia fuiſſe contaminatum*, puta per Regem Nicomedem, qui abuſus eſt Cæſare in ætate juvenili, ſicut plures hoc de eo prodidere. Et Pompejus fuit liberatus à cura ſua per aciem Pharſalicam, quam habebat in ornando templum Veneris ſpoliis multis. *Metuens*, inquit Plutarchus, *gloriam dare ac ſplendorem familiæ Cæſaris, quæ pertinebat ad Venerem.* Qua in re confirmari poterat per tabulam quandam æream, quæ inventa dicebatur in ſepulchro Capiis Trojani, Capuæ conditoris, paulo ante mortem Cæſaris, cui fuit inſcriptum, *quandocunque oſſa Capiis detecta eſſent, fore, ut Julio progenitus manu conſanguineorum necaretur.* Sueton. c. 31. Ex hac ratione inter honores Cæſari oblatos poſt mortem, hic primarius fuit, quod ei exſtrueretur ædes inaurata in templo Veneris Matris prope ſimulachrum ejus, & in ea lectus eburneus, tectus auro purpuraque, in quo imago Cæſaris cum trophæo à capite, eodemque veſtitu, quo erat, cum occideretur. Verba Suetonii hæc ſunt; *Pro roſtris aurata ædes ad ſimulachrum templi Veneris genetricis colloca-*

locata, intraque lectus eburneus, auro ac purpura ſtratus, & ad caput trophæum, cum veſte, cum qua fuerat occiſus.

Addam hoc ſolum, quod præter Poëtas & Hiſtoricos, & Cæſaris familiares Senatus ipſe totusque populus Romanus origines ſuas referret ad Trojanos. Hoc enim fundamentum omnium privilegiorum & immunitatum, quas Romani ab uno tempore in alterum indulſere Ilienſibus, aut pro eis rogaverunt. Quarum prima lineamenta comparent in literis quibusdam à Senatu Populoque Romano ſcriptis ad Regem Seleucum, neſcio quem. Eis ipſi promittunt fœdus & amicitiam cum ipſo futuram, *ſi conſanguineos ſuos* Ilienſes ab omni onere immunes præſtitiſſet. Et poſt in tractatione pacis cum Antiocho Anno V. C. DLXV, Ilienſibus concedunt urbem Rhetum & Gargithum, non tam ob nova quædam merita eorum, quam in recordationem originis. Eodem modo loquitur Livius lib. XXXVIII. & poſt defectionem Mithridatis, ſecundum Appianum libro, quem appellat Mithridaticum, *Sylla liberos faciebat Ilienſes, edictoque publico pronunciabat amicos Romanorum.* Quo refertur, quod ait Strabo lib. XIII. quando conſolatur Ilienſes *ob bona plurima quæ acciderint ipſis.* Eadem privilegia Julius Cæſar *eis firmavit & amplificavit, dedit eis regiones & libertatem, omniaque onera ab eis ſuſtulit, quibus omnibus hodieque gaudent*, quæ verba ipſe ſcripſit ſub Tiberio & Claudio, ubi cum eſſent, qui ſpoliare ipſos mallent illis privilegiis, Nero gener Imperatoris, qui tum erat annorum ſedecim, eos defendit in Senatu, Græca lingua magnâ facundia, iisque impetravit immunitatem perpetuam omnium onerum publicorum ex cauſa, quæ jam dicta eſt. Cujus rei teſtem Tacitum habemus, lib. XII. Annal. & Suetonium in vita Claudii, c. 27. & Neronis, c. 7. Quo reſpexit Plinius lib. 5. c. 30. *Ilium*, ait, *immune, unde omnis rerum claritas.* Et Juriſconſultus Calliſtratus tit. de excuſationibus. l. non tantum. 17. §. 1. *Ilienſibus & propter inclytam nobilitatem civitatis, & propter conjunctionem originis Romanæ, jam antiquitus & Senatusconſultis & conſtitutionibus principum, pleniſſima immunitas tributa eſt, ut etiam tutelæ excuſationem habeant, ſcilicet eorum pupillorum, qui Ilienſes non ſunt.*

His ita ponderatis, exiſtimo valde ridiculum eum fore, qui in re tam parvi momenti Virgilium dicet debuiſſe ſe opponere illi, quod tanto tempore creditum eſt à Romanis, univerſalique conſenſu, tam Imperatorum, quàm Senatus Populique, & ab omnibus memoratum Poëtis, & ab Hiſtoricis omnibus, Oratoribus, Antiquitatum indagatoribus, Criticisque, Æneam nempe coloniam duxiſſe in regionem Latinorum, ex qua ortus ſit populus Romanus, Cæſaresque eſſe de progenie Veneris & Æneæ. Probum neceſſariumque eſt, opponere ſe quantum eſt poſſibile populi erroribus, quando pertinet ad Dei gloriam, & utilitatem religionis. In univerſum iis in rebus, quæ magni momenti ſunt, & quibus non poſſumus ſubſcribere, niſi ut ſalutem noſtram in periculum aliquod conjiciamus. Quis vero ſit tam ſtolidus, qui ſubire ultima velit ſupplicia, ut hujusmodi deſtruat errores, quorum fides eſt indifferens, nec cuiquam damno, quocunque modo ſeſe habeat? Cumprimis quando populus eo gaudet, mendacioque

cioque delectatur, fertque moleſtè, ſi eo eximeretur. Et ſi refutandi eſſent, Hiſtoricorum hoc foret officium, non Poëtarum. Cujus rei exemplum habemus illuſtre apud nos ipſos, qui diu cum multis aliis populis, eâ delectati ſumus ſtultitiâ, ut deducere origines noſtras à Trojanis conaremur. Unde fit, ut omnium annalium noſtrorum ſcriptores, putaſſent in medio ſe hæſuros itinere, niſi ſcrutando antiquitates noſtras veniſſent ad Trojam, & inde petiſſent Pariſum & Francum, filios Herculis, quorum poſterior nomen dederit genti, alter urbi præcipuæ totius regni. Verum quidem, quod poſt renatas literas, à centum inde, aut centum & viginti annis, inventi ſint longe ſubtiliores animi, quam ut conſentire poſſent in fabulam, quæ tam longe abit ab omni etiam ſpecie veritatis, quodque Hiſtorici, qui ex eo tempore ſcripſerunt, eam neglexerint. Ronſardus tamen, qui inter præſtantiſſimos Poëtas noſtros numeratus eſt, non intermiſit ſequi veterem illam fabulam in Franciade ſua. Quam ob cauſam tamen non exiſtimo à quoquam eſſe culpatum. Longe minor foret ratio reprehendendi Virgilii, qui eſt abſolutiſſimus Poëtarum omnium, quod argumentum poëmatis ſui ceperit fabulam, quam Romani omnes usque ad ipſius ætatem crediderunt. Neminem ſaltem invenio ex ipſis, qui aſſerat contrarium, aut in dubium vocet, ſolo Livio excepto, qui hanc rem magna cautione tractat, dum ait, rem eſſe, quam nec confirmare velit, nec refellere. Quodque condonandum vetuſtati ſit, ſi primordia ſua quærat facere clariora, divina humanis miſcendo. Et ſi quis populus ſit, cui permiſſum eſſe debeat, ut initia ſua referat ad Deos, eum eſſe populum Romanum debere, qui res tantas geſſerit, populosque, qui ſe velint recte imperio ipſius ſubjicere, non debere hanc hiſtoriam in dubium trahere. Hoc eſt credendam eſſe licet nihil ei ſubſit.

In quo finiam, poſtquam me excuſavero, quod te tanto tempore detinuerim re, quæ non erat tanti, ut de ea profunderem tantum verborum. Sed ſi lectio tam diverſorum tibi fuerit moleſta, te ipſum incuſas, qui me compuliſti dicere plura, quam propoſueram. Et confido, altera vice te non reverſurum, metu, ne poſt primam hanc diſſertationem, in qua legenda non profecto parum fatigabere, ſubjungam aliam, quæ te redigat ad incitas, id quod tamen longiſſime abeſt ab animo meo, cum ſim toto pectore

Domine

humilimus obſequentiſſimusque
ſervus tuus

Cadomi 20 Decembr.
1663.

BOCHART.

SAMUE-

SAMUELIS BOCHARTI EPISTOLA, QUA RESPONDETUR AD TRES QUÆSTIONES:

I. *De Presbyteratu & Epiſcopatu.*
II. *De Provocatione à Judiciis Eccleſiaſticis.*
III. *De Jure ac Poteſtate Regum.*

VIRO AMPLISSIMO

D. MORLEY, REGIS ANGLIÆ SACELLANO,

SAMUEL BOCHARTUS S. D.

LITERAS, quas à te mihi reddidit illuſtris Heroina veſtrás (Vir Ampliſſime) poſtquam avidè perlegi, in eas Symplegades incidiſſe me ſenſi unde nullus patet exitus. Nam neque ſilere mihi liberum eſt conſulto à tali viro, de rebus maximi momenti; neque vera dicere ſine multorum offenſione: quam tamen abſit ut vitem cum veritatis diſpendio. Rogaveram cur veſtrates, hic in Gallia pro causâ Regis exules, à communione cum noſtris Eccleſiis ferè abſtinerent. Reſpondes nos plerisque illis non ſine cauſa eſſe ſuſpectos, ut qui idem ſentiamus cum Angliæ Presbyterianis. Quorum placita tria hæc eſſe vis. 1. *Epiſcopatum rejiciendum ut jugum Tyrannicum & planè Antichriſtianum*; Contra *Presbyterorum ordinem ubique & ab omnibus eſſe amplectendum, ut jure divino ſtabilitum.* 2. *Presbyteros in iis omnibus quæ ad Eccleſiam quoquomodo pertinent ſummam habere poteſtatem; nec ab eorum ſummo collegio ullam*

 dari

dari provocationem. 3. Item. *Reges poſſe vi & armis à ſubditis cogi in ordinem; & ſi ſe præbeant immorigeros, de ſolio deturbari, in carcerem conjici, ſiſti in jus, per carnificem denique capite plecti.* Atque hæc illorum placita, piiſſimi Regis veſtri ſanguine nuper eſſe ſancita. Quibus ſi aſſentimur, prout vos ſuſpicamini, veſtrates ſeceſſionem à nobis jure feciſſe contendis. Sin minus, id à me petis ut docendo id quod res eſt, veſtras Eccleſias ab errore, & noſtras à ſcandalo liberem. Quod idem eſt ac ſi me roges, ut inter regni veſtri Regios & Parlamentarios, ego homuncio ſedeam tanquam disceptator & arbiter; eas lites diremturus, quæ per tot annos Britanniam veſtram pro *Beatorum inſulâ* olim habitam, non exercuerunt modo, ſed & miſerè dilacerarunt. Et hos vel illos vel utroſque in me provocem, prout hinc vel illinc vel utrobique peccatum eſſe docuero. Tamen, modo ne mihi ſit fraudi quod alicubi ferar ſuſpenſo gradu, *periculoſæ plenum opus aleæ* tractans & *incedens per ignes ſuppoſitos cineri doloſo*, conabor ad ſingula reſpondere: cum ut tibi ſatisfaciam, tum ne ſilentio meo noſtrarum Eccleſiarum cauſam prodidiſſe videar, quibus veſtrorum iniquis ſuſpicionibus fœdam labem aſpergi video.

Quæſtio *de Epiſcopatu & Presbyteratu*, quam primo loco ut graviſſimam propoſuiſſe videri poſſis, meo judicio eſt leviſſima. Et diſſidium eâ de re natum videtur nullo negotio poſſe conciliari, modo abſit ſtudium partium, quod in inſulâ veſtrâ pleroſque abripit ita transverſos, ut magna animorum contentione de hoc ſolo diſputent tanquam pro aris & focis, ac ſi in eo ſita ſit Religionis prora & puppis. At nos putamus parum referre utrum ab Epiſcopis, an à Presbyteris gubernetur Eccleſia, modo gnaviter & fideliter obeant munus ſuum quiqui tandem ad clavum ſedeant. Si de Antiquitate res eſt, cum Hieronymo planè ſentio; Apoſtolorum ætate inter Epiſcopos & Presbyteros nihil fuiſſe diſcriminis, & *communi Presbyterorum conſilio Eccleſias fuiſſe adminiſtratas.* Itaque Presbyteri Epiſcopis omnino ſunt antiquiores. Interim Epiſcopale regimen eſſe antiquiſſimum, & paulò poſt Apoſtolos per univerſam Eccleſiam magno cum fructu obtinuiſſe, eſt mihi compertiſſimum. Nec Apoſtolorum praxim puto vim habuiſſe legis, in rebus ſuâ naturâ ἀδιαφόροις. Proinde tam qui Presbyteralem quam qui Epiſcopalem ordinem *juris Divini* eſſe aſſerunt, videntur τῆς ἀνθολκῆς ἀμετρίᾳ τὸ μέσον διαμαρτεῖν, Jam ſi roges utrum ſit conſultius, ut Epiſcopi, an vero ut Presbyteri præſint Eccleſiis, idem erit ac ſi rogaveris utrum præſtet ut penes Regem, an ut penes Magnates, an ut penes Populum ſit ſummum rerum arbitrium. Quæ quæſtio non poteſt uno verbo decidi. Quia aliis Monarchicum, aliis Ariſtocraticum, aliis rurſus Democraticum regimen eſt aptius. Nec ubiq; vivitur iiſdem moribus. Noſti poſt Tarquinios Regium nomen Romanis diu fuiſſe exoſum. Contra Cappadoces apud Trogum & Strabonem oblatæ libertatis munus abnuentes, negabant ſe ſine Rege vivere poſſe. Ita planè in Eccleſiâ, quidam Epiſcopali regimini ſic aſſueverunt ut eo carere nefas putent. Alii Presbyterale regimen Epiſcopali præferunt: vel quia ſub eo nati ſunt, vel quia Epiſcopalem προστασίαν experti ſunt nimio turgere faſtu, & in δεσποτικὸν & tyrannicum imperiũ degeneraſſe

Juſtin. lib. 38. Strabo lib. 12.

neraſſe. Hîc igitur opus eſt mutuâ tolerantiâ; Et ſi qua vel nobilium vel plebis pars notabilis ad Epiſcopale regimen ſummis votis adſpirat, author eſſem ut tam illis permitterentur Epiſcopi, quam Presbyteri aliis qui ab Epiſcopali jugo abhorrent: & communi non paſtorum modo, ſed & populorum ſuffragio in ſingulis Provinciis res hæc tranſigeretur. Quod ſi verum eſt Epiſcopos lapſu temporum multa uſurpaſſe perperam, quæ nō fuerunt in uſu apud veteres, unde factum ſit ut hæc poteſtas merito piis ſit exoſa & terribilis, quidni Tenediâ bipenni reſecare poſſet Synodus hæc παραβλαστήματα, & ad purioris Eccleſiæ normam ſit attemperare, ut non ſuperſit amplius legitimus querelæ locus? Recte obſervat vir doctiſſimus, in Epiſcopatu tria eſſe quæ non ſunt confundenda: πρεσβυτέριον, ſeu *paſtorale munus* quod Epiſcopis Scriptura tribuit; ὑπεροχὴν ſive *eminentiam* in reliquos Paſtores, quam illis conceſſit Eccleſia vetus; & *dominatum in Domini cleros*, quem in hac ſæculorum fæce nonnulli proterve ſibi arrogarunt. Proinde primum eſſe *Divini juris*, ſecundum *Eccleſiaſtici*, tertium verò *nullius* & meram uſurpationem. Adeoque Eccleſiam primo carere non poſſe, ſecundum poſſe ferri, tertium plane eſſe abolendum. At propter abuſum, uſum tolli neceſſe non eſt, donec emendationis ſpes plane decollaverit. Et res ipſa diſtinguenda eſt ab adnatis vitiis. Querelæ de Epiſcoporum faſtu & tyrannide non hodie primum natæ ſunt. Epheſinæ Synodi Patres jam olim metuebant μὴ ἱερουργίας προσχήματι ἐξουσίας κοσμικῆς τῦφος παρεισδύηται, *ne Epiſcopali dignitati ſacræ functionis obtentu, ſecularis authoritatis typhus obreperet.* Et iis æqualis Iſidorus Peluſiota Epiſtolâ ad Theodoſium, quæ eſt 125. lib. 2. Epiſcopatum alicubi eſſe ait τυραννικὴν αὐτονομίαν *tyrannicam licentiam*, ἐπειδὴ εἰς ἀρχὴν, μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ μετὰ παῤῥησίας εἰπεῖν, εἰς τυραννίδα αὐτὸ μετεῤῥύθμισάν τινες, *quia nonnulli in dominatum, vel potius, ſi libere loquendum eſt, in tyrannidem commutarunt.* Et multo ante, Gregorius Nazianzenus orat. 21. in laudem Athanaſiii, præſules eſſe conqueritur οἳ ὅταν πάντα διεξέλθωσι βιαζόμενοι, τελευταῖον τυραννοῦσι καὶ τὴν εὐσέβειαν, *qui cum omnia violenter pervaſerint, tandem pietatem etiam Tyrannide premunt.* Hujusmodi querelis in veterum doctorum ſcriptis cum nihil occurrat frequentius, tamen nemo eſt repertus qui de abolendo Epiſcopatu cogitaverit. Quin Aërius ab aliis pro Schiſmatico, ab aliis etiam, qui ſchiſmaticos omnes hæreticis accenſebant, pro hæretico habitus eſt, eo quod in ordinem naturâ ſacrum violentius inſurrexerit, & ab iis ſecedendum eſſe pronuntiaverit, qui diſcrimen inter Epiſcopum & Presbyterum Eccleſiaſticâ conſuetudine quomodocunque invectum, admiſerint. Cavendum igitur ne Scyllæ fugâ in hanc Charybdim incidamus. Neve rigor nimius, & plusquam Vatinianum in Epiſcopos odium, eô imprudentes adigat, ut veteri Eccleſiæ dicam ſcribamus, & ab ejus communione ipſi nos arceamus. A quibus extremis Gallicanas Eccleſias ſemper abhorruiſſe libri à Gallis ſcripti palam indicant, & noſtrorum perpetua praxis. Neque enim horum in Britannia quisquam fuit, qui non libenter intereſſet ſacris veſtris, poſtquam aliquem Anglici ſermonis ſibi comparaverat uſum, & ab Epiſcopalibus Presbyteris, aut etiam ab Epiſcopis ipſis, ſi res ferret, ſacram

reciperet communionem. Quod & mihi aliquoties non ſine fructu contigiſſe profiteor, dum Londini & Oxonii Sanctæ Theologiæ dabam operam. Hanc de Epiſcopatu non tam noſtram, quam Paſtorum fere omnium in Galliâ ſententiam, quibus argumentis propugnemus, diſces ſi libet, ex viri piiſſimi & ſupra fidem in hiſce docti, Davidis Blondelli *Apologiâ pro ſententia Hieronymi de Epiſcopis & Presbyteris*, Amſtelodami abhinc annis quatuor editâ.

Secundam proponis quæſtionem *de poteſtate Presbyteratus*, quam Presbyteri veſtrates, ut quidem ais, *non in iis ſolum quæ mere ſunt Eccleſiaſtica, ſed & in iis quæ ad Eccleſiam ſolum indirecte pertinent, tantam ſibi arrogant, ut à ſummo in unoquoque regno Presbyterorum collegio, negent ullam eſſe provocationem: nempe ad magiſtratum fidelem.* Id enim puto à te intelligi. Sed nemo facile dixerit, quomodo hanc quæſtionem, quæ tam Belgas quam Britannos multum exercuit, atq; etiamnum exercet, Eccleſiæ noſtræ definiant. Neque enim illa uſpiam agitatur apud nos, quibus non licet eſſe tam beatis, ut magiſtratum habeamus in religione ὁμόψηφον. Nec quibus locis agitatur, reſtringitur ad Presbyteros. Sed quæritur in genere *quæ ſit poteſtas Eccleſiaſtica proprie dicta: & an ab Eccleſiaſticorum Judicum ſententia, quicunque illi tandem ſint, modo legitime vocati ad gubernandam Eccleſiam, poſſit ad Magiſtratum politicum tanquam ad ſuperiorem Judicem provocari.* Neque de hoc ipſo convenit ſatis inter Presbyteros Belgas. Extant Maccovii libelli in Academiâ Franekerana Theologiæ Profeſſoris celeberrimi, quibus magno molimine hoc aſſerit *licere læſis ab Eccleſiâ, ad Magiſtratum provocare.* Alii aliter pronuntiant. Ego huic quæſtioni ſatisfieri poſſe non puto ſine multis diſtinctionibus, quæ non poſſunt in pauca contrahi. Nempe, res judiciis Eccleſiaſticis obnoxiæ, vel merè ſunt Eccleſiaſticæ, vel etiam aliquid habent Politici admixtum. Et in rebus mere Eccleſiaſticis, quædam ad internum conſcientiarum, quædam etiam ad externum Eccleſiæ regimen pertinent: & in judicio lato ea de re quæ ad internum hominem plane pertinet, Judex Eccleſiaſticus poteſt modum excedere, & reum carceri addicere, aut aliis pœnis corporeis, quæ non ſunt juris Eccleſiaſtici. Hinc juſtæ cauſæ ſuboriuntur vel declinandi prorſus Judicium Eccleſiaſticum, vel ab eo provocandi ad Judicium Civile. Nam ſi Judex Eccleſiaſticus poteſtatis ſuæ limites transgreſſus eſt, aut judicavit de re quæ partim eſt politica, aut quæ pertinet ſolum ad externum Eccleſiæ regimen, non video cur eo caſu licita non ſit ad Magiſtratum provocatio. De cætero cavendum eſt, ne *claves regni cælorum*, & *ligandi* ac *ſolvendi* poteſtas quam Eccleſiæ commiſit Chriſtus, iis tradatur qui ad id muneris aut plane inepti ſunt, aut certè non vocati. Non quod omnem omnino poteſtatem Eccleſiaſticam Magiſtratibus denegem; ſed alia eſt poteſtas quæ objective ſolum, alia quæ formaliter etiam eſt Eccleſiaſtica. Prior *objectiva* dicitur, quia habet pro objecto res & perſonas Eccleſiæ. Ea pio Magiſtratui vel maxime competit, qui civile dominium habet in ſuæ ditionis Eccleſias: & pro authoritate divinitus ſibi conceſſa illas tuetur pro viribus, & fideles Paſtores fovet, & deſides excitat, & contumaces civilibus pœnis coercet.

cet. Quin ea ſedulo procurat, quæ ad externum Eccleſiæ ordinem pertinent: quale eſt Synodos convocare, Scholas erigere quæ ſint Eccleſiæ ſeminaria, honeſta ſtipendia Paſtoribus aſſignare, conſtitutiones condere ad eos continendos qui turbas in Eccleſia movent: denique ut utriusque tabulæ cuſtodem & vindicem à Deo conſtitutum omnes vires eo dirigere, ut apud populos fidei ſuæ commiſſos *Dei nomen ſanctificetur* & Chriſti regnum propagetur, & ſacrum Evangelium undiquaque prædicetur, ut ſinguli pure Deum colant, & ex Verbi Dei præſcripto vivant. Poſterior poteſtas non ſolum eſt Eccleſiaſtica ratione objecti, quia verſatur circa res Eccleſiæ, ſed & ratione modi, quia circa eas verſatur modo Eccleſiaſtico non Politico. Ea poteſtas non convenit niſi perſonis Eccleſiaſticis, quorum eſt fidei dogmata publice pro concione docere, controverſias ex Dei Verbo decidere, Sacramenta adminiſtrare, Paſtores ordinare & deponere, diſciplinam Eccleſiaſticam in greges ſuos exercere, ſacros ritus præſcribere, & ſpirituales leges condere juxta Legis Divinæ normam, ut *omnia* in Eccleſia *fiant* εὐσχημόνως ϗ κατὰ τάξιν: quæ duæ poteſtates non parum inter ſe differunt. Nam poteſtas Magiſtratus in Eccleſiam regno Dei univerſali in hunc mundum ſubordinatur: at poteſtas formaliter Eccleſiaſtica proprie *non eſt de hoc mundo*: ſed ſubſervit regno Chriſti mediatorio. Illa eſt αὐτοκρατορικὴ, gladio armata, & judicia ſua exequitur externa vi & coactiva. Hæc tota eſt *miniſterialis*, agens ex imperio alieno: & pœnis ſpiritualibus, hoc eſt cenſura, ſuſpenſione & excommunicatione in peccatores utens, ex Verbi Dei præſcripto; quæ pœnæ non tam pœnæ ſunt quam fraternæ correctiones. Magiſtratus proprie reſpicit τὰ ἔξω τῆς ἐκκλησίας; at paſtores τὰ εἴσω, quæque pertinent ad hominem internum. Quo faciunt hæc Conſtantini ad Epiſcopos apud Euſebium lib. 4. de Vita Conſtantini; *Vos quidem* τῶν εἴσω τῆς ἐκκλησίας *eorum quæ intus in Eccleſia ſunt agenda, Ego vero* τῶν ἐκτὸς, *eorum quæ extra ſunt, Epiſcopus ſum à Deo conſtitutus.* Proinde hæ duæ poteſtates, cum vel habeant diverſa objecta, vel circa eadem objecta, ſed aliter atque aliter verſentur, quamdiu manent intra præſcriptos limites, non ſibi mutuo magis officiunt, quam planetæ duo quibus diverſum cœlum eſt aſſignatum. Quin alterius altera poſcit opem res & conjurat amice. At ſi poteſtas Eccleſiaſtica fines ſuos prætergreditur, ut tyrannidem exerceat, vel de iis judicet quæ ſunt alius fori, tum Magiſtratus officium eſt illam evagantem reprimere & intra ſuos limites coërcere. Atque id in Gallia locum dedit *appellationibus tanquam ex abuſu* quas vocant, quibus ad Parlamentum provocatur: quoties Eccleſiaſtici uſurpant quod ſuum non eſt, & in alienam meſſem falcem injiciunt.

Quamvis Diſciplinæ noſtræ Canones & Synodorum Nationalium de his nõ agant niſi valde obiter, tamen in iis quædam habentur quæ non pigebit adſcribere; quia non poteſt aliunde melius colligi quid ea de re ſentiant noſtræ Eccleſiæ. Primo igitur has duas poteſtates ita diſtinguunt atque inter ſe conferunt, ut doceant non eſſe ἀσυστάτους. Synodus Montalban. art. 54. fact. general. *Quæſtioni, utrum peccator qui alicujus criminis reus infami ſupplicio à Magiſtratu*

 giſtratu

giſtratu multatus eſt, debeat inſuper Eccleſiæ publica culpæ confeſſione ſatisfacere; Reſpondetur id omnino requiri: quia Magiſtratus juriſdictio civilis, & Eccleſiaſtica Conſiſtorii cenſura, res diſtinctæ ſunt: cum hæc ad conſcientiam & interiora ſolum, illa potius ad corpus & exteriora referatur. Et Privatenſis Synodus fact. general. art. 5. *Quæſtioni, quomodo ſe gerendum ſit erga eos qui in crimen aliquod juxta leges civiles ἀσύγγνωστον prolapſi, editis pœnitentiæ ſuæ ſignis ad Sacramenta admitti poſtulant. Reſpondetur peccatorum poſtquam Eccleſiæ ſatisfecerit, ad ſacram menſam eſſe admittendum, licet perpetrati criminis veniam à Principe impetrare non poſſit: quia Eccleſiaſtica Juriſdictio civilem non collidit.* Secundo mixtas & communes quaſdam eſſe cauſas docent, quæ ad utramque curiam pertineant. Synodus Lugdun. art. 28. fact. particular. *De politia civili ſtatuere Magiſtratus eſt, cui omnes parere tenentur. Sed de rebus Eccleſiaſticis Canones ſancire Paſtorum eſt & Synodorum. At ſi qua ſit cauſa communis, verbi gratia ſi quæratur quot numero Paſtores in una aliqua Eccleſia retinendi ſint, Magiſtratus & Eccleſiaſtici in unum conveniunt & res communi utrorumque ſuffragio deciditur.* Tertio regimen externum Eccleſiæ Magiſtratui ex parte committunt & permittunt. Diſciplina Eccleſiarum Gallicanarum cap. 1. art. 44. *Paſtorum officium eſt, mores proprios & fidelium curæ ſuæ commiſſorum, cujuscunque ſint conditionis, juxta Verbi Divini & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ normam componere: ſed & Magiſtratus officium eſt, in omnes omnium hominum ordines, atque etiam in ipſos Paſtores invigilare, & videre an in vocatione ſua recte incedant; ac proinde ſi peccent, curabit Magiſtratus ut juxta diſciplinam Eccleſiaſticam in Conſiſtoriis, Colloquiis & Synodis officii ſui admoneantur; niſi quid admiſerint per leges civiles coercendum.* Quartò ſummo ſtudio cavent, ut ne Senatus Eccleſiaſtici extra limites ſibi præſcriptos evagentur, & in ea incurrant quæ ſunt Magiſtratus Politici. Synodus Aleſenſis fact. particul. art. 23. *In Synodis non agetur niſi de rebus mere Eccleſiaſticis.* Diſciplina Gallic. cap. 5. art. 12. *In exercitio diſciplinæ Eccleſiaſticæ, quantum fieri poterit abſtinebitur à formulis & ſtylo etiam in civilibus Juriſdictionibus vulgo recepto.* Et art. 13. *Fideles hortari licet & Dei nomine obteſtari ut verum dicant, quia authoritati Magiſtratus hoc nullo modo derogat. Sed iis formulis non utendum, nec more ſolemniter recepto in ſacramenti præſtatione quæ à Magiſtratu exigitur.* Et art. 14. *In litibus ſi quæ contingant, partes inter ſe litigantes conſiſtoria hortari poterunt ad eas amice componendas: ſed non delegabunt arbitros, neque pro arbitris ſe gerent. Si qui tamen è conſiſtorio arbitri eligantur, illi intervenient tanquam privati, & ſolum agent privato nomine.* Synodus Lugdun. fact. partic. art. 2. *Qui inter ſe litigant ad conſiſtorium non citabuntur, niſi litis occaſione quid aliud admiſerint, quod ſit ſcandalo.* Quinto in multis quæ videntur ex Eccleſiæ Judicio poſſe pendere, tamen quia cauſæ mixtæ ſunt, ad Magiſtratum confugere & ejus judicio ſtare nos jubent. Puta *a* ſi ad conjugium admitti poſtulet filius invito patre, qui ſolo religionis odio ei ſe opponat. *b* Si qui poſt ſponſalia triremibus addictus eſt, & ex iis elapſus, deſponſatam ſibi puellam in conjugem petat. *c* Si ſponſus à ſponſa de-

a Diſcipl c. 13. art. 1. Et 1 Synod Carent. in Diſcipl. art. 1.

b Synod. S. Fidei art. 18. fact. Gen.

c Syn. Vitr. Gen. art. 9.

ſa deſertus, liberari poſtulet à fide data, ut cum alia poſſit contrahere. *a* Si poſt prælongam viri abſentiam uxor ad novum conjugium adſpiret. *b* Si monachi vel presbyteri ad nos converſi, deinde ad prius votum & officium reverſi deſerta conjux ab alio viro ambiatur. Sexto multa ſunt ἀδιάφορα & per Dei verbum nobis conceſſa à quibus abſtinere, & multa oneroſa quæ exequi nos jubent, ut Magiſtratui pareamus. Sic conjugii vinculum per adulterium ſolutum eſt, ita ſanciente Chriſto Matth. 19. 9. tamen *c* Diſciplina vetat ita ſolutos novum inire conjugium, quia non licet per regni leges. Conjugia inter cognatos & affines ultra ſecundum gradum Deus in Scriptura non vetat: tamen quia per regni leges prohibentur etiam in tertio & quarto gradu, ea ſine diſpenſatione regia contrahere vetant noſtri Canones. *d* Et ſponſalia quæ olim inter nos fiebant per verba de præſenti, jubent fieri deinceps per verba de futuro, *ut regni conſuetudines & leges obſerventur.* Per verbum Dei licet labori ſuo incumbere feſtis illis *e* quæ ex hominum inſtituto introducta ſunt: tamen iis ipſis feſtis, canones noſtri ſanciunt *f* ut à labore ceſſemus, quo vitetur ſcandalum. Quin Romanis ſacerdotibus *g* decimas ſolvere nos jubent, & naſcentium liberorum nomen *h* illorum albo inſcribere, & *i* ad Epiſcoporum & officialium tribunalia nos ſiſtere, ſi magiſtratus ita ſtatuat. Et quod mireris magis, quæ vetant tanquam indecora, puta *k* leviri viduam ducere, aut *l* deſponſatæ puellæ matrem, *m* aut adulteram eo tempore initam quo uxor erat in vivis: & *n* viduam ante menſem ab obitu viri ſeptimum aut octavum ad novum conjugium admittere; Hæc, inquam, quæ vetant tanquam indecora, tamen licita eſſe volunt, ſi Magiſtratus interveniat. Vides igitur quam multa præſtemus in Magiſtratus gratiam, quamvis diverſæ Religionis.

Non tamen ubique nobis eadem eſt facilitas. Quippe cum aliquid probat, aut jubet etiam Magiſtratus, quod Verbo Dei & ordini ab eo inſtituto videtur eſſe adverſum, tum illud ſuccurrit *o* parendum eſſe Deo potius quam hominibus. Hinc Diſciplina noſtra cap. 13. art. 11. de conjugio cum uxoris amita aut matertera: *Etiamſi Magiſtratus permitteret tale conjugium; ei tamen Eccleſia ne benedicat quod Paſtores ſedulo obſervabunt.* *p* Et Synodus Alenæonienſis per delegatum regium juſſa novare articulum, quo *q* Baptiſmus ab eo adminiſtratus, cui nulla eſt vocatio, declaratur eſſe nullus, Regem rogavit ſupplex, ut noſtris Eccleſiis diſciplinæ ſuæ exercitium hac in parte liberum permitteretur. Secunda *r* etiam & tertia *ſ* Synodus Carentonienſis gravi anathemate noſtrorum eos feriunt, qui juſſu Magiſtratus aulæa vicatim expandunt, feſto Sacramenti quod vocant. Tale eſt quod peccatorum confeſſiones in conſiſtorio editas canones noſtri *t* vetant Magiſtratui revelare, *niſi in crimine læſæ Maieſtatis.* Et noſtrum ſi qui paſtores aut presbyteros ea de cauſa coram Magiſtratu citant, eos cenſuris omnibus ſubjacere pronuntiant. Sed nec eorum provocationes admittunt; qui à Senatu Eccleſiaſtico vocati, aut ob aliquod ſcandalum à communione ſuſpenſi ad Judices politicos provocant. Neque enim Magiſtratum, eumque à noſtra Religione alienum, putamus illarum rerum quæ ad diſciplinam

a Diſcipl. c. 15. art. 31.
b Diſcipl. c. 13. art. 33 & Syn. Figeac art. 124.
c Diſcipl. c. 13. art 23. 1. Syn. Pariſ art. 38. 2. Syn. Pariſ. art. 22. Syn. Alencon. not. 7. reſp. ad deleg.
d Diſcipl c. 15 art 6 & 7.
e Diſcipl. c 13. art. 5.
f Diſcipl. c. 15. art. 21.
g Ibid. cap. 14. art 20.
h Syn. Pariſ. art. 11 ſect. part.
i Diſcipl. c 14. art 8.
k Diſcipl. c 13. art 11 & 3. Syn. Carent. art 4.
l Diſc. Diſcipl. c 13. art. 10 3. Syn. Carent art. 3.
m Diſc. c. 13. art. 13. & 2. Syn. Caren. Diſcip. art. 13.
n Diſcipl. c. 13. art 22. & 2. Syn. Caren. Diſcipl. 15.
o Actor. 5 29.
p In reſponſ. art 10.
q Diſcipl. c. 11. art 1.
r Fact gen. art 1.
ſ Fact gen. art 11.
t Diſcipl c 5. art. 28. & 29.

plinam noſtram pertinent competentem eſſe judicem. In eam rem Synodorum *a* Rupellenſis, *b* Vitreenſis & *c* Aleſenſis in Gebennis canones ſunt valde expreſſi.

a Fact. gen. art 6. *b* Fact. gen. art. 19 & 20. *c* Fact. gen. art. 22.

Jam ad tertiam quæſtionem propero; quamvis me pigeat in eo regno, in quo noſtram religionem plerique profitentur, diſputari de *Jure Regum*, quod hactenus noſtri Doctores, hic & ubique terrarum tam conſtanter aſſeruerunt contra Monarchomachos; ut adverſarii judicent nos hac in parte modum excedere. In his Bellarminus dubitat, *utri plus laïcis* (principibus) *Anabaptiſtæ noceant vexando & detrahendo, an cumulando & blandiendo Lutherani.* Et Stapletonus veſtras, Lovanii olim Theologiæ Profeſſor celeberrimus, eoſdem ideo criminatur, quod *Cæſari, id eſt Regibus & Magiſtratibus non ſolum ea quæ eorum ſunt, ſed etiam ea quæ Dei ſunt, reddi volunt.* Nempe illos urit quod tam *Clericos*, quos vocant, quam Laïcos & externum Eccleſiæ regimen poteſtati Regum ſubmittimus & Reges docemus eſſe prorſus ἀνυπευθύνυς, & à ſolo Deo pendere. Nec eſſe fas, quicquid obtendatur, in eorum vitam attentare. Cujus doctrinæ veritatem, cum omnes noſtrarum partium Theologi conſtanter propugnaverint, nemo aſſeruit fortius Theologis veſtratibus, quorum ſolidiſſima de hoc argumento ſcripta, cum æterna laude authorum in vulgus promanarunt. Itaque hic ſuccurrit illud Apoſtoli: *Currebatis bene, quis vos impedivit? imo quis faſcinavit, ut ne obſequeremini veritati?* Præcipue in re manifeſta, quamque & expreſſis legibus, & neceſſariis rationibus, & frequentibus exemplis ex Scriptura petitis, probare cuivis eſt obvium. Neque id à me dici gratis, patebit ex hoc ſpecimine; quamvis in eo futurus ſim multo brevior quam requirit argumenti amplitudo & dignitas.

Præfat in lib. de Cleric.

Dominica 22 in Pentec.

Gal. 5, 7. & 3, 1.

Legum prima & antiquiſſima, atque ante ipſam legem Moſaïcam à Deo lata hæc eſt: *Nolite tangere Chriſtos meos*: Qua in Regum parricidas ita utuntur Patres Concilii Toletani quarti, can. 74. *Cum Dominus dicat*; Nolite tangere Chriſtos meos, *& David*; Quis extendet manum ſuam in Chriſtum Domini & innocens erit? *illis nec vitare metus eſt perjurium, nec Regibus inferre exitium.* Regerunt, his verbis non agi de Regum Jure aſſerendo contra populum, ſed potius de populo, aut Eccleſia ſaltem aſſerenda contra vim Regum & Principum. Rem enim eſſe de Patriarchis Abrahamo, Iſaaco & Jacobo, quos lædere Ægypti & Palæſtinæ Reges, & Carrarum Princeps Laban hac lege prohibiti ſunt. Atque inde eſſe, quod verba legis hæc immediate præcedunt: *Non promiſit cuiquam eos opprimere, & corripuit Reges propter eos.* Quæ ut ut vera fateamur, tamen cauſæ non officiunt. Nam ex ea lege ſaltem id ſequitur, nefas eſſe illos attingere, quibus cum Patriarchis hoc commune eſt, ut appellentur & ſint Chriſti Domini, quales præter Chriſtum Filium Dei & Reges temporales nulli ſunt. Quippe ſi Patriarchas ideo nefas fuit attingere, quia dicti ſunt & fuerunt Chriſti Domini, quidni concludamus idem de Regibus, quos hoc eodem honore dignatur Deus, Scripturæ minimum triginta locis? Quid quod Patriarchæ ob id ipſum videntur dici Chriſti Domini, quod aliquo modo

1. Par 16, 22.

Pſal. 105, 15.

Reges

Reges erant aut Regum inſtar? Ita pronuntiat Kimchius Doct. Hebr. in hunc locum: היו נכברים אצל המלכים כאילו היו המלכים משיחים: *In honore erant apud Reges, ac ſi ipſi fuiſſent Reges uncti.* Nempe ut idem obſervat in 1. Paral. 16,22. Abraham Gen. 23,6. vocatur נשיא אלהים *naſi Elohim* princeps Dei. Ubi LXX. βασιλεὺς παρὰ θεοῦ, *Rex à Deo.* Quin נשיא paſſim pro Rege ſumitur ut Ezech. 34,24. & 37,25. ubi Propheta Davidem נשיא *naſi* appellat, pro eo quod paulo ante מלך *Regem.* Iſaaci etiam potentiam Regiæ fuiſſe æmulam, & Jacobi opes immenſas patet ex Geneſ. 26,16. & 36,7. unde eſt quod pro *Regibus* habiti ſunt etiam apud Ethnicos. Juſtinus ex Trogo lib. 36. *Abraham, Moſes, Iſrael Reges fuere.* Sed fruſtra diſputamus, cum David ad Regem Saulem idipſum paſſim referat, ut 1. Sam. 24,7. *Abſit à me ut hoc faciam Domino meo, Chriſto Domini, & mittam manum in eum, quia eſt Chriſtus Domini:* & cap. 26,9. *Ne perdas eum; Quis enim mittet manum in Chriſtum Domini, & erit innocens?* Et verſ. 10. *Vivit Dominus, quod niſi Dominus percuſſerit eum, aut dies ejus veniat ut moriatur, aut in prælium deſcendens perierit, abſit à me ut mittam manum in Chriſtum Domini.* Et 2. Samuel. c. 1. verſ. 14. *Quomodo non timuiſti manum extendere ad occidendum Chriſtum Domini?* Et verſ. 16. *Sanguis tuus ſit ſuper caput tuum: os enim tuum locutum eſt adverſum te, dicens, Ego interfeci Chriſtum Domini.* An diſertius dici potuit ad Reges hanc legem pertinere: *Nolite tangere Chriſtos meos?* Sed de his plura deinceps.

Secunda lex eſt Exod. 22,28. *Diis non maledices, nec populi tui principem execraberis.* Quam ad Regem pertinere peculiari jure docet Abiſæus. 2. Sam. 19, 21. *An non ideo morietur* Simei, *quia maledixit Chriſto Domini?* Et Elihu Job. 34,18. *An dicetur Regi, ô nequam, & ô improbe principibus?* ubi LXX. ἀσεβὴς ὁ λέγων βασιλεῖ παρανομεῖς, ἀσεβέστατε τοῖς ἄρχουσιν, *Impius eſt qui dicit Regi, prævaricaris, & Principibus, ô improbiſſime.* Et Salomon Eccl. 10,20. *Etiam in cogitatione Regi ne detrahas, & in conclavibus cubiculi tui ne maledicito diviti, quia vel avis Cœlorum portaret vocem illam, & ales indicaret verbum.* Quo loco per *avem Cœlorum* Rabbi Selomo animam intelligit in Cœlum aliquando evolaturam, & per *alitem* Angelum ipſi adjunctum. Nec minus abſurde Chaldæus Paraphraſtes Razielem Angelum monti Oreb inſidentem, & Eliam aërem inſtar aquilæ pervolantem, ut occulta retegant & propalent. Quod officium Judæi melius Eliſæo aſſignaſſent ex 2. Reg. 6,9. Solomonis vera mens eſt, ne in arcano quidem Regibus eſſe detrahendum, nec illis deeſſe ſuos προσαγωγίας & κωρυκαίους; per quos addiſcant, quæ putantur maximè occulta. Quomodo Midæ ajunt *aſini auriculas* à Poëtis affingi, eo quod ὠτακουστάς haberet, per omnes regni ſui partes, qui expiſcarentur quicquid fieret aut diceretur à ſubditis, & ad ipſum omnia referrent. Apparet interim Solomonem non ſolo periculi metu ab hoc malo nos deterrere, cum non tantum verbis, ſed & cogitationibus frænum injiciat, quæ non niſi Deo notæ ſunt, cum ſolus ſit καρδιογνώστης. *Etiam*, inquit, *in cogitatione tua Regi ne detrahas.* Jam ſi ne cogitatione quidem Regi detrahere licet, quanto minus illum liceat aut execrari verbis, aut factis etiam impetere?

f Tertia

Tertia lex eſt Pſalmo ſecundo, qui tam ad Davidem pertinet, quam ad Chriſtum Dei Filium, ad illum quidem ut typum, ad hunc vero *τὸν τυπωθέντα* typo deſignatum, & ſignificatum. Nempe cum primo contra Deum & Davidem Chriſtum ejus, Iſraëlitarum magna pars, finitimi quoque populi Jebuſæorum, Philiſtæorum, Moabitarum, Syrorum, Ammonitarum, Amalekitarum, cum Regibus ac Principibus ſuis conjuraſſent, atque ab eo proſtrati & victi ſubinde conarentur jugum excutere; *Dirumpamus*, inquiebant, *vincula eorum & projiciamus à nobis jugum ipſorum.* Docetur illorum conatus vanos fore, atque inutiles: quia quotquot in Davidem Regem creatum divinitus auſi fuerint inſurgere, bellum non cum homine mortali, ſed cum Deo ipſo ſuſcepturi ſunt, qui illum ut Regem à ſe *electum* potenti manu aſſeret, & ſartum tectum ab omni periculo conſervabit. Itaque his rebellibus Dei nomine ſignificat, ut *oſculentur filium*, id eſt ut ei ſe ſponte ſubjiciant cui Deus erat loco Patris Pſalm. 89, 27. *Oſculum* enim tum temporis fuiſſe ſolemne honoris & ſubjectionis ſymbolum colligere eſt ex Geneſ, 41, 40. & 1. Sam. 10, 1. Alioqui minatur fore ut *virga ferrea conterantur, & confringantur ut vas figuli, & pereant funditus cum ira Dei exarſerit.* In Davidis porro perſona Deus obſequi jubet omni Regi legitimo, quia par eſt ratio. Literalem Pſalmi ſenſum ad Davidem refero cum Muſculo & aliis Interpretibus magni nominis.

Quarta lex eſt Prov. 24. 21. 22. *Mi fili time Dominum & Regem, nec cum rebellibus te commiſceto.* Rebelles hic Ebraïce dicuntur שונים, quod proprie *mutantes* ſonat, nempe *leges & ſtatum regni*, quomodo nonnulli accipiunt apud Pagninum. Alii, quod eodem redit, refractarios intelligunt, qui Dei & Regis mandata transgrediuntur. Quia phraſi Ebræis familiari *mutare mandatum*, eſt illud transgredi. Vide Esdr. c. 6. v. 11. 12.

Quinta lex eſt Prov. 30, 31. מלך אלקום עמו *Rex in quem nemo inſurgit,* id eſt in quem ſubditorum nemo debet inſurgere. Alioqui enim multi inſurgunt. Sed id faciunt præter jus & fas, ut Rex hic vocatur אלקום *Alkum* quia in eum nemo inſurgit. Ita Palladem alibi obſervo fuiſſe vocatam à Phœnicibus אלה אלקומה *Ela alkuma*, Deam in quam nemo inſurgit, & Bœotiæ urbem illi ſacram Græca flexione *Alalcomenas*, quæ parva cum eſſet & in plano extructa ſemper tamen ἀπόρθητος, intacta & inviolata manſit, quia ob Deæ reverentiam, *πάντες ἀπείχοντο πάσης βίας, ab omni vi omnes abſtinebant.*

Pauſ. Bœot. Strab. lib 9.

Sexta lex eſt Eccleſ 8, 2. 3. 4. *Obſerva os Regis*, id eſt mandatum ex ore Regis prodiens, *etiam propter juramentum Dei*, quo tu te illi obſtrinxiſti, *Ne properes à facie ejus abire*, id eſt ab ejus obſequio te ſubducere. Aut ſi feceris, *ne perſiſte in re mala*, in rebellione in Regem, qua tu in te malum accerſeres, *nam quicquid volet, faciet*, id eſt, penes illum erit de te ſtatuere quomodocunque libuerit. Quippe *ubi verbum Regis eſt, ibi eſt poteſtas*, nempe quicquid Rex facit, pro imperio id facit. Proinde hic habet Symmachus τὸν λόγον τοῦ βασιλέως ἐξουσιαστικὸν εἶναι, *ſermonem Regis eſſe authoritativum*, ut ita loquar. Et ejus poteſtas ſumma eſt ſecundùm Deum, *& quis dicat ei, quid facis?*

facis? Quis à Rege audeat conſiliorum ſuorum rationem exigere? Qua in parte, evehuntur Reges ſupra communem hominum ſortem, ut Dei locum in terris teneant. Nam & de Deo dicitur Job. 9, 12. *Ecce rapiet, quis avertet eum, & quis dicet ei, quid facis?* Et Eſa. 45, 9. *Nunquid dicet lutum figulo ſuo, quid facis?* Et Dan. 4, 35. *Non eſt qui cohibeat manum ejus, & dicat ei, quid facis?* Quia *ut Cœlorum altitudo & terra profunditas*, ita *cor Regis eſt inſcrutabile.* Prov. 25, 3. ſubjectis ſcilicet populis; quorum non eſt arcana Regum penitius introſpicere, & de illis quod multi faciunt, temere pronuntiare: multo minus illos in jus trahere, & examini ſubjicere illorum vitam, & de capite pro arbitrio ſtatuere.

Septima lex eſt Jer. 27, 12. *Subjicite colla veſtra jugo Regis Babylonis: & ſervite ei, & populo ejus, & vivetis.* Et 29. 7. *Quærite pacem civitatis, ad quam deportavi vos, & orate pro ea Dominum: nam in pace illius vobis erit pax.* En Judæi jubentur Regi Babylonis obſequi, qui merus uſurpator erat, & pro eo precibus apud Deum intercedere. Quanto plura debentur iis Regibus, quos legitima ſucceſſione conſtat Regnum eſſe adeptos?

Nec audiendi fanatici, qui ut à cervicibus ſuis Regum jugum excutiant, eam libertatem prætexunt, quam nobis morte ſua Jeſus Chriſtus acquiſivit. *Neque* enim *venit* Chriſtus, *ut legem ſolveret, ſed ut impleret.* Per eum quidem fideles à peccati tyrannide, ab execratione legis, à reatu mortis æternæ, & Leviticarum ceremoniarum jugo, & ſervitute aſſeruntur, ut ab iis malis liberati alacrius Deo ſerviant. At jugo Regum ſuos exemiſſe Chriſtum, non reperitur uſpiam. Quin ipſe cum matre cenſitus eſt, Luc. 2, 5. Et juſſit *reddi Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & Deo, quæ ſunt Dei.* Matth. 22, 27. Et Pilati poteſtatem, licet illa abutentis, agnovit eſſe ἄνωθεν Joh. 19, 11.

Sic Magiſtri veſtigia ſequutus Petrus: *Subjecti*, inquit, *eſtote omni humanæ ordinationi, ſive Regi ὡς ὑπερέχοντι ut ſupereminenti, ſive præſidibus, ut qui per eum mittantur ad ultionem maleficorum, & laudem eorum qui bene agunt.* Ubi notanda hæc verba, *ſubjecti eſtote propter Dominum*, in eos qui hanc exhortationem Petri, adſcribunt neceſſitati temporum. Et quod Regem ὑπερέχειν, id eſt omnibus ſupereminere dicit, in eos, qui populo ſummum attribuunt imperium. Sequitur, *Deum timete, Regem honorate*; quibus verbis Regum honor, cum Dei timore jungitur. Quomodo Prov. 24, 21. *Time Deum, & Regem*; ut quæ Deus conjunxit, homo ne ſeparet.

Idem in ſecunda ſic agit, quaſi ſcelerum hoc ſit ſummum, Principes habere contemptui. *Novit*, inquit, *Dominus pios è tentatione eripere; injuſtos autem in diem judicii puniendos reſervare. Μάλιστα δὲ, maxime autem illos, qui poſt carnem in concupiſcentia immunditia incedentes, dominationem contemnunt, audaces, ſibi placentes, qui in dignitates blaſphemare non horrent.* 2. Pet. 2, 9. Nempe *Dominationum* & *Dignitatum contemptus*, fertur in ipſum Deum harum authorem. Unde eſt quod Samueli dixit Deus 1. Sam. 8. 7. *Non te, ſed me rejecerunt, ut ne regnem ſuper eos.* Et Moſes Iſraëlitis in ſe, & Aaronem obmurmurantibus, Exod. 16, 8. *Non ſunt adverſus nos murmura veſtra, ſed adverſus Dominum.* Deus ab

 usab

us ab hominum cæde ideo vult abſtineri, quia *homo factus eſt ad imaginem Dei.*
Geneſ. 9, 6. At in principe multo eſt illuſtrior imago Dei: quia in eo Deus imprimit Majeſtatis ſuæ characterem. Præterea, per contemptum Principum, ferina quædam barbaries in orbem inducitur, quæ extrema eſt impietas. Proinde heroicæ virtuti Philoſophi eam opponunt. Sequitur apud Apoſtolum, *Angelos qui ſunt robore, ac virtute praſtantiores, blaſphemum judicium apud Dominum non proferre adverſus dignitates.* Quia Dei characterem, quem diximus, reverentur in Principibus. Et ad impiorum etiam Regum cuſtodiam Angelos adhiberi patet ex Dan. 10. & 11.

In Epiſtola Judæ locus eſt iſti geminus, verſ. 8. & 9. *Dominationem rejiciunt, & in dignitates blaſphemant. At Michaël Archangelus; cum adverſus Diabolum certans, diſceptaret de corpore Moſis, non auſus eſt judicium proferre blaſphemiæ,* ſeu maledicum; *ſed dixit, Deus te increpet.* Nempe princeps Dæmonum, cum quo diſceptabat Michaël, olim fuit princeps Angelorum. Quo jure etſi exciderit, tamen priſtinæ dignitatis etiam in Dæmone characterem, & præſtantiorem naturam aliquo modo reveritus Archangelus, à maledictis abſtinuit; & ſatis habuit illum judicio Dei committere. Hinc æſtima, quale ſit crimen *maledicere Regibus*, qui ratione muneris tam ſunt ſacri quam Dæmon eſt execrandus.

Itaque pro maledictis, Paulus *vota & preces* continuas in Regum gratiam vult concipi, 1. Tim. 2, 2. & *pro omnibus* quidem in genere: ſed in ſpecie *pro Regibus & omnibus in eminentia conſtitutis, deprecationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones*, tanquam juge ſacrificium, Deo jubet offerri; *ut tranquillam, ac quietam vitam* ſub iis *degamus, cum omni pietate & honeſtate.* Et verò *pro omnibus* precatur, qui precatur *pro Rege*, cujus ſalus omnium intereſt, & quo ſalvo omnia ſalva.

Tit. 3, 1. Rurſus Paulus in perſona Titi paſtores jubet, ut populis ſedulo inculcent, *principibus* eſſe *obſequendum*; *ὑπομίμνησκε αὐτοὺς*, inquit, *revoca illis in memoriam ut principibus & poteſtatibus ſubditi ſint atque obediant.* Quaſi res ſit, quam facile oblivioni tradamus, niſi ejus memoria ſubinde refricetur. Proinde paſſim id ipſum urget: ita Rom. 13, 1. *Omnis anima ſubjecta eſto poteſtatibus ſupereminentibus ὑπερεχούσαις.* Quod ad illos omnes ita pertinet, qui ſupra reliquos ordine & poteſtate eminent, ut tamen magis conveniat ſupremæ poteſtati, quæ ſola eſt abſolute ὑπερέχουσα: quod jam modo nos docuit Petrus. Unde Pharao, Joſepho ſupra totam Ægyptum evecto, *πλὴν τὸν θρόνον ὑπερέξω σου, tamen ratione throni tibi ſupereminebo.* Et Pindar. Olymp. primâ: *ἐπ' ἄλλοισι δ' ἄλλοι μεγάλοι, τὸ δ' ἔσχατον κορυφοῦται βασιλεῦσι. Alii ſupra alios magni ſunt, ſed ultimum* dignitatis faſtigium *attollitur Regibus.* Ibid verſ. 5. *Neceſſe eſt ſubjici non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.* Nota neceſſe, quaſi hæc ſit *clavo trabali vincta neceſſitas*: idque *propter conſcientiam*, quomodo Petrus *propter Deum.* Et Solomon *propter juramentum Dei.* Et verſ. 7. *Reddite omnibus quod debetis, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui ti-*

morem

morem timorem, cui honorem honorem. De eo Pauli loco plura qui volet, Ludovicum Heraldum conſulat, virum pium & doctum in paucis, mihique tam amicitia, quam cognatione conjunctiſſimum, qui Sermonibus ſeptem nuper editis, & Regi veſtro inſcriptis illum explicavit accurate.

Jam ne quis hæc dici putet de bonis duntaxat Regibus, cogitandum eſt Petrum & Paulum, vel ſub Claudio vel ſub Nerone ſcripſiſſe; quorum ille vecors fuit, hic monſtrum hominis: quibus tamen Chriſtianos jubent eſſe ſubditos, non ſolum metu pœnæ, ſed & ob conſcientiam, & propter Deum. Nec multo meliorem fuiſſe Tiberium, cui Chriſtus reddi voluit ea, quæ erant Cæſaris. Atque ut ab antiquiſſimis temporibus rem arceſſamus, Deus Iſraëlem noluit egredi ex Ægypto, ſine conſenſu Pharaonis: Et in Babylonia captivos ei Regi ſervire & colla ſubmittere juſſit, qui Judæa pervaſtata, Jeroſolymis captis, Temploque & urbe ſolo æquatis, & Judæorum pleriſque cæſis, reliquos in captivitatem abductos metu mortis intentato, cogebat, ſtatuam colere à ſe erectam. Ita ſub Juliano, licet impio Apoſtata, merebant Chriſtiani milites, nec quiſquam illi vim fecit; quo nihil fuiſſet facilius, cum fere totum exercitum ex Chriſtianis conſtitiſſe in ejus morte apparuerit. Nempe tam malis quàm bonis Regibus, regnum à Deo indultum eſt; qui alios ad regnum benigne vocat, alios nobis merito infenſus, ut ſint *virga iræ ſuæ*; quod de Aſſyriæ Rege dicitur Eſa. 10, 5. Hinc Oſ. 13, 11. *Dedi illis Regem in furore meo.* Et Eſa. 19, 4. *Tradam Ægyptum in manum Dominorum crudelium.* Et Job. 34. verſ. 10. Juxta vulgatum Interpretem, *Regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.* Itaque noſtrum eſt has virgas pati, cum illas infligit Deus, & liberationem ab eo patienter expectare, *qui corda Regum habet in manu, ut rivulos aquarum.*

Etiam incaſſum hoc regerunt: ſingulos quidem Regibus debere obſequium, at Ordines regni, non item. Quia ut ut Rex emineat ſupra ſingulos, tamen Regni Ordines Rege plus poſſunt, cum ſimul convenerunt. Incaſſum, inquam, id regerunt: quia hæc aſſertio nulla probatione, nulla Scripturæ authoritate, nulla ratione, nullo exemplo ex ea petito nititur: Quin contra ſcripturam eſt, quæ cum jubet *omnem animam* in quovis regno illi poteſtati ſubeſſe quæ ſupra omnes eminet, non minus congregatos id jubet quam ſingulos. Subditi, ſeu ſinguli ſint, ſeu congregati, tamen ſemper ſunt ſubditi, nec eorum conditio coitione mutatur. Itaque quamlibet multi ſint, Rex tamen ſemper ὑπερέχει, ut Pater ſupra filios, & Dominus ſupra ſervos, & Imperator ſupra milites. Unus eſt inſtar omnium & πάντων ἀντάξιος ἄλλων; quomodo Jupiter Homericus, qui catenam auream ſolus attrahit, reliquis Diis omnibus fruſtra renitentibus. Quæ nolim ſic accipi, quaſi Tyrannidi faveam, qua nullum eſt monſtrum tetrius, Deoque & hominibus magis exoſum. Aut quaſi eos probem Reges, qui jure illo αὐτοκρατορικῷ, in ſubditorum perniciem abutuntur. Tantum aſſero, Deum in Scriptura Regibus attribuere ſummum jus, non in ſingulos modo ſubditos, ſed & in omnes ſimul coactos.

 Porro,

Porro, quia ſuperbi ſumus, nec alieno imperio facile nos ſubmittimus, eadem Scriptura plurimis rationibus nos inflectit ad obſequium ſummæ poteſtati debitum. In his, illa ſæpe urgetur, quod Reges à *Deo* ſunt, *qui Regna transfert & conſtituit*, Dan. 2, 21. & *dominatur in regno hominum, & quem vult conſtituit in eo.* Daniel. 4, 17. & 5, 21. *Per me*, inquit, *Reges regnant & legislatores juſta decernunt.* Prov. 8, 15. Unde Paulus Rom. 13, 1. *Non eſt poteſtas niſi à Deo*, & *quæ ſunt poteſtates à Deo ſunt ordinatæ*. Exemplo ſit Judæorum Rex primus Saul, quem quidem conſtituit populus, 1. Sam. 11, 15. Sed præeunte Deo, qui eundem prius elegerat, & Samuelem juſſerat illum ungere, 1. Sam. 9, 16. & detexerat *latentem inter ſarcinas*, 1. Sam. 10, 22. Itaque juxta legem Deuter. 17, 15. Regem à Deo electum, populus coſtituit. Idem in Davide videre eſt, de quo ſic Deus, Pſal. 89. verſ. 20. *Exaltavi electum è populo, inveni Davidem ſervum meum.* Et in Solomone, de quo idem, Davidi, 2. Sam. 7, 21. *Suſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur è viſceribus tuis, & firmabo regnum ejus.* Proinde *Reges* appellat Deus *Reges ſuos*, ut Davidem Pſal. 2. *Meus eſt Rex, illum elegi.* Et *filios ſuos*, ut Salomonem, 2. Sam. 7, 14. *Ero illi in Patrem, & is mihi erit in filium.* Et *Chriſtos ſuos* ut paſſim. Et *Electos ſuos*, ut Saulem, 2. Sam. 21, 6. *In colle Saulis electi Domini.* Et *Paſtores ſuos*, ut Cyrum, Eſ. 44, 28. *Qui dicit de Cyro, Paſtor meus eſt.* Et *ſervos ſuos*, ut Nabuchodonoſorum, Jerem. 27, 8. *Tradidi omnes terras iſtas in manum Nabucodonozori Regis Babylonis, ſervi mei.* Et *clypeos ſuos*, ut Pſal. 47. verſ. 10. *Dei ſunt clypei terræ.* Ibi enim *clypei terræ* ſunt Reges terræ, juxta Kimchium & Abenezram, ut Pſal. 89, 19. *Domini eſt clypeus noſter, & Sancti Iſraelis Rex noſter.* Addo *ejus oleo inungi* Reges Pſal. 89. 21. *Oleo ſancto meo unxi eum.* Et ejus *ſolio* inſidere, 1. Paral. 29, 23. *Sedit Solomon ſuper ſolium Domini.* Et ejusdem manu coronari Pſal. 21, 4. *Impoſuiſti capiti ejus coronam auri puriſſimi.* Et eorum electionem per miracula ſanciri, Saulis puta & Darii per tonitrua. Et Deum inſpirare ſubditis, Regii nominis reverentiam. Ita 1. Sam. 11, 7. *Cum pavor Domini in populum incidiſſet, omnes* ad mandatum Saulis Regis *quaſi unus homo egreſſi ſunt.* Et Regum ſaluti proſpicere, ut habetur Pſal. 144, 10. *Ipſe eſt qui dat ſalutem Regibus, qui eruit Davidem ſervum ſuum de gladio maligno.* Et per Angelos ſuos roborare: ita enim Angelus Danielis cap. 11. v. 1. *Ego anno primo Darii Medi ei adſtiti; ut illum confirmarem, & roborarem.* Et eoſdem manu ducere, & munire virtute ſua, ut ea aggrediantur, quæ videantur alioqui ſuperare vires humanas: quod Cyro promittit his verbis. Eſa. 45, 1. *Ejus apprehendi dexteram, ut ſternam coram eo gentes, & lumbos Regum diſſolvam, & aperiam coram eo valvas, & portæ non occludentur. Ego tibi præibo, & inæqualia æquabo, & conteram portas æreas, & vectes ferreos confringam*: id eſt centum Babylonis portas æreas, quas deſcribit Herodotus in Clio. Proinde cum electus eſt Saul, *inſiliit in eum Spiritus Domini, & mutatus eſt in virum alium, & ei cor aliud Deus indidit.* 1. Sam. 10, 6. 9. Et cum Davidi illi ſuffectus eſt, Spiritus Domini à Saule recedens invaſit Davidem. 1. Sam. 16, 13. 14. Et Salomoni Deus dedit *ſapientiam & ſcientiam.* 2. Paral. 1, 12. *& animum intelligentem ad judicandum*

1 Sam. 12, 18. Herod. lib. 3.

candum populum ſuum, & diſcernendum inter bonum & malum. 1. Reg. 3, 9. Unde illud Proverb. 16, 6. *Divinatio eſt in labiis Regis,* id eſt prudens ſagacitas in rebus conjectandis, dijudicandis & præcavendis. Qua in Davide agnita exclamavit ſapiens illa mulier. 2. Sam. 14, 19. 20. *Non licet deflectere ad dextram nec ad ſiniſtram ab omnibus quæ loquitur Dominus meus Rex, &c. Dominus enim meus ſapiens eſt, ut Angelus Dei, ut intelligat quæcunque fiunt in terra.* Uno verbo; *Ut rivi aquarum, ſic animus Regis, eſt in manu Domini, qui quocunque vult inclinat illum.* Proverb. 21, 1. Unde eſt quod Oratione 9. Themiſtius picturas Aſſyrias memorat in quibus ὁ νοῦς τοῦ βασιλέως ἐν τῇ τοῦ θεοῦ παλάμῃ δορυφορεῖται. *Regis animus Dei manu protegitur.* Ut cæciorem Leberide illum eſſe oporteat, qui non ultro agnoſcat Reges à Deo creari, & inſtitui, curaque ſpeciali regi, & protegi.

Quin privilegia, quæ diximus, non ſunt tam propria piis Regibus, ut non etiam malis pleraque conveniant. Quippe etiam mali Reges, & infideles, puta Pharao, Saul, Nabucodonozorus, Cyrus, à Deo conſtituti ſunt. De Saule res patuit. De Pharaone dicit Deus, Exod. 9, 16. *Propter hoc te conſtitui, &c.* Et de Nabucodonozoro, Dan. 2, 32. *Deus cœlorum, Regnum, potentiam, virtutem, & gloriam dedit tibi.* Et Cyrus ipſe de ſe. Eſdr. 1, 2. *Omnia Regna terræ dedit mihi Deus cœli.* Unde Auguſt. de Civit. Dei, lib. 5. c. 21. *Qui Mario imperium dedit, ipſe Cajo Cæſari; Qui Auguſto, ipſe & Neroni: Qui Veſpaſianis vel patri, vel filio, ſuaviſſimis Imperatoribus; ipſe & Domitiano crudeliſſimo. Et ne per ſingulos ire neceſſe ſit, qui Conſtantino Chriſtiano, ipſe Apoſtatæ Juliano.* Proinde etiam Scriptura vocat Saulem & Cyrum *Chriſtos & electos Domini.* Nec minus Saulem invaſit, quam Davidem Dei Spiritus. Et tam Dario, quam Ezechiæ adfuit Dei Angelus.

Neque Ethnicos id latuit, Reges à Deo creari. Atque eo pertinent Epitheta, illa quibus Homerus Regum commendat majeſtatem, cum illos appellat διογενεῖς & διοτρεφεῖς. Et quod illi Agamemnon σκηπτοῦχος βασιλεύς, ᾧ τε Ζεὺς κῦδος ἔδωκε, *Rex eſt, cui ſceptri datus eſt honor ab Jove ſummo.* Sic in Theogonia Heſiodus; Ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες. Et hunc imitatus Callimachus hymno in Jovem, cæteris diis, hoc ipſo Jovem præfert, quod cum ex Vulcano ſint fabri, ex Marte milites, ex Diana venatores, & ex Phœbo Poetæ:

> Ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες. ἐπεὶ Διὸς οὐδὲν ἀνάκτων
> Θειότερον, τῷ καὶ σφι τεὴν ἐκρίναο τάξιν.
> *Ex Jove ſunt Reges, quia nil divinius uſquam eſt*
> *Regibus: & commune datum eſt his cum Jove regnum.*

Proinde Titus Imperator apud Aurelium Victorem: *Videtisne poteſtates fato dari? Fato*, id eſt Dei providentiâ. Et Plinius in Trajani Panegyrico: *Si adhuc dubium fuiſſet ſorte caſuque Rectores terris an aliquo numine darentur, principem tamen noſtrum liqueret divinitus conſtitutum.* Et apud Stobæum de Monarchia, Ecphantus Philoſophus Pythagoræus, *In terra & apud nos, præſtantiſſima naturæ eſt homo: Rex autem* inter homines *diviniſſimus, ut qui multum ſupra naturam.*

ram communem emineat; corpore quidem reliquis ſimilis, ut qui ex eadem materia conſtet, ὑπὸ τεχνίτου δ' εἰργασμένος λόγου, ὃς ἐτεχνίτευσεν αὐτὸν ἀρχετύπῳ χρώμενος ἑαυτῷ. *ſed ab optimo artifice factus, qui fabricavit ipſum, archetypo ex ſeſe ſumpto.* Nempe res ipſa per ſe loquitur. Nam ſi Dei providentia extenditur ad aviculas, an credibile eſt hominem ſine Dei nutu, & certa providentia in ſummo rerum humanarum faſtigio collocari? Et absque illo fieri poſſe, ut tanta hominum multitudo, unius homuncionis imperio regi ſe ſinat, & pro eo vitam, fortunas & facultates omnes impendat?

Fruſtra objicitur Magiſtratum à Petro vocari ἀνθρωπίνην κτίσιν, *humanam ordinationem.* Neque enim ideo dicitur *humana*, quod ſit *juris humani*, aut homines habeat authores. Sed quia principatus ab hominibus, & in homines exercetur. Sic *virga hominis* dicitur, qua homines caſtigat Deus. 2. Sam. 7, 14. Et *tentatio humana*, qua eos idem tentat. 1. Corinth. 10, 13. De cætero vel ipſe Petrus aperte docet, *humanam* hanc *ordinationem* à Deo eſſe; cum fideles illi *ſubjectos* eſſe jubet *propter Dominum.* Idem enim eſt, ac ſi dixiſſet, id eſſe à Domino: quod hominum, qui natura æquales ſunt, alii aliis ſubjiciuntur; ac proinde noſtrum eſſe, vel in authoris gratiam, huic ordini nos ſubmittere. Ut certe hæc perſuaſio, ſceptra Principibus à Deo tradi, valde potens eſt ad obſequium incitamentum. Atque hinc iis omnibus, quibus eſt aliquis ſenſus pietatis, debet juſtus timor oboriri, ne ſi inſurgant in legitimum Principem, Deum ipſum in ſe provocent. Unde Paulus Rom. 13, 12. *Non eſt poteſtas niſi à Deo, & quæ ſunt poteſtates, à Deo ſunt ordinatæ. Itaque quiſquis ſe opponit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.* Et Tertullianus Apolog. cap. 33. *Imperatorem neceſſe eſt ſuſcipiamus, ut eum, quem Dominus noſter elegit.* Et Chryſoſt. homil. 1. de Davide & Saule; Καταφρονεῖς τοῦ συνδούλου, αἰδέσθητι τὸν δεσπότην. διαπτύεις τὸν κεχειροτονημένον, φοβήθητι τὸν χειροτονήσαντα. *Contemnis conſervum tuum, reverere Dominum: deſpuis electum, reverere eum qui elegit.* Et Bernard. Epiſt. 170. ad Ludovicum VII. Regem Francorum: *Si totus orbis adverſum me conjuraret, ut quidpiam molirer adverſus Regiam majeſtatem: ego tamen Deum timerem, & ordinatum ab eo Regem offendere temere non auderem. Nec enim ignoro ubi legerim, qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.* Itaque Eſſenorum ſolemne jusjurandum fuit, ſe Magiſtratibus fidem exhibituros: οὐ γὰρ δίχα θεοῦ περιγίνεσθαί τινι τὸ ἄρχειν, *neque enim ſine Deo quemquam imperium conſequi.*

Indidem colligere eſt Reges à populo deponi non poſſe. Non quod ajunt tam poſſe Reges à populo deſtitui, quam inſtitui; ideo verum non eſt, quia nemo eſt, qui regnandi jus totum habeat à populo. Deus enim hic habet ſuas partes, & quidem primas. Itaque hoc dato non conceſſo, populum poſſe adimere Regibus jus quod indulſit, tamen alio jure regnant Reges, quod non eſt penes populum; nempe jure divino: quod cum ſolus Deus conceſſerit, ita ſolus poteſt repetere. Præterea, deponi Reges ob id ipſum non poſſunt, quod cum ſint Reges ſui juris, ſunt & αὐτόνομοι, nec amplius pendent ab alieno arbitrio. Nobile eſt Valentiniani dictum lib. 6. Sozom. cum ab univerſo exercitu in Impera-

torem

torem eſſet electus *quàm primum Imperii ſymbola accepit, cum milites inclamarent, ut alterum Imperii faceret participem, Me*, inquit, *commilitones in Imperatorem veſtrum eligere penes vos erat;* Ἐπεὶ δὲ εἵλεσθε, ὃ νῦν αἰτεῖτε οὐκ ἐν ὑμῖν ἀλλ' ἐν ἐμοὶ, καὶ χρὴ τοὺς μὲν ἀρχομένους ὑμᾶς ἡσυχίαν ἄγειν, ἐμὲ δὲ ὡς βασιλέα τὰ πρακτέα σκοπεῖν. *Poſtquam vero elegiſtis, quod nunc petitis, non penes vos, ſed penes me eſt: & vos ut ſubditos decet pacate degere; mihi vero ut Imperatori, diſpiciendum eſt, quid facto ſit opus.* Sed fruſtra hæc hic diſputantur: cum Angliæ Reges non ſint αἰσυμνῆται, ſed veri Reges; nec precarium à populo Regnum conſecuti ſint, ſed illud à multis inde ſæculis jure hæreditario poſſideant, & *gratia Dei ſint id, quod ſunt.* Neque enim ullibi gentium antiquius atque evidentius eſt Regni jus.

Secundum argumentum nobis ſuppeditant hæc Salom. Eccleſ. 8, 2. *Serva os* (ſive mandatum) *Regis, etiam propter juramentum Dei*, quo ſcilicet tu te Regi obſtrinxiſti. Quippe nobis id cogitandum eſt, quanto ſcelere violetur Regibus fides data, qua Chriſtiano homini nihil debet eſſe ſanctius; maxime cum jurato & invocato Dei tremendo nomine promiſſa ſanciuntur. Nam, ſi Deus *perdit omnes qui loquuntur mendacium* Pſal. 5, 7. & omnibus *mendacibus* ſua *pars* aſſignata eſt *in ſtagno ardenti igne & ſulphure.* Apoc. 21, 8. quid de iis fiet, qui mendacio perjurium addunt, & Dei nomini ſic illudunt, Angelis ipſis terribili? Et non homines è vulgo, ſed ipſos Reges Sacramentis, ut pueros aſtragilis fallunt; idque in re longe graviſſima? Certe quiſquis pejerat aut eſt prorſus atheus, & *in corde ſuo dicens, nullus eſt Deus, corrumpitur & abominabilis fit in ſuis ſtudiis*: aut cum Epicuro, Deum credit res humanas ſusque deque habere, & perambulare cœli cardines, & nubes habere pro latibulo, nec noſtra conſiderare; aut Deum, qui eſt ipſa veritas, facit, quantum in ſe eſt, fraudis patronum, & architectum, & mendacii receptatorem: quod idem eſt ac ſi Deum ſtuderet in Diabolum transformare, abſit blaſphemia dicto. Unde eſt, quod tam gravia Deus perjuris interminatur, *ſe futurum contra illos teſtem ſubitum.* Mal. 3, 5. *& maledictionem egreſſuram ſuper faciem omnis terræ, & invaſuram domum jurantis per ſuum nomen falſo, & in medio ejus commoraturam, donec ipſam cum lignis & lapidibus penitus conſumpſerit.* Zachar. 5, 3. 4. Sic tota domus Saulis periit ob fidem Gabaonitis violatam, quam tamen à Joſua per fraudem impetraverat, gens maledicta. Et quod maxime ad rem facit, Sedecias ob ſpretum juramentum Nabucodonozori præſtitum, Babylonem cum omnibus Iſraëlitis captivus abductus eſt: & poſt filios ipſo inſpectante trucidatos, oculis effoſſis tantæ cladi aliquandiu ſuperſtes, tandem miſere periit. *Rebellavit*, inquit Eſdr. 2. Paral. 36, 13. *contra Regem Nabucodonozorum, qui eum per Deum adjuraverat, &c. Itaque accenſus eſt æſtus furoris Domini in populum ſuum, ita ut non eſſet curatio.* Quod ipſum graviſſimis verbis intonat Ezechiel cap. 17. verſ. 13. *Rex Babyloniæ accipiens de ſemine regio, pepigerat cum eo fœdus, & illum ad jusjurandum adigens, fortes iſtius regionis obſides acceperat, &c. Sed rebellavit Sedecias contra eum, miſſis in Ægyptum legatis, ut det ſibi equos, populumque multum. An*

Pſal. 14, 1.

Job. 21, 14.

proſperabitur, an effugiet qui fecit iſta? Qui irritum fecit fœdus, an effugiet? Vivo ego, dicit Dominus, quod in loco illius Regis qui Regem conſtituerat ipſum, cujus ſprevit jusjurandum, & ſolvit fœdus, in Babylonia morietur, &c. Sprevit enim juramentum & ſolvit fœdus, poſtquam dederat manum ſuam, & cum omnia iſta fecerit, non effugiet. Vivo ego, inquit Dominus, quod juramentum, quod ſprevit, & fœdus quod ſolvit, reponam in caput ejus, & expandam ſuper eum rete meum, ut capiatur ſagena mea. Et adducam eum in Babyloniam, & diſceptabo cum ipſo de prævaricatione ipſius, qua prævaricatus eſt contra me, & omnes profugi ejus, cum univerſo ejus agmine, gladio cadent, & qui reliqui erunt, in omnem ventum diſpergentur, ut ſciatis me Dominum locutum eſſe. En quæ fuerit cauſa excidii urbis, & templi tanta pompa extructi; quodque unicum toto orbe Dei nomini fuerat conſecratum. Nempe Sacramenti violatio à Rege peregrino & tyranno & uſurpatore per vim extorti. Quanto gravius ii peccaverint qui fidem Regi fideli, & ſuo, toties datam non fefellerunt modo, ſed & ipſum morte multarunt, penes bonos & graves eſto judicium.

Tertium ſit argumentum, quod Rex eſt *caput populi* & quidem *ſummum*. Unde Sauli Samuel 1. Sam. 15, 17. *Nonne cum parvus eſſes in oculis tuis, caput tribuum Iſraelis factus es?* Et de ſeipſo David, *Poſuiſti me in caput gentium:* quia in Reipublicæ corpore, Rex capitis vice fungitur. Porro nulla ratio patitur, ut caput amputetur propter ſalutem corporis. *Manum* quidem & *pedem abſcindi*, & *oculum erui* jubet Chriſtus, ſi ſint ſcandalo. At *caput* amputari nuſquam præcipit, quia res eſſet monſtro ſimilis. Concil. Toletan. 4. cap. 74. *Quis adeo furioſus eſt qui caput ſuum manu ſua propria deſecet? Illi ut notum eſt immemores ſalutis ſuæ, propria manu ſe ipſos interimunt, in ſemetipſos, ſuosque Reges proprias convertendo vires.*

IV. Regem eſſe *patriæ patrem*, omnes agnoſcunt. Sic Ulyſſes apud Poëtam.

> Λαῶν οἷσιν ἄνασσε πατὴρ ὡς ἤπιος ἦεν.
>
> *Subjectos populos placidi patris inſtar habebat.*

Et Xenoph. lib. 8. Cyrop. Ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ, *bonus princeps à bono patre nihil differt.* Et in Charondæ Legibus apud Stobæum, Principes ſubditis præſunt καθάπερ τέκνων ἰδίων, *tanquam propriis liberis.* Et Muſonius Regem deſcribit ζηλωτὴν τοῦ Διὸς ὄντα, καὶ πατέρα τῶν ἀρχομένων. *Jovis æmulum, & patrem eorum quibus imperat.* Proinde Regem Saulem David compellat patris nomine 1. Samuel. 24, 12. Atque hac eadem patrum appellatione Reges ſignificari 1. Sam. 12, 15. docet Kimchius Doctor Hebræus; כי האדון לעם כמו האב לבן *quia Dominus ſe habet ad populum quomodo pater ad filium.* Neque aliter ſumunt Græci interpretes qui pro Hebræo ולאבתיכם habent, καὶ ἐπὶ τὸν βασιλέα ὑμῶν. Inde Palæſtinæ Regibus Abimelechi cognomen, non ſolum Abrahami & Iſaaci, ſed etiam Davidis temporibus: cujus æqualis Rex Achis nominatur *Abimelech*, id eſt *pater meus Rex*, in titulo Pſal. 34. Porro filiis in patrem inſurgere, & ei violentas manus inferre, nulla lege permiſſum eſt. Quin

Deut.

Deut. 13, 7.8. cum Judæi jubentur uxores, fratres, liberos ſine ulla miſericordia neci dare, ſi quem ad idololatriam incitaverint, altum eſt de patre ſilentium. Nempe patrum reverentiam ex filiorum animis excuti Legislator nulla ratione paſſus eſt.

V. Aliud Argumentum ſuggerunt hæc Davidis, cum ad Saulis cædem provocaretur 1. Sam. 24, 7. *Abſit ut hoc faciam in Dominum meum.* Quibus verbis ideo ſe à cæde Regis abhorrere teſtatur, quod eum pro Domino agnoſcat. Servis autem non modo Dominum interficere, ſed & periclitantis vitam negligentia ſua prodere, lethale crimen eſt. Itaque Davidis judicio Abner & alii Saulis ſatellites rei mortis erant, eo quod in bello ſui Domini cuſtodiam neglexiſſent 1. Samuel. 26, 16. Nec Dominorum pravitas ſervos ab officio ſuo diſpenſat. Ait enim Petrus Apoſtolus: *Servi ſubditi eſtote in omni timore, Domi-* 1. Petr. 2, 18.
nis, non tantum bonis & æquis, ſed etiam σκολιοῖς, *perverſis.* Verbum σκολιὸς quod proprie obliquum ſonat, ad mores translatum, pro pravo & perverſo ſumitur. Heſiodus:

Ῥεῖα δέ τ' ἰθύνει σκολιὸν καὶ ἀγήνορα κάρφει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης.

Corrigit obliquum facile, extenuatque ſuperbum
Juppiter altitonans.

Σκολιὸν obliquum, id eſt pravum. Pro σκολιοῖς, Vulgatus Interpres legit δυσκόλοις dyſcolis, id eſt, moroſis. Sed Græca exemplaria quotquot ſuperſunt habent σκολιοῖς, & Syrus ܠܩܫܝܐ ܘܠܥܩܡܬܢܐ (Syrum ܥܩܡ per metath. factum ex Ebr. עקש) *Duris & perverſis*, & Arabs الغلاظ الغلاظ *iis qui ſunt perverſa natura.* Et Æthiops לאכויני *pravis.* Quæ lectio melius cohæret cum iis quæ ſequuntur, *hoc enim gratum eſt ſi quis propter conſcientiam Dei ſuſtinet moleſtias:* πάσχων ἀδίκως *injuſte patiens.* Nam ſub δυσκόλοις *moroſis* Dominis, ſæpe indigna pati cogimur; ſub σκολιοῖς *perverſis* etiam ἄδικα *injuſta.* Et Prov. 4, 4. junguntur σκολιὸν στόμα, καὶ ἄδικα χείλη, *perverſum os, & injuſta labia.* Et Prov. 28, 11. ὁ πορευόμενος δικαίως, *qui juſte incedit*, & ὁ σκολιαῖς ὁδοῖς πορευόμενος, *qui obliquis* ſeu perverſis *viis incedit* ſibi mutuo opponuntur. Omnino igitur ii Domini ſub quibus injuſta patimur, non ſolum ſunt δύσκολοι *moroſi*, ſed & σκολιοὶ *perverſi.* Atque ita ſcripſit Apoſtolus: adeoque vult ut σκολιοῖς perverſis Dominis in omni timore ſubditi ſimus. Quod ne quis ſic accipiat quaſi ſolo metu eo adigamur, addit *propter conſcientiam Dei* ſeu erga Deum: quomodo Paulus, *neceſſe eſt ſubjici, non ſolum propter iram, ſed & propter conſcientiam.*

VI. Præterea quod toties in Scriptura repetitur: *Nolite tangere Chriſtos* 1. Par. 16, 22.
meos; & *abſit à me ut mittam manum in eum qui eſt Chriſtus Domini*; & *quis* Pſ. 105, 14.
mittet manum in Chriſtum Domini, & erit innocens? & *quomodo non timuiſti ma-* 1. Sam. 24, 7.
num extendere in Chriſtum Domini; & *os tuum locutum eſt adverſus te dicens, Ego* & 26, 9.
interfeci Chriſtum Domini? quod, inquam, in Scriptura toties hoc repetitur, do- 2. Sam. 1, 14. 16.

cet non modo illicitum eſſe tangere Chriſtos Domini; ſed & ob id ipſum eſſe illicitum, & eorum perſonas ideo ſacras & inviolabiles haberi, quia ſunt Chriſti Domini. Nempe ſua unctione Deus Reges ſecrevit à vulgo hominum, ut ne cuiquam lædendi animo, liceat illos vel minimum attingere. Ut hæc unctio ſit inſtar ſepis illius qua Jobum obſepſerat, aut ut fines monti appoſiti, ut ne liceret accedere. Quin hæc unctio tanti eſt momenti, ut per illam à Deo dicantur generari Reges, Pſal. 2. 6. 7. Et Saul, cum in Philiſtæos bellum ſuſcepit, legitur *filius fuiſſe unius anni* 1. Sam. 13, 1. quia ab unctionis tempore ſolum annus effluxerat. Quaſi tum primum natus eſſet, cum unctus eſt in Regem & mutatus in alium virum, 1. Sam. 10, 6. 9. Quin etiam apud Ethnicos dies ἀναῤῥήσεως electionis Imperatorum, *natalis* dicebatur. Balſamon ad Photii Nomoçanonem: Ναλάλια δέ εἰσι τὰ τῶν βασιλέων γενέθλια, καὶ ἡ τούτων ἀνάῤῥησις: *Natalia ſunt Imperatorum genitales dies, & ipſorum electio.* Sic apud Spartianum Adrianus tertio Iduum Auguſti die, *natalem imperii inſtituit celebrandum*: & Conſtantinum Naiſſi Daciæ natum, Britannias *illic oriendo*, id eſt Conſtantino Chloro Patri ſuccedendo, *nobiles feciſſe* Panegyriſtes notavit. Fateor quidem Sacerdotes ſummos, quamvis eodem quo Reges oleo ungerentur, potuiſſe deponi & occidi. Sic Sacerdotem Abiatarem non modo depoſuit Solomon, ſed & reum mortis pronuntiavit. Nec propter unctionem ei pepercit, ſed quia Davidi patri ſemper adfuerat 1. Reg. 2, 26. Sed in eadem materia diverſam fuiſſe formam & ungendi ritum in Rege & Sacerdote Ebræorum ſcripta nos docent. Diverſa etiam fuit unctionis ſignificatio: quia alia Regi χαρίσματα, alia Sacerdoti conferri oportuit. Nec fruſtra eſt, quod ſoli Reges appellantur Chriſti Domini, cum ſacerdotes etiam & Prophetæ uncti fuerint. At, inquiunt, ſi ratione unctionis olim ſacri fuere Reges, hodie hoc fruſtra profertur, cum vel non ungantur prorſus, vel humano ritu ungantur, nec illo oleo quod ſub lege Deus inſtituerat. Reſpondeo, ſigno abolito manere tamen gratiam: nec tam unctionis externæ quam internæ ratione Reges dici unctos Domini. Nam ut de Chriſto taceam & Patriarchis, quos unctionis internæ & ſpiritualis ratione *Chriſtos Domini* dici apud omnes in confeſſo eſt, etiam Cyrus Rex Ethnicus, quique oleo viſibili nuſquam unctus eſt, tamen *Chriſtus Domini* ab Eſaia nominatur. Itaq; quiſquis eſt Rex legitimus, hoc ipſo eſt *Chriſtus Domini*.

VII. Addo, haud dubie Regibus primario & præcipue convenire, quod Scriptura magiſtratibus indulget *Deorum* nomen, ut Exod. 21, 6. *Siſtet eum Dominus ſuus* אל האלהים *ad Deos*. Et Exod. 22, 18. *Diis non maledices*, id eſt, *principi populi tui*, ut ibid. explicatur. Et 1. Sam. 2, 25. *Si vir in virum peccaverit, judicabunt ipſum Dii*. Et Pſal. 82, 6. *Ego dixi, Dii eſtis & filii Excelſi omnes.* Proinde Pſal. 45. Rex Solomon ſemel atque iterum *Deus* vocatur. Quod quidem ad Chriſtum refert Apoſtolus Solomonis typo adumbratum. Sed ſenſus typicus literalem non excludit, imo ſupponit. Itaque etiam Solomon ſuo modo fuit Deus. Nempe, ut recte Diotogenes Pythagoræus apud Stobæum, ὁ βασιλεὺς ἀρχὰν ἔχων ἀνυπεύθυνον, καὶ αὐτὸς ὢν νόμος ἔμψυχος, θεὸς ἐν ἀνθρώποις παρε-

χαμά-

χρηματίσαι. *Rex cum imperium habeat nulli obnoxium, & ſit ipſe viva Lex, Dei inſtar eſt inter homines.* Et Ecphantus ejusdem ſectæ: Ὅπερ ἐστὶ μὲν τῷ θεῷ, ἐστὶ δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ, αὐτῷ μὲν ἄρχειν (ἀφ' ὅπερ καὶ ὁ αὐτάρκης καλεῖται) ἄρχεσθαι δ' ὑπ' οὐδενός. *Quod Deo quidem ineſt, ineſt & Regi, ut ſibi ipſi imperet, unde vocatur* αὐτάρκης, *nulli autem ſubjiciatur.* Proinde in ſuum Regem quisquis inſurgit, eſt Gigas θεόμαχος: & in eum quadrat illud Poëtæ. Iliad. E. verſ. 407.

> Ὅττι μάλ' οὐ δηναιὸς ὃς ἀθανάτοισι μάχοιτο,
> Οὐδέ τι μὶν παῖδες ποτὶ γούνασι παππάζουσιν,
> Ἐλθόντ' ἐκ πολέμοιο, καὶ αἰνῆς δηϊοτῆτος.
> *Diis auſus pugnare diu non veſcitur aura*
> *Vitali, blandaque tatam hunc non nominat infans,*
> *Voce genu innixus reducem ex certamine diro.*

Et cum illum perſequetur juſta Nemeſis, jure merito exclamabit cum Diomede Æneid. l. 11.

> *Hæc adeo ex illo mihi jam ſperanda fuerunt*
> *Tempore, cum ferro cæleſtia corpora demens*
> *Appetii.*

VIII. Nec prætereundum quod Samuel juſſus Iſraëlitis *jus Regium* ediſſerere 1. Sam. 8, 9. *Hoc*, inquit *eſt juris Regii. Qui regnabit ſuper vos, filios veſtros tollet, & imponet curribus ſuis*, &c. & *accipiet ad arandos agros ſuos & ad metendam meſſem ſuam*, &c. *& filias veſtras accipiet in unguentarias, coquas, & piſtrices. Agros etiam veſtros & vineas & oliveta optima accipiet, & dabit ſervis ſuis, Semina quoq; & vineas veſtras decimabit, & dabit Eunuchis & ſervis ſuis, ſervosque veſtros & ancillas, & juvenes præſtantiſſimos & aſinos accipiet, adhibebitque ad opus ſuum. Greges quoque veſtros decimabit & eritis ei ſervi.* Ait hæc eſſe *juris Regii*, non quod coram Deo juſta ſint. Nec enim David Uriæ uxorem, nec Achab Naboto vineam eripere potuerunt ſine crimine: ſed quia hujusmodi ſcelera Reges tam impunè perpetrant, quàm ſi eſſent maxime licita. Ideo additur populum ita *oppreſſum, Deum imploraturum*, quia contra vim Regis nulla ſunt humanæ remedia. Monarchiæ enim, id eſt Regibus ἔξεστι ἀνευθύνοις ποιεῖν τὰ βούλεται: *pro libitu licet omnia impune agere*; ita Otanes apud Herodotum. משפט hoc loco nonnulli *morem* explicant, ut 1. Sam. 2, 13. & 1. Reg. 18 28. ubi Ebr. כמשפטם LXX. reddunt, κατὰ τὸν ἐθισμὸν αὐτῶν. Tamen iidem hic habent δικαίωμα & vulgata *jus*, & Chald. כנמוסא *legem*. Et ex Hebr. Maimonides & Rabbi Joſe apud Kimchium volunt hæc vere eſſe *juris Regii*.

IX. Liceat etiam cum Veteribus argumentari, ex his Davidis Pſal. 51. 6. *Tibi ſoli peccavi*, id eſt Chryſoſt. interprete Sermon. 2. in Pſal. 50. βασιλεὺς ἤμην, σὲ ἐφοβούμην μόνον: Et Hieronymo Epiſt. 46. ad Ruſticum. *Rex eram & alium non timebam.* Proinde idem Epiſt. 22. ad Euſtochium; *Ad Dominum David pœnitens loquitur, Tibi ſoli peccavi*, &c. *Rex enim erat, alium non timebat.* Et Ambroſ. in Pſal. 50. *Rex utique erat, nullis ipſe legibus tenebatur; quia liberi ſunt Reges à vinculis delictorum: neq; enim ad pœnam ullis vocantur legibus, tuti im-*

perii poteſtate; homini ergo non peccavit, cui non tenebatur obnoxius. Et Arnob. ad eundem Pſal. *Omnis qui ſub judicio vivit, cum deliquerit, peccat Deo, peccat & legibus mundi. Hic autem Rex ſub nullo alio, niſi ſub ſolo Deo agens, ipſum ſolum ſuper poteſtatem ſuam metuens ſoli Deo peccavit.* Et Otto Friſing. Epiſcopus ad Fredericum Ænobarbum. *Soli Reges, utpote conſtituti ſupra leges, Divino examini ſunt reſervati, ſæculi legibus non cohibentur; unde eſt illud tam Regis quam Prophetæ, Tibi ſoli peccavi.* Et è recentioribus Petrus Martyr apud vos olim Doctor celeberrimus, in hæc ejuſdem Davidis 2. Sam. 2, 13. *peccavi Domino: Conjungere hæc verba poſſumus, cum illis quæ in Pſ. 51. ponuntur,* Tibi ſoli peccavi. *Non quod non peccaſſet in homines, ſed ſuperiores non erant qui poſſent eum judicare.* Et inter Judæos Rabbi Nachman, Scripturæ interpres non incelebris, idipſum colligit ex eo quod dicit idem David Pſal. 17. *A facie Dei judicium ſuum egredi*, ac ſi diceret ſe tanquam Regem à ſolo Deo judicandum quia אין בריאה דן המלך אלא הקב״ה *nulla creatura judicat Regem, ſed ſolus Deus benedictus.*

X. Præterea, cum in regno *gladii jus* nulli competat, præterquam ipſi Regi, aut iis quibus à Rege id conceſſum eſt, peto quo jure quis audeat in ſummum principem animadvertere, utrum jure conceſſo, an uſurpato? Si conceſſo dixerit, rurſus petam, à quo conceſſo? Utrum à Principe vel ab alio aliquo præter Principem? Si à Principe reſpondeat, hoc ipſo erit ridiculus: quia non eſt credibile Principem ulli indulgere jus, gladio in ſe ipſum utendi. Trajanus quidem gladium Prætorii Præfecto tradens legitur his verbis uſus: Λάβε τὸ ξίφος τοῦτο, ἵν' ἂν μὲν καλῶς ἄρχω ὑπὲρ ἐμοῦ, ἂν δὲ κακῶς κατ' ἐμοῦ αὐτῷ χρήσῃ, *accipe hunc gladium quo ſi bene imperavero pro me, ſi malus contra me utaris.* Sed hæc non dixit citra hyperbolen; neque aliud voluit per hæc verba intelligi, quam ſe futurum bonum principem. Nam ſi vere Præfecto ſuo gladii jus in ſe dediſſet, hoc ipſo ſe exuiſſet à principatu, & gladii jus ſibi ademptum in ipſum tranſtuliſſet. Quod ne fieri quidem poſſe Ebræi Doctores his verbis aſſerunt in Tractatu Sanhedrin חרב שמחל על כבודו כבודו מחול מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול *Si magiſter remittat honorem ſuum, remittitur ille; at ſi Rex remittat honorem ſuum, illi non remittitur:* quia ſcilicet publicam perſonam ſuſtinet: & ſi quid contumeliæ pateretur, id non illi ſoli, ſed toti regno eſſet indecorum. Proinde Politici aſſerunt hoc uno caſu poſſe Regi reſiſti, ſi Rex tradere regnum, aut alii ſubjicere moliatur. Quo referunt illud Senecæ: *Et ſi parendum in omnibus patri, in eo non parendum quo efficitur ne pater ſit.* Itaque quantamcunque in alium transferat Princeps poteſtatem, ſemper manet ſuperior. Sic Pharao Joſephum toti Ægypto ita præfecit, ut tamen major illo maneret ratione ſolii, Gen. 41, 40. Ut hic locum habeat illud Apoſtoli 1. Cor. 15, 27. *cum dicit omnia ei ſubjici, palam eſt eum excipi qui ſubjecit ei omnia.*

XI. Etiam hoc reputandum, quæ bona Regum interventu Deus in nos conferat, & quam merito Reges in Veteri Teſtamento *a* נדיבים *munifici* & in Novo εὐεργέται *b benefici* dicantur. Nempe Princeps *c Dei miniſter eſt tuo bono.*

a Job. 34, 8. Prov. 8, 6. & 19, 6.
b Luc. 22, 25.
c Rom. 13, 4.

bene. a *Vis non timere poteſtatem,bonum fac & laudem ab eo conſequeris.* Nam b Præſides à Rege mittuntur *in laudem bene agentium*; *&* c *in luce vultus Regis eſt vita*; & *benevolentia ejus*, *eſt ut nubes pluviæ ſerotinæ*; *&* d *illius favor eſt ſicut ros ſuper herbam*; & *Rex* e *ſedens ſuper ſolium judicii ſui diſſipat oculis omne malum.* *Rex eſt* f *ſpiritus narium noſtrarum*; & *ſub umbra illius vivimus inter gentes. Idem eſt* g *clypeus noſter*: *&* h *arma noſtra bellica*; & i *in illius pace nobis eſt pax.* k *Illo uno vigilante nos ſecure dormimus*, l *tranquillamque & quietam vitam agimus,cum omni pietate & honeſtate.* Aliquoties in libro Judicum, Iſraelitæ dicuntur ruere in omne nefas, m quia *cum illis diebus Rex non eſſet in Iſraele, unuſquiſque quod ſibi videbatur hoc faciebat.* Proinde locuſtas miratur Solomon n *cum Regem non habeant agminatim procedere.* Denique Rex in populo fideli eſt o *lucerna coram Deo in Jeruſalem*; atque eo moriente p *extinguitur lampas Iſraelis.* Ita ut q dimidiam populi partem perire præſtet; quia Rex *unus computatur pro decem millibus*, id eſt pro numero infinito. Unde eſt quod orare r jubemur pro ſalute Regum,& pro iis offerre ſ Deo *preces*, *obſecrationes*, *interpellationes,gratiarum actiones*, & quod eos proſequimur fauſtis acclamationibus t *vivat Rex*,u *vivat Rex Solomon*, x *ô Rex vive in æternum*; & quod apud Davidem vita Saulis,licet hoſtis & impii,& à Deo rejecti; y tamen יקרה *pretioſa fuit*,& z גדלה *magni fuit habita.*

XII. Sed ut in arca fœderis,cum urna mannæ etiam aa virga fuit incluſa; Ita iiſdem Regibus per quos tot bona largitur Deus, etiam *virgam* commiſit, bb *virgam*, inquam, *ferream* qua rebelles *conterantur*, *& confringantur ut vas figuli.* Unde Paulus de Principe. cc *Si malum feceris time, non enim fruſtra gladium geſtat.* *Nam Dei miniſter eſt ultor ad iram ei qui male fecerit.* Et Petrus: Per eum *mittuntur* præſides *dd ad ultionem maleficorum.* Et Solomon *diſſipat impios Rex ſapiens,& convertit in eos rotam.* Nempe ut illos comminuat & trituret granorum inſtar. Aut ut David Ammonitas, & Damaſceni Galaaditas. Proinde Prov.16,14. *ira Regis eſt ut Angeli mortis*, id eſt, præſentem mortem affert,ut illi Angeli per quos Deus perimit impios, qui Davidi *Angeli malorum.* Rurſus Prov.20,2. *Tanquam leunculi rugitus eſt ira Regis*: *qui provocat eum peccat contra animam ſuam*, id eſt contra ſeipſum. Quomodo Paulus Rom.13.2. *Qui poteſtati reſiſtunt,ſibi ipſis afferent condemnationem*: eamque non ſolum à Rege,ſed & à Deo Prov.24,21.22. *Time Dominum & Regem*, *& cum rebellibus ne te admiſceas. Quia calamitas eorum derepente ingruet, & contritionem utriuſque quis ſcit?* Id eſt quis novit cladis tempus, tam à Deo quam à Rege imminentis? Atque ob id ipſum quod illud tempus homines latet, quiſquis crimine rebellionis ſe ſentit implicatum, optime ſibi conſulet,ſi mature ſecedat, nec perſeveret in re mala, Eccl.8,2. & exitium impendens pœnitentia prævertat. Pœnæ quidem rebellium propter cauſas nobis ignotas aliquando differuntur. Et pravis ſæpe machinationibus,blandiri videtur ad tempus alicujus umbra ſucceſſus. Sed Deus tandem excitatur, & ſupplicii tarditatem gravitate compenſat: adinſtar machinæ bellicæ, quæ lente quidem procedit,ſed ſemel admota graviter ferit.

a Rom.13,3.
b 1.Petr.2,14.
c Prov.16,15.
d Prov.19,12.
e Prov.20,8.
f Lam.4,20.
g Pſal.89,10.
h 2 Sam 1,27.
i Jer 29.7.
k Plutarch. Apoph.
l 1.Tim.2,2.
m Jud 17,16. & 18,1. & 19,1. & 21,25.
n Prov.30,27
o 1.Reg 11.36
p 2 Sam 21,17
q 2.Sam.18,3.
r Jer 29.7.
ſ 1.Tim 2.2.
t 1.Sam.10,24
u 2 Reg.1,12
x Reg 34.39.
y Dan 2,4. & 3.9. & 5 10. & 6.6.
z 1 Sam.26,21.22.
aa Ebr.9.4.
bb Pſal.2,9.
cc Rom.13,4.
dd 1 Pet.2,4.
Prov.20,26.
Eſa.28,28.
2 Sam.12,31.
Amos 1,3.
Pſal.78,49.

Exem-

Exempla ſi quærantur, quibus hic maxime eſt attendendum: nos hic ea non afferemus quæ magno numero colligi poſſent ex profanis Scriptoribus: puta quod de Cæſaris percuſſoribus obſervat Suetonius: *Percuſſorum autem fere neque trienno quiſquam amplius ſupervixit, neque ſua morte defunctus eſt. Damnati omnes, alius alio caſu periit; pars naufragio, pars prælio; nonnulli ſemet eodem illo pugione quo Cæſarem violaverant, interemerunt.* Nec iis immorabimur quæ in ſcripturis ſunt peregrina & alterius gentis quam Judaïcæ. Quale quod partim ex hiſtoria ſacra 2. Reg. 17, 17. & Eſa. 37, 38. partim ex Beroſo apud Joſeph. lib. 10. c. 2. diſcere eſt, Sennacheribi percuſſores parricidio ſuo jure Regni excidiſſe, & præcipiti fuga ſe proripuiſſe in Armeniam, ubi à patria extorres, & ſuæ gentis deliciis orbati, vitam ægram & anxiam miſere egerunt inter Barbaros. Et quod habetur Eſther. 2, 21. de duobus illis Eunuchis ad Gemonias tractis propter molitionem in Aſſuerum, Mardocheo indice apertam. Nec ſeditiones memorabimus à Judæis excitatas antequam Reges haberent, & Coren, Dathanem & Abiramum vivos terram abſorpiſſe, eo quod in Moſem inſurrexiſſent, Num. 16, 32. Et Abimelechum Reipublicæ ſtatum ſubvertere conatum in medio curſu victoriarum à muliere molæ fragmine cæſum, pudendam mortem obiiſſe. Jud. 9, 53. Sed neque docebimus quam male Judæis ceſſerint defectiones in Reges & Magiſtratus alienigenas. Ut Oſeæ qui à Salmanaſſare captivus abductus eſt cum Iſraelitarum gente univerſa propter conſilia cum Ægypti Rege Soo in ipſum inita. Et Joachimo & Sedeciæ quos perduellionis reos Babylonem deportavit Nebucadnetſar, vinctos duplici catena. Et huic quidem oculos filiorum cæde contemeratos crudeliter effodi juſſit. Illis item qui occiſo Godolia Legato Regis in Ægyptum fugerunt, atque inibi gladio, fame & peſte conſumpti ſunt. Et Galilæis *quorum ſanguinem miſcuit Pilatus ſacrificiis ipſorum*, Luc. 13, 1. Et horum anteſignano Judæ Galilæo, qui cum temporibus defectionis multum ſeduxiſſet populum, & ad defectionem ſollicitaſſet, cenſum nihil aliud quam manifeſtam ſervitutis profeſſionem eſſe dictitans, tandem ipſe male periit, & *omnes qui aſſenſum illi præbuerant huc illuc diſperſi ſunt.* Et Theudæ præſtigiatori cui *adhæſerat numerus virorum circiter* 400. quibus perſuaſerat ſe Jordanem verbo ſciſſurum, & facilem illis evadendi viam præbiturum. Sed eo à Cuſpio Fado in ipſo rebellionis limine & molimine oppreſſo, ſectarii omnes diſſoluti ſunt, & ad nihilum redacti. Et Ægyptio latroni qui pro Propheta ſe gerens, primo ſolum *quater mille* deinde creſcente numero triginta circiter Sicariorum millia ſuis præſtigiis ad ſe pertraxit, & eorum ope conatus eſt per montem Olivarum Hieroſolymam occupare: ſed à Fœlice repulſus fugit cum paucis; & Sicariorum plerique capti temeritatis ſuæ pœnas luerunt.

[Joſeph. Ant. 8. 1. c. 2. Act. 5. 37.]

[Joſ. lib. 20. c. 2. Act. 5. 36. Joſeph de bello Jud. lib. 9. c. 1. 2. Act. 21, 38.]

His inquam omiſſis, ſolum dicemus, quo fato perierint qui in Judææ Reges ſeditiones excitarunt, aut ipſorum vitæ inſidiati ſunt. Et ſtatim ſe offert Achitophel, qui cum Abſalomis conſpirationi adhæſiſſet, res non ſucceſſuras prævidens, vitam finiit ſuſpendio. Et Abſalom ipſe qui cum è prælio turpi fuga ſe ſubduceret, poſt viginti millia ſuorum cæſa hæſit inter arbores in perplexitate

[2 Sam 17, 23. Ibid. 18, 7.]

ſylvæ, atque inibi jaculis confoſſus eſt. Et Soba filius Bicri auſus levare manum & tuba clangere contra Davidem, cujus caput amputatum Abelitæ ex urbis ſuæ mœnibus ad Joabum projecerunt. Et ejus Semei qui Regem atrociſſimis maledictis impetiverat, cani in inferos demiſſi. Et parricidæ Regis Isboſeth qui capite luerunt, illo ipſo judice & vindice, à quo mercedem ſceleris expectaverant. Et Abner qui Rege ſuo prodito, ipſe à Joabo non multo poſt per proditionem eſt interfectus. Joab viciſſim & Adonias eodem fato interempti, cum in Solomonem conſpiraſſent. Et Abiatar criminis particeps à Sacerdotio depoſitus poſt tot merita in Davidem quorum ratione Solomon ipſius vitæ pepercit. 2. Sam. 20, 22. 1 Reg. 2, 8. 9. 2. Sam. 4, 12. 2. Sam. 3, 27. 1. Reg. 2, 26.

Hæc ad Solomonem usque cujus idololatriam punivit Deus regni dilaceratione quæ ſub Roboamo contigit. Inde duo Regna Judæis; unum Judæ Hieroſolymis penes Davidis poſteros, ſub quo tribus Judæ & Benjamin: alterum Iſraëlis dictum eſt, ad quod pertinebant decem tribus rebelles. In regno Judæ, quod à Solomonis obitu in captivitatem Babylonicam duravit annos plus minus 400, tres omnino Reges ſuorum inſidiis appetiti & cæſi ſunt. Joas, Amaſias, & Amon. Sed ut illum, qui Deo nominatim maledixerat, hybridam fuiſſe Moſes obſervat, id eſt à Patre Ægyptio & matre Judæa natum; quaſi in hominem mere Judæum non potuerit cadere tantum ſcelus; ita Joaſi parricidas, qui primi in Regno Judæ Regum ſuorum cæde manus polluerunt, & iis qui ſecuti ſunt, exemplo ſuo præiverunt, Esdras notat ex imparibus parentibus fuiſſe editos; atque eorum unum Ammonitidem, alterum Moabitidem matrem habuiſſe. Et his quidem non fuit impune. Nam Amaſias filius firmatis Regni rebus in eos animadvertit. Sed de illis quid ſit actum, qui Amaſiam in urbe Lakis pari ſcelere confoderunt, ſacra hiſtoria non obſervat. Et eos evaſiſſe veriſimile eſt, quia Amaſiæ filius Ozias tunc erat puer, & prope infans. Quin inter Amaſiam & Oziam fuit interregnum annorum undecim, ut ex ipſa annorum ſerie Chronologi evincunt neceſſariis rationibus. Itaque cum per aliquot annos Judæi ſine Rege fuerint, in illo interſtitio temporis, aliquid remitti potuit de vigore & rigore legum. Nempe ut jam ante eſt obſervatum, *cum nullus eſſet Rex in Iſraelo, unusquisque faciebat quod rectum erat in oculis ſuis.* Sed Lakiſæis in quorum oppido ipſis conſciis ſcelus patratum fuerat, audi quid minetur Michæas qui ſub Oziæ filio Jothamo prophetavit: *Junge currum veredo, ô habitatrix Lakis, origo peccati ipſa eſt filia Sion, quia in te inventa ſunt defectiones Iſraelis.* Id eſt, ut recte Junius, *fuge quam poteris maxime & contentiſſime, non effugies tamen; cum Regem tuum ad te fugientem non ſiveris effugere. Lakiſæi enim cives conſcii, adeoque authores fuerunt Jeroſolymitanis illius perfidæ conſpirationis contra Regem Amaſiam conflatæ. Et rea es earundem defectionum, quibus tenentur Iſraelitæ, cum hoc tuo facto peræque à domo Davidis defeceris.* Atque hoc vaticinium ſera quidem, ſed ſeria & gravi vindicta impletum eſt annis circiter centum poſt Amaſiæ parricidium: cum Lakis ab univerſis Sennacheribi copiis oppugnata eſt & expugnata. Supereſt unus Amon Manaſſis filius, qui ab idololatris corruptus, ab iiſdem in re- Lev. 24, 10. 11. 2. Par. 24, 26. Mich. 1, 13. 2. Reg. 18, 14. 2 Par 32, 9. Eſa 36, 2. 2 Reg 21, 23. 24 & 21, 1.

h giis

2.Par.33, 24. 25 & 34.1. giis ædibus confoſſus eſt, anno regni ſui ſecundo. Sed populus conjuratorum impietatem execratus, commeritis illos omnes affecit ſuppliciis: & Joſiam filium tum octennem paterno ſolio impoſuit, cui pie ac fœliciter inſedit per annos XXXI. Hæc de Judæ Regibus per annos fere quadringentos, ut jam diximus.

At in Iſraelis Regno quod fuit longe brevius, nempe ſi Euſebio credimus annor. CCL. certe non multo plurium; hujuſmodi cædium exempla multo fuere frequentiora. Nam primo defectionis authori Jeroboamo, qui ſucceſſit filius Nabad, tantum regnavit biennium; quo exacto cum Gibbethonem Philiſtæorum urbem obſideret, Bahaza illi bellum intulit, & victum interemit cum univerſa familia; atque ita regnum invaſit. Sed pœna talionis mox ſecuta eſt. Nam ut Jeroboamo Nadab filius, ita Bahazæ ſucceſſit filius Ela: atque ut Nadab à Bahaza, ita Ela cæſus eſt à Zamrio; uterque anno regni ſecundo, uterque cum omni cognatione, uterque à Propheta præmonitus. Quippe ut Nabadis patri Jeroboamo Achias Propheta totius familiæ cladem prædixerat, ita Bahazam Elæ patrem alius vates Jehu nomine, monuerat fore ut univerſa domus ejus exſcinderetur, quomodo domus Jeroboami ועל אשר הכה אותו *etiam quia eam percuſſerat*, 1. Reg. 16, 7. id eſt in ultionem ſceleris in Jeroboami domum admiſſi; quæ quidem digna perire fuit: ſed & illius carnifex Bahaza pari excidio fuit digniſſimus. Succeſſit Zamrius æque reus, qui brevem ſceleris ſui fructum percepit. Ab Homrio enim ſtatim obſeſſus & redactus ad incitas, *ſeptimo Regni ſui die* domum regiam atque in ea ſe cum ſuis incendit, & vivicomburio periit Rex ἑπταήμερος. Quo pertinet hoc Jezabelis epiphonema, 2. Reg. 9, 31. *An bene ceſſit Zamrio qui Dominum ſuum interfecit?* Exinde Homrio cum quodam Tibni fuit de Regno certamen quadriennale, in quo victor Homrius occiſo Tibni regnum reliquit filio Achabo. Et Achab in prælio cæſus Ochoziæ filio: qui cum ex cancellis quibuſdam delapſus in lethalem morbum incidiſſet, ſtatim habuit ſucceſſorem Joramum fratrem. Atque hic eſt ille Joram quem jugulavit Jehu cum Jezabele matre & fratribus LXX. & Ochozia Judæ Rege cognato, & cognatis aliis XLII. & omnibus neceſſariis. Ut impleretur quod per Eliam Deus impio Achabo fuerat comminatus: *Reddam domum tuam ſicut domum Jeroboami filii Nebat, & ſicut domum Bahaſa, &c.* 1. Reg. 21, 22. Quod quidem fecit Jehu à Deo juſſus, nec tamen vacavit crimine. Quia Dei judicia ſic executus eſt, ut modum non tenuerit. & humanis, vel potius inhumanis affectibus indulſerit; non tam actus vero Dei zelo, prout credi volebat, quam ambitione, crudelitate & dominandi libidine. Proinde ipſi etiam infenſus merito Deus minatur, *ſe viſitaturum ſanguinem Izrehel ſuper Domum Jehu*, Oſ. 1, 4. Tamen quia Deus promiſerat fore ut ejus poſteri regnarent, usque ad quartam generationem; has pœnas diſtulit Deus usque ad Zachariam Jehu abnepotem, quo occiſo Sallumus regnum invaſit. Sed cum nonniſi menſem regnaſſet, à Menahemo cæſus eſt. Et qui Menahemo ſucceſſit Pekachia filius à Pekache. Et Pekach ab Oſea, qui horum prædonum verius quam Regum ultimus fuit. Quippe cum Aſſyriæ Regi Salmanaſſari ſerviiſſet aliquot annos, propter conſilia cum Soo Ægypti

gypti Rege inita, regno ſpoliatus eſt, & captivus in Aſſyriam abductus cum Iſraëlitis omnibus, è qua illis in patriam poſtliminio reverti nunquam conceſſum: ita ut hic fuerit Tragœdiæ ſupremus actus.

Vides quomodo regnum à Jeroboami defectione inauſpicato initum, per ſeditiones perpetuas ſit deinceps continuatum, Tyrannis per mutuas cædes ſibi invicem ſuccedentibus *partaque per gladios regna nocente manu* invadentibus. Ut Aricinæ Dianæ Sacerdotium nemo obtinebat quam ὁ γενηθεὶς αὐτόχειρ τοῦ ἱερωμένου πρότερον, *qui Sacerdotem priorem ſua manu trucidaverat*. Aut quomodo apud Romanos Pompejum ſuſtulit Julius Cæſar, Cæſarem Brutus & Caſſius, hos Auguſtus. Aut quomodo Galbam Otho, Othonem Vitellius, Vitellium Veſpaſianus, & Veſpaſiani filium Titum Domitianus. Hinc Joſephus Antiq. l. 8. cap. 7. Δι' ἀλλήλων αὐτοὺς ὁ θεὸς * ἐποίησε ἀναλεῖν, καὶ μηδὲν τοῦ γένους ὑπολείπειν, *Deus fecit ut alius alium è medio tolleret, nullo è familia ſuperſtite relicto*. Et hac ipſa de cauſa Ahias Vates Iſraëlitas confert cum arundine quæ agitatur in aquis, & ſe movet ad omnem ventum. Quia inter tot Reges è diverſis familiis, & tribubus, eorum animi ſemper fluctuabant, nec habebant quo ſe ſiſterent. Et 2. Par. 15, 5. ita deſcribitur ſtatus populi Iſraëlitici poſt illam defectionem: *Temporibus iſtis non eſt pax exeunti & redeunti, ſed vexationes magnæ ſuper omnes habitatores regionum illarum; adeo ut contundantur gens gente, & civitas civitate, quia Deus vexat eos omni anguſtia.*

Strab. lib. 5.

* male legitur ἐποίησεν ἐλθεῖν.

1. Reg. 14, 15.

Atque hic fructus fuit Jeroboami defectionis, quem Iſraëlitarum decem tribus, à Roboamo vero & legitimo Rege per ſummum ſcelus deficientes, Regem ſibi creaverunt. Proinde Deus his verbis illos increpat Oſ. 8, 3. 4. *Dereliquit Iſrael bonum, perſequentur eum inimici. Ipſi Regem conſtituerunt & non ex me: Principem ſtabiliverunt, & ego non agnovi*, id eſt me inconſulto, nec probante. Quomodo Deus ea neſcire dicitur quæ non probat, Lam. 3, 56. Matth. 7, 23. & inter cauſas rejectionis Iſraëlitarum, etiam id memoratur quod abjectis Davidis poſteris, Jeroboamum Regem ſibi conſtituerunt, 2. Reg. 17, 20. 21. *Projecitque Dominus omne ſemen Iſraelis, & afflixit eos, & tradidit eos in manum diripientium, donec projiceret eos à facie ſua, quia ſciſſus eſt Iſrael à domo Davidis, & conſtituerunt ſibi Regem Jeroboam filium Nebat.* Inde igitur Iſraëlitis prima mali labes, & in religione defectio, & clades prope internecinæ, quæ poſtmodum ſubſequutæ ſunt. Ipſi enim Jeroboamo, perpetuum fuit cum Roboamo bellum, 1. Reg. 14. v. 30. & cum Roboami filio Abia, qui Iſraëlitas numero longe ſuperiores memorabili prælio ita profligavit, ut eorum quingenta millia perierint. Et tam defectionis incentor Jeroboam, quam plerique ſucceſſorum propria experientia edocti didicerunt illud Poëtæ verum eſſe: 2. Paral. 13, 17.

De male quæſitis non gaudet tertius hæres.

At factum dices authore Deo, cui dixerat Propheta Ahias pallio ſciſſo in duodecim partes, 1. Reg. 11, 31. *Tolle tibi decem partes. Sic enim dicit Dominus Deus Iſraëlis: Ecce ego ſcindam regnum de manu Solomonis, & dabo tibi decem tribus.* Item v. 37. *Te aſſumam & regnabis ſuper omnia quæ deſiderat anima tua, & eris*

Rex ſuper Iſraëlem. Et 1.Reg.14,7. Jeroboami uxorem idem Ahias ita compellat. *Hæc dicit Dominus Iſraelis. Quia exaltavi te de medio populi, & dedi te ducem ſuper populum meum Iſraëlem, & ſcidi regnum domus Davidis, & dedi illud tibi.* Proinde cap. 12. verſ. 15. & 24. id à Domino fuiſſe legitur. Reſpondeo factum id quidem certo Dei conſilio, Solomonis peccatum merito punientis, ſed altero peccato. Peccavit enim Jeroboam, qui regnum à Deo promiſſum non patienter expectavit, quomodo David fecerat; ſed per rebellionem occupavit, & occupatum peſſime adminiſtravit. Peccavit item populus, qui Dei conſilium ignorans, contra legem ejus expreſſam defecit à domo Davidis per ſummum ſcelus, & ejus vero & legitimo hæredi alium ſubſtituit. Simile eſt exemplum Jehu de quo jam actum. Proinde tantum abeſt ut hæc exempla faveant Monarchomachis, ut potius in eos poſſint retorqueri κατὰ βίαιον. Nam ſi ne quidem à Deo juſſi Jeroboam & Jehu aliena regna invaſerunt ſine crimine, quanto gravius ii peccant qui ſine mandato idem audent, imo contra Dei mandatum.

Jam his rebellionum exemplis, quæ ex Iſraëlitarum decem tribubus petita ſunt, opponatur tribuum Judæ & Benjamin fides, in legitimos Reges ſuos, id eſt Davidis poſteros, incorrupta; quam Deus remuneravit ampla mercede. Nam Judæ Regnum ſtetit diutius, nec iis malis fuit obnoxium, quæ Regum & Legum mutationes ſæpe ſequuntur. Unde illud Salomonis Prov. 28, 2. *Propter peccata terra multi Principes ejus*. Quaſi Principum crebra mutatio ſit inter pœnas peccatorum. Et cum Iſraëlitæ in Mediam & Aſſyriam à Salmanaſſare abducti ita perierint, ut eorum neque vola, neque veſtigium ſuperfuerit: Judæos reduxit Deus ex captivitate Babylonica, & per multa deinde ſæcula in terra ſua ſalvos præſtitit & incolumes. Hoc potiſſimum, quod vera Religio quam illi ſtatim corruperunt, in his manſit ſarta & tecta. Quin ſi poſt Chriſtum defecerunt, ab Apoſtolo docemur eorum defectionem non fore perpetuam; & *poſtquam gentium plenitudo introierit, totum Iſraëlem ſervatum iri*, id eſt Iſraeliticas illas tribus quæ à Chriſto defecerunt. Nec ſine ſpeciali providentia, poſt tam longam diſperſionem, & tot labores exantlatos, tamen hodieque perſtant, civili victu & legibus ab omnibus populis ſeparati, originis ſuæ hiſtoriam inde ab orbe condito ſervantes.

Nempe erga Davidem & ejus poſteros eadem eſt ſervata fides, quam ille Sauli præſtiterat: quod quia huc maxime facit, accuratius eſt perpendendum. Nam ſi quis Regum propter crimina potuit ſiſti in jus, adeoque morte multari, quidni etiam Saul, bis in Deum rebellis, quique Sacerdotalem urbem immani ſcelere deleverat, & uxorem Davidi ereptam alteri tradiderat, atque illum prorſus inſontem atroci bello perſequebatur? Et cui competebat hoc jus potius quam Davidi, à Deo in Regem electo & uncto & inaugurato? Tamen Davidem virum θεόπνευστον & ſecundum cor Dei, multo aliter ſtatuiſſe, ex hiſtoria ſacra conſtat. Saul illum per avia quærens in ſpeluncam in qua latebat Deo ſic providente, ingreſſus eſt ſolus, לאסך את רגליו *ad tegendum pedes ſuos*, id eſt, ἐπὶ τὰ κατὰ φύσιν, *ad neceſſaria naturæ* ut habetur in Joſepho: in quo ſtatu Saul Davidi tam

erat

eſſet obvius, quam Macrino fuit Caracalla. Nec in tanto periculo videbatur hoſtis infenſiſſimi è medio tollendi occaſio prætermittenda: maxime cum urgerent milites, & reluctantem prope cogerent: revocata etiam in memoriam prophetia, qua Davidi promiſerat Deus, fore ut hoſtem illi *traderet in manus*, ejusque arbitrio permitteret: eaque tum impleta omnes una voce clamarent, Οὔτοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικύδεα δῶρα, *Ne contemne Dei conceſſum munere donum.* Sed is ad hæc immotus, ſuos graviſſimis verbis tanquam à nefario ſcelere dehortatur. *Abſit*, inquit, *à me ut hoc faciam Domino meo Christo Domini, & mittam manum in eum, quia eſt Chriſtus Domini*; ipſa Dei vocatione ad ſacrum & prope Divinum munus ſepoſitus. Quo etiam ſi quis abutatur per proterviam, quomodo Saul & ſimiles, tamen eo ipſo quod Rex eſt, debet à civilibus pœnis cenſeri immunis, adeoque ſolius Dei judicio reſervandus eſt. Id enim *unctionis* nomine ſignificari docuimus; non externum illum ungendi ritum. Unde eſt quod Joſephus *unctionis* mentione ſuppreſſa, Davidem ideo à cæde Saulis abſterritum aſſerit, quod eum pro *Domino* & *Rege* haberet. Verba ſunt οὐ δίκαιον εἶπε φονεύειν τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην, οὐδὲ τὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ βασιλείας ἀξιωθέντα: *Iniquum eſſe dixit proprium dominum cædere, eumque adeo quem Deus ad regium faſtigium provehere dignatus erat.* Et rurſus, τὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ κεχειροτονημένον βασιλέα φήσας εἶναι δεινὸν ἀποκτεῖναι, κἂν ᾖ πονηρός. ἥξειν γὰρ αὐτῷ παρὰ τοῦ δόντος τὴν ἀρχὴν, σὺν χρόνῳ τὴν δίκην, *cum grave eſſe dixiſſet Regem à Deo creatum interimere quantumvis pravum. Ei enim ultionem tempore ſuo venturam ab eo qui dederat imperium.* Nec multo aliter Chryſoſtomus homilia prima de Saule & Davide: τί λέγεις, φησὶν, ὅτι μιαρὸς καὶ παμμίαρος καὶ μυρίων γέμων κακῶν, καὶ τὰ ἔσχατα ἡμᾶς διαθεὶς, ἀλλὰ βασιλεύς, *Quid dicis*, inquit, *quod ſceleſtus eſt, & omni ſcelere coinquinatus, & in nos extrema cogitans, Sed Rex eſt.* Cætera ibi vide.

Sunt qui Davidem à re licita conſulto abſtinuiſſe volunt, ut Regiæ dignitati ſic conſuleret, cujus mox futurus erat hæres. Ita ex Ebræis ſtatuit Rabbi Levi ben Gerſom. Atque in eandem ſententiam videtur propendere Joſephus, cum Davidem Sauli dixiſſe fingit, Ἐγὼ μὲν ἀπεσχόμην δικαίας ἀμύνης. *Ego quidem à juſta ultione abſtinui.* Quaſi Regem ſe perſequentem potuiſſet jure interficere. Sed ipſius Davidis verba plane aliud præ ſe ferunt. Nempe, Davidem ideo à cæde Saulis abhorruiſſe, quia putavit rem eſſe prorſus impiam & illicitam. *Abſit*, inquit, *à me à Domino ut hoc faciam*: vel ut verbum verbo reddam, חלילה לי מיהוה *prophana res mihi à Domino*, ſupple, *imputetur*, id eſt habear prophanus, & impius, & rei ſacræ prophanatæ reus, ſi hoc fecero. Eodem facit quod Saulem & Dominum ſuum & unctum Domini eſſe obſervat; ut hoc injecto ſcrupulo ſuos contineat in officio. Et quod apud Saulem ſe purgans, *ab impiis* inquit, *prodeat impietas*; quaſi dicat impiorum eſſe attentare in vitam Regum. Quid quod ne fimbriam quidem abſcidit veſtis Regiæ ſine morſu conſcientiæ, quia id videbatur ſpeciem habere contumeliæ; quamvis feciſſet bono animo: nempe ut ſedaret Regis iram in ſe immeritum concitatam, & innocentiam ſuam aſſereret. Itaque Talmudici apud Kimchium negant id impune fuiſſe Davidi: qui

Digitized by Google

qui ſenex in propriis veſtibus non potuerit incaleſcere, quaſi pœna talionis, quia Regis chlamydem juvenis præciderat. In primis id notandum quod cum Abiſæo comite, rurſus in Regem incidiſſet, in tentorio ſuo gravi ſomno ſopitum, & Abiſæus inſtaret ut capitalem hoſtem, quem ſemel atque iterum ei tradiderat Deus, confodi pateretur, David in hæc verba reſpondit. *Ne perdas eum, quis enim mittet manum in Chriſtum Domini, & erit innocens?* Quibus verbis diſerte aſſerit rem nullo modo licere. Et 2. Samuel. 2, 15. Amalekitæ ſeu Sauli *αὐτόχειρι* adjutorem fuiſſe jactanti: *Quomodo*, inquit, *non timuiſti manum extendere ad occidendum Chriſtum Domini?* Et rurſus, *Sanguis tuus ſit ſuper caput tuum; Os enim tuum teſtatum eſt contra te dicendo, Ego occidi Chriſtum Domini.* Quo dicto, illum fruſtra ſe ipſius Saulis rogatu id ſe patraſſe reſponſantem, ſtatim juſſit interfici. Quomodo Domitianus Epaphroditum à libellis capitali pœna condemnavit; quod Nero in adipiſcenda morte manu ejus adjutus exiſtimabatur; ut legere eſt apud Suetonium. Proinde Saule mortuo, quamvis hoſte infenſiſſimo, nullum in exercitu Davidis lætitiæ ſignum editum eſt. Nemo inceſſit coronatus, ut fit ſublato tyranno. *Lætatur* quidem etiam *juſtus cum videt ultionem* Pſ. 58, 11. Et ipſe David de morte Nabalis Deo gratias egit. 1. Sam. 25, 39. At in morte Saulis idem mœret veris lachrymis, & leſſum illi facit, in quo ſumma arte vitia omittit, & ſolum virtutes memorat. Et cum Sylla, Marius, Antonius, Octavius eos omnes proſcripſerint qui hoſtibus ſuis aliqua in re faviſſent, David Jabenſibus qui non ſine periculo Saulis cadaver appenſum in muro Scythopoleos ad ſepulturam detraxerant, multas agit gratias, atque id habet beneficii loco, & promittit ſe repenſurum. 2. Sam. 2, 5. 6. Et his artibus ipſe evectus eſt ad Regnum ſtabile, quodque in multa annorum ſæcula in poſteros eſt propagatum.

Poſt Saulem pauci ſunt Reges qui non admiſerint grande aliquod ſcelus, & morte piandum. David ipſe adulterii & cædis reus, ſe filium eſſe mortis agnovit, id eſt morte dignum. 2. Sam. 12, 5. Et Solomon, ut ut Regum adeoque hominum omnium longe ſapientiſſimus, fœda tamen idololatria in ſenectute ſe polluit: quæ tam altas egit radices, ut altaria ſuper Oliveti montem Aſtarti Kemoſo & Milcomo ab ipſo conſecrata duraverint usque ad tempora Joſiæ, quatuor prope ſæculis junioris. Unde factum eſt ut mons Oliveti pro הר המשחה *mons olei*, eleganti Paronomaſia dicatur הר המשחית *mons corruptionis*. 2. Reg. 23, 13. quia in eo homines per idolorum cultum corrumpebantur. Idem illius legis immemor quæ Regem vetat *multiplicare ſibi uxores, ne à Deo recedat animus ejus*, Deut. 17, 17. *ſeptingentas* habuit *uxores*, & *trecentas concubinas*, per quas miſere ſeductus eſt. In Cantico quidem cap. 6. verſ. 8. *Reginæ* ſolum *ſexaginta* memorantur, & *concubinæ octoginta*. Sed vel hinc colligas Solomonem hoc canticum ſcripſiſſe nondum ſenem, & à ſcriptionis tempore libidinem ejus creviſſe in immenſum.

Hæc ut ut gravia, tamen levia ſunt præ horrendis ſceleribus quæ à ſucceſſoribus perpetrata ſunt. Joram feritate plusquam Scythica, fratres omnes atque

que alios aulæ proceres interemit. 2 Par. 21. 24. Joas Zachariam Sacerdotem Judæos ab idolorum cultu fruſtra revocare conantem in ipſo templi atrio lapidibus juſſit obrui: & regii furoris miniſtri illum videre *per aras ſanguine fœdantem quos ipſe ſacraverat ignes*, 2. Par. 24, 20. 21. Eodem exemplo Joachim, Prophetam Uram ex Ægypto, quo fugerat, retractum gladio percuſſit, & cadaver ejus in vile ſepulchrum projecit, Jerem. 26, 20. Ozias contra Dei Legem expreſſam auſus eſt in ſacrum locum irrumpere *ut adoleret ſuper altare ſuffitus*: nec ab incœpto potuit arceri, donec ultoris Dei manu percuſſus, ipſe corpus ſuum ſenſerit vitiligine infici. 2. Paral. 26, 16. Achaz *Baalis fecit fuſile, filios exuſſit vivos in honorem idoli Moloch*, templi *fores occluſit*, vaſa ſacra diripuit & confregit, ac per omnes Judææ urbes aras extruxit Diis gentium, 2. Paral. 28, 2. &c. Manaſſe pro auctario, non idola modo Deorum, ſed & ſpurciſſimos cinædos in ipſum Templum introduxit, & locum terrarum ſanctiſſimum mutavit in luſtrum Sodomiticum. 2. Reg. 23, 7. Idem vicanos aruſpices, & de circo Aſtrologos, & Iſiacos conjectores, impudentesque ariolos, magos denique omne genus in comitatu habuit, quos Prophetarum loco in dubiis conſuleret. Et piorum fuſo *ſanguine* totam cruentavit urbem, adeo ut *repleretur* פה לפה *ab angulo ad angulum*, 2. Reg. 21, 16. & 24, 4. Et Eſaiam ipſum ſerra diſſecuit, ut quidem Ebræi volunt: quo reſpexiſſe putatur Apoſtolus Ebr. 11. 37. Denique Regum è ſtirpe David, quinque ſolum exceptis, nemo non fuit idololatra. At in Iſraeliticis Regibus decem tribuum nulla plane fuit exceptio. Omnes coluere vitulos illos quos erexerat Jeroboam in urbibus Dan & Bethel; & iis ſacerdotibus adhæſerunt, quos conſtituerat לשעירים Dæmonibus 2. Par. 11, 15. Achab inſuper edoctus ab uxore Jezabele filia Ithobali Regis Sidoniorum, Belo Tyrio fanum condidit Samariæ, & ſacerdotes aſſignavit CCCCL. & veros Dei Prophetas acriter perſequutus eſt. Taceo qua arte Nabotum inſontem blaſphemiæ reum peregerit, ut illi vineam ſimul cum vita eriperet: & Beelzebub Accaronitarum Deum ab ejus filio conſultum: & quam barbara immanitate Menahem Thapſaci incolas gladio percuſſerit: & prægnantium alvum mediam diſſecuerit: nullo alio crimine in eos concitatus, quam quod venienti portas occluſiſſent, 2. Reg. 15, 17. Et pleroſque illorum regnum uſurpaſſe malis artibus, nec niſi per parricidia, id eſt per calcatum patrem, ſolium conſcendiſſe. Tamen hæc Regum portenta & propudia Judæi toleraverunt: nec Synedrium majus litem illis intentavit. Nec ceſſantes judices tanquam officii immemores Prophetæ increparunt. Quin in Regum quantumlibet impiorum percuſſores, graviter eſſe animadverſum, multa exempla nos docuerunt.

Poſt teſtimonia tam multa è Scripturis prolata, Patrum proferre ſententias ſit ſuperfluum, neque noſtri jam eſt otii. Non poſſum tamen quin quædam excerpam ex Can. 74. Concilii quarti Toletani ante annos plus mille habiti, quia A. D. 633.
ad rem maxime facit, ut legenti patebit: poſtquam aperuero qua occaſione conditus fuerit. Inter Gothos in Hiſpania, gentem tum temporis valde aſperam & indomitam, & fere ad finem ſexti poſt Chriſtum Sæculi Ariana labe infectam, bar- A. D. 689.

barus

barus mos inoleverat, Reges ſuos plerumque levi de cauſa deponendi & trucidandi. Sic A. 416. Ataulphus Rex Barcinone *inter familiares fabulas* à quodam Vernulfo jugulatus eſt, eidemque ſuffectus Sigericus à ſuis eſt interfectus. Sic A. 452. in Thuriſmodum morbo laborantem, dum chirurgus ſanguinem illi eliciebat, Theodoricus & Fridericus fratres cum aliis irruerunt. Is arrepto Chirurgi ſcalpello (non ſcabello ut perperam habet Jornandes) una manu quam liberam habebat ali quandiu ſe defendit, nec niſi pluribus occiſis ſuccubuit. Euricus etiam ex fratricida Rex factus eſt A. 466. occiſo fratre Theodorico. A.510. Geſelicum à Gundebado Burgundionum Rege victum Theodoricus Gothorum imperio & Ebbanes Theodorici Dux Anno 512. vita exuit. Et An. 531. pari fato Amalaricus cum apud Narbonem adverſus Francos pugnaſſet infœlici ſucceſſu, dum Barcinonem fugere parat à proprio exercitu per contemptum eſt interemptus. Et An. 542. Theudis Rex lethaliter ictus, à quodam qui ſe dementem ſimulabat, moriens adjuravit adſtantes, ut ne percuſſorem interficerent, pœnam talionis in ſe agnoſcens: cum & ipſe olim Ducem ſuum pari proditione necaſſet. An. 544. hujus ſucceſſorem Theudiſolum regni proceres Hiſpali inter epulas jugularunt, An. 553. cum quidam Athanagildus regno inhians, Agilæ Regis copias fudiſſet circa Hiſpalim, Gothi veriti ne Romani hujus ſeditionis occaſione Hiſpaniam invaderent, Agila Emeritæ cæſo Athanagildum Regem crearunt. Anno 604. Liubam Recaredi filium, Principem magnæ indolis, in ipſo flore adoleſcentiæ, Vittericus inſontem regno dejecit, præciſaque dextra occidit. Sed ipſe viciſſim A.610. ſuorum conjuratione inter epulas occiſus eſt. A.624. Siſebuto Regi clariſſimo veneni hauſtu, ut putatur, ſublato & Recaredo filio poſt ſeptimum menſem denato ſucceſſit Suintilla, ſed haudquaquam pari gloria. Cujus cum Gothos puderet pœniteretque, Fiſenandum regni æmulum ope Dagoberti Francorum Regis A. 1031. illi ſubſtitui paſſi ſunt non illibenter. Siſenandi hujus Anno tertio Toleti celebratum eſt Concilium de quo diximus, pro generali ab Hiſpanis, habitum, quia ex tota Hiſpania, & Narbonenſi Gallia ad illud convenerant Epiſcopi LXX. Iſidoro Hiſpalenſi præſide, viro tum magni nominis. Hi qua ratione Gothicos in poſterum furores compeſcerent non immerito ſolliciti, canonem ſanciverunt cujus initium tale eſt: *Poſt inſtituta quædam Eccleſiaſtici ordinis, vel decreta quæ ad quorundam pertinent diſciplinam, poſtrema nobis cunctis Sacerdotibus ſententia eſt, pro robore noſtrorum Regum & ſtabilitate Gentis Gothorum, Pontificale ultimum ſub Deo judice ferre decretum. Multarum quippe gentium (ut fama eſt) tanta extat perfidia animorum, ut fidem Sacramento promiſſam Regibus ſuis obſervare contemnant, & ore ſimulent juramenti profeſſionem,* Zach. 5, 1. *dum retineant mente perfidiæ impietatem. Jurant enim Regibus ſuis, & fidem, quam pollicentur, prævaricantur: nec metuunt volumen illud judicis Dei, per quod inducitur maledictio, multaque pœnarum comminatio ſuper eos qui jurant in nomine Dei mendaciter. Quæ ergo ſpes talibus populis contra hoſtes laborantibus erit? Quæ fides ultra cum aliis gentibus in pace credenda? Quod fœdus non violandum? Quæ in hoſtibus jurata ſponſio ſtabilis permanebit, quando nec ipſis pro-*

priis Regibus juratam fidem ſervant? Quis enim adeo furioſus eſt, qui caput ſuum manu ſua propria deſecet? Illi (ut notum eſt) immemores ſalutis ſuæ, propria manu ſeipſos interimunt, in ſemetipſos ſuosque Reges proprias convertendo vires. Et cum Dominus dicat, Nolite tangere Chriſtos meos, *& David*, Quis, *inquit*, extendet manum ſuam in Chriſtum Domini & innocens erit? *illis nec vitare metus eſt perjurium, nec Regibus inferre exitium. Hoſtibus quippe fides pacti datur nec violatur. Quod ſi in bello fides valeat, quanto magis in ſuis ſervanda eſt? Sacrilegium quippe eſt ſi violetur à gentibus Regum ſuorum promiſſa fides, quia non ſolum in eos ſit pacti transgreſſio, ſed & in Deum, in cujus nomine pollicetur ipſa promiſſio. Inde eſt quod multa regna terrarum cœleſtis iracundia ita permutavit, ut pro impietate fidei & morum, alterum ab altero ſolveretur.* Et paulo poſt: *Quod ſi divinam iracundiam vitare volumus & ſeveritatem ejus ad clementiam provocare cupimus, ſervemus erga Deum religionis cultum atque timorem, cuſtodiamus erga Principes noſtros pollicitam fidem atque ſponſionem. Non ſit in nobis ut in quibusdam gentibus, infidelitatis ſubtilitas impia, non ſubdola mentis perfidia, non perjurii nefas, & conjurationum nefanda molimina. Nullus apud nos præſumptione regnum arripiat, nullus excitet mutuas ſeditiones civium, nemo meditetur interitus Regum &c. Quod ſi hæc admonitio mentes noſtras non corrigit, & ad ſalutem communem cor noſtrum nequaquam perducit, audi ſententiam noſtram. Quicunque ergo ex nobis vel totius Hiſpaniæ populis, qualibet conjuratione vel ſtudio Sacramentum fidei ſuæ, quod pro patria gentisque Gothorum ſtatu, vel conſervatione Regiæ ſalutis pollicitus eſt, temeraverit, aut Regem nece attrectaverit, aut poteſtate regni exuerit, aut præſumptione tyrannica regni faſtigium uſurpaverit, Anathema ſit in conſpectu Dei Patris & Angelorum, atque ab Eccleſia Catholica quam perjurio profanaverit, efficiatur extraneus, & ab omni cœtu Chriſtianorum alienus, nec partem habeat juſtorum, ſed cum Diabolo & Angelis ejus æternis ſuppliciis condemnetur una cum eis qui eadem conjuratione nituntur.* Hoc anathema coram univerſo clero & populo cum tribus vicibus clara voce intonaſſent, *ab univerſo clero & populo dictum eſt; Qui contra hanc veſtram definitionem præſumpſerint, Anathema Maranatha, hoc eſt perditio in adventu Domini ſint, & cum Juda Iſcarioth partem habeant ipſi & ſocii eorum, Amen.* Et Epiſcopalis hic Canon Gothos eorum Regum, quos diximus, ſucceſſoribus ſubditos, deinceps in officio ſuo ſic continuit, ut ſubſequentium Regum nullum trucidaverint, ac ne depoſuerint quidem; præter Vitizam monſtrum hominis, omni ſcelerum ac libidinum genere inquinatiſſimum.

Cum probaverim hactenus ſummum Principem eſſe αὐτόνομον & à ſolo Deo pendere ſolum hoc addo pro mantiſſa, quod ſi liceret in Regem ideo inſurgere, quia malus eſt, & poteſtate ſua abutitur, non tamen id expedire, & populo eſſe conſultius ut ab iis remediis abſtineat, quæ plerumque morbo ipſo pejora ſunt, quibusque adeo vulnus exaſperatur potius quam ſanatur. Ea mala toleranda ſunt, quæ ſine magna pernicie non poſſunt emendari. Itaque Chriſtus *ex agro* ſuo *Zizania* vetat *evelli, ne ſimul cum eis triticum eradicetur.* Et Joabo proditionis

i tionis

tionis & homicidii reo pepercit David, quia illum ſine periculo non putavit poſſe puniri, nec ſapientis eſſe id aggredi quod non poſſit exequi. 2. Sam. 3, 39. Præſtat unius hominis ſcelera eſſe impunita, quam innumeros inſontes certo exitio exponere: quod ab illis fere fit qui in Reges quid moliuntur. Neque enim expectandum eſt ut citati judicio ſe ſiſtant, & plebejorum inſtar unius aut alterius lictoris imperio ſe ſubmittant. Quin copias conſcribi oportet, & multorum ſæpe præliorum aleæ ſubeundæ ſunt, antequam poſſint cogi in ordinem. Unde magna ſtrages ſequitur & Provinciarum devaſtatio: quod Britannia veſtra vel me tacente clamat. Itaque multo ſatius eſt Dei judicio rem committere, & converti ad preces & lachrymas, quæ vera Chriſtianorum arma ſunt, quam ad ea remedia confugere quæ ſint æquo violentiora.

Jam ſi à theſi libéret ad hypotheſim deſcendere, multa haberem dicenda in defenſionem veſtri Principis: qui & ante bellum ſancte & inculpate vixit, & in ipſo bello ſe geſſit moderate, & *obiit morte juſtorum*, Chriſti & Stephani inſtar preces ad Deum fundens pro percuſſoribus ſuis, & reliquit opus poſthumum, quod veram pietatem ſpirat, & mihi legenti lacrymas non ſemel elicuit. Sed malo ἐπέχειν, ne videar in aliena Republica velle ſapere. Et hæc alii melius præſtabunt quibus res veſtræ ſunt notiores. Quia jam occupavit Salmaſius ὁ μέγας, cujus liber Pariſiis proſtat. Itaque receptui canam poſtquam labem abſterſero, quam Presbyterianis veſtratibus immerito aſpergis.

Ais *hæc illorum eſſe placita, ſanguine veſtri Regis nuper ſancita; Reges dicto minus obedientes poſſe de ſolio deturbari, in carcerem conjici, judicio ſiſti, & tandem per carnificem capite plecti.* Quibus verbis parricidii in Regem veſtrum admiſſi cum in eos crimen impingas, ea haud dubie tibi exciderunt incogitanti, vel nimio contentionis æſtu abrepto. Neque enim rem ignoras plane aliter ſe habere. Nolim quidem Presbyterianos in Regis veſtri negotio ab omni culpa liberare. Se peccaſſe in nonnullis ipſi ut puto non diffitentur. Ita enim in omni bello, *Iliacos intra muros peccatur & extra.* At in Regis vitam eos conſpiraſſe dici non poteſt, cum nihil non egerint ut huic malo irent obviam. Sed quid potuiſſent contra exercitum hominum diverſæ factionis, per quem conquiſitis de cauſis è Parlamento fere omnes excluſi & pulſi ſunt, antequam in Regis caput quicquam decerneretur. Quibus artibus eo deventum ſit habes in libello cui titulus eſt, *Hiſtoria Independentiæ*, ab eo homine ſcripto quem apparet regiis partibus eſſe addictiſſimum. Ibi videre eſt catalogum Parlamenti delegatorum ex ordine Presbyteriano fere CL. quorum alii terrore & minis fugati ſunt, alii in exilium acti, alii in carcerem conjecti, alii domi ſe continere juſſi, ne per illos ſtaret quominus res ſuccederent ex voto τῶν ἀνυποτάκτων. Et quoties quid gravius in Regem erat decernendum, captata fuiſſe tempora quibus aberant Presbyteriani, ut quos in mitiorem partem ſemper inclinare notum erat. Itaque in eorum ſerie quos non puduit Regem ſuum capitali ſupplicio addicere, ne unum quidem Presbyterianum reperias. Et I. V. A. R. author reſponſi ad Jo. Cooke declamationem, qui & regiarum partium eſt, & rei geſtæ apprimè gnarus, cap. 57.

hæc

hæc habet. *Ut de Preſbyterianis taceam, quorum pauci, ſi modo ulli in ſupplicium illius* (Regis) *conſpirarunt, an non reliqui fuere Anabaptiſtæ, Independentes & Sectarii?* Quin, quod unum licebat, illo ipſo menſe quo Rex capite multatus eſt, Preſbyterianorum plurimi concionibus è ſuggeſtu, literis, colloquiis, ſcriptis aut Parlamento aut Fairfaxio & cæteris Ducibus oblatis aperte ſignificarunt quam ab hoc facto abhorrerent.

Ex hoc numero Prynnius, vir multis nominibus inſignis & Parlamenti delegatorum unus, in carcere in quo cum pluribus aliis detinebatur, libellum compoſuit Parlamento oblatum Calendis Januariis, in quo decem rationibus, iiſque validiſſimis, contendit eos rem illicitam attentare. 1. Quia per Regni Leges crimen eſt læſæ Majeſtatis in primo gradu, ſi quis ſolum cogitet, aut deliberet de depoſitione vel cæde Regis aut ejus Filii primogeniti. 2. Quia in juramento fidelitatis præſtito antequam inter membra Parlamenti admitterentur, profeſſi fuerant ſe Carolum habere pro Angliæ Rege legitimo, qui à nullo poſſet deponi. 3. Quia ſtante Parlamento centies juraverant ſe fideles illi futuros, & ejus Majeſtati tuendæ vitam & bona libenter impenſuros. 4. Quia cum Parlamento Regii exprobrarunt exercitum eſſe coactum ad Regem deponendum & occidendum, proteſtati fuerant falſiſſimam & malitioſiſſimam eſſe hanc accuſationem, & nunquam hoc ſibi veniſſe in mentem, neque vero venturum unquam: quin exercitum ad Regiæ perſonæ defenſionem eſſe collectum. 5. Quia in ſolemni pacto fœderis inter Parlamentum & tria regna initi, magna Sacramenti religione ſe obſtrinxerant ad conſervandam & tuendam Regiæ Majeſtatis perſonam, cum impendio vitæ & fortunarum omnium. 6. Quia licet multi Regum Judæ & Iſraelis peſſimi fuerint, tamen exemplum nullum extat Regis à Synedrio aut Populo damnati, aut depoſiti, multo minus occiſi. Nec bene ceſſit Iſraelitis quod à Roboamo defeciſſent. Et in utroque teſtamento fides & obſequium erga Reges commendantur. 7. Quia Parlamentum oppreſſum ſub armata vi tumultuantis exercitus, qui delegatorum multos detinet captivos, plures excluſit, & pene omnes minis & terrore ſui fugavit, non eſt verum Parlamentum, ſed conciliabulum & Senaculum, nec ſibi debet jus arrogare de rebus tantis deliberandi. 8. Quia hoc æternum inuret Religioni noſtræ dedecus, quæ non ſe polluerat hactenus depoſitione, aut cæde cujuſquam Principis, multo minus Proteſtantis Regis, qualis ille erat, moderatæ & ſobriæ vitæ, & à tyrannide alieni. 9. Quia Scotia & Hibernia non minus juris habent in Regem quam Anglia: Et Scoti ea lege illum tradiderunt, ut ne perſonæ ejus vis fieret ſecundum fœdus. 10. Quia in Hiſtoria regni nullum extat exemplum facti ſimilis. Hæc ille & multo plura, ſcriptor mire nervoſus, cujus *verba ſunt ſtimuli & clavi in altum defixi.*

Die 5. Januarii, ſimilem libellum Fairfaxio obtulit Jo. Gauden Theologiæ Doctor, etiam ipſe Preſbyterianus, quo & Dei & Regni Leges, & Davidis &

Chriſti & Apoſtolorum exempla opponit, tam præcipiti conſilio, & Regii carceris tædia, per quæ ſit abunde expiatum, ſi quid à Rege peccatum eſt.

Sed ne quis privatorum ſolum putet hæc fuiſſe judicia, Jan. die 17. eidem Fairfaxio oblata eſt Petitio, cui ſubſcripſerant Presbyteriani Paſtores è Londinenſi provincia numero XLVII. In ea gravius expoſtulant quod exercitus vim faciat tam Regi quam Parlamento, contra Dei verbum expreſſum & ſacramenta toties repetita. Et Dei judicia proponunt in perjuros, & fœdifragos: & Proteſtantium Theologorum conſenſum in iis confutandis & execrandis, qui quocunque prætextu inſurgunt in legitimos Magiſtratus & Regum perſonas cædi devovent. Addunt non eſſe cur turgeant ob præteritos ſucceſſus, nec ab eventu facta probanda, nec prætexendum eſſe Spiritus impulſum, in iis quæ Lege ſua Deus vetat. Et concludunt hanc ſe doctrinam ex Dei verbo hauſiſſe, nec ab ea conſtanter docenda ullis minis poſſe abſterreri. Hæc Londinenſes Presbyteriani.

Interim Ordinum Belgii Fœderatorum Oratores nihil reliquerunt intentatum. Scoti etiam per Legatos prolixe interceſſerunt, pacta ſubinde commemorantes; nec ſe aliter Regem tradidiſſe quam ea conditione, *ut ne quid noxæ regiæ perſonæ intentaretur, nec minus Majeſtati quam ſaluti Regis proſpiceretur; & ex Regiis palatiis ipſi pateret una aliqua baſilica, unde tentari poſſet argumentis ab utraque ratione, ad propoſitiones utriuſque regni ratihabendas.* Et cum nulla daretur cæcum exſuperare poteſtas conſilium, Legati prudenter ſeceſſerunt, ne præſentia ſua huic facto, aut adhærere aut connivere viderentur. Quin poſt Regis parricidium Scoti Presbyteriani à percuſſorum tabernaculis receſſerunt, & Regem ſucceſſorem tam per literas, quam per legatos ad ſe invitarunt, ſe debitum illi obſequium exhibituros demiſſiſſimis verbis polliciti. Mihi ipſi cum Scotiæ legatis in hac urbe familiare fuit colloquium, quo illos deprehendi nihil ſpirare quam fidem & obſequium erga Regem ſuum. Vidi & Scotici Parlamenti literas Edimburgi datas Auguſti die 7. in quibus hæc habentur. *Majeſtati tuæ diſſimulare non poſſumus, nos non ſine cauſa mirari, cur cunctatus ſis hactenus, neque dum mentem tuam nobis aperueris; dum Adverſarii* Patris tui & legitimi Regis noſtri parricidæ, ita ſtrenui ſunt & induſtrii & tam domi quam foris nihil relinquunt intentatum, vel ut ſibi famam concilient, vel ut tuo nomini apud populum officiant.* Et in Nationalis Synodi literis Edimburgi datis die 6. Auguſti, Presbyteriani Paſtores ita loquuntur: * *Ut ex animo abominamur & deteſtamur horribile illud factum Sectariorum contra Regis vitam tui Patris nuper ſupremi noſtri Domini; ita ſincere & ſerio optamus ut vetus hujus Regni regimen Monarchicum ſtabiliatur & floreat in perſona tuæ Majeſtatis, omnibus diebus vitæ noſtræ, & in regali tua familia propagetur, quæ per Dei providentiam ſine ulla ceſſatione ſuper nos & majores noſtros per tot generationes regnavit, ex quo in regnum erecti ſumus.* Sed & ante quatriduum Regem veſtrum ſalutavimus hac iter facientem ut Bredam ſe conferret, cum Scotorum delegatis de inauguratione ſua acturus

** the murtherers of your Royal father and our native King.*

** As vve doe from our harts abominate and detest that horrid fact of the sectaries against the life of your Royal father our late soveraigne.*

acturus. Et cum bono Deo ſperamus rem ſucceſſuram: quia non minus illorum quam Regis intereſt ut ſuccedat, atque omnes tam divinæ quam humanæ rationes in id conſpirant, ut ne colloquium fruſtra inſtituatur, nec ſine fructu abrumpatur.

Nos quod attinet, ad primum perpetratæ rei nuntium *ſævus circumſtitit horror*. Mox lachrymis & mœſtitiæ nos totos tradidimus, publicoque & acerbo luctu Regi veſtro parentavimus. Pigebat Regem maximum & piiſſimum & erga noſtros optime affectum, tam indigno mortis genere periiſſe in flore ætatis, à propriis ſubditis poſt tam largas conceſſiones illis liberaliter indultas, ea perpeſſum, quæ nequidem attentaſſent hoſtes immaniſſimi. Verebamur etiam ne facti atrocitas ab iis admiſſi quos vulgus putat eandem profiteri nobiſcum religionem, labem Eccleſiis noſtris aſpergeret, quam nulla deleret ætas, & ne doctrinæ imputarentur vitia perſonarum. Quod malum ut præverteremus Paſtores toto Galliæ regno celeberrimi tam privatim quam è ſuggeſtu, hoc facinus uno ore deteſtati ſunt, ut Verbi Divini regulis è diametro oppoſitum. Et greges ſuos ſedulò monuerunt ut ab hoc fermento ſibi caverent, neque in exemplum traherent crimen ab iis perpetratum, quos Nationalis noſtra Synodus expreſſo canone pridem proſcripſit. Nonnulli etiam ſcriptis editis mentem ſuam latius explicarunt, ut Rupellenſis paſtor celeberrimus Vincentius, & nuperrime Heraldus noſter Alençonienſis Paſtor eximius. Alius item tam in Anglia quam apud nos magni nominis qui in Gallicæ verſionis Præfatione ad Petitionem XLVII. Paſtorum Londinenſium ait, *poſt Chriſtum crucifixum nullum atrocius crimen uſpiam eſſe admiſſum, & univerſam terram eo concuti, & bonos omnes ad luctum provocari usque ad mundi finem duraturum.* Sed nec alii præter Paſtores officio ſuo defuerunt. In hac ipſa urbe Ampliſſimi viri Dominus de Petiville & Dominus de Brieux, hic olim in Metenſi, ille hodieque in Rothomagenſi Curia Senatores integerrimi, elegantiſſimis verſibus veſtro Regi juſta fecerunt, quibus percuſſorum immanitatem pleno ore execrantur. Et Rothomagenſis Medicus Porræus πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων, Regii operis interpres venuſtiſſimus, idem uberrime præſtitit in Epiſtola ad Regem veſtrum, & Præfatione ad Lectorem verſioni ſuæ præfixis.

Quin diu ante rem geſtam, Genevæ paſtor ubique notus, Joannes Deodatus ὁ μακαρίτης, Epiſtola de rebus Anglicanis edita, Parlamenti proceres ad obſequium Regi ſuo exhibendum incitaverat. Et non minus candore morum quam lectione prope infinita inſignis David Blondellus, in Apologiæ pro Hieronymo Præfatione ad Rectores Eccleſiarum data Idibus Martiis Anno 1646. Paſtores Scotos nominatim his verbis compellaverat: *Chriſtiana modeſtia, pacificiſq; conſiliis, perpetuaq; fide veſtra in Regiam Majeſtatem obſervantia exemplis aſperas voces refellite, &c.* Item: *Fateatur continuis experimentis evictus orbis, nec verum nunc, nec neceſſarium eſſe, vel fuiſſe unquam, qui ægre Epiſcopos ferant, ægrius Reges ferre: qui nullos admittant, nec Regiam poteſtatem ex animo*

admittere: cum nulli magis Regem ſuum poſt Deum primum, adeoque nulli hominum ſecundum, ſolo Deo minorem, eoque ipſo ſupra omnes regni homines conſtitutum & crediderint & credant, & verbis ac factis doceant, quam qui Epiſcopos nullos diœceſeon Præſules ac fere Reges habent. Heraldus denique noſter quem Londinenſes precibus ſuis ægre à nobis impetraverant, ſeditioſas voces reprimere, & animos à fide & obſequio Regi debito jam abalienatos blande revocare conatus, cum iſta libertate vitæ diſcrimen adiiſſet, mutata velificatione coactus eſt ad ſuos poſtliminio reverti.

Plura poſſem afferre hujus generis. Sed hæc plus ſatis evincunt, noſtros in hoc negotio multo aliter eſſe affectos, quam vos putaſtis hactenus. Itaque ſi in tanta luce cæcutire pergitis, & tam iniquis ſuſpicionibus noſtros premere, & ſimilibus de cauſis à noſtra communione abſtinere, rem facietis Chriſtiana charitate prorſus indignam. Maxime cum nullam dederimus occaſionem id ſuſpicandi. Interim quod ſolum poſſumus, vobis fauſta omnia comprecamur, & Regi veſtro, qui hac iter faciens nos ſemel atque iterum alloquio ſuo dignatus, reſponſionem gravitate & acumine, ingenii ſui ſpecimen edidit non vulgare, & ipſo vultu viſus eſt portendere Imperium, & in eam ſpem nos erexit fore ut graviſſimis quibus conflictatur moleſtiis brevi eluctetur, nec cedat ulli majorum tam fortunæ quam animi bonis. Quidni enim omnia ſperemus de Principe magnæ indolis, *qui ſortem antevenit meritis, virtutibus annos*, cuique adeo pietatis prima cura eſt. *Non ſemper imbres nubibus hiſpidos manant in agros. Juſti tribulationes multæ ſunt, ſed ex omnibus illis eum eripit Dominus:* Et *tandem bona cauſa triumphat.* Scoti jam ultro illum ambiunt. Et in Hibernia Marchionis Ormondii virtus pleroſque in officio continet. Denique in ipſa Anglia multos audio redire ad ſanam mentem. Atque ipſos hujus Tragœdiæ authores ad meliora conſilia inflectet Deus quandocunque libuerit; quod mecum boni quotquot ſunt votis omnibus exoptant. Vale. Dat. Cadomi IV. Non. Mart. A. D. CIƆ IƆ CL.

F I N I S.

IN-

INDEX PRIMUS

LOCORUM SCRIPTURÆ

QUÆ CITANTUR VEL EXPLICANTUR IN PHALEG.

Ex Teſtamento Veteri.

GEn. 1,2	pag. 399.b
Gen. 1,2.5	783.a
Gen 2,7	55.c
2,8	57.c
2,12	792 c
2,14	260.c
2,23	58.b
2,23	816.d
3,24	57 c
3,24	32.c d
4,1	57.c
4,1	784.c
4,4.5	73.d
4,7	73 d
4,17	58 a,& 280.c.281 b
4,21.	809 c
4,22	211.d
4.25	58 a
5,2	57.c
5,4	35.c d
5,29	2.d
5,21	100.b
5,27	38 a
5,29	28.a.&c.168.c
5,32	73 c.168.a
6,2.	41.a
6,14	25.b.45.c &c. 46.c
7,11	73 c
7,11	477.c
8,2	474 c
8,4	15 &c 352 a.b
8,9	402.a.& 849.d.e
9.12	54.c
9,19	352 d
9,20	3.a
9,21	3.c
9.22.23	167 c
9,24	5.d.& 73.c & 168.a
Gen 9,25	pag 3 d & 349.b
9,26	10.c.& 73.c.usq ad 77
9,27.	58.a.& 166.c 168.b usq. ad p.172
9,29	325 d
10,2	172. usq. ad 176. & 204. usq ad 225. & 227 354 & 355
10,3.	194 usq ad 204 226. 354 c 355.a.b
10,4.	170 usq ad 194. 227. 228, 356 b.c.d
10 4	672.a
10,5	63.c.786 c
10,6.	237 usq ad 245. 292. 333 356.c.357.a.b,c
10,7	245.160 c.146.b
10,8,9	256
10,8 9	69.c
10,9	66 c
10,10	4.d.43.c.27.c.36.c
10,10	682.c
10,11	52.d
10,11.12	259.d.usq ad 292
10,12	278.d
10,13	96 a.297.c 307.a
10,14	60.c.357.c
10,15	342.358.d. 342,c 343 344.a c d
10,16	344 c 345.a b.c
10,17	345.c.d e 346.a
10,17	831.d
10,18	346 b.347.e
10,19	349 c.350.e
10 20	63.c
10,21	58.d 72.d 768 a 105 c.168.a (b c d
10,22	28.c,& 80.a.30.a.359
Gen 10,23	pag.90.b.& c
10,24	100.a
10,25	56.b.42,d.&c.104 &c.
10,26	65.c,12.c
10,27	128
10,28	139.146 b
10,29	156
10,30	109 b.110.c.163 b
10.31	63.c
11,1	2.c
11,2	35,a.27.c.56,c.91.c
11,3	44.a.405.d
11,4	52 c.54.d
11,5.	41.c 43 a
11,6	54.b
11,7	59.c.60.b
11,8.	260.a
11,8.9	52.c
11,9	27 c.57.c.36.d
11,10	168.a.100.b
11,13.14.15	103.d
11,18.19.20	105.106.107
11,19	353.d
11,24	72,d
11,28	43.b
11,28.31	88 c.107.b.c
11,31	83 c
12,6	605.c
13.10	596.d
13,11	35.b
13,18	296 b
14,1	27,a.796.d
14,2	349.c
14.3	328.c
14.10	45.a
14.10	616.d
14.13	105 b
14,15	89.c 91.a

Gen.14,16	pag.57.c
14,18	77.c
14,18,19	370
14,19	784.c
14,24	460.c
15,9	846.b
15,19	345.c.348.d
15,19	486.c
15,20	348.b
16,1	358.c
16,7	350.c
16,7	465.c
16,14	765.b
16,14	465.c
17,7	75.a
19,26	827.a
19,38	139.b
19,26	827.a
20,1	340.d.& 765.a
20,14	325.c
20,20.21	75
21,19	169.a
21,20	799.a
21,22	460 c.d
22,2	790.c
22,9	606.c
22,21	91.b,c
22,22	83.b.c
23,2	296 b
23,6	790,c
23,9	507.a
23,16	136.c
24,10	107.d
24,62	465.c
25,3	146,b.248.c,357 a
25,3	528.c
25,6	251.c
25,11	465.c
25,13	252.a 255.c
25,15	35.d
25,16	611 c
25,18.	255.d
25,20	84.a
25,30	852.d.c
26,1	349 d
26,12	525.a.c
26,22	169.b
26,24	75.a
26,28	325.c
27,27	86.b
28,2	86.d
Gen.28,13	pag.75.a
28,18	788.c
28,19	698 b
29,5	90.b
29,19.20	75.c
30,8	845.a
30,11	646.a
30,13	476.c
30,27	829.c
30,35	606.b
30,37	696.c
31,12	74.a
31,13	785.d
31,19	85.a
31,27	808.d.809 c
31,34	65.c
31,42	440.a
31.47	777.b
32,16	787.c
33,9	507.a
33,17	210.d
33,20	479.c
35,16	169 c
35,17	97.b
36,23	144.b
36,24	69 c
36,24	366.c.847 d
36,28	91.c
36.35	811.a.b
36,37	38.c,89 d.289.c
37,23.	241.c
37,26	851,a
38,5	536.b
39,20	67 b
40.	739 d
40,10	625.a
41,1	739 d
41,2	534 d
41,28	840.c.d
41,8	474 b
41,25	67.a
41,50	859.b
42,4	473 c.576.b
42.23	66.d
42,23	777 b
42,38	473.c.576.b
42,38	576.a
43,10	696.c
43,11	419.c.420,421 a.698 a
44.5.& 15	829.c
45,19.& 27	746.c
Gen.46,3	479.c
46,5	746 c
46,10	340.c
46,26	481.b
46,27	60.b.64.c
46,32	3.a
46,54	374.c.375.a
48,16	69.c
49,4	275.b
49,7	5.c
49,8	168.c
49,10.11.12	482.b.c.d.c
49.11	478.c
49,13	342.a
49,16	168.c
49,19	168.c
49,23	703.d,c,797.a.798 c
49,24	480.b
49,26	855.d
50,10	834.d
Exod.1,5	64.c
1,5	481.b
1,11	314 a
1,14	605.b
1,16	97 b
2,1	457 a
2,10	67.c
2,16	288.d.859.b
3,8	348.b
4,10	3.a
4,11	470.c
6,15	340.c
7,11	79.d
7,11.	651.b
8,7.& 18	651.b
10,19	320.a b,c
12,8	837 c
13,13	320.a.b.c,352.d
13.18	487
13 21	813. b
14,2	314.a
14,19	813 b
14,21	319.d.c
14,25	747.a
14.27	353 b
15,8	151.a
15,8	604 b.715 d
15,21.22	320.a.b.c
16,15	67.c
16,31	836.c
16,35	332.d.340.c

Exod.17,6	pag.501.d	Num.11,16	pag 61.c.62.a	Deut.1,7	pag 348
17,15	479.a	11,45	744.c	1,7	623,c
18,21	851,a	12,1	238.d.241.c.243.c	1,24	624 d
20,2	75.b	13,2.3	344.d	1,28	53.c
20,20	440.a	13,19	590 c	1,44	744 c.745.a
21,10	821.a	13,21	89 d	2,5	172.c.742.a
22,22	657.c	13,22	547.c.363 c	2,8	78.762 a
22,28	452 d	13,23	296.b	2,9	72.c
23,13	348 b	13,24	485.b.624.d	2,19	742.a
23,21	320 a.b.c	13,28	364.b	2,20	345 b
24,6	465.a	13,24	348.c	2,23	329,c.330.c
25,33	502.d	13,30	345.b.c	2,24	345.d
27,7	747.d	13,32	150.d	3,4	585.a.604.c.d
27,3	577.a	13,33	363.c.364 b	3,5	712,a
28,4	418.c	14,45	744.c	3,23	329.c.330,c.345.d
28,28	562 b.d	16,22	479.c	3,9	342.a
28,42	722.c	17,8	696.c,698.a	3,11	245.b
30,23	415.a 792.a	18,22	440,d	3,14	89.d
30,33	814.b	18,27	452,d	3,18	72.c
33,2	348.b	20,17	468,d	4,21	484.d
33,9.10	813.b	20,18	302,c	4,24	47.c
34,11	348.b	21,24	338	6,7	856.a
34,29	485.b	21,27	258.345,b	7,13	787.b.767.c
35,22	798.c	21,29	569.a	8,15	501.d
39,21	362.d	22,14	814.b	9,1	53.c
39,28	722.c.810.a	24,4	471.d.601.a	9,2	364.b
Levit.1,14	846.b	24,7	600.b.601.a	9,21	745.a
10,19	473 c 776.b	24,24	105.c.171,a.179,d 356.	10,6	502
11,9 10	217.d	25,1	345.d	10,20	41.b
16,1	542.c	26,6	637.a	10,22	64.c
16,4	722.c	28,2	822,d	11,24	670b
17,7	483.c	31,8	764.c	11,29	144.b.c
18,21	582,b	31,22	721.d	11,30	348.b
18,24.25	71.c	31,23	181.d	12,30	71.c
19,10	484 d	31,38	776.c	14,9.10	217.d
19,27	389.c,401.b	31,48	473.b	14 23	440.c
20,12	463.b	31,50	798 c	16,9	814 d
21,6.8.&17	822 d	32,9	624,d	16,14	33.c
21,18	655.d	32,13	332 d	18,3.4	440.d
21,20	754.c	32,38	145.d	18,10	582,b
24,11	54.c	32,41	320 d	22,29	452.d
25,25	444.c	33,7.8	314.a	23,6	814.d
25,47	85 a	33,13	350 b	23,13	373.b
26,19	207.d	33,35	473 a	23,26	536.a
26,30	857.b.c	33,36	764 d	24,4	562.c
27,30	440.c	33,49	145 c	26,5	84.a
Num.5,17	589.c	34,4.&5	543 c	26,15	758.a
6,3	705.c.722.c	34,6	91.a	27,14.18	144.b
6,10	722.c	34,8	347.c	28,26	631,a.b
11,7	836.c	34,11	328.c	28,36	279.c.d
11,12	854.c	34,12	468,a.b.d	28,58	54 c

Deut.28,65	pag.401.a	Jos.16,2	pag.145 d	Jud.8.9	pag 42.a
29.23	349.c	16,5.& 7	145 d	8,10	505.d
32.8	62.a.b.64.a.b.72.c	16,7	634.a	8,21	125.b
32,12	373.b	17,11	601.a	8,27	859 a
32,13	402.a	17,15	348.b	8,33	784.b.860 a
32,14	478.c	17,15	813.a	8,35	858.d
32.15.18	440.a	18,22	347.c.d.290.a	9,2.4	859.c
32,33	303 d	19,2	145 d	9.14	834 d
32,33.34	181.c.183.c	19,4	145.d	9.46 47.49 51.52	412
33,14	452.d	19,7	145.d	9,46	704 c
33.25	343.c	19,11	601.a	9.48	392.b
34,3	139.c	19,15	373.b	9.46 49	151 c
Jos.5.1	345.b.340.c	19,25	530 d	9.50	463.a
5.4	3.a	19,28	89 d	9.53	443.b
5,6	290.a	19,29	348	10,11 12	138.c
5,12	340.c	19,29	536.b.585.c	10,12	758.a
7,1	637 a	19,42	683.c	11,16	320.a.b.c
7,21	28.d c	22,13	431.d	12,6	778 b
8,18	744 a	20,18	471.a	12,9	476 d
8,24	86.b	21,31	530.d.616.a	14,12	833.a
8,30 & 33	144.b c	21,33	601 a	14,18	402.a
11,2	732.d	21,38	591.a	16,21	207 d
11,3	345.c.348.b.359 a 487 a	24,21	85.a.88.c	18,3	778.b
11,3	345.c 348.b.359 a	24,30.&33	502.c	18,7	344 a
11,13	586.a.615.c	Jud.1,3	638.a	19,1	481.c
11,17	376.d	1,11.12	25.a.855 c	19,10	344.c
11,19	345.d	1,15	532.c	20,16	702.a
11,21	363 c	1,22	344.c	20.34	634 b
11,22	364.c	1,26	698.b	Ruth.1,20	609 d
12,4.5	89.d	1,27	732.d	Ruth 4,1	231
12,13	673.d	1,31	89.d.637.d.864.b	Ruth.4,7	591.c
12,22	601.a	1,35	683.c.684.a	1 Sam.2,3	507.d
12,23	732.d	2,9	502 c	2.4	825.c
12,24	732.d	3,1	777 c	2,36	402.c
13,3	345 c	3,3	145.d.345.c.347.c.	3,14	458.a
13,5	347.c		350.a.457 a	3,21	593.d
13,11.15	89.d	3,17	534.d	4,8	849.b
13,15.16	855.c	3.26	549.d	5,2	832.a
13,17	145.d	3,31	396.c.485.d	6,19	486 a
14,15	340.a	4.4.5	471.c	7,49	702.c
15.6	290 a	4,7	362.c	8,3	851.a
15,13 14	344.d	4,11	465.a	8,18	702.c
15,15 16	25 a	4,18	748 b	9,4	683.a
15,36.37	673.d	5.11	569.b	9,9	471.d
15,42	634	5.19	851.a	10,12	218.b
15,44	536	5,21	465.757.c	13,21	562 a
15,49	855 c	6,15	742.a	14,5	35.a
15,54	564 a	6,32	858 d	14.26	481.d
15,55	138.b	6,34	145.c	14,36	753.c
15,58	673.d	7,1	458 c.858 d	14.47	88.c
15,62	344.c	7,25	339.c	14,48	487.b

1.Sam.15,7	pag.285.d
15,32	280.a
16,11	73 c
16,12	852 a
17,4	859.d
17,5	217.c
21,2	231.b
23,14	138 b
25,2	138,b
25,18	705 d
25,25	168,c
28,9	328.b
30,12	705 d
30,14	458.a
30,27	92 d
30,30	145.d
31,3	458 4
31.10	69 a
2.Sam.2,7	602 c 712 a
2,8.12	591,a b
2,18	459.a
5,8	344.c.345 a
5,8	600.a
5,10	880.b
6,10	260.c
7,9	712 a
8,5	88.c
8,13	55.b
8,14	762 b
8,18	459 a.859 b
10,2	260.c
10,6	89,d 88 c
10,16	88,d 105.c
11,1	260 c
11 21	463.1 458.d
14,13	509.a.b
15,18	459.a
16,1	705.d
16,17	3.a
17.18	704.b.c
19,15	90 b
20.7	459.a
20,16	854 b
21.20	250 d
21,26	364.b
22.17	67 c
22,33	825.d
22,40	825 c,d
23,1	812.a
23,20	451.b
1,Reg 1,38	459.a
1.Reg 4.2	846.b
4.3	233.d
4.16	864.b
5.6	343 c
5,11	810 d
6,6	813.b
6,25	821.a
8,40	549.b.c
9.12 13	794.b.c
9.17 18	89.a
9,26	78.c
9,26 27	761 c
9.27 28	768.c
9,26	764.d
9,18	811 c
9.26	852.c
10,1	151.c
10,2	159.d
10,9	159 d
10,11.12	160 c.d.768.c
10,15	244 c
10,22	160.c.c.318.c.768 c
10,24	56.c
11,5	787.b.860.a
11.14	811.a,b
11,24	88 b
12.10	813.a
14,17	578.d
14.25	324.c
15,12	328.b.c
15,13	484.d
15,20	450.a
15,21	578 d
15,33	578 d
16,6.9.15.17.23,&c.	578 d
15.31	529 a
18,42	556 a
18,40	549.d
19,13	332 b
20,28	810.a
20.41	810 a
22.34	811.b
22.47	328.c
22,49	764 c
2 Reg 1,8	747 c
2,21	466,a
5.12	89.c d
5,12	377.d
6,8	231 b
7,6	178,d
2.Reg.7,6	pag.344 d
8,12	315 d
8.13	748.b
8,20	762.b.c
9.30	655 c
10,1	854.c
10,12	806.c
9,11	843.a
14,7	312.c
14,22	262 b.&762 b c
15,19	450.a
16,6	761.d 762 b.c
17,6	220,b.c,290.c.292 c
	274.a
17,6	377.d
17,24	760.c
17.30	730 c
17.31	345.d
17.31	384.d
18,11	220.b,c,274.a 290.c
	292.c
18,11	377.d
18,32	272.c
18,26	65
18,13	280.b
19,9	239.c,243.b
19,12	615.d.c
19,23	481.c
19,24	293.a
20,7	705.d
20,9.10.11	446 a.b
22,49	160 d.c
23,10	582.b
23,22	347.c
25,21	347 c
1.Par 1,7	183.c
1,17	90 b.93 d
1,18	101.c
1,24	102.b
1,46	811.a b
1,50	305.c
2,4 5	97 b
2.17	84.a
2,48	634.a
2,50 51.54	186.c
2 & 4	144.d
4.14	186.c
4,29	145.d
4,34	799.c.d
4.40	230 d
4,41.42	138.c.d 139.b

1.Par.5,3	pag.637.a	2.Par.20,1	pag.138 d	Job.2,11	pag.139.a
5,10 19.20	255.c	20,27.28	808.d	5,10	100.b
5,26	220.c.292.c	20,36 37	194.c	6,12	207.d
6,60	530.d	20,36 37	764 c	6,17	278.390.d
7,29	732 d	21,10	431.d	7,6	404.b
10,10	832.a	21,16	239.d	8,11	463.b.c
11,5.	344.c.345.a	26,6.7	138.c	9,7	72.b
11,22	451.b.	26,16	190.d	9,30	459 d
12,40	705.d	26,15	703.d	10,17	418.b
13,13	260. c	28,18	673.d	11,1	139.a
14,15	212.d	32,28	653.d	11,2	3.a
15,27	742.c	32,31	446.a.b.	11,10	418.b
16,32	443.a	32,30	466.a	11,19.	631.a.b
1⁖,13	88.d	34,7	857.b.c	12,19.	859 b
18,5	864.b	35,20	289.c	14,14	418.b
18,17	459.a.859.b	Esdr.1,9	418 b.c	16,13	798.d
19,6	89.d	2,59	625.d.c	17,6.	582.b
20,3	402.c	4,10.11	105.c	18,19.	514.b
20,4	364.b	4,90	821.b	20,1	139 a
20,6	230.d	6,2	223 a	20,24.	330.c
22,4	341.d	8,20	77 a	21,9	182.c
29,4	159.c	Nehem.2,8	69.b.	21,12	808.d
29,13	818.c	3,16	341.d	22,3	851.a
35,20	289	4,5	810.b.	22,8.	3.a
2.Par 1,16.	404 c	8,3	655 a	22,14	709.a.b
2,15.	555.d	9,11	437.a.	22,24	159.c.160 d
3,6	160.c.318.c	9,30.	210 a	22,20.	145.d
3.6	769 a	13,23.	777.b.	22,30.	546.d
8,3	88.c	13,24.	68.d	26,10.	180.c.e
8,3.4.	80.a	13,23.24.25	780.b	26,10.	709.b
8,4	811.c	Esther.1,3	739.c	26,11	292.d
8,17	762 a b	1,13.14.18.19	219.c	21,20.	294.c
8,17.18	761.c	2,5	145.c	28,2.	531.a
8,18	160 c	2,7	602.c	28,4.	680.b
8,19.20,	768 c	2,12	60.c	28,16.	139.c
9,10	160 c	3,9.	69 c	28,19.	239 a
9.14	244 c	6,9	739.c.	29,6.	501.d.810.d
9,21	160 c 318.c	6,12	291.a.	29,17.	501 d
9.21.	768.c	6,12	743.c	30,13.	809 a
9,23.	56.c	7.4.	536.b.	30,23	559.d
11,6	262.d.	8,6	69.c	30,28.	244 c
12,1	324.c	8,17	243.d	31,1	809.a
12,3	239.d.318 a.b.	8,9	63.d	31,27	169.d
14,5	857.b.	8,10.	749 d.c	34,8	806.d
14.9.	239.d.243.b	8,17	166 c	35,5	233.c
14,13	349.d	9,24.26.	69.c	37,11	542.c c
15,6	744 c	10,2	219.c	38,5	404.b
15,16.	484.d	Job.1,1	91.b.c	38,6	703.d
16,4	430.a	1,6	64.b.	38,8	464 a
16,8	338.b.336.b	1,15	153.a.251.b	38,10.11.	72.b
17,12	758.a	1,16.19.	549.d	38,40	318.b

Job. 39,21.	pag. 501.d	Pſal. 45,11	pag. 841. b	Pſal. 81,7	pag. 777. a
37.27.	459.d	45.14	34.d	81, 13	808.c
40, 15.	714.b.c	49.2	690.b	81, 17	402.a
40,12.	481.b	49.4	623.d	83,7	255.c
40,21.	463,b, 504. d	49,12	281.b	83,13	487.a
40,25.	340.c.d	49,15	559.d, 789.b	83.14	401.a
41,16	463.b.c	50,9	562. a	83,15	813.a
41,18	531.a	50,14	191.a	84,7	532.c
41,22	567.a	55,15	514 a.b	85,3	810.c
42,9	139.a	51,1	362.c	85,6	210.a
Pſal. 2,8	191.a	58,7	501.d	87,1	615.c
2,8.	693.a	58,9	463. b	87.4	243.c.294.b
2,9	743.a	58,10	834.d	88,16	483.a
4,2	169.c	59,14	191.a	89,11	292.b
8,1	849 b	59,14	693.a	89,13	345.c.487.a
10,9	318.b	60,2	88.d	89.24	744.c
12,4	57.a	60, 12	260.c	92, 2.3. 4.5.	808.d
17.14.	448.d. 690.b	61, 4	364.b	92,11	814 c
17,15	448.d	61,13	474.b	93,4	849.b
18,1	257.c	65, 7	825.c	94,4	507.d
18,1	364.b	68,8	191.a	96,11	443.a
18,5	464.b	68,15	392.b	98,3	191.a
18,15.	798.c	68,17	754.b.c	98,7	443.a
18,17	67 c	68,32	343.c	103,13	432.c
18,33	825 c.	69,13	137.d	104,20	813.a
18,40	825.c.	69, 16.	608.d	105,23.27	230.d
18,43	311.c	71,20	599.b	105,41	501.d
19,11.	402.a	71,22,23	808.d	106,7.9.22	320.a.b.c
22,1	818.c	72,8	191,a. 192.b	107,26.	53.d
22,28	191.a	72,10.	249.d	107,38	505.d
26,8	738,a	72,15.	159.c	107,33.35	466.a
27,4	852 c	73,16	464.c	109,12	210.a
27,5.	278.d.	74,14	318.c, 319.a.b.c	114,1	66.c.777.a
29,9.	812.c	74,14	398.c	114.8.	501.d
31,19	562.d 507.d	74,15	351.b	115,1.	74.b
31,21	562.d.	74,15.	353.c,d	116,7.	402.a
32,1	810.b	75,6.	507.d	116,22	8.a, 230.d
33 1.2.	808.d	75,9	46.b	119, 60	484.a
36,11.	210,a	76,3	145.c	120,5	209. d. &c
37,3	850.c	76,12	440.a	123,4	464.b
37,14	486.c	78,12	296.a.b.	126.6	211.c
37,20	195.d	78,15.20	501.d	127.1	55.c
39.6	690, b.	78,20.	464 b	132,2	480.b
39,7	392.a	78,63	456.c	132,13,14	170. b
40,3.	278.d	78,81	230.d	133,12	75.c
40,11	181.d.	79,2	450.a	136,13.15	320.a.b.c
42,2	327.c	79,12	623.d	137, 1	36.b.d
42,8	599.d	80,12	614.d	137,2	809.a
43,4	808,d	80,14.	812.c. 846	137,8	265.d
44,14	623.d	80,16	66.c. 67.a	137,9	315.d
45,9.	792.c	81,6.	777.a	140,4.	57.a

Pſal. 140,12	pag. 3.a	Cant 1,9	pag 277.a	Eſa. 13.18	pag. 56.c
140,16	812.a	1,12	792.c	13,12	157.d, 158. a b
141,5	415.a	1,14	373.d 792 d	13,19	262.d. 265.d
148,8	470.d	2,9	837.c	13,21	483. d
148,10	829.b	2,13	440. b	13,22	210.a, 266.a
149,2.4	808.c	2,7	661.b	14.	265.d
Prov.1.18	448 d	3,6	792.c	14,4	262.d
2,7	448. d	3,8	59.c	14.13	314. a
2,15	95.d	3,11	457.	14.23	26. c
5,5	632.d	4,1	361.a	15,6	145. d
6,11	745.d	4,8	376.c	15,7	40. b, 36. d
7,16	404 c	4,10	60 c	16,1	312 c
7,17	792. a	4,11	754 a	16,11	711.d
8,22	784.c	4,13	373.d	17, 2	631 b
8,27	709.a	4,14	378.a.415.a.792.a	17,8	857.b c
8,29	180.c	4,15	465.c	18,1	240. tota.
10,24	72.d	5,2	789.c	18,2	211.d 293. d
12,19	536.b	5,4	292.c	19,2	211.d. 293.d
13.12	209.c	5,5.13	136 c	19,6	293. a
13, 22	448 d	5,11	160 c	19,7	634 b 840.d
14.2	95.d	5,11	769.a	19,9	404 c
14.28	739.b	6,4	578 d	19,13	753. c
15,6	157 b	6,5	561.a	19,14	116 c
15,17	435.c	7,3	465 a	19,18	66.c,d
16,24	812.a	8,6	845.a	19,18	777.c
16.29	169 d	Eſa. 1.8	55 c	20,2	747.c
18,10	55.d	2,18	818.b	20,4.5	239.c
18,16	169. c	2,20	447 c d	20,6	349 d
19.5	549. d	2,23	833.b	21,2	79 a. 79.b
21,30	54.c	3.4	739.b	21,9	56.c
23,10	401. d	3,16	279.c	21,13	248.c
23,29 30	480.b482 d.c	3,23	798.d	22,2	568. a
23,34	355.d	3.24	441.a	22,6	179. b.c.332 d
24,13	465 d	5,10	475.c	23 1	102.b.c.d.c.179.b,183.a
27,15	654.c	5,13	287.c	23,2	342.a
28,23	757.a	12.	808.c	23,3	506.a
3.4	684.d	7.8	89.c. 359.d	23,7	342 c 568 b
30,14	501.d	7,14	848.c	23.12.13.	102.d.185 a,b
30,19	278 d	8.7	287.c	23,12	601.d
30,26	560.d, 569 c	8,9	825.c.d	23,18	157.b
30,31	472.c	9,2	727.b	24,8	808. c
31.22	177.d	9.17	570. a	24. 12	747.c
31.24	340. d	10,9	40.d &c, 270.d 272 a	24,15	80 c
Eccleſ. 1,7	599.a.707.c		289.c	26,5	610.c.d.
2,8	787.a	10,15	74 c	27,1	560.d 574 c
2, 14	470 d	10 15	403.a	27,2	615 c
7,26	349.d	10,26	339 c	27,9	887 b.c
10,17	482. a b	10.32	746.d	27,12	70 d
12,5	603 b. 698 a	10,33.34	694.b	27,11	777 b
12, 11	562. a b	11,11	27.c. 312.c	29. 6	417.c
Cant. 1,5	244.c	13,9	315.	30,12	95. d

Eſa,30,

Eſa. 30,31 pag. 53.a
30,33 582.b
33,21 849.b
34,12 482.b
34,15 116.c
35,7 398.504.c.756.b
35,43 318 c
36,11 777.b
37,24 610.d
38,8 446 a.b
38,12 404.c
40,4 562.d
40,22 709.a
41,2 168.c
41,18 466.a
41,19 180.a.602.d
42,13 260.c
43,16 437.a
45,5 825.d
45,14 149.c.250.c
45,16 240.d
45,23 780
47,15 802.c
47,16 802.b
47,37 262.d
47,9 265
48,4 207.d
49,12 312.a,b.346.b.359.a
49,23 854 c.d
49,26 480.b
50,3 747
51,9 292.b
51,20 112.c
54,9 54 c
55,53 601.d
56,5 373
58,11 466.a
59,5.6 404.d
60,6 118.159.c
60,8 846.a
60,13 180.a
63,2 482.d
63,11 67.c
63,12.14 55.b
66,18 780 a
66,19 98.d.301.b 211.b. 227.c 204.d
69,16. 480.b
Jerem.1,10 5.d
2,4 398.c
2,6 605.c
2,22 31.b,181,d
Jerem. 2,22 pag. 455.a
2.28 859.d
2,31 845.a
2,32 798.d
3,29 29.a
4,29 812.c
4.30 655.c
5,8 310.c
5,15 95.c
5,15 777.b
6,20 118.c
6,27 601,d
7,31.32 582.b
7,33 631.b
9.10 758.a
9,11 398.c,605.c
9,23 74.c
9.26 389.c
10,9 161 a
10,9 769.a
10,11 65 b
10,22 398.c
11,13 858.d.c.899.d
13,23 243 c d
13.24 401.a
14.6 398.c
18,46 417.c
19.5 582 b.899.d
22,6 212.c
22,14 250.d
22,14 532.a.694
22,18 415.c
22,16 474 c
25,23 248.d.c
28,25 79.a.b
30,20 631.b
30,18 615.c
31,33 75.d
32,4 549 d
32,20 55 b
32,35 859.d
38,22 463.c
34,3 549 d
38,18 549.d
39,5 347.c
40,4 315.d
43,9 150 a.b.712.b
44,1 311. 312. d. 313. c. 314 d
44.15 313.a
45,9 33.a c
46,5 744.c
Jer. 46,9 89.d.211.b.301.b.334.d
46,20 pag. 427.c
46,25 6
46,25.26 215.d
46,27 630.b
47.4 329.c
7,5 364 c
48,13 858.c
48,23 138.c
48,28 846.a
48,46 369.a
49,7 248.d.c
49,7 595.a
49,19 600.b
49,21 520,a b.c
49.28 35.d
49,35 79.c
50,13 36.c
50,43 262.d
50,29 799.a
50,44 600.b
51,13 611.c
51,20 262,d
51,27 22.d,82.a.196 b.198.d 273.c.316.a
51,44 478.c
51,58 261.b
52,9,27 347.c
Lam. 1,3 616.c
2,19 212.c
2,21 486.c
3,7 207.d
4,18 632.d
4,21 91.c
Ezech.1,3 39.a
3,15.23 39.a
3,15 615.c
6,4.6 857.b
8,14 484.c
10,15.20 22 39.a
12,25 209.c
12,28 209.c
16,10 34.c
16,12 457.c
17,15 549.d
17,22 401.b
17,23 732.b
19,10 461.d
20.37 810 c
21,24 [illegible]12.c
22,22 374.a
22,25 157.b

Ezech.

Ezech.23,14 pag. 332.a,694.e
23,15. 34.a
23.24 746 b
23,40 655.c
24,5 567.a
25,9 758.a
25,10 335 c
25,16 457 d
26,9 746.a.784.b
25,19 809.a
27,5 362.a
27,6 636.c.639.c
27,7 179.c.229 b
27.7 404.c
27,8 347.a
27,8 347.a
27,9 346.b.c
27,10 98.c
27,11 347.a
27,12 193.d 356.d
27,12 672 a
27,13 175.b.204 c.206.d.e
207.208.d.229.b
27,14 200.b.229.a.356.b
27,15 248.b.d
27,16 176.c.d.177.a c
27,18 30.d
27.19 176.a.132 d
27,20 248.d
27,22 247.d.249 d.159.c.d
27,22 415.a
27,23 273.c.274.a.82.a.
249.d.270.d
27,23 480 d
29,3 156.b
29,14 312.c.312.e.313.a.c
30,5 308.d c.334.d
30,8.9 239
30,14 312.c
30.14.15 311.d
30,15 6.a.359 a
30,15.16.17.18 332.b
30,17 362.c
31,5 694.b
31,15 583 d
32,2 156.b
32,26 79 b
32,28 204.c.209.a
38,2 212.c.214.a
38,2 3 204.c
38,3.4 213.c,216.3,d.c
Ezech.38,5 pag 335.c
38,6 200,b.c.126 d
38,11 248.c.249.d
38,15 215 c
39,1 204 c
39.3 215 d.c
39,11.15.16 218.c
39,26 631.b
40,5 753.a
40,14.15.16. 315 d
41,25 813 b
41,12 212.e
43,3 5.c.39 a
44.7 822.d
47,11 463 c
Dan. 1,2 27 e
1,3 739.e
1,4 65.b
2,27 479.a
2,38 398.a.720 a
3,2 69.b
3,5 808.b
3,14 342 d
3,21 69 b
3,21 742 e
4,12 720.b
4,27 55.c 262 d
4,27 30 49.c.264 d
5,7 536.b 749 c.d
5,28 219 e
6,8 12.15. 219.e
6,18 784.a
6,19 784 a
8,2 79 c.328 a
8,20 219.e
8,21 175.a
9,15 55.b
10,5 16.c.161.a
10,5 769.a
10,13 556.c
11,6 152.b
11,29.30 179 c
11,30 178, 356 d
11,43 336.b
Os. 2,8 839.
2,25 75. c
5,1 469.d
6,4 210. e
6,5 5.d
6,6 362.e
9,10 888.e
Os. 10,1 pag.610.e
11,8 349 e
11,11 846.a
12,13 86 d
13,5 336.d
13,12 182.a
13.15 340.d
14,1 315.d
Joel 1,6 501 d
1,9 316 d.e
1,18 787 e
Amos 1,5 89.e
2,9 345 b
3,7 393 d
4 3 22. e
5,24 355.b
5,26 67.d
6,2 348.a. 347.e.270.d
6.5 740.c
7,7 719.a.720 b
8,6 807.8
8,8 398 a.503.d
9,7 329 c.358 b,243.b
9,13 211.c.d
Abd. 2. 415.c
14. 742 d
19. 668 e
20. 93.a
Jon,1,2 280,284 b
2,6 94 b
3,3 258.a, 284. b
Mich.1,8 399.a
2,4 401.d
3,12 430 a
4.4 631.b
5,1 742.a
5,5 260,280.b
7.12 22,d 293.a
Nahum 1,8 384.a
1,10 453.d
2,7. 276.c
2,7 272 b
2,8 287.e
2.9 280.e
2,12 631,b.758.a
3,1 742.d
3,8 60,311 c.315 c.d
3.9 334.d. 336.b
3,10 212.e.13.e
3,12 250.b
3,12 705. e

Nahum.

Nahum.3,15 pag. 287.e
3,17 284.a
Hab.1,12 35.a
1,16 55.c
3,2 72.d
3,7 238.c.241.d.e
Sophon.1,18 753.e
2,4 168.e
2,4 859.d
2,5 457.d,585.a
2,6 458.a
2,10 339.c,240.a
3,6 753.e
3,13 631.b
Zach.4,2 819.c
5,11 27.c
8,23 780.a
10,4 753.e
12,6 744.e
12,10 609.d
13,4 33.a.b.747
13,5 784.e
14,3 260.e
1.Esdr 6,2 220.a
Tob.Ebr.5 224.e
8,3 293.d,313.b
14,32 287.e
Judith.1,1 106.c
1,1,2.3.4 222.a b,224.a
1,6 79.b,166.b.c
Sirach præfat.v.5.6 18.e
13,1 660.b
24,35 503.d
40,10 840.d
49,18 76.e
Adj. ad Daniel.14,2 478.e
Baruch.1,4 39 c.269.d
Suſan.54,55,58,59 168 d
1.Macchab,1,1 179.a
1,35 712.a
3,45 808.a
3,46 808.c
6,2 80.b
8,9 179.a
10,30 295.a
10,33 832.a
11,4 832.b
11,16 115.d
12,6,7 499.c
12,21 498.c.499.e
14,15 115.e
1.Macchab,15 pag. 11,13.25.757.d
2.Macchab,1,13,15 278.a
2.Macchab.9,2 80.c

EX NOVO TESTAMENTO.

Matth.3.4.5 230.c
4,18 328.e
5,16 74.b
5,40 853.d
8,28 351
8,32 465.c
15,5 796.a
12,42 152.a,153 b 191.a.238.d
15,5 796.a
15,22 90.a.340.d
15,24 63.e
17,25 78.a
22,32 75.d
23,18 796.a
26,53 62.a.63.e.64 a
26,73 778.e
27,28 32.e
27,37 69.d
27,51 432.e
27,73 778.c
28,28 358.e
Marc.5,1 345.b.358.e
7,11 796.a
7,26 90.a.340.d.&361.c
14,70 65.d.492.c.778.c
16,16 182.a
Luc.1,5 428.e
1,24 181.d
3,36 301.c
3,37 103.e
4,29 754.b
6,1 536.a
6,45 425.c
7,38 814 e
8,8 525.a
8,17 182.d
8,26 348.b.358.e
10,1.17 62.c.63.d
11,31 152,a.153.b.191.a. 238.d
12,21 425.e
16,19 177.d
24,13 848.a.b
Joh.1,14 170
1,28 529.a
1,48 166.c
2,1 584.a
Joh.5,2 pag. 65.e
5,2 680 b.849.a
6,44 845 a
8,44 345.e
10,1.16 543.b
12,32 845.a
13,26 814.c
19,2 32.c
19,13.17 65.c
21 328.c
21,11 845.a
Act.1,14 364.b
2,9 78.c.79 a
2,9.10.11 69.d
2,11 59.c.65.c.137.d
7,2.3.4 87.d
7,14 64.c
7,20 258.a.284.b.c
7,22 67.c
7,43 67.d
8,27 152.a,d.238.c.36.e.d.c
9,9 371.b
9,18 217.d
11,26 371.b
13,22 73.e
14,11 69.d.e
16,19 845.a
17,26 72.e
17,28 738.e
18,8 79.d
18,20 371.b
21,1 554.a
21,7 864.b
21,39.&22.3 375.e
21,40 65.e
22,2 65.e
24,5 853.e
26,14 65.e
27,1 605.e
27,13.14 552.a
27,16 554.e
27,17 552.b
27,27 551.e.553.b
27,37 552.d
27,41 552.b
28,2.4 548.d.551.e
28,11 552.d,e.791.d
28,7 552.e
28,12.13 553.a
28,30 845.a
Rom.2,5 415.e

Rom.2,29	pag. 166.c	2.Cor.12,14	pag. 425.e	Hebr.12,25	pag. 425.e
3.1	76.c	Gal.2,14	84.e	Jacob.1,17	74.c
9.4	76.c	2,15	266.c	Jacob.3,5	813.a
9,5	76 e	3,28	84.e	Jacob 3,11 12	610.b
9,13	73 d	4,25	312.e	1.Pet.2,9	75.b
9,21	417 e	Eph 1,3	76 d	1. Pet.3,20	352.a.b
11,4	859 d	2,8	471.b	2 Pet.1,3	171.e
14,11	780 b.	2,12	171.d	2 Pet.2,4	581.b
15,24.28	699.e	2,14	242 a	2 Pet.2,5	1.e
1.Cor 1,8	789 a	Phil.2,12	780.b	1 Joh.3,5	325.e
1,31	74 e	Phil.2,13	74 a	Apoc.1,9	411.c
3,6	74 d	Col 2,9	170.c	2,9	166.e
7,3	821.a	Col.3,13	171.d	8,7	395.d
7,29	851.c	2.Tim.3,6	690.b	3.9	166.c
13,1	59.e	2.Tim.3,8	326.d	5.9	780.b
14,21	57.a	2 Tim.3,8	460.c	6,12	747.e
15,10	74.b	Hebr 1,3	276.c	6,15.16	278.d
16,20	739.e	1,14	427.d	6,15 16	432.e
2.Cor 2,3	282.d	4,13	82 d	7.9	780.b
3,5	74 a	7,6	77 d	10,9	609.d
4.3	181 d	11,7	392 b	10,9.10	402.a
5,1	171 e	16,1	5 e	17,15	287.c
6,15	582.d	11,9	171.c	21,3.4	75.e
11,33	253.b	11,11	790 c d	21,22	432 b
12,14	78.a	11,38	447.d	22,13	326.b

INDEX SECVNDVS.

FABULARUM, QUÆ PASSIM IN HOC OPERE EXPLICANTUR AUT REFELLUNTUR.

A.

ABas Neptuni filius & Arethuſæ Abantum pater. 435.c

Ace quæ & Ptolemais urbs Phœnices, in quâ Hercules ſanatus eſt ab Hydræ morſu. 377.e

Aceſtes Segeſtæ conditor, quem ex Siciliæ fl. Crimiſo in canem mutato genuit Sylvia, Egeſta Hippotæ Trojani filia. 563.e

Ægeum mare vel ab Ægeo patre Theſei, vel ab Ægeâ dictum reginâ Amazonum ibi demerſâ, vel ab Ægeone gigante, qui idem cum Briareo. 436.d.e

Æolus Liparæ rex & vicinarum inſularum, qui luctantes ventos tempeſtateſque ſonoras imperio premit &c. 658.a.b

Æoliæ inſulæ in quibus auditi dicuntur Cyclopum ictus ferrum Vulcano cudentium, 573.a, &c Ibidem ſonitus tympanorum & cymbalorũ, 572.d.e

Ætates quatuor: Ætas aurea quâ regnavit Saturnus arvis nondum diviſis, 256.c. Ætas argentea quâ cœperunt homines terram colere, & de domibus ſibi proſpicere, *ibid.* c.d. Ætas ænea ſævior ingeniis & ad horrida promptior arma, quâ laqueis captare feras, &c. *ibid.* d.e, Ætas denique ferrea. *ibid.*

Afer Abrahami, Herculis aut Saturni filius à quo Africa dicta. 555.d

Agathyrnus Æoli filius à quo conditum in Siciliâ Agathyrnum. 569.c.d

Alpheus fl. Elidis ex Tenedo inſulâ ortus. 418.b. Et per

per occultos terræ meatus in Siciliæ Arethuſam delatus. 597 a
Amanus Ciliciæ mons in quô Oreſtes ab inſaniâ liberatus eſt. 777. c
Amathuſii Ceraſtæ dicti, quia in boves mutati. 372. a. b
Anaphe inſula quorſû dicatur ut Delus è mari emerſiſſe. 439. e. 461. c. d. e
Andrus Anii frater à quô Andrus inſula, 443. d e
Anius in Delo ſacerdos Apollinis, cujus filiæ tres Oenotropæ, Ceno ſcilicet & Spermo & Elais, quotiescunque volebant vinum ſemina & oleum pro nominum ratione conſequebantur 440 c d
Anna Perenna Didonis ſoror fertur Æneam in Italiâ conveniſſe, & Laviniæ uxoris inſidiis appeti ſe ſentiens in Numicium amnem ſe conjeciſſe 642. d. e
Antæus gigas LXX. cubitorum, terræ filius, in luctâ ab Hercule proſtratus, quoties terram attigerat, toties redintegratis viribus reſurgebat. 521. d
Aphaca Libani locus dictus ab amplexibus Veneris & Adonidis. 830. a &c.
Apollo cur dicatur Pythius, & Lybicus, & Hammonis filius, & cecidiſſe draconem. 12 a
Arca Noæ in Sibyllinis verſibus, cur in Phrygiâ ſubſtitiſſe fingatur ad Marſiæ fontes. 18. a
Arethuſa, v. Alpheus.
Argo navis unde dicatur, & cur fingatur fuiſſe loquax. 820 b. c
Ariſtæus Ceæ rex, Cadmi gener, Ceorum agris à Sole exuſtis, ſacrificia inſtituit ad Eteſias impetrandos 441. a. &c. Ejusdem iter in Sardiniam. 652. d
Arſalus & Arycus, v. Chimæra.
Aſterii gigantis (cujus pater fuit Anax) cadaver longum decem cubitos in Aſteriâ inſulâ repertum prope Miletum. 564. c
Avernus lacus in Hiſpaniæ Bæticâ. 670. b

B.

BAbylonica turris à gigantibus è terrâ editis & Θεομάχοις in cœlum usque erecta, donec totum opus ventis immiſſis confractum fuerit & diſſipatum 52. d. &c.
Bacchi nomen 13. a, b. Bacchus cur Jovis filius. *ib.* Cur tigres habeat in curru, & amictum ex pelle tigridis aut ex nebride, & cur dicatur Nebrodes & Ζαγρεὺς, *ibid.* Et in Arabiæ Nysâ natus, 15. c. & 479 b. & præſidere viribus, 13. c. Et expeditiones in Indiam ſuſcepiſſe, *ibid.* Cur à Cadmo oriundus. 477. e Cur pica & hedera Baccho ſacræ, 478. d. Cur Aſſyriæ rex Staphylus illi detur pro ſucceſſore, *ibid.* Cur deſcribatur ταυρόμορφος, 479. e. Cur natus ex femore Jovis, 481. b. Cur in monte Mero, *ibid.* Quorſum in Bacchi copiis mulieres. 484 b Bacchi fabula collata cum hiſtoriâ Moſis. 485. b c. Et Samgari & Jacobi, *ib.* d. e. Et Bethſemitarum & Philiſtæorum. 486. a. An Bacchus Tyrrhenis imperaverit. 643. a. 644. d. e.
Bætylia cur voluerint lapides eſſe animatos. 785. b. c
Baleares à Baleo dictæ comite Herculis ibi relicto, 703. b. Fabula de ſeptem Balearibus 701. d. Baleares cur nudos æſtatem exigere finxerint, & Bœotos ad Balearium inſulas nudos enataſſe, 704. b.
Belus, Phœnix & Cadmus non ſunt Ægyptii ut volunt. 374. b
Blemyes Æthiopiæ populi cur fingantur eſſe ſine capite. 317. c. d
Boves æneos in Rhodo, in templo Jovis Atabyrii, mugiſſe fabulantur, quoties aliqua calamitas imminebat. 397. c
Boves Solis in Siciliâ circa Mylas mactare nefas erat. 570. c
Briareus idem cum Encelado. 580 c. d.
Briſæ nymphæ quæ primæ docuerunt μελιτουργίας. 481. c. d
Buthoe urbs Illyrici, ad quam Cadmus vectus dicitur jugo boum. 503. a
Byrſa Carthaginis acropolis, à corio dicta; ut volunt, in tenuiſſimas partes diſſecto. 513. c

C.

CAbarnus Proſerpinæ raptum Cereri indicavit. 448. a
Cabiri Samothraciæ 426 c
Cadmus cur ab aliis filius, ab aliis coquus Tyri regis eſſe dicatur. 486. d Cadmi nomen unde ſumptum. *ib.* e. Et Harmoniæ vel Hermiones uxoris, 487. a. Cur in ſerpentes mutati fuiſſe fingantur, *ibid.* & 345. b. c. & 502. e. Cur Κύλικες dictus locus in quo conditi 502. c. d. Cur Cadmus dicatur feciſſe milites ex ſerpentis dentibus, 487. b. Cur quinque ſolum ex iis ſuperſtites. *ibid.* c &c.
Caſtalia metu inſequentis Apollinis in fontem Caſtaliam præcipitem ſe conjecit. 467 c
Caſtalius Caſtulonem in Hiſpaniâ putatur condidiſſe. 666. d. e
Chalcenor ibi juſſus urbem condere ubi vidiſſet Solem orientem, cum unus è comitibus exclamaſſet, ἴδου τὸν ἥλιον, ibi condidit urbem Idalium. 373. b
Chaos fabuloſum unde ſumptum 783. a
Chii inſulæ draco circa montem Pelinæum. 413. b. c

Chimæra, monſtrum, tricorpor, cujus prima leo, poſtrema draco, mediumque capella, 393.b.c.d
Cilix Cadmi frater, à quô Cilicia dicta, 375. c. 376. c. d
Cimmerii Campaniæ populi quos in perpetuis tenebris verſari poetæ fingunt. 654. b
Cinnamomum cur fabulentur avium nidis decuti, & privatim phœnicis 792. a. b
Cinyras Cypri rex Adonidis pater cum Apolline de muſicâ certans periiſſe traditur. 369.c
Circe in Latio quorſum fingitur herbarum vi & incantamentis ſuis immutaſſe rerum ſpecies, 631. b. Cur ſepulta dicatur in Pharmacuſis Atticæ inſulis. *ibid.* c.
Circeium Latii promontorium cur Homerus ad Auroram deſcribat & Solis ortus. 654.c
Columbas Jovi ferre ambroſiam cur fabuletur Homerus. 822. c
Columnæ in Herculis templo Gadibus, quibus conſtare credita mundi compages, & elementorum inter ſe nexus & concordia. 676.c
Columnæ Herculis, quas in freto Gadium illum erexiſſe narrant. 813. b.
Corcyra Phæacum inſula, in quâ ſervabatur falx quâ Jupiter execuit patrem. 9. b
Corſa bubulci ſerva, quæ taurum è Liguriâ in Corſicam narrantem navigio ſecuta, inſulam aperuit prima, & à ſe denominavit. 631.c. 640.c
Crimiſus Heſione compreſſa edidit Egeſtum. 614.c v. Aceſtes.
Curieus Cinyræ filius, Curium in Cypro condidit. 372. b
Cyclopum fabula unde nata. 820.c.d
Cyprus Cinyræ filius à quo dicta Cyprus inſula. 373.c
Cyrnus Herculis filius Cyrno ſeu Corſicæ inſ. nomen dedit. 631.b 640.a
Cytherus Phœnix à quo Cythera inſula, 500.d

D.

DElos Latonâ pariturâ è mari ſubito emerſit, 439 c
Deucalion ex arcâ dicitur emiſiſſe columbam, 5.b. & Hierapolim condidiſſe, 14.a
Dirce Lyci uxor mutata in fontem Dircem. 464 d c
Drepanum Siciliæ urbs dicta vel à falce Cereris, vel à falce Saturni, 562. a

E.

ELymus & Elymi è Troja in Siciliam delati, 628.d
Elyſii campi in extremô Occidente. 664.a.b
Enceladus Jovis fulmine percuſſus, quia in Deos inſurrexerat, & detruſus in terræ abyſſos ut ſempiternis flammis ardeat. 587. a. b
Erythia inſ. in Oceano ex quâ Geryonis boves abduxiſſe fertur Hercules. 678. a. Et magnis hermatibus viam in mari ſibi ſtraviſſe, 715.c
Europa Cadmi ſoror, virgo formæ inſignis, quam Junonis pigmento faciem perunxiſſe. 456.c. & à Jove raptam fuiſſe fingunt falſi ſub imagine tauri, 597.d. & 819.a. Europæ corona Hellotis & Hellotia feſtum. 456 d

F.

FAunus terrores immittere quorſum fingatur, 483. a. b, & ſub Baccho militaſſe 645.a

G.

GAleæ vel Galeotæ Siciliæ vates, quos à Galeote deducunt filio Apollinis & Themiſtus. 593.d
Gelon Ætnæ, & Hymari filius, à quô dictus Gela fl. 608.a
Golgos Veneris & Adonidis filius in Cypro Golgi conditor. 372.c.d

H.

HAleſinus fons in Siciliâ dicitur ad tibiæ cantum exultare, 568.c
Harmonia, v. Cadmus.
Hecubæ cenotaphium cur in Siciliâ oſtenſum, juxta Pachynum promont. 603.a.b.
Hercules prope Acen ſanatus ab hydræ morſu, 377 a
Hercyna Cereris filia à quâ Hercyna fons in antri Trophonii aditu. 474. c
Heſione, v. Crimiſus.
Hippocrene fons è terrâ editus equi ungulâ percuſsâ. 465.a
Hipponem in Africâ quorſum Græci equites condidiſſe dicantur. 517. d
Holmius Siſyphi filius, à quô Holmius fl. in Helicone. 465 d
Hominem cur procreaſſe dicatur ventus Colpias, 781.a

I.

IAcchus Bacchus ad mammam, in cujus ſacris myſtica vannus, 480.d.c
Japetus quis fuerit. 167 c. Et decrepiti ſenes cur vocentur Japeti, *ib.c* d. Cur idem Jovi bellum fingatur intentaſſe, *ibid.* c. Et mari præfectus fuerit, & pro Neptuno habitus. 9. d. e.
Idalium, v. Chalcenor.
Ilienſium in Sardiniam profectio. 634.c
Illyrius Cadmi aut Polyphemi filius à quo dictum Illyrium, 504. a. b

Iolai

Iolai & Theſpienſium in Sardiniam fabuloſum iter, & Olbia & Ogrylle urbes ab iis conditæ. 634 c
Iſmenus Bœotiæ fl. ortus ex Cadmi pede altius in limum defixo. 464.b
Italus rex à quo Italia, aut *italus* taurus Herculis quem ex Italiâ volunt tranaſſe in Siciliā. 658.b.&c.
Judæus Sparton Bacchi commilito, à quo Judæis & Spartanis, ſi credimus, commune genus. 499.c.d
Jupiter cur vocetur Hammon vel Amon. 5.d. & 8.b. Amonis nomen pro Jove in Prophetarum ſcriptis, 6.a. Cur Ζεὺς à fervore dictus, 8.c. Cur fratrum minimus, *ibid* & cœli dominus, *ibid* d. Cur Saturnum patrem dicatur execuiſſe, *ibid.* d.e. Cur falx quâ Saturnum execuit in Corcyra quæſita, 9. a.b &c.
Cur Jupiter Caſſius manu extensâ pictus, & malum Punicum ferens. 351.d

L.

LÆſtrygones Latii populi circa Cajetam & Formias apud quos fabulantur noctes eſſe breviſſimas. 653.d
Latium, v. Circe.
Lilybæum à puteo dici cur Græci velint. 559.c
Liparis audiri Cyclopum ictus, tympanorumque ſonitum & cymbalorum. 572.d
Liparus Auſonis filius regnavit in Liparis ante Æolum, vel ut alii poſt Æolum. 571.c
Luſus Bacchi comes, á quô Luſitania dicta. 697.b

M.

MAla aurea draco aſſervabat in Heſperidum hortis circa Zilim in Tingitanâ. 521.d
Maricus Cinyræ filius, Marii urbis in Cypro conditor. 372.c
Melite inſula à Melite nymphâ Corcyræâ dicta, ex quâ genuit Hercules Hyllum Illyrii regem 548.d
Melos Ægei maris inſula, à conditore dicta Melo Phœnice, 442.b. In quâ terram effoſſam ſtatim repleri fabulantur. 453.d
Meneſtheus Athenienſium dux in bello Trojano, quem Athenas ex Ilio reverſum, & à Theſidis pulſum, in Hiſpaniam ultra Gades ſe contuliſſe dictitant, & Meneſthei portum in Bæticâ condidiſſe. 608.d
Mercurii nomen undè. 12. a. Cur idém Camillus vel Cadmilus & Sumes appelletur á Phœnicibus, *ibid.* c. Cur dicatur Jovis filius, *ibid* a. Et ſervilibus miniſteriis addictus. *ibid.* b c. Cur viis præfectus & furum Deus, 12.c. Cur eloquentiæ pater, *ibid.* d. Et Aſtronomiæ repertor, *ibid.* Et Jovis Amorum pararius, *ibid.* c. Cur lac & mel illi veteres libaverint. 13.a Cur ſit Deorum miniſter, 844.b
Milye Solymi ſoror & uxor, deinde etiam Cragi à quâ dicta Milyas Piſidiæ regio, 391.c
Minos cum fratribus Gazam profectus, unde Gaza Minoa dicta. 458.b.c

N.

NEæ inſula prope Lemnon, in quâ Philoctetes ab Hydrâ morſus 432 c. Nebriſſa Hiſpaniæ urbs quam Bacchus condidiſſe narratur. 680.a.b
Neides feræ in inſulâ Samô quarum barritu terra diffindebatur. 408.&c.
Neptunus cur dicatur maris dominus, 9. d. & Ποσειδῶν, 10, a.b.d. & Neptunus, *ibid.* d. & *Moſeh* Ægyptiis, 10 c. Equitandi ars á Neptuno, & primus equus Scyphius nomine ab eô è petrâ eductus. 339 a.b.c
Niſyrus Ægei maris inſula, olim pars inſulæ Co, quam tridente abſciſſam jecit Neptunus in gigantem Polybotem 402.c.d.e
Nola Campaniæ urbs à Tyriis condita. 642.d
Norax ex Hiſpaniâ in Sardiniam migraſſe fertur, & Noram urbem condidiſſe. 633.d

O.

OCha in Eubœâ mons dictus à congreſſu Jovis & Junonis. 435.e
Oenotropæ, v. Anius.
Oreſtes in monte Amanô à maniâ liberatus. 377.e

P.

PAlici Dii Siculorum, dicti ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι, quia in terram prius merſi denuo inde reverſi ſunt. 589.a.b
Pan à quô Panici terrores. 483.a.b
Pantagias Siciliæ fl. cujus decurrentis ſonitus per totam Siciliam audiebatur, donec à Cerere tacere juſſus eſt. 592 c
Parcæ cur dicantur vitæ filum ſecare vel abrumpere. 404. c
Pelorus, nauclerus Pœnus in freto Siculo ab Annibale interemptus, unde nomen Peloro prom. 575. & 576.
Peucetius heros, à quo Calabria Gr. Peucetia. 662.d
Pherecydis heliotropium in Syro inſulâ. 445.c
Phocenſes cum Elymis è Trojâ primum in Libyam, mox in Siciliam delati. 630 a.b
Phorbantem in cœlum Aſtronomi ideo tranſtulerunt, quia Rhodum inſulam à ſerpentibus liberavit. 598.a.&c.
Picus rex Aboriginum, qui in picum avem mutatus oracula fertur edidiſſe. 471.d.e
Pluto Inferorum Deus, & Ἄδης dictus. 11.a.b
Prometheus Japeti filius, & Caucaſo affixus, & ignem

ignem è cœlo detuliſſe dicitur, & reperiſſe metalla, & cor illius ab aquilâ erodi. 13.d.e
Pygmæi verſus Nili fontes & Auſtralem Oceanum. 141 a
Pyrenæi montes à ſylvæ conflagratione dicti, vel à Pyrene Bebrycis regis filiâ ibi ab Hercule vitiatâ, & poſtmodum à feris deſcriptâ. 693.d

Q.

QUinque viri orti ex draconis dentibus ſatis. 487.d

R.

Rhea, vide Saturnus.

S.

SAlamin Aſopi filia Cychrei mater à qua dicta Salamin 497 c. Salaminem inſulam vaſtaſſe fertur draco vel ipſe Cychreus, ibid.
Sardus Herculis Maceridis filius, à quo Sardinia dicta. 630.e
Saturnus cur ἀγκυλομήτης 1.d & juſtiſſimus, 1.e.& 2.a. Cur feros homines dicatur ad compoſitam vitam traduxiſſe *ibid.* Cur ſub illo ætas aurea, *ibid.* Et homines à labore & dolore immunes. *ib.* c. d. Et habuiſſe legantur communem cum brutis linguam, *ibid.* e. Cur Tellus Saturni uxor. 3.a. Unde mos in Saturnalibus mero ſe ingurgitandi & ſervos convivio excipiendi 3.c.d. Saturni lex qua cavetur ne quis Deos nudos impune contempletur. 3.c Saturnus & Rhea quomodo ex Oceano & Thetide nati. 4 b. Cur navis Saturni ſymbolum 4 b.c.d. Cur idem diluvium prædixiſſe dicatur. 4.d.e Et voraſſe omnes liberos tribus exceptis, 5.c. Quomodo à filiô ex regno ejectus. 257.a
Satyri cur hircorum ſpecie & ſalaces, & ὀρχησταί. 483 c d
Seriphii Gorgone viſa in lapides mutati, 448.e.&c.
Sibyllæ Cumææ ſepulchrum prope Lilybæum promontorium. 559.d
Sicanorum in Siciliam ex Hiſpaniâ migratio. 622.d
Sicinus Thoantis & Oenoes filius, à quô inſula Sicinus quæ & Oenoe. 451.d
Siculorum ex Italiâ migratio in Siciliam. 622.d
Silenus quorſum doctus & Bacchi præceptor, 482.c. Et aſino vehi fingitur, & calcare uvas, & ſemper eſſe ebrius, *ibid.* d. Et caſeum & lac habere pro cibo *ibid.* e. Quô locô fuerit à Midâ captus. 587.e
Sirenes, canora monſtra, Acheloi filiæ, circa Capreas, 656.d vel circa Pelorum. 573.d.e
Solani inventio Apollini cur tribuatur. 842.c
Solus Soluntis urbis in Siciliâ conditor, in hoſpites vir inhumanus, ab Hercule interemptus. 565.e
Solymi Piſidiæ à multis veterum cum Judæis confunduntur. 589 b
Sparta dicta ἀπὸ τῶν σπαρτῶν ἀνδρῶν à viris ſpartis id eſt ex draconis dentibus ſatis. 498 c
Sphinx in monte Phiceo ſedens per griphos & ænigmata narratur ſui ævi ſolertiſſimorum ingenia exercuiſſe. 470.e
Syrus una Cycladum, in quâ τροπαὶ ἠελίοιο, ut fabulatur Homerus. 445 c.d

T.

TElchines Magi maris filii à Phoroneo Argis pulſi in Rhodum ſeceſſerunt. 599.c
Tenedus inſula in Helleſponti aditu à Tene dicta, qui arcâ incluſus & in mare dejectus eò delatus eſſe fingitur. 416 d.&c.
Teucer Spartariæ Carthaginis in Hiſpania conditor. 688.b
Thebæ à Thebe Aſopi filiâ dictæ, vel à bove Cadmi duce. 463.b
Thule & alia verſus Septentrionem loca cur fingantur perpetua nocte eſſe damnata. 727 d
Tingim ex Olbiâ & Mycenis Græcos ab Hercule eſſe translatos. 520.b
Triton Africæ fl. ex quô Pallas nata fingitur. 533.c
Typhon Ægyptius gigas quem ex Ægypto volunt ad Caucaſum usque penetraſſe, & fulmine Jovis ibi percuſſum, fugiſſe in Palæſtinam, & ad lacum Serbonidis expiraſſe. 330.e. 331.a b c Cur Typhon Ægyptiace Smy dicatur & Seth & Bebon. 11. b.c
Typhon idem qui Enceladus. 581 b
Tyri rupes antea vagas cur firmaſſe dicatur aquilæ ſanguis. 789.a
Tyrrheni Bacchi numine in delphines mutati, 647.e

V.

VEllus aureum in Colchide à duobus tauris & dracone aſſervatum 328.c d
Ulyſſes à quo condita ſcilicet Luſitaniæ urbs Ulyſſipo. 695.e
Urania Cypri oppidum cujus incolæ in ſtellas mutati. 371.c.d
Vulcanus è cœlo lapſus in Lemnon inſulam. 431.d e

X.

XIſuthrus Aſſyriæ rex qui ex diluvii aquis per arcam evaſiſſe fertur, & aves ex eâ emiſiſſe, 4.e. & 5.a.b

Z.

ZAncle à Zanclo rege dicta, vel à Saturni falce ibi abſconditâ. 576 c
Zorus & Carchedon Carthaginis conditores. 511.e

INDEX TERTIUS,

VOCUM PHOENICIARUM, GRÆC. ROMAN. GALLIC. BRITANN, &c.

Quæ in hoc opere

Ex

Hebrææ Lingua & vicinis deducuntur vel explicantur.

A.

Abadir, Abaddir. 786.b
Abaddires. 849.a.b
Abacænum. 570.a
Abalites. 140.a
Ἀβαλίτης. 140.a
Ἄβαντις. 435.c
Abantes. ibid.
Abara. 528.d
Ἄβδηρα. 290.b.684.b
Ἄβδηρα. ibid.
Abdir. 786.b
Ἀβιλλος, ἀβέλλιον. 737.a
Abellio. 737.a
Abeliani. 851.c
Abeloitæ. ibid.
Abelonii. 851.b
Ἀβίβαλος. 856.b
Ἀβίβαλος. 837.c
Abila. 322.a.812.c.d
Ἀβιρματαῖν πόλις. 136.b
Ἄβολος. 503.b
Ἀβραίνας. 750.b
Abrana. 750.b
Abravanus. 756.d
Abruan. ibid.
Abrotonum. 328.d
Ἀκάθη πηγή. 535.d
Ἄκη. 864.b
Accestæ. 563.c.& 564.a.b
Achæmenes. 322.d
Ἀχαιορίμ. 839.c
Achæosim. 840.a
Ἀχαίη. 475.b
Ἀχάτης & Achates. 606.a.b
Ἀχὶ, Ἄχει. 840.d
Acis. 583.b
Ἄκρα, Acra. 611.c.712.a
Ἀκράγας. 611.a
Acropolis. 362.c
Ἀδα. 817.c
Ada. ibid.
Adad. 811.a
Ἄδης. 11.a.b
Ἀδιαβηνή. 273.c
Ἄδωδος. 811.b
Adodus. 811.b
Adoneus. 479.c
Ἀδωνιάδες. 818.b
Adonis. 396.c.818.a.721.b
Adramita. 113.d
Adramitæ. 113.d.115.c
Ἀδραμύττειον. 407.a
Adramyttium. 406.c
Adragno. 584.d.614.b
Ἀδρανός. 584.b.c.d
Adrano. 614.b
Adranus. 584.b
Ἀδραπάνοντα. 224.c
Ἀδράττα. 738.a
Adrumetum. 523.b.c
Ἀδρύμη, Ἀδρύμητος. 523.b.c
Æa, Ææa. 327.b.c.
Ægeum mare. 338.a
Ælana. 835.d
Ælanon. ibid.
Æolus. 658.a
Aeſtar. 751.d
Ætna. 578.c
Ἀφρικὴ. 535.d
Ἀγαλλάλοχον. 792.c
Aganippe. 465.a
Agareni. 255.c
Ἀγάθυρσοι. 169.d

Aga-

Agathyrnum, Agathyrna. 569.d
Ἀγαθύριον. 569.d
Ἀγϐάτανα. 222.d
Agbatana. 222.d
Ἄγκυλος. 580.c
Aglibelus, Aglibolus (Pun.) 811.c
Agrigentum. 610.c.& 611.a
Ἀχέτας. 784 c
Αἴγειρα. 564.a.b
Αἰγυαῖον. 538.b
Aila, Ailal. 835.d
Ἀκεσίνη. 578.c
Alabis. 593.b
Alabus. 593 b
Ἀλαϐᾶς, Ἀλαϐῶν. 593.b
Alachis. 593.b
Aladra. 684.b
Alæſa, Ἄλαισος & Alæſus, 568.b
Alagabalus. 797 b
Alalcomenæ. 472.c
Alauda, Alauda. 743.d
Ἄλϐιος. 753.c
Albeida. 578 d
Ἄλϐογες. 752.a
Albus. 753.d.e
Alchymia. 234.a.e
Ἄλδος. 829.e
Ἀλδήμιος. 829.e
Ἀλήτης. 690.b
Aletes. 690.b
Alilat. 125.c
Alilæi. 125.c
Allobroges. 753.a
Allophyli. 362.c
Ἀλλουμαιῶται. 112.e
Allumeotæ. 112.c
Alma. 848.c
Almaden. 425.b
Almon. 472.a
Almodæi. 112.c
Ἀλοὴ, Aloe. 792.c
Ἀλόντιον, Alontium. 569.b
Ἀλούντιον, Alontion. ibid.
Ἄλπεις. 753 d
Alpes. 753.b
Alpes. 753
Alpin, Alpum. 753.d
Ἄλπεινος. 753 c
Ἄλφα. 797.a.818.c
Alpha (Pun) 797.a
Alphāa. 798.a
Alphæa 798.a
Alquitran. 661 b.d
Ἄλσος. 456.a
Amanus. 377.d
Amanitæ. 111.b
Amathus. 371.d
Ἀμαθούσιοι. 371.d
Ambubaja. 833 c
Amaſtra. 569.a
Ἀμενανὸς, Amenanus. 583.d
Ἀμήστρατος. 569.a
Ameſtratini. 569.a
Ἄμμας. 400 d
Ἀμμαοῦς, Ammaus. 848.a
Ammon. 5.c
Ammonia. 7.d.e
Ἀμμοῦν, Ἀμοῦν. 5.e
Ἀμμωνίων γράμματα. 857.b
Amomum. 821.c
Amorgus, Ἄμοργος, Amorginæ veſtes 177.c.d.
449.a
Ἀμύκη. 89.c.91.b.366.c
Ampſaga. 531.d
Ἀνάφη, Anaphe. 461.c.d
Ἄναπος, Anapus. 596.a
Anas. 696.a.d.e
Ἄναξ, Ἄνακτες. 364.e
Anactorius ibid.
Ἀνδήρικα, Anderica. 268.d
Ἀνδράστη. 738.a
Andraſte, *Andraſte*. 737.e
Andrios. 443.a
Ἀνία. 440.e
Anius. ibid.
Ἄνωϐρετ. 790.b
Anobret. 790.e
Ἀνωσιάφ. 843.b
Ἄορος. 670.b
Ἀπαμεία, Apamia. 94.b
Ἄφακα, Aphaca. 830 b
Ἄπωα. 400.d
Aradis. 639.b
Arambys. 712.b
Ar. 756.a
Ara. 757.a
Arar. 757.a
Arus. 757.b
Arbela. 277.a
Arce. 764.d
Ἀρδέρικα, Arderica. 268.d
Ἀρῆ. 765.a

Arecca.

Arecca, 267.c
Areccæi campi. ibid.
Arecema. 764 d
Arecha, ibid.
Arelate. 756 b
Ἀρμὰς. 844 b
Areopolis. 362.c
Ἄρφα. 362.d
Ἀρέθουσα, Arethuſa. 465.b.598.b
Ἀρχὰδ 269.b
Ἀργάδη Argade, 269 b
Argantonius. 672 c
Ἄργω, Argo. 819 d
Ἄριμος, 655.c
Arion. 503.c d
Ἀρισσία. 414.e
Ἀρμαὶς. 844.b
Armenia. 22.d.e
Ἄρνη, Arne, 472 a
Arſalus. 393.d
Ἀρτάβα Artabus. 475.c
Artabanus. 253.c
Artæi. 253 c
Artas, Ἀρτὰς. ibid.
Artaxerxes. 253.c.254.c
Artiercon. 844 d
Ἀρυσία. 414.e
Aruſia, Aruſius. 415.a
Arus, Arus. 757 b
Ἀρύβας, Arybas. 445 a
Arius. 393 d
Arzugum. 542.a
Aſbamæa aqua. 589.e.& 590 a
Aſgandæ. 480.d
Aſcania, Aſcanius. 196.c d
Ἀσκαννὰν, Ἀσκαννάν. 837.b
Ἀσκρὴ, Aſcra. 471.b
Ἀσδρουβὰλ, Asdrubal. 445.b.825.a
Ἀσία. 764 a
Aſia. 337.e
Ἀσίνες, Aſines. 578 c
Ἀσιρὼν. 835 a
Ἀσσίναρος, Aſſinarus, Aſſinarus. 599.d
Ἀσσηρωτής. 828.c
Aſſorus. 586 a b
Aſſori, Aſſorini. 586 b
Ἀσσυρία, Aſſyria. 273 a b
Ἀσσυρίοι, Ἀσσύριοι, Aſſyrii. ibid.
Aſſyrii, i.e. Syri. 341.d
Ἄστα. 680.b.c
Ἀστάρτη, Aſtarte. 787.b.850.b
Ἀστὴρ χιλλὸς. 839.e
Ἀστέριον, Aſterion, Aſterii. 417.e
Ἀσταρτιφὴ. 837.c
Ἀστιρμουδίμ, Ἀστὶρ ἰσμουδ 842.d
Ἀστροάρχη. 125.e
Ἀστυπάλαια, Aſtypalæa. 402.a
Ἀσυμὶς. 844.a
Ἀσυμίσλαβον. 844.a.b
Ἀσῦρ. 819.a b.850.a
Ἀσυρία 835.a
Ἀταβυρία. Atabyrius, Atabyrium. 456.c.397.d
Ἀταδὶμ. 834 d
Ἄταλα, Ἄταλλα, Atilla, 615 d
Atergatis. 811.b
Aurunci. 613 d
Ἀθριβὶ, Athribis. 294.a
Ἀτιμαρχὸν. 834.d
Ἀτιρσίτλο. 834.e
Ἀτὶρ. 834.a
Atramitæ, Atramotitæ. 113.d, 115.c
Ἄτλυς, Ἄτλυς. 479.c
Attes. ibid.
Ἀτὺρ, Ατὺρ. 834 e
Aturia Atyria. 273.b
Atymnus. 456.c
Atzicurur 485 b
Ἀυαλίτης, Avalites. 140.a
Ἄυαρα. 763 b
Ἄυαρις. 320.d.526.b
Ἄυδηρα, Audera, 684.b
Avere. 451.a
Avernus lacus. 670.b
Ἄυσαρα. 231.b
Auſara, Auſaritis myrrha. ibid.
Ἄυζαρα, Auzara. ibid.
Ἄξινος πόντος. 196.
Ἀξίερος, Axieros 427.b.828.d
Ἀξιόκερσα, Ἀξιόκερσος, Axiocerſa, Axiocerſos 427.b c.d. 828.d
Ἄζα, Ἄζαν, Aza. 823.d
Azaro. 586.a
Ἄζωτος, Azotus. 813.d
Ἄζιζος. 736.b.c.811.d.e
Azirgozol. 846.b

B.

Baal. 850.b
Baal berith, 859.c
Baal ſamen, 850 b
Βααλτὶς. 786.d
Βάαυ. 783.e

Βάαυν. 783 c
Bacchæ. 454. c
Bacchus 13. a
Bacacedæ. 743 a
Bacta. 532. c
Bætis. 671. a
Bæturia. 697. a
Bætyli, Bætylius. 785. b c
Bagadras. 532 b
Bagaudæ. 743 a
Bagauda. 743 a
Bagoda. 532. b. c
Βαιδομαν. 476 d
Βαῖτυι. 671. b
Βαίτολος. 832 a
Βαιτύλια. 785. b
Βαιτυρία. 697. a
Balænæ. 362 d
Βαλαροὶ, Balari. 635. d
Βαλιαρεῖς, Baleares. 199. c. d, 703. d. c, 796. c
Βαλσαμεύειν. 898. c
Bambotus. 714 b, c
Βάννα. 476. c
Banneau. 746 a
Bara. 752. c
Bar 545 b
Βαρακάκει. 750 c
Baracaca. ibid.
Barce. 545 b
Barca, Bar-barca. ibid.
Barcino. 692. c. d
Bardan. 750 e
Bardala. 750 e
Bardi. 740 b
Βάρδοι. ibid.
Bardi. ibid.
Bardiacus, *Bardiacus.* 748. c
Βαρις. 24. b
Baris mons. ibid.
Barner. 739. b
Barn. ibid.
Baſſareus. 480 c
Βαστηνοὶ, Βαστῦλοι. 684. c & 685. a
Baſti, Baſtitania, Baſtitanı. 685 b
Baſtuli 684. c. & 685. b
Βδέλλιον Bdellium. 792 c
Βίθων Bebon. 31 b c
Βεελσάμην. 786 a
Beelſamen. 784. a
Βὴλ Bel. 786. e
Βῆλα. 737. a
Βίλιν. 738. d
Belin. ibid.
Belenus. 736. d.
Belinuntia. ibid.
Beliſama. 737 b.
Belus. 264. c. 786, d. 816 c. d
Beltis. 784 d
Benna. 746. a
Benne. 746. a
Ber. 824 a
Βερσία. 726. b
Beroen. 859. c. d
Beryllus. 451. b
Berytus. 824. a
Βῦλος. 786. d
Βύρ. 824 a
Βῶσα. 596. c
Βυτάγων. 832. a
Βίδος. Bidus. 578. d
Billis. 814 c
Βιστάκιον, Biſtacium. 362 e
Βιθυνία, Bithynia. 419. d
Βλάστοι, Βλαστοφοίνικες. 685. b. c.
Blaſti, Blaſtophœnices. ibid.
Βοχχυρίς, Βοκχύρις. 704. b c
Buchri, Bocchori, Bochyris. ibid.
Bodinium. 757 d
Βοίδυν, Βοίδδιν. 843. c. d
Βωμοὶ. 434 b c
Βράκαις, Βρακίον, Bracca. 749. c
Βραχίων. 827 d
Brigadæ. 332. b. c
Βραγὸς. 532. c
Bro. 660. a
Brea. ibid.
Brear. ibid.
Βρον, Βρῦν. 739. a
Brennus. ibid.
Brennin. ibid.
Βριάρεως, Briareus. 582. d
Βριχὸς. 310 c
Brin. 758. a
Bris Briſæus. 481. c d
Βρεταννικὴ, Βρεττανικὴ, Britannia. 720. a. b. c. d
Britomartis 824 b. c
Brutii. 660. a
Bruttar. 660. b
Bubaſtus. 362 c
Bucara Bucra, Βύκρα. 604. b
Budas, Buddas. 587. a

Bugia,

Bugia, 539.b
Bugia. ibid.
Βουσεζὶθ, Βουσεραὶθ. 839.c
Βύμηλος. 275.b
Boumello. ibid.
Βυρχυμαὶθ. 841.b
Burda. 749.a
Butoia, Butia, Butua, *Budum*, *Budua*. 505.a
Burzutzium. 846.c
Byblii. 362 c
Βύρσα, Byrſa. 125.e. 362 c 513 b. 816 b
Βύζας, Βυζάντες, Byzax, Byzacium, Byzaceni, 451.a.b

C.

CAbiri. 427.a.784.d.818.d
Cabode Gates. 684 b
Caccabe. 514.c
Cacra, 602 d
Cayparis. 599 c
Cacyrum, Cacirum, Cacirini, 596.d
Cadis. 673.e
Cadme, Cadmii. 428.d.e
Cadmilus, Cadmelus, 428.d
Cadmus, 486.d.e
Caer. 758.a
Caſcana, 604.c
Cair. 758.a
Calis. 673.c
Calabria. 661.c.& 662.a
Calachene. 290 d. e.291.a
Calaminthe. 536.b
Calaris. 636.e.& 637.a
Calaſiris. 451 b
Colduba. 667 d
Caledonii. 755 b
Calpe. 681.c
Calymna. 401.d
Camalati. 755.e
Camarina. 605.a
Camicus. 612.d.e.397.a
Camillus vide Cadmilus.
Camomila. 837.c
Camulodunum, 755.d
Canna. 792 c
Canthele. 530.c
Capbareus. 436.d
Capſa, Capſenſis. 530.a
Car, Caria, Carum, Cares, Caris. 405.d e.406.a
Caralis vide Calaris.
Carbas. 571.a
Carbaſia. 571.a
Carcoma. 530.c
Carmania. 247.a
Carmiuno. 829 a.b
Carna, Carnon. 137.b
Carnon. 746.a
Carpathus, Carpathon. 400.c
Carpaſia. 370.c
Carpeſſus, 682 d
Carrum. 746.b.c
Carteja. 682 a.b
Cartha, 816.a
Carthada. 190.b.c.512.a.797.b.
Carthago. 512,b.816.b
Carthago, 687.a
Caryſtus. 436,c
Caſmena, Caſmenæ. 604.a
Caſmillus vide Cadmelus,
Caſſanitæ. 161,c
Caſſia. 792.c
Caſſius. 351.d
Caſſiotæ. 533.a
Caſtalia, Caſtalius. 466.c
Caſtulo. 666.d.e
Caſus. 401.a
Catabani. 132,a.b.c.d
Catada, 533.b
Catana, 583.c.d.e
Cathanitæ, Catanitæ, 111.a
Cateja. 744.c
Caterva. 742.a
Caturſa. 742.b
Caucana. 604.c
Caucaſus. 213.b
Cea, Ceos. 441.a
Cedrium. 661 b
Celenderis. 376.a.b
Celtæ. 188.b
Cemainum. 29 c
Cana. 740.a
Cenæ. ibid.
Centorbe. 585 b
Centuripa, Centuripini. ibid.
Cephalenia. 506.e
Cephalædia. 367.c
Cephiſſus. 464.c
Cerbani, 182.b
Cercina. 544.c
Cerne. 826.d
Cerpathon, 213.c
Certha. 816.a

Cerygi Drudio. 755.a
Cerynia, Cerines. 371.a
Cethis. 375.c
Cetra, Cœtreæ. 745.d
Les Cevennes. 754 b
Χαλβάνη. 792.c
Chalbaſis. 255.c
Χάλκη Chalca, Chalce. 530.d 531.a
Χαλκία Chalcia. 401.d
Chalcis. 436.a.b.c.473.c.d
Χαλωνῖτις Chalonitis. 271 c
Χημία, Chemia, Chamia, (Ægyptus) 6.a.23.a d
Χάος, Chaos, 783 a
Χαράκμωβα. 755.b
Χαριδήμου ἀκρωτήριον Charidemi promontorium. 684 b.c
Χαρμανδῆ. Charmande. 480.d.833.c
Χαρμιυνὼ, Charmiuno. 637.b
Χαρύβδις, Charybdis. 516.b.c
Chatramis, Chatramitis, Chatrammotæ, Chatramotitæ, &c. 113.d.115.c
Chaulaſii, Chaulotæi. 255 b
Χεβρόδλαψον, Chebrodlapſon. 806 b
Chemmis. 250.d
Χενόσιρις. 67 a
Χερδὼν. 835.d
Chermes. 814.d
Chis, Chios. 414.c
Chna. 789.c
Chorſaci. 254.d
Chremetis fluvius. 714.a
Chryſaor. 690.a
Χρυσαὶς. 784.b
Χύδνα. 840.b
Χυλὼμ. 838 d
Χύρμα, Χύρμας. Χύρμας ἱμμακὶδ. 836 b.c
Cia, Cios, Cianos. 441.a
Cibyra. 391.d
Cicynethus. 433 d c
Cidaris. 580.c
Cilicia. 376.c
Cimmerii. 654 b
Cimolia. 455 d
Cinnamomum. 792.a.832.c
Cinyphus. 533.c
Cinyra. 808.c
Cinyras. 809.b
Cirtat, Cirtha. 531.d
Cithæron. 468.c.d
Cithii, Citii. 378.d
Citium. 370.d
Claſſitæ. 278.d
Clibana, Clibanarii equites. 217 218
Clupea. 751.a
Colchi. 327.c
Colæphryx. 473
Colpias. 783.c
Corinæum. 371.a
Corcyra. 505 c.d
Corduba. 667.a.b
Corma, Curmi. 752.c
Cormoza. 129.b
Cornu. 746.a
Corſi. 635.d
Corſica, Corſes. 640.c
Corycus. 378.a
Cos, Coa. 404.b.c.d
Coſyra. 555.b
Cotes. 715.a
Cothon. 512.d
Cottana. 805.d
Covinum. 746.c.d
Cowain. 746.c.d
Crac Crag Cragus. 755.a
Crac. ibid.
La Crau ibid.
Creta (Palæſtina) 457.d
Creta. 460.a b
Cribele. 751.c. & 752.a
Crimiſus. 615.a.c
Crocus. 378.a
Crupellarii. 742.c
Cucullus. 749.a.b
Cucul. 749.a
Curium. 372.c
Curmi. 752.c
Cuſſi mezara. 846.b
Cyclas. 455.d.c
Cyclopes. 560.c.620.d
Cylices. 502 c.d
Cynthus. 440.b
Cypara. 598.b.c
Cyprus. 792.c. it. 373.c.d
Cyranis. 556.a
Cyrene. 545.a
Cyrnus. 640.a
Cythera. 468.c.500 d
Cythus. 442.a

D.

Δ Αγὼν Dagon. 785.a
Dan. 754.d

Dan.

Danmonii. 754.d
Daphnæ. 362 c
Δάσκων Daſcon. 596 d
Debæ. 160.a
Deilen. 752.c
Δίλλοι, Delli. 589.c.d
Δῆλος, Delus. 440.a.b
Derdun. 840.d
Δέρτωσσα, Dertoſſa. 691.b
Διδὼ, Dido, 515.e 816.d. 828.b 832.c
Dinas. 758.a
Διόνυσος. 479.a
Dioſcoridis inſula, 362.c
Δίρκη, Dirce 464.c
Dis, Diſpater. 758 d
Διθύραμβος, Dithyrambus. 480.c
Din. 738.d
Divona. 738.d
Doun. 754.d
Δουσαρηνοὶ Do- & Duſareni, 126.a
Δρέκανον Drecanum. 405 b
Δρέπανον Drepanum. 562.a
Δυβάθ. 841.b
Dula. 752 b
Δύλαπτις. 542.b
Du. 842.a
Duglaſs. 841.a
Dunum. 754.c
Durius. 695.c
Δουσάρης Duſares 126.b
Duſaruhis Myrrha. 126.a

E.

Eaſter/ 751.d
Eaſter Monath. 751.d
Eaſtertime. 751.d
Ἔβυρα, Ebura. Ebora. 681.b
Ἔβυσος, Ἔβυσος, Eboſus. 750.d
Ἐκβάτανα, Ecbatana. 222.d
Ἔχετλα, Echetla. 607.c
Edeſſa, Ediſſa. 602.c
Edom. 852.e
Ἐγγύϊον. 617.b.c
Egeſta. 564.a.b
Egenippe. 465.a
Ἐγκέλαδος. 580 c
Eith. 752 c
El. 785.a. 816.c
Ἐλαιαγάβαλος, Elæagabalus. 797.b
Elona. 835.d
Elanites. 835 d
Elaniticus. 835.d
Elat. 835.d
Ælecthium, 616.a
Eleleus. 479.c
Ἐλλεύς. 476.a
Elion. 370.b. 784.d
Eliſſa. 515.d.e.816.d
Eloim. 785.b
Ἐλωτία. 456.d
Ἐλπήνωρ Elpenor. 655.a
Ἐλουλαῖος Elulæus 370.c
Ἔλυμα, Ἔλυμον. 562.c
Ἐλύμας, Elymas. 79.d
Ἔλυμος, Ἔλυμοι Elymus Elymi. 629.b.c
Elyſii campi. 664.a
Emmaus 848.a
Ἐμπόρια Emporia. 528.c
Enna. 586.c.d.e
Enceladus 580.c
Enchelios, Enchelees 503.b
Enguium, Enguini. 617.b.c
Enippe. 465.b
Ἔντελλα, Entella. 615 d
Ἑῷα, Eoa. 526 b.c
Epigranea. 464.c
Ἐπιφί. 362.d
Ἔπωπος, Epopus, Epopeus. 656.b.c
Ἐραχὶς. 476.d
Ἐρβιαμβῦν. 635.a
Ἔρεβος, Erebus. 783.a
Ἔρεβος. 706.b
Ἔρκυνα. 474.c
Ἔρμαῖα. 715.d
Ἑρμοχύμας. 230.d
Ἔρυξ, Erices mons. 588.a
Eſſia. 764.a
Eſſedum. 746.d.c
Ἔσμυγος. 789.d
Eſpada. 743 d
Eſpania. 700.a
Eucaddires. 849.a
Εὐλ'. 144.b
Εὐαλγοί. 144.b
Evoe. 480.b
Εὐρώπη Europa. 337.d.e. 456.c
Ἐξωὴλ Exoel. 427.b.c
Ἐξιλασμῶν πόλις. 683.c

F.

Fiume freddo. 778.c

G.

GAbleara. 257 d
Γαββαθὰ Gabbatha 828.c

Γαβείρια τμόρια. 136. c
Γάδειρα. 828. d. 829 a
Gades, Gaddir, Gadis. Γάδειρα 673. 814. d. 819. b
Geſatæ, Gaſſatæ, Gaſatæ. 742. b. c
Γαισαλοὶ, Γαζάτοι, Γαιζῆται ib.
Galatæ. 188. b
Galba. 751. c
Galbanum. 751. c, 792. c
Γαλεάριοι, Galearii. 743. b. c
Γαλεῶται, Galeotæ. 593. c. d
Γαλεοὶ, Galei. ib.
Garamantes. 321. d
Garaw. 757. b
Gargaphia. 465. b. c
Garumna. 757. b
Gaugamela. 477. a. b. c
Γαῦλος Gaulus. 819. b. c
Gaulos inſula. 554. c
Gaunacum. 748. a. b
Gauſapa. 748. c. d
Γάζα, Gaza. 824. a. b
Γαζάται Gazatæ. 742 c
Γάισος. 784. b
Γεβάλ, Gebala. 144. b
Gebanitæ. 832. a. c
Gebennæ, Gebennici montes. 754. b
Γέλα Gela. 608 c. d
Γελασανόμ. *Gelaſanem.* 752. a
Ger. 741. c
Germani. 741. c
Geſatæ, Geſſatæ. 742 b. c
Geſſa Geſa γαῖσα καὶ γαισὸς. 744. a
Geſſum. ib.
Gettæ. 712. a
Ginga. 844. c
Γίγγρας, Gingri. 807. b c
Girba. 544. b
Γοὲδ, Gœd 836. e
Γωγαρηνὴ, Gogarene. 213. a. b
Γολγὸς, Golgol. 372. c. d
Γόνδα. 821. a
Γορύλλαι, Gorylle. 637. d e
Guadalus quis vir. 665. d
Guata. 599. c
Guerre. 741 e
Guith. 757. a
Goudran. 661. c. d
Gudubbal. 845. a
Gurulis. 637. e
Γύατα, Gyata. 599. c.
Γύζαντες. 539. c, 556. a

H.

Adiaba. 275. c
Hadrumes, Hadrumetum. 522 b c
Haleſus, Haleſa. 568. b
Hameme. 821. c
Hammanientes. 322 d
Hammon. 5. e
Harma. 473. d
Harmonia. 487. a
Haudons. 816. d
Helicon. 469 b
Hellotia, Hellotis. 456 d. 832. d
Helbeſus. 364. c
Heliogabalus. 797. b
Ἥφαιστος. 432. c
Heræa vide Hybla.
Heræi montes Ἡραῖα ὄρη. 616 c. d
Herbeſſus. 596. c. 612. a
Herbita. 616. d. e
Hercyna. 474. c. d
Hermione. 487. a
Heroes. 482 b
Heroum urbs. 362. c
Heſus. 736. a
Hexi, Hexitani, Hexitanorum urbs. 683. c
Hibernia. 726. a. b
Hieraconneſus. 125. d
Himera. 566. c. 609. d. e
Hipparis, Hiporus. 605. c
Hippo Hippones. 519 c. d
Hippocrene. 465. a
Hippuris, Hippuro, Hippurus. 769. c d
Hirminium. 604. a. b
Hiſpania. 700. a
Hiſpalis. 668 b. c
Holmius. 465. d
Homeritæ. 112 a 151. b
Hybla. 585. a
Hybla Galeotis vide Γαλεῶται.
Hybla Heræa. 604. c. d
Hyccara. 565. a
Hycſos. 156. a
Hyes. 479. c
Hyela. 162 c
Hyperia. 605. c. d
Hypſa. 614. b
Hyſſopus. 542. c, 611. d

Γαβα-

I.

Ἰαβαδίν, Jabadin. 709. b.c
Jacchus Ἴακχος. 480 d
Ἰαλυσία, Jalyſſus. 397. a
Jamnia. 362 c
Ἴαμνα, Jamno, Jamnona. 704. c
Ἴαω Jao. 479. b, 858. a. b. c
Japetus, Ἰαπετός, 167. c
Jar. 852. c
Ἰάθριππα, Jatrib. 242. d. 112. b
Iato. 616. a
Ἰβηρία, Iberia. 191 a. 693. a. b
Ἰκαρία, Icarus, Icaria. 410. c. &c.
Ἴχανα, Ichena. 587. a
Ἰδάλιον, Idalium. 373. a
Idumanus. 841. a
Ἰεβάλ 839 d
Ἱεράχων νῆσος & Ἱεράκων νῆσος. 125. d
Jerna. 726 a b
Jetas, Jetæ. 616. a
Ἰεούδ. 790. b
Ilerda. 669 a. b
Ili. 668. e
Iliberis. 699. a. b
Ilienſes. 635 b c
Ilipa. 668. e
Ilipula. 669. a. b
Iluro. 669. b
Ἶλος. 785. a
Imachara, Imacarenſes. 586. a
Ἴμβρος, Imbrus. 430 d
Ἰμεραῖα. 566. c. d
India, Indus. 480. d, 833 c
Ἴνησσος, Ineſſum, Ineſſa. 583 a
Ἴννα, Inna. 587. c
Inopus. 440. b
Ἵππου. 519. c
Ἱπποκρήνη. 465. a
Ἱππώνιος. 519. a b. c
Jobacchus. 479. c. 362. c
Ἰωβαβῖται, Jobabitæ. 163 b
Ἰωβαρῖται, Jobaritæ. 163 b
Joalenſes. 635. b
Jopus. 542. c
Ἰὼς, Jos. 450. a
Joſa. 521. c. 681. a
Iberus. 614 b
Ἰαῶος. [Adonis] 817 d
Ἰταλία, Italia. 661. a
Ἰτανὸς, Itanus, Itamus. 457. c
Ithaca. 507. d, e
Iverna. 726. a
Ἰουερνία. 726 a
Ἰουλία Ἰόζα, Julia Joza.
Ἰζάνη. 483 e

K.

Καβάρνοι. 447. e
Καβαλλεῖς. 391 a
Κάδμος. 486. d. e
Καδμεία, Κάδμειοι. 474. c. d
Κάδμιλος. 428 d
Καῦα. 441. a
Καίπτρεσι. 745. c. d
Κακκάβη. 514. b
Κάκρα. 602. b
Κακύπαρις. 599. c
Κάκυνον. 596. d
Kaled. 755. b. c
Καλαχηνή. 290. c
Καλαμίνθαι 53. b
Κάλπη. 681. b
Κάλαρις. 636. e
Καλλάστρις. 751. d
Καμαρίνη. 605. a. e
Κάμικος. 612. d e
Καμυπλάδυνον. 755. d
Κανθήλη. 580. c
Κὰρ, Κάρα. 205. d. e
Καρκὸς ζεύς. 476. b
Καρβὰς. 570. e
Κάρβοι. 162. c
Κάρδα. 253. a
Καρχηδὼν. 512. a. 828. b
Κάρης. 456. a
Καρισσὸν εἶχος. 711. d
Κάρμαλις. 637. a
Καρμανία. 247. a
Καρπάσια. 370.
Καρπησσός. 682. d
Κάρνα. 137. b
Καρτηΐα. 682 b. c
Κάσιος. 331. d
Κασμένη. 603 d. 604. a
Κασταλία. 466. c. d
Κασταλῶν. 666. c. d.
Κασσία. 792. c
Κατταβανία. 132 a
Κατιίη. 583. e
Καύκωνα. 604. c
Καύκασος. 213. d
Κελαρχαρτάλ. 555. d 824. d. e
Κίρκιον. 544. c

Κίρπα-

Κιρώναθον. 123.c
Κίρνος & Κιρνᾶτις. 640.a.b
Κισωνία. 371.a
Keren. 754.b
Κιβύρας. 391.c d
Κίδαρις. 10.b
Κικύνηθος. 433.d.e
Κιλικία. 376.c
Κίμωλος. 455.d
Κιννάμωμον 832.c
Κίνυρα. 369 c. 740 e
Κίνυρας. 809 b
Κίνυφος. 531.e
Κίταρις. 10.b
Κίτιοι. 178.d
Κλῆρος. 451.b
Κλυπεία. 751.a
Κόβαλοι. 484.a.b
Κόης, κοίης. 429.c.d. 828.d
Κολπία. 362 b
Κολόφροξ, κολοίφρυξ. 473.a
Κῶλον. 702.d
Κόνδυ. 833.c
Κόνοι. 798.a.b.c.d
Κορβᾶν. 796.a
Κοράδαμον. 129.b
Κορσίς. 640.c
Κώρυκος. 738.a
Κῶς. 404.b.c.d
Κότοις. 715.a
Κόττανα. 805.c.d e
Κυσιμεζάρ. 846 b
Κρήτη. 460.a.b
Κριμισσος. 615.a.c
Κυαμοτῶρος. 585 c
Κυθήρα. 468.c. 500.d
Κύθνος. 442.a
Κύκλος. 640.c
Κύκλωπες. 560.c
Κύλικες. 502.c.d
Κύνθος. 440.b
Κυπάρα. 598.b.c
Κύπρος 792.c.d
Κύσανις. 556.a
Κυρήνη. 545.a
Κύριον. 372 c
Κύρνος. 640.a

L.

ΛΑβαθολαβᾶν. 835.c
Λαχμάν. 806.a
Λακῖνς Lacter. 405.a
Λαίρη *Lana.* 748.a
Λαιστρυγόνες Læſtrygones. 621.b
Laith. 756.b
Lampas. 833.c
Lampas, Λαμπαδοῦραι. 554 a 555.b
Lamus, Lamia. 652.b.c.d
Λαναίθ. 838.e
Lancea. 744.d
Λάπαθα, Lapethus. 371.b.c
Latini. 651.b
Latium. 181.c
Laud. 783 c
Λέβινθος, Lebinthus. 405.c
Lebrixa. 680 b
Λίμνα. 476 a
Lemnos. 431.b
Leperhis. 371 b
Λέπτις, Leptis. 526 c. 527.c
Λέσβος, Lesbus. 416.b.c
Λίσχαι 476 c. 572.c
Leuca, Leuga. 752 d
Lovezo, Lovenza. 561.d
Λίβανος Libanus. 792.c
Λιβύη, Λιβύαι, Libya, Libyes. 316.d.e. 336 b
Libyſtinus Lacus. 670.a
Λύχναδος, λύχνιδος, &c. Lichnadus Licnidus. 504. d.e
Λιλυβαῖον Lilybæum. 337.c.d
Λίνδος Lindus. 396.c
Linna. 748.a
Liparæ. 572.a
Liſſus. 621.b.c
Liſturia. 680.a
Lixus, Λίξα, λὶγξ Linx, Lix. &c. 711.c
Lopaduſa. 554 e
Lug. 750.d
Lugdunum. 750.d
Lux. 783.c
Lychnidus vide Lichnadus.
Λυδία, Λύδιοι, Lydia, Lydus. 95.c
Λυσιμαλὸφ. 843.b

M.

ΜΆκαρα, Macara. 613.a.b.c
Μάκηρις, Maceris. 631.a.b
Machæus. 638.b
Machoraba. 242.d
Mænoba. 667.d
Μαίονες, Μαιονία, Mæones, Mæonia. 97.b.c
Magalia. 816 e
Magalia, vel Magaria. 513.d
Magum. 757.d

Ma-

Maharbal. 825.d
Μαλάκα, Malacha, Malaca. 190.a.b. 683.b
Μαλάχβηλος, Malachbelus. 811.c
Malea. 501 b.c
Mali. 144 d
Maltha: Malthare, Malthatio. 550.b.c
Mammon, Mammona. 850.d
Mamphula. 807 a
Man. Man. 751.c
Manus. 751.c.d.
Μανδύας. 840.d 833.c
Mangæ, μάγγανον, Mangana, mangonalia. 745 d.e
Μανιάκης. 536.b.749 e
Μανῖται, Manitæ. 145.c
Mannus. 505 c
Mapalia. 813.c.d.e
Mappa. 809.e
Mar. 739.c
Mare. 749.d.e
Μάρνα. 749.d.e
Mare. 749.e
Mariaba. 112.a.149 a.b
Μάρις, μάρτις. 824.c.d
Mariuma nom. inſ. 561.b.c
Marin. 372.c.372.e
Μάριον, Marium. 372.c
Marmarica. 545.b
Marnas, μαρνά. 458.c.824.c.d
Maro. 610.c
Μάρπησσα Marpeſſus. 447 d
Μασσικύτης Maſſicytes. 390.c
Maſtiche. 413.a
Matara, Mataris, μάταρις μάδαρις. 745 d
Μάργενος Margenus. 370.a
Mataſtrata. 569.a
Maur. 739.c
Mauri. 544.d
Mazara. 616.b.c
Meath. 755.d
Μέγαρα 365.e.513.d.e
Μέλκαρθος, Melchartus. 787.a
Μελικέρτης, Melicertha. 787.a
Μελιγουνὶς, Meligunis, & Melagonis. 572.d
Μελίτη, Melita. 549 9
Melitta. 712.b
Μῆλος, Melo. 452 c
Μεμβλίαρος, Membliarus. 460 c
Μεμβρίαρος, Membriarus. 460.c
Memphis. 362.c
Μεμρῦμος. 784.b
Μέναι, Menæ, Menænum. 590.d.e
Μενεσθέως λιμὴν Meneſthei portus. 680.c.d
Μῆνιγξ Menix, Menini. 543.c.d
Meones vide Mæones.
Mercurius. 12.a
Μερμόριον. 752.a
Merus mons. 481.b.c
Meſſapius. 469.d
Meſſe, Meſſias. 852.a
Meſtrem. 456 a
Μέτωπον, Μετώπον. 792.d
Μίλητος Anactoria. 567.c
Μιλύαι, Milyas. 391.d.e
Mimallonides. 484.c
Minæi. 137.c
Minius. 694 d.e. 695 a.b
Μινώα, Minoa. 613.d
Minyas. 22.c.d
Μιτώρ. 784.c
Μοβακαράξ. 755.a.b
Μόχος, Mochus. 634.a
Μόνιμος, Monimus. 812.a
Μόσχοι, Moſchi. 205.a
Μοσελὶ, Moſele. 10 c
Μόσυχλος Moſychlus. 432.b
Μὼτ Mot. 783.c
Motucha, Motyche, Motie, Motye. 603 b.c
Μοτύη. 560.c
Μύβηλος. 275.b
Muſa. 810.d
Muſa vel Muza. 163.d.e
Muth. 789.c
Μυτίσρατον. 569.a
Μυκόνιος, Myconius. 444.c
Μύλαι, Mylæ. 570 d
Μύῤῥα, Myrrha. 792.c.369.c
Μυτίσρατον, Μυτίσρατα. 569.a

N.

Nabatæi. 255.c
Νάβλα. 807.d
Nablium. 446.d.740.c
Νάκλις Naclis. 830 b
Namphanio. 849.c
Nantuates. 754.d
Ναράτ. 838 b
Νάρδος, Nardus. 892.e
Νάρων Naron. 503.b
Naſomones. 322.c.d
Νάξος, Naxus. 446.c.d.e
Neæ. 432.c
Nebriſſa. 680 b
Nebrodes. 13.b

Νέητον, Neetum. 600. a. b
Νεητῖνοι, Netini. 600. a. b
Neides. 409. c
Νηΐθ, Neith. 354. d. e
Νέφθυς. 10 d
Neptunus. 10 d
Neſſo eſſe ſade. 845. c. d
Νέπαπυ. 792. d
Nicolai. 830. c
Νίσιβις, Niſibis. 826. c. 827. a
Νίσυρος, Niſirus. 402. c
Νίτωκρις, Nitocris. 154. d
Νίτρον, Nitrum. 455. a
Νωβαι, Nobæ. 142. a
Νόμος, Nomus. 295. d
Νῶρα, Nora. 634. c
Noto. 600. a. b
Nyſa. 479. b

O.

Ὤανος, Oanus. 605. c
Oaſis. 321. a. 526. c
Ὄχα, Ocha. 435. d. e
Ὀδωνίς, Odonis. 425 b
Oea, Eoa. 526. b. c
Ὠγὴν, Ὠγῆνος. 708. e
Ὄγμιος, Ogmius. 737. c
Ὀγρύλλη, Ogrylle. 637 e
Ὄιν. 526 b
Ὀλβία, Olbia, Olba. 391. a. 637. d
Oliarus. 451. a b
Oliſippo. 695. c
Onca, Ὄγκα, 463. d. e. 827. a
Onoba. 667. d
Onobalas. 578. b
Onua, Onuana. 737. a
Opha. 526. b c
Ophir. 565 d
Orethus. 565. d
Ὄρινος, Orinus. 599. c
Oriandes. 903. c. d
Ὀσόρπιδα, Ὀψόρπιδα. 665. d
Ὄσιρις. 123. c
Oſſonoba. 667. d
Oſſum. 849. d
Οὔφασία. 726 a. b
Onydon. 738. c

P.

Πάχυνος, Pachynus. 601. d. e
Pale, Pales. 813. d
Παλικοὶ; Palici. 589. b
Paliurus. 334. d
Pan. 483. a. b
Πανταγίας, Pantagias. 592. d
Παφλαγονία, Paphlagonia. 423. c
Paphus. 570. b
Παπφὶ. 362. d
Πάρμα, Parma. 821. e
Parnaſſus. 470. a
Parnes. 470. a
Parus. 447. b
Πασαργάδαι, Paſargadæ. 253. d
Paſis. 769 a. 161. a
Πατλακοὶ: Patæci, Pattæci. 791. c. d. 821. b
Pateræ. 739. d. e
Patmus. 411. c
Pedwar. 746. b
Πελίνας, Πελιναῖος, Pelinæus. 414. a. b
Πέλωρος, Pelorus. 575. c
Pempedula. 752. b
Pen. 752.
Pen. 753. b
Penninæ alpes. 753. b
Πέπλαχος. 475. d
Peparethus, Πεπάρηθος. 433. a. b
Πέρκα, Perca. 671. b
Percus, Pergus, Perguſa. 587. c. d
Periconius. 482. a
Permeſſus. 465 d. e
Πέρσαι, Perſæ. 253. d. e
Pevan. 746. b
Φαλαίναφ. 362. d
Palga. 305. a. 106. a. b
Phanace. 480. c
Φαναμώθ. 362. d
Parao. 156. a. b
Phares, Pharid. 543. c. & 544. a
Φαρμουθί. 362. d
Φαρνακὴ. Pharnace. 372. a
Phaſis Colch. 327. e
Phaſis Taprob. fl. 769. a
Φίκιον, Φίκειον Phiceum, Phicion. 470. a
Φιλαί, Philæ. 305. a. b
Φιλοκανδρος, Philocandrus. 451 b. c
Φιστάκια, Phiſtacium. 362. e
Phocenſes. 630 b. c
Φοίνικες, Phœnices. 362. d
Φολέγανδρος, Pholegandrus. 451. b. c
Φρίαρ 362. d
Φρυγία, Phrygia. 395. c. d
Φύσκος, Phyſcus. 275. b
Pin. 753. b
Pinn. 753. b

Picus. 471.d.e
Πιστάκια, Piſtacium. 362.e
Pœcilus. 460. c.d
Pœnninæ. 755.b
Πόντος, Pontus, 419.d.e
Ποσειδῶν. 10.a.b
Prepeſinthus. 450.d
Pſittachemmis. 230.d
Pſochemmis, 230.d
Φύρα. 415.b.c
Pygmalion, 370.b
Pymp. 752.b
Πυρήνη: Pyrenæi. 694 b.c
Pythius. 12.a

R.

RAmatha, Ῥαμαθα, 825.d.e
Rephan, Ῥαιφὰν, 67.d
Rabboothin, Ῥαββωθιν, 87.b
Rhamba. 833.c
Rhambæ, ῥάμβαι, 798.a.d.e
Rhaphius. 750.a.b
Ῥηβαῖος, Rhebas. 199.a
Rheda. 746.e
Ῥῆγμα, Rhegma, 247.d
Rhene. 442.e
Ryd. 757.c
Ritum. 757.c
Rich. 739.e
Rich. 739.e
Rif. 739.c
Rhodanus, Rhodanuſia. 386.c
Ῥόδος, Rhodus. 398.a
Rhos, Rhuſſi. 214.d
Ruſpina, 705.e

S.

ΣΑβαῖοι, Sabæi. 149.c.d
Sabis Deus. 114.c
Saboë, Sabazius, Sabazia, 480.b.c
Sabrata. 526.c
Sach. 129.b.c
Σακέα feſtum. 129.b.c
Σαχαλῖται. Sachalitæ. 122.d
Sagartii. 253.a.b
Sagum. 747.b.c.d
Σαλά. 104.b
Σαλαπηνοὶ, Salapeni. 113.a.b
Salduba. 667. & 691.b
Salmon. 472.a
Salus (Pun.) 851.e
Σαμάρδακος. 429.b.c
Σαμαθά. 826.c
Sambuca. 808.b.833.e
Σαμψηρεῦμος. 784.b
Samen. 850.b
Samolus. 752.e
Sanchoniathon. 855.d.e
Saniſera. 704.d.e
Saphar, Sapharitæ. 164.d
Saraballum. 451.a
Σάρακα, Σαρακηνοὶ, Saraceni. 241.d
Σαρδώ, Sardinia. 632.d
Σάργανη. 255.b
Σαρμάδακος, Sarmadacus. 429.b.c
Sarra, Sarranus, 815.b.e
Salo, Saſſo. 506.d.e
Σατῖνοι. 746.e
Satyri. 483.d.e
Sayne. 740.a
Σκανδαρία, Scandaria. 404.e
Σχερία, Scheria. 306.a
Σκίαθος, Sciathus. 432.e
Scincus. 810.d
Σκῶλος, Scolus. 473.d.e
Σκύλλα, Scylla. 576.a.b
Σκύφιος, Scyphius equus. 828.a.339.b.c
Σκυρωνίτης, Scyronites. 828.
Σκῦρος, Scyrus. 432.e
Σέλα, Sela. 104.b
Σηλάμβινα. Selambina. 683.e
Σέλγη, Selga. 392.a
Σεμίραμις, Semiramis. 821.c.d
Seriphus. 449.a
Σήσαμος, Seſamus, Seſamum. 424.a
Σίσραχος, Σίσραχος. 370.e
Seth i.e. Typhon. 81.b.c
Sethron, Sethroites, 333.a
Sevilia. 668.a
Sexi vide Hexi.
Sicani, 623.d
Σιχὰμ. 636.c
Sicilia, Siculi. 628.b.c, 624.c
Σιδα. 476.b.c
Sicinus. 451.e
Σίδη. 850.d
Σίδη, Side, Sideni, 330.a.b.c
Sidon urbs. 797.a
Sidon puella, 786.e
Sierra. 821.d
Silenus. 482.e
Silices. 278.d
Silures, Silura. 722.c.d
Simpulum. 833.c

Sindon. 833 a.b
Siphnus. 488. a.b
Σίππαρα, Sippara, Siphara. 25.a
Σίρβη, Sirba. 390.d e
Sirenes. 482,c.574.b.656 d
Siſara, 532.a
Σισιμάκα, 841.d
Σίσυρνον. 747. a. b
Σιβελίας. 836. c, & 837.a
Σίτων, 785.a
Smaragdus. 114.d
Σμὺ, Smy. 11 b. c
Σολοῖς, Solus. 566,2.711,c
Σόλυμοι, Solymi. 392.a.b
Sonoba, 667. d
Sorb. 756.a
Sorbiodunum. 756.a
Spada. 743.d
Σπανία, Spania. 190,d e. 700.a
Sparum. 744. c
Spatha. 743 d
Speda. 743.e
Speer. 743.e
Spitte. 743.e
Spiß. 743.e
Sphinx. 470 c
Sporas. 455.e
Stabæi. 252 e
Σταδία, Stadia. 399.b
Συβίρες. 752.a
Suc. 278.d
Σύελ, Suel. 682. e
Suffetes. 516.c. 797 a
Sulchi. 737.b
Symæthus. 585.c.d
Syracuſæ, Συρακοῦσαι. 595.a
Syraco, Συρακώ. 595.a.b
Syri A. 141.d
Συρίς. 455.b. 835 a
Syrus, Syra, Syrie. 444 c.d

T.

TAbraca. 519.c.d
Tacape. 542.c.d.e
Τάνυρα. 829 b
Ταίναρ, Tænarus. 501 d
Τάγος, Tagus. 695 c.d
Tamaſſus. 375.c
Tamnacum. 838.a
Tanacetum. 838.a
Tanaiſir. 838.a
Tanagra, Tanagræus. 473.a
Τάφιοι, Taphii. 507.b.c
Taprobane. 861.a.769.a
Taramis. 735.c
Ταρρακὼν, Tarracon. 691.c
Tarſus. 375 c
Tarteſſis. 603 a
Taurus mons. 577.b
Taxea. 750.c
Τελχῖνες, Telchines. 400 a
Telmeſſus. 391.b
Telo Martius. 756.a
Telen. 756.b.c
Τῆλος, Telus. 401.b.c
Τέμεσος, Temeſa. 374.a
Temmicus. 469.e
Tenedos. 417.b.c
Τῆνος, Τᾶνος, Tenus. 443.
Τηρίας, Terias. 591.b.c
Teutates. 690.b.735.d
Θαμανάθ. 837.d
Thamanorum pagus. 21.a
Θάψος, Thapſus. 594.b
Θάσος, Thaſus. 425.a.b
Θῆβαι, Thebæ. 462.e 832.d.e
Θειφά. 843 a.b
Θύρ. 797.e
Θερφάθ. 841.e
Thriambus. 480.c
Thule. 727.a
Thurius. 469.e.470.
Thyades. 484.c
Θύμβρις 599 b
Θυμιατήριον. 711.a
Θυρεός. 745.b
Thyrſus. 484 c.d
Tibareni. 205.a
Tibiarcus. Tibius mons. 198.d.e
Τίλγαμος, Tilgamus, Tilganus. 822.b.c
Tilphuſius. 469 d
Tingis. 521.e
Tiſſa. 578.c
Tobata. 198.d
Tolo. 756.c
Torpacion, Torpæion. 854.a. b. c
Tortoſa. 691.d
Τόρος, Torus. 611.e
Tre. 758. a
Τριμαρκισία. 750.a
Triton. 533.c.d
Trocmi, Trogmi, Trocmades. 203. a. b. c
Trophonii antrum. 474.b

Tro-

Troſibis. 393.d
Tuito. 505.c
Turduli. 665.a
Tympanum. 833 c
Τύφων, Typhon. 582.a.b
Τύρος, Tyrus. 815.d.861.c.d

V.

VAcca. 810.d
Vagedruſa. 607.d
Val di Noto. 600.a.b
Vargi. 742.d
ὑαργυγάμ. 842.a
Vaſili Potamo. 372.c
ὑδάδονις. 839 d
Vecta. 757.a
Veleno. 736.d
Vergobretus. 739 b.c
ὕσσα, Veſſa. 612.a b
Vezires. 253.c
Virgæ i e. purpura. 749.d
Uliſippo. 695.e
Volema. 751.c
Vonan. 738.d
Urania. 371 c
Urotal. 126.d
Urphe. 556.c 561 c
Uſtuca. 567.b.c
Utica. 517.d
Vulcanus. 208.a
Uzita. 529.c
War. 741.c

Z.

ZAba 276 b
ZAbatos. 274 c
Zacynthus. 447.b.508.b
Ζαχεῦς. 13 b
Zama. 810 d
Ζάγκλη Zancle. 576 d.e
Zangabar. 810.d
Ζάφ. 400.d
Zargatona. 842 d
Ζατρίκιον. 129.d
Ζεγέρεις, Zegeries. 793.a.b
Zephyria. 453 e
Ζεραφαὶς, Ζεραφαιτὰ. 834.d
Zerbis. 278 e
Zerynthus. 430 b.c
Ζεύς. 8 c
Ζιγάρ. 843 a b
Zimicum. 846.a
Ζώνη. Zona. 810 d
Ζωφασημίν. 783 d
Zoroaſter. 233.c d.e
Zorus. 512 a
Ζυχάβαρι. Zuchabari. 534 c

INDEX QUARTUS,

VOCUM EBRÆARUM, SYR. CHALde. & Arabicarum, quæ in Geographia Sacra explicantur, vel cum aliis conferuntur.

א.

אב אדיר Pater magnificus, inde *Abaddires* Numina Pœn. 849.a b
אב אשתא Ἄφαιστος, Vulcanus 432.c
אבוב לבן Afr. Αβιβλαβον, lilium 857.c
אבוב רועה *Talm.* dipſacus, damaſonium 837 c
אבובא Ambubaja 798 d
אביב ſpica recens, 536.a. inde *Epaphus* 370.c
אבה & אוה avere 451.a
אבוי *Evoe*, in Bacchi ſacris 480.b
אבוגלסה *Arab* Anchuſa Afr. *Buinesath* 839.c
אבונות Cappares unde ἐβιοναθὲμ 835 b
אבך extollere 570 a
אבל . תאבל *Arab.* ab uxore continere ſe inde *Abelonii* 851.c.d.e
אבם ſaginator pecudum, inde *Abantes* dicti Euboenſes 435 b c
אביר Potens, robuſtus, it. taurus 480 a.b 824 a
אבירות inde *Pun. beruth* 824 a
אבירה fortis inde בירה arx ibid.
אברקסין & אורקסין braccæ 431.a
אגן, vas., crater, אגן אבא crater viroris inde Gr. *Aganippe* 465.a
אבור. lateres [illegible].d
אדם Phœnicibus γαῖος, αὐτόχθων 784. b. Syr ſanguis 832.d
אדם. ſardius lapis: כר אדם promontorium ſardii, Gr. *Charidemi promont.* Hiſp. Cabo de Gates 684.b.c

ארץ *Talm.* Salix Tyr. *Ada* 817.c. alludit אדוני *Adonis* quæ inde *ῥαῖες* 817 c
אדון Dominus, inde *Adonis* 369.c.818 a. qui & inde Κύρις 818.a
אדוני מורח Gr. Ἀδωνιασμὸς Phœnicæ cantionis initium 818.b.c
אדיר Magnificus. Perſ. ארד unde *ἀρτὰς* Perſ. magnus & *ἀρταῖοι* Heroes 253 b.c
אדרגוריא Drungarii 69.b
אדרים Arab. Enach. Pœnis *Dyris* 101.c
אוהל Smegmatis genus? גרם אוהל foſſa ſmegmatis, inde *Cimolus* 455.d
אהלות aloe, agollochon 792
אוב Pythos, Apollo; עין אוב fons Apollinis, inde *Inopus* 440 b
אול Arab. Primus. אאל præficere, provinciam regere 552.d
און Heliopolis 332.b
אור lux, aurora; הלבין אור albeſcit aurora, inde *Elpenor* 654.c
אור vallis 81 c
ארות, caulæ gregum, it. armentorum præſepia 653.d
אזוב Hyſſopus 542.c
אזר cingere: it. de robore & virtute bellica 825.c
אזורבעל, vel אזרובעל, dominus accinctus eſt ad pugnam, inde *Aſrubal* quæ & *κλωσίμαχος* 825.a
אזר *Arab.* propugnacula inde *Auzara* urbs ad Euphr. & Phœn. אזרא Hiſp. urbs Audera 190.b 684.b
אחו juncus paluſtris. Gr. *ἄχι, ἄχι* Afr. *χόδυα* 840 b vide ריד
אחו אמון piſcuum Ammon, ubi *Achamenis* 322.d
אבן carectum, inde אחוונא *Oanus* fluvius 605.c
אחזי ארץ poſſeſſio mea terra, inde *Axieros*: Ceres 427 b
אחזי קרי poſſeſſio mea mors inde *Axiokerſos*. Plut. *Axiokerſa* Proſerp. 427.c
אחימן *Achemenes* 363.c.364.a
אחמתא ſcrinium 223 a
אחר tardare, morari אחרי lentus inde Britan Ara & *Arar* fl. 737.a.b
אחרון extremus, occidentalis, inde *Ζέφυρος* lac. 670.b.c
אחור poſtremum, it. accidens, inde מוחרין *Mauri* 144.d
אחרנאה vel per aphær. הרנאה *Pun.* ultima habitatio: inde *Cerne* inſ. 713 b
אחשדרפניא Satrapæ 69.b
אחשתרגים olim *Perſis* muli 69 c
אטרים rhamni. *Ebræis* & *Afris* 834.d
איבר ſeges hordeo ſimilis 769.b
איוב *Iopas* Virgilio 542.c
אילות אילא Urbs ad mare Rubr. Syris אילן plur. inde *Græc. & Lat. Aila Elat Elana* 561 c.d
איש האדמה Vir terræ, agricola 3.8
איתן robur, unde fluvii ethan 353.c
איתן aſper, horridus: נוה איתן habitatio aſpera inde Nίτος urbs Sicil. 600 b
Inde & Gr. *Itanus Phœnix* à quo condita *Itanus* in Creta 457.c
אכל edere. מאכולת & מכולת cibus 810 c
אל Deus inde *El* & *Ilus* Pun. Saturnus
גבל אלה inde גבל 785.a
אלוה אל Deus Deus, an hinc Eleleus 479.c
לאלהים Deo *ἀνέξεσθαι* 884.b.c
אלהותא *χάσμα* in Benjamino 775 a.b
אלמוגי, *κρυφιὸν, ὁ δύνα*, item Ægy. Ἀμοῦ 231.a.b
אלף *ἄλφα* 491.a b
אלפא taurus: it. navis 597.c
אלפי, אלפיא naves inde *Alpheum* 597.c.d
אלף chilias pro quovis numero: אלוף chiliarcha pro quovis Duce 742 a
אלוף, bos, & dux ut Pœn. *ἄλφα* 818.c
אלפתא, millenarium, hinc Gall. *Alandal. alaſda.* Legio 741.d
אלוף מנחש Doctor augur, it. bos ex ære hinc fabula 397.c
אלקום invictus: אלה אלקומה Dea invicta i.e. Pallas. inde *Alalcomena* urbs 472.c
אם אכרים mater agricolarum: inde *Imachara* urbs Sicil. 586.a
אורגין אם vide אר.
אמא mater, *ἀμμὰ* & *ἀμμὰς* 400.d
אמאם Sacerdos 821.c
אמיינטון amiantum 32.b
אמנה, fidelis, inde *Amanus* mons Cicil. & pars Libani: inde *Amana* fl. Damaſi 377 d.e
אמון *Ammon*-Jupiter נא אמון *Dioſpolis* 6.a 313.c
אמיץ robuſtus, it conſtans 803.a
אמר. אמרא & אמרן agnus 661 c
אנך ſtannum, vel plumbum, ברת אנך ager ſtanni, inde *Britanni* 720 b
It Adamas *Anachites* 721.b c.d
אנגד Initiatus, inde *Enucaddires* Pœnorum ſacerdotes qui Auguſt. *Encaddires* 849.c
אנשי מדה viri menſuræ proceri 230.c.d
אנתוסאי Amathuſii 346.a
אסקנקור Scincus 810.d
אסר vincire, inde מאסרות & מסרות vincula 810 d
אשתרוא *Perſ.* muli 69 c
אפף circumdare de aquis inde *Apamia* 94.b
אפליה Caligo Dei i.e. maxima 855.a

אפנים toſæ: an inde *benna* Gall. hodie *banneau* 746.a
אספר φάλαρ frænum 509 d
אפיקירוס *Maacha* 89.c
אפר Chald. מעפרא vide עפר
אפיר Ophir Gr. *Hippuros* 769.c
אקו ibex, caprea, rupicapra. חשק אקו amor Ibicis inde Afr. Αγκαικάν-Ε'λαφόβοσκον 837.b
ארג texere, אורגין אם mater textorum inde *Amorgus* 449 d e
ארגון purpura, Gall *virga* 749 d
ארגמן purpura inde quibusdam *Amorgon, Amorgina* 77.c
ארוד Aradus 346.b
ארז cedrus. it. arbor quævis reſinifera inde *Ereſus* urbs 706 a b c
ארז Oryza, non cupreſſa in Nubienſi 771.d
ארזיל hinnulus capræ, inde *Arzelus* Dux Solym. unum è capitibus Chimæræ 393.d
ארי Leo, hinc *Aryus* Dux Solym. unum à capitibus Chimæræ 393.d
אריאל Epitheton viri fortis apud Moabitas: an inde *Oliarus* 451 a b
ארין qſ. fluvius Javan, inde *Arion* l. *Oriundes* fl. Illyrici 503 d
ארך *Erech* inde *Arecca* urbs Suſianæ 267.c.d
ארך עגתא longus tempore, inde *Arcantho* l. *Arganthonius* Rex 672.c.d
ארכא longitudo inde *Argo* 919 d
ארם Syria, hinc Gr. *Arimi, Arami, Aramni* 84.c. it. gentilis 84 c 85 a
ארגב & ארנבת lepus inde *Imbros* inſ. 430 d
אריח, rivus, ſtagnum inde *Arethuſa* 465.b. 598 b
אש ignis: הואש is & ignis, de Deo 479
אתה אש Tu es ignis, de Deo: inde *Hyes*, *Attes* in Bacchi ſacris 479
אישבורא *Talm.* locus profundus in quo congregantur aquæ inde *Isbarus* fl. Sic. 614.a
אשדוד E'χυρος inde Aſta urbs Hiſp. 680 c
אשכנז Phrygia minor & Bithynia ubi fl. *Aſcanius*, regio *Aſcania* & in vicinia Pontus Euxinus olim *Axenus* 196. b
אשבריע buxus 243.c
אשלג radicula, Perſ. *Aslengi* 455
אשור veſtigium 834 e
אשירה lucus inde *Aſera* 471.c
את *Ath* Nomen Dei Cabaliſticum ex א & ת ut α & ω 826.b
אתה אש vide אש:
אתל *Athel* fl. - Rha ſ. volga 555.b
אתונא fornax, אתונא caligo inde *Ætna* 578.c
אתר Ar. Veſtigium: ind. ἀτραπὸν τινὰ i. e. ἀτραπίτης 834.e

ב.

באב אלמנדב Arab Oſtium funeſtum nom. freti in Arab. vulgo *Beb-almandel* 143.e
באבום Arab. Infans *Syr.* βάβια infantes recens nati, inde Angl Babe Ital. *Bambino* infans 646.d
באטין ar interior inde *Bithynia* 419.d
באר φρέαρ 824.a
באר fons 465.e
באר מוצא fons proceſſus ſub. מים aquæ: fons uberrimus, inde *Permeſſus* fons Heliconis 465.d.e
בבל pro בלבל confuſio 69.e
בגד veſtis 632.c
בגד rebellare, hinc Gall. *bagauda* rebelles, *bagauda* rebellio 743 a.b
בד torcular, בדין torcularia hinc Thapſia Afris βαίδαν 843.c.d
בדולח bdellium 792.e
בהמות Hippopotamus, inde Africæ fl. *Bamotus* vulgo *Bambotus* 714.b.c
בהאר buphthalmus 838 b.c
בול germen, gramen, terræ proventus 795.a.b
בוץ ſincero colore fuit inde *byſſus* 177 d.e
בוץ *Arab* mors repentina, Cynocrambe, quæ lupos, vulpes &c. ſtatim enecat 846 c d
בוץ זיזים mors repentina ferarum, inde Pun. in Apul *butzutzim* 846.c d
בוש erubeſcere, בשת pudor confuſio, idem quod בעל 858.d.e
בות vel בית pernoctare inde Pun. Βάουτ nox 784.c
בור. בורא. בורן ſemen 661.a
בור קטנא ſemen parvum vide *Hiſp.* Zargatona-ptylium 841.d
בחון turris ſpeculatoria, inde *Pachynum* Sicil. promont. 601 d.e
בטח confidere, בטחון literæ ſecuritatis publicæ (ſalvus conductus) an inde Dii *Pataci* tutelares Phœnicum 791 d.e
בטח ſecuritas: הר בטח mons ſecuritatis: inde *Herbita* opp. Sicil 616
בטוחה ſecura: inde *Buthoe* urbs Illyrici 503.a
בטמא Terebynthus inde *Pathmus* Inſ. 411.c
בוטם Terebinthus inde *Budan* ſervus Manethis qui alias Terebinthus 547.a b
בטן venter 419.c.d
בטנים piſtacia, inde *Pontus* olim *Pretno* 419.c. 422. a
ביזא uber, Βύζας & *Byzacium* inde 941 b
ברשמוש mus napelli 793.b
בירת Βᾶρις 491.a
בירה vide in אביר.

ביתאל *Bethel* inde *Batylia* & *Batyli* Phœn. lapides uncti & *Batylus* lapis Saturno pro Jove datus 785.c
בית דגון Templum Dagonis inde *Βετάγων*, quod abſurde de Saturno 832 a
בית מדות domus menſurarum magna 250.c
בית עדן Damaſcena vallis 89 c
בית עקב ultima domus-ſepulchrum, inde *Hecuba* 603.b
ביתן palatium : it. interius 222. c an hinc *Bithynia* 419 d
בכה Meccha unde 242.d
בכה lugere inde Phœn. *βάκχος* luctus 819. b
מבכות *Bacchæ* 484 c
בכיכואנדה Conyza 841 c
בל vide בעל.
בליעל, *Βελίαρ*, alludit *Briareus* 582.d
בלע abſorbere בלע vertex quæ abſorbet, inde *Bela* Phœn *Gela* Sicil', fl: 608.d
בלקיס *Belkis* Regina Sabæorũ, uxor Salomonis 151.c
בלור beryllus 451 b
בנג Arab hyoſcyamus Phœn *Bingam* non gingam בנג *bannaga* hyoſcyamum præbere guſtandum 844.c
בנות filiæ : it. mulieres : inde Bœol, *Bάνα* mulier 476 c.d
בסט vide פשט
בסירא deſpecta, vilis, hinc *Pyra* inſula 415.b
בעל vel בל ſol. ut *Βήλα* Laconibus, *Α'βέλιος* Cretenſ. & Gallis Apollo *Belenus* 736 c.737.a
בעל inde compoſita Corduba, Calduba, Salduba, Sonoba, Onoba, Mænoba, Olſonoba nomina Hiſp. U b. 667 d
בעל quandoque gen fœm. 859.d
בעל ברית Dea *Berith* unde *Berith* vel *Berytus* Græc. *Beroe* 859.c d
בעל שמן Dominus Cœli Sol Phœn. inde *Balſamene* bupthalmus 838.b.850.b
בעלת Domina inde Pun *Baaltis* i e. Dione 786 b
בץ & בצה cœnum, lutum 463 b c
inde תבץ Græc *Thebæ* 463 b c
ביצי paludoſus, inde *Baris* 671.a
לביצין ad paludes hinc Libiſtyna urb. Hiſp 670 a
בצע ſcindere : בצע fractura terræ, fovea, lacuna; הר בצע mons foveæ, unde *Herbeſſus* urbs Sicil. 596.c
בצר *Βασσαρεύς* inde *Baſſareus* *Πεντεφύγης* 480.c
בצרה *Byrſa* Carthaginis acropolis 513.b.c. 816.b
בצורת ſiccitas, inde *Baturia* 697.a
בקעת און Damaſcena vallis 89.c
בקר vacca 810.d
בוקרא agger inde *Bucra* Sicil. promont. 604 b
בר frumentum, inde Britan. 𝔅𝔞𝔯𝔞 panis 752 c
ברא Syr. ager inde Britann. 𝔅𝔯𝔬 regio Gall *broga* in *allobroges* 753.a
בראבם ficedula 763 d. Arab. ſimia, plur. אברומה ſimiæ, Calis *ἀβρουμ* 710.b
בראדי *Arab.* ſolitudo, ברי ferus, inde *Balari* pro *Barari* in Sardinia 635.d
ברנד veſtis 632.c
ברגזא halyætus 750.c
ברהדיה ſpecies accipitris ibid.
בר יוכנה Avis magna Judæis apponenda in epulo Meſſiæ 751.a
ברדה Arab veſtis variis lineis intertexta 748 c. inde *burda* in Auguſt. 749 a. & Gen. 31. agni ברדים ibid.
ברדם ſtragulum, veſtis inconſutilis in *Aruch*, Talmudici alter : an inde *Bardiacus*, *Bardocucullus* 748.d
ברחא hircus ברחא קרחא hircus calvus, inde Gall *Baracaca* caprinæ pelles 750 c
ברחת fuga *Βέρθιος* Sabinis *δράπετης* fugitivi 660.a
בריז *ἀποβάτης*, ברז exire foras 23.c
בריז דובשא locus mellis inde *Briſæus Bacchus* & *Briſa* nymphæ 481.c
בריא terminus, finis ; inde *Barja* urbs Bæticæ 684
ברית *Berith* Dea Phœnicia : Sanchoniathoni *Βηρούθ* 859.c.d e
ברית *στρούθιον*, herba fullonum Saponaria 31 b.455.a
ברך genu inde *Bracca* 749 c
ברכא vel ברכתא ſtagnum inde *Bragadas* fl. Africæ 532 d
ברכה ſtagnum unde *Perca*, id eſt, Bætis fl. & *Perguſa* lacus Sicil. 671. b.& 587.c.d
בירה, בירן, arx, turris inde Britan. *bren* 758.a
בירנתא caſtrum, palatium inde *Pranetum* urbs Bithyn. 423 b
בורני liburnis 680 d
בורסיף Borſippa urbs Babyl. 41.b.c
ברעמה Arabic herba quævis vertice rotundo & multis foliis, hinc Afric. *burchumath*, id eſt, chryſocome. 841.c
ברקא Barce ; בר ברקא ager Barcæ Gr. *Marmarica* 545 b.c
ברקת *Brachthan*, lapis quem Saraceni colunt 127.d

ג.

גב Dorſum, גבן gibboſus, גבינא ſupercilium montis, גבנונים celſi montes, inde *Gebenna* vulgo *les Cevennes* 754 b
גב גמלא Cameli tributa, unde *Gaugamela* 277 a b
גבא tributum exigere, inde *Gabanta* 332.b
גבתא eminentia non *λιθόστρωτος* ut nugatur Tzetzes 838 d

גבל

גבל Arab. Syr. fingere, formare.
גבל אלה ὁ Θεὸς ὁ πλάστης inde *Elagalus*, *Heliogabalus* 797.b
אלגבאל Media pars montana 220 a
גבול terminus inde Phœn. כבול 794.b.d
גבלידה *Cabalais* regio Solymor. 391.a
גבנונים, גבינה, גבן vide גב.
גבינות בית אונייקי Caſei domus Uniacorum 204.e
גובנא Caſeus inde *Cypnus* inſ. 442.a.b c.d
גבעים Κύκλικες, Colles Ilyrici 502 c
מגבעות tiaræ 794 d
גבר gallus 764 a
גיגלא rota 807 d
גד Coriandrum, Afr. *Goed* 836 c
it. fortuna 646.a
גדאד collis 583.a
גדד excidere (de carne) 8.c. it. viæ montium 563.a
גרב Arab. trahere 845.a
גדוב בעל attractio Beli. e. Leontopodium 845.a
גדבריא quæſtores 69 b
גדול magnus, מגדלות turres 42 b
גדום truncus, mutilus, parvus 814.c
inde Pun. *Gadon* parvus ibid.
גדר & גדיר ſeptum inde Γάδειρα Gades 190.a. 6-5.c.d. 814.a.b
גדיש meta frumenti 794 d
גוג, Scythæ circa Caucaſum. 213.a
גוג חסן Gogi munimentum inde *Caucaſus* 213.b
גוגלתא Calvaria 807.d
גודא ſepes 810 d
גוז trajicere inde Julia Joza Hiſp. urbs alias Traducta 521.b c.681.a
גול Pun. rotundum inde *Gaulos* inſ. gaulus navigii genus 554 c. vide גלל.
גומא fossa גומא צרא fossa anguſta inde *Cyamoſorus* fl. Sic. 585.c
גום אהל fossa ſaponis, inde *Cimolus* 455 d
גור habitare, diverſari, מגור habitatio it.
מגאר unde *Megara*, *Magaria*, *Magalia* pars Carthag. 513.d e.514.a.b
גזא vellus, it. theſaurus: hinc aureum vellus 328.c
גזין apes, unde *Gyzantes* 539.c.556 a
גוזל pullus columbarum, חציר גוזל herba pulli columbarum, inde Pun. *Azzigozol* i.e. verbenaca: περιστερεών 846.b
גוזן Gauzania. 220.c. Gaza 224.c
גזם locuſta.
גזר Arab. Paſtinaca ſylveſtris 836.d
גט divortium inde Britan. Guith / & *Vecta* inſ. 757.a
גיססא, גיסא, Geſum 744 b.c
גים Syr גיש Arab. exercitus, plur. גיסתא inde *Gaſata* Gallor. milites 742.d
גיף littus 794 d
גלבא ſquama 219.d
גלבנא lorica ex ſquamis ibid.
גלבנר Cataphractus eques apud Perſ. inde *Clibanarius* 217 d
גלאב *Iuleppum* Julep 542.c
גלד durescere, גלד Arab. durities, גליד firmamentum, cryſtallum, 376 b. Syr. Glacies, unde Brit. Caled/ durus, inde *Caledonii* 755.c
גלד ארץ terra dura in *Calenderis* urbs Cicil. 376.b
גלה revelare: inde *Galei*, *Galeota* Vates Siculi 593.c.d.e
גלוי עינים apertus oculis i.e. Prophet. 471.d
גולייר, גלייר lixa, calo, Gallis *Galearius* hodie *goujat* 743 b
גלל in orbem volvere, גל vas concavum & rotundum: גולא cyclas, gaulus: genus navigii 819.c
גיגלא Cyclus 455.e
גלגל rota, currus 746. a. inde *Golgos* urbs Cypri 372.d
גלמיתא collis *Calaminthe* urbs Libyæ 530.b
גלם ſedere, inde *Golaſanem* i.e. Gnaphalium 752.8
גולפא urceus, גלף Arab. vas fictile: inde Calpe mons Hiſp. 981.c
גמד cubitus 632.b
גמאעה Univerſitas Arab. 550.b
גומצא fossa 744 d
גמר conſumere: גמרא carbo 195.c.d
inde גומר Phrygia 195 b.c.d
גונדרי lapidoſus, פלך גונדרי tractus lapidoſus inde *Phologandrus* inſ. 451.b
גנזי Gazæ 69.c
גונכא καυνάκη, Gaunacum 748 b
גסטרון orichalcum, potius, κασσίτερον 721.c
גוספן corvinus 746
געתה regio compaſcua à mugitu boum ſic dicta Jer 31 39. An inde Γύαρα 599.b.c
גפא ſepes 828 a
גפיפתא peribolus 828 e
גופר cupreſſus 25.b
גופרית ſulphur 794 d
גרבית *Carbas* ventus, unde *Carbaſia*. *Carpaſia* urbs Cypri 371.a
גרגיר ירוק granum viride. Arab. תבחצרא fructus terebinthi 421.a

דרגש

גרגש argilla: an inde *Gergeſæi*, & Circeſium 345.c
גרדם locuſta 632.c
גרדה miſcere bellum inde War & Guerra it. *Germani* 741.c
גריאמון Garamantes 322.d
גורל κλῆρος, 451.b
גובל ſors, portio inde *Gurulis*, al. *Ogrylle* l. Gorylle urbs Sard. 637.c
גרמיד cubitus 632.b
גרמק *Gior mok* regio circa Sinas 93 b
גרסא . גירסא . גרסן . גירס ſtudium 661.c
גרף de torrente rapido, inde Brit Garaw & *Garumna* 757 b. it *Gargaphie* fons Bœot. 465 b.c
גושפא area 793.d
גושפק Gauſapa, Gauſapina 748.c
גת pecus, plur. גתין inde *Gytta* urbs Afr. 711.c

ד

דבונים 2. Reg. 6, 25. non fimus columbinus ſed colocaſia 811 a
דבל Arab. areſcere, דבלה maſſa caricarum, דבלים ἰσχάδες; 705.d
דבר loqui, regere, עץ מדבר lignum loquax, regens navem 820.c
דבר Syr. ductus 801 d
דג piſcis: דגי piſcoſus inde *Tagus* fl. 695.c.d
דגון Dagon, Σίτων, Ζεὺς ἀρότριος 785.a
דהה Perſ decem 129 b
דהב aurum, דהובה auratum, inde Afr. *Dubab* i.e. Chryſocome 841.b
דונעם *Dunaam*, Chariſius 150 d
דין אלשרי Idolum Arabum, i.e. *Duſares*, Bacchus 126.c
דוד amicus, amor: hinc Hercules in Phœn. דודא *Diodas* 516 a
דון judicare: מדינה urbs inde Brit Dinas 758 a
דון Arab inferius, inde Brit Dan. Angl. Dowan/ inde Danmonii 754 d
דור pila דור margarita דיר Arab. rotundum eſſe אבן דור rotundus lapis inde *Abdir Abadder* 786. b c d
דחל ἀρχηγικῶς, *Dell*, Timor. Deus inde *Delos* 440.c
דחירה theſaurus inde Δωῖροι Thaſii 425.b
דיו Atramentum דיותא Chald & Arab דיוה idem: inde Du Brit. & Pœn χύδαν 84 r vide אחו.
דיוטרון ſpelunca Machpela 705 a
דיר אגם habitatio ad lacum. Gr *Drecanon* 405 b
דל Arab indicare, דליל indicium, inde *Delli* Palicorum crateres indices perjuriorum 589 c d
דולאב δυλάπης rotula nentium, it. rota putei 559 c 542.c
דלית frondes, *pampedula* Gall. 752.b
דילע Ar. planicies, inde Pont. Dole 754.c
דלת δέλτα 491.a
דם ſanguis 832 d
דם ענבים ſanguis uvarum i.e. vinum 478.c
דמל agglutinare, conſolidare, de vulnere 431.b
דמשק Damaſcus 632.b
דמאתיר . דמתר terra plana, inde *Thymiaterium* urbs Afr. 711.a
דסק ſtagnum, piſcina, inde *Daſcon* pars portus Syracuſarum 596.d
דעדק puer 632.b
דק tenue, דקדוק acuta diſſertatio 396.c
דקלה palma 134.c
דרב acutum eſſe דרבן aculeus, inde *Drepanum* 562.a
דרדק parvus l. puer 632.a
דרום meridies, inde *Drymus* urbs Bœ. 473.b
דרמוך veſtis genus, inde Adyrmachida 321 c
דרמשק Damaſcus 632.b
דרוש Perſ ἰσχύς inde דריש *Dara* ἰσχύος 69 c
דשן ſaginare, Gall. *taxea* laridum 750.c
דתבריא Conſiliarii 69.b

ה.

הבהוב aſſatio, exuſtio, inde Epopeus mons 656.b c
הגרים Agareni 275.c
הדב properare, fluere 275.c
הדדי Talm. una, ſimul. הדאד Arab unus, it. ſimilis: An hinc *Adad* ap. Macrob. nomen ſolis 811.a. it. *Adadus* Rex Deorum ibid.
הדו India 480.d
הדייב Adiabene 82 a 273 d. 274 b. 275.c
הדסה Edeſſa Syriæ 93 & Ediſſa Sicil 602.c. inde Gr. Ὀδύσσεια 602.d, it. Eſter 602.c
אלהותא Vorago 775.a.b. vide in א.
הואש vide אש.
הוה fuit. יהוה Deus. Gr. Ἰάω 858.a
הליכה Ambulatio, inde *Helicon* Caſaubono 469.b vide הלך.
הלאל nova luna, plur. אהליל olim *Alilat* unde *Alilas* 124 c
הלל laudare: תהלים, pſalmi, contracte תלין & תלים inde Brit. Telen cithara, inde Gall. urbs *Telo* l *Tolo* 756.c
הלולת laudare, epitaphium canere: הלול epithalamium: inde *Hellotia* Europæ epithalamia: ἑλλωτὶς στέφανος corona nuptialis 456 c.457 a
המון Jupiter, נא המון Diospolis 6.a
הצם ἄμωμον aromatis genus 323 c
הר mons: inde *Hybla Heraa* 604.d. Heræi montes 616 c d
הרא Media: Græc. *Aria*, *Ariana* 220.c *Thamnerii* i.e. *Arii* 220 c
הר בטה unde *Herbita* vide בטה.

הר בבע vide בצע.
הרייב vide הדיב.
הרמני Armenia 22.c
הרמונדה forte idem ib.
הרנאדה mons amœnus : inde *Arne* 472.a
הרענבין mons uvarum : inde *Arambys* 712.b

ו.

ועד, תועך Arab. hærere in ſermone, attonitum reddi ; inde Pœn. *jar* particula dubitantis 852.c.d
ופר abundare, אופר locuples, inde Opher 156.d
ופרי opulenta ſc. terra Græc. Urphe i. e. Ophir 157.a 161 c
ורק folium, תורקא *Tabraca* Afr. Urbs 519.d

ז.

זבול גמאערה habitatio univerſitatis i. e. ſepulchrum 559. d. inde Sibylla *Cumæa* id.
זברגד ſmaragdus 114 b
זהרה Venus, Arab. 430 c
זיהרתא Luna : unde *Zerynthon* antrum Hecatæ 430 b c
זוחא בריא tumulus opimus, Zuchubari 534 c, d. e
זחח. זחח attolli ; inde זחות ſublimitas, inde *Zacynthus* 447.b. 508.b
זוטא, זוטר Parvus 810.d
זור, unde מזור alienus inde Pun. *mezar*, *mezara* 483.c. 846.b
זהאלף muſcæ 116.a
זיזים feræ, Punice *Zuzim* 846.c.d
זית oliva, inde *Vziba* urbs Afr. 520.b.c
זלג, unde מזלג uncinus curvatus quo caro ex olla trahitur 577 a b
זלאב Arab. uncinus idem ; inde per metatheſ. *Ζαίκλη* urbs Sicil. 577.a b
זלג Syr. ſplendere, מזלגא ſplendens an inde *Moſychlus* 432.a b
זמר canere : inde *Zama* fons in Afr. 531.d. 810 d
זמרגד ſmaragdus 114 b
זנגבל Zingiber 549.b
זנוק & זרנוק fluxus, rivus 632.c
זונר *ζώνη* zona 810.d
זערור meſpilum aronium ſ *τρίκοκκος* 158.b
זרב fluere, זרב decurſus aquæ, inde *Zerbis* fl Aſſ. & *Sirbes*, *Sirbos* Lyciæ 390 d
זרקא cœrula *διαφανὴς*, inde *Dirce* fons 464.a d

ח.

חג vide גרגיר.
חבאב ſerpens diabolus 11.c. ut *Bebon* Ægyptiis 11.c
חבל funis, portio hæreditaria, tractus, regio 584 c
חבלא Pœnis idem, inde urbes ejus nominis 585. a 595.a 604 c
חבל, חבל, funis, techna, dolus. חבאל magus חבל diabolus, inde *Κόβαλοι* Bacli comites 484.a
חבל הרפסר Pun. malum navis : Inſula quæ Gr. *Ἱστὸς* vel *Ἱστώνη* 555.d. 824.e
חובל הרוש nauclerus ducis, alludit *Pelorus* Promont. 575.e
חבץ, חביץ Arab. חבץ, panis, farina ſubacta cum oleo a. butyro & melle a dactylis. חבץ premere Ar inde לחבץ חברות Afr. *χειροβλαψος* 806.b
חבק amplecti, Syr. עפק 121.b
חבר conſociari, inde Brit. Aber / vulgo *Havre*, inde & *Abravanus* id eſt Aber Kuan 756.d
חבור Chaboras 220.c
חברות vide חבץ.
חאגב חגאב velum dividens i.e. Diaphragma 242.a
חגאז *Hegiaz* i.e. Arabia Saracenica 242.a
חגל Arab. compedes, periſcelides, pedica albedo in pede, חגלא ovis albo talo, תחגיל alba ſigna in equi pedibus 606.c.d. חגלי perdices, חגאל aulæa 607.b
חדייב legendum הדייב 273.d 274.b
חדיד Arab ferrum, inde Afr. *Vdedon* i.e ſideritis 839.d
חדם *διακονεῖν*, miniſtrare, inde חדמאל miniſter Dei i. e. Mercurius, Gr. Cadmilus, Camilus, Camillus, Caſmilus 22.b, 844.a.b
חדרך Damaſcena vallis 89.c
חוא habitatio 320. d. צי חוות habitatio deſerti, inde Ægypt. *Αὔασις* Oaſis 320.d. 335.c
חוי Ar. colligere, circumdare, חוא oppidum l. plura tentoria quæ in pagum coeunt : inde Ebr. חוות Num. 32. 41. it. *Oea* unde *Oaſis* & *Auaſis* 526. b.c
חובדה Damaſcena vallis 89.c
חוג verbum Coſmographicum de circuitu cœli terræ & maris, inde Pœn. חגן & Gr. *Ὠγὴν* *Oceanus* 708.c. 709 a
חויא ſerpens, inde *Chios* inſ. 414 c
חויא Hevæus & ſerpens 502 c
ראש חויא caput ſerpentis hinc *Roſibis* l *Troſibis* Dux Solymorum, unus è capitibus Chimæræ 393 d
אדוני חוה Pun. Salve Domine *Αὐδόνις* idem in Epig. Gr. 804 d.e
חוילה hodie חולן *Chaulan* 161.e. Ptol *Χαυλαῖοι* 162.e
חול dulcis, חלי id. חול מיא dulcis aquis inde *Holmius* fluv. Heliconis 465.d
חיליות articuli, inde Afr *Chulum* i.e polygo: ū 831.d
חום niger, unde *χημία* Ægyptus 8.231.c
חוף קנה portus arundinoſus, inde *Caucana* in Sicil. 604 c
חור liber & Princeps inde Bacchus *Liber* 412 a, inde & חורתא libera, liberum, unde *Orethus* & *Eleutherus* fluv. 565.d

 חור

חור אובדן foramen perditionis : ita *Charybdis* 576.c
חוריא Arab. Albus pagus, i. e. *Leucocome:* Α'υαρα 763 a b
חור אפא Albus facie, inde *Europa* Cadmi ſoror, & Europa tertia pars orbis 577.c.456.c
חוש feſtinare, אחיש id inde *Acis* fl. Sicil. 583.b
חוזה videns i. e vates 583 d
חזור Syr. Orbis, inde Pun. Α'ὄρ Crater 819 b
חטה frumentum, Britan. cuth/ 752.c
חטיתא Arab. mollities inceſſus : חטר molli inceſſu progredi 752.c
חיק עינות ſinus fontium, i.e. Pagaſæus unde Cicynethus inſ. 434.a
חילים vide חציר.
חית ἦτα 491.a
חלב pinguedo inde Gall. *Galba* 751.c
חלב *Aleppum* 542.c
חלבא *Olba* urbs Solym. 391.a
חלבנה χαλβάνη, *galbanum* 792.c
חלד, חלדא ſæculum, בעל חלדא dominus ſæculi vel חלדים ſæculorum, inde Jupiter *Aldus*, *Aldemius* 819 c
חלד ἐνδύτης, חולד muſtela : חלד aquilæ καταδύσις Pœn *Haled* & Gr. *Aletes* qui prope Carthaginem argenti metal a reperit 690 b.c
חלח Calachena 220.c
חלי dulcis, חלי מנה dulcis ſedes, inde *Calymna* 401.e
חלי dulceſcere, חלאוה Arab dulcedo, inde *Alabus* fl Sicil. 592.e
חלל lavare. חל פשור lavacrum tepidum, inde *Helbesus* fons fervidus apud Segeſtanos 564.c.d
חלמיש rupes, תחלמיש Urbs *Telmiſſus* 392 c
חילון vallis, unde *Aloni* pop Aſſyr. 278 c
חלף mutari: inde Gall. Piſcis *Clupea* 751.a
חלף amputare, חלף ſecuris, Alpheus è Tenedo fluere creditus : חלפי ſecuris 417.d. 418.b.c
חלפי. חלפיא ſalices, an inde Arethuſa *Alphaias* 597.b c
חלוצה Eluſa 350 b c
חלק טהיר pars meridion. inſulæ Coæ *Laceter* 401.d
חלקא Arvum, inde *Chalcia* inſ. 401.c d
חלקים χάλικες, cochlacæ, inde *Cicilia* 376 c d
חלקין. diviſiones inde Eubœæ urbs *Chalcis* 436.a 473.b
חלקת *Elcethium* urbs Sicil. 616 a
חאלק Arab, mons ſublimis, inde *Helicon* 469.c
חלת Crocus, inde *Galata*, *Cena* 288.b
חמם fervere, חם fervidus, *Cham* ut Gr. ζέω, 8.b.c
חמים aquæ calidæ 847.d
חמאי id unde *Emmaus* 848.a
חמאם columbæ, אמאם ſacerdos 821.c
חמאם שרי mons columbarum, inde *Semiramis* 821 c
חמאמא Amomum, Gr. περιστερεὼν unde vid. 821.e
חמן *Omanus* Deus i. e. Sol 277 c
חמנים fama, delubra : inde ἀμμωνίων γράμματα literæ templorum ſeu ſacris uſitatæ 857.b
חמן templum Solis quæ חמה ibid.
חמס iniquitas 632.c
חמצאי Emiſſeni 359.a
חמר lutoſum eſſe, חומר lutum, inde *Camarina* 605.a b
חמר ſubere 26.b. חמר bitumen 44.e
חומר argilla 45 d. inde *Camirus* urbs Rhodi 397.a
חמר incaleſcere, inde *Himera* 566.d.e
חמריא Vinum, Gall. *corma* Zythum 752.c
חמש quinque, it. accinctus ad bellum 487.d
חמת Epiphania 348 a
חמת Amathus 371.d
חנגר Arab. Vir timidus & ignavus, inde Zeilenſes dicti *Chingari*, *Chingali* 774.b.c
חנט in lucem edere, inde חנטא *Cynthus* mons Deli 440 b
חנס occultare ſe ut denuo appareamus, inde Diabolus חנאס & ſiderum occaſus חנס & fluv. *Anas* 696 d.e
חניץ porcellus 632.b
חסן recondere, unde *gaza*, *Gazanda*, *Caſſanita* & *megazin* 857.b
חסן רום inde Α'σίευμος i. e. Hypſicrates 862.a
חוסרה deficiens inde *Coſſyra* inſ. 555.c
חפיז profundus inde fl. *Cephiſſus* 464.b
חפץ deliciæ inde *Ayphæ* fl. 613.c.d, & alius 614.b
חצוב hedera, Gall *ceeirne* 752 a
חצירה media inde *Aſia* 337 c 338.a
חוצן ſinus, רב ומוצן magnus ſinus inde Phœn. *Rabbatin* 827 b
חצרומאוה Ager ejus centum ſub. reddit,
חצרומאתן id. inde *Adrume*, *Adrumetum* 425.b c
חצרא מורי regio lutoſa: unde *Atramyttium* 407.a
חצריענק, ἔπαυλις τῶν Α'νὰκ 804.d
חציר herba חציר רוק *herba* Rûc Pœn. eruca
חציר גוזל vide in גוזל.
חציר ערקין vide in ערק.
חציר קוח vide in קוח.
חציר ראש vide in ראש.
חציר שמן vide in שמן.
חציר תפוח vide תפוח.

חציר חילים *Herba Chilli* Afr. eſt Achillea. 839.c
ארחצד Arab fuſcus color. 244. b
חצרם in ſermone erravit, extremas vocales male appoſuit 114. b
חצרמות artium, regio mortis; inde *Atramotitæ* 116. b.c.d.e
חק Lex, מחקק Legiſlator, Rex, inde Ægypt. *Hyc.* 15 a.b
חקליין ruſtici, inde *Enchelis* populi Illyr. 503. b
חקרא ἄκρα 712.a
חקרא arx, inde *Chacra, Cacra* Sicil. 602 d.e
חר שתי ardens tela, inde *Caryſtus* 436.c
חרא *Are* inſ. Catacecaumene 765.c
חרבא Chameleon: an inde *Girba* Inſula 544.b
חרג egreſſus eſt, ſc. ad bellum 260. c. vid. יצא.
חרד ſtupere, conſternari: inde Pun. *Cherdan* i. e. eryngium 835. d. it. tremere, in Hiph terrere, מחריד terribilis, inde Hercules *Maceride* 631.a
חריונים colocaſia non fimus columbinus 821. a
חרך cataracta, inde *Hercyna* 474 c
חרמל ruta, inde Afr. χύσμας ruta ſylveſtris, χύρμας ἰμμανάδ ruta Macedonica. 836. b. c
חריף acutus diſputator 396. c. vide למד
חריפתא acrimonia, inde Pœn. תחרפת *Θορφάθ* raphanus; & ἀδι- תחר פת שדי *Θορφάθ σαδὴ* raphanus agri 843.e
חרמה anathema, execratio: hinc *Harma* locus Bœot: ubi Amphiaraus abſorptus 473.d
חרים. חרום ſimus 647.b 655.b
חרם Arab. ſimitas: inde Ἄριμοι ſimiæ Tuſcis, & Ἀριμα Pithecuſæ. 655.d
חרמוני vide חרמוני.
חרמים impius 632. c
חרמם Ebr. & Pœn. falx 814. d
חרנץ porcellus 632 b
חרס ſol, חרש arator, inde lex de non occidendo bove aratore transfertur ad boves ſoles 570 e
חורש ſylva, חרשי ſylvoſus: inde Κορσὶς l. Corſica inſ. 640 c
חורש אור *πυροχιτώνης*, inde Vulcanus *Chryſor*. 784 b
חרשב & חשבן procerus. 632. c
חשמנים Nobiles, Magnates. An hinc *Caſmena* urbs Sicil. 604 a
חשק אקו vide אקו.
חתים *Hetthæi* 178.c.d. 344.d
חתף rapuit, inde *Taphii* latrones. 507.b.c

ט.

טאב זלאיה *τραγάδης ὀκασχία* id eſt Calcia. 376 d
טבח coquere it. occidere: 486.e
שר טבחים *ἀρχιμάγειρος*, eo ſenſu Cadmus *μάγειρος* Regis Tyrii, 486.d
טבלא, & דרבלא *τάβαλα* Tympani Parthici genus. 632.c
טולי umbræ, tenebræ, inde inſ. *Thule*. 727.a
טור mons, inde mons *Torus* 611. c. item hinc mons *Taurus*. 377.b
טוטלא racemus, uva: *θάλλα* folia a. rami vitis cum appenſo fructu in Bacchi ſacris 484. d
טחב locus humidus, irriguus, inde *Tacape*. 542.c
טוטפת frontalia. 67. e
טין אדום lutum rubrum ad figulina vaſa: inde *Tenedos* inſ. 417.b.c
טירה arx, hinc brit. *Tre* 758.a
טאיר, non columba, ſed avis qualibet, unde טיר augurari, מטיר augur. 829 b.c
טירא Syr. ſeptum: unde *Thoſar* urbs, 543. b
טיט *θᾶπ*. 491.a
טלטול migratio, deportatio populi in oras longe diſſitas, inde *Turtuli* vel *Turduli*. 665.a
טלם Arab tenebræ: בחר מטלם mare tenebroſum, id eſt ſeptentrionale. 727.d
טלית pallium 31 b
טאמה Arab celſus: inde mons *Temmicus*. 469.d.e
טן Arab quod eminet, hinc Gall. *dun*, i. e. collis, unde *Lugdun* 754.c
טינא & טינר petra 810. d
unde *Tænarus* promont. Laconi 501. d
טס bractea, inde *Thaſus* 425.a
טף & טפטף littus: טף פכין littus Parvan inde *Taprobana* 161.a
טפף molliter incedere, unde 279.e
טפל Syr. jungere 803 a
טרי dare, it negotiari: טרין dator, it mercator, טרייא datio, commercium: inde *Terias* fl. Sicil. 591. c, d
טרבון regia, palatium, hinc Tarraco 691.c
טרמישא petra, unde Δερμισσα urbs Hiſp. 691.b
טרטישית *Prepeſinthus*. 450 d
טרף turbari, conſternari, טורפא conſternatio. An hinc *Trephonii* antrum. 474 a. b
טרמסא & טרפסא tenebræ 615. a

י.

יבאב deſertum, unde *Iobabitæ*. 163.b
יבול Ebr. Syr. יבל gramen, Afr. *Iebal* 839.d
יבשה Arida inſ. ex Ægusis, Arab. אליאבסה *Aljabiſa*, Ital *Levenzo* 961. c.d
יבושה exſiccata ſc. ficus, inde *Ebuſus* Inſ. 705. c. d
יגר שהדותא acervus teſtimonii, id. Hebr. גלעד Gilead 777.b
יד manus, poteſtas 802.b
ידאלה *Idala, Idalium* urbs Cypri. 373.b
ידעני novit me: poetice pro ידע אותי 802.e
יהוה Jehova, inde *Iobacchus*. 479. c. vide היה.

ירד Ἰά... 491.a
יון Iavan urbs intimæ Arabiæ 132.a
יונא columba, כרם יונא columba œnas 821 b 829.a b
יחיד Unicus, unigenitus. Phœn. Ἰεὺδ 790.b
ים כוזר mare Coſar i. e. Caſpium 355.b
ימא Occaſus, inde *Iammona* urbs 704 c
ימאם Arab. turtur. 821.d
הימים varie exponitur 847.d
ימן, ימין Auſter: it regio Sabæorum: inde Regina Auſtri Chriſto eſt Regina Sabæorum 152 b 357.b
ינקא vel יקא puer lactans, hinc Jacchus Suidæ Διόνυσος ἐπὶ τῷ μαστῷ 480 d.e
יניקות propagines: inde *Ingius* urbs Sicil. 614.d
יסר erudire: מוסר eruditio inde μῦσα 810.
יער ſylva: inde *Iar*. Pun. lignum 652.c.d
יצק fundere, inde מציק dici potuit arbor quæ fundit maſtichem 413.a
יצא egredi ſcil. ad bellum 260 c
יקנעם tractus amœnus, inde Ichana urbs Sicil. 599 c
ירד deſcendere inde Phœn. ריד deſcendens, Brit. Rid / vadum ut rit Gall. unde *Auguſtoritum*, &c. 757.c d
ירוד Draco, *Rhodus* inde dicta 308.
ירה projicere ſc. lapides, inde ראה projectio, בעלי ראה magiſtri projectionis unde *Baleares* 190. c. d 703.d
ירחים *Alilai* 124 b
ירך femur pro verendis 481.b
ירכתי femora montis 481. c
ישראל *Iſrael* Phœnicibus Saturnus 790.a
יתר in Hoph. abundare, ווהתרא abundans, inde *Vagedruſa* fluv. Sicil. 607.d
יתרב terrea, inde Medina Græcis Ἰάθριππα. 242.b.c

כ.

כבלת talus 794.c
כבול conſtrictus, terminus 794. b.c.d. aliæ hujus vocis interpretationes ib. & 795.a.b
כבן oves circumligare, vel integere pellibus ne lana inquinetur 30.d
כובעין ticatus 794 d
כבר unde תכבורא ὑπότριμμα ex carnibus & ovis 806.c
כביר magnus unde *Cabiri* 125.a. 427.a. 784.d.
כבירה magna inde *Cybira* urbs Piſidiæ 391. c. d. & Arethuſa *Cypara* dicta. 598.b.c d
כבאר *Cubar* Dea 125.a
כרדם Arab meta frumenti quæ Hebr. גדיש. 794 d
כהות עירב Caligo veſpertina Gr. redditur χαὸς ἑσπέριδος. 783.a
כהן Sacerdos, unde κόης Sacerdos Cabirorū. 429 c.d in fœm. כוהנה hinc *Cœna* vel *Cena* antiſtites Nominis cujusdam Gallici 740.c
כוהנים ſacerdotes, magnates 859.b
כוב *Chub* i. e. Paliurus urbs Marmor 334.d
כוה exuere, כי & כויה exuſtio, inde *Cees*, *Cea* vel *Cia* Att. inſ. 441.a
כור piſcis, אי כורי Inſula piſcium inde *Icarus* Græc. Ἰχθυόεσσα 411.a.b
חיק כורי ſinus piſcoſus, inde *Hyccara* ſin. Sicil. ib. & 565.a.b
כורי piſcoſus, inde *Curium* urbs Cypri 372. c. & *Cuario* fl. 464.c
כורא χώρα regio 801.b
כוש & כות idem 257. b. c. Chuzeſtan & Ciſſia id. 257.b
כושן, כוש Scenitarum ſ Sarracenorum regio 241.a
כושי Chuſæus, ſeu Ciſſius fuit Bacchus, inde κίσσα & κισσὸς illi ſacra 478.d
כשכשה converſio ad Saraceniſmum, Arabiſmum 243.c
כייר pingere, ſculpere. כיור tabula picta ſculpta 803.c
כיון Saturnus 67. d. inde Bacchus *Pericionius* 482.a
כיף littus 794.d
ככלא cucullus 749.a
ככר planities, inde *Cacirum* urbs Sicil. 596.c.d
כלל complere, מכלל perfectio, לבושי מכלל equi cataphracti 216.d e
כלנה *Chalne* unde *Chalonitis* 270. d. 271. b.c
כומז faſcia pectoralis qua mulieres mammas comprimebant 798.
כמז Arab. rei laxioris collectio & compreſſio ut rotunda fiat. ib.
Uſus ejus faſciæ à Pœnis quibus fortaſſe כומז ut Polybio κόσος ib. b. d.
כמי Ar. occultare, unde אלכימיה Ars occulta, *Alchemia* 234.c.235.a
כמס recondere, inde Latium olim *Cameſene* 185.b
כומצא foſſa 794 d
כמר nigreſcere: כמריר tenebrarum atror, inde *Cimmerii* 654 b
כנא menſura quædam, Bœotis ἄγγος 475.b
כנדר Ar. Thus 118. a. inde Gr. χόνδρος ib.
כנה planta: Pſ. 80. v. 16. vox Ægyptia unde χενόσιρις planta Oſiridis 67.a
כנז gaza 69.c
כנען mercator, Mercurius 12 2.b inde Græc χνᾶ 340. c. 789.c
כנעני Chananæus Pun *Chanani*, כנענים Chananæi iidem qui Phœnices 340.c
כנור κινύρα, κίνυρα 740. c d

inde

inde Cingras 809. b. & 369. c

כסא thronus 632. b

כסבר coriandrum 836 c

כסלוחים Colchi 523. c

אלכעבה *Alchaaba* templum Mecchæ 127. c

כף Κάππα 491 a

כיפא לוד rupes flexa, inde *Cephalœdium* hodie *Cephalud* opp. Sicil. 567 c

כיפא דוץ Scopulus Contritor inde *Caphareus* 436. d 443. a. c

כפל duplicare inde *Cephalenia* inſ. 506. c. 507 a.

מכפלה duplex antrum ib.

כופר Cyprus Arab. אלחנא *Alhenna* inde *Cyprus* inſ. 373 d. 792. d

כפרית Ar Syr. Sulphur. 794 d

כפתור malum Punicum ut Græc. σίδη 330. a. hinc *ſide* vel *ſidene* pars Cappadociæ ib.

כר Dux, caput, ut Gr. κάρ. כר רכבה caput equi inde *Caccabe* pro Carcabe 515. a. b

כר ארם vide אדם.

כר paſcuum, איכר inſula paſcui, *Icarus* 410. c

כר agnus, arces, inde *Caria*, *Cares* & Jonum κάρα oves 405. d e

כראי arietinus, inde *Καρεῖος* Jovis Epith. 446 b

כרבל amicire, כרבלא paludamentum hinc *crupellarii* Gall gladiatores cataphracti 742. e

כרבל criſta, galli, Brit. Cribell 751. e

כרה excidere inde מכרת excisa dicta Heraclea Sicil. 613. a. d

כרך arx, munitio, & Petra ut videtur, כרך מאב petra Moab Strab. κράγ☉ πέτρα: idem Brit. Crag vel Careg & Gall. *la crau* 755. a inde & *acragas* qſ. הכרך 611 b c

כרכין ὀχυρώματα, an inde *Cercina* inſ nomen. 544

אלכרך *Alcere* Arabum prope Bagdad an ſit Eutropii *Corche*. 38 a. b

כרכום crocus inde *Corycus* mons Sicil. 379 a

כרכומא æs, unde *Chalce* urbs Afr forte *Carcoma* Ptole. 530 d e

כמאת Arab. vineæ, inde *Chremetes* fluv. 714. a

כרמל ſpica 536 a

כורסי thygnus 632. b

כרפס apium, forte Phœn.

כרמס & inde *Crimiſus* fluvius Sicil: 615. a b

כורש Cyrus olim Perſis Sol, ut hodie כרשד 69 c. 711. d. e

כרית pars Palæſtinæ, cujus incolæ כרתים Gr κρῆτες Chald. קשתיא ſagittarii: inde *Creta* inſ & *Cretes* 457. d

כושפא arca 794 d

כשירא *citura*, *cetra* 745. d

כת ערבא turba miſcellanea, inde Legio Gallis *Caterva*. 742. a

כתבן Scriba, inde *Catabani* 132. d

כותיים Cuthæi ſ. Suſæi, 182. d

כתם Arab. abſcondere, it. Ebr. Jer. 2, 22. alludit ad vocem

כתים ut latendi verbum ad Latium 181. b

כתים Latini & Itali 197. c. it. *Citium* Cypri urbs 370. d

כתרא κίταρις & κίδαρις 10 b

כתת hoſtiles copias perrumpere, inde *Cateia* telum quod quo pervenit vi nimia perrumpit 244. d, e

ל.

לאב unde תלאבות ſiticuloſa loca 336, vide לוב.

אלהים לאלהים vide אלהים.

לאם Arab. agglutinare, inde *Lama* herba in Arabia dicta ἰξίνη 413 a

it. de vulnere notat conſolidare: an inde dicta *Lemnos* qſ. לאם נחם propter terram Lemniam 431. b. c

לבן candefacere, ut in igne metalla 432. a *Lemnos* inde qſ. לבנה ib לבן albus אלבן Syr. albeſcere inde *Alpes*. 753. d. e

לבונה λίβανος thus 117. d 792. c

לבנה Gr. *Lemna* eſt *Lemnos* Phœn. Libna unde 431. c. d

לבנא Phœn λίμνα herba Bœot. 476 a.

לבנתא Later, inde πλίνθος & *Lebinthus* inſ. 405 c. d

לבורני Liburnis 680 d

לבת ſtare, morari, hinc *Lapethus* Cypri & *Leptis* Africæ urbs. 371. b. 527. c

להב tam ignis acies qui gladii 32. c

להבה æſtus,

להבאן להבים id. unde להבים Libyægyptii 316. d. e

להט tam ignis acies qui gladii 32. c

להם Ar. vorare, unde *Lamus*, Lamia 653. d

לוב ſitis unde לוב *Lub* proprie Xerolibye 336. d inde לאב.

חיק ללוב vel חיק לוב ſinus Lilybitanus in qui Cyclopes quæ inde dicti 560 c 620. d

לובדקים aſinus l onager Æthiopicus 300 d

לובי faba Ægyptia recens unde 336 c

לוד *Lud* Mæander fl. it Nili pars ſupra Ægyptum unde *Ludim* Æthiopes 95 97 300. a

לודיות ſpecies cadorum à Lydis, it. Lydia fercula 98. a

לוז amygdalus, non corylus 697 b c. d. e. *Luſitania* 698. b. c Luſus cur Bacchi comes. ib. d. e לוט.

לטין, לוט incantationes, inde *Latium* ſcatere veneficiis & Circe ſaga credita, 651.b
לין, לן permutare: An inde *Lanath* Afr. clymenum. 839.b
לאזורד cærulum pigmentum, Gr. hodie λαζούριον, Gall. *azur* 99.d
ללובאי Lilybæum promont. Sicil. 337 d. 558 c
לולאב roſa putei pro דולאב 559.c
לח humidus, לחית humiditas Brit. *llaith* unde *Arelate* 756.b
לחמא panis, לחמנות, Gall. *des oublies*: לחמן Syr. panis genus 806 a
לחש incantare, תלחש *Telchis*, *Telchin*, incantator. 400.a
לילית *Lilith* Regina Zmargad 153.a
לין Arab. mollis 748 a
לין mollire, ut לאן mollem eſſe, an inde periclymenon Afr. *lanath* 839 a
ליש leo inde *Lixa* fl. 711 b.c
ליש טרקן leo mordax, inde *Laſtrygones*, 621.b
למד λάμβδα 491.a
למד docere, it, acuere: מלמד ſtimulus, למדא *Lindus* urbs Rhodi. 396.c
למין & מין λιμήν. 680.c.d
לעז barbarus. 777.a
לונכא λόγχη lancea 744.c.d
לעמיטן helluo, unde *Lamus*, *Lamia*. 653.d.c
לפיד lampas 798.d inde *Lampas*, *Lampidoſa* inſ. 555.a
לקוחה corvus, inde Gall. *Lug*. unde *Lugdunum*. 750.d
לקנות ad arundines ſ paludes arundinoſas Gr. *Lychnitus* urbs Illyrici 504 d.c
לשכה conclave, cubiculum inde λέσχα Bœot. 476 c
לשון אלוף lingua bovis, Afr. לסאן אלף in Dioſc. Ἀσταναλαφ 843 b
לשע Callirroe 349. d. *Lyſa*. 350 b
לתע unde מלתעה & מתלעה maxilla, inde *Malla* prom. alias *maxilla aſini* 501.b.c

מ.

מאהאת Media 219 c
מאל *Arab*. plur. אמואל armenta, an inde *Myla* 570.d
מאל (*malon*) *Ar*. opes. Inde Aurea mala (i. e. opes) in Africa Draco aſſervabat 521.c
מאג *Ar*. extendere, expandere: מאות terra declivis, planities, Brit. *Meath* inde *Majata* 755.d
מבכות Bacchæ vide בכה.
מגוג *Magog*, Scythæ 212. c. vide גוג Hierapolis, Syr. *Magog*. 219.b
מגדול Magdolus 314.a
מגאר in Benjamine pro מגער i. e. Pharus. 296.d.c
מרי terminus, an inde dicta *Media* 220.a
מהרבעל Diognetus 825.d
מוג vel מגג diſſolvi contabeſcere de corde 13.a
מור Ar. unde מארה plur מואר materia, idem Phœnicie, quod Gr μῶν ſcribitur. 783.c
מוך ad paupertatem redigi, inde מוכון Myione inſ. 444.b.c
מוך mollior lanæ, lini & goſſipii lanugo 768.a
מוליא tumulus: מולאי loca montoſa, hinc *Mylias*. 391. d. e
מון inuſit. ex quo ממון Chald. divitiæ, lucrum Pœnis *Mammon*, Arab. מול ditelcere 850.d.e
מוף Memphis 314 a
מור myrrha, filia Cinyræ 369.c. Myrrha, Æol. μύῤῥα 792.c
מות mors Phœn. Plato 789 b. c. inde *Motho* pagus Arabiæ ibid. & 115.d
מחזין Arab. Gall. *magazin* 157.b
מחי machina 746. a. Μίχως Phœn. Vulcani nomen 784.b מחי קבלו helepolis 746.a
מחנין caſtra: inde *Mena* vel Meneum urbs 590.d
מטלן vide in נסע.
מין Ar. מינה portus: מן אשדה Portus Aſdæ vel Aſſæ Gr. Meneſthei portus 680.c.d
מכולת cibus pro מאכולת vide אכל.
מכבר pannus denſus, cilicium 748.c
מלא מלאה, plenitudo, plena maturitas, inde *Melos* inſ. 452. d. Eadem *Mimallus* qſ. ממלא & *Memblis* qſ. ממליא. 453.c
מלח Sal, inde מלחא unde *Malacha*, *Malaca* urbs Hiſp. 190.b. 683 b
מלט liberare 615.a
מליטא καταφυγή inſula *Melita* 549 b
מלט Ebr. מלאט Arab. cæmentum ex arena & calce 550.a
מלאט incruſtatio ibid. *Maltha* & malthare inde & quid: inde *Melitha* inſ. ib.b.c.d
מלך Syr. Conſilium 801.d
מלך בעל *Malach belus*, Sol cultus Palmyræ 811.c
מלך, מלכא Rex, Phœn Μάλχος. ימליך *Imilech* 1.Par 4,34. i. e. *Iamblichus* 799.b.c
מלך קרתא Rex urbis, inde Hercules *Melcartus* item *Melicertes* 787. a. ממלכה Ægypti nomus 294. d
מלל fricare, מלילות ſpicæ recentes cur 536.a
ממלל loquaces inde *Mimallonides* vel à ממל torculari ut Ληναί 484.c
מילתא Lana Mileſia vel quævis purior mollior, non *melote* ut vulgo 29.b
מם μῦ 491.a
ממרא הראש Dux Mamre, inde Gr. *Membriareus* vel *Membliarus*. 460.c

מן quid 67.d
מנא portio, inde *Nomus* 295 d
מנאר Pharus 596.d.e
מנגנון μάγγανον machina 745.e
מני Mingas 22 d
מניכה torques, Gall. *maniacum.* 749.c
מנין vel voce compoſita סממנין pigmentum minii : inde *Minio* fl. 694 e
מנע cohibere de aquis : inde fl. *Amenas* vel *Amenanus.* 583.d
מסח μίσχος cilicium 747.d.e
מסס liquefacere metalla : תמס liquefactio unde *Tamaſſus* vel *Temeſa* urbs Cypri 373.e. & Ital. 657.d
מסתק mendoſe pro פסתק vide
מעונים Minæi 138.c. pro quo 2. Chr. 20, 1. עמונים, inde *Minæi* 139.b
מעכה Græca verſ. *Μωχὰ*, inde Punicum *Machus* 634.a
מכדה Mappa 809.e
מציצה Mopſueſtia 176.e
מצר limes, inde *Mazarus*. l. *Mazara* fl. 616.b.c
מצור Ægyptus 293.a. unde 293.b.c
מצרים cur in duali ib.
מר Syr. Dominus : Hinc Gallorum nom. compoſ. *Condomarus Teutomarus* 739.c
מרי Marium urbs Cypri 372.c
מראה Arab. mulier : An inde Μάρτις & Βριτόμαρτις 824.c
מרב *Mareb* veteribus Mariaba 112.a
Plinio cur *Domini* amnium ib. & 148, d.c. 149 a
מרד rebellare, inde Nimrod 257.d
מרחל vide מסע in נסע
מריוטאי *Mareota* mendoſè in Par. Chald. pro מרויטאי Meroitæ 308 a
מרמאהור Arab. meliſſophyllon ſ. apiaſtrum Gall. μαριμόριον 752 a
מרוניטי Maronitæ in Elia mendoſe pro מרויטי Meroitæ 308. c.d
מרנש *Marnas* i. e Dominus hominum, idolum Gazitarum 63 e. 458. c. 824 d
מרר amarum, & המר amarum reddere, inde dictus *Himera* fluv. Sicil. 809.d.e
משה educere ex aquis, inde Moſes 67.e
משיח Syr. & Phœn. Unctus 652.a
משך trahere, protrahere, differre 209.e. 210 a
משך diu 209. d. it. tractus 211.e
גוי ממשך gens protracta i. e. in longum extenſa 211. d. inde explicatur Pſ. 120, 5. p. 209. d. Inde dicti *Moſchi* 211. d. *Moſcovita* 214.d
משך μόσχος pellis 210.c
משכי קשת trahentes arcum, epithetum Ludæorum 301.b. Indi *Niſicaſtæ* dicti 303.a
מתא urbs, מת־עשתרתא urbs Aſtartes inde *Maſtiſtratum* 569.a
מתוחה protenſa, inde dicta *Motye* urbs Sicil. 560.c
מתר *Arab.* jaculari, inde *matara, mataris*, hodie *matras* 745.a

נ.

נאקה dromas 309.d
נבל Syr. נבלא nablium 740. c. d. ναῦλα Pœn. 807.e
נברשא Syr at Arab. נבראס, lucerna : inde *Liparis* & Græc. *Liparas* 572 a
נגד nunciavit unde Gen. 9, 22. ויגד & annunciavit, non ויגוד & exſecuit 8. d. e
נגח cornu petere, in *Aph.* אגח movere bellum, inde Ὄγγα vel Ὄγκα Pallas, Phœn. 464 a. 827.b
נגן, unde מנגנין quæ pulſant inſtrumenta Muſica, inde *Liparis* numen 572.d.e. quod mutatum in *Melagonin* & *Meliguniin* ib.
נדד vagari : ניד vagatio, inde *Dido* Πλανῆτις 516.b.c 832 c
נהר און fluvius On, inde *Naron*, fl. Illyrici 503 b
נהר מלכא *Naarmalcha* fl. 799.b.c
נוד de terra moveri. ניד, נידה motio, inde *Neides* feræ in Samo 409.e.
נון Νῦ 491 a
נון Piſcis : בעלי נון Domini piſcium inde *Balana* 362.d
נור Syr. Arab. נאר ignis, inde Afr. *nanas* buphthalmus 838.d
נוף Memphis 314.a
נחש æs, it. ſerpens, 328. d. inde *Nenas* inſ. 432. e
נחושת æs & chalybs 207. d נחוש chalybeus ib.
נטה inclinare, unde מטה inferius, hinc Brit. *Nant* vallis, inde & *Nantuantes* hodie *pau de Vaux* 754. d. e
נטף νίτωπον, al. μίτωπον & μετώπιον 792.d
נכס immolare : נכסא cenſus opes it. ſacrificium, inde *Naxus* 446.e
נכך recedere : מי־נכך aquæ receſſus inde *Meninx* inſ. 543 d
נס vexillum, יהוה נסי Deus vexillum meum, inde *Niſa* & Διονυσος 749. a. b
נסע proficiſci : מסע manſio σταθμὸς, Chald מטלן Arab. מרחל 285 e
נעם ſuavis de ſermone : Inde מנעם Μόνιμος i. e. Mercurius 811.d
נערה *Nora* urbs Sard. 634 b
נפל decidere : מפל בר decidium frumentum, inde *mamphula* panis Syriaci genus 807.a
נפתוח Νίφθος, ora maritima montibus interciſa 317. d. Inde *Neptunus* 321.d
נפתוחים Napthuchæi 317. d. 321. b. inde Deus *Aphthuchus* ib.

נציב tumulus, acervus, columnus: plur. נציבין inde Niſibis urbs 826.c. 93 d.
נצת Ebr. Arab נציה & נצה נאציה Coma pluma, cæſaries ἀναλογικῶς, inde Callitrichon ſ. adianton al. Capillum Veneris Pœnis neſſo eſſe ſade quaſi נצרת השדה Capillitium agri 845.c
נקוט נוה tenere domum: נקוטאי coloni novæ urbis 803.b
נקלים ita Nic. Damaſc. vocat dactylos ſ. palmulos majores 803 c. inde Naclis urbs ib. b.c
נקץ deſiuere: מי־נקץ aquæ deſectus, inde Menix inſ. 543.d
נרד Nardus 792.c
נשא tollere:
הנשאה elata, inde Inneſa urbs 583.a
נשי אמון Naſamones 322 c.d
נשל extrahere, unde משלייתא uncini quibus caro ex olla trahitur, Arab. מנאשל 577.b
נשר & נסר ἀετὸς, inde Inſ. Niſyrus 403.a
נתר nitrum 455.a

ס.

סבורקאן chalybs naturalis ut פולאר artificialis 211.d.e
סבא inebriari. inde Saboe, Sabazia, Sabazius 480.b
סבבא σαμβύκη ſambuca 808.b
סגול botrus 624.d
inde Sicilia dicta qſ. סגוליא botrorum 625.a b. 628.b
סגום ſagum 747.d
סדין Ebr. Arab. סדון Syr. Sindon 833.b
סדנין σκτίλη. הסדן Elſedum 746.d e
סדרא Ar. malum Punicum, σίδη Bœot 476 c. 484.c
סהר carcer 67.b
סוס. סוסיא equus, σύσιξ Etymologo 833 c
סוף alga: inde mare rubrum Ebr. ים סוף & cur 320.c
סוק & צוק platea 166.a
סחרא negotiatio. inde Conyra dicta Scheria 506.a
סטר latus 166 a
סין lutum, πηλὸς it. Peluſium 311.d.e. 332.b
inde סינים Sinetis id eſt Peluſiotæ
סכה tabernaculum, it. ſpelunca unde Troglodytæ dicti Suchæi 239.d. 313 a.b
סוכות Σκηναί 210 d
סכן indigere: inde Sicinus inſ. 451.e
סלם Ar. mordere de ſerpente: סלאם ὀφιόδηκτος, inde סלאמין Salomon inſ. 497.c
סלע Petra urbs Arab חגר Hagiar 312.c
סלעים rupes, inde urbs Sicil. 566.a. & Africæ promont. 711.c
סלעם deglutire 653 c
סלק aſcendere, inde Silices pop. in Aſſyr. 278.d
סמו Ar. altum eſſe, eminere, סמא cœlum ut Ebr. שמים, hinc σάμοι Gr. τὰ ὕψη & Sames 407.b
סם דרקום σαμάρδακος morio unde 429 b c
סממין pigmentum minei 694.c
סנהד Ar. lex, doctrina, ius canonicum: סנהד Phœn. idem, unde קרית סנה Kiriath ſanna urbs doctrinæ, quæ & קרית ספר Kiriath Sepher urbs litterarum: קרית ארכי Kiriath Arche urbs archivorum.
סנן Ar. docere ut Heb. שנן inde Sanchoniathon qſ. סן כנאתו doctrina zelus ejus Græcis, φιλαλήθης 855 d it. acuere ut שנן Ebr. inde מסן cas Græc. βάσανος 799.a
סםרנון σίσαρον 747 a.b
סעוט pharmacum quo provocatur ſternutatio 165.e
סעל negotium 165.e
סעקה ramus 632
סעתר origanum 165.e
ספירום cucumer Sylveſtris 843.e
ספסרא Chal Perſis שמשיר σαμψήρα Spathæ barbaricæ genus 615.a
סקול infortunium lethale ut אסון inde Scolus locus Bœotiæ infauſtus 473.d.e item Scylla 576.b
סקרא minium, vel potius Syricum 445.a
סקאב villa ſanguinea quam capite gerunt Arabum mulieres cum in grave infortunium inciderunt 166.a
סרבל amicire,
סרבל Saraballum, femorale: it. pallium:
סרבלא דרציפא ſaraballum aluminatum, vel ex lapide amianto 31 a.d
סרג implicare, inde σαργάνη rete & Sagartii 253 a.b
סרול Sarabalium 451. a. it. bracca inde ſilures & cur 722 c. 451.b
סרח fœtere, inde Syraco palus, à qua Syracuſa 595 a.b
סרטן cancer, Aſterion Tenedi lacus in quo canceri 417 e
סרן Saran Princeps Philiſtæorum 69.a
סרנדיב Arab. Serandib, Perſis Salandib inſula Se lan, à Salis qui Ptolem incolæ Taprobanæ 770.b
סרעפה ramus 632 b
סרק latrocinari, unde סרקיין Saraceni 241.d
סירקין Syricum 445.a
סתל Arab. aquila, Afr. σιδηλίας hieracium majus unde ſic dictum 837.a

ע.

עבר colere [terram] Bœot. Βοηδρομεῖν 476.d
עברה denſum & עב nubes, lacus altus inſtar nubium, it. Sylva, Talmudicis אבנא inde Abyla Pœnis mons altus qſ. עב עילאה 812. c. עב

columna

columna, inde Columnæ Herculis ad Abilam & Calpen 813 a

עובל Conditor *Abalitarum* 139 e

עבר trajicere, inde מבוכא naulum pro מעבורא. & מבורא ponto 810. a. d. עבר tranſitus, עברין termini, fines, inde *Iberis* 191. a. 693. it. *Hibernia*, 726. a. b

עבר concipere, חן עוברת gratuito ſ. ex gratia concipiens, inde Sara Phœnicibus *Anobret* 790. c

עברא Syr. vadum, trajectus, inde *Bethabara*, it. Afr. *Abara*, *Abaradira Abrotonum* 528. d. e. 529 a

עיבור *Hiporus* fl. 605. c

עיבורא Annona, inde *Ebora* Cerealis urbs Hiſp. 681. a. b

עובר Hebr. Arab. עאבר de myrrha, it. de pecunia 136. b. c. d. e

עבר flere, עברי lacrymoſus, עבר anatomicis angulus oculi lachrymalis 137. a. inde myrrha *Æbirmi-naa* it. gabirea ib.

אעברת vario colore diſtinctus fuit, inde *Ecbatana* & *Agbatana* 222. d

עגל & ערגל volvere 632. b

עגלי בעל, Dominus rotundus i. e. Sol Palmyrenis 811. c

עגמי barbarus peregrinus, an hinc *Ogmius* Hercules 737. c

עדן unde מעדן fodina & *Odonis* pro Thaſo 425 b

עד־רוץ ad contributionem, inde *Adruja* inſ. 443. b

עדריא greges ovium l. caprarum, unde Ægusæ עדריא quod *Carria* ſcribit Stephanus 561. a. b

עובא vel עבא ſinus, ſtagnum: inde *Hippo* urbs Afric. 519 b

ארעוטה Damaſcena vallis 89. c. vide עוץ.

עון unde מעון habitaculum ut Gall. *magum Rhotomagum* 757. d

ארעור Cœleſyria 363. d. pro Syrophœnice Mar. 7. ib.

עור Arab. concavum eſſe, מערה ſ. מעארה Heb. ſpelunca, מערבבע caverna exciſionis inde *Marpeſſus* l. *Marpeſſa* 447. d. מעאראת cavernæ, *μέγαρα* 363 d e

עוץ Uz vel Chutz Conditor Damaſci, inde Damaſcena vallis Arab. ועוטה Gauta 91. a

עוק coarctare: עוקא anguſta inde *Icos* 455. b. c. it. *Ocha* dicta Eubœa 435. d

עז validus, durus, aſper, inde עז capra & mare Ægeum עז 437. 438. עז capra, Phœn. *aza*, Syr. עזא 823. c. inde *ἰζώνη* pellis hinnuli caprini, Satyrica veſtis in ludis 583. c

עזוז, עזיז fortis, potens, inde Gallis Mars *Hejus* & Syr. Ἄζιζος 736. b, 811. d. e

עזה *Gaza*, id eſt munita 824 a. b. e

עטלף veſpertilio, inde Pœnis auricula veſpertilionis *lobotalaph* herba: Μυὸς ὦτα, auriculæ muris 835. c

עיטם *Itamus* urbs Cretæ 457. c

עטר, עיטרא, עיטרן pix: inde עיטריא *Itaria* i. e. Italia, qſ. picea regio 658. c. 661. e

עי plur. עיים acervus lapidum, inde inſula *Ios* qſ. עיון Saxoſa 450. a

עין גראי fons medius: inde *Enguium* 617. b

עין נעם fons amœnitatis, inde Sicilia *Ennus* 586. b. c. d. e & *X* na Macedoniæ 587. a

עכבר mus: Phœn. עכור unde Τόμερος inſ. 450. e

עכו *Accho*, *Arc*, *Areæ* c. Ptolemais 864. a. b

עכס flexus, inde *Hexi* urbs Boet. 683. e

עלאי alti id eſt montani, inde *Ilienſes* 635. b. c

עלית loca celſa, unde *Alontium* urbs Sicil. 569. b

עליון Phœn. ἐλιοῦν id eſt ὕψιστος, unde Pun. *Alonim valonuth* Dii & Deæ 801. b. 784. b. inde *Elius* Jupiter 476. a

עלים *alim* ἀρχαϊκῶς Elim inde *Elymi* & *Elymi* 629. b. c

עלית פאה celſa plaga: inde *ilipa* urbs Hiſp. 668. d item *Iliouia*, *Iliberis*, *Ilitiurgis*, *Iluro*, *Ilerda* 669. a. b

עלז exultare unde *Elyſius*, *Elyſii* campi 664. a. עליזה exultabunda, an hinc *Aiaja* fons Sicil. 565. d

אלכום Arab. Ebr. אלקום validus 472. e

עלם *Elam*, inde *Elamitæ*, *Elymæi* 78. e

עלמא virgo, unde Pœn. *alma* 456. d. 848. e

עלס exultare יעליס exultavit, inde *Ialyſus* urbs Rhodi 397. a

עול, על עול, עעול tempeſtas, inde *Æolus* 658. a

עלץ exultare, עלוץ עבא amœnus ſinus, inde Oliſippo 695. e

עם כמוש populus Chamos i. e. Moabitæ 569. a

עמיקא *Amica* id eſt vallis Damaſcena 89. c. *Amyce* Polybio 91. b. 366. b. e

ענב uva, hinc *Anapus* fl. 596. a. b

ענבלה Arab. νύμφη vel κλειτορίς & μύρτον, inde *Onobala* fl. 578. b

עני mœror, inde *doia* & *Anius* Rex Deli 440 c

ענפה ramoſa, inde *Anaphe* inſul. 461. d

ענק *Anac*, pater Anacæorum à quo Phœn. בני־ענק 362. d. & *Carthago* qſ. חדרי־ענק habitaculum Anac. ענק torquatus 363. e

ענת tempus: עונתא tempus cujuſque rei ſtatutum & determinatum, inde Pun. *γόνατα* termini 821. a it. legitimus conjugii uſus ib.

עסים muſtum 616. c

עפק amplecti ex Hebr. חבק, inde עפקא Ἄφακα locus Libani, Etymologo recte *περίληψις* 831. b. c

עפר *Arab.* 1. tegere: 2. peccata remittere ut Ebr. כפרה 810. b. inde עפארה ſuppari genus cui delicatæ mulieres dum unguntur ſe involvunt, *ibid.* Idem & Hebr. אפר & Chald. מעפרה: unde *Mappa* Pun. & quomodo ib.

עציון גבר *Eſcon gaber*, Chald. כרך תרנגולא qſ. *Arx galli*, ut גבר ſit gallus: potius notat *Spina viri* 764. a. cur ib.

עצם Ebr. numeroſum & Arab. עטם inde *Samatho* inſ & *Symathus* fl. 585.c.d. 826.c d.

עצים & ערצום robuſtus, fortis 632 c

עצם Os Afr. *Oſſum* 849.c.d

עקב & ערקב talus 632. c. it. extremum, inde *Acabe* fons 535 a

עקוד varius, maculoſus: עקודים in gregibus quæ oves 606. b. c. An inde עקד *Achates* it. fl. Siciliæ *Achates* ib.

עקל & ערקל pervertere 632.c

עקלתון tortuoſus, ſerpentis, diaboli epitheton: inde Græc. Ἐγκιλαδον 580.d.e

עקיק ſapphirus fl. 242.d

עקום & עקמקם tortuoſus, obliquus, unde Phœn. *Camicum* in Sicil. 612,c.d.e

ערב vide קדם

ערב עארבה genuini Arabes 166.c

ערב מתערבה vel מסתערבה Arabes facti 166.c

ערבלא populorum colluvies 277.8

ערה & מערה graminetum 634. b

ערגל volvere 269.b

ערטל obeſus, ערטיל nudus, ערטום juvenis decorus, inde Bacchus *Vrotal* 126 e

ערם coacervare. inde ערם agger, inde *Arem* urbis Sabæ 151. a. An inde ἴρματα. 715.d

ערמן aggeres cohibendis aquis, an inde *Hirminius* fl. 604.b

ערערה Illuſtris, Nobilis, Dominus. An inde Phœn. עיערא *Gigra* l. *Gingras* id eſt Adonis, item *Gingri* tibiæ quibus defletur Adonis 807.b.c

ערקא *Arca* urbs Libani, populi ejus Arcæi Gen. 10,17. unde Venus *Architis* 831 c.d

עראק עגמי *Irak Agemi* id eſt barbara pro Perſide 220 a

ערקין nervi, ἀρνόγλωσσον plantago, vel חציר ערקין herba nervorum, id eſt nervoſa, Græc. ἑπτάπλευρον, πολύνευρον 834.d Apulejo *Artieron* 844 d

עשה חיל fecit copias id eſt conſcripſit 487.b

עשתרות, greges & armenta 787.b עשתרתא *Aſtarte* Dea Phœnicum, an eadem *Andraſte* Britan. 738. a. b. Pœnis eſt Juno 850.b. Cœleſtis 853. a inde & *Erythia* inſ. 679 c. Græci ex *Aſtaroth* divulſim fecerunt ἄστυ Ἐρύθης jb.

עתק durus, aſper, inde עיתקא *Ithaca* inſ. qſ. dura 507.d, e

עתיק antiquus, inde *Vtica* urb. Afr. Gr. Ἰτύκη 517.b.c

פ.

פא eſt הי 491.a

פאה Syr. פאתא lacus, ora, plaga, regio, hinc כר פאתא *Carpathus* 400.c

פארא ramus, פאר בי ramoſus, opacus inde *Pyrene* & *Pyrenæi* ſaltus 69.a.b

פאת פלג *Paphlagonia* 423.c

פגר Arab. 1. 2. 3. Conjug. fontem aperire 5. & 7. Conj fontem erumpere, hinc פגרן Gr. *Epigranea* & *Hippocrene* fon 464. c.465.a

פדן ager ſativus, compaſcuus, *Paddan Aram* Meſopotamia 86.b.c

פדאר Agricola 86.c

פרשה פרסטגאני *Padeſca Preſtigiani* id eſt Rex Aſtolicus 308.d

פוג & מוג diſſolvi 615.a

פוגה ques 370. b. עליון Παυρίβιος i. e. *Pymalion* 370 b

פוט Apollo Pythius 12.a. it. ſparſus ut פוץ 335. cur ita Lybia dicta ib.

פול *Phila* urbs 304.b

פון ſtupere, פן attonitus, inde *Pan* terrores immittere creditur 483.a

פוק Arab. ſurſum, פוקני celſus, inde *Phocicani* pop. Græcis *Phocenſes* 630.b.c

פאיק opibus, dignitate eminens inde *Phaaces* 506. c, d

פור ſors 69.c

אם פוריה mater fertilis, alludit ad *Emporia* loci Africæ 528.c

פז & אופז auri ſpecies, an à *Paſi* ſinu vel *Phaſi* fl. 161. a

פזר ſpargere: פזורה Sporas 455.e

פחד Arab. femur, Ebr. פחד verenda 481. b. vide ירך.

פחז præcipitem eſſe, [de aquis] 275.b

פטדת כוש Arabica Topazius 239. a

פרסיטה & פסיטה roſtrum 632.b

פי בשת *Bubaſtus* 332.b

פיל Elephas inde *Phila* 305.b

פיכל Membriarei Pater Gr. Pœcilus 460.c

פולד Chalybs artificialis 211 d,e

פלח agricola, inde *Pales* Dea ruſtica, & מפלח ruſticum tugurium 813 d

פליחין venerabiles, inde *Palici* Dii 389.b

פלי removere, amovere, in exilium agere. Inde *Pola* urbs 328.b

פלט

פלט liberare 615.a
פלך גונדרי vide גונדרי.
פליא נחש terribilis ſerpens, inde *Pelinus* mons 414 c
פילם Ar. magnus. Gall. *Volema*, Pyra grandia 752.d
פלפל piper, מפלפל acutus diſputator inde למך.
פלצות terror, inde מפלצת & *phallus* 484.c
פנג al. caſia, al. balſamum, Chaldæo interp. קוליא dulciaria ex melle: hinc Zohar לחם פנג 362.b.c
לפני coram, contra 52 d
פנה angulus, faſtigium montis, unde Gall. *Pen* & Britan Pin, hinc *Pennina* Alpes 753 b c
פנחס *Phineus*, Rex Bithyniæ 422.d
פנטסכינאי *Pena ſchœnita* 298.c.317.d.333 d
פנך *Βρίμιον*, *Phanace* Bromius 480 c
פנק & פרנק oblectare ſe 632.b
פעם, inceſſus, greſſus, pedes: נעם פעמו Nom. Pun. notans, boni pedis hominem 849.c
פסח latum eſſe, אפהה latus, amplus, inde *Amphaga ſl.* 531.c.d
פצה, פץ Arab. argentum: Hinc *Oroſpeda* mons argenteus in Hiſp. 665.d.e
פציר rivus 632 b. inde Phaſidi nomen 327 e
פקח Arab. ſcire, פקה *φρόνησις*, פקיה, juriſperitus, ut Heb. פקח Judex 471.b
פקח videns, it ſapiens, ſagax 470. c. d. inde ſphingem Bœoti *Φίκα* dixerunt, ib. e. Et aborigines Vatem inſignem, *Picum* 471.d. vide סקה.
פרבר & פרוד loci pars exterior 451.a
פרגא vide פרתים.
פריד Zizyphus, lotus, inde Lotophagitis inſula Phacid 544 a
פרדס Paradiſus 69 b
פרה fructuoſum eſſe, inde gemin. rad. פרפרת vel פיפרת *Peparethus* inſ. 433.a
פרות ſoveæ, inde *Parus* 447 c
אפרוחים pulli, אפרוחים כלוא clauſtrum pullorum, inde *Colaphryx* 473.8. muliebre capitis tegumentum 473 a
פרוין *Parvain* Phœn. פרון *Parvan* vel *Provan* hinc טף פרון littus *Parvan*, Gr. *Taprobane* 161.b
פרזות pagi: inde פרזים *Pherezai* id eſt pagani 348.b.c
פרט cantitare, vocibus minutim conciſis canere: hinc *Bardi* 740.b.c.d id Horatio eſt *dividere* ib.
פרך fricare, פרוך vel פריך ſpica recens, inde אפריכה *Africa* 536 c
אלפרך vide אלכרך 38.a
פרכה manipulus Bœot. *ἰραχὸς* 476.d
פרם incidere, פרימה inciſio, inde *Parma* ut *acile* ab *anciſu* 853.a
פרמקום *Φαρμακὸς* veneficus 432 e
פרומביא *Φορβεία* capiſtrum 309.d
פרנס paſcere, פרנום paſcuum, inde *Parnaſſus* & *Parnes* montes 470 a. inde & פרנס Princeps, Gubernator, an inde *Brennus* & Brennin Rex apud Cambr & barn judicare Britan. 739 a.b
פרנק oblectare 269.b
פרס גד Perſicus exercitus, unde *Paſargada* 253.d
פרסך *Paraſanga*. 69. c
פרעא caverna, cuniculus: *Parus* inde 447.d. vide פרות.
פרעה *Pharao*, id eſt crocodilus 67.b.156.b
פרעש Pulex. Arab. ברעות hinc Afr. *ἀάργατυμ* pſyllium 841.a
פרץ erumpere (de aquis) גאה פריצה habitatio eruptionis, ſc. aquarum hinc *Nebriſſa* 660.a.b
פריציר rivus 269 b
פרק rapina: inde *Vargi* 742.d
פרתום, פרתון ſummus præfectus, moderator: פרגא mutatio. An inde *Vergobretum* Æduorum? 739.c.d.
פשור tepidum 564. c.d. vide חלל.
פשח abſcindere, תפשיחא abſciſſio. An inde *Tapſus* urbs Sicil. 594.a.b
פשט & פרשט extendere 632.c. dilatare, expandere, ut Ar. בסט 10.b. inde פשיטן *Ποσειδῶν* 10. a. פשיטנא herba quædam latiſſima ibid.
פשתה linum Afr. *ζιραφοισὰ* id eſt זרע פשתה ſemen lini 834
פתה in *Cal* pellici, in *Piel* pellicere in *Hiphel* dilatare unde יפת Gen 9.27 dilatet 169 a.b.c.d. inde etiam פתית ימא latitudo maris 10.b
פתוחים ſculpturæ: An inde *Pataci* Dii Phœn. in Prora 791.d. vide בטח.
פיתום Patumos 314
פתק jaculari, projicere, inde *Pantachas*, *Pantacias*, *Pantagias* fluv. Sicil. 592. c. d. פתקא vaſis genus *πίτταχος* Bœot. 475.d
פתר Arab. tepeſcere pro פשר 564 d
פתר Ebr. interpretari, inde Gall. *Patera* Sacerdotes Apollinis 739.d
פתרוס *Pathros* vel *Phatures*, Thebais, ubi *Pathyris* urbs & *Phatarites* nomus 311.e

צ.

צאר vertex 821.c
צבר colligere, congregare: צבור Synagoga, hinc *Sabrata* urbs 516.c
צדיא deſolata, hinc *Stadia* id eſt Rhodus 399.b
צדוק *Sandocus* Cinyræ pater 376.a
צדק Jupiter, Pœn. *Sydik* 784 c d
צוק platea 165.a
צוק antari, מצוקות anguſtiæ, unde *Maſſicytes* mons 390 c

צור rupes unde *Tyrus*, inde *Syri*, & *Aſſyrii* 341 c.d. 778.b.861.c.d. hinc Tyrus *Sora* & *Sarra* dicitur
צחור Arab petra, an inde *Scyrus* 432.d
צחרא deſertum 821.d
צטר latus 166.a
ציים Ichthyophagi 318 e. Et qui in deſertis degunt 320.c,d
צידון Sidon ab ubertate piſcium 341.d
ציצית Siſoe 380.d
צירים imagines 240.d
צולגח & צולגאן harpago ligneus 577.b
צלם umbra, hinc *Salmon* & *Solymi* 392.a
צלצל כנפים cymbalum oratum, id eſt ſiſtrum 240.a
צולקיא euſtio, inde *Sulchi* 637 b
צמק areſcere: צמוקים uvæ paſſæ 705.d
צמר גפן lana vitis Talmud eſt goſſipium 767.d e
צן frigus, inde *Aſines* fluv Sicil. 578.c
צינור tubus emiſſarius per quem aqua in declive fertur, inde הצינור *Aſſinarus* fl. Sicil. 599 d
צעד ἴχνος greſſus, veſtigium, *Sarad* unde Σαρδὼ vel Sardinia & Græc. Ἰχνοῦσα 631.d.632.a
צעוט pharmacum, quo procuratur ſternutatio 165 e
צעל negotium 165.c
צען Tanis 332.b
צעתר origanum 165.c
צפרע Arab. rana ex Heb. צפרדע 632.b
צפה ſpeculari, מצפה ſpecula inde *Meſſapius* m. 469.d. צופה שמים Pun. ζωφασημὶν, οὐρανοῦ κατόπτης 783.d
צפן recondere: צפונים theſauri inde *Siphnus* inſ. 148 b.c.d
צפנת פענח occultorum interpres 67 b
צצלא Syr Cymbalum צלצלא 658 a.b
צקאב vita ſanguinea quam capite gerunt Arabum mulieres cum in grave malum inciderunt 166.a
צרואה צרוה, צריח, צרח arx, palatium 151 c
שני צרח ſecundum caſtellum unde *Sanijera* 704 d
צריפיא Aluminoſa, inde Melos Phœn. *Tſeriphia*, Græc. *Zephyria* 453 e
צותרא fœdus, deformis, hinc *Satyrus* 485 e
צתרי Ebr. Origanum ut צעתר an inde *Aſterium* in Tenedo 418.a

ק

קדם in Aſſyria quicquid trans Tygrim, ut ערב quicquid cis Tygrim 35. e. מקדם ab ortu ab initio, i. verſus ortum 37
קדר nigrorem a ſole contrahere, inde *Kedar*, Kedareni 244 c
קדרה vittus, Perſis *Carda*, unde Cardaces militum genus 253.a
קהר vincere, קהר victoria, inde *Cairo* urbs, Arabib. אלקאהרה *Alhanira* 154 d. e. & *Nitocris* eſt Minerva victrix 253.a
קו filum tenue, תקוה funiculus, מקוה netum vel opus ſubtiliſſimum: קוין fila Ca...neorum) inde *Coa* inſ. 404.b c d.
קולפייה Vox oris Dei, inde Ventus *Colpias* quo factus homo 783.e
קוליה Gr. κοιλία 362.c
קול״ים האספנין *Kolias* Hiſpanorum id eſt Saxetanus 683.c.d
קוניא χωνεία fornax in qua metalla conflantur 721.e. 722.a
קוף ἐπίτομος κόσμου 491 a
קור in *Hiſp.* manare, ſcaturire, *Cyre* fons Afr. à quo *Cyrene* 544.e
קוריא ornamentum capitis quoddam 473.b
קהתאן *Kahtan* idem qui *Iectan* 110 d
קוטבא trapetum ſ. mola olearia: an inſerto ר *Corduba* leg. *Cotteba* 667.a b.c
קטם incidere, קטום inciſus, inde *Cothon* Carthaginis & Adrumeti portus 512. d.e. pro טום in Talm. mend. קטון. 455 b
קטנא *Catna* vel *Cotne* eſt Cana Galileæ & *Catana* Sicil. 583 e
קטון parvus, inde *Cottana* Syr. parvæ ficus 805 d e
קטף vindemiare: קוטף vindemians *Cotes* Afr. Promont. Pœnis fortaſſe *Cetif* 715.a.b
קטיפה, & קרטיפה Stragulum Catiphenſe 632.b
קטרוב boum arantium jugum: An inde Centuripini aratores? 588.b
קטרן Cedrium Plinii, Gall. *Goudran*, Hiſp. Alquitran 661.c.d
קיר & קרני forte *Cyrus* & *Cyrnus* fl. 332.b
קיר murus Brit. Caer 758.b
קיר הרס murus ſolis, urbs in Afr. Græcis κεραμεῖον τεῖχος 711 d
קלב pix, inde *Calabria* quæ & *Peucetia* ἀπὸ τῶν πευκῶν 662 a
קלום Græc. Κλύσμα & Κλείσμα urbs 122 a
קלט refugium unde *Calduba* 667.d
קלע funda iacere
קלע funda,
קולע funditor: Græc, καῦλον habena fundæ 702 d
קמט & קרמט contrahere 632.c
קמוליא Cimolia 455.a
קמעל dominari, קמעאל Dominus gentis inde *Camulodunum* in Britan. 755 d
קמץ & קרמץ colligere 632.c
קומץ & קרמץ fovea ib.

קנה

קנה poſſidere, it. generare, קונה Genitor cœli & terræ 784 c
קנתאל poſſeſſio Dei, inde *Canthele* Saturni vicus 530.c
קנה canna, menſura ſex cubitorum & palmi 753 a
אלף קנים mille cannæ, inde *Leuca* vel *Leſca* Gall. 752 c
קנן nidificare,
קנים nidi, alludit קנמון *κίνναμον* cinnamomum 792.b
קסטלה Arab. fluminis vel fontis murmur, inde *Caſſalia* fons 466.c. & *Caſtulo* urbs Hiſp. 666 c d
קסטירא & קיסטרא Chald. Arab. קזדיר *κασσίτερος* ſtannum 721.c
קיסום Arab. Abrotonum 528 d
קפוד & קנפוד hericius & hiſtrix, inde *Cinyphius* fl 533.c
קפה, Arab. קפאזה acontias ſerpens 116.c
קפע & קרפע contrahere 632.c
קפץ comprimere, conſtringere,
קפצה arctata inde *Capſa* urbs Afr. 530.a
קצב & קרצע amputare 632.c
קצר *Caſſius* mons unde 331.d
קציעה brevis: an hinc *Coſyra* inſ. 555. b. vide חסר.
אלקצר Hiſp. Alcazar, Acropolis 42. a
קצוצי פאה circumtonſi angulis quidicantur. 389 c
קיקלתא ſtercus 807.d
קרב offerre, קרבן oblatio, *Cabarni* Sacerdotes Ceteris 447.c
קרבן peregrinum Sacramentum Tyriis lege prohibitum 596.a
Judæis uſitatum ibid.
קרדו. קרדון, & קרוד Gordyæorum montes 20. c
קרדאבני Cardamomum, unde *Cardamene* inſ. 765 c
קרי *Cora* fl. Arab. Herodoto *Corys* 312.b
קריה urbs, Britan Caer Scythis Car 758 a.b
קרית ארבע Kiriath Arbe unde dicta 339.c 363 d
קרן cornu Gall. *Carnon* 746 a
it angulus, bivium 137 d. Cur inde *Carna* urbs *ib.* b c d it, promontorium inde *Cyrnus* inſ. 640.a
קרון carrus 746.c
קרנים *Cerynia*, al. *Cerynaeus* urbs 371.a
קרסל talus, inde *Calaſiris* talaris toga Ægypt. 451.b
קרפה *κάρφαλος*, aromatis genus 123 c
קרפסה concha, inde *Carpeſſus* 682.d
קרקפה caput, קרקפן capitoſus, an hinc *Caccabe* vetus nomen Carthaginis? 514 d. 515. a.b
קרה *Ar.* rana, חציר קרה herba ranæ inde Batrachium Punice in Apuleio *Atzietcur* 845.b
קר Ar. quieſcere, in tuto eſſe: קרקרה terra in qua tuto vivitur, cur inde *Corcyra* 505 d.e
קררין frigida: inde *Caralis* vel *Calaris* urbs Sard. 637.c
קרקור navis prælonga 20.b
קרר auriga 746.e
קרתא urbs, Parthis *Certa* ut & Medis atque Armenis 816 a b
קרתא חדתא Urbs nova, inde *Carthada* vel *Carthago* 190 c.d. 512.a.b
קריתא Arab. Palæſtinæ regio 457. d. vide כרית
קש ſtipula, inde *Caſus* inſ. quæ & *Ἄχνη* 401.a
קשא מוזר cucumer peregrinus, Afr. *κυσιμεζάρ* 843. c in Apul *cuſſimezara* 846.b
קשיתא *Sciathus* inſ. 432.e
קושתא turris, munitio, inde *Aceſta* urbs Sicil, 564.b
קש קשים Squamæ, שרין קשקשים *θώραξ ἀλυσιδωτός* 217.d
קתא אלחמאר cucumer aſini i. e. ſylveſtris 843.c
קתרי petræ, inde *Citharon* 468.c. & *Cythera* inſ. 500. d. it. *Agathurium* urbs Sicil. 569.d

ר.

רואה videns id eſt vates 471.d
ראש caput, Dux, Princeps, & ראשון primus 552.d. initium 212. d. e. inde *Rhos* fl. it. *Araxene* ubi *Rhoſſi* 213 e. ex ראש *Ruſſi* 214.d. Gr. *Rhos* Taurica Cherſoneſus ib.
ראש מר caput myrrhæ, id eſt præſtantiſſima, ſic ראש בשמים caput aromatum: ראש יין caput vini, הר ראש יין, Gr. *Ἀρούσιον* Lat. *Arviſium* m. 414 d. 415. a
ראש fel, venenum: Syr. רישי unde 835 b. Pun. חציר רישי *ἀσίριον* herba veneni id eſt anagallis 838 d
ראש תינא caput ficus: *Ruſpina* inde 705.e
רבא Syr. in *Pael* educare: תורבין educator, nutritius, pædagogus Afr. *Torbajon* 854 a.c
רב הוצן vide חוצן
רבב jaculari, רב miſſilis genus 799. a
רבא Phœn *ῥάμμα* Polybio 798 d
רבה jaculari ut רבה 799.a
רביל latro 116.a.b
רבלה Daphne 468 c
רגג agitari in cunis 30 a
רגל pes. רגוליא oves pedibus maculoſis 606.b
רגלא pes, it, amnis, inde fabula 464 b

ררא rheda 747 a
רידנים proprie: accolæ *Rhodani* 184.d
רארין crocus, ראדני flavus, croceus, inde Galli Rhodanum 186 d.e
רהב Ægypti Delta & cur 68.d.294.a b
רוץ conterere ut רצץ inde *Caphareus* & *Andrus* 443. b.c
ריק Eruca 835.a
רזא, & ארזא plur. ארזיא orgia, myſteria 485.a
רום celſum eſſe, מתרימא elata, ſublimis, inde inſula *Maritima* Punice nom. 561.c. מרום locus ſublimis, *Maro* m. Sicil. 610 c. רמתא loca excelſa: cur Laodicea dicta *Ramatha* 825.e
רחמנות miſericordia item pietas 848.e
מרחוק è longinquo id eſt ex Oriente 312.b
ריק Arab. vis, robur, ראיק prior, inde Britan. Rich id eſt potens, hinc *Sinorix*, *Dumnorix*, : & Germ. *Chilperichus* 739.c.d.e
רכס & הרכס vel הרוכס ſublimis locus: unde *Erix* Sicil. m. 562.d
רמס & רפס conculcare 615.e
רמחא λόγχη 744 d
רמך equa, Gall. *mare* 749.d e
רמצא ſtylus 455.e
רעב fames
רעבי famelicus, Gall. *Rhaphius* lupus cervarius 750.b
רעה paſcere, תרעית νομὴ paſcuum, inde fl. *Triton* 533 d
רעם tonare, תרעם *Taram* ſeu *Taramis* Gallis Ζεὺς βροντᾶος 735.d. perſtrepere (de mari) κελαδεῖν inde *Rheme* vel *Rheno* inſ. 443 a
רעמה Rhegma 247 c.d
רפסרות σχεδίαι, rates 555.d
רצף lapidibus ſternere,
רציפה ſtratum inde per metatheſ *Seriphus* 449.a
רציף alumen 31.b
vel amiantum 31 d.32.b.454.a. vide & סרבל.
רקם *Petra* urbs 764 d

ש.

שאה Ar. bubalus, taura ſylveſtris 129.c
שאה Perſis *Schac* id eſt Rex, unde Σακαία feſtum Cteſiæ 129 b.c
& in Schaccorum ludo שאה מארת *Schac mat* 129 b.c.d
שבא it. שבו eminere, an inde *Sabeti* 149.c. an vero à שבה captivum ducere ib.
שבט Chaldæis שבטא virga, baculus inde *Spata* 743 c. it. ſceptrum 632.b
שובך columbarium; Verbenaca quæ Græc. περιστερεών, Pun. *Zibicum*, corrupte in Apul. Zimicum 846.a
שבע Juramentum, מי השבע aquæ juramenti, inverſum Ἀσβαμαῖον ὕδωρ, Aqua *Asbamæa* 590 a.b
שבע ſeptem: שביעי ſeptimus, cur inde *Lesbus* 413 c
שגל coire: σαλάγειν: Hinc *Sega* urbs Piſ. unde ἀσελγεῖς 392 a
שדי Ἀχέτης 784.c. it Παντοκράτωρ שדיד Ar. validus, שד corroboratio 823.e
שדה *Sidda* muſicæ genus. Σιδῶν inde puella inventrix hymni 786.c. שדה pro *Padan* 86.d
שדיר vide שדי.
שהדונים μάρτυρες 325 b
שימא angulus, inde *Syme* inſ. 401.b
שועא rupes inde *Sue* urbs Aſſyr. 278 d
שוף ungere, אבנים בשופים Lapides uncti, lectum eſt נפשים animati 783.c
שור contemplari,
שורואסתר *Zoroaſter*, id eſt ἀστροθύτης, pro quo perperam in Laert. ἀστροθύτης 235.d.e
שור murus & taurus, hinc fabula 328.d
שורה pro אשורה beata 444 d
שירה pro עשירה duces, inde *Syrus* inſ. ib.
שחה deprimere, ex *Ethpael* אשתחה *Vſtica* inſ. 567.b.c
שחב nigreſcere, Afr. σιχάμ paſtinaca ſylveſtris, id eſt daucum 836.c
שט שאטי, Arab. littus plur. שטוט & שטאן hinc *Baſti* & *Baſtitani* 685.b
שטום Spinæ Arabicæ 26.c
שטרנג Gr. ζατρίκιον Hiſp. *Axadrex* Schacchorum ludus 129.d
שילה *Silo* inde *Silenus* 482.c
שין σχῖ 491 a
שיר canticum inde *Sirenes* 574.b
שיש marmor Parium 375.a
שכלול perfectio an hinc *Sicilia*? 624 c.d
שכם mane ſurgere, unde משכים matutinus vel mane ſurgens 210 c
שכן דארעא *Scandaria* prom. Coæ inſ. 404.c
שכנים vicini, inde *Sicani* 623 d
שלהבתיה flamma Dei id eſt maxima 845.d
שולקא vide צוקלא.
שלוש tres, Pun. Salus 851.a
שמיכה ſtragulum à denſitate, Chald. סומכא Arab. סמכה 748.c
שמאל ſiniſtra Gall *Samolus*, herba quam ſiniſtra manu legi e portebat 752.c
שמם unde *Semi* nomen, ἀφανίζειν 11.a.b. Inde *Sem* pro Plutone & *Smy* Typhon Ægypt. ibid.
שמים רום Σαμημ ῥοῦμος ὁ ὑψουράνιος 784.a.b

שמן unde השמין impinguare, inde *Iſmenus* fl. Bœot. 464.b. *Cadmi* pes cur ita dictus 784.a b
שמן octo, השמיני octavus, Afr. *Eſmuni* unde ἀσμουνὴ Solanum, ad verb. חציר השמוני Herba octavi i. e. Æſculapii 840 d. 289.d
שמש miniſtrare, שומש *Sumes* Pœn. Mercurius: השומש *Aſumes* herba Mercurialis 844.a
השומש לבן *Aſumes labon* Cynocrambe ib.
שבשב Seſamum, unde Seſamum urbs *Paphl.* 424 a
שמשם אכם Seſamum nigrum Afr. σισιμάκα id eſt Papaver 841.d
שם שר vide סף.
שנן acuere, accurate docere 855.d. 799.a
שני נחש dentes Serpentis it. æreæ cuſpides, inde fabula nata 487
שנער Babylonia 27 c. אדרת שנער pallium Babylonicum 28.c.d. vide אדרת.
שנק & שרנק ſtrangulare 632 b
שעיב *Soaib* i. e. Jethro 761 c
שועל vulpes, inde *Suel* urbs 682.c
שעלבין Selambina Hiſp. oppid. 683.c
שער ſylva vide חמאם.
שעירים hirci & dæmones 483.c
שפוד veru, Belg. Spött: Angl. Spitt: It. *Spedo* 743.c
שופטים *Suffetes* Judices Carthag. 526.c
שפל humilem eſſe. אשתפל ſe demittere, inde *Aſtypalea* Phœnicis filia 402.c
שפלה planities, inde Spalis vel Hiſpalis 668.c
שפם Apamia 468.c
שפן cuniculus, inde שפניה Spania 190.d 700.a
שפר acumen ferreum; an inde *Sparum* 744.c
שצי perdere: שצאה excidium, inde *Sajo* inſ. 906 d e
שק ſagum 747.d
שקד maturavit, שקד amygdalus 697 b
שקיל וטרי accepit & dedit i. e. negotiatus eſt 591.c
שקיף petra, unde *Scyphius* equus 339.b. 828.c
שר Princeps,
שרי vel סראה Ar. mons & quicquid eminet, Hiſp. *Sierra* 821.d. vide חמאם
שרא ſolvere:
משרא ſolutus, *Miſor.* Phœn. ἔνλυθος. 784.c.d
שרב areſcere, שורבא ſiccitas, *Sorbiodunum* ſiccus collis 756.a.b
שרוב ſyrupus 542.c
שרביט ſceptrum 632.b
שרה firmare 789.a
שרה in *Etpael*: אשתרה ardere libidine inde *Seſtrachus* fl. 370.c
שרי חמאם vide חמאם.
שרול *Talm.* ut *Arab.* סרול non eſt chirotheca, ſed bracca 722.c
שרנק ſtrangulare 269.b
שרר firmare, בשרר firmabit, alludit נשרא aquila, inde fab. 789.a.b
שורש radix, Pœn. σούχς radicula 455.b
שושן lilium Pœn. σοῦσα unde σούσιον & σούσινον id eſt λείριον & *Suſa* urbs Athenæo σοῦσον 833.c.d.e
ששר rubrica, inde *Siſara* palus Afr. 532.a
שרשורא catena pro שישורא 807.d
שתי בוץ tela byſſi unde Setabis urbs Hiſp. 690 e
תאשור buxus 180.a
תובל *Tubal*, regio Tibaris, ubi Tibareni populi 105.a
תוכל ſquama ferri vel æris 211.d
אלתבע *Atthobo* cur ita dicatur Rex Chatramitidis & Homeritidis 114.e
תבץ vide בץ
תבור *Thabor* m. Phœnices & Rhodi, Gr. *Atabyris* & *Tabyrius* 397.b. 398.a
תגר negotiari: an hinc *Tingi* hodie *Tanger* celebre emporium 521.e
תוגרא Pœn. commercium, unde Carthago *Spartaria* Græc ad *Teucrum* referunt 688.c
תוגרמה *Thogarma* urbs Cappad. ubi *Trogmi* vel *Trogmades* 203.a
תהום בחרין Pœn. abyſſus marium, Gr. Θύμβρις 598 d.e
תו ταῦ 491 a
תור bos, *Thurium* inde juxta Plut. 470.a
תיור literæ ſecuritatis publicæ, vulgo *Salvus conductus* 791.c
תחפנס *Taphnes, Daphna, Peluſia* 314.a 332.b
תכיים pro pavonibus cur Æthiopes exponat Joſephus 318.c
תל tumulus unde *Atalla* vel *Entella* urbs Sicil. 615 d
תל פוש tumulus ferax inde m. *Tiphuſius* 469.d
תמוד *Thamudeni* ſeu *Thamyditæ* in Arab. 312.d
תמכה *Talm.* herba amara cujus uſus in eſu agni paſchalis, id eſt parthenium, *Afr. Thamacath* Rom *Tamnacum* vulgo *Tanacetum*: Gall. *tanaiſie* 837.d
תימן Atymnus 456 c
תמנין Thamanorum pagus ab octo iliis conditus qui ex arca exiverunt 20.d
תנות dracones, ſerpentes inde *Tenos* inſ. quæ *Ophiuſa* 443.d
תסבר & תסור theſaurus 451.a
תעה vagari, oberrare, unde *Thyades* 484.c
תעל & תרעל vulpes 632 c

ספוח malum, Arab. תפאחה, inde Afr. *ἀγρυριφὰ*
חציר תפאח herba mali eſt *χαμαίμηλον* 837.c
תפא tympanum 798.d
תופת *Tophet*, ignis gehennæ: תופיני coctiones 582.a.b. alludit *Typhon* ibid.
תפתיא exactores tributorum 69.b
תרזה pinus unde *Θύρσος* 484.d
תרי אבהן *Διπάτωρ* inde *Thriambus* Bacchi Epith. ut Dithryambus ex דתרי אבהן & Lythriambus ex לתרי אבהן 480.c
אלתרך *Turca* in Avicenna pro אלברך *Barcais* 337.c
תרנגל gallus inde *Tanagra* urbs Bœot. 473. a. b.
כרך תרנגלא arx Galli i. e. *Eſiongaber* ib.
תירס Thracia cum vicinis regionibus, ubi *Thraſus*, *Trauſi*, *Tyras*, *Athyras* 172.b
תריס *Theres* Chald, Arab. תרס *Thurs*, hinc *Θυρεὸς* ſcutum 745 b
תרע Syr (pro Ebr. שער) *Θύρα* Perſ. *Dare* Angl. Doore/Germ. Thür/ 745 c
תרצה *Terſa* urbs Canaan: an hinc *Tiſſa* Sicil. 578. c

ת.

תרשיש *Tarteſſus* & Hiſpani 189. a. & *Tarſeium* & *Therſita* 194.b.c 671.c

INDEX QUINTUS

AUTORUM, QUI IN GEOGRAPHIA
Sacra citantur, laudantur, emendantur, illuſtrantur, notantur vel caſtigantur.

A.

ABdillatif cit. 110.c
Aben Eſra cit. 45 d. 57.c. 67.b.d. 20. a. 95.d. 152 b.c.e. 169.c. 179 d. 182.a. 250.c. 270.c. 314 b. 336 d. 335.c 421.d 483.b.c. 559.d 862.c. 570.a 599. d 697.d 751.d. 753.c. 857 b. Laud. 86 b. 284 c. 312. b 514.b. 744 a. 821 b. emend. 273.c. not. 210.e. 505.b
Abi Ubeid. cit. 182.d 828.d. 484.a
Abbo cit. 745.c
Abydenus 4 e. 19 a. 25.a. 27.c. 38.e. 39.c. 41.c. 52 c 53.c. 57.a. 263.c. 264.d. 265.b. 352 c. 665.c. 786.d. Emend. 40.a
Achmes cit. 129.d 217.a 768.a
Acron cit. 177 b. 404.a. 567.b
Ado cit 62.d
Paul. Ægineta 836.d
Ælianus in variis cit. 53 c. 216.c 277.d. 327.c. 338. e. 463.d. 464.d. 480.c. 490.a. 571.a. 593.d. 707.c. 710 d 774 c d emend. 556.d de animalibus cit. 175. c. 190.c. 200.c. 270.a 303.c 337.a. 377.a. 408 a. 413. b.d. 434.c. & 435. a. 441.a. 442.b. 482 e 534.b.c. 551.b. 558.d. 584 b. 616.d. 700 c. 748 b. 770.d. 772. d. 773 d 792 d. 822.b 829 a. 837 b not. 223.d. emend. 442.b.c. 700.c
Ælius Dionyſius cit. 543 b
Ælius Gallus cit. 835.b. 150.b. 159.d. 162.c. 762.c emend 162.c
Æmilius Portus not. 273.b
Æmilius Probus cit 614.c. 694.d. 712.c. 730.c. vide & Corn Nep.
Æſchylus cit. 13 d 84.c 98 a 185.b. 197.a. 209.c 280 a b. 588.c. 589.b. 650.c 730.a. Laud. 13 d
Æſchyli ſcholiaſtes at. 827.a
Aetius cit. 117. d. 431. b. 128 a. 140.d.e. 401.c. 717.a 836.d
Æthicus cit. 142.c. 321 a. 439.a. 522.c. 526.c. 527. a. 532 b. 540.d. 542.a. 694 d 726.e. emend. 228.c
Æthiopica verſio cit. 238 e
Julius Africanus cit. 103. 154.c. 374.c. 728.d. 751. emend. 374.d. not 71.b. 105 b e
Leo Africanus cit. 294.b 303.d. notat. 535.e
Afranius cit. 747.c
Agatharchides cit. 116 b. 118.a. 123. a. 124.b.c. 133 b. 134 d. 135.d. 147 b 148.a. 149.d. 150.a. 153. d. 157.b c.d 158 b c. 160.a. 162 b. 239.a. 250.c. 251. a.b. 300 a. 301.c. 302. 303.b. 302.d. 317 c. 318.d. 319 a b. 320.b. 427 b. 484.c. 761.d. Emendatur. 116.c. 148.a 159.b.c. Illuſtratur 116.c. 158.c
Agathias cit. 21.a. 293 a. 254 d. 277.c 324.b. 327. d. 328.c 329 d. 409 c. 467 c. 749.c
Agathocles cit. 827 d emend 116.c
Agricola cit. 791.c
Alcamus cit 150.b
Alcæus Meſſenius cit. 450.b
Alcman cit. 705.a.
Alcoranus cit. 23.c. 371.b. 464.e

Alexa

Alexander Epheſius cit. 369.d
Alexander Polyhiſtor. cit. 4.d 7.d, 9.a. 20 a. 64.c. 340.c, 352.c. emend. 8.a
Alexis cit. 30. c
Alexius Comicus cit. 418,d. 435.d
Sixt. Amama cit. 67.b. 340.a
Ambroſius cit. 212.c. 271.a. 279.e
Ambroſius Moralis cit. 668,c, 669 a. 670,c. not. 688.c. 689.a. 699.c
Amerbachius cit. 749.c, 750.a
Ammianus Marcellinus 82 a, 83 c. 205 d. 209. a, 276. b.c, 281,a.c. 282,c. 283.d, 289,d, 290.b. 291.c. 296 a.d 315 c, 324.b, 326.c. 376.a, 398.b, 409 b. 439. a.b, 467.d, 590.b. 695 c, 729.d. 731,a 732.a b. 740.d. 741.b, 744 d. 770 b. 797.c 799.c. 853.a
Ammonius emend 496.c. 497. a
Lucius Ampelius cit. 13. a 158.b. 190.d 163.b. 413.c
Anaſtaſius cit 111.c. 166.c. 245.d. 306.d, 699,c. not. 306.c
Anaſtaſius Bibliothecarius 242. b
Anaximenes cit 253.b
Anthologia cit 288 c. 411.d. 433.b, 443.b. 344.a. 450.a 467.c. 504.c 702,c 736 a.emend. 804 c
Anonymus Geographus vid. Geogr. An,
Antigonus Caryſtius in mirandis c.1 566,b. 609.b 792. b
Antiochus Syracuſanus cit. 622. d. 623. a. 628.c. 658.b d
Antoninus cit. 135.a. 180.c 298 a. 314.a. 334.d. 442.c. 522.a. 529.b. 542.b. 585.a 634 a 669 b 687. c. 695.b. 699.d. 755 d. 756.a.c. emend. 122 a. 442.c. 526.b. 604.c 642.c
Antonius Diogenes cit. 728.c
Antimachus cit. 432. b
Antipater Sidonius cit. 13.a. 433 c. 450 b. 702.d
Appianus cit. 80 b, 189. c. 207. b. 221 b. 292. a. 28.d 424 d.e. 433 b. 512.b c. 513 c.d e. 514 c. 517. 541.a. 570,b c. 576.d 666.c. 671.d. 682.c. 685.c. 687 c 688 c. 691 a 731 b, 733 b. 827 d 843.b. emend. 575.d. not. 504.b. 511.c. 518.c 689.a
Apollodorus cit. 196.d 220.d 374 b 425.a. 470. a.c, 376.a. 402.d. 417. a. 435.a 497.d. 504.a. 507.c. 554.b 558.d. 581.a. 590.c. 647.a 656.d 730 a 819 c. 820.c.d
Apollonius cit. 9. c. 32. a. 50 c. d. 185 d. 186 a. 196.d. 199.a.b 205.d 209.a. 282,a. 323. d. 327. a. 332 a 422.d. 434 c. 436.c. 441 d, 451.c. 461.c. 462. a 507 c, 519.d. 548. 553.d. 556,a.b. 633,b.c. 648.d. 652.b. 656 d, 676.c
Apollonii interpres cit. 590.a
Apollonii Scholiaſtes cit. 196. d. 209,b. 321.c. 323. d. 324.b. 402.b. 406,d. 410,c. 423 d. 426.d, 451.c.d. 487.d. 507.c. 570.b 573.b.c. 648.d, 651,a. 721.c. 819.d, 828.d. laud. 425 a. emend. 424 a.b. 451.d
Apulejus cit. 43 c. 203.a. 223.c. 232.b. 236 a 240. b. 526 b. 578.b. 687.c. 699.d. 707 d. 736.d. 751.a 752, a.b. 782 d. 818.d. 834.c e. 837.a.c 842.d 845. a.b c. d.c, 846.b c. 850 a 853.c. emend 46 a. 752 c. 806.b. 857.c. 844.d e 845.d.e. 846.a. 856.a. illuſtr. 845.b
Aquila cit. 28,d. 31.a. 136 c. 164.d. 204 d. 212.d. 231.b. 313 c. 389.c, 347.d 405.a 464.a. 470.d. 690, b. 721.a, 814 b. Laud. 133.c
R. Aquinas cit. 44 c 421.d 697.c. not. 722.c
Arabica verſio in gen. cit. 44 d 45 c. 179.d. 181.d. 188 c. 146.c. 148.c. 209 c. 212 c. 238.c.e. 270.d. 289, b. 333.c. 365.d. 389.d. 470.d. 486 d. 554.c. 697.c. 721.c. 722.d. 739 a.b. 755.c 787.c. 798.c. 799.a. 827. a. 847.d. emend. 422.d. not. 255 c. 331.c. 604,b. 606 b
Arabica verſio Pariſienſis edit cit. 80 a 83.a. 90.d. 93 b, 102.a. 111.a. 166.a. 173.d. 176 c. 245.c. 289.c, 346 a 347 d, 296.a. not. 37.a. 216.e. laud. 348.b.
Arabica verſio Saadiæ. Gaon edit. Erpenii cit. 70, d 289 c emend. 421.d
Arabica verſio Roman. cit. 158.a
Arabs Pandectarius cit. 697.c. 752,a. 768.a. 836.c
Arator emend. 553.a
Aratus cit. 19.c. 457.b. 469.c. emend. 451.c
Archippus cit. 593.c
Arias Montanus cit. 422.a. 466,a. 695.a. laud. 668.c
Ariſtagoras cit 304.b. 305 a
Ariſtarchus cit 605.a. 737.d
Ariſtænetus not 608.a
Ariſtides cit 222 c. 246.c.d. 304.d. 305 c 644.d
Ariſtophanes Grammaticus cit. 628 b. 648.b
Ariſtophanes cit. 44.c. 53.c. 167.d. 375.a. 434 d. 444.a 447.a. 449 c 454 d 468.d. 469 d 474.a. 475. c 534.d. 6 9 d. 748 b. 819.b
Ariſtophanis Scholiaſtes cit. 244.a. 397.a 417.c, 430.b. 443.d 448.d. 454.c. 474.b. 475.c. 483.c. 484. a. 486 a. 490 d. 652 c. 670 b. 672.d. 676.d. 747.b. 756 c. 819.c emend. 556 c
Ariſtophon cit 660 a
Ariſtoteles cit. 6.a. 142.b. 174 d. 180.d. 207.c. 223. b. 235.b. 236.e. 270.a. 294.c. 295. e. 305.d. 318. a. 328 c 371 b. 403.c 408.c. 409 a. 410.c 414.d 416. a.c 418 d. 443.c. 446.c. 552 c. 500.c. 517.c, 539.c. 551.b. 556.b. 572.a.d. 575.d. 586.b. 588. b. 589. d. 612 d. 631.d. 633.a. 647.a. 651.a. 657.a. 658.c. 660.d. 671.c. 672.c. 673 a. 674 b. 709.d. 713 d. 716.c. 720.a 721,a 739 a. 770.c. 788 a. 792.b. 793, 835.d. not. 49. c. 192,a. 506 c. emend. 49.d. 236.c. 539.c. 556.d. 793.a

Arnobius Rhetor cit, 61.d. 127.a.232.c.506.e

Arrianus cit 26.d. 36 b. 48 c. 106 a 107.a. 110.a. 111.d. 114.b. 115.b. 118.a 120.a b.c. 122.d. 123.b. 129.a. 133 b 141.a.142.c.143.b 162.b.164.c. 189.c. 199.b.c. 204 a. 207.c. 247.a. 249.b. 274.c. 275.a. 276.e 281.c.283.a.288 b 292 a.306 b.324.c. 316 a. 392 c 424.c.435.c.437.b.481.a.671.c.d 675.e.678.c. 731.b.762.d.763.c.d 764.c.766.d 767.a. 770.a.b. d.772 a 773 a. 775.c. 790.c. 824.b. emend. 107.a 140 b c 164.b.c.275.b. laud. 120.d. illuſtr. 136.b.d. not. 671 c. 763 d

Artabanus not. 105.a

Artemidorus cit. 113 d.115.d 147.b.c.153.d. 157. d. 185.b. 191.c. 376.b. 433.d. 452. a. 559.c. 665.a. 682 b 687.d.711 c.714.d 766.d

Artemon cit. 582 a

Aruch vide Baal Aruch.

Aſclepiades Cyprius cit. 370.a. 663.d. Myrleanus cit. 599.a

Atius cit. 406 d

Athanaſius cit. 374.c 489.b

Athenagoras cit. 322.c 442.a.638 b. emend. 442 a

Athenæus cit 2 d. 3.d 13.c.30 c.62.d. 98.a. 99 c. 183.c.204.a.223.c.224 a.246.a. 258.c.286.c. 306. a.362.c. 368 a 394.d 395 c 396 d 305.c.411.a. 414. d.418.a 420 a.b.443 d. 444.b. 446.d.c.462.b.476. 478.a.485 a 486.d 488.d.502.c. 504 a 551.c.571. a.585.c.587.c. 593.c 610.a.627 d 673.a 678 d. 683. c 695 d.699 b.c d.808.c.819 c.822 c 825.b. 829.a. 833.d 862.a. emend 420.d 483.a. 534 c.585 c 752. c.806 b. 856 a

Auguſtinus cit. 57.d.61.b.86 a 105.a.108.b.169.d 170.d 171.b.232.c 238 d 242.a. 287.b. 341.a. 429 c 646 a.744.a 778 a.781.b.c.784 a 786.b 848.c.d. e.849.a b.c. d.e.850.a d.851 a.b.c d.852.a.b.c.d. laud. 849 c emend 149 c d. 849.c illuſtr 749 a.

Avicenna cit. 22 c 23.c. 45 c. 46. a. 116.c. 117.d. 118 a.c 121.a.b 123.c 156 d e. 207 d 211.e. 242.a. 336.c.337 a.412 c.418.a.422 c 431.b 455.b.533. a. 606 c. 720.b. 752.a 793. b. 807. a. 821. d. 836.b. 837.c. 838.b c 839.c e. 842.a.c.d. 844.c 845 a d.e. emend. 337.a b 698.c.835.b.836.d. not. 661.d.

Avicennæ interpres. not 337 a.b

Feſtus Avienus, cit. 133.c. 147.d. 190.a. 221.b. 255.b. 23. 413 c.457 b.664.c 665 d.666 a.b.669. c 670.a 671 a. 672.b. 673.c. 674.c. 677.d 681.c. 683.a b 593.c 709.b.715 c.e.723.d c.724 a b.730. a.751.c.812.c. Emend. 128. d. 723. e. Not. 281.b. 673 b c

Aurelius Victor vide Victor.

Auſonius 179.b.246.a 478.c.661.a.c.692 d.736. c.738 c.d.739.e.754.b. 798.d

Autor mirab. ſcr. cit 61 c.

actorum S. Patricii cit. 726.b

quæſt cit 61.c

de propriet. Element. — emend. 770.e

ſerm. de temp not. 71 b

libr. ad Herenn. cit. 745.a

B

BAal Aruch cit. 31. b. 89.a. 278.c. 309. a. 336. a. 404.d.473.c.475.b 483 e. 563.a. 576.b. 614.a. 667.a 747.a d 748.c.d. 768.a 810 c. 822 e. 829.e. laud. 82.a. emend. 274 a. not. 217.d. 418.a. 722 c. 748. d.e

Baal Hatturim, cit. 57.c

Hermolaus, Barbarus, vide Hermolaus.

Odoardus Barboſa, cit. 141.b.248.b.770 a. 773 .e. 774. a

Baronius, cit. 26.c. 111.e. 143.d. 150.e 244. d.e. 409 c 704 c

R Bartenora, cit 309.d.863.c

Baſilius, cit. 157.d 179.a. 376.a. 713.d. not. 40.e. 272 a.b

Becanus, cit. 764.d

Beda cit. 61.d.751.d

Bellarminus Laud. 71. d

Belleforeſtus cit. 163.c

Petr Bembus cit 579.e

Benjamin cit. 21.e. 37.e. 38 e. 41.d. 79.e. 89.a.d. 152 c 220.b 223.c. 282 c.283.c.288 d.296 e.298.c. 332 a. 336. d. 364. d. 691. d. 770 d. 774. d. 775.a emend. 37.c. & 38.a. 39 c 44 d 296.e.774 b.c.864. c illuſtr 44.d.774.b.c. not. 42.b. 51 e.53 a.292.c

Philipp Bergomas cit 353.a

Bereſchit Rabba cit. 85.a 339.c.349.b.705.a.747. a. 851.c

Beroaldus not. 209 d

Beroſus cit. 18. d. 19. a. 20. a. 25. a. 46. c. 102. b. 231 d. 263 c.264.d. 863. c. emend. 48 d. & ſeq. laud. 18.e. 264.b

Beza cit. 103 b

Bias cit 638 d

Bibliotheca Patrum cit. 111. b

Bodinus cit. 483.c. not 36. d

Guil Blancus cit 738.b

Pet Bleſenſis 756 a

Boderianus laud. 188.b 342.c. not. 29 b.342.c d

Bonfilius cit. 570. a

Adam Bremenſis cit. 735. e

Brochardus cit. 213.a. 755 b

Brodæus cit. 296.d. 403.b. 688.a laud. 32.d. not. 688.a

Budæus cit,33.d.409 a
Buxtorfius cit 34.c.210.a,309 b,d.326.d.336 c.429.b.475 b.483 d 536 a.611.a.661 c.721.c 740.d 747.b.778.d Laud.30.c.65.d.188 b.493.c.544 a.550 b.Not.27.b.697.c
Bzovius cit.409.d

C.

CAdamuſtus cit.714 c.770.d.772.c
Cajetanus cit.170.c
Jul.Cæſar cit.737.c.c.738.d.739.b.754.b.d.757 a.543 b
Calid.filius Jaziach cit. 235.a
Callias cit a.587.d 589 c
Callimachus cit.3 c.8.c.207.c 261 d.318.b. 400 b 448.a.544 c 554.b 571 b 573 c.502.c.717 c. 741.a 819 c.not.526.c.d emend 208.a
Callimachi Scholiaſtes, cit 195.d. 545.a.571.d. 573.d 582 d.not.516 c.639.c.744.b
Calliſtenes,cit 732 b 751 a
Callixenus Rhodius,cit.447.c
Camdenus.cit.722.c 724 c.725.a c.730.a 735.c. 737.c.739 b d.740.c 742.b.754 c.d c 755.a.d 756.a.b.d.757.a.b.c.841.a,laud.724 a.726.a.733.c.not.724.b.725.b.c
Camerarius not.749.c 750 a
Jac.Cappellus cit 821.c.laud.35.d.860.d.
Lud Cappellus laud.90 b
Jul Capitolinus cit.736.d 853 b
Caſaubonus cit.99.c.106 d.107 a 270 b 278.c. 295.b,320.c.330.a,391 b.410 a.469.c.660.c 699.d 725.c.806.b.826.a.laud 16 c.& c.271.d 173 c.485.a 667.a.681.c.752.c.805.c.806.d. not.158 c.173.c. 522.c 565 b.633.d
Dio Caſſius vide Caſſius.
Caſſianus cit.231.d 298 c.313.a
Caſſiodorus cit 26 b 48.b,263.b. 493.
Caſtor. cit.98.c
M. Cato cit.183.b 626.d.843.c
Porc. Cato cit 737 d
Catullus cit.81.d.208 a.372.c. 700.a.833.a
Cebetis tabulæ cit.371 b.465.d
Cedrenus cit.181 a.214,d.226.d.276 a 423.b
Cephalæon.cit 263.d.
Chariſius cit.737 d
Chaldæa verſio,in genere,cit.218 d 273 a.278 c. 280.a.301.b.353 c.377 a.389 d 393 d 409.c &410.a 440.a.465.a d 406.d.500.d. 501.d. 530 c.532.b. 566.c.599.d. 601.d. 602.d.c. 604 c.611.c.623 c. 658.a.681.b.694 c.707 c.712 a.727.b 739.a 744 b 745 d 764.c 787.c.798.d 803 c.810.a. 812 c.814 b 827,a,887,c.840 c.846,a.847.d,851.a.855.c.859.b
emend 21.a 217.d 273.c Illuſtr.273.c.not.179. d.c 258 c.292 c.laud.798.c.d
Chalcondylas cit.207.d. not.36.c.
Chami Script. cit.231.c
R. Chanina cit 32 d
Charas not.105 a.
Chætus cit 861 c
Chœrilus cit.197.b,378.d.777.d
Chriſtodorus cit 830.c
Chryſoſtomus cit. 19.a. 105.b. d 170.d. 171.b. 222 c 429.b.699.a emend 429.c.
Chronicon Alexandrinum cit.110.c 113.c.198.c 200.c.212 c.emend.182.a.not.196 b.204 d.
Chronicon Reg. Armuziæ cit.249
Cicero cit. 92.a.125 b 203 b.207 a 236.a.258.c. 279.d.377.c.391 c.410.a 416 c 417.a 438.a.441.c.500 b 508.a 548.a d.549 a.550.c 559 a c.564.d 567.c.d.568 a b.571 b 593 d 594 c.597.c 598.c. 600.a 602 b.616 d 617.a b. 651 c. & 652.a.660.d 707.d 736,a.738 c 741 d.c 757.d
Claudianus cit.18 d 79 c.94.a.152 c.175.d 187.b 188 a. 292.b 201.c.d.202 a.218 c 302 c.303.b. 457.b.538.b.c.541 d.545.c.573.d 579 c.580 c.586.c 587 c 592.d.601 c.631.c.632 a 635 c.636.c.637.a.b.c.d 639.c.641 b.693.a.757.b.800 c.803.c. not. 641 b
Clemens Alexandrinus cit.60.c 62.c d.64.c.67.b 68.a.127.a 235 c.236.d.327 a 400 b.466.d 480.c 484.c.489 a 490 b. 709 a. 725. not. 187.c.400. emend.236.c 277 d.400 d.471 a. 586.a 862 c.
Clemens Spurius cit 232.c. 233.c not 232.c. emend.232 c
Cleodemus not.535.d.
Clitarchus cit.150.b.
Clitus cit 30.c
Clitophon Rhodius cit.750 d.754.d
Cluverius cit. 560 d c.561 c.569 d 570.a. 577.d 578.d. 582.c 583.c. 585.c. 591.d 593 a, 595 c. 596 c 599 b c. 600 c.604 d.606.a.607.c.609. b. 611. b c 614.c 615.d 616.a 619.c.620.c. 751.c. 837. d laud. 549.a.558.b.590 c.592.b,634 b.637 d emend.564 d 610 d not.549.a.565.d.622.a.b
Codinus cit 217 b
Job Razianus Cœleſtinus cit 353 a
Collatio Chriſtiani cum Mahumedano, Arab. cit. 310 d
Columella cit.30.c.455.b 472.d.537 538.b.586.c 659 d 805 d.825 c
Concilium Chalcedonenſe emend 121.d
Conon cit 482.b. 649 a
Conſtantinus Manaſſes cit 41.a.272.a.816.a

Conſtantinus Porphyrogenneta cit. 19. c. 125. a. 202. d 407. d. 415 d. 123. d 437. b 466. c. 551 d. 618. c
Conſtitut. Pontif Imp. Orient. cit. 423. b
Cornutus not. 481. d
Andr Corſalius. cit. 143. c
Rob. Cottonus cit. 831. d
Cratinus cit. 400. c. 449. d
Crates cit 727. c
Critias apud Athen. cit 488 d
Cteſias cit 50 c. d. 129. c. 215. e. 221. b. 232 d. 262. b. 263. b. 264. b c, 281. c. 287. c, 288. b 812. b, not, 264 b
Curopalates cit. 214. d. 411. d. not. 36. c
Curtius cit. 16. b. 36. b. 48. a. 50 a c. 80 c. 266. 274. c. 275. a. 367. c 484 b. 489. a 699 d. 824 c, emend. 100. a. 275. b
Cynulcus cit 610. a
Cyprianus cit. 34. b. 850. c
Cyrillus cit 8 c. 28 c 51 c. 53. c. 57. a. 240. c. 276. c 280. b 284. c. 285. a 282. d. 288 c. 294. d. 295. c. 303. b 329 d 387. b. 668 e laud. 59. c. d emend. 294. d. 302. d. illuſtr. 277. a not. 40. c. 272. a
Diog. Cyzicenus cit 423 d
Neantes Cyzicenus cit. 370. a
Tucer Cyzicenus cit. 864.
Cyzicus cit. 649. a

D.

DAimachus cit. 208 b
Dalechampius cit. 410. c. e. 455. b. 475. d. 768. b 821. a. 841. d
Nicol. Damaſcenus cit. 127. c. 197. d. 216 c. 223. b 416. a. 707 d. 830 c. 864. c. illuſtr. 21. d
Damaſcius cit. 416. b. 426. c. 616 d. 690. a. 778. a 785. a. c 786. c 789. d 832. a 842. d. 849. b
Damaſcii interpres not. 786. a
Damis laud. 182. e
Petr Danus cit 539. b
Delrio cit. 483. c. 670 a
Democritus cit. 857. d
Democriti Χημευτικὰ cit. 234. a
Demoſthenes cit. 172. d 473. b. 479. d
Demophilus cit. 270. a
Dempſterus cit. 240 b
Dicæarchus cit 463. c d
Dictys Cretenſis cit 395. d. 431. a. 440. d. 650. a
Didymus cit. 494 d. 605. d. 621. a
Lud. de Dieu cit. 584. a
Dinon cit 233. c. emend. 233. c d e
Dio Caſſius cit. 50 c 570 b. 651. 555. d
Dion. cit 21. c. 47. a. 152 d. 264. c. 271. b. 273 b. 276. e. 306. e. 346. e. 409 c. 438. e, emend. 738 a. b. not. 107. d
Diodorus Siculus cit. 2. a. 13. c. 26. c. 36 a. 40. a 41. d 45. b 46. c. 47. c. 48 c. 80. c. 93. b. 94 d. 106 d. 110. a 116. c. 119. a. 123 a. 124. b. c. 133. b. 134. c. 147. b c. 148. b. 149. d. 153. d 155 d. 157. b. c. 158. b. d. 159 a. 160 a 162. b. 173. b. 180. b. 183 d. 184 d. 187. b. 188. a. 189 c 192. c. d. 193. 195. b. 199 b. d. 205. b. d. 209 a. 214 b 221. b. c. 222 a. 225. a. 239 a 251. b. 255. b. 257. b. 258. c. 263. b. 264 b. 268 d. 282 c. 285. a. 286 d. 287 a. c. 288. b. 290. a 293. b. c. 294. c 295. c. e. 300 c. 301 e 302 d 305. a e 306. a. b. 307. a. b. c 308. b e. 309. e. 312. a. d. 315 a. b. 318. d. 319. a. d 320 a b. 322. b 324 a 325. d 328. a. 330. e. 337. d. 341 b. 343 a. 347 b. 370. d. 371. c. 394 e. 395. b. 396 b. 398 c. 399. b. c. d. 400 d. 416. a. c. 426 c. d. 430. c. 435. b 437 b. 440. c. 441 a. c 447 b. 459. d. 470. d. 482. 489 b 497. d. 505. a. 509. b d. 511. b. 512 c. 514. c. 528. a b d 532. b. 540 b. 544. c. 547. c. 549. b. c. 550. d. e 554. a 558. a. d. c. 559 b. 560. a. b. c. 561. b. d. 562. b. d. 563. b c. 564. a. c. d. 565. d. 566. c. d. 567. c. d. e 568. c. 569 b. d e. 570. b. 571. c. 575. d. 576. d. 577 c. 582. c. e. 584 a. 586. b. c 588. a. b. 590. c. d 591. c. 592. a. 593 b. 595 c 596 d. 598. c. 599 d. 600 a 603. d. 607 c. 610. c. 611. c d 612. a. c. d. 613. b. c. 614. b. 615. a. c. 616 b d. 617. a. b. 618. e 621. d 622. d. 624. a. c 625. a. 626. b. 627. b. e. 629 e. 635. a. b c. 636 a. d. 638 d 639. a. d. 640. e. 652. d. 655. b 660. e. 663 d. 672. d. 675 e. & 676 a. 693. c. 694. c 701 d. 702. b. 703. c. 704. a e. 705. b. 706. a. b. d. 707. a. 709 d. 716 b. 720. a 728. d. 729. c. 731. b. 740. b. c. 741 a. 743. d. 744. d 747. e. 745. a 751. d. 757. a 762. e. 770 a b c. d e. 775. b. 821. c. 857. c. 858. b. emend. 150. b. 371. c. 395. a. 397. c. 459. d. 590. c. 610. c. 715. a 760 b. 762. d laud 621. e & 622. a illuſtr. 859 a. b. 701. d. not. 46. c. 50. b 118. d. 281. d. 282. a. 625. c
Diodorus Tarſenſis cit. 45. a. notat. 105. b. 371. c 395 a. 397 c. 459. d. 610. e.
Diogenes Laërtius. Vide Laërtius.
Dionyſius Chalcidenſis cit 39. c
Dionyſius Halicarnaſſ. cit. 94. e. 95. c 89. a. 180. c. d. 222. c. 428 a 471 c. 483 b 497 b 504. a. 542. c. 562. e 569 b. e. 582. d. 618. c. 619 c. e 622. d. 624. a. 627. b 628 d 629. a b. d. 630 b. 639 c. 645. b 647 a. d. 648 c 649. b. 658. d. 695. b. 705 b. 729 c 730. d. c. 770. c laud 645. d. emend 705. a. b. not. 623. a. b. c
Dionyſius Jambus cit. 400 c
Dionyſius Periegetes cit. 69. b. 209. d c. 113. d 128. c. 132 a. 133. b. 145. b. 147. c. 160. b. 176. a 199. b 201. c 205. d. 249. c. 252. d. 263. b. 271. d. 323. d. 336. a 338. c 341. b. c. 365. e 434. c. 439. b. 502 c. 511. b 543. b. 640. c. 649. e. 657. c. 703. a c. 720 a. e. 723. b. 759. c. 770. a. 812. d. 814. a. emend 109 c. 128. d. 675. d

Dioſcorides cit. 22. c. 32. d. 46 a 114 c. 117. d 118. a, e. 120. e. 136. a. 137. a. 140. d. 141. b. c. d 211. e. 273. a. 366. d 401 c. 411. c. 413. a. 420. b. d. 422. b. 453. d. 454. a. b 455. a. b. 531. c. 594. 840 b 841 c. d. e. 842. a. 846 c. emend. 695. a. 843. d. illuſtr. 136. e

Dioſcoridis Auctarium cit 736 d 752. a. b. c. 782. a. 784. a 793. b 834. c. d. 835. a. b. c. d. 836. b. c. e. 837. b. c. d. e. 838. b. c. d e. 839. a. b. e. 841 a 842. d. 843. b. c. d. e. 844 a. b. e. 845. c. e. Emend. 752. a. 834. d 835. a. b. 836 b. 839. c. 840. a. 842. a. c. d. not 752 a

Dius cit. 816. b. 862. d

Dioſimus cit. 253. d.

Donatus cit 801. e

R. Dones cit. 392. a

Dorotheus cit. 173. a. 263. d

Draco Corcyræus cit. p 183. e

Druſius cit. 35. b. 115. c. 130. c. 360 c. 376. d. 329. c. & 49. c. not. 6. b. & 7. a. 273. c. 521. laud. 7. a. 287 d

Duris cit. 269. e. 611. a. not. 613. a.

E.

Elias Cretenſis cit. 775. a

R Elias Lev. cit. 31 b. 421. d. 473. e. 809. e. 857. e. emend. 308. d 310. e. laud 82. a. not. 217. d 308. c. d. 388. c

Georgius Elmacinus cit. 20. d. 28. a. 122. b. 229. d. 143. a. 154. e. 244. b. 360. d. 764 a. illuſtr. 129. d. e & 154 e

Emirchondus cit 37. d

Empedocles cit. 286. d.

L'Empereur cit 286 b

Ennius cit. 404. b. 536 e. 751. a 825. e

Enoch liber cit. 234. c. 427. b

Ephorus cit. 197. e 208. e. 295. c. 338. e. 434. b 436. b. 654. a. b. not 654 b

Epicharmus cit. 829. c. 825 b

Epiphanius cit. 20. d. 62. a. 71. b. 85 a 87 c. 103. a 172 e. 178 d 186. a. 204. d 286. d. 194. e. 295 d. 348. b 354 d. 587 b. 604. e. 607. b 699. c. 712. a 762. e. 765. a. 852. b 858. b not. 70 c. 71. a. 107. e. & 108. a. Emend. 114 a. 121 a 348. b

Eraſmus cit. 100. d 191. d 415 b 437. e. 717. c 764. b. not. 29. d. 483 a

Erathoſtenes cit. 113 d. 129 c. 131 e 134 e 137. b 145. a 147. c 148 d. 241. b. 147 b. 248 b 273 a. 300. c. 432. b 542. e. 692. a. 770. 771. c. emend. 132. a. not. 711. c. 714 d

Erennius cit. 70. a

Erotianus cit. 545. d. 701. e

Erpenius not 129. d. e. 154. e. 755. e

Etymologus cit. 6 e. 27. d. 29. c. 66. e. 70. a. 244. b. 278. d. 294. a. 310. e. 364. a 392. a. 400 d. 406. e. 407. b. 430. e. 440. d 443. c. 446. d. 449. b. 451. d. 456. d 473. a 478. e. 482. d. 498. a. 507. a. 576 c. 578. a. 627. d 656. d 619 e. 697. c. 717. d. 742. e. 753 d. 764. b. 778. a 782. a. 786. a. 814. c. 829 e. 830. a. 831. c. 832. a. b. c. d. e. 833. a. c. e. 835. d. 863. e. laud. 516. b. emend. 264. a 452. d. 674 b. 695. e. 784 d. e. 785. e 832. b. 833. c. not. 233. c. 463 b 824 e. 832. a e 864 a

Eudoxus cit. 208. b

Euhemerus cit. 9. e. not. 118. d 487. d

Eulogius cit 670. e. 699 e

Eumenius cit. 743. b

Eunapius cit. 366 e 367. a. 558. e. 646 c. 799 a

Euphorion cit. 400 c. 446 494 d. 742. c.

Eupolemus cit. 42. a. 52. a. 57. d. 105. a. 237. c. d. 340. d 672. b. emend. 157. a 257. a. 762 b. not. 42. b. 795. d.

Eupolis cit. 190 b. 698. d

Euripides cit. 185 b. 279 443. b. 468. d 469. a 478. a. 479 c. 482. e. 483. a. 485 b. 629. a. 647 d. 652 c. 787 d

Euripidis Scholiaſtes cit. 471. c 490. d.

Euſebius cit. 9. a 19 a. 23 e 38. e. 40. a 48 d 52 d. e 57. a b. e. 87 d 94. d 95. b 98 e. 101 a 102 b. e. 103. a. 104. a. 105. a. b. 109. b. 110. b. 113 e. 144 b 154. c. 156. a. 172. c. 181. a 182. e. 196 a. 198. c. 201 a. 204. d 205 b. 209. e. 212. c. 218 e. 224 a. 235. c. 238. e. 263. e 295. d 297. e. 326. e. 334. c 340 e. 346. e. 347. d. c. 365. 370 d 374. b 392 c. d 393 a 399. e. 319. c. 425 a. 426. d 489. c. 490 b. e. 193 d 499 a 510 a. 511 e. 525. d. 665. c. 692. c 699 c. 728 c 743 a b. 760 b 762 b 764 a. 765 a 783. a. 786. e. 790. a. 795 d 830. a. b 831. a. 855. d. 856 e. 857. a 858 a. 860. a. 861 e emend. 9. a. 105. a. 109. b. c. 113. e. 156. a. 218 e. 233. c. 3 d 668 d. 862. a. b. laud. 189 a illuſtr. 515. c. not. 7. b.

Euſtathius Antiochenus cit. 19 a. 23. c. 94. d. 110. b 113. e 172 c. 178 d. 238. e. 273. a d. not. 110. b. emend. 348. d

Euſtathius Theſſalonicenſis cit 17. b. 47. d 49. a. 81 b. 144. a. 176. b 184. b. 169. d. 198. d. 199 c. 203. e. 204. a 216. a. 223. c 282. e. 283 b 285 c 621 a. 646. c 654 a. 657. c. 675. b. 701. d. 703. c. d 753. d e. 755. b 766 b. c 781. a. 783. b. 807. c. 809 b 812. d 813. b. c 822. c. 825 a 837. c 840 b. not 236 a. 263. c. 272 a b. 405. d 445. d. 515 d. 527. a. 631. c. 671. c. 814. b. 828. b. 832. e emend. 236. a. b 483. a

Euthymius cit. 121. c. 125. a. 127. d. 366. c. 242. e 306. d. emend. 242. c. not. 306. c

Eutropius cit. 38. a. 181. b. 514. c. 532. b. 596. e. 639 e. 743. a

F.

Pet. Faber cit. 853. c
Fabius Pictor vide Pictor.
Favorinus Philoſophus cit. 651. c
Fannius cit. 475 c. 649 e
Faſciculus temporum cit 353. a
Thomas Fazellus cit. 565. a. e. 567. d. 569. e 579 e 587. e. 596. c. 598. c. 600 b. c. 601. d. 613. d. 615. b. d 619. b. 629. e
Feſtus cit. 38. a. 96. e. 307. c 376. d. 428. a 434. c 436 d. 452. b. 470. c. 512. d. 516. e. 522. b. 339. a. 646. c. c. 647. a. 651. d 670 a. 681. c. 705. b 712. b. 740. b 744. a. d 746. a. b. 753. d 778 a. 782. a 797 a. 807. a. 813. c 814. a 815. b c. 819 c. not 807. c
Jul Firmicus cit. 234. c 263. d. 280. b
Val. Flaccus vide Valerius
Florianus cit. 683. c. 684 d
Florus not 192 a. 203. c 429. c. 530 a. 560. e. 572. a. 636. c. 639 b. d 647. d 670. d. 702 b
Fullerus cit 53. e. 125. c. 170 c. 221. a. 281. d 341. b 362. a. 643 c 690. b. 716. e. 787 b. laud 25. b. 274. e 643 b. not 26. b 221. a. 247. c d. e. 274. d. 283. a. b e 594 d 643. b. 647. d. 716. b. 718. d 719. a. c. 762. d 776. d. c. 779. d 780. b. 864. b
Fungerus not. 223 a

G.

Galenus cit. 40 b. 136 a. 141. b. 190. e. 420. b. c. 422 b. 431. a b. 455. d. 475. c. 599. b. 626. a 637. b. 683. c. 699. e. 740 b. 717. a 752. a. 793. b. 836 d. 838. b. c. 839 c 840. c. 841. b. 845. c. laud. 396. c. emend. 752 b
Gallica verſio Bibl. laud 600. b
Garcias cit. 822. a
Gaza not. 453. b. 640 d
Sigiſm. Gelenius cit. 710. c. 781. a
Gellius cit 24. d. 179 b. 579 c. 651 c. 672. d. 744. c 746. b. 815. b. c. 814. c
Geographus Anonymus cit 32 c. 155. b. 176. a. 190. d 191. d 420 b. 430. d. 489. b. 527. c. 699 d. 831. c
Germanicus cit 322 c. 410 d. 441 e. 457 b. 830. c. emend 830 c. d
R. Moſ. Gerundenſis cit. 345. d
R. Levi ben Gerſom cit. 207. d. 794. c. laud. 260. c
Geſnerus cit 733 c. 748. b. 793. c. not. 442 b
Giggejus cit 20 b 38. a. 70. a. 95. e. 114 b 125. a. 126. c. 127. d. 131. a. 132 c 136 d 151 a. 156. d 162 a 222. d. 241. d. 242. e. 243. d 244. b. 245. d. 250. b. 275. c 279. d. 300. a. 316. c. 336. d 390. 457. d. 464. d 466. c 469. c. 484. a. 505. c. 519. b. 563 a. 596 d. 606. d 706. c 720. b 739 d. 745. b 750 b. d. 754. d. 755. a. e. 757. a. 769 b. 806 c. 807. d. 810. b 812 a. 836. b. 837. a. 841. a 842 a. 847. d 851. c 852 d. not 425. d
Lil Giraldus cit. 481. d e
Silv. Giraldus cit. 756. d. 757. c
Michael Glycas cit. 409. d
Ant. Goſſelinus cit. 736. a
Gordonius not. 345 a
Joſ. ben Gorion, vide Joſeph
Gothofredus laud. 32. e. 153. a. 202. b
Joh. Bapt. Grammaye cit. 539. b
Grentemeſnil cit. 310 b 835. c. laud. 19. d. 27. a. 49. a. 51. d. 59. b. 302 d 554. e. 556. c. 603. d. 712. a
Græca verſio in Genere cit 632. a. 702. c. 744. b. 794. 825. d. 855. c. 859 b. emend. 294. d. c. illuſtr. 294 d. c 458. a. 683. c. 812 a 850. a
Gregorius Turonenſis vide Turonenſis.
Gregorius Nazianzenus vide Nazianzen, Gruterus cit. 736. d

H.

Haitho Armenus cit. 19 b. 283. b. 773. c
Hanno cit. 710. c. 711. a. b. d. 712. d. 713 d. 714. b 826 d. emend. 713. d
Harpocrates cit. 174 d
Harpocration cit. 449. 494. e 543. b
Haſcuni cit. 67. c
Hecalæus cit. 189 d. 231. a. 313. e. 530. e. 570. b. 576. d 678. c. not. 602. b
Heduus cit. 547. d. 554. a
Hegeſippus cit. 78. d
Heinſius laud. 389. d. 477. d 484. c. 740. d. 819 b
Heliodorus cit. 7. c. 68. c. 175 b. 216. e. 218 a. 301 a b. c d 303. a. c. 304 d 308. b. 326. c. 335. b. 857. d
Helladius Biſantinous cit. 717. a. 839 c
Hellanicus cit. 254. c. 474 d. not 472. a. 608. a
Hellanicus Lesbius cit. 608. a. 648. c. not. 622. d. 623 b. 629. a
Heraclides cit. 174. d. 184. a. b. 417. a 431 d. 441. a 481. 613. d
Heraclides in Politi cit 327. c 408 a. 410. e 411. a 416. d. e 433. a 441 e. 448 a. 481 c. d. 613. a. emend. 613. a. b. not 709. c
Heraclides Sinopenſis cit. 437. d
Deſid. Heraldus laud. 850. a
Herennius idem qui Philo Biblius 263 d. vide Philo
Hermes Trismegiſtus cit. 68. a. 234. a. 856. d
Hermias cit. 236. b
Hermolaus Barbarus cit. 277. b. 456 d. not. 118. b
Herodianus citat. 120. b. 181. b. 636. d. 797. b. d. 853. a

Hero-

Herodotus cit. 5. c. 10. a. 13. a. 16. c. 40. a. 42. c. 44 b 47. b 49. c. 50. b. c. d. 51 b 68. b d. 69. a. 106. d. 116. d 123. d. 154 c. 155. c. 156. a. 172. d. 173. a. 174. d. 175. a. d 195. d. 200. c. 205. a. 211. b. 214. c. 215. d. 216. a. 220. d. 222. b. d. 224. a. 240. d. 243. a. 253. a. b. c. e. 263. c. 267. e. 268. a. 269. c. d 276 c. 281 d. 283. a. 285. d. 288 b. 290 b 295 a. e. 296. a 297. a. 300 a 301. a. c. d e. 305. e 307. a. c. 312 d. 313. c. 314 a. 321 a. b. d. 322. b. c. d. 324. a. 325. b c. d. 326 a 327 a. 331. c. d. 333. a. e. 335. c. 337. d. 338. b. 339. a. 341 b. c. 342. a. c. 375. b. 389. c. 391 d. 401. b 406. b. 407. d. 423 d. 425. a. d. 429. b. 446. c 447 a. 450. a. 451 b. 557. c 460. b. d. 465. b. 475. c. 488. c. 490. a. 494. a. 496 b. 502. c. 504 a 511. b. 532. a 533 d e. 534. a. b. c. d. 537. c. 539. a 541. d. e. 555. c. 556 b. 578. d 603. e. 612. c. d. 613. a c. 638. c 639 a. b. 647. d. 672. d. 678. c. 707. c. & 708. a 709. c. 719 c. 723. b. 728. d 730 d 752 d 759 b. 760. b. 777. d. 782. a. 796 b. 792. a. b. d. 793. a. b. 819. c. 832 c. 833. b. 837. b. 853. a. notat. 375 c illuſtr 81 d. 126. c. emend. 124. d. 288. b. 302. a. 448 b. 556. a

Heſiodus cit. 2. c. 84. b. 216. e. 393. b. 435 b. 466 b. 469. c. 470 b. 472. b. 500. b. 575. d. 619. a 620. c. 647 d 650. d. 678. a. 763. a

Heſiodi Scholiaſtes cit. 470. b

Heſiodus Zancles, ap. Steph. cit. 576. d.

Heſychius cit. 5. a. 29 c. 45. c. 81. c. 69. d. 97. c 114. d. 118. b. 128. c. 143. a. 149. c. 172. d. 174. d 177. d. 179. a. 190. a. 195. b. d. 210. d. 240 a 243. a 253 a. c. 275. c. 279. a 280. a 294. c. 310. c. 320. c. 365. c 372. a 391. b. c. 393. c. 395. d. 396. c. 398. a. 399 e 400. b. 4[illegible] a. 405. d e. 407 c. 413. c. 416. c. d. 417. c. 425. b. 429 c. d 432. a. d. 434. b. 440. c. 442. d 443. c. d e. 446. c. d. 447. c. 449 c. d. 451. 452. b 456. c 464. a. 472 c. e. 474. a. d 479. b. c. d. 476 a b. c. d 481. a. 489. a. 494. c. 496. d. e. 500. c. 511. b 532. c. 550. d. 553. b. 557. a. 570. a. 571. a. 578. a 579. d. 584. c. 589. b. 593 b. c. e. 598. b. e. 610. a 624. c. 627. c 631. c. 632. c. 646. c. d. e. 647 a 648. a 653 c. 671 c 672. c. d 681. c. d. 682. a. 687. d. 698. a 703. c. 708. c. 711. c. 712. d. 713. c. 715. d. 717. a. d 718. a. 737. a. 738. c. 740. b. 742. b. 744. b. 745. a 746. a 747. a. 748. a. 749. c. 750. b. 752. 760. a. 764 b 778 a 781. c. 786. a. 791 b. c. 798 a. d. 805. d. 808. a b 809. b. 814. b. 817. c. d. 818. a. e. 819 a. 820 c. 826 b 827. a. 829. a. e. 830. a. 832 d. 835. a. 858. c emend. 106. b. 167 c. 334. b. 362. c. 390. a. 397. d. 398. b. 402. c. 442. c. 481. c. 506 c. 515 b. 614. d. 627. a. 659. c. d. e. 740. 750. c. 752. d. 756. c. 818. c. 827. b 832. b 840 c. illuſtr. 126. d. not. 400 a. 673. d. 828. d. laud. 506. d.

Heſychius Mileſius citat 444 c. 445. b

Heſtiæus cit. 863. c. d ...

Hierocles cit. 32. c

Hieronymus cit. 23. a. c 31 a. 32. d 35. c. 45. b 57. d. 59. a. 62. a. 64. a. 65. a 66. a 67. a. 68 d e 78. b 80. c. 83. b. 91. c. 93. a. 94. d. 98 d 103 b. 173. d. 193. c. 158. b. 169. a. 170. d. 171 b 172. c. 175. d. 179. d 182. b. 185. a 188 c 204 d. 212 c. e 223. a. 227. c 238. c. d 242. c. 245 b. c. 247. d. 266. c. e. 284. b. c 292. c. 297. d. 311 d. 312. b. c. 314. b 316. a. 317. c 324. c. 325. a 329. d. 334. c. 338. b. 339 c. 345. c 347. c 348. a. 349. d. 350. b. 353. b. 353. e. 359. c. 362. b. 365. c. 370. d. 372. d. 373 b. 419. b. 420. a. 450. a 456. c. 458. c. 466. a. 468. a b. c 470 d 475. c. 476 d. 479 a 484 d. 486. c. 505 d 507 d. 511. e 512. a 522. c. 546. a. 549. d. 553 c. 566. c. 600 a 611. a. 668. e. 688. a. 697. d 781 c. 793. c. 795. e 810. c. 812. a. c. 813. c. 816. d. 824 d 847. c. d. 848. c. 857. b. 858. b laud. 41. a. 70. d. 260. c. 279 c emend. 109. b 347. c. 370. a. 516. a 840. d. illuſtr. 115. a. 152. b not. 6. b. 27. c. 51. c. 93. d 211. a. 213. c. 546. a. b. 576. d. 795. a b 824. c

Hieronymus Rhodius cit 442. d

Hieronymus Phœnix cit. 863. a

Hieroſolymitanum Targum cit. 27. e. 53 a. 57. b 91. a. 172. d. 200. d. 311. c. 329 d. 346 a. 347. e. 356. c. 371. d. 468. c. 484 d 576. b. 602 c. 646. a 697. c. 721. c. 722. c. 747. a. laud. 241. c. 279. d. emend. 179. d. 298. b. 308. a. 310. d. not. 77. c. 331. e.

Hilarius not. 406. c

Hippocrates cit. 215 c. 216. b

Hirtius cit. 512. c. 529. c. 540 d. 544. c. d. 561. a. 637. a 799. c

Hiſticus cit. 28. a. 638. d. 859. c. laud. 28. a. emend. 72. b

Hiſtoria Miſcell. cit. 276. a

Hiſtoria Scholaſtica cit 353. a

Hiſtoria Tripartita cit. 830. a

Homerus cit. 12 c. 13. c. 53 c. 84. b. 99. c. 142. a. 158. c. 173 a 174. d. 185. a. 191. b 196. a 202 d 296 a 403. c 313 d 321 b. 334. c. 335. b. 344 a. 364. b. 369. d. 371. b 378 c. 389. a. 393. a. c. 396. a. 406. a. 407. b 434. a 435. a. 444 c 445. a c 446 c 472. a. c. 481. c. 485. d. c. 487. d 505. d. 506 a. b 507 a. c 533 c. 541. c. 560 c. 576. a. 596 b. 597. c. 598 a. 605. d 609 c 619. a. c. d. 625. c. d. 644. c. 647 d. 699. b. 653 b c. 653 a 654 c 655. b. d. 656. a. 657. c 658. a. 663. c. 708. a. b c. d 711. b. 712. d. 724 c. 727. d. 783. b. 781. c. 840 a laud. 343. d 397. b. not. 296. e. 653 e. illuſtr. 653. b

Homeri Scholiaſtes vetus cit. 233 c. 275. e. 445. e 542. a. 727. d. 783. b. 840. b. emend. 446. c

Hora.

Horatius cit. 32 e. 65 b 74 c 127 a. 176 d 177. b 207 a. 256. d 304. a 403. c. 437. d. 536. d. 552. b 567. b, 652. b. 740 d 850 b
Horus Apollo cit 62. b. 68. b. 294. a 414. c. emend. 294 b
Hottomannus cit 733. c
Hyginus cit. 48 b. 185. b. 263. b 322. c. 398. d. 399. b c 420 d 427 a 441. b 443. b. 450. c. 457. b 465 b. 487 c 488. a. 581 c. 614. c. 628 a 644 c. 656 d 657. a e. 658. b. 730. a. 731. d. not. 50. b. emend. 398 d 441. b.
Hyppocrates cit. 861 d

I.

Jalkub cit 34 c. 614. a. not 51. c
R. Sal Jarchi cit. 40 b. 57. c. 95 d. 136 e 179. d 180. a 205. d. 250 c 294. c. 340 a. 342. d. 347. e 362 b 421 d. 440. e 452 d. 453 d. 532 a 562 d 655. a e 661. e. 691 c 721 e. 722. a. 744 a 794 c. 806 a 810 a. 812. e. 851. e laud. 86 b. 182. d. 211. a. 260 c. 281 b. not. 28 e. 77 d. 182 d 358. c
Jamblichus Malchus, vel Maliehus cit. 63. b. 236. a 489 c 736 b 799. d
Petrus du Jarric cit. 310. e
Jasonis aureum vellus cit. 134. a
Just Jehu lides cit 829. c
Jelammedenu cit. 851. d
Jocatius not. 590. a
Joh. Antiochenus cit. 82 d
Joh. 44. Episc. Hierosl. cit 29. c
Claudius Jolaus cit. 375. b 499. d. 674. b. 864. a. not. 499. d. 824. c 861. e 864 a
R. Jonas cit 336. d
Jonathanis Chald Paraph cit 44 c. 57. c. 60 b. 64. c. 171 b. c. 172 d. 188. c. 200 e. 211. c. d. 298 a. 311. c 311. c 317. d 319 d 329. d. 346. a 347. e. 349. d 353. e 371 d 440. a 457. a 468. c. 473 c. 474. b. 484 d. 507. a 528. c 543 c 602 c 604 b c. 646. a. 658. d. 697 c. 705 e 712. a 721. c. 742. c 746. e. 747. a. 764. 765. a 836 a laud. 180 c 279 c emend 79 a. d 182 d 211. a 298. b 310. c. 346 b. 765. a. illustr. 204. d. not. 6 b 20 c 77. c. 133. a. 245 c 381. c. d. 371. c
Jornandes cit 170. a 187. d. 111. b 639 b c
Flavius Josephus cit. 18. c. 19. a 21. e. 36 c 42. c 45. a. e 46 b 47 d 52 a 54 a b. 102 a b d 108 b. 135. e 152 e 172 e. 176 c. 188. c. 195 a. 196. b. 200 d 204. d 206 a. 212 c. 218. d 221 c. 224. c 226. a 228 c 238. b d 239 b 245. b 234 e 263. c. 264. d. e. 273. a 287. a. b 295. a. 297. d. 314. d. 318. c. 324 c. 333 a. 334. c. 341 c 344 d 345 c 347 c 348 a. 340 c. 350. b 352. c. 359 d 362 d 363. b 364 d 370. c d 374 e 376 b 378 d. 397. d 448. a. 454 b. 480. d. 489. d 499. c. 521. d. 516 d. 519 d. 529 a. 535. d. 704 c. 712. a. 732 d. e. 733. a. 740. c. 760. a 764 e e. 765. a. 777. c. d. 782. a 791 d 735. a. d. e. 799. c. 808. a c. 809. b. 847. e. 848. a. b. 856. a e. 863. a. b. c. d. 864. b laud. 16. b. 125. c. 198. c emend 91 d. 93. a. 109 b c 463. a. 591. a. 794 d. e 795 e. 796. a 848. a. 863. c illustr 22. b. not 28. c. 81. b 95 e. 109. b. 154 a b. e. 155 a 156. a. b. 178 d. 196. b. 223 d. 297. e 344. d. 389 b. c. 794 b. 795. c. 858. d.
Josephi interpres emend. 848. b
Joseph. Ben Gorion cit. 18. c. 89. a. 172 b. 179 b 349 d. 362. b. 725. d 864. b emend. 45. d. 172. b. 213. c 225 226. 227. 228. illustr. 18. c 220 seq not. 89. b. 227. 229 b. 504. a 725. e 760. a
Joseph. Jachiades cit 179 d
R. Jos. Cæci versio Chald. cit. 153. a. 158. a. not. 220 b
Irenæus cit. 102 e 186. a. 493. d
Irenæi interpres not 493. d
Isacius cit 208 c. 305. a. 324 b 339 b 393. c. 410. e 412. 416 d e. 430. c 437 a 440 d. 443 c. 448. 459 c 469. e 472 b. 480. a 501. a. 562 a. 582 a. 602 c. 621. b. 629 a. d 638 a. 680. c. 647. a. d 651. d emend. 828 not. 377. c 463. b 602 d. 605. b. 703 a
Isidorus Characenus cit. 39. a. 106. a 107. b. 221. c 225. a. 224. c. 235 c. emend 106 b 525. d
Isidorus Hispalensis cit 19. b 31 c. 32. a. 46. b 94 c 98. a 172 d 184. a. 190. a 220 a. 239 a 334 c. 340. b 347. c. 404 a 411 c 488. c 489 b 494. d. 513 d 522 525. b. 526 d 533. d. 539 c 540. b. d. 559. d. 575. b 588. c 606. a. b 607 b. 609. c 622. b. 623. a. 630. e 640. a. 668 a. 673. d 687. d 694 e. 695. c. 703. c 705. b 718. c. 728 b. 743. d 744. d 745. d. 747. c 748 a. 750 c 753. d 822. e 824 a. emend. 347 c 525. d. not. 118. d 400 e 404. a. 412. d 413. b. 558. c. 618. a 631. b. d. 608. c 677. c 728 c
Isidorus Pelusiota cit 353. d. not 353. d.
Isidorus Philosophus cit 785 c
Isocrates cit 7 c. 327. c
Itinerarium Insulare cit. 861. b
Itinerarium Anonymi cit 634. b
Juba cit 808. b
Juchasin vide Zachut.
Julianus cit. 269 c. 460 a 736 b. 797. c 811. d
Junius cit. 258. c 452. d 466 a. 562 c. 694. c. 695. a. 810 e laud 601 c. 709 b not. 322. a.
Justinianus, iustitut. cit. 559. c
Justinus Historicus cit. 2 b 17. b. 41. d. 44. b. 81. c 218 b 216 a 239. c. 305. d. 341. b. 509 b. 517. b. 945. a 699 d. 721. b
Justinus Martyr. cit. 365. d. 482. c. 702. a. emend. 482. c.

Juve-

Juvenalis cit. 177. b, 316. b. 366 d. 519. d. 538. a. 553. b. 573 a. 646. b. 660. b. 667. c. 674. c. 696. b. 805. d. 814. a. emend 660. b

Juvenalis Scholiaſtes cit. 519. d. 550. c. 553. b. 646. b. 674. c. 681. c. 699. d. 728. b. 745. d. not. 753. a

K.

R. David Kimchi cit. 34. a. 44 c. 45. d 67. e. 86. b. 207 d. 216. d 217. d. 227. c. 250. c. 280. a. 284 b 336 d. 342. d. 353. c. 392 a. 421. d c. 452 d. 453. d. 465. b. 483. b e. 493 b 532 a. 539. c. 550. b. 599 d 606. e 655 c. 697 d 748. b 744. c. 810 a. 812 c. e. 827. a. 829. c. 833. b. 840. d. 843. a. laud. 86 b. 210. e. 211. a. 404. c 562. e. not. 182 c

Kircherus cit. 8. b. 67. b. d. not 68. b.

L.

LActantius cit. 9. d. 236. a. 736. a

Lætus cit. 28. b. 862. b c

Laertius cit 7. b. 25 c 30. d 232 b 233. c. 236. b 286. d. 370. d 444 c 445 c. 451 c 488 d. 595. b. 610. d. 825 a. 857. d. emend. 233. c, d. c. 236. b. 286. c. 287 a 410. b 610. d

Lampridius cit. 217. c. 378. a. 538. e

C. à Lapide laud. 102. d

Leo cit. 217. b

Leo Africanus vide Africanus.

R. Levi Ben Gerſom vide Gerſom.

Linacer cit. 481. e

Lipſius cit. 69. d. laud 745. e

Livelejus cit 284 b

Livius cit. 16. a. 17. d. 172 d. 176 a. 179. c. 180. d 185. c. 186. d 368. b. 394 a. 407. a. 414. b. 431. b. 503 c. d. 504 d. 505. a. 509 b. d. 516. c. a. 528. a. 540. c. 594. e 595. d 608. e. 634. e. 635. c. 646. b. c. 606. d. 667. a. 669 a 970 d 671. b. 673. c. 676. b. 686. e. 689. a. b. 702. b. 703 b d. 704 a d 706. b. d 730. c. 735. d. 743 d 778. a. 797. a. 843. b. emend. 203. e. 670. d. 671. b. 735. b. c

Locmannus cit. 86. c

Lopez cit. 771. c

Lucanus cit. 7. c. 8. d 44. d. 186. c 187. c. 194. d 300. d. 303. d. 305. a 308. c. 336 376 b. 408. d. 459. a b. 488. c. 506 b 527. c 532. b. d 655. b. 656. a 669. b. 735. c d 740. b. 746. c. 754 b 837. c. emend 308. b. c. 746. c

Lucianus cit. 3. c. 13. b. 14. a. 18. a. 121. a. 167. d. 197. a. c. 202. a 215. d. 216. c. 219. b. 240. c. 267. b. 281. c. 284. a. 288. b. 302. b. 366. c. 410. d. 437. e. 466. d 482. d. 643 a. 644. e. 645. a. d. 715. b. 717. a. 730. c. 737. c 777. d. e. 784. b. 812. c 849. c. 862. b. emend. 173. b. illuſtr. 121. d

Lucilius cit. 807 b

Lucretius cit. 33. c. 408. d. 480. e. 487. e. 550. d. 578. e. 579. b 647 a. 717. d. 755 c

Raim. Lullus cit. 235. b

Lycophron. cit. 9. b. 370. c. 372. c. e. 413. c. 416. c 428. c. 431 e. 440. d 443. b. 469 c. 480. a. 497. d. 597. d. 501 b 603. a. 604 c. 619. a. c. 624 a. 629 d. 640. b 647. d. 648. b. 654. a. 655. c. 657. c. 701. d. 702. a. c. 704. a. c. 708. c. & 709. a. 747. b. not. 29. d. emend. 429. d

Lycophronis Scholiaſtes cit. 655 c. emend. 428. c. 497. c. 498. d. e. not. 372. c. 429. c. 497 d. 501. b.

Lycus Rheginus vide Rheginus.

Alexander Lychnus cit 772. b. 773. c

Lydius cit. 750. a

Johann Lydus cit. 407. a

Lyranus cit. 64. e

Lyſimachus Alex. cit. 795. d

M.

R. Macchir cit. 60. b. 422. a

Macrobius cit. 3. c. 4. c. 125. a. 185. b. 341. d 345. c 422. c. 428. a 479. b. 587 d. 588. d. 589. a. c. 619. c 644 d. 646. c. 647. b. 651. c. 676. d. 811. a. b. 830. b. 831. c. 858. a. illuſtr. 831. d

Maffejus cit 773. c

R. Mos. Maimon. cit. 309. d. 422. a. 483. c. 683. d. 796 c 851. d emend. 219 b

Guilielmus Malmesburienſis cit. 756. a

Manetho cit. 154. c 374. c. 728. d 751. d

Manilius cit. 12. d

Marcellinus, vide Ammianus.

Marcellus cit. 46. a. 118. b. 752. c

Marcianus cit. 16. d. 17 c. 80. a. 111. c. 112. c. 121. a 124. b. 140. a. 189. b. 252. c. 309. b. 521. a. 539. d. 540. a. 652. a 654. a. 685. a. b. c. 706. c. 728. b. 762. a. 765. b. 770. a b. c 774 a

Marcianus Heracleota cit. 112. c. 185. d. 241. b. 246. d. 425. a. 502. c. a. 557. c. 558. a. 578. d 583. c. 594. c. 638. d. 649. d. 672. c. 678. b. c

Mardochæus cit. 169. c

Mariæ Soror Moſis Liber cit. 234. a

Marmolius cit. 531. d

Martialis cit. 2. d 25. b. c. 33. b 44. c. 175 d. 187. a. c. 207. b 244 a 445. c. 536. c. 537. a 572. c. 593. a. 607. b 626. c. 667. c. 675. a 683. d. 691. c 692. a 696. a. b. c d 722. c. 748. c. d 749. b. 798. c 805. e. 810 c. 833. a

Martianus Cappella cit. 50. c. d. 454. b. d. 622. 630. e 646. b 699. d

Pet. Martyr. ab Angleria not. 26. a

Maſius cit 376. d. 831. b
Matthiolus cit 420. c. 841. d. notat. 594. b.
Maurolycus cit 610 c
Maximus Tyrius cit 16. b 96 a. 327 b. 266. c. 335. a 338. c. 419. c. 459. b Laud. 16. b
Megaſthenes cit. 786. d. not. 182. e.
Mela cit. 89. c. 142. b. 148. a. 172 d 85. b. 192. d. 197. a. 205. c. d. 208. e. 216. d. 215. 216. c. 249. b 263. b. 297. a 316 d. 322. b. 335. d. 337. c. 343. b. 376. b. 405. e 419 d. 424. c. 433 d. 435. d. 439. b. 451 b. c. 481. b. 489. a 527. b. 542. c. 544. c. 554 b. c. 563. b. 566. 575. b. 609. a. 619 b. 634. e 639. a. 644 b. 657. a. b. 669. c. 670. c 671. d. 673. c. 674. a 676 b. d 681. c. e 691. d 695. e. 705. b. 706. a. 707. d. 709 b. 715 a. 720. b. c 730. a. 740 a 746. c. 755. a. 756. b. 813 c. 827. c. e illuſtr. 528. d. emend. 313. c. d. 444. d. 520. d. c. 740. a. not. 597. a. 148 a
Meleager cit. 804 a.
Melo laud. 19. a
Menander 370. a 329 a. 862. d.
Ægid Menagius laud 696. e
Mercator cit. 696. a 698. b. 770. a 771. d e. 772. a. d. e. 773. a. d 774. a d. 775. b. not. 527. a
Mercerus cit. 622. a not. 92. d. e. 273. c.
Methodii Chronicon cit. 383. b. 354 d. not 354. a. b
Metrodorus cit. 503 d
Meurſius cit. 819. d. laud. 495. a. 497. a. 718. c. 752. d
Matthias à Michou cit 215. b
Midr Agada not. 77. d.
Minutius cit. 182 c
Moſchus ſidonius cit. 66. c. 861. d.
Morinus laud. 857. e
Moſis χημευτικὴ σύνταξις cit 234. a.
R. Moſes bar Cepha cit 340 a
Münſterus 422 a not 29. b. 126. b. c

N.

R. M bar Nachman cit. 268 a
R. Naſſius cit 422 c. 806. e
R. Nathan cit 421 d.
Gregorius Nazianzenus cit. 38 a. 396. d. 466. d. 775 a. not 41. a. 272 a. b 306. e
Nazianzen. Scholiaſtes emend 467. b
Nearchus cit 79 b
Nemeſianus cit. 202. a.
Corn. Nepos cit. 233 560. e. 614. e. vid. & Æmilius Portus
Nicander cit. 420. c. 492 a. 481. c. 502. c. 503 c 504. a. 516. d. 843. d. not. 420. d. c
Nicandri Scholiaſtes cit. 397. a. 429. c. 432. a. not. 836. a
Nicephorus cit 467. a. 423. a. 467. d 468. a. 848. b emend. 830. b
Nicephorus Calliſtus citat. 122. c 467. a
Niceta cit. 120. b. 127. c. 409. d. 411. d. 467. c. 775. a
Nicocrates cit. 436. e
Ninnius cit. 754 e
Nonnoſus cit. 112. c. 134. e. 142. c
Nonnus cit 34. a. 81. d. 84. b 99. c. 180. a. 370. b 371. c. 376. d. 423. d. 420 a. 429. a. 430 a 447. b 463. e. 466 c. 468 c. 469. e. 472 a. 478. d. 479 d 480. c. 483. d. 485. e. 489 b. 502. c. d. 516. a. 534. c. 574. a 577. c. 582. d 619. a. 627. d. 628 a. 633. c 640. a. 643. b 644. c 645. a d. 713. c. 714. a. 715. d. 731. b. 744. b 745. a. 788 b. c. d e. 859. d. 861. d. emend. 372. b. 510. b. 511. b 643. b
Nonnius cit. 699. c. 744. d. 747. c. not. 577. e. 578 a
Notitia Africæ cit. 518. d. 528. e. 542. e
Nubienſis Geographus cit. 20 c. 21. d 28. b. 37. d 38 a. c. 39. c. 80. a. 91. a. 92. d. 106. a. 107. c. e. 111. a 112. a. 114. b d. 116. a. 117. a 120 c. 122. a. d. 123. b 124 c. 125. c 130. d. 131. a. 135. b. 137. c. d. 141. a. 143. a. c. d. 148. e. 149. a. d. 151. a. b. d. 152. c. 153. b. 161. e. 162 c. d. 163. a 165. d 188. a. 213 d 220 b. 226 d. e. 242. b. d. 245 d. 248. b. 256. b. 269 d. 276. a. 282 c 289 d. 291. a. 296. d. 298. c. 304 a. 312 c. d. 322 c 348. a 355. b 356. d 360. b. 366. b. 368 e. 375. c 412. e 425 c. 455 c. 465 d. 512. c. 513 a 526 c. 529. d. 532. b 533. a. 542. b. e. 554. b. e. 555. a. c. 561. b. d. 562 c. 590. c. d 604 b. 614. b 640. a. 670 a. 671. a. 691. d 705 b. 722 c. 727. d. 761 e. 762 a. 763. b. 774 d. 775 b. c. emend. 122. d. 213. d. 532. c. illuſtr. 213. d 274 a. 706. e. 772. d

O.

Julius Obſequens cit. 572. a.
Oleaſter cit. 44. e
Olimpiodorus cit. 135. a. 147 e. emend. 726. a
Onomacritus cit. 725. b. 726 b
Oneſicritus cit. 770. e. 771 e d.
Onkelos cit 20 c. 27. c. 28 d. 64 e. 85. a. 169 a. 179. d. 188 c. 195. d. 212. c. 289. c 329. d 346. a. 353 e. 399 b. 405 d 440 a. 470 d. 474. b 476. d 507 a. 582 a. 604. c. 606. b. 611. c. 646 a. 655. d 705. e. 765. a 799. a. 836. e. 847. d. 854 c. illuſtr. 198 c. 204 d. emend 179 a. 765. a. not. 257. e
Oppianus cit. 81. d. 201. c. e. 202. a. 377. a. 501. a. 582. b 644 e. 645 a. illuſtr. 688. a
Ori χημευτικὰ cit 234. e. 839. e

Oriba-

Oribaſius cit. 834 e. 839. e
Origenes cit. 62. b. 160. d. 341. a. not. 58. c. 815. d
Ægyptius Orion cit. 294 a
Oroſius cit. 38. a. 50 c. d. 225 e 232. c. 264. b. 271. a. 321. a. 399 c. 419 a. 522. c. 527. a 529 c. 532. b. 540. d. 542. c. 548 e 694 d 742 c. 743. a. 747 d. 770. e. 771 a. 772 b. c. 773. a. laud 692. c
Oroſus cit. 638. c. 640 a
Orpheus cit. 299. a. 205. d. 208 d. 243 b. 410. b 427. a. 480. d. 607. a. 684 c 707. c. 721. c. 725. b. 726. b. emend. 199. b
Ortelius cit. 203. b. 248. a. 252. c. 271. a. 407. a. 757. c. not. 173 b. 461 b. 612. b
Oſorius cit. 301 e 770. a
Oſtanis χημευτική cit. 234. a
Ovidius cit 2. c. 4. b 24. d 34. a 44. c 53 b. 96 c. 127. a. 181. b. 196. e. 240. b 256. a. 263. b. 275. d 297. b. 240. b 256 d. 263. b 275. d. 297. b 372 b 399. e 401. d. 403. e. 405. c. 411 b 430 a. 433. a. 441 d. 549. c. 550 a. 552. b 553. a. 555 c. d 570. b 573. e. 576. c. 579. b. 581. c. 586. b. 587. c. 591. a. 603 c 619 a c. 625. d. 618. a. 642. d. 644. b c. 645. a b. 655 b. c. 656. d. 657 a 660. d. 693. b 695. b. 774. b. 808. a 820. d. 823. a. not. 399. a. 644. c. emend. 583. e

P.

Pacianus not 62 d
Pacuvius cit. 428 a
Pæanius cit. 699. c
Pagnini verſio cit. 44. e
Palladius cit. 42 b. 550. e. 798. b. emend. 421. b
Palaphatus cit. 417. a. not. 620. d. e
Pamelius not. 126. b. laud 126. e
Panyaſis emend. 390 e
Parthenius cit. 729 e
Paulus cit. 797. a. 813. e 815. b. 826. d.
Paulus Ægineta vide Ægin.
Paulus Diaconus cit. 276 a. 283. d
Paulus Juriſconſ. cit. 454. c. 744. c
Paulus Venetus vide Venetus.
Pauſanias cit. 6. d. 153. d. e. 193 b 176. d. 177. a. c. 178. a. 220 d 266. c. 277. c 316. b 319 c. 338 c 339 a. 364. e 371. d 402. a. 406 d 416 e. 418. d. 449. c. 460. d 463. d. 464. c 467. c. 471 b. 472. c. d 474 c. 483. a d. 486. a. 495. a 496. a. 489. a 499. a. 500 b. c. 543. b. 553. d. 557. c. 560. a 584 c. 602. b. 605. c. 618 c. 620. d. 628 c. 630. e. 631. e. 632. d 633. a. d. c. 635. c. 636. a. b. d. 637. b. c d. e. 665. d 669. d. 682. e. 706. a 738. c. 741. c. emend. 560. b. 636. c. 749 c. 827 a. b. explic. 750. a. not. 29. d 463 b. 602. b 631. b
Perſica verſio Tacouſii cit. 69. c. 615. a.
Perſius cit 207. a. 465. a 791. a. 820. e.
Perſii Scholiaſtes cit. 791. c. 820. c.
Peſickta cit. 655. d
Sam. Petitus cit. 67. e. 800. b. laud. 803. d. 849. e not. 300. b.
Petronius cit. 537 a. 731. a. emend. 31. a
Peutingerus cit 18. a.
Phalarides cit. 569 b
Phanodemus cit 433 b
Phavorinus cit. 16. e. 17. a. 204. a. 365. e. 407. a. 413. c. 416 e. 427 b. 428. b. 440. d 446. c. 449. c. 462. a. 507. a. 511 b. 578 a. 655 c. 659. e. 717. a. 742. c. 832. a. emend. 410. a 448 c 785. e. 540. c. not. 840. c
Phærecydes cit 136 b 235 c 236 a. 436. e. 709. a
Philargyrius cit 22. b 746 d. 753. d. 813. c
Philaſtrius cit. 61. d. 833. b
Philaſtrius Brixienſis not. 7. d
Philemon cit. 308 b
Philiſta cit. 568 d. 578 c. not 621 c. 622. d. 623 b
Philo Byblius cit 68 e 125. b. 263 d. 340. c. 407. b. 476. d. 478. a. 503 a. 682. a. 690. a. b. 737. d. 736. e. 783. a. 784. c. 786. d 816 d 836. c. d. e. 857. b not. 23 d. 826 a
Philo judæus cit. 57. b. 67. b 78. a. 102 a. d. 184 e. 238. b 258. b. 297 a 603. d. 505. b. not 462. d
Philochorus cit 125. a
Philoſtorgius cit. 111. d. e. 122. e. 144. a b. 148. b. 150. d. 151. d. 165. e. 202. a. 310. a. emend. 112. a. 121. c d
Philoſtratus cit. 118. c. 189. d 191. c. e. 206. e. 214. b. 282. a 309 a. c. 478 d. 483 d. 488. c. 553 d. 581. e. 589 c 652. b. 663. e. 668. a. c. 674. b. 675. b. 676 a. c. d. 677. a 680. d. 711. c 863. d. emend 718. e. not. 677. c. 711. e
Timon Phliaſius cit. 488. e
Phornutus cit. 10. b 461 c
Photius cit. 111. e 134. c 142. d 306 b. 309. e. 354. d. 371. e 395. b. 416 b 426. c. 442 d. 483. c. 514 c. 646 d. 676. d. 717. a. 728 c. 785. a. c. 789. d. 797. b. 822. c 849. a. b. emend. 395. b
Pindarus cit 84 c. 184. e. 191. c. 196. e. 324. d 338. e. 396 a. 397. c. 414. a. 432 c. 459. c. 566 d. 579. d. 581. b. c. 596 e. 665. a. c. 647. d. 787. e
Pindari Scholiaſtes cit. 184. a. 191 d. 324. d. 325. e. 338 d. 339. b 397. c. e. 413 c 414. a. 432. d 460. c 566. d 582 d. 605. a. c 611. a. 612. d. 636. a. 781. c. 827. a. 828 c emend. 256. e
Piſidas cit 717 a
Plato cit 2. e. 4 b 68. c. 157 d. 167 e. 216. a 459. e. 460 a 610. a. b. 614. d. 618. d e. 735. e. 736. a
Plato Comicus cit. 717. a
Plautus cit 33. d. 67. d. 454. c. 559. e 569. b. 645. e 718. b. 784 a. e 800 d. e 801. a. c. 803. c. d. 804. a a. emend. 573. d. illuſtr. 800. ſeq.

Fabius Pictor cit. 539.a

Plinius cit. 7.d 14.a. 16.b. 17.d. 18.a.b. 20.b.e. 22.e. 30.c. 31.b.e. 32 a. 33.b. 34.d. 36 a. 38.b.d. 39. a.e. 451.b.d. 46.b 48 a.e 50.e d. 63. a. 80.a 81.c. 84.d. 87.c. 88.a. 89.c. 91.d 93 d 94. 95 a. 96.a d 109.d 111. d. 112.a.b. 113 d. 114.b.c. 115 b. 116.d. 117.d. 119 a.c. 120 a.b 121.a. 123.a b 128 b.c 129 a. 131.c.d.c. 132. a.b c.d. 133.d. 135 b.d.e. 136.a 137 b. 138. a. 140 a. 141.d. 142.b. 143.a.b. 144.a. 146. b. 147. c. 148. d. 149.a b.c. 150.a b. 152 d. 160.a. 162.b d 164.a 168. d 172.d.c. 176.d. 177.c. 180.a d.c. 184.d. 185.a. 187. b. 189. a. c. 192.d. 193 a. 194. 196.c 199.b. 202.d. 205 d. 206.a. 209 a. 215.a. 219.a. 224.a.b.d. 241.a. 242.d. 244.c. 246.a. 247.a. 250 c. 258.d. 255.b. 257. d. 259 a. 264.b. 267.e. 270.a.c. 271 b. 273 a. 274.e. 275.a. 278 b. 282.c. 283.a. 286.c. 288.b 290. d 292. a. 294.d. 296.a. 301.a. 303.e 309.a. 312.c.d 313.a. 316.d. 317.a. 318 a. 321.a 332.a 334 c.d. 337. a e. 338.a. 343.c 346.a.d. 347.b. 349 e. 365.b 366 e. 371. a. 376.a b 378.c. 390.c. 392.b.c. 397.d. 398.b. 401.a.d. 403.a. 405.e. 407 e. 408.e. 410 a.c. 411.a.d. 413 a. b. 414 d. 419 d. 420 b 421.d 422.c. 423.d. 424 a c. d. 430.c. 433.d. 434 b. 435.a.d 436 a b. 441 a. 442.e. 443.d. 446.a. 447.c. 450.c d 451.c. 452 a b. 453.d.e. 454 a.c. 458.b. 459.d. 461.c 464.c. 465.b. 472.d. 476.c 481.c 487.c 488.e. 490.c 493.c. 500.e. 501.a 503.a d. 508.b. 518.d. 519.c. 520.a 522.a c. 525 b. 526.b.e. 527.b. 528.c.e. 530.e. 531.d.e. 532 b 533. e. 535.b. 537.c.d. 539.d 540.a c.d. 542.a b d.e. 543. a.b 544.d 550.b. 554.b.c.d c. 555.a. 558.d. 561.a.b. c. 564.c. 567.c. 569.b. 570.b. 571.c. 577.c. 578 a.c. 586 a.b. 592 a. 596.c. 600.a. 603.b. 604. a. 606 a. 610 614. b. 616. a. d. 619. b 621. a 626 c. d 627. b. 628.c. 631.d. 634.b.c 635 c 637.a. 639.a. 640.d. 648.a. 652.a. 654.a 655 b. 656.b 657.a.b.c. 659 c. 660.e. 661.d.e 662 a. 663.a.c. 664 d. 668 a.d 669.d. 670.c. 671.c.d. 673 e 674 a.d. 677.b. 678 a. 680.e. 681.a.e 682.b c. 683.c.d. 684 c d. 685.a. 687.c.d. 691 b.e. 692 a 693 d. 695 b. 696.a c. 697 a. 698.d 699. b. 700.e. 704 b.c.d.e. 705 a.b c d. 706 a.e. 709. d. 710.e. 711.c 712 a.c. 713.a. 715.a. 717.a. 719.c. 720. b.c. 721.c 727.c 728.a. 730.a c 738.c. 740.d 741 a. d. 750 a 751.a 752 b.c. 754 b. 755.a.d. 756.b. 757.e. 759.d. 761.e 762.a 766.d.e. 767 c.d e 768.a. 769 e. d. 770.a.b.c.e. 771 a.c. 772.b c. 773 a.c 774.a 775. a.c. 776.c. 799.c. 805.d. 810.e 813 c. 814 b. 817.e. 819.d. 833 c 835 a.b d 836.d. 837.a.b. d. 838 a.b.e. 839.a b. 840.b. 841.b.c 842.a 843.a c. 844.a. 845.a. b. 846 c. laud. 255 b. emend. 33 d 89.b 140 e 142.a. 162 e. 164.b. 250 c. 255.b. 266.b. 303 a 314 b. 329.a. 403.a. 413.d. 433.a. 444.d.c. 445.a 489.e 677.c. 679. d. 711.d. 714.d. 723.b illuſtr. 114 c. 301.e. 303.a. 421.c. 528.d. 714 d. not. 211.c 218 d. 403.c. 410.b. 414.c. 521.a. 570 c 578.a. 597.a. 655.b. 673.c. 697.b. 706.c. 709.b. 757.e. 761.d. 792.a.b. 836.a.

Plutarchus cit. 3.b 4.e. 5.b.e. 10.d. 12.c. 16.e. 26.b. 32 a. 33.a. 34 b. 37.a. 67.a.d. 68.b. 96. c. 98. a. e. 118. d. 172.c 173.d. 175.b. 177.a. 180.c. 190.d. 202.d. 207. e 214.b. 215 d. 221.a. 222.c. 223.c. 230.d. 231.a.c. 262 d. 276.e. 277 b.c.e. 296 a b.e. 305. e. 317. e.e. 330.c. 331.c. 370.d. 390.d 392.d. 307.b. 474 d. 416. e 417.a.c.d 418.c. 426.a. 427.e. 436.c. 448.d. 470.a. c. 471.d. 480.a e. 482.c. 489.a.b. 491.b. 493.d. 495. a. 508.a. 520 a 542.c. 544 c. 564 c 584 a. 594.d. 599. b.d. 614.c. 615.b. 617.a.b. 632.d. 637.b. 645.d. 648.d. 655.d 698.e. 706.a 707.d. 711.c 729.a. 732.b. 737. b. 738.c. 742.b. 745.d. 747.c. 775.a. 778.a. 797.a. 81[illegible] a. 825 a. 843.b 844 a. not. 277.a. 405.a. 464.b. 495. b. 520.a.b. 835.c 836. a. emend. 377.c. 392.d. 393.b. 407.c 471.a 593.a.b. 799.c. 842 b

Podocottarus cit. 32.a

Polemo cit. 391.c 588.b

Trebellius Pollio cit. 853.b

Pollux cit 49.b. 259 a. 275.c. 418.b. 442.a. 446 d. 449.c.d. 455.d. 459.d. 575.d. 483.c. 603.d. 648. b. 672 d. 745.a. 748 b. 807.c. 829.a. 833.a.b. emend. 586.a. explic. 818.b

Alexander Polyhiſtor, vide in Alexander.

Polyænus cit. 23.d. 54 a. 79.d. 92.b. 107.d. 123.d. 173.d. 216.d 305 e 312.a 339 a 483.a. 612 a. 645 d. 648.d. 688.d. 737.b. 820 a. emend. 16.c. 448. c. not. 99. a

Polybius cit. 38 c. 79.a. 83.b 89.c 91.b. 98.d. 179 c. 180.d. 185.b. 193 b. 194 a b. 203.b. 206.c. 221.c d e. 222.b. 251.a. 271.d. 337.c 366.c. 397 d. 431.e. 456 c. 504.d. 505.a. 509 c. 513.a. 518.b. 528 b. 531 a 532.b e. 537.c. 542.d 543.c. 555.b. 560.d. 561.b.c. 562.b. 563. a. 567.c. 568.d. 585.c. 591.c. 607.c. 608.e. 611.b.c. e. 612.a. 613.c. 621.c. 639.c. 641.a.b.c. 643.c. 647.d. 668.c.e. 673.c. 674.a. 677.b. 686.d. 687.b. 690.b.c. 691.a. 692.d. 693.c. 695.d. 703.b.d. 712.a. 713. a. 714.b. 725.c. 728.c. 729.a. 742.c. 743.d. 749.c. 858. c.d. 688.d. 669.c. illuſtr. 724.c. 798. emend. 223.b. 726. a.

Polyzelus cit. 395.e

D. de Pomis vel Pomarius cit. 421. d. 484. e. 697.c

Pomponius Mela, vide Mela.

Pomponius Sabinus cit. 562. a. 563. c. 571. d. emend. 571.a

Pomponius Lætus, vide Lætus.

Ponucus cit. 530.e

Pos-

Porphyrius cit. 370. 648. c. 778. a. 790 a 856. b. c. 857. a b. 858 a. 860. b. 863. b. not. 860. b. c

Æmilius Portus, vide Æmilius.

Poſidonius cit. 84. c. 191. a c. 195. c. 211. b. 420 a. 421 d, 504. b 663. c. 672. c. 676. c. 693. c. 707. d. 740. b. emend 420. d

Primaſius cit. 19. c

Priſcianus cit 85 c. 128. d. 132. b. 133. c. 147 d. 255. b. 271 d. 323. d. 407. c. 434 c. 567 c. 568. d. 586. c. 649. c. 713. c. 723. c. 759 c. 781 d. 786 b. 852. c. not. 128. c. 588. c

Priſcus cit 649. c

Proclus cit. 212. d

Procopius Hiſtoricus cit. 28. c. 64. c. 111. c. 134 d c. 172. d. 189. b. 271. a 227. b 253. c. 289 d. 305. a 473. c. 510. a 520. b. 525. d 532. b 545. c 553. c. 554 c. 650 b. 604. c 726 d. not. 641 c. d

Procopius Gazenſis cit 111. d. 152. a 240. c. 329. d

Propertius cit 44 c 79. c. 96. c. 299 b 403. d. 410. c. 469. b 628. b

Proſper Aquitanus cit. 61 c. 743. b

Proxenus cit 608. a not 608. a

Prudentius cit. 538 c. 591 d. 691. d

Ptolemæus cit 7. d. 17 c. d 38. d. 39 b c. 80. a. 85. b. 88. a. 89. b. d 94 a. 104. b 106 a. 107. b. c. 111 a d. 112. c. 113. a. 114. b 115. b. 119 d. 120. a. c d. 122. d. 123. b. 124. b. d 125 d. 126. c. 128. b 129. a 131 a b. 137. b. 159. b 161 a. 164. a 165. b. 172 d c. 179. a. 185. c. 190. b. 198 c. 203. b. 215 a b. 220. c 224. d. c 238. d. 241. c. 245 d 249 b 252. c 255. b 267. b. 268 a c. 274 a. 275. a. 278 c 281. a. c. 283 a. 289. c. 290. d. 294. a. 298. a 300 c. 305. a. 309 b. 312. c. d 313. b. 316 d. 317. d 321. a. 322 d. 324 c. 325. a. 330 b 332. a. 334. c. d. 337 b. c 349 c. 412. c d. 419 d. 423. c. 433 d. 441. a. 451 b 452 c 457. c 501 c. 503 d. 505. a. 519. b c. 521. a. 526. b c. 529 b 530. a. c. c. 531. c 532. b. 534 c. 535 a. 539 d. 542 b. 543. b. 541 d. 553 a. c. 554. b. d c. 555. a. 562 b. c. 567. c 569 b. 570. b. 578 c. 586 a b. 592. c. 593 b. 596 c 599. b. c. 600. a. 603. b. 604 a b 605 c. 614. a. 616. a. d 617. a. 621. c. 634 c 637. a. c. 639 a. 663 c. 665. b. 668 b. 669. d 670. c 679 c 680 c c. 681. a. c. 682 d 683 c c. 684. b. d 685 a. 690 c. 691. b. 695. b 704 c. 705. a 711 c. 714 d. 715 a. 717 a. 749 b. 754. b d. 755. d. 756 b d. 762. a d 784 c 769. a. b. 770 a b. c d 771. a. 772. a. c. 773 a. c. d 774 b. 775. a. 799. c 826. c. 843. b. emend. 48. 80. a 91. c. 106. b. 113. d. 134 d. 149. b 162 c. 163. b. 242 d 246. c. 247. d. 252. a. 274 c. 278 d. 314 b 330. b 444. d. 503 a. 535 a. 539 d. not 117 a. 132. a. 148 b. 285 c. 396. b. 602. d 667 a 765 c d. 765. c. illuſtr. 718. c. d

Publius Syrus cit. 53 c

Punica verſio Pſalmorum cit. 849. d

Pytheas cit. 724. c. 729 b. not. 729. a

Q.

Quadratus cit. 91 d. 92 a. 170. c. 210. d. emend. 107 c

Quintilianus cit. 692. b. 746. c 782. a. 809. c

R.

Rhamuſius cit. 143. c. 769 c

Rh. Lycus Rheginus cit. 678. c

Beat Rhenanus cit. 733 c. 757. c

Rhamuccinus cit. 282. b

Ergias Rhodius cit. 396. d

Ritterſhuſius cit. 201 c. laud. 688. a. not 688. a

Lud Robertus cit. 698. b

Rondeletius cit. 683. d

Rolinus cit. 240 c

Gulielmus de Rubruquis cit. 19. d. 213. d

Sextus Rufus cit. 28 b. 220. a

Ruffinus cit. 153. a

Rulandus cit. 235. not. & laud. 16

Rutilius cit. 537. a. 595. c

S.

R. Saadias cit 179. d laud. 512. b

R. Saadiæ verſ. Arabica vide, Arabica verſio.

Pomp Sabinus, vide Pompon.

Sabellicus not 36 d

Salmaſius cit 82. d 115. a 118 d. 158. a 173 a. 211. c. 263 d. 267. d. 305. b. 313. a 314 c. 403. b 449. d. 456. c 639. c. 660. b c. 704. b 718. c. 741 b. 769. c. 775. d. 821. c 832. d 842. a. laud. 16. b 47. c. 104. c. 110. a. 117. a. 118 b. 123. a 134 d 148 c. 153. a. 163 b. 187. b. 254 d 267 c. 278. c. 308. b 413 a. 441. b. 444. d. 445. a 454. c 481. c. 520. d. 539. d 541 b 544. a. 564 c. 588. c 655. c 670 b. 677. c 676. b 699 d. 701 c. 703. d 718. b 721 759 d. 765. d. 766 c. 768 a. 770 d 775 d. 798. b 814 a. 846. a. not. 279. a.

Henr Salmuth cit. 235. c

Salluſtius cit. 367. c 441. a. 517 c. 522. b. 527 b c. 529. c. d. c. 530. a. 540. c. 576 b 632 c. 660. c. not. 672. a

Salvianus cit. 721. c

Samaritana verſio cit. 183 c

Sammonius cit. 721 c

Cyp Sanchez cit 770. a 772. a

Sanchoniathon cit. 12. b 66 c 68 a. c. 374 c 416 d. 555 c. 646 b. 682 a 735. b. 736. c. 770. a. 781. c. 783. c 786. c. 787. c. 790 a b 811. b. 826 a 832. a. b. 842 d. 855 c. d. 856. a. c. 851. b c 858. a c. 859. c 860. a. 361 d. emend. 735. a. 783 c. 784. b. 787. c

Sar-

Sarraſin laud.755 c.783.b 818 a
Claudius Sarravius laud.321.c.800.b
Joſ.Scaliger cit. 69.c. 105.b. 124 c. 222.c. 235 c. 270.b.277 c 294.b.308.d.389.d.362.a 373.c.376. d.494 a. 499 d 737 a 743 c. 784. c. 785 d. 801. b. 804 c 811.c 821.c.833.a.861 b.863 a. laud. 233 c. 425.c.490.d 491.a 493.c 749 d.791.d.839 a.860. c.not.105 b.c 267.d 316 b.392 c.419.c.514 c.522. d. 743 c.789 b.860 d
Julius Scaliger cit 494.b.539 b.769.c 814 d 831 d
Schalſchelet Haccabala cit. 39.d
Scepſius cit.433.c
Schindlerus cit. 340 b
Scribonius Largus cit. 240 b
Scylax cit.96.a.185.a.b 303 347. b 370 c. 415.c. 433.b.d. 435.d. 451.c. 502 c. 503. a.554. b. 555. a. 570.b 575.d 618.c 619.a.638.c 654 d. 660.d. 664. c.710 d 711.a b.712.c d.713.a.714 b 715.a.b 827. d.860.d.861.a.emend. 444.d. 543.a 591.b. 711.b. 860. c
Sedulius cit.29 c. 319.c
Seldenus cit.737.c.830.d 831 d.laud.125.c. 464. a.not.831.d
Seneca Tragic. cit. 96 d.432.a.443.b. 469.a.536. c.644.c.645.a.699.c.670.a
Seneca Philoſ.cit 305.a.409 a.433.a.448.d.516. 555.c. 576.597.a.b. 635.c. 640.b. 754 c.757.b. emend. 719. a
Sixtus Senenſis cit.67 c.231 c
Septuag.Interpret.cit 6.b.44.b.88 c. 95 d. 133.d. 136 c.139 a.144.b 156 b.157.d.210.a.216.d 231.a. 247 d.268.d.622 c 646.a.655.a.668.c. 670.c 684. a 697.c 703.c.728.c.784.c.798.c.d.c.810 c. 853 c. 856 a 857 b.859.d.laud.116.739 a.emend 33.a 64. b 102.a.d.294.a.illuſtr.458.a.684 a 697 c.not.33.a. 40.d.64.b.70.d.194.c.211.a.b. 257.c. 338.b.458.b. d.578.d. 591.a.b
Serapio cit.31.c.117.c.118.c.140 c 420.b. 421 d. 431 b.697.c.770 c.821.c.836 c.d.845.d.emend.46 c.140 d
Servius cit.3.c.30.b.40.b.89.b 97.a 181.c 183 c. 218 b. 245 c 336 c 415.a 416.c. 422.c.428.b 441. a 447.471.c.511 d.512.d.535.c 546 c 562.a. 563.c. 567.b.573 c. 575 a.b. 589 a. 592. c. 594 b. 595.b. 608.c. 614 c. 618.c. 622.a. 623. a. 627. d. 629 a. c. 632 c.633 b.644.b 645 c. 646 b.c. 647.a.b. 650.c. d.651.c 655.c.656.c. 657 b. 660.c c. 712 c.736.d. 742.c d.745.a 746 d 749.d 752 c. 782.a 815 b.c.d 816 b c.d. 825. c. 837.c.843. a 844 b 845.c. laud. 575.d emend.546 a 629.c.656.c. not. 118.d. 181.c. 303.b.369.c.515.d.631.b.749.d.815.d.816.a.d.
Simeon Sethi cit. 141 d
Cornelius Severus cit. 579 b. 580 b
Sibyllina oracul.cit. 15 c.52.a.57.a 168.c.emend.18. d.not.17 a.18.a.42 b.
Sidonius Apollinaris 37. b. 185. c. 501. c. 532. b. 537 b.c.538 a.592.a 741 d.757 c
Paulus Silentiarius 450 b.572.c 579.a
Silus Ital.cit.22 c.95 c 186.c.187.a.c. 189.c. 192. c 193.a 337.c 376.414.d.506.c.514 d.517.c 525.a. 527 b.532 b.d.542 c 545 c.551 a 554 c. 555.c. 558. d.560.c.562 c 568 d.570.b. 572.b.578 c.579.c.581. d.582 c.588 b.592.b. 593.a.b 600 a. 607. c. 608. 609 a 612.d.615.c 617 a 618 c.619.a.621.a. 622.a. c 623 a.626.a 627.b.628.c.629.a d.630.c. 632.a.d. 634 d.636.a.637 c.642 d 643.a.644 b 645.b 652. a.654.a. 655 b 656 a. 657 b. 666 d 667. c. 668. a. 670.d. 676.b c. 680 a. 682 c. 687 d 688. a. 689. d. 690.c 691.a 692.a 694 c 701.c.702 d.705.b. 730. b.745.d. 753 d. 800.c. 815.c. 837.d. emend 519. d. 525.c. not 693 d
Simmias Rhodius,illuſtr.400.c
Gabr.Sionita cit. 110 c.laud.114 a.366.b
Sirmondus laud. 851 c
Siſenna cit 744.c.746 c
Mahom.ben. Jacob Sirazita cit. 110.c
Smetius cit. 522 d
Smyrnæus cit. 390.c 443 b. 580.a
Socrates cit.423 b.830 a
Solinus cit. 16.d 17.d. 45. a. 46. b. 142. b. 185. a. 190.a.c.201.b.239.b.258.d 263.b.302 c 308.b 322. d 337 a 349 d.452. a 456.c.459.c.512.a 519 c. 522. b.525.b.d 537 c. 542 c. 544. c. 545 c 554.b. 558 d. 559.c 566 b.568.c 577 c 602.a 606.a 610.b 619. b 622 b.623.a 624.c.630 c 631.c.632 c.633 d.634. b.642 d.643 d.652.a 673 d.c.687.c 688.d.c 705 b. 706.c.718.c.722.d.727.c.728 a 730.a.755.a.759.d. 767.c.769.c.d.770 a.772.d.773.a c.d 774. a.b.792. a.b. 797 b. 814 b. 850.c. emend 714 b. not. 350.a. 403 b. 517.d. 578. a 588 c. 597. a. 609. c. 704. b. 714 b
Sopater cit 807 d
Sophocles cit 339.a. 431. a. 433 b. 503.a. 546.c. 649 a.718 c.738 c
Sophoclis Scholiaſtes cit 545 d
Sophronius cit. 324 c 325 a. emend.324 a
Soſthenes cit 699 c
Sozomenus cit.466 c 468.a. 538.d. 830.a.c. not 467.a
Frid Spanhemius laud. 104.a
Spartianus cit. 527.c d.538.c 692 b.c. 825.c 8 6.a
Statius cit.22.c.117.c. 176.d. 414 c.422.b. 444.b. 464.d.

484 d. 465.b. 456.b. 501.c 527.c 532. b. 533. a. b. 537.a. 573. a. 580.c. 645.a. 655.b 656.a. c. 657. a. 667.b 674.c.702 d 721.b.727.c.728.a.792.a.505.c emend 705.c.d

Stephanus Albicarius cit.431.c

Stephanus Byzantius cit.7.d 8,a. 17.c.37.b. 41. c. 68.c 70.a 92.a.b.93 d.c. 94.a.95.c.97.c.99 a. 100.c. 107.a c.110.a. 111.c.112,a 114 d 115.c. 120.d. 121. a.124.c d 126.a,138.a.140.a,141.b. 143.a. 144.a.b. 145.c.147.c.148.c.157 b 159 b. 165.d, 172.d, 173 c. 177 c.180 c.184.b. 185.c d. 190.b.c.c. 192 c. 194.b. 195.d.198.d. 199.c.203 b.d.208.c.209.c.210 d.213. b.220.d. 222.d 230.d 239 b. 242. c. 245. d 246. d. 247.b.c.d.253 d 262.a.263.d 269 d.c.270 c. 290.b. 291.c 292.b 298.a.304.b.305 a. 306.b.312.d. 314. d 317.d.332 a.338.d.341.a. 369.c 370.c.371 b. 372. b.373.a.c.d c.376 a c.378 c.389 b.390 c.391.d 397. b.c.398 b.402.a 404 d.411.a.414 b.c 415.b. 416. c.c.418.d.423.a c.d 424 a 425 c 430.d.431.c.433 b. 434 c.d.435 b.c.d.c 436.a.c.d 438 b 439 a d.442 a. 443 c.d.446.c 447 b d.c. 449 a.b. 450.a.c.d. 451.c. 452.a.b.456.d.457 c.462 a.b. 463.c. 469.c. 626.d. 627 a 628 b. 629.a.631.a 634.b 636.d. 637. a. b. 646.d.648 c 657 b 660.c. 665.d. 666.a b.c. 671.b. 672 a.677 d 679 c.682.b.683 684.b.687.b. 688.a. 695 b.703 c.d.705 a.711.a.c c.712 a. 727.d. 729 c. 732.d 742.c.753.c.755 b 759 d.761.c.763 a. 765 c. 766 c.d.769.b 770.a.b 771.b. 773.c. 778.a. 781.c. 789.b.790.a.826.c d c. 827.a.b.c. 828.b.832 d.833. c. 843.b.839 c.laud 106 a.illuſtr.97.c.120.d. 394.c. emend 107.c.203 d.208.b.346.b 365.a.390 c.402. d.406 a 413.c 414.c 443 461.a.505 c. 555.d 560 c. 590.c.598 d. 604.c.c. 608.a. 659.a d. 660.a 665 a. 670 b 732.d.c.769.b.824.a.d c.825.d.c.not.115.d. 241.d.277 a 372 a 377.c.458.c.560 c.568.c.600 c. 607.c.622 b.631.c 660 a 814 b.813.d. 814 c.d. 826. a.b. 827 b.c. 864.c

Henricus Stephanus cit. 756. d. laud. 295.c. not. 334 b

Steſichorus cit 645.b 665.d. 666.a

Stobæus cit. 751.a. 754 c

Strabo cit.6 d.7.a.d.12 c. 16.a. 17 a.c.d. 18.b. 21. c.22.b.23.b.d 32.a.37.b.41 c 47.a 50.c.d. 51.d. 78. c.79 b.c 80 c.82 b c.84.c.85 b.86.d.89.c 91.a. 94.d. 96 d. 106 d. 110.a. 112 a 113 d 116.c. 119.a. 122. b. 123.a.b.124.c. 133.b. 134.d.c. 135.d. 143 b 145. a. 147 b.c 149.d.150 b.152.d 157 d. 159 c. 160 a 172. c.174.d.175.b.c. 190.a.191.a. 192.c. 193.b. 195.b.c. 197.c. 198.d. 200.c. 202.c. 203.a.c. 204 a. 205. b. c. 206.a.c.d. 207.c. 208.c. 209.b. 210.d. 211.c. 214.b. 221.a.222.c.223 c.224.d.c.236.b.239 a.244.b.245. d.247.a.250.d c.252.b.c.253.a 255.b.263 b 265.b. 267.c.270.a.b.271 b.d.273.b.274 b.275.a. 276 c.c. 278.a.b. 282.c. 283.c. 284.c. 286.d. 289.c. 290.a.d. 293.c.294 c.300.b.d. 301.c.d. 304 c.305.a.b. 306.d. 307.c.308.a 311.d 312.a.313.b.314.a c.315 c. 316.a. 318.b 320.d.c.321.b. 325.c. 326.a. 328.c. 329 c. 330. a.c 332 a.335.d 337.c.d. 341.b. 343 a c. 347. a. d. 349 d 360.c.366.a.371.b 373.c. 376.b c.389.a.390. a b.c.391.a.b c.d. 401.b.c 404 d.c.405.a.b.c.c.406. a c. 407.c d.410.d.c. 413.b. 414.a.d. 416. a. 418 b. 424.c. 433.d.c. 434.d. 435.a.b.c.d. 436. a.c. 437. b. 439 b.446 a 450 c.451 c.d 452.a.453 c.459.c.446. a.450.c.451.c.d 452.a.453 c. 459.c.465.d.469.c.c. 472 a.c 473.c.d. 474 d 479.c 481 c. 484. 496.d. 498.d.501.c.d 503.d 504 d.c.507.a.512 b 513.b. c 514.c. 519.a d. 520.d 522.b. 528.c. 530. a.c. 532.b. 542.c.543.a c.544.c.545 b.551.c. 558.c.d. 564.a.b. 570 b.571.a c.572.c.575.c.576.c.577.a 578.d.579.d. 583.a. 596.a. 597 b.c. 601.c. 602.a. 608.c. 612.b.d. 618.c.619 b.624.c.626 a d.629.a.630.b.636.d.638. d.641.a 644.a.646.a.647.a.c 650.c 651.a. 654.a.b. 655.d 656 c.657.b. 658.d.c 659.b. 660.c c. 663.a. 664.b.665.b c.666.a.c.667.c.668 b.d.669.c d.670. a.c. 672.d 673.c.674 a.c.676.c. 677.d. 678.a. 679. a.c.680.a.c.681.a.b.d.682.b.d.683.a b.687.a.688.b. c.d 690.c.c.691.b c.c.692.a.693.c 694.a.b c.695.b. d 697.a.700.d.c.701 c.701 c.703.a.b.d.704.c. 715. a.b.719.d 720.a c.722.a.723.a.724.c 727.d. 728.a. 729 a 730.a 731.b. 740 b. 745. a. b. 759. c. 760 c. 762.a.c.763 c.764 d.766 b.770 a.d.c 771.c.789.a. 791.d.796.c.707 c 703.a.c.724.b.843.b. illuſtr. 27. a.99 c.158.b.251.d.279 a.laud. 315.c.emend 106.d. c.122.b.158.c d.270.c.271.d 300.b. 302.a. 320.c. 346.c 391.b.401 c.414.c.498 a.521.b.c. 660.c. 665. c.666.c.681 c.703.a.745.a.771.c.not.118.c.203.c. 283 c.711.c. 742 c.

Stuckius cit.205.b.c.769.c.770.a.772.a.c.773.c. not. 205.c. 211.c. 722.a

Suetonius cit. 264.c. 570.b. 645.c. 646.a. 656.c. 741.d. 751.c. 756 c.

Suidas cit 11.b 12 d.c.16.c.45 46.a.49.c.81.b.82. c.85.b. 89.c. 101.a.106 d. 127.b.143 a.167.d.177.d. 181 a.198.c. 204 a. 226.d. 234.b. 251.b 273.b d. 279.a.c 282 c.294.c 301 b.c. 305 c. 312 a. 353.b. 365.c.369.c.370 d 389 d 391.c.392 a.399 c.406.b. 409.a.415.b 416.c 417.d.418.c.d 420.a.423.c.426. d.430.a.c.436.c. 437 a. 441.a. 442 d. 444.c. 445.c. 446.c.447 a.c.448.d.449.b.467.a.468.a. 472.b.c. 473.b.474 a.475.c.479 c.489 b.490.b.494.c 532.b. 535.d.545 d.554.d.559.b.570.a.576.c.578.a. 587.b.

390.a.594.a. 596 a. 599.a.608.a.c.d. 610.b. 613.b. 615 a.621.a.628.b.649 c.655 d 678.d. 715.b.c. 717.a.c.818.d.725.a.729.a.744 a.764 b.c.766.d.c.778.a. 787.d. 791.c. 799.b. 809.b. 822.d. 830.c. 858.d. emend. 106.b. 393 b. 408.b 417.d. 447. c. 448. c. 449 c. 592.c. 703.a. not. 126 a.377.c. 607.c. 660.a. 728.c. 814 b.856 b.858 d

Sulpitius cit. 80.c.722.d

Sylburgius not. 497.b.749.c.750.a

Matth. Sylvaticus cit. 116.a.845.d

Symmachus cit. 28.d.133.d. 136.c 212.d. 290.a. 297.d 448.d.478.c.549.d.606 b.666.d.798.d.not. 27.c 133 c. 209 c

Geor. Syncellus not. 859.a

Synesius cit.728.b

Syriaca versio cit. 137.d 156.d.191.a.209 c.358 c. 483 b.864.b. emend.554.c. not.255 c

T.

Taautus cit. 856 d

Tacitus cit 45.a 46.a.286.c.314.c 316.a. 349.d 370 b. 376 b 448.c. 489.a. 505 b.c. 526.b. 529 b. 538.a606 c.692.b.722.b.737.c. 738 b.741.c. 742.c. 745.d. 746. d. 751

Talmud cit. 10 b 33.c. 60.d.82.a.84 c.102.c. 188.b.200.c 243.c.309.b d.326.c d.336.c.345.b.364.a. 319.c.432 412 d 421 a 45 c 455.a 474.c.543.544.a.569 a 604.b. 605.c. 606.a. 614.a. 661 c.c.683 d. 706.c 721.c.750.c 767.d 778 c 794.c 806 a. 810.c.d 817 d. 821.b. 829.a 837. c. 839. d. illuſtr. 29.b. 274.a.767.d.c.not 41.c.200.c.204.d. 290.c. 455.a. c. emend.274.a 455 b

Talmud Hieroſol. cit 747.b

Tanchuma cit.326 d 528 c.851 d

Targum. vide Chald verſio.

Targum Eſther cit. 475.d. 691 c.745.c

Tatianus cit. 490.a. 725 b 861.c. 862.c. emend. 862. a.b.

Achilles Tatius cit. 331. d. 343. c. 375. c. 478. b. 717 c

Taurusius vid. Perſ. Verſ.

Telecles 2.d

Tertullianus cit.30.b 97.c 126.a. 365 c. 427.a. 457.b 646.b.850.c.853 b. 863.a. laud. 1. c. emend. 853.c. illuſtr 843.c.854 a.863 a

Teixeira cit. 37.a.c.89.a.129 c.130.a 249.d.266.a.508.b.599 b. 770.a b. 772.d. 774 c.821.c. 822.a. 843 c. not.774 b

Themiſtagoras cit. 402 b

Theocritus cit. 47. c. 229.d. 263 b. 372.d. 469.a 495.c. 562.c. 572.a. 573.c 619.a.625.d.817.c. 818.a. 820 a.825 b. illuſtr. 598.c

Theocriti Scholiaſtes cit. 372.d. 405.b. 456.c.583.b.598 c.621.d.c 627. a. not. 596 a

Theodoretus cit. 18.d. 23 d. 46. d. 105. b. 151. d. 157.c 170.c. 189. a. 212 c 238 d.267.a.271 a 284.d. 329 d.349 364 d 392.c 393.a. not. 24.a 38 b. 105.c.152.a.238 d. laud. 157.c

Theodotus cit. 861. d. 855. d. 856.b.c. 857.c. 858. a c

Theodotion cit. 31.a. 133.d. 169.d. 212.d. 231.b. 389 d 391.a.721.a laud 431.c

Theophanes cit. 111.b. 143.c. laud. 111. b. 166. c. emend. 242.b.c

Theophilus Antiochenus cit. 19.c. 102. d. 699. c. 862 c. emend. 19 c

Theophilus Indus cit.310.a

Theophraſtus cit. 114 c. 117.d 118.c. 119 a.123.a. b.127.a 144.d.148.b. 240 c.297.a 303.b.d. 306.a. 401 c 414.d 420.a d.421.c 422.c.441.c.448.a.453.a.454 b 459 d 464 c 469.d.475.d. 537.d.c. 542.c. 543.a. 570.b. 606.a. 640 d 650 c.c 654. d. 697. c. 699 a.717.a.718.a.741.b.754.a 766.d. 767.a b.d. c.792 d. 817.a. 833.c. 835.c. 836.c. 839.b. 840.b. 841 c.d. laud 25.d. emend.115 a.119 c 180.a.b.453.a.454.b.570 d.640 d 767.a.842.b

Thuanus cit. 230.b 543.c. 544 b

Thucydides cit 25.c.173 c.122.c 401 d 435.439.d. 557.d. 560.a. 563.c. 570.b. 576.d. 583 c. 584.c. 592.c.594.a 596 d.599 c.c 603.c.607.d.608.b.611.a 612 b.616 c.617.c.619.b. 621.d 624 a b. 628.c d. 629 b 649.a b.d.658.b. emend 581.c. not. 622.a.b. c.623 b.c

Gregorius Thaumaturgus cit. 200. d

Tibullus cit. 215. b. 256. c. 367. d. 403.c. 619. a. 727. c

Timæus cit 9.d. 185.b 397.c.416 a 621.c. 656.b. 701. d. not. 41.c

Timagenes Alexandr. cit.732.a

- - - Maleſius cit 732.a

- - - Syrus cit. 732.a

Rod. Toletanus cit. 227.c. 242. b

Torunxa cit. 249 c

Trallianus cit. 183.b

Tremellius cit. 452.d. not. 813 a laud. 601 c

Trogus cit. 2.b 45 a 47.c. 79. a 216.b 214 b 220.b 225.b.232.c.263.b.264.b.342.d 514.c 619 b.633.b 638 c. 664.d. 688.b 694 d. 695.d. 710.c. 730. a 731 b.797 a.815 d.837.d

Turnebius cit. 200.c. 206.a. 240.b. 318.b. 578.b. 718.b 750.c.791.d

Gre-

Gregorius Turonenſis cit. 521.d.755.c
Gulielm. Tyrius cit. 245 d.468 a.848.c
Tzetzes cit 60 c.47.d.214.d 216.d. 238 a. 374.a. 378.a.393.c.397.c.432.c.435 a.470.a.490.b. 495 d. 502.c.615 d.637.b.651 d.707 c.723 c. 758.c 813 b. 822 a.828.d.829.a.858.c.not. 236 a. 389.c.490.c. 799.b.840 b
In Heſiodum cit 470.a 487.d. emend.556.d.not. 799 b.828.d

V.

LAur. Valla not.334.b
Valerius Flaccus cit.119 d. 126.c. 205 b, 209 a. 324 a. 326.a. 377.b. 437. d. 501. c. 581. d. 820. d. c. 821 a
Valerius Maximus cit. 63.a 548. a. 558. d.575. b. 638.a.643.c.647 a 640.a
Valeſius cit.770.b
Varro cit. 10.d.30.d.99.c.187.c.190 c.317.c.404. c.427.a.c 428.a. 450.c. 472 d 700.b. 744 b.746.c. 747. b.c. 783.a. 814.c. 822.c. 823 a. emend. 525. a. 814 d. not 403.b.697.b
Ludov. Vartomannus cit. 130. d. c. 131 d. 141 b. 143.c.160.c.242 d.244 a.770.a.771.a,773.c.c. 774. a.775.b
Vatablus cit.44.c
Vegetius cit.26 b 742.a.b.743.c.d
Velleius Paterculus cit 517.d 570.b 644.a 674 b
Paul. Venetus cit. 93. b. 129. b. 770. a. d. 772. c. 774 b.d
Vibius ſequeſter cit. 16.c. 447 d. 566 b. 578 c. 592.c 608.c.614.c.616 d.660 c emend 408.b.415. a 465.c.593.b.595.a.906.b, 609.b.625.d. not.465. b.595.a.613 a
Joh. Viccars cit.67.b
Aurelius Victor cit.2.a.3.b.4 c.542.c.559 b.561. d.629.c.645 c
Aurelius Victor Junior cit 797 d
Victor Presbyter cit. 178.d
Victor Uticenſis cit.518 c.d 519.c 531.c.641.a
Victorinus cit c.d.ortog cit.489.b.495 d
Vilalpandus cit.176.c. not. 247.c.248.d
Virgilius cit. 2.c.22.c.29 d.30.a.34 b d.53 c 81 b. d 96.a 119 b.181 c.186 d.238.b.245.c.256 c.d.307. c.341.d. 369 d. 370.b. 408.d. 424. d 428 b.140. c. 441.a 443.b.459.b.466 c. 481 a. 482.d. 483.d 514. d.541 b 545.c. 546 a 562 b.563.b.d. 564.a 573.a. 578.c 579.a b.580 b.595.b.608.b.609.c.614.c.619. a.c.624.b.625.c.627.d.630.b.655 b 656.a.c.657.a. 660.c.d. 661. 664.a.b. 693.a 702. b.712.c.718.c. 744.b 745.c.746.d.795.d 800.c.813.d.818.a.820.c. 837 d. 843.a.845 c. laud 2.a 629.a.not.511.d
Marcellus Virgilius cit.834.c. not. 836.a.b
Vitruvius cit.25.d.c.48.a.177.c.371.a 405.c.454 c.531 d.566 b 609.c.694.c.705.a.706.c. 810.c
Lud. Vives cit.32.a
Iſac Voſſius laud 188.c.517.d.710 d.716.c.825.b
Gerh. Voſſius cit.190.d.236.b.710.c.laud 477.d. 485.a 495.a 699 d 709.a.710 c.864.c.not 485.d.
Ulpianus cit. 113 d.118.c.120.d.123.c.128.b. 143. c.244.c.729.c.not 115 d
Uſſerus cit 726.b.laud 758 b
Vulgata verſio cit. 18 d. 88 c. 98.d. 102.a. 136.c. 179.d 180.a.188.c.209.c.217.d.220 a. 238.b. 247. d.268 d 295.a.298.a.329.d.364 d 435 c.457.d 466 a.408 b 476.d.552.a.554.c 562.d 564.c.591.a.599 d 609.d.632.a.646.a.655.a.662.b.670 c 694.c.722 c.798 c.d 799.a.812.a 836.c.847.d.856 a. laud.44. b.180.a 216.d.233.c.250 c. not. 284.b. 292 c. 404. c.578.d.586.b.591.a. emend. 169.d.

X.

XAnthus not. 99.a.
Xenagoras cit. 588.d
Xenophon cit.15.c.19.c.47.b.50.a.86.d 93.d.198 a.205.d. 206.a. 208.d. 209 b.c. 211.b. 230.d. 221.b. 225.c 253.c.254.a.258.d 259.a.270.a.275.a. 276 a. b.278.c.285.c. 286.a. 291 c. 293.a. 301.c d. 330.a. 334.c.335.a.338.b 400 a.501.a.laud. a b illuſtr.275. b emend.274.c not. 291.b
Xiphilinus cit. 82.c.720.c.797.b.854.b.

Z.

ABraham Zachut cit.131.a.152 a.c.166.b. 172.c. 332. b. 351.c. laud. 130 c.not. 352.d.c. 343.a. 354.c. 355 a.b.d. 306.b.d. 357. a. 358. b. c. c.359.c. 360.c. emend. 354.d 355 b.d. 356.a 357.b
Zeno cit 184.d
Zenobius cit. 637.b. 638.a
Zenodotus cit.424.c. 442.d. 488 c
Zohar laud. 67.b
Zonaras cit. 411.d.568 d.639 b.c 712.a.797.b
Zoſimus cit. 234.c. 271.a. 830.b c.d
Zoſimi Chymiſta cit. 334 c

INDEX SEXTUS
RERUM ET VERBORUM,
quæ habentur in Geographia Sacra,

A

א *aleph*, ἄλφα 490. c. א *eliſum* per Dageſch compenſatur, 810. c. א *aleph* initiale rejicitur, 826. d. 840 c. א *aleph* Ebr. Ægyptii in ſ mutant 294. b
A in E ἀρχαϊκῶς 432. c
Abacænum à celſo ſitu dictum oppidum Siciliæ 570. a
Abacoaucini Siciliæ pars 570. a
Abaddir vel Abdir, idem Bætylus 786. b. c
Abaddires Punica Numina in Auguſtino 849. a. b
Abalites ſinus & emporium v. Obal.
Abana fl. Damaſci 89. c. d
Abana, vide Amana 377 c
Abantes cur dicantur Euboenſes 435. b. c
Abara Phœn. vadum 528. d. e
Abaræ quædam in Africa ad aquas ſitæ ibid. Beth-Abara ibid.
Abaris Scytha laudatus 197. c
Abaſeni vel Abyſſini ex Arabia migrarunt in Africam 143 d. e. Iidem Nubæi 143. a. & Homeritæ 143. c
Abaſenorum vel Abyſſinorum regio aromatifera, 120. d. 123. *Abaſen* in Arabia prope Sabæos & Chatromotas, unde Abyſſini 120. d. *Abyſſinorum Rex* falſo creditus Preſtigiani 308. d
Abdara, Abdera, & Audera Bæticæ urbs quomodo Phœn. 684 b
Abeliani vel Abeloitæ hæretici, pœnis Abelonii qui ab uxoribus abſtinebant unde dicti 851. b
Α᾽βέλιος Sol Cretenſibus, & unde 737. a
Abellio Deus in Conveniis 737. a
Aber & Abravanus unde 756. d. &c.
Aber Brit. quid & unde 756. d e
Abibalus Beryti Rex cui Sanchoniathon inſcripſit opus ſuum, antiquior Abibalo Tyri Rege Hirami Patre, 856. b. Abibalus aliis Abelbalus perperam, ibid. c
Abii juſtiſſimi 197. a
Abila mons Phœnicii nominis, una è columnis Herculis 522 a
Abimael Arab. Abimail vel Abumal, id eſt pater Mali ſeu Malitarum: *Abi* ſic ſæpe præfigi 144. c, d
Abirminæa vid myrrha.
Aboras vel Chaboras, ut Alybe vel Chalybe, 117. a. & 289. d
Abraham Hebrone ſepultus, & qui præterea 333. c. Abrahæ filii cum Hercule profecti adverſus Antæum 535.
Abraham Zacuth author libri Juchaſim quando ſcripſerit 130. c. & 351. c
Abranas unde Galli ſimias appellaverint 750. b
Abrotonum herba, Arab. *caſſum* 528 d
Abrotonum Africæ oppidum, ubi ſitum, 528. c. Abrotonum pro Abortano ex *Abara* ſeu vado ad vicinum lacum, ibid. d
Abſitris fl. idem qui Adiavas 275. e
Abyla vel Abila, Africæ mons ad Gades. 816 c. Abila, id eſt, mons altus, vel ſylva alta עב *ab* Ebr. denſa nubes, deinde locus celſus inſtar nubium, Syr. ſylva 812. c. d. 813 a. Abila mons & celſus, & arboribus opacus ibid. עב *ab* etiam pro columna, unde ibidem columnæ Herculis 813 b. c
Abyſſini, vid. Abaſeni.
Acabe fons dictus à ſitu in extrema Africa 535. a
Acchad vel Archad, multa hujusmodi 269. b. Hinc Argades fl. ibid c. Babyloniæ pars Artacena forte Arcatena vel Arcadena 270. b
Ace, vide Ptolemais.
Aceſta ubi ſita & unde dicta 564. b
Acco, id eſt Ptolemais, unde dicatur Fabella ridicula, 377. c
Α᾽χάνη, menſura quædam Boeotis, Perſis & Ægyptiis, כנרו Talmudicis 475. b
Achates lapis in Achate Siciliæ fl. 606. a. Achates lapis quomodo Phœn. ibid. b. *akod* quid propriè Ebr. ibid. b. c. &c. Achates περίλευκ@-, ib c
Achates quam varius lapis 607. a
Achæmenes ubi ſiti & unde dicti 322. d
Α᾽χεὶ vel ἄχι quid Helleniſtis 840. d
Achillea Pœnis *aſterchillos* herba Chillis, id eſt, Achillis 839. c
Achiman, vid. Anakæi.
Acontias, quomodo Ebr. & Arab. 116. c
Acra, Africæ urbs ab Hannone condita ubi ſita & unde dicta 712. a

Acra unus, Euphratis alveus v. Euphrates.
Acragas fl. ubi & cur ita dictus 611. b. c
Acis Siciliæ fl. à rapiditate dictus 583. b
Acuendi verba Phœnices ad diſciplinas transferunt 396. c. d.
Ad pro in 803. a.
Ἀδα Tyriis ſalix adan vel idan Talmudicis 817. c. d.
Adaa, in Macrobio unus, Solis nomen circa Heliopolim, unde deducatur 811. a. b. Adad & Atergatis in Macrobio junguntur, ut in Philone Adodus & Aſtarte ibid. b
Adam unde dictus 57. c. Adam Hebrone ſepultus ut creditur & quinam alii 333. c. Adamum poſt Abelis necem ab uxore ſe continuiſſe per annos CXXX. 851. d.
Adamas cur anachites & anactites 721. c. d.
Addermuch veſtis genus, vid. Darmuch.
Addir DEI epithetum, 849 a. & Pœnis DEUS aliquis, ibid.
Aden 114 c.
Ἄδης vel ἀΐδης 11. b.
Adia-bene, vide Aſſyria & Diava.
Adjabeni cur Saccopodes in Strabone, 278. c. &c. forte legendum σακκρόποδες id eſt ἁβρόβαλοι, 279. a
Adiavas cur dictus 275. c. Adiavas fl. πολυώνυμος, 275. a. hujus nomina omnia ſumi à præcipiti curſu 775. b c. d. e
Adodus v. Adad.
Adoneus Bacchi nomen 479. c
Adonis unde, 818. a. dicitur eſſe Κύρις vel κιρὶς & unde 818. a. Phœniciæ dominus, 818. a. cur idem Γιγγραῖος 817. d. & Gingras 807. b. c. ubi cultus 371 c
Ἀδωνισμάσιος Matyandinorum ruſticum carmen, unde dictum 818. b c
Adonis Africæ fl. 7. 1. b
Adramitæ, id eſt, Hadhramauth 113. d. 117. a
Adramyta regio aromatifera 119. c.
Adramyttium, vide Atramyttium.
Adrano. Siciliæ pagus 614 b
Adranus, Sicil. fl. ubi Adrani DEI fanum, cui ſacri mille canes, fures diſcerpunt. Hujus Palici filii 584. a Falluntur qui Adranum cum Adriano confundunt, ib. d. Adrani nomen Syrum ib.
Adrapanauta Ecbaranarum regia à Tigrane exciſa 224 c. quid notet. ibid.
Adrianopolis Thraciæ cur olim Oreſtias. 378. a
Adriaticum mare in Africam usque porrigi 553 b &c.
Adrumeti, Cothon 512. c. d Adrume vel Adrumetum Phœnicum colonia, 522. b. Byzacii metropol. ibid. c. Non habet à morte nomen ut volunt, ſed à centeſimæ frugis incremento. ibid. c
Adyrmachidæ ab Ægyptiis ſolâ veſte diverſi, à qua dici potuère, quia *Addermuch* vel *Darmuch* eſt genus veſtis 321. b. c.
Aea, vid. Oea.
Aeæa Circes inſula ubi ſita, 654. c. Ibi auroræ domus & chori quorſum ibid.
Aeætes Colchidis Rex filius ſolis, ut Rameſtes Ægyptii 326. c. Ita etiam Æthiop. reges ibid.
Æduorum Vergobretus 539. b. c.
Æga, æolidis promontorium 436.
Ægæ inſula prope Eubœam Neptuno ſacra, 436 d. & Eubœæ oppidum ibid.
Ægea Amazonum regina in Ægeo mari periit 436. d.
Ægeon, idem cum Briareo. 436. c.
Ægeum mare unde dictum, variæ ſententiæ, 436. d. vera origo nominis 438 a. b. Ægeum mare navigatu cur difficile. 437. b c. d. de eo proverbia ibid. e. &c. Idem mare inſuloſum 439 a
Ægeus Theſei pater in mare Ægeum ſe dedit præcipitem, 436. d. ægeus Neptuni cognomen ibid.
in Ægina inſula quot incolæ 286. d. e.
Ægis bellua ignivoma in Phrygia à Pallade occiſa. 195 b.
Æguſa inſula Sicula qualis, 560 d unde dicatur Caтria, ibid. c. &c. Eadem Aponiana ibid vid. & 620 a
Ægyptus terra cymbali orarum, id eſt ſiſtri, 240 a. b. c trans flumina chus, 240 Imagines in vaſis papyraceis mittit 240 b. c. pro Nilo 693. a. ſuperior & inferior, vid Miſrajim. Naturali ſitu munitiſſima, 293. b. c. Non eſt ποταμόχωστος ut volunt, 295. c. Ægypti loca antiquiſſima, quę extabant ævo Abrahæ & Iſidis & Ori 296. b
Ægyptus ſemper fuit in eodē ſitu? ibid Ægypti fontes amaros eſſe falſum eſt 296. c. Conchylia in Ægypti montes non invexit Nilus, ſed generale diluvium, 297. a. Multa de Ægypti nomis 294 c. &c. Ægyptus olim terra Cham & Chamia vel Chemia, non a nigredine, ſed à Chamo, 8. a, Chemi hodie Cophtitis, 5. b. Indidem Hermochymios, Chemmis, Pſochemmis, &c. 8. b
Ægyptus cur dicatur Raab 66 d. e.
Ægypti ſolum nigrum. 8. a.
Ægypti Regum in Miſraimo ad Pharaonem Moſis fabuloſa ſeries 537. c. &c.
in Ægypto quot hominum myriades 324 d.
Ægyptis cur dicantur gens tracta 211 c. mutant א Hebr. in ר. 294. b. ægyptiis uti moribus pleroſque Africanos ab Ægypto ad Tritonem fl. 333. c. &c. eodem modo armati 335. c. Ægyptii Iiraclitis barbari 777. a in ægypto Phœnicum paſtorum dynaſtiæ 374. d.

Ægyptii Hyeſos vocabant, id eſt, reges paſtores. 374. c. Hi fuêre immaniſſimi. Inde paſtores.
Ægyptiis execrandi ibid & 375. a. Regum nomina explicata ibid litteras ſacras habebant. 837 b c.
Ægyptiorum clypei ad pedes usque porrecti 334. c. 335. a. b.
Ægyptini dicti Æthiopes, 307 e.
Ægyptia lingua, Ebræis barbara 66. c d. habet cum Hebr. communia ibid. non eſt Græcæ matrix ut volunt ſed ab ea diſſimillima 68 b. *Ægyptia* voces in V. T. 66. d e. &c. *Ægyptiorum* ſapientia. 66 e, *Ægyptia* nomina in Græca tranſtulit Solon. 68. c.
Ægyptia faba cur Ebr. Lubi dicta. 386. c.
Ænaria inſula, vel Enaria potius non dicitur ab Æneâ, ſed ab enaribus, id eſt, ſimiis. 655. a. b. c. vid. Bithecuſa.
Æneæ & Ulyſſis peregrinationes collatæ. 619. c. d.
Ænos Urbs ab Æneâ condita in ciconibus. 619. d.
Æoliæ ſeptem inſulæ 571. a.
Æolus cur Rex ventorum. 658 a
Æris uſus olim pro ferro 457. d. c.
Æs quod urinando è mari effoditur. 556. c. Æs Moſſynœcum 207. c. Paphlagonicum. 207. d. æs ex Javan 175. e.
Æſar Deus Tuſcis, *Æſi* Dii 645 e.
Æſculapius Cabirorum octavus, cur Eſmunus Phœnicibus. 789. d.
Aeſtar in Germania culta quæ Dea. 751. d. Hinc Paſcha Anglis Euſtertime. ibid.
Ætates quatuor. 256. c d 257. a
Ætatis Hominum inſigne decrementum 108. b.
Æthalia. vide. Lemnos.
Æthiopes pro Colchi & Æthiopia pro Colchide 324. e. Æthiopes habebant literas ſacras 837. b.
Æthiopiæ thus 118. c. Æthiopiam in Arabia fruſtra quæri 288. d. e.
Æthiopiæ ſub Ægypto nomen: Hebræum hactenus ignotum. Probatur id eſſe Lud decem rationibus p. 299. &c. vide Lud Æthiopum arma ſagittæ & arcus. 301. b. e Perſarum arcus prægrandes, tamen Æthiopum majores. ibid. c. d. e. Sagittæ tamen breviſſimæ, quibus pro mucrone ſmyris. 301. e. 302. a. Et radiorum inſtar capiti circumligatæ, 302. a. b. Has in nubis ſpeciem creberrimas jaculabantur 302 c. d Niſicaſtas vocat Plinius, potius miſicaſtas 302 c. 303 a Etiam averſi jaculabantur, 303. a. Ex ictu mors præſentiſſima, quia ſagittæ venenatæ. 303 a &c Æthiopibus ad occaſum eadem arma ibid. e. Et Mauris 304 a. Æthiopum ad fidem vocatio prædicta & impleta. 306. 1. Æthiopes Ægyptiorum coloni. Multa utriusque communia 307. a. b. c. De antiquitate certamen inter illos ſed Ægyptiorum cauſa potior. 307 c d. e. Ægyptini Æthiopes ibid. Æthiopiæ caput Meroe, 308. b. Æthiopes antropophagi 309 a b Edendi legem non habent 309 b. c. Aſini Æthiopici 309. d. &c.
Ætna Phœn attuna, fornax vel ætuna caligo cur 578. c. &c.
Æx *ſcopulus* inter Tenedum & Chium 436 d.
Africa varia nomina, 7. d. Africæ nominis falſæ originationes 435. d. e. vera. 536. a. in Africa pauca metalla 194 c. d. Africa fit ex *ferie*, id eſt ſpicâ, mutatione analog. ibid. a. b. Africa cur à ſpicis dicta. De ejus incredibili fertilitate veterum teſtimonia 536. c. &c. Africæ ſpicis craſſior culmus. 537. d. Africa Symbolum mulier ſpicigera 537. c. Africa Romam ſuſtentabat 538. a b c. Africæ loca fertiliſſima 539 a. &c. Africam à Necone miſſi Phœnices circumnavigarunt 709. c.
Afri diſperſi & Nomides, inde Africa pantheræ pelli ſimilis 335. d. e. 336. e. Africani utuntur moribus & armis Ægyptiis 313. c. 335. c.
Agalletor Tuſcis puer. 646 d.
Aganippe vel Egenippe unde dicatur 465. a. b. Muſis ſacer 466. c.
Agar Pharaonis ſc. filia 358 a. c.
Agar Gal 4. montes prope Petram Arab 512. d.
Agareni ab Agar, Gr. Agrei, quam divites pecore 255. c. ibid. p 275 c.
Agathurium vel Agathyrnum Siciliæ oppidum unde dictum 569. d. e.
Agathurſi vide Trauſi.
Agbatana vide Ecbatana, origo vocis 222. d. e.
Aglibelus Sol dictus Palmiſtenis, id eſt, rotundus dominus, 811. c.
Agrigentum Siciliæ urbs, olim Acragas, habuit CCM incolarum 610. d. e. Agrigenti quot incolarum millia 286. d. Nomen ab amne Acragante, 611. a Et amni ab urbe vetuſtiſſimâ ibid. b. c.
Ἀχχέτης DEUS, id eſt, שדי, 754 c.
Aibad vel Jabad ſeges hordeo ſimilis, unde Jabadia dicta 769 b. c.
Ain ע & כ Coph Arabes permutant. 661. c.
Ain ע quandoque negligi, quandoque exprimi per G. 131 d. 136. d. 361. a. 247. d. e. 90. d Ain ע eliſum per Dageſch compenſatur 810. c. Ain ע vel aleph initiale omiſſum, 826. d.
Aila, Ailana, Ela, Elan, Elath, Eloth, portus in adito maris Rubri, 761. c. unde ſinus Elanites, &c ibid. c. Cur nomen varie flectatur, ib. d. Iter inde Mecchâ 761. e. & Petram & Gazam, 762 a. Aila jam erat tempore Moſis 762 a. Sæpe mutavit dominos 762. b. c.

b.c. durabat adhuc cum Nubienſis ſcripſit ibid. c.
Aila non eadem cum Leucecome 762. d.
Alabus Siciliæ fl. ubi Hybla & mel Hyblæum à dulcedine dictus. 593. a. b.
Alaſda vide alauda.
Alalcomenæ id eſt invictæ; Nomen urbis Bœoticæ ob Minervæ reverentiam ſemper intactæ 473. c.
Alalia vel Aleria & Valeria Phocenſium urbs in Corſicâ à Pœnis dicta Calaris vel Calara, 639. a. Forte etiam Aradis, ib. b. c.
Alani circa Tanaim. 18. b. c.
Alauda legio Gallica unde dicta 741. d. e. &c.
Alauſa Gallis olim *clupea*. 751. b.
Albionis & Bergionis contra Herculem pugna. 730. a
Albogon, pulegium Gallis ut Mauris *alcoegen*. 752.
Alborac Mahumetis jumentum, mediæ naturæ inter mulum & aſinum 310. c. d.
Alchaaba templum Mecchæ; rat. nom. 127. c.
Alcahira Ægypti urbs unde dicatur 134 c
Alcaçar Hiſp. acropolis unde 42 a.
Aldus a. Aldemius Juppiter Gazæ cultus, forte ab *Alda* i. e. ſeculo, 829 c. &c. aliter Græci ſumunt ibid.
Alchymia, vide Chemia.
Ἀλοίφωσις ſeu ſtagnatura 721. b.
Alep ſeu Berœa. 89. a.
Aleſia Galliæ urbs ab Hercule condita. 729. d.
Aletes in Hiſp. Carthagine cultus propter inventa argenti metalla, unde dictus. 690. b.
Alexander Rex Javan 175. a.
Alexander Balla ubi cæſus 115. d. cur à latronibus cæſus dicatur, 116 a
Alexandria non eſt No Amon. 6 b. olim Rhacotis, Cophtitis Rhacot hodieque, ibid. d.
Algaur, Arab. Cœleſyria. 365. d e.
Algauta pro valle Damaſcenâ. 89. c. vide Gauta.
Algerameka, vide Giormok.
Algiar v. Egra.
Algiormok. vide Giormok.
Aljeman & Sabæorum regnum idem 360.
Aljeman Arabiæ pars Auſtralis 130. c.
Aljeman v. Jeman.
Alilæi Arab. Fel. populi dicti à Dea Alilat, prope Caſſandres vel Caſſanitas quorum regio aurifera.
Alilat Arabum Dea Urania ſeu Luna hodie *Hilal* pl. Ahalil, in magno cultu 124. d e. Inde
Alilæi qui Ebr. Jerachæi 125 c. & Arab. filii Hilal. ibid.
Aliſa, Siciliæ fons exultabundus, quod nomen ſonat, 568. c. d. Ibidem Aliſa urbs, & Alæſus fl. 567. d. &c.
Aliſium pars Elidis 1-6 c
Alkaſib, palatium Belkis uxoris Salomonis in urbe Mareb 151. c.
Allabroges unde dicti 753.
Allophyli ex Philiſtæis. 362. e.
Allumæotæ v. Almodad.
Alluph vide eleph.
Alma, virgo Pœnis 456 d. e. 848. c.
Almandab vide Bab-Almandab.
Almeſiſa, id eſt, Mopſueſtia 176 e.
Almodad ex quo Almodæi Græcis Allumæotæ, 112. c. Inventor Geometriæ, 113. a.
Almon Bœot. urbs, unde dicta 472. a.
Almoſakus pro Aſſur, 83. a.
Aloe Hadhramitica & Socotrina 114. d. e. & Canæ. 123 b
Alon Deus Pœnis. Alonim. Dii 645 e. 801. b.
Aloni Aſſyriæ populi, unde dicti 278. c.
Alontium Siciliæ oppidum vetus à ſitu dictum, 569. b. c.
Alpes à quo Hercule ſuperatæ 730. b c. &c. Aræ ibi Herculi ſacræ, 731. a. unde dictæ. 753. b.
Ἄλφα bos, & caput, & navis, unde fabula de Europa à tauro rapta 818. e. 819. a. vid. & 797. a
Alpha & Aleph Hebr. 491. a b.
Alphabeti Samaritani ſeu Phœnicii & Ebræi cum Græco collatio 491. c. &c.
Alpheus è Tenedo fluere cur fingatur 418. b. unde dicatur. 597. c. d.
Alquitran Hiſp. pix ut Arab. *Kitran* nobis goudran. 661. c. d.
Alumen ubi optimum 31. b. c. in melo nobiliſſimum 453. e 454 a Pallium aluminatum 31 a. b c. Uniones exaluminati. 31. d. Alumen plumeum 31. d.
Aluſin deſerto 310 c.
Amages Sauromatidis geſta 216. d.
Amana & Abana. 114. d.
in Amano multæ feræ ut in Amana 376 e. 377. a. b. c. Tamen Amana mons alius pars Libani, unde Amana vel Abana fl. 377. c. d. Amana & Amanus à ſummitate dicti, non ab Oreſte à *μανίας* liberato, 377 d. e.
Amanitæ ex tribu Jectan iidem qui Homeritæ, 111. b. Amanitæ dicuntur pro Jemanitis, ibid.
Amantes populi, ubi ſiti & unde dicti. 322. d.
Amarum pro ſalſo ſæpe ſumi 609. d. quia vicini ſunt ſapores. 610 b
Amathus Phœnicia in Cypro urbs ab Amath. 371. d. Adonis ibi cultus 371. e. Amathuſa Cinyræ mater, imò Pharnace, 372. a. Amathuſii cur Ceraſtæ. 371. a. b. Horum meminit Chald. paraphraſis 371 d.
Amazones unde dictæ 216. a. Amazonum à Baccho interemptarum oſſa in Samo oſtenſa 408. b. c.

Am-

Ambubaja unde dicantur 748. b

Amenanus vel Amena, Sicil. fl. cujus curſus per intervalla cohibetur unde dictus 583. c. d.

Amiantus officinis cur Alumen plumeum. 31. d Ex eo telæ in igne purgantur. 31. e. &c Ubi reperiatur 32. b. Ex eo Brachmanum & Serum veſtes. 32. c.

Ἀμάνιον v. minium.

Ameſtratus, vide Mutiſtr. ta.

Amica eſt vallis Damaſcena 84. c

Amida 21. d.

Aminnæa v. myrrha.

Ἄμμας mater unde. 400. d.

Ammon κριοπρόσωπος, quia locus ubi templum Ammonis, patuit arietis indicio. 322. c. Ammonii Ægyptiæ orig. olim Anamæi dicti. ibid.

Ammon Dei nomen, unde 331. b

Ammonis nomen ubi notum. 7. c. Ammon fl. Ammonium promontorium, Ammonii populi, Ammonis delubrum, Ammonica regio, Ammonis oraculum, Ammonia vel Ammonis, id eſt Africa. 7. d. e. Ammon Æthiopum, Arabum & Indorum DEUS. ibid.

Amomum ubi, 22. a. b. c. Gr. περιστερεὼν, utrumque nomen à columbini pedis ſimilitudine 821. a.

Amon Jupiter 6. a. 313. c. De Amone tria Scripturæ loca. 6. a.

Amon de No, Amon-No, & No Amon eſt Dioſpolis, non Alexandria ut volunt. ibid.

Amorgus, aliis Sporadum, aliis Cycladum una. Ab Ebr. *argaman* ut volunt, id eſt, purpura, quia ἀμόργη multis purpura; At aliis byſſi ſpecies, quod verius, 449. a. &c. Amorgon à texturæ artificio dici ibid. d. e. Amorge cur pro purpura ſumatur. ibid.

Ἀμοῦν Ægyptiis κρύψις & προσκλητικὴ φωνὴ ab Ebr. *Almoni* 231. a.

Amorrhæi ubi ſiti. Horum robur & proceritas Rephaiam illis permixti, Og Rex Baſan Amorrhæus. 345 a b

Ampelos Sami mons, 407. c

Ampeluſia, vide Cotis.

Amphisbæna, & amphiſmæna 114. d.

Ἀμφιτρίτη Oceanus & quorſum 708. a

Amphaga Numidiæ fl. unde dictus 5. 1. c. d.

Amyca pro valle Damaſcena, unde 89 c. 91. b. 366. b. c

Amygdalum cur Ebr. *Saked* 697. b Probatur idipſum eſſe *luz*, ibid. c. d. κάρυον pro Amygdalo, ibid. e. &c. Loca Phœnices ab amygdalis dicta 698. b. Ita etiam Luſitania, & quorſum ibid. b. c. Vino cum amygdalis belle convenire, 698 d &c. Cur in vitibus conſerantur amygdali, 699. a. b. Amygdala Thaſia 697. b. c.

Amygdalo piſtacium inſeri. 421. b

Amygdalus cur ſymbolum feſtinationis 168 d.

Anach אנך Ebr. ſtannum vel plumbum, 720. b. c

Anacharſis Scytha unus è ſapientibus 197. c.

Anachites & anactites adamas 721. c. d.

Anææ vel Anaitidis templum 222. a. 223. b. 277 e. Anæa ubi culta, 277 d. Ejus ſacerdos Aſpaſia, ibid. Cur Anaitis al. Venus. al. Diana. 277. e.

Anagallis qua ſuccutitur ἰχθυοδύκλοις, cur Pœnis *Aſirotioe*. 835 b.

Anaki, vide Anakæi.

Anakæi Phœnicum nobiliſſimi. Horum robur & moles. 363. Urbes præcipuæ Hebron & Debir. ib. Gentis proceres, 363. c. &c. Anakæi Judæis quam terribiles, ibid. Tamen à Joſua victi migrarunt ad Philiſtæos, 364 b Anakæi gigantes, 364. c. cur dicantur filii Rapha, ibid. Anakæorum urbes Gath, Gaza & Azotus ibid. e. Aſcalon non itẽ, quamvis id ferat Græca verſio, ibid d. Eorum oſſa Hebrone & Damaſci. ibid. In Aſſerria Inſula gigas cujus pater Anax, i e. Anakæus, ibid. e. Carthago *Chadre Anak*. 363. b. Anakæorum pater Arba unde dictus, conjecturæ duæ, 363 d. Ejus poſteri quatuor valde inſignes. 363. d. e Anak Arbæ filius unde dictus, 363. e. Anakis filii tres, Achiman, Seſai & Thalmai unde dicti, 363. e. 364. a.

Anamæi circa Ammonitidem, forte à paſtu, victu & veſte ovium, quia ענם eſt ovis, & quia locus ubi templum Ammonis arietis indicio patuiſſe dicitur Et Ammon ipſe eâ figurâ cultus 322. b. c Ammonii f. pro Anamis dicti, tanquam ab Ammone. ibid.

Anaphe unde dicta, 461. b. &c. Anaphæ & Delo quæ communia, ibid. c. Anaphæi ſacra Apollinis cum conviciis celebrant 462 b. Iisdem periculum à perdicibus ibid.

Anapus, Siciliæ fl. ab uvis, 596. a. Ibi Cyclopes juxta Theocritum ibid. b.

Anas Hiſp. fl. ab ovibus dictus, 696. a. potius Arab. *Hanas*, quia ſe conditio terram & ex ea rurſus emergit. 696. d. e.

Anax Pater Aſterii gigantis in Aſteria inſula. Inde Miletus Anactoria 364 e. Anax nomen ſacrum & auguſtum 365. a. Dioſcuri Anaces. ibid.

Ancæus Archonauta Phænicis ex Aſtypalæâ nepos Sami regnavit 406 d. & Lelegibus imperavit, 406. e

Ancæus Aſtrologiæ peritus. 410. b. De eo dictum: Multa cadunt &c 410. d. e. Idem nauclerus In Argonave. 820. b.

Anchiale condita ab Japeti filia Anchiale. 201 d. e.

Anchuſa Pœnis *buineſath* aut *bujenaſath*, ut Arab. *abugeleſa*, 839. c.

Ancile ab anciſu dictum. 823. a
Andas, Boreas Tuſcis. 646. c
Anderica vide Erec.
Andraſte vel Adraſte, Dea, victoria Britannis forte Aſtarte. 737. e. &c.
Andrus inſ. unde dicta 443. b.
Angeli chymici ſcilicet, 234, c d. & magiæ inventores. 231. c. 232. *Angeli* perfecti gentibus ex opinione Jud 60. c. d. e.
Anius Deli Rex & Apollinis ſacerdos Trojani belli tempore unde dictus, 440 c. è Cadmi ſtirpe. ibid.
Anna Perena Romæ culta & ad fontem Numici amnis, credita eſſe ſoror Didus, 642, d. e. Hæc fabula refellitur. 644. b. c. Variæ de hac Anna ſententiæ, ibid. c, d. *Annacus* vide Enoch.
Annibal qua parte Alpium ſit ingreſſus in Italiam. 753 b. Galliæ partem diu tenuit. 713, b. an Britanniam adierit. 725 c. quomodo Tyri exceptus 509. d
Anniceris Cyrenæus quam aurigandi peritus. 338, e.
Anobret eſt Sara Phœnicibus. 740, c.
Antæus Tingim condidit, 519. e. 620. a. Ejus corpus LX. cubitorum, ibid. Origo fabulæ, ibid.
Anthemis ut Gr χαμαίμηλον ab odore mali dictus ita Punice *aſtertiphe* i herba mali, 837. Et Gallis veteribus *ovalidia* vel *avalitica* eodem ſenſu. ibid.
Antiphani & Eubulo tributus idem locus, 418. b
Antiquiſſimum quodque veriſſimum, p. 1. d.
Antropophagi in Æthiopia, 309. a. b.
Anubis Græce Κύων, cur idem cum Saturno, 67. d.
Ἄορνος, vide Libyſtinus lacus unde 670. b. c
Apertus oculis, i. e. Propheta, 471. d.
Apamia ubi 39 b. *Alcatſar* hodie, ibid. *Apamia* Libotos prope Celænas, 17 d, e. cur dicta Cibotos, 18. b. Non ab arca Noæ, 18. a. *Apamia* plures quæ aquis circumfunduntur unde nomen, 94. a. b.
Ἀπατᾶν pro Eb. פתה *pata*, 169. b.
Ἄφαιστος eſt Vulcanus & unde, 432 c
Aphaca unde dicta, 370. a.
Aphaca, Libani locus prope fl. Adonim inter Heliopolim & Byblum veneris templo à Conſtantino ſubverſo celeberrimus, 830. a. Ibi Naclis oppidum, 830. b. Boeth ſtagnum ubi filia Veneris in piſcem mutata 830 c Et venus lugubri habitu, 830 d. ignis ibi certa die è Libani vertice in Adonim cadens, ib. Deæ cultores ibidem omni libidinum genere ſe polluebant, 831. a. b. *Aphaca* ab amplexu dicta, quia credita Venus in Adonidis amplexu ibi fuiſſe, ibid. b. c. Cur eadem Venus Architis, ibid. c. b. Mulieribus formam conciliare credita, ibid. d. e.
Ἄπιος radix forma piri *thorphath ſadeh*, i. e. Raphanus ſylveſtris Pœnis unde dicatur, 843, e. Apium buſtis ſuperinjici mos vetus. 615 b. Apio coronabantur victores in Iſthmiis, ibid. Hinc omen Timoleontis. ibid Crimiſus & Selinus Siciliæ fl. ab apio dicti. 615. a. 616. a.
Apollo Gallis Belenus & unde 737. Apollinis Hylatæ templum ubi 372. d. ejus ſacra convitiis celebrabantur, à quo & ubi, 464. b.
Apologus Babyloniæ urbs unde purpura. 32. d.
Apollo, Puth, vel Pythius, Hammonis filius, in Africa vixit. 12. a.
Ἄππα pater, unde 400. d
Aprorum impetus. Horum proprium συῤῥήγνυσθαι 275. d e.
Ἄπυρον, vide aurum.
Apæuchus vel Autuchus quis. 321. c. vid. Naphthuæi.
Aqua dulcis trahitur ex fundo maris per tubum 346. d. Aqua perjuris gravis 589. c. *Aqua* pro muro 7. a. c pro populis 287. c.
Ara Brit. lentus unde 757. a
Ara vel Hara 1. Paralip. 5 i. e. Aria al. Ariania Mediæ pars montana, unde Medi Arii, 220. c. d. e.
Arabes v. Armeni à Cadmo deducti in Eubæam. 435. a. Arabes à Syene usque Meroem. 144. a. Syri dicti. ibid. Arabes Bacchi inſtar tonderi in orbem, quod obſervant Jeremias & Herodotus 389. e. Arabes nigri. 244 b. unde dicti ib. Arabes genuini & Arabes facti 166 c.
Arabiæ pars Meſopotamia. 19. c. & cur. 36. a.
Arabiæ felicis πόλεις 112. c. & ἔθνη 113. a.
Arabicæ linguæ antiquitas, amplitudo & uſus 65. e. 66. a b. Arabica in Jobo. ibid. arabicæ linguæ auctor 110. d. e. 114 a. Dialectus Hadraamatica viliſſima 114. b. in maſculinis habet denominationem fœmininam. 243. a.
ex Arabiſmo quædam explicata in Scripturâ & in Thargum 279. c. d.
Araboth, vide Aſarmoth.
Aracos Tuſcis accipiter. 647. a
Aradii & Aradus, vide Arvadæi.
Aradis urbs Corſicæ munitiſſima 639. b c. vide Alalia.
Aradus Perſici ſinus inſula in qua Phœnicia templa, in Ptol. tab. Arachos 766. e
Arç Herculis in alpibus 731. a.
Aram: loca ſex quibus præponitur vel poſtponitur nomen Aram. 85. c
Aram-Beth Rehob ubi, 89. d. non eſt Saul Rehoboth. 89. c.
Aram Dammeſec, i. e. Syria Damaſcena: vallis inter Libanum & Antilibanum πεδινόνομοι 89. c.
Aram-Maacha eſt Ptol, Epicæus 89. d. non Comagena. 89. c

Aram Naharaſim. 88. c. vid. Meſopotamia.
Aram Soba vel Suba inter Euphratem & Syriam Damaſcenam 88. d. Ibidem Palmyrena 88. c. Soba non eſt Sophene. 89. a. Nec circa Berveam aut Alepum, ibid. Soba Ptol. Sabe 89. b Sobæi Servio Sabæi & Plinio Nubei 89 b. c.
Aramæus id eſt gentilis. 84. c. 85. a
Arambys Africæ urbs ab Hannone condita, ubi ſita & unde dicta 751. b. c.
Arar fl. unde dictus 757. a b.
Ararat Armenia 351. b.
Ararat montes celſiſſimi. 17. b & 24. a. in quibus arca ſubſtitit. 15. b, non ſunt in Phrygia circa Marſyam, ibid. &c. Nec circa Tanaim 18 b. c. ſed in Armenia 18. d. &c, non tamen circa Araxem 19. d. ſed in Gordyæis 20. a. &c. ad aquilonem Babyloniæ 35. a.
Araxes Ptolemæo Rhogomanes 80. c.
Arba, vide Anakæi.
Arbela ubi ſita 276. d. unde dicta 276. e. 277 a.
Arbores multis locis nomen dediſſe 26 c.
Area Noæ ubi fabricata. 22. c. &c. ex cedris circa Sodomam 340 a. b. Ubi ſubſtiterit 15. &c. Arcæ reliquiæ in Gordyæis 21. d Fanum ex iis extructum. 22. a. Arcæ reliquiæ pro theriacâ 352. b c.
Arca Bacchi aperta quid Eurypilo acciderit 486. a. b.
Arce, vide Petra.
Archaleus Phœnicis filius Gades condidit 375 b. 674 c.
Architis Venus ab Arcâ vel Archâ in Libano. 831. c. d
Ἄρκτ@ vel ἀρκτομὺς Pœnis *Zeceru*, muris ſpecies, vulgo criquet, in Palæſtina frequens, 793. c.
Archuæi qui 168. d. e.
Arcus prægrandes Perſis, majores tamen Æthiopibus 301 c. d.
Arcus Creticus 459 d. Cydonius, Gnoſſius, Gortyniacus, ibid. e.
Arderica, vide Erec.
Are & Catacecaumene ead. inſula. 765. c.
Arelate ubi ſita & unde dicta. 756 c.
Arem, agger in urbe Marab, altitudinis immenſæ quô rupto urbs ſubverſa 151. a. b.
Areopolis ex Ar Moabitarum 362. c
Arethuſa Sicil. fons, 596 c. de eâ & Alpheo prodigioſa commenta, ibid. & 596 a. b. origo fabulæ ibid b. &c. Arethuſa in Ortygiæ littore ibid. c Arethuſa etiam Cypara dicta 598. b utrumque nomen Syrum ibid. c. Arethuſa incredibili magnitudine. ibid. c.
Arga vide Egra.
Arganthonius Tarteſſi Rex quam longævus & unde dictus 672. c.
Argæus mons Cappadociæ 201. d. e.
Argenteus vel Argentarius mons unde fluit Bætis unde dictus, & cur alius Oroſpeda 665 d. e. &c.
Argentifodinæ Carthagine Spart. quam fœcundæ. 690 b.
Argillæ, cryptæ Cimmeriorum 654. b.
Argo navis, unde dicta. 819. d c. Prima navis longa apud Græcos ibid. Quam fuerit longa ibid. e. vocis fabuloſæ origines 820. a. Ancæus nauclerus 82. b. cui in puppi vocale lignum. 810. b. c.
Argyra metropolis inſula Jabadiu. 769.
Aria ubi? 109 c. 110. b.
Aria & Ariana media unde 220. c.
Ariarathea, lacus ſalis in Armenia 19 c.
Ariel virorum fortium nomen in Moabitis. 451. a. b.
Aries index templi Ammonis 332. b. c. non immolatur ubi? 326. b.
Arima Homero (non Inarime) quæ inſula Pithecuſa & Enariæ aliis, à ſimiis qui enares ſunt ſeu ſimi. 655. b. c. *Harim* Syris, ſimus & *harum* Ebr. ibid. d. ἄριμ@ Tuſcis ſimia ibid. Ibi Typhœus vel Japetus, ibid. a. & ignes è monte Epopeo erumpentes, ibid. b.
Arimaſpi unde dicti. 213.
Arimi Tuſcis ſimiæ unde dicti 647. a. b.
Arion fl. Illyrici unde dicatur 508 d.
Ariſtæi in Sardiniam fabuloſa migratio quorſum conficta 632. d. &c.
Arka à Tripoli quantum diſtet 358. d.
Arkæi in Libano Arkam tenuere inde Venus Architis 345. d. e.
Arma Æthiopum arcus & ſagittæ 301. b.
Armacales & Armalchar, Euphratis alveus, vide Euphrates.
Armeni, Syri & Arabes ſermone vita & habitu ſimiles. 23 d.
Armeni partim Syri partim Phryges 92. b. c.
Armenia unde dicta. 22. d. e. 23. a.
Armenochalybes, vide Chalybes.
Armoth, author linguæ Arab. 114 1. v. Aſarmoth.
Armuzia quando & à quo condita 249. c.
Armuzia Chronicon, regis Torunxa 249.
Arne Bœot. urbs, unde dicta 472. a.
Arnogloſſum, vide plantago.
Aromata pleraque ut cinnamomum, caſſia, canna, myrrha, λίβανος χαλβάνη, aloe, bdellium, nardus, cyprus, νίτρον Phœnicia habent nomina quæ in Scriptura leguntur 742. a. b. c. d.
Ἀρφα arrhabo unde? 362. d.
Arphaxad, unde Arphaxitis, quæ Ptol. Arrapachitis, 83. b.

83.b. non eſt pater Chaldæorum, ibid.

Arſalus, Aryus & Troſibius duces & Dii Solymorum. 392. d. Varia lectio 393. a. b. unde dicatur ibid.

Arſeverſe averte ignem Tuſcis 646. c.

Arſinoe vide Clyſma.

Artaba menſura Perſica & Ægyptia 475. c.

Artæorum & Cephenum fabuloſa nomina. 254 c.

Ἀρτὰς ἀρταῖα, ἀρταῖοι, Artabanus, Artaxerxes, quid Perſicè 253. c. 254 c.

Artiereon nom, herbæ in Apulejo 844. d.

Arundæi vel Aradii in Arado & circa Aradum 346. b. de Arado multa Strabo. 346. c. Ibi aqua dulcis per tubos trahitur ex fundo maris. 346. d. Ibidem Romanæ cohortes vivæ combuſtæ 346. e. Aradiorum remiges 347 a. Tripolis partim ex Aradiis 347. b. Alii Aradi ibid b. c.

Aruſium vel Ariuſium vinum à Chii promontorio 414 d. e. Vox explicatur, 415. d. e. Vox explicatur 415 a.

Arybas in Homero Azrubal. 445. a. b.

Aryus v. Arſalus.

Aſabo v. Sabo.

Aſarmoth à quo Arabes in veterum ſcriptis, idem Sarmoth, Armoth, Atermoth, Araboth, pro Arabico Hadhramauth 113. d. e.

Asbamææ aquæ juxta Tyana Cappadociæ perjuris graves unde dictæ 389. e. &c. Ibi Jupiter Asbamæus 390. b.

Asbeſtinum, 32 a.

Asbolus centaurus. 238. a. ſcripſit ante Homerum. Ibid. b.

Aſcalon an Anacæorum urbs? 364. c. d. an à Lydis ſit condita. 99 a, b.

Aſcenaz Ebr. Germania 356 a. Aſcenaz variæ interpretationes 196. b c. Aſcenaz Bithyniæ. Troas & Phrygia minor, ubi Aſcanius ſinus, lacus & fl. Aſcania regio & urbs; Aſcaniæ inſulæ, &c. ibid. inde Pontus Aſcenaz Gr. Ἄξενος 196 c d. e. Cum Ponti accolæ fuerint omnium juſtiſſimi. 194. a. &c Aſcenazæi contra Babylonem in Jeremia, id eſt, Phrygiæ minoris incolæ 198. a.

Aſcitæ an Arab. *Haſec* 121. a.

Aſcra Bœot. urbs unde dicta 472, b.

Aſdrubal vel Aznubal, quomodo idem ſonet quod Gr. *Clitomachus* 825. a b. c. d. *Aſdrubal* conditor, part Carthaginis 688. d.

Aſolubi? 133 d.

Ἀσελγεῖς impudici, unde dicti 392, a

Aſia unde dicatur, 337. e. 338.

Aſima, 750. e

Aſini Cappadocii, 202. e. 203. a. Æthiopii, 304.

Aſinarius v. Aſſinarus.

Aſines i. e. frigidus, nomen amnis in Sicilia frigidiſſimi, 578. c.

Aſiongaber vid. Eſiongaber.

Ἄσιρος Anagallis Pœnis & unde. 835. b.

Asleg vel aslengi quid ſit, 955. a. de ea voce nugæ Rabbinicæ, 455. c.

Aſpaſia ſacerdos Anaitidis, Cyri olim concubina, 277. d.

Aſphaltites lacus unde dictus, 45. a. b. cur Heſychio Rubrum mare, 46. a b.

Aſſeremoth, atria mortis, 11 c.

Aſſinarus vel Aſinarus, Ebr. הצינר, Siciliæ fl. alti præcipitis alvei, 599. d.

Aſſorus Siciliæ urbs in colle, ut Aſſor Judææ, 586. a. b.

Aſſur Græcis Thuras. 88. e. ab eo Aſſyres vel Aſſyrii. Quam late pateat hoc nomen. 81 b. Syri Aſſyrii promiſcuè ſumpti. 81. b. c. Aſſyria arbor & Aſſyrium amomum, ibid Aſſyria proprie dicta etiam Adiabene, 87. e. Hadiabus Ebræis, 82. a. & Aturia, ibid. b.

Aſſyria terra Nimrod, 260. b. &c. 281. b.

Aſſyria mala i. e. citrei, 27. a. e.

Aſſyrium gramen, i. e. amomum, 272. e.

Aſſyrii odores, i. e. unguenta aromatica, 273 a. *Aſſyrii* omnium hominum beatiſſimi, 273. a. *Ἀσσύριοι ὀλβιώτατοι*, 280. a. Aſſyrii pro Syris unde dicti, 341. d. His nihil commune cum Aſſyriis, filiis Aſſur, ibid.

Aſſyres i. e. Aſſyrii, 273. a.

Aſſyria quibus fertilis, 272. e. 273. a. Regio beatiſſima, ibid Eden ibi quæſitus, ibid. Atyria & Aturia dicta. 273. b Et Adiabene, non quod ſit ἀδιάβατος, ſed à Chald. *Hadiab.* 273. d e. Aſſyria & Atyria vel Aſtaboras Niliramus, 142. b c.

Aſta & Meneſthei portus unde dicti, 680. b. c. d.

Aſtaroth commune nomen ad armenta & greges, 787. b

Aſtarte inſula in ſinu Arab. 765, b.

Aſtarte Juno Pœnis, 646 a. 850. a vel Venus ibid. Aſtarte Venus armata & belli præſes 738, b. *Aſtartes* inſignia caput Tauri, 787 b. Aſtarte mater Phœnicum in bovem mutata, eadem quæ Græcis Io. 787 c. d Tamen ſumitur pro venere *iisdem.* Quomodo conſecrarint Tyrum. ibid. e.

Aſterias, aquilæ genus cujus ſanguine Tyrus conſecrata. 707 e &c. Firmandi vim ejus ſanguini Phœnices cur tribuerint, 789. a. b.

Aſterii pro Tenediis & Aſterium Tenedi promontorium ubi cancri ſecurigeri, 417. c.d. Inde nomen, ibid. e. vel ab origano, 418. a
Aſterium in Apulejo *derdum*; imò *cherdum* vel *cherda*, 645. d. Eryngium & aſterion Arabes cur promiſcue ſumant, ibid.
Aſterius Europa raptâ quo appulerit. 456. c
Aſtroarche in Herodiano perperam pro *Aſtarte*, 707. c.
Aſtrologiam primus in Co docuit Beroſus, 405. c
Aſtures Hiſp. populi unde dicti, 688. c.
Aſturco Macedonicus. 31. a.
Aſtypalæa urbs Coæ inſulæ unde dicta, 404 d.
Aſtypalæa Sami portio. Item Inſula circa Cariam ab Aſtypalæa dicta Phœnicis filia & Ancæi matre, 402. a. b c.
Aſtypalæa Cycladibus adſcripta, 449 a.
Aſumes Mercurius Pœnis, quia miniſter Deorum 824. vide Cadmilus.
Ἄτυρ crater Phœnicibus unde. 819. b.
Atabyrius Rhodi mons, Appiano *Ταβύριον* i. e. Thabor. 397. d. vox ex Heſychio explicatur. 398. a. Inde Rhodus Atabyria, 397. d. Ibi templum Jovis Atabyrii, cur mugire dicantur boves, cum calamitas imminet, 377. c. d.
Atæſon Tuſcis vitis arbuſtiva, 647. a.
Atalla vel Entella urbs ubi & unde dicta. 615. d.
Atergatis i. e. Aſtarte, vid. Adad.
Atermoth vid. Aſarmoth.
Ath את cur vocetur Deus à Cabaliſtis. 826. b.
Athel fl. eſt Rha ſeu Volga, 355.
Athenienſes nauticæ peritiſſimi, 338. c.
Athenis quot cives & ſervi. 286. c.
Athenarum ambitus, 222 c.
Athribis Ægyptiis, cor pyri. 66. c.
Athyras portus, ſinus & fl. circa Byzantium 172. d.
Atlas v. Enoch.
Atramentum quomodo Ebr. Chal. & Arab. it. 871. a.
Atramira quam humani, 132. c. Atramitæ vide Hadhramauth. 113. d.
Atramitæ vel chatramitæ, 117. a.
Atramyttium vel Adramyttium urbs, cui vicinæ Thebæ Hypoplaciæ; Multi eandem faciunt; utrumq; nomen à luto, 206. c. 407. a.
Attegiæ ab attegendo, ut *καλύβειν ἀπὸ τῦ καλύπτειν*, 814. a.
Attes Bacchi nomen unde. 479. c.
Atthobo nomen regum Hadramauth & Homeritarum quo pertineat. 114. c. 115. a.
Attica quo ſenſu *λυπρὰ*, 534. d.
Attuna vel Atria pro Aſſyria, 82. b
Atymnus Europæ frater cultus à Gortyniis 456. Atymnus i. e. Theman. ibid.
Aucelos aurora Tuſcis, 646. e.
Aualitarum pars Nubæ ſeu Nobæ qui & Pygmæi, 141. c. 142. a.
Avalites ſinus & emporium v. Obal.
Audera i. e. propugnaculum, 190 b unde ſic vocetur, 190.
Avernus lacus vide Libyſtinus.
Aven vallis pro Damaſcena, 89. c. און On eſt Heliopolis, 332 b.
Auguſti jocus de palma Tarracone nata ad ipſius Aaram, 692 b.
Avo Phœnicie ſalve. *Avdoni* ſalve domine, 804. d e.
Aurea mala in Africa aſſervata à Dracone, fuerunt opes ibi congeſtæ, 521. e.
Aureum ſeculum quando, 42. d.
Aurum unde Colchis, 528. d c.
Auri fodinæ in Tarbellis, 694. a. b.
Aurum veſtibus intexere mos vetus, 34 d.
Aurum in Arabiæ Gaſandis quale & quantâ Copiâ, 157. c. &c. Aurum *ἄπυρον*, 157. d. c. Aurum obryzum, a Aeri triplum ferro duplum argento decuplum auri repenſum 158. c &c. Aurum in multis Arabiæ locis. 160 a Sabæis unde. 139. c d.
Auricula muris cur Phœnicibus *labarbolabat*. 835. c.
Aurunci ubi ſiti. 651. c. Italiæ populi vetuſtiſſimi, iidem qui Auſones. ib. c. d ibi Læſtrygones. ibid. e.
Auroræ domus in Aeæâ Circe Inſula quorſum. 654. c. &c.
Auſitis ubi Job & Auſitæ, 91. b. c.
Auſones vide Aurunci.
Auſter unde dictus, 22.
Auſtri Regina vide Saba.
Auxumitæ Æthiopes. 131. e.
Αὐάσεις, Oaſis, Oaſite unde dicantur, 320. d. e.
Auza vel Auzate Africæ urbs ab Ithobalo condita. 529 a
Auzara Arabicæ urbis nomen quid ſonet. 684.
Axadres Hiſp. Schaccorum ludus unde ſic dictus. 129. d.
ἄξεινος cur mutatum in *Εὔξεινον*. 397. a.
Axieros cur dicatur Ceres. 427. b. 828. d.
Axiokerſos cur Pluto dicatur & Proſerpina axiokerſa. 427. c d. 646. b & 828 d
Axones & Cyrbes i. e. Leges Solonis quomodo ſcriptæ. 494 e.
Aza capra Phœnicibus. 646. d. Inde deduci perperam azoti nomen. ibid.
Azirgozol Pun. Verbenaca, ratio nominis. 846. b.
Azicutur in Apulejo quid 845. b.

Azizus

Azizus & Monimus ſoli aſſident 811.d. *Azizus*, i.e. Maes, ibid. origo vocis, ibid e. Azotus unde dicta, 623. d.e

B

ב *Beth*. *βῆτα* Græc. 491 a. ב Beth & ו Vau permutabiles, 451 519.d. ב.
Beth & פ Pe permutantur 791.e
ב *Beth* Ebr. duplex ſeu dageſſatum exprimitur per mB 798 d; 838.c. ב *Beth* Ebr. expreſſum per φ. 362. ב *Beth* & מ Mem promiſcua 114 d. 246 c.d. 858.c.d. ב *Beth* aut ז *Sain* Græc. mutant in μ, 431. d; ב *Beth* finale mutari in P. 542.c. ב *Beth* ſerviteſuſumptum pro radicali 93.a. ב *Beth* φ Græcum ſæpe confundi 163.b. B. & G. permutare Æoles 608.d
בעל baal vel בל ſol 736
בעל Baal quandoque fœminini generis 859. d
Baal Jupiter Pœnis 850 a.b. ex Baal nomina Punica compoſita ibid c.d.
Baal berith idolum ſtatim à morte Gedeonis cultum i.e. Beryti Dea unde Sanchoniathon 859.c. Berith eadem Dea quæ Beroe ibid c d. Berith ſemper fœmininum ibid. e. Berith vocatur Deus ut & Aſtarte quia Ebræi Deorum ſexus neſciunt 860. a
Baalſamen Punice cœli dominus 850. b
Baaltis Saturni uxor 786.d
Baaltis i.e. Dione 426. d.e
Baarſares, Euphratis alveus vide Euphrates.
Bab-almandab, vulgo Bebalmandeb nomen freti in ſinu arabico, unde 143.c
Baau nox 783.e
Babel pro Balbel, primo L extrito: Exempla hujusmodi 69 e. Babel unde dicatur 70.a.& 57.c
Babel turris non fuit circa Chalanem, ut Græci, nec circa Borſippam ut Ebræi volunt, ſed in ipſa Babylone 40.d.e &c. Errorum fontes ibid. Turris propropugnacu'o 42.a. Turris Babel Belo conſecrata, non ſubverſa ſtatim ut volunt 42 b.c. Turris Babel quando extructa, 42 d.e. Conditores qui fuerint, qui non fuerint, 42 e. 43.b.e. vide Beli turris.
Babia Syris Damaſcenis infantes à Deâ Babiâ dictis, *Babus* Ar.b. infans Angl. Babe & babie, Item *bambino & bambolo* 646.d
Babylone cum Suſis & Ninive, & Bagdad perperam confunditur 36.d e
Babylon & Ninus initio eosdem habuere dominos. 260. Babylonis figura & ſitus 261.b. Muri, turres, foſſa, ambitus, ibid. Domus, vici, crepidines, muri & portæ ad Euphratem 161 c. Lacus vicinus ibid. Pons 261 d. Regiæ duæ ibid c. Horti penſiles 262. a. Beli templum & turris, obeliſcus, porticus in quajus dicebatur, Calliſtus ſuburbium ibid.b.c d. Babylonis elogia ibid. Babylonem non condidit Semiramis ſed Belus, i.e. Nimrod 263 b.c à quo diverſus & recentior Belus Tyrius, ib. d.e. Nabuchodonozor Babylonis reparator 264.d.e. Quid ab illo præſtitum 265.a b. Babylon non videbatur poſſe deſtrui 265.d. ſed prophetarum minas impleri oportuit. ibid. d.e. Ejus præter rudera nihil ſupereſt, ib. & 266.a. Quomodo diruta fuerit & exhauſta 266 b. qualis fuerit ævo Strabonis, Curtii & Pauſaniæ 266 e.d. Et Hieronymi & Theodoreti ibid & 267.a. de ejus excidio Luciani vaticinium ibid.b. Babylonis amplitudo 49.e. Ambitus 50 b. c. Murorum altitudo, latitudo, & craſſities 50.c.d.e. Ejus muri lateritii 44. b. ex bitumine ferruminati 46.d. Babylone quæ materies fabricandis navibus 26.c d. ad Babylonis occaſum ſtagnum ingens 40. a. Babylonis flumina ubi ſalices 40 b. Babylonia vallis ſalicum ibid. Babylone feſtum quo ſervi dominorum loco 3. d. vinum ibid. quod nectar vocant 13.c
Babylon Ebrææ linguæ fatalis 59.b.c. Babylonia ſeu Chaldæa Pontus & Pontica terra ſeu Botrica dicitur 27.c.d. Babylone alumen optimum 31.c. Babylonica purpura ex Apologo, 32.d Babylonii veteres purpuram unde petierint 33 a. Babylonica textura a.b.c. quam immenſi pretii ibid. d. in quem uſum 33 e &c Babylonica purpura variis coloribus intexta 34. b. c. Babylonica lingua Judæis ignota 777.b. habebat literas ſacras 837.b
Baccha, idolum Mecchæ, an Bacchus 242. e. 243 a. Bacchæ Thyades 488.e. Bacchæ, à luctu dictæ 484.c. earum mentio in Epitaphio Nini 478.a
Baccharis Lydorum unguentum 97.a
Bacchus utriusque ſexus 243. a
Bacchi nomen unde 13.b. Bacchus Jovis filios, unde illi tigres & nebris: Cur Nebrodes dictus & Zagreus. Et in Arabiæ Nyſa natus Et vitium præſes. Et in Indos geſſiſſe bella 13.b.c. Arabibus lapis quadratus, informis 127. a b
Bacchicamites Silenus 482 b. Pan ſ Faunus 483. a. Satyri 413 b Cobali 484.a. Mulier 484.b. Bacchæ ibid.c Thyades ibid Mimallonides ibid.
Bæcula I. Obulcum Bæticæ urbs 667.a
Bætis fl. olim Tarteſſus 665. d. ejus fontes ubi, ibid. cur cum fragore fluat circa Caſtulonem 666.c. duo ei oſtia 669.b.c.d. circa oſtia lacus ibid. æſtuaria ibid.
Betis pelagus prope Cordabam 670. d e. in Boetis fontibus lacus 671. a. alias *Perea* dictus & *Perers*

671. corrupte Certis ibid. utrumque nomen à ſtagno, ib. eſt vado languenti 670. a
Bacra vide Bagradas.
Bactriani cur deducantur è Gethore 93. a
Bætica ubi, 662. c. olim Tarteſſus & Turditania 663. a. qua beata regio, ib. a b c. ejus amnes & æſtuaria, ibid. d. e. Campi Elyſii 664. a. quot urbes, ibid. quando in eam primum Phœnices & Pœni appulerint 664. c. d. e
Bætagabra vide Eſiongaber.
Bæturia Hiſp. regio metallifera circa Anam unde appellata 697. a
Bætylia lapides animati quorſum dicti 785. b. Hos moviſſe dæmonem, ibid. Lapis à Jacobo erectus & unctus in Bethel. Inde origo cultus, ibid. Bætylus lapis Saturno pro Jove datus 786 Cur idem *Abdir* vel *Abadiri* dicatur 786. b. c. Bætyli rotundi ibid Bætulis, i. e. ceraumiis rotundis quæ vis tribuatur 786 c
Bagaudæ Gallorum quæ ſub Diocletiano rebellarunt, *bagauda* rebellio ex Ebr. *bagad* rebellare 743. a. b
Bagdad proxima Seleuciæ 37. c. d
olim cis Tigrim, ibid.
Bagradas, al. Bacra, & Bragadas fl. dictus unde 532 b. c
Bahaira clima circa Bætim 670. a
βαιδυμῆν arare Bœotis & unde 476. a
Baiſat-Jectam urbs Arab. unde dicta 111. a
Balari in Sardinia unde dicti 635 c. d
Balænæ & φαλαίναι ex Syro *baale-nun* 362. d
Baleares unde dictæ 786. c
inſulæ duæ 701. c
cur ſeptem creditæ, ibid.
nec Rhodiæ nec Bœoticæ ſunt originis, ibid.
Balearium mores inconditi, ibid. e
quam periti funditores 702. a. b
edocti à Phœnicibus, ibid. c
nec quaſi Valeriæ nec à Baleo dictæ nec ἀπὸ τοῦ βάλλειν ſed à Punico בעלי־ירדן 703. a. b. c
iidem Gymnetes & σφενδονῆται 703. c. 704. b
Eorum oppida b. c. d
Portus χοιφωνόεις 704. c
Animalia & ſolum, ibid.
cur Limneſiæ 705 a
Balſamen vel *Belſamen* ſol. 784. a
Balſamene herba 784 a
Balſamum planta Arabica non Æthiopica 131 c. d
in Ægyptum recens allata, ibid e &c.
Βάμβαξ vulg. *bambaigne*. Item Goſſipium unde dicatur 768. a
Bambotus fl. Afr. in quo hippopotami ubi & unde: id. Bamotus 714. b
Βάννα cur Bœotis mulier 476. e
Baptiſmum Pœni vocant *ſalutem* 852. a
Bara Britan. panis unde 752. c
Barcenon, Ptolemais: utriuſque ſitus 545. c. d
Barcæorum nomen quam late pateat 545. e
Barcæi currus 546. b. c
Barcino à quo condita & unde dicta 692. c. d
Bardæi Illyrici populi unde circuli Bardiaci 749 b
Bardi Gallorum Poetæ & cantores unde dicti 740. b c. organum eorum Lyræ ſimile, ibid. c
Bardiacus, Bardocucullus, Talm. *bardes* Arab. *borda* Auguſt. burda, unde 748. d
Barca Bæticæ urbs ad Tarracon. fines unde dicta 684 d. *Barjucne* avis magna Judæis apponenda in epulo Meſſiæ 751. a
Barygaza Indiæ portus 164. c
Baſan & Batan ſeu Batanæa id. 473 b
Baſilidianorum nugæ 236. c d. e
Barnan vide Marnan.
Baſſareus Bacchi nomen unde 480. e
Baſtitani ſeu Baſtuli Bæticæ populi littorei 684. d. unde dicti 685. b
cur iidem Blaſti, Blaſturi, Blaſtophœnices, ibid b. c
Batrachium Punice *accicurus*, imo hatſir curra herba ranæ 845. b
Βαῦυτ Nox Pœn. unde 784. a
Beb-almandib vide *Bab-almandab*.
Belon cur Typhon Ægyptus 11. b
Becha vide Meccha.
Behemoth & hippopotamus 714. b c
Bel & Belſamen, ſol 736. d. c
Βέλα ſol Laconibus 737. a
Bela fl Sicil. unde 608. d
alias Gela, ibid.
Belenus vel Belis Apollo Gallis 736. c. d
Belinuntia herba Apollinaris vulgo hyoſcyamus 736. d
Beliſama quæ Dea 737. b
Belkis uxor Salomonis 151. c
aliis Nicolaa 152. b
vel Nicaula 154 a b. v. Regina Saba.
Bellerophon Cadmo poſterior 490 d. literæ illi datæ.
Bellua ignivoma in Phryg. à Pallade occiſa 195. b
Bellum à belluis 259 b
Bellicoſi Galactophagæ 216 c
Maſſagetæ 210 d
Meſech & Thubal 209 a. b
Belo Hiſp. Urbs à Tingi quid diſtet 522. a
Belum non ad Ægyptium 374. b
Belus Jupiter Saturni filius 786. d
Belus Babylonius, id eſt Nimrod 263. b. c
Ab hoc diverſ. & recentior Belus Tyrius ibid. d. e

Nimrod cur dictus Belus 264. b. c
condidit Babylonem 363. b. c
pro lurcone Deo habitus 478. c
Beli templum ex latere & bitumine 48. c
Beli turris ſeu Babylonica quam longa, lata & alta 51. a, &c.
De ead. fabulæ veterum cum hiſtoria ſacrâ collatæ 52. & 53
quo conſilio erecta 53. c. &c.
Belus Phœnices & Cypri Rex condidit Citium & Lapethum 369. d
Pygmalionis hic & Didus Pater, Methres & Margenes dictus 370. a
Benna Gallici vehiculi genus unde dictum 740. a
Ber Pan, à באר puteus fons 824.
Berbat v. Merbat.
Bered Eluſa potius quam Petra 765. b
Berenice vide Eſiongaber.
Bergion vide Albion.
Berith vide Baalberith.
Beroea ſeu Alep. 89. a
Beroſus primus docuit Aſtrologiam in Co. 405. c
Berothai, Ptol. Barathena 89. b
Beruth Dea quæ 784. d. e
Beryllus unde dictus 451 b
Berythus à quo condita & unde dicta 824. a. 859. c
Βῆσσα ab Ebr. בצע 596. c
Βήσαλος pro latere unde dicatur
Beſor fl. Chus 240. c. d
Betagon Saturnus quomodo 832. a. b
Bethabora vide Ubara.
Beth Eden vallis Damaſcena 89. c
Beth Rehob. v. Aram Beth-Rehob.
Bethſaida unde dicta 342. d
Bethſan. v. Scythopolis.
Betius fl. Sapphiri 242 d. e
Biblinum vinum vide Naxus.
Βίκες Sphinges 470. c
Bikathon vallis Damaſcena 89. c
Bittha urbs ad Tigrim unde dicta 290. b. v. Rehoboth.
Bithynia prius Mariandyna, unde Bithynia 419. c. d
Bitumen Ebr. חמר 44. c
pici ſimile 45. b
ſulphureum 48 b
alibi lutum alibi terra 45. d
rubrum aut nigrum 45. c
glutinoſum & tenax 46. b
Bitumen arcæ ad amuleta 46. c
ejus in ædificiis uſus 46 d. &c.
cur dicatur *ἄσφαλτος* 47. b
Mœnia Babylonis bitumine ferruminata 47. b. &c.
Bitumen ex Gordyæis pro amuleto 20. a. b
Blaſti, Blaſturi, Blaſtophœnices vide Baſtitani.
Blemyes cur dicantur ſine capite 317. c. d
Βλίτον quid propriè 481. c
Bochri, vel Bacchorum, Majoricæ oppidum unde dictum 704 d
Bæth ſtagnum prope Aphæca, in quod decidens filia veneris mutata eſt in piſcem 830. c
Bombycina ubi inventa 403 b
Bomo Heſychio Macris, id eſt, Eubœa 434. b
Bohmo Arab. pecudes ſonat ibid.
Boodicia vel Bundovica, Britannica, Amazon 738. a
Boradi vel Burades gens Scythica forte Boreades 200 c. d
Borrico v. *βρικός*.
Borith herba fullonum pro aſleg ſumitur 455. a
Borſippa urbs Babyloniæ & unde dicta 41 b. c
Borymus Maryandinorum ruſticum carmen 818. b
Boſphorus v. Sepharad.
Botticæ terra pro Chaldæâ 27. c. d
Boves ſolis quos occidere nefas fuiſſe boves aratores 570 c
Boves calamitatum indices ubi 377. c. d
Βουστροφηδὸν ſcripſiſſe Græcos 444 c. d
Brachtan, lapis niger quem colunt Arabes in Alcahabâ Mecchæ 127. c. d
Braccæ unde dictæ 749. b. c. 451 a
Brachmanum veſtes ex amianto 32. c
Bragadas v. Bagradas.
Braſſica ſylvatica v. cynandæ, Braſſica canina, v. cynocrambe.
Bre pix Franco-Gallis, & Hiſpan. brear picare 660. a. b
Brenni duo Galli celebres 739. a (ib. a. b
Brenn Rex Cambris, Barn judicare Britan. unde
Βρέττιοι Sabinis fugitivi & unde 660. a
Briareus Enceladus unde dictus 582. c. d. alludit ad Belial Ebr. Heſychio *Βελίαρ* ibid.
Βρικὸς Afr. Aſinus: Hiſp borrico Ar. *Alborac* jumenti ſpecies 310. c
Brin Britan. turris unde 758 a
Britannicæ inſulæ vid Caſſiterides E Britannia ſtannum quâ allatum 719. c
Βρεττανικὴ unde dicta 720. a. b. &c. Britannia jam olim nota contra Camdenum 724. a. b. &c. A Pythea Dicæarcho, Eratoſthene & Polybio deſcripta 724. c
De ea Orpheus vel Onomacritus verius 725. a. b. An Britanniam adierit Annibal, ibid. c. Britannica inſula in qua Samothracum ritus 722. a. b.
Britanni braccati 722. c

In Britannico ſermone Gallici veteris reliquiæ 733.c
Britomartis Diana, id eſt virgo dulcis, unde 824.c
Britones ad Ligerim filii Riphat 226.b
Broga Gall. ager ut Bro Britan. 753 a b
In Brutiis Italia olim fera tota 658. c, &c. Brutia pix nobiliſſima 659.b c.&c.
Brutiorum origo & nomen 660. a. Brutiæ picis ſylva ferax ib. c
Brutia quomodo cuti nitorem præſtiterit 660.b
Bruttare cur inquinare Italis ib, b
Bryttinum linum 449.d
Bubaſtus Ebr Pibeſeth 332. b. Bubaſtus ex Pibeſeth 362 c
Bucinna ſeu Phorbantia, inſula Sicula cur Jabeſa dicta 561.d
Bucra id eſt agger, Syr. Siciliæ promontorium 604.b
Budas vel Buddas Manetis præceptor vide Terebinthus.
Bugia cur Gallis cereus, & Mauris ſimia 539.b
Bugloſſum Pœnis A'ϰεναὰφ imo Αυεναὰλφ lingua bovis 843. b.c
Bumadus, Bumelus, & Bumella fl. id. qui Adiavas 275.b
Bunium Punice zigar 793. b. cur vocetur [illegible] ibid. c
Bunium *Zigar* & *Thepſo* Pœnis, an ab Africæ urbibus Zugar & Thapſo 843.b
Buphthalmum Pœnis balſamene à ſolis ſimilitudine & *naras* à colore igneo 836. b
Burda in auguſt. quid 749 a
Burghumath quid Arab vid. Chryſocome.
Buſiridem à ξενοκτονίας Iſocrates & Medeam à τεκνοκτονίας abſolvit Ælianus 327 c
Buſiris Æg. urbs antiquiſſima 296. b
Buſus & Ebuſus.
Buſtis olim injiciebatur apium 615. b
Buteo in Balearibus in honore menſarum 704.c
Butna piſtacium & *butma* Syris terebinthus, vicinæ voces, ut arborum tota facies 421 a
Butzutzim in apul. Cynocrambe & cur ita dicatur 846. c.d
Buthoe vel Butua Illyrici urbs à Cadmo condita, unde dicta 503.a
Buxus Corſicæ 180. a.b
Biblii ex Gebal 362. c
Byrrhus, cantharus, poculi genus Tuſcis Gall. *burs* 647. a
Byrſa pro Boſra 362. c. De eo nugæ Grammaticorum 816.b
Byrſa pars Carthaginis 513. b. Ejus deſcriptio ib. Fabula de corio &c. explosa ib. c. Byrſa Boſra ib.
Byſſus unde dicatur, & cur cum purpura promiſcue ſumpta 177 d 449.d. in Elide, alibi in Græcia nuſquam 177 c.&c.
Byzacium Africæ regio ubi Libus phœnices 539.d. Bizacitis regio duplex, una interior, altera maritima 539 c. Hujus ambitus 540.a. in Byzacio Adrumetum, Leptis &c. ib. c d. Mira ibi fertilitas ib. Annibalem & Cæſarem eò iviſſe frumentatum ibid. c. &c. Byzacii nomen unde 541 a.b. Mamma urbs in Byzacio ib.
Byzantes & Zygantes & Gyzantes diverſi populi in Africâ 539. a.b

C.

כ *Caph* κάππα 491.a. כ *Caph* & ב *Beth* literæ promiſcuæ 269. c. כ *Caph* & ג *Gimel* permutantur 794.d
C pro G 451.a. C vel Ch in G mutatur 117.b
Cabalais Solymorum regio unde dicta 391. a
Cabarni cur dicti Cereris in Paro ſacerdotes 447. c. &c.
Cabiri Dii Samothracum. Cur eorum myſteriis imbuti plerique Heroum, & Alexandri pater Philippus 426. c. d. iidem Dii Phœnicum; Beryti culti: *Cabir* magnus: Cabiri Divi potes 427. a 784. d. 789.d 828.d. unde ſic dicti & quinam ſint ibid. & 125. a. 427.a. Cabirorum ſimulachra ridicula 429. b. Cabirorum ſacerdos κόης 429 c.d. Cabirorum numerus & nomina 427.a. &c. Cabiris ſacra Zerynthus 429.d & Imbros 430.d
Caccabe id eſt caput equi 514.d.e. Vocis origo 515. a.b. vid. Carthago & 646 c. & 824.c
Cacirum in Siciliâ, id eſt planities 596. c d
Cacra vel Odyſſeum Siciliæ promontorium 602. d.e
Cacyparis Siciliæ fl. in magnum ſinum ſe effundens, unde dictus 599.c
Cadme v. Priene.
Cadmei Bœotia pulſi ſe conferunt ad Enchelias in Illyrico 502.c
Cadmelus & *Cadmilus* v. Camillus.
Cadmi heroum Spartæ 498. d. à quibus & cur erectum 499. b
Cadmia cur dicatur ærosus lapis 487.c
Cadmus unde dictus 345. a
Cadmus in Africa condidit centum urbes 510. d. 511. c
Cur Bacchi pater fingatur 477. c. eſt Baccho recentior 478. a
Cadmus regis Tyri filius vel ut alii coquus id eſt ἀρχιμάγειρος & magiſter ſatellitum 486. d. *Kadmoni fuit*, id eſt è Cadmonæis circa Hermonem unde uxor Hermione vel Harmonia 486.

486. e. & 487. a. Iidem in ſerpentes mu ati quia Hevæi ibid Explicatur fabula de ſerpentis dentibus a Cadmo diſſeminatis 487. b c. Cadmus repertor æris ibid. c. & 657. e. Idem literas Græcis dedit 488. c &c. vid literæ. Cadmo redditum oraculum 450. c. à Cadmo ad Herculem dec. m generationes 425. c. ejus poſterorum longa ſeries 444 b
Caduſii non ſunt è Judæis oriundi 221. a. b. c. Eorum geſta ibid.
Cænepolis 606 d v. Carthago.
𝕮aer vel 𝕮air quid Britannis 758 a b
Cæron regio Gordyæorum amomifera ubi arcæ reliquiæ 22. a
Cæſar elephas Pœnorum lingua, imo Maurorum 835. d. nec inde Cæſarum nomen ut volunt ſed à cæſarie ſumptum ibid.
Cathan, à quo Ptol Catanitæ idem qui Jectan 110. d. e. 111 a
Cajeta in Auruncis 651. e
Cain unde dictus 57. e
Cainan in Luca inſertus inter Arphaxad & Sala 101. e. Lucas non ſequitur LXX interpretes 101. e. d. e. nec Cainan ab Ebræis omiſſus eſt 102. a b. c. ſed vox Cainan irrepſit errore librariorum 102. d. non tamen ideo actum de fide 102. d. e
Cairo urbs ubi & unde 154. d
Calab Ebr pix unde *Calabria* quæ & *Peucetia ἀπὸ τῶν πεύκων* à piceis non à peucetio heroe 661. e. &c.
Calach caput Calachenes incolæ Claſſitæ Plinio forte idem quod Chalach, per *Cheth*, quò deportati Iſraelitæ 290 d. e. 291. a
Calami Cretici 459. d. e
Calamintha Phœnicum urbs in colle 530. b
Calamus aromaticus in Arab. 133. a. b c
Calaris Sardiniæ urbs, vid. Caralis. Calaris Corſicæ urbs vid. Alalia.
Calaſiris quid ſit & unde dicatur 451. b
Calduba Bœticæ urbs unde dicta 667 d
𝕮aled Britan. durum, unde derivetur 755
Caledonii unde dicti 755. e
Calingæ Indiæ populi hodie *Calicut* 770 c. d
Callinicum in Ammiano pro Callinico à Seleuco Callinico 271. a b
Callipolis Sicil. urbs cur Bidus dicta 578 d
Callitrichos Punicè *neſſo eſſe ſade* imo *neſſath haſſa de*, capillitium agri 845. e. d
Calpe mons concavus in urcei modum 681. b. e. unde nomen Phœn. *Galpha*, ib. c. d. Calpe urbs ibid. Carteja potius ibid.
Calta Bellota in Sicilia, id eſt arx quercuum 614. a b
Calydnus vel Calicadnus Ciciliæ fl. in Cetide ortus 376. a
Calymna vel Calydna inſula prope Cariam melle fœcunda, unde nominata 401. d. e
Calzem v. Clyſma.
Camarina Siciliæ palus, unde eruitur חמר *chomer* id eſt, lutum ex quo lateres 605. a
Cameſene, id eſt Latium & quorſum 183. b. c
Camets expreſſum per O Syro more 566. a. 575. b. a
Camicum caſtrum in Agrigentinorum agro, Minotis fato nobile 612. b. &c.
A Dædalo in rupe conſtructum ib d
flexuoſo aditu, unde nomen ibid. d. e
per quinquennium fruſtra obſeſſum 613 a
Camilla Sacrorum præminiſtra 428. a. b
Camillus, Caſmillus, Cadmilus, Cadmelus, Phœnicè miniſter Deorum, Mercurii nomen 427. d. &c.
Camillus Tuſcis Mercurius unde dictus 647. b
Camirus Rhodi oppidum unde dictum. 397. a
Campi Elyſii v. Elyſii.
Camulodonum Cynobelini regia unde dicta 755. d
Cana Galilææ, quomodo Ebr. 583. e
Cancri ſecurigeri 417. c. d
Canes ſacri fures diſcerpunt 584. a. immo labantur Hecatæ 429. d
Canes ex Epiro 30. b
Cannacus v. Enoch.
Canobus quo Menelaus appulit, à Pharo quantum diſtet 296. b
Canthele iſt eſt Saturni vicus. Ubi ſita 530. e
Caphareus unde dictus 443.
Græcorum è Trojano bello redeuntium claſſis ibi diſſipata ibid. vid. & 436. d
Caphthor an Damiata 357 e. 358. b
Caphthoræi vicini Caſluchis, Philiſtæi ab utriſque orti 329. e
Caphthor veteribus omnibus Cappadocia ibid. d.
Nempe Cappadociæ pars Colchis proxima, id eſt *Side* ibid. d. e
Side Gr. Malum Punicum ut Caphthor Ebr. 330. a
Caphthoræorum iter in Colchidem & inde reditus in Palæſtinam 334. e. d. e
De eo quid Poetæ ib. & 335. a
Capita aut navis, *croix ou pile* 4. c
Capitis muliebre integumentum *clauſtrum pullorum* Ebr. dictum 473. b
Aliud *urbes* vocatum ab urbis ſimilitudine, ibid.
Cappadocia equis nobiliſſimis fœcunda 201. b. &c.
Ad imperatorum uſus 202. b. e
Mulis item 202. d
& aſinis ib. e. vid. Thogarma.

Cappadocum ingenia quam ſervilia 207. c
Inde mancipia 207 a b
Cappadocum ſermo impuriſſimus 590. b
Cappares pœnis in Dioſcoride *ἰσβίμανθὺν*, imo אביונות 835 b
Capra vox Tuſcorum 646. d
Capræ ex Scyro 30 b
Caprus fl. id eſt Adiavas 275. d
Capſa Numidiæ urbs cujus conditor Hercules Phœnix, non eadem cum Capſa Ptol. & Nub. Geogr. 529 c. d e
Origo vocis 530. a
Captivus ô Rex Sabæorum qua ratione 150 b
Capua à Tuſcis condita 644 a. b
Capys falco Tuſcis unde Capua 644. b. 647. a unde dictus ibid b
Caralis vel Calaris Sardiniæ urbs 636. d
Carnalis Pauſan ibid.
Urbs urbium 636. c
A Pœnis condita 637 a
Stephano Charmis 637 b
unde dicta ibid. c
Carbas, Chald. *garbith*, quis ventus 371. a
Boreas Phœnicibus 646. c
Carbaſia urbs Cypri unde dicta 371. a
alias Carpaſia vid. ibid.
Carbi Arab. Fœl populi 124 c
Carcemis v. Cercuſium.
Carchedon, Carthago, 512 a. v. Zorus & Carthago.
Carcoma v. Chalce.
Carda quid Perſis 253 a
Cardaces Perſis militum genus ib.
Cardamene inſula in mari Rubro 765 c
Carduchi & Cardyæi v. Gordyæi.
Cardynus mons, id eſt Gordyæus 21 c
Cares ejuſdem cum Lydis originis 97. d
Cares in Ægypto 68 c
Cares Græca vocabula multa uſurpaſſe 405. e
Cares *βαρβαροφώνοι* 405. a
Caria & Carum portus inter Boſphorum & Danubium 424 c
Caria Phœnice dicta 394 d
Caria & Cares unde dicti 405. d. e
Caricæ non ſemper è Cariâ 31 a
Carmaniæ pars una fæcundiſſima vitibus maxime & uvis portentoſæ magnitudinis, unde illi nomen 246 c. 247 c
Carmiuno, columba œnas 822. a
Carna Minæorum metropolis, hodie *Carno lmanazili*, id eſt, cornu habitationum vel habitatio in cornu ſeu bivio 137. b. c
Carnon tuba Gallis unde 746. a
Carpaſia alias carbaſia Cypri urbs ad ventum Carbas 370. c
Carpathus inſula unde dicta 400 c
Carpathus dicta Porphyris à purpuris 177. e
Carpeſſus à conchis dicta 682 d buccinæ & purpuræ maximæ, ib.
Carrhæ vid Charan.
Carrus unde dictus 746. b. c
Carteia urbs ad Columnas Herculis unde dicta 787 a
Carteia olim Heraclea & Melcarteia à Melcartho vel Melicortâ, id eſt Hercule 681 d. &c.
Carteia cum Tarteſſo perperam confunditur 682. b, c. d. cur dicatur Carpeſſus 682. d. e
Carthada unde dicta 797. b. Vetus nomen Carthaginis 512. a
Carthagine quot civium millia 286. d. Carthaginenſium ditio à Philænorum aris ad Gades mille leucarum 541. a. b
Carthaginis nomen à quâdam urbe Cartha inepte deducit Servius 816. a
Carthago Chadre-Anac 804. d
Carthago idem quod Cænepolis 828. b. Pœnis Carthada ſeu nova civitas 198. b. c
Carthago Didone antiquior 511. d. Carthaginem non condidere Zorus & Carchedon 512 a. Carthada nomen Phœnicium ib. *Καρχηδὼν* & Carthago, quomodo inde deflexa 512. a. b. Carthaginis tres partes, prima Cothon 512 b. Secunda Byrſa 513. b. Tertia Magalia 513 d. Carthaginis ambitus, latitudo, muri, numerus incolarum & ſubditarũ urbium 514 c. Caccaben id eſt caput equi conditores offendiſſe 514 d. &c. Carthago ſub ſuffetibus 516. c
Carthago quæ & Cœnepolis, Punica urbs in Hiſp. 686. d. Ejus laudes ib. d e. &c. Cur dicta Cœnepolis 687. b. c. Carthada Punice nova urbs ib Eadem Spartaria à Sparto ib. e. Cur Teucer Salaminius putetur hanc condidiſſe 688. b. c. Verus conditor ib d. Deſcriptio Carthaginis 389. b. &c. Dii Punici ibi culti 690. a. b. Ibidem argenti fodinæ à quo repertæ ib b. quam fœcundæ ib c. & 193, b. Spolia ex Carthagine quam multa ibid. d
Caryſtus, Eubœæ urbs ubi tela quæ in igne purgabatur, unde nomen 436. c. Ægea Caryſtia, ib.
Caſeus Cythnius 442. a b
Caſia in Arab. 133. a b. c. ex Moſylo 141. d
Caſluchim ſunt Colchi 523 c. 323. Vide Colchi.
Caſmenas Siciliæ urbem tenuer[illegible] [illegible]mori pulſi è Syracuſis 603. Caſmenæ unde dictæ 404. a
Caſmillus vide Camillus.
Caſpium mare Arab. mare Chozar 226, d. & 355 b

Caſſi-

Caſſanitæ vid. Gazandæ.

Caſſiterides inſulæ olim ſolis Phœnicibus notæ 719. d.723 a Gentis opes ſtannum, plumbum, coria, ib & ſeq. Eadem cum Britannicis 720.a. Heſperides, etiam dictæ & æſtrymnides 722.c. &c. Herodoto ignotæ 723 b. Nauta Phœnix quid fecerit, ne eas Romanis aperiret ib a plumbum inde quis primus apportaverit 719.c 723 b

Caſſius mons prope lacum Serbonidem unde dictus 33.c.d. ibi Caſſii jovis templum malum Punicum manu ferentis ib.

Caſtalia, fons in Phocide dictus à murmure aquarum in quo aliquid fatidicum 466.c.d. Caſtalia, fons alius prope Antiochiæ Daphnem eaſdem habet vires 466.c &c. Vera origo nominis; Aliæ rejectæ 467.c. Hunc ab Hadriano obſtructum recludere conatus eſt Julianus 467.c d Caſtalia alias Daphne vel Daphnis 468.a An de eo fonte Moſes egerit ib. b

Caſtulo Oretanorum maxima urbs ad Bætin in Bæticæ finibus unde dicta 666.c.d. ibidem argenti fodinæ 666.c

Caſus inſula prope Rhodum unde dicta 401 a

Catabanes ſeu Cattabenos Eratoſthenes ad ſinum Arabicum Ptolemæus ad Perſicum ponit 119.d

Catabani & Gebanitæ iidem populi 131.d.e. Cur eorum regio dicatur thurifera 132.a. Horum ſitum perperam deſcripſit Ptolem. 133.a,b. Catabani & Gebanitæ cur dicti 132.b.c.d. Horum avaritia in aromatum deſcriptione & vectigalium exactione 132.b c.d. Catabania ubi thus 119. regio thurifera ſub Cattabanis, ibid.

Catacecaumene vid. Gomer & Phrygia.

Catada vel Carthuda fl. dictus de nomine urbis Carthadæ ſeu Carthaginis 533.b c

Catana Siciliæ urbs à parvitate dicta 583.c

Catanitæ Arabiæ populi 111.c

Catarichias vel potius Cata Tarichias inſulæ nomen in Afr 543. a. vide Meninx.

Catarractes vide Marſyas.

Cateia, quod teli genus & unde dictum 744.d.e

Catelli Melitenſes 551. b

Caterva, legio Gallorum unde dicta 742, a.b. *Caturſa* idem Britan. ib.

Catria v. Æguſa.

Caucana, Siciliæ portus, unde appellatus 604.c

Caucaſus unde dicatur 213.a

Caunace v. Gaunacum.

Cea vel Ceos, Cycladum una prope Atticam 439.c. in qua imperavit Ariſtæus Cadmi gener ib. Eadem Cos, Cia, Cios, Cianos 441.a. Ab aduſtione dicta ib. cur Ceos à ſole aduſta ibid. Cur ibi ſacrificia quotannis ad Eteſias impetrandos 441.a. &c. Cythnius dictus caſeus è Ceo 442.c

Cebennæ vid Gebennæ.

Cecrops cur διφυὴς 68 b

Cedrium quid proprie, & unde nomen 661.d. Aliud cedria ib.

Celænæ ad Mæandri & Marſyæ fontes 15.d e. 16 a.b, c. Celæna & Celænæ ib.d. Celenæ aliæ in Bœotiæ & Atticæ confiniis 16 c

Celenderis Ciliciæ aſperæ portus, Phœnicib. *geledrets*, i.e. dura regio 376, b

Celtæ v. Galli.

Cemainum oppidum ab illis octo conditum qui ex arcâ exiverunt 19.c. vide Themaninus & Thamanorum pagus.

Cenæ ſeu Cœnæ antiſtites in inſula Oſiſmica 740 a

Cenizæi 345.c d

Centauri docti 238 d

Centrites fl. forte Gethri ex Gether 93. a.b

Centuripæ aratorum urbs 585.b

Ceos, Cea l Cia inſ, unde dicta 441.a

Cepa, Samothracia 418.a

Cephalenia, id eſt, Διδύμη, quia bifariam diviſa 506.c. Hanc tenuere Taphii ſeu Teleboæ 507. a

Cephaloedis vel Cephalud id eſt rupes flexa, Siciliæ urbs à ſitu dicta 567.c.d

Cephiſſus Boeot fl. unde dictus 464 c

Cercina Africana inſula ubi & unde dicta, quanta, quam dives &c. 544. c

Cercopes mutati in ſimias & in Pithecuſam translati 655.c

Cercurus navis genus 506. c

Cercuſium ubi ſita 389.d Ebr *carcemis*, ibid.

Ceres una è Cabiris cur dicatur Axieros 427 b

Cerigi Drudion, lapides Druidarum ubi 755.a

Cerne è adverſo Carthaginis 712.a. Cernes ſitus & ambitus 713.a

Cerne non eſt ad ortum Africæ, nec eadem cum Menuthiade ib.

Cerne unde dicta 713.b. nihil eſſe navigabile ultra Cernen falſo creditum ib. b.c.d

Cerphaton in Abaſenis quale aroma 123, c

Certis vide Bætis.

Cervi in Africa nulli ſed capreæ frequentes. Cervi è monte Amano 377. a

Cerymia vel Cerinæum, Cypri urbs forte *Carnaim* 371.a

Cetus Ciliciæ pars 179.a. quibuſdam Cethim 375 c

Cetra, καίτρεαι, Κύπριαι Gall. clypei unde dicti 745.d

Ἱερὸν ὄρος vid. Gebennæ.
Cerus al. Silarus fl. circa Cumas 180. d.
χ & θ permutata 512. a
Chablaſii vide Chavila.
Chabor fl. è monte Chaborâ oritur 377. d.
Chabor id eſt Chaboras Ptol. 220 c
Chabor pertinere ab Hadiab ſeu Adiabenem 274. a.
Χαβρὶν χάραξ v. Eſiongaber.
Chabul Hieronymo quaſi germen 795. a. b. Joſepho *γῆ ἀρεσκον*, Ebræis *conſtrictum*, Græcis melius *ὅριον* id eſt כבול *caph* & *gimel* ut paſſim permutatis 794. b. c. d. Chabulon Ptolemaidis & Galilææ terminus, ib. d. c. Male Zabulon, ibid.
Chadmel inde Camellus.
Chadreanak, Carthago 363. b. vide ſ. l.
Chalach id eſt Chalacena Ptol. 2 c
Chalane vel Chalne, an ibi turris Babel 40. d. &c.
Chalce Phœnicium oppidum inter Iol & Gades, ubi æris fodina, *χαλκεία* Ptol. 530. d. e
Chalcedon vide Phœnices.
Chalcia vel Chalce inſula prope Cariam dicta ab agri fœcunditate 401 c. d.
Chalcis Eubææ urbs à diviſione ibi factâ appellata 473. c
Chalcis, metropolis Eubœæ, quæ ibi hæſiſſe dicitur Aulidi Bœotiæ, & maris impetu abſciſſa unde nomen 436. a. b.
Chaldæi v. Chalybes.
Χάλιξ & χάχληξ v. Cilicia.
Chalne, Chalno, Channe 270. d. non eſt Callinicum nec Callinicium 271. a. b. ſed Calonitidis caput Cteſiphon, unde Chalonitæ populi 271. b. &c. Græcum nomen Pacorus indidit 272. a. an ibi turris Babel ibid.
Chalonitis & Chalonitæ v. Chalne.
Chalybes & Alybes 117. a. Chalybes prope Tibarenos 205. d Chalybes alii qui & Armenochalybes prope Phaſim 206. a
Chalybes unde Chalybs 207 d. e primi ferrum cuderunt, ibid. & 208. a. Chalybs nullibi præſtantior ib. Chalybis quatuor genera, quorum princeps Chalybdicum 208 b c Chalybes habitabant cum Moſynæcis & Tibarenis 208. d. c. Chaldæi dicti 209. a fortiſſimi 209. b. eſſeri ib c. Chalybum arma 211. c
Chaldaica lingua omnium antiquiſſima falſo 58. a. b. c. antiquitas ejus, uſus. & nobilitas, 65 b. ſimillima eſt Syriacæ 65. c
Chalybs non ſemper è Chalybibus 30. c
Cham, Amon vel Hammon eſt Jupiter 5. e 6. a. 8 b. A fervore dictus ut *Ζεὺς* 8. b. c. Fratrum minimus 3. d. 8. c. à patre maledictus & ſervus ſervorum 3. d. Patris verenda vidit 9. d. & 8. d. ſub Jovis Hammonis nomine in Africa diu cultus 5. d. Quæ illi in ſortem obtigit 8. d. cur dicatur patrem execuiſſe 8. d. e. vid. Ægyptus.
Cham condidit Hebronem 340. b
Chami portio 230. c. E Chami ſtirpe Arabes 230 c. Terra Cham, Ægyptus ib. Chami nominis veſtigia in Africa & Ægypto ibid. Cur Cham ita dictus 230. c. Ammon & Chemia inde 231 b. Noe ab eo devoratus 231. d. c. Cham non eſt Zoroaſtres 251. c. &c. nec magiæ inventor ib. nec Chymiæ vel Alchymiæ 234 a. &c. nec propheta 235. c. &c. Chami poſteri quando ſervi ſervorum 3. d.
Chamæleontes ubi 544. b
Chanaan Gr. *Chna* à quo Phœnices 340 d e. 341. a. Chanaan cur pro Chamo maledictus & è Chananæorum familiis undecim cur ſex evaſerint 349. b. Chanaan idem qui Mercurius uterque filius Chami ſeu Jovis & à mercibus dictus &c. 13. a. b
Chananæa habitata & in eâ conditæ urbes à tribus Noæ filiis 340. b
Chananæorum & Phœnicum nomen promiſcue uſurpatum 340. c. d
Chananæi cur ejecti è Palæſtinâ 71. a. b
Chananæi à Judæis pulſi quo receſſerint & quas urbes condiderint 350 c. d
Chananæi ſpecialius ſic dicti ubi ſiti 348. c
Chananæorum fines 349. 350
Chananæum Poetam citavit Moſes 345. b
Chananæi in Tripoli 510 a
Chananæos ſe eſſe agnoſcunt ruſtici Carthaginienſes 509 e
Chananæi in Tingitanâ 516. a. 520 c
Chanani Pœnum ſignificat 851 b
Chanelei vide Chavila.
Channa, planta 67 a
Chaos *ἠρεβώδης* initio rerum 789. a
Charan ſeu Carrhæ cum fl. ejusd. nominis ſedes Thare & Nachor 107. c. d. Charræi non ſunt coloni Macedonum ib.
Charidemi promontorium in Bæticâ hodie *capo de Gates*, ratio utriusque nominis 684 b. c
Charmis, Sardiniæ urbs 636. d. forte eadem quæ Caralis.
Charybdis unde dicatur 576. b. Charybdes plures ib. c
Chatramis & Chatramitis, regio quæ Arab. *Hadhramauth* vel *Chadhramauth*: incolæ Chatramotæ, Chattamotitæ, Chatrammitæ, Chatrummitæ, Chatramonitæ 133 d
Chatramotitis ubi myrrha 199. d
Chavila à quo Chavilæi, Gr. *Chavilatai* & *Chablaſii*, Pi-

Plinio Cheudei pro Chavelei ubi ſiti, 259. b. c. d. Chavilæ duo 161, c. Chavilæ Jectanis filii ſedes hodie *Chaulan* Ptol. Hyelavel Hyæla 162, c.

Chavlan Chavilæ ſedes. 161. e. Huius ſitus. 162. a. Chavlanitæ veteribus Cerbi & Cerbani quia belliсoſiſſimi hodieque. 162. b. c. Chond horum caſtrum ib. d.

Chaulotæi v. Chavila.

Chebrodlapſon Tyrii edullii ſpecies in Athenæo 806. b. de eo Caſauboni conjectura ibid. c. noſtra ib. d. e.

Cheklub ubi Cyclopes 560. c.

Chemi, Chemia, Chemnis, &c. vid Ægyptus.

Chemia Ægyptus unde 31. b.

Chemiæ nomen vel Alchymiæ à Chamo peti perperam 234. a. b. &c. de chemia vel chymia nugæ ſimiles; Moſis, Mariæ, Hermetis, Oſthanis, Democriti, Ori, Chymica, Jaſonis vellus aureum, liber chymicus 234. a b. Chymici libri in Ægypto à Diocletiano conquiſiti & exuſti 234 a b. Tubalcainus chymiam ab Angelo edoctus 234. c. chema, liber chymicus ab Angelis traditus 234. c. d. Alchymiæ nomen quã recens 234. d. e. & unde ſumptum 234. e. 235. a. Chymia ars occulta ib. Chymia Scripturæ prælata 235. a. De ea locus Euſebii ſuſpectus. 235. c. d.

Chenoſiris id eſt, planta Oſiridis 6. 7. a.

Cheth ח eſt ἦτα 491. a.

Cheth omiſſum 5. d e expreſſum per χ. 8. a. permutatum cum כ *caph* & ק *cuph*, 291. a, mutatum in ע *ain* 831. b. 841. b. in c. vel k. 397. a. 434. b. 440. b. c. 542. c. 711. d. 583. b.

Chetim loca maritima pleraque. 178. d.

Chi mutan in γ 269. c. initio vocis omitti 117. a.

Chilias i. e. Quivis numerus; Chiliarcha quivis dux 742 a.

Chimæra quid ſignificaverit; conjecturæ veterum, authoris ſententia 739. d. e.

Χημία Ægyptus & cur ita dicatur. 8. a. 231. e.

Chingari incolæ inſulæ Zeilan unde dicti 774. b.

Chios non eſt maſtice Syris ut putat Iſidorus. 412 d. e. Chios vel Chia à ſerpente dicta qui *Chivia* Syris, non à nive, nec à Chione 414. e. vide Pelinas & Aroiſcum.

Chitis, Topatiorum inſula 239. a.

Chittim nonnullis Citii 178. c. d. aut Ciliciæ cetis 179 a. aut Macedonia quæ & Macetia 179. a. b. potius Latini & Romani 179. c. d. &c. Corſica in inſulis Chittim 180. a. b. Alludunt Italiæ locorum nomina Ceria, Echetia, Cetus, Cocinthus 180. c. d. e. *Chetim* Ar. b. latens ut Latium à latendo 181. b. &c. Cameſene id eſt Chittim vel Cuthijim in Babylonia, i. e. Cuthæi vel Ciſſii 182. b

Chna Phœnicum primus id eſt Chanaan 789. e.
Chna Phœnice. 796. a
Chna, Chanaan, & Phœnice regio unde Chnai Chananæi 340 c. 341 a

Chobar Euphratis alveus de quo Ezechiel à Chobare præfecto dictus. 391. a, vid. Euphrates.

Χόνδαξ vide Cilicia.

Cholobetene, Cholimna Choluata, Cholus, v. Hul.

Χόνδρος granum ſæpe de thure unde *Chender*, thus, Arab. 118. a.

Chonuphis Prophetarum Ægyptiorum doctiſſimus conſultus de tabula reperta in Alcumenæ ſepulchro 495. b.

Cholar mare i. e Caſpium 355. b.

Choſſaei Scythis Perſæ 254 d.

Choſroene & Oſroene. 117. a.

Chorar v Caſpium.

Chremetes, Hannoni Chretes perperam Africæ fl. circa Atlantem à vitibus dictus. 713. d. &c.

Chretes v Chremetes.

Chryſocolla ubi 556 b. c.

Chryſocome Pœnis *dubath* ab aureis corymbis, & *burchumath* ut Arab. *burghumath* herba quævis vertice rotundo & multis foliis 841. a. b. c.

Chryſar vulcanus quorſum 784. b.

Chub quis populus an qui circa Paliurum. 334. d.

Chudua Pun. quid 841 a.

Chaudua Af. quid 840. b.

Chulum Afris Polygonum & quare 831. d

Chureſtan pro Elam 79. e. Chureſtan pro Chuzeſtan. 116. a.

Chus alii æthiopiam, Jonathan ſolus veterum, Arabiam rectè exponit 238. c. Chuſan & Madian *iſonyma* 238. Chuſiris i. e. Madianitis 238. d. Topazius Chus 239. a. Ægyptus à Syene ad Chus 239. a. b. Naves ex Ægypto in Chus 239. c. Bella Regum Chus in Judæos 239. c. Philiſtæi & Arabes vicini Chuſæis 239. d. Ægyptus trans flumina Chus 239. e. 246 c. Chuſæi iidem qui ſcenitæ, & ſaraceni 241. a. Gens valde potens, tamen deſpectiſſima 243. b. c. Churæi iidem qui Chuſæi 243. c. Chuſæorum vocatio, converſio & defectio ibid à nomine chus כשכשה converſio ad Arabiſmum 245 c. d. Chuſæi quam fuſci 243. a. b. Mauri vocantur 244. d. e. An iidem cum Kedarenis 244. e. De Chuſi filiis veterum hallucinationes 245. b. &c. Pleroſq; habitaſſe circa mare Perſicum. 146. b.

Churæi iidem qui Ciſsii 182. c.

Chuzeſtan v. Suſiana.

Chymia v. Chemia.
Chymica Scripta veterum ut volunt 234.a.b.235.c d
Cibotos v Apamia.
Cilyrea, Piſidica urbs ambitus centum ſtadiorum, Phœnicib. *Cebira* id eſt magna 391 c.d.
Cicynethus, inſula *Chek-ainoth* i. e. ſinus fontium, à fontib. ſic appellatæ 67.d. 434.a.
Cijun vel Cion Saturnus 482. a.
Ciliciæ nomen primo inditũ parti aſperæ 376.c. Ebr. *Challekim* lapides, unde χάλιξ χάυλαξ, χόχλαξ *coclaca* & mons *Chelke* i. e glaber & petroſus ib.
Cilix, à quo Cilices Cadmi frater 375.c.
Cimmerii Homeri circa Cumas & Belas 654. a. cur degere fingantur in perpetuis tenebris ib b. Cimmerii alii circa Boſphorum ib. a.
Cimolus Cycladib. adſcripta 451. a. unde dicta 455. de Cimolo Cimolia cretæ ſpecies 454. c. Cimolia creta quem uſum habuerit ib d. e. cur nitrum & Cimoliam promiſcue ſumant Talmudici 455. a.
Cimolia ex Siraph 455.c. De Cimoliâ nugæ Rabbinorum ibid.
Cinæi 348 c.d.
Cinctus pro ſtrenuo, ut diſcinctus pro eo qui ad militiam eſt inhabilis 825. c.
Cinnamomum unde 832.c. Cinnamomum ex Moſyllo 141.d. vide Moſulum.
Cinnamomum vel cinnamum Phœnicia vox 292. a. cur ex avium nidis decuti credatur & privatim Phœnicis 792. a. b.
Cinyphus Africæ fl. dictus ab hyſtricibus 533 c. &c.
Cinypis, agri fœnus tercenteſimum 541. c. cur Subventana & Arzugum dicatur hæc regio 542 a.
Cinyras, Cypri Rex quando Adomin ex Mirrhâ genuerit 369. c. Cinyras Muſicus: ib. Agamemnoni æqualis ib. c. d.
Cinyræ etymon ridiculum 808. c. verum ib. Cinyra lugubris Phœnicib, ib c d, læta Ebræis ib. d e. Cinyras Cypri rex Muſicæ periti ſſimus non tamen inventor Cinyræ, ſed Jubal Gen. 4. ibid. c.
Circes inſula navigationum Ulyſſis terminus ad occaſum 654. cur dicatur ad ortum ib. c ibi Elpenoris tumulus ib. d.
Circe ubi regnaverit 650.b. Latinum ex Ulyſſe generavit ib.d. cur dicatur eſſe venefica ibid. &c. ubi ſepulta 51. c.
Circejum terminus navigationum Ulyſſis 650.b Circeium Latii promontorium cur dicatur eſſe inſula: ib. b. c. ambitus ibi d.
Circeſium unde dicatur 345.c. an à Gergeſæis. 345.c.
Circumciſio apud Colchos quando cæperit eſſe in uſu 325. c. (vide Suſiana) apud Sabæos 450. c.
Ciſſia vid. Suſiana.
Cithæron Bœotiæ mons penthei & Actæonis clade nobilis à petris dictus 468.c d.&c.
Citibæna regio aromatifera 119. c.
Citiei pro Macedonibus 179. a b.
Citii vel Citiæi & Citium in Cypro patria Zenonis 178. c. Cittæi pro Cypriis 16. d. c. Citii unde Romani & Latini 180 c. 181. a.
Cittim Romani 228. a.
Citium an Cethim 370 d. Citium ortu Zenonis celebre & Cimonis obitu ibid. Incolæ Phœnices ib.
Cithæi & Hebræi promiſcue ſumuntur à Joſepho 178. c d. 344. d.
Claſſitæ, alus Calacheni 278. d.
Cleopatris vid. Elyſma.
Clibanarii Perſarum equites à clibanis dicti 217. a.
Κλίβανοι thorax ib. b. Vox Perſica & Chaldaica proprie lorica ex ſquamis conſerta, ibid c. &c.
Climax mons Arab. Fœl, Moſi Saphar, quam extenſus, & quot gentium terminus, 165. a.b.
Clypei Ægyptiorum ad pedes porrecti 334. c 335. a. b. Perſarum *Gerra* dicuntur 335. a. Clypeo inſignes Phutæi 334 c Argolici: 459 d.
Clyſma Ægypti urbs ad mare Rubrum à qua ſinus denominatus 121. d. e De eâ loca veterum non ſatis intellecta ibid.
Clyſma Arab. *Calzem* unde Arab. mare Rubrum mare *Calzem* 122. c Hanc urbem quæ inſigniant 122 c. Ibi alveus è Nilo ductus b. Forte ead cum Arſinoe; ſeu Cleopatride 122. b. Cliſma potius quam Clyſma & quorſum ibid.
Clupea Gall piſcis qui cum Lunâ mutatur unde dictus 751. a.
Clupea & Aſpis, idem 765 c.
Co inſula Carica, in Co non in Ceo Atticæ veſtes ſubtiliores à mulieribus texi ſolitæ. 403 b. &c. Ibi naſcuntur bombyces ex quibus bombycina 403. a b. 404. c. Co unde dicta ib. b. c d. Ead Caris & unde 406 a. Hippocrates in eâ natus 404. a & Beroſus ſcholam aperuit 405. c d. Coa purpura 177. b.
Cobali, Bacchi dæmones impoſtores 484. a. Κόβαλοι, aſtus, impoſtura, unde ibid. a. b.
Coccus & purpura differunt, tamen promiſcue ſumuntur 32. d.
Coche vide Corche.
Coclacæ vide Cilicia.
Concurrhus ſeu *Choc Citthim* i. e. terminus Cittæorum, extremum Italiæ promontorium 180. d. *in Cœlum uſque*, pervalde celſo. hyperbole 53. c.
Cæleſtis ſeu Urania, Dea Carthaginenſium. 853. b. ratio nominis, ibid. c.

Cœle-

Cœleſyria proprie dicta, ubi 366 a b. cur dicatur Amyca ibid & Algaur. 365. d.
Cœnæ vide Cenæ.
Coes ſacerdos Cabirorum 828. d.
Colæus Samius primus Græcorum navigavit Tarteſſum. 672. c. 678. e. & 708. a. & 730. d
Colchi Indiæ populi hodie Cochin 770. c. d.
Colchica lingua quædam habet communia cum Ebræa 327 d. e
Colias Saxitanus, piſcis de quo Talmudici 683. e. d quid à ſcombro differat ib.
Colocaſiam Ebræi quomodo vocent 812. a.
Coloephryx mons prope Tanagras i. e. ὀρνιθοθήρων & Coloephryges galli 472. c. &c.
Colpias ventus ex quo facti homines 783. c.
Colpitis vide Phœnice
Colubrariæ ſitus 706. d.
Columbas cur fingat Homerus Jovi ferre ambroſiam 822. c. d. De hac quæſtione Ariſtoteles & Chiron Amphipol. ab Alexandro conſulti ibid. Columbarum nomine ſacerdotes intelligi, qui Diis cibos ſubminiſtrant, id eſt ſacrificia, ibid. d. Scripturam ipſam ſic loqui ib.
Columbæ Arab. nomen à calore 821. d.
Columnæ in Tingitana de Chananæis à Joſuâ fugatis. 320. e 189. b.
Columnæ Herculis Indis proximæ ut vult Ariſtoteles 192 a.
Conchylia in montibus ſigna diluvii 297. a. b.
Conditores gentium Moſes non ſemper appellat vero nomine ſed regionis aut gentis quam condiderunt. 14 e.
Conſtantinopolis quomodo Ebr. & Arab. 356. d.
Conſtructum pro abſoluto 801. b. c
Contractio Ebræis familiaris, cum ex nomine compoſito prior pars omittitur. 145. d.
Convitiis celebrabantur ſacra Apollinis ubi 462. b
Conyza quomodo Arab. 842. c.
Cophtitæ vetuſta nomina pertinaciſſime retinent 8. b quomodo Ægyptum & Alexandriam appellent ibid. Mars ab eis colitur nomine Moloch 67. b. c d.
Coram Domino i. e. valde, quam maxime 258. a.
Corbilo ad Ligerim à Polybio deſcripta. 724. d.
Corche Eutropii ad Tigrim, an ſit Alcorch Arabum prope Bagdad. Corche etiam Colche & Coche 38. a. b.
Corcyra cur Harpe & Drepane vel Drepanum 9 b.
Corcyræ falx quâ vel Saturnus vel Saturni pater exciſi 9. b. c d
Corcyra & Melita prope Illyricum 505. e.
Corcyra Epirotica unde dicta ibid. c, &c. Eadem Scheria & unde ib. 506. a. b. c.
Corcyræi montes, vide Gordyæi.
Corduba unde dicta 667. a. b. c. Trapeta & Olivæ circa Cordubam ibid. b Corduba cum Venaſio confertur, ib. d. Arabum regia ib. e.
Cordueni & Cordyæi vide Gordyæi.
Coriandrum Afris *Gad* ut Ebr. *Gad*. 836. e.
Corma & *curmi* Zythum Gall. unde 752. c.
Corodamum promontorium pro Cadoramo 129. b.
Coronæ Victoris ex apio, ubi 516. b.
Corſi in Sardiniâ unde dicti. 635 e. d.
Corſica Gr. Cyrnus à Cyrno Herculis filio 631. b. Corſica vel Corſis à Corsâ bubulci ſervâ de quâ fabula ib. e. Corſicæ buxus unde tranſtra navium in Ezechiele 635. vide & 180. a. b. Cyrnus Phœniſſa, ib. E Corſicâ Phocenſes Pœni ejecerant, Pœnos Scipio 639 d Corſica Κύρνος, Κύρνος, & [illegible] Puni. e quaſi Κέρας, dicta à frequenti b promontoriis. 640 a. b. Corſis quia Sylvoſa ib. c d. De Corſicæ animalibus 641. b. c d.
Cory promont. Indiæ, hodie *Comorin* 770. c. d.
Corys fl. Chus 240. b.
Corycus mons Ciliciæ ubi crocus unde dictus 378. a.
Corymbus in plantis quid propriè. 841. c.
Coſingas ſimulat ſe per ſcalas in cœlum aſcenſurum. 54 a.
Coſroes Perſis & Arabib. Nuſirravan 130. a.
Coſyra inſula prope Melitem vel à parvitate vel à ſterilitate dicta 555. b c.
Cotes promont. Gr. Ampeluſia ubi ſitum & unde dictum 714. e. &c Cotes etiam urbs & ſinus. 715. a.
Cothon Carthaginis una pars. 512. b. c. Cothon Adrumeti 512. e d. Cothon vel Cothonnum portus manu factus ibid. d. origo vocis ib d e. Cothon Carthaginis Tunetem usque productus. 513. a.
Cotinuſa vide Gades
Cottana in pretio apud Tyrios, unde dicta 805 e d. e.
Covinus Belgici currus genus unde 746. c.
Crag petra unde 755. a. in Moabitis Petra deſerti nunc *Crac* ib b. In Cilicia Κράγος πέτρα ib.
Crau *La Crau* ad oſtia Rhodani ibid. petra Britan. *La Crau* campus Lapidarius 730 a
Creth vel Ceritha, vel Cretha, Palæſtinæ regio cujus incolæ Cerethi & Cretes 457. b. 458. a b. Hi ſagittis maxime valuere 458. d. e. 459 a quæ eadem arma Cretenſium ib &c.
Cretenſium arma ſagittæ & arcus 459 a b. c. quod apud illos antiquiſſimum ib c. Creticus arcus ib, d. Cretici calami ib. d. e. Sagittandi ſtudium ad ſitum regionis referri 460. a. inde Cretes dicti ut Crethim Sagittarii Palæſtinæ ib. a. b.
Cribell Britannis criſtr Galli ut Ebr *cirbel* 751. e.
Crimiſus fl. ab apio dictus ut Selinus proximus 615. a. b

Timo-

Timoleontis omen ex apio ad Crimiſum ibid b. Vites ibidem uberrimæ quo fortaſſe pertinet Crimiſi nomen ibid. c.

De Crotone & Syracuſis oraculum 595 d e.

Crupellarii Gallorum gladiatores Cataphracti, unde dicti 742. e.

Cteſiphon Parthorum regia olim Chalne caput Chalonitidis 271. b. c. d.

Cuarius Bœot. fl. unde dictus. 464 c.

Cubar quæ Dea 125. a.

Cucullus, *cucul, cucla* quæ veſtis 749. a. b.

Cunæ in myſteriis Iacchi. 480. d.

Cuniculi in Hiſp. quanta copia & quam noxii 190. d. e. & 700 a. b. &c. Hiſpaniam inde dici ibid. Baleares adverſus cuniculos auxilium militare ab Auguſto petiiſſe ibid. c. Cuniculus nomen Hiſpanicum 701. b. c. Λαύρης Maſſilienſium unde ſaurix 701. c.

Cupreſſetum Aſſyriæ locus, *Copher* Ebræis, ubi ſitus; ibi arcam Noæ videri fabricatam, 26. c. 37 a. & 278 a. b.

Cupreſſus materies firmiſſima 2 5. b. c. qui pro patria occubuerunt cur in arcis cupreſſinis conditi ibid. Jovis ſceptrum è cupreſſu ibid. Cupreſſeæ Epheſini templi valvæ quamdiu incorruptæ ibid. naves è cupreſſu 26. a. b. c. nulla alia materies in Babylonia 26. c. d.

Cuprum non ſemper è Cypro 30. c.

Curium Cypri oppidum an à Curieo Cinyræ filio, 372. b. c.

Curmi v. *Corma*.

Curmezara in Apuleio quid. 546 b.

Curtius Thalaſſius in Arado cum quatuor cohortib. vivus combuſtus 346. d. e.

Cus vide Suſiana.

Cuth, & Cus idem. 273 b.

Cuzeſtan pro Elam 79. e.

Cyamoſorus Sicil. fl. unde dicti 585. e.

Cyanum ubi. 556. b. c. d.

Cybira urbs Piſidiæ unde dicta. 391. c. d.

Cychreus Rex Salaminis draconem ibi occidit 497. c. Ipſe à nonnullis pro dracone habitus 498 a.

Cyclades omnes inſulæ Ægei maris numero LIII. ſed proprie quæ circa Delum 439. a, b, c.

Cyclas quomodo Phœnicibus 455 e.

Cyclopes in Sicilia indigenæ 619 b. Horum ſedes circa Hyperiam 605. d. & Lilybæum & Drepanum 619. c. d. &c. Æguſaiis proxima ibid. Cyclopum ſedes in *chek lub* i. e. in ſinu Libyco unde nomen. 620. c. d. e. Cyclopum oſſa in Sicilia eruta 619. b.

Cydnus unde dictus 203. c.

Cylices Illyrici locus, ubi Cadmus & Harmonia verſi in angues. 502. c. cauſa nominis ib. Fictitium ibi miraculum ib. d. e.

Cymbali forma qualis 240. b. Cymbalum orarum, i. e. ſiniſtrum 240. a. Cymbala audiuntur noctu ubi 572. d. e. Cymbala ærea in ſacris Magnæ Matris & cur. 488. a.

Cynanche quæ canes, lupos, vulpes, pardales ſtatim enecat; Pœnis *butzutzim*, imo *burſcizim* i. e. mors repentina ſcelerum, 845. c. d.

Cynobellini regia 755. d.

Cynocrambe, Mercurialis ſpecies caule & foliis ſubalbidis, Punice herba, *aſumes laban* i. e. herba Mercurii alba 844 b. c cur eadem dicatur *hermus* ibid.

Cynoſura Phœnice cur dicta 410 d.

Cynthus Deli mons in quo Latona edidit Apollinem, unde dictus 440. b

Cypara vetus Arecluſæ nomen, quid ſonet 598. b.

Cypariſſinæ tabulæ de Thule Tyri effoſſæ. 728. c.

Cyphnus inſula & unde dicta. 442. a. b. c. alias & Cythnus ib. v.

Cypra Juno Tuſcis 676. a.

Cyprus inſula à cypro frutice, non à Cypro Cinyræ filio vel filia 372. c. d. Ceraſtis cur appellata 372. b

Cyprus frutex Ebr *copher*, Arab. *alhenna*, non eſt liguſtrum 372. d.

Cyprus muliebre nomen non virile 372. c.

Cyranis Africana inſula quibus fertilis 555. c. De nomine conjectura 556. a.

Cyrbes v. Axones.

Cyre fons à quo Cyrene dicta è monte oritur Cyra 577 d. & 544. c.

Cyrenæi ad curulem artemiſe applicant 338. e.

Cyrnus vide Corſica.

Cyrus Perſis olim ſol. 711. d. e. it. 69. c.

Cythera in Laconico ſinu, inſulam Phœnices occupant 500. a. b. Uraniæ ſeu Veneris fanum ibi vetuſtiſſimum 500. b. c. Cythera à petris dicta 500 d. Ead. Cranae & Porphyruſa ibid. d. e. & p. 177. c. Ibi Phœnicus portus 501. a. Solum & incolæ quales ibid b. c.

Cythnus una Cycladum 439. c. inde Cythnius caſeus valde celebris, 422. a. b. Inſulæ nomen inde ib. c. Cythnii ab Amphitryone multati, unde prov. 442. d.

D.

ד D *Aleth* Hebræorum & Δέλτα 491 c. d. geminatum ſæpe reſolvitur in נד 833. c. cum ל Lamed permutatur 559. c. finale expreſſum per T 783. c. Hiſpani mutant in G, 512. b. & 687. c.

D & Z permutari 95. d.

Dada-

Dædali Colymbetara. 593. b.
Dæri Thaſii cur dicti 425.
Daces hodie Patainacitæ 226. d.
Daghes in D. mutari in N. in B & P. in M. 833. b. c.
Dagon Gr. Σίτων vel ζεὺς ἀρότριος. 785. a. Dagon templum Dagonis qui Saturni frater fuit 832. a. b.
Δαῖροι cur ita Thaſii dicti 425. b.
Damaſcus v. Uts, & Aram-Dammeſec.
Damiata Ταμίαθις non Peluſium, 332. b.
Damnus equus Tuſcis 646. c.
Dan Britan. inferius, unde 754. d.
Daniel Suſis ſepultus 223. c. Ecbatanorum Regiæ conditor creditus 223. d. e.
Danmonii unde dicti 754. d.
Daphnæ & Taphnes 362. c. & 314. a.
Daphne vel Daphnis lacus & fons v. Caſtalia.
Daphnis ubi natus v. Heræi montes.
Dare Perſis porta unde 745. c.
Darius cur dicatur ἑρξείης 69 c.
Damuch veſtis genus 321. c.
Daſcon in Sy acuſarum magno portu quid ſit 596. d. unde dicatur ibid.
Datus aurifera. Datus bonorum 424. d. e.
Dea Rhea Thuſcis 646. c.
Dea Germunor. Aeſtar 751. d.
Debæ unde dicti 160. Ibi omnis aurifer ibid.
Debebæ Arab. Fœl. populi 224 c.
Debir. Anakæorum urbs literarum ſedes unde *Kirjath ſepher*, *Kirjath-ſanna* & *Kiriath arebe* dicta. 363 c.
דך *Dec* Perſis ſonat decem 129. b.
Dedan prope Rhegma, hodie Daden. 148. a. b. Alia Dedan in Idumæâ ibid. b. c. utriusque conditores & merces 248. b. c. pro Dedan Græci *Rhodon* legunt. 248. d.
Dei genus ſumus omnes 738. e.
Dei luctationes, Dei caligo, Dei montes &c. pertinet ad αὔξησιν ut *gudubbal* Pœnis attractio Beli pro leontopodio cujus mira vis ἑλκτικὴ, Deorum ſexus neſciunt. Hebræi 860. a.
Delli palicorum lacus per juris graves eorumque indices unde dicti 588. a. &c.
Delus unde 440. c.
Dele & Anaphæ inſulis quis communia 461. c.
Delphin cur Tyrrhenus Poëtis 644. c. v. Tyrrheni, & Ulyſſes & Turſio.
De Delphino hiſtoria 518. d.
Delta Ebr. *Raab* Ag. *Rib*. i. e. pyrum v. Miſraim.
Delus in centro Cycladum 439. e. nominis origo fabuloſa 439. e. vera 440 a. vide inopus, Cynthus & Anius
Demoneſus inſula non χαρχηδονίων; ibi χαλκηδονίων; ibi Cyanum Chryſocolla & æs. 556. b. c. d.
Derroſa Hiſp urbs hodie *Tortoſa* unde dicta 691. b.
Denotati, defixi, obligati, qui ad mulierem non poſſunt affectari 845. b.
Dertiſſa urb. Hiſp. unde dicta 691. b.
Deucalionis diluvium, arca & columba. 5. b. c.
Deus author omnis boni 74. a. &c quomodo Deus Eccleſiæ. 75. b. ſub hac promiſſione quæ bona contineantur, ibi c. d. Opera bona non ex nobis ſed ex Deo. 74 a. b.
Deus Syris *Dabal* i. e. timor. 440 a.
Dia Michion pro Vulcano, quorſum. 784 b.
Diabolus Dei ſimia 440 d.
Dianæ oraculum, unde Myrrha Dianitis 129. a. Dianam Græci plurimum colunt. 7. 7 d.
Diarthytus, id eſt, irrigans. 518. d vide Hippo.
Diava & Adiava Aſſyriæ amnes unde Hadiava vel Adiabene ipſa Aſſyria dicta 274 b *Diava* Chald. lupus. Gr. λύκος, male Ptol. λευκὸς, ibid. c. Xenophonti Zabates & corrupte Zates, quod à Fullero perperam acceptum ib. c. d. e. Zaba idem 279 a. & Anzaba 276. b c. Zaba & Diava ſola dialecto differunt 376.
Dicæarchus Ariſtotelis diſcipulus Britanniam deſcripſit. 724. c. &c.
Dido à divagando dicta 832. d. an virago ſonet: 816. d. an ἀνδροφόνος. 818. b. nomen explicatur: 515. d. priſcum ejus nomen Eliſſa 515. c. an Origo dicta: ibid condidit Byrſam. 509. b.
Didus amor Æneæ pro toto 619 d.
Didus pater vide Belus.
Dii Gallorum vide Galli. Dii Phœnicum hiſtorici fragmenta de Phœnices regibus & judicibus 862. d. e. &c.
Dii ſabeorum Sol & Luna p. 150. c.
Dikla, id eſt palma vel palmetum 134 c. Minæorum regio ubi palmæ plurimæ 135. b. c. vide Minæi.
Diluvii ſigna conchylia in montib. 297 a. b.
Dinas quid Britan. 758. a.
Diodas vide Hercules.
Diognetus punice Maharbal 825. d.
Dione eſt Baaltis 426. d c. vide ſ. l.
Διόνυσος Bacchi nomen unde factum 479 a. b.
Dioſcoridis inſula pro *Div-Socotora* i. e. inſula Socotora 362. c. hodie Socotra 121. a. unde aloe 114. d e.
Dioſcurias ſeu Sebaſtopolis Colchidis urbs, ubi CCC nationes diſſimilibus linguis. 325. a.
Dioſcuri Anaces 365 a.
Dioſpolis id eſt Thebæ Ægyptiæ 7. a. Dioſpolis minor in mediis aquis ubi ſepultus Demetrius Phalereus 7. a. b. Dioſpolis magna cur dicatur habitare in fluminibus 7 d. quando exciſa 6. e.
Diphat, Paphlagonia ubi Tobata & mons Tibius &c. 198. d. c.

Dirce ſons prope Thebas nomen ab aquis nitidis & cæruleis 464 c. d
Dis quomodo Pater Gallorum 738. d.
Diſperſio gentium v. Gentium diſperſio.
Dithyrambus v. Thriambus.
Divena Gallice ſons divinus 738 d.
Diurnum iter *σταθμὸς*, manſio, fere XX mill. 285. d. e. 286 a.
Dodanim Chald. Dadani: At Rhodanim lectum ab Eſdrâ & Samaritanis & Græcis 18. d. e.
Dole Britann planities unde 754. e.
Domus menſurarum i. e. magna 250. c Domus ſuprema i e. ſepulchrum 603 b.
Dora urbs Phœnices qualis 732. c. d.
Dore Angl unde 745.
Dorienſes habitarunt locos Oceani confines 731. e. iidem Herculis comites, Phœnices forte ex urbe Dorâ 732. c. d. Alludunt Dorius, Duranus, Dordona &c. 733 a.
Doſareni, unde myrrha Duſaritis ab Arabum Deô Duſare, 126. a
Dracones alibi innoxii, in Libya peſtiferi. Horum veneno Æthiopes tela imbuunt. 303 c. d.
Drecanum, locus in Inſula Cô unde dictus 405 b. c.
Drepanum urbem in Siciliâ nobiliſſimam condidit Amilcar 561 nec à falce Cereris aut Saturni nec à curvo ſitu dici, ſed ab acumine Promontorii 562 a
Drilon Illyrici flu. unde dicatur Arion & Oriundes 503. c. d e.
Druides unde dicti 740. d. e.
Druna principatus Tuſcis 646. c.
Drymus Bœot urbs unde dicta 473. b. c.
Du Britan, niger 841. a.
Dugluſ quid *ibid.*
Dun collis Gall unde Laudunum, Juliodunum, &c. 754 c.
Dunæam Judæus Rex Sabæorum 150. d. Dunaam i. e. Chariſius. 161.
Duris & Dyris v. Enoch.
Durius Hiſp. fl. à Dorienſibus non Græcis ſed Phœnicibus 695 c.
Duſares Arab. Bacchus 482. 126. a. b à quo Doſareni, & Duſaritis myrrha, & Duſare ſcopulus. Duſares quomodo Arabicè: origo vocis 126. c. d.

E.

EAſter v. Aeſtar.
Ebenus Meroitica 308. a. b. c.
Ebræi ab Ebere 359. c. 105 c. non ab Abrahamo 105. a. b nec à trajectu Euphratis 105 b. c attamen illi ſoli dicuntur Ebræi qui Ebræam linguam ſervarunt incorruptam, nec in remota loca diſperſi ſunt 105. c. d. libros nominant à voce prima ita & cantiones 818. c. d familiarem eis eſſe contractionem vide Contractio: buces Ebrææ habitu Græco velatæ vide; 362. c. habent litteras ſacras & prophanas 837. b c. neſciunt ſexus Deorum 860 a. in nominibus propriis ſæpe quippiam elidunt 363 b.
Ebræa lingua omnium antiquiſſima 57 c. Etyma nominum omnium usque ad diſperſionem inde petita, ibid. dicta ab Ebero 508 d. e. ejus beneres aliæ linguæ non aſſequuntur 58. d. e. floruit usque ad Captivit. Babylonicam 59 a. in Babylonia cur potius corrupta quam in Ægypto ibid. vocatur Lingua Canaan 66. d. fatalis ei fuit Babylon 59 c.
Ebur & Abalite ſinu 140. c.
Ebura vel Ebora Cerealis 681. a. b. Eburæ plures in Hiſpania ibid.
Ebuſus vel Buſus Arab. *Iabeſa* 705. a. Inſula vitibus & oleis fœcunda & ficubus præſtantiſſimis, quæ exſiccatæ inde exportabantur 705. b c. d. inde Ebuſos 705. d Colonia Carthaginenſium in eam quando deducta 706. a. b. cur eadem Eruſa & Pityuſa dicatur ibid. Ebuſi ſitus ibid fugat ſerpentes ibid. Ebuſi montes è continente videri ibid c.
Ecbatana vel Agbatana, Mediæ metrop 221. e. omnium urbium opulentiſſima ibid. ambitus ibid theſauri 222 a. ſepulchra regum, ibid. muri in libro Judith ibid aliis urbs *ἀτείχιστος* 222. b. arcem ambibant mœnia ſeptem diverſicoloria 222. c. inde nomen 222. d. regiæ magnificentia 223. a. b conditor Daniel creditus 223. d e. ejus cuſtodes Judæi 223. e cur recens ævo Joſephi 224 b. c. Ecbatanis dies æſtivos agebat rex Perſarum 223. e. de ſitu multa 224. d &c. vide Adrapanauta.
Echeria Volſcorum urbs 180 d.
Echetla, Siciliæ urbs munitiſſima unde dicta 607. b. c.
Eden hortus unde dictus 37 e
Edeſſa ſoli ſacra 736 b. c. ubi ſita 347. d. Syrico unde dicatur 93. d. eſt nomen Eſtheræ 602. d.
Ediſſa Siciliæ portus, id eſt myrtetum 602. c. d. Gr. *Ὀδύσσεια ἄκρα* tanquam ab Ulyſſe ibid cur Hecubam ibi ſepultam eſſe fabulentur 603. a. b.
Edom ſanguis Punice ut Ebr. דם *dam.*
Egeſta vel Segeſta Elymorum urbs in monte 629. b. c
Egeſta, Segeſta vel Aceſta unde dicta 563. d. & c. ibi confluunt Xanthus & Simois 564. a b.
Ἐγκέλαδος vide Enceladus.
Egra vel Arga hodie Algiar urbs maritima propè Medinam 242 c.
Egreſſus Aſſur pro in Aſſur, phraſis Ebræa frequens 260. b Egreſſus ſupp. ad bellum phraſis Ebræa & Arab. ibid.
Eith frumentum Britan. unde 752. e.

Ela-

Elagali vide Heliogabalus.
Elamitæ alii ab Elamitis 78. c. Elamitæ ſunt.
Elymæi ibidem Elymaidis ſitus 79. a Elymæi truces & bellicoſi ibid. b Elymæorum Reges & arma ib. b.c. an magiæ dediti ib. d. Suſii an ab his diverſi ib. d. e.
Elaphoboſcon Afris *Aſeaucan* vel *aſcaceo* id eſt amor capreæ 837. b.
Elath, Eloth, Ela, Elan, vide Aila.
Elcetium Siciliæ urbs unde dicta 616. a.
Elelcus Bacchi nomen unde 470 c.
Eleph Ebr. chilias pro quovis numero & *alluph* chiliarchus pro quovis duce 742. a.
Eleutherus Siciliæ fl. cur Orethus dictus 565. d.
Ἐλιεὺς Jupiter Thebis unde dictus 476. a.
Elion Phœnicum Deus: Verum Deum hoc nomine coluit Melchiſedech 370 b.
Elion id eſt ὕψιςος, genitor cœli & terræ 784. d. e.
Eliſa aliis Hellas & Aeolis & Elyſii campi &c. potius Elis aut Peloponeſus cum vicinis inſulis 176. c. ex Eliſâ purpura ibid. c. d &c.
Eliſa, inſulæ Archipelagi 356. b.
Eliſſa Didus priſcum nomen quid ſonet 515. c. &c.
Ellipſis Ebræis frequens 705 d
Elohim Saturni commilitones unde ſic dicti 785. b. *Lelohim* δοτικόν. 484 b. c.
Elpenoris tumulus in Circe inſula extrema 654. d. hominis figuram exprimit ibid. e ibi myrtus primum viſa ibid. d. Elpenoris nomen alio translatum à Phœnicibus, unde dictus Elpenos 654 655. a.
Elulæi expeditio in Citiæos. 370. c.
Elulæi nomen Phœnicum ibid. d.
Eluſa, ubi Venus & Lucifer à Saracenis culti 350. b. pro Leſa in Arab. paraph. ibid. c. Eluſa quomodo Hebræis 765. b.
Elyma v. Eryx.
Elymais regio quam late extendatur 80. a. Elymais urbs metropolis in qua Dianæ templum, à Perſepoli quam diverſa 80. b. c.
Elymas id eſt Magus 79. d.
Elymi Phœnicum Socii 628. c. Hos è Troja multi deducunt ibid d. & c. Trojani tamen non ſunt ſed pars Sicanorum quæ cum Phœnicibus init fœdus 629. b Elymi in montibus degebant unde nomen ibid. horum tres urbes in montibus ibid b. c. d. iidem à ſitu dicti Phaucanim, quod Phocenſes interpretati ſunt 630 a b c.
Elymæi vide Elamitæ.
Elyſii campi ubi ſiti 664. unde dicti ibid. in Hiſpaniâ & circa Tarteſſum & Turdetaniam 189. c.
Emmaus duplex, una prope Tiberiadem, altera ſolum LX. ſtad. ab Hieroſolymis 848. a b. Emauntis nomen quid ſonet ibid. a.
Emeſa ubi ſita 347. d. ejus Reges ibid.
Emporia regio fertiliſſima circa Leptim & Cinypem 528. a. b. & 541. c. alluſio Punica ad Emporia 528. c.
Emporicus Africæ ſinus in quo Phœnices Auguſti ævo 714. d. idem Saguti dictus vel Saguri ibid.
Enaris, id eſt ſimia, quia ſine naribus unde Enaria inſula 655 c. vide Ænaria & Pithecuſa & Arima vide & 765. c. d.
Enceladus Ætnæ ſuppoſitus, qui draconum ſpiris Jovem implicare conatus eſt; Diabolus ſerpens *acalathon* ſeu tortuoſus 380. a. b. & c. idem Typhon 581. b. & c. & Briareus 582. c. &c.
Encheleæ Illyrici populi, quomodo Phœnicie 503. b.
Engonaſis v. Ingeniculum.
Enguium Siciliæ, ubi Deæ matres cultæ, à fonte dicta in media urbe 617. a b.
Enippe v. Aganippe.
Enna urbs in Siciliæ umbilico Cereri ſacra 586 b. Ennaam Punice dicta propter fontes amœniſſimos ib. c. &c inde rapta Proſerpina ib. b. c.
Enoch vel חנוך Chanoc, Ethnicis Annacus & Cannacus, qui patris & filii hiſtorias permiſcerit 100 c. d. e. idem corruptè Nannacus 101. a. unde dictus Enoch 58. a Enoch aſtrologiæ inventor, Eupolemo Atlas, Arabibus Idris ut Atlas mons Pœnis, Duris & Dyris ib. b. c.
Entella vel Atalla Elymorum urbs à ſitu in monte 615. d. urbes in Judæa &c. vicini nominis 615. d. e. vide & 629. c.
Enucaddites ſunt Sacerdotes Pœnorum, unde, vide 849. c.
Eoa v. Oea.
Epaminondæ tumulo draco inſculptus quid ſignificaverit 498. d. 499. a b.
Epigranea Bœotiæ fons unde dictus 464. c.
Epigri Gr. ἐπίουροι, clavi lignei ſubſcudes 718. c.
Epiceros eſt Maacha 89. c.
Ἐπίσημον vel παράσημον in prora navis 791. d. aliud tutela in puppi ib.
Ἐπίουροι ſubſcudes 718 d. Epigri ib. c. ſecundus ſophiſta cur dictus ἐπίουρος ib. d.
Epopeus mons in Arimis ſub quo Typhæus, unde dictus 656. a b. ignes inde erumpentes ib. Teleboæ in Capreis à Phœnicibus oriundi 656. c d Capreæ inſula Tiberii ſeceſſu nobilis 656. c. Incolæ Teleboæ ib inde Pharus ib.
Equus primus è petra natus in fabulis cur Scyphius dictus 339 b.
Equi Cappadocum nobiliſſimi 201. b &c. Imperatorum uſibus ſervati 202. b. divina animalia ib. palmati

mari ibid. equi Mazeces 201, c. 202, a. equi Tuſci 210, c.
Equi Phœniciæ naves Gadibus 791. d.
Equitandi ars a Neptuno 339. a.
Equites Cataphracti apud Scythas 216. d. retiarii ap. Medos 253. b
Εὐαχὸς manipulus Bœotis unde 476. d. e.
Erec non eſt Edeſſa, ſed Arecca vel Arecha Suſianæ unde Areccæi campi ubi naphtæ fontes 267. c. d. e. eadem Herodoti Arderica vel Anderica 268. a b. c. d. vox explicatur ibid. Erec quam longa ibid.
Erembi qui & unde dicti 321. b. & 244. b. c.
Ereſus v. Ebuſus.
Erez Ebr. pro pinu & generale nomen ad omnes arbores reſiniferas 706. c.
Ergimul v. Giormok.
Erineus Siciliæ fl. al. Orinus 599. c.
Errif Ægypti pars vide Miſraim.
Eruca cur ἀσυρία Pœnis 835. a.
Eryces fl. in Sicilia oritur ex monte Eryce 377. d. & 587. d e.
Eryngium cur Afris *Cherdan* 835 d. an à Carduo quia cardui ſpecies vel à חרד ſtupere & cur ibid. male Eryngio tribui quod de Eryngo vel aruneo ſcripſerat Philoſophus 835. d. e. 836. a b.
Erythiæ Tyrii conditores 677. c. Erythiæ ſitus ibid. d. e. ibid. urbs 678. à fabula de bobus ab Hercule inde abactis ibid. a b. c. an Geryon ibi regnarit ib. c. oves in Erythia 779 a. Erythia contra Luſitaniam ibid. b. de Erythiæ variis nominibus ibid. c. Erythiā abſorpſit mare. ib d. Erythia unde dicta. 759 d.
Eryx mons altiſſimus, aliis Elyma, utrumque nomen ab altitudine 562. b &c. Erycina Venus à Phœnicibus culta 563. a. b. c. Eryx oppidum ibid. c. d. Eryx fabuloſus ibid.
Eryx vel Elyma Elymorum urbs in monte 629. b c.
Eſiongaber, Aſiongaber, Gaſiongaber, Aſia & Eſſia Chald. *arx* galli quaſi גבר ſit gallus 764 a. quin Eſiongaber eſt ſpina viri Gr. ῥαχις ibid. cur ſic dicta ib. b. c Eſiongaber non eſt Berenice nec Batagabra nec χαρίων χάραξ ſed Idumææ portus ad mare rubrum prope Ailam ibid. c. d.
Eſmunus, id eſt Æſculapius 427 a.
Eſſedum Gallici currus genus unde dictum 746 d. e.
Eſtancher Gall. vide ſtagnare.
Eſther cur Haſſada dicta 602 d.
Etiſbopes & Salauces Colchorum Reges ditiſſimi 328. c.
Eteſiæ quomodo & cur impetrati 441. b. c d. e.
Ethan regio fictitia 353 c. Ethan Salomonis prædium 353. d. Ethan quid Ebr. ib. e.
Etruria & Etruſci ſ. Tyrrheni.
Eva unde dicta 37. c.
Evoe in Bacchi ſacris unde 480. b.
Eval Arabiæ locus, a quo Evaleni 144. b.
Eubages vel *Euvages* Philoſophi Gallorum: de voce conjectura 741. b.
Eubœa cur Macris dicta 434. b. c. d & Bomo ibid. e. & Eubœa & Ἀργιβοιος ibid. & orcha 435. c. d. e. & Chalcis 436. a. & Abantis vel Abantias & incolæ Abantes 435. b. c. Eubœa longa 434. d. anguſta 435. d hærens olim continenti 436. a. b. paſcuis & bubus fertilis, albis maximè 434. c. &c. Arabes habuit incolas à Cadmo deductos *ibid.*
Eubulus v. Antiphanes.
Eucaddires in Pœnorum ſacerdotibus recenſet Auguſtinus, forte legendum *Ennecaddires* 849. a, b c.
Eudipne Africana inſula, forte Udenoe 555. d.
Eudoxi navigatio è mari rubro in Indiam 709. c.
Euhodus Antonini Caracallæ pædagogus *Terbejon* Afris dictus id eſt תורבין *turbejan* pædagogus.
Evoe, Evius & Evan in Bacchi ſacris unde ſumpta 480 b.
Euphratis quinque alvei 38 c. primus Seleuciam prætermeabat & in Tigrim influit è regione Bagdad 38. c d. Secundus Tſartſar ad urbem cognominem veteribus ignotus ibid. tertius Regius fl. non prætermeat Cteſiphontem ſed in Tigrim influit infra Apamiam vel Alcatſar 38. d. e. 39. a. b. quartus per Suram & Babylonem unde amnis Sur non Sod 39. c. d. Idem proprie Euphrates ibid. quintus per Cupham, Auracanus al. Narragas Baarſares, Marſares, Martias, quæ ſingula explicantur 39. c. 40 a.
Euphratis regius alveus, aliis regia foſſa Naarmalcha, Armacalas, Armalchar, Narmalchas & Chobar, Arab. Almelic. 38. d. e.
Euripus inter Eubœam & Bœotiam 436. a b.
Europa magnarum terræ partium minima ſed cultiſſima 167. e. E Japheti poſteris quinam in Europam ſe contulerint 170. e.
Europa regio & Europa Cadmi ſoror unde dicta 337. c 456. e.
Europa Cadmi ſoror id eſt λευκοπρόσωπος 456 c. Junonis pigmento peruncta faciem ibid. cur *Hellotia* dict. & ejus corona *Hellotis*, feſtum *Hellotia ibid.* d. à tauro rapta 597. e. an ab Ebr. *hollotb* id eſt Epithalamium canere ibid. e. & 457. a.
Euxinus Pontus vide Pontus.
Exael angelus qui docuit ſcilicet metallorum conflaturam unde dicatur 427. b. c. it. 234. c.
Extremum pro occidentali 670. b. c.
Exuanum Phrygiæ locus à vulpibus dictus, 683. a.

Faba

F.

FAba Ægyptia dicitur Hebræis *Lebi* & cur 336. *c*
Facere milites Ebr. id eſt conſcribere 487. b
Falæ unde dictæ 646. *c*
Falando cœlum Etruſcis 646. *c*
Faunus v. Pan.
Faunus in Bacchi copiis 643 b. Faunus idem qui Pan Arcadum Deus perpetuus Bacchi comes 645 a. Bicornis uterque & capripes ibid. Pinus utrique ſacra ibid b. ab utroque φάρμακα ib. Pan, Sylvanus, Inuus, & Faunus ib. *c*. Fauni, id eſt Panis cultum in Latinum intulit Evander Arcas ib.
Femur pro pudendo 481. b. femur montis pro latere ibid.
Ferrum ex Javan 176. a. ferrum primum cuderunt qui, 265. c. & 208 a
Fertilitas Africæ incredibilis 563. *c*. Byzacii, 546. a. b
Filius phraſi Ebræa dicitur, qui vere eſt nepos 90 b. filius pro fratris filio 802. c
Filiæ apud Ebr. pro mulieribus in genere 476. *c*. d
Finis terræ promontorium in Artabris 354. c
Flavus color vide Galli.
Fluvius in terra ſe condens & rurſus emergens 696. d, c. index perjuriorum 589. c. frigidiſſimus 578 *c* oblivionis 607. d
Fluvii & urbes cognomine, circa Babylonem id frequens & in Sicilia 269. *c*. d. e. fluvii & montes ſæpè cognomine 377. d
Fons cæruleus 464. *c*. d. mirabilis 677 b. amarus 609. d. tepidus 609. d 349 d. cum ſole accreſcens & decreſcens 668 b. amatos eſſe in Ægypto negatur 246. fons vini 628. a b
Fœmininum pro neutro Pœni & Ebræi uſurpant 852. *c*. quia utrique neutro carent 781 *c*. d
Formiæ olim Hormiæ Lami regia & Læſtrigonum 651. c. &c.
Francia ad Sequanam filii Gomer 126. a
Francos tonderi περίτροχον 389 d
Fundæ habena cur Gr. κῶλον 702. d. quomodo Ebr. ibid. Funda δίκωλος & μακρόκωλος ibid. c & *c*. funditores vide Baleares, hæc ars in Phœnice pridem in uſu 702. *c*

G.

G & X permutabiles 737. a. G & V permutantur 485. a G & Z permutantur 485. a G & T ſcribarum imperitia ſæpe permutari 842 b. G Arabum ſonat ut I. conſonum 521. *c*. Gimel ex Cappa permutari 169 *c*. 794 d. 442 *c*
Gimel mutatur in K. 213. b
Gim. ex *Cha* Arabum quid differant 122. d
Gabbatha explicatur 828. d, c
Gabbara, vir procerus ex Arabia 257. d
Gabirea vide myrrha.
Gad fortuna Phœnicibus 946. a
Gadareni pro Agarenis 255. *c*
Gaddir ſeu Gades, inſula unde dicta 673. *c*
Græcè cur Cotinuſa ib. d. Gades extra orbem ib. c. Gadium ſitus ib. urbs quam vetuſta 674 a. b. Archaleus ejus conditor ib *c*. d. Gaditanæ puellæ 674 d. &c. Gaditani Dii 675. b & *c*. mors ibi culta, id eſt Pluto ibid *c*. ibidem Herculis templum ibid. *c*. d. & fons mirus 677. b. & Geryonis arbores ib. *c*
Gadir ſeptum 814 a. b. ejuſdem vocis Etyma ridicula ibid. b. *c*. vide & 819 b
Gadira id eſt ſeptum 190. a
Gadira ſeu Gades condidere Phœnices 190. a
Gaditani navigii fragmenta in orientali Oceano 709. *c*
Gætatæ & Gæzatæ v. Geſatæ.
Gæſum vide Geſſum.
Galatæ & Galatæ unde dicti 188 b
Galactophagæ bellicoſæ 216 *c*
Galactophagi juſtiſſimi 197. d
Galatæ vide Galli.
Galba pinguis unde Gallis 751. *c*
Gallea Bœotica 459. d
Galei ſeu Galeotæ vates Siculi, quomodo Pœnis 593 c. &c. rat. nominis ibid.
Galiarii & puliarii *goujars*, id eſt lixæ & calones Gallis 743 b, *c*
Galilæorum ſermo quam inconditus 778. *c*
Galilæorum dialectus Syra impuriſſima 65. vide & ling. Syr.
Gallia & Galli: Herculis iter in Galliam 729. *c*. qua parte Gallias invaſerit 731. c. e. inter Gallos & Pœnos plurimum commercium 733 a. E Gallia Pœnorum mercenarii milites quod prohibuit Scipio ib. Galliæ partem Annibal diu tenuit ib. b. Gallicum ſermonem cum Phœnicio in multis conveniſſe ib *c*. & 735. b Gallorum Dii 735. *c*. & 737 *c*. Dianam Galli maxime colunt & Mercurium 737. b. *c* à Dite patre quomodo nati 738. d. Galli tam eloquentia quàm fortitudine clari 737 c. Galli flavi 186, 187. dignitatum nomina Gallis 739. a. militaria vocabula 741. b. *c*. arma 743 d. nomina curruum 746 a. veſtium 747 a. animalium 749. d. herbarum 752. a. geographicæ voces 742. d &c. lingua in quibuſdam ſimilis tamen à Punica diverſa 758. *c*
Γάλωτες an ſepes Phœnicibus 814. *c*. 832 b
Gamoti qui propriè 603. *c* d. e
Gapus Tuſcis vehiculum 647. a

Garato Brit. lapidus unde ortum 756. b. c
Gargaphie fons ad radices Cithæronis, ubi Dianam vidit Actæon à præcipiti curſu dictus 465. b. c
Garſiæ Toletani obitus 543. d
Garumna fl. unde dictus 757 b
Gath Anacæorum urbs 364. c
Gaudos, circa Cretam inſula, quæ & Caudo & Claudos & Claude 544. d. c (b. c
Gaulus navis Phœniciæ genus penè rotundum 819.
Gaulus Phœnicum inſula 547. c. eadem Gaudus & Glauconis & Calypſus inſula 554. ſitus, forma, nomen ibid. c. de ea res mira vel de vicina Galata ib. ab hac diverſa Gaudos prope Cretam ib. d
Gaunacum vel Caunace, ſagum majus villoſum, gauta Chald. 748. a. b
Gauſopa, Talmuld. guſpak 748. c. d
Gaza vox unde 157. b Gaza Palæſtinæ munitiſſima urbs, à munitione dicta non ab Azone, nec à gaza Jovis ibi ſervata 824. a. b. c. Gaza Minoa dicta, tanquam à Minoe rege 458 b. vera ratio nominis 613 c. Gaza Anacæorum urbs 364. c
Gazandi unde dicti 157. b
Gæza v. Geſatæ.
Gebanitæ unde dicti 132 b
Gebennæ vel Cebennæ montes & unde dicti 754.
Gela Siciliæ urbs celebris à quo & quando condita 607. Gela nec à gelu nec à Gelone nec à riſu ſed à Gela fl dicta, qui Pœnis Bela propter vortices 607 c & c. Æoles b & g permutaſſe ibid. d
Gelæ in Media unde dicti 221. a. b
Γέλγος quis 784. b. c
Gelaſonem Gal. gnaphalium unde dictum 752. a
Gematria 57. 60 c
Gentes LXX al. mille p. 60 & 62. gentium termini juxta numerum Angelorum aut filiorum Iſraelis 64. a. b. c. d
Gentium diſperſio ex linguarum confuſione 70. c. diſperſionis termini 71. c. diſperſio fortuita reſpectu hominum non Dei 72. a. b. c
Geographiæ ſtudium jam olim in Ægypto & in Colchide 326. c & c
Georgeſtan & Georgi populi & Guirgaſæis 385. d
Gephyræi Ariſtogion & Harmodius 496. b
Gephyræi e Phœnice oriundi Tanagris pulſi Athenas diverterunt ibid. horum templa ib. Gephyræa Ceres ibid. Gephyrei unde dicti ibid. c. d. c. [illegible] [illegible] [illegible] ibid.
Geraſa urbs cur nobilis 349. d. c
Gergeſæi citra Geraſa vel Gadara non in Africa, ſolo nomen ab argilla 345. b. c (b. c
Germanica lingua habet cum Perſica communia 64.
Germani qui propriè & unde dicti 741. c. ſint ne Chananæi 505. b. in Germaniam penetraſſe Coloniam ex Ægypto ib. b. c. coluerunt Deum Æſtar 751. d
Gerra urbs in inſula Meninge quæ & Thojar, explicatur utrumque nomen 543. b
Gerrha Perſarum clypei 335. a
Gerrhæ, id eſt pudenda pro faſcino, ut in infantium collo & curru triumphantium 577. d. c
Gerrhæi Arabes ex Babylonia advenæ, opulenti 250. c. 251. a. unde dicti 251 b
Gerri in Media unde dicti 221. a. b
Geryon ubi regnavit 678. c. d. in Epiro 730 d à græco Hercule victus non fuit in Hiſpania ſed in Epiro 189 d
Geſatæ, Gæſatæ, Gæzatæ, Gazatæ Gallorum milites mercenarii unde dicti 742. b. c
Geſſum, geſum & gaſum Gallorum haſtile unde dicatur 744 a b
Getara pro Gagara 92 d
Gether creditus Carum, Acarnanum & Bactrianorum pater 92. d c. 93. a. forte inde Gerri ſeu Centrites fl. 93. a. b. vide Centrites & Giormok.
Gether pro Jathir 92. d
Gettæ vide Gitta.
Gethuria Laconiæ 92. d
Gigantes θεόμαχοι de iis fabula unde orta 52. d. 53. a. b. c. d
Gilbanar Perſis eſt eques cataphractus 217. d
Gingri vel Gingrainæ tibiæ lugubres in luctu Adonidis. qui Phœniciæ Girigras id eſt Dominus 807. b. c. d.
Giormok, Algiormok, Algerameka, Ergimul locus muſco fœcundus, pro Gether in Arab. paraphraſi 93. b
Girba cur dicatur Meninx 544 b
Gitta vel Gettæ Palæſtinæ urbs unde dicta 712 a
Gloria pro multitudine 287. c
Gnu Tuſcis grus 647. a
Gabolitæ & Gomolitæ 114. d
Good Afris Coriandrum 835. c
Gous & Magous, equi & equites Gous & Magous id eſt Scytharum 213 c. eorum arcus 213. equites cataphracti 216. d. excidium 218. c d
Gogarene Armeniæ pars unde dicta 213. b
Golgos vel Golgi Cypri urbs Veneri ſacra à Golgo Adonidis filio vel à Phœn Golgol 372 d. Golgis templum Veneris Paphio antiquius ibid. Venus Golgia 373. a
Gomer Phrygia utrumque nomen ab aduſtione 195. b. c. d. quia Phrygiæ pars κατακεκαυμένη ibid. Veterum

terum interpretationes eo poſſe referri 195. e. & e
Gomer & Magous non ſunt idem populus 355. a. Gomoliæ, vide Cobolitæ.
Γόρνγα terminus unde 821 a
Gopher eſſe cupreſſum 25. b vel Cupreſſetum 26. e
Gordyæi montes ubi ſubſtitit arca etiam Corcyræi dicti 9. a. 20 b Gordyæorum nomen variè ſcribitur 20 a Arcam ibi ſubſtitiſſe ib, &c. De eorum ſitu 21. a, b e. ibi arcæ reliquiæ.
Gorgus fl idem qui Adiavas 275. e
Gorylle v. Gurulis.
Goſſampinæ arbores in Tylo inſula 767. d
Goſſipium cur Talmudicis *lana vitis* 767. e
Gaudran vide Alquitran.
Goujars guliarii 743 b. e
Gozan Ptol Gauzania 220 e
Græci circa Trojam fame tempore ab Oenotropis diu ſuſtentati 440. d peregrina nomina quomodo emolliant 125 e. habent literas ſacras 837. b. c. ſcripſerunt βυςροφηδὸν 494. c. d. Eorum naves rotundæ prima longa Argo 819 d. e
Gramen Aſſiis *Iebal* & Syris, ut *Iebul* Ebr. 839. d. e
Gramen Aſſyrium eſt Amomum 272. e
Gratiarum collis Punice *Zuchabari* 534. e
Gravii vel Gruii Hiſp. populi unde dicti 688 c. d
Graviſcæ in Etruria a gravitate aeris dictæ 595. b. c
Guith Britan. divortium unde 757 a
Gudubal Pun. Leontopodium & cur ita 845. a
Guerra bellum unde derivetur 741 e
Ex Guirgaſæis Georgi 358. d
Gurulis urbs Sard. unde ſic dicta 637. e. aliàs Ogrylle vel Gorille ibid. qui conditores ib. vid. & 634. e
Gutturalis defectum Ebræi compenſant per *Dageſch* id eſt per geminationem literæ ſequentis 810. c. d. initio vocis à Phœnicibus ſæpe neglecta 826. c. 840. d
Gyarus ab עכבר acvar id eſt, à muribus, qui fugatis incolis etiam ferrum rodebant 450. d, e. In Gyaro purpura 177. e
Gyata vel Guata prope Syracuſas regio mediterranea 599. b. e
Gymneſiæ & Gymnetes v. Baleares.
Gytta, Africæ urbs ab Hannone condita ubi ſita & unde dicta 711. e. & e
Gyzantes 539. a 556. a. v. Zygantes.

H.

H Perſæ & Carmani ut χ vel κ efferunt 129. b. & e
Habitatio univerſitatis id eſt, Arabicè ſepulchrum 559. d
Hadiab eſt adiabene vide hoc f. l.
Hadoram unde Drimati verſus fretum ſinus Perſici 128 e. cum his confundi perperam Chatramitas 128. c. d. regio non eſt thurifera ut volunt ſed myrrhifera 128. e. 129. e
Hadrac pro valle Damaſcena 89. e
Hadramauth, Arabum regio myrrhifera & thurifera, ubi ſita 114. b. metropolis Sabota ib. Hadramauth urbs unde Aloe Hadrumitica, ubi ſita 114. d. e. Regum nomen *Attbobo*. Hadramauth, id eſt regio mortis 115. a. loca ubi thus mortifera 115. b e ibid. myrrha, aloe, Caſia, cinnamomum &c. & frequentiſſimi ſerpentes 116. b. e d. Ebr. *Haſarmaveth* Patribus Aſarmoth, Sarmoth &c. Græcis, Chatramis Chatramotæ &c. Atramitæ, Adramitæ 113 d
Hadramautica Dialectus linguæ Arab maxime contempta & barbara 114 b
Hadramoth locus ubi ventus multos interficit 116. e. vide Hadhramauth.
Hagar v. Petra.
Hal & *Hol* Punice Sol ſervio, unde ἥλιος & addito digamma *Belus* inepte 816. e
Halys fl. portæ 276. e. d
Halycus fl. ſalſus in Sicilia 613. a
Halyntium mulſum in Sicilia 627 b
Hamadan & Hammedena vide Media.
Hamathæi ab Hamath quæ aliis Antiochia al. Epiphania quod verius 347 a. *Hama* hodie 348. a. ibi terræ ſanctæ terminus 347. e
Hammanientes populi ubi ſiti & unde dicti 322. d
Hamon eſt Jupiter ut Amon 16. a. b
Hamon-No vide Amon-No.
Hana Diabolus Arabice, quorſum 696. d
Hanno è Gadibus profectus ut Auſtrales Africæ partes exploraret 709 b. quando vixerit 710. c. d pro Deo haberi voluit ibid Hannonis periplus Punicè ſcriptus ib. e Hannonis navigatio percurritur 781, a. & e. ejuſdem fabuloſa 784. e
Hara vide Ara.
Harma Bœot. locus ab execratione dictus propter Ampiaraum ibi abſorptum 472. d
Harmonia unde dicta 345 Harmonia vel Harmione Cadmi uxor è Samothracia 426. e. Harmoniæ Cadmi uxoris amore incenſi Libyes & Mauſii 510 e
Haſarmaveth ſervavit nomen 360. a. vide Hadramauth.
Havila unde dicatur 14. b. vide & Chavila.
Haure quid & unde 956. d & e
Hauvæi è Paleſtina pulſi Euphrate trajecto, ab Aſſyriis Samariam poſt multa ſecula translati 345. d

He-

Hebræi vide Ebræi.
Hebron Anakæorum urbs, belli arx 363. c. Eadem *Kirjath Arba* ibid. dicta ſcilicet à viris quatuor ibi ſepultis 333. c. Hebron à Chamo condita 340. b. quam vetus 363. c
Hecatæ in antro Samothraciæ Zeryntho canes immolabantur 429. d. & c. Ejus Cenotaphium in Sicilia fabuloſum unde 603. a. b
Hedera cur Baccho ſacra 478. d
Hegiaz cur dicta regio Saracenorum 242 a. Hujus metropoles Medina & Meccha 242. a
Hel vide Hal.
Helbeſus in Sicilia prope Egeſtam, fons calidarum aquarum, heroum ævo jam notus, unde dictus 564. c d
Heliadæ Rhodi primi incolæ 184. d. ex Rhodo pulſi à Phœnicibus 395. b
Helicon ab ambulatione vel à celſitudine dictus 469. b Helicon Parnaſſo æqualis ibid.
Heliogabalus al. Elæagabalus & Alagabalus ſol Emeſæ cultus ſub hoc nomine, quaſi Deus conditor 797. b. c. d. male redditur ſol Gabalitarum 797. d
Heliopolis in ſipparis ubi 25. a. eſt On, 332. b
Heliotropium in Syro non erectum à Pherecyde ut volunt, ſed multo antiquius 445. c. d In Heliotropio Regis Achaz non receſſit ipſe ſol ſed umbra ſolis 446. a. b
Hellotia Europa, *Hellotis* ejus corona, *Hellotia* feſtum, Hellotis Gortynaian ab Ebr. *halloth* 456. d. &c. & 832. c. d
Helleſpontus quaſi Eliſæ Pontus 356. c. d
Hendiadys figura 605 b
ἥφαιστος quid ſignificet 432 c
Heraclea ſic dicta quoque Macara & cur 613. a. d
Heræa vide Hibla.
Heræi montes in Sicilia 616. c. horum ubertas & amœnitas ibid.
d. Nympharum ibi lucus, ubi Daphnis natus ibid.
Herbarum nomina Punica & Africana ex Auctario Dioſcoridis & Apulejo 834. c d
Herbeſſus, id eſt mons excitus, Siciliæ oppidum in monte cavernoſo 596. d
Herbeſſus Sicanorum urbs, Polyæno Veſſa 512. a. ratio utriusque nominis ibid. a. b
Herbita Siciliæ oppidum munitiſſimum unde dictum 616 d. &c.
Hercules qui Gadibus colebatur Phoenix vel Ægyptius non Græcus 189. b c d
De ejus templo multa 189. b. c. d. quando navigaverit in Hiſpaniam 189, a. ubi ſanatus ab hydræ morſu 377. c
Hercules Βαζύγης 585. b. c. Hercules Phœnicius Melcarthus & Melicerta ſeu Palæmon 682. a. Ejus templum Gadibus 675. c. d. ligna in eo ἄσηπτα 676. q. fatales columnæ ib. c. ſculpturæ ibid. d. donaria ib. oſſa Herculis ibid. ritus in cultu ib. c. Simulachra nulla 677. a. fœminæ ex fano excluſæ ib. b. iter in Galliam 729 c. Tauriſcus ab eo occiſus ib. d. & Aleſia condita ibid. & Nemauſus ab uno è Iberis ibid. c. ejusdem pugna contra Albionem & Bergionem 730 a. Alpes ab eo ſuperatæ ib b hæc ad Phœnicium Herculem pertinere ibid. &c. Hercules Ogmius 730. c. Aræ in Alpibus Herculi ſacræ 731. a. Herculis Monœci portus ibid. Hercules Phœnix Tarteſſi cultus ibid. b. qua Gallias invaſerit ibid. c. e. hujus monimentum in cœlis, ingeniculum ibid. d. Donenſes idem deduxit ad Oceanum 731. c. ſolvebant decimas Carthaginenſes 309 c
Hercules diadas cur à procis invocatus 516. a b
Hercules Maceris in Libya Sardi Pater profectus Delphos 631
Hercyna fons à cataracta dictus, quâ apertâ ſubito erupit 474 c
Hermata id eſt ſaxa ab Hercule in mare conjecta vel ad arcenda cete vel ad ſiſtendum maris impetum 715. b. c. vox Phœnicia ibid. d.
Hermione ubi purpura 177. a. vide Harmonia.
Hermon in oriente terræ Chanaan 487. a
Heroes unde dicti 482. b. plerumque in locis excelſis conditi 502. c. d.
Heroum urbs ex Horæis 362. c
Heroopoliticus ſinus à Clyſmate denominatus 122. b
Heſperidum incolæ Iberi in Dionyſio 723. c. ibidem tres urbes ibid. vide Caſſiterides
Heſus, Mars Gallis, ut Syris *Azizus* 736 b. c
Hettæi vel cittæ promiſcue ſumuntur a Joſepho 178. c. d. 244. d
Hetthæi v. Hitthæi.
Hevæi cur Cadmonim 487. a. & 345. c. ubi ſiti ib & 345. c. quid ſignificet nomen ibid & 345. c. eorum coloniæ 345. d. Hevæi & Hauvæi quid differant ibid.
Hexi Bœticæ oppidum à flexu terræ dictum al. Sex & Sexi 683. c. vide Sex.
Hiberniæ nomen quid ſonet 726. a. b. de ea locus Orphei ib. b. c
Hiera inſula montoſa circa Siciliam, cur maritima dicta 561 b. c
Hieracium majus quo accipitres & aquilæ ab oculis obſcuritatem diſcutiunt *Sitheleas* Afris, quia *Sithel* eſt aquila 836. c. & e

Hie-

Hieracon inſula Arab. Fœl. prope Caſſinitas non ab accipitribus ſed à Jerachæis dicta 125 d
Hierapolis etiam Magous dicta 14 a.b. conditor Deucalion ib ibi templum Deæ Syriæ ibid.
Hieronymus Phœnix Tyri Rex Tertulliano, aliis Ægyptius, nec Tyri aut Phœnices Rex, ſed præfectus ſub Antiocho 863.a.b
Hieroſolymis Paſchæ tempore quot hominum millia 287. a.b
Himeræ fluvii duo in Sicilia 566. b. non oriuntur ex uno fonte ut creditũ 609. a. alius à tepore dicitur, alius ab amaritudine 609.d. hic unus è maximis Siciliam dividit fere mediam 608. e
Himerà diruta Pœni Therma condidere 566.b.c Himera unde dicatur ibid.e
Himilco, Pœnus è Gadibus profectus ut Aquilonarem Oceanum exploraret 709.b. ejus navigatio ad OEſtrymnides inſulas 723. e. 724. a. iter ab ipſo deſcriptum male à Camdeno haberi pro fabuloſo ib. & ſeq
Hiporus fl. ubi & unde 605. e
Hippace 204. e
Hiparis Sicil fl. ita dictus, quia Camarina paludem permeat 605. e
Hippocrene fons Bœotiæ, nomen & fabula explicant 464.e 465. a
Hippones duo 517. d Hipponem Diarrhytum qui condiderint 517.d e. Hippuacram aliqui vocant & Hippagretam 518. a.b.c
Hipponenſe ſtagnum 518 d. Hippo regius ib.e. regiæ in utroque Hippone 519. a
Hippo Phœnicie *Vbbo*, id eſt ſinus & ſtagnum 519. b. Hippuacra in intima Syrti ibid. Hippo regius Auguſtini ſedes 519 c
Hippotoxotæ in Scythis 215. d
Hirminus Siciliæ fl. unde dictus 604.a b
Hiſpal, Hiſpalis & Spalis urbs Bœticæ 668. a quando & à quo condita ibid ſitus ibid b. puteus mirus ibid dies ibi maxima ibid quam in aſſueta ſpectaculis ibid b.c. ratio nominis ibid.c
Hiſpania, Spania dicta, id eſt cuniculoſa 190. d. e. omnis generis metallis fœcundiſſima 192. b. &c. Fabulæ de ſole in Hiſpania centuplo majore & cum ſtridore occumbente & de nocte ſtatim ab occaſu 191.c 192.a. ultra Hiſpaniam loca ſcilicet *ἄοικα*, chaos, tenebræ deſerta, mundi finis 191.c.d. in ea Phœnices *ἐν πάλαι* 602.d. ejus tres partes ib. e. &c. Hiſpaniam an ſubjecerit Nabuchodonoſor 665. c.d. Græcæ fabulæ de populorum & urbium in Hiſpania origine 688.c. Ejus una pars ad Oceanũ ubi Majores quinque amnes, altera ad mare internum Iberia propie dicta, ubi unus Iberus 693.a
Hiſpaniæ amnes piſcoſi 695. d
Hiſter vel *hiſtrio* Tuſcis ludio 646 e
Hitthæi ubi ſiti & quam terribiles 344. c. d. Arba & Anakæi ex illa gente ibid.
Hoba id eſt Damaſcena vallis 89 c
Holmius & Permeſſus rivi Heliconis, ille à dulcibus hic ab uberibus aquis dicti 465. d. e. Muſis ſacri 466. b
Homerus Italicas fabulas didicit à Phœnicibus 649 e Præceſſerunt eum multi Scriptores 238.a.640.a.b
Homeritæ ex tribu jectan, iid. qui Amanitæ 111.b. ubi ſiti 111.c.d. 112. e. iidem cum Sabæis 111. d. e. 112. a. eorum urbs Mareb 112 a Arabum numeroſiſſimi 112. b. Homeritæ dicuntur quoque Abyſſeni 143. c
Homines primi circa Babylonem & Aſſyriam 24. c. longævi, & quorſum 352.b
Horti penſiles ubi & quales 262. a. Hoſpitales, Phaſiani 327.c
Hul Joſepho Otrus in Armenia forte Otus unde Otene al Motene & Totene 91.d. ad Hul vel חול *Chul* alludunt Cholobetene, Cholus, Choluata, Cholimma, Colſa, Colana, loca Armeniæ 92.a
Hungari pro Agarenis 255. c
Hyblæ tres 584.c. 593.c. Hybla id eſt regio ſeu plaga, ita Ebræi & Antoninus ibid. & 585.a
Hybla Heræa id eſt plaga montana 604.c.d. Hybla Megaris unde mel Hyblæum Siciliæ urbs ad fl. Arabum 592.c. eadem Galeatis à vatibus Galeis Galeotis 593.c
Hyc Ægyptiis ſonat Rex & unde 156, a.b
Hyccara Siciliæ unde dicta 411. b
Hyccara id eſt ſinus piſcoſus 565.a.b. non deducitur ab Hycca ibid,
Hyde pro Lyde Lydiæ Metrop 99.c
Hyes Bacchi nomen unde 479. c
Hyllus Illyrici Rex Herculis & Melites filius 548
Hymetthus, thymus 418 a
Hyoſcyamus Punice *Ginga* in Apulejo imo גנג *binga* ut Arab 844. c
Hyperia, Siciliæ regio in qua olim Cyclopes 605.d
Hyphaſis fl. ubi thus 118. c
Hypſæ Siciliæ fl circa Agrigentum nomen à deliciis 611 d. Illa regio quam ut beata ibid. ibi Lotophagi nonnullis ibid. alius Hypſa cur pueri imagine cultus 614.b
Hypſicrates Sanchoniathonis hiſtoriam Phœnice continuavit 861. d. hujus interpres Lætus 862. b. c. Hypſicrates quomodo Phœnice ibid. a
Hyſtrices in Africa 534. a.b, inde Cinypho nomen ib.

I.

ו Jod *iota* 441 a

J. Syrum in A mutant Phœnices 446.d. & 597 d

ו *jod* & ו Vau ſæpè permutantur 305.*c.* ו *jod* initiale Arabes mutant in ו Vau 852.d. ו jod. initiale abjicitur 826 *c*

Jabadiu, hodie Java Inſula unde dicta 769.b

Jabeſa vide Bucinna.

Jabiſa vide Ebuſus.

Jacob & quinam præterea Hebrone ſepulti 383. *a*

Jacchus id eſt puer lactens ut recte Suidas, unde λίκνος id eſt cunæ in ejus myſteriis 480.d. &c

Jalyſus olim Achæa: Vetus nomen à mœrore, recens à lætitia 396 d.*e*

Jalyſi Phœnices, & Neptuni templum à Cadmo conditum 395. a

Jamnia ex Jabne vel Jabneel 362 e

Jammo vel Jammon Minoricæ oppidum ubi ſitum & unde dictum 704. *c*

Janes & Jambres Magi Ægyptii qui Moſi obſtiterunt 326 *c* d

Japetus in Arimis 656 a

Japetus ſeu Japhet Græcorum conditor 10 *c.* d Neptunus Veterum p 9. & 167.e. ejus portio in inſulis & peninſulis 9.d e. pars Aſiæ & Europa obtigit 167 *c.* Græcis Japetus ibid. decrepiti ſenes cur Japeti ibid *c.* d. *Iapeto vetuſtior* prov. ibid. Japeti obl. ia in Jovem ibid. *e*

Japhet fratrum natu maximus, tamen illius benedictio ſecundaria &c 168 a b. portio ejus cur ampliſſima 169. *c.* quomodo habitet in tabernaculis Semi 171. a b. ejus poſteri, conſtituerunt magnam partem Eccleſiæ 171 d. quinam filiorum ejus in Europam ſe contulerint 171. e. condidit Joppem 340. b ejus filii & populi ex eo oriundi juxta Joſephum Ben Gurjon 225 d. & e. Ejus poſteri in Cilicia 203. c.d

Jaω Bacchi nomen unde 479. b. quomodo ex יהוה 414 *c.* 858. a. b

Iar יער lignum Pœnis ut ſylva Ebr 852. *e.* d. item particula dubitantis quod explicatur ex Arabiſmo ibid.

Jarach in Arab Fœl. terra Jerachim ſeu Jerachæorum, qui iidem Ailæi & filii Hilal 124 d & 125. d. & ubi habiteant ibid.

Jathreb Jathrippa, Jathrippum mendoſe Aithribem & Lathrippa id eſt Medina 242. b *c.* ratio nominis 242 d

Javan Græcis Jovan à quo Jaones & Jones 74. e. Alexander rex Javan 175.a. Javan oppidum Arab. fœl. Javanæi ex Uzal in Ezechiele 132.e. Javan in Arab. Fœl 176.b. Ex Javan mancipia id eſt Jonica & Græca 175. b *c.* Ex Javan æs id eſt Euboicum 175. c. Ex Javan ferrum id eſt Macedonicum & Bœoticum 176.a

Iberia id eſt extrema terra 191. a. ibi maris & terræ terminus ibid. b *c.* d

Iberi unde dicti 693 a. Iberia Hipp. pars ad mare internum 692. d. e. Iberi alii ad Oceanum 693. *c.* Phœnices circa Iberum 691 b

Iberus majorum Hiſpaniæ omnium unus ad mare internum 693. a

Iberus unde dictus ib. ſol in Ibero mergi dicitur ibid. b. Iberus alius ad oceanum ib. *c.* Ibyllæ in Hiſpania auri & argenti fodinæ 192. *c*

Icarius in Atticam à Baccho miſſus ut vitium culturam doceret, cur cæſus & unde dictus 441. a. b

Icarus inſula non ab Icaro ſed Phœnicio nomine vel à piſcibus dicta ut Gr. Ichthyuſa 440. e &c.

Ichana Sicil. urbs Pœnis *loenæam* à ſtructuræ amœnitate appellata 600. c. & *c*

Ichthyophagi Ebr. *Sijm* quibus Leviathan id eſt cete in cibum 318. e. 319. a. b. hi coram Salomone & Chriſto ſe incurvarunt 319 *c.* in horum littore receſſit mare rubrum, ita ut fundum appareret 319. *e.* d. e. Arabes ſunt non Ægyptii 321. a.

Icos inſula ubi ſita & unde dicta 433. b

Idalium Cypri oppidum Veneri ſacrum 372 a. Origo fabuloſa nominis ibid. a. b. alia verior ib. b. Idalia Venus ibid.

Idathyrſus rex Scytharum 172. e

Idris vide Enoch.

Jebab Ar. b deſertum 163. b

Iebal Afr. & Syris eſt gramen 834. d

Jebuſi Hieroſolymis: David illorum Sarcaſmis irritatus quid regeſſerit 344. c. nominis Jebuſiorum an reliquiæ in Ebuſo 345. a

Jectan ſeu Cahtan Arabum pater & repertor linguæ Arabicæ 110. d. e inde Baiſat-Jectan 111. a. Jectan vel Joctan non habitavit circa Cophenem ſ. in orâ Indiæ 109. a. & *c.* De filiis Jectan ſententia veterum 110. b

Jeman vel Alieman, Arabia aromatifera 152. b *c*

Jemama regina Arabum, unde Jemama regio 153. b. Jemama & Jemamitæ ubi ſiti 250 b. à conditore S. ba ibid. metropolis *Hagiar*, id eſt petra ubi habitavit regina Jemama ibid. *c*

Jerachæi vide Jarach.

Jeria vide Syria.

Jerichunte palatia Regis Babyloniæ 29. a

Jerombalus ſacerdos Dei *Iao* à Sanchoniathone conſultus

fultus 782. e. Jerombalus ſeu Jerubbaal in Sanchoniathone id eſt Gideon 858. c.d. qui & Jerubbeſeth, dicitur 858. d.c. (Nempe & בשת & בצל ſunt Synonyma ibid.) Gedeon cur pro Sacerdote habitus 859.a.b
Jeruſalem, vocis etymologiæ tres ineptæ 795. c.d. confer Hieroſolyma.
Jeras Siciliæ fl. & urbs 564.d. 616.e.
Ignes noctu lucentes, ubi 572.a.b. quotidie è Libano in Adonim cadunt 830.d. Igne purgantur telæ quæ 31.e
Ignetes Rhodi indigenæ, forte iidem qui Telchines 400.b
Il vel *Ili* quid ſignificet in Ilipa, Ilipula, Iliberi, Iliturgi, Ilerda, Ilurone &c. 669.b
Ilerda Hiſp. Tarracon. urbs, ubi ſita & unde dicta 669.b
Ilienſes, Sardiniæ populi vide Jolaenſes.
Ilipa Bæticæ urbs ubi ſita & nomen quid ſonet 468. d. an eadem cum Italica ibid.
Ilipula nomen montis & urbis in Bætica 669.a
Iliturgis ubi ſita & unde dicta ibid.
Illyricus Cadmi filius fabuloſus 501.a
Illyriorum quæ pars ſit Gallicæ originis 504.b
Iluro Hiſpaniæ urbs in Pyrenæis unde dicta 669.a.b
Ilus id eſt Saturnus & unde 785.a
Imachara vel Emichara Siciliæ urbs unde ſic dicta 586.a
Imbraſus Sami fl. unde Imbraſia Juno 406.d
Imbros Cabiris ſacra inſula leporibus ſcatet 430.d. inde nomen ibid.e
Imilce uxor Annibalis 582.e
Inamenes vel Jomanes fl regni Semiramidis terminus ad orientem 123.d
Inarime perperam pro Arimis 655.b
Inceſſus mollis vitæ molitiem arguit 279.a & c. id ad aſtra refert Firmicus 280.c. Indi vi tempeſtatum in Germaniam abrepti 707 d
Ineſſa vel Anneſia urbs in aſcenſu Ætnæ unde dicta 582.d. &c.
Ingeniculum vel Engonaſis quis aſteriſmus 731 d e
Inna fons ad quem Silenus à Mida captus unde dictus 587.e
Inopus Deli fl. Ebr. *ain ob* i.e. fons Pythonis è Nilo derivari creditus 440 b
Inſula Carthaginenſium maxima ad occaſum Libyæ vel fabuloſa vel pars novi orbis 716.b.& c
Inſulæ majores ſeptem 415.e &c.
Inuus v. Faunus.
Inycus Cocali regia 614.e. vitifera urbs ibid. e. unde dicta ibid. d
Job Virgilio Jopas 542 e. ubi vixerit 91.b c
Jobabitæ prope Sachalitas (Ptol. perperam Jobaritæ) unde dicti 163.b c
Jobacchus ex torrente Jabok 362.e
Jobacchus Bacchi nomen unde 479.e
Joctan vide Jectan.
Jolaenſes & Ilienſes in Sardinia fruſtra diſtingui cum ſint idem populus 634 b. origo ex Africa non è Troja 634 c.d. 635.b. ratio nominis 635.b
Jomanes vide Inamanes.
Jon Xuthi filius unde dictus 174.b e
Jones Aſiatici habuerunt quatuor dialectos 175.a. Jones in Ægypto 68.c. Jones non dici ab Jone Xuthi filio, ſed ab alio antiquiore id eſt Javan 174.b c. Jonum nomen quam late pateat 174 d. Jones è Thracia usque ad Iſthmum 175.a. Jonum colonia in Aſia non ex ſolis Athenienſibus 174 e. Jonia Peloponneſo oppoſita in columna à Theſeo erecta 175 b. Jonium mare 174 d. Jonicus quartus Noæ filius ut quidam volunt 352.e Hæc fabula multis refellitur, ibid. & ſeq.
Jopas apud Virgil. eſt איוב Job 542.e
Joppe à Japheto condita 340.b
Jordanes permeat lacum Tiberiadis 605 e
Jos al. Sporadum, al. Cycladum una 449.a
Jos Ebr אבן à lapidibus 450.a. Homerus ibi in Saxo ſepultus ibid. a.b
Joza Hiſp. urbs unde dicta 521.b. 684.a. aliis Traducta ibid.
Iphiclus quo ſtratagemate Phœnices ex Rhodo ejecerit 395.e
Iram Agemi pro Perſide 220.a
Iſaac & quinam alii Hebrone ſepulti 333 e
Iſburus Siciliæ fl. unde dictus 614.a
Iſis in Germania culta 751.d
Iſlandia vide Thule.
Iſmaelitæ Saraceni & Chuſæi 241.e 242.a
Iſmeno fl. Bœotiæ unde nomen 464.b. cur idem dicatur Cadmi, es ibid.
Iſrael Phœnicibus Saturnus 790.a
Iſtos Inſula Punice *Kellararjath* imo *Cheblaraphſadid* eſt malus navis 824 d.e
Ἰτυῶν clypei, quia olim ſaligni 817.d.e
Ἰτυῶν Adonis quorſum dictus 817 d
Italia unde dicatur, veterum ſententiæ 658.b. Italia olim ferè tota in Brutiis 16.c. &c. Italia Phœnicibus, id eſt picearia regio 661.a.b.c. Italia Phœnicii generis populos nullos habuit 643.d. in Italiam quinam mari appulerint p.4. confer Cichim.
Italus Tuſcis taurus 647.a
Itanus איתן Cretæ urbs Phœnicia 456.e

Itanus Cretæ urbs à Phœnice Itano ſ. Ethan 457. c. d
Itar, *Itra* & *Itran* pix Ebr. inde *Itaria* & poſtmodum Italia id eſt picearia dicta Bruttiorũ regio 661. a, b. c
Itis, Idus 646. c
Ithacà à ſolis aſperitate dicta 507. d. e
Ithobalus v. Auza.
Ἰτύκη vide Utica.
Juchaſin librum à quo & quando conſcriptus 351. c
Judæi buxei 243. c. facti 166. c
Judæi in Melita 220. b. c. in Saba 150. c. Judæi & Spartiatæ cur fratres 499. c. fabula de Judæo Spartone in Bacchi copiis 499. d
Juleppum eſt ex Arab גלאב 542
Julia traducta cur Joza dicta 681. a
Junonis promontorium Bæticæ caput & Gaditani freti finis 680. c & e
Jupiter cur Διὸς 8. c. filiorum Saturni minimus ib. Cœli dominus ibid. patrem exſecuit ibid. d. e. & 4. b c. falx ejus Corcyræ 9. b. c d. Jupiter icmeus 441. d. Aldemius 829. e. Asbameus 590. b. Atabyrius 377. c. Labradenſis 98. e
Juſti Galtactopagi 197. d. Ubii 197. a. Ponti accolæ item ſacr. 147. b
Ἰδάνη ſatyrica veſtis 483. c unde dicta 823. e

K.

KAdmilus aut *Kaſmilus* Mercurius 828. d
Καίχχια vide Cetra
Κάνδυλος vel Κάνδαυλος cibus Lydorum proprius 97. a
Κὰρ ovis vox Jonum & Ebræorum 405. d. item caput 515. a. b
Καριαῖος Jupiter Bœotiis & unde 446. b 476. b
Karicontichus Africæ urbs ab Hannone condita ubi ſita & unde dicta 711. d
Κάρυα pro amygdalis 420 d
Καρύκη cibus Lydorum proprius 97. a
Kedareni unde dicti 244. c
Kedron torrens Gr. τῶν Κέδρων cedrorum 362 c d
Κεφαλαιώματα LXXII. in libro Juchaſim cum alii Ebræorum tolum LXX. numerent 352 c
Kir de qua Eſaias & Amos Chaldæo קרני an Kir è Gedroſia aut Curena Mediæ ad Amardum fl. aut Cyrus vel Cyrnus Iberiæ fl. 322. c. d
Kirjath arba vide Hebron. Kirjath-arche Kirjath-ſanna & Kirjath ſepher idem eſſe 355 c
Kiſon torrens gr. τῶν κισσῶν picarum 362. e
Κίταρις & Κίδαρις unde 10. a
Kitran vide *Alquitran*.
Κλῆρος unde 451. b
Κληροῦχοι & γάμοροι 603. c. d
Κοῦκλοι Bacchi comites unde ſic dicti 484. a
Kobtim à quo Cophtitæ 357. d
Κόης & κοίης Ebr. *Cohen* Cabirorum ſacerdos κοιᾶσθαι ἱερᾶσθαι 424. c. d
χολια Heſychio bellaria ex melle ſ. forte idem קוליא *Kolja* Chald. 362. b
Κολοῦος & Κολοβέριν ſinus 655. d
Κόσμος in Polybio muliebris mundi ſp. inter nova Carthaginis ſpolia forte Ebr. גיסן id eſt faſcia pectoralis quod probatur ex Arabiſmo 798. a. b. c. d
Koph Ebr. expreſſum per γκ 580. c
Korban in Theophraſto unum è peregrinis ſacramentis quæ Tyriorum leges prohibent 796. a pro magno habitum hoc Sacramentum Matth. 23. & 15. p. 796. a. b c
Κορωνοπας cur ἀγυρτιγη Pœnis 834. c
Κῶς non eſt ovis ſed vellus 405. c
Κριοδιμεῖν generare Bœotis 476. d
Κύργμα vide cetra.
Kupha ubi 39. c

L.

LAmed λαμβδα 441 a
ל *Lamed* notat in 803. a. præpoſitivum ſumitur pro radicali 292 c quandoque ſuppletur 260 c. qui geminatis excedit 658. a. 433 b. initiale rejectum 99. d finale rejectum 473 a. Extritum 69. c. 70 a. 807 d permutatur cum ד *Daleth* 559. c. cum ר *Reſch* vel R. P. 265. b
ל *Lomadum* duorum ſyri prius omittunt 455. e
λ & N permutantur 661. a. b
L finale omiſſum 667. d
L & λ permutantur cum P. & R 661. a b.
Labium pro ſermone 56. c
Labrys geſtamen Regum Lydiæ unde Jupiter Labradenſis 98. c
Lac libatum Mercurio 13. a
Laccius Syracuſarum portus minor 596. d
Lachman Syriaci libi ſpecies 806. a. *Lachmaniis* placentæ genus Gall. *oublies* id eſt *oblata* vel ὀβελίας ἄρτος ib.
Lacter promontorium Inſulæ Coæ, unde dicitur 405. a
Ladanum in Pſittacene 270. a
Ladon Pactolus Lydiæ fl. aurifer 99. c
Læna & Linna quid differant 748 a
Laſtrygones populi anthropophagi in Auruncis circa Cajetam & Formias 651. c. cur regio dicatur eſſe compaſcua 653. d. Cur ibi breviſſimæ noctes ibid. Cur eos ponat Crates ſub cauda Draconis 653. b. c. Laſtrigones iidem qui Leontini à ferinis moribus dicti 621. a. Læſtrigon Punicè *lus tircan*, id eſt leo mordax ibid. b
Læſtrigonum cum Cyclopibus & Sicanis cognatio ibid. c. d

Lalch Brit. humidum unde derivetur 758 b.
Lama Maſtices vel ſ; inæ genus in Arabia unde Maſtice 413. a. *Lama* quid arabicè ibid.
Lamia Monſtrum humanæ carnis avidum 652 b mulier Affricana Beli & Libyæ Filia ibid. c. nata in Automolis ibid. d unde dicta ibid.
Lampos, Lopadusa, &c. Affricana inſula, phœn. *Lappid* Magnitudo & ſitus 555. a. ibi turris & portus commodus ibid.
Lamus Rex Ανδρωποφαγος & Lamia unde dictus 652. b. d. 653. d.
Lana vitis quid Talmudicis 767. c.
Lanæ Mileſiæ, Selgicæ, Altinæ, Calabræ, Apulæ, Tarentinæ 30. a. b. Lanæ cucumligatæ vel intectæ ne inquinentur 30 d. de iis jocus Diogenis ibid.
Lanath Afr. Clymenum & cur ita 839. b.
Lanaria herba 455. b.
Lancea unde dicta 744. c. d.
Laodicea cur olim Ramatha 825. c. multa oppida hujus nominis 826. a.
Lapathus vel Lopethus Cypri urbs unde dicta 371. b. c.
Lapideus campus inter Arelatem & Maſſiliam 730. a.
Lar fl. Arab. fœl. 112. c.
Latini boves 678. d.
Lariſſa Aſſyr. urbs magna forte Reſen Moſis 241. d. nomen Græcum eſt: Urbs Græca in Arabia & in Syria quæ liſara ſyris 292. a.
Laſa l. Leſa ubi aquæ calidæ 349. d. verus ſitus 349. c. vel Lyſa Ptol. Luſſa Joſepho 350 b.
Later coctus ex quo Babylon, 44 b. later crudus ex quo mœnia 48 d.
Lathrippa vide Medina.
Latium à latendo 181. b. c. herbis veneficis cur ſcatere dicatur 650. d. c. 651. a. Ebr. *latin.* incantationes 651. b.
Laurix cuniculi fœtus unde dicatur 701.
Lazurd cœruleum pigmentum 99. d.
Λαυηρις v. cuniculi & Spaniæ.
Lebinthus inſula circa Cariam unde dicta 405. c. d.
Lehabæ i. e. Libyægyptii unde ſic dicti 316. d.
Lelegum pleroſque ponit Homerus in adramytteno ſinu 406. c.
Lelohim vide Elohim.
Λείμων planta Orchomenii lacus à candore floris ſic dicta non à ſquamis ut volunt 431. d & 475. d. e.
Lemnon adiit Philoctetes à ſerpente morſus, propter Lemniam terram, cujus vi labra vulnerum coaleſcunt in venenato morſu: An hinc Arab. *Lem nane* 431 a. b. c. aut Lemnos potius pro *Lebno* à candore terræ Lemniæ vel ſaxorum vel ignium unde & Æthalia 435. c. d. e.
Lentes Peluſiacæ 245. e. 246. a.
Leonorius Galatarum dux 203. c.
Leontini Siciliæ ager fertiliſſimus 598. c.
Leontopodion Pœnis *gudubbal* attractio Beli, id eſt validiſſima propter δύναμιν ἑλκτικὴν 845. a. Tale; *luctationes Dei, montes Dei* &c. *ibid.*
Leonum pelles in inſula Cerne vendi ſolitæ 712. d. e.
Lepethus v. Lapathus.
Lepidin in precio apud Tyrios unde dicatur 805 b. c.
Leptes duæ, parva prope Adrumetum, magna in Tripoli 526. c. 527. a. Leptem magnam alii ad Tyrios, alii ad Sidonios, omnes ad Phœnices referunt 527. b Lepti ſermo Punicus & Numidicus 527. d. Leptis id eſt ſtatio ibid. e Leptis vectigal diurnum 528. a. ibi regio fertilis Emporia ibid. a. b. c.
Leptis vid. Tripolis & Neapolis.
Lesbus è ſeptem majoribus inſulis ultima, inde nomen 415. c d. 416. a. b. Iſſa olim, ibid. c. d. Cadmus & Cadmilus inhabitavit. ibid.
Λέσχαι Cœnacula Bœotis unde 476. c.
Lethes ſeu oblivionis fl. qui & Limæa vel Limius in qua parte Hiſpaniæ 607 c.
Leuca Gallica vox unde nata. 752. d.
Λεύκαια & λευκία vide Spartum.
Leucotheæ in Colchis aries non immolatur 326. b.
Libanus unde dictus 754. a. è Libani vertice ignis certa die in Adonim fl. cadens 830 d.
Λίβανος thus unde dicatur 118. a.
Liber, pro Baccho unde 482. a. b.
Λιβὸς Græcè niger 336 c.
Libya palus ubi & unde dicta 533. c. Lybies Ebr. *Phutel Ludim* 316. d.
Lybiægyptii cur Lehabim 316. d vide & Lub.
Libyphœnices qui 509. b. Libyphœnices in multis Africæ locis 539 d. 540 b. c.
Libyſtinus lacus ad Bæum al. Ligiſtinus & Libyſticus 669. c. unde dictus 670 a ibi urbs cognominis ibid Liguſtinam Græci vocant tanquam a Ligur bus ib. a b. idem lacus cur ἄορνος ſeu Avernus appelletur ibid. b.
Licnophorus Bacchus cur in ſphæra Lunæ 481. d. e.
Lignum Pœnis *jar* unde 652. d.
Liguria Gallicana 729 c. in Liguria pugna Herculis, & lapideus campus, ibid. &c.
Λίκνον i. e. cunæ in Bacchi myſteriis 481. a
Lilith Regina Zmargad & Bartinaum 153. a.
Lilium punicè *abiblubon*, id eſt caulis albus 837. c.
Lilybæus puteus cur dictus 559. c.
Lilybæum Siciliæ promontorium id eſt ad Libyam 558. c. d. 337. b. e d.
Lilybæum Phœnicum urbs in Sicilia munitiſſima, quando condita & aucta 558. c. &c 337. b. c. d.

Limæa vel Limius fl. v. Lethus.
Limneſiæ inſulæ v. Baleares.
Lindi Lebes Minervæ à Cadmo conſecratus, cum Phœnicia inſcriptione 395.a.
Lindus in auſtrali mucrone Rhodi unde *Limda* Phœnicie Eo appuliſſe Danaum 396. b. c.
Lingua olim unica 57. a. brutis ſcil. & hominibus communis 57. e. quænam omnium antiquiſſima 57.e. 58.a. b. c. Linguarum confuſio à ſolo Deo invecta 59. c. d. eadem virtus Dei alias emicuit 59 d.e. de numero linguarum multa a p 60. usque 65. quot ſint ex opinione Hebræorum 60. c d. Patrum 60. d. Ægyptiorum 62. b.c. Linguæ XXII. in regno Mithridatis & CCC in una urbe 63. a. refellitur ſententia veterum de numero linguarum 63. b
Lingua Arabica vid. Arab.
Lingua Azotiorum v. Azot.
Lingua Ægyptiaca v. Ægypt.
Lingua Colchica v. Colch.
Lingua Perſica v. Perſ.
Lingua Syra v. Syra.
Lingua Ebræa v. Ebræa.
Linnæ ſaga mollia unde 748. a.
Linum asbeſtinum quàm precioſum 32. a. Linum ex calamis in Colchide ut in Ægypto 325. e. Linum Byſſinum 449. d.
Linum Afris ζιρaφοῖς lege ζιρaφοιτà, id eſt ſemen lini 834. d.
Liparia & Liparæ, olim Meligunis vel Melogonis 571. a. b. ratio utriusque nominis 571. b. & c. ignes ibi noctu lucentes 572. a. b. c. & tympanorum cymbalorumque ſonus auditur 572. d. e. & cyclopum ictus cum ferrum cudunt 573 b. c. d.
Liſſus Leontinorum fl. quomodo Phœnicie dictus 621. c.
Literæ Samaritanæ cum Græcis conferuntur 491 c. litteræ ſacræ luciunt multis gentibus 837. b.
Lityerſas Phrygum Carmen 818. b.
Lixus Africæ fl. & urbs al. Lizus, Lixa Linx 711. b. c. Lixus alius 712. d.
Lobatalaphath Pœnis, auricula muris 835. c.
Λοβοὶ auris partes infimæ, unde ἐλλόβιον inauris 835. c. d.
Loca à proventu fructuum nominata 698. a. b. Loca vocari de poſſeſſorum nominibus 281. b.
Loci communes id eſt ſepulchra 359 e.
Longævus 672. c. Longævi homines primi & quorſum 251. b.
Loti ſpecies rutilę zizypho ſimilima: Ebr *Pharid*, unde Pharidis inſ. quæ Lotophagitis 544. c.
Lotophagitis inſ. vide *Meninx*.
Lub Libya & Lubæi Libes 336. b. Lub eſſe Ægyptum Ebræi quàm ineptè probent 336. c. *Lub* Arab. ſitire & ſiticuloſum eſſe, ut Ebr. *laab*. Talis Xerolibye Arab. *Lubia* 336 c. d. e. de horum equis & equitibus multa 338. b. &c.
Lubar mons Cardyæorum in quo ſubſtitit arca 20. d. Imbarus & Nibarus mons alibi ſitus 23. e.
Lubdeku Talmudicis Aſinus è Terra.
Lubiſaba Ægyptia 336. c.
Lucania late ſumpta etiam Brutios complectitur 660. a. d.
Lucta Bacchicum Pallene collata cum lucta Angeli cum Jacobo 485. e.
Lucumo Rex Tuſcis 646. c.
Lud, qualis 303 d. e. conjectura de hoc nomine 310. c d. vide Βρικὸς.
Lud à quo Lydi 94. d. loci nomen non viri 97. a. b. vide Mæander & Lydi.
Lud ut Lydiæ, ita etiam Æthiopiæ nomen Ebræum, quia ut ibi Mæander ita hic Nilus valdè ſinuoſus 299. 300 301. a. Ludæi arcubus inſignes quæ Æthiopum arma ſunt, 301. b. &c. In Eſaia Phul & Lud vicina loca, id eſt Philæ & Æthiopia 304. a. &c. Ludæos ad fidem ſtatim vocandos prædictum in Eſaia, quod Act. 8 impletum 306. c. Miſrajim genuit Ludim, nempe Æthiopes ſunt Ægyptii generis 307. a. pro Ludæis Targum habet Mateotas; ſed legendum eſſe Meroitas probatur ex Elia 308. a. &c.
Lud Æthiopes reddidit Græcus interpres aliquis 308. d. &c. Ludæi in Talmude ſunt Antropophagi, ita etiam Æthiopes 309. a. b. Ludæi ſtatam edendi horam non habent, ut nec Æthiopes 309 b. c. Æthiopicos aſinos Græci celebrant, & Ludæos Talmudici 309 d. &c.
Ludioth Talmudicis placentæ genus 97 a. & Cadorum ſpecies ibid. b. Lydi caupones ibid. Luda, Ludio, Ludus à Ludis 97. d.
Lug Corvus Gallis unde 750. d.
Lugdunum unde dictum 750 d. & qua occaſione conditum ibid.
Luna culta ab Arabibus Oratio Arabum ad Lunam. Luna ead. quæ Venus. *Chubar* Luna Anathematiſmus in Lunæ Cultores. Lunulæ Iſmaelitarum Jud. 8. Lunæ corniculatæ effigies in templorum faſtigiis 125. a. b.
Luſitania ubi 662. c &c. an à Luſo dicta 688 c. non dicitur à Luſu Bacchi comite, ſed à Phœn. *Luz* quod amygdalum ſonat, 698 b. c. cur ſic dicatur ib. Elogium Luſitaniæ 695. d.
Luſus Bacchi comes 697. b. & quorſum 698. d. &c.
Lutarius v. Leonorius.
Lychnadus vel Lychnidus vel Licnidus Illyrici urbs à Cad-

à Cadmo propè paludem condita unde dicatur 504. c. &c.
Lychnites vel Lychneus lapis ubi ſumatur & unde appelletur 447. c.
Lycurgus armatus ut Samgar ſtimulo boum 485.
Lydi vide Mæander.
Lydi olim Mæones vel Meones 94. d. e. à Rege Meone Patre Cybeles 95. a. b. vel Lydi a Lydo Atyis filio 95. b. c. ab utroque Attalyda urbs 95. c. Meon & Lydus Reges commentitii, 16. d. Lud id eſt Lydia à Mæandri flexibus dicta, ut Æthiopia quæ Lud Ebr. à Nili flexibus 95. d. &c. Lydia ad Mæandrum 96. a. b. Lydi pro Ludis unde ludus, ludo, ludio 97. d. Lydi Ludorum inventores 97. c Lydorum amplitudo, fortitudo 98. b. c. arma ibid. d. e. & 99. a. luxus 99. c.
Lydia dicitur Lud propter Mæandri flexus 301. a.
Λυδιάζειν, λυδοπαθεῖς, λυδοφοίτης 49. c.
Lyſa ubi & unde dicta 350 b.
Lyſius Bacchus, cur in ſphæra Veneris 482. a.
Lythirambus v. Thriambus.

M.

מ *Mem μῦ.* 441. a.
ם finale ablatum 587. a.
מ *Mem* & נ Nun permutantur etiam apud Ægyptios 314 b. 793. b 443 a. 794. a.
מ *Mem* & פ *pe* permutari 619. a.
מ *Mim* & ب *be* Arab. ut *Mem* & *beth* Hebræorum atq; *M* & *B* promiſcue 114. d. 246. c. d. 453.
מ c. d. 615. a. 646. a.
מ Mem & נ *Nun* ſervilia quandoque ut radicalia & primi 630. a.
Maarſares Euphratis alveus v. Euphrates.
Maacha v. Aram Maacha.
Macata eſt Heraclea 613. a. d.
Macæ ubi & à Carmanis quid diſtent 128. e.
Macedones Ebr. Chetim 179. b.
Macer & Barbariâ ſeu Troglodyticâ 141. b. c.
Macetæ Macedones, Macetia Macedonia 179. b.
Macoraba Ptol. id eſt *Meccha rabba* ſeu magna 242. d
Macuaci gens fictitia 204 d
Macpela ſpelunca etiam Caphelta & Dejotaron 507 a.
Μάδαρις v. Metara.
Macatæ populi Britanniæ unde dicti 755. d
Maceris (Herculis Libyci cognomen) unde dictus 631. a. b.
Macris Eubœa dicta, non à Macri Bacchi nutrice, ſed à longitudine 434. c.
Madai Medorum pater, non Medea ut volunt 220. a.
Madianitæ Saraceni 241. e. 242. a.
Mæander fl. ad quem Lydia, quam ſinuoſus 96. a. &c.
Mæander equeſtris ludi & picturæ genus ibid. c.
Mæandri vaſta conſilia ibid. Mæander Ebr. *Lud* 97. a. b. *Lud* fl. cur Mæander & Lydi cur dicti Mæones 97. b c. Mæandri fontes circa celænas 15. d.
Mæonia & Mæones v. Lydi.
Mænoba Bætica urbs unde dicta 667. d.
Magazin unde dicatur 157. b.
Magalia unde dicantur 86. e.
Magalia, Magaria vel Megara: Pœnis *Magar* Ebr. *Magur* quæ pars Carthaginis 513. d.
Magdalos Ebr. *Migdol* in aditu Æg. 313. e.
Magiæ inventor an Cham aut Zoroaſtes 531. c. d. e. aut Angeli ante diluvium 231. c. 252. c.
Mago Minoricæ oppidum ubi ſitum & unde dictum 704. d.
Magog optime Scythas reddi, nempe qui ſunt circa Caucaſum 212. c. &c.
Magog Hierapolis dicta 219 a. b *Alep hodie ibid* b. c. vid. Gog.
Magog, id eſt Prometheus 15 d. & 219
Magnes *ἡράκλεια λίθος* 717 a. non tamen ab Hercule ibid. a b ſed a Heraclea Magneſiæ quæ Lydiæ pars ibid. c. &c. Indidem Magnes & Lydius Lapis & Heracleoticus ibid. d. e. &c. De Heracleo lapide 718 c. d.
Magum in nominibus *Rhotomagi, Neomagi*, &c. quid ſonet 757. d.
Magyni à Magog 213. b.
Mabaza vid. Sura.
Maharbal Gr. Diognetus 825. d.
Mahumet Dramki Sabæus Armuzæ conditor 249. e. ejus jumentum *alborac* medium inter mulum & aſinum 310 e.
Majaca quinam & unde dicti 755. d
Majorica ſeu Balearis Major inſula maxima poſt ſeptem magnas 701. c. ejus oppida 704. b.
Μαῖρις v. Matara.
Malachaid eſt *ταριχεία* 190. a. b. 683. b.
Malachbelus, id eſt Sol 811. b
Malaciæ vox cur mutata in bonacium 397. a.
Malchus Rex Phœnicibus 646. b. c.
Malea Laconicæ promontorium Phœniciæ Malea, cur *γναμφυλίγιον* Lycophroni 501. b. c.
Malea & Maleæ 16 d. multa hujusmodi ibid.
Maleventum cur mutatum in Beneventum 397. a. b.
Mali Arab. aromatiferæ pars in Minæis 144. d. e. a. b. c. inde Malitæ, qui & Manitæ regio Myrrhifera 145. e Horum pater *Abimal* vel *Abimael, ibid.*
Mali Regio aromatifera. 139. c.
Malic. v. Meloarthus.
Malica, Hercules Amathuſis. 372. b.

Malichæ, Reges Nabathæorum. 799. b.
Maltha & Malthare, quid propriè. 550. b.
Malum punicum cur Caphthoræorum ſymbolum 331. d.
Mala Aſſyria i. e. citrina. 272. e.
Mammon lucrum Pœnis & Syris 850. d. e. & 851. a. Origo vocis. ibid.
Mamphula panis Syriaci g. unde dictum 807. a.
Mano Ægyptiis quid ſignificet. 67. c.
Mancipia Cappadocica. 207. a, b. & c, ponto 206. e, ex Javan. 175. b. c.
Maneros Ægyptiorum Carmen. 818. b
Mangæ, Mangana mangonalia unde dicta 745 d. e.
Maniacum monile, aut torquis unde dictum 749. c. d.
Mannus Tuiſtonis filius 751. c.
Mantiſſa Tuſcis additamentum. 647. a.
Mantus Pluto Tuſcis unde Mantua. 646. b.
Manus id eſt poteſtas. 802 b.
Maon i. e. habitatio ſl. *Meonim* & *Meunim*: Multa loca hujus nominis; Græci *Minaos* reddunt, Arab. *Almanazila*, inde Carnola *manazali* & Carna Minæorum, idem oppidum 138. b.
Mapalia Pœnorum caſæ unde dictæ 813. c. d. e.
Mappa. Punicum vocabulum, quomodo deductum à Syro מַפְּרָא, & hoc rurſus ab Ebr. אפר 809. e. & 810. a &c.
Mar Syr. dominus · Maur Brit. magnus unde Condomarus, Viridomarus 739. c.
Marc Gall. & Brit. equus unde μαρκα... μαρκίσια.
Marckſchabel 749. d.
Marab Urbs olim Saba 148 e. incolæ Homeritæ 151. c. Quomodo ſubverſa ibid. ibi palatium Belkis uxoris Solomonis 151 c.
Mare pro lacu Colchis & Ebræis 328. c.
Mare rubrum vide Rubrum.
Mare tenebroſum Arabibus, i. e. Septentrionale 727. d
Mare Choſar i. e. Caſſium 355. b.
Marcotæ pro Meroitis in Jeroſol. paraphraſi quod ex Elia probatur 308. a. b, c. d.
Mariæ Chymica 234 a. 235 c. d.
Maronitæ pro Meroitis 308 c.
Mars Copthitis eſt Moloch 67. c. d.
Marſias Euphratis alveus v. Euphrates.
Marſiæ fontes circa Celænas 15 d Marſyas Herodoto Catarractes ibid. c. olim Midæ fons 17. a. b. in colle oritur 17 b. c.
Marſyas Philoſophus è Colchide 326. e
Mariandyni v. Bithynia.
Μάριν Syris dominum, 824 d.
Maritimi v. Hiera.
Marium Cypri Urbs, an à Marieo Cinyræ filio 372. b. c.
Marmahor Arabibus apiaſtrum. 751. a.
Marmarica pro Bar. Barca, i. e. deſerto Barcæ. 545.
Marnas. Gazæ cultus pro Jove Cretenſi. 458. c.
Marnas Jupiter cur dictus. 824 c.
Maro Siciliæ Mons, quomodo Phœnicie 610. c.
Marpeſſus Pari mons unde dictus. 447. d.
Martis Virgo Cretenſibus unde 824 c.
Mas. al. Meſech ad montem Maſium & Maſcam fl. 93, d non eſt Mæonum pater nec Meſanæorum.
Maſca fl. al. ſaocoras. 93 d. v. Mas.
Maſchane Scenitarum Urbs. 210 d.
In Maſculis Arab. Fæminina terminatio. 243 a.
Maſcus mons & Mariani populi v. Mas.
Maſſagetides bellicoſa. 216. d.
Maſſicytus vel Maſſicytes cur dicatur mons prope Phaſelidem. 390. c.
Maſſilienſium Dialectus Æolica. 746. b. eorum Urbes in Hiſpania. 691. a. b.
Maſticem fundens lentiſcus forte *Meſſik* Phœnicie 413. a. v. Jonia.
Matara mataris, materis, μάδαρις, μίρις, &c. matras mutraſſe unde 745 a.
In Magnæ Matris Sacris cur ærea cymbala 488. a.
Matgenus v. Belus
Mauri in ingreſſu Cochlidis 325. b.
Mauri pro Chuſæis ſeu Saracenis 544. d. c.
Mauri unde dicti 544 d.
Mazaca Cappadocium Metropolis 201. e.
Mazara Sicil. Urbs & fl. terminus Punicæ ditionis unde nomen 616. a. b. c.
Mazekes equi 301 e. *Maſic* cur equigena ibid.
Μάζα, epulæ Bacchi, *mazon* Ebr. obſonium 458. a.
Meath Brit. planities & unde. 755. d.
Meccha Metropolis terræ Hegiaz ubi Chuſæi. 242. a. b unde dicta 26. Meccoraba Ptol. ibid. Meccha & Beccha. ibid d. e.
Meccha pro Meſa, 166. a.
Medamma, id eſt Meſopotamia. 86. a.
Medea, vide Buſiris.
Medi, Parthi & Sarmatæ affines. 225. b.
Medi unde dicti. 220. a.
Media Regio quam eximia 221. c. d. Quomodo hodie dicatur. 226. a. Mediæ caput Ecbatana 221. e. Mediæ pars Montana, unde Medi Arii 220 c d. e. v. Ara.
Media Urbs, quæ Medena, Hammedena & Hamadan 220 a b.
ibi Judæorum L M. eorum reliquiæ quos in Mediam deportavit Salmanaſſar.
Mediæ hodie *Servan*. 355. c.
Mediis humanis non fidendum 55. e.

Medina Arab. *Iathreb.* veteribus *Iathrippa* & Jathribum, mendoſè Aithribum 241. b. c. & Ptol. Lathrippa. 242. d

Medina pro Saphar 166. a.

Megalopolis cur collata cum Babylone 266. c.

Μεγάρα unde dicta 365. a.

Megara v. Magalia.

Mellibarum Mercurio 13. a.

Melata Ebræis non eſſe μηλωτὴν, ſed lanam Mileſiam aut quamvis aliam molliſſimam ac puriſſimam 29 b. &c.

Melcarthus ſeu Melicerta Hercules Phœnicius Amathuſiis Milica 682 a. 787. a.

Melchiſedech non eſt Sem 77. c &c.

Meleagrides in Troglodytis Ebr. forte חכיים quod Æthiopes reddit Joſephus & quorſum 318. c. d.

Melicerta ſeu Palæmon Tenedi cultus puerorum victimis 412. c.

Meligunis vel Melogonis Liparæ Inſulæ vetus nomen unde factum 572. d. e.

Melita unde nobilis 547. c. Phœnicum ibi colonia & ſermo ſemipunicus aut Arabicus potius it id. c. &c.

Et Junonis fanum & Herculis & inſcriptiones Punicæ 548 a. b.

inter Phœnices & Græcos Melitæ imperium diu alternaſſe 548 b.

Melita unde dicatur 548. d. &c.

Melitenſia lintea, id eſt, goſſipina 550 d. &c.

Melitenſes catelli 551. b. c.

Melite duplex Illyrica & Africana 551. d.

Ad utram appulerit Paulus. Pro Illyrica objectiones 551. d. e.

Pro Africana rationes 552 &c.

Objectiones ſolvuntur 553 b. &c.

Meliten à melle dici, aut melle fuiſſe fertilem veterum nemo ſcripſit. 549. a.

Melita in medio ſpatio inter Tyrum & Gades & ultrocitroq; navigantibus refugium. 549. c.

Melitæ Domus ſplendidæ & albario opere exornatæ, unde nomen 550. c.

Melites primus, id eſt præfectus, 552. c.

Melite nympha ex qua Hyllum genuit Hercules, 548. d.

Melitta Africæ urbs ab Hannone condita, ubi ſita & unde dicta, 712. b.

Melos Sporadum una Cycladib adſcripta, 452. a inſula πολυώνυμος, ibid. a b.

Nec à mali rotunditate dicitur nec à Melo Phœnice, 452. b.

ſed ab Ebr. *mele* pro repletione, *ibid.*

Quia terra effoſſa ſtatim repleri credita, ibid. c. & 453. d. vel pro ubertate & maturitate, quia ibi fruges uberrimæ quæ ſtatim mature ſcunt, 452. d e. &c.

Melos cur Mimallis & memblis & byblis dicta, ibid. c.

Et Zephyria, ibid. c. ibi ſulphur & alumen nobiliſſimum, ibid. &c. Judæi multi. 454. a b. Melia terra, 454. b. Melinum, album, & Melinus color luteus, ibid

Melote quid ſit proprie, 29 b c.

Membliarus inſula prope Theram quæ & Anaphe, 461. a. b. Membliarus vel Membriareus, Phœn. *Mambrebaros* Cadmi cognatus in Thera inſulâ. 460. b. c.

Memblis eſt Melos v. Melos.

Memnonis ſtatua à ſole contacta crepabat, 315. c.

Memphis ex Moph 362 c.

Menais, Menæ, Menænum, v. Palici.

Menas primus Ægypti Rex, 751. c. d.

Meneſthei portus, vide Aſta, Fabula de Meneſtheo in Hiſpania, 680 d.

Menois, urbs Palæſtinæ prope Gazam, 458. e.

Menuthias inſula, non Cerne ſed Madagaſcar, 713. a b.

Meonia & Meones v. Lyd.

Merbat ubi thus, 120. c. 121. a.

Forte Ptol Mæphar in Adramitis, 121.

Merbat & Berbat, 114 d.

Mercurius ſeu Chanaan unde dictus, 12. a. ſervus, 12. b.

viis præfectus, & furum Deus, ibid. c.

Eloquentiæ Pater & aſtronomiæ repertor, ibid. d.

Jovi Laſciviæ miniſter, ib. e.

Lac & mel illi libata, 13. a.

Mercurialis Pœnis herba *a'umes*, Miniſtri ſuppl. Deorum i. e. Mercurii qui ob id ipſum appellatur *Cadmilus*, 844 a. b.

Merimorion Gall. *meliſſophyllon*, ut Arab *marmaher*, 752. a.

Merodac & Berodac, 114. d.

Meroe Æthiopiæ urbs & inſula quam dives, 308. a. v. Mareotæ.

Meroen Camby ſes condidit & de matris nomine appellavit, 155. b c.

Meſa, Moſi, aliis Muſa vel Muza Arabiæ Aromatiferæ portus ad mare rubrum unde iter ad Sapharitas, 163 c. 164. a. b c. Meſa non eſt Meccha ſed Muſa. 360. a b.

Meſech non eſt in Arabiâ Kedarenâ, 209 d. id ex Davide probari perperam ubi meſech plane aliud, *ib. & ſeq.* Vide Rhos. Meſech & Thubal ſemper in ſcriptura juncti, 204. c. id eſt Moſchi & Tibareni, qui eodem modo junguntur in Herodoto, 205 a.

tamen Meſech & Tubal latius patent quam Moſchi & Tibaneni, 206 b.c.d.
Inde mancipia, 206. e. &c.
Et vaſi ærea, ibid. c. vel Chalybea, ibid. d. Hi populi terribiles & fortiſſimi, 209. a.b.
Meſene & Meſanæi, 93. e.
Meſer, Hodie *Alcairo*, Æg. metropolis, 293. a.
Meſopotamia in œnotris, 86. a.
Meſopotamia Syriæ 86. a.
Priſciano Medamna, ibid. Ebr. *Aram-Naharajim*, 85. e.
Paddan-Aram ſeu *Sade Aram*, id eſt Meſopotamiæ culta pars incultæ oppoſita, 86. d.
Utriusque limites & deſcriptio, 86. d, e. 87. a.
Xenophonti prior *Syira* poſterior *Arabia*, 87. c.
Et *Suſoba* Epiphanio, 87 c. vide Paddan & Ur. Meſopotamia terra Chaldæorum, 87. d.
Hujus pars Babylonia 88 a.
Meſpilum aronium Gr. *Τρίκοκκον* Arab. *Zarur*. 158. b,
Meſpilum, *σητάνιον*. ibid.
Meſraem, Meſtrem, Meſraim vide Miſrajim.
Meſſabatæ, ubi ſiti & unde dicti, 252. d.
Meſſana vide Zande.
Meſſapius mons Bœot. à ſpeculâ dictus, 469. d.
Meſſe unge Pœnis & *Meſſias*, unctus, 852. a.
Meſſiæ imperii fines, 192. a,
Metalla plerumque in locis infrugiferis, 663. e.
Metatheſis, 437. e. 449. a 455. e. 456. a,
Μεταστοιχείωσις Perſis in uſu, 252 a.b.c.d.
Methres vide Belus.
Methuſela unde dictus, 58. a,
Methuſela & Sela unde dicti, 100. b.
Mezar & Mezara peregrinus unde, p. 846. b.
Μιχος i. e. Vulcanus unde hoc nomen, 784. b.
Midacritus, aut Melcarthus potius, plumbum & Caſſiteridum inſulis primus attulit, 719. e. 723 b.
Migdol. Æg. urbs Magdolos, 313. e.
Mileſiæ lanæ quam pretioſæ, 30. a, b. c, d.
De iis Græci & Chald. Ezech 27. ibid.
Mileſia lana dicitur etiam quæ non eſt è Mileto. 30. c.
Mileſium naſturcium, 418. a.
Militaria Gallorum vocabula vide Galli.
Miltine vel Miniacca urbs in Africa, 532. b.
Milyæ cur Solymi dicti; *Mulia* tumulus Talmudicis & *Mula* loca montoſa, 391. d. e.
Mimallis eſt inſ. Melos rat. nom. 453. c.
Mimallonides à loquacitate dictæ vel à *mamal*, i. e. loſculari ut *λαλεῖ*, 484. c.
Minæis fertiles agri palmetis, 135. b. c.
per Minæos thus evehitur, 135. c, d. ibid.
Myrrhæ proventus, 133. e.
Minæorum metropolis Carna, 137. b c.
Minæi non dicuntur à Minoe ſed à *Neunim*, 137. e. vide Maon.
Minerva dicitur Ægyptiis *Neith*, 154. d.
Minerva Belitama, 737. b.
Minium Punice *Manin & Sammanin* Græc. *ἄμμιον*, 694. c, &c.
Minius Hiſp. fl. an à minio pigmento vel contra. 694. d
Minoa ſeu Heraclea olim *Macara*, i. e. excisa dicta, 613. b.c.d.
Minoa vide Gaza.
Minorica ſeu Balearis minor, 701. c.
Ejus oppida & unde dicta 704 e.
Minyas Ebr. מני *Minni*, Armenia vel Armeniæ pars, 22. c.d.e.
inde Armenia dicta, ibid.
Miſraim & Phut Africam inter ſe diviſerunt 333. d. e.
Miſraim filii ſeptem qui fuerint juxta veteres 297. b
Miſraim duale pro Meſorajim à ſingulari Maſor id eſt, Ægyptus 293 a.
Maſors id eſt munitus locus. Nulla regio naturali ſitu tutior 293. b. c.
vel ab anguſtiis facta vox, ibid.
Miſrajim duale quia duplex Ægyptus 293 d.
Superior Pathros ſeu Thebais & Heptanomus, inferior delta, ibid. d.e.
Hæc Ebr. *Raab*, Ægyptiis *Rib* vel *Riſ* id eſt pyrum, Unde Athribis id eſt cor pyri, nomus in Delta medius 294. a. b.
Mocrotum ex Moſyllo 141. d.
Moloch, Mars Cophritis. 67. c. d.
Moloch idolum in cujus honorem pueri in ignem conjecti 582. b.
Monœcus v. Hercules.
Monobazus Rex Adiabenes 22. a.
Montes & urbes cognomines 165. a.
Monymus & Azizus, Edeſſæ Solis aſſeſſores. 811. e.
Monimus eſt Mercurius, ib.
Origo vocis 812. a. b.
Mons ignivomus 656. a.
Moph & Noph Ebr. *Memphis* 314. a.
Mors culta Gadibus, id eſt Pluto, 675 b.
Moſal ubi 21. d.
Moſcha in Adramitis portus thuriferæ regionis 120. c. d.
Moſcheni 93. d.
Moſchi non ſunt Moſſyni vel Moſſynœci 205. c.
ubi ſiti, ibid. Non dicuntur ab arcus tenſione nec à Moſcho Sidonio, ſed à tractu montium, 211. b. c. d.
Horum arma 211. b.

Moſcovitæ unde orti, v. Rhos.
Moſele Neptunus Ægyptius 10. c.
Moſis nomen quid ſonet 67. c.
Moſis Chymica 134. a.
Moſis hiſtoria cum Bacchi fabula collata, 485 b. c.
Moſychlus mons in Lemno in quo Vulcani fornax, unde dictus 432. a. b. c.
Moſſyni vel Moſſynœci unde dicti, 205. c.
Non ſunt Moſchi, ibid.
ubi ſiti, ibid. d.
Æs ibi ſplendidiſſimum 207. c.
fortiſſimi 209. b.
maxime fieri, ibid. c.
Mὼτ i. e. materia ex quo omnia. 783. c.
Motene vide Hut.
Motho pagus unde dictus, 115. c.
Ibi non cæſus Antigonus ſed Alexander Balla, 115 d
Motho vide Muth.
Motuca vel Motye Siciliæ urbs non procul à Pachyno, 602. b. 603. b. c.
Motychanus Siciliæ fl. 693. b. c.
Motye Phœnicum oppidum opulentum in Siciliâ, cujus ſitus qualis, 560. a b.
Rat. nom. ibid c.
Much מוך vernacule *bambace*, 768. a.
Mugil Symæthius non Hymethius, 585. c.
Muli inſignes in Balearibus, 704 a.
Muli Henetici, Galatici, Cappadocici, 202. d.
Mulæ in Cappadocia pariunt, ibid.
Mulieres in bello, ita moris in Oriente, 484. b. c.
Mulier ſpicigera Symbolum Africæ, 537. c.
Mulieres Sacarum bellicoſæ. 216. c.
Murænæ Tarteſſiæ, 672 d.
Mures in Gyaro roſiſſe ferrum, 450. c.
Murium in Africa genera tria, 792. d.
Muſa *Mûſa* unde deriventur, 810. d.
Muſchus unde vide Giormok.
Muſtela unde Hebræis חולד. 690. b. c.
Muſtelæ Tarteſſiæ 672 d.
Muſulum cinnamomum ex Muſulo ſeu Moſylo, 141. d.
Muth Pluto Phœnicib. 646. b.
Muth mors & Pluto. 789. b.
Motho idem, ibid.
Mutiſtrata vel Ameſtratus Siciliæ urbs unde dicta, 568. d. & c 569. a.
Myconus, Mucon Phœn. ab inopiâ dicta. De Myconiorum paupertate adagia, 444 b. c.
Myle, ubi boves Solis, ab armentis ita vocatæ, 570. b. &c.
Mylias regio Solemorum montoſa cur ita dicta, 391. d. c.
Myrra Duſaritis, 126. d.
Dianitas, 129. a.
in Abaſenis, 120. d.
Atramitica, 123. b.
in Monitis, ibid.
Myrrha Troglodytica ex avalite ſinu, &c. omnium præſtantiſſima, 135. c. 140. c. d. c.
cur Plinio barbara, 141. a
Myrrha ex Moſyllo, 141. a.
ab hac diverſa Aminæa, 136. a
Atramitica & Auſaritis ad Minæam pertinent, ibid.
Abirminæa circa Muſam & Gabirea unde dictæ, 136 b. Ebræis quid ſit myrrha עובר *Ober*, 136. c.
Minæ locus medius inter Minæos & Manitas, 137. a. b.
Myrtilus Cadmili filius Myrtoo mari nomen dedit, 428. c.
Myſi Lydorum fratres. 97. d.
Myſor, 784. d.

N.

נ N*vn* Nū, 491.
נ Nun per ſyncopen vel apocopen ablatum, 205. a. 817. c. ſæpe latet in puncto *Dageſch*, 481. d. 534 a. permutatur cum ל *Lamed* 145. c. 572. c. 850. c.
Pro י *Iod* generis, 801. d. finale in nominibus Ebræis format accuſativos Græcos, 459. d.
Nun & *Mem* Ægyptii permutant, 314. b.
Naardea ubi, 39 d.
Naarmalcha, fl. regis, 799. b.
Naarmalcha & Narmalchas Euphratis alveus v. Euphrat.
Nabatæa Petra ubi ſita. 255 d.
Nabatæi filii *Nabajot* primogeniti Iſmael, 755. c.
Nabla vel nablium, Sidonium inventum, 807. d.
Sonis duodecim, 808. a.
pulſatur digitis & inter pulſandum vertitur, ibid.
inſtar utris, ibid.
David primus meminit, ibid.
Nablium Heſychio, diſonum, aliis contra, ibid. a. b.
Nablium Phœnicium organum lyræ vel citharæ ſimile, 740.
Nabuchodonoſor an Hiſpaniam ſubjecerit, 665. c. d.
De Nabuchodonoſoro Philoſtrati locus inſignis, 863. d.
Nabuchodonozor Babylonis non tam conditor quam reparator. 164 d. c. quid ab illo præſtitum, 265. a. b. Nabuchodonozori geſta quædam fabuloſa, 182. c. d.

Naclis oppidum ubi ſitum, 830. b. quando conditum, ibid & unde dictum. 830. c. *Naclis* ut Nicolaus Ebr. Palmulæ ſpecies, 830. b. c.
Namphanio Punice in Auguſtino boni pedis homo *Namphamo*, 849. c.
Nannacus vide Enoch.
Nanæa pro Anæa, 278. a.
Nant Brit. vallis unde, 754.
Nantuates unde dicti hodie *Pais de Vaux*, 754. d. e.
Nanus eiro, Ulyſſis nomen apud Tuſcos. 647. a. b.
Narat Afris eſt buphthalmus & unde 838. d.
Naphtuæis nomen à Nephthis, Montium abrupta ad mare, ſic Ægyptii appellant, 37. c. Hos fuiſſe in Marmaricâ, 317. d e. Aptuchi fanum huc alludit, 321. c.
Naphtæ fons ubi, 277. c.
Nardus Sampharitica, 166. a.
Naron Illyrici fl. unde dictus, 503. b.
Narragas, Euphratis alveus, vide Euphrates.
Narycia pix non Neritica vel Narcſia 660. d. Narycii Locri, ibid. Neryx vel Narycus patria Ajacis O. lei, *ibid.*
Naſamones unde dicantur, 322. c d.
Naſturtium Mileſium, 418. a.
Navis Saturni Symbolum. 46.
Naves Phœnicum partim rotundæ partim oblongæ. 820. a. Navigiis cum vaſis multæ voces communes, 819. c Naves Græcæ rotundæ, primaque longæ argo. 819. d. e.
Naves διλφινόφοροι, 648. b. Naves papyraceæ in Ægypto. 240. c. 241. a.
Nautæ peritiſſimi Athenienſes. 338. e.
Νάξοι, ναῦλα & ναῦς quid Gr 446. c d.
Naxuana urbs Armeniæ ad Araxem 19. e.
Naxus urbs Siciliæ, 577 e. una Cycladum, 439 e. nomen eſſe Phœnicium probatur ex Grammaticis, 446 c d. quam opulenta, ibid. e. &c.
Figura qualis, 447 a.
Baccho ſacra, 627 c. d.
Biblinum vinum à Bibline Naxi fl ibid.
Naxium vinum nectar, ibid. Bacchi & Ariadnes amores Naxi, 628. a.
Naxus à Pholo Centauro Baccho data, ibid. partus octimeſtris, ibid Fons vini Naxi, ibid. b. Thebanos vitem à Naxiis redemiſſe, ibid.
Naxus Sicilia minor dicta, ibid. c.
Neæ inſula prope Lemnum ubi morſus Philoctetes, unde dicta 432. e.
Neapolis & Tripolis urbs Africæ eadem. Leptis diverſa 327 b Neapolis cur olim Parthenope 657. b.
Nebriſſam dictam fabulantur à Bacchi neoride 680 b.
vera vocis origo, ibid. b.
Neco v. Africam & Phœnices.
Nectar Babylone 13. c.
Naxi 627. c. d.
Neetum, Νεητον Siciliæ urbs in aſpero ſolo, unde dicta 600. a b. c.
Neides vel Naades feræ in inſula Samo, quarum barritu ſolum diffindebatur 408. a. b.
oſſa earum oſtenſa, eadem forte quæ Amazonum ibi à Baccho interemptarum 408. b. c.
de Neadibus Prov 408. b.
Terræ motus intelligi 408. d. &c.
unde dicantur 410 a
Nud. Ebr. commotio & *nud* verbum de motu terræ 409 d e.
Neith Minerva Ægyptiis 154. d.
Nemauſuſa quo condita 729. e.
Nepotes filii dicuntur 90. b.
Neptunus maris Deus idem qui Japhet. 9. d.
Regnavit in inſulis & locis maritimis 9. e. & 10. a. unde dicatur 9 d. & 321. d. vid. ποσειδῶν. Equos currui jungere primus docuit 339. a. Ægyptiis dicitur *Mojeſe* 10. e.
Νίφθυς Ægyptiis terræ extrema ad mare 10. d.
Nerium in Arrabis finis terræ 192. b.
Neſſa eſſe Sade in Apulejo non capillum veneris, rat. nom. vid 845. c d.
Nibras v. Lipara.
Nicaule vel Nicolaa regina Saba 152. b. 154 a. b.
Nilus ſupra Ægyptum ut Mæander, an fractuoſus 300. a. Nili Ancones, ibid. a b c. Nili flexus deſcribuntur, ibid. 6. c. d. e. Nilus cur oriri creditus circa Moſylon, & Avalitem ſinum, & Pygmæos habitaſſe circa fontes, 140. b. c. Nili alveus è Nilo ductus ad Mare Rubrum quando inchoatus & perfectus 122. a.
Nimrod v. Belus. Nimrod quid habeat commune cum Baccho 13. a. b c.
gigas ſcilicet, ἑκατόγχειρ & è Semi ſtirpe. 354. a.
Chuſi filius 256 b.
Ab eo incipit ætas ænæa. 256. c.
Saturnum id eſt Noam è regno ejicit 257. a.
Nomen a rebellione, ibid. Hujus geſta ad Ninum referunt qui habuit Arabum exercitum, id eſt Chuſæorum 257 b.
His indulta Suſiana quæ inde Cus & Cuth dicta ibid. Nimrodi ὑπεροχὴ ſupra fratres, 257. c quorſum vocetur *gibbor* id eſt potens. non gigas, & *venator coram Domino* 257. c &c. Venatio illi fuit gradus ad Monarchiam 258. c. Hoc prætextu comites ad belli labores induravit, ibid. c. &c.

Regni

Regni initium in terra Sinhar 259.d. Inde in Aſſur egreſſus ædificavit Ninivem &c. verba Moſis ſic explicanda ibid. & 260. a. b. *c.* cur Belus dictus 264. b.*c*
Ninus & Babylon initio eoſdem habuere Dominos 260. b
Niſæus campus, ubi equorum myriades XV. vel XVI. 106 vide Ragau.
Niſibis nomen quid ſonet 826. e
Niſyrus dicta Porphyris à purpuris 177. b
Niſyrus fragmentum inſulæ Coæ. De ea fabula 402. c.d. Origo vocis ibid. e. Mons Prion, id eſt ſerra in parte Coæ unde Niſyrus abrupta 403 a
Nitocris una Babyloniæ, duæ Ægypti Reginæ, vox explicatur 154 *c.* d
Nitrum v. Cimolia.
No-Amon v. Amon. No.
Noa Saturnus veterum 1. d, juſtus, juſtitiæ præco, ib. e. in omnes homines naturale habuit imperium 2. b. iſte conſolabitur nos &c. 2. d. vir terræ 3 a. Plantavit vineam 3. b. Vino ſuccubuit ſemel 3. *c.* cur Chamo maledixerit 3. d. e. Ex diluvii aquis emerſit 4 b. Prædixit diluvium 5. b. Damnavit mundum ibid. *c.* Tres liberi ſuperſtites ibid, d. inter eos de primatu contentio 73.
Noba & Nobæi ubi 89. e
Nod terra unde dicta 57. e
Nola Campaniæ urbs à Tyriis condita juxta Solinum 642. d potius à Thuriis, vel à Tuſcis ut vicina Capua 643. e. &c.
Nomen pro Deo 54. c. Nomen *ἐλληνικὸν* primitivum 720. d
Nomi XXXVI. in Ægypto Regna vocat Eſaias, Græci nomos, quod aliter acceptum 294 *c.* &c Nomi in Judæa & Perſide 295. a. Nomus qui propriè ibid. Nomi vox nec Græca nec Libyca ſed Ægyptia & ſemi Syra 295 b c.d
Noph & Moph Ebr Memphis 314. a
Nora Sardiniæ urbs quam condidiſſe fertur Norax Hiſpanus 633. d. e. contra Nora nomen punicum 634 a. b
Nubæ ſeu Nobæ in Avalitis id eſt Pygmæi 142 a. Nubæ alii prope Nilum, id eſt Abyſſini: in quorum copiis GM equitum 143 a
Nummi in quibus Saturni caput & navis 4 b. c
Nyrtia Fortuna Tuſcis 646. a. Dea Volſinienſium & Sutrinorum ibid.
Nyſa mons Arabiæ unde dictus 479. b. Nyſa ubi 33. *c*

O.

OAnus Siciliæ fl. à carectis dictus 605. *e*
Oaſis vel Auaſis unde dicta 526. *e*, vide Auaſis.
Obal Arab. *Aubal* vel *Abal* nomen fecit emporio & ſinui Abalitæ vel Avalitæ, unde Ebur, teſtudo & myrrha Troglodyt. omnium optima 139. c. 140. a. &c.
Obareni in Armeniâ 91. a
Oblivionis fl. vid. Lethes.
Obruſſa quid propriè 158. a
Obryzum aurum unde dicatur 158. a ... o Or-
Oceanum terram cingere probatur ex S... unde Arab. phæo &c. & ex Thargum 707 *c.* d. ... d. item Ωγὴν *mare ambiens*, & Gr. Ἀμφιτρίτη ... is à Græcis ſero & quare 708. c. 709. a. Oce... Homero notus ibid. navigatus 708 a. tamen ... Phœnicibus qui circa & ſeq. Edocto nimirum ... erunt Oceani remotiora Salomonis tempora c... Oceani quas partes explo- frequentare 708 a. e. raverint 709 b. &
Occlis v. Ocila.
Ocha Eubæa cu... dicta. Nugæ Grammaticorum 435. d. e. Ocha ... ubææ mons altiſſimus & vetuſta urbs ibid.
Ocila v. Occlis portus Gebanitarum 131. c. d
Odor *Aſſyrii*, unguenta aromatica 273. a
Od... arum regnum quantum patuerit 173. *c.* vide Teres.
Oea, Eoa, Æa, &c. Africæ urbs in Tripoli Ph [illegible], 526. b *c.* Magna urbs ibid d. De ſitu error, ibid. *e*
Oebalum Laconum Regem perperam confundi cum Obale de quo Moſes 499. e
Oenas columbæ ſpecies quæ *Carmiuno* Syris 829. a
Oenotropæ tres Anii filiæ, Oeno, Spermo & Elais, qua vi po'lere creditæ, & origo fabulæ 440 c. d e.
Oeſtrymnides inſulæ, id eſt Caſſiterides 723. d. Pœnorum & Himilconis in eas navigationes ibid d. e. v. Caſſiterides.
Ogeni domus 236. *e*
Ὠγγα vel Ὄγκα eſt Pallas rat. nom. 464. 827. a. b
Ὠγὴν & Ὠγηνὸς Oceanus cur dictus 708 *c.* &c.
Ogmius, Galliſcus Hercules 737. *e.* Ejus habitus peregrinus ibid, idem eloquentiæ magiſter ibid. d. e
Ogrylle vide Gurulis.
Olba Solymorum urbs, non Olbia 390. e
Olbia Sardiniæ urbs, à quibus condita & unde dicta 634. b. 637 b
quomodo à Romanis capta 638. a
Oleum Venafranum 667. *c*

Oliarus forte Ariel 451. a
Oliſippo Luſitaniæ metropolis ubi ſita & unde dicta 695. e
Om fl. Lar Ptol. *Phalus* Nub. Geographo 250 b
Omanus id eſt Sol 277. e
Omanitæ circa Om. fl. 250. b
On און & Heliopolis 332 b
Onca Minerva Phœnicie, & Oncææ Thebarum portæ unde dictæ 463 d &c. 827 a
[illegible]ea Minerva Phœnicibus 737. a
[illegible]ba Bœticæ urbs, unde dicta 667. d. ubi ſita 679. [illegible]ur Liſturia cognominata 680 a
Onoba[illegible] Siciliæ fl. qui & Tauromenius 577. d. Ad ejus ost[illegible] fanum Veneris, & gerrhæ id eſt pudenda pro [illegible]ſcinio ibid *Onbola* quid Arab. 578 b
Onnana Minerv[illegible]allis, ut onga Phœnicibus 737. a
Ophir, eo miſſæ cla[illegible]s Solomonis & Hirami 768. d. e. Ophir duplex un[illegible] Arabia altera in India nempe Taprobana 157. b. [illegible]59. a. horum nomen unde ibid. cujus portus Hip[illegible]ros eſt Ophir ibid. e. d. vide Taprobana. Ophir A[illegible]b. *Auphar*, id eſt, locus ditiſſimus 156. aurum ib[illegible]uam facile quam purum, quanta copia effodiatur [illegible]uam vili precio comparetur 157. e. &c. De Oph. Arabiæ loca Scripturæ 159 d e. Ophir Salomonis [illegible]60. b. c. De ejus ſitu variæ ſententiæ, verior quæ in A[illegible]abia ponit ibid. b c. d. e. Ophir à Cophene plurimum diſtat 110. b
Ophiuchus v. Rhodus.
Ophiuſia quæ & Colubratia una è Pityuſis 706. d. e
Novus orbis an Pœnis cognitus 716. b. &c.
Oreſtes ubi à maniá liberatus 377. e. &c.
Orethus Siciliæ fl. v. Eleutherus.
Orgia Chald. *arazaja* 485. a
Oribaſii legatio ad Apollinem 467. d
Ex Oriente profecti primi homines cur dicantur Gen. 11. variæ ſententiæ 35. a & e
Origanum Tenedium 418. a. Origanum quomodo Syris & Arabib. ibid.
Origo in Euſebio pro virago 515. e
Orinus in Siciliâ id eſt albus fons 599. e
Orion Zanclo Regi Zancles portum extruxit 576. d. e
Oriundes fl. Illyrici unde 503. d
Oroba Aſſyriæ urbs unde dicta 290. a
Oroſpeda, male Ptol. Ortoſpeda, id eſt mons Argenteus, quorſum 665. d. e
Ortygia inſula prope Syracuſas 594. e. 596. e
Oſiridis caput, dæmonis vi Byblum ex Ægypto delatum nave papyraceâ 240. d. e
Oſſa Amazonum à Baccho occiſarum in Samo 406. b. e Anak eorum Hebron & Damaſci 364. e
Oſſon in Abaſenis aroma quale 120. d. 123. e
Oſſonoba Luſitaniæ urbs unde dicta 667. d
Oſſum pro Oſſe in Auguſtino forte ex Punico עצם 849. c. d
Otrus, Otus, Otene. vide Hul.
Oves in Bœtica prope Bætim rutili velleris 696. a. b. e. Oves in Erythia 679. a
Oxyares Perſis *Achaſurros*, vulga *Aſſuerus* 427. b
Oxyartes Nino æqualis, Bactrian. Rex 252. d
Ὀξύχοιν@- μελάγχρανις Pœnis *chudua* pro *achudua* id eſt juncus niger vide 840 b. &c.

P.

פ P פא 491. a. פ *Pe* geminatum pro Dageſch, ſæpe exprimitur per MP. 798. d. ſæpe prius mutatur in M. 858. e. permutatur cum בם 615 a.
Π & T it. P. & T. permutari 450. d 706 a
Pachinus Siciliæ promontorium Punice *Baethun* à turri ſpeculatoria 601. d. &c. Pachyni portus 602. b. e
Pactolus v. Ladon.
Paddan Aram non eſt Meſopotamia Syriæ nec gemina Syria ut volunt ſed Meſopotamiæ culta pars 86. d. &c. *Paddan* vel *Phaddan* eſt ager ſativus 86. b. c. *Paddan-Aram* etiam *Sede Aram* 86 e. v. Meſopotamia.
Pagaſæus ſinus idem qui Pelasgicus 433. e. à pagaſis ubi largi fontes, unde nomen, non ab Argo nave ibi compacta 433. d e. in eo ſinu inſula an Cicynæthus appelletur 434. a
Palæmon v. Melicerta.
Palætyrus de qua Joſue 343 a
Pales ruſtica Dea unde 813. d
Pallas occidit belluam ignivomam in Phrygia 195. b
Pallium *Sinhar* Joſ 7, 21. quale 28. e. &c. Pallium alumnatum quale 31. a. b
Palicorum in Sicilia ædes, & lacus Delli perjuris graves 588 a. b. e. Ibi Oraculum & aſylus, ibid. d. Palici Pœnis *Palichin*, id eſt, ϰαμαλοί 589 b. Origo vocis fabuloſa 588. d. &c. Adrani filii 584. e. Palicorum fons Menais 590. e. ibidem urbs Palice quæ & Menæ & Menænum ibid.
Palmifera loca plurima 134 & 135.
Palmyra à Solomone condita in Hamath Soba 88. e. 89. a
Pammenis chymia. 235. e. d

Pamphila Latoi filia veſtes redordiri rurſusque texere invenit 403. b
Panchajæ thus 118. d
Pan cur terrores Panicos dicatur immittere 483.a
Faunus itidem ibid. b. confer Faunus.
Pangæus Thraciæ mons ubi metalla reperit Cadmus 424 d
Panormus Phœnicum in Sicilia metropolis quomodo punice 565 c
Pantagius vel Pantacias, Sicil. fl. qui Cereri filiam quærenti obſtrepuit unde dictus 592.b c.d
Pantheræ ex Cilicia 377 c
Papaver corniculare pœnis *ſiſimaca* id eſt ſeſamum nigrum quorſum vocetur ſeſamum, quorſum nigrum? 841. d. e. Papaveris & ſeſami promiſcuus olim uſus in panificiis ibid.
Paphlagonia unde dicta 423. e
Paphus Pygmalionis ſucceſſor Paphum condidit 370.b. De Paphiæ veneris templo multa ibid. Paphus, Epaphus, & Abib ibid. c
Papyraceæ naves in Ægypto 240.c, 241,a
Παρακείμενοι pro oppoſito ſumi 763. d
Παράσημον v. ἐπίσημον.
Parcarum fabula unde 404.c
Parchor Propheta 235. c
Parma Punicum ſcutum quale & unde dictum 822. d.e
Παρνάσος pro magno 469 d. Parnaſſus & Parnes montes unde appellati 470. a
Paronomaſiæ in Scripturâ 168. c. d.e
Parthenium ſeu Tarſus à quo condita 203.c
Parthenium Punice *thamacath ut* Ebr. תמכת *thamca* Syr תמכתא *thamcatha* Rom. tamnacum vulgo *tanacetum*, vernac. *tanaiſie*, 837. d,e. Hujus uſus in eſu agni Paſchalis ibid.
Parthenope Sirenum una Neapoli condita 657.b
Parthi, Medi & Sarmatæ affines 225.b
Parus Zacynthus dicta quia montoſa 447. b. ibi marmor Lychnites ex terræ cavernis ad lucernas erutum 447.c. Paro inde nomen ibid.c.d. cur eadem Cabarnis 448. a
Paſabo v. Sabo.
Paſargadæ unde dicti 253. d
Paſcha Anglis eſt Eſtertime unde 751.d
Paſi ſinus & Phaſis fl. in Taprobana unde aurum 33. paz. 160.c. 161,a
Paſtinaca Sylveſtris quam volunt eſſe daucum, Punice *ſicham* à nigredine radicis 836.c
Paſtores cur Ægyptiis execrandi 374.c
Patæci Dii phœnicum, Herodoto in proſyâ, Heſchio in puppi navium ubi tutelæ locus 791, b.c. qua forma ibid. unde dicantur Scaligeri ſententia ibid d. noſtra ibid.d e. vid. & 821. b.c
Pater, id eſt, conditor 14. d
Πατίσσθαι quid ſignificet 334. b
Pateræ ſacerdotes Apollinis unde dicti 739. d
Paterius ibid. e
Pathros non eſt Peluſium 311 d.&c. nec Pharuſii 312. a.b nec Arabib. Petra 312.c. nec Ægypti villa Phatures ad unum è Nili oſtiis 312. d. ſed provincia Thebais, quæ modo cenſetur Ægypti pars, modo ab ea diſtinguitur 312.e. 313 a.b. Ægyptii Ezech. 20 reducendi in terram *Pathros*, id eſt, in Thebaidem, quæ maximè fuerat afflicta 313. e. Pathros aliis Phatures, unde Phanturites nomus Plinio, 314 b. Et Patures Ptol. perperam παθυρίς ibid.
Pathures vide in Pathros.
Patmo inſulæ nomen à terebintho qui *bathmo* Syris 411.c
Patzinacitæ, Daces 226 d
Pelagus pars Pætis fl. circa Cordubam 670. d e
Pelinas, Pelinæus & Pelinnæus, mons altiſſimus in Chio 413.b.c
Mons *Pelinaus*, id eſt mirandi ſerpentis à dracone ibi latente 413.d.e. 414.a
Pelinna, urbs Theſſaliæ ibid.
Pelorum Siciliæ promontorium 575.a
Pelori Græcum nomen cur dici putetur à Peloro gubernatore Annibalis ibi ſepulto, ibid. b. &c.
Peluſiacæ lentes 245 e. &c.
Peluſium Ebr. *Sin* 311. d. utrumque nomen à luto 311.d.e. Robur & clavis & oſtium Ægypti, ibid. & 312.a. Sinæi Eſaiæ ſunt Peluſiotæ ibid. Peluſium, Æg. urbs antiquiſſima 296.b
Pempedula Gall. quinque folium unde 752 b
Pen Gall. unde 753.b
Penninum jugum in ſummis Alpibus unde dictum 753. b c
Πίτταχις Bœot. vaſis genus quomodo Ebr. 475.d.e
Peparethus etiam Evœnus 433.a. unde dicatur, ib.
Perca v. Bætis.
Percus Pergus Perguſa, locus prope Ennam ubi Proſerpina rapta unde dictus 587 c d
Perdices infeſtant periculoſe quos 462. b
Pericionius Bacchus cur in Saturni ſphæra 482.a.b
Periclymenon Pœnis *lanath* ab emolliendo aut quia לן *lan* eſt pernoctare nam legebatur noctu 838. e. &c.
Periſtereon ſeu verbenaca Pœnis *azirgezol* herba pulli columbarum & *zimicum* imo *zibicum* id eſt herba columbarii 846,a

Per-

Permeſſus v. Holmius.
Perſarum arcus prægrandes 301. c.d
Perſarum clibanarii v. clibanarii.
Perſæ & Aſſyrii ἁβρόνατα 280. c. H ut χ vel κ efferunt 129. b. nomen eis ab equitatu & equis 253. d. hic Cyro autore primum aſſueverunt 254. a. itaque tum demum Perſæ dicti ibid. antea Perſis Cuth & Elam ib. b. c
Perſica lingua an ad Germanicam accedat 69 b. c. d. ejus voces in libris Danielis Eſræ & Eſteræ: hujus reliquiæ in Perſica hodierna, ibid. uſitata in ea μεταστοιχείωσις 252. a b c
Peſitana herbæ genus Ta'mudicis 10. b
Πίτορες, πίτυρες, πίσυρες Æol quatuor, unde Pedwar & Pevar Britan. 746 b
Petorium Gallici vehiculi genus und dict. 746. a
Petra v. Recam & 312 c. d.
Peucetia v. Calab.
φ & β permutabilia 362. d π & θ permutari 442. c.d
Phacas Phœnix quomodo vocetur Ebr. 395 d
Phacuſa vel Phacuſæ pagus Ægypti ubi ſitus & unde dictus 245. d. e
Phæaces id eſt eminentes quorſum Corcyræi dicti 506 c d
Phala Sidonius dux claſſis Memnoniæ Rhodi ſubſtitit cum ſuis & ibi cæſus eſt 395. d. e
Phalacrocorax in Balearibus 705. a
φαλαίνη v. balænæ.
Phalantus Phœnicum dux quomodo Ebr. 395. d
Phaleus unde dictus 58. a. quando natus 2. b. 42. d. an ab eo Phalga urbs 105. e. Phaleg ſe cum Ragum contuliſſe in Europam figmentum eſt 107 e. tria ejus ortum inſigniunt 108 b. facta illo naſcente non moriente gentium diſperſio ibid.
Phalga urbs ad Euphr. media inter duas Seleucias, quid nomen ſonat 105. e. 166. a
Phallus unde dictus 484. d. Phalli in Bacchi honorem quorſum erecti 486. a
Phanace Bacchi nomen à fremendo ut Bromius 480. c
Phanturites vide Pathros.
Pharao quid ſignificet 67 b. 156. a.b. Pharaones qui Abrahæ Joſepho & Moſi σύγχρονοι 358. a
Pharidis inſulæ v. Meninx.
Pharmarus Angelus Magiæ inventor 232 e
Pharus quantum diſtet ab Ægypto 296. c. Fabulæ Homeri de eo ibid
Parphar ſi Damaſci 89 c.d
Phaſeoli cur Arab. Cubæ. Cubia 336 e
Phaſianæ Deæ habitus 316. a
Phaſiani quam hoſpitales 327. c. nulla gens cultior ib.
Phaſianus non ſemper è Phaſi 31. a
Phaſis unde dictus 327. c
Pharnace Cinyræ mater 372. a
Phattaga Crocodili ſpecies 551. b
Phatares vide Patros.
Pherezæi in montanis 348. b
Phicius mons Bœot. à Sphinge quam φίκα Bœoti vocant 470 a
Philæ unde 305 b
Philiſtæorum dialectus qualis 778. e
Philocandrus v. Pholegandrus.
Philoctetes à ſerpente morſus cur Lemnon iverit 431 a
Phineus à Phœnice ſeptimus Bithyniæ Rex Argonautis æqualis 422. d. Ab eo Phineum & Phinopolis 423. c. Phineum in Thraciâ regnaſſe quidam volunt ibid.
φώκαινα delphini ſpecies 648. a
Phocenſes in Siciliâ v. Elymi.
Phœnice & Phœnicum ſedes prope Phaſelidem 390. c d. non eſſe Ægyptium 374. b Phœnice occidentalis circa Carthaginem & Syrtes 827. c. d. Orientalis circa Libanum ibid. Magni ſinus in utraque ibid quandoque eam includit Syria quandoque ab ea diſtinguitur 365. d. e. licet terrarum anguſtiſſima, tamen colonias emiſit fere per totum orbem 367 b. c. &c. Variæ cauſæ migrationum ib. Phœnicum coloniæ quam multæ ib. Phœnice pro Cariâ 394. Phœnice prope Rhodum ibid. Phœnix vicus ibid Phœnice inſula in ſinu Margandinorum 423. d e. Phœnice cur Rabbotin & Colpitis 827. b. c. d
Phœnices à Cananæis orti 340 nec à palmis nec à Puniceo colore maris rubri dici 341. a. b. cur abjecerint nomen Cananæorum 341. c. alias Phœnicium & Cananæum nomen promiſcue 340. c. in Oceano 708. d. à Necone miſſi totam Africam circumnavigarunt 709. c in occaſum converſi ſolem habuere ad dextram ibid. Phœnicum Indicæ navigationes & in magnam inſulam ultra Gades 709. d. ex Rhodo pulſi à Caribus 395. b cum ſuis colonis Ebraiſmum ubique diſſeminarunt 361 d. e è mari Rubro veniſſe multi tradunt 341 b. c. 759. b quomodo in Judæos id quadret 759 d. e
& Idumæos & Amorrhæos 760 a
Id à Perſis jactari reſpectu Cuthæorum 760. b
Nihil tale in Phœnicum annalibus nec ſibi conſtant qui id referunt ib. d
An tenuerint Byzantium & Chalcedonem 425. b. c. d
metallorum conflatores primi 657. e

ex ſyderibus navigationem dirige bant 410 c d
Aſtronomiæ periti 446. a
quando navigarint in Hiſpaniam 189. a
quas urbes condiderint 190. a
auro Hiſpanio in immenſum locupletari 193. c. d
loca nuper detecta vetuſtis nominibus cohoneſtarunt 161. c
quando extra columnas egreſſi 511. d. e
claſſes eorum ex gaulis 820. a
genus eorum Athenis 497. b
Phœnicum nominis variæ origines 362. a. Ebraice quam varie ſcribatur: ibid a. b. forte ex *bene* vel *phene anak* 362. d. vide Anakædi & Syrophœnices.
Φοινίκων ψεῦδος Prov. 498. e
Phœnicia & Punica ex Apollonii Scholiaſte 818. d. Apuleio 834. d Athenæo 801. c Auguſtino 848. d. Aurelio Victore 797. d. Dioſcoridis auctario 834. d. Etymologico Magno 829. d. Euſtathio 828. b. Eunapio 799 b. Feſto 797. a. 812. c. 814. a. Herodiano 797. d. e. Herodoto 791. b. Heſychio 817. c. Hieronymo 847. d. Jamblicho 811. d. inſcriptione veteri 811. c. Joſepho 794. a. Julio Capitolino 797. d. Livio 797. a. Macrobio 811. a. Paulo 797. c. Pindari Scholiaſte 828. c. Plauto 800. a. Plinio 814 b. Plutarcho 797. a. Polybio 796 c. 798. a. Acuatiliano 809 e. Sanchoniathone 782. c. Servio 815 b. Solino 797. a. 814. b Stephano 796. c. 823. d. Strabone 796. c. Tertulliano 853. c. Trogo 797. a. Tzeze 799. b. 828. c. Varrone 814. d
Phœniciæ hiſtoriæ reliquiæ habent quidquid eſt antiquiſſimum 361. d
Phœnicium & Punicum ſermonem Ebræo fuiſſe affines multis probatur 770 c d. Locorum nomina in terra Canaan fere Ebræa ibid. Lingua Phœnicia & Canæa pro Ebræa 777. c. d. in Phœnicii ſermonis reliquiis pleraque Ebraica 778. a. b. Phœnicius ſermo non tamen idem qui Ebræus ibid. nonnihil etiam à Punico diverſus 780 d. Refelluntur objectiones Fulleri 779. a. Auguſtini, Hieronymi & Priſciani de eo teſtimonia 781. b
Phœnicius portus Cytheris 501. a
Phœnix duxit coloniam in Bithyniam 419. d
Pholegandrus, ferrea inſula, item lapidoſa inſula unde dicta 451. b c
Phorbas v. Rhodus. Phorbantia v. Bucinna.
Phul in Eſaia, id eſt Philæ, urbs in inſula Nili ambigui juris inter Ægyptios & Æthiopes 304. a. b. c. d. e
origo vocis fabuloſa 305. a
vera, *Phil*, id eſt, elephas, ut proximæ Elephantines, huic tam ſimilis ut promiſcue ſumantur ibid. b c
Eſaias cur pro *Phil*, *Phul* ſcripſerit & Chald. *Phila* 305. c
Refellitur vir doctus cui *Phul* eſt Cyrene quia ibi regnavit Aphulas, imo Ophellas de quo plura 305. d &c.
Phut & Miſrajim Africam inter ſe diviſerunt 333. d. e. ad Phut vel Put alludunt, Putea, Phthia, Pythis & Phthemphut locorum Africæ nomina, 334. b. c. d. Phutæorum pars Ægypto vicina 334. d. Phutæi clypeo inſignes ut Ægyptii 334. c. Phut, idem quod *Phuts*, ſparſus 335. c. d
Phraſis Ebræa & Punica ab Auguſtino obſervata 849. e
Phraſis alia Ebræa non abſimilis in Africanis ſcriptoribus 850. a
Φρίκες ex Ebr. Beer 362. d
Phrygia barbaria dicta 200. e
cur nigra 17. a
Phyſcus fl. idem qui Adiavas 275. b
Pibeſeth, vide Bubaſtus.
Picati quorum pedes formati ſunt in ſpeciem Sphingum 470. c
Pica cur Baccho ſacra 478. d
Pici oraculum unde dictum 471. d. e
Pictores vetuſtiſſimi hominem quomodo pingebant 392. a. b
Pietas non eſt hæreditaria 74. d
Pigres id eſt Tigris 21. b. c
Pileus Laconicus 459. d
Pineus frutex id eſt Chamæpyris 706. c
Pinus & pineæ reſinæ præſtantiſſimæ in Pityuſis 706. b c
Piſces in Luſitania 695. d
Piſidæ quondam Solymi 376. c. d. fortiſſimi 394. a. b
Piſſaſphaltus rubrica Scythica 46. a
Piſtacia vid. Pſittacia.
Piſtacium Ebr. *boten* 419. e
in nucibus primas obtinet ibid.
inde biſtacium Perſis qui regem vocant *biſtace* 420. e
Piſtacium Syriæ pœne peculiare ibid. b
loca inde dicta ibid. b. c
à ventre prominulo *beten* Ebr. dicitur ibid.
Amygdalis ſimile, ibid. d. e
Arbor terebintho ſimilis 420. e
Inde terebinthus pro piſtacio in Talmude & Græcis 421. a. &c.
Piſtacium Amygdalo inſeritur 421. b

aa *Beten*

Botem quam varie exponitur 421. d e
Etiam pro avellana ſumi 422. a
Pontus unde terra Botno ibid. b
Piſtacium, biſtacium, & Phiſtacium 362. e
Piſtrix ex πρίςις 701. c
Pithecuſa prope Campaniam inſula non dicitur à doliis, ſed à ſimiis ut in Africa Pithecuſæ 655. b. c. Eadem Enaria ab enaribus ibid. c. ibid, & Arima quia Syris *narim* eſt enaris ſeu ſimus.
Pithom, Gr. Patumos Æg. urbs 314. a
Pityuſæ vel Pityodes duæ 705. a
Pix ubi, vid. Brutia, Calab, & Narycia, & Syla.
Plantago ſeu arnogloſſum Afris Ἀτιειρκὲν in Dioſcor. *Artierem* in Apul lege *Atirerkin* herbam nervorum, quia eſt πολύνευρος 834 d. & 844 d
Πλίνθος later unde dicatur 405 d
Plumbum è Caſſiteridibus quis primus apportaverit 719. c. 723. b. ſtannum veteribus plumbi ſpecies 720. c. utroque fœcunda Britannia, ibid. plumbum maxime fuſile 721 a
Pluto dicitur Axiokerſos propter imperium mortis quod diabolo tribuit Paulus 427. d. idem *Muth* Phœnicibus ibid.
Pœcilus id eſt Picol Membliari pater 460
Pœni bilingues, migdilibes, biſulci linguæ dicti quia Punicum & Libycum idioma in Africa fuere in uſu 800. c. d. inter Pœnos & Gallos commercium 733 a. Pœnorum mercenarii milites è Gallia ibid.
Pola urbs in Iſtriæ & Italiæ confiniis, à quibus condita & unde dicta 328 b
Πόλις ἀπὸ τῶ πολεῖν 320. a
Polymnia, mare quod multam algam habeat 320 c
Polygonum *Chulum* Punice; i nò *Chulim* articuli, internodia, ut Ebr. חוליורין, 838. d
Pombeditha 39 d
Pontus pro Babylonia 27 c. Pontus pro Bithynia & mari vicino 419. d Pontus Phœniciæ terra *botno*, ab ubertate avellanarum quæ inde Ponticæ & Heracleoticæ Arab. *bondok*, Ebr. *Pondekin* 422. b. c
Poplonium Tuſcis ferrum aut æs ex Æthalia vel Ilua Etruſca inſulâ 647. a
Porphyrio in Baleurib. 705 a
Ποσειδῶν id eſt Neptunus nomen Africanum à latitudine factum 10. a idem quod Japhet 10. b
Præda pro prædone 802. b
Prænetum & prænetum v. pronectus.
Prepeſinthus Sporas, tamen Cycladib. adſcripta 450. c unde dicatur ibid. d
Preſtigiani vel Pretegiani ubi regnaverit 308. d.
Priene Joniæ urbs cur Cadme & Prienenſes Cadmii dicti 474. d
Primæ literæ geminatio in Ebr. & Gr. nominibus 465
Primus Melitenſium, id eſt præfectus 552 e
Proceri Sabæi 149. c. d
Prolepſis, figura in Scriptura frequens 83 e
Prometheum eſſe Magog 13. d. e. 14. a. b. Prometheus Caucaſo affixus ignem è cœlo detulit, metalla reperit 13 d. cor ab aquila illi roditur 13. e
Promuſcis & proboſcis 114. d
Pronectus vel Prænetum, Bithyniæ urbs à Phœnicibus condita & unde dicta 423. a b
Prophetæ pro inſanis habiti 843. a. Prophetæ dicuntur id facere quod futurum prænunciant 5. e, Prophetia Chami 235. e
Proteus Phœniciæ originis 495. d
Proſerpina v. Axiokerſos.
Pſalmorum tituli unde ſumpti 818 c. d
Pſittace v. Sittace Pſittacia ſeu pittacia in Pſittacene 270. a
Pſontonphanech, Joſephi nomen Ægyptium quid ſignificet 67. a
Pſyllium ſeu pulicaris herba *vargugum* Pœnis imo *vargutum*, quia Arab. *barghuth* eſt pulex 842. a. Cur Hiſpan *Zargotona* ib d.
Pſyra inſula, Syriacè *bſira* deſpecta, in vilitatis proverbium abiit 415 b. c. in Pſyram Bacchum aut Spartam agere, prov ibid.
Pterophoros Scythiæ regio 727. e
Ptolemais olim *Accus* Ebr. *Accho*, Syr. *Acchu*, Arab. *Accha*, Joſepho Ἄκη. hodie *Acre* 864 b
Pugio Laconicus 459 d
Punicum proverb *Nummum quæris peſtilentia &c.* 853. d. confer Phœnicia lingua.
Purpuræ petris gaudent 501. a Purpura Gallis bergæ & unde 749 d
Purpura Babylonica ex Apologo 32 d Tyria & Hermionica 33. a. Purpura ex Eliſa 176. c &c. Laconica & circa Anticyram 176. d. e. Hermionica, Coa, è Niſyro, Carpatho, Cytheris, Rhodo, Gyaro, Amorgo &c. 177. a. b c. purpura & byſſus cur promiſcue ſumpta 177. d confer Crocus.
Put, vide Phut; item eſt Apollo Pythius 12. a
Puteus pro fonte 465 e
Pygmalionis pater v. Belus Pygmalion unde dictus 370. b
Pygmæi qui & Nobæ in Avalite ſinu 142. a. ad Oceanum & Nili ſcaturiginem, id eſt Aſtaboram, qui creditur eſſe Nili ramus 142 a. b. c. d
Iidem Troglodytæ ibid.

Homi-

Homines ibi ſtaturæ breviſſimæ ibid. d. e
Pyrenæi à Pyrene Bebrycis filiâ ab Hercule vitiata 693. d
vel à Pyrenæi ſaltus incendio ibid. d. e
potiùs à Punico *purani* quaſi ramoſum dixeris, quia cacumen ſylvis opacum 694. b. e
Pyxis nautica an olim à Phœnicibus reperta 716. d. e

R.

ר R *Eſch* eliſum 807. d. finale quandoque pertinet ad formam nominis 217. d. poſt ſecundam radicalem pro Dageſch 296. b. finale in vocibus ſæpe ablatum 810. d. 531. d. vide & 818. d. alterum in geminatis perit 433. b. e ר *Reſch* & ל *Lamed* tranſpoſita 431. b. ר *Re* & ז *Ze* Arab. ſæpe co fundi & unde 116 a. ר *Reſch* & ל *Lamed* item R & P pro L & Λ 205. b 661 a 744 d 766 d e
Raab vel Rahab quæ pars Ægypti vide Miſrajim.
Raab quæ pars Ægypti 66. d. e
Rabilus pro Zabelo 115. d e. 116. a
Radicula vel radix quæ herba 455. vide Struthium.
Radua mons in quo vivere creditur Mahomet 763. e
Ragau filius Phaleg unde campus Ragau, qui & Niſæus, ubi Ragæ, Ragiæ Raga, vel Rhagau, urbs 106 b. usque ad 107 b. vid. Phaleg.
Ramba genus milliis unde 798. d
Ramatha vide Laadicea.
Ranunculus quomodo Arab. 845 b. e
Raphus pro quovis gigante 364. e
Raphanus cur Pœnis *thorphat* 844. a
Rahaba ſeu Rehoboth ad Euphratem ubi ſita 38. e
Recabe equus Phoenicibus 646. c
Recam, Recem, Arecem, Arce, Hagiar Petra idem 764. d
Petrææ Arabiæ metropolis à quo condita ibid.
Regius fluvius & Regia foſſa v. Euphrates. Regina Sabæ vide Saba.
Rehob v. Aram Beth-Rehob.
Rehoboth una urbium quas circa Ninum condidit Nimrod 289 b. e
Refelluntur qui aliter ſumunt ibid. Alia urbs Rehoboth ad Euphratem infra Circuſium ibid. c. d At hæc non procul à Nino ; An Oroba? 290. a. potius Birtha, quia Birtha & Rehoboth ſunt ſynonyma 290. b. expoſitio Talmudica ibid. e
Rephan Cophtiris Saturnus ut *Cyun* Ebræis 67 d
Rex Sabæorum ſemper captivus qua ratione 150. c. Reges ditiſſimi qui 321. e. Regum Ægyptiorum nomina explicata 375. a. Rex Ægyptiis *Hyc* 374. e Rex ventorum cur Æolus 651. a
Rha ſeu Volga, Arab. Ethel 226. d. & 355. b
Rhacot & Rhacotis vide Alexandria.
Rhadinace quid Perſis 268. d
Rhæſena, Rheſena, Reſaina, Meſopot. urbs Gordiani imperat. monumento nobilis 291. e
Rhagæ in monte 224 c
Parthorum regia 225. a
Mediæ urbium maxima ibid.
Rhammæi Arabes non dicuntur à Rhadamantho 37. c
Rhea Saturni uxor mater Deorum & hominum 1. e
Rhabbotin v. Phœnice.
Rhamba רמבא teli genus Phœnicibus 798. d. &c.
Rhamnus Aſiis *atadim* 834 d
Rhaphius quale animal & unde dictum 750. a. b
Rhatenæ v. Thyrrem.
Rheda Gall. currus genus 746. e
Rheno Gr. *ῥηνὸς* 747. a. Aliter in Scaligero, ibid.
Rhebas vel Rhebæus, Bithyniæ fl. Rhebæi & Rhebantii populi, Rhebantia regio, Moſi Riphat 199. b. c. d
Rhegma urbs & ſinus Arabiæ in mari Perſico, 247. c. d
à quo condita ibid.
Rhene cur Celaduſa dicta 442. e
Rhene pro Rheema 443. a
Rheſen; Duæ urbes in Meſopot. vicini nominis. Sed hæc inter Ninivem & Calach 291. b. e
Rheſen eſſe *Λάρισσαν* Xenophontis, magnam urbem in eod ſitu, ibid. c. d
quomodo ex Rheſen Lariſſam fecerit 292. b
Rhinocoluræ jactæ ſortes de terrarum diviſione ex Epiphanii ſententia quæ refellitur 70. c. &c.
Rhinoconuræ torrens fl. Chus 240. d
Rhiſina ubi ſita 291. b
Rhodanim non ſunt Rhodii ſed Rhodanenſes qui Rhodano & Rhodanuſiæ fecere nomen 184. d
Alludunt Rodumna, Rhedones, Ruteni &c. 186. a
Rhodanim à flavo colore dici 186. c. d
qualis Gallorum fuit ibid. d. &c.
Rhodanim gentis nomen, non viri ſingularis ibid. b. c
Rhodanus non dicitur à Rhoda Maſſilienſium oppido trans Pyrenæos 184. e. &c. ſed à Rhodanim accolis 186. a. ejus fontes à Polybio deſcripti 724
Rhodia purpura 177 c
Rhodanuſia urbs ad Rhodanum, forte Lugdunum 185. d. e

Rhodus unde dicta 183.e.184.a
ſero nota 184. b.c
Rhodi primi incolæ 184. d
Rhodus olim Ophiuſa 184 a.b. 398.b
Phorbas his deletis & magno Dracone occiſo in cœlum translatus ſub Ophiuchi nomine 398. c. d
inde Rhodus dicta, quia Jarod vel rod eſt Draco 398.c. Rhodus Τρίπολις 396.a
Rhomæi populi in Africa nusquam 245.e
Rhos ראש Ezech 38. 2. aut appellativum pro initio 312 d.e.aut proprium pro loco, ut quæ ſequuntur Meſech & Tubal 213. b. nulla ratione id negat Hieronymus 213.c.Rhos, id eſt Araxes fl. ubi populi Rhoſſi 213.c.d,e. ibi olim Scythæ & Sacæ 214.a.b.c. AR hos & Meſech Ruſſi & Moſcovitæ 214.d. Rhos pro Tauricâ Cherſoneſo 214. d.c, Rhoxatani 213.a b
Rib vel Rif, vel Errif, Ægypti pars v. Miſrajim.
Ric, Arab. vis, & *raic* primus, *ric* Britan.& German. fortis, potens, unde *Sinorix*, *Dumnorix &c.* 739.c
Riphat in Esdrâ Diphat 198. d. forte Rhebas Bithyniæ fl. 199.a
Riphæi montes nuſpiam 198. c
Rit Gall. vadum, Brit. Ryd unde 757.c.d
Ritum in nominibus Auguſtoriti. Camboriti, &c. quid ſonet 757.c
Romæ quot civium capita cenſa 286. c
Romani è Citiis, 180.e.181. Romanorum cohortes vivæ combuſtæ ubi 34.b.c
Rubrica fabrilis in Africa celebris 531. e
Rubricatus Africæ fl. 531.c
Rubrum mare in Ichthyophagis receſſiſſe ita ut fundum appareret Ethnicos non latuit 319 c.d.e. ibidem algæ copia, unde Ebr. mare *Suph*, id eſt algoſum 312. a. b. c
unde dicatur rubrum 341.b
ejus aquæ aſperæ 437. a.b
Rubrum mare vel Indicum circa Merbat mire tranquillum, ut author Avicenna 121. b
Rupes pro Deo 738.c
Ruſpina urbs Africæ fœcunda ficubus unde dicta 705.c
Ruſſi & Moſcovitæ unde orti, v. Rhos.
Ruta Phœnic. *Churma*, & ruta Sylveſtris *Churmac ennaked*, quorſum? 836. b.c
Rutilus tam flavum quam rufum ſonat, ut Græc. ξανθὸς 187. d. e

S.

S*Ain* v. in Z.
S initiale ſæpe excidit 695.b
Saba, Sabo, Sabas, Sabæ, Sabæorum metropolis 148. a b c. ibi regio non eſt thurifera 148.c. eſt aromatifera 119 c.120.a
alias Mariaba 148.d.e. à dominatione 149.b. Aliæ metropoles hujus nominis 149. b. Saba unde dicatur 149.c.d. Saba non eſt Meroe 155. b.c. Regina Sabæ ex urbe Marab quæ & Saba 151.a Regina Auſtri i.e. Aljeman 122. ea intulit balſamum in Judæam 153 c
Sabaeenium Africâ nusquam 245.e
Sabæ Dionyſii in Indiâ, aliis Sibæ & Sobæi 109. c. 110.a
Sabæ populi vicini Paſargadis 249. c
Sabæorum gentes quatuor ex totidem conditoribus 146. b.c
eorum nomen totam Arabiam aromatiferam quandoque complectitur 147.b. 149. c
ſunt filii Jectan ad mare Rubrum inter Minæos & Catabanes 147.b c.d
iidem Sabatæ dicti 147. d
Horum oppida ad mare Rubrum 147. c
metropolis Saba quæ & Maariaba 148.a. &c.
Sabæi proceri, ſuperbi, Arabum principes, beatiſſimi 149.c.d.& 250.c.d
Sabæorum opes partim aromata 149. c
partim aurum & gemmæ 150. a.b
Nulla gens opulentior, ibid.
Sabæorum Rex cur ſemper captivus 150. c
Sabæorum dii Sol & Luna ibid. d
circumciſi, & Judæi admixti, & Rex Judæus, ibid. Sabæis imperare mulieres 152 e. 153. a. Sabæi in terræ finibus 153. b. c. Sabæis aurem unde 139.c.d
Sabæi Abrahæ poſteri in aditu Arab. Fœl. non procul à Nabatæis 251. c.d
inde in Jobi greges irruunt 253
Sabæi, Servio pro Sobæis 89. b
Sabæi Melæ prope fretum Perſicum 249. b
poſteri Seba filii Rhegma, ibid.
De ea loca ſcripturæ ibid. d
in Sabæis agger viginti Orgyiarum 604 b
Sabatio & Sabol in Bacchi ſadiis unde 480.a.b
Sabis Arabum Deus, id eſt Sol. Sabis pro Samis 114.
Sabis urbs, & Sabis fl. in Garmania 249. c
Sabo montes prope fretum Perſicum, al. Aſabo & Paſabo, vide ſ. l.
Sabota, al. Sabbatha, Saubatha, & Sebam, metropolis terræ thurib, quam munita & vaſta 114. b. c
Ad eam thus convehitur, ibidem vide & 115. b

Sabrata Africæ in Tripoli, 526. c. nomen Phœn. ib. urbs magna, ibid. d.
Sabitheca vel Sabythace, Græc. Samydace, 246. b.
Sabitha Chuſi filius, veteribus Sabatha, 252. c.
Ab eo conditæ Saphtha Arab. urbs & Sophtha Perſ. inſula, ibid. & Meſſabatene, & Sabtæi populi, Ptol. Stabæi, 252. c. d. e.
earum mulieres bellicoſæ, 216. c.
Sacæ juſtiſſimi, 197. b.
Sacea vel Saccarum feſtum unde dictum, 199. b. c. d.
Regis in eo imago ludicra. ibid.
Sacerdotes dici magnates Judæorum, 859. a. b.
Sachalites ſinus 115. b.
Sachalites ſinus profundiſſimus, ad quem regio thurifera, 120. b.
Sacra Apollinis cum convitiis celebrabant, qui 462. b.
Sacrificia ad Eteſias impetrandos ubi, 441. a.
Sacramentum corporis Chriſti Pœni vitam vocant, 852 a.
Sadrace Darii Hyſtaſpis regia, 277.
Sagartii Medorum equites retiarii unde dicti 253. b.
Sagittæ Æthiopum perbreves pro mucrone eſt ſmyris. 301. c. 302. a.
venenatæ, 303. a.
Sagittæ Cretææ & Cydonææ, 459. e.
Sagum quid proprie Gallis, 747. b. c.
De eo quid Baal. Aruch. ibid. d.
Sagum ut Ebr, שק mœroris *Sac. ibid.*
Saguntum, Græc. *Ζάκανθα* ſitus & conditores, 691. a.
De ſagunto & Carthagine Oppiani næniæ, 688. e.
Sagut, vel Saguri potius ſinus in Africa qui aliis Emporicus, ubi Phœnices, 714 d.
Salapeni, 113. a. vide Saleph.
Salæ incolæ Salicæ id eſt inſ. Zeilan, 770 b.
Salamis inſula Attica, in qua Bœoti, vel Phœnices, 497. c.
Salam Arab. εἰρηνικός. ibid. c.
Salamis unde dicta, ibid.
Draco ibi cæſus à Rege Cychreo, ibid. c. &c.
Salauces & Eſubopes Colchorum Reges ditiſſimi, 328. e.
Salduba Bœticæ unde dicta, 667. d.
Cæſaraugusta etiam Salduba dicta, 691. b.
Salem à Semo condita, 340. b.
Salem ubi fuerit, 359. c.
Saleph, à quo Salapeni. 113. a.
Salganeus cur à Perſis interfectus ad Euripum, Chalcidicum, 775. e.
Salices, & vallis ſalicum, in Babylonicâ, 40. b.
Salmanaſſar Judæos in Mediam deportavit, 220. b.
Salmon mons umbroſus, 392. b.
Salmyca urbs Hiſpaniæ prope Columnas, 688. a.
Salſum ſæpe dicitur amarum, 609. d.
Saltiatarum texta 663. b.
Salus punice tres, ut Ebr. *Salos*, in ea voce myſterium, 851. a.
Samadracos, Ebr. morio, *σαμάρδακος Samardacus* forte deflexum ex Samothrace, 429. b. c.
Samarho, id eſt magna inſula Lyciæ vicina potius quam Lybiæ, 585. d. & 826. c.
Samaræi à Samaritanis re & ſcriptura diverſi, 347. c.
Samaræi Orthoſitæ, 347. e.
Sambuca Lyrophœnis citharæ ſpecies, 808. b.
ס *Samech* & צ *Tſade* literæ promiſcuæ, 165. e. 166. a.
Samemrumos, ſeu *ὑψουράνιος*, 784. a.
Samen cœlum Phœnicibus, & *Balſamen* Sol 646. b. c.
Samolum, herba quam Druides ſiniſtra manu legebant unde dicta, 752. c.
Samos Elidis ſuper montem, 407. d.
Samos prope Ithacam *παιπαλόεσσα*, 407. c.
Samothracia inſula unde Cadmi uxor Hermonia. 426. c.
ibi myſteria Cabirorum, *ibid & ſeq.*
Samothracum lingua in ſacris peculiaris fortè Phœnicia, 430. c. d.
eſt inſula montoſa, 470. b.
cepa, 418. a.
Samothracum ritus in inſulam Britannicam unde invecti, 722. a. b.
Sampharitica vel Saphatirica nardus 166. a.
Samus Jonica inſula Junoni ſacra, 406. d.
Sama eminere Pœnis, & *Samen* cœli, inde celſa loca, *σάμοι*, 407. b. d. e.
Sami quatuor in Græcia, omnes in celſo ſitu, 407. b. c.
Samos tota montoſa, 407. c.
diu deſerta propter Neides, 408. a.
Amazones à Baccho in Samo interemptæ, 408. b.
Sami terræ motum præſenſit Pherecydes, 410. a.
Samydace, urbs Carmaniæ ubi ſita, 246. d.
Samydacus. fl. ibid. e.
Sanaa metropolis regni Jeman, *Vzal* Ebræi, 360. a.
Sanaa. Arab. Fœl. urbs inſignis. Ebr. *Vzal.* ejus deſcriptio & ſitus, 190. c. d e. 191. a. b.
Regio aromatifera & Damaſcenæ ſimilis, ibid.
San vel *Sanna* Phœnicie, & *ſunna* Arab. doctrinam ſonat, 855 d.
origo vocis Ebræa, ibid. e.
Sanchoniathon, i. e. *φιλαλήθης* juxta Theodoretum, 855. d.
vox explicatur, ibid. e.

quis fuerit & quando ſcripſerit vide, ibid.
Sandocus Cinyræ pater, 376. a.
Sandyx, v. ſory & ſyricum.
Sanguis uvæ pro vino, phraſis Tyria & Ebræa, 478. c.
Saniſera Minoricæ urbs ubi ſita & unde dicta, 704. c. d.
Saoces mons Samothraciæ, 407. c.
Saphar Moſi mons Orientis, unde Saphar urbs, Homeritarum metropolis & Sapharitæ populi, 164. a.
Saphar Ptolemæo climax, ibid. c
Saphar urbs quomodo vocetur à recentioribus, 165. c. d.
inde nardus Sampharitica, 166 a.
Saphtha Arab. Fœl. urbs, v. Sabtha.
Saponaria terra, id eſt cimolia, 455. d.
Sara cur vocetur *Anobret*. 790. c.
Saraballum quid proprie, 32. a. b.
Saraballum aluminatum, ibid. b. c.
Saraca vicus, 241. d.
Saraceni v. Scenitæ, Saraceni id eſt latrones, 241. d. e.
Saracenos tonderi in orbem, 390 a.
Sardinia Gr. Σαρδὼ dici putatur à Sardo Herculis Filio, 630. e.
Vetus nomen an humani veſtigii figura *Ichnuſa* & *Sandaliotis*. 631. d.
Sic Ebr. Saad veſtigium unde Σαρδὼ inſerto R. de more linguæ quod probatur multis exemplis, 632 a. b c.
Ariſtæus in Sardinia, 632. d. e. &c.
& Norax dux Hiſpanorum, 633. d. &c.
Et Tolaenſes vel Ilienſes, 634. b. &c.
Iidem Balari & Corſi, id eſt feri & ſylveſtres dicti, 635. c. d.
Sardiniæ pars ad Aquilonem montoſa quam hi tenebant, altera cultior ubi Pœni, 635. c.
Horum colonia vetuſtiſſima, 636. c.
Et urbes, 636 d. &c.
Sardi plerique Carthaginis coloni, 638. a.
Sardorum lingua Punica, ibid. b.
Pœnorum ibi clades, 638 b. c.
fructus exſtirpati, ibid.
inſulæ magnitudo, ibid. c. d.
Sardoi & Etruſci maris inſulæ omnes penes Phœnices, 639. d.
Sardonia quomodo Arab 845. b. c.
Sardus Herculis Macerid is filius coloniam ex Lybia in Sardiniam dicitur deduxiſſe, 630. e. &c.
Sarmadacus v Samadracos.
Σαργύνη unde, 253. b.
Sarmatæ Medorum ſoboles 225. b.
Sarmatæ Parthi & Medi affines, ibid.
Sarmatæ unde dicti, ibid.
Sarmoth v. Aſarmoth.
Σαρὼν & Σαρωνὶς quercus unde Saronicus ſinus & Saronides iidem qui Druides, 744. a.
Sarra Tyrus dicta a piſce *Sarra* Servius, inepte, 815. b. Sidon potius à piſcatione, ibid. c.
Saruus abavus Abræ, à quo urbs Saruus prope Carrhas, 107. d.
Saſo inſula, id eſt excidii quia vadoſa, 506. d. e.
Satrachus v. Seſtrachus.
Saturnus idem qui Noa. 1. uterque omnium parens & juſtitiæ Præco, ibid. d. e.
ſub utroque ætas aurea, 2 b.
& pax, ibid.
Et terra unius Sermonis, ibid. e.
uterque vir terræ, 3. a.
Et agricola & vinitor, 3. b.
Cur Saturnus ebrietatis præſes, 3. c.
Cur in Saturnalibus comeſſationes, & ſervi Dominorum loco, ibid. c. d.
Saturni lex quæ prohibet Deos videre nudos, ibid. e.
Saturnus & Rhea ex Oceano & Thetide nati 4. b.
Navis Saturni Symbolum, ibid.
nummi Saturni, ibid. c. d
Saturnus prædixit diluvium, 4. e. & 5. a.
voravit omnes liberos tribus exceptis, 5. c.
Cœlum patrem exſecuit, 9. b. c. d.
falx illa abſcondita 576. d.
vocatur Char. 67. d.
Saturnus à Jove ejectus, origo fabulæ, 257 a.
ejus vicus vide Canthele: dicitur *El ilus*, 785. a.
uxor ejus Baalitis, 786. d filius Belus, ib. inſigne quatuor oculi, duo aperti duo clauſi 789 c alias Iſrael, 790 a. filium Jehud immolavit & circumciſus eſt cum ſuis, itaque idem qui Abraham, 790. b.
Satyri hircorum ſpecies, 483. b. Dæmon Ebr. hircus, ib. c Hirci forma diabolus ſibi placare creditus, ibid. c. Zabios ita credere, ibid Τράγῳ θύεσθαι, ibid. Satyri cur ſilaces, ibid. d & ὀρχησταί, ibid. *ſuira* vel Suitura. Ebr. Satyrus, ib. Satyrica veſtis τραγὴ & ἰζάρα, ibid. e. Σαυκρὸς & σαυκροποδὶς quid proprie, 297. a. 280. e.
Saul Rehoboth ad Euphratem 89. e.
Sauromatides bel icolæ, 216. a &c.
Sauvarakia, 241. d.
Saxatina 683. c.
Scandaria promontorium Coæ inſulæ continenti proximum unde dictum, 404. a.
Scandia v. Thule.

Scaprenſula v. Thaſus.
Schac Perſis eſt Rex inde *Schacmat* quid, 129 b.
Schaccorum ludus unde dictus, 129.d.
Scheria eſt Corcyra & unde ſic vocetur, 506 a.
Scenæ pro Succoth, 210. d. Multa oppida hujus nominis, ibid
Scenitæ iidem qui Chuſæi & Saraceni, 241.a.b. horum ſitus, 241.a b. ratio nominis, 241.d.
Sceva per O expreſſum. 10. a. b. paſſim tranſit in ſequentis vocalis ſonum, 503. b. expreſſum per A. 613. d.
Schetlandia una Orcadum v. Thule.
ש *Schin* expreſſum per Z. 233 d 846. b.
Chaldæi mutant in ת *Thau* 273.b. & 564. d.
Sciathus inſula Macedonica, unde dict. 432.
Sclavia filiis Chanaan. 304.a.
Scolus, ubi Pentheus diſcerptus, unde dicatur, 473.d. e. σκῶλος quid Græcis, 474 a.
Scripturæ veritas quomodo teſtimoniis humanis firmari poſſit. 258 b.
Ex ſcriptura petitum aut detortum quicquid in gentibus antiquiſſimum. 1. d.
Scripſiſſe Græcos ſiniſtrorſum & βουστροφηδὸν, 494. c verſus inde dicti 494. d.
Solonis leges ſic ſcriptæ & Olympiæ vetus inſcriptio ibid d. e.
Scylla unde dicta 576. b.
Scyphius primus equus quia è petra editus. 828.c. Scyronites, cur idem dictus ibid. ortus è Neptuni ſemine in ſaxo dormientis. 330. b. c.
Scyrus petroſa inſula unde dicta 432. d. e. σκῦρος eſt λατύπη ibid.
Scythæ quam juſti. 197. b. c. ſemper equis vecti, 215. c. arma eorum ſagittæ & arcus, ibid. d. ſchütten. Germanis ejaculari. ibid. e. Mulieres quam bellicoſæ. 216. a &c. Equites αὐτοτελεῖς 216. e.
Scythia nec mulos habet, nec aſinos. 200. c.
Scythopolis unde dicatur, 218. d. vetus nomen Bethſan, ibid.
Seba v. Saba.
Sebaſtopolis v. Dioſcurias.
Securis Tenedia v. Tenedia.
Segeſta v. Egeſta.
Seger vel Sager ubi thus. 120. e. 121. a. potius Sachar unde Sachalites ſinus. 122. d.
Sela unde dictus. 100. b. Sela Suſianorum conditor, ubi Sela urbs. 104. a. b.
Selambina Bæticæ oppidum quomodo phæn. 683. c.
Selandib perſis dicitur int. Seilan. p. 770. b.
Selem צלם umbra Ebr. & imago, quorſum 392 a. b.
Selga urbs ubi. & unde dicta ib. ἀσελγῶς unde 692. a.
Seleucia Babylonia & Babylon cur dicta, 57. b. quam procul à Babylone. ibid. Seleuciæ quot incolæ. 286 b. c.
Sem quando natus, 73. c. Ex gratia prælatus Japheto primogenito, 73. d. Cur Noe Deo Semi benedixerit. 73. e. condidit oppidum Salem, 340. b. Quomodo Deus fuerit Deus ſemi. 75. e. &c. ſemi prærogativæ, ibid. a. b. c, d. e. ſemi, ſervus Chanaan, 76. c. &c. ſem non eſt Melchiſedech, 359. b. c. 77. c. &c. ſemi filii 78. c. Semi nomen Idololatris cur invitum. 11. a. Dominus ejus Deus. 10. e. Eccleſia in ejus familia 11. a. Sem cur Pluto & ᾍδης ibid. ſemi nomen quid ſonet. 11. b. ſemi tabernacula. id eſt Eccleſia, quorſum 171.
Semiramis i. e. columba montana 821. c. id fruſtra doctis ſuſpectum ibid ubi expoſita 822 c. Ejus regni terminus ad Orientem Inamanes ll ad meridiem regio thurifera & myrrifera 123. d. non condidit Babylonem. 263 b. c.
Senaar & Sennaar v. Sinhar.
Senes decrepiti japeti dicuntur & unde 167 c. ſenes decrepitos præcipitabant Tibareni 209 c.
Sepharad cur Hieronymus Boſphorum reddat. 93. a.
Sepharad, Ebr. Hiſpania. 357. d.
Sephera, campeſtris regio. 268. c.
Septentrionis penetralia cur tenebroſa 727. c. in ſeptentrione major hominum fæcunditas 170. a.
Serandib Arabibus eſt Seilan. 770. b.
Seres non arbores. 30 b.
Seria v. Syria. Sericum non ſemper è ſerum ſolo 31. a
Serendivi Ammiani, eſt Seilon, Perſis & Arabibus hodieque *Serandib* dicta 770. b.
Seriphus una Cycladum, 439. c. Inſula viliſſima & aſperrima 448. d. De ea Stratonici jocus. ib. Tota ſarum; ib. e. Homines ibi in ſaxa mutati ib. Origo nominis. 449. a.
Sermo vide Lingua.
Serpentis venenum in capite aut in felle, inde ראש Ebræis. 835. b. c.
Seruach arx Solomonis in Homeritarum urbe Marab 31. c.
Seſan v. Anakæi.
Seſami & papaveris promiſcuus uſus in panificiis. 841. d. e
Seſamus à Phineo condita & Caribus & Phœnicib. 424. a b. Eadem Amaſtris ab Amaſtri Darii nepte, ibid.
Seſoſtrim Colchos ex Ægypto non deduxiſſe ut volunt, 324. c. ſeſoſtris, ſeſac Roboamo æqualis Colchis & Jaſon vetuſtiores, ib. ſeſoſtris in Colchide victus ibid.

Seſtra-

Seſtrachus, ſatrachus, ſetrechus, Cypri fl. unde dictus, 370.b.c. ibid. lavabatur Venus cum Adonide. ibid.
Setabis ubi ſita 690.c. unde dicta, ibid. Telæ & ſudaria ſetaba, 691.a. Chartæ ibidem eximiæ ibid.
Seth unde dictus. 58.a. Seth cur Typhon Ægyptiis. 11, b. ſethi columnæ ante diluvium ſcriptæ. 54.a.
Sethoitis & ſethroni urbi unde nomen 333.a.
Settechus v. ſeſtrachus.
Sex & ſexi unde ſaxatina & Colias ſexitanus vel ſaxitanus. 683. c. v. Hexi.
Sexus Deorum neſciunt Ebræi. 860.a.
Sibæ vide ſabæ.
Sibylla Cumæa cur credatur Lilybæi ſepulta 559.c.d. Sibylla Noæ nurus. 15.c.d. Sibyllarum oracula ſuſpecta. 17.a.
Sicani Cyclopum cognati. 621. d. in Sicilia indigenæ ib. d. e. Sicanus fl. in Hiſpania nullus, 622.a. ſicanorum origo fabuloſa, ibid b.c. ſicani שכנים id eſt vicini dicti, qui Phœnicib. propiores, 623. d. Sicanos Lilybæum verſus, cum Pœnis habitaſſe, 625.e. &c. Sicanorum pleraque oppida in montibus, 629.c.
Σιχάμ Afris paſtinaca ſylveſtris, unde 836. c.
De Siciliæ priſcis incolis fabulæ 617.d. Cyclopes, Læſtrygenes, Sicani, Siculi Phocenſes, Elymi gens eadem, 618 d. in Sicilia tres linguæ & tres gentes ibid. d. e. Siculorum quos volunt ex Italia transvectos origo commentitia 622. d. &c. Sicilia forte Phœn. inſula *Sielul* id eſt perfectionis dicta, quia inſularum optima, 624.c.d. Vel *Segulaja* id eſt Botrorum ibid. d. e. E Sicilia Carthaginenſes vina & uvas comparabant 625.a b. Sicilia ab Homero & aliis vitibus fœcunda deſcribitur ibid. c. d.e. vina in plurimis Siciliæ locis 626 &c. Siciliæ littora diu tenuere vel è Carthagine pæni vel è Tyro phœnices 557.d. &c.
Sicinus Cycladibus adſcripta, 439.c. 451.b. inſula pauperrima Ebr. *ſiccen* indigere. ib. d. e. Olim Oenoe, ib. Utrumque nomen peti è fabulis. ib.
Siculæ urbes ab omnibus dictæ. 604 e.
Σίδα Bœot. malum Punicum, ut Arab. *ſidra* 476. b. & 484 e.
Sidda, Muſicæ genus. 787.a.
Side, ſidene, ſidenes populi, ſidenum fl. 330, a.b. v. Caphthoræi.
Sideritis pœnis *udedonin*, quia *hadid* eſt ferrum 839.d.
Sidon virgo Canora ex Ponto nata, quæ oden reperit unde dicta. 786.e. &c.
Sidon urbs ab ubertate piſcium dicta ut Bethſaida 342 d 797 a. cur ſidon vocetur ejus conditor ibid. Tyro multo antiquior & poetis longe notior, ibid. d. &c. magna 343.c. quomodo πολύχαλκος 343. d incolarum induſtria, ſcientiæ & artes ibid. d. e. quam pacate diu vixerint 344 a. Sidonii pro Phœnicibus. 342. a.
Serra Hiſp. mons unde 821. d.
Sijim Ebræis qui in deſertis degunt & ſiticuloſis locis, 326. c. d. vid. Ichthyophagi.
Sil pigmenti ſpecies 444. c.
Sila v. Syla.
Sileni colloquium cum Mida 707.c. fabula unde orta. 482.b. de eo quid Juſtinus Martyr. 482 c. nomen unde & prophetiæ de ſilo horrenda depravatio ibid. Silenus Bacchus cur in ſphæra Mercurii. 481. e.
Silices Aſſyriæ populi unde dicti. 278.d.
Silures Britanniæ populi unde dicti 451.b & 722 c. ex Iberia in Britanniam. 722 b.c. ſilura inſula ibid. Silurum vel ſillena inſulæ, hodie 𝔖𝔦𝔩𝔩𝔶 vel 𝔖𝔬𝔱𝔩𝔦𝔫𝔤𝔰/pars Caſſiteridum 722.d.
Similitudines ex rebus notis 6. c.
Simius quia ſimus. 655. c.
Simois v. Xantus.
Simyra prope Orthoſiam. 347. d.
Sinapi Cyprium. 418. a.
Sin & ſinæi v. peluſium.
Sinæi Eſaiæ ætate ignoti. Sinæorum ſitus quam incertus, 345.e. videntur eſſe peluſiotæ, 346 a.b.
Sindon à Sidone dici putatur tanquam ibi inventus. 833.a. Tamen צידון ſidon & סדין ſindon ſcriptura multũ differunt, ib. a. b. Materia è lino aut byſſo ib.
Singara &c. vid. Sinhar.
Sinhar, ſenaar: Sennaar, ſingara, idem 27. e. 28. a. b. Interpretib. Pontus, Babylon, Bagdad, 27 c. Babylon urbs in terra ſinhar, ib e. & 28.a. ſingara urbs, ſingarena regio, ſingaras mons, 28. b. unde dicatur, 28.a. De pallio ſinhar, 28.d. &c.
Siphons una Cycladum 439. c. ibi auri & argenti metalla & opes immenſæ. unde nomen 448. a. b.c.
Sippara vel. ſippharaubi ſita & unde dicta 25 a
Siraph urbs Perſidis ubi ſita. 455.c.
Sirbes vel ſirbos fluv Lyciæ unde dicitur 278.c. 390.d
Sirenes multi ſtatuunt prope Pelorum. 573.d e. illis à cantu nomen 482.c & 574.b. ſirenes ejuſdem originis cujus Teleboæ 556. d.e. ad Acheloum & circa Capreas 656.d.e. Ab iis ſurrentum & ſirenuſæ dictæ. ib e. &c.
Siſara palus à rubrica dicta. 532 a.
Σισιμάκα Afris papaver unde 841 d.
Siſoe, ציציח, κρώβυλος cirrus, πλοχμίδιον, &c. 389. d. De ſiſoe Heſychii locus à Caſaubono reſtitutus. 390. a. unde hæc vox Phaſelicis. ib. a. b.

Σισυρ-

Σιγυρσοδύται, v. Baleares.
Σίσυρνον, quomodo Ebraice, 747. a.
Σίτων eſt Dagon. 785. a.
Siſtrum à vulgari cymbalo quid differat, 240. b. c. Iſiacorum proprium, 240. c.
Σιτάνιον, meſpili ſpecies. 158. b.
Sittace vel pſittace, ubi ſita, & unde dicta, ejuſdem deſcriptio, 270. a.
Σμυ cur Typhon Ægyptiis. 11. b.
Soaib eſt Jethro, 761. c.
Soanum torrentes in Colchis multum auri deferunt. 328. d.
Soba v. Aram ſoba.
Sobei v. Sabæ.
Socotra inſula olim Dioſcoridis, 121. c. unde alce. 114. d. c.
Socrates unde oriundus 682. e. &c.
Sodomorum incendii qui meminerint. 349. d.
Sol, Deus ſabæorum. 150. c.
Solon tranſtulit Ægyptia nomina in Græca 68. c.
Solanum punice *Aſtriſmuni* herba Octavi id eſt æſculapii qui *Eſmuni* ſeu Octavus punice vocabatur quia octavus Cabirorum, 842. d. Apollinem hanc herbam æſculapio dediſſe ibid. Cur dicatur Apollinaris ib. Ejus in vaticiniis uſus ibid.
Sol an receſſerit ævo Ezechiæ 446. a. b.
Solem ad dextram qui habuerint in occaſum converſi 709. d.
Solœciſmus unde dictus 405. a.
Solois urbes ubi & unde 566. a. vide ſolois.
Solois Africæ promontorium unde dictum 711. c.
Solus Siciliæ urbs in rupe, cui inde nomen 565. c 566. a
Solymi iidem qui Piſidæ, 376. c. His ſermo Phœnicius ibid. d So'ymi montes prope lacum ib. d. c. Solymi prope Lycios 389. a. b.
Ad Jeroſolymitanos fruſtra referri quæ in Homero de Solymis, 389. b. c. Solymi τρηχυαύχενες quod judæis vetitum ib. c. d. e. eorum regio Cabalais 391. a. unde nomen. 392. a. b. Hodie dicuntur *Tzalymi, ibid* c. Dii Solymorum qui fuerint 392. c. &c. Cur iidem Lyciis exoſi 392. d. &c.
Sonoba Bæticæ urbs unde dicta 667. d.
Sophene ubi ſita, 89. a. diverſa à Soba ib.
Sophir pro Ophir in Græca verſione. 160. d.
Sophtha, inſula Perſica, v. Sabtha.
Sora v. Sura. Sora phœnices urbs, forte Tyrus 815. c.
Sorbiodunum, hodie *Sariſberus*, unde dictum, 756. a.
Sory, ſyricum & ſandyx pro eodem 444. c. 445. e.
Spania pro Hiſpania 699. c. nomen à Pœne 688. c. non à ane ſed à cuniculis dici multis probatur, 699. c. d. e. &c. Cuniculi in Hiſpania quanta copia & quam noxii, 700. a &c. Cuniculus nomen Hiſpanicum, 701. b. c. Leberis Maſſilienſium, unde laurix. 701. c.
Spania id eſt cuniculoſa. 190. d. e.
Sparta an dicatur ἀπὸ τῶν σπαρτῶν à viris à Cadmo ſeminatis, 498. c. d. e. ſpartæ heroum Cadmi. 498. d. 499. b. ſpartiatæ, & Judæi cur dicantur eſſe fratres 499. c. d. ſparta potius à ſparto Phoronei filio, vel à ſparta uxore Lacedæmonis. 499. a. b.
Spartonem Judæum perperam confundi cum ſpartone vel ſparto ſpartæ conditore. 499. d.
Spartum unde Carthago Spartaria & Spartarius campus in Hiſpania, 687. c. d. cur Gr. λεύκαια & λευκὰς ib. d. quis uſus ib. d. e. ubi creverit, ib. e. cur ſalaminium dicatur in Oppiano 688. a.
Sparum Gallici teli genus unde dictum, 744. c.
Spatha vel ſpata, gladius gallicus anceps unde dictus. 743. d. e.
Sphinx Bœot. dicitur Φὶξ & cur, 480. c. d.
Sphud vero Chald. *Spedo* Ital. Spit Belgic. 743. e.
Sponſas coronandi mos antiquiſſimus. 457. b. Ejus in ſcriptura veſtigia ib.
Sporas quomodo Phœnicibus, 455. e.
Stadia pro Tſadia id eſt deſolata, Rhodus cur dicta. 399. b.
Stagnare, στεγνοῦσθαι, *ſtancare*, Gall. *eſtancher* 721. b. c.
Stagnum cur dicitur mare in ſinu Carthagin. 596. d. e.
Stancare v. ſtagnare.
Stannum è Britannia qua allatum, 719. c. ſtannum veteribus plumbi ſpecies, 720. c.
Utroque fœcunda Britannia & inde dicta ib. &c ſtannum quomodo Ebr. Arab. & Talmud. 720. b. 721. d. Celticum valde fuſile 721. a. ſtannum unde dicatur. 721 b.
Staphylus in Aſſyria Bacchi ſucceſſor. 478 d.
Statua Memnonis à ſole tacta crepabat. 315. c.
Stemmata nobilium cur urſi, tigres, leones, &c. 259. b.
Stomalimne quid, 405. b.
Strabo ubi natus, 206. a. Strabonis cujuſdam mira perſpicacitas 558 c. ſtruthium quæ herba 455. b. ſtruthium ſeu radicula cur ſυρὶς Pœnis, 835. a.
Stygis fons in Arab. Fœl. 165. b.
Subites hedera Gall. ut *baſub* Ebr. 752. a.
Subventana regio v. Cinypis.
Subulo tibicen Tuſcis, 647. a.
Su opp. ubi & unde 278. d.
Succha Ebr. ſpelunca. & Sucha, urbs Succhæorum ſeu Troglodytarum, hodie *Suachen*, 318. a. b. vide Troglodytæ
Succoth oppidum Gr. Scenæ, 210. d.
Suelo Bæticæ oppidum à vulpibus, 682. e.

Suevi Iſidi ſacrificant, 505. b.
Sunetes Carthagine qui judices, & unde dicti. 516. d. e. minora etiam oppida habuiſſe ſuos ſufferes. 517. a
Suffetum potentiam quomodo retuderit Annibal. 516. d. vide & 640. e & 797. a.
Sulchi Sardiniæ urbs, 636. d. ubi ſita & unde dicta. 637. b. e. Sulphur in melo nobiliſſimum, 455. d. Sulphur pro bitumine, 48. b.
Sumes Mercurius & unde 844. e.
Sunitarum optimus ducit virginem quamcunq; vult, 197. d.
Supercilia ſtibio illita. 655 c.
Sur & Chavila deſerti termini oppoſiti. 255. d.
Sur vel ſud Euphratis alveus, vid Euphrates.
Sura vel ſora urbs ubi, 39 c. d Mabazia eadem, ib.
Suſa Ptolemæus à Tigri nimis removit 268. c. unde nomen 833. c. d. e. ſuſanæi pro ſuſiis. 79. e. ſuſis dies hybernos agebat Rex Perſarum, 223. c. ibi quam immenſus calor. ibid.
ſuſarum regia. 223 b c.
Suſa lilium unde ſuſa urbs & ſuſinum unguentum. 833. c. d.
Suſiana cur Cuth & Cus dicatur & Ciſſia & Chuzeſtan. 257. 6. ſuſia eq i Etymologo, unde 833. 834. a
Suſii an & quatenus diverſi ab Elymæis. 79. d e.
Suſium vel ſuſinum unguentum id eſt lilium 833. c.
Suloba Epiphanio Meſopotamiæ, aliis Scythiæ pars. 87 n.
Syagrum promontorium ubi portus, & apotheca thuris, 120 6. unde thus ſyagrium ibid.
Sybaris Colchorum regia, 328. a Sybaris quot armatorum millia inſtruxerit. 286. c. d.
Sydyk jupiter. 784 d. & 789. d. 1
Syene ubi. 239. b.
Syla vel ſila, ſylva in Brutiis picis ferax. 660. c.
Symæthus Sicil fl. maximus ut in ſuia Samatbo, dictus à magnitudine, 585 c. d.
Symæthius mugit ibid e.
Syme inſula in angulo Cariæ unde dicta 401 b.
Syraco palus prope Syracuſas à fœtore dicta, male Tyraca Vibio. 595. a. &c.
Syracuſarum ambitus. 222. c Syracuſæ Græcarum urbium maxima & pulcherrima. 594. c. Syracuſarum conditor ib partes quatuor, portus duo, fontes, flumen, ambitus, ib. it. p 222 c Opulentia. ib. d &c. De ſyracuſis & Crotone oraculum. 595. d. e.
Syri v Armeni Syri unde dicti 341. d Syri & Aſſyrii promiſcuè ſumpti, 81. e. d. Syros Euphrates vel Tigris dividit ab Aſſyriis. ibid. e. Syri in Aſſyria ad Oceanum. 144 a.
Syria, ſema, Jera, Jeiro, Indiæ, id eſt Aria, 109. b. c.
Syriaca lingua quando nata. 65. c. d. ſimillima Chaldææ ibid. Chriſtum & Apoſtolos eam uſurpaſſe. variæ ejus dialecti, ſyriaſmi uſus 65. c. dialectus ejus Galilæa impuriſſima. ibid.
Syricum, e ſy o fit ex ſinopide & ſandyce mixtis, Ebr. *ſircen*. 444 c. 445. a.
Syris quæ herba & unde dicta. 455. b.
Syrophœnices populi mixti vel medii inter Syros & phœnices. 365. b. Damaſcus pars Syrophœnices, 365. d. Syrophœniſſam Marc 7. Arabs deducit ex Algaur, ib. non fuit vere ſyra. 90. a. Syrophœnices id eſt phœnices è Syria, Africanis oppoſiti, 366. c. Syrophœnix pro Tyrio ibid. Syrophœnices pro Cœleſyriis. 366. e. conf. Chananæi.
Syros Ebræi non intelligebant. 777. b.
Syrus, Syra, Syrie, una Cycladum, dives & beata inſula, unde nomen, 444. c. d. Syros pro Syro Pheperam & Scyricum pro Syrico, Ebr *Sircen*, ib d. e & 445 a. phœnices in Syro. 445. a. b. pherecydes Syrius, 445. b. Heliotropium in Syro à pherecyde erectum ut volunt, imo multo antiquius. 445 c d. Syri ſitus, ib.
Syrus pagus & Syrorum oppidum in Ægypto ubi, 375. c.

T.

ט Teth eſt Θῆτα 491. a permutatur cum צ *Tſade* 827 b exprimitur per Θ. 440 b. permutatur cum כ *Caph*. 450. ט Arabum ponitur pro צ. Heb. 165. e.
ת *Thau*. Ταῦ. 491. a.
ת *The* eſſe ב *Be* Arabum ſolis punctis differunt. 337. c.
T Ταῦ cum σῖγμα permutatur: 250. d. cum Δ eſſe Θ, 10. b.
T & Td paſſim confundi. 314.
Τάαυτος Mercurius Phœnicibus 735 d.
Τάβαλα tympani Parthici genus. 632. c.
Tabraca per Tavraro, id eſt φωκὰς. 519. c. d ſaltus in vicinia ibid. *Tauraka* & Tabraca idem ut tako utus & tabris, Auran tis & Abraniis, &c. 519. b.
Tabyrium. v. Atabyrius.
Tacape quibus fertilis 542. a. b. quomodo Punice dicta. ib. b. c.
Tænarus vel Tænar rupes Laconicæ phœn. nominis. 501. d. ibi lapidicinæ. purpuræ piſcatio, & via ad inferos ib. d. e.
Tagus fl. à *dag* ſeu piſce dictus quia piſcoſiſſimus. 693. c. d.
Taura non eſt columba Arabice ut vult Tzetzes ſed

avis.

avis quælibet unde *tejar* Syris augurium 829. b.c.
Tamaſſus Cypri urbs ubi æris fodinæ unde dicta, 372 c.
Tamna, Thomna, vel Thumna caput Gebanitarum, urbs templorum LXV, 131. c. d. e.
Tanagræ Bœot. urbs, cui nomen à gallis 472. d. &c.
Tanis ævo Moſis extabat & multo ante 296 a.b.
Taphæron. Tarphon, Tarpharon, olim Saphar. 165. c. d.
Taphii ſeu Teleboæ populi Phœniciæ originis à rapinis dicti, 507. a b c.
Taphnes Æg. urbs Gr. Daphnæ Peluſiæ 314. a.
Taphoſiris Æg. urbs antiquiſſima, 296. b.
Taprobana eſt ſolomonis Ophir 160. d. unde dicta, 161. a b. Phœn טף פרון *Taph Parvan* littus Parvan ſeu Parvain, ib aurum ebur, gemmæ, pavones, & in proximo continente cercopitheci, & paſi ſinus, & phiſis fl. unde aurum *paz* & *Vphaz*. Ebr 769. a. & portus Hippuros, id eſt Ophir. ib. c. d Jabadiu eſt hordei inſula, non Taprobanæ ut legitur in Stephano ibid. b in Taprobanâ cultus Hercules, Rex Bacchi, cæteri Arabum cultu. ibid. d. Taprobana alius *Sumatra*, aliis *Ceylan*, quod verius eſſe probatur XXI. rationibus ibid. c. &c. olim Salica & incolæ Salæ. 770. b. hodie *Salandib*. & *Jarandib* & Ammiani *Serinarus*. ib.
Taprobanenſes Romæ quid mirati potiſſimum. 709. d.
Tapſus urbs ubi ſita & unde dicta 594. a. b.
Taramis. Ζεὺς Βροντᾶος 735. c.
In Tarbellis auri puriſſimi fodinæ. 694 a. b.
Tarentinæ nuces. 662. a.
Tarichiæ unde Menınx dicta *cata Tarichias* 543. a. b.
Tarpharon v. Taphron.
Tarraco Ebr. regia vel arx. 691. c. Arx Tarracone ib. c. d. Tarraconis laudes ib. conditor. ib. vina eximia. 692 a. ara & templum Auguſto ſacra ib. c. d. Tarraco à Francis expugnata ib. c. Oroſius è Tarracone ib.
Tarraconenſis Hiſpaniæ pars ubi, 663. a. in ea pauca phœnicum monimenta 686. d.
Tarſejum pro Tarteſſo, 194. b.
Tarſis in India. 194 c. Tarſis vide Tharſis Tarſis id eſt Tarteſſus, 193. c. 194 a.
Tarſus quibusdam Tarſis. 375. c.
Tartari nomen quò alludat 670. c.
Tartarus, id eſt aer tenebroſus ſub polis 727. c.
Tarteſſis alius Carteia al. Gades al verius inſula & urbs inter duo Bœtis oſtia 193. d. e. Tarteſſus fl. ſeu Bætis. 665 d.
Tarteſſus inſula & urbs inter duo Bœtis oſtia 669. b. c. d Ebr. *Tarſis*. 671. c.
Tarteſſus urbs magna ib. Tarteſſus triplex ib. d. e. Tarteſſum proprie dictam phœnices non condidere, ib. e. ſed Tarſis filius Javan. 672. a. Tarteſſus omnibus metallis dives, ib. a. b. c. qui Græcorum in Tarteſſum navigaverint ib c. Tarteſſiæ murænæ & muſtelæ ib. d. e. & Tarteſſus non eſt Gaddir, 673. a. b c. Tarteſſi nomen pro Gadibus. 671. c.
Tathyris. v. Pathros.
Ταῦρος pro Baccho unde. 480. a. b
Tauriscus Galliæ tyrannus ab Hercule occiſus. 729. d.
Tauromenium Siciliæ oppidum in Tauro monte qui *Tur* pœnis. 577. b c.
Tauromintus fl. v. Onobala.
Taurus & ταυρόμορφος Bacchus unde, 479. c. &c. It. Taurus mons unde dictus 577. b.
Taxea lardum Gallis unde. 750. c.
Tdaphar olim ſaphar. 165. d.
Tearus Thraciæ fl. 172. a.
Tehama Arabiæ pars ubi 162 a. b.
Tebo in igne purgantur quæ 31. c.
Telchines, quando in Rhodum ſeceſſerint. 399. c. d.
Telchines magi à Phœnicio Talchis, 399. c. d. 400. a telchin & ſelchis, ib.
Teleboæ v. taphii.
Thelen Brit. Cythara unde dicta. 756 c.
Telephaſſa Europæ mater thaſi obiit 425 c.
Tellus ſeu Rhea ſaturni uxor 3. a. b.
Telmiſſus non termiſſus, Lyciæ urbs in ſaxo unde dicta 391. b. c.
Telo vel tolo Gall. urbs ad Cithariſtem promont. unde dicta 756. b. c.
Telus inſula Carica, id eſt תל *tel* tumulus. 401. b. telinum unguentum inde dici plinius falſo aſſerit, ib. telus etiam Agathuſa ibid. c.
Temeſa Brutiorum urbs ære dives unde dicta 374. a.
Temeſen in Brutiis, de qua Homerus, phocenſes invaſerunt circa Trojana tempora, 657. c. tam Italica quam Cypria temeſe metallifera ib d. utrique nomen phœnicium, ibid.
Temmicus Bœot. mons ab altitudine, ibi temmices populi 469. d e.
Tenedia ſecuris. 418. c. tenedius Apollo bipennifer: ſecuris in nummis Tenediis ib d. tenedia vaſa in precio 417. b. e. tenedium origanum. 418.
Tenedos non eſt τίνα ἕδος ut volunt, ſed inſula *tinedom* id eſt Puti rubri ad figulinas 416. d &c vid. Aſterii & origanum & Alpheus.
Tenes tenedi pro Deo cultus 416. d. e. tibicines cur ex ejus fano excluſi, & nomen Achillis in eo pro-

ferre nefas 417.a. De tene nihil poetæ vetuſtiores. nec plerique mythologi ib.

Tenos inſula Phœn. *thannoth*, id eſt draconum aut anguium, indidem Ophiuſa & Hydruſia. 443.d.e. unde & vipera ib. Tenus alia Theſſaliæ ubi ſerpens magicis cantibus exanimatus ib. tenia alia ib. Aquæ teni mirabiles 444.a. Tenus inſula non magnæ rei ibid.

Terebinthi in Cycladibus, inde nomen multis inſulis. 411 c.d Terebinthus pro piſtacio uſurpatur ab Ebræis & Græcis 421.a. Terebinthi fructus non nux sed granum ib.

Terebinthus Manetis præceptor cur Perſis Budas, 587 a.b.

Teres Sitalcis pater Rex Odryſarum 173. b. primus regnum Odryſarum amplificavit ibid. teres alius ſitalcis filius. ib. d.

Terias ſiciliæ fl. ad Leontinos, à negotiando cur dictu 591 b.c.d

Termiſſus v. Telmiſſus.

Terra ut *omicron* juxta veteres. 107. e. &c. Terra unius ſermonis 2. e. Terra pro incolis. 56. e. Terræ motus terram diffindunt & omnimodos emittunt ſonos. 408 d. e. terræ motus μυκηματίαι χασματίαι ῥῆκται. 409 a.b Exempla terræ motuum cum fragore & mugitu ib. c. d. tale aliquid ſami ib. e. terræ motum ſami futurum præſenſit pherecydes. 410 a.

Tereus Rex thracum vetuſtiſſimus 173.b.

Teſtudo ex Abalite ſinu. 140 c.

Teucer Salaminus cur Carthaginem condidiſſe putetur. 688 b e.

Teutates, Mercurius & Taautos, *Thouth*, *Theuth*, *Thoth* 737. d. e. vid. & 690 a b.

Thabor vide Atabyrius. Thabor in occaſu terræ chanaan. 487.a.

Thalli Syriaca. 864 c.

Thalmæi v. Anakæi.

Thamacath aſtis tanacetum vulgo *tanaiſie*. 837.d.

Thamanorum pagus ab illis octo conditus qui ex arca exierunt, 21. a. vide cemainum & tſemaninus.

Thamneriis ſunt arii, rat. nom 220 c.

Thapſia pœnis herba *bæden* 1. c בדין torcularium/ quia ſuccus ejus torculari exprimebatur 843 c *bood* pro *bad* torcular, ut *good*, pro *gad* coriandrum. ibid.

Thabius Siciliæ peninſul. pro inſula habita & Sporadum una, 594 a. Rat. nom ib. b e.

Tharſis non eſt tharſus nec Carthago, nec Africa ſed Hiſpania. 188 c. 189. a &c. 194. c. d. vid Tharſis.

Thaſus olim Chryſe propter auri metalla. 423.b. thaſus bonorum 424.e. thaſi & ſcaptenſulæ proventus annuus 425 a.

Thas Syria bractea, ab auri bracteis thaſo nomen, non à fabuloſo thaſo 425.e. thaſus cur Odonis olim & thaſi Dæri 425.b.c. vide tele phaſſa.

Theba bos ſyris ſuluet. 831.d.

Thebæ Ægyptiæ v. Dioſpolis thebæ phœnicie *Thebes* à luto dictæ, quia urbs tota πάθαιρ@-, 462.e &c. Ejusd. vocis vanæ originationes. ibid a.b. thebæ Hypoplaciæ. 406.e. thebis Ægyptiis quot incolæ ætate militari, 286 c.

Thebais v. Pathros.

Thebaidis caput thebæ urbs. Ebr. *Amon No* & *No-Amon*, Gr. Dioſpolis, 314 c. portas habuit centum, & currus bellicos XXM. 313.c.d. quot incolæ, longitudo, ambitus, ſitus, mœnia, domus aulæ, templa, donaria, coloſſi, obeliſci, ſepulchra Regum Oſimandyæ, ſepulchrum, hortus penſilis, Memnonium, 314 d &c. Ejus quatuor vaſtationes prima à Nabuchdonoſ. poſtrema à Corn. Gallo, 315.c.d.e. deinceps ſemper jacuit. 316. a.b.

Theras à Cadmo octavus theræ nomen dedit 460.d. thera inſula Cretica 460 b. ibi phœnicum colonia duce Membliaro Cadmi cognato ibid.b.c. e. aut ut alii plebejo, ibid. Theras è Cadmi ſtirpe primus migravit Spartam, 499 c.

Therita Mars cur vocetur. 173 b.

Therma condidere Pœni ad calidas aquas Heroum ævo jam notas 586.c d.

Thero nutrix Martis. 173. b. theronis naves gadibus exuſtæ 676. d.

Therops Rex thracum Lycurgi loco à Baccho conſtitutus 173. b.

Therſitæ pro tarteſſiis 194 c.

Theſei columna de Jonia & Peloponneſo. 375.b.

Theſſali equeſtres 338 c.

Thout Mercurius Ægyptiis vide *Theuth*

Thiras id eſt thrax. 172 b Hinc threſſi mulier & Tharaſia Ebr. pro thracia 172.b.c. ad idem nomen variæ alluſiones in thracia & vicinis locis 172 d &c.

Thogarma decem familiæ ad Volgam & Danubium. 22 c.d. thogarmæ ſitus. 200. b. inde equi & muli tyrum advecti. ibid. thogarma non eſt Germania, nec turcomannia, nec ulla pars Scythiæ ib. b. e. ſed Cappadocia, 201. b thogarma Gr. torgama unde trogmi, trocmeni trogmades &c. 203. a. b, c.

Thojar v Menitæ & Cerra.

Thomna & thurrna v. tamna,

Thor pœnis ciebos 797. a. *Thor* Suecorum Deus. 735. e. idem qui Jupiter ib.

Thorax Atticus, 659. d.

Tho-

Thouth, Theuth, Thoth, Mercurius Ægyptiis 735. d. &c.
Thracia v. thiras.
Thraſum tractus Thraciæ.
Thriambus, Lythrambus & Dithyrambus Bacchi nomina idem ſonant 480. c d
Thſemaninus pagus quem extruxit Noe 20. d. e. vide Cemainum & Thaman 9
Thule vel eſt Scandia, vel Iſlandia vel Schetlandia una Orcadum 726. d e. vel quod extremum in Aquilone 727 a. thule indicata à phœnicibus 727. a *thule*, id eſt umbra vel tenebræ ib rat. nom ib. b e. &c. Vada caliganria thules 727. a. Thule nigra & nigrans ib. Soles infra impuri, noctes obſcuræ & perennes, confuſio pulmoni marino ſimilis ib. a. b. De ea mendacia ib. b. e. Nominis falſæ originationes ib. c. d. incredibilium libri de thule ib. e, thulis Ægy. rex à quo Thule dicta, ib. d Cypariſſinæ tabulæ de thule Tyri effoſſæ ib e. &c.
Thumiaterium, phœnicie, Dumathiria, urbs ab Hannone in Africa condita, à vicino campo dicta 311. a. b
Thûr unde 745 e
Thuras, Mars 173. a. Thuras Rex Aſſyriorum vetuſtiſſimus, forte idem qui Aſſur vel Athur 88. c d. e
Thurifera regio ubi 115 b
Thurius à bove dictus, qui *thor* Phœnicibus 469. e. 470. a
Thus à candore *lebona* Ebr. unde Gr. λίβανος 117. d. e. 118. a. Arab *chonder* ex Gr. χόνδρος 118. a. Lat. *thus* quaſi θύος ſeu θυμίαμα 118 b e. Thus nec ex India nec ex Æthiopia affertur, nec ex Panchaia, nec ex Libano, ſed ex Sabæis 118 c d. e. 119. a. b. De loco Thuris quid Theophraſtus, Eratoſthenes & Ptolemæus 119. c. d. Thus ut Myrrha in Chatramotitis 119 c. 120. a. Circa Canam emporium 120. a. b. & Syagrum prope ſinum Sachalitem 120. c. ubi Moſcua thuris portus 120. c. d. & in Abaſenis 120. d. Thus atomum aut Syagrum 120. e
Thyades à divagando dictæ 484 c v. Bacchæ
Thymiaterium vid. Thumiaterium
Thyæ Babylone 478 e
Thymbris mare in Theocrito 598. d. &c.
Thynni cur plurimi circa Tarteſſum 673. a. quam tempore gaudeant ib.
θύσθλα vitis folia aut rami cum fructu appenſo, quiſ to *la* Syris 484 d
Thyrſus è pinu quæ Ebræis thirza 484 e
Tibareni ubi ſiti, 205. d populi inter Moſchos & Tibarenos medii 205 e
Tibarenis quod ſummum bonum 208. e. quam ſint generoſi 209. b. Senes præcipitabant 209. e
Tiberiadis aquæ calidæ ad Emmauntem 848. e
Tibia, Phrygia 198. e. Tibius paphlagonicum nomen, & Tibius mons Phrygiæ vel Paphlagoniæ 198. d. e
Tigres è monte Amano 377. b
Tigris dividebat Aſſyriorum imperii partes in Orientales & Occidentales 35. e. Tigrim quomodo trajecerint primi poſt diluvium 36. b. quando maxime tumeat 37. c
Tilgamus Aſſyriæ Rex in horto repertus unde dictus 821. b. c
Tilphuſius mons Bœotiæ à feracitate dictus 469 d. e.
Timoleontis omen ex apio 615. b
Tingi ab Antæo conditum 519 e. Græcos eo eſſe tranſlatos fabuloſum 520. b. Chananæorum ſeu Phœnicum ſoboles Tingitani ib c. d H è Tingi in Hiſpaniam tranſlati, ib. Tingis quomodo Phœnicie, ib e. A Belone quid diſtet 522. a. Tingis uxor Antæi 520 b. Tiris Thrac. nomen 273. d
Tiriſtaſis vide Tyriſtaſis.
Tiſſa urbs ubi ſita & unde dicta 578. e
Tobata Paphlagoniæ urbs 198 d
Toliſtobogi Galatiæ populi unde orti 263. e
Tolo v. Telo
Tophet Ebr. ignis gehennæ 580. b
Totnev. Hul.
Torpajon Afr. Pædagogus unde 854 e
Torus collis prope Agrigentum unde dictus 618. e
Trajanus fl. Chus 240. d
Traducta. Tranſducta, Julia Traducta ubi ſita, quando condita, cur julia *ioza* dicta 520. d. &c.
Tragii ſpecies quæ in ſola Creta naſcitur pœnis *Achaeoſim* id eſt Græcorum: Achivi in Creta apud Poetam 839 c. &c.
Trajanus fl. Chus 240. d
Trama unde dicta 404 e
Trauſi Thraciæ populus ad Hœmum montem iidem qui Agathyrſi 172. d
Tre quid Britan. 758. a
Tremithus Cypri urbs à terebinthis dicta 372. e
Τριμυριάται v. mare.
Tripolis urbs Phœnices ab Aradiis, Tyriis & Sidoniis condita 347. b
Tripolis Phœnicum in Africa colonia ubi tres urbes, Oea Sabrata, Leptis 325. d. In Synodis è Tripoli unus Epiſcopus 525. e. Tripolis urbs, eadem quæ Neapolis, Leptis diverſa 526. a
Triton Africæ fl. à paſcuis dictus 533. c. d
Trocmius dux fabuloſus, Trocmi, Trocmeni, Trocmades unde dicti 263, a b. c. inde Thogarma.

Troglodytica eadem quæ Barbaria 141. a.b.c. inde mœrotum, caſia, thus peraticum, cinnamomum 141.c
Troglodytæ etiam Trogodytæ 318.b c.cur Ebr *Succhijim* 318.a b. Arabes ſunt non Ægyptii 341.a.b
Trogodytæ v. Troglodytæ.
Trophonii antrum & oraculum à conſulentium conſternatione 474.a.b
Troſibius v. Arſalus
Tſartſar, urbs & alveus Euphratis 38.c. de quo veteres ſilent ib.d
Tſelem Ebræis umbra & imago & quorſum 392.a.b
Tubal Ponti regio, ubi ferrum & Chalybes 207. d.e. *Tubal*, Arab. ſquama ferri & æris 207.d. Gens Tubal unde dicta 211. d e
Tubalcainus multis Vulcanus 208.a
Tubal & Meſech, vide Meſech & Tubal. Tubal & Meſech pro Tuſcia 227. b.c. Tubal Cain Chymicus 234. c
Tubo trahitur aqua dulcis ex fundo maris 346 d
Tude vel Tyde Hiſp. oppidum unde dictum 688. d.e
Tuitio & Mannus Germanorum conditores qui 505.c
Tunis à Charthagine quantum diſtet 513. a.b
Turditani ſeu Turduli in Bætica quam divites 663. c. Horum φάτναι ἀργυραῖ ſunt præſepia non laquearia, ib.c.d. Idem in Tarteſſide 665.a. unde dicti, ib. Docti jam olim ſed vaniſſimi 665. b
Turditania v. Bætica.
Turgatæus Mæotidis geſta 216.d
Turſio delphini ſpecies, Gr. φώκαινα 647.e. vid. Tyrrheni.
Tuſci v. Tyrrheni. Tuſcum ſermonem à Phœnicio multum differre Utriusque linguæ multæ voces inter ſe collatæ 645.e
Tutelæ navium in puppe 810. d.e
Tylus vel Tyrus 766.b.c. Perſici ſinus inſula in qua Phœnicia templa ibid. ſitus incertus, ibid. d.e. Tylus major & minor quæ eſt Aradus, ib. e. quando explorata & quam celebris, ibid. De Tylo multa Theophraſtus, & ex eo Plinius cum auctario 767. a.b.c.d quædam alia ex Juba, ib.d
Tympana audiuntur noctu ubi 572 d.e
Thymus Hymettius 418 a
Typhœus in Arimis 656 a
Typhon vel Typhœus Enceladus unde dictus 581. b. &c. Typhon quem ex Ægypto ad Caucaſum penetraſſe, & ibi a Jove fulmine ictum fugiſſe in Palæſtinam fingunt, quis fuerit 331.a.b.c. Typhon Ægyptiis *Smy, Seth*, & *Bebon* 11 b.c, Typhon quicquid in natura noxium 11. d
Θύρα Syr. *thera* ex Ebr. 745. e
Θυρεὸς, clypeus oblongus vox ignota Græcis ante Polybium: Chald. *thores* Arab. *thurs* 745. b.c
Tyrias Bithyniæ fl. Gallus unde Galli Cybeles 173.a
Tyriſtaſis urbs in Thraciæ Cherſoneſo 172.d
Tyrrheni in Lemno & Imbro &c. iidem cum Pelaſgis 648.d.&c. Hi cum Tyrrheniam occupaſſent etiam Etruſci his admixti Tyrrheni dicti 649 b. c. d. Tyrrhenis imperaſſe legitur Bacchus 643.a cum ſolum in Tyrrhenos piratas inciderit 644. c. Eos non eſſe Tyriæ originis ut vult Fullerus 645. d. Tuſci gens indigena ib ſermo Tuſcus à Phœnicio valde diverſus 645.e. Multæ voces inter ſe collatæ, ib.&c Sacra diverſa 647.c illis dextra cœli pars quæ his ſiniſtra, ib. Artes in Etruriam unde invectæ, ib. Tyrrhenos à Tyro non dici, ib.d Tyrrheni olim τυρσῆνοι, ib. vocis origo, ib.d e. Eo alludit Turſio, delphini ſpecies, ib.e & 648.a. Hinc fabula de Tyrrhenis ſeu Tyrſenis in delphinos, ibid. Tyrrheni Tyro antiquiores 648.e. Hos Romani Tuſcos & Etruſcos, ipſi ſe Rhaſenas vocabant ib.e
Tyrſes τύρσεις Tuſcis ædificia muris clauſa 647. a
Thyrus in Phœnice quadruplex 860 d. e. quarum Palætyrus jam extabat ævo Joſuæ 861.a. De iſta Tyro non de inſulari egiſſe Sanchoniathonem, in loco quem obiicit Scaliger 861.c
Tyri nomen unde, ib. e. d
Tyrus quando Sidoni par fuerit aut etiam præferenda 343.b. Tyri deſcriptio, ib b.c. Tyrus Sidonis æmula & valde antiqua 342.c. quando & à quibus condita 342.e. &c. Tyriorum caſtra circa Memphim 375.b. ubi Venus peregrina forte Aſtarte, ib. c. Tyrorum trecentæ urbes ad Oceanum 714. c
Tzelmi 392.c. v. Solymi.

V.

VAu & ἰωδἵτημεν Ιαυ̃ 441.a
ו Vau permutatur cum ב *Beth* 519 d. cum י *Iod*, 395 c. mutatur à pœnis in U. 525. c. alias in G. 607.d. 718. e
Vacca unde dicatur 810.d
Vagedruſa Siciliæ fl. unde dictus 607.d
Vargi cur latrunculi Arvernis 242. d
Varies Perſis 253.e
Uber & οὖθαρ regionis pars fœcundiſſima 541. b.c
Vdedon Afris eſt ſideritis & unde 839. d
Udenoe Africana inſula quæ & iſtos & *Kellarar* ſub Stephano, vox emendatur & explicatur 555. d
Vecta inſula unde dicta 757. a
Vellus aureum, fabula Colchica unde ſumpta, 328. c.d

Venaſranu moſeum 667.c
Venationes ferarum, belli rudimentum & prælu-dium 258.d &c. pleriqne duces & heroes ſic inſtituti 259.a.b.c. venatio cur olim maxime neceſſaria 259.c. Venatio Nimrodo gradus ad monarchiam 259.d
Veneris filia in piſcem ubi mutata 830. c
Venus Architis 345.d.e.831.a.b. Venus Zerynthia in antro Samothracum Zerynthe culta 430.c. Venus armata Cytheræis & ſpartanis & ἐγχεῖος haſtata Cypriis 738.b. Venus victrix Romæ, ib.
Veneti ex Paphlagonia 326.a
Ventus ex quo facti homines 783.c
Verbenaca v. periſtereon.
Vergobretus, magiſtratus annuus apud Æduos unde dictus.
Veritas prior mendacio i.e. veritatis nota antiquitas, ibi
Verſoria quid Plauto 718.b. vertere vela ib. c.d
Veſtium nomina Gallica, v. Gall.
Vezires Perſis 253.c
Victoria Dea Britannis Andraſte 737.e
Victores coronabantur apio 615.b
Videns i.e. Propheta 471.d. 583 d
Vina Agrigentina 626.c Catanenſia 626.d. Entellana 627 b Ingina 627.a. Mamertina 626.a.b. Murgentina 626.d. Potalina vel Porulana 626. b. c. Syracuſana 626.c. Tauromenitana 626.c Tricanna 626.c
Vinum, frumentum, & oleum, in decimas & primitias Deo offerri juſſa 440.d. inde nata fabula de tribus Oenotropis. ib. vino cum amygdalis bene convenit, inde amygdali inter vites 698. d. 699. a. b
Vipio i.e. grus minor ſeu Balearica, cirros in capite habens 705. a
Vir menſuræ. id eſt procerus 350.c d. vir terræ: agricola 3.a.ib. ſimiles locutiones ibid.
Virgæ Gallis purpura unde dictæ 744 d
Viris in Africa portentoſæ magnitudinis 712 c
Ulyſſes διλφοφόνημος 648.b Ulyſſem naufragum repertum circa Marybdin Phœnices in Cretam deduxerunt 649 c. Ex horum fide fabulas de Italia narrat Ulyſſes, 650 b. terminus navigationum Ulyſſis ib. Ulyſſis & Æneæ peregrinationes collatæ 619. c d
Ulyſſea vel Ulyſſipo oppida Hiſp. an ab Ulyſſe dicta 688.c
Umacorum caſei cur prohibiti 204
Uniones aluminati 31 d
Vocatio ad fidem Æthiopum prædicta, & impleta 306.a. Chuſæorum defectio 243. e
Volema Gall. pyra grandia 752. c. d
Volga v. Rha.
Ur Chaldæorum ubi 43.b.c
Ur in valle, ut nomen indicat 83 c. Meſopotamiæ pars quæ Aſſyriæ propior eſt 87.d
Ur Ammiano in via è Tigri Niſibim 43.b.c. 83. e. 87.d
Ura vel Uria his Camarina in Babylonia, ex Eupolemi ſententia 87.e
Ura Plinii ubi, ib. Et Auranitis Ptol. 88.a
Ur Ammians Abrahami natale ſolum 88 b.c
Uraniæ urbis Cypri cives in ſtellas mutari: Inde Urania dicta, imo ab Uraniæ cultu 371.c
Urbes & fluvii cognomines 169 c.d e
Urbes vicinis montibus cognomines 165. a
Urbes ab orbe 320.d
Vrotal eſt Arabum Bacchus 482.a. cur Bacchus 126.e
Urphe & Uphre vide Ophir
Urticæ inſ. nomen à depreſſione 567. a
Utica Phœnicia urbs in Africa maxima & vetuſtiſſima, ubi ſita, quando condita, unde dicta 517. b c d
Uts Damaſci conditor 90 d
Uts cur Arab. Gaut, Gauta, vel Algauta ibid. &c.
Uts à quo Auſitis ubi 106. 191.b.c
Uts in Idumæâ, ib.
Uvæ portentoſæ magnitudinis in Carmania 246. e. 247.a
Vulcanus dicitur Ἄφαιστος & cur 432.c. unde dictus Vulcanus 432.c
Vulcani ſtatua qualis Memphis 432. 791 c. cur ſimulacra ædicula 429 b. cur fingatur à cœlo lapſus in Lemnon 431.d. à Vulpibus nominata loca 682. a
Uvar B. it bellum unde 741. c
Uzal id eſt Sanaa 130 c
Uzal Arab. Auzal Gr. *Auſara* unde Myrrha Auſaritis 131.c. De Uzal quid Ezechiel 132.d. e.
Uzita urbs Africæ, dicta ab oleis 529. c.

X.

X Pro *Samech* in alphabetho Phœnicio 172.b
Ξανθός quis color 187.e
Xanthus & Simais confluunt prope Egeſtam Siciliæ 564. a.b
Xantus Lydiæ ff cur Sirbes & Sirbos 390. d.e
Xiſuthrus Aſſyriæ Rex quomodo ex diluvio evaſerit 4. c. Ejus arca, & aves ab eo emiſſæ, ibid. & 5. a.b

Xu-

Xuthus Hellenis filius, Deucalionis nepos, Jonis pater 174 b

Z.

ZAde & ס literæ promiſcuæ 165. a. mutatur in ט *Teth* 90. d 335. c. exprimitur pro Z 454. a. b. per S T 396. b
Z reſolvitur à Siculis in SD. 825. b
Zabin vid. Satyri.
Zacynthus à ſublimi ſitu dicta 508 a. b
Zacynthus vide Parus.
ז *Zain* mutatur in ד *Daleth* 95. d. e. ז *Za* & ר *Re* apud Arabes ſæpe confunduntur 116, a
Zamæ fons à cantu dictus 531. d. 810. d
Zancle ſeu Meſſana Siciliæ urbs vetuſtiſſima, Phoc. *Zalga* quia littus habet incurvum 576. e
Zamargad & Zabargad 114. d
Zanclus in fabulis Rex Zancles, cui Orion portum extruxit 576. d
Zargatona Hiſp. Pſyllium unde 841. d
Zὰψ mare unde dicatur 400. e
Zaritus pro diarrhyto 518. c. d
Zebra Africanum animal 310. a, b
Zegeries Libybus mures πλαθυγαίτονας unde dicantur 792. d. 793. a
Ζεραφοιρὰ Afric. quid ſonet 834. d
Zephiria Græcis dicta eſt Melos & quare 45. 3. e
Zerbis Aſſyr. fl. ubi ſitus & unde dictus 278. e
Zerynthus ſacrum Cabiris antrum in Samothracia, ubi canes Hecatæ immolabantur 429. d. ibidem Venus Zerynthia culta 430 c. origo vocabuli ib.
Ζεὺς ἀρότριος eſt Dagon 785. a ζεὺς unde 8. b. c
Zibicum Pœnis quid & unde 846. a
Zigar vid. *βισών*.
Zingiber unde dicatur 599. b. Zingiber eſt Barbaria ſeu Troglodytica 141. b c
Zizim Cynocrambre Pœn. 846. b c
Zizyphus rutila lato ſimilis 544. a
Ζώνη, Zona, Hebr. quomodo 810. d
Zophaſemin animalia νοερὰ in Sanchoniathone, forte Angeli 783 d
Zoroaſtres magus non eſt Cham 232. a &c. ſed chamo multo recentior ib. nec Bactrianorum Rex Nino æqualis, qui Cteſiæ Oxyartes 232. c. d. De Zoroaſtris ætate Agathias 233. a. b. Zoroaſter id id eſt aſtrum vivum al. ἀστροθύτης imo ἀστροθεάτης 273 c. d e
Ζόφος caligo in Homero pro Aquilone 727. c. d
Zorus & Carchedon non ſunt Virorum nomina ſed Urbium 511. c. Zorus i. e. Tyrus 512. a
Zuchabari i. e. collis Gratiarum 534. c
Zuzim vid. Zizim.
Zygantes vel Gizantes ſunt celebres propter ſimias & mel quod ipſi conficiunt 539. a b. rubrica inficiuntur 531. a

INDEX I.

Locorum Script. Sacræ quæ in duabus his Epiſtolis citantur vel explicantur.

EX VET. TESTAM.

Gen. 9,6	pag. 44	19,1	p. 55	16,13.14	p. 46
23,6.	41	21,25	55	24,7	41,51
41,40	42.54	1 Sam. 2,13	53	24,12	50
Exod. 9,16	47	2,25	52	25,39	61
16,8	43	8.7	43	26,9.10	41.51
21,6	52	8,9	53	26,16	51
22,18	52	9,16	46	26,21	55
22,28	41	10,1	42	2. Sam. 1,14 16	41.51
Lev. 24,10.11	57	10,6	46	1.27	55
Num. 16,32	56	10,22	46,52	2,5.6	62
Deut. 13.7.8	51	10,24	55	2,15	61
17.15	46	11,7	46	3,27	57
17.17	62	11,15	46	3,39	66
Judic. 9,53	56	12,15	50	4,12	57
17,16	55	12,26	46	7.14	46.48
18,1	55	13,1	52	7,21	46
		15,17	50	12,15	62

12,31

12,31 pag. 55
14,19 20 47
17,23 56
18,3 55
18,7 56
19,21 41
20,22 57
21,6. 45
21,17 55
1.Reg.2,8.9 57
2,26 52.57
3,9 47
11,31 59
14,15 59
14,7 60
14,30 59
16,7 58
18,28 51
21,22 58
2 Reg.6,9 44
9,31 58
15,17 6
17,20.21 59
17,37 56
18,14 57
21,16 60
21,23 57
22,1 57
23,7 63
23,13 62
24,4 63
1.Chron.16,22 40.41.51
29,23 46
2.Chron.1,12 46
21,15 63
13,17 59
15,15 [illegible]
21,24 63
24.20 21 63
24,26 57
26,16 63
32,9 57
33,24 58
34,1 58
36,13 49
Eſr. 1,2 47
6,11.12 42
Eſter. 2,21 56
Job. 9,12 43
22,14 49
34,8 54
34,10 45
34,18 41
Pſalm.2,6.7 42.46.52
2,9 55
5,7 49
14,1 49
17,1 54
21,4 46
34.titul. 50
45 52
47,10 46
51,6 53
58,11 62
78,49 55
82,6 52
89,10 55
89,27 42
89,20 46
89.19 21 46
105,15 40.51
Proverb. 4,4 51
8,6 54
8,15 46
16,14.15 55
19,8 54
19,12 55
20,28 55
20,26 55
21,1 47
24,21.22 42 43.55
25,3 41
28,2 60
28,11 51
30,17 55
30,31 42
Eccleſiaſtes 8,2.3.4 42.49.& 55
10,20 41
Cant.Cant.6,8 62
Eſa. 10,5 45
28,28 55
36,2 57
37,38 56
44,28 46
45,1 46
45,9 43
Jerem. 26,20 63
27,8 46
27,12 43
Lam.Jer.3,56 59
4,20 55
Ezech.17,13 [illegible]
34.24 41
37,25 41
Daniel.2,4 55
2,21 46
2,32 47
3,9 55
4,17 46
4,35 43
5,10 55
5,21 46
6,6 55
10,11 44
11,1 46
Hoſ. 1,4 5
8,3.4 5
13,11 45
Amos.1,3 55
Micha.1,13 57
Zachar.5,3.4 [illegible]
Malach.3,5 [illegible]

EX NOVO TESTAM.

Matth.7,23 59
22,17 43
Luc. 2,5 43
13.1 56
21,25 54
Joh. 19,11 43
Act. 5,37 56
21,38 56
Rom. 13,1 44
13,15.7 46
13,2 55
13,3.4 55
13,12 48
13,14 54
1.Cor.10,11 48
15,27 54
Gal. 3,1 40
5,7 40
1.Tim. 2,2 44.55
Tit.3,1 44
1.Petr.2,3.4 43,55
2,14 55
2,18 55
2.Petr.2,9 43
Hebr. 9,4 55
11,37 63
Judæ v.8 9 44
Apocal. 21,8 49

INDEX II.

Autorum qui in his duabus Epiſtolis citantur, laudantur, explicantur, emendantur, notantur.

A.

ACrius cit. pag. 21
Acuſilaus cit. 4
Ælianus in Var. cit. 22. 28
Æthiopica Verſio cit. 51
Agathacles cit. 7. 22. 28
Agathyllus cit. 22. 27
Poſth. Albinus cit. 21
Alcimus cit. 28
L. Cinc. Alementus cit. 21
Ambroſius cit. 53
Val. Antias cit. 21
Apollonius cit 16
Apollodorus cit. 16. 22. 28
Appianus cit. 22. 28. 30
Arabica Verſio cit. 51
Ariſtophanes cit. 20
Arnobius cit. 9. 16. 54
Athenæus cit 19. 28
Pomponius Atticus cit. 21
Attius cit. 21
Auguſtinus cit. 15 47
Autor Hiſtoriæ Cumanæ cit. 22. 28
de Origine gentis Romanæ cit. 23
Phionidis cit. 16.

B.

BEllarminus cit. 40
Bernhardus cit 48
Monſ. de Bieux, laud. 20
Dav. Blondellus laud. 36 69
Monſ. de Brieux. laud. 69

C.

JUl. Cæſar cit 26
Luc. vel Caj. Cæſar cit. 21. 24
Callimachus cit. 47
Calliſtratus cit. 31
Caſaubonus cit. 13. 19
Cato Cenſor cit 21 25
Chaldæa Verſio cit. 53. not. 48
Chryſoſtomus cit 48. 53 61
Cicero cit. 17 20 23. 30
Cincius cit. p. 8. laud. 14
Clemens Alexandr cit. 15. 18
Concilium Toletan. cit. 50. 63
Corinna cit. 20
Coſconius cit 26
Neant. Cyzicenus cit. 18

D.

NIcol. Damaſcenus cit. 7
Demagoras cit. 22. 27. forte Xenagoras 27
Demoſthenes cit 16
Joh Deodatus cit. 69
Didymus cit. 18
Diodorus cit. 16
Diomedes Gramm. cit. 17
Dion. cit. 18. 30
Dionyſius Chalcidon. cit 22. 27
Dionyſius Halicarnaſſ. cit. 5 7. 11. 14. 21. 22 27. 28. not. 14 & 15
Diſciplina Eccleſiarum Gallican. cit. 38 39. 40
Domitius cit 21. 24
Donatus cit. 20.

E.

ENnius cit 9. 26 notatur à Scal 8. defenditur. 8. & 9. laud. 21
Epiphanius cit. 19
Alexand Epheſius cit 22 23. 28
Etymologicum magnum cit. 17. 18
Euripides cit. 17
Euſebius cit 37. 58
Euſtathius in Homer. cit. 5. laud. 5

F.

C. Fannius cit. 21
C. Feſtus cit. 7 17 25. 27. emendat. 7. 14. notat. 9. 28
Flaccus cit. 8
Furius cit. 28

G.

JOh. Gauden cit. 67. 68
Sext. vel Cn. Gellius cit. 21. 25
A Gellius cit. 26
Cephalcon Gergittius cit. 22. 27
R. L. Ben. Gerſom. cit. 61
Gloſſarium vetus cit. 17
Jun. Gracchus, cit. 8

H.

HEllanicus cit. 7
Caſſius Hemina cit 21. 26
Lud Heraldus cit. 69. 70. laud. 45
Hermogenes cit. 18
Herodotus cit. 16, 19. 46 53
Heſiodus cit. 13. 47. 51
Heſychius cit. 17, 18. 19 20. emend. 18
Hieronymus cit. 34. 53
Hiſtoria Independentiæ cit. 66
Homerus cit. 4. 9. 47. 50. 53. laud. 4. exponitur 5 not. 5
Horatius cit. 17. 20
Hyperochus cit. 22. 28

I.

R. Sal. Jarchi not. 41
R. Jornandes not. 64
Joſephus cit. 56. 60. 61. emendat. 59
Iſidorus Peluſiota cit 35
Junius cit. 19. laud. 57
Juſtinus Hiſt. cit. 41

K.

R. David Kimchi, cit. 41. 50. 51. 61

L.

LIvius cit. 10. 14, 21. 22. 26. 38
Lucanus cit. 12
Lucretius cit. 8
Q Lutatius cit. 21. 23. 24. not. 23. 24

M.
Licin. Macer. cit. 21
Maccovius cit. 36
Macrobius cit. 8. 11. 21. 25
Maimonides cit. 53
Martialis cit. 22
Petr. Martyr. laud. 54
Mela cit. 7
Methodius cit. 17
Mnaſeas cit. 17
Muſculus cit. 42
Muſonius cit. 50
N.
R. Nachman laud. 54
Nævius cit. 22
Greg. Nazianzenus cit. 35
Corn. Nepos cit. 10. 22
Nonius cit. 17
O.
M. Octavius cit. 21. 25
Origenes cit. 16
Orpheus cit. 18
Otto Friſing. Epiſc. cit. 54
Ovidius cit. 9 10 12. 14
P.
PAgninus cit 42
Panegyriſtes cit. 52
Pauſanias cit. 42
Diocles Peparæthius cit. 22. 27
Monſ. de Petiville cit. 69
Petronius cit. 20
Phavorinus cit 17. emendat. 18
Philoſtephanus cit. 15
Philydeus vel Philiſius cit. 18
Photius cit. 22. 52
Fab. Pictor cit. 21. 22. 23
Pindarus cit. 13. 44
Pindari Scholiaſtes cit. 13
Calpur. Piſo cit. 21. 24
Plato cit. 18. 20
Plinius cit. 18. 26 31. 47
Plutarchus cit. 15. 18. 19. 20. 22. 23. 55. not. 16
Pollux cit. 17. 20
Porphyrio cit. 17
Porræus laud. 69
A. Poſthumius cit. 25
Prudentius cit. 13
Prynnius laud. 67
Q.
Q. Quadrigarius cit. 21
Quintilianus cit 17
R.
ROnſardus cit. 32. notat. 32. excuſatur, ibid.
S.
SAlmaſius cit 14. laud. 66
Salluſtius cit. 21. laud. 22
Scaliger cit. 8 9. 29
Scribonius Libo cit. 21
Segrais laud. 4. 5
Sempronius cit. 24
Septuag. Interpr. Verſio cit. 41. 53
Q. Fab. Max. Servilianus cit. 21
Servius cit 22. 25. 26. emend. 25. not. 6
Sidonius cit. 12
Damaſthes Sigeenſis cit 22 27
Smyrnæus cit. 5. 22. 29
Solinus cit. 10. 11 14 26. emend. 14. not 14
Sozomenus cit. 48 49
Spartianus cit. 52
Stapletonus cit 40
Statius cit. 12
Stephanus Geogr cit. 7. 10 16. 18
Steſimbrotus cit. 17.
Stobæus cit 47. 50. 52. 53
Strabo cit. 7. 15. 16 19. 31. 42. 59 laud. 6. emend. 16
Suetonius cit 30. 31. 56. 62
Suidas cit. 27
Symmachi verſio cit. 42
Synodus Aleſenſis cit. 38
Alenconenſ. cit. 39
Carentonenſ. cit. 38
Edimburgenſ. cit. 68
Epheſina cit. 35
S. Fidei cit. 38
Figeacen. cit. 39
Lugdunenſis cit. 38
Montalbanenſ. cit. 37
Pariſienſis cit. 39
Privatenſis cit. 38
Rupellenſis cit. 40
Vitreenſis cit. 40.
Syriaca Verſio cit. 51
T.
TAcitus cit. 22. 31
Talmud cit. 54
Terentius cit 19
Tertullianus cit. 19
Themiſtius cit. 47
Tremellius cit 19
Tryphiodorus cit 22. 28. 29
Ælius Tubero cit. 22 26
C. Sempr. Tuditanus cit. 21
V.
VAlerius Maximus cit. 10
Varro cit. 8. 15. 22. 26. laud. 14
Aurel. Victor. cit. 22. 47. emend. 24
Unicentius paſtor Rupellenſ. laud. 99
Virgilius cit. 5. 6. 10. 11. 13. 16. 22. 53. explicatur 13. laud. 32. defenditur 20. 24 29. 31. 32.
X.
XEnophon cit. 50

INDEX III.

Rerum atque Verborum in duabus illis Epiſtolis memorabilium.

A.
ABimelech cur Reges Palæſtinæ p. 50
Aborigines qui ex mente Catonis 23
Abraham eſt נשיא Rex p. 41
Acmon ſacerdos quidam Cybeles 16
Ἀδαγύους, quis, quid, & unde 17
Ἄδαμνα Phrygiis amicus, ἀδαμνεῖν amare 19

Ἀδωνομαρίδης cantio quæ & qualis pag. 17.
Æneas genuit ex Lavinia 4. filios p. 28. Romulum & Remum. p 28, vulneratus ab Apolline abiconditur à Latone & Diana curatur. p 9 ſacrificavit operto capite & cur; underitus. p 25. fugit in Thraciam. p. 7. abſtulit Minervam, Veſtam, Venerem, Cabiros. p. 11 fugit in Italiam, & ubinam conſederit. p. 10. 24. 28. creditum hoc rigide. p. 21. teſtimonia veterum de hoc vide p 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. abſtulit ſecum Palladium. p 13 dubitant alii p. 14. Condidit urbem Ænos in Thracia p. 29. Æneam urbem in Pallene. p. 29. hinc inde templa Veneris p. 29. ubi ſepultus. p. 7. 28. *Contra:* nunquam egreſſus ex Aſia. p 7. non ivit in Italiam. p. 7 10. 12. 20. 32 neque ex ejus progenie Romulus. p. 8.
Aetius damnatus & cur. p. 35.
Ἄγδιστις & Ἀγδὸς quid. p. 16.
Ἀγγιδίσεις quid p 16.
Ἄκεστις quid p. 16.
Ἄκρισις fur fœmina apud Cares. p 18. 19.
Alalcomena urbs Bœot. unde dicta p 42.
C. Alimentus quando ſcripſerit p. 21.
אלקום quid 42.
Amphipoles quid & unde. 29.
Angliæ Reges ſunt hæreditarii. 49 Rex decollatus laudatur 66 decollare cum vellent Regem Angli diſſuaſerunt vehementer Presbyteriani p. 67. tentarunt prohibere Belgii Ordines 60. Scoti interceſſerant 68. cædem ejus deteſtati ſunt Gallicani paſtores. 69.
Antandre urbs, ubi, unde dicta 7.
Aolan nom. ſervi apud Phryges. 19.
Aperta an olim dictus Apollo 9.
Apollo primarius inter Deos Trojanorum. 9 abſcondit Æneam vulneratum in Pergamo. 9 Romanis antiquis ignotus ibid. olim Aperta dictus & unde. 9 Σμινθεὺς unde. 17 Ejus templum in urbe Amaxitus. 9.
Apoſtolorum praxis non habet vim Legis ἐν διαφόροις. 34
Aprilis unde dicatur 8.
Ἀργύτας & Ἀργύτας quid 17.
Aricin. Diana unde Diana.
Ἀρμάτειον μέλος quid. 17.
Aſcanius manſit in Troade. 7. conſ. Æneam: tranſtulit ſceptrum p. 7 Occidit Mezentium. 13 Lenſum. 24 captivus dedit Antandriam λύτρον Pelasgis 7. dictus Ilus poſt Julius & unde. 23 Aſcanius lacus, Aſcania inſula, Aſcania urbs, ubi ſita & unde dicta. 7.
Atage Phrygiis hirci. 18.
Attus vel Atys delicium Cybeles, poſt Pape dictus. 16. quid ſignificet & unde ſic dictus. ibid.
Aulæa pandere vicatim in feſto Sacramenti vetat Syn. Carenton. 39.
Axieros unus ex Cabiris, Ceres. 17.
Axiokerſa una ex Cabiris, Proſerpina. 17.
Axiokerſos unus ex Cabiris. Pluto. 17.
Ἄζανοι Azani oppidum quod & unde dictum. 18.

B.

BAbys nom. ſervi Phryg apud Lacedæm. 19.
Bacchus Phrygibus dicitur Σαβάζιος. 16. ejus miniſterium σαβασμὸς, ſacerdotes σάβοι ibid. informatus in ceremoniis Cybeles: enutriendum datus ancillæ Cybele Mā. 16. 17 unus ex Cabiris, 17
Βαγαῖος apud Phryges dicitur Jupiter 15.
Βάλλην Rex Phrygibus. 18. unde 19. Βαλληναῖος ὄρος mons Phrygiæ ubi 19.
Βάμβαλον vel Βάμβαλον quid 19.
Baptiſmus a non-vocato, nullus habetur apud Eccleſ. Gall. 39
Βεδὺ aqua Phrygibus. 18.
Βὲκ, βεκὸς, βέκκος panis apud Phryges. 19.
Βεκκεσέληνος quid & unde. 19.
Belgii ordines tentarunt Regem Angliæ liberare à cæde. 68.
Βερεκύνδαι venti ſpecies. 18.
Berecentia, Berecynthus, Berecynthia ubi p. 7. ſepultus Æneas. 7. 28.
Berecinthia Dea vide Rhea.
Berecynthus ſacerdos quidam primarius Cybeles. 15.
Berg Germ. unde p 19.
Bitaltus lapis qualis. 18. forte ex ברול Hebr. ibid.
Βώριμος cantio quæ & qualis 17.
Βρίγες ſunt priſci Phryges. 15.
Βρεκήντας, Βρεκῦντας & Βερεκύνδας, dæmon quidam ap. Phryges 15.
Briges vel Brege dicti ſunt Phryges, 15.
Βρικισμοὶ ſunt ſaltationes Phrygum. 17.
Britannia olim dicta Inſula Brutorum. 34.

C

CAbiri quot. 17. Cabiros tranſtulit Danaus Trojam. 11. abſtulit eos ſecum Æneas ibid. negatur. 15. colebantur in Phrygia 17. nunquam fuerant Romæ vel Trojæ. 15 unde ſic dicti, 17. Sacerdos eorum Coces, Coas ibid.
Cabire mons. 17.
Cadalus nomen ſervi Phryg. 19.
Jul. Cæſar progenies Æneæ & Veneris. p. 30. hinc Venerem ſæpe Symbolum dedit. 30. ejus cædes tabula ſepulchralis prædicta, 30. ejus tumulus quam ſumptuoſus ibid.

Cajet-

Cajetta an nutrix Æneæ & unde ſic dicta. 24. 29.
Cant. Canticorum ſcripſit Salomo quando. 62
Capua à quo dicta. 29.
Capva a quo condita 29.
Caſſandra vi extracta ex templo Minervæ. 10.
Cato Cenſorinus quando ſcripſerit. 21.
Celon nom ſervi apud Laced. 19
Ceres alias Axieros una ex Cabiris 17.
Chloreus ſacerdos; invadit eum Camilla 10.
Chriſtus ſe non ſubduxit juri Regum: 43.
Chriſtiana libertas non oppoſita eſt Regum poteſtati. 43.
Cimethus amicus Æneæ 29.
Cimethion prom. ubi ſitum & unde dictum. 29.
Coas, Coes ſacerdos Cabirorum. 17.
Concilium Toletanum, qua occaſione, quando & ubi habitum. 63. 64.
Conjugia in tertio & quarto gradu non permittunt Eccleſiæ Gallic. & cur. 39.
Corybantes ſunt Sacerdotes Cybeles: unde ſic dicti: 16.
Curetes ſunt Sacerdotes Cybeles; & unde ſic dicti. 16.
Cybele vide Rhea: unde hoc nomen 10.
Cybelus mons Phrygiæ. 15. ibi Templum Cybele. ib.
Cyllenius ſacerdos quidam Cybeles. 16.
Cymbalorum inventio tribuitur Phrygibus. 15 Cymbala quomodo dicantur Phrygiis & unde ibid.

D.

DAvid Rex ſervavit fidem Saulo Regi datam, inde felix 60. cur noluerit occidere Saulem 61. an impune abſciderit fimbriam Regis. 62 cur noluerit Joabum punire. 66.
Damnameneus Sacerdos quidam Cybeles, 16.
Δάϊος lupus Phrygibus. 18.
Darius quid ſignificet. 19.
Dea Magna quæ 10.
Deus Hermaphroditus apud Phryges. 17. Deos adorarunt Romani abſq; imagine longo tempore 15.
Diana curavit Æneam vulneratum. 9 Dianæ Aritiniæ Sacerdotium nemo obtinebat, niſi qui priorem ſacerdotem manu ſua trucidarat 59.
Dindum Cymbala apud Phryges. 15.
Dindymene vide Rhea Dindymenus. 15. Dindyme mons ubi & unde 16.
Diomedes abſtulit Palladiū. 13. dubitatur ea de re 14.
Dionyſius Halicarnaſſ. ſcripſit, quando 5. 28.
Domitianus capite pictis Epophorum, qui Neronem in cæde propria juvabat p. 62.

E.

ECcleſia ab Epiſcopis regatur an à Presbyteris idem eſt, 34. an conſultius ut regatur ab Epiſcopis an à Presbyteris. 34. 35.
Eccleſia Gallicana vide Gallic.
Eccleſiaſtica poteſtas an tanta ut inde ad Judicem ſuperiorem non liceat provocare. 36. Maccovii ſententia. 36. Opinio Autoris. ib. formalis eſt Eccleſiæ: objectiva Magiſtratui. 37. eſt miniſterialis. 37. reſpicit τὰ ἔσω: ibid. in cauſis mixtis quomodo ſe habeat. 38.
Electionis dies eſt natalis Regum 52.
Elias arcana Regibus revelat ex mente Judæorum. 41.
Epiſcopi regant Eccleſiam an Presbyteri id eſt p. 34. inter illos & Presbyteros olim nulla differentia ib.
Epiſcopatus rejiciendus juxta Presbyterianos 34. eſt antiquiſſimus neque infructuoſus; an juris divini. 34. an conſultum ut eo regatur Eccleſia. 34. 35. in Epiſcopatu tria conſideranda, quorum *primum* à Script. *ſecundum* ab Eccleſia, *tertium* a ſemetipſis. 35. Quid divini, quid Eccleſiaſtici, quid nullius juris in Epiſcopatu. ib. Querelæ olim de Epiſcopatu. 35. an abolendus ergo Epiſcopatus ibid. medium tenent Eccleſiæ Gallicanæ. p. 35.
Epityche unde 29.
Erucis, Erucinal, quid. 14.
Errores qui ferendi, qui non. 31.
Ἐρνὴς Rex Epheſiis. 18.
Ἑστία Veſta unde. 13.
Ἔξις erinacium; Ἐξινοῦν Phrygiis Græcorum ἐχινοαλώπηξ, 18.

F.

FEſtum Sacramenti ſervare ſub anathemate prohibent Eccleſiæ Gallicanæ. 39 Feſtis inſtitutis humanis ceſſant eædem à labore & cur 39.
Filas ſacerdos quidam Cybeles. 16.
Filios licebit occidere quos. 51.
Frutis quid 11. Venus 14. verum ejus nomen Erucis. p. 14.
Frutinal quid & quodnam verum ejus nomen. 14.

G.

GAlli ſunt Sacerdotes Cybeles, & unde ſic dicti. 16 conter Rheæ
Galli an orti ex Trojanis. 32.
Gallicana Eccleſia non repugnat Anglicanæ. 35. 36. provocat ad Parlamentum quando 37. 38. 39. multa ἀδιάφορα obſervat in gratiam Magiſtratus, vide Exempla. 39 Ejus paſtores publice cædem Regis Angliæ deteſtati ſunt. 69.
Γέλαρος nom. Phryg. apud Lacedæ. 19.
Γελαζίμελος mancipium barbarum apud Cares. 18.
Γίλαρος fratris uxor Phr. ut Græcis γάλως. 19.
Γλαρὸς vel γλοῦρος aurum Phryg. p. 18.

Glos unde. 19.
Gothi olim Reges levi de cauſa deponebant & trucidabant: Exempla vide. 63.64.
Græci miſerunt colonias in Italiam. 13. eorum Scriptores quidam ante Romanos vide 22.

H.

HEctor nunquam dictus ſervus & quare. 19. quid notet. ibid.
Helena ſe occultavit in templo Veſtæ. 10.
Hermaphroditus Deus apud Phryges. 17.
Homerus eſt origo mythologiæ Veterum 4. nil accepit ab Orpheo 6. an viderit Oracula Sibyllina 3. negatur. 5. in quem finem compoſuerit Poëma ſuum. 7. ſcribuntur ei falſo Hymni. 13.

I.

IDa eſt Rhea 15. inde Rhea.
Ida mons unde dicatur. 15. Ἴδη quid ſonet. 16.
Idæ Dactyli ſunt præcipui ſacerdotum Cybeles 16. unde ſic dicti, ignotum eſt, ib. quot ſunt. ibid.
Jeroboam peccavit in aſſumptione Regni ſui. 60.
Ignis Veſtalis autores qui. 13.
Ilium & Ilienſes unde habeant ſuas immunitates. 31.
Imaginem nullam habuit Veſta. 12, 13. Imaginem Deorum nullam habuerunt Romani per annos CLXX. & cur. 15.
Inſula Beatorum olim dicta Britannica. 34.
Iſaac fuit Rex 41.
Jupiter Phrygiis dicitur Βαγαῖος, item Μαζεύς. 15. Scythis Παπαῖος 16 eſt unus ex Cabiris. 17.

K.

KΆσμιλος eſt Mercurius, unus ex Cabiris. 17.
Kelmis ſacerdos quidam Cybeles. 16.
Κίκλη Urſa, Sydus, Phrygiis. 18.
Κάνδαυλος Rex Lydiis. 18.
Κόμμυς quid. 16.
Κυβήβη eſt Rhea 16. unde ſic dicta 16. κυβηβᾶν quid Græcis ibid. Κύβηβοι ſacerdotes Cybeles, unde ſic dicti ibid Mater eorum Κόμμυς. ibid.
Κυβήκη quid 19.
Κύνες Phryg. Canes. 18.

L.

LApis pro infante natus, fabula unde. 10.
Latina Lingua vide Romana.
Latona curavit Æneam vulneratum. 9.
Leucaſia unde 29.
Libertati Chriſtianæ non repugnat ſubjici Regibus. p 43.
Λιτυέρσαι Cantio quæ & qualis. 16.
Luna vetuſtiores qui ſe venditent. 19.
Lupi habitabant Bithyniam, oraculi effatum expoſitum de Turcis. 18.
Lutherani nimium tribuunt Regibus ex opinione Pontificior. 40.

M.

MᾶI quid, & quæ. 15. 16. 17. Oves. 18.
Magiſtratus habet civile dominium in Eccleſias ſuæ ditionis. 36. Ejus officium in Eccleſiaſticis 37. 38. ejus poteſtas eſt αὐτοκρατορικὴ 37. reſpicit in Eccleſia τὰ ἔξω. ib. debet reprimere Eccleſiaſticos extra ordinem vagantes ib. in cauſis mixtis quomodo agendum. 30. Exempla. 39. circa ἀδιάφορα diſpenſat in Gallia. 39. in gratiam Magiſtratus multa fiunt non tamen omnia. 39.
Magnates olim initiabantur ſacris Deor. 15.
Μάχαιρα lapis qualis. 18.
Manes eſt nom. ſervi Phrygii apud Athenienſ. 19. unde. ib manica expeditiones ibid.
Marſyas excoriatus ab Apolline. 16.
Martius menſis unde dicitur 8.
Μάσαρις à Caribus dicta ancilla Rheæ. 15. ita & Bacchus dicitur. 16. 17.
Μαζεὺς eſt Jupiter apud Phryges. 15. unde dicatur ita. ibid.
Megalenſia quid & unde. 10.
Mendaces æternum puniuntur. 49.
Mercurius unus ex Cabiris: alias Caſmilus. 17.
Metellus palladium eripuit ex ignibus, inde gloriam conſecutus. 13.
Mida eſt nom. ſervi Phryg. apud Athen. 19.
Midæ cur affigantur auriculæ Aſini 41.
Minerva Dea Trojanorum. 10. in ejus templo ſe occultarat Helena. ibid. eam abſtulit ſecum Æneas 11.
Miſene promontor. ubi & unde dictum. 29.
Montaniſtæ dicuntur τασκοδρουγγῖται & cur. 19.
Mutare mandatum Hebræis eſt transgredi: mutantes id eſt rebelles. 42.

N.

NÆnia quid & unde. 17. Romani à Græcis ibid.
Nævius quando ſcripſerit. 22
Neptunus ſervavit Æneam 4. prædixit imperium Orbis. ibid. quomodo hoc intelligendum. 7.
Νηνίατος Cantio Phrygum & qualis. 17.
Nolon fluv. ubi. 7.
Νάρικον quid. 19.
נשיא paſſim pro Rege ſumitur. 41.
Numa ædificavit templum Veſtæ. 11.
Nymphæ de navibus Trojanorum factæ. 10.

O.

ORacula Sibyllina ignota Homero: 5. ſunt conficta poſt Chriſtum. ibid.
Ordines Regni Regibus ſubjiciuntur. 45.

Orphe-

Orpheus nunquam exſtitit. 6.
Ὀυανῶν Vulpes Phrygice. 18.
Oſculum fuit ſignum honoris & ſubjectionis d. 42.

P.

Palinurus promont. ubi & unde. 29.
Pallas Dea invicta, *Ela Alkuma* 42.
Palladium verum abſtulit Æneas ſecum. Græci fictitium. 11. facultatem habuit quam 13 flammis id eripuit Metellus 13 an fuerit in urbe cum caperetur Troja ibid & 14. Ulyſſes furto abſtulit. 13. dubium eſt 14.
Πάλμυς Rex Lydiis. 18.
Παπαῖος Scythis Jupiter. 16.
Papeſt Atys delicium Cybeles. 16.
Patriarchæ fuerunt aliquomodo Reges atque ab Ethnicis pro Regibus habiti. 41.
Patribus non licet occidere filios. 51.
Diocl Peparæthcus quando ſcripſerit. 27.
Penatibus ſacrificabant adeuntes Magiſtratum 12.
Πέργαμα Phryg quid & Pergamus Jonum 16.
Perjurium in Regem quantum crimen 49
Phryges olim Briges & Βρίγες. 15. cymbala vocant *dindum* ibid. Bachum Σαβάζιος 16 Deum habent Hermophroditum 17. Lingua eorum nil vicini cum Latina. 19. 20. Phrygica quædam vocabula 15. 16.
Fab Pictor quando ſcripſerit. 21. unde ſua hauſerit 22.
Piſo autor fuit Legis Calpurniæ. 24.
Pluto alias Axiokerſos unus ex Cabiris. 17.
Poetæ non ſunt Prophetæ 16. non alligati ad veritatem eventuum 20. licet eis fingere. ibid. debent, ib. qui non fingunt, non habiti Poetæ 21. quid denotet Poeta. 21. Gallis antiquis dicti *Trubadores*, ibid. non tenentur refutare errores hiſtoricos. 32.
Poteſtas Eccleſiaſtica quanta 36. duplex 36. 37 quomodo differat, & quæ Eccleſiæ quæ Magiſtratui competat. ibid.
Portus Anchiſis ubi & unde. 29. Veneris. 29. Povillæ. ibid.
Presbyteriani in Anglia rejiciunt Epiſcopatum. 35. à Presbyteris nō poſſe provocari 34. Reges à ſubditis cogi, in jus vocari, capite plecti volunt. ib. & 66. negat eos ita ſentire Bochartus. 66. non conſpirarunt in Regis vitam. 66. negarunt, diſſuaſerunt Regem capite plectendum. 67. quibus rationibus. ib. & 68.
Presbyteri regant Eccleſiam an Epiſcopi nil intereſt 34. olim iidem qui Epiſcopi ibid. ſunt antiquiores Epiſcopis 34. an ab eis liceat provocare. 34. 36. ordo eorum an divini juris 34 an conſultum ut ab eis regatur Eccleſia 34 35.
Proſerpina una ex Cabiris, alias Axiokerſa. 17.
Provocatio à Presbyteris in Anglia non datur. 36. an à quolibet Collegio Eccleſiaſtico 36. interdum. 37. in Gallia. 37. à communione ſuſpenſis ob ſcandalum non datur provocatio. 39.
Προτάνεις qui. 13.
Pſammetychus per infantes tentat probare Phrygiam linguam eſſe omnium primam & naturalem. p. 19.

Q.

Querelæ de Epiſcopis. 35. ſuper Regem Angliæ occiſum. 69.

R.

Raziel Angelus occulta Regibus revelat ex mente Judæor. 41.
Res diſtinguenda à ſuis cognatis vitiis 35. propter abuſum non abolenda, n ll. 35.
Rex adulter, idololatra non punitus 62 item ferox. 63 Rex Angliæ occiſus laudatur. 66. capite non fuiſſe plectendum voluerunt Presbyterian. & quibus de rationibus. 67.
Reges ſunt Chriſti Dei. 40. 41. tenent locum Dei 43. à Deo creati, inſtituti, 46 47. quod & Ethnici agnoſcunt. 47 ſunt Patres populi 50 Caput populi. 50. alio modo quam ſacerdotes ungebantur. 52. hodie non unguntur 52. vocantur Dii. ibid. ſoli Deo peccant. 54 quoad homines impune peccant. 54. & 62. non habent judicem niſi Deum ibid. & 40. non eſt eis maledicendum 41. ſubmiſit ſe Regibus Chriſtus 43. Subjacent regibus & ordines Regni 45. Regibus ſolis jus gladii. 54 Regum crebra mutatio inter pœnas 60. Reges non poſſunt à ſubditis cogi in jus, plecti & c 34. 40 41. 42 43 44 45 46 47 48 49. 50 51 52. 53 54. 55. 56 57. Exempla 60. 61 62. 63. 64 65. 66 notabile dictum eadem re Valentiniani 49 Objectiones 45. 48. 52. Reſpondetur eiſdem ibid Ne veſtes Regum lædendi juxta Judæos 62 Qui Regem ἐν αὐτοχειρίᾳ juvat punitur. 62. Regum dies electionis Ethnicis natalis eorum dicitur. 52.
Rhea Dea Trojanorum. 9. ex Creta deportata. in Phrygiam. 9. ibi culta 10. peperit lapidem pro infante. falſo. ibid. Sacerdotes ejus eunuchi 10 præcipitabant ſeſe 16. inde κύβηβοι 16. item Idæi Dactyli dicti unde ib. & quot. ib mutat naves Trojanorum in Nymphas. 10. ignota Romæ usque ad Ann. 550. ib ex Peſſinunte oppido deducta Romam. ibi, vocabatur μεγάλη θεός 10 Dea Magna. ibid. inde celebrabantur Megalenſia ibid. alias dicta Berecynthia & unde 15 Dindymene & unde ib Idæa, & unde ibid Cybele. 15 an dicta Ἀγγιστις 16 item Ἄκεστις potius quam Ἀγδιστις ibid. Κυβήβη & unde ibid formata fuit ex rupe 16. Templum habuit in monte Cybelo. 15. Peſſinunte 16.

Υἱωνὸς

Ῥίσκος quid. 19. an Græcum. 20. eſſe Phœnicium, ibid.
Roma quomodo olim dicta & unde. 28. ab Aſcanii filia Roma. 28. Conditam eſſe à Romo. 28.
Romani ignorarunt Venerem. 8. Apollinem 9. Cabiros. 15. Rheam 10 Deos adorarunt abſque ulla imagine per multos annos. 15. vocabula plurima ab aliis populis, nil à Phrygibus. 15. Lingua eorum nil commune cum Phrygia. 19. 20. nec orti ſunt à Phrygiis. 20 ſacrificabant, capite operto & unde hoc 25 referebant ortum ſuum ad Trojanos. 31. Ilienſes vocabant cognatos ſuos ibid.
Romulus non eſt ex progenie Æneæ. 8. & 28.
Romus condidit Romam. 28.

S.

ΣΑβάζιος Bacchus eſt Phrygibus. 16. σαβάζειν quid. ibid. σαβασμὸς ejus miniſterium σάβοι ejus Sacerdotes ibid hinc Sabath Hebr. Plutarcho. 16.
Sabath Hebr. unde 16.
Sacerdotes Cybeles dicuntur κύβηβοι & quare. 16. alias Caretes, Corybantes & Galli. 16. præcipui eorum Dactyli unde ignotum. 16.
Sacerdos Cabirorum dicebatur Cojes, Coas, 17.
Sacerdotes ſummi potuerunt deponi & occidi. 52. non dicuntur uncti Chriſti. 52.
Sacerdotium Aricinæ Dianæ cæde anteceſſoris acquirebatur. 59.
Salomo ſcripſit Cant. Cant. nondum Senex unde probet. 62.
Sambas nomen Servi apud Phryges. 19.
Scamander filius Hectoris tranſtulit Sceplin. 7.
Scepſis urbs ubi 7. 10.
Scoti ea lege tradiderunt Regem Angliæ ne vis perſonæ fieret. 67 prolixe pro eo interceſſerunt. 68. Legati eorum abierunt cum nil impetraſſent. 68. Rege occiſo Regem ſucceſſorem literis & legatis invitarunt. ibid.
Sibylla Cimbaria 24. forte Cimmeria. ibid. eam conſuluit Æneas. ibid.
Σίκιννις quid & unde 18.
Σμινθὸς mus 17. hinc Apollo.
Σμίνθιος vel Σμινθεὺς ib. it. 18.
Sacci quid & unde. 19.
Sokain Heb. 19.
Solutos ob adulterium novum inire conjugium non vult Eccleſia Gallicana & cur. 39.
Σοῦσον Phrygibus lilium unde. 18.
Σύναξ quid. 19.

T.

ΤΑττάκης quid 19. Ταττακοζευγγῖται qui & unde ſic dicti 19.
Telus nom ſervi Phrygis ap. Laced. 19.
Tiberis olim Albula. 9. dicta Tiberis à Tiberino. 9.
Tiberinus Deus. 9.
Troja locus Italiæ unde ſic dictus. 29. Trojani nunquam in Italia. 13.
Trubadoves quid. 21.

V.

VEnus unde dicatur. 8 olim ignota Romæ. 8. dicta & Frutis. 11. abſtulit eam ſecum Æneas. 14. negatur. 14.
Veſta Dea Trojanorum. 10. unde dicatur. 13. eſt ſoror Jovis ac Junonis, filia Rheæ. 13. nullam habuit imaginem. 12. eſt flamma viva. 12. 13. adorabat eam univerſa Græcia. 13. quis ignem ei conſecrarit 13. Ejus templum ubi & à quo conditum. 11. ſacrificabant ei ineuntes Magiſtratum. 12. 13 ex eo extracta vi Caſſandra. 10. abſtulit eam ſecum Æneas. 11.
Aur. Victor dubitatur an ſit autor libri: De origine Gentis Romanæ. 12. 13.
Virgilius quando ſcripſerit. 21. verſus Gall. à Dno. de Segrais 4.
Ulyſſes abſtulit Palladium. 13. dubitatur. 14.
Uxores licet occidere quas 51.

X.

XEnones Phrygum quid. 19.

Z.

ΖΈλκια Phrygibus quid. 18.
Ζευμαρὴ Phrygiis fons. 18.

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google